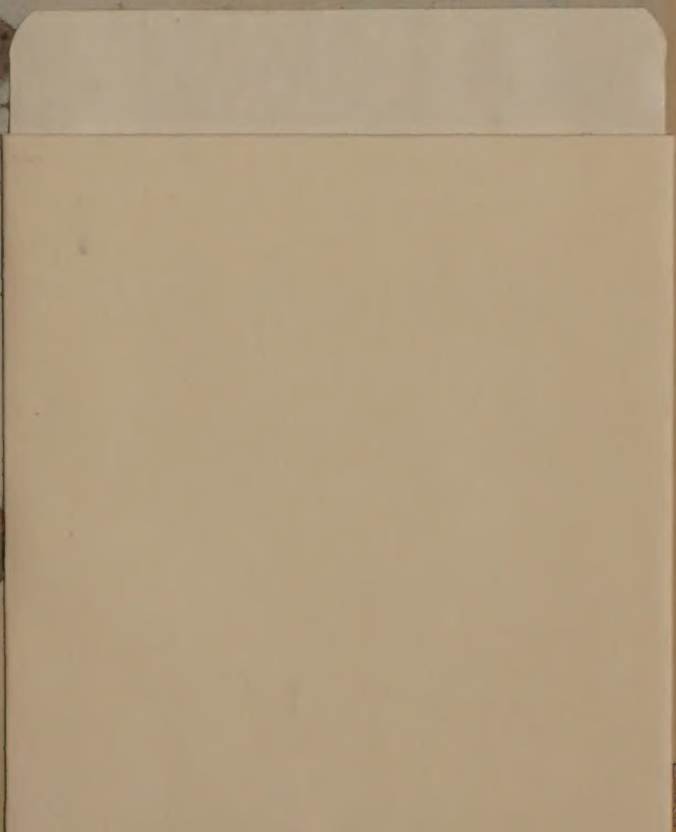

Duke University Libraries
D01262312H

D01262312H
DUKE LSC

משניות

סדר נזיקין

עם פירוש הגאון

רבינו עובדיה מברטנורה זצ״ל

ועם נופת צוף מפירוש הגאון רבינו תוי״ט אשר נקרא בשם

עיקר תוספות יום טוב.

תועלת הפירוש ועל מה אדניה הטבעו ומי ירה אבן פנתה הלא המה כתובים בהקדמת הגאון המאסף אשר עין הקורא תחזינה מישרים. וכעת הוספנו במה מעלות טובות: ה״ה הגהות מהגאון רשכב״ה רבינו אליהו ז״ל טווילנא. גם ראשי פרקי הש״ס עם א״ב.

ועתה הוספנו עוד מעלות בקודש

א) פירוש רבינו עובדיה מברטנורה על פ״ב מ״ו ופ״ה מ״ה מכלאים.
ב) ד״ה בהרע״ב בכל מאמר ומאמר מפירושו הדפסנו באותיות מרובעים להאיר עיני הקורא.

МИШНЕ Томъ 4.
Варшава 1880.

ב כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו. הכשרתי במקצת נזקו חבתי [א] בתשלומין כהכשר כל נזקו. נכסים שאין בהם מעילה (כ). נכסים של בני ברית. נכסים המיוחדים [ב] (ובכל מקום) חוץ מרשות המיוחדת למזיק. ורשות הניזק והמזיק. וכשהזיק (כד) חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ: ג שום כסף. ושוה כסף. בפני בית דין. ועל פי עדים בני חורין. בני ברית. והנשים בכלל (ל) הנזק. והניזק והמזיק בתשלומין:

[א] גמ׳ בתשלומי נזקי [ב] נ״א ל״ג

חמישה

כמו ישלם. אבל אם לא ניתן לו מטלטלין קי״ל כל מילי מיטב הוא דאי לא מזדבן הכא מזדבן באתרא אחריתי. ויהיב ליה כל מאי דבעי ואפי׳ סובין (יט). והני מילי לנזקין. אבל לבעל חוב אי אית ליה ארעא משיילינן ליה לתתן אזי ואי לית ליה זוזי יהיב ליה מטלטלי מאי דבעי. ואי מגבילנא ליה מרעא יהיב ליה בזיבורית. וסבר אי לית ליה זוזי לתפניק. לא מצי יהיב ליה בסגריה אלא זוזי. ומחייבינן ליה לזבוני מנכסיה עד דמשכח אזי ויהיב ליה: ב כל שחבתי בשמירתו וכו׳. כל דבר שנתחייבתי לשמרו: הכשרתי את נזקו. אם לא שמרתיו כראוי והזיק. אני הוא שהכשרתי והזמנתי אותו היזק והרי חייב עליו כגון המוסר שורו לחרש שוטה וקטן חייב. שעליו היה מוטל שמירת שורו והרי לא שמרו כראוי לו: הכשרתי במקצת נזקו וכו׳. ואם תקנתי והזמנתי מקצת הנזק. אע״פ שלא זמנתי ותקנתי את כולו. נתחייבתי עליו כאילו זמנתיו כולו. כגון שמסר שור תמימה ברשות הרבים ובא אחר והשלימו לעשרה וכפל שמה שור או שמור ומת (יע). האחרון חייב. אע״פ שלא תקן אלא מקצת הנזק. כאילו עשה כל הנזק כיון דבשמעה ליכא מיתה: נכסים שאין בהם מעילה. ועל איזה נכסים אני חייב לשלם אם הזקתי. על נכסים שאין בהם מעילה כגון נכסים שאינן הקדש. שאם הזקתי נכסים של הקדש איני חייב לשלם. דכתיב שור רעהו ולא שור של הקדש והוא הדין לכל שאר נזקין: נכסים שהם של בני ברית. שאם הזיק נכסים של עובדי כוכבים פטור: נכסים המיוחדים. שיש להם בעלים מיוחדים אבל אם הזיק נכסים של הפקר פטור (כא): חוץ מרשות המיוחדת למזיק. בכל מקום שהזיקו נכסיו את נכסי חבירו חייב המזיק חוץ מרשות המיוחדת למזיק. שאם נכנס שור ניזק ברשות המזיק והזיקו שור המזיק פטור. דאמר ליה תורך ברשותי מאי בעי. ודוקא כשהזיקו נכסיו. אבל המזיק עצמו שהזיק ברשותו (כב) אע״פ שהוא עומד ברשותו חייב דאמר ליה הנהגל נהי דאית לך רשותא לאפוקי לאזוקי לית לך רשותא: ורשות הניזק והמזיק. ורשות המיוחדת לניזק ולמזיק כגון חצר של שותפים. והזיק שור אחד מהם באותה חצר בשן ורגל פטור (כג). והוא שתהיה אותה חצר מיוחדת לשוורים גם כן. אבל אם היתה מיוחדת לפירות ולא לשורים. והזיק בשן ורגל חייב. ואם הזיק בקרן בכל ענין חייב: ג שום כסף. שום זה של נזקין לא יהא אלא בכסף. שיהו ב״ד שמין כמה שוה הנזק וכך ישלם לו. ואם הזיקה פרתו של ראובן טליתו של שמעון שדרסה עליו ברשות הניזק ושברתו ואח״כ אירע שנשברה רגלה של פרתו של ראובן בטליתו של שמעון ברשות הרבים דהוי כמי בור ברשות הרבים (כה). אין אומרים הואיל וזה הזיק וזה הזיק. ילך היזקו של זה בהיזקו של זה אלא שמין שני הנזקים בדמים ומי שהזיק לחבירו יותר ישלם (כו): ושוה כסף. וכשבאים לשלם ההיזק מנכסי היתומים לא יפרעו אלא מן הקרקעות שהם בחזקת כסף ולא ממטלטלין (כז) שהם עלמם כסף. דכל מידי דמטלטל חשוב כאילו הוא כסף דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי: בפני בית דין. והשומא והתשלומין של נזקים לא יהיו אלא בפני ב״ד מומחין (כח) ולא בפני ב״ד של הדיוטות: ועל פי עדים בני חורין ובני ברית. לאפוקי עבדים ועובדי כוכבים (כט) שאינם כשרים לעדות של חקין: והנשים בכלל הנזק. בין שהזיקה היא את אחרים בין שאחרים הזיקוה. לין האיש ודין האשה שוה בנזקין: והניזק והמזיק בתשלומין. פעמים שהניזק צריך עם המזיק בתשלומין של היזק. כגון אם פחתה הנבלה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין. פחת הנבלה דניזק הוא בין במם

יחד. השלם משמע. גמרא: (יח) וילפינן מינה דכתיב הכא לרבות שוה כסף. רי״: (יט) אבל אם היזק פלוגי פלוגי ומ״מ פסקו כמ״ד שם לנזקין האחרון חייב והטעם משום שהא תנן העסיקו ממדה כנזקין למדה פירוש ומפני כך חייב בכל. הר״ב: (כ) מעילה. מעילה הוא דליה. בשם אותם קדשי חייב בנזקין כגון קדשי קלים שאין בהם מעילה אמרים אלא באימורים לאחר זריקה דם תני ר״י הגלילי הוא דאמר ממון בעלים הוא הוי: (כא) בגמרא פריך מאן תנא ליה אלא דנכנס הוא להפקר לאו דידן וקודם שבא בו אחר. א״כ נכנס ולא״כ הפקיר ולא״כ הפקיר שנאמר והועד בבעליו והמית איש וגו׳ השור יסקל וגם בעליו יומת ומשמע שיהא לו בעל בשעת מיתה והעמדה בדין גמר דין והאי קרא אף ע״ג דבשור שהמית אדם כתיב אם אינו ענין למיתה דזה שור ממונא״ם: (כב) ל״ד לשברו ולאשברה ליפנא דגמרא נקט. כתיתי שנהו ענין לנזקין. דה״ה לשור נמי דינא הכי ועתוי״ט: (כג) דנעינן ובעיר בשדה אחר והא״ה אם היתה מיוחדת לפירות וכו׳ והזיק בשן ורגל חייב דשדה אחר קרינן ביה. רש״י: (כד) וכשהזיק כו׳. לאתויי קרן דכתיב כי יגח ואין נגיחה אלא בקרן כו׳. גמ׳. וכשהזיק כו׳ דרישא לא דכתינן ליה דלאו יתורא הוא. רש״י: (כה) שכל ממונו המזיק במקום מונח שם דומה לבור והוי תולדתו: (כו) ואפי׳ היא תלה שהנזקין שוין לא אמרי׳ ילא זה בזה אלא שותה לפי שמסוך השותה יעלה בדקדוק כו׳. ר״י: (כז) דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי ועתוי״ט בתי״ב פרק ט׳ דכתובות: (כח) דבין דילי קנסות. רש״י. ולפע״ד דמתני׳ לא איירי בקנסות דהא שור לרגלו והבעה לשינו מפרשינן לה מ״מ. מכאן לנו ההנא במתני׳ אפי׳ במילי דלא איירי ברישא. רי׳: (כט) בגמ׳ בעינן לריכותא לאשמועינן בתרוייהו וא״ת מ״מ הכא דאשמעינן דפסולים הם פסולי׳ לכל עדות ב׳ הר״ת. דפד״א דנקל בנזיקין כמו אחורעיהם אשמוע הדעתום עליהם עדי כשרי׳ לפי שהבאות על הרוב במעונה שמונים ערך הם. ועתוי״ט: (ל) והנשים. דהשוה

אשה

ד חמשה תמין וחמשה מועדין. הבהמה אינה מועדת (לב). לא ליגח. ולא ליגוף. ולא לישוך (לג). ולא לרבוץ. ולא לבעוט. השן מועדת לאכול את הראוי לה. הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה. ושור המועד. ושור המזיק ברשות הניזק. והאדם (לו). הזאב (לז). והארי. והדוב. והנמר. והברדלס. והנחש. הרי אלו מועדין (לח). רבי אליעזר אומר בזמן שהן בני תרבות (לט) אינן מועדין. והנחש מועד לעולם. מה בין תם (מ) למועד. אלא שהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה:

פרק ב כיצד הרגל מועדת. לשבר בדרך הלוכה. הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר. היתה מבעטת (ב). או שהיו צרורות מנתזין מתחת רגליה. ושברה את הכלי' משלם חצי נזק. דרסה על הכלי ושברתו ונפל על כלי (ד) ושברו. על הראשון משלם נזק שלם. ועל האחרון משלם חצי נזק. התרנגולים מועדין להלך (ה) כדרכן ולשבר. היה דליל קשור ברגליו. או שהיה מהדס ומשבר את הכלים. משל' חצי נזק: ב כיצד השן מועדת לאכול את הראוי לה. הבהמה (ו) מועדת לאכול פירות וירקות. אכלה כסות או כלים משלם חצי נזק. במה דברים אמורים ברשות הניזק. אבל

בין במועד (לא). ונמצא שאין המזיק משלם לו אפי' אותו חצי נזק שזכתה לו תורה אם הוא תם או נזק שלם אם הוא מועד הרי שהניזק הוא מפסיד ושייך בתשלומין הללו עם המזיק: ד חמשה תמין. שאינם רגילים להזיק ואם הזיקו משלמין חצי נזק: וחמשה מועדין. שהם רגילין להזיק ומשלמין נזק שלם: לא ליגח. בקרן: ולא ליגוף. דחיפת כל הגוף ושלשה הוו תולדה דקרן ומשלמין חצי נזק. הרי חמשה תמין: ושור המועד. ג' פעמים ליגח או ליגוף או לרבוץ או לבעוט או לשוך. הרי הן חמשה מועדים לשלם נזק שלם. ולגבי מועד חשיב להו חד (לד): ושור המזיק ברשות הניזק. אפילו קרן תמה. הוי מועד לשלם נזק שלם ומתניתין אתיא כמאן דאמר (לה) משונה קרן בחצר הניזק משלמת נזק שלם ואפי' היא תמה. ואין כן הלכה: והאדם. הוי מועד מתחלתו כמו ומשלם נזק שלם אם הזיק: הזאב והארי וכו'. מועדי' מתחלתן. והא דלא חשיב להו בכלל חמשה מועדים דלעיל ולהוי אחד עשר מועדים. משום דהני לא שכיחי נינהו: והברדלס. היא שקורין לה בערבי אלצב"ע: ר' אליעזר אומר וכו'. ואין הלכה כרבי אליעזר: מן העליה. מעלית שבנכסיו (מא) ואפילו אין הנוגח שוה שיעור הנזק דבמועד כתיב (שמות כא) שלם ישלם שור תחת השור. ולא כתיב ביה דמגופו הנוגח ישתלם: פרק ב כיצד הרגל מועדת. כלומר באיזה דבר הרגל מועדת. ומשני לשבר בדרך הלוכה (א) בכך היא מועדת שמשברת כלים דרך הלוכה: הבהמה מועדת. רישא תנא אבות. רגל עצמה שדרסה ברגליה. וסיפא תנא תולדות שבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר בגופה ובשערה ובשליף שעליה דרך הלוכה: היתה מבעטת. שנוי הוא זה ותולדה דקרן הלכך חצי נזק ותו לא: או שהיו צרורות מנתזין. ואע"ג דלאו שנוי הוא אלא אורחיה הוא אף על פי כן חצי נזק ותו לא דהלכתא גמירא לה וברשות הניזק קאמר. דברשות הרבים פטור. דצרורות תולדה דרגל נינהו ופטורה ברשות הרבים (ג): ונפל על כלי. אחר. ראשון נזקי רגל הן ומשלמת נזק שלם והאחרון על ידי צרורות נשבר הלכך חצי נזק: דליל קשור ברגלו. כל דבר הנקשר ברגל התרנגולת קרוי דליל. ואית דגרסי דלי: מהדס. מנקר. ואית דמפרשי חופר ברגליו באפר כדרך התרנגולים: משלם חצי נזק. דדליל הייט צרורות דבאותו דליל מדיינהו לצרורות על הכלים. והדוס נמי כגון שהתיז ואותן צרורות שברו הכלים: ב כיצד השן מועדת. באיזה דבר היא מועדת ומשני לאכול את הראוי לה: משלם חצי נזק. דמשונה הוא. בד"א וכו'. שאכלה פירות או ירקות קאי דברה"ר פטור דבעינן ובער בשדה אחר. אבל אכלה כסות וכלים

השה לשיף כו': (לא) ואע"ג דשכן לא סדא דימכא בתשלומי' נזק מפרש בגמרא חדא בתם וחדא במועד ולריכא בתם. (לב) איכה כו'. משום דתני שן ורגל דמועדין מתחלתן נקט איכה מועדת ולא תני הבהמה מועדת: (לג) לשוך. נשיכה כיון דאין הנאה להזיקה כשן הוי תולדה דקרן. רביצה ובעיטה כיון דאין הזיקו מצוי כרגל הוי תולדה דקרן. גמ': (לד) דהיי העדאה לעדים אם בהו חיוב נזק שלם הלכך חדא מלתא הוא. רש"י: (לה) כלומר רק בגא דמתניתין אבל רישא על הרסך ככנך היא דהשן מועדת כו' ע"כ בחצר הניזק דבעינן ובער בשדה אחר ושבן הבהמה אינה מועדת כו' אלמא קרן בחצר הניזק חצי נזק משלם וה"ק בגמרא רישא כרבנן וסיפא ר"ט. ועתוי"ט: (לו) והאדם. הרי חמשה ובבעלי חיים קמיירי להכי לא חשיב בור ואש. רש"י: (לז) הזאב. מ"ש וה"ק ויש מועדים אחרים כיוצא באלו הזאב כו'. גמ': (לח) מועדין. אפי' בנשיכה ובכל נזקין. רש"י: (לט) תרבות. שגידלן אדם בביתו. רש"י: (מ) מה בין כו' אלא. אין לפרש כפשוטו דהא איכא שור דפייר ע"פ עצמו בקנס הוא ומודה בקנס פטור ואלו כופר דתם פטור אלא הוא כמו אין בין. ועתוי"ט: (מא) דגלי עלייה מעולה שבנכסיו כו':

פרק ב (א) ואע"ג דאמרן לה בפרק דלעיל איידי דבעי למתני תולדה דהיינו הבהמה מועדת תנא אב דשברה ברגלים ממש. כ"י: (ב) מבעטת. אבל דרוס בצרורות נקט לה הכא. גמ': (ג) ומו כ"מ דהוה תולדה דרגל היינו לשלם מן העלייה כיון דמועד מתחלתו אלא דהלכה אפקיה לח"נ. ועתוי"ט: (ד) דרסה כו'. ואף על גב דכבר שמענו מ"מ אילטריך לאשמועינן דסד"א משונה הוא בכך דריסה הואיל ואלפת בחוזק כל כך שניתז השבר על כלי אחר ושברו מפתא להניח כמשונה קמ"ל דלא. א"נ קמ"ל דמשכחת ליה נזק וחצי נזק בחד מעשה בהדדי. כס"ג. כ"י: (ה) להלך. הנא תנב ... וה"ה שן. כ"י ותוי"ט: (ו) הבהמה. היינו שן היינו בהמה אלא דקתני שן דהיה קתני שן דבהמה לאשמועינן דפ"ב דבעירה כתיב היה בכלל בהמה כו' ודאפי' מדקשא פניבה

הביאה ליה ונקטיה בפשא. גמרא: (ז) כלומר דאי לאו הכי אין משנה ובא אחר והגיה בו פטור. גמרא: (ח) כדי שיהא צריך ליקח שעורים למאכלה. רש"י. והר"ן פי' כגון שמור שאכל י' ליטראות שמגיע ישלם דמי י' ליטראות השעורים: (ט) שקפצו. ולא שנפלו כגון היכא דמקרבי כלים לכותל ואי הוו קפצו לגבא מתנא הוי קפלי וכי נפלו אונס הוא ופטורי דהא לאו פשיעה הוא אפי' לענין נפילה דהא כי קפלי לגבא הא קפלי אבל אי הוו במנין שכשיקפצו הוו מנכי כי נפלו נמי חייבים ולע"ג דנפילה אריכי הוא הוה שהלכו בפשיעה לגבי נפילה וסופו באונס חייב ומתני' דמרחקי הכלי' ושפיר חייב על הקפילה ועל הנפילה נמי היה חייב אבל משום דלא קתני נפלה לומר דלפעמים פטור בנפיל' והיינו היכא דמקרבי ואז פטור על הקפילה. ב"י: (י) ופעמים שהגחלים נדבקים בה. הר"ב: (יא) דבגדים של בעל החררה והשפחה הוי ברשות הניזק דבעינן ובעל נגדה אחר. בגמרא: (יב) דגלאי לדויי היא מסני' ועל כולה גדיש וד"ע ואי נמי לוקימתא בגוי' אבנים לגומי ועל מקום המכלה ר"ם ובהכי מתפרשא מפני' פני שפיר. ועתוי"ט: (יג) תם. פשיטא דכל שלא הועד תם הוא. אלא הכי קתני איזה שיקרא תם אחרי שנועדה. ב"י: (יד) ואינו נוגח. אי אפי' בפעם א' דמשמשא שור לתמותו כו' ומ"מ חוזר של ג' ימים פשיטא דתני. הרא"ש: (טו) ר"ל מנגף ואילך דאלו נגח קרן גופיה: (טז) ר"ט. דא"ק ישלם תשלומין מעליא ולא אילף בק"ו מקרן שלא לחייב אלא ח"נ כדאיתא בגמרא: (יז) קרן מרגל. כלומר קרן ברשות הניזק מרגל ברה"ר. ומה אם במקום שהקל על השן ועל הרגל ברה"ר החמיר בקרן. נמצא שרגל קלה וקרן חמור. מקום שהחמיר על השן ורגל הקלין לשלם נזק שלם ברשה"י אינו דין שנחמיר בקרן שהוא חמור. נמלא דלאו מינן למילף קרן חמורה מרגל הקלה ולא קרן מקרן. ב"י: (יח) יותר מעט מז' וכיון דמספקי' מז' דהיינו הפסד

וכלים אפי' ברה"ר חייב חצי נזק דעבדי איניש דמנחי כסות וכלים ברה"ר וחייב (ז): משלם מה שנהנית. לאו תשלומין מעלייתא אלא אם אכלה דבר שדמיו יקרים רואים אותו כאילו הן שעורים (ח) ואינו משלם אלא דמי שעורים בזול שהוא שליש פחות ממה שהם נמכרים בשוק. ואם אכלה דבר שדמיו פחותים מן השעורים משלם דמי אותו דבר שאכלה בזול. ואם אכלה דבר שהזיק לה כגון שאכלה סמים הואיל ולא נהנית פטור: מצדי הרחבה משלם מה שהזיקה. אם הלכה ועמדה בצדי הרחבה במקום שאין דרך שוורים ללכת שם לאו ברשות הרבים דמי. ומשלמת מה שהזיקה: ג מפני שהן מועדין. לקפוץ. וברשות הניזק קאמר דתולדה דרגל היא: חררה. עוגה שאופים על גבי גחלים (י): על החררה משלם נזק שלם. דהוי כן ברשות הניזק (יא): ועל הגדיש משלם חצי נזק. דהוי כמו צרורות (יב) דהלכתא גמירי לה שמשלם חצי נזק: ד משיחזור בו שלשה ימים. שרואה שוורים ואינו נוגח שחזר לתמותו: שלשה פעמים. ואפי' ביום אחד ואין הלכה כר"מ דלא הוי מועד עד שיעידו בו שלשה ימים: ממשמשים בו. ממשכים אותו ומנשקים בו ואינו נוגח. ובהא הלכה כר"מ שאין שור מועד חוזר לתמותו עד שיהיו תינוקות ממשמשים בו: ה נגח נגף וכו'. כלן תולדות קרן הן (טו): דיו לבא מן הדין להיות כנדון. קרן ברשות הניזק שאתה מביא מדין קרן ברשות הרבים. דקאמרת קרן שהחמיר עליה ברה"ר אינו דין שנחמיר עליה ברשות הניזק. דיו להיות כנדון. כקרן ברשות הרבים ולא יהיה חייב ברשות הניזק אלא חצי נזק כמו שהוא חייב ברשות הרבים: אני לא אדון קרן מקרן. כדאמרן לעיל אלא קרן מרגל. מקום שהחמיר עליו בשן ורגל אינו דין שנחמיר בקרן: דיו לבא מן הדין. דסוף סוף אי לאו קרן ברשות הרבים לא משכחת לה קל וחומר. ור' טרפון סבר דבעלמא לית ליה דיו דמדאורייתא הוא דכתיב (במדבר יב) הלא תכלם שבעת ימים קל וחומר לשכינה (ח) י"ד יום אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון הלכך תסגר שבעת ימים ותו לא. אבל מקום הכא לית ליה דיו דקבילא ליה לרבי טרפון דכי אמרינן דיו היכא דלא מפריך קל וחומר כגון התם דשבעת ימים דשכינה לא כתיבי אתא קל וחומר ואייתי אחרינא

אבל ברשות הרבים פטור. אם נהנית [א] (משלם) מה שנהנית. כיצד [ב] (משלם) מה שנהנית. אכלה מתוך הרחבה משלם מה שנהנית. מצדי הרחבה משלם מה שהזיקה. מפתח החנות משלם מה שנהנית. מתוך החנות משלם מה שהזיקה: ג הכלב והגדי שקפצו (ט) מראש הגג ושברו את הכלים. משלם נזק שלם. מפני שהן מועדין. הכלב שנטל חררה והלך לגדיש. אכל החררה. והדליק הגדיש. על החררה משלם נזק שלם. ועל הגדיש משלם חצי נזק: ד איזו הוא תם (יג) ואיזה הוא מועד. מועד כל שהעידו בו שלשה ימים. ותם משיחזור בו שלשה ימים. דברי רבי יהודה. ר"מ אומר מועד שהעידו בו שלש פעמים. ותם כל שיהו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח (יד): ה שור המזיק ברשות הניזק כיצד. נגח. נגף. נשך. רבץ. בעט. ברשות הרבי' משלם חצי נזק. ברשות הניזק. ר' טרפון אומר נזק שלם (טז). וחכ"א חצי נזק. אמר להם רבי טרפון ומה במקום שהקל על השן ועל הרגל ברשות הרבים שהוא פטור. החמיר עליהם ברשות הניזק לשלם נזק שלם. מקום שהחמיר על הקרן ברשות הרבים לשלם חצי נזק. אינו דין שנחמיר עליה ברשות הניזק לשלם נזק שלם. אמרו לו דיו לבא מן הדין להיות כנדון. מה ברשות הרבים חצי נזק אף ברשות הניזק חצי נזק. אמר להם אני לא אדון קרן מקרן אני אדון קרן מרגל (יז). ומה במקום שהקל על השן ועל הרגל ברה"ר החמיר בקרן. מקום שהחמיר על השן ועל הרגל ברשות הניזק אינו דין שנחמיר בקרן. אמרו לו דיו לבא מן הדין להיות כנדון. מה ברה"ר חצי נזק אף ברשות

[א] פ"א [ב] פ"א

אחא

ברשות הניזק חצי נזק: ו אדם מועד לעולם. בין בשוגג בין במזיד בין ער בין ישן (יט). סימא את עין חבירו ושבר את הכלים משלם נ"ש:

פרק ג

המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור. ואם הוזק בה, בעל החבית (ב) חייב בנזקו. נשברה (ג) כדו ברשות הרבים והוחלק א' במים או שלקה בחרסיה חייב. רבי יהודה אומר במתכוין חייב. באינו מתכוין פטור: ב השופך (ז) מים ברשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקו (ח). המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר את גדרו בקוצים (ט). וגדר שנפל (יא) לרשות הרבים והוזקו בהן אחרים חייב בנזקן: ג המוציא את תבנו ואת קשו לרשות הרבים לזבלים. והוזק בהן אחר חייב בנזקו. וכל הקודם בהן זכה (יב). רבן שמעון בן גמליאל אומר כל המקלקלין ברשות הרבים והזיקו. חייבין לשלם. וכל הקודם בהן זכה. ההופך (יד) את הגלל ברשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקו: ד שני קדרין שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון הראשון חייב (טו) בנזקי שני:

זה

אתא דיו אפיק שבעה. ואוקי שבעה. אשתכח דלהני קל וחומר להני שבעה דאוקימנא ולא אפריך לגמרי. אבל הכא חצי נזק כתיב בין ברשות הרבים בין ברשות הניזק. ואתא קל וחומר ואייתי חצי נזק אחרינא ונעשה נזק שלם. אי דרשת דיו ומוקמיה אחצי נזק כדמעקרא אפריך ליה קל וחומר ולא אהני ולא מידי ורבנן סברי דאפילו היכא דמפריך קל וחומר אמריך דיו. והלכה כחכמים: ו בין ער בין ישן. אם היה ישן ובא אחר וישן בצדו והזיק שני לראשון חייב. ואם הזיק ראשון לשני פטור (כ). ואם שכבו יחד. כל אי מהם שהזיק את חבירו חייב: לפי ששניהם מועדים זה לזה: סימא את עין חבירו. אפילו בשוגג (כא) חייב בנזק. אבל לא בארבעה דברים (כב) דלא מחייב בארבעה דברים אלא מזיד. או קרוב למזיד:

פרק ג המניח את הכד וכו' ושברה פטור. לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים (א): ואם הוזק בה בעל החבית חייב. ואפי' הפקירה שכל המפקיר נזקיו שלא היה לו רשות מתחלה לעשותן כאילו לא הפקירן: או שלקה בחרסיה חייב. דסבר נתקל פושע הוא (ד) ולאו אנוס הוא. ולכך חייב: במתכוין חייב. אם נתכוין לזכות בחרסיה (ה) ובמים אחר שנשברה כדו. חייב בהזיקן דהוי ליה בורו שהזיק. ואם לא נתכוין לזכות בהן הואיל ועיקרו אנוס הוא דסבר נתקל לאו פושע הוא. הרי החרסים והמים הפקר (ו) לאחר שנאנס ולפיכך פטור. והלכה כרבי יהודה דנתקל לאו פושע הוא. ומאחר דאנוס הוא ולא נתכוין לזכות בחרסים ובמים הוי כאילו לא היו מעולם שלו, ופטור על נזקיהם: ב השופך מים ברשות הרבים. אע"ג דברשות קעביד כגון בימות הגשמים שמותר לשפוך מים בר"ה אפילו הכי אם הוזק בהן אחר חייב בנזקו: המצניע את הקוץ. וכו'. וכגון שהצניען בר"ה. וכן הגודר גדרו בקוצים ושפיכן לר"ה. אבל המצניען בתוך שלו והוזק בהן אחר (י) פטור שאין דרך בני אדם להתחכך בכתלים: ג לזבלים. שירקבו התבן והקש ונעשים זבל לזבל שדות וכרמים: כל הקודם בהן זכה. דקנסינהו רבנן: כל המקלקלים ברשות הרבים. ואפי' עושים ברשות (יג) כגון בשעת הוצאת זבלים. אם הזיקו חייבים: ההופך את הגלל. צואת הבקר: ד הראשון חייב בנזקי שני. וכגון שהיה יכול לעמוד ולא עמד דפושע הוא. אבל לא היה יכול לעמוד פטור (טז) דהא קיי"ל נתקל לאו פושע הוא:

היה

השגר אוקמה אהני השגרות. ועתוי"ט: (יט) ישן. משום שוגג אילטריך דלא סימא דלא מחייב שוגג אלא כשהוא ער אבל ישן אנוס הוא קמ"ל. ר"י: (כ) הוא מהיכו' וטעמא דשני הבא אצלו הוא פושע. ר"י: (כא) בגמרא יליף ליה מקרא: (כב) מדקתני סיפא דומיא דשבר הכלי' מה התם נזק אין ד' דברים לא אף סיפא כו'. גמרא. ול' אפי' שכתב הר"ב אינו מדויק. ועתוי"ט:

פרק ג (א) משום דאדם בטל מהשבות הוא ואגב ארחיה דלביה לאו אורחא לעיוני ומיזל. ר"י ועתוי"ט: (ב) החבית. פתח בכד וסיים בחבית לומר לך היינו כד היינו חבית לאפוקי ר"מ למקח וממכר עיין בגמרא: (ג) נשברה. שלא הניח אלא נתקל ונשבר' והיינו דהר"ב קרי ליה נתקל למזיק בכדו שנשבר: (ד) כלומר ובלאחר נפילה פליגי דהא בדר"י מפ' במתכוין אם נתכוין לזכות בחרסים היינו אחר הנפילה דאי בשעת נפילה לא שייך לומר נתכוין לזכות בחרסיה אלא מתכוין לשובר' כפירש"י וקשה דא"כ אבתי למ"ל מים וחרסים ובגמרא חדא לשעת נפילה (דבהו נמי פליגי) וחדא לאחר נפילה. ועתוי"ט: (ה) דמתכוין להשליכה ממש ליכא למימר דא"כ הוה משמע דבכגון האי הוא דמחייב ר"י אבל אם לא כיון להשליכה אע"ג דהוי פושע לגבי נפילה פטור וליתא דע"כ לא פטרי רבנן דר"מ אלא במפקיר נזקיו ונתקל: (ו) הו"ל כהפקר דאתי ממילא. הרי"ף: (ז) השופך כו'. ואפי' אפקרינהו דהכא שופך ומצניע שלא באונס וקי"ל לעיל דמפקיר נזקיו שלא באונס לכ"ע חייב. ר"י: (ח) בנזקו. פי' דעלמא ולא כליו: (ט) בקוצים. שעשה גדר קוצים דסתם גדר של אבנים הוא דכתיב וגדר אבניו נהרסה. רש"י: (י) שנסמך אדם שם יוסר מן הכותל. ר"י: (יא) שנפל. כיון דסתם צריך לאוקמי סך סיפא בדלא אפקרינהו ואפשר לאחר נפילה דהו"ל לפלג ולא פילג דבהכי מודי ר"י כדתנן אם נתכוי' כו'. ר"י: (יב) זכה. ואע"ג שהפקר הם חייב בנזקו דמפקיר נזקיו שלא באונס חייב: (יג) וק' דרשב"ג אדרשב"ג דמ"ש פ"ב דב"מ ושמא אין הענינים שוים. תוי' ועתוי"ט: (יד) ההופך. מדלא קתני המגביה ש"מ בלמטה מג' ובמתכוין לזכות בו דמחייב משום ממונו אבל אם הגביה ג' דאמתלקלא מעשה כאסון אף על פי שלא נתכוין לזכות בו חייב דהא קי"ל מפקיר נזקיו שלא באונס חייב. בגמרא: (טו) חייב. ואלו כל הקודם בהן זכה לא קתני דגלל דבר שאין בו שוה פרוטה בכה"ג הוא לא קנסי גמרא. דמאן דמפיק להו לנקום אגר הוא דמפיק ולא עביד לשהויי התם. ר"ל: (טז) ואע"פ שלא הזהיר לזה שנתקל בו מפני שהוא טרוד בנפשו. גמרא:

וזה

ה זה בא בחביתו וזה (יז) בא בקורתו. נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור. שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך. הי' בעל קורה ראשון ובעל חבית אחרון נשברה חבית בקורה פטור בעל הקורה. ואם עמד (יח) בעל הקורה חייב. ואם אמר לבעל החבית עמוד פטור. היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון נשברה חבית בקורה חייב (יט). ואם עמד בעל חבית פטור. ואם אמר לבעל קור' עמוד חייב. וכן זה בא בנרו (כ) וזה בפשתנו: ו שנים שהיו מהלכין ברשות הרבים אחד רץ ואחד מהלך. או שהיו שניהם רצים והזיקו זה את זה שניהם פטורין (כג): ז המבקע ברשות היחיד והזיק (כד) ברשות הרבי' ברשות הרבים והזיק ברשות היחיד. ברשות היחיד והזיק ברשות היחיד אחר (כה) חייב (כו): ח שני שוורי' תמים שחבלו זה את זה משלמי' במותר חצי נזק (כז). שניהם מועדים משלמים במותר נזק שלם. אחד תם ואחד מועד. מועד בתם משלם במותר נזק שלם. תם במועד משלם במותר חצי נזק. וכן ב' אנשי' שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק שלם. אדם במועד. ומועד באדם משלם במותר נזק שלם. אדם בתם ותם באדם אדם בתם משלם במותר נזק שלם. תם באדם. משלם במותר חצי נזק. רבי עקיבא אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם: ט שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים ואין הנבלה יפה כלום. נוטל את השור (כט). שור שוה מאתים. שנגח שור שוה מאתים ואין הנבלה יפה כלום. אמר רבי מאיר על זה נאמר (שמות כא) ומכרו את השור החי וחצו את כספו. אמר לו רבי יהודה וכן הלכה קיימת ומכרו את השור ההי וחצו את

ה היה בעל קורה ראשון וכו' פטור. שזה מהלך כדרכו וזה מיהר ללכת: ו אחד רץ ואחד מהלך וכו'. מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני אחד רץ ואחד מהלך בערבי שבתות וימים טובים (כח) או שהיו שניהם רצים בשאר ימות השנה שניה' פטורים דבערבי שבתות וימים טובים מי שרץ רץ ברשות שהולך לדבר מצוה להכין צרכי שבת ויו"ט (כב). ושם"ה פטור. ובשאר ימות השנה כששניהם רצים הואיל ושניהם משנים. שניהם פטורי': ז המבקע. עצים: והזיק ברשות היחיד. של אחרים: ברשות היחיד. שלו: והזיק ברה"י אחר. של אחרים: חייב. ואע"ג דברשותיה קעביד ולא בכוחי רבים שם לשמא הוה ליה לעיוני. אפי' הכי חייב: ח במותר חצי נזק. שמין מה שהזיקו של זה יותר על נזקו של זה ובעל המותר משלם חצי שהזיק יותר את השני: מועד בתם משלם במותר. כלומר אם הוא הזיק את התם יותר ממה שהזיקו תם (כט): אדם בתם משלם במותר נזק שלם. דאדם מועד לעולם: ותם באדם משלם במותר חצי נזק. דכתיב (שמות כא) או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם מה שור בשור תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם. אף שור באדם תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם: ר' עקיבא אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם. דדריש כמשפט הזה לדינא דסליק מיניה. דבשור מועד איירי והכי קאמר קרא כמשפט הזה של שור מועד שמשלם נזק שלם יעשה לו לכל שור שנגח את האדם ואפי' הוא שור תם. ואין הלכה כר"ע: ט וכן הלכה. ואי כן הלכה דמנה נותן לו דהיינו חצי נזק. אבל אין זה שור האמור בתורה. דקיימא

ומכרו

(יז) וזה כו'. ופגע זה בזה. רש"י: (יח) עמד. כגון שלא הוה ליה לעמוד והיינו שלא עמד אלא לנוח אבל עמד לכתף סקורה דהוכתא הוא פטור. דהא במ"ד לעיל לא מחייבין ליה לנתקל אלא כשהיה יכול לעמוד ש"מ דכל כי אורחיה לא הוי פושע. גמרא: (יט) חייב. ולא אמולדה דבור מחייבינן ליה דא"כ לא חייב אחבים דבור פטור בכלי' אלא כיון שאינו מתפל לאכן דלא שליט בגופיה אלא קאי אנפשיה כמאן דאזקיה בידים דמי. ר"י: (כ) בנרו כו'. י"ל דקמ"ל דאע"ג דפשתן בהכיסו הלא תכרף וגבי הזיקה ה"ל לבעל הנר ליזהר ביותר ולעולם מחייבים קמ"ל. ועתוי"ט: (כא) אבל בגמרא קאמר נמי בין השמשות: (כב) ובספתא לגרכי שבת דייכינן ליה דזיל בתר רובא ואפילו לא נקט מידי בידים דהא בעי למימר עשרתם ועירבתם כו' או למשוח פניו ידיו ורגליו או לשנויי כסותיה אבל אי בכיר דלא כהיא שלא לשאר לרכיו דלא איירי בהו לרכי שבת כבחול דמי. ר"י. ובר"מ משמע דאפילו כן לשאר לרכיו ברשות הוא כדי שלא תכנס שבת והוא אינו פנוי ועמ"ע פי' שע"ם ועתוי"ט: (כג) פטורין. שכל א' גרם לעצמו חבלה זו ולא הזיקו ממש במתכוין אלא כלומר הוזקו זה בזה. מ"י. וכי הכ"י דבע"ש. ובמה שהוא בשול משונה בע"ש הוא ברשו'. ל"ש מהלכים זה לקראת זה או זה אחר זה פטורים אבל שניהם רלים דפטורים בחול משום דכי הדדי נינהו איכא לפלוגי כדפלגינן לעיל בין מהלכין זה לקראת זה או זה אחר זה או מיהר האחרון או עמד הראשון: (כד) והזיק. שניתזה הסיב' מן העץ המתבקע או נשל הברזל מן העץ. ר"י: (כה) אחר. בגמרא מוכחינן לכן דאי משמעינן מבקע ברה"י והזיק ברה"ר ה"א משום דהו"ל לאסוקי אדעתיה דאי מטיח בקעת התם הוה מזיק כיון שרבים מלויין שם אבל כשמבקע ברה"ר והזיק ברה"י שאין רבים שם אימא לא מחייב ואי אשמעינן מבקע ברה"ר משום דלא ברשות קא עביד דמלן יהיב ליה רשותא אבל מבקע ברה"י דברשות קא עביד אימא לא מחייב ואי אשמעי' הני תרתי הא משום דשכיחי רבים והא נמי אבל כשמבקע והזיק הכל ברה"י אימא לא. לריכא. ופי' שנ"י דלא זו"ז קתני: (כו) חייב. נ"ש דכמו הוא וכגופו דמי וקי"ל אדם מועד לעולם. ר"י: (כז) ח"נ. ומגופו דלים שא' אינו שוה כל כך אינו מנכה לו אלא מה שיוכל לגבות מגופו. ר"י: (כח) לומר לך שהתם תשלם ח"ש בגניה: זו כגון אם הבעל מועד בתם ל' ותם במועד מ' הדין נותן שיכנס המועד בתם ל' קמ"ל שאינו משלם אלא...

יזכר על מה שהזיקו תם וטענתו משום שאפילו נראה לין כלו; הצלה ללא במוחד. הרל"ש ועתוי"ט ... היו השור. קמ"ל דהיכלע השור כר"ע ... כל' שמעתי דרמר יפה השור המזיק ב ה דניזק הור ויתן לו ... ה' ה.

את כספו ולא קיימת (ל) וגם את המת יחצון. ואיזה זה שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים והנבלה יפה חמשים זוז. שזה נוטל חצי החי וחצי המת. וזה נוטל חצי החי וחצי המת: י יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו. פטור על מעשה שורו וחייב על מעשה עצמו. שורו שבייש פטור (לא) והוא שבייש חייב. שורו שסימא את עין עבדו והפיל את שינו פטור. והוא שסימא את עין עבדו והפיל את שינו חייב. שורו שחבל באביו ואמו (לב) חייב. והוא שחבל באביו ואמו פטור. שורו שהדליק את הגדיש בשבת (לג) חייב. והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור. מפני שהוא מתחייב בנפשו:

יא שור שהיה רודף אחר שור אחר [א] והוזק זה אומר שורך הזיק וזה אומר לא כי (לה) אלא בסלע לקה. המוציא מחברו עליו הראיה. היו שנים רודפים אחר אחד. זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק שניהן פטורין. אם היו שניהן של איש אחד שניהן חייבין. היה אחד גדול ואחד קטן. הניזק אומר גדול הזיק. והמזיק אומר לא כי אלא קטן הזיק: אחד תם ואחד מועד (לט). הניזק אומר מועד הזיק. והמזיק אומר לא כי אלא תם הזיק. המוציא

[א] גמרא והזיק

ימכרו את השור החי וגו׳ ופלוגתא דר׳ מאיר ור׳ יהודה אינה בשבח נבלה כגון שבשעת מיתה לא היתה שוה כלום. ונתייקרה אח״כ והיא שוה להאכילה לכלבים. ר״מ סבר שבח נבלה דניזק הוי. ולא שקיל בה מזיק כלום אלא נותן לו חצי נזקו. והיינו דקאמר ר׳ מאיר על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו כלומר שצריך ליתן לו דמי חצי נזקו מדמי שור החי ואינו מנכה לו כלום בעבור השבח שהשביחה הנבלה. ור׳ יהוד׳ סבר דאפי׳ שבח נבלה דמזיק הוי וכשבא מזיק לשלם לניזק דמי חצי נזקו. מנכה לו חצי שבח שהשביח׳ הנבילה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין. והיינו דקאמר ר׳ יהודה לר׳ מאיר קיימת ומכרו את השור החי ולא קיימת וגם את המת יחצון. שצריך לחלק השבח שהשביח המת ושקיל ליה מזיק פלגא. והלכה כרבי יהודה: י שורו שבייש פטור. דכתיב איש בעמיתו ולא שור בעמיתו. אי נמי אין המבייש חייב אלא כשמתביים בכונה ושור לאו מכוין לבייש הוא: שורו שסימא את עין עבדו פטור. ואין העבד יוצא בן חורין על ידו: והוא שסימא את עין עבדו חייב. שנאמר (שמות כא) לחפשי ישלחנו: שורו שחבל באביו ובאמו חייב. בתשלומי נזק: והוא שחבל באביו ובאמו פטור. מן התשלומין. שאין אדם מת ומשלם: שורו שהדליק את הגדיש בשב׳ חייב. שהי נזק דממוני הוא (לד): יא בסלע לקה. ומתחכך היה בסלע ולקה: היו שנים רודפי׳ אחר א׳. שני שוורי׳ של שני בני אדם רודפי׳ אחר שור של אדם אחד: שניהם פטורים. דתרוייהו מדחו ליה: שניהם חייבים. בגמרא מפרש למתני׳ כגון ששניהם תמין שאין התם משלם אלא מגופו וכי איתנהו לתרוייהו קיימן ומשלם הניזק חצי נזקו מבין שניהם (לו) אבל ליתנהו לתרוייהו מצי אמר ליה. זיל אייתי ראיה דהאי תורא אזקך ואשלם לך (לז): גדול הזיק. ויש בגופו שוה חצי נזק: קטן הזיק. ודמי הקטן תקח (לח) ומותר חצי נזקך

גמרא: (ל) ולא קיימת מי׳. ור״מ מקיימי׳ פחת ששמשא מיתה מהלין במי שאם פחתה משעת מיתה ועד שעת העמדה בדין פחת דניזק. ור״י אי למהלין במי לאוד קאמי אי״ב ככתוב ולא אתאי וגם ש״מ תרתי דשאפיה כמתנה בשבח׳ ומיהו אם עלה השבח יותר מהזיקו לא פליג בשבחא דבעלים משלמין ואין בעלים נוטלין גמרא. ועתוי״ט: (לא) פטור. ה״ה לשאר ד׳ דברים לבד מנזק דאדם חייב ושור פטור וכ״ש בשת דבעי כוונה טפי אלא דנקט בשת לאשמועינן הוא דומיא דשור מה שורו מתכוין להזיק ואין מתכוין לבייש אף הוא אע״ג שאין מתכוין חייב. נ״י: (לב) באביו ואמו. דמריה. נ״י: (לג) שורו כו׳ בשבת. שור אבי׳ בחול חייב ומיהו ח״נ דמשונה היא אלא נקט שור בשבת לאשמועינן דמיירי באדם דומיא דשור דעביד בשוגג אפ״ה פטור מתשלומין. נ״י: (לד) ול״ד לחררה דפ״ב מ״ג דלצרורות קרי ליה וכ״מ לשלם מן העליה דחררה הורחא שנדבקין בה גחלים: (לה) פי׳ לא כן היה ומלינו ליתנה דלא כי בטענת שמא הלכך מלית למימר דניזק טוען ברי ומזיק טוען שמא ואפ״ה שנן המע״ה וא״כ שמעינן מהא מתני׳ תרתי חדא דאפי׳ היכא דיש רגלים לדבר דהאי תורא אזקיה מדחזינהו דקא רדיף בתריה לא אמרינן איהו אזקיה אפילו בברי ושמא ואידך דנראה בנזקין פטור דהא הכא דמודה נתבע דבסלע לקה ממש האיך דהוה קא רדיף בתריה ואשתכח דאיהו גרם ליה למלקא בסלע ואפ״ה פטור. הרמ״ה ונ״י: (לו) ודוקא כי איכא סהדי דחד מנייהו אזיק הוא דאמרינן שניהם חייבין אבל היכא דליכא סהדי בהכי אף על גב דמודה מנייהו דחד מנייהו אזיק פטור דהא אפי׳ יודה דהאי תורא הוא דאזיק נמי לא מחייב דקי״ל פלגא נזקא קנסא ומודה בקנס פטור. נ״י: (לז) ולא אמרינן כיון דיוחלט השור כמ״ש במ״ע משעת נגיחה קם ליה ברשות הניזק וממ״נ אית ליה חלק בא׳ מהם להוי כשני שוורים של שני שותפים שאם נאבד האחד נאבד לשניהם קמ״ל דש״ה שלא נתברר באיזה מהן הוה ליה חלק מצי למימר אייתי ראיה דהאי הוא דאזקך. הרא״ש: (לח) רש״י ותמיהני דהא קי״ל יוחלט השור וא״כ לא יוכל לסלקו בזוזי. ולי נ״י והקטן תקח. תוי״ט. ול״נ ליישב דברי רש״י ז״ל ע״פ מ״ש לעיל באות ל״ה שמש הנ״י דדוקא כי איכא סהדי דחד מנייהו אזיק כו׳ א״כ כל הלדדים הנאמרים היינו לחייבו בתשלומין דהכי עכ״פ אחד ממונו הזיק אבל לענין להחליט השור כיון דאין העדים יודעים איזה מהן הזיק אמרינן לענין החלטת הקטן דלמא הגדול הזיק ולעולם אינו משלם לו רק דמי הקטן. ולי הנ״י והקטן תקח אינו לענין החלטת השור שיטלנו בלא חפץ הבעלים אי רוצה לסלקו בדמים אלא שמפי׳ טענת המזיק הוא ולאף אי נימא לפי׳ לא כי שהמזיק אומר ברי שהקטן הזיק עכ״ז לענין ההיא חיובו דהחלטת השור הרי מודה בקנס דסט מלך העדאת העדים אי אפ״ל להחליט שום א׳ מהן עוד זאת דהוי טענו חטין והודה לו בשעורים דהלי הניזק הואיל ביגדיל נחלט לו ואין לו בגוף הקטן כלום. ודוקא לחייב. ממון אמרינן דעכ״פ דמי הקטן יקח ולכ״מ להאריך: (לט) מועד. שמעינן דאפי׳ לר״א דאמר בב״ב דנ״ג גזול האומר בין הגמליש בידוע שזה הרגו מודה הכא דלא

המוציא מחברו עליו הראיה. היו הניזוקין
* שנים אחד גדול ואחד קטן. והמזיקים
שנים אחד גדול ואחד קטן. הניזק אומר גדול
הזיק את הגדול וקטן את הקטן. והמזיק אומר
לא כי אלא קטן את הגדול וגדול את הקטן.
אחד תם ואחד מועד. הניזק אומר מועד
הזיק את הגדול ותם את הקטן. והמזיק אומר
לא כי אלא תם את הגדול ומועד את הקטן.
המוציא מחברו עליו הראיה:

פרק ד **שור** שנגח ארבעה וחמשה שוורים זה
אחר זה ישלם לאחרון שבהם. ואם יש
בו מותר יחזיר לשלפניו. ואם יש בו מות' יחזי'
לשלפני פניו. והאחרון אחרון נשכר דברי
ר' מאיר. ר"ש אומר שור שוה מאתים שנגח
שור שוה מאתים ואין הנבלה יפה כלום. זה
נוטל מנה וזה נוטל מנה. חזר ונגח שור אחר
שוה מאתי'. האחרון (ד) נוטל מנה ושלפניו זה
נוטל חמשים זוז וזה נוטל חמשים זוז. חזר
ונגח שור אחר שוה מאתים. האחרון נוטל מנה
ושלפניו חמשים זוז ושנים הראשונים דינר
זהב: ב שור שהוא מועד למינו ואינו (ה)
מועד לשאינו מינו. מועד לאדם ואינו
מועד לבהמה. מועד לקטנים ואינו מועד
לגדולים (ו). את שהוא מועד לו משלם
נזק שלם. ואת שאינו מועד לו משלם חצי
נזק. אמרו לפני ר' יהודה הרי שהיה מועד
לשבתות (ח) ואינו מועד לחול. אמר להם
לשבתות

ק"ח

אחד תפסיד: קטן הזיק את הגדול. ולפי"ז שמלי נזקו של גדול מרובה לא תקח אלא קטן שלי. ומלי נזקו של קטן שלך קח מן הגדול וכל הכך המוליא מחבירו עליו הראיה דתנן במתני' אם לא הביא ראיה אין לו כלום ואפילו' מה ואפי' קטן שהודה לו אין לו. שהטוען את חבירו חטין והודה לו בשעורים פטור (י) אף מדמי שעורים. ואי תפס הניזק (מא) פטור מה שהודה לו (מב) המזיק. לא מפקינן מיניה:

פרק ד **שור** שנגח ד' וה'. ונמלא היה תם (א) דמשלם מגופו: ישלם. חלי נזק לאחרון תחלה. בגמרא מוקי למתני' כגון שתפסו ניזק לשור המזיק לגבות ממנו ונעשה עליו שומר שכר (ב). וכשילא מתחת ידו והזיק. הניזק הראשון חייב בנזקיו. לפיכך האחרון משתלם חלי נזקו ונפטר: אם יש בו מותר יחזיר לשלפניו. הכי קאמר אם יש בו מותר בנזקיו יחזיר לשלפניו כגון שחלי נזקו של הראשון היה מנה ושל ניזק האחרון היה חמשים והשור שוה מאתים מתחלה כשנגח שור זה שורו של הניזק הראשון שחלי נזקו מנה. היה לניזק בשור זה מנה. ולבעלים מנה. וכשתפסו הניזק ונגח תחת ידו. אין לבעלים להפסיד מנה שהיה להם בו שהרי לא היתה שמירתו עליהן אלא על הניזק שתפסו. וכשהזיק לשני והיה חלי נזקו חמשים. אבד הניזק הראשון מן המנה שלו חמשים ונותן לזה הניזק השני והמותר עד המנה חוזר לו והבעלים נוטלים המנה שלהם: ר"ש אומר וכו'. ר"ש סבר שותפי נינהו (ג) הבעלים והניזק בשור המזיק ושניהם מתחייבים בנזקיו כילד: שור שוה מאתים שנגח וכו': ושלפניו. זהו ניזק ראשון נוטל נ' זוז והבעלים חמשים זוז דיש לניזק ראשון בו השני הלכך משלם חלי תשלומי נזקו: חזר ונגח שור שוה מאתים. האחרון נוטל מנה חלי מכל מה שהוא. ודינופו משתלם ונמלא אותו שלפניו שהוא השני שלו משלם מחלקו חלי מנה שנוטל האחרון: ושנים הראשונים. ניזק ראשון והבעלים שהיה להם לכל אחד רביע משלמין כל אחד רביעית של נזקו: דינר זהב. שהם כ"ה דינרים של כסף: ב מועד לקטנים. לעגלים (ו): אמרו לפני רבי יהודה. שאלו תלמידיו ממנו: מועד לשבתות. מפני שהוא בטל ממלאכה ודעתו זחה עליו. אי נמי לפי שרואה בני אדם במלבושים נאים של שבת. שונים בעיניו נכרים ואינו מכירם: ואינו מועד לחול. מה דינו:

מפיסאר

שלינן במיעד כיון דשניהם רלין. פי': (מ) ונאמר שם ס"ל כששניהם שמים בלאו הא' טעמא פטור דהא מודה בקנס פטור: (מא) ואע"פ שמודה בקנס פטור שלגא מקח שאני משאר קנסות שאם תפס אין מוליאין מידו. הרא"ש: (מב) היינו אי תפס בסהדי אבל בלא סהדי דאים ליה מגו דלהדי"א אפי' פטור שניעתו כשטוען בריא לא מפקינן מיניה, ועתוי"ט:

פרק ד (א) והיכי דמי כגון שראה שור ונגח. וראה שור ולא נגח. וראה שור ונגח. וראה ב"פ ולא נגח. דאפי' מועד לסירוגין לא הוי. כש"י. ומאי לפרושי נמי כגון דלא אייעד בב"ד וכדתנן במ"ד אלא משום דמסתמא מייעדין בב"ד לתכי לא פי' כן: (ב) כלומר וכר"י ס"ל דיוסם השור ולא הוי אלא ב"מ דידיה ולפיכך כשתפס במוגו נעשה שומר שכר: (ג) כלומר וכר"ע ס"ל דאמר יוםלע השור לאלי נזקו וכאלא שאם כסף או שבח הוא נכסים שניהם לא נעשה שומר אלא מחלקו דעל כל א' מוטל לשמור חלקו אבל לר"י שאין לו חלק מעורב בגוף השור לשעבודא בעלמא היא דתפיס ליה הוי כמו כאוכן שחייב לשמעון מנה ותפס שמעון משל ראובן ספן ששוה מאתים כדי לפרוע ממנו שחייב בשמירת כל הספן אבל לר"ע הוי כמו ספן של שניהם שלפעמים זה שומרו ולפעמי' זה ולעולם אחריותו על שניהם. הרא"ש: (ד) האחרון כו'. ואע"ג דקיי"ל דשותפין חולקין כפי מספר השותפין לא לפי המעות כמ"ש במ"ד פ"ו דכתובות. ה"פ לפי שלא כשתפסו לדעת והו"ל כלוקח זה בשלו וזה בשלו דקיי"ל דחולקין לפי המעות. הר"ב: (ה) ולימא. מסקינן בגמרא דלא תנינן במ"ו אלא אינו מועד ודילא קאמר דאייעד לחד מינא אע"ג דלא מסרמי ליה מינא אחרינא למחזי אי נגח ליה אי לא מסתמא אינו מועד אלא לאותו מין שהועד לו. כ"י: (ו) כ"ל דבעי לפי קטני' דבהמה מאי היא דל"ס דקה ונפה הלא חכווייהו בחד מינא וה"ה באדם. ועתוי"ט: (ז) לגדולים. מסתמא אפי' לגדולים דההוא מינא ולא אמרינן הואיל ופרץ בההיא מינא ל"ש גדולים דידיה ול"ש קטנים דידיה. גמרא: (ח) לשבתות. בעו מיניה כיון דמהניא חזקה דנ"י לאסור בגדולה גמורה לדידך (בפ"ב ת"ד) הרי כו' ואינו מועד ל"ש החול שבכפיים מהו מי אמרינן כיון דהוא בימות החול שבכפיים ולא נגח ספר להו לשבתות מי כ"ש דמהניא

למספר

לשבתו משלם נזק שלם. לימות החול משלם חצי נזק. אימתי הוא תם. משיחזור בו שלשה ימי שבתות: ג שור של ישראל שנגח שור של הקדש ושל הקדש שנגח לשור של ישראל[א] פטור, שנאמר (שמות כא) שור רעהו (י) ולא שור של הקדש. שור של ישראל שנגח לשור של עובד כוכבים פטור (יא). ושל עובד כוכבי׳ שנגח לשור של ישראל בין תם ובין מועד משלם נזק שלם: ד שור של פקח שנגח שור של חרש (יב) שוטה וקטן חייב. ושל חרש שוטה וקטן שנגח שור של פקח פטור. שור של חרש שוטה וקטן שנגח. בית דין מעמידין להן אפוטרופוס (יד). ומעידין להן בפני אפוטרופוס. נתפקח החרש. נשתפה השוטה והגדיל הקטן חזר לתמותו דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר הרי הוא בחזקתו. שור האצטדין אינו חייב מיתה שנאמר (שמות כא) כי יגח ולא שיגיחוהו: ה שור שנגח את האדם ומת. מועד משלם כופר (יח). ותם פטור מן הכופר. וזה וזה חייבים מיתה (כא). וכן בבן וכן בבת. נגח עבד או אמה (כג) נותן שלשים סלעים. בין שהוא יפה [ב](מאה) מנה ובין שאינו יפה אלא דינר אחד: ו שור שהיה מתחכך בכותל ונפל על האדם. נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם. לעובד כוכבים והרג את ישראל. לנפלים והרג בן קיימא פטור: ז שור האשה. [ג]שור היתומים.

[א] ס״א הדיוט [ב] ס״א [ג] ס״א

שור

משיחזור בו שלשה ימי שבתות. לאחר שהועד לשבתות העבירו לפניו שוורים בג׳ שבתות (ט) ולא נגח חזר לתמותו ואם חזר ונגח אינו משלם אלא חצי נזק: ג שור של ישראל שנגח שור של עובד כוכבים פטור. דכתיב (חבקוק ג) עמד וימודד ארץ ראה וכו׳ שבע מצות שנצטוו הכנעני׳ כיון שלא קיימו אותן עמד והתיר ממונם לישראל ואומר (דברים לג) הופיע מהר פארן גלה ממונן של הכנענים והתירן מהר פארן משעה שסיבב והחזיר את התורה על העובדי כוכבי׳ ולא קבלוה: ד ושל חרש שוטה וקטן שנגח שור של פקח פטור. שאין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו דמטלטלי הוא ואמרינן בפרק קמא (דף יד) שום כסף מלמד שאין בית דין נזקקים אלא לנכסים שיש להן אחריות ואוקימנא ביתמי (יג): מעמידין להן אפוטרופוס וכו׳. אם הוחזקו נגחנים מעמידין להם אפוטרופוס ולא נשלם אלא חצי נזק אלא לשוויה מועד. דכי הדר נגח (טו) משלם מן העליה דהיינו הנזק מקרקע של יתומים (טז): חוזר לתמותו. דקסבר מועד שיצא מרשות בעליו ונכנס לרשות בעלים אחרים חוזר לתמותו דרשות משונה משנה את דין התראתו (יז): שור האצטדין. שמיוחד לנגיחות. ומלמדין אותו לכך: ה מועד משלם כופר. ואע״ג דבקטלא דנגח קטלינן ליה אשכחינן מועד. כגון שהרג שלשה עובדי כוכבים אי נמי שהרג ג׳ ישראלים (יט) טרפה. דאטרפה לא קטלינן ליה. דגברא קטילא קטיל. א״נ דקטיל וערק לאגמא (כ) לאחר שהעידו בו: וכן בבן וכן בבת. תינוק ותינוקת (כב) חייב עליהן סקילה וכופר כגדולים: ו שור שהיה מתחכך בכותל וכו׳. פטור מן המיתה. ואם היה מועד כגון שהיה מועד להתחכך בכותלים ולהפילם על בני אדם ונתחכך בכותל להנאתו והפילו על האדם ומת (כד). השור פטור מן המיתה והבעלים משלמי׳ את הכופר. השור פטור מן המיתה. דכתיב (שמות כא) השור יסקל וגם בעליו יומת במיתת הבעלים כך מיתת השור. מה בעלים אין חייבין אם הרגו את הנפש עד שיהרגנו בכוונה. כך השור אינו חייב עד שיהרוג בכוונה. והבעלים משלמים את הכופר. דכתיב אם כופר. שהיה יכול לכתוב כופר יושת עליו. אפי׳ אם כופר. לרבות ההורג שלא בכוונה לחייב כופר (כה): ז שור היתומים. שאין להם אפוטרופוס:

ושור

לומר מקלא ימי העדאה. נ״י ומהרי״ט: (ט) ולפי שני ל״ל שהעבירו לפניו בני אדם: (י) שנאמר כו׳. ואע״ג דלגבי תם כתיב ובההיא אנפא דחייב בתם חייב במועד כדאיתא בגמרא הילכך כיון דמיעט קרא רעהו. כל היכא דלא שוו מזיק ומזיק להדדי ודאי לא רעהו קרינא בהו ומעטיה. נ״י: (יא) פטור. בגמרא הא תנינא ליה חדא זימנא ובפ״ק (מ״ג) משני תני והדר מפ׳. ואריישא לא פריך דהך דהכא לגופא ולעיל לפרושי בהיזה הקדש: (יב) חרש. בחרש שאינו שומע ואינו מדבר עסקינן דהוי חרש מעיקרו אבל פקח ונתחרש בר דעת הוא וחייב בכל דינין שבתורה. נ״י: (יג) וממילא דה״ה בחרש ושוטה. והתו׳ תמהו דל״ל להתם דמיירי בהזיק בחיי האב משום דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב״ח ומשני דהטעם כיון דתם כמונחא על התם שלא ישלם כ״ם הלכך לגבי יתמי חסו עלייהו: (יד) אפוטרופוס. ואע״ג דלגבי היזק דגופייהו קא פסיק תנא במ״ד פ״א פגיעתן רעה. שאני התם דלא אפשר לאפוטרופוס למיקם בנטירותייהו ואי מוקמא למגבא ממונייהו מכלינן להו לממונייהו אבל גבי שוורין אפשר. נ״י: (טו) כלומר אחר ההעדאה: (טז) ואע״ג דאין נזקקין לנכסי יתומים אלא לג׳ דברים (בפ״ו דערכין) הכא שאני דאי אמרת מעליית אפוטרופוס ממנעי ולא עבדי. בגמרא. ולפי׳ לאבא שאול דמ״ד פ״ה דגיטין כו׳ דהכא אינו נחשב לנאמן בשביל זה אלא הוא כשומר בשלמא שלא יזיק לעולם. תו׳ בשם הירו׳: (יז) דיכולין יתומים למימר אי הוו מיעדי ליה באנפא דילן הוה עבדינן ליה שמירה מעולה ולא הוי נגח ולפיכך דיינינן ליה כתם עד שיעיד בפני בעלים ולית הלכתא כר״מ לגבי ר״י. נ״י: (יח) כופר. דכופר מועד כתיב ומשלם ליורשים כו׳. נ״י. והיינו דמי ניזק. ועתוי״ט: (יט) ובמועד לכותי הוי מועד לישראל דלא כבי׳ גמרא דידן. נ״י: (כ) וכלומר ב״פ וכ״ש בגמרא: (כא) מיתה. דבתם נמי כתיב סקל יסקל. רש״י: (כב) בגמרא יליף לה ודוקא בבן קיימא ודאי אבל בן ח׳ ואפי׳ בן ט׳ שחות מלי פטור דמספיקא לא מפקינן ממונא. נ״י ועתוי״ט: (כד) וערק לאגמא כדלעיל. ונתחכך כו׳ כלומר עכשיו בנפילה אחרונה והוא משונה קלם שהרג בנפילת הכותל ולכך לא נחשב מועד אלא מחמת הראשונות. רש״י: (כה) וה״ה לכולהו הנך דלאו מיועד למיקטל בכוונה אע״ג דהשתא קטיל שלא בכוונה ופטור ממיתה חייב בכופר. נ״י

שור האפוטרופוס. שור המדבר. שור ההקדש. שור הגר שמת ואין לו יורשים. הרי אלו חייבים מיתה. ר"י אומר שור המדבר. שור ההקדש. שור הגר שמת. פטורים מן המיתה. לפי שאין להם בעלים: **ח** שור שהוא יוצא להסקל (כח) והקדישו בעליו אינו מוקדש. שחטו בשרו אסור. ואם עד שלא נגמר דינו הקדישו בעליו מוקדש. ואם שחטו, בשרו מותר: **ט** מסרו (ל) לשומר חנם. ולשואל. לנושא שכר ולשוכר נכנסו (לא) תחת הבעלים. מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק. קשרו בעליו במוסרה ונעל בפניו כראוי ויצא והזיק. אחד תם ואחד מועד חייב. דברי ר"מ. רבי יהודה אומר תם חייב. ומועד פטור. שנאמר (שמות כא) ולא ישמרנו בעליו ושמור הוא זה. ר"א אומר אין לו שמירה אלא סכין (לג):

פרק ה **שור** שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה. ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה. אם משנגחה ילדה. משלם חצי נזק לפרה. ורביע נזק לולד. וכן פרה שנגחה את השור ונמצא ולדה (ב) בצדה. ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה אם משנגחה ילדה. [א] משלם חצי נזק מן הפרה

[א] גמ' משלם

שור האפוטרופוס. השור של יתומים הוא אלא שבעל האפוטרופוס לשמרו: הרי אלו חייבין. דשבעה שור כתובים בפרשה בנוגח אדם. חד לגופיה ושתא לאתויי שורים הללו (כו): ר' יהודה אומר. שור הקדש שור הגר שמת. ואין לו יורשים. פטורים מן המיתה. אפי' נגח ואח"כ הקדיש. נגח ואח"כ מת הגר. הייפוטר ר"י (כז). ואין הלכה כר"י: **ח** ואם שחטו אסור. באכילה דכתיב (שמות כא) סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו ממשמע שנאמר סקול יסקל השור איני יודע שהיא נבלה ונבלה אסורה באכילה. ומה ת"ל ולא יאכל את בשרו אלא לומר לך שאם קדם ושחטו לאחר שנגמר דינו בשרו אסור (כט): הקדישו בעליו מוקדש. ונפקא מיניה דאי מתהני מיניה מעל: **ט** ונעל בפניו כראוי. בדלת שיכולה לעמוד בפני רוח מצויה והיינו שמירה פחותה: ומועד פטור. מגל העדאה שנו. אבל לא תמות במקומה עומדת. ומשלם חצי נזק (לב) כתם דכתיב ולא ישמרנו גבי מועד הא שמרו כל דהו פטור מגל העדאה: ר' אליעזר אומר אין לו שמירה. למועד אלא סכין עד שישחטו. והכא מחלוקת בדבר. לר"מ בשמירה פחותה חייב ובמעולה פטור. ולר' יהודה בשמירה פחותה נמי פטור מגל העדאה שנו. אבל חייב על לא תמות שנו. עד שישמרנו שמירה מעולה. ולר' אליעזר במעולה נמי חייב והלכה כרבי יהודה. ומיהו מלוה לכתחילה לשחוט שור המועד כדי לסלק ההיזק:

פרק ה **שור** שנגח את הפרה. מעוברת: ונמצא עוברה בצדה. מת: ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה. ולא מת מחמת הנגיחה. אם משנגחה. ומחמת הנגיחה הפילתו: ורביע נזק לולד. דתם חייב חצי נזק והאי ולד מוטל בספק הוא ומוטל בספק. ומתני' סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקין. אבל חכמים אומרים זה כלל גדול בדין המוציא מחברו עליו הראיה. והלכה כחכמים. ולפי' ניזק אומר ברי ומזיק אומר שמא. המוציא מחברו עליו הראיה (ס): וכן פרה שנגחה את השור וכו'. משלם חצי נזק מן הפרה אם נמצאת הפרה כדין תם שמשלם חצי נזק מגופו. ואם לא נמצאת הפרה [illegible] רביע נזק מן הולד (ג) שאם היה ידוע שקודם שילדה נגחה היה משלם כל חצי נזק מן הולד. שמעוברת

כ"י: (כו) ולענ"ד דהשתא אשה ל"ל לכל עונשין שבתורה לא איצטריך אלא היכא דהפרשה נאמרה בלי זכר. והשתא הכתוב דלא היתה לי זכר דוקא אבל היכא דכתיב איש איצטריך רבוייא והכא לע"ג דלא כ' איש אלא לי זכר הוה ילפינן מנזקין דכתיב בהו איש. תוי'. ושור היתומי' דל"ת כיון דלאו בני דיעה נינהו לא מחייבינן והאפוטרופוס דל"ת כיון דליכא שמירה כל דהו ולא נפיש הזיקא אימא הם כמונח עלייהו. והמדבר לע"ג דלית ליה בעלים והקדש אף על גב דאיכא פקידא להקדש כ"י. שור הגר דל"ת דהפקר והקדש דוקא נגח ולבסוף הקדיש והפקיר אבל איפכא דלא הו"ל בעלים משעת נגיחה לא להכי איצטריך. כ"ל: (כז) מוקמי תרתי מדבר כו' היינו רישא כו' אלא לאו הא קמ"ל דאפילו נגח ולבסוף הפקיר. גמרא: (כח) יוצא כו'. כלומ' שנגמר דינו לסקילה ואפי' לא יצא. כ"י: (כט) ואחר בשרו דייק בגמרא אף ע"ג דעבדיה כעין בשר: (ל) מסרו. עד שלא נגח ולאו אריסא קאי אלא מלתא אחריתא היא. כמ"י: (לא) נכנסו כו'. בדלא עבדו שמירה כלל קא מיירי ומש"ה פסיק ותני נכנסו כו' דא"א לומר דמחייבי בשמירת נזקיו כבעלים דהרי הם לכ"ע לא סגי לים בשמירה פחותה וש"מ לא אשתעבד לבעלים אלא לשמירה פחותה ואז כלתה שמירתו א"כ בעל השור שמסרו למי שאינו מחויב לשומרם שמירה מעולה איהו דפשע ומשלם אלא מאי נכנסו תחת הבעלים דאי פשעו ביה ויצא והזיק מחייבי בנזקיו כבעלים. כ"י: (לב) גמ' ומסברא הוא דלאו בשביל שנעשה מועד גרע ויפטור אפי' מחצי נזק בשמירה פחותה והואיל וצריכין אנו לומר לד תמות לאומרא ה"ה לקולא דאינו משלם אלא מגופו ואין מעמידין אפוטרופוס ומיהו לפטור בהודאתו ל"ש לד תמות כו' דכיון דאייעד לאו קנסא הוא. תוי': (לג) סכין. כדתניא ר' נתן אומר מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו שנאמר ולא תשים דמים בביתך. ועתוי"ט:

פרק ה (א) ואי"ת והא מחויב שבועה ואינו יכול לישבע הוא שהרי מודה במקצת בנזק הפרה ובנזק הולד אומר איני יודע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ומסקי דלא אמרינן הכי אלא היכא דהו"ל למידע אבל הכא לא הו"ל לידע אם משנגחה ילדה אם קודם ודמי ליורשין שאין להם לדעת במילי דאבוהון וקי"ל דלא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם דכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין. תוי': (ב) ולדה. הכא דולד חי הוא קרי ליה ולד: (ג) ופשיטא דה"ה נמי אם אין בפרה שיעור חצי נזק דמשלם המותר מהולד אי ודאי דנגח קודם שילדה והשתא אינו מותר משלם המחצה מהולד שהוא רביע שלם דלא גרע שיהא יפה שעור ח"נ בפרה. ועתוי"ט:

נכסות

הפרה ורביע נזק מן הולד: **ב** הקדר שהכניס קדרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות (ד) ושברתן בהמתו של בעל הבית פטור. ואם הוזקה בהן בעל הקדרות חייב. ואם הכניס ברשות בעל הצר חייב. הכניס פירותיו (ה) לחצר בעל הבית שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית פטור. ואם הוזקה בהן בעל הפירות חייב. ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב: **ג** הכניס שורו להצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו שורו של בעל הבית או שנשכו כלבו (ו) של בעה"ב פטור. נגח הוא שורו של בעה"ב חייב. נפל לבורו והבאיש מימיו חייב. היה אביו או בנו לתוכו משלם את הכופר. ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב. רבי אומר בכולן אינו חייב עד שיקבל עליו לשמור: **ד** שור שהיה מתכוין לחברו והכה את האשה ויצאו ילדיה פטור מדמי ולדות. ואדם שהיה מתכוין לחברו והכה את האשה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות. כיצד משלם דמי ולדות. שמין (יא) את האשה כמה היא יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה (יב). אמר רבן שמעון בן גמליאל אם כן משהאשה יולדת משבחת. אלא שמין את הולדות כמה הן יפין ונותן לבעל (יד). ואם אין לה בעל נותן ליורשיו. היתה שפחה ונשתחררה. או גיורת (טו) פטור: **ה** החופר בור ברשות היחיד. ופתחו לרשות הרבים (יז).
או

שנגחה היא ועוברה נגפו. ואם לאחר שילדה נגחה לא היה משלם מן הולד כלום. שהרי הולד לא נגח ואין התם משלם אלא מגופו עכשיו שהוא בספק סולקי. ומן הפרה חצי שיש לו לשלם משלם. רביע נזק מן הולד: **ב** ואם הוזקה בהם בעל הפירות חייב. והני מילי שהוחלקה ונכשלה בהן אבל אם אכלה מהן עד שמתה בעל הפירות פטור דהוה לה שלא תאכל (ו): **ג** היה אביו או בנו. של בעל הבית בתוכו. והוא הדין לשאר אנשים אלא אורחא דמלתא נקט: משלם את הכופר. וכגון שהיה מועד להפיל עצמו על בני אדם בבורות והאידנא חזי יקרא בבור והפיל עצמו בבור לאכול יקרא והרג את האדם (ח). שהשור פטור מיתה הואיל והרג שלא בכונה והבעלים משלמין את הכופר דאתרבי כופר אפי' שהרג שלא בכונה כדאמרינן לעיל: רבי אומר וכו'. והלכה כרבי הלכך אם הכניס שורו ברשות בעל הבית סתם ולא קבל עליו לשמור. בעה"ב פטור דהא לא קביל עליה נטירותא. והמכניס נמי פטור. לפי שהכניס ברשות (ט): **ד** שור שהיה מתכוין לחבירו וכו'. איידי דבעי למתני סיפא אדם שהיה מתכוין לחברו. תנא רישא נמי שור שהיה מתכוין לחבירו. דאפילו היה מתכוין לאשה. פטור השור מדמי ולדות שאין חייב בדמי ולדות אלא אדם בלבד (י): אם כן משהאשה יולדת משבחת. אם כן דכך שמין כדקאמרת אשתכח דלא יהיב ליה מידי שהרי משהאשה יולדת משבחת שדמיה פחותין ליוקר קודם שתלד שמסוכנת היא למות בצער לידה (יג): היתה שפחה ונשתחררה. כלו' היתה משוחררת נשואה לגר (טז) או לעבד משוחרר או גיורת נשואה לאי תמן. ומת הבעל פטור דהמחזיק בנכסי הגר שמת ואין לו יורשים זכה. וזה קודם לזכות במה שבידו. והוא הדין נמי לישראלית הנשואה לגר. ומת הגר דפטור. דהא דמי ולדות לבעל. אלא משום דסתם משוחררת וגיורת נשואות לגר ולמשוחרר להכי נקט שפחה וגיורת:

(ד) ברשות הי'. דכל ברשות שמירת קדרות קבל עליו בעל החצר ואפילו נשברו ברוח אבל בעל קדרות לא קבל עליו מידי והלכך לא מחייב בעל הקדרות אלא כשהכניס שלא ברשות. גמרא: (ה) פירותיו. לא זו אף זו קתני דאי קתני קדרות ה"א ברשות חייב לפי שמוחות ליסבר ומסתמא קבל עליה נטירותא אבל פירות לא ואי תנא פירות' שמוחות להתקלקל אבל בהמה לא. תוי': (ו) וה"ט כיון דמתכוין מציא עליו דבר שמזיקו אינו ראוי זה להתחייב בכך. תוי': (ז) או כו'. פירוש הכתי למ"ל וכבר שמעי' לה בפ"ק ובפ"ב: (ח) ומשכחת לה דאייעד כגון שהרג ג' ב"נ טרפה. אבל קטל ועקר לאגמא לא משכחת לה דהא לא עלה מן הבור מאליו. ועתוי"ט: (ט) ופטור כדי שהרי הוא כאלו הם מתני' בפירוש שיפטר כל אחד בנגיחת שורו ובשאר נזקיו. המגיד: (י) הכי יליף ליה בגמרא מקרא. ועתוי"ט: (יא) שמין כו'. ויש בכלל שומא זו דמי ולדות ומה שהאשה נכחשת משובחת ובעלם איברי' מפני העובר ודמיה יקרין וה"ק כיצד משלם דמי ולדות ושבח ולדות כו'. גמרא: (יב) משילדה. פי' בלא מכה שילדה מאליה שאלו מחמת המכה אחר נזק שהוא לאשה. ול"ד לנזק דתנן בפ"ו דכתובות לרשב"ג דיש ג"כ לבעל חלק בגופה (ורש"י כ' דה"ה בנזק דהכא) דהתם מיירי בנזק דקטיעת אבר שמחסרה ממלאכתה משא"כ כאן שמיירי בכחישת גופה דאין לו חסרון ממלאכתה כי אם שבת בעודה בחליותה ואותו משלם לבעל. תמ"ע: (יג) ומיירי רשב"ג במעוברת שהיא מסוכנת אבל שאינה מעוברת מודה לת"ק דמשבחת קודם שילדה ושמין השבח אלא שחולקין אותו בין הבעל והאשה. בגמרא: (יד) לבעל. שהתורה זכתה לו דכתיב בעל האשה. רש"י. ואין זה מדברי רשב"ג אלא סתם מתני' היא ולפי מ"ש לעיל דשבח נמי לבעל לדעת הת"ק מפיק ליה בגמרא ממשמע שנאמ' ויצאו ילדיה איני יודע שהיתה הרה מה"ל הרה לומר לך שבח הריון לבעל ורשב"ג סובר דשבח ולדות דהיינו דמי כחש מחמת שניהם בא ולפיכך חולקין והרה דרים שאינו חייב עד שיכה כנגד בית הריון היכא דקליק ביה המינו' לולד לאפוקי יד ורגל דלא: (טו) שאין ר"ל כשנתגיירה והיא מעוברת כי זה מבואר הוא. הר"מ: (טז) ונשתחררה. ולא נקט היתה משוחררת משום דע"כ כשאין לה בנים שימנו קאמר והיינו דקאמר כו' ונשתחררה דמשמע עתה מקרוב דעדיין לא היו להם בנים. רש"י: (יז) לרה"ר - וכ"ש אם חפר ברה"ר ושמו לרה"ר. ולא מיבעיא דוקא חופר ברשותו דהו"ל בור דאית ליה בעלים אבל חפר ברה"ר פטור דהא תנא סיפא החופר בור ברה"ר ובא' כו'. רש"י. וכתבו התוס' כללא כו' בור דמר פתחא אזלינן

או ברה"ר ופתחו לרשות היחיד (יח). ברשות היחיד ופתחו לרשות היחיד אחר (יט). חייב. החופר בור ברשות הרבים (כ) ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב. אחד החופר בור. שיח ומערה. חריצין ונעיצין חייב. א"כ למה נאמר בור? מה בור שיש בו כדי להמית עשרה טפחים. אף כל שיש בו כדי להמית עשרה טפחים. היו פחותין מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור. ואם הוזק בו חייב (כא): ו בור של שני שותפין (כב). עבר עליו הראשון ולא כסהו [והשני ולא כסהו] השני חייב. כסהו הראשון ובא השני ומצאו מגולה ולא כסהו. השני חייב (כו). כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור. לא כסהו כראוי (כח) ונפל לתוכו שור או חמור ומת חייב. נפל לפניו מקול הכרייה חייב. לאחריו מקול הכרייה פטור. נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו. חמור וכליו ונתקרעו. חייב על הבהמה ופטור על הכלים. נפל לתוכו שור חרש. שוטה וקטן חייב. בן או בת (לג) עבד או אמה פטור: ז אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור. ולהפרשת הר סיני. ולתשלומי כפל. ולהשבת אבדה. לפריקה. לחסימה

ה ברשות היחיד ופתחו לרשות היחיד אחרת. אע"ג דאין כאן לא רשות הרבים, חייב ובלבד שלא הפקיר רשותו אותה שפי הבור לתוכה: אחד החופר בור. הוא עשוי עגול: שיח. ארוך וקצר: מערה. מרובעת ומכוסה בקרוי אלא שיש לה פה (כח): חריצין. הסנים ומרובעים כמערה. אלא שאינן מקורין: נעיצין. קצרין מלמטה ורחבי' מלמעלה: מה בור שיש בו כדי להמית י' טפחים. דסתם בור הוא גבוה עשרה טפחים (כב): ו השני חייב. והוא שמסר לו הראשון לשני כשהלך כסוי (כה) הבור לכסותו ולא כסהו השני: כסהו כראוי ונפל לתוכו. כגון שהתליע הכסוי (כז): נפל לפניו מקול הכריה חייב. שהיה חופר בבור (כט) ושמע השור קול ססים ונבעת ונפל בבור ומת חייב ואע"ג דכיון דמשום גרמא דקול הכריה נפל הוה לן למימר דלהתלק היזקא דבור מיניה ורמיא אשמיעותא דקול הכריה והוא גרמא בעלמא ופטור אפ"ה חייב הואיל ובתוך הבור נמצא הנזק (ל): לאחריו מקול הכריה פטור. אם נבהל השור מקול הכריה על ספת הבור ונפל לאחריו חוץ לבור ומת פטור שהרי לא נמצא הנזק בבור וקול הכריה גרמא בעלמא הוא ופטור: ונשתברו. ונתקרעו. בכלי שור שייך שבירה העול והמחרישה. בכלי חמור שייך קריעה שבילת בגדים ווורדעת שעל גביו: ופטור על הכלים. דכתיב (שמות כא) ונפל שמה שור או חמור. שור ולא אדם חמור ולא כלים (לא): שור חרש שוטה וקטן חייב. שור שהוא חרש. ושהוא שוטה. ושהוא קטן. חייב עליו אם נפל לבור אבל שור שהוא פקח אינו חייב עליו דאיבעי ליה לעיוני ומיזל (לב): ז אחד שור וא' כל בהמה לנפילת הבור. דכתיב (שמות כא) כסף ישיב לבעליו לכל מידי דאית ליה בעלים: ולהפרשת הר סיני. דכתיב (שם יט) אם בהמה אם איש לא יחיה וחיה בכלל בהמה. אם לרבות את העופות: לתשלומי כפל. דכתיב (שם כב) על כל דבר פשע כל מידי דבר פשיעה הוא: ולהשבת אבידה. לכל אבדת אחיך (דברים כב): לפריקה. עזב תעזוב עמו (שמות כג). אף על גב דכתיב (שם) חמור שונאך כל בהמה בכלל דילפינן חמור חמור משבת שנאמר בו (דברים ה) שורך וחמורך

ומסתבר הבור כאלו הוא במקום שהפתח שם: (יח) לרה"י. והפקיר רשותו דלא שלי למימר שלי בעים ברשותי ונפל דרך פי למטה. רש"י. והיא אם מתחלה סמוכה לרה"ר ולא אצלך לפרש בהפקיר רשותו אלא משום דמשמע ליה ליסנא דפתחו לרה"י באמצע רה"י כדמוכח בגמרא. תוי': (יט) ופתחו כו'. המ"ל החופר ברה"י ואי לא אלא אגב אחריני נקט הכי. ועתוי"ט: (כ) ברה"ר. דה"ק כי יפתח וכי יכרה אם על פתיחה חייב על כריה לא כ"ש אלא שעל עסקי פתיחה וכריה בא לו שאין לו חלק בו אלא שכרהו או שפתחו דהיינו ברה"ר שאין הקרקע שלו. גמרא ועתוי"ט: (כא) ולא ע אף ז קתני. לא ע בור שהוא עגול דאיש ביה הבלא שלא אף שיח דארוך כפי איש בה הבלא וכן אף מערה אע"פ שהיא מרובעת ואף שרילין שאינן מקורין ואף נעילין דרחב מעילאי ספי מתתאי איתא בעשרה איש ביה הבלא קמ"ל. ועתוי"ט: (כב) כלומר מקלקלות הבור עד שפתו. ועתוי"ט: (כג) חייב. ואפי' בחפירה כל שהוא שהנזק בכל שהוא דבר מלוי וידוע ואין הגיסה בכ"ש מלויה והרי הוא כמו אנוס. הר"מ: (כד) שותפין. שהפקירו רשותן ולא הפקירו בורן. גמרא. ואם הפקירוהו ג"כ אין כאן חיוב כיון שברשות הרבו ועכשיו אין לה בעלים. שוקקים: (כה) אבל הכיתו מסתמא לא דכל אי בשלו הוא מסתמא כו' ולא הוי מוחל על חלקו של ראשון שיהא שלו מוטל עליו לשומרו שלכך אם הזיק שניהם חייבין אבל מסר לו את הכיסוי נעשה זה שומר בקבל עליו לכסות. רש"י: (כו) ומלאו כו' חייב. עד שידע הראשון וישכור פועלים ויכסנו וכל היום בו אחר אין זה שניהם חייבים: (כז) וקמ"ל שאע"פ שלא כסהו כראוי לגמלים אלא כראוי לשוורים וסכיתי גמלים והתליע ההום דלא אמרינן מגו דהוי פושע לגמלים הוי פושע להתליע דכיון שלא בא האונס מחמת הפשיעה לא אמרינן תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב. הר"ן ועתוי"ט: (כח) לא כו'. מסיק בגמרא שאינו כראוי לגמלים אע"ג דראוי תא לשוורים וסכיתי גמלים ואתו גמלים ואתרעוהו ואתו שוורים ונפלו ביה ופשיטא דחייב אלא איידי דנקיט רישא כסהו כראוי נקיט סיפא נמי לא כסהו כראוי: (כט) לי רש"י בור כרויה ובכנס כורה לתוכו להעמיק: (ל) כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי. גמרא: (לא) גמרא מדלא כתיב ונפל שמה הנופל אלמא למעוטי אתי. והא דפטור על האדם היינו תמיהה דקרא בתמיהה משתעי דכתיב והמת יהיה לו אבל בנזקי אדם חייב בכל הבור כדחזינן בפ"ב דמחייב בנזקי אדם בתקלה שהיא תולדה דבור אבל בכלים פטור וכל דלא שייך בהו נזק דשבירתן א היה מיתתן: (לב) והתם בבריי ומהלך ביום: (לג) בן כו'. כלומר אע"ג דקטנים הם וליכא למימר איבעי להו לעיוני ומיזל אפ"ה פטור מגזירת הכתוב שור ולא אדם כו'

לחסימה. לכלאים. ולשבת. וכן חיה ועוף כיוצא בהן. אם כן למה נאמר שור או חמור. אלא שדבר הכתוב בהווה:

פרק ו הכונס צאן לדיר ונעל (א) בפניה כראוי ויצאה והזיקה פטור. לא נעל בפניה כראוי ויצאה והזיקה חייב. נפרצה בלילה (ב) או שפרצוה לסטים (ג) ויצאה והזיקה פטור. הוציאוה לסטים. לסטים חייבים (ד): ב הניחה בחמה או שמסרה לחרש. שוטה. וקטן. ויצאה והזיקה חייב. מסרה לרועה נכנס רועה תחתיו. נפלה לגינה (ו) ונהנית משלמת מה שנהנית. ירדה כדרכה והזיקה משלמת מה שהזיקה. כיצד משלמת מה שהזיקה. שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה וכמה היא יפה. רבי שמעון אומר אכלה פירות גמורים (י) משלמת פירות גמורים. אם סאה סאה. אם סאתים סאתים: ג המגדיש בתוך שדה של חברו שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל השדה פטור. ואם הוזקה (יא) בהן. בעל הגדיש חייב ואם הגדיש ברשות בעל השדה חייב. ד השולח את הבערה ביד חרש. שוטה. וקטן פטור בדיני אדם (יג) וחייב בדיני שמים. שלח ביד פקח הפקח חייב (יד). אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים. המביא את העצים חייב (טו). אחד הביא את העצים ואחד הביא את האור. המביא את האור חייב. בא אחר וליבה המלבה חייב. ליבתה הרוח

והמוך וכל בהמתך (יד): לחסימה. לא תחסום שור בדישו (שם כה) ילפינן שור שור משבת: לכלאים. דהרבעה לע"ג דכתיב (ויקרא יט) בהמתך לא תרביע כלאים, הוי נמי חיה ועוף בכלל דילפינן בהמה בהמה משבת. וכן לענין כלאים דהנהגה דלא תחרוש בשור ובחמור יחדיו (דברים כב) ילפינן שור שור משבת. דה"ה לכל שני מינים של בהמה חיה ועוף ומיהו לענין פסק הלכה מן התורה אינו חייב אלא כשחורש ומנהיג בשני מינים שאחד טמא ואחד טהור דומיא דשור וחמור אלא שאסרו חכמי' כל ב' מינים בין שניהם טמאים בין שניהם טהורים: ולשבת. דכתיב שורך וחמורך וכל בהמתך. וחיה בכלל בהמה וכל רבויא הוא לרבו' עופות: שדבר הכתוב בהווה. בדבר הרגיל להיות:

פרק ו הכונס פטור. דהא נטרה ומאי הוה ליה למעבד: הוציאוה לסטים. אע"ג דלא הוציאוה ממש אלא שעמדו בפניה עד שיצאה הוי כאילו הוציאוה בידים וחייבים: ב הניחה בחמה. מצערא לה שמשא ולא סגי לה בנעילה כראוי שהיא בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה בלבד: נכנס הרועה תחתיו. ולא אמרי' בכה"ג שומר שמסר לשומר חייב. שדרך הרועה הגדול למסור לרועה הקטן שתחתיו (ה) ולפיכך הרועה שתחתיו חייב: נפלה לגינה. וכגון שהוחלקה ונפלה באונס. אבל דחו אותה חברותיה והפילוה משלם מה שהזיקה דאיהו פשע בה דהוי ליה לאסוקינהו סלא סלא (ז): מה שנהנית. לפי הנאתה ולא לפי היזקה: שמין בית סאה באותה שדה. אין שמין את הערוגה לבדה מפני שמפסיד מזיק ששמין אותה בכל שויה ורחמנא אמר ובער בשדה אחר ודרשינן מלמד ששמין אותה על גב שדה אחרת (ח). אלא ששמין בית סאה באותה שדה כמה היתה שוה קודם שאכלת מזונה הערוגה הזאת. וכמה היא שוה עכשיו. והשתא לא משלם כלהו דמיה. דמי שלוקח בית סאה כשהיא בתבואתה אינו מזלזל בה בשביל הפסד ערוגה אחת כי אם דבר מועט (ט): ר' שמעון אומר אכלה פירות גמורים. שכבר בשלו כל צרכן משלמת כל ההיזק. והיכא שיימינן אגב שדה היכא דעדיין לא נגמרו. והלכה כרבי שמעון: ג ואם הגדיש ברשות בעל השדה חייב. בגמ' מוקי לה בנקעה (יב) שרגילין כולן לעשות בגורן אחד זה גדישו וזה גדישו ומתניך שומר. וכיון שאמר השומר עייל תגדוש. הוי כאילו אמר עייל ואנטר לך. אבל בשאר בני אדם אפי' הגדיש ברשות אין בעל השדה חייב עד דמקבל עליה נטירותא: ד בא אחר וליבה.

נפס

בו'. כפ"י ועתוי"ט: (לד) עתוי"ט שהארך בילפותייהו דכולהו:

פרק ו (א) ונעל. פי' הר"ב לקמן שהיא בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה וטעמא מפרש בגמרא דהתורה מיעטה בשמירתם שן ורגל דכתיב בהו ושלח וביער ושלח עד דעבד כוון ושלח עד דעביד כוון וביער שיאכילנה בידים כלומר בפשיעה: (ב) בלילה. הא ביום חייב דקלא אית לה למלתא ומסתמא ידע שנפרצה. א"כ בלילה אפי' נודע לו ויצאה הבהמה אין לו לטרוח יותר מדאי לחזור אחריה באפילה. תוי': (ג) לסטים. ואיצטריך לאשמועינן דאפי' לסטים פטורים כשלא הוציאוה. תוי': (ד) חייבים. ואע"ג דמסירה לא קניא אלא במקום שמוכר ומאן אמר ליה למשוך כו'. ונ"ל דס"ל דקנס הוא שקנסו חכמים לגזלן. ועתוי"ט: (ה) דמדקתני לרועה ולא קתני לאחר ש"מ מאי לרועה לרועה שתחתיו כדאיתא בגמרא: (ו) לגינה. באונס מגג בעליה הסמוך לגינה חברו או שהיתה כה"ל גבוה מן הגינה ונפלה. רש"י: (ז) וכ"פ הרי"ף והר"מ אלא דלב"ג סיפא דהכא ירדה הו"ל למהני דאפי' הפילוה חברותיה משלמת ושייעתא להרא"ש וסיפא דקתני כו' פטור: (ח) גמ' דמדכתב בשדה אחר ולא בשדה חבירו אשמעינן ע"ג שדה אחרת ומדכתב לקרא גבי ובער ולא כתב גבי תשלומין ולימא הכי מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם בשדה אחר דשמין ע"ג שדה אחרת דכתיבן כמי דוקא בשדה אחר ולא בכה"ג: (ט) ולהכי אין שמין ע"ג שדה שלימה דא"כ יפסיד הניזק דלא יזלזל בה בשביל הפסד ערוגה אחת כי אם דבר מועט. כפ"י ועתוי"ט: (י) גמורים. דכיון דלא צריכי לשדה לא עליהם אמרה תורה ובער בשדה אחר אגב שדה אחרת: (יא) הוזקה. וה"מ שהוחלקה כדפי' הר"ב במ"ב פ' דלעיל: (יב) ואפי' כרבי דמ"ג פ' דלעיל מודה בזה: (יג) אדם. לפי שאינן בני תשלומי'. תוי': (יד) חייב. ואע"ג דילפינן דשלוחו של אדם כמותו בכל התורה כולה אמרינן בגמרא דשאני דאין שליח לדבר עבירה דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין אבל בחש"ו כיון דלאו בני חיובא נינהו לא שייך בהו דברי הרב כו' אלא עצמא כמ"ש בסמוך: (טו) העצים

סי'

הרוח (טז) כולן פטורין. השולח את הבערה ואכלה עצים (יז) או אבנים. או עפר חייב. שנאמר (שמות כב) כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבעיר את הבערה. עברה גדר שהוא גבוה ארבע אמות (יח). או דרך הרבים או נהר (יט) פטור. המדליק בתוך שלו (כ) עד כמה תעבור הדליקה. רבי אלעזר בן עזריה אומר רואין אותו כאילו הוא באמצע בית כור (כא). ר"א אומר ששה עשר אמות (כב) כדרך רשות הרבים. רבי עקיבא אומר חמשים אמה. רבי שמעון אומר (שמות כב) שלם ישלם המבעיר את הבערה הכל לפי הדליקה: ה המדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו רבי יהודה אומר ישלם מה שבתוכו. וחכ"א אינו משלם אלא גדיש של חטין. או של שעורים (כד). היה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב (כה). עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור. ומודים חכמים לרבי יהודה במדליק את הבירה (כו) שהוא משלם כל מה שבתוכו. שכן דרך בני אדם להניח בבתים: ו גץ שיצא מתחת הפטיש והזיק חייב (כז). גמל שהיה טעון פשתן ועבר ברשות הרבים. ונכנס פשתנו לתוך החנות. ודלקו בנרו של חנוני והדליק את הבירה. בעל הגמל חייב (כט). הניח חנוני נרו מבחוץ החנוני חייב. רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור (ל):

פרק ז **מרובה** מדת תשלומי כפל ממדת תשלומי ארבעה וחמשה.

שמדת תשלומי כפל נוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים. ובין בדבר שאין בו רוח חיים. ומדת

פי'. דלי לאו מסרון קמא לא עביד מידי. רש"י: (טז) הרוח. ופי' בירו' דוקא ב־וח שאינה מלויה והוא שאין העולם מסתכב בה שמיד אלא לפעמי' אע"פ שהוא בא בעתים הרבה ולא"ל רוח סער"ה שאינה משנה אלא לעתים רחוקים. המגיד: (יז) עצים כו'. מדכתיב הקמה איירי שהה לגופו של קרקע דהיינו ליחכה נירו ושרפה אבניו. גמרא: (יח) בגובה ד"א. מעלי הדליקה. גמרא: (יט) או נהר. י"א דבעינן רחב ח' אמות ויש בו מים וי"א אם הוא רחב ח' אפי' אין בו מים ואם יש בו מים אפי' כל שהוא: (כ) בתוך שלו. אע"ג דעד השתא נמי בתוך שלו איירינן (דבשל חבירו אפי' עברה גדר חייב ואין לו שיעור) מ"מ הואיל וטעם הפטור דהכא משום דבתוך שלו הוא נקט מלשון בטעמא. ועתוי"ט: (כא) בית כור. אם יש לו חלי בית כור לכל רוח פטור. רש"י: (כב) פי"ז אמות. לא בהאמצע ט"ז קאמר דהא מוקמינן לריפא דתנן דרך הרבי' כווסיה והשתא מלע מאן דכל שמיה ומדר"א משמע נמי לר"ע דבתריה: (כג) טעמייהו יש לפרש דר"י לא פטר בטמון כלל ורבנן במדליק בתוך שלו פטרי כדמשמע קרא כי שלא אם ומשמע דאיירי במדליק בתוך בשלו אבל במדליק בתוך של חבירו עחייב בדבר שדרכו להטמין דלא אשכחן דפטר ביה קרא טמון ודבר שאין דרכו להטמין פטרי מסתברא אלא אבעי ליה לאסוקי אדעתיה שיניח אדם ארנקי בגדיש. פי': (כד) חטין כו'. אם חטין חטין אם שעורים שעורים. רש"י. דלא שייך למימר בהו טמון שהרי יודע היה שם חטים או שעורים. רי: (כה) גדי כו'. שכן דרך בני אדם לעשות גדיש. הר"ש ותוי"ט: (כו) דכתיב נקם ינקם. רש"י: (כז) הבירה. מגדל גדול. רש"י: (כח) חייב. כמי שזרק אבן או חץ. הר"ש: (כט) חייב. מפני שהרבה במשאוי. הר"ש. ובהדליק כל הבירה בבת אחת דאל"ה חייב על מקום שהדליק נ"ש ועל השאר ח"נ. תור: (ל) פטור. ולא דמי לברכות דמ"ג וכ' דפ"ג גמרא. ופ"ק דחייב אף בנר חנוכה שהיה לו לישב ולשמור. הר"ש: מסקי'

כפה באש והעלה שלהבת כמו בלבת אש (שמות ג) ואית ספרים דגרסי כפה. מגזרת ניב שפתים (ישעיה נז). כשאדם מדבר מנענע בשפתיו. ורוח יולא: עפר. שלחכה נירו ונתקלקל: או דרך הרבים. עסרה אמה ... ר"ש אומר הכל לפי הדליקה. לפי ... הדליקה וגודל ... שכששאם גדולה ... למרחוק. והלכה כר"ש: ה המדליק את הגדיש ... שהדליק בתוך שלו והכל ... וחכלה בתוך של חבירו ... ר' יהודה אומר ישלם כל מה שבתוכו. ... יהודה מחייב על ... טמון באש דלית ליה ... דאו הקמה מה קמה ... אף כל גלוי: וחכ"א אינו משלם אלא גדיש ... דאית להו דקאי ... הקמה ופטרי על ... טמון באש אלא שמשעריו מקום הכלים כאילו ... גדיש. ומשלם גדיש כשעור גופו של כלים ומדקאמר ... שיעא ומודים חכמים ... יהודה במדליק את הבירה שהוא משלם כל מה שבתוכו. מוכח בגמרא שנחלקו רבי יהודה וחכמים גם במדליק בתוך של חבירו שרבי יהודה ... כשהדליק בשל חבירו משלם כל מה שבתוכו ואפי' ארנקי (כג). ורבנן סבר ... כלים שדרכן להטמין ... בגדיש כגון מורגין וכלי בקר הוא דמשלם. כלים שאין דרכן להטמין בגדיש לא משלם. והלכה כחכמים: היה גדי כפות לו חייב. דבעלי חיים נמי אתרבו מאו הקמה. ומשום דקם ליה בדרבה מיניה ליכא למפטריה. דליכא חייב מיתה ... העבד. הואיל ואינו כפות היה לו לברוח ופטור עליו ממיתה ומן התשלומין. אבל אם היה עבד כפות ... פטור אפילו על הגדי ועל הגדיש דחייב מיתה על העבד (כו). קם ליה בדרבה מיניה. ובגדי לא שני ... בין כפות לאינו כפות ואיידי דנקט בעבד נקט בגדי: במדליק את הבירה. דמדליק בתוך של חבירו הוי ... ודאי כמאבד בידים. ואפ"ה טעמא משום דדרך ב"א להניח כלים בבתים. אבל בגדיש דאין דרך בני אדם להניח אלא כגון מורגין וכלי בקר. אע"ג דאדליק לתוך של חבירו אינו משלם אליבא' דחכמים אלא דבריו שדרכן להטמין בגדים: ו גץ. ניצוץ של אש: רבי יהודה אומר בנר חנוכ' פטור. כיון דבמצוה ... עסיק. ואין הלכה כרבי יהודה:

פרק ז **מרובה**. בדבר שיש בו רוח חיים ובדבר שאין בו רוח חיים. דכתיב (שמות כב) על ... על

ומדת תשלומי ארבעה וחמשה. אינה נוהגת אלא בשור ושה (ב) בלבד. שנאמר (שמות כא) כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו וגו'. אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל ולא הטובח ולא המוכר אחר הגנב. משלם תשלומי ארבעה וחמשה: ב גנב על פי שני' וטבח ומכר על פיהם. או על פי שנים אחרים (ג) משלם תשלומי ד' וה'. גנב ומכר בשבת. גנב ומכר לעבודת כוכבים. גנב וטבח ביוה"כ. גנב משל אביו וטבח ומכר ואח"כ מת אביו. גנב וטבח ואח"כ הקדיש. משלם תשלומי ארבעה וחמשה. גנב וטבח לרפואה או לכלבי'. השוחט ונמצא טריפה. השוחט חולין בעזרה (ה) משלם תשלומי ארבעה וחמשה. ר"ש פוטר בשני אלו: ג גנב ע"פ שנים וטבח ומכר על פיהם ונמצאו זוממין משלמין הכל (ז). גנב ע"פ ב' וטבח ומכר ע"פ שנים אחרים. אלו ואלו זוממין. הראשוני' משלמים תשלומי כפל. והאחרונים משלמין תשלומי שלשה. נמצאו אחרונים זוממין. הוא משלם תשלומי כפל. והן משלמין תשלומי שלשה. א' מן האחרונים זומם. בטלה עדות שניה. אחד מן הראשונים זומם. בטלה כל העדות. שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה: ד גנב ע"פ ב' וטבח ומכר ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו. משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה'. גנב וטבח בשבת. גנב וטבח לעבודת כוכבים. גנב משל אביו ומת אביו ואחר כך טבח ומכר. גנב והקדיש (י) ואחר כך טבח ומכר. משלם תשלומי כפל. ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. רבי שמעון אומר קדשים שחייב באחריותן. משלם תשלומי ארבעה וחמשה

על שלמה על כל אבידה וכו' ישלם שנים (א): אין הגונב אחר הגנב וכו'. דכתיב (שם) וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב: ב גנב ע"פ שנים. כלומר שנים מעידים אותו שגנב: גנב ומכר בשבת. אבל שבת שהוא עונש סקילה. קם ליה בדרבה מניה: וטבח ביום הכפורים. שאין זדונו אלא כרת. וכיון דלא אתרו ביה ולא לקי דקי"ל כל חייבי מלקיות שוגגים. חייבים בתשלומין. אבל חייבי מיתות ב"ד אפי' שוגגים פטורים מן התשלומין: וטבח ומכר ואח"כ מת אביו. אבל מת אביו ואח"כ טבח. תנא היא דפטור דשלו הוא טובח ושלו הוא מוכר. שהרי ירש את אביו (ד): בשני אלו. בטרפה ובחולין בעזרה דקסבר ר"ש שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה (ו). אבל לרפואה ולכלבים. שחיטה ראויה היא דהא בעי מלי אכיל מיניה: ג האחרונים משלמים שלשה. לשור. וכגון שהוזמו אחרונים תחלה דאי עידי גניבה הוזמו תחלה בטלה לה עדות טביחה דלאמת בעלים מכרוהו לו. וכי מתזמי אמאי משלמי: בטלה עדות שניה. והוא משלם כפל משום עדות ראשונה והן פטורין דאין עדים משלמין ממון על פיהם שניהם: בטלה כל העדות. והוא פטור והם פטורים ואפי' חזרו והוזמו אחרונים אח"כ אין משלמין שהרי בטלה עדותן כבר והוכחשו. כיון דלא גנב לא טבח ואהכי לא מחייבו (ח). אלא אעיקר הייתם שהוא כל גופו של עדות וכל שכן אם הוזמו ב' הראשונים תחלה שעדות שניה בטלה. אלא שבזמן שלא הוזמו אלא אחד בטלו שניהם אבל כשהוזמו שניהם לא בטלה עדות ראשונה אלא משלמין כפל: ד ע"פ ע"א. אע"ג דמלתא דפשיטא היא דאין משלם ד' וה' ע"פ ע"א. הא קמ"ל דע"פ עצמו דומיא דע"פ עד א'. מה ע"פ ע"א אי אתי ע"א בתר הכי מצטרף בהדיה ומחייב. ע"פ עצמו נמי אי אתו עדים בתר הודאתו מחייבי ליה. דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב. וה"מ באומר לא גנבתי ובאו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי ומכרתי ובאו עדים אח"כ שטבח ומכר חייב שהרי כשאומר טבחתי ומכרתי אינו מחייב עצמו בכלום שיודע הוא שמודה בקנס פטור. ואין כאן הודאה של כלום. אבל באומר גנבתי ובאו עדים שגנב פטור. דחייב עצמו לשלם קרן מיהא בהודאתו הלכך הודאה גמורה היא ופטור מכפל. אע"פ שאח"כ באו עדים: ומת אביו. והוא יורשו ולא הויא שביחה כולה (ט) באיסורא: גנב והקדיש. כי קא טבח דהקדש קא טבח ולא דבעלים: ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותם וכו'. ר"ש לאו אמלתיה דת"ק קאי ולא פליג עליה בגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר אלא שמעינהו ר"ש לרבנן בדוכתא אחריתי דאמרי הגונב הקדש מבית בעלים פטור, דכתיב (שמות כב) וגונב מבית האיש ולא מבית ההקדש ועלה קאי ר"ש ואומר קדשים שחייב באחריותן

פרק ז (א) מסקי' בגמ' דכל ליבויה הוא ודלא כמ"ש הר"ב במ"ע פ"ד דב"מ. ועתוי"ט: (ב) בשור ושה. בגמרא פריך ונילף שור שור משבת ונימא להלן חיה ועוף כיוצא בהן אף כו' ומסיק דכתוב לאמנא כי יגנוב איש שור וטבחו ומכרו חמשה בקר ישלם שהיו וארבע לאן תחת השה שור דסיפי' ושה דרישא למ"ל ש"מ שור ושה אין מידי אחרינא לא: (ג) ב' אחרים. עמ"ש במ"ב פ"ו דגיטין דלא הוי חלי דבר. ועתוי"ט: (ד) כלומר משום דהך סיפא הוא דתני להך רישא. דרישא לאו חידוש הוא שהרי כבר נתחייב קודם שמת אביו וקודם שהקדיש כו'. הכא"מ: (ה) חולין כו'. ואע"ג דנאסרו בהנאה כדתנן במ"ע פ"ב דקדושין. ומכי שחט בה פורתא אסרה. אידך לאו דמריה טבח ובההוא פורתא לא מחייבינן דוטבחו כלא בעינן כמ"ש הר"ב במ"ד. ומ"ק כגון ששחט מקצת סימנין בחוץ. וגמרן בפנים. גמרא: (ו) דגמר מטבוח טבח והכן. בר מלגבי לאו דשחוטי חוץ דבהכי חייביה רחמנא. פי': (ז) הכל. ה"נ כשהוזמו תחלה על הטביחה. רש"י: (ח) כלו' אהכחש' לא מחייבי. ואע"ג דבלא"ה ליכא חיובא דדלמא בעלים מכרוהו לו. מ"מ כ"מ הכא שהעידו עדים שלא נמכרה לו כגון שלא זזה ידם מידי הבעל מעת שנגנבה בהמה זו לידו: (ט) דכגון שיש יורשים אחרים עמו: (י) והקדיש. ולאחר יאוש איירי דחלה הקדש ע"י יאוש ושינוי רשות ולאו דמריה קא טבח

וחמשה. שאין חייב באחריותם פטור: ה מכרו חוץ מאחד ממאה שבו. או שהיתה לו בו שותפות (יד). השוחט ונתנבלה בידו. הנוחר והמעקר. משלם תשלומי כפל. ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. גנב ברשות הבעלים. וטבח ומכר חוץ מרשותם (טו). או שגנב חוץ מרשותם. וטבח ומכר ברשותם. או שגנב וטבח ומכר חוץ מרשותם (טז). משלם תשלומי ד' וה'. אבל גנב וטבח ומכר ברשותם. פטור (יז): ו היה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים. פטור. הגביהו או שהוציאו מרשות הבעלים ומת חייב. נתנו לבכורות בנו או לבעל חובו לשומר חנם. ולשואל. לנושא שכר. ולשוכר. והיה מושכו ומת ברשות הבעלים. פטור. הגביהו או שהוציאו מרשות הבעלים ומת. חייב (יט): ז אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל. אבל מגדלין בסוריא. ובמדברות שבארץ ישראל. אין מגדלין תרנגולים בירושלים (כא) מפני הקדשים. ולא כהנים בארץ ישראל. מפני הטהרות. אין מגדלין חזירים בכל מקום. לא יגדל אדם את הכלב. (כג) אלא אם כן היה קשור (כד) בשלשלת. אין פורסין נישבים ליונים. אלא אם כן היה רחוק מן הישוב שלשים רים:

החובל

בלאחריותן חייב. דקרינן ביה וגונב מבית האיש דכיון דהבעל חייב באחריותם כי קא פגם דמריה קא פגם ובקדשים שחייב באחריותן נמי לא מחייב ר"ש תשלומי ד' וה' אלא כששחטן תמימים בפנים לשם בעלים. אלא [illegible] הדס (יח). או ששחטן בעלי מומין (יט) בחוץ ואע"פ שלא נפדו סבר כל העומד לפדות כפדוי דמי. והויא שחיטה ראויה. אבל אם שחטן תמימים בחוץ (יג). הויא שחיטה שאינה ראויה ושמעינן ליה לר"ש דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה ואינו חייב עליה תשלומי ארבעה וחמשה. ואין הלכה כרבי שמעון: ה מכרו חוץ מאחד ממאה שבו. גנב שמכר כל השור חוץ מדבר מועט שבו. מן הדברים הנתרים עמו בשחיטה פטור דכתיב (שמות כא) ומכרו או מכרו. עד שימכור כל הדברים הנתרים בשחיטה. לאפוקי אם השאיר גזותיו. או קרניו. דלאו הוי שיור. ולא מתסר בהכי: הנוחר. קורעו מנחיריו עד לבו: והמעקר. עוקר סימנים פטור ואפי' לרבנן דאמרי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה דהא לאו שחיטה היא כלל: ו היה מושכו ויוצא. פטור מכפל (יח): הגביהו. אפילו ברשות בעלים שהרי הגבהה קונה בכל מקום: נתנו. גנב לכהן בשביל סלעים של פדיון בנו: היה מושכו. הכהן או בעל חוב או השומר. ומת ברשות בעלים: פטור. הגנב מכלום: ז אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל. משום ישוב ארץ ישראל שמפסידין את הזרעים (כ): אבל מגדלין בסוריא. ארצות שכבש דוד דלאו שמיה כבוש. ולא חיישינן בה לישוב. ואם יפסידו שדות אחרים ישלמנה: אין מגדלין תרנגולים בירושלים מפני הקדשים. שאוכלין שם ודרך תרנגולי' לנקר באשפה. ושמא יביאו עצם *[כעדשה] מן השרץ ויטמאו את הקדשים ולא יגדלו כהנים תרנגולים בכל א"י: מפני הטהרות. שהכהנים אוכלים תרומה וצריכים לאכלה בטהרה: חזירים. מפרש טעמא בגמרא. כשצרו ונלחי' חשמונאי זה על זה היו רגילים בכל יום שהיו אלו בחוץ מעלים להם תמידי' לאלו שבפנים. יום אחד העלו להם חזיר כיון שהגיע לחצי חומה. נעץ צפרניו בחומה ונזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרס' על ארבע מאות פרס'. באותה שעה אמרו ארור המגדל חזירים (כב): את הכלב. מפני שנושך ומנבח ומפלת אשה מיראתו: נישבים. פחים (כה) שלא ילכדו בהם יוני בני הישוב: שלשים רים. ד' מילין:

הגוזל

שנה. רש"י ונמוקי"י: (יא) ומ"ל כל העומד לזרוק כזרוק דמי והלכך הוי שחיטה ראויה אבל הי לא נשפך אלא כזרק הא מזכה קרן לבעלים. גמ': (יב) ובבעלי מומין מעיקרא עסקינן דהי כשקדם הקדישן למומן הו לא הוי לפדיון דס"ל בפ"ז דתמורה מ"ג קדשי מזבח בכלל העמדה והערכה ושנשחטה אינה יכולה לעמוד. אבל בבעלי מומין מעיקרא מודה. רש"י: (יג) וכן נמי אם שחטן בעלי מומין בפנים: (יד) שותפות. קודם שגנבו לא קרינן ביה ומכרו כולו באיסור רש"י. ולע"ג דבכבר שמענו זה לעיל במה אביו קודם שמכרו הפסח ה"א משום דיש לו שותפות בכל אבר ואבר. אבל הכא שמעי' אפי' אין לו שותפות אלא באבר א'. הרמ"ה ז"ל: (טו) חוץ כו'. דכשהוליכו נעשה עליו גנב ואפי' הוליכו לרה"ר. ולע"ג דאין משיכה קונה ברה"ר ה"מ לענין קניה אבל להתחייב באונסין כיון שהוליכו מרשות בעלים חייב. ב"י. והאי כי דהכא בהוליכו לסמטא דוקא: (טז) או כו'. נקט כלהו גווני אע"ג דלא צריכי: (יז) פטור. בשלא הגביהו עסקינן דבהגבהה הוי קני (כדלקמן) וחייב. תוי': (יח) הר"מ. ומשמע דאלו בקנן נתחייב ולא ידעתי למה: (יט) חייב. אגנב קאי דמתחייב גנב בקנין שלומיו. רש"י. וא"ת אמאי חייב במשיכה והא אין שליח לדבר עבירה וי"ל דהכי לא ידעי דאתי לידיה באיסורא אלא סבורין שהוא שלו ולא שייך לומר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. תוי'. ודאי פי' זה והר"מ מפי' למתניתין כשידע השומר או הבעה"ב שהוא גנבו ולע"פ שגונב אחר הגנב פטור מכפל ה' כיון שהגנב לא קנהו ועדיין הרי אלו כגונבין מרשות הבעלים. ונמוקי"י: (כ) הכי דאפי' בגים קאמר דאסור והיינו דקפיד אישוב והפסדם זרעים כלומר אפי' של עצמו: (כא) בירושלים. אפי' ישראל מפני הקדשים שישראל אוכלים שם בשר שלמים ותודה ומעשר בהמה. רש"י: (כב) וא"ת תיפוק ליה דאסור לעשות סחורה בכל דברים אסורים כדתנן במס' שביעית פ"ז מ"ג ופי' הר"ם ז"ל דהיינו דוקא בדברים העומדי' לאכילה אבל אם מגדלן למשות עורות בשומן או למכרן לישראל שימשא בהם שרי וכל חלב מותר למכור היכא דלא קאי לאכילה וצרוי' נמי מפי' דספיקים והמורים שרי לעשות בהן סחורה משום דעשמן למלאכה: (כג) כלב. בטוש"ע העתיקו כלב רע וכ"ה בגמרא בדרבי נתן ה' וליכא דמגדיחין הכלב בה"א הידיעה דיקא נמי הכי וכ"ה עוד בגמרא בהדיא מגדלין כלבים כופרים: (כד) קשור. דכיון דקשור הוא אין מסירסין ממנו: (כה) כך מתרגם יונתן נמלטה מפח. רש"י:

דמיירי

* ר"ל עצם שעליו כעדשה מן השרץ

פרק ח החובל

פרק ח החובל בחברו חייב עליו משום חמשה דברים. בנזק. בצער. ברפוי. בשבת. ובבושת. בנזק כיצד. סימא את עינו. קטע את ידו. שיבר את רגלו. רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק (ח) ושמין כמה היה יפה. וכמה הוא יפה (ט). צער. כואו בשפוד. או במסמר (י) ואפילו (יא) על צפורנו מקום שאינו עושה חבורה. אומדין כמה אדם כיוצא בזה רוצה לטול (יב) להיות מצטער כך. רפוי. הכהו חייב לרפאותו. עלו בו צמחים אם מחמת המכה חייב. שלא מחמת המכה פטור. חיתה ונסתרה. חיתה ונסתרה חייב לרפאותו. חיתה כל צרכה. אינו חייב לרפאותו. שבת. רואין אותו כאילו הוא שומר קשואין. שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו. בשת הכל לפי המבייש והמתבייש. המבייש את הערום (יג). המבייש את הסומא. והמבייש את הישן (יד) חייב. וישן שבייש פטור. נפל מן הגג והזיק ובייש חייב על הנזק. ופטור על הבושת. א (שנאמר (דברים כה) ושלחה (טו) ידה והחזיקה במבושיו. אינו חייב על הבשת) עד שיהא מתכוין: זה

א ק"א

ר"ע מברטנורה

פרק ח החובל. וכמה הוא יפה. שאם היה צריך היה מוכר עצמו בעבד עברי. וזה שהזיקו הפסידו ממון זה: כיוצא בזה. לפי מה שהוא מעונג, רך בשרו וכאבו: צמחין. אבעבועות לבנות: שבת. כל ימי החולי רואין אותו כאילו הוא שומר קשואין ונותן שכירתו של כל יום. שהרי אין ראוי למלאכה אחרת (א) אפי' בלא חולי שהרי נקטע ידו ורגלו והוא כבר נתן לו דמיהן: הכל לפי המבייש. אדם קל שבייש בשתו מרובה: והמתבייש. לפי חשיבותו בשתו מרובה וכלהו חמשה דברי' מקרא נפקי. נזק דכתיב (שמות כא) עין תחת עין. ואין לומר עין ממש דכתיב (במדבר לה) ולא תקחו כופר לנפש רוצח. לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר. אבל אתה לוקח כופ' לראשי אברים (ב). שאם סימא את עין חברו נותן לו דמי עינו. והיינו עין תחת עין. צער. נפקא לן מפצע תחת פצע (שמות כא) דקרא יתירא הוא לחייב על הצער ואפי' במקום נזק. דלא תימא הרי קנה ידו ויש עליו לחתכה. אלא אומרים היה עליו לחתכה בסם. וזה חתכה בברזל וצערו לפיכך משלם את הצער. רפוי ושבת. רק שבתו יתן ורפא ירפא. (שם) דוקא כשהחולי בא מחמת מכה (ג). אבל אם פשע החולה בעצמו ועבר על דברי הרופא (ד) שוב אין המזיק חייב בשבת ורפוי שנצרכין מחמת פשיעותא. בשת דכתיב (דברים כה) וקצותה את כפה ממון (ה). דין תורה שאין יכולים לדון בשום דין שבעולם אלא דיינים הסמוכים בארץ ישראל דכתיב (שמות כב) עד האלהים יבא דבר שניהם ואין נקראים אלהים אלא דייני' הסמוכים בא"י אלא שבהלואות. ומקח וממכר. הקנאות. והודאות. וכפירות (ו). דנין בהם בחוצה לארץ כאילו הם שלוחים של ב"ד של א"י ושליחותייהו קא עבדינן. וזה בלבד בדבר המצוי ויש בו חסרון כיס. וכן בהמה שהזיקה בשן ורגל שהם מועדי' (ז). או שהזיק אדם בבהמה. אבל בהמה שהזיקה אדם. או אדם באדם אין דנין אותו בחוצה לארץ כלל. אלא מנדין את החובל או את המזיק. עד שיעלה עם בעל דינו לארץ ישראל או שיתן דבר פשרה קרוב למה שנראה בעיני הדיין אבל דבר קנס אין פוסקין עליו. וכן הדין בכל הקנסות הכתובות בתורה ובכולה גמרא אין דנין אותם דייני חוצה לארץ. אלא שמנדין מי שנתחייב

עיקר תוי"ט

פרק ח (א) דמיירי בפחות בני אדם שאינם בני אומנות אבל אם הוא בן אומנות ויכול לעסוק במלאכתו אחר אלא משערין כפי המלאכה שיכול לעסוק אחר שיתרפא. ועתוי"ט: (ב) מפיים בגמרא שאינן חוזרין כלומר והוי כעין מיתה שאותו אבר מת: (ג) היינו אם עלו בו צמחים מחמת מכה דתנן במתניתין וילפינן לה מכפל לשון ורפא ירפא: (ד) היינו נמי שלא מחמת מכה דתנן וה"א דעבר על דברי רופא לאו שלא מחמת מכה הוא דהא מ"מ ע"י המכה בא לו זה שאלו לא הכה לא היה צריך להזהר בדברי הרופא קמ"ל דלא ויליף ליה מדכתיב רק: (ה) ובספרי יליף ג"ש דתחוס תחוס ופירש"י נאמר כאן לא תחוס ונאמר בעדים זוממין לא תחוס מה להלן ממון אף כאן ממון. ועתוי"ט: (ו) בגמרא לא אמרו אלא הודאות והלואות ופירש"י הודאו' הבא לדון בעדי הודאה שאומרים בפנינו הודה לו והלואו' שבא לדון בעדי הלואה שאומרים בפנינו הלוה לו ע"כ. וכפירות היינו מודה במקצת וכופר הכל והקנאות היינו שהקנה לו במתנה ועתוי"ט: (ז) דאי בקרן קי"ל פלגא נזקא קנסא ואין גובין קנסא בח"ל וכיון דמנגיחות דתמות לא מייתינן ליה לבי דינא היכי מייעד ליה אלא אמרת דלייעד התם ואייתיה להכא דבר שאינו מצוי הוא כדאיתא בגמרא: (ח) עבד כו'. דהא מה שהוא חשוב יותר ונבזה מחמת חסרונו זה בכלל בשת. תוי"ט: (ט) כמה כו'. פי' עבד הנמכר בשוק כמה היה יפה עם אותו אבר וכמה הוא יפה עבד הנמכר בלא אותו אבר ושומא זו להקל דלמדין מוצעד בשדה אחר דאמרה תורה לשום ערוגה אגב שדה במ"ב פ"ו. הרא"ש: (י) במסמר. כתב המכה. ונ"ל שר"ל שאינו חוזר על כואו אלא שתחב לו מסמר שאינו חם. ותרי גווני נקט ועדיין קשה תרתי למ"ל: (יא) ואפי' כו'. דכויה בין אית בה חבורה בין אין בה חבורה משמע וכ"ת חבורה למ"ל לדמי יתירי. גמרא. ופי' הטור שמשלם יותר לפי מה שמתגנה מחמת הרושם ואני תמה על זה דזה בכלל בושת הוא והר"י כ' בשם הרמ"ה דלדמי יתירי ה"פ שאם אבל זה בזה ושל זה מרובה משל זה דשמין ולא אמרינן דילא זה בזה והכי משמע קצת חבור' תחת חבורה ולא כויה תחת חבורה ואע"ג דתרווייהו מקרי כויה כו' ה"ה לבי חבורות שמין ומשלם המותר. ועתוי"ט: (יב) ליטול. אין שמין כמה אדם רוצה ליטול ולהצטער דכל אשר לאדם יתן בעד נפשו ואין ערך לשומא זו אלא שמין מי שנתחייב למותו בשפוד על צפורנו כמה היה נותן שלא יעשה לו צער זה ושומא זו קלה להוציא ממון להצלת מצער אליקח ממון ולקבל צער והיינו כשומא שכתב הר"ב בצער דבמקום נזק כו' ובגמ' האי ליטול ליתן מיבעי ליה ומשנינן ליטול זה מזה מה שנתן זה: (יג) הערום. אם נכנס בו או שטרו דכך מתבייש בנקיקה וסטירה כשהוא ערום כמו כשהוא לבוש. תוי' ועתוי"ט: (יד) הישן. וכשהקיץ והרגיש בזה שביישו כו' אבל אי לא הרגיש אחר שהקיץ שנסתלקה הבושה קודם שהקיץ הוא בכלל בעיא בגמרא. ועתוי"ט: (טו) ושלחה כו'. מושלחה ידה דייק והר"ת לא העתיק והחזיקה במבושיו והגה שבאו לומר דקרא בבשת איירי: וקשיא

ב זה חומר באדם מבשור. שהאדם משלם נזק. צער. רפוי. שבת. ובושת. ומשלם דמי ולדות. ושור אינו משלם אלא נזק. ופטור מדמי ולדות: ג המכה את אביו ואת אמו (יז) ולא עשה בהם חבורה. והחובל בחברו ביוה"כ. חייב בכולן. החובל בעבד עברי. חייב בכולן. חוץ מן השבת. בזמן שהוא שלו. החובל בעבד כנעני של אחרים. חייב בכולן. ר' יהודה אומר אין לעבדים בושת: ד חש"ו פגיעתן רעה. החובל בהן חייב. והם שחבלו באחרים פטורין. העבד והאשה פגיעתן רעה. החובל בהן חייב. והם שחבלו באחרים פטורין. אבל משלמין לאחר זמן. נתגרשה האשה. נשתחרר העבד. חייבין לשלם: ה המכה אביו ואמו ועשה בהן חבורה. והחובל בחברו בשבת פטור מכולן. מפני שהוא נדון בנפשו. והחובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן: ו התוקע לחברו (כד) נותן לו סלע (כה). ר' יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי מנה (כו). סטרו. נותן לו מאתים זוז. לאחר ידו (כז). נותן לו ארבע מאות זוז. צרם באזנו. תלש בשערו. רקק והגיע בו (כח) רוקו. העביר טליתו ממנו. פרע ראש האשה בשוק. נותן ארבע מאות זוז. זה הכלל הכל לפי כבודו. אמר ר' עקיבא אפי' עניים שבישראל רואין אותם כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם (כט) שהם בני אברהם יצחק ויעקב. ומעשה באחד שפרע ראש האשה בשוק. באת לפני רבי עקיבא וחייבו ליתן לה ארבע מאות זוז. אמר לו רבי תן לי זמן. ונתן לו זמן. שמרה עומדת על פתח חצרה ושבר את הכד בפני' ובו כאיסר שמן.

גלתה

(טו) וקשיא לי דהא מסך קרא שהוא בפי' אמר לא ילפינן מניה לשום א' מד' דברים כדפי' הר"ב ר"פ. וצ"ל מדכתיב בסך קרא דהכא עין תחת עין שן כו' וה"נ כתיב בפ' משפטים ושם נאמר פצע כו' דמניה ילפינן לצער הלכך אפיר דייקינן נמי לכל הד' דברים. ועתוי"ט: (יז) אביו כו'. אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה. סנהדרין דפ"ה. רש"י: (יח) וכ"כ הר"מ ולא שני בדרבא דולא פסקו כוסר דנקטי בר"ש דאימא ה"מ היכא דלא אתרו ביה אבל היכא דאתרו ביה מלקי הוי נקי אבל הי' דנקטי הרי קראי דלא כתיבי בהדדי כו' ובכתובו' דל"ב מכדי כתיב כאשר עשה כן יעשה לו כן ינתן בו למ"ל דבר שיש בו נתינה ותאי ניהו ממון וזו הדרשא הו"ל לכתוב. ועתוי"ט: (יט) ומהאי קרא נפיק לן בושת כמ"ש במ"ח: (כ) פירש"י עם הקהל שאין בו בקהל כו' ובגמרא ורבנן אחיו הוא במצות כלומר בכל המצות שאשה חייבת בה: (כא) כלומר משא"כ חש"ו דמתחלה לא היו חייבי' לפי שאינן בני עונשין בשעת הזיקן הלכך אפילו לאחר זמן פטורין. הרא"ש: (כב) ולא אמרינן דהמכור בעונת הנאה כלומר שאם ימות הבעל בחייה ה היו בקונה אותה משום דכל לגבי בעלה ודאי מחלה וקי"ל המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפרושי בי דינא בכדי לא מטרחינן. ועתוי"ט: (כג) כלומר משא"כ בחובל בבהמה ומיהו דרפ"ד דשם שאינו חייב אלא בצריך לדם: (כד) התוקע כו'. כל אלו ההכאות השנויים במשנתינו יש בהם בזוי וצער מעט ואין בהם נזק. ופסקו חכמים דמים קצובים ושוה הממון קצוב הוא דמי הצער והבשת. והריפוי והשבת בין צריך לרפואה ושבת בין לא צריך. כזה הוא משלם. הר"מ. והטור בשם הרי"ף כ' דריפוי ושבת אינם בכלל זה והכל לפי הענין: (כה) סלע. סלע מדינה תנן. גמרא: (כו) מנה. צורי קאמר ושיטה שחלוקין כ"כ זה מזה דמדינא אחד משמונה בשל צורי. ונראה דזה דבר בעני וזה בעשיר ומ"מ פליגי קצת. ועתוי"ט: (כז) לאחר ידו. שהכהו באחר ידו והוא קלון יותר. הר"מ: (כח) בו. דאלו בבגדו לא. אבי אמרה נכון כי בייש בדברים זאת אומרת בייש בדברים פטור. גמרא. וטעמא נ"ל משום דכתיב והחזיקה במבושיו דמשמע דלא חייב' תורה אלא על בושת גופו כו'. הרא"ש: (כט) כאלו כו'. כי יש עשירים שאינם מתביישים יותר מבני חורין שירדו וכן עניים ואין יכולים לדקדק עליהם כל כך איזה מהן מתביישים כאלו ירד ואיזה מתביישים יותר או פחות וכיוצא בזה בהעביר טליתו ופרע ואין מדקדק בדבר אם היו שם ב"א חשובים או לא אלא כיים לשומא אחת. תוס': (ל) וכ"ה במגלה דבעושר דאין בך סגלה דבעושר אלא יספר לו ממון כפי ושבת. ועתוי"ט:

משמשם

שנתחייב בכך כמו שנאלט: ב ושור אינו משלם אלא נזק. דכתיב (ויקרא כד) איש בעמיתו ולא שור בעמיתו (טז): ופטור מדמי ולדות. דכתיב (שמות כא) כי ינצו אנשים. אנשים ולא שוורים: ג החובל בחבירו ביה"כ חייב. ואע"ג דבכל התורה כולה העובר עבירה שחייב עליה מלקות ותשלומין לוקה ואינו משלם. הכא משלם ואינו לוקה. דגמירים דבתר תורה חובל בחבירו לתשלומין ולא למלקות מדכתיב (דברים יט) יד ביד דהיינו ממון ובכלי כתיב (ויקרא כד) כאשר עשה כן יעשה לו יד ביד למה לי (יח) אלא להביא חובל בחבירו ביום הכפורים שמשלם ואינו לוקה: רבי יהודה אומר אין לעבדים בושת. דכתיב (דברים כה) כי ינצו אנשים יחדיו איש ואחיו (יט) במי שיש לו אחוה יצא עבד שאין לו אחוה (כ). ואין הלכה כר"י: ד עבד ואשה שחבלו באחרים פטורי'. שאין להם במה לשלם: נתגרשה האשה ונשתחרר העבד. וקנו נכסים חייבין לשלם שהרי מתחלה הן חייבין (כא) אלא שאין להם מה לשלם. שנכסי מלוג של אשה משועבדים לבעל לפירות ולירושה (כב): ה מפני שהוא נדון בנפשו. שאע"פ שהוא מקלקל. מתקן הוא אצל יצרו שמכבה חמתו וגם הוגנו בכך (כג): ו התוקע לחברו. שמחבר אצבעותיו בפס ידו ומכה אותו באגרוף: נותן לו סלע. דמי בשתו. ואין הלכה כר"י שאומר מנה: סטרו. שהכהו בפס ידו על לחיו ואיכא בשת טפי: צרם. משך. לשון אחר פגם: הכל לפי כבודו. כל אלו הדמים שהוזכרו במשנה אינם אלא למכובד ביותר. אבל לאדם בזוי פוחתין לו: א"ר עקיבא וכו'. רבי עקיבא פליג אתנא קמא. וסבר בין מכובד בין בזוי כלן שוין לדיני קנסות הללו. ואין הלכה כרבי עקיבא: ונתן לו זמן. והני מילי לבשת דלא חסריה ממונא יהבינן זמן (ל). אבל לנזקין דחסריה ממונא לא יהבינן זמן: שמרה. שהמתין לה עד שראה אותה עומדת על פתח חצרה: ובו כאיסר שמן. שמן קנה

בפיסר

באיסר: לזו אני נותן ארבע מאות זוז. שעל באיסר שמן זלזלה בעצמה לגלות ראשה ומראה היא שאינה מקפדת על הבושת (לג): ז על מנת לפטור חייב. אם שאלו חובל לנחבל על מנת לפטור אותי אתה אומר סומא את עיני. והשיבו הנחבל הן. אע"פ כן חייב. שים הן שהוא כלאו. ולשון תמיה הוא"ל הן. שאין דרך בני אדם למחול על צער גופן (מ). אבל האומר לחברו שבר את כדי ושאלו המזיק על מנת לפטור אותי אתה אומר. אע"פ שהשיבו כיזק לאו. זה הלאו הוא כהן. יכאילו אמר לו וכי לא אמרתי לך על מנת לפטור לפיכך פטור שכך דרך בני אדם למחול על נזקי ממון:

פרק ט הגוזל. משלם כשעת הגזילה. דמי עצים למר ואין חייב להחזיר לו כלים (ג). דקני בשינוי: דמי רחל העומדת ליגזז. העודף שהוא יותר הולד הגיזה. שלו הוא דקננהו בשינוי (ד): זה הכלל. לאתויי גנב טלה ונעשה איל. עגל ונעשה שור. וכשמו או מכרו. שהוא פטור מתשלומי ד' וה' (ז). שכיון שנעשה בידו שנוי קנאו. ושלו הוא טובח ושלו הוא מוכר: ב בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. דקרקע דמי ובקרקע ליכא דנרלה קיימא. והלכה כר"מ (ח):
מטבע ונסדק. שטי הניכר הוא: פירות והרקיבו. שהרקיבו מקלתן (אומר לו הרי שלך לפניך) (ט) אבל הרקיבו כולם משלם כשעת הגזל': מטבע ונפסל. שאינו

גלתה את ראשה והיתה מטפחת ומנחת ידה על ראשה (לח). העמיד עליה עדים ובא לפני רבי עקיבא. אמר לו. רבי לזו אני נותן ארבע מאות זוז. אמר לו. לא אמרת כלום. החובל בעצמו אף על פי שאינו רשאי (לג) פטור (לד). אחרים שחבלו בו חייבין. והקוצץ נטיעותיו אע"פ שאינו רשאי (לה) פטור. אחרים א(שקצצו את נטיעותיו) חייבים (לו): ז אע"פ שהוא נותן לו (לז). אין נמחל לו (לח) עד שיבקש ממנו שנאמר (בראשית כ) ועתה השב אשת וגומר (לט). ומנין שאם לא מחל לו שהוא ב(שלא יהא המוחל) אכזרי. שנאמר (שם) ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך וגו'. האומר סמא את עיני. קטע את ידי. שבר את רגלי חייב. על מנת לפטור חייב. קרע את כסותי. שבר את כדי. חייב. על מנת לפטור פטור (מא). עשה כן לאיש פלוני. על מנת לפטור. חייב (מב). בין בגופו בין בממונו:

פרק ט הגוזל עצים (א) ועשאן כלים. צמר (ב). גועשאן בגדים. משלם כשעת הגזלה. גזל פרה מעוברת וילדה. רחל טעונה וגזזה. משלם דמי פרה העומדת לילד. דמי רחל העומדת (ה) ליגזז. גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה (ו). רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזלה. זה הכלל כל הגזלנים משלמין כשעת הגזלה: ב גזל בהמה והזקינה. עבדים והזקינו. משלם כשעת הגזלה. רמ"א. בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. גזל מטבע ונסדק. פירות והרקיבו. יין והחמיץ. משלם כשעת הגזלה. מטבע ונפסל. תרומה

א פ"א ב פ"א ג יכו' ועשאו

(לח) מטפחת כו'. כלומר היתה מלקטת השמן בכפה שלה והניחה ידה על ראשה לסוך: (לג) כלומר שאע"פ שזה השמן אם ילך לאיבוד אינו שוה אלא איסר והיתה יכולה לקנות באיסר ושסך בה בגנאה. ועתוי"ט: (לג) אע"פ כו'. כדתניא וכפר עליו מאשר חטא על הנפש. וכי באיזה נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין כו' והפי' בנזיר טהור מידי דהוה אתענים סתום בשבת דצריך למיתב תענית לתעניתו. תו' ועתוי"ט: (לד) פטור. אע"פ שאין בו לד חיוב שאין חם על גופו. אחרים שחבלו בו חייבין. תוס': (לה) שאינו רשאי. דעבר על בל תשחית. רש"י ועתוי"ט: (לו) חייבים. בדלא אמרו ביה שאינו לוקה. תו': (לז) אע"פ כו'. שמשא היא ולא ר"ע קאמר לה. רש"י: (לח) אין כו'. לער מדות על בשתו. רש"י: (לט) השב וגו'. ויתפלל בעדך וממילא שיפייסנו כדי שיתפלל כי מי שפי יקור הנה לבקש מאדם שיתפלל עליו שלא ימות של שעשה אשר חטא נגד זה האדם עצמו ולא יפייסנו שמלה. ועתוי"ט: (מ) ולפי' שמא את עיני לאו דוקא אלא אפילו הכאה ופציעה בלא חסרון דאמי אברים נמי וכן בקיטא לא נקט אלא נזקי ממונו דבהכי פטור ונקט סמא ללמדנו דאם אמר בפירוש ע"מ לפטור דפטור אפי' ביצי. ועתוי"ט: (מא) פטור. מסתבר דאפי' לידיה בתורת שמירה והדר א"ל שבר כו' ומש"ה אי לאו דא"ל ע"מ לפטור הוה חייב דשבר ע"מ לשלם קאמר דמתחייב ככר בשמירה אבל אי לא אתי לידיה מעולם בתורת שמירה אלא עכשיו א"ל שבר פטור אפי' כי לא אמר ע"מ לפטור. בגמרא. ועתוי"ט: (מב) חייב. אפילו אמר ליה ע"מ שאני אשלם חייב דאין שליח לדבר עבירה ודומי' דרישא נקט. ועתוי"ט:

פרק ט (א) עצים כו'. מסקי' בגמרא דדוקא בשמוי דלא הדר לבריית כבתחלה וכגון גזל עצים שאינם משופין ועשאן כלים בוכאני דהיינו שיפן דלא הדר לברייתו ונשתנה שמו שנקרא בוכאני והיינו דתנן ועשאן כלים: (ב) למר כו'. ה"ה שגזל למר שאינו צוי ועשה מהן לבדים שאינו חוזר לברייתו להיות כל כימא וכיוצא בע"ע ונשתנה שמו שנקרא לבד והיינו דתנן ועשאן בגדים: (ג) כדיליף ליה בגמ' דף ס"ז מקרא. רש"י: (ד) כ"ל דדוקא הולד והגיזה קונה בשינוי ומשלם מה שהיו דמיהם העודף שהוא עכשיו יותר הוא שלו אבל פרה עליה חוזרת בעינה דלידה וגיזה לאו שינוי הוא בגוף הפרה כו'. אבל להרא"ש דמי פרה וגוזם דהוי שינוי לף לפרה עלמה וקנאה בו: (ה) העומדת כו'. כלומר לאפוקי שישומו כאלו ילדה יכה ע"י הלידה קנאה וז"ל התו' וכל שבח שמשעת גזלה עד שתלד לגזלן ע"כ. וטעמא דלעולם משלם כשעת הגזילה דכייל בשיפא וקאי לכולהו בבי דמ"כי' ולא אזלינן בתר שעת קניה דלא משקנאה חזרה השומא לשעת הגזילה. עתוי"ט: (ו) וילדה. ה"ה אפי' לא ילדה ואיידי דנסיב רישא וילדה נסיב נמי סיפא וילדה. גמרא. ואע"ג דברישא נמי משלם כשעת הגזילה סיפא הא קמ"ל דעבר ר וטעינה הוי שינוי כמו לידה וכ"ל דה"כ דיכא דמחזיר הפרה לפי הב"י כדלעיל דמ"ש שינוי המילוי לו שינוי הרקות. וק"ל דלתני נמי ברישא משלם כשעת הגזלה יל"ע. ועתוי"ע: (ז) ולא אמרינן דעכ"פ ישלם ד' וה' כשעת הגזילה לפי דשלו הוא מוכר כו' וממילא דמכ"ם שאינו משלם הכפל אלא כשעת הגזילה: (ס) משום דבגמרא מהפכינן לה כו' והאי ותכ"א בעבדים כו': (ע) כיון דלא מכחייהו בהכי כהיזק שלים

תרומה (יא) ונטמאת. חמץ ועבר עליו הפסח. בהמה ונעבדה (יב) בה עבירה. או שנפסלה מעל גבי המזבח. או שהיתה יוצאת ליסקל (יג). אומר לו הרי שלך לפניך: ג נתן לאומנין לתקן וקילקלו. חייבין לשלם. נתן להריש שידה תיבה ומגדל לתקן וקלקל חייב לשלם. והבנאי שקבל עליו לסתור את הכותל. ושבר את האבנים. או שהזיק חייב לשלם. היה סותר מצד זה ונפל מצד אחר פטור. ואם מחמת המכה חייב (טו): ד הנותן צמר לצבע והקדיחתו יורה. נותן לו דמי צמרו (טז). צבעו כאור. אם השבח יותר על היציאה (יז) נותן לו את היציאה. ואם היציא' יתירה על השבח. נותן לו את השבח. לצבוע לו אדום וצבעו שחור. שחור. וצבעו אדום. רמ"א נותן לו דמי צמרו. רבי יהודה אומר אם השבח יתר על היציא' נותן לו את היציא' (כא). ואם היציאה יתר על השבח. נותן לו את השבח: ה הגוזל את חברו שוה פרוטה (כב) ונשבע לו (כג). יוליכנו אחריו אפי' למדי. לא יתן לא לבנו. ולא לשלוחו (כו). אבל נותן לשליח ב"ד. ואם מת יחזיר ליורשיו (כח): ו נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש. מחל לו על הקרן. ולא מחל לו על החומש. מחל לו על זה ועל זה חוץ מפחות משוה פרוטה בקרן. אינו

שאינו עובר בלאותה מדינה אבל עובר הוא במדינה אחרת (י): ונעבדה בה עביר'. שנרבעה או נעבדה לעבודת כוכבים שהיא פסולה לקרבן: שנפסלה למזבח. במום שאינו ניכר כגון בדוקין שבעין: ג נתן לאומנין לתקן. נתן להם עצים לעשות כלי. ולאחר שנעשה הכלי קלקלוה. חייבי' לשלם דמי הכלי ולא דמי עצים בלבד (יד): נתן לחרש. השתא אשמועינן שאם נתן כלי עשוי לאומן כדי לתקנו וקלקלו. חייב לשלם דמי הכלי. ותנא שידה לגלויי רישא. דלא תימא רישא מיירי בכלי עשוי: שידה. עגלה של עץ העשוי' למרכבת נשים: ד והקדיחתו יורה. שגרפתו יורה שהרתיחו יותר מדאי: נותן לו דמי צמרו. והכא ליכא שבחא כלל. שהרי נשרף לגמרי וליכא למימר אם השבח יתר: צבעו כאור. כמו כעור. שנצבע בפסולת של צבע ומזיק בטובה לפיכך ידו על התחתונה לדברי הכל: אם השבח. שהשביח הצמר: יתר על היציאה. של צבע נותן לו לצבע את היציאה ולא שכר שלם (יח) ומקבל צמרו. ודמי צמרו לא אמרינן דניתיב ליה דנקני איהו שבחא דלמר דהא בצבע שהתנה עמו לצבע וליכא שטיא דנקני: לצבוע לו אדום וכו'. קנייה בשינוי לר"מ לא יהיב אלא דמי צמרו. או זה יתן שכרו משלם ויקח הצמר (יט): רי"א וכו'. דקנים ליה להאי דשינה (כ) להיות ידו על התחתונה ולא נתהני משבחא. והגרא נמי לא נשקול אלא יציאה. ואם יציאה יתירה על השבח יתן לו השבח שהשביח. ואם ירצה לתת את שכרו משלם. שהשבח יותר על השכר. יתן שכרו והלכה כר"י: ה ונשבע לו. על שקר והודה: יוליכנו אחריו אפי' למדי. דאין כפרה עד שיחזיר לנגזל עצמו. דגבי נשבע על שקר כתיב (ויקרא ה) לאשר הוא לו יתננו (כד): לא יתן לא לבנו. של נגזל (כה) דלא הוה השבה עד דמטי לידיה: לשליח ב"ד. תקנה הוא דעבוד רבנן מפני תקנת השבים שלא נחייבם לזה להוליך מנה בהוצאת הדרך (כו). אם מת הנגזל: ו חוץ מפחות משוה פרוטה וכו'. ולא

שאינו ניכר חשבינן ליה ואומר לו הרי כו' והוי כחמץ בפסח אבל מפני בשהרקיבו מלן שהוא היזק ניכר כיין והחמיץ מיירי. נ"י: (י) שיכול לומר לו לך והוציאו שם. רש"י: (יא) תרומה כו'. הטעם דאלו אף שנפסלו אלא שגזלן לגמרי מ"מ הגופם תרומה ולפס חמץ לא נשתנה משאר שגוזלו' ולמאין והרי הן כמו שהיו בשעת גזילה וכמו שהן עכשיו אסור שגוזלום ולאמין מש"ה אלו א"ל הרי כו' משא"כ בשפלשו מלכות כיון דצורת מטבע זו אינה יוצאה כלל בכל מדינות המלך ונטבעת צורה אחרת במקומה הרי ניכר השפידה. שמ"ע: (יב) ונעבדה כו'. בעוד א' שלא נסקלה אבל פסולה לקרבן וטעמא דא"ל הרי כו' דכל בהמות לאו למזבח קיימי. רש"י: (יג) ליסקל. פ"ל לאלי שנא דגומרין דינו של שור שלא בפניו וא"ל להביאו לב"ד דא"ל מאי עבדי ליה. גמרא: (יד) דאין אומן קונה בשבח כלי. גמ'. ולי"ד לגזלן שמשלם כשעת הגזלה דהכא לא כיון מעולם לגזול ולא זכה בה ועמ"ש לקמן בדר"מ ור"י: (טו) חייב. שזה כזורק חץ והזיק בו הוא. הר"ב: (טז) דמי כו'. ובהקדיחה בשעת נפילה שלא היה בו שבח מעולם אבל אם הקדיחה לאחר שקלט ונעשה שבח בצמר חייב ליתן לו גם דמי שבחו כמו נתן לאומן לתקן במתני' דלעיל. גמרא. ולא ידעתי למה לא העתיקום הפוסקים: (יז) היציאה. פי' הר"ב מה שהוציא מדמיו ורש"י הוסיף שכר טרחו כשאר שכיר יום: (יח) כמ"ש ולק' בדר"י בהוצאה יתירה על שבח פי' שאם השכר פחות מן השבח שנותן לו את השכר ומשכר ודאי דה"נ אם השכר פחות מן היציאות דנותן לו: (יט) ומשמע דכי יהיב ליה לגרא מחייב למיהב הצמר ולא אמרינן דקני ליה לגמרי שהרי לא נתכוון הצובע לזכות בו כלל משא"כ בגזלן: (כ) רש"י ומשמע דוקא לדשינה קנינן והלכך אם בעל הצמר אינו חפץ בצמר אלא שיתן לו דמי צמרו הרשות בידו. ונמוקי"ם: (כא) את היציאה. לפי שאין מתכוין לקנותו הלכך לא דמי לגזלן דכולה שבחא דידיה היא כדתנן ר"פ. אי': (כב) ש"פ. לאשמה בה פרט לפחות מש"פ. ספרא: (כג) ונשבע לו. לדברי הר"ב בפי' מ"ז פרק ד' דב"מ דעל כפירת שבועה נשבעין ה"ם אבל לפי דבריו בכפ"ו דשבועות אין נשבעין על כה כה פחותה משוי כסף פי' הספ' דע"י ב"ד אין נשבעין והכא בנשבע ע"י עצמו: (כד) ומקיים כ"י דכתיב ביום אשמתו דמשמע שנשבע לשקר ומביא אשמו. והר"מ נתן טעם לדבר מפני שכבר נתייאשו מאחר שנשבע ואין באין עוד לשבעו. ולדבריו באינו נשבע אפי' להודיעו א"צ. אבל הטור כתב שצריך להודיעו לומר לו כך וכך גזלתיך בוא וקח ממני: (כה) להוליכו שאם יאנסוהו חייב בהחזיר ולא הוי השבה כו'. רש"י: (כו) לשלוחו. עפ"מ דב"מ מ"ב בהר"ב דפלוגתא דשליח בעדים שייכא נמי הכא וכ"ה בהדיא בגמרא: (כז) רש"י וכו' הכרי מתוך פירושו משמע דנותנו לשליח ב"ד והוא שומרו בידו עד שיבא הנגזל. ואין נראה כו' ומסקי דנראה דמפני' לייתי בענין אחריות הדרך דמספר כשיתן לשליח ב"ד ויש לו כפרה מיד וא"ל לו להמתין עד שיגיע ליד הנגזל כיון שקבלו שליח ב"ד. וכ"פ הר"מ: (כח) ליורשיו. נראה דלכי לאשמועינן דאפי' ליורשים יוליך למדי א"נ לערן קטן ושומא

אינו צריך לילך אחריו (כט). נתן לו את החומש. ולא נתן לו את הקרן. מחל לו על החומש ולא מחל לו על הקרן. מחל לו על זה ועל זה. חוץ משוה פרוטה בקרן. צריך לילך אחריו: ז נתן לו את הקרן. ונשבע לו על החומש (ל). הרי זה משלם חומש על חומש. עד שיתמעט הקרן פחות משוה פרוטה. וכן בפקדון שנאמר (ויקרא ה) בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבידה וכחש בה ונשבע על שקר הרי זה משלם קרן וחומש ואשם (לא). היכן פקדוני א"ל אבד. משביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו משלם קרן. הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם: ח היכן פקדוני א"ל נגנב משביעך אני ואמר אמן. והעדים מעידין אותו שגנבו (לב). משלם תשלומי כפל (לג). הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם: ט הגוזל את אביו. ונשבע לו (לד) ומת. הרי זה משלם קרן וחומש [א] לבניו או לאחיו (לה) ואם אינו רוצה או שאין לו. לוה ובעלי חוב באים ונפרעים (לו): י האומר לבנו קונם (לט) אי אתה נהנה משלי. אם מת יירשנו (מ). בחייו ובמותו אם מת לא יירשנו (מא). ויחזיר לבניו או לאחיו

[א] ס"א ואם

אלא היישי שמא יתיקר ויסוב על הוה פרוטה ואפי' הגזל בעין א"צ להוליכו אחריו: ז ונשבע לו על החומש. שבוע' שני' שנתנו לו והודה שלא נתנו: ה"ז משלם חומש על חומש. חומשו של חומש דחומש אחשון נעשה קרן: עד שיתמעט וכו'. שאם חזר ונתן לו חומש דאשון ונשבע על השני והודה משלם חומשו וחומשו של חומש שני וכן לעולי' שנאמ' (שם) וחמישיתיו יוסף עליו. התורה רבתה חומשיות הרבה לקרן א': תשומת יד. הלואה: עשק את עמיתו. שכר שכיר: משלם קרן. דאין חומש ואשם אלא א"כ הודה דכתיב בגזל הגר בפ' נשא והתודו: ח תשלומי כפל. ואם הודה מעצמו פטור משלם כפל דכתיב (שמות כב) אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו: ט הרי זה משלם קרן וחומש לבניו או אחיו. אם אין לו בנים. ואע"ג דנפלי' ירושה קמיה אפ"ה בעי לאעבד השבה ואין מעכב אלא אפילו נגד חלקו. דכתיב (ויקרא ה) והשיב את הגזלה אין לו תקנה עד שיוציא גזלו מתחת ידו בלבד שתהא הגזילה בעין דלא קניה בשנוי (לו): אין לו נכסים. כל כך שיטול לוותר על חלקו: או שאינו רוצה. להפסיד חלקו: לוה. מאחרים ומחזיר את הגזל לאחיו לקיים מצות השבה: ובעלי חוב. שלוה זה הגזלן מהם: באים ונפרעים. מן הגזילה הזאת החלק שיש לגזלן בה. ואם אין יורש אביו אלא הוא (לז). יתן הוא עצמו הגזילה לבעלי חוב בפרעון החוב וצריך להודיעו ולומר לו זה גזל אבא או נותן על דרך זה לכתובת אשתו או קופת הצדקה. ובכולן צריך שיודיע שזה גזל אביו: ואם

וחומש ואשם ול"ד ליורשי גזלן דאין משלמין חומש תוי': (כט) לילך כו'. אבל לשליחא מחויב לתת לו מד"ת: (ל) נתן כו'. ה"ה אם לא נתן לו את הקרן ונשבע. אשכוייהו אקרן ואחומש היה מוסיף חומש אלא אורחא דמלתא נקט דאקרן אין נשבעין ב"ם וה"ה אם נשבע על חומש דיוליכנו אחריו למדי כיון שנשבע עליו נעשה כגזלן. תוי': (לא) ה"ז כו'. וכן לענין דיני נשבע והודה והכא דידן נקט בגזל משום דפרקין בדיני גזל איירי: (לב) שגנבו. לעיל נקט שאכלו לרבותא אע"פ שאבדו מן העולם פטור מן הכפל בטענת אבד והכא נקט בגנבו לרבותא דאע"פ שהוא בעין חייב כפל כיון שטוען טענת גנב. תוי': (לג) כפל. אבל תשלומי ד' וה' לא קתני דלתני טבח ומכר שי' משום דבקרא לא כתיב ד' וה' אלא בגנב עצמו. תוי': (לד) ונשבע. ממש דאי לא נשבע לו לא היה צריך להוליא חלק הנוגע לירושתו מהגזילה ואפשר דה"ה לא נשבע ונשבע דקתני משום סיפא דלוה ובע"ח באין ונפרעין לאשמועינן דאע"ג דנשבע שרי בהכי. ב"י והסמ"ע כ' דהדרכי משה הכריע דנשבע דוקא: (לה) לבניו כו'. פי' התוי' דלבניו של גזלן או לאחיו של גזלן כלומר שמחלה לבניו אם יש לו דהם קודמים לכל אדם בחלק המגיעו ונחשב אותו כאלו מת הנגזל והרי בניו יורשים חלקו עם אחיו והם אין באין מכח אלא מכח אבוה דאבא כדאמר בב"ב דקנ"ט תחת אבותיך יהיו בניך הלכך אע"פ שאין לאביהן חלק בהם כלום שהרי יש לו להחזיר הגזילה אפ"ה הם קודמין בחלקו מההוא טעמא דב"ב. או לאחיו כשאין לו בנים. וכ"פ הר"מ אלא דס"ל דמתני' ל"ד נקט בניו ברישא דודאי כל ימי חייו אין חלק לבניו בירושת אביו. ורש"י מפ' לבניו של אביו או לאחיו של אביו. ולשון הר"ב א"א לפ' כשום א' מהפירושים. ועתוי"ט: (לו) הר"מ וטעמא דאי קנאה בשינוי אין עליו אלא לשלם דמי הגזילה ולא הוה בכלל והשיב את הגזילה דהא קרא קאמר אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר. כמ"ש בר"פ ש"מ דקרא לא איירי אלא אם הוא כעין שגזל שלא נשתנה. נ"ל: (לז) עירוב פירושים אני רואה בדברי הר"ב דזה ילא לו מהר"מ והוא מפי' שאין לו אחים והר"ב כבר פי' אין לו נכסים כשיעור שאר המפרשים ולדידהו י"ל דנקט בניו כו' דשכיחי וה"ה אם אין לו דהירושה ממשמשת ועולה עד יעקב אבינו ואליהם

[...]א נותן וז"ל הר"מ ואם לא היה אצלו את מאביו ולא בנים (והוא פי' דואם אין לו) או לא החזיר הוא את הגזילה [...]ביו (והוא פי' דואם אינו רוצה) יתן לוה בשונו וכו'. ועתוי"ט: (לח) ונפרעים. דמה שמחזיר להם לא חשיב כאלו [...] להם במתנה ושלא יוכלו בע"ח לטרוף דאין להיות על המעשה דלינו נותן להם לשם מתנה אלא בהמאה [...]תיקה מחזיר להם ואין דעתו אלא לקיים מצות השבה בעלמא הלכך לא הויא מתנה ויכול בע"ח לטרוף מהם. [...]א ודאי אינו יכול לחזור וליקח מהן דהא לא היה מתקיים השבה כלל אם היה יכול ליקח בעלמו מה שנתן [...] מה שבע"ח נוטל מתקיימא שפיר מצות השבה כיון שבעלמו אינו נוטל. פי': (לט) קונם. מבואר בריש [...]ים שהאומר קונם חושם המפץ בקרבן שקינה כינוי לקרבן הוא ויהיה פי' הלשון קונם יהיה אם אתה נהנה [...]. ועתוי"ט: (מ) יירשנו. שזה כאומר נכסי עליך אסורי' (נדרים פ"ה מ"ג). הר"מ: (מא) לא כו'. שזה כמו שא"כ [...]סים אלו אסורים עליך. שם. וכ' הר"ב לאו כמימרא דכיון דנכסים אסורים לו בהנאה לא יזכה בהן דהא [...]י סיפא ויתן לבניו ולאחיו ואם אין לו לוה ובע"ח כו' ואם לא זכה בגוף הנכסים האיך נותנם לבניו או לאחיו. [...]יך בע"ח באים ונפרעים. אלא ודאי נכסים דידיה נינהו אלא שאינו רשאי ליהנות מהם ע"כ. ומש"ה ניחא לי ויחזיר

לאחיו (מג). ואם אין לו. לוה ובעלי חוב באין ונפרעים (מד): יא הגוזל את הגר ונשבע לו ומת. הרי זה משלם קרן וחומש לכהנים ואשם למזבח. שנאמר (במדבר ה) ואם אין לאיש גואל להשיב האשם אליו האשם המושב לה' לכהן (מה) מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו. היה מעלה את הכסף ואת האשם ומת. הכסף ינתן לבניו והאשם ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה: יב נתן הכסף לאנשי משמר ומת. אין היורשים יכולין להוציא מידם שנאמר (שם) איש אשר יתן לכהן לו יהיה. נתן הכסף ליהויריב ואשם לידעיה. יצא. אשם ליהויריב וכסף לידעיה. אם קיים האשם יקריבוהו בני ידעיה. ואם לאו יחזור ויביא אשם אחר. שהמביא גזילו עד שלא הביא אשמו יצא (מז). הביא אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא. נתן את הקרן ולא נתן את החומש. אין החומש מעכב (מח):

פרק י הגוזל ומאכיל את בניו והניח לפניהם פטורין מלשלם. ואם הי' דבר שיש בו אחריות חייבין לשלם. אין פורטין (ו)

לא

י ואם אין לו. מה יאכל (מג). לוה ואוכל. ובעל[י] חוב באים ונפרעים מן הירושה את חלקו. ולא חיישי[נן] הגאה מה שפורע חובו באותם מעות. דהא סב[י]... בנדרי' (דף לג) המודר הנאה מחבירו פורע לו חובו: יא שנאמר ואם אי[ן] לאיש גואל. ואין ל[ך] אדם בישראל שאין ל[ו] גואלים למעלה עד יעקב [א]בינו. אלא זה הגר שמת ואין לו יורשין: ומת הגזלן: הכסף ינתן לבניו של גזלן שכבר זכה בו מ[...] מיתת הגר אלא דקשה [...] בעי למעבד כי היכי דתהו[י] ליה כפרה אשבועתיה. והשתא תו ליכא כפרה כיון דמית ליה: והאשם ירעה. כדין אשם שמתו בעליו דקיימי' לן כל שבחטאת מתה באשם רועה: עד שיסתאב. עד שיפול בו מום: ויפלו דמיו לנדבה. לקיץ המזבח לקנות מהם עולו': יב לאנשי משמר ומת. קודם שהביא קרבן. אין יורשי הגזלן יכולים להוציא מיד הכהני' מאחר שזה נתן הגר (מו): ליהויריב. היא משמרת ראשונה של עשרים וארבעה משמרות כהונה שנתקדש ושל ידעיה אחריה: נתן. הגזלן את הכסף ליהויריב במשמרתו ואח"כ נתן האשם לידעיה במשמרתו יצא. כדמפרש ואזיל שהמביא גזלו עד שלא הביא קרבן אשמו יצא וזה המשמר זכה בשלו וזה בשלו. אבל נתן אשם ליהויריב שהביא אשמו תחלה ואח"כ הביא גזלו ונתן למשמר שלאחריו אם האשם קיים שלא הקריבוהו בני יהויריב יקריבוהו בני ידעיה ויהא גזלו ואשמו לידעיה ואם אין אשמו קיים. לא יצא באשם שנתן ליהויריב כיון שלא נתן גזלו. ויחזור ויביא אשם אחר: נתן הקרן. לכהנים: אין החומש מעכב. מלהקריב את האשם אם לא נתן עדיין ולבסוף נתן (מט):

פרק י הגוזל ומאכיל. והניח לפניהם. או שהניח לפניהם הגזילה קיימת: פטורים מלשלם. אם אכלוה אחר מיתת אביהם וליתא בעיניה פטורי' מלשלם דהא איהו לא גזול מידי ומטלטלי לא משעבדי לבעל חוב ואם לא אכלוה והיא בעיני' חייבי' להחזיר (ס): ואם היה דבר שיש בו אחריות. כגו[ן] ואם הניח להם אביהם דבר שיש בו אחריו'. שהם קרקעות חייבי' לשלם אע"פ שאכלוה כבר. הכי מתרגם מתניתין בגמרי'. ולענין פסק הלכ'. הגוזל ומאכיל את בניו. בין שאכלו לפני יאוש. בין שאכלו לאחר יאוש. חייבי' לשלם ממ[ון] שהניח להם אביהם בין מנכסי' שיש להם אחריו'. בין מנכסי' שאין להם אחריו' (ב). דהאידנא מטלטלי משתעבדי לבעל חוב. ואם לא הניח הגזלן כלום אם אכלו הבני' הגזלה לפני יאוש. חייבי' לשלם משלהם (ג). ואם לאחר יאוש אכלו אין חייבי' לשלם משלהם אא"כ (ד) הניח להם אביהם: אין פורטין. אין מצרפין סלעים בפרוטות (ה) מתיבת

אבל הרי"ן המפיק ויתן וכ"ש פירו': (מג) ויחזיר. לאו למימרא שיתנו להם ממש אלא שיודיע להם נכסי אלו אשר שלי אבא ואיני יודע מה אעשה בהם שלו לעצמכם ועשו אתם מה שתרצו וכה"ג לאו מתנה הוא אלא גוונא דהפקר. אבל הב"י כ' שאפי' ליתנם ממש מותר כיון שמודיעו' שמפני שאסורי' עליו מתנם להם אין כאן מתנה גלויה. ועתוי"ט: (מג) לאו דוקא ועפ"ד דנדרים מ"ו ולא שני ש"מ אינו רוצה משום דודאי לימא כולה. תוי'. עתוי"ט: (מד) ונפרעים. אחר מיתה ואפי' בחייו היה שרי בכה"ג כדתנן (שם) המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל ילך אצל חנוני כו'. אלא לפי שזה אין רוצה שיהנה ממנו כלל בחייו ואינו יכול לעשות תקנה אלא מדעתו. תוס': (מה) לכהן. פי' אשם זה קרן. המושב זה חומש כשהוא אומר מלבד איל הכפורים הוי אומר אשם זה קרן ולמה קורהו אשם שאם החזירו בלילה דלא יצא החזירו לשנים לא יצא ואין חולקים גזל הגר כנגד גזל הגר כדין אשם. גמרא: (מו) משמע דר"ל שעמא שזכו במה שבידם כדין נכסי הגר כו' שכל הקודם בהן זכה. ופמי"נ דאי הכי קרא למאי איצ"ט כו' ובגמרא אמר אביי ש"מ כסף מכפר מחצה דאי לא מכפר ה"א מהדר ליורשין מ"ט אדעתא דהכי (דלא תהוי ליה כפרה) לא יהיב ליה כו'. הא קמן דהטעם משום דמכפר מחצה ולהך סברא בעינן קרא דלא הוה ידעי' דכפר החצה אלא ה"א דלין כפרה עד שיביא קרבן: (מז) יצא. ילפינן ליה בגמרא מקרא: (מח) אין כו'. בגמ' יליף ליה: (מט) אינו מדוקדק דמשמע דאי לא נתן לבסוף עכב וכבר פי' דהעכבה היינו על שהקרבה וכיון שכבר קרבה אין שוד עכבה כו' ואולי י"ל דלא מיתה דבדיעבד סגי ליה ויפטור מן החומש לה"ק ולבסוף נתן כלומר שלבסוף יתן ולא יפטור בכך וקרי בי' נותן. ועתוי"ט:

פרק י (א) דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ויאוש כדי לא קני. כפ"י. והא דדייק הר"ב לכתוב והיא בעינה משום שחייבים להחזיר דנקט כלומר דחייבים להחזיר הגזילה עצמה אבל כשאינה בעינה אלא נשרפים בשמי דאמרן בר"ש דלעיל אין חייבים אלא דמי הגזילה והרי דין הבנים כדין אביהם: (ב) ואע"ג דשבועה בב"ש היא: (ג) בגדולים איירי דקטנים שבועתן רעה: (ד) כזל לי' הוא דהא בבכי אייכין: (ה) דאלו סלעים בכלע דלא משהני בחלוף ליכא אסורא והא דפי' ואם חייב אדם פרוטות כו' דשרי משום שהוא כמציל מידו הינו לומר היכא דמשכין לתת סלע כדי לקבל פרוטות דמשהני. ס"ג: (ו) אין כו'. לי הרמב"ם כשנו הספי' דאסי כתבן דר"ם מ"ם שכ"ז דכלי' דאמרי פסם גזילה לאו יאוש בעלים

לא מתיבת המוכסין. ולא מכיס של גבאין. ואין נוטלין מהם צדקה. אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק: ב נטלו מוכסין את חמורו ונתנו לו חמור אחר. גזלו לסטים את כסותו ונתנו לו כסות אחרת. הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתיאשין מהן. המציל מן הנהר. או מן הגייס או מן הלסטים. אם נתיאשו הבעלים. הרי אלו שלו. וכן נחיל של דבורים (ח). אם נתיאשו הבעלים. הרי אלו שלו. * א"ר יוחנן בן ברוקה נאמנת אשה או קטן לומר מכאן יצא(ט) נחיל זה. ומהלך בתוך שדה חברו להציל את נחילו. ואם הזיק משלם מה שהזיק. אבל לא יקוץ את שוכו על מנת ליתן את הדמי'. רבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה אומר. אף קוצץ(י) ונותן את הדמים: ג המכיר כליו וספריו ביד אחר. ויצא לו שם גניבה בעיר. ישבע לו לוקח כמה נתן ויטול. ואם לאו לא כל הימנו. שאני אומר מכרן לאחר ולקחן זה הימנו: ד זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש. נסדקה חבית של דבש ושפך זה את יינו והציל את הדבש לתוכו. אין לו אלא שכרו (יג). ואם אמר אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי. חייב(יד) ליתן לו. שטף נהר חמורו וחמור חברו. שלו יפה מנה ושל חברו מאתים (טו). הניח זה את שלו והציל את של חברו. אין לו אלא שכרו. ואם אמר לו(טז) אני אציל את שלך. ואתה נותן לי את שלי. חייב ליתן לו: ה הגוזל שדה מחברו. ונטלוה מסיקין. אם מכת מדינה היא אומר לו הרי שלך

* גמ' וק

תיבת המוכסין. ליטול פרוטות מתיבתן שמכניס[ין בה] מעות המכס: ולא מכיס של גבאים. גבאי [המ]לך בגובה כסף גולגלתא וארנונא לפי שהן של גזל. [ו]דוקא במוכס עובד כוכבים או מוכס ישראל שאין [לו] קצבה שנוטל כמו שהוא [רוצ]ה. אבל מוכס ישראל [שה]עמידו אפילו מלך [עו]בד כוכבים ולוקח דבר [קצו]ב בחוק המלכות אינו [בחז]קת גזלן. ומותרין [מע]ותיו. ולא עוד אלא אסור להבריח מן המכס [של]ו. דדינא דמלכותא [דינ]א: מתוך ביתו. של [מו]כס שהוא בחזקת גזלן: [או] מן השוק. אם יש לו [מע]ות בביתו או בשוק. [נ]כנס בתיבת המכס. [א]ם היה אדם פרוטות [ל]מוכס בעלי דינר ואין לו [ח]זור. נותן לו דינר כסף [ומ]קבל ממנו פרוטות בשוה [דינ]ר ואע"פ שנותן לו [מ]תיבת המכס מפני שהוא [מ]ציל מידו: ב הרי אלו [ש]לו. דמסתמא נתיאשו [ה]בעלים. וקנינהו האיך [ב]יאוש ושנוי רשות (ז): [א]ם נתיאשו הבעלים. [ד]שמעינהו דמייאש דאמרי [ו]י לחסרון כיס. אבל [ס]תמא לא. וריישא דקתני [ש]טפי את כסותו. דמשמע מסתמא מתיאשו. מיירי [ב]לסטים ישראל. דכיון [ד]דייני ישראל אמרי הבא [ע]דים הבא ראיה. מכי נטלו לו לסטים מייאש [ו]איפא בלסטים עובדי כוכבים שדייני עובדי כוכבים [ד]נין באומדן דעת בלא עדים ולא ראיה. והבעל [מ]הם לא מייאש. משום הכי אי שמעינהו דמייאש אין. [א]בל סתמא לא: נחיל של דבורים. קבוץ שנקבצים [ע]ם המלך שלהם: לא יקוץ את שוכו. נתיישבו [ה]צטרים על שוכת חברו. ורצה ליטלן אחד אחד שלא [י]גרשו. לא יקוץ את השוכה שלה ואפי' על מנת ליתן את הדמים: ר' ישמעאל וכו'. ואין הלכה כר' ישמעאל: ג המכיר כליו וספריו וכו'. מתניתין באדם [ש]אינו עשוי למכור כליו דכיון דיצא לו שם גניבה בעיר. ואיכא סהדי שאלו הכלים והספרים שלו היו. לא חיישינן [ד]למא איהו זבנינהו: ישבע לוקח כמה נתן ויטול. ויחזיר לו כליו. ולפני יאוש קמיירי (יא): ד אין לו אלא שכרו. שכר כלי ושכר פעולה (יג): שטף נהר חמורו. צריכא למתני תרי בבי דמתניתין דאי תנא [ר]ישא הוה אמינא התם הוא דכי פירש יהיב ליה דמי כולה. משום דבידים קא פסיד שספך את יינו בידים [ו]הצילו אבל סיפא דממילא. אימא אין לו אלא שכרו. ואי אשמועינן סיפא ה"א הוא דבסתמא אין לו אלא שכרו. [מ]שום דממילא. אבל התם דבידים. אימא אפי' בסתמא יהיב ליה דמי מנה. צריכא: ה ונטלוה מסיקין. [א]נסים גזלנים וכן הגזלן תרגום לגזל סקפא. שהסקרבה גזלן הוא. שאוכל בשדות אחרים: אם מכת מדינה היא.

בעלים שלו: (ז) דשינוי רשות היינו רשות פלגא. דהאיך דמקבל מהם ומהני שינוי רשותו כיון דבא ליד אחר שנתיאשו הבעלים כבר. תוס': (ח) נחיל כו'. הא קמ"ל דאף על גב דדבורים (שאינן ברשותו של אדם כמו תרנגולים ואווזים. הר"מ) וקנין דידהו אינו אלא מדרבנן אפ"ה אם נתייאשו אין אי לא לא. גמ': (ט) מכאן כו'. כגון שהיו בעלים מרדפי' אחריהם ואשה וקטן מפיחים לפי תומם ואומרים מכאן יצא נחיל זה הואיל וקנין דבורי' מדבריהם האמינום בו. גמרא: (י) אף כו'. פירש רש"י כו' שתנאי ב"ד הוא שיהא יורד כו' וקוצץ כו' שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ: (יא) ואי לאחר יאוש הכי קנייה ביאוש ושינוי רשות כמ"ש הר"ב לעיל ואע"ג דלפני יאוש הוא (וכר"פ פי' הר"ב לפני יאוש שיתנם לשלם) נוטל הדמים מפני תקנת השוק. פירש"י על שקנאו לוקח בשוק בפרהסיא ולא הבין בו שגנב עשו לו תקנה שישלם לו בעה"ב מעותיו. ואפילו למ"ד שסתם גניבה יאוש בעלים מיירי בבעלים מרדפים את הגניבה ובספרי' ליכא יאוש כלל שיודע שיבואו ליד ישראל. תוס'. וי"ל דלהכי תנן ספרים לגלויי דכליו לפני יאוש איירי והוי דומיא דספריו ואי לא תני כליו ה"א דספריו היינו ס"ת דאסור למכרה. ועתוי"ט: (יב) וטעמא דהא מאבד את שלו להציל את של חבירו. ובכי הא לא מחייב להשיב אבידה דאבדתו ואבדת חבירו שלו קודמת כדתנן ספ"ב דב"מ. ועתוי"ט: (יג) שכרו. גמרא כפועל בטל בים הנז' כמך עליה. פירש"י חבית של דבש קשורה בעקל ולא ישפוך הכל אלא מנטף מעט מעט וליכא הפקר ע"כ. ולא יכול לומר מהפקרא קא זכינא כהך דמ"ב: (יד) חייב. מלי' הר"ב מ"ע פ"ב דב"מ שמשמע שצריך שיאמר לו שיציל ודוקא במקום שיש לו הפסד כי מסכימין אבל כשאין לו הפסד אי' בגמרא דקי"ל דאפי' א"ל בעל האבידה הציל. ואתן לך כך וכך אין לו אלא שכרו דיכול לומר משטה אני בך: (טו) מאתים. אורחא דמלתא נקט דאי שניהם שוים למה יניח שלו ויציל של חבירו וכ"כ המ"ע: (טז) א"ל. ה"ה בפני ב"ד כדתנן במ"ע פ"ב דב"מ אלא משום דרישא מיירי ודאי כשיש שם הוא מחייב לסיפא

בחד

שלך לפניך. ואם מחמת הגזלן (יז) חייב להעמיד לו שדה אחר. שטפה נהר (יח) אומר לו הרי שלך לפניך (יט): ו הגוזל את חברו או שלוה הימנו או שהפקיד לו בישוב. לא יחזיר לו במדבר (כ). על מנת לצאת במדבר. יחזיר לו במדבר: ז האומר לחברו גזלתיך הלויתני הפקדת אצלי. ואיני יודע אם החזרתי לך אם לא החזרתי לך. חייב לשלם. אבל אם אמר לו איני יודע אם גזלתיך. אם הלויתני. אם הפקדת אצלי. פטור מלשלם (כב): ח הגונב טלה מן העדר והחזירו ומת. או נגנב (כג). חייב באחריותו. לא ידעו בעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו ומנו את הצאן ושלימה היא פטור: ט אין לוקחין מן הרועים צמר וחלב. [א](גדיים) ולא משומרי פירות. עצים (כה) ופירות. אבל לוקחין מן הנשים [ב](כלי צמר ביהודה) וכלי פשתן בגליל. ועגלי' בשרון. וכולן שאמרו להטמין אסור (כז). ולוקחין ביצים ותרנגולים מכל מקום (כח): י מוכין שהכובס מוציא. הרי אלו שלו. ושהסורק מוציא הרי אלו של בעל הבית. הכובס נוטל שלשה חוטין והן שלו. יותר מכן הרי אלו של בעל הבית (ל). אם היה השחור על גבי הלבן נוטל את הכל והן שלו. החייט ששייר [ג]מן החוט כדי לתפור בו.

[א] ס"א [ב] יתי' ל"צ [ג] ס"א

ומשלית

במד מחמה: (יז) מחמת כו'. דייקינן בגמרא מדלא קתני ואם לאו כו' משום דהא מרישא שמעינן לה והאי אם מחמת הגזלן מלתא אחריתא אשמועינן היכא דאנסוהו להראות כל מה שיש לו והראה שדה א שגזל בכלל שדותיו כיון דלא אנסוהו להראות אלא על שלו לא הו"ל להראות אותה שדה שגזל שאינה שלו: (יח) שטפה כו'. שהיתה על שפת הנהר והגביה שפתו והמי' שוחקין וכורין שם השפה ומתפשט בתוך השדה. רש"י: (יט) הרי כו'. בגמרא יליף מכלל ופרט וכלל מה הפרט כו' יצאו קרקעות ועבדים ושטרות: (כ) לא כו'. אין זה יכול לכופו לקבל חובו או פקדונו במדבר דלאו מקום שימור הוא. רש"י. כלו' אבל אם החזיר וקבלו פטור: (כא) נ"ל דלאו למימרא שצריך שיטען אותו דמה לי ליה ולפטרו דכיון דהאם מסופק בפרעון אינו יוצא ידי שמים עד שיצא ידי ספקו והלכך אפי' אינו טוענו כלום. וכן בגמרא אמרו דלא תבעו ליה ולא אמרו דטען שמא כו' אלא שאם אומר ברי לי שלא הלויתיך היה זה פטור אף לצאת י"ש מידי דהוה טענו חטין והודה לו בשעורין דפטור אף מדמי שעורין (ומובן מאליו דאף כשהנתבע יודע בברי שחייב פטור כמו בטענו חטין כו'): (כב) פטור כו'. על פי ב"ד אבל לצאת י"ש חייב כיון דמספקא ויש כאן תובע בברי: (כג) נגנב. נ"ל דמשום היזא דפטור אנא גנב דל"ם דוקא מת מעלמו פטרינן ליה: (כד) והלכך אפי' מת חייב כדתנן במתני' ומ"ש הר"ב להלן שנגרמתו נאבדה ה"ה במת. ועתוי"ט: (כה) עצים. מיירי בשומרי פירות המופקין באילנות: (כו) וקאי אנשים. וז"ל הה"מ העגלי' שם גזל והאשה מגדלתן ומוכרתן: (כז) אסור. מפני שהן בחזקת גניבה. הר"מ: (כח) מכל מקום. מכל אדם ואם אמר הטמן אסור. הר"מ: (כט) שהסורק מוציא על ידי הקולי'. רש"י ועתוי"ט: (ל) יותר כו'. כולן לבעה"ב וטעמא דבקפידא תליא מלתא וכי הוי מידי דלא חזי ליה לא קפיד אבל במידי דחזי ליה קפיד ויתר מכאן חזי ליה וקפיד אטלה דהא הכל חזי ליה כדאשכחן בדין האונאה. תור: (לא) ובגמרא מפקינן כמלא מחט וחוץ למחט

שאנסו קרקע של אחרים עם זו: ו על מנת לצאת במדבר. לא שיאמר לו בפירוש על מנת שתחזירנו במדבר ותפרעני. דהא מלתא דפשיטא היא אלא כגון שאמר לו שבדעתו להוי האי פקדון גבך. דאנא למדבר נפיקנא. ואמר ליה איך ואנא נמי למדבר בעינא למיפק והשתא אי בעי לאהדורינהו במדבר מהדר להו: ז האומר לחברו גזלתיך וכו'. וכגון שחבירו טוען בברי גזלתני והוא אומר אמת גזלתיך. אבל איני יודע אם החזרתי לך חייב לשלם. אבל אם חבירו טוען אמת (כא) גזלתני או הלויתיך והוא אומר אמת גזלתיך. או הלויתני. ואיני יודע אם החזרתי לך פטור מדיני אדם. ואם בא לצאת ידי שמים ישלם לו: איני יודע אם גזלתיך וכו'. פטור מלשלם. ומיהו ישבע שאינו יודע שחייב לו דלא עדיף שמא מברי. דהא אי נמי הוה טעין ליה אין לך בידי כלום הוה משבעינן ליה שבועת היסת: ח חייב באחריותו. דמכי גנבה קם ליה ברשותיה. והשבה דעבד לאו השבה היא (כד): ואם לא ידעו בו וכו'. מתניתין הכי מתפרשא חייב באחריותו. בין מת בין לא מת. אימתי בזמן שלא ידעו בו הבעלים בגנבתו ובחזרתו. אבל ידעו הבעלים בגנבתו ומנו את הצאן והיא שלימה פטור מלשלם. והכי פירושא מת או נגנב הטלה לאחר שהחזירו הגנב חייב באחריותו בין שמנו הבעלים הצאן והיא שלימה. בין שלא מנו הצאן. אימתי בזמן שלא ידעו הבעלים בגניבת הטלה שכל צאן שהיא רגילה לצאת חוץ. צריך ליזהר בה ביותר. וזו הואיל ולא ידעו הבעלים בגניבתה ושהיתה למודה לצאת ולא נזהרו בה. חייב הגנב לשלם שבגרמתו נאבדה הצאן אבל אם ידעו הבעלי' בגניבת הטלה. ואע"פ שמנו הצאן ונמצאת שלימה שהוחזר הטלה הגנוב א"כ כבר ידעו שיש צאן אחת שלמודה לצאת חוץ והיה להם להזהר בה. ואם לא נזהרו אינהו דאפסיד. ופטור הגנב מלשלם: ט אין לוקחין מן הרועים. דאיכא למימר שמא גנבו מנכסי של בעל הבית ואסור להם: צמר ביהודה ופשתן בגליל. מלאכת הנשים היא. והן עצמן עושות ומוכרות ולדעת בעליהן הוא: ועגלים הרועים בשרון. שם מקום שמגדלין בו עגלי' ושלהם הן (כו): י מוכין שהכובס מוציא. מלשון שאמר מוציא מן הבגד דבר מועט ע"י הכביסה: הרי אלו שלו. שאין הבעל[בית] מקפיד. ואם הקפיד לא הוי קפידא: ושהסורק מוציא. הסורק את הצמר והמנפצו (כט). מה שמוציא הוי דבר חשוב. ורגילים להקפיד: הכובס נוטל שלשה חוטין. דרך בגדי צמר להניח בסוף אריגתן ג' חוטין ממין אחר. והכובס שולן ונשוה הבגד ויופיהו. ואם חוטין שחורים הם ארוגים בבגד לבן. רשאי הכובס ליטול הכל לפי שהשחור בלבן מגנה אותו ביותר: החייט ששייר מן החוט כדי לתפור בו. שהוא כמלא אורך המחט (לא):

ומשלים

ומטלית שהיא שלש על שלש הרי אלו של בעל הבית. מה שהחרש מוציא במעצד הרי אלו שלו. ובכשיל. של בעל הבית. ואם היה עושה אצל בעל הבית. אף הנסורת של בעל הבית:

סליק מסכת בבא קמא

ומטלית שהיא שלש על שלש גרסינן. חייט שהשוה את תפירתו וקוצץ ממנה מטלית קטנה שלש אצבעות על שלש אצבעות חייב להחזיר לבעל הבגד: מעצד. כלי שמחליק בו הנגר את פני הלוח ושפאין שהוא מוציא דקין הן: כשיל. קרדום ומפיל שפאין גסין: אצל בעל הבית. כשכיר יום (לג): אף הנסורת. דק דק היוצא מתחת המקדח שהם דקים מאחד של בעל הבית:

סליק מסכת בבא קמא

למחט כמלא מחט דהיינו אורך מלא ב' מחטין: (לג) אורחא דמלתא נקט כו' וה"ה כמי אי איפכא שקבלן עמה אצל בעה"ב ושכיר יום בביתו דהוי דינא איפכא דכולה מלתא תליא במקום המלאכה אם היא רגיל בעה"ב קפיד בעה"ב על הכל לפי שכיון שהיליאות הם אצלו קפיד עליהם משא"כ כשאינם אצלו לא קפיד עלייהו דלא טרח בהו לאייתוניה נבי׳ וזהו שדקדק הר"ב לכתוב כשכיר יום בל"ק סדמיק:

סליק מסכת בבא קמא

בבא מליעא ממסכת נזיקין. ועניינה לדבר על הטענות והפקדונות והשכירות ודין השואל והשכיר וכל מה שהוא כאשר לחבר לזה הענין כמו שעשה הכתוב שאחר דיני שור ובור והבער. וכי יגלו אנשים. דבר על ארבע שומרים. הרמב"ם. וכתבו התוספות איידי דאיירי בהגוזל בתרא מחלוקת נסורת הנגר. ובעל הבית. דקתני במעצד הרי אלו שלו. ובכשיל הרי אלו של בעל הבית. תנא הכא נמי דיני חלוקה:

מסכת בבא מציעא

שנים אוחזין בטלית. זה אומר אני מצאתיה. וזה אומר אני מצאתיה. זה אומר כולה שלי. וזה אומר כולה שלי. זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה. וזה (י) ישבע שאין לו

שנים אוחזין בטלית. בגמרא מוקי למתניתין כגון שאחד מהם תופס במוטין שבשפת הבגד מצד זה. והאחד תופס במוטין שבשפת הבגד מצד זה. אבל אם הם אדוקים בבגד עצמו. זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת והשאר חולקים בשוה ובשבועה (א): זה אומר כולה שלי. אני קניתיה (ב) ולי מכרה המוכר ולא לך. והמוכר מכר לאחד מהם ולקח המעות משניהם (ג). מאחד ונלעתו. ומאחד בעל כרחו ואינו יודע מהי מדעתו ומהי בעל כרחיה. דאילו ידע והיה אומר לזה מכרתי. היה כאן עד אחד (ד) והיה שכנגדו חייב שבועה (ו) דאורייי (ה) להכחיש העד. עכשיו שאינו יודע שניהם נשבעים שבועה האמורה במתניתין ובדין הוא שיהו חולקים בלא שבועה (ו). אלא שתקנו חכמי׳ שלא יטול שום אחד מהם אלא בשבועה כדי שלא יהא כל א׳ הולך ותוקף בטליתו של חברו ואומר שליה הוא (ז). ואצטריך תנא לאשמועינן בזה אומר אני מצאתיה דהיינו במציאה. ובזה אומר כולה שלי דהיינו מקח וממכר. די תנא מציאה. הוה אמינא מציאה הוא דרמו רבנן שבועה עליה משום דמורה התירא לאמרו בה שלא כדין דאמר חברא׳ לאו מידי חסר בה איזל ואתפים ואפליג בהדיה. אבל מקח וממכר דאי לא הוה צריך לה. לא הוה מהדר אבתרה למזבנה וזה שבא לחלוק עמו וליתן חצי דמיה שלא כדין מחסרו וליכא למימר דמורי היתרא (ח). אימא לא רמו רבנן שבועה עליה. ואי אשמועינן במקח וממכר. הוה אמינא מקח וממכר הוא דלזו רבנן שבועה עליה משום דמורי התירא ואמר חבראי דמי קא יהיב והכא דמי קא יהיבנא. השתא דלריכנא לידי אפקליה אנא. ומברא׳ לטרח וליזל ולזבין אחריתי. אבל מציאה דליכא למימר הכי (ט). אימא לא. לריכא: ישבע שאין לו בה פחות מחציה. ואינו נשבע

פרק א (א) וישבע לכל א׳ לגלגל על חבירו שכל מה שנטל כדין נטל. הר"מ. וכ"ל דטעמו שנטל מה שבידו ממש לא שייכא תקנה זו דאל"כ בכופר הכל נמי הו"ל לתקנה: (ב) בגמ׳ במקח וממכר ופירש"י דאיכא למימר שניהם קנאוה ולשניהם נתרצה המוכר אבל זה אומר אני ארגתיה וז"א אני כו׳ לא יחלוקו דודאי חד מנייהו רמאי הוא ותהא מונחת עד שיבא אליהו ודעת התו׳ דגם בכה"ג נמי יחלוקו ולא אמרו יהא מונח אלא בשני׳ שהפקידו כיון שידוע לנפקד שהוא ודאי של אחד מהן: (ג) דאי מסל אינו נאמן לומר שמכר לאחד ויש ביעום רבוש בזה: (ד) שאינו נוגע בעדות כלל דלעו"ג דקיבל דמים אינו עומד אלא במי שפרע ואינו דומה לעד הצריך שבועה דאינו עד דהתם כסוגא אמר על פי שנים יקום דבר דמשמע הנאמנים בדבורם בלבד ולא שצריך שבועה להאמין דבריו ומי שפרע ליכא אלא דהא לייטינן. ועפוי"ט: (ה) וכן פוטר משבועה לאותו המסייעו. הה"מ: (ו) מאחר שזה תפוס ועומד וזה תפוס ועומד. גמרא. דהיכא דליכא חזקה לשום אחד והתופסים בו יש להחזיק שניהם בשוה: (ז) מסקינן דלעו"ג דחשוד אממונא לא חשוד אשבועתא והיינו משום דשבועה חמורה שהעולם נזדעזע על לא תשא. פי׳: (ח) שאם יודע שחבירו קנאה ליה לא הוי תפוס ומדתפוס בה סבר שלו הוא׳ ונתרלה המוכר דהא נקט זוזי מתרווייהו אימא לא כו׳ דמשום שבועה לא יפרוש שהרי סבור הוא לומר אמת קמ"ל דאפ"ה ישבע. תוי׳: (ט) חבירי ילך ויגלא אחרת. רש"י: (י) וזה כו׳. אפי׳ לבן ננס דמ"ה פ"ז דשבועות דאמר כילד אלו ואלו באין לידי שבועת שוא דהתם ודאי איכא שבועת שוא (דחד ודאי משתבע לשקרא) הכא איכא למימר דליכא שבועה

לו בה פחות מחציה ויחלוקו (יג). זה אומר כולה שלי (יד) וזה אומר חציה שלי. האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות משלשה חלקים (טו). והאומר חציה שלי ישבע שאין לו בה פחות מרביע. זה נוטל שלשה חלקים וזה נוטל רביע:

ב היו שנים רוכבין על גבי בהמה או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג. זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי. זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה. וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו. בזמן שהם מודים או שיש להן עדים חולקי' בלא שבועה:

ג היה רוכב (יט) על גבי בהמה וראה את המציאה. ואמר לחברו תנה לי. נטלה (כ) ואמר אני זכיתי בה. זכה בה. אם משנתנה לו אמר אני זכיתי בה תחלה (כא). לא אמר כלום:

ד ראה את המציאה. ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה. זה שהחזיק בה זכה בה. ראה אותן רצין אחר מציאה. אחר צבי שבור (כד). אחר גוזלות שלא פרחו. ואמר זכתה לי שדי (כה). זכתה לו (כו). היה צבי

רץ

כשבע שכולו שלו כדקא טעין מעיקרא. דהא לא יהבי ליה כולה (יא). ואי משתבע שאינה שלו כדקא יהבי ליה. הוה מרע ליה לדבוריה קמא דאמר כולה שלי. הלכך ישבע שאין לו בה פחות מחציה דמשמע הכי (יב). כולה שלי כדקא אמינא מעיקרא ולדבריכם שאי אתם מאמינים לי בכולה. שבועה שיש לי בה. ואין לי בה פחות מחציה: ב היו שנים רוכבים על גבי בהמה. הא קמשמע לן דרוכב קני. ואע"פ שאינו מנהיג אלא זה הבהמה ממקומה (טז): או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג. בזמן שרוכב מנענע ברגליו כי היכי דתיזיל הבהמה ממתניה. הוא דשוים רוכב ומנהיג. ואם לא היה אלא רוכב בלבד. מנהיג קנה. רוכב לא קנה (יז). ואם הודו או באו עדים אפילו לאחר שנפסק הדין עליהם שיחלוקו בשבועה (יח). חולקים שלא בשבועה: ג אמר לחבירו תנה לי וכו'. אבל אמר זכה לי בה קנה הרוכב. ואין המגביה יכול לומר אני זכיתי בה: לא אמר כלום. שקנאה זה במשיכה מיד חברו. וכל זמן שהיתה ביד המגביה הפקר היתה: ד זה שהחזיק בה זכה בה. ודוקא שהיתה המציאה ברשות הרבים. שאין ארבע אמות של אדם קונות לו ברשות הרבים (כב). לפיכך המחזיק בה זכה. אבל במציאה שהוא בשביל יחיד (כג) או בצדי רשות הרבים שאין רבים דוחקים שם. ארבע אמו' של אדם קונות לו כל מציאה וכל הפקר שסמוך לו בארבע אמות ואין אחר רשאי לתפסו. ותקינו ליה רבנן כי היכי דלא ליתי לאנצויי: אחר צבי שבור. שאינו יכול לרוץ ומשתמר בתוך השדה אם לא יטלוהו אחרי' והוי כמציאה: זכתה לו. שדהו והוא שעומד בצד שדהו (כז) וכגון שיכול לרוץ אחריהן ומגיען

שבועה שוא דהכחישו בשדי שדי אגבוה. גמרא. (ולענין מו"מ כמי שמא לשניהם נחלקה. רש"י): (יא) לרבנן דנן נכם איצטריך דלא חיישינן לשבועת שוא. תוס': (יב) וכלומר דלשון השבועה אינה אלא שאין לו בה פחות מחציה וכלישנא דמתני'. ותוי"ט: (יג) ויחלוקו. היינו לדמי אי הוה מפידה במחלוקת השלים עצמה. גמ': (יד) זה כו'. הא מו למה לי פר"ח האי דקאמר חציה שלי לאו כמשיב אבידה וליפטר קמ"ל דהאי לערומי קא מערים סבר אי אמינא כולהו שלי בעינא אשתבועי אימא הכי דאהוי כמשיב אבידה ואיפטר. גמרא: (טו) וגו'. וא"ת על האלי שמודה חבירו למה צריך לישבע וי"ל שאלו היה נשבע אלא על הרביע בלבד שמא היה מתכוין לאותו חלק שמודה לו חבירו כו'. ב"י: (טז) דלגופיה לא איצטריך אלא לאשמועינן דרוכב קני אפילו שלא מנהיג כו'. רש"י: (יז) פירוש אמאי כיון שהקנין דרכיבה לאוד הוי קנין למה יגרע כנגד אחר כיון דקנין הוא לקני ובגמרא לא אמרו כי אלא לשואלא דס"ל רוכב לאודא לא קני מוקי לפיסקא דקנו שניהם כשרוכב ומנהיג ברגליו (ומכריחין אשמועינן דשנים רוכבים קנו שניהם ולא"א קמא עיקר א"נ רוכב ומנהיג כא' קנו שניה'. הרא"ש) אבל אי הוה סבור דרוכב לאודא קני לא איצטריך לאוקי מכריחין שמנהיג ברגליו ג"כ. תוי"ט: (יח) ושיחה דהפ"ה אלי רבותא היא ובגמרא אי במו"מ צריכא למימר אלא לאו במציאה ש"מ דהמגביה מציאה לחבירו אע"פ שלא עשאו שליח לכך קנה חבירו דאי ס"ד לא קנה חבירו מיגבה א' כמי שמונחת ע"ג קרקע ולא יקנה לא זה ולא זה וכל הרוצה יחטפנה מידם. רש"י: (יט) רוכב. אורחא דמלתא נקט דאי מהלך והאה יטלנו בעצמו: (כ) נטלה כו'. מסקינן בגמרא דאפי' כי לא בעי למזכי לנפשיה אלי זכי לחבירו במגו דאי בעי זכי לנפשיה כו' ואלו מתני' דתנן ואמר אני זכיתי בה זכה משום דאמר ליה תחלה. פירש"י הכי אני זכיתי בה דקאמר תחלה קאמר ליה מתחלה הגבהתיה לצרכי ולא לצרכך ולעולם המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ע"כ. וליהדא דמשמעתא דאי מתחלה היתה דעתו לצורך חבירו או לא מלי מיהדר אבל הטור לא פי' והשמ"ע הסכים לדבריו. ועתוי"ט: (כא) תחלה. משום ריבא דמיירי דוקא שאמר תחלה הלכך דייק בפיסקא למתני תחלה כלומר ואם משנתנה לו טען אותה טענה דרישא אבל משום סיפא לא איצטריך למידק שיטעון תחלה דאפילו אי לא טען שהלה מתחלה קאמר דמי מלי למימר אני זוכה בה עכשיו והלא אינו בידו. רש"י ותוי"ט: (כב) כאן חזר מפי' הני שבי במשנה ג' פ"ד דפאה דטעמא משום דכתב עליה כו' וטעמא שאין ד"א כו' כתב רש"י שהרי אין לאדם שם ד"א מיוחדות שהרבה חברים יש לו בתוכה עומדים אצלו: (כג) ר"ל לאפוקי שביל הרבים וכגונא דרים פרק ב' דפאה שביל הרבים ושביל היחיד דאלו דיחיד ממש אין סברא שיקנו לו ד' אמות בשדה אחר וע"ע פ"ק דקדושין מ"ד. ועתוי"ט: (כד) אחר צבי. פירושא דרישא וז"ל הר"מ מי שראה אחרים רצים אחר המציאה והרי הוא צבי שבור כו': (כה) שדי. ולא"נ דבד"א דתקנו רבנן דקנות לו אע"ג דלא אמר כלום משום דלאינא קניית דד' אמות עפ"י שהוא יכול לנעות עצמו וליטלה. הה"מ. והב"י כ' דד"א שאני דכיון דמשום דלא ליתי לאנצויי תקנו רבנן דליקני לא כחוי לחלק בין אמר ללא אמר דא"כ לכתי אתו לאנצויי והתוס' והרא"ש כתבו דה"ע אמר ל"ד. ועתוי"ט: (כו) זכתה לו. מסקינן בגמרא דאלא משום שליחות הוא. והא דב פ"ח דגיטין פי' הר"ב מוכח בידה משום דקטן וקטנה איצטריך קרא לרבינהו בתורת יד משום דליתנהו בתורת שליחות ומש"ה נמי בעינן שההא עומדת בצדה אפי' בחצר המשתמרת משום דבעי' דומיא דידה: (כז) גמ'. והיינו פירושא דמשתמר בתוך שדהו משום דלא בעינן הכא תרתי שיהא משתמר ושיעמוד בתוך שדהו אלא חדא סגי. וה"ע דמצריך נמי שיכול לרוץ אחריו ולהגיען

ולהגיען

רץ כדרכו או שהיו גוזלות (כט) מפריחין ואמר זכתה לי שדי. לא אמר כלום: ה מציאת בנו ובתו הקטנים. מציאת עבדו ושפחתו הכנענים. מציאת אשתו הרי אלו שלו. מציאת בנו ובתו הגדולים. מציאת עבדו ושפחתו העברי'. מציאת אשתו שגרשה אף על פי (לב) שלא נתן כתובתה הרי אלו שלהן: ו מצא שטרי (לג) חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר. שבית דין נפרעין מהן. אין בהם אחריות נכסים יחזיר שאין ב"ד נפרעין מהם דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים בין כך ובין כך לא יחזיר. מפני שבית דין נפרעין מהן: ז מצא גטי נשים. ושחרורי עבדים. דייתיקי מתנה. ושוברי'. הרי זה לא יחזיר. שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם (לז): ח מצא אגרות שום. ואגרות (לט) מזון. שטרי חליצה. ומיאונין. ושטרי בירורין. וכל מעשה בית דין (מח). הרי זה יחזיר. מצא בחפיסה. או בדלוסקמא תכריך של שטרות או אגודה של שטרות. הרי זה יחזיר. וכמה אגודה

ותנינן קוד' שילאו משדהו (כח): ה הקטנים. כל הסמוך על שלחן אביו אפי' הוא גדול קרי ליה קטן ומציאתו לאביו משום איבה (ל). והבת בין קטנה בין נערה. מציאתה לאביה דהתורה זכתה כל שבח נעוריה לאביה (לא): עבדו ושפחתו הכנעני' שהרי גופן קנוי לו כדכתיב (ויקרא כה) והתנחלתם אותם: מציאת אשתו. דבן תקינו ליה משום איבה: ו אחריות נכסים. שעבוד קרקעות שיגבה מהם: לא יחזיר. דחיישינן לפרעון ולקנוניא (לד) שמא השטר פרוע הוא ומן הלוה נפל. והא דקא מודה לא פרעתי. עצה של רמאות היא ביניהם לטרוף את הלקוחות שלקחו ממנו קרקע שלא באחריות (לה) ויחלקו ביניהם: בין כך ובין כך לא יחזיר. דשטר שאין [בו] אחריו' משעבדי כמי גבי דאחריות טעות סופר הוא (לו). וחיישינן לפרעון ולקנוניא והלכה כחכמים. ודוקא בשטר שאין כתב בו אחריות אמרו חכמים לטעות סופר הוא. וגבי ממשעבדי כאילו היה האחריות כתוב בו. אבל אם פירש בשטר שאינו רוצה לקבל עליו אחריות. מודים חכמים דיחזיר דהשתא ליכא למיחש לקנוניא: ז דייתיקי. צוואת שכיב מרע דא תהא למיקם ולהיות: ושוברים. שעושה מלוה ללוה שנפרע ממנו שטר חוב: ח אגרות שום. ששמו בית דין נכסי לוה למלוה בחובו (לח): ואגרות מזון. שקבל עליו לזון את בת אשתו. פ"א שימכרו מקרקע הבעל. למזון האשה והבנות (מ): ומיאונין. שכותבי' בשטר בפנינו מאנה פלונית בפלוני בעלה. ובקטנה שהשיאוה אמה ואחיה שאינה צריכה גט: שטרי בירורין. זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד שידונו להם: מצא שטרות בחפיסה. חמת של עור קטנה: ודלוסקמא. כלי עור שהזקנים מצניעים בה כלי תשמישם שלא יטרחו לחפש אחריהם: תכריך של שטרות. שלשה שטרות או יותר כרוכין זה בזה (מב): אגודה. מושכבים זה ע"ז. ארכו של זה. על ארכו של זה (מג): הרי זה יחזיר. דדבר שיש בו סימן הוא. שהכלי סימן כשיאמרו הבעלים בכלי פלוני מצאת אותם (מד). וכן

ולהגינן כו' דהל"ה כי עומד בצד שדהו מאי הוי הא אכתי איכא משתמרת למציאתו ש. פי' וע"ע: (כח) ואם איר יכול להגיען הכי אלו כלבי שהוא רץ כדרכו. הר"ע: (כט) גוזלות. ולא מני גוזל כדקתני לני וכן פורחין הול"ל ולא מפריחין כ"ל משום דדנכו בהוא שדרך הגוזלות לפרות פרבה ביחד ומדרכן שכל אחת רטנה לקדום לחברתה. תוי"ט. קוד ס' ליראיו והכי איתא בילקוט ש"ה בפסוק עיניך יונים. פ"מ: (ל) לפי שדרכו לזנו תמיד אם לא יפרנסנו אביו לא יפרנסנו אחר אבל אדם אחר מעצמו ומניך על שולחן אביו אינו כגון יתום וכיוצא בו אין סברא שמשא מציאתו לאביו וכ"ש עבדו ושפחתו העברי' שבשכר פרתם הם אוכלים. תוי': (לא) כש"י. ולפ"ז אפילו אינה סמוכה על שולחנו וזה סיהר למ"ש בפ"ד דכתובות דטעמא משום איבה שלא ימסור אותה למנוול ומוכה שחין ולפ"ז בבוגרת דוקא סמוכה על שולחנו. ועתוי"ט: (לב) אע"פ כו'. איתא מאי אע"פ אדרבה כ"ש דמציאתה שלה ובגמרא גרושה ספיקא. הב"ע במגורשת ואינה מגורשת כגון זרק לה גיטא ספק קרוב לו ספק קרוב לה והשתא אתי שפיר דה"ק אע"פ כו' כלומר דאכתי יש עליו חוב תנאי הכתובה דהייט מזונות וה"א דכיון דזנה מציאתה שלו קמ"ל: (לג) שטרי. כל לי שטר בדברי רז"ל הוא כתב שכתוב בו ההשגחו' שיתן לזולתו עליו והוא לי אם תמים משטרו באכן: (לד) א"ת כל שטר דאתי לקמן ניחוש להו הכי כל שטרי לא ריעי הכי ריעי. גמרא. פירש"י דהואיל דנפל אסרע דיי"ל אם היה כשר היה נזהר בו: (לה) היינו שפי' בשטר שאינו רוצה לקבל עליו אחריות דקי"ל אחריות ט"ס הוא אף בשטרי מכר: (לו) דלא שדי איניש זוזי בכדי. רש"י. וכלר אע"פ שלא הזכירוהו מלוה ולוה כלל יש להם לעדים לכתבו בשטר ולפיכך אם לא כתבוהו אין לשלום הדבר אלא בטעותו של סופר. כ"י: (לז) ונמלך כו'. הא אמר מנו מתנים אבל בגטי נשים צריך שיהיה על דרך שנתבאר במ"ב פ"ב דגטין ולהא לא חיישינן שמא כתב בניסן ולא יהיב עד תשרי ואתיא למטרף פירי דזבין בעל בין ניסן לתשרי דכי אתי' למטרף א"ל אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך כיון דעסה שבא לגרשה רואין שהזמן מוקדם ויש קול שלא נמסר ביום שנכתב ויזכרו לקוחות וכן בשחרורי עבדים ודייתיקי דיכול לחזור בו ומתנה מיירי שכתוב בו מהיום אם לא אחזור בו כל ימי חיי דהשתא מצי למהדר ביה ושובר קי"ל המוכר שט"ח כו' ומחלו מחול וכי אמר הנו אין לך מחילה גדולה מזו. גמרא: (לח) דליכא למיחש לשמא נמלך דהא ב"ד לא כתבוה אלא בדבר מקוים ולפרעון לא שייך בהו. רש"י ועתוי"ט: (לט) אגרות כו'. מדלא קאמר שטרי פי' כ"ל דקרי ליה אגרת מה שב"ד שולחין אגרותיו לב"ד אחר לשום ולמזון פלוני. פו' ועתוי"ט: (מ) וז"ל הר"מ שכתבו להם הדיינין הורדה בקרקע שימכרו אותה למזונות: (מח) וכל כו'. מפי' בגמרא כגון שטרי אלטאתא שמחליטין נכסי לוה למלוי כשאין הלוה בפנינו דאי היה בפנינו היינו אגרות שום דלעיל. סמ"ע: (מב) כלומר שכורך שטר וקופלו בעצמו ואח"כ כורכו בתוך שטר אחר וכן שנים בשלישי: (מג) כלומר שהכתיב ג' שטרות זה על זה וכרכן ביחד ולפיכך כשכרכן בלופן זה אי אפשר שיטעו אי מסבירו לכך קורא אותם אגודי'. ועתוי"ט: (מד) רש"י ולדבריהם אין דרך להניח שטרות בחפיסה וכו' ולפיכך הוי כלי סימן ול"ד למ"ב פ"ב שפירשו דכלי יש בו סימן. אבל לדברי התוספ'

אגודה (מו) של שטרות. שלשה קשורין זה בזה. ר' שמעון בן גמליאל אומר אחד הלוה משלשה יחזיר ללוה. שלשה הלוין מאחד יחזיר למלוה (מח). מצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו. יהא מונח עד שיבא אליהו. אם יש עמהן סמפונות יעשה מה שבסמפונות:

פרק ב **אלו** מציאות שלו ואלו חייב להכריז. אלו מציאות שלו. מצא פירות מפוזרין. מעות מפוזרות. כריכות ברשות הרבים. ועגולי דבילה. ככרות של נחתום. מחרוזות של דגים וחתיכות של בשר (ד). וגיזי צמר [א]הבאות ממדינתן (ה). ואניצי פשתן ולשונות של ארגמן. הרי אלו שלו [ב](דברי ר' מאיר) רבי יהודה אומר כל שיש בו שנוי חייב להכריז. כיצד מצא עיגול ובתוכו חרס (ו). ככר ובתוכו מעות. רבי שמעון בן אלעזר אומר כל כלי אנפוריא אין חייב להכריז:

ב ואלו חייב להכריז. מצא פירות בכלי או כלי כמות שהוא. מעות בכיס. או כיס כמות שהוא. צבורי פירות. צבורי מעות. שלשה מטבעות זה על גב זה. כריכות ברשות

[א] ס"א הלקוחין [ב] ירושלמי ל"ג

וכן תכריך ולאגודה (מה) סימן הוא: אחד הלוה משלשה. אם שלשה שטרות של לוה אחד הן שלו משלשה בני אדם. יחזירם המוצא ללוה. דודאי מיד הלוה נפלו. שאם מידם נפלו מי קבצם למקום אחד ודוקא שהשטרות מקויימין בבית דין. אבל אם אינן מקויימים חיישינן דלמא לקיומינהו הוליכום שלשתם המלוים אצל סופר הדיינים ונפלו מיד הסופר (מו) ואין לחוש שמא לאחר שקיימו אותם. נפלו מיד הסופר. דלא משהי איניש קיומיה בידא דספרא: ואם ג' לוים הם. שלוו מאדם א': יחזיר. המוצא למלוה. שהדבר ידוע שממנו נפלו. ואם היו ג' שתן כתיבת סופר א' חיישינן שמא מיד הסופר נפלו ולא לוו מעולם. ולפיכך לא יחזיר (מט): מצא שטר בין שטרותיו: ואינו יודע מה טיבו. שלא אם הלוה הפקידו אצלו או המלוה או שמא מקבלתו פרוע ומסרוהו לו להיות שליש ביניהם: יהא מונח. בידו. ולא יחזיר לא לזה ולא לזה: אם יש עמהן סמפונות. המוצא בין שטרותיו שובר (נ) שנכתב על אחד משטרותיו: יעשה מה שבסמפון. והשטר בחזקת פרוע. ואע"פ שהיה ראוי לשובר הזה להיות מונח ביד הלוה. ולא ביד המלוה. אמרי' האמינו הלוה למלוה ואמר לו אחר תנהו לי ושכח. והוא שמצא המלוה השטר הזה שנכתב עליו השובר. בין השטרות קרועים. אע"פ שלא נקרע:

פרק ב **אלו** מציאות: מצא פירות מפוזרים. סתמן נתייאשו הבעלים (א) והפקר הם: מעות מפוזרות. הואיל ואין להם סימן ניכר כבר אייאשו בעלים והפקר הן והיינו טעמא דכולהו: כריכות. עמרים קטנים (ב): ברשות הרבים. שהכל דשין עליהן ואפי' היה בהן סי' נפסד (ג): של נחתום. אין בהם סימן שכלם שוים אבל של בעל הבית יש להם סימן: הבאות ממדינתן. לאפוקי הבאות מבית האומן. כדקתני סיפא: ולשונות של ארגמן. צמר צבוע ארגמן ומשוך כמין לשון: מצא עגול. של דבלה: אנפוריא. כלים פשוטים שלא שבעתן העין (ז) ואין לבעלים בהם טביעת עין בפעמים שמחזירים אבדה בטביעות עינא כגון לצורבא מרבנן דלא משני בדבוריה. ואלו הכלים שידוע שאין לבעליהן בהן טביעות עין אינו חייב להכריז והלכה כר' שמעון בן אלעזר. ואימתי בזמן שמצאן א' א'. אבל מצאן שנים שנים חייב להכריז (ח). דמנינא הוי סי': **ב** בכלי. וכלי יש בו סימן: כמות שהוא. ריקן: צבורי פירות. סימנן מנין או מקום: שלשה מטבעות זה על גב זה. או יותר והמכריז מכריז מטבעות מצאתי (ט). וזה בא ואומר כך וכך היו והיו מונחים זה על זה (י)

לסתר

הסופ' דדרך להכניס שטרות בחפיסה ומיירי הכא שנותן בכלי שלמו פי'. ונ"י כ' הכל בקי' דגופן דשטרו' לא מ-דריק לסד ונייהו שכל א' מהן בקי בהם: (מה) ל"ע דה"ה ג' למ"ל. והנ"י כ' פי' הכרך עם פי' המנין כו' וכ"פ הר"ב עלמו פ"ב וי"ב כו'. ובצבור פירות (שם) כ' מנין הוי פי' וא"כ כריכה למ"ל והרא"ש כ' דהיינו כדי שיוכל ליתן סימן במנין ולא תפיאש לומר שמא לא נפיל אהדדי. ועתוי"ט: (מו) וכמה אגודה. מפי' למאי דמפרש בים וה"ה לתכריך וכמ"ש הר"ב: (מז) ויתן למי שנותן בהם סימן. הר"מ: (מח) למלוה. דלוה לא מקיים שטריה הלכך ליכא למיחש דלמא לקיומינהו אזיל. גמ': (מט) כלומר אלא למי שנותן בהם סימן: (נ) כל דבר המבטל דבר קרי סמפון שלו כדאמר בכתובות דכ"ז בני קדושי אשה שהמום קרוי סמפון מפני שמבטל המקח רש"י. וכי הסופ' דביד המלוה קרוי סמפון וביד הלוה שובר:

פרק ב (א) הר"מ. ופירשו דטעמו דאגב יקירייהו ומשיבוסייהו ממשמש בהו בכל שעה וידע שנפלו ממנו וכיון שלא בא ונטלן ודאי נתייאש לפי שאין בו סימן והרי הן הפקר ובמעות מפוזר מפ' בגמ' דאדם ממשמש בכיסו כל שעה וכן בכולן וכיון שאין בהן סימן מתיאש מיד שגם במקומן אין סימן שלכל אלו אין דרך להניחן על גבי קרקע ודרך נפילה באו שם ואין ידוע מקומן: (ב) כמו מאלמים אלומים מתרגם בירושלמי מכרכין כריכין. רש"י. ודוקא קטנים דאלו גדולים הוי מקום סי': (ג) ולפיכך מקום נמי לא הוי סימן דמתגלגלי ברגלי אדם ובהמה ואינם נמצאות במקום שנפלו שם. ועתוי"ט: (ד) בשר. מוקי בגמרא כשנהגו הטבחים לעשות החתיכות שוים במשקל: (ה) ממדינתן. כמות שהן בצרות כשאר כל בני' המדינה לאפוקי הבאות מבית האומן כו'. רש"י: (ו) חרס. כגון שאין דרך ליתנם בתוכו אלא אחרי נפל לתוכן קסבר ר"י דהוי סי' לפי שלפעמים יתן אל לבו לזכור שהוא בתוכו ואומר אותו לסימן. טור: (ז) ול' אנפוריא נוטריקון אין פה כלים. רש"י. ולשון טביעת עין מורגל בגמרא וכ"ל שהוא לשון מקרא הטבעו בבוץ. והמכוון שע"י שטבעתן העין הוי כאלו טבע ונשקע בכלי עד שמכירו היטב: (ח) והקשה הכ"מ מ"ש ממצאן מטבעות דבעינן ג' כדתנן לקמן. ותירץ הכ"מ דדוקא מטבעו' שדרכן של ב"א לשאת אצלן מעות ודרכן לאבדן דרך נפילה לכך בעי כמגדל אבל מעין וכיוצא בהן שאין דרכן לשאתן אלא הכריך לכן והוא יודע ומדקדק במנין ועל כן הוי סימן: (ט) דכל מה שהמוצא יכול לקרב הדבר מקרב. ומש"ה מכריז טיבעי כדי שיבין שאוחד שרבים היו. נ"י: (י) וכ"כ הנ"י כך כו' ומוכחי' כו' וקשיא דהא מנין לחוד הוי סימן כמ"ש

ברשות היחיד (יא). וככרות של בעל הבית. וגיזי צמר הלקוחות מבית האומן. כדי יין. וכדי שמן. הרי אלו חייב להכריז (יב):

ג מצא אחר הגפה (יג) או אחר הגדר. גוזלות מקושרין או בשבילין שבשדות הרי זה לא יגע בהן. מצא כלי באשפה אם מכוסה לא יגע בו. אם מגולה נוטל ומכריז. מצא בגל או בכותל ישן הרי אלו שלו. מצא בכותל חדש (טז). מחציו ולחוץ שלו. מחציו ולפנים של בעל הבית (יז). אם היה משכירו לאחרים אפילו בתוך הבית (יח) הרי אלו שלו (יט):

ד מצא בחנות הרי אלו שלו. בין התיבה ולחנוני של חנוני. לפני שולחני (כ) הרי אלו שלו. בין הכסא ולשולחני הרי אלו לשולחני. הלוקח פירות מחברו או ששלח לו חברו פירות ומצא בהן מעות הרי אלו שלו. אם היו צרורין נוטל ומכריז:

ה אף השמלה היתה בכלל כל אלה. למה יצאת להקיש אליה לומר לך מה שמלה מיוחדת. שיש בה סימנים ויש לה תובעים. אף כל דבר שיש בו סימנים ויש לו תובעים. חייב להכריז:

ו ועד מתי חייב להכריז עד כדי שידעו בו שכניו דברי ר"מ. רבי יהודה אומר

ג אחר הגפה. סתימת כותל של עץ או של קנים: גדר. של אבנים: גוזלות מקושרין. בכנפיהן דכולי עלמא הכי מקטרי להו. וקשר כזה לא הוי סימן: לא יגע בהן. דאמרי' הני אינם אנטעינהו ואי שקיל להו לית להו למריהו סימנא בגווייהו (יד). הלכך לשבקינהו עד דאתי מריהו ושקיל להו: מכוסה לא יגע בו. דאין זה אבדה שיהא מוזהר עליה בלא תוכל להתעלם דמשתמר הוא: מצא בגל ובכותל ישן הרי אלו שלו. מפני שיכול לומר לבעל הגל ולבעל הכותל של אמוריים שהורישו אבותיו היה (טו). ובלבד שיהיה בו חלודה רבה שיכר שמזמן הרבה היה מונח שם: מחציו לחוץ. באחד מחורי כותל המוכים לרשות הרבים אם מלאה מחלי עוביו של כותל ולחוץ שלו. דאמרינן אחד מבני רשות הרבים נתנו שם ושכח. וחלודה שעליו מוכחת שמזמן הרבה היה שם ובודאי נתייאשו הבעלים ודין זה דוקא בלשון זהב ומטילת כסף וכיוצא בזה. אבל אם היה כלי ובתוכו מעות אם פי הכלי לחוץ הרי הוא שלו. ואם פי הכלי לפנים הרי הוא של בעל הבית: אפי' בתוך הבית הרי אלו שלו. דלא ידע דמאן נינהו ובעליו נואשו: ד בחנו' הרי אלו שלו. בדבר שאין בו סי' מיירי דהוא דנפל מיניה מייאש שהכל נכנסים לשם: בין התיבה. שהחנוני יושב לפניה ותמיד נוטל ממנה ונותן לפניו ומוכר. ומעות שנותנין לו נותן בתוכה ולא נפל שום דבר אלא מיד חנוני: לפני שולחני הרי אלו שלו. דאמריק מן הבאים להחליף מעות נפלו. שהרי השלחן מפסיק בין שולחני למעות שנמצאו. ואם מן השולחני הם היה להם להמצא בינו ולכסא שהשלחן מונח עליו: הלוקח פירו' מחבירו וכו'. וכגון שמכרו זה תגר שלקטם תבואה (כא) או פירות הללו מאנשי הרבה ולא ידיע דמאן נינהו. וכיון דלית בהו סימן נתיאשו הבעלים. אבל אם זה שמכר את הפירות לקטן הוא עצמו (כב) מן הקרקע שלו שודאי המעות שלו הן חייב להחזיר: ואם היו צרורים. הקשר או המנין שלהם הוי סימן: ה בכלל כל אלה. בכלל כל אבדת אחיך: ולמה יצאת. וכן תעשה לשמלתו: מה שמלה מיוחדת. סתם שמלה יש בה סי' וכל שמלה יש לה בעלי' תובעי' אותה. שנכנסת בידי אדם ולא באת מן ההפקר: אף כל שיש לו תובעי'. למעוטי מידי דמייאש, ויאוש הוא דממעטינן דאמר וי ליה לחסרון כיס (כג): ו שכניו. שכני

כמ"ש הר"ב בלבושי פירש והרא"ש כ' גם בלאו הכי בעינן לסימן אלא שיאמר המנין והא דבעינן כמנין משום דלא"ה אז אלינן דבדרך נפילה נפל ומסיאם האובד כי לא יכול ליתן סימן במנינן כו' ול"ל דהכי אמרי' ונפלי דאל"כ הכי נמי יתן סי' מקום. ועתוי"ט: (יא) ברה"י. כגון בשדה זרועה שאין רוב ב"א דורכין בה ויש מעוט שהולכין בה. רש"י: (יב) חייב כו'. לכאורה ק' הא תני ליה רישא אבל בגמרא כדי יין ושמן רגילות הוא דכולן שוין וכן הם מלאים דאז אין סימן לומר כמה יין יש בו והא דחייב להכריז מיירי שרשומין הם ויש לכל בעה"ב רושם בפ"ע וקודם שנפתחו הלוקחי' למכור הא דתנן חייב להכריז דלאחר שנפתחו כו' בעה"ב אחד מוכר להרבה חנונים וכולם רשומים בענין אחד לא הוי רושם סימן: (יג) הגפה. מקום שמשתמר קצת אבל מקום שאין משתמר כלל ודאי אבידה היא ונתיאשו הבעלים כיון שאין בו סימן ובמקום המשתמר אפי' יש בו סימן לא יגע בו כדמוכח מלא כלי באשפה כו' דמיירי שיש בו סי' מדקאמר ואם מגולה נוטל ומכריז. תוי': (יד) ומקום לא הוי סי' דמיירי במדדין ואיכא נמי למימר מעלמא אתו והו"ל ספק הינוח. גמרא. וכתב הסמ"ע דמיירי שאין שובך סמוך לה בתוך נ' אמה דלא תקשה ממ"ו פ"ב דב"ב: (טו) ליתנא דגמרא וכו' התו' וא"ת וליקני לו חצרו כו' וי"ל דאין חצר קונה בדבר שיכול להיות שלא ימצאנו לעולם ועי' לק' בסמוך ובמשנה דלקמן. ועתוי"ט: (טז) חדש. היינו בכותל שידוע שאבותיו של זה שהוא עתה שלו בנאוהו ולא יצא מרשותם מעולם הלא שהוא ואבותיו דרו בו מעולם. הרא"ש: (יז) בעה"ב. לאו משום דתקנה לו חצירו הוא דא"כ אפי' מחציו ולחוץ אלא כמ"ש הר"ת שאין הדברים אמורים אלא כשטוען בעה"ב שהממון שלו או שהיה יורש שאבן טוענין לו שמא של אביו הן אבל אם הודה שאין מניחם הרי הן של מוצא ע"כ לפי שבא בחצרו קודם יאוש וקי"ל יאוש שלא מדעת לא קנה. ועתוי"ט: (יח) בתוך. מיירי שנפלה בזה העניין שנראה שהוא אבדה. תוס': (יט) שלו. בגמ' ואמאי ליזל בתר רובא מי לא תנן בשקלים פ"ז מ"ב דהעשוי להתכבד אזלינן בתר רובא כו': (כ) לפני כו'. ולא קתני אלא בשלחן כדקתני אלא בחנות לומר אפי' מונחי' על גבי שולחן. גמרא. וטעמא שדרך הבאים להחליף ליתן מעות על השולחן משא"כ בחנות שאין דרך הבאים לקנות ליתן מעליהם על התיבה. טור: (כא) ותגר עצמו נמי אלא דלא פסיקא ליה דאם מלא קודם שמכר כדי לערב עם פירות אחרו' חייב להחזיר דלא מייאש. תו': (כב) ותגר עצמו וא"כ ע"י עבדו ושפחתו הכנעניי' דמה שקנה עבד קנה רבו אבל דוקא ע"י אחרים דלמא מנייהו נפל. גמרא: (כג) דכיון דיש לו סימנים מסתמא לא מייאש עד דאמר כו'

אומר שלש רגלי' ואחר הרגל האחרון שבעה ימים כדי שילך לביתו שלשה (כד) ויחזור שלשה ויכריז יום א': ז אמר את האבדה ולא אמר סימניה לא יתן לו. והרמאי אע"פ שאמר סימניה לא יתן לו. שנאמר (דברים כב) עד דרוש אחיך אותו עד שתדרוש את אחיך אם רמאי הוא אם אינו רמאי. כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל. ודבר שאין עושה ואוכל ימכר. שנאמר (שם) והשבותו לו ראה היאך תשיבנו לו. מה יהא בדמים. רבי טרפון אומר ישתמ' בהן. לפיכך אם אבדו חייב באחריותן. ר"ע אומר לא ישתמש בהן. לפיכך אם אבדו אין חייב באחריותן: ח מצא ספרים קורא בהן אחת לשלשים יום. ואם אינו יודע לקרות גוללן. אבל לא ילמוד בהן בתחלה. ולא יקרא אחר עמו. מצא כסות מנערה אחת לשלשים יום (ל). ושוטחה לצרכה אבל לא לכבודו. כלי כסף. וכלי נחושת. משתמש בהן לצרכן אבל לא לשחקן. כלי זהב וכלי זכוכית לא יגע בהן עד שיבא אליהו. מצא שק או קופה וכל דבר שאין דרכו לטול הרי זה לא יטול: ט איזו היא אבדה. מצא חמור או פרה רועין (לב) בדרך אין זו אבדה. חמור וכליו הפוכין פרה רצה בין הכרמים. הרי זה אבדה. החזירה וברחה החזירה וברחה אפילו ארבעה וחמשה פעמים (לד) חייב להחזירה. שנאמר (דברים כב) השב תשיבם. היה בטל מסלע לא יאמר לו תן לי סלע. אלא נותן לו שכרו כפועל בטל. אם יש שם בית דין מתנה בפני בית דין

שכל מקום שנמצאת בו האבדה משם שלהן היה: כדי שילך כל אחד לביתו בג' ימים. משמע הכרזה וילך אם אבד לו כלום ואם ימצא שאבד יחזור ג' ויכריז יום א' אני אבדתי ואלו סימניה. והאי כר יהודה. ומשחרב בה"מ התקינו שיהא מכריזין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ומשרבו האנסין דאמרי אבדתא למלכא התקינו שיהא מודיע לשכניו ולמיודעיו ודיו: ז כל דבר שעושה ואוכל. אם האבדה דבר שיכולים להאכילו את שכר מעשיו כגון שור וחמור: יעשה ויאכל. ולא ימכור אותו המוצא שכל אדם נוח לו בבהמתו שמכירה בו כבר ולמדה לרצונו. ואינו חייב להטפל בה לעולם אלא תרנגולת ו[...] גסה מטפל בה י"ב חדש. עגלים וסייחים (כה) של רעיה כלומר שאין מגדלין אותה לפטם. וכן גדיים וטלאים מטפל בהם ג' חדשים ועגלים של פטום מטפל בהם ל' יום. אווזין ותרנגולי' זכרים. הקטנים מטפל בהן שלשים יום. והגדולים שאוכלי' הרבה מטפל בהן ג' ימים. מכאן ואילך נוקם אותם יצא לשומו בשומא כפי שוין (כו). או מוכרן לאחרים ונוטל הדמים אצלו: לפיכך אם אבדו חייב באחריותן. כיון דשרי ליה רבנן לאשתמושי בהו אע"ג דלא אשתמש בהו כמאן דמשתמש דמי. וחייב באחריותן (כז). והלכה כר"ש בדמי אבדה שמכר (כח), אבל מעות עצמן של אבדה כגון שמצא מעות בכיס או ג' מטבעות זו ע"ג זו לא ישתמש בהם כלל: ח אחת לל' יום. שמתעפשין כשמונחין מלפתחן. וכל ספריהן היו עשוין כעין גליון: גוללן. מתחלתן לסופן שיכנס בהם האויר: בתחלה. מה שלא למד מעולם. לפי שצריך להשהותן לפניו (כט): ולא יקרא אחר עמו. לפי שזה מושך אצלו וזה מושך אצלו ונקרע: שוטחה לצרכה. לשלוט בה אויר שלא תאכלנה עש: לצרכן. שמתעפשים בקרקע שצריך לתתן בקרקע דא היא שמירתן. ולפיכך משתמש בהן לפרקים: אבל לא לשחקן. ולא ישתמש בהן זמן ארוך עד שישחקם: לא יגע בהן. זהב אינו מתעפש בארץ. וכן זכוכית ועוד שהוא נוח להשבר: שאין דרכו ליטול. דבר שבגנאי הוא לו (לא). ושתורה אמרה והתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם. כגון זקן ואינו לפי כבודו: ט איזו היא אבדה. שניכר בה שאין הבעלים יודעים שהיא שם: אינו אבדה. ואינו חייב להחזיר שמדעת הניחוה שם: רצה בין הכרמים. שמתקלקלי' רגליה (לג): השב תשיבם. התורה רבתה השבות הרבה (לה): לא יאמר לו תן לי סלע. שזה אומר לו אם עשית מלאכתך היית מרבה טורח. עכשיו לפי מה שטרחת טול: כפועל בטל. כמה אדם רוצה לטול ולפחות משכרו. ליבטל ממלאכה זו כבדה שהוא עוסק בה ולעשות במלאכה קלה כזו (לו): אם יש שם בית דין. אם אינו רוצה לבטל ממלאכתו שהיה מרובה. מה יעשה. אם יש

שם

פי' הר"ב: (כד) שלשה. בגמ' כמינן אמ"ג פ"ק דפסחים דתנן פ"ו יום לנהר פרת ומשכחן לא שהיינו כגון בשבידה יותר מדאי שיהא שוהה יותר מג' ימים: (כה) פי' בני אמונות: (כו) ר"ל בגמ"ש בגומא. שצריך ב"ד לדעת סימניה: (כז) ואפי' באונסין דכשולא [illegible] כשמשמש בה והא דתנן לבתו שמנעה שזינתו בים. גמרא: (כח) הואיל ושכם בגו. גמרא: (כט) וה"מ בס' הכ"ך שמי שלמד בהן כבר די לו בקריאה בעלמא ומי שלומד בהן בתחלה צריך לעכוח יותר ועי"י כתו הם מסקלקלים אבל עכשיו שנוהגים לכתוב הגמרא ומי שלמד פרקו מאה פעמים צריך עיון גדול כבתחלה ואדרבא כל מי שהוא יותר בקי צריך עיון יותר גדול בהלכות הצריכות לשמועות שלו והרי הוא כלומד בתחלה. רי"ו בשם הרמב"ן: (ל) לל' יום. אבל טפי לא שמסקלקלי'. טול: (לא) שאדם חשוב הוא אין דרכו ליטול קופה שלו להכניסה מן החוץ לבית שמור. רש"י: (לב) רועין כו'. הא כלא בדרך לא פסיקא לה דאי פניה כלפי העיר אין זו אבידה ואי פניה כלפי השדה ה"ז אבידה ולפיכך מפליג בפסקא ברצה בין הכרמים במלתא דפסיקא. גמרא: (לג) אבל רועה לא אלא שחייב להשיבם מפני אבידת הכרם. גמרא: (לד) וחמשה פעמים. ול"ד דבגמרא אפי' מאה פעמים: (לה) והר"מ כתב השב מקור וידוע כי המקור נופל על פעם ועל הרוב כו' ולפיכך מורה השב שחייב להחזיר פעמים רבות וכמו כן הקם פי' עזב כו': (לו) כגון שהיה עוסק במלאכה שהיה נוטל עליה ד' דנרים ולהניח וליטב בטל היה נוטל דינר ולהניחה ולהתעסק בהשבה היה נוטל ב' דינרי' נותנים לו ב' דינרי' אע"פ שמגיע לו דינר בשכר [illegible]

דין. אם אין שם בית דין בפני מי יתנה שלו קודם: י מצאה ברפת אין חייב בה. ברשות הרבים חייב בה (לח). ואם היתה א בית הקברות לא יטמא לה. אם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר (מא) לא ישמע לו. פרק וטען פרק וטען אפי' ארבעה וחמשה פעמים חייב. שנאמר (שמות כג) עזוב תעזוב. הלך וישב לו ואמר הואיל ועליך מצוה אם רצונך לפרוק פרוק פטור שנאמר עמו. אם היה זקן או חולה חייב (מג). מצוה מן התורה לפרוק אבל לא לטעון. רבי שמעון אומר (מה) אף לטעון. ר' יוסי הגלילי אומר אם היה עליו יתר על משאו אין זקוק לו שנאמר תחת משאו משאוי שיכול לעמוד בו: יא אבדתו ואבדת אביו אבדתו קודמת. אבדת אביו ואבדת רבו אבדת רבו קודמת. שאביו הביאו לעולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא. ואם אביו חכם ב (שקול כנגד רבו) של אביו קודמת. היה אביו ורבו נושאין משאוי (מז). מניח את של רבו ואח"כ מניח את של אביו. היו אביו ורבו בבית השבי. פודה את רבו. ואח"כ פודה את אביו. ואם היה ג אביו חכם (מח) פודה את אביו. ואח"כ פודה את רבו:

פרק ג **המפקיד** אצל חברו בהמה או כלים (א). ונגנבו או שאבדו (ב). שלם ולא רצה לישבע. שהרי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא. נמצא הגנב משלם תשלומי כפל. טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה. למי משלם. למי שהפקדון אצלו (ג). נשבע ולא רצה לשלם (ד). נמצא הגנב משלם תשלומי כפל. טבח ומכר. משלם תשלומי ארבעה וחמשה. למי משלם לבעל הפקדון:

א גמרא בבית ב ירושלמי ג ס"א השוכר

[ש]ם שלשה בני אדם מתנה בפניהם ואומר להו שאני [נ]שתכר קב וקב. ואי אפשי ליבטל ליטול שכר מועט [א]ם תאמרו שאטול שכרי משלם. אפשר בהשבת אבדה [ה]שלו קודם. ומניח את האבדה: י מצאה ברפת. [ו]אעפ"י שאינה משתמרת בה [כ]גון שאינה נעולה (לז): ואם היתה בבית הקברות. [ו]הוא כהן (לט) לא יטמא [ל]ה. שהשבת אבדה עשה. [ו]אבג תסיגס לאמך (מ). [ו]טומאת כהן עשה [ד]קדושים יהיו (ויקרא כא) [ו]לא תעשה דלנפש לא [י]טמא בעמיו (שם). ואין [ע]שה דוחה את לא תעשה [ו]עשה: או שאמר לו אל [ת]חזיר. והאבידה במקום [ש]מותר] להחזיר הרי זה [ל]א ישמע לו דכתיב [(]ויקרא יט) איש אמו [ו]אביו תיראו ואת שבתותי [ת]שמרו שאם אביך אומר לך [ח]לל את השבת אל תשמע [ל]ו (מב) וכן בשאר כל [ה]מצות: הלך וישב לו. [ב]על המשא: מצוה [מ]ן התורה לפרוק. [ב]חנם (מד): אבל לא [ל]טעון. בחנם. אלא [ב]שכר: ר"ש אומר אף [ל]טעון. בחנם. ואין הלכה [כ]ר' שמעון: ר' יוסי הגלילי אומר וכו'. ואין הלכה [כ]ר' יוסי: יא אבדתו קודמת. דאמר קרא (דברים טו) אפס כי לא יהיה בך אביון. הזהר שלא תהיה אתה אביון: של רבו קודמת. והוא שיהיה רבו מובהק. שלמד רוב חכמתו ממנו (מו). וכן כל הנך רבו דאמרינן במתניתין שקודמין לאביו. אינן אלא ברבו מובהק: פרק ג **המפקיד**. ולא רצה לשבע. שבועת השומרי' שהיה יכול ליפטר [ב]ה אם נשבע שלא פשע בה. ושלא שלח בה יד: למי שהפקדון אצלו. דכיון דשלם קנה כל תשלומיה ואפי' לא שלם. אלא כיון שאמר בבית דין הריני משלם קנה כל תשלומי'. לא שנא תשלומי כפל ולא שנא [...]

הסכה כיון דלא חייבתו התורה לבטל שלו ולהספק בהשבה יכול ליטול שכר ההשבה. טור: (לז) וגם אינה מסעה הבהמה להרגילה לברוח. בגמרא ופי' הטור כגון שאין לו פתחים בכל ד' רוחותיו: (לח) חייב. כגון שניכר בה שהיא הולכת טועה דהא אמרינן לעיל דדוקא כלה בדרך ופסה לגבי דברא חייב להחזיר הלא"ת לא. ועתוי"ט: (לט) והכ"מ כתב או נזיר דאיכא ג"כ עשה ול"ת שנא' בנזיר קדוש יהיה ונאמר על נפש מת לא יבא: (מ) ואע"ג דל"ת נמי איכא לא תוכל להתעלם אין ל"ת מועיל לדחות ל"ת אלא עשה הוא דקא דמי ליה. בס"י וכ"כ הרי"ף: (מא) אל כו'. אלא עסוק בדבורי להביא לי גוזלו' וכיולא בזה. הה"מ: (מב) מאי ה' דסיפא דקרא יליף אע"פ שאמרתי לך ירא אם אביך אני ה' אדון לשניכם כו'. כ"י ועתוי"ט: (מג) חייב. לפרוק בעצמו ולא יעריח לבעל המשא שיפרוק עמו. הכ"מ: (מד) אא"כ הוא עסוק במלאכה ודינו כמו בהשבת אבידה דלעיל. הרא"ם: (מה) רש"א. פליגי בדרשא דקרא בגמרא. ועתוי"ט: (מו) אם מקרא מקרא ואם משנה משנה ואם גמרא גמרא כס"י ומובהק ל' תרגום מנוגה נגדו מזיו יקרי' מבהיקין שמי שמיא כו'. וכ"ל שמלת מובהק מוסב על התלמוד או על הסימן שהוא בהיר ונוגה לו. ועתוי"ט: (מז) משאוי. ולענין אם אביו חכם או שקול כרבו מחלוקת הפוסקים (בטוש"ע יו"ד סי' רמ"ב) ולשון הר"ב סוף מס' כריתות מוכח דהאב קודם ואע"פ שאינו שקול כו' ול' הר"מ שם בהדיא כן הוא. ועתוי"ט: (מח) חכם כו'. ה"ה וכ' כ"י דטעמא משום דפדיון שהם סכנת נפשות כיון שאביו ת"ח אע"פ שאינו שקול כרבו חייב להציל נפשו מפני שהוא קודם כל אדם אבל אבדתו שאינו אלא הפסד ממון אם אינו שקול כרבו רבו קודם: פרק ג (א) **כלים**. אמרינן בגמרא דאיצטריך למתני בהמה לאשמועינן דכשרוצה לשלם ואינו רוצה לישבע שמקנה לו כפל זה אע"פ שהוא מרובה דהא כשטבח ומכר הגנב משלם ד' וה' ואיצטריך למתני כלים לאשמועינן דאע"ג דאין טורח בשמירתן כמו דאיכא בבהמה. אפ"ה מקני ליה כפילה כשאלה לשלם: (ב) שאבדו. נקט אבדו אע"פ שאין כפל אלא בדבר הגנבה משום דקתני שאם נתיקר אחר אבידה וזה רצה לשלם ולא לישבע אם נמצא אח"כ ונתיקר הכל של נפקד כיון דלא אטרחיה לבי דינא. כ"י: (ג) למי כו'. דקים להו לרבנן דניחא להו לבעלים שיהא בשום בקרן ע"מ שיהא ספק כפל העתיד לבוא של שומר והכי הוא כמוסרה לו ע"מ כן שהם גנב וישלם לו קרן שהאה פלה קנויה לו משעה שמסרה. גמרא: (ד) נשבעה כו'. לכאורה ק' הך סיפא למ"ב ... סיפא איהו בב"ק דק"א דייק רבא מיניה דאפילו נשבע אם שלם אח"כ הכפל לשומר ולאביי פליג בזה והלכה כרבא. כ"י

ב"י: (ה) והשאילה. לאמות בה ימי שכירתו. הר"י: (ו) ישלם לשוכר. ובגמרא וניחא למשכיר לשוכר דל אנת ודל שבועתך ואנא מסתייעא דינא בהדי שואל ומשני מי קנאה שוכר בשבועה הוא דקני משעת מיתה הוא דקני ושבועה להפיס דעתו של בעה"ב ופירש"י דמה שהוא נשבע למשכיר להפיס דעתו שלא יאמר פשע בה ומ"ש הר"ב בשבועה כו' הועתק מנוסחא מוטעת ברש"י. ועתוי"ט: (ז) כיצד כו'. טעמא דר"י משום דהשוכר כאלו השאילו בשליחות המשכיר הלכך דין המשכיר עם השואל. הרא"ש: (ח) שכלל גדול הוא לכל הנוטלים שלא כדין שאין נוטלין אלא בשבועה כדאיתא בשבועות דמ"ה. ב"י: (ט) משום דמסקי' הכן אביו נקט במי בטענו אני הי' אבל ה"ה אי טענו כל א' ואומר אני הפקדתי וכ"מ בהר"ב במתני' דלקמן. וצ"ד למקמ דפט"ו דיבמות אות כ"א דהתם עומד להפרע מיד ולא הוי"ל למידק ר"י: (י) אביו כו'. אבל אחד מכם הפקיד הי' פטור דהמפקיד עצמו הוי"ל למידק. הרא"ש: (יא) ומש"ה צ"ד למ"ש הר"ב במ"ז פ"י דב"ק דבטוענו שמא הלויתך חייב לצאת ידי שמים. ב"י: (יב) והשאר כו'. ואין להקשו' כיון שכל אחד תובע מאתים והוא מודה ודאי מנה ה"ל כמודה במקצת ואמאי לא ישבע. ואין להקשות מטעמא דאמרינן משום דאינו יכול לישבע משלם דהתם כמאן דאיתא שבועה עליה בלא יעכב ממון שבידו בשבועתו אבל הכא הרי מודה הג' מאות שתובעים בין שניהם ואין הכפירה וההודאה אלא בין המפקידין. ב"י: (יג) גמרא ביותר מכדי חסרון מוכרן ואמרינן דגוזמא היא דהא כדמפיק הר"ב. ועתוי"ט: (יד) והוא שעור שמחסרין לשנה ונחסרו בשמות משנה וה"ט

ב השוכר פרה מחברו והשאילה (ה) לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל ישלם לשוכר (ו). א"ר יוסי כיצד (ז) הלה עושה סחורה בפרתו של חברו אלא תחזור פרה לבעלים: ג אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה. ואיני יודע אי זה מכם. או אביו של אחד מכם (ח). הפקיד לי מנה ואיני יודע איזה הוא. נותן לזה מנה ולזה מנה שהודה מפי עצמו: ד שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה. וזה מאתים. זה אומר שלי מאתים וזה אומר שלי מאתים. נותן לזה מנה. ולזה מנה. והשאר יהא מונח (י) עד שיבא אליהו. א"ר יוסי אם כן מה הפסיד הרמאי. אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו: ה וכן שני כלים. אחד יפה מנה. ואחד יפה אלף זוז. זה אומר יפה שלי. וזה אומר יפה שלי. נותן את הקטן לאחד מהן. ומתוך הגדול נותן דמי קטן לשני והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו. א"ר יוסי אם כן מה הפסיד הרמאי. אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו: ו המפקיד פירות אצל חברו אפילו הן אבודין. לא יגע בהן. רשב"ג אומר מוכרן בפני בית דין. מפני שהוא כמשיב אבדה לבעלים: ז המפקיד פירות אצל חברו הרי זה יוציא לו חסרונות. לחטין ולאורז תשעה חצאי קבין לכור. לשעורין ולדוחן תשעה קבין לכור. לכוסמין ולזרע פשתן. שלש סאין לכור. הכל לפי המדה הכל לפי הזמן.

א ק"ס אמר

הנה תשלומי ארבעה וחמשה: ב השוכר פרה מחבירו. ועמד השוכר והשאילה לאחר ברשות המשכיר שאם לא נתן לו המשכיר רשות. הא קיימא לן שומר שמסר לשומר חייב: ישבע השוכר למשכיר. שמתה כדרכה ופטור שהשוכר פטור מן האונסין: והשואל. שהוא חייב באונסין משלם לשוכר. בשבועה שהוא נשבע למשכיר: אמר ר' יוסי כיצד הלה עושה סחורה וכו'. והלכה כרבי יוסי: ג אמר לשנים גזלתי לאחד מכם. והם אינם תובעים לו כלום. אלא הוא בא לצאת ידי שמים: נותן לזה מנה ולזה מנה. אבל שנים שתבעוהו והודה שגזל לאחד מהם ישבע (ט) כל אחד מהם שלו גזל ונותן מנה לזה ומנה לזה. קנס קנסוהו חכמים מפני שעבר על לא תגזול. וכן שנים שתבעו לאחד. כל אחד אומר אני הפקדתי (פ) אצלך מנה והוא אומר אביו של אחד מכם הניח לי מנה. ואיני יודע איזהו. הרי כל אחד מהם נשבע שאביו הניח אצלו מנה. ונותן מנה לזה. ומנה לזה. דאיהו פשע בנפשיה דהוה ליה למידק ולמידכר מי הניח אצלו המנה: ד שנים שהפקידו אצל א'. זה מנה. וזה מאתים. כגון דאפקידו תרווייהו בי הדדי זה בפני זה (יא): נותן לזה מנה ולזה מנה וכו'. דאמר להו אתון לא קפדיתו אהדדי. ולא שהדתם זה את זה שמא חברו יתבע המאתים. אנא נמי לא רמאי אנפשאי למידק המאתים של מי הן. ונעשו כאילו הניחו כל השלש מאות בצרור אחד דלא הוה ליה למידק מה יש לזה בתוכו. ומה יש לחברו: מה הפסיד הרמאי. לעולם לא יודה על האמת: ה וכן שני כלים. לרבנן אצטריכא ליה ולא זו אף זו קתני. לא מבעיא במנה ומאתים דליכא פסידא דשבירת כלי אמרו רבנן יתן לזה מנה. ולזה מנה. אלא אפילו בשני כלים דאיכא פסידא שצריך לשבור הכלי הגדול כדי לתת ממנו דמי הקטן ולכשיבא אליהו נמצא בעל הכלי הגדול הפסיד שנשבר הכלי שלו. וסלקא דעתך אמינא דבהא מודו רבנן לרבי יוסי שהכל יהא מונח עד שיבא אליהו קמשמע לן. והלכה כחכמים: ו אבודים. על ידי עכברים או רקבון: לא יגע בהן. למכרן לפי שרוצה אדם בקב שלו מתשעה קבין של חבירו (יג). קב שלו חביב עליו על ידי שעמל בו. מתשעה קבין של אחרים. שיקח בדמיהן אם ימכרם. ולא אמרו רבנן הרי זה לא יגע בהן אלא שלא אבדו אלא עד כדי חסרון המפורש במשנתינו לחטים ולאורז תשעה חצאי קבין לכור וכו' (יד) אבל אם אבדו יותר מכדי חסרון. מודים חכמים לרבן שמעון בן גמליאל דמוכרם בב"ד. והלכה כחכמים: ז המפקיד פירות אצל חבירו. ועירבן הנפקד עם פירותיו והיה מסתפק מהן ואינו יודע שיעור מה שאכל. כשבא להחזיר יוציא לו חסרונות. יפחות כזה שהם רגילים לחסור: תשעה חצאי קבין לכור. הכור שלשים סאין. והסאה שש קבין: הכל לפי המדה, כן לכל כור וכור: הכל לפי הזמן. שהניחם בידו לכל שנה ושנה

אמר רבי יוחנן בן נורי וכי (טו) מה אכפת להן לעכברין והלא אוכלות בין מהרבה ובין מקימעא. אלא אינו מוציא לו חסרונות אלא לכור אחד בלבד. ר' יהודה אומר אם היתה מדה מרובה אינו מוציא לו חסרונות מפני שמותירות: ח יוציא לו שתות ליין. ר' יהודה אומר חומש. יוציא לו שלשת לוגין שמן למאה. לוג ומחצה שמרים לוג ומחצה בלע (יח). אם היה שמן מזוקק אינו מוציא לו שמרים. אם היו קנקנים ישנים אינו מוציא לו בלע. רבי יהודה אומר אף המוכר שמן מזוקק לחברו כל ימות השנה הרי זה מקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה: ט המפקיד חבית אצל חברו ולא יחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה. אם מתוך ידו נשברה לצרכו חייב. לצרכה פטור. אם משהניחה נשברה. בין לצרכו בין לצרכה פטור. יחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה. בין מתוך ידו ובין משהניחה לצרכו חייב לצרכה פטור: י המפקיד מעות אצל חברו צררן והפשילן לאחוריו או שמסרן לבנו ולבתו הקטנים. ונעל

שנה יחסר לו כך: מה איכפת להו לעכברים. כך אוכלים ממדה מועטת כמו ממדה מרובה. הלכך בפעם אחת קבין לסאה בין לכור. בין לעשרה כורין: אם היתה מדה מרובה. שהפקיד אצלו הרבה מעשרה כורים ולמעלה (טז) לא יוציא לו חסרונות: מפני שהן מותירות. שבימות הגורן כשמפקידי' הפרים יבשים ובימות הגשמים מתפיחין ונפחו' ובאכילת עכברים אינן נחסרים כל כך לכל כור וכור דכולי האי לא אכלי עכברים מעשרה כורין. הלכך נפיחתו ונשלמת למה שעכברים אוכלים ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי יוחנן בן נורי. וכל השיעורים הללו בארץ ישראל ובימי התנאים אבל בשאר ארצות ובזמנים הללו הכל כפי מה שרגילים הזרעים לחסר באותה מדינה ובאותו זמן: ח יוציא לו שתות ליין. אם הפקיד אצלו יין ועירבו עם יינו (יז) הקנקנים בולעים שתות: רבי יהודה אומר חומש. שהקרקע שהיו עושים ממנו הקנקנים בלתריה דרבי יהודה בלע טפי והכל לפי המקום: אף המוכר וכו'. כשם שאמרו שמרים במפקיד. כך אמרו במוכר. שהמוכר שמן לחברו ונותן לו מתוך חביותיו שמן מזוקק תמיד שהוא מסתפק ממנו. הרי הלוקח מקבל עליו לפחות לו לוג ומחצה מחמת שמרים לכל מאה לוג. ואין הלכה כר' יהודה: ט לא יחדו לה הבעלים מקום. בבית שומר לומר לו זוית זו השאילני: לצרכו. להשתמש בה (יט): לצרכה. שהיתה במקום שקרובה להשתבר: אם משהניחה. שכלה תשמישה הניחה במקום המשתמר. בין שנטלטלה מתחלה לצרכו בין שנטלטלה לצרכה פטור. דאמרינן משהחזירה הרי היא ברשות הבעלים כבתחלה. ואינו עליהם אלא כשומר חנם. ופטור על אונסיה ואע"פ שלא הודיע לבעלים לומר נטלתיה והחזרתיה. ורישא דמתניתין ר' ישמעאל היא. דאמר בגונב טלה מן העדר והחזירו למקומו שהוא פטור דלא בעינן דעת הבעלים (כ). והא דקתני לא יחדו לה הבעלים מקום. לא מיבעיא קאמר לא מבעיא יחדו לה הבעלים מקום והחזירה למקומה לאחר שנשתמש בה לצרכו שהוא פטור. ואף על פי שלא הודיע לבעלים שהרי החזירה למקום המיוחד לה, אלא אפילו לא יחדו לה הבעלים מקום. דלאו למקום מיוחד לה החזירה פטור. הואיל והחזירה למקום משתמר דלא בעינן דעת בעלים: ובין משהניחה לצרכו חייב. סיפא זו אתאן לרבי עקיבא דאמר בגונב טלה מן העדר והחזירו למקומו ונאנס. לעולם הוא חייב. עד שיודיע לבעלים שגנב. שהחזיר (כא). והכא נמי לאחר שנשתמש בה לצרכו ונעשה גזלן עליה אף על פי שהניחה במקום המשתמר חייב. והאי דקתני בסיפא יחדו לה הבעלים מקום. לא מיבעיא קאמר. לא מיבעיא לא יחדו שהוא חייב משהניחה לאחר שנשתמש לצרכו. דהא לא הניחה במקום המיוחד לה אלא אפי' יחדו לה מקום שחזר והניחה במקומה חייב דבעינן דעת בעלים. ורישא ר' ישמעאל. וסיפא ר"ע. והכי מוקמינן לה בגמ': י צררן בסודרו והפשילן לאחוריו. אע"פ ששמירה מעולה היא חייב. שהמוליך מעות של פקדון ממקום למקום אין להם שמירה אלא בידו. דכתיב (דברים יד) וצרת הכסף בידך. אע"פ שצרורים הם יהיו בידך. ואם בבית הוא. אין להם שמירה אלא בקרקע (כב). ובכותל בטפח הסמוך לקרקע. או בטפח הסמוך לתקרה. שאין דרך הגנבים למשש שם. ואם שמר בענין אחר פושע הוי וחייב אלא א"כ התנה מתחלה עם המפקיד שעל מנת כן הוא מקבל הפקדון שלא יתחייב בכל השמירות הללו: לבנו ולבתו הקטנים. אבל לגדולים נשבעים הם (כג) שמירו כדרך השומרים ופטור. ולא אמרי' בהא שומר שמסר לשומר חייב. שדרך האדם להפקיד מה שהופקד

וה"ע דפליג כשב"ג. כ"י: (טו) וכי כו'. טעמייהו דרבנן דהנך עכברי כשיעי כיכהו כד חמיין עיבור לא מסתייהו דאכל אלא קריין לחבריהון דאכלו עמהון. ירו': (טז) כלומר מדה מרובה היינו מי' כורים כו': (יז) וחדא מתרתי דלעיל נקט דהא בעינן נמי שהיה מסתפק מהן וה"ה כמה כדלעיל דאל"ה היה מספר לפי הערך: (יח) לוג כו'. פירושא דג' לוגין הוא: (יט) כגון לעלות עליה כדרך סולם ליטול גוזלות מקן גבוה ואפ"ה הוי גזלה למיקם ברשותיה עד דעביד השבה דקסבר שואל שלא מדעת גזלן הוא ולהשתמש היינו ונשתמש. גמרא: (כ) לאו היינו דמ"מ פ"י דב"ק דהתם בב"מ כו' ולריכה שמירה יותר והכא ברועה שומר ברשותו וגנב מרשות עלמו הוא וס"ל לר"ש דלא בעינן דעת בעלים דעדיין שומר הוא עליו וסגי בדעתיה. גמרא: (כא) דכיון שנשתמש בה לצרכו כלתה לו שמירתו שלא היו רולין הבעלים שיהיה עוד שומר עליהן ולא הויא חזרה כלל. רש"י: (כב) ותמיהני דהא דתנן ונעל בפניהם שלא כראוי חייב משמע הא כראוי פטור. והכי י"ל דהא דאמרינן דדוקא בקרקע דוקא להני דכי ובהנהו אתרי דשכיחי גנבי וכ"מ בגמ' וכ"ה בהדיא בירו' נעל כראוי כו' פטור: (כג) לאחר שישבע הנפקד שבועת

ונטל (כו) בפניהם שלא כראוי חייב. שלא שמר כדרך השומרים. ואם שמר כדרך השומרים פטור: יא המפקיד מעות אצל שולחני. אם צרורין לא ישתמש בהם לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן. מותרין ישתמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן. אצל בעל הבית בין צרורין ובין מותרים לא ישתמש בהן. לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן (כז). חנוני כבעל הבית דברי ר"מ. רבי יהודה אומר חנוני כשולחני: יב השולח יד בפקדון (כח). ב"ש אומרים ילקה בחסר וביתר. ובה"א כשעת הוצאה. רע"א כשעת התביעה (ל). החושב לשלוח יד בפקדון. בש"א חייב ובה"א אינו חייב עד שישלח בו יד. א (שנאמר (שמות כב) אם לא שלח ידו במלאכת רעהו) כיצד. הטה את החבית ונטל הימנה רביעית ונשברה. אינו משלם אלא רביעית. הגביהה ונטל הימנה רביעית ונשברה. משלם דמי כולה:

פרק ד **הזהב** קונה את הכסף. והכסף אינו קונה את הזהב. הנחושת קונה את הכסף (ג). והכסף אינו קונה את הנחושת.

א נ"א ל"ג

מעות

שבועה השורה שנתן אותו הדבר להם. הר"ב: (כד) שמעל. לא קשי' אמתני' פי' אלא בהניחן בביתו ובשינוי אייר: (כה) דהמפקיד אצלו יודע שהוא צריך מיד לשמוש ולפיכך כשהפקידן לצורך נמי ישתמש בהן דדרך כל אדם לבור מעותיו אבל שומים גלי דעתיה שאינו חפץ שישתמש בהם. רש"י: (כו) ואע"ג דתנן לעיל מ"ז פליגינן דדמי אבידה הוי שואל עליה אפי' קודם שנשתמש הנאת שמוש דהכא גריעא מדהתם לפי שלא לשלוח בהן יד לקנות בהן שמורה שמא יבא המפקיד לשבוע פקדונו אבל דמי אבידה ידוע שיהיה אצלו ימים רבים. הר"א והרא"ש: (כז) לפיכך כו'. והוא שיטמין בקרקע. הר"מ: (כח) השולח כו'. שמייתו הכתוב אפילו נאנסו דכתיב או מת או נשבר או נשבה שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח דמשמע הא שלח נתחייב אונס במיתה ושבירה. רש"י: (כט) גמרא ופירש"י בשעת הגזילה: (ל) רע"א כו'. פי' שמו' דפלוגתייהו דב"ש סברי שינוי אינו קונה וב"ה סברי דקונה והיינו בחסר ויתר אבל ביוקרא וזולא מודו ב"ה לב"ש דאם הוקרה משלם כשעת הוצאה מן העולם ובהוזלה משלם כשעת הגזילה ור"ע פליג אזל ויתר דמשלם כשע' השביעה בין הוזל בין הוקר. ועתוי"ט: (לא) קרא אפקים מכללא דאין שליח לדבר עבירה כמו דאפיק מעילה וכן שניהם הכי איתא בהדיא בגמרא. ועתוי"ט: (לב) גמ' ומיהו ע"מ ליטול בעינן דשליחות יד לאע"פ שח"ל חסרון פי' לחסר בעינן ול"ד למ"ע דלא בעינן ע"מ לחסרו אלא בשמים בעלמא מחייבינן ליה דהתם משום שואל שלא מדעת מחייבינן ליה ולכך כתב הטור דלא מחייב אלא מפני אונסים ולא מטעם הגבהה שהרי אינו שולח בו יד כיון שאינו רוצה לחסרו: (לג) שכן דרך היין להחמיץ בכלי שבר. רש"י:

פרק ד (א) **בלוי'** שיתחייב לו בדינרי כסף שהתנה עמו ולא בתורת חליפין דהיינו שכשמשך זה נקנים לו דינרי כסף ובכשות הם שאין קונין בפירות ואין המטבע נקנה בחליפין אלא בתורת דמים איירינן כלומר לקיימו בדינרי כסף ופני הזהב מחייב. גמרא: (ב) כמו שח"ל אי א"ל אתרנקי חדשה יהיבנא לך לא מלי יהיב ליה אתרנקי ישנה אע"ג דעדיפי מינייהו כו'. גמרא. (ג) הנחושת כו'.

אף

שהופקד בידו. ביד אשתו ובניו. וכל המפקיד על דעת שיתנם הנפקד ביד אשתו ובניו הוא מפקיד: יא אם צרורין. וחתומין או קשורים קשר משונה: לא ישתמש בהן. אבל אם אינם חתומים או קשורים קשר משונה אף על פי שצרורין (כח) הרי הן כמותרין. וכאלו אינם קשורים כלל. ומותר להשתמש בהן: חייב באחריותן. ואפילו לא נשתמש בהן הרי עליהם שומר שכר. מפני שיכול להשתמש בהם. וחייב בגניבה ואבדה (כו). ואם נשתמש הוו מלוה בידו וחייב אף באונסים: רבי יהודה אומר כשולחני. והלכה כרבי יהודה: יב ילקה בחסר וביתר. כמה שחסר הפקדון. וכמה שהותיר. כגון שהפקיד אצלו רחל שטעונה לגזז. או מעוברת. ונגזזה או ילדה. לאחר ששלח בה יד. משלם אותה ואת גיזתה ואת ולדותיה. ונמצא שהוא לוקה בכמה שחסרה אצלו. וביתר שאם נתעברה או טענה לגזז כשהיא אצלו משלם אותה טעונה ומעוברת. כמות שהיא עכשיו והרי לוקה ביתר: וב"ה אומרים כשעת הוצאה. מבית הבעלים (כט). אם טעונה. טעונה. ואם רקנית. רקנית: ר"ע אומר כשעת התביעה. כמו שהוא הפקדון בשעת העמדה בדין דכתיב (ויקרא ה) לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו. יתן כמו שהוא ביום אשמתו. ביום שמתחייב בו בדין. והלכה כבית הלל: החושב לשלוח יד בפקדון. אמר בפני עדים אטול פקדונו של פלוני לעצמי: בית שמאי מחייבים. דכתיב (שמות כב) על כל דבר פשע. מלמד שהדבור לשלוח יד הוי פושע: עד שישלח בו יד. דכתיב אם לא שלח ידו במלאכת רעהו. והאי על כל דבר פשע דרשי ב"ה בית הלל. אתי לעבדו ולשלוחו לשלוח יד בפקדון מכאן שהוא חייב תלמוד לומר על כל דבר פשע (לא): כיצד הטה את החבית. השתא מפרש למילתייהו דב"ה. ואית ספרים דלא גרסי כיצד. ומלתא באפי נפשה היא: ונשברה. לאחר זמן: אינו משלם אלא רביעית. דשליחות יד אינו מתחייב באונסים עד שימשוך או יגביה דהוי קניה: הגביהה ונטל. לאו דוקא נטל דמכי אגבהה על מנת ליטול חייב באונסים אפילו לא נטל ממנה כלום (לב). ואם נטל רביעית מן החבית והחמיץ היין הנשאר בחבית אחר כן. אע"פ שלא הגביה החבית משלם כל היין. שהוא גרם ליין שהחמיץ. וגירי דידיה הוא דאהני ליה (לג):

פרק ד **הזהב** קונה את הכסף. כל דבר שהוא חשוב להיות מטבע וחריף ליתן בהוצאה דין מטבע יש לו. ואינו קונה את שכנגדו שאינו חשוב מטבע ואינו חריף בהוצאה כמותו. ומי שאין טבעו חשוב וחריף דין פירות יש לו. ומשיכתו הוא קיום דבר לפיכך מכי משך האחד דינרי זהב. קנה השני דינרי כסף (ל') בכל מקום שהם (ג). ואין אחד מהם יכול לחזור בו. דדינרי זהב הוו פירות לגבי דינרי כסף: והכסף אינו קונה את הזהב. דדינרי כסף שהם חריפים בהוצאה דין מעות יש להם

לגבי

מעות הרעות קונות את היפות. והיפות אינן קונות את הרעות. אסימון קונה את המטבע. והמטבע אינו קונה את אסימון. מטלטלין קונים את המטבע. והמטבע אינו קונה את המטלטלין (ז). זה הכלל כל המטלטלין קונין זה את זה: ב כיצד (ח) משך הימנו פירות ולא נתן לו מעות אינו יכול לחזור בו. נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור בו. אבל אמרו מי שפרע (יד) מאנשי דור המבול ומדור הפלגה. הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדבורו. רבי שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה: ג האונאה ארבעה כסף (יז) מעשרים וארבעה כסף לסלע שתות (יח) למקח. עד מתי מותר להחזיר עד

לגבי דינר זהב. ואם נמשך האחד דינר כסף לא קנה האחר דינר זהב עד שימשוך. דמעות אין קונות. והיינו טעמא נמי שנחשת קונה את הכסף דפרוטות של נחשת שאין טובען חשוב ה"ל כן. הוו פירי לגבי דינרי כסף. והכסף אינו קונה את הנחשת: מעות הרעות. שנפסלו (ד): אסימון. שנעשה במדת המטבע היוצא. אלא שעדיין לא טבעו עליו צורה (ה): כל המטלטלין קונין זה את זה. אם החליף אלו באלו כיון שמשך האחד קנה השני. והאי כל (ו) לאתויי אפי' הים מלא מעות בהים מלא מעות: ב נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור בו. זה וזה. ותקנת חכמים היא דדבר תורה מעות קונות כדאמרינן גבי הקדש. דכתיב ונתן הכסף וקם לו (ט). ומה טעם אמרו משיכה קונה ולא מעות. גזירה שמא יאמר לוקח מקחו בבית מוכר אמן מכור' ותפול דליקה (י) בשכונ' המוכר ולא יטרח לטרוח ולהציל (יא). לפיכך העמידום ברשותו לחזור בו (יב) אם ירצה דכיון דאם יתיקרו ברשותו יתיקר ויחזור בו מן המכר ויהא השכר שלו. כדידיה טריח להו וטרח ומציל (יג): אבל אמרו מי שפרע וכו'. אע"פ שיכול לחזור בו. אוררין אותו בבית דין ואומרים עליו מי שפרע מדור המבול. ומדור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה. ומן המצרים שטבעו בים. הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדבורו. ואחר כך מחזיר לו את מעותיו: ר"ש אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה. ר"ש אמתני' דתנא קמא קאי דאמר נתן לו מעות ולא משך ממנו פירות. יכול לחזור בו בין מוכר בין לוקח. ואתא ר"ש למימר דאמנין דמי שהכסף בידו דהיינו המוכ' (טו) שקבל את הכסף ידו על העליונה. בידו לקיים את המכר אם ירצה. ואין הלוקח יכול לחזור בו. מפני שהיתה עלייתו של לוקח שכורה אצל המוכר דהשתא אם המוכר רוצה שיהיה המכר קיים. אין הלוקח יכול לחזור בו אע"פ שלא משך. דטעמא מאי אמור רבנן משיכה קונה ולא מעות. גזירה שמא יאמר לו מוכר ללוקח נשרפו חטיך בעליה. הכא דעליה דלוקח היא. אי נמי דליקה איתו הכא ומייתי לה. ואין הלכה כרבי שמעון. אלא אף על פי שעלייתו של לוקח שכורה אצל המוכר. כל זמן שלא משך יכול לחזור בו בין לוקח בין מוכר (יח): ג האונאה ארבעה כסף. ארבע' מעות כסף שהם שש מעות בדינר. והסלע ד' דינרין: מכ"ד כסף לסלע. אם היה המקח בדמי סלע (יט) שהוא כ"ד מעות דהשתא הוי אונאה שתות למקח. חייב להשיב לו כל אונאתו ד' כסף: עד מתי מותר להחזיר. מי שנתאנה. והא דקתני מותר לאשמועינן דליכא משום מי שפרע להחזיר

לא כ"ב דכ"ש הוא מריפא איצטריך קמ"ל פני מרישי בגמרא דמג"יא אינהו שריפי עפי מכסבא איתא מנעם שרי קמ"ל כיון דליכא הכסא דלא מג"יא בה פירי הוו. גמרא: (ד) כי כפי' סימא דכ"ש הוא שריפא לכן נראה דמשום שהעום היינו שולחום קלס: (ה) איצטריך אע"ג דליכ ספר כ"א מעט דבדבר שוטש יפניעו הכנה מהם. פר"ג: (ו) מטלטלין כו'. לאשמועינן דקונין אפי' מטבע כמו מטבע כעום והאסימון דמקרי פירא לגבי כספא והם אינם קונין מטלטלי דמקרי טבעא לגבי מטלטלין. פו': (ז) אים מוסף אדלעיל דלאו במטלטלין גרידי הוא אלא במטלטלין ומטבע ביחד וכ"כ ב"י הט"י דהכסף והאי כל פי' ולא כי ואמי אם הכלל. ומפוי"ם: (ח) כיצד. הוא מיכותא דזהב ונחשת קונים לכסף וכסף אינו קונה אותם ומפי' משום שאלו פירות לגבי כסף ובפירות שייך המשיכה. נ"י: (ט) ונמר הדיוט מהקדש. הש"י. והרי כתב דלא גמר כו' והכא לאו מקרא יליף אלא מסברא בעלמא דבדין הוא שיהיו קונות כיון שרוב הקניינים נעשים בכסף. ועתוי"ט: (י) כלו' באונס דליכא לאשתלומי מבעל הדליקה. גמרא: (יא) אבל במעות לא יוכל לומר נשרפו דלכל השמות יהיה עליהן בש"ס ואין לחוש שמירה אלא בקרקע א"נ דאין טורח בהצלתן. פו': (יב) ומה"ס הפקיעו חכמי' קנין דאורייתא כדקתני כיצד משך ולא נתן מעות קנה (ולא הצריכו מעות ומשיכה) דאי משיכה לבדה לא קנה יאמר לוקח למוכר נשרפו חטיך בעליה. פו': (יג) וטעמא דלוקח יכול לחזור בו דכ"ש כי מוקמת לפירש נמי ברשות לוקח משום נפשיה המוכר טרח ומציל שאם ירצה הלוקח דליקה בלא יאמר מוזבני בי'. הש"י. והר"ב תחלת התקנה נקט. ועתוי"ט: (יד) שפרע. לפי שהש"י אינו מקבל הפרעון שאם שאלו לפניו מה פעלו לו לפיכך לא אמרו מי שנפרע כו' אלא שפרע כלומר שפרע מהם מזנו ולא לו: (טו) וקשה מאי שינה כל ונ"ל דה"ק כל נושא שיזדמן מן הכלוי הוא מי שהכסף בידו כו' הלכך מוכר שהכסף בידו מאי הדר ביה. ב"י: (טז) כל דבריו דברי שיטה הם. ר"ש דבריו הכי דאמינא כו' ומשמעות ליסנא דר"ש דלעולם כל שהכסף כו' וע"ק ולמה יוכל המוכר לחזור בו כיון דבטל טעמא דגזירה וגם במ"ש ואין הלכה כו' אלא כו' יכול לחזור בין לוקח בין מוכר ק' אמאי כיון דליכא טעמא דגזירה ואפשר דה"ק לא ס"ל כותיה דאמינא כו' אלא שהיסס יכולין לחזור כו' ובגמרא מוכח דהכא לאו בעלייתו שכורה כו' אלא דר"ש ס"ל דשסקנה לא היתה אלא על המוכר אבל הלוקח א"י לחזור בו (דהיינו בתקנה א) אבל בעליה מושכרת כ"ע ס"ל דשניהם א"י לחזור בהם. ועתוי"ט: (יז) ד' כו' הוי מלי למתני כסף * ממש כסף לדינר וי"ל משום תמרי' ז' דשחם והולך ע"ם. ועתוי"ט: (יח) כלומר שהיא שוה סלע וליכא למטעי דזבני' בעשרים דלפ"ז נתאנה המוכר ובפיסא שם עד מתי מותר להחזיר ומפרשים לה בלוקח דמוכר לעולם חוזר אלא דזבניה בכ"ח דבכלל שתות למקח בין שנתאנה מוכר דזבין שוה כ"ד בכ' ובין דנתאנה לוקח דזבין שוה כ"ד בכ"ח הכי מסקינן בגמרא אליבא דרב דסבר שתות מקח דוקא אבל שמואל סבר שתות מעות נמי שנים ולפי דליתא דר"ש עפי אליבא דרב פירש"י והר"ב אליביה אע"ג דהלכה כשמואל בדיני: (יט) שתות. דאלו שתות מעות הרי משהלר לפי שכן הוא דרך מקח וממכר שאין הלוקח והמוכר לכוין דמי המקח בצמצום ודרך העולם למחול

* נ"ל ממש

עד כדי שיראה לתגר או לקרובו. הורה רבי טרפון בלוד. האונאה שמנה כסף לסלע. שליש למקח ושמחו תגרי לוד. אמר להם כל היום מותר להחזיר. אמרו לו יניח לנו רבי טרפון במקומנו וחזרו לדברי חכמי': ד אחד הלוקח ואחד המוכר יש להן אונאה. כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר. רבי יהודה אומר, אין אונאה לתגר. מי שהוטל עליו ידו על העליונה רצה אומר תן לי מעותי. או תן לי מה שאוניתני: ה כמה תהא הסלע (כג) חסרה ולא יהא בה אונאה. רבי מאיר אומר ארבע איסרין. איסר לדינר. רבי יהודה אומר ארבע פונדיונות פונדיון לדינר. רש"א ח' פונדיונות. ב' פונדיונות (כג) לדינר: ו עד מתי מותר להחזיר (כד) בכרכים. עד כדי שיראה לשולחני. ובכפרים עד ערבי שבתות. אם היה מכירה אפי' לאחר שנים עשר חדש מקבלה הימנו ואין לו עליו אלא תרעומת. וניתנה למעשר שני ואינו חושש שאינו אלא נפש רעה: ז האונאה ארבעה כסף. והטענה שתי כסף. וההודאה שוה פרוטה. חמש פרוטות הן. ההודאה שוה פרוטה. והאשה מתקדשת בשוה פרוטה. והנהנה בשוה פרוטה מן ההקדש מעל. והמוצא שוה פרוטה חייב להכריז. והגוזל את חברו שוה פרוטה ונשבע לו. יוליכנו אחריו אפילו למדי: ח חמשה חומשין הן (כז) האוכל תרומה. ותרומת מעשר. ותרומת מעשר של דמאי (כח). והחלה. והבכורים. מוסיף חומש. והפודה נטע רבעי ומעשר שני שלו. מוסיף חומש. הפודה

להחזיר המקח או שיתן לו אונאתו: עד כדי שיראה. המקח לתגר או לאחד מקרוביו ואם שהה יותר משך על אונאתו. והמוכר לעולם חוזר. שהרי אין המקח בידו שיוכל להראות לתגר או לקרובו אם נתאנה ואם טועה שהם לידו דבר כיוצא בו ממכר וידע השער ושתק ולא תבע. אינו יכול לחזור ולתבוע. הרי זה מחל: ושמחו תגרי לוד. שהיו נקיאין בשערים והמוכרין ביוקר ואין הלכה כר"ט: ד אין אונאה לתגר. מפני שהוא בקי (כ) ומשתמא אמולי אחיל גביה. ומאי דזבנה הכי משום דאתרמי ליה זבינא אחריתי והשתא הוא דקבעי לאהדר ביה. ואין הלכה כרבי יהודה: מי שהוטל עליו ידו על העליונה. מי שנתאנה: תן לי מעותי. אם נתאנה לוקח (כא). ומתני' כרבי יהודה הנשיא היא ולית הלכתא כוותיה אלא אם האונאה פחות משתות קנה ומחזיר אונאה. יותר משתות בטל מקח: ה כמה תהא סלע חסרה. מטבע היוצא. ותמיד הוא שוחק וחסר כמה פחסר ואם הוציאה לא תהא אונאה: ארבע איסרין. לסלע: איסר לדינר. והוא אחד מן כ"ד בו. דהא מעה כסף הוא דינר. מעה שני פונדיונות. פונדיון שני איסרין: ד' פונדיונות. א' מ"ב: ח' פונדיונות. שתות כשאר אונאה. וכן הלכה: ו בכרכי'. שיש להם שולחני עד כדי שיראה לשלחני: בכפרי'. שאין שם שולחני עד ערבי שבתות שבא להוציא בע"ש לסעודת שבת. אז ידע אם יוכל להוציאה ויקבלוה ממנו: ואם היה מכירה. ה"ק ואם מכיר הוא ורוצה לעשות לפנים משורת הדין אם מכיר שהיא הסלע שנתן לו יקבלנה ממנו אפי' לאחר י"ב חדש: ואין לו עליו אלא תרעומות. ה"ק ואמר שאינו מכיר ולא רצה לקבלה ממנו אין לזה עליו אלא תרעומות דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה שלא החזירו בזמנו: ונותנה למעשר שני. אחסרה כדי אונאה קאי ונותנה למעשר שני בשוויה ואינו חושש משום חסירון. שאין מע"ש נתחלל אלא במטבע שיש בו צורה. דהא מטבע יש עליו. דמי שאינו לוקחה בשוייה בתורת מטבע אלא כמו נסכא של כסף אינו אלא נפש רעה: ז האונאה ד' כסף. למקח סלע שהוא כ"ד מעות כסף נמצא האונאה בשות כדאמרן וחזר ושנאה משום דבעי למתני הטענה שתי כסף (כו): והטענה שתי כסף. שאין שבועת הדיינים על טענה שהיא פחותה משתי כסף. שטענו שוה שתי מעות כסף יש לי בידך וזה יודה לו מהם שוה פרוטה ויכפור השאר. או יודה לו הכל (כו) ויכפור פרוט': וההודא' שוה פרוטה. להיות הודאה במקצת ויתחייב שבועה: המוצא שוה פרוטה. אבל בציר מהכי אינו חייב להכריז דכתיב (דברים כב) אשר תאבד ממנו פרט לאבדה שאין בה שוה פרוטה: יוליכנו אחריו. אם הודה שנשבע לשקר. דאז אין לו כפרה עד שיחזירנו לידו ממש ולא ליד שלוחו. דכתי' (במדבר ה) ונתן לאשר אשם לו: ח האוכל תרומה. גדולה. זר שאכל תרומ' גדול בשוגג: ותרומת מעשר. מעשר מן המעשר: ותרומת מעשר של דמאי. הלוקח תבואה מע"ה צריך להפריש תרומת מעשר. אבל לא תרומה גדולה שהיו הכל זהירים בה: והחלה והבכורים. כל הני קיימא לן דכולהו איקרו תרומה. ומשם אחד הם באין: נטע רבעי. גמר קדש קדש ממעשר שני דמוסיף חומש. ותרווייהו גמי לא הס"ד לא דהתור קלא נפקי כיון דממעשר יליף: ומעשר שני שלו. דוקא מוסיף חומש דהא ממעשרו

שכוח. טור: (כ) מפי' בגמרא. דהיינו אגב שפסר (שהוא קונה ומוכר מיד תמיד) דמידע זבינתיה כמה שויה (שהרי לא שהה בין קנייתה למכירתה. רש"י) ואמולי אחיל כו': (כא) וה"ה למוכר ושיורי שיירה. גמרא: (כב) הסלע. דלא דמי לטלית דכיון דלא שוי לא מפק. גמרא: (כג) ב' כו'. נהו דלא אמר מעה לדינר משום דר"ש נקט פונדיון קאמר איהו ב' פונדיונים: (כד) עד כו'. דלא דמי לטלית דכל איניש קים ליה בגוה. גמרא: (כה) אבל בגמרא פריך הא גמי הכינא כו' ה' פרוטות איצטריך ליה וכ"ל דעליה. דאינך כולהו הכינא. ועתוי"ט: (כו) כלומר יודה לו כל השאר: (כז) ה' כו'. כולהו. מכיין בדוכתייהו אלא לאשמועינן דמו לא: (כח) של דמאי. בגמרא אמרינן טעמא דמשני' ר"מ היא דאמר שמו מיזוק לדבריהם כשל תורה אבל הר"מ והר"ב דלא כי שאין הלכה (דהא בפר"ב דערלה השמיט הר"מ וש"מ של דמאי) כלאה דס"ל דר"מ היא וטעמא כדפי' בירושלמי משום גזירה שלא ינהגו בה בקודשה. ועתוי"ט

הפודה את הקדשו מוסיף חומש. הנהנה בשוה פרוטה מן ההקדש מוסיף חומש. והגוזל (ל) את חברו שוה פרוטה ונשבע לו מוסיף חומש: ט אלו דברים שאין להם אונאה. העבדי' והשטרו' (לא) והקרקעות (לב). וההקדשות. אין להן תשלומי כפל. ולא תשלומי ארבעה וחמשה. שומר חנם אינו נשבע (לד). ונושא שכר אינו משלם. רבי שמעון אומר קדשים שהוא חייב באחריותן. יש להן אונאה (לה). ושאינו חייב באחריותן אין להן אונאה. רבי יהודה אומר אף המוכר ספר תורה. בהמה. ומרגליות. אין להם אונאה. אמרו לו לא אמרו אלא את אלו: י כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים. לא יאמר בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח. אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים. אם הוא בן גרים לא יאמ' לו זכור מעשה אבותיך (לז). שנא' (שמות כב) וגר לא תונה ולא תלחצנו: יא אין מערבין פירות בפירות אפילו חדשים בחדשים. ואין צריך לומר חדשים בישנים. באמת ביין התירו לערב קשה ברך מפני שהוא משביחו. אין מערבין שמרי יין ביין. אבל נותן לו את שמריו. מי שנתערב מים ביינו לא ימכרנו בחנות. אלא אם כן הודיעו. ולא לתגר אע"פ שהודיעו. שאינו אלא לרמות בו. מקום שנהגו להטיל מים ביין. יטילו:

התגר

ממעשרו כתיב: הקדישו. ולא של אחרים המקדים [כתיב]: הנהנה. בשוגג דחייב קרבן מעילה (כט) [ו]חומש: ט אלו דברים שאין להם אונאה וכו'. דאמר קרא (ויקרא כה) וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך. דבר הנקנה מיד ליד. יצאו קרקעות שאינן מטלטלין. יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות. יצאו שטרות. דכתיב וכי תמכרו ממכר דבר שגופו מכור וגופו נקנה. יצאו שטרות שאינם עומדי' אלא לראיה שבהן: הקדשות. אמר קרא אחיו. אחיו ולא הקדש: לא תשלומי כפל. דכתיב בטוען טענת גנב (שמות כב) על כל דבר פשע על שור על חמור וכו' כלל. על כל אבדה חזר וכלל. כלל ופרט וכלל. אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון. יצאו קרקעות שאינן מטלטלין. יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות. יצאו שטרו' שאף על פי שהם מטלטלין אין גופן ממון. הקדשות. אמר קרא רעהו. רעהו ולא הקדש (לג): לא תשלומי ארבעה וחמשה. אם גנב וטבח ומכר שור או שה של הקדש. תשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי ג' בשה וד' בשור. דכיון דאמעיט מכפל בכלל להו אלא שהכפל בטובח ומוכר בכלל תשלומי ארבעה וחמשה הוא: נושא שכר אינו משלם. דכתיב (שם) כי יתן איש אל רעהו כלל חמור או שור או שה פרט. וכל בהמה לשמור חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וכו' הקדשות אמר קרא רעהו ולא של הקדש: קדשים שהוא חייב באחריותן. אמר הרי עלי עולה והפריש' ומתה ומכר': יש להן אונא'. דכיון דאם מתה או נגנבה חייב באחריותה דידיה היא. ואל תונו איש את אחיו קרינ' ביה: ושאינו חייב באחריותן. כגון דאמר הרי זו: אף המוכר ס"ת. לפי שאין קץ לדמיו: מרגליו' ובהמה. שאדם רוצה לזווגן. מי שיש לו שור יפה לחרישה מבקש עליו אחר שכמותו (לזווגו עמו בעול) שאם בא להעמיד תחת העול שור חלש עם הברי'. מקלקל את הבריא וכן מרגלית נאה לתלות עם חברתה בזהב מן היחידות ואין הלכה לא כרבי יהודה. ולא כרבי שמעון: י כך אונאה בדברים. שנאמר (ויקרא כה) ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך זה נאמר באונאת דברים שאין משא ומתן מסורה להכיר אלא ללבו של נודבר שיודע אם לרעה מתכוין אם לטובה (לו): יא אין מערבין פירות בפירות. בעל הבית האומר לחבירו פירות שדה פלוני אני מוכר לך לא יערבם בפירות שדה אחר: ואין צ"ל חדשים בישנים. פסק למכור לו ישנים. לא יערב עמהם חדשים שהישנים יבשים ועושי' קמח יותר מן החדשים: מפני שמשביחו. קשה משביח את הרך (לח) לפיכך פסק עמו רך מערב בו קשה. אבל פסק עמו קשה לא יערב בו את הרך: אין מערבין שמרי יין. של חבית זו ביין של חבי' אחרת (לט): אבל נותן לו את שמריו. של יין עצמו: לא ימכרנו בחנות. פרוטה פרוטה: אא"כ הודיעו. לכל אחד ואחד מהן מים מעורבין בו: ולא לתגר. לא ימכרנו ביחד ואע"פ שהודיעו לפי שאינו לוקחו אלא למכרו בחנות: מקום שנהגו להטיל מים ביין. יטיל דכיון שנהגו אין כאן טעות

שכל

ועתוי"ט: (כט) לא ידעתי אמאי הוצרכו לפרש שחייב קרבן. ועתוי"ט: (ל) והגוזל כו'. וכן כוספר כדתנינן להו בפ"ז פ"ט דב"ק והואיל ובחד קרא כתיבי בהדי הדדי לא הוצרך לשנותן כלל. ועתוי"ט: (לא) והשטרות. המוכר שטרו' לגבות חוב שבתוכן. רש"י: (לב) והקרקעות. במשיג גבול א"נ שגנב נכסים עבוכות. תוס': (לג) ודכים מחוכה ממעט מוגונב מבית האיש. וי"ל כי א"כ התם בגנב עצמו והכא איצטריך לטוען טענת גנב. תוי' ועתוי"ט: (לד) אינו נשבע. ה"ה נמי שאינו משלם כו' אם פשע בה אלא משום דבכתוב לא נאמרו תשלומין כלל בש"ח מש"ה לא הזכירו במשנה אלא אינו נשבע. פוסקים: (לה) אונאה. וכן חולק בתשלומי ד' וה' במ"ד פ"ז דב"ק ומעילה דחולק נמי בכפל דאי ליכא כפילא ליכא ד' וה': (לו) שיכול הוא לומר לא עשיתי כ"א לטובה שהייתי חפץ לקנות מקח זה ואין דייני ב"א יכולין לדון עליו לפיכך נאמר ויראת מאלהיך הוי ירא מן היודע מחשבות אם לטוב' אם לאונאה: (לז) מעשה אבותיך. היינו לא זו אף זו דאפי' מעשה אבותיו אין לו להזכיר. תוי': (לח) שמתקיים יותר. הרא"ש. ובגמ' דבין הגתות שנו. ופירש"י שתוססין זה עם זה ונעשין טעם אחד אבל לאחר הגתות שכבר כל אחד קלט ריחו וטעמו אין משביחו אלא פוגמו ית"ת אמרינן בגמרא דמקום שהכל טועמים קודם שיקנו שרי שהרי יש כאן מחילה: (לט) לפי שמרי היין זה מקלקלין חבית אחר. טור: (מ) שאז קולטת המים את היין

יב התגר נוטל מחמש גרנות ונותן לתוך מגורה אחת. מחמש גתות ונותן לתוך פיטם אחד. ובלבד שלא יהא מתכוין לערב. רבי יהודה אומר לא יחלק החנוני קליות ואגוזין לתינוקות מפני שהוא מרגילן לבא אצלו. וחכמים מתירין (מח). ולא יפחות את השער. וחכמים אומרים זכור לטוב. לא יבור את הגריסין. דברי אבא שאול. וחכמים מתירין. ומודים שלא יבור מעל פי מגורה שאינו אלא כגונב (מג) את העין. אין מפרכסין לא את האדם. ולא את הבהמה. ולא את הכלים:

פרק ה איזהו נשך. ואיזהו תרבית. איזהו נשך. המלוה סלע בה׳ דינרין סאתיים חטין בשלש [א]מפני שהוא נושך. ואיזהו תרבית. המרבה בפירות. כיצד לקח הימנו חטין בדינר זהב הכור וכן השער. עמדו חטין בשלשים דינרין. א"ל תן לי חטי שאני רוצה למכרן וליקח בהן יין. א"ל הרי חטיך עשויות עלי בשלשים [ב] והרי לך אצלי יין ויין אין לו:

ב המלוה את חברו לא ידור בחצרו חנם. ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית. מרבין על השכר. ואין מרבין על המכר. כיצד. השכיר לו את חצרו ואמר לו אם מעכשיו אתה נותן לי הרי הוא לך בעשר סלעים לשנה ואם של חדש בחדש. בסלע לחודש

[א] נמי לסור [ב] פ"א דינרין

היין אבל שלא בין הגשם אין כמשב כאלו הוא מזוג: (מח) מתירין. דא"ל אנא מפלינא אמגוזי ולא פליג׳ פיסקי. גמרא: (מג) כגונב. אפשר דלהכי לא קרי ליה גונב שאין ממש לומר שהעיני שמודיעו שלא ביכר אלא מפ"י המגורה דאפ"ה אסור לפי שאפשר שפי׳ שבולה בשעת המכירה ע"פ המגורה שכולן יפות ואין בהן פסולת ומתוך כך לא יעלה על לבו שמיד היה פסולת בו ולפיכך לא קראו אלא כגונב כו׳:

פרק ה (א) דכתיב אם כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך ולא כי אם כספך לא תתן לו בנשך ואכלך במרבית קרי ביה הכי אם כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית בנשך ובמרבית לא תתן אכלך ולמה חלקן הכתוב לעבור עליו בב׳ לאוין. גמ׳: (ב) כפי׳ נ"ל דלא טעמא דקרא קאמרי ולא קאי אפירו׳ אלא אהלואת כסף וכלומר דמרבית דקרא קאי נמי עליה וכן בגמרא מי איכא נשך בלא תרבית. ועתוי"ט: (ג) ואלקן בשמות ולרבית דאורייתא קורא נשך דכתיב בריתא ולרבית דרבנן קורא תרבית שכתוב אח"כ: (ד) כפי׳ ולא קאי לסור אלא איין ונקט רישא לרבותא דסיפא דיין אסור אע"ג שבא מכח פסק הראשון של חטין שהיה דרך מקח וממכר ולא דרך הלואה והתו׳ הקשו עליו ופי׳ דלקח חטים דנקט נמי ברמיזה מלוה שכ״שה לב׳ עליו כבר ואח״כ קאי בחטין: (ה) ואפ״ב דלא תסך ולא הו״ל רבית ס״ל ואם בא לאסור קאי עלייהו נמי שכ״ע. כפי׳. ועתוי״ט: (ו) ואע״פ דקי״ל בקדושין פרק ב׳ מ״ג דישנה ים מתחלה ועד סוף היינו לומר דבכל יום ויום מכוים

שכל היינות נמוכת כן: יב התגר נוטל מחמ[ש] גרנות. שהכל יודעים בו שלא גדלו בשדותיו ות[...] אדם הרבה לוקח ובמוקת כן לוקחים ממנו: מגור[ה] אוצר שאוצרין בו תבואה. גורן שוא שדשין בו [...] התבואה ודרך ש[...] לקטת מבעלי ב[...] בשעת הגורן ולהכ[...] למגורה שלו: פיט[ס] גיגית גדולה: ובל[בד] שלא יתכוין לערב [...] להוציא קול לקטת ה[...] ממקום משונה ולערב [...] ממקום אחר [...] שבורים שכל הפ[...] מאותו מקום: ולא יפח[ות] את השער. למכור ב[...] מפני שהוא מרגיל [...] אצלו. ומקפח מזו[...] שכיר: זכור לטוב. שמתוך כך אוכלי פי[...] מוכרין בזול. וכן הלג[...] גריסין. שולין גרוס[...] נכנסים א׳ לבתים: [...] יבור. את הפסולת. [...] שמתוך שנראות יפות ב[...] מעלה את דמיהן הכ[...] מדמי הפסולת ש[...] מהן: וחכמים מתיר[ין] שיכול הלוקח לר[אות] ולהבחין כמה [...] הפסולת שנברר. ומ[...] שיתן באחרים. ומוב[...] להעלות בדמיהן של אלו שהן מבוררים מפני הטוב[...] והלכה כחכמים: שלא יבור מעל פי המגור[ה] למעלה להראות יפות ואת הפסולת שבתוכו נירר: לפי שאינו אלא כגונב את העין. בבריל[...] מפרכסין. מתקנין ומיפין: לא את האדם. עבד כנעני העומד לימכר:

פרק ה איזהו נשך. שהוא נושך. דהכל מניה מאי דלא יהיב ליה: המרבה בפירות. המרבה ש[...] לעצמו בפירות. ובין בהלואת כסף. בין בהלואת פירות הוי רבית (א). שהרי מתרב[ה] ממונו (ב) אלא דבסיפא רבית דרבנן קמפרש (ג) שהוא דרך מקח וממכר: דינר זהב. כ״ה דינר כסף: וכן השער. כך היו נמכרין בעיר. והותר לו לתת מעות עכשיו ע״מ ליתן לו זה חטין כל ימות הש[נה] בדמים הללו כשעור מעותיו (ד) ואף על פי שעכשיו אין לו חטין דתנן בפרקין יצא השער פוסקין. אע״[פ] שאין לזה יש לזה. ויכול המוכר הזה לקנותם עתה במעות הללו: עמדו חטין בשלשים דינרין אמר ל[ו] תן לי חיטי. וזה מותר אם נתן לו חטין. אבל אם פסק ליתן לו בהן יין אסור. שמא יוקיר היין הואיל וא[ין] לו יין. ואע״פ שפוסק עמו כשער היין של עכשיו וכבר יצא השער. הואיל ואינו נותן לו דמים שיוכל לומר יכול הוא לקנות יין בדמים שקבל אלא בא לעשות עליו דמי החטין מוב. ולפסוק על המוב יין. הכי״ר. א[ב]ל יין אין לו. דאי הוה ליה יין הוי קנוי לו מעכשיו לזה שבא לפסוק על המוב יין. וכי אייקר ברשותי[ה] אייקר (ה): ב מרבין על השכר. בשכר הוותנת מעות השכירות: ואין מרבין על המכר. בשכר המתנ[ת] המקח. וטעמא ונפוש דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף (ו). הלכך כי שקיל מיניה סלע בכל חדש דהו[ה] להו י״ב סלעים אין זה שכר המתנת מעות שהרי לא נתחייב לשלם לו שכירות עד סוף החדש והאי דאמר ליה אם עכשיו תתן לי הרי היא שלך בעשר סלעים אי הוה מוקדים ליה הוה מחיל ליה מדמי השכירות ומוזל ליה בפחות מפורים. אבל גבי מכר משמבך המקח דינו ליתן המעות וכי אמר ליה אם מעכשיו תתן

לחדש מותר. מכר לו את שדהו (ז) ואמר לו אם מעכשיו אתה נותן לי הרי היא שלך באלף זוז. אם לגורן. בשנים עשר מנה אסור: ג מכר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים ואמר לו אימתי שתרצה הבא מעות וטול את שלך. אסור. הלוהו על שדהו ואמר לו אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי היא שלי. הרי היא שלו. וכן היה ביתוס בן זונין עושה על פי חכמים: ד אין מושיבין חנוני למחצית שכר ולא יתן מעות (ט) ליקח בהן פירו׳ למחצית שכר אלא א״כ נותן לו שכרו כפועל. אין מושיבין תרנגולין (יא) למחצה. ואין שמין (יב) עגלין וסייחין למחצה. אלא אם כן נותן לו שכר עמלו (יג) ומזונו. אבל מקבלין עגלין וסייחין למחצה. ומגדלין אותן עד שיהו משולשין. וחמור עד שתהא טוענת (טז):

שמין

[..]י היא לך באלף זוז הן הן דמיה וכי מספי פלייא [..]וקן שכר המתנת מעות הוא: מכר לו את שדהו [..]. וה״ה מטלטלין וכל סחורה אם מכר לו יותר [..]ויה בשכר המתנת מעות אסור והוי אבק רבית [..]דבריהם וכל אבק רבית [..] מתן היא יוצאה [..]ביינים דאילו רבית [..]טלה דאורייתא יוצאה [..]דיינים: ג הבא מעות [ו]טול את שלך אסור. [..]לא מותר משום שאילך [..]טול שדה שלך. אסור [ל]עשות כן. וכגון שאמר לו [..]וכר ללוקח לכי מייתית [..]זוזי המעו׳ קנה מעכשיו. [ה]ילכך אסור לעשות כן [ו]אם יאכל מוכר הפירות [ב]תוך כך. לכשיביא זה [ה]מעו׳ נמצא שדה זו קנויה [ל]ו מיום המכר. והם אכל [פ]ירות בשכר המתנת [מ]עותיו. ואם יאכל לוקח [פ]ירות מעכשיו שמא לא [..]ביא מוכר המעות. ויחזיר לו זה מה שקבל ונמצא שלא היתה שדה קנויה לו. דהא לכי מייתית קני מעכשיו אמר ליה. והא לא אייתי. ומעות הראשונות במלוה בעלמא היו אצל מוכר. וזה אכל פירות בשכרו: הרי היא שלו. וכגון דאמר ליה קני מעכשיו אם לא אביא לך מכאן עד שלש שנים דלאו אסמכתא היא אלא קנין גמור שעל מנת מכר גמור החזיק בה מעכשיו בדמים הללו ומזולי אוזיל גביה. וזה קבל עליו שאם יחזיר לו מעותיו עד ג׳ שנים יקבלם. והפירות יהיו מונחים ביד שליש (ח) אם יחזיר הלוה מעותיו למלוה עד שלשה שנים יתן הפירות ללוה ואם לאו יתן הפירות למלוה. שהיתה השדה קנויה לו משעת הלואה. ואותה הלואה דמי השדה היתה: ד אין מושיבין חנוני למחצית שכר. לא יאמר בעל הבית לחנוני הרי פירות נמכרים בשוק ד׳ סאין בסלע. ואתה מוכרן בחנויות פרוטה פרוטה ומשתכר טול הילך פירות ושב ומכור בחנות והריוח נחלוק. וטעמא דמלתא משום דקיימא לן הך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. שהמקבל פרקמטיא למחצית שכר מקבל עליו אחריות חצי הקרן באונסין ובזולא. הלכך ההיא פלגא כיון דמחייב באונסין מלוה היא אצלו. שהרי היא בידו אצלו בזולות בשער השוק ודינו לזול חצי שכר. נמצא מתעסק בחציו של בעל הבית שהוא פקדון אצלו בשכר המתנת מעות המלוה לפיכך אסור. אלא א״כ נותן לו שכר עמלו שהוא עמל באותו החצי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מיניה. אם היה נגר או נפח. כמה אדם רוצה לטול ליבטל ממלאכה כבדה כזו. ולעשות מלאכה קלה (י): אין מושיבין תרנגולים למחצה. לשום ביצים בדמים לבעל התרנגולת להושיבם עליהם לגדל אפרוחים למחצית שכר מה שיהו האפרוחים שוים יותר על דמי הביצים. דהואיל וזה מקבל עליו אחריות חצי דמי הביצים אם יתקלקלו או אם ימותו הוה ליה פלגא מלוה נמצא זה מגדל את חלקו השני בשכר המתנת מעותיו: ומזונו. מזון שהוא מוליך לאפרוחים: ואין שמין עגלים וסייחין למחצה. עכשיו הם שוים כך וכך קבלם עליך לגדלם שמים למחצית שכר. ולמחצית הפסד אם ימותו: אבל מקבלים עגלים וסייחין. קטנים בלא שומא (יד) שאם ימותו לא ישלם כלום ואם יחיו יחלקו ביניהם: שיהיו משולשים. פי׳ כשיעמדו על שליש גדולן (טו) ואז יחלקו: ובחמור עד שתהא טוענת:

מכרח כנגד יום. ר״י: (ז) שדהו. הא דתני שדהו כש בריתא דמלתא אגב אורחי׳ קמ״ל שאם היה לידי כן למכור קרקעותיו שימכור שדהו ולא אלו כדאמרי׳ בפ״ב נהר ומכר מאחזתו וגו׳ והדר כי ימכור בית מושב (ח) וריפא ומיפא שרין אלא ריפא איירי בזבינו הוה כרבינן למנקט בגונא דאיסורא ומיפא דההלואה הוה כרבתא למנקט בגוונא דהתירא. ומהרי״ט: (ט) מעות כו׳. ולריכא. דאי תנא חנוני משום הוא דסגי לי׳ כפועל בטל משום דלא נפיש טרחיה אבל מעות ליקח בהן פירות דנפיש טרחי׳ אימא לא ואי תנא מעות כו׳ ה״א התם הוא דסגי כפועל בטל משום דנפיש טרחיה אבל חנוני דלא נפיש טרחיה אימא סגי להו בשכר בעלמא דלאו לא מיבטל עמו אלא בליר ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו לריכא. גמרא: (י) כפ״י. והקשו בפרי׳ דהא אמרן דלהכי אצטריך למתני מעות משום דנפיש טרחיה אימא לא סגי ליה כפועל בטל והלא למה שהיא כבדה נוטל יותר אמאי ש״ד דלא סגי כפועל בטל ופירש כפועל בטל היינו כיושב ובטל לגמרי ופי׳ דבריהם דאומדין כמה רוצה ליטול פועל א׳ כדי לבטל ממלאכתו לגמרי דהשתא בין שעושה לו מלאכה קלה או כבדה שוה שוה. ומהרי״ט: (יא) תרנגולין. איצטריך לאשמועינן דיכי ליה מזונות דאפרוחים אע״פ שהוא דבר מועט ולא טעמא דלא קפדי ביה אינשי וה״ט שהקדימו רש״י והר״ב לפי מזונו שלא במקומו: (יב) ואין כו׳. משום סיפא דאבל מקבלין ס׳ תני ליה: (יג) שכר עמלו. הכא לא שייך למתני כפועל בטל דאין מתבטל מהלכים ולאסקיפים אלא כגע א׳ ביום. אבל חנוני כל עסקו בכך. דתניא בתוספתא המושיב חנוני אם הוא אומן לא יעסוק באומנתו: (יד) וקמ״ל דבתחלה אין מקבל עליו שום אחריות. ולא הוי עיסקא כיון דבתחלה כשקבל עגלים לא שום אותם אלא לאחר שגדל ובאין לחלוק השבח אז שמין אותם כמה השביח ולהכי תני ברישא שמין ובסיפא מקבלין וכששמין בשעת קבלה בפסח מקבל עליו חצי האחריו׳ כמו בשאר עיסקא. תוי׳. וכן הדין בבלים ובכל דבר שלא קבל עליו אחריות. ב״י: (טו) שאז הוא עומד בעיקר טעם בשכו: (טז) טוענת. וכן מלינו בכמה מקומות במשנה שמונה שמור והמונח לנקבה ס׳ וכן בכתוב וכ׳ הרד״ק דשמור כולל זכר ונקבה

ונקנה: (יז) דאיכא גנבים. ואיכא נגנבים אפקורי מפקיר אתא. גנבה: (יח) ורבי פי' דהכא אתא לאשמועינן דאין מקבלין כלל. ואפילו יהיב ליה אגרא הואיל דשלם מלוה: (יט) אין כו'. אין נוסקין מעות לישראל שנינו פי"מ ליתן לו בהם פירות לאחר כך לזמן שלוי דכיון שלא יצא השער בכמה נמכרים. שיצא ישיקנו כשיצא השער שלהם. נמצא שהיה משתכר זה בהמתנת מעותיו. שיתן לו פירות כפי מה שפסקו באלו. כיון: (כ) ואע"פ כו'. בגמרא דאי"ל סקל לשיבותן ושדיא אפיראה. אם אהנים לי. אי אוזי לי אזי בידי הוי מתנינא בהיני ושילי. והאי כשנו אע"ג דלא נפסק אין זה רבית. כיון שאם היה בא מוכר למאור הוה קאי במי שפרע. ולכן מבינינן כנאייקנו ברשום לוקח ע"כ. נראה שדעתם שאין להוציא מידי איסור רבית אא"כ שמכל לומר שהיו קנויים לזה שבשן המעות וברשותיה איתקר. וזה כדעת רש"י שכתב בר"פ. ומפרש"ם: (כא) רש"י. וכלומר הואיל ולענין מי שפרע מיהא קנה: (כב) ופוסק כו'. אריסא קאי יצא השער פוסקין ואע"פ שיש נוסחא דל"ג לאותה בבא במ"ש סי' מ"ת מדויקא שמעו לה ועלה קאי ופוסק עמו: (כג) ואע"פ שאין לו. וגם משלה כשנתן לו המעות לא השנה. לא הוי כרישא גבי יין אין לו. דהתם זקפו עליו בהלואה אבל הכא בתורת מקח מכן לו וכ"כ התוס':

ביוקר

ה שמין. פרה וחמור וכל דבר שהוא עושה ואוכל למחצה. מקום שנהגו לחלוק את הולדות מיד חולקין. מקום שנהגו לגדל יגדלו. רבן שמעון בן גמליאל אומר שמין עגל עם אמו. וסיח עם אמו. [א] ומפרין על שדהו ואינו חושש משום רבית: ו אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית. אבל מקבלין צאן ברזל מן העו"ג. ולווין מהן ומלווין אותן ברבית. וכן בגר תושב. מלוה ישראל מעותיו של עו"ג מדעת העו"ג. אבל לא מדעת ישראל: ז אין פוסקין (יט) על הפירות עד שיצא השער. [ב] (יצא השער פוסקין ואף על פי שאין לזה יש לזה) (כ). היה הוא תחלה לקוצרים פוסק עמו על הגדיש. ועל העבים של ענבים. ועל המעטן של זיתים. ועל הבצים של יוצר. ועל הסיד משישקעו בכבשן. ופוסק עמו על הזבל כל ימות השנה. רבי יוסי אומר אין פוסקין על הזבל אלא א"כ היתה לו זבל באשפה. וחכמים מתירין. ופוסק עמו כשער הגבוה (כג). רבי יהודה אומר אף על פי שלא פסק עמו כשער הגבוה יכול לומר תן לי כזה או תן לי מעותי: ח מלוה אדם את אריסיו חטין בחטין לזרע אבל

[א] פי"א ומפרין [ב] ירו' ל"ג

שאוי קן היה ונהגו לגדלם קודם ח[...] ה שמין פרה. גדולה ושמור גדול שאחוין ל[...] ותלאכתן שלה למקבל: למחצה. לחלוק שישביחו. בדמים וטולדות: לחלוק את ה[...] מיד. כשתגא חלוקתן. בבהמה שלשים יום ובגסה [...] שמין עגל עם אמו צריך ליתן שכר לעגל (יז) אלא לאכ[...] הלכה כרבן שמע[ון בן] גמליאל: ומפרין שדהו. לשון פרה ואית דגרסי ומפרי לשון פרזות תשב יר[ושלים] (זכריה ב). כלומר [...] על שדהו. והוא שיא[מר] (סוכר למשכיר) אחי[...] ליקח בחכירות שלך [...] שרין לשנה. הלויני [...] זה שאוכל להוציא[...] שדה א ולזרעה ול[...] ואני מעלה לך בחכי[...] י"ב כורים לשנה. ו[...] לך מעותיך. זה [...] דהוי כאילו מעד[...] שני כורים הללו [...] שמוכר ונותן שדה [...] ומשובחת שחכירתה [...] ונחכירות שדה ט[...]

ו אין מקבלין צאן ב[רזל...] כל אחריות הנכסים על המקבל. ושם אותם עליו במעות. וכל זמן שאין נותן לו ומעותיו שולקי' השכר. ו[...] דמשנה יתירה היא דהא תנא ליה לעיל. אין ומשיבים שטרי למחלית שכר משום דמקבל עליה פלגא ב[...] ובר"מ הכא דקבל כל האחריות עליו. נקט ליה משום סיפא (יח) אבל מקבלים צאן ברזל מן עו"ג: מ[...] העו"ג. כגון ישראל שהלוה מעות מעו"ג ברבית וביקש להחזירם לו. מצאו ישראל אחר ואמר תנם לי[...] מעלה לך כדרך שאתה מעלה לו. אם העמידו אצל העו"ג אע"פ שישראל היה מתנם לו במעות העו"ג מ[...] ואם לא העמידו אצל העו"ג אסור. דהוא ניהו דקא מוזיף ליה ברבית: ז היה הוא תחילה לקוצ[רים...] רים לו גדיש ועדיין לא יצא השער. פוסק עמו באיזה שער שירצה. דכיון דיש לו אין כאן רבית דמש[...] אותו גדיש קנוי לו. ואע"ג דלא משך כיון דכי אין לו כנוי לא הוה אלא אבק רבית דרבנן. כי יש ל[ו...] גזור (כח): על העבים. כלי גדול שמוכרים בו את הענבים לפני דריסה והם מתמזמנים לאנשים יפה. ושל זתים קרוי מעטן: על הבצים של יוצר. אם הכנים עפר ועשאו כלים לעשות מהן ק[...] פוסק עמו על הקדרות באיזה שער שירצה. ואע"פ שלא יצא השער: ועל הסיד. פוסק עמו באיזה [...] שירצה משישקענו בכבשן העצים והאבנים לשרוף ולעשות מהן סיד: וחכמי' מתירין. איכא בין ש[...] לת"ק דת"ק כל ימות השנה קאמר. ופליג עליה רבי יוסי ואמר לא שנא ימות החמה. ולא שנא [...] הגשמים עד שיהיה לו למוכר זבל באשפה. וחכמים מתירין דוקא בימות החמה. שאע"פ שאין לו. [...] לאחרים. שהכל יש להן זבל. שכבר נרקב ונשוף בימות הגשמים אבל בימות הגשמים לא. ו[...] מוכרים: כשער הגבוה. אם ישפות השער ממה שהוא עכשיו תתן לי כשער הזה. גבוה. ש[...] של שנותנין פירות בגובהים ורבים בדמים מועטים: תן לי כזה או תן לי מעותי. שהרי לא [...] היכל לשכר בו. ואפי' מי שפרע ליכא הואיל ולא נתן מעותיו על מנת לקבל עכשיו. אלא לאחר ז[...] תתוך כך נתמה השער. סתם דעתיה דאינש אתרעא זילא פסיק (כט). ואין הלכה כר' יהו[דה...] ח חטין בחטין לזרע. שלא בשלה מותר להלוות לאחרים דוקא כשהלוה לארעו ושעמא דבאתרי' דש[...] רי שמתן הזרע אם אין לו זרע לזרוע בשדה יסלקש בעל הבית. ובשלוה האחרים תבעל הבית וזו[...]

ובשיקירו

אבל לא לאכול. שהיה רבן גמליאל מלוה את אריסיו חטין בחטין לזרע ביוקר והוזלו או בזול והיקרו (כד). נוטל מהן כשער הזול. ולא מפני שהלכה כן. אלא שרצה להחמיר על עצמו: ט לא יאמר אדם לחברו הלוני כור חטים. ואני אתן לך לגורן (כו) אבל אומר לו הלויני עד שיבא בני. או עד שאמצא מפתח. והלל אוסר. וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה ככר (כח) לחברתה עד שתעשנו דמים. שמא יוקירו חטים ונמצאו באות לידי רבית: י אומר אדם לחבירו נכש עמי. ואנכש עמך. עדור עמי. ואעדור עמך. ולא יאמר לו נכש עמי. ואעדור עמך. עדור עמי. ואנכש עמך. כל ימי גריד אחד. כל ימי רביעה אחד. לא יאמר לו חרוש עמי בגריד ואני אחרוש עמך ברביעה. רבן גמליאל אומר יש רבית מוקדמת. ויש רבית מאוחרת. כיצד נתן עיניו ללות הימנו. והיה משלח לו ואומר בשביל שתלויני זו היא רבית מוקדמת. לוה הימנו והחזיר לו את מעותיו. והיה משלח לו ואומר בשביל מעותיך שהיו בטלות אצלי. זו היא רבית מאוחרת. ר"ש אומר יש רבית (לג) דברים. לא יאמר לו דע (לד) כי בא איש פלוני ממקום פלוני: יא ואלו עוברין בלא תעשה. המלוה. והלוה. והערב. והעדים. וחכמים אומרים אף הסופר (לה). עוברים משום לא תתן (לו). ומשום בל תקח מאתו. ומשום לא תהיה לו כנושה. ומשום ולא תשימון עליו נשך. ומשום ולפני עור לא תתן מכשול ויראת מאלהיך אני ה':

השוכר

קירו ספין יתן סטין. אין זו הלואה. אלא הרי ביוכל לתובה מעכשיו, על מנת שיטול בעל הזרע תשלה מחלק שיגיע לאחרים. והאחרים השאר שכר נירסו. ועל מנת כן ירד שיטול נשאר אחרים
ור הזרע. ואין כאן
: שהיה רבן
יאל. כלומר לכך
ד לשנות משנה א.
שהיה רבן גמליאל
יר שאם הוזלו
כשער הזול (כה)
תוקין מתניתין לא
כן אלא שרצה
מיר על עלמו:
הלויני עד שיבא בני.
ן שים לו שפיר דמי.
גזור רבנן אלא כשאין
בי). ואפי' אין לו אלא
אסת לוה עליה כמה
. דכל אחת ואחת
יין זו תהא תפתיה.
א איכה קטיה למלוה
הלוה למכרה
בלה (כח). וכשלוה כל
ואחת לוה בהיתר:
היה הלל אומר לא
ה אשה. ואין הלכה כהלל.
הלי כחכמים שאומרים
קסם ופורעים שתם:
כש עמי. היום ואנכש
ך למחר. נכוש. הוא
ילת העשבים הרעים
לים בתבואה: עדור.
יר: לא יאמר לו נכש
ואעדור עמך.
ימים שזו קשה מזו, ויש
ן אגר נטר (ל): כל
י גריד א'. ולא חיישינן אם יום אחד גדול מחברו. כל ימי רביעה אחד. ומותר לומר עדור עמי יום של גריד. ואני אעדור עמך יום אחר של גריד. וכן תיעם: גריד. ימות החמה (לא): רביעה. ימות גשמים: ואני אחרוש עמך ברביעה. שימי רביעה ים למלאכה שבשדות (לב): יא עוברים משום תתן וכו'. מלוה עובר בכולן (לז). לוה עובר ום בל תשיך (לח) שהוא לי מסעיל לאחרים לא שום שמשיך ישך ושבר על ולאחיך לא תשיך. פני עור לא תתן מכשול. ערב ועדים. עוברים על לא תשימון עליו נשך בלבד (לט):

השוכר

(כד) ביוקר כו'. שאם היה סאה בד' סלעים והולע שהסאה עומדת בסלע. היה נוטל רק סאה לסלע שבשעה שנתן היה מתן לו מה ששוה ד' סלעים ואם כשנתן היה סאה בסלע ואח"כ עמד סאה בד' לא היה נוטל אלא חלי סאה שבשעה שנתן לו לא היה נותן אלא מה ששוה סלע ח"י:

(כה) בנא הראשונה נקט אבל בזול והוקרו הוא רבותא טפי דהשתא מקבל פחות ממה שנתן וכ"ה בר"י: (כו) לגורן. דחיישינן שמא מתייקר אע"פ שאז אין רגיל להתייקר. טור: (כז) דסאה בסאה דרבנן הוא ולא נחך דאורייתא. רש"י: (כח) ובגמרא אוקמה שלוה נזקקת על פיתה שבבוק (כלומר על פיתם אחרים) וזו שנויה ללות עליה. וכשלוה כל אחת ואחת לוה בהיתר דהא אלו לוה סאה ואכלה. ואכל גם הראשונה הואיל כשלוה בהיתר לוה ישלם סתם. ה"נ כשלוה בהיתר לוה כל סאה וסאה שהרי זו עומדת. רש"י ונמוי"ע: (כט) וכן כו'. משום דשנויינהו לרבנן בסאה וסאה בית לו ובכר בככר אפי' שאין לו וטעמייהו דסאלת ככר שהוא דבר מועט לא בעי שער בשוק שאע"פ שאין לזה יש לזה. א"נ משום דלא קפדי שכנים בהא מלתא. ולהכי לא פליגי עלייהו בהא. ב"י ונמוי"ע: (ל) בשכר שממתין לו על שכר פעולתו עד סופו זמן הוא מקבל עליו מלאכה שהוא קשה מזו. רש"י: (לא) וז"ל רש"י לשון יובש שהארץ יבשה ואין גשמים יורדין: (לב) וז"ל הר"מ הקרקע בימות הגשם קל לחפור ולפתח למעוט השמוק ולורך היום: (לג) יש כו'. לי' הר"מ מה שאמר ר"ג ור"ש אבל הלכה. אבל צריך שתדע שהדברים האלה וכיוצא בהם הם הדברי' שראוים להתרחק מהם בלבד. וכלומר שאין בהם איסור דאורייתא אבל הם רבית דרבנן: (לד) לא יאמר כו'. ככלם בעיני שהם דברי הלוה למלוה שמודיעו שבא איש פלוני כו' וכל לא יאמר דמתני' בלוה הם אמורים. ומיירי שמכבדו בכך ועמתא כדתניא רשב"י אומר מנין ללוה במבירו ואינו רגיל להקדים לו שלום שאסור להקדים לו שלום. ת"ל כל דבר אשר ישך אפי' דבור אסור וכ"ח דע אם כו' ומי' שהם דברי המלוה ללוה. ונמוי"ט: (לה) הסופר. משום לא תשימון. הר"מ. וכ"ל דה"ה בלפני עור כשלא הלוהו בלא שטר: (לו) לא תתן. אם כספך לא תתן לו בנשך: (לז) בכל הני דכתיב במתני' דהוא נותן בנשך בשעת הלואה והוא לוקח בשעת פרעון. והוא לו כנושה כשתובעו ודוחקו (כ"ל שכן רגילות כשתובעו דוחקו) והוא שם עליו בנשך בשעת פסוק התנאי' ונותן מכשול לפני הלוה להעבירו על לא תשיך לאחיך שהיה אוסרה ללוה. רש"י ונמוי"ט: (לח) לא תשיך לאחיך: (לט) ומנין דעברי נמי אלפני עור לא תתן מכשול. כגון שלא היה מלוה בלא ערב ועדים. אבל לא משימון פסיקא ליה כו'. תוס':

[illegible]

פרק ו **השוכר** את האומנין (א). והטעו זה את זה. אין להם זה על זה אלא תרעומות. שכר את החמר. ואת הקדר *(להביא פרייפרין) (ה). וחלילים לכלה או למת. ופועלין להעלות פשתנו מן המשרה, וכל דבר שאבד, וחזרו בהן (ח). מקו' שאין שם אדם שוכר עליהן או מטען: ב השוכ' את האומנין. וחזרו בהן ידן על התחתונה. אם בעל הבית חוזר בו ידו על התחתונה. וכל המשנה ידו על התחתונה. וכל החוזר בו ידו על התחתונה: ג השוכר את החמור להוליכה בהר. והוליכה בבקעה. בבקעה והוליכה בהר. אפילו זו עשר מילין (יג). וזו עשר מילין. ומתה חייב. השוכר את החמור והבריקה או שנעשי' אנגריא (טז). אומ' לו הרי שלך לפניך. מתה

א ירו' ל"ג

פרק ו **השוכר** והטעו זה את זה. אסר מן האומנין שהלכו בעה"ב להשכיר את הבה"ב והטעה אותם (ג) כגון שא"ל בעה"ב לשכור לו כל א' בד' דינרים ליום והלך הוא ושכרם בג' שיקלהם עליו אלא תרעומת דהא שכור וקבול בני אלא שיכולים לומר לו לית לן אלא תמנע סוב מבעליך. פ"א הטעו זה את זה שחזרו בהם (ג) ולא רצו ללכת לעשו' מלאכתו של בעה"ב כמו ששכרו עמו. או בעה"ב חזר בו כגון שאמר להם אי אפשי בכם בבקר קודם שהלכו אצל המלאכ': ואת הקדר. גרסינן (ד) כלומר בני הקרון: פרייפרין. עליה מוסיפין לנבזים אפרין חלילים. למת או למתן (ו): המשרה. מיד מסריח בכן פשתן: מקו' שאין שם אדם. שהוא אינו מוצא פועלי' לשכור *(ז) והפשתן אבד: שוכר עליהם. בני אדם כשיעור שכרן (ט). אבל לא ביותר משעור שכרן: או מטען. אומר שיתן להם אז יתר ואינו נותן אלא מה שהתנה מתחלה: ב השוכר את האומנין. בקבלנות כגון מלאכה בכך וכך מעות (י): וחזרו בהם. לאחר שעשו מקצתה: ידן על התחתונה. אם הוקרו פועלי' ואינו מוצא מי שיגמרנה בשכר שהיה מגיע לאלו על העתיד לעשות. מעכב משכרם ממה שעשו כל מה שיוסיף להוציא עד שתגמור מלאכתו בשכר שפסק עם אלו. ואם הוזלו פועלים וימצא מי שיגמרנה בפחות. ישומו להם מה שעשו ויתן להם מה שפסק עמו שאין יתן להם אלא שכרן ואין יכולי' לומר לו הר פועלים אחרים תחתינו לגמור מלאכתך ותן לנו כל שכרנו חוץ ממה שיטלו אלו: ואם בעה"ב חוזר בו ידו על התחתונה. יתן להם מה שעשו ואם הוזלה מלאכת הפועלים (יא) על כרחו יתן להם כמו שפסק חוץ ממה שצריך להוציא ברבלתם:

כל המשנה ידו על התחתונה. כגון נתן למר לצבע לצבעו אדום וצבעו שחור. אם השבח יתר על היציאה אי נותן לו שכרו שלם אלא דמי יציאות עצים וסממני. ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח (יב): וכל החוזר בו ידו על התחתונה. לאתויי המוכר שדה לחברו באלף זוז ונתן לו מהם מאתים זוז וחזר בו המוכר יד לוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי. רצה אומר לו תן לי קרקע כנגד מעותי. ואם לוקח חוזר בו יד מוכר על העליונה רצה אומ' לו הילך מעותיך. רצה אומר לו הילך קרקע כנגד מעותיך: ג בהר והוליכה בבקעה בבקעה והוליכה בהר. ברוח הסר. ואע"ג שהדרך שלקו ישר חייב כשמתה מחמת אוירא שלא הושלק ולא הוסמה להוליך ושנה בה יכול לומר לו לא מתה זו אלא מחמת שלא היתה למודה באויר הר וקשה לה. או לא היתה למודה באויר בקעה וקשה לה (יד): ומשום הכי לא מפליג הכא בין הושלקה לאוחזה כמו דמפליג בסיפא: אם החליקה פטור. שמשר היה ראויה להחליק יותר. שרוב ההר סד ומשופע לגדרין: אם הוחמה חייב. שהבקעה מעלה הבל לפי שהרים סביבה ואין אויר שולט בה: ואם הוחמה. מחמת העליות חייב. שהמעלה גרמה לה. והוא שיהיה להוליכה בהר: והבריקה. נעשית בזוק שבעין (טו). פירו אחר התליע רגלה: או שנעשית אנגריא. שנלקחה לעבודת המלך: אומר לו הרי שלך לפניך. ודוקי כשאומר

* פי' בשכר שהיה שוה לפני (רש"י)

פרק ו (א) **האומנין**. משמע ליה בין בשכיר יום בין בקבלנות. אבל בפרקין דבתר הכי נקט פועלים. משום דפועלים לא משמע אלא שכירי יום דבהכי מיירי כדלי' התם בזמן שאמר להשכים ולהעריב. פי': (ב) ומשכימין אורחא דמלתא נקט' שכן דרך העולם שולח לי' מן האומנין וה"ה לאחר: (ג) והאי שלא שאלו כמי הטעו קרי ליה. גמרא: (ד) בשני ביפיין ולספרים דגרסי קדר ר"ל דלהכי נקט קדר לפי שקדרין מצילים להיות להם קרונות. פי': (ה) פרייפרין. דבר האבד חשיב ליה שעשה זמנו הוא לעשות. תוס': (ו) נראה דל"ג לה במשנה. ול' רש"י חלילין לכלה לשמח חתן וכלה. או למת. לקונן: (ז) כלומר שבשניו אינו מוצא פועלים אבל ודאי כששכר אלו היה מוצא. דאלת"ה מה הפסידו עליו. רשב"א: (ח) וחזרו כו'. בכאן לא פירש הר"ב לאחר שעשו מקצת כדפי' לקמן. דהכא אפי' קודם שהתחילו מיירי דומיא דרישא דאוקמינן בגמרא בהדיא בשלא הלכו. פר"ח: (ט) כפי הכפל משכר כרלשוני' דנהכי שמכי דעמייתו ופי' הסמ"ע ז"ל כי היכי דמלינו בערכוני יקון דמהדר ליה אם לאחר בו לאכתול ערבתך: (י) דאלו פועל דהיינו שכיר יום. יכול לחזור בו אפי' בחצי היום והאי טעמא לא שייך אלא בשכירו' אבל בקבלנות אין זה עושה אלא לעצמו אבל בדבר האבד אפילו פועל יש לו דין השנוי במשניות דלעיל. גמרא: (יא) רש"י ולא רצה לפרש כשהוקרו פועלים ויתן להם סלע ואלי על חצי שעשו כמו שעשה עכשיו. שאין זה פגרה כי למה יתן להם בעה"ב יותר ממה שהתנה עמהם כיון שאין מפסידים בשכרם בעה"ב ואדרבה יותר מרויחים שעשה ימלאו שיתנו להם סלע ואלי לקטור אלי קמה ואם לא היה נותן להם כי אם סלע. תוי': (יב) דקמ"ל לן מנא כר"י דפליג דב"ק מ"ד. גמרא: (יג) או כו'. וה"ה אפי' א שהלך בה קלרה יותר אלא שלא מה לשלרין. פר': (יד) וכ"ה רש"י והוסק לומר כן שדרך הבהמות ללמדם לנכם בהר ובבקעה. וכתו' פי' שידוע שאותו היום היה אויר משונה בהרים יותר מבקעה או איפכא משלג ומטר ואוי תקלתו וסופו בעשיית. ותוי"ט: (טו) ניכפתו והבדיקה בדל"ת. אבל בגמרא ברי"ש ואתכו בפירושה כהוריסא פ"ד מגי נהור: (טז) אנגריא. שכשפוגעים בדרך היו לוקחים ואין מחזירים בכוס ולפיכך אומר לו הרי כי דמצלך גרס שאלו שיטה

מתה או נשברה. חייב להעמיד לו חמור. השוכר את החמור להוליכה בהר והוליכה בבקעה. אם החליקה פטור (יט). ואם הוחמה חייב. להוליכה בבקעה והוליכה בהר. אם החליקה חייב. ואם הוחמה פטור. אם מחמת המעלי' (כ) חייב: ד השוכר את הפרה לחרוש בהר. וחרש בבקעה. אם נשבר הקנקן פטור (כב). בבקעה. וחרש בהר. אם נשבר הקנקן חייב. לדוש בקטניות ודש בתבואה. פטור. לדוש בתבואה. ודש בקטניות חייב מפני שהקטנית מחלקת: ה השוכר את החמור להביא עליה חטים. והביא עליה שעורים. חייב. תבואה והביא עליה תבן. חייב. מפני שהנפח קשה למשאוי. להביא לתך חטים והביא לתך שעורים. פטור. ואם הוסיף על משאו חייב. וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב סומכוס אומר משום ר"מ סאה לגמל. שלשה קבין לחמור: ו כל האומנין שומרי שכר הן. וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם. שמור לי ואשמור לך שומר שכר. שמור לי ואמר לו הנח לפני ש"ח (כה): ז הלוהו על המשכון שומר שכר. רבי יהודה אומר הלוהו מעות שומר חנם. הלוהו פירות שומר שכר. אבא שאול אומר. מותר אדם להשכיר משכונו של עני להיות פוסק * (עליו) והולך. מפני שהוא כמשיב אבדה: ח המעביר חבית ממקום למקום ושברה בין שומר חנם בין שומר שכר ישבע.

רבי

* ירו' ורי"ף

שאומר לו חמור זה ושכרו לנשאוי אבל אם שכרו לרכוב עליו ואפילו אמר לו חמור זה. אינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך (י) שהנאת תשמישו נגמר. או שהליכתו בספינה הספינים וכן אם השכיר לו חמור סתם אפילו לנשאוי אינו יכול לומר הרי שלך לפניך אלא חייב להעמיד לו בהמה אחרת. ואם אינו מעמיד לו בהמה אחרת. אינו חייב ליתן לו כלום מכל שכר הדרך שהלך עמו: מתה או נשברה חייב. המשכיר למכור העור והנבלה לכלבים ולהוסיף מעות ולהעמיד לו חמור או ישכור לו אחר בדמי הנבלה. שהרי חמור זה נשתעבד לו (יח). או יחזיר לו שכרו: ד השוכר את הפרה לחרוש וכו'. וכל כלי המחרישה לבעל הפרה. ובעליו הולכים עם בהמתו ומורשין בה (כא): נשבר הקנקן. יתד המחרישה שבו הברזל: חייב. שהרי קשה לחרוש מן הבקעה מפני הסלעים שיש שם: ודש בתבואה. פטור אם הוחלק: ה והביא עליה שעורים. שהן קלים ממשק: חייב. בקלקולה אם הוסיף ג' קבין ולא אמרינן הואיל והשעורים קלין יש לו להוסיף עד כדי כובד לתך חטין שהוא משא המשוי: מפני שהנפח קש' לבהמה. כמשאוי אף ע"פ שאין משאו כבד כמשא החטין. הרי נפחן כנפח החטין והנפח כמשאוי: לתך. חצי כור. והכור שלשי' סאין: סומכו' אומר וכו'. והלכה כסומכוס. ואם הוסיף פחות משעור זה פטור אם הוזק החמור. ונותן שכר התוספת בלבד: ו כל האומנין. קבלני' שמקבלים עליהם לעשות מלאכה בבתיהם: שומרי שכר. להתחייב בגנבה ואבדה. דבההיא הנאה דתפס ליה אאגרא הוי עליה שומר שכר: וכולן שאמרו טול את שלך. שכבר גמרתיו ואיני מעכבו לתפסו על שכרי. ומאחר שתוליכנו תביא מעות (כג). הרי הוא מכאן ואילך שומר חנם: שמור לי ואשמור לך. שמור לי היום. ואשמור לך למחר. אבל שמור לי אתה זה ואני שומר זה האחר במקומו והכל בזמן אחד זו שמירה בבעלים היא (כד) ופטור: הנח לפני שומר חנם. אבל הנח לפניך או הנח סתם. אפילו שומר חנם לא הוי. דלא קביל עליה נטירותא כלל: ז הלוהו. מעות: על המשכון שומר שכר. בין שהלוהו ואח"כ משכנו בין משכנו ואח"כ הלוהו ואתי שכר שכר מצוה (כו): הלוהו מעות שומר חנם. דלית ליה לר' יהודה שכר מצוה לענין דינא: הלוהו פירות שומר שכר. שדרך פירות להרקיב ואין הלכה כר' יהודה: מותר לאדם להשכיר. לאחרים (כז): משכונו של עני. שבידו: להיות פוסק עליו. שכר הולך תמיד ופוחת מן החוב ודוקא במשכון דנפיש אגריה וזוטר פחתיה כגון מרא וקרדום וכיוצא בהן וכן הלכה: ח בין שומר חנם בין שומר שכר ישבע. קא סלקא [דעתיה] (כח) ישבע שלא פשע ויפטר

בנים לא היתה נשלם. ולפיכך אפי' אינו מוזכר. דלא דמי למתה דהכא מוכח דמזלא דידיה גרם. תו': (יז) לא קאי אאנגריא. המגיד: (יח) כס"י. ולשונו מגומגם דהכא מיירי בחמ"כ סתם ולה"כ כ' נכ"ש דבריו שצריך להוסיף מעות כו' וכן ומדמני בשמכניסין חייב להעמיד לו חמור אחר. הרא"ש. וטעמא דבמשכיר החמור משתעבדין נכסי המשכיר להעמיד לו חמור אחר: (יט) פטור. ולא הוי שלאו בפשיעה וסופו באונס דחייב. דלא חייבוהו אלא כשבא האונס מחמת הפשיעה והכא אלו לא פשע והוליכה בהר כ"ש שהוחלקה. תו': (כ) המעלה. הוחמה בעלותה מרגלי ההר לראשו. רש"י ונמוק"י: (כא) וזה אוחז הדרבן לכוין פרה לתלמיה וזה הולך אחר המחרישה ומכביד היתד בקרקע שבו הברזל והוא קנקן דמתניתין: (כב) פטור. ר"ל שלא ישלם השוכר לבעל הפרה אלא האומן שחרש והיה תופס המחרישה ושברה הוא ישלם לבעל הפרה. הר"מ ונמוק"י: (כג) כלומר דהכי משמע כשאומר טול את שלך והבא מעות. ולא אמר הבא מעות וטול שלך דהוי משמע שעדיין תופסו כו' אבל כשאומר גמרתיו פשיטא דש"ח הוא כיון דידעו הבעלים שכלתה מלאכתו והוי כשואל שכלתה ימי שאלתו שפטור מאונסים וכמ"ש הר"ב פ"ח מ"ב. גמ': (כד) ופרש"י בעלים של חפץ זה שנגנב במלאכתו של שומר היה שאף הוא משמר היה לו. וכתיב אם בעליו עמו לא ישלם ודרשינן עמו במלאכתו. ואע"ג דבשואל כתיב לק' (די' ל"ה) דרשינן ליה אכולהו שומרין: (כה) הנח כו'. מיירי דמונח במקום שמורה. נ"י: (כו) בההיא הנאה דלא בעי למיתב ליה כספא לעניא בשעה שמלוה עליו. דהעוסק במצוה פטור מן המצוה. ובההיא מצוה נעשה ש"ש כל זמן שהמשכון אצלו. גמרא ונמוק"י: (כז) כס"י. וכלומר אבל הוא לא ישתמש בהן וינכה לו שכרו בחובו וטעמא כ' הטור משום חשדא. ונמוק"י: (כח) כלו' ר"ל דתמה משום דקס"ד כו':

דסתם

רבי אליעזר אומר זה וזה ישבע. והמה אני אם יכולין זה וזה לישבע:

פרק ז **השוכר** את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב (א). מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב. אינו רשאי לכופן. מקום שנהגו לזון יזון. לספק במתיקה יספק. הכל כמנהג המדינה. מעשה ברבי יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא שכור לנו פועלים. הלך ופסק להם מזונות. וכשבא אצל אביו א"ל בני אפי' אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן. שהן בני אברהם יצחק ויעקב. אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם ע"מ שאין לכם [א]עלי אלא פת וקטנית בלבד. רבן שמעון בן גמליאל אומר לא היה צריך לומר הכל כמנהג המדינה (ב): **ב** ואלו אוכלין מן התורה (ו). העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה. ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו בדבר שגדולו מן הארץ. ואלו:

[א] פ"א

ויפטר: ר' אליעזר אומר זה וזה ישבע וכו'. כלומר אף אני שמעתי מרבותי כר"ע (כח) דזה וזה ישבע אבל תמה אני על זה ועל זה היאך נפטרין בשבועה דשומר שכר היאך פטור בשבועה דלא פשע. הא בלא פשיעה נמי חייב. שאין זה אונס אלא דומיא לגניבה ואבידה. שהן קרובים לפשיעה ולאונס ועוד אי שלא במקום מדרון נשברה אפי' שומר חנם היכי מצי משתבע שלא פשע הא ודאי פשיעה היא ור"ע סבר שבועה זו לא מן הדין היא. אלא תקנת חכמים היא (ב). שאם אי אתה פוטר המעביר חבית ממקום למקום מן התשלומין ע"י שבועה זו אין לך אדם שיעביר חבית לחבירו ממקום למקום לפיכך תקנו שישבע שלא בכונה שברתיה ויפטר:

פרק ז **השוכר** את הפועלים. אינו רשאי לכופן. ואפי' דספא להו אאגרייהו משאר פועלים. לא מצי אמר להו הא דספאי לכו אאגרייכו אדעתא דמקדמיתו ומחשכיתו בהדאי. דאמרי ליה הא דספאת לן אדעתא דעבדינן לך עבידתא שפירתא (ג): במתיקה. לפתן: הכל כמנהג המדינה. הכל לאתויי דוכתי דנהיגי פועלים למיכל ולמשתי בלפתא בביתו של בעל הבית קודם שילכו למלאכתם דאי אמר להו בעל הבית קדימו לעבידתייכו בשדה. ואייתי לכם מאכלכם שם אמרו ליה לא אלא נאכל בבית קודם שנלך השדה (ג) כמנהג המדינה: מעשה ברבי יוחנן בן מתיא. בגמרא מפרש דחסורי מחסרא והכי קתני. ואם פסק להם מזונות, מזונות רבה להם כלומר כיון דלא הוה צריך לאתנויי שהרי ממנהג המדינה היו אוכלי'. ואתני בהדייהו ליתן להם מזונות מאני יתירי קאמר. ומעשה נמי ברבי יוחנן וכו': בשעתו. בעת מלכותו דמלך והדיוט היה: שהם בני אברהם יצחק ויעקב. וסעודתו של אברהם גדולה משל שלמה דאילו אברהם שלשה פרים לשלשה אנשים (ד). ובסעודת שלמה יהודה וישראל רבים כחול אשר על שפת הים: עד שלא יתחילו במלאכה. דאין כאן אלא דברי'. דאילו משיתחילו לא תוכל לחזור: רבן שמעון בן גמליאל אומר וכו'. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל: **ב** ואלו. פועלים: אוכלים מן התורה. במה שעוסקין בו: גמר מלאכה. כשתולשין אותו (ז) דכתיב (דברים כג) ואל כליך לא תתן (ס) בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל דהיינו כשתולשין אותו: ובתלוש מן הקרקע. אם מתעסק בדבר התלוש אוכל בעודו דבר: עד שלא נגמרה מלאכתו. למעשר. אם הוא דבר המעשר. או עד שלא נגמרה מלאכתו למלה (ע). אם הוא דבר חלה. דאמר קרא (שם כה) לא תחסום שור בדישו. ומדלא קאמר לא תחום בפיו (י). שמע מינה לאקושי חיסם לנחסם ונחסם לחוסם. מה נחסם שהוא שור אוכל בתלוש כשעושה בו מלאכה. כך חוסם שהוא אדם אוכל בתלוש כשעושה בו מלאכה. ומה שור (יא) ומה דיש מיוחד. דבר שהוא גדולי קרקע. ולא נגמרה מלאכתו למעשר. ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו. אף כל דבר שהוא גדולי קרקע ולא נגמרה מלאכתו למעשר. כשהוא בשעת גמר מלאכה. פועל אוכל בו. יצא החולב. והמחבץ. והמגבן. שאינו גדולי קרקע. ויצא המבדיל בתמרים ובגרוגרת שמוברי' יפה שנגמרה מלאכתן למעשר. ויצא המנכש בשומי' ובבצלים שמפיר הקטני' שאינן גדלים לעולם שבין האחרי' להרחיב מקום לגדולי' שאין זו שעת גמר מלאכה (יב). שכל אלו וכיוצא בהן אין פועל אוכל בהן:

(כט) דפתח מתני' כר"ע הוא: (ל) לממעיה דס"ל נתקל פושע הוא כו' ולפיכך משביעין דשלא בכוונה שברתיה. אבל לר"י דהסם והלכתא כותיה דס"ל נתקל לאו פושע הוא משביעין ליה שלא בפשיעה נשברה. בין ש"ח בין ש"ש. הרי"ף והרא"ש. והלכה מלשונם דלאו פושע הוא אפי' שלא במקום מדרון. ועתוי"ט:

פרק ז (א) להשכים כו'. כשמכון ששמש ולמי להם אשר שהשכירן כבר. להשכים כו'. אבל לא השנה מעיקרא הכל לפי מנהגו. תוי': (ב) כלומר שזו המלאכה היא עבידתא שפירתא ואדעתא דהכי שפאת לן: (ג) ואם אין האוכל מזומן נמתין בבית ולא נלך השדה למלאכתנו. תוי': (ד) דכתיב ויקח בן בקר רך וטוב. בן בקר א' רך ב' וטוב ג'. גמרא. ונקט נמי יצחק ויעקב משום כי ביצחק יקרא לך זרע. ועתוי"ט: (ה) כמנהג כו'. הכל לאתויי השוכר את הפועל וא"ל כא' וכב' מבני העיר. משמנין ביניהן. פירש"י שנותנין להם כמו שנותנין לבינוני. ועתוי"ט: (ו) מן התורה. משום דאיירי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג. תוס': (ז) כלומר שנגמר מלאכתו באופן שאינן צריכין עוד לקרקע: (ח) ובפועל הכתוב מדבר נאמר כאן ביאה ונאמר להלן לא תבא עליו השמש. גמרא: (ט) כלומר ואין שעת גמר מלאכתן למעשר מוערכן: (י) דהא שור לאו דוקא דכל מילי איתנהו בחסימה כדילפי' בפ"ק דב"ק גמרא: (יא) אוכל במחובר אף נחסם אוכל במחובר. גמרא: (יב) דעיקר פעולה משום תקון גדולים הם

ג עד שיעשה בידיו וברגליו. מה שור בידיו וברגליו אף פועל בידיו וברגליו דהא אתקש שור לנפש. ואין הלכה כר"י ברבי יהודה: ד מפני השב אבדה לבעלי'. שלא יבטל ממלאכתו ויאכל: אמרו פועלים אוכלים בהליכתן מאומן לאומן. כשגומרו שורה א' והולכי' להתחיל בשניה. ואף ע"ג דההיא שעתא לאו שעת מלאכה היא. ניחא ליה לבעל הבית בהא: ובחמור כשהיא פורקת. בהליכתה אוכלת ממה שיש על גבה עד שתהא פורקת (יט): ה אפי' בדינר. אפי' הוא שוה דינר: לא יאכל פועל יותר על שכרו. דאמר קרא כנפשך כשכירתו. שעליו הוא מוסר את נפשו לעלות בכבש ולתלות באילן: מלמדין. אומרים לו דרך ענוה שובתו ותנא קמא פליג אחכמים ואמר אין מלמדים. והלכה כחכמים: ויהא סותם את הפתח. שימנעו מלשכרו: ו קוצץ. נוטל מעות. ולא יאכל: על ידי עצמו. בשביל עצמו: מפני שיש בהם דעת. וידעי וקא מחלי: ז נטע רבעי. פירות של אילן בשנה הרביעית. שאין נאכלין אלא בירושלים. או פודה אותן ומעלה הדמים לירושלים: נתפרסו עגוליו. עגולי דבלה שנתפרדו ושכר פועלים לחברן. או חביות שנפתחו ושכר פועלים לגופן: הרי אלו לא יאכלו. שכבר נגמר מלאכתם והוקבעו למעשר. והוי מן הטבל: ח שומרי פירות. שומרי גתות ועביות ופירות תלושים אבל שומרי גנות ופרדסי' אין אוכלים לא מהלכות מדינה ולא מן התורה. דשומר לאו כעושה מעשה דמי: מהלכות מדינה. שכבר נהגו כן: נשבע על הכל. על כל האמורות שכתובות בשאר שומרים לפיכך נשבע שכך עלתה לו ופטור: משלם את הכל. גנבה ואבדה ואונסים: נושא שכר וכו'. כולהו נפקא לן מקראי פרשת ואלה המשפטים פרשה ראשונה כי יתן איש אל רעהו וגו' נאמרה בשומר חנם. שכן פטור בו גנבה ואבדה (ל). שניה כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה. נאמרה בשומר שכר. שכן חייב בו גנבה ואבדה. דכתיב בה אם גנב יגנב מעמו ישלם לבעליו. אין לי אלא גנבה. אבדה מנין תלמוד לומר אם

ואלו שאין אוכלין (יג). העושה במחובר לקרקע בשעה שאין גמר מלאכה. ובתלוש מן הקרקע מאחר שנגמרה מלאכתו ובדבר שאין גדולו מן הארץ: ג היה עושה בידיו אבל לא ברגליו. ברגליו אבל לא בידיו. אפי' בכתפו (יד) הרי זה אוכל (טו). רבי יוסי בר"י אומר עד שיעשה בידיו וברגליו: ד היה עושה בתאנים (טז) לא יאכל בענבים (יז). בענבי' לא יאכל בתאנים. אבל מונע את עצמו עד שמגיע למקום היפות ואוכל. וכולן לא אמרו (יח) אלא בשעת מלאכה. אבל משום השב אבדה לבעלים אמרו פועלים אוכלין בהליכתן מאומן לאומן. ובחזירתן מן הגת. ובחמור כשהיא פורקת: ה אוכל פועל קישות אפילו בדינר. וכותבת אפילו בדינר. ר"א בן חסמא אומר לא יאכל פועל יותר על שכרו. וחכמים מתירין (כ). אבל מלמדין את האדם שלא יהא רעבתן ויהא סותם את הפתח בפניו: ו קוצץ אדם על ידי עצמו. על ידי בנו ובתו הגדולים. על ידי עבדו ושפחתו (כא) הגדולים. על ידי אשתו (כב) מפני שיש בהן דעת. אבל אינו קוצץ על ידי בנו ובתו הקטנים. ולא ע"י עבדו ושפחתו הקטנים. ולא ע"י בהמתו מפני שאין בהם דעת (כג): ז השוכר את הפועלי' לעשות בנטע רבעי שלו. הרי אלו לא יאכלו (כד) אם לא הודיען (כה) פודה ומאכילן. נתפרסו (כו) עיגוליו. נתפתחו חביותיו הרי אלו לא יאכלו. אם לא הודיען (כז) מעשר ומאכילן: ח שומרי פירות אוכלין מהלכות מדינה. אבל לא מן התורה. ארבעה שומרין (כח) הן. שומר חנם והשואל. נושא שכר והשוכר. שומר חנם נשבע (כט) על הכל. והשואל משלם את הכל (לא). ונושא שכר. והשוכר. נשבעים

הם. ועתוי"ט: (יג) שאין אוכלין. אפי' מהלכות מדינה. גמרא: (יד) בכתפו. דאינו אלא ידיו ורגליו. רש"י: (טו) אוכל. מ"מ כי תבא בכרם רעך בכל מה דתבית. גמרא. וכ"ל דמפיק ליה מדלא כתיב כי תבא לעבוד בכרם רעך: (טז) בתאנים כו'. שהתחיל בכרם ואכלה מתאנים. ענבים ולא תאנים. ספרי (ויקרא) ועתוי"ט: (יז) לא כו'. ולפי שכח לטעום בשניהן. טור: (יח) לא אמרו. שיאכל אלא בשעה שהוא עוסק במלאכה. ולא שישב לו ויאכל לומר הכי מנעתי אם עצמי עד כאן ולא נתלתי לאכול ועכשיו אשב לי ואוכל: (יט) דבגמרא מקשו בה. כשהיא פורקת משיכא אכלה (כל משאה פורקין בבת אחת והולכין) אימא עד שהיא פורקת ופירשו התוס' דקס"ד שאינה אוכלת אלא כשהיא רואה בפני' כו' קמ"ל ולא קאי אמפני השבת אבידה דמן הדין אוכלת. אלא מלתא באפי נפשה היא. ועתוי"ט: (כ) מתירין. והא דכתיב כנפשך שבנפשך מפ' בגמרא דדרשינן ליה מה נפשך אם חסמת פטור. אף פועל אם חסמת פטור כו'. ותשובי ומכ"מ כנפשך מלמד שאוכל יותר על שכרו. ועתוי"ט: (כא) עבדו כו'. כנענים. המגיד: (כב) קוצץ כו'. ומדשמע. טור. ומש"ה לבניו גדולים ממש. ולא פליגי אשראי כמו במ"ש בפ"ק: (כג) שאין כו'. שהפועל משל שמים הוא אוכל (ולית להו למרייהו זכייה) באכילתן עד שיגיעו לתוך פיו. רש"י גמרא: (כד) לא כו'. ולא אמרינן שהיו פטורים שיפדה אותם כדי שיאכלו הלא מדלא אמרו אדעתא דהכי נחתי כאילו קצץ כן עמהם. נ"י: (כה) אם לא כו'. לא שהתנה עמם לעשות לו מלאכה דגבה"ב אמאי פודה ומאכילן הלא כגון שהשכירן לבצור כרם ולא הודיען שהוא נטע רבעי כו' והוי כמקח טעות. המגיד: (כו) נתפרסו כו'. רישא במחובר וסיפא בתלוש: (כז) אם לא כו'. כגון שא"ל תאכל לדרום. בעיגולין שבוצרין שלא היה מתלם דרישן ועדיין לא נגמרה מלאכתן כו' הה"ע: (כח) ד' שומרין. ודיניהן ג'. גמרא. דשוכר כנושא שכר: (כט) נשבע. שבועה לא פשיעה דבאה כולהו שייכים. טור: (ל) ולפע"ד דהשתא מסיים בשאלה כשטוען שנגנבה ובאו עדים שהוא גנבו כדתנן פ"ט דב"ק ופרשה שניה דמחייב בגניבה לא אתי לידי כשאלה שכשטוען שנגנב. מחוייב בקרן אפי' קרנא בלא כשאלה עדיפא. דהא שואל פטור ואינו משלם אלא קרן. גמ': (לא) הכל. מה שהוזכר בפי'. אבל מתה מחמת מלאכה לא. פי'

נשבעים על השבורה. ועל השבויה. ועל המתה. ומשלמין את האבידה. ואת הגנבה: **ט** זאב אחד אינו אונס שני זאבים אונס. רבי יהודה אומר בשעת משלחת זאבים אף זאב אחד אונס. שני כלבים אינו אונס. ידוע הבבלי * (אומר) משום רבי מאיר ב מרוח אחת אינו אונס. משתי רוחות אונס. הלסטם הרי זה אונס. הארי והדוב והנמר. והברדלס והנחש הרי זה אונס. אימתי. בזמן שבאו מאליהן. אבל אם הוליכן למקום גדודי חיות ולסטים אינו אונס: י מתה כדרכה הרי זה אונס. סגפה ומתה אינו אונס (לד). עלתה לראשי צוקין ונפלה ומתה הרי זה אונס. העלה (לו) לראשי צוקין ונפלה (לז) ומתה אינו אונס. מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה. והשואל להיות פטור מלשלם. נושא שכר והשוכר להיות פטורין משבועה ומלשלם: **יא** כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. וכל תנאי שיש מעשה בתחלתו תנאו בטל. וכל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחלתו תנאו קיים:

פרק ח

השואל את הפרה ושאל בעליה עמה. או שכר בעליה עמה (א). שאל הבעלים או שכרן ולאחר כך שאל את הפרה ומתה פטו'. שנא' (שמות כב) אם בעליו עמו לא ישלם. אבל שאל את הפרה ואח"כ שאל את הבעלים או שכרן ומתה חייב. שנא' (שמות כב) בעליו אין עמו שלם ישלם:

א יבמ' ל"ג ב פ"ס

השואל

גנב יצא מכלל מקום. ועוד קל וחומר ומה גניבה שקרובה לאונס חייב. אבדה שקרובה לפשיעה לכ"ש. והשוכר כיון שאין כל הנאה שלו (לג) דינו כשומר שכר. והשואל. מפורש בפרשה שלישית. וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם: ט זאב אחד אינו אונס. וטעמא שכר והשוכר חייבין עליו דכתיב הטרפה לא ישלם יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם: בשעת משלחת זאבים. כשהיה רעה משולחת קופצת היא על אדם אחד ואין הלכה כר' יהודה. ולא כידוע הבבלי: הלסטם. אף לסטים הרי זה אונס (לג): י סגפה. עינה אותה ברעב. או שהושיבה בקיץ בחמה. ובחורף בצנה: עלתה לראשי צוקין. שתקפתו ועלתה (לה) לראשי הרים גבוהים: מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה. והאי לאו מתנה על מה שכתוב בתורה הוא (לט) שלא שהותר לו אי אפשי להיות שומר לך אלא בכך ושומר לא נעשה לשמירה עד דמשיך לבהמה (לט). והאי כי משך בכך פי' על מנת שאין לו עליו שבועה ולא שעבד נפשיה ליעד בתורת שומרין. אלא למקנת. ולמה שייך יעד: יא כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. כולה מתניתין רבי מאיר היא דסבר המתנה על מה שכתוב בתורה אפי' בדבר שבממון תנאו בטל. ואין הלכה (מ) אלא בדבר שבממון אפי' שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים: כל תנאי שיש בו מעשה מתחלתו. שהקדים מעשה שיש עליו לעשות לתנאי שהוא מדקדק ממנו. כגון הרי מעשה זה שלך אם תעשה דבר פלוני (מא) דלא דמי לתנאי בני גד ובני ראובן אם יעברו ונתתם היינו תנאי קודם למעשה: תנאו בטל. והוי מעשה קיים. ואע"פ שלא קיים בעל התנאי את התנאי: וכל שאפשר לו לקיימו בסופו. והיה תנאי קודם למעשה. תנאו קיים. אבל אי אפשר לו לקיימו. התנאי בטל והמעשה קיים. שאינו אלא כמפליג בדברים שאין בלבו לשום תנאי אלא להקניט בעלמא מכסיק ודוחק את חברו בדברים:

פרק ח **השואל** את הפרה ושאל בעליה עמה. אם היו בעלים של פרה אצל השואל לעשות מלאכתו בין שהיו שאולים אצלו. או שכורים. בין באותה מלאכה של פרה בין לעשות מלאכה אחרת אם מתה פטור: שנא' אם בעליו עמו לא ישלם. והכי משמע אם בעל השור עמו. עם השואל שהוא שאול או שכור לו. לעשות מלאכתו בשעה שהשאיל לו פרתו. לא ישלם: אבל שאל את הפרה וכו'. אם היה עמו בשעת אונסין ולא היה עמו בשעת שאלה חייב דלא הוי שאלה בבעלים לאפטורי אא"כ היה עמו בשעת שאלה: שנא' בעליו אין עמו שלם ישלם. וכיון דאפסיק קרא בבעליו אין עמו בשעת שאלה אע"פ שהיה עמו

בשעת

פי'. ותוספות: (לב) לאפוקי שאלה דמשכחת לה דכל היכא שלא בקיומא בעינן דלא בעי מאוני ובגעל מאתה דלא בעי בפירושה. א"נ בשאילת כלים. גמרא: (לג) ובגמרא למאי ליקום בגברא כלפי גברא. ומוקי לה בלסטים מזוין. ואפי' הרועה מזוין פטור דהאי מסר נפשיה מע"א כן צא להרוג או ליהרג או ליקום ממון. אבל הרועה אין לו למסור נפשו על כך: (לד) אינו כו'. תימא דפשיעה ופשיעה גמורה היא. וי"ל דקמ"ל דאפי' יש לאלום ולומר שמתה גם בשביל דבר אחר אפ"ה חייב דלא הו"ל לסגפה. והרא"ש כ' ואפי' לא מתה מיד דסלקינן שמסגפה התחילה להתקלקל וכ"ה המגיד. וכי עוד דהאי אונס לא"ד דה"ה דהוה פשיעה לענין ש"ש. ותוי"ט: (לה) פירש"י שתקפתו על כרחו ועלתה ולא יכול להחזיק בה שחזקה היתה ממנו וכ"ש דנפילה היתה שתקפתו כו'. ותוי"ט: (לו) העלה. או שעלתה מאליה והוא יכול להחזירה ולא החזירה. הר"מ: (לז) ונפלה. אפ"ה שתקפתו ונפלה. הר"מ: (לח) דעלה מתני' ר"מ היא כדאיתא בגמרא: (לט) דכיון שקנו משיכה בלקוחות כך קנו משיכה בשומרין. ותוי"ט: (מ) ולא אלי לפרושי דמתני' בדבר שאינו של ממון. משום דכל תנאי שיש בו מעשה כו' משמע בעלמא דר"מ אמרה. גמרא. ואפ"ה הר"מ אפי' בתנאי של ממון: (מא) ובין שהיה מעשה שנתן לו קודם התנאי. או לא נתן לו עד אחר התנאי. כל שהקדים אמירת המעשה הרי זה וכו' קודם התנאי התנאי בטל. ותוי"ט:

פרק ח (א) עמה. מדקתני קיימא. ואסיקנא בגמ' עמה ממש גמרא וכו' כ"י ושמעינן דאם אי"ל הרי פרתי ואני משאלים לך. אע"פ שבריהם נשאלים בזה אחם ואפילו הולים בלשונו הפרה תחלה פטור. דאלו היו נשאלים תחלה הבעלים ואח"כ הפרה. ותוי"ט: וגמרא

ב השואל את הפרה שאלה חצי (ג) יום ושכרה חצי יום. שאלה היום ושכרה למחר. שכר אחת ושאל אחת ומתה. המשאיל אומר שאולה מתה. ביום שהיתה שאולה מתה. בשעה שהיתה שאולה מתה. והלה אומר איני יודע חייב. השוכר (י) אומר שכורה מתה. ביום שהיתה שכור' מתה. בשעה שהית' שכורה מתה. והלה אומר איני יודע פטור (יא). זה אומר שאולה וזה אומר שכורה. ישבע השוכר ששכורה מתה. זה אומר איני יודע וזה אומ' איני יודע יחלוקו: ג השואל את הפרה ושלחה לו ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו. או ביד בנו. ביד עבדו. ביד שלוחו של שואל ומתה פטור. אמר לו השואל שלחה לי ביד בני. ביד עבדי ביד שלוחי. או ביד בנך. ביד עבדך. ביד שלוחך. או שאמר לו המשאיל הריני משלחה לך ביד בני. ביד עבדי. ביד שלוחי. או ביד בנך. ביד עבדך ביד שלוחך. ואמר לו השואל שלח. ושלחה ומתה חייב. וכן בשעה שמחזירה:

המחליף

נשבעת שבורה ומיתה (ג) שלא ישלם: ב המשאיל אומר שאולה מתה. ולאו חייב באונסין: איני יודע. שמא שכורה מתה. ופטור אני מן האונסים: חייב. הא מתני' לא אפשר לאוקמה כמשמעה. דהא קיימא לן. מנה לי בידך והלה אומר איני יודע (ד). ישבע שבועת היסת (ה) שאינו יודע ופטור. להכי מוקמינן לה בגמ' כגון שיש עסק שבועה דאורייתא ביניהם כגון (ו) דאמר ליה ג' פרות מסרתי לך. חד יומא (ז) בשאלה ותרי יומא בשכירות ומתו תרווייהו (ח) בעידן שאלה. ואמר ליה שואל. בדא אין בעידן שאלה מתה. והדא לא ידענא. והוה ליה מודה במקצת וחייב שבועה. ומתוך שאינו יכול לישבע משלם. ודמי' להך מנה לי בידך וא"ל האיך חמשין ידענא. וחמשין לא ידענא. הוה ליה מחוייב שבועה. ואינו יכול לישבע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם (ט): ישבע השוכר ששכורה מתה. הא נמי לא אפשר לאוקמה כמשמעה (י) דהא קיי"ל טענו חטים והודה לו בשעורי' פטור. אף מדמי שעורים. והכא נמי מה שהודה לו לא טענו. ומה שטענו לא הודה לו. ומה מקום יש לשבועה זו להכי מוקמינן בגמ' דשבועה זו על ידי גלגול דאמר ליה אשתבע לי שבועת השומרי' שאתה חייב לישבע לי דכדרכה מתה. ומגו דמשתבע דכדרכה מתה משתבע נמי על ידי גלגול דשכור' מתה: יחלוקו. מתניתין סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקים ואינה הלכה (יא) אלא הלכה כחכמים. וישבע (יב) הנתבע שאינו יודע ופטור: ג ביד בנו. המשאיל שלחה לשואל ביד בנו. ועבדו. ושלוחו של משאיל: או ביד בנו ועבדו. ושלוחו של שואל. פטור אם מתה בדרך. והאי שלוחו של שואל. איכא דמוקי לה (בב"ק דף ק"ד) בשכירו ולקיטו שדר בביתו. אבל לא עשאו שליח בעדים. דאי איכא עדים דשליח הוי חייב השואל באונסים משמסרה לו (טו). ואיכא דאמרי אפי' עשאו שליח בעדים אינו מתחייב על ידו באונסים דהכי קאמר ליה אינש מהימנא הוא. אי בעית לאהדורי בידיה שדור: אמר לו השואל שלח לי וכו' ביד עבדך חייב. האי עבדך בעבד עברי קאמר. דאילו עבד כנעני. יד עבד כיד רבו. והוי כאילו לא יצאת מרשות משאיל וכאילו המשאיל עצמו הוליכה לו ופטור השואל אם נאנסה בדרך: וכן בשעה שמחזירה. אם שלח השואל ביד בני ועבדו או שלוחו או ביד בנו ועבדו ושלוחו של משאיל. לא יצאת מרשותו של שואל. עד שתבא ליד המשאיל ואם נאנסה בדרך חייב. אמר לו המשאיל שלחה לי. או שאמר השואל הריני משלחה וכו' ואמר לו המשאיל שלח. ושלחה. ונאנסה

(ג) ובגמרא איפוך אנא משכורה שאלה עדיפא שכן חייב במזונותיה ע"י השאלה ולבסוף שוכרה שעה שוערת. ועתוי"ט: (ג) חצי יום כו'. לא זו אף זו קתני. לא מבעיא שאלה חצי היום כו' דספק גמור דליכא למטעי שהכל ביום אחד ופשיטא דממונא (שבלא טענותיהם יש ספק לב"ד. הר"ן) ולהכי קתני בסיפא נמי אי' כו' יחלוקו. אלא אפילו בשאלה היום ושכרה למחר איכא למימר יחלוקו. ול"נ דברה אחת דספיקא כזה היא אלא אפי' בשתי פרות יחלוקו. תוי'. וכלומר דאף בזו איכא ספיקא לב"ד: (ד) אם הלויתני והכא נמי הוה כאינו יודע אם נתחייבתי לך דלא נשתנית בכלי השואל לאונסים עד שעת האונס. ועתוי"ט: (ה) ולא מדין המשנה: (ו) ועי' גלגול ליכא לאוקמיה כדמוקי לבבא דזה אומר שאולה כו' ישבע כו' דיי"ל דהא גלגול שבועה מסוטה ילפינן. ולפיכך אין מגלגלין אלא ע"י טענת ברי שלא זינתה שאם היתה מסופקת לא היתה שותה. תוי' ועתוי"ט: (ז) אבל שאל אחת ושכר אחת מוקמינן בג' פרות ומתו ב'. בהדא מודה שאולה היתה וחייב בדמיה והיא מחייבתו שבועה על השניה: (ח) דאי אדא קיימא הו"ל הילך: (ט) דרשינן לה בפ"ז דשבועות מ"ו מקרא:

(י) השוכר. משום דאמר שכורה מתה ובעי למפטר מדין שאלה קרי ליה שוכר. אע"ג דמתניתין מתחלת השואל כו': (יא) פטור. אפי' משבועה מדלא קתני ישבע כמו בסיפא. וטעמא דמלתא משום דמשאיל טוען שמא. ול"ד לשבועת השומרים והשותפים שתקנו עליהם שבועה אע"ג דטענו שמא. משום דמורו אנפשייהו היתרא. מש"ה תקנו רבנן שבועה עלייהו. אבל בהא מלתא לא שייכא בה הוראה. דמידע ידע אי שאולה אי שכורה. ר"י. וא"ת וישבע ע"י גלגול וי"ל שאין מגלגלין שבועה בטענת שמא של הנשבע אלא במקום שיש רגלים לדבר. ועתוי"ט: (יב) פרש"י ור"י דלמאי דמוקמינן למתני' בשיש עסק שבועה כו' ה"נ מוקמינן לה כגון שטענו ב' פרות שאולות והודה בא' שמתה בשאילה וכפר אחת דהשתא ישבע שפיר משום מודה מקצת. וי"ל דמשום דפי' דע"י גלגול הוא קרוב למשמעות המשנה להכי מפי' הר"מ והר"ב ע"י גלגול. ועתוי"ט: (יג) והא דקיים לן הכא כסומכוס משום דבעי למתני כולהו דיני. חייב ופטור. וישבע ויחלוקו. ולא משכחת ליה חלוקה אלא אליבא דסומכוס. ר"י: (יד) נראה שדעתו כדעת הר"מ בפי' שכי ישבע היסת (דאי ר"ל ע"י גלגול. הו"ל לפי' אלא. ודאי דאין כאן גלגול ממעם שכתב לעיל) ול"נ דבפי"ו מ"ז כתבו דבאיני יודע אם הלויתני פטור אף לצאת ידי שמים והיינו דבוסים וכמ"ש לעיל והר"ס בחבורו נראה מאמר בו. ועתוי"ט: (טו) נראה דלהכי בעי עדים בשיש הכחשה. אבל כשהלה מודה שעשאו שליח סגי ושלוחו הוא דלא ליבעי

ליבעי שטרי אלא לשקרי. ומשוי"ט: (טז) זכה מי'. הכא כמי נמצא אומר דמי עבד גדול כו' כדפי' הר"ב לקמן ואם כני ידענא וכו' לא ידענא ומפרק מ"י ג' ישל לשבע משלם. ועמוי"ט: (יז) נפשי לך דמים לקנות עבד גדול. רש"י. והקשו בסוף דא"כ הל"ל שלים ומשלם. אלא י"ל דמיירי כגון שא"ל המוכר בפני עדים (דאי בלא עדי' ליכא דרלא דממונא ואין לומר יחלוקו) עבד גדול שמכיר לך נכיה דיכרין ועבד קטן נכי' דיכרין. ולא ידעינן מה קיבל מלוקח. ועמוי"ט: (יח) ובגמרא פריך הו דהא הילך הוא וליכא מודה במקצת: (יט) רביעית. וכ"ש יותר: (כ) יחלוקו. פלי' היא לפי שההגלאה לשניהם ביחד. הר"מ: (כא) דאע"פ דהגוסין מלילין אותן מן הערלה מ"מ אינם יכולין לגדל פירות שמהן. המגיד: (כב) ובגמרא ולימא ליה אי אם נטעת בתוך ג' לא הוה אכלת השתא קא אכלת פלגא בהדאי משום דא"ל אי אנא נטעי הוי קייני. ורעגנא שמוסייהו פילקא וירקא: (כג) בגמרא תנא אמר הלה זיתי אני נוטל אין שומעין לו מ"ט משום ישוב א"י וישלם בעל הקרקע דמי הזיתים דמי נטיעות ולא דמי עלים. טוי'. ועתוי"ט: (כד) יחלוקו. אפי' בפחות מרביעית לסאה יחלוקו ומיירי כגון שהלה בעל השדה לקיימן שאם שאלו ולא היה רוצה. היה אומר ליה שקול איזנך בין בתוך ג' בין לאחר ג'. כי במה זכה בעל האילן לקיימו בשדה חבירו. רש"י: (כה) לכך וכך אם לאחר לו לשנה שלא קבע לו זמן קבוע. ב"י: (כו) י"ב חודש. שהמני מקיף הקפות למכירין ושוהין מלשלם לו ימים רבים. וכשמגלגלין לו משוי' בלא על פתח השכונה שהקיפו שם. ואם הלך למקום אחר אינן יודעין אנה ימלאוהו רש"י וכ' ב"י דה"ה המוכר ג"כ צריך להודיע. ועתוי"ט: (כז) אומן. והם עיקר גדול בימינה שנמים

ד המחליף פרה בחמור וילדה. וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר עד שלא מכרתי. וזה אומר משלקחתי. יחלוקו. היו לו שני עבדים, אחד גדול ואחד קטן. וכן שתי שדות אחת גדולה ואחת קטנה. הלוקח אומר גדולה לקחתי. והלה אומר איני יודע. זכה בגדול (יז). המוכר אומר קטן מכרתי. והלה אומר איני יודע. אין לו אלא קטן. זה אומר גדול וזה אומר קטן. ישבע המוכר שהקטן מכר. זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע. יחלוקו: ה המוכר זיתיו לעצים ועשו פחות מרביעית לסאה הרי אלו של בעל הזיתים עשו רביעית (יט) לסאה זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו (כ). שטף נהר זיתיו ונתנם לתוך שדה חברו זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו (כד): ו המשכיר בית לחבירו בימות הגשמים. אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח. בימות החמה ל' יום. ובכרכים אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים שנים עשר חדש. ובחנויות אחד עיירות ואחד כרכים שנים עשר חדש (כו). רבן שמעון בן גמליאל אומר חנות של נחתומים ושל צבעים שלש שנים: ז המשכיר בית לחבירו המשכיר חייב בדלת בנגר במנעול ובכל דבר שמעשה אומן (כז). אבל דבר שאינו מעשה אומן השוכר עושהו

ונלכשה בדרך פטור. ומתני' דוקא כשנשבירה בתוך ימי שאלתה שהוא חייב באונסיה אבל אם החזירה לאחר ימי שאלתה. דין שומר שכר יש לו הואיל ונהנה מהנאה ולא דין שואל. ואם שלחה ביד בנו ועבדו או שלוחו. בין שלו בין של משאיל ונלכשה בדרך פטור: ד המוכר שפחתו וילדה. דעבד כנעני נקנה בכסף. וכשנתן המעות נקנית לו השפחה בכל מקום שהיא. ואין ידוע אם עד שלא ילדה נתן הכסף: והשוכר שלו. או לאחר שילדה והולד של בעלים אבל פרה אינה נקנית בכסף אלא במשיכה. וכיון דמשך מידע ידע אי ילדה כבר. אי לא ילדה. להכי אצטריך למתני המחליף דע"י חליפין כיון שמשך האחד נקנה האחר בכ"מ שהוא. לפיכך אין ידוע אם ילדה אם לא ילדה: יחלוקו. ומתניתין סומכוס היא ולית הלכתא כוותיה: זה אומר גדול וזה אומר קטן. זה אומר דמי עבד גדול (יח). וזה אומר דמי עבד קטן דאילו עבד ממש. הא קיימא לן דאין נשבעין על העבדים. ועוד מה שטענו לא הודה לו. ומה שהודה לו לא טענו. ולא היה כאן מקום לשבועה (יח): ה המוכר זיתיו לעצים. שיקוץ אותם לשרפה. והשהה אותן בקרקע: ועשו. זיתים רעים שאין בסאה שלהם רביעית שמן: הרי אלו של בעל הזיתים. דבפחות מרביעית לא קפדי אינשי. ורביעית שאמרו חוץ מן השולחה שהוא מוליא במסיקתן ובכירתן. ומתניתין כשמכר זיתיו על מנת לקוץ אותם. אבל אם אמר לו לקוץ מיד אפי' פחות מרביעית לבעל הקרקע. ואם אמר לקוץ לכשתרלה אפי' יותר מרביעית לבעל הזיתים: וזה אומר ארצי גדלה יחלוקו. בגמ' מוקי לה כגון ששטף נהר הזיתים עם גושיהן. דהיינו עם הקרקע שסביבותיהן שהן יכולין לחיות על ידו ומשום הכי הם פטורי' מערלה וכל ג' שני הראשונות הוא דיחלוקו. דאף ע"ג דקרקע של זה מגדלן (כא) מ"מ אי לאו גושיהן לא הוה מלי אכיל מנייהו (כב) משום ערלה. אבל לאחר שלש שנים הכל לבעל הקרקע (כג) דאמר ליה אי אנא נטעי לאחר שלש מי לא הוה אכילנא: ו המשכיר בית לחבירו. סתם (כה): בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח בימות החמה שלשי' יום. כלו' אם בא להוציאו קודם הפסח צריך שיודיענו שלשים יום מימות החמה. דהיינו שצ"ע בחלול שמשם שלשים יום עד החג. שהוא התחלת ימות הגשמים. ואם לא הודיעו מע"ג בחלול אינו יכול להוציאו עד הפסח. ומיניה שמעינן שהמשכיר בית סתם בימות החמה צריך להודיעו שלשים יום קודם שיוליאנו: ובכרכים. שהכל נמשכים שם לגור. והבתים אין מצויין לשכור צריך להודיעו י"ב חודש קודם יציאתו. בין בימות החמה. בין בימות הגשמים. וכשם שהמשכיר צריך להודיע. כך שוכר צריך להודיע בעיירות שלשים יום ובכרכים שנים עשר חדש. ואם לא הודיעו אינו יכול לצאת אלא נותן לו שכרו: של נחתומים ושל צבעים שלש שנים. מפני שהקיפן מרובה לזמן ארוך. והל' כרבן שמעון בן גמליאל: ז ובנגר. שנועלין בו את הדלת ותופסים אותו בקורת המשקופה:

האל

עושהו. הזבל של בעל הבית ואין לשוכר אלא היוצא מן התנור ומן הכירים (כט) בלבד:
ח המשכיר בית לחבירו לשנה. נתעברה השנה נתעברה לשוכר. השכיר לו לחדשי' (ל) נתעברה השנה נתעברה למשכיר. מעשה בציפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהב לשנה מדינר זהב לחדש ובא מעשה לפני רשב"ג ולפני רבי יוסי ואמרו יחלקו את חדש העבור:
ט המשכיר בית לחבירו ונפל חייב להעמיד לו בית (לג). היה קטן לא יעשנו גדול. גדול לא יעשנו קטן. אחד לא יעשנו שנים. שנים לא יעשנו אחד. לא יפחות מהחלונות ולא יוסיף עליהן אלא מדעת שניהם:

פרק ט המקבל שדה מחבירו. מקום שנהגו לקצור יקצור לעקור יעקור (א) לחרוש אחריו יחרוש (ב). הכל כמנהג המדינה (ג). כשם שחולקין (ד) בתבואה כך חולקין בתבן ובקש (ה). כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות ובקנים. ושניהם מספקין את הקנים:
ב המקבל שדה מחבירו והיא בית השלחין או בית האילן. יבש המעין. ונקצץ האילן אינו מנכה לו מן חכורו. אם

הזבל של בעל הבית. וכגון שמעשי זבל מתורי דלאו מעלמא (כח). דאי מתורי דשוכר. הזבל של השוכר: היוצא מן התנור. אפר ונעשה זבל: ח נתעברה לשוכר. לא יתנה לו שכר חדש שנתעבר בכלל שנה: מעשה בצפורי. בגמרא פריך מעשה לסתור דהא קיימא תנא או כולה לשוכר או כולה למשכיר. ומייתי מעשה דיחלוקו. ומשני חסורי מחסרא והכי קתני. ואם אמר לו בי"ב זהובים לשנה מדינר זהב לחודש יחלוקו דלא ידעינן אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון (לא). ומעשה נמי וכו' ואין הלכה כר' שמעון בן גמליאל ור' יוסי אלא הלך אחר תפוס שבלשונו. דקרקע בחזקת מרה קיימא לפיכך שלו למשכיר בין שהיה לשון ראשון בין שהיה לשון אחרון תפוס (לב): ט חייב להעמיד לו בית. [לימי שכירותו]: היה גדול לא יעשנו קטן וכו'. והוא דשכרה לו בית. ואמר לו בית כזה אני משכיר לך (לד) אבל העמידו על גבי. ואמר לו בית זה אני משכיר לך ונפל. הלך לו (לה) לבטלו (לו) ואם אמר לו בית סתם יעמיד לו מקום שיקרא בית. בין גדול בין קטן:

פ"ט המקבל שדה. באריסות למחצה. לשליש ולרביע. או בחכירות כך וכך כורין לשנה: לחרוש אחריו. אחר הקצירה או העקירה. כדי להפוך שרשים של עשבים רעים שלא יתותו: ובקני'. המעמידים את הגפנים: ושניהם מספקים את הקנים. מה טעם אמר. מה טעם חולקים בקנים לפי ששניהם מספקים את הקנים המחדשים בכל שנה: ב בית השלחין, קרקע יבשה שאין די לה מי גשמים: או בית האילן. ובשביל האילן היא שניכה על אחרים. שנוטל חלק בפירות בלא טורח: יבש המעין. שנה (ו). שממנו משקין אותה: מן חכורו. אם קבלה בחכירות כך וכך כורין לשנה (ז). דמעיקרא לא גלי דעתיה דמשום מעין או אילן עשי לה

הכספים והחלונות. תוי"ט: (כח) ואתא גללים לאפקועי לאפקירינהו בעלים וקניא ליה חצירו. ו אילו קדם השוכר והגביהן לא זכה בהן אלא השכיר החצר. רש"י. והר"ע כי לפי' השכיר החצר נ"ב. ועתוי"ט: (כט) השמר כו'. איירי בתנור וכירה העומדים בחצר ושכורים לו לבשל בהם ורשמעינן כיון שאסורים לו לפי' ליה בלא אחרים לבשל ולאפות בהם האפר של השוכר. עי'. אבל להר"ע נ"ל דהאפר ואבל דין אחר להם ושל אחרי' דמשכיר הם והא דקתני תנור משום דקתם תנור אין רגי' אם לבשל בו אלא השוכר בלבד ודלא כמ"ש הכמ"ל והסמ"ע סימן שי"ב לדעתו. ועתוי"ט: (ל) לחדשים. הך נבא שיטה אלא דמתני' דיוקי קתני. צ"ש ועתוי"ט: (לא) הקשה הרי דהא בספסים ד"ה ס"ל ר"י אף בגמר דבריו אדם נתפס. ועוד דנפ"ה דמגוכח ס"ל ר"י תפוס לי שניהם. ופי' דהכא מספקא ליה אי אפשר לומר דעת שניהם שהרי סותרים זה את זה. אבל בתמורה דאינם סותרים ס"ל תפוס לי שניהם. ובפסקים ובנזיר פ"ב דמפרש דברי קאמר דבגמר דבריו נתפס: (לב) לא איירי אלא בלשונות הסותרים זה לזה (דחייבינן דלאח שזר וניחס ותולה בג' הא') אבל אינם סותרים זה לזה כ"ע אחרון עיקר. ר"י בשם הריטב"א: (לג) להעמיד כו'. לימי שכירתו רש"י. ועעמא דנכסיו נשתעבדו לו בחזקת שהחזיק זה בבית חמיו דאמור במ"ג פ"ח. פיר: (לד) דאי דא"ל בהדיא בית שאדם אוכו כך וכך אמי לגימרא. אבל כשאמר בית כזה קמ"ל שאינו יכול לומר לא היה עכין דבבי' אלא שיהיה קרוב לנהר ולשוק או למרחץ כזה. אלא חייב להעמיד לו כמדתו וכלורתו. דאיכא דקפיד בקטן ואיכא דקפיד בגדול: (לה) ולא דמי לאומר זה ומת שאם יש בדעתו ליקח יקח. משום דבאמור בשמם לזבני קאי וליקח אחר משא"כ בבית כשנפל שאין דרך למוכרו. תי' (דף ע"ש ד"ה ואם) ר"י. ועתוי"ט: (לו) עתוי"ט דכמונם ת"נ בהר"ב דהה"נ הכא:

פרק ט (א) לקצור כו'. דלשניהם יש קפידא דאם המקבל רוצה לעקור במקום שנהגו לקצור. יכול בעל הקרקע לומר בעינא דתזדבל ארעאי מהקש שישאר בו אחר הקציר. ואם בעל הקרקע רוצה לעקור יאמר המקבל לא ניחא דאטרח שהקצירה ממה. וכשנהגו לעקור והמקבל רוצה לקצור. יאמר בעל הקרקע בעינא דתינקר ארעאי. ואם בעל הקרקע רוצה לקצור. יאמר המקבל בעינא לקושש הקש לבהמותי. גמרא ועתוי"ט: (ב) יחרוש. פשיטא. ל"ל באתרא דלא מנכשי. ואז"ל איהו נכיש. מה"ד מלי א"ל האי דנכישנא אדעתא דלא כרבינא ליה. קמ"ל דאבעי ליה לפרושי ליה. גמרא: (ג) הכל כו'. לאתויי הא דס"ל מקום שנהגו להשכיר אילנות על גבי קרקע. שיטול האריס חלקו בפירות האילן. לע"פ שאינו טורח בהן שאינן צריכין לעבודה משכירין. כלומר מפאתא הם מושכרין. וקמ"ל דאף ע"ג דכ"ע נותנים קרקע לאריס ע"ש שיקחו הן שליש ואריס ב' חלקים ואז"ל איהו ויהיב ברבעא מה"ד דא"ל האי דגלגלא לך אדעתא דלא יהיבנא לך באילנות. קמ"ל דאבעי ליה לפרושי ליה. גמרא: (ד) כשם כו'. ליתא אלא בקבלנות. דאי בחכירות. לא שייכא חלוקה. רש"י: (ה) בתבן ובקש. פירש שנקלין עם השבולת קרוי תבן. והנשאר בארץ קרוי קש. (ועפמ"ז דכלים). ועתוי"ט: (ו) כלומר בנמשך בה מן הנהר הגדול ואינו יבש הנהר הגדול הוי מכת מדינה דמנכין מחכורו כדתנן במ"ו. גמ': (ז) רש"י ומשום דמתני' שכתוב שאן נקבי לשר

בו

אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זה או שדה בית האילן זה. יבש המעין ונקצץ האילן מנכה לו מן חכורו: ג המקבל שדה מחבירו והובירה שמין אותה כמה ראויה לעשות ונותן לו. שכך כותב לו (י) אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא: ד המקבל שדה מחבירו ולא רצה לנכש (יא) ואומר לו מה אכפת לך הואיל ואני נותן לך חכורך (יב) אין שומעין לו. מפני שיכול לומר לו למחר אתה יוצא ממנה ומעלה לפני עשבים (יג): ה המקבל שדה מחבירו ולא עשת' אם יש בה כדי להעמיד כרי חייב לטפל בה (טו). א"ר יהודה מה קצבה בכרי אלא אם יש בו כדי נפילה: ו המקבל שדה מחבירו ואכל' חגב או נשדפ' (יח) אם מכת מדינה היא מנכה (יט) לו מן חכורו. אם אינו מכת מדינה אין מנכה לו מן חכורו. רבי יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מחכורו: ז המקבל שדה מחברו בעשרה כור חטים לשנה (כ) ולקתה נותן לו מתוכה. היו חטיה יפות. לא יאמר לו הריני לוקח מן השוק אלא נותן לו מתוכה: ח המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים לא יזרענה חטים חטים יזרענה שעורים. רבן שמעון בן גמליאל אוסר א(תבואה לא יזרענה קטנית (כג). קטנית יזרענה תבואה) ב. רבן שמעון בן גמליאל אומר: ט המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות לא יזרענה פשתן ואין

א גמרא ורא"ש ב יכוי' נ"א בהסך

לא בשכירותיה: חבור לי בית השלחין זה. גלי דעתיה דבשביל שהיא בית השלחין טפי לה ושכרה ממנו (ס): ג המקבל שדה. למחצה לשליש ולרביע (ע): והובירה. שלא טרח בה. ולא זרעה: אם אוביר. אעשנה בורה: ולא אעביד. ולא אעשה בה פעולה הראויה לה: אשלם במיטבא. כפי מה שהיתה ראויה לעשות אם היתה מכוסה תבואה כראוי: ד ולא רצה לנכש. לנקות התבואה מעשבים רעים. שמתישים את הקרקע ומעכבין התבואה מלעלות: מה אכפת לך. אם יפסד חלקי שהעשבים מכחישין השבלים אתן לך שכירות כך וכך כורין שפסקתי עמך: ה המקבל שדה מחברו. למחצה. לשליש. ולרביע. כאריס (יד): ולא עשתה. תבואה אלא מעט. ובא לו האריס למשוך מלהתעסק בה עוד שאין בה כדי טרחו: אם יש בה כדי. לעשות מתבואתה כרי. שיש בו כדי לכנוס הרחת שזורים בה התבואה והוא קרוב לסאתים חייב לטפל בה בעל כרחו: מה קצבה בכרי. אין קצבה א' ראיה שתהיה שדה גדולה בשיעור כרי. ושדה קטנה בשיעור כרי. ואינה דומה טפולה של שדה גדולה לטפולה של שדה קטנה: אלא אם יש בו כדי נפילה. כלומר כשעור מה שזרע בה (פ) חייב לטפל בה ואין הלכה כרבי יהודה: ו המקבל שדה. בחכירות כך וכך כורין (צ): מכת מדינה. שאכלה חגב. או נשדפו רוב שדות של אותה מדינה א' אותה בקעה: אינו מנכה. דאמר לו מזלך גרם בין כך ובין כך. אפי' היא מכת מדינה אינו מנכה שעל המעות לא גזרה גזירה: ז ולקתה. שהיו החטים שדופות: נותן לו. עשרה כורים שפסק עמו מחטים שדופות הללו. ולא מצי האיך למימר ליה חטים יפות קא בעינא מינך: ח המקבל שדה מחבירו לזרע שעורים. בחכירות כך וכך שעורים או חטים או מעות (כס): לא יזרענה חטים. שהחטים מכחישות הקרקע. (יותר) מן השעורים: רשב"ג אוסר. שקשה לקרקע כשזורעים אותה שנה ממין זה. ושנה ממין אחר (כג). ולענין פסק הלכה. הכל לפי הקרקע ולפי המקום. אם התנה עמו בדבר שמכחיש הקרקע מעט. אינו יכול לשנות ולזרוע דבר שמכחיש הרבה. ולפסכ[?] פרי: ט לשנים מועטות. פחות משבע שנים: לא יזרענה פשתן. שזרע פשתן מכחיש בארץ הרבה (מ

[illegible]

בהדי בקבלה בחכירות. אבל בשדיא איתא בגמרא דמשני לא בין בחכירות בין בקבלנות. ועיין תוספות יום טוב: (ס) לי רש"י. וליתא דגמרא הכי הוא מדאמר זה. מכלל דקאי בבורים עסקינן. בית השלחין למה לי למימר דקאמר בית השלחין כדקיימא השתא. משמע דליתא יתירא דבית השלחין דייק ובר"ף ובר"מ דמזה דייק: (ע) אבל בחכירו' לא שייך. דמאי שמין איכא שכירתו יהן. רש"י: (י) שכך כו'. דאל"ב פטור. וכלומר שכך רגילים לכתוב ולפיכך אע"פ שלא כתב כמו שכתב דמי דלאו דוקא שכתב שפיעא שיש לו לקיים כמו שהתנה דהא לא גזים אלא אשלם במיטבא התנה. הר"ב: (יא) ולא כו'. ופי' במקום שאין שם מנהג ידוע שלא לנכש. אבל אם נהגו שלא לנכש הכל הולך אחר המנהג: (יב) מתן כו'. והא ליתא אלא בחכירותא דאי בקבלנות פשיטא מאי א"ל מאי אכפת לך. רש"י: (יג) ומעלה כו'. כלומר אפילו א"ל באחרונה אני חורש אותה אלי א"ל שמעלה לפני עשבין ע"י הזרע שנופל מהן לארץ וילחמו לשנה הבאה. ולאו לא מועיל חרישה. גמרא: (יד) דאי בחכירותא מה לו לבעל השדה אם ישדל לו. סוף סוף חכורו הוא נותן לו. רש"י: (טו) חייב כו'. מפי' בברייתא שכך כותב לו. אנא איקום ואכור ואזרע כו' ואוקים כריא קדמך וכ"ל דלהכי לא תני ליה הכא דידן לאשמעינן דאפי' לא כתב וכמ"ש לעיל (אות י): (טז) וכפילה פרש"י ארע שמפזרין במפולת יד: (יז) ואי בקבלנות. מאי מנכה איכא מה שימלאו יחלוקו. רש"י: (יח) נשדפה. לשון שדפון: (יט) מנכה. הכל לפי הפסד שהפסידו. הר"ב. וכ"ל דאזלינן בתר שדה שלו בין להקל בין להחמיר אם אין לקוי [?]רוב שדות כולן שוות. תוי"ט: (כ) בעשרה כו'. דאי בקבלנו' פשיטא. דכל א' זוכה ומשתייב בחלקו. רש"י: (כא) דאי בקבלנות הא אמרינן תכסוס ארעא ולא תכסוס מרה. והרי הוא נהנה בשנוי של זה. רש"י מפני שהשבח יהיה מעשה בכיסו והוא טוב לו משישאר אותו שבח עצמו בקרקע כ"י. והמגיד בשם הרמב"ן כי דאדרבה בקבלנות לא ישנה שיכול לומר בזו אני רוצה. ועתוי"ט: (כב) ה"נ פסק עמו שאין שמא הוא זרעה חטין בשנה שעברה. ואם יזרענה זה שעורין. נמצא זו מקלקלה. רש"י: (כג) לא כו'. פירש"י שהקטנית מכחשת הקרקע יותר מן התבואה. עתוי"ט: (כד) והא לא מוקמא אלא בחכירות. דאי בקבלנות מאי דבעי לזרע שהרי הבעלים חולקים בו. רש"י. כלומר ולכחוש ארעא ולא לכחוש מרה. כ"י. והרמב"ן חולק כדלעיל (אות כא). ועתוי"ט:

ואין לו בקורת שקמה. קבלה הימנו לשבע שנים. שנה ראשונה יזרענה פשתן ויש לו בקורת שקמה: **י** המקבל שדה מחברו לשבוע אחת בשבע מאות זוז. השביעית מן המנין. קבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זוז אין השביעית מן המנין (כו): **יא** שכיר יום גובה כל הלילה. שכיר לילה גובה כל היום. שכיר שעות גובה [א](כל הלילה וכל היום) [ב]שכיר שבת שכיר חדש. שכיר שנה. שכיר שבוע יצא ביום גובה כל היום. יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום: **יב** אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים יש בו משום ביומו תתן שכרו (כט) ויש בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר. אימתי בזמן שתבעו. לא תבעו אינו עובר עליו. המחהו אצל הגוני או אצל שולחני אינו עובר עליו. שכיר בזמנו נשבע ונוטל. עבר זמנו אינו נשבע ונוטל. אם יש עדים (לג) שתבעו [ג](בזמנו) הרי זה נשבע ונוטל. גר תושב יש בו משום ביומו תתן שכרו ואין בו משום לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר: **יג** המלוה את חבירו. לא ימשכננו אלא בב"ד ולא יכנס לביתו ליטול משכונו. שנאמר בחוץ

[א] גמ' ורי"ף ורא"ש [ב] נ"א בהפך [ג] גמ'

ושרשיו נפחרים בקרקע עד שבע שנים: ואין לו בקורות שקמה. עץ תאנה של יער הוא וקוצצים ענפיו לקורות הבנין. והם חוזרים וגדלים. ופחות משבע שנים אינן נעשות קורות. הלכך קבלה לפחות משבע שנים. לא יקוץ קורות שבה. דלאו אדעתא דקורות נסית. דבשנים מועטות אינם חוזרים לקורות. אבל קבלה לשבע שנים. שנה ראשונה זורעה פשתן. וקוצץ שקמה שבה (כה): **יא** שכיר יום גובה כל הלילה. שלאחריו שנאמר (ויקרא יט) לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר. ואי אפשר לומר שבשכיר לילה מדבר שהרי אין שכירו' משתלמת אלא בסופה. דכתיב (שם כה) כשכיר שנה בשנה. ודרשינן מינה שכירות של שנה משתלמת בתחלת שנה אחרת. אלמא לא משתעבד ליה לשכיר יום עד שקיעת החמה. וכי כתיב לא תבא עליו השמש (דברים כד) בשכיר לילה מוקי שמשתעבד לו לבקר משכלה שכירותו. וכן לא תלין נמי לא מוקמינן בשכיר לילה דהא לא משתעבד ליה עד הבקר: שכיר שעות גובה כל היום וכל הלילה. הכי קאמר שכיר שעות דיום גובה כל היום. שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה: שכיר שבוע. שמטה: יצא ביום. שכלתה שכירתו בבקר. או ביום גובה כל היום. וכיון ששקעה חמה עובר עליו: יצא בלילה. שכלתה שכירתו בלילה: גובה כל הלילה וכל היום. דכיון דמשכה פעולתו משתמש ה"ל שכיר לילה. ואינו עובר עליו בבקר (כח) עד לאחרת בשקיעת החמה: **יב** אחד שכר בהמה. ואחד שכר כלים. דכתיב לא תלין פעולת שכיר אתך. כל שפעולתו אתך. ואפי' בהמה וכלים: לא תבעו אינו עובר עליו. דכתיב אתך לדעתך ולא מדעתו: המחהו. נתקו (ל) מאצלו והעמידו אצל חנוני ואמר לו תן לפועל זה בדינר פירות ואני אשלם. או אמר לשלחני תן לו בדינר מעות: אינו עובר עליו. דכתיב אתך ולא שהמחהו אצל חנוני: שכיר בזמנו נשבע ונוטל. משום דבעל הבית טרוד בפועליו (לא) ולפעמים סבור שנתן והוא לא נתן. שקלוה לשבועה מבעל הבית (לב) ושדיוה אשכיר: שלא בזמנו. אע"ג דבעל הבית טרוד בפועליו כי מטא זמן מיזבא רמי אנפשיה ומדכר. ולא חשיד בעל הבית שהוא עובר על לא תלין: גר תושב. שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ואוכל נבלות אין בו משום לא תלין. דכתיב בריישא דקרא רעך רעך ולא גר תושב: **יג** המלוה את חברו. והגיע זמן ולא פרעו: לא ימשכננו. ליקח ממנו משכון בעל כרחו ואפי' בשוק (לד) אלא ע"י שליח בית דין. שיקח ממנו בכחות ב"ד: ולא יכנס לביתו. שליח ב"ד (לה) לא יכנס לביתו. וכל שכן בעל חוב עצמו (לו):

סה

(כה) רש"י ור"ל הטור קוצץ קורת שקמה בין אם יחזור לקורה בסוף שבע ומתקבלת בין אם יחזור לקורה בעוד שלישית או רביעית קבלה כשישלימו לה שבע. שהרי יגדל לכשילך. עד שיחזור לכמו שהיתה כשירד לסוכה: (כו) מן המנין. כלומר שחייב ליתן לו שבע מאות. ולא ע"פ שאין בנה שביעית שהיא לשאר שנים לפירות. מ"מ שבוע קאמר. ולא שלם השכר לגבי השנים כמו בסיפא. ר"י: (כז) לי רש"י שמפסיק דקאי אבריישא דקיימא בשכיר לילה שגובה כל היום שנאמר ביומו תתן שכרו. כלומר וקיימא לא שנא וגו' ומסס רש"י בלא שנא דקיים: (כח) דמאי של יום משל לילה. משום דאין לילה הולך אחר היום. והיום הולך אחר הלילה כששכירתו נמשך בלילה. ולא דמי לשכיר יום דאתמול שהיום גובה אלא כל הלילה. ויהך סיפא אתא לר"ש וס"ל ס"ב בשכיר שעות דרישא. ורישא אתאן כר"י ולדידן קתני (וכמו שפי' הר"ב) וה"ל תני הכי בסיפא. ול"ע על הר"ב והר"ע דהו"ל לפרש כ"ז ודהסיפא איכה הלי ועוד דלא סקדי רישא לסיפא. ועתוי"ט: (כט) ביומו. כלומר ומשום כולי קרא דביומו. דהיינו בית עשה דשתן. ול"ס דלא שנא וגו': (ל) ונ"ל שהוא מלי ומשה על כתף יש כנרס דפי' מפני שענים הגיע: (לא) גמרא ולאו דוקא פועליו דאפי' אין לו אלא פועל זה דינא הכי. אלא טריד בעסקיו קאמרינן. כ"י: (לב) פי' אם מודה מקצת הוא דחייב שבועה מדאורייתא. ואפי' הכא דהספר ככל עפי הו"ל לחיובי לבעה"ב שעליו לשלם. שהרי אם מו"ע הוא כשבע. ולפי שהיתה ראויה להיות על בעה"ב קאמר דשקלוה. מר': (לג) עדים כר'. בגמרא והא קא שבע ליה קמן ומפיק דיש עדים שתבעו כל זמנו ופי' הרא"ש כגון שכיר יום בסוף הלילה ושכיר לילה בסוף היום ושכיר ולשלם כר' וכי שכיר משהה שכרו כ"כ זמן ארוך ומפיק אינו נשבע ונוטל אלא לאמר בלבד כנגד אותו יום של תביעה אבל מכאן ואילך שמע"ה: (לד) ואומר ר"י דמדרבנן היא כדאמרינן בגמרא. תו' ור"י. והסמ"ע כי דהר"מ והטור ס"ל דגם הסוכה עובר אפילו בשוק. עמרי"ם: (לה) דסריא ממשמע שנאמר בחוץ תעמוד וגו' איני יודע שהאיש אשר אתה נשה בו יוציא. אלא מה ת"ל והאיש לרבות שליח ב"ד: (לו) וסיפא ואם לא ימצא בידו האיך יכפוהו לפרוע חובו. וכ"מ מפ' דלא מיירי במשכנו לפרעון אלא שרוצה להיות בטוח במעותיו (כ"ל כמ"ש אום וי' ודריק. ב"ד) אבל כשרוצה ליפרע

(דברים כד) בחוץ תעמוד. היו לו ב' כלים נוטל אחד. ומניח אחד (לז). ומחזיר את הכר בלילה. ואת המחרישה (לח) ביום. ואם מת אינו מחזיר (לט) ליורשיו. רבי שמעון בן גמליאל אומר אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום. ומשלשים יום ולהלן. מוכרן בב"ד. אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה שנאמר (שם) ולא תחבול (מא) בגד אלמנה. החובל (מב) את הריחים (מג). עובר א בלא תעשה וחייב משום שני כלים (מד) שנאמר (דברים כד) לא יחבול רחים ורכב (מה). ולא רחים ורכב בלבד אמרו (מו). אלא כל דבר שעושין בו אוכל נפש. שנאמר (שם) כי נפש הוא חובל:

פרק י הבית והעליה של שנים שנפלו. שניהם חולקי' בעצי' ובאבנים ובעפר (ב). ורואים אלו אבנים הראויות להשתבר (ג). אם היה אחד מהן מכיר מקצת אבניו נוטלן ועולות לו מן החשבון (ה):

ב הבית והעליה של שנים נפחתה (ז) העליה. ואין בעל הבית רוצה לתקן. הרי בעל העליה. יורד ודר למטה עד שיתקן לו את העליה.

רבי

א גמ' מבוס לא

היו לו שני כלים. וכגון [illegible] ומשכנו בשניהם: נוטל אחד ומחזיר אחד. בשעה שהוא צריך לזה יחזירנו. ויעכב השני אצלו כדמפרש ואזיל. מחזיר את הכר בלילה. ואת המחרישה ביום: מת הלוה. אין משיבין העבוט ליורשים שאין כאן מצות השבת העבוט. דהשב תשיב לו את העבוט כתיב (דברים כד) לו ולא ליורש: עד שלשים יום. זמן בית דין. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה כו'. משום דאיכא למאן דאמר ענייה. הוא דאין ממשכנין. שמתוך שאתה צריך להחזיר לה. והיא נכנסת ויוצאת אצלך. אתה משיאה שם רע בשכניה. אבל עשירה. דליכא למימר הכי (מ). ממשכנין. קמ"ל האי תנא דלא. דכתיב לא תחבול בגד אלמנה. אחד ענייה ואחד עשירה במשמע: משום שני כלים. העליונה רכב. והתחתונה רחים:

פרק י הבית והעליה של שנים.

הבית של אחד ועליה של אחר: שניהם חולקים. לפי שאין נכר אלו אבנים של עליון. ואלו אבנים של תחתון: והרואין אלו אבני הראוי' להשתבר. שאם נפל הבית מיסודו ונפל תחתיו יש לדעת שהתחתונות נשברו. ואם עליונו של כותל נפל לחלן ממנו הרבה העליונות נשתברו שנפלו ממקום גבוה. והתחתונות שלמות שנפלו ממקום נמוך. ורישא דתנא שניהם חולקים. מיירי שנפל הכותל בלילה ופנו את האבנים מיד (ס) וליכא למיקם אי בהפסה נפל. ותתאה אשתבר. אי בהפסה נפל ועליתא אתבור: מקצת אבניו. והן שלמות: נוטלן. וכגון שהלה טוען נמי אלו מהן שהוא אמת. והלה אומר איני יודע. שכיון שהוא מודה במקצת הוה ליה מחוייב שבועה דאורייתא ואינו יכול לישבע. וכל המחוייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם (ד). אבל אם אמר על כולן איני יודע ישבע שאינו יודע. וחולק עם חבירו בשוה: ב הבית והעליה. המשכיר לחבירו עליה שעל גבי ביתו (י) ואמר לו עליה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך ונפחתה העליה ד' טפחים על ד' טפחים דהשתא אם בא זה להשתמש בעליה צריך שישתמש חציו למעלה וחציו למטה: ואין בעל הבית רוצה לתקן. העליה: הרי בעל עליה יורד ודר למטה. לגמרי דהא שעבד

ביתו

ליפרע ממנו שליח ב"ד נכנס לביתו. הרא"ש: (לז) ומניח אחד. כלומר לאחר שנטל שניהם למשכון מניח לו אותו שהוא צריך לו. והדר מפי איהו תנים. ונקט ליה בלשון הזה והר"ב מעתיק ומחזיר וניחא טפי: (לח) המחרישה. הקשו התוס' דהא כלי שעושין בו אוכל נפש הוא ואין ממשכנין אותה. ותירצו שמשכנו בלילה בשעה שאין מלאכת המחרישה. ולא אסרה תורה אלא שלא למשכנו בשעה שהוא צריך לעשות מלאכה. ור"י תירץ דמיירי באיש עני ושפל. ועתוי"ט: (לט) אינו כו'. אלא ימכרנו ויגבה חובו. רש"י. אבל בחייו לעולם הם נשארים אצלו כי וממשכנין מעיקרא שלא שהה שביעית משמטתו ולא יעשה מטלטלין אצל בניו גמרא. ובטעם אחר ד'. אלא שחוזרין וממשכנין כדי שלא יוכל לכפור יעוד כדי שימכנ"ש וימהר לפרוע. פי': (מ) דהא ולא אית עני הוא לא משכב בעבוטו הוא דכתיב: (מא) ולא כו'. אפי' לאדם אחר הוא אסור למשכן מניסו אלא לעבור עליה בשני לאוין ודעת הר"מ דבאלמנה אפי' בהן דב"ד אסור. ועתוי"ט: (מב) רחים. פי' של יד שהוא מטלטלין ושייך ביה משכון. אבל בתי רחים של מים. הרי הם כקרקע. ולא שייך ביה משכון אלא גוביינא כשאר קרקעות דלא שייך בהו משכון אלא במטלטלין שאין ממשכנין ליקח קרקע למשכון. טור: (מג) החובל כו'. דעת הר"מ שאפילו בשעת הלואה אסור (וכן דעתו באלמנה) ואינו מותר. כ"מ: (מד) משום ב'. פי' אפי' בהפרדא אחת אם חבל בפעם אחת רחים ורכב לוקה שתים. דאי בשתי הפרדא' אפילו רחים ורחים חייב. עתוי"ט: (מה) שנאמר כו'. כלומר וכיון דקרא פי' שכתייהו ובל אי פם נפ"ש הוא המרכוסין שלוקים ולא הוי בלאו שבכללות: (מו) ולא פ' אמרו. כלומר מה שאמרו חכמים דחייב משום ב' כלים אפי' שהם למלאכה א' לא כו'. ועתוי"ט:

פרק י (א) ואותם שפינו אלו לעצמא דלא מלינו למיליגבו. גמרא. ואפי' הן ברשות אחד מהם לא הוה אידך כמע"ה. דלא חשבינן ליה מוחזק. דמוחזקין לא קפדי אהדדי לאקני רשותא דידיה הלכך ברשותא דהאי כמי יהבי דהא לא קפיד עליה מלאושליה רשותא. גמרא: (ב) ובעפר. שכן היה דרך בניהם לחבר האבנים בעפר כענין שאומר ועפר אחר יקח וטח את הבית: (ג) להשתבר. אם יש אבנים שבורות. שאבניהם של לבנים היו. רש"י: (ד) לדעת המפרשי' דהיכא דלא שוה ליה למידע אין אומרים מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם פי' התוס' דהכא בנילום הוא שאלו מכיר מקצת אבניו. ועתוי"ט: (ה) ועולות כו'. לפי חשבון שלימים דהלה נוטל שלימים בשבק. דנהי דידע שפי לא ידע אי לית ליה. ומהאי ליה לפי שנוטל אלו שמכיר. כגון שהם גדולות וטובות יותר משאר האבנים. גמרא: (ו) מוקי לה הכי דהאין שאלקו אין על המפסין לבנות שבירה. פי' ועתוי"ט: (ז) נפחתה כו'. תקרת הבית שבעי עליה דורסים עליה. שבאמצה הקלי' משום תקרת הבית. והא שמכר לו הבית כאמור לו שעי"ב בית זה. שכ"ז שנתקלקלה עליתו משום בית. או יתקן או ידור עמו בבית. אבל אם נפלו כותלי העליה אינו חייב לתקן:

ילא

רבי יוסי אומר התחתון נותן את התקרה והעליון את המעזיבה: ג הבית והעליה של שנים שנפלו. אמר (ט) בעל העליה לבעל הבית לבנות והוא אינו רוצה לבנות. הרי בעל העליה בונה את הבית ודר בתוכו עד שיתן לו את יציאותיו. רבי יהודה אומר אף זה דר בתוך של חבירו צריך להעלות לו שכר אלא בעל [א]העליה בונה את הבית ואת העליה ומקרה את העליה ויושב בבית. עד שיתן לו את יציאותיו: ד וכן בית הבד שהוא בנוי בסלע. וגנה אחת על גביו. ונפחת. הרי בעל הגנה יורד וזורע למטה (יד). עד שיעשה לבית בדו כיפין. הכותל והאילן. שנפלו לרשות הרבים והזיקו. פטור מלשלם. נתנו לו זמן לקוץ את האילן ולסתור את הכותל. ונפלו בתוך הזמן פטור. לאחר הזמן. חייב: ה מי שהיה כותלו סמוך לגנת חבירו ונפל [ב][ואמר לו פנה אבניך]. ואמר לו הגיעוך. אין שומעין לו (יז). משקבל עליו אמר לו הילך (יח) את יציאותיך. ואני אטול את שלי. אין שומעין לו. השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש (יט) ואמר לו תן לי שכרי ואמר לו טול [ג]מה שעשית בשכרך. אין שומעין לו. משקבל עליו ואמר לו הילך. שכרך (כ) ואני אטול את שלי. אין שומעין לו המוציא זבל לרשות הרבים המוציא מוציא והמזבל מזבל. אין שורין (כא) טיט ברשות הרבים. ואין לובנים לבינים (כב) אבל גובלין טיט ברשות הרבים. אבל לא לבינים. הבונה ברשות

[א] יכרי הבית [ב] גמי [ג] יכרי תמה

ביתו לעליה (ח) ולא כפינן ליה לדור סליו למעלה וסליו למטה: מעזיבה. טיח של טיט שטחים על התקרה. רבי יוסי סבר מעזיב'. אשווי גומות היא ואשווי גומות על העליון לאשוויי. ורבנן סברי מעזיבה אחזוקי תקרה היא. ואחזוקי תקרה התחתון בעי לאחזוקי. והלכה כחכמים: ג הבית והעליה של שנים. בית של זה ועליה של זה: אמר בעל העליה לבעל הבית לבנות. הסומה והתקר' התחתונה המוטל' עליו לבנות (י): בונה הבית. ותקרה התחתונה שעליו. ויושב בבית עד שיתן יציאותיו. ואח"כ יצא ממנו ובונה עלייתו: ר' יהודה אומר אף זה דר בתוך של חברו. ס"ל הוא בעל העליה א כשזה מחזיר לו יציאותיו כמצא שדר כל הימים הללו בתוך של חברו. ואף ע"ס שזה אינו חסר דהא בלאו הכי לא הוה בני לה. מ"מ זה נהנה שאלולי בית זה. לא היה לו דירה לדור שם. וקסבר זה נהנה וזה אינו חסר חייב. אלא בונה את הכל: ומקר' את העליה. למעלה וכל הצריך לה: ויושב בבית. התחתון דהוה ליה זה לא נהנה שהרי עלייתו מוכנת לו לדור בה (יא). וזה לא חסר דהא לא הוה בני לה ולא חזיא ליה (יב): ד בית הבד. בית לעצור זתים: וגנה אחת על גביו. ובית הבד של אחד. וגנה של אחר (יג): ונפחת. באורבעה טפחים על ארבעה טפחים ושיעור ראוי לזרוע כבתחלה: כיפין. תקרה עשויה בעגול כמין קשת (טו) ועליה יתן בעל הגנה עפר ויזרע: פטור מלשלם. דמאי הו"ל למעבד אנוס הוא (טז): נתנו לו זמן. ב"ד לי יום. לסתור ולקוץ: ה ונפל. לתוך גנת חברו: הגיעוך. זכה בהן ופנה אותן לעצמך: אין שומעין לו. אם אין זה רוצה אין קונה אותן. ומייב הוא לפנותן: בתבן ובקש. ללקט לו משלו או משל הפקר: אין שומעין לו. אף ע"ג דבכל דוכתא אית לן שוה כסף ככסף. גבי שכיר אינו כן דלא תלין פעולת שכיר כתיב אמאי לאתני בהדיה משמע: המוציא מוציא והמזבל מזבל. כשזה מוציאו מן הרפת לרה"ר יהא מוכן בעמאו לזבלו ואינו רשאי להשהותו שם: גובלין טיט. לתת

ולא יחזר עמו בבית. שאין זה מקלקול מחמת הבית. המגיד: (ח) דאי לאו דשעבד למה ליה למימר שע"ב בית זה. והא קא סלי ליה לעליה. דעליה ע קאמר ליה. רש"י: (ט) אמר כו'. וא"ת למה הוא צריך לבנות הבית יכפוהו לבעה"ב לבנות כו' תירץ בירושלמי בשאינו. כלומר כשהלך למ"ה דבכה"ג אי אפשר לכפותו. שאין ב"ד יורדין לנכסיו שלא בפניו. ודעת הרשב"א דאין כופין אפי' בישנו לפי שלא נשתעבדו נכסי בעה"ב לשכור אותו לבנותו. ועתוי"ט: (י) ול"ד למ"ש (אות ו) דודאי כשנפלו לגמרי מוטל על התחתון דאין בית בלא תקרה אבל המם מספקא אדמפא דהכי נכנסו בתחלה שכ"א יתקן הצריך לו והכי בעה"ב א"צ להתקרה כיון שיש גג על גבו. סמ"ע ועתוי"ט: (יא) וקשה דהא נהנה הוא שא"צ לעלות. ונראה דבר' ומקרה את העליה ויושב בסוכה. פי' בעליה ולא ירים בעה"ב לכנוס בתוכו עד שיתן לו יציאותיו. תוי': (יב) וא"ת ואמאי אינו חסר. והלא משחיר לו כתליו בעשן כשדר שם. ולפיכך כי הרשב"א ז"ל דנהא שמעינן דכל שזה אינו נהנה אע"ג דאידך חסר פטור. שאינו אלא כמונעו לכנס לביתו שהוא פטור. ועוד כל"ה ממ"ג פ"ט דדוקא משום דכך כותב לו ע"ש: (יג) וכ"כ רש"י בשופטין. וכתב הרא"ש דהכא על התחתון לתקן התקרה לפי שהוא צריך לה. כדי שלא יתקלקל בית הבד שלו. משא"כ בבית של שותפין שא"צ לתקרה. כי די לו בגג. ועתוי"ט: (יד) וזורע כו'. ומשמע דלגמרי יורד וזורע למטה כשיעור כל גגתו (דאין זורעין לאלאין) ואף על פי שכל שאר בית הבד מחופה בקירוי. אפשר לזרוע אצעים שאינן צריכים לגשמים כעין מזכה. ב"י: (טו) וע"ש שהיא כפופת בעגול נקראת כיפין ל' הלכוף כאגמון: (טז) וא"כ מייבי דוקא שבנאו כראוי אבל שלא כראוי חייב כו'. וכי תנן פטור אפילו אנזקין דלאחר נפילה בשלא היה לו שהות לסלקם ס"ע בהפקיר נזקיו דהואיל דלאחר נפילה אונס היא פטור וכן חייב דקיפא כמי בכל ענין הוא כ"י. וכי המו' דטעת נפילה דומה לאם והרא"ש כ' דגם טעם נפילה דומה לבו': (יז) אין כו'. אע"ג דמפקיר נזקיו לאחר נפילה אונס פטור כדלעיל. הכא אשמועי קא משמיע ואינו מפקירו כדלק' סו': (יח) הילך כו'. מכלל דפנינהו הא לא פנינהו לא אמרי' קנסה לו חליכו כדאמר במ"ד פ"ק. דלא מכוין לאקנויי ליה אלא אשמועי דקא משמיע ליה. גמרא: (יט) בתבן כו'. אבל מידי דאכילה כגון חטין ושעורין שומעין לו. מרדכי: (כ) שכרך כו'. ולא תנן הכא ויציאותך דהכא מיד שקבל עליו קנסה לו כשותו כמ"ש הטור סי' של"ד וכי הסמ"ע כו' ולי נראה דהיינו טעמא משום דאיכא בל תלין וא"א דלא גמר ומקני קרוב הוא לעבור עליו. ועתוי"ט: (כא) שורין. יש מקומות ששורין אותו ימים רבים לבור במקום א'. רש"י: (כב) לבנים כו'. לפי שמשהה אומן

אומן ליבנן כו'. כס"י: (כג) וכ"ם כע"י וטעמא דעד כאן לא פליגי אלא בגופו אבל בעיקרו כ"ע לא"מ דעליון הוי כדאיתא בגמרא. ומ"מ נ"ל שהלשון נ"ל הוא מוגה:

סליק מסכת בבא מציעא

ברשות הרבים המביא אבנים מביא. והבונה בונה. ואם הזיק משלם מה שהזיק. רבן שמעון בן גמליאל אומר אף מתקן הוא את מלאכתו לפני שלשים יום: ן שתי גנות זו על גב זו והירק בנתים. ר' מאיר אומר של עליון. ר' יהודה אומר של תחתון. א"ר מאיר אם ירצה העליון ליקח את עפרו אין כאן ירק. אמר ר"י אם ירצה התחתון למלאות את גנתו אין כאן ירק. אמר ר"מ מאחר ששניהן יכולין למחות זה על זה. רואין מהיכן ירק זה חי. אמר ר' שמעון כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול הרי הוא שלו. והשאר של תחתון:

סליק מסכת בבא מציעא

לתת מיד בבנין: והבונה בונה. מקבלן מיד המביא ובונה: מתקן. מזמן ברה"ר כל שלשים יום. ואינו חייב במקין. ואין הלכה כרשב"ג: ן שתי גנות. של שני בני אדם. סמוכות זו לזו. האחת קרקעיתה גבוה. והאחרת קרקעיתה נמוך: והירק בנתים. בזקיפת הגבוה. שזו גבוה מזו: של עליון. שהרי עפרו הוא. ומשם הוא יונק: של תחתון. שעל אוירו היא מונחת (כג): מאחר ששניהם יכולים למחות. שלא יהא ירק זה כאן עליון לטול עפרו ותחתון למלאות גנתו: רואין מהיכן ירק זה חי. ממקום שהוא יונק וגדל. ולו ינתן: כל שהעליון יכול לפשוט ידו ולטול הרי הוא שלו. כדקאמר רבי מאיר הואיל ומעפרו הוא חי: והשאר של תחתון. דעליון גופיה אפקורי מפקיר ליה לגבי דתחתון. שגנאי הוא לו ליטול כשות ליכנס לתוך של חברו ונלקטו. והלכה כר' שמעון:

סליק מסכת בבא מציעא

בבא בתרא עניינה לדבר בחלוק הקרקעות. והדינין בענין הדירות המשותפות והשכונות. ובטול מקח וממכר במום הגמלא ולדבר בענין הנמכרים. והקניים. והילך כלו לדין חזקה. והערבות. והירושות. וסידר החלק הזה באחרונה. בשביל שכולה קבלה. ודברי סברות. ולא התבאר מן התורה. הרמב"ם. והתוספות כתבו טעם סדר בבא בתרא אחר בבא מציעא דקאי אהך פרקא דלעיל. דאיירי נמי בדיני שותפין. הבית והעליה של שנים וכו':

מסכת בבא בתרא

השותפין (א) שרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את הכותל באמצע. מקום שנהגו לבנות גויל. גזית. כפיסין. לבינים. בונים (ו). הכל כמנהג המדינה. בגויל זה נותן ג' טפחים וזה נותן ג' טפחים (ט). בגזית זה נותן טפחיים ומחצה. וזה נותן טפחיים ומחצה

פרק א (א) השותפין. שיש להם חצר בשותפות ובתי שניהם פתוחין לתוכו וכל חצרות שבמשנה מכמים לפני הבתים הן. ורוב תשמישן בחצר. רש"י: (ב) ומאי מחיצה פלוגתא. דכתיב ותהי מחצת העדה וקרינן למחצה מחיצה ליה אלא כדאמרי אינשי פלגא נעביד פלוגתא. גמרא: (ג) דאי לא החזיק כי כלו מאי הוה כהדרו בהו. גמרא: (ד) לאו דוקא שהחזיק כל א'. אלא כשהחזיק האחד קנו שניהם. ותוי"ט: (ה) ולא מלי א"ל כי אמרי לך במחיצה דנסרים שהיא דקה. אבל עבה דלבנים שמשמע התשמיש לא. קמ"ל. גמרא: (ו) בונים. וטעמא דבעינן שיעורים גדולים כ"כ אע"פ שאינו אלא היזק ראיה. ומשום דחיישינן שמא יפול ויצטרך להתעלם עמו בב"ד ובין כך ובין כך יהא מזיק בהיזק ראיה. נ"י: (ז) ודוקא בגולא ודובנא. אבל פחות מכאן לפי' נהגו מנהג הדיוט הוא ואין הולכים אחריו. תוי' ועתוי"ט: (ח) כותל קרי לשל אבנים ולבנים. ומחיצה קרי לשל לולבי גפנים: (ט) ג"ע. והא דלא קאמר ו"ט משום דלא נטעה למיגר ו' לכל א'. וכתב הרא"ש דהנך דמתני' לא אלי במנהג דקים להו לרבנן דבליר מהכי לא קאי. ועתוי"ט

השותפין שרצו לעשות מחיצה. בחצר שאין בה דין חלוקה מיירי שאין בה כדי ארבע אמות לכל אחד מן השותפין. להכי קתני שרצו (ב) דמשמע דוקא שניהם רוצים. אבל אין אחד מהם יכול לכוף את חברו. דאילו בחצר שיש בה דין חלוקה. כל אחד יכול לכוף את חברו לחלוקה. והשתא אשמועינן דכיון שרצו לחלוק והחזיק (ג) כל אחד (ד) מהם ברוח המגיע לו כפי מה שנתפשרו: בונין את הכותל באמצע. שזה נותן מחלקו חצי מקום עובי הכותל (ה). וכן זה: גויל. אבנים שאינם משופות ומתוקנות: גזית. אבנים משופות ומגוררות במגרה: כפיסין. אריחים שהוא חצי לבנה. והוא טפח ומחצה. והלבנה ג' טפחים: הכל כמנהג המדינה. הכל לאתויי אתרא דנהיגי לעשות מחיצה בלולבי גפנים וענפי עלים. שעושים כפי המנהג (ז). ובלבד שתהא המחיצה עבה שלא יוכל אחד מהם להביט בשל חבירו להזיק ראיה שהיה הזק. וגובה הכותל והמחיצה (ח) אין פחות מד' אמות: זה נותן שלשה טפחים. שכותל הגויל צריך ששה. יותר מכותל הגזית בשביל ראשי האבנים שבולטות לחוץ שאינן חלקות

וכפיסים

ומחצה. בכפיסין זה נותן טפחיים וזה נותן טפחיים. בלבנים זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה. לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם: **ב** וכן בגנה מקום שנהגו לגדור (יג) מחייבין אותו. אבל בבקעה (יד) מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו. אלא אם רצה כונס לתוך שלו ובונה. ועושה חזית מבחוץ. לפיכך אם נפל הכותל. המקום והאבנים שלו. אם עשו מדעת שניהן. בונין את הכותל באמצע ועושין חזית (טו) מכאן ומכאן (יז). לפיכך אם נפל הכותל. המקום והאבנים של שניהם: **ג** המקיף את חברו משלש רוחותיו (יח) וגדר את הראשונה. ואת השניה. ואת השלישית. אין מחייבין אותו. רבי יוסי אומר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל: **ד** כותל חצר שנפל מחייבין אותו לבנותו. עד ארבע אמות (כ). בחזקת שנתן. עד שיביא ראיה שלא נתן. מארבע אמות ולמעלה. אין מחייבין אותו (כב). סמך לו כותל אחר אעפ"י שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין עליו את הכל בחזקת שלא נתן (כד) עד

בכפיסים זה נותן טפחיים. שעובי כותל הכפיסין יותר מעובי כותל הלבנים לפי שמשים אריח מכאן ואריח מכאן. שהם ג' טפחים וטפח באמצע נותן שם טיט לחברן. וכותל העשוי מלבנים נותן לבנה שלימה לעובי הכותל והיא ג' טפחים ואין צריך טיט באמצע: המקום והאבנים של שניהם. צ"ל קמ"ל דאע"ג דנפלו האבנים לרשותא דחד מינייהו. א"נ דקדים חד ופנינהו לרשותיה מהו דתימא לימא ליה אידך המוציא מחברו עליו הראיה. קמ"ל (י): **ב** וכן בגנה. הכי קאמר וכן גנה סתם מקום שנהגו לגדור הוא (יא). ומחייבי' אותו בבקעה מקום שם (יב) לגדור: אבל בבקעה. סתם הרי הוא כמקום שנהגו שלא לגדור. ואין מחייבים אותו. אבל אם רצה חברו לגדור. כונס בתוך שלו: ועושה לו חזית. סימן (טו) להיכר שהכותל שלו. והסימן מפרש בגמרא שטח ראש הכותל אמה בצד לצד חברו. ולא בצד שלו. שמא יבוא גם חברו מן הצד שלו. ויאמר שהכותל של שניהם הוא. אבל כשטח לצד חברו. ואיט עם לתוך שלו הרי סימן שהכותל שלו ואם יקלפנו חברו. קלופה מידע ידיע: ועושין חזי' מכאן ומכאן. להודיע ששניה' עשו אותו: **ג** אין מחייבין אותו. דהא לא אהני ליה מידי שעדיין קרקע שלו פתוחה. אבל אם גדר את הרביעית. דהשתא ודאי אהני ליה. מחייבין אותו לשלם (יט) מחצית דמי קנים בזול. אבל לא חצי יציאותיו דאמר ליה לדידי סגי לי במחיצה של קנים ואי אפשי ביציאה של גדר אבנים: מגלגלין עליו את הכל. מחצית יציאותיו כפי מה שגדר. והיינו דאיכא בין תנא קמא לר' יוסי והלכה כר' יוסי. ואין צריך לומר אם המקיף הוא שגדר רוח רביעית. דגלי דעתיה דניחא ליה במה שגדר חברו שמגלגלין עליו את הכל ומשלם לחבירו חצי יציאותיו: **ד** כותל חצר. של שותפין: עד ארבע אמות. דבהכי סגי ליה להיזק ראיה: בחזקת שנתן. כשזה תובעו חצי היציאה. וזה אומר כבר נתתי חלקי נאמן. עד שיביא התובע עדים שתבעו ולא נתן (כא). דמשפט זה גלוי לכל שמוטל עליו לסייעו ולא היה זה טוענו משלו אלא היה מביאו לבית דין: סמך לו כותל אחר. לאחר שבנה האחד למעלה מארבע אמות הרבה ולא רצה לסייע בהגבהתו. סמך השני כותל אחר כנגד כותל זה כדי לסכך ולתת תקרה מכותל לכותל אף על פי שלא נתן עליו עדיין התקרה: מגלגלין עליו את הכל. דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה דהאיך (כג): בחזקת שלא נת

ועפור"ע: (י) גמרא. דשותפין לא קפדי אהדדי ואפי' נפסק בכשות. הרא"ש. ומקום. אגב נקטיה. תוי': (יא) גמרא. דאל"ה קשיא דגנה משמע דאי סתמא לא מחייבים ובבקעה משמע דאי סתמא מחייבים. והא גנה סתמא מבקעה: (יב) לגדור. אבל בחצר לא אצטריך שנא מקום שנהגו כלל. משום דהיזק ראיה דחצר שהיא מקום תשמיש של אדם חמיר טפי דמקפידין בו יותר מבגנה שהוא משום עין הרע בלבד. הרשב"ם: (יג) ז"ל הר"מ בפי' מי שמכר גנה סתם ולא זכר שהיא מעורבת עם גנת פלוני מחייבין ללוקח לעשות מחיצה הגדר ואפי' במקום שנהגו שלא לגדור אבל בבקעה כו'. ועפס"ז מ"ד ועתוי"ט: (יד) בבקעה. שדה לבן. רש"י. שהיא שדה מגולה שאין העין שולט בה כל כך כמו בגנה שיש בה ירק הרבה. ר"י: (טו) פי' חזית מחזה כלומר דבר הנראה להודיע למי הוא הכותל. הר"מ: (טז) ועושין כו'. ובגמרא לא יעשה לא זה ולא זה. ומשני כגון דקדים ה' ונכנס לרשות חברו ועשה שם חזית אשמעינן שיעשה גם השני. ופריך ותנא תקנתא לרמאי קמ"ל במתני'. בשלמא רישא דשני דיני דכונס שנא תקנתא. אבל הכא בשניהם כולים לא אצטריך לדינא אבל רבינא נהוגא עסקינן. פירש"י מחילה נכרים וקמ"ל דמהני חזית ולא מצריכן קיפלא דמיהא מעלוי הולא לא ידיע. ולפ"ז כ' הרא"ש דה"ה דחזית מהני לאחר שאין בו דין חלוקה ולא סגי ליה משום דלא סגי דינא גבים: (יז) ומכאן. ל' המור יעשה כל א' וא' סימן כזה לצד חברו: (יח) מג' וכו'. שקנה ג' שדות סביב שדה חברו לג' מצריה וגדר את שלשתן ונמצא שדהו של אמצעי זה מוקף מג' רוחותיו. רש"י: (יט) ואע"ג דאצריכן לעיל דסתם בקעה מקום שנהגו שלא לגדור הוא היינו בין בקעה לבקעה וכותל גבוה ד"א. לשם הוא דלא במינע מ"מ דליכא היזק ראיה. אבל בשביל היזק בהמות שלא יכנסו לשדה צריך לגדור גדר שלו י"מ המונע מלהכנס הבהמות. רש"י: (כ) עד כו'. מששם למעלה ולמטה. דברישא קתני כותל חצר שנפל מחיי' לבנותו עד ד"א והדר קתני עד ד"א בחזקת כו'. ב"י. כלומר והדר קתני עד ד"א כו' ואפי' בשעלה בנין הכותל ודו"ק: (כא) ומיהא הא דמשום שלא נתן מיד בשעה שתובעו הו"ל בחזקת שלא נתן לעולם ודלמא אשתמוטי משתמיט כו' הלא הכא כגון שקבלו עדים ואמר עמנו הי' שמעון במקום פלוני מיום שהתחיל לבנות בנין כותל זה ויודעין אנו שלא פרעו. א"נ כגון שעמד שמעון בדין וחייבוהו ב"ד לבנות עד ד"א ופרע על פוני ב"ד. הרי הוא בחזקת שלא נתן כדין גזלן. הרא"ש: (כב) אין כו'. ואע"פ דמתחלה הסכים לכך שאמר לא בעי. ר"י: (כג) ובכי לא אמרינן זה נהנה וזה לא חסר פטור תוי'. ועתוי"ט (כד) שלא כו'. איירי כגון דידעינן דקדים חד ואכפ להגביה

עד שיביא ראיה שנתן: **ה** כופין אותו לבנות בית שער ודלת לחצר. רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל החצרות ראויות לבית שער. כופין אותו לבנות לעיר. חומה דלתים ובריח. רשב"ג אומר לא כל העיירות ראויות לחומה. כמה יהא בעיר. ויהא כאנשי העיר. שנים עשר חדש. קנה בה בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד: **ו** אין חולקין את החצר. עד שיהא ארבע אמות לזה. וארבע אמות לזה. ולא (כז) את השדה. עד שיהא בה תשעה קבין לזה. ותשעה קבין לזה. רבי יהודה אומר עד שיהא בה תשעת חצאי קבין לזה. ותשעת חצאי קבין לזה. ולא את הגנה. עד שיהא בה חצי קב לזה. וחצי קב לזה. רבי עקיבא אומר בית רובע. ולא את הטרקלין. ולא את המורן. ולא את השובך. ולא את הטלית. ולא את המרחץ. ולא את בית הבד. עד שיהא בהן כדי לזה. וכדי לזה. זה הכלל כל שיחלק ושמו עליו. חולקין. ואם לאו אין חולקין. אימתי. בזמן שאין שניהם רוצים. אבל בזמן ששניהם רוצים. אפילו בפחות מכאן. יחלוקו (לא). וכתבי הקדש (לב) אע"פ ששניהם רוצים. לא יחלוקו:

פרק ב **לא** יחפור אדם בור (א) סמוך לבורו של חברו. ולא שיח. ולא מערה. ולא אמת המים. ולא נברכת כובסין (ב). אלא אם כן הרחיק מכותל חברו שלשה טפחים וסד

אם בא הלשון והבעל לדין לאסר שסמך את ה
לכותל לאסון. ואומר לו אן אלקך במה שהגב
אותו. וזה אומר נתתי אלקי. אינו נאמן אלא בנ
שאין מספק זה גלוי. ועד שפייעהו ב"ד אינו ט
ליתן: **ה** כופין אותו. בן השגר שאינו רוצה כ
לבני השגר: לבנות. נ בית שער להיות ש
הפתח יושב שם בגלל ווי את בני רה"ר מלהגיע כ
ודלת. לשער השגר: כל החצרות ראויות לב שער. שגר שאינה את
לרה"ר אינה רחויה ל שער. ואין הלכה כרש
דאפי' שאינה סמוכה לרה זמנין דדחקי רבים ועי
ואתו: לא כל העייר ראויו' לחומה. עיר שא סמוכ' לגבול האויבי' א
צריכה לחומה. ואין הל כרשב"ג דאפי' אי
סמוכה לגבול המוינ צריכה לחומה. דזמ
המקרו ואתו גייסו ויהא כאנשי העיר. לש
עמהם בעול (כח): שנ עשר חודש. והאיד
דנהידי נהוג עלמא שלם יום: **ו** אין חולקין
החצר. אין אחד י השותפין יכול לכוף
חברו לחלק השגר
שיהא בו ארבע אמ
לכל אחד מן השותפין כ
מן הפתחים. שכל בית שבשגר צריך שיהיה לפני פת ד' אמות לפרק משאו מעל חמורו. וחוץ מאותן אמות צריך שיהיה בשגר ד' אמות אחרות לכל אח מן השותפין לשגר תשמישים. ואם יהיה בשגר
חלוקה (כו): ר' יהודה אומר ט' חצאי קבין. מר כי אתריה. ומר כי אתריה. ולא פליגי. באתריה דר היתה עושה תבואה שדה בת ט' חצאי קבין כשדה בת ט' קבין באתרייהו דרבנן: בית רובע. מקום לזרו בו רובע הקב. ופסק הלכה אין דין חלוקה בקרקעות העומדות לחרישה ולזריעה. אלא אם כן ישאר לכל אח מן השותפים קרקע כדי עבודת יום אחד (כח) בחרישה [או בזריעה]. וכיוצא בהן (כט): מורן וט מיני פלטין הן: כדי לזה וכדי לזה. כדמפרש ואזיל שלאחר שיחלוקו ויטול כל אחד חלקו. יהיה בחלק כ אי ויהם ויקום לאוי שיקרא טרקלין או מורן. שיאמר בקלתו. השם שהיה בכולו: בזמן שאין שניהם רוצין אין יכול האחד לכוף את חברו לחלוק על כרחו. אבל יכול לכופו לענין גוד או אגוד. כלו' קנה חלקי, תמכור לי חלקך (ל) במה שהוא שוה: וכתבי הקודש. תורה, נביאים, וכתובים: לא יחלוקו. ודוק כשהם בכרך אחד. אבל בכרכים הרבה, כל ספר בפני עצמו. אם רצו חולקים:

פ"ב **לא** יחפיר. בור. עגול: שיח. ארוך וקצר: מערה. מקורה בקירוי: נברכת הכובסין שפירה מרובעת. ומ גבהי' ומקבלי' בה עשויה לכבס בגדים: אא"כ הרחיק מכותלו. מכותל בורו קאמר. וכותל הבו קיבויו פסות וג"ט. נמלא מחלל בורו למלל בור של חברו ששה טפחי' (ג) ואסור לאדם לסמוך אחד מן הנזק סביב הכותל שלו נבוה. אא"כ הרחיק השעו' הלאוי. ואע"פ שאין לחברו שם כותל שאז ימלך חברו ויבנה (ד
בנד

לסבריה. והיה מסרהב כדמשמע ליה"ל אין מחייבין אותו ולכך הוי בחזקת שלא נתן וה"ל להעמיד כשעשה חזים. תוי': (כה) כלוי לאם דהלו לבדקה זמני' רחבים יש ליחשב כאנשי העיר כדאיתא בגמרא: (כו) ובכל שותפות קאמר. בין שלקחו או ירשו. הרמ"ה: (כז) ולא כו'. משום דס"ל דנבכיר מהכי לה חשיב כמערם עליה. נ"י: (כח) הרמ"מ בפי'. אבל בחבורו כי דהיים דוקא בבבל וכו': בגמרא דהכא דידן בא"י קאי: (כט) כ ון פרדס או שד: שום קין לותו בכלי. שיהיה כדי עבודת יום א' לכל א'. הרמ"מ בחבורו: (ל) וגוד אלי קאילה כמו קוץ דמים ויהיה מענין גודו אילנא. רש"י ועתוי"ט: (לא) אבל כו'. ולא הדר תני ליה אלא משום סיפא ובכתבי הקודש כו'. גמרא: (לב) וכתבי כו'. כ"ד ספרים והיו רגילין לכתבן בגליון כס"ת שלנו לפיכך גנאי הדבר לחותכן. רש"י: (לג) וכשהם שני ענינים דכל חד ומד לריך להאי ולהאי ולפיכך כלו אין לא רלו לה. גמרא:

פרק ב (א) **בור** וה"ה מרילין נגפילין. ועתוי"ט: (ב) אמת מי'. לריכא דאי תנא אמת המים משום דקביעא. אבל נברכת מי דלא קביעא אימא לא. ואי תנא נברכת. משום דקוו וקיימי (ולאלוהין קשה יותר משל מים חיים. רש"י) אבל אמת המים לא לריכא. גמרא ועתוי"ט: (ג) והא דלא קאמר לל"כ הרחיק מבורו וי"ע. לאשמיעינן דשם כותל בור ג"ט. ונ"מ ליקח ולמכור. גמו'. ועתוי"ט: (ד) פי' בור דבא בנו"ך לא תיבעי' שאין בנה שם. ובגמרא ואפי' לר"י דעיי"א התם דבעידנא דקא נפע ליתנהו לשרשים דמזקי לבור אבל הכא כל מרא ומרא קא מרפיא לארעא. וכ"ל דלו מסלם ההיזק והוא גירי דילי' שיזיקו שהי' אס"כ ולפ"ע סד בסית. ומיהו אי לא מים

וסד בסיד. מרחיקין את הגפת. ואת הזבל. ואת המלח. ואת הסיד. ואת הסלעים. מכותלו של חברו שלשה טפחים. וסד בסיד (ו). מרחיקין את הזרעים (ז). ואת המחרישה (ח) ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים. ומרחיקין את הרחים ג' מן השכב. שהן ד' מן הרכב. ואת התנור (יב) שלשה מן הכליא. שהן ארבעה מן השפה: **ב** לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית. אלא אם כן יש על גביו גובה ארבע אמות. היה מעמידו בעליה צריך שיהא תחתיו מעזיבה שלשה טפחים. ובכירה טפח (יג). ואם הזיק משלם מה שהזיק. רבי שמעון אומר לא אמרו כל השעורין האלו. אלא שאם הזיק פטור מלשלם: **ג** לא יפתח אדם חנות של נחתומין. ושל צבעין. תחת אוצרו (טו) של חבירו. ולא רפת בקר (טז). באמת ביין התירו. אבל לא רפת בקר. חנות שבחצר. יכול למחות בידו (יז). ולומר לו איני יכול לישן מקול הנכנסין ומקול היוצאין. א(אבל) עושה כלים יוצא ומוכר בתוך השוק. אבל (יח) באינו יכול למחות בידו. ולומר לו איני יכול לישן. לא מקול הפטיש ולא מקול הרחים. ולא מקול התנוקות: **ד** מי שהיה כותלו סמוך לכותל חברו

א גמ' ב גמ' ואינו

...לד החצר שלו. ונמצא זה מזיקו: וסד בסיד. את כותלי המילחו: הגפת. פסולת הזיתים לאחר שנעצרו בית הבד: הסלעים. אבנים שהאור יוצא מהן. שכל אלו קשים לחומה (ה) ומרפין את הכותל. ולא בכותל ...נור קאי הבבא. זרעי' קשים לכותל שמולידים את הקרקע ומעלין עפר תיחוח: ואת המחרישה. אע"פ שאין זרעים כגון חורשים לאילנות. קשה לכותל: מי רגלים. ממסמסים את הלבינים שהם של טיט יבש. לכך המטיל מים סמוך לכותל עשוי מלבני' צריך להרחיק שלשה טפחי' (ט). ובכותל של אבנים מרחיק טפח של אבן קשה כגון צונמא (י) אינו צריך להרחיק כלל: הרחים. קשים לכותל שמנידי' את הקרקע בגלגול סביבתן: מן השכב. היא הרחים התחתונה: הרכב. היא העליונה הרוכבת על זו. היא קצרה טפח מן התחתונה (יא): שלשה מן הכליא. בסיס שבונים מטיט ואבנים שמושיבים התנור עליו. והוא רחב מלמטה וצר מלמעלה. השפה העליונה של כליא שעליה התנור יושב. היא מדת התנור וצריך שירחיק בסיס זה מן הכותל ג' טפחים מתחתיתו. שהן ארבעה משפתו העליונה לפי שהבל התנור מזיק לכותל: **ב** גובה ד' אמות. אלא מפני התנור עד התקרה. כדי שלא יאחז האור בתקרה: עד שיהא תחתיו מעזיבה. טיח של טיט שלשה טפחים. שלא תבער תקרה התחתונה של עליה. ועל גביו גובה ד' אמות: ובכירה. שסופתין קדרה על פיה ואין עושין בתוכה היסק גדול כמו שעושין בתנור: ואם הזיק. אחר שהיו שם כל השיעורים האלו: משלם מה שהזיק. ואעפ"כ מעכבין עליו בכל השיעורים הללו שמא ידליק בתיהם. ואין לו מה לשלם. ואין הלכה כר"ש (יד): **ג** ביין התירו. שהעשן היוצא מן החנות של נחתומין ושל צבעין. אינו קשה ליין שהעשן משביח ליין שבא"י. ובמקום שידוע שהעשן מזיק ליין. אף תחת אוצר של יין לא יפתח חנות של צבעי'. ושל נחתומין: חנות שבחצר. אחד מבני החצר שבא לפתוח חנות בחצר. בני החצר מעכבין עליו: ולא מקול התנוקות. של בית רבן (יט) ואע"ג דקול הבא מסתת ספרים הוא. לא תלי תמי. משום יגדיל תורה ויאדיר. ואם אינו מלמד התנוקות תורה. אלא אומנות או חשבון או תשבורת תלי תמי ואומר לו איני יכול לישן מפני התנוקות שנכנסים ויוצאים: **ד** מי שהיה כותלו סמוך לכותל חברו. כמין גא"ם ובא לעשות כותל שני כנגד כותל חברו עד שיעשה הג' כותלים כמין בי"ת (כ) הרי

מיא לא הוה צריך הרחקה ג"ט. תוי': (ה) ומולחין צ"ל. רש"י: (ו) וסד כו'. דדברים אלו מרפין את הכותל כמתני' ט. הר"מ. כלומר דלא אמרו וסד בסיד כשהרחיק ג"ט דלא סד בסיד קתני כו'. ועתוי"ט: (ז) הזרעים. גמרא ופיסוק ליה משום מיא. שצריך להשקותן תמיד כו' ומשני הכא בא"י קאי דכתיב למטר השמי' שתה מים: (ח) המחרישה מרפה את יסודו ונופל. רש"י: (ט) ולדבריו. מתני' בכותל לבנים מיירי: (י) פי' אבנים סלע. הר"מ. ול' נ"י כותל של לבנים בנוי ע"ג סלע. ומיהו בכותל לבנים לא מהני צונמא. שהרי האבנים עצמן נמוקין והולכין: (יא) רש"י. ור"ל מכל צד. אבל כל הרוחב שהתחתונה רחבה יותר מהעליונה היא ב' טפחים: (יב) התנור. תנור כלי הוא הוא לרוף בכבשן כשאר קדירו' ופיו למעלה והבא לקבעו בארץ עושה בנין טיט ואבנים שיהיה לו לבסיס ומושיבין אותו עליו שלא יתעכנו אוירו מחמת קרקע. רש"י. ובירושלמי שמודד משפה הפנימית שעובי כותלי התנור בכלל הג"ט. טור: (יג) טפח. בין מלמעלה בין מלמטה. נ"י: (יד) ול"ד לפ"ו דב"ק מ"ד דהתם מדליק לפי צורך השעה וכיון שהרחיק כשיעור אנוס הוא כו' אבל הכא דמדיר איבעי ליה לעיוני אי איכא היזקא לסלקו והוי פושע. הרי"ף ועתוי"ט: (טו) אוצרו. מפני שהעשן מפסיד פירות האוצר. הר"מ: (טז) אבל כו'. שהריח קשה ליין. רש"י: (יז) חנות כו'. מדלא קתני לא יפתח אדם חנות בחצר כו' כדתנן ברישא. ש"מ אפילו חנות שבחצר שנעשה ברשות. אפ"ה יכולין למחות ולומר סבורין היינו שיכולין אנו לקבל ועכשיו אין אנו יכולין לקבל. הרשב"א ונ"י: (יח) אבל כו'. והקשה הר"מ דמה טעם כו' והלא יותר מונע השינה קול הפטיש מקול הנכנסים כו'. ונ"ל דמתניתין כשהחזיק. ולפיכך אבל הנכנסי' שהם אחרים אין חזקתו חזקה אבל חזקתו חזקה במלאכת עצמו. אבל דעת הר"ב נראה דקול הפטיש אפי' בלא החזיק א"י למחות וכ"כ המגיד אלא שפי' קול הנכנסים לאו קול ממש אלא מפני רבוי הדרך. כלומר א"י למחות ולישן מפני רגל הרבים שמרבים עליו הדרך: (יט) שאע"פ שהיה יכול ללמדם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות המיוחדין לכך לא מטרחינן ליה כדי שיהיו התלמידים מצוים. נ"י: (כ) ויש לתמוה דלמאי כ"מ קאמ' כמין גא"ם. לתני לא יסמוך כותלו לכותל חבירו אא"כ הרחיק ד' אמות כו' והמסוור פי' הנ"י מי שהיה כותלו סמוך כו' שהרשות לסמוך לא יסמוך לו כותל אחר סמוך לכותל עצמו שסמך אא"כ הרחיק כו' משום שדישה הכא שבין ב' כותלים אלו מעלי לכותל של חבירו שמחזקו כשמקשה הקרקע דמש"ה מצי לו לסמוך משום דישה ע. ועתוי"ט:

ולא

חברו

חברו. לא יסמוך לו כותל אחר אלא א"כ הרחיק ממנו ארבע אמות (כד). והחלונות [א] מלמעלן [ב] ומלמטן [ג] ומכנגדן ארבע אמות:
ה מרחיקים (כז) את הסולם מן השובך ארבע אמות. כדי שלא תקפוץ הנמיה. ואת הכותל מן המזחילה. ארבע אמות. כדי שיהא זוקף את הסולם (כט). מרחיקין את השובך מן העיר חמשים אמה (ל). ולא יעשה אדם שובך בתוך שלו (לב). אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח. רבי יהודה אומר בית ארבעת כורין מלא שגר היונה ואם לקחו. אפילו בית רובע. הרי הוא בחזקתו (לד):
ו ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה. הרי הוא של בעל השובך. חוץ מחמשים אמה. הרי הוא של מוצאו (לו). נמצא בין שני שובבות. קרוב לזה שלו (לז). קרוב לזה שלו. מחצה על מחצה שניהם יחלוקו:
ז מרחיקין את האילן מן העיר. עשרים וחמש אמה. ובחרוב. ובשקמה. חמשים אמה. אבא שאול אומר כל אילן סרק חמשים אמה. אם העיר קדמה. קוצץ. ואינו נותן דמים. ואם האילן קדם. קוצץ. ונותן דמים (לט).

[א] בגמ' בין [ב] בין [ג] בין

ספק

(כא) ולא פי' בגמרא אמאי ישנה נ"ל דסמך אמ"ש פפ"ז דאהלות ע"ש ועתוי"ט: (כב) הר"מ. ור"ל בתוכך: (כג) לי' יסר הוא והר"ן כתבו בחלוקה שניה שאם היה ד"א או יותר: (כד) אא"כ כו'. ודוקא בלוקח מן ההגמון דאז כשמשעבד לו ד"א קרקע חוץ לכותלו והבא אחרי כן צריך להרחיק ד"א ואף ר"י דמי"א מודה הכא. ועתוי"ט: (כה) הר"מ. ויוסף כל כהרע"ב דלמעלן מוסב על הכותל שצריך שיגביהנה מלמעלן של החלונות כו' ואפי' שפיר מ"ש דמלמעלה כו' וכן מכנגדן דייק שפי: (כו) ובגמרא ושיפוק ליה משום דוושא ומשיק דהכא בבונה בב' רוחות החלון ב' כותלים זה כנגד זה. ועושה כאן כותלו מדכון לצד החלונות שאינו ראוי לעמוד עליו ולהציץ להחלון. ועתוי"ט: (כז) מרחיקין כו'. ואפילו לר"י דמי"א דפרקין. דמודה בגירי דיליה. וזמנין בהדי דמנח ליה ישבא בתור וקפלה והוה גרמא דגיריה ואסור. ועתוי"ט: (כח) ונזחלים מתנו על הארץ ומל שם זה נקרא מזחילה: (כט) כדי כו'. כשמכר ונתן לו זקיפת הסולם במכרו איירי וקמ"ל דבעי ד"א. תו' ועתוי"ט: (ל) חמשים אמה. והקשה בגמרא מההיא דתנן בספ"ז דב"ק דאין פורסים כו' אא"כ היה רחוק ל' רים דמשמע דהוא טפי ומשני מישט שייטי מובא כרסייהו בני אמתא מליין. ועתוי"ט: (לא) וכפרש"י הגנות. ועתוי"ט: (לב) ולא כו'. אף על פי שיש לו סביב השובך גמה הרבה שיוכלו לאכול משם. רש"י ועתוי"ט: (לג) ולא פליגי בשגר היונה כמה הוא אלא דבגן ס' כור דבי לאמה מלי' כרסייהו או לא מזקי טפי ורבי יהודה סבר דכולא שגר מזקי. תו' ועתוי"ט: (לד) בחזקתו. דשמעינן ללוקח וכיוצא הוא שלקחה ממנו נחשבים עם סביביו במעות עד שנאחזו ס"נ אמולי אפיל גביה. גמרא ירוש': (לה) כלומר גוזל קטן שמדדה ברגליו ואינו יכול לפרוח דכל המדדה אין מדדה יותר מנ"א הלכך הוי של בעל השובך דל"ל גזול נפל כובא דעלמא. וכיוצא מעוברי דרכים נפל והוא של מוצאו. דמתני' דמיירי בשביל של כרמים שאין דרך עוברי דרכים לשם. רש"י: (לו) של מוצאו. משום דודאי לא משכתו שובכין כיון שמדדה אינו מדדה יותר מכי וע"כ מעוברי דרכים נפל והייאש. שאין בזה סימן שיהיה צריך להכריז והוי של מוצאו. רש"י ועתוי"ט: (לז) קרוב כו'. מתני' בשוין מיירי שקיני השובכין שוין זה כזה. דאל"ה רוב וקרוב הולכין אחר הרוב: (לח) ולפיכך אין דין זה נוהג בחוץ לארץ. טור. וכו' תם בשם' אינו נוהג אלא בזמן שהיא ביד ישראל. רש"י ועתוי"ט: (לט) קוצץ כו'. דאי שמן דמים והדר יקוץ לעולם לא יקוץ. דמי יהיב דמי דקדירא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא. גמרא: (מ) רש"י. ולם שהעיר היא של יחיד

סתרו מעכב עליו. עד שירחיק מכנגד ד' אמ... כדי שיהיה המקום בין שני הכותלים רחב ... לדוש בו רבים. שדריסת הרגל בקרקע המתוך לכ... מחזקת יסודות הכותלים ומעמידה אותם. ו... בכותל גינה או בכ... אבל שבעיר חדשה ... דשו בה רבים ולא נת... הקרקע כל צרכו דדריסת הרגל. אבל בכ... אבל שבעיר ישנה ... סומך וא"צ להרחיק. אם לא היה בכותל ח... ד' אמות (כג) ... יותר (כד) אינו צ... להרחיק שכותל שי... פחות מארבע אמות א... צריך חזוק: והחלונות מלמעלן ומלמ... ומכנגדן ד' אמות. הי... לו חלון למעלה ... בכותלו. ובנה חב... כותל כנגד החלון מלמע... אם נשאר מראש הכ... עד החלון פחות מאר... אמות בגובה. הרי כופהו למעט הכותל כ... שלא יעמוד על רא... הכותל ויסתכל בו... החלון: מלמטן. הי... החלון למטה בכותל. כופה את חברו להגביה הכו... שבנה כנגדו בגובה ארבע אמות מן החלון כדי ש... יציץ בו: ומכנגדן. דצריך להרחיק הכותל מן הח... ארבע אמות כדי שלא יאפיל אורו (כה): ה, מרחיק... את הסולם. מי שיש לו שובך של יונים בחצרו. ... לכותל שבין שתי חצרות ובא חברו להעמיד סו... אצל הכותל צריך להרחיק הסולם מן השובך אר... אמות: כדי שלא תקפוץ הנמיה. היא חיה קט... מן הסולם לשובך ותטרף את היונים: מזחילה... הוא צנור גדול המונח על אורך הכותל. ומימי ה... זבים לתוכו (כח). ואם כותלו מהלך על פני ... חברו ומזחילה עליו צריך להרחיק ממנה אם ... לבנות כותל בצדה: ארבע אמות כדי שיהא זוק... את הסולם. לעלות ולתקן מזחילתו לנקות מעפ... ומצרורות הנופלים בה. ומעכבים את קלוח המי... מרחיקים את השובך מן העיר. שהיונים מפסידי... זרעוני הגנות (לא): אלא אם כן יש לו חמשי... אמה. שלא יפסידו היונים בשדה שכנו: בית ארבע... כורין. בית כור לכל רוח. והטור שלשים אמין. ואין הלכה כרבי יהודה: מלא שגר היונה. מרוצת פריחת... בפעם אחת (לג): ואם לקחו. כוונת השובך עם הקרקע. אפילו אין לו כל סביביו אלא בית רובע הקב: ה... הוא בחזקתו. שהרי הוחזק בו הראשון כך: ו ניפול. גוזל (לה): הנמצא בתוך חמשים אמה. של שובך: ב... שני שובבות. בתוך חמשים לשניהם: ז מרחיקין את האילן מן העיר. לפי שנוי הוא לעיר כשיש מרחב ... לפניה (לח): חרוב ושקמה. ענפיהן רחבים: אילן סרק. גנאי הוא לעיר: ואם העיר קדמה. מי שהעיר שלו ...

בבק

ספק זה קדם. ספק זה קדם. קוצץ ואינו נותן דמים: **ח** מרחיקין גורן קבוע מן העיר. חמשים אמה. לא יעשה אדם גורן קבוע בתוך שלו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח. ומרחיק מנטיעותיו של חבירו ומנירו [א]כדי שלא יזיק (מג): **ט** מרחיקין את הנבלות. ואת הקברות. ואת הבורסקי מן העיר חמשים אמה. ואין עושין בורסקי אלא למזרח העיר. ר' עקיבא אומר לכל רוח הוא עושה חוץ ממערבה [ב](ומרחיק חמשים אמה): **י** מרחיקין את המשרה מן הירק (מה). ואת הכרישין מן הבצלים ואת החרדל מן הדבורים (מו). ר' יוסי מתיר בחרדל: **יא** מרחיקין את האילן מן הבור. עשרים וחמשה אמה. ובחרוב ובשקמה. חמשים אמה. בין מלמעלה בין מן הצד. אם הבור קדמה. קוצץ ונותן דמים. ואם אילן קדם. לא יקוץ. ספק זה קדם. וספק זה קדם. לא יקוץ. רבי יוסי אומר אע"פ שהבור קודמת לאילן לא יקוץ. שזה (מט) חופר בתוך שלו. וזה נוטע בתוך שלו: **יב** לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חברו. אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות. אחד גפנים. ואחד כל אילן. היה גדר בנתים. זה סומך לגדר מכאן. וזה סומך לגדר מכאן. היו שרשים יוצאין לתוך של חברו. מעמיק שלשה טפחים כדי שלא יעכב את המחרישה. היה חופר בור

[א] נמ' בכדי [ב] נ"א

ספק קוצץ ואינו נותן דמים. דכיון דאיכא הוי דבין זה קדם. ובין זה קדם קוצץ. לאחר שקוצץ אמרינן ליה לבעל האילן אייתי ראיה שהאילן קדם ושקול: **ח** גורן קבוע. גורן שיש בו כרי גדול שזורים אותו ברחת קרוי גורן קבוע. ושאין בו כרי גדול. ואין בו לזרות שמוץ ברחת אלא הרוח מנשבת בכרי והמוץ נדף מאליו. קרוי גורן שאינו קבוע (מב): חמשים אמה. מפני המוץ שמזיק את בני העיר כשהוא זורה: ומנירו. של חברו. ניר. היא חרישה שחורשין בימות הקיץ כדי שימותו שרשי הקוצים והעשבים: כדי שלא יזיק. מה טעם קאמר. מה טעם מרחיק מנטיעותיו של חברו ומנירו חמשים אמה כדי שלא יזיק המוץ לנטיעותיו ולנירו. שהוא נעשה זבל ומקלקל הניר (מג). ומייבש הנטיעו': **ט** את הנבלות ואת הקברות. משום ריח רע: הבורסקי. מקום עבוד העורות: אלא למזרח העיר. שאין רוח מזרחית קשה אלא ש"כ באה לפורענות. אבל כשהיא באה כדרכה היא שוה ומנשבת בנחת. לפיכך אינה מוציאה הריח לעיר: חוץ ממערבה. לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה חוץ מרוח מערבית שאינו עושה כל עיקר מפני שמתפללי' לאותה הרוח ששכינה במערב (מד). ואין הלכה כר' עקיבא: **י** המשרה. מקום ששורין בו פשתן ומפסיד את הירקות הסמוכות לו: ואת הכרישין. כרתי בלשון גמ' והם מזיקין לבצלים הסמוכי' להם: ואת החרדל מן הדבורים. שהוא מפסיד הדבש. ועושה אותו חריף וחד: רבי יוסי מתיר בחרדל. שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מן דבורי'. הרחק דבוריך מחרדלי (מז) שבאות ואוכלות פרחי חרדלי. והלכ' כר' יוסי: **יא** ובחרוב ובשקמה. שענפיהן מרובין: בין מלמעלה. שהאחד מהן מלמעלה בגובה שפוע ההר והשני בשפולו (מח): בין מן הצד. בקרקע שוה: ונותן דמי'. דכיון דברשות נטע שאינו מזיק זמן גדול לא חייבוהו חכמים לקוץ בלא דמים בשביל הזיקא דיחיד: רבי יוסי אומר וכו'. והלכה כר' יוסי: **יב** סמוך לשדה חברו. בין שדה לבן. בין שדה אילן: אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות. כדי עבודת הכרם. שכשיחרוש את אילנותיו לא יהא צריך להכניס מחרשתו לתוך של חברו (נ). והני מילי בארץ ישראל וכיוצא בה שמחרשתן ארוכה. אבל בבבל ובשאר ארצות שמחרשתן קצרה בהרחקת שתי אמות סגי. ודוקא בגפנים לגפנים. ואילנות לאילנות. הוא דסגי בשתי אמות. אבל הבא ליטע שדה אילן סמוך לגפנים (נא). אפי' בבבל. וכיוצא בה. צריך להרחיק ארבע אמות (נב): מעמיק שלשה טפחים. בעל השדה שילנו

יחיד. אלא כלומר כל מי שיש לו אבות בעיר. ולישנא דמתני' שהיא לי יחיד דייק: (מא) לא קביעי שזיקו שלפי שעה נסתלק ועוד שאינו הולך למרחוק. ומשום היזק מועט זה לא חשו לחייבו להרחיק כלל. ועתוי"ט: (מב) כדי כו'. והא דפי' טעמא הכא טפי מבאידך משום דלעיל בא"י קשי קמ"ל דהכא אפי' בש"ל כו'. הרשב"א ועתוי"ט: (מג) אע"ג שהגלל משבח הקרקע. כשהוא כולה גלל מזיק. שם: (מד) ומפיק ליה מקרא בגמרא. ועתוי"ט: (מה) מרחיקין כו'. ג' אמה דומיא דנבילות כדאיתא בתוספתא בהדיא. ר"י ועיין שם מ"ז: (מו) מדבורים. הוה מצי למימר מן המשובה דקא מזיקי לה נמי והוה דומיא דירק כו' אלא משום דלר"י אף הדבורים מזיקים לחרדל קמ"ל דאפ"ה לא יסמוך: (מז) בגמרא מסיק דר"י ס"ל על הניזק להרחיק את עצמו ולדבריהם דרבנן קאמר לדידי אפילו משרה וירקא לא בעי רחוקי אלא לדידכו אודו לי מיהא בחרדל. פי' ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי ליה. וכ' הלח"ם והכי לא הוו גירי דיליה דהכי מודה ר"י כו' ודעת הר"מ דאף בכרישין וחרדל צריך ג' טפחים דאל"כ הוי גירי דיליה. ופי' הר"מ גירי דיליה כמו שיורה בחץ מרשותו לחצר חבירו כו' (ועי' דעת הר"י לעיל אות מ"ד. ועתוי"ט): (מח) וכלומר איזה מהן בין שהאילן למעלה בין שהבור למעלה. ומפ' בגמ' דכשהאילן למעלה קאזלי שרשין ומזקי ליה לבור. וכשהבור למעלה מחלידין השרשים את הקרקע ומלקין קרקעיתא של בור: (מט) שזה כו'. שאין זה הנזק בא לו מיד אלא לאחר זמן כשיגדל אבל שאר כל הרחקות חשבינן להו כאלו הנזק בא לו מיד לפיכך חייב מזיק להרחיק. טור: (נ) ונמצא משתמש בקרקע של חבירו וידרוס עליו. ולפ"ז אתיא שפיר מתני' אפי' כר"י שאין לו רשות לדרוס קרקע חבירו. ר"י: (נא) ה"ה לשדה לבן ומטעם דבסמוך: (נב) ולא משום עבודת הכרם אלא משום דהוו אילנות גרמא דגירי לגפנים דכשעולה למגדליה לדקל מפרים העופות על הגפנים וה"ל גיריה שכן דרך להן לפרוח מן האילנות שהן גבוהים לגפנים שהם נמוכים יותר מאילנות. או מגפנים לאילנות. ובד"א סגי משום דעפי מהאי שעורא לא הוי גירי'. ר"י. ומה"ט כ' הטור דהכא בנוטע דקלים אבל בנוטע גרעין לא דלא הוי גירי

בור. שיח. ומערה. קוצץ ויורד. והעצים שלו (יד): יג אילן שהוא נוטה לשדה חבירו. קוצץ מלא המרדע על גבי המחרישה. ובחרוב. ובשקמה. כנגד המשקולת. בית השלחין כל האילן כנגד המשקולת. אבא שאול אומר כל אילן סרק כנגד המשקולת: יד אילן שהוא נוטה לרשות הרבים. קוצץ כדי שיהא גמל עובר ורוכבו (טו). רבי יהודה אומר גמל טעון פשתן. או חבילי זמורות. רבי שמעון אומר. כל האילן כנגד המשקולת מפני הטומאה:

פרק ג **חזקת** הבתים. והבורות. והשיחין. והמערות. והשובכות. והמרחצאות. ובית הבדין. ובית השלחין. והעבדים. וכל שהוא עושה פירות תדיר חזקתן שלשה שנים מיום ליום (ד). שדה הבעל. חזקתה. שלש שנים. ואינה צריכה מיום ליום (ה). רבי ישמעאל אומר שלשה חדשים בראשונה. ושלשה באחרונה. ושנים עשר חדש באמצע. הרי (ו) שמונה עשר חדש. רבי עקיבא אומר. חדש בראשונה. וחדש באחרונה. ושנים עשר חדש באמצע. הרי ארבעה עשר חדש. אמר רבי ישמעאל במה דברים אמורים. בשדה לבן. אבל

ביני דילי': (כג) ולאו חושש שמא ייבש האילן של חבירו שזה בתוך שלו הוא חופר. הר"מ: (כד) שלו. קאי אשני בנום בחופר וכן בחורש. סמ"ע: (כה) כלומר דמה"ט דשיעור יניקתן היא עד ט"ז אמות. מש"ה אמרינן שהמזיק בשדה חבירו שיינקו ממנו עד ט"ז אמות ולפיכך כל שהוא מוליא בתוך ט"ז אמות. העלי' לבעל האילן כיון שהמזיק בשיעור זה שיינקו ממנו: (כו) כלומר שיקוש הענפים כנגד המלר שבין שני השדות. הר"מ: (כז) לפי שמונע הצל ממנה. הר"מ. ורש"י כתב שהשמש טוב לליחות של השקאה: (כח) כדי כו'. ואפילו רבנן דספ"ג דס"ל דאין עושין חלל. התם כה"ג אפילו כדי שתהא עגלה טעונה מהלכת משום דקופה שמתליע ותשמת. וה"ל הענפים מוזרים וגדלים לאחר זמן וה"ל לתיקן כל האילן דהכא כאי דקמא קמא קוצץ ליה כל ענף וענף באיקרים ולאחים יקללם. גמ':

פרק ג (א) **ואע"ם** שאיפה אותה שלא ידועה לשמעון המערער ויש עדים לשמעון שהיא ידועה לו. הל"מ ועפוי"ט: (ב) לפי שתחלה שלא בפניו היא מחאה. הר"מ: (ג) לא ידעמי למה העתיק לי המשנה ולא פירוש בו כלום ורש"י העתיקו בלים מפרשין ופי' בו הלי דלא סגד שכי הר"ב בתחלת המשנה: (ד) ליום. לאשמעינן דבעינן לטעים ובשים דדיירי בהו אף בלילות מאן ידעי להעיד. שכנים מידע ידעי אף בלילות ויכולין להעיד על נ"ם לגופם. גמרא: (ה) וס"ל כו'. ומה היא חזקתה ר"י אוי כו'. רש"י ועפוי"ט: (ו) הרי כו'. ק' וכי מינלא ספי לאשמעינן. וכי' דרלופין הסם

שילאו שרשי אילנות חבירו לתוך שדהו. קולץ (כג) בעומק שלשה טפחים ולאו חושש: והעצים שלו. של בעל השדה. והוא שיהיה המקום שחופר רחוק מאילן חבירו ששה עשר אמה או יותר. אבל פחות מכן העלים לבעל האילן דעד ששה עשר אמה מינק ינקי. טפי לא ינקי (כה): יג קוצץ. הענפים עד גובה מלא מרדע. שלא יעכבוהו מלהוליך מחרשתו שם: מרדע. מלמד הבקר: החרוב והשקמה. שלצן מרובה וקשה לשדה: כנגד המשקולת. קולץ כל מה שנוטה לתוך שדהו (כו). משקולת. חוט שבוני החומה תולים בו משקולת של אבנא: ואם בית השלחין. היא ארץ צמאה למים: כל האילן כנגד המשקולת. אפי' אינו חרוב ושקמה. קולץ כנגד המשקולת שהצל רע לבית השלחין (כז): אבא שאול אומר כו'. אפירוש קאי דאמר ת"ק קולץ מלא מרדע ואפי' הוא אילן סרק חוץ מחרוב ושקמה ואמר ליה אבא שאול כל אילן סרק שאינו עושה פירות קולץ כנגד המשקולת ואין הלכה כאבא"ש: יד אילן הנוטה לר"ה. קולץ את הענפים כדי שיהא הגמל עובר ורוכבו: גמל טעון פשתן. וא"ל לקוץ כדי גמל ורוכבו. דרוכב גמין וסליק תותיה: הטומאה. שמא יאהילו הענפים על כזית מן המת. וכיולא בו. ויטמא האדם העובר שם. והלכה כת"ק בלבד:

פרק ג **חזקת** הבתים. וני שאבד שטרו והביא עדים שהחזיק שלשה שנים בכל הנך דכתיבי במתני' נאמן לומר שהם לקוחים בידו ולא אמרינן ליה אייתי שטר מכירה שמכרו לך (א). דעד תלת שנים נזהר אינש בשטריה. טפי מתלת שנים לא מזדהר. ואמרינן לכשכנגדו אם איתא דלא זבנתה היה לך למחות ולומר בפני שנים דעו שפלוני אכיל לה לארעאי בגזלנותא והיה הדבר מגיע לאזניו (ב) והיה נזהר בשטרו דמכרך שכרא אית ליה. והכא דמכרך מכרה אית ליה. וונדלא מחית. את הוא דאפסדת: שובכות. שמגדלי' בהם יוני': בית הבדי'. שעולים בהם זיתי' לעשות שמן: בית השלחין. מתוך שמעין בתוכו משקה אותו ממנו תמיד עושה פירות תדיר. וכל דבר שעושה פירות תדיר. חזקתו שלשה שנים ויום ליום (ג): והעבדים. ואע"ג דקיימא לן הנודדות אין להם חזקה. כגו' הלאן מלשון גדרות לאן אין להם חזקה והוא הדין לכל בעלי חיים. היינו חזקה לאלתר הוא דאין להם שאם היו הלאן והעבד ידועים שהם של אדם אחד. ונכנסו בביתו של אדם אחר. וטוען זה שנכנסו בביתו לקוחים הם בידי. והרי אני מוחזק בהם. אין זו חזקה. שכן דרכם ללכת מבית לבית. אבל אם החזיק בעבד שלש שנים הויא חזקה ואין לריך לשטר מכירה: שדה הבעל. המסתפקת ממי גשמי' אינה עושה פירות אלא פעם א' בשנה. חזקתה שלש שנים. ואינה לריכה מיום ליום: ר' ישמעאל אומר שלשה חדשים וכו'. שיש תבואה גדלה לשלש חדשים. כגון שעורים ושבולת שועל ועדשי' ונמלא אוכל שלש תבואות בשמנה עשר חדש: רבי עקיבא אומר. יש דבר שגדל לשלשים יום. כגון שחת וירקות. לפיכך אם אכלה ארבעה עשר חדש הויא חזקה. ור' ישמעאל סבר. דאכילת שחת וירקות לא הויא חזקה. אלא באכילת תבואה ופירות גמורים: במה דברים אמורים. שלריך שמנה עשר חדש לשדה הבעל: בשדה הלבן. שכל פירותיה נלקטין בפעם'

אבל בשדה אילן. כנס את תבואתו. מסק את זיתיו. כנס את קייצו. הרי אלו שלשה שנים: ב שלש ארצות לחזקה. יהודה. ועבר הירדן. והגליל. היה ביהודה. והחזיק בגליל. בגליל. והחזיק ביהודה. אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה [א]. אמר רבי יהודה לא אמרו ג' שנים. אלא כדי שיהא באספמיא (י) ויחזיק שנה (יא). וילכו ויודיעוהו שנה. ויבא (יב) לשנה אחרת: ג כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה. כיצד. אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי. והוא אמר לו שלא אמר לי אדם דבר מעולם (יג). אינה חזקה. שמכרת לי. שנתת לי במתנה. אביך מכרה לי. אביך נתנה לי במתנה. הרי זו חזקה. והבא משום ירושה א"צ טענה. [ב] האומנין. והשותפים (יח) והאריסין ואפוטרופין

[א] גמ' אחא [ב] ימי' ל"ג

בפרק אחד. לפיכך צריך שלש שנים: אבל בשדה האילן. שפירותיה נלקטין לפרקים. ענבים בפרק אחד. זיתים בפרק אחד. ותאנים בפרק אחד: כנס את תבואתו. יין של גפנים (ז): מסק את זיתיו. וכנס את קייצו. ליקט תאנים ויבשן. והכניסן לביתו הרי זו חזקה. כאלו הן שלש שנים. ואין הלכה לא כרבי עקיבא ולא כרבי ישמעאל (ח): ב שלש ארצו' לחזקה. שלש ארצו' בארץ ישראל חלוקות זו מזו לענין חזקה. שאם החזיק באחת מאלו הארצות והיה בעל הקרקע באחרת אין חזקתו חזקה. לפי שאין שיירות מצויות מזו לזו. ואע"פ שאין שעת חירום ומלחמה. כשעת חירום דמי (ט). ואם היה בעל הקרקע מוחה לא היה מי שיודיע לזה המחזיק. לפיכך היה ראוי לזה המחזיק ליזהר בשטרו. וכיון שלא נזהר הפסיד: עד שיהיה עמו במדינה. שיהיו שניהם ביהודה. או שניהם בעבר הירדן ואע"פ שזה בעיר אחת. וזה בעיר אחרת. דכיון דשיירות מצויות היה לו למחות. וכיון דלא מיחה הפסיד: א"ר יהודה וכו'. קסבר ר' יהודה דטעמא דחזק' לאו משום דעד תלת שנין מזדהר איניש בשטריה. טפי לא מזדהר. אלא טעמא דחזקה לדידיה. משום דלא שביק איניש דאכלי ארעא דידיה אפי' שנה אחת ושתיק. והאי דהרחיקו תלת שנין כדי שאם היה באספמיא וכו'. אבל אם היה עמו בעיר לאלתר הוי חזקה. ובג' ארצות הללו שאין שיירות מצויות. בתלת שנין מיחה הוי חזקה ואין הלכה כר' יהודה: ג כל חזקה שאין עמה טענה. שטוען למה מחזיק בשל חברו. אינה חזקה: והבא מחמת ירושה. שהחזיק בה שלש שני' ונכח יורשת אביו שהית' של אבותיו מותו: אין צריך טענה. לברר איך באה ליד אביו (יד). ומיהו ראיה בעי שראו אביו דר בו יום אחד: האומני'. שמתקני' כלי': אין להם חזקה. אם הם מוחזקי' בכלי' של אחרים (טו) אין יכולין לטעון לקוחים הם בידי ואפי' הם כלים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר. והני מילי כשהכלי מצוי בפנינו ביד האומן (טז). אבל אם לא נמצא הכלי בפנינו ביד האומן אלא שבא אחד מן השוק וטען לאומן כלי יש לי אצלך שנתתי לך לתקן החזירהו לי. וטען האומן אמת שהוא אצלי. אבל אתה מכרת לי נאמן האומן בשבועה במגו. דאי בעי אמר לא היה דברים מעולם או החזרתי לך (יז). וכן טען האומן כך פסקת לי בשכר תקונו. והלה אומר לא פסקתי אלא בפחות. אם הכלי מצוי בפנינו ביד האומן בעל הכלי נאמן. ואם אין הכלי מצוי בפנינו ביד האומן הרי האומן נאמן בשבועה ואפי' מסר לו בעדים. במגו דאי בעי אמר החזרתיו לך: והשותפים. שיש להן קרקע בשותפות ואכל אחד מהן שלש שנים כל הפירות אינה חזקה (יט). וה"מ דאין בקרקע דין חלוקה. אבל אם יש בקרקע דין חלוקה ואכלה אחד מהן שלש שני' הוי חזקה (כ): והאריסי'. שיורדי' לקרקע

אחא לאשמעינן. ועתוי"ט: (ז) לשכי קרי לכרם תבואה משום דכתיב ותבואת הכרם: (ח) כלומר אלא דלעולם בפחות מג' שנים לא סגי. ועתוי"ט: (ט) ואע"ג דברים גיטין אמרינן כיון דקביעי ב"ד שכיחי שיירות. היינו לענין עידי קיום לפי שהאשה רגילה לחזור אחריהם אבל הכא אין המחזיק מחזר על המחאה ואי לאו דשכיחי שיירא לעולם לא ישמע מהמחאתו. פי': (י) באספמיא. שהוא רחוק מהלך שנה מא"י ויותר מזה אין דרך להרחיק מביתו ותקנו לפי ההוה הרע"ב. ואם הרחיק יותר לא פלוג. פי': (יא) שנה. בתוך שנה כאשר יצא הקול. הרע"ב. כלומר לא דמי למחזיק בפניו דלאלתר הוי חזק'. משום דאיהו ידע בדידיה ושביק לאחרינא לאחזוקי ביה. הלכך כששתק שנה א' הוי חזקה אבל לאחרי' קלא ניחא עלייהו לדעת שאחרים מחזיקים בשל זה קבעו זמן שנה א': (יב) ויבא. לאו דוקא דה"ה דמחאה שלא בפניו הוי מחאה אלא שלא טובה קמ"ל כו'. כ"מ: (יג) שלא כו'. אף ע"ג דאי פשיטא קמ"ל מהו דתימא דלמא שטרא הוה ליה ואירכס ואיהו סבר אי אמינא מזבן זבנא לי האי ארעא אמרו לי אחוי שטרך. הלכך לימא ליה אכן דלמא שטרא הוה לך ואירכס כגון זה שמת אביך כולם הוא. קמ"ל דלא. גמ': (יד) דאין אדם בקי בקרקעו' אביו האיך באו לידו. הר"ב: (טו) ולא בחזקת ג' שנים איירי דסתם אומן לא שייך אלא במטלטלין וחזקת ג' שני' לא נאמרה אלא במקרקעי אבל במטלטלי מי שהוא מוחזק בשל חבירו אפילו שעה א' ואנו רואים שיוצאים מפי אף על פי שיש לחבירו עדים שהיה שלו נאמן זה המוחזק לומר לקוח הוא בידי דסתם לוקח מטלטלין מחבירו בלא עדים הוא קונה ובלא שטר חוץ מדברי' העשוין כו' ואמר לקוחין הן בידי דאינו נאמן. הר"ב ועתוי"ט: (טז) אין הכוונה בפניו ב"ד כשהוא טוען עליו דודאי הוא נאמן במגו דלא הראהו אלא כלו' שהוא מצוי בפניו ב"ד ע"י עדים שראו בידו קודם שבאו לפניו בסמוך מיד. שלא היה יכול להחזיר ביני הכי קודם שבאו לטעון בפני ב"ד: (יז) אם נתנו שלא בעדים הוי מצי למימר להד"מ ואם נתנו בעדים יכול לומר החזרתיו לך. הר"מ. וכ' עוד והאי נאמן ר"ל אחר שישבע כו' בטענת לקוח נשבע היסת ונפטר ולטענת כך פסקת נשבע בנק"ח ונוטל: (יח) השותפים כו'. כשידוע בעדי' שהוא שותפו או אריסו או אפוטרופו. אבל אם אין ידוע זה בעדים אלא שהודה מעצמו ואמר הן הוא שותפי ומכר לי נאמן במגו שהיה יכול לומר לא היה שותפי מעולם. הר"מ: (יט) שכן דרך השותפין לאכול זה פירות ג' או ד' שנים ואח"כ יאכל זה כמו כן. הר"ש: (כ) משמע שאכלה כולה ולא חציה. ורוצה להחזיק בלוקח המצוי שנפלה לחלקו. וכ"מ כשאכלי הוא מונה מחלקי השניה. וכ"ה דעת הסמ' דבעינן דנמית לכולה. ועתוי"ט

ואפוטרופין (כג) אין להם חזקה. *אין לאיש חזקה בנכסי אשתו (כג) ולא לאשה חזקה בנכסי בעלה. ולא לאב בנכסי הבן. ולא לבן בנכסי האב (כד). במה דברים אמורים במחזיק. אבל בנותן מתנה (כז) והאחין שחלקו והמחזיק בנכסי הגר. נעל וגדר ופרץ. כל שהוא (ל). הרי זו חזקה: ד היו שנים מעידין אותו שאכלה ג' שנים. ונמצאו זוממין. משלמין לו את הכל (לא). שנים בראשונה (לב). ושנים בשניה. ושנים בשלישית. משלשין ביניהם. שלשה אחים ואחד מצטרף עמהם. הרי אלו ג' עדיות. והן עדות אחת [ב]להזמה: ה אלו דברים שיש להם חזקה (לד). ואלו דברים שאין להם חזקה. היה מעמיד בהמה בחצר. תנור. וכירים (לה). וריחים. ומגדל תרנגולין ונותן זבלו בחצר. אינה חזקה. אבל עשה מחיצה לבהמתו גבוה עשרה טפחים. וכן לתנור. וכן לכירים. וכן לריחים. הכניס תרנגולין (לט) לתוך הבית. ועשה מקום לזבלו עמוק ג' (מ). או גבוה ג'. הרי זו חזקה (מא):

* גמ' לם [ב] יבמ' ורי"ף ל"ג

המרוב

לקרקע למעלה. לסלים. ולרביע. ואכל כל הפירות שלו שנים אינה חזקה. ודוקא באריסי בתי אבות (כה שהוא כמו אפטרופוס על הבן אבל האריס שהוריד בעל הקרקע עלמו. ואכל כל הפירות שלש שנים י' ט חזקה: ואין לאיש חזקה בנכסי אשתו ואפילו כתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בנכסיך ולא בפירותיה דהשתא איטו אוכל פירות מן הדין ואעפ"כ הביא ראי' שאכל פירו' שלש שנים. לא הוי חזקה. דאורחא דאתתא להניח לבעלה שיאכל פירות נכסיה בין כדין בין שלא כדין: ואין לאשה חזקה בנכסי בעלה. ואפי' ייחד לה קרקע למזונותיה ואכלה פירות מקרקע אחרת של בעלה שלש שנים אפילו הכי לא הויא חזקה. שדרך האיש להניח לאשתו שתאכל בנכסיו אפי' בדבר שאין לה בה זכות: ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן וכו'. לפי שהם כאפוטרופסים זה על זה:

במה דברי' אמורי'. דאינ' חזקה (כה): במחזיק. בחזקה שיש עליה ערער שסברו טוען גזולה היא בידך: אבל בנותן מתנה. בפניו (כו) ואמר למקבל המתנ' לך חזק וקנה. כל הנך דאמרי' לעיל בנתני' דאין להם חזקה. משהחזיקו כשאר מקבלי מתנ' קנו. ואין הנותן יכול לחזור בו. ואפי' שנתנה או שמכרה לבעלה נכסי מלוג שלה. משהחזיק בהן הבעל קנה. ואינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. דדוקא בנכסי צאן ברזל. או בקרקע שייחד לה בכתובתה אמרינן שאין מכרה מכר. ואין מתנתה מתנה מפני שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. מפני שיש לבעלה שייכות בהן. אבל בנכסי מלוג שאין לבעלה בעיקרן שום שייכות אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. וכן האיש שמכר לאשתו מנכסיו אם המעות שקנתה בהן האשה אותן נכסים. לא היו מוזנים שלה המכר קיים ויהיו אותן הנכסים לאשה והבעל אוכל פירות ואם היו אותן מעות מוזנים שלה המכר בטל דאמר לגלויי אזי שהיו מוזנים שלה אמרתי שאני מוכר לה: והאחין שחלקו. והחזיק כל אחד מהן (כח) בחלקו אין יכולי' לחזור: והמחזיק בנכסי הגר. שמת ואין לו יורשים. וכל הקודם להחזיק בנכסיו זכה: נעל. שעשה דלת: וגדר. או שעשה שורה: ופרץ. או שפרץ בה פרצה (כט): ד משלשין ביניהם. כל כת יתן השלים שהרי ין שלשה כתות לשלש' שנים: שלשה אחים. לכל שנה אח אחד. ואחד עם האחים. שאותו אחד מעיד עם כלן: הרי כאן שלש' עדיות. דעתי' דמעיד אחי. לא מעיד אחי ולכך עדותן כשרה: והן עדות אחת. לענין הזמה שאם הוזמו משלשין ביניהן. ואיקנסוה זוממין על פיזומו טלן (לג): ה ישיש להם חזקה. אם החזיק בקרקע חברו לענוג זה שלשה שנים הויא חזקה: היה מעמיד בהמתו בחצר. האי תנא בחצר השותפים קא מיירי דלא קפדי אהדדי (לו) אהעמדת בהמה וכיולא בה. ומשום הכי לא הויא חזקה אפי' כי החזיק להאי מלאח ג' שנים: אבל אם עשה מחיצה וכו'. דבכי האי גוונא ודאי קפדי ואי שתיק לה ג' שנים ולא מיחה. ודאי הויא חזקה. ורבינו משה בר מיימוני פירש. דבשותף קפיד אעשיית מחיצה. אם עשה שותפו מחיצה ולא מיחה לאלתר הויא חזקה. אבל אינם דעלמא אע"פ שעשה מחיצה ולא מיחה לא הוי חזקה (לז) עד לאחר שלש שנים (לח):

המרוב

ותוס' יו"ט: (כא) שרגילין לומר שוה של משפחה א מעולם אין ולעוסקין באריסות ולא היו יכולים להחליף באריסים אחרים. הר"ב ועתוי"ט: (כב) והאפוטרופין. שהרי הכל בידם ויכלו לאכל כלונס. רש"י: (כג) אין כו'. בנכסי מלוג. אבל בנכסי צאן ברזל כבר הן כתובים עליו. הר"מ: (כד) לאב כו'. כל פירא שלא סלקו ולא נספרו זה מזה אינן מקפידין זה על זה במה שמחזיקין זה מזה. גמרא: (כה) וגם יש מהן דהויין חזקה ולריך ג' שנים. הר"ב: (כו) לאו דוקא דה"ה אם מודה לו. ר"ש: (כז) מתנה כו'. וה"ה למוכר דקנה לוקח בחזקה: (כח) עמ"ש רפ"ק לוה ד': (כט) כדי שיכנס בה. הר"ש: (ל) כ"ש. כלו' כל שהועיל בגדרו ופרלתו אף ע"פ שעשיה כבר הלא שהשלימה והועיל בהשלמתו. גמרא: (לא) את הכל. כפי דמי הקרקע שהיו רולים להפסידו ינבה מהן לבד קרקע שלו שיטול מן המחזיק כ"ש. והרל"ם כי דאם יש למערער עדים כמה פירו' אכל משלמין כמי דמי פירות. ועתוי"ט: (לב) בראשונה. אע"פ שאין עדותם מועיל לענין חזקה מ"מ כ"מ בעדותן לשלומי פירי רדבר שלש היה כלומר ולא הוי בכלל הא דאמרינן דבר שלא הוי דבר. פי' ועתוי"ט: (לג) ת"ל הר"ב שאם הוזמו כלן הרי ג' האחין משלמין חלי דמי השדה וזה שנלטרף עם כל א' משלם חלי דמיה. ועתוי"ט: (לד) שיש כו'. ויכול לטעון אתה נתת לי לאשתמש זה במתנה או מכרת לי. ר"ש: (לה) סמר כו'. מטלטלין הן. ואין רחיים ברחיים דידה. ר"ש: (לו) הא אי קפדי הוה חזקה ואה דמ"מ דהשותפין אין להם חזקה בנחית לכולה כמש"ש. א"כ כו'. ועתוי"ט: (לז) שאם שאמר החזיק אין לך אדם שמשאיל מקום לחבירו. הר"מ: (לח) ונבא במשנה המגיד בשם הבן מיגש: (לט) תרנגולין. אע"ג דלא עביד מעשה מקפיד אדם בהם משום דמטנפי כל מה שבבית. רש"י: (מ) עמוק ג'. כדי שלא יפסד. הר"ב: (מא) חזקה. לכל מקום תוך המחילות

ו המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה. המזחילה יש לה חזקה. סולם המצרי אין לו חזקה. ולצורי יש לו חזקה. חלון המצרית. אין לה חזקה. ולצורית. יש לה חזקה. אי זו היא חלון המצרית. כל שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה. ר"י אומר אם יש לה מלבן. אע"פ שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה. הרי זו חזקה. הזיז עד טפח יש לו חזקה ויכול למחות. פחות מטפח אין לו חזקה ואין יכול למחות: ז לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין. לקח בית בחצר אחרת. לא יפתחנה לחצר השותפין. בנה עלייה ע"ג ביתו לא (נא) יפתחנה לחצר השותפין. אלא אם רצה בונה את החדר לפנים מביתו. ובונה (נב) עלייה על גבי ביתו. ופותחה לתוך ביתו. לא (נג) יפתח אדם לחצר השותפין. פתח כנגד פתח. וחלון כנגד חלון. היה קטן לא יעשנו גדול. אחד לא יעשנו שנים. אבל

ו המרזב. צנור קטן שמתקנים אותו בסוף צנור הגדול ההולך על פני כל הגג: אין לו חזקה ויש למקומו חזקה. אם היה שם מרזב ובא בעל החצר לעקרו לגמרי. שלא ישפכו מי הגג לתוך חצרו אינו יכול. שכבר יש לו חזקה לזה שיהיו מי הגג שופכין לכך אותו מרזב. אבל אם בא להפכו. שהיה מונח לרוח דרומית. ובא לתת אותו לרוח צפונית אין בעל המרזב יכול לעכב עליו. דלאו מידי אפסדיה. ואין לו חזקה. שיהיה תמיד עומד ברוח זו: מרזב. מקום ששופך של גשמים זבה ממנו. מר עפה. כמו הן גוים כמר מדלי (ישעיה מ): מזחילה. צנור גדול שמחזיק כל אורך הגג. והוי מלתא דקביעותא לכך יש לו חזקה: סולם המצרי. קטן (מב) ואינו קבוע. ולא מקפיד עליה אם נותן אותו לתוך חצר חבירו כדי לעלות בו לגגו ולשובכו לכך אין לו חזקה: חלון המצרית. חלון קטן שאין ראשו של אדם נכנס בו: אין לו חזקה. ואי בעי בעל החצר לבנות כנגד החלון ולסתמו לא מצי בעל החלון לומר כבר החזקתי בו ואינך יכול לסתום דא"ל האיך. לא נתפייסתי אלא לפי שלא היה לי בו היזק, ואפי' הכי אי הוה בעי מעיקרא כשפתחו הוי מצי מעכב עליה שלא יפתחנו (מג). ואפי' היה גבוה יותר מד"א (מד). דמצי א"ל שמא תשים ספסל סמוך לחלון ותביט בו. ואמר שהכיתו נמי ופתח אין לו חזקה: ולצורית יש לו חזקה. חלון שראשו של אדם נכנס בו ואפי' הוא למעלה מד"א או חלון העשוי לאורה (מה) ואפי' הוא קטן מאד. או חלון שהוא למטה מד"א כל אחד משלשה חלונות הללו אם הניחן ופתח. יש לו חזקה. ושוב אין יכול לבנות ולסתמו. דיש חזקה לנזקין. חוץ מעשן. ואבק בית הכסא. כלו' ריח רע. שאלו הג' אין להם חזקה. אפי' החזיק בהם כמה שנים אבל היזק ראיה יש לו חזקה (מו). ולא בעי חזקה לנזקין ג' שנים אלא מכי קאי בזקא כדי שיכול לומ' לניזק כבר ידעת בנזק ולא מחית. הויא חזקה: מלבן. בנין מבחוץ כעין משקוף מלמעלה ואסקופה מלמטה: זיז. עץ או אבן היוצא מכותלו לאויר חצר חברו (מז). אם יש בו טפח או יותר יש לו חזקה ואין יכול בעל החצר לבנות כנגדו לסתום הזיז מאחר שהחזיק בו: ויכול למחות בו. כשבא בעל הכותל להוציא הזיז שיש בו טפח או יותר. יכול בעל החצר למחות בו שלא יוציאנו (מח): פחות מטפח. לא הוי מידי דקביעותא. לכך לא הוי חזקה. ויכול לבנות כנגדו ולסתמו וכשבא בעל הכותל להוציאו לכתחלה אין בעל החצר יכול לעכב עליו (מט): ז לחצר השותפי'. לחצר שיש לו שותפות בה וכ"ש לחצר חברו משום היזק ראיה: לקח בית בחצר אחרת. הסמוכ' לחצ' זו שיש לו בה שותפו' לא יפתח לו פתח לחצ' זו. שמרבה עליהם דרך הרגל מדיורי אותו בית (נ). בונ' חדר לפנים מביתו. שאינו מוסיף כלום. אלא חולק ביתו לשנים. דבלאו הכי יכול למלאות ביתו דיורין אם ירצה: פתח כנגד פתח. דאמר קרא (במדבר כד) וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו. מה ראה. ראה שלא היו פתחיהן מכוונים זה כנגד זה (נד): קטן לא יעשנו גדול. דא"ל בפתח' זוטא מצינא לאצטנועי מינך (נה). בפתח' רבא לא מצינ' לאצטנועי מינך: אחד לא יעשנו שנים. דא"ל בחד פתחא מצינא לאצטנועי. בתרי פתחי לא מצינא לאצטנועי (נו). אבל

המחילות: (מב) כל שאין לה ד' שליבות. גמרא: (מג) גמ' וטעמא לפי שיש היזק ראיה מכל מקום. אע"פ שלא נעשה בשביל כן: (מד) כלומר דהשתא לא הויא חזקה. וכ"ש כשהוא למטה מד"א דיש לו חזקה כדפי' הר"ב דיכול למחות ולעכב: (מה) גמרא. ומתכיפין בחלון העשוי לשמור גנות ופרדסים דרך החלון. ר"ש ועתוי"ט: (מו) ול"ד לחצר השותפין דלפ"ק דכופהו לעשות מחיצה דהתם היזק סדיר (יותר מבחלון שאסור להסתכל בו) ופסיק רישיה ודמי לעשן כו'. הרא"ש ועתוי"ט: (מז) כלומר שבולט מתקרת הגג וכיוצא בזה שיכול לעמוד על הגג ולהשתמש בזיז. דאלו לפני החלון בלא"ה אוסרו מהחלון. ופי' הר"מ דהזיז הוא בקרן זוית במקום שא"א למעקה גבוה ד"א שלא יראה בחצר: (מח) שהרי מזיקו בראיה בעת שתולה ומשתמש בו. הר"מ: (מט) כר"י בגמרא. וטעמא דא"ל בעל הגג לשום תשמיש לא חזי לי שאלך ואעמוד עליו ואראה בחצרך בעלילה זו אלא למיתלי ביה חפצי וכשאבא לתלות מהדרנא אפאי ואושיט זרועי ואתלה. דכיון דיכולני לתלות בהחזרת פנים אם אסתכל בחצרך אהא נחשב כגנב והלכך ליכא היזק ראיה. ועתוי"ט: (נ) ופי' לא יפתחנה שיכול לכנוס לחצר השותפות ואפילו כשיפתח לביתו אסור. לפי שיכנס לחצר השותפים. פי' ועתוי"ט: (נא) לא כו'. מה"ט גופא שמרבה דיורין נ"י: (נב) ובונה כו'. שבונה מעזיבה באמצעות גבהו של חדר ונמצאת עלייתו בנויה מאליה. רש"י: (נג) לא כו'. אפי' היכא דיש חזקה ר"ש: (נד) ונמנה ישראל כחצר השותפים דמי דלא היה לה"ר אלא במחנה לויה. רש"י ועתוי"ט: (נה) וכגון דהו"ל שני פתחים של ב' ב' ורוצה לעשות א' של ד'. גמרא: (נו) כשהיה לו פתח בר ד"א ורוצה לעשות ב' של ד' ד'. דא"ל בחד פתחא כשהוא נעול יכולני להשתמש שלא כנגדו. אבל בב' פתחי' לא מצינא לאצטנועי כל כך ואפילו אם האחד נעול

אבל פותח הוא לרשות הרבים (יז) פתח כנגד פתח. וחלון כנגד חלון (יח). היה קטן. עושה אותו גדול. אחד עושה אותו שנים: ח אין עושין (יט) חלל (ס) תחת ר״ה בורות. שיחין. ומערות. רבי אליעזר מתיר. כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים. אין מוציאין זיזין וגזוזטראות לרשות הרבים. אלא אם רצה כונס (סג) לתוך שלו ומוציא. לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות. הרי זו בהזקתה:

פרק ד **המוכר** את הבית לא מכר היציע. ואף על פי שהיא פתוחה לתוכו. ולא את החדר שלפנים ממנו. ולא את הגג (ב) בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים. רבי יהודה אומר אם יש לו צורת פתח. אף על פי שאינו גבוה עשרה טפחים. אינו מכור: ב לא את הבור. ולא את הדות. אע״פ שכתב לו עומקא ורומא (ד). וצריך ליקח לו דרך. דברי ר' עקיבא. וחכ״א אינו צריך ליקח לו דרך. ומודה רבי עקיבא בזמן שאמר לו חוץ מאלו. שאינו צריך ליקח לו דרך. מכרן לאחר רבי עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך. וחכמים אומרים צריך ליקח לו דרך: ג המוכר את הבית. מכר את הדלת. אבל לא את המפתח. מכר את המכתשת הקבועה. אבל לא את המיטלטל'. מכר את האיצטרובל. אבל לא את הקלת ולא את התנור [א](ולא את הכירים). [ב](מכר תנור.

[א] גמרא וכל״ש [ב] כ״א יכו' וכי״ף

מכר

אבל פותח הוא לרשות הרבים. דא״ל סוף סוף קא בעית לאסתלוקי מגני רשות הרבים: ח אין עושין חלל תחת רשות הרבים. אפילו קביל עליה כל הזיקא דאתי ממתיה שאין בני אדם רוצי' (לחוק ולירד לדין) לדון על עסק נזקים: רבי אליעזר מתיר. והלכה שיכסנו בחוזק כדי שתהא עגלה מהלכת עליו טעונה אבנים. ולא חיישינן שמא לימי' יתקלקל הכסוי (סז) ואין הלכה כר״א: זיזין. היציעי' קטני': גזוזטראו'. קורות גדולות. שמא יכשלו בהן בני רשות הרבי' (סג): כונס לתוך שלו. שמכניס בקרקע שלו כשיעור הוצאת הזיזין. ומוציא: הרי זו בחזקתה. דטוענין ללוקח ואמרי' שמא זה שמכרה לו כנס בתוך שלו (סד):

פ״ד **המוכר** את הבי'. היציע. כמין חדר שעושין בניצות שהלי' הבית מבחוץ. כמו שהיה במקדש דכתי' (מלכים א ו) והיציע התחתונה. ויש מפרשין אות' בעובי הכותל. ואף על פי שפתוח לבית ותשמישו בתוכו. אפי' הכי אינו מכור. והוא דהוי ד״א. אבל אי לא הוי ד״א לא חשיב. ונמכר עם הבית: ולא את החדר שלפנים. מן הבית. ואע״פ שהוא פתוח לבית ודריסתו עליו (א): בזמן שיש לו מעקה גבוה עשר'. חשוב בפני עצמו ולא בטל לגבי בית: ר' יהודה אומר וכו'. ואין הלכה כר״י: ב בור. חפירה בקרקע: דות. בנין אבנים ע״ג קרקע עשוי כעין בור (ג): אע״פ שכתב לו עומקא ורומא. לא קנה בור ודות הואיל ותשמישן חלוק מן הבית. שאין עשויין אלא לכנוס מים. עד שיכתוב לו מארעית תהומא עד רום רקיעא: וצריך. המוכר: ליקח לו דרך. מן הלוקח לילך לבור ודות. דמוכר בעין יפה הוא מוכר. ולא שייר לעצמו כלום: וחכ״א אינו צריך. דסברי מוכר בעין רעה הוא מוכר. וכשמכר הבית שייר לעצמו דרך שילך לבור ודות: בזמן שא״ל חוץ מאלו. חוץ מבור ודות. דהכא' שלא לצורך הוא. ולאשמועי' דרך קאתי (ה): מכרן לאחר. מכר הבור ודות לאחר. ושייר הבית לעצמו: ר' עקיבא אומר אין הלוקח צריך ליקח ממנו דרך. דמוכר בעין יפה מוכר. וכשמכר לו הבור והדות. דרך נמי מכר לו. והלכ' כר' עקיבא (ו): ג המוכר את הבית. סתם: מכר את הדלת. שכל תשמישי הבית הקבועים בו בכלל הבית הם: אבל לא את המפתח. דמידי דמטלטל הוא (ז). המכתשת. הקבועה בקרקע: האיצטרובל. עגול של עץ שעליו מעמידים הרחים וקבוע הוא: הקלת. אפרכסת שעושים סביב הרחים לקבל הקמח הנטחן שלא יפול לארץ ומטלטל הוא: ולא את התנור ולא את הכירים. דמטלטלים

יעול יהיה אבי' פתוח. ר״ש: (מ) לרה״ר. הר״י ומ״מ כ' דלא בעינן ע״ז אמה אלא כיון שיש רשות לכל אדם לילך הוי כרה״ר וכו' עוד כתב הר״ב דמבוי מפולש כרה״ר ושאינו מפולש כחצר. ועתוי״ט: (נא) כנגד כו'. מיירי בחלון כמוך בעין פתח דאפשר דחזי ליה בני רה״ר להדיא. הר״י ועתוי״ט: (נב) אין כו'. לכתחלה ואם עשה וכסה כהלוי' פטור. המגיד: (ס) חלל. ומפ' ואזיל מה הוא אותו חלל בורות שיחין ומערות. ר״ש. ואע״ג דבפ״ב מפ' הר״ב דמערה מקורה ולא אינך. הכא מיירי במקורות. ועתוי״ט: (סא) דרבנן זמנין דמפתח שיתלע יתוכו ולאו אדעתיה דעובר ברה״ר ויעבור ויפול. גמרא: (סב) ולפיכך למעלה מגמל ורוכבו הרי. הרי״ף: (סג) כונס. ולא שימא שלא יהא רשאי לעשות כן לפי דדחקו רבי' ואזלי להאם ויוזקו קמ״ל כיון דבשלו הוא עושה כן. על הרבים להרחיק עצמן או לעשות גדר להפסיק שלא יוזקו. נ״ל: (סד) ומשמע דאלו לטעון שמא רבים מחלו לו כו' לא טענינן דמאן מחיל. ועתוי״ט:

פ״ק ד (א) **דהיון** דאין תשמישו בשל בית שאינו עשוי אלא להצניע בם אפליו לשמור כיון תיבה הלכך אינו בכלל בית. ר״ש. ובגמרא הכאם יציע חדר מבעיא. לא צריכא דלע״ג דמלר לי' אבראי הכי בו המילה סמוך לחדר אפ״ה לא אמרינן שקנה החדר כיון שהוא בסוף המכר אלא אמרי' מלרים הכתיב שמכר חדר אינו ניכר: (ב) הגג. אבל עליה בכלל בית: (ג) אבל הר״ם פי' בור חפירה בקרקע קשה שמחזיק מים בלא בנין. דות. חופרין בור בעפר תחוח ובונין לו כותל אבנים ומקרי דות. ועתוי״ט: (ד) ורומא. כמשך גם בל ולא אם הגג. המגיד. וכתב עוד וכשכתב לו עומק ורום אם בא להגביה ולבנות באויר או להעמיק ולחפור. מגביה ומעמיק אבל לא קנה בנינים שבעמקים ובאויר. ועתוי״ט: (ה) ולרבנן לא אפי' לעפויי כלל דבלא״ה שייר לעצמו דרך ולרווחא דמלתא אמר כן שלא יאמר לוקח כל הבי' מכרת לי ולא עכבת דרך שאין כל מוכרין בקיאין בדינין והלכך פי' כ״כ. ר״מ: (ו) גמרא והלכה מסני' קמי: (ז) כלו' אע״ג דקביעה כדאמרי' בגמרא דקתני מפתח הואיל ודלת. מ״מ אינה מכורה משום דאין קביעותן קביעות גמורה. ועתוי״ט:

מכר כירים). בזמן שאמר לו. היא וכל מה שבתוכה. הרי כולן מכורין: ד המוכר את החצר. מכר בתים. בורות. שיחין ומערות (ח). אבל לא את המטלטלין (ט). בזמן שאמר לו. היא. וכל מה שבתוכה. הרי כולן מכורין. בין כך ובין כך. לא מכר לא את המרחץ (י) ולא את בית הבד שבתוכה. ר"א אומר המוכר את החצר לא מכר אלא אוירה (יא) של חצר: ה המוכר את בית הבד (יב). מכר את הים (יג). ואת הממל. ואת הבתולות. אבל לא מכר את [א] העכירין ואת הגלגל. ואת הקורה (טו). בזמן שאמר לו. הוא. וכל מה שבתוכו. הרי כולן מכורין. ר"א אומר המוכר בית הבד. מכר את הקורה: ו המוכר את המרחץ. לא מכר את הנסרים (טז) ואת [ב] הספסלים. ואת [ג] הוילאות. בזמן שאמר לו. הוא וכל מה שבתוכו. הרי כולן מכורין. בין כך ובין כך לא מכר את המגורות (יז) של מים. ולא את האוצרות של עצים: ז המוכר את העיר. מכר בתים בורות שיחין ומערות מרחצאות ושובכות. בית הבדין ובית השלחין. אבל לא את המטלטלין. ובזמן שאמר לו היא. וכל מה שבתוכה. אפי' היו בה בהמה ועבדים. הרי כולן מכורין (יט). רשב"ג אומר. המוכר את העיר מכר את הסנטר: ח המוכר את השדה מכר את האבנים. שהם לצורכה. ואת הקנים שבכרם (כב) שהם לצורכו. ואת התבואה שהיא מחוברת לקרקע. ואת מחיצ' הקנים שהיא פחותה מבית רובע. ואת השומרה שאינה עשויה בטיט. ואת החרוב שאינו מורכב. ואת בתולת השקמה:

[א] יתדי [ב] ספלין ואת [ג] הבלניו' גמרא

אבל

הם. ולית הספרי דגרסי מכר תנור מכר כירים ומיירי בקבועי' ומחוברי' בקרקע: הרי כולם מכורים. כל הני תשמישי דביתא אבל שאר מאני תשמישתיה אינם מכורי'. אפילו אמר וכל מה שבתוכה לא רבה אלא תשמישים המיוחדים לבית כגון מפתח וקלא וכיוצא בהן: ד מכר את הבתים. הפתוחים לחצר: ובורות שיחים ומערות. שבתוך החצר' ואף על גב דהמוכר בית לא מכר בור שיח ומערה. לגבי חצר מיהא בטלים הן: בין כך ובין כך. אפי' אמר כל מה שבתוכה לא מכר את המרחץ וכו' דאינן בכלל חצר: ר' אליעזר אומר וכו'. ואין הלכה כר"א: ה מכר את הים. האבן שטוחנים בתוכה הזיתים בשעת טחינתן: הממל. הרכב העליון שבה מפרכי' הזיתי': הבתולו'. כלונסו' של ארז שמעמידין בהם קורות בית הבד (יד): עכירין. נסרים כבדים שטוחנים על האמתחות שמניחים בהם הזיתים הכתושים כדי לכבשן: הגלגל. שמגלגל האבן ומכביד על הזיתי' הכתושי' כהוציא שמן: ו הנסרים. לוחות שמשימין עליהם הבגדי': הספסלי'. שיושבי' עליהם. ויש גורסי' ספלי' שנותני' בהם מים לרחוץ: וילאות. מסך כנגד הפתח. פירוש אחר אלונטית שמסתפגין בה. וי"א שיכר שמכסין בו העבו' כשיושבין במרחץ. מגורו' של מים. בריכות השופכות מים למרחץ: אוצרות של עצי'. שמשמנין בו המרחץ: ז מכר בתים. וכל שכן חצרות שהן עיקר העיר: בית השלחין. גנות ופרדסין השייכין לעיר (יח): אבל לא המטלטלין. מאני תשמישת' כגון מפתח. וקלא. וכיוצא בהן. וכל שכן שלא מכר חטי ושערי: הרי כולן מכורי'. אפי' עבדי' ובהמו' דמטלטלי דניידי נינהו. וכ"ש חטי ושערי דהוו מטלטלי דלא ניידי: הסנטר. העבד הממונה לשמור העיר (כ). ואין הלכה כרשב"ג: ח האבנים. שהם לצורכה לעשות גדר (כא): ואת הקנים. שקושרי' בהם הגפני': ואת מחיצת הקנים. קנים הרבה גדלים בקלא אחד כשהיא פחותה מבית רובע אז היא בטלה לגבי השדה: שומרה. סוכת שומרים המחוברת לקרקע בטיט (כג): את החרוב. בנערותו שעדיין לא הורכב דכשמורכב ומרכיבין אותו ויש לו שם בפני עצמו ולא בטיל לגבי שדה: ואת בתולת השקמה. בנערותה קודם

שסתטו

(ח) בורות כו'. לפי שהחצר עשוי לרביצה ולהשתמ' בתוכו. ושיחים החצר והבור הוא תשמיש אי' לט"ך כשבלין עמה אבל בית שאינו עשוי לרביצה כו' אלא לדירה. ואין תשמישן שוה. רשב"א ועתוי"ט: (ט) המטלטלין. תשמישי הבית שאינן קבועין כל כך. הנך דאמרן לעיל דאין מכורין בכלל בית. וכ"ש שאר מטלטלין שאינם בכלל תשמישי בית. ר"ש: (י) המרחץ. דאין דרך החצרות שיהיה להם כן ואינו תשמיש מיוחד לחצר אחת. דהרבה חצרות משתמשות במרחץ א' וכן בבית הבד. נ"י: (יא) אוירה. אבל בתים ובורות לא מכר ודמים מודיעים ליכא למימר דאין אונאה לקרקעות. ר"ש ועתוי"ט: (יב) בית הבד. בית שהבד בו ואותו בית לתשמיש בד לבדו עשוי. ר"ש: (יג) הים. כל הנך דקתני בהו מכר קבועין הן שם. ואידך דאינן מכורין מטלטלי הן. ר"ש: (יד) שנועצין בארץ בראש הגת מכאן ומכאן. ונוקבין זה כנגד זה ונותנים בריחים מזה לזה ומעמידים הקורה על הבריח. הר"ם: (טו) הקורה. שלא נקרא בית הבד אלא ע"ש הקורה. גמרא: (טז) הנסרים. משום דמטלטלי לא מזדבני רשב"י: (יז) המגורות. דאין אלו תשמישין המיוחדי' למרחץ כי הנך דלעיל. ואין אגר מאני תשמישתיה דלא ממונו' הם להנות בהם אפי' בתוך ביתו דכשקונה אותו קונה להסיק ביתו כו' כמו חטי ושערי. מגורה כמו נהרסו ממגורות. ר"ש: (יח) הכא' שלחין פרדס דנוכים. ופירש"י שלחין גנות המשלחים פירות בכל שנה וכתב התוי' וא"ת דבכולי גמ' מפי' שלחין בהגי' שדות שמשקין אותן כו' וי"ל דפשיטא לגמרא דאין חילוק בין בהאי לבעל לענין מכר כו' והשתא דמפ' פרדס ממעטי שדה שלחין ובעל וכו' הר"ם. משום דגן ראוי לטייל ושייך טפי לעיר מבאגי. ועתוי"ט: (יט) מכורין. דכיון דיצא מכל העיר ללכת לעיר אחרת הוצאת המטלטלין הוי מכוער משגה. נ"י: (כ) לי נוטרת את הכרמים. וכ"ש שחולק על ת"ק במה שאמר דבאגי לא אבל בגמרא מסקו דלמ"ד שלחין פרדס. הנטר באגי. ולמ"ד הנטר שומר. שלחין באגי. ועתוי"ט: (כא) ולע"ג דתשמישין המטולטלין הן כיון דקביעי להאי תשמיש ואינן מזיזין אותן מהאי שדה לעולם כמחובר חשיב להו. ר"ש: (כב) שבכרם. וממילא שמעינן המוכר את השדה מכר את הכרם. שכל אילנות בכלל שדה לי' גפנים וא' כל אילן חוץ מחרוב המורכב וסדן השקמה. ר"ש ועתוי"ט: (כג) גרסי' כגי' הר"מ אבל הר"מ לא כ' המחוברת לקרקע דבגמרא אמרינן עלה אף על גב דלא קביעא בארעא ופי' הנ"י

במקומה

שמכוסה וטוחה מלמעלה ואע"ג שלא עם פניטוסים הרבה כמנהג העולם: (כד) המגולה כו'. ואע"ג דצריכה לארעא נמכר ועי' לשמעה בשדה לאסר קליכה להגפת המגולה מרום הקרקע ולייבא. ר"ם: (כה) והרי הוא כמו שמכר לחבירו שתי שדות ויש לו שדה אחרת בתוך השתים. ואם אמר לו שתי השדות וכל מה שבתוכן אני מוכר לך דלא מכר השדה האמצעית שביניהן אף כאן שדה אחת מכר לו לא ב' שדות ומחיצת קנים וכו' חשובין שדה בפני עצמה. ר"ם: (כו) בטיט. אף ע"ג דמחברא לארעא. גמרא. דכיון דטוחה בטיט איכא מטלטלי מיד ומחיצה ויש לה שם בפני עצמה והרי זה כמוכר השדה שלא מכר את הבי' כו'. ר"ם: (כז) וז"ל הר"י ואע"ג דמחובר בטיטא כלו' הכלונסו' כיון שאינה טוחה ומכוסה מלמעלה בטיט: (כח) הבור. וה"ה דות וחדא מנייהו נקט. ועתוי"ט: (כט) הגת. גם שנים בשדה דהיינו בכלל כדלעיל אבל בית הבד שהיה בעיר ולפיכך במוכר העיר תנן בית הבדין ולא תנן גת. ובשדה תנן גת ולא בית הבד: (ל) החזיק. דאין דעת אחרת מקנה ואין לך שיקנה אלא בחזקה שהי' החזיק אבל באחין דליכא נמי קנין א"צ חזקה בנוטה תנן זה: (לא) משום דבאלין בכלל שדה הוין כשדה בפני עצמה ודמי כב' שדות להכי נקטינהו לאשמעינן דהוו כאילו מיצר ביניהן ואע"ג דבור ודות הוו כבוטא עפי לבנין זה כו' ובאלין נקט בור ודות ולא נקט הא דב' שדות משום דלא שייכא אלא בדין חזקה אבל בשאר קניינין לא שייך סלוק מיצר מפסיק כו' דהוה כהכן דמי כולן דקנה כולן אפילו מיצר מפסיק: (לב) ונכסי הקדש נינהו. ר"ם ועתוי"ט:

ט אבל לא מכר לא את האבנים שאינן לצורכה. ולא את הקני' שבכרם שאינן לצרכו. ולא את התבואה (כד) שהיא תלושה מן הקרקע. בזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה. הרי כולן מכורין. בין כך ובין כך לא מכר לא את מחיצת הקנים שהיא בית רובע. ולא את השומרה שהיא עשויה בטיט (כו) (כז). ולא את החרוב המורכב. ולא את סדן השקמה. ולא את הבור (כח). ולא את הגת (כט). ולא את השובך. בין חרבין בין ישובין. וצריך ליקח לו דרך. דברי ר"ע. וחכ"א אינו צריך. ומודה ר"ע בזמן שאמר לו חוץ מאלו. שאינו צריך ליקח לו דרך. מכרן לאחר. ר"ע אומר אינו צריך ליקח לו דרך. וחכמים אומרים צריך ליקח לו דרך. במה דברים אמורים במוכר. אבל בנותן מתנה נותן את כולם. האחין שחלקו. זכו בשדה. זכו בכולם. המחזיק בנכסי הגר החזיק בשדה (ל). החזיק בכולם. והמקדיש את השדה. הקדיש את כולם. ר"ש אומר המקדיש שדה לא הקדיש אלא את החרוב המורכב. ואת סדן השקמה:

פרק ה **המוכר** את הספינה. מכר את התורן. ואת הנס. ואת העוגין. ואת כל המנהיגין אותה. אבל לא מכר לא את העבדים (ב). ולא את המרצופין. ולא את האנתיקי. ובזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה. הרי כולן מכורין. מכר את הקרון לא (ג) מכר את הפרדות. מכר את הפרדות

פרק ה (א) **מלי** זה יראה דאפי' לעיל נמי לא הוו בכלל מתנה והקדש אלא החשוב כקרקע לאפוקי פירות תלושים. וכ"ש מטלטלין דלא. אף על פי שכשאמר היא וכל מה שבתוכה הכל מכר. ועתוי"ט: (ב) העבדים. שיש לו לבעל הספינה לספינה ולשמור פרקמטיא שלו בתוכה. ר"ם. ופשיטא היא וכן האנתיקי כ"ש הוא מן המטלטלין אלא משום פיטא בזמן שא"ל הרי נקטינהו. הר' ור"י: (ג) מכר את הקרון לא כו'. ואפילו איכא דעים יתירה מודה ר"י משום דלעולם אין קרון ופרדות נקראים בשם א'. ר"י: (ד) אבל מכר הפרדות אפי' אדוקין לא מכר הקרון

שמחכו ענפיה דכשמחזקין קוללים הענפים ונדלק הרבה במקומו וקרוי סדן השקמה: ט לא מכר את מחיצת הקנים וכו'. שכל אלה חשובים כשדה בפני עצמן (כה): לא מכר את הבור. אע"פ שמכר לו השדות אלו מסרין: וצריך המוכר ליקח לו דרך מן הלוקח. לבוא לבור ולגת דמוכר בעין יפה מוכר כדפרישנא לעיל: נותן את כולן. ואפי' למאן דאמר מוכר בעין רעה מוכר. וצריך הלוקח ליקח לו דרך היכא דמכר לו אחד מכל אלו. ומ"מ השדי לעצמו. דוקא במוכר אמרינן הכי. משום דהוי ליה ללוקח לאחויי ולפרושי. וכיון דלא אחוי איהו הוא דאפסיד. אבל גבי נותן שמקבל המתנה מתבייש לומר לנותן פרש לי מה שאתה נותן לי. לא אמרינן מדלא פירש איהו הוא דאפסיד. אלא אמרי' בעין יפה נתן וא"צ מקבל המתנה ליקח לו דרך. וכן נמי כל הני דאמרינן לעיל לא מכר לפי שאינן בכלל שדה ואפי' הני דאינן בכלל כל מה שבתוכה כגון חרוב וסדן השקמה ובור וגת. אם נתן השדה מתנה נתן את כולן. משום דבעין יפה יותר מדאי הוא נותן: זכו בשדה זכו בכולן. לפי' מפני שכל אחד זוכה בשלו ומסתלק מחברו מכל וכל: החזיק בכולם. ואע"ג דחרוב ושקמה (לא) לא בטילי לגבי שדה. הוו כשתי שדות ואין מיצר ביניהן דאם החזיק באחת מהן קנה חברתה: הקדיש את כולן. דמקדיש בעין יפה מקדיש: לא הקדיש אלא את החרוב. מכל הנך דאמרי' במתניתין גבי מכר לא מכר גבי הקדש נמי לא הקדיש. דדעת מקדיש כדעת מוכר. לבד מחרוב המורכב. וסדן השקמה. דאע"ג דבמכר לא מכר. בהקדש קדשי. וטעמא הואיל ומשדה הקדש קא ינקי (לב):

פרק ה **המוכר** את הספינה. מתני': מכר את התורן. עץ גבוה שתולין עליו את הנס. והנס כמין וילון. שתולין בתורן לנגד הרוח: עוגין. ברזל שקושרין אותו בחבל וזורקין אותו בעומק המים לעכב ולעגן הספינה: מנהיגים. אלו המשוטות שבהם מוליכין הספינה למקום שרוצים: מרצופין. אמתחות שנותני' בהם הסחורה: אנתיקי. הפרקמטיא שבתוך הספינה. וכל הני דקתני הכא דבמכר לא מכר אם נתן והקדיש את הספינה. לא הוו הנך בכלל המתנה וההקדש ולא דמי לבור ודות וגת דפרקין לעיל. דכולהו מקרקעי נינהו. ובטלו לגבי שדה (א) לענין הקדש ומתנה אבל הנך לא בטלי כלל: פרדות. בהמות המושכות את הקרון. והוא שאין אדוקים בו (ד) בשעת מכירה

ואם

הפרדות. לא מכר את הקרון. מכר את הצמד (ה). לא מכר את הבקר (ו). מכר את הבקר. לא מכר את הצמד (ז). רבי יהודה אומר הדמים מודיעין. כיצד. אמר לו מכור לי צמדך במאתים זוז. הדבר ידוע שאין הצמד במאתים זוז. וחכמים אומרים אין הדמים ראיה: ב המוכר את החמור. לא מכר כליו. נחום המדי אומר מכר כליו (יא). ר' יהודה אומר פעמים מכורין. ופעמים אינן מכורין. כיצד. היה חמור לפניו. וכליו עליו. ואמר לו מכור לי חמורך זה. הרי כליו מכורין. חמורך הוא. אין כליו מכורין: ג המוכר א (את החמור מכר את הסייח. מכר את הפרה לא מכר את בנה. מכר אשפה מכר זבלה. מכר בור (יד) מכר מימיו. (מכר) כוורת. מכר דבורים. מכר שובך. מכר יונים. הלוקח פירות שובך מחברו מפריח בריכה ראשונה. פירות כוורת. נוטל שלשה נחילין (יז) ומסרס. חלות דבש (כא). מניח ב' חלות. זיתים לקוץ. מניח ב' גרופיות:

הקונה

א ק"א

ואית דמפרשי פרות עלים הנפרדים מן העגלה שמושכים את העגלה בהם. והוא שלא יהיו קשורים בה בשעת המכירה: צמד. הוא העול שלומד ומחבר את השוורים יחד: אין הדמים ראיה. וכא דאמר דשתות קנה ומחזיר אונאה. יותר משתות בטל מקח ה"מ בכדי שהדעת טועה דסבור הלוקח שמוה כך. והוי מקח טעות. אבל בכדי שאין הדעת טועה כגון דקנה למד שמוה זוז במאתים (ח). אמרינן במתנה נתנם לו. ואין כאן בטול מקח. ואין הלכה כרבי יהודה: ב לא מכר את כליו. בכלים העשויים לרכיבה כגון אוכף ומרדעת ר"ע ל"ש דקני. אפי' אינם עליו (ט) בשעת מכירה. כי פליגי בכלי' של משאוי כגון שק ודיסקיא. ת"ק סבר לא מכר הכלים של משאוי שעליו. ונחום המדי סבר מכר (י) הכלים של משאוי שעליו. והלכ' כת"ק. ולא קנה הכלי' של משאוי. ואפי' היו עליו בשעת מכירה: חמורך זה. משמע כמות שהוא עם כליו: חמורך הוא. הוי כשואל לו שמורך הוא. מכור אותו לי. והוי כמוכר חמור סתם. ואין כליו מכורים (יב). ואפילו הן עליו בשעת מכירה. ואין הלכה כרבי יהודה: ג המוכר את החמור מכר את הסייח. בנו של חמור (יג) ובגמרא מוקי לה כגון שאמר לו חמור מניקה אני מוכר לך. דאלב האתון למאי מהני. אלא ודאי היא ובנה קאמר ליה. ובסיפא דאמר פרה מניקה אני מוכר לך. לא קנה את בנה. דפרה לחלבה עומדת. פרה לחלבה קאמר ליה: מכר אשפה. מקום גבוה שלשה טפחים או יותר או עמוק שלשה טפחים או יותר שרגיל להכניס שם זבל בהמותיו: מכר בור מכר מימיו. מתני' יחידאה היא. ופליגי רבנן עליה ואמרי מכר בור לא מכר מימיו והלכה כחכמי': הלוקח פירות שובך. מה שילדו היונים כל השנה (טו): מפריח. הלוקח: בריכה ראשונה. ויניחנה למוכר. וכל שני ולדות קרוין בריכה (טז). ומניחן עם אמם כדי להיות לנותא לאמם שלא יברחו: פירות כוורת. דבורים הנולדי' מן הכוורת זאת השנה. נוטל הלוקח שלשה נחילים. שלשה סגורות מולדות הדבורים הראשונים היוצאים מן הכוורת ומכניסן לתוך הכוורת שלו. שהראשונים הם משובחים והאחרון אחרון גרוע ומשם ואילך מסרס כלומר נוטל אחת ומניח אחת (יח) למוכר כדי שיגדלו ויתחברו עם האבות. כדי שתתישב הכוורת (יט) וכן לעולם (כ): חלות דבש. הדבש עם השעוה יחד מעורבים עשוי חלות חלו': מניח ב' חלות. שמתפרנסי' הדבורי' מהם כל ימות הגשמים (כב): גרופיות. ענפי' (כג) ושרש וטעם

הקונה ועתוי"ט: (ה) הלמד. מפרש בגמרא דאיירי באתרא דקרי ללמדא למדא ולבקר בקר. ואיכא נמי דקרי לבקר לומדא דאי באתרי' דליכא דקרי לבקר למדא. פשיטא למדא זבין ליה בקר לא זבין ליה. ואי דקרי כולה נמי לבקר למדא כלהו זבין ליה ופי' הר"ש דבכה"ג ודאי הדמים מודיעים כו'. ועתוי"ט: (ו) לא כו'. ואפי' כשאדוקים בו נמי לא קנה. ר"ש. והר"י הלוי פי' דהכא נמי דוקא כשאין אדוקים. אבל באדוקי' מכורים. והכי מסתברא. טור: (ז) הלמד. ד"ה סוס. אלא דפליגי ר"י ורבנן בפי' הא מלתא. דלר"י זמנין מכר זמנין לא מכר ולרבנן לעולם לא מכר. ר"ש. וכלומר דלא הקשה חכמים היינו מ"מ. ועתוי"ט: (ח) שהדבר ידוע שאינו נמכר במאתים או משא"כ ק"ח בהמה ומתנה דסברי חכמים במ"מ ר"י דב"מ דיש להן אונאה ומשלה דה"ה דהוי נמי בטל מקח משום דהויין דברים שהדעת טועה בהן. כ"י: (ט) דהכשירי חמור הוו וקני להו היכא דאיתנהו. תוס': (י) דקסבר חמור לרכיבה קאי ולא למשאוי ומיבעיא להו אי במוכן שלא מחלוקת הי' ולא אפשיטא הרי"ף והרא"ש. וסיים שהר"ב לא פי' בתחלה הסיק מיירי ולסוף פסק ואפילו היו עליו. אבל הוא מטעם המע"ה. ועתוי"ט: (יא) כשוט כו'. סבר סתם חמור למשאוי קאי פי' הר"ש וקנה מלן גם האוכף והמרדעת. דלטעון משאוי על גבה עשוין. אוכף ומרדעת בין לרכיבה בין למשאוי: (יב) לי הר"ש דס"ל לר"י דהמוכר חמור סתם כו': (יג) ולעי"ב דבנקבה מיירי נקט בנו ע"ש שהחמור בל' זכר הוא. ועתוי"ט: (יד) בור. של מים מכונסים ר"ש: (טו) ואפילו למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. מ"מ היכא שאינן מוזרין וכולן לקיים המקח. לכך הפרס לאשמעינן הדין. ועתוי"ט: (טז) וז"ל הר"ש דרך היונים להוליד שני ולדות בכל חודש זכר ונקבה. חוץ מחדש אדר שאין יולדות. והנהו ולחם ג"כ לסוף ב' חדשים שוכן ולדות בכל חדש וכל שני כו' שלא יברחו האמהות ואות מוכרו לא מכר. הלכך מפסמא גם בריכה ראשונה של צ מכר עם השובך דזהו קיום השובך: (יז) ב' נחילין. כי אחר ימים לעי ימים יולא מן כוורת נחיל של דבורים. ויושבין על ענף אילן ומביא כוורת חדשה ומכניסן לתוכה. הר"ש: (יח) מפני שמגי' הראשונים ואילך הם גרועים. ומש"ה יקח גבה המוכר בפירות לצורך כוורתו כדי שלא יאמר ריקן ויאבד ולכן ישאירו לו גם מן משונים קלת כו'. ב"י: (יט) לפי שהוא לא מכר לו כוורת כדלקמן: (כ) אם שמכירה היא לעולם. א"נ לשלשו של מכירה קאמר דהיינו שנה: (כא) חלות כו'. אם לקח חלות דבש. שהלוקח פירות כוורת אין החלות בכלל אלא הדבורים שמוציא פירות והלוקח החלות מניח ב' חלו': (כב) כדי שלא תחרב כוורתו שאלה לא מכר לו הכוורת. ר"ש: (כג) הר"ש. וי"מ כ' לגמרין

סקונס

ד הקונה שתי אילנות בתוך שדה חברו. הרי זה לא קנה קרקע. רבי מאיר אומר קנה קרקע. הגדילו לא ישפה. והעולה מן הגזע שלו. ומן השרשים. של בעל הקרקע. ואם מתו. אין לו קרקע. קנה שלשה קנה קרקע. הגדילו. ישפה (ל). והעולה מן הגזע ומן השרשין. שלו. ואם מתו יש לו קרקע: ה המוכר ראש בבהמה גסה (לא). לא מכר את הרגלים. מכר את הרגלים. לא מכר את הראש. מכר את הקנה. לא מכר את הכבד. מכר את הכבד. לא מכר את הקנה. אבל בדקה מכר את הראש מכר את הרגלים. מכר את הרגלים. לא מכר את הראש. מכר את הקנה. מכר את הכבד. מכר את הכבד. לא מכר את הקנה: ו ארבע (לד) מדות במוכרין. מכר לו חטים יפות ונמצאו רעות. הלוקח יכול לחזור בו. רעות ונמצאו יפות (לו). מוכר יכול לחזור בו. רעות ונמצאו רעות. יפות ונמצאו יפות. אין אחד מהם יכול לחזור בו. שחמתית (לז) ונמצאת לבנה. לבנה ונמצאת שחמתית. עצים של זית ונמצאו של שקמה. של שקמה. ונמצאו של זית. יין ונמצא חומץ. חומץ ונמצא יין. שניהם יכולין לחזור בהן: ז המוכר פירות לחברו משך ולא מדד קנה. מדד ולא משך. לא קנה. אם

ד הקונה שני אילנות. סתמא לא קנה קרקע כלל (כד) שבינותיו: הגדילו. הרחיבו הענפים לא ישפה. לא יכרות (כה) אותם בעל הקרקע אע"פ שהצל שלהם מזיק לקרקע שלו דכיון דאין לו קרקע לבעל האילנות הרי בעי הקרקע שעבד לו קרקע לגדל ענפים כל זמן שהם קיימים: גזע. כל שהוא למעלה מן הארץ שרואה פני חמה: שרשין. כי שהן לווסה מן הארץ שלו. של בעל האילן. ולכי שיניסנו שם ויגדל דאיישינן שמא תגביה הקרקע עד (שיתעבה) [שיתכסה] האילן שיוצא מן הגזע מקלתו בקרקע ויראה כשלשה אילנות (כו) ויאמר לו לוקח שלשה אילנות מכרת לי ויש לי קרקע אלא יקוץ אותו ויסרפנו: ואם מתו. שיבש האילן: אין לו קרקע. שיכול ליטע אחר במקומו: קנה קרקע. דסתמא שדה האילן וקנה בקרקע שיש בין אילן לאילן ותחתיהן וחוצה להן כמלא אורה (כז) וסלו. כדי שיכול לעמוד מלקט הפירות עם הסל שלו. והני מילי כשיש בין אילן לאילן לא פחות מארבע אמות (כח) ולא יותר על ש"ז אמה (כט). אז קנה בקרקע שבין אילן לאילן. ותחתיהן. וחוצה להן כדאמרן. אבל אם יש בין אילן לאילן פחות מארבע אמות. או יותר מט"ז אמה. לא קנה קרקע: ה לא מכר את הרגלים. בתוספתא תניא במה דברים אמורים במקום שלא נהגו. אבל במקום שנהגו הכל כמנהג המדינה (לב): מכר את הקנה. את הריאה. ונקראת על שם הקנה שלה (לג):

ו ד' מדות. דינים שלוקין זה מזה: מכר לו חטים יפות. התנה עמו שיתן לו חטין יפות ונמצאו רעות הוי כאונאה (לה). ולפיכך יכול לחזור בו מי שנתאנה בלבד דהוא לוקח אבל מוכר אינו יכול לחזור בו. ואפי׳ הוקרו המקח הרבה: אין אחד מהן יכול לחזור בו. ואפי׳ הוקרו או הוזלו ולא מצי לוקח למימר אני ליפות נתכוונתי והאי דאמינא רעות משום דרע רע יאמר הקונה. וכן אפכא לא מצי מוכר למימר אני לרעות נתכוונתי. והאי דאמינא יפות דדרך המוכר לומר לרע טוב: שחמתית. אדומה וכל שום (בראשית ל) מתרגמינן שחום: ונמצאת לבנה. ואיכא דניחא ליה בהאי ואיכא דניחא ליה בהאי. וכל כהאי גונא הוי מקח טעות לשניהם ושניהם יכולים לחזור. דאילו ביפות ונמצאו רעות כ"ע ניחא להו ביפות: יין ונמצא חומץ. איכא דניחא ליה בחמרא. ואיכא דניחא ליה בחלא (לח): ז משך. ברשות הרבים במפסח או בחצר (לט) של שניהם קנה. אבל משיכה ברשות הרבים לא מהניא: אע"פ שלא מדד. וכגון שפסק לו מתחלה הדמים בכך וכך יתן לו המדה אבל לא פסק לו הדמים אפי׳ מדד ומשך לא קנה. דלא סמכה דעתייהו שהמוכר יכול להעלות הדמים כמו שירצה והקונה אומר שיני קונה אלא בזול: מדד. המוכר ללוקח ברשות הרבים

הנכונים והוא יותר נכון. כ"י. וכ"ה בפי׳ הר"מ: (כד) מת"ק דבכורים פ"ו בהר"ב דמספקא ליה אי קנה קרקע אלא דהכא לא ס"ל בזה להכי פתם כאן: (כה) ותלה א חותה לארמי תלגום ולכות אותו טחון. ובפית ימים: (כו) וכגון שיש בין הגזע לאילן כשיעור המפורש לפנינו. הר"ש. וכ׳ הנ"י ולע"פ שעל הלוקח להציל ראיה כי הוא המוציא. מיהא מייתי ליה לידי דינא ודיינא: (כז) שיו אורה מלקט כמו וארוה כל עוברי דרך: (כח) שהאה גאויה המחכישה לארוב בנתי׳. הר"ש: (כט) דחשיבי מפוזרי׳ כדאשכחן בכלאים פ"ד כו׳. ואף ע"ג דהתם פסקו הר"מ והר"ב כר"מ ור"ש דקני בת׳ על א׳ כי הנ"י דל"ל דשיעורא דכלאים וקנייה אינם שוין. ועתוי"ט: (ל) ישפה. דכיון דאין נטועין בשל מוכר כי אם בקרקע של לוקח והמוכר לא שעבד לו קרקע שלו. אימא תימן לכנס בשלו מאחר שמזיקין לו. ר"ש: (לא) גסה. בגסה אין דרך למכור אלא אי אחלו בפ"ע. אבל בדקה דרך למכור הרגלים עם הראש דלא חשיבי אלי האי וכן הכבד עם הריאה אבל אפכא לא שהחשוב אינו דין שיהא טפל לשאינו חשוב. כ"י: (לב) וה"ה בכל השנויים בפרקים הללו שאם יש מנהג ידוע שהולכין אחריו. הר"מ בפתוי"ט: (לג) אבל הסו׳ כי קנה הוא ריאה עם הלב: (לד) ד׳. מנינא לא למפוטי מידי אתא אלא להודיעך שצריך לתת טעם לכל הד׳ למה הם חלוקים זה מזה. ר"ש: (לה) כלומר. אע"ג דלא נתאנה בדמי׳ כלל. אפ"ה הוי כאונאה לפי שיאמר דלא ניחא ליה ברעו׳ אפי׳ בזול. ועתוי"ט: (לו) יפות. שהטעהו הלוקח וא"ל חטין הללו משכנות רעות בעיר הזאת ובעבור זה מכרן. ואח"כ מלא שהיו מחשבין אותן ליפות. כ"י: (לז) שחמתית. עושים קמח מרובה. ולבנה עושה הפת יותר נאה ויפה. כ"י: (לח) לפי שהוא צריך עכשיו לחומץ: (לט) כ"ה בר"ש בבי"ת אבל לא נקט מהר"ל ובר"מ כי מהר"ל לממעט בלמ"ד

אם היה פקח. שוכר את מקומו. הלוקח פשתן מחברו. הרי זה לא קנה. עד שיטלטלנו ממקום למקום. ואם היה במחובר לקרקע. ותלש כל שהוא. קנה: ח המוכר יין ושמן (מה) לחברו והוקרו. או שהוזלו (מו). אם עד שלא נתמלאה המדה. למוכר. משנתמלאה המדה. ללוקח. ואם היה סרסור ביניהן. נשברה החבית. נשברה לסרסור. וחייב להטיף לו שלש טפין. הרכינה ומיצה. הרי הוא של מוכר (נ). והחנוני אינו חייב להטיף שלש טפין. רבי יהודה אומר ערב שבת עם חשכה. פטור: ט השולח את בנו אצל חנוני ופונדיון בידו ומדד לו באיסר שמן. ונתן לו את האיסר. שבר את הצלוחית. ואבד את האיסר. החנוני חייב. רבי יהודה פוטר. שעל מנת כן שלחו (נב). ומודים חכמים לרבי יהודה (נג). בזמן שהצלוחית ביד התינוק. ומדד החנוני לתוכו חנוני פטור: י הסיטון מקנח מדותיו אחת לשלשים יום ובעל הבית אחת לשנים עשר חדש. רבן שמעון בן גמליאל אומר חלוף (נד) הדברי'. חנוני מקנח מדותיו פעמים בשבת (נה). וממחה משקלותיו פעם אחת בשבת.

ומקנח

הרבים לפי שבכליו של לוקח לא קנה. שאין כליו של אדם קונים לו ברשות הרבים (מ). ואם לוקח עצמו מדד. אפי' ברשות הרבים קנה בהגבהה: אם היה פקח. סטוקם: שוכר את מקומו. אם הוא ברשות בעלים (מא). מקומו קונה לו. ובמשאות גדולות איירי דאין דרכן להגביה לכך קני במשיכה: עד שיטלטלנו. היינו הגבהה (מב) ואורחא דמלתא נקט דדרך מגביה לטלטל ממקו' למקו' (מג): ואם היה מחובר לקרקע. בגמ' מוקי לה כגון שאמר לו מוכר ללוקח לך ויפה לי קרקע כל שהו. וקני כל מה שעלי' דכיון ששכרו לעשות מלאכה בקרקע שלו. ועשה בו מלאכה כל שהוא קנה שכירותו. וקנה נמי אותו דבר שתלוש להקנו' לו עם השכירו' (מד). לפיכך אם תלש כל שהוא קנה: ח עד שלא נתמלאה המדה למוכר. במדה שאינה של שניהם איירי (מז). והתחיל השאילה לשניהם והרי היא שאולה למוכר עד שימלאנה. ומשם ואילך היא שאולה ללוקח. לפיכך עד שלא נתמלאה המדה שהכלי שאול למוכר לא קנה לוקח. ומשנתמלאה המדה שהכלי שאול ללוקח. קנה לוקח שקנו לו כליו ובמשאה איירי או ברשות הלוקח (מח): היה סרסור ביניהם ונשברה החבית. והיתה החבית שלו: נשברה לסרסור. ולא אמרינן שלוחו של לוקח הוא (מט) ונשברה ללוקח: חייב להטיף לו ג' טפין. המוכר ללוקח מן הנדבק בדופני המדה לאחר שעירה היין והשמן: הרכינה ומיצה. הטה את המדה על צדה לאחר שעירה השמן והיין והטיף שלשה טפין. ונתאסף מילת המדה משולי הכלי אל מקום א' הרי הוא של מוכר שהרי נתייאש הלוקח ממנו: והחנוני אינו חייב להטיף ג' טיפין. לפי שהוא טרוד שמוכר כל שעה: רבי יהודה אומר. לא אמרו שחנוני פטור מלהטיף ג' טיפין אלא ערב שבת עם חשיכה. ואין הלכה כרבי יהודה: ט השולח בנו. קטן אצל החנוני ובידו פונדיון. שהם שני איסרין. להביא לו באיסר שמן. ואיסר אחד יתן לו. וכן עשה. ושבר התינוק את הצלוחית ונשפך השמן. ואבד את האיסר שנתן לו החנוני: החנוני חייב. בשמן. ובצלוחית. ובאיסר. דלא שלח האב את בנו קטן אצל החנוני אלא לאודועי ליה שהוא צריך לשמן. לא שישלח השמן על ידו. ובגמ' פריך אמאי חייב החנוני על הצלוחית. אבדה מדעת היא (נא). שהרי הוא עצמו שלחה ביד בנו ומשני כגון שנטלה חנוני למוד בה שמן לאחריני הלכך נעשה גזלן עליה. וקמה ליה ברשותיה עד דמהדר לה למרה. ואע"ג דאהדרה לתינוק לא נפטר מינה: ר' יהודה פוטר שעל מנת כן שלחו. כי היכי דלשדר ליה חנוני ביד בנו שהוא פטור מדמי צלוחית. ואין הלכה כר' יהודה: י הסיטון. תגר שקונה הרבה ביחד. וחוזר ומוכר לחנונים מעט מעט: מקנח מדותיו. בשביל היין והשמן שנקרש בתוכם. והמדה מתמעטת: ובעל הבית. שאינו מוכר תדיר כסיטון. מקנח פעם אחת בשנה: פעמים בשבת. שהחנוני אינו חייב להטיף ג' טפין. כמו שחייב הסיטון ובעל הבית. ומשתייר בכלי ונדבק בו: וממחה. מקנח (נו)

אזני

בלמ"ד כו': (מ) לפי שאין לו רשות להניחן שם: (מא) ומלתא באפי נפשה הוא. הר"ם ועתוי"ט: (מב) ולעיל דתנן במשאוי גדולו' ובדשאן נמי מי לא עבידי שליפי רברבי. שאני פשתן דמשתמע כלומר שאפשר לפשטו מעט מעט ולהגביהו. ואין בו טורח. ולא אמרו משאות גדולות שא"צ הגבהה אלא כגון טעון של לגוזים או פלפלים או סקדים. והיה גדול שאין אחד יכול להגביה. ואם יסירו יתפרד ויהיה לו בו טורח גדול. הר"מ. ועתוי"ט: (מג) ל' הר"ם דאין דרך להגביה מקמו אלא כדי ליטלו ולילך: (מד) הר"ת ומפ' לה בפשתן שנתייבש ועומד לתלוש דכתלוש דמי אפ"ה בתלישת והגבהת המקלת קנה השאר ע"י קנין השכירות. ועתוי"ט: (מה) יין ושמן. וה"ה לפירות אלא אגב דנקט לאורויי בטיפה חייב להטיף ג' טפין נקט יין ושמן. ר"י: (מו) והוקרו כו'. לאו דוקא אלא שאין דרך לחזור בהם. תוי': (מז) דאי של לוקח כלשון קנה כשיש שנתות במדה ופשטא הכי אפילו במדה שיש לה שנתות. ואי דמוכר אפילו משנתמלאת לא קנה ואפי' ברשות לוקח דכיון שכליו של לוקח אין קונות ברשות מוכר כך כליו של מוכר אין קונות ברשות לוקח: (מח) הר"ת. ולאשמעי' דאפ"ה לא קנה אא"כ המדה אינו של מוכר. ועתוי"ט: (מט) הר"ם ותימה דא"כ אמאי שביק יוקרא וזולא דאיירי בה. ופי' ריב"ם שדרך הסרסור למדוד בשכר ונשברה ע"י המדידה ובלא אונס. תוי': (נ) של מוכר. לפי שנתיאשו הבעלים. הר"מ ועתוי"ט: (נא) אבל במיוב הפונדיון ל"ק דכיון שעכבו החנוני בידו נתחייב באחריותו ובתשלומין גמורים כו' ואם היה מחזיר אותו הפונדיון עצמו ה"נ דפטור. תוספות ועתוי"ט: (נב) שע"מ כו'. ואפי' צלוחית שלקח למוד בה לאחרים. לא מחייב ביה ר"י. דקי"ל דלא הוה אלא שואל. וכי מחזירו למקום שמאלו מסם די. גמרא: (נג) ומודי' כו'. היכא דלא נטלה למוד כו' לתינוק. וא"כ לא אפקה מרשות בעלים. ומש"ה פטור מן הצלוחית. ר"ש: (נד) חלוף כו'. סיטון פעם אחת בשנה. דכיון שמוכר תדיר אין המשקה נקרש בתוכו אבל בעה"ב כו'. ר"ש ועתוי"ט: (נה) חנוני כו'. ואפילו רשב"ג מודה. ר"ש ונ"י: (נו) כמו ומחה ה' דמעה מעל כל פנים. ר"ש:

כבשר

ומקנח מאזנים על כל משקל [א] ומשקל:

יא אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורי' בלח. אבל ביבש (נט) אינו צריך. וחייב להכריע לו טפח. היה שוקל לו עין בעין. נותן לו גירומיו (סב). אחד לעשרה בלח. ואחד לעשרים ביבש. מקום שנהגו למוד בדקה. לא ימוד בגסה. בגסה. לא ימוד בדקה (סו). למחוק. לא יגדוש. לגדוש. לא ימחוק:

פרק ו המוכר פירות לחברו. ולא צמחו. ואפילו זרע פשתן. אינו חייב באחריותן. רבן שמעון בן גמליאל אומר זרעוני גנה שאינן נאכלין חייב באחריותן (ב):

ב המוכר פירות לחבירו. הרי זה מקבל עליו רובע טנופת לסאה. תאנים. מקבל עליו עשר מתולעות למאה. מרתף של יין. מקבל עליו עשר קוססות למאה. קנקנים בשרון. מקבל עליו עשר פיטסיאות למאה:

ג המוכר יין לחברו והחמיץ. אינו חייב באחריותו. ואם ידוע שיינו מחמיץ (י). הרי זה מקח טעות. ואם אמר לו יין מבושם (יא) אני מוכר

[א] ס"א

(נח) דבשר ושמן ודבש ודג מליח מפני שמדבק בו מקלקלו ומכביד המשקל. ר"י: (נט) לפי שיש לבן ביש קבול מדבק בשן יותר. הר"ם: (נע) ביבש. כגון פירות כמון ופלפלין א"נ לקמח שלא גדבק בכן מאומה. ועתוי"ט: (ס) וס"ה לי' ליפרין בימד כדאיתא בגמרא הכרע א' למלה. ומוקי לה במקום שנהגו להכריע: (סא) משום דנפיש יותר מדאי הכרע טפח בדבר קל. כ"ל. הרא"ש: (סב) ממן כו'. דאמר קרא איפה שלימה וצדק. ולדק מיותר הוא למדרש אף ע"פ שאיפה שלימה מדדה. לדק משלך ותן לו. גמרא: (סג) וכן הגכמה דמחיעה לי' הכרעה והטייה היא.שמטה הקנין חוץ למקום שמיפה. הר"ם: (סד) מדלא קתני א' מעשרה כו' דייקינן לה בגמרא דחסורי מחסרא והכ"ק א' מעשרה לעשרה כו'. וכראה מפני שהלח נדבק יותר ואינו מטיף לו הכל. צריך להוסיף לו יותר מביבש. הר"ם: (סה) ואפילו במקום שמוסקים כמי א"א למחוק כ"כ בלמלום. הר"ם: (סו) בדקה. דמפסיד מוכר משום שאינו יכול למחוק כ"כ ובגסה מוחק יותר כו'. ר"ם: (סז) מדכתיב איפה כו' ולדק לאמעוטי אחת נכל מקום שאף זה יכול לבא לרמאות דאיכא דקפי במדידה ולא ידע לא בפסוח ולא בתוספות ויאמר כך המנהג. הר"ם:

פרק ו (א) אלא המע"ה: (ב) חייב כו'. וה"מ דלא למחו מחמת עלמן. אבל מחמת דבר אחר כגון שלקו בברד או כיולא בו אינו חייב באחריותן. הרי"ף. וא"ת א"כ פשיטא וכ"ל דאשמעינן דלא מלי א"ל הב לי סטי ואחזור לך דמיהם. ב"י: (ג) לפי גי' הר"ב המקבל לא היה לריך לפי הלוקח דהוא המקבל. ועתוי"ט: (ד) כלומר דמתני' דסכן מספר גדול לאו דוקא אלא ה"ה מספר קטן. ולא אמרינן דמספר קטן מקפיד ורולה שיהיו כולם טובים וכ"כ הר"ם וב"י והטור דה"ה א' לעשר. וק"ק מפ"ז. מ"ב דאילטריך למיתני מספר קטן וא"י לאו הכי ס"א דלא ומ"כ ה"כ איתא דהא"כ דלא: (ה) כמו ואת פריה יקוסס ויבש. הר"ם: (ו) ל"ל מרתף זה של יין כו' אבל ביין סתם ולא אמר למקפה פליגי אמוראי בגמרא ופסקו הפוס' כמ"ד דמקבל עליו י' למאה והכי אוקמה הרי"ף למתני': (ז) כלומר שטולאות היין לפי שאוזיעות אותו דרך דמסיקן: (ח) דליכא למימר כליו גרמו. הר"ם: (ט) דבהכי איירי כדמפרש הר"ב בסיפא ואם ידוע כו'. ועתוי"ט: (י) מחמיץ. בכל שנה. ר"ם: (יא) מבושם.

סימקיים

אבני משקלותיו שמוקי בכן דתר לא (נז): על כ משקל ומשקל. כל פעם ששוקל מקנח (נח

יא וחייב להכריע טפח. וומשקל ליטרא ואילך (ס

אבל פחות מליטרא אין צריך יכריע טפח (סא): הי שוקל עין בעין. כ במקום שלא נהגו להכר ונעמיד קנה המאזני בנוה: נותן לו א גרומיו. הכרעותיו (ס לכל י' ליטרא מוסיף עשירי' ליטרא. שהוא אי למאה (סד) כשימכור בל ותינם מוסיף (ס עשירית ליטרא לכל עש ליטרא: למוד בדק במדה קטנה: לא ימ בגסה. במדה גדולה דהוי ספילא לטוקס ש נותן לו אלא הכ א' (סה). והיה צריך ליתן הכרעות רבות: למחת להכיר מה שעולה על ש המדה: לא יגדוש ולע"פ שמוסיף בדמים (סז): לא ימחו ולע"פ שפוחת לו הדמים:

פרק ו המוכר פירות. סתם ולא פירש לאכילה לזריעה: אפילו זרע פשתן. דרו קונים אותו לזריעה. תלי למימר אני לאכילה מככל דאין הולכי' בממון אחר הרוב (א): רשב"ג אומר וכ בגמ' מוקי כולה מתניתין אליבא דרשב"ג וחסורי מחס והכי קתני. אפי' זרע פשתן אינו חייב באחריותן. ג זרעוני גינה שאין נאכלין חייב באחריותן דברי רשב"ג שרבן שמעון ב"ג אומ' זרעוני גינה שאינן נאכלין חי באחריותן. דהוי מקח טעות דודאי לזריעה' זבנינה

ב המקבל פירות. שקנה תבואה מחברו. הלוקח (ג מקבל עליו רובע טנופת לכל סאה. דדרך תבוא' בנ ולא יותר: עשר מתולעות. אכולות מתולעים לנ מאה. דהיינו א' מעשר (ד): קוססות. יין רע (ה) ש המרתף של חביות גדולו' מקבל עליו עשר חביות גדו ואם המרתף של כדות מקבל עליו י' כדות. ודוק כשאומר מרתף זה אני מוכר לך ולמקפה כלומר לשו בתוך התבשיל אבל אם אמר מרתף של יין אני מוכר לך למקפה צריך ליתן לו יין שכלו יפה שיין של מקפה צר שיהיה יפה ומתקיים שאין מסתפקים ממנו אלא מעט מעט. ואם אמר סתם. יין (ו) אני מוכר לך. ולא זכ למקפה טתן לו יין בינוני הנמכר בחנות. ואם אמר מרתף זה אני מוכר לך. ולא הזכיר יין. אפי' כולו שו הגיעו: קנקני בשרון. בארץ המישור: מקבל עליו י' פיטסיאות. שאינן מזופפי' כל צרכן. והן שואבות הי ומזיעי' אותו (ז): ג אינו חייב. המוכר באחריותו. דבשעת מכירה יין הוה. ודוקא שנעשה חומץ בכליו דלוקח (דאי בכליו של מוכר ומצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך. ולא מצי המוכר אמר ליה לוה השהית אות בקנקנים כל כך. את הוא דאפסדי' דמצי האיך א"ל הא מעיקרי' הודעתיך (ט) שלא היה בדעתי להסתפק ממנו הי אלא מעט מעט: ואם ידוע שיינו מחמיץ. שאינו מתקיים ואידך א"ל דלא בעי ליין אלא לנוקס ונסהותו ליקח ממנו מעט מעט: הרי זה מקח טעות. דהוה ליה לאודועי שאין יינו מתקיים: מבושם

דהס

מוכר לך. חייב להעמיד לו עד העצרת (יג) וישן משל אשתקד. ומיושן משל שלש. שנים (יד): ד המוכר מקום לחברו לבנות לו בית. א(וכן המקבל מחברו לבנות (טו) לו בית) חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו (טז). בונה ארבע אמות על שש דברי רבי עקיבא. רבי ישמעאל אומר רפת בקר הוא זה. הרוצה לעשות רפת בקר (יז). בונה ארבע אמות על שש. בית קטן. שש על שמונה. גדול שמונה על עשר. טרקלין. עשר על עשר. רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו. ראיה לדבר (היכל). רבן שמעון בן גמליאל אומר (הכל) כבנין היכל: ה מי שיש לו בור (יט) לפנים מביתו של חברו. נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין. ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין. ואינו מכניס בהמתו ומשקה מבורו אלא ממלא ומשקה מבחוץ. וזה עושה לו פותחת. וזה עושה לו פותחת: ו מי שיש לו גינה לפנים מגינתו של חברו. נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסים. ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין. ואינו מכניס לתוכה תגרין (כג). ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת (כד). והחיצון זורע את הדרך. נתנו לו דרך (כה) מן הצד מדעת שניהם. נכנס בשעה שהוא רוצה. ויוצא בשעה שהוא רוצה ומכניס לתוכה תגרין. ולא יכנס מתוכה. לתוך שדה אחרת (כו). וזה וזה אינם רשאים לזורעה: ז מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו. נטלה ונתן להם מן הצד. מה שנתן נתן ושלו לא הגיעו. דרך היחיד (כט) ארבע אמות

א ס"א

...יכו להתקיים עד העצרת. ומשם ואילך המוס קלקלו: וישן. אם מכר לו יין על מנת שהוא ישן. ...תן לו ושל אשתקד מן השנה שעברה הקודמת ...ר (יג): ד בית חתנות לבנו. שדרך אדם לעשות ...נו בית כשנושא אשה: ...בית אלמנות לבתו. ...מת בעלה ושבה אל בית ...יה אבל בחיי בעלה היא ...ל בעלה. שאין דרך שתשב ...ור עם חמיו: רפת ...קר הוא זה. ולריך ...שותו גדול יותר: בית ...ן. הפחות שבבתים הוא ...על שמונה. והמוכר ...קום לחבירו סתם לעשות ...בית. לריך שיהיה שם ...שמנה: גדול. ואם ...י לעשות לו בית גדול: ...רקלין. עשוי למושב ...יים: רומו כחצי ארכו ...חצי רחבו. אכולהו קאי ...יינו בבית קטן רומו ...בעה ובבית גדול תשעה ...רקלין עשר: ראיה ...בר היכל. שהיה ארכו ...בעים ורחבו עשרים ...ומו שלשים (יח). שהם ...י ארכו ורחבו: הכל ...בנין היכל. איכא דאמרי ...דתנן לעיל רומו כחצי ...כו וכחצי רחבו. ראיה ...בר היכל. רשב"ג קתני ...שרשב"ג אומר הכל ...בנין היכל. ואיכא דאמרי ...ב"ג פליג את"ק ...תמוהי קא תמה וכי ...ל בונים כבנין היכל.

...ן הדבר תלוי אלא בנוהג המדינה: ה בשע' שבני ...דם נכנסים. ביום ולא שיטריחוהו לעמוד בלילה: ...ה עושה לו פותחת. שלא יגנוב בעל הבית מימי ...ין. ובעל הבית עושה לו פותחת אחרת באותו פתח ...מקום למר. שלא יוכל לבא לשאוב בלא דעת בעה"ב ...א יבא לעולם בביתו של בעל הבית אלא אם כן ...נו לבעל הבית בביתו. ומשום חשד אשתו תקנו ...ן (כ): ו מי שיש לו גינה. ונתרצה (כא) שיתן ...תח לפנימי דרך באמצע שדהו (כב): ולא יכנס ...תוכה. דכיון דמזיקו היזק גדול שעובר באמצע שדהו ...ן סהדי דלא נתרצה לו אלא לצורך גינה בלבד ולא ...יכנס לתוך שדות אחר: והחיצון זורע. דכיון דבאמצע שדהו הוא אנן סהדי דלא מחל לו הדרך לגמרי. ...שלא יוכל הוא לזרעה: זה וזה אינם רשאין לזורעה. דכיון דמן הצד הוא. להילוך גרידא ימחלוהו לו: ...מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו. שהחזיקו (כז) רבים לעבור שם לעולם: ושלו לא ...גיעו. וים לרבים ב' הדרכים. דקיי"ל מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו (כח): דרך היחיד. המוכר

שיתקיים כדרך המתקיימין. ר"ש: (יב) עד שעברה. קשה דהא בכליו דלוקח איירינן כו' וי"ל דודאי אם נמצא מותן מצי א"ל קנקנך גרוע אבל הכא לא איירי בהכי אלא אשמעינן דלריך ליתן לו יין הראוי להתקיים עד העלרת. סוף כו' וכ"כ הטור והרא"ש. ובר"ש לא נראה כן והב"י לא העתיק מכל זה. ועתוי"ט: (יג) והוא שם מורכב משם קמייתא. ערוך: (יד) ג' שני' משנה דקודם אשתקד דהי"ל ג' שנים עם שנה שאנו עומדי' בה. ר"ש: (טו) לבנות. דלא שריא בבציר מד' על ו'. אבל למלוקה אין לו שספק בד' על ד' הוי בית. ועתוי"ט: (טז) בית כו'. נראה ולשני בית משום לבנו ולבתו. מלשון אבל אוכחא קמ"ל דלא דרכא דחתנא למידר בית חמוהי. ועתוי"ט: (יז) הרוצה כו'. א"ד בגמרא דר"ע נמי מודה בזה אלא שס"ל שלפעמים אדם עושה דירתו רפת בקר. ועתוי"ט: (יח) ובעל בית ראשון קאמרי ככתוב במ"מ ו' דאילו בית שני שנן פרק ד' דמדו' משנה ו' שהיה גבהו ק'. וא"ת א"כ ליזל בתר אותו בנין. וי"ל דאין לנו לילך אלא אחר הפתוח. ועתוי"ט: (יט) בור. דוקא נקט בור דאלו חדר דרכו לכנוס שם בין ביום בין בלילה. נ"י ועתוי"ט: (כ) גמרא דמשום גינה שלא יגנוב מפליו של בעה"ב לא חיישינן שהאשה משמרת הבית. ל"ב ועתוי"ט: (כא) לי' הר"ש כגון יורשים או שותפים שחלקו ונתרצו כו' ע"כ אבל בלוקח גינה לפנים מגינתו של חברו נראה דא"צ נרצוי אלא ממילא יש לו דרך דה"נ איכא למימר דבעין יפה מכר כמו בבור. ועתוי"ט: (כב) וכן במתני' לתוך שדה ואפשר דבלי מסנה נכלל גינה בשם שדה ועמ"ז

פ"ד: (כג) תגרין. לקנות מירקות גינתו. ר"ם: (כד) אחרת. כלו' לא יכנס בתוכה לכתחלה כשאין לריך לו הגינה כלום. אלא לכנוס דרך עליה לשדה אחרת שלו. כדי לקצר לו דרכו להכנסת תגרין. ר"ם: (כה) נתנו כו'. כלומר נתנו לו ב"ד דרך מן הצד מדעת שניהם כו' וזה וזה אין רשאים לזרעה הואיל כו' ונתנו להם דרך זה ע"י ב"ד ר"ם. והטור העתיק נתן כו': (כו) ולא כו'. ולפי' שנתנו לו מדעת שניהם לפי שהוא מרבה עליהם הדרך ולא נתנו לו אלא לצורך גינתו. הר"מ: (כז) ש שוהא ותקנוהו להלוך. והבעלים ידעו ושתקו. אסור לקלקלו דודאי לרבים מחלו. ר"ם ועתוי"ט: (כח) ולא"פ שהיה בטעות. עתוי"ט: (כט) היחיד. לילך אדם אחד לשדה שלו. ר"ם

אמות (ל). דרך הרבים (לא) שש עשרה אמות. דרך המלך אין לה שעור. דרך הקבר אין לה שעור. המעמד דייני צפורי אמרו בית ארבעת קבין: ח המוכר מקום לחברו. לעשות לו קבר (לד). וכן המקבל מחברו לעשות לו קבר. עושה תוכה של מערה (לה) ארבע אמות על שש ופותח (לו) לתוכה שמונה כוכין. שלש מכאן ושלש מכאן ושנים מכנגדן וכוכין ארכן ארבע אמות (לז). ורומן שבעה (לח). ורחבן ששה (לט). ר״ש אומר עושה תוכה של מערה ו׳ אמות על שמונה. ופותח לתוכה שלשה עשר כוך. ארבעה מכאן וארבעה מכאן ושלש מכנגדן. ואחד מימין הפתח (מ) ואחד מן השמאל. ועושה חצר על פי המערה שש על שש כמלא המטה [א] וקובריה (מא). ופותח לתוכה שתי מערות (מב) אחת מכאן ואחת מכאן. ר״ש אומר ארבע (מג) לארבע רוחותיה (מד). רשב״ג אומר הכל לפי הסלע:

פרק ז **האומר** לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך. היו שם נקעים עמוקים י׳ טפחים. או סלעים גבוהים עשרה טפחים. אינן נמדדין (ב) עמה. פחות מכאן נמדדין עמה. ואם אמ׳ לו כבית כור עפר. אפילו

[א] ס״א

לסברו דרך תוך שדהו נריך ליתן לו ד׳ אמות: ד׳ המלך אין לו שעור. שהמלך פורץ גדר לעשות לו דרך: דרך הקבר. שנושאין המת לקברו אין לו שעור. תקנת חכמים היא משום יקרא דמת. ו... שיכולים לפרוץ גדר כדי המלך (לג) אלא שיכולים המלוים את המת לעב... על גבי זרעי׳ ואין נריכי׳ לנטות לכאן ולכאן: בי׳ ארבעת קבין. הי׳ (שלשים ושלש אמות ספסי׳) רוחב באורך ומנ... אמה. ומקום המעמד הו... שהיו עושי׳ שבעה מעמדו שבעה מושבות. כשה׳ חוזרין מלקבור המת. כנג... שבעה הבלים שבתחלת ספר קהלת (לג) ח המקבל מחברו קרקע שיחפור לו קבר ארבע אמות. רוחב. ו... באורך: שמונה כוכין שמונה קברים: שלשה מכאן ושלש מכאן. לשני צדדין של אורך המערה. ושנים כנגד הנכנס למערה. וכל קבר וקבר ארבע אמות אורך. ורוחב ששה טפחי׳ ורום שבעה. נמצא בין כל קבר וקבר שתי אמות וחצה. ובין השנים שמכנגד. שתי אמות: הכל לפי הסלע. אם המקום קשה אין המקבל חייב לחפור אלא שש אמות באורך וארבע ברוחב כדברי ת״ק. ואם המקום רך ותיחוח. חייב המקבל לחפור שש על שמנה כדברי רבי שמעון. והלכה כת״ק:

פ״ז **האומר** לחבירו בית כור עפר. מדת בית כור הוא שמשה ושבעי׳ אלף אמה שהוא חצר המשכן שהיה בית סאתים. והיה מאה על חמשים וכור שלשים סאין (א): עפר. הראוי לזריעה משמע. אבל אם אמר בית כור סתם. או בית כור קרקע אפי׳ היה כולו סלעים הגיעו דשמא לבנות בית או לחפש בית פירות בעי ליה: נקעים. בקעי׳ עמוקים או סלעים גבוהים י׳. וכגון שרחבי׳ ד׳ על ד׳ (ב) דהוי מקום חשוב (ג): אינן נמדדין עמה. וצריך שיתן לו בית כור שלם מקרקע חלק שאין אדם רוצה ליתן מעותיו במקח אחד ויראה לו שני ושלשה מקומות (ד): כבית כור.

מבותם

ר״ש: (ל) ד״א. כרוחב עגלה. ר״ש: (לא) הרבים. כגון עיר שיש בה מעבר שבאין דרך שם מארץ רחוקה ע״ז אמה דקתם דרך שבתורה ע״ז אמה כדילפינן מעגלות דמשכן. ר״ש: (לב) לפרוץ בבנינין אלא כר. ר״ש: (לג) הולכין מעט ויושבין לנחם האבל. או להרבות בכי על המת שמת ולהרבות בבכי ולשם איש אל לבו לשוב בתשובה כי חיי האדם הבל כו׳. ר״ש ופתוי״ט: (לד) קבר. והם לא היו רגילין ליקבר א׳ א׳ בפ״ע אלא כל בני המשפחה נקברין במערה א׳ כ״א בתוך בפ״ע הלכך המוכר כו׳ מכר לו מקום לשתי מערות ואלו ביניהן ומקום הכוכין חוץ מן המערות ד״א שהם הקרקע לכל השלי המערות ולר״ש ד׳ מערות. ר״ש: (לה) עושה כו׳. כלומר עושה חללה של מערה ד״א רחב באורך ו׳ וגובה המערה אפי׳ בתוספתא ד״א. רש״י. וכי התוס׳ דל״ד ד״א רוחב אלא יותר מעט דאלת״ה היאך פיו מכניסין הארון שהוא ד״א כו׳: (לו) ופותח. חופר בכותלי המערה ונמלאו פתוחין לחללה. ר״ש: (לז) ד״א. דשיעור אדם ביונוי ג׳ אמות מלבד ראשו וצוארו ועוד דפי הארון הצריכו ד׳ אמות: (לח) רומן ז׳. להכנים הארון בריוח וגם להיות לו״ר טפח בין הקרקע לארון שלא נטמא העוברין דרך היוצרה. ר״ש. וקרקע ר״ל הקרה הכוך שהיא קרקע עולם והתוס׳ העמיקו כדי שיהא חוסה טפח. ועתוי״ט: (לט) ששה. ולע״ש דתברא בהאמת יפיב היינו כשהוא נבוס. אבל מת שלינו נבוס כ״כ. אף עם הארון לא הוי כ״א אמה. תר׳ ופתוי״ט: (מ) מימין הפתח. משקינן בגמרא שלא היו בלוהו כותל שיש בו הפתח. דא״כ היו סתם החלל ויהיו נדרסין תרגלי נושאי המטה וקובריה כו׳ אלא שהיו בשני הזויה שכנגד הפתח הלי כוך בכותל זו וחלי כוך בכותל א׳ והיינו מימין הפתח. כלומר בזויות שכנגד ימין הפתח והיה בכל זוית פנוי חלי אמה מזה וחלי אמה מזה שאלכסון לא יגיע באחה הלכך עושה הכוכין שבזויות בעומק כעין עילים ושסתים כו׳. ומזה מוכרח שלע״פ שהר״ב וכן הר״מ מפי׳ בדה״ק שאין מקום פנוי בזויות. בדר״ש מפרשים כפי׳ הר״ש שהיה מקום פנוי. ועתוי״ט: (מא) וקובריה. כלומר נושאי המטה. הר״ש: (מב) ב׳ מערות. הך מערה דלעיל ועוד מערה אחרת כנגדה דהוו ליה ב׳ מערות בין הכל לחצר ובכל אחת יש בה ח׳ כוכין. ומכאן יוכלו נושאי המטה לבא מכאן ומכאן מן הצדדין שאין שם מערה לחצר. ולא יהיו דורסים על גבי מערות. ועתוי״ט: (מג) ד״ם׳. ולומן מכין במקטעום שסתוכה מערה לשנכתה נריך לשעמיק כו׳ א״נ לגפלים וכדלעיל באומן שבאיום. ותפרי״ם: (מד) לארבע רוחותיה. ואין לחוש לדריסת נושאי המטה כדמיימינן בשלר דהכא ליכא הילוך אלא לפי שעה לשביא המטה לשלר וליכא למקפד. הר״ש ועתוי״ט:

פרק ז (א) **בדמובח** מקראי דיחזקאל מ״ה. לא וחשוב ע״ז שמסים ק׳ על נ׳. ר״ש ועתוי״ט: (ב) פי׳ טפחים: (ג) בפני עצמו. אפילו לענין כה״י דשנת. ר״ש: (ד) הלכך אפי׳ אינם מלאים מים ולאורם לזריעה. כי אינו רוצה שירד למטה ויחרוש. ואח״כ יעלה למעלה ויחרוש. שבכ קרקע שוה יתחד לו ואינו יכול לומר איני רוצה קרקע שתהא מופסקת מסלעים ונקעי׳ וכ״ת ליתני דאין נמדדים עמה כו׳ בלבד שלא יהיו מפסיקים כל השדה כי׳ אלא שנשאר ריוח ביניהם שיוכל לעביר המחרישה כו׳. הרא״ש ומ״ש במשנה דלקמן: (ה) נמדדין. דאין שדה בלא טרשים ונקעי׳

פירסם

אפילו היה שם נקעים עמוקים יותר מעשרה טפחים. או סלעים גבוהין יותר מי' טפחים. הרי אלו נמדדין עמה: ב בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל. פיחת כל שהוא ינכה (ז). הותיר כל שהוא יחזיר. אם אמר הן חסר הן יתר. אפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו יותר מכאן יעשה חשבון. מה הוא מחזיר לו. מעות. ואם רצה מחזיר לו קרקע. ולמה אמרו מחזיר לו מעות. ליפות כחו של מוכר. שאם שייר בשדה בית תשעה קבין. ובגינה בית חצי קב. וכדברי ר' עקיבא בית רובע. מחזיר לו את הקרקע. ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר אלא את כל המותר: ג מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר. בטל הן חסר הן יתר מדה בחבל. הן חסר הן יתר מדה בחבל. בטל מדה בחבל הן חסר הן יתר. דברי בן ננס. בסימניו ובמצריו פחות משתות הגיעו. * עד שתות ינכה (טו): ד האומר לחבירו חצי שדה אני מוכר לך. משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו.

* נ"א יתר משתות

חציה

שמע כמו שהוא בין סלעים בין עפר (ו): ב מדה בחבל. כלו' בלשון אני מוכר לך שדה זו שיש בו בית כור עפר כמו שמודדים במדת החבל לא פחות ולא יותר: פיחת כל שהוא. שלא היה באותו שדה בית כור שלם. המקח קיים ינכה המוכר כפי הפחת: הותיר. קרקע כל שהו על בית כור יחזיר למוכר קרקע שהותיר או דמי קרקע כדמפ' ואזיל (ח): אם אמר לו. מוכר ללוקח בית כור עפר אני מוכר [לך] הן חסר הן יתר בקב וכן [ב]תים ולא אמר לו מדה בחבל: אפילו פיחת או הותיר רובע קב. לכל סאה דהיינו שלשה רביעיו' לבית כור הגיעו. ומלתני' לא אפי' פיחת רובע סאה ולא תני אפי' פיחת [ש]בעה קבין ומחצה לכור [ש]מעינן מינה דאפי' [ב]מכירה מועטת. כגון בית [ס]אה אני מוכר לך הן חסר הן יתר אם פיחת רובע או הוסיף רובע הגיעו. ואי אמר בית כור סתם שהוא כמי כהן חסר הן יתר דמי (ט): יותר מכאן. יותר מרובע לכל סאה אם הותיר יעשה חשבון יחשוב כמה הותיר על בית כור וכמה שוים לפי חשבון שמכר את בית כור (י): ולמה אמרו יחזיר לו מעות. שמן הדין אין להחזיר לו אלא קרקע שהרי לא קנה הלוקח אלא בית כור בלבד. ולא תקנו חכמים שיתן לו מעות כנגד זה היתר אלא לייפות כחו של מוכר שלא יפסיד אותו קרקע מועט דלא חזי ליה למידי: שאם שייר. בבית כור שדה בית תשעה קבין דהשתא חזי ליה האי קרקע כדאמרי' (דף י"א) דבית ט' קבין חשוב להיות נקרא שדה אז אין מחזיר לו מעות אלא המוכר נוטל את הקרקע שלו ושמעינן ממתני' דשבעת קבין ומחצה לכור שהוא רובע הקב לכל סאה הוי מחילה. משבעה קבין ומחצה עד תשעה קבין ולא עד בכלל יעשה חשבון. תשעה קבין או יותר יחזיר קרקע: ולא את הרובע. ה"ק (י"א) היכא דאמרן יעשה חשבון. או יחזיר קרקע לא את המותר בלבד הוא מחזיר אלא גם כל השלשים רביעיות של בית כור היתרים הוא מחזיר דכיון דאיכא קרקע חשוב בין הכל לא מחיל מידי: ג מדה בחבל וכו'. האומר לחבירו שתי לשונות הללו הסותרים זה את זה. מדה בחבל, דמשמע במכוון. הן חסר הן יתר. דמשמע דלא קפיד על מעט פחות או יותר. בטל לי' אחרון שהוא הן חסר הן יתר. את לשון ראשון שהוא מדה בחבל. ואפי' פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה הגיעו: דברי בן ננס. דס"ל תפוס לשון אחרון ופליגי רבנן עליה ואמרי הלך אחר פחות שבלשונות. בין ראשון בין אחרון. דמספקא להו אי תפוס לשון ראשון. או לשון אחרון. ונוטל הלוקח בפחות שבשניהן (יב). והלכה כחכמים: בסימני' ובמצריו. אמר לו בית כור עפר אני מוכר לך. בתוך הסימנים והמצרים האלה: הכי גרסינן. פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה. והכי פירושא אם פיחת מן הבית כור שתות. וכ"ש פחות משתות הגיעו (יג). אבל יותר על שתות. ולמטה עד שתות ולא שתות בכלל ינכה (יד): ד משמנין ביניהם. רואין המקום השמן שבשדה זו ונוטל אותו המוכר. דיד לוקח על התחתונה וכנגדו נותן ללוקח מן המקום הגרוע כמו ששוה המקום השמן (טו) שנטל המוכר. דכי קאמר ליה חצי שדה אני מוכר לך. כדי דמי חצי שדה קאמר ליה. ואם היתה בת מאה אמה במאה דינרין. ויש בה שלשים אמה מקום שמן ששוה חמשים דינרין

שלו

עורסא ותסלי לכו. ובגמרא מפ' דעד י' קבין בטלי בבית כור וכו לא. ועי"ע בגמרא: (ו) דהכי משמע כבית כור עפר ולא בית כור עפר ממש. ר"ש: (ז) ינכה. ולפע"ג דאין הונאה לקרקע. ה"מ כשימכור לו ביוקר יותר משום אבל היכא דמעין זה את זה במדה. לריך לנכות מן הדמים ר"ש. ולא אמרינן דבטל המקח דכל לוקח ומוכר ללו בחק' מעמידים דבריהם אלא לפי משקל ולפי מנין. המגיד: (ח) דהיינו מה הוא מחזיר לו כו' דקאי נמי אהך דרישא. אבל בנקעים וסלעים דאין נמדדין עמה במתני' דלעיל יש מחלוקת בין הפוסקים. להר"מ הם של לוקח בלא דמים. ולר"ש נשארו למוכר וכן הסכים הרא"ש. כ"י: (ט) גמרא. ודוקא בעומד בתוכה דאל"ה קשיא רישא דמתני' דלעיל אלא דלעיל באינו עומד בתוכה כו'. תוס' והרא"ש: (י) אבל פיחת יתר מרובע לא שייך שום עשיית חשבון אלא ינכה לו מן הדמי'. דכיון דליכא בהאי שדה טפי. ליכא למיזביה ליתן לו משדה אחר. ר"ש ועתוי"ט: (יא) כלו' והכי קאי. דהכי מתרגמא בגמרא הכי לא כו': (יב) ויד המוכר שהוא מוחזק בקרקע שלו על העליונה כו' ר"ש. ומשמע שאפילו עדיין לא נתן הלוקח את המעות וכ"כ המגיד. והטעם לפי שהמקח נגמר ונתחייב לשלם חובו כו' ועתוי"ט: (יג) דכיון דהכלה לו שמצרים כשדה א' שפטא דמי כמות שהיא אלא דלהכי בית כור שיהא קרוב לבית כור שאינו חסר או יתר משתות. הר"ם: (יד) כר"ה בגמרא ומפי' הר"ם דמשמע לו מדקתני עד שתות ינכה. דעד ולא עד בכלל ומש"ה מפי' פחות משתות דקתני דה"ק אם פיחת כו' ומ"ש הר"ב ה"ג כו' כלומר לאפוקי מגי' התוס' פחות מתו'. ועתוי"ט: (טו) ינכה. מן הדמים. ואם הוסיף יחזיר לו קרקע. ר"ש ועתוי"ט: (טז) ואלו משמנין. השמן יהא ביניהן

חציה בדרום אני מוכר לך. משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום. הוא מקבל עליו מקום הגדר. חריץ ובן חריץ. וכמה הוא חריץ ששה טפחים (כא). ובן חריץ שלשה:

פרק ח

יש נוחלין ומנחילין (א). *יש נוחלין ולא מנחילין. מנחילין ולא נוחלין. לא נוחלין ולא מנחילין. ואלו נוחלין ומנחילין. האב את הבנים. והבנים את האב. והאחין מן האב (ד). נוחלין ומנחילין האיש (ה) את אמו. והאיש את אשתו. ובני אחיות (יב). נוחלין ולא מנחילין. האשה (יג) את בניה. והאשה את בעלה. ואחי האם. מנחילין ולא נוחלין. והאחים מן האם לא נוחלין ולא מנחילין: **ב** סדר נחלות כך הוא. איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו. בן קודם לבת. וכל יוצאי יריכו של בן קודמין (יד) לבת. בת קודמת לאחין. יוצאי יריכה של בת. קודמין לאחין. אחין קודמין לאחי האב. יוצאי יריכי של אחין קודמין לאחי האב. זה הכלל כל הקודם בנחלה. יוצאי יריכו קודמין. והאב

* ירושלמי ורי"ף ל"ג

שטלו המוכר. ונותן ללוקח שבעים אמה מן הגרוע במאתים דינרין. ונפקא מינה דכולה שדה נקנ' עדית משני קנין זיבורית. ולפ"ש שדמי שניהן שוין: חציה שבדרום אני מוכר לך. אין שמין כל השדה כאחד דרישי' אלא שמין כמה שוה חלי השדה שבדרום בין טוב ובין רע. וכנגד מה שוה חלק שבדרום נותן לו מוכר ללוקח בכל רוח (יז) שירלה מן הגרוע שיש לו דיד לוקח על התחתונה. ושמא הכי קאמר ליה מה שוה חלי שבדרום אני מוכר לך בקרקע שלי בכל מקום שארלה: ומקבל עליו. הלוקח לתת מקום בחלי שדה זו שקנה לעשו' גדר וחריץ ובן חריץ. תרוייהו אחורי הגדר מבחוץ (יח). כדי שלא תהא חיה קופלת ונכנס' בשדה. דאי עביד חריץ ולא עביד בן חריץ, איידי דחריץ רווח נכנסת בתוכו (יט) וקופצ' למעל' על שפת השני ואי עביד בן חריץ ולא עביד חריץ איידי דקטין קיימא אשפתא וקפצה (כ). וכמה בין חריץ לבן בן חריץ טפח:

פ"ח **יש** נוחלין. יש קרובי' שנוחלין את קרוביהם כשהם מתים ואף כשמתים הם. מנחילין להם את ממונם: האב את הבני'. דכתי' (במדבר כז) איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו במקו' בת אתה מעביר נחלה מאב (ב) ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין (ג): והבנים את האב. דכתיב איש כי ימות ובן אין לו הא יש לו בן. בן קודם: והאחין מן האב. דכתיב (שם) ממשפחתו וירש אותה ומשפחת אב קרויה משפחה דכתיב (שם א) למשפחותם לבית אבותם: האיש את אמו. דכתיב (ו) (במדבר לו) וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל היאך בת יורשת שני מטות אלא זו שאביה משבט אחד (ז) ואמה משבט אחר וירשתן ומדכתיב מטות (ח) הקיש מטה האם למטה האב מה מטה האב בן קודם לבת אף מטה האם בן קודם לבת: והאיש את אשתו. דכתיב שארו זו אשתו (ט) וקרינן הכי. ונתתם את נחלת שארו לו. וגורעין ומוסיפין ודורשין (י). יכול אף היא תירשנו (יא) ת"ל וירש אותה. הוא יורש אותה. ואין היא יורשת אותו: **ב** כל הקודם לנחלה יוצאי יריכו קודמין. ואם אין יוצאי יריכו קיימין חוזר ומנחיל אצל האב. כיצד ראובן שמת. חנוך ופלוא שהן (בניו) יורשין אותו ואם מת א' מן הבנים קודם

ביניהן. ועתוי"ט: (יז) ופי' רב ברוך פי' ושמין לו בדמי שלה כמות דרום בין שהוא כמות או שמין. בהשואת שלקי' בעלוי ובגרעון קרקע. ועתוי"ט: (יח) ובן חריץ הוא שחוץ לגדר ולאחוריו החריץ. ר"ש: (יט) ונמשכת מעט לאחריה וקופלת. לי הר"ש: (כ) וכשהם שניהם אינם יכולים להכנס בקטן למעוט רחבו ולא התקון לרוחב השני חריצין. הר"מ: (כא) ששה טפחים. רחבו. באורך כל השדה. ר"ש:

פרק ח (א) ומנחילין. ואפי' דלא קתני יש נוחלין זה את זה משום דבעי למתני איפא נוחלין אלא מנחילין, הנא נמי ריישא נוחלין ומנחילין. ר"ש: (ב) מדשני קרא בדבורים ולא אמר ונתתם כדאמר בכל הפרק גבי האחין. ש"מ דאתא לאשמעינן שיש א' שהאחוי ליורש שכן אחר הבן. ומאי ניהו אב. דאלו אחין הא כתיבי. ב"י: (ג) כלומר מדלא כתיב העברה ג"כ באחין. פי': (ד) מן האב. כגון ראובן ויוסף בני יעקב. אע"פ שהן מאמה וכשל יורשי' זה את זה. בשביל שהן אחין מן האב ובנין שמת יעקב אביהם. אבל אם יעקב חי הוא קודם כדתנן לקמן. ר"ש: (ה) האיש. איידי דתפיס תני האיש אע"ג דהו"ל למתני הבן. תוי"ט: (ו) קשה למ"ל קרא אמו בכמה נשים יהיו הספק וי"ל דנן איצטריך ליה למי שירשה נחלה ע"י הבן. פי': (ז) וכשנשאת אמה לאביו היו לה אחין לאמה של בת זו. שירשו נחלה אביהן דליכא הכנת נחלה אם לאב בטעם נשואין דלא קפיד קרא אלא שבשעת נשואין לא שהא ראוייה ליורש בבני אביה ומיהו אח"כ מתו אחיה. ואח"כ מת אבי' ויורשה אותו. ומתו האב והאם. ולא היו להם כי אם בת אחת ויורשן. ר"ש. ואין לי אלא בת בן מנין ק"ו כו'. גמרא: (ח) ולא כתיב שני מטות. הר"ב: (ט) דכתיב והיו לבשר א' וכתיב נמי שארה וגו' לא יגרע. הר"ש. והיינו אליבא דמ"ד שאר זו ענה. ועתוי"ט: (י) גרע ויירש מנחלתו. ולמד מלשארו. ומוסיפים ב' אותיות הללו זו ע"ג זו לעשות תיבה אחת וה"א. לו: (יא) דעיקר משמעיה הכי משמע ונתתם את נחלתו לשארו. לאשתו. וגדרשיה הכי ונתתם את נחלתו את יתום לשארו. וירש כלו' גם הוא יירש את שלכן כו' ס"ל מי דלותה מיוחד [illegible] לגבוי אריסא דגורעין כו'. הר"ש: (יב) ובני אחיות. בני דינה נוחלין את ראובן שהרי דינה יורשת את אחיה תבנית בלין מכחה אבל לא מנחילין לראובן שהרי ראובן אחוה דינה בא ליורש והלא דינה עלמה אין יורשתו כדאמרן דהאם אין נוחלת את בנה. ר"ש: (יג) האשה כו'. גמרא הא תו למ"ל הא תנא ליה רישא האיש כו' דנוחלין אבל מנחילין. הא קמ"ל דאשה את בנה דומיא דאיש בעלה מה הבעל אין יורש את אשתו בקבר (אם מת הוא קודם ואח"כ מתה היא יורשיה יורשין אותה ולא יורשיו) אף אשה יכו' אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב אלא יורשי אביה יורשין אותה כו'. ואחי האם לאב נקט. תוי': (יד) יוצאי כו'. מדכתיב בן אין לו. עיין עליו. ובן בכולם כתיב אין לו למדרש עיין עליו. אם יש יוצאי ירך עד סוף כל הדורות. יוצאי ירך קודמין לכל אחריו. הכי היכא דאמרינן עיין עליו למטה. ה"נ אמרינן עיין עליו למעלה. שאם כלה זרעו לגמרי העבירנו ליורשי האב למעלה:

והאב קודם לכל יוצאי יריכו: ג בנות צלפחד נטלו שלשה חלקים (יז) בנחלה. חלק אביהן שהיה עם יוצאי מצרים. וחלקו עם אחיו בנכסי חפר. ושהיה בכור. נוטל שני חלקים: ד א' הבן וא' הבת בנחלה. אלא שהבן נוטל פי שנים בנכסי האב. ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם. והבנות נזונות מנכסי האב (כ). ואינן נזונות מנכסי האם: ה האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים. איש פלוני בני לא יירש (כא) עם אחיו לא אמר כלום. שהתנה על מה שכתוב בתורה (כב). המחלק נכסיו לבניו על פיו. ריבה לא' ומיעט לאחד (כג). והשוה להן את הבכור דבריו קיימין. ואם אמר משום ירושה. לא אמר כלום. כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף. משום מתנה. דבריו קיימין. האומר איש פלוני יירשני. במקום שיש בת (כה). בתי תירשני במקום שיש בן. לא אמר כלום. שהתנה על מה שכתוב בתורה. רבי יוחנן בן ברוקה אומר אם אמר על מי שהוא ראוי ליורשו דבריו קיימין. ועל מי שאין ראוי ליורשו. אין דבריו קיימין. הכותב את נכסיו לאחרים

ובן והשוא בן הבנים בן או בת (או בן בן או בת בן או בן בת או בת בת) עד מאה דורות יירש במקום ...יו בנכסי אביו ראובן. ויטול כאי מבני ראובן ואם ...ן לראובן בני' ולא בני בנים. ואף לא בנות בנים. ...יורשו' בנות ראובן את ...ובן. ואם אין לראובן ...ות ולא בני בנות. ולא ...ות בנות. עד סוף כל ...דורות. אז יירש יעקב את ...ובן בנו. ואם אין יעקב ...ים יירשו את ראובן אחיו ...י אביו שמעון לוי ...אדה. (יוסף וכו') ואם ...ין קיימין יירשו את ...ראובן בני שמעון ולוי ...ד'. ואם אין להם בנים ...את בני בנים. יירשו ...בנותיהן. או בני בנותיהן. ...ו בנות בנותיהן. דבכל ...קו' הזכר ויוצאיו קודמין ...נקבה (טו). ואם מתו ...אחיו של ראובן בלא זרע. ...שלא היה לו אח ...עולם. שירשנו אחותו ...דינה בת יעקב. או בניה. ...או בני בניה. או בנותיה. ...ובנות בנותיה) עד סוף ...העולם ואם אין לראובן ...אחות ולא זרע אחות. תחזור ירושתו לאבי אביו. ...היינו ליצחק. ואם אין יצחק קיים תחזור ירושת ראובן ...לעשו בן יצחק שהוא אחי אביו של ראובן ואם אין עשו קיים תחזור ירושת ראובן לאליפז בן עשו. או לבניו ...לבני בניו. או לבנותיו. ולבנות בנותיו עד סוף כל הדורות. ואם אין אחים לאביו של ראובן ולא מבני בניהן תחזור ירושת ראובן לאחות אביו או לבניה. ולבני בניה. או לבנותיה על סדר שאמרנו. ואם אין לאביו של ראובן. לא אחים ולא בני אחים ולא אחות ולא בני אחות. תחזור ירושת ראובן לאברהם אבי אבי אביו. וכן לעולם עד אדם הראשון: האב קודם. לעולם לאחי האב (טז) ולבניהם (ואחי האב קודמים לאחות האב) ואחי האב ואחות האב קודמים (לאבי האב. ואבי האב קודם לאחי אבי האב. ואחי אבי האב. ואף אחותו קודמין) לאבי אבי האב. וכן לעולם: ג נטלו שלשה חלקים בנחלה. בגמרא א"י. וסבר האי תנא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ (יח) דכתיב (במדבר כו) לשמות מטות אבותם ינחלו. ולצלפחד וחפר אביו שניהם נטלו חלק בארץ. שמיוצאי מצרים היו שניהם. ונטלו בנות צלפחד חלק אביהם שהיה מגיע לו בארץ. וחלק המגיע לו מירושת חפר אביו. וחלק בכורתו שהיה בכור ונוטל פי שנים. ואף על פי שעדיין לא ירשו את הארץ ואין הבכור נוטל פי שנים בראוי לבוא לאחר מיתה. א"י מוחזקת היתה (יט): ד א' הבן וא' הבת בנחלה. ה"ק א' הבן וא' הבת שוין בירוש' נכסי האם כבירוש' נכסי האב. ואין הפרש בין ירושת נכסי האם לירושת נכסי האב. אלא שהבכור נוטל פי שנים בנכסי האב. ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם: ה לא אמר כלום. ואין יכול לסלקו מן הירושה. אלא ע"י שיתן במתנה נכסיו לשאר בניו: על פיו. משום דמלוה מחמת מיתה ושכיב מרע דבריו ככתובים וכמסורים. וא"צ קנין. מש"ה תני על פיו: והשוה להן את הבכור. בלשון מתנה: דבריו קיימין. ואין כאן מתנה על מה שכתוב בתורה (כד) שיש כח באדם ליתן ממונו במתנה לכל מי שירצה: ואם אמר משום ירושה. ואם ריבה לאחד ומיעט לאחד בתורת ירושה שאמר פלוני בני יירש שדה בית כור ופלוני [בני] יירש שדה בית לתך. ועל בנו בכור אמר שיירש כשל חברו לא אמר כלום. מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה: כתב בין בתחלה וכו'. תנתן שדה פלונית לפלוני ויירשנה. זהו בתחלה. יירשנה ותנתן לו זו היא בסוף. יירש שדה פלונית ותנתן לו ויירשנה זו היא מתנה באמצע: אם אמר על מי שראוי ליורשו. כגון על בן בין הבנים. ועל בת בין הבנות. פלוני יירשני: דבריו קיימין. דכתיב (דברים כא) והיה ביום הנחילו את בניו (כו). התורה נתנה רשות לאב להנחיל לבנים לכל מי שירצה. ומודה רבי יוחנן דעל אח במקום

(טו) בגמרא יליף ליה מקרא. ועתוי"ט: (טז) רש"י אביה שא"ל אחי האב כו' וה"ק קודם לאחי המת מן האב כו'. ועתוי"ט: (יז) ג' חלקים. ילפינן להו בגמרא. ועתוי"ט: (יח) כלו' לבאי הארץ נתחלקה הארץ כפי החשבון של יוצאי מצרים שנעלה בתורת ירושה מאבותיהם. ר"ש ועתוי"ט: (יט) ליוצאי מצרים. דכתיב ונתתי אותה לכם מורשה כלו' לבני נתתי לכם ירושה. ר"ש: (כ) נזונו' כו' בתנאי כתובה כדתנן במ"ח פ"ד דכתובות: (כא) לא יירש. ואפי' לריב"ב דאם אמר על מי כו' ואע"ג דממילא משמע שיהיה השאר לאחין. מ"מ כיון שאמר בלשון לא יירש משמע כמתנה על מה שכתוב בתורה. נ"י: (כב) שהתנה כו'. ואפילו למאי דמסקינן ספ"ז דב"מ דבדבר שבממון תנאו קיים אמרינן בגמרא שאני הכא דלא מחיל. וכר"ש דדבר שלא בא לידו של בן אינו יכול למוכרו ולא למחלו ואפילו אי מצי מחיל ודאי בן דלא מחיל דמה הנאה יש לו. ואע"פ ששותק. כדי שלא יכעום אביו הוא דעביד: (כג) ריבה כו'. ע"י שריבה לא' מיעט לאחר. א"נ או או קתני. ועתוי"ט: (כד) שהרי לא נשאר לו לאחר מיתתו כלום להורים לבניו בתורת ירושה. ר"ש: (כה) איש כו'. במקום בת כו' הא בן בין הבנים ובת בין הבנות דבריו קיימין כריב"ב היא וחסורי מחסרא וה"ק האומר כו' הא בן כו' שריב"ב אומר כו'. גמרא: (כו) וה"ה לשאר יורשים

לאחרים. והניח את בניו. מה שעשה עשוי (כז). אבל אין רוח חכמים נוחה הימנו. רבן שמעון ב"ג אומר אם לא היו בניו נוהגין כשורה. זכור לטוב: ו האומר זה בני נאמן. זה אחי אינו נאמן. ונוטל עמו בחלקו. מת. יחזרו נכסים למקומן. נפלו לו נכסים ממקום אחר. יירשו אחיו עמו. מי שמת ונמצאת דייתיקי קשורה על יריכו. הרי זו אינה כלום (ל). זיכה בה לאחר (לא). בין מן היורשין. בין שאינו מן היורשין. דבריו קיימין: ז הכותב (לב) נכסיו לבניו. צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר אינו צריך. הכותב נכסיו לבנו. לאחר מותו. האב אינו יכול למכור. מפני שהן כתובין לבן. והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב. מכר האב מכורין עד שימות. מכר הבן. אין ללוקח בהן כלום עד שימות האב. האב תולש ומאכיל לכל מי שירצה ומה שהניח תלוש הרי הוא של יורשין (לו). הניח בנים (לז) גדולים וקטנים. אין הגדולים מתפרנסים על הקטנים. ולא הקטנים נזונין על הגדולים. אלא חולקין בשוה. נשאו הגדולים. ישאו הקטנים. ואם אמרו קטנים. הרי

ילדים שבמקום בניו: (כז) עשוי. מלשון דפשיטא היא משום סיפא נקט לה דלמוד לעשות כן. הר"ש: (כח) ולא פי' לענין לאוקמה לשוק. משום דהכא במוחזק לן באחי דלכתבינן בפ"ג דקדושין מ"ח והלכך לסוקה אפילו שתק. בין דמוחזק לן באחי ולא בבני. ומיהו יש לפ' נמי אינו נאמן לאוקמה וסיפא באינו מוחזק באחי ולא בבני. ר"ש: (כט) ר"ש. ולא ידעתי למה דקדק לכתוב כן: (ל) אינה כלום. דאע"ג דצוואת ש"מ קונה לאחר מיתה. ה"מ כדי שלא תטרוף דעתו עליו אבל כה השטר לא עדיף מצוואתו שהרי לא גמר להקנות כו'. הר"ש: (לא) לאחר. ואמר ליה זכה במה שכתוב בזה השטר. אף על פי שאינה כתובה על שמו שכתב על שם ראובן ואמר לשמעון זכה במה שכתוב בה קנה. דלא גרע משאר צוואתו שהיא כמתנה וכמפורש' ובגופא קתני לאחר. ר"ש ועתוי"ט: (לב) הכותב. בגירסא איירי דדעתו לאקנויי גוף הקרקע מהיום ופירות לאחר מיתה אבל שטר ש"מ אינו קונה מחיים שהרי אין דעתו ליתן בחייו כלום וכיון דמית הוא לא מצי לאקנויי מידי דהא ליתיה דלקניה ניהליה. ואפילו לר' יוסי כו'. כס"מ ועתוי"ט: (לג) ולפיכך לא דמי להא דתנן בפ"ב פ"ז דגיטין. מהיום ולאחר מיתה. גט ואינו גט. דהתם ליכא למימר אלא אי הכאה אי חזרה. גמרא: (לד) ומיהו לר' יהודה כדאית ליה ולר"י כדאית ליה: (לה) פי' אם ירצה הלוקח. שאם אינו רוצה חוזר בו ומבטל המקח. דכיון דזבין ליה סתמא גוף ופירות משמע ליה ללוקח וכיון דלא ידע שאין לו אלא פירות ה"ל מקח טעות ולא שייך הכא אין אונאה לקרקעות כו'. נ"י: (לו) של יורשין. ולא למקבל מתנה לבד. ר"ש: (לז) בנים. בדלא כתב נכסים מיירי

בת ועל בת במקום בן. לא אמר כלום שאין הבת ראוי' ליורש במקום בן. ולא האשה במקום בת. וכן מודה רבי יוחנן שאם השוה את הבכור לבנים לא אמר כלום דכתיב (סם) לא יוכל לבכר וגו'. והלכה כרבי יוחנן בן ברוקה: אין רוח חכמים וכו'. אין לחכמים נחת רוח במעשיו ואפי' אין בניו נוהגים כשורה. דלמא נפיק מנייהו זרעא מעליא ואין הלכה כרשב"ג: ו זה בני נאמן. ליורשו ולפטור את אשתו מן היבום: זה אחי אינו נאמן. להורישו עם אחיו (כח) שהרי אין מכירים אותו: ונוטל עמו בחלקו. כגון אם הם שני אחים לבד המספק ויש להם לחלק ג' שדות. זה נוטל שדה ומחצה. וזה נוטל שדה ומחצה. וזה שמעיד על המספק שהוא אחיו נותן לו חצי השדה והאחר אינו נותן לו כלום. דאמר ליה הבא ראיה וטול: מת. המספק: יחזרו. אותן הנכסים שנתן לו אחיו למקומן. כלומר למי שנתנם לו. אבל שאר אחים אין יורשים עמו: נפלו לו. לספק: נכסים ממקום אחר. נכסיו (כט). או קנה נכסים. ונכסיו מת: ירשו אחיו. של זה שהיה מעיד שהוא אחיו: עמו. דהא קא מודי להו שאחיהם הוא. והני מילי בדלא כפרו שאר האחין לומר ודאי שאינו אחינו. אלא טוענים שאינן מכירי' אותו. אבל אם כפרו בו שאינו אחיהם. לא יירשו אלא זה שהעיד לו בלבד: דייתיקי. צוואת שכיב מרע. ולשון דייתיקי דא תהא למיקם ולמיהוי: קשורה על יריכו. דליכא למימר אחר כתבה ונתנה שם אפ"ה הרי זו אינה כלו'. שהרי לא גמר להקנות אלא בקבלת השטר ואין שטר לאחר מיתה: ז צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה. דמשמע גוף הקרקע יהא קנוי לך מהיום. ולא תאכל הפירות עד לאחר מיתה (לג). ואם לא כתב מהיום לא נתן לו כלום דאין מתנה לאחר מיתה: אינו צריך. לכתוב מהיום דכיון שכתב בשטר כך וכך בשבת אמר לנו פלוני הוו עלי עדים. זמנו של שטר מוכיח עליו שמאותו היום התחילה המתנה. דאלת"ה זמן שנכתב בשטר למה נכתב והלכה כרבי יוסי: לאחר מותו. מהיום ולאחר מיתה (לד): האב אינו יכול למכור. בלא הבן שהגוף קנוי לבן. והבן אינו יכול למכור בלא האב. שהפירות קניין לאב: מכר האב. מחמת מכורים הפירות ללוקח. עד שימות האב (לה): מכר הבן. בחיי האב אין ללוקח פירות עד שימות האב: האב. שכתב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה: תולש ומאכיל. הפירות למי שירצה בחייו אבל מה שהניח במחובר בשעת מיתה. אע"פ שעומד ליתלש הרי הן של בנו מקבל המתנה. אבל הכותב נכסיו לאחר אפילו מה שהניח במחובר לקרקע בשעת מיתתו הרי הוא של יורשים. שדעתו של אדם קרובה אצל בנו יותר מאחר: מתפרנסין. לבוש וכסות לפי שפרנסת הגדולים מרובה מפרנסת הקטני': נזונים. אכילה ושתיה לפי שמזונות הקטנים מרובי' משל גדולים. שאוכלים פעמים רבות ומפזרים לפיכך הקטנים מעכבים על הגדולים מלהתפרנס מתפיסת הבית. והגדולים מעכבין על הקטני' מליזון. אלא יתפרנס ויזון כל אחד מחלקו: נשאו גדולים. ועשו צרכי חופה מתפיסת הבית לאחר מיתת אביהם: ישאו גם הקטנים. מתפוס' הבי': ואם אמרו הקטנים. לאחר מיתת אביהם. הרי

הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להן. אלא מה שנתן להם אביהם נתן: ח הניח בנות גדולות וקטנות. אין הגדולות מתפרנסות על הקטנות. ולא הקטנות נזונות על הגדולות אלא חולקות בשוה. נשאו גדולות ישאו קטנות. ואם אמרו קטנות. הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם אין שומעין להן. זה חומר בבנות מבבנים (לח). שהבנות ניזונות על הבנים. ואין נזונות על הבנות:

פרק ט מי שמת והניח בנים ובנות. בזמן שהנכסים מרובים. הבנים יירשו והבנות יזונו. נכסים מועטים הבנות יזונו. והבנים ישאלו על הפתחים. אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי. אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון: ב הניח בנים ובנות וטומטום. בזמן שהנכסים מרובים. הזכרים דוחין (א) אותו אצל נקבות. נכסים מועטין. הנקבות דוחות אותו אצל זכרים. האומר אם תלד אשתי זכר יטול מנה. ילדה זכר נוטל מנה. נקבה מאתים (ג). ילדה נקבה נוטלת מאתים. אם זכר מנה אם נקבה מאתים. וילדה זכר ונקבה. זכר נוטל מנה. והנקבה נוטלת מאתים. ילדה טומטום אינו נוטל. אם אמר כל מה שתלד אשתי יטול. הרי זה יטול. ואם אין שם יורש אלא הוא. יורש את הכל: ג הניח בנים גדולים וקטנים (ו). השביחו גדולים את הנכסים. השביחו לאמצע. אם אמרו (ז) ראו מה שהניח לנו אבא. הרי אנו עושים ואוכלין השביחו לעצמן. וכן האשה שהשביחה את הנכסים. השביחה לאמצע. אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי. הרי אני עושה ואוכלת השביחה לעצמה (ח): ד האחין השותפין (י). שנפל א' מהן לאומנות.

נפל

אנו משאים כדרך שנשאתם אתם בחיי אבינו: אין שומעין להן. אלא מה שנתן להם אביהם בחייו נתן: ח הניח בנות. ולא בנים: שהבנות נזונות מן הבנים. בתנאי כתובה. ואין בנות קטנות ניזונות מן הגדולות. דבמקום שאין בנים יורשים. אין הבנות אוכלות בתנאי כתובה אלא חולקות בשוה. וכל אחת ניזונית משלה:

פ"ט מי שמת. שהנכסים מרובים. כדי שיזונו הבנים והבנות עד שיגדלו הבנות: שהנכסים מועטין. שאין בהם כשיעור זה: בשביל שאני זכר הפסדתי. בתמיה. אלא לא אפסיד ונזון כולנו יחד. ואין הלכה כאדמון. ועוד אלמנה אצל הבת בנכסים מועטים. כבת אצל האחין. מה בת אצל האחין הבת ניזונית והבנים ישאלו על הפתחי' אף אלמנה אצל הבת. האלמנה ניזונית. והבת תשאל על הפתחים: ב וטומטום. ספק זכר ספק נקבה: הזכרים דוחין אותו אצל הנקבו'. דאמרי ליה אייתי ראיה דזכר את ושקול: הנקבות דוחות אותו אצל הזכרי'. דאמרי ליה אייתי ראייה דנקבה את וחזון עמנו: ילדה זכר נוטל מנה. ואע"ג דקיימא לן המזכה לעובר לא קנה הכא בשכיב מרע שאני דקנה מדעתו של אדם קרובה אצל בנו (ג): ילדה זכר ונקבה. שאומים יחד (ד): ילדה טומטום אינו נוטל. האי מתניתין אדמיא לה והלכתא שטומטום נוטל כפחות שבשניהם (ה): יורש את הכל. דלא תימא בריה בפני עצמה הוא ולאו בר ירושה הוא קמ"ל: ג השביחו גדולים את הנכסים. בעודן בתפוסת הבית: השביחו לאמצע. והני מילי כשהשביחו הנכסי' מחמת נכסים עצמן שלא הוציאו משלהן כלום אלא שנכסי אביהן שכרו פועלים והשביחו הנכסים מחמת עצמן אבל אם שכרו ונטעו והוציאו משלהן מה שהשביחו השביחו לעצמן: וכן האשה שהשביחה. בגמרא מוקמינן לה באשה יורשת כגון שנשאה ראובן את בת שמעון אחיו ומת בלא בנים ובנות שמעון אחיו יורשות אותו. כגון' אשתו שהיא בת שמעון אחיו יורשת אותו עם שאר אחיותיה. וסלקא דעתך אמינא דכיון דהויא הכא דנפיק עלה קלא שמזולזלת ומשבחת אפי' כי אמרי ראו מה שהניח לי בעלי וכו' אפ"ה משלה וכולה שביחה השבח לאמצע קמ"ל שהשביחה לעצמה (ט): ד שנפל אחד מהן לאומנו'.

לאומנות

מיירי. ר"ש: (לח) זה חומר. היכא דבמקום שלשה משייר דבנים יורשים וליכא כמי בנות בטלייתו שהבנות כצונה פי'. ר"ש:

פרק ט (א) דוחין פי'. לאו לאיתויה שכל אחד ידחנו עד שיביא ראיה. דממ"נ אם זכר הוא יטול כזכר ואם נקבה יטול כנקבה. הלכך לעולם נוטל כפחות שבהם. ובנכסים מרובין נזון כנקבה. ובנכסים מועטים חולק עם הזכרים. ועתוי"ט: (ב) שקנו שיטול כדי שלא תטרוף דעתו עליו פי' דהא משום גריעותא דעובר הוא ולא משום גריעותא דמקנה וא"כ כי דעת האב קרובה אצל בנו מאי הוי למעוט אם שאינו זכה כזכה אלא ודאי משום שדעתו קרובה חששו לטירוף דעתו. כ"י ועתוי"ט: (ג) מאתים. דלענין הכוונה בזו עדיפא ליה שאינה יכולה לאמר אחר מאמוטיה כזכר. גמרא: (ד) ולא"ש שלא התנה כי אם על זכר לבד ועל נקבה לבד. נוטל הזכר כאלו נולד לבד והנקבה כאלו נולדה לבדה. דלא עשה הלידה תנאי אלא רוצה ליתן מתנה לבניו. ורצה לנקבה ואף אם ילדה שלומים שביניהם עליו ורוצה שיטלו כפי שנאמר. הר"ב: (ה) אבל לאדמונים אינו נוטל כלל במקום בן או בת. ועתוי"ט: (ו) וקטנים. ולא נקטיה גדולים וגדולים דפשיטא דמשלי אהדדי. דאם זה משתדל בנכסים היום גם זה ישתדל למחר. אלא אפי' קטנים כי הגדולים טורח מעט כזה לפטור פועלי'. כ"י: (ז) אמרו. בפני ב"ד. דכיון שלא חששו הב"ד לחלוק והניחו להם כל הנכסים. כאלו ב"ד שם טועלם ליתומים בדבר. ובכלם גדולים אין חילוק בין ב"ד לעדים. הר"ב: (ח) לעצמה. והוא דלא שקלה מזוני דאי שקלה מזוני לא דתנן בפרק י"א דכתובות אלמנה ניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהן. ר"ש: (ט) ורישא שהשביחה לאמצע אשמעינן דמהו דתימא כיון דלאו דרכה למטרח אף ע"ג דלא טרחה כטרחה דמי קמ"ל. גמרא: (י) האחין כו'. כלשון שהן שותפין. שאם אין שותפין יחד בתפיסת הבית. או שותפין דעלמא שאינם אחים. אין שרן בדין זה. ומשמעה שקרי אחין שותפין כשעומדין יחד בלא חלוקה אפילו עד ג' דורות כ"י. אבל הר"ב ותפוס נכס והשותפין דקי"ל דב"ת

נפל

נפל לאמצע. חלה ונתרפא. נתרפא משל עצמו. האחין שעשו מקצתן שושבינות (יג) בחיי האב. חזרה שושבינות. חזרה לאמצע. שהשושבינות נגבית בבית דין. אבל השולח לחברו כדי יין וכדי שמן. אין נגבין בב"ד. מפני שהן גמילות חסדים: ה השולח סבלונות לבית חמיו. שלח שם מאה מנה (טז). ואכל שם סעודת חתן אפילו בדינר אינן נגבין. לא אכל שם סעודת חתן הרי אלו נגבין. שלח סבלונות מרובין. שיחזרו עמה לבית בעלה. הרי אלו נגבים. סבלונות מועטין שתשתמש בהן בבית אביה אינן נגבין: ו שכיב מרע שכתב (יז) כל נכסיו לאחרים ושייר קרקע כל שהוא. מתנתו קיימת (יח). לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת. לא כתב בה שכיב מרע. הוא אומר שכיב מרע היה. והן אומרים בריא היה. צריך להביא ראיה שהיה שכיב מרע. דר"מ. וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה: ז המחלק נכסיו על פיו. רבי אליעזר אומר אחד בריא. ואחד מסוכן. נכסים (כא) שיש להן אחריות. נקנין בכסף. ובשטר. ובחזקה. ושאין להן אחריות. אין נקנין אלא במשיכה.

אמרו

לעבודת המלך שכן מנהג המלך להעמיד מכל בתי העיר אדם אחד למוכס שלא אחד או ב' מהם: נפל לאמצע. כל הריוח מפני שמחמת אביהם באת לו אבל אם מחמת עצמו מפני חריפותו ומחכמתו והכמתו נלקח לעבודת המלך (יא) מה שהרויח הרויח לעצמו: חלה ונתרפא. אם חלה באונס כלומר שלא בפשע הוא בעצמו. מתרפא מן האמצע. אבל אם חלה בצנים ופחים וכיוצא בהם (יב) דכתיב צנים פחים (משלי כב) שומר נפשו ירחק מהם בהא אמרינן במתניתין דאינו מתרפא אלא משל עצמו: שושבינות. דרך שושבינות כותב (יד) סעודה ודורון לשושה ואוכל עמו וזה חוזר ונושא כן לזה כשישא אשה. ואם שלח האב שושבינות בחיים על יד אחד מבניו וחזרה השושבינות אח"כ לאחר מיתת האב: חזרה לאמצע (טו). מפני שהיא כמלוה שהרי נגבית בבית דין שיכול המוליך שושבינות' לשבילו לחזור ולתבוע ממנו בבית דין שיתן לו שושבינות כדרך שנתן לו והוא שיהיו נשואי השני כנשואי ראשון. אם בתולה בתולה. ואם אלמנה אלמנה. ואם בפרהסיא בפרהסיא. ואם בצנעא בצנעא שיכול השני לומר לראשון איני עושה עמך אלא כדרך שעשית עמי: אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן. שלא מתוך חופה או שי נתן בחופה ואינו הולך לאכול עמו אין זו שושבינות אלא מתנה. ואינה נגבית בב"ד: ה השולח סבלונות. מנהג מתחלה הקדושין שולחין לבית הארוסה תכשיטים ומיני מגדנות וכלי יין וכלי שמן. ופעמים הולך החתן ואוכל שם: אינן נגבין. אם מת הוא או מתה היא. או שבא לגרשה דמחמת מנת שמחה אכילה מחל. ודוקא שאכל בדינר אבל אכל פחות מדינר. לא מחל וגובה הסבלונות: שלח סבלונות מרובין. ואפי' מועטים אם פי' על מנת שיבואו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין. והוכחא דמלתא נקט שדרך סבלונות ששולחין כדי שיבאו לבית בעלה להיות מרובין. ואותן ששולחין כדי שתתקשט בהן בבית אביה דרכן להיות מועטין: ו שייר קרקע כל שהוא. והוא הדין אם שייר לעצמו מטלטלין: מתנתו מתנה. ואם עמד אינו חוזר והוא שקנו מידו על אותו מתנה דמתנת שכיב מרע במקצת בעי' קנין בין עמד בין לא עמד. ואם לא קנו מידו לא קנה מקבל המתנה אפילו מת השכיב מרע. ודוקא כשבא להקנות המתנה מחיים (יט). אבל אם אמר יתנו לפלוני כך וכך אחר מותו אינו צריך קנין ואפי' שייר לעצמו. שכיב מרע שבא ליתן מתנה מחיים אם לא שייר לעצמו כלום ועמד חוזר ואפי' קנו מידו. דגלוי מילתא מחמת מיתה דשמעתא ליה דקאמר חיי ליה דמיית. לעולם חוזר בין שייר בין לא שייר. ואפי' קנו מידו. ואם מת קנה (כ) מקבל המתנה. ואפי' בלא קנין: לא כתב בה שכיב מרע. כדקאמר ורמי בערסיה. ואף לא לשון מתנת בריא. כי הלך על רגלוהי בשוקא. ולא שייר כלום: הוא אומר שכיב מרע הייתי. ומוזכרי בי. והלה אומר בריא היית ולא תחזור: צריך להביא ראיה שהיה שכיב מרע. דבתר השתא אזלינן דהשתא בריא הוא. ועליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע בשעת מתנה: וחכמים אומרים. לא אזלינן בתר השתא. אלא אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה. והמקבל מתנה שבא להוציא מיד היורשין שהוא מוחזק. עליו להביא ראיה שבריא היה בשעת מתנה. והלכה כחכמים: ז רבי אליעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן. ר' אליעזר לית ליה דדברי שכיב

מרע

בשאר שהפסין וכ"ה דעת הר"ע. ועתוי"ט: (יא) פי' לפירושו דדוקא כשפירשו בטעם לקיחתו שמפני חריפותו כו' לוקחים אותו דאל"ה אף על פי שהוא חריף אם המנהג להעמיד מכל בתי העיר כו' השכר לאמצע. בגמרא: (יב) כגון שהלך באלכסון שהם מפורסמין ברעה והתמיד בהם או שעמד זמן רב לאור השמש או לקור. הר"מ. ופחים היינו שהי' מלשון על שיפוס היום. כ"י ועתוי"ט: (יג) שושבינות. רעה דוד מתרגמינן שושבינא דדוד. ר"ש. וז"ל הר"מ: המנהג שמשלחין בקבלים שושבינות ואותם שלחו המעות ואוכלין ושותין עם החתן נקראים שושבינים: (יד) לי הר"ש. ועניינו משתה סעודה: (טו) ואע"ג להחזיר הכל בנשואי הראשון אלא משלם לכ"א חלקו כמנהג. מוס. ועתוי"ט: (טז) שלח כו'. ותנחם דהא בפיסה מפליג בהפרש. ר"מ: (יז) שכתב. וה"ה אם חילק על פיו בלא כתיבה שאמר נכסי לפלוני כו'. ר"מ: (יח) ולא שמפ' דתלמא דפשיעא היא. ולא צריכא למימר שהיא מתנת בריא. אלא ה"ק דוקא כשנוכל לומר שבא להקנות המתנה מחיים דהיינו שהקנה בקנין ולא פירש לאחר מותו. ועתוי"ט. (יט) אין כו' כלומר ואם עמד חוזר. והוא שכ' הר"ב וש"מ שבא ליתן מחיים כו'. וטעמא דקאמר דלא שביק נפשיה ערטילאי: (כ) קאי גם אשכיב מרע שבא ליתן מחיים: (כא) כאילו כו'. כנוסח הא"ח דעל

פיו

אמרו לו מעשה באמן של בני רוכל (כג) שהיתה חולה ואמרה תנו כבינתי לבתי. והיא בי״ב מנה ומתה. וקיימו את דבריה. אמר להן בני רוכל תקברם אמן. [א] וחכמים אומרים בשבת דבריו קיימין (כה). מפני שאין יכול לכתוב. אבל לא בחול. רבי יהושע אומר בשבת אמרו (כו) קל וחומר בחול. כיוצא בו זכין לקטן (כט) ואין זכין לגדול [ב][דברי ר״א] רבי יהושע אומר לקטן אמרו (ל). קל וחומר לגדול: ח נפל הבית עליו ועל אביו. או עליו ועל מורישיו. והיתה עליו (לא) כתובת אשה ובעל חוב. יורשי האב (לב) אומרים הבן מת ראשון ואח״כ מת האב. בעלי החוב אומרים. האב מת ראשון ואח״כ מת הבן. ב״ש אומרי׳ יחלוקו. וב״ה אומרים נכסים בחזקתן: ט נפל הבית עליו ועל אשתו (לד). יורשי הבעל אומרי׳ האשה מתה ראשונה ואח״כ מת הבעל. יורשי האשה אומרים הבעל מת ראשון ואח״כ מתה האשה. בש״א יחלוקו (לה). ובית הלל אומרים נכסים בחזקתן. כתובה בחזקת יורשי הבעל. נכסים הנכנסים והיוצאין עמה. בחזקת יורשי האב (לח): י נפל הבית עליו. ועל אמו. אלו ואלו מודים שיחלוקו. אר״ע מודה (מב) אני בזה שהנכסים בחזקתן. אמר

[א] גמרא וכי״ף ר״א אומר [ב] גמרא

מרע כשכיבין וכמסורין דמי. ואפי׳ מלוה ומחמת מיתה (כב) סבירא ליה דאין מתנתו מתנה אלא בקנין כמתנת בריא. ואין הלכה כרבי אליעזר: כבינתי. תרגום רדידים כבנתא: תקברם אמן. כלומר אין מביאין ראיה מהם דרשעים היו (כד) וקנסא קנסו רבנן לבנים לקיים דבת מתנת אמן. אע״פ שלא היה מן הדין: אבל לא בחול. אם חלק השכיב מרע נכסיו בחול: קל וחומר בחול. וכן הלכה דבין בחול בין בשבת דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו (כז). ואי״צ קנין. ואם שאל שיקנו מידו קונים ממנו בין בחול בין בשבת (כח) כדי שלא תטרוף דעתו עליו: ח יורשי האב אומרים הבן מת ראשון. ואין בעל חוב יכול להפרע מנכסים אלו שהרי לא זכה בהן הבן מעולם: ובעלי החוב אומרי׳ האב מת ראשון. ונפלו הנכסים שעה אחת לפני הבן. והם משועבדי׳ לכתובת אשה. ובעלי חוב: בית שמאי אומרים יחלוקו. דקסברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי דמי. ויורשי האב ובעלי חוב תרווייהו מוחזקי׳ הוו לפיכך יחלוקו: ובית הלל אומרים. הנכסים בחזקת יורשים וכמוחזקים דמו (לג) ובעל חוב בא להוציא מידם ועליו להביא ראיה שהאב מת תחלה: ט האשה מתה תחלה. ואין ליורשי האשה כלום. שהרי הבעל יורש את אשתו: נכסים בחזקתן. נכסי צאן ברזל בחזקתן ולא פירשו בית הלל אי בחזקת יורשי האשה שהיו שלה (לו). אי בחזקת יורשי הבעל שאחריותן עליו הלכך נכסי צאן ברזל יחלוקו. וכתובת אשה. שהם מנה מאתיים ותוספות נשארי׳ בחזקת יורשי הבעל (לז) ונכסים הנכנסים ויוצאין עמה הם נכסי מלוג שבשעה שהיא נכנסת נכנסי׳ עמה ובשהיא יוצאת יוצאי׳ עמה אם פחתו פחתו לה. ואם הותירו הותירו לה אלו הם בחזקת יורשי האשה. נמצאו יורשי האשה נוטלים כל נכסי מלוג וחצי נכסי צאן ברזל: י נפל הבית עליו ועל אמו. ואין לה בן אחר אלא זה (לט) יורשי הבן (מ) אומרים האשה מתה תחלה וירש הבן נכסיה והנו יורשים הבן. ויורשי האשה ממשפחת בית אביה אומרים הבן מת תחלה והנו יורשים את האשה: אלו ואלו מודים. ב״ש וב״ה: שיחלוקו. דכיון ששניהם באים מכח ירושה הוי ספק וספק ויחלוקו ולא דמי לנפל הבית עליו ועל אשתו דהתם יש הני מיני נכסים יש שהבעל מוחזק ויש שהאשה מוחזקת אבל הכא הכל בחזקת האשה כיון שהיתה אלמנה ושניהם באים מכח ירושה (מא) לירש הכל הלכך יחלוקו: מודה אני בזה. דלדברי בית הלל ה״נ אמרי׳ נכסי׳ בחזקתן בחזקת

פיו לא מהני: (כב) דהא מעשה דבני רוכל מתנת במקצת הואי ואי בשכיב מרע הא למאי עלמא בעיא קנין כדלעיל. אלא במלוה מחמת מיתה היתה וא״כ ע״כ פליג ר״א אפילו במלוה מחמת מיתה. ר״ש ועתוי״ט: (כג) רוכל. שם אביהם. ר״ש: (כד) ורבנן קאמרי דלא היו רשעים ולפיכך אין לומר שקנסום בגמרא. ועתוי״ט: (כה) בשבת כו׳. שלא תטרוף דעתו במה שמן הדין אין יכול לקנות ולכתוב. אבל לא בחול שיש תקנה בקנין ובכתיבה. ולמה תטרוף דעתו. ר״ש: (כו) אמרו. אע״ג דל״ל מנו. דיכול לקנות ולכתוב. ק״ו בחול. דכל הראוי לבילה כו׳. ר״ש: (כז) נקט כתובים. משום קרקעות דנקנין בשטר. וכמסורי׳ משום מטלטלין. דנקנין במסירה: (כח) ואע״ג דקנין יש בו משום מקח וממכר. דאסור משום שבות. בשכיב מרע התירו כדי שלא תטרוף דעתו: (כט) לקטן. הואיל ואין לו יד לזכות לעצמו ממון שנותנין לו. תקנו חכמים שיהא אחר זוכה ומקבל לצרכו. ואין זכין לגדול שהרי יכול לזכות בעצמו: (ל) אמרו. משום דזכין לו שלא בפניו וכ״ש לגדול שיש לו יד לקבל ולזכות. ושליח נמי מצי משוי. והלכך כ״ש דזכין לאדם שלא בפניו. ר״ש: (לא) עליו. על הבן כתובת אשה או בע״ח ואין לו ממה לפרוע. ר״ש: (לב) האב. בנפל עליו ועל אביו קאי. ולענין עליו ועל מורישיו שייך למתני יורשי מורישיו. ר״ש: (לג) וז״ל הר״ש בחזקת יורשי האב. שהרי הם יורשים ודאי כו׳ וכמוחזקים דמו שהרי יעקב מוחזק בנכסיו הוה ואלו באין מכחו: (לד) ועל אשתו. ואין לה בנים ממנו. ר״ש: (לה) יחלוקו. עמ״ש פ״ד דיבמות ומש״ש. ועתוי״ט: (לו) כיון שהנכסים בחזקתה יכולה היא להוריש שבועת הכתוב׳ לבניה אף על גב דבעלמא אין אדם מוריש שבועה לבניו. תוי׳ והטור כתב דמיירי בייחד לה קרקע כו׳ דא״ל ליפגע: (לז) דהא בחזקתן לאו לקמיה קאי אלא ה״ג וכתובת וכו׳. ר״ש: (לח) האב. יורשי האשה הו״ל אלא איידי דיבמות וכתובות תני האב (ע״ש מ״ש) תני ה״נ הכי: (לט) הר״ש. דאלו הו״ל בן מאיש אחר. אותו הבן הוא יורש ודאי בחלק הנכסים של אמו ויורשי הבן ספק. ואין ספק מוציא מידי ודאי אבל התו׳ הקשו פ״ז דהא איכו ודאי בחלקי השני כו׳ ומסקי דאפילו הי״ל בן מאיש אחר אלא שאין לה עוד בן מאבי הבן הזה. ועתוי״ט: (מ) ר״ל שאינם יוצאי יריכו. ועתוי״ט: (מא) משא״כ ביורשי הבעל דירושת הבעל אינה מן התורה: (מב) מודה. משום דנקט ת״ק לישני דמודים אמר איהו נמי מודה כלומר ואני מודי׳ וחולק עליך דלדברי

דלתני ב"ה כו'. ר"ש: (יב) לי מצוינם הוא וז"ל הר"ש מכל יתי שיי הלשה לאחר שמת בעלה היא כל משוכה בחזקתה. והרי היא משנת אביה. ולפי' כשנשאת ומוספסה מבעלה משבאו לידה הרי הן בחזקת שנשא אביה. שהיא מתיחסת אחר שנשא אביה:

בחזקת יורשים מן האב שהרי בחייה תמות בעלה אחר שנשא אחיה (יג) היא מתיחסת ומשוכה נמי בחייה היה בחזקת שנשא אחיה הלכך יורשים מן האב יורשים אותה והלכה כרבי עקיבא: על החלוקין אנו מצטערין. כלומר על מחלוקת דלעיל דב"ש וב"ה אנו מצטערים שלא השוו דעתן. ואתה אומר שגם בזה חלוקין. ובאת לחלוק על ת"ק שאומר שהן שוין:

אמר לו בן עזאי על החלוקין אנו מצטערין. אלא שבאת לחלק עלינו את השוין:

פרק י **א** גט פשוט עדיו מתוכו. ומקושר עדיו מאחוריו. פשוט שכתבו עדיו מאחוריו. ומקושר שכתבו עדיו מתוכו. שניהם פסולים. רבי חנינא בן גמליאל אומר מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר. מפני שיכול לעשותו פשוט. רבן שמעון ב"ג אומר הכל כמנהג המדינה: **ב** גט פשוט עדיו בשנים (ג). ומקושר בשלשה. פשוט שכתוב בו עד אחד. ומקושר שכתוב בו שני עדים. שניהם פסולין. כתב בו זוזין מאה דאינון סלעים עשרין. אין לו אלא עשרין. זוזין מאה דאינון תלתין סלעין. אין לו אלא מנה. כסף זוזין דאינון ונמחק. אין פחות משתים (ד). כסף סלעין דאינון ונמחק. אין פחות משנים. דרכונות (ה) דאינון ונמחק. אין פחות משתים. כתוב בו מלמעלה מנה ולמטה מאתים. מלמעלה מאתים ולמטה מנה. הכל הולך אחר התחתון (ו). אם כן למה כותבין את העליון. שאם תמחק אות אחת מן התחתון. ילמד מן העליון: **ג** כותבין גט לאיש. אף על פי שאין אשתו עמו (ח). והשובר לאשה. אף על פי שאין בעלה עמה. ובלבד שיהא מכירן. והבעל נותן שכר

פרק י גט פשוט. שטר פשוט כעין שלנו שאינן תפורים ומקושרין. וכל שטר קרוי גט: עדיו מתוכו. מבפנים כעין שאנו עושים: מקושר מאחוריו. כותב שטה אחת או שתים. וכורכן על הקלף ותופר ועד אחד חותם על הכרך מבחוץ (א). וחוזר וכותב שני שטין או יותר מבפנים וכורכו על הקלף. וחותם עד שני על הכרך מבחוץ. וכן עד שלישי. ותקנו רבנן גט מקושר. משום כהנים קפדנים. שהיו כותבים גט מתוך כעס לנשותיהם ומתחרטים ולא היו יכולין להחזירן והתקינו להם גט מקושר שאינו נוח ליכתב מהרה שמא בתוך כך יתפייסו. וכשם שתקנו מקושר בגט. כך תקנו בשאר שטרות שלא חלקו חכמים: שניהם פסולים. שלא נעשו כתקון חכמים: שיכול לעשותו פשוט. שאם יקרע התפירות ויפתח השטר יהיה פשוט: רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה. פלוגתא דת"ק ורשב"ג באתרא דנהיגי בפשוט ובמקושר. ואמר ליה עבד לי מקושר ואזל ועבד ליה פשוט. או פשוט ועבד ליה מקושר ת"ק סבר מקפד קפיד ופסול ורבן שמעון ב"ג סבר הואיל ומנהג המדינה בתרווייהו לא קפיד וכשר והלכה כת"ק: **ב** פשוט שכתוב בו עד אחד. ה"ק כשם שפשוט שכתוב בו עד אחד פסול מדאורייתא כך מקושר שכתוב בו שני עדים פסול מדאורייתא (ג): אין לו אלא עשרים. ואע"ג דזוזים מאה עשרים וחמשה סלעים הם. יד בעל השטר על התחתונה. והכי מפרשינן ליה לשטר. מאה זוזים גרועים שאינם שוין אלא כ' סלעים: אין לו אלא מנה. כ"ה סלעים דהכי מפרשינן לשטרא. מאה זוזין. דאינון תלתין סלעים קלים וגרועים. שהם כ"ה מן הטובים: ונמחק. שנמחק מנין שנכתב אחריו: ולמטה מאתים. כששיטל את דבריו בשטר: הכל הולך אחר התחתון. ובלבד שלא יהיה כתוב בשטה אחרונה (ז): למה כותבין את העליון. הואיל ובסוף השטר סוחר וספל ואחריות ממון זה כך וכך קבלתי עלי: **ג** כותבין גט לאיש. וסותמין והוא יגרש מתי שירצה ואף ע"פ שאין אשתו עמו שהרי היא מתגרשת בעל כרחה: ושובר לאשה. שהיא שוה לבעלה על כתובתה דטוב הוא לה וזכות לבעלה וזכין לאדם שלא בפניו (ט): ובלבד שיהא מכירן. שיהא הסופר והעדים מכירין האיש והאשה בין בגט בין בשובר (י). שאם אינו מכירן שמא יכתוב גט ע"ש אשת איש אחר ששמו כשמו. ותוליא אותו הגט אשה שאינה מגורשת בו וכן בשובר

פרק י (א) ואלו הכפילום כל כפל בפ"ע. וכרכה מבחוץ בין כל כפל לכפל כעין קשת הסופר כ"ם. וז"ל הר"מ כעין כלים בני מקלף שמכניסין בהם להסיר הזבובים: (ב) בשנים. א"ל להחתים בו אלא ב' עדים. והכולה לעשות מקושר לריך להחתים בו ג' שכך תקנו חכמים. כ"ש: (ג) גמרא. ופי' ר"ם הטילו חכמי' עליו פסולא דאורייי': (ד) אין פחות מב'. וימר נמי לא דיד בעל השטר על התחתונה. כ"י: (ה) זוזין. סלעים. דרכונות. ל"ע למאי לריכי ומש"ה הגור כ' מטבע פלוני דאינון: (ו) התחתון. ולמה אין הולכין אחר הפחות שבשניהם לפי שאין הלשד תלוי בהכירו כמו בכותב זוזי ק' דאינון כו'. הר"מ: (ז) שאין למדין משטה אחרונה מפני שאין העדים יכולין לקרב מתיתמין ויכול אדם לזייף ולהוסיף בינתיים שטה אחת גמ'. ולאפוקי מבעה"ם למדין. והאי ובלבד כו' לא קאי אלא אלמעלה מנה ולמטה מאתים. כ"י: (ח) שאין כו'. ולא חיישינן שמא לא יפננה לה עד לאחר זמן ויצא לחמוס עליה. או שטרוף היא שלא כדין פי' נכסים שמכר בעלה בין כתיבה לנתינה שהרי כל אשה לריכה להניח לאיש אימת ממי גיעא לידה. הכלא"ה וצתוי"ט: (ט) כלומר וס"ל מדעת שניהם כמו במסכה דלק'. ולרו למימרא דשכחיו זוכה לבעל שיהא פטור מעכשיו דאל לא הוי חמיא ובגט שאינו של אלא לכשיצא לידה. ועתוי"ט: (י) גמרא. דחיש שמא שעריי ותתן שובר זה ליד אים ששמו כשם בעלה. ושפסיד כתובת ששתו. אבל כשמכירין שניהם לא חשו כולי האי שמא יש עוד איש ואשה ששמותם כשמות אלו שלפנינו אבל בתלום ומכר א"ל להכיר שניהם דר' יוסף בן שמעון אין מוליאין עליהם שט"ח וכ"ש בשטר מכר. הה"מ. וכלומר מפשט"כ שובר דיכול ליפסר עלמו שהיזה יוסף בן שמעון סירלה

שכר (יא). כותבין שטר ללוה (יב). אף על פי שאין מלוה עמו. ואין כותבין למלוה (יג). עד שיהא לוה עמו. והלוה נותן שכר. כותבין שטר למוכר. אע"פ שאין לוקח עמו (טו). ואין כותבין ללוקח (טז). עד שיהא מוכר עמו. והלוקח נותן שכר (יז): ד אין כותבין שטרי אירוסין (יח). ונשואין (יט). אלא מדעת שניהם (כ). והחתן נותן שכר (כא). אין כותבין שטרי אריסות וקבלנות. אלא מדעת שניהם. והמקבל נותן שכר (כב). אין כותבין שטרי בירורין. וכל מעשה בית דין. אלא מדעת שניהם. ושניהם נותנים שכר (כג). רשב"ג אומר. [א] שניהם כותבין שנים (כד). לזה לעצמו ולזה לעצמו (כה): ה מי שפרע מקצת חובו. והשליש את שטרו. ואמר לו (כו) אם לא נתתי לך מכאן ועד יום פלוני. תן לו שטרו. הגיע זמן ולא נתן. ר' יוסי אומר יתן. רבי יהודה אומר לא יתן: ו מי שנמחק שטר חובו [ב] מעידין עליו עדים. ובא לפני בית דין (כז). ועושין לו קיום. איש (כח) פלוני בן פלוני נמחק שטרו ביום פלוני. ופלוני ופלוני עדיו. מי שפרע מקצת חובו רבי יהודה אומר יחליף. רבי יוסי אומר. יכתוב שובר. אמר רבי יהודה נמצא זה צריך להיות שומר (כט) שוברו מן העכברים. אמר לו רבי יוסי כך יפה לו. ולא ירע כוחו של זה:

[א] גמרא וירושלמי ורי"ף לשניהם [ב] ק"א מעמיד שני

בשוכר: והלוה נותן שכר. ואפי' היא עסקא דפלגא מלוה ופלגא פקדון אפ"ה מקבל העסקא הוא נותן כל השכר לסופר (יד): ד שטרי אריסות. היורד לקרקע לעבדה ולשמרה למחצה לשליש ולרביע: קבלנות. בכך וכך כורין לשנה בין עשתה בין לא עשתה: שטרי בירורין זה בורר לו אחד שידון לו וזה בורר לו אחד וכותבין בכתב פלוני בירר דיין פלוני וטענותיו כך וכך כדי שלא יהיו חוזרים וטוענים: כותבים שנים. לכל אחד מבעלי דינים ספר בפני עצמו שיהיו טענותיו סדורים בו ואין הלכה כרשב"ג, אלא בספר אחד כותבין טענות של שני בעלי דינים ושפלוני בירר פלוני דיין שידון לו ופלוני בירר פלוני דיין אחר שידון לו: ה והשליש את שטרו. המלוה והלוה מסרו השטר ביד שליש שטורח היה להם לכתוב שובר וסמכו על השליש: רבי יוסי אומר יתן. דסבירא ליה אסמכתא קניא. המתנה לחבירו דבר על מנת שיעשה לו דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים וכשהגיע הזמן אינו יכול לקיים בו קרויה אסמכתא. ולדברי ר' יוסי קניא. ולענין פסק הלכה אסמכתא לא קניא אלא א"כ קנו מידו בב"ד חשוב והתפיס זכיותיו באותו ב"ד שמסר שטרותיו ורשיותיו. ואמר אי לא אתינא מכאן ועד שלשים יום לבטלן זכיותי. ורבותי מפרשי' שכל ב"ד שבקיאי' ויודעי' בדיני אסמכת' נקראים בית דין חשוב לענין זה. אבל הרמב"ם אומר שאין בית דין חשוב אלא ב"ד הסמוך בארץ ישראל: ו מי שנמחק שטר חובו. ויש עדים שראו כשנמחק מעצמו. או נטשטש על ידי מים: מעמיד עליו עדים. שיודעים מאימתי נכתב. ומה היה כתוב בו. והן עושין לו קיום בפני ב"ד וכותבין לו כל מה שהיה כתוב באותו שטר: יחליף. יקרע אותו שטר ויכתבו לו אחר כפי החשבון הנשאר: נמצא זה. הלוה צריך לשמור שוברו מן העכברים (ל). שאם יאבד יגבה המלוה את כל חובו: א"ר יוסי וכן יפה לו. למלוה

שירלה: (יא) בכר. הגט. דכתיב וכתב ונתן. ושטר השובר דזכותו הוא דלא תהדר ותגבה כתובתה זימנא אחריתא. הר"ב ועתוי"ט: (יב) ללוה. וניחוש שמא כתב ללוה בניסן ולא לוה עד תשרי ואתא למטרף לקוחות שלא כדין. וי"ל דאפי' בשטר אקניתא דהא משעבד נכסים. אביי אמר עדיו בחתומיו זכין לו. גמרא: (יג) ואין כו'. ואף אם בא מלוה לעדים וא"ל כתבו מלוה לפלוני מנה. כתבו השטר ויהיה בידכם ואם יבא לוה היום ויאמר לכם כי כן הוא האמת תקחו ממנו ותתנו לי ואם אין תקרעוהו. שאע"פ אין כותבין לפי שבשעת כתיבה הוא שקר ויש לחוש אולי מעדים הוא. המגיד. ושלא קפידא בחתימה היא. ב"י: (יד) משום דמקבל העיסקא הוא המבקש ורוצה בעיסקא יותר מן הנותן ודומיא דאריסי' כו' לק': (טו) אע"פ כו'. לפי שאינו מפסיד ללוקח. שכתיבת השטר אין מחייב ללוקח ליתן מעות שלא מדעתו דכיון דכותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו. פשיטא שיכול לומר שלא מדעתו נכתב השטר. טור ועתוי"ט: (טז) ללוקח. ואע"פ שקנו מן המוכר שהקנה לפלוני שלא בפני הלוקח ובא הלוקח שיכתבו לו השטר אין כותבין דלא אמרינן סתם קנין לכתיבה עומד שלא בפניו. הרמב"ן. ולפוסקים דעומד לכתיבה אפי' שלא בפניו י"ל כמ"ש גבי מלוה (אות יג): (יז) והלוקח כו'. פשיטא ל"צ במוכר שדהו מפני רעתה. גמרא. פר"ם מוס גדול שבא כו' קד"ס דהגלה דידיה הוא כו'. קמ"ל כדאמרי אינשי זבנת קנית. זבין אוביד: (יח) אירוסין. שטרי פסיקתא כמה אתה נותן לבנך כך וכך כו'. גמרא: (יט) ונשואין. כתובה: (כ) שניהם. אבי חתן ואבי כלה. ר"ש: (כא) והחתן כו'. שהרי הוא קונה וגם מרוים בקבלת נדוניית האשה. ר"י. ובגמרא פשיטא. ל"צ דאפי' (החתן) צורבא מרבנן דניחא ליה לשמוע לקרוביה להשיא בתו לת"ח וקד"א שאמיו יתן כל השכר. וכו' נ"י דמפרשין כשכתבו הכל בשטר אחד אבל אם כתבו לכ"א בפ"ע. כ"א פורע שלו: (כב) והמקבל כו'. פשיטא. ל"צ בבורה שצריך להובירה שנה או שנתים. ואין ריוח עתה למקבל: (כג) ושניהם כו'. בשטרי בירורין. ר"ש. וכ"כ נבר"ת דלא קאי אמעשה ב"ד: (כד) שניהם כו'. ושני העדים כותבין שני שטרו'. ר"ש: (כה) לזה כו'. משום דס"ל לא ניחא לי דתהוי זכותך גבי זכותי. דדמים עלי כאריא ארבא שמתפתם כל עילה בזכותי ברחוקך אותו כו' גמרא וקי"ל כת"ק דרבנן. ופי' המפרשים כגון שסברו א"ל יעמוד השטר בידך וכשאצטרך שאלהו לי. הה"מ ועתוי"ט: (כו) וא"ל. לשליש. ר"י: (כז) ב"ד. דאלא"ה אין עדותן מועלת לעשות שטר דהוי מפיהם ולא מפי כתבם אבל עד מפי עד לא הוי כמ"ש ר"י דעל עיקר הכתב הם מעידים ולא על המנה. ותו היא עדות גמורה. וקיום גמור הוא והכי הוא כאלו העדות נשכר לנו שהיה לפלוני שטר מכר או שטר מתנה. ר"י: (כח) איש כו'. כ"ז כותבין המקיימין ואח"כ כותבין את שמותן בסוף. ר"י ועתוי"ט: (כט) שובר. ומשום כן לא כלו לתקן דלכתוב פרעון בגבי שיטי ואם כנגלה מחק שם שיתבטל השטר. משום דשובר בעלמא יהא צריך לשומרו כו'. כמב"ן סימן ק': (ל) דעבד לוה לאיש מלוה גמרא ולאו דוקא לוה שלא
כ"ם

ז שני אחין. אחד עני ואחד עשיר. והניח להן אביהן מרחץ ובית הבד. עשאן לשכר השכר לאמצע. עשאן לעצמן. הרי העשיר אומר לעני. קח לך עבדים וירחצו במרחץ. קח לך זתים ובא ועשם (לג) בבית הבד. שנים שהיו בעיר אחת. שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון. אין יכולין להוציא שטר חוב. זה על זה. ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב. נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע (לד). שטרות שניהן פרועין. כיצד יעשו. ישלשו. ואם היו משולשים יכתבו סימן. ואם היו מסומנין. יכתבו כהן (לו). האומר לבנו (לז) שטר בין שטרותי פרוע. ואיני יודע איזהו (לח). שטרות כולן פרועין. נמצא לאחד שם שנים. הגדול פרוע. והקטן אינו פרוע. המלוה את חברו על ידי ערב (לט). לא יפרע מן הערב. ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה. יפרע מן הערב. רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה. בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב. וכן (מב) היה רבן שמעון בן גמליאל אומר הערב לאשה בכתובתה. והיה בעלה מגרשה. ידירנה הנאה. שמא יעשו קנוניא על נכסים של זה ויחזיר את אשתו: ח המלוה את חברו בשטר. גובה מנכסים משועבדים. על ידי עדים. גובה מנכסים בני חורין (מו).

הוציא

למלוה. שיהא הלוה צריך לשמור שוברו. ויזהר לפרוע לו. ולא ידע כחו של מלוה נכתוב שטר אחר שיהיה זמן שונו מוקדם ויטרוף עתה מאוחר ולא יוכל לטרוף לקוחות אלא מזמן השטר השני. והלכה כר' יוסי: ז קח לך עבדים. שיחממו לך המרחץ דכיון שהניחה אביהם כך תהיה לעולם. ואע"ג דאית לן בפ"ק דבמידי דלית ביה דין חלוקה. יכול לומר גוד או אגוד כלו' מכור לי חלקך. או אני אמכור לך חלקי. שאני הכא. שאין העני יכול לומר אגוד. שאין לו במה לקנות (לח): אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה. דכל א' מהם יכול לטעון זה השטר שבידך אני החזרתי לך כשפרעת לי המעות שהלויתיך (לג): ולא אחר יכול להוציא עליהם שט"ח. דכל א' מלי מדחי ליה לגבי חבריה: ישלשו. יכתוב שם אבי אביו: ואם היו משולשי'. ששמותן ושמות אבותיהן ואבות אבותיהן שוין: יכתבו סי'. פלוני. שהוא גיחור (לה). או ארוך. או גוץ. ואם הן שוין בסימנין: יכתבו כהן, אם אחד כהן ואחד ישראל: נמצא ללוה אחד. שם שני שטרות משתי הלואות שלוה ממנו: הקטן אינו פרוע. דשטר אחד בין שטרותיו קאמר. ולא שנים: לא יפרע מן הערב. תחלה עד שיתבע את הלוה לדין, וישיינו אותו ב"ד ואם אין לו מה לשלם אז יפרע מן הערב: רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה. לא יפרע מן הערב. לאו מכלל דת"ק סבר אפי' אם יש נכסים ללוה יפרע מן הערב. אלא מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני. המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב. ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה' יפרע מן הערב, בד"א כשאין נכסים ללוה (מ). אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב. וקבלן. אף על פי שיש נכסים ללוה. יפרע מן הקבלן: רבי שמעון ב"ג אומר. אחד ע"ב. ואחד קבלן. אם יש נכסים ללוה. לא יפרע מהן. ואין הלכה כרשב"ג. ערב. הוא שאומר תן לו ואני ערב. קבלן. הוא שאומר תן לו ואני נותן לך (מא): הערב לאשה בכתובתה. ואין לבעל נכסים. וצריך הערב לפרוע כתובתה לא יפרע הכתובה עד שידירנה הבעל תחלה הנאה על דעת רבים כדי שאין לו התרה שלא יוכל להחזיר אותה דחיישינן שמא דעתו להחזירה ולאכול כתובתה לאחר שתגבנה מן הערב ולענין דינא ערב דכתובה לא משתעבד. ואינו חייב לפרוע. ואפי' אקנו נכסי' לבעל (מג) מאי טעמא? דמלוה עבד ולאו מידי חסריה (מד) ואי ערב כתובת' דבריה הוא משתעבד. דאבא לגבי בריה שעביד נפשיה. וקבלן דכתובה משתעבד (מה) ויטול האשה שתתבע ממנו תחלה. אפי' יש לו נכסי' לבעל. והוא שידירנה הבעל הנאה תחלה על דעת רבים: ח המלוה את חברו בשטר. אע"פ

שאין

ס"ס נגד מז. כמו כתובה וכן שטרי מקח. הר"ב: (לא) כפי' מפי' אגוד לקנה וכן מפי' הר"ב בעצמו בפ"ק: (לב) ועשם. מלי עשו (יחזקאל כ"ג) שהוא ל' מיעוך וכתישה. ופי' הרמב"ם: (לג) ולפנ"י דכל שטר שמשבין ללוה בלא מלוה אין מוציאין שמא כתב ללות ולא לוה ומוציאו על השני ולומר שהוא לוה ממנו כדליתא מפי' בגמרא: (לד) כמלא כו'. ללוה (מוכר כ"ס) שטרו של יוסף בן שמעון עלי פרוע. גמרא: (לה) אמם כתרגמו: (לו) כהן. וצריכין העדים לידע אם כהן הוא. שהוא וממנין כן כדי להכירו אע"ג דבלא"ה אין מדקדקים עידי השטר ע"ז דלא מסהדי אלא על מנה שבשטר. תוי': (לז) לבנו. מלוה בשעת מיתתו. ר"ם: (לח) ואיני יודע כו'. והלוה האמינני ולא השגחתי שטרו ואיני כולה ליענם. ר"ם: (לט) ערב. בההוא הנאה דקא מהימן ליה. גמר ומשעבד נפשיה. גמרא ופי"ע: (מ) ולעיל פי' עד שיתבע כו' ואם אין לו אז כו'. וכן לי' הר"ם. וכ"כ הר"מ. וכ' המגיד וז"ל ואם תשאל מה חלוק בין ערב לזה שהתנה כי שמובטח שהערב סתם אפי' אין ללוה נכסים ידועים יכול הערב לדחותו עד שיתבע את הלוה בדין ואם ישמייב לו ואין לו אז יפרענו הערב. וכשהתנה ממי שארצה אינו יכול לדחותו אא"כ יש ללוה נכסים ידועי': (מא) וטעמא כי הר"ב דתן לו מסור הממון בידו ואני אפרענו לך אין כאן ל' הלוואה אלא שליחותיה דהאי דקאמר תן לו עביד המלוה. ר"ם: (מב) וכן כו'. כלו' כמו שבהאי שלותא מיקל רשב"ג של הערב שלא יפסיד אף בזה היה מתקן שלא יפסיד. ר"י: (מג) כלפי דשאר ערב נמי אינו חייב לפרוע אלא כשאין ללוה כמ"ש לעיל כתב כאן דאפילו אין לו כו' פטור אבל לענין השעבוד אפכא מסתברא. ומשי"ע: (מד) דסב למיחב טן דו ולטובתה נתכוין ולמלוה נחמין שעי' שפרעות יחרטו לשדך ולא נתכוין לפרוע שערבות. הר"ם: (מה) ואיזהו קבלן. זה שאומר לאשה הנשאי לזה ואני נותן כתובה זו. הר"מ: (מו) ב"ם. דלא גובה ממשועבדי' אלא מלוה הכתובה בשטר שיש בו עדים. דכיון דאיכא תרתי שטר ועדים מפקי ליה לקלא. ולקוחות הוא דאפסידו אנפשייהו שלא חקרו בדבר. ויתמי בני חורין

למוכר

הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו. גובה מנכסים בני חורין. ערב היוצא לאחר חיתום שטרות. גובה מנכסים בני חורין. מעשה [א] בא לפני רבי ישמעאל. ואמר גובה מנכסים בני חורין. אמר לו בן ננס אינו גובה. לא מנכסים משועבדים. ולא מנכסים בני חורין. אמר לו למה. אמר לו הרי החונק (מח) את אחד בשוק. ומצאו חבירו ואמר לו הנח לו[ב]. פטור (מט). שלא על אמונתו הלוהו. אלא איזהו ערב שהוא חייב. הלוהו ואני נותן לך חייב. שכן על אמונתו הלוהו. [ג]אמר ר׳ ישמעאל הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה גדול מהן. [ד]שהן כמעין הנובע והרוצה שיעסוק בדיני ממונות. ישמש את שמעון בן ננס:

[א] גמ׳ ובא [ב] גמ׳ וכ״א ואני נותן לך [ג] גמרא ואמר [ד] גמרא והן

שאין כתוב בו אחריות נכסים גובה מנכסי משועבדים דקיי״מא לן אחריות טעות סופר הוא אם לא כתבו בשטר. והרי הוא כאילו כתב: הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו. ואין שם עדות אחר: גוב׳ מנכס׳ בני חורין. ולא ממשועבדים. דכיון דאין בו עדים לית ליה קלא ולא ידעי ביה לקוחות כי היכי דלזהרו: אחר חתום שטרות. אחר שחתמו העדים בשטר, כתב אני פלוני בר פלוני ערב: גובה. מן הערב מנכסי חורין בלבד. דכיון דלא מהימ׳ שהדי על הערבות הויא לה מלוה על פה: אמר לו בן ננס וכו׳. דקסבר כל ערב שאחר מתן מעות לא הוי ערב שלא על אמונת הערב הכניסו הלואו ואע״פ שקילס ר׳ ישמעאל את בן ננס הלכה כר׳ ישמעאל. וערב דלאחר מתן מעות בעי קנין ואי לא לא משתעבד (מ) ודלפני מתן מעות לא בעי קנין:

למוכר לגבות מהם. ר״ם ועתוי״ט: (מז) ור״י בקנין דוקא מיירי ואפ״ה אינו גובה אלא מב״ח דקנין דערב לית ליה קלא כמו קנין דלוה. ב״י ועתוי״ט: (מח) החונק. פי׳ שמחזיק בבע״ח שיפרעהו ועבר שמעון ואמר הניחהו ואני אתן לך. הגאון. משמע דלאו חונק ממש קאמר. ר״י: (מט) פטור. בגמרא אלוקמ׳ היה ר״י אף בחונק. ובקנין דוקא. ואע״ג דמלוה קשבד ל״ד לערב דכתובה דאפילו בקנין לא משתעבד וכמ״ש הר״מ דהכא משום לעבא דשכריה שחנק גמר ומקני. ר״י:

סליק מסכת בבא בתרא

סליק מסכת בבא בתרא

סליק מסכת בבא בתרא

בשהודיע ענין הדיינין התחיל לדבר על הדיינין גוזרי הגזירות והדינין ההם. וסידר אחר בבא בתרא סנהדרין. הרמב״ם. וכן כתבו התוספות ולי׳ סנהדרין ארמית נמלא פעמים רבות בתרגום ירושלמי ותרגום כתובים. ולדעת הר״ב בפירוש משנה י״א פרק בתרא דסוטה. לי׳ עברי הוא והוא שם מורכב שונא הדרת פנים. ושי״ן מתחלף בסמ״ך:

מסכת סנהדרין

דיני ממונות בשלשה. גזילות וחבלות (ג׳) בשלשה. נזק וחצי נזק. תשלומי כפל. ותשלומי ארבעה וחמשה. בשלשה. האונס והמפתה. והמוציא שם רע. בשלשה. דברי רבי מאיר. וחכ״א מוציא שם רע בעשרים ושלשה. מפני שיש בו דיני נפשות: ב מכות. משום רבי ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה. עבור

דיני ממונות. דהיינו הודאות והלואות: בשלשה. הדיוטות. ולא אצטריכו רבנן לשלשה מומחין (א) שלא תנעל דלת בפני לוין. שמא יכפור הלוה ולא ימצא מומחין לכופו לדין אלא יחיד מומחה. או שלשה הדיוטות אבל גזילות וחבלות בשלשה מומחין. דאלהים כתיב בפרשת שומרים (ב) דבזילה ומשפטי׳ גיפעתי׳. ומינה ילפי׳ ג׳ מומחין: נזק. אדם או שור המועד שהזיקו דמשלמים נזק שלם: חצי נזק. שור תם שהזיק ואע״ג דהיינו חבלות (ד) איידי דבעי למתני תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה. שאינו משלם כמו מה שהזיק במשלם יותר תנא נמי חצי נזק שאינו משלם כמו שהזיק שהרי משלם פחות ואיידי דתנא חצי נזק. תנא נמי נזק: והמוציא שם רע. לא מצאתי לבתך בתולים ועונשו אותו מאה כסף: דיני נפשות. דאם אמת היה הדבר ונמצא תחתיו ונסקלה. ודיני נפשות בכ״ג. כדלקמן. והכי קאמר: ב מכות. מלקות ארבעים: בשלשה. דכתיב (דברים כה) ונגשו אל המשפט ושפטום. שנים ואין ב״ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הכי קאמר: ר׳ ישמעאל אומר בעשרים ושלש׳. אתיא

פרק א (א) כלו׳ דאלהים דכתיב גבי שומרים הוי כאלו כתיבי ג״כ גבי אם כסף תלוה דעיקר פרשיות כתוב כאן כדאיתא בגמרא: (ב) שזה עושהו שמלא יד בפקדונו דהיינו גזילות. אבל לוה ולא שילם לא מקרי גזלן דמלוה להוצאה נתנה ושלהים משמע לי׳ שררה ורבנות. תרגום ראה נתתיך אלהים לפרעה. לי׳ רבנות. רש״י: (ג) וחבלות. נראה לר״ח דכופר ולי׳ דעבד וכ״ד כאמי׳ אברים דעבד בכלל חבלות. ועתוי״ט: (ד) דשור המועד דאמרן דלאו דשן ורגל אלא דקרן דלא מגבין בבבל שאין

עבור החדש בשלשה. עבור השנה בשלשה. דברי רבי מאיר. רבן שמעון בן גמליאל אומר בשלשה מתחילין. ובחמשה נושאין ונותנין. וגומרין בשבעה. ואם גמרו בשלשה מעוברת: ג סמיכת זקנים. ועריפת (ט) עגלה. בשלשה. דברי רבי שמעון ורבי יהודה אומר בחמשה. החליצה. והמיאונין (יא). בשלשה. נטע רבעי ומעשר שני שאין דמיו ידועין. בשלשה (יב). ההקדשות. בשלשה. הערכין המטלטלין בשלשה. רבי יהודה אומר אחד מהן כהן. והקרקעות. תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן: ד דיני נפשות בעשרים ושלשה. הרובע והנרבע בעשרים ושלשה. שנאמר (ויקרא כ) והרגת את האשה ואת הבהמה. ואומר (שם) ואת הבהמה תהרגו (טז). שור הנסקל בעשרים ושלשה. שנאמר (שמות כא) השור יסקל וגם בעליו יומת. כמיתת בעלים. כך מיתת השור

רשע רשע. כתי' הכא (שם) והרשיעו את הרשע וכתיב התם (במדבר לה) אשר הוא רשע למות. מה להלן בכ"ג. אף כאן בכ"ג: עבור החדש. קדוש החדש (ה) ואיידי דבעי למתני עבור השנה. תנא נמי עבור החדש: בג' מתחילין. לראות אם יש להושיב ב"ד על כך. אם אחד מהג' אומר צריך ב"ד לישב ולעיין אם צריכה שנה לעבר מפני התקופה והאביב והפירות (ו). ושני אומרים א"צ. שאין כאן ספק דודאי אינה צריכה עבור. בטל יחיד במעוטו. שנים אומרים לישב. ואחד אומר שלא לישב. הולכין אחר השנים. ומוסיפין עוד שנים אחרים שישאו ויתנו בדבר. והרי כאן חמשה. שנים אומרים צריך לעבר. וג' אומרים א"צ בטלו שנים במעוטן. שנים אומרים אינה צריכה. וג' אומרים צריכה הולכים אחר הרוב ומוסיפין עוד שנים שיהיו שבעה ומעברין אותה ובגמ' מפרש דהני ג' חמשה ושבעה כנגד ברכת כהנים (ז) שיש בפסוק ראשון שלשה תיבות ובשני חמשה ובשלישי שבעה וכו' כסדנ"ג: ג סמיכת זקנים. על ראש פר העלם דבר של צבור. ויש במשמעות הדברים גם מנוי הדיין שהגדול הסומך צריך שילך עמו שנים. כשרוצ' לסמוך חכם כדי שיקרא רבי וידון דיני קנסות. ולשון סמיכ' משום דכתי' (במדבר כז) ויסמוך את ידיו עליו. ולא דבעי מסמך ידיה עליה אלא בשמא קרו ליה רבי (ח) ואין סמיכה בחוצה לארץ. אלא צריך שהסומך והנסמך יהיו כולן בא"י ואז יהיה לו רשות לדון דיני קנסות ואפילו בח"ל. לפי שסנהדרין נוהגת בין בארץ בין בח"ל. אחר שנסמכו בארץ וכתב הרמב"ם שנראה לו בזמן שאין לנו סמוך איש מפי איש עד משה רבינו. אם היו מסכימים כל החכמים שבא"י לסמוך יחיד או רבים. הרי אלו סמוכים ויכולים לדון דיני קנסות. ויש להן לסמוך לאחרים. והדבר צריך הכרע: ועריפת עגלה בשלשה. דכתיב (ויקרא ד) זקני העדה (י). משמע זקני שנים. ואין ב"ד שקול. הוסיף עליהם עוד אחד הרי שלשה: ורבי יהודה אומר בחמשה. וסמכו. שנים. זקני. שנים. ואין בית דין שקול. הוסיף עליהם עוד אחד. הרי חמשה. והלכה כרבי יהודה: מצות חליצה בשלשה. דכתיב (דברים כה) ועלתה יבמתו אליו לעיני הזקנים. זקנים שנים. ואין ב"ד שקול. הוסיף עליהם עוד אחד. הרי שלשה. ושנים אחרים שמוסיפים אינו אלא לפרסומי מלתא: מיאונין. קטנה יתומה שהשיאוה אמה ואחיה לדעתה ויוצאה במיאון שממאנת בבעלה. צריך שיהיה בשלשה. וביבמות מוכח דמיאון בפני שנים מספיק: נטע רבעי. אם בא לפדותו על המעות. וכן מעשר שני ואין דמיהן ידועים. כגון פירות והרקיבו. שאין להם שער ידוע: ההקדשות. הבא לפדותן צריך שלשה לשומן: הערכין המטלטלין. הרי שאמר ערך פלוני עלי. ואין לו מעות ליתן כפי הדמים הקצובים בפרשה ובא ליתן מטלטלין. צריך שלשה לשום אותן מטלטלים (יג): אחד מהם כהן. דבערכין (יד) כהן כתיב. (ויקרא כז) כערכך הכהן: והקרקעות. ואם אין לו מטלטלין ובא ליתן קרקע (טו) צריך שישומו עשרה אנשים ואחד מהן כהן אותה קרקע שיהיה כפי הערך שיש עליו ליתן: ואדם כיוצא בהן. ואם אמר דמי פלוני עלי שמין אותו כמה הוא יפה לימכר בשוק ונותן דמיו צריך ג"כ שיהיו עשרה ואחד מהן כהן בשומא זו: ד והרגת את האשה ואת הבהמה. היינו רובע ואתקש לאשה. מה אשה בכ"ג אף בהמה בכ"ג ואומר ואת הבהמה תהרגו בנרבע כתיב למדנו רובע ונרבע: כמיתת הבעלים. כלומר

שאין מעברין. ועתוי"ט: (ה) דה"ל לעבר החדש אלא כי מקדש יום ל"א ממילא מיעבר החדש שעבר. ודוק לי בגמרא מדים ליה. רש"י. אבל בעבור שנה לא שייך בלא אמירה דצריך שיאמרו שתהא השנה מעוברת. פי' ועתוי"ט: (ו) התקופה בין על תקופת טבת שמתעכבת ונמשכת באין תקופת תשרי מפלת עד עבור שנה מעברין דנפק' לן מקרא ושמ' האסיף תקופת השנה בין על תקופת ניסן שנמשך אותה עד ט"ז בניסן שהגלים עומד דילה בתוך תקופת ניסן מעברין. ועל האביב אם לא בשלה התבואה מעברין דקרא כי בחדש האביב. ועל פירות האילן ומתאחר בשולם יותר מזמן העצרת מעברין שעלרם זמן הבכורים כו'. רש"י: (ז) ולא אפרש טעמא מאי. והאפשר לי לומר כדי לעורר הערכים להשלים המנין שמעברין להיות האביב והפירות והאסיף בזמן ומליצו כיולא בזה שמעוררין זכות הפסוק דהוכי' שלשה עד שנפסקה: (ח) ויהיב לי' רשותא. גמרא: (ט) ועריפת. עריפה לאו דוקא דמדידה הוא דהוא בג'. פי': (י) אימא שזה הכתוב בסמיכת זקנים לפר העלם דבר כתוב אבל בעגלה נפקא לן מדכתיב זקניך. ועיין פר"ח: (יא) והמיאונין בג'. דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון. ומיאונין דרבנן דמדאורייתא אפילו מיאון לא בעיא דאין קדושי קטנה כלום שאחיה קדשה אביה. דהשיב אם נמי נשמי לאיש. רש"י: (יב) בשלשה. דממונא הוא: (יג) שהרם הוא מה לי מילי מה לי אבוקי. אפוקי מ"מ דלמא מפני שילי נמי דלמא טעי. גמרא: (יד) והה"נ דפליג אהקדשות דבהו נמי כהן כתיב: (טו) ובפ"ד דמגילה מ"ב פי' הר"ב אם בא לפדותן וכ"ש רש"י והכי מסתברא: (טז) תהרגו. בנרבע כתיב. רש"י. וכלומר דאתקש לאיש: דליכא

השור. הזאב והארי. הדוב והנמר והברדלס והנחש (יח). מיתתן בעשרים ושלשה. רבי אליעזר אומר כל הקודם להורגן זכה (יט). רבי עקיבא אומר מיתתן בכ"ג: ה אין דנין לא את השבט. ולא את נביא השקר. ולא את כהן גדול. אלא על פי ב"ד של שבעים ואחד. ואין מוציאין למלחמת הרשות אלא על פי ב"ד של שבעים ואחד. אין מוסיפין על העיר. ועל העזרות. אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. אין עושין סנהדריות לשבטים (כג). אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. אין עושין עיר הנדחת. אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. ואין עושין עיר הנדחת בספר ולא ג' (כו). אבל עושין אחת או שתים (כז): ו סנהדרי גדולה. היתה של שבעים ואחד. וקטנה של עשרים וג'. ומנין לגדולה שהיא של שבעי' ואחד. שנאמר (במדבר יא) אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. ומשה על גביהן. הרי שבעים ואחד. רבי יהודה אומר שבעים. ומנין לקטנה שהיא של עשרים ושלשה. שנאמר (שם לה) ושפטו העדה והצילו העדה.

עדה

כלומר כמו שהיה הבעל נדון בכ"ג. אם היה חייב מיתה (יז): כל הקודם להורגן זכה. כשהמיתו את האדם. וא"צ להביאם לב"ד: ר"ע אומר כו'. בגמרא מפרש דאיכא בין ת"ק לר"ע נחש. דלת"ק נחש מיתתו בכ"ג. ולר"ע. הזאב והארי והדוב. והנמר והברדלס מיתתן בעשרים ושלשה אבל נחש הקודם להרגו זכה. שסלק מזיק מן העולם. והלכה כר"ע: ה את השבט. כולו של שבט שעבדו ע"ז ובמזיד. אין דנין אלא בב"ד של שבעים ואחד דכתיב (דברים יז) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אל שעריך איש ואשה אתה מוציא אל שעריך. ואי אתה מוציא את השבט אל שעריך אלא בב"ד הגדול: ולא את נביא השקר. גמר דבר דבר מזקן ממרא. כתיב הכא (שם יח) אשר יזיד לדבר דבר. וכתיב בזקן ממרא (שם יז) כי יפלא ממך דבר. מה זקן ממרא בב"ד הגדול דכתי' (שם) וקמת ועלית (כ). אף נביא שקר בב"ד הגדול: ולא את כ"ג. דא"ק (שמות יח) את הדבר הגדול יביאו אליך דבריו של גדול יביאו אליך ומשה במקום שבעים ואחד קאי (כא): ואין מוציאין למלחמת הרשות. כל מלחמה חוץ ממלחמת שבעה עממין ומלחמת עמלק קרויה מלחמת הרשות: אלא בב"ד של ע"א. דכתיב בדוד (ד"ה א' כז) ואחרי אחיתופל בניהו בן יהוידע. אחיתופל זה יועץ. בניהו בן יהוידע זו סנהדרין שהיה מופלא שבכלן. ושלן נגררים אחריו: על העיר. ירושלים שקדושתה גדולה משאר קדושת א"י: והעזרות. קדושתה גדולה מקדושת ירושלים. וא"א לאדם קדושה אלא בב"ד של ע"א. דא"ק (שמות כה) ככל אשר אני מראה אותך וגו' וכן תעשו (כב) לדורות מה משכן קדום ע"פ משה שהוא במקום סנהדרי גדולה אף לתוס' עיר ועזרות ע"פ סנהדרי גדולה: ואין עושין סנהדראות לשבטים וכו'. כדאשכחן במשה דאוקי סנהדראות ומשה במקום ע' וא' קאי: אין עושין עיר הנדחת וכו'. דכתיב (דברים יז) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא איש ואשה אתה מוציא אל שעריך לב"ד שבעירך ואי אתה מוציא את כל העיר אל שעריך אלא לשער המיוחד (כד): בספר. עיר המגבלת בין א"י לארץ העובדי כוכבים. דכתי' מקרבך. ולא מן הספר וטעמא דקרא (כה). שמא ישמעו עובדי כוכבים ויבואו ויחריבו א"י. לפיכך אין מניחין העיר תל עול' כמשפט עיר הנדחת אבל הורגין את יושביה בלבד: ולא ג' עיירות. עיר הנדחת בב"ד אחד ובמקום אחד. כגו' קרובים זו לזו אבל בשנים ושלשה מקומות עושים: ו ומשה על גביהן הרי ע"א. דאמר קרא (במדבר יא) ונשאו אתך. ואת בהדייהו (כח): ר' יהודה אומר שבעים. דרים אתך. בדומין לך (כט). ולא שיהיה הוא

(יח) דליכא למימר דקרא כפשטיה לחייב מיתה לבעלים דהא אמר קרא מות. יומת המכה רוצח הוא. על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו. גמרא: (יח) הזאב כו'. שהמיתו אדם ונדונין בסקילה כשור. ועתוי"ט: (יט) זכה לשמים (לצדקה עשה. כמ"י) דליכא למימר לעורך דכיון שהמיתו אדם שוינהו רבנן (דלא הצריכו לדונן בב"ד) כמאן דנגמר דינייהו ואיסורי הנאה נינהו. גמרא: (כ) פי' עלייתו היא דהוה בע"א. אבל מיתתו בכ"ג כשאר דיני נפשות. כדאיתא בגמרא. ופירש"י דהא לא תני ליה במתני' ומשום דגמרו לא היה בע"א להכי לא תני המלקאו וכן מיתתו ואף ע"ג דדוקא בב"ס. ועתוי"ט: (כא) שהוא היה דן קודם מינוי הסנהדרין. כל מה שהיו הסנהדרין דנין אח"כ. ולא נתמנו הסנהדרין אלא להקל מעליו. ורש"י פי' שהיה שופט ודן ע"פ הדבור ושקול כו': (כב) ובסנהדרין כתב הר"ב כדאשכחן במשה ואע"ג דלא כתיב וכן תעשו. משום דהכא מרבינן נמי מלך ונביא כדאיתא פ"ב דשבועות. ולא תני להו הכא דלא חשיב אלא מילי דסנהדרין. תוי'. וכן נ"ל במלחמת הרשות דלא תני הכא מלך. ועתוי"ט: (כג) ואין כו'. שנאמר שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך לשבטיך: (כד) ואפ"ה אצטריך לעיל למעוטי שבט. כגון אם יש בעיר אחת מב' שבטים.

ועתוי"ט: (כה) הר"מ. וכתב הכ"מ דלפ"ג דלא קי"ל כר"ש דדריש טעמי' דקרא לכך רבינו לכתבו שזה טעם מתקרב אל השכל ואין בו נפקותא לדינא: (כו) ולא ג'. דכי עביד הכי שתים אמור הא מה אני מקיים אחת א' ולא ג'. וכי התוי' אית להקשות דלשתוק מאחת ואנא ידענא מעריך ב' ולא ג' דתפסת מועט תפסת: (כז) אחת כו'. לדעת הר"ב והר"מ דמחמירין לעשו' בב' וב' מקומות וגם בב' וב' ב"ד נ"ל דתנא אחד לאשמועי' ב' דומיא דאי דאף ע"ג שסמוכות כאחת שמקורבים ועומדים על הספר שבין גליל ליהודה אי מזה וא' מזה עושין ודוקא ב' אבל ג' בכה"ג לא. ועתוי"ט: (כח) וכשהוא עמהם נ"ל שיהא שקול כע"א ולדורות לבעי שי' וע"א. דל"ל שקול אלא כשהוא לבדו עומד כנגד כולם. עתוי"ט: (כט) מיוחסין ומנוקים ממום. כש"י. ורבנן מוהקל מעליך ונשאו אתך נפקא להו. גמ'. וא"ת א"מ סיפוק ליה דאין ב"ד שקול וכן נמי לרבנן למ"ל קרא. ובגמרא ד"ג ע"ב איתר דשמעת ליה לר"י (דלא ס"ל אין ב"ד שקול) בסנהדרי גדולה דכתיבי קרא (לקמן בשלהי פרקין. כמ"י) כו'. ולולי דמספיקנא הייתי אומר דל"ל דכתיבי בקרא וה"ה דבהדיא כתיבי בקרא שבעים איש. ונהיה למניינא. ודרים

אתך

עדה שופטת ועדה מצלת. הרי כאן עשרים. ומנין לעדה שהיא עשרה שנא' (שם יד) עד מתי לעדה הרעה הזאת. יצאו יהושע וכלב. ומנין להביא עוד ג'. ממשמע שנא' (שמות כג) לא תהיה אחרי רבים לרעות. שומע אני שאהיה עמהם לטובה. א"כ למה נאמר (שם) אחרי רבים להטות. לא כהטייתך לטובה. הטייתך לרעה. הטייתך לטובה ע"פ אחד. הטייתך לרעה ע"פ שנים. ואין ב"ד שקול (ל) מוסיפין עליהם עוד אחד (לא). הרי כאן עשרים ושלשה, וכמה יהא בעיר ותהא ראויה לסנהדרין מאה ועשרים. רבי נחמיה אומר מאתים ושלשים. כנגד שרי עשרות:

פרק ב כהן גדול דן. ודנין (א) אותו. מעיד (ב). ומעידין אותו. חולץ, וחולצין לאשתו. ומיבמין את אשתו. אבל הוא אינו מיבם. מפני שהוא אסור באלמנה. מת לו מת. אינו יוצא אחר המטה, אלא הן נכסין. והוא נגלה. הן נגלין והוא נכסה. ויוצא עמהן עד פתח [שער] העיר. דברי ר"מ. ר' יהודה אומר אינו יוצא מן המקדש. א שנאמר (ויקרא כא) ומן המקדש לא יצא. וכשהוא מנחם אחרים. דרך כל העם עוברין בזה אחר זה. והממונה ממצעו בינו לבין העם. וכשהוא מתנחם מאחרים כל העם

א גמ' משום

הפך בחומים לך. ולהכי רבק בהו קרא. דמגילא לאו דוקא. ומפרי"ש: (ל) ואין כו'. ר"א בנו של ריה"ג אומר מה ת"ל לנטות אחרי רבים להטות. התורה אמרה: עשה לך ב"ד נוטה. גמרא: (לא) עוד א'. סוף סוף לרעה כ"פ ב' לא משכחת ליה אי י"א מזכים וי"ב מחייבים הכא חד הוא אי י' מזכין וי"ג מחייבים תלתא הוו. א"כ אמאי אי תפה מולא אלא במוסיפין דמוסיפין ב"ד שקול לכתחלה דקמ"ל דאותו שאומר א"י כמאן דליתא ואי אמר תלתא לא שמעינן ליה. פרש"י בין לזכות בין לחובה וכ"כ הר"א. אבל הר"מ לא כי אלא שאים סוא ומלמד חובה כו' יעוד כפלאסי שנפסק"ה שהיו כשהוסיפו עד ע"א ל"ו מזכין ול"ה כו' ש"מ דמלי למיהדר ביה זה שאמר א"י. ועתוי"ט: (לב) דקי"ל כל כרך שאין בו י' בטלנים נדון ככפר: (לג) כלומר שאם האי מלקה יכול השני להזמין וה"ה איפכא: (לד) דהל"כ את מי הם דנים: (לה) שיתייראו העדי' להגיד שקר שלא יזומו: (לו) במה שיתחייב בעל דין ע"פ עדים וישכר שנים להזימן. ולפיכך צריך שנים אחרים בעיר שיתייראו אלו מהם. אם כבוא להזים העדים יבואו אלו ויזימו אותם: (לז) (למול תינוקות): (לח) כתיב ספרי'. כ"ז מפרש"י:

פרק ב (א) ודנין כו'. פשיטא (אטו משום חשיבותי' מגרע גרע וכיון דדן איהו נמי דנין אותו משום התקוששו וקושו. ס"ו) איידי דקא בעי למתני מלך לא דן ולא דנין אותו תני נמי כ"ג. ולהכי"א הא קמ"ל דכל שלא דינין חוץ מד"כ דן ודנין אותו כהדיוט בג' כו'. גמרא: (ב) מעיד. והא כשהמלך יושב שם שאם הכ"ג יודע עדות לבו. היה הולך המלך לשם משום יקרא דכ"ג וקא ספי ומפקי' אבל בלא"ה אינו מעיד. דזילותי' הוא לכ"ג שיבא ויעיד דשכיח והעלמת פעמי' שאפה עם לא כבוד זקן ואינו לפי כבודו. גמרא ועתוי"ט: (ג) משום דקי"ל דא"ס אפילו כגיסו נמי לא. גמרא. ועתוי"ט: (ד) גמרא. ופי' בית ר"ל בין עלמו

יושב עמהן בדין ואין הלכה כר' יהודה: עדה שופטת. עשרה מחייבין: עדה מצלי'. עשרה מזכין. ושמעינן מינה דצריך שיהיו י' שאם ילקו יהיו י' מחייבין. ועשרה מזכין: הטייתך לרעה ע"פ שנים. והכי קאמר קרא לא תהי' אחרי רבים לרעות לחייב ע"פ אחד שיהיה יתר על המזכין. אבל אחרי רבים להטות בשנים אפילו לרעות. כשיהיו שנים מחייבין יותר על המזכין. הלכך. ע"כ כ"ג בעינן דבציר מעשרה מזכין ליכא למימר. דהא כתיב והצילו העדה. ותו לא משכחת חובה בבציר משנים עשר: ואין ב"ד שקול. אין עושין ב"ד זוגות שאם יחלקו לשלשים הוי להו פלגא ופלגא. ולא משכחת לה הטייתך לטובה על פי אחד. הלכך מוסיפין עליהם עוד אחד. והוו להו עשרים ושלשה: מאה ועשרים. מפרש בגמרא עשרים ושלשה סנהדרי קטנה וג' שורות של כ"ג כ"ג יושבים לפניהם. שאם הוצרכו להוסיף על הדייני' מוסיפים מהם ועשרה בטלנים (לב) עשרה בני אדם בטלי' מכל מלאכה. שיושבים תמיד בבית המדרש. ושני סופרים לכתוב דברי המזכין. ודברי המחייבין. ושני חזנים שמשי בית דין להלקות המחייב ולהזמין (לג) בעלי הדין. ושני בעלי דינין (לד) ושני עדים ושני זוממין (לה) ושני זוממי זוממין (לו). וג' גבאים ושלישי לחלק הצדקה שגבית בשנים ומתחלקת בג'. ורופא (לז) ואומן להקיז דם. ולבלר (לח). ומלמד תינוקות. הרי קי"ד: מאתים ושלשים. כדי שרי עשרות דהיינו כ"ג עשיריות שיהא כל דיין שר של עשרה. דבציר מעשרי עשרה לא אשכחן שררה. ואין הלכה כר' נחמיה:

פרק ב כהן גדול. אינו יוצא אחר המטה. דלמא אתי לאטמא מתוך טרדתו. ורחמנא אמר (ויקרא כ"א) ועל כל נפשות מת לא יבא: הן נכסין והוא נגלה. כיון שנתכסו נושאי המטה מן העוברי' כלומר שיצאו מתנו. הוא נגלה ונכנס בתוכו. אבל כל זמן שהן נגלין ונראין במבוי. הוא נכסה מעני' שאינו נכנס לתוכו: ויוצא עמהן עד פתח העיר. שבעיר מצויין מבואות ויכול להתכסות מהן. אבל חוץ לעיר ליכא הכירא: שנאמר ומן המקדש לא יצא. רבי יהודה דריש ומן המקדש לא יצא כל עיקר. ור' מאיר דריש (ג) ומקדושתו לא יצא. כלומר יזהר שלא יבוא לידי מגע. ובתוך העיר שיש מבואות איכא היכרא ומזדהר. והלכה כר' יהודה: וכשהוא מנחם את אחרים. דבמת שאינו שלו כולי עלמא מודו דיכול הוא לילך. דלא טריד ולא אתי למגע וכשחוזרין מן הקברות ועומדין בשורה לנחם האבלים וכל העם עוברים זה אחר זה ומנחמין האבל שעומד במעמדו וכל אחד אומר לו תתנחם מן השמים: והממונה מיצעו. שהוא הולך לימין כהן גדול וכל העם משמאלו נמצא כ"ג באמצע (ד): הממונה. הוא הסגן

העם אומרים לו אנו כפרתך. והוא אומר להן התברכו מן השמים. וכשמברין אותו, כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הספסל (ו): ב המלך לא דן ולא דנין אותו. לא מעיד. ולא מעידין אותו (ט). לא חולץ. ולא חולצין לאשתו (י). לא מיבם ולא מיבמין לאשתו. רבי יהודה אומר אם רצה לחלוץ. או ליבם זכור לטוב. אמרו לו אין שומעין לו. ואין נושאין אלמנתו. רבי יהודה אומר נושא המלך אלמנתו של מלך, שכן מצינו בדוד שנשא אלמנתו של שאול שנאמר (שמואל ב יב) ואתנה לך את בית אדוניך ואת נשי אדוניך בחיקך: ג מת לו מת. אינו יוצא מפתח פלטרין שלו. רבי יהודה אומר אם רוצה לצאת אחר המטה יוצא, שכן מצינו בדוד שיצא אחר מטתו של אבנר. שנאמר (שם ג) והמלך דוד הולך אחר המטה. אמרו לו לא היה הדבר אלא לפייס את העם (יג). וכשמברין אותו. כל העם מסובין על הארץ. והוא מיסב על הדרגש: ד ומוציא למלחמת הרשות על פי ב"ד של שבעים ואחד (יד). ופורץ לעשות לו דרך. ואין ממחין בידו, דרך המלך אין [א] לו שעור (טו). וכל העם בוזזין ונותנין לפניו. והוא נוטל חלק בראש. לא ירבה לו נשים. אלא שמנה עשרה. רבי יהודה אומר מרבה הוא לו ובלבד שלא יהו מסירות (יז) את לבו. ר"ש אומר אפילו אחת ומסירה את לבו הרי זה לא ישאנה (יח). אם כן למה נאמר. (דברים יז) לא ירבה לו נשים. אפילו כאביגיל. (שם) לא ירבה לו סוסים. אלא כדי (יט) מרכבתו (שם) וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. אלא כדי ליתן אספניא. וכותב לו ספר תורה לשמו. יוצא למלחמה מוציאה עמו. נכנס מכניסה

עמו

[א] יתר' לא

שסגן שהוא ממונה לעבוד תחת כהן גדול. אם יארע פסול בכ"ג ביוה"כ (ה): אנו כפרתך. נהא תתכפר אתה. ואנחנו תחתיך לכל הבאוי לבא עליך: וכשמברין אותו. שאבל אסור לאכול סעודה ראשונה משלו. וקרוביו ואוהביו מאכילין אותו: מסובין על הארץ. הן מיסבין ומתאבלין בצערו: והוא מיסב. נכנת על הספסל: ב המלך לא דן ולא דנין אותו. ודוקא מלכי ישראל שאינם שומעי' לדברי חכמים (ז). אבל מלך ממלכי בית דוד דן ודנין אותו שנאמר (ירמיה כא) בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט (ח): אין שומעין לו. דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול (יא). דגנאי הוא לו שתחלוץ וירקה בפניו. וכל שאינה בת חליצה אינה בת יבום (יב) וכן הלכה: מלך נושא אלמנתו של מלך. והלכה כר' יהודה בהא: ג אינו יוצא מפתח פלטרין שלו. שגנאי הוא למלך להראות עגמת נפש לפני העם: לפייס את העם. כדי שידעו שלא בעצת דוד הרג יואב את אבנר. ואין הלכה כר"י: דרגש. מטה: ד למלחמת הרשות. מלחמת שאר אומות חוץ ממלחמות עמלק. ומלחמת שבעה עממין: ופורץ. גדר של אחרים: לעשות לו דרך. ללכת לכרמו (ושדהו): ואין ממחין בידו. אין מעכבין עליו: חלק בראש. חלק היפה בורר ראשון. ונוטל מאלה (טז) ומכל הבזה: אלא שמנה עשרה. שהרי דוד היו לו שש נשים וקאמר ליה נביא ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה. כהנה קמא שית. בתרא שית. הרי י"ח: מרבה הוא לו. יותר מי"ח. וג' מחלוקת יש בדבר. ת"ק סבר נושא י"ח ואפי' פרוצות ויותר מי"ח לא ישא ואפי' כשרות שכך הוא גזירת הכתוב. ר' יהודה סבר נושא י"ח ואפי' פרוצות. ויותר מי"ח, פרוצות לא ישא. וכשרות והגונות ישא כמו שירצה, ופליג את"ק במלת. ר"ש סבר אפילו אחת פרוצה לא ישא. וכשרות והגונות לא ישא יותר משמונה עשרה. ופליג את"ק בפרוצות ואדר' יהודה בתרתי והלכה כת"ק: אלא כדי מרכבתו. דוקא סוסים בטלים להרחיב דעתו להתגדל ברוב סוסים [אסור] אבל כדי רכבו ופרשיו להלחם באויביו מותר: אספניא. שכר חיילות הנכנסים ויוצאים עמו כל השנה (כ): וכותב לו ס"ת לשמו. חוץ מס"ת שחייב כל אדם מישראל להיות לו

אלא שהוא הממונה לבין העם: (ה) דאלו ביום אחר אין תלוי בכ"ג דוקא וכשאי' כהן הדיוט לעבו' אם אירע פסול בכ"ג וא"ל להממונה: (ו) הספסל. הוא כסא קטן. הר"מ: (ז) כמעשה שהיה בעבדו של אחד מבית החשמונאים שהרג את הנפש. שלחו לו לבא ולעמוד בפני סנהדרין כדכתיב והועד בבעליו. ועבדו כממון דמי ואירע תקל' שמתו הסנהדרין. ועתוי"ט: (ח) ואי לא דייניק להו. היכי דנין הא כתיב התקוששו וקושו. גמרא. וכיון שהזכיר הכתוב בהם דינו לבקר כשגזרו לא גזרו אלא על המלכים העומדים מבית ישראל אבל לא קאי על בית דוד. כדי שלא לחלוק על הכתוב בהם. ר"מ: (ט) לא מעיד כו'. מלוקה מעשה עלמא שהיה ע"י קבלת עדות ולא כלה לעמוד. ועתוי"ט: (י) ולא חולצין כו'. מפני שאסורה לינשא. רש"י: (יא) שנאמר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך. ורש"י מצום שאני. גמרא: (יב) ורכ"כ הר"מ ולא מצינו אלא כל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה. ורש"י פי' הטעם דאינו מיבם שגנאי לו לקום ע"ש אחיו: (יג) לא היה כו'. ולצורך שעה היה מפני שלום המלכות כו': (יד) ומוציא כו'. משמע דב"ד של ע"א לבדם לא היה להם כח לעשות שיל' להוציאם למלחמת הרשות אלא במאמר המלך דאי אמרת שלא היה למלך בזה שום מעלה א"כ למאי סכינן הכא גבי מעלותיו של מלך. ועתוי"ט: (טו) אין כו'. אלא כפי מה שהוא צריך אינו מעקם הדרכים מפני כרמו של זה אלא הולך בשוה. ועתוי"ט: (טז) פירוש ואוסר המחלה הי' בורר היפה שבשבי' החליין וז"ל הר"מ והוא נוטל מחלה בכלם. ובגמרא עוד דאוצרות מלכים כולם למלך. ועתוי"ט: (יז) ובלבד כו'. דהא קרא קאמר ולא יסור את לבבו. גמרא: (יח) אפי' א' כו'. דמכדי בעלמא דרשינן טעמא דקרא א"כ לכתוב קרא ולא ירבה לו נשים ולמסוק ואנא אמינא מה טעם לא ירבה משום דלא יסור לי"ל. אלא אפי' אחת ומסירה. גמרא: (יט) כדי מרכבתו כו' לפרשים. בגמרא יליף להו מקראי. ועתוי"ט: (כ) וכי המלוך שבלי ין

קורין

עמו יושב בדין (כב) היא עמו. מיסב היא כנגדו. שנאמר (שם) והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו: ה אין רוכבין על סוסו. ואין יושבין על כסאו. ואין משתמשין בשרביטו (כג). ואין רואין אותו כשהוא מסתפר ולא כשהוא ערום. ולא בבית המרחץ שנאמר (שם) שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך:

פרק ג דיני ממונות בשלשה זה בורר לו אחד (א) וזה בורר לו אחד. ושניהן בוררין להן עוד אחד. דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים שני דייניו בוררין להן עוד אחד. זה פוסל דיינו (ד) של זה. וזה פוסל דיינו של זה. דברי רבי מאיר. וחכ"א אימתי בזמן שמביא עליהן ראיה שהן קרובין. או פסולין. אבל אם היו כשרים או מומחין אינו

ס"ת (כא) והוא מונח בבית גנזיו. וס"ת שכותב לשמו כשהוא מלך נכנס ויוצא עמו תמיד: מיסב. על השלחן: ה כשהוא מסתפר. כשמגלח שער ראשו: פרק ג זה בורר לו אחד. אחד מהבעלי דינין בורר לו דיין אחד לדון ולהפך בזכותו. וכן השני בורר לו דיין אחד. ושני הבעלי דינין ביחד בוררים להם עוד דיין שלישי ומתוך כך יצא דין אמת לאמתו דלייתי בעלי דינים דינא ואמרי קושטא קא דייני לן דהבר הסייב הרי אני בעצמי בררתי האחד ואם היה יכול להפך בזכותי היה מהפך (ב). והדיין השני בעצמו טם לו להפך בזכות שניהם. מפני ששניהם ביררו אותו: וחכ"א שני הדיינים בוררים להם אחד. בלא דעת הבעלי דינים (ג) כדי שלא יהיה לבו של זה השלישי נוטה אצל אחד מהן. והלכה כחכמים: זה פוסל דיינו של זה. יכול הוא לומר לא אדון לפני ב"ד (ה) שבררת: בזמן שמביא עליהן ראיה. שזה מביא ראיה על דיין שבירר זה. לפוסלו: אבל אם הם כשרי' ומומחי'. ה"ק אבל אם היו כשרים שאינן לא קרובים ולא פסולי'. אע"פ שהם יושבי קרנות נעשו כמומחין. ואינו יכול לפוסלן. ופסק הלכה בזה כשקבלו בעלי הדין מי שידין להם בין יחיד בין רבים. ופסק עליהם את הדין דינו דין. ואין סותרין דינו. ואף ע"פ שאינו מומחה לרבים. ואם נודע שטעה. אם בדבר משנה טעה או בדבר המפורש בגמרא. מחזירים הדבר כשהיה. ודנין בו כהלכה. ואם אי אפשר להחזיר כגון שהלך זה שנטל הממון שלא כדין למדינת הים. פטור הדיין מלשלם (ו) מאחר שקבלוהו עליהם. שאע"פ שגרם להזיק (ז) לא נתכוין להזיק. ואם טעה בשקול הדעת והוא בדבר שנחלקו בו תנאים או אמוראים או גאונים וסוגיא דעלמא כחד מינייהו (ח) ודן זה הדיין כדברי אותו הגאון שאין סוגיית העולם כמותו. אם לא נשא ונתן ביד יחזור הדין. ואם א"א להחזיר ישלם מביתו ואם נשא ונתן ביד מה שעשה עשוי וישלם מביתו (ט). ודיין שלא קבלו אותו בעלי הדין אלא שעמד מאליו או מנה אותו המלך או קהלת זקני הקהל העמידוהו. אם אינו מומחה לרבים אע"פ שנטל רשות מראש הגולה אין דיניו דין. בין טעה בין לא טעה (י). ואינו בכלל הדיינין אלא בכלל בעלי זרוע וכל אחד מבעלי דינין אם רצה סותר דינו וחוזר ודן בפני ב"ד. ואם טעה ולא נשא ונתן ביד יחזיר הדין. ואם א"א להחזיר ישלם מביתו כדין כל גורם להזיק (יא). ואם נשא ונתן ביד ישלם מביתו וחוזר ונוטל מבעל דין זה שנתן לו שלא כהלכה. ומומחה לרבים שקבלו אותו בעלי דינים. או שנטל רשות מראש גולה אע"פ שלא קבלו אותו בעלי דיני'. הואיל והוא מומחה אם טעה בין בדבר משנה בין בשקול הדעת. וא"א להחזיר הדין פטור מלשלם. והמומחה שנטל רשות מראש גולה יש לו לכוף לבעלי הדין שידונו לפניו. בין רצו בין לא רצו. בין בארץ בין בח"ל. ומי שנטל רשות מן הנשיא שבא"י אינו יכול לכוף לבעלי הדין אלא בא"י בלבד (יב). ומומחה הוא. מי שלמד בתורה שבכתב ושבע"פ ויודע לסבור להקיש ולהבין דבר מתוך דבר (הוא הנקרא מומחה) וכשהוא ניכר וידוע. ויצא שמו אל אנשי דורו. נקרא מומחה לרבים ואף יכול לדון יחידי ואפי' לא נטל רשות מראש הגולה (יג):

קורין לאלאי לפניה: (כא) שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה. וכל התורה במשמע דאין כותבין התורה פ' שירות. הר"מ) ובמלך כתיב וכתב לו את משנה. שתים בעשירה. גמרא: (כב) בדין. קודם הסקנה. ועתוי"ט: (כג) בשרביטו. ולא בכתרו ולא באחד מכל כלי תשמישו. הר"מ. ובשרביטו כדכתיב אשר יושיט לו המלך את שרביט הזהב:

פרק ג (א) זה בורר לו א'. והא דכי הר"ב בריש פרק דב' הדיוטות היו מטין בדק לפניהם. מיירי בשבררו ואינו רוצה לדון כלל. ועתוי"ט: (ב) כש"י. ופי' הרא"ש דכ"ע מסובר כך שיהפך בזכותו יותר מבזכות האחר ומתוך כך לייתי לדינייהו. אבל הדיין עצמו חלילה לעלות סברא לזכותו אם לא שיראה לו דין גמור. אבל אם היה יכול להטעות את חברו שיקבל את סברתו אע"פ שהוא מסופק בה. הוא בכלל מטה משפט. אבל דעת הר"ב מתוך שזה בוררו מבין דבריו להטות כדי במלאו שלא ישאר שום לב אדם נעלם מעיני הדיינים שניהם. והג' שומע טו"מ של שניהם ומכריע ביניהם ויוצא הדין לאמתו. ע"כ: (ג) ובגמ' מסקינן דכולי עלמא דעת הדיינים בעינן שיבררו מי שישב עמהן אדם הגון. וכ"ע בדעת בעלי דינין ר"מ סבר דעת בעלי דינין נמי בעינן ס': (ד) פוסל דיינו. בגמרא כל כמיניה דפסיל ליה. אר"י בערכאות שבסוריא שנו. שהם הדיוטות שאין יודעין ד"ת אלא שהורגלו לדון. ור"מ יהיב להו דין יושבי קרנות ויכול לפוסלן. ורבנן סברי כיון שהמחום רבים עליהם לא כל הימנו לפוסלן. ועדיפי מיושבי קרנות. אחרוני': (ה) זה הוא לי כש"י בלוקימתא קמייתא אבל במסקנא כי לא אדון לפניו: (ו) ואפילו נשא ונתן ביד. ועתוי"ט: (ז) וקיי"ל כמאן דדאין דיני דגרמי: (ח) ולא ידע שכבר פשט המעשה בכל העולם כדברי האחד. ועתוי"ט: (ט) וחוזר ונוטל. פי' במכ"ס מהא דלקמן: (י) נפקא מיניה לענין זמן. א"נ אנין דליכא לברורי פשוטה לא מהמשנה ולא מהסוגיא דעלמא. ואפ"ה אפשר שאינו דין אמת ויכולים הדיינים לפסוק דלא כמו שפסק זה הדיין דאמו כולהו דיני כתנו במשנה וסוגיא דעלמא: (יא) שזה מתכוין להזיק הוא כיון דלאו דיינא הוא: (יב) דהכא בבבל שבע לי סברה שהיה להם רשות כו' והשם בא"י מסוקק סברה מועטת כדאיתא בגמרא. ובתוי"ט: (יג) כלו' ודיניו דין. אבל אם טעה לא

היה

זה

אינו יכול לפוסלן. זה פוסל עדיו של זה. וזה פוסל עדיו של זה. דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים אימתי. בזמן שהוא מביא עליהם ראיה שהן קרובים או פסולים. אבל אם היו כשרים. אינו יכול לפוסלן: ב אמר לו נאמן עלי אבא. נאמן עלי אביך. נאמנים עלי שלשה רועי בקר (טז). ר' מאיר אומר יכול לחזור בו. וחכמים אומרים אינו יכול לחזור בו. היה חייב לחברו שבועה. ואמר לו דור לי בחיי ראשך. רבי מאיר אומר יכול לחזור בו. וחכמים אומרים אין יכול לחזור בו: ג ואלו הן הפסולין (כ). המשחק בקוביא. והמלוה ברבית. ומפריחי יונים. וסוחרי שביעית. א"ר שמעון בתחלה היו קורין אותן אוספי שביעית. משרבו האנסין חזרו

זה פוסל עדיו של זה. פלוגתייהו דר"מ ורבנן מוקי לה בגמרא כשאמר בעל דין יש לי שתי כתי עדים בדבר והביא כת הראשונה ועמד בעל דין שכנגדו עם אחר ואמר פסולין הן. ר"מ סבר אומר יכול הוא עם אחר לפוסלן ולאו נוגע בעדות הוא. שהרי אומר יש לי כת אחרת ואם בקש ולא מצא יפסיד (יד) ורבנן סברי אע"ג דאמר תחלה יש לי שני כתי עדים יכול לחזור ולומר אין לי אלא אלו ונמצא זה שבא לפסלן נוגע בעדות הוא ולא מקבלי אפומיה והלכה כחכמים: ב נאמן עלי אבא. להיות דיין (טו). אע"פ שהוא פסול מן התורה לדונני לא לזכות ולא לחובה. כדנפקא לן לא יומתו אבות על בנים: נאמני עלי שלשה רועי בקר. לדון. דאילו לעדות רועי בקר כשרים הן: ר' מאיר אומר יכול לחזור בו. אפי' לאחר גמר דין. לאחר שקבל הדיין העדות ואמר איש פלוני אתה זכאי (יז): אינו יכול לחזור בו. לאחר גמר דין בלבד הוא דפליגי רבנן עליה דר"מ. דאילו קודם גמר דין מודים רבנן לר' מאיר דיכול לחזור בו ואם קנו מידו כגון שמקבל עליו עדות איש פלוני או דינו של איש פלוני אפי' קודם גמר דין אינו יכול לחזור בו שאין לאחר קנין כלום. וכן הלכה: דור לי בחיי ראשך. נדור לי בחיי ראשך ואתן לך מה שאתה תובע (יח). ואין צריך לומר ונמחול לך (יט) מה שיש לי אצלך ונדר לו או קנו מידו אע"פ שעדיין לא נדר אינו יכול לחזור בו. כדברי חכמי'. וכן הלכה: ג ואלו הן הפסולים. לדון ולהעיד: המשחק בקוביא. פסול לעדות לפי שאינו מתעסק ביישובו של עולם. ואסור לאדם שיתעסק בעולמו אלא או בתורה וגמילות חסדי'. או בסחורה. ואומנות. ומלאכה שיש בהן ישובו של עולם: מלוה בריבית. אחד הלוה (כא) ואחד המלוה שניהם פסולין דקי"ל המלוה והלוה שניהם עוברים בלא תעשה (כב): ומפריחי יונים. אית דמפרשי מין ממיני השחוק. אם תקדים יונתך ליונתי אתן לך כך וכך (כג). ואית דמפרשי שמגדל יונה מלומדת להביא יונים לבית בעלה בעל כרחן. ויש בהן גזל מפני דרכי שלום. ולא גזל גמור (כד): וסוחרי שביעית. עושין סחורה בפירות שביעי'. והתורה אמרה (ויקרא כה) והיתה שבת הארץ לכם לאכלה. ולא לסחורה: רש"א וכו'. בגמ' מפרש מלתיה דר"ש הכי. בתחלה היו קוראין אותם אוספי שביעית כלו' אוספי פירות שביעית לעצמן היו פסולים לעדות. כמו סוחרי פירות שביעית: משרבו האנסין. השואלין מנת המלך כך וכך כורין תבואה בכל שנה והיו צריכין לאסוף תבואה של שביעית לפרוע ממנה מנת המלך חזרו לומר סוחרי פירות שביעי' בלבד. הם פסולי'. אבל אוספי תבואת שביעי' לתת למלך כשרי' לעדות. כיון שאין אוספים לאצור לעצמן. ולענין פסק הלכה כל מי שעבר עבירה שחייב עליה מיתת ב"ד. או כרת. או מלקו'. פסול לעדות (כה). דמחוייב מיתה נקרא רשע. דכתי' (במדבר לה) אשר הוא רשע למות. ובמחייבי מלקות כתיב (דברים כה) והיה אם בן הכות הרשע. והתורה אמרה (שמות כג) אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס. ודרשינן אל תשת רשע עד. ואם לקה חזר להכשרו דכתיב ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה הרי הוא כאחיך. ואם לקח ממון שלא כדין אע"פ שאינו חייב ביה לא מיתה ולא מלקו'. פסול לעדות. כגון גנב וגזלן ומלוה בריבית (כו). ואם לקח ממון שיש בו איסור דרבנן. פסול לעדות מדרבנן. כגון מפריחי יונים. ומשחק דיהיב דמי (כז) ולוקח

כפסן

הי' פסול הואיל ולא נקט רשוא: (יד) רש"י וק"ק לומר כן דמפני שסבור היה שיש לו ב' כתי עדים ואמר כן. ולא"ל ביקש ולא מצא יפסיד והר"מ מפ' דפלוגתייהו כשהביא ב' כתי עדים שאחר שהעידו כת א' כדבריו. הביא עוד אחרת והעידו ג"כ כמו הראשונים. וטען הלה שני העדים פסולים הם. דמ"א שומעים לו. דאמר לזה שהביאם הבא ראיה שהם כשרים לפי שאתה לא היית מביא עדים אחר עדים אלא שאתה יודע שיש בהן מי שאינו כשר. ואנחנו לא נדע איזהו. הראשונים או האחרונים וחכ"א אין חוששים לזה לפי שלא עשה זה אלא לחזק טענותיו ולהודיע כי זה יותר לרבי' כו': (טו) וכ"ש להעיד עפ"ו דנדה מ"ד: (טז) רועי בקר. ה"ה כל בי תלתא דלא גמירי דינא פסולים. ולרבותא נקט רועי בקר דלא שכיחי בישוב ולא ראו ולא שמעו עסקי דין בין אדם לחבירו ואפילו לעדות נמי פסלינהו רבנן דקא מזו רבנן דקא מבוני ושבו להו לרעות בשדות אחרים. גמרא: (יז) וכן דעת ר"י דלגבי עדות נמי הוי גמר דין. כשפסקו ב"ד הדבר על פיהן. הריב"ש ונמוקים ס"ל דלגבי עדות הוי גמר דין כל שנתקבל עדותן בב"ד. ועתוי"ט: (יח) ובסיפא נמי באתן לך מחלוקת. אבל בנמחול לך אפילו ר"מ מודה. עתוי"ט: (יט) ל"ד דא"כ פשיטא דהא בלאחר גמר דין מיירי ומחילה גמורה הוא אלא מיירי כגון דא"ל תובע לנתבע הרי עלי לעשות מתביעה ע ככל מה שיאמרו אבא או אביך. הן לפטור הן לחיוב. שאין בלשון הזה לשון מחילה. ר"י: (כ) הפסולים. פסולי דרבנן קא חשיב. ומש"ה ל"ג ועבדים דאינהו פסולים מדאורייתא מק"ו. תוי': (כא) והא דתנן מלוה ברבית. מלוה הבאה ברבית. גמרא: (כב) ואע"ג דערב ועדים עוברים נמי בלא תשימון. לא תשימון לאינשי למלוה ולוה תמה להו. הר"מ ועתוי"ט: (כג) ואע"ג דהיינו משחק בקוביא. הא תולה בדעת יונה. והא תולה בדעת עצמו. וצריכי כדי' בגמרא: (כד) דלא זכה בעל השובך. דממילא קאתו ורצו להתם. רש"י: (כה) וכ"ש לדון: (כו) ברבית קצוצה. ומשני באבק רבית. ועתוי"ט: (כז) דלא תחמוד לאינשי בלא

דמי

דמי משמע לגו: (כס) ומיירי שהמזיקו דלא"ה פסול מדאורייי אלא משום דלא ידעי לממון נהדרי א"נ שמא יפסאו כקלקולא. פי': (כט) ולאפסר ליה לעמזי בלגעם ומבזי גגיה בפרהסיא. דאי לא אפשר ליה מיותי הוא. גמ': (ל) להר"י. אמסחק בקוביא קאי. א"נ אמפריסי יונים לפי' הר"ב (ולא) כשרים. ודוקא כשאומנו: על הדף אבל כמשחקים באמנה אפילו הקפ לאמכסא גמורה היא ואין קנין מועיל בה. פי': (לב) שברי עלים. ונ"י כי לפי שהקוביא נקובעם כאבן אספם קרוי כן: (לג) הקרובי'. בגמרא יליף להו מקרא דפסולין בין לזכות בין לחובה בין בדנ"ם בין בדנ"מ: (לד) סבי'. ס"א ל"ג והטעם שלא מנה להו במשנה לפי שהוא מבואר בקרא. ולא למדו אסור עדות הקרובים אלא ממה שהזהיר הש"י מלהעיד האב על הבן או הבן על האב. כמ"ש לא יומתו כו'. הר"מ: (לה) בגמרא יליף ליה מקרא: (לו) וה"ה לכלהו בעל כאשתו כו'. אלא נקט גיסו דסמיך: (לז) דודו וכו'. לאפוקי אחי האם וקרובי האישות. עי' בבי': (לח) הר"מ. וכי כש"ל שכן נ"ל דלא כפירש"י כו'. ופשוט הוא דהא בכלל דודו ובן דודו. אף מן האם ואינם ראויים ליורשו. וכ"ש דאדרבא וכל הראוי ליורשו פי' דודו ובן דודו דדוקא מן האב. א"כ לא ליתני דודו ובן דודו כלל. ומיהו בעל אחותו ראוי ליורש האחות והיא ראויה ליורשו ובעל כאשתו. וכן בעל אחות אביו. וגיסו נמי האחיו' ראויות ליורש זא"ז ובעל כאשתו. כאשון בראשון אפי' בשני בעל כ"ש: (לט) כדאמרן בפי"ח דנ"ב אחי האם מנסילין ולא נוחלין: (מ) האוהב. פיומא דדברי ר"י הוא כו'. ועתוי"ט: (מא) ובגמרא ילפינן נמי ב' פ"ם שסונאין זא"ז שאין יושבין בדין א'. ועתוי"ט: (מב) וכן לי רש"י ור"י והגב ריהטא כ"כ שהוא"ל לכתוב איזבל שיעלה: (מג) ומאיימין כו'. בפני הכל. ועמ"ש פ"ד מ"ה: (מד) כל כו'. כדי לחקור העדים לבדן שחקירה זו עדיפא. לבוש. ומסתברא דהיינו חוץ מבעלי הדינין. דאדרבה עדיפא שיהיו שם בשעת החקירה ולנ"א סברא דחקירה נמי עדיפא כשהיא בפני רבים אלא שהעדים לבד מוליאין ואין משיירין אלא א' משום דבוזי כמיזי: (מה) איש. לשון משיבום

כדלהכהן

חזרו לקרותן סוחרי שביעית. א"ר יהודה (ל) אימתי. בזמן שאין להם אומנות אלא הוא. אבל יש להן אומנות שלא היא. כשרין (לא):

ד ואלו הן הקרובין (לג). א(אביו) (לד). ואחיו. ואחי אביו. ואחי אמו. ובעל אחותו. ובעל אחות אביו. ובעל אחות אמו. ובעל אמו. וחמיו. וגיסו. הן ובניהן וחתניהן. וחורגו לבדו. א"ר יוסי זו משנת ר"ע. אבל משנה ראשונה. דודו ובן דודו (לז). וכל הראוי ליורשו וכל הקרוב לו באותה שעה. היה קרוב ונתרחק ה"ז כשר. ר' יהודה אומר אפי' מתה בתו ויש לו בנים ממנה. הרי זה קרוב:

ה האוהב (מ) והשונא אוהב זה שושבינו. שונא. כל שלא דבר עמו שלשה ימים באיבה. אמרו לו. לא נחשדו ישראל על כך:

ו כיצד בודקים את העדים. היו מכניסין אותן ב(לחדר) ומאיימין עליהן (מג). ומוציאין ג(את כל (מד) האדם) לחוץ ומשיירין את הגדול שבהן. ואומרים לו. אמור היאך אתה יודע שזה חייב לזה. אם אמר הוא אמר לי שאני חייב לו. איש (מה) פלוני אמר לי שהוא חייב לו לא אמר כלום. עד

שיאמר

א גמרא ויכו' וכי"ק וכא"ש ל"ג
ב גמ' ג יכו' וכי"ק אותן

המפן שאין הבעלים רולי' למכרו. והגבאים והמוכסים שלוקחים לעצמן (כח) ומקבלי' נדקה מן שפוי"ג בפרהסיא (כט) אלו וכיולא בהן פסולין לעדות מדרבנן. ואין עדותן בטלה עד שיכריזו עליהם ויפרסמו אותן. אבל פסולי עדות של תורה אין צריך הכרזה. וכל הפסולין לעדות. בין של תורה בין של דבריהם. אם נודע מעניס שפשו תשובה גמורה והנותן שלקחו שלא כדין המזירוהו ועשו ס"ג וגדר לעצמן בחותו דבר שפשאו עד שלא יוסיפו לעשותו עוד. הרי אלו חזרו להכשירן. ומשחקי בקוביא מע"פ שאין בזה גזל אפילו מדבריהם. הם פסולים לעדו' לפי שאין מתעסקין בישובו של עולם. ואין בהם יראת שמים. ודוקא שאין להם מלאכה ואומנות אלא הוא. כדברי ר' יהודה. וכן הלכה. ואיינתי סוחרי שביעית. משישבו ספסיהן (לג) ויקבלו עליהם דאפילו בחנם לא עבדי:

ד ובעל אחותו וכו'. משום דבעל כאשתו (לה): וגיסו. בעל אחות אשתו: הם ובניהן וחתניהן. ודוק' בנים ובנות שיש לו לגיסו מאחות אשתו. אבל אם יש לו בנים מאשה אחרת. לא מתני' נשואי' לבנות שיש לו מאשה אחרת אינן חשובין קרובין (לו): וחורגו. בן אשתו מאיש אחר. הוא בלבד חשוב קרוב אבל בן חורגו. ואשת חורגו לא. ואשת חורגו לא יעיד לה דאשה כבעלה. והאחים זה עם זה בין מן האב בין מן האם הרי הן ראשון בראשון. ובניהם זה עם זה שני בשני ובני בניהם זה עם זה. שלישי בשלישי. ולעולם שלישי בראשון כשר. וא"צ לומר שלישי בשני. אבל שני בשני וא"צ לומר שני בראשון. שניהם פסולים. וכדרך שאתה מונה בזכרים. כך אתה מונה בנקבות וכל אשה שאתה פסול לה כך אתה פסול לבעלה. וכל איש שאתה פסול לו. כך אתה פסול לאשתו: אבל משנה ראשונה דודו ובן דודו. ואין הלכה כמשנה ראשונה: וכל הראוי ליורשו. תבלים משנתו של ר"ע היא ולא ממשנה ראשונה (לח). וכל הראוי ליורשו דהיינו קרובי האב. אבל קרובי האם כגון אחי אמו שהזכרנו. כשר לו. שהרי אין אחי אמו (לט) ראוי ליורשו. אבל הוא ראוי ליורש אחי אמו לפיכך הוא פסול להעיד לו: היה קרוב. כגון חתנו וראוי ליורשו מחמת אשתו: ונתרחק. שמתה אשתו קודם שראה עדות זו: ר"י אומר וכו'. ואין הלכה כר"י: ה שושבינו. רעהו בימי חופתו. פסול לו כל ימי המשתה: לא נחשדו ישראל על כך. להעיד שקר משום איבה ואהבה. וכן הל'. ודוקא בעדות פליגי רבנן עליה. אבל בדיין מודו רבנן דפסול לו לדון (מא) דלאו רחים ליה. אינו רואה לו חובה. ואי סני ליה. לא חזי ליה זכותא: ו ומאיימין עליהם. מודיעים אותם שהשוכרים עדי שקר. הן עלולין ונבזין אותן וקוראין להן רשעים דכתיב (מלכים א כ"א) בנבות. והושיבו שני אנשים בני בליעל נגדו שיעידו המלך (מב) שהיו יודעים לשכרן קוראין בני בליעל: הוא אמר לי. הלוה אמר לי: לא אמר כלום. דעביד איניש דאמר פלוני נושה בי. כדי

כדי

כדי שלא יחזיקוהו עשיר: הודה לו. שהיו שניהם בפניו ולהודות לו נתכוין להיות לו עדים בדבר: אפי' שנים מזכים או מחייבים. ואחד אומר איני יודע. יוספו דיינים. ואע"ג דאי הוה פליג עלייהו הוה בטל במיעוטו, כי אמר איני יודע, הוי כמו שלא ישב בדין. נמצא הדין בשנים. ואין שלש בציר: ז היו מכניסין אותן. לבעלי דינין שלאחר ששמעו טענותיהן היו מוציאין אותן (מח) לחוץ כדי שישאו ויתנו בדבר ולא ישמעו הבעלי דינים מי מחייב ומי מזכה (מט): ח הבא ראיה. שטר זכות: ה"ז אינו כלום. שהרי אמר אין לי ושייטינן שמא זייף או שכר עדי שקר: אמר רשב"ג וכו'. ואין הלכה כרשב"ג: קרבו פלוני ופלוני והעידוני. בהא אפילו רשב"ג מודה דכיון שהיה יודע בהן ואמר אין לי. ודאי שקרן הוא. אבל (נד) הטוען יש לי עדים או ראיה במדינת הים אין שומעין לו לעכב הדין עד שיבא ממדינת הים אלא פוסקין את הדין כפי מה שרואין מתוך טענותיו וכשיביא עדי' או ראיה סותר את הדין. ומחזירים ודנים כפי העדים או הראיה שהביא: אפונדתו. מגורתו (נה). ולשון אחר (נ"א: ואית דמפרשי) מלבוש הסמוך לבשרו:

פ"ד דיני ממונות כו' שנא' משפט אחד יהיה לכם. ובדיני נפשות כתיב (דברים יג) ודרשת וחקרת. חזו דין תורה אבל אמרו חכמים שאין מצריכין (א) בדרישה וחקירה בדיני ממונות שלא תנעול דלת בפני לוין אלא א"כ כאן ב"ד שהדין מכוונה. ודרישה וחקירה הוא השאלה בענין בעצמו כגון כמה הלוהו. ומתי הלוהו. ובאיזה ענין הלוהו. ובאיזו מקום הלוהו. ויש מין אחר מן השאלה שנקראת בדיק' ואינו בענין בעצמו. כגון שישאלו לו אם היה לבוש. כלי' שחורים. או כלי' לבנים. עומד היה או יושב בשעה שהלוהו: פותחים. מתחילין ומשא ומתן של דין. בין לזכות בין לחובה: מחזירין. סותרין את הדין אחר

שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים (מו) זוז. ואח"כ מכניסין את השני ובודקים אותו. אם נמצאו דבריהם מכוונים. נושאים ונותנין בדבר. שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב. זכאי. שנים אומרים חייב ואחד אומר זכאי. חייב. אחד אומר זכאי [א]‏[ואחד אומר חייב]. ואפילו שנים מזכין. או שנים מחייבין. ואחד אומר איני יודע. יוספו (מז) הדיינים: ז גמרו את הדבר היו מכניסין אותן. הגדול שבדיינים אומר (נ) איש פלוני אתה זכאי. איש פלוני אתה חייב. ומנין כשיצא אחד מן הדיינים לא יאמר אני מזכה וחבירי מחייבין. אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי. על זה נאמר [ב](ויקרא יט) לא תלך רכיל בעמך. ואומר (נא) (משלי יא) הולך רכיל מגלה סוד: ח כל זמן שמביא ראיה סותר (נב) את הדין. אמרו לו כל ראיות שיש לך הבא מכאן עד שלשים יום. מצא תוך ל' יום סותר. לאחר שלשים יום. אינו סותר. אמר רשב"ג מה יעשה זה שלא מצא בתוך שלשים ומצא לאחר (נג) שלשי'. אמרו לו הבא עדים. ואמר אין לי עדים. אמרו הבא ראיה. ואמר אין לי ראיה. ולאחר זמן הביא ראיה ומצא עדים. הרי זה אינו כלום. אמר רשב"ג מה יעשה זה שלא היה יודע שיש לו עדים ומצא עדים לא היה יודע שיש לו ראיה ומצא ראיה [ג](אמרו לו הבא עדים אמר אין לי עדים. הבא ראיה ואמר אין לי ראיה). ראה שמתחייב בדין ואמר קרבו פלוני ופלוני והעידוני. או שהוציא ראיה [ד]מתוך אפונדתו הרי זה אינו כלום:

פרק ד אחד דיני ממונות. ואחד דיני נפשות בדרישה. ובחקירה. שנאמר (ויקרא כד) משפט אחד יהיה לכם. מה בין דיני ממונות לדיני נפשות (ב). דיני ממונות בשלשה. ודיני נפשות בכ"ג. דיני ממונות פותחין בין לזכות בין לחובה. ודיני נפשות פותחין לזכות (ג) ואין פותחין לחובה. דיני ממונות מטין ע"פ אחד בין לזכות בין לחובה. ודיני נפשות מטין על פי אחד לזכות. ועל פי שנים לחובה (ד). דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה. דיני נפשות

[א] בגמ' וכ"ה [ב] יכו' וכי"ף ל"ג
[ג] גמ' וכי"ף ל"ג [ד] גמ' מספה פונדתו

כדאמרינן באבות איש פונו כו' נ"ל: (מו) מאתים. נקיט שעור המספיק לאדם שכן שנינו בפאה מי שיש לו מאתים זוז לא יטול כו': (מז) יוספו הדיינים. כר"ב פ"ה מה"מ. כ"ל דה"ם דמסכי'. הדיינים יוספו. כמה שנים. ומפיים הר"מ ואם איכא עוד כו' יוספו כו' עד ע"כ. ועתוי"ט: (מח) אחר קבלת עדות. דבשעת קבלת עדות ודאי בעלי דין התם קיימי. כ"י. והר"ב נקט שלאחר דפסיקא דלפעמים אין כאן עדים כלל: (מט) כדי שיהיו הדיינים אהובים אצל בני אדם. הר"מ: (נ) הגדול כו'. לחלוק לו כבוד שכן מדת חכמים שאינם מדברים בפני מי שהוא גדול ממנו כדאיתא באבות ומ"ש הסמ"ע סי' י"ט לא נ"ל: (נא) ואומר כו'. י"ל דאי מלא תלך רכיל. ה"א דדוקא כשהלך לרגל ולגנות מדון הוא דאסור. אבל לזכות את עצמו שלא ישנאוהו שלא לא אסר קרא. פ"ש הולך כו' ש"מ המגלה סוד מקרי הולך רכיל אע"פ שאינו עושה לגנות מדון וי"ם דל"ג שלא הולך רכיל וכ"מ בגמרא. ועתוי"ט: (נב) סותר. בית דינו סותרין את דינו ומחייבין את שכנגדו. רש"י: (נג) אמר רשב"ג כו' לאחר ל'. בגמרא פסקינן בהא הלכה כרשב"ג. והר"ב קאי אבבא אחריתא. עתוי"ט: (נד) מוסב על מה שסיים וכשיבא כו': (נה) כלומר אזור חלול:

פרק ד (א) הר"מ בפי' אבל בחבורו כ' אין עדי ממון צריכין דרישה וחקירה. וכ"כ בגמרא: (ב) מה בין כו'. אע"ג דשוין בדרישה וחקירה מדכתיב משפט א' כו'. לענין מילי דתליא בזכות ומובה אין להשוותם דלא שייך בדיני ממונות. תוי': (ג) לזכות. שגא' אם לא שכב איש אותך כו' הנקי. דתחלת המגלא' לזכות וכן אומרים לכל הנדון אם לא עברת אל תירא. גמ': (ד) שנים כו'. כדילפינן במתניתין בפ"ק לא תהיה אחרי רבים לרעות כו' וליכא לאוקמה בדיני ממונות כדאמר לקמן לא תטה משפט אביונך אבל אתה מטה משפט שיר הנשקל וכ"ש שאר דיני ממונ'. רש"י

נפשו' מחזירין לזכו' ואין מחזירין לחובה. (ה) דיני ממונות הכל מלמדין זכות וחובה. ודיני נפשות הכל מלמדין זכות ואין הכל מלמדין חובה. דיני ממונות המלמד חובה מלמד זכות. והמלמד זכות מלמד חובה. דיני נפשות המלמד חובה מלמד זכות. אבל המלמד זכות אין יכול לחזור וללמד חובה (ז). דיני ממונות דנין ביום (י) וגומרין בלילה (יא). דיני נפשות דנין ביום וגומרין ביום. דיני ממונות גומרין בו ביום בין לזכות בין לחובה. דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות. וביום שלאחריו לחובה. לפיכך אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יו"ט:

ב דיני * הטומאות והטהרות (יד) מתחילין מהגדול. דיני נפשות מתחילין מן הצד. הכל כשרין לדון דיני ממונות. ואין הכל כשרים לדון דיני נפשות. אלא כהנים לוים וישראלים המשיאין לכהונה (יח):

ג סנהדרין (יט) היתה כחצי גורן עגולה. כדי שיהו רואין זה את זה. ושני סופרי הדיינין עומדין לפניהם. אחד מימין ואחד משמאל. וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין (כב). רבי יהודה אומר שלשה. אחד כותב דברי המזכין. ואחד כותב דברי המחייבין. והשלישי כותב דברי המזכין ודברי המחייבין:

ד ושלש שורות של

* גמרא ממונות

עיקר תוי"ט

רש"י: (ה) לזכות. בגמרא ילפינן ליה מקרא: (ו) היושבין לפני הדיינין ולא נשאו ב"ד על כך. רש"י: (ז) אימא יאמר כו'. שכבר היה דבעינן והצילו. ובגמרא מוקים לה בטעה משנה ומשום הוא דלא ימשך דמסוף שאתה אומר לו שלא לחזור הוא מחזר אחרי ראיו' להעמיד דבריו ובמה יגלה ראיות נכונות. אבל בטעה בגמר דין שכבר חזר על כל צדדין ונראה לו שאין דבריו נכונים חוזר ומלמד חובה. רש"י: (ח) פירש"י משפט כאלום דהיינו דיני ממונות ביום: (ט) דכ' ושפטו ועיקר משפט היינו גמר דין. רש"י ועתוי"ט: (י) ביום. ותחלת דין בלילה אפילו בדיעבד אינו דין. ועתוי"ט: (יא) בלילה. לא כלו. רש"י: (יב) ה"ק שאם יראו בע"ש לחובה בעו למעבד הלנה. ונמצא גמר דינו בשבת. ויצטרכו להשהותו מלהמיתו עד אחר שבת. דבו ביום אי אפשר זכר. והשהייה מלהמיתו אחר שנגמר דינו הוא עינוי הדין. גמרא ועתוי"ט: (יג) ודאי לגופיה אילטריך אי לחלק אי ללאו אלא שנשנית קשה ליה דמכדי חובת הגוף הוא כו'. אלא מה להלן מאי מושבות ב"ד אף מושבות האמור כאן ב"ד. גמרא: (יד) הטומאות פי'. אם בא אדם לשאול על דבר טהרה מתחילין מן הגדול שואלין שאלה לגדול שבדיינין מה הוא אומר בדבר. רש"י. ויש לתמוה אמאי לא תני נמי האיסור והמותר דמסתמא נמי דינא הכי. וכן בברייתא בגמ' ובר"מ ליתא. אך הר"מ לענין שואלין אחר הרוב השיב לכו בפי': (טו) משא"כ כשאומרים הקטנים שאלה אינם נוטים מדברי המופלא שאומר לאחריהם אלא שעומדים בדבריהם וכתב התוס' דאסבר לפי דקרא בד"נ הוא דכתיבא. ועתוי"ט: (טז) וכיון דאמו מישראל מק"ו אהך קרינא ביה הרי"ף. וכ' התוס' דכ"ש כשאביו מישראל: (יז) היינו שאין מיוחסים כמ"ש פרק ד' דקדושין מ"ה: (יח) המשיאין כו'. המיוחסים וראוים להשיא בנותיהם לכהנים. רש"י. (יט) סנהדרין. אף של כ"ג. רש"י: (כ) לפי שאם היו יושבין בשורה אין פני הראשוני' רואים זה את זה. רש"י: (כא) שבית המקדש באמצע של עולם. רש"י. ושרך הוא הטבור. וכמו שהטבור אינו ממש באמצע כן גם בה"מ אינו ממש באמצע. רק על צד הקירוב הוא: (כב) המזכין כו'. פלוני חייב ומן הטעם הזה. ופלוני זכה ומן הטעם הזה. רש"י. והטעם כדי שאם ילמדו שנים טעם א' מב' מקראות לא ימנו אלא א' (כדילפינן ליה מקרא). ל"ג כ"מ למחייבין דאי לאחר יחזור מטעמו ויחייבו מטעם אחר לבעי עוד הלנת דין. גמרא: (כג) הר"מ. ותמיהני דהביר קאמר ר"י ורש"י פי' בדס"ק ששניהם כותבין דברי המזכין וגם דברי המחייבין. ור"י חיים שמא מרוב הטורח יטעו: (כד) כלומר לעשות שנים של כ"ד ומביים רש"י ולא לעשות שורות קטנות. ולא שנים של כ"ג והי' של ב' תלמידים

ר"ע מברטנורה

אחר שגמרוהו וידעו שטעו: ואין הכל מלמדין חובה. שאם אמר א' מן התלמידים (ו) יש לי ללמד עליו חובה אין שומעין לו: דנים ביום וגומרים בלילה. דכתיב (שמות יח) ושפטו את העם בכל עת וכתיב (דברים כא) והיה ביום הנחילו את בניו (ח) הא כיצד יום לתחלת דין ולילה לגמר דין (ט): דנים ביו' וגומרי' ביום. דכתיב (במדבר כה) והוקע אותם כו' נגד השמש: גומרים בו ביום בין לזכות בין לחובה. (וכו') דא"ק (ישעיה א) מלאתי משפט צדק ילין בה: לפיכך אין דנים לא בערב שבת. שאם נגמר דינו בשבת ולהשהותו אחר שבת (יא) א"א מפני עינוי הדין. ולדונו בו ביום א"א. שאין ארבע מיתות ב"ד דוחין את השבת שנאמר (שמות לה) לא תבערו אש בכל מושבותיכם (יב) ביום השבת למד על מצותי שריפה שאין שורפין אותו בשבת וה"ה לשאר מיתות: ב מן הצד. מן הקטנים שבסוף שהיו יושבים בצד. דא"ק (שם כג) לא תענה על ריב. וכתיב רב כלומר לא תענה על מופלא שבב"ד ולבטל מדבריו (יג). לפיכך אין שומעין דבריו אלא בסוף: הכל כשרים לדון. ואפי' גר. והוא שתהא אמו מישראל (יד). וממזר נמי היה כשר לדון דיני ממונות (טו): ואין הכל כשרים וכו'. דכתי' (שמות יח) והקל מעליך ונשאו אתך בדומין לך. מה משה רבינו מיוחס אף ב"ד מיוחסי': ג כחצי גורן עגולה כדי שיהו רואים זה את זה (כ). דאמר קרא (שה"ש ז) שררך אגן הסהר. שררך אגן זו סנהדרין שיושבת בטבורו של עולם (כא). ומגינה על כל העולם כולו והיא דומה לסהר שיושבים בעגול כחצי ירח. תרגום ירח סיהרא ובעגולה שלימה אין יושבים מפני שצריכים בעלי דינים והעדים ליכנס ולדבר בפני כלם: ר' יהודה אומר שלשה היו. כדי שיהיו שני עדים (כב) על המזכין ושני עדים על המחייבין. ואין הלכה כרבי יהודה: ד ושלש שורות. וכל שורה של כ"ג ת"ח. שמא יחלקו הדיינים ויהיו רובן מחייבין ומיעוטן מזכין. והטיה לרעה אינה ע"פ אחד. כדכתיב (שמות כג) לא תהיה אחרי רבים לרעות. וצריך להוסיף שנים שנים עד ע"א שלעולם אין מוסיפין על הדיינים יותר מע"א. הלכך צריך להושיב לפניהם ג"ש להשלמת שבעי' ואחד. ולאו אורח ארעא לעשות שורות תלמידים גרועה מכל דיינים (כד). הלכך עבדינן ג' שורות:

וכל

של תלמידי חכמים יושבין לפניהם (כה). כל אחד ואחד מכיר את מקומו. היו צריכין לסמוך סומכין מן הראשונה. אחד מן השניה בא לו לראשונה. ואחד מן השלישית בא לו לשני'. ובוררין להן עוד אחד מן הקהל ומושיבין אותו בשלישית. ולא היה יושב במקומו של ראשון. אלא יושב במקום הראוי לו: ה כיצד מאיימין את העדים על עדי נפשות. היו מכניסין אותן ומאיימין עליהם (כז). שמא תאמרו מאומד (כח). ומשמועה. עד מפי עד (כט) ומפי אדם נאמן שמענו (ל). או שמא אי אתם יודעין שסופינו לבדוק אתכם בדרישה ובחקירה. הוו יודעין שלא כדיני ממונות דיני נפשות. דיני ממונות אדם נותן ממון ומתכפר לו. דיני נפשות דמו ודם זרעיותיו תלוין בו עד סוף העולם. שכן מצינו בקין שהרג את אחיו. שנאמר (בראשית ד) דמי אחיך צועקים. אינו אומר דם אחיך אלא דמי אחיך. דמו ודם זרעיותיו. דבר אחר דמי אחיך (לא) שהיה דמו מושלך על העצים ועל האבנים. לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך (לב) שכל המאבד נפש א' מבני אדם. מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא. וכל המקיים נפש אחת מבני אדם. מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא. ומפני שלום הבריות. שלא יאמר אדם לחברו אבא גדול מאביך (לג). ושלא יהו מינין אומרי' הרבה רשויות בשמים. ולהגיד (לד) גדולתו של הקב״ה שאדם טובע כמה מטבעות בחותם (לה) אחד וכולן דומין זה לזה. ומלך מלכי המלכים הקב״ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון (לו) ואין אחד מהן דומה לחברו. לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם (לז). ושמא תאמרו מה לנו ולצרה הזאת. והלא כבר נאמר (ויקרא ה) והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד וגו'. ושמא תאמרו מה לנו לחוב בדמו של זה. והלא כבר נאמר (משלי יא) באבוד רשעים רנה:

פרק ה היו בודקין (א) אותן בשבע חקירות (ב). באיזו שבוע. באיזו שנה. באיזו חדש. בכמה בחדש. באיזו יום. באיזו

וכל אחד מכיר את מקומו. שכשלר שמתים היו מושיבים אותם לפיכך היה כל אחד צריך להכיר את מקומו: הוצרכו לסמוך. כגון שמת א' מן הדיינים: ולא היה יושב במקומו של ראשון. ולא היה אותו שנברר מן הקהל יושב במקומו של ראשון אלא במקום הראוי לו בסוף שורה השלישית (כו) לפי שהקטן מן התלמידים שבשורות גדול מן הגדול שבקהל: ה מאיימין על העדים. שלא יעידו שקר: מאומד. שהדעת נוטה שהוא כן: דיני ממונות. אם העיד לחייב לזה ממון שלא כדין. מחזירו לו ומתכפר: לפיכך נברא יחידי. להראותך שמאדם אחד נתיישב מלואו של עולם: רשויות הרבה. אלהות הרבה יש וכל אחד ברא את שלו: מה לנו ולצרה הזאת. להכנים לאשמו בדאגה זו ולאפוקי על האמת (לט): והלא כבר נאמר והוא עד. וחייבין אתם להגיד מה שראיתם: ושמא תאמרו מה לנו לחוב. להיות מחוייבים בדמו של זה טוב לנו לעמוד באם לא יגיד. הרי הוא אומר באבוד רשעים רנה. ואם רשע הוא אין כאן עון כלל:

פרק ה היו בודקין אותן. אמר שאיומו עליהן היו בודקין אותן בשבע חקירות כנגד שבעה לשונות שנאמרו במקרא בחייבי מיתות ב״ד. ודרשת. וחקרת (ג) ושאלת היטב (דברים יג) הרי כאן שלשה. ושאלת איתו מן המנין (ד) שמתוך למדנו בדיקות ובמקום אחר הוא אומר (ה) (שם יז) והוגד לך ושמעת ודרשת היטב יש כאן שנים אחרים. הרי לך ששה. ובמקום אחר אומר (ו). (שם יט) ודרשו השופטים היטב שנים אחרים הרי כאן שבעה: באיזו שבוע. של יובל: באיזו שנה. של שבוע: באיזה יום. של

תלמידים הלכך ענדי שלש שורות: (כה) לפניהם. אף הן כעגולה אלא שהגדולים יושבין על הספסלי' והתלמידי' על הקרקע. רש״י: (כו) וכן אותו שסמך מן הראשונים לא היה יושב במקומו של ראשון אלא כולן בסוף השורו'. וכל בני השורה נמשכין איש איש למעלה ממקומו וממלאין זה מקומו של זה מפני שהקטן כו'. רש״י: (כז) ומאיימין כו'. אחרי שאמרו העדים ראינו זה או פלוני שעבר עבירה פלונית אמרו להם מכירים אתם אותו שהריגהו בו ואמרו העדים היתה לו התראה ומכירין אנו אותו. הר״מ. וכן כתי בר״מ כדמוכח לשון המשנה ו' פ״ג. ועתוי״ט: (כח) מאומד. לאו דדיני ממונות אמרינן דהא תנא במ״ו פ״ג אם אמר הוא כו' לא אמר כלום. אלא אע״ג דפסולי בד״מ אמרינן להו בד״נ. גמרא: (כט) מפי עד. כלומר שמענו עד מעיד בב״ד אמר: (ל) מפי אדם שמענו. כלומר מפי אדם ידוע מאח״כ משמועה דהיינו שמענו אומרים ולא ידענו מי הוא אומר שזה אינו מבורר כלל ובגמרא ל״ג שמענו ויי״ל דמפי עד ומפי אדם פירוש דמשמועה הוא: (לא) ד״א כו'. אין זה מן האיום אלא דמתניתין מפרש לקרא: (לב) לפיכך כו'. כל זה אומר להם. רש״י: (לג) ומפני כו'. הר״מ לא העתיקו: (לד) ולהגיד. לדורות הבאים. רש״י: (לה) בחותם. היינו אותו ברזל שהצורה חקוקה בו. רש״י: (לו) אדה״ר. חותמו של אדם הראשון הוא צורת מין האדם אשר בה האדם אדם. בו ישתתפו כל האדם. ואע״פ שהכל מקבלים אותה צורה ישתנו אישיהם במאורעים רבים כמו שהוא מבואר ונראה. הר״מ: (לז) בשבילי כו'. כלומר חשוב אני כעולם מלא לא אטרד א״ע מן העולם בעבירה אחת וימשך ממנו. רש״י: (לח) כלומר אף ע״פ שאנו יודעין האמת לב אדם נוקף עליו שמא לא כיון אל האמת ויש לנו לדאוג על כל האיומים הללו:

פרק ה (א) היו בודקין. לאו בפעם א' וזה בפני זה: (ב) חקירו'. נקט מלה מתרתי דקרא. אף ע״ג דבר״פ דלעיל נקט תרתי הכא סגי ליה בחדא. ונקט חקירה אע״ג דכתיב אחר דרישה לפי שהחקירה הוא מורה יותר על העמידה על אמתת הענין מדרישה כד״א ולכל תכלית הוא חוקר: (ג) בעיר הנדחת: (ד) דושאלת לא משמע חקירה אלא עד דאיכא היטב בהדיה אבל ודרשת בלא היטב משמע דרישה מעליא. רש״י: (ה) ביסוד השנד גלולים: (ו) בעדים צממין. ומקיקן בגמרא דמלתו ילפינן עסדדי ליתן לם הלמור של זה בזה. ועשוי״ט

באיזו שעה. באיזו מקום (ח). רבי יוסי אומר באיזה יום. באיזו שעה. באיזה מקום (ט). מכירין אתם אותו. התריתם בו. העובד כוכבים. את מי עבד (י). ובמה עבד: ב כל המרבה בבדיקות הרי זה משובח. מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים. ומה בין חקירות לבדיקות. חקירות. אחד אומר איני יודע עדותן בטלה. בדיקות. אחד אומר איני יודע ואפי' שנים (יג) אומרים אין אנו יודעין עדותן קיימת. אחד חקירות ואחד בדיקות בזמן שמכחישין (יד) זה את זה. עדותן בטלה: ג אחד אומר בשנים בחדש. ואחד אומר בשלשה בחדש (טו). עדותן קיימת. שזה יודע בעבורו (טז) של חדש. וזה אינו יודע בעבורו של חדש. אחד אומר בשלשה. וא' אומר בה'. עדותן בטלה (יז). אחד אומר בב' שעות. ואחד אומר בשלש שעות. עדותן קיימת (יח). אחד אומר בשלש. ואחד אומר בחמש עדותן בטלה (יט). רבי יהודה אומר קיימת. אחד אומר בחמש. ואחד אומר בשבע. עדותן בטלה. שבחמש חמה במזרח. ובשבע חמה במערב (כ): ד ואחר כך מכניסין את השני. ובודקין אותו. אם נמצאו דבריהם מכוונין. פותחין בזכות. אמר אחד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות. או אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו חובה. משתקין אותו. אמר אחד מן התלמידים יש לי ללמד עליו

ועתוי"ט: (ז) אע"פ שאמרו בכך וכן בחדש אעפ"כ שואלין אתם באיזה יום בשבת היה. לפי שכל השבע הללו באות להביאן לידי הזמה ואין מעלין על לבן ששנו של חדש אם היו אלו עמהן אותו יום במקום אחר וכששואלין אותן באיזה יום והם אומרים ביום פלוני נזכרים עדי הזמה להזימם. רש"י: (ח) מקום. שאי היא המועלת להביא את כל החקירות להזמה דבלא"ה לא מזדמי. רש"י: (ט) ר"י כו'. בגמרא מוכח דר"י ל"פ אלא כשמסוף עדותן ניכר אותו היום שמעידין עליו בכמה בחודש ובאיזה חודש ושנה ושבוע דאל"ה אי אתה יכול להזימם. ועתוי"ט: (י) העובד כו'. אם מעידין בכך שואלין את מי עבד. רש"י ועתוי"ט: (יא) בפני הלל כצ"ל. ורבינו הקדוש כתב אותו בשעם מבורו כמו שקבל אותו. הר"מ: (יב) דבמגלה אמר ודרשו השופטים היטב והנה עד שקר העד וגו' ועשיתם לו כאשר זמם לעשות וגו' עדות שאתה יכול לקיים בה תורת הזמה הוי עדות. ואי לא לא. רש"י: (יג) ואפילו שנים. ובגמרא מאי אפילו שניעא דכיון דא' אומר א"י הסבי לא מעלה בידיעתו ומסיק דה"ק אפילו בחקירות ב' אומרים ידענו ואחד אומר א"י עדותן קיימת פי' אם יש ג' עדים ועד שיזומו כולן י"ל דהיינו כשהוזמו עדותן. תוי' ועתוי"ט: (יד) שמכחישין. בין שהם ב' או ג' והשלישי מכחיש דהכחשה בדיקה מא"י. וכ"כ הר"מ: (טו) אחד אומר כו'. ברביעי בשבת בשנים לחודש והשני אומר ברביעי בשבת בשלשה לחדש: (טז) בעבורו כו'. וה"ה דהמ"ל זה ידע בחסרונו דחדש שעבר חסר היה. תוספות ועתוי"ט: (יז) בטלה. דבתרי עבורי לא טעו אינשי. גמרא. והמ"ל א' אומר בב' וא' בד' אלא דמתחיל במאי דקיים: (יח) קיימת. דאדם טועה ב' שעות חסר משהו דכי נמי אמרת זה שאמר ב' בתחלת ב' וזה שאמר ג' בסוף ג' כל רגעים שבנתים שאירע המעשה בהן. יש לאלו לטעות ולומר כמו שאמרו. תוספות ועתוי"ט: (יט) בטלה. וא"ת ונהאלם דלמא האי דקאמר ג' סוף ג' (ס"ג) האי דקאמר ה' תחלת ה'. וי"ל דלבטל עדות בדקינן להו משום דכתיב והצילו העדה ולא לקיים עדותן. תוי' ועת"ט: (כ) שבחמש כו'. וא"ל דבגו"ד פ"ק דפסחים גבי ר"י משום יום המעונן דטעי על ז' לומר ה' ופסק הר"ב כן הלכה. דהתם להוראה והכא למיתה דלא גזרינן ולא קטלינן מספיקא: (כא) ואע"ג דקרא מקיים למות כו' מפרש בגמרא דבעד ליכא למימר הכי משום דמחזי כנוגע בעדותו. פירש"י שמתחרע בו ורוצה שלא יגמור הדין לטובה ויביא זה עדים להזימן ומיהדר לא מצי הדרי ביה לאמר כ"ד דכיון שהגיד מ':
גמרא

של שבת (ז): באיזו שעה. של יום. שכל שבע חקירות הללו מביאות אותן לידי הזמה. ושמא אין עדים להזימן לכל היום. ויש עדים להזימן לאותה שעה: ר' יוסי אומר. אין צריך אלא שלשה חקירות. באיזו יום באיזה שעה. באיזו מקום. ואין הלכה כרבי יוסי אלא אפי' אומרי העדים אתמול הרגו. בודקין אותן בשבע חקירות כדי שתטרף דעתן עליהן ויודו. אם יש פסול בעדותן: מכירין אתם אותו. ההרוג. שמא עובד כוכבים הוא וזו אינה מן החקירות המביאות לידי הזמה אלא כשאר בדיקות שאינן אלא לעשות העדות מוכחשת שמא לא יאמר האחר כדברי חבירו. והוא והן יהיו פסולים: את מי עבד. לפעור. או למרקולים: ובמה עבד. בזבוח. או בהשתחויה: ב בן זכאי. ר' יוחנן בן זכאי. ותלמיד קטן לפני רבו היה (יא) באותו שעה. לכך קוראו בן זכאי: בעוקצי תאנים. שהיו מעידים עליו שהרגו תחת התאנה. ובדק בן זכאי תאנה זו עוקציה דקים או גסים. עוקץ זנב הפרי מקום שתלוי באילן: אמר אחד איני יודע עדותן בטלה. דשוב אי אתה יכול להזימן באותה חקירה. וכל זמן שאי אפשר לקיים תורת הזמה באחד מן העדי' כל העדות בטלה (יב) ואפי' הן מאה. דאין העדים נעשים זוממים עד שיזומו כולן: בדיקות. אפי' אמרו כולן אין אנו יודעי' מצות הזמה ראויה להתקיי'. דאין הזמה תלויה אלא בחקירה לומר עמנו הייתם באותה שעה במקום אחר: עדותן בטלה. כל עדותן בטלה שנגמ' הוא והן פסולי': ג שזה יודע בעבורו של חדש. זה שאמר בשני ידע שהחדש שעבר מלא היה ויום ראשון של חדש שהו' יום ל' מחדש שעבר הי' ודוקא עד חצי החדש אבל מחצי החדש ואילך עדותן בטל' שמזק' אין עובר חצי החדש עד שכל העולם יודעים. מתי קבעו ב"ד החדש: ר' יהודה אומר קיימת. דעביד איניש דטעי כולי האי: חמה במזרח. ממקום זריחת החמה עד אמצע הרקיע קרוי מזרח. ומאמצע הרקיע עד מקום השקיעה קרוי מערב: ד נמצאו דבריהם מכוונים. ומעתה צריכין לישא וליתן בדבר: פותחין בזכות. אם לא עברת אל תירא: אמר אחד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות. אפי' זכות. וכ"ש חובה משתקים אותו דכתיב (במדבר לה) ועד אחד לא יענה. בין לזכות. בין לחובה (כח): אמר אחד מן התלמידים. היושבים

לפני

[ש]ני הדיינים יש לי ללמד עליו חובה: משתקין [א]ותו. דכתיב (שם) ועד א' לא יענה בנפש למות. [ע]דות הוא דאינו עונה. הא לזכות עונה: אינו יורד [מ]שם כל היום. ואפי' שאין ממש בדבריו (כב). [א]בל יש ממש בדבריו אינו [י]ורד משם לעולם (כג):
[ה] מעבירין אותו למחר. [מ]עבירין את הדין עד למחר [מ]שום הלנת הדין: שנים [ע]שר מחייבין. ואחד עשר [מז]כין. והסייתך לרעה ע"פ [א]חד ליתא הלכך יוספו [ה]דיינים: ואפילו שנים [ו]עשרי' מזכין או מחייבין [ו]א' אומ' איני יודע. יוספו [ה]דיינים. דהאי דאמר איני [י]ודע כמאן דליתיה [ד]מי (כט). ואין דנין ד"נ [ע"פ] א' לזכות ולא לחובה. [ב]פחות משלשה ועשרים: [ע]ד שבעים שנים. אם נחלקו [ה]שנים שהוסיפו זה לכאן [ו]זה לכאן דאכתי ליכא [נ]טיה לא לטובה ע"פ א' [ו]לא לרעה ע"פ שנים. [צ]ריך להוסיף עוד שני' וכן [ע]ד שבעי' וא': עד שיראה אחד מן המחייבים דברי המזכין. דאיכא הטיה [ל]טובה ע"פ א'. וה"ה אם [ר]אה א' מן המזכים דברי המחייבים (ל) דבשעת [ג]מר דין קיימא לן דאף [ה]מלמד זכות יכול ללמד [ח]ובה. והאי דלא תני או [ע]ד שיראה אחד מן המזכין דברי המחייבין. [ד]תנא אזכות קמהדר:
[פ]רק ו נגמר הדין. חוץ [ל]ב"ד. רחוק מב"ד (ב). [ט]עמא בעוד שמוליכין אותו [ל]בית הסקילה ימצאו לו [ז]כות ויפטר: והסודרין [ב]ידו. להניף והוא סימן [ל]המזיכו: ובלבד שיהא [מ]מש בדבריו. ואם אין ממש בדבריו. פעם לאשונה [ו]שניה בלבד מחזירים אותו דלמא נסמת בעתותא [ו]נשתתקו טענותיו ואולי תתישב דעתו עליו ויזכור [ט]ענותיו. יותר ע"כ אין מחזירין אותו ומוסרין לו [ש]ני ת"ח ביעיינו אם יש ממש בדבריו שאז מחזירין [א]ותו ד' וה' פעמים: ופלוני ופלוני עדיו. שעבר עביר' פלונית ביום פלוני בשעה פלונית. במקום פלוני (ז) דלמר'

(כב) גמרא. כדי שלא תהא עלייתו ירידה לו פרש"י שאם יורידוהו היום לעין כל בושה הוא לו: (כג) גמרא ונראה ודאי דאינו נמנה עמהן שא"כ יהיה ב"ד שוה ולא אסור להיות במושב ב"ד ועל הספסל כמותם. ועתוי"ט: (כד) מזדווגים. ביום לאחר לאחר שהעבירוהו (כן) לדין ממקום הישיבה מזדווגים בבתיהן או בשוק ונושאין ונותנין בדבר. רש"י: (כה) הלילה איש איש לעצמו רש"י. או עם זוג שלו. הר"מ: (כו) המזכה. אתמול. אומר אני הוא המזכה אתמול ועדיין מזכה אני. על כרחו שאינו יכול לחזור בו. והמחייב אומר אם לא מצא הלילה זכות אני המחייב ומחייב אני במקומי. רש"י: (כז) א"י כו'. בהסכמה שנושאין ונותנין בדבר אבל בשעת גמר דין יכול לחזור: (כח) טעו כו'. ולא ידוע מי הם שחייבו או זיכו מטעם א' שאין נמנין אלא כאחד. הר"מ: (כט) והא דמשמע דמתניי' רבותא קמ"ל בהא כדקתני ואפילו כו' וא' אומר א"י. י"ל דלפי שהך אם אמר חייב לא מחייבין כיון שאין הרוב הי' אלא בא' וא"כ נחשבהו כאלו היה מן המזכין שמטין לזכות ע"פ אחד. קמ"ל דלא: (ל) דהוו להו ל"ז מחייבים. רש"י ועתוי"ט: (לא) עד שיראה כו'. לא כאו מאי פוטרין אותו. ופריך ולפטריה מעיקרא משהוסיפו עד ע"א ונחלקו. למה מאחרין הדבר לדון אלו כנגד אלו מי אית לן להדורי בתר חובה. ומשני כדי שלא יצאו מב"ד מעורבבין. גנאי לב"ד שילכו במחלוקת ואין יודעין לגמור את הדין. גמ' ורש"י ועתוי"ע:

פרק ו (א) נגמר. לחובה ואיידי דסקילה ריש דכולהו ד' מיתות הוא. מפ' מילי דידה ברישא. רש"י: (ב) כמו שש מילין כמו שהיה בין ב"ד של מרע"ה שהיה לפני פתח אוהל מועד ובין מחנה ישראל. הר"מ ועתוי"ע: (ג) רחוק כו'. מתרחק מזה שהסודרין בידו מלא עיניו ובלבד שיוכל לראותו אם יניף בסודרין. רש"י: (ד) ומעמידו. עד שיסקרו ב"ד אם יש טעם בדבריו של זה. רש"י ועתוי"ט:

(ה) ד' וה'. הר"מ כי אפילו כמה פעמים וברפי"ח דשבת כי נ"כ הר"ב דל"ד: (ו) ממש. קצת ראיה הדומה לזכות. רש"י: (ז) הכי אמר אביי בגמרא וליתנא דר"י דרפ"ח נקיב. אבל ודאי כשמזכיר ביום פלוני מזכירו בסגנון שיהא ניכר מתוכו בכמה בחדש. בליזה חודש. שנה. ושבוע. וחף

[עליו] זכות. מעלין אותו ומושיבין אותו ביניהן. ולא היה יורד משם כל היום כולו. אם יש ממש בדבריו שומעין לו. ואפילו הוא אומר יש לי ללמד על עצמי זכות. שומעין לו. ובלבד שיש ממש בדבריו: ה אם מצאו לו זכות פטרוהו. ואם לאו מעבירין [א]דינו למחר. [ב]היו מזדווגין (כד) זוגות זוגות. וממעטין במאכל. ולא היו שותין יין כל היום. ונושאין ונותנין כל הלילה (כה). ולמחרת משכימין ובאין לב"ד. המזכה (כו) אומר אני מזכה ומזכה אני במקומי. והמחייב אומר אני מחייב ומחייב אני במקומי. המלמד חובה. מלמד זכות. אבל המלמד זכות. אינו יכול לחזור וללמד חובה (כז). טעו בדבר (כח); שני סופרי הדיינין מזכירין אותן. אם מצאו לו זכות פטרוהו. ואם לאו עומדים למנין. י"ב מזכין. וי"א מחייבין. זכאי. י"ב מחייבין וי"א מזכין. ואפי' י"א מזכין. וי"א מחייבין. ואחד אומר איני יודע. ואפילו כ"ב מזכין או מחייבין וא' אומר איני יודע. יוסיפו הדיינין. עד כמה מוסיפין שנים שנים. עד שבעים וא'. שלשים וששה מזכין. ושלשים וחמשה מחייבין. זכאי. שלשים וששה מחייבין. ושלשים וה' מזכין. דנין אלו כנגד אלו. עד שיראה אחד מן המחייבין. דברי המזכין (לא):

פרק ו

נגמר הדין (א). מוציאין אותו לסקלו. בית הסקילה היה חוץ לב"ד. שנאמר (ויקרא יד) הוצא את המקלל. אחד עומד על פתח ב"ד. והסודרין בידו. [ג](ואדם אחד רוכב) הסוס רחוק ממנו. כדי שיהא רואהו (ג). אומר אחד יש לי ללמד עליו זכות. הלה מניף בסודרין והסוס רץ ומעמידו (ד). ואפי' הוא אומר יש לי ללמד על עצמי זכות. מחזירין אותו אפי' ד' וה' פעמים (ה). ובלבד שיש ממש (ו) בדבריו. מצאו לו זכות. פטרוהו. ואם לאו. יוצא ליסקל. וכרוז יוצא לפניו. איש פלוני בן פלוני יוצא ליסקל. על שעבר עבירה פלונית. ופלוני ופלוני עדיו. כל מי

[א] גמ' לותו [ב] גמ' ל"ג [ג] גמ' ל"ג

מי שיודע לו זכות. יבא וילמד עליו: ב היה רחוק מבית הסקילה כעשר אמות. אומרים לו התודה שכן דרך המומתין מתודין. שכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא. שכן מצינו בעכן שא"ל יהושע (יהושע ז) בני שים נא כבוד לאלהי ישראל ותן לו תודה וגו'. ויען עכן את יהושע ויאמר אמנה אנכי חטאתי כזאת וגו'. ומנין שכיפר לו וידויו. שנא' (שם) ויאמר יהושע *למה עכרתנו יעכרך ה' היום הזה. היום הזה אתה עכור. ואי אתה עכור לעוה"ב. ואם אינו יודע להתודות. אומרים לו אמור. תהא מיתתי כפרה על כל עונותי. ר' יהודה אומר אם היה יודע שהוא מזומם. אומר תהא מיתתי כפרה על כל עוונותי חוץ מעון זה. א"ל א"כ יהו כל אדם [א]אומרים כך כדי לנקות את [ב]עצמן: ג היה רחוק מבית הסקילה ארבע אמות מפשיטין אותו את בגדיו (ט). האיש מכסין אותו מלפניו (י). והאשה מלפניה ומאחריה דברי ר' יהודה. וחכ"א האיש נסקל ערום. ואין האשה נסקלת ערומה (יב): ד בית הסקילה היה גבוה שתי קומות (יג). אחד מן העדים דוחפו (יד) על מתניו. נהפך על לבו (טו). הופכו על מתניו. אם מת בה יצא. ואם לאו. השני נוטל את האבן ונותנה (יז) על לבו. אם מת בה יצא. ואם לאו רגימתו בכל ישראל שנאמר (דברים יז) יד העדים תהיה בו בראשונה (יח) להמיתו ויד כל העם באחרונה. כל הנסקלין נתלין. דר"א. וחכמים אומרים אינו נתלה אלא המגדף והעובד כוכבים. האיש תולין אותו כלפי העם והאשה פניה כלפי העץ. דברי רבי אליעזר (יט). וחכ"א האיש נתלה. ואין האשה נתלית. אמר ר' אליעזר והלא שמעון בן שטח תלה [ג]נשים באשקלון. אמרו לו שמנים נשים תלה ואין דנין שנים ביום א'. כיצד תולין אותו. משקעין את הקורה בארץ. והעץ יוצא [ד]ממנה ומקיף ב' ידיו זו על גבי זו ותולה אותו. רבי יוסי אומר הקורה מוטה על הכותל. ותולה אותו כדרך שהטבחין עושין. ומתירין אותו מיד. ואם לן עובר עליו בלא תעשה. שנאמר (דברים כא) לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו כי קללת אלהים תלוי וגו'. כלומר מפני מה זה תלוי מפני שבירך את השם ונמצא שם שמים מתחלל (כג): ה אמר ר"מ בזמן שאדם מצטער. שכינה מה הלשון אומרת כביכול

* מה כל"ל [א] גמ' אומר [ב] גמ' עצמו [ג] פ"א ל"ג [ד] גמ' ל"ג

ואף רבנן מודו דסגי בהכי דלא שייך טעמא דכדי שתטרוף כו'. ועתוי"ט: (ח) לי הכתוב כאשר זמם לעשות וה"פ שעדיו הם שזממו להעיד עליו. ועתוי"ט: (ט) מפשיטין. לפי שהוא ממהר למות. הר"מ: (י) מלפניו. פירש"י ערותו: (יא) הוא לשון הברייתא ופירש"י שעליה: (יב) ואין האשה כו'. טעמא דלא עבדינן לה הכי להמיתה וליסקה בבזיון כזה. דכתיב ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה ולא תבזהו. ועתוי"ט: (יג) שתי קומות. הגא וקומה שלו הרי כאן שלש. גמרא ועתוי"ט: (יד) דוחפו כו'. בגמרא יליף לה מקרא. ועתוי"ט: (טו) על לבו. לי הר"מ דוחפו על מתניו מאחוריו והוא נהפך ונופל על לבו לארץ: (טז) פירש בערוך אפוי בקידה: (יז) ונותנה. נתינה זו לאו דוקא דסקילה משמע ע"י השלכה. ועתוי"ט: (יח) בראשונה. לפי שאותו הדבר הכלל אמת שהשיגוהו בקושיה והוא הכללו שכל דברים שאין אנו יודעי' אלא מה ששמענו מהם לפיכך צוה השם ית' שיהיו העדים ממונים על הענין. וזהו ענין כולה. הר"מ: (יט) כל הנסקלין כו' ואין האשה כו'. בגמ' פליגי בדרשא דקראי. ועתוי"ט: (כ) שעה הוצרכה לכך שהיו בנות ישראל פרוצות בכשפים ועשה סייג לשעה ותלאן לפרסומא למלתא ודן אם כולן ביום א' מפני קרוביהן שלא יתקשרו להצילן. רש"י: (כא) מקבור תקברנו יפילא נפקא לן. רש"י: (כב) כלומר שמחוסר תלישה. ועתוי"ט: (כג) מתחלל. שמזכירין שזה ברכו. רש"י. ולפיכך אמרו בגמרא שמשהין אותו עד סמוך לשקיעת החמה וגומרין את דינו וממיתין אותו ואח"כ תולין אותו אחד קושר

דלמא איכא דמזים לאו: ב היה רחוק מבית הסקילה. דקרוב לבית הסקילה שמא תטרוף דעתו ולא יכול להתודות: ותן לו תודה. ולעו"ג דאין אדם נהרג ע"פ עצמו הריגת עכן הוראת שעה היתה: כזאת וכזאת עשיתי. בגמרא מפרש שמעל בחרמי' בימי משה: שהוא מזומם. שעדיו הן זוממין (ס): לנקות את עצמן. מן הבריות ויוציאו לעז על הדיינים ועל העדים. ואין הלכה כר"י: ג מפשיטין את בגדיו. דכתיב (ויקרא כד) ורגמו אותו. ולא כסותו: מכסין אותו מלפניו. פרק א' (יא) כלו' מעט ממנו מלפניו. ואין הלכה כרבי יהודה: ד היה גבוה שתי קומות. ומפילו גופו לארץ: הופכו על מתניו. שכשהוא מושכב פרקדן (טז). מגונה יותר: המגדף. מברך את ה': והעובד כוכבים. כמו מגדף הוא דכתיב (במדבר טו) והנפש אשר תעשה ביד רמה את ה' הוא מגדף. ואותה פרשה בעבודת כוכבים מדברת: ואין דנים שנים ביום אחד. בב"ד אחד משום דלא מצי לאפוכי בזכותייהו דכל חד וחד אלא תלייתן של נשים הללו הוראת שעה היתה (כ) ואין למדים ממנה. ואין הלכה כר"א: משקעין. נועצים. והעץ יוצא ממנה כמין יתד היה יוצא מן הקורה סמוך לראשה: ומקיף. סומך זו אצל זו כמו לתרום שלא מן המוקף. תולין אותו: בידיו: הקורה מוטה על הכותל. לא היתה נעוצה בארץ אלא ראשה אחד על הארץ וראשה אחד גבוה ונסמך על הכותל וטעמא דר' יוסי לפי שהעץ שנתלה עליו נקבר עמו (כא) ואמרה תורה כי קבור תקברנו. מי שאינו מחוסר אלא קבורה. יצא זה שמחוסר חפירה תלישה וקבורה. ורבנן חפירה לאו כלום היא. ולא מיעטה תורה אלא שלא יהיה העץ מחובר מעיקרו (כב) והלכה כחכמים: ה בזמן שאדם מצטער. שפורענות באה עליו בעונו: מה לשון אומרת. באיזה לשון שכינה קובלת ומתודדת עליו:

קלני

א(כביכול) (כד). קלני מראשי קלני מזרועי. אם כן המקום מצטער על דמם של רשעים שנשפך. ק"ו על דמם של צדיקים. ולא זו בלבד ב(אמרו) אלא כל המלין את מתו עובר בל"ת (כו). הלינו לכבודו להביא לו ארון ותכריכים. אינו עובר עליו. ולא היו קוברין אותו בקברות אבותיו. אלא שתי בתי קברות היו מתוקנין לב"ד. אחת לנהרגין ולנחנקין. ואחת לנסקלין ולנשרפין: ו נתעכל הבשר. מלקטין את העצמות. וקוברין אותן במקומן. והקרובים באים ושואלין בשלום הדיינין. ובשלום העדים. כלומר שאין בלבנו עליכם כלום. שדנתם דין אמת. ולא היו מתאבלין. אבל אוננין (ל). שאין אנינות אלא בלב:

פרק ז ארבע מיתות. נמסרו לבית דין. סקילה. שרפה. הרג. וחנק (ב). ר"ש אומר שרפה. סקילה. חנק והרג. זו מצות הנסקלין: ב מצות הנשרפין. היו משקעין אותו בזבל עד ארכובותיו (ג). ונותנין סודר קשה לתוך הרכה וכורך על צוארו. זה מושך אצלו. וזה (ה) מושך אצלו. עד שפותח את פיו. ומדליק את הפתילה. וזורקה לתוך פיו. ויורדת לתוך מעיו. וחומרת את בני מעיו. רבי יהודה אומר אף הוא אם מת בידם לא היו מקיימין בו מצות שרפה. אלא פותחין את פיו בצבת (ז) שלא בטובתו. ומדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו. ויורדת לתוך מעיו. וחומרת את בני מעיו. א"ר אליעזר בן צדוק מעשה בבת כהן אחת שזנתה והקיפוה חבילי זמורות. ושרפוה. אמרו לו מפני שלא היה ב"ד של אותה שעה בקי:

א גמ' ויכו' ל"צ ב גמ'

מצות

קלני מראשי. לאשי כבד עלי. וזרועי כבד עלי. כאדם שהוא עיף: קלני. איני קל מראשי (כה): ולא זה בלבד. עובר בל"ת אם הלינו: לא היו קוברין אותן בקברו' אבותיהן. לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק (כז): שני קברות היו מתוקנין לב"ד. לפי שאין קוברים מי שנתחייב מיתה חמורה אצל מי שנתחייב מיתה קלה והלכתא גמירא לה שנים ולא ארבע: ו נתעכל הבשר. שבשר נתכפר לו במיתתו ובבזיונו (כח): מלקטין את העצמות. וקוברים אותן בקברות אבותן: ולא היו מתאבלים. כדי שיהא בזיונן כפרה להם ואית דאמרי לפי שהאבלו' הלה משיסתם הגולל. ובאותה שעה אין מתאבלי' עליהם. שלא נגמרה כפרתן עד שיתעכל (כט) הבשר. והואיל ואדחי האבלות. אדחי:

פרק ז ארבע מיתות. סקילה. שרפה. הרג. וחנק. סקילה חמורה משרפה. ושתיהן מהרג. ושלשתן מחנק ונפקא מיניה למי שנתחייב שתי מיתות. דקיימא לן דנדון בחמורה (א): ר"ש אומר וכו'. ואין הלכה כר"ש: זו מצות הנסקלין. הא דפרשינא בפרקין דלעיל: ב משקעין אותו. שלא יתהפך אנה ואנה ותפול הפתילה על בשרו: קשה לתוך הרכה. כורכים סודר קשה לתוך הרכה קשה מבפנים לשנוק ורכה מבחוץ להגין (ד): את הפתילה. פתילה של אבר מדליק. ומתיך לתוך פיו: וחומרת. כוות לי שמרמרו מעי (איכה א) וילפינן מבני אהרן שנא' בהם (ויקרא י) וכל בית ישראל יבכו את השרפה ולא נשרפו גופתם דהא כתיב (שם) ויקרבו וישאום בכתנותם הי' מתקיימת מצות שרפה אע"פ שאין נשרפים אלא בני מעים בלבד והכי עדיף טפי. דכתיב (שם יט) ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה: אף הוא אם מת בידם. כלו' אם היה מת בידם ע"י חניקתם (ו) קודם זריקת הפתילה: לא היו מקיימים מצות שרפה. לפיכך לא היו חונקים אותו אלא פותחים את פיו בצבת שאלו"א בלע"ז ואין הלכה כרבי יהודה: שלא היה ב"ד של אותה שעה בקי. נדוקין היו שאין להם ג"מ אלא קרא כמשמעו:

קושר וא' מ"ל כו': (כד) כביכול. כאמר בהקב"ה כבאדם שיכול להאמר בו כן. רש"י. ונמצא בה משמשים בתחלת התיבה ואמיבה שופטים כברהשונה וזוע"ך כבתחלת השבי. ועתוי"ט: (כה) ומדכהי' קללת מפיק ליה ר"מ כמ"ד קיל ליה. ופריך הא' כבד עלי כו' מבעיא ליה כלומר ולאחי מכה ולומר איני קל. ומפיק אלא כמ"ד קיל לי עלמא פרש"י אני מכה ואיני רולה להזכיר כבדות בעלמי. גמרא: (כו) עובר. מדכתיב דתקברנו. גמ': (כז) בגמרא מוכחי ליה מקרא: (כח) רש"י ור"ל בזיון העיכול. ועתוי"ט: (כט) פי' הא' הוא פרש"י במשנה. ופי' הב' הוא מהר"מ לפי המסקנא. שהכפר' נגמרת בלערה דחיבוט הקבר פורתא ובין להס"ד ובין להמסקנא לדידי' הליקוט יש לו אלא דלהס"ד עד שעת הליקוט שהוא בתר העיכול אין מתאבלין כדי שתהא בזיונן כפרה (והר"מ מפ' שאין ראוי להתאבל עליהן כשעדיין לא נתכפרו) ואין כאן דחוי כלל בוס רבילת ולהמסקנא טעם דשתהא בזיונן (או שאין ראוי כו') אין מספיק אלא עד התחלת העיכול דכיון שאז נגמרה כפרתן ראוי להתאבל עליהן והוא"ך לטעם דהואיל ואדחי. ולפ"ז מ"ש הר"ב וכן הר"מ עד שיתעכל ל"ד הוא אלא כלו' עד שיתחיל להתעכל. ועתוי"ט: (ל) אוננין. דאין זה כבוד להרוג ואין כאן חר כתנעת בכך שאין אנינות אלא בלב. רש"י ועתוי"ט:

פרק ז (א) מ"ד פ"ט. והא דלא נקט המשנה דלעיל מהוא דשנים ומחייבי מיתות ב"ד שנתערבו נדונין בקלה. וי"ל דרבותא דמתיכלא עדיפא. ועוד י"ל דניחא למנקט נפקותא באדם אחד: (ב) חנק. אע"ג דלא כתיב בהדיא. ד' מיתות גמרא גמירי לה וכל מיתה האמור בתורה בסתם הי' אסה רשאי להחמיר עליה אלא להקל עליה ולר"ש כו' מת מיתה בידי שמים אין בה כוחם אף כו' ולימא שרפה מדבת כהן בשרפ' מכלל כו'. גמרא: (ג) ארכובותיו. לי' וארכבתיה דא לדא נקשן והוא הפרק האמצעי שבין הרגל והירך: (ד) לי' רש"י מפני שהרכה אינה חונקת לפתוח פיו והקשה מחבל את גרונו ומגולתו ולפיכך קשה מבפנים. והר"מ כ' כדי שלא ילטער בשרו בלבד (ומל' לבדין) בשעת חנקו: (ה) זה כו'. היינו שני עדיו. הר"מ: (ו) ולף לישנא בעלמא הוא כלו' אם יחנקוהו אף הוא ימות בידם ואין ע שריפה. רש"י: (ז) בצבת. תרגום ומלקחיה ולבתהא: הכי

רבי

ג מצות הנהרגים. היו מתיזין את ראשו בסייף. כדרך שהמלכות עושה. רבי יהודה אומר ניוול הוא [א] זה אלא מניחין את ראשו על הסדן. וקוצץ בקופיץ. אמרו לו אין מיתה מנוולת מזו. מצות הנחנקין. היו משקעין אותו בזבל. עד ארכובותיו. ונותנין סודר קשה לתוך הרכה וכורך על צווארו. זה מושך אצלו. וזה מושך אצלו. עד שנפשו יוצאה: ד אלו הן הנסקלין. הבא על האם. ועל אשת האב. ועל הכלה. ועל הזכור (יא). ועל הבהמה (יב). והאשה המביאה את הבהמה. והמגדף. והעובד כוכבים. והנותן מזרעו למולך. ובעל אוב. וידעוני. והמחלל את השבת. והמקלל אביו ואמו. והבא על נערה המאורסה. והמסית. והמדיח. והמכשף. ובן סורר ומורה. הבא על האם (יג). חייב עליה משום אם. ומשום אשת אב (יד). רבי יהודה אומר אינו חייב אלא משום האם (טו) בלבד. הבא על אשת אב חייב [ב] עליה משום אשת אב. ומשום אשת איש (טז). בין בחיי אביו בין לאחר מיתת אביו (יז). בין מן האירוסין בין מן הנשואין. הבא על כלתו. חייב עליה משום כלתו. ומשום אשת איש. בין בחיי בנו בין לאחר מיתת בנו. בין מן האירוסין בין מן הנשואין. הבא על הזכור (יט). ועל הבהמה. והאשה המביאה את הבהמה [ג] אם אדם חטא. בהמה מה חטאת (כ). אלא לפי שבאת לאדם תקלה (כא) על ידה. לפיכך אמר הכתוב תסקל. ד"א שלא תהא בהמה עוברת בשוק. ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה: ה המגדף אינו חייב. עד שיפרש (כב) השם. אמר רבי יהושע בן קרחה בכל יום דנין את העדים בכינוי יכה יוסי את יוסי. נגמר הדין לא הורגים בכינוי. אלא מוציאים כל אדם לחוץ. ושואלים את הגדול שבהן ואומרים לו אמור (כד) מה

[א] נמצא לו [ב] נמצא ל"נ [ג] נמצא בסקילה

ג רבי יהודה אומר ניוול הוא זה. שסתו מתוחת ונופל: סדן. עץ שוה תקוע בארץ כמות של נסרים. ובברייתא פי' לטעמר דפליג רבי יהודה אדרבנן (ס) מפני שאמרה תורה (שם יח) ובחוקותיהם לא תלכו. ואמרי ליה רבנן כיון דכתיב סייף באורייתא. דאמר קרא נקום ינקם (ע) (שמות כא) לא מינייהו גמרינן והלכה כחכמים: ד אלו הן הנסקלין. כיס מינייהו דכתיב בהו סקילה בהדיא והנך דלא כתיבא בהו סקילה כתיב בהו דמיו בו דמיהם בם (י) וכל מקום שנא' דמיו בו דמיהם בם היינו אלא סקילה דילפינן מאוב וידעוני דכתיב (ויקרא כ) באבן ירגמו אותם דמיהם בם: והנותן מזרעו למולך. קסבר האי תנא מולך לאו ע"ז הוא אלא מק ע"ז בעלמא הוא מדתנא ע"ז. ותנא מולך: והמקלל אביו ואמו. אסור ממכה. דאיכא תרתי קלון אביו ואמו. ומוליא שם שניב לנבלה. דהא תנן איש חייב עד שיקללם בשם: המסית. את היחידים והמדיח. עיר הנדחת והמכשף. דכתיב (שמות כב) מכשפה לא תחיה וסמיך ליה כל שוכב עם בהמה מות יומת מה שוכב עם בהמה בסקילה אף מכשפה בסקילה: הבא על האם חייב עליה שתי חטאות דבשלה ערוות (כתיב בהו כרת וכתיב בהו חלוק חטאות ומפי' בגוף א'. וכן הלכה

בין מן האירוסין. דכיון שקדשה אשתו היא. דכתי' (ויקרא כ) ואיש כי יקח אשה מסע' לקיחה נקראת אשת וכך קיחה קדושין הן. דגמר קיחה קיחה משדה עפרון (יח): ה עד שיפרש את השם. ויברך השם בשם שנאי' (שם כד) ונוקב שם ה' בנקבו שם שינקוב השם בשם (כג): בכל יום. כ"ז שהיו עוסקין ועתני' בבדיקת העדי': היו דנין אותן בכנוי. כל אדם שמהפך דבר ומדבר כמי שמקלל ותולי' באחר קרוי כנוי בלבון חכמי' ובלשון מקרא כי לא ידעתי אכנה (איוב לב): יכה יוסי את יוסי. אני שמעתי מפני שהוא בן ארבע אותיו' ועו' בגימטריא אלהי"ם לכך נבחר שם בן ד' אותיות ליוסי (כד): נגמר הדין. ובאו ב"ד לומר חייב הוא. לא היו הורגים בכינוי שהעדים שהרי לא שמעו ומפיה' אלא קללת כנוי: אלא מוציאי' את כל האדם לחוץ

(ס) כבי פניא א"ל ר"י לרבנן אף אני יודע שמיתה מנוולת היא אבל מה אעשה שהרי אמרה תורה כו' ונמצינו למדין דר"י לא יקרא נוול למיתה שאמרו רבנן כו'. ועתוי"ט: (ע) נקימה צ א"י מה היא כשהוא אומר והבאתי עליכם חרב מקמת נקם ברית הוי אומר נקימה זו סייף: (י) ונאמרו מקצת שלא נכתב בהן דמיו כו' והם הבא על הבהמ' והאשה המביאה כו' וילפינן להו בגמ'. ועתוי"ט: (יא) הזכור. וכי תימא דהא דלא קתני והביא זכר עליו. משום דכתיב בהדיא מות יומתו דמיהם. איכא למימר דליכא דקרא נקט דכתיב ואת זכר לא תשכב: (יב) ועל הבהמה. וקתני' בהמה עליו נמי חייב וכי' הגמ' דמשום דלא כתיב בהדיא אלא מדרשא לא קתני לה: (יג) הבא כו' בשוגג. רש"י: (יד) ומשום כו'. הא דלא קתני א"א. משום דהכא לאחר מיתה איירי. תוי': (טו) אלא כו'. בגמ' פליגי בדרשא דקראי. ועתוי"ט: (טז) ומשום כו'. ור"י פליג נמי בהא כדאית בגמרא. ועתוי"ט: (יז) לאחר מיתת כו'. לאיתויי דאשת האב קא' דמרבי ליה קרא. אבל גם א"א לאחר מיתה לא קאמר. רש"י: (יח) כלומר דקיחה זו לאו קיחת חופה היא אלא קיחת קדושי כסף דגמר משדה עפרון: (יט) הזכור. סימא לומר כ"מ נקט ליה הכא: (כ) אם אדם כו'. לפ"ש שלא נשנה מפורש במשנה שהבהמה נ כנת. מ"ת בכא זה שנשנה שהשוכב עמה בסקילה שלא לנ דכוהו אלא ממה שהבהמה נסקלת (כדאיתא בגמרא) שייך שפיר למתני הא דאם אדם חטא כו': (כא) תקלה. מכשול עון. רש"י: (כב) שיפרש. שיזכור את השם רגל אם לא הוליא שם מפיו. אלא שמע שם יוצא מפי אחר יברכו פטור. רש"י: (כג) ובגמרא ילפינן דהאי נוקב לישנא דברכי הוא. ועתוי"ט: (כד) כ"ז כתוב בפירש"י ול' הר"ב. שם בן ד' אותיות. ל"ק דלא"ם כו"ן יו"ד ויש מי שמפרש שאינו חייב אלא על שם הוי"ה. ולא' ועתוי"ט: (כה) אמור כו'. אומר שעל כינוים הוא נסקל. בירו' פריך ולמרי' ליה גדיף. ומשני אלא אותו השם שאמרתי לבניכם קלל. ובו קלל. כלו' מזכיר שם בן ד' אותיות ואומר בשם הזה הזכיר המגדף וקלל בו כלו' יכה יוסי אם יוסי אלא ידעתי למה לא כתבו הר"ב. כ"מ. ול"נ דהר"מ ס"ל דגמרא

מה ששמעת בפירוש. והוא אומר. והדיינים עומדין על רגליהן וקורעין. ולא מאחין (כו). והשני אומר אף אני כמוהו (כז). והשלישי אומר אף אני כמוהו: ז העובד עבודת כוכבים. אחד העובד. ואחד הזובח. ואחד המקטר. ואחד המנסך (כח). ואחד המשתחוה. ואחד המקבלו עליו לאלוה. והאומר לו אלי אתה. אבל המגפף והמנשק. והמכבד. והמרביץ. והמרחיץ. והסך. והמלביש. והמנעיל. עובר בלא תעשה. הנודר בשמו. והמקיים בשמו. עובר בלא תעשה. הפוער עצמו לבעל פעור. זו היא עבודתו. הזורק אבן למרקולים (לג). זו היא עבודתו: ז הנותן מזרעו למולך. אינו חייב עד שימסור למולך ויעביר באש. מסר למולך ולא העביר באש. העביר באש ולא מסר למולך. אינו חייב עד שימסור למולך ויעביר באש. בעל אוב. זה פיתום (לו). המדבר משחיו. וידעוני זה המדבר בפיו. הרי אלו בסקילה. והנשאל בהם באזהרה: ח המחלל את השבת. בדבר שחייבין על זדונו כרת (מא) ועל שגגתו חטאת. המקלל אביו ואמו אינו חייב עד שיקללם בשם. קללם בכינוי. ר"מ מחייב. וחכמים פוטרין (מג): ט הבא על נערה המאורסה. אינו חייב עד שתהא נערה בתולה

דגנאי הוא להשמיע ברכת השם לרבים: וקורעין ולא מאחין. עולמית תפירה אלכסנדרית שאין הקריעה נכרת. אבל שאר תפירות מותר: אף אני שמעתי כמוהו. ואינו צריך להזכיר ברכת השם בשם: והשלישי אומר. אתיא כמאן דאמר מה שנים עדות אחת. אף שלשה עדות אחת: ז אחד העובד. בדבר שדרך עבודתו בכך: ואחד הזובח וכו'. ואע"פ שאין דרך עבודתה באחת מד' עבודות הללו. חייב. וכל שאר עבודות חוץ מאלו. אינו חייב על שיעבוד כדרך עבודתה: והמקבלו עליו לאלוה. אפי' באמירה בעלמא. דאתקש לזביחה. דכתיב (שמות לב) ויזבחו לו ויאמרו אלה אלהיך: והאומר לו אלי אתה. בפניו ואתא סיפא לגלויי רישא דאי תנא רישא ה"א ה"מ בפניו אבל שלא בפניו לא. תנא סיפא בפניו. מכלל דרישא שלא בפניו. ואפי' הכי חייב: המגפף. מחבק (כט): עובר בל"ת. לא תעבדם יתירה כתי': הנודר בשמו. קונם עלי כל פירו' שבעולם בשם ע"ג פלוני (ל): המקיי'. נשבע (לא): עובר בל"ת. ושם אלהים אחרי' לא תזכירו (שם כג): הפוער עצמו. מתריז רעי לפניו: זו היא עבודתו. ואפי' נתכוין לבזותו. הואיל וזו היא עבודתו חייב חטאת (לב): והזורק אבן למרקולים. שעובדים אותו בזריקת אבני'. והמסלק אבן מלפניו נמי חייב. שעובדי' אותו נמי בסלוק אבני': מרקולים. חלוף השבח. מר לשון חלוף הוא. כמו במר דכתא. במר דסוסים. קלוס שבח: זו היא עבודתו. ואפי' נתכוין לבזותו חייב חטאת: ז שימסור למולך. מוסרו ביד הכומרים: ויעביר באש. מעבירו מצד זה לצד זה (לד): עד שימסור ויעביר באש. שנאמר (ויקרא יח) לא תתן להעביר (לה) וכתיב התם (דברים יח) לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש. מה העברה האמורה שם באש. אף העברה האמורה כאן באש: אוב זה פיתום. לוקח גולגלת של מת לאחר שנתעכל הבשר ומקטיר לה ושואל ממנה עתידות והיא משיבה (לז): והמדבר (לח) משחיו. ויש שמעלים שמשיב המת דרך בית השחי (לט): וידעוני. חיה ששמה ידוע וצורתה כצורת אדם בפניה וידיה ורגליה. והיא מחוברת בטבורה לחבל היוצא מן השורש שגדלה בארץ כמשם מיות'. וכשרוצין לצוד אותה מורים בחצים אל החבל עד שהוא נפסק והיא מתה מיד (מ) והיא קרויה בלשון חכמים בר נש דטור: והנשאל בהם. שבא ושואל בהם להגיד לו דבר העתיד כגון שאול: באזהרה. דאל תפנו אל האובות (מא): ח עד שיקלל בשם. באחד מן השמות המיוחדים: קללם בכנוי. כגון רחום חנון ארך אפים: ט עד שתהא נערה. ולא קטנה (מד) שפותה מבת י"ב שנה

דגמרא דידן פליג. וקושיית הירושלמי ליק דמידי דהוה אמחיקת שם בשוט' דכך לוסה התורה היכא דא"א בלא"ה. ועתוי"ט: (כו) עומדין כו'. וקורעין ולא מאחין. בגמרא ילפינן כ"ז מקראי (שופטים ג ומ"ב יח) והא דלא שאן שהעדים קורעין לפי שכבר קרעו בשעה ששמעו. ושוב אין חייבים כדילפי' מקרא. גמ'. (כז) כמוהו. פ"א דכשר בד"ת ובד"נ ומעלה הוא דעביד רבנן והכא כיון דלא אפשר אוקמוה רבנן אדאורייתא דאי הוי פסול הכא משום דא"א קטלינן לגברא בשמיה. גמרא. (כח) המנסך. ובכללו נמי זורק כדכתיב בל אסיך נסכיהם מדם. גמרא ועתוי"ט: (כט) מגפף ויחבק לו ונשק לו. הר"מ: (ל) אם הרהן. רש"י: (לא) נשבע משמם מקיים. רש"י: (לב) וכ"מ הר"מ. דאלו במזיד ונסתה פיסה א"א דהא מומעה הוא. כ"מ. ודעת רש"י דחייב מיתה במזיד כיון דהתכו בו. ועתוי"ט: (לג) למרקולים. שלדרין ג' אבנים אחת מכאן וא' מכאן וא' מלמעלה על גביהן. וקורין אותו מרקולים. רש"י: (לד) העברה זו אינה שריפה כמו שחשב המון רב לאמור אבל ע"קרו הוא כשהיו מבעירין אש והיו מלהטין אותו לשם אותו הפסל הידוע שהיו עובדין אותו בכך והוא הנקרא מולך ושים אותו אחד מבניו ונותן אותו ביד המשמש בעסק אותו הנעבד והיה מעבירו על האש מצד זה לצד זה. הר"מ ועתוי"ט: (לה) עשמע ליה לתנא נתינה הבאה לכלל העברה. ולא משמע ליה נתינה ע"מ להעביר למיתיה על נתינה לחודא. רש"י: (לו) פיתום. שם המכשף. רש"י: (לז) ואין זה דורש אל המתים לפי שדורש אינו עושה מעשה אלא כדתניא ודורש כו' זה המרעיב עצמו והולך ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח טומאה. פרש"י שד של בית הקברות יבא אוהבו ומסייעו בכשפיו והר"מ כ' כדי שיודיעוהו שנים בחלום מה ששאל עליו: (לח) בוי"ו וכ"מ בגמרא דגרסי' ניהו: (לט) לשון רש"י מעלה המת מן הארץ ומושיב לו בשחי שתם זרועותיו ומדבר משחיו: (מ) עפ"ם דכלאים מ"ה ובגמרא ידעוני זה המניח עלם ידוע בפיו והוא מדבר מאליו. ועיין כשפים): (מא) ולאזהרה דמכשפים גופייהו לא ימצא בך. רש"י ועתוי"ט: (מב) בדבר כו'. מכלל דאיכא מידי דחלול שבת הוי. ואין חייבין לא סקילה ולא כרת מאי ניהו תחומין ואליבא דר"ע. הבערה ואליבא דר' יוסי דאמר ללאו יצאת: (מג) פוטרים. בגמרא יליף ליה מקרא. ועתוי"ט: (מד) א דברי ר"מ דקטנה אין לה קנס

בתולה מאורסה, והיא בבית אביה. באו עליה שנים הראשון בסקילה. והשני בחנק: י המסית זה הדיוט שהסית. והמסית את ההדיוט. אמר לו יש יראה במקום פלוני. כך אוכלת. כך שותה. כך מטיבה. כך מריעה. כל (מז) חייבי מיתות שבתורה אין מכמינין עליהם חוץ מזו. אמר לשנים (מט) א והן עדיו. מביאין אותו לב"ד וסוקלין אותו. אמר לאחד הוא אומר (נ) יש לי חברים רוצים בכך. אם היה ערום ואינו יכול לדבר בפניהם. מכמינין לו עדים (נא) אחורי הגדר. והוא אומר לו אמור מה שאמרת לי ביחוד. והלה אומר לו. והוא אומר לו היאך נניח את אלהינו שבשמים ונלך ונעבוד עצים ואבנים אם חוזר בו הרי זה מוטב. ואם אמר כך היא חובותינו. וכך יפה לנו. העומדין מאחורי הגדר מביאין אותו לב"ד וסוקלין אותו. האומר אעבוד. אלך ואעבוד (נג). נלך (נד) ונעבוד. אזבח. אלך ואזבח. נלך ונזבח. אקטיר. אלך ואקטיר. נלך ונקטיר. אנסך. אלך ואנסך. נלך ונגסך. אשתחוה. אלך ואשתחוה. נלך ונשתחוה. המדיח זה האומר נלך ונעבוד כוכבים: יא המכשף העושה מעשה חייב. ולא האוחז את העינים. רבי עקיבא אומר (נו) משום ר' יהושע שנים לוקטין קישואין. אחד לוקט פטור. ואחד לוקט חייב. העושה מעשה חייב. האוחז את העינים פטור:

פרק ח **בן** סורר ומורה. מאימתי נעשה בן סורר ומורה. משיביא שתי שערות. ועד שיקיף זקן התחתון. ולא העליון. אלא שדברו חכמים בלשון נקיה. שנאמר (דברים כא) כי יהיה לאיש בן. בן ולא בת. בן ולא איש. הקטן פטור. שלא בא לכלל

א גמ' שם

שנה ויום אחד ולא בוגרת שעברו עליה י"ב שנה ושנה אחרי ויום אחד: בתול'. ולא בעולה. ואם נבעל' שלא כדרכה עדיין בתולה היא. ואפי' באו עליה י' בני אדם כלם שלא כדרכה כלם בסקילה: מאורס'. ולא נשואה: והיא בבית אביה. שאם מסר האב לשלוחי הבעל הכנס עליה אעפ"כ אינו בסקילה אלא בחנק: י זה הדיוט שהסית. דוקא הדיוט שהסית. שהנביא המסית מיתתו בחנק (מה): והמסית את ההדיוט. לאו דוקא שלא מלינו חילוק בין מסית את ההדיוט למסית את הנביא אלא למעוטי מסית את הרבים. כגון מדיחי עיר הנדחת שמיתתו בחנק (מו): מכמינין. ל' מארב (מח): אם היה המסית ערום ואינו יכול לדבר בפניהם. כלומר אוהגר לניסת שאינו יכול לדבר בפניהם מפני יראת ב"ד: ביחוד. כלו' אין איש עמנו ויכול אתה לומר עתה מה שאמרת לי כבר: האומר אעבוד. באחד מכל הלשונות הללו הרי מסית וחייב (נב): המדיח. ואם מדיח את הרבים (נה) הוא אינו חייב עד שיאמר בלשון רבים נלך ונעבוד: יא העושה מעשה. ממש בסקילה: ולא האוחז את העינים. מראה לבריות כאילו עושה. ואינו עושה כלום (ס): שנים לוקטי' קשואי'. במכשפו' בפניו אחד מהן ליקט ומייב מיתה. ותנרו ליקט ופטור מן המיתה. כיצד. העושה מעשה שלקט ממש בכשפים חייב. והאוחז את העינים. הראה לנו כאילו נתקבצו כלן למקום אחד והקשואים לא זזו ממקומן. פטור מן המיתה:

פרק ח **בן** סורר ומורה. משיביא שתי שערות. והוא בן י"ג שנה ויום אחד. דמקמי הכי אין השערות סימן. אלא שומא: עד שיקיף זקן התחתון. מאי זקן דאמרו רבנן. התחתון אמרו שיקיף השער סביבו' הגיד: ולא העליון. זקן ממש: שנאמר בן ולא איש. ומשהקיף זקן התחתון איש הוא. ואף על

קנה דבעלה חקה ולא קטנה. אבל סכמים שנחלקו עליו אליקין עליו לף כלן. דלא מיעט הכתוב אלא בוגרת. גמ' כו': (מה) דמיתה כתיבא ביה וס.ס מיתה ריגה ללא חנק. גוורא: (מו) יגמרינן הדחה הדחה מנביא. ולא גמרינן הדחה הדחה ממסית דדכין מסית רבים ממסית רבים ולין דכן ווסים רבים מ.קיה יחיד. וכ"ם דכין הדיים מהדיוט ולין דכין הדיוט מנביל כיון שהדים אין לך בו יע גדיל מזה. גמ': (מז) כל כו'. כלומר שכל חייבי מיתות לא יכין המ.אה. רש"י. ופן מ"א. כלומר חוץ ממיסה א והר"מ הפסק חוץ מזה: (מח) דמתרגמינן וארב לו וכמן ליה. רש"י: (מט) לשנים. יחד הן פלאן נעשו עדים ול"ל להתרות בו כשאר חייבי מיתות אלא מביאים לוחו לב"ד כדכתיב לא תחמול ולא תכסה עליו. רש"י: (נ) הוא אומר. הכיסת לריך להשיבו יש לי חברים כו'. רש"י: (נא) עדים. ולא כגי בחד והוא שלומר לו. כיון שמקילין בהכמנה. מסא"כ בשאר מיתות ב"ד. ומש"ה נמי ב"ד ל"ל בו הליך נניח כו': (נב) דהיינו שאומר אעביד אני בתחלה ולפה אחרי. כ"מ. וסמיהני דבגמרא מוכח דבניסת האומר איירי וכלו' שנתרלה לו חייב אף הניסת ואפילו לא עבד ת"ד לניסת מעלמו דלריך שיעבוד. ועתוי"ט: (נג) אלך כו'. שמחוסר הליכה אע"ג דאיכא למימר אדהכי הדר ביה. רש"י: (נד) נלך. שע"פ שכלל עלמו עם אחרים דאיכא למימר הני אחריי לא אזלי ואיהו נמי לא ליזול. רש"י: (נה) ומעמא דבסקילה דגמרינן הדחה הדחה ממסית ושל מקשה דלגמר מנביא דהך קיפא כבנן דס"ל דנביא נמי בסקילה. וריפא (דמדיח עיר ונביא) בחנק ר"ש היא כדאיתי' בגמרא: (נו) רע"ל. לכאורה נראה דר"ע לאפלוגי אתא ואיכא למימר דלת"ק אוחז ממעט מסקילה ולא ממלקות דחייב משום לא תעוננו ופליג ר"ע ואמר פטור אף ממלקות. אבל בגמ' מוכח דלאו לאפלוגי וגם לת"ק פטור אבל אסור ול"ק ליסנא דר"ע אומר דטובא איכא כוותיה. ועתוי"ט: (נז) לומר שאוחז מעשה שנראה לבני אדם שעושה. לא עשאו באמת אלא שנדמה להם כך אבל ודאי שעושה מעשה כדי לאחוז העינים. כ"מ:

פרק ח (א) ואע"ת דלמה שנה שלפני גדלות כדאמכמן בתוספתא המוך לאיש ומפי' ר"ם דהכי דרים לאיש דמשמע גבור כדכתיב וסזקת והיית לאיש (משא"כ בנדרים דאיש

בב דהקטנותו היא קרוי בן לא מצי לאחייביה מקמי שיביא שתי שערות דקטן פטור שלא בא לכלל המצות. הלכך מוציא בתר הכי הוא. וה"ק קרא. כי יהיה לאיש בן הסמוך לגבורתו של איש בתחלת איסורו חייביה קרא (ל) ומשהקיף

לכלל מצות: **ב** מאימתי חייב משיאכל טרטימר בשר. וישתה חצי לוג יין האיטלקי. ר' יוסי אומר מנה בשר ולוג יין. אכל בחבורת מצוה. אכל בעבור החדש. אכל מעשר שני בירושלים. אכל נבלות וטרפות. שקצים ורמשים. [א](אכל טבל (ב). ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו. ומעשר שני והקדש שלא נפדו). אכל [ב] דבר שהוא מצוה ודבר שהוא עבירה. אכל (ג) כל מאכל ולא אכל בשר. שתה כל משקה ולא שתה יין. אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר וישתה יין. שנאמר (דברים כא) זולל וסובא. ואע"פ שאין ראיה (ד) לדבר. זכר לדבר. שנאמר (משלי כג) אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו: **ג** גנב משל אביו ואכל ברשות אביו. משל אחרים ואכל ברשות אחרים. משל אחרים ואכל ברשות אביו. אינו נעשה בן סורר ומורה. עד שיגנוב משל אביו. ויאכל ברשות אחרים. רבי יוסי בר רבי יהודה אומר עד שיגנוב משל אביו ומשל אמו: **ד** היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה. אביו אינו רוצה ואמו רוצה. אינו נעשה בן סורר ומורה. עד שיהו שניהם רוצים (ה). ר' יהודה אומר אם לא היתה אמו ראויה לאביו. אינו נעשה בן סורר ומורה. היה אחד מהם גידם. או חגר. או אלם. או סומא. או חרש. אינו נעשה בן סורר ומורה. שנאמר (דברים כא) ותפשו בו אביו ואמו. ולא גדמין. והוציאו אותו. ולא חגרין. ואמרו. ולא אלמין. בננו זה. ולא סומין. איננו שומע בקולנו. ולא חרשין. מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו. חזר וקלקל. נדון בכ"ג. ואינו נסקל עד שיהו שם ג' הראשונים. שנא' (דברים כא) בננו זה. זהו שלקה בפניכם. ברח עד שלא נגמר דינו. ואחר כך הקיף זקן התחתון פטור. ואם משנגמר דינו ברח. ואחר כך הקיף זקן התחתון חייב: **ה** בן סורר ומורה נדון על שם סופו. ימות זכאי. ואל ימות חייב שמיתתן

[א] ירו' ל"א: [ב] פ"א

ומשהקיף זקן התחתון. הרי גמור הוא: **ב** טרטימר. חצי מנה. והוא שיהיה הבשר בשיל ולא בשיל כדרך שהגנבים אוכלים: מן היין האיטלקי. שהוא משובח וממשיך בתריה. והוא דשתי ליה מזיג ולא מזיג: ר"א יבר. ואין הל' כר"י: אכל בחבורת מצוה. בסעודה של מצוה: אכל בעבור החדש. אע"ג דסק שלין להתם סעודה אלא בפת וקטנית בלבד. ואיהו אכיל בשר ויין. הואיל ובמצוה קעסיק לא נמשך: אכל מעשר שני בירושלים. כיון דכדרך מצותו הוא דכתיב במעשר (דברים יד) בבקר ובצאן וביין ובשכר. לא נמשך: נבלות וטרפות שקצים ורמשים. דכתיב איננו שומע בקולנו. ולא זה שאפילו קולו של המקום ברוך הוא אינו שומע: דבר שהמצוה. דרבנן לאתויי תנחומי אבלים דאי מכיסא ה"א חבורת מצוה היינו כהנים שאוכלים קדשים או אכילי פסחי: ודבר שהוא עבירה. לאתויי תענית צבור שאיסורו מדברי סופרים: **ג** גנב משל אביו ואכל ברשות אביו. אף על גב דשכיח ליה לגנוב משל אביו. הואיל ואכל ברשות אביו. מתפחד ומתבעי' מאביו שמא ירגישו ולא נמשך: גנב משל אחרים. לא שכיח ליה שיהא בכל עת לגנוב משל אחרי'. ולא נמשך: עד שיגנוב משל אביו. דשכיח ליה לגנוב בכל עת: ויאכל ברשות אחרי'. שאינו מתבעת שם מאביו דבהכ"ג ודאי נמשך: ומשל אמו. מנכסים שיש לה שאין לאביו רשות בהן. כגון שנתן לה אחר נכסים במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהן. ואין הל' כר"י בר"י: **ד** ראויה לאביו. שוה ודומה לאביו. בקול. במראה. וקומה. דכתיב איננו שומע בקולנו מדלא כתיב בקולותינו (ו) ש"מ קול א' בעינן ומדקול בעינן שוים. מראה וקומה נמי בעינן שוים (ז). ואין הל' כר"י: גידם. יד קטועה: בננו זה. משמע שמראין אותו: הרשים. אם אומר להם איני מקבל מכם. אינם שומעין אותו והכ"ש שרואים אם"כ שאינו מקיים מצותן. מ"מ התורה אמרה איננו שומע בקולנו דמשמע דבשעת הקול קאמרי (ח) דלא שמע. שמעוהו שאמר איני מקבל מכם: ומתרין בו בפני ג'. ה"ק ומתרין בו בפני ב' (ט) שלא יגזול. ואם לא שמע מלקין אותו בב"ד של ג' כדתנן בפ"ק. מכות בג' דויסרו אותו האמור בבן סורר ומורה מלקות הוא. כתיב הכא (דברים כא) בן סורר ומורה. וכתיב התם (שם כה) והיה אם בן הכות הרשע: זה הוא שלקה בפניכם. ואע"ג דמבעי ליה זה ולא סומין. אי איתא דלהך גופא הוא דאתא לכתוב זה הוא שלקה בפניכם. לכתוב בננו הוא (י). מאי בננו זה. שמעת מינה תרתי: ואח"כ הקיף זקן התחתון פטור. כיון דאינו עביד השתא לאו בר קטלא הוא: ואם משנגמר דינו ברח. הוי כנגמר קטילא ומיית אפי' לאחר כמה שנים: **ה** נדון על שם סופו. סוף שמכלה ממון אביו ומבקש מה שהורגל בו ואינו מוצא ויושב בפרשת דרכים ומלסטם

דלים מרוחק ומופלג). ועתוי"ט: (ב) אכל טבל כו'. ל"צ וכן הר"מ לא העתיקו בחבורו. ופשוט הוא דהא אינו בן סורר ומורה עד שיאכל בשר וישתה יין. ונשתבשו הס' מתמו' ברבותא. שנים. ערובין. ופסחים: (ג) אכל כו'. לאתויי דאיכא קעילים: כל משקה לאתויי דבש וחלב. דתניא אכל דבילה קעילית. ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש חייב. (משום יין ושכר אל תשת. ובכהן עסקינן). גמ': (ד) שאין כו'. דד. מה ממאכל אחריכא נמי קרי ליה זולל. ומייתי שלמה אהא אזהריה דנמשך עפי אכל לדבר דבבשר מקרי זולל וביין מקרי סובא. רש"י: (ה) שניהם כו'. שנא' ותפשו בו אביו ואמו. הר"מ: (ו) לא בקולימו. רש"י: (ז) גמ' וה"ל לפי שכן אתה מוצא בשנים שהשוה אותן הכתוב בדבריו והלכותיו גם כן שיהיו שוים במראה וקומה. וכן פי' שאר מפרשי יו"ב. ועתוי"ט: (ח) וז"ל רש"י ואיכא להפוכי לזכותי' ולמדרש דבשעת הקול כו': (ט) דבעי' עדים שהתרוהו ועבר. שאין אביו ואמו נאמנים להלקותו דכתיב ע"פ שנים עדים יומת המת. רש"י. וכי עוד מתרין בו ללא התראה גמורה היא כו' אלא מוכיחין אותו. ועתוי"ט: (י) ומשמע' הוא שלקה בפניכם. רש"י. ול"ק דלמא לסומין לחוד אתא דלעולם לא מפקינן קרא ממשמעותיה דמשמע שמעידין אותו לפני ב"ד ואומרין שזה שלקה

שלקה כו': (יח) הנאה כו'. שיש להם פנאי לעסוק בתורה ובתפלות. רש"י. כלומר ולא שיהיו בקטים גם מתגרדים תורה ותפלות: (יג) דחזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו. והאמר אם יעמוד כו' וכו' ע"ש: (יג) יש לו כו'. כמי הוא אשת וכליסה היא אם יהרגנו בעה"ב. רש"י: (יד) ואע"פ שנילול פטור מן התשלומין דקי"ל חייבי מיתות שוגגין כגון שלא התרו בהן אין משלמין ממון שעם המיתה אע"פ שאין נהרגין. רש"י ותוי"ט: (טו) ונדרס מקרא ומקורם. רש"י ותוי"ט: (טז) דלא כיון להציל בנפשו אלא מדבר שהוא ערוה ויש בה קלון ופגם לנרדף. רש"י דומיא דנערה המאורסה: (יז) ואי כי כמתנא מטא. ה"א אפילו חייבי לאוין כי כמתנא מות כו' ולכתוב מטא מות ולא לכתוב נער נערה (ם כי רין בכלל). אין הכי נמי ונער נערה חד למעוטי עבודת גלולים וחד למעוטי בהמה. גמרא:

פ"ק ט (א) הרוצח כו'. ילפ נן להו בגמרא דשפייק. ועתוי"ט: (ב) וכבש כו' חייב. דר"ק או בריבה. ל צות את המלאכה. היינו כיבש שלמלמו שם ש א יקום גמי. ומלת כבש שברים כמו

שמיתתן של רשעים. הנאה להן. והנאה לעולם. ולצדיקים. רע להן. ורע לעולם. יין ושינה לרשעים. הנאה להן והנאה לעולם. ולצדיקים. רע להן ורע לעולם. פיזור לרשעים. הנאה להן והנאה לעולם. ולצדיקים. רע להן. ורע לעולם. כנוס לרשעים. רע להן ורע לעולם. ולצדיקים. הנאה להן. והנאה לעולם. שקט לרשעים רע להן. ורע לעולם. ולצדיקים. הנאה להן (יח). והנאה לעולם:

ו הבא במחתרת. נדון על שם סופו. היה בא במחתרת. ושבר את החבית. אם יש לו (יג) דמים חייב. אם אין לו דמים פטור:

ז ואלו הן שמצילין אותן בנפשן. הרודף אחר חברו להרגו. אחר הזכר. ואחר הנערה המאורסה. אבל הרודף אחר בהמה, והמחלל את השבת. והעובד כוכבים. אין מצילין אותן בנפשן:

פרק ט ואלו הן הנשרפין. הבא על אשה ובתה. ובת כהן שזינתה. יש בכלל אשה ובתה. בתו ובת בתו. ובת בנו. ובת אשתו ובת בתה. ובת בנה. א (חמותו. ואם חמותו ואם חמיו). ואלו ב הן הנהרגים. הרוצח. ואנשי עיר הנדחת (א). רוצח שהכה את רעהו באבן או בברזל. וכבש עליו לתוך המים. או לתוך האור. ואינו יכול לעלות משם ומת חייב (ב). דחפו לתוך המים. או לתוך האור ויכול לעלות משם ומת. פטור. שישה בו את הכלב. שישה בו את הנחש פטור. השיך בו את הנחש. רבי

א יבמי ל"ג ב ס"א

ומלבשם את הבריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב: הנאה להן. שאינן מוסיפין לפשוע: הנאה לעולם. שקטה כל הארץ: רע להן. ש[illegible] ומוסיפים זכיות: ורע לעולם. שהיו מגינים על הדור ומוכיחין את הדור: ושינה לרשעים. כל שכותים. וישנים. מושלין ואין מזי[קין] בבריות: לצדיקים [רע] להם. שאינם עוסקים בתורה: ורע לעולם. שכשהן מתבטלים תורה [אין] בא לעולם: פיזור. נפרדים זה מזה ואין י[כולין] להועץ ולסייע זה את [זה]:

ו הבא במחתרת. אמרה תורה יהרג: נדון על [שם] סופו. שסופו להרוג [את] בעה"ב אם יעמוד [בעה"ב] כנגדו להציל את שלו: יש לו דמים חייב. האי הבא במחתרת [ה]כן, בידוע שרחמי [האב] על הבן. לפיכך אין רצוני להרגו. ואם האב הבא במחתרת חייב [ב]נפשו שאין לו דמים [ו]אפ[ילו] כל אדם [ה]בא במחתרת שאם הרגו בעל הבית אין לו דמים. שבר את החבית [ו]מלשלם. שכיון [ש]מתחייב בנפשו פטור מתשלומין (יד). שאין אדם מת ומשלם:

ז אלו הן שמצילין אותן בנפשם. שמצילין אותן מן העבירה. בנ[פשם] שניתן רשות לכל אדם להרגן. כדי להצילן מן העבירה: הרודף אחר חבירו להרגו. דכתיב אבל בנערה המאורסה (דברים כב) כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש. כן הדבר הזה. מקיש רוצח לנערה מאורסה מה נערה מאורסה ניתן להצילה בנפשו. אף רוצח ניתן להצילו בנפשו. ונערה מאורסה נפקא לן מ[דכתיב] (שם) צעקה הנערה המאורסה ואין מושיע לה. הא יש מושיע לה חייב להושיעה בכל דבר ש[יכול] להצילה: ואחר הזכר. נפקא לן דא"ק (שם) ולנערה לא תעשה דבר. נער כתיב הרי זה זכר (טו). ו[ה"ה] לכל חייבי כריתות ומיתות ב"ד שבעריות (טז) שמצילין אותן בנפשן. דכתיב (שם) חטא מות חטא אלו ש[...] כריתות. מות. אלו חייבי מיתות בית דין (יז): אבל הרודף אחר הבהמה. אע"פ שדומה לעריות: והמח[לל] את השבת והעובד כוכבים. אע"פ שהיהם כופרים בעיקר: אין מצילין אותם בנפשם. וכ"ש [...] חייבי כריתות. ומיתות ב"ד. שאינן בכל עריות שאינן מצילין בנפשם. ואין מותר להרגן כלל עד שיע[ברו] עבירה בעדים ויהיו חייבים מיתה בב"ד:

פרק ט ואלו הן הנשרפין. הבא על אשה ובתה. על אשה שנשא כבר ובא על בתה. דהיינו חמותו: ובת ה[...] ובת כהן שזינתה. היא בשריפה: יש בכלל אשה ובתה. כלומר כ[...] שריפה בהדיא (ויקרא כ) ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא באש ישרפו. ומינה ילפינן כולהו הנך דליתנהו בקרא: בתו. מאנוסתו דלאו בת אשתו היא דנחייב עליה משום בת אשתו. דהא לאו אשתו היא: בת בתו. ובת בנו. שהיו לו מאנוסתו: בת אשתו. בין שהיא בתו בין שהיא מ[...] חמותו. אע"ג דתנא לה רישא בהדיא הבא על אשה שנשא בתה. ולא מדרשא אתיא. איידי דתני בהך כ[...] היא חייבתו ואם חמיו דאתיא מדרשא. תני נמי אגב ריהטא חמותו בהדייהו: כבש עליו. שאחז לאשו שכבו ותקפו בתוך המים שלא יוכל להרים ראשו: ישישה. גירה: השיך. שאחז הנחש בידו והוליט וה[...]

שיי

ש הנחש לגוף של חבירו: ר' יהודה מחייב. דסבר ם נחש בשיניו עומד ומכיון שהגיע שיני הנחש שרו של חברו הוי כאילו הרגו ומחייב: וחכמים פוטרים. דקא סברי ארס נחש מעצמו הוא מקיא לכך לאו איהו קטליה לא . גרמא . בעלמא הוא (ג) ופטור. והלכה כחכמים: ואמדוהו למיתה. שבא אמדוהו שלא לחיים אפי' לרבק אחר: והוקל ממה שהיה. ושבו ואמדוהו לחיים: שרגלים לדבר. שלא מת ממכה זו: והיה בה כדי להמית על לבו ומת פטור. דבעינן בעיקר שיהא מתכוון למכת מיתה וגם שיכה מכת מיתה (י): ר"ש אומר אפי' נתכוון להרוג את זה. לאו אסיפא דמלתא דת"ק קאי אהא דקאמר ת"ק נתכוון להכות את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול והלכה על הקטן ומת חייב דאי אהא קאי ר"ש פוטר מבעי ליה ול"ל למיהדר ולפרושי אפי' נתכוון להרוג את זה והרג את זה דהא בפירוש אמרו ת"ק ומאי אפי' אלא רישא דרישא קאי נתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם פטור הא נתכוון להרוג את האדם (ס) והרג אדם אחר חייב. עלה קאמר ר"ש אפי' נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור. והלכה כר"ש: ג רוצח שנתערב באחרים. כגון שנים שהיו עומדים ויצא חץ מביניהם והרג. שניהם פטורין ואפי' אחד מהם מוחזק בכשרות. וידוע שהוא לא זרק החץ. אפ"ה לא ממיתין ליה לאידך דמוקמינן ליה בחזקה זו: רבי יהודה אומר כונסין אותן לכיפה. מתניתין משבשתא היא והכי קתני ושור שנגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים. סוקלים אותם דהא על כרחך כולהו אסורים בהנאה ואפילו הן אלף מפני זה המעורב בהן. הלכך סוקלין את כולם כדי שתתקיים מצות סקילה במחוייב בה. [רי"א] כונסין אותן לכיפה. ואין צריך לסוקלן (ט) אלא כונסין אותם לחדר. והן מתים ברעב. ואין הלכה כר"י: ר"ש אומר בסייף. שהחנק חמור (יב): וחכ"א בחנק. שהסייף חמור (יג): ד מי שנתחייב שתי מיתות. כגון שעבר עבירה קלה. ונגמר דינו לעבירה קלה וחזר ועבר עבירה חמורה. סלקא דעתך אמינא כיון דנגמר דינו לעבירה קלה. הוי גברא קטילא הוא קמ"ל (יד): עבר עבירה שיש בה שתי מיתות. כגון חמותו. והיא אשת איש. נידון בחמורה. בשריפה. מפני שהיא חמותו ולא כאשת איש שהיא בחנק: נדון בזיקה הראשונה. באותו איסור שהוחזק תחלה להזהר

רבי יהודה מחייב . וחכמים פוטרים . המכה את חברו . בין באבן בין באגרוף (ד) ואמדוהו למיתה והוקל ממה שהיה . ולאחר מכאן הכביד ומת חייב . רבי נחמיה אומר פטור שרגלים לדבר: ב נתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם (ה) . לנפלים (ו) והרג בן קיימא . פטור . נתכוון להכותו על מתניו ולא היה בו כדי להמית על מתניו . והלכה לו על לבו והיה בו כדי להמית על לבו . ומת פטור . נתכוון להכותו על לבו והיה בה כדי להמית על לבו. והלכה לו על מתניו ולא היה בה כדי להמית על מתניו. ומת פטור . נתכוון להכות את הגדול ולא היה בה כדי להמית הגדול . והלכה לה על הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן . ומת פטור . נתכוון להכות את הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן . והלכה לה על הגדול. ולא היה בה כדי להמית את הגדול ומת . פטור. אבל נתכוין להכות על מתניו והיה בה כדי להמית על מתניו . והלכה לה על לבו ומת חייב. נתכוון להכות את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול. והלכה לה על הקטן ומת חייב. ר' שמעון אומר אפי' נתכוון להרוג את זה. והרג את זה פטור: ג רוצח שנתערב באחרים. כולן פטורין. ר' יהודה אומר כונסין אותן לכיפה. כל חייבי מיתות שנתערבו זה בזה. נדונין בקלה. הנסקלין בנשרפין. רש"א נדונין בסקילה. שהשריפה חמורה. וחכ"א נדונין בשריפה. שהסקילה חמורה. אמר להן ר"ש אילו לא היתה שריפה חמורה. לא נתנה לבת כהן (י) שזנתה. אמרו לו. אילו לא היתה סקילה חמורה. לא נתנה למגדף ולעו"ג (יא). הנהרגין בנחנקין. רש"א בסייף. וחכ"א בחנק: ד מי שנתחייב בשתי מיתות ב"ד. נדון בחמורה. עבר עבירה שנתחייב שתי מיתות. נדון בחמורה. רבי יוסי אומר נדון בזיקה הראשונה שבאה עליו:

מי

כמו הגוים אשר כבש: (ג) אע"פ שיודע שסופו להקיא מיהו לאו מכח מיתה: רש"י: (ד) באבן כו'. הכא דפליגי באם יקום והתהלך כו' דכתיב בפ' משפטים. ובאותה פ' כתיב באבן או באגרוף וריש' כתיב אבן או ברזל. כדכי' בפ' רוצח בפ' מסעי: (ה) נתכוין כו'. היה עומד אדם אצל בהמה. ונתכוין להרוג בהמה. והרג אדם פטור משום דכי אמרו ביה התראה ספק הוא. אע"פ שקבל עליו התראה שאמר יודע אני שהוא בן ברית ועל מנת כן אני עושה שאם אהרגנו אני חייב מיתה פטור דשמא לא הרגנו. רש"י: (ו) לנפלים. אנפלים לא מחייב דבמאן דקטיל דמי. רש"י: (ז) דאם לא נתכוין למכת מיתה. התראה ספק היא דהתרו בו אל תזרוק דשמא תלך על לבו. רש"י: (ח) והתרו בו עליו בהתראת ודאי הוא והרג אם זה חייב דאיכא התראה והוי מתכוין. ורש"א כו' והאי דנקיט ר"ש אסיפא בהדיא. והדר אדיוקא דרישא. דל"ש דר"ש פוטר אכולהו ואפילו נתכוין על מתניו והלכה לו על לבו. רש"י: (ט) שלא להטריח ב"ד. רש"י: (י) לבת כהן. ור"ש לטעמיה דס"ל דארוסה ג"כ בשריפה ומדאפקה מארוסה בת ישראל שבסקילה ש"מ כו'. גמ': (יא) למגדף כו'. שפוטעין ידן בעיקר וגם כהן לא ילאם אלא נשואה. ומכלל בת ישראל נשואה שהיא בחנק. רש"י: (יב) ר"ש לטעמיה דס"ל מדיחי עיר הנדחת בחנק דדנין הדחה הדחה מנביא ומליכו לאנשי עיר הנדחת עצמן שהן בסייף. אמרת וכי איזה כח מנבא כלומר איזה ענין חמור. כח המדיח או כח הנדח. הוי אומר כח המדיח. ש"מ דהחנק חמור מסייף. גמ': (יג) שכן אנשי עיר הנדחת. שפושטים ידם בעיקר נדונין בסייף. וממדיחים אין להשיב דרבנן ס"ל דמדיחי עיר הנדחת בסקילה כו'. גמרא ועפוי"ט: (יד) בגמרא ילפינן לה:

ה"ק

ה מי שלקה ושנה. בית דין מכניסים אותו לכיפה. ומאכילין אותו שעורין עד שכריסו מתבקעת. ההורג נפש (כח) שלא בעדים. מכניסין אותו לכיפה ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ: ו הגונב את הקסוה. והמקלל בקוסם. והבועל ארמית. קנאין פוגעין בו (כד). כהן ששמש בטומאה. אין אחיו הכהנים מביאין אותו לב"ד (כה). אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה (כו). ומפציעין את מוחו בגזירין. זר ששמש במקדש. רע"א בחנק. וחכמים אומרים בידי שמים:

פרק י כל (א) ישראל יש להם חלק לעולם הבא. שנאמר (ישעיה ס) ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ (ב) נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. ואלו שאין להם חלק לעוה"ב

(טו) היק שנתגלגל מכאן שהיתה הכלה כו': (טז) ולאפוקי גב דהלל שאל אוסיף מהיה ל"י כדמכן גמ"ם פ"ב דכריתות הכל שתכוסו ונעשים א"ל הע"ג דומסיף איסורא לשלמא שהיתה מותרה להם קודם שנעשי' א"א. ומגו תחסר כמי עליו בא"ח. פי' קטלי לא תליה קטיל ליה ונדון בחמורה שהיא נחמורי. גמ': (יז) דנגרא בר קטלא הוא ביני במים וקרובי הוא אלא מקרב קטליה. וכיון דקא מוסר ליה לנפשיה לעבירות של כרת מקרבינן ליה לקטליה עליה. ורמיזא בקרא דכתיב תמותת רשע רעה פרש"י מי שהוחזק רשע תמיתתו רעתו. אלמא מוחזק רשע בר מיתה הוא. ורמיזה הוא דהוה ועיקר דמלתא דכיפה הלכה למשה מסיני הוא: (יח) גוורא אבל של ב' ושל ג' כריתות איסורי הוא דקא' טעים. כלו' אינו מוסר עצמו לכרת. אלא שחלה לעשות כל האיסורים: (יט) דכיון דשנה הוחזק דשוב לא יתיסר וכרי' להיא דקי"ל דתלתי זימני הוי חזקה: (כ) ואין לו שם מקום להתפשט לו לישן. הר"ת. וכיפה מלה ארמית. ושם אותו אל המהמכם מתרגמין כפתא: (כא) ההורג כו'. ואין עונש זה לאחר מסירי מיתות ב"ד אלא אם אינו מיוב מיתה פוטרין אותו שלפע"פ שיש עונות חמורות משפיכות דמים אין בהן השחתת ישובו של עולם כשפיכו' דמים אפי' ע"ז ועריות ושבת אינן כש"ד שאלו הן בין אדם למקום. אבל שפיכות דמים מעבירות שבין אדם לחבירו וכל מי שיש בידו עון זה הרי הוא רשע גמור ואין כל מצות שעשה כל ימיו שקולים כנגד עון זה ולא יצילוהו מן הדין כו'. הר"מ: (כב) כלו' שקשיה הוא שם תמהא: (כג) כמו לך שנע בו (מ"א ב) כפי': (כד) קנאין כו'. נותב קשוה כמיז ליה קרא ולא ינוחו לכלות כבלע את הקודש ומתו. ופרש"י כבלע לי' גנב שמבליעין וומבילין זרמז בעלמא הוא כו' והמקלל בקוסם דמסוי כי ינכך את השם. גמ'. ובועל כו' דהא משכחן דבר כרת הוא. יכרת ה' לאיש: (כה) לב"ד, כלומר להלקות בדין לפי שיש בו חיוב מיתה בידי שמים אלא מוליכין כו' ואין ממתינין עליהם. הר"מ: (כו) חוץ כו'. דבהר הבית מותרים פרחי כהנים ומה שלמו: (כז) דבר"ב ליה (בשמשים דקרא) בזיה. רש"י. ור"ש שי אין דין יומם מיתום כו'. גמ': (כח) וא"ת ומיסוק ליה שכנם למקדש דנכרת ח"ל שנעשה בעזרים ולא שהה כשיעור אלא בא בקלרה והפך בלנורה. תו' ועפרי"ם. לומלי לא חשיב כמי פרוצי עברים:

פרק י (א) כל. מהר"ש שהאריך בפירוש של פרק זה לפרק אלו הן הנסקין: (ב) לרן.

להזהר ולפרוש ומתו הוא כדין אבל לא בחמת... עליו לספון וחע"ם שהוא סוגר דקבר ר' יונ... איסור של על איבוה ואפי' סגור על הקל וה... בת אלמנה שהיתה תלה חמותו (יד) כשהיתה ... ואח"כ בכלת... בשריפה (טו) ולם... אשת איש ואס"כ ... סמיתו כמון בסנק ... של א"א שהיתה ... ואין הלכה כר' ...

ה מי שלקה ו... שלקה שני פעמי... עבירה שחייבים כרת (יז) של סייני... לוקים כאיסור... אותה עבירה ענמ... פעם שלישית מכניסין אותו ל... מקום כשיעור קומ... ולא יותר (כ). ומ... אותו תפלה לאם נ... נמק עד ביוקס...

ונמי. והדר מאכילין אותו שעורי שנוספות במ... שכריסו נבקעת: שלא בעדים. שלא בעדות ... מסויב עליה מיתה ומ"מ יודע לבית דין שהל... שבודאי הרג אלא שהוכחשו העדים בבדיקות ... שיתה שם התראה מספקת: ומאכילין אותו לח... ומים לחץ. תחלה ואח"כ מאכילין אותו שעורי... שכריסו נבקעת והיינו רישא ומה שסגר זה גנ... ו הגונב את הקסוה. אחד מכלי שרת שלעתו... הכסף (במדבר ד) (כג): והמקלל בקוסם. ... את השם בשם עבודת כוכבים: והבועל א... מובדת כוכבים: קנאים פוגעים בו. המ... קנאתו של מקום הורגים אותו (כג). והוא ... העובדת כוכבי' בת פריג. ובשעת מעשה. ובפני ... מישראל ואם ספר אחד מן התגלים הללו. אסור ... אבל מכשו מפורש מ"פ נביא יכרת ה' לאיש אשר ... ומלקין אותו ד' מלקיות מדברי סופרי משום כה... שפחה משום עובדת כוכבים משום זונה; ... כהונה. בחורים שנותחיל שער זקנם לפרוח ... בגזירין. בקטיות של עצים: ר"ע אומר בחנק. ... כאן (במדבר א) והזר הקרב יומת. ונאמר ...

(דברים יג) והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת. מה להלן בחנק אף כאן בחנק: וחכ"א ... שמים. נאמר כאן יומת. ונאמר להלן (במדבר יז) כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות. מה להל... שמים (כז) אף כאן בידי שמים והלכה כחכמים. ומיתה בידי שמים היא פחות מן הכרת. שהכרת ... פוגם לאחר מיתה אם לא עשה תשובה כראוי. ומיתה בידי שמים אין לאחר מיתה עליו כלום. ולפי... נפי בווה ומליקין (דף פה) דמיתה בידי שמים יומיו נקצרים. ושיש האוכל טבלי. כרת אית ביה תרת... כריתות. והאוכל טבלי. ומחייבי מיתה בידי שמים שאכל טבלי מקדש וקדשים והם אסור טמא. ו... הטבל שבל. וכהן טמא שאכל תרומה טהורה. וזר שאכל תרומה. וזר. ושמא (כח). וטבול יום ש... ומחוסר כפורים ומתפר בגדים ושלא קדש ידים ורגלים. ושתויי יין ופרועי ראש. קפת והם נלוינר... בהם בסירום וקלתם למקום רצותם מתי שקבלה בב"ב ובהיקם:

פ"י כל ישראל יש להם חלק לעה"ב. ואפילו אלו שנתחייבו מיתה בב"ד ונפצי ישראלן. יש לנא... לעוה"ב

ה"נ. יעוי"ג (ה לאמר) אלא הוא העולי הבא אחר תחיי
תים. שעתידיי לחיות ולעמוד בגופם ונפשם קיים
ויי. כחמה וכלבני וככבי. כדנייתי בגמ' בה"א פרקא.
י שעתידי לחיות אין אוכלין לעתיד והעולם הבא אין
לא אכילה ולא שתיה.

(ג) אבל כאומר דכן התיים והוא ממה"ג. פר"ש: (ג) אין כו'. שכופר במדרשים דדרשינן בגמרא. וכיון דאמרים המתים מן התורה, ואפילו יהא מודה ומאמין שיחיו המתים אלא דלא כמיגא בהוכיחא משפל שהוא. הואיל ועוקר שיש חתים. שמתים מן התורה מה לו ולאמונתו וכי מהיכן הוא. ידוע הלכך כופר גמור הוא. רש"י: (ד) ובמכתב פ"ה דאנו' המיל כבים הכפא ובמכתן: (ה) המכה. כ"ל דרכופא הוא סף שיש מכה שאין בה חולי כל הגוף וכ"ש כשחולה כל גופו: (ו) ירבעם כו'. בגמ' יליף להו מקראי: (ז) בלעם כו'. בגמרא יליף להו מקראי לבד מאחיתופל דלא לאפרש בגמ' וי"ל דכתיב אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ודרשינן בגמ' על דואג ואחיתופל. מכלל דשוים הם. ועתוי"ט: (ח) בדין. לעה"ב שאחר התחייה וכענין שנאמר ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם. ומאן דאינא לה דמתני' בדין זה מיירי וכ"ל בדין שאחר המות. שכן פרש"י לקמן. אבל עומדין בעדת רשעים שחיין ונדונין: (ט) עומדין כו'. משום דלית בהו שום מעשה והדור הפלגה נמי עומדין בדין ולא הולכך למיתנייהו. ודנקט לה הכא משום ר' נחמיה: (י) אלו ואלו. אנשי דור המבול ואנשי סדום ובהא פליגי. רש"י: (יא) דור המבול. דכתיב כי רבה רעת האדם. חטאים. סדום דכתי' בהו רעים וחטאים לה' מאוד: (יב) י' השבטים. שהגלה סנחריב שנאמר ויגלם בחלח ובחבור נהר גוזן ועלי מדי. רש"י: (יג) אין כו'. לא בניהם ובני בניהם קאמר אלא אותן שגלו עצמן אין להם חלק שרשעים גמורים הם אבל בניה' והדורו' הבאים זוכין ומזכין רש"י. כדמוכחי קראי בסוף יחזקאל. ועתוי"ט: (יד) וישליכם. משמע שיפזו כולם גולין במקום אחד אל ארץ

לעוה"ב. האומר אין תחיית המתים מן התורה (ג). ואין תורה מן השמים. ואפיקורוס. ר' עקיבא אומר אף הקורא בספרי' החיצונים. והלוחש על המכה (ה) ואומר (שמות ט) כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך. אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו: **ב** ג' מלכים וד' הדיוטות. אין להם חלק לעולם הבא. שלשה מלכים. ירבעם (ו). אחאב. ומנשה. רבי יהודה אומר מנשה יש לו חלק לעה"ב. שנאמר (ד"ה ב לג) ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנתו וישיבהו ירושלים למלכותו. אמרו לו למלכותו השיבו. ולא לחיי העה"ב השיבו. ד' הדיוטות בלעם (ז). ודואג. ואחיתופל. וגחזי: **ג** דור המבול. אין להם חלק לעה"ב. ואין עומדין בדין (ח). שנאמר (בראשית ו) לא ידון רוחי באדם לעולם. לא דין. ולא רוח. דור הפלגה. אין להם חלק לעה"ב. שנא' (שם יא) ויפץ ה' אותם משם על פני כל הארץ. [א] ויפץ ה' אותם בעה"ז. ומשם הפיצם ה' לעה"ב. אנשי סדום. אין להם חלק לעה"ב. שנאמר (שם יג) ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד. רעים בעולם הזה. וחטאים לעה"ב. אבל עומדין בדין (ט). רבי נחמיה אומר אלו ואלו (י) אין עומדין בדין. שנאמר (תהלים א) על כן לא יקומו רשעים במשפט וחטאים בעדת צדיקים. על כן לא יקומו רשעים במשפט. זה דור המבול (יא). וחטאים בעדת צדיקים. אלו אנשי סדום. אמרו לו אינם עומדים בעדת צדיקים. אבל עומדין בעדת רשעים. [ב] (מרגלים. אין להם חלק לעה"ב. שנאמר (במדבר יד) וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה לפני ה'. וימותו בעה"ז. במגפה. בעה"ב). דור המדבר. אין להם חלק לעה"ב. ואין עומדין בדין. שנא' (שם) במדבר הזה יתמו. ושם ימותו. דברי ר"ע. רא"א עליהם הוא אומר (תהלים נ) אספו לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח. עדת קרח אינה עתידה לעלות. שנאמר (במדבר טז) ותכס עליהם הארץ. בעה"ז. ויאבדו מתוך הקהל. לעולם הבא. דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר עליהם הוא אומר (שמואל א ב) ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל. עשרת השבטים (יב) אינן עתידין לחזור (יג). שנאמר (דברים כט) וישליכם (יד) אל

[א] גמ' וכתיב משם הפיצם [ב] ירוש' ל"ג

צ"פ שיש נו גוף וגויה.
א לדיקים ישבים
פרזותיהן בראשיהן ונהנין
ו השכינה. ומפני שאין
ישראל שוין בו. אלא
הוא לפי גדלו והקטן
י קטנו. משום הכי קתני
להם חלק: האומר אין
חיית המתים מן התורה.
מי קאמר וכל כך למה
א הוא כפר בתחיית
מתים. לפיכך לא יהיה לו
ק בתחיית המתים.
אין אני מוכיח שהעולם
א האמור במשנה א' היא
עולם שהנשמות מונחות
בזמן הזה. אלא העולם
תחיית המתים
פריסית: אפיקורוס.
יבזה תלמידי חכמים וכל
ן המבזה התורה עצמה:
ספרי' החיצונים. ספרי
מים. כגון ספרי ארס"טו
ני ומכריז (ד). ובכלל
המקרא בשירי' של עגבי'.
ברי חכק שאין בהם
ממ'ולא תועלי אלא אבוד
י בלבד: והלוחש על
מכה. ובורוקק בלבד הוא
אין לו חלק לעולם הבא
י שאין מזכירין שם
ים על הרקיקה:
הוגה את השם. של ד'
תיו' כמו שהוא נכתב:
ג' מלכי' וד' הדיוטות.
ישי' גדולים [illegible]
: אין להם חלק לעה"ב.
לא שיהא אמונת' שלימה
א"צ דבלעי' מעו"ג הוה.
כן כל ישראל יש להם
ק לעה"ב חק ממום
[illegible]"ל שהיו' עו"ג יש להם
ק לעה"ב שמומיפין
לפי' לאו מחסידי עו"ג

ב: **ג** שנאמ' לא ידון רוחי באדם לא דין ולא רוח. שאין עומדין בדין. ואין להם רוח לחיות עם
[צ]דיקים שיש להם חלק: כורתי בריתי עלי זבח. שכרתו ברית עם הקב"ה עלי זבחים. ושלמי'. דכתיב
(שמות כד) ויזבחו זבחים שלמים וכתי' (שם) ויזרוק על העם ויאמר, הנה דם הברית: אין עתידין לחזור.

ממקום

אל ארץ אחרת כיום הזה. מה היום הזה הולך ואינו חוזר. אף הם הולכים ואינם חוזרים דברי רבי עקיבא. ר"א אומר [א]כיום הזה מה היום מאפיל ומאיר (טז). אף עשרת השבטים שאפל להן כך עתיד להאיר להן: ד אנשי עיר הנדחת. אין להם חלק לעה"ב (יז). שנאמר (דברים יג) יצאו אנשים בני בליעל מקרבך וידיחו את יושבי עירם. ואינן נהרגים עד שיהיו מדיחיה מאותה העיר ומאותו השבט. ועד שידח רובה. ועד שידיחוה אנשים. הדיחוה נשים וקטנים (יח). או שהודח מיעוטה. או שהיו מדיחיה חוצה לה. הרי אלו כיחידים. וצריכין ב׳ עדים והתראה לכל אחד ואחד (יט). זה חומר ביחידים מבמרובים. שהיחידים בסקילה לפיכך ממונם פלט. והמרובים בסייף לפיכך ממונם אבד: ה (שם) הכה תכה את וגו׳. החמרת והגמלת העוברת ממקום למקום הרי אלו מצילין אותה [ב](שם) החרם אותה ואת כל אשר בה ואת בהמתה לפי חרב. מכאן אמרו נכסי צדיקים שבתוכה (כב) אובדין (כג). שבחוצה לה פליטין. ושל רשעים. בין שבתוכה בין שבחוצה לה. הרי אלו אובדין: ו [ג](שנא׳) (דברים יג) ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחובה וגו׳. אם אין לה רחוב (כד). עושין לה רחוב. היתה רחובה חוצה לה. כונסין אותה לתוכה. [ד](שנא׳) (שם) ושרפת באש את העיר ואת כל שללה. כליל לה׳ אלהיך. שללה. ולא שלל שמים. מכאן אמרו ההקדשות שבה יפדו (כה). ותרומות ירקבו. מעשר שני וכתבי הקודש יגנזו (כח). [ה]כליל לה׳ אלהיך. אר"ש אמר הקב"ה אם אתם

[א] כן ליתא במשב"ג [ב] גמ׳ שאל׳ [ג] ירו׳ ל"נ [ד] גמ׳. [ה] פ"ה שמ׳

שבן אחרת. ותימה י׳ השבטי׳ שהגלם סנחרב והושיב׳ במקו׳ א׳ כדאמר שהוליכם למדינת אפריק"א אבל שני השבטים לא גלו במקו׳ א׳ אלא נתפזרו בכל הארצות. ועליהם הוא אומר אשקה להם ולקבלם. רע"י: (טו) מאפיל. בבקר ובצהרים מאיר. ל"נ בערב אפל והולך ולמחרתו מאיר אף עשרת השבטים עתידים לאור להיות להם חלק לעה"ב רש"י: (יז) אין להם כו׳. ור"ע מפרש מחייבי ב"ד הם להם חלק כו׳ כמ"ש הר"ב ר"ע ור"מ בפ"ו כתבתי הנשר כו׳ ע"ש בהר"ב והשם על כל הרוגי ב"ד קאי. הא מילתא מפרשא דהא דתנן הכא שאין להם חלק כו׳ היינו דלא איקטיל אבל אם דנו אותם והרגום יש להם כו׳. תוספו"ט: (יח) לנשים כו׳. דהנו רבנן ילאו אנשי׳. אנשים ולא נשים אנשים ולא קטנים גמ׳: (יט) ב׳ עדים כו׳. ילפינן לה בגמ׳: (יט) לאו משום דאין דנין ב׳ ביום א׳ כדתנן בפ"ו מ"ד דהא אמרינן התם דנתינה אתא ותשקיליה אתא דנין כו׳ אלא משום דבעינן עדים לכל א׳ וא׳ ואין אפשר לחקור כל א׳ וא׳ ביום אחד מרבין להם בתי דינין כדי שתקובל עדותן ביום אחד ויוגמר דין כולם ביום אחד ואי אפשר מענה את דינן. רע"י: (כ) כדתנן בפ"ק מ"ה: (כא) גמלא ודמינהו וכמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר. ת"ת. אמר רבא ל"ק הא למהוי כבני מתא לתת לצרכי העיר. הא למאי מיתני ונפל שני בגלגלים יום וקרינן בהו את יושבי העיר הגוס: (כב) צדיקים כו׳. והם בכלל יושבי העיר שלא הודחו עם רובה. הר"מ: (כג) אובדין. בגמ׳ הוס׳ פרט לנכסי צדיקים שחוצה לה. כל לרבות שבתוכה לר"ב מבני מה למה תורה נכסי צדיקים שבתוכה יאבדו. מי גרם להם שידורו בתוכה ממונם לפיכך ממונם אבד. גמ׳ ותפי"ט ופ"ח: (כד) עושין כו׳. להוצה דהשתא נמי ממשמע. בגמ׳: (כה) יפדו. אם הם בדק הבית: (כו) מפני שכן נכסי שמים וקדושתן קדושת הגוף. הר"מ. כלומר ולא דמי להקדשות דתנן בהם יפדו דהותם בן לבדק הבית ואין להם אלא קדושת דמים. ובתוי"ט וה"ח (כז) לא דקי"ל הכי כו׳ דלא אפילו לר"י דמתני׳ כלל הוא קאמר: (כח) יגנזו. ולא בפני להניחם שירקבו כמו בתרומה. משום דמע"ש וכן כתבי הקודש הכל מותרין וגונזין בהן. ה"ש שהם ינוקוס מינו מהם. תפל"ב חכמה דלימא ללא לכהנים וכאיס

ממקום שגלו והא דלאמריק פירושיה הפוך ויצאין. בן חמן מלך עליהם. לא כלן סאה אלא מקצתן: ד יצאו אנשים בני בליעל. בנים שאינם עולים בתחילת פונתים. ונלהן כדיסק: עד שיהיו מדיחיה מאותה העיר. דכתיב וידיחו את יושבי עירם ולא יושבי עיר אחרת: ומאותו השבט. דכתיב מקרבך מקרב השבט עצמו: ועד שידח רובה של עיר. דכתי׳ יושבי עירם. דמשמע יושבי של עיר דהיינו רובה: הרי אלו כיחידים. שעבדו כוכבים ויחוש בסקילה וממונם פלט: וצריכים. אנשי עיר הנדחת: שני עדים והתראה לכל א׳ וא׳. שהיו מרבים להם בתי דינין (יט) וכל מי שנמצא שעבד כוכבים בעדים והתראה מפרישים אותן עד שימצא אם הם רובה של עיר מביאין אותן לב"ד הגדול (כ) וגומרין דינן שם והורגים אותם בסייף. וממונם אבד ואם לא נמצאו רובה של עיר דנין אותן בסקילה וממונם פלט: ה החמרת והגמלת. שיירא של חמרים ושל גמלים שנשתהו בעיר שלשים יום (כא) הוי להו בכלל יושבי עירם: הרי אלו מצילין. אם רוב אנשי העיר הודחו. ומיעוט לא הודחו וחמרים וגמלים שלא הודחו. משלימין את המיעוט לעשותן רוב הרי אלו נצולין. שאין ממונם אבד אלא נדונין כיחידים. וה"ה דמצטרפין נמי לעשות עיר הנדחת אם הודחו עמהם לעבודה זרה אלא דתנא אשמעינן קא מהדר ועוד דהא פסיקא ליה טפי דהתם [illegible] וגמלת אין [illegible] עם בני העיר [illegible] [illegible]: ו היתה רחובה חוצה לה. אם מקום [illegible] כונסים אותה לתוך העיר. שצריך לעשות לה [illegible] גבוהה: [illegible] גדולה: הקדשות שבתוכה יפדו. כלומר [illegible] אלא [illegible] כל ההקדשות: ותרומות ירקבו: [illegible] ב"ד כו׳. דתנן [illegible] ואף עליה ליפול לעיר הנדחת [illegible] נשרפים [illegible] הלכך ירקבו. ואם תרומה ביד ישראל היא. [illegible] ותנתן לכהן שבעיר [illegible] (יז): ומעשר שני. [illegible] דממון ישראל הוא (כז) [illegible] כליל לה׳ אלהיך. [illegible] וכו׳ גרסינן:

ונא

לא גרסינן שנאמר כליל לה' אלהיך: לא תעשה גנות ופרדסים. לעוד לגמרי משמע: כמו שהיתה. ישוב בתים: אבל נעשית היא גנות ופרדסים. והלכה כר"ע:

אתם עושים דין בעיר הנדחת. כאילו אתם מעלין עולה כליל לפני. (שם) והיתה תל עולם א(לא תבנה עוד). לא תעשה ב(אפי') גנות ופרדסים דברי ר"י הגלילי. רע"א לא תבנה עוד. לכמו שהיתה אינה נבנית. אבל נעשית היא גנות ופרדסים. (שם) ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. שכל זמן שהרשעי' (כט) בעולם. חרון אף בעולם. אבדו רשעים מן העולם. נסתלק חרון אף מן העולם:

פרק יא

אלו הן הנחנקין. המכה אביו ואמו (א). וגונב נפש מישראל. וזקן ממרא (ב) ע"פ ב"ד. ונביא השקר והמתנבא בשם ע"ז. והבא על אשת איש. וזוממי בת כהן, ובועלה. המכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה (ג). זה חומר במקלל מבמכה. שהמקלל לאחר מיתה חייב. והמכה לאחר מיתה פטור. הגונב נפש מישראל אינו חייב עד שיכניסנו לרשותו. רבי יהודה אומר עד שיכניסנו לרשותו (ה) וישתמש בו. שנא' (דברים כד) והתעמר בו ומכרו (ו). הגונב את בנו רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה מחייב, וחכמים פוטרין. גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין, ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין:

ב זקן ממרא ע"פ בית דין. שנאמר (דברים יז) כי יפלא ממך דבר למשפט וגו'. ג' בתי דינין היו שם. אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה. ואחד יושב בלשכת הגזית. באים לזה שעל פתח הר הבית ואומר כך דרשתי. וכך דרשו חבירי. כך לימדתי (ט). וכך לימדו חבירי. אם שמעו (י) אומרים

א נמי ליה. ב נוה' ליה [illegible]

פרק יא אלו הן הנחנקין. ממרא ע"פ בית דין. מסרב על דברי ב"ד הגדול שבלשכת הגזית: וזוממי בת כהן. אף ע"פ שהם באים לחייבה שרפה אין כוזבים אלא במיתה שהיו מחייבים את בועלה שהוא בחנק. כשאר הבא על א"א דכתיב (ויקרא כא) היא באש תשרף היא ולא בועלה וזוממים ילפינן מכאשר זמם לעשות לאחיו ולא לאחותו: ובועלה. לבת כהן כשהיא נשואה אבל ארוסה היא ובועלה בסקילה: שהמקלל לאחר מיתה חייב. דכתיב (שם כ) אביו ואמו קלל וקרא יתירא הוא לרבות לאחר מיתה: והמכה לאחר מיתה פטור. דהא לא מחייב עד שיעשה בו חבורה ואין חבורה לאחר מיתה (ד): עד שיכניסנו לרשותו. דכתיב (שמות כא) ונמצא בידו ואין ידו אלא רשותו. וכן הוא אומר (במדבר כא) ויקח את כל ארצו מידו: וישתמש בו. תשמיש שיש בו ש"פ. ות"ק מחייב אפילו בתשמיש שהוא פחות מש"פ והלכה כת"ק: הגונב את בנו. פטור [illegible] דרבנן דפטרי דכתיב ונמצא בידו. וקרא יתירה הוא דהא כתיב (דברים כד) כי ימצא איש אלא למדרש ומיניה פרט לזה שהוא מצוי והלכה כחכמים: ר' יהודה מחייב. דכתיב (שם) מאחיו מבני ישראל. מאחיו למעוטי עבדים, מבני ישראל אי כתב בני ישראל הוה ממעטינן נמי שמקצתו עבד ומקצתו בן חורין השתא דכתיב מבני ישראל מעוטא אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. ורבנן סברי מאחיו לאו למעוטי עבדים (ז) דהא אחים הם במצות אלא בני ישראל למעוטי עבדים. ומבני ישראל למעוטי מי שחציו עבד וחציו בן חורין והלכה כחכמים: **ב** ג' בתי דינין היו שם. בירושלים דמשתעי בה קרא וקמת ועלית: אחד יושב על פתח הר הבית. הוא שער מזרחי שלפניו הן החיל לפני עזרת נשים (ח): ואחד יושב. למעלה הימנו כשעברו ע"ג ובאים לפתח עזרת ישראל: ואחד יושב בלשכת הגזית. שהיא בנויה בתוך העזרה חציה בקדש וחציה בחול: באים לזה שעל פתח הר הבית. זקן זה שהורה בעירו ונחלקו ב"ד שבעירו עליו והזקיקן הכתוב לעלות לירושלים. באים הוא וב"ד שבעירו לזה ב"ד שעל פתח הר הבית שהרי בו פוגעים תחלה

וכהנים זריזין הן ולא יהנו ממנה: (כט) שהרשעים. אלא רשעים גנבי. גמרא דקי"ג:

פרק יא (א) המכה כו'. דכתיב ומכה אביו ואמו מות יומת. וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק. גמרא וכן בכולם כתיב מיתה סתם: (ב) ממרא. כמו ממרים הייתם רש"י: (ג) חבורה. אימא אע"ג דלא עביד חבורה כי במכה בהמה נפש (דמשמע דם דהוה חבורה רש"י) ולאו א"ע לבהמה דהא א"נ הכישה בלבני' (דלא עשה בה חבור') חייב. תנהו ענין לנפש אדם (דהיינו אביו) גמ'. ומשום בי דלא כתיב נפש בבהמה אלא בהורגה ולא בהזיקה כדמוכחי קראי פ"ב אמור. ובמכילתא דרשי הכי ומה אם מדת נזקין מרובה אינו חייב עד שיעשה בה חבורה (דאל"ה אין כאן נזק) מדת עונשין מעוטה לא יהיה חייב עד שיעשה בהן חבורה כו': (ד) אבל אי לא"ה ה"א נילף ממקלל בהיקש. עתוי"ט: (ה) לרשותו. ונסתפקו תוס' אי הכא נמי הגביהו כמו שהוליאו דמי א"ד הכא שאני דהא אשכחן לק' דמכרו לקרובים פטור דבעינן שיוליאו מרשות אחיו כ"ש דברשות בעלים לא מהני כלל: (ו) והתעמר כו'. ות"ק נמי בעי עימור כדפירש הר"ב וכ"ש מכירה דבה ליכא פלוגתא ולא היה לריך להאריך להביא הכתוב כ"ש ומכרו: (ז) ולאו למעוטי מאי וי"ל דכיון דמ"ש דמאחיו דרשינן ליה א"כ לא סגי דלא לכתוב מ"ם אחרת לגופיה דקרא דגונב נפש מן ולהכי כי מאחיו ומשום המ"ם. ור"י לאו מ"ם דריש אלא דמגילא איממטו דאיכן בכלל אחיו. ועוד כ"ב דאצטריך אחיו כדתניא ר"ש אומ' מאחיו עד שיוליאנו מרשות אחיו לאפוקי מכרו לקרובים דפטור. ולר"י הרתי במשמע ולאיו. ועתוי"ט: (ח) רש"י ונראה שסברתם בדי לקרב הבתי דינין אל המקום היותר מקודש מבאפשר. ולפיכך ע"י פתח הר הבית הוא הפתח אל העזר שלפני שם מתחלת עזרת נשים. ולא בפתח שאל העזר שבחוץ: (ט) דרשתי כו'. לפון דרשה כלומר לרבי' בבית המדרש. ול' לימוד לתלמידים שמשנין לפניו בביתו. ועתוי"ט: (י) אם שמעו כו'. ר"ל אם הם יודעים אותו הדין ושמעו דין התורה בו יגידו כו' עד שיגיע הדבר לב"ד הגדול. ואם ב"ד הגדול מקובלי' בדבר ההוא יודיעו' מה שהם יודעי' מן הקבלה. ואם לא

אומרים להם. ואם לאו באין להן לאותן שעל פתח העזרה. ואומר כך דרשתי וכך דרשו חבירי. כך למדתי וכך לימדו חבירי. אם שמעו אומרי' להם. ואם לאו אלו ואלו באים לב"ד הגדול שבלשכת הגזית שממנו יוצאת תורה לכל ישראל. שנאי' (דברים יז) מן המקום ההוא אשר יבחר ה'. חזר לעירו ושנה, ולימד כדרך שהיה למד פטור. ואם הורה לעשות. חייב (יא). שנאמר (שם) והאיש אשר יעשה בזדון. אינו חייב עד שיורה לעשות. תלמיד שהורה לעשות. פטור. נמצא חומרו קולו: ג חומר בדברי סופרים (יג) מדברי תורה. האומר אין תפילין כדי לעבור על דברי תורה פטור (יד). חמשה טוטפות להוסיף על דברי סופרים. חייב: ד אין ממיתין אותו לא בב"ד שבעירו (טז). ולא בב"ד שביבנה. אלא מעלין אותו לב"ד הגדול שבירושלים. ומשמרים אותו עד הרגל. וממיתין אותו ברגל. שנאמר (דברים יז) וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד. דברי ר"ע. רבי יהודה אומר אין מענין (יט) את דינו של זה. אלא ממיתין אותו מיד. וכותבין ושולחין שלוחים בכל המקומות. איש פלוני בן איש פלוני נתחייב מיתה בב"ד: ה נביא השקר. המתנבא על מה שלא שמע. ומה שלא נאמר לו. מיתתו בידי אדם. אבל הכובש את נבואתו. והמוותר על דברי נביא (כא). ונביא שעבר על דברי עצמו. מיתתו בידי שמים. שנאמר (דברים יח) אנכי אדרוש מעמו: ו המתנבא בשם ע"ג (כג) ואומר כך אמרה עבודת כוכבים. אפי' כוון את ההלכה. לטמא את הטמא. ולטהר את הטהור. הבא על

אשת

תחלה: תלמיד שהורה לעשות. תלמיד שלא הגיע להוראה ונחלק על ב"ד שבעירו. ובאו לב"ד הגדול ושאלו וחזר לעירו והורה כתחלה פטור. שאין להם לסמוך על הוראתו והתורה לא חייבה אלא מופלא ומומחה (יב) לב"ד כדילפינן וכי יפלא ממך במופלא שבב"ד הכתוב מדבר: נמצא חומרו קולו. חומר העבירה שעבר והורה אע"פ שלא הגיע להוראה מוסף על ההוראה שהורה ע"פ ב"ד. היא נעשית לו קולא לפוטרו מן המיתה. שאם היה זקן שהגיע להוראה והורה על פי בית דין היה חייב מיתה: ג האומר אין תפלין כו' פטור. שאין זו הוראה. דזיל קרי בי רב הוא: חמשה טוטפות. יש הוראה ואע"פ שאין דבר זה אלא להוסיף על ד"ס חייב שבמדרש סופרי' (לטטפת לטטפת לטוטפת) (טו) כתיב. הרי כאן ד' פרשיות: ד ולא בב"ד שביבנה. שאלו לב"ד שבלשכת הגזית ואמרו לו וחזר לעירו ושהה שם ימים רבים עד שגלתה סנהדרי גדולה ליבנה. ואפ"ה חוזר והורה כבתחלה. אין ממיתין אותו ביבנה (יז). שאע"פ שסנהדרי גדולה שם ואע"פ שעדיין הבית קיים כיון שסנהדרי גדולה אינה יושבת במקומה (יח) בלשכת הגזית: ה מה שלא שמע. מה שלא נאמר בנבואה לשום נביא בעולם. ומה. שנאמר לחברו ולא לו. ושמעה מפי חברו. ובא ואמר שנאמרה לו. שני אלו נביאי השקר הם ומיתתן בחנק. דכתיב (דברים יח) אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי. זה המתנבא מה שלא שמע מעולם. אשר לא צויתיו הא לחברו צויתיו. זה המתנבא מה שלא נאמר לו. ונאמר לחברו (כ). ומת הנביא ההוא. וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק: מיתתן בידי שמים. דכתיב (שם) והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי. קרי ביה לא ישמע. וקרי ביה לא ישמיע. וקרי ביה לא ישמע הוא עצמו אל דברי. הרי שלשתן בכלל (כב) וכתוב (שם) אנכי אדרוש

מעמו:

לא שמעו בו יחזו בו כפי ששמעו והקישות המוריות סידושם אלא עד שיסכימו כולם או רובם שהדין כך. ויאמרו להם שיסכימו לעשות כן. הר"ת. ולומר שהשכי בשי דינין אינן כשעים לאותם שלבש אלא מה שקבלו ושמעו יאמרו ולא זולת שי' וא"כ אינו נעשה ממרא לפי' לא ישמע לדבריהם. וקשיא א"כ מה הועילו במאמרם שע"פ קבלתם כו'. ונ"ל שזה הכריחו להר"מ שבחבורו כתב בענין אחר כו' וכתב הכ"מ כו' שהוא מפי אם שמעו הזקן (ובית דינו) לעשות כדברי אותו ב"ד אומרים להם שברשם. ע"כ. ועתוי"ט: (יא) חייב. ואפילו הוא אומר כ"כ מפי הקבלה. והטעם שהתורה חלקה להם כבוד כמו שחייבה המקלל אביו ואמו מיתה לכבוד אביו ואמו. הר"ם: (יב) מקיים רש"י לתלמיד. וכ' הסו' ואין זה כשאר מופלא דבכל דוכתי והר"מ כתב במופלא ממני שלא ישאל ממנו אלא הדבר הנ"ל אלא התמה: (יג) בד"ס. לא שדי בהם הם מד"ס ושמדברי תורה אפילו הי' דא"כ האיך שהיינו שסורה מיהם מה שהוראה המורה עצמה היא כך אלא כל שאינו מפורש בתורה אע"פ שהוא דאורייתא ד"ס קרינן ליה כלו' שאלולי קבלו סופרים פרושו לא היינו מבינים אותו כך: (יד) פטור. כשהודה בחיובו בהם. אבל הוא יבטל אותה כמו שאמר לעבור על ד"ס עד שיודה שהיא עבירה ולפיכך אינו חייב מיתת ב"ד לפי שלא יהרג מי שבטל מצות עשה. אבל אם אמר אין תפילין על דרך הוראה היה נהרג. הר"מ ועתוי"ט: (טו) כ"ה הבי' בזבחים דל"ז. ועיין במאור התורה ובמנחות ס'. ועתוי"ט: (טז) אין ממיתין כו'. אבל דנין אותו בב"ד שבעירו. גמ' ופי"ק מ"ה: (יז) כפי'. ולכך לפי' אלא מעלין כו' כשהב"ד חוזר. והפי' קשה והעלו דדוקא כשנגמר דינו קודם שגלתה. דלאחר שגלתה גמלה ר"ע. תלי"כ דאלא מעלין אינו חוזר אלא אל ב"ד שבעירו: (יח) בהגיע אל המקום ולמד שהמקום גורם: (יט) ר"ע כו'. בגמ' ס"ל כר"י וכי נאמר ירצו וייראו. והלא לא נאמר אלא ישמעו וייראו למה מענין וכו': (כ) ומיהו להתראתו צריך שיהיו נביאים. ועתוי"ט: (כא) והמוותר כו'. המפקיר אלא שהם מה שאמר לו הנביא. כפ"י. ולי הר"מ שיקל ויעלים עין מדברי הנביאי' ולא יעשה בלוסם על הדיוק והדקדוק: (כב) ובגמרא לא אמרו בלשון הראשון קרי ביה אלא כי וכי' שלים אשר לא ישמע. וקרי ביה לא ישמיע אל דברי. ואע"ג דבי' ושלים אשר לא ישמע. היינו המוותר שהוא כשומעם הכבוש כפי שאינו שומע לדברי ה' מדבר הנביא בעצמו וקרי ביה לא ישמיע היינו כובש כו' וקרי ביה לא ישמע אל דברי. כלומר פסקי' לקרא בשכינה מריפא ולא המשיל לקרוס והיה האיש אשר לא ישמע ובנביא גופיה קאמר. ועתוי"ט: (כג) בשם עבודת גלולים. שנאמר

ואשר

ואמר יעבר בגם אלהי' אחרי' גמרא: (כד) מקדימין. כלו' אין לגם לגמות מיתה אחרת אלא מסכימין לאותה שנגמר לה דינו של נדון כפ"י. והכו' פי' דלה"ק מקדימין כלומר ודאי אתה לריך להמיתם במיתה שרלו להמיתו. אבל ודאי אם אינך יכול. הא"ה נמי נמיתם בכל מיתה שנוכל. ומהר"ע: (כה) ובועלה. כלו' דה"ק חוץ מכשהוזמו לגבי כהן עם בועלה שגם בועלה נדון. דמסקיים גבו כאשר זמם לעשות לאחיו. אבל כשלא הוזמו לאחיו כגון שאין מכירין אותו לא לא הפרו בו כוי דהמשנה אין לנו להקישה לו דסה"ג דמקדימין אותם לדין שלה וזה כ' בל' כפ"י והר"ן אלא שהתוס' הרכיש דלע"ש שאין דין בבועל מזוכי' בחנק. ולדבריהם צ"ל דהכא מיסתך סתיך בלישנא דרישא פרקין. וכתב ובועלה אע"ג דלא איצטריך ליה הכא:

סליק מסכת סנהדרין

אשת איש כיון שנכנסה לרשות הבעל לנשואין. אעפ"י שלא נבעלה הבא עליה הרי זה בחנק. וזוממי בת כהן ובועלה, שכל הזוממין מקדימין (כד) לאותה מיתה. חוץ מזוממי בת כהן ובועלה (כה):

סליק מסכת סנהדרין

זממו. לידי מיתה: לרשות הבעל. כגון שמסר האב לשלוחי הבעל. ועדיין היא בדרך. או לא נכנסה לבית אביה:

סליק מסכת סנהדרין

לשון הרמב"ם. ומסכת מכות היא נקשרת בנוסחא אחת עם סנהדרין. ובכללה היא מנויה ואמרו שבשביל שאמר ואלו הן הגולין. הדביק אליו ואלו הן הלוקין. ואין זה טעם אמת. אבל היא מסכת בפני עצמה ונסמכה לסנהדרין מפני שאין כחה לבני אדם לעמוד ולהלקות. אלא השופטים בעצמם כמו שאמר הכתוב (דברים כה) והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו. ע"כ:

מסכת מכות

כיצד העדים נעשים זוממין. מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה (ג) או בן חלוצה (ד). אין אומרים יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו. אלא לוקה ארבעים. מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לגלות (ה). אין אומרים יגלה זה תחתיו. אלא לוקה ארבעים. מעידין אנו באיש פלוני שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה. והלא בין היום ובין מחר. סופו ליתן לה כתובתה. אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה (ו) של זו. שאם נתאלמנה או נתגרשה

כיצד העדים נעשים זוממין. הכי קאמר אותן עדים שנמצאו זוממין. ואין עושין בהן דין שזממו כלומר שאין מקיימין בהם ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו (א). כיצד הם נעשים זוממין: מעידין אנו באיש פלוני כהן שהוא בן גרושה. כשנים נתגרשה אמו קודם שנולד (ב) והרי הוא חלל: אין אומרים. אם הוזמו והם כהנים יעשה זה בן גרושה לקיים בו כאשר זמם דהא כתיב (דברים יט) ועשיתם לו כאשר זמם. לו ולא לזרעו. אם תעשהו חלל והוא כהן פסלת את זרעו לעולם. ואם תאמר נפסול אותו לבדו ולא לזרעו. בעינן כאשר זמם לעשות וליכא. שהרי הוא זמם לפסול הנדון ואת זרעו: אלא לוקה ארבעים. דה"ק (שם כה) והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע. משום דהרשיעו את הרשע. והיה אם בן הכות הרשע. אלא עדים שהרשיעו את הצדיק ואתו עדי אחריני והצדיקו את הצדיק דמעיקרא והריעו לזה הרשעים. והיה אם בן הכות הרשע: אין אומרים יגלה זה. דכתיב ברולח (שם יט) הוא ינוס. הוא. ולא זוממיו: שגרש את אשתו. בפנינו. ביום פלוני. וזה אומר לא גרשתיה ואיני חייב לה כתוב': והלא בין היום ובין למחר. כלומ' מה יפסידו בו. אי"נ כל הכתובה והלא שמא ימות הוא או שמא יגרשנה היום או למחר וסופו ליתן לה. נמצא שלא היו מפסידין אותו כלום: אומדים כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו. מספק. שאם נתאלמנה או נתגרשה. יטלנה לוקח ואם מתה יירשנה בעלה. ויפסיד מעותיו שנתן וכך יתנו העדים לבעל (ו): שלא

פרקא (א) דתנא קאי אדתנן בסיומא דסנהדרין דזוממי בת כהן אין עושין בהם דין הזמה שזממו לעשות לה. וקאמר הכא יש עוד עדים זוממים אחרים שאין עושין בהם דין הזמה כל עיקר אלא מלקות ארבעים כיצד כו'. גמרא: (ב) כלומר קודם שהוליד אביו שהוא בעת הדרין: (ג) גרושה. הא דלא נקט ממזר דזה הוא שייך בין בכהנים בין בישראלים י"ל משום דקאי אזוממי בת כהן ולכך נקט מידי דשייך בכהונה. תוי': (ד) בן חלוצה. והוא חלל מדרבנן. הר"ן: (ה) לגלות. וא"ת היאך הם יכולים לחייבו גלות בעדותן. והא יכול לומר מזיד הייתי כו' וי"ל דמיירי כשהכשו בו כגלי' לדבר שמשמע הבחל מקמו. ואיכא למימר דלא נתכוין. תוי' ועתוי"ט: (ו) וכתב"ע הקשה דליכא למימר שלושן סדמים ימנו הזוממי' שהרי לא זכות ספיקי' בלו לספסידו אלא זכות ספיקו שהוא מלוה שלם תמים בחיי ייירשנה. ויפה כת' זכותו מכר זכותה שהוא לוכל פירות הקרקע המיוחדת לכתובתה תמיד ולא היא ועוד שהוא מוחזק והיא מוטלת גובינא כו'. ואם באו למכור זכותה, שלו נמכר יותר משלה וזה יהיו שזוממים מחויבים לשלם וי"ל דה"ק שמין זכות ספיקה כמה כו' ואותו לא ישלם שהרי גם עתה יתן זה בדלון אלא המכר שהיו מפסידים אותו יתנו. א"נ אה"נ דשמין זכות ספקו קאמר. ועתוי"ט: (ז) בכתובתה. וא"ת ולמייבו בשאר כסות ועונה. דהא מפסיד לאשה. וי"ל דמיירי שתפסה ידיה שאין בידו מוין כשאר פי' ותוי"ל שסומכת בגטהני וא"כ מעלת אותן לבעלה. תוי'. ובפי' שאר

נתגרשה. ואם מתה יירשנה בעלה. מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לחברו אלף זוז על מנת ליתנן לו מכאן ועד שלשים יום. והוא אומר מכאן ועד עשר שנים. אומדין כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז. בין נותנן מכאן ועד שלשים יום. בין נותנן מכאן ועד עשר שנים:

ב מעידין אנו באיש פלוני שחייב לחברו מאתים זוז. ונמצאו זוממין. לוקין ומשלמין. שלא השם המביאו לידי מכות. מביאו לידי תשלומין. דברי ר' מאיר. וחכ"א כל המשלם אינו לוקה:

ג מעידין אנו באיש פלוני. שהוא חייב מלקות ארבעים. ונמצאו זוממים. לוקין שמונים. משום (שמות כ) לא תענה ברעך עד שקר. ומשום (דברים יט) ועשיתם לו כאשר זמם דברי ר"מ. וחכמים אומרים אין לוקין אלא ארבעים. משלשין בממון. ואין משלשין במכות. כיצד העידוהו שהוא חייב לחברו מאתים זוז. ונמצאו זוממין משלשין ביניהם אבל אם העידוהו שהוא חייב מלקות ארבעי' ונמצאו זוממין כל אחד ואחד לוקה ארבעים:

ד אין העדים נעשים זוממין עד שיזומו את עצמן. כיצד אמרו מעידין אנו באיש פלוני שהרג את הנפש. אמרו להן היאך אתם מעידין שהרי נהרג זה או ההורג [א] היה עמנו אותו היום במקום פלוני אין אלו זוממין (יד). אבל אמרו להם היאך אתם מעידין. שהרי אתם הייתם (טו) עמנו אותו היום במקום פלוני (טז). הרי אלו זוממין ונהרגין על פיהם (יז):

ה באו אחרים והזימום באו אחרים והזימום אפי' מאה כולם יהרגו רבי יהודה אומר איסטסית היא זו ואינה נהרגת אלא כת הראשונה בלבד:

[א] נ"א זה

ב שלא השם המביאו מלקות. לא המקום המחייבו מלקות מחייבו תשלומין. מלקות מלא תענה. תשלומין מועשיתם לו כאשר זמם: כל המשלם אינו לוקה. דכתיב כדי רשעתו. על רשעה אחת אתה מחייבו ולא שתים. ומסיימי בגמ' 3 רשעיות. ומוקמינן דבר שלם ואינו לוקה. ולא אמרי' לוקה ואינו משלם שאני דכל היכי (ח) דאיכא תרתי מלקות ותשלומין לא אמרינן ילקה ולא ישלם אלא משלם ואינו לוקה (ט). וכן הלכה: ג משום לא תענה. שהרי כשאי אפשר לקיים בעדים ועשיתם לו כאשר זמם כגון שהעידים שנו באים פלוני שהוא בן גרושה לוקין העדים משום לא תענה הכא דאיכא לאזהרת לא תענה (י) ואיכא נמי כאשר זמם לוקים שמונים ואין הלכה כר"מ: משלשין בממון. עדים זוממין שחייבין בתשלומין משלמין הממון לפי מספר העדים. אם היו שלשה עדים (יא) והוזמו כל אחד משלם שליש הממון שהיו רוצים להפסידו: ואין משלשין במכות. שאין כל אחד מהעדים לוקה שליש מלקות אלא כל אחד לוקה ארבעים דבעינן ועשיתם לו כאשר זמם. וכל אחד מהם נתכוון להלקות הנדון מלקות שלם וממון מצטרף כשיתן כל אחד מהם שליש הרי קבל זה מה שרצו להפסידו בין כלם הבל מכות (יב) לא מצטרפין: ד עד שיזומו עצמן. שיזימו אותן בעסקי גופן. לא בעסקי ההורג (וההרוג) כדמפרש ואזיל ונפקא לן מקרא דכתיב (דברים יט) והנה עד שקר העד עד שיהא השקר בגופן של עדים (יג): ה ואפי' היו מאה. כתות שהעידו זו אחר זו בעדות אחת וכת אחת הזימה את כלן. כלן יהרגו: איסטסית היא זו. כלו' זאת הכת שהיה וספיא היא שכך נטלו עליה דיינין להזים כל הבא להעיד בעדות זאת (יח) פירוש אחר איסטסית היא זו ופי' עדות זו יורה של איסטסית היא שטובעת כל הנוגע בה: ואינה נהרגת אלא כת ראשונ' בלבד. דסבירא ליה לר' יהודה דלאחר דאתוזא לה כת ראשונה תו לא מקבלי פסקותא דכת שניה דאתיא לאסהיד בתרה ואי אסהדה ואיתזמא לא קטלינן לה דלא קרינא בה ועשיתם לו (יט) דהא

חלל ועונה עמ"ש פ"ד דכתובות מ"ד: (ח) כלומר בעדים זוממין דבהו קיימינן ועפ"ה דב"ק מ"ג בהל"ב: (ט) דבפי' בגמרא אוקה עדים זוממין לתשלומין מכדי כי ועשיתם לו כאשר זמם יד ביד למה לי. דבר הניתן מיד ליד. ומאי ניהו ממון. גמרא ומתוי"ט: (י) פ"ק דהוסיל ותשכחא לי' שמייתא הכתוב להלקות משום לא תענה (ולצ"ע דאין בו מעשה) כשא"א לקיים כו'. כיון דגלי לן קרא דהלדיקו דהייך בי"מלקות הלכך לשלם נמייתא משום לא תענה לפי בשמקיים ועשיתם. ועתוי"ט: (יא) דקא מקשינן שלשה בשנים. כדתנן במ"ז. ועי"ל דמשום מלקות איצטריך לאפטורי בשלשה. שיגיע לכל א' ופי' י"ג ול"א לחלותו לשנים: (יב) שלא קיבל כלום אלא כמלקים בעדים בשבל אותו להלקותו ולע"פ שיהיו נלקים בין שלשתן המלקות הוא. לא נתקיים כאשר זמם שאין כאן מלקות אחד כלל. משא"כ בממון שמצטרף ויש בידו קבלת ממון. כאשר זמם להוליא ממנו: (יג) מדלא כאומר עדות שקר. הר"מ: (יד) אין מי. והיא עדות מוכחשת ונדמו דבריהם של אלו ואלו ובאלו אין שם עדות כלל עיקר. הר"מ: (טו) אתם הייתם. ואין אנו יודעין אם זה הרג את זה ביום זה במקום פלוני כיון שאתם אומרים או לא הרגו. הואיל והעדים שהזימו לא העידו על עצמה בל עדו כלל. אם אותו היה הו שקר. הרי אלו זוממין. אבל אם אמרו ביום זה ובמקום זה הייתם עמנו ועם אלו כל היום ולהד"מ. הואיל והכחשה בעדות עצמה אינם זוממים מי' הר"מ ועתוי"ט לדעת הטור: (טז) במקום פלוני. רחוק מאותו מקום שאתם אומרים יותר ממהלך יום. הר"ב: (יז) ונהרגין כו'. ר"ל שיהרגו העדים ע"פ אלו שהזימו ולהנ"מ שהם אחרי ושכרי לפי שהעידו על עצמם של עדים ולא באו להעיד על עצמה של עדות לא לקיימה ולא לבטלה לפי שהם אומרים אין אנו יודעים אם זה הרג כמו שאתם אומרים או שלא הרג ואין לנו לדעת עדות. אבל מה שאנו מעידין שאתם הייתם במקום פ' ביום פ' לפיכך שומעין דבריהם ויהרגו העדים. הר"מ ועתוי"ט: (יח) דאטו כ"ע בנייהו יהו קיימו נמי. ואי לאפי' כת ראשונה נמי לא כו' קשיא: (יט) ולי"ש הר"מ ויש לתמוה מאי איסטסית היא זו והא לאו משום האזימין קאסיק עלייהו אלא משום איסכא דהא אפי' הכי לא מקבלים סהדותא ומי הוי. ומחזיקין למוזמין ולכל המעידים כמותם שהם שקרני' והמזימין העידו באמת. ונר' דים לפי דר"י לדבריהם דרבנן קי"ל. לדבריכם דסבירא ומקבלים סהדותא אכת שניה כו'. ר"מ לא הוה לכו לדון להרינה לכל המוזמי' אלא

ו אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין. שהרי הצדוקין אומרים עד שיהרג. שנאמר נפש תחת נפש (כ). אמרו להם חכמים והלא כבר נאמר (דברים יט) ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו. והרי אחיו קיים (כא) ואם כן למה נאמר נפש תחת נפש. יכול משעה שקבלו עדותן (כב). יהרגו. ת"ל נפש תחת נפש הא אינן נהרגין עד שיגמר הדין (כג): ז ע"פ שנים עדים או ג' עדים יומת המת. אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט הכתוב בשלשה אלא להקיש שלשה לשנים. מה שלשה מזימין את השנים (כד) אף השנים יזומו את השלשה. ומנין אפי' מאה ת"ל עדים (כה). רש"א מה שנים אינן נהרגין עד שיהו שניהם זוממין. אף שלשה אינן נהרגין עד שיהיו שלשתן זוממין. ומנין אפי' מאה ת"ל עדים. ר"ע אומר לא בא השלישי (כז) אלא להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו ואם כן ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה. כעוברי עבירה. על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה: ח מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה (כט) אף ג' נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה מנין אפילו מאה תלמוד לומר עדים. אמר רבי יוסי בד"א בדיני נפשות. אבל בדיני ממונות. תתקיים העדות בשאר. רבי אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות [א] (ואימתי) בזמן שהתרו בהן. אבל בזמן שלא התרו בהן (ל). מה יעשו שני אחין שראו (לא) באחד שהרג את הנפש: ט היו שנים רואין אותו מחלון זה. ושנים רואין אותו מחלון זה. ואחד מתרה בו באמצע (לב). בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו. הרי אלו עדות אחת. ואם לאו (לד) הרי אלו שתי עדיות. לפיכך אם נמצאת אחת מהן זוממת. הוא והן נהרגין והשניה פטורה (לה). רבי

[א] גמ'

דהא לא קטליך אסוקה. ואין הלכה כרבי יהודה: ו עד שיגמר הדין. של הנדון שיאמרו על פיהן ואתה כן הוזמו: ז ומנין אפי' מאה. שאני מזימין אותה בתפיסה יחד: מה שנים אינן נהרגין עד שהוזמו שניהן. דכתיב (דברים יט) והנה עד שקר העד. ואומר הנ כל מקום שנאמ' עד הרי כאן שני עד שיפרוט לך הכתוב אחד: עד שיהיו שלשתן זוממין. ואע"פ שמעיד כל אחד בתוך כדי דבור של חבירו. אבל אם העידו שנים ולאחר זמן העידו האחרי'. הרי הן שתי כתות לכל דבר (כו): ר"ע אומר לא בא השלישי אלא להחמיר עליו. שלא תאמר הואיל ובלא השלישי היתה העדות מתקיימת לא יעשו בו דין הזמה. מלמד הכתוב שאף הוא נדון: על אחת כמה וכמה. שמדה טובה מרובה על מדת פורענות (כח): ח בד"א בדיני נפשות. דכתיב (במדבר לה) והצילו העדה ומהדרינן אזכותא: אחד דיני ממונות. נמי עדותן בטלה: בזמן שהתרו בהן. בדיני נפשות איירי. כלומר כי אמרינן דבטלה זהו בזמן שהקרוב או הפסול נשתתף מתחלה להיות מן המתרין בעוברי עבירה. אבל אם לא התרו בהן. ולא כוון להיות עד בדבר. לא בטלה עדות האחרים בשביל ראייתו של זה. והלכה כרבי: ט ואחד מתרה בו באמצע. המתרה מצטרף עם כת של עדים שהוא רואה אותם. והם רואים אותו בשעת התראה. לפיכך אם הוא שתי הכתות שבשתי החלונות רואים אותו (לג) מצטרפים אלו עם אלו. והם כלם עדות אחת: הוא והן נהרגין. הוא ניהו דאכתי איכא כת אחרת הזומה

אלא שזה לנו לומר ליסטעים היא זו. אבל לדידי בלא"ה אינה נהרגת אלא כת הראשונ' בלבד משום דאין מקבלין מהן האחרים ומסיק דסברא זו היא בגמרא להס"ד. ופי' הראשון הוא להמסקנא אלא דלהס"ד ל"ק קושית הגמ' שהבאתי להכי פי' הר"ב למתני' כהס"ד. ויצא לנו דשני הפי' של הר"ב במלת ליסטעים וחלוף הגרסאות שולי' לשני הפירושי' ואינו נמלה כלל בפי' הענין. ועתוי"ט: (כ) נפש כו'. בעדי' זוממין כ' ולא תקום עינך נפש בנפש. רש"י. ול"ג במשנה נפש תחת נפש שלוהו כתיב בפ' משפטים בכי ינצו: (כא) והרי כו'. משמע שהרי אחיו עדיין קיים. רש"י: (כב) שקבלו כו'. ובאת להם הזמה מיד קודם גמר דין של נדון. יהרגו. רש"י: (כג) שיגמר כו'. דהשתא מקיימת שפיר נפש תחת נפש דמשיגמור דינו מקרי גברא קטילא כדאמרינן במ"ד פ"ח דסנהדרין: (כד) מה שלשה כו'. דהא רובא נינהו. ר"י: (כה) עדים. לומר אפי' מאה אין להם אלא דין ב' עדים. ר"י ועתוי"ט: (כו) דוקא בשלישי ו[אם] אם הם יותר אבל לא בשנים הראשונים. ושיעור תוך כ"ד מפורש בפ"ד דנזיר. ועתוי"ט: (כז) לא בא כו'. לא הוצרך ללמדנו זאת דממילא ידעינן שג' מזימין את הב' שהרי ב' כשרים לכל עדיות. וממילא ידעינן שאין זוממין עד שיוזמו כולן שהרי כולם כא' נעשו עדים וקרא כתי' והנה עד שקר העד. ולא בא כו' ועתוי"ט דעות הפוסקי' אי ת"ק ור"ע ור"ש פליגי אהדדי: (כח) במדה טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים במדת פורעניות הוא אומר על שלשים ועל רבעים. רש"י: (כט) בטלה. נ"ל שזה מכלל אמרם ז"ל ה"ז בא ללמד ונמצא למד. שהרי עדיין לא שמענו בשנים שעדותן בטלה: (ל) שהתרו כו'. דברי רבי הן. ור' יוסי פליג וס"ל אפילו בזמן שלא התרו בהן נהרגת. והקשו בגמ' א"כ האיך מלינו ידינו ורגלינו כשמוהין גט פים במעמד קרובים. והיה לנו לומר דעדות הכשרי' בטל והאי דומיא דד"נ דפסלינן לא"א שיש בה מיתת ב"ד. וגם לרבי קשה שפעמים יהיו א' מן הקרובים להעיד כו'. והקמ"ש פי' לי"ו הפ"ז שהרי יכול המגרש להזמין עדי' כשרים ואז לא יפסול הפוסל בכונתו כמ"ש הטור דכיון שהזמין עדיו והוציא את האחרים מכלל העדות. ללו כל כמיניה לבטל העדות ועתוי"ט: (לא) שראו שלישי מן השוק כו'. רש"י: (לב) ואי כו'. פירוש למאי הוצרך לומר ואי מתרה שאין מן העדים כו' וגו' למשי"ח דנקט לאפוקי מדר"י. דנפישת כו'. כו': (לג) וצ' ומקלתן לא דייק הכי. וצ' התו' שמקלתן רואין כו' מצטרפין אף רואין שאין רואין: (לד) ואם לאו. איירי כשהן רואין המתרה ואין המתרה רואה אותם. אלא שמעו המתרה שמתרה בו ובכך שני דהא קיימי' לרבנן דפליגי אדר"י דבסמוך ולא בעו פי שני עדים מתרין בו כמו ר"י. תוס'. וכלו' דאי המתרה רואה אותן או הן רואין אותו מצטרפין וכ"כ הר"ב בחבורו. ועתוי"ט: (לה) פטורה. אם הזומה להר שנהרג הרוצח דזמן מלאכת ההזמה על פיהן שוב אין נהרגין. דקי"ל לא הרגו נהרגין הרגו אין נהרגין. דכי כאשר זמם לעשות ולא כאשר
כאשר

רבי יוסי אומר לעולם אין נהרגין עד שיהו א(פי') שני עדיו מתרין בו שנאמר (דברים יז) על פי שנים עדים (לו). דבר אחר על פי שנים עדים, שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן (לז): י מי שנגמר דינו וברח, ובא לפני אותו ב"ד (לח) אין סותרים את דינו. כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידין אנו באיש פלוני שנגמר דינו בב"ד של פלוני, ופלוני ופלוני עדיו (לט), הרי זה יהרג. סנהדרין נוהגת בארץ. ובחו"ל (מ). סנהדרין ההורגת אחת בשבוע, נקראת חובלנית. רבי אלעזר בן עזריה אומר אחד לשבעים (מא) שנה. רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אלו היינו בסנהדרין, לא נהרג אדם מעולם. רשב"ג אומר אף הן מרבין (מב) שופכי דמים בישראל:

פרק ב **אלו** הן הגולין. ההורג נפש בשגגה. היה מעגל במעגילה. ונפלה (א) עליו והרגתו. היה משלשל בחבית ונפלה עליו והרגתו. היה יורד (ב) בסולם ונפל עליו והרגו, הרי זה גולה. אבל אם היה מושך במעגילה ונפלה עליו והרגתו. היה דולה בחבית ונפסק החבל, ונפלה עליו והרגתו. היה עולה בסולם ונפל עליו והרגו הרי זה אינו גולה. זה הכלל כל שבדרך ירידתו גולה. ושלא בדרך ירידתו אינו גולה. נשמט הברזל מקתו והרג. רבי אומר אינו גולה וחכמים אומרים גולה. מן העץ (ו) המתבקע, רבי אומר גולה. וחכמים אומרים

א גמ' ל"ע

לשונו. והם הבינוהו מפי המליץ: שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן. שצריכין שיהו הדיינים מכירין בלשון העדים, ולא יצטרכו להעמיד מליץ ביניהם וכן הלכה: סנהדרין. הסמוכין בארץ. יש להן רשות לדון דיני קנסות ודיני נפשות. בין בארץ בין בחו"ל. כ"ז שיש ב"ד הגדול בלשכת הגזית שנאמר (דברים יז) לבלתי שמוע אל הכהן או אל השופט. בזמן שיש כהן מקריב ע"ג מזבח, יש שופט שדן דיני נפשות (מא). בזמן שאין כהן אין שופט: סנהדרין ההורגת אחת בשבוע. אחת לשבע שנים: נקראת חובלנית. שצריך שיהו מתוכחין בדין. ויסתכלו בדיני נפשות לזכות: לא נהרג אדם מעולם. שיבדקו העדים בדבר שלא ידעו להשיב. אם רואים הוא. מה ראיתם. טרפה הרג או שלם הרג. ואם תמצא לומר שלם הרג (מג). שמא במקום הסייף נקב היה (מד). ואם מגלה עריות הוא ראיתם כמכחול בשפופרת (מה): אף הן מרבין שופכי דמים. מתוך כך אין מכלין פושעים ומרבים לשפוך דם:

פ"ב **אלו** הן הגולין. היה מעגל במעגילה. אבן חלקה עגולה שמעגלין אותה על גג הסיד. או הטיט שבעלייה להשוות הסדקים: היה משלשל בחבית. מלמעלה למטה: אבל אם היה מושך במעגילה. ממטה למעלה: כל שבדרך ירידתו גולה. דכתיב (במדבר לה) ויפל עליו עד שיהיה דרך נפילה (ג). וכן לאתויי אפי' ירידה שהיא לצורך עלייה (ד): נשמט הברזל מקתו. מבית יד שהוא תקוע בו: רבי אומר אינו גולה. ר' סבר ונשל הברזל מן העץ זה העץ המתבקע. לא עץ שהוא תקוע בו (ה). ורבנן סברי מן העץ. מעצו שהוא תקוע בו. והלכה כחכמים. דעץ המתבקע

כמ

כאשר עשה. ולענין ממון ספי' כאשר עשה גבי מחייבים לשלומי (בפ"ג דב"ב מ"ד). והפה כר"ע דאסי' לענין מלקות גבי אמי' לקה זה שהעידו עליו לוקין אלו. ועתוי"ט: (לו) שנאמ' כו'. כלו' שיהא הדבר כולו שיהא העדי' וההתראה קם ע"פ שני העדי'. רש"י: (לז) שלא כו'. שמא ימלוך המתורגמן בלי העדות. ועוד כשישמעו הם מפי העדי' יספק להם לחקור אותם יותר. רש"י. ונלי' בעיני דלר"ג דר"ה הוא דרכים טעמא דקרא בכאן שנו צריכין לכך דאי לא"ה מנ"ל לר"י להוציא ב' דרשות מן הכתוב אע"ג דעיקרו להתראה אתא. והד"א נקבלה הוא אלא דאשמעיה קרא: (לח) אותו ב"ד. שנתחייב בו. אין סותרין לסתור ולישא וליתן אולי יזכה. רש"י. ובגמ' הא לפני ב"ד אחר סותרין. הא תני סיפא כ"מ שיעמדו שנים ויאמרו מעידין כו' אמר אביי ל"ק כאן בא"י כאן בחו"ל. דתניא כו' מה"ל לאכן סותרין את דינו מפני זכותו של א"י. פרש"י אולי מועיל למצוא בו פתח של זכות: (לט) ופלוני כו'. דדלמא יש להזימם או להכחישם: (מ) ובחו"ל. יליף ליה בגמ' מקרא: (מא) ובלבד שיהיו הסנהדרין בלשכת הגזית כלומר במקדש מפס הר"מ. וילפינן ליה בפ"ק דע"ז ד"ח מדאמר ועשית ע"פ הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא מלמד שהמקום גורם. ולע"ג דבזמן ממרא כתיב אם אינו ענין לזקן ממרא דהא כבר כ' וקמת ועלית אל המקו' תנהו ענין לכל ד"נ לומר שהמקום גורם כ"ל וע"ש ברש"י ותוס': (מב) לע' כו'. בגמרא מבעיא להו אי לע' שנה נקראת חובלנית. או לורסא הוא. תיקו: (מג) שיאמרו בדקנוהו לאחר מיתה מכל י"ח טריפות. רש"י: (מד) לאו דחיישי' להכי דהא אזלינן בתר רובא אלא ה"ק רוב פעמים לא היה נהרג שמי' שהוא הרגה בבדיקות א"א שלא יכשלו א' מהם את חבירו הוי: (מה) ועבודת גלולים ומלול שבת לא שכיחי כ"כ כמו ש"ד וג"ע הוי. ולשי' מג"ע דקטלה מ"מ משרבו הנואפים. משרבו המנאפים. ובסוי"ע: (מו) מרבים. קשיה מ"ש על ש"ד מעל ג"ע לפי שהוא רע לשמים ורע לבריות. והרי שומעת ישיכו לכליותו מדעת שהשמים שלא בעדים:

פרק ב (א) ונפלה. ולא הוי נפסק החבל ור"ל דנפילה פי' שנשמט מידו ולבך לא. ר"ל שנפסק דא"כ לא הוה כרבי דאמר לקמן נפסק אינו גולה. פי': (ב) יורד. לא זו אף זו קתני. לא זו מעגל דאיכא למימר דלא יש בשינו בגלות. דלמא לא נזהר אלא אף משלשל הציוס דטפי מיזהר שלא ישבר הכיסו. אם נפל והרג חייב. ועוד דלא זו אלא אף יורד בסולם דטפי מיזהר כדי שלא יפול אם הרג חייב. פי': (ג) והר"ע העתי' הטעם יפה. שהרי דרך נפילה אלהי' בכוב העסים להזיק. ודבר קרוב הוא להיות שהרי עבד הכבד ליורד למטה במהרה. ואוליל ולא ארז פלונו ושהן מעסיו יפה בשעת ירידה יבלה. אבל דרך עליי' אין זה דבר הקרוב להיות בכוב העסי' אלא כמו שלא הוא. והוא כמו לאחם: (ד) כגון תרנגולה שהיה ידו נבח ונכנן בידו ומשפיל מסולה את גופו ובוחת לפניו כדי להרים נבח. ובהשפלתו הרג. דלא שימא הואיל ולורך עלייה הוא פטור ומגלות דהא כתיב ויפל. רש"י. וכשהרג בעלייתו לאחוריו פטור. והיינו דתנן שלא בדרך ירידתו אינו גולה: (ה) פי' בפי"ע שהלכך נעמס שלובתבן בקלא ע"פ הזקיות: (ו) מן העץ כו'.

אימרי' אינו גולה: **ב** הזורק אבן לרשו' הרבים והרג הרי זה גולה. ראב"י אומר אם מכשיצאתה האבן מידו הוציא [א]הלז(ט) את ראשו וקבלה הרי זה פטור. זרק את האבן לחצרו והרג אם יש רשות לניזק ליכנס לשם גולה ואם לאו אינו גולה. שנא' (דברים יט) ואשר יבא את רעהו ביער מה היער רשות לניזק ולמזיק (י) ליכנס לשם. יצא חצר בעל הבית שאין רשות לניזק [ב](ולמזיק) ליכנס לשם. אבא שאול אומר מה חטיבת עצים רשות. [ג]יצא האב המכה את בנו (יא). והרב הרודה את [ד]תלמידו. ושליח ב"ד (יב): **ג** האב גולה ע"י הבן והבן גולה על ידי האב. הכל גולין ע"י ישראל וישראל גולין על ידיהן. חוץ [ה]מעל ידי גר תושב וגר תושב אינו גולה, אלא ע"י גר תושב (טו). הסומא אינו גולה דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר גולה. השונא אינו גולה. ר' יוסי [ו](ברבי יהודה) אומר השונא נהרג מפני שהוא כמועד (יח). ר"ש אומר יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה. זה הכלל כל שהוא יכול לומר לדעת הרג (יט). אינו גולה. ושלא לדעת הרג. הרי זה גולה: **ד** להיכן גולין לערי מקלט לשלש שבעבר הירדן ולשלש שבארץ כנען. שנאמר (במדבר לה) את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען וגו'. עד שלא נבחרו שלש שבא"י. לא היו שלש שבעבר הירדן קולטות (כב). שנאמר (שם) שש ערי מקלט תהיינה. עד שיהיו [ז]ששתן קולטות כאחד: **ה** ומכוונות להן דרכים. מזו לזו. שנאמר (דברים יט) תכין לך הדרך ושלשת וגו'. ומוסרים להן שני תלמידי חכמים שמא יהרגנו בדרך וידברו אליו.

[א] גמ' יכו' הלה [ב] רש"י מ"ז [ג] גמ' אף כל ר"מ כבית [ד] ב"א [ה] גמ' הוץ מגר תושב [ו] גמ' ל"ג [ז] יכו' שלשתן

בא כשר הוא (ז). ופי' כא כשר אינו גולה: **ב** זרק את האבן לרה"ר. ואע"ג דקרוב למזיד הוא שהיה לו לחשוב שב"א מצויים ברה"ר מפיל שכא עסקינן בלחשה העשויה ברה"ר להפנות בה בלילה. ואינה עשויה להפנות בה ביום ותנן דמקרי דיתיב בה (ס). ומשום הכי גולה. דלאו פושע הוא ולא אנוס גמור הוא: והוציא הלה את ראשו וקבלה פטור. דכתיב (דברים יט) ומצא את רעהו. פרט לממציא את עצמו: אם יש רשות לניזק. שנתן לו בעה"ב רשות ליכנס: מה חטיבת עצים רשות. דלא בעי עייל בסוד ואי בעי לא עייל: יצא האב הרודה את בנו. דמצוה קא עביד: **ג** האב גולה ע"י הבן. כשלא הכהו ללמדו תורה או מוסר או אומנות (יג): הכל גולים ע"י ישראל. ואפי' עבד או כותי: חוץ מע"י גר תושב. שאם הרג בן ישראל בשוגג אינו גולה אלא נהרג (יד): הסומא אינו גולה. דכתיב (במדבר לה) בלא ראות. פרט לסומא (טז): רבי מאיר אומר גולה. בלא ראות לרבות את הסומא (יז) ואין הלכה כר"מ: השונא. כל שלא דבר עמו שלשה ימים מחמת איבה ואין הלכה לא כר' יוסי בר' יהודה ולא כרבי שמעון אלא השונא אינו נהרג ואינו נקלט שחזקתו שהוא קרוב למזיד: **ד** להיכן גולין לערי מקלט. ומ"ב עיר של לוים נמי קולטות (כ). אלא שאלו שש (כא) ערי מקלט בין נכנס שם רוצח לדעת שתקלטנו ובין נכנס שלא לדעת קולטות. ושאר מ"ב ערים לדעת קולטות שלא לדעת אינן קולטות. ואם הרגו גואל הדם לשם פטור: **ה** ומכוונות להן הדרכים. שהיו עושים הדרכים שיהו מכוונות לערי המקלט שלא יהא הרוצח תועה בדרך. ומקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים (כג). כדי שיכיר הרוצח ויפנה לשם: וידברו אליו. מדברים לגואל הדם אל תנהוג מנהג של שופכי דמים בשגגה

יצא קיסם וניתז למרחוק והרג. רש"י: (ז) כלומר וכבי דשאי לאו כא כשר הוא. ועתוי"ט: (ס) כלו' וזרק בה ביום. אבל בלחשה שאינה עשויה להפנות בה אף בלילה וזרק בלילה ימקרי ויתיב כו' אנוס הוא. דלים ליה לאסוקי אדעתיה דמקרי ויתיב כיון שאינה עשויה ליפנות כלל. תוי': (ט) הלז. במלא בכתוב אי האיש הלזה וכיוצא (וכן בבבלי הרמ"ז) גי' הלה: (י) ולמזיק. אילמר"ך למעוטי ולמזיק דל"ש שאם יש למזיק ג"כ רשות ליכנס דפטור משום דבעל הניזק לא הרשיק ולשמור לא עלמו מן הנזק כשיודע שיש להלה גם כן רשות ליכנס: (יא) ואת בנו. להטותו לדרך אחרת. רש"י: (יב) שליח ב"ד. המלקה ארבעים מחייב מלקות ולי' הרי"א שליח ב"ד שהוא מלקה יוסר מתה שלמדוהו. והר"ת כי שהכה את המכה מלבוא לדין והמיתו בשגגה: (יג) דמוסר נמי כתיב יסר בנך וינחך. ואומנות הא תנן בסוף קדושין לעולם ילמד אדם את בנו כו': (יד) שנא' והיו לכם הערים למקלט לכם למקלט ולא לגרים גמ'. ומסיים הר"ב לבד ישראל שהרגו גולה. ע"כ. ומסכי' ת"ק הכל כו'. כלו' אית נהו סכרי שבין הוא ההורג או הנהרג יש כאן גלות חוץ מע"י גר תושב שאם ישראל הרגו גולה וה"נ אם הוא הרג לישראל לא היי גולה. כנ"ל. וכ"מ בגמ' שהוא ע"י לאו כגוונא דאיך הוא. ועתוי"ט: (טו) אלא כו'. ועל ידו מיהא גולה. דכתיב לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהיינה שש הערים. גמ': (טז) דמשמע כאן לא ראה. לבד רואה במק"ם לאפוקי סומא שאינו רואה בשום מקו'. רש"י: (יז) לכו לבלא ראות רבוייא הוא. דלא הוי מפרשינן בגמ' בלא ראות למעט. בבלי דעת למעט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. ועתוי"ט: (יח) כמועד. כמתכוה עליו ושגר על התראה וודאי לדעת הרגו. רש"י. ובגמ' ופא לא אהכו ביה כו' ומפני כדיב"י הוא דס"ל התראה לא בעינן אלא להבחין בין שוגג למזיד: (יט) יכול כו'. כילד אר"ש יש שונא כו' נפסק גולה כשנים אינו גולה. פרש"י נפסק הברזל דומיא דנשמט הברזל מקתו הוא שנשאר האגד בידו. ונשמט דומיא דמן העץ המתבקע שלא נשאר בידו כלום: (כ) דכתיב ועליהם תתנו מ"ב עיר וכתיב כל הערים אשר תתנו ללוים ארבעים ושמנה עיר הקישן הכתוב זו לזו לקלוט. הר"מ ועתוי"ט: (כא) גמ' לאתויי דלא תנן אלא שש. ועתוי"ט: (כב) לא היו כו'. ומפני מה הבדילו משה אמר מצוה שבאה לידי אקיימנה. גמ': (כג) בכל מקום שהיו שני דרכים מפולגים. פי' פונה לעיר מקלט היה עץ תקוע בלוח דרך וכתוב בו ומקלט. גמ'. מאי קרא שנאמר לך הדרך עשה

ר"מ אומר אף הוא מדבר ע"י עצמו. שנא' (סס) וזה דבר הרוצח: ו ר' יוסי [א] בר' יהודה אומר (ס). בתחלה (כז) א' שוגג וא' מזיד מקדימין לערי מקלט וב"ד שולחין ומביאין אותו משם. מי שנתחייב מיתה בב"ד, הרגוהו. ושלא נתחייב מיתה. פטרוהו (כח). מי שנתחייב גלות. מחזירין אותו למקומו. שנאמר (במדבר לה) והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו וגו'. אחד משוח בשמן המשחה. וא' המרובה בבגדים. ואחד שעבר ממשיחתו [ב] (מחזירין את הרוצח). ר' יהודה אומר. אף משוח מלחמה מחזיר את הרוצח. לפיכך אמותיהן של כהנים מספיקות להן מחיה וכסות כדי שלא יתפללו על בניהם שימותו. משנגמר דינו מת כהן גדול. הרי זה אינו גולה. אם עד שלא נגמר דינו מת כהן גדול ומנו אחר תחתיו. ולאחר מכן נגמר דינו. חוזר במיתתו של שני (לג): ז נגמר דינו בלא כ"ג. ההורג כ"ג. וכ"ג שהרג (לד) אינו יוצא משם לעולם. ואינו יוצא לא לעדות מצוה, ולא לעדות ממון. ולא לעדות נפשו'. ואפי' ישראל צריכים לו. ואפילו שר צבא ישראל. כיואב בן צרויה. אינו יוצא משם לעולם (לה). שנא' (במדבר לה) אשר נס שמה. שם תהא דירתו. שם תהא מיתתו. שם תהא קבורתו. כשם שהעיר קולטת. כך תחומה קולט (לו). רוצח שיצא חוץ לתחום. ומצאו גואל הדם, רבי יוסי הגלילי אומר מצוה (לז) ביד גואל הדם. ורשות ביד כל אדם. ר"ע אומר רשות ביד גואל הדם. וכל אדם אין חייבין עליו. אילן שהוא עומד בתוך התחום. ונופו נוטה חוץ לתחום. או עומד חוץ לתחום. ונופו נוטה לתוך התחום. הכל הולך אחר הנוף. הרג באותה העיר (לט) גולה משכונה לשכונה. ובן לוי (מ) גולה מעיר לעיר: ח [ג] (כיוצא בו) (מא). רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו. יאמר להם רוצח אני. אמרו לו אע"ת כן. יקבל מהן. שנאמר (דברים יט) וזה דבר (מג) הרוצח. מעלים היו שכר ללוים. דברי רבי יהודה.

[א] גמ' [ב] יתר' ל"ג [ג] ס"א ל"ג

ר"מ

בא מעשה זה לידו (כז): הוא מדבר ע"י עצמו. אין ת"ח נזקקין לדבר לגואל הדם נפטרו שלא הוא טוען טענת עצמו (כח) ואין הלכה כר"מ: ו ואחד המרובה בבגדים. לאחר שגנזו הצלוחית של שמן המשחה לא היה מחסך להיות כ"ג אלא בלבישת שמונה בגדים: ואחד שעבר ממשיחתו. שאירע קרי לכ"ג ביוה"כ ומנו אחר תחתיו (כט). בעיה"כ אחד מאלו הוא חוזר. אע"פ שהאחר מי דג"ם כ"ג. כתיב בפרשה: ר"י אומר. אף משוח מלחמה. דקרא אמרינהו כתיב (במדבר לה) לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן. ורבנן כיון דלא כתיב בהאי קרא הכהן הגדול לא דרשי ליה (ל). והלכה כחכמים: שלא יתפללו על בניהם שימותו. והם מעשו (לא) שהיה להם לבקש רחמים על דורם שלא יארע בהן תקלה. ולא בקשו: משנגמר דינו. לגלות. דמשנגמר דינו ועומד לגלות כאילו גלה (לב): ז נגמר דינו בלא כ"ג. שלא היה כ"ג בעולם: לא לעדות מצוה. כגון לעדות החדש: וכל אדם. חוץ מגואל הדם שהרגו חוץ לעיר מקלטו אינו חייב עליו. דכתיב (כט) אין לו דם. וגואל הדם רשות בידו להרגו. והלכה כר"ע. וה"מ שגלה מזיד. אבל גלה שוגג. כל אדם שהרגו נהרג עליו (לח): הכל הולך אחר הנוף. בגמרא מפרש דלא אתיר הסף קאמר שאם היה עיקרו בתוך התחום של ערי מקלט ונופו נוטה חוץ לתחום. כיון שנכנס תחת נופו נקלט. הואיל ועיקרו לפנים. שדין נופו בתר עיקרו. ואי עיקרו בחוץ ונופו בפנים. כי היכי דבנופו לא גלי קטיל ליה בעיקרו נמי לא מצי קטיל ליה. דשדין עיקרו בתר נופו לחומרא: ח מעלי' היו שכר ללוים. בשכרבעים

הכנס לדרך: (כד) בגמרא והיינו דכתב הר"ן כשמשיבין אותו מוסרים לו ש' כדתנן לקמן ולא מפי' לה דכשמקדימין ש' כדלקמן המוסרי' לו משום דאי בתחלת תביסה הליך יוכלו להפליט ולומר בשגגה. דלמא לא הוא: (כה) הר"מ ולדבריהם ל"צ אף. וכ"ה בברייתא. ופי' הסם אמרו לו הכנס שליחות שמה. פרש"י דברים שאינם נעשים ע"י שליח. נעשים ומתקבלים ע"י שליח. מכה שלוחים: (כו) ר"י ב"י אומר. הכא כ"ל דפליג בלי פלוגתא שרגיתו הק' מחבר המשניות כמו בזה שהוא עצמו חולק בזה ודלא' בברייתא דבי אומר מעלבן הן גולין בסנהדרין הן אי מזיד ואחד שוגג קולטות והן אין יודעין אי במזיד אינן קולטות: (כז) בתחלה. השלם משפטן של רולחים ועיקרו זהו א' שוגג וא' מזיד כו' ויליף טעמא מקרא וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש ומת ונס כו' משמע אם הכנו במוכה ינוס. וכתיב בהניה ושלחו זקני עירו וגו'. רש"י: (כח) הרגוהו. פטרוהו. בברייתא מייתי קראי עלייהו: (כט) וכשנתרפא כהן חוזר לעבודתו ועבר זה ממשיחתו. רש"י. (ל) אלא שד מהכך הוא. גמ': (לא) דהאי"ה. מאי איכפת בקללתם והכתי' כצפור לנוד כדרור לעוף כן קללת חנם לא תבא. גמ': (לב) ושמא מאי תקלה היה לו לומר כן לקולא כו' ובגמ' אמרי' בטעמא דאינו גולה. דמיתת כהן מכפרת. ופי' התוס' שהרי אלו גלה יום א' ומת כ"ג הוא חוזר. ואלו לא מת אפי' שהה כמה שנים אינו חוזר. ש"מ דמיתת כהן מכפרת מגלות. ע"כ. והוי ק"ו ומה מי שגלה כבר יצא עכשיו. מי שלא גלה אינו דין שלא יגלה: (לג) של שני. בגמ' יליף ליה מקרא. וטעמא דהו"ל לבקש רחמים שיגמור דינו לזכות. רש"י ועתוי"ט: (לד) ההורג כו'. ובתרויהו לא היה שם כ"ג אחר. הר"מ: (לה) לעולם עד מות כה"ג ואם יצא הקיל עלמו למיתה כדתנן בסמוך. הר"מ: (לו) קולט. יליף ליה בגמרא מקרא. (לז) מצוה. דכתי' ורצח גואל הדם. ולא כתיב אם רצח. ור"ע"א רשות כו' מי כתיב ירצח. גמרא: (לח) מפי' טעמא בגמ' שלא יהא עונו חמור מתחילתו מה תחילתו במזיד נהרג בשוגג גולה. אף עונו במזיד נהרג בשוגג גולה: (לט) באותה העיר. רולא שגלה לעיר מקלט וחזר והרג באותה העיר בשוגג. גולה משכונה לשכונה בתוך העיר כי מן העיר אינו רשאי לצאת מפני כליפה כלשונה. רש"י. ובגמרא ילפינן ליה מקרא: (מ) ובן לוי. שהוא מיושבי העיר ולא גלה לשם ורשאי לצאת מן העיר. רש"י: (מא) וניל דפריך בליפסל דפ"ז דפטומים: (מג) דבר. כמומר דבר בעלמא: כפ"ס

נאמר בפנים ושתים עיר בנוה הם קולטות מעלה הגולה אבל לבניים שהוא דר בו: ר"מ אומר וכו'. ואין הלכה כר"מ ודוקא בת"ב עיר אבל בשם ערי מקלט שלי עלמא מודו שאין מעלה שכר לבעל הבית:

ר"מ אומר לא היו (מג) מעלים להן שכר. וחוזר לשררה (מד) שהיה בה. דברי ר' מאיר. רבי יהודה אומר לא היה חוזר לשררה שהיה בה:

פרק ג ואלו הן הלוקין. הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו. ועל אשת אחי אביו. ועל הנדה. אלמנה לכ"ג. גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ממזרת ונתינה לישראל. בת ישראל לנתין ולממזר. אלמנה וגרושה. חייבין עליה משום שני שמות. גרושה וחלוצה. אינו חייב אלא משום אחד בלבד: ב הטמא שאכל את הקדש (ד). והבא אל המקדש טמא. והאוכל חלב. ודם. ונותר. ופגול. וטמא. השוחט. והמעלה בחוץ. והאוכל חמץ בפסח. והאוכל והעושה מלאכה ביום הכפורים. והמפטם (ה) את השמן. והמפטם את הקטורת. והסך בשמן המשחה. והאוכל נבלות. וטרפות. שקצים (ו). ורמשים (ח). אכל טבל. ומעש' ראשון שלא נטלה תרומתו. ומעשר שני והקדש שלא נפדו. כמה יאכל מן הטבל ויהא חייב. ר"ש אומר כל שהוא. וחכ"א כזית. אמר להם ר"ש [א]אין אתם מודים לי באוכל

[א] גמ' לי

לא היה חוזר לשררה שהיה בה. דכתיב (ויקרא כה) ושב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ישוב. למשפחתו הוא שב ואינו שב למה שהוחזקו אבותיו (מה). ואין הלכה כר' יהודה (מו):

פרק ג אלו הן הלוקין. אלו לאו דוקא דתנא ושייר לוקין טובא. אלא תנא חייבי כריתות לאשמועינן דיש מלקות בחייבי כריתות (ס). ותנא אלמנה וגרושה לאשמועינן אלמנה והיא גרושה חייבין עליה משום שני שמות. ותנא טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו דלא מפורש אזהרה דידהו בהדיא. וכן הקדש שלא נפדה: ואיידי דתנא הקדש. תנא מעשר שני דתרווייהו מלקות דידהו משום מסורי פדיה וכן בכולן איכא לד מדום: נתינה. מן הגבעונים היא ומלקות דידה מלא תתחתן בם (ב): אלמנה. שנתארמלה מאיש אחר. והיא גרושה. חייב עליה שני מלקיות משום שני שמות. משום שני אזהרות שבשניהם מפורשות במקרא. ואזהרה אתרווייהו קאמר. גרושה והיא חלוצה אינו חייב עליה משו' שני שמות שהחלוצה אינה כתובה. אלא מרבויא מייתינן לה דתניא גרושה אין לי אלא גרושה. חלוצה מנין. ת"ל ואשה (ג): ב המפטם את השמן. שעושה שמן דוגמת שמן שמשה: והסך בשמן המשחה. שעשה משה רבינו ע"ה (ו) אכל טבל. אזהרתיה מלא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו (ויקרא כב) בעתידין לתרום הכתוב מדבר: ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו. אסור הוא באכילה כטבל דכתיב (במדבר יח) ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וגומר (ט): ומע"ש שלא נפדה. ומע"ש שנטמא ואפי' הוא בירושלים אסור לאכלו עד שיפדה והאוכלו בירושלים (י) עד שלא נפדה לוקה ואזהרתו מולא בערתי ממנו בטמא (דברים כו) (יא) בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא ומנין למע"ש שנטמא שפודין אותו בירושלים שנא' (שם יד) כי לא תוכל שאתו פי' לא תוכל לאכלו כדכתיב (בראשית מג) וישא משאת מאת פניו: והקדש שלא נפדה. לא כתיב ביה לאו בהדיא

(מג) כת"ק. בגמ' פליגי בדרשי דקרא. וכן בפלוגתא דבסמוך: (מד) לשררה. אם היה נשיא או ראש בית אב חוזר לגדולתו כשישוב לעירו במיתת כ"ג. רש"י: (מה) דקי"ל כל שררה שבקרב ישראל הצוכה לה זוכה לעצמו ולזרעו. ועתוי"ט: (מו) סיומא דר"מ וכ"י הלכה כר"י והר"מ פי' בשניהם כר"מ:

פרק ג (א) פי' אם המרו בהן משום מלקות שאם עשו תשובה ב"ד של מעלה מוחלין להן אבל חייבי מיתות ב"ד אינן בכלל מלקות אכרעים שאם עשו תשובה אין ב"ד של מעלה מוחלין להם אם המיתה וכתבי כדי רשעתו משום רשעה אי אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום ב' רשעיות. אבל חייבי כריתות כיון דאי עביד תשובה מוחלין לו הלכך לקי ולא"ג דאשתא מיהא לא עביד תשובה ואלמי עונש כרת עליו לא פסיקא מלתא לכרת הואיל והוא תלוי בתשובה. גמ': (ב) זו היא שיטת התוס' שכי בפ"ק דשבת (אות כד) והא דלא תני לאו מלא תקם דתנא ושייר ולשיטת הר"מ תני נתינה ל"גן גרכה דממזרת. כ"כ המגיד ועתוי"ט: (ג) כש"י ומשמע דבחלוצה לחודא איכא מלקות מדאורייתא וכבר כתבתי בפ"ט דיבמות דחלוצה לא אסורה כלל מדאורייתא: (ד) הטמא כו'. כולהו לאוי דמסרי' מייתי להו קראי לאזהרתן. ועתוי"ט: (ה) והמפטם. מעשה רוקח. תרגום ירושלמי מפטם. איש בריא גבר פטים. ערוך: (ו) הכי ילפינן בגזרה מדכתיב ואשר יתן ממנו מאותו של משה. ועוד שניא האם שמעולם לא נעשה שמן אחר ולא עוד אלא שכולו קיים לעתיד לבא שנא' שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם: (ז) שקצי'. נ"ל דשקצים בכלל דג טמא. וכן שרץ המים והוא הבריות שבמים שלא בצורת דג טהור ולא דג טמא. כגון כלב המים והצפרדעים. ועוף טמא. ושרץ העוף היינו כגון זבוב או יתוש או דבורה וכיוצא בהן. ושרץ הארץ לא יאכל. היינו כגון החולד והצב כחשים ועקרבים ונחשים ודל וכיוצא בהן וכו' דבכולן נאמר בהן שקץ דוק בפסוק. ויתכן שהחכמי' כוללים ג"כ בלי שקלי' בהמה טמאה וחיה אע"פ שאין כן בלי תורה דלי חכמים לאוד. וגם בלי חכמים לאו כללא הוא כו': (ח) ורמשים. והן המינין הנבראים באשפות ובגופי הנבלות. כגון למה ותולעה וכיוצא בהן שאינם נבראים מזכר ונקבה. אלא מן הגללי' שהסריחו וכיוצא ובכלל זה המינין הנבראים בעופות ובמאכלים אם פרשו וילאו לארץ אע"פ שחזרו לסוף האוכל שנא' בכל השרץ: (ט) ובתרומת מעשר כו' בסוף פי' קמא: (י) שאינו חייב מלקות עד שיאכלנו בירושלים. דאמר רחמנא בבכור שנפל בו מום. בשעריך תאכלנו ואמרו רבנן לא תוכל לאכול בשעריך ובא הקבלה ג"כ בזה התוס' לא תוכל לאכול בירושלי' כבשעריך כלומר לא תוכל לאכול מעשר בטומאה בירושלי' כמו שתאכל בכור בטומאה בשעריך. הר"מ: (יא) וכ"כ הר"מ וקיימא דמאי אזהרה שייך במה שהוא עצמו אומר ומודה שלא עשה כן ודלמא לא הוזהר עליו בלאו אלא מכלל עשה והוי עשה ובגמ' והיכן מוזהר על אכילי' לא תוכל לאכול בשעריך ולהלן הוא אומר בשעריך תאכלנו הטמא והטהור בבכור בעל מום כו' וקאמר כתמנא הלי טמא דשרי לך גבי בכור הכא לא

באוכל נבלה כל שהוא א חייב. אמרו לו מפני שהיא כברייתה. אמר להן אף חטה אחת כברייתה: ג האוכל בכורי' עד שלא קרא עליה'. קדשי קדשים חוץ לקלעים. קדשים קלים ומעשר שני חוץ לחומה. השובר את העצם בפסח הטהור. הרי זה לוקה ארבעים. אבל המותיר בטהור. והשובר בטמא. אינו לוקה ארבעים: ד הנוטל אם על הבנים. רבי יהודה אומר לוקה ואינו משלח. וחכ"א משלח ואינו לוקה. זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה. אין חייבין עליה: ה הקורח קרחה בראשו. והמקיף פאת ראשו והמשחית פאת זקנו. והשורט שריטה אחת (טז) על המת חייב. שרט שריטה אחת על חמשה מתים. או חמשה שריטות על מת אחד. חייב על כל אחת ואחת. על הראש ב'. (יח) אחת מכאן. ואחת מכאן. על

א נ"א שהוא

נבריא אלא אפילו אוכלה כדידיה ג"ם דכם סס מתמעטה ואע"ג דמיעט רחמנא ומתו בו ולא במעילה. המעילה ונפטיה ולא נוהגת: באוכל נבלה שהוא חייב. ונפקא מן השורץ על הארץ (ויקרא י"א). וכתיב דלית בה כשעור: אף חטה אחת כברייתה. ולית הלכתא כרבי שמעון דלא בעין בריה אלא לבריה שיש לה כשעור נלבד (י"ג): ג עד שלא קרא עליהם. אמרי אבכי שני תרי אבל לאחר שקרא עליהם אינו לוקה אם אכלן לפני הנחה ונגעו של כהן. וזו דברי ר"ע אבל חכמים אומרים בכורים הנחה מעכבת בהן. קריאה אין מעכבת בהן והאוכל אחר הנחה בעזרה. אע"פ שעדיין לא קרא עליהן. אינו לוקה. והל' כחכמים. ואזהרתן מדכתיב (דברים י"ב) לא תוכל לאכול בשעריך ותרומת ידך וגו'. ותרומת ידך. וא"מ מר ותרומת ידך אלו הבכורים דאילו תרומה אינה טעונה הבאת מקום. ובכורים נמי אינו לוקה עליהן אלא אם אכלן אחר שראו פני ירושלים קודם הנחתן בעזרה. אבל אכלן בגבולין קודם שנכנסו לירושלים אינו לוקה: קדשי קדשים חוץ לקלעים. קדשים קלים חוץ לחומה כל הני אזהרתן מלא תוכל לאכול בשעריך וגו'. וכל מדין אסר תדור שכל אכילה חוץ למקום הקבוע לה מקרי אכילת שעריך: ומע"ש. לעיל תנן מעש' שני טמא שלא נפדה כדפרשינן. והכא תנן מע"ש טהור שאכלו חוץ לחומה. ודוקא שאכלו חוץ לחומה אחר שראה פני ירושלים הוא שלוקה אבל האוכל מע"ש בגבולים קודם שיכנס לירושלים אינו לוקה דכתיב (שם) לפני ה' אלהיך תאכלנו. ואסר כך לא תוכל לאכול בשעריך: המותיר. אינו לוקה דכתיב (שמות י"ב) לא תותירו ממנו עד בוקר. והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו. בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר אם עברת על לאו. קיים עשה זה ואינך לוקה. ועוד לא תותירו הוי לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו: והשובר. עלם בפסח טמא אינו לוקה. דאמר רחמנא (שם) ועלם לא תשברו בו בכשר ולא בפסול: ד לוקה ואינו משלח. דסבירא ליה כר"י שלא תשלח מעיקרא משמע. ואע"ג דכתיב שלח תשלח לאחר לא תקח. לאו נתיארא דאם לקחת תשלח אלא לא תקח. אבל שלוחה קודם לקיחה. ואין זה לאו הניתק לעשה: וחכ"א משלח ואינו לוקה. דסברי שלח אחר לקיחה משמע. והוי לאו הניתק לעשה. והכי כתכתי': כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה. שאמרה תורה אם עברת על לאו קיים העשה כגון לא תקח האם על הבני'. ואם לקחת שלח תשלח. לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו. ואם באת והעבטת עבוטו השב תשיב לו את העבוט. כל אלו אם קיים העשה אינו לוקה. אבל לא קיים העשה כגון שלקח האם על הבנים. ושחטה או שמתה. שלקח העבוט מביתו ונשרף שאינו יכול לקיים העשה הרי זה לוקה: ה הקורח קרחה. משום דמחייב על כל קרחה וקרחה (י"ג) ועל כל שריטה ושריטה ועל כל פאה ופאה. משכיב באוכל חלב וחלב. משום הכי תננהו במתני' (י"ד). אבל באלו לאוי גרידי שאין בהן אלא לאו אחד: קרחה. על מת. כדכתיב (דברים יד) לא תשימו קרחה בין עיניכם למת ואע"ג דגבי כהנים לא כתיב על מת. גמר למהו בגזירה שוה מקרחה קרחה. מה בישראל על מת. אף בכהנים על מת. ושיעור קרחה כגרים: המקיף את ראשו. משוה צדעיו לאחורי אזנו ופדחתו (ט"ו). ואפילו על גלוח במספרים שאין בו השחתה חייב על פאת הראש. דדוקא בזקן כתיב השחתה ואינה אלא בתער. אבל בפאת הראש הקפה כתיב בהו ענין סתום מקיף חייב: שריטה אחת על חמשה מתים. או חמש שריטות על מת אחד. דכתיב (ויקרא יט) ושרט לנפש לא תתנו (י"ז) לחייב על כל שריטה ושריטה. ועל כל נפש ונפש ואע"פ שלא היתה בהם אלא התראה א'. והיו כל ה' שריטות בבת אחת חייב: על הראש ב'. אחת על ימין ואחת על שמאל.

לא חיטה: (יג) והסיפי אקשו ע"ז ותני הנשה ואמקי דרבנן לרבנן כ"ש קאמרי לדידן גל יספרים הכתוב לא סלכל גיד לא תאכל שוף עתל כללי פיי בין גדול בין קטן ובלבד שיהיו בלמים אבל בעיל לא כתב הנה. אלא כדידך דהכא הנה בריה אלמא ליה לך שנמא דיפרב מ"מ ג"ד לנבילה דאיכא נשמה: (יג) כדילפי'; מדכתיב קרחה יתירה דהוי' ולי לעיכו' לא יקרחו נרלשב. ועתו"ט: (יד) וסנן במ"ב והאוכל חלב טמא משום דאוכל חייב כרם ופנינהו להייני כריתות מפעם שכ' הג"ב ברמב"ם: (טו) לאחורי אזנו אין שער כלום וכך ביולא אין שער כלום. אבל בגדעין בבאומלע יש שער ולם הוא המ"ה ונטל כל השער שבצדעיו לנודם לאחורי אזניו ופדחתו זהו מקיף סוף הראש. לי ר' יהודה בר' נתן תלמיד רש"י ז"ל: (טז) להם. ככא לאו חקא נקט שריטה למת. אלא משום דבעי לפלוגי לקורחה בין שריטה להם נשסי שריטות נקים ליה נווי הכא. וכמדומה דל"ג ליה. ריב"ן הנ"ל: (יז) דאלי למכתב לנפש לא תשרטו. ל"ם מרבויא דוי"ו. ריב"ן. ומדמרבינן מלנפש לחייב על כל נפש ונפש. נ"ל ודלא כתי' למת כדכתי' גבי קרחה. וכתיב לנפש. לע"ג דעיקר לנפש המת אלא מש"ה לפקיה בב' נפש לחייבו על כל נפש ונפש אפי' לא שרט על כולן אלא שריטה א': (יח) אחת מכאן. דשתי פיאות יש לו לגולם שהראש בשתי חתיכות. מקום סער חתיכה

על הזקן ב' מכאן, וב' מכאן, ואחת מלמטה. ר' אליעזר אומר אם נטלו כולו כאחת. אינו חייב אלא אחת. ואינו חייב עד שיטלנו בתער. ר' אליעזר אומר אפי' לקטו במלקט. או ברהיטני חייב (כב): ו הכותב כתובת קעקע כתב ולא קעקע. קעקע ולא כתב. אינו חייב. עד שיכתוב ויקעקע. בדיו. ובכחול. ובכל דבר שהוא רושם. ר' שמעון בן יהודה משום ר' שמעון אומר אינו חייב עד שיכתוב שם (כג) [א]השם. שנא' (ויקרא יט) וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה'. ז נזיר שהוא שותה ביין כל היום אין חייב אלא אחת. אמרו לו אל תשתה אל תשתה. והוא שותה. חייב על כל אחת ואחת: ח היה מטמא למתים כל היום. אינו חייב אלא אחת. אמרו לו אל תטמא. אל תטמא. והיה מטמא. חייב על כל אחת ואחת (כה). היה מגלח כל היום. אינו חייב אלא אחת. אמרו לו אל תגלח אל תגלח. והוא מגלח. חייב על כל אחת ואחת. היה לבוש בכלאי' (כו) כל היום. אינו חייב אלא אחת. אמרו לו אל תלבש אל תלבש. והוא פושט ולובש. חייב על כל אחת ואחת: ט יש חורש תלם אחת. וחייב עליו משום שמונה (כח) לאוין. החורש בשור וחמור. והן מוקדשים. [ב]בכלאים בכרם ובשביעית

[א] גמ' שם [ב] בגמרא וכלאים

ועל הזקן ב' מכאן וב' מכאן. מקום שגדל השער נטלו. אי מימין הסנטר ואחת משמאל ושבולת הזקן באמצע. הרי שלש. ושבולת הלחיים מכאן ומכאן. הרי חמש. לפי העליון (יט) המחובר ללחיים ולפי התחתון שבימין. ולפי העליון והתחתון שבשמאל. הרי ב' מכאן. וב' מכאן. וסוף הזקן שהשער יורד ממנו כעין שבולת. לפיכך נקרא שבולת הזקן. הרי זה חמש: אינו חייב אלא א'. דכיון דלאו אחד הוא הרי הוא כאוכל ב' זיתים של חלב בהעלם אחת: עד שיטלנו בתער. השחתה זקן קאי דכתיב ביה גלוח והשחתה (כ): מלקט. כלי האומנים כעין מלקחיים ללקט את השער: רהיטני. הוא נגר בלשון מקרא. כלי שבו מחליק הרס עצים שני חלום (כא). ואין הלכה כר"א: ו כתובת קעקע. מקעקע בסכין על בשרו כעין אותיות. ואח"כ ממלא את הקרעים דיו או כחול: כתב. על בשרו בדיו או בכחול. ולא קרע בסכין. או קרע בסכין ולא מלא בדיו או בכחול. אינו חייב עד שיכתוב ויקעקע. לישנא דקרא נקט דכתי' כתובת קעקע. כתיבה ברישא והדר קעקע. אבל לעולם הקעקע תחלה. ואח"כ הכתב. וקרא הכי משמע. וכתובת בתוך הקעקע. לא תתנו בכם: שיכתוב שם השם. בגמ' מפרש דשם ע"ג קאמר. הכי מפרש לקרא לא תתנו בכם שם ע"ג כי אני ה'. ולא תשתחו לשדי עמי ואין הל' כר"ש: ז אינו חייב אלא אחת. על מה ששתה תוך כדי דבור של התראה (כד). ואם היה לפניו כלי שיש בו כמה רביעי' יין. ואמרו לו אל תשתה כלי זה שיש בו כך וכך שעורים. שתלקה כך וכך מלקיות. חייב על כל שעור ושעור אע"פי שלא התרו בו אלא התראה אחת: ח והוא פושט ולובש. ולא פושט לגמרי אלא כיון שהוציא ראשו והכניסו חייב. ובגמ' קאמר דאינו פושט ממש. אלא שוהה בין התראה להתראה כדי לפשוט וללבוש. הוי כפושט וחוזר ולובש. וחייב על כל התראה והתראה (כז): ט תלם אחת. שורה אחת של שדה: וחייב עליו משום שמנה לאוין. והוא שהתרו בו על כלם: והן מוקדשים. שור קדשי מזבח. וחמור קדשי בדק הבית ובשור איכא ביה לאו דלא תעבוד בבכור שורך (כט). ובחמור. אזהרה דמעילה ונפקא לן חטא חטא מתרומה ולאו דלא תחרוש בשור ובחמור יחדיו. הרי כאן ג' לאוין: וכלאים בכרם. ע"י שחורש מחפה חטה ושעורה וחרצן בעפר. ועובר משום לא תזרע כרמך כלאים. דקי"ל המחפה כלאים לוקה. אע"פ שלא זרען אלא חפה עפר עליהן. הרי זה ד' לאוין. והרמב"ם מנה כלאים בכרם. שני לאוין. א' משום כלאי זרעים שהן שני

חשיבה א'. ומקום הפנים והזקן חשיבה א' ומשמנה זו עם זו בלד. האוזן מלפניו מקום שלועזין טנפל"א (בלע"ז טנפי"ע) ושם נקרא פאה. שהם סוף הראש מקום חבור הפרקים וכמלא שיש לו שתי פאות. לדעת מכאן ולדעת מכאן. וחייב עליהן שתים אפי' בבת אחת בשתי ידיו. ואע"ג דחד הפלה קא מפרש ליה אל תקיף. דזיל הכא איכא פאה וזיל הכא פאה איכא. ריב"ן עתוי"ט: (יט) וכדי להסביר הענין יפה העתיק ב' לשונות ושניהם לדבר אחד נתכוונו. הלשון הא' עד הרי חמש הוא מדברי הר"ן בשם רש"י ז"ל והל' דמלפני העליון עד וסוף הזקן הוא מהר"מ. ובספר פי' המשני בלא"ה קי"ן: (כ) אבל במספרים מותר דליכא בהו השחתה. שהרי ניכר שם השער. הר"ב: (כא) ובפרש"י דשבת פי' דמעצד הוא קופיץ קטן. וזהו לא יתכן לפרש בכאן ועי' בפי"ב דכלים מ"ד כו'. והר"ב פי' רהיטני הוא דוגמת המלקט ופי"ם שהוא כן בגלוח וקל נקרא כך כדמתרגם וירץ. ולהם: (כב) חייב. דשני נמי עושין השחתה ודרך לגלח בהן ועביד בהו השחתה וגילוח. ות"ק ס"ל אע"ג דמשחיתי אין דרך לגלח בהן. גמ': (כג) שם ה'. כלו' על אותה שריטה יכתוב את השם. הר"ן. וקריאת שלא שם. בקמן: (כד) כדאמרינן בהתראה מיתת ב"ד כו' שצריך שיעבור ויעשה תכף להתראה בתכ"ד. אבל אחר תכ"ד צריך התראה אחרת כו'. והולך הר"ב לפי זה בכאן שלא נתנה בלי

המשנה דלא' ניחא מחייב על איזה שתיה ששתה בכל אותו היום קמ"ל דלא מחייב אלא אותה שהיא תכ"ד. ומשני הא קמ"ל דאפילו שתה כל היום בלא הפסק אינו חייב אלא א'. אבל הפסקה ששתיה בתכ"ד בעינן. ועתוי"ט: (כה) על כל אחד. כשהיה נזיר ונגע או נשא והאהיל. ואיכא מ"ד אפי' כשפי' אינו חייב אלא בטומאה וביאת אהל שהם שני שמות. בגמ' ועתוי"ט: (כו) בכלאים. אחד מן השוק ולא נזיר. ריב"ן: (כז) פירוש הלשון נמי איתא בגמ' עיולי ואפוקי. אלא תמוה דפי' הלשון קרוב יותר למשמעות המשנה כשבו בפתח. והכי קאמר דבגמרא מפי' יותר. ועתוי"ט: (כח) יש כו'. בגמרא פריך טובא דתלי למחשבינהו נמי ומפריך דלא משני מידי ול"ל דהכא ושייך וכי הר"מ אין בכל אלו איסור חל על איסור. אבל הם איסורי' הרבה שנפלו בזמן אחד. ולפיכך אינו מן הנמנע שיצטרפו אל אלו הלאוין זולתן הרבה באותו הזמן בעצמו: (כט). ולמדנו על כל הקדשים שהם אסורים בעבודה. הר"מ. ותימה מ' דתיפוק ליה בשור נמי משום מעילה כגון שהוא ק"ק כו' ולכך מסקי האי כפי' הר"מ. ולא חשיב נמי מעילה משום דלא לקי ביה עד שימכור. בש"פ

ובשביעית. וידים (לג). וכהן ונזיר בבית הטומאה. חנניא בן חכינאי אומר אף הלובש כלאים. אמרו לו אינו השם. אמר להם אף לא הנזיר הוא השם: י כמה מלקין אותו ארבעים חסר אחת. שנאמר (דברים כה) במספר ארבעים מנין שהוא סמוך (לד) לארבעים. ר' יהודה אומר מ' שלמות הוא לוקה והיכן הוא לוקה את היתירה. בין כתפיו (לה): יא אין אומדין אותו אלא במכות הראויות להשתלש. אמדוהו לקבל ארבעים. לקה מקצת. ואמרו שאין יכול לקבל ארבעים פטור. אמדוהו לקבל שמנה עשר (לו). משלקה אמרו שיכול הוא לקבל ארבעים. פטור. עבר עבירה שיש בה שני לאוין. אמדוהו אומד אחד. לוקה, ופטור. ואם לאו לוקה ומתרפא וחוזר ולוקה: יב כיצד מלקין אותו. כופת שתי ידיו על העמוד. הילך והילך. וחזן הכנסת אוחז בבגדיו. אם נקרעו נקרעו. ואם נפרמו נפרמו. עד שהוא מגלה את לבו (לט). והאבן נתון מאחוריו. חזן הכנסת עומד עליו. ורצועה של עגל בידו כפולה א' לשנים ושני' לארבעה ושני רצועות עולות ויורדות בה: יג ידה טפח. ורחבה טפח. וראשה מגעת ע"פ כרסו. ומכה אותו שליש מלפניו ושתי ידות מלאחריו. ואינו מכה אותו לא עומד ולא יושב. אלא מוטה. שנאמר (דברים כה) והפילו השופט. והמכה מכה בידו אחת בכל כחו:

והקורא

מיני זרעים. חטה. ושעורה. וחד משום כלאי הכרם
בשביל הפרק. ולא חשיב מוקדשים. של שור וחמור.
אלא ללאו אחד (ל): שביעית. שנת לאו' מלך לא
תזרע (לא): וזרעו. כל מלאכת עבודה לא תעשו:
כהן ונזיר. והוא בבית הקברות וקעבר על נפש לא יטמא בעמיו האמור בכהנים ועל נפש מת לא יבא האמור בנזיר: אף הלובש כלאים. בשעה שהיה שרש: אינו מן השם. לאו של לבישת כלאים אינו בשביל החלם: אף כהן ונזיר (לג). דמשכיתו לאו. אינ בשביל פרישה אלא בשביל הליכה למקום טומאה. ומיהו ת"ק חשיב לאו בכלל לאוין התלם לפי שאינו יכול לפרוש בשוגג אא"כ הולך עמהם ומכניע: י מנין שהוא סמוך לארבעים. שגורם לומר אחריו ארבעים דהיינו. תשעה ושלשי'. אי הוה כתיב ארבעים במספר. ה"א ארבעים במנינא. השתא דכתיב במספר ארבעי'. במספר הגורם לומר אחריו ארבעים. דהיינו תשעה ושלשים: והיכן הוא לוקה את היתירה. שאיני ראויה להשתלם דתשעה ושלשי' ראויות להשתלם שליש מלפניו. ושתי ידות אחת על כתף זו ואח' על כתף ז. חו של ארבעים היכן לוקה אותה: בין כתיפיו. ואין הלכה כר' יהודה: יא אין אומדין אותו וכו'. שכל הלוקין בב"ד היו צריכין לאומדן בתחלה שלא ימותו מחמת ההכאות. מדכתיב לא יוסיף מכלל שאם צריך לגרוע גורעין: אלא במכות הראויות להשתלש. ואין מוסיפין לעול' על האומד: אמדוהו לקבל ארבעים. ספר אחד. אלא לישנא דקרא נקט: אמדוהו אומד אחד. לשני מלקיות. כגון אמדוהו ללקות ארבעים ושתים (לז): ואם לאו. שלא אמדוהו אלא למלקות ששם: יב על העמוד. שהוא נעוץ בקרקע. וזקוף וגבוה כדי להשען עליו (לח): וחזן. שמש שלים ב"ד: נפרמו. נקרעו שוטי התפירה: מאחוריו. של הלוקה: ורצועה של עגל. שנא' ארבעים יכנו. וסמיך ליה לא תחסום שור בדישו: כפולה לשנים ושנים לארבעה. ד' רצועות תפורות זו על גב זו (מ): וב' רצועות. דקות של חמור: עולות ויורדות בה. כעין קלקלי של אוכף (מא) וטעמא משו' דכתיב (ישעיה א) ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו אמר הקב"ה יבא מי שמכיר באבוס בעליו ויפרע ממי שאינו מכיר אבוס בעליו: יג ידה טפח. בית יד (מב) שהרצועה תלויה בה ארכו טפח: ורחבה. של רצועה של עגל טפח: וראשה מגעת ע"פ כריסו. לכך צריך שיהא בבית יד של רצועה נקב שבו המלקה יכול להאריך ולקצר הרצוע' כרצונו. שאין מלקין לאדם אלא ברצוע' שראשה מגעת ע"פ כרסו שהוא טבורו: שליש מלפניו. דכתיב (דברים כה) והכהו לפניו כדי רשעתו. לפניו כדי רשעתו אחת. ולאחריו כדי שתים: מלפניו. על לבו: מאחריו. שלים על כתף זו ושלים על כתף זו: מכה בידו אחת. אבל כשמגביה הרצועה מגביה בשתי ידיו: בבכל כחו. דכתיב (שם)

צבי"ם ולא קחשיב אלא הנך דלקי אכריסה כל שהוא: (ל) מוקדשין דמשני' לאו דוקא דמכניס מוקדשין. ועתוי"ט: (לא) ומורה הולדה דזורע. כגון מורה לכסות את הזרעי'. הר"ב: (לב) ויו"ט. ושם לא שנה משום דלאו הניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא דאין לוקין עליו. הר"ב ועתוי"ט: (לג) ול' הריב"ן אף נזיר. נזיר וכהן קאמר ולא דייק: (לד) סמוך. הר"ב יהיב טעמא שהתורה אמרה יכנו במספר כלומר שלא יכנו אלא שיעור אלא במנין משוער כפי מה שיוכל לסבול ומה שאמרה ארבעים הוא שאין מוסיפין על מי שאפי' היה חזק ובריא כשמשון. ולפיכך אין מעברין להשלים יותר מל"ט. שאם יארע שהוסיף והכה עוד אחת נמלא שלא הכהו אלא ארבעים הראוים לו ולא עבר על בל יוסיף: (לה) כתפיו. דכתי' מה המכות האלה בין ידיך ויאמר אשר הוכיתי בית מאהבי. ורבנן הוא במקומו של בית רבן הוא דכי. גמ': (לו) י"ח. כלומר שאמדוהו לקבל שלי ארבעים שהוא כ'. אין אומרי' ילקה כ"א כדי שיהיו יכולין להשתלש אלא ילקה י"ח. הר"מ: (לז) גמ' ופי' הריב"ן דמשכחן הוא ג' אומד ללאו אח'. אבל אמדוהו מ"א שלא יוסיפו אלא ששים. לוקה ומתרפא כו' דמכות שאינן ראוין להשלם לא מלקין לי'. (לח) וז"ל הריב"ן נעוץ בקרקע וגבוה כנגד ב' אמות או אמה וחצי. והוא כפוף ומוטה על גופו העמוד כאדם הסומך על בריח דלת ותולה ידיו למטה ומפתין לו ידיו בגדי העמוד: (לט) מגלה כו'. שאינו מכהו על כסותו שנא' והכהו ולא לכסותו. הר"מ: (מ) ואינו במשמע לי' המשנה וז"ל הריב"ן כפולה אחת לשנים. ועוד רצועה אחרת כפולה לשתי' היינו ב' רצועות שהן ד' ובגמרא יליף ליה. ועתוי"ט: (מא) וז"ל הריב"ן כן דרך תפירה של רצועה שוסב כו"ם רצועה בנקב כנגד מטה וחוזר ושוסב בנקב אחר דרך מעלה ונראה כמעלה ומוריד: (מב) ול' הריב"ן מקל שתלויה

בה

יד והקורא קורא (מג). אם לא תשמור לעשות וגו' (שם כח) והפלא ה' את מכותך ואת מכות וגו' וחוזר לתחלת המקרא *(ושמרתם את דברי הברי' הזאת וגו'. וחותם (תהלים עח) והוא רחום יכפר עון וגו'. וחוזר לתחלת המקרא). ואם מת תחת ידו פטור. הוסיף לו עוד רצועה אחת ומת. הרי זה גולה על ידו. נתקלקל בין בריעי. בין במים פטור. ר' יהודה אומר האיש בריעי. והאשה במים: טו כל חייבי כריתות שלקו. נפטרו ידי כריתתם. שנאמר (דברים כה) ונקלה אחיך לעיניך. כשלקה הרי הוא כאחיך. דברי רבי חנניא בן גמליאל (מז). אמר רבי חנניא בן גמליאל מה אם העובר עביר' אחת נוטל נפשו עליה. העושה מצוה אחת. על אחת כמה וכמה שתינתן לו נפשו. ר"ש אומר ממקומו הוא למד. שנאמר (ויקרא יח) ונכרתו הנפשות העושות וגו'. ואומר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. הא כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה. ר"ש בר רבי אומר הרי הוא אומר (דברים יב) רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש וגו' ומה אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו. הפורש ממנו מקבל שכר (מח). גזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן. הפורש מהן על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו. עד סוף כל הדורות: טז רבי חנניה בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות. שנאמר (ישעיה מב) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

* ק"א ל"ג

סליק מסכת מכות

מכה רבה: יד והקורא קורא. דכתיב (ויקרא יט) בקרת תהיה. בקריאה הכא שקורין עליו אם לא תשמור לעשות וגו'. גדול שבדיינים קורא. והסמוך לו מונה. והשלישי אומר על כל הכאה והכאה (יד). ומטה על הקורא לגמור להשלים המקראות בסוף המלקות. ואם לא גמרם חוזר וקורא פעם שניה ומתכוין לקרא ולהשלים כשיעור המלקה להלקות: ואם מת ת"י פטור. ומפני שהכהו ברשות (יה): הוסיף לו. כגון דטעה באומד (יו): נתקלקל. שהוציא רעי מחמת הכאה: פטור. דכתיב (דברים כה) ונקלה אחיך לעיניך. והרי נקלה שנתקלקל: ואשה. אף במים דנפתח מרובה. ואין הלכה כר"י: טו נפטרו מידי כריתתן. אם עשו תשובה: העושה מצוה אחת על אחת כמה וכמה. איכא דמפרשי דעל חייבי כריתות שלקו קאמר מי שקיבל עליו הדין ועשה מצוה כשלקה: על אחת כמה וכמה שתינתן לו נפשו. וינצל מידי כרת. שמדה טובה מרובה על מדת פורענות (מח). ואית דמפרשי. דאמלתא דאבדי נפשיה קאמר להודיע מתן שכרן של מצות. ק"ו מענשן של עבירות: ממקומו הוא למד. מחייבי כריתות דאיירי בגו הם למדין שהיושב ולא עבר עבירה מעלין עליו שכר כעושה מצוה דכתיב בעריות (ויקרא יח) ונכרתו הנפשות. ואומר (שם) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וסמוך ליה לא תקרבו לגלות ערוה. הרי אמי' מיושב ואינו מגלה ערוה. הכתוב קוראו עושה מצוה. וכתי' ביה וחי בהם. כלומר שהעניש כרת במי שעושה עבירה וזה דומה במי שבא עבירה לידו וכפה יצרו ולא עשאה. כיוצא הצדיק וכיוצא בו: טז לפיכך הרבה להם תורה ומצות. כגון פרשת שקלים ונבלות כדי להרבות שכר כשהן בדלים מהם אע"פ שבלאו הכי לא היו אוכלין אותן שנפשו של אדם קצה בהן: למען צדקו. להצדיק את ישראל. ולזכות אותן:

סליק מסכת מכות

בה: (מג) והקורא כו'. הא תנינא לן דתני קרי' [illegible] בקולם שהיה בקריאה שהא ולהכי קתני הכא ושקורא. כיב"ן: (מד) לי הברייתא והג' אומר הכהו ובפי"ח הר"ב [illegible] שמכה על פיו הוא מכה: (מה) ושכן בפ"ב פ"ב ילא הא [illegible] ותלים נ"ד. כיב"ן: (מו) דאי לא טעה אלא שהכהו במזיד אין מזיד גולה. ולטעה אי דסגן הוא כיוני להלקתו וכבר שהלקהו עד מ'. ולא שהוסיף לטעה על הדי לטעם: (מז) דברי כו'. אע"פ שבמשנה אין מחלוקת. הא אמרינן בגמ' חלוקין עליו חביריו על רחב"ג. ופסק"ה: (מח) כמ"ש פ"ק מ"ז דבמדה פורענות בד' ובמדה טובה כ' ועושה חסד לאלפים ומתרגמינן לאלפי דרין. ד' דורות כנגד אלפים דורות היינו א' מת"ק. פירוש לאלפי' אינו פחות מב' אלפי' וכ"ש אם כפשוטו דמשמע עד סוף כל הדורות: (מט) שכר. שנא' למען ייטב לך ולבניך אחריך עד עולם כי תעשה הטוב והישר בעיני ה' אלהיך. הכ"מ:

סליק מסכת מכות

מכדי תנא ממכות קסליק. מ"ט דתני שבועות. משום דתני חייב על הלאו שתים. לאו מכאן ולאו מכאן. ועל הן. שתים מכאן. ושתים מכאן. ולאו מלמעלה. מצא אזהרה דמחייב עלה תרתי. תנא שבועות שתים שהן ארבע. גמרא. סמיך המסדר עליה לפי שגם עסק מסכת שבועות נ"כ ממעשה הדיינים שאין רשות למוסף על השבועה. אלא לשופט:

מסכת שבועות

שבועות שתים. שהן ד'. ידיעות הטומאה. שתים שהן ארבע. יציאות השבת. שתים שהן ארבע. מראות נגעים. שנים שהם ארבעה: **ב** כל שיש בה ידיעה בתחלה. וידיעה בסוף (ו). והעלם בינתים. הרי זה. בעולה ויורד. יש בה ידיעה בתחלה. ואין בה ידיעה בסוף. שעיר הנעשה בפני' (ז) ויוה"כ (ט) תולה עד שיודע לו. ויביא בעולה ויורד: **ג** אין בה ידיעה בתחלה. אבל יש בה ידיעה בסוף. שעיר הנעשה בחוץ. ויוה"כ מכפר. שנאמר (ויקרא יו) מלבד חטאת הכפורים. על מה שזה מכפר זה מכפ'. מה הפנימי אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה אף חיצון אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה: **ד** ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרים. דברי

שבועות שתים. כתיבי בקרא בהדיא (שם) או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב. אוכל להטיב. לא אוכל להרע. שמענה את עצמו. וה"ה לכל דבר שהוא הן ולאו להבא. להרע או להיטיב להבא משמע: שהן ארבע. יש לרבות עוד שתים אחרים דלא כתיבי. והן. הן ולאו לשעבר (ס). כגון אכלתי. ולא אכלתי. או לא אכלתי ואכלתי: ידיעות הטומאה. או נפש אשר תגע בכל דבר טמא (שם) שאסור בעיקרא אלא טומאת מקדש וקדשיו (ב): שתים. כתיב בקרא דכתיב (ויקרא ה) ונעלם ממנו והוא טמא. משמע שנעלמה ממנו טומאה (ג) ועל ידי אותו העלם אכל בשר קודש. הרי אחת. או נכנס למקדש. הרי שתים: שהן ארבע. יש לרבות עוד שנים שהנים אחרים (ד) העלם קודש. והעלם מקדש חשב הוא את הטומאה: יציאות השבת. הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים ילפינן מקרא הכי ויצו משה ויעבירו קול במחנה וגו' (שמות לו) לא תפיקו מרשות היחיד לרשות הרבים: שתים. אחד לעומד בחוץ והושיט ידו לפנים ונטל החפץ והוציאו. ואחד לעומד בפנים ונטל החפץ ממקומו. והוציאו לחוץ: שהן ארבע. יש להוסיף עוד שתים דהכנסה (ה) אף ע"ג דלא כתיבי. שכשם שהקפידה תורה מרשות לרשות בהוצאה כך הקפידה על ההכנסה. אחת לעומד בפני'. והוציא ידו לחוץ ונטל חפץ והכניס. ואחת לעומד בחוץ ונטל חפץ ממקומו. והושיטו לפנים והניחו: מראות נגעים שנים. כתיבי בקרא (ויקרא יג) שאת ובהרת: שהן ארבעה. תולדה דשאת ותולדה דבהרת לא כתיבי בקרא בהדיא: **ב** שיש בה ידיעה בתחלה. אידיעת הטומאה קאי. ואיידי דזוטרי מילייהו. מפרש להו ברישא והדר מפרש שבועות דנפישי מילייהו. ויציאות ומראות כל אחד ואחד. מפרשה במסכת דידיה. והכי לא פרשינהו בהאי מסכתא. ולא תנינהו הכא אלא משום דדמי להדדי בשתים שהן ארבע: ידיעה בתחלה. שידע שנטמא: וידיעה בסוף. משאכל את הקדש בהעלם. או נכנס למקדש בהעלם וידע. נודע לו שבטומאה אכל. או בטומאה נכנס: והעלם בינתים. כשאכל את הקדש נעלמה ממנו טומאה או קודש. או נכנס למקדש ונעלמה ממנו טומאה או מקדש: הרי זה בעולה ויורד. עולה לעשיר ויורד לעני. עשיר מביא חטאת בהמ'. ועני חטאת העוף. ודל שבדלי'. עשירית האיפה. והיא מנחת חוטא האמורה בכל מקום: שעיר הנעשה בפני'. שעיר יוה"כ שמביא מדמו לפנים (ס): תולה. להגין עליו מן היסורין (י): עד שיודע לו. שאכל קדש בטומאה (יא) ויביא קרבן עולה ויורד: **ג** אין בה ידיעה בתחלה. שלא ידע בטומאה או מיתיו (יב). זה לא יבא לכלל קרבן עוד לעולם. שהרי אין קרבן בא אלא על שיש בה ידיעה בתחלה: שעיר הנעשה בחוץ. הקרב במזבח החיצון במוספין של יוה"כ: ויו"ה. עצמו ומכפר עם השעיר: שנאמר בשעיר הנעשה בחוץ. (במדבר כט) שעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכפורים. וחטאת הכפורים הוא השעיר הנעשה בפני'. והקישן הכתוב ללמדך מה זה מכפר זה מכפר. מה פנימי אינו בא אלא על דבר שיש בו ידיעה. ומאי ניהו ידיעה בתחל' כדילפינן מקרא דכתיב לכל חטאתם דמשמע לאותם שיבואו לכלל חטאת כשתהיה להם ידיעה בסוף. ואי אפשר לבא לכלל חטאת אלא א"כ היתה לו ידיעה בתחל'. אף שעיר הנעש' בחוץ אינו מכפר אלא על שיש בו ידיעה ומאי ניהו ידיעה בסוף ולא בתחלה (יג). דלא אתיא לכלל קרבן ומכפר זה כפרה גמורה בלא תליה: **ד** שעירי הרגלים. בכל הרגלים נאמרו שעירי חטאת במוספין: ושעירי ר"ח מכפרים. דכתיב
בשעיר

פרק א (א) ברע"ב מ"ה פ"ג. גמ': (ב) שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו כדמוכחי לה בגמרא: (ג) ותקרי להו ידיעות פי' הר"ב ברפ"ב: (ד) כר"י. וכפ"ב. גמ': (ה) מ"ש הר"ב לקמן דהכא והא דתנן הכא ב' שהן ד' בנגעים הר' ותני הכי נמי ואלו הכא לא תני אלא ב' שהן ד' משום דאיכא בגמ' הטעם דעיקר תנא הכא אבות ותולדות. הכא אבות תני ותולדות לא תני. תוי"ט: (ו) בתחלה כו'. בגמ' יליף כן להו ומפיק דידעה ביה כתב (שלמד בנים כתב שהכתוב בטומאה שמא) שמע ידיעה פרט לנסתרה בין השי"ט: (ז) בפני'. שהרי הוא אומר בשעיר זה וכפר על הקודש. מטומאה במקדש. יכול על כל טומאה שבקודש יהא שעיר זה מכפר. ת"ל ומפשעיהם לכל חטאתם. חטאים דומיא דפשעים מה פשעים שאינן בני קרבן. אף חטאים שאינן בני קרבן. ומנין שיש בה ידיעה בתחלה פי' הר"ב משנה דלקמן: (ח) ב' שעירים נעשין לצבור ביוה"כ. אחד מהן דמו לפנים ומנהו משתלח לעזאזל ואחד קרב במזבח החיצון במוספין. והוא כתוב בפרשת פנחס עם שאר כל מוספי המועדים. רש"י: (ט) ויוה"כ הכפורים. הוא עצמו מועיל עם הקרבנות שנאמר כי יום כפורים הוא. רש"י: (י) שאף על פי שאינו יודע בחטא. יש לו לדאוג שכל השוגגים צריכין כפרה לכשידעו אלמא קודם ידיעה אנוסים הן. רש"י: (יא) ומדא מפרשי נקט. וה"ה שנכנס למקדש: (יב) למסקנא דגמ' שכשבאו נרים מספיקין דלמ"ל לא מכפרת אלא בספק שבשבה: (יג) וא"ת כיון שאקשו זה לזה יכפר כ"א לדידיה ולדחבריה ונ"מ לטומאה שאירע בין זה לזה וא"כ אי לא עבד הילך. משני בגמרא א"ק לשם. כפרה א' מכפר ואינו מכפר ב' כפרות א"ק לשם

דברי ר' יהודה. רש"א שעירי הרגלים (טז) מכפרין. אבל לא שעירי ר"ח. ועל מה שעירי ר"ח מכפרין. על הטהור שאכל את הטמא (יז). ר"מ"א כל השעירים כפרתן שוה (יח) על טומאת מקדש וקדשיו. היה רש"א שעירי ראשי חדשים מכפרין על הטהור שאכל את הטמא ושל רגלים מכפרין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. ושל יוה"כ מכפר על שאין בה ידיעה בתחלה. אבל יש בה ידיעה בסוף. אמרו לו מהו שיקרבו זה בזה. אמר להם יקרבו. אמרו לו הואיל ואין כפרתן שוה. היאך קריבין זה בזה. אמר להן כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו: ה ר' שמעון בן יהודה אומר משמו. שעירי ראשי חדשים מכפרין על הטהור שאכל את הטמא. מוסיף עליהם של רגלים (כא). שמכפרין על טהור שאכל את הטמא. ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. מוסיף עליהן של יום הכפורים (כב). שהן מכפרין על הטהור שאכל את הטמא. ועל שאין בה ידיעה. לא בתחלה ולא בסוף. ועל שאין בה ידיעה בתחלה. אבל יש בה ידיעה בסוף. אמרו לו מהו [א]שיקרבו זה בזה. אמר להם הן. אמרו לו א"כ יהיו של יוה"כ קרבין בראשי חדשים אבל היאך של ר"ח קריבים ביוה"כ לכפר על כפרה שאינה שלה. אמר להן כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו: ו ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו שעיר הנעשה בפנים (כג) ויוה"כ מכפרין. ועל שאר עבירו' שבתורה הקלות והחמורו' הזדונות והשגגו' הודע ולא הודע עשה ולא תעשה (כד), כריתות ומיתות ב"ד. שעיר המשתלח מכפר:

[א] נ"א לומר היה רבי

אחד

בשעיר ר"ח (שם כח) לחטאת לה' חטא שאין מכיר בו אלא ה'. שעיר זה יהא מכפר. והיינו שאין בו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף (יד). ושעירי הרגלים ילפינן משעיר ר"ח בהיקשא דשעיר הוה מצי למכתב בכלהו רגלים וכתב ושעיר (טו). ומ"ש מוסיף על ענין ראשון. להקיש של מה שזה הכשר אלו מכפרים: כל השעירים כפרתן שוה. כל שעירי המוספין בין שעירי רגלים. בין שעירי ר"ח. בין שעיר הנעשה בחוץ ביה"כ. כפרתן שוה שהם מכפרין בין על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף. בין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. בין על טהור שאכל את הטמא. וכ"ש לטומאה שאירעה בין זו לזו. אבל שעיר הנעשה בפני' ביה"כ לא נחלקו עליו (יט) שהוא תולה על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף כדאמרי': היה ר"ש אומר. הא דהדר נקט ליה משום דבעי למימר אמרו לו מהו שיקרבו זה בזה: מהו שיקרבו. אם אבד שעיר שהופרש ליוה"כ ונתכפרו באחר ונמצא זה יקרב ברגל או בר"ח. מהו שיקריב לגם שעירו של יום: אמרו לו הואיל ואין כפרתן שוה. ר"מ הוא דקאמ' ליה לר' שמעון (כ) בשלמא אי אמרת כולן כפרתם שוה יקריב שהרי כולן כפרה אחת הן מכפרים. אלא לדידך א שהופרשה לכפר על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף. היאך יקרב ברגל לכפר על שאין בה ידיעה לא בתחלי' ולא בסוף. או בר"ח לכפר על הטהור שאכל את הטמא: לכפר על טומאת מקדש וקדשיו. וכיון דבזה שוין. אע"פ שכפרתן חלוקות יכול הוא ליקרב: ה משמו. של ר"ש. וסתם ר"ש הוא ר"ש בן יוחאי: ו ועל זדון טומאת מקדש וכו'. סתמא היא. (דתנא נקיט לה): שעיר הנעשה בפנים ויוה"כ מכפרים. דכתיב (ויקרא טז) ומפשעיהם לכל חטאתם. ופשעיהם. אלו המרדים (כד): ההמורו' והקלות וכו'. כולה מתני' מפרשה בגמ' הכי. בין קלות בין חמורו' בין שעשאן במזיד. בין שעשאן בשוגג. אותן שעשאן בשוגג בין נודע לו ספיקן. בין לא נודע לו ספיקן כגו' בין נודע לו שבא לידו ספק חלב ואכל (כה).

בין

אחת בשנה כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה: (יד) בגמ' ונכפר נמי אפי' בשאר עבירות (כל חטא שלא מודע) שגם דר"י הואיל וזה בא בזמן קבוע (שעיר יוה"כ דחיצון) וזה בא בזמן קבוע מה זה אינו מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו אף כו'. ועתוי"ט: (טו) בגמ' עלכם (ויוה"כ) דלא כתיב בהו ושעיר מנ"ל. אלא ס"ד יונה א"ק אלה תעשו לה' במועדיכם הוקשו כל המועדי' כולן זה לזה. והא ר"ח לאו מועד הוא. אביי א' כו' ר"ח נמי אקרי מועד דכתיב קרא עלי מועד כו'. ועתוי"ט: (טז) הרגלי'. דאית ליה נמי הקישא דבמועדיכם דהוקשו כולן לר"ח מה דר"ח במלתא דקודש מכפרי אף דרגלים כו'. וכ"ת נכפרו אדר"ח. ואות' נתן לכם לשאת את עון העדה כו'. אותה נושא עון ואין אחר נושא עון כו'. ועתוי"ט: (יז) על הטהור כו'. דא"ק ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה והאי קרא בשעיר דר"ח כתיב. ויליף עון עון מציץ מה להלן טומאת בשר. שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף אלא על טומאת חלב דם ובשר שקרב בטומא' אף כאן טומאת בשר כו'. ועתוי"ט: (יח) שוה. דיליף הקישא דמועדיכם אף לחיצון דיוה"כ דעדיפא ליה הך הקישא מהקישא דלפנימי. תוי': (יט) שהוא אינו מכפר כפרתן. כפר' א' מכפר ואינו מכפר שתי כפרות. והן אינן מכפרין כפרתו אחת בשנה כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה. גמרא: (כ) משום דלר"ש אליבא קושיא דחלוקים הם שעירי ר"ח גם משעירי הרגלים. להכי פריך ליה. והה"נ דה"מ למיפרך לת"ק משעירי יוה"כ עם שאר השעירי' ומסתבר נמי דמ"ש הר"ב וכן הש"י ר"מ הוא דקא"ל ל"ד כו' אלא חכמי' השיבו לו לר"ש אליבא דר"מ: (כא) מוסיף כו'. דלא דריש אותה נושא עון ואין אחר כו'. וה"ל נמי דאהקום רגלים לשעיר החיצון כו' תוי': (כב) מוסיף כו'. ודרגלים לא מכפרי אדיוה"כ דה"ל דכתה דאחת בשנה. ודיוה"כ מוסיף דא"ק וכפר אהרן על קרנותיו א' בשנה. קרנותיו דמזבח הפנימי הוא דאינו מכפר ב' כפרות הא דחיצון אפילו שתי כפרות. גמ': (כג) ועל זדון כו'. אע"ג דאמרינן אחת כפרה א' כו'. כבר כתבו התוס' דאין זה ב' כפרות אלא מה שקרבן א' מכפר. א"נ כפרה א' לשוגג ואחת למזיד: (כד) וכה"א מלך מואב פשע בי ואומר אז תפשע לבנה בעת ההיא. גמ': (כה) דליכא לפרושי דנודע לו שגגתו משגג ודאי. דא"כ הו"ל חייבי חטאת ואשמות ודאין ותנן במס' כריתות חייבי חטאת ואשמות ודאין שעבר עליהן יוה"כ חייבין להביא לאחר יוה"כ אבל חייבי אשם תלוי פטורין. הר"ן: (כו) עשה. בגמרא היכי דמי אי דלא עביד תשובה זבח רשעים תועבה. אי דעביד תשובה כל יומא נמי כו'. ומסיק בדלא עביד תשובה. ורבי היא דס"ל על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה ובין לא כו' יוה"כ

מכפר

ז אחד ישראלים ואחד כהנים (כז). ואחד כהן משוח. מה בין ישראלים לכהנים ולכהן משוח. אלא שדם הפר מכפר על הכהנים (כח) על טומאת מקדש וקדשיו. ר' שמעון אומר כשם שדם השעיר הנעשה בפנים מכפר על ישראל כך דם הפר מכפר על הכהנים. כשם שוידויו של שעיר המשתלח מכפר על ישראל כך וידויו של פר מכפר על הכהנים:

פ"ב **ידיעות** הטומאה שתים שהן ארבע נטמא וידע. ונעלמה ממנו הטומאה. וזכור את הקדש. נעלם ממנו הקדש וזכור את הטומאה. נעלמו ממנו זה וזה. ואכל את הקדש ולא ידע. ומשאכל ידע. הרי זה בעולה ויורד. נטמא וידע. ונעלמה ממנו טומאה. וזכור את המקדש. נעלם ממנו מקדש. וזכור את הטומאה. נעלם ממנו זה וזה. ונכנס למקדש ולא ידע. ומשיצא ידע. הרי זה בעולה ויורד: ב אחד הנכנס לעזרה (י). ואחד הנכנס לתוספת העזרה. שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות. אלא במלך ונביא ואורים ותומים ובסנהדרין של שבעים ואחד. ובשתי תודות. ובשיר ובית דין (יא) מהלכין ושתי תודות אחריהם. וכל ישראל

בין שלא נודע לו שבא לידו ספק שלו. ושלו הן קלות עשה ולא תעשה ושלו הן חמורות כריתות. ומיתות ב"ד: ז א' ישראל וא' כהנים. הכי קאמר. אחד ישראל ואחד כהנים וא' כהן משוח. מתכפרים בשעיר המשתלח בשאר עבירות ואין חלוק ביניהן: אלא שדם הפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו. כל מה ששעיר הפנימי מכפר על ישראל דהיינו תליית ישראל על שיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף. אותן טומאת מקדש וקדשיו וכן כפרת שעיר החיצון פתר של י"ה הקרב בי"ה מכפר על הכהנים: ר"ש אומר כשם. שאתה מודה בדם השעיר הפנימי שמכפר על ישראל. כפרתן בלא שום וידוי. שאין וידוי בשעיר הפנימי. אלא בשעיר המשתלח. כך דם הפר בלא שום וידוי מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו. אייתר ליה וידוי של פר במקום וידוי של שעיר המשתלח. לכפר על הכהנים בשאר עבירות. ואין להם כפרה בשעיר המשתלח:

פ"ב **ידיעות** הטומאה. נטמא וידע. שנטמא (א) בשעת הטומאה או אחרי כן: נעלמה ממנו טומאה. ועדי אותו העלם אכל קדש הרי א' ונכנס למקדש הרי ב'. דכתיב ונעלם ממנו והוא טמא. משמע שנתעלמה ממנו טומאה. ולפי שאינו חייב עליה אלא א"כ ידע בתחלה שנטמא. וא"כ נעלמה ממנו משום הכי קרי ליה ידיעות (ב): נעלם ממנו הקדש. או המקדש ואכל קדש. או נכנס למקד'. וזכור לטומאה. הרי שתים אחרות דלא כתיבי (ג): נעלם ממנו זה וזה. אינו מנין הידיעות (ד). אלא הא קמ"ל דחייב בשעת אכילת קדש. או כניסת מקדש. אינו זוכר לא לטומאה. ולא לקדש. חייב קרבן עולה ויורד: ב א' הנכנס לעזרה. לאשבו': וא' הנכנס לתוספ'. שהוסיפו עליה אחרי כן: שאין מוסיפין וכו'. לפיכך היא קדושה כראשונה: אלא במלך. דא"ק (שמות כה) ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבני' כל כליו וכן תעשו. קרא יתירא הוא למדרש לדורות.

מכפר כרן מפרק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בבשר. שאם עשה תשובה יוה"כ מכפר ואם לאו אין יוה"כ מכפר. וזבח רשעים תועבה בפרק יומא. רש"י: (כז) א' סי'. בגמרא יליף ליה: (כח) הכהנים. דהא כי בפר מעשה פר ושעיר וכפר על הקדש וגו'. והתו' כי דבשעיר הפנימי כתיב אשר לעם ולא לכהנים ואיכן אפקה לפנימי. ועתוי"ט:

פרק ב (א) רש"י. משמע ספי' כולה מתני' בידיעה גמורה. שפי' וידע שנטמא כו'. והמדקדק יכול לפי' כולה מתני' בידיעת בית רבו. תוי' ועפ"ק מ"ג. ועוד דע טעם זה בצריך שתהא לו ידיעה שנטמא לריך ג"כ שתהא לו ידיעה שזה מקדש ושזה קדש: (ב) וה"ע כמי דלא תני ד' שהם ח' והיינו עוד ד' ידיעות בסוף. דלא חשיב הני ידיעות דאיתנהו בכל הסוגי' כולה שאין אדם מביא חטאת אא"כ נודע לו חטאו כדאיתא בגמרא: (ג) בהדיא. אלא מרבויא דונעלם דרשי' לה בגמ"פ: (ד) ולא"ק אמאי לא חשיב להו ולהוי שש דמכיון דחשבינן ידיעת הטומאה דלקודש וכן דלמקדש וכן ידיעת המקדש גם דלקדש. אין להוסיף במנין ידיעות. העלם שניהם יחד. כיון שכבר כמנו כל אחת בפרט: (ה) לעזרה. דבעזרה נמי ברת לעמא הנכנס כדאי' במ"ס פ"ק דכלים: (ו) שעליו נאמר ויהי בישורון מלך. הר"מ: (ז) כלומר וכיון שאחיו כ"ג היה א"כ היה שם אורים ותומים. והקשו התו'. אע"ג דאהרן היה בבנין המשכן וכי נשאלו באורים ותומים לעשות משכן הלא קוד' שנעשה אהרן כהן ע"י המילואים נעשה המשכן: (ח) כפי' יהר"מ. ובסנהדרין פי' הר"ב משום דמשה במקו' סנהדרין הוה קאי. וטעמא דמסתבר הוא. לפי שלא נמלא אימתי שבעים סנהדרין כי אם בפ' מתאוננים והיא זה אחר שנעשה המשכן כו' ולפי' דהכא צ"ל דע' זקני' שנאמרו בפ"פ משפטים הם היו מיוחדים שבעדה לכל דבר שבקדושה כמין סנהדרין: (ט) כלומר שאין טעם בדבר למה זו נאכלת ולמה זו נשרפת. אלא ע"פ נביא בזות הקודש ומו כן דצ"ל דאילונו כי אחיא קדשה המקו' והפנימית היא לא נפסלה ביוצא ושלכך נאכלי'. דהא בלא הא לא סגי: (י) בגמ' מאי גדולות אילימא כו' אלא גדולות שבתודה ומאי ניהו חמץ. דחלות החמץ היו גדולות משל מלה (כדתנן כפ"ז דמנחות): (יא) פרש"י הוא מזמור של חנוכת הבית. לכך אומר אותו. ובגמ' מסיים שיר של פגעים עד כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעונך והוזכ והומר מזמור לדוד בברכו ה' את רבו לכי כו'. ועתוי"ט: (יב) וב"ד כו'. למימרא דב"ד באמי תודה אזלי והכתיב וילך אחריהם הושעיה ומלי שרי יהודה. ה"ק ב"ד מהלכין ושתי תודות מהלכות וב"ד אחריהם

גמ'

יבימי משה הוא מלך (י) ונביא. ואחיו כהן גדול והיו שם אורים ותומים (ז). ושבעים זקנים (ח) היו לדורות כן: ובשתי תודות. בשני לחמי תודה. והיו נושאים אותן בהקף שביב עד סוף הגבול במקדבים. ישם אוכלי' האחת ושורפים השניה. וע"פ נביא נאכלת וע"פ נביא נשרפת (ט). והיינו דתקן הפנימית נאכלת. והחיצונה נשרפת. ותנאמי' בן חכליה גוער. דכתיב ביה (נחמיה יב) ואעמידה שתי תודות גדולות (י): ובשיר. השיר שהיו אומרים ארוממך ה' כי דליתני (יא) (תהלים ל) ובית בני אע"פ שלא היה שם לא ונבי' אורים ותומים

ישראל אחריהם. הפנימית (יג) נאכלת. והחיצונה נשרפת. וכל שלא נעשה בכל אלו. הנכנס לשם. אין חייבין (יד) עליה: ג נטמא בעזרה (טו) ונעלמה ממנו טומאה. וזכור את המקדש. נעלם ממנו מקדש וזכור לטומאה נעלם ממנו זה וזה והשתחוה (טז). או ששהה בכדי השתחואה. [א]בא לו בארוכה חייב בקצרה פטור זו היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה: ד ואיזו היא מצות עשה שבנדה (כ) שחייבין עליה. היה משמש עם הטהורה. ואמרה לו נטמאתי. ופירש מיד חייב. מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו: ה רבי אליעזר אומר (ויקרא ה) השרץ ונעלם ממנו. על העלם שרץ חייב. ואינו חייב על העלם מקדש. ר' עקיבא אומר ונעלם ממנו והוא טמא (כב). על העלם טומאה חייב. ואינו חייב על העלם מקדש. ר' ישמעאל אומר ונעלם ונעלם שתי פעמים. לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש:

פרק ג שבועות

שתים שהן ארבע. שבועה שאוכל ושלא אוכל. שאכלתי ושלא אכלתי. שבועה שלא אוכל. ואכל כל שהוא. חייב. דברי רבי עקיבא. אמרו לו לר"ע היכן מצינו באוכל כל שהו שהוא חייב (ב). שזה חייב. אמר להן ר"ע וכי היכן מצינו במדבר (ג) ומביא קרבן. שזה מדבר ומביא קרבן. שבועה שלא אוכל. ואכל ושתה. אינו חייב אלא אחת. שבועה שלא אוכל ושלא אשתה. ואכל ושתה

[א] גמ' מו

ותומים הקדושה שקדש שמואל הנביא בראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל. ועזרא דנחמיה בן חכליה לזכר בעלמא הוה: ג נטמא בעזרה. וידע שנטמא והשתחוה בהעלם זה כלפי פנים. אע"פ שלא שהה (יז). או השתחוה כלפי חוץ. והוא דשהה כדי השתחואה (יח). ושעור השתחויה. הוא כדי שיקרא אדם פסוק זה בישוב (יט). ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו להודות לה' כי טוב כו"ם והוא פסוק (בדברי הימים ב' ז'): או שבא לו בארוכה. שילך לו דרך ארוכה. שיש קצרה ממנו לצאת ואפי' לא שהה תחלה חייב: ובקצרה פטור. היכא דלא השתחוה ולא שהה. וילך לו דרך קצרה פטור: זו היא מצות עשה שבמקדש. דים כאן(?) וישלחו מן המחנה כל טמא: שאין חייבין עליה. ב"ד על העלם דבר שאם שגגו ושנו בהוראה זו. והורו לו שילך בארוכה אין חייבין על שגגת הוראה אף על העלם דבר של צבור: ד ואיזו היא מצות עשה שבנדה. שדומה לזו שבמקדש. שאירע לו הטומאה. משבא בהיתר לידי כניסה. אם שגגו ב"ד בהוראה זו חייבים עליה על העלם דבר: היה משמש עם הטהורה. שנכנס בהיתר ואמרה לו נטמאתי עכשיו ופירש מיד בקושי האבר חייב אלא יעמוד בלא דישה עד שימות האבר ויפרוש בלא קושי וזהו העשה שבנדה: ה ר"א השרץ ונעלם. דאמר קרא (ויקרא ה) או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו. וקרא יתירא הוא. דהא לעיל כתיב או נפש אשר תגע בכל דבר טמא. ושרץ בכלל דבר טמא הוא אלא ללמדך שאם ידע שנטמא ודאי ואינו יודע אם בשרץ אם בנבלה אינו חייב קרבן אם אכל קדש עד שתהיה לו ידיעה בתחלה אם בשרץ נטמא או בנבלה נטמא (כא). ור"ע סבר דכיון דידע ודאי שנטמא אע"ג דלא אתברירא ליה הטומאה שנטמא אם בשרץ או בנבלה חייב. ותרוייהו פטרי על העלם מקדש; ור' ישמעאל מחייב. והלכה כר"ע:

פרק ג שבועות שתים. שאוכל ושלא אוכל. הם השתים המפורשות. דכתיב (שם) להרע או להטיב. דמשמע להבא לא אוכל להרע. אוכל להטיב: שאכלתי ושלא אכלתי. הם השתי הנוספות מתלמוד חכמים (א): מדבר ומביא קרבן. בשביל בטול דבורו. וכיון דמשום בטול דבורו הוא. אף זה בטול דבורו הוא שהאומר לא אוכל דעתו לאסור עצמו בכל שהו: שבועה שלא אוכל ואכל ושתה. אע"ג דשתייה בכלל אכילה (ד). אינו חייב אלא אחת דהוה ליה כאוכל וחוזר ואוכל בהעלם אחד: שלא אוכל ושלא אשתה. הוו להו שתי שבועות. ואע"ג דמכי אמר לא אוכל אתסר ליה בשתיה דשתיה בכלל אכילה וכי הדר ואמר תו לא אשתה הל"ל דאין שבועה חלה על שבועה שאני הכא כיון דאמר

(יב) גמ'. כלו' דתני ב"ד כו' והדר תני כילד. ועתוי"ט: (יג) הפנימית. פליגי תנאי בגמרא חד אמר א' כנגד א' מיד(?) התהלכות כלו' ב' כהנים מסלאי(?) תודה זה אצל זה והוייה הפנימית הך דמקרבה אצל חומה. ומד אמר זו אחר זו ופני' הפנימיי' הך דמקרב' לב"ד: (יד) אין חייבין. ה"ק הנכנס למקום פלוני והנכנס למקום פלוני והנכנס כו' כולם אין חייבין על המקום שנכנס בלא א' ואי': (טו) בעזרה. בגמ' יליף לה אף לנטמא בפנים. ועתוי"ט: (טז) והשתחוה כו'. שעורין שאלו הל' למשה מסיני הם במי שנטמא בתוך העזרה. כפי"י: (יז) וזו כריעה בעלמא. גמ': (יח) גמ' ופירש"י מחייב משום שהייה. והדין עמו כו' וה"ה קמ"ל דהשתחוי' דכלפי חוץ בעי שהייה ואי לא לא. אבל לא דבעי השתחוי' עכ"פ. ועתוי"ט: (יט) לא במאריכות ולא בקצרות. הר"מ: (כ) שבנדה. דה"ק ותהי נדתה עליו כו'. גמ' ועתוי"ט: (כא) דאלו אשאר מחייבי קרבנות מחייב כ"א אפי' לא נודע לו באיזה חטא שחטא כדתנן במ"ב פ"ד דכריתות. גמ': (כב) רע"ב כו'. ואיידי דבעי למכתב בהמה וחיה לדרשא כו' כתב נמי שרץ כדמדר"י כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה:

פרק ג (א) בר"ע במ"א: (ב) היכן כו'. ולא ושני(?) נמלה בריה שאני. והרי הקדש שהוא חייב מעילה בשוה פרוטה ואפי' בפחות מכזית. ומשני הא בעינן ש"פ שזהו שיעורו. והא מפרש דכ"ע מודו דמחייב בכ"ש. מפרש נמי כבריה דמי. פירש"י כבריה בשאר אסורים. דמי בריה טעמא מאי משום דחשביה. מפרש נמי איתו אחשביה דאסרי' עליה. גמ': (ג) במדבר. כלומר מדבר ואוסר. דהא אשכחן שבועת העדות אלא דהתם מדבר ומופה הוא. וכן מסכסת במגדף כו'. גמ' ותוי': (ד) מפ' בגמ' דילפינן מקרא מי' ולא"ה סברא דה"ל איניש לחבריה נטעום מידי ועיילי ואכלי ושתו ובלשונם הוו קרי לאכילי' טעימי' ולפטריך סברא לקרא דמהו דתימא בנדרים הלך

שלא אמר לי כ"א קמ"ל. הר"ן בשם בה"ג: (ה) כתב"י וכו' ומהרי"ל ואי לאו דרחמנא אסרינהו היו ראוין לאכילה. שלכך יש כאן מקום חיוב. וכדמסיק לקמן דהיינו בכולל כו'. ועתוי"ט: (ו) קונם כו'. צריך לפרש במידי דלא משתעבד לה: (ז) אכל. וצריך שידע כן בשעת השבועה דאל"כ הויא נדרי שגגה. ונדרי שגגות מותרים כדתנן פ"ג דנדרים מ"ב: (ח) שאתן. מאי אתן אי נימא לזקה לעני. מושבע ועומד מהר סיני הוא שנא' נתן תתן ותנן לקמן נשבע לקיים את המצוה ולא קיים פטור. אלא מתנה לעשיר. גמ': (ט) ואע"ה רבינו לפי בכלל ופרט וכלל. ועתוי"ט: (י) המצוה כו'. אמר רחמנא להרע או להטיב. אמנם הוא מחייב בשבועה על דבר שאין בו שיהיה במקום להרע. או ידע במקום להטיב והם דברי הרשות. הר"מ. וכלומר דאלו בדבר מצוה כשישבע להטיב ולאכול דבר אסור הוא מירע לנפשו. וכשישבע להרע שלא לאכול מצה בפסח הוא מטיב לנפשו: (יא) שלא כו' שאם כו'. דאם ישבע לבטל מה שנשבע עליו מהר סיני ליכא קיום לחיוביה כשלא יבטל אלא יעשה כמושבע כו' ולפיכך

בזה

ושתה. חייב שתים: ב שבועה שלא אוכל. ואכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין. אינו חייב אלא אחת. שבועה שלא אוכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין ואכל. חייב על כל א' וא': ג שבועה שלא אשתה. ושתה משקין הרבה. אינו חייב אלא אחת. שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש. ושתה, חייב על כל אחת ואחת: ד שבועה שלא אוכל. ואכל אוכלים שאינן ראוין לאכילה. ושתה משקין שאינן ראוין לשתיה. פטור. שבועה שלא אוכל. ואכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים, חייב ר' שמעון פוטר. אמר קונם אשתי נהנית לי (ו) אם אכלתי היום. והוא אכל (ז) נבלות וטרפות שקצים ורמשים. הרי אשתו אסורה: ה אחד דברים של עצמו. ואחד דברים של אחרים. ואחד דברים שיש בהן ממש. ואחד דברים שאין בהן ממש. כיצד אמר שבועה שאתן (ח) לאיש פלוני. ושלא אתן. שנתתי. ושלא נתתי. שאישן. ושלא אישן. שישנתי. ושלא ישנתי. שאזרוק צרור לים. ושלא אזרוק. שזרקתי. ושלא זרקתי. רבי ישמעאל אומר אינו חייב אלא על העתיד לבא. שנאמר (ויקרא ה) להרע או להטיב. אמר לו רבי עקיבא א"כ אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה. דברים שאין בהן הרעה והטבה מנין. אמר לו מרבוי הכתוב. אמר לו אם ריבה הכתוב לכך. ריבה הכתוב לכך: ו נשבע לבטל את המצוה, ולא ביטל פטור (י). לקיים ולא קיים פטור. שהיה בדין שיהא חייב כדברי ר' יהודה בן בתירא. א"ר יהודה בן בתירא מה אם הרשות[א] שאינו מושבע עליה מהר סיני. הרי הוא חייב עליה מצוה[ב] שהוא מושבע עליה מהר סיני אינו דין שיהא חייב עליה. אמרו לו לא, אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן. תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן. שאם נשבע לבטל ולא ביטל פטור (יא): ז שבועה שלא אוכל ככר זו.

שבועה

[א] נ"א שבועת [ב] נ"א שבועת

דאמר ברישא לא אוכל. והדר אמר לא אשתה. גלי דעתיה דהך אכילה דאמר ברישא אכילה גרידתא היא: ב חייב על כל אחת ואחת. מדקאמר פת ופת על כל מין ומין ש"מ לחלק. דאי לאסור עליו מינים כולן ותו לא. הו"ל למימר פת סתם. וכן של שעורים וכן של כוסמין: ג שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש. בגמ' מוקי לה כגון שהיו חבריו מסרבין בו ואומר לו בא ושתה עמי יין ושמן ודבש. היה לו לומר שבועה שלא אשתה עמך ותו לא. דכי אשתבע אמאי דמסרבין בו אשתבע יין שמן ודבש למה לי ש"מ לחלק: ד ואכל נבלות חייב. דראוין לאכילה הן אי לאו דרחמנא אסרינהו (ט): ר"ש פוטר. דמושבע ועומד הוא עליהם. ופלוגתא דר"ש ות"ק בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים. כגון באומר שבועה שלא אוכל שחוטות וטרפות. ת"ק סבר מגו דחיילא שבועה אשחוטות. חיילא נמי אטרפות. דאיסור חל על איסור באיסור כולל ור"ש סבר אין איסור חל על איסור באיסור כולל. ואין הלכה כר"ש: אשתו אסורה. שהרי אכל אוכלין ואפי' לר"ש. דטעמא דפטור בקמייתא לאו משום דלאו בני אכילה נינהו. אלא שאין שבועה חלה על דבר אסור:

ה ואחד דברים של אחרים. כדמפרש שאתן לפלוני: שאין בהן ממש. הרי גווני משוע. כגון שינה ותשמע שאין בהן הנאה. כגון שאזרוק צרור לים: מרבוי הכתוב. לכל אשר יבטא האדם. ופלוגתא דר"ע ור' ישמעאל דר"ע דריש בכל התורה רבויי ומעוטי ור' ישמעאל דריש כללי ופרטי ר"ע דריש או נפש כי תשבע ריבה להרע או להטיב מיעט. לכל אשר יבטא. חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה. ריבה הכל. מאי ריבה. ריבה כל מילי לשעבר כלהבא ומאי מיעט מיעט דבר מצוה. ור' ישמעאל דריש או נפש כי תשבע כלל להרע או להטיב פרט לכל אשר יבטא חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש להבא אף כל להבא. והלכה כר"ע (ט): ו נשבע לבטל את המצוה פטור. משום שבועת בטוי אבל לוקה הוא משום שבועת שוא: שהיה בדין שיהיה חייב. כדברי ר' יהודה בן בתירא. כלומר שאילו לדברי ר' יהודה בן בתירא הוא חייב משום שבועת בטוי שהיה ר"י בן בתירא אומר מה אם הרשות וכו': שלא עשה בה לאו כהן. וקרא כתיב להרע או להטיב דמשמע דבר שיש בו הן ולאו ואין הלכה כר"י ב"ב: ז שבועה שלא אוכל ככר זו. שבועה שלא אוכלנה. טעמא דאמר שלא אוכל. והדר אמר שלא אוכלנה הוא דאינו חייב אלא אחת שאין שבועה חלה על שבועה אבל אמר תחלה שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל ואכלה כלה חייב שתים דכי אמר שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל

כלה

שבועה שלא אוכלנה. שבועה שלא אוכלנה. ואכלה אינו חייב אלא אחת. זו היא שבועת בטוי (יד). שחייבין על זדונה מכות. ועל שגגתה קרבן עולה ויורד. שבועת שוא חייבין על זדונה מכות. ועל שגגתה פטור:

ח איזו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם. אמר על העמוד של אבן שהוא (טו) של זהב. ועל האיש שהוא אשה. ועל האשה שהיא איש. נשבע על דבר שאי אפשר. [א]לא ראיתי גמל שפורח באויר. ואם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד. אמר לעדים בואו והעידוני. שבועה שלא נעידך. נשבע לבטל את המצוה. שלא לעשות סוכה. ושלא ליטול לולב. ושלא להניח תפלין. זו היא שבועת שוא (יט) שחייבין על זדונה מכות. ועל שגגתה פטור:

ט שבועה שאוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה. הראשונה שבועת בטוי. והשניה שבועת שוא (כ). אכלה עבר על שבועת שוא. לא אכלה עבר על שבועת בטוי:

י שבועת בטוי. נוהג באנשים ובנשים [ב]ברחוקי' ובקרובים. בכשרים. ובפסולין. בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד. מפי עצמו. וחייבין על זדונה מכות. ועל שגגתה קרבן עולה ויורד:

יא שבועת שוא. נוהגת באנשים. ובנשים. ברחוקים. ובקרובים. בכשרים. ובפסולים. בפני ב"ד. ושלא בפני ב"ד. ומפי עצמו. וחייבין על זדונה מכות. ועל שגגתה פטורין. אחת זו ואחת זו המושבע מפי אחרים חייב.

כיצד

[א] ס"א אם [ב] ס"א בקרובי' וברחוקי'

כלה וכי הדר אמר שלא אוכל כיון שאכל ממנה כזית חייב (יב) הלכך השבועה האחרונה שאלה ומחייב כי אכיל מינה כזית. וכי הדר אכל כלה מחייב משום שבועה ראשונה: **שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה.** אע"ג דהשבועה שלא אוכלנה שניה שמעינן דאין שבועה חלה על שבועה תנא לן שבועה שלישית (יג) לאשמועינן דשיולא הוא דליכא אשבועות בתרייתא כי שבועות הן ולא יצאו לבטלה ואם ימצאו מקום יחולו שאם נשאל לחכם על הראשונה, עלתה שניה תחתיה ונאסר בדבר משום שבועה שניה וכן אם נשאל על השתים חלה השלישית לפי שחכם עוקר הנדר מעיקרו והוי כמי שלא נדר וחלה השניה למפרע שהרי הראשונה כמי שאינה הואיל ונשאל עליה וכן כשנשאל על השתים הרי כאלו אינם. וחל השלישית למפרע:

ח **אם לא ראיתי גמל פורח באויר.** כלומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי וכו' (טז): **נחש כקורת בית הבד.** כשיעור קורת בית הבד ועוביה (יז). דאילו כעובי קורת בית הבד. לא הוי שבועת שוא. דאיכא טובא: **שבועה שלא נעידך.** בטול מצוה היא (יח). דהא חייב להעיד שנאמר (ויקרא ה) אם לא יגיד ונשא עונו:

ט **אכלה עבר על שבועת שוא.** הכי קאמר אכלה עבר על שבועת שוא לחודה. לא אכלה עבר אף אשבועת בטוי דהכי נשבע שאוכל ככר זו חייב לאוכלה וכי הדר נשבע שלא יאכלנה. הרי נשבע לבטל את המצוה. ולוקה משום שבועת שוא בין יאכל בין לא יאכל (כא) ואי לא אכיל לה חייב שתים. משום שבועת שוא. ואף משום שבועת בטוי:

י **באנשים ובנשים.** איידי דבעי למתני שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים כו' תנא בשבועת בטוי שנוהגת בכל אלו: **ברחוקים ובקרובים.** כגון שאתן לפלוני בין רחוק בין קרוב: **בכשרים ובפסולים.** בכשר לעדות ופסול: **מפי עצמו.** שהוציא הוא שבועה מפיו אבל אם השביעוהו אחרים אכלת ולא אכלת. ואמר לא אכלתי. ואכל. או להפך. פטור אם לא ענה אמן ואם ענה אמן אחר שהשביעו חברו הוי כנשבע מפי עצמו וחייב (כב):

יא **שבועת שוא ברחוקים ובקרובים.** נשבע על איש שהוא אשה בין רחוק בין קרוב: **אחת זו ואחת זו.** אחת שבועת שוא ואחת שבועת בטוי מושבע מפי אחרים חייב בדעני אמן:

בזה אף ריב"ב מודה: (יב) פי' דהכי משמע שלא אוכל שעור אכילה מככר א. ולא נקט ככר ז שלא למשרי נפשיה בלפרינא. כ"מ בשם הריטב"א: (יג) וכי תימא והאי גיש ספרים דל"ג שלא אוכלנה שלישית ולפ"ה שמעינן שאם נשאל כו' מדקתני אינו חייב אלא א' ולא קתני חייב אחת (יד) זו כו'. למעוטי אוכל ולא אכל. ממלקות. שאין בו מעשה. גמרא: (טו) של אבן כו'. אבל של זהב לא שכיח. הלכך לא אפיך נמי למתני על העמוד של זהב כדמפיך על האיש וכו': (טז) בגמרא וכי תימא פי' בשבוע' וכי סרך דטעמא דאינו שבועת בטוי ואין הפירות נאסרין עליו. ולפ"ה הוי לקי. משום דהא ודאי לא נתכוין זה לאסור הפירות. שאם היה מתכוין לכך הו"ל לאסור בלא שום תנאי שהרי עכשיו ג"כ פירות אסורי' עליו. ולמה תלה נדרו בדבר שאינו. אלא ודאי לא נתכוין אלא לקיים שראה אותו הדבר. ומש"ה היה לוקה משום שבועת שוא ולדבריו כל פירות ל"ד אלא ה"ה חד פירא וכן במ"ב פ"ג דנדרים כי הר"ב ככר זו. ועתוי"ט: (יז) בגמרא ועליף ופרש"י שיש בו חריצים כקורת בית הבד כך ראיתי נחש מגומר. ועתוי"ט: (יח) היינו דבר שא"א. רש"י. ולדבריהם מכיחין ה"ק שלא נעידך היינו נשבע לבטל כו'. ועתוי"ט: (יט) זו כו'. למעוטי אכלתי ולא אכלתי דחייב קרבן. ור"ע היא דר"ע. גמ': (כ) שוא. פירוש דשניהם שבועות ביטוי דשבועה שאוכל היינו כזית כמו שבועה שלא אוכל. ושלא אוכלנה חייב שלא אוכלנה כולה. ושמא יש לחלק בין אוכל לשלא אוכל. שוי': (כא) שהרי ילאסה שבועי' לשוא על דבר שא"א לו. ואלופא השתא הוא עובר. אפילו קיים שבועתו. גמרא: (כב) דתנן לקמן אחד זו ואחד זו כו' וילפינן לה מדכתיב ואמרה האשה אמן אמן. גמ'. ופי' הר"ב. דאי לא דמיא כמוצי' שבועה אמאי מבדקה. אפילו מושבע מפי אחרים אין כאן שהרי לא אמרה כלום אחר שבועה דל"ד למשביע עדים שכופרים אחר השבועה ואומרים אין אנו יודעים פי' אלא ודאי כמוציא שבועה מפיו דמי:

שבועת

שבועת

כיצד. *(אמר) לא אכלתי היום ולא הנחתי תפילין היום משביעך אני ואמר אמן. חייב:

פרק ד

שבועת העדות (א) נוהגת באנשי'. ולא בנשים. ברחוקין. ולא בקרובין. בכשרים. ולא בפסולין. ואינה נוהגת אלא בראויין [ב]להעיד. בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד. מפי עצמו (ד). ומפי אחרים אין חייבין. עד שיכפרו בהן בב"ד. דר"מ. וחכמים אומרים בין מפי עצמו (ה) ובין מפי אחרים. אינן חייבין עד שיכפרו בהן בב"ד:

ב וחייבין על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון העדות. ואינן חייבין על שגגתה. ומה הן חייבין על זדון השבועה. קרבן עולה ויורד:

ג שבועת העדות כיצד. אמר לשנים בואו והעידוני. שבועה שאין אנו יודעין לך עדות. או שאמרו (יא) לו אין אנו יודעין לך עדות. משביע אני עליכם. ואמרו אמן. הרי אלו חייבין. השביע עליהן חמשה פעמים חוץ לבית דין (יב) ובאו לבית דין והודו פטורים. כפרו. חייבים על כל אחת ואחת. השביע עליהן חמשה פעמים בפני ב"ד וכפרו. אינן חייבין אלא אחת. אמר ר' שמעון מה טעם. הואיל ואינם יכולין לחזור ולהודות:

כפרו

א גמ' ורי"ף ל"ג ב ק"ס

ר"ע מברטנורה

פרק ד **שבועת** העדות נוהגת באנשים ולא בנשים. דכתיב (ויקרא ה) והוא עד. בראוי להעיד הכתוב מדבר ואשה אינה ראויה להעיד דכתיב (דברים יט) ועמדו שני האנשים אנשים ולא נשים. וההוא קרא בעדים הוא דכתיב נאמר כאן שנים. ונאמר להלן שנים. מה להלן עדים (שם יז): ולא בקרובים. דפסולי עדות נינהו דכתיב (שם כד) לא יומתו אבות על בנים. בעדות בנים. וה"ה לשאר קרובים: ולא בפסולים. כגון חייבי מיתות וחייבי מלקות וגזלן (ב). דאקרו רשעים והתורה אמרה אל תשת רשע עד: ואינה נוהגת אלא בראוין להעיד. לאפוקי מלך שאינו מעיד. והפסולים לעדות מדרבנן (ג) כגון משחקים בקוביא ומפריחי יונים: בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו. אם מפי עצמו נשבע שבועה שאיני יודע לך עדות (ה) חייב בין נשבע בפני ב"ד בין שלא בפני ב"ד: ומפי אחרים. כגון משביע אני עליכם שתבואו ותעידוני. ואמרו לו אין אנו יודעים לך עדות (ו): אינם חייבין עד שיכפרו בב"ד. דכתיב (ויקרא ה) אם לא יגיד ונשא עונו במקום שאילו היה מגיד היה מועיל. וקרא במושבע מפי אחרים כתיב (ז). ואין הלכה כר"מ: ב חייבין. קרבן עולה ויורד על זדון השבועה שהרי לא נאמר בה ונעלם: ועל שגגתה עם זדון העדות. שיודעים ששבועה זו אסורה (ט) אבל אין יודעים שחייבים עליה קרבן: ואין חייבין על שגגתה. אם שוגגים הם לגמרי כסבורים שאין יודעין לו עדות ואפ"ה אמרו (י). שהרי הן אנוסים ולא קרינן בהו ונשבע על שקר: ג ובאו לבית דין והודו פטורים. ואפילו כפרו חוץ לבית דין על כל שבועה שאין כפירה חוץ לבית דין חשובה כפירה: כפרו בב"ד חייבין על כל אחת ואחת. דאמר קרא (ויקרא ה) והיה כי יאשם לאחת מאלה לחייב על כל אחת ואחת: מה טעם. אין חייבי' אלא אחת אפי' שתקו וכפרו לבסוף ולא אמרינן כפירה קיימא אכולהו לחייבם על כל אחת ואחת: הואיל. ואילו כפרו בב"ד בפעם ראשונה שוב לא היו יכולין לחזור ולהודות. שכבר הגידו שאינם יודעים לו שום עדות. ושוב אין חוזרים ומגידים (יג) הלכך אע"ג דלא כפרו אלא לבסוף כל השבועות הי' לבטלה

עיקר תוי"ט

פרק ד (א) **שבועת** הע'. שבועה לא כתיב בהדיא בקרא. אלא ילפינן מקול כמ"ש בריש מסכתין: (ב) כלו' אע"ג דליתא בר מלקות שהיסק לעשה דשבועה: (ג) מכלל דנשים מדאורייתא אינו כשר להעיד והכי איתא בהדיא בגמרא דממעטינן משחק בקוביא וכ"ש נשים וכלומר שהוא מדאורייתא ופרש"י דכתיב שום תשים עליך שתהא אימתו עליך והבא להעיד צריך לעמוד לפני הדיין ודרך בזיון הוא לו. ולפ"ז אף בנים דוד איירינן דאינן ראוין להעיד. ובפרש"י: (ד) מפי עצמן. דיליף לה מג"ש דפסוקא הכתוב בפקדון. ופי' דזמינה ומיני כלו' דדייקין מינה לחייבו אף מפי עצמו. ומינה כי השם דמחייבי בין בב"ד בין שלא בב"ד. דהשבע על שקר כתיב. משמע בין בב"ד בין שלא בב"ד: (ה) וכן אם ענה אמן אחר השבועה: (ו) אע"ג דלא ענה אמן. שכן הוא אומר ושמעה קול אלה אם לא יגיד ונשא עונו: (ז) שנאמר ושמעה קול אלה: (ח) בין כו'. דס"ל דהן מינה ואוקי בשבועה. כלו' לאפר שהבאת מפי עצמו לשבועת העדות מפקדון אוקי באמירה בדין הכתוב בשבועת העדות דמפי אחרים שמשמעו דוקא בב"ד. ה"נ מפי עצמו שהבאת אינה אלא בב"ד: (ט) ותחילה שיודע לו עדות דהא"ה אינה אסורה והיינו זדון העדות. ועתוי"ט: (י) כפי' ושמעו הפי' דסיפוק לי' דבקושטא קא משבעי. ופי' הר"ן דפרש"י ה"ק שבאותה שעה שנשבעו אין אנו יודעין. יודעין היו. אלא שלא היו מכוונים לשום לב. אבל לא היו צריכים ידיעה אחרת. והגלה מה שנשבעו אין אנו יודעים לא נשבעו על האמת אלא שאין שמים לב באותה שעה יודעים היו שהרי מיד כשנתיישבו נזכרו בלא שום חידוש ידיעה ואפ"ה כיון שהיו סבורי' לישבע על האמת פטורים משום דאנוסים היו כו'. אבל ודאי דה"ה וכ"ש כשסבורים שמותרים לגמרי. ועתוי"ט: (יא) שאמרו. בלא שבועה אין לנו כו'. ואפ"ה משביע אני עליכם שיהא אמת מה שאמרתם ואמרו אמן חייבים. אבל אם שתקו אחר השבועה. אין כאן קבלת שבועה. כפ"י. ונראה מלשונו דדוקא ששתקו אבל כפרו ואמרו אין אנו יודעי' ה' חייבי' ומיירי בב"ד דמשני' אפי' כרבנן ואמן ל"ד גלא נקטו אלא כדי לקבל וכ"כ הפר' ועי' בסמוך (אות י"ב): (יב) חוץ לב"ד. אפי' כמי רבנן דלרבנן נמי לא בעינן שבועה בב"ד אלא הכפירה. דלאהגדה דוקא קפיד קרא דלהוי במקום הראוי להגדה. פי': (יג) וריפא דהכי הרי אלו חייבין ולא אמרינן דהאי כפירה דבריה בעלמא כיון דכבר אמרו אין אנו יודעים פי' ושוב אין יכולין לחזור ולהודות נ"ל משום דלא קפדה תורה החוזר ומגיד אלא בתר שבועה. דאם לא יגיד בתר ושמעה קול אלה כתי' והטעם מפני שדרך העדים להשמט שלא להעיד והאומרים בתר שבועה יודעים אנו אין זה חוזר בו'. עוד נ"ל דאין אנו יודעי' לא מקרי מגיד לכל דהא לא הגידו כלום והכא לאו חזו' חוזר ומגיד חייבין אלא משום דכפרו בתר שבועה תוב לא מלי מהוו דאייתו כשיפי' לומר יודעים אנו. ובהכי מיתרצ' אמאי נקט

ד כפרו שניהן כאחת. שניהן חייבין. בזה אחר זה. הראשון חייב. והשני פטור. כפר אחד. והודה אחד. הכופר חייב (טז). היו שני כתי עדים. כפרה הראשונה. ואחר כך כפרה השנייה שתיהם חייבות. מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתיהן (כ): ה משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני פקדון. ותשומת יד. וגזל. ואבידה. שבועה שאין אנו יודעין לך עדות. אין חייבין אלא אחת. שבועה (כא) שאין אנו יודעין. שיש לך ביד פלוני. פקדון. ותשומת יד. וגזל. ואבדה. חייבין על כל אחת ואחת. משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני פקדון חטין ושעורין וכוסמין. שבועה שאין אנו יודעין לך עדות. אין חייבין אלא אחת. שבועה שאין אנו יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני חטין ושעורין וכוסמין. חייבין על כל אחת ואחת: ו משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני נזק וחצי נזק תשלומי כפל. תשלומי ארבעה וחמשה. ושאנס איש פלוני את בתי ופיתה את בתי. ושהכני בני ושחבל בי חברי. ושהדליק את גדישי ביום הכפורים. הרי אלו חייבין: ז משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאני כהן. שאני לוי. שאיני (כה) בן גרושה. שאיני בן חלוצה. שאיש פלוני (כו) כהן. שאיש פלוני לוי. שאינו בן גרושה. שאינו בן חלוצה. שאנס איש פלוני את בתו

בטלה. חוץ מן הראשונה. דאם זה שתק בראשונה פירה היא. שוב אינם ראויים להשביען ואם אינה פירה הרי מושבעין ועומדין. ומה זו שבועה על בועה. על כרחך כי כתיב לאחת לחייב על כל אחת אחת. אשבועה חוץ לב"ד פרו בב"ד כתיב דשבועי' וץ לב"ד שהיה משביען יבאו לב"ד ויעידו ולא או לבטלה. ורצויות לק שאם כפרו שם ראשונה היה ראוי לחזור להשביען: ד כפרו ניהם כאחת. בתוך כדי בור (יד): בזה אחר זה. היה בין זה לזה יותר כדי דבור: הראשון יב. אבל השני פטור. כיון שכפר הראשון שוב אין השני ראוי להעיד. הוא יחידי (טו): שתיהן חייבות. בגמרא פריך אשונה אמאי חייבת הא קיימא כת שנייה. זה הפסידו הראשונים בכפירתם (יז). ומשני מתני' איירי כגון שהיו עדים של כת שנייה רובים בנשותיהן (יח) לא היו כשרים להעיד שכפרה כת ראשונה שותיהן גוססות. ומהו תימא כיון דקיי"ל רוב וססים למיתה. הוו להו אילו מתו ותפסל כת אשונה דהא קיימא שנייה. קמ"ל השתא מיהא לא ברית (יט). ונמצא שלא היה שם בשעת כפירה אלא כת ראשונה בלבד ולפיכך חייבין: ה תשומת יד. הלואה ששם בידו ממון: אבדה, שמצא אבדתי: חטין ושעורין וכוסמין. יפא אשמועינן מין אחד ותביעות חלוקות. ורישא אשמועינן תביעה אחת כולם פקדון. ומינים חלוקים: נזק וחצי נזק. בחצי נזק צרורות דממונא הוא ולא נסא (כב). דאמרינן בעדות של קנס אין חייבין (כג): תשלומי כפל תשלומי ד' וה'. משום גנבה: שאנס איש פלוני ופיתה את בתי. משום שת ופגם דממונא הוא (כד): ושהכני בני. הכאה שאין בה חבורה שאינו חייב עליה מיתה. וכיון דליכא מיתה איכא ממון: ושחבל בי חברי ביה"כ. ונקט ה דאע"ג דענוש כרת חייב ממון: ז שאני כהן. פטורין שאין העדים חייבין אלא כשכפרו דבר שיש בו תביעות ממון: שאנס איש פלוני או פיתה בתו של פלוני. ובתו דקתני אים פלוני כהן דנעיל קאי. (דתנא לעיל מיניה שאיש פלוני כהן או לוי. ואינו בן גרושה עליה קאי). או שהשביען שאנס איש פלוני את בתו של אותו פלוני דאיירי ביה עד השתא:

ר"ש' במושבע מפי עלמו דלא שמעי' הך רבותא נקט במפי עלמו הר"ן כלומר דאלו הוה נקט במושבע מפי אחרי' לא היה יכול להתחיל אמרו אין אנו יודעים כו' לפי ששוב אח"כ כשמשביען אין רגילות להשיב אלא אמן וא"כ לא הוה ידעינן רבותא זו: (יד) גמ'. דאי אפשר לצמצם יפה' תכ"ד עי' ברפ"ד דנזיר. ולא שתהיה כל הכפירה תכ"ד אלא שמתחיל תכ"ד. גמ' ועתוי"ט: (טו) דאע"ג דקם לשבועה (וכוב בני אדם אין נשבעין לשקר והיה משלם) דבר הגורם לממון לאו כממון דמי. גמ': (טז) הכופר כו'. גמ' השתא בזה אחר זה דתרוייהו קא כפרי אמרת הראשון חייב ושני פטור כפר אחד והודה אחד מבעיא לא לריכי כגון שכפרו שניהם וחזר אחד מהן והודה תכ"ד. והא קמ"ל דמאן דתימא דהא דקיימא תכ"ד מהני ה"מ כפירה וכפירה. אבל כפירה והודאה אימא לא קמ"ל. ועתוי"ט: (יז) שהיו יכולים לומר ידענו כי היה שם כת אחרת בשעת תביעתן. הר"ן: (יח) נשאו שתי אחיות ואינן כשרי' בעדות א'. וקשה גוססות דקאמר דמשמע דתרוייהו גוססות למאי דבאחת סגי. וכי התם? דמיירי כגון בשעת ראיית העדות היו רחוקים דבעינן תחלתן וסופן בכשרות: (יט) ולמדך שהגוסס הוי כחי לכל דבריו ואע"פ שרובן למיתה. רש"י והר"ן ועתוי"ט: (כ) בשתיהן. שאחר שמתו הנשים אז כפרה השנייה העדות ג"כ. הר"ן: (כא) שבועה כו'. שבועה זו א"י למה דכיון שאמר הלה משביע אני עליכ' מושבעין הם כו'. וי"ל דרבותא כ"ע דאע"ג דהוליאו הם עלמם שבועה מפיהם אפ"ה אינן חייבין אלא א'. ועתוי"ט: (כב) גמ' והא קמ"ל. ופרש"י ואיידי דתנא הא תנא בהדייהו תשלומי ד' וה' ואונס ומפתה. דממון שאין משלם ברא"ש הוא. דומיא דחצי נזק שאין משלם ברא"ש. ועתוי"ט: (כג) דקיי"ל מודה בקנס פטור הלכך לא הוס אלא גורם לממון דאלו הודה היה פטור ולאו ממון הוא. גמ': (כד) דמשמע ממונא קא תבע ולא קנס שאם הודה לא ישלם. ועתוי"ט: (כה) שאיני כו'. נקט לה בלי חיוב ותני שלילה: (כו) פלוני כו'. משני יתירה היא דהא לפי' מנה לפלוני כו' תנן במי"ב דפטור אלא הא קמ"ל דדוקא בפלוני כהן פטור בכל ענין דלא שייך בה הכשרה אבל מנה ש זמנין דחייב כגון בהכשרה. גמרא ומינה דה"ה שאנס כו' דהוי נמי משנה יתירה בבא בהכשרה איירי וזהו שכתב הר"ב (כ"כ רש"י) ובגמ' מוקי לה בבא בהכשרה. ועתוי"ט

פטורים

בתו. ופתה את בתו. ושחבל בי בני. ושחבל בי חבירי. ושהדליק גדישי בשבת. הרי אלו פטורין: **ח** משביע אני עליכם. אם לא תבואו ותעידוני שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז. ולא נתן לי. הרי אלו פטורים. שאין חייבין אלא על תביעת ממון כפקדון: **ט** משביע אני עליכם כשתדעון לי עדות שתבואו ותעידוני. הרי אלו פטורים. מפני שקדמה שבועה לעדות: **י** עמד בבהכ"נ ואמר משביע אני עליכם שאם אתם יודעים לי עדות. שתבואו ותעידוני הרי אלו פטורין. [א] (עד שיהיה מתכוין להם): **יא** אמר לשנים משביע אני עליכם. איש פלוני ופלוני שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני. שבועה שאין אנו יודעין לך עדות. והם יודעין לו עדות. עד מפי עד. או שהיה אחד מהן קרוב או פסול. הרי אלו פטורין: **יב** שילח ביד עבדו. או שאמר להן הנתבע. משביע אני עליכם שאם אתם יודעין לו עדות. שתבואו ותעידוהו. הרי אלו פטורין (כט). עד שישמעו מפי התובע: **יג** משביע אני עליכם (ל). מצוה אני עליכם. אוסרכם אני הרי אלו חייבין. בשמים ובארץ. הרי אלו פטורין. באל"ף דל"ת. ביו"ד ה"י. בשדי. בצבאות. בחנון ורחום. בארך אפים ורב חסד. ובכל הכנויין (לא). הרי אלו חייבין. המקלל בכולן חייב (לב). דברי ר"מ. וחכמים פוטרין. המקלל אביו ואמו בכולן חייב. דברי ר"מ. וחכמים פוטרין. המקלל עצמו וחברו. בכולן. עובר בלא תעשה. יככה אלהים. וכן יככה אלהים (לד). זו היא אלה הכתובה (לה) בתורה.

[א] יכרי לי"ב

פטורים. דבעינן שישמעו מפי התובע. ונגמרא מוק לה דבא בהרשאה. ואי תביעת ממון אמר הרי הן חייבים והשמועין דאין נכתב הורשה בעל דין בא כשאר מגון דכיון דממון שהוא שואל לא מטיא לידיה מעולם לא מצי למכת הרשאה עליה: ושחבל בי בני. שגלה. היא סבור פטורין. שאם העידוה היה מתחייב מיתה. ולי ממון: ושחבל בי חבי ושהדליק את גדיש בשבת. דתרוייהו חיו מיתה נינהו ופטורים מ הממון: **ח** שאמר איש פלוני ליתן לי ו פטורים. דכתיב בשבוע העדות תחטא וכתי בשבועת הפקדון תחטא מה שבועת הפקדון ע תביעת ממון שיש לו ע חברו. אף שבועת העדו נמי שתהיה על תביע ממון שיש לו עליו. ח שטוען שאמר איש פלו ליתן לי מאתים זוז אינ תביעת ממון שיש לו ע חברו שאפילו הוא כדברי שאמר לו חברו שיתן מאתי זוז אין חברו חייב כלום בשביל אמיר [ז] (כח): **ט** מפ שקדמה שבועה לעד ורחמנא אמר (ויקרא ה ושמעה קול אלה והוא ע או ראה או ידע שקדמ העדות לשבועה. ולא שקדמ שבועה לעדות: **י** א יודעים אתם לי עדות וכו' פטורין, דכתיב והוא עד ע שייחד את עדיו: **יא** והם יודעים לו עדות עד מפי ע וכו' פטורים. שאם העידוהו לא היתה עדותן מועלת כלום (כח): **יב** עד שישמעו מפי התובע. דכתי (שם) אם לוא יגיד תלה בויי"ו ואל"ף למדרש הכי. א לו לא יגיד כלומר לתובע ונשא עונו הא אם לאחר ל יגיד. פטור: **יג** מציה אני עליכם וכו'. והוא שיאמר מלוה אני עליכם בשבועה (לח): אוסרכם אני. בשבועה המקלל בכלם. מברך את השם באחד מהם: ר"מ מחייב. סקילה: וחכמים פוטרין. דעל שם המיוחד דוק בסקילה. דכתיב (ויקרא כד) בנקבו שם יומת ועל הכנויים באזהרה דאלהים לא תקלל (שמות כב) ובשבועו העדות מודים חכמים לר"מ דחייב על הכנויים כיון שחייב על השם המיוחד. דבשבועות [עדות] כתיב (ויקרא ה ושמעה קול אלה: המקלל עצמו. דכתיב (דברים ד) השמר לך ושמור נפשך מאד. וכל השמר. פן. ואל אינו אלא ל"ת: והמקלל חברו. דכתיב (ויקרא יט) לא תקלל חרש אפי' חרש שאינו שומע ולא קפי אקללתו לא תקלל. וכ"ש שאר כל אדם דשמע וקפיד: יככה אלהים. וכן יככה אלהים. אם אומר לעדיו יככה אלהים אם לא תעידוני. או שהזכיר אחד שקורא בקללות שבתורה יככה אלהים. ואמר הוא לעדיו זכן יככה אלהים אם לא תעידוני או שאמר אל יככה אלהים אם לא תעידוני או יברכך ה' אם תעידוני

ופטרי"ם: (כז) ואפילו הוא עני אינו חייב לו אלא ממעט בדר ונמלא שאין עליו חיוב ממון בשום צד. אלא הי' ב"ד יורדין לנכסיו אם אינו רוצה לקיים נדרו. אלא שהיו מכרין אותו או היו. מכין אותו עד שיקיים מוצא שפתיו. כ"ל: (כח) הקשה הרמב"ן למ"ל למתני הכי פשיטא. דאי משום קרובים כו' הא תנן בר"פ. ועד מפי עד תנן בפ"ג דסנהדרין מ"ו כו' ומיהו דאשמעי' אם האמינן הנתבע על עצמו שאם ידעו יעידו ויעידו. אפ"ה פטורין כיון שמן הדין אינם נאמנים. ונסתייע מהירושלמי וכ"מ בגמ' דידן. ועתוי"ט: (כט) פטורים. כשלא בא בהרשאה דהא בפ"ז דייקינן בגמ' דבא בהרשאה יכול להשביעם ומתחייבי' בהשבעתו. ועתוי"ט: (ל) משביע. דקרא ושמעה קול אלה כתיב. ובגמ' ילפי' דאלה היא שבועה. ועתוי"ט: (לא) במרה דאל"ה מאי קאמר ופירש"י בשבועה מזכיר את השם באחד מכל הלשונות הללו דכלו' שם או כינוי כדאמרינן בגמ'. ועתוי"ט: (לב) בחנון וגו'. דהוי כמו שנשבע בו ית'. אע"פ שאין אלו שמותיו אלא כינויין בעלמא. הה"ם דבמי שהוא חנון במי שהוא רחום קאמר. ול"ד לנשבע בשמים ובארץ. דכיון דליכא מדה אחרינא דאיקרי רחום וחנון ודאי במי שהוא חנון במי שהוא רחום קאמר. הכא דאיכא שמים וארץ בשמים ובארץ קאמר. ועתוי"ט: (לג) חייב. דס"ל ונקב שם ה' מות יומת. יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד בלבד. מנין לרבות את הכנויין ת"ל איש כי יקלל אלהיו כו' מ"מ דברי ר"מ ומהכא שמעי' דפלוגתייהו בשם המתברך וכ"כ מלשון הר"ב בסמוך ולפיכך לי בכולן דשנן כמו לכלן. וכן מ"ם הר"ב וכ"כ הר"מ בא' מהם כמו לא': (לד) יככה אלהים כו'. וכן יככה אלהים גרסינן. ולדעתי ל"ל גרסא אלהים כלל אלא יככה ה'. וברע"ל כי וז"ל הרי"ף גרס בתרוייהו שם יו"ד ה"י ולא אלהים לכן גם גי' א ישנה וקו"ל לפי שזה קורא בתורה שם יו"ד ה"י והוא אומר וכן יככה אלהים אפ"ה הוי אלה: (לה) הכתובה. דהא

ייטב לך אלהים אם תעידוני. בכל אלו ר"מ מחייב
מכלל לאו אתה שומע הן אל יככה אלהי' אם תעידוני
א אם לא תעידוני יככה. יכן יברכך אלהים אם
עידוני הא אם לא תעידוני. יקללך ובכל אלו אין
הלכה כר"מ:

כי בהן ככל אלום הברית. רש"י: (לו) פוטרין. פי'
הרמב"ן ז"ל דאע"ג דבעלמא ק"ל דמכלל לאו אתה שומע
הן. הכא מש"ה פטרינן דבעי' קרא כדכ' ושמעה קול
אלה. אבל לא משמעה ברכה ונשמעה מתוכה קללה.
הרמב"ן והר"ן:

בתורה. אל יכך. ויברכך. וייטב לך. רבי
מאיר מחייב. וחכמים פוטרין (לו):

פרק ה

שבועת הפקדון. נוהגת באנשים
ובנשים. ברחוקים. ובקרובים.
בכשרים ובפסולים. בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד.
מפי עצמו. ומפי אחרים. אינו חייב עד שיכפור
א(בו) בב"ד (ג). דברי ר"מ. וחכ"א בין מפי עצמו
בין מפי אחרים. כיון שכפר בו חייב (ד). וחייב
על זדון השבועה. ועל שגגתה עם זדון הפקדון.
ואינו חייב על שגגתה בומה חייב על זדונה.
אשם בכסף שקלים: **ב** שבועת הפקדון כיצד.
א"ל תן לי פקדוני שיש לי (ז) בידך. שבועה
שאין לך בידי. או שאמר לו אין לך בידי.
משביעך (ח) אני. ואמר אמן (ט). הרי זה חייב.
השביע עליו חמשה פעמים. בין בפני ב"ד. ובין
שלא בפני ב"ד. וכפר. חייב על כל אחת ואחת.
אמר ר"ש מה טעם מפני שיכול לחזור ולהודות:
ג היו חמשה תובעין אותו (י). אמרו לו תן לנו
פקדון שיש לנו בידך. שבועה שאין לכם בידי.
אינו חייב אלא אחת. שבועה שאין לך בידי.
ולא לך. ולא לך. חייב על כל אחת ואחת. ר"א
אומר עד שיאמר שבועה באחרונה. ר"ש
אומר (יא) עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד.
תן לי פקדון. ותשומת יד. גזל. ואבדה. שיש לי
בידך. שבועה שאין לך בידי. אינו חייב אלא
אחת. שבועה שאין לך בידי. פקדון. ותשומת
יד. וגזל. ואבדה. חייב על כל אחת ואחת. תן
לי חטין ושעורין וכוסמין שיש לי בידך. שבועה
שאין לך בידי. אינו חייב אלא אחת. שבועה
שאין לך בידי. חטין ושעורין וכוסמין חייב
על כל אחת ואחת. ר"מ אומר אפי' אמר חטה
גושעורה. וכוסמת. חייב על כל אחת ואחת:
ד אנסת ופיתית את בתי. והוא אמר לא
אנסתי. ולא פיתיתי. משביעך אני. ואמר
אמן. חייב. רבי שמעון פוטר שאינו משלם
קנס על פי עצמו. אמרו לו אע"פ שאינו
משלם קנס על פי עצמו. משלם בושת ופגם (יב) ע"פ עצמו:

נגבת

א ס"א ב גמ' גרידפא ג ס"א

פרק ה

שבועת הפקדון. באנשים ובנשים. איידי
דתנא בשבועת העדות
אנשים ולא נשים. תנא
נמי הכא לכולהו: בקרובי'.
ובעל הפקדון קרוב לזה
והפקדון אצלו: בפני
ב"ד ושלא בפני ב"ד. אם
מפי עצמו נשבע שהולים
גבוה' מפיו. או שענה אמן
אחר השבועה. ואחר כך
הודה (א). חייב קרבן.
דכתיב (ויקרא ה) וכחש
בעמיתו. כל דהו (ב):
מפי אחרים. ולא ענה
אמן כגון משביע אני עליך
שתחזיר לי פקדון. ואמר
אין לך בידי כלום. אינו
חייב עד שיכפור בב"ד:
וחכ"א וכו'. והלכה
כחכמים: וחייב על זדון
השבועה. דלא כתיב בה
ונעלם. זדון השבועה.
שזכור על הפקדון ויודע
שנתחייב על כפירתו קרבן:
ועל שגגתה עם זדון
הפקדון. שאינו יודע
שחייב בשבועה א
קרבן (ה). אבל זכור הוא
שהפקדון אצלו: בכסף
שקלים. הקטין בשני סלעים
דהכי כתיב גבי איל אשם
(ויקרא ה) בערכך כסף
שקלים (ו): **ב** מפני
שיכול לחזור ולהודות.
אמר כפירה נמצא שבכל
שבועה הוא כופר ממון:
ג שבועה באחרונה. אין
לך בידי ולא לך ולא לך בשבועה. והשתא קיימא שבועה אכולהו. ואין הלכה לא כר"א ולא כר"ש: אפי'
אמר חטה ושעורה וכוסמת. דסבר ר"מ הטוען את חברו חטה מין חטה קאמר וכן שעורה וכן כוסמת.
דכתיב (שמות ט) והפשתה והכוסמת. והוי כאילו טענו חטין ושעורין וכוסמין. ורבנן סברי גרגיר א' של
חטה ושל שעורה ושל כוסמת קאמ' ואין הל' כר"מ: **ד** שאינו משלם קנס ע"פ עצמו. וכיון דכי אודי לא
מחייב כי כפר נמי לאו ממונא כפר ליה: אבל משלם בושת ופגם. הלכך ממונא כפר. ופלוגתא דרבנן
ורבי שמעון. דר"ש סבר כי אמר ליה אנסת או פיתית את בתי. קנסא קתבע מיניה שדרגיו קלובין חמשים
כסף. ולא קא תבע מיניה בושת ופגם שאין דרגיו קלובים דלא שביק איניש מידי דקייץ ותבע מידי דלא
קייץ. הלכך קנסא כפר ליה ופטור. ורבנן סברי בושת ופגם קא תבע ליה דלא שביק איניש מידי דכ'

פרק ה (א) ובלו' דאלו כא
הודה אי'
מחייבו קרבן. וה"ה בשבוע'
העדות. ועתוי"ט: (ב) כפי'.
ופי' הר"מ דבא לומר דמפי
עצמו חייב אף בלא טענת
התובע וכדאי' בגמרא דל"ב
(ג) עד כו'. משום דמשבועת
העדות גמרי' לה. וק"ל חוץ
מינה ומינה והתם בב"ד.
רש"י: (ד) כיון כו'. דק"ג
דון מינה ואוקי באתרי'. רש"י:
(ה) רש"י ומשמע הא אם
איסור בשבועה זו יודעים הם
וכדפי' לענין שבועת העדות
וסמכו אדלעיל וכן מ"ש אבל
זכור כו' ה"ה התם וסמך
אדהכא: (ו) דבכריתות ילפי'
לה אכל האשמות. פי' והר"ב:
(ז) א"ל תן כו'. לי"ד שא"ל כו'
כדילפינן מוכחש בעמיתו כו'
ומכל מקום בעמיתו בעינן
דאע"ג דהכחשה כל דהו אפי'
בלא תביעה הגי מ"מ השבוע'
צריכה שתהא בפני עמיתו א"ב
לפני המורשה. ועתוי"ט: (ח)
משביעך. לא שהתורה חייבתו
בשבועה ולכך משביעו. שלא
מצינו שיתחייב השומר שבועת
מן התורה אלא כשהודה שהוא
שומר ורוצה לפטור עצמו
חיוב התשלומין אבל לא בכופר
שהוא שומר אלא אם השביעו
והלה נשבע קאמרינן: (ט)
אמן. לרבנן דס"ל מפי אחרי'
נמי חייב אפילו חוץ לב"ד
הוי מלי לפרושי מפי אחרים
אלא איידי דלעיל תני נמי
הכא בבה"ג: (י) היו כו'.
בספרא נשנה נמי לענין עדות
וכ"ה נמי בר"מ: (יא) כר"א
ורש"א כו'. משתברא דפליגי
נמי אסיפא. עתוי"ט: (יב)
ופגם. והר"ס כתב בושת
ופגם

ממנו ולעיל. ועתוי"ט: (יג) גנבת כו'. שלא"כ שאינו משלם כפל בהודאה. משלם הוא את הקרן בהודאתו. הר"ב. ולא הפנאי בגמ' למאי צריכי לכל הני בבות:

פרק ו (א) הדיינין. הא דלא נקט כוהגם בלשנים ובנשים. כדתנן לעיל גבי פקדון כ"ל

עמוס דשבועת הדיינין היא שנמה שבועת הפקדון וז"ל הר"ש שדבר ברור וגלוי בכל הנשבע שבועת הדיינים או היסת בנשבר שיהא חייב מפני שבועת הפקדון: (ב) רש"י פי' לפירוש שלא"פ שבועת הפקדון הוא בטוען נאנסו. או כאבדו או נגנבו. וכן שבועי' ע"א. שבועת הדיינין כמי היא הני קתני שבועת הדיינין של ע"א. לכך שהיא הטענה שתי כסף וההודאה ש"פ ולאו כל שבועת הדיינין קתני א"נ ושבועת הפקדון לאו דדיינין היא דשם אחר יש לה וכן שבועת ע"א כיון דלא נכתבה בהדיא ליתא בכלל זה. הר"ן. וטעמא דע"א לא בעי ב' כסף משום דכ"מ שב' מחייבין ממון ע"א מחייבו שבועה: (ג) וטעמא מזו צירו' שלאמרו סוף מטבע כסף. מעה. כלו' כיון שלמד' הודה כ"ף כדכתי' כי יתן כי' כסף כו' ולאי אתה מוצא מטבע כסף מוזכר בתורה פחות ממעה כדמתרגמינן עשרים גרה. עשרים מעין אין לך למיצו בפחות ממטבע א'. זה קשה והאי מעה. כלו' מנין לך שיהיו שנים ומספק או כלים. מה כלים שנים אף כסף שנים. הר"ן: (ד) ורב הוא דאמר הכי בגמ'. ופרש"י טענה דתנן במשנ' לאו מתחלת טענה קאי אלא אכפירה שהוא כופר בטענם שבית לבד הודאת הפרוטה דבעינן שתהא שקלם הטענה ב' כסף ופרוטה ויליף ליה בגמ' דכסף למ"ל (והוא דרשינן לף כל שני') לם אינו ענין לטענה תנהו ענין לכפירה ש"י ונראה שמ"ש הר"ב בתחלת המשנה ש"א שהא הטענה לא בא לדקדק בפי' הטענ' ממש. עתוי"ט: (ה) כדאמרינן בלברה' בגמ'. ועתוי"ט: (ו) לי שיהא שמו חכמים עליו שבועת כמו אם הי' היסת: (ז) לף ע"פ שהיא נזכרת במשנה. ש"מ: (ח) בש"פ. דמשכחינו בשבועת הדיינים על ידי הודאה מקצת הטענה כדפי' הר"ב. ומסיים רש"י שלמדוה שלאסר יאמר כי הוא זה (דעירוב פרשיות כתיב כאן יכי הוא זה דכי בפ' שומרים. שדי לפי אם כסף מלוה) וכת' פלה ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו דהיינו שבועה. ועתוי"ט: (ט) פטור. דכי הוא זה משמע ממין הטענה: (י) ולאיבא דשמואל מפי הכי צבור' וס"ל דטענה דומנצ"י בתחלת טענה ולא בעינן ב' כסף ופרוטה. והכא שתי כסף דוקא אמר ולא שוה ולכך פטור דמה שטענו לא הודה לו וכילד אמאי דמתיך ליה קאי דאם אין ההודאה כו'. אבל לרב שוה קאמר וכילד ארישא קאי. וקשיא להר"ב דמשי' לרישא אליבא דרב והכא (ובב"מ פ"ד מ"ז) מפי' אליבא דשמואל. ועתוי"ע: (יא) כמשיב אבידה. שהיה יכול להעיז פניו ולכפור ומדלא העיז הרי הוא כמשיב אבידה

מודה ביה לא משמר ותבע מידי דהוי מודה בי משמר הלכך כי כפר ליה ממונא כפר ליה וחייב ואין הלכה כרים: ה המית שורך את עבדי קנסא הוא דמשלם ל' שלעים אפילו אינו שוה אלא דינר: א"ל עבדו הפל את שיני. קנסא הוא שיוציא עבדו לחירו בשביל אחד מאבריו:

ה גנבת את שורי והוא אומר לא גנבתי. משביעך אני. ואמר אמן. חייב (יג). גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי. משביעך אני ואמר אמן. פטור. המית שורך את שורי והוא אומר לא המית משביעך אני ואמר אמן חייב. המית שורך את עבדי. והוא אומר לא המית. משביעך אני ואמר אמן פטור. אמר לו חבלת בי ועשית בי חבורה. והוא אומר לא חבלתי ולא עשיתי בך חבורה. משביעך אני ואמר אמן חייב. אמר לו עבדו הפלת את שיני וסימית את עיני והוא אומר לא הפלתי ולא סמיתי. משביעך אני ואמר אמן פטור. זה הכלל כל המשלם ע"פ עצמו חייב ושאינו משלם ע"פ עצמו פטור:

פרק ו שבועות הדיינין (א). הטענה שתי כסף. וההודאה בשוה פרוטה (ס). ואם אין ההודאה ממין הטענה פטור (ע). כיצד שתי כסף לי בידך. אין לך בידי אלא פרוטה פטור. שתי כסף ופרוטה לי בידך. אין לך בידי אלא פרוטה חייב. מנה לי בידך. אין לך בידי פטור. מנה לי בידך. אין לך בידי אלא חמשים דינר חייב. מנה לאבא בידך. אין לך בידי אלא נ' דינר. פטור. מפני שהוא כמשיב אבידה (יא):

מנה

פ"ו שבועות הדייני׳ השבועה שהדיינים משביעים ע"י הודאה במקצת הטענה (ב) לר שלא תהא הטענה פחות משתי מעות (ג) כמן שהוא שליש דינר בהדי שם מעות והוא משקל שעורי ביטוניי מנלאו ב מעות משקל ל"ב שעורו והודאה. שומיינ לישבע לא תהא פח משוה פרוטה. אלא מה שכפר לו (ד) פח משתי כסף. או מה שהו פחות משוה פרוטה. ל חייב שבועה דאורייתא אבל משביעי' אותו שבו היסת מדברי סופרי והמחייב שבוע' דאורייי נקים ספלא בידי (ה). ספר תורה. או תפי כשנשבע. והמחייב שבו היסת (ו). לא נקט הנשבע ספלא בידיה. אלא הכנסת או המשביע נקיט ספלא בידיה בשעה שנ כשבע לו. ושלשה מיני שבועות הן דאורייתא יותר. המודה במקצת הטענה. ומי שעד א' מ כנגדו שהוא נשבע להכחיש העד ושבועת השומרים. שאר שבועות המוזכרים במשנה. הם בתקנת חכמים. כעין של תורה בנקיטת חפץ. ואין הפרש בין שבו דאורייתא לשבועות הנזכרות במשנה אלא שהאומ שבועי' דאורייתא ולא רוצה לישבע בית דין יורדין לנכ ונפרעין ממנו משלם. והמחייב שבועה מדבריה' בת חכמים (ז) ולא רוצה לישבע. משמתין אותו עד שי או עד שישבע. ואם עמד בנדויו ל' יום ולא לישבע. ולא לשלם. מכין אותו מכת מרדות ומת לו כלויו והולך לו. ואין יורדין לנכסיו: אין לך ב אלא פרוטה פטור. שאין ההודאה ממין הטענה שזה טענו כסף. וזה הודה לו נחושת ודוקא ש טענו אלא משקל שתי מעות כסף או יותר. אם טענו מטבע כסף. הרי הודה לו במטבע: ש כסף ופרוטה. קא סבר טענו חטים ושעורים וה

לו על אחת מהן חייב: מפני שהוא כמשיב אבידה. שהוא פטור משבועה. כדתנן גיטין (דף מח) הת שאינה לא ישבע מפני תקון העולם. ודוקא כשאין הבן טוען ודאי מנה לאבי בידך אלא שמא אבל

תוי׳

דאי ואמר הוא לא היה לו אצלי אלא פעמים חייב שבועה דאורייתא דאין זה משיב אבידה: ב מנה לי בידך. ואמר לו הן ובפני עדים. וכגון שאמר אתם עידי דשוב אינו יכול לטעון משטה הייתי בך (יב):

ב מנה לי בידך. א"ל א(בפני עדים) הן. למחר א"ל תנהו לי. נתתיו לך. פטור. אין לך בידי. חייב. מנה לי בידך. א"ל הן. אל תתנהו לי אלא בעדים. למחר א"ל תנהו לי. נתתיו לך. חייב. מפני שצריך ליתנו ב(לו) בעדים (טו): ג ליטרא זהב יש לי בידך. אין לך בידי אלא ליטרא כסף. פטור. דינר זהב יש לי בידך. אין לך בידי. אלא דינר כסף. וטריסית. ופונדיון. ופרוטה (יז). חייב. שהכל מין מטבע אחת (יח). כור תבואה יש לי בידך. אין לך בידי אלא לתך קטנית. פטור. כור פירות יש לי בידך. אין לך בידי אלא לתך קטנית. חייב. שהקטנית בכלל פירות. טענו חטין והודה לו בשעורים. פטור (יט). ורבן גמליאל מחייב (כ). הטוען לחברו בכדי שמן. והודה לו בקנקנים. אדמון אומר הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה. ישבע. וחכ"א אין ההודאה ממין הטענה. אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון. טענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות. בקרקעות וכפר בכלים פטור. הודה במקצת הקרקעות. פטור (כג). במקצת הכלים. חייב. שהנכסים שאין להם אחריות. זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן: ד אין נשבעין על טענת חרש. שוטה. וקטן. ואין משביעין את הקטן. אבל נשבעים לקטן. ולהקדש: ה ואלו דברים שאין נשבעין עליהם. העבדים. והשטרות. והקרקעות. וההקדשות.

א גמ' ל"צ ב גמ' ל"צ

אין

פטור. משבועה דאורייתא אבל משביעין אותו היסת: אין לך בידי. לא היו דברים משולם (יג): חייב. לשלם. ואינו נאמן בשבועה שהרי הוחזק כפרן (יד). והוא שכפר בב"ד אבל שלא בב"ד לא הוחזק כפרן: ג אלא ליטרא כסף פטור. שאין כאן הודאה ממין הטענה (טז): לתך. חצי כור היא שאין: כדי שמן. כדים מלאים שמן (כא): והודה לו בקנקנים. כדים ריקים בלא שמן: הואיל והודה במקצת הטענה. דהוה ליה כמו טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן והלכה כאדמון. אבל אין הלכה כרבן גמליאל דמחייב בטענו חטין והודה לו בשעורים: פטור. משבועה דאורייתא. לא על הקרקעות ולא על הכלים. שאין הודאת קרקעות מביאתו לידי שבועה. שאין דין שבועה בקרקעות (כב): הודה במקצת כלים. דאיכא הודאה וכפירה בלאו קרקעות. חייב לישבע אף על הקרקעות ע"י גלגול שבועה: זוקקין. גוררין: ד אין נשבעין על טענת חרש. כגון שטענו חרש ברמיזה. דחרש שאמרו חכמים בכל מקום אינו שומע ואינו מדבר: וטענת קטן. כגון שטוענו קטן. דאמר קרא כי יתן איש אל רעהו ואין נתינת קטן כלום. [והחרש] והשוטה כקטן הוא. ודוקא שבועה דאורייתא הוא שאין נשבעין על טענת קטן. אבל שבועת היסת חייבין לישבע על טענתו (כד): אבל נשבעין לקטן ולהקדש. הבא ליפרע מנכסי קטן לא יפרע אלא בשבועה (כה). וכן המקדיש נכסיו ויצא עליו שטר חוב, בא ב"ח ליפרע מן הנכסים של הקדש צריך שבועה (כו): ה העבדים והשטרות והקרקעות וכו'. דכתיב (שמות כב) על כל דבר פשע. כלל על שור על חמור על שה על שלמה.

פרט

לבידי כרש"י: (יב) שוחק הייתי בך שחייב שפלמי פה [?] היה. רש"י: (יג) לי רש"י כגון שאומר להד"א. ר"י פירש דבריו ואמר אין לך בידי משולם. אבל אם אמר פעם אין לך בידי לא הוחזק כפרן דמצי למימר אין לך בידי עכשיו קאמינא. שהרי פרעתיו לך ומכאן דבורים פי' ואין סותר דברי הראשונים.
הרא"ש ועמ"ש שאין כן דפי' כר אחי: (יד) רש"י ופי' לפירושו שכשאמר לפ"ב ופורען פרעתי אינו נאמן בשבועה כו'. והא אפיק נמי דבשלא בב"ד כלו' מה שאמר אין לך בידי היה שלא בב"ד אם בא לב"ד ומודה פרעתי לא הוחזק כפרן ונאמן. והטעם פי' הרא"ש דעביד איניש דלא מגלה טענותיו אלא בב"ד: (טו) שצריך כו'. כיון שא"ל אל תתנהו לי אלא בעדים. משום שמפני דאפי' לאמר שלוה יכול המלוה לומר ללוה אל תפרעני אלא בעדי' דהא מפני לאמר שלוה היא וקתני בהדיא דחייב מפני כו' והמגיד פי' הטעם משום דעבד לוה לאיש מלוה. ומתוי"ט: (טז) ולפי' לרב דס"ל בקמא שזה טוען ליטרא שלמי. והיין דהוציא משקל ודאי דוקא קתני. גמ' ורש"י: (יז) ופריטים כו'. לא לו קתני. רש"י: (יח) שהכל כו'. בגמרא פרכינן לשמואל דאמר דוקא טוענו אבל חייב ומוקמינן בשטוענו בדינר מטבעות. פר"ש כלומר חוץ דינר זהב נתתי לך לסמ לי בו מטבעות והוא אומר לא נתת לי אלא דינר כסף לתת לך מטבעות ויש לך בשוה בידי פריטים כו' וקמ"ל דפרוטות איתא בכלל מטבעות שס"ל ליקח. ורב מרי דס"ל אבל דין נותנו אי הוא. בגמ' דנכללה שום קאמר ושליש נשבע כמן ליפרע לגולם
(יט) פטור. בפ"ס דב"ע פ"ב כי הר"ב לפי עדכי סמורים. ופעמא כי האחר דחשיב כלשון הודה הטענה שלינו חייב לו סעורים. וכי ס"א הרא"ש צ"ע דוקא כשא"ל שלויטן חרין בהאי יום ובהואיל ששוה והלה אומר שעורים הן כו'. דאלמ"ם פטירא באמת חייב שאין אדם מוסר על פלור איפוסיו אם לא כבא לאחר לפס: (כ) מחייב. דלא בעי הודאה ממין הטענה. כרש"י. וכלו' דשבועה הוא דמחייבו אבל מחיי שעורין לא הוא טעמו ולא פליג בהא ארבנן. פי' ופירש"ט: (כא) כרש"י. ובין אדמון ובין חכמים ס"ל דטוענו בקנקני ג"כ ובהא פליגי. אדמון סובר דטענו שמן וקנקנים. ומודה בכלי שמן חייב. ומכ"א פטור דהוי טענה והודאה כדבר אחר. גמ' בסוגיא דהכא. ובסוגיא דכתובות אפי' ליה בכך אלפא כמ"ש שם הר"ב: (כב) מלקין בו"ב. ומש"ס אפי' כשמודה בכלים פטור משבועה: (כג) פטור אילטריך דל"ס טעמא דפטור דליכא משום דהוי כטענו חטין והודה לו בשעורין פי'. ופי' בח"ש דל"ה דק"ל דאפילו טעמו בשני מינין והודה באחד הוי כמו טענו חטין והודה בשעורין דפטור:

(כד) שלא יהא זה מטל ממזה כשהוא קטן וילך לו בשנס כו' החרש והשוטה אין מתקנין להם כו' לא לשבועה קלה גו'. הר"ב: (כה) מגילה כו' ומשני שלא לקטנים והלא לגדולים. גמ' : (כו) מגילה כו'. איצטריך קי"א הדיוט

הוא

אין בהן תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה וחמשה: שומר חנם אינו נשבע. נושא שכר אינו משלם. ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותן. נשבעין עליהן. ושאינו חייב באחריותן. אין נשבעים עליהם: ו רמ"א יש דברים שהן כקרקע. ואינן כקרקע. ואין חכמים מודים לו. כיצד עשר גפנים טעונות מסרתי לך. והלה אומר אינן אלא חמש. רבי מאיר מחייב שבועה (כט). וחכ"א כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. אין נשבעין אלא על דבר שבמדה. ושבמשקל. ושבמנין (לג). כיצד. בית מלא מסרתי לך. וכיס מלא מסרתי לך. והלה אומר איני יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל פטור. זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון. חייב (לד): ז המלוה את חבירו על המשכון. ואבד המשכון. א"ל סלע הלויתיך עליו. ושקל היה שוה. והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו. וסלע היה שוה. פטור. סלע הלויתיך עליו. ושקל היה שוה. והלה אומר. לא כי. אלא סלע הלויתני עליו. ושלשה דינרים היה שוה. חייב. סלע הלויתני עליו

אלא דלאו שומר שמירה קאמר על כדיום אבל הקדש דאין אדם שכבר קשירא על הקדש קמ"ל: (כו) דהמ"ל שואל אינו משלם אונסין וגניבה ואבדה דאמקם לש"ם כדאיתא בגמרא: (כח) וק' דבקרקעות נמי שייך שאלה וכדאיתא בפ"ח דב"מ ע"ש. ויג"י כי משום דשיאה ד' וכו' לא קאי אלא אהקדשות ובהקדש לא שייך שאלה:

(כט) מחייב כו'. וא"ם והא הילך הוא. וי"ל משכחת לה כשבלן. הר"ן ומהרי"ט: (ל) וא"ם אמאי בעינן הודאה במקצת והא כי הוא זה דמיני' ילפינן דבעינן הודאה במקצת שדינן ליה אפרשה אם כסף מלות. וי"ל דלהו דעקרינן לגמרי מפי שכתוב בה אלא מינה פרשיו' אמרי' וקאי נמי אפי' אם כסף. אמנם לדעת הרמב"ם שאין אי' מהשומרים צריך להודות במקצת וכפרש"י דעקרינן לה לגמרי מפי' שומרים ומדין אפי' אם כסף ליתא. ומהרי"ט: (לא) דכיון דאדעתי' למשקל זבינינהו כתלושה דמיין. ודנין בהו דין מטלטלין בכל מילי. כגון דין אונאה ושבועה וכיוצא בהן הי'. וגבי שומר ה"ם דכיון דלשמירה בן כשהן מחוברין לקרקע. ואדעתא דהכי מסרינהו נהלים הוי ליה בקרקע. דהא לאו למתלשינהו מסרינהו נהליה. שור בשם הר"י הלוי וג"ל לדעת הר"ת אפי' בא"ל לקרקע ומהרי"ט: (לג) שבמדה כו'. נפקא לן ממשמעות דכי שוא זה. תוי'. והר"ב כ' דבמכילתא מפיק ליה מכסף או כלים. מה כסף שדרכו לימנות אף כלים שדרכן להמנות ותוי"ט: (לג) ליתנא דגריי' ולאתויי טוענו בית זה מלא. דל"ם דכיון דאמר' בית זה מלא וזה מחזיר לו חסר. כו' המפרון. ופרי הוא כזה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון קמ"ל דלא עד שיהא בדבר שבמדה. ועתוי"ט: (לד) חייב. לדידן דקי"ל הילך פטור. ע"כ כשהרקיעו פירוש מיירי כו' וכיצא דמה שהנחם שי' פטור ואע"ג דהכי לנו כותין הפירוש והודאתו ידועה ר"ל דה"ם מבום דבעינן שהודא' יוצאה מפיו בעינן שתהא דבר שנמדד

פרט. על כל אבדה. חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש. דבר המיטלטל וגופו ממון. אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון. יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין. יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות. יצאו שטרות שאע"פ שהן מיטלטלין אין גופן ממון שכל אלו אין נשבעין עליהן. והקדש אין נשבעין עליו דכתיב (שם) כי יתן איש אל רעהו. ולא של הקדש: אין בהם תשלומי כפל. דהני דוקא דמרבינן כעין הפרט דכתיב באותה הפרשה ישלם שנים ולא תשלומי ארבעה וחמשה. דכל היכא דליכא כפל אינו משלם ד' וה' דכיון דליכא כפל הוו לה תשלומי ג' וד' ותשלומי ד' וה' אמר רחמנא. ולא תשלומי ג' וד': שומר חנם אינו נשבע. שומר חנם אין לו עליו אלא שבועה. דכתיב (שם) ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו ואותה הפרשה בשומר חנם נאמר. ועל העבדים ועל הקרקעות ועל השטרות אינו נשבע. דילפינן לה מדכתיב כי יתן איש אל רעהו כלל. כסף או כלים פרט. לשמור. חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון. אף כל וכו' יצאו קרקעות דלאו מיטלטלי וכו'. וכל הני דאמרינן בהו אינו נשבע דוקא שבועה דאורייתא. אבל שבועת היסת לעולם חייבין לישבע: נושא שכר אינו משלם. גניבה ואבדה הכתוב בו לשלם. דכתיב (שם) אם גנוב יגנב מעמו ישלם לבעליו. ועבדים וקרקעות ושטרות אינו משלם. דכתיב בשומר שכר (שם) כי יתן איש אל רעהו. כלל. (חמור או שור או שה וכל בהמה פרט. לשמור חזר וכלל וכו' כדאמרינן לעיל. רעהו כתיב בשומר חנם ובשומר שכר דמשמע רעהו ולא הקדש. ושואל. ושוכר. לא איצטריך כאן (כו). למעוטי בהו עבדים וקרקעות ושטרות והקדשות. דלא שייך שאלה בקרקעות (כח). ולא בשטרות על הרוב ול"ש שכירות שאינו שייך בשטרות וקלא שייך שאלה ושכירות בהקד'. שאסור להשאיל ולהשכיר ההקדשות: ו ר' מאיר אומר יש דברים שהם בקרקע. ענבים העומדים ליבצר הוא דאיכא בין חכמים לר' מאיר. דרבי מאיר סבר ענבים העומדים ליבצר כבצורות דמיין. וחכמים סברי לאו כבצורות דמיין. והלכה כחכמים ודוקא בדין שומרים (ל). אבל גבי מקח וממכר ואונאה ומודה במקצת הטענה בכל הני קיימא לן דדבר העומד ליבצר כבצור דמי (לא) וכן הלכה: עד הזיז. קורה של עלייה היוצאת מתוך הבית וכלפי למלתא לעולם אינו חייב שבועה דאורייתא עד שיטעננו לדבר שבמדה או שבמשקל או שבמנין. ויודה לו במקצת אודה. או במקצת המשקל. או מקצת המנין: ז המלוה את חבירו על המשכון. נעשה עליו שומר שכר לא שכיר משכנו בשעת הלואתו. לא שכיר משכנו אלא בשעת הלואתו. ואם אבד או נגנב והיה המשכון כשער המעות יצאו מכונו במיבו. ואין להם זה על זה כלום. ואם החוב יותר על המשכון משלם לוה למלוה מה שהיה החוב יותר. ואם המשכון יותר על החוב משלם מלוה ללוה. ואם נאבד באונס שאינו שומר שכר פטור. גם המלוה פטור. ונשבע שבאונס נאבד. וגובה חובו כולו: שקל. חצי סלע: לא כי. לא כן היה אלא סלע הלויתני עליו ושלשה דינרים היה שוה: חייב. שהרי הוא מודה במקצת הטענה

עליו ושתים היה שוה. והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו. וסלע היה שוה. פטור (לו). סלע הלויתני עליו. ושתים היה שוה. והלה אומר לא כי. אלא סלע הלויתיך עליו. וחמשה דינרים היה שוה. חייב. ומי נשבע מי שהפקדון אצלו. שמא ישבע זה ויוציא (לז) הלה את הפקדון:

פרק ז כל הנשבעין שבתורה. נשבעין ולא משלמין. ואלו נשבעים ונוטלין. השכיר. והנגזל. והנחבל. ושכנגדו חשוד על השבועה. והחנוני על פנקסו (ב). השכיר כיצד. אמר לו תן לי שכרי שיש לי בידך. הוא אומר נתתי והלה אומר לא נטלתי. הוא נשבע ונוטל. רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה (ו) כיצד. אמר לו תן לי שכרי חמשים דינר שיש לי בידך. והוא אומר התקבלת דינר זהב:

ב הנגזל כיצד. היו מעידין אותו שנכנס לביתו למשכנו שלא ברשות (ז). הוא אומר כלי נטלת. והוא אומר לא נטלתי. *(הרי זה) נשבע ונוטל (ט). רבי יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה. כיצד. א״ל שני כלים נטלת. והוא אומר לא נטלתי אלא אחד:

ג הנחבל (י) כיצד. היו מעידים אותו שנכנס תחת ידו שלם. ויצא חבול. ואמר לו חבלת בי. והוא אומר לא חבלת. הרי זה נשבע ונוטל. ר״י אומר עד שתהא שם מקצת הודאה. כיצד

*נ״א ליתא

שהשנה (לו) שהסלע שוה ארבעה דינרין. וכיון שהנוה חייב לישבע כמה היה שוה המשכון שלו. והמלוה חייב לישבע על המשכון שאינו ברשותו ומש״ה שמשלם דמיו. משום דחיישינן שמא עיניו נתן בו. ב״ד משביעין את המלוה תחלה שאין המשכון ברשותו. ואח״כ משביעין את הלוה כמה היה שוה. שמא ישבע הלוה תחלה ולא דקדק בשומא. ויוציא המלוה את המשכון ויפסלנו לעדות השבועה (לח). והא תנן בסיפא מי נשבע. מי נשבע תחלה קאמר: מי שהפקדון אצלו. המלוה שהיה המשכון אצלו נשבע שאין המשכון ברשותו:

פרק ז כל הנשבעין. נשבעין ולא משלמין. לא תקנה תורה לתובע לישבע וליטול. אלא לנתבע שישבע ולא ישלם דכתיב (שמות כב) ולקח בעליו ולא ישלם (א). מי שעליו לשלם הוא נשבע: ואלו נשבעין ונוטלין. שתקנו חכמים לישבע וליטול. וכלהו מפרש להו לקמן במתני׳: השכיר. תקנו לו חכמים לישבע וליטול מפני שבעל הבית טרוד בפועליו והיה נוכר. ...מילי כשתובעו בזמנו. שכיר יום אמש כל הלילה לאחריו. ושכיר לילה זמנו כל היום שלאחריו אבל ...בעו לאחר זמנו בעה״ב נשבע היסת שפרעו ונפטר ואם ...כו שלא בעדים (ג) נמי אין השכיר נשבע ונוטל ...מתוך שיכול לומר לו. לא שכרתיך מעולם. יכול לומר ...נמי. שכרתיך ונתתי (ד) לך שכרך: הוא אומר ...תי. אבל אמר לו שנים קבלת לי. והוא אומר לא ...נתי לך אלא אחד נשבע בעה״ב שבועת התורה שהוא ...בריה. ואינו נותן לו אלא אי (ה): ר״י אומר. ואין ...כה כר״י לא בשכיר. ולא בגזול. ולא בנחבל: ...ו למשכנו שלא ברשות. ואמן שראוהו עדים ...נכנס לבית חברו. ואין בידו כלום. ויצא משם וכלים ...מונים לו תחת כנפיו (ס): הרי זה נשבע ונוטל. ...אי הדברים מוכיחים שהעדים מעידים שמשכנו ...לא ברשות. והוא דסבין ליה האיך במילי דאמיד ביה. ...בל אם טען ליה בכסא דכספא וכי האי גונא במילי ...לא אמיד ביה. לאו כל כמיניה לישבע וליטול. אלא ...נשבע הנתבע. ויפטר: ג הרי זה נשבע ונוטל. ודוקא

שנמדה: (לה) ולא אמרינן שלא הודה לו שיתחייב לשלם לו אח״כ שיחזיר לו תשומת וכל מיד שלא יוכל לטעון לו משכונו נמצא שלא הודה לו בשום חיוב. משו׳ דמשכון לאו פרעון הוא ויכול המלוה לכוף ללוה שישלם לו מעות אע״פ שרוצה לעכב המשכון אלא בדמי שויו שאומר ועובר בלא תעמוד כו׳. ואין הלוה נעשה מחוזק בכך ומייב בלא ללאת ידי שמים לפרעו את העודף. הר״ן: (לו) פטור. אוקימנא בגמ׳ בהאמינו לוה למלוה שאינו ברשותו שאל״כ מתוך שצריך לישבע שאינו ברשותו נשבע נמי כמה היה שוה ע״י גלגול אע״פ שבשיוו׳ אינו מאמינו היינו משום דלא קים ליה לנולוה בגויה ומלוה אינו מאמין ללוה דמקיים ביה ושלף בנדי׳ ימדם שאם היה נאמן ויאשר לא היו מלריכין לו תן השמו׳ שיהא לוה. אבל לוה מקיים במלוה תומת ישרים פנסם שאם לא שנאמן ויושר הוא לא היו מעשרין אותו. וכתב הר״ן ובסיפא דליכא מחייבין למלוה לישבע שאינה ברשותו ואע״פ שמאמינו. שמא יוליא כו׳. ועתוי״ט: (לז) שמא כו׳. ואי״ת ולמה לא שנה נמי הטעם דעיקר שבועה למה הוא דשמא נתן עיניו בה. פי׳ הר״מ לפי שזה הטעם כולל כל משכון. אבל שמא עיניו כו׳ אינו כולל כל משכון. שאם היה המשכון לבנה זהב וכדומה אין כאן טעם שמא עיניו נתן בה. ועתוי״ט: (לח) והקשו התוס׳ בכי עבדינן הכנה לכתיבי. אלא טעמא שמא יוליא הלה הפקדון ונמלא שבועת לוה לבטלה:

פרק ז (א) רישא דקרא שבועת ה׳ תהיה בין שניהם וגו׳ ולקח בעליו (את השבועה) ולא ישלם. נהאי לא ישלם קרא יתירה הוא דכיון דכתיב אם לא שלח כו׳ ממילא משמע דלאחר השבועה לא ישלם ואם אינו ענין כאן תנהו למודה מקצת ועי״ל כו׳ הר״ב. ועתוי״ט: (ב) ואלו כו׳. ואיכא עוד הכא דלק׳ מ״ז ודפ״ד דב״ק מ״ז ודפ״ח דכתובות מ״ה. ועתוי״ט: (ג) ואח״כ שכח בעדים אלא שאין עדיי שעשה עמו מלאכה: (ד) ואי״ם אם לא שמדין לבעה״ב דמשקר אלא ששכח ואין ...מנו י״ל דס״ק ודלי קושטא קאמר שזוכר שפרעו דשי מספקא לי׳ ומיען שקר שזוכר שפרעו לא הוה לשקר תלתא דידע דמספקי בה רבנן משום טרדא. והוה טעין דלא שכר כלל. הר״ן וסו׳: (ה) ושיים כדעת הרי״ף דנקילים לא תקנו כלום אלא הניחו על דינו דאם הוא מודה מקצת נשבע שבועה דאורייי ואם כופר בכל נשבע היסת. וטעמא כיון דליכא כאן טעמא דכדי חייו. הר״ן ועתוי״ט: (ו) מקצת כו׳. לר״י לא תקנו שבועה ליטול אלא במקום שיש שבועה על הנתבע והפכוה חכמים על התובע בהלו השנוים כאן. כש״י: (ז) שלא ברשות. פי׳ שלא ברשות בעלים ושלא ברשות ב״ד. המגיד: (ח) דאל״ה שלא ידעו העדים שהוליא כלל אין בעה״ב נאמן בשבועה. דשמא לא הוליא אלא אבנים או לרורות כו׳: (ט) נשבע ונוטל. דתקנו חכמים לנגזלים כדי שלא ירבה היזק בני אדם. הר״ת ועתוי״ט: (י) שנחבל. תקנו לטובל כדי שלא ירבה היזק

כיצד. א"ל חבלת בי שתים. והלה אומר לא חבלתי בך אלא אחת: ד ושכנגדו חשוד על השבועה. כיצד. אחת שבועת העדות (יג). ואחת שבועת הפקדון. ואפי' שבועת שוא. היה אחד מהן משחק בקוביא. ומלוה בריבית. ומפריחי יונים. וסוחרי שביעית. שכנגדו נשבע ונוטל (טו). היו שניהן חשודין. חזרה השבועה למקומה. דברי ר' יוסי. רמ"א יחלוקו: ה והחנוני על פנקסו. כיצד. לא שיאמר לו כתוב על פנקסי. שאתה חייב לי מאתים זוז (יז). אלא אומר לו תן לבני סאתים חטין. תן לפועלי (יח) בסלע מעות (יט). הוא אומר נתתי. והן אומרים לא נטלנו. א(שניהם נשבעין). הוא נשבע ונוטל. והן נשבעין ונוטלין (כ). אמר בן ננס כיצד. אלו ב(באין לידי שבועת שוא) ואלו (כא) באין לידי שבועת שוא. אלא הוא נוטל שלא בשבועה (כב) והן נוטלין שלא בשבועה: ו אמר לחנוני תן לי בדינר פירות. ונתן לו (כג). א"ל תן לי את הדינר. א"ל נתתיו לך ונתתו באונפלי. ישבע בעל הבית. נתן לו הדינר. אמר לו תן לי את הפירות. א"ל נתתים לך. והולכתן לתוך ביתך (כה). ישבע חנוני. רבי

א רש"י גמ' ב רי"ף ל"ג

צ"ל והמגוחאס. הר"מ ופסריי"ס: (יא) דנשיכה שיניס לאו סימוך משל הוא. רש"י: (יב) לא קמי' דא"כ יפשפש לאוסו אחר. דה"ק שמא אחר עשה על פיו דנסבל. שא"ל לסבול בו כדי שיסבע לזה מידי דהוה אדמיימינן שמא סבל בעצמו. והכי איתא בגמ': (יג) העדות. הקשה הרשב"א ז"ל מאן מוכח דעבר עליה במזיד דלמא אשתלי ולא מזיד הוא. ול"ק כלו' דכל שהיי' עדות קרוב כל כך דא"א שאלום בו שכחה לא אמרינן דלמא אשתלי. ובמודה שהזיד נמי משכחת ליה ול"א בזה אין אדם משים עצמו רשע דהא הודאה ממון הוא והודאי' בע"ד כמאה עדים דמי. הר"ן ומשוי"ס: (יד) לאו"א שקר מפיו. רש"י: (טו) שכנגדו כו'. ול"א מתוך שאינו יכול לישבע משלם כמ"ש הר"ב בפ"ח דב"מ מ"ב כדי שלא יפקיעו ממנו ממון. שמי שהיה כולה היה מלוה לו פרוטה וישבע כל אשר לו ויהא מודה מקצת כמה שחייב ויתחייב שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע יקח כל אשר לו בלא שבועה לכך תקנו שישבע שכנגדו. ומשא"כ התם שזה שאינו יכול לישבע לא מחמת שהוא חשוד אלא עתה בתביעה זו א"י לישבע מחמת המחורע לא הצריכו לישבע שכנגדו. תוי': (טז) וכן פי' הר"מ ומפיים ואין לו על אותו שתבעו אלא חרם סתם והלי' כר"מ ולא כר"י דאמי' יחלוקו. ע"כ. הכי מסקי' בגמ' דר"י הוא דאמר יחלוקו. ומשוי"ס: (יז) לא כו'. אלא בזמן שיש כגלוי לדבר שבעה"ב מודה שא"ל תן כו'. רש"י ומשוי"ס: (יח) לבני כו'. והא דקתני פועלים ובנים רבותא אשמעינן דלא"ם הא דחנוני מחויב שבועה היינו כשהמחה פועלים אצלו שהוא צריך לשלם כמי לפועלים אבל היכא דאינו חייב לשלם אלא לחנוני בלבד. ס"ד שיטול חנוני בלא שבועה קמ"ל. הר"ב: (יט) בסלע כו'. כלו' בסלע שאתן לך תן להם מעות שיוכל הפועל להוליא אותם בפרוטרוט: (כ) והן כו'. ולא הוה כאומר שלויתני ואי"י אם פרעתיך דחייב לשלם דהכא כיון דמפקיד בעה"ב א"ל לש"ק דסקנו רבנן שבועה שישבעו פועלים. הר"ב: (כא) אלו ואלו. באים לב"ד לישבע שבועת שוא מביניהם. דליכא בהו דאינו משקר. רש"י: (כב) שלא כו'. הר"ב העתיק אלא הוא נוטל בשבועה. לפי שאין מיתנו בכה. והן נוטלין בלא שבועה. דהא"ל כמנה הלויתני ואי"י אם פרעתיך: (כג) ונתן לו. פי' שהגביהן לוקח והניחן ברה"ר. המגיד. אבל לפר"כ דלקמן אין נראה שהגביהן הלוקח וכ"כ דעת הר"ב: (כד) ואינו תובע ממנו אלא דמיהן. הר"ב: (כה) א"ל כו'. פי' חנוני טוען שמעשה שהיה כך היה שבא אליו בעה"ב ואין בידו דינר וא"ל תן לי בדינר פירות ועכשיו אביא לך את הדינר ונתן לו את הפירות והוליכם לתוך ביתו והס"ד חזר אליו ופרע לו את הדינר ובעה"ב טוען לא כי אלא קודם שנתתי הדינר לא לקחתי פירות

ודוקא שהשבלה במקום שאפשר שסבל מעצמו. ה... הכי צריך שבועה. אבל במקום שאינו יכול לס... בעצמו. וניכר שאחרים עשו לו כגון שנשכתה... נשיכה בגבו (יא). ואין שם אחר שיכול לומר ש... אחר עשה (יב). כ... בלא שבועה: ד ואפ... שבועת שוא. תביעה שבועת ע... ושבועת הפקדון. ד... בהו כפירת ממון דהוי... לשמים ולבריות. ... אפילו שבועת שוא. ד... אלא רע לשמים שכ... נשבע ונוטל. ושבו... בשוי לא קתני. דשבו... בשוי דלהבא כגון ... ולא אוכל. איכא למי... כי איתשבע. בקו... איתשבע. שבדעתו ... לקיימו. ואפ"ה שכ... ילכו ועבר עליה ... חשוד בכך על השבועה(... אבל ביטוי דלשעבר א... ולא אכלתי דמי לשבו... שוא. שהרי הוציא שבו... שקר מפיו: היה א... מהן משחק בקובי... תנא שמולא דאורי... וקתני שמולא דרב... מפריחי יונים. ... דמפרשי אם תקדים יונתך ליונתי אתן לך כך ו... והיינו שחוק ואית דמפרשי שמגדל יונה מלומ... להביא יונים לבית בעלים. ויש בהן גזל מפני ד... שלום: וסוחרי שביעית. שטים סחורה מפיר... שביעית. והתורה אמרה לאכלה. ולא לסחורה: חז... שבועה למקומה. אית דמפרשי בגמ' חזרה לסי... לשבועת הר סיני שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישר... לא תגזול. והוא יפרע מן הכופר ממון לחבירו. אבל ב... אין מקקין לא לשבועה ולא לפרעון. ואית דמפרשי חז... שבועה למחוייב לה על זה שהודה במקצת וכיון שא... יכול לשבע שהרי חשוד הוא ישלם (טז): ה [ישני... נשבעין ונוטלין. מבעל הבית. דא"ל חנוני. פועלי... לא מהימנו לי בשבועה] את האמנתיכהו. דלא אתנ... לי בסהדי סב להו. וכן פועלים אמרי ליה סטי ... מהימנן לן בשבועה. וכשאיהם נשבעין ונוטלים מב... הבית נשבעים זה בפני זה כי היכי דליכסוף שב... מפועלים. או פועלים מחנוני: אלו ואלו באין לי... שבועת שוא. שהרי על כרחך אחד מהן נשבע לש... ונמלא שם שמים מתחלל. אלא אלו ואלו נוטלין בל... שבועה. ואין הלכה כבן ננס: ו ונתן לו. והפירות לצורין ומונחים ברשות הרבים ואין נחזק בהן לא חנוני ולא... בעה"ב: ונתתו באונפלי. תיק העשוי למעות: ישבע בע"ה. שבועה כעין של תורה ויטול. דכיון דפטני מנו... שמכר (כד). והפירות הם חוץ לפטתו. בעל הבית נשבע ונוטל: א"ל נתתים לך והולכתן לתוך ביתך

אלו הפירות הצבורין ומונחים שלי הם. שנתתי לך למוכרן. והלה טוען אלו הם הפירות שמכרת לי בדינר. הואיל והלוקח מודה במקצת (כז) והחנוני אומר שלא מכר את אלו. ישבע החנוני שבועה כעין של תורה ויטול: ר' יהודה אומר וכו'. ר"י אסיפא קאי. ואמר דבין בזו בין בזו בעה"ב נשבע ונוטל. דכיון שהפירות הם מוכנות לחנות כאלו הפירות הם ביד בעה"ב. וכל שהפירות בידו. ידו על העליונה. הוא נשבע ונוטל: אמר לשולחני וכו'. אשמועינן בהא פלוגתא דר' יהודה ורבנן. בין במעות של שולחני. בין בפירות של חנוני דאי אשמועינן פלוגתייהו בחנוני ה"א פירות אמרו רבנן דכי אמר נתתים לך והולכתן לתוך ביתך ישבע החנוני ויטול. לפי שהחנוני עשוי ליתן פירות קודם שיקח (כח) הדינר. אבל שולחני שאינו עשוי שיטול האיסרין קודם שיקח הדינר. אימא מודו ליה לר"י. דלעולם בעה"ב נשבע ונוטל. ואי איתמר הא בהא קאמר ר' יהודה דלעולם בעה"ב נשבע ונוטל. מפני שאין השולחני עשוי ליתן האיסרים עד שיקח הדינר. אבל בחנוני שהוא עשוי ליתן הפירות קודם שיקח המעות. אימא מודה להו לרבנן. צריכא. ואין הלכה כר' יהודה:

רבי יהודה אומר כל שהפירות בידו. ידו על העליונה. אמר לשולחני (כז) תן לי בדינר מעות ונתן לו. א"ל תן לי את הדינר. א"ל נתתיו לך, ונתתו באונפלי. ישבע בעל הבית. נתן לו את הדינר. א"ל תן לי את המעות. אמר לו נתתים לך והשלכתם לתוך כיסך. ישבע שולחני. רבי יהודה אומר אין דרך שולחני ליתן איסר. עד שיטול דינרו:

ז כשם (כט) שאמרו. הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה, ועד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה. מנכסים משועבדים. ומנכסי יתומים. לא תפרע אלא בשבועה. והנפרעת שלא בפניו. לא תפרע אלא בשבועה. וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה. שבועה שלא פקדנו אבא. ולא אמר לנו אבא. ושלא מצינו בין שטרותיו של אבא (לב) ששטר זה פרוע. רבי יוחנן בן ברוקה אומר אפילו נולד הבן לאחר מיתת האב הרי זה נשבע ונוטל. ארשב"ג אם יש עדים שאמר האב בשעת מיתתו שטר זה אינו פרוע (לג) הוא נוטל שלא בשבועה:

ח ואלו נשבעים שלא בטענה. השותפין. והאריסין. והאפוטרופין. והאשה הנושאת והנותנת בתוך הבית. ובן

הפוגמת כתובתה. שמוציאה שטר כתובתה ומודה שנתקבלה מקצתה: לא תפרע אלא בשבועה. אם טוען הבעל נתקבלה כולה: עד אחד אומר וכו'. ומנכסים משועבדים ומנכסי יתומים. והנפרעת שלא בפניו. כולהו אכתם קיימי. כשם שאין אחד מאלו נפרע אלא בשבועה כך היתומים אינם נפרעים אלא בשבועה: יתומים. הנפרעים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה. ומיירי מתני' כגון שאלו יתומים שבאים להפרע מהן אומרים אין אנו יודעים אם פרע אבינו זה החוב. אם לא. אבל אם טען ואמר לנו אבינו שלא לוה המעות הללו ולא נתחייב בחוב זה מעולם. הרי היתומים שמוציאין שט"ח על היתומים אלו נפרעין מהן שלא בשבועה. שכל האומר לא לויתי. כאומר לא פרעתי דמי. והם אינם יכולים להכחיש עדים שמעידים שאביהם לוה המעות הללו ולא שנו דבשבועה מיהת שקלי יתומים מן היתומים אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה שבועה לבני לוה שלא נתקבל כלום שהנפרע מן היתומים אפי' בשטר צריך שבועה. ואין אדם מוריש ממון שהוא חייב עליו שבועה לבניו לפי שאין הבנים יכולים לישבע (ל) שבועה שנתחייב אביהם. ואע"פ שכן הדין אם דיין א' דן שישבעו היתומים שבועה שלא פקדנו אבא ויפרעו ממון היתומים האחרים בשבועה זו מה שעשו עשוי (לא): שלא פקדנו אבא. בשעת מיתה ושלא אמר לנו קודם לכן ששטר זה פרוע: הרי זה נשבע. שלא מצא בין שטרותיו של אביו ששטר זה פרוע וכן הלכה: רבן שמעון בן גמליאל אומר. והלכה כרשב"ג: ח שלא בטענה. שלא בטענת ודאי אלא בטענת שמא (שטוענו) שמא עכבת משלי. ומשום דכל הני מורו היתר לעצמם לפי שטורחים משום הכי רמו רבנן שבועה עלייהו: והאפוטרופסים. שנתעסקו בממון אדם ליגבים להוציא ולישא וליתן אבל באפוטרופוס של יתומים אם מנוהו ב"ד ישבע. ואם אבי יתומים מנהו לא ישבע: והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית. שהושיבה בעלה חנוונית או אפטרופא על נכסיו:

פירוש מעולם. אלא אמר לך הדינר אלא בשביל שלו הרימי שהן ברה"ר. הר"ב: (כו) וז"ל הר"ן משום דעכשיו דהטני מעליא בהו טפי. לפי שלדבריו אין לבעה"ב שום דררא בפירי הללו. ובעה"ב מודה לחנוני שכן שלו אלא שנתן לו הדינר בשבילן. הר"ב: (כז) לשולחני. ה"נ שהמעות לצורין ומונחין ברה"ר: (כח) משום דעבידי עבידי דמהדרי לא שהי לה. גמ'. וה"מ דר"י לא אמר בחנוני בהאי ליפנס דאמר בשולחני לפי שדרך החנוני להקיף אלא דהכא מודי החנוני שלא מכר בהקפה. הר"ב ומ"ו. ובפירוש לא אמר כל שהאיסר כו'. משום דלפעמים בעה"ב נותן איסר בפרוטה. ולא צריך למימר כל שהאיסר כו'. פי': (כט) כשם. משום דפגימה בפרק הכותב מ"ט קתני כשם. וקאי אנשבעין ונוטלין דרישא. הכתב"ן: (ל) ול"ד למ"ד דחזרה שבועה למקומה דמפרשינן שהנשבע ישלם. דהכא ה"ט דאמרינן כיון דמושבע אינו יכול לישבע שיפסיד. משום שאין כאן פשיעה לנשבע כלל. אבל במתניתין לעיל כיון שהנשבע אינו יכול לישבע מפני פשיעתו. ומדינא השלם ואינו בדין שיהא חוטא נשכר. כשאין המושבע יכול לישבע שיפטר. ואע"פ שהמושבע נ"כ מפני חשדו אינו יכול לישבע. אינו דומה שבועת התקנה בעלמא לשבועת התורה שמחייבתו לשלם. הר"ב: (לא) בגמ' משוי דאיכא מאן דפליג אהאי דינא. הלכך אמרינן מאן דעבד וכו' הר"מ מאי דעבד עבד: (לב) ושלא אמר לנו כו'. שובר על שטר זה. רש"י: (לג) שאמר כו'. וס"ק סבר דאפ"ה אין נוטלין אלא בשבועה דשמא

דשמא לשנתים אם יכיו אמר כן כדי לאחשוריה. פי': (לד) השותפין כו'. והיא לפר"ב שלש חלקו חיי להשבינן. הר"ב: (לה) נתגלגלה. נתחייב לו הל"ל. אלא דהוא לשון משל של לי ומגלגלין עליו כו': (לו) כדכתיב שמוט כל בעל משה ידו. רש"י. ונגמי תנה מ דלייק וזה דבר השמטה ומפרי רנור [illegible] משמטת. ועפר"ט:

פרק ח (א) משלם כו'. [illegible] שמשלם שאינו ברשותו: (ב) ואלו דהשבה ושביה הכא משום דבעי למתני מיני שמירי דקרבן שבועה דידהו. אבל נקיטה מיני ושמורי דממון דידהו. לפי שקרבן השבועה בשוגג ושמורי שלא בגנבה כדתנן ואזיל אי לנ"ם שם: (ג) פי' מה שמחייב על הקרן. אבל משום בגנב קי"ל בגמ' דחייב: (ד) וכן [illegible] דאלו אין כאן עדים של הגנבה אין מחייבו שבועה ומכירה. שע"פ שיש עדים שגנבו ומכר אי אלו דאיכא דמי שגנב אימא דידיה ענה דידיה מכר. ועפ"י תי"ק מ"ב תהר"ב שם מ"ז: (ה) מת. אלא מחמת מלאכה: (ו) משביעך אני. לשי"ג דלא שייך נפשים בעדי. משביעו אלהים תרתי ואין לפי שמשביעו שלום בגמתו שר זה א"ל לו שבע מדבריו. כן הוא אלא שאינה בגמתו ולא"כ מאי קאמר הא. לא נשבע לשקר: [illegible] וכן

ובן הבית. אומר לו מה אתה טוענני. רצוני. שתשבע לי חייב. חלקו השותפין והאריסין (לד). אין יכול להשביעו. נתגלגלה (לה) לו שבועה ממקום אחר מגלגלין עליו את הכל. והשביעית משמטת את השבועה:

פרק ח **ארבעה** שומרין הן. שומר חנם. והשואל. נושא שכר. והשוכר. ש"ח נשבע על הכל. והשואל משלם את הכל (א). נושא שכר. והשוכר נשבעין על השבורה. ועל השבויה. ועל המתה. ומשלמים את האבדה. ואת הגניבה: **ב** אמר לשומר חנם. היכן שורי. אמר לו מת. והוא שנשבר או נשבה או נגנב או אבד. נשבר. והוא שמת או נשבה או נגנב או אבד. נשבה. והוא שמת או נשבר או נגנב או אבד. נגנב. והוא שמת או נשבר או נשבה או אבד. אבד. והוא שמת או נשבר או נשבה או נגנב. משביעך אני ואמר אמן. פטור: **ג** היכן שורי. אמר לו איני יודע מה אתה סח. והוא שמת. או נשבר. או נשבה. או נגנב. או אבד. משביעך אני. ואמר אמן. פטור. היכן שורי. אמר לו אבד. משביעך אני. ואמר אמן. והעדים מעידין אותו שאכלו: משלם את הקרן. הודה מעצמו. משלם קרן. חומש. ואשם. היכן שורי אמר לו נגנב. משביעך אני ואמר אמן. והעדים מעידין אותו שגנבו. משלם תשלומי כפל. הודה מעצמו. משלם קרן. וחומש. ואשם: **ד** אמר לאחד בשוק היכן שורי שגנבת. והוא אומר לא גנבתי. והעדים מעידין אותו שגנבו. משלם תשלומי כפל. טבח ומכר. משלם תשלומי ד' וה'. ראה עדים שממשמשין ובאין אמר גנבתי. אבל לא טבחתי. ולא מכרתי. אינו משלם אלא קרן: **ה** אמר לשואל היכן שורי אמר לו מת (ה) והוא שנשבר או נשבה או נגנב. או אבד. נשבר והוא שמת או נשבה או נגנב או אבד. נשבה. והוא שמת או נשבר או נגנב או אבד. נגנב. והוא שמת או נשבר או נשבה או אבד. אבד. והוא שמת או נשבר או נשבה או נגנב. משביעך אני (ו) ואמר אמן. פטור:

היכן

ובן הבית. אחד מן האחין שנתעסק בנכסים ה[...] אחיהן: חלקו. ולא השביעוהו בשעת [...] נתגלגלה לו שבועה. אבלים אמרי כן מגלגלי[ן] שם זו עליו וכדרך שמגלגלין בשבועת התורה ובש[...] שהיא כעין של תור[ה] מגלגלין בשבועת הי[...] והשביעית משמטת [את] השבועה. לאו [...] שבועה דשותפין דהא אין שביעית מ[...] משמטת ולא [...] אלא מלוה ושבועתה משמטת (לז):

פ"ח **ארבעה** ש[...] ודיינין שלשה: נו[...] שכר. שומר בש[...] נשבע על הכל. [...] פשע: משלם את ה[...] כל הך דתנינן במתנ[...] שבויה. ושבורה. ומ[...] וגנבה ואבדה. אבל [...] מחמת מלאכה. [...] משלם. דלאו לאו[...] בכלתה שאלה. ויע[...] הואת מפורשת בה[...] את הפועלים (י[...] **ב** ואמר אמן פט[...] שאילו הודה לא [...] משלם כלום. מתנא [...] כאן כפירת ממון. ואי[...] שנשבע לשקר. לא היי[...] תורה קרבן שבועה (י[...] אלא היכא שכפרו ממ[...] וכן הדין אים י[...] להשביע אלא על ד[...] שאם הודה היה ס[...] לשלם ממון: **ג** ה[...] שורי א"ל אבד. ס[...] לשומר חנם היק ס[...] א"ל אבד: משביעך א[...] ואמר אמן. והעד[...]

מעידים אותו שאכלו משלם את הקרן ולא כפל. ואם הודה לו מעלמו עד שלא באו עדים. משלם ק[רן] וחומש ואשם כדין שבועת הפקדון. דאינה באה על שוגג ושב מרשעתו ובא להתכפר: א"ל נגנב משביע[ך] אני וכו'. דשומר חנם הפוטר עלמו בטענת גנב ונשבע ובאו עדים. משלם כפל. דכתיב (שמות כב) אם [לא] ימלא הגנב. אם לא ימלא כמו שאמר. אלא שהוא עלמו גנבו. ישלם שנים אבל אם בא לפטור עלמו בטע[נת] אבד אינו משלם כפל: הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם. אבל כפל לא דמודה בקנס פטו[ר]: **ד** אמר לאחד מן השוק וכו'. הכא לא גרסינן משביעך אני. דהא בלא שבועה מחייב כפל. שזה ג[נב] ממש הוא. ובגנב כתיב ישלם שנים ואין צריך שבועה: עדים שממשמשין ובאין. דבודאי שמועין לפני דתסתת ביעתותא דעדים מודה. אפ"ה מהניא הודאה ונפטר מן הכפל. וכיון דאין כפל. פטור אף מן הטביחה ומכירה: ובאו עדים שגנב (ז) וטבח ומכר. דכל היכא דליכא כפל. ליכא טיוב טביחה. דתשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא. ולא תשלומי שלשה וארבעה וכיון דכפל ליכא. בציר ליה סך: **ה** אמר לשואל וכו' פטור

שאלי

שהרי אף כשנשבע לשקר חייב את עצמו בתשלומין. ואין בשבועה זו כפירת ממון: חייב. שהרי כפר ממון שאילו הודה היה מתחייב: מת. והוא נשבר וכו' פטור. שאם הודה לא היה משלם. וכן נגנב. והוא שאבד. או אבד. והוא שנגנב. פטור. שהרי שינה ממחובה לחובה. ולא כפר ממון בשבועה זו: אמר לו אבד. או נגנב והוא שמת או נשבה. פטור שהרי שינה מפטור לחובה. והפסיד בשבועתו:

סליק מסכת שבועות

(ז) והר"ן העתיק ולספר שהוא ל"צ זה הכלל נכפל: (ס) להקל הוי חייב. הא נשבע שלא להקל אלא ששינה בין מחובה לחובה בין מפטור לפטור נעשה כנשבע להשביע על עצמו ופטור:

סליק מסכת שבועות

היכן שורי. אמר לו איני יודע מה אתה סח. והוא שמת. או נשבר. או נשבה. או נגנב. או אבד. משביעך אני. ואמר אמן. חייב. אמר לנושא שכר. והשוכר. היכן שורי. אמר לו מת. והוא שנשבר או נשבה. נשבר. והוא שמת או נשבה. נשבה. והוא שמת או נשבר נגנב. והוא שאבד. אבד. והוא שנגנב. משביעך אני. ואמר אמן. פטור. מת. או נשבר. או נשבה. והוא שנגנב. או אבד. משביעך אני. ואמר אמן. חייב. אבד. או נגנב. והוא שמת. או נשבר. או נשבה. משביעך אני ואמר אמן. פטור. [א](ז) זה הכלל. כל המשנה מחובה לחובה. ומפטור לפטור. ומפטור לחובה. פטור. מחובה לפטור. חייב. [ב](זה הכלל. כל הנשבע להקל על עצמו חייב (ס). להחמיר על עצמו. פטור):

א ירו' ל"צ ב פ"ח

סליקא לה מסכת שבועות

כשהשלים לדבר על הדיינין והדינים כו'. בא לדבר בענין עדיות ורוב ענין זאת המסכת הוא לזכור בה כל ההלכות שהעידו עליהם אנשים בכורים נאמנים. ושעדותם ראויה לסמוך עליה. והוא שער מן הדינים שהעדים צריך לברם לפני הדיינים וכן כל עדות מהם היו מעידים אותו בב"ד. וסדר אותה אחר מסכת שבועות. בשביל שמסכת שבועות יש צורך אליה תמיד ועדיות הם הודעת הדברים שהעידו בם לפני השופטים בעתים ידועים. וקבלו אותם [illegible] מהם. הר"מ.

מסכת עדיות

שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן. והלל אומר מפקידה לפקידה. אפי' לימים הרבה. וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה. אלא מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה. ומפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת. כל אשה שיש לה וסת. דיה שעתה. המשמשת בעדים הרי זו כפקידה. וממעטת על יד מעת לעת. ועל יד מפקידה לפקידה:

שמאי

שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן. כל הנשים הרואות דם דיין שעתן. לטמא טהרות שנגעו בהן משעת ראייתן ואילך. ולא אמרי' מקמי הכי נמי הוה דם וכותלי בית הרחם העמידוהו והיתה טמאה מקודם שכל הנשים מטמאות בבית החיצון ואף ע"פ שלא יצא הדם לחוץ וטעמא דשמאי דלא חיים דלמא מקמי הכי הוה דם שאם איתה אורגש בה. לכן כל אדם נוקפו תמיד בשעת ביאתה ושורם מלאכתו ונמנעת [illegible] ומבטל בנות ישראל מפריה ורביה: מפקידה לפקידה. בדקה היום ומצאה טהורה ובדקה לסוף שבוע ומצאה טמאה. חוששים למגעה מבדיקה ראשונה ואילך שמא עם סלוק ידיה ראתה. וכותלי בית הרחם העמידוהו. ולביטול פריה ורביה לא חיישינן דדוקא לטהרות הוא דמטמאינן להו מפקידה לפקידה. ולא לבעלה. ושמאי אומר אי נמי מחמת לה לטהרות לבו נוקפו ופורש נמי מתשמיש: לא כדברי זה ולא כדברי זה. לא כדברי שמאי דמיקל טפי ואינו עושה סייג לדבריו. ולא כדברי הלל שהפריז על מדותיו ומחמיר יותר מדאי דודאי כותלי האי ימים רבים לא מוקמי כותלי בית הרחם דם: מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה. ב' זמנים שהזכרו בלשה לטמא טהרות למפרע והלך אחר הקל שבשניהן אם מפקידה לפקידה יותר על מעל"ע הלך אחר מעת לעת ולא תטמא אלא טהרות שנגעה מאתמול בשעה הזאת. ואם מעת לעת יותר על מפקידה לפקידה כגון שבדקה עצמה שחרית ומצאה טהורה ערבית ומצאה טמאה לא מטמאינן אלא הנך טהרות דמבדיקת שחרית ואילך והלכה כחכמים: על יד. אחר כמו ועל ידו החזיק בספר עזרא ב' ג' דשהוא כמו ואחריו החזיק: וסת. קבוע שנקבע לה זמן האורח ג' פעמים ובדקה בשעת וסתה ומצאה טמאה דיה שעתה ולא חיישינן למאי מקמי הכי הוה דודאי אורח בזמנו בא: והמשמשת בעדים הרי זו כפקידה. מתני' קתני וה"ק והמשמשת בעדים כלומר מנוה על כל אשה לשמש בשני עדים שבודקת בהן אחד לפני תשמיש ואחד לאחר תשמיש: ה"ז כפקידה

שבע

ב שמאי אומר מקב לחלה. והלל אומר מקביים (א). וחכ"א לא כדברי זה. ולא כדברי זה. אלא קב ומחצה חייבים בחלה. ומשהגדילו המדות. אמרו חמשת רבעים חייבין. רבי יוסי אומר חמשה פטורין. חמשה ועוד חייבין: ג הלל אומר מלא הין מים שאובין. פוסלין המקוה. אלא שאדם חייב לומר בלשון רבו (ב) (ג). ושמאי אומר תשעה קבין (ד). וחכ"א לא כדברי זה. ולא כדברי זה. אלא עד שבאו שני גרדיים משער האשפות שבירושלים והעידו משום שמעיה ואבטליון. שלשת לוגין (ה) מים שאובין פוסלין את המקוה. וקיימו חכמים את דבריהם: ד ולמה מזכירין את דברי שמאי והלל לבטלה. ללמד לדורות הבאים שלא יהא אדם עומד על דבריו. שהרי אבות העולם לא עמדו על דבריהם (ו): ה ולמה מזכירין דברי היחיד בין המרובין. הואיל ואין הלכה אלא כדברי המרובין. שאם יראה ב"ד את דברי היחיד [א](יסמוך) (ח) ויסמוך עליו שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חברו (ט) עד שיהיה

[א] כ"ש

פרק א (א) שמאי א'. בירו' מפ' טעמא משום דאיפה ג' סאין והסאה ו' קבין הרי י"ח קבין. ועשירית מלבר היינו ב' קבין וכאותו שיעור צריך להפריש חלה להלל. ושמאי סבר דלכך שני אלום לעומר שהיו עושין ממנו שתי אכילות. א' בבוקר וא' בערב. ובשיעור אכילה אחת סגי שמאי עיסת מדבר. תוס': (ב) רבו. והטעם לדברי רבו שרלה לגלות כי ההין היא המדה הגדולה של מדות תורה כלם. כדכתיב ושמן זית הין. הלכך היא שונה לפסול את המקוה ואע"פ שנאמרו בתורה מדות קטנות מזאת כיון דפסול זה מדרבנן הוא. אזלינן בתר המדה הגדולה המפורשת בתורה. הר"ש: (ג) בל' רבו. שהרי יש טעם בל' נמה אמר כן כנ"ל. כ"ש שלפעמי' אפשר שכשישנהו ללשון אחרת שאפשר דלא למשמע מיניה באותו הל' כפי המכוון בלשון שאמר רבו. הר"ב: (ד) ט' קבין. קסבר כיון דהם ראוי' לטבילת בעל קרי. ובהם יש להשיג כדי להשטף כל גופו לא פחות מכאן הלכך הם חשובי' לפסול את המקוה בשאובין. דשיעור טבילה פוסל טבילה בציר מהכי לא. הר"ש: (ה) ג' לוגים. טעמייהו דרבנן כיון שהם נתונים לשיעור נסכי קרבנות לנזר חשובים הם לפסול. ואע"פ שנאמרו בשאר קרבנ' לנזר מדות גדולות מזו כו' כיון דאשכחן דרביעי' ההין דהוא ג' לוגין חשיבא לנסכי לנזר לענין זה נמי חשיב כו'. הר"ש ועתוי"ט: (ו) כ"ל וכל דכוותיה השנויים בברייתא קדושין דף ע"ב שלא היו מעמידין מהם כו'. ועתוי"ט: (ז) לא עמדו כו'. ולא עמדו חכמים על דבריהם. הר"מ ועתוי"ט: (ח) ולגי' זו פי' שאם יראה לב"ד האחרון הלכה כדברי היחיד יסמוך עליו. כלו' יקבע הלכה כמותו. כמו שמצאנו באמורא מן האחרונים שהן קובעים הל' כיחידים הראשונים בכמה מקומות. ואע"פ שהאחרונים חולקים עליהם ואם לא שמצאו דברי היחיד הראשון לא היו האחרוני' יכולין לדחות דברי הראשונים מדעת עצמן לפי שאין ב"ד יכול לבטל כו' אלא כיון שמצאו דברי היחיד מן הראשונים שהיה חולק עמהם היה להם במה לתלות. ועי' לק': (ט) שאין כו'. פי' בתקנות גזירות ומנהגות אבל אם דנו באחד מן המדות כפי מה שנראה בעיניה' שהדין כך

העד שלאחר תשמיש הוי כבדיקה. ומטמאה על יד מעת לעת ועל יד מפקידה לפקידה. דמהו דתימא שמא תראה טפת דם כחרדל ותחפנה ש"ז ולא לא כבדיקה קמ"ל מתני' דעד של אחר תשמיש הוי כבדיקה אבל העד שלפני תשמיש אינו כבדיקה שמתוך שהיא תאיבה לביאה. כלומר בהולה לשמש אינה מכנסת אותו לחורין ולסדקין: ב מקב לחלה. עיסה שיש בה קב חייבת בחלה: קב ומחצה חייבין בחלה. שהן ז' לוגין וביצה וחומש ביצה למדה מדברית. שיש עומר לגולגולת עשירית האיפה שחייב בחלה כדכתיב (במדבר טו) ראשית עריסותיכם כדי עיסת מדבר והוסיפו בהם בירושלמית ונמצאו שש מדבריות נכנסים בחמש ירושלמיות ולוג הנשאר וביצה וחומש ביצה עולים ללוג ירושלמי. שהלוג מדברי ששה ביצים אתה בחמשה ביצים גדולים כמלא הלוג השאר ביצה גדולה מן ביצה וחומש ביצה אחת שביצה גדולה שהחומש ביצה שהוא שתות מלבר נוסף על הביצה נמצאו ששה ביצים גדולים שהן לוג גדול הרי הן ששה לוגים גדולים שהן קב ומחצה: משהגדילו המדות. זו היא מדה צפורית שהוסיפו שתות על של ירושלמי נמצאו ששה לוגין שהם שהן חמשת רבעי קב שהקב ד' לוגין: חמשה ועוד חייבים. דקסבר רבי יוסי מדה מדברית שש ביצים גדולות משלש אחד מעשרים בביצה לכל ביצה והלכה כחכמים דקב ומחצה ירושלמי דהיינו ששה לוגין ירושלמיות שהן שבעה לוגין וביצה וחומש ביצה מדבריות כן שעור חלה והן מ"ג ביצים וחומש ביצה. ורמב"ם אזן וחקר ותקן ובדק ומצא שמשקל ה' מאות ועשרים דרה"ם מקמח חטים הוא שעור הקמח החייב בחלה ומשקל הדרה"ם ידוע במצרים היום ובכל ארץ ישראל שהוא משקל ס"ח גרגירי שעורית בקרוב: ג הין. שנים עשר לוגין: פוסלי' את המקוה. אם נפלו בתוכה קודם שנשלם שעורו. אבל לאחר שנשלם אפי' השליך לתוכו כל מים שאובי' שבעולם אינן פוסלים: שחייב אדם לומר בלשון רבו. כלו' הין אין לשון משנה אלא לשון תורה אלא כך שמע מרבותיו שמעיה ואבטליון. ורמב"ם קבל מאביו ז"ל שמפני שהיו שמעיה ואבטליון גרי לדק לא היו יכולין להוציא מפיהן מלת הין והיו אומרי' אין במקו' הין. כדרך בני אדם כל היום שאינם יכולים לחתוך באותיות (אהח"ע) והיה הלל גם הוא אומר אין כמו שהיו רבותיו שמעיה ואבטליון גרי לדק אומרי': גרדיים. אורגים: משער האשפות. הזכיר התנא שם אומנתן ושם שכונתן. לומר לך שלא ימנע אדם עצמו מבית המדרש. שאין לך אומנות פחותה מן הגרדי (ו). שאין מעמידים הימנו לא מלך ולא כה"ג ואין שער בירושלים פחות משער האשפות. והכריעו בעדותן לכל חכמי ישראל: ד שלא יהא אדם עומד על דבריו. שלא יהא סרבן לעמוד קיים בסברתו: אבות העולם. הלל ושמאי: ה ויסמוך עליו. ר"ל שעשה כדברי היחיד והניח דעת הרבים: אין ב"ד אחר. שיעמוד אחריו יכול לבטל דברי ב"ד

הראשון

שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמנין. היה (יב) גדול ממנו בחכמה. אבל לא במנין. במנין. אבל לא בחכמה. אינו יכול לבטל דבריו עד שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמנין: ו אמר ר' יהודה אם כן למה מזכירין דברי היחיד בין המרובין לבטלה. שאם יאמר האדם כך אני מקובל. יאמר לו כדברי איש פלוני שמעת: ז בית שמאי אומרים רובע עצמות מן העצמים (יד). בין משנים בין משלשה. ובה"א רובע עצמות מן הגויה. מרוב הבנין. או מרוב המנין. שמאי אומר אפילו מעצם אחד: ח כרשיני תרומה. בש"א שורין ושפין בטהרה ומאכילין בטומאה. בית הלל אומרים שורין בטהרה. ושפין ומאכילין בטומאה. [א] שמאי אומר יאכלו צריד. רבי עקיבא אומר כל מעשיהם בטומאה: ט הפורט סלע ממעות מעשר שני בית שמאי אומרים בכל [ב] הסלע מעות. ובית הלל אומרים בשקל כסף. ובשקל מעות. [ג] (ר' מאיר אומר) אין מחללין כסף ופירות על הכסף. וחכמים מתירין: י הפורט סלע של מעשר שני בירושלים.

בש"א

[א] נמ' בש"א [ב] פ"א סלע [ג] פ"א

לאשון שעשה כדברי היחיד עד שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמנין. בחכמה היינו שראש הישיבה של ב"ד האחרון יהיה גדול בחכמה מראש הישיבה של ראשון (י). מנין שיהיו מנין התלמידים שבישיבה של אחרון רובים ממנין התלמידים בישיבה של ראשון (יא): למה מזכירין דברי יחיד בין המרובין. כדי [ש]בטלן. יחיד שלא עשה ם ב"ד כדבריו. והן רויים ובטלין (יב) למה זכירין אותן כלל ומשני אם יאמר אדם כך אני קובל. ויתמה כשרואה אין עושין כקבלתו יאמרו כדברי איש פלוני שמעת ונדחו דבריו: רובע עצמו'. רובע קב עצמות המת מטמאי' באהל. ופחות [מרובע] אין מטמאין אלא במגע ומשא. אבל לא באהל. ודברי ב"ש דרובע קב מטמאי' ואפי' שן מתני' כבה: ובה"א רובע עצמות מן הגויה. כלו' גוף אם של מת אחד לא ממתים הרבה. ואפי' של מת אחד אין מטמאין עד שיהיה ברובע הקב רוב בנין (טו) דהיינו רוב גודל הגוף. או רוב מנין עצמותיו של אדם ויהיו קכ"ה עצמות. שמנין עצמותיו של אדם רמ"ח: אפי' מעצם אחד. אם עצם אחד של מת ממלא רובע קב מטמא באהל והלכה כבית הלל: ח כרשיני תרומה. בערבי קורין לה כרסנ"א. והם מאכל לגמלים ואין בני אדם אוכלים מהם אלא מדוחק שנת רעבון. ומפרישין מהן תרומה. הואיל ונאכלים לאדם בפרקים ע"י הדחק. ואינה קדושה כשאר תרומו': שורין. אותן במים: ושפין. על בשרן*: בטהרה. בנטילת ידים כדין כל שאר אוכלים של תרומה. שסתם ידים שניות הן ופוסלות את התרומ': ומאכילין. לבהמה בטומאה. ואינו חושש אם מטמא אותן בידיו בשעה שמאכילן לבהמ' אבל כל זמן שאינו מאכילן לבהמ' אסור לטמאן בידים: שורין בטהרה. שמרייתן במים מכשירתן לקבל טומאה. ואם שורה אותן בטומאה נמצא הכשרן וטומאתן באים כאחד וזה בלבד אומרים ב"ה משום היכר כדי שידעו שהן תרומה: יאכלו צריד. לשון יובש כמו צריד של מנחות שהיא מקום של מנחות שלא הגיע שם שמן. אף כאן יאכלו יבשים שלא יהא עליהן משקה בשעת אכילה. כדי שלא יהא ניכר שהוכשרו לקבל טומאה: כל מעשיהם בטומאה. ואפי' השרייה. והלכה כבית הלל: ט הפורט סלע ממעות מעשר שני. מי שיש לו מעות נחשת של מעשר שני ובא לפורטן בסלע כסף להעלות לירושלים מפני משאוי הדרך: בש"א בכל הסלע מעות. אם בא לפרטן יכול הוא לפרוט כלו. נותן מעות בשביל כל הסלע: ובית הלל אומרים. לא יפרוט אלא חציין. שכשיבא לירושלי'. יהיה צריך לפרוטות מיד לקנות צרכי סעוד'. ואם ירוצו הכל אצל שלחני לפרוט [ו]קיצו הפרוטו' ונמצא מעשר שני נפסד. לפיכך ישאו פרוטות עמהן להוציא במקצת ולכשיכלו יפרוט בכסף [ש]בידו מעט מעט. שקל הוא חצי סלע: אין מחללין כסף ופירות על כסף. מי שיש לו חצי דינר כסף של מעשר. ופירות של מעשר שוים חצי דינר לא יצרפם יחד לחללם על דינר: וחכמים מתירין. בכה"ג ע"י צירוף פירות. כיון שאין לו אלא חצי דינר כסף. אבל לחלל דינר כסף ופירו' שוין דינר על חצי סלע שהוא שני דינרין [מו]דים שחכמים שאין מחללים. והל' כחכמים: י הפורט סלע של מעשר שני בירושלים. שהיה מחליף

כך ודנו דין ועמד אחריהם ב"ד אחר ונראה לו טעם אחר לסתור אותו ה"ז סותר ודן כפי מה שנראה בעיניו שנא' אל השופט אשר יהיה בימים ההם. אינך חייב ללכת אלא אחר שופט שבימיך הר"מ. וכי הכ"מ דמחתימת המשנה קיימו וקבלו שלא לחלוק על הפנאי' וכן בחתימת הגמ' קבלו עליהם שלא לחלוק על האמוראים: (י) כדאשכחן רבה הוה גדול מרב יהודה. כ"מ: (יא) וז"ל הר"מ והאיך יהיו גדולים במנין הואיל וכל ב"ד וב"ד של ע"א הוא. זה מנין חכמי הדור שהסכימו וקבלו הדבר שאמרו ב"ד הגדול ולא חלקו בו. והר"א כ' מנין שנים קאמר: (יב) היה כו'. להכי אהדריה דל"ת דסו או קתני כדאשכחן כה"ג באבות פ"ה מ"ג. קמ"ל דלא. והא דקתני עד שיהי' כו' נ"ל דאס' למימר שידקדק היטב עד שיהי' לו ברור מאוד שגודלו הוא גדול כו' שכן לב האדם אינו רואה חובה לעצמו וכל איש גדול הוא בעיניו. ולפיכך הוצרך להזהיר מאוד. ועמוי"ט: (יג) ותמיהני כו' דהא אפשר שיבא ב"ד באחרים שיתיש ויראה לעשות כדבריו. וניחא לפמ"ש הר"מ. בד"א בדברים שלא אסרו אותן כדי לעשות סייג אלא בשאר דיני תורה. אבל דברים שאסרו ב"ד לגדר ולאסרן לעשות סייג אם פשט איסורן בכל א"י אין ב"ד האחר יכול לעקרן ולהתירן אפי' היה גדול מן הראשונים. ואכתי ל' כדי לבטלן שפי' הר"ב ק' מאי כדי אדרבא אם לא היו נזכרי' מכ"ם שיהיו בטלין ומבוטלין לא קיימין ולא נזכרים. ולכך אני אומר שכשנגנה יבאה מלפניו ועירב לי' הכ"א בפירושו שהוא פי' בדרך אחר. והוא. שבאמת יזכרו כדי לבטלן לזוכות שאם יאמר אי' כך מקובלני יאמר כו' אבל אם לא הזכירו דברי היחיד היה סבור המקובל דדעת רבים הוא כו' ע"כ. ור"י פליג אטעם שאם יבאה כו': (יד) מן העצמים. כלו' אע"פ שאינם מרוב בנין ולא מרוב מנין: (טו) רש"י. והא דפי' הר"ב בנזיר דרוב בנין או רוב מנין מטמא אפי' אין בהם

בנע

בש"א בכל הסלע מעות. ובה"א בשקל כסף. ובשקל מעות. הדנים לפני חכמים אומרים בשלשה דינרים כסף ובדינר מעות. ר"ע אומר בשלשה דינרים כסף וברביעית א(כסף ברביעית) מעות ור' טרפון אומר ד' אספרי כסף. שמאי אומר יניחנה בחנות ויאכל כנגדה:

יא כסא של כלה שנטלה חפויו. בית שמאי מטמאין. ובית הלל מטהרין. שמאי אומר אף מלבן של כסא טמא. כסא שקבעו בעריבה. ב"ש מטמאין ובית הלל מטהרין. שמאי אומר אף העשוי בה:

יב אלו דברים שחזרו (יח) ב"ה להורות כדברי ב"ש. האשה שבאה ממדינת הים. ואמרה מת בעלי תינשא. מת בעלי תתיבם. ובה"א לא שמענו אלא בבאה מן הקציר בלבד. אמרו להם ב"ש אחת הבאה מן הקציר. ואחת הבאה מן הזיתים. ואחת הבאה ממדינת הים. לא דברו בקציר אלא בהווה. חזרו ב"ה להורות כב"ש. בית שמאי אומרים תינשא ותטול כתובתה. ובית הלל אומרים תינשא ולא תטול כתובתה. אמרו להם ב"ש התרתם את הערוה החמורה ב לא תתירו את הממון הקל. אמרו להם ב"ה מצינו שאין האחים נכנסין לנחלה על פיה. אמרו להם ב"ש והלא מספר כתובתה נלמוד שהוא כותב לה. שאם תינשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליך. חזרו ב"ה ג להורות כדברי ב"ש:

יג מי שחציו עבד. וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד. ואת עצמו יום אחד. ד דברי ב"ה ה(אמרו להם ב"ש) תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם. לישא שפחה אינו יכול. בת חורין אינו יכול. ליבטל. והלא לא נברא העולם. אלא לפריה ורביה. שנאמר (ישעיה מה) לא תהו בראה. לשבת יצרה. אלא מפני תקון העולם. כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו. חזרו בית הלל ו להורות כב"ש:

א גמ' ל"ג ב ס"א ולא כתיב ג ס"א ד גמ' כדברי ב"ה ה גמ' ב"ש אומרים ו ס"א כלי

בהם רוצע קנ. הוא פי' הר"ב: (יח) שחזרו. הטעם שהולכין לכתוב דעת איש אחד ולא"כ חזרו מן הדעם שהוא כו'. כדי להודיעך לשבחם האמת והגברם הלדק והאמונה. שהרי אלו האנשים הנכבדים החסידים הכדיגים המופלגים בחכמה כשראו דברי החולק עליהם מוזים מדבריהם ועיונו נכון. הודו לו וחזרו לדעתו. כ"ש שאר האנשים בכלותו קאמם משה עם גבל דיעו-יהיה כמו כן מאה לאמת ולא יקשה עורף. ואמו דברי הכתוב לדק לדק תרדוף כו' ועי"ז לאמרו חכמים פי' מידה על האמת. ר"ל אע"פ שתוכל להגיל נפשך בטענות מוכחות כשתדע שהם אמת דברי חבירך אסר טענתך עליו גלויות מפני חולשתו או מפני יכולתך להטעות האמת תשר לדבריו והריב נטוש. הר"מ. וכ' שדבריו לקוחי' ממ"ד דפרקין

סלע שבידו. וטפל פרוטות לבוליאם ננכרי שבידו מעבר: בש"א. אם בא להחליף כל הסלעי שבידו במעות יחליף: בה"א לא יחליף אלא חציין. שמא לא ישהה בעיר עד שיוליא את כלן. ויפקידם בעיר עד רגל אחר. והפרוטות מתעפשות ואם יחזור ויחליפם בסלעים יוליך שלשני המתכר ב' פעמים. ומעשר שני נפסד: הדנים לפני חכמים. שמעון בן עזאי. ושמעון בן זומא. וחנן המלרי: בשלש דינרי כסף ובדינר מעות. הסלע הוא ד' דינרים וכבא להחליף הסלע לא יקח אלא בדינר א' פרוטות וג' דינרים יהיו כסף: וברביעית כסף ברביעית מעות. בדינר רביעי של כסף לא יקח אלא ברביעתו מעות של נחשת. ושלשה חלקי כסף. שנמלא לוקח מעות אחד משש עשר בסלע בלבד: ארבעה אספרי כסף. הדינר שמשם אספרי"ן. והמטבע הוא בארץ יון שאד שיום קורין לו אספרי"ו. נמלא הסלע עשרים אספרי"ו כשוה השלו בדינר ישלבנו על ארבעה אספרי"ו כסף. ואספרי"ו א' נחשת נמלא ליקח נחשת א' מעשרים בסלע בלבד: יניחנה בחנות ויאכל כנגדה. לא יחליף כלל על הפרוטות אלא ישכה ויעשה אותו חולין. אלא יניח הסלע אצל החנוני ויאכל כנגדה עד שתכלה. והלכה כדברי ב"ה בלבד: יא שנטלו חפויו. כגותי פירשו מלשון ספי פותחת (שבת דף פ"א) שהם השינים הבולטים מן המפתחות שנוהגים לעשות דסכן ישמעאל אף כאן רגילים לעשות בכסא של כלה כמין שינים בולטים כדי שיסמכו עליהן. ורמב"ם פי' שפויו פתוסין וליורין שעושים מעלים או מאבנים ומדביקין אותן בכסא הכלה: ב"ש מטמאים. דהכתי חזי לישיבה: וב"ה מטהרין. דלא חזי לכלה והוי כנשבר: אף מלבן הכסא טמא. כלומר אף מלבן הכסא בפני עצמו בלא הכסא ובלא חפויו טמא כ"ש שהכסא בלא חפויו טמא: מלבן. צורת לבנה מרובעת עושין על הכסא ויושבין עליו: כסא שקבעו בעריבה. הניח כסא במקום להם. וקבעו בעריבה דרך ישיבתו ועריבה אינה טמאה מדרס דחזיא ללישה ולא לישב עליה: ב"ש מטמאין. דלא בטל כסא לגבי עריבה: וב"ה מטהרין. ממדרס דבטל כסא לגבי עריבה. אבל כסא העשוי בגוף העריבה עצמה. ומודו ב"ש וב"ה דטהור: שמאי אומר. אף כסא העשוי בעריבה עצמה טמא מדרס: יב אלא בבאה מן הקציר. כמעשה שהיה שהלכו בני אדם לקצור חטין ונשכו נחש לאחד מהן ומת. ובאה והודיעה בב"ד שאמו ומלאו כדבריה ולא שתיו אלא דוגמתו שיהא הדבר קרוב. אבל ממדינת הים אינה נאמנת: אלא בהווה. מעשה שהיה כך היה וה"ה לשאר מקומות: שאין האחין נכנסין. לנחלת בעלה. דהשתא אמר ע"פ בני עדי. וגבי ממון דידה הוא דאקילו משום עגונה: מספר כתובתה. מנוסח שהתקינו לכתוב בשטר כתובה: די תתנסבאי לאחר. והרי היא נשאת ולא"כ תטול כתובתה: יג מי שחציו עבד וחציו ב"ח. כגון עבד של ב' שותפי' ושחררו א' מהן. א"נ שמכר בו ממש חצי דמיו. ושחרר חציו באותן הדמי': תקנתם את רבו. שאינו חסר כלום: לישא שפחה אינו יכול. מפני צד חירות שבו: בת חורין אינו יכול. מפני צד עבדות שבו: כופין את רבו ועושהו ב"ח. וס"ס

יד כלי חרס מציל על הכל כדברי ב"ה. ובש"א אינו מציל אלא על האוכלין. ועל המשקין. ועל כלי חרס. אמרו להם ב"ה מפני מה. אמרו להם ב"ש מפני שהוא טמא על גב עם הארץ ואין כלי טמא חוצץ. אמרו להם ב"ה והלא טהרתם אוכלים ומשקין שבתוכו. אמרו להם ב"ש כשטהרנו אוכלים ומשקין שבתוכו. לעצמו טהרנו, אבל כשטהרת את הכלי טהרת לך ולו. חזרו בית הלל [א]להורות כדברי בית שמאי:

פ"ב רבי חנינא סגן הכהנים העיד ארבעה דברים. מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בולד הטומאה. עם הבשר שנטמא באב הטומאה. אעפ"י שמוסיפין טומאה על טומאתו. הוסיף רבי עקיבא מימיהם של כהנים. לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום, בנר שנטמא בטמא מת. אעפ"י שמוסיפין טומאה על טומאתו: ב א"ר חנינא סגן הכהנים מימי לא ראיתי עור יוצא לבית השרפה. א"ר עקיבא מדבריו למדנו שהמפשיט את הבכור ונמצא טרפה. שיאותו

[א] ק"ח

שם היה עגל של מתכת שותפין ואחד מהם שמרדו. שכופין את כלם למרדו: יד כלי חרס מציל על הכל. כלי חרס המוקף צמיד פתיל מציל על כל מה שבתוכו דכתיב (במדבר יט) וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא. הא יש עליו צמיד פתיל טהור הוא ומה שבתוכו לא שנא כלים. ולא שנא אוכלים ומשקין ובכלי חרס הכתו' מדבר דכתיב וכל כלי פתוח במי שמטמא דרך פתחו ואינו מטמא דרך גבו: אינו מציל אלא על אוכלין ומשקין ועל כלי חרס. אבל על שאר כלים אינו מציל כדמפרש ואזיל: מפני מה. מפני שהוא טמא על גב ע"ה. שכל הכלים אצל ע"ה בין כלים בין אוכלים ומשקין. כולן בחזקת טמאין לפי שאינם בקיאים בהלכות טומאה וטהרה. ומוחזקין על טמא שהוא טהור: ואין כלי טמא חוצץ. אין מציל בפני הטומאה אלא כלי טהור בלבד אבל כלי טמא אינו מציל על מה שבתוכו וכלים של ע"ה הואיל ובחזקת טמאים הן אינן מצילין: לעצמו טהרנו. לע"ה לבדו טהרנו. ולא חיישינן דלמא אתי חבר לאשתמושי בהו שהרי הם בכלי' מגעם. ובלא"ה נמי כל מאכלם טמא. הלכך אוכלין ומשקין וכ"ש שאין להם טהרה במקוה כשהיו בתוך צמיד פתיל של כלי ע"ה אמרי' לשו טהורין הן. וישתמשו בהן הן שמחזיקין כליהם בחזקת טהורי'. ואין לחוש שמא ישאל החבר מהן וישתמש בהן שהרי הן אצלנו בחזקת טמאין ואין להם טהרה עולמית. אבל בכלי שטף. דאיכא למיחש שמא ישאל החבר מהן ויטבילם וישתמש בהם בלא הזאה ג' וז' שלא ידע שנטמאו באוהל המת. ויחשב דטבילה בעלמא סגי להו להטבילם מטומאה שנטמאין אגב עם הארץ. והיינו דתנן טהרת לך ולו. דאתי חבר לאשתמושי בהו. הלכך עשו דין שוה לכל. ואמר דאין כלי שטף נצול בצמיד פתיל לא בשל חבר. ולא בשל ע"ה. ואם באו לגזור שלעולם כלי חרס של עם הארץ. לא יציל בצמיד פתיל לפי שהוא בחזקת טמא ואין כלי טמא מציל (יז) (אבל של חבר יציל) לא היו עמי הארצות מקבלין מהם. לפי שהן סבורים שהן בקיאין ושומרים כליהם בטהרה וכלים שלהן מצילין:

פ"ב רבי חנינא סגן הכהנים העיד. מלשרוף את הבשר שנטמא בולד הטומאה. בולד של ולד קאמר הבשר שהוא שלישי שנטמא בולד של ולד כלומר שנגע בשני ונעשה הוא שלישי. לא נמנעו מלשרפו עם הבשר שנטמא באב הטומאה שהוא ראשון לטומאה. וכשנוגע זה הבשר שהיה מתחלה שלישי בבשר שנטמא באב הטומאה חוזר להיות שני שהרי נגע בראשון ונעשה שני. ונמצא שהוסיפו לו טומא' על טומאתו. דמעיקרא שלישי. והשתא שני. ואעפ"כ לא נמנעו מלשרפו עם חמור ממנה דהואיל ואף זה השקל לשריפה עומד לא חשו אם מטמאים אותו יותר ממה שהיה. ואע"פ שאין אוכל מטמא אוכל מן התורה שנאמר בטומאת אוכלים טמא הוא. הוא טמא. ואין מטמא אוכל כיוצא בו. מ"מ רבנן גזרו שיהיה אוכל מטמא אוכל: השמן. של תרומה שנפסל בטבול יום. דטבול יום הוא שלישי לטומאה. דטבול יום הוא פוסל את התרומה מן התורה. ועושה אותו שלישי: בנר שנטמא בטמא מת. האי נר של מתכת הוא ולא של חרס. דכל כלי חוץ מכלי חרס שנגעו בטומאת מת נעשו כמותה. אם אב אב. ואם ראשון ראשון. דכתיב (במדבר יט) בחלל חרב. ודרשינן חרב הרי הוא כחלל. שהחרב שנגע במת. נעשה אבי אבות כמת עצמו. וכשנוגע בטמא מת שהוא אב. נעשה ג"כ החרב אב וכל שאר כלים כחרב לדין זה. חוץ מכלי חרס. נמצא הנר של מתכת שנגע בטמא מת נעשה אב הטומאה והשתא הוסיף ר"ע על דברי ר' חנינא סגן הכהנים. שהרי רבי חנינא לא התיר אלא להחזיר שלישי. שני. ור"ע התיר להחזיר השלישי. ראשון. שהשמן שנפסל בטבול יום שהוא שלישי. כשמדליקין אותו בנר שנטמא בטמא מת, שהנר עצמו נעשה אב. כמו שאמרנו. נמצא שחוזר השלישי להיות ראשון. ואעפ"כ לא נמנעו. דהואיל ויש בם טומאה עליו לא חיישינן ליה. ומותר להוסיף בידים: ב לא ראיתי עור יוצא לבית השרפה. לאחר שהופשט אם נמצאת טרפה אע"פ שפסול זה היה בו קודם הפשט. הואיל ולא ניכר אלא לאחר הפשט: שהמפשיט את הבכור ונמצא טרפה. הא קמ"ל ר"ע דאפי' בכור בעל מום הנשחט במדינה על מומו לא התירו הכתוב אלא באכילה, כדכתיב (דברים טו) בשעריך תאכלנו. אבל אם את עורו לאסור וטעון קבורה

יפשוטין

דפסקין. ומתוי"ט: (יז) כצ"ל אבל של חבר יציל וכ"ה בברייתא ור"מ. ולכתבי לא למחקו בחבר. מאי אמרת דש"ה לא יפסוק לנו הר' ליתקן דלהאם עליהם החבר כי היכי דמשביל טומאה אע"פ שהע"ה נותן לו בחזקת טהרה. הא אלמא מקשה בגמ' ומשני טמא מת בעי הזאה ג' וז' ומנא לך יומי לא טובלי איגשי. כלו' וא"כ לא נוכל לשאול מהם כלי שטף וזה דבר שאי אפשר ונעמ"ש דכלים פ"ב ומ"ז ופ"ה דאבות מ"ג). ועתוי"ט:

גיפה

שיאותו הכהנים בעורו. וחכ"א [א](לא ראינו אינו) ראיה. אלא יוצא לבית השרפה: ג אף הוא העיד על כפר קטן שהיה בצד ירושלים. והיה בו זקן אחד והיה מלוה לכל בני הכפר. וכותב בכתב ידו. ואחרים חותמים. ובא מעשה לפני חכמים והתירו לפי דרכך אתה למד שהאשה כותבת את גיטה (ח). והאיש כותב את שוברו (ב). שאין קיום הגט אלא בחותמיו. ועל מחט שנמצא בבשר. שהסכין והידים טהורות. והבשר טמא. ואם נמצאת בפרש. הכל טהור (ז): ד שלשה דברים אמר רבי ישמעאל לפני חכמים בכרם ביבנה. על ביצה טרופה. שהיא נתונה על גבי ירק של תרומה שהיא חבור. ואם היתה כמין כובע אינה חבור. ועל שבולת שבקציר וראשה מגעת לקמה אם נקצרה עם הקמה הרי היא של בע"ה ואם לאו הרי [ב]היא של עניי'. ועל גנה קטנה שהיא מוקפת ערים. אם יש בה כמלא בוצר וסלו מכאן. ומלא בוצר וסלו מכאן. תזרע. ואם לאו לא תזרע: ה שלשה דברים אמרו לפני ר' ישמעאל ולא אמר בהם לא איסור [ג] והיתר (י). ופירשן ר' יהושע בן מתיא. המפיס מורסא בשבת. אם לעשות לה פה (יב) חייב.

[א] גמ' אין לא ראינו [ב] גמ' ל"ג [ג] גמ' ולא היתר ואם

ולמשמעינן ר"ש דהיכא דלא יוכל שרפתו עד לאחר הפסח. התירתו שחיטתו והפשטו לעורו כאילו הוא דמו במקדש: יאותו הכהנים בעורו. ולית נסרף: אין לא ראינו ראיה. שמא לא אירע בימיו שימלא שרפה לאחר הפסח ואם אירע ושרפוהו. הוא לא ראה: אלא יצא לבית השריפה. הואיל וקודם הפסח בא. והלכה כר"ע בבכור בעל מום כשהתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה. לא. והלכה כחכמים בבכור תמים דנשר נקטורה. ושוב נשרפה: ג וכותב בכתב ידו. שטר חוב על הלוה: ואחרים חותמים. עדים כשרים היו חותמים על השטר: והתירו. ואע"פ שכתב השטר. הוא המלוה, ונוגע בעדותו: שהאשה כותבת את גיטה. ועדים כשרים חותמי' בו: את שוברו. שטר מחילה שמחלה לו אשתו על כתובתה: שאין קיום הגט אלא בחותמיו. שעדים החתומים (ג) על הגט הם עיקר כנת קיום הגט הלכך כשהעדים כשרים חתומים בו כשר אע"פ שהוא כתב יד האשה: ועל מחט. שידוע בה שנטמאת במת. ונמצאת בבשר הקדש כשחתכו אותו בעזרה ובספק אם נגע בה הסכין והאדם אם לאו. הסכין והאדם טהורין דספק טומא' ברשות הרבי' היא שהעזרה דין רה"ר (ד) יש לה לענין טומאה. וספק טומאה ברשות הרבי' ספקו טהור והבשר טמא דודאי נגעה בו טומאה. ומתני' איירי בבהמת קדשים שהעבירה בנהר סמוך לשחיטתה ועדיין משקה טופח עליה (ה) שהוכשר הבשר לקבל טומאה באותן המים דאי לאו הכי לא היה הבשר טמא ואע"פ שרוחצים אותם בבית המטבחים בעזרה דכל משקה בית מטבחיא דכן. ואין מכשירין את הבשר לקבל טומאה (ו) ואי קשיא היאך הבשר טמא והידים טהורים. והלא אוכלין טמאין מטמאין את הידים מדרבנן. הא לא קשיא מידי דקי"ל אין טומאת ידים במקדש שכשגזרו על טומאת ידים לא גזרו בה במקדש: ד בכרם. שהיו יושבין שורות שורות של חכמי' ככרם (ח) זו הנטוע שורו' שורו' של גפני': על ביצה טרופה. בקערה שנתערבה החלבון והחלמון יחד ונתונה ע"ג הירק. ונגע טבול יום בביצה אע"פ שהוא חולין דאין שייך תרומה בביצה וטבול יום אינו פוסל בחולין אפ"ה הוי חבור ונפסל הירק כאלו נגע בו: אם היה כמין כובע. שנתגבהה הביצה ונעשית כמין כובע על הירק ותלולה תחתיה: שבולת שבקציר. שייר בקצירתו שבולת אחת שלא קצר. וראש אותה שבולת מגיע לקמה: אם נקצרה. אם אותה שבולת נקצרת עם הקמה הרי היא של בעל הבית. שהקמה מצילתה דלא קרינן בה לא תשוב לקחתו: ואם לאו. הרי זו שכחה, והויא לעניים: ערים. שמם גפני' הנטועו' ומודלות ושוכבות על גבי כלונסות או ע"ג גדר קרויו' עריס לשון על ערש יצועי: אם יש בו כמלא בוצר וסלו. אם הגנה גדולה כשיעור שיעמוד בה בוצר הענבים עם סלו שמכניס הענבי' לתוכו כשהוא מלקט הענבים מכל צדדי הערים: תזרע. הגנה. והוא שירחיק הזרע מן הגפנים (ט) כדי עבודת הכרם שהם ו' טפחים לכל רוח וזורע השאר: ואם לאו. שאין הגנה גדולה כל כך: לא תזרע. ואע"פ שמרחיק כדי עבודת הכרם מפני שהזרע נראה עם הכרם כאילו הם כלאים: ה ופירשן רבי יהושע. איפתי חייב. ואימתי פטור (יא): אם לעשות לה פה חייב

מבוא

פרק ב (א) גיטה. וקשה האיך למד גט שפקתו לקמם ס"ע. מששרי הלואה שאינן אלא לראיה. הא מתרלה בדברי האמר' דמפתחה נ"כ היה כותב למלוה שטרי מתנה ומכירה שהיה קונה מדום דמעמים שלא היו קמים לו אלא בשטר כגון שדי קמים לך: (ב) שוברו. שמגרש ליבמה דמ"ה פ"ב דניסין נקמיה. כ"ל: (ג) לששר דמשום חמימת השובר נקש הכי. וכל שטר קרוי גט אבל גט אשה עדי מסירה כרתי: (ד) דאלו רה"י אע"ג דסכין אין בו דעת לישאל. ישאל כה"ג אף ברה"י טהור. אלא דאדם עסוק בהן נשאלין עליה. נמרא: (ה) ואי אפשר שלא יפלו מן המשקה על הבשר כ"ש בשעת הפשט. רש"י ועתוי"ט: (ו) והיינו מדאורייתא אבל מדרבנן ששם הקדש מכשירו. הר"מ ועתוי"ט: (ז) טהור. לפי שהמשקין שנו משקה פרש. ואינו ראוי לכלום ויצא מן כלל משקה. הר"מ: (ח) והמ"י קרא ככסם יש"אל כרם שנא' כרם היה לידידי. הר"מ: (ט) הר"מ צפר' ולדבריהם הערים מנפני' לגדר והוא טעם הר"א. אבל ברב"ו דכלאים פירש הר"ב כטעם הר"מ בחבורו שהערים הוא על הגדר מבחוץ ואם אין בו כמלא בוצר כו' אין ארעים בתוכה מפני שנראה הכל כפרים אי' וירק בתוכה: (י) איסור והיתר. אמפים מורסא וכו' נתם קאי' ובלפסין אירוכיות לא אמר בהם לא טומאה ולא טהרה. הר"מ: (יא) וכן אומס המתנסות (פי' על לפסין אירוכיות) באיזה טומאות מטמאו' ובאיזה אינן מטמאות. הר"מ: (יב) פה. במוספתא תני הכי. אם לקולפה

ואם להוציא ממנה לחה פטור. ועל הצד נחש בשבת. אם מתעסק שלא ישכנו. פטור. ואם לרפואה. חייב. ועל לפסין אירוניות (טו) שהם טהורות באהל המת. וטמאות במשא הזב. רבי אלעזר בן צדוק אומר אף במשא הזב טהורות. מפני שלא נגמרה מלאכתן:

ו שלשה דברים א"ר ישמעאל. ולא הודה לו ר' עקיבא. השום והבוסר. והמלילות שריסקן מבעוד יום. שרבי ישמעאל אומר יגמור משתחשך. ורבי עקיבא אומר לא יגמור:

ז שלשה דברים אמרו לפני ר"ע. שנים משום ר' אליעזר. ואחד משום ר' יהושע. שנים משום רבי אליעזר יוצאה אשה בעיר של זהב. ומפריחי יונים פסולים לעדות. ואחד משום רבי יהושע. השרץ בפי חולדה. ומהלכת על גבי ככרות של תרומה. ספק נגע ספק לא נגע ספקו טהור:

ח שלשה דברים א"ר עקיבא. על שנים הודו לו. ועל אחד לא הודו לו. על [א]סנדל של סיידים שהוא טמא מדרס. ועל שירי תנור. ארבעה. שהיו אומרים שלשה. והודו לו (יט). ועל אחד לא הודו לו. על כסא שנטלו. שנים מחפויו זה בצד זה. שרבי עקיבא מטמא. וחכמים מטהרין:

ט הוא היה אומר האב זוכה לבן. בנוי. ובכח

[א] גמרא כסא

משום בונה (יג): ואם להוציא ממנו לחה פטור. דמלאכה שא"צ לגופה היא שהפתח היא המלאכה. ור"ל להיות לה פתח מעכשיו (יד). ואין כאן אלא איסורא דרבנן ומשום צערא לא גזור. והוי פטור ומותר: אם מתעסק שלא ישכנו פטור. דא"צ לגופו של דבר הנלוד. ואם היה יודע שיעמוד ולא ישכם. לא היה צד. ובהאי נמי לא גזרו רבנן. והוי פטור ומותר: לפסין אירוניות. כלי חרס מתומים. עשויין כמין כדור גלגל מנקבים. ולאחר שמלבנים אותן בכבשן. חותכים אותו באמצע והוא נעשה שני כלים: טהורות באוהל המת. כל זמן שלא נתכוסו. דכלי חרס אין מקבל טומאה מגבו אלא מאוירו. כדכתי' (במדבר יט) וכל כלי פתוח. הכי פתחו מיטמא ואינו מיטמא מגבו והאי אין לו אויר: וטמאות במשא הזב. בטומאת היסט אם נתטלטלו או נתנענעו מהסיט הזב. טמאי' אע"פ שאין להם אויר: מפני שלא נגמרה מלאכתן. דמתחילה שחותכין אותן באמצען זו היא גמר מלאכתן ואין הלכה כר"א בר צדוק. אלא לבונן בכבשן הוא גמר מלאכתן הלכך מיטמאות במשא הזב אפי' קודם שחלקן: ו מלילות. שבולים שלא בשלו כל צרכן וטוענן באבנים ומסקס בז מהן ושובל בו: יגמור. מאחר שהסקן וכתתן מע"ב שבת. יגמור ויאכל בשבת. ולא דמי למסקים שזו שאסורין גזירה שמא יסחוט. דהכא אפי' יסחוט ליכא איסורא לאורייתא. משום דמסקי' אתו ממילא: לא יגמור. כדי לאכול (טז) לאחר שקדש היום. דאסורין כשאר מסקים שזו. והלכה כר' ישמעאל: ז עיר של זהב. עטרת זהב עשויה כמין עיר צורת ירושלי'. ולא חיישינן דלמא שלפא ומחויא (יז) ואתיא לאתויי ארבע אמות ברשות הרבים: ומפריחי יונים. מין ממיני השחוק אם תקדים יונתך ליונתי אתן לך כך וכך. פי' אחר שמגדל יונה מלומדת להביא יונים לבית בעליה ויש בהן גזל משום דרכי שלום. ולא גזל גמור: ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור. משום דטומאה עוברת היא ואינה נחה במקום. הלכך ספיקו טהור ואפילו ברשות היחיד: ח סנדל של סיידין. מנעל של עץ שנועלין ברגליהם המתעסקי' בסיד להגן על רגליהם שלא ישרפו בסיד (יח). ואם נעל אותו הזב טמא מדרס: ועל שירי תנור ארבעה. אם היה גדול הרבה ונטמא. ואחר כך נשבר. לא נטהר עד שלא היה בשבריו גבוה ארבעה. ולעולם שבריו מקבלי' טומאה כאילו היה שלם. עד שיהיה השבר פחות מגובה ארבעה. וסתם תנור שבמשנ' עשוי כמין קדירה גדולה שאין לה שוליים ומחברין אותו בטיט על גבי קרקע. דלפת הקרקע היא תחתיתו של תנור: שנים מחפויו. מן הלוחות העשויות למושב: שרבי עקיבא מטמא. דסבר אע"פ שאינו ראוי לישיבה הוא ראוי לקבל רמונים וטמא משום כלי קבול: וחכמים מטהרין. דסברי הואיל ועיקרו לישיבה עביד ולא לבית קבול. כיון שנתבטל העיקר שבשבילו נעשה נתבטל הטפלה ואינו מטמא אפי' משום כלי קבול והלכה כחכמים: ט האב זוכה לבן וכו'. לפי שקרוב טבע הבן להיות דומה לטבע האב (כ). בנוי. והכח. והעושר. והחכמה. והשנים. אדם זוכה בהן מתחלת יצירתו כפי טבעו.

ובעבור

לקולפה כדרך שהרופאים עושין דמתקן לה פתח. רש"י: (יג) דאשכחן בנין בבעלי חיים. דכתיב ויבן את הצלע. רש"י: (יד) שאינו עומד להכנים אויר. ולהוציא למה אמיר אע"פ שנעשה פתח גמור שהרי. ראוי הוא להכניס ולהוציא אם היה צריך. מ"מ לא דמי לפתחים שבמשכן שהיו עומדין להכנים ולהוציא אבל לעשות לה פה דמים למשכן. תוס': (טו) איכוניום. פירוש עיירות ונ"ל הר"ש עירוניות ואירוניות הכל שוה היוחסו' אל עיירות. ועתוי"ט: (טז) כלו' אבל רשאי להניחם להיות המסקין זבים ויוצאים ובלבד שלא יאכל מהם בשבת. תוי': (יז) דסבר ר"א מאן דרכה למיפק בעיר של זהב אשה חשובה ואשה חשובה לא משלפא ומחויא. גמרא: (יח) ומקשה בגמרא אמאי טמא מדרס הא לאו להליכה עבידן. ומשני שכן הסייד מטייל בו עד שמגיע לביתו: (יט) והודו לו. בכפ"ח דכלים תנן ושיריו ד' דר"מ וחכ"א בגדול כו'. ואפ"ה שפיר קאמרי' הכא דהודו לו דהיינו כלפי שאמרו ג'. ונ"ל דהיינו דאיצטריך למתני שהיו אומרים ג' כו' לומר דעל שהיו אומרים ג' הוא דהודו. אבל על אמרו ד' לא הודו דתנור ז' אפי' בפחות מד' טמי' כי הוי כובא א"כ יש לפ' דר"מ וחכמים דהתם קא פליגי בדר"ע והודו לו דהכא. דלר"מ כ"ע ד' דוקא ס"ל בין בגדול בין בקטן ולחכמים כ"ע בגדול דוקא בד'. אבל בקטן מי: (כ) ואלה הדברים נוהגים על הרוב. וכן רוב הדברים הטבעיי' הם על הרוב. הר"מ. ובתוי' חכמים חולקין על ר"ע שאין האב זוכה לבנו בה' דברי' אלא עד הפרק שעדיין לא הגיע לעונת חיוב מצות אבל משהגיע לפרק אם הוא צדיק זוכה לעצמו. ואם לאו

אין

ובכח. ובעושר. ובחכמה. ובשנים. ובמספר הדורות לפניו: והוא הקץ (כג) ד שנאמר (ישעיה מא) קורא הדורות מראש. אף על פי שנאמר (בראשית טו) ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה. ונאמר (שם) ודור רביעי ישובו הנה: ה אף הוא היה אומר חמשה דברים של שנים עשר חדש. משפט דור המבול שנים עשר חדש (כד). משפט איוב שנים עשר חדש (כה). משפט המצריים י"ב חדש (כו). משפט גוג ומגוג לעתיד לבא י"ב חדש (כז). משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש. שנאמר (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו (כח). רבי יוחנן בן נורי אומר מן הפסח ועד העצרת. שנאמר ומדי שבת בשבתו:

פרק ג כל המטמאין באהל. שנחלקו והכניסן לתוך הבית. ר' דוסא בן הרכינס מטהר. וחכמים מטמאין. כיצד. הנוגע בכשני חצאי זתים מן הנבלה. או נושאן. ובמת הנוגע בכחצי זית א (ומאהיל על כחצי זית. או נוגע בכחצי זית) וכחצי זית מאהיל עליו. ומאהיל על כשני חצאי זתים. ומאהיל על כחצי זית. וכחצי זית מאהיל עליו. ר' דוסא בן הרכינס מטהר. וחכמים מטמאין. אבל הנוגע בכחצי זית. ודבר אחר מאהיל עליו. ועל כחצי זית ב (או מאהיל על כחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית) טהור. אמר ר"מ אף בזה רבי דוסא מטהר וחכמים מטמאין. הכל מטמא

א גמרא ל"ג ב גמרא ל"ג

והעושר אדם מוריש לבנו. והכח דאמרינן תנא היא המקבלת הימרה והיא באדם כפי סבעו. והשנים אריכות הימים. ול"נ שאם אדם זוכה הויין ליה בנים נאים בעלי כח בעלי חכמה עשירים ואריכי ימים (פח): ובמספר הדורות לפניו. שמשים שמקצ"ם ותסים. כלא לגאות טובה לזרעו לדור שלישי או לדור רביעי. והיא אכה לאותו הדור שתהא להם אותה הטובה. והוא הקץ שקבל הקב"ה לאותו דבר שיהיה לזמן פלוני ולדור פלוני כמו ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה ודור רביעי ישובו הנה הרי מספר הדורות שהוא דור רביעי הוא הקץ של ארבע מאות שנה (כג): ו שנאמר והיה מדי חדש בחדשו. כשיגיע חדש באותו חדש שמת בו ילא מגיהנם. ויבא להשתחוות לפני ה': שנאמר ומדי שבת בשבתו. כלומר לאחר שיהיה בגיהנם כ"ב ימים כמו שיש מיום ראשון של פסח לעיקרי עצרת דכתיב (ויקרא כג) וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' עד עלרם שהוא ממחרת השבת (כט) השביעית ילא מגיהנם ויבא להשתחוות:

פרק ג כל המטמאין באהל. כגון המת. והנבלה. ומלוא תרווד רקב. וכל אותן השנויין רפ"ב דאהלות: שנחלקו. שעוריהן לחלאין: והכניסן. כשהן מחולקין: תוך הבית. דהייט לתוך אהל אחד: ר' דוסא בן הרכינס מטהר. דסבר לא מלטרפי לכשיעור: הנוגע בכשני חצאי זתים מן הנבלה. פתח באהל ומפרש בנבלה. לומר לך דכי היכי דס"ל לר' דוסא שאין מלטרפין לטומאת אהל. הכי נמי סבירא ליה שאין מלטרפין לטומאת מגע ומשא. בין במת. בין בנבלה: הנוגע בחצי זית ומאהיל על חצי זית. שמאהיל על המת. שמא כאילו היה עם המת באהל. וכל הכך מאהיל דרישא בטומאה רלוגה איירי. שאין בין הטומאה ובין האהל פותח טפח. ומש"ה חכמים מטמאים. דאהל כי אתי נגיעה היא. וסיפא דתנן אבל הנוגע בכחצי זית. ודבר אחר מאהיל עליו וכו' דמודו רבנן דטהור. מיירי כשיש פותח טפח בין הטומאה ובין האהל. דבהא מודו רבנן דאין מלטרפין. דנגיעה ואהל שני שמות הן. וכל שהן משני שמות אין מלטרפין ורבי דוסא קסבר אפילו בטומאה רלוצה אין מלטרפין: א"ר מאיר וכו'. ר"מ פליג אמ"ק דאמר

ס: לא יוזכה לה (כא) אסרי עינו באסה. והונה לא"ש בינוני. בנוי דכתיב והדרך על בניהם. בכח דכתיב גבור בארץ יהיה זרעו. בעושר דכתיב נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי לדיק נעזב וזרעו וגו'. בחכמה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם. בשנים דכתיב למען ירבו ימיכם וימי בניכם ע"כ: ומסולאו קראי תוכח בזכות האב הוא שיהיו הבנים עתאם ים בכל אלו התוארים: (כג) לפניו כו'. הא' דקאמר לפניו והוא הקץ. תפני שאין ידכו לגלות קץ הדורות לא לה פותו לאדם אלא לאברהם לבד בגלות מלרים אלא לפניו הוא גלוי קץ הדורות. הר"ש ז (כג) לפי שקהת מיורדי מלרים ומשה מיולאי מלרים ובני משה בבנסו לארץ שיכר ממנם קהת והם דור רביעי לפי שמה שאמר הש"י ודור רביעי ישובו הנה הוא מתחיל מעת שנפשו מן הארץ. כ"ל ירידתם למלרים כמו שנאמר ישובו הנה. כאלו אמר מעת שילאו מן הארץ הזאת עד ד' דורות ישובו אליה הכ"מ ועתוי"ט: (כד) יב"ם. קראי כינהו ועוד נוסף עליהם י"א ימים שבנת החמה יתירה על שנת הלבנה. הר"ח וכפרש"י בבימוקי החומש: (כה) איוב כו'. מפרש בש"ע דכתיב כן הנחלתי לי ירחי שוא ולילות עמל מנו לי. מה לילות למנוי אף ירחים למנוי פי' ירחי שוא הם ימות הקיץ שהם ארוכים בדכתיב ירח ימים. ולילות עמל אלו לילות הסורף שהם ארוכים. כלו' אריכות הימים והלילות היה לו שוא ועמל אלא אלא בהם מכגוע. ומנו לי כלומר במנינם נמנו לי אלא חסר מהם א'. ומה לילו' למנוי אלא חסרו א' מי'. הר"ח: (כו) המלריים כו'. דכתיב לקושש קש לתבן לימתי התבן מלויה בשבת הוא בחייר והם ילאו בניםן. ק"ע: (כז) משפט גוג כו'. כלומר שלא ינגפו בגם אחת אלא מתחלת מבכן עד סופן יב"ם שיהיו נמוקים והולכים עד שיבלו דכתיב וקץ עליו העיט וכל בהמת הארץ עליו תחרף קיץ וסורף הרי שנה שלימה. ק"ע: (כח) והיה כו'. ובמשפט רשעי' קמיירי דכתיב וילאו וראו בפגרי האנשים כו' והם אותם שבפרו בעיקר ושים בידם מלול השם. אבל שאר רשעים דינם יב"ח. הר"ח: (כט) והאי דקאמר בשבתו מפני שיש של עלרת תלוי בי"ע של פסח. שאח"כ בשאר מועדים שאינן תלוין זה בזה. הר"ח זכ"ב הר"מ: ונ"ל דריב"ן מודה לת"ק דיש רשעים שנדונים יב"ח כדכתי' מדי חדש בחדשו אלא דקאמר היכא נמי דאינן כדוכי' אלא כתפסם ועד עלרת כו' ולת"ק דכשינן שבת בשבתו נמי כמו חדש בחדשו כשיבא שבת באותו שבת שמת בו. וקמ"ל דאם מת בסוף החדש אלים כשיבא החדש אותו שבת יבא להשתחוות ומתקיים בו מדי חדש בחדשו דמקלת החדש ככולו אלא מדי שבת בשבתו כשיבא סופו שבת. נ"ל

והר"ח

דאמר רבנן התם ספק בין הטומאה והאהל מודו רבנן דטהור ואין מצטרפין, ואמר דאף בזו פליגי רבנן על ר' דוסא ואמרי דנגיעה ואהל של משא היא. הלכך מצטרפין לכשיעור ומטמאין ואין הלכה כר"ע:

מטמא חוץ מן המגע עם המשא. והמשא עם האהל. זה הכלל כל שהוא משם אחד טמא. משני שמות טהור: ב אוכל פרוד אינו מצטרף. דברי רבי דוסא בן הרכינס. וחכ"א מצטרף. מחללין מעשר שני על אסימון. דברי ר' דוסא. וחכ"א אין מחללין. מטבילין ידים לחטאת. דברי ר' דוסא. וחכ"א אם נטמאו ידיו נטמא גופו: ג מעי אבטיח וקניבת ירק של תרומה. רבי דוסא מתיר לזרים. וחכמים אוסרין. חמש רחלות גוזזות מנה מנה ופרס. חייבות בראשית הגז. דברי ר' דוסא. וחכ"א חמש רחלות כל שהן: ד כל החוצלות טמאות טמא מת. דברי ר' דוסא. וחכ"א מדרס. כל הקליעות טהורות חוץ משל גלגילון (ו) דברי ר' דוסא. וחכ"א כולם טמאות. חוץ משל צמרים: ה הקלע שבית קבול שלה ארוג. טמאה. ושל עור. רבי דוסא בן הרכינס מטהר (ז). וחכמים מטמאין. נפסק בית אצבע שלה. טהורה. בית הפקיע שלה. טמאה: ו השבויה אוכלת בתרומה דברי רבי דוסא (ט). וחכ"א יש שבויה אוכלת. ויש שבויה שאינה אוכלת. כיצד. האשה שאמרה נשביתי וטהורה אני אוכלת [א](שהפה שאסר הוא הפה שהתיר) ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני. אינה אוכלת: ז ארבעה ספיקות. רבי יהושע מטמא. וחכמים מטהרין. כיצד הטמא עומד. והטהור עובר הטהור [ב] עומד והטמא [ג] עובר. טומאה ברה"י וטהרה ברה"ד. טהרה ברה"י וטומאה ברשות הרבים. ספק נגע ספק לא נגע

ספק

[א] ס"א [ב] גמ' עובר [ג] גמ' עומד

חוץ מן המגע עם המשא. כגון שנגע בחצי זית והסיט חצי זית: והמשא עם האהל. שהסיט חצי זית והאהיל על חצי זית: משום אחד. כגון מגע ומגע, משא ומשא, אהל ואהל: ב אוכל פרוד. כגון נגור של אגוזים צמוקים ושקדים (א) שכשהן נפרדים זה מזה אין בהן כזית הם שיעור כביצה שהוא שיעור טומאת אוכלים לטמא אחרים: אינו מצטרף. ואם הן טמאים ונגעו בהן טהרות כשהן נגורין אינן מצטרפין זה עם זה לטמא הטהרות. כיון שאין בכל א' מהן בפני עצמו כשיעור טומאת אוכלין: אסימון. מטבע כמדת המטבע היוצא אלא שעדיין לא טבעו עליו צורה. ואין פודין בו מעש' שני דכתיב (דברים יד) וצרת הכסף בידך דבר שיש עליו צורה (ב): מטבילין ידים לחטאת. מי שנגע באוכלין ומשקין טמאים. וכיוצא בהן מדברים שמטמאין את הידים ואין מטמאין כל הגוף. הרי זה מטביל ידיו בלבד. וכשר ליגע במי חטאת ולהזות ולאסוף הפר' (ג) על הטמא: אם נטמאו ידיו נטמא גופו. וצריך טבילה לכל הגוף. דמעלה עשו במי חטאת שאם נטמאו ידיו נטמא גופו מה שאין כן בתרומה וקדשים:
ג מעי אבטיח. הזרעונים והמשקה שבתוך האבטיח: וקניבת ירק. עלין מעופשי' שמסירים מן הירק: מנה מנה ופרס. כל אחת מנה ומחצה. ובציר מהכי לא חשיב גז. שאו פחות שבגיזות: כל שהן. לאו דוקא דבפחות מחמש סלעים לא מחייבי רבנן בראשית הגז. אלא משום דר' דוסא יהיב שיעורא רבה קרי תנא לשיעורא זוטא דרבנן כל שהן. והסלע משקלו כ"ד מעים ומשקל כל מעה ט"ז גרעיני שעורה: ד חוצלות. מחצלאות עשויים מגמי וכיוצא בו ויש להם שפה סביב (ד): טמאות טמא מת. שהרי יש להן בית קבול. אבל לא טומאת מושב ומשכב. לפי שאין ראויות לשכיבה ולא לישיבה: וחכ"א מדרס. דחזו נמי לשכיבה (ה): הקליעות. מוטין מעשה עבות שהורי'. שאינן שעובות אריג ואין זה בגד: חוץ משל גלגילון. הקליעות של אבנט שחוגרין בו שבגד הוא חשוב: כלם טמאות. דכלם חשובים בגד חוץ מן הקליעה שעושים מוכרי הגמל לקשור בה אגודות של גמל: ה קלע. שזורקים בו האבנים כמה דאת אמר (שופטים כ) קולע באבן (שמואל א כה) יקלענה בתוך כף הקלע: בית קבול שלה. המקום שמשימין בו האבן שרוצים להשליך: בית אצבע שלה. כמין נקב קטן שמכניסים בו האצבע: בית הפקיע. הבית יד שאוחז בו כשמסבב הקלע באויר ורוצה להפקיע (ח) ולהשליך האבן: ו השבויה. אשת כהן שנשבית: אוכלת בתרומה. ולא חיישינן שמא העובד כוכבים בא עליה ועשאה זונה. ופסלה מן התרומה: שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. כשם שהאמינוה כשאמרה נשביתי כך יש להאמינה כשאומרת וטהורה אני: ז הטמא עומד. מצורע עומד תחת האהל או תחת האילן: והטהור עובר. דרך שם: ספק נגע ספק לא נגע. או ספק האהיל האילן והאהיל על שניהם ונטמא הטהור. ספק לא האהיל ולא נטמא הרי ספק א': או שהיה הטהור עומד ומצורע עובר. זה ספק שני: טומאה ברה"י וטהרה ברה"ד. הנה שתי ספקות להכי ספק נכנס ספק לא נכנס: או שטהרה ברה"י וטומאה ברה"ר. הרי שני

ספקות

פרק ג (א) והר"א מפרש כאותו שאמר פ"ט דטהרות מ"ח ע"ש ומיירי ע"י משקה כדאי' שם: (ב) וכ"ד דרים וצרת הכסף בידך לרבות כל דבר הנצור ביד ליד. גמרא: (ג) שהפרה אדומה היא נקראת חטאת בהלכה כדאמר במתני' חטאת היא. הר"מ: (ד) ואף על גב דמדרבנן מיטמאין אע"ג שאין להם בית קבול הכא היכא דליה להו גדנפא עשויין לקיבול. הר': (ה) ואימא לאו מדרס. גמרא: (ו) גלגילון. נגזר מן הגליונים ור"ל שפינל ומורכב מן שפיל גיל. הר"מ: (ז) מטהר. דקא סבר שמשום קלע לאו חשמים היא כדי לעשות כלי. לפי שאינו עשוי אלא לזרוק בו אבנים ומעשה מקל בעלמא הוא עושה. הר"א: (ח) כלו' להוליכ: (ט) דר"ד. א"כ דוסא וכי מה עשה לה הערבי הלז (דערביים שטופי זמה) וכי מפני שמיעך לה בין דדיה פסלה מן הכהונה כלו' אין נוהגין בהן הפקר לאונס אלא

ספק האהיל ספק לא האהיל ספק הסיט ספק לא הסיט. רבי יהושע מטמא. וחכמים מטהרין: ח שלשה דברים רבי צדוק מטמא וחכמים מטהרין. מסמר השלחני. וארון של גרוסות. ומסמר של אבן שעות. רבי צדוק מטמא. וחכמים מטהרין: ט ארבעה דברים רבן גמליאל מטמא וחכמים מטהרין. כסוי טני של מתכות של בעלי בתים. ותלוי המגרדות. וגולמי כלי מתכות. וטבלא שנחלקה לשנים. ומודים חכמים לרבן גמליאל בטבלא שנחלקה לשנים אחד גדול ואחד קטן. הגדול טמא והקטן טהור: י שלשה דברים ר"ג מחמיר כדברי ב"ש. אין טומנין את החמין מיו"ט לשבת. ואין זוקפין את המנורה ביו"ט. ואין אופין פתין גריצין אלא רקיקין. אמר ר"ג מימיהן של בית אבא לא היו אופין פתין גריצין אלא רקיקין. אמרו לו מה נעשה לבית אביך שהיו מחמירין על עצמן ומקילין על ישראל להיות אופין פתין גריצין וחרי: יא אף הוא אמר שלשה דברים להקל. מכבדין בין המטות. ומניחין את המוגמר ביום טוב. ועושים גדי מקולס בלילי פסחים וחכמים אוסרים: יב שלשה דברים ר"א בן עזריה מתיר. וחכמים אוסרין. פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה. ומקרדין את הבהמה בי"ט. ושוחקין את הפלפלין ברחים שלהן. רבי יהודה אומר אין מקרדין את הבהמה בי"ט. מפני שהוא עושה חבורה. אבל מקרצפין. וחכ"א אין מקרדין. אף לא מקרצפין:

פרק ד **אלו** דברים מקולי ב"ש. ומחומרי בית הלל. ביצה שנולדה בי"ט. ב"ש אומרים תאכל. וב"ה אומרים לא תאכל. בש"א

ספקות טהרות: רבי יהושע מטמא. דסבר אהיל ורה"י מצטרפת בספק טומאה זו הוי ספק טומאה ברה"י וספקו טמא: וחכמים מטהרין. דסברי אהיל וספק טומאה ברה"ר מצטרפת בה הוי ספק טומאה ברה"ר וספיקו טהור ואין הלכה כר' יהושע: ח מסמר השולחני. שהשולחני תולה בו כף המאזנים. ורבותינו פירשו מסמר קבוע בעמוד שלפני השולחני להעמיד בו תריסי החנות ומטהרין רבנן משום לתשמישו עם הקרקע: אבן השעות. אבן שיש בה קוים ורשומים עליהם שמות השעות ותקוע בה מסמר ובו מכירים את השעות וקורין לו בלע"ז אירלוייו ובערבי אלבלאה"ס: וארון של גרוסות. העושים גריסים של פול ברחים שלהם יש להן כמין ארון של עץ: ר' צדוק מטמא. אותו ארון דתורת כלי עליו: וחכמים מטהרין. דכלי עץ העשוי לנחת הוא ואינו עשוי לטלטל. ורבי צדוק סבר פעמים (ומתקנים אותו לטלטלו). ואין הלכה כרבי צדוק: ט טני. כלי של מתכת שבעלי בתים משימים בו גרוטאו' ושברי כלי מתכות: ר"ג מטמא. הכסוי דסבר הוא נמי שם כלי משום דכסוי נמי יש לו בית קבול: וחכמים מטהרין. דסברי כיון דלא נעשה אלא לכסות אינו שם כלי: ותלוי המגרדות. מסמרים שתולים בהם המגרדות בבתי מרחצאות. והנכנסים שם כל אחד לוקח מגרדת ומגרד בה רגליו וגופו: וגולמי כלי מתכות. שצריכים לשוף לגרדו לתקנם בקורנס או שמחוסר אוגן או אוזן אינן טמאים לדברי חכמים עד שתגמר מלאכתן: טבלא שנחלקה לשנים. טבלא של חרס שיש בה לבזבזין. ונעשית שתי חתיכות שוות שאין אחת מהן גדולה מחברתה בהא פליגי ר"ג וחכמים. והלכה כחכמים: י אין טומנין את החמין מיו"ט לשבת. דסברי ב"ש אין אופין אלא א"כ עירב בפת ואין מבשלין אלא א"כ עירב בתבשיל. ואין טומנין אלא א"כ היו לו חמין טמונין מערב י"ט. וב"ה סברי דאופין ומבשלין וטומנין על עירוב של תבשיל בלבד: אין זוקפין מנורה. של חוליות שנתפרקו חוליותיה אין מחזירין אותן דהוי כבונה ויש בנין בכלים. וב"ה סברי אין בנין בכלים: גריצין. ככרות עבות: אלא רקיקין. ככרות דקות דסברי ב"ש אין אופין פת מרובה ביו"ט משום טרחא. וב"ה אומרים אופין פת מרובה ביו"ט שבזמן שהפת מרובה יפה היא נאפת: וחרי. עיסה גדולה הנאפת על גבי גחלים ('). ואין הלכה כר"ג בכל מה שמחמיר כדברי ב"ש: יא מכבדין בין המטות. שאוכלין שם ורגילין היו להסב ע"ג מטות ולאכול: מוגמר. לבונה ע"ג גחלים כדי להריח בה אבל לגמר את הכלים דברי הכל אסור: מקולס. כרעיו ובני מעיו תלויין בצדו שו"ע כשצולאו והיו עושים זכר לפסח דכתיב ביה (שמות יב) ראשו על כרעיו ועל קרבו. מקולס כגבור שכלי זיינו עמו. תרגום וכובע נחשת. וקולסא דנחשא: וחכמים אוסרים. בשלשתן. כיבוד משום אשווי גומו' ומוגמר משום דלאו צורך לכל נפש הוא שאינו אלא למעונגים ביותר. או למי שריחו רע. גדי מקולס. מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ והלכה כחכמים: יב פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה. לנוי ואמרו חכמים משאוי הוא ואינו תכשיט לה. ולא פרתו של ר"א בן עזריה היתה אלא של שכנתו ועל שלא מיחה בה נקראת על שמו: ומקרדין בי"ט. כמין מגרה קטנה של ברזל שפיה דקות. ומסרקין ומגרדין בה את הבהמה ואע"ג דעביד חבורה: ברחים שלהן. קטנות העשויות לכך: מקרצפים. במגרה של עץ שפיה גסות ואין עושין חבורה: אף לא מקרצפים. דגזרינן קרצוף אטו קירוד. ואין הלכה כר"א בן עזריה אלא במקרדים את הבהמה דלבד משום דנסב ליה יתעתיה דר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר וקיי"ל כותיה. וחכמים דפליגי עליה סברי כר"י דאמר דבר שאין מתכוין אסיר. ולית הלכה:

פרק ד ביצה שנולדה בי"ט. ב"ש של אסר סבת עסקינן וטעמייהו דב"ה דאמרי לא תאכל משום דהא נולד

אלא לספק עמהן. הר"ב: (י) כמו והנה שלשה סלי חורי על ראשי. הר"ב. ובערוך פירש חררות גדולות:

מוסכם

בש״א שאור בכזית. וחמץ בככותבת. וב״ה אומרים זה וזה בכזית: ב א(בהמה שנולדה ביום טוב. הכל מודים שהיא מותרת (א). ואפרוח שיצא מן הביצה. הכל מודים שהוא אסור). השוחט חיה ועוף ביום טוב. ב״ש אומרים יחפור בדקר ויכסה. וב״ה אומרים לא ישחוט אלא אם כן היה לו עפר מוכן. ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה. שאפר כירה מוכן הוא: ג ב״ש אומרים בהבקר (ד) לעניים הבקר. וב״ה אומרים אינו הבקר. עד שיובקר אף לעשירים כשמטה. כל עומרי השדה של קב קב ואחד של ארבעה קבין. ושכחו. ב״ש אומרים אינו שכחה. וב״ה אומרים שכחה: ד העומר שהוא סמוך לגפה. ולגדיש. ולבקר. ולכלים. ושכחו. ב״ש אומרים אינו שכחה. וב״ה אומרים שכחה: ה כרם רבעי. ב״ש אומרים אין לו חומש. ואין לו ביעור. וב״ה אומרים יש לו ג(חומש ויש לו) דביעור. ב״ש אומרים יש לו פרט. ויש לו עוללות. והעניים פודים לעצמן. ובית הלל אומרים כולו לגת (ה):

א גמרא ב פ״א ג וס״א ל״ג ד אלא יש נמי ל״ג

חבית

ולא ״. והילדה הלידנה מאתמול גמרה לה ונמלאת שבת מכינה לי״ט. והתורה אמרה (שם טז) והיה ביום הששי והכינו. וסתם ששי חול הוא. חול מכין לשבת וחול מכין לי״ט די״ט נמי איקרי שבת ואין י״ט מכין לשבת ולא שבת מכינה לי״ט. והכנה דבילה אע״ג דבידי שמים היא מקריא הכנה: שאור בכזית. לענין אכילה כ״ע לא פליגי דזה וזה בכזית. מדפתח הכתוב בשאור. שאור לא יראה בכתיבה (שמות יג) וסיים בחמץ. כי כל אוכל מחמצת. לומר לך זהו שאור זהו חמץ כזה כן זה. כי פליגי לענין ביעור. ב״ש סברי מדכתב רחמנא לפרושיה שאור וחמץ. ש״מ שיעורו של זה לא כשיעורו של זה. ולא ילפינן ביעור מאכילה. וב״ה סברי ילפינן ביעור מאכילה: ב הכל מודים שהיא מותרת. והוא שיודע בעובר שכלו לו חדשיו (ב): ואפרוח שיצא. הכל מודים שהוא אסור משום שרץ העוף (ג): השוחט חיה ועוף. הבא לשחוט חיה ועוף בי״ט ונמלך בב״ד כיצד יעשה: בש״א. ב״ד מורים לו שישחוט לכתחילה ויחפור בדקר נעוץ שיש לו מבעוד יום. כלומר שיעקור אותו ממקום נעילתו ויעלה עפר ויכסה בו. ומיירי כשהוא נעוץ בעפר תיחוח הראוי לכסות שאינו מחוסר כתישה: דקר. יתד שנועצין בארץ. לי וידקור את שניהם (במדבר כה): שאפר כירה מוכן הוא. לאו אמלתייהו דב״ש וב״ה קאי אלא מלתא באנפא נפשיה היא. וה״ק ואפר כירה מוכן הוא. ולא שנו אלא שהוסק מערב י״ט אבל הוסק בי״ט אסור דליכא למימר מאתמול דעתיה עלויה. ואם ראוי לצלות בו ביצה שעדיין הוא רמץ הם מותר לכסות בו. איידי דחזי להפוכי בו לצלות בו ביצה שקיל ליה נמי ומכסה בו: ג הפקר לעניים הפקר. מי שהפקיר לעניים ולא לעשירים. דין הפקר יש לו. ואינו חייב בלקט שכחה ופאה ולא במעשרות. דכתיב בלקט ופאה (ויקרא יט) לעני ולגר תעזוב אותם מה ת״ל תעזוב אותם. למדת על עזיבה אחרת דהיינו הפקר שהיא כזו. מה זו לעניים ולא לעשירים. אף הפקר לעניים: עד שיפקיר אף לעשירים כשמיטה. דכתיב (שמות כג) והשביעית תשמטנה ונטשתה מה ת״ל ונטשתה לימד על נטישה אחרת. דהיינו הפקר שהיא כשביעית מה שביעית לעניים ולעשירים. אף הפקר לעניים ולעשירים: כל עומרי השדה של קב קב. אם היו כל עומרי השדה כל א׳ מהן קב. ואחד של ארבעת קבין ושכחו. הרי זה שכחה יתר על כן אינו שכחה וכן אם היו כל העומרים שני קבין ואחד משמונה קבין ושכחו הרי זה שכחה. יתר על כן אינו שכחה: ד לגפה. גדר אבנים סדורות זו על זו בלא טיט: ולכלים. כלי המחרישה: בש״א אינו שכחה. פלוגתייהו דב״ש וב״ה בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ונתנו בצד הגפה. או בצד הגדיש ושכחו שם. שב״ש אומרים אינו שכחה. שהרי זכה בו. וב״ה אומרים שכחה. פירוש אמר ב״ש אומרים אינו שכחה אפילו בעומר שלא החזיק בו כלל לא הוי שכחה. דהואיל והניחו אצל דבר המסוים עתיד לזכרו. וב״ה אומרים שכחה כל זמן שלא החזיק בו. ומודים ב״ה שאם החזיק בו ואח״כ שכח שאינו שכחה: ה כרם רבעי. שהוא צריך פדיון אם בא לאכלו חוץ לירושלים וב״ה לכל ענין מאכל אין בו חומש. דלא כתבה תורה בו שבעלים מוסיפין את החומש כדרך שכתבה במעשר שני: ואין לו בעור. אינו חייב לבערו מן הבית בערב פסח של רביעית ושל שביעית כשמבער המעשרות כדכתיב (דברים כו) בערתי הקדש מן הבית: יש לו חומש ויש לו בעור. ב״ה ילפי קדש קדש ממעשר. מה מעשר יש בו חומש. ויש בו ביעור. אף כרם רבעי יש לו חומש ויש לו ביעור וב״ש לא ילפי קדש קדש ממעשר: יש לו פרט ויש לו עוללות. דהולך אחר סבי ליה: והעניים פודין לעצמן. הפרט והעוללות שלקטו ואוכלין אותן במקומן ומעלין הדמים לירושלים: ובה״א כולו לגת. משום דילפי ממעשר.

וס״ל

פרק ד (א) מותרת. ולא שייך טעמא דהכנה דהוקצה לידה בילה משום הכנה משום דפי׳ לידה אוכלא נגלה שפרוש כו׳. ונם שונה יוסף לאכול אבל ולד הוא טוב לאכילה וראוי לכל דבר אם נשחטה אמו ונמלא במעי אמו כמו אחר שלידה שלא״ם: (ב) וטעמא דהלא״ה הרי הוא כנפל. וכלו לו חדשיו. דדקה פי׳ חדשים ובקה ט׳. הר״מ: (ג) כיון שלא נפתחו עיניהם אסרתו מכל השרץ השורץ כדאיתא בגמרא אבל טעמא דהיא כאבי״י היא דס״ל דלא במוק אסור והכא בי״ט איירינן. אלא טעמא דרבנן הכא דלא דמי לבהמה שנולדה שמוכנת אגב אמו אבל אפרוח אינו מוכן אגב אמו ומוקצה הוא: (ד) הבקר. הי״ג בפלא והר״א מפיים פה וכן בל׳ סורה בקורם שהים. כלומר מופקרת היא שאינה א״א לא יומתו כי לא חופשה. ועתוי״ט: (ה) לגת. והא מלתא נמי סומכא לב״ה שהוא משמיט אלא העניי׳ מפני גזל בעה״ב נ״ל

(ז) ר"ל דל"ל והתם בחיי"ם דהכי הוא לי המשל בהכשירין. ובפירוש: (ז) טהורה. ופירוש אומרים בהחבית שם טהרה על דבר שהיא מוכשר הר"מ: (ס) טהור דבטל ע"ג גופו כמו"ש במשנה דפ"ח דברכות מ"ג. הר"ב: (ט) אבר קטן. ופי' שהאבר הקטנה מאברים הוא אבר הקטן... הר"ב... אבר קטנה ... אבר קטן ...בן יומו זכ"ש בפ"ב ... ועתוי"ט: (י) ור' שהאדם מטמא מהשמן. ר"ל דמיירי בטומאת ידים. כלומר שאם נגעו הידים בשמן בטומאה אבל גוף האדם אי... לאחר שיטהר ויטמאו מן השמן שלא היה טמא אלא מגע נטמא דהא אין אדם מקבל טומאה אלא מאב. ואין לך שמן נעשה אב בטומאה ברש כלים. ועתוי"ט: (יא) מתחלתו. והא דמפלגינן בין טמא מתחלתו לטהור מתחלתו. מפני שטומאתו מכבסו. א"נ גזירה שמא יאמרו הואיל שמן טמא עולה לה טהרה במקוה. הר"ח: (יב) בפרוטה. וא"ת כי קבלה קדושין מאחר הי צ"ש לומר. ואמאי סני לה הכא נבי אמרי ב"ה ו"ל דלא להכי אשמיל בנים אתרכם. סו': (יג) מסיים הר"מ ואי יודע ענין זה כי הוא נפלא מאוד ונפסקו בו מבעולים הרבה. עד כאן. ובלשון בפירי שנתכוין למ"ש בפטור שלא אמרו שכתים מאחר זו כי אלא באשתו גרושה בלבד או במקדש על תנאי ובכנסה סתם שהרי אשתו היא ותלאשו הוא שמקדש אלים מסכין לשם זנות עד שיפרש שהוא בעילת זנות לו. יפרש בעל שגלוי הוא בועל. אבל בשאר הנבים הרי כל זונה בחזקת שבעל לשם זנות או שיפרש כי הוא לשם קדושין ולא"ל בנפשה שאינה

וס"ל מע"ש ממון גבוה הוא. הלכך אין לעניים חלק בו. והדרכים העוללות עם שאר היין. והבעלים מעלין הכל לירושלים: ו מגולגלים. כבושים במלח כדי למתקן: אינו צריך לנקב. החבית. ולפי שהמוהל (ו) היוצא מהן נוטף על גבן. אינו מכשירן לקבל טומאה. דלא ניחא ליה באותו מוהל היוצא. ואנן בעינן משקה דניחא ליה דכתיב (ויקרא יא) וכי יתן מים על זרע. כתיב יתן. וקרינן יותן. מה יתן דניחא ליה. אף יותן דניחא ליה: צריך לנקב. לעשות מעשה לגלות דעתיה דלא ניחא ליה באותו מוהל שיהיה נוטף על גבי הזיתים ורוצה הוא שיצא דרך נקב שעשה בחבית: וסתמוה שמרים שהיא טהורה. שכיון שנקבה גלי דעתיה דלא ניחא ליה ושוב אין אותו המוהל מכשירן לקבל טומאה: אף ע"פ שהוא מנטף טהור. אע"פ שהשמן נוטף מבשרו לאחר שטבל טהור: כדי סיכת אבר קטן: אם לא נשאר מן השמן על בשרו אלא כדי סיכת אבר קטן טהור. ויותר משיעור זה טמא. בשביל השמן שנטמא בטומאתו. ונשאר על בשרו טומאתו (י). והשמן שעל בשרו לא טהר במקוה. שאין לך משקה מקבל טהרה במקוה אלא המים בלבד ע"י השקה: ב"ש אומרים כדי סיכת אבר קטן. טמא. ספי ומהכי טמא: משקה טופח ומטפיח. שיש לחלוחית בכף עד שכשיגע בכף אחרת ידבק בה לחלוחית גם היא. ואין הלכה כר"י: ז בדינר ובשוה דינר. משקל הדינר צ"ו שעורות כסף: פרוטה. חצי שעורה כסף: איסר. משקלו ד' גרעיני שעורה. ונקרא אטלקי. על שם שהיה מטבע היוצא באיטליא: בגט ישן. כדמפרש ואזיל שכתב לגרש את אשתו. ואחר שכתב הגט נתייחד עמה. ב"ש סברי לא אמרינן גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה. אם ישהה את הגט שנה או שנתים בין כתיבה לנתינה ויהיו לה בנים ממנו בתוך זמן זה. ולאח"כ יגרשנה בו. וכשיראו זמן הגט קודם ללידת הבן. יהיו סבורים שנתן לה משעת כתיבה. והוי פגם שיאמרו מן הפנויה נולד ופסק ההלכה לא יגרש אדם אשתו בגט ישן. ואם גרש והלך הבעל למדינה אחרת תנשא בו לכתחלה: ולנה עמו בפונדקי. ויש שם עדי יחוד. ואין שם עדי ביאה. ב"ה סברי הן הן עדי יחוד. הן הן עדי ביאה. ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כשהיא יכולת בידו לבעול שלא לשם זנות (יג) והרי קדשה בביאה. וב"ש סברי לא אמרי הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה עד שיראו שנבעלה: ח מתירין את הצרות לאחין. צרת ערוה מתירין אותה להתייבם לאחין. דלית להו דרשה דלאשה אל אחותה לא תקח לצרור דמשמע מיניה לא תקח לא היא ולא צרתה ולא צרת צרתה: חלצו. הצרות מן האחים: ב"ש פוסלין. הצרות: מן הכהונה. שחליצתן חליצה: וב"ה מכשירין. שחליצתן שלא לצורך היתה והרי היא כחלוצת מן הנכרי: נתיבמו. לאחין: ב"ש מכשירין. אותם לכהנים. אם נתאלמנו מיבמיהן: וב"ה פוסלים. שנבעלו לאסור להן והנבעלת לאסור לה זונה היא ואסורה לכהן: לא נמנעו. ואף ע"פ שבני הצרות שנתיבמו כדברי ב"ש. ממזרים

ו חבית של זתים מגולגלים. בית שמאי אומרים אינו צריך לנקב. וב"ה אומרים צריך לנקב. ומודים שאם נקבה וסתמוה שמרים שהיא טהורה (ז). הסך בשמן טהור ונטמא. ירד וטבל. ב"ש אומרים אע"פ שהוא מנטף. טהור (ח). וב"ה אומרים כדי סיכת אבר קטן (ט). ואם היה שמן טמא מתחלתו (יא). ב"ש אומרים כדי סיכת אבר קטן. וב"ה אומרים משקה טופח. רבי יהודה אומר משום בית הלל טופח ומטפיח: ז האשה מתקדשת בדינר ובשוה דינר כדברי בית שמאי. ובית הלל אומרים בפרוטה (יב). ובשוה פרוטה. וכמה היא פרוטה. אחד משמנה באיסר האיטלקי. ב"ש אומרים פוטר הוא את אשתו בגט ישן. ובית הלל אוסרין. איזהו גט ישן כל שנתיחד עמה אחר שכתבו לה. המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי. ב"ש אומרים אינה צריכה ממנו גט שני. וב"ה אומרים צריכה ממנו גט שני. אימתי בזמן שנתגרשה מן הנשואין. אבל אם נתגרשה מן האירוסין. אינה צריכה ממנו גט שני. מפני שאין לבו גס בה: ח ב"ש מתירין את הצרות לאחים. וב"ה אוסרין. חלצו. ב"ש פוסלין מן הכהונה. ובית הלל מכשירין. נתיבמו. בית שמאי מכשירין. ובית הלל פוסלין. ואע"פ שאלו פוסלין ואלו מכשירין. לא נמנעו ב"ש מלישא נשים מבית הלל. ולא ב"ה מלישא

נשים מבית שמאי. וכל הטהרות והטומאות שהיו אלו מטהרין. ואלו מטמאין. לא נמנעו להיות עושים טהרות אלו על גב אלו: ט שלשה אחים. שנים מהם נשואים לשתי אחיות ואחד מופנה. מת אחד מבעלי אחיות ועשה בה מופנה מאמר. ואחר כך מת אחיו השני. ב"ש אומרים אשתו עמו. והלה תצא משום אחות אשה. ובית הלל אומרים מוציא את אשתו בגט וחליצה. ואת אשת אחיו בחליצה. זו היא שאמרו אי לו על אשתו. ואי לו על אשת אחיו: י המדיר את אשתו מתשמיש המטה. ב"ש אומרים שתי שבתות. ובית הלל אומרים שבת אחת. המפלת לאור שמונים ואחד. ב"ש פוטרין מן הקרבן. וב"ה מחייבין. סדין בציצית. ב"ש פוטרין. וב"ה מחייבים. כלכלת השבת. ב"ש פוטרין. וב"ה מחייבין: יא מי שנדר נזירות מרובה. והשלים נזירתו. ואח"כ בא לארץ. ב"ש אומרים נזיר ל' יום. וב"ה אומרים נזיר בתחלה. מי שהיו שתי כתי עדים מעידות אותו. אלו מעידים [א]שנדר שתים. ואלו מעידים שנדר חמש. ב"ש אומרים נחלקה העדות ואין כאן נזירות. וב"ה אומרים יש בכלל חמש שתים.

[א] נ"א שנזר

שיהיה

הם לדברי ב"ה. שהרי באיסור אשת אח הם עליהם, ואשת איש בכרת ובני חייבי כריתות ממזרים הם. אעפ"כ לא נמנעו ב"ה מליקח נשים מב"ש. לפי שהיו מודיעים להם אותם הבאות מן הגזרות ופורשים מהם: אלו על גב אלו. משאילים כליהם אלו לאלו: ט מופנה. שהוי בלא אשה: מאמר. קדושין וביאתה אין תופסין אלא מדברי סופרים: אשתו עמו. דסברי ב"ש בעלת מאמר היא משום כנוסה. וכשנפלה אחותה לאח"כ לא מתסרה משום אחות זקוקה: והלה. זו תצא מן השניה. משום אחות אשה: מוציא אשתו בגט. דלא אלים מאמר לשוייה ככנוסה. וזו אוסרתה משום אחות זקוקה. וצריכה גט משום דהאי מאמר דהוי קדושין דרבנן ולא פקעי קדושין בלא גט. וצריכה חליצה. דהואיל ולא הוי מאמר קדושין גמורין עדיין זקוקה היא וצריכה חליצה לזיקתה ובריאה יהיב לה גט והדר חלין לה: אי לו על אשתו. שצריך להוציאה בגט: ואי לו על אשת אחיו. שהוא צריך לחלוץ לה: י המדיר את אשתו מתשמיש המטה. כגון שאמר יאסר הנאת תשמישך עלי אבל הנאת תשמישי אסורה עליך לא מתסרא. דהא משועבד לה. דכתיב (שמות כא) ועונתה לא יגרע: ב"ש אומרים שתי שבתות. אם הדירה שתי שבתות תמתין שכן מצינו ביולדת נקבה שטמאה שבועיים: ובה"א שבת אחת. שכן מצינו בנדה שהיא טמאה שבעה. וגמרינן מידי דשכיח דהיינו הכעס שכועס אדם על אשתו ומדירה. דהוא מידי דשכיח מנדה שהוא מידי דשכיח לאפוקי יולדת נקבה דלא שכיח כולי האי. וב"ש סברי גמרינן מידי דהוא גרם לה דהיינו נדר דאיהו שהוא גורם לה לשהות. מלידה שעל ידו באה לה לאפוקי נדה דממילא קאתי לה ויותר על שבת אחת לב"ה או שתי שבתות לב"ש יוציא ויתן כתובה ואפי' היה גמל שעונתו לשלשים יום או ספן שעונתו לששה חדשים: המפלת לאור שמונים ואחד. שילדה נקבה וליל שמונים ואחד שהיתה ראויה למחר להביא כפרתה הפילה: ב"ש פוטרין מן הקרבן. מלידה שניה. אף ע"ג דלאחר מלאת הוא הואיל ולילה היא ולא יצאה לשעה ראויה לקרבן דלילה מחוסר זמן קרבן הוא דכתיב (ויקרא ז) ביום צותו הלכך לענין קרבן כיום מלאת דמי: וב"ה מחייבין. הואיל ולאחר מלאת הוא דהפילה: סדין. שלובשין אותו בלילה וציצית שיש בו תכלת שהוא צמר צבוע בדם חלזון הוי כלאים בסדין של פשתים וביום שהוא מצותו אתי עשה ודחי ל"ת דלא תלבש שעטנז (יד) אבל בלילה שאין מצות ציצית נוהגת בלילה דאתיא ולאיתא אותו פרט לכסות לילה אי לבש ציצית בסדין מחייב משום לא תלבש שעטנז. וסברי ב"ש גזרינן סדין בציצית אפי' ביום דלא מחייב גזירה משום כסות לילה דמחייב משום כלאים (טו). וב"ה סברי לא גזרינן: בכלכלת השבת. כלכלה מלאה פירות שייחדה לשבת: ב"ה מחייבין. במעשר מיד אפי' קודם השבת כיון שיחדה לשבת הוקבעה מיד. וב"ש סברי דאין השבת קובעה אלא לאחר שתכנס: יא ואח"כ בא לארץ. שאין נזירות נוהגת אלא בארץ משום טומאת ארץ העמים ומי שנדר נזירות בח"ל מחייבין אותו לעלות לא"י ולהיות נוהג שם נזירתו: נזיר ל' יום. קנסינן ליה שיקיים סתם נזירות בא"י שהוא ל' יום: נזיר בתחילה. צריך לנהוג בא"י כמנין הימים שנדר בנזירות והימים שנהג נזירות בח"ל כאילו לא נהג בהם נזירות כלל: אלו מעידין שנדר ב' נזירות ואלו מעידין שנדר חמש. באותה שעה שאתם אומרים שנדר שתים. אנו מעידים שנדר חמש נזירות והוא אומר שלא נדר כלל: נחלקה העדות. הואיל ומכחישות זו את זו. נתבטל דבריהם ואין כאן עדות כלל: ובה"א יש בכלל חמש שתים. ויהיה נזיר שתים:

גם קדושין שאין תופסין לכן כלל. ע"כ. ובתוי"ט: (יד) ול"ת דהיכא דאפשר לקיים שניהם לא אמרי' דחי והכא אפשר לקיים שניהם כשלא ילבש אלא טלית של צמר פי' התו' שאין זה חשוב אפשר ול"נ ליישב דכיון דדרשינן סמוכים למשרי כלאים בציצית אי אמרת דאין מטילין חוטי צמר בטלית של פשתן א"כ כלאים דשרי רחמנא היכי משכחת לה. כ"מ: (טו) ואפי' ממינו נמי פטרי ליה. דלמא אתי למעבד תכלת והלכך שייך שפיר לי' פטור. תוס'. ואי קשיא כיון דמדאורייתא חייב היכי מצו רבנן לעקור דבר מן התורה ולמפטריה מציצית משום גזירה היא. משנינן דכל דבר שאמרו לך ב"ד שב ואל תעשה מ"ע זו שבתורה וכאו טעם לדבריהם אין זה עוקר דבר מן התורה. דממילא מיעקר ולא איהו עקר בה בידים. רש"י:

ששה

שיהיה נזיר שתים: **יב** אדם שהוא נתון תחת הסדק. בית שמאי אומרים אינו מביא את הטומאה. ובית הלל אומרים אדם חלול הוא. והצד העליון מביא את הטומאה:

פ"ה **רבי** יהודה אומר ששה דברי' מקולי (א) ב"ש. ומחומרי ב"ה. דם נבלות. ב"ש מטהרין, וב"ה מטמאין. ביצת הנבלה אם יש כיוצא בה נמכרת בשוק. [א] מותרת. ואם לאו אסורה. כדברי ב"ש. ובית הלל אוסרין. ומודים בביצת טרפה שהיא אסורה. מפני שגדילה באיסור (ב). דם נכרית. ודם טהרה של מצורעת. ב"ש מטהרין. וב"ה אומרי' כרוקה וכמימי רגליה. אוכלין פירות שביעית בטובה. ושלא בטובה. כדברי ב"ש. ובית הלל אומרים אין אוכלים. [ב] אלא בטובה. החמת. ב"ש אומרים צרורה עומדת. וב"ה אומרים אע"פ שאינה צרורה: **ב** רבי יוסי אומר ששה דברים מקולי ב"ש. ומחומרי ב"ה. העוף עולה עם הגבינה על השלחן. ואינו נאכל כדברי ב"ש. וב"ה אומרים אינו עולה. ואינו נאכל. תורמין זיתים על שמן וענבים על יין. כדברי ב"ש. ובה"א אין תורמין (ד). הזורע ארבע אמות שבכרם. ב"ש אומרי' קידש שורה אחת. ובית הלל אומרים קידש שתי שורות. המעיסה ב"ש פוטרין. וב"ה מחייבין. מטבילין בחרדלית כדברי ב"ש. ובית הלל אומרים אין מטבילין. גר שנתגייר ערבי פסחים. ב"ש אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב

[א] פ"א מותר [ב] פ"א ל"ג

פ"ק ה (א) **ששה** כו'. לאו דליכא הני ותו לא אלא כשנכנסו לכרם ביבנה והעיד כל אחד על אותו שבידו העיד רבי יהודה על אלו. רש"י. והר"א כתב דמתמא דפ"ד פליג אהך ברקא דיחידאי היא ומ"מ אלכסא נינהו: (ב) באיסור. משום דבילה כגופה דמי. ולפיכך כשנטרפה התרנגולת אף הבילה אסורה. ואפילו נגמרי' לגמרי קודם שנטרפה דהא אבילה בה נמכרת בשוק קאי. והא דשנן מפני שגדלה באיסור. הא מפרקינן לה בגמ' ליתא בגמרה דטריפה אינה יולדת. הר"ן: (ג) והר"א גורס כגי' הס' וז"ל. נ"ל דטעמייהו דב"ה משום דגזרי שביעי' אטו שאר שני שבוע. כדי שלא יהא אדם רגיל ליכנס בשדה חבירו ובגנתו ופרדסו שלא מדעתו אבל מן התורה ודאי מותר כו': (ד) תורמין כו'. אין תורמין. משמע דאם תרמו תרומתו תרומה. ולייר' בגטל רשות מכהן. ובמ"ד פ"ק דתרומות דלכתחלה לכ"ע לא ולב"ה אף בדיעבד איירי בלא רשות כהן ומשום דליכא פסידא דכהן (כמ"ש הר"ב שם מ"ה

יב אדם שהוא נתון תחת הסדק. אסכורה שנסדקה תקרתה ונחלקה לשנים. וכלים אצל זה וטומאה אצל זה. שהכלים טהורים. שאויר הסדק מפסיק בנתיים שאין הטומאה עוברת לצד השני ואם אדם נתון בו בארץ כרגלות האסכורה כנגד הסדק: ביש"א אינו מביא את הטומאה שאין מציא את הטומאה אלא דבר שיש בו אל טפח: ובה"א אדם חלול הוא. ואע"פ שבני מעיו לתוכו אלא שבתוך הגוף סתום אלא טפח:

פרק ה **רבי** יהודה אומר דם נבלות. בית שמאי מטהרים לגמרי. דלא חשיב כנבלה: ביצת נבלה. כגון שנתנבלה בשחיטה. ונמצאו בה ביצים לאחר שחיטה: אם כיוצא בה נמכרת בשוק. שקליפתה קשה. ונגמרה כשאר בצים הנמכרות בשוק: ואם לאו. שאינה נגמרת: אסורה. דכבני מעיה היא חשובה: דם עובדת כוכבים ב"ש מטהרים. דכתיב בפי' זב (ויקרא טו) דברו אל בני ישראל בני ישראל מטמאים בזיבה ואין העובדי כוכבים מטמאים בזיבה ורבנן גזרו עלייהו שיהו כזבים לכל דבריהן. ב"ש סברי כי גזרו רבנן ברוקה ומימי רגליה שהן מלויין תדיר. אבל דם הזיבה שאין מלוי כל כך לא גזרו בה רבנן. עבדו רבנן היכרא ולא טמאו דם זיבה של עובדת כוכבים. כדי שידעו דטומאת העובדי כוכבים דרבנן היא כי היכי דלא לשרפו עלה תרומה וקדשים: כרוקה וכמימי רגליה. דם העובדת כוכבי' מטמא כרוקה וכמימי רגליה דהיינו לח ולא יבש והוי ההיכרא בלבד עשו לה שאם היתה טומאה דאורייתא היה הדם מטמא לח ויבש. עכשיו שאין מטמא אלא לח מכירים דטומאה דרבנן היא: ודם טהרה של מצורעת. דם טוהר שראתה המצורעת שילדה לאחר שבעה לזכר ושבועיים לנקבה: בטובה. שהאוכל מחזיק טובה לבעל הפירות שהאכילהו מפירותיו: ושלא בטובה. שאינו מחזיק לו טובה: אין אוכלין בטובה (ג). שאסור להחזיק טובה לבעלים דרחמנא אפקרינהו: החמת. כמין נאד של עור שנקב ינקבו: צרורה עומדת. אינה מקבלת טומאה אא"כ היא צרורה כלומר שהיתה קשורה ונקמע העור. ונתקשה גבי המקום הצרור. עד שהוא עומד מאליו ומחזיק מה שמשימין בתוכו: אע"פ שאינ' צרורה. שלא נקמע העור מאליו. ולא נתקשה על מקום הקשר. הואיל וקשרו ומחזיק הרי זה מקבל טומאה: **ב** העוף עולה עם הגבינה. שאין איסורו אלא מדברי סופרים: לא עולה. גזירה שמא יעלה גבינה עם בשר בהמי' באלפס רותח. דהוא אסור מן התורה' דהיינו מבשל: ובה"א אין תורמין. מי שיש לו שמן שחייב להפריש ממנו תרומה וזיתים שחייב להפרי' ממנו תרומה. אינו יכול לתרום מן הזיתים כפי השיעור שיש לו לתרום מן הזיתי' ומן השמן. ולפטור השמן בתרומת הזיתים. דכתיב (במדבר יח) כדגן מן הגורן. מן הגמור על הגמור ולא מה שאינו גמור על הגמור: הזורע ארבע אמות בכרם. שהוא השיעור שצריך אדם להרחיק הזרע מן הכרם. והזורע בתוך שיעור זה קידש שורה אחת של כרם כדכתי' (דברים כב) פן תקדש המלאה וגו' ותבואת הכרם וסבירא להו לבית שמאי דשורה אחת קרויה כרם. וב"ה סברי דאין נקרא כרם פחות מב' שורות. וכי קאמר רחמנא דתבואת הכרם קדשה. שתי שורות של כרם קאמר: המעיסה. קמח שנתנוהו על גבי מים רותחים ונתבשל ונתעבה. ב"ש פוטרים מחלה. וב"ה מחייבים. ופסק הלכה כזה כתנאי ב"ש סנה: החרדלית. כמו הר דלית. אגם

לערב. ובית הלל אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר: ג רבי [א] ישמעאל אומר שלשה דברים מקולי ב״ש ומחומרי ב״ה. קהלת אינו מטמא את הידים כדברי ב״ש. וב״ה אומרים מטמא את הידים. מי חטאת שעשו מצותן ב״ש מטהרין. וב״ה מטמאין (ה). הקצח ב״ש מטהרין. ובית הלל מטמאין. וכן למעשרות: ד ר׳ אליעזר אומר שני דברים מקולי ב״ש ומחומרי ב״ה דם יולדת שלא טבלה. ב״ש אומרים כרוקה וכמימי רגליה. ובית הלל אומרים [ב] מטמא לח ויבש. ומודים ביולדת בזוב שהוא מטמא לח ויבש: ה ארבעה אחים שנים [ג] מהם נשואים שתי אחיות. מתו הנשואים לאחיות. הרי אלו חולצות ולא מתיבמות. ואם קדמו וכנסו יוציאו. רבי אליעזר אומר [ד] משום ב״ש יקיימו. וב״ה אומרים יוציאו: ו עקביא בן מהללאל העיד ארבעה דברים. אמרו לו עקביא חזור בך בארבעה דברים שהיית אומר ונעשך אב ב״ד לישראל. אמר להן מוטב לי להקרא שוטה כל ימי. ולא ליעשות שעה אחת רשע לפני המקום. שלא (ז) יהיו אומרים בשביל שררה חזר בו. [ה] הוא היה מטמא שער הפקודה. ודם הירוק. וחכמים מטהרין [ו] הוא היה מתיר שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון. ואחר כך שחטו. וחכמים אוסרין. הוא היה אומר אין משקין לא את הגיורת ולא את שפחה המשוחררת וחכמים אומרים משקין. אמרו לו מעשה בכרכמית (ע) שפחה משוחררת שהיתה בירושלים והשקוה שמעי׳ ואבטליון. אמר להם

[א] נ״א שמעון [ב] ק״א [ג] נמי ל״ג [ד] ק״א [ה] נמי והוא [ו] ק״א

ים הבא מדליו של הר. כלומר מגובה ההר. ואפי׳ אין מתפלתן ועד סופן אלא ארבעים סאה מטבילין אן לב״ם. וב״ה אומרים אין מטבילין עד שיהא מ׳ אה במקום אחד. שאין הזחלית מחברי׳ אלא אשבורן: כפורש מן קבר. וצריך הזאה שלישי׳ שביעי. ולא נחלקו ב״ש ב״ה אלא בערל עובד וכבים שמל ביום י״ד. ב״ה סברי גזירה שמא שנה הבאה ויאמר שתקד לא הזהתי מכל ומאה עד י״ד וטבלתי אכלתי הפסח כמי אשתקד אוכל ולא ידע דאשתקד עובד כוכבים היה ולא קבל טומאה עכשיו שראל הוא ומקבל טומאה. ב״ם סברי לא גזרינן. הבל ערל ישראל דברי הכל טובל ואוכל פסחו לערב: ג קהלת אינו מטמא את הידים. מפני חכמתו של שלמה היא. לא ברוח הקדש נאמרה: מטמא את הידים. דסברי אף קהלת ברוח הקדש נאמרה הלכך מטמאה את הידים כשאר כתבי הקדש: שעשו מצותן. לאחר שהזו אותם על הטמא ושהוא בהם. אם נטפו מגופו ע״ג אדם או ע״ג כלים: הקצח. זרע שחור. שקורין לו ניילו״ו בלע״ז (י). ורגילים לתת אותו בלחם שהרגיל בו אינו בא לידי כאב לב: ב״ש מטהרין. דלא חשיב אוכל: וב״ה מטמאין. כיון דרגילין לתת אותו באוכלים. חשיב אוכל: וכן למעשרות. כמו שנחלקו בטומאה כך נחלקו למעשרות שהטמאתו טומאת אוכלים מחייב במעשרות: ד דם יולדת. שהפילה שבוע לזכר. ושבועיים לנקבה ולא טבלה: בש״א כרוקה וכמימי רגליה. שמטמאים לחים ואין מטמאים יבשים אף דמה מטמא לח. ואינו מטמא יבש. ואינו שוה כדם נדה שמטמא לח ויבש: וב״ה אומרים מטמא לח ויבש. כל זמן שלא טבלה כדם נדה הוא חשוב. ואע״פ שהוא בתוך ימי טוהר: ומודים ביולדת בזוב. שצריכה לספור ז ימים נקיים. כדין כל שאר זבות שאם לא ספרה ולא טבלה. וראתה דם בתוך ימי טוהר. שהוא מטמא לח ויבש דדם זיבה הוא חשיב כל זמן שלא ספרה ולא טבלה: ה חולצות ולא מתיבמות. דכיון דתרווייהו זקוקין להאי ולהאי קמא דמיכנס פגע באחות זקוקתו דהויא כאחתו: משום ב״ש יקיימו. וב״ה אומרים יוציאו. בגמרא ביבמות פ׳ ד׳ אחין מפכינן לה ב״ש אומרים יוציאו וב״ה אומרים יקיימו. וכן הלכה שאם קדמו וכנסו יקיימו: ו שער פקודה. לשון פקדון שהפקידה הבהרת את השער בגוף הבשר והלכה לה כגון שהיתה בו בהרת ובה שער לבן הלכה הבהרת והניחה לשער לבן במקומו ואח״כ חזרה הבהרת. עקביא בן מהללאל מטמא. כיון שהפך שער לבן בבהרת אע״פ שזו הבהרת שהיא עכשיו אינה אותה שהפכה אותו לשער לבן. טמא: וחכמים מטהרים. דכתיב (ויקרא יג) והיא הפכה שער לבן. שהפכתו היא ולא שהפכתו הברתה: ודם הירוק. עקביא בן מהללאל מטמא. דסבר כקרן כרקום הוא שהוא מן הדמים הטמאים אלא שלקה: היה מתיר שער בכור בעל מום שנשר. הגמר שנשר מן הבכור בעל מום היה מתירו בהנאה לכהן: וחכמים אוסרים. דאי שריית ליה נמצא הכומר ומשהה לשהויי לבכור כדי שתשיר נמרו כל שעה ואתו בה לידי תקלי שיגוזו ויעבוד בו. ופסולי המוקדשים אסירי בגיזה ועבודה. דכתיב (דברים יב) תזבח ואכלת בשר תזבח ולא גיזה וכו׳ ועקביא סבר דמגו (ס) דנהגיא שחיטה לנמר המחובר בו להתירו לאחר שחיטה. מהכי נמי לנמר התלוש ומונח בחלון: אין משקין. מי סוטה: לא את הגיורת ולא את המשוחררת. דכתיב (במדבר ה) לאשה ולמטעה בתוך

מ״ם). הר״ש ומהרי״ם: (ה) מטמאין. דלא כשמואל ומה״מ פ״ב דפרה וע״ש ובמ״ה: (ו) והר״א מפי׳ בדרך אחר. ומהרי״ט: (ז) שלא כו׳. הלא ומוד קא׳. כלו׳ אפי׳ כשאמר בי שלא משום השררה. ולא אהא נעשה רשע בפני המקום כי הוא בזמן לבום. אפ״ה לא אחמנה לאב״ד שלא יהיו אומרים כו׳. נ״ל: (ס) לשום מגומגם ומהופך ול׳ הר״ש ועקביא סבר לא גזרינן: (ע) בכרכמית. כך שמה או שלשם מקומה

להם דוגמא השקוה. ונדוהו ומת בנדויו וסקלו ב"ד את ארונו. א"ר יהודה חס ושלום (יג) שעקביא נתנדה. שאין עזרה ננעלת בפני כל אדם מישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל. ואת מי נדו. אלעזר בן חנוך שפקפק בטהרת ידים (יד) וכשמת שלחו ב"ד והניחו אבן על ארונו. מלמד שכל המתנד' ומת בנדויו. סוקלין את ארונו: ז בשעת מיתתו אמר לבנו בני חזור בארבעה דברים שהייתי אומר. א"ל ולמה לא חזרת בך. א"ל אני שמעתי מפי המרובים. והם שמעו מפי המרובי'. אני (טו) עמדתי בשמועתי. והם עמדו בשמועתן. אבל אתה שמעת מפי היחיד ומפי המרובין. מוטב להניח דברי היחיד. ולאחוז בדברי המרובין. אמר לו אבא פקוד עלי [א] לחבריך. א"ל איני מפקיד. אמר לו שמא [ב] עולה מצאת בי. אמר ליה לאו. מעשיך יקרבוך. ומעשיך ירחקוך:

פרק ו רבי יהודה בן בבא העיד חמשה דברים. שממאנים את הקטנות. ושמשיאין את האשה על פי עד אחד. ושנסקל תרנגול בירושלים על שהרג את הנפש. ועל היין בן ארבעים יום. שנתנסך על גב המזבח. ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות: ב העיד ר' יהושע ור' נחוניא בן אליתן איש כפר הבבלי. על אבר מן המת שהוא טמא. שרבי אליעזר אומר לא

[א] גמרא מבריך [ב] ג"א מילה

מקומה. רש"י: (י) כ"ל שלא השקוה מי המרים. אלא מים שאלים היא שהשקוה וכלומר שלא כתבו מגלת סוטה ומשקוה. אלא מגילה בעלמא כתבו ומשקו והשקוה. הר"ש והר"ב והסוי': (יא) דגם לפי השני שאמר שעשאו דוגמא ודמיון כו' היה נ"כ ענינו לומר בלבך עשו דוגמא ודמיון לפי שהיתה גיורת והן גרים וכאלו הם לא שנמו להרחיקה לשפחה בדם ישראל. ועתוי"ט: (יב) פ"ג ב'. ואע"פ וכו' משוח בנים יש בדבר שאע"ג שאין גדול ממנו בדורו אם ישעה ואמם ואלו אלהים זה השופט אשר יהיה בימים ההם כו' וי"ל דס"ל דהא דאמר דוגמא לא נאמין לזלזל בכבודן כלל ועוד כ"ל דלא"ם בלי דוגמא ואף לר"י היה זלזול בדבר ואפ"ה אמר' ח"ו שנתנדה (והיינו שלא אמר ח"ו שזלזל) מפני שס"ל דלאדם גדול לא היה שב"ד הקטן ממנו יכולין לנדותו וכן מוכח מלי' רש"י שענים ד' כ"ג ופסחים ד' כ"ג. ותוי"ט: (יג) ופירוש מלת פקפוק על בוריו הוא הדבר שאין לו קיום והוא רופף ובניא אותו בכאן על דרך הדמיון באותו שהקיל בטהרת הידים שהוא מדרבנן. ונסתייע' בישראל ונתחזקה. הר"מ: (יד) בטהרת ידים. ר"ל שהידים מיטמאות ומבלי שאר הגוף בדבר פלוני ובדבר פלוני כמו שנשנו' במס' ידים הר"מ: (טו) לכי כו'. נראה כי הראשונים נחלקו על אלו ד' דברים והיו מחלה על מחלה. הוא שמע מן המחלה הא' והן שמעו מפי המחלה האחר כו'. א"נ עקביא היה אומר כי אותן ששמע מפיהם היו הרוב. וחביריו. אמרו כי האחרים שכנגדם הם היו הרוב. הר"א: (טז) והיו דבריו כדברי רבים שאין מספקי המקבל אלא שיהיו דבריו מרבים. הר"ש:

פ"ק ו (א) משום קטנה דזיקא יתומה היא כדפי' הר"ב וא"נ ה"ה דגדולה היא יתומה. אבל בשולי הגדולה גמאין גמורין בין יש לה אב בין שהיא יתומה: (ב) כ"ל דר"ל דמ"ז דהתם היא כגון הך דהכא וכיולא בה היא מ"א דהתם וכדאיתא בגמרא דלהכי תני קטנות דמשמע אפילו דהוי קטנות דעלמא ליתני נמי ושמשיאין את הנשים. ומעיד על שניהם דליכא למשמע הדא מאידך. ועי' בתוי"ט: (ג) ר"ל דפליא בב"ב דל"ו. יין מגתו לא יביא ואם הביא כשר. והעיד על היין בן מ' יום דלכתחלה נמי יביא. ספי יש הלכה ממין אחר. סוי: (ד) ועל אותו העיד ריב"ב. הר"מ

עמך. פרש לאלו שאין בתוך עמך: דוגמא השקוה. מפני שהיא דוגמתם כלומר גרים כמותה לפיכך השקוה ולא מן הדין. פירוש אחר דוגמא השקוה עשו לדוגמא ולדמיון והראו לה כאילו משקים אותה מי המרים אבל לא השקוה (י): ונדוהו. לפי שזלזל בכבודן (יא) של שמעיה ואבטליון: שאין עזרה ננעלת. בערב פסחים כשנכנסים לשחוט פסחיהם לאחרי' נכנסת כת לאשונה ננעלו דלתות העזרה וכו'. וכן נכת שניה וכן נכת ג' לא היה נמצא בכל העזרה מוכתר בענוה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל: שפקפק. זלזל (יג): סוקלים את ארונו. לאו דוקא סוקלים אלא מניחים אבן בלבד להיכר שסבירו היו בדלים ממנו: ז בד' דברים. שער פקודה. ודם הירוק. ושער בכור המום. והשקאת גיורת ומשוחררת: מוטב להניח דברי היחיד. משום דהוא נמי מרבי' קבל והוו דבריו כדברי רבים. משום הכי קאמר מוטב להניח וכו'. דאי לאו הכי מאי מוטב דקאמר. והלא דאורייתא היא דכתיב (שמות כג) אחרי רבים להטות ומיהו להניח דברי היחיד נעל כרחו אלא שעמא דאמר מוטב ולא אמר הייב משום דאף הוא. ערבים קבל (טז) כדפרישית ואין הלכה כעקביא בן מהללאל בכל הארבעה דברים הללו:

פרק ו רבי יהודה העיד שממאנים את הקטנות. כגון שני אחים נשואים שתי אחיות יתומות (א). אחת גדולה. ואחת קטנה. מת בעלה של גדולה ונתנאת זקוקה ליבם בעל הקטנה. דוחה זיקתו את נשואי אשתו הקטנה ואוסרתה עליו שאין נשואי קטנה כלום. מלמדים את הקטנה שתמאן בו ומיאון עוקר נשואי' הראשונים ומותר ליבם הגדולה. וכן יש אחרת כיולא בזו במסכת יבמות פרק בית שמאי (ב): ושמשיאין את האשה. שהלך בעלה למדינת הים ובא עד אחד בלבד. ואמר שמת. משיאין אותה על פיו: ושנסקל התרנגול שהרג את הנפש. שנקר מוחו של תינוק. ואע"ג דכי יגח שור כתיב. אחד שור ואחד כל בהמה חיה ועוף. שכל מקום שנאמר שור. אנו למדין שור שור משבת. מה להלן ה"ה לכל בהמה חיה ועוף. אף כאן ה"ה לכל בהמה חיה ועוף: ועל היין בן ארבעים יום. ומוקמי הכי פסול. דהוה ליה יין מגתו (ג): שקרב בארבע שעות. שפעם אחד ביוני מלכות עובדי כוכבים. לא היו להם כבשים לתמידין. ונסתתו להקריב התמיד עד שהאיר הקב"ה את עיניהם ומצאו שני טלאים מבוקרים בלשכת הטלאים. והקריבו תמיד של שחר בארבע שעות ביום (ד): ב על אבר מן המת. שאין בו כזית

אית. דכזית מן המת לעולם מטמא לדברי הכל כמת עצמו. ולא נחלקו אלא על אבר קטן שאין בו כזית: לא אמרו. אידכו אין להם שעור אלא על אבר מן החי. אבל אבר מן המת שעורא בעי לטמויי: מרובה טומאת החיים. השתא פריך על ק"ו וה"ק דין הוא שיהא אבר מן החי מטמא בכל שהוא אע"פ שאין אבר מן המת מטמא בכל שהוא. שכן מצינו שמרובה טומאת החיים מטומאת המתים: שהחי. דהיינו הזב כשהוא חי. עושה משכב ומושב. כל כלים שתחתיו ואפילו הן מאה נטמא אדם לטמא בגדים כדכתיב (ויקרא טו) ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו: ועל גביו מדף. כל הכלים שע"ג הזב אפי' הן מאה זה ע"ג זה טמאים טומאת מדף דהיינו טומאה קלה שאינן מטמאין אדם וכלים. כמו משכב ומושב שהן תחתיו. אבל מטמאים אוכלים ומשקים. ומדף הוא לשון קול עלה נדף (ויקרא כו) כלומר טומאה קלה. פירוש אחר לשון ריחו נודף. שריח טומאת הזב הולכת למרחוק לטמא כל הכלים שעל גביו. אע"פ שלא נגע בהם: מה שאין המת מטמא. דכלים שתחתיו של מת אין טמאים אלא ראשון. ושני. ושלישי בלבד. מדין מגע שהכלי שנגע במת. הרי הוא כמת. ועושה הכלי שנגע בו אב. והשלישי שנגע בו נעשה ראשון ותו אינן מטמאים כלים. דאין כלים מקבלים טומאה. אלא מאב הטומאה. וכן כלים שעל גביו של מת אינן טמאים אלא ראשון. שני. ושלישי בלבד. מדין מגע. ולא מדין משכב ומושב: כזית בשר הפורש מאבר מן החי. אבר שפירש מן האדם החי דינו שהוא מטמא כל זמן שהוא אבר שלם (ה) במגע ובמשא ובאהל כמת עצמו דכתיב (במדבר יט) בחלל חרב או במת אבר שהבדילתו החרב מן החי (ו) הרי הוא כמת. והבשר הפורש מן החי אינו מטמא עד שיהיה אבר שלם וכשפירש כזית בשר מאבר מן החי ר"א מטמא כדמפרש טעמא ואזיל: עצם כשעורה. מן המת מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל דכתיב (שם) ועל הנוגע בעצם והלכה למשה מסיני שהוא מטמא כשעורה וכשפירש מאבר מן החי ר' נחוניא מטמא וכו': מצינו אבר מן החי כמת שלם. כדילפינן מקרא בחלל חרב או במת: אם טמאת כזית בשר הפורש מן המת. כלומר לאו הוא שכזית בשר הפורש מן המת יהא טמא שכן יש בו חומרא אחרת שהעצם כשעורה הפורש ממנו נמי טמא: אבל נטמא כזית בשר הפורש מאבר מן החי. בתמיה. שהרי אין בו זאת החומרא: שכן טהרת עצם כשעורה הפורש ממנו. דהא תנן לעיל עצם כשעורה הפורש מאבר מן החי רבי אליעזר ורבי יהושע מטהרין ומדברי עצמו עשו פרכא לומר מצינו שהביא וכן לרבי נחוניא: שהבשר נוהג בנבלות ובשרצים וכו'. דכתיב (ויקרא יא) והנוגע בנבלתם. בנבלתם ולא בעצמות. ולא בקרנים. ולא בטלפים. אלמא אין העצמות מטמאים. משום נבלה: אבר שיש עליו בשר כראוי. אבר אינו מטמא אלא א"כ יש בו בשר וגידים ועצמות דכתיב (במדבר יט) או בעצם אדם מה אדם שיש בו בשר וגידים ועצמות אף כל שיש בו בשר וגידים ועצמות. ואם חסר מן הבשר שהיה עליו. ונשאר בו בשר כראוי שיעלה ארוכה יעלה אם היה מחובר באדם חי. מטמא משום אבר. והיינו דקאמר חסר הבשר טמא. אבל אם נחסר

לא אמרו אלא על אבר מן החי. אמרו לו והלא ק"ו ומה (מן) החי שהוא טהור. אבר הפורש ממנו טמא. המת שהוא טמא. אינו דין שיהיה אבר הפורש ממנו טמא. אמר להם לא אמרו אלא על אבר מן החי. דבר אחר מרובה טומאת החיים. מטומאת המתים. שהחי עושה משכב ומושב מתחתיו לטמא אדם ולטמא בגדים. ועל גביו מדף לטמא אוכלים ומשקין. מה שאין המת מטמא: ג כזית בשר הפורש מאבר מן החי. ר' אליעזר מטמא. ור' יהושע ור' נחוניא מטהרין (ז). עצם כשעורה הפורש מאבר מן החי ר' נחוניא מטמא. ור' אליעזר ורבי יהושע מטהרין. אמרו לו לרבי אליעזר מה ראית לטמא כזית בשר הפורש מאבר מנהחי. אמר להם מצינו אבר מן החי כמת שלם. מה המת כזית בשר הפורש ממנו טמא. אף אבר מן החי. כזית בשר הפורש ממנו יהיה טמא. אמרו לו לא [א](אם) טמאת כזית בשר הפורש מן המת. שכן טמאת עצם כשעורה הפורש ממנו. [ב]תטמא כזית בשר הפורש מאבר מן החי שכן טהרת עצם כשעורה הפורש הימנו. אמרו לו לרבי נחוניא. מה ראית לטמא עצם כשעורה הפורש מאבר מנהחי. אמר להם מצינו אבר מן החי. כמת שלם. מה המת עצם [ג](כשעורה) הפורש ממנו טמא. אף אבר מן החי. עצם כשעורה הפורש ממנו. יהיה טמא. אמרו לו לא [ד]אם טמאת עצם כשעורה הפורש מן המת. שכן טמאת כזית בשר הפורש ממנו. תטמא עצם כשעורה הפורש מן האבר מן החי. שכן טהרת כזית בשר הפורש ממנו אמרו לו לר"א מה ראית לחלוק מדותיך. או טמא בשניהם או טהור בשניהם אמר להם מרובה טומאת הבשר מטומאת העצמות שהבשר נוהג בנבלות ובשרצים. משא"כ בעצמות. דבר אחר. אבר שיש עליו בשר כראוי מטמא במגע. ובמשא. ובאוהל. חסר הבשר טמא. חסר העצם. טהור. אמרו לו לר' נחוניא. מה ראית לחלוק מדותיך או טמא בשניהם. או טהור בשניהם. אמר להם מרובה טומאת העצמות.

מטומאת

[א] גמ' ל"ג [ב] גמ' נטמא [ג] גמ' ל"ג [ד] גמרא ל"ג

הר"מ: (ה) כלומר דאלו חסר העצם טהור כדלקמן: (ו) לפי שאין הפרש בין חלל חרב לו החנוק או הנסקל ונולחם. הכל נקראים מת. אלא לכך נאמר בחלל חרב לומר אבר שהבדילתו כו'. הר"מ: (ז) מטהרין. מלטמא באוהל. הר"א. אבל מהר"מ משמע דמטהרים לגמרי. ועתוי"ט

כל

מטומאת הבשר. שהבשר הפורש מן החי טהור (ע). ואבר הפורש ממנו והוא כברייתו טמא. דבר אחר כזית בשר מטמא במגע ובמשא. ובאהל. ורוב עצמות מטמאים במגע. ובמשא. ובאהל. חסר הבשר. טהור. חסר רוב עצמות. אע"פ שטהור מלטמא באהל. מטמא במגע ובמשא. דבר אחר כל בשר המת שהוא פחות מכזית טהור. רוב בנינו ורוב מניני של מת. אע"פ שאין בהם רובע. טמאין. א"ל לר' יהושע מה ראית לטהר בשניהם. אמר להם לא אם אמרתם במת שיש בו רוב . ורובע. ורקב. תאמרו בחי שאין בו רוב. ורובע ורקב:

פ"ז **העיד** ר' יהושע ור' צדוק. על פדיון פטר חמור שמת שאין בו לכהן כלום. שרבי אליעזר אומר חייבין באחריותן כחמש סלעים של בן. וחכ"א אין חייבין באחריותן, אלא כפדיון של מע"ש: ב העיד ר' צדוק על ציר חגבים טמאים שהוא טהור שמשנה ראשונה חגבים טמאים שנכבשו עם חגבים טהורים, לא פסלו צירן: ג העיד ר' צדוק על זוחלין שרבו על הנוטפים. שהם כשרים. מעשה שהיה בבירת הפליא. ובא מעשה לפני חכמים והכשירוהו: ד העיד רבי צדוק על זוחלין שקלחן בעלה אגוז. שהן כשרים. מעשה באהליא. ובא מעשה

לפני

כל שהוא מן העלם שנאבר. שוב אינו מטמא משום אבר והיינו דקאמר אבר העלם טהור. כלו' טהור משום אבר אבל טמא משום בשר (ס) ואע"ג שמרובה טומאת בשר. מטומאת עלם: והוא כברייתו. בשר וגידים ועלמות: כזית בשר מטמא במגע ובמשא ובאהל. אמרו לפי שתחלת ברייתו של אדם כזית. לפיכך שעור טומאתו בכזית: ורוב עצמו'. רוב מנין עלמותיו של אדם. שמנין עלמותיו של אדם רמ"ח. נמצא הרוב. קכ"ה: חסר הבשר. משעור של כזית: טהור. גמור ומלטמא לא במגע. ולא במשא. ולא באהל: חסר רוב עצמות מטמא במגע ובמשא. דעלם כשעורה מטמא במגע ובמשא. ואינו מטמא באהל. אלמא מרובה טומאת עלמות מטומאת בשר. דאילו עלמות כשנחסרו משעורן עדיין נשאר בהן טומאה. ובשר כשנחסר משעורו טהור גמור: רוב בנינו. כגון שתי שוקים וירך אחד (י) וכל בניינו של אדם הן שתי שוקים והירכים והצלעות והשדרה: אע"פ שאין בהם רובע. דרובע קב עלמות של מת מטמאים באהל. אע"פ שאין בהם רוב מנין ולא רוב בנין וכן רוב מנין או רוב בנין מטמאים אע"פ שאין בהן רובע אבל בשר כשהוא פחות מכזית אין לך בו דבר שיביא לו את הטומאה: אם אמרת' במת שיש בו רוב ורובע ורקב. דין הוא שכזית בשר ועלם כשעורה הפורשים מן המת שיהיו טמאים. שכן יש במת טומאות של רוב ורובע ורקב: תאמרו בחי שאין בו. טומאות הללו שאינו דין שיהו לא כזית בשר ולא עלם כשעורה הפורשים מאבר מן החי טמאים. אלא טהורים. והלכה כר' יהושע: ורקב. גופו של מת כשכלה נמוקו. ונעשה כמין עפר רקב שמטמא כמלוא תרוד ושעורו מלא חפנים של אדם בינוני ואין מלא תרוד מטמא אלא מן המת שנקבר ערום בארון של שיש ומכוסה בכסוי של שיש על שטלע גולגלי שאין בו תערובות רקבון של בגד של עץ או עפר אחר. אבל מת שנקבר בכסותו או בארון של עץ או בעפר אין לו רקב. וכן מת שנקבר חסר אבר אין לו רקב:

פ"ק ז **העיד** ר' יהושע. פדיון פטר חמור שמת. שהפרישו לפדיון פטר חמור ומת: בחמש סלעים. של פדיון הבן שחייב באחריותן: כפדיון מעשר שני. דאם אבד אינו חייב באחריותו דהוא כסף חייביה רחמנא לאתויי בירושלים והא אזל ליה. וטעמא דר"א כאן מגיע שהקיש הכתוב פטר חמור לבכור אדם. שנאמר (שמות לד) ופטר חמור תפדה בשה וגו' וכל בכור בניך תפדה: והכ"א. אי"ק (במדבר יח) אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה לפדייה הקשתיו ולא לד"א: ב לא פסלו את צירן. דהקלו בציר של חגבים טמאים שאינו אוסר תערובתו מפני שאין להם דם ואינו אלא לחלוחית בעלמא. וזו היתה משנה ראשונה ועדותו של ר"צ הוסיף על משנה ראשונה לומר שהוא טהור דלא נפקא דאינו אוסר את תערובתו אלא אפילו הוא עצמו טהור: ג על זוחלין שרבו על הנוטפים. זוחלין הן מים הנובעים שהם טהרים ע"ג קרקע כי זוחלי עפר (דברים לב) ודיק כיינין. שהן מטהרים בזוחלין ובכל שהן והן כשרים לקדש בהן מי חטאת ולטבילת זבים: נוטפים. הן כגון מי גשמים. דאין כשרים לטהר בארבעים סאה ובאשבורן ופסולים למי חטאת שאינן מים חיים וכן לטבילת זבים והשתתפו זוחלין בנוטפין ורבו הזוחלין דינן כזוחלין וכשרים לקדש בהן מי חטאת ולטבילת זבים ומטהרים בזוחלים ובכל שהן: בבירת הפליא. שם מקום: ד בעלה אגוז. הקליפה העליונה [illegible]

הפנימית

ועתוי"ט: (ס) והא באבר מן המת דאלו באבר מן החי אם חסר מהעלם כל שהוא טהור לגמרי אע"פ שכל הבשר קיים מפני שהבשר הפורש מן החי טהור אבל אם חסר מבשרו אם נשאר מהבשר כדי לעלות ארוכה מטמא במגע ובמשא ובאהל. ואם לאו מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל. כ"מ. וכיון דבאבר מן המת איירינן ל"ל דגים בבשר כזית (דאלס"ה א"כ אין כאן טומאה כלל בבשר) וה"ק דמטמא משום בשר אף באוהל אף על פי שמשום אבר אינו מטמא אלא במגע ובמשא כל זמן שיש בו כשעורה. ועתוי"ט: (ע) טהור. דהא לא מרבינן מקרא אלא עלם אדם מה אדם כו' כדפי' הר"ב וטהור לגמרי קאמרינן כמ"ש לעיל וכן אלינו בבהמה שאבר הפורש ממנה בחייה יש לו טומאת נבילה ובשר הפורש ממנה בחייה טהור לגמרי: (י) בגמ' הוא"ל ורוב גבהו בגדול פירש"י דהא רוב הגובה באדם גדול. שאינו ננס ברבריס. דשני שוקים וירך א' הוי רוב גובה הגוף בלא הראש דלגבי בנין הגוף לא חשיב לאשו דבבריי' דאהלות קתני איזהו בניינו השוקים והירכים הגוף והשדרה. ועתוי"ט

הפורים

הקליפה הירוקה כשהיא לחה אם עשאה כמין מרזב להיות המים הזוחלים נכנסים בה ומקלחים מתוכה כאן דין זוחלים יש למים המקלחים ממנה והם כשרים למי חטאת ולטבילת זבים וכו'. ולא אמרינן הואיל ונכנסו בתוך קליפה שיש לה בית קבול, ומשם מקלחין לחוץ שוב לא יהיה להם דין זוחלים. לפי שאותה קליפה אינה חשובה כלי: לפני לשכת הגזית. סנהדרי גדולה שיושבים בלשכת הגזית: הקלל של חטא'. כלי חרס. שאפר פרה מונח בו תרגום וכדה על שכמה (בראשית כד) וקולתה על כתפה: שנתנו ע"ג השרץ. ולא נטמא הכלי האפר הפרה בתוכו דהא אין כלי חרס נטמא מגבו אעפ"כ האפר טמא. משום דמונח במקום טמא והתורה אמר' (במדבר יט) והניח מחוץ למחנה במקום טהור: שר' אליעזר מטהר. דסב' הואיל והכלי שהאפר בתוכו טהור הוא. שפיר קרינא ביה מקום טהור. ואין הלכ' כר"א: על מי שנזר שתי נזירות סתם. וכל סתם נזירות שלשים יום: שאם גלח את הראשונה יום שלשים. דלכתחלה לא מבעיא ליה לגלח אלא יום שלשים ואחד כדי שתהיה נזירות שלשים יום גמורים. ואם גלח יום שלשים עלתה לו נזירות. דאמרינן מקצת היום ככולו: ואם גלח יום ששים חסר אחד יצא. שיום שלשים של נזירות ראשונה. עולה לכאן ולכאן. וכיון שיום שלשים של ראשונה נמנה גם מן הנזירות השניה. נמצאו שלשים יום של נזירות שניה כלים בששים חסר אחד: ו ולד שלמים לא יקרב שלמים. אלא כונסו לכיפה ומת. משום גזירה דאי אמרת ולד שלמים יש לו תקנה אתי לאשהויי לאם עד שתלד. ויגדל עדרים מן הולדות. ואתי בהו לידי גיזה ועבודה: ואכלנו ולדה שלמים בחג. בחג השבועות קאמר. שאם היה ממתין ומלפה לחג הסוכות. נמצא עובר בעשה. שנא' (דברים יב) ובאת שמה והבאתם שמה דמשמע ברגל ראשון שתבא שמה. הבא כל נדרים שעליך. ומיהו בלאו דלא תאחר אינו עובר עד שיעברו עליו שלש רגלים: ז ארוכות של נחתומים. פשוטי כלי עץ שהנחתומים עורכים שם ככרות של לחם בשעה שעושין הפת. ארוכות. כמו ערוכות: שהן טמאות. מדרבנן דנהי דמה"ת פשוטי כלי עץ אין מקבלין טומאה רבנן גזרו עליהן כדמוכח במס' כלים פ' שני: שר"א מטהר. דסבר לא חשיבי כלים כלל ואפי' כפשוטי כלי עץ לא הוו ואין הלכה כר"א: שחתכו חוליות. שחתכו לתנור ברחבו לחוליות. והניח חוליא על גבי חוליא. ונתן חול בין חוליא לחוליא. וטחו אותו בטיט. ועשה לו טפלה של טיט סביב לעבותו לשמור חומו. כדרך שעושים לתנורים: שר"א מטהר. דכיון דיש חול בין הסדקין. כשבור דמי. והכמים מטמאים שהטפלה עושה אותו כלי אחד. ומחברת את הסדקים. ואע"פ שיש חול בין חוליא לחוליא. ואין הלכה כר"א: שמעברין את השנה בכל אדר. עד כ"ט באדר יש זמן לב"ד לומר מעוברת השנה. והחדש הבא הוא אדר שני אבל ביום שלשים לאדר אין יכולין לעבר את השנה. הואיל וראוי לקבוע ניסן כנדרש בפסחים פרק מקום שנהגו (דף נו): על תנאי. אם ירצה הנשיא (ב) תהיה מעוברת ואם לאו לא תהיה מעוברת: ח מוסף היורה של שולקי זיתים. דרך שולקי זיתים וצבעים יש להם יורות גדולות. ועושים להם תוספות טיט על שפתם שיעלו בה המים בעת רתיחתם. ושל שולקי זיתים טמא. לפי שאותה תוספת צריכה לכלי ומשתמשין בה והתורה אמרה גבי תנור וכירים (ויקרא יא) וטמאים יהיו לכם. ודרשינן לכם כל שצורכיכם כלומר הדבר מן הכלי שאתם צריכים לו ומשתמשין בו הוא שמקבל טומאה: ויש צבעים.

טהור

לפני לשכת הגזית. והכשירוהו: ה העיד ר' יהושע. ור' יקים איש הדר. על קלל של חטאת שנתנו ע"ג השרץ. שהוא טמא. שר' אליעזר מטהר. העיד ר' פפיים על מי שנזר שתי נזירות. שאם גלח את הראשונה יום שלשים. שמגלח השניה יום ששים. ואם גילח יום ששים חסר אחד יצא. שיום שלשים עולה לו מן המנין: ו העיד ר' יהושע ור' פפיים על ולד של שלמים. שיקרב שלמים. שר' אליעזר אומר שולד שלמים לא יקרב שלמים. וחכ"א יקרב. א"ר פפיים אני מעיד שהיתה לנו פרה זבחי שלמים ואכלנוה בפסח. ואכלנו ולדה שלמים בחג: ז הם העידו על ארוכות של נחתומים שהן טמאות. שר' אליעזר מטהר. הם העידו על תנור שחתכו חוליות. ונתן חול בין חוליא לחוליא. שהוא טמא. שר' אליעזר מטהר. הם העידו שמעברין את השנה בכל אדר. שהיו אומרים עד הפורים (א). הם העידו שמעברים את השנה על תנאי. ומעשה ברבן גמליאל שהלך ליטול רשות (ג). מהגמון בסוריא. ושהה לבא ועברו את השנה על תנאי לכשירצה רבן גמליאל [א](וכשבא אמר רוצה אני. ונמצאת) השנה מעוברת: ח העיד מנחם בן סגנאי על מוסף היורה של שולקי זיתים שהוא טמא. ויש צבעים שהוא טהור. שהיו אומרים חלוף הדברים (ד):

העיד

[א] גמ' ל"ג

פרק ז (א) הפורים. כיון דאמר מר שואלין בהלכות פסח קודם לפסח ל' יום אתי לזלזלי בחמץ. פרש"י שכבר מן הפורי' ואילך התחילו הדרשני' לדרוש ברבים בהלכות הפסח. הוחזקו השומעים לעשות פסח לסוף ל' יום ואם יעברו ב"ד את השנה. לא יתקבלו דברי שלוחי ב"ד לשומעין לדחות את הפסח שכבר שמעו מן הדרשני' ע"כ ואילך מידע ידיע דשתא מעברת' בחושבנא שליא מלתא שבר חושבנא הוא דלא סליק להו לרבנן עד האידנא. גמ': (ב) דה"ל אין מעברין את השנה אא"כ ירצה הנשיא: (ג) רשות. לדבר על עסקי צבור. רע"ב: (ד) חילוף. מפני כי הצבעים חסים על מי הצבע שלא יתפזרו יותר ממה שאין שולקי הזיתים מקפידים על שליקתן שאין למים צורך אלא מעט. וכשבא מנחם כו' שהיה צבע והיה בקי בענין. וראה שהצמר והפשתן עולים למעלה ואין מניחים למים להתפזר קבלו

ט העיד ר' נחיניא בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט. ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן. שהיא אוכלת בתרומה. ואם מתה בעלה יורשה. ועל המריש הגזול שבנאו בבירה שיתן את דמיו. ועל החטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח:

פ"ח **העיד** רבי יהושע בן בתירא על דם נבלות שהוא טהור. העיד ר"ש בן בתירא על אפר חטאת שנגע טמא במקצתו. שטימא את כולו. הוסיף ר"ע על הסולת ועל הקטורת. והלבונה. והגחלים (ד). שנגע טבול יום במקצתם. שפסל את כולם:

ב העיד ר' יהודה בן בבא ור' יהודה הכהן. על קטנה בת ישראל שנשאת לכהן. שהיא אוכלת בתרומה כיון שנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה. העיד רבי יוסי הכהן ורבי זכריה בן הקצב. על תינוקת שהורהנה באשקלון ורחקוה בני משפחתה [א] ועדיה (ז) מעידים אותה שלא נסתרה ושלא נטמאה. אמרו להם חכמים אם מאמינים אתם שהורהנה. האמינו שלא נסתרה ושלא נטמאה. ואם אין אתם מאמינים שלא נסתרה ושלא נטמאה.

אל

[א] גמ' ועדים

קבלו ממנו עדותו. הר"א. והר"ב הלכך שיפשפש בו דאל"ה גם לשניהם לא היה בו שום טומאה ולשליקה עצמה א"נ כ"כ והרתחונים היו סוחרי' דבשל צבעים הוא צורך גדול:

פרק ח (א) דמרבינן ליה מקלא וזה כו' ומדאיצטריך [illegible] לקרא ש"מ דבשאר דברים אין דמו כבשרו וקי' ל"כ ברביעית אתאי לטמא ובאמת כ"ה בהדיא בגמ' מנחות דף ק"ג דעדותו של ר"י הוא לטהר לגמרי ופליג אדר' יוסי בר"י התם דקאי' דמטמא ברביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית. וקאי אב"ה דפ"ה. ואשתמיטתיה מהר"ב גמ' זו. ועתוי"ט: (ב) ומ"ב פ"ג דחגיגה תנן לקדש ולא תנן התם הך דאפר חטאת ופירש הר"ב גם דכתיב כף אחת ולא כי שהוא אסמכתי אלא משמע דלימוד גמור הוא כו' ובגמ' פליגי בזה והארכתי ומסיק וא"כ יש לתמוה על הר"ב והר"מ דפירשו דליכא קדש מדרבנן ותני לה קרא כו' וראיתי בכ"מ שכ' דהר"מ פי' כר"י דמדרבנן ומ"מ קרא דכי הכן כתבו לרמז בעלמא. ועתוי"ט: (ג) גמ' ערוך הוא ומפני כך אני תמה ג"כ על פירושו של הר"ב שמפרש מדנפשיה דלא כהגמ': (ד) והלבונה והגחלי'. אע"ג דלאו אוכל נינהו חבת הקדש מכשרן לטומאה. רש"י: (ה) שנתה שהוא חותה הוא מכניס לבל גחלים של כל יום תנינן נתפזר ממנו כקב גחלים היה מכבדן לאמה כלומר שלא היה חושש להם. הר"מ. וי"ל כיון שלא היה חושש להם ש"מ שמעולם לא עשאום להיות גחלים שיהיו קודש. ועתוי"ט: (ו) משכון בלי ישמעאל כה"ן ערוך. ומצאתי הפרש בין משכון להרה"ן בהר"מ. דמשכון אמרו על הממשכן בתוכו שהכר חייב לו. והרה"ן על מלוה עכשיו עליו וי"ל דהכא נקט התנא זה הלשון לרבותא דנתמשכנה מדעת: (ז) ועדיה. בפסולי עדים קא מיירי כגון עבד ושפחה העידו. הר"ם. כלו' דאל"כ מאי סברי בני משפחתה שרחקוה. הואיל והיו לה עדים שלא נטמאה: (ח) ואשקלון יד העו"ג תקיפ' הי' דארץ פלשתים היא ועוד

כבר

טהור. שאין הצבעים מתחממים בלוחה תוספת צער שירצים שיוא יפסד צבעם: ט על החרשת שהשיאה אביה. אע"ג דהויא אשת איש גמורה דהכי קבל אביה קדושיה כשהיא קטנה אפי' הכי יוצאה בגט. ומקבלת את גיטה כשהיא חרשת ואע"פ שאין לה דעת לפי שהאשה מתגרשת בעל כרחה. הלכך לא בעינן דעתה: ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן. והיא יתומה דלא הוו נשואיה אלא מדרבנן: שאוכלת בתרומ'. דרבנן ולא גזרינן תרומה דרבנן אטו תרומה דאורייתא: מריש. קורה: בירה. בית גדול: מפני תקנת השבים. שאם אתה מצריכו לקעקע בירתו ולהחזיר מריש עצמו ימנע מלעשות תשובה: שלא נודעה לרבים. שהיא גזולה: שהיא מכפרת. וא"צ להביא אחרת: מפני תקון מזבח. שלא יהיו כהנים עצבים שאכלו חולין בהמתו בעזרה. ונמצא מזבח בטל שנמנעים מלעבוד עבודה:

פרק ח **העיד** ר' יהושע על דם נבלות שהוא טהור. מלטמא כנבלה בכזית. אבל מטמא ברביעית. שאין לך דבר שיטמא דמו כבשרו. אלא השרץ בלבד (א). ולעיל דתנן דם נבלות ב"ש מטהרין. לגמרי היו ב"ש מטהרים. וב"ה מטמאין. אבל לא כנבלה שמטמא בכזית אלא ברביעית: שנגע טמא במקצתו שטימא את כלו. ומעלה עשו בקדש ובאפר חטאת (ב) שאע"פ שהם גופים חלוקים אם מונחים בתוך כלי א' ונגע דבר שהוא טמא לקדש במקצתן נטמאו כולן שהכלי מצרפן ונחשבין כאילו הן גוף א'. ואסמכוה אקרא דכתיב (במדבר ז') כף אחת עשרה זהב מלאה קטורת הכתוב עשה לכל מה שבכף אחת: הוסיף ר"ע. דאילו מעדותו של ר"ש בן בתירא לא שמענו אלא על החטאת. ובא ר"ע והוסיף אפי' טבול יום שאינו טמא אלא פוסל בלבד אם נגע במקצתם פסל את כלן ולרמב"ם פירש דמעדותו של ר"ש לא שמענו שמצרף אלא כלי שיש לו תוך (ג) אבל כלי שאין לו תוך לא שמענו שמצרף. ובא ר"ע והוסיף שאפילו סלת והקטרת ולבונה וגחלים, שאינו בתוך כלי אלא צבורים ומונחים על לוח או דף שאין לו תוך. הרי הן כאילו מונחים בתוך כלי. ונעשים כאילו הן גוף אחד: והגחלים. אותן שכ"ג חותה במחתה ביוה"כ (ד). אם נגע טבול יום במקצתן נפסלו כולן. ומעלה עשו בהן שאין הגחלים בני קבולי טומאה: ב קטנה בת ישראל. והיא יתומה כדפרישנא בשלהי פרקין דלעיל. והוסיף כאן כשנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה. דמעדות דלעיל לא שמענו שאוכלת בתרומה אלא כשנבעלה: שהורהנה. שנתמשכנה בידי עובדי כוכבים (ה): ועדיה. אותן שהעידו שהורהנה: האמינו שלא נסתרה ושלא נטמאה. ודוקא לזאת שעדיה מעידים עליה שלא נטמאה. הוא דאמרי רבנן האמינו לה. ושלא כדין רחקוה בני משפחתה אבל אם אין לה עדים כל אשה שנשבית ע"י ממון בזמן שיד עו"ג תקיפה (ו). אסורה לבעלה כהן לא שנא הורהנה

מדעתה

אל תאמינו שהורגה: **ג** העיד רבי יהושע ור' יהודה בן בתירא על אלמנת עיסה (ט). שהיא כשרה לכהונה. שהעיסה כשרה לטמא ולטהר. לרחק ולקרב. אמר רבן [א](שמעון בן) גמליאל קבלנו עדותכם אבל מה נעשה שגזר רבי יוחנן בן זכאי שלא להושיב בתי דינין על כך הכהנים שומעים לכם לרחק אבל לא לקרב: **ד** העיד רבי יוסי בן יועזר איש צרידה. על איל קמצא. דכן. ועל משקה בית מטבחיא [ב]דאינון דכיין. ודיקרב במיתא מסתאב. וקרו ליה יוסי שריא: **ה** העיד רבי עקיבא (יח) משום נחמיה איש בית דלי. שמשיאים האשה על פי עד אחד. העיד רבי יהושע על עצמות שנמצאו בדיר העצים [ג] אמרו חכמים מלקט עצם עצם והכל טהור:

[א] נ"א ל"ג [ב] ק"א ל"ג [ג] בת' שהם מונחים א"ר

יודעתה ול"ש נתכשה: **ג** אלמנת עיסה. משפחה אחת שנתערב בה ספק חלל כל א' ובני המשפחה ספק אם הוא אותו ספק שנתערב בהן אם לאו ואשה שנשאת לאחד מבני אותה משפחה ומת בעלה. היא קרויה אלמנת עיסה. כמו שהעיסה בלוסה ומעורבת כך זאת האשה מעורבת מספיקות. ספק אם בעלה הוא אותו ספק חלל. ואפי' אם הוא אותו ספק חלל שמא אינו חלל לפי האמת ור' יהושע מכשיר אותה לכהונה שיש כאן ספק ספיקא ולקולא. ור"ג סבר אע"ג דבעלמא ספק ספיקא לקולא. הכא שאני דמעלה עשו ביוחסין (י): שהעיסה כשרה לטמא ולטהר. כלומר שהמשפחה שנתערב בה ספק חלל שרי היא בחזקת כשרות כשאר המשפחו' המיוחסו'. וכמו שאר המשפחות אומרים זו טמאה. ומתרחקים ממנה. וזו טהורה ומקרבים אותה. כך משפחה זו שנטמע בה ספק חלל אין יכולים לומר הואיל ונטמע בה ספק, אין צריכים יותר לבדוק כשנושאים נשים איזו נטמאה ואיזו טהורה. כדי לרחק הטמאה ולקרב הטהורה (יא): קבלנו עדותכם. נאמני' אתם בעינינו ומאמינים אנו שכך שמעתם: שלא להושיב ב"ד על כך. להתיר אלמנת עיסה לכתחלה: הכהנים שומעים לכם לרחק. אם תאמרו אסור: אבל לא לקרב. אם תאמרו מותרת. ופסק הלכה שאלמנת עיסה אסורה להנשא לכהונה לכתחלה ואם נשאת לא תצא: **ד** איל קמצא. מין חגב הוא (יב) תרגום חגבים כקומצין: דכן. טהור (יג) ומותר באכילה:

ועל משקה בית מטבחיא. הדם והמים שהם בבית המטבחים שבעזרה: דאינון דכיין. איכא מ"ד דכיין טהורים לגמרי דטומאת משקין לאו דאורייתא (יד) אלא רבנן הוא דגזור בהו טומאה ובהני לא גזור. איכא למ"ד דכיין טהורים מלטמא אחרים. אבל טומאת עצמן יש להן דיש למשקין טומאה מן התורה להטמא (טו) ולא מצו רבנן לטהר מה שטמאה התורה: ודיקרב במיתא מסתאב. הכי קאמר וכל דיקרב ודאי למיתא מסאב אבל ספק אפילו טומאת מת גמורה טהור. וכ"ש טומאת שרץ קלה וספק טומ' ברה"ר בא להתיר ואע"ג דספק טומאה ברה"ר טהור דאורייתא הוא. דכל איסור ספק טומאה משו' ילפינן דאפיק לה קרא בלשון טומאה ונסתרה והיא נטמאה. מגיד לך הכתוב שעל הספק אסורה. וסוטה ברה"י שהרי אין סתירה ברה"ר. אף טומאת ספק אינה אלא ברה"י (טז). מ"מ קודם שבא יוסי בן יועזר היו אומרים הלכה ואין מורין כן (יז). ובא הוא והעיד שמורין כן לכתחלה לטהר כל ספק טומאה ברה"ר: וקרו ליה יוסי שריא. לפי שהתיר ג' דברים שהיו נוהגין בהן איסור שכל ב"ד שמתיר ג' דברים שאין היתר שלהן פשוט. קרו ליה בי דינא שריא: **ה** שמשיאין האשה ע"פ עד אחד. אשה שהלך בעלה למדינת הים ובא עד א' ואמר שמת. משיאים את אשתו על פיו: בדיר העצים. לשכה ששם היו אוצרים כל עצי המערכה. והיא היתה במקצוע מזרחית צפונית של עזרת נשים ונמצאו שם עצמות של מתים ואמרו חכמים מלקט עצם עצם. והכל טהור. ולא חיישינן שמא נטמאו בהם אדם וכלים. משום דעזרת נשים דין רה"ר יש לה (יח). והוי ספק טומאה ברשות הרבים דספקו טהור. ובמסכת זבחים פרק בתרא (דף קיג) מייתי גמרא שרצו לגזור טומאה על כל ירושלים בשביל אותן עצמות שנמצאו בדיר העצים. אלא שאמר להם ר' יהושע לא בושה וכלימה היא לנו שנגזור טומאה על עיר אבותינו

כבר גלו יתלל. הפי' ומהר"ם: (ט) אלמנת עיסה. דאלו בפ' כיסה דאין לה חזקת כשרות שאין ספק בספק ספיקא. הר' ומהר"ם: (י) היכא דלא טוענת ברי. אבל בטוענת ברי אפי' בחד ספיקא מכשיר ר"ג בפ"ק דכתובות: (יא) והתוס' פי' לטמא ולטהר היינו לענין ממזרות ונתינות (כדמסיק פ"ד דקדושין ד' ע"ב) ממזירי ונתיני עתידין לטהר. לרחק ולקרב היינו אחללות כדמסיק הכהנים שומעים לכם לרחק ולא לקרב: (יב) וראשו ארוך וסברי רבנן דהלכה כלשם חגב הא כתיבי. ושני אי ראשו ארוך הלכך כל שיש ראשו ארוך לא. וריב"ז דורש בכלל ופרט וכלל. ומרבה כל כעין הפרט. שיש לו ד' סימני דתנינן בפ"ג דחולין ואיכא מ"ד בראשו ארוך ל"פ דלכ"ע שרי והכא בכנפיו חופין את רובו ע"י הדחק קמפלגי מ"ס רובא כל דהו בעינן. ומ"ס רובו דמינכר בעינן. גמ': (יג) תרגום טהור דכי ומהרי"ו דכיין הר"מ: (יד) ודריש על משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא בהכשר כדאי' בפסחים דף י"ז. והא דתנן הכין מגלה על טומאת הדם הא דלא כריב"י: (טו) במ"ע פ"ד דטהרות ואיכא נמי מ"ד השם במסכת י' דאפילו אחרים מטמאים מדאורייתא והיינו אוכלים אבל לא כלים. ועיין ש בהר"ב: (טז) כלו' דלית לך להתיר אלא דומיא דסוטה. והואיל ולית לן בסוטה אלא ברה"י מגילה ספק טומאה ברה"ר טהור. דהעמד דבר על חזקתו כו'. תוי': (יז) נראים דלא לזלזולי ביה טפי: (יח) ר"ע כו'. והמ"פ שריב"ב העיד על זה לעיל כ"ש. הא שבק ביבמות דקי"ג שאחרים לא היו משיאין אלא הוא. ועכשיו כשהעיד ר"ע כו' קבלו והשיאו: (יט) הר"מ ומקשי ולא חפרו בארץ ג"כ כדי שיראו אם יש שם קבר אלא לקטו מה שמצאו בלבד. ולא גזרו טומאה על ירושלים כי ובהכי אתי שפיר ליתא דמלקט עצם עצם דהוו כהאי דתנינן בפט"ז דאהלות לומר שאין לו חזקת קברות ושרי ליה בלקיטת עצם עצם כל הנמצא ולא מחזיקין ביותר. הר"ח

ו א"ר אליעזר שמעתי כשהיו בונים בהיכל עושים קלעים להיכל (כ). וקלעים לעזרות. אלא שבהיכל בונים מבחוץ (כא) ובעזרה בונים מבפנים. אמר רבי יהושע שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית. ואוכלים קדשי קדשים אע"פ שאין קלעים. קדשים קלים ומעשר שני אף על פי שאין חומה (כב). שקדושה ראשונה [א] קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא: ז א"ר יהושע מקובל אני מרבן יוחנן בן זכאי ששמע מרבו. ורבו מרבו. הלכה למ"ם (כד). שאין אליהו בא לטמא ולטהר לרחק ולקרב אלא לרחק המקורבין בזרוע. ולקרב המרוחקין בזרוע. משפחת בית צריפה היתה בעבר הירדן ורחקה בן ציון בזרוע ועוד אחרת היתה שם. וקרבה בן ציון בזרוע כגון אלו אליהו בא לטמא ולטהר. לרחק ולקרב (כו). רבי יהודה אומר לקרב. אבל לא לרחק. רבי שמעון אומר להשוות המחלוקת. וחכמים אומרים לא לרחק. ולא לקרב. אלא לעשות שלום בעולם. שנאמר (מלאכי ג) הנני שולח לכם את אליה הנביא וגו' והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם:

סליק מסכת עדיות

[א] נ"א קדושה

לפני

הר"ב: (כ) בונים כו'. פי' כשהיו בונים בימי עזרא. ופליגי אמוראי בשבועות דט"ז איכא מ"ד דס"ל דקדושה ראשונה בטלה ופליג לה אדר"י ואם אין בית אין קרבן לפיכך עשו קלעים. ואיכא מ"ד דלא פליג ומר מה דשמיע ליה אמר וכן מר. וקלעים לצניעותא בעלמא. וזהו הר"ב והר"מ כו' כמ"ד דלא. ועתוי"ט: (כא) מבחוץ. שהיו הקלעים לפנים ממקום החומה. ובונים את החומה מבחוץ שלא יזונו עיניהם מן ההיכל. רש"י: (כב) שאין כו'. והא דתנן בפ"ה דמע"ש ואם אין מקדש ירקבו ההוא אגב ס"ל דלא קדשה לעתיד לבא קדושה ראשונה ולא קדושה שניה וכן נמי הא דפ"ב דשבועות ע"ב וכל שלא נעשה בכל אלו. ס"ל האי הכא דבא' מכל אלו תנן. ועתוי"ט: (כג) עתוי"ט שהאריך בטעם הדבר בשם הר"מ: (כד) הלמ"מ. לי הר"מ לא נשמע ממשה רבינו ע"ה זה הלשון. אבל נשמע ממנו זה הענין. לפי שמשה ניבא בגאולת המשיח. ולי' בתורה. אם יהיה נדחך וגו' ושב וגו' ומל ה' אלהיך וגו' ואחר זה. והגיד להם ג"כ מפי הגבורה בהקדמותיו וסבותיו. ושיקדים אותו האיש ליישר לו הדרך. והוא אליהו. והודיע להם שהאיש הוא לא יוסיף ולא יגרע בתורה אבל יסלק ויסיר המכשולים לבד. ואין בזה מחלוקת ולא הכחשה אבל נפלה המחלוקת בדבר שיסיר מה הם. הר"מ: (כה) הר"מ. והקשה רש"ל בתשובה דמה לשון הרע שייך בזה. אדרבה בכבוד עוזתן יהיו כל העם שוגגים והם מזידים ח"ו. וכן קשה ג"כ במשפחה הכשרה שאותה פרסמו. ולמה לנו עוד אליהו לקרבה. ותי' שם. ול"נ דל"ק דמה שהקשה למה צריכין לאליהו אחר שכבר פרסמו. אינה קושיא דכגון אלו קאמר ולאו בדוקא בדומה ממש שפרסמוה. וגם מה שהקשה דמה לה"ר שייך י"ל פשוט דמש"ה לא פרסמה רבינו הקדוש לפי שכבר נשמעה בין הכשרים עד שלא נודעה לרבים שא אין לגלותה אלא לצנועין ומזה י"ל ראיה גמורה לדברי כן. ולהי"ל דהכשרי' פרסמוה אלא שבשעה דברי חכמי' לא היו נאמנין לאמון כבר בעלי זרוע ולכך נשמטו. ולכן לא רצה רבינו הקדוש לפרסמה במשנתינו המסורה לכל. ועתוי"ט: (כו) לטמא כו'. הטומאה הי' פסלות גמור. ורחוק וקרוב הוא אלך פנים באמרו חכמי' א"כ הטומאה פסול כהונה. הר"א: (כז) י"ל דעתו דהא' דתנן שנא' וגו' מדברי המסדר במשנה הוא שהביא זה המקרא אחרי דברי כלם לומר שמחלוקתם הוא בזה הפסוק. והיינו הא דפי' הר"ב שעתיד לומר זה מבני בניו כו' היה סברת ר"ק ור"י. אלא שזה אומר לרחק ולקרב וזה אומר לקרב ולא לרחק. לפי בסברתו שאין הענין אלא לרחק הכשר בלבד והוא שבא להסיר והדל מפי ולדברי ר"ש אבות אלו החכמים כו' ולדברי חכמים קרא כפשטיה ולא אצטריך לפרש ועתוי"ט:

סליק מסכת עדיות

מתני': ו שמעתי שמקריבין אע"פ שאין בית. לפי שקדושה שקדש שלמה את הבית קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא. וכן קדושת ירושלים קדשה לעולם אבל קדושת שאר ארץ ישראל לא קדשה בכבוש ראשון אלא לשעתה (כג) עד שחזרו עולי בבל וקדשוה קדושה שניה. וחזרה קדושה קדושה לעתיד לבא: ז הלמ"מ. שהראה לו הקב"ה למשה בסיני קץ דוד ודורשיו והודיעו שאין אליהו בא לטמא ולטהר לרחק ולקרב. לברר ספק משפחות המעורבות: מי שנדחה. ומי לא נדחה. אלא יניחם והם כשרים לעתיד לבא דהלכה היא משפחה שנטמעה נטמעה: אלא לרחק המקורבין בזרוע. שבכל נתפקפקו אותן כפסולים. הלא שנתקרבו בזרוע אבל משפחה שנטמעה מחמת שלא נודע פסולה יניחנה בכשרותה: בית צריפה. כך שם המשפחה: ורחקה. הכריז עליהן שהן פסולין: בן ציון. איש אלמה הוא ובעל זרוע: ועוד משפחה אחרת היתה שם. שהיתה פסולה: וקרבה בן ציון בזרוע. והכריז עליהן שהן כשרים להתחתן בהם. ומה התנא על כבוד הבריות ולא הזכיר שם המשפחה הפסולה שקרבה בן ציון בזרוע. כמו שהזכיר שם המשפחה הכשרה. ללמדך כמה צריך אדם ליזהר שלא לספר בגנות שבנו. ולהיות כוסה קלון. אם כן בפסולים כ"ש בכשרים (כה): כגון אלו. שכשרותן ופסלותן ידוע. אלא שנתרחקו בזרוע ונתקרבו בזרוע: לקרב אבל לא לרחק. המשפח' הכשרה שנתרחקה בזרוע הוא מקרב אבל אינו מרחק אותם שנתקרבה בזרוע: שנא' והשיב לב אבות על בנים. שעתיד לומר בנוס הקודש זה מבני בניו של זה. ולדברי ר"ש אבות אלו החכמים. ובנים אלו התלמידים (כח). שיהיה לב כלן שוה. ולא יפול ביניהן מחלוקת:

סליק מסכת עדיות

לפני

אחר שהשלים עדיות מטעם שנתבאר סדורה אחר מכות ושבועות. התחיל לדבר על עבודת גלולים. וז"ל הרמ"א לפי שעניינה דבר מוכרח לכ"א מן הסנהדרין שידענו ולא יהיה שלא כשידע נימוסי העבודות ההם וחקותם. ולא ידע איך ידין גליה כי מי שעבד לכוכב שבתי בעבודת כוכב נוגה. או התפלל לכוכב צדק בתפלת מאדים. לא היה חייב מיתה. ובניה המסכת לאחרונה מפני שלא קרה ענין עבודת גלולים אלא באחד מני אלף ולימים רחוקים. ועתוי"ט:

א לפני אידיהן של עו"ג שלשה ימים (ב) אסור לשאת ולתת עמהן. להשאילן. ולשאול מהן (ד). להלוותן וללוות מהן. לפורען. ולפרוע מהן. רבי יהודה אומר נפרעין מהן מפני שהוא מיצר לו. אמרו לו אע"פ שמיצר הוא עכשיו. שמח הוא לאחר זמן: **ב** רבי ישמעאל אומר שלשה ימים לפניהם ושלשה ימים לאחריהם אסור. וחכ"א לפני אידיהן אסור (ו). לאחר אידיהן מותר (ז): **ג** ואלו אידיהן של עו"ג. קלנדא. וסטרנורא. וקרטיסים. ויום גנוסיא של מלכים. ויום הלידה. ויום המיתה. דברי ר"מ. וחכ"א כל מיתה שיש בה שרפה. יש בה ע"ג. ושאין בה שריפה. אין בה ע"ג. [אבל] יום תגלחת זקנו. ובלוריתו (יב) יום שעלה בו מנהים. ויום שיצא [א](בו) מבית האסורים. עו"ג שעשה משתה לבנו. אינו אסור אלא אותו היום. ואותו האיש בלבד: **ד** עיר שיש בה ע"ג. חוצה לה מותר. היה חוצה לה ע"ג. תוכה מותר. מהו לילך לשם (יג). בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום. אסור. ואם היה יכול להלך בה למקום אחר מותר. עיר שיש בה עבודת כוכבים. והיו בה חנויות מעוטרות. ושאינן מעוטרות. זה היה מעשה בבית שאן. ואמרו חכמים המעוטרות. אסורות (יד). ושאינן

[א] גמ' ל"ג

לפני אידיהן של עו"ג. שם כנוי למועדיהם ולמועדיהם (א): לשאת ולתת. למכור לקנות משום דאזלי ומודו לע"ג (ב) ביום אידם: להשאילן. בהמה וכלים. מידי דהדרא בעינא: להלוותם. מעות. דלא הדרי בעין. ולמלוה הוצאה נתנה: לפורען. שהן נפרעין אזלי ומודו לע"ג ביום אידם: מפני שהוא מיצר. על מעותיו דאיכי סוזליי לו. ולא אזיל ומודי: שמח הוא לאחר זמן. לאחר ביום אידו אזיל ומודה. ואין הלכה כר"י. ודוקא במלוה בשטר אסור להפרע מהם. אבל במלוה על פה שרי. מפני שהוא כמציל מידם: **ב** לאחר אידיהן מותר. בכן הל' (ח). ובגולה שאין אנו יכולים להעמיד עצמנו מליטא וליתן עמהם שעיקר פרנסתנו מהם. ועוד משום יראה. אינו אסור אלא יום אידם בלבד. והאידנא נהוג עלמא היתר אפי' בכל יום אידם משום דקים להו לרבנן בגווייהו דלא אזלי ומודו דכל הני דאתמרי בזו המסכת מיירי בעו"ג ועו"ג ממש: **ג** קלנדא. שמונה ימים אחר תקופת טבת: סטרנורא. ח' ימים קודם התקופה. לפי שראה אדם הראשון יום שהיה מתמעט והולך. אמר אוי לי שמא בשביל שסרחתי חוזר העולם לתהו ובהו עמד וישב ח' ימים בתענית [ותפלה] כיון שנפלה התקופה. וראה יום שמאריך והולך אמר מנהגו של עולם הוא ועמד ועשה ח' ימים טובים. לשנה אחרת. עשאן אלו ואלו ימים טובים. הוא קבעם לשמים. והם קבעום לע"ג: קרטיסים. יום תפיסת בו מלכות וקבעוה יום איד: גינוסיא. יום שמעמידין בו מלך: יום הלידה. יום שנולד בו מלך: שרפה. ששרפו עליו כל תשמישו כדרך ששורפין על המלכים: יש בה ע"ג. כלומר אותו היום יש להם איד לע"ג. וכן משני לשנה כל ימי בנו. וכל הנך דחשבינן עד השתא חשיבי להו ואסורים ג' ימים לפניהם: אבל יום תגלחת זקנו. שאינו זמן הקבוע לרבים. אלא כל אחד כשמגלח עושה יום איד: ובלוריתו. שהניח בלורית מאחריו כל השנה כולה ואינו מגלחה אלא משנה לשנה ויום שמגלחה עושה יום איד: ויום שעלה מנהים. ומקריב זבחים לע"ג על שנצול בכל הנך אינו אסור אלא אותו היום ולא לפניו. דלא חשיבי כולי האי: **ד** עיר שיש בה ע"ג. וביום איד שיש לבני העיר היום לע"ג שבעיר: חוצה לה. ואפי' סמוך לעיר מאוד מותר לשאת ולתת עם היושבים חוץ לעיר שאין נמשכים אחר אותה ע"ג. שכן מנהגם יום איד של אלו אינו כיום איד של אלו: מהו לילך לשם. באותה העיר ביום ע"ג שלהם: בזמן שהדרך מיוחדת לאותה העיר. שהדרך הכבוש מכאן לאותה העיר מיוחדת לאותה העיר לבדה. אסור לילך שם מפני שנראה כמהלך שם לעבוד ע"ג. ואם היה דרך מסלול הולך גם לעיר אחרת מותר שהרואה אומר למקום אחר הוא הולך: היו בה חנויות מעוטרות. פי' הוא להם שאותם חנויות

של

פרק א (א) של עובדי גלולי' ועי' בפי' הר"ב מ"ב: (ב) ג' ימי'. דלהכין צרכי הקרבה (עפ"ה דחולין מ"ג) צריך ג' ימים הלכך היה אסור לשאת ולתת בו משום דשם גלול שגור בפיו ואזיל ומודה. גמרא ועתוי"ט: (ג) ועבר ישראל משום לא ישמע על פיך. רש"י. כלו' לא ישמע בגרם שלך. הר"ב: (ד) ולשאול. שהעו"ג ישמח כשישראל צריך לו. ובגמרא עביד צריכא: (ו) וחכ"א כו'. חכמים היינו תנא קמא. הן בלא אידיהן איכא בינייהו. ת"ק סבר הן בלא אידיהן. ורבנן בתראי סברי הן ואידיהן. ולרבע"א כו'. גמרא: (ז) (ח) לאחר אידיהן מותר. והאידנא מותר לשאת ולתת עם העמים אשר אנחנו יושבים ביניהם. דכל הני דאיתסור בזו המס' מיירי בעובדי גלולים. ובני הארץ אשר אנחנו גרים עמה ביניה' לאו עובדי גלולי' הם כדאמרי' בפ"ק דחולין די"ג ע"ב נכרי' שבחוצלארץ לאו עובדי גלולי' הם. ב"י סוף סימן קמ"ח: (יב) ובלוריתו. פי' ציצית של שער. ערוך: (יג) לשם. לאותו העיר ביום עבודת גלולים שלהם לספר עם אחד מבני העיר: (יד) אסורות. משום דנהנה משל עבודת גלולים אסור. כדכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם כ"ש למהנה לעבודת גלולי' דאסור. הר"ן

ושאינן מעוטרות מותרות: ה אלו דברים אסורים למכור לעו"ג (טז). אצטרובלין ובנות שוח ופטוטרותיהן ולבונה ותרנגול הלבן. רבי יהודה אומר מותר למכור לו תרנגול לבן בין התרנגולין. ובזמן שהוא בפני עצמו קוטע את אצבעו ומוכרו לו לפי שאין מקריבין חסר לע"ג. ושאר כל הדברים כתמן מותר ופירושן אסור. ר"מ אומר אף דקל טב וחצב. ונקליבם אסור למכור לעו"ג: ו מקום שנהגו למכור בהמה דקה לעו"ג מוכרין, מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין. ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה. עגלים וסייחים שלמים ושבורין. רבי יהודה מתיר בשבורה. ובן בתירה מתיר בסוס: ז אין מוכרין להם דובין ואריות וכל דבר שיש בו נזק לרבים. אין בונין עמהם בסילקי. גרדום. ואצטדיא ובימה. אבל בונים עמהם בימוסיאות. ובית מרחצאות. הגיעו לכיפה. שמעמידין בה ע"ג אסור לבנות: ח[א](ואין עושין תכשיטין לע"ג. קוטלאו'. ונזמי'. וטבעות. רבי אליעזר אומר בשכר מותר). אין מוכרין להם במחובר (כג) לקרקע. אבל מוכר הוא משיקצוץ (כד). ר"י אומר מוכר הוא לו על מנת לקוץ. אין משכירין להם בתים בארץ ישראל. ואין צריך לומר שדות. ובסוריא משכירין

[א] גמ'

של עבודת כוכבים לפול המוכרים מהם מהם ושאינן מעוטרות מותרות. דבאותם שאינן מעוטרות. לא שקלי מיניה מכס לע"ג ולא מסו לע"ג הנאה מנייהו. ולמזבן מנייהו דבר המתקיים שרי ביום אידם. שפשמו המוכר עלג ולא אזיל ומודה (טו): ה אצטרובלין. פירא דארזא: בנות שוח. מין תאנים הגדלים לבנים. אסור לישראל למכור אלו לעובדי כוכבי': פטוטרות. בפטוטרותיהם קאמר כלו' בעוקצין שהם תלוין בו. דמסתמא העו"ג רוצה להקריבו תקרובת לע"ג: תרנגול לבן בין התרנגולין. נקט עו"ג מישראל תרנגולים הרבה מותר למכור ביניהם תרנגול לבן דכיון דשקיל אחריני לאו לע"ג בעי להו: ופירושן אסור. אם פירש דלע"ג בעי להו אסור ואצטריך למתני דס"ד אמינא האי גברא לאו לע"ג בעי להו. והאי דקאמר הכי סבר כי היכי שהוא גברא אביק (יז) בה. כ"ע נמי סבוקי. ואימא הכי. כי היכי דליתבו לי קמ"ל: דקל טב. פירות דקל משובח שפירותיו רגילין להקריב מהן לעבודת כוכבים: וחצב. קנים שעושין מהן הלוקא (יח): ונקליבם. מין עשב משובח מאד והלכה כר"מ: ו אין מוכרין בהמה גסה. דגזרינן מכירה אטו שכירות והשאלה. שהוא בהמתו של ישראל ויעשה בה העובד כוכבים מלאכה בשבת. ועו"י פרסות דליכא לאסלופי בשכירות שאי' הפרסות ושכיל. שרי במוכרה: שלמים ושבורים. שאף השבורים חזו למלאכה. שטוחנים בהם: ר' יהודה מתיר בשבורה: ואין הלכה כר' יהודה: בן בתירא מתיר בסוס. ואפי' הסוס שהליידים מביאים עליו העופות שלדין בהם. קסבר האי נושא את עצמו. ורבנן סברי דוקא אדם נושא את עצמו. הלכך אם לא היה מיוחד אלא לרכיב עליו מותר. אבל להביא בעל חי אחר הוץ מאדם אסור. ואין הלכה כבן בתירא: ז כל דבר שיש בו נזק לרבים. כגון כלי מלחמ' תרבות ורמחים: בסילקי. סירה גבוה ושם יושבים לדון בני אדם ומפילין אותם משם ומתים: גרדום. בנין אחד והוא עשוי לדון דיני נפשות: איצטדיא. מקום שחוק שמביאים שור נגח והורג את האדם: בימה. כעין מגדל קצר וגבוה. עשוי כדי לדחוף האדם משם והוא מת: בימוסיאות. בניינים שאינם לא לצורך ע"ג (כ) ולא להמית בני אדם: כפה. ארקולפ"ו בלע"ז. דרך עובדי כוכבים להעמיד עבודת כוכבים בבית מרחצאותיהם (כא): ח אבל מוכר הוא משיקצוץ. שלא יהא מוכר לו המחובר אלא לאחר שיקצץ. אבל כל זמן שהוא במחובר לא שנאמר נותן לו חנייה בקרקע. והתורה אמרה (דברים ז) לא תחנם. לא תתן לו חנייה בקרקע: אין משכירין להם בתים. גזרה משום מכירה דאיסורא דאורייתא הוא: ואין צריך לומר שדות דאיכא תרתי דאיסורא חנייה בקרקע ומפקיען מן המעשרות (כב): ובסוריא. ארם צובה שכבש דוד והיינו קדושה

הר"ן: (טו) ולאי משום דמשא ומתן ביום אידם הני מילי בזבני להו דלמא מזבן ליה בהמה ואזיל ומקריב ליה. א"נ דרך נוקם להיות שמח ואזיל ומודה. אבל למזבן מניה דבר המתקיים הרי דפסד וווכר שלג הוא. רש"י. וכתב ע"פ שהר"ב פי' בר"פ לענור ולקמם. ל"ק כדפירש הלח"ם דלרש"י יש במכירה בד איסור ולד היתר וכן בלקיחה. כלומר צד ליסור דמכירה דבר המתקיים וצד היתר שאינו מתקיי'. ודלקיחה הוא בהפך: (טז) האסורים למכור. לעולם. הר"מ. וטעמא דכיון דלהקרבה צריך להם קא עבר על לפני עור לא תתן מכשול. שכן נא הוזהר על עבודת גלולים כ"ל כו'. והב"י כי דלפסר שכי' לעולם שאפי' שלא ביום אידם היה אסור א"כ לומר שלענין זה אין חילוק כו'. עתוי"ט: (יז) קשור. רש"י: (יח) רש"י ושוי' עוד פירשו שהוא מין עשב שנו סימן יהושע את הארץ: (כ) והוא בימה של אבן אי' ומקריב עליה זבחים דהוי חשתים דהשתים לאליל. רש"י. וכ"ש הר"מ והפי' הקשו עו"ז שמ"ז פ"ג. ועוד כו'. ובפי' הרמב"ם כי' דימוסילום. והוא בי' הר"ב ופי' בו ג"כ כהר"ב ועוד פי' לשון מרסלאום: (כא) ולע"ג דלא מיתסר מרחץ משום אליל שמעמידין בה כדתנן פ"ג מ"ד מ"מ היה אסור לישראל לסייע להעמיד האליל שם ב"י: (כג) במחובר היינו לר"מ כדאית לי' ולר"י בדאית לי' דוקא בא"י דאי בחו"ל הא אמר ר"י דמוכרין אפילו שדות ולא אסור מפי במחובר לקרקע מקרקע עצמו. הר"ל ועתוי"ט: (כד) משיקצץ. אע"ג דהו"ל מחובר מעיקרו. הר"ן. אבל הלח"ם מפיק דר"י מפרש מלתא דת"ק דלא משמע ליה דקאמר ת"ק משיקצץ. דמה שדות הוא זה וכי בשביל שהי' מחובר לקרקע לא יוכרנו לאחר שקצץ. ועתוי"ט: (כה) גמרא א"ה בתים נמי ליכא פרסי. חנייה קרקע

משכירין להם בתים אבל לא שדות. ובח"ל מוכרין להם בתים ומשכירין שדות, דברי רבי מאיר. ר' יוסי אומר בארץ ישראל משכירין להם בתים אבל לא שדות. ובסוריא מוכרין בתים. ומשכירין שדות. ובחוצה לארץ מוכרין אלו ואלו: ט אף במקום שאמרו להשכיר, לא לבית דירה אמרו (כט), מפני שהוא מבנים לתוכו ע"ג. שנאמר (דברים ז) לא תביא תועבה אל ביתך. ובכל מקום לא ישכיר לו את המרחץ. מפני שהוא נקרא על שמו:

פרק ב א אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עו"ג. מפני שחשודין על הרביע' (א). ולא תתיחד אשה עמהן מפני שחשודין על העריות (ב). ולא יתיחד אדם עמהן מפני שחשודין על שפיכות דמים. בת ישראל לא תילד את העובדת כוכבים. מפני שמילדת בן לעבודת כוכבי'. אבל עובדת כוכבי' מילדת בת ישראל. בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים. אבל עובדת כוכבים מניקה בנה של ישראלית ברשותה: ב מתרפאין מהן רפוי ממון אבל לא רפוי נפשות. ואין מסתפרין מהן בכל מקום (ח) דברי ר"מ. וחכ"א ברה"ר מותר. אבל לא בינו לבינו (ט): ג אלו דברים של עובדי כוכבים אסורין. ואיסורן איסור הנאה. היין (יא). והחומץ של עובדי כוכבים שהיה מתחלתו יין (יב). וחרס הדרייני. ועורות

קדושה כקדושת הארץ: משכירין להם בתים. ולא גזרינן אטו מכירה דאי נמי אתי לידי מכירה לא עבר אדאורייתא. דכי כתיב לא תחנם לא תתן להם חניה בארץ ישראל כתיב. ומיהו מכירה לכתחלה לא משום מכירה דא"י אבל לא שדות דאיכא תרתי לאיסורא (כז): בחוצה לארץ. דמרחק וליכא למגזר מכירה דהתם אטו מכירה דא"י: מוכרין להם בתים ומשכירין שדות. אבל מכירה דשדות לא כיון דאיכא תרתי: ר' יוסי אומר כו'. והלכה כר' יוסי. ובלבד שלא ישכיר בא"י לשלשה עו"ג ביחד שלא יעשה שכונה של עו"ג: ט אף במקום שאמרו להשכיר. לר"מ בסוריא וחו"ל ולא בא"י ולר' יוסי אפי' בא"י (כח): לא לבית דירה אמרו. אלא להכניס שם תבן ועצים וכיוצא בזה (ל): מפני שהיא נקראת על שמו. שהעו"ג ממונה בשבת יאמרו מרחץ של פלוני יהודי רוחצים בה בשבת (לא). ולא דמי לשדה של ישראל שאריס עו"ג עושה בה מלאכה בשבת דשדה לאריסות עבידא והעובד כוכבים אריסותא דנפשיה קא עביד. אבל מרחץ לאו לאריסותא קא עבידא ואין הכל יודעים שהישראל השכירה לעו"ג ולכך אסור. ובזמן הזה שדרך להוריד אריס למרחץ בשנה. למחצה לשליש ולרביע. כדרך שמורידין לשדות. שרי להשכיר מרחץ לעו"ג ואע"פ שהעו"ג עושה בה מלאכה בשבת מידע ידעי שהעו"ג אריס בה. ואריסותא דנפשיה קא עביד:

פ"ב אין מעמידין בהמה בפונדקאות. העשוין להתאכסן שם עוברי דרכים לפי שהעו"ג חשודים על הרביעה אפי' נקבות אבל נקבות אסור לפי שהעו"ג מצויים אצל נשי חביריהם ופעמים שאינו מוצאה ורובע את הבהמה: ולא תתיחד אשה עמהן. אפילו ביחוד שכיוצא בו אצל ישראל מותר. כגון שאשתו עמו אבל עו"ג אסור דעו"ג אין אשתו משמרתו: לא תילד את העובדת כוכבים. מפני שמגדלת בן לע"ג ובשכר מותרת משום איבה: אבל עובדת כוכבים מילדת בת ישראל. בזמן שאחרות עומדות על גבה. אבל בינה ובינה לא. שחשודה על שפיכות דמים שמא תהרגנו: ב רפוי ממון. בהמתו וגופו. ואם אמר לו סם פלוני יפה לך אפילו רפוי נפשות מותר להתרפאות ממנו (ז): אבל לא בינו לבינו. ואי רואה במראה (י) מותר. דמימר אמר העו"ג הואיל ומסתכל הכי אדם חשוב הוא ומתיירא להורגו: ג שהיה מתחלתו יין. לאתויי היכא דקנה העו"ג חומץ מישראל דלא מתסר בהנאה. טעמא דמתסר בהנאה משום דלמא נסכיה לע"ג. וחומץ לא קא מנסך לע"ג (יג): וחרס הדרייני. אדריאנוס

קרקע וקא מפקע לי' ממעשר. ומשני מאי אונס הדר הוא. ודמעשרות היינו שאם יזרענה ישראל. ועתוי"ט: (כז) טעמא דאי הוי הא הוי גזרה לגזרה ומש"ה מפיק בגמ' דס"ל שאני כבוש אלא דלא אסמכו רבנן למגזר שכירות בתים אטו מכירה אבל שדות דאית בהו תרתי כו' ור"י סבר לאו שמיה כיבוש והיכא דליכא תרתי לא גזור כלל. ועתוי"ט: (כח) כלומר ומשני' דתנן במקום שאמרו ר"מ הוא. ועתוי"ט: (כט) להשכיר. פירוש למי הא במקום שנהגו למכור מוכר הוא לו ואפילו לבית דירה. ומשכיר הוא לו ואפי' לבית דירה. וה"ט משום דהאי לא תביא תועבה לאו מלתא אסמכתא בעלמא הוא. דעיקר קרא בישראל המכניס ע"ג לביתו הוא. הלכך בארץ שהיו מצווין לגרש אחר ע"ג אסרו חכמים שלא להשכיר לבית דירה וכן בסוריא מפני שסמיכותה לא"י אבל בח"ל משכירין אפילו לבית דירה כו' ולישנא דסיפא דמתניתין נמי הכי דייקא כו'. הר"ב: (ל) כלומר לאפוקי להכניס בו יין שנתנו לגלולים שאינו רשאי להשכירו לכך ואם עשה כן שכרו אסור. הר"מ: (לא) לשון הר"מ ובזה יש חלול השם למי שישמע זה ולא ידע שהוא שכור:

פרק ב (א) הרביעה. ובני נח נאסרו בה דכתיב והיו לבשר אחד. ילאו בהמה וחיה ועוף. ויש כאן לפני עור לא תתן מכשול. רש"י. והא דלמכור להם תליא במתניתא היינו משום דעל בהמתו חס עלה שלא תעקר. גמ': (ב) העריות. גמ' ותיפוק ליה משום שפיכות דמים. ומשני אשה כלי זיינה עליה ופי' התוס' לפי שהיא אומללה ושפלה ואינה בת מריבה כאיש: (ז) סבר שולי משאיל ליה (לנפשו אם אומר לו אמת) וכי היכי דמשאיל ליה משאיל לאינש אחרינא ואתי הוא גברא לארועי נפשיה. גמ': (ח) בכ"מ. אפי' בשבילי רה"ר שעוברין שם תדיר. שמא יחתוך צוארו בתער. רש"י: (ט) בינו לבינו. פי' במקום שאין רגילים בני אדם כל כך: (י) פי' לראות אם מספר יפה באומנות ושכר העו"ג כיון דקפיד אהכי כו'. רב"י: (יא) היין כו'. ובגמרא מייתי לי' מקרא דיין שנתנסך אסור בהנאה: (יב) שהיה כו'. ופשיטא משום דאחמוץ לא פקע מיניה איסורא. והיינו דכתב הר"ב לאפוקי כו': (יג) וכן לי' רש"י. וא"כ אף בשמי' היה להשיבו אלא נ"ל שרש"י לא בלה לכתוב היתר בטעם מטעם

ועורות לבובין. רשב"ג אומר בזמן שהקרע שלו עגול אסור. משוך מותר. בשר הנכנס לע"ג (טו) מותר. והיוצא אסור. מפני שהוא כזבחי מתים (טז). דברי ר"ע. ההולכין לתרפות. אסור לשאת ולתת עמהם. והבאין מותרין: ד נודות העו"ג. וקנקניהן. ויין של ישראל כנוס בהן. אסורין. ואיסורן איסור הנאה. דברי ר"מ. וחכמים אומרים אין איסורן איסור הנאה. החרצנים והזגין של עו"ג אסורין. ואיסורן איסור הנאה. דברי ר"מ. וחכ"א לחין אסורין. יבשין מותרין. המורייס וגבינות בית אונייקי של עו"ג אסורין א(ואיסורן) איסור הנאה. דברי ר"מ. וחכ"א אין איסורן איסור הנאה: ה א"ר יהודה שאל רבי ישמעאל את ר' יהושע כשהיו מהלכין בדרך אמר לו מפני מה אסרו גבינות של עו"ג. א"ל מפני שמעמידין אותן בקיבה של נבלה. א"ל והלא קיבת עולה חמורה (יח) מקיבת נבלה. ואמרו כהן שדעתו יפה (יט). שורפ' חיה ולא הודו לו. אבל אמרו אין נהנין ולא מועלין ב(חזר) א"ל מפני שמעמידין אותה בקיבת עגלי ע"ג (כ). אמר לו א"כ למה לא אסרוה בהנאה השיאו (כא) לדבר אחר. אמר לו ישמעאל אחי היאך אתה קורא (שיר א) כי טובים דודיך (כב) מיין. או כי טובים דודייך. אמר לו כי

א גמ' ב גמ' ל"ש

מטעם שכי הפוס' כי אין אנו בקיאים בטיב מומן אם הוא מומן או יין: (יד) ובעבודה זו מקריבין את העור ולפיכך כל עור שיש בו פי' כזה אסו' וז"ל הר"מ בהמה שהקריבה כולה לאלילים אסורה בהנא'. אפילו פירשה ועצמותיה קרנותיה וטלפיה ועורה הכל אסור בהנאה: (טו) הנכנס כו'. שהעו"ג היה רוצה להכניסו מותר בהנאה. אם נזהר ישראל לאלו עם כניסתו קודם שיקריבו אותו. רש"י: (טז) מפני כו'. מהדר ופני מפני כו' לומר שאסור ומטמא. ור"ח פי' דהכא בחתיכ' שאינו זבוח לפני גלולים אלא שהיו מביאים דורון ולהכי תני כזבחי. וביכוש' גרם זבחי: (יז) היינו ג' ימים. ומש"ה מערן ג' ימים דכבולעו כך פולטו. מרדכי. ובפחות מכן משכשך. טור: (יח) חמורה. שהעולה אסורה בהנאה ומועלין בה. רש"י: (יט) יפה. שאינו קץ ומולם בה. שורפה. גומעה. ולא הודו לאומרים כן להתירה לכתחלה. אבל אמרו לא נהנין ולא מועלין כו'. והכי משמע לא נהנים מדרבנן ואם נהנה אין בה מעיל' (כלו' מדאורייי) דלמא מדלית בה מעילה ש"מ האי חלב הנכנס בקיבת העולה כפרשא בעלמא הוא. רש"י. ובעולה גזרו משום דבעולה יש מעילה מן התורה משא"כ בנבלה דלית בה אלא איסור אכילה הלכך לא שייך לאסור בה מידי דלאו דמיכל הוא: (כ) שמעמידין כו'. לא היה מכוין כי אם לדחותו דהא אפילו לר"מ דחייש למעוטא לא אסר אלא גבינות בית אונייקי אבל שאר מקומות מטיב מעוטא דמיעוטא. תוי': (כא) גמרא. ומפיים במדרש ש"ה. ור' ישמעאל היה קטן כו' וכתיב כבשים ללבושך כבשים כתיב בשעה שתלמידיי קטנים שהא מכבש לפניהם ד"ת. הגדילו ונעשו ת"ח תהא מגלה להם סתרי תורה. (כב) ועוד לאו פירשא הוא ואסור. רש"י. ובחיבה לרבותא נקט: (כג) השיאו. לי התו' משיאו יכון משיא עלה. ואים דגרסי השיאו. ונפרש הטעו לשון השיאו (כר׳ ...דיך. לי זכר דודייך לי נקבה. והכי קאמרי כנסת

לדריאטם קיסר היה אוכל טים ... כלים ולא היה מגרסן בכבשן. ונושאים אותן גם וכשרוצים לשתות משימים אותם החרסים ב ונמוחים שם והטים מוקע למטה ונשאר היין במים ועל שם אדריי נקרא ס"ם הדר עורות לבובים. קרע הבהמה מסיים כנגד הל כמין נקב עגול. ומוליא הלב ומקריבין אות לע"ג (יד): משוך מותו שאין עושין לע"ג אלא עגול והלכה כרשב"ג היוצא אסור בהנאה שככר נעשה תקרובות לתרפות. לטעות ע"י מקום עבודה של אם נקרא בית תורפה: אסו לישאת ולתת עמהם דאזלו ומודו לע"ג ועו דזבני מידי דצריך להקרובי ע"ג והבאי כו"ע: ד נודות של עור: וקנקנים. ש סרס: אין איסורן איסו הנאה. ודייקא הכי אנ סדשים הם מותר לתו לתוכן יין מיד ואם הכניס בהן העו"ג יין לקיום (י׳ ממלא אותם מים ומשהי בתוכן שלשה ימים מעו לעת אלא שנוערה המיכ בכל יום מעת לעת ש נ' ימים ומשים מים אחרים תחתיהם ואח"כ מותר לתוכ בתוכו יין. ואם ישנן י"ב חדש שלא היה בהם יין של עו"ג מותרין מיד אחר שנה בלי עירוי: חרצנים וזגים. פסולת של ענבי' וגרעינים שבפנים והקליפים שבחוץ: לחים. כל י"ב חדש אסורים בהנאה: ויבשים. לאחר י"ב חדש מותרין באכילה: המורייס. מומן של דגים שרגילין היו שמערבין בו יין. אבל אם ניכר מתוכו שלא נתערב בו יין כ"ע לא פליגי דשרי: בית אונייקי. שם כפר שרוב עגלים שמה... הם קרבים לע"ג. ר"מ חייש למיעוטא וסבר דלאע"ג דרוב עגלים הוי מיעוטא כנגד שאר בהמות ... מיעוטא. וכל הגבינות הנעשות שם אמרינן דלמא בקיבת עגלי ע"ג העמידן. וחכמים לא חיישי למעוטא. ואין הלכה כר"מ בכל הני תלתא בבי: ה מפני מה אסרו גבינות של עו"ג. באכילה. ולרבנן קא בעי. ומשום חלב של בהמה טמאה ליכא למיחש דקים לן דחלב בהמה טמאה אינה נקפה: שורפה חיה. דפרשא בעלמי היא בקיבת עגלי ע"ג. ואע"ג דפרשא בעלמא היא אסור דשאני ע"ג דכתיב בה (דברים יג) ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: השיאו לדבר אחר. ולא רצה להגיד טעמו של דבר מפני שעדיין לא עברו י"ב חדש שנגזרה גזירה זו וכי גזרי רבנן גזירה לא מגלו לטעמא עד תריסר ירחי שתא עד שתתפשט גזירתן (כד). דלמא איכא דלא ס"ל לטעמא ואתי לזלזולי ביה וטעמא דאסרו גבינות של עו"ג מפני שמעמידין אותה בעור קיבה של שחיטת עו"ג שהיא נבלה (כה). ואע"פ שהוא דבר מועט כנגד כל החלב כיון שהוא מעמיד החלב ועושה בו מעשה לא בטל דקי"ל הכל הולך אחר המעמיד. ומשום בשר בחלב לא היה אסור כיון שהבשר בפני עצמו מותר אינו אוסר בחלב אע"פ שמעמידו עד שיתן בו טעם אבל דבר של איסור מעיקרו אוסר בכיתר. אע"פ שאינו נותן בו טעם כל אנן שהוא מעמיד: כי טובים דודיך מיין. הקנים שמא כו נכנסת ישראל

כי טובים דודיך (כה). אמר לו אין הדבר כן שהרי חברו (כו) מלמד עליו לריח שמניך טובים: ו אלו דברים של עו"ג אסורין ואין איסורן איסור הנאה. חלב שחלבו עו"ג ואין ישראל רואהו (כח). והפת והשמן שלהן. רבי ובית דינו התירו בשמן. ושלקות וכבשין (כט) שדרכן (ל) לתת לתוכן יין. וחומץ (לא) וטרית טרופה. וציר שאין בה דגה [א](כלבית שוטטת בו). והחילק וקורט של חלתית. ומלח סלקונטית. הרי אלו אסורין. ואין איסורן איסור הנאה (לג): ז אלו מותרין באכילה. חלב שחלבו עו"ג וישראל רואהו. והדבש (לה). [ב]והדברניות אע"פ שמנטפין. אין בהם משום הכשר משקה. וכבשין שאין דרכן (לז) לתת לתוכן יין וחומץ. וטרית שאינה טרופה. וציר שיש בה דגה. ועלה (לח) של חלתית. וזיתים גלוסקאות המגולגלין. רבי יוסי אומר השלוחין אסורין. התגבים הבאים

[א] ק"ס ל"צ [ב] גמרא והדבדבניות

מן

ישראל: אין הדבר כן, אלא כנ"י אומרה לפני הקב"ה ערבים עלי דברי דודיך כלומר תקנת שתקנו וגזרו החכמים (כו) יותר מיינה של תורה. מעיקר תורה שנכתב: ו הפת והשמן וכו'. כל הני אסורין משום חתנות ופת של נחתומין שהיתירו אבל פת של בעלי בתים לא הותר אלא להולכי דרכים ובשעת הדחק. והשמן כלו שלא אסרו איסורו ונמנו עליו והתירוהו כדמפרש במתניתין: ושלקות. כל דבר שבשלו אותו העו"ג ואפי' בשלו אותו בכליו של ישראל ובביתו שאין לחוש לתערובות איסור ולגיעולי עו"ג אסרוהו משום בשולי עו"ג והוא שלא סייע בו ישראל לא בתחלה ולא בסוף אבל אסרו משום בשולי עו"ג אלא דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי ועולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת אבל אם היה אחת מאלו אין בו משום בשולי עו"ג: וכבשין שדרכן לתת בהן יין. אין איסורן איסור הנאה לפי שאין טעם היין ניכר בהן אבל באכילה אסורין: טרית טרופה. מין דגים טהורים שטורפין אותן דק דק ואינן ניכרין ואסורים כשנלקחו מן העו"ג שמא (נכתש) עמהם דג טמא: וציר שאין בו דגה. דג קטן שנקרא כלבית ודרכו שהוא גדל בתוך (ציר של) דגים טהורים וכשיש ציר דג טמא מעורב עמו לא יגדל בו כלבית: והחילק. מין דגים קטנים טהורים ואין להם סנפיר וקשקשת ועתיד לגדל אחר זמן ודגים קטנים טמאים הדומים להם ומתערבים עמהם ואינם ניכרים אפי' כשאינה טרופה אבל טרית אין הדגים טמאים דומים לה ולכך שרי כשאינה טרופה: חלתית. כך שמה בערבי ומחתכין קרטין בסכין ואסורה משום שמנונית דסכין דאגב חריפותא (דחלתית) ממתקת (לג) היא טעם דשמנונית הנבלע בה: ומלח סלקונטית. מלח שכל גדולי רומי אוכלין אותה רגילין לערב אותה בחלב חזיר ובשומן דגים טמאים והיא גסה ולבנה ביותר: וישראל רואהו. לאו דוקא רואהו אלא כיון דאי קאי חזי ליה אע"ג דכי יתיב לא חזי ליה העו"ג אסתותי מרתית (לד) אומר השתא קאי וחזי לי: והדברניות. חסלות שרודין מן הכוורת שנתנו הדבש אע"פ שהם נוטפות לא חיישינן שמא עירב בהם יין נסך (לה) פירוש אחר אשכלות של ענבים אע"פ שהיין נוטף מהן אין בהן משום יין נסך. ואין בהם משום הכשר משקה שיהא מוכשר לטומאה דשתון לאכילה ולא ניחא ליה במשקה הנוטף מהן: וטרית שאינה טרופה. ואע"פ שהיא עשויה חתיכות (נשאר) ראש הדג ושדרתו קיימין וניכר שהוא טהור: עלה של חלתית. דהא לא מפסקי לה בסכין: וזיתים גלוסקאות מגולגלים. זיתים שכותשים בכלי עגול ומתחממים ונעכרים מאליהן ונעשים כגלוסקים מגולגלים כמו ביצה המגולגלת שנתחממו (לט): השלחין אסורין. אם נתרככו הזיתים כל כך עד שכשנוטלם

בזית

מכאן ישראל ישקני הקב"ה מנשיקות פיהו כי כך אמר לו טובים דודיך מיין. רש"י ועתוי"ט: (כה) דודייך. משא דנהכי משמעו דריש רישיה דקרא לנסתר. ישקני וכן פירש וקיפא דודיך לנוכח. אלא דה"ק ישקני כו' כי כך טוב כי טובים כו'. שמעתי משמי ר' מאיר בא"ך ז"ל: (כו) ופירש דשייליה לאלי קרא כלומר פי' אומרים טובים המקום כי ואע"פ שאין אנו יודעים טעמים. כי שנים ונימוקם עמהם. ועתוי"ט: (כז) שכיח כו'. שהוא לשון זכר וכ"י היא דקאמרה לפני שכינה לריח שמניך טובים וגו' שלשון שהצוך לא שייך למימר לנקבה. רש"י: (כח) חלב כו'. ואע"ג דטהור חזיר ובהמה ירוק וחיישינן שמא נתערב ואפילו להעמיד בו גבינה אסור דשאני חמא שאין מעמיד ישראל בגומות של הגבינה. גמרא. אבל למען בגבינות ליכא למיחש שמא טמאה דכיון שעושה לגבינה ליכא למיחש דלמא עירב בו דבר טמא. הר"ן: (כט) וכבשין. לכבוש ירקות ודגים וראש וקרמים של בהמה. רש"י: (ל) שדרכן כו'. אבל בידוע אסור בהנאה. ופי' המוסר שדרכן היינו שלפעמים היו נותנין בהן יין. ופירוש היינו שכולן נותנין לתוכו יין אע"פ שאינו ידוע שנתנו לתוך אלו. ע"כ. ומ"ש מותרים (דמ"ד) דשרי בהנאה (וכוונת דעלמא שרו בני חמרא) התם לעבורי עשמא (והוי כשלא דאזיל לאבוד) הכא למתוקא טעמא. גמ': (לא) וחומץ. מדלעיל קתני שדרכן היה לתת לתוכן יין וחומץ ואין לפרש דחומץ היינו שלא היה מתחלתו יין ודקנה חומץ מישראל דהא מבואר לעיל דאף בשתי' שרי מן הדין. ועתוי"ט: (לב) דאלי'ה הא אמר מר נותן טעם לפגם מותר. גמ': (לג) הרי כו'. למעוטי בידוע דכבשן ביין. גמרא: (לד) והוא שיודע שחלב טמא אסור לישראל: (לה) והדבש. למאי ניחוש לא אי משום עירובי (שמא עירב בו יין) מסרח סרח. אי משום בשולי הא נאכל כמות שהוא חי. אי משום געולי נט"פ הוא ומוסר. גמרא: (לו) מפרש הר"מ וגם אומר הסלוא לא הכשיר ואע"פ שהדבש מכשיר מכלל שזה משקין לפי שהוא בחותה שעה כעין אוכל לא משקה. עד שמשיכין אותו ומוציאין דבשו. ועתוי"ט: (לז) שאין דרכן כו'. ולא גרסינן שאין דרכן הר"ן: (לח) ועלה כו'. ומפי בגמרא דלא גרסינן אלא לקורטין שבה כלומר הנדבקים בעלין. וקמ"ל דלא חיישי' שמא ערבו בסכין האוסן קרטין שסחטו מן העלין בסכינא דעו"ג ונסכין בעלין משום דלי איכא דסכי טוא מסרק שרקי כלומר נופ-ין היו מן העלין. הר"ן: (לט) ומכונ פסוס במכן. רש"י. ובגמ' פשיטא לא נצרכה אע"ג דכבו מוכב. מ"ד אסורה כמה דבהו קנמ"ל. שרי מטמא עשפה כוה דכש:

ומקלקל

(מ) דאקלקול לא. הר"ן: ומה) דממה אין דעיה יקרי בלינה כאריה אלא נכהניס. רש"י:

פרק ג (ג) ובן טרח אנר סיפא וממעמא יסב"ר אם מסהלא עשייתו נעשה נפרד לו לס מסגר מטרה שליגה. הר"א: (ד) שמה כה. דהני גידמסיני כת ליידי לאו ופלסי לאו. למידי אסרינא לגוי בעלמא עבדי לאו. גמ': (ה) הוא מגלגל הלבנה מוסה מגלגל חמה וכשמשרך חופן שלבנת והחן הזמה כי טנה יהיה זה בדמות אלי שאל סגין: (ו) לים. היינו ים המלח דנקט ה"ק ומש"ה לא בעי שחיקה: (ז) זבל. וקא כברי זה תחה גורם אסור ור"י סבר זה וזה גורם מוסר. ועפי"ש: (ס) וכשילא. בירו' גרס כשילא הר"ג. לפי שבגמ' אמרו לא השיבו כלל במרחץ. לפי שאסור להרהר בד"ת במרחץ. אלא כשילא השיבו שאין משיבין מי כלו' שלא היינו יכול להשיבך במרחץ. לפי שאסור להרהר בד"ם. ולפי גרסת כשילא י"ל דה"ק א"ל אין משיבין במרחץ כשילא. ועוי"ל בבית האמצעי היה דמותר לומר אסור ומוסר אלא טעם הדבר. הר' ובמוי"ש: (ס) בגבולי. דלא"ה אלא בעונם ר"ג כבעונם אסרים דמי שהי' אדם חשוב ומונה היא להם כשהוא נהגה אסן ומכן כפ"ד מ"ג ע"ג שהי' לה גינה ומרחץ הי' אין נהנין מהן בעונם. גמרא: (י) שעליהן הי'. ולפע"ג דסיכתי לאו עבודם גלולים מקרי ולא מספרי. גזרם הכתוב הוא שהרים ונבעות שהן קרקע עולם אין נתן כם לאוסרן. אבל אליל מיהא הוי ואלוש שעליהם כשלוט של שאר אלילים שגה' לא פחות כסף וזהב עליהם על כל שהן נעבדין משמע

מן הסלולה אסורין. מן ההפקר מותרין. וכן לתרומה:

ס"ג **כל** הצלמים אסורים. מפני שהן נעבדין פעם אחת בשנה. דברי רבי מאיר וחכ"א אינו אסור אלא כל שיש בידו מקל. או צפור. או כדור. רשבג"א כל שיש בידו כל דבר: **ב** המוצא שברי אליל של ע"ג. הרי אלו מותרים. מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי אלו אסורים מפני שכיוצא בהן נעבד: **ג** המוצא כלים ועליהם צורת חמה. צורת לבנה. צורת דרקון (ד). יוליכם לים המלח. רשב"ג אומר שעל המכובדין אסורים. שעל המבוזין מותרין. רבי יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל לים (ו). אמרו לו אף הוא נעשה זבל (ז). שנא' (דברים יג) ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: **ד** שאל פרוקלוס בן פילוסופוס את ר"ג בעכו שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי. אמר לו כתוב בתורתכם ולא ידבק בידך מאומה מן החרם מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי. א"ל אין משיבין במרחץ. וכשיצא (ס) א"ל אני לא באתי בגבולה היא באתה בגבולי (ס). אין אומרים נעשה מרחץ לאפרודיטי נוי. אלא אומרים נעשה אפרודיטי נוי למרחץ. ד"א אם נותנין לך ממון הרבה אי אתה נכנס לע"ג שלך ערום. ובעל קרי. ומשתין בפניה. וזו עומדת ע"פ הביב. וכל העם משתינין לפניה. לא נאמר אלא אלהיהם את שנוהג בו משום אלוה אסור. ואת שאינו נוהג בו משום אלוה מותר: **ה** הע"ג העובדים את ההרים. ואת הגבעות. הן מותרין. ומה שעליהם (י) אסורים. שנאמר לא

הזית בידו הגרעין שבתוכו משהו. וטפל מאליו אסורין. דמשמת היין נתרכש. ואין הל' כר' יוסי: מן הסלולה. מן הסל שלפני החנוני אסורים שמולף עליהן יין כדי שיתרכשו: מן ההפקר. ממקום בכונסן שעוברים אותם פס זה על זה הנותך שאינו מולף עליהם יין (מ) עד שמתקן לפניו למכור: וכן לתרומה. וכן כהן החשוד למכור תרומה לשם חולין (מל). כל הכונסות לפני אסור משם תרומה הוא. אבל הבא נק האוצר מותר. דתרומתו מרמת דלמה שמעי כהן ויפקירו על האוצר:

ס"ג **כל** הצלמי' אסורי. בהנאה: שהם נעבדים פעם אחת בשנה. כשהפנים באותה מדינה שהצלם עשוי בו דסף ע"ג דאיכא טובא שאין אלא לנוי ואין נעבדין. ר"מ גשעתיה חשיש גמיעוטא: כל שיש בידו וכו'. דבאי ודאי נעבדים הם דמשום שמשתמשיא תתקניני לפך שנים בידיהם הוסיפו עליהם בנויתא שמטעפרה וטנעת והלכה כחכמים. ואין אסורין אלא כשעומדין על פתח המדינה. ובכפרים אסורין דקן לעשות נוחת לנוי דברי הכל אסורין ואפי' אין בידו דבר דנתפלסיבהו עבדי לאו: **ב** הרי אלו מותרין. דכי הוו שלמים ספק עבדום ספק לא עבדום. ואפילו את"ל עבדום שמא נשלום ולכך שברום והוי ספק ספיקא ולקולא: שכיוצא בהם נעבד. תבנית יד לבדה הן עושים מעיקרא (ג) ועובדין אותה: **ג** צורת חמה. צורת לבנה. פי' הרמב"ם ז"ל לא שימלא עגול ויאמר זו החמה או כמין קשת עגול ויאמר זו לבנה אלא שימלא הצורה שמיחסים אלו עובדי שמים לשמש וירם כמו שמלמדו עובדת השמש בורת מלך ונשמה יושב על עגלה. וכן כל כיוצא בזה: צורת דרקון. צורת נחש שיש לו ציצין וקשקשין בקשקשי הדג ואומרים שהיא צורה לתלי הלבנה (י) והיתה נעבדת באותן הימים ואפי' לרבנן דלקמי' לעיל שאר כל צורות ע"ג מותרין ונודי דהכך אסירי דאורחייהו לאפלחינהו: שעל המכובדים. כלים נאים שמשמשין לנוי ולכבוד. כגון שירים ונזמים וטבעות וכיוצא בהם: מבוזים. כגון יורות וקיתונות ומחמי חמין ודומיהן והל' כרשב"ג: וזורה לרוח. אלא יהנה ישראל ממנה: אף הוא. אם יזרעו לרוח גם כתה יש הנאה לישראל ממנו שהיא נעשית זבל: **ד** אפרודיטי. צורת כוכב נוגה כך פירש הרמב"ם ז"ל: אין משיבין. דברי תורה במרחץ. לפי שאדם עומד שם ערום: היא באתה בגבולי. שהמרחץ קודם לה והמרחץ נעשה לכל הבא לרחוץ. ועוד תשובה אחרת אין אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי. דמרחץ לאו דבר של נוי הוא אלא נעשה אפרודיטי נוי למרחץ. שהאפרודיטי משמש למרחץ. הוא טפל והיא עיקר: ביב. מרזב עשוי בקרקע להוליך שופכים לחוץ: **ה** הן מותרין. ההרים עצמן מותרין לזריעה ולחטוב מהן אבנים דמחובר לא מיתסר:

ומפני

(דברים ז) לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת. ר' יוסי הגלילי אומר (שם יב) אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם. אלהיהם על הגבעות. ולא הגבעות אלהיהם. ומפני מה אשרה אסורה. מפני שיש בה תפיסת ידי אדם. וכל שיש בה תפיסת ידי אדם אסור. אר"ע אני אובין ואדון לפניך. כל מקום (יח) שאתה מוצא הר גבוה. וגבעה נשאה. ועץ רענן. דע שיש שם עבודת כוכבים: ו מי שהיה ביתו סמוך לבית עבודת כוכבים ונפל. אסור לבנותו. כיצד יעשה כונס בתוך שלו א(ארבע אמות) ובונה. היה שלו ושל ע"ג נדון מחצה על מחצה. אבניו עציו ועפרו. מטמאין כשרץ. שנא' (דברים ז) שקץ (יט) תשקצנו. ר"ע אומר כנדה (כ). שנא' (ישעיה ל). תזרם כמו דוה (כא) צא תאמר לו. מה נדה מטמאה במשא. אף ע"ג מטמא במשא: ז שלשה בתים הן. בית שבנאו מתחלה לע"ג הרי זה אסור. סיידו וכיירו לע"ג וחידש נוטל מה שחידש. הכניס לתוכה ע"ג והוציאה. הרי זה מותר. שלש אבנים הן. אבן שחצבה מתחילה לבימוס. הרי זו אסורה. סיידה וכיירה לשם ע"ג ב(וחידש נוטל מה שחידש). העמיד עליה עבודת כוכבים וסילקה. הרי זו מותרת. שלש אשרות הן. אילן שנטעו מתחלה לשם עבודת כוכבים. הרי זו אסורה. גידעו וספלו לשם ע"ג. והחליף. נוטל מה שהחליף. העמיד תחתיה ע"ג וביטלה (כח) הרי זה מותר

א ס"א ל"ג ב ס"א

ומפני מה אשרה אסורה. כלומר כי היכי דדרשינן אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם ה"נ תחת כל עץ רענן אלהיהם ולא עץ רענן אלהיהם ולמה אסרה תורה דכתי' (דברים ז) ואשריהם תגדעון (יא): מפני שיש בה תפיסת ידי אדם. שאדם נטעו והכי קאמר ר' יוסי שאילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור (יב). ות"ק סבר הואיל ובתחלת נטיעתו לא נתכוין לעובדו אין עבודה שעובד אותו אוסר בהנאה מחובר אומרתו דהוי כמי שעובד להר ואין הלכה כר' יוסי: אני אובין. אפרש: ואדון לפניך. אמרי שאין לנו לדרוש מיעוט מתחת כל עץ רענן יש לומר שלא בא לומר אלא למסור להם סימנים מקום שרגילים אמוריים לעבוד שם ע"ג כדי שיחפשום ישראל ויאבדום. ומשמעות דהרים וגבעות היא מתמעטינא ממשמעותיה שלא נוה לנו לאבד ההרים. אבל עץ רענן נוה לנו לאבד שנאמר (שם יב) ואשריהם תשרפון באש (יד): ו סמוך לבית ע"ג. שהיה אחד מכותלי בית ע"ג והבית שלנו נעבד (טו) אסור לבנותו שבונה בית לע"ג: כונס. בתוך קרקע שלו: ד' אמות. ואינו מניחו פנוי שנמצא מהנה לע"ג שמרחיב את גבולה אלא ממלא המקום קוצים: היה שלו ושל ע"ג. שמקום עובי הכותל שניו שלו: נדון מחצה על מחצה. אותו חלק של ע"ג אינו עולה בכניסת ד' אמות. אבל חלקו עולה שאם עובי ב' אמות מונה אמה שלו וכונס ג' אמות בתוך שלו: אבניו ועציו ועפרו. של אותו כותל: מטמאין כשרץ. ואפילו חלקו של ישראל לפי שאין ברירה (יז): כשרץ. שמטמא במגע ואינו מטמא במשא לפי שטומאת ע"ג דרבנן אקילו בה. ואינה מטמאה בכעדשה כשרץ אלא בכזית כמת (יח): ר"ע בנדה. ואין הלכה כר"ע אפי' בע"ג עצמה וכ"ש בתשמשיה: ז ג' בתים הם. לענין בטול ע"ג: בית שתחלת בנינו לע"ג. והיו עובדין את הבית עצמו (כב) ה"ז אסור: סיידו וכיירו לע"ג. שהיה בנוי מתחלה לדירת אדם וסיידו שלבנו בסיד וכיירו פתוח וציור (כג): וחידש. או שהידם: נוטל מה שחידש. ושאר כל הבית מותר: הכניס לתוכו עבודת כוכבים. לפי שעה ולא הקצהו לתשמיש עבודת כוכבים (כד): ג' אבנים הם. לענין בטול: אבן שחצבה מתחלה. מן ההר: לבימוס. להושיב ע"ג עליה (כה): סיידה וכיירה. ושלא היתה מגובה ועומדת: נוטל ישראל (כו) מה שחידש. שמלכי והאבן מותרת: והעמיד עליה עבודת כוכבים. לפי שעה ולא הקצה האבן לבימוס: וסלקה. הרי זו מותרת. ואינה צריכה בטול: גדעו. לשם ע"ג לעבוד הגידולים שיגדלו בו ונעתה (כז): נוטל מה שהחליף. הענפים שגדלו במקום

משמע. רש"י: (יא) רש"י. ולהכי בעי לר"י משום דאי לאו דאיכא טעמא באשרה. ה"א גלי קרא דאילני אסירי והה"נ הרים וגבעות. וה"א דלא דרשינן ההרים כו'. טו': (יב) אבל בליפוי אל סף ר"י מודה דאסור. גמ': (יג) כ"מ כו'. ביזוי' פריך מנים הבחירה. ומפיק ע"ש כניא כנכה שם. טו': (יד) ורבנן האי ואשריהם כו' מבעיא ליה לאילן שנטעו מתחלה לכך. בגמ' וע"ע: (טו) וצירו' מפי' כשקדם הכותל לאליל. ולפיכך כשסמך ישראל בהיתר סמך. הר"ב. (יז) ואף ע"ג דבדרבנן קי"ל דיש ברירה י"ל דמשו' חומרת אליל אמרו דאין ברירה: (יח) דאתקש נמי למת שנא' וישלח את עפרה אל קבר בני העם. גמ': (יט) שקץ. לבון שרץ. רש"י: (כ) כנדה. ואתקיש לשרץ לתשמשיה ות"ק סבר דאתקיש לנדה שאינה מטמאה לאברים אם נחסר אבר וזמנה. כנדה שאינה מטמאה לאברים. גמ': (כא) שנא' כו'. באליל משתעי. רש"י: (כב) רש"י. מש"ה אסו' מיד דאלי"ה הוי משמשי אליל דלא נאסר עד שיעבד. הר"ב: (כג) ולשון ארמית בבית ארזים בבית דמטללא בכיורא דארזיא ואחרים כן: (כד) ואם הבית עצמו לא נתכוין לעבוד והוליאה ישראל הרי בית זה מותר. רש"י ועתוי"ט: (כה) ומפי' רש"י היו עובדין את הבימוס עצמו כאליל. ה"נ אסורה ואפילו לא העמיד עליה. ועתוי"ט: (כו) וכ"פ רש"י כאן ולעיל בבית ומפי' ואפי' שלא בטלו העו"ג כו' הכא בעיל שאין נאסר אלא חידוש. והאי חידוש אסור בהנאה לעולם. ובגמ' מוקי לה כגון שלא נעבד הבית תעולם דאל"ה בעי עו"ג לבטלה ואם השתחוה לא ישראל אסור' עולמי'. ועתוי"ט: (כז) ואי לא גדעו ופסלו לא דכרבנן דס"ל במ"ה דאילן שנטעו ולבסוף עבדו מותר. ומיהו מסקי' בגמ' דפסוקות מודו כרבנן ודהכא גדעו ספלו לאשמעינן דלעו"ג דעשה מעשה בגוף האילן אפ"ה אין העיקר נאסר: (כח) ובטלה. ולעו"ג דכי לא בטלה נמי לא הוי תשמשיה דהא אליבא דרבנן קא מוקמי לה דנטעו ולבסוף עבדו מותר כו' מ"מ כל זמן שלא בטלה איסורא דרבנן איכא. שבשעה שאליל נראים תשמישיו נראה כאלו נטועה מתחלה

מותר. איזו היא אשרה. כל שיש תחתיה ע"ג. רבי שמעון אומר כל שעובדין אותה. ומעשה בצידון באילן שהיו עובדין אותו ומצאו תחתיו גל. אמר להן רבי שמעון בדקו את הגל הזה, ובדקוהו ומצאו בו צורה. אמר להן הואיל ולצורה הן עובדין נתיר להן את האילן: ח לא ישב בצלה (כט). ואם ישב טהור. ולא יעבור תחתיה. ואם עבר טמא (לא). היתה גוזלת את הרבים. ועבר (לב) תחתיה. טהור. וזורעין תחתיה ירקות בימות הגשמים. אבל לא בימות החמה. והחזרין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים (לד). רבי יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים. מפני [א] שהנמייה נושרת עליהן. והוה להן לזבל: ט נטל ממנה עצים אסורין בהנאה. הסיק בהן את התנור. אם חדש יותץ. ואם ישן יוצן. אפה בו את הפת. אסורה בהנאה. נתערבה באחרות. כולן אסורות (לח) בהנאה. רבי אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח. אמרו לו אין פדיון לע"ג. נטל הימנה כרכר אסור בהנאה. ארג בו את הבגד (הבגד). אסור בהנאה. נתערב באחרים [ב] ואחרים באחרים. כולן אסורין בהנאה. רבי אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח. אמרו לו אין פדיון לע"ג:

[א] גמ' שהנמיה [ב] הרי"ף גרס לה לעיל גבי כיצד

והספלה לכן. תוס' ועתוי"ט: (כט) בצלה. משום דקא מתני מאהיל ודוקא לישב דמיהנין שמא יחוש בישיבתו ואתי לכווני דאל"ה קי"ל אפשר ולא מכוין שרי. אבל המעבר בעלמא שרי. ושמיה דאסור משום טומאת אהיל. הר"ן: (ל) וכל זמן שלא עברה אדם טורך הגל את האדם גובה קומה. האילן בכל עת וחשוך. מכאן ואילך הצל דק וקלוש. רש"י: (לא) טמא. פי'. א"ת דליכא תקרובת אליל (גמלא האילן מאהיל על התקרובת ועליו) מני ריב"ב דאמר מנין לתקרובת אליל שמטמא באהל שנאמר ויצמדו וגו' ויאכלו זבחי מתים מה מת מטמא באהל אף תקרובת אליל וכו'. גמ'. ודוקא תקרובת אבל באליל עצמה ליכא טומאת אהל. ועתוי"ט: (לב) ועבר. בדאיכא דרכא אחריני (הקלר כזה סו') מש"ה דיעבד אין לכתחלה לא. אבל בדליכא דרכא אחריני עובר אף לכתחלה. גמ': (לג) וקרא דתייתינן אסמכתא היא. רש"י: (לד) אבל כו'. ולא קתני ואם זרע אסור כמו דאם עבר טמא. דלא אסרו ההנאה בדיעבד. הרא"ש: (לה) ולא קי"ל כמתני' דאבל לא בימות החמה. ועתוי"ט: (לו) דלפי לת"ד זה וזה גורם מותר לא שרינן לכתחלה. הלכך ישן כיון דסגי ליה בצינון ולא מפסיד מידי אלא איסור הנאה למודי' לכך צריך צינון. אבל חדש אם נאמ' יותץ יפסיד התנור הלכך כדיעבד חשיב ליה. תוס': (לז) דוקא באסורי הנאה דשבח עצי' היינו שבח הנאה. ועתוי"ט: (לח) כולן כו'. י"מ משום דדבר שבמנין הוא כגון ככרות בעה"ב דחשיבי ולא בטלי. אבל ככרות שאינן חשובות בטלי ברובא. ואחרי' פי' דכיון דאיסורי אליל ניהו אסורים בהנאה אע"פ שאין דבר שבמנין. הר"ב: (לט) והקשו הר"ב דס"ל יוליך דמי א' מהן לים המלח ומה יוליך הנאה. אלא ודאי משמע דההנאה עצים קאי כדברי רש"י ז"ל והרי אין המדומע והמחומץ אוסר אלא לפי חשבון אבל בלא שעורים לא הקילו להסיר בהולכת הנאה כו' וכ"ן דוקא

אותן שגדעו ושורשן כדין אשרה. והשאר מותר: איזו היא אשרה. בגמ' מפרש דאשלש אשרות דתנן [illegible] קאי והכי קתני ג' אשרות הן. שתים דברי הכל. ואחת מחלוקת ר"ש ורבנן. ואיזהו אשרה שנחלקו ר"ש ורבנן. כל שיש שתחתיה ע"ג. דרבנן קרו לה אשרה ואסרי לה כיון שיש ע"ג תחתיה. ור"ש אומר אינה אשרה אלא כל שעובדין אותה. אבל כל שיש תחתיה ע"ג אין זו אשרה. ואין הלכה כר"ש: ח לא ישב בצלה. האי צל לאו תחת נוף האשרה קאמר דלא הוי מצי למתני עלה ואם ישב טהור דהא קתני סיפא ואם עבר טמא אלא חוץ מן האילן והלאה דכשהחמה במזרח או במערב יש לכל דבר צל ארוך (ל): לא יעבור תחתיה. תחת הנוף דהאילן שהאילן מאהיל עליו ואם עבר טמא: היתה גוזלת את הרבים. שנופה נוטה לר"ה: טהור. דטומאה דרבנן היא (לג) והיכא דגוזלת הרבים לא גזרו רבנן: ירקות בימות הגשמים. שהאילן קשה להם שמונע החמה מלבא: אבל לא בימות החמה. שהצל יפה להם: והחזרין. חזרת. ובערבי חס"א: לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. שהצל יפה להם לעולם: שהנמייה. עלין הנושרין מן האילן בימות הגשמים ובגמרא פריך דהא שמעינן ליה לר' יוסי דאמר זה וזה גורם מותר לעיל בפרקין גבי תפלר חורש לכום ואע"פ שנעשה זבל דהיכא שההיתר והאיסור שניהם גורמין להביא הדבר כגון שהקרקע של היתר והזבל של ע"ג של איסור גורמין לצמיחת הירקות שרי לה לר' יוסי שהוא מותר. והיכי קאסר הירקות הכא מפני שהנמייה נושרת עליהן. ומשני שר"י הכא לדבריהן של רבנן קאמר לדידכו דאמריתו זה וזה גורם אסור. היה לכם לאסור הירקות מפני שהנמייה נושרת עליהן והיא הוה להם לזבל. ורבנן סברי שאני הכא שאין האילן של ע"ג מועיל לירקות כלום שהרי שמשבים להם בנמייה. פוגם להם בצל. והלכה כר' יוסי דזה וזה גורם מותר (לה): ט נטל ממנה. מן האשרה: חדש יותץ. שההיסק הראשון שמסיקין התנור הוא מחסמו ומחזקו. והרי נתקן באסורי הנאה. והא מתני' אתי אליבא דת"ק דזה וזה גורם אסור. ואין הלכה. הלכך בין חדש בין ישן יוצן. שלא יאפו בו את הפת בהיסק זה עד שיצטנן התנור כדי שלא יהנה מעצי איסור (לו): הפת אסורה. בגמרא קאמר והוא שהאבוקה כנגדו שבכל שעה שהיה פת נאפה היה דולק האור בפני התנור ואופהו. שהיה נהנה מן האיסור בשעה שהיה האיסור בעין ויש שבח עצים בפת (לז): יוליך הנאה לים המלח. דמי ככר שנתערב (לט): כרכר. יש לאורגים עץ עשוי כמין מחט של בקאין ומעבירין אותו על השתי כשהוא מתוח לפניהם באריגה. ואשמעינן מתני' פלוגתא דר"א ורבנן בהך תרתי דאי אשמועינן בקמייתא ה"א בהך קאמר ר"א משום דבעידנא דקא גמרא פת אקלי ליה איסורא. אבל כרכר דאיתא לאיסורא בעיניה. אימא מודה להו לרבנן. ואי אתמר בהך. בהא קאמרי רבנן אבל בקמייתא אימא מודו ליה לר"א צריכא. והלכה כר"א ואפילו

חבית של יין נסך שנתערבה בחביות של יין של היתר מוליך דמי אותה חבית לים המלח ונשאר כולן מותרות בהנאה: י כיצד מבטלה. נכרי לאשרה: קרסם. קסמים יבשים שבאילן נטלן לצרכו לשרוף: וזירד. כרת ענפים לחים שבה: שפאה. תרגום ואכות אותו טחון (דברים ט) ושפית יתיה (מ): לצורכה. כדי ליפותה. ואין מבטל ע"ג אלא נכרי גדול ובן דעת שידע בטיב ע"ג ומשמשיה. ואפילו אם בטלה בע"כ ה"ז מבוטלת:

י כיצד מבטלה. קירסם וזירד. נטל ממנה מקל או שרביט. אפי' עלה. הרי זו בטלה. שפייה לצרכה אסורה. שלא לצרכה מותרת:

פ"ד רבי ישמעאל

רבי ישמעאל אומר שלש אבנים זו בצד זו. בצד מרקולים אסורות ושתים מותרות. וחכמים אומרי' שנראות עמו אסורות. ושאין נראות עמו מותרות: ב מצא בראשו מעות. כסות. או כלים. הרי אלו מותרין. פרכילי(ד) ענבים. ועטרות של שבלים. ויינות. ושמני'. וסלתות. וכל דבר שכיוצא בו קרב על גבי המזבח. אסור: ג ע"ג שהיה לה גינה, או מרחץ. נהנין מהן (ה) שלא בטובה. ואין נהנין מהן בטובה. היה שלה ושל אחרי'. נהנין מהן בין בטובה ובין שלא בטובה: ד ע"ג של מצרי. אסורה מיד. ושל ישראל. אין אסורה עד שתיעבד. מצרי מבטל ע"ג שלו. ושל *חברו. וישראל אין מבטל עבודת כוכבים של מצרי. המבטל עבודת כוכבים ביטל משמשיה. ביטל משמשיה. משמשיה מותרין. והיא אסורה: ה כיצד מבטלה. קטע ראש אזנה. ראש חוטמה. ראש אצבעה. פחסה. אע"פ שלא חיסרה. בטלה. רקק בפניה. השתין בפניה. גררה. וזרק בה את הצואה. הרי זו אינה בטילה. מכרה. או משכנה. רבי אומר ביטל. וחכ"א לא ביטל: ו ע"ג שהניחוה עובדיה. בשעת שלום מותרת. בשעת מלחמה אסורה. בימוסיאות של מלכים הרי אלו מותרות. מפני שמעמידין אותם בשעה שהמלכים עוברים:

* כ"א ישראל

שאלו

פרק ד רבי ישמעאל. זו בצד זו. וכ"ש אחת ע"ג שתים שזו עיקר מרקולים. מרקולים שם עבודת כוכבים הנקרא בלשונם מערקוריס: בצד מרקולים. בצד ד' אמות של מרקולים כלומר שהאבנים רחוקות ד' אמות מן המרקולים וידוע דלאו מיניה נפל והאי קאמר רבי ישמעאל דג' אבנים אסורות שאין מרקולים פחות מג' אבנים ועושין מרקולים קטן בצד מרקולים גדול. וקטן הנעשה בצד גדול עבדי ליה בכל דהו ואין עושין שיהיה אחת על גבי שתים. ורבנן סברי אין עושין מרקולים קטן בצד מרקולים גדול. הלכך נראות עמו כלומר סמוכות לו (א). דאיכא למימר דמיניה נפל. בין ב' בין ג' אסורים (ב). אין נראות עמו מותרות. והלכה כחכמים: ב מצא בראשו. של מרקולים: מעות. כסות. או כלים. הרי אלו מותרים. והוא שלא יהיו מונחין לנוי (ג) כגון שיהיו המעות מונחים בכיס קשור ותלוי לו על צוארו. כסות מקופלת ומונחת על כתפו או על ראשו. כלים נמי מונחים על ראשו. שכל אלו אינם דרך נוי: ג שלא בטובה. שלא (ו) יעלה שכר (ז) לעובד ע"ג: ד ע"ג של מצרי אסורה מיד. דכתיב (דברים ז) פסילי אלהיהם משפסלו נעשה לו לאלוה: ושל ישראל עד שתיעבד. דכתיב (שם כז) ושם בסתר עד שיעשה לה דברים של סתר כלומר שיעבדנה. שהישראל אינו עובד ע"ג אלא בסתר מפני שמתירא מב"ד: מצרי מבטל ע"ג שלו. דכתיב פסילי אלהיהם תשרפון באש. כשהן נוהגין בהן מנהג אלהות אבל אם בטלוה הרי אלו מותרים (ח): ושל ישראל. בזמן שיש לו בה שותפות (ט). ואין כן הלכה. דנכרי אין מבטל ע"ג של ישראל אפי' יש לו בה שותפות: וישראל אינו מבטל ע"ג של מצרי. ואפי' נתנו המצרי רשות: ה פחסה. בפניה מעכה בקורנס עד שהשפיל צורת פניה: גררה. סחוב והשליך בתוך הטיט: אינה בטילה. דלפום שעה כתת עלה והדר פלח לה: רבי אומר בטלה. פלוגתא דרבי ורבנן כשמכרה לנכרי. אבל מכרה לישראל צורף דברי הכל בטלה. והלכה כחכמים: ו שהניחוה עובדיה. ואין דעתם לחזור: בשעת שלום מותרת. הואיל ויצאו לדעת ולא נטלוה עמהם בטלוה: בימוסיאות של מלכים. אבני גזית המתוקנות בדרך מהלך המלך וכשהמלך עובר שם מושיבין שם ע"ג והוא משתחוה לה ובגמרא מפ' מפני שמניחין אותה כלומר אינן מיוחדות להושיב שם ע"ג כל שעה אלא בשעה שהמלכים עוברים. ופעמים שהמלכים עוברים בדרך אחרת ואין מושבין להם

הלכך

חזקה עיי' מכירה כן נ"ל לדעת הר"ב. ועתוי"ט: (מ) ונ' שכולל כל הבטולי' וקוראן בכלל שפייה ושנא לאשמעי' החילוק שבין לצורכה ושלא לצורכה. ועתוי"ט:

פרק ד (א) היינו כגון אמה או שלי אמה. פי': (ב) למלאת דר"י מהדר דאמר שתים שבצד לרבנן ה"ה אחד נמי אסור. ועתוי"ט: (ג) הכי ילפינן לה בגמרא מקרא: (ד) פרכילי כו'. והכי מדין שהכוונה מחסרי דגמ' מוקמינן שהלכך מתחלה לכך והוי כעין פנים כו' וקיימינן דלמא עביד בה תקרובת כעין פנים שנסך היין והקטיר קלא מהשמן והסלת ואלו שנמלאו שירי' הן. הר"ן: (ה) נהנין מהן. דאין הקדש לאליל עד שיקריב בתקרובת. רש"י: (ו) איכא דמתני לה בגמרא אריפא ואיכא דמתני לה אסיפא. ועתוי"ט: (ז) והתו' הקשו ע"ז דא"כ בשכר ושלא בשכר מבעי לי'. ועוד בסיפא (עמ"ש בסמוך) אמאי שרי הא מרויח לאליל ומפני שלא יחזיק טובה לאליל אבל בשכר שרי ול"ד למ"ד פ"ק בחניות מעוטרות דהתם מיירי שהמכס הוא לצורך האליל. ועתוי"ט: (ח) ונ"ל דס"ל אלהיהם למ"ל דאי לכדלעיל משפסלו כו' לחוד סגי. הו"ל פסיליהם אלהיהם ל"ל אלא אשמעינן כשהן נוהגין כו'. ועתוי"ט: (ט) ובגמרא דרבי בילדותו שנה ושל ישראל וכלו' דשותפות. וסבר ישראל אדעתא דעו"ג פלח. כיון דעו"ג מבטל דנפשי' דישראל נמי מבטל. ובזקנותו שנה ושל חבירו סבר ישראל אדעתא דנפשיה פלח. כי מבטל עו"ג דנפשיה דישראל לא בטל:

יאבד

ז שאלו את הזקנים. אם אין רצונו בע"ג. למה אינו מבטלה. אמרו להן אלו לדבר שא"צ לעולם בו היו עובדין. היה מבטלו. הרי הן עובדין לחמה. וללבנה. ולכוכבים. ולמזלות. יאבד עולמו מפני השוטים (יג). אמרו להן אם כן יאבד דבר שאין צורך לעולם בו. ויניח דבר שצורך העולם בו. אמרו להן אף אנו מחזיקין ידי עובדיהם של אלו. שאומרים תדעו שהן אלוהות. שהרי הן לא בטלו: ח לוקחין גת בעוטה מן המצרי אע"פ שהוא נוטל בידו (יד) ונותן לתפוח. [א] ואינו נעשה יי"נ עד שירד לבור (טו). ירד לבור מה שבבור אסור והשאר (יז) מותר (יח): ט דורכין עם העו"ג בגת. אבל לא בוצרין עמו. ישראל שהוא עושה בטומאה. לא דורכין (כג) ולא בוצרין עמו. אבל מוליכין עמו חביות לגת. ומביאין עמו מן הגת. נחתום שהוא עושה בטומאה. לא לשין ולא עורכין (כד) עמו. אבל מוליכין עמו פת לפלטר: י ע"ג שנמצא עומד בצד הבור של יין. אם יש לו עליו מלוה אסור (כו). אין לו [ב] (עליו מלוה) מותר (כז). נפל לבור ועלה. ומדדו בקנה. התיז את הצרעה בקנה. או שהיה מטפח ע"ם החבית מרותחת. בכל

[א] יד"י ורי"ף [ב] ס"ח ל"ג

הלכך לאו מסתפי ע"ג חסיני: ז אף אנו מחזיקין ידיהם של אלו. העובדים לחמה וללבנה אם היינו רואים שאלו ע"ג הלכו מעולמן ואלו קיימות. היינו שדים לאלו: ח גת בעוטה. שנעשה ודרכה מכרי: אף על פי שהוא נוטל בידו. ענבים מתוך יין: ונותן לתפוח. מקום אסיפת הענבים הנעשוי כמין גל קרוי תפוח וסבר תנא דידן דלאו נעשה יין נסך עד שירד לבור. וזו משנה ראשונה היא. ואינה הלכה. אלא כיון שהתחיל היין להמשך נעשה יין נסך (טז): מה שבבור אסור. אם יגע בו עו"ג אסרינן: ט דורכין עם העו"ג בגת. ולא אמרינן מסתכל באיסורי הנאה הוא דאפילו בתחילה סבר האי תנא דהרי כ"ז שלא ירד לבור. ומשום גורם טומאה ליכא שמשעה שדרך בהם העו"ג מעט נטמאו (יט). וכמנא שאין הישראל גורם טומאה (כ): אבל לא בוצרין עמו. לפי שהתחילה בגת טמאה. והעו"ג מטמא הענבים במגעו (כא) והישראל הבוצר עמו גורם טומאה. וסבר האי תנא אסור לגרום טומאה לחולין שבא"י ואפי' הם של עו"ג. ואין הלכה כמשנה זו דקי"ל כיון שהתחיל היין להמשך נעשה יי"נ הלכך אין דורכין עם העו"ג בגת וקי"ל מותר לגרום טומאה לחולין שבא"י כשהחולין הם של עו"ג הלכך בוצרין עם העו"ג ואע"פ שגורם טומאה לחולין אין בכך כלום. ומיהו ישראל הבוצר כרמו לכתחלה לא יקח עובד סכנים עמו אפילו להביא ענבים לגת משום לך לך אמרינן לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב (כב): ישראל העושה פירותיו בטומאה. עובר עבירה הוא לפי שהוא מטמא התרומות והמעשרות שבהם הלכך אסור לסייעו כדי שלא יהא רגיל בכך: אבל מוליכין עמו. חבית ריקנית לגת: ומביאין עמו. חביות מלאות מן הגת דמאי דהוה הוה מאחר שנטמאו מותר ליתן היין בחביות טמאות: י אם יש לו עליו מלוה אסור. אם יש לו על היין מלוה. שזה היין משועבד לו בחובו (כה) אז הוא כממונו ונגע בו לראות היאך הוא: נפל. העו"ג לבור מלא יין: ועלה. מת אף ע"ג דנגע בשעה שנפל אינו אסור בהנאה הואיל ולא נתכוין ליגע. אבל עלה חי. בעלייתו אוסרו. משום דמודה לע"ג על שנצול (כח): ומודדו בקנה. או שהיה העו"ג מודד יין של ישראל בקנה: והתיז. או שהתיז העו"ג את הצרעה מייט של ישראל ע"י הקנה ולא נגע בידיו ביין: המרותחת. משיתה הספים מעלה רתיחות ונפח העו"ג בידו על הרתיחה

(יג) יאבד כו'. וא"ם ישיבום יאבד השוטים ל"ק שהרי אנים שאובדים במלאום ספקם ופאסם כענין יוספי אלן כנען כו' כמו כן אלו השוטים בשמתלא פאסם יאבדו וקודם לכן לא. שאם יאבדו קודם לכן הרי זהו בכלל יאבד עולמו. לפי שהעולם נברא שפאם הרשות נתונה בידי אדם להימין או להשמאיל. ולפיכך אינם אובדים קודם שנתמלא פאסם. כ"ל. ובפ' דכך סיים על מסני הכל לפוי כו' פי' שאם יאבד העובדים לא היה האדם בעל בחירה שהרי יכא מן האבוד לגמרי. (יד) אף ע"פ כו'. דל"ם דלא סריך ליקח גת בעוטה אלא היכא דידעינן דלא נגע. אבל כי נגע אוסר קמ"ל דהכא שרי משום דאכתי לאו יין הוא הוא. ועתוי"ט: (טו) שהגת עשוים כמדרון ומשעה שהוא נמשך מלד העליון לכד התחתון קרוי יין. רש"י ועתוי"ט: (טז) לבור. בור היו עושין לפני הגת. והכלי נתון שם לקבל היין. ויש שמחין הבור בשיד והיין מסתתר בתוכה ואינו אלבד עפה והוא בור סוד. רש"י: (יז) והשאר מותר. ואפי' נגע בו עו"ג דומיא דרישא דנתינה לתפוח מיירי בנגיעה אף מותר דסיפא מיירי בנגיעה. תוס': (יח) מותר אף בשתיה דומיא דרישא דלוקחין משמע דמותר אף בשתיה. תוס': (יט) ואין לפי בתחלת דריכ' ומטעם שנטמאו הכל בגת טמאה דא"כ ישראל דסיפא אמאי לא דורכין עמו כיון שכבר נטמאו בגת. תוס': (כ) ומשום מסייע ידי עוברי עבירה ליכא. שהעובד גלולים לא נצטוה על כן. רש"י: (כא) חיותא סיפוק ליה אי משום טומאת המת לסוד אי משום מגע לאחד ושניהם למה. והר"ש הרכיב ב' פי' יחד. שז"ם לפי שנוהגים בגת טמאה היא פירש"י לפי שע"י משקין היוצאין בשעת דריכה בגת הוכשרו ונטמאו בגת הטמאה. וקודם דריכה אף במגע לא נטמאו כיון שלא הוכשרו ודאי דהא דהבוצר לגת הוכשר (בפ"ק דשבת) היינו היכא יהוכשר ודאי אבל לא בספק ומ"ם הר"ב והעובד גלולים מטמא במגעו הוא פי' הר"ש דס"ל דספק הוכשרו בבציר'. ואין שני הפי' עולים כא' : (כב) משום מגע עובד גלולי' לעשותו יין נסך אסור. גמ' : (כג) לא דורכין. שדריכתן בעבירה בגת טמאה. ודריכתן היא עיקר טומאתן כשנעשין משקה הן טמאים ע"י הגת רש"י. ואשמעינן דאפי' בסוף דריכה שכבר נטמאו אסור לסייע ידי עוברי עבירה ומשו' דדריכה חד מעשה הוא. תוס'. ולהר"מ בצירה בכלל מלאכת הדריכה היא. ועתוי"ט : (כד) ולא כו'. שכל מעשה עריכה א בעבירי'. רש"י : (כה) שעשה לו ישראל יין זה אפותיקי לגבות הימנו. רש"י : (כו) אסור שמא נגע בו. לשון הר"מ כל יין שנגע בו העובד גלולי' הו"ז אסור שמא נסך אותו שמחשבת העובד גלולים היא לאליל. הא למדת שיין של ישראל שנגע בו העובד גלולי' דינו כספק יינו : (כז) מותר. דנתפס כגנב אפי' על הכניס' ומש"ה לא חיישי' שמא נגע דמרתת. הר"נ : (כח) ומשמא נסכיה בעלייתו ואסור בהנאה רש"י

בכל אלו, היה מעשה, ואמרו ימכר. ור' שמעון מתיר. נטל את החבית וזרקה [א](בחמתו) לבור. זה היה מעשה והכשירו: **יא** המטהר יינו של עובד כוכבים ונותנו ברשותו בבית הפתוח לרשות הרבים. בעיר שיש בה (ל) עו"ג וישראלים מותר. בעיר שכולה עו"ג אסור עד [ב]שיושיב שומר (לא). ואין השומר צריך להיות יושב ומשמר. אע"פ שהוא יוצא ונכנס מותר. ר"ש בן אלעזר אומר [ג](כל) רשות עו"ג אחת היא: **יב** המטהר יינו של עובד כוכבים ונותנו ברשותו. והלה כותב לו התקבלתי ממך מעות מותר. אבל אם ירצה ישראל להוציאו. ואינו מניחו עד שיתן לו את מעותיו. זה היה מעשה בבית שאן, ואסרו חכמים:

פ"ה **השוכר** את הפועל (א) לעשות עמו ביי"נ. שכרו אסור. שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת. אע"פ שאמר לו העבר לי חבית של יי"נ ממקום למקום. שכרו מותר. השוכר את החמור להביא עליה יין נסך. שכרה אסור. שכרה לישב עליה אף על פי שהניח הנכרי לגינו עליה, שכרה מותר: **ב** יין נסך שנפל על גבי ענבי', ידיחן והן מותרות (ו). ואם היו מבוקעות אסורות [ד](נפל ע"ג תאני', או ע"ג תמרים אם יש בהם בנותן טעם אסור) (ז) מעשה בבייתוס בן זונין שהביא גרוגרות בספינה ונשתברה חבית של יין נסך ונפל על גביהן. ושאל לחכמים והתירום. זה

[א]הרי"ף ל"ג [ב]גמרא פיטב [ג]גמרא ל"ג [ד]ירו' ורי"ף ל"ג

שהיתה אין ל"ך נסוך נכך: ור"ש מתיר. ואין הלכה כר"ש: זה היה מעשה והכשירו. אף בשתיה: **יא** המטהר יינו של עו"ג. ישראל שדרך ענבים של עו"ג בטהרות כדי למוכרו לישראל ואינו נותן המעות לעו"ג עד שימכרנו לאחר זמן: ונותנו ברשותו. של עו"ג: בעיר שיש בה עו"ג וישראלים מותר, דנכרית עו"ג דלמא חזי ליה הך ישראל דעברי בר"ה ומפסידנא. ואפי' אין מפתח וחותם שרי. והוא שאין לו מלוה על אותו יין כגון שכתב לו התקבלתי ממך כדאמרינן לקמן (כט): ר"ש בן אלעזר אומר כל רשות עו"ג א' היא. פלוגתי' דרשב"א ות"ק. ת"ק סבר בשהניח ישראל יין ברשותו של עו"ג בעל היין. הוא דבעינן שיהא הבית פתוח לרה"ר. ועיר שישראל ועו"ג דרים בה. אבל ברשות עו"ג אחר שאינו בעה"ב אפילו בעיר שאין ישראל דרים בה שרי ורשב"א אומר כל רשות עו"ג א' היא. וכי היכי דברשו' העו"ג בעל היין אסור אלא בעיר שישראל ועו"ג דרי' בה והבית פתוח לרה"ר ה"נ ברשות עו"ג אחר צריך עיר שישראל ועו"ג דרים בה ובית פתוח לרה"ר (לב). והלכה כרשב"א. ובזמן שמפתח וחותם ביד ישראל בין ברשות בעל היין בין ברשות עו"ג אחר מותר לדברי הכל: **יב** והלה כותב לו התקבלתי ממך מעות מותר. אם הבית פתוח לרה"ר וישראלים דרים באותה העיר כדאמרינן לעיל: אבל אם רצה וכו'. דהשתא הוי היין משכון אצל העו"ג. הואיל ויש לו מלוה על היין אסור. דלא מרתת דסבר אי מזו לי ותבע לי אמינא דידי הוא (לג). ואע"פ שמפתח וחותם ביד ישראל אסור: פרק ה **השוכר** את הפועל לעשות עמו ביי"נ. להוריקו מכלי אל כלי או להוליך חביות ממקום למקום ואפי' בשתם יינם שכרו אסור. קנס הוא שקנסו חכמים ביי"נ. ובסתם יינם (ב): שכרו מותר. וכגון שאמר לו כל חבית וחבית בפרוטה (ג) אבל אם אמר ליה העבר לי ק' חביות במאה פרוטות. ונמצאת חבית של יין נסך ביניהם. שכרו אסור (ד): השוכר את החמור שכרה אסור. הא מתני' נקט ליה משום סיפא. וסיפא אתא לאשמועינן דאע"ג דהשוכר את החמור לרכוב עליו סתמא שכרה נמי להניח לגינו של יין ומזונותיו עליה. סד"א דהוי כאלו שכרה מעיקרא להביא עליה יין נסך. ושכרו אסור קמ"ל (ה): **ב** ידיחם. במים לוננים: מעשה בבייתוס בן זונין. מתני' חסורי' מחסרא וה"ק ואם נותן טעם לפגם מותר ומעשה נמי בבייתוס

רש"י: (כט) והאמי' הקבו עב"ז כו'. לכן כ' לר"ם להעמיד משנתנו ביש מפתח וחותם. ובדלא כתב לו העו"ג התקבלתי והלכך בעיר שישראל ועובדי גלולים דרים בה ובית פתוח לרה"ר אע"פ שהוא יינו של עובד גלולים מותר כיון דמפתח וחותם בידו שהעובד גלולים ירא פן יכאוהו ישראל נוגע ומזייף (ויגיד לישראל שעיהכו) ויפסיד למכור יינו כו' וסיפא דקתני והלה כותב כו' הוי יינו של ישראל והלכך במפתח וחותם שרי. אבל בלא מפתח וחותם אין להתיר כיון שברשות העובד גלולים דנקל ינסכנו. ועתוי"ט: (ל) שיש בה כו'. דחושש הוא אף בלילות שמא לא יראנו זה יראנו זה דאפי' בלילות אין רגל כל העולם כלה מרה"ר. הרב"ל: (לא) שומר. פירוש דהיינו כישא דישראל והעובדי גלולי' דרין בה כו' וי"ל דאשמעינן דאפי' בישראל אחד סגי. תוי': (לב) דחיישינן לגומלין גמי'. ופרש"י אע"ג דהאי עובד גלולים שהבית שלו ייחד לו קרן זויות לישראל ולא נגע דנתפס עליו כגנב חיישינן דלמא שביק לי' לעובד גלולי' חברו בעל היין דלא מרתת לנסוכי כי היכי דהדר ישראל וזבין מהאי עו"ג זימנא אחרינא ומפקיד ליה גבי' הוא דלשבוק ליה לנסוכיה: (לג) ויאמר ויהי מה אם ידענו בו לא יקחו ממני. הר"מ:

פרק ה (א) **השוכר** כו'. עובד גלולים ששכר את ישראל רש"י: (ב) ומשום מומרא דיי"נ קנסו לע"ג דנשביעי' לא קנסו פועל דלא נפיש אגרי': (ג) ובחביות שאינן של יי"נ אלא כגון של שכר ולע"פ שא"ל העבר לי חבית של יי"נ (פי' אע"פ שבשעה ששכרו הודיעו שבכלל במלאכי' איכא חבית של יי"נ) שכרו מותר. ופרש"י שדי פרוטה לנהרא. א"נ לא שקיל מיד עובד גלולים ואיכך משכרי דהא לא שייך שכר ההוא חבי' בהדי איכך דכל חדא קנין אגרא באפי נפשה: (ד) דכל כמה דלא אעבריכהו לכולהו לא יהיב לי' מידי הלכך אגרא שייך ביה. רש"י. דכולהו אגרא אכל חדא וחדא יהיב. הרמב"ן. ואפילו לא הודיעו בשעת השכירות אלא נמצא אח"כ. ועתוי"ט: (ה) דכיון דאי לא מותיב ליה לא מלי א"ל נכי ליה אגרא דלגינה ה"ז כאלו לא שכרה לכך. גמרא: (ו) מותרות. בירו' מפ' דמיירי בענבים המחוברים לאסור אבל אם ניטל העוקץ הוו כמבוקעות מפניכקב הנאמר בזנבו. תוס': (ז) ל"ג בש"ס דלאי גרם הל"ל ס"מ וה"ק אבל בשאר ינשים

בן

זה הכלל כל שבהנאתו בנותן טעם. אסור. כל שאין בהנאתו בנותן טעם. מותר (ח). כגון חומץ שנפל על גבי גריסין: ג עו"ג שהיה מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום (יא) אם היה בחזקת המשתמר מותר. אם הודיעו שהוא מפליג. כדי שישתום ויסתום ויגוב. רשבג"א כדי שיפתח [א]ויגוף ותיגוב: ד המניח יינו בקרון או בספינה והלך לו בקפנדריא. נכנס למדינה ורחץ. מותר. אם הודיעו שהוא מפליג. כדי שישתום ויסתום ויגוב רשב"ג אומר כדי שיפתח. [ב]ויגוף ותיגוב. המניח עובד כוכבים בחנות אף על פי שהוא יוצא ונכנס (טז). מותר. ואם הודיעו שהוא מפליג. כדי שישתום. ויסתום. ויגוב. רשבג"א כדי שיפתח [ג]ויגוף. ותגוב: ה היה אוכל עמו על השלחן. והניח לגינה על השלחן. [ד]לגינה על הדולבקי (יז). והניחו ויצא. מה שעל השלחן אסור. ומה שעל הדולבקי מותר. ואם א"ל הוי מוזג ושותה, אף שעל הדולבקי אסור.

[א] גמרא את המביות [ב] כ"א חביות
[ג] גמ' את המנים [ד] בגמ' לגינין

בן זונין שהיה מביא גרוגרות בספינה ונשתברה חבית של יין נסך על גביהן ובא מעשה לפני חכמים והתירום: כל שהוא בהנאתו בנותן טעם. שאדם נהנה בטעמו של איסור: כל שאין בהנאתו בנותן טעם. שאינו נהנה בטעמו של איסור: כגון חומץ. של איסור שנפל לתוך גריסין של היתר נותן טעם לפגם הוא. והוא שיהיו הגריסין רותחין בשעה שנפל בהן החומץ שאז פוגם בהם מתחלה ועד סוף וארבעה מיני נותני טעם הם יש טעם משביח מתחלה ועד סוף כגון היין נתבשיל של בשר או של דגים וזה אסור איסור ודאי ויש טעם פוגם מתחלה ועד סוף כגון שמנונית הפגים או הבשר בדבש (ט). וזה מותר לכתחלה. ויש פוגם מתחלה ומשביח בסוף כגון הדבש ביין שהוא פוגם בו לשעתו וכשישהה בו עד שיפגם עליו את היין נותן בו הדבש ריח וטעם ויש משביח בתחלה ולבסוף פוגם כגון שומן הבשר עם המלח או הטעם שבלוע בכלי שאינו בן יומו שנכנס בו משובח ואח"כ נפגם (י) ואלו השנים אסורים מספק לפיכך אם הגריסין הללו שנפלו בהן חומץ לא היו רותחין הרי הן אסורין מספק שהחומץ בגריסין מקדים ומשביח ואע"פ שמרתיחן אח"כ פוגם מעתה הוי משביח ולבסוף פוגם. ואסור: ג אם היה בחזקת המשתמר. כ"ז שלא הודיעו שהוא מפליג הרי בחזקת המשתמר (יב) ואפי' הפליג מיל, דהעו"ג מירתת ואומר השתא אתי ישראל וחזי לי: אם הודיעו שהוא מפליג. ומתרחק ממנו וחביות פתוחות הם: כדי שישתום. אם שהה כדי שיקוב העו"ג נקב במגופת החבית ויחזור ויסתום הנקב ותיבש הסתימה אסור (יג): ישתום. יפתח כמו (במדבר כד) שתום העין שעינו פתוחה: רשב"ג אומר. אינו אסור אלא אם שהה כדי שיפתח את כל מגופת החבית (יד): ויגוף. ויעשה מגופה אחרת: ותיגוב. ותיבש אבל לנקיבת חור במגופה של חבית לא חששו משום דמינכרא מלתא ודוקא במגופה של סיד הוא דפליגי רבנן עליה דרשב"ג וחיישי לפתיחת נקב משום דלא מנכר שהסיד לבן ואינו ניכר בין חדש לישן (טו). אבל במגופת טיט מודו רבנן לרשב"ג דלא מתסר היין עד שישהה כדי שיפתח המגופה כולה ויגוף ותגוב והלכה כרשב"ג: ד המניח יינו בקרון או בספינה. עם העו"ג: בקפנדריא. בדרך קצרה שנכנס בשער זה ויוצא משער שכנגדו: ורחץ. במרחץ: מותר. דכיון דעו"ג לא ידע דשהי. מרתת ולא נגע. ואשמועינן במתני' פלוגתא דר"ש ורבנן. בהנך תלתא בבי. דאי תנא עו"ג שהיה מעביר כדי יין. ה"א התם מרתת העו"ג דסבר השתא אתמי לי אבל בספינה וקרון ומפליג לי' בספינתי' ועביד מאי דבעי ולא מרתת. ואי תנא ספינה וקרון ולא תני המניח עו"ג בחנותו ה"א בספינה וקרון מרתת דסבר דלמא בהורסא אסרינא אזיל וקאי מלד אתר דחזי לי. אבל בחנותו דאיכא למיגר אחיד ליה לבבא ועביד כל דבעי. קמ"ל לא. צריכא. ובכלהו הלכה כרשב"ג: ה הדולבקי. כלי שמניחין בו כוסות וצלוחיות באוכלין ומשקין וממנו נוטלין ומשימין על השולחן ולא אסרו אלא היין המסודר בתוך הכלים על הדולבקי אלא יין שבשולחן: ואם אמר לו הוי מוזג ושותה. הואיל והרשהו על הכוסות: אף מה שעל הדולבקי אסור. דסבר דעתי:

יבשי' נעל"פ הוא: (ח) מותר. בגמרא ילפינן ליה מקרא: (ט) פי' במשקה הנעשה מדבש. (דאלו הדבש עצמו משובח בבשר): (י) תימה לי דמה ענין זה למשביח ולבסוף פוגם דלא אמרו אלא על הדבר שבשעת תערובתו משביח ולבסוף פוגם. ולכך יש לאסור המאכל ההוא מפני שבתחל' תערובתו היה משובח בו' אבל בכלי שאינה ב"י כבר נפגם הטעם ונמצא שזה התערובות פוגם מתחלה ועד סוף הוא כו' ובגמ' דמשום גזרה אטו ב"י אסור אבל משום עצמו נעל"פ ממש הוא: (יא) מעביר כו'. מיירי בחבית סתומה בפקק של עץ וכיולא בו. אע"ג דהעובד גלולים יכול לפלקו וליגע בלא זיוף כלל. כיון דבחזקת משתמר מותר. אבל בפתוחים לגמרי לא. דכיון שהם על כתפו ויכול ליגע בהן בהדיא חיישי' דלמא נגע ולא מרתת כלל דמשמע למימר להחזיק בחבית נתכוונתי שלא יפול ואע"ג דסתמא קתני ומשמע דליירי בפתוחות דומיא דלהכי'. סתמא דמעביר חבית ממקום למקום היינו סתום קצת שלא יצא היין בטלטול החבית ואפ"ה פקק של עץ שפתוחות מקרו. הרא"ש: (יב) אבל התוספות דקדקו דדוקא בצא דרך עקלתון שיכול לבוא עליו פתאום שלא יראנו. ועתוי"ט: (יג) וז"ל הרא"ש. והודיעו שהוא מפליג פי' שא"ל בדעתו להפליג בפסח או שא"ל המקום ויש בשיעור ההפלגה כדי שישתום ויסתום ויגוב. אבל אם אין בשיעור ההפלגה כדי שישתום כו' אפי' שהה זמן מרובה מותר דבכל ענין מרתת עובד גלולי' דלמא אתי השתא וחזי ליה: (יד) ואי אפשר לנוטלה שלא תשבר כולה. רש"י: (טו) והרב"ג פי"ל הני דלמעלה לא ידיע לפי שלמעלה מירחו העו"ג והשוה סתומו למטה מיהא ידיע. דלמטה לא יוכל העו"ג למרחו. וכשיפתח ישראל את המגופה יראה מתחתיה אותה סתימה ורבנן כיון דלמעלה לא ידיע לא מסיק אדעתיה דהפיך וחזי ליה: א"נ זמנין דאתי (משמאל הנקב מלמטה כלמעלה. רש"י): (טז) יוצא וכו'. כל היום כולו. הרמב"ם: (יז) ולגינין כו'

יגע

חביות פתוחות אסורות. סתומות כדי שיפתח ויגוף ותיגוב: ו בלשת עו"ג שנכנסה לעיר. בשעת שלום. חביות פתוחות אסורות. סתומות (יח) מותרות. בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות (יט). לפי שאין פנאי לנסך: ז אומנין של ישראל ששלח להם עו"ג חבית של יי"נ בשכרן. מותרים לומר לו תן לנו את דמיה א ואם משנכנסה לרשותן אסור (כ). המוכר יינו לעו"ג פסק עד שלא מדד. דמיו מותרין: מדד עד שלא פסק. דמיו אסורין. נטל את המשפך ומדד לתוך צלוחיתו של עו"ג וחזר ומדד לתוך צלוחיתו של ישראל. אם יש בו עכבת יין אסור. המערה מכלי אל כלי. את שעירה ממנו מותר. ואת שעירה לתוכו אסור: ח יי"נ. אסור ואוסר בכל שהוא. יין ביין. ומים במים בכל שהוא. יין במים ומים ביין. בנותן טעם (ל). זה הכלל מין במינו במשהו. ושלא במינו. בנ"ט

א גמ' ל"ג

ומגע כותים: חביות פתוחות. הנגלאות בבית שהניחו שם: כדי שיפתח ויסתום ויגוב. פתחא כרשב"ג דהלכתא כותיה: ו בלשת. חיל שמחפשין ומותרין הבתים. תרגום ויחפש ובלש: ז תן לנו את דמיה. דהא לא קנו. והא אינו חייב לשם אלא מעות: המוכר יינו לעו"ג. פסק עמו עד שלא מדד דמיו מותרים. דמשיכה בעו"ג קונה כמו בישראל. וכשמודד הישראל בכליו. ובא (כא) הכלי ברשות העו"ג קנאו העו"ג במשיכה והוו ליה לישראל דמי אצל העו"ג בהלואה ויי"נ לא הוי עד דנגע: מדד עד שלא פסק. פסוק הדמים, כך וכך יין. בכך וכך דמים: דמיו אסורין. דעו"ג לא קנייה השתא במשיכה דכיון דלא פסק דמיו לא סמכא דעתיה דלקנייה במשיכה שמא ירבה לו דמיו. הלכך כי נגע ביה הוי יין נסך ברשות ישראל שעדיין לא קנאו העובד כוכבים עד שיפסוק לו דמיו: אם יש בו עכבת יין. אם יש במשפך שנמדד בו תחלה יין של עו"ג. עכבת יין. אוגנים שמתעכב יין על פיו שלא ילא כטפה. או שתי טפין (כב): אסור. דמתסר מחמת דישראל משום ההיא טפת יין נסך שבמשפך (כג): המערה מכלי אל כלי. ישראל שעירה מכלי שלו לכלי שביד העו"ג (כד) או לכלי שהיה בו יי"נ: את שמערה ממנו מותר. היין שנשאר בכלי העליון שביד ישראל מותר: ואת שעירה בתוכו. והקלוח שילא מכלי ישראל אע"פ שלא הגיע לכלי שביד העו"ג וכ"ש מה שהגיע לכלי של עו"ג אסור דנצוק חבור. ומתניתין דשרי היין שנשאר בכלי שביד ישראל מיירי כגון דקטף קטופי שקודם שנגע הקלוח בכלי התחתון שביד העו"ג פסק העליון המחובר לכלי שביד ישראל ולא היה כאן נצוק שיחבר מה שבכלי העליון למה שבכלי התחתון א"נ דכפץ נפולי שהשליך היין מן הכלי העליון כדרך שמשליכין מן המזרקים ולא היה שם שלוך וקלוח שיחבר בין היין שבכלי אשר ביד ישראל לכלי שביד עו"ג. אבל אם היה שם חבור כל מה שנשאר בכלי העליון שביד ישראל אסור. דקי"ל נצוק חבור ואוסר ביין נסך. וכן הלכתא: ח ומים במים. מים שנתנסכו לעו"ג או דנעבדו. במים של היתר בכל שהוא לא שנא נפל התירא לגו איסורא או איסורא לגו התירא אוסר במינו בכל שהוא ובלבד שיהיה האיסור הנופל לתוך ההיתר נופל מכלי שפיו רחב ויש ביין היוצא מן הכלי שיעור גדול בבת אחת אבל המערה יין נסך מכלי קטן שאינו מוציא אלא טפה טפה ונפל לתוך יין של היתר אפי' כל היום כולו. אמרינן קמא קמא בטיל (כו). ואם עירה היתר לתוך איסור כל מה שעירה ממנו לתוך האיסור אסור ואפי' חבית מלאה לתוך טיפה א'. ומסקנא דמלתא (כז) לפי ההלכה כל אסורין שבתורה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם חוץ מטבל (כח) ויין נסך (כט) דבמינן במשהו. שלא במינן בנותן טעם. יין נסך משום חומרא דעבודת כוכבים. וטבל כהתירו כך איסורו כיון שחטה אחת פוטרת את הכרי כך חטה א' עושה את הכרי כולו טבל ושאר איסור מאחר איסורין נתערב בהיתר אם נתערב מין בשאינו מינו דאיכא למיקם אטעמא אם תרומה היא בנתערבה בחולין יטעימנה כהן ואם דבר איסור יטעימנה נכתום עו"ג אם אומר שאין בתערובת טעם התרומה או טעם האיסור הכל

ניתר

כו'. והם פתוחות דומיא דשעל השלחן. הרא"ש ועתוי"ט: (יח) סתומות כו'. כיון שהם סתומות ה"ז ראיה שלא פתחום שאלו פתחום לא חזרו לסותמם שאין אימת אדם עליהם. ומיהא דוקא סתומות בגיופה של טיט. אבל בפקק של עץ כפתוחות דמי וכי מהדר לפקק להו משום אימתו אלא הולכא דמלתא. הר"ב: (יט) מותרות. ומיהו דוקא בסתומות מתחלתן אבל סתומות שנפתחו חיישינן להו. הר"ן: (כ) אסור. פי' שקבלוה בשכר. אבל בהכנסה לבד לא נאסר שאין חצירו של אדם קונה לו בעל כרחו. ב"י: (כא) ומכי מדד מסתמא מושך ועי' בסמוך: (כב) ומפרש כמה דתימא עקובה מדם. פי' לכלוך יין. הר"ב: (כג) דמתסרא משום נצוק שחבר יין שבמשפך ויין שבקרקעות של צלוחים. גמ'. וכ' הר"ן והאי אסור בהנאה קאמר ומש"ה דוקא כי איכא ביה עכבת יין הא לא"ה לא עדיף מגודות העו"ג דבב"ב מ"ד ולפ"ז אנן דקי"ל בסתמות כרשב"ג (דמ"י) לא קי"ל כי הך מתניתין ולהכי מפרש הר"ב לעיל דוקא בכליו של ישראל דאי בכליו של עובד גלולים הוה אסור אף בפסק קודם שמדד לאנא דמתני'. ועתוי"ט: (כד) וכיון שהכלי בידו. ולא ע"ג הקרקע מסתמא מנדנדו ונאסר. ועתוי"ט: (כה) שמפני שאין דרך לערות בכלי כזה אין אנו רואין כנפול ומעורב אלא מה שירד כבר משא"כ בשאר כלים שדרך הוא לערות מהן כיון שסוף היין לירד על ידו אי אפשר לומר בו ראשון ראשון בטל שכל העומד ליפול ולהתערב חשבינן ליה כמעורב כבר. הר"ן. ותנאים אלו שכ' הר"ב ה"ה לשא"מ שהוא בנ"ט שהדין כן. ועתוי"ט: (כז) לא בא למעט כל שנתבאר עד עתה אלא להורות הלכה בכל האיסורין הוא דאתא: (כח) דזה הכלל לאתויי טבל. גמ': (כט) וה"ה מים במים. תוס': (ל) בנ"ט. י"מ דהיינו בששים כמו בשאר אסורין. ור"ח כ' כיון שנתערב במים עד שיש בו יותר מכדי מזיגה פוגמו ומותר אפילו בשתיה הלכך אם יש במים ששה חלקים מן היין מותר אפילו בשתיה

בג"ט: **ט** אלו אסורין ואוסרין בכל שהן (לג) יין נסך וע"ג ועורות לבובין ושור הנסקל ועגלה ערופה וצפורי מצורע ושער נזיר. ופטר חמור. ובשר בחלב. ושעיר המשתלח. וחולין שנשחטו בעזרה. הרי אלו אסורין. ואוסרין בכל שהן: **י** יין נסך שנפל (לז) לבור. כולו אסור בהנאה. רשב"ג אומר ימכר כולו לעו"ג חוץ מדמי יי"נ שבו: **יא** גת של אבן שזפתה עו"ג. מנגבה והיא טהורה ושל עץ. ר' אומר ינגב. וחכ"א יקלוף (לט) את הזפת. ושל חרס אף על פי שקלף את הזפת. הרי זו אסורה (מא): **יב** הלוקח כלי תשמיש מן העו"ג. את שדרכו להטביל. יטביל. להגעיל. יגעיל. ללבן באור. ילבן באור

מותר. ואם נתערב יין במים דליכא למיקם אטעמא או מין בשאינו מינו ואין כאן לא עו"ג שהכל לסמוך עליו. אם האיסור הוא מסנג ודם נבלות ומלפפות שקלים ורמונים וכיוצא בזה. משערין אותו בששי' אם יש ששים של היתר כנגד האיסור הכל מותר ואם לאו הכל אסור. ואם האיסור הוא תרומה וחלה ובכורים. משערים אותו במאה של היתר. ואם ערלה (לא) וכלאי הכרם משערין אותו במאתים: **ט** אלו אסורין ואוסרין בכל שהן. כ"מ שנתערבו שם אפילו אחד באלף אוסרין את כולן: יין נסך. שהיא אחת באלף שהיא (לג) אוסר את כולן בהנאה ואין כן הלכה אלא כדתנינן שלהי פרק כל הצלמים מוליך דמי אותה שהיא ליס המלח והשאר הכל מותר בהנאה ואסור בשתיה (לד): וע"ג. טבעת שנעבדה ונתערבה באלף טבעות שאין ע"ג: ועורות לבובין. דהוי נמי איסורי הנאה כדאמרינן בפרק אין מעמידין: וצפורי מצורע וכו'. וחולין שנשחטו בעזרה. איסורי הנאה הן ובפ"ב דקדושין פרשינן להו: ושער נזיר. דאיסורי הנאה הוא דכתיב (במדבר ו) ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים ואם נתערבה אגודה של שער נזיר אפי' באלף אגודות (לה) של שאר שערות כלן אסורות בהנאה: ופטר חמור. אסור בהנאה כל זמן שלא נפדה: ובשר בחלב. חתיכת בשר שנתבשלה בחלב ונתערבה באלף חתיכות אוסרות את כולן בהנאה וסבר האי תנא דדבר שדרכו לימנות ואיסורו איסור הנאה אוסר את תערובתו בכל שהוא וכל הני דחשיב במתניתין דבר שדרכו לימנות הוא ואיסורן איסור הנאה: הרי אלו. למעוטי איסורי הנאה שאין דרכן למנות. או שדרכן למנות ואינן איסורי הנאה (לו) שאין אוסרין את תערובתן בכל שהן: **י** שנפל לבור. של יין: כולו אסור בהנאה. שהיין שנתנסך לע"ג אוסר במינו בכל שהוא. אבל סתם יינם של עו"ג שלא ידענו בהנסכן ודאי אע"פי שאסור בהנאה אינו אוסר תערובתו בהנאה אלא נמכר כולו לעו"ג חוץ מדמי לוגי סתם יינן. וכן הלכה (לח): **יא** שזפתה עובד כוכבים. אורחא למרמי בה חמרא פורתא לעבורי קוסרא דזפתא: מנגבה. במים ואפר: ושל עץ. דבעיא זפת טובא ובלע חמרא טפי: רבי אומר ינגב. כשל אבן. ואין הלכה כרבי: ושל חרס. בין לרבי בין לרבנן: אע"פ שקלף הזפת אסור. דחרס בלא זפתא בלע ליה חמרא (מ): **יב** כלי תשמיש. של סעודה ודוקא כלי מתכות (מא) או כלי חרס המצופים באבר (מב). וכלי זכוכית ככלי מתכות דמי (מג): את שדרכו להטביל. כלומר כלי הראוי ליטהר בטבילה וא"צ תקון אחר כגון שתשמישו ע"י צונן: יטביל. במקוה הכשר לטבילת אשה (מד). וטבילתו מתיר: להגעיל. כגון יורות וקדרות של מתכות שתשמישן ע"י רותחין: יגעיל. ברותחין (מה) שמכניסן לתוך יורה מלאה מים רותחים ומשהין אותן בתוכה מעט זה אחר שמשפשפן ומסיר החלודה שלהן ואח"כ מטבילן במקוה הכשר לטבילת אשה והן מותרין: ללבן. כלים שמשתמשים בהן ע"י האור ביבש בלי רוטב כדמפרש ואזיל כגון השפודים והאסכלאות:

עלנה

בספי'. וכ"פ הטור. ועתוי"ט: (לא) ושביעית דאוסר במינו אינו אוסר באכילה אלא שחייב לאכלו בקדושת שביעית. וחמץ יצא מן הכלל. לפי שהוא לזמן קצר ובהעבר הזמן פקע איסורו. הר"נ: (לב) בכ"ש. הלא בכל שהן אין פירושו שאפי' במשהו מהאיסורין הללו יאסר תערובתו בהנאה. דהא דוקא דבר שבמנין קא שנינן. הלכך ודאי הא' כ"מ ה"ק שכל א' מאסורים הללו אם הוא דבר שבמנין אוסר תערובתו אפי' ריבה עליו אלף כיוצא בו. הר"ן: (לג) והכא כשאיסור והיתר כל א' בעין. וצ"ל לתערובות דלעיל ומפרשין דלקמן. ועתוי"ט: (לד) וה"ה לשאר האסורין בכ"ש שימכרו חוץ מדמי איסור. הר"ן והר"ם: (לה) דהשתא הוי דבר הנמכר במנין. כמה גיזות בסלע ועושין מהן שקין. רש"י: (לו) ואע"ג מ"מ פ"ז דחולין דאיסורא גיד הנשה משום דבריה היא ושחיטה נבילה דראויה להתכבד היא. פליגי אתנאי' וכן מפרשין דכפ"ח דזבחי'. ועתוי"ט: (לז) שנפל. כשנפל בחבית גדולה ונשברה ונפל כולו כאחד לגו הסיכה לא אמרינן קמא קמא בטיל ליה בבור. רש"י: (לח) וקמ"ל דאפי' נתערב היין ממש אבל כי נתערב שהיא בשביעית אפי' יי"נ במור נמי שרי בהולכת הנאה ליס המלח. ועתוי"ט: (לט) יקלוף. ואח"כ ינגבו. הר"ן והרא"ש: (מ) כלומר שאע"פ שהזפת נקלף לא הוסר בזה טעם היין לפי שהחרס עצמו מלבד הזפת בלע כשנתן היין בזפת לזפתה כו' ולשון הר"ן משום דחרס בלע טובא: (מא) לפורס. ואינה נתרת בנגוב אלא בעירוי. דנגוב אינו מפליט בכ"מ. וכיון דלריך עירוי א"צ קליפה. דעירוי מפליט אף בלא קליפה. כל זמן שלא דרך בה. דלא גרע מקנקנים שמכניסין לקיום. הרא"ש: (מב) ואפי' חרסים דהא ישנים וליבנן כחדשים דמי ולא"ה בעו טבילה: (מג) דבתר סופו אזלינן שמפתו מהכוס. גמ': (מד) הואיל וכי נשברו יש להן תקנה (ע"י התכה) ככלי מתכות דמי. גמרא: (מה) ילפי' לי' בגמ' מקרא והתימה על הר"ב שלא הצריך להסיר החלודה כמו שהצריך בהגעל' וכת"ם הפוסקים וצ"ל שלא הצריך כן הוא כדעת הטור שהאש יעביר הכל: (מו) שזה שנא' כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש. פי' כדרך תשמישו כן:

מלבנן באור. עד שיהיו ניצוצות ניתזין מהן ואח"כ מטבילן והן מותרין: שפה. טועלה בקרקע קשה עשר פעמים אם אין בה גומות ואוכל בה צונן (יז). או ונשחיזה באבן משחזת שלה ואוכל בה אפי' רותחין. ואם היו בה גומות מלבנה. וכלן שנשתמש בהן עד שלא הרתיח או עד שלא הלבין ועד שלא הטביל מותר (יח):

סליק מסכת עבודת כוכבים

באור. השפוד. והאסכלא. מלבנן באור. הסכין. שפה. והיא טהורה:

סליק מסכת עבודת כוכבים

כן תגעלנו. רש"י: (יז) וי"ל אם רצה בגמ. ישן שפוד בשפוד ולשכלי הכשרו לרותח ובשבין הכשרו של צונן. וי"ב שלא היה צריך כלל לשנותו נמי שהוא כשר בכלל פה שנים להגעיל ינעיל. ללבן כו'. אבל שהולך לשנות בשפוד ואסכלה שמפני ששנינו בהן לענין קדשים דבהגעלה סגי להו כדאיתא בזבחים (פ"א מי"א) משום דכי גלע דהתירה גלע קמ"ל דהכא מלבנן כו' ובשכין הודיענו דאגב דוחקא דסכינא לא סגי לי' בהדחה אפילו לצונן וצריך שיפה כו'. הר"ב ועפוי"ם: (יח) דנטל"פ מותר והמוכר לא אסרה שלא קדירה בת יומא. גמרא:

סליק מסכת עבודת כוכבים

לשון הרמב"ם כאשר נשלם לו מה שהיה צריך אל השופט התחיל באבות ועשה זה לשני ענינים האחד כדי להודיע שההסכמה והקבלה אמת ונכונה וקבלוה עם מעם לפיכך ראוי לכבד החכם ולהושיבו במעלה וכבדם. בשביל שהגיע ההוראה אליו. שהוא בדורו כאילו הם בדורם. וכן אמרו אם באנו לחקור אחר ב"ד של ר"ג וכו'. ולהזהר שמשך בדורו כשמואל בדורו ובענין זה יש מוסר גדול לבני אדם שלא יאמרו מדוע נקבל משפט פלוני או תקנת דיין פלוני. ואין הדבר כן. שהמשפט אינו לפלוני השופט אלא להקב"ה שלוה אותנו בו כמ"ש (דברים א) כי המשפט לאלהים הוא אבל שבל משפט א' וקבלוה איש מפי איש (על) הדורות החולפים. והענין השני. שהוא רוצה לזכור במסכת א מוסר כל חכם מן החכמים ע"ה. כדי שנלמד מהם המדות הטובות. ואין אדם צריך לזה הדבר כמו הדיינים. שעמי הארץ כשלא יהיו בעלי מוסר אין ההיזק לכל ההמון אלא לבעליו בלבד. אבל השופט כשלא יהיה בעל מוסר ולנוע. יזיק לעצמו. ויזיק לבני אדם. לפיכך היה תחלת דבריו במסכת אבות מוסר הדיינים. כמו שאמר הוו מתונים בדין. ולריך שיוסר השופט בכל הענינים שיש במס' אבות כגון שיהיה מתון בדין ואל ימהר פסק דין שאפשר שיהיה בדין ההוא ענין נסתר. כמו שאמרו ע"ה דין מרומה ואין לנו להאריך הדין כמו כן כשידע שאין בו דבר נסתר שזה נקרא עינוי הדין ויש לו להשתדל בחקירת העדים ולהזהר בשעת החקירה שלא ילמדו מדבריו מה שיקיימם על ענינם. ואין ללמד טענה לבעלי הריב וזה נקרא עורכי הדיינין ואל יחלל נפשו בחברת עמי הארץ. שמא יהיה לבוז. ואל יתעלם מבני אדם עד שלא יוכלו לראותו בכל עת שילטרכו אליו. שמא יאבד האביון. ואל יבקש מנוחה ותענוגים פן יאבד האמת. ואל תמשכהו התאוה. והארץ מאוד במוסר הדיינין. וסוף דבריו ואחר שנראה שהשופט לריך לכל אלו המוסרים כדי להוסר בהם א"כ מה נחמד ונכון היה תיקון מסכת אבות אחר מסכת סנהדרין. מה שנלוה אליה לפי שהיא מגלת אלה המוסרים. ועוד נוסף עליהם ענינים אחרים מביאים לידי פרישות מן העולם וכבוד העולם ובעליה ומעשה היושר והיראה. ע"כ. וקרא למסכת זו בשם אבות. כי על האמת החכמים הם האבות. כענין שאמר אלישע אבי אבי. על אליהו זכרונו לברכה. וכן נקראו התלמידים בנים. שנאמר ושאר ישוב בנך (ישעיה ז ג):

משה קבל תורה מסיני. אומר אני לפי שמסכת א אינה מיוסדת ע"פ מלוה ומצות התורה כשאר מסכתות שבמשנה אלא כלה מוסרים ומדות. וחכמי עובדי כוכבים גם כן חברו ספרים כמו שבדו מלבם בדרכי המוסר כילד יתנהג האדם עם חברו. לפיכך התחיל התנא במסכת זו. משה קבל תור' מסיני לומר שהמדות והמוסרים שבזו המסכתא לא בדו אותה חכמי המשנה מלבם אלא אף אלו נאמרו בסיני:

מסכת אבות

פרק א (א) בשנגלה בסיני קבלה בכללותיה ופרטיה ודקדוקיה ולא נתחדשה לו הלכה וכדאיתא במ"כ שהביא רש"י בתחלת פרשת בהר סיני ולהורא"ה א אמר מסיני ולא דבר ריק הוא שהרי זה אוש על הדת. אמת היא לאמה כר"י שקבלה. נרם היא ליולדתה. התלמידי' בנים הם לה'. מה שהתלמיד ושיק עמיד לאדם הכל קבל משה שנאמר ועליהם ככל הדברי' וכדדרשי' בהגיל' כו'. ומהוי"ם: (ב) ומסרה כו'. שכל מה שקיבל מסר ליהושע אבל במשה לא יוכל לומר שנמסרה לו כי לא נמסר לו שער החמשים כמבואר במס' ר"ה דכ"א:

משה קבל תורה מסיני. ומסרה ליהושע (ב). ויהושע לזקנים. וזקנים לנביאים. ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה (ג). הם

מסיני. ממי שנגלה בסיני (א): לזקנים. שהאריכו ימים אחרי יהושע. ואותם הזקנים לזקנים אחרים עד שהגיעו לתחלתם של נביאים. שהן עלי הכהן ושמואל הרמתי: לאנשי כנסת הגדולה. ק"ך זקנים היו זרובבל. שריה. רעליה. מרדכי בלשן שהיו בימי עזרא כשעלו מן הגולה בבית שני. וונכללם שני זכריה ומלאכי ונחמיה בן חכליה ושבריהם. ונקראו כנסת הגדולה. לפי שהחזירו העטרה ליושנה. שמשה אמר (דברים י) האל הגדול הגבור והנורא. באו ירמיה ודניאל ולא אמרו גבור ונורא. והם החזירום כבתחלה לפי שאמרו הן הן גבורותיו הן הן נוראותיו. שאלמלא כן היאך אומה אחת יכולה להתקיים מפני כמה אומות:

(ג) ונביאים מסרוה כו'. כלו' שאע"פ שלא כל הנביאים היו נביאים נמסרה להם התורה כולה כו'. אבל אח"כ שנתמעטו הדורות לא נמסרה כול'. אבל קבל כל אחד כפי כחו ומ"ש בתורה

הם אמרו שלשה דברים. הוו מתונים בדין. והעמידו (ד) תלמידים הרבה. ועשו סייג לתורה: ב שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה. הוא היה אומר על שלשה דברים העולם עומד. על התורה. ועל העבודה. ועל גמילות חסדים: ג אנטיגנוס איש סוכו (ז) קבל משמעון הצדיק. הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס. אלא הוו כעבדים (ח) המשמשין את הרב. [א]שלא על מנת לקבל פרס. ויהי מורא שמים עליכם: ד יוסי בן יועזר איש צרידה. ויוסי בן יוחנן איש ירושלים קבלו [ב]מהם (יא). יוסי בן יועזר אומר יהי ביתך בית ועד לחכמים. והוי מתאבק בעפר רגליהם. והוי שותה בצמא את דבריהם:

[א] ס"א על מנת שלא [ב] ס"א ממנו יוסי

הם אמרו שלשה דברים. הרבה דברים אמרו. אלא ג' דברים הללו אמרו הן שהם בנין קיום התורה: הוו מתונין בדין. שאם בא דין לפניך פעם ושתים ושלש. לא תאמר דין זה כבר בא לפני שניתי ושלשתי בו. אלא הוו מתונים. כלו' ממתינים קודם שתפסקו הדין: והעמידו תלמידים הרבה. לאפוקי מרבן גמליאל דאמר כל תלמיד שאין תוכו כברו אל יכנס לבית המדרש קמ"ל שמלמדין תורה לכל אדם וא"צ לבדוק אחריו. ובלבד שלא יהיה ידוע מעניינו שמעשיו מקולקלים ואני שומעניה. א"נ אשמועי' שאם העמיד תלמידים בבחרותו יעמיד תלמידים בזקנותו דכתיב (קהלת יא) בבקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידך: ועשו סייג לתורה. גדר שלא יגעו באיסור תורה. כגון שניות לעריות ושבות לשבת. דכתיב (ויקרא יח) ושמרתם את משמרתי. עשו משמרת למשמרתי: ב משירי. משיורי שלאחר שמתו כלן נסתיימה הקבלה בידו. והוא היה כ"ג אחר עזרא: הוא היה אומר. כלומר כך היה מרגלא בפומיה תמיד. וכן כל רבי פלוני אומר. הוא היה אומר שבמסכת זו פירוש היה רגיל לומר כן תמיד: העולם עומד. לא נברא העולם אלא בשביל ג' דברים הללו: על התורה. שאלמלי לא קבלו (ה) ישראל את התורה לא נבראו שמים וארץ דכתיב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי: ועל העבודה. עבודת הקרבנות שכך שנינו במסכת תענית שאלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ (ו) ומצינו שבשביל הקרבנות שהקריב נח נשבע [הקב"ה] שלא יביא מבול לעולם. הרי שהעולם עומד על הקרבנות: ועל גמילות חסדים. דכתיב (תהלים פט) עולם חסד יבנה. וגמילות חסדים הוא לשמח חתנים. ולנחם אבלים. ולבקר חולים. ולקבור מתים. וכיוצא בזה: ג פרס. לשון ערך. ערכך מתרגמינן פורסניה הוא מה שאדם נותן למי שעבד אותו והוא אינו חייב בדין ליתן לו כלום (ע). כמו מה שיתן אדם לבנו קטן. או לאשתו. או לעבדו מפני קורת רוח שעשו לו. ואפילו לתקות פרס כזה לא יעבוד אדם את בוראו אלא מאהבה בלבד (י): ויהי מורא שמים עליכם. אע"פ שאתה עובד מאהבה עבוד ג"כ מיראה. שהעובד מאהבה זריז במ"ע. והעובד מיראה נזהר ממצות ל"ת. ונמצאת עבודתו שלימה. וכן אמרו חז"ל עבוד מאהבה עבוד מיראה. עבוד מאהבה. שאם באת לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא. עבוד מיראה שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא בועט: ד יוסי בן יועזר איש צרידה. ויוסי בן יוחנן איש ירושלים. כל התנאים המוזכרים בפרק זה זוג זוג. פלוני ופלוני קבל מפלוני ופלוני. הראשון מהם נשיא. והשני אב בית דין: יהי ביתך בית ועד לחכמים. כשילכו החכמים להתקבץ ולהתועד יהיה ביתך מוכן לדבר זה שיהיו רגילים לומר נתקבץ בבית של פלוני. שאי אפשר שלא תלמוד ויהא איזה דבר חכמה. משלו משל למה הדבר דומה לנכנס לחנותו של בשם אע"פ שלא לקח כלום נ"א ריח טוב קלט והוציא עמו: והוי מתאבק בעפר רגליהם. כלומר הלוך אחריהם. שהמהלך מעלה אבק ברגליו. וההולך אחריו מתמלא מאבק שהוא מעלה ברגליו. פירוש אחר. שתשב לרגליהם על הארץ שכך היו נוהגים שהרב יושב על הספסל. והתלמידים יושבים לרגליו על גבי קרקע: והוי שותה בצמא את דבריהם. כאדם צמא ששותה בתאבון ולא

התורה שבידו קבלה היא איש מפי איש עד מרע"ה: (ד) והעמידו. אמרו ל' עמידה לפי שמימות משה עד ימות ר"ג היו לומדין בעמידה והרב יושב על הכסא. מדרש שמואל. ול"נ ל' והעמידו להעמידם בהבנת אמתת של תורה (ועם שיהיו התלמידים הרבה) כי זהו עמידה וקיום ושקר אין לו רגלים: (ה) וק"ל שה"ג אינה האמת כלל ואינו דומה לאיך ונ"ל דהיינו הגיון ולימוד התורה והיינו דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה בענין שנא' והגית בו יומם ולילה. ועתוי"ט: (ו) ובמס' מגילה מקיים שנאמר אם לא בריתי וגו' לא שמתי. שבברית בין הבתרים הבטיח הקב"ה שאפי' ישראל חוטאים יקוים בריאת העולם בזכות הקרבנות ועתוי"ט: (ז) איש סוכו. היה אדון למקום הנקרא סוכו. מל' אישי כ"ג: (ח) כעבדים כו'. אמר בכ"ף הדמיון וגם בכל דבריו אלא הוו כו' ודקדק בלשונו ולא אמר אלא תהיו כו' וגם קרא להעובדים ע"מ כו' עבדים. בכדי שלא נטעה בשום לב לומר שאסור הוא לעבוד ע"מ כו' דזה אינו דגם העובד כן צדיק גמור הוא ועובד ה' מיקרי (ונכנס מעו לבוק וביישום אלא שהיא מפורש לכל שומע) אבל בא להורות שיש מעלי' ומדרגה יותר גדולה והוא העובד מאהבה ובא להזהירנו שנהיה ג"כ מהעובדים מאהבה. ועתוי"ט שהאריך בזה: (ט) וכלומר שזה ההפרש שיש בין פרס לשכר כי השכר הוא שינתן בדין: (י) ולא הבינותי נוסח נוסחא דלא שייך לומר לעבוד ע"מ ועל אנאי שאם יתן לו שכר שלא יעבדהו ול"ק הרי גם העובד שלא ע"מ כו' יודע הוא שסוף השכר לבא והרי הוא מקוה אל הגמול. אך אינו שהעובד מאהבה הוא שבעיניו מקבל תמיד בעבודה ומחשב בנפשו שלא עבד כראוי לו לגודל אהבתו בו יתברך והדרגה ירא לנפשו פן יחטא בקלונו בעבודתו. ואמנם. וזו שקיים ויהא מורא שמים כו' כיונו בשם שמים לומר שלא תהי' היראה מעונש ח"ו אלא יירא מגדל גדולתו ית'. ר"ל. תוי"ט: (יא) קבלו מהם. פי' משמעון ואנטיגנוס. הרמ"ה. ד"מ גרס ממנו וכו' המד"ש שהיא הגי' המדוקדקת גם הוחזקה

ה יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר יהי ביתך פתוח לרוחה. ויהיו עניים בני ביתך. ואל תרבה שיחה עם האשה. באשתו אמרו. ק"ו באשת חברו. מכאן אמרו חכמים כל זמן (יב) שאדם מרבה שיחה עם האשה גורם רעה לעצמו ובוטל מדברי תורה וסופו יורש גיהנם: ו יהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי קבלו מהם. יהושע בן פרחיה אומר. עשה לך רב וקנה לך חבר (יג). והוי דן את כל האדם לכף זכות: ז נתאי הארבלי אומר הרחק משכן רע. ואל תתחבר (טו) לרשע. ואל תתיאש מן הפורענות (טז): ח יהודה בן טבאי. ושמעון בן שטח קבלו מהם. יהודה בן טבאי אומר אל תעש עצמך כעורכי הדיינין.

וכשיהיו

לא כאדם שכבר פסק במזונו שמואס אפילו בדברים הערבים ומתוקים: ה יהי ביתך פתוח לרוחה. כביתו של אברהם אבינו ע"ה שהיה פתוח לארבע רוחות העולם. כדי שלא יצטרכו האורחים להקיף לבקש הפתח: ויהיו עניים בני ביתך. ולא יקנה עבדים לשמשו. מוטב שיהנו ישראל מנכסיו ולא זרע כנען הארור: באשתו אמרו. מדקאמר עם האשה ולא אמר עם אשה. למדנו שבאשתו אמרו. אית דמפרשי באשתו נדה בלבד. שלא יבא לידי הרגל עבירה. ומדברי המשנה נראה דאפי' באשתו טהורה. וכן אמרו חז"ל (חגיגה ה) מגיד לאדם מה שחו אפי' שיחה קלה שבין איש לאשתו מגידין לו בשעת הדין אלא אם כן צריך לפייסה לדבר מצוה כגון רב דשח ושחק ועשה צרכיו: מכאן אמרו חכמים. כלומר שקדם בסדר המשניות כתבה מדברי חכם זה שאמר ואל תרבה שיחה עם האשה למדו חכמים לומר כל זמן שאדם מרבה שיחה עם האשה גורם רעה לעצמו. מצאתי כתוב כשאדם מספר לאשתו קורותיו כך וכך אירע לי עם פלוני היא מלמדתו לחרחר ריב. כגון קרח שסיפר לאשתו מה שעשה משה שהניף את הלוים תנופה והביאתו בדבריה לידי מחלוקת. א"נ מתוך שהוא מספר לה שחבריו גנוהו וביישוהו אף היא מבזה אותו בלבה וזה גורם רעה לעצמו: ובוטל מדברי תורה. שנמשך אחר דברים בטלים ואינו עוסק בתורה: ו עשה לך רב. הרמב"ם פירש אעפ"י שאינו ראוי להיות לך רב. עשה אותו רב עליך ולא תלמוד בינך לבין עצמך. ואני שמעתי עשה לך רב שיקבל לו רב אחד שילמוד ממנו תמיד. ולא ילמוד היום מאחד ולמחר מן האחר. ואע"ג דבמסכת עבודת כוכבים (דף יט) אמרו הלומד תורה מרב אחד אינו רואה סימן ברכה כבר פירשו ואמרו הני מילי בסברא שטוב לו לשמוע סברת הרבים אבל לענין גמרא ממש רב אחד עדיף כי היכי דלא לפגום ליה: וקנה לך חבר. ואפילו אתה צריך לקנותו בדמים יקרים ולפזר עליו ממון כדי שתקנה אהבתו (יד) אבל ברב לא שייך לומר קנה לך רב שהרב צריך ללמד בחנם: והוי דן את כל האדם לכף זכות. כשהדבר בכף מאזנים ואין לו הכרע לכאן ולכאן כגון אדם שאין אנו יודעים ממעשיו אם צדיק אם רשע ועשה מעשה שאפשר לדונו לזכות ואפשר לדונו לחובה. מדת חסידות הוא לדונו לכף זכות. אבל אדם שהוחזק ברשע מותר לדונו לחובה שלא אמרו (שבת לז) אלא החושד בכשרים לוקה בגופו מכלל שהחושד ברשעים אינו לוקה: ז הרחק משכן רע. שלא תלמוד ממעשיו. ועוד שלא תלקה עמו במפלתו דאוי לרשע ואוי לשכנו: ואל תתחבר לרשע. שכך אמרו חכמים כל המתדבק לרשעים אעפ"י שאינו עושה כמעשיהם נוטל שכר כיוצא בהם. למה הדבר דומה לנכנס לביתו של בורסי אע"פ שלא לקח ממנו כלום מ"מ ריח רע קלט והוציא עמו: ואל תתיאש מן הפורענות. שלא תאמר רשע זה ומעשיו מצליחין אלך ואדבק עמו הואיל והשעה משחקת לו. לכך אמר ואל תתיאש מן הפורענות כלומר דע שמהרה תבא עליו פורענות כי פתאום יבוא אידו: ח אל תעש עצמך כעורכי הדיינין. כאותן אנשים שעורכים ומסדרים טענות בעלי הדין (יז) לפני הדיינים. שאסור לאדם לגלות דינו לאחד מבעלי הדין ולומר לו עשה כך (יח) בשביל שתזכה בדינך ואע"פ שיודע שהדין עמו. פ"א כעורכי הדיינין כגדולי הדיינים ובתלמיד היושב לפני רבו ונדבר. שלא עשה עצמו כגדולי הדיינים לדבר לפני רבו כפוסק את הדין. עורכי לשון ערכאות של עובדי כוכבים

ערכאות

הוחזקה. ועתוי"ט: (יב) כ"מ כו'. בין בהיותה טמאה שהדיבור מביא לידי שחוק והשחוק לידי מעשה. ואין לך רעה גדולה מזו שגורם לעצמו ובין שהיא טהורה ביותר טוב היה שבזמן ההוא יהיה עוסק בד"ת וז"ש ובוטל מד"ת מד"ת. ונ"א מדויקת כל המרבה: (יג) וקנה כו'. ולא אמר וקנה לך תלמיד שאין ראוי לעשות דבר זה לעשות האדם עצמו לרב ולומר תלמוד ממני כמו שעושים בזמנים הללו. ד"ח. ול"נ דלק"מ דכבר הזהיר והעמידו תלמידים הרבה. ועתוי"ט: (יד) סברתו הול"ע. אבל תחלת דבריו לקושי' מדברי הר"ן ולא אמרם לענין חבר הלימוד כבר שצריך האדם שיקנה אוהב לעצמו שיוכיחנו בו מעשיו וכל עניניו כמ"ש לו חברותא או מיתותא כו' וצריך שישתדל כו' שימשכהו לאהבתו: (טו) הרחק כו'. שכנו שקרוב לו אמר בו לשון הרחקה וברשע שאינו שכנו לא הוצרך לומר הרחק שאינו קרוב רק הזהיר שלא יתחבר לו. ואמר בשכן רע ולא רשע לפי שכנות הרשע היא רעה לשכנו וקרבתו היזק גדול משא"כ בשאינו שכנו אין רשעו גורם לאדם שום רע אע"פ שהוא רע לשמי' אא"כ הוא מתחבר אליו. ר"י ן' שושן. ועתוי"ט: (טז) ואל כו'. ולא אמר שידאג מן הפורענות כי דבר זה מדה מגונה מי שהוא דואג מן הפורענות. אבל אל יתיאש כו' כאשר עשה המן שהיה בטוח בגודל עשרו וכהרף עין נהפך עליו הגלגל וזהו לשון אל תתיאש. ד"ס: (יז) ומ"ש בתחלת דבריו שעורכין כו'. לא שהם מעמידי' בעצמם לפני הדיינים אלא ע"י שמגלין לבעל דין לומר לו עשה כך ה"ז כאלו הם טוענים בפני הדיינים. ועתוי"ט: (יח) ולא אמר תחת טוען כך. אלא ר"ל שמשיאו עצה לעשות מעשה כההיא דר"י בפ"ג דכתובות בדין ראויה שאין לה קצבה שנפרעין מנכסי הבעל ויעץ להם ר"י קנו לה מידי. אבל לא פ"ד שיטעון לבע"ד דברי און ומרמה שאלו הם רשעים גמורים

וכשיהיו בעלי דינים עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים (יט). וכשנפטרים מלפניך יהיו בעיניך כזכאין כשקבלו עליהם את הדין: ט שמעון בן שטח אומר הוי מרבה לחקור את העדים. והוי זהיר בדבריך. שמא מתוכם ילמדו לשקר: י שמעיה ואבטליון קבלו מהם. שמעיה אומר אהוב את המלאכה, ושנא את הרבנות. ואל תתודע לרשות *: יא אבטליון אומר חכמים הזהרו בדבריכם (כג). שמא תחובו חובת גלות. ותגלו למקום מים הרעים. וישתו התלמידים הבאים אחריכם וימותו. ונמצא שם שמים מתחלל: יב הלל ושמאי קבלו מהם. הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן. אוהב שלום. ורודף שלום (כו). אוהב את הבריות (כז). ומקרבן לתורה: יג הוא היה אומר נגד שמא. אבד א שמיה (כט). ודלא מוסיף יסיף (ל).

ודלא

א ק"א שמא

(גטין פ. יד.) ערכאות של בית דוד. ואגפי אחריה שמעתי אל תעש עצמך כאחלי הדיינים לטוף בעלי דינים שיטענו לדין לפניך: יהיו בעיניך כרשעים. שלא יטה לבך לאחד מהם לומר איש פלוני חשוב הוא ולא ישען טענת שקר. שאם אתה אומר כן אין אתה רואה לו חובה: כשקבלו עליהם את הדין. שלא תחשוד השני לומר גזלן היה זה. אלא תאמר שמא טועה היה ולא נתכוין לגזול (כ) אע"ג נתחייב א' מהם שבועה ונשבע לא תאמר לשקר נשבע: ט והוי זהיר בדבריך. שלא ילמדו הדיין שמא כך וכך היה מעשה או אם היה הדבר כך היה פלוני זכאי ומתוך דבריך אלו ילמוד בעל הדין או העדים לומר דבר שלא היה: י שמעיה ואבטליון. גרי צדק היו (כא). ומבני בניו של סנחריב הם ושמעתי שמפני שהיה אבטליון אב ב"ד. נקרא בשם זה שפירושו אב לקטנים כי טליא בלשון ארמי קטן. כמו אמר רבי יוחנן כד הוינא טליא כשהייתי קטן. לייתו טליא וטליתא. פירוש קטן וקטנה. אף כאן אבטליון אביהן של יתומים קטנים: אהוב את המלאכה. אפילו יש לו במה להתפרנס (כב) חייב לעסוק במלאכה. שהבטלה מביאה לידי שעמום: ושנא את הרבנות. ולא תאמר אדם גדול אני וגנאי לי לעסוק במלאכה. דאמר ליה רב לרב כהנא פשוט נבלתא בשוק ושקול אגרא ולא תימא כהנא אנא. גברא רבא אנא. ושניא בי מלתא. פירוש אחר ושנא את הרבנות. התרחק מלהיות שררה על צבור שהרבנות מקברת את בעליה: יא הזהרו בדבריכם. שלא תניחו מקום לטעות בדבריכם: שמא תחובו חובת גלות. כלומר אע"פ שבמקום שאתם בו אין שם מקום לטעות יש לחוש שמא יגרום החטא ותתחייבו גלות. ותגלו למקום שיש שם אנשים שמראים פנים בתורה שלא כהלכה. והם כנוי למים הרעים (כד). ויבינו מתוך דבריכם דברים שאינם הגונים וישתו התלמידים הבאים אחריכם מאותם דברים דברי מינות וימותו בעונם: ונמצא ש"ש מתחלל. שישארו אותן דעות בטלות בעולם כמו שקרה לאנטיגנוס איש סוכו עם צדוק ובייתוס תלמידיו שאמר להם אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס. ואמרו הם. אפשר פועל עושה מלאכה כל היום וטורח ולערב אינו מקבל פרס. ויצאו מן הדת הם (כה) ותלמידיהם ונקראים צדוקים ובייתוסים עד היום: יב הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום. פירשו באבות דרבי נתן כיצד היה אהרן אוהב שלום. כשהיה רואה שני בני אדם מתקוטטים היה הולך לכל אחד מהם שלא מדעת חבירו. ואומר לו ראה חבירך איך הוא מתחרט ומכה את עצמו על שחטא לך. והוא אמר לי בקשה אליך שתמחול לו ומתוך כך כשהיו פוגעים זה בזה היו מנשקים זה את זה וכיצד היה מקרב הבריות לתורה כשהיה יודע באדם שעבר עבירה היה מתחבר (כח) עמו ומראה לו פני אהבות. והיה אותו אדם מתבייש ואומר אילו היה יודע צדיק זה מעשי הרעים כמה היה מתרחק ממני ומתוך כך היה חוזר למוטב. הוא שהכתוב מעיד עליו (מלאכי ב) בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון: יג נגד שמא אבד שמיה. מי שנמשך לו שמו מרחוק מתוך שררה ורבנות. מהרה יאבד שמו. שהרבנות מקברת את בעליה. נגד לשון משיכה. תרגום ומשכו נגידו: ודלא מוסיף. מי שאינו מוסיף על למודו: יסיף. יסוף ויספה

מס

באורים. ועתוי"ט: (יט) כרשעים. אבל שניהם כצדיקים לא שא"כ לא יפשפש בטענותיהם וידין כל א' לכף זכות ולא ידקדק לאמתת הדין אבל כששניהם בעיניו כרשעים יפשפש בטענותיהם של כל א' וא' ובשביל כך יכוין לאמתת הדין. ד"ס. ועתוי"ט: (כ) דה"ל כיון דליכא למימר אין זה בכלל והוי דן כו' לכף זכות. לגזול: (כא) א"ל שהם עצמם היו גרים שא"כ איך היו אפשר למנותן נשיא ואב ב"ד. אלא שבאו מן גרים ובודאי אמן מישראל היי ולכן היו מותרים למנותן נשיא ואב"ד. ד"מ: (כב) דהשתא אינו עושה המלאכה מפני שכרה אלא להנצל מבטלה. ועתוי"ט: (כג) חכמים כו'. אין הכוונה שאין שאר בני אדם מוזהרים בכך אלא שאם ישאל ספק בדבריהם של חכמי' יבואו ההמונים לכלל טעות משא"כ בדברי הדיוט שאין סומכין על דבריו. לכן הזהיר יותר לחכמים. הר"י ן' שושן: (כד) ל' מקורם הוא שהמים הרעים הם כינוי לפנים בתורה שלא כהלכה. (כה) אין זה שוה לדברי המשנה שאינו מיירי אלא בתלמידים הבאים אחריכם והרשב"ץ כ' בשם אדר"נ שצדוק ובייתוס היו שונין לתלמידיהם דברי אנטיגנוס וטעו התלמידים: (כו) ורודף כו'. כענין שנא' בקש שלום ורדפהו: (כז) אוהב כו'. לפי שהם בריותיו של הקב"ה ולפיכך ראוי שתהיה האהבה מצד הפנים ולא מפני אחרים. כגון מפני הנאה המגיע לך מהם: (כח) לכאורה מתנגד למאמר ואל תתחבר לרשע. וז"ל הר"מ היה מקדים לו לשלום והיה מתאהב אליו והיה מרבה לספר עמו: (כט) שמיה. משים לו כבר וישאר קרח מכאן וקרח מכאן. מד"ש. ועתוי"ט: (ל) ודלא וכו'. לפי שאומר נגד שמיה כלומר מי שרוצה להגדיל שמו אבד שמי' ופן שאמר בלבבך לא אלמוד עוד כי שמא יהיה למודי בשביל השם ויאבד או אם מנעתי מאמר זה קודם שאלמוד לא אלמוד לזה אמר ודלא מוסיף יסיף ודאי, כי הלומד ופירש קשה מהכל כו'.

כ"מ

* גרס קרויה עשירים ומזהיר לבלי להתקרב להם כמו שאמר לקמן שאין מקרבין לאדם אלא לצורך עצמן וכו'.

ודלא יליף קטלא חייב. ודישתמש בתגא חלף: **יד** הוא היה אומר אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני ואם לא עכשיו אימתי: **טו** שמאי אומר עשה תורתך קבע. אמור מעט ועשה הרבה. והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות: **טז** רבן גמליאל (לג) אומר עשה לך רב והסתלק מן הספק. ואל תרבה לעשר אומדות: **יז** שמעון בנו (לה) אומר כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב [א]אלא שתיקה. ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה. וכל המרבה דברים מביא חטא: **יח** רבן שמעון ב"ג (לז) אומר על שלשה דברים העולם [ב]עומד. על הדין. ועל האמת. ועל השלום. שנאמר

[א] נ"א מספיק [ב] נ"א קיים

זה שכבר למד ושכח תלמודו. ויש שגורסין יאסף כלומר יאסף אל עמיו וימות בלא עתו: ודלא יליף. קשה מדלא מוסיף הלכך קטלא חייב כלומר ראוי הוא מיתה כמו שאמרו [פסחים מט:] עם הארץ כו': ודישתמש בתגא חלף. המשתמש בכתרה של תורה (לא) כאדם המשתמש בכלי חול ועבר מן העולם. תגא בלשון ישמעאל כתר ויש מפרשים תג"א ר"ת *תלמיד *גברא *אסירנא שאסור לאדם להשתמש בתלמידי שאינן תלמידיו. ואני שמעתי ודישתמש בתגא המשתמש בשם המפורש חלף ואבד שאין לו חלק לעולם הבא: **יד** אם אין אני לי. אם אין אני זוכה לעצמי מי יזכה בשבילי: וכשאני לעצמי. ואפילו זכיתי לעצמי. מה הוא הזכות הזה. וכמה נחשב הוא. כנגד מה שאני חייב לעשות: ואם לא עכשיו. בעולם הזה: אימתי. כי אחר המות אי אפשר לזכות עוד. פירוש אחר אם לא עכשיו בימי בחרות, אימתי. שמא בימי הזקנה לא יעלה לידי: **טו** עשה תורתך קבע. שיהיה עיקר עסקך ביום ובלילה בתורה וכשתהיה יגע מן הלמוד תעשה מלאכה. ולא שיהיה עיקר עסקך במלאכה וכשתפנה מן המלאכה תעסוק בתורה. ומצאתי כתוב עשה תורתך קבע שלא תחמיר לעצמך ותקל לאחרים (לג) או תחמיר לאחרים ותקל לעצמך. אלא תהא תורתך קבע. לך כמו לאחרים. וכן הוא אומר בעזרא י"ז. כי עזרא הכין לבבו לדרוש את תורת ה' ולעשות וללמד לבני ישראל. כיון שהכין לבו לעשות. כך היה מלמד לבני ישראל: אמור מעט ועשה הרבה. כמו שמצינו באברהם אבינו ע"ה שאמר תחלה. (בראשית יח) ואקחה פת לחם ולבסוף ויקח בן בקר רך וטוב: והוי מקבל את כל האדם. כשאתה מכניס אורחים לביתך לא תתן להם ופניך כבושות בקרקע. שכל הנותן פניו כבושות בקרקע. אפי' נתן כל מתנות שבעולם מעלין עליו כאלו לא נתן כלום. ג' אזהרות הזהיר שמאי כנגד ג' מעלות שהזכיר ירמיה. שהם גבור ועשיר. כנגד חכם אמר עשה תורתך קבע. כנגד עשיר אמר. אמור מעט ועשה הרבה. כנגד גבור אמר הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות. שיכבוש יצרו וילחום כנגד לבו הרע. שנינו איזהו גבור הכובש את יצרו: **טז** עשה לך רב. לענין הוראה מדבר עכשיו. אם בא דין לפניך ונסתפקת בו עשה לך רב: והסתלק מן הספק. ולא תפסוק עליו אתה לבדך כי הא דרבי כי הוי אתי טרפתא לגביה. הוי מכניף לכולהו טבחי דמתא מספיא אמר כי היכי דלמטיין שיבא מכשורא: ואל תרבה לעשר אומדות. שהמעשרים מעשרות מאומד אינו ניצול מן הקלקלה אם פוחת ממה שראוי ליתן מעשרותיו מתוקנים ופירותיו מקולקלים. ואם העדיף על שהיה ראוי ליתן. פירותיו מתוקנים ומעשרותיו מקולקלים (לד): **יז** ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה. מי ששומע חרפתו ושותק: ולא המדרש הוא עיקר אלא המעשה. ותדע לך שהשתיקה טובה (לו). שאפי' המדרש והדרש והדבור בתורה שאין לך מדה טובה הימנה אין עיקר קבול השכר אלא בשביל המעשה. והדורש ואינו מקיים טוב לו אם היה שותק ולא היה דורש: וכל המרבה דברים מביא חטא. שכן מצינו בחוה שהרבתה דברים ואמרה אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו. והוסיפה נגיעה שלא נאמרה בה ודחפה נחש עד שנגעה בו. ואמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה. ומתוך כך באתה לידי חטא שאכלה מן הפרי הוא שאמר שלמה המלך (משלי ל) אל תוסף על דבריו פן יוכיח בך ונכזבת: **יח** העולם עומד. ישוב של בני אדם ומתקיים. אין זה כמו העולם עומד דלעיל (לח): על הדין. לזכות את הזכאי. ולחייב את החייב: ועל האמת. שלא ישקרו איש בעמיתו: ועל השלום. בין המלכיות ובין אדם לחבירו:

כ"מ. ועתוי"ט: (לא) והא שאמר תגא שהם ולא פי' של תורה. לפי שהם כתר כתרה של תורה. הר"י ן' שושן: (לב) וזה שלא כדעת בית הבית של ר"ג שהוא מבית הלל כדלקמן שהרי היו מחמירין כו': (לג) ר"ג. והוא בן בנו של הלל. ולכך לא נכתב לשון קבלה מכאן ולהלן לפי שמתלמידי שמאי והלל נתרבה המחלוקת בישראל כו' לא היתה מוגבלת ומקובלת ונמסרה כמו אצל הראשונים כ"פ המפרשים ואינו מוכרח דבב"ב מ"ח תנן ריב"ז קיבל כו' מהלל ושמאי כו': (לד) שהטבל מעורב בהן. הר"מ ור"ש. והקשה הר"י ן' שושן מאחר למה לא אמר בהחלט מכל וכל שלא לעשר אלא במדה. ולימא ואל תעשר מאי ואל תרבה. ולכן נ"ל לומר שהכוונה שאפי' שנתכוין להרבות ולהם יותר מן השיעור שמא תטעה באומד דעתך. ועתוי"ט: (לה) שמעון בנו. והוא מהרוגי מלכות והוא רשב"ג דמ"ק דכריתות ואינו רשב"ג דסוף פרקין. ואולי כשאמר מאמר זה עדיין לא עלה לגדולה רבן דוגמת בן זכאי בפ"ה דסנהדרין מ"ב: (לו) דאי לא בעי לכאיה על הקודם היה ראוי שיקדים לזה וכל המרבה כו' שהוא יותר ראוי להסמיכו לה ולא מצאתי כו': (לז) רשב"ג. הוא נכדו של ר"ש הנזכר במשנה הקודמת. וזהו אביו של רבי הוא רבינו הקדוש. וז' מתחיל הפרק השני: (לח) דאלו קיום העולם יוכל להתקיים ע"י אלו שבשבילם נברא דאלו דלא הוה הוה כ"ש דאלו דהוה שיהא בהוייתו בשבילם דנ"ח ג"כ יוכל להיות ביחידי סגולה שבכל ידם יקיים העולם וכמ"ש כל העולם לא נברא אלא בשביל חנינא בני ועתוי"ט

כדי

שנאמר (זכריה ח) אמת ומשפט שלום. שפטו בשעריכם (לט):

פרק ב רבי אומר איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. והוי זהיר (א) במצוה קלה כבחמורה (ב). שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות (ד). והוי מחשב (ה) הפסד מצוה כנגד שכרה. ושכר עבירה כנגד הפסדה. והסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה. דע (ו) מה למעלה ממך (ז). עין רואה ואוזן שומעת. וכל מעשיך בספר נכתבין (ח):

ב רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר. יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ (ט). שיגיעת שניהם משכחת עון. וכל תורה שאין עמה מלאכה. סופה בטלה. וגוררת עון. וכל העמלים עם הצבור. יהיו עמלים עמהם לשם שמים. שזכות אבותם מסייעתן וצדקתם עומדת לעד. ואתם מעלה אני (יא) עליכם שכר הרבה (יב) כאילו עשיתם:

הוו

פ"ב רבי אומר שיבור. שיברור. כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. שהיא נוח לו. ויהיו נוחין בני אדם ממנו. וזה יהיה כשילך בכל המדות בדרך האמצעי ולא יטה לאחד משני הקצוות שאם הוא כילי ביותר. יש תפארת לו שאוסף ממון הרבה. אבל אין בני אדם משבחין אותו במדה זו. ואם הוא מפזר יותר מן הראוי. בני אדם המקבלים ממנו משבחים אותו. אבל אינו תפארת לעושיה. ואינו שם לו שיבא בה לידי עניות בשביל כך אבל מדת הנדיבות שהיא אמצעית בין הכילות והפיזור. היא תפארת לעושיה. שמשמר את ממונו ואין מפזר יותר מן הראוי: ותפארת לו מן האדם. שבני אדם משבחים אותו שנותן כמו שראוי לו ליתן. וכן הדין בכל שאר המדות: שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות. לא נתפרש בתורה שכר המקיים מצות עשה (ג). ולא עונש המבטל ומעשיהן דאילו עונשן של מצות לא תעשה מפורשין הן. סקילה שריפה. הרג. וחנק. כרת ומיתה בידי שמים. ומלקות. העונש הקל לעבירה הקלה. והחמור לחמורה: והוי מחשב הפסד מצוה. מה שאתה מפסיד ממונך ונמנע מפני עסק המצוה כנגד השכר שיעלה לך ממנה בעוה"ז או בעוה"ב שיהא יותר מאותו הפסד: ושכר עבירה. ההנאה שאתה נהנה בעבירה. כנגד הפסד שעתיד לבא לך ממנה: ב דרך ארץ. מלאכה או סחורה: שיגיעת שניהם משכחת עון. שהתורה מתשת כחו של אדם והמלאכה משברת ומשברת את הגוף ומתוך כך יצה"ר בטל ממנו: וכל תורה שאין עמה מלאכה. וא"ת יהא עמל בתורה תמיד ויגיעתה תהא משכחת עון. ומה צורך למלאכה. לכך הוזקק לומר וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה. לפי שא"א לו בלא מזונות. ומלסטם את הבריות ומשכח תלמודו: יהיו עוסקין עמהם לשם שמים. לא כדי ליטול שררה לומר כך וכך עשיתי בשביל הצבור: מסייעתן. שזכות אבותן של צבור וצדקתן העומדת לעד היא המסייעה אל העוסקין עמהן להוציא לאור צרכן ולא מצד טוב השתדלותן של העוסקים: ואתם מעלה אני עליכם שכר. אע"פ שאין הדבר בא לידי גמר טוב מצד מעשיכם אלא בשביל זכות אבותם של צבור. מעלה אני עליכם שכר כאלו אתם עשיתם הישועה הזאת בישראל הואיל ואתם עוסקים לשם שמים. פירוש אחר כל העוסקים עם הצבור להכריח ולכוף את הצבור לדבר מצוה לצדקה או לפדיון שבוים יהיו עוסקים עמהם לשם שמים (י) שזכות אבות של צבור מסייעתן לתת מה שפסקו עליהם

ואפי'

ועתוי"ט: (לט) שפטו כו'. ולעיל מיניה כתיב כאשר זממתי להרע לכם וגו' כן שבתי זממתי בימים האלה להטיב את ירושלים ואת בית יהודה אל תיראו אלה הדברי' אשר תעשו וגו'. ועתוי"ט:

פרק ב (א) איזהו כו'. והוי זהיר כו'. לפי שדרך שיבור לו כו' הוא דבר מפורסם ועלה מינה קאי וקמ"ל אבל אינו מחייב לאדם בכך. ואלו והוי זהיר כו' מחייב הוא לאדם שיהא זהיר כו' לכך הושם באמצע דברי פיהו איזהו דרך שיבור בלשון נסתר ואח"כ והוי זהיר בלשון נוכח לחייב בכך. ד"מ: (ב) והוי כו'. לענין זהירות להיות זריז ומהיר במצוה קלה כמו שהוא זריז ומהיר במצוה חמורה הוא אומר ומזהיר לפי שא"א בה שר"ל כשיבא לידך שתי מצות שאחת קלה והאחת חמורה ואין לאל ידך לעשות שתיהן כאחת שלא תעזוב הקלה ותעשה החמורה שזה אין השכל סובלו אלא לענין זהירות בלבד הוא אומר וכל אחת ואחת בשעתה. ד"מ: (ג) וז"ל הר"מ מצות עשה לא התבאר שכר כל אחת מהן מה היא אצל הש"י. וניחא דהא נמצא למען ירבו ימיכם וגו' למען ייטב לך למען יאריכון. ובד"מ מפרש שלענין העונש והזריזו' והעצלה אומר שאין אתה יודע דל..ם לערך לגבה כו'. ועתוי"ט: (ד) מתן שכרן. יש שכר לעבודתך מהש"י כו' וכמו מי שעובד לאדונו ושכר הפעולה קצובה. ולפי שהיה ברוחה לו לאדון או מצד אחר בזמן האדון יתר ויוסף מן הקצוב לשכר הפעולה ושכר בזה אינו ראוי להקרא שכר לבד. אבל זה שמו מתן שכר לפי שיש עמו מתנה מרובה. ועתוי"ט: (ה) מחשב כו'. שאע"פ שאין שכרה ידוע כמה הוא. ידענו ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא ושכר שלימתי בעוה"ב ואין ערוך אליו מהעונג בגשמי שלזה מפסיד (ועמ"ש פ"א מ"ג) ועתוי"ט: (ו) דע. לפי שההסתכלות הזה אינה כראייה חושיית. אבל בראיית השכל. לכך חזר ואמר דע: (ז) למעלה. שהוא אלם למעלה וגבור למטה ליתא החלש על הגבור כ"ש שהגבור למעלה וממך לא רחוק. אבל למעלה ממך ממש כענין שנא' שוית ה' לנגדי תמיד: (ח) עין כו'. כנגד המעשה אמר עין רואה וכנגד הדבור הרע אמר ואוזן שומעת. והיה מספיק למניעת העבירו' כשידע שמעשיו בספר נכתבין אבל לא ידע ויבין את זאת כי אם בהקדים לו הידיעה שיש רואה ושומע. וכתב בד"מ אמר עין ואוזן בלשון יחיד. כי לא לאדם הוא שיש לו עיני בשר ודם ח"ו: (ט) עם כו'. פי' בד"מ. לפי שהדרך ארץ קודם בזמן לת"ת להכי טופל ת"ת עם ד"א במלת עם. ועתוי"ט: (י) ר"ל ורל יחושו שמא יעני מזה שזכות כו' אפי' ממון הרבה ובלבד שיהיה העסק הזה במזרזין לש"ש. לא לשום פניה אחרת בעולם. ועתוי"ט: (יא) אני. כמלא בלשון חכמים כמו והני ועקיבא בן יוסף ערב בדבר. ועתוי"ט: (יב) הרבה. לפי שהם עוסקים בצרכי צבור שהם רבים ומאחר שהם רבים הרבה שכר יש לכם כאלו עשיתם

ג הוו זהירין ברשות שאין מקרבין לו לאדם. אלא לצורך עצמן. נראין כאוהבין בשעת הנאתן. ואין עומדין לו לאדם בשעת דחקו: ד הוא היה אומר. עשה רצונו כרצונך. כדי שיעשה רצונך כרצונו. בטל רצונך מפני רצונו (יד). כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך. הלל אומר אל תפרוש מן הצבור. ואל תאמן בעצמך עד יום מותך. ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו. ואל תאמר דבר [א] שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע. ואל תאמר לכשאפנה אשנה. שמא לא תפנה: ה הוא היה אומר אין בור ירא חטא. ולא עם הארץ חסיד. ולא הביישן למד. ולא הקפדן מלמד. ולא כל (יח) המרבה (יט) בסחורה מחכים. ובמקום שאין אנשים. השתדל (כ) להיות איש: ו אף הוא ראה גולגלת אחת שצפה על פני המים. אמר [ב](לה) על דאטפת אטפוך וסוף מטיפיך יטופון (כא): ז הוא היה אומר מרבה בשר מרבה רמה.

[א] נ"א שאפשר [ב] ס"א

מרבה

אלפי ממון הרבה. והצדקה שעשו תעמוד להם לעד ואתם המתעסקים לכוף את הצבור למצוה אני מעלה אני עליכם שכר כאלו עשיתם זאת המצוה מממונכם ממש. ורמב"ם פירש ואתם מעלה אני עליכם שכר כאלו עשיתם. אם בשעה שאתם עוסקים עם הצבור מתבטלתם מעשיית איזו מצוה בשביל עסקי הצבור מעלה אני עליכם שכר כאלו עשיתם אותה מצוה שנתבטלתם ממנה: ג הוו זהירים ברשות. אתם המתעסקים בצרכי צבור אע"פ שאתם צריכים להתוודע לרשות כדי לפקח על עסקי רבים. הוו זהירי' וכו': ד עשה רצונו כרצונך. שזר ממונך בשבילו כמו שמפזר כרצונך. כאלו פזרת אותה בשבילך. שאם עשית כן יעשה רצונך כרצונו כלומר יתן לך טובה בעין יפה: כדי שיבטל רצון אחרים. יפר עצת כל הקמים עליך לרעה. ואני שמעתי שאין זה אלא דרך כבוד כלפי מעלה והרי הוא כאילו כתוב כדי שיבטל רצונו מפני רצונך. כאותה שאמרו בפרק במה אשה (דף סג) כל העושה מצוה כתקנה אפילו גזר דין של ע' שנה מתבטל מעליו: אל תפרוש מן הצבור. אלא השתתף בצרתם שכל הפורש מן הצבור אינו רואה בנחמת הצבור (טו): ואל תאמן בעצמך עד יום מותך. שהרי יוחנן כהן גדול שמש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי: ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו. אם ראית חברך שבא לידי נסיון ונכשל. אל תדינהו לחובה עד שתגיע לידי נסיון כמותו ותנצל: ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע. כלומר לא יהיו דבריך מסופקים. שאי אפשר להבינם בתחלה ובעיון רחוק. ותסמוך שאם יעמיק השומע בהם לבסוף יבינם. כי זה יביא בני אדם לטעות בדבריך שמא יטעו ויצאו מן הדת על ידיך (טז). פי' אחר לא תגלה סודך אפילו בינך לבין עצמך ותאמר שאין כאן מי שישמעך לפי שסופו להשמע כי עוף השמים יוליך את הקול. והגירסא היא לפי פי' זה שסופו להשמע אבל רש"י גורס ואל תאמר דבר שאפשר לשמוע שסופו להשמע ובדברי תורה מדבר אל תאמר על דבר תורה שאתה יכול לשמוע עכשיו שתשמע אותו לבסוף אלא הט אזנך ושמע מיד (יז): לכשאפנה. מעסקי אעסוק בתורה: ה בור. ריק מכל דבר ואפי' בטיב משא ומתן אינו יודע. והוא גרוע מעם הארץ. תרגום והאדמה לא תשם. ולרעא לא תבור: ולא עם הארץ חסיד. אבל ירא חטא אפשר שיהיה שהרי הוא בקי בטיב משא ומתן: ולא הביישן למד. שמתביישים לשאול שמא ילעיגו עליו. ישאר תמיד בספקותיו: ולא הקפדן. הרב שמקפיד על התלמידים כששואלים אותו לא ילמוד כראוי. אלא צריך שיסביר פנים בהלכה לתלמידיו: ולא כל המרבה בסחורה מחכים. דכתיב (דברים ל) ולא מעבר לים היא. אין התורה מצויה באותם שהולכים מעבר לים: ובמקום שאין אנשים. ליסב ברשת ולהורות הוראות: ו על דאטפת אטפוך. לפי שהיית ומלסטם את הבריות ומליפן בנהר. והאותה מדה מדדו לך: וסוף מטיפיך יטופון. שלא היה הדבר מסור בידן להרגך אלא לבית דין והקב"ה מסרך בידן שמגלגלים חובה ע"י חייב ועתיד הוא אחר כך לתבוע מהן ויתחך (כב): ז מרבה בשר מרבה רמה. המרבה באכילה ושתיה על בהמתו שמן

ובמל

עשיתם הרבה. ד"ס: (יד) בטל כו'. כ"ל דעשה רצונו אמר כלפי מ"ע ולפיכך אמר בטל רצונך כנגד מצות ל"ת: (טו) וקשה דאם כן יוכל לומר לא מעוקלך כו' ורש"י מפרש ואינו רואה סימן ברכה לעולם. וני"ל שאינו רואה ויתום בלא עמו או יגלה ממקומו: (טז) וא"כ היינו הא דאבטליון פ"ק מ"יא ומו למה לי. והר"מ לא פירש אלא שלא יהיו פשוטי הדברי' מרוחקים אחד ובטל מן הדיבור שהוא אומר לא יהיו דבריך צריכים לפירוש רחוק: (יז) ולכשאפנה כו' הוא לא צ אף צ לפיי שלא לשמוע האלהך אלא לשנות בעצמך אל תאמר לכשאפנה כו': (יח) כל. אמר כל לפי שאפשר ובכר נמצא מי שהרבה בסחורי' ויחכם כענין ר"א בן חרסום או אילפא ודומיהם. מד"ש. ואמר מחכים פועל יוצא שלעתות הפנאי ילמד לאחרי' אבל לא יחכימם: (יט) המרבי'. דוקא קאמר המרבה. דבלא מו"מ להחיות גופו גם תורתו אינה מתקיימת כדאמרי' בקי' אם אין קמח אין תורה ואמרינן יפה ת"ת עם ד"א: (כ) השתדל. ענין ההרגל והמחשבה לדבר. ותרגום ויאבק איש עמו. ואשתדל גברא עמיה. הר"מ: (כא) על כו'. לא אמרו בדרך שיוב הואלע שכן הוא ושע ישם שהרי אפשר שזה הנשטף לא שטף וכן השוטף אפשר שלא ישטף אלא בדרך הכאה היה אומר בינו לבין עצמו שכן הוא כפי השכל ומפני שהמפורסם מכחישו הרגיל בפיו להשמיע לרבים מרבה בשר כו' לומר כן כל המדות הנהוגות בעולם ושבמדה שאדם מודד כו' ומן הגליון אמה דן לנסתרות שגם המה ביושר וצדק אלא שאין בנו כח להשכילם ולעמוד על מכונתם. ובזה הוכים מאמרו הקודם אין בור כו' ועתוי"ט. ואמר יטופון לשון רבים להשמיענו שאפילו הרבים שהרגו את היחיד כולם יהרגו: (כב) שהרי בבחירת עלמו עשה זאת לא לקיים שליחותו יתי'. והרבה שלוחי' היו למקו' שיהרג זה. ועתוי"ט:

לא

מרבה נכסים. מרבה דאגה. מרבה נשים. מרבה כשפים. מרבה שפחות. מרבה זמה. מרבה עבדים. מרבה גזל. מרבה תורה. מרבה חיים. מרבה ישיבה. מרבה חכמה. מרבה עצה. מרבה *תבונה. מרבה צדקה. מרבה שלום. קנה שם טוב. קנה לעצמו (כד). קנה לו דברי תורה. קנה לו חיי העולם הבא:

ח רבן יוחנן בן זכאי קבל מהלל ומשמאי (כה). הוא היה אומר אם למדת תורה הרבה. אל תחזיק טובה לעצמך. כי לכך נוצרת (כו). חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי (כז) ואלו הן. [ב]ר' אליעזר (כח) בן הורקנוס. ור' יהושע בן חנניה. ור' יוסי הכהן. ור' שמעון בן נתנאל. ור' אלעזר בן ערך. הוא היה מונה שבחן. ר' אליעזר בן הורקנוס בור [ג]סיד שאינו מאבד טפה (ל). רבי יהושע אשרי יולדתו. ר' יוסי חסיד. ר' שמעון בן נתנאל ירא חטא. ור' אלעזר בן ערך מעין המתגבר. הוא היה אומר אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים. ואליעזר בן הורקנוס בכף שניה מכריע את כלם. אבא שאול אומר משמו. אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים. ורבי אליעזר בן הורקנוס אף עמהם. ור"א בן ערך בכף שניה. מכריע את כלם: ט אמר להם צאו וראו (לא) איזוהי דרך [ד]ישרה שידבק בה (לב) האדם. ר' אליעזר אומר עין טובה. ר' יהושע אומר חבר

[א] נ"א הורה [ב] ס"א לא גרסי ר' בכולהון [ג] ס"א סוד [ד] ס"א טובה

ובעל בשר ומרבה עליו רמה ותולעה וקשה ...מת כמתם בנבשר המי (כג) וקי"ל האי תנא שכל רבוותיה קשים לאדם חוץ מדברי תורה וחכמה וצדקה: מרבה דאגה. שמא יגזלוהו ובנים המלך או שמא יבואו עליו ...לסטים ויהרגוהו: ...וספיד שמא היה מתפלל היתקום עליוני מפאר הנפש. ושאלו ממנו ממה ...פזור הנפש. ...אחד להם שיהיו לו נכסים מחונים מפוזרים במקומות הרבה וצריך לפזר נפשו לפשוט לכאן ולכאן: מרבה נשים מרבה כשפים. שדרך נקים ושואל בתפלה שדם מקבלת עמם ואוכל ושותה ומרבה בשר. ואח"כ מבקש להרבות נכסים. ולאחר שהרבה נכסים ורואה שיש בידו סיפוק לפרנס נשים רבות. הוא מרבה לו נשים. ולאחר שמרבה נשים. כל אחת [illegible] שפחות ... [illegible] מרבה שפחות. וכיון שיש לו נכסי בית מתוכן צריך לעבדות וכרמים לפסק יין ומאן נבני ביתו ומרבה עבדים לעבוד השדות והכרמים. לכך הן שנויין בסדר זה: מרבה תורה מרבה חיים. דכתיב (דברים ל) כי הוא חייך ואורך ימיך: מרבה חכמה. שנותן טעם לדבריו. והסברות שלו מתיישבות על לב השומעין: מרבה ישיבה. הרבה תלמידים מתקבצים ובאים לשמוע סברותיו ואית דגרסי מרבה ישיבה מרבה חכמה מי שמרבה בתלמידים התלמידים מחדדים אותו. ומרבין ומוסיפין על חכמתו: מרבה עצה. מי שמרבה לטול עצה: מרבה תבונה. מבין דבר מתוך דבר. מעשות בעצמו מתנים לו: מרבה צדקה מרבה שלום. שנאמר (ישעיה לב) והיה מעשה הצדקה שלום: ח אל תחזיק טובה לעצמך. אמר הרבה תורה למדת רבמי שהוא לא הביא לא מקרא ולא משנה הלכה ואגדה. שלא למד. היה אומר כן: בור סוד גרסינן. ולא בור סיד (כט). כלומר כבור טוח בסיד: שאינו מאבד טפה. כך הוא אינו שוכח דבר אחד מתלמודו: אשרי יולדתו. מחוסר במדות טובות עד שכל העולם אומרים עליו אשרי מי שילדתו. ויש ע"פ שהיא גרמה לו שיהא חכם. שהיתה מחזרת על כל בתי מדרשות שבעירה. ומומחת להם בבקשה מכם בקשו רחמים על העובר הזה שבמעי שיהיה חכם ומיום שנולד לא הוציאה (עריסתו) מבה"מ. כדי שלא יכנסו באזניו אלא ד"ת: חסיד. שעושה לפנים משורת הדין: ירא חטא. מחמיר על עצמו ואוסר עליו דברים המותרים וירא שמא יבא לידי חטא. דאל"כ ואי כבותיה אפי' ע"ה אפשר להיות ירא חטא: מעין המתגבר. לבו רחב ומוסיף פלפולים וסברות מדעתו: אבא שאול אומר משמו. של רבן יוחנן בן זכאי: ואלעזר בן ערך בכף שניה. ונראה פתוב דאבא שאול לא נחלק על ת"ק. ושני הדברים אמרם רבן יוחנן בן זכאי ושניהם אמת. דלענין הבקיאות והשכחה היה רבי אליעזר מכריע. ולענין החריפות והפלפול היה רבי אלעזר בן ערך מכריע: ט עין טובה. ומסתפק בזוי:

(כג) לא שקיימו בזה התרגשה למה ועשו זה שאינו ישם. שאין נער נמס בגומל והמוסיפין יוכים. אבל המרגיש כלמי הכפש שמלטערת מלד גרליזה' בגיוולו של הגוף. וכ"ה בכל זה. ועתוי"ט שהאריך בזה: (כד) לעצמו. להכתבו בפה"מ מדי"ם. ול"נ לפי שענינו שקנה עצמו ור"ל שמתיש לו שם טוב הנה בעולם והיה מה שאוה. שכל שאין לו שם טוב הנה הוא כלא היה. ועתוי"ט: (כה) קיבל כו'. בשלשלת הקבלה לא הולך להזכיר שממנו קבלו ועבשיו מזכיר בריב"ז שלא היה מבני בניו ועוד שהוא היה לו תלמידים הרבה ובנכי המחלוקת מהם ואחריהי הזכיר שלע"פ שנחלקו בכמה דיני' מ"מ עיקר התורה קבלו: (כו) נוצרת. לשם כך ילתם לאויר העולם כדכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית שאם אין מקבלין את התורה יחזור העולם לתוהו ובוהו. נמלא שכשיו שמונה גדולה מוטלת עליו ולא בטובה הוא עושה. רש"י: (כז) ה' תלמידים כו'. לא מנה רק הגדולים שנמספרי לאחר הקבלה. שמכם הרבה תלמידים אחרים היו לו. מד"ש: (כח) אליעזר. לפי שתלמידיו היו קוראין בשמן. רש"י: (כט) כי בור סיד ר"ל בור של סידומה שבם יש בזה אבל בור סוד שבוזה יפה ומעמיד המים שלא יבלעו בקרקע ובשלמות סיוד ובם אפר יו"ד כדרך נסי המי"ן. מד"ש: (ל) שאינו כו'. כלומר לענין זה הוא שדומה לבור סיד ולא בכל בחינותיו לפי שים בבור הזה נמי לגריעותא שאין מימיו מסוקי' כמו בחר מים חיים כו' ולפיכך הולרך לבאר שאינו מאבד טיפה. מד"ש: (לא) לאו וכלו. כדאמרינן בעלמא נפק דק ואשכח. והמכוון בכל זה יליפי' השכל והשוטטו להתבונן בעיון ולהשכיל היטב והו לשון לאו כמו ולבי ראה הרבה חכמה: (לב) שידבק כו'. פי' כי בודאי שבכל המונות והיסורים יש להדבק. אלא כ"ל במדה אחת להיות בה שלם לעולם. כי טוב לאדם לאחוז במדה אחת לעולם בשלימות. ונק:

חבר טוב. ר' יוסי אומר שכן טוב. ר' שמעון אומר הרואה את הנולד. ר' אלעזר אומר לב טוב. אמר להם רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם. שבכלל דבריו דבריכם. אמר להם צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם. ר' אליעזר אומר עין רעה. ר' יהושע אומר חבר רע. ר' יוסי אומר שכן רע. רבי שמעון אומר הלוה ואינו מישלם. אחד הלוה מן האדם. כלוה מן המקום (לד) ברוך הוא. שנא' (תהלים לז) לוה רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן. ר' אלעזר אומר לב רע. אמר להם רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם. שבכלל דבריו דבריכם: י הם אמרו שלשה [א]שלשה דברי' ר' אליעזר אומר יהי כבוד [ב]חברך חביב עליך כשלך (לו). ואל תהי נוח לכעוס. ושוב יום אחד לפני מיתתך. והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים. והוי זהיר בגחלתן שלא תכוה. שנשיכתן. נשיכת שועל. ועקיצתן. עקיצת עקרב. ולחישתן. לחישת שרף. וכל דבריהם כגחלי אש (לח): יא ר' יהושע אומר עין הרע. ויצר הרע (מ). ושנאת הבריות.

מוציאין

[א] גמרא ל"ג [ב] ס"א תלמידך

במה שיש לו ואינו מבקש דברים יתירים ואינו מקנא כשרואה שיש לחבריו יותר ממנו: חבר טוב. שמוכיחו כשרואה אותו עושה דבר שאינו הגון: שכן טוב. מצוי אצלו בין ביום בין בלילה. ואילו חבר טוב אינו מצוי אצלו בכל עת: הרואה את הנולד. צופה ומביט במה שעתיד להיות ומתוך כך נמצא מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה. ושכר עבירה כנגד הפסדה: לב טוב. לפי שהלב הוא המניע לכל שאר הכחות והוא המקור שממנו נובעי' כל הפעולו'. ואע"פ שיש לפעולות איברים מיוחדי' מ"מ הכח המעורר לכל התנועות הוא בלב לפיכך אמר ר' אלעזר לב טוב. ומפני זה אמר רבי יוחנן בן זכאי רואה אני את דברי אלעזר בן ערך. מדבריכם: איזו היא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם. הולך לשאול מהם זה. ולא הבין מתוך דבריהם הראשונים שהדרך הרעה היא הפך הדרך הטובה. לפי שלא כל מה שהוא טוב יהיה הפכו רע. כי מדת החסידות והוא העושה לפנים משורת הדין היא טובה ומי שאינו חסיד ומעמיד דבריו על דין תורה אינו רע. ואפשר היה לומר שאם ההסתפקות והיא עין טובה היא דרך טובה בקשת היתרונות אינו דרך רעה לפי שאינו מזיק לשום אדם בזה וכן בשאר המדות לפיכך הוצרך לשאול מהם איזו היא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם: הלוה ואינו משלם. הוא הפך הרואה את הנולד שאם לא ישלם לא ימצא מי שילונו. ויהיה מוטל ברעב. ולא אמר סתם מי שאינו רואה את הנולד לפי שאפשר לאדם שאינו רואה את הנולד. שלא יבא לידי תקלה. שיציל עצמו בבוא הנולד ההוא (לג): וצדיק חונן ונותן. הקב"ה שהוא צדיקו של עולם (לה) חונן ונותן למלוה מה שלוה זה ממנו ולא פרע לו נמצא הלוה נשאר חייב למקום: י הם אמרו שלשה דברים. בדרך ארץ ומוסרים ובמדות. דאילו בענין האסור והמותר והפטור והחיוב דברים הרבה אמרו אי נמי אלו השלשה דברים הוי מרגלא בפומייהו תמיד: יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך. ואימתי יהא זה כשלא תהי נוח לכעוס. שאם אתה נוח לכעוס א"א שלא תזלזל בכבוד חברך הרי דבר' אחד. ושוב יום אחד לפני מיתתך. הרי ב'. והג' הוי מתחמם כנגד אורן של חכמים וכו': שוב יום אחד לפני מיתתך. לפי שאין אדם יודע אימתי ימות יעשה תשובה היום שמא ימות למחר: והוי זהיר בגחלתן. שלא תנהג בהן קלות ראש (לז): שלא תכוה. שלא תענש על ידן: נשיכת שועל. רפואתו קשה לפי ששיניו דקות עקומות ועקושות. וצריך הרופא לחתוך הבשר בחוזק ולהרחיב הנשיכה: עקיצת עקרב. קשה מנשיכת נחש: ולחישתן. דבוקן: לחישת שרף. כהבל היוצא מפי השרף ששורף בשעה שהוא לוחש. פי' אחר. השרף הזה אינו מקבל לחש כשאר נחשים כדכתיב (תהלים נח) אשר לא ישמע לקול מלחשים. כך תלמיד חכם אם תקניטנו ותבא לפייסו. אינו מקבל פיוס: יא עין הרע. כמו עין רעה (לט). שאינו מסתפק במה שיש לו. ומחזר אחר דברי' אחרים. וי"מ מפרשים עין הרע. שמכניס עין הרע בממון חבירו או בבניו ומזיק לו: ושנאת הבריות. שנאת חנם.

ונקל עליו להשיג ממה המזונות החשובות כלם. מהיות בו כמה מדות ואינו שלם באחת מהן. הר"ר יונה ושפתי יסק. מד"ש. וניחא בזה שדברי רבי בריש פרק זה קאי אכל המדות באיש דרך ישר לו להתנהג בעשייה כ"א וא'. ולזה לא אמר שידבק: (לג) ונ"ל שמ"ש לעיל ומתוך [illegible] מחשב כו' אינו עיקר פירוש הרואה את הנולד. אלא שמתוך כך נמשך גם כן שמחשב כו' אבל עיקר כוונת הרוא' כו' הוא מה שמפרש צופה ומביט במה שעתיד להיות וזה בכל עניניו ועסקיו כו'. ועתוי"ט: (לד) המקום. הוא מקומו של עולם וכה"א ומתחת זרועות עולם ואל העולם לא יכילנו שנאמר השמים ושמי השמים לא יכלכלוך. רש"י: (לה) שנאמר צדיק וישר הוא וגם אתה צדיק על כל הבא עלינו. הר"מ: (לו) כשלך. ולא פליג אדתנן לקמן פ"ד מי"ב וכבוד חברך כמורא רבך דהתם בחברים שהם חברים בתורה. ד"ח ועתוי"ט: (לז) וז"ל הר"מ כשתתחבר לחכמי' ואל אנשי המעלות אל תתגעגע עמהן ואל תתגאה עליהן. אבל תהיה מברך להודיע להם שתתקרב בהם שיקרבוך. ואל תוסיף להתקרב אליהן יותר ממה שיקרבוך שלא תפסיד טובתם ותהפוך אהבתם לשנאה. ולא תגיעך מהם המעלה אשר תקוה והמשיל זה בעני שמתחמם באש שאם ישב רחוק ממנו יהנה בחומו ואם יוסיף להתקרב ישרף: (לח) כגחלי אש. אף קלות שנקלות כי פורץ גדר של חכמי'. כנגד יחוד של פנויה. שפעם אחת נדה היא. שנא' תהיה בנדתה עד שתבא במים וחכמי' גזרו אף אם טבלה שאחרי גזרו על יחוד פנויה לא שנא טהורה ולא שנא טמאה. רש"י: (לט) ואמר שמוציאין כו' אנ"ל שיתרחק ממנה. ולפיכך אמר ר"ש לעיל שהדרך שיתרחק ממנה האדם הוא חבר רע וזהו חידוש יותר. מד"ש: (מ) ילה"ר. רוב התאוה. הר"מ: וז"ל

(מא) וז"ל רוע הגזם והוא שלי המדה הפסולה שיניח האדם לנוהום כאום עיניו ויסתכלו וייטב לו מגרם הסיום והסגורד בתדברם וביעותם. ויבחר לו מקום שאינו מיושב. זה שאלם לא מגד פריסות כך לרוע שלומם וקנאתם בזולתם אלו ידיתו האדם בלי ספק כי ישלה גופו ויתום עלם עמו:

(מב) וי"מ שהכל מקללין אותו ותחול עליו קללתם ויצא מן העולם שהרי אמרו חז"ל אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך מד"ם: (מג) שכך דרשו חז"ל בספוק לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך וגו'. וקמ"ל כ"י דה"מ כשמתקן עצמו לכך דמתקיימת בו יותר מבזולתו ואי לאו הכי לא: (מד) בק"ש ובתפלה. לפי שבה קבלת עול מלכות שמים ועבודה לו יתברך לפיכך הזהיר עליהם יותר. ובמד"ם כתב דרבינו יונה גרס הוי זהיר בק"ש יותר מבתפלה ונתן הטעם כי זמן התפלה הוא כתב עד ד' שעות וזמן ק"ש קצר כוותיקין עם הנץ החמה וזהו לי הוי זהיר כי לכך זהירות גדולה: (מה) שקוד כו'. פי' הוי שקוד ויגע בלמוד התורה כדי שתדע להשיב כו' ולפי"ז ל"צ ודע רק בספ"א גרס ודע. פי' דעתו אתה בידיעה שלימה ולא שתהי' שמתך אליו מקובלת לבלך או מלומדם מאחר כי כן לא יבא לז לוסו. ואמר שתשיב כודיע שלא סלך לשם אליו ל...קסום לו אלא לם ינוא אליך ויקשה לך דע מה שתשי' אותם להם לא שתמיל. מד"ם:

מוציאין את האדם מן העולם: **יב** ר' יוסי אומר יהי ממון חברך חביב עליך כשלך. והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך. וכל מעשיך יהיו לשם שמים: **יג** ר' שמעון אומר הוי זהיר בקריאת שמע ובתפלה (מד). וכשאתה מתפלל. אל תעש תפלתך קבע. אלא רחמים ותחנונים לפני המקום ב"ה. שנאמר (יואל ב) כי אתה אל חנון ורחום ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה. ואל תהי רשע בפני עצמך: **יד** ר' אלעזר אומ' הוי שקוד (מה) ללמוד תורה [א](ודע) מה שתשיב לאפיקורוס. ודע לפני מי אתה עמל. ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך (מו): **טו** ר' טרפון אומר היום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים והשכר הרבה ובעל הבית דוחק: **טז** הוא היה אומר לא עליך המלאכה לגמור. ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה. אם למדת תורה הרבה (מח) נותנים לך שכר הרבה. ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך (מט). ודע מתן שכרן (נ) של צדיקים לעתיד לבא:

פרק ג **עקביא** (א) בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה. דע (ב) מאין באת ולאן (ג) אתה הולך (ד) ולפני מי אתה עתיד ליתן

[א] גמרא ל"צ

והרמב"ם פי' שמושם שנאת הבריות ואותו לשנא יסודי (מב). ואני שמעתי אדם קשה שמניא עליו שנאת הבריות. וגורם שהכל שונאים אותו (מג): **יב** התקן עצמך ללמוד התורה. שלא תאמר הואיל ואבי חכם. ואני אהיה חכם. שהתורה חוזרת לאכסניא שלה (מג) ואיני צריך לבקש אחריה: וכל מעשיך יהיו לש"ש. אף בשעה שאתה עוסק באכילה ושתיה. ובדרך ארץ. לא תתכוין ליהנות עצמך אלא שתהיה בריא לעשות רצון קונך: **יג** הוי זהיר בקריאת שמע. לקרותו בעונתו. וכן בתפלה להתפלל כל תפלה ותפלה בעונתה: קבע. כאדם שיש עליו חובה דבר קבוע ואומר אימתי אפרוק מעלי חוב זה. אי נמי קבע. כאדם שקובע לו לקרא פרק אחד פרשה אחת שאומר אותה בקריאה בעלמא. ואינו אומרה בלי תחנונים. כאדם שמבקש רחמים: אל חנון ורחום. כולה בתחנונים ועל ידי התחנונים הוא מרחם תמיד: ואל תהי רשע בפני עצמך. אל תעשה דבר שתהיה ולאחר תרשיע את עצמך בו. והרמב"ם פי' אל תהי רשע בעיניך. כלומר לא תחזיק עצמך כרשע שמתוך כך אתה יואש לעשות רעה בגנותך. ואני שמעתי אל תהי רשע בדבר זה. שתפרוש יחיד מן הצבור. ותעמוד בפני עצמך: **יד** לאפיקורוס. לשון הפקר המבזה את התורה ומשיבה כאלו היא הפקר. א"נ משים עצמו כהפקר ואינו חס על נפשו לפי שאינו חושש עליו רעה על שמבזה את התורה או לומדיה: ודע לפני מי אתה עמל. בתשו' זו שאתה משיב לאפיקורוס שלא יפתה לבך לנטות לדעתו (מז): **טו** היום קצר. פי' העולם הזה קצרים הם: והמלאכה מרובה. התורה ארוכה מארץ מדה: ובעל הבית דוחק. שנאמר (יהושע א) והגית בו יומם ולילה: **טז** לא עליך המלאכה לגמור. לא שכך הקב"ה לגמור את כלה כדי שתפסיד שכרך אם לא תגמרנה. ושמא תאמר איני לומד ואיני נוטל שכר: ולא אתה בן חורין ליבטל. על כרחך העול מוטל עליך לעבוד: לעתיד לבא. לעולם הבא:

עקביא

(מו) וז"ל הר"מ לך ע"פ שתלמד דעות האפיקורסים לדעת איך תשיב עליהם. השמר שלא יעלה בלבך דבר מן הדעות ההם ודע שמי שתעבוד לפניו יודע לבך וזהו אמרו ודע לפני מי אתה עמל ר"ל שיכוין לבו באמונת הש"י ע"כ. וא"כ לפני מי מוסב על הש"י: (מז) ונאמן כו'. לא פליג על מ"ש אל תהיו כעבדים כו' וכמש"ש ובכא"י מוגה דגרס ומי הוא בעל מלאכתך ותו לא מידי: (מח) הרבה. לפי שאמר לעיל והשכר הרבה נמצא לאדם מזה לומר הנה לקבל שכר הרבה כשאלמד שעה אחת ואח"כ אני יושב בטל מתורה כי כבר יש לי שכר הרבה לקבל. לכן אמר אם למדת הרבה כו' דאל"ה לא שהרי אדרבי"ש לך עונש בעון בטול תורה. מד"ש. ולא אמרו אי המרבה וא' הממעט כו' אלא כשצריך גם כן המנדבים את ערכם. היינו שהעשיר מרבה והעני ממעיט אבל לא כשיש ביכלתו להרבות והמעיט. ועתוי"ט: (מט) שכר כו'. ולא תעלה על דעתך שכשתקבל המתנה הרמוזה במתן ובהרבה שינוכה מגשכרך. מד"ש: (נ) ודע כו'. כלומר אין הכוונה כדי שתעבוד ע"מ לקבל פרס רק כוונתי היא זאת שתדעהו דרך ידיעה לבד וכדלעיל. וי"ג שמתן בש"ין. ולפ"ז י"ל דאתא למימר דלפי' מתן שהיא המתנה בלי עלמא ליכא ולכך אל תתמה בראותך הצדיקים אם מרעה אל רעה ילכו. כ"כ במד"ש:

פרק ג (א) **עקביא**. בזמן הבית היה. ועתוי"ט: (ב) דע. חזר ואמר מלת דע לפי שלפני מי ירדה עתיד כו' דינן בהשתכלו' ירליה ענוחם: כי לם שילוני; זה בדרך ידיעה. מד"ש: (ג) מאין כו'. שלא המקים בה' תמס בלי אין בטו מאין בהו הרכבי' והלא המקים שיטוב לבם בלבן; רנה כמו הנה אלך מרוחק ואנה מפניך לברם: (ד) הפה הולך. כי הלדם

ליתן דין וחשבון. מאין באת מטפה סרוחה. ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה (ה). ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון (ו) לפני ממ"ה הקב"ה: ב רבי חנינא סגן הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות (ז) שאלמלא מוראה. איש את רעהו חיים בלעו. ר' חנניא בן תרדיון אומר שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה ה"ז מושב לצים (ח). שנאמר (תהלים א) ובמושב לצים לא ישב. אבל שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה שכינה שרויה ביניהם (ט). שנאמר (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו. אין לי אלא שנים. מנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה (י). שהקדוש ברוך הוא קובע לו שכר. שנאמר (איכה ג) ישב בדד וידום כי נטל עליו: ג ר' שמעון אומר שלשה (יב) שאכלו על שלחן אחד. ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים. שנאמר (ישעיה כח) כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום. אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה. כאילו אכלו משלחנו של מקום (יד) ברוך הוא. שנא' (יחזקאל מא) וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה': ד ר' חנינא בן חכינאי אומר הנעור בלילה. והמהלך בדרך יחידי [א](טו) והמפנ' לבו לבטלה. ה"ז מתחייב בנפשו:

[א] גמרא כ"א ותפנה

רבי

ר"ג עקביא. מטפה סרוחה. ספת ס"ז ולע"פ סב-עת סעצור אינה סרוחה שאינה נסרחת נכנס האשה עד לאחר שלשה ימים וכשתסרים אינה ראויה להזריע מ"מ קרי לה טפה סרוחה מפני שהיא קרובה להסריח מיד כשהיא חוץ למעי האשה. והמסתכל שבא מטפה סרוחה נצול מן הגאות. והמסתכל שעתיד לילך למקום עפר רמה ותולעה. נצול מן התאוה והחמדה אל הממון. והמסתכל שעתיד ליתן דין וחשבון. פורש מן החטא ואינו נכשל בעבירה: ב בשלומה של מלכות. ואפי' של עובדי העולם: חיים בלעו. דכתיב (חבקוק א) ותעשה אדם כדגי הים מה דגים שבים כל הגדול מחבירו בולע את חבירו. אף בני אדם. אלמלא מוראה של מלכות כל הגדול מחבירו בולע את חבירו: יראי ה' איש אל רעהו. הרי כאן שנים: וידום. לי קול דממה דקה כדרך השוטה יחידי שהוא שונה בלחש: כי נטל עליו. כאילו נתינת כל התורה כולה היתה בעבורו בלבד (יא): ג ולא אמרו עליו דברי תורה. ונראה לי שמברכים על השלחן יוצאין ידי חובתן. והשוב כאלו אמרו עליו דברי תורה כך שמעתי (יג): מזבחי מתים. תקרובת ע"ז דכתיב (תהלים קו) ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים: מלאו קיא צואה. וע"ז קרויה צואה דכתיב (ישעיה ל) צא תאמר לו: בלי מקום. בשביל שלא הזכירו שמו של מקום ברוך הוא על השלחן: שנאמר וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'. מיד כשדבר בדברי תורה נקרא שלחן אשר לפני השם וי"מ מראשו של מקרא הוא יוצא. דכתיב המזבח עץ שלש אמות. אל תקרי אמות אלא אמות. כמו יש אם למקרא. שלש. כנגד תורה נביאים וכתובים. ואמרי לה מקרא. משנה. תלמוד. שצריך אדם לדבר בהן על השלחן. ואז קרוי שלחן אשר לפני ה'. כך פירש רש"י: ד הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי. ומפנה לבו לדברי הבאי: ה"ז מתחייב בנפשו. לפי שלילה הוא זמן למזיקים. והמהלך בדרך יחידי הוא בסכנה מפני הליסטים. וכמה פגעים רעים. ואם היה מחשב בדברי תורה היתה משמרתו:

על

שהאדם הולך לבית עולמו: ומתקרב אל המיתה כי יום התום מיום הולדו הוא. שמיום שנולד הוא מתקרב והולך אל המיתה וע"כ נקט לי' הוה לא לי' עתיד. מד"ש: (ה) למקום כו'. ולא אמר שיהיה רמה ותולעה שכך אמר הכתוב כי עפר אתה ואל עפר תשוב. ד"ח: (ו) דין וחשבון. תחלת דין קאמר ולפיכך הקדים דין לחשבון ואמר לפת דין שאם יעשה חטא מתחייב בזה דין לכך שייך לומר שהוא מסן הדין כו'. ד"ח: (ז) מלכות. הוא המלך בפרט עם שריו ויועציו בכלל המנהיגי' מלכותו ועושים משפט בארץ. כ"פ המפרשים: (ח) לצים. דאין ליצנות גדולה ממי שאומרים לו מנה זהובים שעל אחד וכל שממנה יהיה שלך והוא בטל. ודאי מתלוצץ מן הזהובים ומבזה אותם. כן הבטל מד"ת אחר שיודע השכר הגדול הזה אינו כי אם לץ: ואמר ואין ביניהם ר"ל שאע"פ שכ"א עוסק לבדו אבל אין ביניהם שכ"א מהביל ומהלוצץ בלבו על ידיעת ולמוד חברו ומושב שאין לו תועלת בחברתו עמו כו' בודאי לצים יקראו רע"פ שאין פולה פה. ובתוי"ט: (ט) שכינה ביניהם. הפך הלצני' כי הם הכת שאינם רואים פני השכינה. אמנם אלו להיפך כי הלצנים אפי' במותם השכינה מתרחקת מהם כ"ש בחייהם ואלו אפילו בחייהם שכינה שרויה ביניהם כ"ש במיתתם. מד"ש: (י) ועוסק כו'. שתמיד אינו רגיל להוציא ד"ת מפיו ולפיכך לא שייך לומר אלא ועוסק בד"ת כמו שהוא אצל שנים שהם מדברי' זה עם זה: (יא) וכ"ב הר"מ אבל גירסתו מנין שאפילו א' יושב ושונה שמעלה עליו הכתוב כאלו קיים את התורה כנאמר ישב וכו' ולגי' שלנו נראה כמ"ש מד"ש בשם הרשב"ם שמפ' כי נטל עליו שהושלך עליו שכר משלם אן הרי הוא כנטל שכרו כבר שמזומן הוא. עוד פירש כאן כמ"ש הר"ב סוף מ"ז. וגירסת רש"י כ"ל דגרס כאן כל המקיים כו' ולקמן מ"ז גרס כי נטל וגו' כו' ובגמ' ומאחר דאפי' חד הרי תבעיא. תרי מכתבי מלייהו בס' הזכרונות חד לא מכתבי מיליה. ועתוי"ט: (יב) שלשה. נקט שלשה. דבפסוק שהביא לראיה שם מדבר ג"כ בשלשה החכם והכהן והנביא. לב אבות: (יג) והברכות הן ג' כי הטוב והמטיב ביבנה תקנום ונמלא שהן כנגד ג' אמות דלקמן ועתוי"ט שהאריך לרמז בג' ברכות אלו שהם נגד הכ"ך א"כ נגד מקרא משנה גמרא ונסיים וז"ל ולע"פ שהלבתי ליוכים להדמות בהמ"ז לאו"ד א"כ כו' כדאי' בסוטה פ"ז מ"מ לא נתישבה דעתי בפסק זה ללמה י"א בכך דודאי דר"ם לאו בהכי מיירי לאמר ברשיעי עסקינן שאין מברכין בהמ"ז שהוא מ"ע ומילי דאבות מילי דחסידות נינהו. ולי רש"י ורגילין ב"א לבטיר עלמן בבהמ"ז: (יד) כאלו כו'. שמעלה עליהם כאלו הקריבו קרבנות על ידך וזה שאז"ל כהנים משולחן גבוה קא זכו. מד"ש: (טו) והוא גירסת הר"ב וגי' והמפנה מעות הוא דא"כ הנעור אינו ופנה ולמה יתחייב. והרשב"ם נפי' הנעור בלילה ואפילו בבית והמהלך בדרך ואפילו ביום ושניהם ביחידי עסקינן: ולדבריו יש לקיים גירסת

והמשנה

ה רבי נחוניא בן הקנה אומר כל המקבל עליו עול תורה (יח). מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. וכל הפורק ממנו עול תורה. נותנין עליו עול מלכות ועול ד"א: ו רבי חלפתא איש כפר חנניא אומר עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם. שנא' (תהלים פב) אלהים נצב בעדת אל. ומנין אפי' חמשה. שנא' (עמוס ט) ואגודתו על ארץ יסדה. ומנין אפי' שלשה. שנא' בקרב אלהים ישפוט. ומנין אפילו שנים (כ). שנאמר (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע וגו'. ומנין אפי' אחד. שנא' (שמות כ) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך: ז רבי אליעזר איש ברתותא אומר תן לו משלו. שאתה ושלך שלו. וכן בדוד (כא) הוא אומר (ד"ה א כט) כי ממך הכל ומידך נתנו לך. ר"ש אומר המהלך בדרך (כב) ושונה. ומפסיק ממשנתו. ואומר מה נאה אילן זה. ומה נאה ניר (כג) זה. מעלה עליו הכתוב כאילו (כד) מתחייב בנפשו: ח רבי דוסתאי ברבי ינאי משום ר"מ אומר כל (כה) השוכח דבר אחד (כו) ממשנתו. מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו. שנא' (דברים ד) רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך. יכול אפילו תקפה עליו משנתו. תלמוד לומר (שם) ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך. הא אינו מתחייב בנפשו. עד שישב ויסירם (כז) מלבו

ה עול מלכות. משא מלך ושרים: דרך ארץ. כמו טורח הפרנסה. לפי שמלאכתו מתברכת: הפורק ממנו עול תורה. האומר קשה עלי של תורה ואיני יכול לסובלה (יז): ו עשרה שהיו יושבין בדין. גרסינן (יח): בעדת אל. ואין עדה פחותה מי' שנאמר במרגלים (במדבר יד) עד מתי לעדה הרעה הזאת. יצאו יהושע וכלב הרי י': ומנין אפילו חמשה שנאמר בקרב אלהים ישפוט. ג' דיינים ושני בעלי דינים: ומנין אפילו שלשה. שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה. פלא. והאזור. והתיבה. ששם שלשה. על ארץ יסדה. על יסוד הארץ הם מקיימים. הרי לך שהשלשה קרויין אגודה. א"נ אגודה שלשה קרויין אגוד'. אגודת אזוב שהם ג' קלחים. ויש ספרים שכתוב בהן ומנין אפילו חמשה שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה. שאדם אוגד בידו אחת שהם בה ה' אצבעות. כגל אצבעות שביד קרויין אגודה. וברכת המקדש הוא אומר הבונה בשמים מעלותיו. כלומר השכינה שהיא בשמים יורד לממה לארץ כשהם שם אגודים עוסקים בתורה (יט). ומנין אפילו שלשה שנא' בקרב אלהים ישפוט. שהדיינים הם ג': כי נטל עליו. לשון סכך. תרגום וסכות ותטול כלומר שהשכינה סוככת עליו: ז תן לו משלו. לא תמנע מלהתעסק בחפצי שמים. בין בגופך בין בממונך [שאינך נותן משלך. לא מגופך. ולא מממונך]. שאתה וממונך שלו: מה נאה אילן זה מה נאה ניר זה. ה"ה לכל שיחה בטלה אלא שלפי בהווה שדרך הולכי דרכים לדבר מה שרואים בעיניהם. ויש דאשמועינן רבותא דאע"ג דע"י כן הוא יברך ברוך שככה לו בעולמו. אעפ"כ מעלין עליו כאילו מתחייב בנפשו מפני שהפסיק ממשנתו: ניר. תלם המחרישה כמו נירו לכם ניר (ירמיה ד): ח כל השוכח דבר אחד ממשנתו. ובשביל שלא סגי שיהיה מעלין עליו כאילו מתחייב בנפשו שמתוך ששכח הוא בא להתיר את האיסור ולטמא את הטהור ותקלה באה על ידו. ושגגת תלמוד עולה זדון. אי נמי כאילו נתחייב בנפשו לפי שאותה משנה היתה משמרתו. ועכשיו ששכחה אינה משמרתו: תקפה עליו משנתו. שהיתה קשה עליו ומתוך

שמוש

זהמשנה. ועתוי"ט: (טז) עול תורה. המחדש הקדימה. הר"מ: (יז) ולאו דמתחייב בנפשו דלעיל במשנה תאמר מנותקין עליו עול דהכא בפורק דודאי ליתא אלא דמתחייב דאמרן היינו אם יפגעו בו לסטים או מזיקים מתחייב בנפשו ודמו יהיה נדרש מעצמו אבל אפשר שלא יארעו כל רע. אבל הכא מתכוין כי'ולא יוכל מ:ע. כ"ל: (יח) וכן אלינו משנה שדנין בדיני ערכין. ושנים וכו' שקבלנו עליהם. א"נ יחיד מומחה: (יט) אף על גב דנלקחו בדין. עסק התורה במכ"ם הוא: (כ) אפי' ב'. ואפשר דאפי' שני שלשה מעיא. מנו דסימא דיבא שלשה בעלמא ולא אסיא שכינה. קמ"ל דדיבא נמי היינו תורה. ואפשר דאפי' שלשה. משנה מעיא. עשרה קדמה שכינה ואסיא. תלמא עד דיתבי. גמרא ולדלמאמר המם קאמר לה ולא אמר ממשה. וכמד"ם כתב דבעשרה כלב כ"ל עומד כביכול והם יושבים משא"כ בחמשה דלא כתיב נצב ועמש"ל אות י"א: (כא) וכן בדוד. על אותו מעשה שקבץ כסף וזהב לבית המקדש אמר דוד פסוק זה. כמ"י. ומשום דאיכא למדחי דדלמא דוד שאני שהתנדב לבהמ"ק שהש"י צוה עליו בפרשות והיה בהנים כו' א"נ רבים שאני. לכך לא אמר שנאמר כי ממך הכל וגו' לפי שאינה ראיה גמורה. ד"א: (כב) בדרך. מאוא מקום סכנה וי"מ דלאו דוקא הלא ה"ה בבית אלא דבדרך שכיחי אילן וניר ואפשי מפסיק: (כג) ניר. דלא שימה דוקא אילן שהוא רואהו ארמוק והומר מה נאה שזה וה"ה שמפסיק. אלא אפילו ביד בגמלה בלא כשהוא מהלך לפ"ה הוי הפסק. ד"א: (כד) מעלה עליו הכתוב. סמיך ליה על פסוק הקועטים מלוח עלי שיח דדרשוהו על הפוסקי' מד"ת וכן מתורגם דשבקין פתגמי אורייתא מן לוח לבהון מגול מילי דעלמא וכיון שכ"ה מתורגם מ:ימא דפשיטא הוא וא"ל להזכירו בהדיא ושמך אל המבין כו' מד"ת. ואמר כאלו כו' ל"ל דהכא לא הוי אלא הפסק דרך ערא' ומיד הוא חוזר אל משנתו אבל לפיל מ"ד קאמר דמשנה כבו לבטלה. ולפי הני דכי הר"ב דהכא במברך כו' מעיקרא לא קשיא. ועתוי"ט: (כה) כל. לאתויי אפי' מחמת עללות והמד"ש כי אפי' מחמת שהוא טרוד לאלול ערכו לביתו אפ"ה מתחייב בנפשו. כי ניקרא אלא שוא המלך על ה' יהבך ואין נפטר רק מי שתקפו כו': (כו) דבר אחד. שאין לך דבר אחד שאין תלויים בו דברים רבים ואיפכך בדבר הכי שכח נתקיים פן תשכח את הדברים. מד"ס. וכ"כ דכתיב השמר לך ושמור כפל דהיינו לאת שמירה לכל דבור: (כז) ויסירם. כלו' שישב ויתנה לבטלה ובזה יסירם מלבו ולע"ד שאינו נתכוין שע"י כך יסורו מלבו דהא לא כתיב פן תסירם אלא פן יסורו ומאליהם משמע. ובכי דייק ליתנה דמתני' מדלא קתני יכול אפי' לא שכירם כפי שלא נתמעט אלא שקשה בלבד אבל השכחה דממילא נמי בלאזהרה דבן יסורו. ד"א. וכ"ז בלאנו רוצה יושב בבטלה מבד"ם אלא כבא דבר בטלה לידו יושב אבל והבהבל מלהצר על לימוד. ולכך לא אמר אלא

נעלה

מלבו: ט רבי חנינא בן דוסא אומר כל שיראת חטאו (כט) קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו (ל) אין חכמתו מתקיימת. הוא היה אומר כל שמעשיו מרובין מחכמתו. חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת: י הוא היה אומר כל שרוח הבריות נוחה הימנו. רוח המקום נוחה הימנו. וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו (לג). אין רוח המקום נוחה הימנו. ר' דוסא בן הרכינס אומר שינה של שחרית. ויין של צהרים. ושיחת הילדים. וישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ. מוציאין את האדם מן העולם: יא רבי אלעזר המודעי אומר המחלל את הקדשים. והמבזה את המועדות. והמלבין פני חברו ברבים (לה). והמפר בריתו של אברהם אבינו ע"ה. והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה. אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים. אין לו חלק לעוה"ב: יב רבי ישמעאל אומר הוי קל לראש. ונוח לתשחורת. והוי

הקופי שנה שכחה: ט כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו. אני שמעתי המקדים במחשבתו יראת חטאו לחכמתו שהוא מוטב בלבו ללמוד בשביל שתהיה ירא חטא (כח). והם ע"ד שאמרו תחלת המחשבה סוף המעשה: חכמתו מתקיימת. שהחכמה עביאתו למה בלבו חפץ. והוא נהנה בה: וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו. שאין לומד ע"מ לעשות הואיל ואין לבו פונ' להיות ירא חטא אין חכמתו מתקיימת שמתוך שהיא מונעת אותו מללכת אחרי שרירות לבו הוא קץ בה ומואסה ומניחה: כל שמעשיו מרובים מחכמתו. הכא מיירי שזריז במ"ע (לא). ולעיל בכל שיראת חטאו קודמת לחכמתו. איירי שנזהר במצות ל"ת: י כל שרוח הבריות נוחה הימנו. כל מי שאהוב למטה בידוע שהוא אהוב למעלה (לב): שינה של שחרית. שהולך וישן עד שעונת ק"ש עוברת: ויין של צהרים. מושך לבו של אדם דכתיב (קהלת ב) למשוך ביין את בשרי ומביא אותו לידי שכרות (לד): ושיחת הילדים. מבטלת את אבותיהם מלעסוק בתורה: וישיבת בתי כנסיות של ע"ה. שמתכנסים ומדברים בדברים בטלים: יא המחלל את הקדשים. המביא קדשי המזבח לידי פגול. ונותר. וטמא. או המועל ונהנה בין בקדשי מזבח בין בקדשי בדק הבית: והמבזה את המועדות. ימים של חוה"מ עושה בהן מלאכה. או נוהג בהן מנהג חול באכילה ושתיה: והמלבין פני חברו ברבים. המתבייש פניו מאדימות תחלה ואח"כ מתלבנות שהנפש יש לה שתי תנועות. אחת לחוץ ואח' לפנים. וכשמביישין את האדם. בתחלה הרוח מתנועע לצד חוץ כמו שמתמלא חמה ופניו מאדימות. וכשאינו מוצא טענה כיצד יסיר הבושה הוא מעל פניו הוא דואג בקרבו ונכנס הרוח לצד פניו מפני הצער. ופניו מתכרכמים ומתלבנים. וזהו שאמרו בענין הלבנה דאזיל סומקא ואתי חיורא: והמפר בריתו. שלא מל. או שמל ומושך ערלתו לכסות המילה כדי שלא יראה שהוא מהול: והמגלה פנים בתורה. שמגלה פנים ופירושים בתורה שלא כהלכה. כגון שמתרגם ומזרעך לא תתן להעביר למולך. ומזרעך לא תתן לאעבר לארמיותא. ואין זה פשוטו של מקרא. ובכלל זה הדורש דרשות של דופי (לו). פי' אחר מגלה פנים. שמעיז פנים לעבור על דברי תורה בפרהסיא ביד רמה. ואין לו בושת פנים: אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים. ולא שב בתשובה מאחד מעבירות שבידו. אע"פ שבאו עליו יסורים ומת ביסורים (לז) אין לו חלק לעולם הבא. אבל אם שב בתשובה קודם מותו. אין לך דבר שעומד בפני התשובה: יב הוי קל לראש. לפני אדם גדול זקן ויושב בראש ישיבה. הוי קל לעבודתו ונשמע לפניו: ונוח לתשחורת. לאדם בחור שעבדותיו שחורות אינך צריך להקל עצמך כל כך אלא תשמע לפניו

מעלה כו' כאלו ומסני' (ד') דמתחייב בנפשו הייב בהמשנה כו' שרולה יותר בנעלה מבעסק התורה ומבקש ושוזר של הנעלה אבל עכ"פ אלו לא ישכחם היה ניחא ליה. ר"נ בן הקנה דמתני' ו' הפרק עול מיירי במי שמתכוין להפיל ד"ת מלבו. נ"ל (כח) ובהכי מתורץ דלא פליג אדהלל שאי' בפ' דלעיל מ"ה אין בור ירא חטא. דהכא במחשבה קאי ולא בפועל שאין בור יודע איזהו חטא שיירא ממנו. אבל במחשבה יכול לחשוב ולירא מכל דבר שיהא חטא. ועתוי"ט: (כט) חטאו. כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. ולהכי קאמר שיראת חטאו שירא מן החטא שהוא מוכן ול"ק דהל"ל כל שיראתו מהחטא קודמת כו'. ד"מ: (ל) וכל כו' היינו שזכותו בזה או עונשו גוברת על הגזרה שגזרו עליו אם יהיה חכם או טפש (ומקיים הגזרה בשאר עניניו ולא בלימוד התורה) אבל אם באו שניהם כאחד מניחים אותו כפי הגזרה שאם הוא שיהיה חכם מתקיימת ואם שיהיה טפש אינה מתקיימת. וכ"ש בבבא שניה. מד"ש: (לא) וא"ת איך אפשר שיהיו מעשיו מרובין מחכמתו שמה שאינו יודע איך יעשה אלא במה שמקבל על עצמו לעשות כל הדברים אשר יגידו לו החכמים ולא יסיר ימין ושמאל הו"ז מעשיו מרובין מחכמתו מד"ש ובהכי ניחא דלא קתני קודמין. ועתוי"ט: (לב) שנאמר (משלי ג') ומצא חן ושכל טוב בעיני וגו' ואומר וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו. שכל מי שמשוך עליו חוט של חסד. בידוע שהוא ירא שמים: (לג) וכל שאין כו'. צריכא. דאי מרישא הוה אמינא דאפשר שאין רוח הבריות נוחה הימנו לפי שהוא נוטה אל קצה האחרון מהחסידות ואפ"ה רוח המקום נוחה הימנו קמ"ל. ואי תנא סיפא הוה אמינא הרישא לפי שאפשר שרוח הבריות נוחה הימנו לפי שמראה בעלמא סימני טהרה ובקרבו ישים ארבו. קמ"ל דסימן מובהק הוא בשני הפנים וטעמא דכתיב ואת רוחי אתן בקרבכם. הכי רוח הבריות רוח המקום. ולא קתני שרוח כל הבריות משום דלא חיישינן למיעוטא כדאמרן במרדכי. מד"ש: (לד) כי בשכרות האדם הוא עלול מחמת השינה. ובעבור כבר הוא יגע ומבקש לנום. ובצהרים האדם בכח ביותר עד שהוא שמח לגמרי. ד"ח: (לה) המחלל כו'. והמלבין. בגמרא מייתי לה מקרא. ועתוי"ט: (לו) כמנשה שהיה דורש למה לו למשה לכתוב ותמנע היתה פלגש. רש"י: (לז) דאלו שאר עבירות יסורין עם

והוי מקבל את כל האדם בשמחה (לח): **יג** רע"א שחוק וקלות ראש. מרגילין לערוה (לט). מסורת. סייג לתורה. מעשרות. סייג לעושר (מא). נדרים. סייג לפרישות. סייג לחכמה שתיקה (מב): **יד** הוא היה אומר חביב אדם שנברא בצלם (מד). חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר (בראשית ט) בצלם אלהים עשה את האדם. חביבין ישראל. שנקראו בנים למקום. חבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום. שנאמר (דברים יד). בנים אתם לה' אלהיכם. חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה. חבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה (מה) שבו נברא העולם. שנאמר (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו: **טו** הכל צפוי. והרשות נתונה. ובטוב העולם נדון והכל לפי רוב המעשה [א]:

[א] נ"א אבל לא לפי רוב המעשה

הוא

לפניו בנחת ובישוב: והוי מקבל וכו'. נגד כל אדם בין ראש בין תשחורת תמיד בשמחה. מקבל כמו מקביל מתרגם נגד קבל. פי' אמר הוי קל לראש בראשיתך כשאתה בחור הוי קל לעשות רצון בוראך ובזקנותך כשהושחרו פניך מפני הזקנה תהא נוח לו: **יג** מסורת סייג לתורה. המסורת שמסרו לנו חכמים בחסרות ויתרות בתורה הם גדר וחיזוק לתורה שנכתב מעל ידיהם אנו מבינים כמה מצות איך יעשו אותם כמו בסכת בסכת בסכת שנים חסרים ואי אפשר שנתנו אנו למדין להכשיר סוכה בג' דפנות וכן מועדי ה' אשר תקראו אתם שנכתב חסר בג' מקומות ללמד אתם אפי' שוגגים אתם אפי' מזידים אתם אפילו מוטעים (מ): מעשרות סייג לעושר. עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר: נדרים סייג לפרישות. בזמן שאדם מתחיל בפרישות ומתיירא שלא יעבור מקבל עליו בלי נדר שלא יעשה כך וכך ועי"ז הוא כובש את יצרו: סייג לחכמה שתיקה. כמה שאין קיימין אף בשתיקה מדברי תורה הרי כבר כתיב והגית בו וגו' אף בשתיקה מרכילות ולשון הרע וקללה לאורייתא כינהו. הא אינו מדבר אלא בשתיקה מדברי הרשות שבין אדם לחבירו טוב לו לאדם למעט הדבור בהם כל מה שאפשר. ועליהם אמר שלמה (משלי יז) גם אויל מחריש חכם יחשב (מג): **יד** חבה יתירה נודעת לו. כלומר פירש חבה יתירה הראה הקב"ה לאדם שהודיעו ואמר לו ראה שבראתיך בצלם. כהמטיב לחבירו ומודיעו הטובה שעשה עמו. מראה חבה יתירה יותר משאילו הטיב עמו ואינו חשוב בעיניו להודיעו הטובה שעשה עמו. ויש לפרש חבה יתירה נודעת להם. חבה גלויה ומפורסמת שלא בלבד אהבה מסותרת היה לו למקום ברוך הוא עם האדם אלא אף חבה גלויה וידועה לכל: שנאמר כי לקח טוב. כל המעשה בראשית שנאמר בו וירא אלהים כי טוב. לא נברא אלא בשביל התורה שנקראת לקח כמה דאת אמר (דברים לב) יערוף כמטר לקחי: **טו** הכל צפוי. כל מה שאדם עושה בחדרי חדרים גלוי לפניו: והרשות נתונה. בידו של אדם לעשות טוב ורע כדכתיב (דברים ל) ראה נתתי לפניך היום את החיים וגו': ובטוב העולם נדון. במדת רחמים ואעפ"כ אין הכל שוה במדה [א] לפי שהכל לפי רוב המעשה. המרבה במעשים טובים נותנים לו רחמים מרובים. והממעט במעשים טובים ממעטים לו רחמים. פי' אחר והכל לפי רוב המעשה. לפי רוב מעשיו של אדם הוא נדון אם רוב זכיות זכאי. אם רוב עונות חייב. ולהרמב"ם פי' הכל צפוי. כל מה שעושה בני אדם מה שעשה ומה שעתיד לעשות הכל גלוי לפניו ולא תאמר כיון שהקב"ה יודע מה שיעשה האדם א"כ הוא מוכרח במעשיו שיהיה צדיק או רשע כי הרשות נתונה בידו לעשות טוב ורע ואין שום דבר שיכריחהו כלל (מו) וכיון שכן הוא בטוב העולם נדון להפרע מן הרשעים וליתן שכר טוב לצדיקים בהתחייבות המשפט ברשע ראוי שיענש. והצדיק היה נדון ברשע. והטעם שיקבל שכר (מז): והכל לפי רוב המעשה. לפי מה שאדם ... הטוב

שם הטיפה מתרקבת: (לח) בשמחה. וזה יותר ממה שאמר שמאי בסבר פנים יפות. הר"מ: (לט) שחוק וקלות ראש כו'. כלומר שכל כובד ראש והיראה הוא סייג לערוה. שכל זאת המשנה מדברת בסייגים. הר"ר יונה. ולא שני הסייג משום דלא הוה משמע דמרגילין אלא דמצילין לידי ערוה. מד"ש ועתוי"ט: (מ) שוגגים מאליהם כסבורים שהוא כאלו להתעבר. מוטעים ע"י עידי שקר. רש"י: (מא) מעשרות כו'. במשנה ירושלמי גרס מעשרות סייג לתורה. ופירש שעל ידי כן יוכלו מקבליה להחזיק בתורה וללמדה כמאמרם ז"ל לא נתנה התורה אלא לאוכלי תרומה (ומעשרות שם לכלל המתנות) והר"ר ישראל פי' דכתיב ואכלת וגו' מעשר דגנך וגו' למען תלמד ליראה וגו'. מד"ש: (מב) סייג לחכמה שתיקה. ולא אמר שתיקה סייג לחכמה. דאלו הא לפי שאין שום סייג לחכמה כ"א השתיקה בלבד להכי תני סייג קודם. משא"כ איך דלע"ג שכל אחד סייג לאותו דבר מ"מ יש לאותו דבר סייג אחר מלבד זה. מד"ש: (מג) ומכיון שהאויל כשמחריש יחשב לחכם ממילא דכל השותק הרי הוא חכם. ועוד דלעיל מיניה כתיב חושך אמריו יודע דעת יקר רוח איש תבונה: (מד) חביב אדם כו'. לכן מוטל עליו לעשות רצון קונו. רש"י. ובכל אדם אמר ר"ע וכמו שהוא הראיה שממנו הביא שהיא נאמרה לבני נח ולא לבני ישראל לבדם. ועתוי"ט שהאריך: (מה) כלי חמדה היא התורה שנקראת חמדה. כדאמר תורת ה' תמימה וכתיב בתריה הנחמדים מזהב וגו'. מד"ש ועתוי"ט: (מו) שאין ידיעתו ית' כידיעתנו ואע"פ שאנו אומרים בו ג"כ ידיעה אין זה אלא בשתוף השם וכמו שאין בנו כח לדעת אמיתת אלוהותו ית' כך אין בנו כח להשיג ולמצוא דעתו כי הוא ודעתו א' לא כהאדם שהוא ודעתו שנים כו'. וכתב הר"מ אלא שכינו שדעת הר"מ כמ"ש המד"ש. וז"ל ומעיקרא לא קשיא מידי לפי שידיעתו ית' הוא כלומר ומגיע העניי' שעושה האדם והרי אין ראיית האדם מכרחת למעשה אלא כך לעניים הש"י מעשה האדם אינו מכרחתו. בידיעתו ית' העתיד הוא אצלו הווה שאין לפניו קדימה ואיחור אלא בחוק הזמן. ע"כ. וזהו ההבדל ידיעתו מידיעתנו שידיעתנו תגיד בהווה אף מה שהוא עתיד בערכנו אלא שאין בנו כח להשיגו ולהבינו כו'. ועתוי"ט שהאריך בזה: (מז) לא נמצא כן בפי' הר"מ. אלא ז"ל. ואמר שדין הש"י עם בני אדם אמנם הוא בחסד ובטוב לא כפי הדין הראוי אליו כמו שביאר ית' מדרכיו ואמר ארך אפים לצדיקים

כך שכרו מרובה שאינו דומה המחלק מאה זהובים לצדקה במאה פעמים לנותן אותם בפעם אחת מסכת רמב"ם היא. והכל לפי רוב המעשה אבל לא על פי המעשה (מח): טז הכל נתון בערבון. רגלוהי דבר נש אינון ערבין ביה. לאתר דמתבעי תמן מובילין יתיה:

לצדיקים ולרשעים. אחי' ממוכר טוב הי' לבל: (מח) עמו"ש שהאריך בזה וקיים ח"ל והוי יודע דמה"ת נפרעין מן האדם לפי מעשיו שהאומר הקב"ה ותרן הוא יותרו מעוהי אלא מאריך אפיה וגבי העולם במוב שלא יהא נאבד ונפסד ובני דיליה לעמים יודעים אללו יש' זכרו כלם:

טז הוא היה אומר הכל נתון בערבון. ומצודה פרוסה על כל החיים. החנות פתוחה. והחנוני מקיף. והפנקס פתוח. והיד כותבת. וכל הרוצה ללוות. יבא וילוה. והגבאים מחזירים תדיר בכל יום. ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו (נ). ויש להם על מה שיסמוכו. והדין דין אמת. והכל מתוקן לסעודה: יז ר' אלעזר בן עזריה אומר אם אין תורה אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ אין תורה. אם אין חכמה (נד) אין יראה. אם אין יראה אין חכמה. אם אין בינה אין דעת. אם אין דעת אין בינה. אם אין קמח (נו) אין תורה. אם אין תור' אין קמח. הוא היה אומר כל שחכמתו מרובה ממעשיו (נז). למה הוא דומה. לאילן שענפיו מרובין. ושרשיו (נח) מועטין. והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו שנאמר (ירמיה יז) והיה (נט) כערער בערבה ולא יראה כי יבא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב. אבל כל שמעשיו מרובין מחכמתו למה הוא דומה לאילן שענפיו מועטין. ושרשיו מרובין. שאפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו. אין מזיזין אותו ממקומו שנאמר (ירמיה יז) והיה כעץ שתול (ס) על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חום והיה עלהו רענן ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי: רבי

ומצודה פרוסה. יסורין ומיתה: החנות פתוחה. ובני אדם נכנסים שם ונוטלים בהקפה: והחנוני מקיף. ומאמין לכל הבא לטול. כך בני אדם חוטאים בכל יום והקב"ה ממתין להם עד בא עתם: והפנקס פתוח. לכתוב בו ההקפות כדי שלא ישכח: והיד כותבת. שלא תאמר אע"פ שהפנקס פתוחה פעמים שהחנוני שכוח ואינו כותב הכל לכך אמר והיד כותבת: וכל הרוצה ללוות וכו'. היינו והרשות נתונה דלעיל שאין שום אדם מוכרח כלום שלא ברצונו: והגבאים. יסורים ופגעים רעים (מט): לדעתו. פעמים שזוכר את חובו ואומר יפה דנתני: ושלא לדעתו. שפעמים ששוכח וקורא תגר כנגד דינו של מקום ברוך הוא: ויש להם על מה שיסמוכו. על הפנקס על החנוני שהוא נאמן על פנקסו כך היסורים הללו הן נסמכים על מעשיו של אדם הנזכרים לפני המקום ב"ה אע"פ שהם נשכחים מן האדם: והדין דין אמת. שאין הקב"ה בא בטרוניא (נא) עם בריותיו: והכל מתוקן לסעודה. אחד צדיקים ואחד רשעים (נב) יש להם חלק לעולם הבא לאחר שגבו תחלה את חובן: יז אם אין תורה וכו'. אין נושא ונותן יפה עם הבריות: אם אין דרך ארץ וכו'. סוף שתורתו תשכח ממנו (נג): אם אין דעת וכו'. דעת הוא שמוצא טעם לדבר (נה). ובינה שמבין דבר מתוך דבר אבל אינו מוצא לו טעם ואם אין דעת לתת טעם לדבר: אין בינה. אמר שלא ידע טעמו של דבר. כאילו לא ידעו ומ"מ הבינה היא קודמת לפיכך אם אין בינה אין דעת: אם אין קמח אין תורה. מי שאין לו מה יאכל היאך יעסוק בתורה: אם אין תורה אין קמח. מה יועיל לו הקמח שבידו הואיל ואין בו תורה. שם שלא

(מט) ולשון הר"מ משל על השמש ואחר עונשים כלשון הר"ב במצודה פרוסה: (נ) מדעתו כו'. אית דגרסי מדעתן ושלא מדעתן והוא עיקר ושב אל הגבאים כו'. א"כ להוי במכילתא. היינו מדעתן ושלא מדעתן אלא במלום הקב"ה. הר"מ: (נא) בכת ובעלילה. ערוך. ונ"א והדן דין אמת. וי"ג ודין דין אמת. וי"ג והדיין דיין אמת: (נב) מלבד המנויין לעיל מי"א ובכ"פ חלק: (נג) ולא בא התנא לומר על קדימה ואיסור שצריך שיקדים האחד לחברו. שאם אתה אומר כן אין גם אחד מהם יהיה בשלימותו. שאם אין האחד א"כ יקדים לו האחר וכל אחד יש לו דין קדימה על חברו. נראה שא"א שימצא המאוחר בלא הקודם כו' נראה ששניהם אינם נמצאים כו' אלא שכוונת התנא שאם אינו לומד אע"פ שנושא ונותן לא יהיה יפה עם הבריות כי לא ידע כדת מה לעשות כדאיתא בב"ק (ד"ל) מאן דבעי למהוי חסידא לקיים במילי דנזיקין. וכן אם אין ד"א כלומר שאין משאו ומתנו יפה כו' סוף שתורתו משתכחת ממנו על העון אשר חטא שהוא מחלל ש"ש. שאומרים זה שלמד תורה כמה מקולקלין מעשיו כו': (נד) אין חכמה כו'. עיין לעיל מ"ט בהר"ב. וי"ל דה"ק אם אין חכמה אז אע"פ שמחשבתו הוא להיות ירא חטא אין יראתו יראה כי לא ידע להזהר עוד וכן אם אין יראה היינו במחשבתו אין חכמה כלומר אין חכמתו מתקיימת. והשתא כל הבבות שוות שהקודם בחלוקה הראשונה הוא סבה על הוויית השני. והקודם בחלוקה הב' הוא סבה על קיום השני דוק בהם ועתוי"ט לפי הכ"ח: (נה) וא"כ זה שאמר הכתוב טוב טעם ודעת למדני. הן מלות נרדפות: (נו) קמח. לא אמר חטים או לחם לפי שלא הצריכו להיות לו חטים שצריך להכניסם לימים הרבה וגם לא יסתפק בלחם שהוא ליום או לשבוע. שאלו כאומר והיו חייך תלואים לך מנגד זה המייחד על הפלטר. אלא באמצע שיהיה לו קמח לקלא ימים מוכן לעשות ממנו לחם. גם שאר תבשילין נעשים מקמח. מד"ש: (נז) כל כו'. כבר נשנה כיוצא בזה במ"ט ולא בא התנא הזה אלא להודיע הענין במשל נאה הזה וכ"כ הר"מ. ולכך לא פי' בו הר"ב כלום: (נח) ושרשיו. המעשה דומה לשרשים לפי שהם עיקר כדאמרי' לעיל לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה. הכשב"ס: (נט) והיה. לעיל מיניה כתיב ארור הגבר ונו'. שאינו בוטח בה' שיזמין לו פרנסתו אלא מרבה צבאו ובוטח בבני אדם המחזיקים ידו: (ס) כעץ. לעיל מיני כתיב ברוך הגבר ונו'. רש"י. וכוח ועקירה נמרכב [illegible] בקרא דכיון דכתיב ערער לשון יחידי. וערבה לבין ומישור להוצת דאית ביה תרתי לריעותא שכיון שאין אילנות סביביו וגם הוא במישור שאין סביבו הרים וגבעות אין מונע בכח הבא בו ויכאו עד שיזיזנו ממקומו. ובפסוק והי' כעץ [illegible] מדלאמר ועל יובל ישלח [illegible] ולפי

יח רבי אליעזר (א)(בן) חסמא אומר. קינין, ופתחי נדה. הן הן (סב) גופי הלכות (סג). תקופות וגמטריאות פרפראות לחכמה:

פ"ד **בן** זומא אומר איזהו חכם הלומד מכל אדם שנאמר (תהלים קיט) מכל מלמדי השכלתי. איזהו גבור הכובש את יצרו (ה). שנאמר (משלי טז) טוב ארך אפים מגבור ומושל ברוחו מלוכד עיר. איזהו עשיר. השמח בחלקו שנא' (תהלים קכח) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. אשריך בעוה"ז (ו) וטוב לך לעוה"ב. איזהו מכובד. המכבד את

א כ"א ל"ג

שלא היה לו קמח והיה מת ברעב: **יח** קינין. קרבנות העוף קרוי קינין לשון קן צפור. ויש בהן הלכות חמורות כגון אם נתערבו חטאת בעולה. או עולה שמעשיה למעלה בחטאת שמעשיה למטה: ופתחי נדה. הלכות נדה שטעתה ושכחה וצריכה לשמור עד שתחזור לפתח'. ופעמים שהיא צריכה לטבול כ"ה (סא) טבילות לדברי האומר טבילה בזמנה מצוה: הן הן גופי הלכות. עיקר תורה שבעל פה. שמקבלים עליה שכר: תקופות. ענין מהלך המזלו' (סד): וגמטריאות. חשבון האותיות (סה): פרפראות לחכמה. כמו הפרפראות שרגילין לאכול בסוף הסעודה (סו) לקנוח דרך תענוג כך החכמות הללו מכבדות את בעליהם בעיני הבריות:

פרק ד **בן** זומא. לפי שלא האריך ימים ולא נסמך שיקרא רבי. היו קורין אותו על שם אביו וכן בן עזאי ושניהם שמם שמעון: איזהו חכם. הכי קאמר איזהו חכם שראוי שיתהלל בחכמתו (א): הלומד מכל אדם. ואע"פ שהוא קטן ממנו מכיון שאינו חס על כבודו ולומד מן הקטנים. ניכרים הדברים שחכמתו היא לשם שמים (ב) ולא להתייהר ולהתפאר בה: שנאמר מכל מלמדי השכלתי. וסיפא דקרא כי עדותיך שיחה לי כלומר הייתי למד תורה מכל מלמדי (ג) ואפי' מן הקטנים ממני ולא הייתי חושש לכבודי. כי עדותיך שיחה לי שכל כוונתי היתה לשמים בלבד (ד) וכן איזהו גבור שראוי שיתהלל בגבורתו: הכובש את יצרו. שנאמר טוב ארך אפים מגבור. הכי הוי פירושא דקרא טוב ארך אפים הבא מצד הגבורה של כבוש היצר (ו). לא מצד רכות הטבע וכן מושל ברוחו כשבא מלוכד עיר. מן המלך שלאחר שכבש את העיר ובאו לידו האנשים המורדים בו. מושל ברוחו ואינו הורגן: איזהו עשיר. שראוי לו להתהלל בעשרו. השמח בחלקו: איזהו מכובד. לפי ששלשה דברים טובים הללו שהזכרנו לעיל שהם החכמה והגבורה והעושר. הזוכה בהם הוא נכבד מעצמו בעיני אלהים ואדם

ודאי להודיע שהוא מושרש יפה בארץ לא יזיזוהו כל הרוחות שבעולם. מד"ש. וה"ט שלא הביא הפסוק מתהלים אע"פ שדהע"ה מוקדם לירמיה מפני שכאן יותר מבואר ועל יובל וגו'. ועתוי"ט: (סא) הן דברי ב"ש ולב"ה אינן רק כ"ה. ולהלכה ליתא כלל אלא טבילה א' באחרונה. והר"ב לא בא כאן אלא להפליג הענין: (סב) הן כו'. לא בא למעט שאר הלכות שבתורה. דהא לא ממעט אלא תקופות וג'. אלא נקט הני לפי שהם דומים לתקופות כו' שהם חשבונות. ואע"פ שאלו הם חשבונות הבאים מחמת ספק שאירע בהן ואלו תקופות כו' אין בחשבונותן ספק אפ"ה הכא גופי תורה. ד"ח ועתוי"ט: (סג) הן הן כו'. הן והן קאמר וכמו שפירש בגמ' דפ"ק דחגיגה על הן הן גופי תורה (ע"ש בהר"ב). ומשום דר"א חסמא היה אחר החורבן כו' ואין לקנין שייכות פי' הלכך לצריך לאשמעינן דאף הן גופי הלכות אפילו בזמן שאין בהמ"ק קיים ולפי שהתלמוד בהן במקום עבודה היא. והא דלא תני הכא גופי תורה. דהכא על הפסקות הוא אומר ואין מזה בתורה שבכתב כלום אלא בהלכה שבע"פ: (סד) וע"ש שמקיפים העולם בהיקף נקרא מהלכם תקופה כו'. ודבריו הם על הידיעה מן המהלכים בלבד. ולא מה שנוסף מהם שהוא קדוש החודש ועבור השנה שלענין זה ודאי שהן והן גופי הלכות הן כו': (סה) כמו רדו שמה שאמר יעקב רמז לרד"ו שנים שעבדו ישראל במצרים וכן בזא"ת יבא אהרן רמז לבית ראשון שיעמוד ת"י שנים. ובערוך פירש שבמקום אחד כותבין א' ובמקום אחר כותבין ק'. ובד"א פי' חכמת המדידה והתשבורת. וקרוב לשמוע פי' זה משום שר"א חסמא היה יודע לשער כמה טיפות בים (כדאית' בהוריות ד"י) כו' ולפיכך ראוי הוא שיאמר כן ואלו אחר שלא היה שלם בחכמות אין מן הראוי שיאמר כך דוגמת מאמרם ז"ל ברבה ריש קהלת: (סו) ונ"ל לפי' הפרפראות שקודם הסעודה להמשיך האכילה. והיינו שני שנקט בתקופות ר"ל בתכונה שלמה שהוא מהלך המזלות כו' וכן בגימטריאות שהיא חכמת השעור (כ"פ המגיד) הקודם לה. הם פרפראות המשיכי' לב האדם לחכמת האלהית שבידיעת גלגלי השמים ידע ויכיר הבורא ית' כי הוא רוכב שמים שמהמרכב יודע הרוכב. וכן לפרש"י והר"ב שגמטריאות הוא חשבון האותיות הוא פרפראות לחכמה האלהית שבס' יצירה ודומיו שמשתמשי' אחד בחשבון האותיות ונוטריקון ולצירופיהם. וי"ל שכיוון התנא לשניהם היינו לחכמה המושגת בעיון ובמחקר והיינו על ידי התקופות ולחכמה האלהיית המקובלת. ועתוי"ט:

פרק ד (א) ויש להקשות ממה שאמר ירמיה (ט) אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל גבור בגבורתו ואל יתהלל עשיר בעשרו כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי. וי"ל דל"ק דס"ל לתנא דידן שז"ש כי אם השכל וידוע אותי. הוא עצמו בכלל החכמה והגבורה והעושר שזכר. וכך הוא אומר אל יתהלל חכם בחכמתו כי אם שהיא החכמה השכל וידוע אותי. וכן לענין הגבורה והעושר ולזה פירש התנא איזהו חכם כו' שאליו כיון הנביא: (ב) והיינו נמי השכל וידוע אותי. וגבור הכובש מי יהוא גבורה לכבוש יצרו שלא יחטא לפניו. אין לך השכל וידוע אותי גדולה מזו בחכמת הידיעה הזאת היא ליראה ממנו ולשמור מצותיו. ועשיר השמח בחלקו ולא נבהל להון ממלא פונה אל יגיע לעבודת שמים והיינו נמי השכל כו' ולפיכך נראה לפרש כו' ואמרו בגמרא (ברכות ד' ח') גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים כו' דאלו ירא מתפתק ונבהל להון לא יהיה פנוי לעבודת הש"י: (ג) דאין לפרש דר"ל שנעשה משכיל יותר מן מלמדיו שאין זה סדור שאמר שילמד האדם מלמודו הוא ומתחכם ומשכיל בתלמידיו ואין חדוש שישכיל יותר ממה שהשכילו תלמידיו. ד"ח: (ד) כיון שכל שיחתי היתה בתור': (ה) יצרו. יצר הרע נקרא יצר סתם לפי שקדם ושלט בגוף הוא לבדו. מד"ש. ועוד פי' שהוא יצרו המיוחד לו ונתעלם בו יותר ומה שיתעלם ויתיחד ביצר הרע כי טבע האדם נוטה יותר אל יצר רע: (ו) דאם לא כן הלא פירוש דקרא טוב ארך אפים יותר מגבור הוה קשיא למה שאם הוא ארך אפים מצד רכות הטבע אין זה טוב: (ז) בעוה"ז. שלא יצטרך לבריות. ולעה"ב דמתוך שהוא נהנה מיגיעו לא בא לידי גזל ומוחל שני עילומו.

כש"י

את הבריות. שנאמר (שמואל א ב) כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו: ב בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה [א] (כבחמורה). ובורח מן העבירה (ח). שמצוה גוררת מצוה. ועבירה גוררת עבירה. ששכר מצוה. מצוה. ושכר עבירה. עבירה (ט): ג הוא היה אומר אל תהי בז לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר. שאין לך אדם שאין לו שעה. ואין לך דבר שאין לו מקום: ד רבי לויטס איש יבנה אומר מאד מאד הוי שפל רוח. שתקות אנוש רמה (י). ר' יוחנן בן ברוקא אומר כל המחלל שם שמים בסתר (יא) נפרעין ממנו בגלוי. אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם (יב): ה ר' ישמעאל [ב] (בנו) אומר הלומד על מנת ללמד (יג). מספיקין בידו ללמוד וללמד (יד). והלומד על מנת לעשות. מספיקין בידו ללמוד וללמד. לשמור ולעשות (טו). רבי צדוק אומר אל תעשם עטרה להתגדל בהם. ולא קרדום לחפור בהם. וכך היה הלל אומר ודישתמש בתגא חלף. הא למדת כל הנהנה מדברי תורה

[א] ס"א ל"ג [ב] גמרא ל"ג

האדם. ואף אם הבריות לא יכבדוהו בעבורם לכך סבר שהנאה לזה ואמר מי שיש בו המדות הללו והוא נכבד בעיניו מה יעשה ויהיה מכובד מאחרים יכבד את הבריות: כי מכבדי אכבד. והדברים ק"ו מה הקב"ה שהוא מלך הכבוד וכל מה שברא בעולמו לא ברא אלא לכבודו מכבד את מכבדיו. ק"ו לב"ו: ובוזי יקלו. למדנו ענותנותו של הקב"ה. לא אמר ובוזי אקלל אלא יקלו ממילא. ובכבוד הצדיקים הקפיד יותר שנאמר (בראשית יב) ואקללך אאור: ב שמצוה גוררת מצוה. כך מנהגו של עולם השושה מצוה אחת. נוח לו לעשות אחרות. והמתחיל בעבירו' קשה לפרוש מהם. ועוד ששכר מצוה מצוה. שמן השמים מסייעין ומזמנים ביד מי שעשה מצוה אחת שיעשה אחרת כדי לתת לו שכר על שתיהן וכן שכר עבירה וכו'. פירוש. אחר ששכר מצוה מצוה. שכל מה שאדם משתכר ומתענג בעשיית המצוה נחשב לו למצוה בפני עצמה. ונוטל שכר על המצוה שעשה ועל העונג וההנאה שנהנה בעשייתה: ושכר עבירה עבירה. והשכר וההנאה שמגעת לו לאדם בעשיית העבירה נחשב לו כעבירה בפני עצמה ולוקה על העבירה שעשה. ועל השכר וההנאה שמקבל בעשייתה: ג אל תהי בז לכל אדם. לומר מה יוכל פלוני להזיק לי: ואל תהי מפליג. מרחיק לכל דבר שיש לחוש עליו. אל תאמר רחוק הוא שיהיה ואין לדאוג ממנו: ד מאד מאד הוי שפל רוח. אע"פ שבשאר מדות הדרך האמצעית היא המשובחת. במדת הגאוה אינו כן אלא יפה נקלה המאמרון של שפלות הרוח. לפי שהגאוה היא מתועבה ביותר. ועוד שרוב בני אדם נכשלים בה ולא בדילי אינשי מינה. לכך צריך לעשות לה הרחקה יתירה: ה הלומד ע"מ ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד. גרסינן וה"פ הלומד ע"מ להיות תמיד עוסק בתורה ואין בדעתו להיות גומל חסדים עם הבריות. כרבה דעסק בתורה ולא עסק בגמילות חסדים אע"ג דאיבעי ליה לעסוקי נמי בגמילות חסדים מ"מ מספיקין בידו ללמוד וללמד. ותהיה מחשבתו נעשית. והלומד ע"מ לעשות שהוא רוצה לעסוק בתורה ולהיות ג"כ גומל חסדים כאביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים מספיקין בידו להשלים מחשבתו. ויזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות. וי"מ הלומד ע"מ ללמד בשביל שיקרא רב וגורסין אין מספיקין בידו ללמוד וללמד ורוב הספרים מלאתי כגרסא ראשונה ועיקר: אל תעשם עטרה להתגדל בהם. שלא תאמר אלמוד בשביל שאקרא רבי ויביבוני ברחם אלא למוד מאהבה וסוף הכבוד לבוא: ולא קרדום להפור בהם. ולא תלמוד תורה כדי לעשות ממנה מלאכה שתתפרנס בה כמו קרדום לחפור בה. שהעושה כן מועל בקדושתה של תורה וחייב מיתה בידי שמים. כמי שנהנה מן ההקדש. ומלמדי תינוקות נוטלין שכר שמור התנוקות בלבד שמשמרין אותן שלא יפשעו ויזיקו ושכר פיסוק טעמים. שאין הרב חייב ללמוד ולמלמד לתלמידים פיסוק הטעמים. אבל שכר למוד אסור ליטול. דכתיב (דברים ד) ואותי צוה ה' בעת ההיא

רש"י: (ח) העבירה. לא תנן הקלה כמו במצוה לפי דהא דתנן קלה היינו שהיא קלה על האדם לעשות והעבירות הם קלות על האדם לעשותם ומהם הנאה לאדם. לכך לא שייך לתנוי מן העבירה הקלה. ד"ה: (ט) עבירה. שהש"י מניחו ביד עבעו הרע. אבל לא שיסייעוהו מן השמים כמ"ש הר"ב בשכר ומצוה דהא אמרינן (יומא לח) הבא ליטהר מסייעין לו. הבא ליטמא פותחין לו. רבינו יונה: (י) רמה. פי' הר"מ יתשוב אחריתו והוא שובו רמה כו' והאריך בפי' מלת תקוה ומסיק שהוא מענין קו לקו ושרשו קו והתי"ו היא לתוספת בלבד כמו תאוה שלבושם. והוא מענין קו המדה ועיין במד"ר פ' בראשית ע"פ יקוו המים יעשה מדה למים. וה"נ ה"פ שקו מדתו היא הרמה. ועתוי"ט: (יא) בסתר. וא"ת הכי פי' הר"ב במ"ב פ"ח דיומא. דחלול השם הוא חוטא ומחטיא והיינו החוטא ואחרי' למדין ממנו אם כן לא משכחת לה בסתר כו'. וצ"ל דמשכחת לה בעבירה שא"א כ"א בהצטרף אלמו כגון העריות ואה"נ האוכל איסור וכה"ג ביחידות ואין רואה לא הוי חילול השם כלל. ועתוי"ט: (יב) אי שוגג כו'. נודע שהשוגג ג"כ צריך כפרה אבל אינו כמזיד חלילה ליוסר דרכי הש"י להשוות המזיד והשוגג בדבר מן הדברים אבל כוונתו הנה. שנפרעין בגלוי במזיד עונש מזיד ובשוגג עונש שוגג כו'. ועתוי"ע: (יג) ללמד כו'. לאו למידק ללמד ולא לעשות שלהים אשר אלה לו אמר אלהים מה לך לספר חקי: (יד) וללמד. כלומר מספיקין בידו שיהא לומד ושתעלה בידו מה שהיתה מחשבתו ללמד. ולומד דע"מ ללמוד לא אצטריך לאשמעינן דודאי שמתקיים מחשבתו הטובה שבקש ללמוד. אבל בנדון דידן רבותא אשמעינן דכשדעתו ע"מ ללמוד. שמספיקין בידו ללמד וגם למודו שעם עצמו עולה בידו ולא יגרע דבר זה כי ה' יתן חכמה. מד"ש ועתוי"ע: (טו) לשמור ולעשות. שאע"פ שלא היתה כוונתו אלא לעשות מספיקין בידו גם לשמור מהעבירות שלא יהא כטובל ושרץ בידו. (נ"ל דל"ל ללמד.) מד"ש. ובנא"י ל"ג לשמור. וכן עיקר דודאי לעשות היינו לקיים כל התורה. ועתוי"ע: דכתיב

תורה. נוטל חייו מן העולם (יט): ו רבי יוסי אומר כל המכבד את התורה. גופו מכובד על הבריות. וכל המחלל את התורה. גופו מחולל על הבריות: ז ר׳ ישמעאל בנו אומר החושך עצמו מן הדין. פורק ממנו איבה. וגזל. ושבועת שוא. והגס לבו בהוראה. שוטה רשע. וגס רוח (כ): ח הוא היה אומר אל תהי דן יחידי. שאין דן יחידי. אלא אחד. ואל תאמר קבלו דעתי שהן רשאין ולא אתה: ט ר׳ יונתן אומר כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר (כג). וכל המבטל את התורה מעושר. סופו לבטלה מעוני: י ר״מ אומר הוי ממעט בעסק. ועסוק בתורה (כד). והוי שפל רוח בפני כל אדם ואם בטלת מן התורה. יש לך בטלים הרבה כנגדך. ואם עמלת (כה) בתורה. יש *(לו) שכר הרבה ליתן לך:

* גמ׳ ל״ג

ההיא ללמד אחכם סקים ומשפטים כאשר צוני ה׳ אלהי. מה אני בחנם אף אתם בחנם (טז) ומן הדיין אסור ליקח שכר פסק הדין אלא שכר בטלה בלבד דבר שהוא ניכר כמה מפסיד מבטול מלאכתו כדי לשמוע טענות בעלי הדין ובנגד שיטול משניהם בשוה ולא נוטל יותר מזה דינין בטלים ומה שהתירה תורה לת״ח ליהנות מדברי תורה הוא שתמכר סחורתו בשוק קודם כל אדם ינם שיבער מכל מסים ועניים ואכנוניות. ירפינו כסף גולגלתא שיינין הנגור ליתן עליו ואפילו הוא עשיר ויש לו ממון הרבה יכול הוא לשאול בלך שיפסקוהו. ואם ת״ח שולה הוא ומלוכא ניסורין ומרבין העם להביא מנות גדולות. מפני כבוד תורתו מגוה עליו שיטול ואין זה בכלל נאות מדברי תורה הואיל ולא אפשר לו להתפרנס בדרך אחרת וכן ת״ח שמינו אותו הנבור עליהם פרנס או ראש הסדר ומתעסק בצרכי צבור. מותר לו ליקח מהם פרס. ואפי׳ שכר הרבה יותר מכדי פרנסתו כדי שיהיו מזונותיו בריוח. ומתוך כך יהיה גדול ויראוי ומאויים בעיניהם כדאשכחן בכ״ג דכתיב ביה והכהן הגדול מאחיו ודרשו חכמים גדלהו משל אחיו שיהיו אחיו הכהנים מעשירים אותו משלהן והכוהנים הראשונים שהיו נמנעים מזה מדת חסידות היתה בהם אבל לא מן הדין: ו כל המכבד את התורה. הלומד הספרים והיתרות שבתורה ומלאה עטם על כל קוץ וקוץ לומר שאין בה דבר לבטלה אין לך כבוד תורה גדול מזה אי נמי שמכבד ספר תורה ומכבד לומדי תורה והעוסקים בה. כל אלו בכלל מכבד את התורה הן: ז החושך עצמו מן הדין. במקום שיש גדול ממנו אי נמי אומר לבעלי הדין שיתפשרו: פורק ממנו איבה. שהיוצא מבית דין חייב סובא לדיין שאומר בלבו לא הפך בזכותי: וגזל. שמא יחייב הזכאי ונמצא שגזל בא על ידו: ושבועת שוא. שמא יחייב שבועה למי שאינו חייב בה ונמצא מביא לידי שבועת שוא א״נ קרי תנא לשבועת שקר שבועת שוא כגון האומר לא לויתי ולוה דבשעת שבועה יצאה מפיו לשוא: והגס לבו בהוראה. בלא עיון ובלא המתנה: ח אל תהי דן יחידי. אע״פ שיחיד ומומחה יכול לדון. מדרכי החסידות הוא שאפילו מומחה לא יהי דן יחידי ודוקא בשלא קבלוהו בעלי הדין עליהם לדין. אבל קבלוהו בעלי הדין עליהם. דן יחידי ואפי׳ מדרך חסידות (כח): שאין דן יחידי אלא אחד. הקב״ה שהוא יחיד בעולמו: ואל תאמר. לשבריך המוסקים עליך: קבלו דעתי. שאני מומחה ובלא הסכמתכם שהייתי יכול לדון: שהן רשאין ולא אתה. הואיל ורבים אותם עמך ראוי שיפסק הדין ע״פ הרבים: ט המקיים את התורה מעוני. שהוא דחוק למזונות ומתבטל ממלאכתו כדי לעסוק (כג) בתורה: המבטל את התורה מעושר. שמתוך רוב הממון צריך ליתן לבו פעם לכאן ופעם לכאן ואין לו פנאי לעסוק בתורה: י הוי ממעט בעסק. המעט בעסק סחורתך ומלאכתך ויהיה עיקר עסקך בתורה והוי שפל רוח בפני כל אדם. ללמוד אפילו ממי שהוא קטן ממך בחכמה (כה): יש לך בטלים הרבה כנגדך. שיקיימו לבטלך. פי׳ אחר יש בעולם כמה בטלים שהם הרשעים ומזה רעות שהם בטלים ועל ידם הקב״ה יביא עליך פורעניות: ואם עמלת בתורה. הוא כלומר יבלם שכרך ולא ע״י שלים וגזה יתירה

(יז) דכתיב כאשר צוני כלומר שאני למוד בחנם. דאי לא. כ״ש צוני אמאי קאי דל״ל בשכר וכי צוהו בכך דלא סגי דלא לשקול אגרא וכ״ל נמי דה״ק כאשר צוני ולא מעלמי דכי הוה דודאי ישראל לא היו מפקפקים בכך דהא כתיב בך ילמדנו לעולם. הר״ע: (יט) מן העולם. פירוש מחיי העוה״ב. הר״ו: (כ) שוטה כו׳ שוטה שתרבה עליו איבה. וכתב שאינו מקפיד אם יגזול או ישבע לשוא. ונוסף על זה גם מזה שנשים כזה היא שהביאתו לידי כך להורות לקיום שם כשם הגדולים אשר בארץ. מד״ש: (כא) ולא ידעתי טעמו דמ״מ מוטב שיהא הדין ברבים. ועוד שאם הם ג׳ לא ידע המחייב מי שהיינו. ובהוי״ם: (כב) והאי דלא תנן העוסק משום כיון דלא בעי למתני כל שלים עוסק דה״א משום שגבהות לבו מעושרו אינו עוסק בתורה. ולהכי תני המבטל כו׳ בלו״כ מפני שצריך לעסוק במשכנו דבר זה יבטל תורה. וה״נ ה״ק המקיים תורה מפני שאין עסקיו מבטלין לימודו אלא מקיים לימודו. ד״מ. ולפ״ז כ״ל דמעוני ג״כ איידי דסיפא דתנן מעושר דפי׳ מחמת עושר ואע״ג דה״ל למתני בעוני: (כג) סופו כו׳. וגם היום שהגסין פעמים רבות יורה בחלוף זה. ועובדא דר״א בן סדם אי בעית לאתויי עלמא כו׳ כי בד״מ דמתכרסין בניטמי במזלו. ועוד כדי שהמעושר לא יבטלו אבן במדרש מפני מה בני עניים כו׳ שלא יעסקו בדברי׳ אחרים וישכחו ד״מ דכתיב כי העוסק יהולל חכם וגם לפעמי׳ הוא מפעל החטא דמורין מתרקין. ועפרי״ם: (כד) הוי כו׳ פשיטא מאי קמ״ל. וי״ל דאתי למימר שיהא מיעוט העסק בשביל התורה ולא בשביל המורם או העצלה. ד״מ: (כה) לגי׳ מד״ם במ״ד התם לענין הגלוה והכא לענין הלימוד. ועיין תוי״ט: (מ) ואם עמלת בתורה. רינתם ועכתם בה יש שכר הרבה מי כי השכר לפי לבור העמל והמורם לא לפי רבוי הלמוד ולכן לא אמר ואם למדת אלא ואם עמלת כי הכל תלוי בעמל אחד המרבה ואחד הממעיט שיוצא לזה מפני׳ דספ״ה דקתני לפום צערה

יא רבי אליעזר בן יעקב אומר העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד. והעובר עבירה אחת קונה לו קטגור [א] אחד. תשובה ומעשים טובים (כז) כתרים (כח) בפני הפורענות (כט). רבי יוחנן הסנדלר אומר כל כנסיה שהיא לשם שמים סופה להתקיים (ל). ושאינה לשם שמים (לא). אין סופה להתקיים: **יב** רבי אלעזר בן שמוע אומר יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך. וכבוד חברך כמורא רבך (לב). ומורא רבך כמורא שמים: **יג** רבי יהודה אומר הוי זהיר [ב] בלמוד ששגגת [ג] למוד עולה זדון. רש"א שלשה כתרים הם. כתר תורה. כתר כהונה. וכתר מלכות. וכתר שם טוב. עולה על גביהן: **יד** ר' נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבוא אחריך. שחביריך יקיימוה בידך. ואל בינתך אל תשען: **טו** רבי ינאי אומר אין בידינו לא משלות הרשעים. ואף לא מיסורי הצדיקים. רבי מתיא בן חרש אומר הוי מקדים בשלום כל אדם. והוי זנב לאריות. ואל

[א] ס"א [ב] גמ' בתלמוד [ג] תלמוד

מדה טובה על מדת פורענות: **יא** פרקליט. מלאך מליץ טוב: קטיגור. מליץ רע ולשון קטיגור קורא תגר. וסניגור שהוא הפך קטיגור. פירושו סונא תגר: **יב** יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך. שכן מצינו במשה שאמר ליהושע תלמידו (שמות יז) בחר לנו אנשים עשאו כמוהו: וכבוד חברך כמורא רבך. דכתיב אהרן למשה (במדבר יב) בי אדוני. ואחיו גדול ממנו בשנים היה (לג) וקרי ליה אדוני: ומורא רבך כמורא שמים. דכתיב (שם יא) אדוני משה כלאם כלם מן העולם כיון שמרדו בך כאילו מרדו בהקב"ה וחייבין כליה: **יג** הוי זהיר בלמוד. שיהא למודך בדקדוק וכהלכה: ששגגת למוד עולה זדון. אם תטעה בהוראה מתוך שלא דקדקת בלמודך ותבא להתיר את האסור הקב"ה מעלה על ידך כאילו עשית מזיד (לד): ג' כתרים הם. הכתובים בתורה שחייבה התורה לנהוג בהם כבוד: כתר תורה. כתיב ביה (ויקרא יט) והדרת פני זקן זה שקנה חכמה: כתר כהונה. כתיב ביה וקדשתו קדוש יהיה לך: כתר מלכות. כתיב ביה (דברים יז) שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך: וכתר שם טוב. מי שיש בידו מעשים טובים ושמועתו טובה מחמת מעשיו לא מעלים לו כתר בתורה שיהיו חייבים לנהוג בו כבוד. והוא עולה ע"ג כולן. שכל השלשה כתרים צריכים לו. שאם ת"ח הוא ושני שומעניה הרי לבזוייה ואם כ"ג הוא אמרינן ביומא (ד' עא): ייתון בני עממיא לשלם דעבדין עובדי אהרן ולא ייתון בני אהרן לשלם דלא עבדין עובדי אהרן ואם מלך הוא כתיב (שמות כב) ונשיא בעמך לא תאור. בעושה מעשה עמך: **יד** הוי גולה למקום תורה. אם אין ת"ח במקומך: ואל תאמר שהיא תבא אחריך. ת"ח יבואו לכאן: שחבריך יקיימוה בידך. ואל תסמוך שחביריך כשיבואו מבית הרב יקיימו התורה בידך שתלמוד מהם מה שלמדו הם מן הרב. אלא הוי גולה אתה בעצמך למקום הרב שאינו דומה שומע מפי תלמיד לשומע מפי הרב. פירוש אחר שחבריך יקיימוה בידך מפני מה אני אומ' לך הוי גולה למקו' תור' שחבריך יקיימוה בידך. שאפי' אתה חריף ומפולפל ביותר לא תתקיים התורה בך אלא ע"י חבריך שתשא ותתן עמהם והיינו דמסיים ואל בינתך אל תשען: **טו** אין בידינו. כמו לא הוה בידיה כלומר אין הדבר הזה ידוע לנו מדוע דרך רשעים צלחה ומפני מה הצדיקי' מדוכאים ביסורי' (לה). פ"א אין לנו בזמן גלות לא השלוה והשקט שרגיל הקב"ה לתת לרשעים כדי לטרדן מן העוה"ב. ואף לא מן היסורים המיוחדים לצדיקים (לו) שהן יסורים של אהבה שאין בהן בטול תורה כלומר יצאנו מכלל רשעים שאין לנו השלוה שיש לרשעים ולכלל צדיקים לא הגענו שהיסורים שלנו אינן של אהבה כיסורי הצדיקים: הוי מקדים שלום לכל אדם. ואפילו לעובדי כוכבים בשוק: והוי זנב לאריות. לגדולים ממך (לז):

לפרא אגרא. מד"ש: (כז) תשובה ומעשים טובים. לשון הר"מ התשובה אחרי המעשים הרעים. או המעשים טובים בתחלת הענין. והקדים תשובה כמו שאמרו רז"ל במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד. מד"ש. והרשב"ץ גורס תורה ומעשים טובים. עתוי"ט: (כח) כתרים. מגן שכן תרגום לא יקדמנה מגן (מ"ב יט) ולא יקדמנה בתריסין ויו"ט מלשון תריסי חניות פי' מסגר עליך: (כט) בפני הפורענות. ר"ל המתרגשות ובאות כפי מנהגו של עולם אבל א"ל פורענות על חטא דבזה אמרו (יומא פ"ח מ"ח) תשובה ויוה"כ תולין ויסורין ממרקין. וראיה ממעשים טובים בתחלת הענין. ועתוי"ט: (ל) סופה כו'. פירש"י עתידה שתהיה העצה קיימת ומצלחת. ובמד"ש מפ' על הכנסיה עצמה והיינו דתנן סופה. לומר שאע"פ שתלה בתחלה בעוני הכנסיה סופה להתקיים. ושאינה לש"ש אין סופה להתקיים. ול"ק חבור עצבים אפרים הנח לו. שהרי גם סופם לא נתקיימו: (לא) ושאינה כו'. אע"פ שהכנסיה היא לדבר מצוה כל מה שיש בה מחשבה פוסלת כגון יוהרא וגאות אשר היא תלויה בעוסקים עם הצבור הוי שאינה לש"ש ולהכי לא קתני ושהיא לדבר עבירה: (לב) כמורא רבך. כדאמרינן בב"מ דל"ג. ופירש"י לפי שיושבים יחד בבהמ"ד ומקשין ומפרקין זה לזה ולמדין זה לזה. ע"כ. ולא שתשוה אותם לגמרי דא"כ הכל שוה אלא לענין החביב הוא. כלומר שיהא חביב עליו כפי שהוא בטבע אוהב וחביב בעיניו לכבד או לירא במי שהוא מדרגה גדולה מזו. ומלת חביב נמשכת לכולם. מד"ש (לג) כלומר ואע"פ שמשה רבו היה הנה גם לאהרן יתר שאת שהוא אחיו הגדול ודרשינן בכתובות דק"ג ואת אחיך לרבות אחיך הגדול ולפיכך מן הדין שקולים היו ונדונים כחברים אפ"ה קרי ליה אדוני וכ"ז רק ממדות החסידו' היה. ועיין תוי"ט: (לד) והכוונה להזהיר שילמוד לתלמיד כאחר ששגגת התלמיד בהוראתו עולה זדון לרב שמלמד אותו. ריטב"א: (לה) לא זו אף זו קתני לא מבעיא שלות רשעי' שאין בידינו. לפי שאנו יודעי' שהוא רשע ורואים כי טוב לו. אלא אף זה יסורי הצדיקים שאפשר שנראה צדיק ואינו כן. והיינו דתנן ואף. מד"ש. ועתוי"ט: (לו) ושגם אין אנו צדיקים ושכבר השלמנו מה שעלינו להשלים בתורה ובמצות. מד"ש: (לז) שיוסיף לך תועלת וי"ג שנאמר הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע. ואם הוא הטפל. ורועה הוא הראש

ולא

ואל תהי ראש לשועלים (לח): **טז** ר' יעקב אומר העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא. התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין: **יז** הוא היה אומר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא (לט). ויפה שעה אחת של קורת רוח (מ) בעוה"ב מכל חיי העולם הזה: **יח** ר"ש בן אלעזר אומר אל תרצה את חברך בשעת כעסו. ואל תנחמנו בשעה שמתו מוטל לפניו. ואל תשאל לו בשעת נדרו. ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו: **יט** שמואל הקטן (מא) אומר (משלי כד) בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו (מב): **כ** אלישע בן אבויה אומר הלומד ילד (מג) למה הוא דומה לדיו כתובה על נייר חדש והלומד זקן למה הוא דומה. לדיו כתובה על נייר מחוק (מד). רבי יוסי ברי' יהודה איש כפר הבבלי אומר. הלומד מן הקטנים. למה הוא דומה. לאוכל ענבים קהות ושותה יין מגתו. והלומד מן הזקנים למה הוא דומה. לאוכל ענבים בשולות ושותה יין ישן. רבי אומר אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו. יש קנקן חדש מלא ישן וישן שאפילו חדש אין בו: **כא** רבי אלעזר הקפר אומר הקנאה והתאוה והכבוד. מוציאין את האדם מןהעולם (מז): **כב** הוא היה אומר הילודים למות. והמתים להחיות (מח). והחיים לידון.

לידע

ולא ראש לשועלים. לקטנים ממך: **טז** בפרוזדור. בית שער תרגום אולם פרוזדורא: טרקלין. מקום מושב המלך. כך אתה התקן עצמך בעולם הזה כדי שתזכה לעולם הבא: **יז** יפה שעה אחת בתשובה. לצורך תשובה ומעשים טובים: מכל חיי העולם הבא. לפי שבאותו אין אין התשובה ומעשים טובים מועילים לאדם שאין העוה"ב אלא לקבל שכר על מה שקיים בעולם הזה: **יח** אל תרצה את חבירך בשעת כעסו. דכתיב (שמות לג) פני ילכו והנחותי לך. א"ל הקדוש ברוך הוא למשה המתן עד שיעברו פנים של זעם: ואל תנחמנו בשעה שמתו מוטל לפניו. שבשעת החורבן כביכול ה' הקדוש ב"ה מתאבל. בקשו מלאכי השרת לנחמו ורוח הקודש משיבן אל תאיצו לנחמני: ואל תשאל לו בשעת נדרו. למצוא פתחים להתיר לו את נדרו מפני שאז על כל פתח ופתח שתמצא לו יאמר אדעתא דהכי נדרתי ושוב לא תמצא לו פתח ונשבע כשנשבע הקב"ה למשה שלא יכנס לארץ לא התחנן מיד אלא המתין ואחר כך התחיל להתחנן: בשעת קלקלתו. כשנתקלקל בחטא לפי שהוא מתבייש מכל אדם. וכן אתה מוצא כשחטא אדם הראשון לא נגלה עליהם הקב"ה עד שעשו חגורות דכתיב (בראשית ג) ויעשו להם חגורות ואח"כ וישמעו את קול ה' אלהים: **יט** בנפול אויבך אל תשמח. פסוק הוא במשלי. אלא ששמואל הקטן הי' רגיל להוכיח בני אדם במדה זו: פן יראה ה' ורע בעיניו. שעשיתו בלבבך כאלו הוא שלוסף למלאות תאותך: והשיב מעליו אפו. מעלה כתיב ושב. אלא והשיב. משמע שיחזירהו ומעל אויבך וישיבהו עליך: **כ** על נייר חדש. שהוא מתקיים. כך גרסת הילדות איננה מתמחקת: ענבים קהות. שלא נתבשלו כל צרכן ומקהות את השינים. כך חכמת הילד לא נתיישבה כל צרכה. שאין דבריו מתקבלים ומתיישבים על הלב (מה): יין מגתו. שמריו מעורבים בתוכו. כך חכמת הילד מעורבת בפיקוח יש בה (מו): רבי אומר אל תסתכל בקנקן. ר' פליג אדר' יוסי ברבי יהודה ואמר כי כיש שיש קנקן חדש מלא יין ישן. כך יש ילד שטעמו כטעם זקנים. ויש זקנים פחותים בחכמה מכמה מן הילדים: **כא** והתאוה. המבקש למלאות תאותו באכילה ושתיה ובעילה וכיוצא בהן: והכבוד. שיכבדוהו בני אדם: **כב** הילודים למות. מי שנולד כבר עתיד הוא למות: והמתים. עתידים לחיות ולעמוד ליום הדין אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם: והחיים לידון (מט). עומדין להיות נדונים ליום הדין:

לידע

הרא"ם: (לח) לשועלים. אף שיש חיות פחותות מהן. שתפיל בהן. לפי שמי שלא הגיע להוראה המפילו שלמה המלך ע"ה לשועלים באמרו אחזו לנו שועלים כו' מחבלים כרמים שעליהם נאמר רבים חללים הפילה כמ"ש הר"מ. ואע"פ ליושב בכסא הוראה ושיקובל למורה אלא ע"י השכולים וערמות לגנוב דעת העם. לזה אמר אפי' שהראה הכנה מורי הוראות כהלכה באחד רלש וחשוב מהם אל תקנא להיות כמוהם. ועתוי"ט: (לט) העוה"ב. רישא אסיפא לא קשיא. כי העוה"ז הוא למעשה ועוה"ב אל הגמול וקורת רוח. מד"ש. ועוה"ב ר"ל עולם הנשמות וי"מ עולם התחייה. ועיין בר"פ חלק: (מ) קורת רוח. לשון נתקררה דעתו שמתקררת ומתישבת דעתו עליו מפני שמחה. רש"י: (מא) הקטן. לפי שהיה מקטין את עצמו. א"נ שהיה (מעט) קטן משמואל הנביא שגם הוא נבא בשעת מיתתו והיה ראוי שתשרה עליו שכינה אלא שאין דורו ראוי לכך ונמצא מה השם הוא לו לתהלה ולתפארת. ירו': (מב) אפו. בהרשב"ם נראה דגרס חרון אפו לא נאמר (שהוא חוס האף לבד) אלא אפו (כלומר כל האף. כ"פ הרמ"ה) מלמד שמוחלין לו על כל עונותיו. מד"ש. ונ"י זו נראית עיקר שבכשיו אידם לנו שמואל דקדוק שבכתוב זה: (מג) ילד: לשון הר"מ שהלומד בימי הילדות כו' וא"כ פירושו הלומד שהוא ילד. ועתוי"ט: (מד) נמוק. שכבר נמקקו בדעתו חשבונות רבים מעניני העולם וכשירצה לזכור דברי תורה יצטרך למחקם לאותם המחשבות ולא יוכל לזה בשלמות ולכך לא תקן ישן שהוא הפך הדש. הרי"א: (מה) כמו אכילת ענבים שאינם מבושלות שנעודן בין שיניו ירגיש ברשתם: (מו) כמו שתיית היין מהגת ייטב לו בשתייתו כי יערב להיך אבל בחדרי בטנו ימלא מכלובות. ובתוי"ט: (מז) הקנאה כו'. דוגמת מאמרו של ר"מ מי"א פ"ב כו'. שהקנאה כמכת מעין רעה. והתאוה כמסכת היצה"ר. והכבוד הוא קצת מאת הבריות שאין בנאוי לבריות כיון הרודף אחר הכבוד. ועתוי"ט: (מח) להחיות. ולא אמר לחיות אלא להחיות שצריכים פועל ואין עומדים לכך. כי הטבע איננה מחייבת התחיה שלאחר המיתה כמו שמחייבת מיתה לכל החיים: (מט) וקאי על החיים

לידע. להודיע. ולהודע. שהוא אל. הוא היוצר הוא הבורא. הוא המבין. הוא הדיין. הוא עד. הוא בעל דין (נ). והוא עתיד לדון. ברוך הוא שאין לפניו לא עולה ולא שכחה. ולא משוא פנים. ולא מקח שוחד שהכל שלו. ודע שהכל לפי החשבון. ואל יבטיחך יצרך שהשאול בית מנום לך שעל כרחך אתה נוצר. [א] (ועל כרחך אתה נולד). ועל כרחך אתה חי. ועל כרחך אתה מת (נב). ועל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב״ה:

פרק ה **בעשרה** מאמרות נברא העולם. ומה ת״ל (א) והלא במאמר אחד יכול להבראות (ב). אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות. וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות: **ב** עשרה דורות מאדם עד נח להודיע (ג) כמה ארך אפים לפניו. שכל הדורות היו מכעיסין ובאין. עד שהביא עליהם את מי המבול. עשרה דורות מנח עד אברהם (ד). להודיע כמה ארך אפים לפניו (ה). שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כולם:

[א] בגמרא

עשרה

לידע. מאחרים: ולהודיע. לאחרים: ולהבין מעצמו: הוא היוצר. שכל העולם הוא בידו כחומר ביד היוצר. ומה טעם לפי שהוא הבורא שברא את כל העולם כולו מאין לפיכך יכול לעשות בו כרצונו: הוא המבין הוא הדיין. אחר שהבין כל מעשיהם מביאן בדין לפניו: הוא בעל דין. שהוא תובע את המוטעה: והוא עתיד לדון. לעולם הבא: ולא משוא פנים ולא מקח שוחד. שאינו נושא פנים אפי׳ לצדיק גמור שלא יענישו על עבירה קלה שבאת לידו. ואינו לוקח שוחד המצוה בשביל העבירה (נא). אלא נותן שכר על המצוה. ועונש על העבירה. כ״פ הרמב״ם: ודע שהכל בא לפי חשבון. פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול כך עבירות קלות כשהן מרובות עולות לחשבון גדול: שעל כרחך אתה נוצר. שהנשמה אינה רוצה לצאת מן הפרגוד מקום טהור שהנשמות מונחות שם ולכנס במעי אשה במקום טמא ומלאך בא ומוציאה בעל כרחה ומכניסה במעי האשה: ועל כרחך אתה נולד. בשעת הלידה אינה רוצה לצאת (נג). ומלאך מוציאה בעל כרחה: ועל כרחך אתה חי. יש אדם מדוכא ביסורים ורוצה למות ואינו יכול:

פרק ה **בעשרה** מאמרות. תשעה ויאמר. בראשית נמי מאמר הוא דכתיב (תהלים לג) בדבר ה׳ שמים נעשו: שמאבדים את העולם. שכל המאבד נפש אחת מישראל כאלו אבד עולם מלא. והרשעים שבעונם מאבדים את נפשם כאילו מאבדין את העולם כך מצאתי. ולי נראה שמאבדין את העולם ממש. שמכריעים את כל העולם כלו לכף חובה. ונמצא העולם אבד בשבילם: שנברא בעשרה מאמרות. ואינו דומה המאבד מלאכה שהיא נעשית ביום אחד למלאכה שהיא נעשית בהרבה ימים: **ב** להודיע כמה ארך אפים לפניו. אף אתה אל תתמה שהאריך לעו״ג כל השנים הללו שהיו משעבדין בבניו שיותר האריך לדורות. שמאדם ועד נח. ואחר כך נשטפו: וקבל עליו שכר כלם. עשה מעשים טובים כנגד מה שהיה ראוי שיעשו כולם. לפיכך נטלו כולם בזכותו. וכמו שנוטל עליו עול מצות בעולם הזה כנגד כולם. כך קבל בעה״ב שכר כנגד כולם. שכל אדם יש לו שני חלקים. אחד בג״ע. ואחד בגיהנם זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג״ע. נתחייב נוטל חלקו וחלק חבירו בגיהנם:

עשרה

הקיים באמר המיתה: (נ) הדיין כו׳. נקטינהו בדרך לא זו אף זו. אבל בסדר זמנים בעל דין קודם לתובע ואח״כ יביא עדיו. ואח״כ ידין הדיין: (נא) דאי לטעות הדין זה אין הטעות שירוחק מן הש״י מה שלא יצוייר ואף לא ידומה כי איך יצוייר לו שוחד ומה יהיה השוחד. הר״מ. הקשו המפרשים דמאי שהכל שלו שאין נתינת טעם על שוחד של מצות. ותי׳ במד״ש שאף המצוה היא הכל שלו שהבא לטהר מסייעין לו ואין המצוה נקראת אלא ע״ש הגומרה. ע״כ. ומתשובת ל״ק לפי שאינה מצוה נפ״ב אלא היא כנגד העבר׳ לדחותה מעליו: (נב) שעל כרחך כו׳. ובמן זה. שהוא זוכר עניינים טבעיים שאין בחירה לאדם בהם שעליהם אמרו חז״ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ולא אמר ע״כ אתה הולך או עוצר או מהלך או עומד ומה שדומה לזה שאלו כולן עניינים שהם ברשות האדם ואין הכרח בהם. הר״מ: (נג) לפי שהוא צופה מסוף העולם עד סופו כמ״ש (איוב כ״ט) בהלו נרו עלי ראשי. רש״י:

פרק ה (א) ומה ת״ל כו׳. ה״ע מה תלמוד לומר מזה שהוא נברא בעשרה מאמרות כלומר איזה לימוד נמשך מזה ולא שהיא שאלה על הבריאה עצמה למה היתה בעשרה מאמרות. דלא שה״ל שיש לנו ללמוד מהבריאה שהיא בעשרה מאמרות לימוד מוסר נאה. שהלא במאמר א׳ כו׳ וילא לנו ממנה שנבראת בי׳ להפרע כו׳ לבל לא שלכך היתה כוונת הבריאה בעשרה מאמרות כדי להפרע כו׳ שאין זה ממדת טובו יתברך לעשות פעולה יתירה כדי להפרע כו׳. ד״מ: (ב) להבראות. ולא תנן ברא העולם ויכול לברוא. נראה בעיני שהפליא בזה הוראת הבריאה שהיתה יש מאין ואפס מוחלט. ולא כמחשבת הסובב בחומר קדמון. שכאשר נאמין באפס מוחלט. לודק המאמר לומר שהיה יכול להבראות שהוא מלד שנברא שכיון שאפס ואין מוחלט היה אין מונע מלהבראות במאמר אחד כמו בעשרה מאמרות. אבל אלו היה חומר קודם לא ילדק לומר בפשיטות שהיה יכול להבראות מלד החומר. כי שמא טבע החומר לא היה מקבל הבריאה במאמר א׳: (ג) להודיע. כלומר דבר זה מה שהיה י׳ דורות הוא מודיע לנו כמה הש״י ארך אפים. ד״מ: (ד) מנח כו׳. לא דמי למאדם ועד נח. דאדם ישנו בכלל עשרה. אבל הכא אין נח בכלל. אלא לפי דקיים בנח הדר ופתח ביה: (ה) להודיע כו׳. ומודיע בזה דבר גדול יותר מן הקודם שהקב״ה מאריך אף ולא נבי דיליה בהשגחה וכליון גמור כמו בדור המבול. וכ״ל דהיינו דכתיב ארך אפים ולא ארך אף. דהכי אף הוו. הדא שיולא לפועל ולבסוף משחית הכל. וה׳ שאינו יוצא לפועל לכליון

חרוץ

עשרה

ג עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו (ו) ע"ה ועמד בכולם (ז). להודיע (ח) כמה חבתו של אברהם אבינו ע"ה: ד עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים. ועשרה על הים [א](עשר מכות הביא הקב"ה (יא) על המצריים במצרים ועשרה על הים) (יב). עשר נסיונות נסו (יג) אבותינו את המקום ברוך הוא במדבר (יד). שנא' (במדבר יד) וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי: ה עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש (טו). לא הפילה אשה מריח בשר הקדש (טז). ולא [ב]הסריח בשר הקדש (יז) מעולם. ולא נראה זבוב בבית המטבחים (יח). ולא אירע קרי לכ"ג ביום הכפורים (יט). ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה

[א] גמרא ל"ג [ב] כ"א המליע

ג עשרה נסיונות. א' אור כשדים שהשליכו נמרוד לכבשן האש. ב' לך לך מארצך. ג' ויהי רעב. ד' ותוקח האשה בית פרעה. ה' מלחמת המלכים. ו' מעמד בין הבתרים שהראהו שעבוד מלכיות. ז' המילה. ח' וישלח אבימלך ויקח את שרה. ט' גרש האמה הזאת ואת בנה. י' העקידה: ד עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים. שניצולו מעשר מכות (ט). וכלם היו במצריים ולא בישראל: ועשרה על הים. אחד שנבקעו המים. שני שנעשה הים כמין אהל (י) ונכנסו ישראל לתוכו דכתיב (חבקוק ג) נקבת במטיו ראש פרזיו. ג' שנעשה קרקעית הים יבש בלא טיט ורפש דכתיב (שמות יד) ובני ישראל הלכו ביבשה. ד' שקרקעית הים בדרכו של המצריים שהיו רודפים אחריהם. נתלחלח ונעשה חומר וטיט. דכתיב (חבקוק ג) חומר מים רבים. ה' שהמים הנקפאים בקרקע הים לא היו חתיכה אחת אלא חתיכו' קטנו' כמין לבנים ואבני הבנין מסודרים זה אצל זה כדכתיב (תהלים עד) אתה פוררת בעזך ים שנעשה כמין פרורים. ו' שנתקשו המים הנקפאים ונעשו קשים כסלעים. כדכתיב (שם) שברת ראשי תנינים על המים והמצריים נקראו תנינים. ז' שנגזר הים לי"ב גזרים כדי שיעברו כל שבט ושבט בדרך אחד לבדו. והיינו דכתיב (שם קלו) לגוזר ים סוף לגזרים. ח' שנקפאו המים כספיר. ובוהק. וזכוכית. כדי שיראו השבטים אלו את אלו. בעמוד האש היה מאיר להם. וזה שנא' (שם יח) חשכת מים עבי שחקים כלומר קבוץ המים היה כעבי שחקים כעצם השמים לטוהר. ט' שהיו יוצאים ממנו מים מתוקים שהיו שותים אותם. וזהו שנא' נוזלים. י' שלאחר ששתו מהם מה שרצו הנותרים מהם היו נקפאים ונעשים ערימות דכתי' (שמות טו) נערמו מים נצבו כמו נד נוזלים: עשר מכות הביא הקב"ה על המצריים במצרים. דצ"ך עד"ש באח"ב: ועשרה על הים. הן כנגד עשר נפילות שבשירת ויושע. רמה בים. ירה בים. טבעו בים סוף. תהומות יכסיומו. ירדו במצולות. תרעץ אויב. תהרוס קמיך. יאכלמו כקש. כסמו ים. צללו כעופרת. הרי עשר נפילות. ותמהתי איך אינו בחשבון הנפילות שזה היה מובחן שזכו לקבורה: עשר נסיונות נסו אבותינו להקב"ה במדבר. שנים בים. א' בירידה בם נאמר. (שם יד) המבלי אין קברים במצרים. ואחד בעליה. ויבואו מרתה וילונו. אחד ברפידים ויריב העם עם משה. שנים במן לא תצאו ויצאו. איש אל יותר ממנו ויותירו. שנים בשליו. הראשון בשבתנו על סיר הבשר בשליו. והשני והאספסוף אשר בקרבו. אחד בעגל. ואחד במתאוננים. ובמרגלים. והוא עשירי שם כאומר וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי: ה ולא אירע קרי לכה"ג. לפי שהיא טומאה היוצאת מגופו. היה הדבר מגונה ומכוער יותר משאר טומאות: ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה. ואע"פ שהמזבח

אמין בוטח כי צדיק באמונתו יחיה: (ו) אבינו. שאנו זוכים ומקבלים טובה בזכותו זה שעמד בכל נסיונותיו לפיכך קראו התנא בכאן אבינו. ר"ל: (ז) ועמד כו'. שלא הרהר אחר מדותיו. רש"י: (ח) להודיע כו'. שבזה אנו יודעים גודל כמה חבתו וכמ"ש רש"י בפי' עתה ידעתי להשיב לשטן ולמתמהי' אל התמהים מה היא חבתו אצלך יש לי מה להשיב: (ט) ואלו הם נסים בלי ספק. ועתוי"ט: (י) וזה היה לנס ולפלא שישראל ובלא אהל נמי שהיו להם בהבקעו לגבי דאין ספק דהענני כבוד לא סרו מהם. וכן נמי הכא שהיו נעשה לנוי: (יא) הקב"ה. לפי שהמכות באו במשפט ובדין על המצריים לכך ייחס המכה להקב"ה שהוא דיין אמת אבל בנסים שנעשו לאבותינו לא ייחסם לו לפי שלא היה שורת הדין מחייב להם לפי שהללו עובדי ע"ז כו'. מד"ש: (יב) הים. מה שהקדים התנא הנסים שבים לפי שעיקר המכות היו למען ספר שמו בעולם. ועיקר הודעה זו לא היה ניכר כ"כ מאשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל. הלכך בהיותם עיקרים באיכות הפרסום. לכך הקדימם אע"פ שלא היו קודם בזמן. מד"ש: (יג) נסו. ואע"פ שהעגל חטא היה נקרא נסיון. שענין נסיון להקב"ה הוא מיעוט האמונה והספקות בו. וכן הוא חטא העגל שלא האמינו ולא בטחו בו שילכו בטח דרכם במדבר אשר הוליכם בה ממצרים ועד הנה. ועתוי"ט שהאריך ומסיק שאין לחשוב העגל בנסיון ולחשוב במקומו וימרו על ים בים סוף כדחשבינן בגמרא בעלייתם מן הים אמרו כשם שאנו עולין מצד זה כו' אבל ויבואו מרתה לאו בעלייה מן הים היה. ובגמ' דחשיב לעגל ב"כ י"ל דמתלוננים והאספסוף חדא הוא וסליק בפלוגתא דרבי ורשב"ג במסכת שבת דף קט"ז ע"ש ובזה ניחא המ"ר פר' מצורע שהביא והיה לכם לזרא (שנאמר על האספסוף) על מתלוננים: (יד) במדבר. שעל שהיו במדבר מקום שמם מאין יושב ותאר אין כל בו. חשבו אולי שהוא מסולק השגחתו ית' על הגליל ההוא ולפיכך נסוהו דהיינו דדייק למתני במדבר. וקא קרי ליה להקב"ה מקום בכאן להורות כי הוא מקומו של עולם ואין פנוי מהשגחתו מד"ש: (טו) עשרה כו'. וקא מני להו דלא כמיזו בקרא כלל: (טז) מריח כו'. מאהום בשר הקודש. א"נ מריח אברים של המערכה. שאלו הריחה ובאה לטעום מהן אין שומעין לה להאכילה בשר קודש. רש"י: (יז) ולא הסריח כו'. כשלא היה לו כהן להקטיר בלילה כל האברים שנתעכלו מבערב מעלין אותו בראשו של מזבח ועומדים שם ב' או ג' ימים עד שיהיו פנוים להקטירם שאין לינה מועלת בהן בראשו של מזבח ונעשה בהן נס ולא היו מסריחין כל זמן עכבתן רש"י. ושני מעולם י"ל דאתי לאתויי להבמות נוב וגבעון ומשכן במדבר: (יח) בבית המטבחיים כו'. שבעזרה במקום שהיו שם שולחנות של שיש שמדיחין עליהם את הקרבים ולא היה יורד שם זבוב מכוח מיאוס. רש"י: (יט) ביום הכפורים. אף שהוא הכ"ג קמרינ הילכ. ועתוי"ט

שהתורה במקום מגולה היה: ולא נצחה הרוח את עמוד העשן. שלא יהא מתמר ועולה: ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים. שאם היה נמצא בהם פסול קודם מלוחן לא היה אפשר להקריב אחרים תחתם. שהעומר נקצר בלילה ולא היו נוגבים לקצור. ושתי הלחם נאפים מערב יום טוב ואין אפייתן דוחה יו"ט. וכן לחם הפנים נאפה מערב שבת: צפופי'. ל' צף על פני המים. מרוב הקהל היו נדחקים איש באחיו. עד שהיו רגליהם נטולות מן הארץ ועומדים באויר: ומשתחוים רוחים. בשעת השתחויה נעשה להם נס ומשתחוים ברוחם כל אחד רחוק מחבירו ד"א. כדי שלא ישמע את חברו כשהוא מתודה ומזכיר עונותיו: צר לי המקום שאלין בירושלים. גרסי'. לפי שהיה המקום מזמין להם פרנסתן. ולא הוצרך אחד מהם לצאת משם ולומר פרנסתי [דחוקה] ואיני יכול לדור בירושלים ויש ספרים שכתוב בהן כשאלין. ועל סגולי' לרגל נאמר. שלא היה אחד מהם אומר כשהיה לן בירושלי' מפני דוחק המקום, כמו צר לי המקום גשה לי ואשבה (ישעיה מט): ו בין השמשות. בערב שבת בראשית קודם שנשלמה הבריאה (כב): פי הארץ. לבלוע קרח ועדתו (כג): פי הבאר. באר של מרים שהיתה הולכת עם ישראל במדבר בכל המסעות (כד). וי"א שפתחה פיה ואמרה שירה שנאמר (במדבר כא) עלי באר ענו לה (כה): פי האתון. בין השמשות נגזר עליה שתדבר עם בלעם: והקשת. לאות ברית שלא יהיה עוד מבול: והמן. שירד לישראל ארבעים שנה במדבר: והמטה. שנעשו בו האותות ושל סנפירינון היה: והשמיר. כמין תולעת בריתו כשעורה שהיו מראים אותו על האבנים הרשומות בדיו הן נבקעות מאליהן ובו פתחו אבני האפוד והחושן דכתיב בהו במלואותם: והכתב. צורת האותיות שהיו חקוקים בלוחות: והמכתב. שהיו נקראים מכל הארבעה צדדים (כו): והלוחות. של סנפירינון היו ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה כאבן אחת שארכה ורחבה ועביה שוין ונחלקה לשנים וגללים היו וחצובים מגלגל חמה (כז): אף המזיקין. אלו השדים שלאחר שברא הקב"ה אדם וחוה היה מתעסק בבריאתן וכשברא רוחותיהן לא הספיק לברוא גופיהן עד שקדש היום ונבראו רוחות בלא גוף: ואילו של אברהם אבינו. נגזר עליו בין השמשות שיהיה נאחז בסבך בקרניו בשעת העקדה: אף צבת בצבת עשויה. תרגום מלקחים צבתא. הצבת אינה נעשית אלא בצבת אחרת והראשונה מי עשאה על כרחך מאליה נעשית בידי שמים ונבראת בין השמשות. וזה כדעת בגמ' בפרק מקום שנהגו (דף נד) ואמרי אפשר שצבת הראשונה נעשית בדפוס שהתיכו הנחשת בתוכו. והליקוהו בתוך הדפוס ונעשית הצבת וכו': ז גולם. לשון גולמי. כלים שלא נגמרה מלאכתן (כט). כך אדם שאינו נגמר בדעתו לא במדות ולא בחכמה. קרוי גולם: אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו בחכמה. שכן מצינו באלעזר ואיתמר שלא רצו לדבר

המערכה. ולא נצחה הרוח את עמוד העשן (כ). ולא נמצא פסול בעומר. ובשתי הלחם. ובלחם הפנים. עומדים צפופים ומשתחוים רוחים. ולא הזיק (כא) נחש ועקרב בירושלים מעולם. ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים: ו עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות. ואלו הן. פי הארץ. ופי הבאר. ופי האתון. והקשת. והמן. והמטה. והשמיר. והכתב. והמכתב. והלוחות. ויש אומרים אף המזיקין. וקבורתו של משה. ואילו של אברהם אבינו. ויש אומרים אף צבת בצבת עשויה (כט): ז שבעה דברים (ל) בגולם. ושבעה בחכם. חכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה[א]. ואינו

[א] גמ' ובמבין

ועתוי"ט: (כ) עמוד כו'. העולה מן הקרבנות. אבל בעת שהקרבנות היה האויר נח. הר"ב: (כא) הזיק. לא שנו, לא נשך אלא אפי' אם אירע לפעמים שהיה נושך לא היה מזיק ואני מעולם פי' במד"ש שאפשר דאפי' לאפוקי אפילו שלא בזמן שבהמ"ק קיים שכדאי היא קדושת הארץ: (כב) הבריאה לעמוד על בוריה סמכן יעיין בפר"ח: (כג) וקשה דאמר אם בריאה יברא. והרי ברואה ועומדת כפי קבלת חז"ל פה כו' ונ"ל דפי' הארץ פי' דבור הארץ דומיא דפי האתון ופי הבאר. וה"ג דקרא אם בבריאה (ותספר צ"ם השמות בתיבת בריאה וכמוה כב"י) שמיני בראשית הוא הגיהנם יברא קתני פתחה (כמאמר חז"ל בחלק) נבלע ונע"כ ובלעה (עלי' פס פסוק) השמיע קול דברים להגיד כל הנעשה בגבוה שירד מים שאולה לדיוטה התחתו'. ולמ"ש בשעת מעשה אמר ופתחה כו' אמר פסוק פס לבד לבלוע אותם. ועוד היה שהנס נתן לקולם ר"ל קול דברי הארץ דאל"כ ק' דאדרבה דרך שומעים קול מעמקים אוי ואבוי שיתקרבו אל הקול. וז"ל רש"י בחומש לקולם בשביל קול היוצא על בליעתם וע"ש בראם. ועתוי"ט: (כד) שבכל מקום שהיו הולכים הבאר עולה ונובע מים. ונבראת אל הבאר הזה פה שילאו המים בכל מקום שהולכין. ד"ח. וזהו נ"ב מוכח רש"י שהסלע הי' הולך ומתגלגל דאי כמשמעו היה ל"ל כאן להזכיר הנס שהסלע נתן מים בהלוכ: (כה) כלומר שהיו עולים כנגד הדבור שלה ובהכי ניחא דלא תני פי הסלע. ועתוי"ט: (כו) והקרוב אלי שהיא הדבר נקיי ומעשה אלהים המה והכתב כתלבש בזה סי"וכי בעל עשרה מאמרי (מאמר חקור דין ח"ב פ"כ) שהיא זה מעשה אלהים בלתי משוער בשכלינו לא כמעשה הידוע שלי'ח אלהינו בבית המדרש ונער יכתבם: (כז) כלומר לפיכך היו נגללים ולא היו כסנפירינון שלנו שהוא מקשה ולא נגלל אבל היה ספירי' למראה וכעצם השמים לטוהר והלוחות היינו הראשונו' דאלו שניות משה פסלן מעצמו: (כח) וי"א כו'. מפיק בדר"נ דלא אתו לאפלוגי אלא שכל אחד מוסיף על הקודמים לפי שיש בבין השמשות זמנים מחולקים. כדתני' בספרי דל"ד כו' וכ"א אילו של יצחק וקברו של משה וי"א אף המזיקין וי"א אף צבת כו'. ועתוי"ט: (כט) (עפ"ב דכלים מ"ז) שיחסרהו השלמה והתיקון כו' וכן אם יש לו מעלות שכליות ומעלות המדות אמנם אינם שלמות ולא הולכות על סדר כראוי. אבל יש בהן ערבוביא ובלבולים והמערב בהם חסרון ואין זה ע"ה שיש לו דרך ארץ (שהן מעלות המדות בלבד) וכ"ש שאינו בור דמ"ש פ"ב. הר"מ: (ל) ז' דברים כו'. הקדימו לגולם לפי שלו קדימה בזמן ומ"מ ביאר המדות בחכם שכן נאה להעלות על שפתים

יסק

לדבר

ואינו נכנס לתוך דברי חברו. ואינו נבהל להשיב. שואל כענין ומשיב כהלכה. ואומר על ראשון ראשון. ועל אחרון אחרון. ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי. ומודה על האמת. וחלופיהן בגולם: ח שבעה מיני פורעניות באין לעולם. על שבעה גופי עבירה (לה). מקצתן מעשרין (לו). ומקצתן אינן מעשרין. רעב של בצורת באה (לז). מקצתן רעבים. ומקצתן שבעים. גמרו שלא לעשר. רעב של מהומה ושל בצורת באה. ושלא לטול את החלה (לח) רעב של כליה באה. דבר בא לעולם. על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לבית דין. ועל פירות שביעית (לט). חרב בא לעולם. על ענוי הדין. ועל עוות הדין. ועל המורים בתורה שלא כהלכה (מ): ט חיה רעה באה לעולם. על שבועת שוא. ועל חלול השם. גלות בא לעולם. על עבודת כוכבים. ועל גלוי עריות. ועל שפיכת דמים. ועל השמטת הארץ (מ). בארבעה פרקים הדבר מתרבה (מב). ברביעית. ובשביעית. ובמוצאי שביעית. ובמוצאי החג (מג) שבכל שנה ושנה. ברביעית מפני מעשר עני שבשלישית. בשביעית. מפני מעשר עני שבששית. ובמוצאי שביעית מפני פירות שביעית. ובמוצאי החג שבכל שנה ושנה. מפני גזל מתנות עניים:

ארבע

לדבר בפני אביהן כשקצף עליהם משה והשיב אהרן (לא): ואינו נכנס לתוך דברי חברו. שלא (יערבבנו) דכתיב (במדבר יב) שמעו נא דברי המתינו לי עד שאדבר קל וחומר להדיוט: ואינו נבהל להשיב. כדי שתהא תשובתו כהלכה (לב) וכן באליהוא הוא אומר (איוב לב) כתר לי זעיר ואחוך (לג): שואל כענין ומשיב כהלכה. לדבר אחד הוא כמנה כאן. והכי פירושו. התלמיד שואל כענין כלומר באותו ענין שהם עסוקים בו. ואז הרב משיב כהלכה. אבל אם ישאל התלמיד שלא כענין. הוא מניח לרב שישיב שלא כהלכה על דרך שאמר רבי חייא לרב (שבת דף ג) כי קאי רבי בהאי מסכתא אל תשייליה במסכתא אחריתי. וכן אתה מוצא באנשים אשר היו טמאים לנפש אדם שבאו את משה עוסק בהל' הפסח. ושאלו לו אותו ענין: ואומר על ראשון ראשון. וכן מצינו בהקב"ה שאמר לו משה (שמות ג) מי אנכי כי אלך אל פרעה היא הראשונה. וכי אוציא את בני ישראל הרי שניה. והשיבו הקב"ה על הראשונה כי אהיה עמך. ועל השניה בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים: ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי. אם פוסק דין מן הסברא מדעתו לא יאמר כך שמעתי מרבותי (לד). ומצינו באנשי חרן כששאל מהם יעקב (בראשית כט) השלום לו אמרו לו שלום והנה רחל בתו באה עם הצאן כלומר זה אנו יודעים ואם תשאל יותר הנה רחל בתו באה עם הצאן. והיא תגיד לך. כי אנחנו לא ידענו יותר מזה: ומודה על האמת. אע"פ שיכול להעמיד את דבריו ע"י טענות שבידו. וכן מצינו במשה (ויקרא י) כששאלו שאהרן ואמר לו אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות וישמע משה וייטב בעיניו הודה ולא בוש לומר לא שמעתי אלא שמעתי ושכחתי: וחלופיהן בגולם. שהפכם. הם בגולם. חלוף הדברים הללו: ח רעב של בצורת. הגשמים מועטים ומתוך כך השער נתיקר: רעב של מהומה. מפני הגייסות אין יכולין לאסוף התבואה: רעב של כליה. השמים כברזל והארץ כנחושה: שלא נמסרו לב"ד. שלא עשו בהן דין תורה (לט): ועל פירות שביעית. שעושים בהן סחורה. ואין נוהגין בהן קדושת שביעית: ענוי הדין. שיודעים להיכן הדין נוטה ומעכבין ואין פוסקין אותו: עוות הדין. לזכות את החייב. ולחייב את הזכאי: ועל המורים בתורה שלא כהלכה. לאסור את המותר. ולהתיר את האסור: ט שבועת שוא. לבטלה שלא לצורך: חלול השם. העובר עבירה בפרהסיא ביד רמה. אי נמי שבני אדם רואים ולומדים ממעשיו: ועל השמטת הארץ. שחורשים וזורעים בשביעית: מפני מעשר עני שבשלישית. שבמקום מעשר שני שמפרישים בשאר שנים של שמיטה. בשלישית ובששית מפרישין מעשר עני: גזל מתנות עניים. לקט שכחה ופאה פרט ועוללות:

שלי

יפה מדות החכם כו': (לא) וזה במשנה. אבל בשאלה הא מכן במ"ס פ"ב ולא הביישן למד: (לב) ומ"מ לו או קמני ועפ"ק דעדיות מ"ב: (לג) כלו' ולא פני ליה במה שלא נכנס לתוך דברי חבירו אבל ישתמהה גם כן עד שידע שישיב כהלכה: (לד) ומסתברא דבא מדם כל אדם שלא לספק כ"ש בספק דין שיתלה עלמו באילן גדול כו' ונמלא מכשיל הרבים שלפשר שאין הדין כך. גם הכליה שהביא מאנשי חרן אינו ענין לנדון זה. והר"מ בי' ולא יתפאר במה שלא ידע. והוא אמרו על מה שלא שמע אומר לא שמעתי. ועתוי"ט: (לה) גופי כו'. כלומר עברות אבוקות. ועתוי"ט: (לו) מעשרין. מעשר הם כולל לכל המתנות. ועיין פוי"ט: (לז) בצורת כו'. במסכת שבת דל"ב ילפינן לה מקרא: (לח) החלה. כלומר אף שלא לטול אם החלה. ועתוי"ט: (לט) וכיון שפשטו ולא עשו. לפיכך דבר בא לעולם ואינו מבחין בין טוב לרע. והיה כצדיק כרשע. אבל לי שלא נמסרו לא משמע כן. אלא כדפי' המפרש כגון מיתות בידי שמים וכריתות. א"נ שלא בהתראה או שגנם העובר: (לט) שביעית. שדינם להפקירם. א"נ לבערם לגמרי יכמ"ש במ"ב פ"ט דשביעית. ולפיכך מדה כנגד מדה שהדבר בא לעולם שהוא הפקר בני אדם שאין המלאך משחית מבחין. ואלו חרב אפשר כי יחנן קולו שמוע ישמע ויירשהו הארץ. ד"א. והכי פרי כיון שמזיקים בעונם נחשבו להם כמבין הז'. וכן בסמוך: (מ) חרב כו'. בגמ' (שם) ילפינן לה מקרא: (מא) חיה רעה כו'. גלות כו'. כולהו מייתי להו מקרא בגמרא שם: (מב) מתרבה. שכאשר יקרה שיהיה דבר באלו הפרקים יתרבה אז בעון אלו. לפי שיקרה בהם שמיד העון אצל קלם האנשים. והנה הוא מדה כנגד מדה כי המשכיל מיום העני. וגם משם שכשיסן שיספר לו לחמו כשיצטרכו לו מיד לכך ימסרו חייו ושאר תבואתו לאחרים ומעשה לו"ק על המשנה הקודמת. מד"ש: (מג) ובמוצאי החג. כי בחג נשלם עסק האדמה. ומי שנתן אלו החוקים נתנם. ומי

שלא

י ארבע מדות באדם. האומר שלי שלי ושלך שלך (יד), זו מדה בינונית. ויש אומרים זו מדת סדום. שלי שלך ושלך שלי. עם הארץ. שלי שלך ושלך שלך. חסיד (טו). שלי שלי, ושלך שלי. רשע: יא ארבע מדות בדעות. נוח לכעוס ונוח לרצות. יצא א שכרו בהפסדו ב. קשה לכעוס וקשה לרצות. יצא ג הפסדו בשכרו ד. קשה לכעוס ונוח לרצות חסיד (טז). נוח לכעוס וקשה לרצות. רשע (יז): יב ארבע מדות בתלמידים. מהר לשמוע ומהר לאבד יצא שכרו בהפסדו. קשה לשמוע וקשה לאבד. יצא הפסדו בשכרו. מהר לשמוע וקשה לאבד. חכם. קשה לשמוע ומהר לאבד. זה חלק רע: יג ארבע מדות בנותני צדקה. הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים. עינו רעה בשל אחרים. יתנו אחרים, והוא לא יתן, עינו רעה בשלו. יתן ויתנו אחרים. חסיד. לא יתן ולא יתנו אחרים רשע: יד ארבע מדות בהולכי לבית המדרש. הולך ואינו עושה. שכר הליכה בידו. עושה ואינו הולך. שכר מעשה בידו. הולך ועושה חסיד (כב). לא הולך ולא עושה. רשע: טו ארבע מדות ביושבי' לפני חכמים ספוג (כג). ומשפך

א גמ' בכ"א בהפסך ב גמ' ד כ"א בהפסך

י שלי שלי ושלך שלך. איני רוצה להנות ולא אתה תהנה ממני: וי"א זו מדת סדום. קרוב הדבר לבא לידי מדת סדום שמתוך שהוא רגיל בכך אפי' בדבר שחברו נהנה והוא אינו חסר לא ירצה להנות את חבירו וזו היתה מדת סדום שהיו מתכוונים לכלות הרגל מביניהם ואע"פ שהיתה הארץ רחבת ידים לפניהם ולא היו חסרי' כלום: שלי שלך ושלך שלי. עם הארץ. שנהנה ומהנה בשוה וחושב ישובה של הארץ (זה) אבל אינו יודע קרא דכתיב (משלי טו) ושונא מתנות יחיה. והשוה לשון עם הארץ האמור בכל ינקוס שרוצה בתקונה של הארץ אבל אין בו חכמה להבדיל בתקונין הראויין: שלי שלך ושלך שלך. מהנה את הבריות מנכסיו והוא אינו נהנה מאחרי': חסיד. שעושה לפנים משורת הדין: יא ה"ג נוח לכעוס ונוח לרצות יצא שכרו בהפסדו. קשה לכעוס וקשה לרצות יצא הפסדו בשכרו. אדם שכועס יותר על כל דבר. אע"פ שהוא חוזר ומתרצה מהרה הפסדו מרובה משכרו. שרוב מעשיו מקולקלים מחסר שהוא נוח לכעוס על כל דבר ודבר אבל הקשה לכעוס אע"פ שיש לו מדה רעה שהוא קשה לרצות יצא הפסדו המועט שהוא קשה לרצות בשכרו המרובה שהוא קשה לכעוס ורוב מעשיו מתוקנים ואית דגרסי איפכא וגרסא זו נראית לי עיקר: יב מהר לשמוע ומהר לאבד יצא שכרו בהפסדו. דנאמר שזוכר מה שלומד מה הנאה יש במה שהוא מהר לשמוע כאלא הפסדו גדול משכרו: קשה לשמוע וקשה לאבד יצא הפסדו בשכרו. שמדה טובה שיש בו יתירה על המדה הנפסדת. הואיל ומה ששמע אחר הקושי הוא זוכר ואינו שוכח וכ"ש שאם יש לפנינו שני תלמידים ואין לנו לספק ומזון אלא לאחד מהם נקדים הקשה לאבד על המהר לשמוע: זה חלק רע. לא הוה שייך למתני הכא חסיד או רשע שאין זה דבר התלוי בבחירתו (יט) על אדם אלא חסרון שהיה בו מעיקר בריאתו: יג ארבע מדות בנותני צדקה. כלומר בנתינת הצדקה ולא בנותני צדקה ממש דהא איכא בהו מי שאינו נותן וכן בסמוך בהולכי לבהמ"ד היינו בהליכת בית המדרש: עינו רעה בשל אחרים. דיודע שהצדקה מעשרת. ואינו רוצה שאחרים יתעשרו (כ). פי' אחר יש מי שחס על ממון קרוביו יותר מעל ממונו. ואע"פ שהוא נותן אינו רוצה שקרוביו יתנו שלא יאבדו את ממונם. ועינו רעה בשל אחרים דומיא דעינו רעה בשלו דרישא: יד הולך ואינו עושה. הולך לבית המדרש לשמוע ואינו שונה ולומד ולא מבין (כא): עושה ואינו הולך. לומד ושונה בבה"מ שבביתו: טו ביושבים לפני חכמים. לעיל בד' מדות בתלמידים איירי בענין הזכרון והשכחה והשתא מיירי בענין הקבלה הישרה וברירת הדבר הנודק והנבחר: ספוג. הוא סופג את הכל בין עכורים בין צלולים כך יש מי שלבו רחב ומקבל כל מה ששמע ואין בו כח לברור האמת מן השקר:

(יד) שלי כו'. לא במאמר צדקה איירינן דהנהו מפרשי לקמן מי"ג אלא בהנאה דעלמא: (טו) ודוקא שהוא רוצה להנות מנכסי אחרים מדעתן דאלו שלא מדעתן אע"פ שרוצה גם להנותם. הוא גזלן גמור. ואין לך רשע גדול מזה ולא דברו חז"ל אלא בדעות ולא על הגנב והגזלן שהוא רשע. מד"ש: (טז) חסיד. לא שמבזבז כל אשר לו שהרי אמרו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש. שלא יבזבז יותר מדאי ויהיה הוא בהכרח מוטל על הבריות. אלא במוותר כפי הראוי איירינן. ד"ח: (יז) קשה כו'. אבל שלא יכעוס כלל לא נמצא בשום דיעה כי מי לנו גדול בענוה כמרע"ה ונאמר בו ויקצוף וגו' וכו'. מד"ש: (יח) רשע. דאמר מר לא תרתח ולא תחטא. רש"י. וד"ח מפרש כי הא דאמרינן בנדרים כל הכועס בידוע שעונותיו מרובין שנאמר איש אף יגרה מדון ובעל חימה רב פשע: (יט) ואע"פ שאפשר בסייעתא דשמיא לאוקמי גרסתו כשיראת חטאו קודמת לשכחתו מי שלא הגיע לכלל מדה זו אין ראוי להקרא רשע כיון שחסרון בריאתו הביאו לידי כך: (כ) ועינו רעה בשלו לפי שיש לו אכזריות לב. ואינו דומה לעינו רעה בשל אחרי'. רש"י. אלא כלומר כעין רעה דמתני' י"ט שאינו מספק בשלו. ומומר במה שראוי אל העני. וקשה דא"כ רשע הוא שעובר על לא תאמץ את לבבך. ואפשר דהכא איירי בענין שאין מחסור לעני ונמצא שאינו מאמץ לבבו מתת לעני די מחסורו ואלו לא היה מי שיתן היה הוא נותן ורצונו ליתן כשימצא עני שאין לו נותנים ומ"מ אכזריות לב הוא. והשתא א"ש דיתן ויתנו אחרי חסיד דקשה שכן הוא מדת כל אדם אלא דהכא בעני שיש לו די ספוקו בנתינת א' מהם. והוא רוצה שיתן ויתנו כדי למלאות ספוקו בשפע לחיות כזה ראוי להקרא חסיד. כן נ"ל: (כא) יש לפרש דה"ק א"כ לומד ואינו מבין. וי"ל דה"ק ואין שונה ואינו לומד ולא מבין: (כב) חסיד. שמשפיל עצמו ומראה כאלו הוא צריך ליושבי' בבהמ"ד. מד"ש עתוי"ט: (כג) ספוג. [illegible] למר'

ומשפך. משמרת. ונפה. ספוג. שהוא סופג את הכל. משפך. שמכניס בזו ומוציא בזו. משמרת. שמוציאה את היין וקולטת את השמרים. ונפה שמוציאה את הקמח וקולטת את הסולת: **טז** כל אהבה שהיא תלויה בדבר (נד). בטל דבר. בטלה אהבה. ושאינה תלויה בדבר. אינה בטלה לעולם. איזו היא אהבה התלויה בדבר. זו אהבת אמנון ותמר (נה). ושאינה תלויה בדבר. זו אהבת דוד ויהונתן: **יז** כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים. ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים. איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי (נו). ושאינה לשם שמים. זו מחלוקת קרח וכל עדתו (נז): **יח** כל המזכה את הרבים. אין חטא בא על ידו. וכל המחטיא את הרבי' אין מספיקין בידו לעשו' תשובה (נט). משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו. שנאמר (דברים לג) צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. ירבעם חטא והחטיא את הרבי' חטא הרבי' תלוי בו. שנא' (מלכים א טו) על חטאות ירבעם בן נבט אשר חטא ואשר החטיא את ישראל: **יט** כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו. מתלמידיו של אברהם אבינו. ושלשה דברים אחרים. מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה ורוח גבוה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע. מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע. תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעה"ז (סא) ונוחלין בעה"ב שנאמר (משלי ח) להנחיל

משפך. כלי שנותנים ע"פ הבית או ע"פ הנוד כשרוצים למלאותו יין או שמן: שמכניס בזו ומוציא בזו. כך יש מי שמקבל כל מה שלומד וכשילמדו כך פולטו: משמרת. מוציא כל מה ששומע בנה"ג וקולט דבר של בטלה: נפה. לאחר שטוחנים החטין והמורסן מן הקמח הנטחן ונשאר הקמח הדק עם הסולת הגס והוא המשובח מעבירין אותו בנפה דקה מאד ויורד ממנה כל אותו הקמח הדק שהוא כעין עפרורית לבנה ונשאר הסולת הגס המשובח וכן היו עושין למנחות כך יש מי שיש בו כח לברר וללבן שמועתו וקולט האמת מן הספק והבטל: **טז** כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל. שאינו מתקיי' כשיתבטל הדבר שהיה שנה לאותה האהבה גם האהבה בטלה וכל אהבה שאינה תלויה בדבר בטל אלא בדבר קיים כגון אהבת הצדיקים והחכמים אינה בטלה לעולם כשם שהדבר שהוא שנה לאותה אהבה אינו בטל כך אין האהבה בטלה: אהבת אמנון ותמר. מפני יפיה: אהבת דוד ויהונתן. להשלים רצון קונם דאמר לו יהונתן לדוד אתה תהיה למלך על ישראל ואני אהיה לך למשנה: **יז** כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים. כלומר שאנשי המחלוקת ההיא מתקיימים ואינם אובדין כמחלוקת הלל ושמאי שלא אבדו לא תלמידי ב"ש ולא תלמידי ב"ה אבל קרח ועדתו אבדו. ואני שמעתי פי' סופה תכליתה המבוקש ממנה והמחלוקת שהיא לש"ש התכלית והסוף המבוקש מאותה המחלוקת להשיג האמת. וזה מתקיים כש"ש מתוך הויכוח יתברר האמת וכמו שנתבאר במחלוקת הלל ושמאי שהלכה כב"ה. ומחלוקת שאינה לשם שמים תכלית הנרצה בה היא בקשת השררה ואהבת הנצחון וזה הסוף אינו מתקיים. כמו שמצינו במחלוקת קרח ועדתו שהתכלית וסוף כוונתם היתה בקשת הכבוד והשררה והיו להיפך: **יח** אין חטא בא על ידו. כדי שלא יהא הוא בגיהנם ותלמידיו בג"ע (נח): אין מספיקין בידו לעשו' תשובה. שלא יהא הוא בג"ע ותלמידיו בגיהנם: וזיכה את הרבים. שלמד תורה לכל ישראל: צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. ומשפטיו שעם ישראל כאילו הוא עשאן: אשר חטא ואשר החטיא את ישראל. תדלא קאמר על חטאת ירבעם וישראל ש"מ שהכל תלוי בירבעם: **יט** מתלמידיו של אברהם אבינו. למד מוסר והולך בדרכיו: עין טובה. מסתפק במה שיש לו ואינו חומד ממון אחרים. שכן מצינו באברהם שאמר למלך סדום (בראשית יד) אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך: ורוח נמוכה. ענוה יתירה. וכן מצינו באברהם שאמר (שם יח) ואנכי עפר ואפר: ונפש שפלה. זהירות ופרישה מן התאוות ומצינו זה באברהם. (שם יב) הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את. שעד עכשיו לא הכיר בה מרוב צניעות. ובבלעם אשכחן עין רעה שהיה יודע שהיה רע בעיני המקום שילך אצל בלק והיה הולך כדי לעול שכר דכתיב (במדבר כב) אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב: ורוח גבוה. דאמר (שם כד) נאם שומע אמרי אל ויודע דעת עליון: ונפש רחבה. שאם לא (ס) היה

לאוי' היס. הר"מ: (נד) בדבר. גי' הר"ב בדבר בטל. בטל דבר כו': (נה) אמנון ותמר. לדוגמא בעלמא נקטיה ולפיכך לא קשיא ריפא לסיפא: (נו) הלל ושמאי. לפי שתלמידיהם לא שמשו כל צרכן. ומהם ואילך רבתה המחלוקת בישראל לפיכך נקטינהו לדוגמא ומש"ה נמי לא קשיא רישא לסיפא. ועתוי"ט: (נז) קרח כו'. לא הזכיר גם שני שהם משה ואהרן. כמו אמר במחלוקת האמורה בי' הצדדים. לפי שבכאן אינם שוים שמשה ואהרן כוונתם לשמים היתה. ולא היתה בהם שום בחינה שלא לש"ש. מדר"ש: (נח) בגמ' מפיק לאו מקרא. ועתוי"ט: (נט) אין מספיקין כו'. כלומר אין מסייעין לו כו'. מ"מ אם בא לטהר עוברי עבירה כשיסן אל לבו לשוב ודאי דהוי בכלל בא לטהר מסייעין לו. ועתוי"ט: (ס) שתלום בני אדם אינם רק לפי דעתם. כי הטובים לא ילוו ברע. אבל יזהירו ונמנו. והכתוב אומר הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם. הר"מ: (סא) בעוה"ז. זה על דרך ינעם כמיך כי שאבל אסריך בעוה"ז. בפרש"י ברמ"ד. דתלמ"ש הרי כמה עתלמידיו של אאע"ה כענים ולמאים בעה"ז אלא לפי שהם מסתפקין ואינם צריכים לבריות. נקראו אוכלים בעה"ז. ונ"ל שפירת הדין הוא אומר. אבל אל דעות ה' ולו נתכנו עלילות להנמילו

להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא. אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשים גיהנם (סג) ויורדין לבאר שחת שנאמר (תהלים נה) ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך: **כ** יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר. וקל כנשר. ורץ כצבי. וגבור כארי. לעשות רצון אביך שבשמים. הוא היה אומר עז פנים לגיהנם (סד). ובשת פנים לגן עדן (סו). יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתבנה עירך במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך: **כא** הוא היה אומר בן חמש שנים למקרא. בן עשר למשנה. בן שלש עשרה למצות. בן חמש עשרה לתלמוד. בן שמונה עשרה לחופה. בן עשרים לרדוף. בן שלשים לכח. בן ארבעים לבינה. בן חמשים לעצה. בן ששים (עא) לזקנה. בן שבעים לשיבה. בן שמנים לגבורה. בן תשעים לשוח. בן מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם: **כב** בן בג בג (עב) אומר

הפוך

היה רב התאוה לא היה יוכל להפקיר בנות מואב לזנות ואמרו חכמים בלעם בועל אתונו היה: להנחיל אוהבי יש. אברהם אקרי אוהב דכתיב (ישעיה מא) זרע אברהם אוהבי. יש בעה"ב. ואוצרותיהם אמלא בעה"ז: אנשי דמים. בלעם אקרי איש דמים שהפיל בעצתו כ"ד אלפים מישראל (סב): **כ** עז כנמר. הנמר הזה נולד מן חזיר היער והלביאה. כי נפש יפה הארית אלביאה ונכנסת לאשה בסבכי היער וטוחנת ותובעת את הזכר והחזיר שומע קולה ורובעה. ונמר יולא מבין שניהן ולפי שהוא ממזר הוא עז פנים אף ע"פ שאין בו גבורה כ"כ אף אתה הוי עז ולא תתבייש לשאול מרבך מה שלא הבנת. באותה ששנינו לא הביישן למד: וקל כנשר. לשוב אחר נפודך ולא תיגע כדכתיב (ישעיה מ) יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו: ורץ כצבי. לרדוף אחר המצות: וגבור כארי. לכבוש את יצרך מן העבירות: עז פנים. לפי שהעזות ניכר בפנים כדכתיב (משלי כא) העז איש רשע בפניו (סה) לפיכך נקרא עז פנים: שתבנה עירך במהרה בימינו. כלומר כשם שזכיתנו לזאת המדה שמיוחד לזרע אברהם ביישנים. רחמנים. גומלי חסדים. כן יהי רצון שתבנה עירך:

כא בן חמש שנים למקרא. מערלה ילפינן דכתיב (ויקרא יט) שלש שנים יהיה לכם ערלים ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים. שאביו מלמדו צורת האותיות והיכר הנקודות. ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו מכאן ואילך ספי ליה כתורה: בן עשר למשנה. שלומד מקרא חמש שנים. וה' שנים משנה. וה' שנים גמ'. דאמר מר כל תלמיד שלא ראה סי' יפה במשנתו ה' שנים. שוב אינו רואה דכתיב (במדבר ח) זאת אשר ללוים מבן חמש ועשרים שנה ומעלה יבא לצבוא צבא. שנה ולומד הלכות עבודה ה' שנים. ובן שלשים עובד: בן שלש עשר' למצות. דכתיב (שם ה) איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם. וגבי שכם כתיב (בראשית לד) ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ולוי באותו פרק בן י"ג שנה היה (סו) וקרי ליה איש: בן שמונה עשר לחופה. י"ח אדם כתובים בפרשת בראשית מן ויאמר אלהים נעשה אדם עד ויבן ה' אלהים את הצלע חד לגופיה פשו ליה י"ח לדרשה (סז): בן עשרים לרדוף. אחר מזונותיו לאחר שלמד מקרא משנה וגמרא ונשא אשה והוליד בנים צריך הוא לחזור ולבקש אחר מזונות. פ"א בן עשרים לרדוף אותו מן השמים ולהענישו על מעשיו שאין ב"ד של מעלה מענישין פחות מבן כ' (סח): בן שלשים לכח. שהלוים היו מקימים את המשכן ומפרקין וטוענין את העגלות ונושאין בכתף מבן שלשים שנה ומעלה: בן ארבעים לבינה. שלאחר מ' שנה שהיו ישראל במדבר. אמר להם משה (דברים כט) ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה (ע): בן חמשים לעצה. שנאמר בלוים (במדבר ח) ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה ולא יעבוד עוד ושרת את אחיו וגו' ומאי שירות שיתן להם עצה: בן ששים לזקנה. דכתיב תבא בכלח אלי קבר בכל"ח בגימטריא ששים: בן שבעים לשיבה. דכתיב בדוד (ד"ה א כט) וימת בשיבה טובה. וימי חייו היו שבעים שנה: בן שמונים לגבורה. דכתיב (תהלים צ) ואם בגבורות שמונים שנה: בן תשעים לשוח. הולך שחוח וכפוף וי"א לי שוחה עמוקה:

הסוף

להכניסו יותר בעה"ב: (סב) יורשין גיהנם. בעה"ז כדאמר (יומא דף פ"ז) לא פלטו פלכי גיהנם. מד"ש: (סג) והוא נ"כ איש מרמה בעשותו שמבולות לפעולת הרע. הר"ש: (סד) עז פנים לגיהנם. שמעיז פניו שלא לעשות רצון אביו שבשמים: (סה) ונאמר ישובו רשעים לשאולה: (סו) ובושת פנים לג"ע. כמ"ש חז"ל כל אדם שיש לו בושת פנים לא במהרה הוא חוטא כדכתיב בעבור שתהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו. מד"ש: (סז) כשתחשוב י"ג שנה שעשה יעקב עם לבן אחר שנשא את לאה וילדה לו אחר ב' שנים בקירוב שאלו בהכרין לשלשה האחים ראובן שמעון ולוי לחשבון ז' חדשים לכל אחד. נמצא לוי בן י"א שנה כשילא משם הוסיף עליהם י"ח חדשים שעשה בדרך וי"ח חדשים שעשה בסוכות קיץ וחורף וקיץ שהם ב' שנים הרי לוי בן י"ג שנה בלכתם לשכם. ונקרא איש. כפי"י. ובמקום ט' ויחשב בפסוק ויתאבל פרש"י ששה חדשים בבית אל שהוא אחר מעשה שכם. לא דייק: (סח) לא נמצא רק פ"ו. ובפירש"י די"ח פעמים כתיב אדם. פי' כי אשים לוקחה זאת. ונ"ל דאיש נמי מן המנין: (סט) במד"ר פרשת קרח ונ"ל מדאשכחן במתי מדבר שלא נענשו בפחות מבן כ': (ע) גמ'. ונ"ל דכ"ל דישראל בשעת מ"ת גרים היו וגר כקטן שנולד דמי. ועתוי"ט: (עא) בישישים חכמה נוטריקון בן ששים. רימב"א. ואף לגירסתנו זקן זה שקנה חכמה. מד"ש ועתוי"ט: (עב) בן בג בג. יש לפי שלא האריך יתיס ובן בן הא הא. והרמב"ם פירש שגרים היו והם בני אברהם ושרה שניתוספו ה' על שמותם וכל הגרים בניהם נקראו.

ובג

הפוך בה. והפוך בה (עז). דכולה בה. ובה תחזי (עח). וסיב ובלה בה. ומינה לא תזוע. שאין לך מדה טובה הימנה (עו): **כג** בן הא הא אומר לפום צערא אגרא:

סליק מסכת אבות

כב הפוך בה והפוך בה. בתורה (עג): דכולה בה. שהכל תמצא בה: וסיב ובלה בה. גם עד זקנה ושיבה לא תעזבנה: ומינה לא תזוע. שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמוד חכמת עובדי כוכבים. שאין היתר ללמוד חכמת עו"ג אלא במקום שאסור להרהר בדברי תורה. כגון בבית המרחץ ובבית הכסא. ששאלו את ר' יהושע מהו ללמד אדם את בנו חכמת עובדי כוכבים אמר להם ילמדנו בשעה שאינו לא יום ולא לילה דהא כתיב והגית בו יומם ולילה: **כג** לפום צערא אגרא. כפי רוב הצער שאתה סובל בלמוד התורה ועשיית המצוה כן יהיה שכרך מרובה (עח):

סליק מסכת אבות

זנב נימצי ה' וקראם זה משונה מזה כדי להכיר בין זה לזה. מד"ס: (עג) ולפי שר"ח הן לורך גדול לבני אדם. היה אומר בלשון הלמי שהיו הכל מכירין בו כשמלו ונבל. מד"ש ועתוי"ט: (עד) והפוך. כפל לי לחזק ולהורות על התמידו' וההפלגה. וענין ההפוך עלמה הוא חזרת הלמוד: (עה) תחזי. כ"ל האמת. פירוש זתרלה הלמת בעין השכל בהרגוש ויראה וחזה. ועתוי"ט: (עו) עמוד"ס. ועיין תוי"ט: (עז) וזה בשכר הלער והפורח שלמו. שאם הוא מלוה שכרו מרובה. אבל שכר מלות עלמן אי אתה יודע מתן שכרן כדתנן ברפ"ב. ד"ף:

סליק מסכת אבות

בראשר השלים מוסר הדיינים החל לבאר שגיאותם. כי כל מי שיש בו בשר ודם אי אפשר שלא יטעה וימעט ולפיכך סידר הוריות אחר אבות. הרמב"ם:

מסכת הוריות

הורו בית דין לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה. והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם. בין שעשו ועשה עמהן. בין שעשו ועשה אחריהן. בין שלא עשו ועשה. פטור. מפני שתלה בב"ד. הורו ב"ד וידע אחד מהן שטעו או תלמיד והוא ראוי להוראה (ד). והלך ועשה על פיהן. בין שעשו ועשה עמהן. בין (ה) שעשו ועשה אחריהן. בין שלא עשו ועשה. הרי זה חייב. מפני שלא תלה בב"ד. זה הכלל התולה בעצמו חייב. והתולה בב"ד פטור: **ב** הורו ב"ד (ו) וידע שטעו וחזרו בהן. בין שהביאו כפרתן. ובין שלא הביאו כפרתן. והלך ועשה על פיהן. ר"ש פוטר ור' אליעזר אומר ספק. איזהו ספק. ישב

הורו בית דין לעבור. שאמרו לעם מותרים אתם לעשות דבר שחייבים על זדונו כרת: והלך היחיד ועשה. מתני' רבי יהודה היא דאמר יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ואינה הלכה אלא כרבנן דאמרי יחיד שעשה בהורא' ב"ד חייב. ואינו פטור עד שיהו העושים ע"פ ב"ד רוב יושבי ארץ ישראל (א) או רוב השבטים (ב). ואז ב"ד (ג) מביאין פר העלם דבר של צבור והעושים על פיהם פטורים: שוגג על פיהם. לאפוקי היכא שלא תלה בהוראת בית דין כגון שהורו ב"ד שחלב מותר. ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו. שזה חייב שהרי לא ע"פ ב"ד אכל: בין שלא עשו ב"ד. עצמו מעשה ע"פ הוראתם הוא פטור והן חייבין שב"ד אין מביאין קרבן אלא על שגגת הוראה שהמעשה תלוי בקהל וההוראה בב"ד: ה"ז חייב מפני שלא תלה בב"ד. ואע"ג דמזיד הוא זה. שהרי ידע שטעו ואף על פי כן עשה כדבריהם ומזיד לאו בר קרבן הוא הא אמרינן בגמרא שהיא שוגג שטעה שמצוה לעשות ע"פ ב"ד ואפי' ידע בהן שטעו: זה הכלל. לאתויי מבעט בהוראה שאין דרכו לעשות ע"פ הוראתם ועשה כהוראת ב"ד לא מפני שסמך על הוראתם. אלא מפני שנדמה לו בדעתו שזה מותר. ה"ז חייב: **ב** ר"ש פוטר. כיון שפשטה הוראתם ברוב הצבור: ור"א אומר ספק. הואיל והיה לו לשאול בכל עת על דברים שנתחדשו בב"ד ולא שאל ה"ז כמו שנסתפק לו אם חטא אם לא חטא ומביא אשם תלוי והלכה כר"ש: איזהו ספק. כלומר במה אומר ר"א שהוא נדון כמי שנסתפק

פרק א (א) ב"מ' ילפינן מקרא דהנך דבפ"ל לא אקרי קהל: (ב) דכתיב ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר היינו שהורו ב"ד לעבור. הקהל ועשו. מעשה תלוי בקהל. ורובו ככולו בכל מקום: (ג) לאו דוקא דפ"ל כר"מ דס"פ אלא לבור מביאין כר"י דהאס ומשום דבשביל הוראת הב"ד מביאין שפיר קאמר ב"ד מביאין. וכן פי' הכ"מ: (ד) באהי כו'. וידע שטעו. ומסקינן בגמ' דאי ראוי להוראה. ל"ל דגרי"ל הוא מ"ל לי מהן. אלא תמה יתירה קמ"ל דאפילו במיד ולא סביר. סביר ולא גמיר שאינו ראוי להוראה אפ"ה חייב ומפי' הר"מ אבל אם היו ע"ה ה"ז פטור שאין ידיעתו כאמורין ידיעה ודאית: (ה) בין כו' בין כו'. א והל"ל או קתני. גמרא: (ו) הורו כו'. ועשו רוב לבור על פיהם. רש"י

ישב לו בתוך ביתו חייב. הלך לו למדינת הים פטור. א"ר עקיבא מודה אני בזה שהוא קרוב לפטור מן החובה. אמר לו בן עזאי מ"ש זה מן היושב בביתו (ז). שהיושב בביתו אפשר היה לו שישמע. וזה לא היה אפשר לו שישמע: ג הורו ב"ד לעקור את כל הגוף. אמרו אין נדה בתורה. אין שבת בתורה. אין ע"ג בתורה. הרי אלו פטורין. הורו לבטל מקצת ולקיים מקצת הרי אלו חייבין. כיצד אמרו יש נדה בתורה. אבל הבא על שומרת יום כנגד יום פטור. יש שבת בתורה. אבל המוציא מרה"י לרה"ר פטור. יש עבודת כוכבים בתורה. אבל המשתחוה פטור. הרי אלו חייבין. שנאמר ונעלם דבר. דבר ולא כל הגוף: ד הורו ב"ד. וידע אחד מהן שטעו. ואמר להן טועין אתם. או שלא היה מופלא (יא) של ב"ד שם. או שהיה אחד מהן גר או ממזר. או נתין. או זקן (יב) שלא ראה א(לו) בנים. הרי אלו פטורין. שנאמר כאן עדה. ונאמר להלן עדה. מה עדה האמור להלן. עד שיהיו כולם ראוין להוראה. אף עדה האמורה כאן. עד שיהיו כולם ראויים להוראה. הורו ב"ד שוגגין. ועשו כל הקהל שוגגין. מביאין פר (יג). מזידין. ועשו שוגגין. מביאין כשבה ושעירה. שוגגין. ועשו מזידין. הרי אלו פטורין: ה הורו ב"ד. ועשו כל הקהל או רובן על פיהם. מביאין פר. ובעבודת כוכבים מביאין פר ושעיר. דברי ר"מ. ר' יהודה אומר שנים עשר שבטים מביאין שנים עשר פרים. ובעבודת כוכבים מביאין שנים עשר פרים ושנים עשר שעירים

א ס"א

[...]הם פטור אם לא שמע. ובסיפא אמר תנוי: ביושב בביתו. כשהוא יושב בביתו במדינה שהורו בה ב"ד והיה אפשר שישמע שחזרו בהם ב"ד מהוראתם: אבל הלך לו למדינת הים. ולאו דוקא הלך. אלא אחזיק בדרך ללכת אע"פ שעדיין לא הלך ס"ל לר"ע דמשני עבדתו לצאת לדרך זהו שואל. אם הורו ב"ד ב"ד ופטור מאחר שהוי בן עזאי סבר הואיל עדיין לא הלך הוי לו שאול. ובהכי מוקי לה למתניתא בגמרא והלכה כר"ע: ג לעקור את כל הגוף. עיקרה של מצוה דמפרש ואזיל: הרי אלו פטורים. דכתיב (ויקרא ד) ונעלם דבר קרי ביה ונעלם מדבר (ח) מקצת הדבר ולא כולו: אבל הבא על שומרת יום כנגד יום. [בגמ' פריך הא שומרת יום כנגד יום] בתורה כתיב (שם טו) וספרה לה מלמד שסופרת אחת כנגד אחת וכל מידי דכתיב בתורה אין ב"ד מביאין עליה קרבן ומפרש בגמ' כגון דאמרי זבה לא הויא אלא ביממא. כלומר כשרואה יום ביום ולא כשרואה בלילה דכתיב (שם) כל ימי זובה: המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים פטור. דאמרי הכנסה והוצאה אסורה דכתיב (שמות טז) אל יצא איש ממקומו (ט). זריקה והושטה מותרת: המשתחוה פטור. דאמרי השתחואה דאית בה פשוט ידים ורגלים אסורה דכתיב (שם לד) לא תשתחוה לאל אחר. ושאין בה פשוט ידים ורגלים מותרת. וכללא דמלתא אין ב"ד חייבין על שהורו בדבר שאין הצדוקין מודין בו. אבל הורו בדבר שהצדוקין מודין בו פטורין מקרבן צבור. והרבים העושים על פיהם כל א' חייב להביא קרבן על שגגתו. מאי טעמא זיל קרי בי רב הוא: ד וידע א' מהן שטעו וכו'. דאמר קרא (ויקרא ד) ואם כל עדת ישראל ישגו עד שישגו כלם מסכימים בשגגה (י): מופלא של ב"ד. הגדול שבהן ראש הישיבה: זקן שלא ראה בנים. אינו ראוי לדון דיני נפשות שמתוך שהוא אכזרי ולא ירחם: ונאמר להלן עדה. ושפטו העדה מה עדה האמורה להלן וכו' שנאמר בסנהדרין (במדבר יא) והתיצבו שם עמך בדומין לך מיוחסין כמותך, פרט לגר ולנתין וממזר. שאינן ראויין לימנות בסנהדרין: מזידין. שידעו ב"ד שהדבר אסור: פטורים. מקרבן צבור דמזיד לאו בר קרבן הוא (יד). והעושים שוגגים. מביאים כשבה או שעירה, חטאת יחיד: שוגגים ועשו מזידין אלו ואלו פטורים. ב"ד פטורים שהרי לא עשו הקהל מפי הוראתם ולא תלו מעשיהם בב"ד שהרי ידעו שב"ד טעו. וכל העושים פטורים. שהרי מזידים הן. ומזיד לאו בר קרבן הוא: ה מביאין פר. האמור בויקרא והקריבו הקהל פר: ובע"ג מביאים פר ושעיר. ואם הורו להתיר באיסור ע"ג. מביאין פר ושעיר האמור בפ' שלח לך. וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה. מצוה שהיא שקולה כנגד כל המצות. הוי אומר זו עבודת כוכבים. וכתיב התם (שם טו) והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעולה וגו' ושעיר עזים אחד לחטאת. ור"מ סבר האי והקריבו הקהל פר. האמור בויקרא בשגגת שאר עבירות. וכן ועשו כל העדה פר ושעיר האמור בפרשת שלח לך בשגגת עבודת כוכבים הקהל שהורה בלבד הן המביאים אותם והן ב"ד הגדול: י"ב שבטים מביאין. דקסבר ר"י כל שבט ושבט אקרי קהל שנא' (ד"ה ב כ) ויעמוד יהושפט בקהל

רש"י: (ז) שהיושב כו'. א"ל ר"ע לפי שהיושב בביתו. רש"י: (ח) מ"ש דונעלם שדיא לדבר. ומ"ם כדר מ לפניו ולאחריו וקרי בה. ונעלם מדבר. רש"י: (ט) ודרשינן לא ספיקו. ועתוי"ט: (י) הכי איתא בגמ' ובמסקנא לא קאי אלא אי איכא כולם הויא הוראה אי לא לא והיינו דתנן ואמר טועין אתם דאי לא אמר הכי כיון דכולם היו הוי שגגת ב"ד: (יא) שלא כו'. ואפילו היה מכניס עצמו ר"ל ע"ה. הר"מ. וטעמא מפני שהי"ל ללמוד ולא למדו והו"ע כמי בטעו בדבר שהצדוקין מודין בו. גמ': (יב) זקן. היינו שהגיע כבר לעת גידול בנים ואינו רחמני. רש"י: (יג) מביאין כו'. ר"מ כדאיתא לקמן ור"י כדאי"ל. ור"ש כדאי"ל. במתני' כדלקמן. רש"י: (יד) ול' רש"י ואם כל עדת ישראל ישגו כתיב דבעינן שוגגין בב"ד

שעירים. ר"ש אומר שלשה עשר פרים. ובעבודת כוכבים שלשה עשר פרים ושלשה עשר שעירים. פר ושעיר לכל שבט ושבט, פר ושעיר לבית דין. הורו בית דין ועשו שבעה שבטים, או רובן. על פיהם. מביאים פר. ובעבודת כוכבים מביאין פר ושעיר. דברי ר' מאיר (טז), רבי יהודה אומר שבעה שבטים שחטאו. מביאי' שבעה פרים. ושאר שבטים שלא חטאו. מביאין על ידיהן פר. שאף אלו שלא חטאו מביאין על ידי החוטאים. ר"ש אומר שמנה פרים. ובעבודת כוכבים (יז) שמנה פרים ושמנה שעירים. פר ושעיר לכל שבט ושבט. ופר ושעיר לב"ד. הורו ב"ד של אחד מן השבטים. ועשה אותו השבט על פיהם. אותו השבט הוא חייב. ושאר כל השבטים פטורים. דברי ר' יהודה. וחכ"א אין חייבים אלא על הוריית ב"ד הגדול בלבד שנאמר (ויקרא ד) ואם כל עדת ישראל ישגו ולא עדת אותו השבט:

פרק ב הורה כהן משיח (א) לעצמו שוגג ועשה שוגג מביא פר (ב), שוגג ועשה מזיד, מזיד ועשה שוגג פטור, שהוראת כהן משיח לעצמו כהוראת ב"ד לצבור: ב הורה בפני עצמו ועשה בפני עצמו מתכפר לו בפני עצמו (ג). הורה עם הצבור ועשה עם הצבו' מתכפ' לו עם הצבור. שאין ב"ד (ה) חייבים עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת. וכן המשיח. ולא בע"ג עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת: ג אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעש'. וכן המשיח. ולא

בנ"ד: (טו) ובגמרא [illegible]קיף דלמא ש"ה דהוי בנימין חלא מדכתיב ונתהיך לקהל עמים ומאן מתיליד ליה בנימין. וליכא למימר דה"ק דלכי מתיילד בנימין הוי י"ב בשבטי קהל דא"כ ביהושע אע"ג דהוי תרי אמאי אקרו קהל ומ"ש י"ב שבטים הל"ל דהא איכא מנשה ואפרים מפקינן בגמרא דלא נאי ע"ש אשיהם יקראו אלא לנחלה ולדגלים ונשיאים: (טז) כ"ש כו' דר"מ. בכולה משניסין פליגי בגמרא בדרשי דקראי. ועיין תוי"ט: (יז) ובעבודת גלולים. אע"ג דר"י לא שני ע"ג משום דמעילא אסיא. אילטריך ליה לר"ש למשני בהדיא. דל"ת כיון דמיקל מדר"י ה"מ בשאר מצות. אבל בעבודת גלולים דחמירא להביא פר ושעיר. אימא דמודה. קמ"ל דליכא: (יח) דברי אימא הך דמשמע דאי היו רוב מכין אפי' שאר שבטים מחייבי והא ליתא. דלא מחייבי שאר השבטים אלא בהוראות ב"ד הגדול. וז"ל הר"מ לדעת ר"י שבט אי מעשה בהוראת ב"ד הגדול. שאר שבטים מביאין על ידו בשהיה רוב הקהל. ולפיכך אומר בכאן ושאר שבטים פטורין. לפי שהיה אותו השבט עושה בהוראת עצמו:

פרק ב (א) כהן המשיח. והוא מופלא בלוי לאורתא. גמ': (ב) פר. ובגמרא פשיטא ומשני הב"ע כגון שהורה ושכח מאיזה טעם הורה ובשעה שעשה אמר הריני עושה על דעת הוראתו. מה"ד כיון דאלו מהדרא ליה הדר ביה. כמזיד דמי ולא לחייב קרבן. קמ"ל: (ג) בפ"ע. כגון דמותו בשרי זקורים ב"ד בשלג. ואם בע"ג. א"נ איפכא כדאי' בגמ' ר"ה. דאי הורה בפ"ע ולא אנו ב"ד כלל. לא אילטריך למשני דחייב להביא פר דמקרא מלא הוא אלא כי אילטריך למתני כגון הוכו בני אפורים. רש"י: (ד) ולא כ"ל כן מהגה' כו'. אלא כ"ל דלאו לכאיה מייתי לה שלא מלשא באפי נפשיה הוא. וה"ק ולאן. וכמו שאמר כיוה. ועתוי"ט: (ה) ב"ד. רש"י פי' כ"מ היא דאמר לעיל פג"ק ב"ד מביאין כו'. ולפי מש"ש (אות ג') אין לדקדק במאי דתני ב"ד וכב"ע המיא: (ו) ולא כי אינו חייב פר כע"ש בלבור. מטעמא שכי רש"י דמשיח פטור מכלום. ועתוי"ט

בקהל יהודה (טו): י"ג פרים. דסבר ר"ש שאין שבגגו בהוראה מתכפרים בפרים והשעירים ש השבטים אלא חייבים להביא פר והשעיר לעצמם שבעה שבטים. שהם רוב מנין של שבטים אע"פ שאין מיעוט ישראל. רוב מנין ישראל. ואע"פ שיהיו מיעוט מנין השבטי ואפילו שבט שבט אם והוא רוב ישראל מביאי כל שאר השבטים שלו חטאו ע"י אלו השוטאים שמנה פרים. דסבר ר"ש שאין אותן שלא חטא מביאים ע"י השוטאים והלכה כר"י: ועשה אותו שבט. לעצמו ואין כאן רוב מנין ישראל. ולא רוב השבטים (יח): וחכ"א אין חייבים כו'. והלכ כחכמים:

פ"ב הורה כהן משיח: כ"ג המשוח בשמן המשחה הורה היתר לעצמו ועשה מעשה בשגגה בדבר שחייבים על זדונו כרת: ב מתכפר לו בפני עצמו. חייב להביא פר בפני עצמו: הורה עם הצבור. שהיה הוא אחד מן הסנהדרין ששגגו בהוראה: מתכפר לו עם הצבור. בפר העלם דבר של צבור ואינו צריך קרבן אחר דסד"א כי היכי דביום הכפורים אין מתכפר עם הצבור. דהא כתיב (ויקרא טז) ושחט את פר החטאת אשר לו הכא נמי יהיה צריך קרבן בפני עצמו. קמ"ל דלא ונפקא לן מקרא דכתיב (שם ד) על חטאתו אשר חטא בחטא המיוחד לו מביא קרבן בפני עצמו ובחטא שאינו מיוחד לו אינו מביא קרבן בפ"ע: שאין ב"ד חייבים. כלומר דין הוא שהמשיח מתכפר עם הצבור שהרי אין ב"ד חייבין (ז) וכו': וכן המשיח. שלמא הוקש המשיח לב"ד בכל עניניו א"כ כשהורה עם הצבור דין הוא שיהיה שוה לצבור ויתכפר עם הצבור: ולא בעבודת כוכבים עד שיורו לבטל מקצת. שנאמר בשאר מצות (ויקרא ד) ונעלם דבר מעיני הקהל ונאמר בע"ג (במדבר טו) והיה אם מעיני העדה וגו' מה בשאר מצות ונעלם דבר. ולא כל הגוף. אף בעבודת כוכבים דבר ולא כל הגוף: ג אין חייבין אלא על העלם דבר. ב"ד שהורו לצבור על אחת מכל המצות. אין חייבים להביא פר העלם דבר של צבור אלא על העלם דבר שטעו בהוראה ונעלם מהן הדין: עם שגגת מעשה. ושגגו רוב הצבור ועשו מעשה על פיהם. דכתיב ישגו ונעלם דבר שגגת מעשה ונעלם דבר: וכן המשיח. וכן כ"ג המשוח בשמן המשחה אינו חייב קרבן (י) עד שיעלם ממנו הדין. ויעשה הוא עצמו מעשה בשוגג ע"פ הוראה שהורה דכתיב (ויקרא ד) לאשמת העם מלמד שהמשיח כעם:

יבעבודת

ולא בע"ג אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגג' המעש' אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטא'. וכן המשיח. ולא בע"ג עד שיורו על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת: **ד** אין חייבין על עשה ועל ל"ת שבמקד'. ואין מביאין אשם תלוי על עשה ועל ל"ת שבמקד' אבל חייבין על עשה ועל ל"ת שבנדה. ומביאין אשם תלוי על עשה ועל ל"ת שבנדה. איזו היא מ"ע שבנדה פרוש מן הנדה. ומצות ל"ת לא תבא אל הנדה (יב): **ה** אין חייבין על שמיעת הקול ועל בטוי שפתים. ועל טומאת מקדש וקדשיו (יד) והנשיא כיוצא בהם דברי ר' יוסי הגלילי. ר"ע אומר הנשיא חייב בכולן חוץ משמיעת הקול שהמלך לא דן ולא דנין אותו (יט) א(לא מעיד ולא מעידין אותו):

א גמ' ל"ב [illegible] כל

בעבודי כוכבי' אין חייבין. (בצ"ג) שב"ד ששגגו בהוראת ע"ג חייבין פר ושעיר: אין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. כשאר כל המצות דילפינן ע"ג משאר מצות מג"ש דמעיני מעיני כדכתבינן לעיל: אין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ועל שגגתו חטאת: שכל הכריתות שבתורה הן ל"ו ועל כולן חייבין על שגגתן חטאת (י) חוץ משלשה שבהן שאין חייבין על שגגתן חטאת והן מילה וקרבן פסח לפי שהן מצות עשה. אע"פ שיש על זדונן כרת אין חייבין על שגגתן חטאת דבחטאת כתיב (שם) אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה. ומגדף מפני שאין בו מעשה והכתוב אומר בחטאת לעושה בשגגה, יצא מגדף שאין בו מעשה. וטומאת מקדש וקדשיו (ס) אין חייבין על שגגתן אלא קרבן עולה ויורד האמור בויקרא, וכל הנך אין ב"ד מביאין חטאת על שגגתן. ולא המשיח. נמצאו כל המצות שב"ד וכהן המשיח מביאין עליהם קרבן שלשים וא' מצות שחייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת קבועה: **ד** אין חייבין על עשה ועל ל"ת שבמקדש. ב"ד (ע) שהורו וטעו בטומאת מקדש וקדשיו אין מחוייבין להביא קרבן לצבור: על עשה שבמקדש. כגון שנטמא במקדש שמצוה לו לצאת בקצרה ואם שהה ויצא בארוכה חייב כרת. וב"ד שהורו לו לצאת בארוכה אין חייבין קרבן לפי שאין על שגגה זו קרבן חטאת. כלומר יחיד שטעה ושגג בזו ויצא בארוכה אינו חייב חטאת קבוע אלא קרבן עולה ויורד: ולא תעשה שבמקדש. שלא יכנס למקדש בטומאה: ואין מביאין אשם תלוי וכו'. שכל דבר שחייבין על שגגתו חטאת קבועה. מביאין על לא הודע שלו אשם תלוי (י). וטומאת מקדש הואיל ואין חייבין על שגגתו חטאת (יא) [קבוע] אין מביאין על לא הודע שלו אשם תלוי: על עשה שבנדה. היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי עתה במצות עשה מוטל עליו לפרוש. ולא יפרוש מיד שהיציאה הנאה היא לו כביאתו אלא נועץ צפרניו בקרקע וממתין עד שימות האבר ופורש בלא קושי. וזהו עשה שבנדה. ואם שגגו ב"ד בהוראה זו והורו שיפרוש מיד חייבין פר העלם דבר לפי שהיחיד חייב על שגגתו חטאת: **ה** אין חייבין על שמיעת הקול. שהשביעו שבאו אם יודע לו עדות ולא העיד לו כדכתיב (ויקרא ה) ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד וגו': ועל בטוי שפתים. שבועה שלא אוכל ואכל או שאוכל ולא אכל וכן אכלתי ולא אכל לא אכלתי ואכל: ועל טומאת מקדש וקדשיו. הנכנס למקדש בטומאה, או שאכל קדש אם שגגו בהוראה באחת מכל אלו אין חייבין קרבן לא ב"ד ולא המשיח (יג) לפי שאין היחידים חייבין על שגגתן חטאת קבועה: והנשיא כיוצא בהם. מלך ששגג (טו) באחד מכל אלו אינו מביא שעיר ופטור משום קרבן דבכל הנך כתיב ואם לא תגיע ידו ואם לא תשיג ידו מי שבאים לידי עניות. יצא מלך וכ"ג (טז) שאינן באין לידי עניות (יז): ר"ע אומר הנשיא חייב. דבנשיא כתיב (שם ד) וכפר עליו הכהן מחטאתו ובקרבן עולה ויורד האמור בשמיעת קול ובבטוי שפתים ובטומאת מקדש. כתיב (שם ה) וכפר עליו הכהן מחטאתו ללמדך שהנשיא חייב בהן. והאי דכהן משיח פטור (יח) מקרבן האמור בשמיעת קול ובטוי שפתים וטומאת מקדש. לדברי ר' עקיבא. הוא משום דכתיב (שם ו) זה קרבן אהרן ובניו וגו' עשירית האיפה. ה מעוט הוא לומר עשירית האיפה של מנחת חביתין בא חובה לכהן המשיח. ואין עשירית איפה אחר בא לו חובה למעוטי עשירית האיפה האמור בשמיעת קול וכו' שאין הכהן המשיח מביא אותו וכיון שמעטו הכתוב מעשירית האיפה נתמעט נמי משתי תורים. ומכל קרבן האמור בענין. דכתיב בסוף אותה פרשה וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא מאחת מאלה. המתכפר באחת מאלה מתכפר בכולן ושאין מתכפר באחת מאלה אין מתכפר בכולן, ואין הלכה כר"ע ולא כר' יוסי אלא כהן משיח ונשיא חייבין קרבן

אמוריים: (ז) כדיליף להו בגמ' מקרא. ועתוי"ט: (ח) תרתי נינהו. הבא למקדש והאוכל קדש: (ט) אבל כהן משיח פלוגתא בגמרא ד"ה: (י) יליף לה בגמ' ועי' בהר"ב פ"ה דכריתות מ"ב: (יא) ר"ל קבועה. אבל עולה ויורד לא קרינא ביה חטאת; (יב) לא תבא כו'. ויליף לה בגמ' מקרא. ועתוי"ט: (יג) לפרש לעיל (אות ט) ה"נ לא הו"ל לפי אלא בב"ד דבכולן פליגי: (יד) על שמיעת הקול כו'. ובדין הוא דלא אצטריך למתני דהא שכיח לעיל אין חייבין על עשה ול"ת שבמקדש. וטעמא משום דהוה בעולה ויורד וה"ה על שמיעת קול ועל בטוי שפתים דב"ד פטור והא דקתני הכא. משום דבהני אפלוגי ריה"ג ור"ע. כמ"ש: (טו) ולא בעי שהורה שאין שגגה תלויה בהוראתו ומחייב על שגגת מעשה בלבד דלא ככ"ג וכדאיתא בגמ' בכ"מ: (טז) גמ'. והר"מ הקדים וכו' וכן כ"ג לדעת ר"ש פטור כו' לפי שנאמר כו': (יז) נשיא דמלך לעולם עשיר הוא. רש"י. משיח דכתיב והכהן הגדול מאחיו גדלהו בנוי בכח בחכמה בעושר כו': (יח) לא דייק בלישנא דהכי לא שמענו דס"ל דפטור כו' ולמאן דס"ל כר"ע א' נשיא חייב כו' אמנם כ"ג אינו חייב כו' לדעת ר"ע כו': (יט) הכי תנן במ"ע פ"ב דסנהדרין ואפשר סירך דתני

ו כל המצות שבתורה שחייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת. היחיד מביא כשבה ושעירה (כ). והנשיא שעיר. ומשיח וב"ד. מביאים פר. ובע"ג היחיד והנשיא והמשיח מביאין שעירה. וב"ד. פר ושעיר. פר לעולה. ושעיר להטאת: ז אשם תלוי. היחיד. והנשיא. חייבין. ומשיח. וב"ד פטורים. אשם ודאי. היחיד. והנשיא. והמשיח חייבין (כג). וב"ד פטורים. על שמיעת הקול ועל בטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו ב"ד פטורים. והיחיד. והנשיא. והמשיח חייבין (כד). אלא שאין כהן גדול חייב על טומאת מקדש וקדשיו. דברי ר"ש. ומה הן מביאין (כה). קרבן עולה ויורד. ר' אליעזר אומר הנשיא מביא שעיר:

פרק ג כהן משיח שחטא. ואח"כ עבר ממשיחותו. וכן נשיא שחטא ואח"כ עבר מגדולתו. כהן משיח. מביא פר והנשיא מביא שעיר: ב כהן משיח שעבר ממשיחותו ואח"כ חטא. וכן הנשיא שעבר מגדולתו ואח"כ חטא. כהן משיח מביא פר. והנשיא כהדיוט: ג חטאו עד שלא נתמנו ואח"כ נתמנו. הרי אלו כהדיוט. רבי שמעון אומר אם נודע להם עד שלא נתמנו חייבין (ג). ומשנתמנו פטורין. ואיזהו הנשיא זה המלך שנאמר (ויקרא ד) ועשה אחת מכל מצות ה' אלהיו. א(נשיא) שאין על גביו אלא ה'

א גמ' ל"ג

קרבן עולה ויורד על שמיעת קול. ועל בטוי שפתים ועל טומאת מקדש כדמוכח לקמן במתניתין. והא דתנן אין חייבין על שמיעת הקול וכו'. דמשמע לא ב"ד ולא כהן משיח. היינו לאו חייב פר העלם דבר על אלו הדברים. אבל חייב קרבן עולה ויורד: ו ובעבודת כוכבים היחיד והנשיא והמשיח מביאין שעירה. בפ' שלח לך דבקרבן עבודת כוכבים כתיב. ואם נפש אחת תחטא בשגגה וגו' והקריבה עז וכתיב בתריה תורה אחת יהיה לכם. השוה את כולן לקרבן זה: ז אשם תלוי. עבירות שחייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת קבועה. חייבין על לא הודע שלהן אשם תלוי. כגון שני זיתים אחד של חלב ואחד של שומן. ואכל אחד מהן. ואינו יודע איזה מהן אכל: והמשיח וב"ד פטורין. דכתיב בקרבן נשיא (ויקרא ד) או הודע אליו חטאתו והקריבו. אין חייבין קרבן אלא על הודע. ומשיח כנשיא דין (כח): אשם ודאי. חמשה אשמות הן. שבאין על הודאי. אשם מעילות. אשם גזילות. אשם נזיר. אשם מצורע. אשם שפחה חרופה: היחיד והנשיא. והמשיח. חייבין. שכל אלו מעשה יחיד הם. לא שנא הדיוט. ולא שנא משיח ונשיא: וב"ד פטורים. שאין להוראת ב"ד עסק בהם. ואין אשם בא על הוראת ב"ד (כג):

אלא שאין כהן גדול חייב על טומאת מקדש וקדשיו דברי רבי שמעון. טעמא דרבי שמעון דכתיב בטומאת מקדש (במדבר יט) ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל. מי שחטאו שוה לקהל. יצא כהן גדול שאין חטאו שוה לקהל. שהקהל כל מי שנכנס מהן למקדש שוגג. או עבר עבירה בשוגג חייב על שגגת מעשה בלבד. וכהן משיח אינו חייב אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה. כדמוכח לעיל בפרקין. ואין הלכה כרבי שמעון. אלא כ"ג מביא קרבן עולה ויורד אף על טומאת מקדש וקדשיו: רבי אליעזר אומר הנשיא מביא שעיר. על טומאת מקדש וקדשיו לפי שחייבין על זדונו כרת. כדרך שהוא מביא שעיר על שאר מצות שחייבין על זדונן כרת. ואין הלכה כר' אליעזר דכיון דאין חייבין על שגגת מקדש וקדשיו חטאת קבוע. אין הנשיא מביא אלא כדרך שהיחיד מביא:

פרק ג כהן משיח שחטא ואח"כ עבר ממשיחותו. ולא הספיק להביא קרבנו עד שעבר מגאונתו: כהן משיח מביא פר. ואפילו עבר לאחר שהעבירוהו ממשיחותו אמרינן לקמן במתניתין דמביא פר. ולא נקט ליה אלא משום דאיצטריך למתני דנשיא מביא שעיר כשחטא קודם שהעבירוהו תני נמי בכהן משיח מביא פר. ונשיא מביא שעיר דכתיב (ויקרא ד) על חטאתו אשר חטא (א) מלמד שמביא חטאת כמו שהיה חייב בשעה שחטא: ב כהן משיח שעבר ממשיחותו וכו'. אע"פ שאינו עומד בקדושתו הוא עומד. שאין בין כהן המשמש לכהן שעבר. אלא עבודה (ב) ופר יום הכפורים ועשירית האיפה שמקריב בכל יום כדלקמן. אבל נשיא כיון שהעבירוהו הרי הוא כהדיוט: ג הרי אלו כהדיוט.

שאמר

דהכי קיימא לן מעיד כו'. ומתוי"ט: (כ) ושעירה. לו לא הוי כמבואר בקרא בפרשת ויקרא וכל הנך דמתניתין מבוארים בקראי שם ובפר' שלח. ועיין בהר"ב: (כא) שאין חטאו ושגגתו שוה כמו הב"ד אבל נשיא אין שגגתו תלויה בהוראתו: (כב) חייבין. דכתיב באשמות ואם נפש אחת. ונשיא ומשיח בכלל נפש אחת הם. והא דתנן לעיל פ"ב אין חייבין אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. וכן המשיח והם' ודאי אינן שגגתו שלה. הכי משמע וכן המשיח. דגבי אשם ודאי פר הוא דלא יביא אבל אשם ודאי יביא כהדיוט. רש"י: (כג) כמ"ש במ"ב דאין חייבין אלא ע"ד שזדונו כרת כו': (כד) חייבין. דמלן בכלל נפש אחת הן. רש"י: (כה) ומה כו'. נ"ל דדגבי ס"ק הם דמהדר על שמיעת הקול ודעמיה וקאי איחיד. נשיא ומשיח:

פרק ג (א) הר"ב. ולכי תימא שזה הכתוב גבי כהן משיח כתיב והכי דרים ליה בגמרא לענין כהן משיח שעבר ואח"כ חטא כו'. ולהכי מסתברא דאין צריך קרא לכשחטא ואח"כ עבר שיביא כשחטא: (ב) הר"ב בפי'. ותימא דבמ"ד שנו זה וזה שוין בעבודת יוה"כ וכ"ש עבודת כל ימים וכ"כ בהדיא בגמ' וכ"כ הר"מ והר"ב בעצמם בפ"ק דמגילה מ"ט וכ"כ הר"מ בחבורו בפ"ה מנגות. וביומא ד' י"ב פסק ר' יוחנן הלכה כר' יוסי דשני אינו ראוי לא לכ"ג ולא לכ"ה ומיהו מסיק התם דמודה ר"י שאם עבר ועבד עבודתו כשרה: (ג) חייבין. כהדיוט ומשנתמנו פטורין ומשמע דלנתמני פטרינהו וז"ל רש"י דר"ש בעי ידיעה בעי. וה"ה דפליג ר"ש ברישא כו' דאם נודע לו משעבר דאין מביא

ה' אלהיו: ד ואיזהו המשיח. המשוח בשמן המשחה. לא המרובה בבגדים. אין בין כהן המשוח בשמן המשחה. למרובה בגדים. אלא פר הבא על כל המצות. ואין בין כהן משמש. לכהן שעבר. אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה. וזה וזה שוין בעבודת יום הכפורים ומצוין על הבתולה ואסורין על האלמנה. ואינן מטמאין בקרוביהן. ולא פורעין ולא פורמין. ומחזירין את הרוצח: ה כ"ג פורם מלמטה. וההדיוט מלמעלה. כ"ג מקריב אונן ולא אוכל. וההדיוט לא מקריב. ולא אוכל: ו כל התדיר מחברו. קודם את חברו. וכל המקודש מחברו. קודם את חברו. פר המשיח. ופר העדה עומדים. פר המשיח קודם לפר העדה בכל מעשיו: ז האיש קודם לאשה להחיות (ה) ולהשיב אבדה. והאשה קודמת לאיש. לכסות ולהוציאה מבית השבי. בזמן ששניהם עומדים לקלקלה האיש קודם לאשה: ח כהן קודם ללוי (ו). לוי לישראל. ישראל לממזר (ז). וממזר לנתין. ונתין לגר. וגר לעבד משוחרר. אימתי בזמן שכולן שוין. אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ (ט). ממזר תלמיד חכם. קודם לכהן גדול עם הארץ:

סליק מסכת הוריות

שנאמר בנשיא (שם) אשר נשיא יחטא שחטא כשהוא נשיא. וכן בכהן המשיח נאמר (שם) ואם הכהן המשיח יחטא שחטא כשהוא משיח: ד המרובה בבגדים. לאחר שנגנזה צלוחית של שמן המשחה היה כהן גדול נכנס לכהונה גדולה שלבישת שמונה בגדים. כדכתיב (שם כא) ומלא את ידו ללבוש את הבגדים: אלא פר הבא על כל המצות. שאין מרובה בגדים מביא פר על שגגתו. דכהן משיח כתיב: בעבודת יום הכפורים. שאין עבודת אותו היום כשרה אלא בכהן גדול בלבד. וכהן משמש וכהן שעבר שוין בה: לא פורעין ולא פורמין. כדכתיב בכ"ג (שם) את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום: ומחזירין את הרוצח. אם מת אחד מהם חוזר הרוצח מעיר מקלטו כדכתיב (במדבר לה) עד מות הכהן הגדול: ה כהן גדול פורם מלמטה. אם מת לו מת שחייב לקרוע עליו קורע מלמטה בכנף בגדו הסמוך לרגליו והאי דכתיב ובגדיו לא יפרום. שלא יפרום כשאר כל אדם: מלמעלה. כנגד החזה. סמוך לכתף כשאר העם: אונן. מי שמת לו אחד מששה קרובים שחייב להתאבל עליו יום המיתה כולו בין נקבר המת בין לא נקבר הוא אונן דאורייתא ומיום המיתה ואילך כל זמן שלא נקבר המת הוא אונן דרבנן ויום הקבורה הוא אונן דרבנן כל אותו היום אפילו לאחר קבורה. ומשנקבר המת ביום ראשון של מיתה כל הלילה שלאחריו הוא אונן דרבנן: כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל. מן הקדשים. שכן מצינו באהרן ביום שמתו נדב ואביהוא אמר ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה' על האכילה היה מקפיד לא על ההקרבה. ודוקא אהרן שהוא כהן גדול אבל בניו שהיו כהנים הדיוטים היו אסורים אותו היום בין להקריב בין לאכול: ו התדיר מחבירו הוא קודם. דאמר קרא (במדבר כח) מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד. מכדי כתיב עולת הבקר אשר לעולת התמיד ל"ל אלא אמר רחמנא האי משום דתדיר קדים בריש: וכל המקודש מחבירו וכו'. דהכי אשכחן בכהן דכתיב ביה וקדשתו ואמרינן לפתוח ראשון (ד) ולברך ראשון. ולטול מנה יפה ראשון: פר משיח קודם. הואיל ומשיח מכפר ועדה מתכפרת. בדין הוא שיקדים מכפר למתכפר וכן הוא אומר (ויקרא טז) וכפר בעדו ובעד ביתו ואח"כ ובעד כל קהל ישראל: ז האיש קודם לאשה. שהוא מקודש ממנה שהאיש חייב בכל המצות. והאשה אינה חייבת במצות עשה שהזמן גרמא: והאשה קודמת לאיש בכסות. שבושתה מרובה מבושתו של איש: לקלקלה. לביאה. ולמשכב זכור: האיש קודם. שאין דרכה בכך וזה אין דרכו בכך: ח לוי קודם לישראל. דכתיב (דברים י) בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי מתוך בני ישראל: ישראל קודם לממזר. האי מיוחס. והאי לאו מיוחס: ממזר קודם לנתין. זה בא מטפה כשרה. וזה בא מטפה פסולה: נתין קודם לגר. זה גדל עמנו בקדושה וזה לא גדל עמנו בקדושה: גר קודם לעבד. זה לא היה בכלל ארור וזה היה בכלל ארור (ח): ממזר ת"ח קודם לכ"ג עם הארץ. דכתיב (משלי ג) יקרה היא מפנינים יקרה היא מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים:

מגיה מגיה. דתפלת וידיעה בעי כשהוא נשיא: (ד) ולקמן' בתורה ולבכך ראשון פירש"י בזמן: (ה) להחיות. כגון אם הם שוקעים בנהר וכיולא בזה. ונקט כסות וה"ה לאכילה דחד טעמא הוא. ב"י: (ו) כהן קודם כו'. שנאמר בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים: (ז) לממזר. הר"מ כי ישראל לחלל דבת חלל פסולה לכהונה. וחלל לשתוקי. ושתוקי לאסופי. ואסופי לממזר שהממזר ודאי. והאחרים ספק: (ח) ר"ל ממה שכתוב בתורה ארור כנען. הר"מ: (ט) ור"ג ע"ה. בזמן בית שני שלא דקדקו לקיים והכהן הגדול מלוסו שיהא גדול באחיו:

סליק מסכת הוריות

סליקא לה מסכת הוריות וכולה סדר נזיקין בסייעתא דשמיא

אמר יעקב לחיי להגאון הגה"צ בהתחלת תלמודו שאמר ברכת התורה וכיון למאמרי חז"ל במסכת נדרים ובמסכת ברכות פ"ד. וגם דקדקו הרמב"ם והרע"ב זלה"ה שהן חובה על כל מי שנכנס לבית המדרש ללמוד. על כן אני מעתיקם כלשונם בספר הרי"ף. ואצל ברכות התורה כבר אמרתיו מן בסדר התפלות:

בכניסתו מהו אומר

יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה. וישמחו בי חברי. שלא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא. ולא על מותר אסור. ולא על אסור מותר. ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם:

ביציאתו מהו אומר

מודה אני לפניך ה' אלהי. ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. שאני משכים. והם משכימים. אני משכים לדברי תורה. והם משכימים לדברים בטלים. אני עמל והם עמלים. אני עמל ומקבל שכר. והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אני רץ והם רצים. אני רץ לחיי העוה"ב. והם רצים לבאר שחת. שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

וקודם שיתחיל ללמוד יברך ברכת התורה כמסודר ואחר כך יאמר זה

הנני רוצה ללמוד כדי שיביאני התלמוד לידי מעשה. ולידי מדות ישרות. ולידי ידיעת התורה והריני עושה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בשם (יהוה) ובשם (אדני) מתיחדים (יאהדונהי) על ידי הנעלם (בדחילו ורחימו):

אחר שלמם המסכתא יאמר זה ויעיל לשכחה בעזרת השם יתברך:

הדרן עלך סדר נזיקין והדרך עלן דעתן עלך סדר נזיקין ודעתך עלן לא נתנשי מינך סדר נזיקין ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי:

יאמר כן שלשה פעמים ואח"כ יאמר

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותינו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא: הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפי עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך. מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש. לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני. בא"י למדני חקיך: אמן אמן אמן סלה ועד: מודים וכו'

יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי כשם שעזרתני לסיים סדר נזיקין (או מסכת פלוני) כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם ותתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך. כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים ארך ימים בימינה עשר וכבוד בשמאלה. ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום

ואם הם עשרה אומרים קדיש:

משניות

סדר קדשים

עם פירוש הגאון

רבינו עובדיה מברטנורה זצ"ל

ועם נופת צוף מפירוש הגאון רבינו תוי"ט אשר נקרא בשם

עיקר תוספות יום טוב

תועלת הפירוש ועל מה אדניה הטבעו ומי ירה אבן פנתה הלא המה כתובים בהקדמת הגאון המאסף אשר עין הקורא תחזינה מישרים. וכעת הוספנו כמה מעלות טובות ה"ה הגהות מהגאון רשכב"ה רבינו אליהו ז"ל מווילנא. גם ראשי פרקי הש"ס עם א"ב.

ועתה הוספנו עוד ב' מעלות בקודש

א) פירוש רבינו עובדיה מברטנורה על פ"ג מ"ה ופ"ז מ"ה מכלאים.
ב) ד"ה בהרע"ב בכל מאמר ומאמר מפיל סו הדפסנו באותיות מרובעים להקל עיני הקורא.

שטעטטין

בשנת תרכ"ג לפ"ק

בהוצאת בית מסחר הספרים של ר'. זוססמאן ובנו ר"א. יעבץ בווארשא.

Дозволено Цензурою.
Варшава 5 Августа 1880 года.

въ Типографіи Л. Ю. Левенсона и
Д. Фридмана, въ Варшавѣ на улицѣ
Мурановской № 38.

סדר קדשים לפי הרמב״ם סדר ואלה שמות כולל הד׳ ערכים. ערך סדר זרעים וסדר מועד. וסדר נשים וסדר נזיקין. ואמר אשר דבר על ענין ואלה שמות דבר על ענין ויקרא כפי קדור׳ וסידר אחר נזיקין קדשים ואחריו טהרות סדר הכתוב. והקדים דין הקרבנות קודם דין הטומאות והטהרות שהרי הטהרות התחיל בהם בפ׳ ויהי ביום השמיני עכ״ל **וראיתי** להקדים בכאן מ״ש הרמב״ם בסוף מנחות׳ וז״ל אמרו זאת התורה לעולה ולמנחה וגו׳ כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה ומנחה וחטאת. ואמרו ת״ח העוסקים בהל׳ עבודה מעלה עליהן הכתוב כאילו נבנה בה״מ בימיהם וע״כ ראוי לאדם להתעסק בדברי הקרבנו׳ ולשאת ולתת בהן. ולא יאמר הרי הן דברי׳ שא״צ להן בזמן הזה כמו שאומרי׳ רוב בני אדם פירש **מסכת זבחים** החל בקרבנות הכהנים שהם מסכת זבחים ואחר זבחים מנחות כפי סידורם בתורה. הרמב״ם.

כל

הזבחים (א) שנזבחו שלא לשמן (ב) כשרים. אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. חוץ מן הפסח. ומן החטאת. הפסח בזמנו. והחטאת בכל זמן. רבי אליעזר אומר אף האשם. הפסח בזמנו. והחטאת והאשם בכל זמן. אמר רבי אליעזר. החטאת באה על חטא והאשם בא על חטא (י). מה חטאת פסולה שלא לשמה. אף האשם פסול שלא לשמו: **ב** יוסי בן חוני אומר הנשחטים לשם פסח ולשם חטאת (יב). פסולים. שמעון אחי עזריה אומר שחטן לשם גבוה מהן כשרין (יג). לשם נמוך מהן פסולין

כיצד

כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן. כגון ששחטה עולה לשם שלמים: **כשרים.** ויזרוק דמן דיקטיר אמוריהן (ג) לשמן דנקדושתייהו קיימו. ואסור לשנויי בהו: **אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה.** וצריך להביא אחר לחובתו או לנדרו. וישמעו לשמו דאמר קרא (דברים כג) מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה׳ אלהיך נדבה. אם נדבה אינו נדר. ואם נדר אינו נדבה. אלא ה״ק אם כמה שנדרת עשית שנשחט לשם נדר ולשם הבעלים יהא נדר. ויצא הבעל ידי חובת נדרו. ואם לאו שלא נשחט הזבח לשם בעלים (ד) יהא נדבה כלומר כשר הוא כאילו הביאו לנדבה אבל לא יצא ידי נדרו שלא עלה לבעלים לשם חובה. ודוקא קרבן יחיד שיש לו בעלים אבל קרבנות צבור ששחטו שלא לשמן עלו לצבור לשם חובה (ה) שהשחיטה מושכתן (ו) למה שהן ראויין לו׳ ודוקא כששחטן בשינוי׳ שלא לשמן אז אמרי׳ דלא עלו לבעלים לשם חובה אבל שחטן סתם עלו לבעלים לחובה: **חוץ מן הפסח.** דבפסח כתיב (שם יו) ועשית פסח עד שיהו כל עשיותיו לשם פסח. ועוד כתיב (שמות יב) ואמרתם זבח פסח הוא שתהא זביחה לשם פסח והנהו תר׳ קראי חד לפסול אם נעשה שלא לשם פסח וחד לפסול אם נעשה שלא לשם בעלים: **וחטאת.** דבחטאת נמי כתיבי תרי קראי. כתיב (ויקרא ד) ושחט אותה לחטאת שתהא שחיטה לשם חטאת וכתיב (שם) ולקח הכהן מדם החטאת. עד שתהא קבלת הדם וזריקתו לשם חטאת (י). וכפר עליו הכהן עליו ולא על חבירו דהיינו שתהא לשם בעלים. מחטאתו אשר חטא שתהא לשם אותו החטא. ולא אמרן דחטאת שלא לשמו פסול אלא כששחטו לשם קדשים אחרים אבל שחט לשם חולין כשר ולא עלה לבעלים לשם חובה דכתיב (שם כב) ולא יחללו את קדשי ב״י. קדשים מחללין קדשים ואין חולין מחללין קדשים (ח): **הפסח בזמנו.** פסח שלא לשמו כל זמן שחיטתו דהיינו ממחצות היום של ע״פ עד הערב. אבל קודם לכן ואחר מכן קי״ל פסח בשאר ימות השנה שלמים הוי וכל דינו כשלמים (ט): **אף האשם.** בדמפרש טעמא ואזיל החטאת באה על החטא וכו׳ וכתיב כחטאת כאשם. ורבנן סברי חטאת דכתיב ביה מעוטא פסול. אשם דלא כתיב ביה מעוטא כשר (יא): ואי״ת אשם נמי כתיב ביה אשם הוא. ההי לא נאמר אלא לאחר הקטרת אמורין ואם בא למעט שלא לשמו דפסול. קודם הקטרת אמורין היה צריך לכתבו. ואין הלכה כר״א: **ב הנשחטים לשם פסח.** כל שאר זבחי׳ שנזבחו בי״ד בניסן לשם פסח פסולים וכן שנזבחו לשם חטאת בכל זמן פסולים. כי היכי דמיגו פסולי׳ לשם אחרים. ופליג את״ק דמתני׳ דאמר כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים ואמר איהו ובלבד שלא ישחט׳ לשם פסח ולא לשם חטאת: **שמעון אחי עזריה.** נקרא כן. ע״ש שעזריה עסק בפרקמטיא והיה מספיק לרכי שמעון אחיו שהיה עוסק בתורה והתנו ביניהם שיהא חלק לעזריה בשכר לימודו של שמעון: **שחטן.** לשאר זבחים: **לשם גבוה מהן.** כדמפרש ואזיל כשרים: **לשם נמוך מהן.** לשם זבח שהוא פחות מהן בקדושה פסולין. דכתיב (ויקרא כב) ולא יחללו את קדשי בני

פרק א (א) **הזבחים.** שם אחד כולל כל הקרבנות הקריבים מבעלי חיים שנוהגים בו. לקוח כאשר לנו הפסח. הר״מ ועיין פוי״ט: (ב) שנזבחו. עבודה קמייתא נקט וה״ה קבלה והולכה וזריקה כדתני סיפא. פוי׳: (ג) ולאכול את האכלים. כמ״י: (ד) ולי הכ״מ שלא לשמן או שלא לשם בעלים: (ה) דייק ליה הכ״מ מדתנן לבעלים: (ו) בגמרא ומשום דלב ב״ד מתנה עליהן: (ז) לאו דמשמע ליה מולקא. אלא מייתי ליה בגמ׳ מוכפר עליו הכהן מחטאתו שתהא כפרה לשם מעלה: (ח) והכי דרים ליה אין דבר אחר מחלל את קדשי בני ישראל. כמ״י: (ט) ולכן בחיבה דמ״ב דפסחי׳ הר״מ והר״ב כמותו אפילו קודם חלום כמי. עתוי״ט: (י) על חטא. איכא חטאת ואשם נמי דאין באין על חטא חטאת יולדת ואשם מצורע. אלא משום דרובא אתו על חטא משום לאו אהדדי. פוי׳: (יא) ולרבנן למאי הלכתא אתקש אשם לחטאת. לומר לך מה חטאת טעונה סמיכה. דכתיב בה וסמך ידו על ראש החטאת אף אשם טעון סמיכה. גמ׳: (יב) לשם פסח כו׳. דמלינו מותר פסח בא שלמים ואין מותר שלמים בא פסח ונה פסח שמותרה בא שלמים שחטה לשם שלמים פסול. שלמים שאין מותרן בא פסח אם שחטן לשם פסח אינו דין שיהיו פסולים. וכן מלינו בחטאת שמותרה בא עולה ואין מותר עולה בא חטאת. בגמרא: (יג) כשרים. בגמ׳ בעי רבי זירא אי כשרים ועולין קאמר ובהאי פליגי. אי כשרים ולא עולין קאמר ובגבוה מודה לרבנן ובנמוך פליג. דבנמוך פסולים לגמרי:

ולא

(יד) ולא דקי״ל דכל היום כשר ומ״ה פוסל שלא לשמו. אלא איכא נמי פוסל פסח ששחטו קודם חצות כדתנן בפ״ה דפסחים. גמרא: (טו) מקובל. גמ׳ גמירי ליה אלא ליה מעשה בגויה. גמ׳: (טז) ב״מ דכל הכשר בזר אינו עבודה היא. וקשיא שחיטה דכשרה בזר כדתנן בפ״ב כ׳. וי״ל דשאני שחיטה דבהדיא קרא דמעטיה כדמנא שלא לשמה בפסח ושאר אימא ושחיטה כתיב בהו בהדיא:

פרק ב (א) זר. אף דלא הוי בעל מום ושתוי יין ופרוע ראש. משום דכתיב בהו חלול בהדיא. גמ׳: (ב) דבני ישראל למעוטי מאי כו׳ אלא ה״ק דינזרו הכהנים ישראל מטומאה ובני ישראל אף הם יהיו למ״ד גמ׳: (ג) שכ״כ בתורי׳ וסקראנה אותי כאלה ואכלתי חטאת היום. הכ״מ ומדאסור באכילה אפיק בק״ו דאם עבד חלל: (ד) טבול יום. דשרץ ודמם שאר טומאות שלא הוזכרו בקרבן. רש״י: (ה) וכלומר אחר מכלל שהוא מתה. פתוי״ט: (ו) מחוסר בגדים. דא״ק נתכרם אותם אבנט וכו׳ והיתה להם כהונה לחקת עולם בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם. גמרא: (ז) דכתיב וערכו בני אהרן הכהני׳ את הנתחים. הכהנים בכיהונן. מכאן לכהן הדיוט שלבש בגדי כ״ג ועבד עבודתו פסולה. עתוי״ט

את אשר ידימו לה׳ בזמנים מהם אף מתחללים בצוין מהם מתחללים ואין הכי כר״י בן עזאי. ולא כשמעון אחי עזריה: בכור ומעשר בהמה. מוכן משלמים שטעונים מתן ד׳ כלומר ב׳ מתנות שהן ד׳ וסמיכה ונסכים. ותנופת חזה ושוק. משא״כ בבכור ובמעשר דלית טעון מתנה א׳ ואין סמיכה ונסכים שייכא בהן. ולא תנופת חזה ושוק: ג ר׳ יהושע מכשיר. דחשיב ליה כפסח בשאר ימות השנה הואיל ואין זמנו עד בין הערבים: ב״ב פוסל. הואיל ומקצת היום ראוי. ה״ל כפסח בזמנו (יד). והלכה כב״ב: ע״ב זקן. להודיעך שבישיבה אחת היו יושבים וכלן הודו כאיש א׳ לכך תני זקן ולא תנא זקנים: כל הזבחים הנאכלים. אבל עולה לא: ולא הוסיף ב״ע. על דברי חכמים לפסול. חוץ מפסח וחטאת אלא עולה: ד קבל והלך וזרק. או או קתני ששחטו שלא לשמן. או קבל הדם בזרק. או הוליך הדם למזבח. או זרק. כל אחת מד׳ עבודות הללו שעשה שלא לשמן בפסח ובחטאת פסל. ובשאר זבחים לא עלו לבעלים לשם חובה. ואפי׳ עשה אחת מד׳ עבודות

כיצד. קדשי קדשים ששחטן לשם קדשי׳ קלים. פסולין. קדשים קלים ששחטן לשם קדשי קדשים. כשרין. הבכור והמעשר ששחטן לשם שלמים. כשרין. ושלמים ששחטן לשם בכור לשם מעשר. פסולין: ג הפסח ששחטו בשחרית בי״ד שלא לשמו. רבי יהושע מכשיר כאילו נשחט בי״ג. בן בתירא פוסל כאילו נשחט בין הערבים. אמר שמעון בן עזאי מקובל (טו) אני מפי שבעים ושנים זקן ביום שהושיבו ראב״ע בישיבה. שכל הזבחים הנאכלים שנזבחו שלא לשמן כשרים. אלא שלא עלו לבעלים משום חובה חוץ מן הפסח ומן החטאת. ולא הוסיף בן עזאי אלא העולה. ולא הודו לו חכמים: ד הפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן. קבל והלך וזרק שלא לשמן. או לשמן ושלא לשמן. או שלא לשמן ולשמן פסולים. כיצד לשמן ושלא לשמן. לשם פסח ולשם שלמים. שלא לשמן ולשמן. לשם שלמים ולשם הפסח. שהזבח נפסל בארבעה דברים. בשחיטה. ובקבול. ובהלוך. ובזריקה. ר״ש מכשיר בהלוך. שהיה ר״ש אומר אי אפשר שלא בשחיטה. ושלא בקבלה. ושלא בזריקה. אבל אפשר שלא בהלוך שוחט בצד המזבח וזורק. ר׳ אליעזר אומר. המהלך במקום שהוא צריך להלך. המחשבה פוסלת. ובמקום שאין צריך להלך. אין המחשבה פוסלת:

פרק ב כל הזבחים שקבל דמן. זר (א). אונן. טבול יום (ד). מחוסר בגדים (ו). מחוסר כפורים. שלא רחוץ ידים ורגלים. ערל

הללו לשמן ושלא לשמן יחד. בין שהקדים מחשבת לשמן למחשבת שלא לשמן בין שהקדים מחשבת שלא לשמן למחשבת לשמן בכל ענין פסול: אבל אפשר שלא בהלוך. הלכך לא חשיבא למפסל. ומר״א אע״ג דאפשר שלא בהלוך מחשבה פוסלת בה. דעבודה שאפשר לבטלה שמה עבודה והולכת הדם עבודה היא שהרי פסולה בזר (יז) דכתיב והקריבו בני אהרן הכהנים זו קבלה והולכה מנוס כהונה: המהלך במקום שהוא צריך להלך. הולכה א מחשבה פוסלת בה: כיצד. קבלו בחוץ להלן מן המזבח. והכניסו בפנים שקרבו אצל המזבח. זהו הלוך שצריך להלך. ומחשבה פוסלת בו. קבלו בפנים סמוך למזבח והוציאו לחוץ זה הלוך שא״צ ואין מחשבה פוסלת בו. חזר והכניסו זהו הלוך הצריך. ואין הלכה כר״א ולא כר״ש:

פרק ב כל הזבחי׳ שקבל דמן זר. שאינו כהן פסול דכתיב (ויקרא כב) וינזרו מקדשי בני (ג) ולא יחללו למד שזר שעבד מחלל את הקדשים: אונן. מי שמת לו אחד מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהם. כל יום המיתה קרוי אונן ואסור לאכול בקדשים (ג) ואם עבד חלל חוץ מכה״ג שהוא מקריב אונן: ט״י. שאין שהרחתו גמורה עד שיעריב שמשו כדכתיב (שם) ובא השמש וטהר (ה): ומחוסר בגדים. כהן הדיוט ששמש בפחות מד׳ בגדים. וכ״ג ששימש בפחות מח׳. וכהן שמשמש ביתר בגדים פסול. כך מיותר בגדים פסול (ז). וכן אם היה דבר חוצץ בין בשרו לכתונת או למכנסים פסול דרחמנא אמר (שם ו) (ילבש) על בשרו. שלא יהא דבר חוצץ בין הבגדים לבשרו. הלכך כהן בשעת עבודה לא היה מניח תפילין של יד לפי שהן חוצצים בין הבגד לבשרו. אבל תפילין של ראש היה מניח. לפי שהן מניחן על שערו שהוא נראה בין ציץ למצנפת: ומחוסר כפורים. כגון זב וזבה ומצורע ויולדת. שטבלו והעריבו שמשן ולא הביאו כפרתייהו. ואשכחן דקרי רחמנא ביולדת (שם יב) וכפר עליה הכהן וטהרה מכלל שעד כאן טמאה היא והיא הדין לכל שאר מחוסרי קרבן. שהם בטומאתן עד שיביאו כפרתן לענין אכילת קדשים ולבא במקדש: ושלא רחוץ ידים ורגלים

ערל (ט). טמא (יא). יושב. עומד ע"ג כלים. ע"ג בהמה ע"ג (יד) רגלי חברו פסל. קבל בשמאל פסל. ר"ש מכשיר. נשפך הדם על הרצפה ואספו. פסול. נתנו ע"ג הכבש (טז) שלא כנגד היסוד. נתן את הנתנין למטן. למעלן. ואת הניתנין למעלן. למטן. את הנתנים בפנים בחוץ. ואת הנתנין בחוץ בפנים. פסול. ואין בו כרת: ב השוחט את הזבח לזרוק דמו בחוץ. או מקצת דמו בחוץ. להקטיר אמוריו בחוץ. או מקצת אמוריו בחוץ. לאכול בשרו בחוץ. או כזית מבשרו בחוץ. או לאכול כזית מעור האליה בחוץ. פסול. ואין בו כרת. לזרוק דמו למחר. או מקצת דמו למחר. להקטיר אמוריו למחר או מקצת אמוריו למחר. לאכול בשרו למחר. או כזית מבשרו למחר. או כזית מעור האליה למחר. פגול. וחייבין עליו כרת: ג זה הכלל כל השוחט והמקבל והמהלך והזורק. לאכול דבר שדרכו לאכול. להקטיר דבר שדרכו להקטיר. חוץ למקומו (כב). פסול ואין בו כרת

נלים. לפי שנאמר בקדוש ידים ורגלים חוקת עולם. ונאמר בבגדי כהונה חוקת עולם. מה בגדי כהונה אם עבד מחוסר בגדים פסל אף אם עבד שלא רחץ ידיו ורגליו פסל. ומדר קדוש ידים ורגלים לא עמד ולא יושב אלא ...שה (ס). ומניח ידו ...מנית ע"ג רגלו הימנית. ...ו השמאלית ע"ג רגלו ...שמאלית ומשפשף רגליו ...דיו בשעה שהוא ומקדש ...יט דהפי לקדש בתוך ...כיור עצמו. אלא מן ...מים שיוצאים ממנו. ...אמר (שמות ל) ורחצו ...כהן ובניו ממנו ולא ...תוכו. וכל המימות כשרים ...קדוש. ואפי' שאין מים ...ים: ערל. אם עבד ...פסול. דכתיב (ביחזקאל ...) כל בן נכר ערל לב. ...ערל בשר. הקיש ערל לבן נכר. מה בן נכר אם עבד פסל (י). אף ערל כן: ...שב. דכתיב (דברים יח) ...עמוד לשרת שלא יהא ...שירות אלא מעומד: עומד ע"ג כלים. הואיל ורצפת העזרה מקודשת (יב) וכלי שרת מקדשין הדבר הנוגע בהן. מה כלי שרת צריך שלא יהא דבר חוצץ בינו (יג) לכלי שרת. אף רצפה לא יהא דבר חוצץ בינו לבין הרצפה. ולא מבעיא כלים שאינן מין בשר דודאי חייצי. אלא אפי' בהמה שהיא מין בשר ולא מבעיא בהמה שאינה מין אדם אלא אפי' רגלי חבירו שהן מין אדם חוצצים: קבל בשמאל פסל. דכתיב (ויקרא ד) ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן מלמד שלא תהא קבלת הדם ולא נתינה אלא בימין דכ"מ שנאמר יד או אצבע אינו אלא בימין. דיליף ממצורע דכתיב ביה (שם יד) וטבל הכהן את אצבעו הימנית (טו): ור"ש מכשיר. סבר מקרא נדרש לאחריו ולא לפניו הלכך אצבע ונתן דכתיב בתריה קאי ולא אולקח דכתיב לקמיה. ורבנן סברי מקרא נדרש לפניו ולאחריו. וכי כתיב אצבע אתרוייהו קאי אלקיחה דלפניו ואנתינה דאחריו. והלכה כחכמים: נשפך על הרצפה. שלא נתקבל הדם בכלי: ואספו פסול. דכתיב (שם טז) ולקח מדם הפר מאי מדם הפר. אי ס"ד ואפי' מקצת דם והא כתיב (שם ד) את כל דם הפר ישפוך אלמא צריך שיקבל כל הדם אלא קרי ביה ולקח דם מהפר מן הפר יקבלנו ולא מן הארץ. ...רעים אות מתיבה זו ומוסיפין אותם על תיבה אחרת ודורשים אותה: נתנו על הכבש שלא כנגד היסוד פסול. ומ"מ נתכפרו הבעלים אלא שהבשר אינו נאכל דאמר קרא גבי דם (שם יז) ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר כיון שהגיע דם למזבח נתכפרו הבעלים (יז): נתן את הנתנים למטה. משום הסיקרא שהיה חוגר למזבח באמצע והדמים הנתנין בה' אמות העליונות שהן למעלה מן החוט נקראים הנתנים למעלה והניתנין בה' אמות התחתונות שהן למטה מן החוט נקראים הנתנים למטה: הנתנים בפנים. שדמן מזה ...יה על המזבח הזהב (יח): בחוץ. על מזבח החיצון: פסול. ואסור באכילה: ואין בו כרת. האוכל ...בשר הקדשים שנפסל דמו בפסולים הללו אינו ענוש כרת (יט): ב השוחט את הזבח. שלמים או ...אר הנאכלים: כזית מעור האליה. הא קמ"ל דעור האליה לאו כאליה דמי והוי מחשב לאכול דבר שדרכו לאכול (כ) ולפיכך פסול דאי כאליה דמי הוי מחשב לאכול דבר שדרכו להקטיר ולא היה פסול כדתנן לקמן בסמוך. לאכול דבר שדרכו להקטיר להקטיר דבר שדרכו לאכול כשר: ואינו ענוש כרת. ...אוכל ואפי' בחוץ אינו ענוש כרת: לאכול את בשרו למחר. הא ליכא לאוקמי בשלמים. אלא בתודה ...אשם. דלאו בשלישי זמנו הוא. אבל לזרוק דמו או להקטיר אמוריו אפי' בשלמים הוי נמי חוץ לזמנו: ...גול וחייבים עליו כרת. האוכלו ואפי' בזמנו. ענוש כרת: ג השוחט והמקבל והמהלך והזורק. אם ...אחד עסוק באחד מד' עבודות הללו ומחשב (כא) על הזבח לאכול ממנו דבר שדרכו לאכול דהיינו הבשר.

או

עפרי"ם: (ח) כלומר כשהוא מניח ידיו כו' ולפיכך היה עומד אבל יושב לא. כדאיתא בגמרא דכתיב או בגשתם אל המזבח לשרת. פירש"י אתקיש קדוש לשירות: (ט) ערל. שהן שמתו אחיו מחמת מילה. רש"י ועפרי"ם: (יא) טמא. זו ואצ"ל זו קתני דהא כבר תני טבול יום. ועפרי"ם: (יב) לעמוד לשרת שאני הכא קדושה. כדכתיב כי קדש הוא ומי' וכלי שרת מקדשין דכתיב וימשחם ויקדש אותם. רש"י: (יג) בין כהן לכלי שרת בקבלת הדם כדכתיב ולקח הכהן שתהא לקיחה בעצמו של כהן. רש"י: (יד) רגלי כו'. דע"ג אדם לא שכיח כמו ע"ג בהמה: (טו) וחכמים לפרש יד מאצבע. תוי"ט: (טז) הכבש. שאינו מקום מתן דמים. או במזבח שלא כנגד היסוד. רש"י: (יז) אי הכי בשר נמי. אמר קרא לכפר לכפרה נתתיו ולא לד"א. גמ': (יח) ועמ"ש פ"ב דאפילו הנתנין למטה כו' ונתנים בפנים נמי קאי: (יט) ובגמ' פשיטא דאין בו כרת דכי כתיב כרת באוכל מפגול שנתפגל במחשבה כדלקמן ומשני דה"ק אם נתן במחשבה חוץ לזמנו פסול ואין בו כרת. דמחשבה פגול לא הייתה אוכיל ולא פרינן בשר באכילה: (כ) דהכא בעור שתחת האליה עסקינן ואי מידי דמיכל. שמוי"ט: (כא) ובכר"ק כשב כשמתנן בפירוש: (כב) חוץ למקומו כו'. בגמ' יליף ליה מקרא

כרת. חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת (כד). ובלבד שיקרב המתיר כמצותו: ד כיצד קרב המתיר כמצותו. שחט בשתיקה קבל והלך וזרק חוץ לזמנו. או ששחט חוץ לזמנו קבל והלך וזרק בשתיקה. או ששחט וקבל והלך וזרק. חוץ לזמנו. זה הוא שקרב המתיר כמצותו. כיצד לא קרב המתיר כמצותו. שחט חוץ למקומו קבל והלך וזרק חוץ לזמנו. או ששחט חוץ לזמנו קבל והלך וזרק. חוץ למקומו. או ששחט קבל הלך וזרק. חוץ למקומו (כז). הפסח והחטא' ששחטן שלא לשמן קבל והלך וזרק חוץ לזמנו. או ששחט חוץ לזמנו. קבל והלך וזרק שלא לשמן או ששחט קבל והלך וזרק שלא לשמן. זהו שלא קרב המתיר כמצותו: ה לאכול כזית בחוץ וכזית למחר. כזית למחר וכזית בחוץ. כחצי זית בחוץ וכחצי זית למחר. כחצי זית למחר וכחצי זית בחוץ. פסול ואין בו כרת. אמר ר' יהודה (כח) זה הכלל. אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום. פגול וחייבי' עליו כרת. ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן. פסול ואין בו כרת. והכ"א זה וזה פסול ואין בו כרת. לאכול (ל) כחצי זית ולהקטיר כחצי זית כשר. שאין אכילה והקטרה מצטרפין:

פ"ג כל הפסולין ששחטו. שחיטתן כשרה. שהשחיטה כשרה בזרים. בנשים (א). ובעבדים ובטמאים. אפי' בקדשי קדשי'. ובלבד שלא יהו טמאים נוגעים בבשר. לפיכך הם פוסלים

מקבל: (כג) א דברי ר"א. ואמר לו ר"ע הא מליני בזב חנה ושומרם יום כו' שאין בחזקת טהרה וכיון שלא סתרו א"ל הרי הוא אומר כו' לא יחשב. פירש"י דהאי לא יחשב לדרשא היא דהא כתיב לא ירצה: (כד) כרת. בגמרא יליף לה בג"ש: (כה) וכלומר שהוא סוף העבודות. ולעולם בכל העבודות צריך שיהיו במלואן וכדתנן לקמן: (כו) בירושלמי היתה מחשבתו במקלם שהיא כמלום. ר"ל מחשבה בשלה. הפי"מ: (כז) קבל כו'. או זו קתני. רש"י: (כח) אמר ר' יהודה. והר"ב העתיק ר"י אומר. וכן לשון רש"י. והוא כמון דהא פליג. עיין תוי"ט: (כט) והיינו דקתני זה הכלל. גמ': (ל) לאכול כו'. אע"ג דמרישא לאכול דבר שדרכו לאכול כו' שמעינן הא. דהשתא לאכול ולאכול דבר שאין דרכו לאכול לא מצטרף. לאכול ולהקטיר מבעיא. איצטריך קד"א התם הוא דלאו כי אורחיה מחשב אבל הכא דבהאי כי אורחיה ובהאי כי אורחיה אימא לצטרף קמ"ל. גמרא:

פרק ג (א) בנשים. איצטריך משום דבעלמא עבודות פסולות אפי' בכהנות. תוי': (ב) הקשה הר"ב אפרים איך יתכן שיהיה כל כך סכין ארוכה מהר הבית עד עזרת ישראל. קל"ם אמות. ותירץ דמשכחת לה דשחיט דרך בנין ועליות דלא נתקדשו. תוי': (ג) או אם שגג ונכנס לעזרה או שטבל ב"כ. הפי"מ: (ד) וה"ה לשאר טמאים שאינם מטמאים כלים: (ה) ואע"ג דדם קדשים אינו מכשיר. שינה הקודש מכשרם. או כשהעבירם בנהר ועדיין ונשקה

או להקטיר ממנו דבר שדרכו להקטיר דסיינו אמורי חוץ למקומו. הבשר אסור באכילה והאוכל אינו ענוש כרת. ואם חשב על הזבח לאכלו חוץ לזמנו הזבח פגול והאוכלו אפי' בתוך זמנו ענוש כרת דכתיב (ויקרא ז) ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו לא יחשב לו פגול יהיה. ובמחשב לאכול מזבחו ביום השלישי הכתוב מדבר. או אינו מדבר אלא באוכל מזבחו ביום השלישי אמרת אחר שהוכשר יחזור ויפסול. בתמי' (כג). ועוד הרי הוא אומר לא יחשב. במחשבה הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי. ומדקאמר קרא האכל יאכל דמשמע דבי אכילות הכתוב מדבר אי אכילת אדם דהיינו הבשר. ואי אכילת מזבח דהיינו האמורין. ועל שתיהן הוא אומר לא יחשב. פגול יהיה: ובלבד שיקרב המתיר. הדם שהוא מתיר (כה): כמצותו. כאלו היה כשר שלא יהא בו פסול אחר אבל אם יש בו פסול מחשבה אחרת. יצא מידי פגול כדמפרש ואזיל. דגבי פגול כתיב לא ירצה כדכתיב גבי כשר. לומר לך כהרצאת כשר כך הרצאת פגול. מה הרצאת כשר לא קרי לה הרצאה אלא בזריקה שהיא סוף ד' עבודות המתירות. אף פגול אינו קובע. ולעולם הוא תלוי ועומד עד שיזרק הדם שהוא סוף כל המתירין: ד בשתיקה. בלא מחשבה הפוסלת (כו): הפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן. מוציאן מידי פגול. אבל שאר זבחים אין שלא לשמן מוציא מידי פיגול. דהא כשרים הן בשלא לשמן: ה לאכול כזית בחוץ וכזית למחר. היינו הך דאמרן אלא דרישא איירי בבי עבודות. שחטו ע"מ לאכול כזית בחוץ. וקבל ע"מ לאכול כזית למחר. וכאן בעבודה אחת. ששחטו ע"מ לאכול כזית למחר. וכזית בחוץ: ר"י אומר כו'. אכולה מתניתין פליג. דלית ליה דמחשבת שאר פסולים מוציאה מידי פגול אא"כ קדם פסולו לפגולו. ובעבודה אחת נמי פליג (כט) דאית ליה תפוס לי לשון ראשון. ואין הלכה כרבי יהודה: לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית. ששניהן חוץ לזמנו או חוץ למקומו: כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין. לפסלו. דהכא ליכא שיעורא. והכא ליכא שעורא:

פרק ג. כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה. וה"ה דאפילו לכתחלה שוחטים דכתיב (ויקרא א) ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם. מקבלה ואילך מצות כהונה. לימד על השחיטה שכשרה בזרים ובפסולים. ולא קתני ששחטו דמשמע דיעבד אין לכתחלה לא אלא משום טמאים בלבד דטמא לכתחלה לא ישחוט גזירה שמא יגע בבשר. וטמא ששחט בקדשים וכשרים לא נטמאת בה [illegible] בסכינא אריכא (ב). וכגון שהוא עומד חוץ לעזרה ושוחט הבהמה שבתוך העזרה (ג). דהא בהמת קדשים בעזרה הויא ואין טמא נכנס לעזרה. ובטמא בשרץ (ד) שאינו מטמא את הסכין דלאו אב הטומאה הוא. או בטמא מת. וכגון שבדק קרומית של קנה ושחט בה אבל בסכין לא שטמא מת מטמא [illegible] לבית אב הטומאה כיוצא בו. והסכין מטמא את הבשר (ה): לפיכך הן פוסלים. את הדם [illegible]

פוסלי' במחשבה. וכולן (ו) שקבלו (ז) את הדם חוץ לזמנו. וחוץ למקומו. אם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל: ב קבל הכשר ונתן לפסול. יחזיר לכשר. קבל בימינו ונתן לשמאלו יחזיר לימינו. קבל בכלי קדש ונתן בכלי חול. יחזיר לכלי קדש. נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו. כשר. נתנו על גבי הכבש שלא (י) כנגד היסוד. נתן את הנתנין למטה למעלה. ואת הנתנים למעלה למטה. את הנתנים בפנים בחוץ. ואת הנתנין בחוץ בפנים. אם יש דם הנפש. יחזור הכשר ויקבל: ג השוחט את הזבח לאכול דבר שאין דרכו לאכול ולהקטיר דבר שאין דרכו להקטיר כשר. א"ר' אליעזר פוסל. לאכול דבר שדרכו לאכול ולהקטיר דבר שדרכו להקטיר פחות מכזית כשר. לאכול כחצי זית (יג) ולהקטיר כחצי זית כשר. שאין אכילה והקטרה מצטרפין: ד השוחט את הזבח לאכול כזית מן העור (יד) מן הרוטב (טו). מן הקיפה מן האלל. מן העצמות מן הגידים (יז) מן הטלפים מן הקרנים. חוץ לזמנו או חוץ למקומו כשר. ואין חייבים עליהם משום פגול. ונותר. וטמא: ה השוחט את המוקדשין לאכול שליל או שליא בחוץ. לא פיגל. המולק תורין בפנים לאכול ביציהם בחוץ לא פיגל. חלב המוקדשין. וביצי תורין אין חייבין עליהם משום פגול. ונותר. וטמא: ו שחטה על מנת להניח דמו או את אמוריו למחר. או להוציאן לחוץ. רבי יהודה פוסל. וחכמים מכשירין.

א וכ"ה גמ'

שחטו

הואיל וראוין לעבודה זו ממשנתן משמע ופוסלת: וכולן. הפסולים שקבלו את הדם ע"מ לאכול ולהקטיר חוץ לזמנו או חוץ למקומו: אם יש דם הנפש. עוד בבהמה יחזיר הכשר לעבודה ויקבל ויזרוק. והזבח כשר. שאין ממשנתן של אלו פוסלתן בקבלה לפי שאינן ראוין לה. ואין שמחשבה פוסלת אלא במי שראוי לעבודה (ח) ובדבר הראוי. ובמקום הראוי לעבוד דכתיב (שם ז) המקריב אותו לא יחשב. בראוי להקרבה הכתוב מדבר: ב יחזיר לכשר. ולא מפסיל במה שנתן אותו לפסול (ט): נתנו. לפסול (יא): ע"ג הכבש שלא כנגד היסוד. דהויא נתינה שלא במקומה. או שנתן את הנתנים למטה למעלה יחזור הכשר ויקבל. ולריכא לאשמועינן בכלהו דאית ליה תקנתא בחזרה דאי אשמועי' ברישא ה"א הנך דחזו לעבודת צבור כגון טמא דחזי לכתחלה בצבור אבל גבי יחיד איכא תקנתא בחזרה (יב) אבל שמאל דלא חזיא לעבודת צבור אימא דלית ליה תקנת' בחזרה ואי אשמועי' שמאל הוה אמינא שמאל אית ליה תקנתא בחזרה שכן יש בה הכשר ביום הכפורים שכ"ג נוטל את המחתה בימינו את הכף בשמאלו אבל כלי חול איתא לא ואי אשמועינן כלי חול משום דחזו לקדושינהו אבל הנך אימא לא צריכא: ג לאכול דבר שאין דרכו לאכול. חוץ לזמנו או חוץ למקומו: ור' אליעזר פוסל. ואין הלכה כר"א: ד קיפה. תבלין ודק דק שבשולי קדרה (יז): אלל. שיורי הבשר הנדבקים בעור בשעת הפשט. וי"מ אחר גיד הצואר שהוא קשה ואינו ראוי לאכילה שקורין קפיל"ו בלע"ז: הקרנים והטלפים. ומפני שיש בהן קרוב לבשר שכשמחתכין אותו יוצא ממנו דם לא חשיב כבשר: ואין חייבין עליהם משום פגול. אם היה הזבח פגול שחשב על בשרו לאכלו חוץ לזמנו ואכל מאלו פטור: וטמא. אם אכל מאחד מאלה בטומאת הגוף מזבח כשר אינו חייב משום אוכל קדשים בטומאת הגוף: ה השוחט את המוקדשין. כל היכא דנקט האי לישנא מיירי בנקבות: לאכול שליל. בבמעיה: או שליא. העור המחופה את הולד אין מחשבה זו פוסלת את הזבח דשליל ושליא לאו גופא דזיבחא הוא: לא פיגל. ה"ק השוחט את המוקדשין לאכול שליל או שליא חוץ למקומו לא פסל ואם חשב לאכול מהן חוץ לזמנו לא פיגל: חלב המוקדשין וביצי תורין אין חייבין עליהן משום פגול. אם פגל בזבח ואכל מחלב שבדדיה לא מחייב עליה משום פגול דלאו גופא דזיבחא הוא: ו להניח את דמו או את אמוריו למחר. לא שיקטירם מחר דהאי מחשבת חוץ לזמנו היא ופגול גמור הוי אלא ע"מ שיניח הכל למחר ולא יקטירם: רבי יהודה פוסל. הואיל ומיפסל בהוצאה ובהנחה מיפסל נמי במחשבת הוצאה והנחה וכשם שאם הניחן למחר פסול שהדם נפסל בשקיעת החמה כך אם חשב עליהן להניחם למחר פסול: וחכמים מכשירין. הואיל ולא חשב לא להקטיר ולא לזרוק ולא לאכול חוץ לזמנו וכן לא חשב לא להקטיר ולא לזרוק ולא לאכול חוץ למקומו

משקה שופה עליה. פי': (ו) וכולן. עי' בפי' הר"ב בפ"ח דמעילה דכי שאם היה הפסול שקבל פסול טומאה דאין לו תקנה בחזרה: (ז) שקבלו כו'. או הוליך או זרק. הר"מ: (ח) כגון כשר ובדבר הראוי כו' לאפוקי מנחת סוטה שהוא של שעורים. ואינה ראויה אלא לעבודה זו בלבד להתיר ולא משום קרבן אתיא כו' ובמקום הראוי לאפוקי כפגם המזבח דכתיב וזבחת עליו בזמן שהוא שלם. דעליו כולו משמע רש"י: (ט) כלומ' כיון שהפסול לא הוליך. דאלו הוליך א"א לתקן. גמרא: (י) שלא כו'. פי' או שלא כו': (יא) וז"ל הר"מ אמר שזה הדם שקבל אותו הכשר ונתנו לפסול אם זרק אותו הפסול כו' הואיל וזה שסיבה השינוי הזה אינו ראוי לזריקה. וכמו שאין מחשבתו פוסל הואיל ואינו ראוי לאותה עבודה ג"כ אין פוסלין מעשיו. ע"כ. דאלו כשר נתנו ע"ג הכבש. כיון דבעלים נתכפרו אין זריקה דלא מכפרת (היינו הך שהיה דהזבח הכשר דהא כבר נתכפרו בקמייתא) שריא בשר באכילה. גמ': (יב) פי' כשאין הטמא ראוי לטמא הכלי: (יג) כחצי זית. ל"ע דהא תניא לה חדא זימנא בפ"ב דלעיל ועתוי"ט: (יד) העור. חוץ מעור האליה שהוא לאכילה. הר"מ: (טו) הרוטב. הוא המרק. הר"מ ועכפ"ט דחולין: (טז) ובר"פ העור והרוטב מפרש שבלין בלבד דאלו דק דק אוכל מעליא הוא ובמ"ה פ"ח דטבול יום מפרש התבלין והמרק ושומן בשר שנמוח. וכ"ל שכל א' למד מעניינו: (יז) הגידים. שם נופל על הגידים ממש ועל העורקים הדופקים ושאינם דופקים ועל מיתרים

א(שחטו) על מנת ליתני ע"ג הכבש שלא כנגד היסוד ב(ליתן את הנתנין למטה למעלה ואת הנתנין למעלה למטה) את הנתנין בפנים בחוץ. ואת הנתנין בחוץ בפנים. שיאכלוהו טמאי'. שיקריבוהו טמאי'. שיאכלוהו ערלים. שיקריבוהו ערלים. לשבר עצמות הפסח. ולאכול הימנו נא. לערב דמו בדם פסולין. כשר. שאין המחשבה פוסלת אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו. והפסח. וחטאת שלא לשמן:

פ"ד **בש"א** כל הנתנין על מזבח החיצון שאם נתנן מתנה אחת. כפר. ובחטאת שתי מתנות. ובה"א אף חטאת שנתנה מתנה אחת כפר. לפיכך אם נתן את הראשונה כתיקנה ואת השנייה חוץ לזמנה. כפר. נתן את הראשונה חוץ לזמנה. ואת השנייה חוץ למקומה. פיגול. וחייבין עליו כרת: **ב** כל הנתנין על מזבח הפנימי. שאם (ב) חסר אחת מן המתנות ג לא כפר. לפיכך אם נתן כולן כתקנן ואחת שלא כתקנה. פסול ואין בו כרת: **ג** ואלו דברים שאין חייבים עליהם משום פגול. הקומץ (ג). והלבונה. והקטרת. ומנחת כהנים. ומנחת כהן משיח דוהדם. והנסכים הבאים בפני עצמן דברי ר"מ

א גמ' ל"נ ב בגמ' להפך ג גמ' כאלו
ד כ"א ומנחת נסכים

פיסרים ועל הגידים הקושרים הפרקים. הר"מ: (יח) דגבי מחשבה חוץ לזמנו כתיב פגלשי ודרשינן שיהא אותו ריוח משולש בדם ובבשר ובאימורים דהיינו חוץ לעזרה ממש שבשעת היתר במים נשתלש בכל הלה גמ'. ומה"ט נמי לא פסל כשמחשב לפנים כדאי' בגמ' דפ"ב ול"ע כשמחשב לחוץ שהוא מקום ומשולש למאי כשר. ואו בגמ' דבשיבר עצמות ל"פ דזבחא גופיה מי מיפסל. ע"מ שיאכלוהו טמאים כו' לא כל כמיניה דלא ישמעו לו הטמאי' כו' הלכך אין מחשבתו מחשבה לערב דנן ר"י לטעמיה דאמר אין דם מבטל דם:

פ"ק ד (א) **חוץ** מיותרת הכבד ושתי הכליות שהוא צריך ללמוד ממה כהן משיח האמור למעלה הימנו. והא ליכא למימר דלהכי הדר ואקשינהו להא מלאת דהאי קרא כתיב ביה כפרה וכפר עליהם וגו'. ואימורין לא מעכבא כפרה אלא כולה לדרשא (וסרסהו) רש"י ועתוי"ט: (ב) אלה. הר"ב השמיט אם והיא גירסא נכונה: (ג) הקומץ. ולי קשיא פשיטא דקומץ לא מחייב עליה כרת משום פגול דהא אי אכל מניה פקע ליה פגוליה שהרי לא קרב המתיר. סרין כגון שהולת האור בכולו דחש"ב כמאן דקריב כו' רש"י: (ד) דאין לה מתיר בעבודת המזבח דלע"ג דקמילת הקמילה קודמת. הקטרה דקמיצה לא מיחייבה שתקדום ועתוי"ט: (ה) רש"י. וטעמייהו דבמנחת כהן

אע"פ שחשב להכניס למחר או להוציא חוץ למקומו לו
פסל והלכה כחכמים. והא דלא פסל ר"י במחש
בדמים הניתנין למטה לתת אותם למעלה הו
ואם עשה כן פסל. משום דס"ל לר"י שהחושב
לזרוק הדם על המזב
אפי' שלא במקומו כאי
חשב לזרקו במקומו:
ובלבד שלא יחשוב לזרו
חוץ לעזרה (יח):

פ"ד **בש"א** כל הנתני
על מזב
החיצון. יש מהן שטעוני
מתנות. ויש מהן שטעונ
ב' שהם ד'. ויש שטעוני
מתנה אחת כדתנן בא"ד
פרקין. והשתא קאמר דכ
שלא נתן אלא מתנה אח
בדיעבד כפר. דכתי'
(דברים יב) ודם זבחי
ישפך שפיכה א' משמע
מדלא כתיב סביב דמשמ'
מתנו' שהן ד': ובחטאת ש
מתנות. ג' פרשיות נאמ
בחטאות החיצונו' בויקרא
אחת בשעיר נשיא ושתי
בחטאת יחיד אחד בכבש
ואחד בשעירה. בשתי' כתי'
על קרנת חסר. ובאחת מלא
וב"ש יש אם למקרא
הרי כאן שש ואין במזב
אלא ד'. והני יתירות ל

נאמרו אלא שבגאן הכתוב לעכב. וב"ה סברי אהני מקרא דמשמע שש. ואהני מסורת דמשמע ד' הילכ עפי חדא אמסורת ובלר חדא אמקרא והוי לה חמש. ד' למצוה וחד לעכב. ואם נתן מתנה אחת כפר לפיכך חטאת וכל הזבחים לב"ה. ולב"ש שאר הזבחים חוץ מחטאת. נתן את הראשונה כתקנה ואת השני במחשבת אכילת בשר חוץ לזמנה. כיפר וכשר הקרבן ליקרב ע"י מתנה ראשונה דאין השניה מתרת הבשר שהרי הותר ע"י מתנה ראשונה. הילכך אינה מפגלת: נתן את הראשונה חוץ לזמנה כו' פיגול וחייב עליו כרת. שאין מחשבת חוץ למקומו דשניה מוציאתו מידי פגול. שהרי הוקבע בראשונה שקדמו כ מתיריו: **ב** שאם חסר אחת מכל המתנות לא כפר. דבפר העלם דבר כתיב (ויקרא ד) ועשה לפ כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו ומקרא שא"צ הוא שהרי כל עבודותיו נתפרשו בו(א). אלא לכפ באהרת הזאות שבו הוא דאתא והכי משמע ועשה לו כאשר כתבתי לו עשיותיו. ושנה עליהם לעכב שא סבר אחת מכל המתנות לא כפר: לפיכך אם נתנן כולן כתקנן. הואיל וכולן מתירות אין זו מתרת בלא ז ואין זו מפגלת בלא זו: ואחת שלא כתקנה. במחשבת חוץ לזמנו: פסול. שלא הותר בראשונות: ואין ב כרת. שאין מפגלים בחצי מתיר: **ג** אלו דברים שאין חייבין עליהם. כרת באכילתן משום פגול: הקומץ אם קיטרו ע"מ לאכול שירים למחר. ונתפגלה המנחה שאינה נאכלת אלא ליום ולילה. אין האוכל את הקומ בהכרת. שאין פגול אלא על דבר שיש לו מתירין אחרים. דפגול משלמים ילפינן ליה דכתיב (ויקרא ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו וגו' מה שלמים מיוחדים שיש להן מתירין בין לאדם בין למזבח שהד מתיר נקטיר האימורין למזבח. והאימורין מתירין הבשר לאדם וחייבין עליהם משום פגול אף כל שיש מתירין בין לאדם בין למזבח. חייבין עליו משום פגול. לאפוקי כל הנך דתשיב במתני' שאין להם מתיר אלא הן עצמן מתירין לאחרים שהאוכל מהן אינו חייב משום פגול: והלבונה. אין אחר מתירה (ד) אל היא מתרת את המנחה כמו הקומץ: מנחת נדבת כהנים (ה). כולה כליל ואינה נקמצת הלכך אין אחר מתירו מנחת כהן משיח. דהיינו חביתי כ"ג שהיא קריבה בכל יום מחצית' בבוקר ומחצית' בערב: ומנחת נסכים. ל דהא מפליג פליגי בה. ויש חלוק בין באה עם הזבח לבאה בפני עצמה: והדם. הוא המתיר: והנסכים הבאים בפ

כהן

עצמן. כגון שהתנדב מנחת נסכים בלא זבח כדאמרינן במנחות. מתנדב אדם מנחת נסכים בפני עצמו א"נ הביאה בשביל הזבח אלא שהביא זבחו היום ונסכיו למחר דאמר מר ומנחתם ונסכיהם אפי' למחר. אבל אם הביאן עם זבחו ופגל בזבח נתפגלו הנסכים: וחכ"א אף הבאים עם הבהמה. דכיון דיכול להקריבן נסכים למחר. נמצא שאין הזבח מתירן ליקרב אלא הן מתירין את עצמן. והלכה כחכמים: לוג שמן של מצורע. שיריו נאכלין (ו): אין חייבין עליו משום פגול. אם פיגל באשם לא נפגל הלוג. ואעפ"י שהלוג תלוי באשם דכתיב (שם יד) על דם האשם דאם לא נתן מדם האשם תחלה אין נתינת השמן כלום. אפ"ה כיון דאדם מביא אשמו עכשיו ולוגו עד י' ימים. נמצא שאין האשם מתירו וכיון דאין לו מתירים אין חייבין עליו משום פגול: ור"מ אומר. לוג הבא עם האשם בו ביום חייבין עליו משום פגול אם פגל באשם ואין הלכה כר"מ: בין לאדם בין למזבח. או לזה או לזה: ד העולה דמה מתיר את בשרה למזבח. דכתיב (שם א) וזרקו את הדם [והדר] וערכו: ואת עורה לכהנים. דכתיב (שם ז) עור העולה אשר הקריב אין לו אלא לאחר זריקה: חטאת העוף. שהיא נאכלת לכהנים נפקא לן מדכתיב לכל חטאתם לרבות חטאת העוף דלא תימא נבילה היא: פרים הנשרפים. פר כהן משיח ופר העלם דבר של צבור ופר יוה"כ: ושעירים הנשרפים. שעיר של יוה"כ ושעירי ע"ז. שכל אלו דמן טעון הזיה לפנים. ואימוריהן קרבין על מזבח העולה. ושאר הבשר נשרף בבית הדשן. והואיל ודמן מתיר את אימוריהן ליקרב. אם פגל בהן ואכל את אימוריהן חייב עליהן משום פגול: כל שאינו על מזבח החיצון כשלמים. דפגול בשלמי' הוא דכתיב מה שלמים מיוחדים שמתן דמן על מזבח החיצון. אף כל שדמן נתון על מזבח החיצון. לאפוקי פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים. שדמן טעון הזיה (י) ומתן דמים בפנים. ואין הלכה כר"ש: ה קדשי עו"ג. שהעו"ג נודרים נדרים ונדבות כישראל. דכתיב בפרשת אמור איש איש מבית ישראל אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם. ודרשינן איש ומ"ל איש איש לרבו' את העו"ג שנודרים נדרים ונדבות כישראל: אין חייבין משום פיגול נותר וטמא. דפגול יליף מנותר בג"ש דעון עון (יא). ונותר יליף מטמא בג"ש דחלול חלול (יב). ובטומאה כתיב (ויקרא כב) וינזרו מקדשי בני ישראל ולא מקדשי עו"ג. ואין הלכה כר"מ: דברים שאין חייבין עליהם משום פגול. כגון הקומץ והקטרת וכל שמנויין במשנתינו חייבין משום טומאה. האוכלן בטומאת הגוף חייב כרת: חוץ מן הדם. דממעטינן קרא דכתיב (שם יז) ואני נתתיו לכם. שלכם יהא כשאר חולין ולא כקדשים ועוד כתיב (שם) על המזבח לכפר לכפרה נתתיו ולא למעילה (טו) הילכך אין חייבין עליו לא משום טומאה ולא משום נותר ולא משום פגול אלא משום אוכל דם גרידא: בדבר שדרכו להאכל. בדרך ב"א לאכלו ואע"פ שהוא מן המוקטרים כגון קומץ ומנחת כהנים והדומים לה. אבל לבונה ועצים וקטרת אין חייבין עליהן משום טומאה ורבנן פליגי עליה ומרבו להו לטומאה מקרא דכתיב (שם ז) והבשר אשר יגע בכל טמא והבשר יתירא לרבות עצים ולבונה. והלכה כחכמים דעצים ולבונה נמי יש בהן משום טומאה ואין לעצים דמיטמאין אלא עצים של קרבן בלבד. שאם נגעה בהן טומאה אסור לשרפן ע"ג המזבח: ו לשם זבח. לאפוקי שנוי קדש כגון לשם זבח אחר:

ר"מ. וחכ"א אף הבאים עם הבהמה. לוג שמן של מצורע ר"ש אומר (ז). אין חייבין עליו משום פגול. ור"מ אומר חייבין עליו משום פגול שדם האשם מתירו. וכל שיש לו מתירין (ח), בין לאדם. בין למזב'. חייבין עליו משום פגול: ד העולה דמה מתיר את בשרה למזבח ועורה לכהנים. עולת העוף דמה מתיר את בשרה למזבח. חטאת העוף דמה מתיר את בשר' לכהנים. פרים הנשרפים. ושעירים הנשרפים. דמן מתיר את אימוריהן (ט) ליקרב. ר"ש אומר. כל שאינו על מזבח החיצון כשלמים אין חייבין עליו משום פגול: ה קדשי עו"ג אין חייבין עליהם משום פגול נותר וטמא. והשוחטן בחוץ פטור (יג). דברי ר' [א]מאיר. ר' יוסי מחייב (יד). דברים שאין חייבין עליהם משום פגול. חייבין עליהם משום נותר. משום טמא. חוץ מן הדם. ר"ש [ב]אומר בדבר שדרכו [ג]להאכל אבל [ד](כגון) העצים. והלבונה. והקטרת. אין חייבין עליהם משום טומאה (טז): ו לשם ששה דברים הזבח נזבח. לשם זבח (יז).

[א] כ"א שמעון [ב] גמ' מחייב [ג] גמ' לאכול [ד] גמ' ל"ג

כאן הוסח פליג ר"ש בפ"ו דמנחות ומ"ל דנסכים: (ו) רש"י לא ידענא למאי נ"מ פירשו כן בכאן שיריו. ול"נ דקמ"ל דאפילו על השיריים אינו חייב דלא שייך דדמי לשיריים דמנחה דקומץ מתירן ה"ה כאן הנשינה על המצורע מתירו קמ"ל. ח"מ: (ז) כדי שמעון אומר. נראה דל"ג דהכא הוא כרבנן דלעיל גבי נסכי'. וקשה למאי לא ניתנ' דתרווייהו חד טעמא הוא. סוי'. ואפשר משום דלא דמי לאינך במאי שאין שירי נאכלין. ובזה ל"ק קושייתי דלעיל (אות ו): (ח) מתירין. בגמ' יליף לה: (ט) אימוריהן אבל בשרן הנשרפים אין בהן משום פיגול לפי שאין לו דבר המתירו. הר"ב. והיינו דאיצטריך לאשמעינן דאי לאימוריהן כל הזבחים יש פגול באימוריהן כמ"ש הר"מ: (י) פי' על הפרוכת שאינה נוגעה. ומתן דמים פירש על מזבח הזהב: (יא) (יב) גמ' תמורה ד' ג': (יג) פטור. לא מלאתי טעם מפורש. ואפשר מדכתיב למען אשר יביאו בני ישראל את זבחיהם. ודרשי' זבחיהם דוקא: (יד) מחייב. בגמרא א"ר יוסי רואה אני בכולן להחמיר שנאמר בהן לה'. ועתוי"ט: (טו) עיקר הלימוד עפ"א דחולין בהר"ב: (טז) טומאה. לא טומאת עצמן ולא טומאת הגוף. כ"ל שהטמא אם אכל קטרת ולבונה או הקריב עצים שהורים שהוא פטור. וכן אם הוא טהור והן טמאים. הכ"מ ועתוי"ט: (יז) זבח. שאוכל ובשר זבח תודת שלמיו. שהיה צריכה עם שאר עבודות לשם שלמים וכן שאר הקרבנות. הכ"מ

לשם זובח לשם *השם. לשם אשים. לשם ריח. לשם ניחוח והחטאת והאשם לשם * חטא. אמר רבי יוסי אף מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו. כשר. שהוא תנאי ב"ד שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד:

פ"ה **איזהו** מקומן של זבחים קדשי קדשים שחיטתן בצפון. פר ושעיר של יה"כ (ה) שחיטתן בצפון (ו). וקבול דמן בכלי שרת בצפון. ודמן טעון (ז) הזיה על בין הבדים ועל הפרוכת ועל מזבח הזהב. מתנה אחת מהן מעכבת. שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון. אם לא נתן לא עכב: **ב** פרים הנשרפים. ושעירים הנשרפים. שחיטתן בצפון. וקבול דמן בכלי שרת בצפון. ודמן טעון הזיה על הפרוכת ועל מזבח הזהב. מתנה אחת מהן מעכבת

* לשם מי שאמר והיה העולם גמ' * גמ'

באל"מ: (יח) ותשמע דת"ק נמי לשמא קאי כו' והר"מ פי' דת"ק מצריך שתהא כונת בעל הקרבן כו' ופליג ר' יוסי כו' ואתי שפיר שאין המחשבה כו' לאפוקי לת"ק דמצריך צ"ע למחשבת בעל הקרבן. ומ"מ אף ת"ק לא אמר אלא לכתחלה ולא דבעלים מפגלים. ועתוי"ט:

פרק ה (א) ודבר תורה דחטאת והאשם קדשי קדשים היא. ולמדנו העולה לפי שהוא עם החטאת ואשם בשחיטה ובקיבול דמה. הר"מ. ושיטה דלא כשב ג"כ זבחי שלמי ציבור. ועתוי"ט כשבה וכן הוא בגמרא ד' כ"ס: (ב) אשכחן בן צאן בן בקר מנלן אמר קרא ואם מן הצאן וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון. גמרא: (ג) היינו דגבי העולה נמי כתיב ולקח ונתן ולא אצריכן מה נתינה בעצמו כו' ושמא הכא דרים משום דמיותר דכתיב במצורע עשיר ועני. ואע"ג דבפ"ב דרים מקמאי אבהרא קמיך. תוי': (ד) דכתיב כחטאת האשם הוא. מה חטאת טעונה כלי אף אשם טעון כלי. גמ': (ה) פר כו'. שהן חטאות דכתיב בפר בן בקר לחטאת והשעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו חטאת: (ו) בצפון. מכותל המזבח לצפוני עד כותל העזרה. והוא ששים אמה ואלו וכל שכנגד הכותל הזה מכותל האולם עד הכותל המזרחי והוא ע"ו אמה. הר"מ: (ז) טעון. לשון צורך: (ח) ובפרים הנשרפים דמ"ג כתיב לפני ה' את פני פרכת הקדש: (ט) גלשון רבים. דקי"ל דאחר שבעים מניחין על ידיהם ופר העלם נקטיה בלי יחיד אע"ג דנ"כ אחר שבעים מי' משום דאתי למיעטי דאייתי נמי בפר שמניח לבור בע"ג והאי עולה הוי

לשום זובח. לאפוקי שטי בעלים כדילפינן לעיל בפ"ק ממולא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה וכו': לישם אישים. לאפוקי אם שחטו ע"מ לעשותו חתיכות צלויות בגחלים: לשם ריח. לאפוקי אם צלאן תחלה חוץ למערכה. דהו לא מסקי ריחא: לשם הנחת רוח. נחת רוח להקב"ה שאמר ונעשה רצונו וכל הני ילפינן להו מדכתיב אשה ריח ניחוח: לשם חטא. לשם חטאו שהוא מביאו עליו: אף מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו. אלא ששחטו סתם כשר (יט): שהוא תנאי ב"ד. שישחטו סתם ולא ליתא לשמן. דלמא אתי למימר שלא לשמן: שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד. הלכך אי הוה אומר שלא לשמן אף כי אמרו הבעלים לשמן לאו מידי הוא דלאו בדידהו תליא מילתא דכתיב (ויקרא ז) המקריב אותו לא יחשב. והלכה כר"י:

פרק ה **איזהו** מקומן של זבחים ק"ק. עולות חטאות ואשמות (א): שחיטתן בצפון. עולה בהדיא כתיב בה (שם א) ושחט אותה על ירך המזבח צפונה (ב). חטאת כתיב בה (שם ו) במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת אשם כתיב בי' (שם ז) במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם: שחיטתן בצפון. והא דלא תנא הכא וקבול דמן בכ"ש בצפון אע"ג דכלהו קבלת דמן בצפון בתקו' שחיטה. דסמוך לשחיטה כתיב ולקח מדם הפר. אלא משום דאיכא אשמו של מצורע שהכהן היה מקבל מקצת דמו בכפו דכתיב (שם יד) ולקח הכהן מדם האשם ונתן. מה נתינה בעצמו של כהן. אף לקיחה בעצמו של כהן (ג). מש"ה לא כתב הכא וקבול דמן שאין קבול דמן שוה ומשום דלא סגי ליה בלא קבלת כלי שלאחר שקבל כהן אחד למקצת דם בידו. היה כהן אחר מקבל הדם בכלי (ד). מש"ה הדר תני בהדיא אשם מצורע אשם תלוי שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכ"ש בצפון: פר ושעיר של יוה"כ. אע"ג דצפון בעולה הוא דכתיב. הקדים תנא לחטאות ברישא. דאיידי דאתיא מדרשא חביבא ליה. וחטאות פנימיות איידי דנכנס דמן לפני ולפנים חביבא ליה ואקדמינהו לשאר חטאות. ואינהו נמי שחיטתן בצפון דכתיב (שם ד) ושחט את החטאת במקום העולה וקרא יתירא הוא דהא כתיב במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת. אלא זה בנה אב לכל החטאות שיהיו טעונות צפון: וקבול דמן בכלי שרת. דכתיב בעולת סיני (שמות כד) וישם באגנות וממנו למדנו כל הזבחים להיות טעונים כלי: הזיה על בין הבדים. עומד בין שני בדי ארון ומזה א' למעלה וז' למטה כנגד עוביו של כפורת. ולא היו נוגעים בה: ועל הפרוכת. דכתיב (ויקר' טז) וכן יעשה לאוהל מועד (ה): ועל מזבח הזהב. כדכתיב ויצא אל המזבח בסדר עבודת יה"כ בפרשה אחרי מות: מתנה אחת מהן מעכבת. כדאמרן בפ' ב"ש (ד' לו) דבפר העלם דבר כתיב ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו וקרא יתירא הוא. לעכב שאם חסר א' מן המתנות לא כפר. ודרשינן ועשה לפר זה פר יה"כ. דבדידיה נמי מתנה אחת מעכבת כמו פר העלם דבר: שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי. דכתיב (ויקרא ד) אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד ואוהל מועד למערבו של מזבח החיצון היה: אם לא נתן. שירי הדם ליסוד לא עכב הכפרה דבתר הזאות ומתן דמים לפנים כתיב (שם טז) וכלה מכפר את הקדש למשמע שכבר שלמו כל הכפרות כולן: **ב** פרים הנשרפים. פר העלם ופר כהן משיח שאין נאכלים לכהנים אלא נשרפים חוץ לירושלים: ושעירים הנשרפים. שעירי (ט) ע"ז שהוקשו לפר העלם לכל דבריהם: הזיה על הפרוכת. ז' הזיות על הפרוכת. אבל בין הבדים לא כתיב בהו הזיה

מעכבת. שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון. אם לא נתן לא עכב. אלו ואלו נשרפין בבית הדשן: ג חטאות הצבור והיחיד. אלו הן חטאות הצבור. שעירי ראשי חדשים. ושל מועדות. שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון. ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות. כיצד. עלה בכבש ופנה (יא) לסובב. ובא לו לקרן דרומית מזרחית. מזרחית צפונית. צפונית מערבית. מערבית דרומית. שירי הדם היה שופך (יב) על יסוד דרומי. ונאכלין לפנים מן הקלעים. לזכרי כהונה. בכל מאכל. ליום ולילה. עד חצות: ד העולה קדשי קדשים שחיטתה בצפון. וקבול דמה בכלי שרת בצפון. ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע וטעונה הפשט ונתוח וכליל לאשי:

זבחי

כמו נפר של י"כ דכתיב ביה (שם) והזה באצבעו על פני הכפרת: אלו ואלו. של יה"כ ושאר הנשרפים: נשרפים בבית הדשן. למקום שמוציאים שם את הדשן של מזבח החיצון דכתיב ביה (שם ו) והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה. ובפרים הנשרפים כתיב (שם ד) אל שפך הדשן ישרף (י): ג אלו הן חטאות הצבור. שאנו צריכין להזכירם שהרי הפנימיות כבר שנינו: שעירי ראשי חדשים ושל מועדות. שהן על מזבח החיצון: שחיטתן בצפון. שהרי למדנו בבנין אב לכל החטאות שהן טעונות צפון: עלה בכבש ופנה לסובב. מפני שדמה ניתן על הקרנות באצבע. צריך לעמוד על גבי סובב אבל בכל שאר הדמים שהן התחתונים מן החוט ולמטה עומד על הרצפה אצל זוית המזבח וזורק מן הכלי וכ"מ שיגיע למזבח כשר: ובא לו לקרן דרומית מזרחית. שבה הוא פוגע ראשון. כדקי"ל כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין (יב) והכבש בדרום וכשעולה בו ופניו למזבח נמצא ימינו למזרח. ופונה לימינו למזרח ובא לו לאותה הקרן והולך ומקיף בסובב דרך ימין ופניו למזבח מן הדרום למזרח וממזרח לצפון ומצפון למערב דהיינו דרך ימין ואמה על אמה ברום אמה הנתון בראש המזבח בכל זוית שבה קרויה קרן: על יסוד דרומי. דילפינן ירידתו מן הכבש בחטאות החיצונות ושירי הדם בידו מיציאתו מן ההיכל ושירים הפנימית בידו. מה יציאתו מן ההיכל היה נותן שירי הדם בסמוך לו שהוא יסוד מערבי כדכתיב (שם) אשר פתח אהל מועד דהיינו לצד מערב שהוא סמוך להיכל. אף ירידתו מן הכבש מתן השירים בסמוך לו דהיינו יסוד דרומי הסמוך לכבש. שהכבש בדרום: לפנים מן הקלעים. לפי שבמשכן היו קלעים היקף לחצר אוהל מועד ובחטאת כתיב (שם ו) במקום קדוש תאכל בחצר אה"מ. ובבית עולמים היתה חומת העזרה במקום הקלעים: לזכרי כהונה. דגבי חטאת ואשם ומנחה כתיב כל זכר בכהנים יאכל אותה: בכל מאכל. משום דבעי למתני בפסח דאינו נאכל אלא צלי. תנא בכלהו בכל מאכל: ליום ולילה. דכתיב (שם ז) ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל למדנו לתודה שנאכלת ליום א' (יד) חטאת ואשם מנין ת"ל זבח: עד חצות. סייג עשו חכמים לתורה להרחיק את האדם מן העבירה דהא קרא לא יניח ממנו עד בקר קאמר: ד העולה קדשי קדשים. היא ליפסל ביוצא ובטבול יום ובמחוסר כפורים ומועלים בה (טו). משום דלא כתיב בה בקרא קדש קדשים היא (טז) כמו בחטאת ואשם. אשמועינן תנא הכא דהיא נמי קדשי קדשים כחטאת ואשם. שהרי היא שוה להם למקום שחיטתן וקבלת דמן: שתי מתנות. בקרן מזרחית צפונית (יז). ובקרן מערבית דרומית שכנגדה באלכסון וטעמא משום דקרן מזרחית דרומית לא היה לו יסוד לפי שלא היה בחלקו של בנימין שנתנבא יעקב עליו (בראשית מט) בבקר יאכל עד באחסנתיה יתבני מקדשא (יח) דבר המקודש לדמים לא יהא אלא בחלקו של בנימין ואותו הקרן לא היה בחלקו. שהמזבח היה תופס בחלקו של יהודה אמה במזרחו ואמה בדרומו כל אורך מזרח ודרום בעובי אמה אלא שלא היתה אמה שבמזרח על פני כל המזרח שכשמגיע לקרן מזרחית צפונית. היתה כלה בתוך אמה לקרן. וכן אכילת האמה הדרומית לא היתה מהלכת על פני כל הדרום שכשמגיע לקרן דרומית מערבית היתה כלה סמוך לקרן אמה נמצא יסוד לגבי הקרנות הלכך היה מתחיל בקרן צפונית מזרחית. הואיל וקרן דרומית מזרחית אין לה יסוד. לפי שלא היה בחלקו של טורף שנתנבא עליו יעקב. ועולה טעונה תחלת מתן דמה כנגד היסוד (יט) הלכך בעי הכך תרתי דאמרן דב' מתנו' שהן ד' בעינן כדי שיהא מתן הדם בד' רוחו' המזבח דכתי' (ויקרא א) וזרקו את הדם על המזבח סביב אי וזרקו יכול יזרקנו בזריקה אחת ת"ל סביב וא"א להקיף בזריקה אחת אי סביב יכול יקיפנו כחוט ת"ל וזרקו ואין זריקה אלא מרחוק. וכחוט א"א להקיף אלא באצבע. הא כיצד נותן שתי מתנות שהן ארבע: וטעונה הפשט ונתוח. כדכתי' (שם) והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה: וכליל לאשי. כולה נשרפת ע"ג האש:

זבחי

הוי. תוי': (י) והשאר הוקבו כדלעיל. רש"י: (יא) ופנה כו'. שפני כבשי' קטנים יוצאים מן הכבש שבהן פונין ליסוד ולסובב כדאמרי' בגמר' ובפ' לורת הבית שמכחיה על מקרא ומעלתהו פנות קדים מדלא כתיב ומעלתו: (יב) דילפינן לה מים של שלמה. בגמרא: (יג) שופך. דכתיב ואת כל דמה ישפוך אל יסוד המזבח: (יד) ובקדשים הלילה הולך אחר היום. דכתיב לא יניח ממנו עד בוקר. רש"י: (טו) וכ' התוי' ולא היה לו לפרש לענין ט"י ומחוסר כפורים שזה הדין נוהג בכל הקדשים אפי' קלים. ואכי אומר דאף יוצא לא הוי ליי' למימר מדאשכחן דמיפסלי ביוצא חוץ לחומת העיר: (טז) פירוש דמה"ע הוי לי' למימר כמי גבי זבחי שלמי לבור דהא לא כתיב בהו ק"ק וילפינן מדאיתקש לעולה. תוי': (יז) לא בקרן שעל המזבח אלא כלומר בזויות. דעולת בהמה נעשה למטה: (יח) עי' בגמ' דל"ל יתבני מדבחא. דמקדשא משמע שהיה בבנין אלא שלא היה מקודש בדמים. הוי"ט: (יט) עיין בש"ס בהר"ב. ולאמרן שאלה לאו למעוטי שיריים דאיכהו כמי בעי יסוד ולא תני להו הכא פירש ר"י דכיון דאשמעי' בפנימיות וגם התחיל

ה זבחי שלמי צבור ואשמות. אלו הן אשמות. אשם גזילות אשם מעילות אשם שפחה חרופה. אשם נזיר אשם מצורע אשם תלוי. שחיטתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון. ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע. ונאכלין לפנים מן הקלעים. לזכרי כהונה בכל מאכל. ליום ולילה עד חצות: ו התודה ואיל נזיר קדשים קלים. שחיטתן בכל מקום בעזרה (כב). ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע. ונאכלים בכל העיר לכל אדם בכל מאכל ליום ולילה עד חצות. המורם מהם כיוצא בהם אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם (כד) ולבניהם ולעבדיהם: ז שלמים קדשים קלים. שחיטתן בכל מקום בעזרה. ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע. ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל. לשני ימים ולילה אחד. המורם מהם כיוצא בהן. אלא שהמורם נאכל לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם: ח הבכור והמעשר. והפסח. קדשים קלים. שחיטתן בכל מקום בעזרה. ודמן טעון מתנה אחת. ובלבד שיתן כנגד היסוד. שינה באכילתן. הבכור נאכל לכהנים. והמעשר לכל אדם. ונאכלין בכל העיר לכל אדם בכל מאכל. לשני ימים ולילה אחד.

הפסח

התחיל למימני בחטאות. ה"ה בשלא ועיין תוי"ט: (כ) כדדרשינן אותה דמה למעלה ואין אחרת דמה למעלה. תוי': (כא) דאתקיש לשלמים וכן לבי' משום כו' וכמ"ש הר"ב בסמוך: (כב) בעזרה. יש לדקדק אמאי שינה לשון מדלעיל. וי"ל דה"א דלעיל צריך בליטתה דפ"ד דמ"ד דהשם קאי על משכן (כג) כדכתיב את חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור: (כד) לנשיהם כו'. כל הנאכלים לכהנים נאכלים לעבדי הכהנים ולנשיהם בתרומה. הר"ב: (כה) דלא"ש כנגד הפתח דוקא כפ"י. והא דכתיב בקמייתא פתח מפרש בגמ' לומר בזמן שפתח ההיכל פתוח ולא בזמן שהוא נעול וקרא שלישי לפסול לידי לדדין. פרש"י כגון לשכות ולפי שכן קודם ע"כ. וכלו' דשלו אחורי ההיכל כשר. ועתוי"ט: (כו) ואינן נאכלין אלא ביום השחיטה והלילה וממחרת עד ליל שלישי הר"מ. והיינו דלא תנן אלא ולילה א' והוא הלילה שבין שני הימים. ודלפינן ליה בגמרא מקרא. תוי"ט: (כז) וכתיב בעולה ובחטאת ובאשם הו"ל ג' כתובים הבאים כא' דלכ"ע אין מלמדין הלכך לא מהני ג"ש דזריקה זריקה דלקמן למילף ב' מתנות. גמרא: (כח) יש לתמוה דהא כתיב שם ואכלתם שם לפני ה' וגו' ונראה לפרש דנפקא לן מדמקשינן לחזה ושוק של שלמים לאכילם שני ימים וה"ה לענין שנאכלין בכל העיר

ה זבחי שלמי צבור. כבשי עצרת: אשם גזילות. האמור בשבועת הפקדון: אשם מעילות. הנהנה מן ההקדש: אשם שפחה חרופה. הבא על שפחה שחציה שפחה וחציה בת חורין המיועדת לעבד עברי שהותר בשפחה. ובבת חורין: אשם נזיר. שנטמא בתוך ימי נזרו דכתיב ביה (במדבר ו) והזיר לה' את ימי נזרו (וגו'): אשם תלוי. ספק חטא בדבר שחייבין על זדונו כרת ספק לא חטא והוא כתיב בויקרא אצל אשם מעילות: אשם ודאי. לאו דוקא שכל אלו אשם ודאי הן חוץ מאשם תלוי: שתי מתנו' שהן ארבע. דבאשם נמי כתיב זריקה וכתיב סביב: ונאכלין לפנים מן הקלעים. דכתי' באשם (במדבר יח) בקדש הקדשים תאכלנו וזבחי שלמי צבור שאין אותן הכתוב לחטאת דכתיב (ויקרא כג) ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים לומר לך שדינן כחטאת שאין נאכלין אלא לפנים מן הקלעים ולזכרי כהונה אבל אין טעונים ד' מתנות כחטאת שאין לך בכל הקרבנות מי שטעון ד' מתנות אלא חטאת בלבד (כ): ו התודה ואיל נזיר קדשים קלים. אין מועלין בהן: שחיטתן בכל מקום. אין טעונים שחיטה בצפון (כא): ונאכלים בכל העיר. דגבי שלמים כתיב (שם י) ואכלתם אותה במקום קדוש ואין שלמים במקום קדוש אלא במקום טהור (כג), דהיינו בכל העיר שהוא מקום טהור מלהכנס שם מצורעים: לכל אדם. לזרים: ליום ולילה. בתודה כתיב (שם ז) ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר ותניא תודת שלמיו לרבות שלמי נזיר: המורם מהם. חזה ושוק שנתן מהם לכהן כשאר שלמים. דתודה לשלמים אתקוש דכתיב (שם) ואת תורת זבח השלמים וגו' אם על תודה וכו' ומארבע חלות מארבע מינים שבה כדכתיב (שם) אחד מכל קרבן לכהן הזורק וגו' ותורם מאיל נזיר זרוע בשלה וחזה ושוק וחלת מצה אחת ורקיק אחד: כיוצא בהן. נאכלים בכל העיר ליום ולילה: לכהנים לנשיהם. כדכתיב (שם י) ואת חזה התנופה וגו' תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנותיך: ז שחיטתן בכל מקום בעזרה. ג' פרשיות נאמרו בשחיטת שלמים אחד בבן בקר ואחד בכשב ואחד בעז. בקמייתא כתיב ושחטו פתח אהל מועד. ובתרתי בתרייתא כתיב לפני אהל מועד להכשיר את כל הרוחות שבעזרה דלפני משמע כל שלפני ההיכל (כה): לשני ימים ולילה אחד. דהכי כתיב בשלמים (שם ז) והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף (כו): ח והמעשר. מעשר בהמה: ודמן טעון מתנה אחת. דלא כתוב בהו סביב (כז) אלא ואת דמם תזרוק כתיב גבי בכור והנך נמי מהתם ילפינן. מדלא כתיב ואת דמו אלא ואת דמם: כנגד היסוד. במקום שיש יסוד תחתיו. למעוטי מזרחית דרומית שאין שם יסוד כדאמרן. ובכור ומעשר ופסח טעונים יסוד דילפינן זריקה זריקה לג"ש מעולה ובעולה כתיב (ויקרא ד) אל יסוד מזבח העולה: שינה באכילתן. זה מזה אע"פ שהשוה אותן לענין דמים: הבכור נאכל לכהנים. כדכתיב (במדבר יח) ובשרם יהיה לך: והמעשר לכל אדם. שלא מצינו בכל התורה שיהיה לכהנים חלק בו: ונאכלין בכל העיר. דכתיב (דברים יב) והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם ויש בשני מעשרות הכתוב מדבר חד מעשר בהמה וחד מעשר דגן. וכתיב בהאי קרא. ובכורות בקרכם וצאנכם. ומדלא קבע להו מחיצה שית למעשר ובכור נאכלים בכל העיר (כח): לשני ימים ולילה א'. דבבכור הוא אומר. ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין. הקישו הכתוב לחזה ושוק. מה חזה ושוק של

שלמים

הפסח אינו נאכל (כט) אלא בלילה. ואינו נאכל אלא עד חצות (ל). ואינו נאכל אלא למנויו. ואינו נאכל אלא צלי:

פ"ו קדשי קדשים ששחטן (א) בראש המזבח. ר' יוסי אומר כאילו נשחטו בצפון. רבי יוסי בר יהודה אומר מחצי המזבח ולצפון כצפון. מחצי המזבח ולדרום. כדרום. המנחות היו נקמצו' בכל מקום בעזר'. ונאכלין לפנים מן הקלעים. לזכרי כהונה. בכל מאכל. ליום ולילה עד חצות: ב חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית. בכל מקום היתה כשרה. אלא זה היה מקומה. וג' דברים היתה אותה הקרן משמשת מלמטה. וג' מלמעלה. מלמטה חטאת העוף. וההגשות. ושירי הדם. מלמעלה. ניסוך המים. והיין. ועולת העוף כשהיא רבה במזרח: ג כל העולים למזבח. עולין דרך ימין. ומקיפין ויורדין דרך שמאל. חוץ מן העולה לשלשה דברים אלו. שהיו עולים א וחוזרים (ח) לעקב:

חטאת

א גמ' ויורדין

שלמים לשני ימים ולילה אחד אף בכור לשני ימים ולילה א'. ומעשר כבכור: למנויו. לאותם שנמנו בדמי לקיחתו כדכתיב (שמות יב) איש לפי אכלו תכוסו:

פ"ו קדשי קדשים. כאילו נשחטו בצפון. דכתיב (שם כ) וזבחת עליו (ב) את עולותיך ואת שלמיך. כלו כשר לעולה וכלו כשר לשלמים ואע"ג דעולה טעונה צפון ואין שלמים טעונים צפון: מחצי המזבח ולצפון כצפון. דמשמע ליה עליו לעולותיך ועליו לשלמיך. דאי ס"ד כלו לעולה כשר. השתא כלו לעולה אמרת דכשר. כלו לשלמים שקדושתן בכל מקום מבעיא. ואלא איצטריך. כד"א עולה דדחיק ליה מקום שלא הוכשרו לה שאר הרוחות. ושלמים שהעולות מרובות ולא להם המקום לפיכך הכשיר להם ראש המזבח. אבל שלמים דלא דחיק להו המקום לא הכשיר להם ראש המזבח קמ"ל והלכה כר' יוסי: היו נקמצות בכל מקום. ואינם טעונות צפון דלא קבע הכתוב מקום לקמיצה: לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה. דכתיב (במדבר יח) לכל קרבנם ולכל מנחתם וסמיך ליה בקדש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו: ליום ולילה עד חצות. דילפינן ממנחת לחמי תודה: ב חטאת העוף היתה נעשית בקרן מערבית דרומית. משום דמנחת חוטא (ג) קרויה חטאת דכתיב במנחת חוטא (ויקרא ה) לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה. כי חטאת היא. ומשמע נמי שהחטאת קרויה מנחה דחטאת ההפכה להיות מנחה בדלי דלות ומנחה מלינו שטעונה הגשה בקרן מערבית דרומית דכתיב (שם ו) הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח. איזהו רוח שהוא לפני ה' ואל פני המזבח. הוי אומר זו רוח מערבית דרומית. דלפני ה' הוא מערב. ופני המזבח הוא הדרום ששם היה הכבש. ומה מנחה טעונה הגשה בקרן מערבית דרומית. אף חטאת העוף עבודתה בקרן מערבית דרומית. והזאת דמה היא עיקר עבודתה: בכל מקום היתה כשרה. במליקתה (ד): אלא זה היה מקומה. להזאתה. והכי מפרש לה בגמרא: מלמטה. למטה מחוט הסקרא: וההגשות. של מנחות קודם קמיצתן כדכתיב (שם ב) והגישה אל המזבח. ושירי הדם של חטאות החיצונות (ה) היה שופך אל יסוד דרומי כדילפינן בפרק איזהו מקומן: ניסוך המים. בחג הסכות: והיין. בכל יום ששם היו השיתין ולא היה אפשר לנסך כי אם שם: ועולת העוף כשהיא רבה במזרח. דעיקר מקומה בקרן דרומית מזרחית. מפני שקרובה לבית הדשן לזרוק שם מוראה ונוצה. כדכתיב (שם א) והשליך אותה וגו' אל מקום הדשן. וכשהיא רבה שם שיש כהנים הרבה באותה הקרן עסוקים בעולות. ואין לזה מקום לעמוד בסובב. דעולת העוף נעשית למעלה. בא לו לקרן דרומית מערבית שאף היא סמוכה לבית הדשן יותר משאר שתי קרנות. שבית הדשן סמוך לכבש היה במזרחו של כבש ולדרומו של מזבח: ומקיפים דרך שמאל. מקיפים את המזבח בשביל צרכי עבודה כגון למתן דמי חטאות ולסדור מערכה או להפך אברים בצנורא ויורדים במערבו של כבש שהוא שמאל העולין למזבח בעלייתן: חוץ מן העולה לג' דברים אלו. הנעשים בקרן מערבית דרומית שהן ניסוך המים והיין ועולת העוף (ו) שכשהוא עולה למזבח פונה לסובב לשמאל (ז) באותה הקרן וחוזר על עקבו דרך עלייתו. בניסוך המים והיין שמא יתעשנו בעשן המזבח בעוד שהוא פונה דרך ימין ומקיף לשמאל ויפיגו טעמן וכיון ואנן בעינן תמימים יהיו לכם ונסכיהם שיהיו הנסכים תמימים. ועולת העוף נמי שמא תתעשן ותמות:

היה

העיר. תו' ועתוי"ט: (כט) אינו נאכל. תימה ליתני נמי דאינו נאכל אלא על מצות ומרורים. ופירש הר"מ דלא חשיב אלא דבר שכנגדו בקדשי' והוא חלוק מהם דשאר קדשים נאכלים ביום ובלילה עד היום לכל אדם בכל מאכל. ופסח אינו נאכל אלא בלילה עד חצות ולמנויו וצלי. א"כ לא תני מצות ומרורים דאין מעכבין. א"כ לאו מצוה דגופיה. תו': (ל) חצות. כלומר לפי' מדין תודה ולהכי קתני אלא. ומתני' כראב"ע הוא דדריש נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה. מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות: גמרא:

פרק ו (א) ששחטן. מדאורייתא שוחט לכתחלה כדדרשינן מוזבחת עליו ושמא הא דנקט דיעבד מדרבנן שלא תרבץ גללים. תו': (ב) והא דדרשינן עליו שיהא שלם הכא דייק נמי דוזבחת עליו משמע שתהיה לזבוח עליו. תו': (ג) כלומר דדלי דלות. והיינו דכתב ומשמע נמי וכו' דכולהו חדא ומדא דרשא: (ד) תימה דלא ילפינן נמי למליקה ושמא לא ילפינן אלא מידי דאשכחן דבעי מזבח כמנחה. תו': (ה) והר"מ כתב ושירי הדם של עולות וחטאות הנאכלות ואשמות ושלמים ששופכים עליה: (ו) ולג' דברים הנעשי' בה למטה אינו עולה ואינו מקיף אלא עומד על הרצפה בקרקע. רש"י: (ז) ולפ"ז כבש קטן היה ג"כ לשמאל רש"י וכ"כ התו' וכמו שהיה כבש קטן שפנה אל הסובב למזרח הכבש. ועיין תוי"ט: (ח) וחוזרין כו'. בדרך שעלו בו. ואין מקיפין דכל כמה דמצינן למעוטי בהלוך של שמאל ממעטין רש"י. ותו' כ' דטעמא דהכא חזרתו על העקב

ד חטאת (ט) העוף כיצד נעשית. היה מולק את ראשה ממול ערפה ואינו מבדיל. ומזה מדמה על קיר המזבח. שירי הדם היה מתמצה על היסוד. אין למזבח אלא דמה וכולה לכהני׳:

ה עולת העוף כיצד היתה נעשית. עלה[א] בכבש ופנה לסובב בא לו לקרן דרומית מזרחית. היה מולק את ראשה ממול ערפה. ומבדיל. וממצה (יט) את דמה על קיר המזבח. נטל את הראש. והקיף בית מליקתו למזבח. וספגו במלח (כא). וזרקו ע״ג האשי׳. בא לו לגוף והסיר את המוראה. ואת הנוצה. ואת בני מעים היוצאים עמה. והשליכן לבית הדשן. שיסע ולא הבדיל. ואם הבדיל כשר. וספגו במלח. וזרקו ע״ג האשי׳:

ו לא הסיר לא את המוראה. ולא את הנוצה. ולא את בני מעים היוצאין עמה. ולא ספגו במלח. כל ששינה בה מאחר שמיצ׳ את דמה כשרה. הבדיל בחטאת ולא הבדיל בעולה. פסולה. מיצה דם הראש ולא מיצה דם הגוף פסולה. מיצה דם הגוף. ולא מיצה דם הראש כשרה:

ז חטאת העוף שמלקה שלא לשמה. מיצה דמה שלא לשמה. או לשמה ושלא לשמה. או שלא לשמה ולשמה פסולה. עולת העוף כשרה. ובלבד שלא עלתה לבעלים. אחד חטאת העוף ואחד עולת העוף שמלקן

[א] גמ׳ לכבש

ד היה מולק את ראשה. אוחז שתי גפיה בב׳ אצבעותיו זרת וקמיצה של ידו השמאלית והעוף על גבי ידו ופניו של עוף לצד גב ידו שיהיה העורף למעלה ומותח צוארו בגרון על רוחב של ב׳ אצבעותיו אצבע ואמה. ומולק בצפרנו וזו אחת מעבודות קשות שבמקדש: ואינו מבדיל. הראש מן הגוף אלא חותך שדרה ומפרקת ורוב בשר עמו (י) עד שמגיע לושט או לקנה ונוטל סימן א׳ לבדו ומולק כדכתיב ולא יבדיל: ומזה מדמה. אוחז בעוף ומזה שלא היה מזה לא בכלי (יא) ולא באצבע אלא בגופו של עוף (יב): היה מתמצה. שמקרב בית מליקתו למזבח ודוחק בקיר (יג) והדם מתמצה ויורד ליסוד. דבחטאת העוף כתיב (ויקרא ה) והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח איזו קיר שהשירים שלו מתמצין ליסוד. הוי אומר זה קיר התחתון דהיינו מן החוט ולמטה דאי קיר העליון דהיינו מן החוט ולמעלה פעמים שהיה מתמצה לסובב כיון שעושה למעלה מן הסובב בהזיה למטה מן הסובב אמה (יד): ה עלה בכבש. לפי שעולת העוף נעשית למעלה. דלא כתיב בעולת העוף יסוד אלא בחטאת העוף בלבד (טו). ובבהמה איפכא. דחטאת בהמה נעשית למעלה דכתיב בה קרנות המזבח ועולת בהמה למטה דכתיב (שם ד) אל יסוד מזבח העולה. תלה היסוד בעולה: בא לו לקרן דרומית מזרחית. לפי שהיא קרובה לבית הדשן ששם משליך המוראה והנוצה: ממול ערפה. מול הרואה את ערפה. והוא אחורי הצואר (טז) ואע״פ שלא נאמר בעולה מול עורף. למדנו בה מול עורף מחטאת (יז): ומבדיל. חותך ב׳ סימנים דמדכתיב בחטאת העוף ולא יבדיל למדנו שבעולת העוף מבדיל (יח): והקיף בית מליקתו למזבח. מקרב (כ) ודוחק בית המליקה בקיר המזבח. כדי שיתמצה הדם: וספגו במלח. לשון ספיגה ולקיחה כמו סופג את הארבעים. אף כאן נותן עליו מלח כדי שיהא הראש מותך ומקבל המלח. פירוש אחר ספגו בגימ״ל כמו סופקו בקו״ף לשון ויספוק את כפיו (במדבר כד): מוראה. זפק: נוצה. קודר בו כמין ארובה ונוטל כל העור והנוצה שכנגד הזפק עם הזפק ומשליך: שיסע. את העוף בין אגפים ולא היה מבדיל: ו הבדיל בחטאת. שמולק שני סימנים בחטאת: או לא הבדיל בעולה. שמלק בה סי׳ אחד: פסול. דכל שנוי שהוא לפני עבודת הדם פסול: ולא מיצה דם הגוף פסול. דעיקר דמים בגוף הוא דשכיחי (כג): ז חטאת העוף שמלקה שלא לשמה. מליקה בעוף במקום שחיטה בבהמה. ומיצוי בעוף במקום זריקת הדם בבהמה. והמחשבה הפוסלת בשחיטה וזריקת דם. בבהמה. פוסלת במליקה ובמיצוי הדם בעוף אבל קבלה והלוך אין בעוף: עולת העוף כשרה, כדתנן בריש פרק קמא גבי בהמה. כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים. אלא שלא עלו לבעלים

לשם

העוף הוי דרך ימין: (ט) חטאת כו׳. משום דדם חטאת קודם לעולה מפני חטאת תחלה. פי׳: (י) ואין כן לי׳ הברייתא בסוף פרקין אלא חותך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר עד שיגיע לושט או לקנה חותך סי׳ א׳ או רובו ורוב בשר עמו. ופרש״י שדרה חוט השדרה. מפרקת עצם הצואר בלא רוב בשר המקפת דאל״ה הויא נבילה. ועתוי״ט: (יא) ילפינן לה בגמ׳ מקרא: (יב) לשון רש״י הזאה אוחז בגוף העוף ומעלה ומוריד בכח והדם ניתז מעצמו: (יג) ובמנחות פירש״י מלוי סומך בין אצבעותיו ומלוק הדם הולך למרחוק: (יד) לא ידענא למאי איצטריך להאי דקרא גופיה הא קאמר ימצה אל יסוד המזבח אבל בגמ׳ מייתי הברייתא על ההזאה שהיא למטה ולא למעלה. וכ״כ הר״ב בעצמו ריש קנים. ועתוי״ט: (טו) ולא סגי לן בהכי. דהא ב״ש איה לן למול עורף דיליף נמי ליסוד אלא כדאיתא בברייתא דכתיב ומלק והקטיר מה הקטרה בראש המזבח אף מליקה בראש המזבח ועוד כא[..] והקטיר תחלה דמו וכי מעלה על דעתך לאמר שהקטיר מוזב וממלה: אלא לומר לך מה הקטרה בראש המזבח אף מיצוי בראש המזבח: (טז) וז״ל רש״י ערפה גובה הראש מול ערפה למטה לצד האגפיים מול הרואה את העורף ע״כ. ול״ע דהוה לי׳ לפרש במשנה הקודמת: (יז) בג״ש ומלק ומלק. וכי הפי׳ דליכא למילף מליקה דמעלה. דהא ב״כ בראש המזבח. דכיון דמליקה דעולה לא ילפינן אלא בהיקש אינו חוזר ומלמד בג״ש: (יח) פר״ת ולא סגי לן כו׳ דיליף נמי בג״ש דלא יבדיל. אלא כדאי׳ בברייתא דתלמוד לומר ומלק והקטיר. מה הקטרה הראש לעצמו והגוף לעצמו אף מליקה כו׳ ומנין שהקטרת הראש לעצמו והגוף כו׳ שנא׳ והקטיר אותו הרי הקטרת הגוף אמורה הא מה אני מקיים והקטיר שמזבחה כו׳ בהקטרת הראש הכתוב מדבר: (יט) וממצה. דלא כתיב אלא מצוי בלבד: (כ) מלשון אין מקיפים ב׳ חביות: (כא) במלח. דכתיב וכל קרבן מנחתך במלח תמלח. רש״י: (כב) שעיקר הדם הכבד והלב והגידי׳ היוצאים משניהם. הר״מ. ושנו רבנן עולה אע״פ שמיצה דם הגוף ולא מיצה דם הראש

יכול

שמלקן. ושמיצ' דמן לאכול דבר שדרכו לאכול. להקטיר דבר שדרכו להקטיר. חוץ למקומו פסול ואין בו כרת. חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת. ובלבד שיקרב המתיר כמצותו. כיצד (כג) קרב המתיר כמצותו. מלק בשתיקה ומיצה הדם חוץ לזמנו. או שמלק חוץ לזמנו ומיצ' הדם בשתיקה. או שמלק ומיצה הדם חוץ לזמנו זה שקרב המתיר כמצותו. כיצד לא קרב המתיר כמצותו. מלק חוץ למקומו ומיצה הדם חוץ לזמנו. או שמלק חוץ לזמנו ומיצה הדם חוץ למקומו [א](או שמלק ומיצה הדם חוץ למקומו) חטאת העוף שמלקה שלא לשמה ומיצה דמה חוץ לזמנה. או שמלקה חוץ לזמנה ומיצה דמה שלא לשמה. או שמלקה ומיצה דמה שלא לשמה זה הוא שלא קרב המתיר כמצותו. לאכול כזית בחוץ וכזית למחר. כזית למחר וכזית בחוץ. כחצי זית בחוץ וכחצי זית למחר. כחצי זית למחר. וכחצי זית בחוץ. פסול ואין בו כרת. א"ר יהודי' זה הכלל אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום. פגול וחייבין עליו כרת. ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן. פסול ואין בו כרת. וחכ"א זה וזה פסול ואין בו כרת. לאכול כחצי זית. ולהקטיר כחצי זית כשר. שאין אכילה והקטרה מצטרפין:

פרק ז **חטאת** העוף שעשאה למטה. כמעשה חטאת לשם חטאת כשרה. כמעשה חטאת לשם עולה. כמעשה עולה לשם חטאת. כמעשה עולה לשם עולה. פסולה (ג). עשאה למעלה כמעשה כולם. פסולה: **ב** עולת העוף שעשאה למעלה. כמעשה עולה לשם עולה כשרה. כמעשה עולה לשם חטאת כשרה. ובלבד שלא עלתה לבעלים. כמעשה חטאת לשם עולה. כמעשה חטאת לשם חטאת. פסולה. עשאה למטה. כמעשה כולם. פסולה (ו): **ג** וכולן אינן מטמאות בבית הבליעה. ומועלין בהן (ז). חוץ מחטאת העוף שעשאה למטה (ח). כמעשה חטאת לשם חטאת: **ד** עולת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת.

[א] ס"א

רבי

לשם שינה חוץ מן הפסח ומן החטאת: לאכול דבר שדרכו לאכול. חטאת העוף: להקטיר דבר שדרכו להקטיר. עולת העוף: שלא לשמה. אין מוציא עולה מידי פגול. לפי שהיא כשרה שלא לשמה. וכולה מתני' מפורשת לעיל פ"ב:

פ"ז **חטאת** העוף שעשאה למטה. ממוש הסקלא כהלכתה שהיא נעשית למטה כדאמרן פרק דלעיל: כמעשה חטאת. בהזאה ומילוי: לשם חטאת. אע"פ ששינה בסדר מליק'. כגון שמלק והבדיל. ובחטאת נאמר ולא יבדיל (א). כשרה. הואיל ונעשית למטה ובשאר עבודו' כהלכתה: כמעשה חטאת לשם עולה כו' פסולה. דחטאת שלא לשמה פסולה: כמעשה כולם. כלומר כמעשה אחד מכולם (ג) האמורים כאן. ואפילו כמעשה חטאת לשם חטאת הואיל ועשאה למעלה פסולה (ד): **ב** עולת העוף שעשאה למעלה. כהלכתה שהיא נעשית למעלה: כמעשה עולה לשם עולה. אע"פ ששינה במליקתה שלא הבדיל. ומן הדין היה לו להבדיל. אפ"ה כשרה (ה): כמעשה עולה לשם חטאת כשרה. דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים. אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. חוץ מן הפסח ומן החטאת: עשאה למטה כמעשה כולם. כמעשה אחד מכולן. ואפילו כמעשה עולה לשם עולה: פסולה. הואיל ועשאה למטה פסולה: **ג** וכולן אינן מטמאות בבית הבליעה. אע"פ שנפסלו. דמליקתן מטהרתן מידי נבלה ואין מטמאין בבית הבליעה כדין נבלת עוף טהור. שהאוכלה אע"פ שלא נגע בה כגון שתחבה לו חברו בבית הבליעה נטמא טומאה חמורה לטמא בגדים שעליו. אבל אלו אע"פ שאין מליקתן מתירתן באכילה מפני הפסול שאירע בהן. מכל מקום מטהרתן ומוציאתן מידי נבלה: ומועלין בהן. הנהנה מהן בש"פ מביא קרבן מעילה כדין כל נהנה מן ההקדש ואפי' חטאת הואיל ונפסלה ולא היה בה שעת היתר לכהנים לא יצאה מידי מעילה: חוץ מחטאת העוף שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת. דכשרה היא ויש בה שעת היתר לכהנים ונתב

אפי'

יסול מילה דם הראש ולא דם הגוף פ"ל היא: (כג) כיצד. כל הנך מסניום דהכא ודפ"ב דמכילתין ודפ"ק דמנחות צריכי לדקדק אמאי צריכי לכולהו. תוי"ט:

פרק ז (א) וב"פ הר"ע ול"ל דמתני' כראב"ש היא שאמר שנעשי שמבדילין בחטאת העוף. ומאי לא יבדיל מפי' בגמ' א"ל להבדיל כו'. עתוי"ט שהאריך ומסיק לא ידענא מאי דוחקייהו לאוקמי' כראב"ש ולא כסתמא דמ"ד פ"ז מעולם לא אמר הכי בגמרא ולא פ"ד הכי אלא אמליצתא ולאוקמא אף כראב"ש. וא"א כמעשה חטאת כו' כשירה פשיטא בכל הכניסו התו' בזה וכו' כשרה זו היא מלוחה ואגב אחרינא נקטיה: (ב) פסולה. השתא בחדא כעולה פסולה. בתרתי מבעיא. אלא אגב אחרינא נקטיה: (ג) הך סיפא ליכא לאוקמא דשני במליקה ועשאה למעלה דהתנן במ"ב בכל מקום היתה כשרה למליקתה אלא דשני בהזייה. עתוי"ט: (ד) היינו באכילה אבל בעלים נתכפרו. כיון שהגיע דם למזבח נתכפרו הבעלים. תו': (ה) היינו נמי לליצא דראב"ש דלא כסוגיא הגמרא. עתוי"ט: (ו) פסולה. ואפי' מליקה בלבד שעשאה למטה נראה דפסולה. דהא ילפינן לה מקרא דמליקת עולה דוקא בראש המזבח. ועתוי"ט: (ז) ומועלין. לבי' דבסמוך דאין מועלין. התם בין מליקה בין הזייה כמעשה חטאת. אבל הכא האי עשאה למטה (דמ"ב) דעלה נמי קאי האי וכלן כו' איירי דלא שינה במליקה אלא בהזייה (כלומר שלא מיצה כלל וכמ"ד דלא מעכב במעלה. תו'). וריש' וסיפא במליקה ומליצתא בהזייה. גמרא: (ח) למטה. אע"פ ששינה במליקה שלא מלקה כו'. שאותו סדר אינו אלא למצוה ואם שינה לא הפסיד כלום הר"מ ועמש"כ אתה א' ע"כ דלא שינה במליקה דאל"כ פסולה. ול"ק למאי תנן חוץ כו' דפשיטא דאין מועלין. דכיון דכולן אלעיל מהדר איצטריך לאפוקי ולמתני חוץ כו' הואיל ולעיל מיתני:

כדפי'

רבי אליעזר אומר מועלין בה. רבי יהושע אומר אין מועלין בה. א"ר אליעזר מה אם חטאת שאין מועלין בה לשמה כששינה את שמה מועלין בה. עולה שמועלין בה לשמה. כששינה את שמה אינו דין שימעלו בה. א"ל רבי יהושע לא. אם אמרת בחטאת ששינה את שמה לשם עולה. שכן שינה את שמה לדבר שיש בו מעילה. תאמר בעולה ששינה את שמה לשם חטאת. שכן שינה את שמה לדבר שאין בו מעילה. א"ל ר' אליעזר. והרי קדשי קדשים ששחטן בדרום. ושחטן לשם קדשים קלים יוכיחו. שכן שינה את שמן לדבר שאין בו מעילה ומועלין בהן. אף אתה אל תתמה על העולה. שאע"פ ששינה את שמה לדבר שאין בו מעילה. שימעלו בה. אמר לו רבי יהושע לא. אם אמרת בקדשי קדשים ששחטן בדרום ושחטן לשם קדשים קלים. שכן שינה את שמן בדבר שיש בו איסור והיתר. תאמר בעולה ששינה את שמה בדבר שכולו היתר: **ה** מלק בשמאל. או בלילה. שחט חולין בפנים (יג) וקדשים (יד) בחוץ. אינן מטמאין בבית הבליעה. מלק בסכין. מלק חולין בפנים וקדשי' בחוץ. תורין שלא הגיע זמנן. ובני יונה שעבר זמנן. שיבש גפה ושנסמית עינה. ושנקטעה רגלה מטמא בבית הבליעה. זה הכלל (כ) כל שהיה פסולה בקדש אינה מטמא' בבית הבליעה. לא היה פסולה בקדש מטמאה בבית הבליעה [א] (וכל הפסולים שמלקו מליקתן פסולה ואינן מטמאות בבית הבליעה): **ו** מלק ונמצא טרפה (כא) ר"מ אומר אינה מטמאה בבית הבליעה. ר' יהודה אומר מטמא' (כב) בבית הבליעה. אמר ר' מאיר [ב] מה אם נבלת בהמה שהיא מטמאה במגע ובמשא שחיטתה מטהרת את טרפתה מטומאתה. נבלת העוף שאינה מטמאה (כג) במגע.

[א] גמרא גרים לה ברישא [ב] גמרא ק"ו

אך בו מעילה אפי' לזר: **ד** ר"א אומר מועלים בה. דהא עולה היא. ומי הוציאה ממעילתה והלא שעת היתר לכהנים לא היה לה: רבי יהושע אומר אין מועלין בה. דכיון דשינה שמה ומעשיה ומקומה לשם חטאת. נעשית חטאת (ט): ומה חטאת העוף שאין מועלין בה. כששחטה כשמה שהרי נאכלת לכהנים: שינה את שמה. נפסלה ולא באה לכלל היתר: מועלים בה. דהא רבי יהושע גופיה לא פליג עליה: לדבר שיש בו מעילה. לשם עולה: ששחטן בדרום. לשם שלמי' יוכיחו. שהיה שינוי ומקומן: לדבר שאין בו מעיל'. שקדשים קלים אין מעילה אלא באימוריהן: ומועלין בהן. מפני שנפסלו בשינוי מקומן ולא הוציאתן זריקתן מידי מעילה (י): ב איסור והיתר. קדשים קלים יש באימוריהן משום מעילה, ואין בבשרן משום מעילה: בדבר שכלו היתר. בחטאת העוף שאין בו כל מעילה (יא). והלכה כרבי יהושע: **ה** מלק בשמאל. דמליקתו פסולה, שכל מקום שנאמר אצבע וכהונה (יב) אינו אלא של ימין: או בלילה. דאין מליקה בלילה דרשתא אמר ביום צוותו: אינן מטמאין. הואיל ופסולן בקדש והני מליקי' דידהו שאם עלו לא ירדו (טו): שחט חולין בפני' וקדשי' בחוץ אין מטמאין בבית הבליעה. ואע"פ שאסורים באכילה: מלק בסכין. לאו מליקה היא ולאו שחיטה היא (טז). דהא מליקה בצפורן היא בעצמו של כהן: מלק חולין בפנים. דלא שייך מליקה בחולין אלא בקדשים בפנים והמולק חולין בכ"מ (יז) או קדשים בחוץ הוי כאילו נחר או נעקר ואין אותן מליקה מוציאתן מידי נבילה: תורין שלא הגיע זמנן. תורים גדולים כשרים קטנים פסולים. בני יונה קטנים כשרים גדולים פסולים: ושיבש גפה. דמומין אבר פסול אף בעופות (יח) דהא דקי"ל אין תמות וזכרות בעופות ה"מ כגון דוקין שבעין שאין מומין ניכר אבל מחוסר אבר הקריבהו נא לפחתך (יט): מטמא בבית הבליע'. דלא מהני מליק' דידהו למידי שאפי' עלו ירדו: כל שאין פסולו בקודש. שנפסלו קודם שבאו לעזרה וכל שאין פסולו בקדש אמרינן לקמן בפרק המזבח מקדש דאם עלו ירדו אבל אותן שפסולן בקד' כגון הקדשים הראויין אלא שנפסלו בעבודותיהן אין מוציאין דהא אהני להו מליקה דאם עלו לא ירדו: כל הפסולים. כגון זר ואונן וטבול יום ומחוסר כפורים וכל אותן השנויין בפ"ב: ואינן מטמאין בבית הבליעה. שאע"פ שאין מליקתן מתרת קדשים באכילה. מ"מ מוציאתן מידי נבלה: **ו** אינה מטמא' בבית הבליע'. דמליקתה מטהרתה מידי נבלה: ר"י אומר מטמא' בבית הבליעה.

(ט) כדפי' לעיל דבכל מעשיה נעשית כמעשה חטאת. ומסיק בגמ' דלא א"כ יהושע אלא לאפוקי מידי מעילה אבל למיסק לי' למזבח משום חטאת וילא ידי חובתו לא אמר. ועתוי"ט: (י) וז"ל רש"י לא הביאן זריקתן לכלל שעת היתר להוציאן מידי מעילה: (יא) כלומר שאין בו אימורים ומשעה שהותר לכהנים אין בו לך מעילה: (יב) מסקינן בגמ' דאו אצבע או כהונה בדבר המעכב כפרה ומשום הכי לא פסקי דהא במליקה לא כתיב אלא כהונה: (יג) שחט כו'. בגמרא יליף לה מקרא: (יד) וקדשים כו'. אמר רבא אם הועילה לו בהיותה חוץ להיותו כהם לא הועיל להוציאו מידי נבלה: (טו) הלכך נבלה נמי לא הוי. רש"י. אפי' לר"י דפ"ט מ"ב דמודה בעוף דמיעוטי בבהמה כתיבי כמ"ש המס'. ועתוי"ט: (טז) כדאמר בחולין ד"כ. מפני שהוא מחליד פרש"י מפני שהוא דורס: (יז) ובגמ' אמרי' דלאתויי בזה הכלל דכל שלא היה פסולו בקודש רש"י: (יח) ושנסמית עינה. היינו שנחטטה. תוי': (יט) ובספרא דריש לה מקרא דכתיב מן התור ולא כל התור פרט לשיבשה: (כ) הכלל. לאתויי שחיטת קדשים בפנים כו'. גמ' ועתוי"ט: (כא) טרפה. דטרפה אסורה בהקרבה כמ"ש הר"ב טעמא בפ"ו דתמורה: (כב) ונמצאת כו'. דהרי טרפה איתסר בנבלת עוף טהור. להביא טרפה ששחטה שמטמאה. ור"מ למעוטי עוף טמא שאין במינו טרפה. ור"י מנבלה נפקא ליה כו' בגמ': (כג) העוף שאינה מטמאה. אלא באכילה ובבית הבליעה דכתיב לא יאכל לטמאה בה אין לך אלא האמור בה. רש"י

במגע ובמשא. אינו דין שתהא שחיטתה מטהרת את טריפתה מטומאתה. מה מצינו בשחיטתה שהיא מכשרתה באכילה ומטהרת את טרפתה מטומאתה. אף מליקתה שהיא מכשרתה באכילה. תטהר את טריפתה מטומאתה. רבי יוסי אומר דיה כנבלת בהמה. שחיטתה מטהרתה אבל לא מליקתה:

פרק ח **כל** הזבחים (א) שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל אפי' אחד ברבוא, ימותו כלם. נתערבו בשור שנעבדה בו עבירה או שהמית את האדם. ע"פ עד אחד. או ע"פ הבעלים. ברובע ובנרבע. ובמוקצה ובנעבד ובאתנן. ובמחיר. ובכלאים. ובטריפה. וביוצא דופן. ירעו עד שיסתאבו וימכרו. ויביא בדמי היפה שבהן, מאותו המין. נתערב בחולין תמימים [א]ימכרו החולין לצרכי אותו המין: **ב** קדשים בקדשים מין במינו [ב](זה) יקרב לשם מי שהוא [ג](וזה יקרב לשם מי שהוא). קדשים בקדשים מין בשאינו מינו ירעו עד שיסתאבו וימכרו. ויביא בדמי היפה שבהם ממין זה. ובדמי היפה שבהן ממין זה. ויפסיד המותר מביתו. נתערבו בבכור ובמעשר. ירעו עד

[א] ס"א [ב] גמ' ל"ג [ג] גמ' ל"ב

...ל לר"י דלא אהני שחיטה בעוף של חולין ולא ...יקה בקדשים בטרפה בעוף להוציאה מידי נבלה: ...נו דין שתהא שחיטתה כו'. וכיון דילפת ששחיטה ...טהר את הטרפה בעוף בחולין מק"ו ילפי' מליקת ...דשים נמי דבנין אב ...מליצו בשחיטה כו' אף ...ליקה המכשרת באכילה ...טהר טרפתה מטומאתה: ...א דיה כו'. כיון דלא ...שכחן בהדיא דשחיטה ...וציאה מידי נבלה בעוף ...לא מק"ו מנבלת בהמה ...תה בא ללמוד. דיה שתהא ...נבלת בהמה ששחיטתה ...טהרתה מידי נבלה ולא ...ליקתה דדיו לבא מן ...הדין להיות כנידון(כד) וגו' ...מחלוקת. בדבר ר"מ סבר ...אחד שחיטה ואחד מליקה ...וציאה בעוף מידי נבלי ...רי יהודה סבר בין שחיטה ...ין מליקה. לא מהני ...טרפה בעוף להוציאה ...מידי נבלה. ור' יוסי סבר ...שחיטה מהניא מליקה לא ...מהניא והלכה כר' יוסי:

פרק ח **כל** הזבחים שנתערבו בחטאות המתות. ה"ק כל הזבחים שנתערבו בהם חטאות המתות או שור הנסקל אפילו אחד בריבוא ימותו כולן דכיון דנתערבו באיסורי הנאה אין תקנה לפדותם דנימא ירעו עד שיסתאבו ולא בטלי ברובו' דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי. וחטאות המתות הן חמשה ואלו הן ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה ושכפרו בעליה באחרת ושעברה שנתה אלו חמש חטאו' מניחין אותן במקום סגור עד שימותו מאליהן. והן נקראי' חטאות המתות: בשור שנעבדה בו עבירה. שהוא נפסל בה להקרבה כגון (ג) שהמית את האדם ע"פ עד אחד שאינו אסור להדיוט לפי שאינו נסקל אלא ע"פ שני עדים: או ע"פ הבעלים. שאלו בעלים לב"ד והודו שהמית דאפטר ליה מסקילה דמודה בקנס פטור אבל לגבוה נאסר דקי"ל מן הצאן להוציא את הנוגח: ברובע ונרבע. ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלי' או קודם שנגמר דינו (ג) או שהי' אותו שהמית והרובע והנרבע [של] עו"ג שנאסר לגבוה ולא להדיוט: מוקצה. שהפרישוהו (ד) לקרבן לע"ג. ונעבד כמי שניהן מותרים להדיוט: באתנן ומחיר. כל הני חולין נינהו וזבח א' מעורב בהן כולן ירעו שא"א לשחוט אחד מהם בלא מום שמא זהו הזבח והשוחט קדשי' בחוץ חייב כרת ונמכרן לצרכי עולו' א"א שהרי פסולי': ויבי' בדמי היפי' שבהן מאותו המין. אם חטאת חטא' (ה) ואם עולה עולה. ויקח מעות כשיעור דמי היפה שבכלן ויאמר כ"מ שהוא הזבח יהא מחולל על המעות הללו: נתערב. זבח א' בחולין כשרי' הרבה: ימכרו החולין. כולן לצרכי אותו המין. שהיה הזבח שנתער' בהן ונמצאו כולן קדשי' ממין א' אלא שאין ידוע מי בעליו של כל א' וא' שהרי הזבח הראשון שם בעליו עליו ואין ידוע איזהו. ותקנתו שיקריב כל א' לשם מי שהוא ויאמר כשיקריב כל א' הרי הוא לשם בעלים שלו: **ב** מין במינו. חטאת בחטאת עולה בעולה שלמי' בשלמי' אלא שהן של בעלים הרבה: יקריב כל אחד לשם מי שהוא. ולא יזכיר שם אדם (ו). וה"מ בקרבנות של נשים (ז) דלא בעו סמיכה. דכתיב בני ישראל וסמך. בנ"י סומכים ואין בנות ישראל סומכו'. אבל בקרבן אנשים דבעו סמיכ' לא: מין בשאינו מינו ירעו. שא"א בהקרב' שחלוקין במתן דמים או בהקטרתן או באכילתן: ויפסיד המותר מביתו. שאם נמכר א' מהן בב' והאחר בא' (ח) צריך להביא מכל מין בב' כיון שאין ידוע ואיזה מין הוא אותו שנמכר בב' ונמצא מפסיד א' מביתו: נתערבו בבכור ובמעש'. בהמה. שאין להם פדיון שתחול קדושתו על דמיהן ויצאו הן לחולין. אלא נאכלין במומן. הבכור נאכל

רש"י: (כד) ומשום הכי כיון דדיו דאורייתא (עספ"ג דב"ק) מסקינן בגמ' דרבי מאיר קרא אשכח. ודריש זאת תורת הבהמה והעוף לומר לך מה בהמה דבר שמכשירה באכילה מטהר טרפתה מטומאתה אף עוף דבר שמכשירתה באכילתה מטהר טרפתה מטומאתה. ועתוי"ט:

פרק ח (א) **כל** כו'. שם תנינא חדא זימנא בר"פ ו דתמורה ובפ"ה דע"ג מ"ע ולריכי כו'. גמ'. ועוד תנינא קנים פ"ב מ"ג כו'. עתוי"ט: (ב) לשון רש"י מפ' ואזיל מאי היא כגון כו' ותיבות או לו נ"ל לפי' כמו בין בין: (ג) ה"נ הוה מלי לפרושי לעיל בשור שהמית כו': (ד) ובפ"ו דתמורה מפ' דבעי נמי שעבדו בה העו"ג. (פי' שעבדו בה מעשה לשם ע"ג). תוי"ט: (ה) וכ"כ רש"י וכתבו התו' משמע לפירושו שהזבח מעורב בריבוא של רובע ונרבע והלשון משמע כן. ואי אפשר לומר כן דדומיא דרישא קתני שהנסקל נתערב בכל זבחים וכן מוכח בגמ' כו': (ו) משמע אבל יזכור לשם מי שהוא והתו' פי' לשם מי שהוא היינו שמא דסתמא נמי כלשמו דמי: (ז) ולא משני בחטאת העוף כו' דהכא בזבחים איירי ועוד דעופות לאו בני רעיה ופדיה נינהו. תו' ועתוי"ט: (ח) והר"מ מחייבו שימכור כל אחד בפני עצמו והטעם שאם ימכרום ביחד אכתי הדמים מעורבים ונמצא שעדיין נחוש שמא יחליף שקדושת בהמה הלאה

עד שיסתאבו ויאכלו (ט) כבכור וכמעשר. הכל יכולין להתערב חוץ מן החטאת ומן האשם: ג אשם שנתערב בשלמים [א](ירעו עד שיסתאבו). ר"ש אומר שניהם ישחטו בצפון, ויאכלו כחמור שבהן. א"ל אין מביאין קדשים לבית הפסול. נתערבו חתיכות בחתיכות. קדשי קדשים בקדשים קלים. הנאכלין ליום אחד בנאכלים לשני ימים. יאכלו כחמור שבהן: ד אברי חטאת שנתערבו באברי עולה. ר"א אומר יתן למעלן. ורואה אני את בשר החטאת מלמעלן כאילו הוא עצים. וחכ"א תעובר צורתן ויצא לבית השריפה: ה אברין באברי בעלי מומין. ר"א אומר אם קרב ראש אחד מהן יקרבו כל הראשין, כרעו של אחד מהן, יקרבו כל הכרעים. וחכ"א אפי' קרבו כולם. חוץ מאחד מהן יצא לבית השריפה: ו דם שנתערב במים (יג). אם יש בו מראה דם (טו) כשר. נתערב ביין, רואין אותו כאילו הוא מים. נתערב בדם בהמה או בדם חיה. רואין אותו כאילו הוא מים. רבי יהודה אומר

[א] גמ' ל"צ

אין

נאכל לכהנים והמעשר לבעלים: כולן ירעו ע[ד] שיסתאבו. שיפול בהן מום ויאמר כ"ונ שהוא הזב[ח] יתחלל על המעות הללו. ומותרים לאכלן. ונלב[ד] שיאכלו בתורת בכור ומעשר שלא ימכרם באטליז ולא ישקלם בליטרא (י) ובדמי הזבח יקריב מי[ן] של זבח: הכל יכולין להתערב. כלומר אי[ן] נתערבו יש ספ[ק] בתערובתן: חוץ מ[ן] החטאת עם האשם שהחטאת אינה לעולם איל ואשם אינו אלא איל. וא[ם] אשם מצורע ואשם נז[יר] הוא שהן באים כבשים מ"מ הן זכרים. והחטא[ת] אינה באה אלא נקבה (יא) אבל חטאת ועולה מתערבים כגון שעיר נשיא בשעיר עולת נדבה. וכ"ש אשם ושלמי שהכל קרב שלמים בין זכרים בין נקבות. וכן איל של עולה נדבה באשם: ג אשם שנתערב בשלמי'. שמתן דמו של אשם ושלמי' שוה: שניהם ישחטו בצפון. דשלמים שמיתן בכ"ו. ויכולים נמי לשוחטן בצפון במקום ששוחטים האשם: כחמור שבהן. לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה ליום ולילה ולא כשלמים הקלים שנאכלים בכל העיר לכל אדם לב' ימים ולילה אחד. ובעל השלמים יצא ידי נדרו דהא שלמים לשמן הן קרבין שיקריב כל א' לשם מי שהוא: אין מביאין קדשים לבית הפסול. שממעט את אכילת שלמים בין באוכליהן בין בזמן אכילתן ומביאן לידי נותר. אלא ירעו ויסתאבו וימכרו כדאמרינן גבי קדשים בקדשים מין בשאינו מינו ויביא בדמי היפה שבהן כו' ואין הל' כר"ש: חתיכות בחתיכות. אם נתערבו חתיכות קדשי קדשים בחתיכות של קדשים קלים. או החתיכה של קדשים קלים הנאכלים ליום אחד כגון שלמי תודה עם חתיכ' של קדשים קלים הנאכלים לשני ימים ולילה א' דהיינו שאר שלמים. בהא מודו רבנן לר"ש דיאכלו כחמור שבהן דהאי לית ליה למעבד: ד אברי חטאת. שבשרה נאכל לכהנים: שנתערבו באברי עולה. שכולה כליל: יתן למעלן. יתן אברי התערובות כלן על העצים וטעמא דר"א דא"ק (ויקרא ב) כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' והכי משמעותא דקרא כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו. ולא תקטירו שממנו אשה לה' דהיינו השירים של קרבן. קרבן ראשית תקריבו מן השאור והדבש לה'. שתי לחם מן השאור ודבש מן הבכורים מפרי העץ שהם תאנים ותמרים. ואל המזבח דרשינן ליה בין אשאור ודבש בין אשירים. לריח ניחוח אי אתה מעלה אבל אתה מעלה לשם עצים. והיינו דקאמר ורואה אני את בשר חטאת כאילו הן עצים: וחכ"א תעובר צורתן. כלומר יניח אותן עד שיפסלו ויצאו לבית השריפה כשאר פסולי המוקדשים ואינו מעלה למזבח. דהא עבר משום כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו (יב). וחטאת דאימוריו קרבים לאישים. הרי הבשר בבל תקטירו והלכה כחכמים: ה אברים באברי בעלי מומים. אברים כשרים. שנתערב בהן אבר אחד של בעלי מומין. ובא כהן שאינו יודע בתערובתן והקריב אחד מן הראשין. יקריבו כל הראשין לכתחלה. דתלינן איסורא בההוא דקרב. והנך כולהו כשרי נינהו ובגמ' מפרש דלא שרי ר"א אלא להקריבן שנים שנים. דודאי חד מהנך זוג דהיתרא הוא ונתנה הקרב' זו ליקרב משום ההוא דהיתר ואי משום ההיא דספק איסור איכא למתלי באותו שקרב תחלה קודם שנמלך אבל אחד אחד שמא לא נתנה הקרבה זו ליקרב אפי' לר"א דלגמרי האי דאיסור' הוא: חוץ מא'. חוץ מזוג אחד. הכי מפרש לה בגמ' דבשר גרידי' מודה ר"א דלא נתנה הקרב' זו ליקרב כדאמרן: ו אם יש בו מראה דם כשר. וה"מ כשנפלו המים לתוך דם של קדשים. אבל אם נפל דם של קדשים לתוך מים אמרינן קמא קמא בטיל (יד) ואפי' יש בו מראה דם פסול: נתערב ביין. שהוא אדום: רואין אותו כאילו הוא מים. ואם היה דם זה ניכר באותן המים כשר: בדם בהמה.

של

שלפה על דמיה ואין משנין מקדושה לקדושה: (ט) ויאכלו. הכא ל"ג וימכרו דהא בכור ומעשר לאו בני מכירה. עיין פוי"ט: (י) דשאר פסולי מוקדשים נמכרים באטליז כו' דיש הנאתן להקדש. ועפוי"ט: (יא) מלבד שעיר נשיא כדכתיב שעיר עזים זכר. ומשום הכי אילטריך לפרש דהחטאת אינה לעולם איל. ולא סגי במאי דפירש דהחטאת אינה אלא נקבה: (יב) דקאי הכי כתיבי כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' קרבן ראשית תקריבו אותם לה' ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח. ודייקי רבנן אותם ושאור ודבש קאי כדדרשינן לעיל. קרבן ראשית תקריבו מן השאור והדבש. ודרשו רבנן אותם. מיעט כחמרא אותם אותם הוא דאין אשה מעלה על המזבח אבל אתה מעלה לשם עצים. אבל מידי אחרינא שממנו לאישים דנפיק מסיפא דקרא קמא לא. ור"א מוקי למעוטי דאותם כו' לענין כבש בו' ורבנן תרתי ש"מ. עפוי"ט: (יג) במים כו'. אפי' רבנן מודו דלא אמרי לשם עצים ולשם מים. אלא במידי דהקרבה שי' אבל חולין גמורין הרי לכולי עלמא לשם עצים ולשם מים וכן דם פסולין והטמאים. פי': (יד) והיינו בשנפל מתוך כלי קטן שאין מוציא אלא טפה טפה: (טו) מראה כו'. לאו בדמיונות נוטה מסברא אלא מראית דם גמור קאמר כו'. תוי' ועפוי"ט:

אין

אין דם (יח) מבטל דם: ז נתערב בדם פסולין ישפך לאמה. בדם תמצית. ישפך לאמה. ר' אליעזר מכשיר. אם לא נמלך ונתן כשר: ח דם תמימים בדם בעלי מומים ישפך לאמה כוס בכוסות ר' אליעזר אומר [אם] קרב כוס אחד יקריבו כל הכוסות. וחכ"א אפי' קרבו כלם חוץ מאחד מהן ישפך לאמה. ט הנתנין למטה. שנתערבו בנתנין למעלה. ר"א אומר יתן למעלה ורואה אני את התחתונים למעלה כאילו הן מים ויחזור ויתן למטה. וחכ"א ישפכו לאמה. ואם לא נמלך ונתן כשר: י הנתנין מתנה אחת. שנתערבו בנתנין במתנה אחת. ינתנו מתנה אחת. מתן ארבע במתן ד'. ינתנו במתן ד'. מתן ד' במתנה אחת. ר"א אומר ינתנו במתן ארבע. ר' יהושע אומר ינתנו במתנה א' א"ל ר"א והרי הוא עובר על בל תגרע (כה). א"ל ר' יהושע. והרי הוא עובר על בל תוסיף. א"ל ר"א לא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו. א"ל ר' יהושע לא נאמר בל תגרע אלא כשהוא בעצמו (כו). ועוד אמר רבי יהושע. כשנתת. עברת על בל תוסיף. ועשית

שלין. רואין אותו נס של חולין כאילו הוא מים. ם היה מראה אדמומית של דם הכשר ניכר בהם ג ואע"פ שהדם הפסול מרובה עליו הרבה: אין מבטל דם. דמין במינו לרבי יהודה לא בטיל פי' שפה לתוך כלי אל (יז) אע"פ שאילו ש הדם מים אין הדם של ניכר בהם אפ"ה ר נזריקה. ואין הלכה יהודה: ז נתערב ם הפסולי'. כגון בדם שחט חוץ לזמנו (יח): שפך לאמה. לאמת מים העוברת בעזרה דת לנחל קדרון ולא רי' רואים אותו כאילו א מים ואם דם הכשר ר בהם יזרק. דגזרינן מא אתי לאכשורי דם פסולים בעינייהו (יט). דם התמצית. מדאורייתא דם התמצית א חזי לכפרה כדכתיב (ויקרא יז) כי נפש כל בשר דם הוא ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר. דם הנפש יוצאה בו מכפר ואין הנפש יוצאה בו אינו מכפר וגזרינן על דם הנפש שנתערב בדם התמצית דלמא אתי לאכשורי בזריקה דם התמצית בעיניה: רבי אליעזר מכשיר. לכתחלה בדם התמצית שנתערב עם דם הנפש. דסבר אין דם התמצית בל בהמה מצוי להיות רבה על דם הנפש הלכך אפי' עגור ה"ל כנתערב דם החולין בדם קדשים דלא גזרי' ביה מידי. וכשנתערב בדם פסולים דשכיחא דסכים לא פליג ר' אליעזר (כ). ות"ק סבר פעמי' שדם התמצית רבה על דם הנפש הלכך גזר היכא דלא רבה אטו היכא דרבה ומיהו היכא דלא נמלך הכהן בב"ד אם יתן ומערובות זו אם לאו ונתן מאליו מודה ת"ק דכשר דגזירה בעלמא היא. ודיעבד כשר. וכי אתי לאמלוכי אמרינן ליה לשופכו לאמה משום גזירה. והלכה כחכמים: ח דם תמימים שנתערב בדם בעלי מומין ישפך לאמה. ובהא לא פליג ר"א דעובר בזריקתו משום לא תקריבו (כא): נתערב כוס בכוסות. כוס דם של בעל מום. בכוס' של דם כשר ואין ידוע איזו הם של דם בעל מום: רא"א אם קרב אחד מהם כו'. כדרך שנחלקו באברים ואברי בעלי מומין כך נחלקו בכוסו' וכדפרישנא לעיל. וצריכי לאפלוגי בתרוייהו. דאי אשמועינן באברים בהא קאמר ר' אליעזר יקרבו משום דלאו עיקר כפרה. אבל גבי כוס כוסות דעיקר כפרה בקלקול אימא לא צריכא (כב): ט הנתנין למטה. מחוט הסקרא. כגון דם עולה אשם ושלמים ובכור ופסח ומעשר. שנתערבו בדם חטאת. שהוא ניתן למעלה: רא"א יתן למעלה. מתנו' חטאת ואע"פ שדם התחתונים מעורב בו הואיל ואינו מתכוין לתת התחתונים למעלה: רואה אני אותם כאילו הן מים. ומפני שנגלה להקדים עליונים לתחתונים שכל החטאות קודמות לעולות. הלכך נותן למעלה תחלה ואח"כ למטה. ונתינת מטה תעלה לו לשפיכת שיריים של חטאת ולהתחלת מתנות עולה: ישפכו לאמה. דלית להו רואים: ואם לא נמלך ונתן כשר. דהא ניתן ממנו למעלה (כג). ואין הלכה כר"א: י הנתנין במתנה אחת. בגמ' מפרש כגון כוס (כד) דם בכור שנתערב בכוס דם מעשר: ינתנו מתנה אחת. מכל כוס וכוס יתן מתנה אחת מכוס זה. ומתנה אחת מכוס זה: מתן ד' במתן ד'. כגון דם עולה בדם שלמים או בדם אשם שכולהם טעונים ב' מתנות שהן ד' וכולהן תחתונים: רא"א ינתנו במתן ד'. ורואה אני את מתנות היתירות התחתונות ודם הבכור כאילו הם מים. ואין זה בל תוסיף: במתנה אחת. שלא יעבור על בל תוסיף. וידי עולה יצא. דכל הנתנין על מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כפר: ולא

(טז) אין דם. ושניהם מקרא א' דרשו. ולקח מדם הפר ומדם השעיר הדבר ידוע שדמו של פר מרובה משל שעיר. רבנן סברי מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה (והכי דמיא דמתני' לא עולין נינהו ולהכי מבטלין אהדדי) ור"י סבר מכאן למין במינו שאינו בטל כו'. בגמרא: (יז) כפ"י ומדבריהם למדנו דר"י בקמא קמא בטיל כמי פליג. ועתוי"ט: (יח) והוא הדין בדם פסולים בעלמא לגבי מזבח. וכפ"י והר"מ כתבו כגון בדם רובע ונרבע או שנשחט חוץ כו' (יט) והא דלא גזרינן בדם הבהמה ובדם החיה משום דבהא לא אתא לטעויי לאכשורי בעיניה. תוי': (כ) דאי פליג לערבינהו ולתניינהו כו'. גמ' ועתוי"ט. דלטעמא שכ' ה הר"ב בפ"ק משום בעיניהו פליג ר"א בתרווייהו דסבירא ליה דלא גזרינן. ולמ"ש הר"ב כאן לא הוה ליה לפי' בתחלה דברי התנא קמא משום בעיניהו כו': (כא) כל אשר מום בו לא תקריבו. בפ' אמור: (כב) ואי אתמר בהאי בהא קאמרי רבנן. אבל בהא אימא מודו לר"א. גמרא: (כג) ומקיים בשריית דימצא ויתן למטה. עתוי"ט: (כד) דס"ל אין בילה ולכך אי אפשר לפרש מתני' בבלול דדלמא מהאי היב ומהאי לא יהיב. וכי פליגי בכוסות וקאי גם אמתני' ז' ומ"ע ועתוי"ט: (כה) בל תגרע. לא פי' דר"א שיקשה לו ר"י מבל תוסיף משום דרוא' אני כאלו הוא מים. ור"א שהשיבו לפי דבריו של ר"י השיבו דלית לי' טעמא דרואה אני כו'. תוי': (כו) בעצמו. פי' כשהדבר עומד בעצמו ולא כשיש בו דבר אחר. ואף על גב דבל
תגרע

חגרע נמי כי סוב סלא תגרע המלוה. סו': (כז) כשר. וכגון דיהיב דמי הפנימיים בחוץ לשם מים דאי ללו הכי איפך חזר ונתן בפנים. והלא כבר נסכפר וכהאי גונא מיירי בפיפא בפנים וכתן בחוץ שהכנים דמים החיצונים לשם מים. סו'. ועתוי"ט דכן לריך נמי לפרש לעיל במ"ע:
(כח) פסול כו'. פליגי בילפותא דקרא כדאי' בגמ': (כט) שוגג כו'. הא מזיד פסול בשכפר כדדייקינן בגמ' כו'. ועתוי"ט:

ועשית מעשה בידך. וכשלא נתת עברה על כל תגרע. ולא עשית מעשה בידך: **יא** הנתנין בפנים שנתערבו עם הנתנין בחוץ יישפכו לאמה. נתן בחוץ וחזר ונתן בפנים כשר (כז). בפנים וחזר ונתן בחוץ ר"ע פוסל. וחכמים מכשירים. שהיה ר"ע אומר. כל הדמים שנכנסו לכפר בהיכל פסול. וחכ"א חטאת בלבד. ר"א אומר. אף האשם שנא' כחטאת כאשם: **יב** חטאת שקבל דמה בשני כוסות. יצא אחד מהן לחוץ. הפנימי כשר. נכנס אחד מהן לפנים. ריה"ג מכשיר בחיצון. והכמים פוסלין. אמר ריה"ג מה אם במקום שהמחשבה פוסלת בחוץ. לא [א]עשה את המשואר כיוצא. מקום שאין המחשבה פוסלת בפנים אינו דין שלא נעשה את המשואר כנכנס. נכנס לכפר. אע"פ שלא כפר פסול (כח). דברי ר"א. ר"ש אומר. עד שיכפר. ר"י אומר אם [ב]הכניס שוגג (כט) כשר. כל הדמים הפסולין שניתנו על גבי המזבח לא הרצה הציץ אלא על הטמא. שהציץ מרצה על הטמא ואינו מרצה על היוצא:

פרק ט **המזבח** מקדש את הראוי לו: רבי יהושע אומר כל הראוי לאישים. אם עלה לא ירד שנא' (ויקרא ו) היא העולה על מוקדה על המזבח מה עולה שהיא ראויה לאשים אם עלתה לא תרד. אף כל דבר שהוא ראוי לאישים. אם עלה לא ירד. ר"ג אומר כל הראוי למזבח (א) אם עלו. לא ירד. שנאמר היא העולה על מוקדה

[א] גמ' [ב] גמ'

פרק ט (א) **למזבח**. דמוקדה לאהדורי קאי דאמא (כשרים שפקעו דמוקדה משמע מוקד שהיה לו כבר) ור"י נפקא ליה מאשר תאכל האש. ור"ג אבעי ליה לעכולי עולה אתה מפזיר ואי אתה מחזיר עכולי קטרת. ור"י להו מגילל שמע מינה דעכולי עולה מהדרינן גמרא

ולא עשית מעשה בידך. ואינו דומה עושה מע[...] ליושב ואינו עושה. ואיסור בא מאליו. והלכה [...] יהושע: **יא** הנתנין בפנים כו' יישפכו לאמה. [...] אמרינן רואים ואסור לשנות את אלו מפני הכ[...] של אלו. ור"א דכ[...] אמרינן רואין לא ס[...] הכי. דהיכי לעביד. ני[...] לחוץ והדר לפנים. כ[...] שימוה להקדים עליו[...] לתחתונים. כך [...] להקדים פנימי לחי[...] דפנימי חשוב. ניתיב ב[...] והדר ניתיב בחוץ [...] דאיכא חטאת ואשם. ש[...] נתערב דמם בדמי הפנ[...] לא מצי למימר יתן בפ[...] ואח"כ יתן בחוץ ומ[...] דהפסלי מינוני' לא פס[...] ליה. וא"ת לפסלי[...] לחיצונים כדי להכ[...] פנימי'. למפסלינהו ב[...] לא קאמר ר"א ומ[...] להמתין עד שקיעת ה[...] ויפסלו מאליהן ויש[...] לאמה: נתן בחוץ. כהן [...] נמלך ונתן מתערובות [...] בחוץ כשר: ר"ע פו[...] החיצון בכל דמים החיצ[...] שנכנסו לפנים נפס[...]

וחכמים מכשירים. בכל הקרבנות חוץ מחטאת החיצונה דמיפסלא משום וכל חטאת אשר יובא ומ[...] והלכה כחכמים: **יב** יצא א' מהן לחוץ. חוץ לעזרה: הפנימי כשר. ונותן ממנו מתנותיו והק[...] כשר: וחכמי' פוסלים. דכתיב (ויקרא ו) אשר יובא מדמה ואפי' מקצת דמה פסול. ומלא כתי' את ד[...] ומה אם במקום שהמחשבה פוסלת בחוץ. כלו' ומה חוץ שהוא מקום שהמחשב' פוסלת בו. ב[...] שיצא בשחיטה ע"מ לזרוק דמה לחוץ פסולה: לא עשה. אלא יוציא מקצת דמה לחוץ את המשואר בפ[...] כיוצא כלאחריתו הפנימי כשר: מקום שאין המחשבה' פוסלת בפנים. כלומר היכל שהוא מקום ש[...] המחשבה פוסלת בו. שאם שחט ע"מ ליתן את הנתנים בחוץ בפנים כשר. אינו דין וכו' ואין הלכה כרי[...] ודוקא בדם הוא דאמרינן דאם יצא חוץ לעזרה או נכנס בפנים להזות ממנו בהיכל נפסל. אבל [...] קדשים אי דאם יצא לחוץ נפסל ואסור באכילה דכתיב (שמות כב) ובשר בשדה טרפה בשר שיצא [...] לא תאכלו. דהיינו ק"ק חוץ לעזרה וקדשים קלים חוץ לעיר נעשה כאלו הוא בשר בשדה והרי הוא טר[...] ולא תאכל. מ"מ אם נכנס לפנים אל תוך ההיכל לא נפסל בשביל כן ומותר באכילה. דה"ק אשר י[...] מדמה לא תאכל. מדמו' ולא מבשרה: בהיכל: ר"א כו'. והלכה כר"י: ואין הציץ מר[...] על היוצא. ואע"ג דפסולים שעלו לא ירדו. אה"ני מיהא לא מעלי. דכתיב (שם כח) ונשא אהרן את [...] הקדשים ובפי' אמור כתיב כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים וגו' וטומאתו עליו. מה קד[...] המותרים להכן בטומאה הכתוב מדבר. אף עון קדשים המותרים בלין בטומאה הכתוב מדבר:

פרק ט **המזבח** מקדש את הראוי לו. ופליגי תנאי בפירושא דמתניתין ומאי ניהו הראוי לו: ר[...] כל הראוי לאישים. להשרף ע"ג האש אע"פ שנפסל. אם עלה למזבח קדשו הג[...] ונעשה לחמו. ואם עלה לא ירד. אבל דבר שאין ראוי לאש כגון דם פסול ונסכים פסולים. [...] אם עלו ירדו: היא העולה על מוקדה. דבר שהוא למוקד ועלה הרי הוא בהויתו ולא ירד [...] משמע בהויתה תהא: רג"א כל הראוי למזבח. ואפי' דם ונסכים שנפסלו אם עלו לא י[...] ואין לך למעט אלא דבר שלא הוכשר לחלקו של מזבח ומעולם. כגון קומצים שלא קדשו בכלי [...] קמיצה. דאע"ג דהמנחה כלה קדשה בכלי אין זה שנק גבוה ברור. שאין המנחה קר[...] כלה. ובקמיצה בלא מתן כלי אין זה מבורר למזבח ואינו מתקדש אפי' עלה ע"ג המז[...]

מוקדה על המזבח (ב). מה עולה שהיא ראויה למזבח. אם עלתה לא תרד. אף כל דבר שהוא ראוי למזבח אם עלה לא ירד. אין בין דברי ר"ג לדברי ר' יהושע אלא הדם והנסכים. שר"ג א' לא ירדו. ור' יהושע אומר ירדו. רש"א. הזבח כשר. והנסכים פסולים. הנסכים כשרין (ג) והזבח פסול. אפילו זה וזה פסולין. הזבח לא ירד. והנסכים ירדו: **ב** ואלו אם עלו לא ירדו. הלן. והטמא והיוצא והנשחט חוץ (ד) לזמנו. וחוץ למקומו. ושקבלו פסולים. וזרקו את דמו (ה). רבי יהודה אומר. שנשחטה בלילה. ושנשפך את דמה ושיצא דמה חוץ לקלעים. אם עלתה תרד. ר"ש אומר לא תרד. שהיה רש"א. כל שפסולו בקדש (ז). הקדש מקבלו לא היה פסולו בקדש אין (ח) הקדש מקבלו: **ג** אלו לא היה פסולן בקדש. הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והאתנן והמחיר והכלאים והטרפה והיוצא דופן ובעלי מומין. ר"ע מכשיר בבעלי מומין (ט). ר' חנינא סגן הכהנים אומר. דוחה היה אבא את בעלי מומין מעל גבי המזבח: **ד** כשם שאם עלו לא ירדו. כך אם ירדו לא יעלו. וכולן שעלו חיים לראש המזבח ירדו. עולה שעלתה חיה לראש המזבח תרד. שחטה בראש המזבח יפשיט וינתח במקומה: **ה** ואלו אם עלו ירדו. בשר קדשי קדשים. ובשר קדשים קלים. ומותר העומר. ושתי הלחם. ולחם הפני'. ושירי המנחו' והקטרת. הצמר שבראשי כבשים. והשער שבזקן תישים. והעצמות. והגידים והקרנים והטלפים בזמן שהן מחוברים יעלו. שנאמר (ויקרא א) והקטיר הכהן את הכל המזבחה. פרישו לא יעלו. שנא' (דברים יב) ועשית עולותיך הבשר והדם: **ו** וכולם שפקעו

אלא הדם והנסכים. שהם ראוים למזבח ואינם ראוים לאשים: רש"א הזבח כשר והנסכים פסולים. ר"ש ס"ל בנסכים של זבח כר' יהושע. ובדם ובנסכים הבאים בפני עצמן כר"ג ולא ממוקדה יליף אלא מקרא דכתיב (שמות כט) כל הנוגע במזבח יקדש וכתיב בתריה וזה אשר תעשה על המזבח כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עולה. אין המזבח מקדש אלא דומיא דעולה מה עולה הבאה בגלל עצמה. אף כל הבאים בגלל עצמן. יצאו נסכים הבאים בגלל הזבח. הלכך בין שהזבח כשר והנסכים פסולים כגון שיצאו או נטמאו. בין שהזבח פסול והנסכים כשרים. הואיל והן באים בגללו נפסלים עמו ובטלה תורת הקדש מהן: ואפי' זה וזה פסולי' הזבח לא ירד. שהמזבח מקדשו: והנסכים ירדו. כיון שהן באים בגלל עצמן אינן דומיא דעולה ואין המזבח מקדשן. והלכה כר' יהושע: **ב** הלן. בין דם בין אמורים שלנו לילה חוץ למזבח: ר"י א' שנשחטה בלילה כו' אם עלתה תרד. דכתיב זאת תורת העולה. היא העולה. זאת היא העולה. הרי כאן ג' מיעוטי' (ו) מיעט נשחטה בלילה ושנשפך דמה ושיצא דמה חוץ לקלעים שאם עלתה תרד: רש"א לא תרד. דדריש זאת תורת העולה תורה א' לכל העולים שאם עלו לא ירדו והלכה כר"י: **ג** מכשיר בבעלי מומין. דאם עלו לא ירדו ודוקא בדוקין שבעין וכיוצא בהן מכשיר ר"ע הואיל והן כשרים לכתחלה בעופות אבל במחוסר אבר דפסול בעופות לא: דוחה היה אבא את בעלי מומין. שאם עלו דוחה היה אותן כלאחר יד ולא היה מורידן דרך בזיון בפרהסיא ובהא פליג את"ק דאמר ירדו. והלכה כר"ח בן אנטיגנוס (י): **ד** כשם שאם עלו לא ירדו. אכל הנך פסולין דתנן בהו לא ירדו קאי: כך אם ירדו. לאחר שעלו לא יעלו עוד: וכלן שעלו חיים בראש המזבח. ר"ע קאמר לה דמכשיר בבעלי מומין ומודה שאם עלו חיים בראש המזבח ירדו שאין המזבח מקדש בעלי מומין חיים: עולה שעלתה חיה לראש המזבח תרד. בעולה כשרה איירי ודברי הכל. ולא נקט לה אלא משום סיפא ללמדך שראש המזבח מקום ראוי להפשט ונתוח היכא דעבר ושחטה בראש המזבח: **ה** ואלו אם עלו ירדו. ואפי' הן כשרים וטהורים משום דלא שייך בהו מזבח כלל: בשר קדשי קדשים כו'. דלאכילה קיימי ולא למזבח: והקטרת. לא ראויה היא למזבח החיצון: הצמר שבראשי כבשים גרסינן. ורישא דבבא אחריתא היא ובהדי עצמות וגידין קתני לה. ומשמע אמר להם הצמר שבראשי כבשים. של עולה. שהראש אינו בכלל הפשט וקרב עם עורו והכי אמרינן בשחיטת חולין מנין לרבות את הראש שכבר הותז בשחיטה שאע"פ שאינו בכלל הפשט ישנו בכלל הקטרה ת"ל את הראש. ויש צמר בגובה ראשו של כבש אצל ערפו. וכן השער שבזקן התישים בזמן שהם מחוברים כולן עולים: **ו** וכולם. בין פסולים שעלו דתנן בהו לא ירדו בין עצמות וגידין שהעלן

גמ': (ב) המזבח. ול"י מעתה קאמר דהא דבדאי על מוקדי לא ירד. משום קודשם ומזבח הוא. ור"ג מזבח אמריתא כתיב ואידך כו' גמ'. ועתוי"ט: (ג) כשרים פי' אפשר להיות נסכים כשרים גמורין כיון שהזבח פסול. אלא כלומר כשרים מפסול עצמן. תוי': (ד) חוץ כו'. ופסח וחטאת ששחטן שלא לשמן ושקבלו פסולים כו' והניתנין למטה שנתנן למעלה כו' כדתניא בברייתא. ואף על גב דתני אלו הכא ושייר ושאר מגוס דכ"ש הכא תו': (ה) וזרקו כו'. שהלם עבודה שבים וסופה נקט ולא איצטריך למיתני הלך: (ו) זאת מיעוטא והיא מיעוטא וה"א דהעולה מיעוט דמשמע העולה המיוחדת כשרה ולא פסולה. רש"י. ועתוי"ט: (ז) בקדש. פרש"י משבאת לעזרה נפסלה. והתו' פי' שאירע פסול לאחר שחיטה ונתקדש בקדושת כלי משום דרובע ונרבע בעזרה מאי איכא למימר: (ח) אין כו'. דלהכי אתי זאת למעוטי כדאי' בגמ': (ט) הרובע כו'. מפורשים בפ"ט דתמורה ויש לדקדק בשתיהן וכן לקמן פי"ד מ"ב דלא תנן שהמית את האדם: (י) ואינו סגן הכהנים. ומכל מקום היה כהן ועתוי"ט:

כן

שפקעו (יג) מע"ג המזבח. לא יחזיר. וכן גחלת שפקעה מע"ג המזבח. *אברים שפקעו מע"ג המזבח קודם חצות יחזיר. ומועלין בהן. לאחר חצות לא יחזיר. ואין מועלין בהן: ז כשם שהמזבח מקדש את הראוי לו. כך הכבש מקדש. כשם שהמזבח והכבש מקדשין את הראוי להן. כך הכלים (יד) מקדשים. כלי הלח מקדשין את הלח. ומדות היבש מקדשות את היבש. אין כלי הלח מקדשין את היבש. ולא מדות היבש מקדשות את הלח. כלי הקדש שנקבו אם עושים הם מעין מלאכתן שהיו עושין והם שלמים. מקדשין. ואם לאו. אין מקדשים. וכולן אין מקדשים אלא בקדש (יח):

פ"י כל התדיר מחברו. קודם את חברו. התמידי' קודמים למוספין. מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח. מוספי ר"ח קודמין למוספי ראש השנה. שנא' (במדבר כח) מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה: ב וכל המקודש מחברו (א) קודם את חברו. דם חטאת קודם לדם עולה. מפני שהוא מרצה. אברי עולה קודמין לאימורי חטאת. מפני שהן כליל לאשים. חטאת קודמת לאשם. מפני שדמה ניתן על ארבע קרנות (ד) ועל

א גמרא לא יחזיר

שהכהן ממונים (יא) והלכתא האם: וסקעו מעל המזבח. לשון אסקלטרי"ל בלע"ז: לא יחזיר. א"צ להחזיר (יב): וכן גחלת שפקעה. א"צ להחזירה: אברים שפקעו כו'. אי דליכא בהו ממש שנשרפו ככל אפי' לאחר חצות נמי יחזיר דלא הוי עיכול ואי דלית בהו ממש שנשרפו כולן ונעשו גחלת אפי' קודם חצות לא יחזיר אלא הב"ע כגון שנתקשו מחמת האש שנלקו בכולן ונשרפו ולא נעשו פחם אבל כעצים יבשים הם מתוכם: קודם חצות ולאחר חצות. ילפינן מקרא דכתיב כל הלילה עד הבקר. מתשמע שנא' כל הלילה איני יודע שעד הבקר אלא תן בקר לבקרו של לילה שאין צריכין להיו' עוד על המוקד ואיזו בקר נוסף על בקרו של לילה שא"צ להיו' עוד על המוקד זה חצות. דבקר של לילה הוא עמוד השחר: ומועלין בהן. דהכתי נמי מזבח נינהו: ואין מועלין בהן. דכיון דהוו מעוכלים הוו להו דבר שנעשית מצותו ואין מועלים בו: ז הכבש מקדש. דכתיב (שמות מ) ומשחת את המזבח וגו' את לרבות את הכבש: הכלים מקדשים. דבכלי נמי כתיב (שם ל) כל הנוגע בהם יקדש: כלי הלח. קערות ומזרקות לדם ולי"ן ולשמן: מדות היבש. שתי מדות של יבש היו שם עשרון וחצי עשרון (טו): שהיו עושים והן שלמים. שהיו עושים כשהן שלמים ועיהו כל כלי שרת שנקבו או שנשברו אין מתקנין שבריהן אלא עושים אותן חדשי'. וכן סכין שנפגם אין משחיזין אותו להסיר הפגם ובגדי כהונה שנתלכלכו אין מכבסין אותן אלא עושים חדשים והבלויים היו לנופך פתילות של מנורה ושמחת בית השואבה. וכל כך למה לפי שאין עניות במקום עשירות. ומזבח שנפגם פסול. וכל פגימה הפוסלת בסכין של שחיטה פוסלת במזבח. וכל זמן שהמזבח פגום כל קדשים שנשחטין בעזרה כלם פסולי'. דכתיב (שם כ) וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך וא"א לומר מקרא כמשמעו שהרי שחיטת קדשים בעזרה היא ולא על המזבח אלא עליו כלומר כ"ז שהוא שלם אתה זובח ואי אתה זובח כשהוא פגום וכל קדשים הנמצאים (טז) בעזרה בשעה שהמזבח פגום אע"פ שנשחטו בכשרות (יז) כולם פסולים. ואפי' שירי מנחות אינם נאכלים דכתיב (ויקרא י) ואכלוה מצות אצל המזבח ומפי השמועה למדו בזמן שהמזבח שלם ולא בזמן שהוא פגום:

פ"ק י כל התדיר מחבירו קודם את חבירו. דכתיב מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד. מכדי כתיב מלבד עולת הבקר העשויה כבר משמע מינה שמעינן דתמידין קודמין למוספין. אשר לעולת התמיד ל"ל פשיטא דעולת הבקר עולת התמיד היא אלא תלה לך טעם הקדמתה בתדירות כדי שתלמוד לשאר תדירין שיקדימו דמשום היא גופה לא הוה צריך לפרושי: ב דם חטאת קודם לדם עולה. אם שניהם שוחטין ועומדין לזרק (ב): שהוא מרצה. מכפר על חייבי כריתות. שצריכים כפרה גדולה: אברי עולה קודמין. בהקטרתן לאימורי חטאת אם נזרקו (ג) דמי שניהם: מפני שהן כליל. ולד כבוי הוא זה למזבח: על ד' קרנות. ואשם ב' מתנות שהן ד' ולא על הקרנות:

ועל

(יא) כן פרש"י וטעמייהו דאלו בזמן שפירשו אפי' עלו ירדו כדכתי' בברייתא ואף על גב דתנן פרשו לא יעלו. הוא הדין דאם עלו ירדו. ועתוי"ט: (יב) שפקעו. עפו. כמו שאנו אומרין במוקד האש שכל דבר שיש בו לחות הוא עף מן האש כשמתחיל האור לבוא להתנועע ולצאת. הר"מ: (יג) והא דמ"ד אם ירדו לא יעלו דמשמע דאסור להעלותם וכ"כ הר"מ. הכא כשלא אכלתן האש כלל תנן מ...מע בגמ': (יד) הכלים כו'. ועל הגם שיהיה אותו דבר ראוי לאותו כלי. הר"מ: (טו) ואקשה לה"ר דאמאי לא יקדשו מחתה דקטורת והכף. תנן בזיכין ושלחן. ותירץ ר"ח דמדה לאו דוקא אלא להכי קרי ליה מדה ולא כלי. לפי שאינם יכולין למדוד מחוק או בגוש בכל ענין שירצה אבל דבר לח לא שייך מדה גביה שהרי מדה לא איכא שוה. דדבר לח איכא יכולא להיות בגוש. ופעמים שמדה לח זה יתירה מזה כמו מדה יין יתירה ממדה מים לפי שיין שב יוסר וכן שמן מיין להכי לא קרי ליה מדה. ועתוי"ט: (טז) דהלי עליו בגינו ונשבילו קאמר. רש"י. והר"מ כי שהרי אין שם מזבח לזרוק עליו: (יז) לכלורה וכל שכן אם לא נשחטו כלל. וכרש"י בגמ' דכ"ע אלא כיון דאם כן בע"ח נדחים ובדפ"ן ליומא משמע דקי"ל אין בע"ח נדחין כו' צריך לפרש דלא אתא למימר אלא דשחיטתם כשרו' לא מהכי לא אבל אי לא נשחטי כלל אין בעלי חיים נדחין. וככב דפליג אדר"י: (יח) בקדש. בעזרה. רש"י:

פ"ק י (א) המקודש מחבירו. שיש בו לד כבוי קדושה ממנו. רש"י: (ב) (ג) כך כתב רש"י ונ"ל משום דקשיא להו הא דתנן במ"ד החטאת קודמת אלא מן דם חטאת והדם אמרינן זה בנה אב לכל החטאות. ולהכי פירשו דהכא דוקא כשניהם עומדים מבוזקו והתם כשעומדין ליאכל. ועתוי"ע: (ד) שדמה כו'. ולא קני ליה מפני שחטאת מכפרת על חייבי כריתות דהאיכא באשם

ועל היסוד. אשם קודם לתודה ולאיל נזיר. מפני שהוא קדשי קדשים (ו). התודה ואיל נזיר קודמין לשלמים. מפני שהן נאכלין ליום אחד וטעונים לחם. שלמים קודמין לבכור. מפני שהם טעונין מתן ארבע. וסמיכה ונסכים ותנופת הזה ושוק: ג הבכור קודם למעשר. מפני שקדושתו מרחם ונאכל לכהנים. המעשר קודם לעופות. מפני שהוא זבח. ויש בו קדשי קדשים דמו ואימוריו (ס): ד העופות קודמין למנחות. מפני שהן מיני דמים. מנחת חוטא קודמת למנחת נדבה. מפני שהיא באה על חטא (ע). חטאת העוף קודמת לעולת העוף. וכן בהקדשה: ה כל החטאו' שבתורה קודמות לאשמות חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא ע"י הכשר. כל האשמות שבתורה באים בני שתים. ובאין בכסף שקלים. חוץ מאשם נזיר ואשם מצורע. שהן באין בני שנתן. ואינן באין בכסף שקלים: ו כשם שהן קודמים בהקרבתן. כך הן קודמים באכילתן. שלמים של אמש. ושלמים של היום. של אמש קודמין. שלמים של אמש. חטאת ואשם של היום. שלמים של אמש (טו) קודמין. דברי ר"מ. וחכ"א החטאת קודמת (טז) מפני שהוא קדשי קדשים: ז [א]ובכולם הכהנים רשאין לשנות (יז) באכילתן. לאכלן צלויים שלוקים ומבושלים. ולתת לתוכן תבלין חולין ותבלין תרומה. דברי ר"ש. ר"מ אומר לא יתן לתוכו תבלין תרומה. שלא יביא את התרומה לידי פסול:

[א] גמ' וכולן

אמר

על היסוד. שפיכת שיריס בחטס לא מלינו שנאמר בו (ה): מתן ד'. ב' מתנות שהן ד' ובכור אינו טעון אלא מתנה א' ואינו טעון סמיכה ונסכים ולא תנופת חזה ושוק: ג ונאכל לכהנים. והמעשר אין לכהנים חלק בו אלא כלו נאכל לבעלי': מפני שהוא מין זבח. זביחת סכין. ועוף במליקה. וזבחי' משיבי' (ז): ויש בו קדשי קדשים. ואע"ג דקרבן עוף כולו קדשי קדשים. אי חטאת אי עולה זבחים יש להן לחלק גבוה שני דברים דמו ואמוריו משא"כ בחטאת העוף שאין למזבח אלא דמה. וכיון דקדמה לחטאת העוף. כ"ש לעולת העוף דהא חטאת העוף קודמת לעולת העוף כדמפ' ואזיל: ד שהן מיני דמים. ומיני דמים כפרתן מרובה: חטאת העוף קודמת לעולת העוף. דכתיב (ויקרא ה) והקריב את אשר לחטאת ראשונה (י). בנה בנין אב (יא) לכל החטאות שקודמות לעולה בין בבהמה בין בעוף (יב): וכן להקדשה. כשהוא מפרש קנים דהיינו שני תורים או שני בני יונה קורא שם לחטאת תחלה (יג): ה קודמות לאשמו'. אם היה מחוייב חטאת ואשם ומביאן. חטאת קודמת. כדתנן שדמה נתן על ד' קרנות ועל היסוד: מפני שהוא בא להכשיר. את המצורע לקדשי' ולביאת מקדש. הלכך חשיבות הוא לגביה שמהרה תלוים בו: ובאים בכסף שקלים. דכתיב (ויקרא ה) בערכך כסף שקלים באשם מעילות ואשם תלוי ואשם גזלות בגז"ש בערכך בערכך ואשם שפחה חרופה גמר באיל איל: חוץ מאשם נזיר ואשם מצורע. דכתיב בהו (במדבר ו) כבש בן שנתו ומדאיל בן שתי שנים בב' סלעים הבש בן שנה לאו בשתי סלעים הוא: ו כך הם קודמים לאכילה. אכלהו דבני אכילי קאי כגון חטאת לאשם ואשם לתודה. ותודה לשלמים: שלמי'. של קרבן אמש (יד): וחכ"א כו'. והלכ' כחכמים. ותדיר ומקודש כגון דם עולת תמיד ודם חטאת עומדי' זה תדיר וזה מקודש ממנו. דהא אמרן דם חטאת קודם לדם עולה מפני שהוא מרצה הא מלתא מיבעיא בגמ' ולא אפשיטא ונראה דתדיר קודם: ז ובכולן. בכל הנאכלים לשאר הכהנים לשנות באכילתן כגון לאכלן צלויין מבושלין ושלוקין דמתנו' כהונה כתיב (שם יח) לך נתתים למשחה לגדולה. כדרך שהמלכים אוכלים צלי שלוק ומבושל ובמטעמים ותבלין: שלא יביא את התרומה לידי פסול. לפי שהתבלין שבלעו טעם הקדשים אם יבואו לידי נותר הרי הן באזהרה (יח) ומשום

באשם נמי דיש בו קצבה לדמים כדלקמן מ"ה אבל חטאת כל דהוא ורבוי דמזבח עדיף. ועתוי"ט: (ה) בפי' בכתוב אלא נלמד בלמוד. דשירים ליסוד בכולהו הוי כמ"ש רש"י בעלמו (דנ"ב) וכ"כ הר"מ: (ו) קדשי קדשים. לא סגי ליה בטעמא דמרלה. משום דתודה ואיל נזיר מקודשים דטעונין לחם כדאמרי' בגמ'. תוי': (ז) מפני שמלוקן מרובה שכל הקרבנות באין מהן. רש"י: (ס) דמו כו'. בשלמא אימורים ליתנהו בעופות אלא דם מיהא איתא אלא לאשמועינן אמוריו אי דמו. מה דמו לפני זריקה אף אמוריו קודם זריקה דקא קרי להו קדשי קדשים ומה דמו מיפסל ביולא אף אמוריו מיפסלי ביולא גמ'. ונראה לי דמתני' אליבא דר"א מ"ג פ"ק דמעילה דסבירא ליה דאימוריו נפסלין ביולא. וכ"מ בסוגיא: (ע) חטא. כלומר דמכפר: (י) וכיון דלית בה הקטרה לא מהניא טעמא דמרלה כדלעיל מ"ב. תוי': (יא) כדמפ' בברייתא שאין תלמוד לומר ללמד שמקרב ראשונה שהרי כבר נאמר ואת השני יעשה עולה: (יב) ה"ק אפי' חטאת העוף לעולת בהמה דבתרוייהו בהמה לא לריכא לבנין אב. גמרא: (יג) ולאו כללא הוא דהא ביולדת כתיב א' לעולה וא' לחטאת. הרי שהקדים עולה לחטאת. וטעמא בגמ' לפי בשלא באת במקום בהמה דעשירות שהיתה בהמה לעולה ומכל מקום מסיק רבא דאף ביולדת לא הקדימה הכתוב אלא למקראה שמקדים בקריאת שם ולא לעבודה. אבל לי רש"י למקראה שהא נקראת בענין תחלה. אבל בעבודתן חטאת קודם. ולפי זה כללא הוא. וכ"כ הר"מ ועתוי"ט: (יד) כלו' שנקרבו אמש ודלא כמ"ש בפרש"י שבאו אמש לעזרה ושהו עד היום לשחטן. ועתוי"ט: (טו) אמש כו'. פי' בקונטרס דזלזול הוא להשהותם כל כך שלורת הבשר מתקלקלת ועוד חנם דחק אלא היינו טעמא דשלמים של אמש אין להם היתר אכילה אלא עד הלילה. וחטאת ואשם של יום עד הבוקר (היינו מדאו' ולדחז"ל עד חלות דנאכלין ליום ולילה. תוי'): (טז) החטאת כו'. והוא הדין אשם דקדשי קדשים הוא כ"כ התוי' ובתוספתא שנוי בהדיא כו'. ועתוי"ט: (יז) לשנות. כ"ל דאתא לאשמעינן שאם רלאו יכול להוסיף עליו בשבלין וכן אם בשלו יכול אחר כך לשלקו או לללאו דאי לא תימא הכי הא שמעינן ליה בפרק איזהו דגם לישנא דיכול לשנות דייק שפיר טפי. ועיין תוי"ט: (יח) משמע דלמעוטי מכרת דנותר ואי אפשר לומר כן דבודאי

דנודאי פעם כעיקר לסייעו בכהם. ועמוי"ט: (יט) לרווחא דמלתא כתב דר"ש אמר. שכ"ה בברייתא מנחות דע"ה. אבל במ"ב פ"ו דמנחות מפרש קרא לן כו': (כ) ולא כו'. ס"ש ומוסר לוג דמוסר קמא קאי נמי אלא. דאם הזה ממנו כדתנן פי"ד דנגעים מ"י: (כא) ונם"ש י"ב דמנחות כתב דקומלו ומקטיר הקומץ ושירים נאכלין והן דברי שמואל בגמרא דהכא. וכ"ש הר"מ בחבורו וכן נמי ביין כתב שם דמנכסו לשתין. ועיין תוי"ט:

פרק יא (א) כבוס. הוא בז' סממנים שמעבירין על הכתם כמ"ש הר"מ. פ"ח: (ב) ואף על גב דשרפים נמי אמעוט מאתאכל ורבתה תורה הא איכא מיעוטא זאת ומרבה אני הנשרפת דדמיא לנאכלת. שכן היא בהמה ושחוטה כמותה ונלמון יכלי וקרן ולאבע נחודה ולשים כמותה ומוליא אני ע"ף דלא דמיא אלא בחוץ ובר'כילה. גמרא: (ג) שלא כו'. דהכי מיעוטא כתיבי. כתיב מדמה וכתיב אותה בתריה דקרא דכבוס ומריקה ושטיפה כתיב בקרא כל זכר בכהנים יאכל אותה. גמ': (ד) דבל המוי' כתבו פ"ה או זכקו לף על גב דאפילו כשרה לם נתז דמה כו' אלטריך לאשמעינ' בפסולין למימר דדם דקיי הוא. ולין הגוהר, דנזרק כשר לזריקה אל ח יחזור הכשר ויזרוק דפסול לוחו שירים ע"כ ובפ"ק דמעילה פי' הר"ב דלין עושה שיריים דלא הטמא. וגם הכ"נ גירם וזרקו: הדם

ח אמר רבי שמעון. אם ראית שמן שהוא מתחלק בעזרה אין אתה צריך לשאול מה היא. אלא מותר רקיקי מנחות ישראל. ולוג (כ) שמן של מצורע. אם ראית שמן שהוא נתון על גבי האשים. אין אתה צריך לשאול מה הוא אלא מותר רקיקי מנחות כהנים. ומנחת כהן המשיח. שאין מתנדבים שמן. רבי טרפון אומר מתנדבים שמן:

פרק יא דם חטאת שנתז על הבגד. הרי זה טעון כבוס (א). אעפ"י שאין הכתוב מדבר אלא בנאכלו' שנא' במקום קדוש תאכל. אחד הנאכלות ואחד הפנימיות טעונות כבוס. שנא' תורת החטאת. תורה אחת לכל החטאו':

ב חטאת פסולה אין דמה טעון כבוס בין שהיה לה שעת הכושר. בין שלא היה לה שעת הכושר. איזה היא שהיה לה שעת הכושר (ג). שלנה שנטמאה. ושיצאה. ואיזו היא שלא היה לה שעת הכושר. שנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה. ושקבלו פסולין. [א] וזרקו את דמה:

ג נתז מן הצואר על הבגד אינו טעון כבוס. מן הקרן ומן היסוד אינו טעון כבוס. נשפך על הרצפ' ואספו אינו טעון כבוס. ([ב]אין טעון כבוס) אלא הדם שנתקבל בכלי. וראוי להזיה. נתז על העור עד שלא הופשט אינו טעון כבוס. משהופשט טעון כבוס. דברי ר"י. ר"א אומר אף משהופשט אינו טעון כבוס. [ג](אינו טעון כבוס

[א] כ"א [ב] גמ' [ג] גמ' ל"נ

משום דקדשים נבלעו בכן: ח שהוא מתחלק. לאכילת כהנים: מותר רקיקי מנחות ישראל. מנסה מאפה שבאה חלות ורקיקין חלות בולנן ורקיקין מושחן ולר"ב ביהסכת ומנחות (דף עה) מושחן כמין כ"י (יט). ושאר השמן נאכל לכהנים: מותר רקיקי מנחת כהנים. דמנחת כהנים כלה כליל. השמן שלף על גבה ומותר שאינו נבלע בה שורפים אותו בפני עצמו: ומותר מנחת כהן המשיח. לפי שמשנה מחזה ג' לוגין לעשרון ומתוך שהיא אפויה תחלה אין שמנה נבלע בפתיתה וצריך להקטיר המותר בפני עצמו: שאין מתנדבים שמן. לפיכך לא יעלה על דעתך שיהא השמן המתחלק או הנקטר נדבה: ר"ט אומר מתנדבים שמן. בפני עצמו. ואין פחות מלוג. וקומץ בפני עצמו (כא). והלכה כר"ט. וכן הלכה שמתנדבים יין בפני עצמו ואין מתנדבים פחות מג' לוגין ודורקין אותו על גב האשים ומכבין שם ואע"ג דהוא מכבה אש המערכה ורחמנא' אמר לא תכבה. הואיל ואינו מתכוין לכבות שרי. דכל"ם קי"ל דדבר שאינו מתכוין מותר, ולא הוי פסיק רישיה. דאפשר שתהיה האש גדולה והזקה. ותגלם את היין ולא יכבנה:

פרק יא דם חטאת. טעון כבוס. כדכתיב (ויקרא ו) ואשר יזה מדמה וכו' תכבס במקום קדוש: שנא' במקום קדוש תאכל. בההוא ענינא כתיב: ואחד הפנימיות. שדמן טעון הזאה בפנים שאינן נאכלות: שנאמר תורת החטאת. ברישא דההוא ענינא כתיב: תורה אחת לכל החטאות. ודוקא חטאת בהמה. אבל דם חטאת העוף אינו טעון כבוס. דבההוא ענינא תשחט החטאת כתיב. פרט לחטאת העוף שאינה נשחטת (ג): ב אין דמה טעון כבוס. אשר יזה מדמה. מדם כשרה ולא מדם פסולה: שעת הכושר. לזריקה: שלנה. שלן דמה: ושקבלו פסולין. גרסי'. ול"ג וזרקו. דהא אפי' חטאת כשרה שניתז ונדמה על גבי הבגד לאחר זריקת הדם אינו טעון כבוס כדאמרינן אשר יזה פרט לזה שכבר הוזה (ד): ג נתז מן הצואר. של בהמה: על הבגד אינו טעון כבוס. דכתיב אשר יזה לא אמרתי אלא בראוי להזאה: מן הקרן של מזבח ומן היסוד. מן השירים הראוים ליספך על היסוד ואף על פי שלא נספכו עדיין דמאחר שניתן מתן דמים אין שירים טעונים כיבוס דכתיב אשר יזה. פרט לזה שכבר הוזה מדמה: אלא הדם שנתקבל בכלי. וה טעם קאמר מה טעם נשפך על הרצפה ואספו אין טעון כבוס לפי שאין טעון כבוס אלא הדם שנתקבל בכלי וראוי להזאה. לאפוקי קבל פחות מכדי הזאה בכלי זה ופחות מכדי הזאה בכלי זה ואע"ג דרבנן דלא קדשי ואין טעונים כבוס: עד שלא הופשט אין טעון כבוס. דכתיב על הבגד מה בגד הראוי לקבל טומאה ד"ין אף בגד קטן שאינו בגד שאינו ראוי לקבל טומאה אם חבר עליו לכלי כמות הבגד אף כל הראוי לקבל טומאה ועד שלא הופשט אינו ראוי לקבל טומאה אבל משהופשט ראוי לקבל טומאה אם חבר עליו לעשות אותו וגבסה למרכבה או לכסות בו את היוצה ול"ל קלוע: אף משהופשט. כל זמן שלא נתקן להיות כלי: אין טעון כבוס. דבעינן דבר המקבל טומאה שאין והוסר אפי

כבוס) אלא מקום הדם (ה). ודבר שהוא ראוי לקבל טומאה. וראוי לכבוס: ד אחד השק ואחד העור טעונין כבוס במקום קדוש ושבירת כלי חרס במקום קדוש. ומריקה ושטיפה בכלי נחשת במקום קדוש (ו). זה חומר בחטאת מקדשי קדשים (ח): ה בגד שיצא חוץ לקלעים נכנס ומכבסו במקום קדוש. נטמא חוץ לקלעים קורעו ונכנס ומכבסו במקום קדוש. כלי חרס שיצא חוץ לקלעים נכנס ושוברו במקום קדוש. נטמא חוץ לקלעים נוקבו ונכנס ושוברו במקום קדוש: ו כלי נחשת (יא) שיצא חוץ לקלעים. נכנס ומורקו ושוטפו במקום קדוש. נטמא חוץ לקלעים. פוחתו ונכנס ומורקו ושוטפו במקום קדוש: ז אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותח. אחד קדשי קדשים ואחד קדשים קלים. טעונין מריקה ושטיפה (יג). ר"ש אומר קדשים קלים אינן טעונין מריקה ושטיפה. רבי

משנה: אלא מקום הדם. ולא כל הבגד: וראוי לקבל טומאה. ולאפ"ש שמחוסר מעשה ובלבד שלא יהא מחוסר מלאכה. ושמא כר"י וכן הלכה: וראוי לכבוס. למעוטי כלי עץ דלאע"ג דמקבל טומאה הוא אינו ראוי לכבוס דבר גרידה הוא. ולא בר כבוס: ד במקום קדוש. בעזרה: שבירת כ"ח במקום קדוש. דבתר דכתי' תכבס במקום קדוש כתיב וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר אתקש כ"ח לכבוס מה כבוס במקום קדוש. אף שבירת כ"ח במקום קדוש: זה חומר. לכבוס קאי (ז): ה בגד. שנתז עליו דם חטאת ויצא חוץ לקלעים: נטמא חוץ לקלעים. לאחר שיצא. וא"א להכניסו טמאה לעזרה: קורעו ברובו. וטהור מטומאה: נכנס ומכבסו במקום קדוש. ואע"ג דבגד שנטמא וקרעו ברובו עדיין הוא בטומאתו מדרבנן עד שלא ישאר בשבורו כדי רוסב סודר הכא שרי להכניסו לעזרה כדי לקיים בו מצות כבוס. כיון דמדאורייתא כשנקרע רובו טהור (ט): נוקבו. לטהרו מטומאתו ודוקא נקב כשעור שרש קטן (י). דבזה טהור מטומאתו ועדיין כלי הוא ומקיים בו מצות שבירה במקדש אבל אם נקב נקב גדול. דיצא מתורת כלי. שוב אינו נכנס ושוברו דרחמנא אמר וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר. בשעת שבירה יהיה כלי והאי בשעת שבירה לא הוי כלי: ו פוחתו. דכלי מתכות אינו טהור מטומאתו בנקב כ"ש אלא בנקב גדול.. מיהו אחר שפחתו. מקיש עליו בקורנס ומשברו כדי שיחזור שם כלי עליו. דבשעת מריקה צריך שיהיה כלי (יב): ז ואחד שעירה לתוכו רותח. מדכתיב (ויקרא ו) וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר. דמשמע ישבר אגב בו ולא כתיב ואם בכלי חרס תבושל ישבר למדרש אם נבלע בו מ"מ ישבר: קדשים קלים אינן טעונים מריקה ושטיפה. מודה ר"ש דבעו הגעלה ברותחין. שהרי הטעם הנבלע נעשה נותר ופולטו לאחר זמן נהיתר אם לא יגעילנו ומתורת מריקה ושטיפה הוא דמע. פט ר"ש לקדשים קלים דמריקה ושטיפה דקדשי קדשים צריך שתהיה במים ולא ביין ולא במזוג (יד) ואם בשל במקצת כלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי (טו) וצריכה מריקה בחמין ושטיפה בצונן ואילו קדשים קלים לר"ש מגעילן אפי' ביין ואפי' במזוג רותחים. דלא קפידא אלא להגעיל איסור הנבלע וא"צ להגעיל אלא מקום הבשול בלבד (טז). ואחר ההגעלה א"צ שטיפה בצונן דכל הני גזרת הכתוב נינהו בחטאת ובקדשי קדשים ולא בקדשים קלים ואין הלכה כר"ש דודאי תרומה ממעטינן מכל הני דאמרן דכתיב יאכל אותה ותניא אותה פרט לתרומה (יז) שאין לה תורת מריקה ושטיפה כקדשים אבל קדשים קלים שוין הן לקדשי קדשים לכל תורת מריקה ושטיפה. ובפירוש מריקה ושטיפה נחלקו תנאים בברייתא יש שאומר מריקה הגעלה בחמין ושטיפה בצונן. ויש מי שאומר

(ה) הדם. יליף לה בגמ' אשר יזה לא למכפי לך אלא מקום דם בלבד: (ו) ומריקה כו'. דבתר כלי חרס כתיב ואם בכלי נחושת בושלה ומורק ושוטף במים. בברייתא ופירש הר"מ דכיון דכתיב וי"ו בתר במקום קדוש דכתיב בבישול בתרה גריר: (ז) רש"י וכ"כ בפי' החומש הישבר דכתיב בחטאת. וה"ה לכל הקדשים ע"כ ותמהני דאם כן כי תנן לקמן מ"ז אחד קדשי קדשים ואחד קדשים קלים טעונים מריקה ושטיפה. ואמאי לא תנן נמי שבירה והר"מ פירש זה חומר דקאי אכבוס ואשבירת כ"ח: (ח) מק"ק. איכא טפי קרן ולהלבע כו' אלא חד מתני' הלא חומרא נקט. גמרא: (ט) תימה. מ"ש דלענין טומאה לא מיקרי בגד מן התורה אף על גב דשייר בה כדי מעפורת. ולגבי חטאת מיקרי בגד. וכמו כן קשה בסיפא גבי כלי חרס. וי' לפי כיון שמועיל לו ימול לאותו בגד ששייר בו כדי מעפורת. ולרוחו כלי שניקב בשורש קטן שלם היה מיחדו לזתים או לרימון היה מק[בל] טומאה מכאן ולהבא. שפיר הוא כלי ובגד לענין דם חטאת. כיון דאין מתקבל מעשה אלא יחוד בעלמא. תוי"ט: (י) וצריך לומר דהא דתנן הכלכלה והקדרה שישנן בזהב היינו מדרבנן אבל מדאורייתא סגי בשרש קטן. תוי': (יא) נחושת. אין הפרש בין כלי נחושת לשאר כלי מתכות. הר"מ: (יב) והקשו התוס' דאם כן בגד נמי יקרעהו ויטהרנו לגמרי ויחזור ויתפרנו כו' אלא על כרחך הוא חשוב בגד חדש כאלו אינו כראשון הכי נמי בכלי כו'. אלא הכי פירושו דפוחתו שהופך צד פנים לצד חוץ וצד חוץ לצד פנים ונעשה תוכו גבו וגבו תוכו. ומיטהר בכך מטומאתו: (יג) מריקה כו'. ואין הפרש בזה בין כלי חרס לזולתם ואין כלי חרס טעונים שבירה אלא בחטאת בלבד. הר"מ. ועמש"ל אות ז' לדעת רש"י והר"ב ואפשר ליישב לדבריהם דמדקיים במתני' דלעיל במריקה ושטיפ' נקט נמי בה אבל ה"ה לשבירה: (יד) מים ויין שני חלקי מים ואחד יין. רש"י: (טו) דאמר קרא ואם בכלי נחשת בושלה. ואפי' במקצת כלי. גמרא: (טז) גמ'. וצריך לומר דבמריקה ושטיפה גזירת הכתוב הוא ולא משום דמפעפע בכולהו דא"כ לר"ש היה צריך בהגעלה נמי להגעיל כולו ואפשר נמי לומר דהרי כשמקלם הכלי על האש שמבשל בו חם ושאר הכלי צונן. אבל כשכל הכלי חם פשיטא דמפעפע בכולו וצריך הגעלה לכולו: (יז) דאי למעוטי קדשים קלים מקדשי קדשים דכתיב בהדיא אמעיטי אותה למה לי. אלא על כרחך דלא אמעיט אלא תרומה בלבד דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. תו'. ור"מ אותה פרט לפסולה שאין דמה טעון כבוס וכמש"ל מ"ג. גמרא. וא"כ מתני' כר"מ

רבי טרפון אומר אם בשל בו מתחלת הרגל. יבשל בו (את) כל הרגל. וחכ"א עד זמן אכילה. מריקה ושטיפה מריקה כמריקת הכוס (כ). ושטיפה כשטיפת הכוס. מריקה א(בחמין). ושטיפ' בצונן. והשפוד והאסכלא מגעילן (כא) ב(בחמין): ח בישל בו קדשים וחולין. או קדשי קדשים וקדשים קלים. אם יש בהן בנותן טעם. הרי הקלים נאכלין כחמורין. ואינן טעונין מריקה ושטיפה. ואינם פוסלין (כב) במגע. רקיק שנגע ברקיק. וחתיכה בחתיכה. לא כל הרקיקין ולא כל החתיכות אסורין. אינו אסור אלא מקום שבלע:

פרק יב טבול יום ומחוסר כפורים. אינן חולקים בקדשים לאכול לערב (ג). אונן נוגע ואינו מקריב. ואינו חולק (ה) לאכול לערב. בעלי מומין בין בעלי מומין קבועין. בין בעלי מומין עוברין (ו) חולקין

א נ"א ל"ג ב נ"א ל"ג

מריקה ושטיפה שתיהן בצונן לאחר הגעלה. כ...
לקמן בשמוך. אלא שמריקה כמריקת הכוס וש...
כשטיפת הכוס שזה מבחוץ וזה מבפנים כ...
שטיפה מבחוץ ומריקה מבפנים והלכה כדברי ש...
מריקה בחמין. וש...
בשק: יבשל בו (ז...
כל הרגל. באלא מ...
ושטיפה. ולבסוף ...
ישטוף לפי שכל
נעשה ניעול לא
דמתוך ששלמים מת...
ברגל אין בלוע שלהן נ...
נותר, שהרי זמן של...
לשני ימים (יח) וכי מ...
ביה שלמים האידנא וי...
מבשל ביה שלמים לו...
משלמים שנבשלו ב...
המחרת פולט מה ש...
אתמול ובולע
האחרונות נעשה של...
בא לידי נותר: וחכ...
עד זמן אכילה. שלא י...
בין סוף הבשול לתח...
מריקה ושטיפה אלא
אכילה בלבד ולא יותר מזה (יט). דכתיב ומו...
ושוק וכתיב כל זכר בכהנים יאכל אותה ולמה שנ...
הכתוב לומר לך שממתין זמן אכילה בלבד והדר עב...
ליה מריקה ושטיפה בו ביום מיד. והלכה כחכמי...
האסכלא. גרא"דיל"א בלע"ז והיא עשויה כעין שב...
וצולין עליו צלי: מגעילן. בחמין: ח הרי הקל...
נאכלים כחמורים ואינן טעונין מריקה. מתני'...
חסורי מחסרא והכי קתני אם יש בהן בנותן טעם ק...
קלים נאכלים כחמורים לפנים מן הקלעים ל...
ולילה. וטעונים מריקה ושטיפה ופוסלים במגע. ו...
בהן בנותן טעם אין הקלים נאכלים כחמורים ול...
בהן מריקה ושטיפה ואין פוסלים במגע ומתני'...
ר"ש היא דאמר קדשים קלים אין טעונים מריק...
ושטיפה. הלכך כשלא נתנו טעם קדשי קדשי...
בקדשים קלים אין טעונים מריקה ושטיפה: רקי...
פסול שנגע ברקיק כשר. ובלע הבשר מן הפסו...
פרק יב טבול יום. שטבל ועלה ולא העריב...
שמשו: ומחוסר כפורים. כגון...
ומצורע ויולדת שטבלו והעריב שמשן ולא הביא...
כפרתן: אינן חולקים בקדשים. הואיל ואין ראוי...
לאכול אין חולקים לאכול לערב כשיטהרו דכתי'...
(ויקרא ו) הכהן המחטא אותה יאכלנה כהן הראוי לחטו...
חולק (א). שאינו ראוי לחטוי אינו חולק. וא"א לומ...
כהן שאינו ראוי לחטוי בשעת הקרבה אינו אוכל דהא...
אוכל קטן דאינו ראוי לחטוי ואוכל (ב) אלא ע"כ יאכלנה דה"ק יחלוק בה כדי לאכול מינה קאמר ומהאי...
קרא למדנו בלי אכילה ש"מ דכהן הראוי לאכילה חולק שאינו ראוי לאכילה אינו חולק הלכך בעלי מומי...
חולקין. שאע"פ שאין ראויין לחטוי ראויין הן לאכילה כדכתיב (שם כא) ומן הקדשים יאכל: אונן נוגע. והוי...
שטבל ולא הסיח דעתו מן הטבילה כל זמן שהוא אונן. שאם הסיח דעתו ונגע אסור לאחר שטבל תמול (ד)
וכל

כר"ש ועתוי"ט: (יח) ולא בא לבשל תמורת זה יר' לבשל אחריו שלמים בו ביום יפולט את הנותר ויבולע את השלמים. כש"י ועתוי"ט: (יט) לפי"ז לא גרסי' תיבת עד. וכן כש"י הפמ"ע תי' עד. וכתב הפו' דהכי עדיף טפי דלא לגרוס עד דלא חייב הכתוב אלא עד אחר שנעשה נותר. דאל"כ אלא אף קודם לכן א"כ לר"ט מאי מהני ביעול דאמרו כיון שכבר הוזקק למריקה ושטיפה ולפ"ז אם בשלים הכ"ב ועביד ליה כו' בו ביום מיד שלא בדקדוק הוא והנל"ל כמ"ש הפו' והאי זמן אכילה היא האכילה הקצובה בתור'. ועיין תוי"ט: (כ) הכוס. מבפנים ככוס של ברכה כדאמרינן בברכות דצ"א שטעון הדחה בפנים ושטיפה בחוץ. רש"י. ולפ"ז גרס מריקה ושטיפה בצונן ודמי קרא כו' משום דחד בפנים וחד בחוץ. ונ"ל דגרס מריקה בחמין ושטיפה בצונן הוא גי' הר"מ ומפ' כר' ז"ל הכבוס המופלג עד שמסיר מה שנדבק בכלי יקרא מריקה ותוספת הנקיות יקרא שטיפה והוא שיתן מים לתוך הכלי ואינו ממרק בידו הכלי אלא משכשך. ואמרו מריקה בחמין ושטיפה בצונן ומה שאמרו כמריקת הכוס כו' ר"ל שאינו חייב להפליג עד שיסיר כל הרושם. ועיין תוי"ט: (כא) מגעילן. שיסיר השמנונית שנבלעה בשפוד שהכנס מוחסת אותה. מגזרת נעלה נפשי. מענין הזה שנשתמשו בכל דבריהם ניעול. גיעולי איסור ומגעילין וזולתן. ר"ל להסיר הגעלה. הר"מ: (כב) ואינן כו'. ענין פוסלים במגע שיהיו כמו קדשי קדשים שכל הנוגע בהם מן המאכלים יפסול אם יהיה אותן הקדשים פסולים או יהיה כמותן ויאכל בקדושה אם היתה כשרה לפי שנאמר בחטאת כל אשר יגע בבשרה יקדש ואמרו יקדש להיות כמוה כילד אם פסולה תפסל ואם כשרה תאכל כחמור שבה וע"מ שתהיה שם בליעה כמ' ש"ל בבשרה עד שיבלע. שאר קדשים מנין ת"ל זאת התורה לעולה כו'. הר"מ:

פרק יב (א) הבהמה יאכל שאינו מחטא לא יאכל א"א לומר שהרי כל המשמרה כולה דאין המטאין והוכלין כדאית' בגמ' ומ"ש הר"ב בטעם הקרבה לא צרך כי כן. דבסיפא מתני' בהדיא. ועוד דהו"ל לפי כן בתחלה: (ב) כדילפינן בחולין ד' ק"ד. ומכמה דוכת' רש"י: (ג) לערב. משום טבול יום קתני לה. דאי מחוסר כפורים לא בעי אלא טבילה כדמוכח פ"ג דחגיגה מ"ג: (ד) והר"מ שפיר וכן מחוסר כפורים וקשה מפ"ג דחגיגה מ"ג ע"ש ובנוסחת מ"י מלאתי מוגה בלי הר"מ שבמקום שכתב ליגע צ"ל לאכול וונ"ש ע"מ שלא יפיח כו' עד וכן מחוסר כפורים נמחק וגרס הכי ומותר לו ליגע אפילו קודם טבילה כו'. ועתוי"ט: (ה) ואינו חולק. גמרא מפלג הוא דלא פליג וכי מזמנים ליה אכיל. ולמיכתב אונן טובל ואוכל את פסחו לערב אבל לא בקדשים א"כ ירמיה לא"ק כאן בפסח. איידי דאכיל פסח אכיל נמי קדשים. והתם כו' וה"ק אבל לא בקדשים של כל ימות השנה כו'. גמרא: (ו) בין כו'. בגמ' יליף להו מקראי. ועתוי"ט

חולקין ואוכלין אבל לא מקריבין (ז) וכל שאינו ראוי לעבודה אינו חולק בבשר. וכל שאין לו בבשר (ח). אין לו בעורות. אפילו טמא בשעת זריקת דמים וטהור בשעת הקטר חלבים. אינו חולק בבשר. שנאמר (ויקרא ז) המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה: **ב** כל שלא זכה המזבח בבשרה. לא זכו הכהנים בעורה. שנאמר (שם) עולת איש. עולה שעלתה לאיש. עולה שנשחטה שלא לשמה. אע״פ שלא עלתה לבעלים. עורה לכהנים (יח). אחד עולת האיש. ואחד עולת האשה. עורותיהן לכהנים: **ג** עורות קדשים קלים לבעלים. ועורות קדשי קדשים לכהנים. ק״ו. מה אם עולה שלא זכו בבשרה זכו בעורה. קדשי קדשים שזכו בבשרה. אינו דין שיזכו בעורה. אין מזבח[א] יוכיח שאין לו עור מכ״מ: **ד** כל הקדשים שאירע בהם פסול קודם להפשטן. אין עורותיהם לכהנים. לאחר הפשטן עורותיהם לכהנים. אמר רבי חנינא סגן הכהנים. מימי לא ראיתי עור יוצא לבית השריפה. אמר רבי עקיבא מדבריו למדנו שהמפשיט את הבכור ונמצא טרפה שיאותו הכהנים בעורו (טו). וחכמים אומרים אין לא ראינו ראיה אלא יוצא לבית השריפה: **ה** פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים בזמן שהם נשרפין כמצותן. נשרפין בבית הדשן ומטמאין

[א] גמ׳ ורש״י מוכיח

כל שאינו ראוי לעבודה אינו חולק בבשר. חוץ מבעלי מומין שאע״פ שאינן ראוין לעבודה חולקים בבשר דרבינהו קרא בהדיא דכתיב (שם) לחם אלהיו מקדשי וגו׳. וכתיב (שם ו) כל זכר בבני אהרן יאכלנה לרבות בעלי מומין מחלוקת דמי לאכילה כגון שר כבר אמור ומן הקדשים יאכל: וטהור בשעת הקטר חלבים. והוא כל הלילה כגון טבול ועריב בהערב שמש: אינו חולק. שאין הכהן חולק בקדשים עד שיהא טהור משעת זריקת דמים עד שעת הקטר חלבים. אם נטמא בין כך ובין כך אינו חולק (ט): **ב** כל שלא זכה המזבח בבשרה. כגון שאירע בה פסול קודם זריקה (י) דלא הותרה לו שעת היתר למזבח: עורה לכהנים. הואיל וזכה המזבח בבשרה ומכשרי כשרה היא: ואחד עולת האשה. דכתיב הכהן המקריב את עולת איש. אינו אלא עולת איש. עולת נשים ועבדים (יב) מנין ת״ל עור העולה אשר הקריב. א״כ למה נאמר עולת איש פרט למתפיס עולתו לבדק הבית שהעור הקדש (יג): **ג** עורות קדשים קלים לבעלים. דכתיב עור העולה ומי גם עולה (יד) קדשי קדשים אף כל קדשי קדשים: עורות קדשי קדשים. חטאות ואשמות לכהנים כדמפרש טעמא ואזיל: אין המזבח מוכיח. כלומר אין לך לומר מזבח יוכיח שזכה בבשר העולה ולא זכה בעור ואף אתה אל תתמה בקדשי קדשים שאף ע״פ שזכו כהנים בבשרן לא יזכו בעורן אין זו הוכחה שאין למזבח עור בכ״מ. אבל כהנים מצינו שזכו בעור העולה וק״ו שיזכו בעורות קדשי קדשים: **ד** אין עורותיהן לכהנים. אלא נשרפים עם עורן: לא ראיתי עור יוצא לבית השריפה. לאחר שהופשט אם נמצאת טריפה אע״פ שפסול זה היה בו קודם הפשט הואיל ולא ניכר עד לאחר הפשט: שהמפשיט את הבכור ונמצא טרפה. הא קמ״ל ר״ע דאפילו בכור בעל מום הנשחט במדינה על מומו. ולא התירו הכתוב אלא באכילה כדכתיב בשעריך תאכלנו אבל אם מת עורו אסור וטעון קבורה ואשמועינן ר״ע דהיכא דלא הוכר טרפתו עד לאחר הפשטו שריה שחיטתו והפשטו לעורו כאילו נזרק דמו במקדש: שיאותו הכהנים בעורו. ואין נשרף: אין לא ראינו ראיה. שמא לא אירע בימיו שימצא טריפה לאחר הפשט. ואם אירע ושרפוהו הוא לא ראה: אלא יוצא לבית השריפה. הואיל וקודם הפשט בא והלכה כר״ע בבכור בעל מום כשהתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה לא (טז). והלכה כחכמים בבכור תמים דבשר בקבורה והעור בשריפה (יז): **ה** פרים הנשרפים. פר כהן משיח. ופר העלם דבר של צבור. ופר של יוה״כ: ושעירים הנשרפים. שעיר יוה״כ ושעירי עבודת כוכבים: נשרפים בבית הדשן. חוץ לשלש מחנות. ובבית עולמים חוץ לירושלים דכתיב בהו אל מחוץ למחנה

ועתוי״ט: (ז) לא כו׳. בת״כ בעל מום עובר מנין ת״ל כל אשר בו מום לא יקרב: (ח) בבשר כו׳. שנאמר עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה. כך מלאתי: (ט) וכ״כ הר״מ ולפ״ז יש לפרש דרבותא דאפי׳ קמ״ל וכ״ש איפכא כי טהור בזריקה וטמא בהקטר דטומאתו קרובה לשעת חלוק ואכילה אבל בגמ׳ דייקי׳ דהא טהור בשעת זריקה וטמא בשעת הקטר חולק מתני׳ דלא כאבא שאול דאמר עד שיהא כו׳ ולפ״ז רבותא דאפי׳ לא קאי אלא משום דטהור בשעת הקטר. ונראה דפירשו באבא שאול משום דאבעיא דר״א נטמא בינתיים (שכתב הר״ב) קאי אליביה. ועתוי״ט: (י) ואע״ג דבמ״ד תנן לאחר הפשטן עורותיהן לכהן מתני׳ בהווה דאין הפשט קודם זריקה פרש״י משום שאסור לשהות הדם כל כך. ומתני׳ דלקמן אי אתרמי דהפשיט קודם זריקה ונפסל הבשר וזרק הדם עורותיהם לכהנים שהדם מרצה על העור בפ״ע. גמ׳: (יח) לכהנים. ומה שאמר עולה שעלתה לאיש אינו ר״ל עלתה משום חובה. אבל ר״ל עלתה לגבי המזבח. הר״מ: (יב) דמחד קרא ממעטינן דהא ילפינן מהדדי בג״ש דלה לה. תוי׳: (יג) כלומר דמקרי עולת הקדש ולא עולת איש. עתוי״ט: (יד) ברייתא בגמ׳ והר״ב לא הקדים לכתוב דכתיב כו׳ לרמוז על רישא דברייתא. דלתנא דמתני׳ דיליף לקדשי קדשים בק״ו א״כ מיעוטא לקדשים קלים אלא משום סיפא בלבד נקיט לה. כ״ל עתוי״ט: (טו) בעורו. אבל בבשרו לא דאפי׳ להאכילו לכלב אסור דדרשינן ואכלת ולא לכלביך (כלו׳ דבר שאינו עומד אלא לכלביך) אבל מידי דחזי לדידיה אשפרי לגמרי כדתנן במ״ב פ״ה דבכורות. תוי׳: (טז) וכ׳ הכל״מ שהיא בקבורה: (יז) וכ״פ הר״מ בחבורו פ״ג מה״ב. ולא כן פסק בה׳ א״מ אלא דבשר בשריפה וכ״ד רש״י ותו׳ דהוי בכלל כל שפסולו בקודש בשריפה ודלא כמ״ג דפ״ט דאוכלאין ודפ״ב דמנחות דמשמע התם דטריפה לא הוי בכלל פסולו בקודש. ותו קשה אמאי

ומטמאין בגדים. ואם אינן נשרפין כמצותן. נשרפין בבית הבירה. ואינם מטמאין בגדים: ו היו סובלין אותן במוטות. יצאו הראשונים חוץ לחומת העזרה. והאחרונים לא יצאו. הראשונים מטמאין בגדים. והאחרונים אינן מטמאין בגדים עד שיצאו. יצאו אלו ואלו. אלו ואלו מטמאין בגדים. רש"א אלו ואלו אינן מטמאין בגדים. עד שיצתה האור ברובן. ניתך הבשר. אין השורף מטמא בגדים:

פרק יג **השוחט** והמעלה בחוץ. חייב על השחיטה וחייב על העליה. ריה"ג אומר. שחט בפנים והעלה בחוץ חייב. שחט בחוץ והעלה בחוץ פטור (א). שלא העלה בחוץ אלא דבר פסול. א"ל אף השוחט בפנים ומעלה בחוץ כיון שהוציאו פסלו: ב טמא שאכל בין קדש טמא. ובין קדש טהור חייב. ריה"ג אומר. טמא שאכל טהור חייב. וטמא שאכל טמא פטור. שלא אכל אלא דבר טמא. א"ל אף טמא שאכל טהור. כיון שנגע בו טימאהו (ג). וטהור שאכל טמא פטור שאינו חייב אלא על טומאת הגוף: ג חומר בשחיטה מבעלייה. ובעלייה מבשחיטה. חומר בשחיטה. שהשוחט להדיוט חייב. והמעלה להדיוט פטור. חומר בעלייה. שנים שאחזו בסכין ושחטו פטורים. אחזו באבר והעלוהו. חייבין.

העלה

אמאי הפסול בשריפה כשהבשר בקבורה. ועתוי"ט: (יח) כלפי בהר הבית ג"כ בכלל המקדש הוא. ולפיכך נקרא בית הבחירה שכל המקדש קרוי ביר' כדים לקים בגמ': (יט) וכן לי הגרייסא השורף מטמא בגדים. ולא המצלים אם הלהול ולא המסדר אם המערכה. ואיזהו השורף המסייע בשעת שריפה ומקיים הר"מ כגון המהפך בבשר והמשליך עלים והמהפך באש והשוחה גחלים כדי שתבער האש וכיולא בזה: (כ) יש לתמוה דהוה ליה למימר לאחר שניתך כלישנא דמתני' והיינו בתחלת השריפה דעדיין לא נעשה אפר וכדאי' בגמרא דאיכא ביניהו בין תנא קמא דברייתא לר"ש. תוי"ט. ועי"ע:

פרק יג (א) פטור. ר"ל על העליה כו': (ב) כדכתיב בהעלאה ואל פתח אהל מועד לא יביאנו בראוין להביאן לפנים ולהעלותם הכתוב מדבר. רש"י. ובגמ' יליף מקרא גם לשחוטי חוץ שהעלן בחוץ: (ג) אמרו לו כו'. דרבנן היו סבורין דטעמיה דר"י משום דמחולל ועומד הוא. ועתוי"ט: (ד) מי שטומאה פורחת ממנו. רש"י: (ה) ובגמרא דבשחיטה כתיב להקריב קרבן לה'. ומבעי ליה לאתויי שעיר המשתלח: (ו) ואיש איש דכתיב גבי שחיטה אמרינן בגמ' לחייבו כששחט להדיוט אבל לרבות לב' שאחזו לא. דהא כתיב מעוטא האיש ההוא ותימה על הר"ב לעיל שפי' מדם יחשב

למטה כלומר חוץ לשלשה מחנות: מטמאין בגד[ים]. לעסוקים בהם כדכתיב (ויקרא טז) והשורף או[תם] יכבס בגדיו וכל מקום שנא' יכבס בגדיו לא ב[א] הבגדים שהוא לבוש שעונין כבוס אלא כל בגד ה[...] שנגע בו בעודו מחו[...] לאדם כשמת ושעון כבו[ס]: שלא כמצותן. כ[ו] שנפסלו ושעונין שר[יפה] כאחד מפסולי המוקדשי[ן]: בבית הבירה. שמ[...] בעזרה ושעמי בהר הב[ית] כנ"ל. איכא בהן שפ[...] קודם יציאתן מן העזרה [...] קודם זריקה בין לאח[ר] זריקה נשרפין בבית הד[שן] הגדול שבעזרה. איכא בי[...] פסול אחר יציאתן [...] העזרה נשרפים בבי[ת] הדשן שבהר הבית והו[...] כהפ"ק (יח): ו ה[יו] סובלין אותן. את הנשרפ[ים] כמטתן היו נושאין אות[ם] במוטות להוציאן לבי[ת] שריפתן: הראשונים. בנ[י] אדם הנושאים במוט אות[ם] שאלם תחלה יוצאי[ן] לראשונים. והאחרונים שבראש השני לא יצאו: ניתך הבשר. נגמרה שריפתן אין המסייע שו[רף] בהן מטמא בגדים. אבל מקמי הכי כל המסייעין בשעת שריפה (יט) מטמאים בגדים. דכתיב והשורף אותם יכבס בגדיו. בשעת שריפה. יכול המסייע לאחר שנעשו אפר (כ) מטמא בגדים. ת"ל אותם. אותם מטמא בגדים. נעשו אפר אינו מטמא בגדים. ופרים הנשרפים ושעירים הנשרפים עצמן אין מטמאין אדם ובגדים שנוגעים בהם אלא המתעסק בשריפתן שגזירת הכתוב לדברי רבנן משיצאו הסובלים במוטות. ולדברי רבי שמעון משיצתה האור ברובן. ואין הלכה כרבי שמעון:

פי"ג **השוחט** קדשים בחוץ והעלן בחוץ. בהעלם אחד חייב על השחיטה וחייב על ההעלאה שהן שני גופי עבירה דתרוייהו כתיבי אשר ישחט ואשר יעלה: כיון שהוציאו פסלו. ואפ"ה חייב (ב) וה"ה לשוחט בחוץ ומעלה בחוץ ור"י הגלילי אמר לך מה לשוחט בפנים ומעלה בחוץ שכן היתה לו שעת הכושר. תאמר לשוחט בחוץ ומעלה בחוץ שלא היתה לו שעת הכושר. ואין הלכה כר' יוסי הגלילי: ב הטמא שאכל כו'. משום דפליגי ריה"ג ורבנן בתרוייהו ודמו הנך תרתי פלוגתא להדדי תנינהו גבי הדדי: ריה"ג אומר וכו'. כשנטמא הגוף ואח"כ נטמא הבשר כ"ע ל"פ דחייב כרת. כי פליגי שנטמא הבשר ואח"כ נטמא הגוף. רבנן אית להו איסור כולל. דמתוך שחל עליו איסור טומאת הגוף לאסרו בבשר טהור שהיה מותר בו מתחלה. חל נמי אף על הבשר טמא. ואע"פ שהיה אסור ועומד כדי שיתחייב עליו אף משום טומאת הגוף. ור"י הגלילי לית ליה איסור חל על איסור באיסור כולל ואין איסור של טומאת הגוף חל על איסור של טומאת בשר. ואין הלכה כריה"ג: וטהור שאכל טמא פטור. מן הכרת ולוקה את הארבעים. משום (ויקרא ז) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל: שאינו חייב אלא על טומאת הגוף. כדכתיב (שם) וטומאתו עליו ונכרתה. בטומאת הגוף הכתוב מדבר (ד): ג שהשוחט להדיוט כו'. השוחט קדשים בחוץ לאכילת הדיוט חייב: המעלה בחוץ. לאכילת הדיוט פטור. משום העלאת חוץ דגבי שחיטה כתיב דם יחשב לאיש אפילו השוחט לאיש. וגבי העלאה כתיב לעשות לה' (ה). אינו חייב כשהעלהו בחוץ עד שיכוין בו לה': ישחטו שנים. דכתי' (ויקרא יז) דם יחשב לאיש ההוא. אחד ולא שנים: והעלוהו חייבין. דכתיב (שם) איש איש וגו' (ו) אשר יעלה

העלה וחזר והעלה. וחזר והעלה. חייב על כל עלייה (ז) ועלייה. דברי ר"ש. ר' יוסי אומר. אינו חייב אלא אחת. ואינו חייב עד שיעלה לראש המזבח (ח). ר"ש אומר. אפי' העלה על הסלע. או על האבן. חייב: ד אחד קדשים (י) כשרין. ואחד קדשים פסולין. שהיה פסולן בקדש. והקריבן בחוץ חייב. המעלה כזית (יא) מן העולה ומן האימורין בחוץ חייב. הקומץ. והלבונה. והקטרת. מנחת כהנים. ומנחת כהן המשיח. ומנחת נסכין. שהקריב מאחד מהן כזית בחוץ חייב (יב). רבי אלעזר פוטר עד שיקריב את כולו (יג). וכולם שהקריבן בפנים. ושייר בהן כזית והקריבן בחוץ חייב. וכלם שחסרו כל שהן (יד) והקריבן בחוץ פטור: ה המקריב קדשים ואימוריהם בחוץ חייב. מנחה שלא נקמצה והקריבה בחוץ פטור (יז). קמצה וחזר קומצה לתוכה והקריבה בחוץ חייב: ו הקומץ והלבונה שהקריב את אחד מהן בחוץ חייב. ר"א פוטר עד שיקריב את השני. אחד בפנים ואחד בחוץ חייב. שני בזיכי לבונה שהקריב את אחד מהן בחוץ חייב. ר"א פוטר עד שיקריב את השני. אחד בפנים ואחד בחוץ חייב. הזורק (יח) מקצת דמים בחוץ חייב (יט). ר"א אומר אף המנסך מי חג בחג בחוץ חייב. רבי נחמיה

עולה כו' שכן ת"ל איש איש. אלא לרבות ב' שחזר אבר והעלוהו שהן חייבין: העלה. ונודע לו: וחזר והעלה. אותה בהמה עצמה. חייב על כ"א וא': עד שיעלה לראש המזבח. דכתיב (בראשית ח) ויבן נח מזבח לה'. אלמא אפי' במה יחיד שהיא בחוץ אינה העלאה בלא מזבח: אפילו העלה על הסלע. דכתיב (ויקרא יז) וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' פתח אהל מועד. ולא במה במת יחיד (ט). ובפרשת שחוטי חוץ כתיב. והלכה כרבי יוסי: שהיה פסולן בקודש. כגון הלן. והיוצא. והנטמא ושנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו. ופסול ובפנים אם עלו לא ירדו מתקבל בפנים קרינן ביה וחייבין עליהן בחוץ. דכתיב (שם) לעשות אותו לה'. כל הנעשה לשם ה' חייבין עליו בחוץ. וכל שאינו נעשה לה'. אין חייבין עליו בחוץ: המעלה כזית מן העולה ומאימורי'. אפי' חצי זית מזה. וחצי זית מזה: חייב. דכולה כליל: הלבונה. של מנחת נדבה: והקטרת. של כל יום פרס שחרית ופרס בין הערבי': ומנחת כהנים. שהיא כליל וראויה להעלאה כקומץ של מנחת ישראל. אבל שירי מנחת ישראל אינו חייב על העלאתן בחוץ: מנחת כהן המשיח. עשירית האיפה שהוא מביא בכל יום: כזית. דהיינו שיעור הקטרה: עד שיקריב את כלן. דקסבר כל המתירין מעכבי במתירין. וכל זמן שלא קרבו כלן לא הוי הקטרה לגמרי בעלים ידי חובתן. ולרבנן ה"נ הוי הקטרתן בכזית. היכא דכולו קיים ולא חסרו קודם הקטרה: ושייר בהן כו' חייב. שהרי בזה נגמרה הקטרה: וכלן שחסרו כל שהן. קודם הקטרה ע"י אבוד או שריפה נפסלו במקומן דכתיב (ויקרא ב) והנותרת מן המנחה פרט לשחסרה היא או שחסר קומצה קודם הקטרה: ה המקריב קדשים ואימוריהן. שהקריב הבשר והאמורים מחוברים בו חייב משום אימורים ולא אמרינן הרי בשר חוצץ בין האימורין לאש ודכוותה בפנים לאו העלאה היא דרחמנא אמר (שם א) על העצים אשר על האש. והמעלן בחוץ נמי לא יהא חייב (טו). לא אמרינן הכי לפי שמין במינו אינו חוצץ (טז): מנחה שלא נקמצה. אינה ראויה לפנים הלכך המקריבה בחוץ פטור: קמצה וחזר קומצה לתוכה. והקריבה בחוץ חייב. שכיוצא בה בפנים כשרה כדתנן בהקומץ נתערב קומצה בשירי' לא יקטיר ואם הקטיר כשרה: ו הקומץ והלבונה של מנחת נדבה. שניהם מתירים את השירים לאכילה הלכך ר"א פוטר דבעי הקטרת כל המתיר: אחד בפנים. תחלה ואח"כ השני בחוץ חייב. שזה גמר ובו הכל תלוי: שני בזיכי לבונה. מתירין לחם הפנים: מי החג. שנתמלאו לשם ניסוך המים בחג הסוכות אם נסך אותן בחוץ חייב דסבר נסוך המים בחג דאורייתא הוא הלכך מחייב עלה בחוץ ואין הלכה כר"א דכולה מתניתין ונסוך המים בחג לאו דאורייתא היא אלא הלמ"מ (כ):

שירי

יחשב וגו'. ועתוי"ט: (ז) על כל עליה כו'. כלומר דמעלה חוץ לעשות אותו לה'. ע"כ אר"ש אותו נופל על כל אבר ואבר. ולפיכך העלה בחוץ חייב על כל אבר ואבר ואפי' היה חסר. ור"י לומר שהוא נופל על האבר כולו. וע"כ אומר על השלם חייב ולא על החסר. הר"ב: (ח) המזבח. שיבנה מזבח לשם כך ויעלה. רש"י: (ט) פרש"י בהיתר הבמות. ומסיים בגמ' ולפיכך (בשעת איסור הבמות) העלה על הסלע או על אבן חייב: (י) קדשים כו'. ילפינן לכל קדשים מדכתיב זבח וילפינן להקומץ וכולהו מדכתיב ואל פתח אהל מועד לא יביאנו. כל הבא לאהל מועד חייבים עליו בחוץ: (יא) כזית כו'. כיון דלר"י לעיל המעלה אבר חסר פטור. הכא כשאותו כזית הוא אבר. א"כ כשהוא ממקום שאינו אבר כגון שהוא בשר או חלב. כ"מ: (יב) חייב. קסבר כי כתיב אותו על השלם הוא חייב ואינו חייב על החסר. אשיעור הקטרה כתיב והיינו כזית. רש"י: (יג) את כולו מדלא פליג אריפא גבי עולה. אותה ה"נ דר"ש ליה אשיעור הקטר' כרבנן. ומיהו עולה דלא מיפסלה בחסרון דכל עצמה בדם תלויה כפרתה חייב בכזית. אבל בהני פליג דקא סבר קומץ כוליה היינו שעור הקטרתו אף בפנים דהא מיפסל בחסרון. וכן כולם שכולם מתירין כו'. רש"י: (יד) כל שהוא. משיעור הכשר דבלבונה שחסרה פליגי במנחות פ"ק דלר"ם כשירה אפילו עמדה על קורט א' ולר"י בשני קרטין. רש"י: (טו) כר"י דאמר אינו חייב עד שיעלה לראש המזבח כהקטרת פנים. רש"י: (טז) וכלומר דאף בפנים לא אמרי' בכה"ג. לפי שמין במינו כו' כך כ"ל וכן מוכח מסיפא. ועתוי"ט: (יז) פטור. לפי שהקומץ אינו ידוע הוא כמו האימורים הלא תראה כי כשנקמץ וחזר לתוכה הרי דומה לאימורים וחייב. הר"מ: (יח) הזורק כו'. נפקא ליה בגמ' (דף ק"ז) מקרא: (יט) חייב. ולא פליג ר"א דאפי' במתנות הפנימיות אם נשפך הדם אחר שנתן מתנה אחת מהביא הך דיהבא ומביא פר אחר ומתחיל. רש"י: (כ) וכ"פ הר"מ ותמיהני דמה לי מפורש בדאורייתא מה לי הלמ"מ שהרי שתים זו שמענו

מפי

נחמיה אומר שירי הדם שהקריבן בחוץ חייב: ז המולק את העוף בפנים והעלה בחוץ חייב מלק בחוץ והעלה בחוץ פטור. השוחט את העוף בפנים והעלה בחוץ פטור. שחט בחוץ והעלה בחוץ חייב. נמצא דרך הכשרו מבפני' פטורו בחוץ, דרך הכשרו בחוץ פטורו בפני'. רש"א כל שחייבין עליו בחוץ חייבין על כיוצא בו בפנים שהעלהו בחוץ. חוץ מן השוחט בפנים ומעלה בחוץ: ח החטאת שקבל דמה בכוס אחד. נתן בחוץ וחזר ונתן בפנים. בפנים וחזר ונתן בחוץ. חייב. שכולו ראוי לבא בפנים. קבל דמה בשתי כוסות. נתן שתיהן בפנים. פטור. שניהם בחוץ. חייב. אחד בפנים ואחד בחוץ. פטור. א' בחוץ וא' בפנים חייב על החיצון. והפנימי מכפר. למה (כח) הדבר דומה למפריש חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה ואח"כ נמצאת הראשונה. והרי שתיהן עומדות. שחט שתיהן בפנים. פטור. שחט שתיהן בחוץ. חייב. אחת בפנים ואחת בחוץ. פטור. אחת בחוץ ואחת בפנים חייב על החיצונה והפנימית מכפרת. כשם (ל) שדמה פוטר את בשרה. כך הוא פוטר את בשר חברתה:

פרת

שירי הדם שהקריבן בחוץ חייב. בשירי דמ[ים] הפנימים איירי ומשר ששירי הדם מעכבין בהם (כ[א]) הילכך עבודה היא להתחייב עליה בחוץ אבל בשי[רי] הדם של מזבח החיצון מודה ר' נחמיה שאינם לתליה ולא לעכב הילכ[ך] הזורקן בחוץ ודאי פטו[ר] ואין הלכה כרבי נחמיה: ז מלק בחוץ. נבלה הי[א] שאין מליקה אלא בפני[ם] לכן פטור על העלאת[ו] בחוץ וה"ה והלא [...] הפנים בחוץ [...] נבילתו וכן השוחט בח[וץ] פסול הוא וחייבין ע[ל] העלאתו. התם היינו [...] רבייה (כב) אבל לענ[ין] שאר פסולים נתקבלו בפנים בעינן: שחט בחוץ והעלה בחוץ חייב אף על העלאה דכ[ל] שמתחייב על שחיטתו במ[...] אם שהי ושען הוא א[...] אסר חייב: נמצא דרך הכשרו בפנים. כלומר קאמר תני דרך חיוב בפנים פטורו בחוץ ודרך חיובו בחוץ פטורו בפנים. כגון ששחט העוף בפנים והעלה בחוץ פטור. שחט בחוץ והעלה בחוץ חייב. מלק בפנים והעלה בחוץ חייב. מלק בחוץ והעלה בחוץ פטור. נמצא במקום שמתחייב על העלאתו אם נעשית העבודה הראשונה בפנים כגון במליקת פנים פטור על העלאתו אם נעשית המליקה בחוץ ודרך שמתחייב על העלאה אם נעשית עבודה הראשונה בחוץ כגון בשחיטה פטורו בפנים. אם נשחט בפנים והעלה בחוץ: רש"א כו'. כתיתיה דת"ק קי"ל וה"ק וכן השוחט בהמה בלילה בפנים והעלה בחוץ פטור דאינה מתקבלת בפנים (כג) דכתיב (ויקרא יט) ביום זבחכם ולא בלילה ונמצא הזבח פסול ולפיכך אינו חייב על העלאתו אבל אם שחט בלילה בחוץ והעלה בחוץ חייב. מפני שהשחיטה בחוץ בלילה כשרה היא (כד) לפיכך חייב ב' על השחיטה ועל העלאה. ופליג ר"ש בהא ואמר: כל שחייבין עליו בחוץ חייבין על כיוצא בו בפנים שהעלהו בחוץ. כגו' כשם שהשוחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ חייב. כך אם שחט בפנים בלילה והעלה בחוץ חייב (כה) על העלאה. חוץ מהשוחט עוף בפנים (כו) והעלהו בחוץ שהוא פטור אע"פ שאם שחט והעלה בחוץ חייב. ואין הל' כר"ש: ח נתן בחוץ וחזר ונתן בפנים חייב. מלתא דפשיטא היא ומשום סיפא נקט לה נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ שאינו נותן בחוץ אלא שירי הדם חייב ומתני' כר' נחמיה דסבר שירים מעכבים (כז). ואינה הל': שניהם בחוץ חייב. אחת ואם היתה לו ידיעה בינתיים חייב שתים: אחד בפנים ואח"כ השני בחוץ פטור. ואפי' לרבי נחמיה. דסבר כוס א' עושה את חבירו דחוי להיות נשפך לאמה הלכך אפי' שירים לא הוי: הפנימי מכפר. ומכשיר הזבח. והדם הנזרק תחלה בחוץ לא עשה המשויר כיוצא בו: שתיהן בחוץ חייב. על כ"א. דבשעת שחיטת כל א' היתה ראויה בפנים (כט): אחת בפנים והשניה אחרי כן בחוץ פטור. דהויא לה חטאת שנתכפרו בעליה ולמיתה אזלה. ואינה מתקבלת בפנים: חייב על החיצונה. דהא שוא לפנים דאיזה מהן שירצה יקריבה: כשם שדמה פוטר את בשרה. מן המעילה (דזריקת דם מוציאה בשר ק"ק מן המעילה דיהא

יהא

מפני הגבורה ולמה לא יהיה חייב על מה שהוא הל"מ כמו על מה שהוא מדאורייתא ומו דגמ' מסיק דטעמיה דר"א דהלמ"מ היא. והשתא קשה לי דגמ"ש פ"ד דסוכה כשמעי דמסקנא דגמ' דהלמ"מ היא וא"כ אמאי אין הלכה כר"א כו' ולפ"ז יראה לי דבשיעורא פליג ר"א דס"ל דא"ל שיעור כלל וכדאיתא בגמרא. דמי התם מבמע לפי פחות מג' לוגין. ולפי דקי"ל כמ"ד בסוכה דבעינן ג' לוגין לכך פסק הר"מ דלא כר"א דהכא וכ"פ בתבות המנסך ג' לוגין חייב פחות מכן פטור. ועיין תוי"ט: (כא) כלומר דלא כפתאה דמתני' רב"ה: (כב) כה"ם בר"פ ושחיטה בחוץ בעוף פירש"י דלאחנא כניה מאו אסר ישחט ואהעלאתו נמי אמרינן ואליהם תאמר לערב פרשיות דכל שמחייב על שחיטתו בחוץ אם מזר כו': (כג) ואפי' עלפה סרד ורבי יהודה הוא דאמר הכי בפ"ע מ"ב. רש"י: (כד) דבשחיטת חוץ ל"ש לילה מיום דהא ראוי הוא לבוא אל פתח אהל מועד למחר ובהעלאתו נמי חייב דהא כתיב ואליהם תאמר. רש"י: (כה) דהא בפנים אם עלתה לא תרד הים ליה בפ"ע שם. רש"י: (כו) וא"ת מ"ש משוחט בהמה בלילה בפנים. וי"ל דשוחט עוף בפנים מקטל קטליה. ואם עלה ירד אפי' לר"ש אע"ג דלא מעמא בגדים אבית הבליעה כדלעיל ספ"ז. תוי': (כז) וא"כ מסכי' דוקא בדמים הפנימים כדפי' הר"ב במ"ו: (כח) למה. בגמ' מפ' דאגמרינן במאי דמדמינא דמתני' כני היא דאמר בספ"ד דתמורה אבדה בשעת הפרשה מתה. וה"ק מעמא דאבדה דדמיא לכוס דמי. הא הפרים ב' חטאות לאחריות כי מתכפר באחת השניה תרעה ואם שחטה סתם כשר לעולה ומשכחת לה בחטאת שעיר נשיא שהוא זכר כמו עולה: (כט) וה"ה כשיש ידיעה בנתיים: (ל) כשם כו'. ואשחט שניהם בפנים קאי כו' אבל משום שחוטי חוץ לא איצטריכא לי' דכאחן דקטליניהו דמי ולים בהו מעילה כדאמרינן קדשים שמתו יצאו מידי מעילה:

בעיר

פרק יד **פרת** חטאת ששרפה חוץ מגיתה. וכן שעיר המשתלח (א) שהקריבו בחוץ פטור שנא' (ויקרא יז) ואל פתח אהל מועד לא הביאו. כל שאינו ראוי לבא אל פתח אהל מועד אין חייבין עליו: **ב** הרובע. והנרבע. והמוקצה. והנעבד. והאתנן. והמחיר. והכלאים. והטריפה. ויוצא דופן. שהקריבן בחוץ פטור. שנא' (שם) לפני משכן ה' (ב). כל שאינו ראוי לפני משכן ה' אין חייבין עליו. בעלי מומין. בין בעלי מומין קבועים בין בעלי מומין עוברים. שהקריבן בחוץ פטור. רש"א בעלי מומין קבועין פטור. בעלי מומין עוברין. עוברין בל"ת. תורים שלא הגיע זמנן ובני יונה שעבר זמנן שהקריבן בחוץ פטור. רש"א בני יונה שעבר זמנן פטור. ותורים שלא הגיע זמנן בלא תעשה. אותו ואת בנו. ומחוסר זמן. פטור. רש"א הרי זה בל"ת. שהיה רש"א כל שהוא ראוי לבא לאחר זמן. ה"ז בל"ת. ואין בו כרת. וחכ"א כל שאין בו כרת אין בו בל"ת (ה): **ג** מחוסר זמן בין בגופו. בין בבעליו. איזה הוא מחוסר זמן בבעליו. הזב. והזבה [א]ויולדת. ומצורע (ו). שהקריבו חטאתם ואשמם בחוץ פטורין. עולותיהן ושלמיהן בחוץ חייבין. המעלה מבשר חטאת מבשר אשם. מבשר קדשי קדשים מבשר קדשים קלים. ומותר העומר ושתי הלחם. ולחם הפנים. ושירי מנחות. היוצק. הבולל. הפותת. המולח. המניף. המגיש. המסדר

[א] ס"א

את

בה) שאת היתר לכהנים כך הוא פוטר את בשר חברתה ואע"ג שפסולה (ואשמעינן שנייהם בפנים קאי) ואשמועינן הכא דהיכא דנוכמות שתיהם וקדם וזרק את דם האחת פטר את חברתה מן המעילה משום חטאת שנתכפרו בעליה דקי"ל חטאות המתות לא נהנין ולא מועלין:

פי"ד **פרת** חטאת. פרה אדומה שנאמר בה חטאת היא: חוץ מגיתה. מערכה של עצים מסודרי' כמין גת היו עושים לה במקום ששוחטים אותה בהר המשחה כנגד פתחו של היכל ואם שחטה חוץ למקום ההוא פסולה אבל אינו חייב עליה משום שוחט קדשים בחוץ דרחמנא פטריה מדכתיב ואל פתח אהל מועד לא הביאו דמקפיד קרא לענשו שלא הביאו ש"נ בעומד להביאו שם משתעי קרא: כל שאינו ראוי לבא וכו'. שאינו עתיד להקריב: **ב** בל"ת. הואיל ורחויין לבא לאחר זמן *אין בהם כרת שלא לאו גרידא דלא תעשון ככל אשר אנחנו עושי' פה היום (ג) (דברים יב): תורים שלא הגיע זמנן. (כדתנן בחולין משהוזהבו כשרין ומקמי הכי פסולין) דתורים גדולים ולא קטנים בעינן: ובני יונה שעבר זמנן. דבני יונה קטנים ולא גדולים ופסולים מתחלת הצהוב ואילך: בל"ת. הואיל ורחויין לאחר זמן יש בהן לא תעשה לשוחטן בחוץ: אותו ואת בנו. ששחט אחד מהן ובא להקריב השני בו ביום אסור משום אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד (ויקרא כב): ומחוסר זמן. בין שהוא מחוסר זמן בגופו שלא היה שבעת ימים תחת אמו בין שהבעלים מחוסרים זמן כדמפרש לקמן ולריכא לאשמועינן פלוגתא דר"ש ורבנן בכלהו. דאי אשמועינן בבעלי מומין בהא קאמרי רבנן משום דמאיסי. אבל תורים ובני יונה דלא מאיסי אימא מודו ליה לר"ש. ואי אשמועינן תורים ובני יונה משום דלא חזו ואידחו (ד) אבל בעלי מומין דחזו ואידחו אימא מודה להו ר"ש לרבנן. ואי תנא הני תרתי משום דפסולא דגופא. אבל אותו ואת בנו דפסולא מעלמא קאתי לה אימא מודי ליה רבנן לר"ם צריכא. ואין הלכה כר"ם: **ג** הזב והזבה שהקריבו בחוץ. בתוך ימי ספרן: היולדת. שהקריבה בתוך מלאת: פטורים. שאין מתקבלין לא לחובה ולא לנדבה: ואשמם. בגמרא פריך זב וזבה ויולדת בני אשם נינהו ומשני תני מצורע בהדייהו שהמצורע מביא אשם: עולותיהן ושלמיהן. בגמ' פריך הני בני שלמים נינהו. ומשני תני נזיר בהדייהו שנזיר מביא שלמים: בחוץ חייבין. שהן מתקבלות בפנים נדבה לשמן. לאחר שהקריבו שלאחם (ז). והמצורע את אשמו: מבשר חטאת מבשר אשם כו'. דכל הני נאכלים לכהנים ואינן קרבים לגבי מזבח ורחמנא אמר (ויקרא יז) אשר יעלה עולה או זבח. מה עולה שהיא קרבה ע"ג מזבח אף כל שהיא קרבה ע"ג המזבח: מבשר קדשי קדשים. כגשי עולת שהם שלמי נזיר ויש להם תורת קדשי קדשים: היוצק. השמן על המנחה: הבולל הפותת. הבולל המנחה בשמן ופותתה פתים: המניף המגיש. שמניף את המנחה שטעונה תנופה. ומגישה בחוץ. המנחה שהיא טעונה הגשה בפנים בקרן דרומית מערבית כדכתיב (שם ב) והגישה אל המזבח: המסדר. לחם הפנים

*נ"ל ואין

פל

פרק יד (א) **שעיר** המשתלח. לאחר וידוי. דאי קודם וידוי בעי לכנס להתודות עליו. גמרא. וכלו' והכי הוא כאויה לבא: (ב) משכן ה'. ובגמ' פריך וה"ל איפוק ליה מואל פתח אהל מועד לא הביאו דלעיל ומשני דמהתם ליכא למשמע שלא כל שאינה כאויה לבא כלל ושעיר משתלח כמי משילא לאחר וידוי אינו כאוי לבא. אבל כי נכלה ונדחה כי הכי דמתני' אימא לא. איצטריך לפני משכן ה': (ג) אמר לתו משה לישראל כי עליתו לארץ י"ד שנים שכבשו ושחלקו ישבות ת־ריבו דהיינו נדרים ונדבות חובות לא שקריבו ואפי' בבמת לבור עד שתבואו אל המנוחה זו שילה ובגלגל לגבי שילה מחוסר זמן הוא וקא"ל ושה לא תעשון. גמ': (ד) לכוותא דתלתא נקטיה הכי ובלא"ה הוה מלי למימר דאימא מודה כו': (ה) בל"ת. אין הענין שחייב כרת ומלקות שזה לא יצא לשלם כו' אבל הכוונה שהלאו הזה. הוא אזהרת כרת שאין לוקין עליו. הר"מ: (ו) ומצורע. לי כש"י ל"ג במתני'. ועתוי"ט: (ז) ערוב פירושים כתב הר"ב דמ"ש נדבה לשון רש"י הוא. ולדידיה בקודם שהקריבו מיירי. דהם מתקבלות בפנים לנדבה קאמר וז"ם לאחר שהקריבו לשון הר"מ הוא. וקרוב להביא בדברי הר"ב של"ל. א"נ לאחר כו'. ופרושו שז"ם נדבה לשמן. להכי מדקדק לשמן משום דשלא לשמן אמרי' בגמ' דאפי' אשם נמי הואיל וראוי שלא לשמן בפנים. תוי"ט ומ"ע בזרות

את השלחן. והמטיב את הנרות. והקומץ. והמקבל דמים בחוץ פטור. אין חייבין עליו לא משום זרות (ס). ולא משום טומאה (ט). ולא משום מחוסר בגדים (י) ולא משום רחוץ (יא) ידים ורגלים: ד עד שלא הוקם המשכן. היו הבמות מותרות. ועבודה בבכורות. משהוקם המשכן. נאסרו הבמות ועבודה בכהנים. קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים. קדשים קלים בכל מחנה ישראל: ה באו לגלגל (יב) [א]והותרו הבמות. קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים. קדשי' קלים בכ"מ: ו באו לשילה נאסרו הבמות. לא היה שם תקרה אלא בית של אבני' מלמטן. ויריעות מלמעלן והיא היתה מנוחה. קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים. קדשים קלים ומע"ש בכל הרואה: ז באו לנוב (טו) ולגבעון הותרו הבמות. קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים. קדשים קלים בכל ערי ישראל (יז): ח באו לירושלים. נאסרו הבמות. ולא היה להם עוד היתר. והיא היתה נחלה (יח). קדשי

[א] גמ' הותרו

על השלחן: פטור. דת"ק אמר יעלה עולה או זבח מה העלאה שהוא גמר עבודה. אף כל שהוא גמר עבודה. יצאו אלו שאין אחד מהן גמר עבודה: אין חייבין עליו משום זרות. אם עשה זר אחת מכל העבודות הללו. כגון שבלל. או פתת וכו'. וכן טמא. או מחוסר בגדים או מי שאינו רחוץ ידים ורגלים. אינו חייב מיתה. אע"פ שנפסל אותו דבר שעבד בו: ד והעבודה בבכורות. דכתיב (שמות כד) וישלח את נערי בני ישראל. אלו הבכורות שהעבודה בהם: משהוקם המשכן נאסרו הבמות. דכתיב (ויקרא יז) ואל פתח אהל מועד לא הביאו מכלל דבאהל מועד תלי איסורא. ודוקא לישראל נאסרו הבמות. אבל עו"ג מותרים להקריב שלמים בכ"מ. ואפי' בזה"ז. ואסור לישראל להיות שלוחי' להקריב ולא לסייעם. אבל להורות להם סדר הקרבה שרי: ה באו לגלגל. ולא היה שם בית אלא יריעות המשכן של מדבר: הותרו הבמות. דרחמנא אמר אשר ישחט וכו'. ואל פתח אהל מועד לא הביאו. פרט לגלגל שלא היה שם מחנה שכבר בטלו המסעות והתחילו להיות כשולים בכל הארץ. ומהאי טעמא נמי קדשים קלים נאכלין בכ"מ שהרי לא היה שם מחנה כמו שהיה במדבר: ו באו לשילה נאסרו הבמות. דכתיב (דברים יב) כי לא באתם עד עתה אל המנוחה מכלל דכשיבואו אל המנוחה. הבמות אסורות (יג). ומנוחה זו שילה שהיתה שם מנוחה שלא היו נוסעים ממקום למקום כמו במדבר: בית של אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן. דכתיב (שמואל א א) ותביאהו בית ה' שילה. אלמא בית היה. וכתיב (תהלים עח) ויטוש משכן שילה. אלמא של יריעות היה מלמד שלא היה שם תקרה (יד) אלא בית של אבנים מלמטה. ויריעות מלמעלה: ומעשר שני בכל הרואה. ולעיל לא תני מע"ש לפי שכל י"ד שנה שהיו בגלגל לא נתחייבו במעשרות עד שכבשו וחלקו ובכל הרואה היינו בכל מקו' שרואין משם שילה דא"ק (דברים יב) השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה. בכל מקום אשר תראה אי אתה מעלה. אבל אתה אוכל בכל מקום שאתה רואה: ז באו לנוב ולגבעון. כשחרבה שילה לסוף שלש מאות ושבעים חסר אחת שהיה המשכן בה ונלקח הארון בימי עלי. באו לנוב. וחרבה נוב בימי שאול ובאו לגבעון וכל ימי נוב וגבעון היו נ"ז שנה (טז) וכל זמן זה היו הבמות מותרות. דרחמנא אמר באיסור הבמות כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה. מנוחה. זו שילה. נחלה. זו ירושלים. ולמה חלקן הכתוב אלא כדי ליתן היתר לבמות. בין זו לזו: קדשים קלים בכל ערי ישראל. וה"ה למע"ש שהרי הקישן הכתוב. דכתיב (שם) לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו'. וכל נדריך אשר תדור בזמן שקדשים קלים טעונים הבאת מקום אף מע"ש טעון הבאת מקום. בזמן שקדשים קלים בכל ערי ישראל אף מע"ש בכל ערי ישראל: ח והיא היתה נחלה.

המנוחה

(ס) זרות. כל הני הקטרות בדבר שדרכו לאכול לאו הקטרה נינהו. וכל הנך עבודות הואיל ויש אחריהן עבודה. אין זר חייב עליהן מיתה. כדאמר במסכת יומא עבודת מתנה ולא עבודת הילוך. עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה. ופי' סיפא דקרא והזר הקרב יומת עבודת מתנה שאתה נותן על המזבח. אלא כי הילוך שאתה מסלק ומסל מעל המזבח כגון תרומת הדשן. עבודה תמה עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר. ולא שיש אחריה עבודה כגון שחיטה וקבלה והולכה. שיש אחריה זריקה אבל זריקה עבודה אחרונה שבדם כו'. רש"י: (ט) טומאה. דאזהרת זרות וטומאה בטומאה מחד קרא נפק מינזרו ולא יחללו דבכל הזבחים תניא הלי דמחייב אזרות מחייב אטמא טומאה. רש"י: (י) מחוסר בגדים. דאיכהו נמי בזמן שאין בגדים עליהם אין כהונתן עליהן והו"ל זרים. רש"י: (יא) רחוץ כו'. גמר חוקה חוקה ממחוסר בגדים. האמ למנין אחולי עבודה. ולענין מיתה נמי אכן גמרינן לה מהתם. רש"י: (יב) לגלגל. וימי הגלגל י"ד שנה שכבשו וחלקו מפרש בגמ': (יג) כלו' כשעברו את הירדן לא הקריבו בבמות כלל ככל אשר אנחנו עושים פה היום שלנו מקריבין במשכן מעולו' ואשמות אלא איש כל הישר בעיניו שעשו. דהיינו נדרים ונדבות. כי נעוד שכבשו ושחלקו לא באתם עד עתה אל המנוחה. ומשנכנסו את הירדן וישבתם בארץ היינו לאחר ירושה וישיבה והיה המקום וגו' השמר לך וגו' היינו איסור במות. רש"י: (יד) של גג של נסרים. רש"י: (טו) לנוב. כמו שנאמר שמואל א' כ"א. אין לחם חול וגו' כי אם לחם קדש אשר לפני ה' אלמא שלחן ומזבח השם הוה. חרבה נוב בימי שאול. באו לגבעון כדכתיב במלכים א' ג' כי היא הבמה הגדולה. רש"י: (טז) דכתיב שמואל א' ז' ויהי מיום שבת הארון בקרית יערים וגו' ויהיו כ' שנה והן משחרבה שילה שנשבה הארון והוחזר לקרית יערים. ואז לקחו דוד מקרית יערים אחרי שמלך בחברון ז' שנים ומלך בירושלי' ל"ג שנים כמפורש הכל בכתוב. הרי כ"ג שנה ושלמה מלך ד' שנים כשבנה הבית. במלכים א' ו'. הרי נ"ז שנה: (יז) ערי ישראל. דשם בכל מקום שהוא שם עושה במה ומקריבן. רש"י. לפי שלא היו לישראל עדיין ערים בכבושן אבל היו עסוקין בכבושן. הר"מ: (יח) נחלה. שנתקיימה קדושתה ועמידתה לעולם. ועליה אמר הנביא תהלים ל"ד. ונחלתו

לא

קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים (יט). קדשי קלים ומעשר שני לפנים מן החומה (כ):

ט כל הקדשים שהקדישן בשעת אסור במות. והקריבן בשעת אסור במות בחוץ. הרי אלו בעשה ול"ת. וחייבין עליהם כרת. הקדישן בשעת היתר במות. והקריבן בשעת אסור במות, הרי אלו בעשה ול"ת. ואין חייבין עליהן כרת. הקדישן בשעת אסור במות, והקריבן בשעת היתר במות. הרי אלו בעשה. ואין בהם בל"ת: י אלו קדשים קרבים במשכן. קדשים שהוקדשו למשכן. קרבנות הצבור קרבין במשכן. וקרבנות היחיד בבמה. קרבנו' היחיד שהוקדשו למשכן. יקרבו במשכן. ואם הקריבן בבמה פטור. מה בין במת יחיד לבמת צבור. סמיכה ושחיטת צפון ומתן סביב. ותנופה. והגשה. רבי יהודה אומר אין מנחה בבמה. וכיהון ובגדי שרת וכלי שרת וריח ניחוח. ומחיצה א בדמים. ורחוץ ידים ורגלים. אבל הזמן (כד). והנותר (כה). והטמא. שוים בזה ובזה:

סליק מסכת זבחים

כל

א גמרא לדמים

במורה בתורה כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה. דמשמע מתבואו אל הנחלה, יאסרו הבמות: ט הרי אלו בעשה. דשמה תביאו את עולותיכם. דמשמע אבל לא בבמה. ולאו הבא מכלל עשה. עשה. א"נ עשה והביאום לה'. ול"ת דהשמר לך פן תעלה עולותיך. וכ"מ שנא' השמר פן ואל. אינו אלא ל"ת: ואין חייבין עליהן כרת. כיון שהקדישן בשעת היתר הבמות. שאין המקריב בחוץ חייב כרת. אלא על קרבן שאם הקריבו בחוץ בשעת הקדשו היה חייב דומיא דמדבר (כא) דבכרת דשחוטי חוץ כתיב (ויקרא יז) חקת עולם תהיה זאת להם זאת להם ואין אחרת להם (כב): הקדישן בשעת איסור הבמות. מההוא שעתא קרינן בהו והביאום לה'. וכיון שהותין עד שלא יכול לקיימו. נתבטל העשה על ידו אבל לאו וכרת ליכא. לאזהרה ועונש בשעת ההקרבה כתיבי. והרי הותרו הבמות: י ואלו קדשים קרבים במשכן. כגון בזמן הגלגל. ונוב וגבעון. שהיה שם משכן. והיו הבמות מותרות. אלו קדשים צריכין להקריבן במשכן ולא בבמה: קדשים. שסתמן הוקדשו למשכן ומאי ניהו קרבנות צבור: קרבנות יחיד. סתמן לבמה: קרבנות יחיד שהוקדשו למשכן. שפירש בשעת הקדשן ע"מ להקריבן במשכן: ואם הקריבן בבמה פטור. מאזהרה ומעונש שהרי הותרו הבמות. ומיהו אסור לשנות דכתיב (דברים כג) מוצא שפתיך תשמור ועשית: במות צבור. גלגל ונוב וגבעון: סמיכה. דכתיב לפני ה' ומכך שאין סמיכה בבמה: שחיטת צפון. דכתיב (ויקרא א) לפונה לפני ה' ואין לפון בבמה: ומתן סביב. ב' מתנות שהן ד' דכתיב בהו (שמות כט) את הדם על המזבח סביב ולא בבמה: תנופה. דכתיב תנופה לפני ה' ואין תנופה בבמה: והגשה. דכתיב (ויקרא ב) והגישה אל המזבח ואין הגשה בבמה: אין מנחה בבמה. דזבחים אמר קרא בבמה ולא מנחות (כג): כיהון. דכתיב (שם יד) וזרק הכהן את הדם על המזבח. מזבח צריך כהן ואין במה צריכה כהן: ובגדי שרת. דכיון דא"צ כהן אין כאן מקום לבגדי שרת דבבגדי שרת כתיב (שם ו) ילבשם הכהן. וכלי שרת. דבכלי שרת כתיב (שמות כח) לשרת בקדש ולא בבמה: וריח ניחוח. אברים שצלאן והעלן אין בהן משום ריח ניחוח ודוקא במזבח דכתיב ריח ניחוח לה' אבל בבמה אפילו צלאן והעלן אין בכך כלום: ומחיצת דמים. חוט הסיקרא להבדיל בין דמים התחתונים לדמים העליונים. ואין חוט הסיקרא בבמה דכתיב (שם כו) והיתה הרשת עד חצי המזבח ולא בבמה: רחוץ ידים ורגלים. דכתיב (שם ל) בבואם אל אהל מועד ירחצו מים. ולא בבמה: הזמן. אם חשב על הקרבן לאכלו חוץ לזמנו: והטמא. אע"פ שזר כשר להקריב בבמה אין טמא מקריב בבמה (כו):

נשלמה מסכת זבחים

לא יעזוב. לפי שאמר בתחלת דבריו שהשם בחר בירושלים לשכינתו ולסגולתו אחר כך אמר שהקב"ה ישמור העם הזה אשר בחר בו במקום ההוא אשר בחר בו. שנאמר כי בחר ה' בציון. הר"מ ועיין תוי"ט: (יט) הקלעים. לפנים למחלי העזרה. הר"מ: (כ) החומה. של ירושלים שהיא במקום מחנה ישראל שבמדבר. כדכתיב ואכלת שם לפני ה' אלהיך. רש"י: (כא) וכלומר דעיקר פרשת שחוטי חוץ על אותן שבמדבר נאמרה: (כב) ה"פ בברייתא דכל הענין של אותה פרשה בתחלתה עד פסוק ולא יזבחו וגו'. שיענש כרת על השוחט בחוץ והמעלה בחוץ מדבר בקדשים שהקדישן בשעת איסור במות והקריבן בשעת איסור במות. דהיינו משהוקם המשכן. ומפסוק ולא יזבחו ולהלן מדבר בקדשים שהקדישן בשעת היתר במות וכדכתיב אשר הם זובחים על פני השדה והכי משמע אשר הם זובחים שהיו עומדים ליששמע בבמה אם הקריבם בשעת איסור במות כאלו הקריב על פני השדה. ושם נאמר והביאום לה' מלות עשה. ולא יזבחו עוד. מלות ל"ת. יכול יהא ענוש כרת. ת"ל זאת להם וכו' זאת להם עונש עשה ול"ת ולא אחרת להם כרת: (כג) פרש"י ויזבחו זבחי שלמים לה' אותם ואוקימנא להאי קרא בקדשים שהקדישן בשעת היתר במות וכתיב אותם מעוטא. אלמא זבחים הוא דהוו נהיגי בהו. ולא עופות ומנחות. ועתוי"ט: (כד) הזמן. יליף בברייתא מוזאת תורת זבח השלמים לעשות זמן בבמה קטנה כזמן במה גדולה: (כה) והנותר. כמי מפגול יליף מג"ש דעון עון. רש"י: (כו) ותמיהני למה לא פירשו כמו בכל מקום דמתני' פיגול נותר עמא דטמא לענין אכילה וכן פירש"י הכא וטמא כמי בההיא פרשתא כתיב והנפש אשר תאכל וגו':

סליק מסכת זבחים

עיין בפתיחה למסכת זבחים.

מסכת מנחות

כל המנחות שנקמצו (א) שלא לשמן כשרות, אלא שלא עלו לבעלים משום חובה. חוץ ממנחת חוטא ומנחת קנאות. מנחת חוטא ומנחת קנאות שקמצן שלא לשמן נתן בכלי והלך והקטיר (ה) שלא לשמן או לשמן ושלא לשמן. או שלא לשמן ולשמן. פסולות. כיצד לשמן ושלא לשמן לשם מנחת חוטא ולשם מנחת נדבה או שלא לשמן ולשמן. לשם מנחת נדבה. ולשם מנחת חוטא: **ב** אחת מנחת חוטא (ו) ואחת כל המנחות שקמצן זר. אונן. טבול יום. מחוסר בגדים. מחוסר כפורים. שלא רחוץ ידים ורגלים. ערל. טמא. יושב. עומד ע"ג כלים. ע"ג בהמה. ע"ג רגלי חברו. פסול. קמץ בשמאל (ז). פסול. בן בתירא אומר יחזיר ויחזור ויקמוץ בימין. קמץ ועלה (ח) בידו צרור (ט) או גרגיר (י) מלח או קורט של לבונה פסול. מפני שאמרו הקומץ היתר והחסר פסול. איזה הוא היתר שקמצו מבורץ. וחסר שקמצו בראשי אצבעותיו (יב). כיצד הוא עושה. פושט את אצבעותיו על פס ידו:

ריבה

כל המנחות שנקמצו שלא לשמן. כגון שהמתנדב מנחת מרחשת והביאה וקמצה הכהן לשם מחבת (ג): כשרות. ומקטיר הקומץ ושירים נאכלים שקיבלת המנחה במקום שחיטת הקרבן עומדת. וכשם שכל הזבחים שנשחטו שלא לשמן כשרים כדילפינן מקרא בריש מסכת זבחים ה"נ כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשרות: **אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה.** הוה מצי למתני ולא עלו לבעלים לשם חובה והא דקתני אלא דמשמע דכל דינם כמנחות כשרות אלא דבר זה לאשמועינן דאסור לשנות בה שינוי אחר שאם עבר וקמצה שלא לשמה. אסור לתת הקומץ בכלי שרת שלא לשמה (ג). שלא עלו לבעלים לשם חובתו. ולא יצא ידי נדרו וצריך להביא מנחה אחרת לשם מרחשת: **חוץ ממנחת חוטא.** כגון מנחה הבאה על טומאת מקדש וקדשיו אם לא תשיג ידו לשתי תורים: **ומנחת קנאות.** של סוטה שאם קמצו שלא לשמן כגון לשם נדבה או נתן בכלי שרת את הקומץ שלא לשמו או הלך או הקטיר שלא לשמו או שיסב באחת מן העבודות הללו הריני עובד לשמן ושלא לשמן. אלו מנחות פסולות ואין שיריהן נאכלים וטעמא הוא משום דמנחת חוטא חטאת קרייה רחמנא. ובחטאת כתיב ושחט אותה לחטאת ולקח מדם החטאת. שתהא שחיטה ולקיחה דהיינו קבלת הדם לשם חטאת ומנחת קנאות הואיל וכתיב בה עון דכתיב מנחת זכרון מזכרת עון כחטאת שויה רבנן. ומנחת העומר אע"ג דלאו מנחת חוטא היא ולאו מנחת קנאות היא קמצה שלא לשמה פסולה מהקטיר ואין שיריה נאכלים הואיל ובאה להתיר החדש ולא התירה (ד). וכל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשרות דתנן במתני' דוקא במנחות שאין להם זמן קבוע איירי ולא במנחת העומר שקבוע לה זמן: **או שלא לשמן ולשמן.** דלא תימא לשמן ושלא לשמן הוא דפסול דתפוס לי' אחרון אבל שלא לשמן ולשמן כשרות. קמ"ל: **ב** זר ואונן טבול יום כו'. כלהו מפורשים בפ"ב דזבחים ומוכחינן להו מקראי דעבודתן פסולה: ערל. כהן שמתו אחיו מחמת מילה: יושב. דבעינן לעמוד לשרת: ע"ג כלים כו'. דבעינן שלא יהי' דבר חוצץ בינו ובין הרצפה: בן בתירא אומר יחזיר. הקומץ לתוך המנחה: ויחזור ויקמוץ בימין. וה"ה לכל הנך פסולים דחשיב במתני' ס"ל לבן בתירא שאם עבר אחד מהן וקמץ יחזיר הקומץ למקומו ויחזור כהן כשר ויקמוץ ואין הלכה כבן בתירא: עלה בידו צרור. נמצא קומץ חסר מקום הצרור או גרגיר מלח או קורט של לבונה דקודם קמיצה בורר כל הלבונה לצד א' וקומץ ולאח"כ מלקט אותה ונותנה עם הקומץ ומקטיר הכל. ואם נזדמן בתוך הקומץ גרגיר מלח או קורט של לבונה הרי הקומץ חסר כדי מקום הקורט: מבורץ. מלא וגדוש (יא): שקמצו בראשי אצבעותיו. שלא פשטן על כל פס ידו: פושט את אצבעותיו על פס ידו. ומכניס ראשי אצבעותיו בקמח ומכניס הקמח לתוך ידו ומוחק באצבע קטנה שלא יצא הקמח חוץ לקמיצה

פרק א (א) שנקמצו. עבודה קמייתא נקט. וה"ה נתינה בכלי והולכה והקטרה כדקתני סיפא. פי': (ב) דהיינו שינוי קודש כדמפ' בסיפא לשם מנחת חוטא כו' וה"ה שינוי בעלים. פי': (ג) גמרא. אב"א סברא משום דמשני בה כל הני לישני וליזיל. אב"א קרא כו'. ועיין פי' הר"ב בריש זבחים: (ד) ולפ"ז ה"ה אשם נזיר ומצורע דבאו להכשיר ולא הכשירו. אבל כ"ז איתותב כמו בגמרא ולהכי נמי לא כתבם הר"ב בריש זבחים וכן הר"מ בחבורו חזר בו ולא פסל לעומר שלא לשמו: (ה) והקטיר. במקום זריקה: (ו) אחת כו'. ומשום דר"ש אמר טעמא דלא בעי מנחת חוטא לבונה ושמן שלא יהא קרבנו מהודר. ס"ד שמינא כי קמצו לה פסולין נמי שסבר קמ"ל. גמרא: (ז) קמץ כו'. בגמ' ילפינן לה מקרא: (ח) ועלה. וא"ת מאי אריא עלה אפי' נשאר בשיריים נמי דהויא מנחה חסרה וי"ל שאין רגילים למלאות העשרון שלא יהיה בו מעט יותר. תוי': (ט) צרור כו'. כל הני למה לי. צריכא דאי תנא צרור משום דלאו בת הקרבה היא אבל מלח דבת הקרבה היא (דלאחר שהיה הקומץ על המזבח הוא מולחו) אימא שסבר ואי תנא מלח דלא איקבע בהדי מנחה מעיקרא שאינו מולח אלא הקומץ בלבד אבל לבונה דאיקבע בהדי מנחה מעיקרא אימא שסבר קמ"ל. גמרא: (י) גרגיר כו'. אין להביא ראיה מזה שמשליך המלח על כל המנחה. שזה אינו כו' אלא דומיא דצרור ר"ל שאם נזדמן ונתערב עם הסולת שום דבר מזה ויעלה בידו. הר"מ: (יא) עם אותו התוספות שמוסיפין מגדישה ביתולין. הר"מ. ובערוך פי' מלשון בילה שהוא יוצא ובא לחוץ: (יב) וחסר כו'. אגב דתפ' יתר תפ' חסר כיוצא בו שע"ג דלבור כו' משום

ג ריבה שמנה וחסר שמנה חסר לבונתה. פסולה. הקומץ (טז) את המנחה לאכול שיריה בחוץ או כזית משיריה בחוץ. להקטיר קומצה בחוץ או כזית מקומצה בחוץ. או להקטיר לבונתה בחוץ. פסול ואין בו כרת. לאכול שיריה למחר (יז). או כזית משיריה למחר. להקטיר קומצה למחר. או כזית מקומצה למחר. או להקטיר לבונתה למחר. פגול וחייבין עליו כרת. זה הכלל כל הקומץ והנותן בכלי [א]והמהלך. והמקטיר לאכול דבר שדרכו לאכול ולהקטיר דבר שדרכו להקטיר. חוץ למקומו פסול ואין בו כרת. חוץ לזמנו פגול וחייבין עליו כרת. ובלבד שיקריב המתיר כמצותו. כיצד קרב המתיר כמצותו. קמץ בשתיקה. ונתן בכלי והלך והקטיר חוץ לזמנו. או שקמץ חוץ לזמנו ונתן בכלי והלך והקטיר בשתיקה. או שקמץ ונתן בכלי והלך והקטיר חוץ לזמנו זה הוא שקרב המתיר כמצותו: ד כיצד לא קרב המתיר כמצותו. קמץ חוץ למקומו ונתן בכלי והלך והקטיר חוץ לזמנו. או שקמץ חוץ לזמנו ונתן בכלי והלך והקטיר חוץ למקומו. או שקמץ ונתן בכלי והלך והקטיר חוץ למקומו. מנחת חוטא ומנחת קנאות שקמצן

[א] גמרא והמוליך

לקמיצה ומוחק בגודל שלא יצא הקמח חוץ לאצבע. וזה היה צריך לעשות במנחת מחבת ומרחשת דמעשיהן אפויין (יג) ולאחר אפייה פותתן וקומץ וא"א לפותתן דקות כל כך שלא יהיו יוצאות חוץ לקומץ הלכך מוחק בגודל ולמעלה ובאצבע קטנה ולמטה. וזו היתה מעבודו' קשות שבמקדש דבקומץ גדול יכול להשוות שלא יהא לא חסר ולא יתר. ורמב"ם כתב שכלשון דברי האומר שזו עבודה קשה שבמקדש והוא מפרש וקומץ כדקתני איכשי האמור בגמרא (דף יא) דהיינו שממלא כפו מנחה כדרך שבני אדם ממלאים ידיהם ממה בלוקחים בידם. ואני אומר שאין פירוש כדקתני איכשי אלא שמכניס גדי אצבעותיו בקמח ומכניס הקמח בגדי אצבעותיו לתוך ידו אבל אינו נוטל קומץ אלא מלא שלש אצבעותיו על פס ידו ולא יותר וכדי שלא יהא מבורץ ומבלבץ ויוצא מוחק מלמטה באצבע קטנה ומלמעלה בגודל ולא כדמו כלל דברי האומר שזו עבודה קשה מעבודות קשות שבמקדש ושיטת הגמ' כדברי וכן פירשוה כל רבותי: ג ריבה שמנה. ששיעור השמן לוג לכל עשרון ואם ריבה שנתן שני לוגין או יותר לעשרון דהוו לשתי מנחות. פסול (יד): וחסר שמנה. פחות מלוג שמן לעשרון סולת: חסר לבונתה. שלא נתן בה אלא קורט אחד של לבונה אבל אם יש בה ב' קלטין כשרה דכתיב (ויקרא ו) את כל הלבונה אשר על המנחה כל משמע אפי' קורט א' דכל מש"ע כל דהוא כדכתיב (מ"ב ז) אין לשפחתך כל בבית. את לרבות עוד קורט אחד הרי שנים ואילו רבה לבונתה לא קתני דלא פסל אלא כשרבה יותר על שני קומצים דאז רבה יותר מדאי (טו): לאכול שיריה בחוץ. חוץ לעזרה: או להקטיר קומצה בחוץ. דמחשבה פוסלת בין שחשב על אכילת אדם בין בחשב על אכילת מזבח דכתיב (ויקרא ז) ואם האכל יאכל בשתי אכילות הכתוב מדבר אחת לאכילת אדם ואחת לאכילת מזבח והאי קרא במחשבה איירי דכתיב (שם) המקריב אותו לא יחשב בשעת הקרבה הוא נפגל ואינו נפגל ביום השלישי אלמא במחשבה איירי בחשב עליו לאכלו ביום השלישי: פסולה. דמחשבת חוץ למקומו פוסלת בקמיצת המנחה כמו שפוסלת בשחיטת הזבח. ומה שפוסל בזבח בשחיטה בקבלת הדם בהולכת דם בזריקת הדם פוסל המנחה בקמיצה בנתינה בכלי שרת בהולכה בהקטרת הקומץ ולבונה ארבעה כנגד ארבעה. והקומץ והלבונה עומן מתירים גבי מנחה כמו הדם והאמורים אצל הזבח ושירי מנחה הנאכלים כבשר הזבח הנאכל ובפ"ב דזבחים מפורשים כל הני פסולים והתם ילפינן להו כולהו מקראי: לאכול דבר שדרכו לאכול. כגון שירים: דבר שדרכו להקטיר. כגון הקומץ אבל אם חשב לאכול הקומץ או להקטיר השירים חוץ לזמנו לא פסל (יח) דבטלה דעתו אצל כל אדם: ובלבד שיקרב המתיר. הקומץ: כהלכתו. כאילו היה כשר שלא יהא שם שום פסול אלא הפגול בלבד אבל אם יש בו פסול אחר אינו פגול וחייבין עליו כרת: קמץ בשתיקה. שלא חשב מחשבת פסול בשעת קמיצה: ונתן בכלי והלך והקטיר חוץ לזמנו. כלומר שבשלשת עבודות הללו חשב על השירים לאכלן חוץ לזמנן: ד קמץ חוץ למקומו. חשב בשעת קמיצה לאכול השירים חוץ לעזרה: נתן בכלי הלך והקטיר חוץ לזמנו. ובאחד מג' עבודות הללו חשב על השירים לאכלן חוץ לזמנו: מנחת חוטא וקנאות. יש בהן עוד פסול אחר המוציאן מידי פגול כגון שלא לשמן דאמרינן בר"פ דפסולות אם קמצן שלא לשמן ושלשת שאר העבודות חשב עליהן חוץ לזמנן או אפילו הראשון חוץ לזמנה והשאר שלא לשמן הוציאו מידי פגול:

משום חסר הוא. טו': (יג) גמרא וה"ה אפה תנור יצא דנקט קמח משום דפותתן שייך לקורלן קמח. ועתוי"ט: (יד) דמאי איריא דשני ריבה שמנה לחני ריבה לה שמן. הלא הא קמ"ל דלע"ג דהפרים לה שני לוגין ולא אמרינן הואיל והאי חזי ליה כו' לא ליפסל. גמרא. וריבה פחות תצ' לוגין יש פלוגתא בין רש"י והר"מ. ודעת הר"ב אין הכרע. ועתוי"ט: (טו) דשני קומצין לגבי ב' קורטין הוה יותר מדאי הרבה משא"כ שני לוגין לגבי לוג אחד: (טז) הקומץ כו' ונתן בכלי. בד' עבודות הללו מפגלים במנחה דגמרינן מזבחים בהיקש כדאמר בר"פ דאתקש מנחה לחטאת ואשם ומההיא היקשא גמרינן מחשבה דפוסלת במנחה. ומינה מה זבח כפגל בד' עבודות כו' אף מנחה כו'. רש"י: (יז) למחר. דהיינו חוץ לזמנו דמנחה אינה נאכלת אלא ליום ולילה דאתקש לחטאת ולאשם. רש"י: (יח) לכבוהא כתב כן דאפילו פסול ליכא:

וא"ח

שקמצן שלא לשמן. ונתן בכלי והלך והקטיר חוץ לזמנו. או שקמץ חוץ לזמנו. ונתן בכלי והלך והקטיר שלא לשמן או שקמץ ונתן בכלי והלך והקטיר שלא לשמן. זה הוא שלא קרב המתיר כמצותו. לאכול כזית בחוץ וכזית למחר כזית למחר וכזית בחוץ. כחצי זית בחוץ וכחצי זית למחר. כחצי זית למחר וכחצי זית בחוץ. פסול ואין בו כרת. אמר ר' יהודה זה הכלל. אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום. פגול. וחייבים עליו כרת. ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן פסול ואין בו כרת. וחכ"א זה וזה פסול. ואין בו כרת. לאכול כחצי זית. ולהקטיר כחצי זית. כשר. שאין אכילה והקטרה מצטרפין:

פרק ב הקומץ את המנחה לאכול שיריה או להקטיר קומצה למחר. מודה ר' יוסי בזה שהוא פגול וחייבין עליו כרת. להקטיר לבונתה למחר. ר' יוסי אומר פסול. ואין בו כרת. וחכ"א פגול. וחייבין עליו כרת. אמרו לו מה שנה זו מן הזבח. אמר להם. שהזבח דמו ובשרו ואמוריו אחד. ולבונה אינה מן המנחה: **ב** שחט שני כבשים. לאכול אחת מן החלות למחר. הקטיר שני בזיכין (ג). לאכול אחד מן הסדרים למחר. ר' יוסי אומר אותה (ה) החלה. ואותו הסדר שחישב עליו. פגול וחייבין עליו כרת. והשני פסול ואין בו כרת. וחכ"א זה וזה פגול וחייבין עליו כרת. נטמאת אחת מן החלות. או אחד מן הסדרים. ר' יהודה אומר שניהם יצאו לבית השריפה. שאין קרבן צבור חלוק

או שקמץ או נתן בכלי או הוליך או הקטיר שלא לשמן. כלר אי זו ונחלו מעשה שלא לשמן והשאר ע"מ לאכול שירים חוץ לזמנו לא קרב המתיר כמצותו ואין בשירים כרת: כזית בחוץ וכזית למחר. חשב באחת מן העבודות שתי ומחשבות חוץ לזמנו וחוץ למקומו ועד כשאת איירינן בג' עבודות שחשב באחת חוץ לזמנו ובאחרת חוץ למקומו. ועכשיו איירי שחשב בשתיהן בעבודה אחת. ולר"י אנטריך דלא תימא בשתי עבודות הוא דפליג ר"י דבתר קמייתא אזלינן. אבל במאי עבודה מודה קמ"ל: כזית למחר כזית בחוץ. אע"פ שחשב תחלה למחוץ לזמנו הואיל ותו שניה ועדי כרת: אר"י זה הכלל כו'. ר"י פליג את"ק בין בעבודה א'. בין בשתי עבודות. ואין הלכה כר' יהודה:

פ"ב הקומץ את המנחה מודה רבי יוסי שהוא פגול. משום דבעי למתני פיפא להקטיר לבונתה למחר רבי יוסי אומר פסול ואין בו כרת מהו דתימא טעמא דר' יוסי משום דקסבר אין מפגלין במתיר (א). כלומר שאם חשב לעבוד למחר עבודת חצי מתיר לא פיגל. והך לבונה. חצי מתיר הוא דהין הקטרת קומץ ולבונה מתירים השירים ואפי' ליתא כי חשב בהקטרת קומץ עבודת חצי מתיר הוא וכלי"ג רבי יוסי. קמ"ל דבהא מודה (ג) דטעמא לאו משו"ם הוא. אלא משום דאין מתיר מפגל את המתיר: מה שנה זו מן הזבח. שהשוחטו ע"מ להקטיר אמורים למחר פגול: אינה מן המנחה. אינה ממין המנחה כמו הקומץ. ואע"פ שהוא ממתירי המנחה. דקסבר ר' יוסי שאין מתיר מפגל את המתיר. שאין עבודת מתיר זה שהוא קומץ מועלת לפגל מתיר האחר שהוא הלבונה. במחשבה שהוא מחשב על הלבונה בעבודת הקומץ. ורבנן אמרי ליה כי אמרינן דאין מתיר מפגל את המותיר. היכא דלא אקבע בחד מאנא. כגון שני כבשי עצרת דשניהם מתירים את הלחם. ואם שחט א' מהם. ע"מ לאכול את חבירו למחר שניהם כשרים. אבל היכא דאקבעו בחד מנא. כגון קומץ ולבונה ששניהם בכלי א'. מועלת מחשבת מתיר זה לפגל מתיר אחר. והלכה כחכמים: **ב** שחט שני כבשים. של עצרת דכתיב בהו שני כבשים בני שנה לזבח שלמים ואותן כבשים מתירין ומקדשים לשתי הלחם. שאין הלחם קדוש. אלא בשחיטת שני כבשים. הואיל והוזקק עמו בתנופה. ושאר כבשים של עצרת דמוספים נינהו: לאכול אחת מן החלות למחר. וזמן אכילת החלות. אינו אלא ליום ולילה כדין מנחה. שנא' בה כחטאת וכאשם: הקטיר ב' בזיכין. לשתי מערכות של לחם הפנים כדכתיב (ויקרא כד) ושמת אותם שתים מערכות. והיתה על כל מערכת כף אחת שיש בו לבונה. כדכתיב (שם) ונתת על המערכת לבונה זכה ושתי הכפות הללו שבהם נתונה נקראים שני בזיכים והלבונה נקטרת כדכתיב (שם) והיתה ללחם לאזכרה והלחם נאכל וזמן אכילתו כל אותו שבת שמסירים אותו ומחלקין בלבד (ד). ואם בשעה שהקטיר שני בזיכים של לבונה חשב על אחד מן המערכות של לחם לאכלו למחר. כלומר שלא בזמנו: אותה חלה. של שתי הלחם של עצרת: ואותו הסדר. של לחם הפנים: זה וזה פגול. שכלן נחשבים גוף אחד: נטמאת אחת מן החלות. דוקא כשנטמאה אחת משתי הלחם קודם זריקת דם הכבשים. או אחד מן הסדרים קודם הקטרת הבזיכים. דאז דאפליגו ר"י ורבנן. אבל אם נטמא לאחר זריקת ... או לאחר הקטרת הבזיכים דברי הכל הטמא בטומאתו והטהור יאכל: שאין קרבן צבור חלוק.

ארק ב (א) ואת"ת סיפי מלים אמרים הכי אא בהדיא אמרינן בסיפא דטעמא משום דאין מתיר מפגל מתיר דהא לאמר שהזבח דמי כו'. וי"ל דה"א דלדבריהם דרבנן קאמר ליה הכי: (ב) לכ"מ דס"פ ולפע"ג דאינו כוותא לאפוקינן דמולק אהכך קושטא דמלתא קמ"ל. ועתוי"ט בהאריך: (ג) בזיכין. תרגום כפותיו בזיכוהי. הר"מ: (ד) דכתיב ואכלוהו במקום קדש כי קדש קדשים הוא לו. מדקרייה קודש קדשים איכא למילף דזמן אכילתו כמי כאכילת קדשי קדשים שהיא ליום ולילה. ועתוי"ט: (ה) אותה כו'. דלפע"ג שהכתוב עשאן גוף א' דכתיב לחם תנופה היינו לעכובי דמעכבי להדדי אלא נמי שעשאן שני גופים דכתיב שתים שני עשרונים (גמ') וסדרי דלחם הפנים ילפינן משתי לחם כו'. פי'

בגמלא מסיק דלא מקרא ולא מסברא אמרה ר״י למלתיה. אלא גמרא ערוך בידו. וכך היה מקובל מרבותיו. שאין קרבן נעור חלוק ואם נפסל מקצתו נפסל כלו: ג התודה מפגלת את הלחם. שהלחם בא בשביל התודה והוא טפל לה ואין התודה טפילה ללחם. וכן ב׳ כבשים של עצרת ב׳ הלחם הבאים עמהם הם טפלים לכבשים ואין הכבשים טפלים ללחם (ו) והעיקר מפגל הטפל ואין הטפל מפגל העיקר ואי אשמועינן תנא האי דינא בתודה ולא אשמועינן בכבשים של עצרת ה״א התם הוא דכי מפגל לחם לא מפגלה תודה. משום דלא הוזקקו בתנופה עם החלות. אבל כבשים דהוזקקו בתנופה עם החלות דכתיב (שם כג) והניף הכהן אותם על הלחם אימא כי מפגל לחם לפגלו נמי כבשים. ואי תנא כבשים ה״א התם כי מפגלי כבשים מפגל נמי לחם. משום דהוזקקו זה עם זה בתנופה. אבל תודה דלא הוזקקו. אימא כי מפגל בתודה לא נפגל בחלות צריכא: ד הזבח מפגל את הנסכים. והשוחט (ח) מהן ענוש כרת: משקדשו בכלי. לאחר שמנו אותם בכלי שרת שהכלי מקדשתן קדושת עולם דשוב אין להם פדיון: דר״מ. דר״מ סבר שנסכים מתפגלים. לפי שהדם של הזבח הוא שמכשיר ומתיר אותן למזבח והואיל ויש להן מתיר מתפגלים במחשבת חוץ לזמנם ורבנן פליגי עליה בפ׳ ב״ש במס׳ זבחים (דף מד) ואמרי שהנסכים אין להם מתיר. לפיכך אין מתפגלין. ואין הלכה כר״מ: ה פיגל בקומץ. בהקטרת הקומץ חשב על השירים לאכלן שלא בזמנן: עד שיפגל בכל המתיר. והקטרת א׳ מהן חצי מתיר הוא. דאיכא נמי הקטרת הבונה שאין שירי המנחה מותרים באכילה עד שיקטירו הקומץ והלבונה: במנחת חוטא ובמנחת קנאות. שאין בהן לבונה והקומץ לבדו הוא המתיר: שחט א׳ מן הכבשים. של כבשי עצרת. ואין הלחם מותר אלא אחר שישחטו שניהן: הקטיר אחד מן הבזיכין. והרי אין מתיר הלחם אלא הקטרת שניהם: ר״מ אומר פיגול. דסבר חצי מתיר נמי מפגל ואין הלכה כרבי מאיר:

פרק ג הקומץ את המנחה לאכול. חוץ לזמנו: דבר שאין דרכו לאכול. כגון הקומץ והלבונה. ולהקטיר חוץ לזמנו דבר שאין דרכו להקטיר השיריים שדרכן לאכול ואין דרכן להקטיר: כשר. דאין זו חשובה מחשבה דבטלה דעתו אצל כל אדם: ר״א פוסל. דכתיב (א) (ויקרא ז) ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו בב׳ אכילות הכתוב מדבר א׳ אכילת אדם ואחת אכילת מזבח. לומר לך. כשם שפוסלת אכילת אדם לאדם כגון שירים אם חשב עליהם לאדם לאכלם חוץ לזמנו ואכילת מזבח למזבח. כגון קומץ אם חשב עליו להקטיר שלא בזמנו. כך פוסלת מחשבת אכילת אדם כגון שירים אם חשב עליהם למזבח (ב) להקטירו חוץ לזמנו. ואלפקינהו רחמנא לתרווייהו בל׳ אכילה (ג) ש״מ כי הדדי נינהו יתחשבים יעי׳ לזו. ורבנן סברי להכי אפקה רחמנא להקטרה בל׳ אכילה לומר לך מה אכילה בכזית. אף

חלוק. וחכ״א הטמא בטומאתו. והטהור יאכל: ג התודה מפגלת את הלחם. והלחם אינו מפגל את התודה. כיצד השוחט את התודה. לאכול ממנה למחר (ז). היא והלחם מפוגלין. לאכול מן הלחם למחר. הלחם מפוגל. והתודה אינה מפוגלת. הכבשים מפגלין את הלחם והלחם אינו מפגל את הכבשים. כיצד. השוחט את הכבשים. לאכול מהן למחר. הם והלחם מפוגלין. לאכול מן הלחם למחר. הלחם מפוגל. והכבשים אינן מפוגלין: ד הזבח מפגל את הנסכים משקדשו בכלי. דברי ר״מ. והנסכים אינן מפגלין את הזבח. כיצד. השוחט את הזבח לאכול ממנו למחר. הוא ונסכיו מפוגלין. להקריב מן הנסכין למחר. הנסכין מפוגלין. והזבח אינו מפוגל: ה פיגל בקומץ ולא בלבונה. בלבונה ולא בקומץ. ר״מ אומר פיגול וחייבים עליו כרת. וחכ״א אין בו כרת. עד שיפגל [א] את כל המתיר. ומודים (ט) חכמים לרבי מאיר במנחת חוטא. ובמנחת קנאות שאם פגל בקומץ. שהוא פיגול וחייבין עליו כרת. שהקומץ הוא המתיר. שחט אחד מן הכבשים לאכול שתי חלות למחר. הקטיר אחד מן הבזיכים לאכול שני סדרים למחר. רמ״א פגול. וחייבים עליו כרת. וחכ״א אין [ב] פגול. עד שיפגל את כל המתיר. שחט אחד מן הכבשים לאכול ממנו למחר. הוא פיגול וחברו כשר. לאכול מחברו למחר. שניהם כשרים:

פרק ג הקומץ את המנחה. לאכול דבר שאין דרכו לאכול. להקטיר דבר שאין דרכו להקטיר. כשר. ר׳ אליעזר פוסל. לאכול דבר שדרכו לאכול. להקטיר דבר שדרכו להקטיר. פחות מכזית

[א] נ״א בכל [ב] נ״א בו כרת

מ״ג (ו) דבריעת הזיה מקדשת ללחם כדאיי בעי׳ התודה וכן שחיטת כבשים מקדשים ללחם. רש״י: (ז) לאכול מי. לא יזכוק דנה או יקטיר למוריה למחר. הר״ת: (ח) רש״י ולא ידעתי למה דקדקו לפרש על היין ולא כללו ג״כ הסולת. דהא פלוגתייהו דר״מ ורבנן אף בסולת: (ט) ומודים כו׳. הא למה לי למתני כלל פשיטא מי איכא מאיר לאחרים אלא דבריאה לא מכשרי אלא פסול. וקמ״ל דטעמא משום דגזרי בקומץ לטו קומץ דמנחה חוטא דדמי ליה. וטעמא דלבונה משום דגזרו אטו לבונה הבאה בבזיכין וכגם אטו כגם מנית וכך לטו בזך מנית. גמ׳: פרק ג (א) וא״ב מדאורייי קאמר ולאפי׳ כרת חייב וכתבו הסו׳ תימה דלא הל״ל ר״א פוסל אלא מפגל מבעי ליה. וי״ל דאיירי נמי בחוץ למקומו: (ב) ואכילת מזבח לאדם. גמ׳: (ג) תימא הינם דאכילת מזבח לאדם. אבל אכילת אדם לאכילת מזבח מנלן וי״ל דפשיטא דקרא קיימי ב׳ האכילות אבשר זבח שלמיו. פרי׳: לאכול

מכזית. כשר. לאכול כחצי זית (ד). ולהקטיר כחצי זית. כשר. שאין אכילה והקטרה מצטרפין: ב לא יצק לא בלל. לא פתת. לא מלח. לא הניף. לא הגיש. או שפתתן פתי' מרובות. ולא משחן. כשרות. נתערב קומצה (י) בקומץ חברתה. במנחת כהנים. במנחת כהן המשיח. במנחת נסכים. כשרה. רבי יהודה אומר במנחת כהן המשיח ובמנחת נסכין פסולה. שזו בלילתה עבה. וזו בלילתה רכה. והן בולעות זו מזו: ג שתי מנחות שלא נקמצו ונתערבו זו בזו. אם יכול לקמוץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה כשרות (יד). ואם לאו פסולות. הקומץ שנתערב במנחה שלא נקמצה. לא יקטיר. ואם הקטיר. זו שנקמצה עלתה לבעלים. וזו שלא נקמצה לא עלתה לבעלים.

נתערב

אף ממשנת הקמיצה בכזית. ולעולם אכילה כלהרחי... משמע קומץ למזבח ושירים לאדם. והלכה כחכמי': ב לא יצק. סדר המנחה בתחלה נותן שמן בכלי ואח"כ נותן את הסלת ואח"כ חוזר ויוצק שמן ובול... והכי מפרש בפ' אל... המנחות נקמצות (דף ע"ה): לא יצק לא בלל כשר... כיון שנתן כל השמן בבלו... ביתן כאשון שהוא קודם לעשייתה: דאי ספ... שמנה. אמרינן בפ"ק (דף י"ח) שהיא פסולה... ובגמרא בפירקין מוכח... דיציקה מעכבת (יה)... ונסכים לא יצק לא יצק... כהן. אלא זר. דמקמיצה ואילך מצות כהונה (ו) אבל יציקה ובלילה כשרים בזר. ולא בלל דקתני ע"פ... לא בלל כלל דבלילה ודלא... אינה מעכבת (ז) ומתני'... פ"ק לא יצק כהן אלא זר... או לא בלל כלל כשר: לא

פתת. [כדכתיב] (ויקרא ב) פתות אותה פתים ואע"ג דבמנחת מחבת בלבד כתיב ה"ה לכל המנחות הנאפות תחלה. כגון מחבת ומרחשת ומאפה תנור לפותתן כולן ואח"כ קומץ וזה אם לא פתת אלא כדי קמילה כשר (ח): לא מלח. כל המנחה כולה אלא הקומץ דאילו מליחת הקומץ מעכבת היא (ט): לא הניף. במנח' * מוטא ומנח' קנאות דטעונות תנופה: לא הגיש. כדכתיב (שם) והגישה אל המזבח שהכהן מוליכה אצל המזבח ומגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן: פתים מרובות. גדולות יותר מהדין שמשעורי' בהן מנחת ישראל כופל אחת לשנים ושנים לד' ומבדיל ואצטריך לאשמועינן פתיתות גדולו' ואע"ג דאשמועינן דאי לא פתת כשרה דסד"א דהתם הוא דאיכא תורת פתות עליהן אבל הכא דלאו תורת פתות איכא ולא פתיתים איכא אימא לא קמ"ל: ולא משחן. הרקיקי' הטעונים משיחה כדכתיב (שמות כט) ורקיקי מצות משוחים בשמן אחר אפייתן מושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלוג: במנחת כהנים כשרה. שכולן כליל כמוהו: במנחת כהן המשיח. ובמנח' נסכים פסולה לפי שהקומץ דמנחת ישראל בלילתו עבה. לוג אחד שמן לעשרון סלת ומנחת נסכים ושל כהן משיח בלילתן רכה שלשה לוגים לעשרון כדכתיב במנחת נסכים (במדבר טו) עשרון בלול ברביעית ההין שמן (יא) ובמנחת כהן המשיח הוא אומר (ויקרא ו) סלת מנחה תמיד הרי היא לך כמנחת התמיד שהי' עשרון סלת בלול ברביעית ההין: והן בולעות זו מזו. הקומץ בולע ממנחת נסכים וממנחת כהן משיח יותר משמן של מנחות הללו על הקומץ ומבטלות ליה (יב) והוי מנחה שלא הוקטר קומצה ופסולה הנקומצת אבל מנחת נסכים כשרה ולא הוי כריבה שמנה כיון שלא מדעת עירבו השמן שבולעתו בטל לגבה (יג) והמתן דליתי'. ואין הלכה כר' יהודה: ג אם יכול לקמוץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה. שנפלה זו בצד זה של כלי וזו בצד זה ונשאר מהן כדי קומץ שלא נתערב כשרות ואם לאו פסולות דאמר בת"כ ממנחתה ולא ממנחה של חברתה: לא יקטיר. ואפי' כל המעורבת דאין הקטרה יותר אלא בקומץ וקומץ מיני לא הוי הני קומצים דלוה בכל קומץ יש מזה שנתערב וליכא קומץ שלם דחד מנחה: ואם הקטיר. כל המעורבת היא

לא

(ד) לאכול. פה משנה יתירה דהא תנן בספ"ק. אלא לר"א ליצטריך. דאע"ג דפסל ר"א במחשבה שלא כדרכו אפו כדרכו ופסול מדרבנן הכא לא גזר פסול מכ"ים אפו כזית. רש"י. וזה לא יתכן אלא אליבא דמ"ד דר"א מדרבנן פסל סי' אבל למאי דפירש הר"ב דמקרא דריש לה מדאורייתא קא פסל. ומ"מ י"ל ליתנ דהיא גופיה קמ"ל דלא סיגא דר"א מדרבנן פסל מטעם גזירה קמ"ל דבחלי זית מכ"ז ולא איסא דמדרבנן א"כ הוה ליה ליגזור אלא מעמא בריתא דמדאורייתא הוא: (ה) דהא נאמר יציקה במנחת הסלת וביציאת במנחת מחבת. ואמרינן כל מקום שהזכיר ושנה הכתוב בתורת מנחה אינו אלא לעכב. רש"י: (ו) דאמר קרא והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ. גמרא: (ז) דא"כ זיכא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבתו כו'. ועתוי"ט: (ח) משמע בכדי קמילה מיהו מעכבי ולא ידענא אמאי דהא לא מינה עליו הכתוב. ועתוי"ט: (ט) כדיליף ליה בגמ' מקרא: (י) נתערב כו' כשרה. לרבנן דעולין אין מבטלין זה את זה. ולר"י דמין במינו לא בטיל: (יא) והוא לכבש. וזה בכר לאסוכה בכתוב ועוד כתיב נסכי איל שני עשרונים בבלילים ההין שהן ד' לוגין. ונסכי פר ועגל ג' עשרונים בבלי ההין שהוא ו' לוגין. עתוי"ט: (יב) דמשום ריבה שמנה דמ"ג פ"ק לא מיפסלא כדכתיבנא הסס דשיטת הר"ב דלא הוה אלא בלוג. והכא אע"ג דבלע מ"מ ודאי דנשאר ב"ג בשל נסכים. ועוד דקומץ לא בלע לוג שי' והלכך ליכא למיפסל הכא אלא מטעם בימול. ועתוי"ט: (יג) ל"ע דהא כיון דמשום בטול נגעו בה. ומפ' הר"ב שהשמן מבטל הבולע היכי שייך הכא למימר דשמן של הקומץ אף אם יבלע אלו במנחת נסכים שיבטלנו. וא"כ אפי' עירבו מדעת נמי דהא אמרי' דלא פסלינן אלא בריבה לוג ולהכי נמי פירש רש"י ותו' דמנחת נסכים הוי' אסר שמנה וכתבו דאין ה"נ דפסולה. ומיהו י"ל דדעת הר"ב כרש"י דריבה שמנה בכ"מ. והא דלא מפ' פסלום דקומץ משום ריבה שמנה היינו טעמא משום דאינו פסול אלא מדעת ודקשיא לן מאי רבוי שייך בנסכים. נ"ק דכיון דהקומץ מתבטל הוה פלסו כמאן דליתא וכל השמן דקומץ ונסכים קיים עם סולת הנסכי'. ועתוי"ט: (יד) כשרות. גמרא והא לרבנן עולין אין מבטלין זה את זה. הא מין במינו בטל. ומשני כדרי' זירא שי' נאמרה הקטרה בקומץ ונאמרה הקטרה בשירים מה שי' בקומץ אין הקומץ מבטל את חבירו. אף כו' אין שירים

מבטלים

* פ"ל עומר

נתערב קומצה בשיריה. או בשירים של חברתה. לא יקטיר. ואם הקטיר עלתה לבעלים. נטמא הקומץ. והקריבו. הציץ מרצה. יצא והקריבו אין הציץ מרצה. שהציץ מרצה על הטמא. ואינו מרצה על היוצא: ד נטמאו שיריה. נשרפו שיריה. אבדו שיריה. כמדת ר"א כשרה. וכמדת ר' יהושע פסולה. שלא בכלי שרת פסול'. ר"ש מכשיר. הקטיר קומצה פעמים. כשרה: ה הקומץ מעוטו מעכב את רובו. העשרון (כ). מעוטו מעכב את רובו. היין. מעוטו מעכב את רובו. השמן. מעוטו מעכב את רובו. הסלת. והשמן. מעכבין זה את זה. הקומץ והלבונה מעכבין זה את זה: ו שני שעירי יוה"כ (כג) מעכבין זה את זה. שני כבשי עצרת מעכבין זה את זה. שתי הלות מעכבות זו את זו. שני סדרים מעכבין זה את זה. שני בזיכין מעכבין זה את זה. הסדרים והבזיכין מעכבין זה את זה. שני מינים שבנזיר. שלשה שבפרה. ד' שבתודה. ארבעה שבלולב. ארבעה שבמצורע. מעכבין זה את זה. שבע הזיו' שבפר'. מעכבות
זו

לא עלתה לבעלים דהא לא נקמלה ואין מנחת נדבה ניתרת בלא קמילה: נתערב קומצה בשיריה. לא יקטיר את כלה משום דהשירים אסורים להקטיר דכתיב (ויקרא ב) לא תקטירו ממנו אשה לה' כל שממנו לאשים הרי הוא בבל תקטירו: נטמא הקומץ והקריבו הציץ מרצה. דכתיב (שמות כח) ונשא אהרן את עון הקדשים ליתו נושא אלא עון טומאה שיש בה לד קל שהותרה מכללה בצבור (טו) דכתיב בתמיד במועדו ואפי' בטומאה: ואינו מרצה על היוצא. ואע"ג דיש בו נמי לד קל שהותר מכללו בבמה שנאמר יולא במשכן והותר בבמה שבנוב וגבעון שלא היו שם קלעי' (טז) אעפ"כ אין הציץ מרצה ביולא דכתיב (שם) לרצון להם לפני ה'. עון דלפני ה' אין. עון דיולא לא: ד כמדת ר"א כשרה. של דעתו של ר"א דאמר בפרק כילד נולין דם אע"פ שאין בשר ה"ב קומץ אע"פ שאין שירים כשר להקטיר קומץ: כמדת ר' יהושע. דאמר אם אין בשר אין דם ה"נ פסול להקריב הקומץ והוא שלא נשתייר דבר מן השירים שלא נטמא (יז). והלכה כר' יהושע: שלא בכלי שרת. שלא קידש הקומץ בכלי שרת אבל בתחלת המנחה כ"ע לא פליגי דבעי כלי כדאמרינן בפרק שתי הלחם: ור"ש מכשיר. טעמא דר"ש מפרש בגמרא משום דא"ק (ויקרא ז) קדש קדשים היא כחטאת וכאשם ומדאקיש המנחה לחטאת לעבודתו במתנה באצבע ממש. ש"מ דקומץ המנחה נמי אם רלה עובדה בידו בלא כלי. וכגבר שיעבוד בידו הימנית דומיא לחטאת שנאמר בו אצבע דכתיב ביה (שם ד) ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו וכ"מ שנאמר אצבע והכהונה אינו אלא ימין (יח) ואין הלכה כר"ש. הקטיר קומצו פעמים. אלי קומץ בפעם אחד ואלי קומץ בפעם אחרת ודוקא נקט פעמים ותו לא דאין קומץ פחות משני זיתים וכי פליג ליה לב' פעמים נמלא שאין הקטרה מפחות מכזית ולפיכך כשרה אבל אם חלקה לג' או לד' פעמים דעביד להו הקטרה פחות מכזית פסולה: ה מעוטו מעכב את רובו. שאם חסר כל שהוא פסול דא"ק מלא קומלו (יט): העשרון. מנחה שהיא פחותה מעשרון אפי' כ"ש פסולה: היין. אלי ההין לפר ושלישית ההין לאיל. ורביעית ההין לכבש וכן השמן בין למנחת נסכים שהוא כשיעור היין בין למנחת נדבה שהוא לוג אחד שמן: הסלת והשמן. של מנחה: מעכבים זה את זה. דכתיב (שם ב) מגרשה ומשמנה (כא): הקומץ והלבונה מעכבים זה את זה. דכתיב (שם ו) והרים ממנו בקמלו וכו' ועל כל לבונתה (כב). ו שני שעירי יוה"כ. השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' והשעיר המשתלח לעזאזל: ב' כבשי עצרת. שני כבשי שלמים שבאים חובה על שתי הלחם: שתי חלות. שתי הלחם של עלרת: ושני סדרים. שתי מערכות של לחם הפנים שש חלות לכל מערכת: שני בזיכין. שתי כפות שבהן הלבונה ונתונים על ב' המערכות: הסדרים והבזיכין מעכבין זה את זה. שאם אין מערכות של לחם על השלחן לא יתן בו את הבזיכים של לבונה. ואם אין בזיכים לא יתן את הלחם: שני מינים שבנזיר. חלות מלות ורקיקי מלות: ושלשה שבפרה אדומה. עץ ארז ואזוב ושני תולעת: ארבעה שבתודה. ארבעה מינים של לחם שמביאים על שלמי תודה חלות מלות ורקיקי מלות וסולת מורבכת וחלות לחם חמץ: ארבעה שבלולב. לולב ואתרוג הדס וערבה אם נוטל ארבעתן בכל היום כולו אע"פ שנוטל אחד מהן שחרית ואחד בין הערבים יצא דקי"ל לולב א"צ אגד אבל אם חסר א' מן המינים ונטל כל הג' לא קיים מצוה כלל: ד' שבמצורע. עץ ארז ואזוב ושני תולעת והצפור החיה (כד): ז' הזיות שבפרה. אדומה דכתי'

מבטלים את הקומץ: (טו) דכתיב לרצון להם ומשמע דבר שהוא לרצון במקום אחר. פי' ועיין תוי"ט: (טז) ותמיהני דבפ"ד דזבחים מ"ז תנן בנוב וגבעון קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים ובגמרא ליתא אלא שהותר מכללו בבמה ונראה דר"ל קדשים קלים שנאכלין שם בכל מקום. עתוי"ט: (יז) בגמ' ואסיקנא דה"ה לשרוף ואבוד. והאי דקאמר נטמא כיש"יהו נקט: (יח) דר"ש לא סגי ליה בכהוני' למוד אלא בעי אצבע בהדי כהונה. דלא כדמסיקנא במ"ה פ"ו דזבחים דאו אצבע או כהונה דהתם אליבא דרבנן: (יט) הר"מ. אבל בגמ' אמר קרא מלא קומצו תרי זימני כו' חד למלוה וחד לעכב: (כ) העשרון כו'. היין כו' השמן כו'. כולהו יליף להו בגמרא מקראי: (כא) הר"מ. ולא ידעתי היאך שמעינן עיכובא. ובגמ' מסלתה ומשמנה (בשאר מנחות) מגרשה ומשמנה (במנחת העומר) ופרש"י שנה עליו הכתוב לעכב: (כב) וקשה מנלן לעכב. בגמרא על כל לבונתה ואם כל הלבונה אשר על המנחה פירש"י שנה כו': (כג) שני שעירי יה"כ כו'. כולהו ילפי' לה בגמ' מקראי: (כד) אבל מים חיים לא חשיב לפי שהיה מערב בהם הדם כדכתיב וטבל אותה וגו'. פי' ועתוי"ט:

זו את זו. שבע הזות של בין הבדים ושעל הפרוכת. ושעל מזבח הזהב. מעכבות זו את זו: ז שבעה קני מנורה (כו) מעכבין זה את זה. שבעה נרותיה (כז). מעכבין זה את זה. שתי פרשיות שבמזוזה מעכבות זו את זו. ואפילו כתב אחד מעכבן. ד' פרשיות שבתפילין מעכבות זו את זו. ואפי' כתב אחד מעכבן. ארבע ציציות (כט). מעכבות זו את זו. שארבעתן מצוה אחת. ר' ישמעאל אומר ארבעתן (ל) ארבע מצות:

פ"ד **התכלת** (א) אינה מעכבת את הלבן. והלבן אינו מעכב את התכלת. תפלה (ו) של יד אינה מעכבת של ראש. וש"ר אינה מעכבת ש"י. הסולת והשמן. אינם מעכבין את היין. ולא היין מעכבן. המתנות שעל מזבח החיצון. אינן מעכבות זו את זו: ב הפרים והאילים והכבשים אינן מעכבין זה את

(במדבר יט) והזה אל נכח פני אהל מועד מדמ[ה] שבע פעמים: ז' הזות של בין הבדים. ב[יה]"כ דכתיב (ויקרא יז) ולפני הכפורת יזה שבע פעמים: ושעל הפרוכת ושעל מזבח הזהב. ביה"כ ובפר כהן משיח ובפר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז שכל אלו טעונים הזיה על הפרוכת ועל מזבח הזהב כמו שמפורש בפרשת ויקרא ובאחרי מות. ושעירי ע"ג מרבינן להו מקרא דכתיב (שם ד) ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת לפר זה פר כהן משיח. החטאת אלו שעירי ע"ג. וד' מתנות שעל ד' קרנות שעל מזבח הזהב נמי מעכבות זו את זו אע"פ שלא הוזכרו במשנה (כה): ז שבעה קני מנורה. כדכתיב (שמות כה) וששה קנים יוצאים מצדיה והקנה האמצעי הרי שבעה קני מנורה: ב' פרשיות שבמזוזה. שמע והיה אם שמוע: ואפילו כתב א' מעכבן. אפי' אות אחת שאין גויל מוקף לה (כח) ... כהלכתה פוסל במזוזה ובתפילין ובס"ת: ד' פרשיות שבתפילין. קדש והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע: מעכבות זו את זו. בין בתפלה של ראש שכותבין כל פרשה ופרשה בקלף בפני עצמו, בין בתפלה של יד שכל ארבעתן כתובים בקלף אחד: ארבעתן ארבע מצות. ואין מעכבות זו את זו ואין הלכ' כר' ישמעאל:

פ"ד **התכלת** אינה מעכבת את הלבן. אע"ג דמצוה לתת שני חוטין של תכלת ושני (ב) חוטין של לבן או חוט א' של תכלת וג' חוטים של לבן (ג) אפ"ה אין זה מעכב את זה ואם נתן ארבעתן של לבן (או תכלת) יצא: תפלה ש"י אינה מעכבת ש"ר. רמב"ם כ' דוקא שמתיהן מצוין אצלו אבל אם אין מצויה אצלו אלא אחת מהן לא יניח האחת עד שימצא האחרת (ד) גזרינן שמא יטעה ויסמוך על אחת תמיד וזה דלא כהלכתא דמ"ד הכי בגמ' הדר ביה כיון שהקשו לו ואלא תמן דלית ליה תרתי מצות הדא מליה נמי לא לעביד בחדא (ה) והלכה בין שניהן מצוין לו בין אין מצויין הללו אינן מעכבות זו את זו וכן הורו כל רבותי הלכה למעשה: הסלת והשמן של מנחת נסכים: אינן מעכבין את היין. של נסכים שאם הביאו את היין בלא סולת ושמן. מעכבן (י): המתנות שעל מזבח החיצון. כגון ד' מתנות של חטאת: אין מעכבות זו את זו. שאם לא נתן אלא אחת כפר דכתיב (דברים יב) ודם זבחיך ישפך. שפיכה אחת משמע: ב הפרים והאילים והכבשים. האך דכתיבי בפרשת אמור אל הכהנים והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בן בקר אחד ואילים שנים הבאים עם שתי הלחם של עצרת: אינן מעכבים. הפרים שנים ואיל א' ושבעה כבשים של מוספים של עצרת. הכתובים בפ' פנחס (ח). שאין [שני] פרים של מוספים מעכבין הפר של שתי הלחם ולא הפר של שתי הלחם מעכב ב' פרים של מוספים וכן ב' אילים של מוספים אינן מעכבין האיל א' של מוספים. ולא איל א' של מוספים מעכב בני האילים של שתי הלחם. וכן הכבשים אין מעכבין אלו את אלו:

ועתוי"ט: (כה) ומ"מ עוד ד' הזות דמצורע ודפרים ואילים דמג. פי': (כו) קני כו'. ולא חשיב נמי גביעיה כפתוריה ופרחיה דמעכבין זה את זה משום דליתנהו במנורה של שאר מיני מתכות כדפי' בגמ'. פי': (כז) ז' נרותיה. בראש כל קנה וקנה היה נר אחד כעין בזך ושם נותנין השמן והפתילות. רש"י: (כח) דכתיב וכתבתם כתיבה תמה ושלימה. ובתפילין כתיב הויה והיו לטוטפות ומוכתבתם לתוך גם לת"ס. רש"י: (כט) ד' ציציות כו'. לא אסמכר בגמרא מכלן והר"מ פירש במשנה דלעיל שכולן עמם אומן לכתוב שים בפסוקים שהן ראיה על שיהיו מעכבות אבל הענין קבלה בידינו: (ל) ד' מצות. וכ"מ לענין חיוב בגלילים ובליה בעלה שמם. ולגאת בנבת בעלים שהיה מוטלת כהלכתו' כדאי' בגמרא:

פרק ד (א) **התכלת** כו'. ולא דברה המשנה בדיני הגלילים והתפילין והמזוזה וענין הלאכתן והברכו' שחייב לברך עליהן כו'. וקשה זה בעיני לפי שהיו הדברים האלה מפורסמים בזמן חבור המשנה. והיו ענינים ידועים ונהוגים ביד כל העם פרט וכלל אין ענין מהן נפלא מהם אדם וע"כ לא ראה לדבר בהם כמו שלא הזכיר נוסח התפלה ואיך יתנהג ש"ץ לפי שהיה מפורסם אצל חבריו ספר גמרא וזולתו. הר"מ: (ב) כ"כ רש"י ותוי' מדקדקינן גדיל שנים דאין גדיל פחות משנים גדילים משמע ד': (ג) זו דעת הר"מ דלא בעינן אלא חוט א' תכלת. אבל סובר שיהיה קלתו לבן דהא כופל לכל חוט עד שיהיו שמנה ונמצא מעכשיו שבע דלבן וא' דתכלת. ועתוי"ט: (ד) והחילוק דבתפלה קרי ליה אין מעכבין כו' ובד' מינין שבלולב מעכבין דבד' מינין בשהן מצויין נוטל א' א' ואינו יוצא ידי חובתו ולא שלמה המצוה עד שיגמור נטילת ארבעתן בידו ואפילו בזה אחר זה. ואינו כן בתפלה כו' אלא כל זמן שיניח אחד מהניחן ד"ל שלובשן כבר קיים מ"ע אחת ויצא ידי חובתה: (ה) גם הר"מ בחיבורו חזר וכתב ל' המשנה ולא חילק בין יש לו לאין לו. ועתוי"ט: (ו) תפלה. תרגום לטוטפות לתפילין. והטול מפי' לי"פלילי'. שהן אות ועדות דכתיב כי שם ה' נקרא עליך. ודרשינן אלו תפילין שבראש. ועתוי"ט: (ז) משמע הא סולת ושמן מעכבי אהדדי. פי' ועתוי"ט: (ח) דאלו דפ' אמור גופייהו מעכבין זה את זה דהויה כתיב בהו. פרש"י יהיו עולה וכל הויה עיכובא ומיהו פרים וכבשים דפ' פנחס לא מעכבי אהדדי ואלינו נמי לפרושי מהני' בכה"ג והכי איתא בגמ' דתנא נמי מילי קהני. ועיין תוי"ט

דש"א אם היו להם פרים מרובין. כלומר [illegible] כדי לקנות פרים כדי צרכן ולא היו להם דמים לקנות נסכים יביאו פר א' ונסכיו. ומפיק לה מקרא דכתיב (יחזקאל מו), איפה לפר ואיפה לאיל יעשה מנחה ולכבשים כאשר תשיג ידו וכי מדת פרים ואילי' אחת הוא והלא מנחת פרי' ג' עשרון ומנחת אילים ב' עשרון. אלא להודיעך שמוטב להביא פר א' איל א' עם איפתו מדה הראויה לו. מלהביא פרים מרובים ואילים מרובי' בלא מנחת' ואין הלכה כר"ש: ג הפר והאילים והכבשים והשעיר. הבאים בגלל הלחם וכלן עולות חוץ מן השעיר שהוא חטאת: אין מעכבין את הלחם. שאם הביאו שתי הלחם של עצרת בלא הקרבנות הללו מקודשין: הלחם מעכב את הכבשים. הנך כבשים הן שני כבשים דשלמים שהוזקקו לתנופ' עם הלח': והכבשי' אין מעכבי' את הלחם. שאם לא נמצאו כבשים ונביאים שתי הלחם והן קדושי' כאילו הביאום עם הכבשים: קרבו כבשים בלא לחם. שהרי לא היה להם לחם במדבר אלא המן: הלכה כדברי בן ננס. דכבשים מעכבים את הלחם אבל אין הטעם כדבריו דהוא אומר במדבר קרבו כבשים דשלמים ולא היא שכל האמור בחומש הפקודים בספר במדבר כגון קרבנות מוספים האמורים בפר' פינחס קרבו במדבר וכל האמור בת"כ דהיינו בספר ויקרא לא קרבו במדבר והנך כבשים האמורים באמור אל הכהנים כגון הנך ז' כבשים ופר ואילים לעולה דעל הלחם ושני כבשים דשלמים לא קרבו במדבר: לחם בלא כבשים אין לי מי יתירנו. שאין הלחם מותר באכילה לכהנים עד שיקרבו כבשים והלכה כר"ש: ד התמידים אינן מעכבין את המוספים. בגמ' מפרש דלענין קדימה קאמר דאין מעכבין זא"ז דאי בעי תמידין מקריב ברישא ואי בעי מוספין מקריב ברישא. ואע"ג דכתיב וערך עליה העולה (יב) ומשמע העולה דהיינו עולת תמיד תהא ראשונה לכל הקרבנות אין זה אלא למצוה בעלמא אבל לא לעכב: אר"ש אימתי כו'. בגמ' מפרש דמתני' חסורי מחסרא (יד) וה"ק לא הקריבו כבש בבקר לא יקריבו בין הערבים בד"א שלא נתחנך המזבח אבל נתחנך המזבח יקריבו בין הערבים. אר"ש אימתי בזמן שהיו אנוסים או שוגגים אבל אם היו מזידים לא הקריבו כבש בבקר לא יקריבו בין הערבים. וה"פ לא הקריבו התמיד של שחר לא יקריבו התמיד של בין הערבים דהכי מדרש קרא אם את הכבש אחד תעשה בבקר הוכשר שני ליקרב בין הערבים ואי לא לא. בד"א שלא נתחנך מזבח דהאי קרא בחנוך כתיב בפ' ואתה תצוה דכתיב לעיל מיניה וזה אשר תעשה על המזבח אבל נתחנך מזבח שכבר הקריב עליו קרבנות אפילו לא הקריב תמיד של שחר יקריב תמיד של בין הערבים דכתיב בפ' פנחס ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר וכנסכו ובההוא קרא לא כתיב את הכבש אחד תעשה בבקר ותניא בספרי האי קרא למה נאמר והלא נאמר לעולה בפ' ואתה הכבש השני כו' לפי שנא' עשו את הכבש האחד תעשה בבקר הרי שלא הקריבו של שחר שומע אני שלא יקריבו של בין הערבים ת"ל וקרא בתרא ואת הכבש השני מגיד לך שאם לא הקריב של שחר יקריב של בין הערבים. אבל אם מזידים כו' לא יקריבו בין הערבים. אותן המזידים אבל כהנים אחרים יכולים להקריבו (טו): לא הקטירו קטרת בבקר יקטירו בין הערבים. דקטורת לא שכיח במה גברא שיקטיר קטרת פעמים רבות (יז) כמו בעולה כדאמרינן ביומא שלא שנה בה אדם מעולם ומפני שהיא מעשרת

את זה. רש"א אם היו להם פרים מרובים ולא היו להם נסכים. יביאו פר אחד ונסכיו. ולא יקרבו כולן בלא נסכין: ג הפר והאילים והכבשים והשעיר אינן מעכבין את הלחם. ולא הלחם מעכבן. הלחם מעכב את הכבשים. והכבשים (ט) אינן מעכבין את הלחם. דברי ר"ע. אמר א שמעון בן ננס לא כי (י) אלא הכבשי' מעכבין את הלחם. והלחם אינו מעכב את הכבשים שכן מצינו כשהיו ישראל במדבר ארבעים שנה קרבו כבשים בלא לחם אף כאן יקרבו כבשים בלא לחם. אר"ש. הלכה כדברי בן ננס אבל אין הטעם כדבריו שכל האמור בחומש הפקודים קרב במדבר. וכל האמור בתורת כהנים לא קרב (יא) במדבר. משבאו לארץ קרבו אלו ואלו. ומפני מה אני אומר יקרבו כבשים בלא לחם. שהכבשי' מתירין את עצמן ב (בלא לחם). לחם בלא כבשים אין לי מי יתירנו: ד התמידין אינן מעכבין את המוספים. ולא המוספים מעכבין את התמידים. ולא המוספים מעכבין זה את זה (יג). לא הקריבו כבש בבקר יקריבו בין הערבים. אמר ר"ש אימתי בזמן שהיו אנוסין או שוגגין אבל אם היו מזידין ולא הקריבו כבש בבקר. לא יקריבו בין הערבים. לא הקטירו קטרת בבקר. יקריבו בין הערבים. אמר רבי שמעון וכולה

א נמ' רבי ב נמ' ל"ג

פרו"ש: (ט) והכבשים כו'. ולפ"ה כי אמינן נהדי הכבשי' עיקר והלחם טפל משום דכבשים מתירין את הלחם כשבא ביחד ולא פליג ר"ע אמתניתא דת"ג פ"ב. ומפרו"ש: (י) אמר ר"ש בן ננס כו'. בגמ' מפ' דפליגי בטעמא דקרא: (יא) לא קרב. וזה קבלה בידו. הר"מ: (יב) תמהו התו' דבפ"י דזבחים נפקא לן מדכתיב מלבד עולת הבוקר וגו'. ומסקי' דמהכא לא נפקא לן אלא הקטרה דכולי קרא בהקטרה איירי ומהתם נפקא לן עבודת דם דכתיב תעשו משמע עשיות: (יג) לא המוספין כו'. לאו איירי בעיכובא בעלמא לא כללא. דהא הנ מעכבין דכמשפט כמשפטם כתיב בהו. וא"כ איירי בקדימה של מה נמי אינן בכלל מאחי' עטמא גופא דכמשפט כתיב לכך קריבין על הסדר כדאי' בגמ': (יד) דאל"כ שאין ומתאכין דתנא בסיפא אהי קאי: (טו) דכי כהנים חטאו ויזבח בעל. גמ': (טז) מפ' לישנא דלא שכיחא שכן הוא בהביגיא כו' ואההוא ודאי ל"ק האמאי קאמר לא שכיח הא לא הוה כלל דאזמן המקנה קאי כו'. וההוא טעמא אכתי לא הוי ידעי רבנן שלא ישנה בה אדם מעונס

וכולה (יח) היתה קרבה בין הערבים. שאין מחנכין (יט) את מזבח הזהב אלא בקטרת הסמים [א](של בין הערבים) [ב]ולא מזבח העולה אלא בתמיד של שחר (כ). ולא את השלחן אלא בלחם הפנים בשבת (כא). ולא את המנורה אלא בשבעה נרותיה בין הערבים: ה חביתי כ"ג לא היו באות חציים (כב) אלא מביא עשרון שלם וחוצהו. ומקריב מחצה בבקר. ומחצה בין הערבים. וכהן שהקריב מחצה בשחרית. ומת. ומינו כהן אחר תחתיו. לא יביא חצי עשרון מביתו (כג). ולא חצי עשרונו של ראשון. אלא מביא עשרון שלם וחוצהו. ומקריב מחצה. ומחצה אבד. נמצאו שני חציים קרבין. ושני חציים אובדין. לא מינו כהן אחר. משל מי היתה קרבה. רש"א משל צבור. ר' יהודה אומר משל יורשים. ושלימה היתה קרבה:

פרק ה כל המנחות באות מצה. חוץ מחמץ שבתודה. ושתי הלחם (א) שהן באות חמץ. רמ"א שאור בודה (ב) להן מתוכן ומחמצן. רי"א אף היא אינה מן המובחר. אלא מביא את השאור ונותן לתוך המדה. וממלא את המדה א"ל אף היא היתה חסירה או יתירה: ב כל המנחות נלושות בפושרין (ג). ומשמרן שלא יחמיצו. ואם החמיצו שיריה. עובר בלא תעשה. שנא' (ויקרא ב) כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ. וחייבים על לישתה. ועל עריכתה. ועל אפייתה:

[א] כ"א [ב] גמרא ל"ג

יש

תעולם: (יז) ולפע"ג דבינייהו כתיב וכליל על מזבחך מפסגר דכי כתיב עוסר לדלא שכים כתיב. גמרא ועפוי"ם: (יח) וכולה כו'. דקטורת חדא מלתא היא משא"כ בגם לא אמר דשנים היו קריבים. פי': (יט) מחנכין. ענין המוך הרגל וזהו גם מושאל בדברים האלה לתחלת המעשה לפי שהכלים מרגילים אותן בעבודה דרך דומיא לאדם בתחלה שמלמדי' אותו שום חכמה או שום מדה להרגיל עצמו בה עד שתהיה קבועה בו. הר"ם: (כ) שחר. דהכי מדרש קרא את את הכבש האחד כו': (כא) בשבת. אלא במזיל איסתכי הוא דלא מחנך הא קודשי מקדש. והתנן בפי"א מ"ח שלפי' הוא על השלחן ימים רבים אין בכך כלום. ומשני היא גופה קמ"ל דסידור וקדוש דשולחן בשבת היא. גמ': (כב) לא היו כו'. בגמ' יליף ליה מקרא: (כג) מביתו. יליף ליה בגמ' מקרא: (כד) בגמרא מפ' מאי עביד ר"ש בלותה ור"י מאי עביד בדר"ש:

פרק ה (א) חוץ כו'. שתי הלחם כית' דכייל בהדי שאר מנחות דאקרי מנחה שנא' בהקריבכם מנחה חדשה לה'. אבל לחמי תודה אמרי' בגמ' דלא אקרי מנחה ומ"מ ניחא לאשמעינן דינא. פי': (ב) בודה בדל"ת בבי"ת ופי' להוליאה. כמו המדש אשר בדא מלבו. פי': (ג) בפושרין. אע"ג דפושרין מתמילין הוא וליכא ולאפייה בפנים בעזרה דהכשי פנים זריזין: (ד) דאלו בקומץ הא בפ"ב כל שאור וכל דבש לא תקטירו

מעשרת דכתיב (דברים לג) ישימו קטורה באפך וסמיך ליה ברך ה' חילו (יז) הלכך לא קנסינן להו שמתוך שהיא חביבה עליהם לא פשעי בה ואינו תלוי שיכשרו אותה מזידין ואין הל' כר"ש בשתיהן: שאין מחנכים את מזבח הזהב אלא בקטרת הסמים. של בין הערבים. דכתיב (שמות ל) בבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה כלו' כשמדשן את המנורה אך האפר שיש שם מהדלקת הנרות ואי לאו דעבד הדלקה נמורתא מאי בעי למתקן בנפרא אלא שמוך המנורה בין הערבים וכיון דמנורה נתחנכה בערב קטרת נמי נתחנכה בערב דכתי' (שם) ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה: ה חביתי כ"ג. מנחת כ"ג שמביא בכל יום וע"ש דכתיב בה (ויקרא ו) על מחבת בשמן תעשה ומש"ה קרי ליה חביתין: לא היו באות חציין. שלא יביא מביתו חצי עשרון בבקר וח"ע בערב: לא חצי עשרון כו' שנשאר מן העשרון שלם שהביא הראשון שמת ולא קרב אלא חציו: ושני חציין אובדים. חצי עשרונו של ראשון שמת וחצי עשרונו של זה שעמד: משל צבור. דכתיב חק עולם חק זה יהא משל עולם כלומר משל צבור מתרומת הלשכה: רי"א משל יורשי'. דכתי' (שם) והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה: ושלימה היתה קרבה. כ"ז שהיא באה משל צבור כר"ש או משל יורשים לר"י שלימה היתה קריבה עשרון שלם ולא חצי עשרון ור"ש מפיק ליה מכליל תקטר שלא יקטירוה לחצאים אלא כלה כשהיא באה מש"צ ור"י מפיק לה מדכתיב מבניו יעשה אותה כשאחד מבניו יקריב לאחר שמת אביו דהיינו היורשים יעשה אותה ולא חציה (כד). והל' כר"י שמשל יורשים היא באה:

פ"ה כל המנחות באות מצה חוץ מחמץ שבתודה. דכתיב (שם ז) על חלות לחם חמץ: ושתי הלחם. דכתיב (שם כג) חמץ תאפינה: שאור היה בודה להן מתוכן. מתוך עשרון לתודה ושתי הלחם היה נוטל שאור שהיה לש מן הסלת מעט לאחר שנמדד וטומנו בסלת ומתחמץ מאליו וממנו מחמץ השאר. שממקום אחר לא היה יכול להביא שלא תהא מנחה יתירה: היא אינה מן המובחר. שאינה מחומצת יפה לפי שאין לה שאור מחומץ יפה אלא מביא שאור שמחומץ יפה מתוך ביתו ונותן לתוך העשרון ומוסיף וממלא סלת: אף היא היתה חסרה או יתירה. כגון אם השאור עבה ומגובל בקושי עם מעט מים אינו מחזיק נפח גדול כאילו היה קמח ונמצא העשרון יותר לפי שאם לא היה שאור מגובל היה נפחו גדול מעכשיו ואם אינו מגובל יפה שנתן בו מים הרבה נמצא נפחו גדול משאילו היה קמח ונמצא עשרון חסר שאם לא בשביל המים לא יהיה מלא והל' כר"י: ב שנא' כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ. אריסא קאי דקתני ומשמרות שלא יחמיצו וקודם קמיצה ונשתעי ושירים ילפי' מקרא אחרינא דכתיב (שם ו) לא תאפה חמץ חלקם אף חלקם של כהנים שהם שירי המנחה שנשארו מן הקומץ אף זה לא תאפה חמץ ובחמץ דוקא הוזהרו על השירים אבל מותר נא"ם אותם בדבש ולטגנן בו (ד): עריכתה. שמתעסק בה בידיו אחר לישה וחייבין עכאו"א לפי שנאמר

לא

ג יש טעונות שמן ולבונה. שמן ולא לבונה. לבונה ולא שמן. לא שמן ולא לבונה. ואלו טעונות שמן ולבונה. מנחת הסולת והמחבת. והמרחשת. והחלות. והרקיקין. מנחת כהנים. ומנחת כהן משיח. ומנחת נכרים. ומנחת נשים. ומנחת העומר (ו). מנחת נסכים טעונה שמן ואין טעונה לבונה. לחם הפנים טעון לבונה ואין טעון שמן. שתי הלחם. מנחת חוטא. ומנחת קנאות לא שמן ולא לבונה: ד וחייב על השמן בפני עצמו. ועל הלבונה בפני עצמה. נתן עליה שמן פסלה. לבונה ילקטנה (ח). נתן שמן על שיריה. אינו עובר בל"ת. נתן כלי ע"ג כלי. לא פסלה: ה יש טעונות הגשה. ואינן טעונות תנופה. תנופה ולא הגשה. הגשה ותנופה. לא תנופה ולא הגשה. אלו טעונות הגשה. ואינן טעונות תנופה. מנחת הסלת. והמחבת. והמרחשת. והחלות. והרקיקין. מנחת כהנים. מנחת כהן משיח. מנחת נכרים. מנחת נשים. מנחת חוטא. רש"א (יא) מנחת כהנים. מנחת כהן משיח. אין בהן הגשה. מפני שאין בהן קמיצה (יב). וכל שאין בהן קמיצה אין בהן הגשה: ו אלו טעונים תנופה. ואין טעונים הגשה. לוג שמן של מצורע ואשמו. והבכורים. כדברי ראב"י. ואמורי שלמי יחיד. וחזה ושוק שלהן. אחד אנשים ואחד נשים. בישראל. אבל לא באחרים. ושתי הלחם. ושני כבשי עצרת. כיצד הוא עושה. נותן שתי הלחם ע"ג (טז) שני כבשים ומניח שתי ידיו מלמטן. מוליך ומביא מעלה ומוריד. שנא' (שמות כט) אשר הונף ואשר הורם. תנופה היתה

במזרח

לא תעשה חמץ יכול לא יהא חייב אלא אחת ת"ל לא תאפה אפייה בכלל היתה ולמה יצאת (ה) להקיש אליה מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה. אף אני אביא לישתה ועריכתה וכל מעשה יחידי שבה לאתויי קיטוף שהוא מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה. וקיטוף הוא שמחליק פניה במים ולענ"ד דלא מחזי כ"כ מעשה: ג מנחת סלת. המתנדב מנחה סתם מביא סולת ושמן ולבונה ובוללה וקומצה כמו שהיא קודם אפייה ובדידה כתי' שמן ולבונה וכל הני אחריני גמרי ממנחת סולת דכתיב בה נפש. דמשמע דכל מנחת יחיד טעונה שמן ולבונה: והחלות והרקיקין. למנחת מאפה תנור קרי החלות והרקיקין. דאי בעי חלות מייתי ואי בעי רקיקין מייתי: ומנחת כהנים. כהן שהתנדב אחת מה' מנחות הללו: מנחת כהן משיח. מנחת חביתין: נכרי. מתנדב מנחה. כדילפינן מאיש איש ללמד שהעכו"ם נודרים נדרים ונדבות כישראל: ומנחת נשים. אשה שהתנדבה מנחה: ומנחת נסכים. לא בעי לבונה דשמן נאמר בה ולא לבונה: ולחם הפנים. כתיב (ויקרא כד) ונתת על המערכת לבונה זכה ולא כתיב ביה שמן: ב' חלות. של עצרת לא הוזכר בהן לא שמן ולא לבונה: מנחת חוטא ומנחת קנאות. בהדיא כתיב בה (שם ה) לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה: ד וחייב על השמן. אם נתנו על מנחת חוטא או על מנחת קנאות (ז): נתן כלי. שיש בו שמן: ע"ג כלי. של מנחת חוטא (ט): לא פסלה. ולא אמרינן הרי עבר על מה שכתוב בתורה לא ישים עליה שמן. שלא הזהירה תורה אלא שלא יתן השמן לתוך הסולת או לתוך הקומץ (י): ה טעונות הגשה. בחודה של קרן דרומית מערבית. כדכתיב (שם ב) והגישה אל המזבח: והחלות והרקיקין. מנחת מאפה תנור: מנחת כהנים. שהיא כלה כליל: וכל שאין בהן קמיצה. להתיר השירים מן המנחה לכהנים אין בהן הגשה ואין הלכה כר"ש: ו לוג ואשם מצורע. כתיב בהו והניף: והבכורים כדראב"י. גרסינן כלומר דשמעינן ליה בעלמא דאמר בכורים טעונים תנופה (יג) והלכה כמותו: אמורי שלמי יחיד וחזה ושוק שלהן. בהדיא כתיב בהו (ויקרא י) שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף: אחד שלמי אנשים ואחד שלמי נשים. טעונים תנופה: בישראל אבל לא באחרים. מפרש בגמרא דה"ק אחד אנשים ואחד נשים קרבנן טעון תנופה. ותנופה עצמה בישראל. אבל לא בידי נשים (דה"ק) [נ"ל דת"כ] בני ישראל מניפין ואין עובדי כוכבים מניפין. בנ"י מניפין ולא בנות ישראל מניפות (יד): שתי הלחם וכבשי שלמים של עצרת. הבאים בגלל הלחם כתיב בהו (שם כג) והניף הכהן אותם על לחם הבכורים ולא על ממש אלא סמוך להם (טו). כבשים בגלל הלחם. כדר' בברייתא וכן הלכה: שנאמר. (במלואים) (שמות כט) אשר הונף ואשר הורם. ומהונף והורם דמילואים ילפינן שאר תנופות. תנופה מוליך ומביא. תרומה מעלה ומוריד: תנופה היתה במזרח. כלומר אף במזרח של מזבח (יז) יכול להניף וכ"ש במערבו דקרוב יותר להיכל:

ותנופות

שקעילו: (ה) ואימא לחלק איצטריך ה"ל לכתוב חלקם לא תאפה חמץ מאי לא תאפה חמץ חלקם ש"מ שרשי. גמ': (ו) העומר. בה נמי כתיב שמן ולבונה כדכתיב ואם תקריב מנחת בכורים והיא מנחת העומר. רש"י: (ז) דבהו כתיב לאו. משא"כ באינך: (ח) ילקטנה. בגמ' יליף ליה: (ט) וכן ל' רש"י ושלא אלא מתני' הכי נקטי דה"ה לבונה וה"ה על מנחת קנאות: (י) בגמ' מדכתיב עליה משמע בנוגע. פרש"י עד שיערב כו': (יא) בגמרא מפ' פלוגתייהו בדרשא דקראי: (יב) קמיצה. ובברייתא מסיים שאין נותן לכהנים. ואיכא בינייהו מנחת כהן חוטא דנקמצת לר"ש וק"ק נמי במתני' לא הוה לי' למתני מנחת כהנים סתמא אלא הוה לי' למתני דשל נדבה. ועוד קשיא מתני' וברייתא. הלכך כתבו התוס' דקמיצה לאו לטעמא נקטיה אלא לכללא בעלמא לאשמעינן ב' הלחם ולחם הפנים ומנחת כהנים וכהן משיח. אבל לאו למידק הא כל שיש כו' דהא איכא מנחת חוטא: (יג) וטעמיה בפי' הר"ב במ"ד פ"ב דבכורים ובתוי"ט: (יד) ומניף כהן לחודיה: (טו) על כו'. ויליף בגמרא בברייתא ממילואים: (טז) כבי' לטעמיה דדרש ונתת על המערכת לבונה זכה בסמוך כו': (יז) בגמ' יליף לה

לה. ועתוי"ט: (יח) רש"א כו'. אלו העקרים כלן אמתים ואינן דעת ר"ש לבדו אלא שאומרים אותן בשם אומרם ואין חולקין עליו בשום דבר מכל זה. הר"מ: (יט) יש לה כו'. גמ' גמירא לה. גמרא: (כ) ר"ש כו'. בגמרא דפליגי בדרשי דקראי:

פרק ו (א) נקמצת כו'. יליף לה בברייתא מקרא: (ב) כהנים כו'. גמ' ותו ליכא והאיכא עולה. עולה לכהנים. והא איכא עולת העוף. איכא מורחא ונולה והאיכא נסכים לשיתין אזלי. (ג) דברי תימא. דכלום כח מזבח יפה אלא באם דכל הנך דתנינן שלם כליל לאשים וכן הוא מפורש בגמ' שהבאתי בסמוך ובגמ' איתא לאפוקי מדשמואל דאמר לאשים קמ"ל דוקא שלו למזבח אבל יין לשיתין

במורח והגשה במערב. ותנופות קודמות להגשות. מנחת העומר. ומנחת קנאות. טעונות תנופה והגשה. לחם הפנים ומנחת נסכים לא תנופה ולא הגשה: ז רש"א (יח) שלשה מינים טעונים שלש מצות. שתים בכל אחת ואחת. והשלישית אין בהן. ואלו הן זבחי שלמי יחיד. וזבחי שלמי צבור. ואשם מצורע. זבחי שלמי יחיד טעונים סמיכה חיים ותנופה שחוטים. ואין בהם תנופה חיים. זבחי שלמי צבור טעונים תנופה חיים ושחוטים. ואין בהן סמיכה. ואשם מצורע טעון סמיכה ותנופה חיים. ואין בו תנופה שחוט: ח האומר הרי עלי במחבת לא יביא במרחשת. במרחשת לא יביא במחבת. ומה בין מחבת למרחשת. אלא שהמרחשת יש לה כיסוי. והמחבת אין לה כיסוי (יט). דברי ר' יוסי הגלילי. ר' חנניה בן גמליאל אומר מרחשת עמוקה ומעשיה [א]רוחשים. ומחבת צפה ומעשיה קשים: ט [ב](האומר) הרי עלי בתנור. לא יביא מאפה כופח ומאפה רעפים ומאפה יורות הערביים. ר' יהודה אומר אם רצה יביא מאפה כופח. הרי עלי מנחת מאפה. לא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין. רבי שמעון מתיר (כ). מפני שהוא קרבן אחד:

פרק ו אלו מנחות נקמצות ושיריהן לכהנים. מנחת סלת. והמחבת. והמרחשת. והחלות. והרקיקין. מנחת נכרים. מנחת נשים. מנחת העומר. מנחת חוטא. ומנחת קנאות. ר"ש אומר מנחת חוטא של כהנים נקמצת (א). והקומץ קרב לעצמו. והשיריים קרבים לעצמן: ב מנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים (ב). למזבח. ואין בהם לכהנים. בזה יפה כח המזבח מכח הכהנים.

[א] גמ' רכים [ב] גמ' ל"ג

שתי

ותנופות קודמות להגשות. בתחלה מניף ואח"כ מגיש ובמנחת העומר ובמנחת קנאות איירי דטעונות תנופה והגשה וכתיב במנחת קנאו' (במדבר ה) והניף את המנחה לפני ה' והדר והקריב אותה אל המזבח: ז שלשה מינין. שלמי יחיד ושלמי צבור שהם כבשי עצרת ואשם מצורע ג' מינים הללו טעונים בין שלשתן ג' מצות סמיכה תנופה חיים ותנופה שחוטים: שתים. מצוי' מן השלש יש בכל מין ומין והשלישית אין בהם דאין בכל מין אלא שתים: שלמי יחיד. כתיב בהו סמיכה בויקרא: ותנופה שחוטי'. בחזה ושוק שלהן בצו את אהרן: שלמי צבור. כתיב בהו תנופה חיים והניף הכהן אותם דהיינו חיים ותנופה שחוטים בחזה ושוק שלהן דילפינן (מקדשי) [נ"ל משלמי] יחיד אבל סמיכה לא בעי דהלכתא גמירי לה דאין בכל קרבנות צבור אלא שתי סמיכות בלבד. סמיכה של שעיר המשתלח ושל פר העלם דבר של צבור: אשם מצורע. כתיב ביה תנופה חי כדכתיב והניף הכהן אותם בפ' זאת תהיה. סמיכה דהוי אפשר לקרבן יחיד שלא יסמוך ידו על ראש קרבנו: אבל לא תנופה שחוט. דמיעט רחמנא גבי שלמי יחיד (ויקרא ז) את החזה להניף אותו. אותו למעוטי אשם של מצורע. שאינו טעון תנופה שחוט: ח מרחשת עמוקה, דכתיב (ויקרא ז) וכל נעשה במרחשת. בתוכה משמע שלמה יש לה תוך: ומעשיה רוחשין. שהשמן נע וכל בתוכה כי הרומש על הארץ דמתרגמינן דרחשא. ויש גורסין ומעשיה רכין. כלומר שלישתה רכה: ומחבת צפה. דכתיב (שם) על מחבת משמע עליה ולא בתוכה שלמה אין לה תוך: צפה. שאינה עמוק' אלא (שוליה) לפין אצל אוגניה. כמו לף על פני המים: ומעשיה קשים. שהעיסה שמטגנים בה נישתה קשה כדי שלא תשפך לחוץ שהרי הכלי אין לו שפה: ט כופח. מקום שפיתת קדרה אחת. ותנורים שמסיקין אותו ואופין בו עיסה: רעפים. טוול"ש בלע"ז עשויין מחרש ומסיקין אותן כבשן: יורות הערביים. כמין גומא העשויה בקרקע וטוחה בטיט ומסיקין אש בתוכה עד שמתלבן ואופים בה עיסה: אם רצה יביא מעשה כופח. דכופח מין תנור הוא ואין הלכה כר"י: מנחת מאפה. כתיבי בה חלות ורקיקי': לא יביא מחצה חלות. דכל מנחות באות י' י' וזה לא יביא חמש חלות וחמש רקיקין אלא או הכל חלות או הכל רקיקין: מפני שהוא קרבן א'. ששניהם כתובים במנחה אחת הילכך יכול להביא מחצה ממין זה ומחצה ממין זה ואין הלכה כר"ש:

פ"ו אלו מנחות נקמצית. מנחת סלת נקמצת עיסה ומנחת מחבת ומרחשת וחלות ורקיקים דהיינו מאפה פותתן לאחר אפייתן, ובמנחת סלת כתיבה קמיצה בהדיא ובאינך כתיב אזכרה. והאזכרה היינו קומץ: מנחת נכרים או נשים. שהתנדבו אחת מאלו: מנחת העומר. אזכרתה כתיב בה: מנחת חוטא וקנאות. כתיב בהו קמיצה: מנחת חוטא של כהנים נקמצת. אע"ג דמנחת כהן נשרפת כולה דכתיב (שם ו) וכל מנחת כהן כליל תהיה מ"מ בעי קמיצה: והקומץ קרב לעצמו והשירים קרבין לעצמן. אבל לת"ק אין מנחת כהן נקמצת אלא נקטרת כמות שהיא. דסבר כל מנחה ששיריה נאכלי' נקמצת ושאין שיריה נאכלים אינה נקמצת והלכה כת"ק: ב בזה יפה כח המזבח. לא הוה צריך למתני דהא חזינן דבזה יפה כח המזבח ומלתא דפשיטא היא אלא לאתויי המתנדב יין למזבח בלא קרבן דל"ת מזלפו על האישים על האש והוא נשרף וכלה ואיכא מזבח יפה בזה (ג) קמ"ל

דלא

שתי הלחם ולחם הפנים (ה). לכהנים. ואין בהם למזבח. ובזה יפה כח הכהנים מכח המזבח: ג כל המנחות הנעשות בכלי. טעונות שלש מתנות שמן. יציקה ובלילה ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן. והחלות בוללן. דברי רבי. וחכ"א סלת. החלות (יב) טעונות בלילה. והרקיקים משוחים. כיצד מושחן כמין כי (יג). ושאר השמן נאכל לכהנים. ד כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה. מנחת ישראל כופל אחד לשנים ושנים לארבעה ומבדיל. מנחת כהנים כופל אחד לשנים ושנים לארבעה ואינו מבדיל (טז). מנחת כהן המשיח לא א(היה) מכפלה. רש"א מנחת כהנים (יז) ומנחת כהן משיח אין בהם פתיתה מפני שאין בהם קמיצה. וכל שאין בהם קמיצה אין בהם פתיתה. וכלן כזיתים: ה כל המנחות טעונות שלש מאות שיפה. וחמש מאות בעיטה. והשיפה והבעיטה בחטים. ר' יוסי אומר אף בבצק. כל המנחות באות עשר (יח). חוץ

א גמ'

דלא אלא מנסכו כשאר נסכים ויורד לשיתין דהיינו כמין שני נקבים שהיו במזבח ויורדים למטה עד היסוד (ד) כדי שיהיה כח המזבח יפה: ובזה יפה כח הכהנים. לאחריי שתי הלחם של עצרת אם הביאום בפני עצמן (ו) בלא כבשים דכ"ע לשריפה עומדו' ולא לאכילה כיון שלא קרבו כבשים שמתירים אותם קיי"ל דבזה יפה כח כהנים לעולם דלאכילה עומדות ולא לשריפה: ג הנעשות בכלי. כגון מנחת מרחשת ומחבת שהן נעשות בכלי: טעונות ג' מתנות שמן. למעוטי מנחת מאפה תנור (ז) שאינה טעונה יציקה (ח): ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן. תחלה מתן שמן בכלי שרת ונותן סלת עליו דכתיב במנחת מרחשת (ויקרא ב) סלת בשמן תעשה כלומר תתן תחלה דטעונה מתן שמן קודם לעשייתה. ובמנחת מחבת כתיב בלילה ויציקה ולא כתיב בה מתן שמן בכלי תחלה ובמרחשת כתיב מתן שמן ולא כתיב בה יציקה ובלילה וגמרינן הך מהך נאמר קרבנך במרחשת ונאמר קרבנך במחבת וכיצד הוא עושה נותן שמן תחלה בכלי שרת ונותן עליו את הסלת [ומוזר] ונותן עליה שמן ובוללן (ט) הרי מתן שמן בכלי ובלילה ולשה במים ואופה בתנור ופותתה ויוצק עליה שמן אחר פתיתה (י) וזו היא יציקה הרי בלשתן וקומץ ומקטיר את הקומץ והשאר נאכל לכהנים: והחלות בוללן דברי ר'. השתא מיירי במנחת מאפה תנור שהיא באה חלות או רקיקים (יא) וכתיב (שם) סולת חלות מצות בלולות בשמן. רבי סבר חלות בלולות כתיב שבוללן כשהן חלות. ורבנן סברי סולת בלולה כתיב מלמד שנבללת כשהיא סלת והל' כחכמים: החלות טעונות בלילה והרקיקים משוחים. דכתיב מצות בלולות ולא רקיקים בלולים רקיקים משוחים ולא חלות משוחות: כיצד מושחן כמין כי. יונית שהיא כמין ט' (יד) שלנו כהפרש גודל. של שמאל מן האצבע [כזה כ]: ד כל המנחות הנעשות בכלי. הכא לאו למעוטי מנחת מאפה תנור אתא דכתיב (ויקרא ב) פתות אותה פתים כו' מנחה לרבות כל המנחות לפתיתה אלא למעוטי שתי הלחם ולחם הפנים (טו). שאין טעונים פתיתה: כופל אחת לשנים. דכתיב פתות אותה פתים. פתות היינו שנים דכיון דנשבר היינו שתי חתיכות. פתים ונרבינן שתהא חתיכה לשתי חתיכות דהיינו ארבעה יכול יעשנה פרורים ת"ל אותה פתים ולא פתיתיה לפתיתים. וכלן פתיתין כזיתים דקיפא דמתני' לאו ר"ש קאמר לה אלא דברי הכל היא דלאחר שעשה פתיתין כזיתים כופל כל זית לשנים ושנים לארבעה: מכפלה. לא היה מכפלה לארבעה אלא לשנים דלא כתיב בה אלא מנחת (פתים) ולא פתות: רש"א כו'. ואין הל' כר"ש: ה שיפה. שמשפשף החטה בין ידו לכלי כדי שתהא נוחה להסיר קליפתה: בעיטה. שבועט באגרופו או בעובי פס ידו והיא שף אחת ובועט שתים שף שתים ובועט ג'. וחוזר ועושה כסדר הזה עד שגומר חמש מאות בעיטות לג' מאות שיפות: ה"ג רבי יוסי אומר בבצק. כלו' שיפה ובעיטה בבצק ולא בחטין ואין הל' כר"י: עשר חלות. ומנחת סלת נמי אע"ג דקודם אפיה נקמצת אפ"ה עשר חלות היא באה (יט):

נאם

לשיתין. ועתוי"ט: (ד) כלומר עד התהום ובגמרא שיתין מחוללין ויורדין עד התהום: (ה) שתי הלחם כו'. ותו ליכא והאיכא שעשה העוף ליכא דמה. והאיכא לוג שמן של מצורע ליכא מתנותיו. וכ' התוי' דלע"ג דאיכא כבשים בהדי שתי לחם ובזיכי לבונה בהדי לחם הפנים. מגופו מיהא ליכא למזבח: (ו) וסתמא כר"ע. מ"ג פ"ד: (ז) שאין כל מעשיה בכלי שהרי נאפים בתנור. רש"י. וכ' התוס' דקסבר אין התנור מקדש: (ח) יליף לה בברייתא דגבי יציקה כתיבי הרי מעוטי. עליה והיא. ואין דבר שצריך שני מעוטים אלא מנחת מאפה שיש בה ב' מינים כו' ומשמע דמנחה עומד נמי נסרבה ליציקה. ועתוי"ט: (ט) וז"ל רש"י וחוזר ונותן שמן דבלילה בשמן כתיב: (י) ולע"ג דמתני' תני יציקה ברישא לפ"ה אינה אלא באחרונה והכי משמע מתני' בשעה שעושה יציקה צריך שתהיה הבלילה נעשת כבר וקודם בלילה תהא מתן שמן בכלי קודם לעשייתה רש"י. ורבינו גור' אריה כתב דלפי שנותן שמן בכלי ולא בגוף המנחה לכך שנאה באחרונה: (יא) הר"ס. משום רקיקים הוא שפירשו כן דליתנהו בשאר המנחות אבל ה"ה בכל חלות דמנחות דאיכא פלוגתא דר' ורבנן ול' רש"י חלות של מנחת מאפה ושל מחבת ומרחשת בוללן בשמן לאחר שנעשו חלות לאחר אפיה. וכתב עוד מנחת הסולת לא היה בה חלות דבעודה סולת נקמצת: (יב) החלות כו'. שמנחת מאפה טעונות בלילה לרבנן סלת ולרבי חלות. רש"י: (יג) כי. לשון רש"י שבלשוננו קורין לכ"ף שלהן כי: (יד) רש"י ובפי' חומש לייר גימ"ל. וי"מ כמין נו"ן או כמין כ"ף. ועתוי"ט: (טו) שאין נאפות בכלי אלא נאפות בתנור רש"י וממעטינן מדכתיב אותה. עתוי"ט: (טז) ואינו כו'. דכיון דאין צריך קמיצה אין צריך הבדלה. רש"י: (יז) מנחת נדבה של כהנים. רש"י: (יח) כל כו'. בגמ' ילפינן לה מלחמי תודה דנפישין מילי דדמיין אהדדי: (יט) אע"ג דלעיל מ"ג כתבתי בשם רש"י דמנחת סלת לא היה בה חלות כו' י"ל קודם קמילה אבל לאחר מיכן אע"פ שאין עוד לגבוה בה כלום מ"מ לא חלק הכתוב בהפייתן שכן מלינו בפירוש הכתוב בפ' צו לענין חימוץ שאסרה התורה בשירים כמו קודם

קודם הקמילה. ומפוי"ט: (כ) מג'. למטה ולא למעלה: (כא) ומקיים בברייתא א למעלה מזו עליונה קולטת סובין תחתונה קולטת סולת. ופרש"י כל א' עבה מחברתה עליונה רחבונה קולטת סובין שהיא היתה גסה שבכלן. ולא היתה קולטת כי אם סובין. והיה הקמח והסולת לעבר הנפה. ושוב היה נותן הקמח והסולת בתחתונה בדקה הימנה והיא היתה קולטת הקרטין סולת והקמח הולך לעבר הנפה ושוב היה חוזר ונותן הסלת בדקה הימנה כדי שלא ישתייר מן הקמח ומן הסובין בסלת כלל שתהיה הסולת ברורה: (כב) הוה לי' למימר ג"כ שהם לא ניפה בי"ג נפה וכמ"ש הר"ע כו'. אבל דעת רש"י די"ג הלמ"מ וא"כ אפשר דמשכני. ועיין פרי"ם: (כג) ולקחת כו' שתהא מנפה כל צרכה. שתהא סלת ברורה בשעת אפיה. רש"י:

פרק ז (א) ילפינן לה בגמ' מקרא: (ב) מפני שנאמר על חלות לחם חמץ אסר שנאמר חלות ילוש ורקיקי מלוח וסלת מרבכת. ובאה הקבלה שר"ל שיעור אלו הג' מינין כמו שיעור החמץ. הר"מ: (ג) בגמרא דהלמ"מ הלי לוג שמן לתודה והמחלים לרבוכה: (ד) ששי כו'. בגמרא יליף ליה מקרא

חוץ מלחם הפנים וחביתי כ"ג שהם באות שתים עשרה. דברי ר' יהודה. ר' מאיר אומר כולן באות שתים עשרה. חוץ מחלות תודה והנזירות. שהן באות עשר עשר: ו העומר היה בא עשרון מג' סאין (כ). שתי הלחם ב' עשרוני' משלש סאין. לחם הפנים עשרי' וארבע עשרונים מעשרים וארבע סאין: ז העומר היה מנופה בשלש עשרה נפה. ושתי הלחם בשתי' עשרה. ולחם הפני' באחת עשרה. רש"א לא היה לה קצבה אלא סלת מנופה כל צרכה היה מביא. שנא' (ויקרא כד) ולקחת סלת ואפית אותה (כג). עד שתהא מנופה כל צרכה:

פרק ז **התודה** היתה באה חמש סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות. שתי איפות. והאיפה שלש סאין עשרים עשרון. עשרה לחמץ. ועשרה למצה. עשרה לחמץ. עשרון לחלה. ועשרה למצה. ובמצה שלש מינין. חלות. ורקיקים. ורבוכה. נמצאו שלשה עשרונות ושליש לכל מין א. שלש חלות לעשרון. במדה ירושלמית היו שלשים קב. חמשה עשר לחמץ וחמשה עשר למצה. חמשה עשר לחמץ קב וחצי לחלה וחמשה עשר למצה. והמצה שלשה מינין חלות ורקיקים ורבוכה. נמצאו חמשת קבים לכל מין. שתי חלות לקב: ב המלואים היו באים כמצה שבתודה. חלות ורקיקים ורבוכה. הנזירות היתה באה שתי (ד) ידות במצה

א גמ' ומין

לחם הפנים. בהדיא כתיב ביה י"ב חלות: וחביתי כ"ג. נאמר בלחם הפנים חק עולם ונאמר בחביתי כ"ג חק עולם. מה להלן י"ב חלות. אף כאן י"ב חלות. ומקריבין מהן ו' חלות בבקר ושש חלו' בערב: חוץ מחלו' תודה שהן באות עשר. כדבעינן למימר טעמא לקמן באידך פרקין ואין הל' כר"מ: ו העומר היה בא עשרון מג' סאין. מנפה השעור שמבדילין ממנה השמש היו קוצרין ג' סאין. דהייט איפה שעורים ומוסכים אותו ומניפין אותו בנפה י"ג פעמים עד שמעמידים סלתו על עשרון שהיא עשירית האיפה ושמעתא דבעי עשרון של עומר ג' סאים של שעורים כיון דמתבואה חדשה הוא. ושל שעורים יש בהן סובין הרבה וסולת מועט ולא אתי עשרון מובחר אלא מג' סאין: שתי הלחם שתי עשרונים משלש סאין. כיון דמחטים קאתי אף ע"ג דמתבואה חדשה אתיין דבעלרת תבואה של חטין חדשה היא. אפ"ה שתי עשרונים מובחרים אתו מג' סאים: לחם הפנים כ"ד עשרונים. דהכי כתיב (ויקרא כד) שתים עשרה חלות שני עשרונים יהיה החלה האחת: מכ"ד סאים. כיון דמחטין אתו ומתבואה ישנה נפיק עשרון מובחר מסאה: ז היה מנופה בי"ג נפה. זו למעלה מזו (כא) וכל זה למטה אבל לא לעכב שאם הביא עומר עשרון ונתרבע סאין או שהביאו משני סאין לא פסל (כב): רש"א לא היה לה קצבה. אפי' לכתחלה לא נתנו חכמים קצבה מכמה סאין חטין או שעורין מביאין עומר ושתי הלחם ולחם הפנים אלא רואין בסולת שתהא מנופה כל צרכה ודיו ואין הלכה כרבי שמעון:

פ"ז **התודה**. חמש סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות. חמש סאין של ירושלמיות הן שש מאותן שהיו במדבר בימי משה שהוסיפו על המדה שהיתה בימי משה שתות דקי"ל מוסיפין על המדות ואין מוסיפין יותר משתות ואותו שתות הוא שתות מלבר (ה): שתי איפות. כלו' הנך שש סאין הם שתי איפות שהם עשרים עשרון שהרי בכל איפה עשר עשרונות: עשרה לחמץ. עשרה עשרונים לעשר חלות חמץ שבתודה: רבוכה. חלוטה במים רותחין קרויה רבוכה. ורמב"ם פי' רבוכה מרובה בשמן וקנה"ב בו לפי שהי"בה שמן כנגד החלות והרקיקים: נמצאו שלשה עשרונו' ושליש לכל מין ומין. שבמצה: שלשה חלות לעשרון. דהוה להו י' חלות לג' עשרונות ושליש: במדה ירושלמית. שלא היו בה עשרונות אלא קבים הוי הכך שתם סאין ל' קבין. שהסאה ששה קבים. ובגמ' בברייתא מייתי מג"ש שכל מין ומין וד' מינים שבתודה היו בא"ם" חלות. ואמרו נאמר כאן והקריב ממנו א' מכל קרבן תרומה לה'. ונאמר בתרומת מעשר [וממנו] תרומה לה'. מה להלן אחד מעשר. אף כאן אחד מעשר. ולמדו שמין אחד של חמץ היה עשרה עשרונים כנגד ג' מינים של מצה. מדכתיב (ויקר' ז) על חלות לחם חמץ. אמרה תורה כנגד חמץ הבא מצה (ב): ב המלואים. שהיו בימי משה. כשנתחנך אהרן ובניו לכהונה: היו באים כמצה שבתודה חלות ורקיקים ורבוכה. דכתיב במלואים (שם ח) ומסל המצות אשר לפני ה' לקח חלת מצה אחת וחלת לחם שמן אחת ורקיק אחד. חלת מצה אלו חלות. וחלת לחם שמן זו רבוכה דמוסיף בה שמן כנגד חלות ורקיקים (ג). ורקיק זה רקיק: נזירות. לאתויי נזיר שנאמר (במדבר ו) וסל מצות סלת חלות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן ורבוכה לא הוזכר שם: שני ידות.

ספי

כמצה שבתודה. חלות ורקיקים. ואין בה רבוכה. נמצא עשרה קבים ירושלמיות שהן ששה עשרונו' ועדויין. ומכלן היה נוטל א' מי' תרומ'. שנא' (ויקרא ז) והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה'. א'. שלא יטול פרוס. מכל קרבן. שיהו כל הקרבנות שוין. ושלא יטול מקרבן לחברו. לכהן הזורק את דם השלמים לו יהיה. והשאר נאכל לבעלים: ג השוחט את התודה (ה) בפנים. ולחמה חוץ לחומה. לא קדש את הלחם. שחטה עד שלא קרמו בתנור. ואפילו קרמו כולן חוץ מאחד מהן. לא קדש הלחם. שחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה. קדש הלחם. שחטה ונמצאת טרפה. לא קדש הלחם. שחטה ונמצאת בעלת מום. ר"א אומר קדש. וחכ"א לא קדש. שחטה שלא לשמה. וכן איל המלואים וכן שני כבשי עצרת (ט) ששחטן שלא לשמן. לא קדש הלחם: ד נסכים שקדשו בכלי ונמצא הזבח פסול. אם יש שם זבח אחר (יג). יקרבו עמו.

ואם

שני חלקים של מיני חלה שבתודה היו בגזירות וכדמפרש ואזיל: נמצאו לגזירות עשר קבין. שהרי בג' מיני חלה שבתודה היו ט"ו קבין והוי להו עשרה שני ידות של ט"ו: שהן ששה עשרונות ועדוין. כלומר ועוד שנוסף עליהן שהרי היו ג' עשרונים ושלים לכל מין כדאמרן לעיל גבי חלה שבתודה. נמצא לשני מינים שש עשרונות ושני שלישי עשרון. והיינו דקאמר שש עשרונות ועדוין: ומכולן. מכל ארבעה מינים שבתודה היו הכהני' נוטלים אחד מעשרה תרומה: שלא יטול פרוס. שבור וחתוך: שיהיו כל הקרבנות שוין. שמינים יהיו שוין. עשרה חלות לכל מין: שלא יטול תרומה מקרבן על חברו. שאם היו מתן זה ה' ומתן זה ט"ו. נמצא מפרים מזה על זה: ג השוחט את התודה בפנים. לפנים מן העזרה: ולחמה חוץ לחומה. בגמרא מוקמינן לה חוץ לחומת בית פאגי. ורבותי פירשו חוץ לחומה הפיטוני של ירושלים (אבל חוץ לעזרה קדוש) ואף על גב דכתיב (ויקרא ז) והקריב על זבח התודה חלות דמשמע לכאורה שיהא הלחם אצלה בשעת זביחה לא דרשינן על בסמוך (ו). והרמב"ם גורס בית בגי ומפרש שהוא מקום קרוב לחר הבית. אלא שהוא חוץ לחומת הר הבית ושם אופים המנחות (ז) וע"ש כך היו קורים לו בית בגי לשון פת בג המלך: עד שלא קרמו בתנור. לאו לחם נינהו. אלא עיסה בעלמא: שחטה ע"מ לאכלה חוץ לזמנה. קדש הלחם ונפגל: ע"מ לאכלה חוץ למקומה. קדש הלחם ונפסל. וטעמא דקדש הלחם משום דפסולו בקדש. וקי"ל כל שפסולו בקדש הקדש מקבלו: שחטה ונמצאת טריפה לא קדש הלחם. דפסולו קודם שחיטה הוא: שחטה ונמצאת בעלת מום ר"א אומר קדש. בגמרא מוקי לה בדוקין שבעין. דבכי האי גוונא סבר ר"א דאם עלו לא ירדו הואיל ואין מומן ניכר (ח) הלכך קדש הלחם. ואין הלכה כר"א: שלא לשמה. לא קדש הלחם דכתיב (ויקרא ז) על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו על זבח שנזבח לשם תודת שלמיו: וכן איל המלואים. לפי שהן היו תחלה לכל הקרבנות נקט איל המלואים וה"ה לאיל נזיר. דמלואים כקרבן יחיד הן חשובים: ד נסכים שקדשו בכלי. לאו דוקא בכלי (י). שאין נסכים מתקדשים ליפסל ביוצא ובלינה (יא) ואע"פ שקדשו בכלי. אלא בשחיטת הזבח דכתיב זבח ונסכים הנסכים תלוים בזבח: ונמצא הזבח פסול. שנפסל בזריקה דאילו בשחיטה נפסל לא קדשו נסכים (יב): אם יש שם זבח אחר יקרבו עמו. בנסכים של צבור מוקמינן לה למתני' משום דלב ב"ד מתנה עליהם. אם הוצרכו לזבח זה הוצרכו. ואם לאו יהיו לזבח אחר. אבל בנסכים של יחיד אין כשרים לזבח אחר (יד). ואפילו נסכים של צבור אין קרבים עם זבח אחר אא"כ היה אותו זבח זבוח כשנפסל הזבח הראשון אבל אם לא היה זבוח בשעה שנפסל הזבח הראשון אין קריבים עם הזבח האחר. ומתני' חסורי מחסרא וה"ק יקרבו עמו. בד"א שהיה זבח זבוח באותה שעה אבל אם לא היה זבח זבוח באותה שעה נעשה כמו שנפסלו בלינה ופסולים (טו) והכי מפרשה מתניתין

מקרא: (ה) התודה כו'. דאין הלחם קדוש אלא בשחיטת הזבח כדילפינן בברייתא מדכתיב יקריב קרבנו על זבח: (ו) וקשה דבמ"ו פ"ה כתב דהלכה כרבי דודים על בסמוך והתוס' הקשה עוד דעד כאן לא פליגי רבי ורבנן. אלא אי בעינן על בסמוך או על ממש. וי"ל דהכא לא דמי להא דתנופה דשתי הלחם כעין הקרבתם. אבל הכא בשחיטה דלמקדש לחם בעלמא ליכא למיחש אלא שיהא קיים: (ז) ודבר פשוט הוא דמקרא מלא ביחזקאל מ"ו. זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים את האשם ואת החטאת אשר יאפו את המנחה לבלתי הוציא אל החצר החיצונה ובמקום שמבשלין קדשי קדשים שם אופין את המנחות שנאמר זה המקום וגו'. ובגא"י שאופין בו חלות. תודה ורקיקי נזיר: (ח) אבל במ"ג פ"ט דזבחים פי' הר"ם דטעמא הואיל וכן כשרים לכתחלה בעופות וכן הוא בגמרא. ועתוי"ט: (ט) המלואים וכו'. דכל לחם הבא על ידי זבח איכא למילף מהדדי: (י) ה"פ דלאו דוקא דקדושת הכלי בלבד מקדשם. אלא אף בשחיטת הזבח ומיהו קדושת הכלי נמי בעינן כדמפ' בסיפא דכל זמן שלא נתקדשו בכלי אע"פ שנשחט הזבח יכולין להקריב נסכים אפילו אחר כמה ימים: (יא) רש"י. וכתבו התו' דלא יתכן דהתנן בספ"ב דמעילה דמשקדשו בכלי הוכשרו לפסול כו' בלינה כו' ופירשו דהכא מיירי לענין שלא לשנות לזבח אחר. ועתוי"ט: (יב) דלא אמרן דקדשי בשחיטת הזבח אלא בשחיטה כשרה דלא דמי לתודה דאפילו בשחיטה פסולה מתקדשים הלחם כו' דשאני תודה דילפי' מדכתיב יקריב קרבנו מלמד שאין הלחם קדוש אלא בשחיט' הזבח רש"י ומ"ש בזריקה לאו דוקא דה"ה קבלה והילוך: (יג) אחר. שאין לו נסכים. רש"י: (יד) אין זה סותר למאי דקי"ל כרבנן דר"מ דאין פיגול בנסכים דהואיל ואינן שלון בזבח ליקרב עמהם מיד וכן המתני' בשל צבור אין בהם דין פגול. ועתוי"ט: (טו) גזירה שמא יאמרו נסכים שהפרישן לשום זבח זה כשרים לשום זבח אחר ואפילו בלא תנאי ובלא נפסל הזבח. אבל כשהיה הזבח זבוח באותה שעה שנפסל זה ומיד היו הנסכים לזבח אחר. דמי כאלו לשם האי זבח הובאו לנסכים

ולא

ואם לאו יפסלו בלינה. ולד תודה ותמורתה. והמפריש תודתו ואבדה. והפריש אחרת תחתיה. אינן טעונים לחם. שנא' (ויקרא ז) והקריב על זבח התודה. התודה טעונה לחם. ולא ולדה. ולא חליפתה ולא תמורתה. טעונין לחם:

ה האומר הרי עלי תודה. יביא היא ולחמה מן החולין. תודה [א]מן החולין ולחמה מן המעשר. יביא היא ולחמה מן החולין. תודה מן המעשר ולחמה מן החולין יביא. [ב]התודה היא ולחמה מן המעשר יביא. ולא יביא מחטי מע"ש. אלא ממעות מע"ש:

ו מנין לאומר הרי עלי תודה שלא יביא אלא מן החולין שנא' (דברים טז) וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר. והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים. א"כ למה נאמר צאן ובקר אלא להקיש (יט) כל הבא מן הבקר ומן הצאן לפסח. מה פסח שהוא בא בחובה. ואינו בא אלא מן החולין אף כל דבר שהוא בא בחובה. לא יבוא אלא מן החולין. לפיכך (כ) האומר הרי עלי תודה. הרי עלי שלמים. הואיל והם באים חובה. לא [ג]יבואו אלא מן החולין. והנסכים בכל מקום. לא [ד]יבואו אלא מן החולין:

פרק ח

כל קרבנות הצבור והיחיד. באים מן הארץ ומחוצה לארץ. מן החדש ומן הישן. חוץ מן העומר ושתי הלחם. שאינן באים אלא מן החדש ומן הארץ. וכלן אינן באים אלא מן המובחר (ג). ואיזהו מובחר. מכמס ומזוניחה אלפא לסולת. שנייה להם [ה]חפריים (ד) בבקעה. כל הארצות היו

[א] גמ' מלי [ב] גמ' ל"ג [ג] גמ' יביאו [ד] גמ' יביאו [ה] גמ' עפריים

מתני' בגמרא. וכ"ז שלא נתקדשו נסכים בכלי לע"פ שנשחט הזבח יכולים להקריב נסכים אפי' אחר כמה ימים דקי"ל מביא אדם קרבנו היום ונסכו אפי' אחר כמה ימים בין נסכים של יחיד בין נסכים של צבור. וכן המצורע מביא אשמו היום ולוג שמן שלו לאחר כמה ימים: ולד תודה. שהפריש תודה מעוברת וילדה: וכן המפריש תודתו ואבדה. והפריש אחרת תחתיה אינה טעונה לחם. כשהראשונה אם נמצאת לאחר שהקריבה שניה. וכן שניה אם נמצאת הראשונה קודם הקרבתה והקריב הראשונה. שוב אין השניה טעונה לחם: חליפתה. היינו מפריש תודה ואבדה ומפריש אחרת תחתיה: תמורתה. כגון שעומדת בעין ואומר זו תמורת זו. וכתיב (ויקרא כז) והיה הוא ותמורתו יהיה קדש: ה יביא היא ולחמה מן החולין. ולא מן המעשר דכיון דאמר הרי עלי ה"ל דבר שבחובה וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין: ואם אמר הרי עלי תודה מן החולין ולחמה מן המעשר יביא היא ולחמה מן החולין. דלחם נגרר אחר תודה. וכיון דאמר הרי עלי תודה מן החולין בע"כ אחייב ליה בלחם שלכך הא דנגרר ואמר לחמה מן המעשר לאו כלום הוא (טז): תודה מן המעשר ולחמה מן החולין יביא. כלו' יביא כמו שנדר ולאו חובה דכ"ש אם יביא שניהם מן החולין דשפיר עבד אלא אם רצה להביא כמו שנדר יביא: ולא יביא הלחם מחטי מע"ש עצמו. דלחם דומיא דשלמים בעינן. ומה שלמים ממעות מע"ש (יז) ולא ממעשר שני עצמו. אף לחם כן: ו מה פסח שהוא בא בחובה אינו בא אלא מן החולין. דפסח מצרים לא בא אלא מן החולין שעדיין לא היתה להם שום תבואת מע"ש שלא נתחייבו במעשר אלא משנכנסו לארץ ומה פסח מצרים לא בא אלא מן החולין. אף פסח דורות אינו בא אלא מן החולין. שהרי הוא אומר (שמות יג) ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה שיהו כל עבודות החדש הזה. כזה של מצרים (יט): אף כל דבר שבחובה נמי כו'. לפיכך האומר הרי עלי תודה או שלמים. הואיל והן באים חובה דקאמר הרי עלי. לא יביא אלא מן החולין: והנסכים. אפי' אמר הרי עלי להביא וממעשר. לא יביא אלא מן החולין דכי שרא רחמנא לאתויי שלמים ממעשר ה"מ שלמים גופייהו דבני אכילה נינהו. אבל נסכים דכליל הם לא יביאו מן המעשר (כא):

פרק ח כל קרבנות. מן החדש ומן הישן. במנחות קאמר (א): שאינן באים אלא מן החדש. בעומר כתיב (ויקרא כג) ומנחה חדשה (ב) ובשתי הלחם כתיב (שמות לד) בכורי קציר חטים: ומן הארץ. בעומר כתיב (ויקרא כג) כי תבואו אל הארץ וגו' וקצרתם את קצירה ובשתי הלחם כתיב (שם) ממושבותיכם תביאו לחם: מכמס ומזוניחה. שמות של מקומות הן: אלפא לסלת. סלת שלהן ראשון ומובחר לכל הסלתות כאלף זו שהיא ראשונה לכל האותיות: אלפא. זו אלף בל' יוני: שנייה להן. קרובה סלתה להיות מובחרת כסלת מכמס ומזוניחה: חפריים בבקעה. שתי חפרים הן אחת בהר ואחת בבקעה ואותה שבבקעה היא הסלת שלה המובחרת: כל הארצות. של א"י היו כשרות אלא שמכאן היו מביאים:

אין

אלא אתו למימר נסכים שהפרישו כו'. כפ"י: (טז) אלפי' בתוך כדי דבור. תוי"ט: (יז) כשאין עליו טובה דלקמן: (יח) להקיש כו'. מיהו היכא זבחים. עופות ומנחות ולחמי תודה מנלן ולמאן דיליף בגמרא מפטפט ביחא. תוי' ועתוי"ט: (יט) ופסח מצרים ופסח דורות בכללא נינהו דהם פסח אחד הוא ולהכי לא הוה דבר הלמד בהיקש דאינו חוזר ומלמד בהיקש. עתוי"ט: (כ) לפיכך כו'. משנה שאינה צריכה היא. אי לא משום סיפא דקתני והנסכים בכ"מ כפ"י. ול"נ דבא לאשמעינן אע"ג דאלו לא דמי לפסח בהיא חובה ואלו. משא"כ אלו שהוא מקבל מעצמו רק כיון שכבר קיבל עליו נעשים חוב גמור ולכן דייק לפיכך כו' הואיל והם כו' א"כ שפיר בלמד מפסח. ש"ס: (כא) ממעטים לה מדכתיב ואכלת מעשר דגנך ושמחת. אכילה שיש בה שמחה. ספרי:

פרק ח (א) ואע"פ דלא פסיק לפרושי אלא אמן החדש כו' קאי נמי אמן הארץ כו' דאי מן הארץ אף בזבחים. ה"ל למתני חוץ מבכור ומעשר. דאין באין מח"ל כדתנן בספ"ג דתמורה: (ב) ולא דק דבשתי הלחם הוא דכתיב כו' והיא גופה דעומר ילפינן מדקרי ליה קרא מנחת בכורים אבל בגמרא מוכח דיליף לה מדכתיב קצירכם: (ג) המובחר. שנאמר וכל מבחר נדריכם. תוספתא: (ד) חפריים. וכ"א עפריים עיר היא. תוי':

דהא

היו כשרות. אלא מכאן היו מביאים: **ב** אין מביאין לא מבית הזבלים. ולא מבית השלחים. ולא מבית האילן. ואם הביא כשר. כיצד הוא עושה. נרה שנה ראשונה. ובשניה זורעה קודם לפסח שבעים יום (ו) והיא עושה סולת מרובה. כיצד הוא בודק. הגזבר מכניס את ידו לתוכה. עלה בה אבק פסולה. עד שיניפנה. ואם התליעה פסולה: **ג** תקועה אלפא לשמן. אבא שאול אומר שניה לה רגב בעבר הירדן. כל הארצות היו כשרות אלא מכאן היו מביאין. אין מביאין לא מבית הזבלים. ולא מבית השלחים. ולא ממה (ח) שנזרע ביניהם. ואם הביא כשר. אין מביאין אנפיקנון. ואם הביא [א]פסול. אין מביאין מן הגרגרים (ט) שנשרו במים (י). ולא מן הכבושים (יא). ולא מן השלוקין. ואם הביא פסול: **ד** שלשה זיתים. ובהן שלשה שלשה שמנים. הזית הראשון מגרגרו בראש הזית וכותש ונותן לתוך הסל. ר׳ יהודה אומר סביבות הסל. זה ראשון. טען בקורה. ר׳ יהודה אומר באבנים. זה שני. חזר וטחן וטען. זה שלישי. הראשון למנורה. והשאר למנחות. הזית השני מגרגרו בראש הגג. וכותש ונותן לתוך הסל. ר״י אומר סביבות הסל. זה ראשון. טען בקורה. ר״י אומר באבנים. זה שני. חזר וטחן וטען. זה שלישי. הראשון למנורה. והשאר למנחות. הזית השלישי. עוטנו [ב]בתוך הבית עד שילקה. ומעלהו ומנגבו בראש הגג. וכותש ונותן לתוך הסל. רבי יהודה אומר סביבות הסל. זה ראשון. טען בקורה. רבי יהודה אומר באבנים. זה שני. חזר וטחן וטען זה שלישי. הראשון למנורה. והשאר למנחות:

הראשון

[א] גמ׳ כשר [ב] בבית הבד גמ׳

ב אין מביאין. עומר ושתי הלחם (ה): לא מבית הזבלים. שדה שצריכה לזבל דשמא לא נזדבלה כל צרכה ונמצאו פירותיה כחושים. א״נ לפי שהזבל מבאיש ומפסיד טעם הפרי: ולא מבית השלחים. ארץ צמאה למי שפילותיה ופוסק: ולא מבית האילן. מתבואה שבין האילנות שהאילנות הגדלים שם יונקים מקרקע ומכחישים הזרעים: נרה. חורש לשון נירו לכם ניר (ירמיה ד): ובשניה זורעה. בגמ׳ מסיק דשנה ראשונה הוא נר כולה וזורע חציה ומניח חציה ניר. וכן בשניה חורשה כולה וזורע החצי שלא זרע אשתקד. והחצי שזרע אשתקד מניחו ניר. וכן בכל שנה זורע ניר של אשתקד: כיצד בודק. בסולת אם מנופה כל צרכה. אם לאו: עלה בידו אבק. קמח דק נדבק בידו: עד שינפנה. בנפה לעבור האבק דק הנשאר בה: ואם התליעה. הסלת או החטה: פסולה. והוא שהתליעה ברובה (ז) ילפינן לה לקמן ס״פ תכלת (במדבר כח) תמימים יהיו לכם ומנחתם. תמימים יהיו לכם ונסכיהם, שיהיו ג״כ המנחות והנסכים תמימים: **ג** תקועה. עיר ששמה תקוע׳ כדכתי׳ (שמואל ב יד) וישלח יואב תקועה: אלפא לשמן. השמן שלה ראשון ומובחר למנינ׳ כאלף זו שהיא ראשונה לאותיות: אנפיקנון. שמן העשוי מזיתים שלא הביאו שליש בשולן והוא מר מאד: שנשרו במים. שהמים מקלקלים את השמן: **ד** ג׳ זיתים. ג״פ בשנה מלקטים את הזיתים (יב) ובהן ג׳ שמנים בכל פעם יש ג׳ מיני שמן: הזית הראשון. פעם ראשונה שמלקט: מגרגרו בראש הזית. מלקט גרגרי׳ שהן בראש הזי׳ שהן מתבשלי׳ תחלה לפי שהחמה זורחת עליהן ומבשלתן: לתוך הסל. ומשתהן ויוצא והכלי תחת הסל לקבל השמן: רי״א סביבות דופני הסל. נותן את הזיתים והשמן זב דרך הדפנות ונופל לשולי הסל. ומשם משתהן ויוצא ונמצא מזוקק, שהפסולת נשאר ונדבק בדופני הסל. אבל לא יתנם בשולי הסל, מפני שמתערב בו שמן ושמרי׳ יוצאים ונמצא שמן עכור. והשמן הזב מאליו בלא שום טעינה נקרא שמן ראשון של הזית הראשון: טען בקורה. זיתים שבסל: רי״א באבנים. ולא בקורה. שהקורה כבדה ומוציאה את השמרים: חזר וטחן. ברחים את הזיתים שתחת הקורה: וטוען. אח״כ הקורה: הראשון למנורה. דבעינן שמן זית זך: והשאר כשר למנחות. דלא כתיב בהו זך: הזית השני. פעם שנית כשמלקט את שנגמרים ומבושלים עתה: מגרגרו בראש הגג. מלקט הגרגרין הסמוכים לגג שזיתיהן היו סמוכים לגגותיהן (יג) ואותן מתבשלים בשניה: הראשון. שיצא קודם טעינה כשר למנורה: הזית השלישי. שמתלקט פעם שלישית אין מתבשלים לעולם כל צרכן שהן ענפים שתחת הגג. שאין חמה מגעת בהם: עוטנו. לשון מעטן של זיתים שהיא הגומא שמניחים בה הזיתים כדי שיתעפשו בה. ולשון מקרא הוא עטיניו (יד) מלאו חלב (איוב כא): שילקה. שיתעפשו: ומנגבו בראש הגג. דומה

שהוא

(ה) דהא זורעה קודם לפסח ע׳ יום היינו בעומר. ומיהו התני׳ כי דבכל המנחות קאמרינן. עיין תוי״ט: (ו) ע׳ יום. שכבר יש כח בחמה שזורחת עליה. רש״י: (ז) ובעי שנמצא ברוב חטה או ברוב סאה. פירו׳. ופי׳ הר״מ בהתליעה רוב סאה א׳ אע״פ שהיא מעורבת בסאה חטים שלא התליעו: (ח) ממה כו׳. מן הזיתים שנזרעו זרעים ביניהם. לפי שהזרעים מכחישים לאילנות. רש״י: (ט) הגרגרים. של זיתים שנפלו. רש״י: (י) שנשרו כו׳. נראה דמלתא באפי נפשיה הוא ולא קאי אגרגרים. ועיין תוי״ט: (יא) הכבושים כו׳. ולא תנן מבושל אבל בפרש״י או שנתבשלו או שנשלקו: (יב) וכי המו׳ וקשה דבמסכת פאה משמע דחייבין בפאה. וכל דבר שאין לקיטתו כאחד לא מחייבא בפאה. כדאיתא שם. וז״ל הר״מ זית שגרגרו בראש הזית ובררו אחת אחת וכתשו כו׳ זיתים שמסקן. טוחן בערבוביא ומעלן לגג ומזר ובורר גרגר גרגר וכותשו כו׳ זיתים שמסקן וטוענן בתוך הבית עד שילקו ומעלן ומנגבן ואח״כ כתשו כו׳: (יג) כלומר מלקט זיתים שבאמצע האילן שאינן בראש הזית. כלומר אותן שיכול לעמוד בראש גגו ונוטלן שאותן אין מתבשלים במהרה כמו אותן שבראש הזית והאי דאמר בראש הגג לסימנא קאמר. רש״י: (יד) והם עצמות שיש בהם מוח דימה אותן למעטן. לפי שהם רחבים וגדולים בתחלתם ומהשם הזה נגזר הפועל ואומר עוטנו. הר״מ

הר"מ: (טו) מדפרי ר"א יין מנמו לא יביא ואם הביא כשר. פי': (טז) מעושן. כשהיו הענבים מליס היו מעשנין אותן כדי לממקן או מבשלין אותן. רש"י. ועמוי"ע: (יז) נודף. יעמוד ריחו מפני שיעלה הבלו במקום שהניח ברלש הכלי ויעמוד ריחו ולא יתערב בו שום דבר. הר"מ. ומדף לי' אלמיס וריח שמניך מכל בשמים ממוגם ושום עב דלדיקך כדיף מכל בשמין: (יח) וכ"ל דמלמלעה קאי אמשלישה כלו' מאמלע השליש האמלעי כו' וה"ט מאמלעה של שלישה והשלישה היא השאמלעית: (יט) תמימים. ואם היו בו קמחין הוי כבעל מום. רש"י:

פרק ט (א) ואיפכא לא רכו לעשות כמדוד בגדים לחביתי כ"ג שלא ישפוך הסלת לארץ כשמוליכו. פי': (ב) ומה ש"ל עשרון עשרון לרבות אלי עשרון

שהוא נבור ומשונן במקום א' ד' וה' ימים. זא מאליו ומוהל שאינו יפה לפיכך לריך לנבנו: ה שוין. לאו לכל ואלי שוין דהא בכלהו תנן הראשון למנורה והשאר למנחות אלא שוין למנחות קאמר ומשום דקי"ל בכל מקום מגבר כדריך שיביאו מן המובחר קמ"ל השתא שהראשון שבשני והשני שבראשון שוין אם יש לו מנחה להביא ויש לו משניהם מאיזה שירצה יביא אבל אם יש לו משלישי שבראשון ומראשון שבשני. יביא מנחתו מראשון שבשני שהוא מובחר: ו קרותים והטולים. שם מקומות [illegible] אליוסטון. יין מתוק משמת השמש שתלו הענבי' בשמש למתק. שמש בל"י יון ישטון: יין ישן. שעברו עליו י"ב חדש עובר אדמימותו והכתוב אומר (משלי כג) אל תרא יין כי יתאדם. אלמא בשעת אדמימותו מובחר הוא: לא מתוק. כשהוא נמתוק משמש שלא דאילו משמת שמש הא תנא רישא אליוסטון ואם הביא כשר. פ"א תירוש שלא עברו עליו מ' יום. ולאשון עיקר (טו): מן הדליות. מן הגפנים המודלות על גבי כלונסו' וקנים גבוהים מן הארץ:

הראשון שבראשון. אין למעלה ממנו. השני שבראשון והראשון שבשני שוין. השלישי שבראשון והשני שבשני והראשון שבשלישי שוין. השלישי שבשני והשני שבשלישי שוין. השלישי שבשלישי אין למטה ממנו. אף המנחות היו בדין שיטענו שמן זית זך. מה אם המנורה שאינה לאכילה טעונה שמן זית זך. המנחות שהן לאכילה. אינו דין שיטענו שמן זית זך. ת"ל (שמות כז) זך כתית למאור. ולא זך כתית למנחות: ו [א]ומנין היו מביאין את היין. קרותים והטולים אלפא ליין. שניה להן בית רימה ובית לבן בהר. וכפר סגנה בבקעה. כל הארצות היו כשרות. אלא מכאן היו מביאין. אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחין ולא ממה שנזרע ביניהן. ואם הביא כשר. אין מביאין אליוסטון. ואם הביא כשר. אין מביאין ישן. דברי רבי. וחכמים מכשירין. אין מביאין לא מתוק. ולא מעושן (טז). ולא מבושל. ואם הביא פסול. אין מביאין מן הדליות. אלא מן הרגליות. ומן הכרמים העבודים: ז לא היו כונסים אותו בהצבים גדולים אלא בחביות קטנות. ואינו ממלא את החבית עד פיה. כדי שיהיה ריחו נודף (יז). אינו מביא לא מפיה מפני הקמחין. ולא [ב]משוליה מפני השמרים. אלא מביא משלישה ומאמצעה. כיצד הוא בודק. הגזבר יושב והקנה בידו. זרק את [ג]הגיד והקיש בקנה. רבי יוסי ברבי יהודה אומר יין שעלה בו קמחין פסול. שנאמר (במדבר כח) תמימים יהיו לכם ומנחתם. תמימים יהיו לכם ונסכיהם (יט):

פרק ט שתי מדות של יבש היו במקדש. עשרון וחצי עשרון. ר"מ אומר עשרון עשרון וחצי עשרון. עשרון מה היה משמש

[א] מאין גמלא [ב] פ"א [ג] גמ' הגיד

אלא מן הרגליות. מגפנים שמוכבות ע"ג קרקע בין רגלי בני האדם שאינן מודלות: העבודים. שנעבדו שתי פעמים בשנה שחופרים סביבות הגפנים להפך בקרקע שבשרשיהן ועושין בהן גומות להשקותן וזו היא עבודתן: ז בחצבים גדולים. שהכלים הגדולים פוגמים טעם היין: כדי שיהא ריחו נודף. בשהבית מלאה יוצא הרים לחוץ ואינו נודף: קמחין. כמין גרגרים דקים לבנים שעולים על פני היין דומין לקמח: ומאמצעה. משים ברזא באמצע החבית (יח): קנה. אמת המדה שהיתה רגילה להיות ביד הגזבר: זרק את הגיד והקיש בקנה. כלומר כשזורק היין הגיד של שמרים שמתחילים השמרים לצאת. הקיש הגזבר בקנה שבידו ודמהו שלא יכנס בכלי שיש בו היין. ורבותי פירשו הקיש בקנה שבידו ברמז אל מוסך היין מן החבית שיסתום החבית בברזא. ולא היה אומר לו סתום לפי שהדבור קשה ליין דהכי מפרש ליה בגמ': ר' יוסי ברבי יהודה אומר יין שעלו בו קמחין פסול. ואין הלכה כר' יוסי בר' יהודה. וכל הני דאמרינן במתני' שהן פסולים בין בסולת ובין בשמן בין ביין. אם עבר והקדים מכך אותו מכות מרדות מדבריהם. כדין המקדים בעל מום למזבח שהוא לוקה מן התורה. מדכתיב בבעל מום לא תקריבו. ואמרו בסיפרא אין לא תקריבו אלא לא תקדישו. וכשם שהיו מביאים הסלת והיין והשמן ממקומות מובחרים ידועים כדתנן במתני'. כך היו מביאים הקרבנות ממקומות ידועים. אילים ממואב. כבשים מחברון. עגלים משרון. גוזלות דהיינו תורים ובני יונה. מהר המלך:

פ"ט שתי מדות. עשרון וחצי עשרון. שתי מדות של עשרון היו אחת מודדים אותה גדושה שהיתה קטנה ולא היתה מחזקת כשהיא גדושה אלא עשרון כשעור מדתה כשהיא מחוקה. דר"מ במר מקרא דכתיב (במדבר כח) עשרון עשרון לכבש האחד. דשתי עשרונות היו שם ואי שתיהן שוות הוא להו מדה אחת אלא אחת מחוקה ואחת גדושה. גדושה שבה היה מודד לכל המנחות מחוקה שבה היה מודד לחביתי כ"ג (א). ותכ"א לא היה שם אלא עשרון אחד דכתיב (שם כט) ועשרון אחד לכבש האחד (ב).
ואותו

משמש שבו היה מודד לכל המנחות. לא היה מודד לא בשל שלשה לפר. ולא בשל שנים לאיל אלא מודדן עשרונות. חצי עשרון מה היה משמש שבו היה מודד חביתי כ"ג. מחצה בבקר. ומחצה בין הערבים: **ב** שבע מדות של לח היו במקדש. הין וחצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין לוג וחצי לוג ורביעית לוג. ר"א בר צדוק אומר. שנתות היו בהין. עד כאן לפר. עד כאן לאיל. עד כאן לכבש. ר"ש אומר לא היה שם הין וכי מה היה ההין משמש. אלא מדה יתירה של לוג ומחצה היתה [א] שבה היה מודד למנחת כהן גדול. לוג ומחצה בבקר. ולוג ומחצה בין הערבים: **ג** רביעית מה היתה משמשת. רביעית מים למצורע. ורביעית שמן לנזיר. חצי לוג מה היה משמש. חצי לוג מים לסוטה. וחצי לוג שמן לתודה. ובלוג היה מודד לכל המנחות. אפילו מנחה של ששים עשרון. נותן לה ששים לוג (ט). רבי אליעזר בן יעקב אומר. אפי' מנחה של ששים עשרון. אין לה אלא לוגה. שנאמר (ויקרא יד) למנחה ולוג שמן. ששה לפר. ארבעה לאיל. שלשה לכבש. שלשה ומחצה למנורה. [ב] מחצי לוג לכל נר: **ד** מערבין נסכי אילים בנסכי פרים. נסכי כבשים בנסכי כבשים. של יחיד בשל צבור

[א] שם גמרא [ב] גמ' חלי

אותו עשרון מפוק הי' ובו היו מודדים לכל המנחות. הלכה כחכמים: לא בשל שלשה לפר. למנחת נסכים של פר דכתיב ביה (שם כח) ושלשה עשרונים לפר האחד. לא היה מודדן במדה אחת שתהא מחזקת שלשה עשרונים אלא היתה שם מדה גדולה מעשרון: אלא מודדן עשרונות. כל עשרון ועשרון בפני עצמו. ה"ג חצי עשרון מה היה משמש שבו היה מודד להביתי כ"ג. והכי פירושא לחביתי כ"ג מביא מביתו עשרון שלם ומחלקו בחצי עשרון שבמקדש. ולא כל חצי עשרון בפני עצמו. ועושה מכל חצי עשרון שש חלות שהן לשני חצאי עשרון י"ב חלות ואופה כולן ביחד. ואח"כ מחלק כל חלה לשנים ומקריב י"ב חצאין בבקר. וי"ב חצאין בערב וקודם שיקריב פותת אותן לפתין כזית וכופל כל פתיתה לשנים. ואינו מבדיל. שכל פתיתת כל שאר מנחות. אע"פ שפתן שלהן כזית כופל אותן לשני ושני לארבעה. ומבדיל. כדתנן לעיל בפ"ו: **ב** שנתות היו בהין. לא היה שם אלא הין ובו היו סימנים ושורות או פגימות: עד כאן לפר. חצי ההין: עד כאן לאיל. שלישית ההין: עד כאן לכבש. רביעית ההין. ואין הלכה כר"א: וכי מה היה ההין משמש. שלא היה במקדש דבר שיהיה צריך להין שלם. שלעולם לא נצרכו להין אלא בשמן המשחה בימי משה ואותו שמן עדיין הוא קיים ועומד ואח"כ לא היו צריכים להין: אלא מדה יתירה. היתה שם להשלים השבע מדות (ג): למנחת כ"ג. היו לה ג' לוגין שמן לוג ומחצה שחרית ולוג ומחצה בין הערבים: **ג** רביעית מים למצורע. דכתיב (ויקרא יד) ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים לומים שדם הצפור ניכר בהם ושיערו חכמים רביעית הלוג: רביעית שמן לנזיר. ללחם נזירות (ד) ורביעית לא קדוש להיות כלי שרת משום רביעית מים של מצורע דהא חוץ הוא (ה) ולא משום לחם של נזיר דאין לחם של נזיר קדוש אלא בשחיטת הזבח. אלא מפני שבה היה מודד לחביתי כ"ג רביעית שמן לכל חלה וחלה שהן י"ב חלות ונמצאו ג' לוגין שמן: חצי לוג מים לסוטה. דכתיב (במדבר ה) ולקח הכהן מים קדושים בכלי חרש. חצי לוג מים הי' מגלא מן הכיור: חצי לוג שמן לתודה. הלכה למשה מסיני. וכן רביעית של נזיר. וחצי לוג נמי לא משום חצי לוג מים של סוטה (ו) וחצי לוג שמן של תודה (ז) הוא דקדוש להיות כלי שרת. אלא מפני שבו מחלק חצי לוג שמן לכל נר ונר של מנורה (ח): אין לה אלא לוגה. לוג אחד לכל ששים עשרון ואין הלכה כר' אליעזר בן יעקב: ששה לוגים לפר. דהיינו חצי ההין כדכתיב (שם טו) בלול בשמן חצי ההין (י). וארבע לאיל דהיינו שלישית ההין. וג' לכבש דהיינו רביעית ההין שההין י"ב לוגין (יא): מחצי לוג לכל נר. שצריך שיתן בה מדתה שתהא דולקת והולכת מערב עד בקר ושיערו חכמים חצי לוג שמן ללילי תקופת טבת הארוכי' וכן היה נותן בכל נר בכל לילה (יב) ואם כבתה נפסלה אותה פתילה והשמן מלהדליק בהן עוד. אלא מסירן ונותן חצי לוג שמן אחר ופתילה חדשה ומדליק: **ד** מערבין נסכי פרים. ומנחת נסכי פר במנחת נסכי איל לפי שבלילת שתיהן שוה שני לוגים לעשרון (יג) דהא תנן לעיל ששה לוגין לפר וסלת דידי' הוי להו שלשה עשרונים כדכתיב (שם) והקריב על בן הבקר מנחה סלת שלשה עשרונים בלול בשמן חצי ההין דהיינו ששה לוגין ולאיל ארבע לוגין וסלת ב' עשרונים לאיל: נסכי כבשים. ג' לוגין לעשרון דכתיב

עשרון

עשרון. ירו"מ כו'. גמרא: (ג) דהכי גמירי דז' מדות של לח היו במקדש. ור"א בר צדוק לית ליה כו', גמרא ועתוי"ט: (ד) פי' לכל החלות והרקיקין: (ה) פרש"י כל מעשיו בשער נקנור ולא בעזרה: (ו) גם כאן גרס רש"י חוץ הוא. ופי' שהיה משקה אותה בחוץ בשער נקנור ולא היה צריך להכניס המים בעזרה ולקדשם בכלי. ועתוי"ט: (ז) דבשחיטת תודה הוא דקדשי. גמרא: (ח) כך אמר ר"ש ברבי לרבי וקלסו. והתו' תמהו למה היה צריך לקדש השמן בכלי שרת: (ט) ס' לוג. בגמרא ילפינן לה מקרא: (י) וז"ל הר"מ וכשאמר לוג שמן למנחה אמר ג"כ ששה לפר כו' ואינו ר"ל בנמוד הנסכים בלוג אלא בחצי ההין ושלישית ורביעית ההין כמו שזכרנו: (יא) בגמ' יליף ליה מקרא: (יב) ואם משתייר מן שמן בתקופת תמוז לא חיישינן. ובירושלמי דבקיץ היו עושין פתילה גסה ובחורף פתילה דקה. ומיהו כששיער מתחלה שיערו בפתיל' בינוני' הרי: (יג) ה"פ רש"י במשנה להם"דוגמ' ורמינהו והקטיר שלא יערב חלבים בחלבים ומפיק דאין ה"נ שאין מערבין סלת ושמן משום והקטיר ומתני' ביינות ובהוקטר שמנן וסלתן א"כ נתערבו. דהשתא ביינות ליכא משום והקטיר. וכ"ש

צבור. של יום בשל אמש. אבל אין מערבין נסכי כבשים בנסכי פרים ואילים (יד). ואם בללן אלו בפני עצמן ואלו בפני עצמן ונתערבו. כשרין. אם עד שלא בלל. פסול. הכבש הבא עם העומר. אף על פי שמנחתו כפולה. לא היו נסכיו כפולין (יז): ה כל המדות שהיו במקדש. היו נגדשות. חוץ משל כהן גדול שהיה גודשה לתוכה. מדות הלח בירוציהן קדש. ומדות היבש בירוציהן חול. ר"ע אומר מדות הלח קדש לפיכך בירוציהן קדש (כ). ומדות היבש חול לפיכך בירוציהן חול. ר' יוסי אומר. לא משום זה. אלא שהלח נעכר. והיבש אינו [א]נעכר: ו כל קרבנות (כא) הצבור והיחיד טעונין נסכים. חוץ מן הבכור. והמעשר. והפסח. והחטאת. והאשם. אלא שחטאתו של מצורע ואשמו (כב). טעונים נסכים: ז כל קרבנות הצבור. אין בהם סמיכה. חוץ מן הפר הבא על כל המצות. ושעיר המשתלח. רש"א אף שעירי עבודי כוכבי'. כל קרבנות היחיד טעונים סמיכה (כד). חוץ מן

הבבור

[א] נ"א נעקר

עשרון א' לכבש האחד וכתיב בלול בשמן כתית רביע ההין דהייט ג' לוגין: ושל היום בשל אמש. ... הביא אמש זבחו בלא נסכים דקי"ל אדם מביא זב... היום ונסכיו מכאן ועד י' ימים ואם היום הב... קרבן א' ושני נסכים ע... אחד בשבילו ואחד בש... של אמש מערבין יחד ... הקרבנות שוין. ש... שניהם כבשים או איל... [או פרים] או פר וא... אבל אין מערבין נ... כבשים בנסכי פ... ואילים. לפי שמנחת ... ואיל שריבה היא ... כבשים. ובולעת היי... ונמצאת של כבש חס... וזו יתירה (טו): וא... בללן. שכבר הבלילה ... שמנן כשרות כרבנן דפ... עליה דר' יהודה בהקו... רבה ואמרי ערב שנתע... בבלול יקרב (טז): וא... עד שלא בללן. נתערב... פסולות. דבעינן כל... לבילה וליכא. דמסרא ... של כבש ושל איל יתיר... אע"פ שמנחתו כפולה כדכתיב באמור אל הכהנים ומנחתו שני עשרונים: ה שהיה גודשה בתוכה. כשהיה מחוק היה ... כשאר עשרון גדוש ומתניתין ר"מ היא (יח) דאמר בריש פרקין עשרון עשרון היה במקדש א' מחוק ו... גדוש ולית הלכתא כותיה: בירוציהן. גודשן. דלא כמי איכא גודש פורתא: מדות הלח בירוציהן קדי... ומדות היבש בירוציהן חול. בגמרא מפרש דהאי תנא סבר (יט) מדות הלח נמשחו בין מבפנים ... מבחוץ. הלכך שפת הכלי מקדשת לבירוצין. ומדת היבש נמשחו מבפנים ולא נמשחו מבחוץ הלכך בירו... שאינן נוגעים מבפנים במקום משיחתן לא קדשי: רע"א מדת הלח קדיש. דסבר מדות הלח נמשחו בין מבפנים בין מבחוץ: מדות היבש חול. דלא נמשחו כל עיקר. ומיהו מה שמודדים בהן קדוש הפה. וגברא למאי דצריך מקדש בפה. בירוצין לא מקדש להו דלא צריכי ליה: רבי יוסי אומר ל... משום זה. דר' יוסי סבר אידי ואידי נמשחו מבפנים. ולא נמשחו מבחוץ. והכא היינו טעמא משום דל... נעכר מה שבשולי הכלי כשמוסיפין עליו נעכר ומתערב ונבלל ועולה מלמעלה ונמצא שכבר קדשו שהיו בתוך הכלי: והיבש אינו נעכר. אלא במקומו עומד הלכך מה שבפנים קדוש ומה שבחוץ אינו קדוש: ו חוץ מן הבכור והמעשר והפסח והחטאת והאשם. משום דכתיב בפ' נסכים (במדבר טו) לפלא נדר או בנדבה. בא בנדר ובנדבה טעון נסכים. יצאו בכור ומעשר ופסח וחטאת ואשם שאין באים אלא חובה ל... לנדבה שאין טעונים נסכים. יכול אף חובות הבאות מחמת הרגל ברגל. כגון עולות ראיה ושלמי חגיגה ל... יהיו טעונות נסכים. ת"ל או במועדיכם כל הבא במועדיכם טעון נסכים. ושעירי חטאת שבאים חובה לרג... אין טעונים נסכים. דכתיב בפרשת נסכים וכי תעשה בן בקר. בן בקר בכלל היה. בכלל ועשיתם אשה דמשמע כל אשה טעון נסכים חוץ (ממאכה) שמיעט. ולמה יצא להקיש אליו מה בן בקר מיוחד שבא בנדר ונדבה. אף כל בא בנדר ונדבה. יצאו שעירי הרגלים שהן באות חובות. שאין חטאת בא בנדר ונדבה שאינן טעונות נסכים: חטאתו ואשמו של מצורע טעונים נסכים. לפי שאינן באים על חטא (כג) כחטא... שגגות ואשמות. וחטאת נזיר אינה טעונה נסכים משום דנזיר חוטא הוא. כדכתיב (במדבר ו) מאשר חטא על הנפש שציער עצמו מן היין: ז פר הבא על כל המצות. על אחת מכל המצות כגון שהורו ב"ד שחל... מותר וזהו פר העלם דבר של צבור שבויקרא. וסמיכה כתיבא ביה (ויקרא ד) וסמכו זקני העדה את ידיה... על ראש הפר. ושלשה מזקני ב"ד היו סומכין עליו: ושעיר המשתלח. לעזאזל. כתיב ביה (שם טז) וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי: שעירי עבודת כוכבים. דכתיב בפ' שלח לך וכי תשגו ... ואין הלכה כר"ש: כל קרבנות היחיד טעונים סמיכה. דעיקר סמיכה בקרבן יחיד הוא דכתיבא (שם ג...

וסמך

וכ"פ הר"מ: (יד) אבל כו'. למ"ש בסמוך די הכ"מ וא"ס ... אלי שבא שני משני וי"ל דכיון דאינן שוין ממעירין באו שפי שאפילו כשערבו שלשן ושמנן אין מערבין יין כל זמן שלא סוקטרו שלשן ושמנן: (טו) משכים למ"ש פ"ג מ"ב ומיהו הכא במערב מדעם אייריכן. וע"ש: (טז) וכ"כ הפי' וז"ל הכ"מ אם בללן כו' מלאה באפי נפשה הוא דהא לא קפי איין דהיינו אלא אשלם ושמן ע"כ. והיינו אפילו להמסקנא שכשנפי בסמוך. ועתוי"ע: (יז) לא כו'. בגמ' יליף ליה מקרא. ועתוי"ע: (יח) ולע"ג דאפילו לדידיה נמי ליכא אלא שד גדיש ומאי כל המדות ה"ק כל המדידות. גמ': (יט) בגמרא ילפינן להו מקראי: (כ) בירוליהן כו'. ואע"פ שאין כונת הנודר אלא למה שבכלי בלבד. גזרה שלא יאמרו מוליאין מכלי שרת לחול. גמרא. אבל יבש דלא אתי מגופיה דמנא לא אתו למימר ביה מוליאים כו'. כס"י: (כא) קרבנות. שהן זבח לאפוקי עוף שאינו זבח. והרי הוא אומר בפ' נסכים או זבח. גמ': (כב) בגמרא יליף ליה מקרא: (כג) כלומר קרבנותיו אינן באין על חטאו כמו דנזיר אבל ודאי דמצורע גופיה חוטא איקרי כדתנן בפ"ה דשקלים מ"ג: (כד) כל כו'. ה"נ בבהמה דאלו עוף

אין

הבכור והמעשר והפסח (כה). והיורש (כו) סומך ומביא נסכים (כח) ומימר: **ח** הכל (כט) סומכין. חוץ מחרש שוטה וקטן. סומא ועובד כוכבים והעבד והשליח והאשה. וסמיכה שירי מצוה. על הראש. בשתי ידים ובמקום שסומכין שוחטין. ותכף לסמיכה שחיטה (לג): **ט** חומר בסמיכה מבתנופה. ובתנופה מבסמיכה. שאחד מניף לכל החברים. ואין אחד סומך לכל החברים. וחומר בתנופה. שהתנופה נוהגת בקרבנות היחיד ובקרבנות הצבור בחיי' ובשחוטין. בדבר שיש בו רוח חיים. ובדבר שאין בו רוח חיים. משא"כ בסמיכה:

פרק י **רבי** ישמעאל אומר. העומר (א) היה בא בשבת משלש סאין. ובחול מחמש וחכ"א. אחד בשבת. ואחד בחול. משלש היה בא. ר' חנינא סגן הכהנים אומר. בשבת היה נקצר ביחיד. ובמגל אחד. ובקופה אחת. ובחול בשלש'. ובשלש קופות. ובשלש מגלות. וחכ"א. אחד בשבת. ואחד בחול. בשלשה. ובשלש קופות. ובשלש מגלות: **ב** מצות העומר לבוא מן הקרוב. לא ביכר הקרוב לירושלים. מביאים אותו מכל מקום. מעשה שבא מגגות צריפין. ושתי הלחם. מבקעת עין סוכר: **ג** כיצד היו עושים. שלוחי ב"ד. יוצאים מערב יו"ט. ועושין אותו כריכות במחובר לקרקע. כדי שיהא נוח לקצור. וכל העיירות הסמוכות לשם מתכנסות לשם. כדי

וסומך ידו על ראש קרבנו: היורש סומך. אם התנדב אביו בקרבן עולה ושלמים (כז) ומת. בנו סומך עליו: מביא נסכים. של קרבן: ומימר. אם המירה בבהמה אחרת המורתו חלה עליה ושתיהן קדושו' כאילו המירה אביו:

ח חוץ מחרש שוטה וקטן. לפי שאין להם דעת: סומא. דכתיב בפר העלם דבר של צבור וסמכו זקני העדה והם סנהדרי גדולה ובסנהדרין לא היה כהן סומא (ל) כדמוכח במסכ' סנהדרין וה"ה לכל שאר סמיכות. שאין סומא יכול לסמוך: ועובד כוכבים. דכתיב דבר אל בני ישראל וגו'. בני ישראל סומכין. ואין העובדי כוכבים סומכין: והעבד והשליח. דכתי' (ויקרא א) וסמך ידו. ולא יד עבדו ולא יד שלוחו: והאשה. בני ישראל סומכין ולא בנות ישראל (לא) סומכות: וסמיכה שירי מצוה. דאינה מעכבת כפרה ומיהו מעלה עליו הכתוב. כאילו לא כיפר: בשתי ידים. דכתיב בשעיר המשתלח (שם טז) וסמך אהרן את שתי ידיו זה בנה אב לכל הסומכים שיהיו בשתי ידים: ובמקום שסומכים שוחטים. שאם סמך חוץ לעזרה חוזר וסומך בעזרה במקום שחיטה: ותכף לסמיכה שחיטה. דכתיב וסמך ושחט: **ט** שאחד מניף לכל החברים. שנתחברו להתנדב קרבן אחד שכל קרבנות נדבה יכולים להביא בשותפות. ואי מניף ע"י כולן אבל כולן יחד אין יכולין להניף. דהויא חצילה בין ידו של זה ולקרבן. וכהן שמניח ידו תחת יד הבעלים ומניף והויא יד בעלים חציצה לא אכפת לן דהא עיקר תנופה בבעלים: בקרבנות היחיד. כגון חזה ושוק של שלמים: ובקרבנות צבור. כבשי עצרת שטעונים תנופה חיים ושחוטים: בדבר שיש בו רוח חיים. קרבן בהמה: ובדבר שאין בו רוח חיים. כגון לחמי תודה ומיל:

פ"י ר' ישמעאל אומר העומר היה בא בשבת. כשחל ששה עשר בניסן להיות בשבת העומר דוחה את השבת שכל קרבן שזמנו קבוע דוחה את השבת ואת הטומאה. והיה העומר בא משלש סאין שהיו קוצרין שלש סאין שעורין ומניפין אותן בנפה עד שמעמידין אותן על עשרון אחד מובחר: ובחול. אם חל ט"ז בניסן להיות בחול. היו קוצרין אותו מחמש סאין דסבר ר' ישמעאל עשרון מובחר בלא טרחה שאינו מנפה אותו כל כך אתי ממחמש. בשבת כשמנפה אותו הרבה אתי משלש. בחול נייתינן מחמש שכך משובח הדבר יותר שמניפין מכל סאה מעט אותו סלת דק היוצא ראשון שהוא מובחר ומוליאין מה' סאין עשרון. בשבת מביא שלש. מוטב שירבה במלאכה אחת שיוקד שלשה סאים פעמים הרבה. ואל ירבה במלאכות הרבה שיקצור ויבדור ויטחו ויקלר שני שאין יותר ואין הלכה כרבי ישמעאל: בישלשה בני אדם ובג' קופות ובשלש מגלות. לפרסם הדבר שקצירת העומר [illegible] בניסן. ומפני הבלוקים שהיו אומרים שאין העומר בא אלא באחד בשבת: **ב** מצות העומר לבא מן הקרוב. ומקיים הקרוב לירושלים. לפי שאין מעבירין על המצות (ב) הנכך כשיולא מירושלים לנקם עומר אותה תבואה שמולא ראשונה נוטלה: לא ביכר. לא בשל כל צרכה: מעשה שבא מגגות צריפין ועין סוכר. המקום רחוקים מירושלים הרבה ומפני שהחריבו הגייסות כל תבואות שסביבות ירושלים: **ג** כריכות. כורכים וקושרים לאגדי שבולים ועלא מגרוף: מתכנסות לשם. במועט

לין ענין סמיכה: (כה) חוץ כ'. שנאמר קרבנו כלה לומר הדבר שנתחייב לעשותו קרבן כמותו לא הבכור כו'. הר"מ: (כו) והיורש כו'. בגמרא יליף להו מקרא: (כז) דאלו חטאת שמתו בעליה תמות ואשם ירעה כו' ויפלו דמיו לנדבה: (כח) ומביא נסכים. כשירש מאביו. דהא יורש קרי ליה: (כט) הכל. לאתויי יורש. גמ'. ותימא הא שנא ליה רישא וי"ל דאורכיה דתנא הכי כיון דלא מיותר ליה בגא בנך לך סיפא אי. תוי': (ל) ושימא לילף כולה מסנהדרין. ועיין תוי"ט: (לא) וא"ת ותיפוק ליה דהוי מ"ע שהז"ג דאינן סמיכה אלא ביום. תר: (לג) ותכף. בגמרא ה"ק במקום שסומכין סומכין שחיטה לסמיכה שמיטה. ועתוי"ט:

פרק י (א) העומר. הוא של שעורין. ויש לו רמזים בתורה ונכללה שקרא אותה מנחת בכורים שנאמר ואם תקריב מנחת בכורים. והפי' המקובל שירמוז למנחת העומר. ומלת אם אינה בשום אלא כמיזת הזמן ונקרא שתי הלחם בכורים וביאר זה ואמר ביכורי קציר חטים. וזהו ראיה על שהבכורי שקדמו להן בניסן אינם אלא בכורי שעורים והעיקר שאליו אנו סומכי' הוא קבלה. הר"מ: (ב) גמ'. ולב"א משום כראמ' מקריב פירש"י כך ומלא שתהא התבואה רכה ונמללת ביד ולי מייתי מרחוק נשיב ביה זיקא ומתקשה בדרך: לומר

כדי שיהא נקצר בעסק גדול כיון שחשכה אומר (ג) להם. בא השמש. אומרים הין. בא השמש. אומרים הין. מגל זו. אומרים הין. מגל זו. אומרים הין. קופה זו. אומרים הין. קופה זו. אומרים הין. בשבת אומר להם. שבת זו. אומרים הין. שבת זו. אומרים הין. אקצור. והם אומרים לו. קצור (ד). אקצור. והם אומרים לו. קצור. ג' פעמים על כל דבר ודבר. והם אומרים לו הין הין הין. וכל כך למה מפני הביתוסים. שהיו אומרים. אין קצירת העומר במוצאי יו"ט: ד קצרוהו ונתנוהו בקופות הביאוהו לעזרה. היו מהבהבין אותו באור. כדי לקיים בו מצות קלי. דברי ר"מ. וחכ"א. בקנים ובקליחות חובטים אותו כדי שלא יתמעך. נתנוהו לאבוב ואבוב היה מנוקב. כדי שיהא האור שולט בכולו. שטחוהו בעזרה. והרוח מנשבת בו. נתנוהו ברחיים של גרוסות. והוציאו ממנו עשרון. שהוא מנופה משלש עשרה נפה. והשאר נפדה. ונאכל לכל אדם. וחייב בחלה. ופטור מן המעשרות. ר"ע מחייב בחלה. ובמעשרות. בא לו לעשרון. ונתן שמנו (ח) ולבונתו. יצק (ט) ובלל. הניף והגיש. וקמץ (י) והקטיר והשאר נאכל לכהנים: ה משקרב העומר יוצאין ומוצאין שוק ירושלים. שהוא מלא קמח וקלי. שלא ברצון חכמים. דברי רבי מאיר.

רבי

יו"ט כשקוצרים אותו: כדי שיהא נקצר בעסק גדול. בקול המולה גדולה שיכירו הצדוקים שבמוצאי יו"ט קוצרים אותו דאינהו לא מודו בהאי כדלקמן: אמר להן. הקוצר לבני העיירות העומדים עליו בא השמש ואמרו לו הין: מגל זה. כלומר אקצור התבואה במגל זה: קופה זו. אכניס התבואה לתוך קופה זו: שבת זו. אקצור בשבת זו ואמרו לו הין: ג' פעמים. שואל כהן כל דבר ודבר: וכל כך. שהיה שואל: למה. מפני הצדוקים וביתוסים: שהיו אומרים אין קצירת העומר במוצאי י"ט. אלא במ"ש דכתיב (ויקרא כג) וספרתם לכם ממחרת השבת. ממחרת שבת בראשית משמע. ומסורת בידינו מאבותינו דהאי ממחרת השבת. היינו ממחרת י"ט ראשון של פסח בין שחל בחול בין בשבת. וכן מצינו בספר יהושע (ה' י"א) ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי. והרי נאמר בתורה (שם) ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה. ומאחר שתלה היתר החדש במחרת הפסח (י) הדבר ברור שמחרת הפסח הוא המתיר את החדש ובו קוצרים העומר. בין שחל י"ט ראשון של פסח בחול בין שחל להיות בשבת. ולפיכך הקוצרים מגביהין קולם כדי שישמעו הביתוסים ולהוציא מלבן וקוצרים העומר בלילה ולא ביום. דכתיב וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם וגו' שבע שבתות תמימות תהיינה וא"א להיות תמימות אא"כ מתחיל למנות מתחלת הלילה. שהרי הלילה תחלת היום הוא (ו). והרי הוא אומר (דברים טז) מהחל חרמש בקמה תחל לספור אלמא הקצירה בלילה היא בשעה שמתחיל למנות: ד מהבהבין אותו באור. בעודו בשיבלין כדי לקיים בו מצות קלי. כדכתיב (ויקרא ב) אביב קלוי באש ובמנחת העומר איירי קרא: וחכ"א. בתחלה חובטים ולא כדרך תבואה יבשה שחובטים אותו במקל. אלא בקנים לחים: ובקליחות. בקלח של כרוב: כדי שלא יתמעך. ואח"כ מקיימין בו מצות קלי: נתנוהו לאבוב. דסבירא להו לרבנן שאם מהבהבים אותו באור מנגע אין נקרא קלי. שאין נקרא קלי אלא ע"י דבר אחר. דהיינו ע"י כלי שנותנים אותו באבוב. והוא כלי של נחשת מנוקב שמוכרי קליות קולין בו. והלכה כחכמים: ברחים של גרוסות. שאין טוחנות דק אלא עבה כדי שיטחנו יפה יעברו הסובין של קליפה בנפה עם הסלת. גרוסות לשון גריסין של פול ועל שם כן נקראת גרש כרמל: וחייב בחלה. דחיוב חלה היינו גלגול העסה וגלגול עסה זו ביד הדיוט היא לאחר שנפדה: ופטור מן המעשרות. דמירוחו ביד הקדש הוא ומירוח הקדש פוטר מן המעשרות: ר"ע מחייב. דאי קים הנותר מעשרון של עומר בחלה ובמעשרות. לפי שלא נתנו מעות הקדש. אלא בצריך להם לעשרון לבד (ז). אבל השאר לא קדש הלכך לאו מירוח הקדש הוא. דהא לא קדוש. ואין הלכה כרבי עקיבא: בא לו לעשרון. נותן תחלה שמנו ולבונתו קודם נתינת הסלת: יצק ובלל. לאחר נתינת הסלת כדרך כל המנחות שנותן שמן בכלי תחלה ואח"כ נותן סלת וחוזר ויוצק עליה שמן ובולל: הניף והגיש. דמנחת העומר טעונה הנפה והגשה כדאמרינן בפ' כל המנחות: ה שלא ברצון חכמים. דחיישי שמא יאכל מן החדש כשקוצר (י"א) קודם שיקריבו העומר יחשוב שכבר הוא קמח ולאו נקצר קודם העומר:

(ג) אומר כו'. כל אחד מהג' קוצרים. אבל המסייעים הם בנים מכל עיירות הלכך כללינהו ותני אומרים: (ד) קצור. בקצירה עצמה הסיעו ואמרו קצור ולא היה די להם באומר הין: (ה) וז"ל הר"מ וא"ם שאותו פסח בשבת איכא כמו שדמו הטועים. האיך תלה הכתוב היתר אכילתם החדש. בדבר שאינו העיקר אלא הסיבה. אלא נקרה נקרה. אלא מאחר שתלה הדבר במחרת הפסח הדבר ברור שמחרת הפסח הוא העילה המתרת את החדש. ואין משגיחין על איזה יום הוא מימי השבוע: (ו) שכן הוא בכל מקום חוץ מבקרבנות: (ז) והא דקתני והשאר נפדה לר' עקיבא לית ליה דלדידיה לא בעי פדייה אי נמי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. הר"ב: (ח) שמנו. וזה לא יהא אלא ביום כ"ל יום ט"ז בניסן. הר"מ: (ט) יצק כו'. בגמ' פ"ו תנן דכל המנחות טעונות שלש מתנות שמן וכו' דשלהו תני להו הכא דנתן שמנו הוא בנתינת שמן תחלה בכלי ויצק ובלל הוא יציקה ובלילה ובין הכא ובין התם טוה ליה למתני בלילה ברישא דיצק הוא יציקה אחרונה. הר"ב: (י) וקמץ. לאחר שבירר כל הלבונה לצד אחד: (יא) דאלו קצירה עצמה אפשר בנים השלאהין אי נמי

על

רבי

ר' יהודה אומר ברצון חכמים. לא גזרו שמא יאכל כשקולר והלכה כר"י: והרחוקים. שאין יודעים אם עדיין קרב העומר: מותרים מחצות היום ולהלן. דקתני סיפא לקמן: שיהא יום הנף. יום ט"ז בניסן שבו מניפין את העומר: כולו אסור. לאכול בו חדש: אמר ר"י. לתנא דמתני'. וכי ר' יוחנן התקין: והלא מן התורה אסור. בזמן שאין בהמ"ק קיים. דתרי קראי כתיבי כתוב אחד אומר עד עצם היום הזה. דמשמע דעצמו של יום כלו אסור דעד ועד בכלל. וכתוב אחד אומר. (ויקרא כג) עד הביאכם את קרבן אלהיכם דמשמע דלאחר קרבן העומר מותר. הא כיצד כאן בזמן שבהמ"ק קיים. כאן בזמן שאין בהמ"ק קיים. אלמא בזמן שאין בהמ"ק קיים שאין העומר קרב הוי יום הנף כלו אסור מן התורה. ומשני בגמרא דהא דתנן התקין ריב"ז שיהא יום הנף כלו אסור לא תימא שהתקין אלא דרש והתקין. כלומר שדרש מקראות הללו ברבים והודיעם שכך הדין שיום הנף כלו אסור מן התורה מהשתא. בה"מ ואית דמפרשי בגמרא שאין השתא אסור מן התורה ביום ט"ז בזמן שאין מקדש. אלא עד שיאיר פני המזרח שהיא תחלת ביום ט"ז. דכתיב עד עצם היום הזה. ולא עד בכלל. והתקין ריב"ז שיהא יום הנף כלו אסור. משום מהרה יבנה בהמ"ק. ויאמרו אשתקד מי לא הוה אכלינן משהאיר המזרח השתא נמי ניכול. והן אינן יודעים דבזמן המקדש אסור לאכול חדש עד שיקריב העומר דכתיב עד הביאכם את קרבן אלהיכם והכי פרשינן לה בפרק לולב הגזול: ו העומר היה מתיר במדינה. לאכול חדש בכל המקומות: ושתי הלחם במקדש. שקודם שתי הלחם אין מביאין מנחה מתבואה חדשה דכתיב בשתי הלחם (במדבר כח) מנחה חדשה שתהא חדשה לכל המנחות (י"ד): מנחת בהמה. מנחת נסכים של בהמה: ואם הביא. קודם לעומר: פסול. שלא הותר החדש מכללו אפי' אצל הדיוט (ט"ו) אבל קודם שתי הלחם לא יביא: ואם הביא כשר. שכבר הותר מכללו אצל הדיוט: ז ומצטרפין זה עם זה. להשלים שיעור העיסה המחייבת בחלה. ולא שיצטרפו כולן יחד דמין בשאינו מינו אין מצטרף. אלא החטין מצטרפין עם הכוסמין בלבד מפני שהן מינן. והשעורים מצטרפין עם הכל חוץ מן החטים (ט"ז) ואע"ג דכוסמין מין חטין הן לאו מין חטין דוקא. אלא מין שעורים ואף מין חטים ומצטרפין עם החטים והשעורים ומיהו בירושלמי משמע דאם נלושו יחד. אפי' מין בשאינו מינו מצטרפין. אבל אם לא נלושו יחד. אלא שאחר כך היו נושכות העיסות זו בזו מין במינו מצטרפין שלא במינו אין מצטרפין: ואסורים בחדש. כדכתיב (ויקרא כג) ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה וגמרינן לחם לחם מפסח. מה להלן מחמשת המינים. אף כאן מחמשת המינים: ומלקצור לפני הפסח. שאסור לקצור אחד מחמשת המינים. קודם קצירת העומר דכתיב בעומר (שם) ראשית קצירכם שתהא תחלה לכל הנקצרים ואתיא ראשית ראשית מחלה כתיב התם (במדבר טו) ראשית עריסותיכם. וכתיב הכא ראשית קצירכם מה להלן מחמשת המינים אף כאן מחמשת המינים: ואם השרישו. אחד מחמשת המינים הללו קודם קצירת העומר: העומר מתירן. ומותר לקצרן אחר קצירת העומר דכתיב (שמות כג) אשר תזרע בשדה משעה שנזרע ונשרש בשדה (י"ח): ואם לאו. שלא השרישו אלא לאחר קצירת העומר: אסורים עד שיבא העומר הבא. של שנה הבאה: ח קוצרים בית השלחים שבעמקים. שתבואתן רעה ואין מביאין עומר מהם. ותניא כתוב

רבי יהודה אומר. ברצון חכמים היו עושים. משקרב העומר הותר החדש מיד. והרחוקים מותרים (י"ג) מחצות היום ולהלן. משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור. א"ר יהודה והלא מן התורה הוא אסור. שנא' (ויקרא כג) עד עצם היום הזה. מפני מה הרחוקים מותרים מחצות היום ולהלן. מפני (י"ג) שהן יודעין שאין בית דין מתעצלין בו: ו העומר היה מתיר במדינה. ושתי הלחם במקדש. אין מביאין מנחות ובכורים. ומנחת בהמה. קודם לעומר. ואם הביא פסול (ט"ו). קודם לשתי הלחם. לא יביא. ואם הביא כשר: ז החטים והשעורים והכוסמין ושבולת שועל והשיפון חייבין בחלה ומצטרפים זה עם זה. ואסורים בחדש מלפני הפסח. ומלקצור מלפני העומר. ואם השרישו קודם לעומר. העומר מתירן. ואם לאו אסורים עד שיבוא עומר הבא: ח קוצרים בית השלחים שבעמקים. אבל

על ידי קטוף: (י"ב) מותרים. לכולי עלמא ולפי' ר"י מוד בזמן שיש עומר עומר מתיר, דכתיב עד יום הביאכם. כס"מ (י"ג) מפני כו'. ולכן לרבי שיסתו שלא יום ירושלים לא אלות לזמן המקומות. לפי שאפשר שיהיה מוקדם או מאוחר ט'. הר"ן ועתוי"ט: (י"ד) אין לי אלא חדשה של חטים חדשה של שעורים (מנחת קנאות) מנין תלמוד לומר חדשה חדשה (ב"פ) אם אינו ענין לחדשה של חטים תנהו ענין לחדשה של שעורי' ומנין שתהא קודמת לבכורים ת"ל כו' ומנין שתהא קודמת לנסכי' ופירו' שאילן נאמר כו': (ט"ו) פסול. ואם הביא לא נתקדשו להיות ראוין לקרבן. אבל נתקדשו להפסל: ויקרי' קדשי' שנפסלו. הר"ש: (ט"ז) וקשיא הינה חדש שנאסר ועדיין לא הותר אבל בכורי פירות ונסכי יין דמעולם לא נאסרו אמאי אם הביא פסול. וכ"ה בגמרא דלהאי טעמא דלא הותר מכללו כו' נסכים ובכורי' שהקריבם קודם לעומר כשרים. וכו' כס"י דקתני ואם הביא פסול לאו אבכורי פירות קאי כו'. ולדיכא' משמע בגמ' דליתא להאי טעמא והאי ואם הביא פסול קאי גם אבכורי פירות. וכן הר"מ בחבורו פסק כן. ועתוי"ט: (י"ז) וא"ת והכד מינין שהן כלאים זה בזה כדתנן בריש כלאים האיך הן מצטרפין. התנן בפ"ב דסוטה כל שהוא כלאים בחבירו לא יפרוש מזה על זה. וי"ל דגבי חלה תלוי הטעם בעיסה לפי שעיסותיהן דומות זו לזו. ועי"ל דבשיעור בכל אחד בפני עצמו כדי חיוב חלה אין תורמין מזה על זה ממין על שאינו מינו. תוי': (י"ח) ונדכתיב בשדה דייקינן לה

אבל לא גודשין. אנשי יריחו קוצרין ברצון חכמים. וגודשין שלא ברצון חכמים. ולא מיחו בידם חכמים. קוצר לשחת ומאכיל לבהמה. א"ר יהודה אימתי בזמן שהתחיל עד שלא הביאה שליש. רש"א אף יקצור [א] ויאכיל. אף משהביאה שליש: ט קוצרין מפני הנטיעות מפני בית האבל. מפני בטול בהמ"ד. לא יעשה אותן כריכות אבל מניחן צבתים (כג). מצות העומר. לבא מן הקמה. לא מצא יביא מן העמרים (כד). מצותו לבא מנהלח. לא מצא יביא מן היבש. מצותו לקצור בלילה נקצר ביום כשר (כז). ודוחה את השבת (כח):

פרק יא **שתי** הלחם (א). נילושות אחת אחת. ונאפות אחת אחת. לחם הפנים נילוש אחד אחד. ונאפה שנים שנים. ובטפוס (ג) היה עושה אותן. וכשהיא [ב] רדן נותנן בטפוס (ה). כדי שלא יתקלקלו;

אחד

[א] גמ' [ב] גמרא רודן

לה בגמ' דצריך הסכמה: (יט) כ"ס גירסת הספר במתני' וכתבו דצריך לומר כיון דלכתחלה לא יביא. אף על גב דלא הביא כשר ממקום שאין אתה מביא קרינא ביה כו' והא דלא חשיב הכא בית הזבלים כו' י"ל דלא פסידי ולאחמור רבנן שנו דלאחמור בגדישה. ולנ"א בית השלחין שבעמקים י"ל דהשתא לא הביא פסול דליכא מרשי לא קרינן ביה שאתה מביא אבל היכא דלא הביא בשר קרינן ביה כו'. עתוי"ט: (כ) משום דבגדישה ליכא פסידא אי שבקינן עד אחר עומר והא דשרי ר"י במ"ה קמח וקלי. משום שאין רגלים מצויה. תוס' ועתוי"ט: (כא) ולהכי נקט נטיעות משום דהלכה דהלכה שאדם זורע כו'. רש"י: (כב) ויראה לפי בית כמו שפרש"י וישמע בית נרעה. כמו בית ישראל בית יהודה. עבדיו ואנשי ביתו: (כג) לנפים. אלו עצמה דנמה דאפשר לא טרחינן. גמרא: (כד) לא כו'. כולהו יציאה דתנינן נפקא לן מהקריב תשיבה כו'. בגמ': (כה) כדכתיב מהאל חרמש בקמה. רש"י: (כו) כן פרש"י במ"ב כך ומלא וכתבו התו' דהוי כמו שמלה שלמה. אבל לי רש"י במתני' כר ומל. וז"ל בפי' החומש בעוד הכר מלא שהתבואה לחה ומלאה בקשין שלה ועל כן נקראו המלילות כרמל. וכן כרמל בצקלונו: (כז) ביום כו'. ומסקי' דספ"ב דמגילה דדוקא בלילה ולא ביום וכן הא דר"ש דנקצר בשבת אתיא כרבי אליעזר ברבי שמעון והלכה כרבי. גמרא: (כח) השבת. להקרבה אבל לקצירה לא דהא נקצר ביום כשר ויוכל לקוצרה מערב שבת ואתאי דחיה שבת. גמרא:

פרק יא (א) **שתי** הלחם. לי התו' במשנה ובמקרא קרוי לשון זכר ולשון נקבה ומעינן דבמשנתינו לי"ג גבי לחם הפנים אחד שנים בלשון זכר. ועתוי"ט: (ב) לדעלמא קאי דהא בפעם א' אין נאפות אלא שתים בלבד: (ג) ובטפוס כו'. דס"ר ושמא לוחם בדפוס. וכ' התו' וא"ת אם אפשר לומר שאפייתן שתים שתים. וי"ל דאם כן לבטל ונסם לוחם. אבל ושמא משמע שיהא בדפוס: (ד) והיו מפיקין אותו עם התנור ואופה את הלחם. רש"י: (ה) בטפוס. כן הקערות של שלחן כדאמר קערותיו אלו טפוסין. וכפרש"י בחומש שהיה כופנו בקערות לאחר אפייה. פי'. ובגמרא ולהדרס לדפוס קמא. כיון דאפי לה נפסד. ומזה

אי אומר (ויקרא כג) וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר. דמשמע דיכול לקצור קודם שבאת העומר וכתוב אחד אומר ראשית קצירכם דמשמע שתהא ראשית לכל הקצירות. הא כיצד ממקום שאתה יכול להביא העומר. אי אתה קוצר קודם לעומר. וממקום שאין אתה מביא. כגון בית השלחין ובית העמקים (יט) שאין מביאין עומר מהן לפי שהן רעות. אתה קוצר מהן קודם לעומר: אבל לא גודשין. לעשותן גדיש דכיון דאפשר לשהויי משהינן (כ): אנשי יריחו. בית השלחין הוו להו: קוצר לשחת. מותר לקצור לשחת קודם לעומר ומאכיל לבהמתו: אימתי בזמן שהתחיל. לקצור לצורך בהמתו עד שלא הביאה שליש אסרו; אבל נתבשלו קוצר אף לאחר שהביאה שליש: ר' שמעון אומר אף יקצור ויאכיל. יתחיל לקצור ומאכיל לבהמתו משהביאה שליש. דכל לשחת לאו קציר הוא. והלכה כרבי יהודה שבא לפרש דבריו של תנא קמא: ט קוצרים. קודם לעומר: מפני הנטיעות. שלא יפסידו. לפי שהתבואה אינה ראויה לעיקר כדאמרינן בכ"ב של הקרבנות אין מביאין לא משדה בית השלחים ולא משדה אילן ולעיל אמרינן ממקום שאי אתה מביא אתה קוצר. פ"א מפני הנטיעות משום כלאים (כא) לפי שפעמים אדם זורע תבואה ואין שם נטיעות ולאחר"ז עולות שם נטיעות ביניהם מאליהן וצריך לקצור הזרעים משום כלאים: ומפני בית האבל. שאין להם מקום פנוי לישב לברך ברכת רחבה שאומרים בבית האבל (כב): ומפני בהמ"ד. שאין מקום לתלמידים לישב וטעמא דכל הני משום דקציר מצוה ניהו והכתוב אומר ראשית קצירכם שיהיה העומר ראשית לקצירכם של רשות. ולא ראשית לקציר של מצוה: כריכות. אלומות קשורות: צבתים. אגודות בלא קשור. פ"א כריכות אלומות גדולות. צבתים אגודות קטנות: מן הקמה. שיהא קוצר לשמו (כה): לא מצא. שכבר נקצר הכל: מנהלח. דכתיב כרמל כך ומל (כו): לקצור בלילה. כדילפינן בריש פרקין מדכתיב (דברים טז) מהחל חרמש בקמה תחל לספור ונשמע שאתה מונה אתה קוצר והספירה צריכה להיות בלילה דכתיב (ויקרא כג) שבע שבתות תמימות:

פרק יא **שתי** הלחם: לחם הפנים נלוש אחד אחד. דכתיב ביה (ויקרא כד) שני עשרונים יהיה החלה האחת ילמד שנלושות אחת אחת. ומנין שאפייתן שתים שתים. תלמוד לומר (שם) ושמת אותם ביום ראשונה שאתה עושה אותם דהיינו בתנור הוא בלשון אותם דמשמע שהיה נותן שנים בשני דפוסים יחד בתנור. יכול אף שתי הלחם כן ת"ל ושמת אותם שהיה לו לומר ושמתם. מה ת"ל ושמת אותם אותם אתה נותן שנים שנים בתנור. ואי אתה נותן שתי הלחם שנים שנים (ג) אלא אחד אחד: ובטפוס. כמו דפוס פורמ"א בלע"ז כמין תיבה שנטל כסויה ושתי דפנותיה זו כנגד זו. כך הלחם היו לו שתי דפנות ושוליו רחבים וזוקפן הבצק בתוך הדפוס שיהא עשוי כעין הדפוס: וכשהוא רודה אותן מן התנור ניתנן בדפים. כדי שלא יתקלקלו ויפסדו נמצא שלשה דפוסים הן. אחד כשהיא בצק. ואחד היה לה בתנור כשהיא נאפית (ד) ואחד

כשנאפו.

ב אחד שתי הלחם. ואחד לחם הפנים. לישתן ועריכתן בחוץ. ואפייתן בפנים. ואינן דוחות את השבת. ר' יהודה אומר. כל מעשיהם בפנים. רבי שמעון אומר לעולם הוי רגיל לומר שתי הלחם ולחם הפנים כשרות בעזרה. וכשרות בבית פאגי: ג חביתי כהן גדול לישתן א(ועריכתן) ואפייתן בפנים. ודוחות את השבת. טחונן. והרקדן אינן דוחות את השבת. כלל אמר ר"ע. כל מלאכה שאפשר לה לעשות מערב שבת. אינה דוחה את השבת. ושאי אפשר לה לעשות מע"ש. דוחה את השבת: ד כל המנחות. יש בהן מעשה כלי (י) בפנים. ואין בהן מעשה כלי בחוץ ב(כיצד) (יא). שתי הלחם. ארכן שבעה גורחבן ארבעה. וקרנותיהן ארבע אצבעות. לחם הפנים ארכן עשרה דורחבן חמשה הוקרנותיו שבע אצבעות. רבי יהודה אומר. שלא תטעה זד"ד יה"ז. בן זומא אומר. ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד. שיהא לו פנים: ה השלחן. ארכו עשרה. ורחבו חמשה. לחם הפנים. ארכו עשרה. ורחבו חמשה. נותן ארכו כנגד רחבו של שלחן. וכופל טפחיים ומחצה מכאן. וטפחיים ומחצה מכאן. נמצא ארכו ממלא כל רחבו של שלחן דברי ר' יהודה. ר"מ אומר. השלחן ארכו י"ב ורחבו ששה. לחם הפנים. ארכו עשרה ורחבו חמשה. נותן ארכו כנגד רחבו של שלחן. וכופל טפחיים מכאן. וטפחיים מכאן. וטפחיים ריוח באמצע. כדי שתהא הרוח מנשבת ביניהן

א נמחק לי"ב ב גמ' לי"נ ג גמ' טפחים
ד גמ' טפחים ה גמ' טפחים

בפסח מודה מן התנור נותנה בדפוס כדי שלא תתקלקל: ב לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים. לא איתפרידא טעמא דהא מלתא בגמרא אמאי לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים (ו): ואינן דוחות את השבת. אפייתן: וכשרות בבית פאגי. כמד"ם אומר שהוא מקום סמוך להר הבית שמוך שמה היו אופים המנחות. מלשון פת בג המלך. ואין הלכה אלא כדברי ת"ק: ג חביתי כ"ג לישתן ועריכתן (ז) בפני'. לדברי הכל. שאותו חלי עשרון שחולק בו מחרונות של כ"ג נמשח ונתקדש ומקדש את המנחה (ח): ודוחות את השבי. לפי שא"א לעשות לישה ועריכה ואפייה מאתמול. דכיון דמקדשא בכלי מפסלא בלינה: ד יש בהן מעשה כלי בפנים. במלאכתן שנעשה בהן בפנים שעושים כלי לאפוקי עלגבי שבלא. ובמלאכתן שנעשית בחוץ. כגון לישתו ועריכתו של לחם הפני' (ט). אינו צריך כלי: וקרנותיהן. שהוא מדביק בצק אחר לכל רוחב כמין קרנים ואורך הקרן יוצא ארבע אצבעו': רבי יהודה אומר שלא תטעה. בין שתי הלחם ללחם הפנים בין בשיעור אורך ורוחב בין בשיעור הקרנות. בשתי הלחם ארכו שבעה. ורחבו ארבעה. וקרנותיו ד' אצבעות. וסימנך זד"ד: ולחם הפני' ארכו עשרה ורחבו חמשה וקרנותיו שבע אצבעות. וסימנך יה"ז. ודרכו של ר' יהודה ליתן סימנים. כמו דלע"ך עד"ש באח"ב: שיהא לו פנים. דפנות (שיהא לו פינים איות) (יב) והן הן הקרנים: ה ארכו עשרה ורחבו חמשה. כדכתיב (שמות כה) אמתים ארכו ואמה רחבו ר"י לטעמיה (יג) דאמר של כלים בת ה' טפחים היא: נותן ארכו. של לחם הפנים כנגד רחבו של שלחן: וכופל. הלחם טפחיים ומחצה למעלה בגובה מכאן ומכאן והן הן הקרנות (יד). ונשענו זקופות גבוה לדפנות השלחן: ונמצא ארכו ממלא רחבו של שלחן. ורחבו מחזיק חצי אורך של שלחן וכשהיה מסדר סדר אחר אצלו נמצא שלחן כלו מלא: ארכו שנים עשר. ר"מ לטעמיה דאמר כל אמה בת ו' טפחים חוץ ממזבח הזהב וקרן מזבח החיצון והסובב והיסוד. והלכה כר"מ: לחם הפנים ארכו עשרה. בהא מודה ר"מ: וטפחיים ריוח באמצע. בין שני הסדרים דרחב הלחם לא הוי אלא חמשה שני הסדרים מחזיקין עשרה בשלחן לפרכו

ומזה הוכיחו המפ' דהלחם חוץ לדפוס. דהא לא קן שיהא מינשפא כו' ולפי' הר"ב נ"ל דמתחלה נעשה בתוך הדפוס והדפוס שבהנור היה לו ונכנס בתוך הלחם והלחם מבחוץ ונדבק בתנור. ועתוי"ט: (ו) וכ"כ הרי"ת. ועל כרחים נ"ל שני' אחרת הימ: להם בגמרא דלקן גרסינן הכי הא גופה קשיא אמרת לישתן ועריכתן בחוץ. אלמא מדה יבש לא נתקדשה (דאי מקדשה מגריית מלתא אי אפיק להו אנכשי ולא כפ"ה משום פסול יוצא דמשום קידוש כלי לא מיפסל ביוצא. פי') ואפייתן בפנים אלמא מדה יבש נתקדשה אמר רבא כו' מאי קשיא דלמא עשרון לא מקדש משר מקדש אלא הא קשיא ואפייתן בפנים אלמא אמר מקדש. ואין דחות את השבת אלמא אפסלו בלינה אמר רבא כו' הא קמן דהך מלתא דלישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים לחוד טעמא משום דמדה יבש לא נתקדש אלא ודאי שגירסתם לא היתה כך ולהכי נמי פסק כתנא קמא דמ"ה פ"ט דמדות יבש נתקדש. ועתוי"ט: (ז) ול"נ דה"ג לישתן ועריכתן ואפייתן: (ח) והאי דלא משום עשרון של מפני שכל אדם מודד מנחתו ופעמים שמוליכו לה אבל זה אינו מסור אלא לכהנים לעשות בו עשרונים והאי פירשו דלמילתא כיון דיש בהן שמן הולכתו לעשות בכלי הלא ומדום שלא נתקדשו לכולי עלמא והוא הדיי [illegible]
המנחות המעומדות שמן: (ט) וזה המאמר מחובר במה שאמר שלחם הפנים מוסר ללוש אותן בחוץ ולאפות בפנים. כר"ם. כלומר דאלו שלא פנחום לישתן ועריכתן נמי בפנים כו' וכפי' פירש לישה ועריכה הכל בכלי שרת בפנים ולא בחוץ ולפירושו שלא הדא מילתא היא. והאי פי' דבחוץ אמתינה והבקדה קאי דלא בעי כלי שרת. ועתוי"ט: (י) כלי כו'. בגמ' יליף ליה מקרא. פסוי"ט: (יא) כיצד. הוא שאלה על מה היה לחם הפנים כאפה בדפוסים ואמר שקבה זה שיהא כגל שמת של משה רמוס וכן שתי הלחם. הר"ת. ור"ל נעשה טפחים. בשת המחם וכי שפת הכפילה שמזה ומזה והם ב' ט"ס ר' ג' מבחוץ וג' מבפנים. וילפיק ב' הלחם מלמטה אלא דבלחם הפנים שנינו משום שלוגיא דר"י ור"מ. ועתוי"ט (יב) כ"ה לשון כמ"י. ונ"ל גירסת כמ"י במשנה כך היא שיהא לו פנים שיהא לו פינים וסכתי יכפי' ממשמעות הפנים. אלא כדכתיב פנים ודרשינן דפנות. והיינו כפילות ולקינן. והדא דקרינן פינים שפירושו זיות והן הן הקרנות ולא אמר בן זומא לפלוגי אלא לפרושי דדפנות זיות מקרא קא ילפינן. ועתוי"ט: (יג) במסכת כלים פי"ז מ"י: (יד) נ"ל שהרך לתביה

ביניהן. אבא שאול אומר שם היו נותנים שני בזיכי לבונה של לחם הפנים. א"ל והלא כבר נאמר (ויקרא כד) ונתת על המערכת לבונה זכה. אמר להן והלא כבר נאמר (במדבר ב) ועליו מטה מנשה: ו ארבע (טז) סניפין (יז) של זהב היו שם. [א]מופצלין מראשיהן (יח). שהיו סומכים בהן שנים לסדר זה. ושנים לסדר זה. ועשרים ושמנה קנים כחצי קנה חלול (יט). ארבעה עשר לסדר זה, וארבעה עשר לסדר זה. לא סדור קנים, ולא נטילתן. דוחה את השבת (כ). אלא נכנס מערב שבת ושומטן. ונותנן לארכו (כא) של שלחן. כל הכלים שהיו במקדש. ארכן לארכו של בית: ז שני שולחנות היו באולם מבפנים. על פתח הבית. אחד של שיש ואחד של זהב. על של שיש נותנים לחם הפנים בכניסתו. ועל של זהב ביציאתו. שמעלין בקדש ולא מורידין. ואחד של זהב מבפנים. שעליו לחם הפנים תמיד. ארבעה כהנים נכנסין. שנים בידם שני סדרים. ושנים בידם שני בזיכין. וארבעה מקדימין לפניהם. שנים ליטול שני סדרים. ושנים ליטול שני בזיכים. המכניסים עומדים בצפון. ופניהם לדרום. המוציאין עומדים בדרום ופניהם לצפון. אלו מושכין ואלו מניחין. וטפחו של זה כנגד טפחו של זה. שנא' (שמות כה) לפני תמיד. רבי יוסי אומר. אפי' אלו נוטלין ואלו מניחין. אף זו היתה תמיד. יצאו ונתנו על השלחן של זהב שהיה באולם. הקטירו הבזיכין והחלות מתחלקות לכהנים. חל יוה"כ להיות בשבת החלות מתחלקות לערב. חל להיות ע"ש (כו) שעיר של

[א] פ"א מפוצלין

לחלה. שהו להו טפחיים ריוח בין סדר לסדר שתי... כדי שתהא הרוח מנשבת בהם שלא יתעפשו: אבא שאול אומר שם. בלוחה ריוח שבין סדר לסדר נותנים הבזיכים: והלא כבר נאמר ונתת על המערכת. ועל ממש [...]: ועליו מטה מנשה. וה"ט סמוך הכא נמי על סמוך (יח). והלכה כאבא שאול: ו מפוצלין. לתת ראשי קנים בחוצה פצולים וכמין הקנים כך מכין הפצולים: ארבעה עשר לסדר זה. שם אלות שהיו בסדר המערכת לדי מהן לכל אחת ג' קנים הלי י"ב קנים, והעליונה אינה צריכה אלא שנים לפי שאין עליה משאוי הרי י"ד. שאלה התחתונה אין לה עיקר לפי שמונחת על פסתו של שלחן: לא סדור קנים. במערכת הקדש: ולא נטילתן. מעל הפנים דוחה שבת: נכנס מע"ש ושומטן. מבין לחם ולחם ומניחם לארכו של שלחן ולמחר מסדר הלחם ולמוצאי שבת נותן הקנים בין כל לחם כמשפטן: ארכן לארכו של בית. ממזרח למערב היו מונחין בשלחן חוץ מן הארון (כב) שארכו לרחבו של בית שהבדים שבארון היו בולטים ודוחקין בפרוכת ונראין כשני דדי אשה. שנא' (מלכים א ח) ויארכו הבדים ויראו. והבדי' לרחבו של ארון היו מונחים דאילו לארכו של ארון היו בדים לא היה בין בד לבד אלא שיעור רוחב הארון דהיינו אמתא ופלגא ותרי גברי הטעונין בשני בדים את הארון שנים מכאן ושנים מכאן לא הוו מצי ליכנס בין בד לבד אלא ודאי לרחבו נתונים והן היו ממזרח למערב שהרי היו דוחקים בפרוכת. נמצא ארכו של ארון לרחבו של בית: ז על פתח הבית. אצל פתח ההיכל בכניסתו ולא היו מכניסים שם אלא להראות שמעלין בקדש דעכשיו מניחין על של שיש ומיד נוטלין להיכל (כג) ומסדרן על של זהב של משה: ועל של זהב ביציאתו. עד שיוקטרו בזיכים כדקתני לקמן במתני': המכניסים עומדים בצפון. דהכי עדיף שפי דאותן שמסדרים העבודה יהיו בצפון (כד): אלו מושכין. ועד שלא יגביהו מן השלחן. אלו מניחין: אפי' אלו נוטלין. ואלו עלמן מניחין אחר שנטלו: אף זו היתה תמיד. דסבר ר' יוסי דאין תמיד אלא שלא ילין שלחן לילה אחד בלא לחם: והחלות מתחלקות לכהנים. משמר היוצא חולק עם משמר הנכנס (כה): חל יוה"כ להיות בשבת. שדין לחם הפנים לאכלו באותו שבת שנוטלים אותו מעל השלחן ועכשיו אין יכולים לאכלו מפני התענית: החלות מתחלקות לערב. ואין ממתינים לחלקן למחר מפני שנפסל בלינה לאחר זמנו שנסתלק: השעיר. של מוסף שהיה חטאת ונאכל לכהנים

למניה ובהן הן תקרנות. ועתוי"ט: (טו) ואף על גב דבמ"ד פי"ה דפסחים אמרינן דעל אוץ ל"ד בסמוך הכא מהל' דקבלה הוא דהוי סמוך דהא במטה הכתוב הלחם היו מניחים אותם ובמטה ם וקם נקטרים. פי': (טז) ד' פי'. בגמ' ילפינן לכל הני מקרא: (יז) סניפים. שם לדבר המשוי לסבר ולהחזיק דבר אחר: (יח) מראשיהן. כלומר באותו חלק שבהן שעולה למעלה על השלחן לפי שהסניפין הן כמו יתידות זהב עומדות בארץ וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה. כמ"ש הר"י בפי' מומס: (יט) חלול. כדי שתהא רוח מנשבת ביניהם. הר"ב: (כ) דוחה פי'. ואף על גב דמדאורייתא ליכא כדמספקא להו מקרא הא אמר ר' עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה כו' והכא נמי אפשר דלא דמי שבת עלייהו. טעמא מאי (משוי להו לקנים) דלא לעפש לחם בכי האי שיעורא לא מועפש. גמ'. וכי תימא דאין אסורים אלא משום טלטול בעלמא ואפילו הכי גזרו עליהם במקדש ואף על גב דמשו למצוה כיון דאין עשוי כלי. פי' ועתוי"ט: (כא) לארכו. לאו למימרא שהיו מונחין ממזרח למערב על אורך השלחן דהאי גוונא אין מקום פנוי כלל. אלא מצפון לדרום היו מונחין במקום הפנוי שבין שתי המערכות שאותו מקום פנוי הוא מלד ארכו של שלחן שהוא י"ב טפחים וקמוח כר"מ. ועתוי"ט: (כב) ושייך נמי בגזרה דלרחבו של בית היה עומדת ורבי אליעזר ברבי שמעון היא וכוותיה פסק הר"מ ואחר כתבו דאפי' כרבי ואין אבי נמי דלא שייך מידי ודלא מבי ארון דבלפני ולפנים לא איירי: (כג) ואכתי מקשי למה של שיש ולא של כסף. הלבך הנכון כמ"ש הר"ב בשקלים דאחר שנאפה הניחוהו על של שיש עד שיסדרוהו והשמא עשוי של שיש שלא יתעפש כיון ששהה זמן רב: (כד) דקדושה לפון חמירא דקדשי קדשים שחיטתן בצפון: (כה) כלומר שוה בשוה: (כו) ע"ש. ל"ע אמאי לא מייתי למשנה א' בגמרא (סוכה דף נ"ד) ולומר דאפילו כאחרים: ע"כ

של יוה"כ (כז) נאכל לערב. הבבליים (כח) אוכלין אותו כשהוא חי (ל). מפני שדעתן יפה: ח סדר את הלחם בשבת. ואת הבזיכים לאחר שבת. והקטיר את הבזיכים בשבת פסולה. ואין חייבין עליהן משום פגול נותר וטמא. סדר את הלחם ואת הבזיכין בשבת והקטיר את הבזיכין לאחר שבת פסול ואין חייבין עליהן משום פגול ונותר וטמא. סדר את הלחם ואת הבזיכין לאחר שבת. והקטיר את הבזיכין בשבת. א(פסול). כיצד יעשה (לא). יניחנה לשבת הבאה. שאפילו היא על השלחן ימים רבים אין בכך כלום: ט שתי הלחם נאכלות אין פחות משנים. ולא יתר על שלשה (לב). כיצד. נאפות מערב יום טוב ונאכלות בי"ט לשנים. חל י"ט להיות אחר השבת נאכלות לשלש'. לחם הפנים נאכל אין פחות מט' ולא יתר על אחד עשר. כיצד. נאפה בערב שבת ונאכל בשבת לתשעה. חל י"ט להיות ערב שבת נאכל לעשרה. שני ימים טובים של ראש השנה. נאכל לאחד עשר. ואינו דוחה לא את השבת. ולא את יום טוב. רשב"ג אומר משום ר"ש בן הסגן דוחה את יום טוב. ואינו דוחה את יום צום (לג):

פרק יב **המנחות** והנסכים שנטמאו עד שלא קדשן בכלי. יש להן פדיון, משקדשו בכלי. אין להם פדיון (ב). העופות (ג) והעצים והלבונה וכלי שרת (ד) באין להם פדיון. שלא נאמר אלא בבהמה:

א גמרא ל"ג ב גמרא שנטמאו

האומר

בכהנים: נאכל לערב. בלילי שבת שאחר יום הכפורים ולילה עד חצות ואע"פ שאין יכולים לבשלו בשבת ולא ביו"כ: הבבליים. כהנים שעלו מבבל. גמרא מפרש דלאו בבליים היו אלא אלכסנדרים היו. ועל שם ששונאים (כט) ת"ח שבא"י את הבבליים קראו לאלכסנדרים שעושים מעשה רעבתנות בבליים: היו אוכלין אותו חי. כשחל יום כפור להיות בע"ש: מפני שדעתן יפה. ואינן קצים לאכול בשר כשהוא חי: ואת הבזיכים לאחר שבת. דינן היה לסדרן בשבת בשעת עריכת הלחם: והקטיר את הבזיכים בשבת פסולה. דמחוסר זמן הוא שלא היה על השלחן. אלא ו' ימים. והכא א"א לתקן ולומר יניחנו עד שבת הבאה. דכיון דלחם נסדר כדינו בשבת קדשו שולחן ושוב אינו יכול לשהותו. אלא עד שבת הראשונה דמפסיל בלינה: ואין חייבין עליה' משום פגול. אם הקטירן על מנת לאכול הלחם למחר אינו פגול שלא קרב המתיר כמצותו: ולא משום נותר. שאין נותר חל על הלחם שהרי אין ראוי לאכילה: וטמא. האוכלו בטומאת הגוף אינו בכרת כדאמרינן בזבחים (ד' מה) הניתר לטהורים חייבים עליו משום טומאה. וזה לא ניתר לטהורים מעולם דבזיכים הוו מתירים דידיה ולא קרבי כהלכתן: יניחנו לשבת הבאה. ויעמוד שבועיים על השלחן. דכיון דלא נסדר בשבת אין שלחן מקדש עד שתגיע שבת ומאותו שבת יכול להשהותן שבעת ימים: שאפי' היא על השלחן ימים רבים. קודם השבת אין בכך כלום שאין השלחן מקדשו עד השבת הלכך לא מפסיל בלינה לאחר השבת: ט אין פחות משנים. מב' ימים משנאפו: נאכל לשלשה. שאפאום בע"ש. לפי שאין אפייתן דוחה לא שבת ולא יו"ט: לתשעה. בשבת שניה. שהוא תשיעי לאפייתו: לעשרה. שנאפות בששי בשבת: שני ימים טובים של ר"ה. קודם לשבת. נאפה ברביעי ונאכל בשבת שניה הרי לאחד עשר וא"ת הרי שנים עשר ניהו דהא אוקי' שבת הוי יוה"כ ואין הלחם נאכל עד למוצאי שבת. הא ל"ק דלענין אכילת קדשים הלילה הולך אחר היום שעבר. הלכך מקרי אחד עשר: ואינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב. לפי שאין אופים ומבשלים בי"ט. אלא מה שאוכל באותו היום בלבד: רשב"ג אומר וכו'. ואין הלכה כרשב"ג:

פרק יב **המנחות** והנסכים. עד שלא קדשו בכלי. אינן קדושים קדושת הגוף. אלא קדושת דמים הלכך נפדותן והדמים קדושים והיכא כשנטמאו יש להן פדיון אם לא קדשו בכלי. אבל לא נטמאו אע"פ שלא קדשו בכלי. אין פודים אותן (ס): העופות והעצים והלבונה וכלי שרת שנטמאו אין להם פדיון, שלא נאמר פדיון בקדושת הגוף. אלא בבהמה בעלת מום. דכתיב (ויקרא כז) ואם

(כז) שעיר כו'. וכשמעיין כל קרבנות יום הכפורים לא תמצא בהן מה שנאכל זולתי שעיר חטאת הנעשה בפנים. הר"ב: (כח) הבבליים כו'. הכי קאמר נאכל לערב ופי' הם האוכלים כו': (כט) לפי שלא עשו תשובה בימי עזרא. גמרא. ומה שמזכירין אותם לגנאי על שאוכלים את השעיר חי אע"ג דמצוה קעבדי שלא יבואו לידי נותר. לפי שהרגילו עצמם כמו כן אף בכל השני' דמחזי כרעבתנותא. תוי"ט: (ל) חי. ואין בו משום דם האברים שהוא בלא מעשה והיו לוקין עליו דבכריתות דכ"ב מוקמינן לה דוקא בדפרים. ולפיכך שרי אף בלא מליחה. ועתוי"ט: (לא) כיצד יעשה. שלא יבא דבר לפסול יניחנה עם הבזיכים לשבת הבאה אי נמי מה יעשה אף הלחם אחר שהוקטרו הבזיכין. פי' ועתוי"ט: (לב) על ג'. כלומר אין פחות מב' ימים שעברו וכן ג' ולא קשיא דליתני לב' ולג'. עיין בריש מס' פרה: (לג) צום. אל יוה"כ בע"ש. אין לחם הפנים נאפה בו. רש"י:

פרק יב (א) **שכל** הראוי למזבח אינו יוצא מידי המזבח לעולם. גמרא: (ב) אין כו'. דמכלי שרת לא משכחן דבר דמפרקי. גמ' פרש"י ואפי' בהמה בעלת מום שקדשה בה פדיון. לאחר שקדשה בכלי שרת כגון שנשחטה לא משכחן בה פדיון: (ג) העופות. כשקדם הקדשן למומן מיירי. אבל קדם מומן להקדשן נפדין. פי'. ואפשר דלענין מומא נמי נקט ולאחר מליקה כגון עולה שאינה באה לכלי שרת כלל ולא הוי כבהמה שחוטה דלעיל ולהכי אילטריך לאשמעינן: (ד) והעצים כו'. ואע"ג דלאו קדושת הגוף נינהו שלא מכשירי קרבן הם. אפילו הכי הואיל ומנחות ונסכים טהורים אין להם פדיון. הכי אף על גב דנטמאו כטהורים דמיין עליה ולבונה לאו בני אפשורי אוכלי נינהו אלא הקדש משוי לאו אוכל. דעצים כמה דלא מפסי להו לגזירין לא מכשרי. לבונה נמי כמה דלא קדשה בכ"ש לא מתכשרה וכלי שרת נמי

ב האומר הרי עלי במחבת. והביא במרחשת. במרחשת. והביא במחבת. מה שהביא הביא. וידי חובתו לא יצא. זו להביא במחבת. והביא במרחשת. במרחשת והביא במחבת הרי זו פסולה. הרי עלי שני עשרונים (י) להביא בכלי אחד. והביא בשני כלים. בשני כלים. והביא בכלי אחד. מה שהביא הביא. וידי חובתו לא יצא. אלו להביא בכלי אחד. והביא בשני כלים. בשני כלים. והביא בכלי אחד הרי אלו פסולין. הרי עלי שני עשרונים. להביא בכלי אחד והביא בשני כלים אמרו לו בכלי אחד (ז) נדרת. הקריבן בכלי אחד. כשרים. בשני כלים. פסולין. הרי עלי שני עשרונים להביא בשני כלים. והביא בכלי אחד. אמרו לו בשני כלים נדרת. הקריבן בשני כלים כשרים. נתנו בכלי אחד. כשתי מנחות שנתערבו: ג הרי עלי מנחה מן השעורין. יביא מן החטים. קמח יביא סלת. בלא שמן ולבונה. יביא עמה שמן ולבונה. חצי עשרון. יביא עשרון שלם. עשרון ומחצה. יביא שנים. רבי שמעון פוטר. שלא התנדב כדרך המתנדבים: ד מתנדב אדם מנחה של ששים עשרון. ומביא בכלי אחד. אם אמר הרי עלי ששים ואחד. מביא ששים בכלי אחד ואחד בכלי אחד. שכן צבור מביא ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת

ואם כל בהמה טמאה. אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה'. והעמיד הכהן אותה וכו'. ובבעלי מומים שנפדו הכתו' מדבר. דאי בבהמה טמאה ממש כשהוא אומר (שם) ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך, הרי בהמה טמאה אמורה. ואשמועינן במתני' דאע"ג דאשכחן בקדשים קדושת הגוף ונפל ביה מומא דמפריק העופות והנסכים והלבונה וכלי שרת דקדשי קדושת הגוף (י) ונטמאו לא מפרקי: ב מה שהביא הביא. דאמרינן לא לשם נדרו הביאו. אלא נדבה אחרת היא זו: זו להביא במחבת. שהיתה עשרון סלת מונחת לפניו ואמר זו להביא במחבת וכו': ה"ז פסולה. דקבעה לכלי שהזכיר בה. ואין יכול לשנותה לכלי אחר: אלו להביא בכלי א'. אלו שהיו מונחים לפניו: הרי אלו פסולים. דהיכא דנדר בכלי א' והביא בשני כלים מפרים ממנה שני קומצי'. והוא לא נדר אלא קומץ א' ועוד שמנחה אחרת היא בכל כלי וכלי והיכא דנדר בב' כלים והביא בכלי אחד הויא מנחה יתירה ומיעט בקומצין. שהוא צריך לה שתי קמיצות ולא קמץ אלא א': א"ל בכלי א' נדרת. ולא חש לדבריהם והקריבה בשני כלים פסולים. ואע"ג דלא אמר אלו להביא בכלי אחד. משום דהשתא ליכא למימר לשום נדבה אחרת אייתי לה. דכיון דאמרי ליה בכלי אחד נדרת ה"ל למימר להו אנא משום נדר אחרינא אייתיא לה: כשתי מנחות שנתערבו. דאמרינן בפרק הקומץ אם יכול לקמוץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה כשרות. ואם לאו פסולות. והא דקתני לעיל. אלו להביא בשני כלים והביא בכלי אחד פסולות מיירי כגון דלא יכול לקמוץ מכל אחת בפני עצמה: ג הרי עלי מנחה מן השעורים יביא מן החטים. שאין מנחת נדבה באה אלא מן החטים. וכגון שאומר אילו הייתי יודע שאין מביאים מנחה מן השעורים לא הייתי נודר אלא מן החטים (ח). אבל אם אומר לא הייתי נודר כלום אינו חייב כלום: יביא סלת. דכתי' (ויקרא ב) סלת יהיה קרבנו: ר"ש פוטר. ר"ש סבר בגמר דבריו אדם נתפס והואיל וגמר דבריו שלא כדין המנחה. אינו חייב כלום ואין הלכה כר"ש: ד שכן צבור מביאים וכו'. שלשה עשרונים לפר לי"ג פרים הם תשעה ושלשים עשרונים. ועשרון לכבש לארבעה עשר כבשים הם ארבעה עשר עשרונים ושני עשרונים לאיל לשני האילים הם ארבעה עשרונים הרי חמשים ושבעה ולשני תמידים שנים. ולשני כבשי מוסף שבת שנים הרי ששים וא'. אמר להם ר"מ וכי אותן של אותו יום בכלי אחד היו והלא אלו לפרים ואלו לאילים ולכבשים ואי מערב להו מפסיל. שמנחת פרים בלילתן עבה שני לוגים לעשרון שני ההין לשלשה עשרונים ומנחת כבשים בלילתן רכה רביעית ההין לעשרון דהיינו שלשה לוגים וזו בולעות זו מזו ונמצא זו חסרה וזו יתירה אלא מפני מה אין מביא יחיד ששים ואחד עשרונים בכלי אחד דעד ששים יכול להבלל בלוג אחד. והאי תנא סבר לה כראב"י שאומר בפ' שתי מדות. אפילו מנחה של ששים עשרון אין לה אלא לוגה (ט) ואע"פ שלא נבללה כולה כיון שראויה

וכו' הואיל ואית להו פדיה במקום. גמרא ועתוי"ט: (ה) ומהיכי דהא אמרינן דמכשירי קרבן לאו קדושת הגוף הן והר"מ לא פירש כלום בזה. ומיהא דהוי כמשמעה שכל שאין בהמה אין בו פדיון. ועתוי"ט: (ו) בי כו'. וצריכא דאי אשמעינן הך קמייתא משום דאמר במסכת וקא אייתי במרחשת (מש"ה לא יצא) אבל הכא דאידי ואידי (כלי שנדר ושהביא) במחבת ואידי ואידי במרחשת אימא ידי נדרו נמי יצא. ואי אשמעינן הך משום דקא פליג להו. אבל התם דלא פליג להו אימא לא. צריכא גמרא: (ז) א"ל כו'. נראה לי דהה"נ גריסא א"ל במחבת נדרת אלא דנקטי דסליק אשמעינן וה"ה לרישא: (ח) ומיהו בפ"ב דנזיר באומר הריני נזיר מן הגרוגרות. סברי בית הלל דלא הוי נזיר אלא נדר כדרך הנודרים. דדוקא גבי מנחה יביא מן החטים משום דשעורין שייכא גבי מנחה כדאשכחן מנחת העומר ומנחת קנאות דבאות שעורין ולמנחה מעליא אכוין. אבל גרוגרות לא שייכי לנזירו' והעיקר כי אמר הריני נזיר לא היה בדעתו לנזירות כלל. פי' ועתוי"ט: (ט) וקשיא דאם כן משנה זו כולה נדחית מהלכה. דדברי תנא קמא נדחין מפני הקושיא האמיתית שהקשה עליו ר"ש. ודברי ר"ש נמי נדחין מפני דלעיל פסקו הר"מ והר"ב דלא כראב"י כו'. אבל הר"מ בפי' כתב וז"ל אעפ"י שזכרנו בפ"ג ממס' זו שבלילה אינה מעכבת על מנת שתהא המנחה מועטת עד כדי שאם רצה לבלול אפשר שיבול לבלול. אבל היתה מרובה עד שאי אפשר לבלול אותה בבת אחת א"א בלא בלילה ע"כ. ונראין דבריו דאפילו לת"ק דראב"י דלכל עשרון מביא לוג אפ"ה כל שהעשרונות יותר על ששים מתוך שהסולת רב הוא. א"א להבלל יפה. אפילו יהיה לו לוגים כמספר העשרונות. והשתא משנתינו הלכה

בשבת ששים ואחד. דיו ליחיד שיהא פחות מן הצבור אחד. אמר רבי שמעון והלא אלו לפרים ואלו לכבשים ואינם נבללים זה עם זה אלא עד ששים יכולים להבלל. אמרו לו ששים נבללים וששים וא' אין נבללים. אמר להן כל מדות חכמים כן. בארבעים סאה הוא טובל. בארבעים סאה חסר קרטוב אינו יכול לטבול בהן. אין מתנדבים לוג שנים וחמשה (יז). אבל מתנדבים ג' וד' וששה. ומששה ולמעלה: ה מתנדבים יין. ואין מתנדבין שמן, דברי ר"ע. רבי טרפון אומר מתנדבין שמן. אמר רבי טרפון [א] מה מצינו ביין. שבא חובה. ובא נדבה. אף השמן בא חובה ובא נדבה. אמר [ב] לו רבי עקיבא לא. אם אמרת ביין שכן הוא קרב חובתו בפני עצמו. תאמר בשמן שאינו קרב חובתו בפני עצמו. אין שנים מתנדבים עשרון אחד. אבל מתנדבים עולה ושלמים [ג] ובעוף אפי' פרידה א':

פי"ג הרי עלי עשרון יביא אחד (א). עשרונים יביא שנים. פירשתי ואיני יודע מה פירשתי. יביא ששים עשרון. הרי עלי מנחה. יביא איזו שירצה. רבי יהודה אומר יביא מנחת הסלת. שהיא מיוחדת שבמנחות: ב מנחה מין המנחה. יביא אחת. מנחות. מין המנחות. יביא שתים. פירשתי ואיני יודע מה פירשתי. יביא חמשתן. פירשתי מנחה של עשרונים. ואיני יודע מה פירשתי. יביא מנחה של ששים עשרון. רבי אומר יביא מנחות של עשרונים. מאחד ועד ששים:

[א] ס"א [ב] ס"א [ג] ס"א

הרי

שראוי' להבלל אין הבלילה מעכבת. דהכי קי"ל דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו: וששים ואחד אין נבללים. בגמרא: קרטוב. רביעית של רביעית (רביעית) הלוג (ט): אין מתנדבין לוג. יין לנסכי'. שלא מצינו מנחת נסכים של לוג אחד ולא של ב' ולא של ה': אבל מתנדבים. שלשה לוגים דחזו לכבש וארבעה דחזו לאיל. וששה לוגים שהוא שלישית ההין דחזו לפר. ומששה ולמעלה מתנדבים. דשבעה חזו שלשה מינייהו לכבש וארבעה לאיל ושמנה חזו לשני אילים, ותשעה חזו לכבש ופר (יב). עשרה חזו לאיל ופר (יג). י"א חזו לשני אילים וכבש (יד). וכן לעולם: ה מתנדבין יין. בלא סלת ושמן (ומנסכו בשיתין) בפני עצמו: ואין מתנדבין שמן. בלא סלת ויין: מתנדבין שמן. וקומצו (טו) ומקטיר הקומץ ושירים נאכלים: שכן הוא קרב חובתו בפ"ע. עם חובתו הוא קרב בפ"ע אע"פ שהוא בא חובה עם המנחה אינו מעכב המנחה (טז): תאמר בשמן כו'. דכיון דלא אשכחן ביה דליתי בכלי בפני עצמו, השתא נמי לא ליתי: אפי' פרידה אחת. תור אחד, או בן יונה א'. מתנדבים בין שנים. והלכה שמתנדבי' יין ושמן בפני עצמן. ומתנדבים מנחת נסכי' בין נסכי פר. בין נסכי איל וכבש. וכל הקרבנות באים בנדבה בשותפות חוץ מן המנחה. לפי שנאמר בה נפש דכתיב (ויקרא ב) ונפש כי תקריב קרבן מנחה:

פרק יג הרי עלי עשרון. פירשתי. כמה עשרונים אביא ואיני יודע כמה אמרתי: יביא ששים עשרונים. דאי בציר מהכי נדר לא איכפת ליה. דמתני ואומר מה שפירשתי יהא לנדרי והשאר יהא לנדבה ובטפי מהכי ליכא לספוקי דאין מנחה אחת יתירה מששים עשרון: הרי עלי מנחה. האומר הרי עלי מנחה סתם: יביא איזו שירצה. מחמש מנחות (ב): מיוחדת. שנקראת מנחה סתם ואין לה שם לווי. וכל שאר מנחות יש להם שם לווי מנחת מחבת. מנחת מרחשת. מנחת מאפה. ואין הלכה כר"י: ב מנחה מין המנחה. האומר הרי עלי מנחה. או מין מנחה. יביא אחת. מן המנחות האמורות בפרשה: מנחות. עלי. או שאומר מין מנחות עלי יביא שתי מנחות. ממין אחד: פירשתי. מיני מנחות שאביא ואיני יודע כמה מינים הם שנדרתי להביא: מביא חמשתן. מנחת סלת. מנחת מרחשת מנחת מחבת מנחת מאפה תנור והיא באה שני מינים חלות ורקיקין: פירשתי. מנחה של עשרונים בכלי אחד ואיני יודע כמה עשרונים קבעתי בה: יביא ס' עשרון. דטפי מהכי ליכא לספוקי. ואי בציר מהכי נדר לא איכפת לן דמתנה ואומר כמה שפירשתי יהא לנדרי והשאר יהא לנדבה: רבי אומר. כיון דאמר מנחה דמשמע שלא אלא בכלי אחד קבעה (ג). ואם יביא ששים בכלי אחד שמא בציר מהכי נדר והוי מנחה

יתירה

הלכה היא ומטעמא דר"ש: (י) ולא כן אלא לאחר שנ"י בלוג. וקשה דבפ"ג ופ"ז דמקואות פירש שהוא חלק מס"ד בלוג וכ"ה בגמ' דב"ב ד"צ. ועתוי"ט: (יא) בי וכו'. קיימא דכי היכא דאמרינן גבי מנחות במ"ג דאם אומר הרי עשרון יביא עשרון שלם עשרון ומחלה יביא שנים. הכי נמי ניתא כי אמר לוג או שנים יביא ג'. וכי אמר ה' יביא ו'. ושמא י"ל כו'. עי'. ול"נ דכיון דנדבת יין לאו בהדיא כתיבא אלא מיתורי דקרא כדאיתא בגמרא לא נוכל לחייבו עד דפריש. ולולא דמיפשטיתא הייתי אומר דאין הכי נמי דחייב להשלים ומתני' לגופי' אילטריך לאשמעינן באיזו שיעור הנדרים מנדבין יין. ועתוי"ט: (יב) או כדי נסכי ג' כבשים: (יג) או ב' כבשים ואיל: (יד) ומשמע דכך הוא מביא. ועי' תוי"ט: (טו) הכי אמר שמואל בפ"ז דזבחים יליף לה מקרא (בת"כ ילפי' נמי דמתנדבין יין) ומיהו ודאי דלקמיצה בפני עצמו ליכא דכדרך קמיצת המנחה א"א אלא שמפרים בכלי שיעור קומץ שהוא כשני זיתים. ועיין תוי"ט: (טז) דהא במ"ה פ"ג לא תנן דיין מעכב המנחה אבל קשה מאי בעי להכי פיסוק ליה ממשמעתן של הדברים שהיין בפני עצמו מנוס קרב. וכדפי' בשמן דלא אשכחן דליתי בכלי בפני עצמו. ולי נראה אינו מעורב למנחה.

פרק יג (א) יביא לי. פשיטא וכו' עשרונים נמי פשיטא דמיעוט עשרונים שתים. פירשתי ולא כו' אלטריך ליה. גמרא: (ב) אבל במנחת נסכים לא אמרי' אף על גב דמתנדב אדם מנחת נסכים בכל יום. דסתמא דעתיה אמנחות המפורשות ובגילות לבא בפני עצמו ולא בגלל זבח. תוי"ט: (ג) אבל במשנה דלעיל לא פליג דההוא באומר פירשתי עשרונות. אבל לא קבעתים בכלי א' דמייתי ששים עשרונות בס' מאני. גמ' וקי'

ג הרי עלי עצים (ד). לא יפחות משני גזירין. לבונה. לא יפחות מקומץ. חמשה קמצים הן. האומר הרי עלי לבונה לא יפחות מקומץ (ה). המתנדב מנחה יביא עמה קומץ לבונה. המעלה את הקומץ בחוץ חייב (ו). ושני בזיכין טעונין שני קמצים (ז): ד הרי עלי זהב (ח). לא יפחות מדינר זהב. כסף. לא יפחות מדינר כסף (י). נחשת לא יפחות ממעה כסף. פירשתי ואיני יודע מה פירשתי. הוא מביא עד שיאמר לא לכך נתכוונתי: ה הרי עלי יין. לא יפחות משלשה לוגין. שמן. לא יפחות מלוג. רבי אומר. שלשה לוגין. פירשתי ואיני יודע (יב) מה פירשתי. יביא כיום המרובה: ו הרי עלי עולה. יביא כבש. רבי אלעזר בן עזריה אומר [א] או תור או בן יונה. פירשתי מן הבקר ואיני יודע מה פירשתי. יביא פר ועגל. מן הבהמה ואיני יודע מה פירשתי. יביא פר ועגל איל גדי וטלה. פירשתי ואיני יודע מה פירשתי. מוסיף עליהם. תור ובן יונה: ז הרי עלי תודה ושלמים. יביא כבש. פירשתי מן הבקר ואיני יודע מה פירשתי. יביא פר ופרה עגל ועגלה (טז). מן הבהמה ואיני יודע מה פירשתי. יביא פר ופרה. עגל ועגלה. איל ורחל. גדי וגדיה. שעיר ושעירה. טלה וטליה:

הרי

[א] גמלא

ר"ע מברטנורה

יתירא דאית ליה לרבי דקביעותא דתנא תלתא היא הלכך יביא ששים מנחות מאחת ועד ששים סדא של עשרון אחד. וסדא של שנים. וסדא של שלשה. וסדא של ארבע עד ששים. שנמלא מגיע בין הכל אלף שמונה מאות ושלשים עשרון דודאי סדא מנייהו נדר ואינך נדבה. ואין הלכה כר': ג לא יפחות משני גזירי'. שתי בקעיו' גדולות דומיות עלים. שנים: המעלה את הקומץ בחוץ חייב. כרת דהעלאה היא וזבחי' כללא פרי נמי המעלה קומץ בפנים דהקטרה מעלייתא היא. הלכך חשיב חמשה קומלים ותו לא. ולא חשיב לפחי' דהמעלה קומץ בפני'. לקומץ ששים: ושני בזיכים. של לחם הפנים: ד לא יפחות מדינר זהב. והוא שיאתי מטבע של זהב. דאי לא דלתא בסכא דדהבא קאמר. דהיינו חתיכה של זהב (ט): נחשת לא יפחות ממעה כסף. שיביא נחשת ששוה מעה כסף: פירשתי. כך וכך זהב ואיני יודע כמה פירשתי יביא כל כך עד שידע בעלמו שמעולם לא נתכוין לכל כך: ה הרי עלי יין. לנסכים: לא יפחות משלשה לוגין. שהן פחותים שבנסכים רביעית ההין לכבש תלתא לוגין הוו. שהין י"ב לוגין: שמן לא יפחות מלוג. שהפחות שבמנחה עשרון בלא. והיא טעונה לוג שמן (יא): רבי אומר ג' לוגין. כפחות שבמנחת נסכים עשרון לכבש בלול ברביעית ההין שמן. ואין הלכה כרבי: ביום המרובה. כיו"ט ראשון של חג הסוכות כשחל להיות בשבת שאותו היום מרובה בנסכים לקרבנות של חובת היום מכל שאר ימות השנה. דהוי י"ג פרים וי"ד כבשים וד' מוספים ב' מוסף דשבת. וב' מוסף דחג (יג). ואילים שנים ושעיר א' (יד). והנסכים הצריכים לכלם מאה וארבעים לוג (טו): ו הרי עלי עולה יביא כבש. ראב"ע אומר או תור או בן יונה. באתריה דת"ק לא היו קוראים עולה סתם. אלא לעולת בהמה ופחותה שבעולת בהמה הוא כבש הלכך יביא כבש ובאתריה דראב"ע היו קוראים עולה סתם גם לעולת העוף. הלכך יביא תור או בן יונה. ותר כי אתריה. ותר כי אתריה: יביא פר ועגל. זכרים ולא נקבות. דעולה ליכא למשכחי אלא בזכרים. ומתני' רבי היא דאמר לקמן המתנדב קטן והביא גדול לא יצא. אבל רבנן פליגי עליה ואמרי המתנדב קטן והביא גדול יצא. דיש בכלל מרובה מועט. והלכה כחכמים: פירשתי. א' מקרבנות הבהמה ואיני יודע מאיזה מהן פירשתי. יביא מכל מיני בהמה הזכרים גדולים וקטנים. דהיינו פר ועגל איל וכבש גדי וטלה: פירשתי. את המין: וא"י מה פירשתי. אם מין הבהמה או מין העוף: ז תודה ושלמים: תודה או שלמים: יביא כבש. פחות שבתודה ושלמים: יביא פר ופרה. דתודה ושלמים איכא למפוק בזכרים ונקבות: רחל. נקבה בת שתי שנים (יז): גדי. בן שנה מן העזים: שעיר. עזים בן שתי שנים: טלה

כבש

עיקר תוי"ט

וק' דא"ס כן אמאי תני לעיל בפ' וי"ל דדמי למ"ה דיביא ביום המחונך דפי' עשרון יום מחונך הוא. ועתוי"ט: (ד) עלים. ת"כ קרבן (נפש כי תקריב קרבן מנחה) מלמד שמתנדבין עלים (ובת"כ מרבינן מיניה נמי יין ושמן ולבונה) וכה"א דעלים אקרי קרבן. והגוללות הפלגו על קרבן העלים. עתוי"ט: (ה) קומץ. הכן נמי הכי בספ"ו דשקלים. ופי' הר"ב שזה שיעור הלבונה הבאה עם המנחה. דכתיב והרים ממנו כו' והכי איתא בגמ' וסף על גב דתפ"ק ע"ב פירש הר"ב דבפחות מקומץ כשרה ויליף לה מקרא קיימא בדיעבד ומיהו הכא דנודר בלבונה בפני עצמו לא יצא אלא בקומץ דלהכי איצטריך על המנחה דבהדי מנחה אין בפ"ע לא. ואיכא מאן דאמר דבבאה בפני עצמה נמי פליגי והיא פלוגתא בגמ'. ועתוי"ט: (ו) הקומץ כו'. ל"ד דהוא הדין בכזית דחייב כדתנן דזבחים פי"ג מ"ד אלא לאשמועי' מה"א דמ"ז שם דאי' בבזיכי לבונה עד שיקריב ב' קומצין. תוי' ועתוי"ט: (ז) ב' קומצים. בפ"ב ילפי' לה: (ח) זהב. זה לבדק הבית. הר"מ: (ט) ובספ"ו דשקלים פירש הר"ב תביא אפי' לגרגר שהוא כמין מזלג קטן. ועתוי"ט: (י) מדינר. ודלמא פריטי. הר"מ באספקא דלא שוי פריטי דכספא. גמרא: (יא) דשמן הבא בנדבה גמרינן ממנחת נדבה דאיקרי קרבן כלומר וכי תקריב קרבן מנחה מלמד שמתנדבין שמן. ודון מינה ומינה מה מנחה בלוג אף שמן בלוג. וכדי שבא דון מינה ואוקי באתרה. דשמן הבא בפני עצמו תני בנסכים חמיא דיין. בגמ' ועתוי"ט: (יב) וק"ל כו'. מן היין או מן השמן. הר"מ: (יג) לא דק אלא ב' תמידי היום הוה ליה למנות במקום ב' מוספי החג. ולכן בקוי הוה ליה שיכתוב וד' כבשים ב' מוספי שבת ב' תמידי היום: (יד) נ"ל דמשום דאיפסי' כתב כן דשא שעולה הוא ואין להעלה נסכים כדתנן בפ"ט מ"ז: (טו) הכן שנים שם מ"ג כו' וזה המספר שוה לשמן ולייין: (טז) עגל כו'. ג"כ דעת ר'. הר"מ: (יז) והוה ליה למימר איל בן שתי שנים כדתנן במ"ג פ"ק דפרה:

ובספ'

ח הרי עלי שור. יביא הוא ונסכיו (יח) במנה. עגל. יביא הוא ונסכיו בחמש. איל. יביא הוא ונסכיו בשתים. כבש. יביא הוא ונסכיו בסלע. שור במנה. יביא במנה חוץ מנסכיו. עגל בחמש. יביא בחמש חוץ מנסכיו. איל בשתים. יביא בשתים חוץ מנסכיו. כבש בסלע. יביא בסלע חוץ מנסכיו. שור במנה והביא שנים במנה. לא יצא. אפילו זה במנה חסר דינר וזה במנה חסר דינר. שחור והביא לבן. לבן והביא שחור. גדול והביא קטן. לא יצא. קטן והביא גדול. יצא. רבי אומר לא יצא: ט שור זה עולה ונסתאב. אם רצה יביא בדמיו שנים. שני שוורים אלו עולה ונסתאבו. אם רצה יביא בדמיהם אחד. רבי אוסר. איל זה עולה ונסתאב. אם רצה יביא בדמיו כבש (כ). כבש זה עולה ונסתאב. אם רצה יביא בדמיו איל. רבי אוסר. האומר אחד מכבשי הקדש. ואחד משורי הקדש. היו לו שנים. הגדול שבהן הקדש. שלשה. הבינוני שבהן הקדש. פירשתי ואיני יודע מה פירשתי. או שאמר. אמר לי אבא ואיני יודע מה. הגדול שבהן הקדש: י הרי עלי עולה יקריבנה במקדש. ואם הקריבה בבית חוניו לא יצא. שאקריבנה בבית חוניו. יקריבנה במקדש. ואם הקריבה בבית חוניו יצא. רש"א. אין זו עולה. הריני נזיר. יגלח (כג) במקדש. ואם גלח בבית חוניו לא יצא. שאגלח

בכבש בן שנתו: ח יביא הוא ונסכיו במנה. כך מפרש ליה בתורה שבע"פ שיהא ערך השור עם נסכיו מנה: עגל יביא הוא ונסכיו בחמש. סלעים: אמר הרי עלי שור במנה. יביאנו במנה חוץ מנסכיו שהרי כך קבעו: שור במנה והביא שנים במנה לא יצא. שהרי קבע שור במנה: קטן והביא גדול יצא. ר' אומר לא יצא. משום הכי תנא פלוגתא דרבי ורבנן הכא בסיפ' לפרושי דריש' לאו דברי הכל היא. אלא ר' היא ולא רבנן ואין הלכה כרבי: ט ונסתאב. שנפל בו מום דבעל מום אקרי טמא. כדכתיב (ויקרא כז) ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנ' קרבן לה' ובבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר. כדפרשינן בפרקין דלעיל: אם רצה יביא בדמיו שנים. ולא דמי לרישא דאמרי' שור במנה והביא שנים במנה לא יצא דהתם דאמר הרי עלי שור במנה חייב עד שיביאנו. אבל הכא בשור זה ונסתאב שאני דכיון דאמר שור זה אקריב עולה ונסתאב אזל ליה נדריה דתו לא מצי לקיימיה: רבי אוסר. לכתחלה (יט). אבל אם הביא יצא. דכיון דאמר זה, אינו חייב באחריותו. ואין הלכה כרבי: הבינוני שבהן הקדש. אף הבינוני שבהן הקדש. דהי יש לו שנים הגדול הקדש שהמקדיש בעין יפה מקדיש ומסתמא הטוב שבהן הקדיש. דכתיב (דברים יב) ומבחר נדריכם. והי יש לו שלשה חוששין אף לבינוני. דלא ידעינן אהי מינייהו אל ההקדש. אי אגדול דהוי עין יפה. אי אבינוני דהוי עין יפה לגבי קטן. הלכך תרוייהו אסירי. ומיהו לא קרב למזבח אלא חד מנייהו והיכי עביד לשתרי חד מנייהו ממתין לבינוני עד שיומם (כא) ומחלל אותו אגדול. דממה נפשך אי אבינוני אל ולא אגדול. הרי נפל בו מום שלנו. ואי אגדול של מעיקרא. נמצא בינוני חולין מעיקרא: פירשתי. איזה מהן ולא ידעתי איזה הוא: או שאמר לי אבא. בשעת מיתתו א' משורי הפרשתי להקדש ואיני יודע על איזה מהן אמר לי: הגדול שבהן הקדש. דהיכא דאמר פירשתי ליכא ספיקא דודאי הגדול פירש: י בבית חוניו. בית המקדש שבנה חוניו בנו של שמעון הצדיק באלכסנדריא של מצרים כשמת שמעון הצדיק אמר להם חוניו בני ישמש תחתי. מפני שהיה בקי ורגיל בעבודה יותר משמעי אחיו. ולא קבל עליו חוניו להיות כ"ג לפי שהיה שמעי אחיו גדול ממנו שתי שנים ומחצה. ונתמנה שמעי כ"ג תחת אביו. לימים (כב) נתקנא חוניו בשמעי אחיו אמר לו בא ואלמדך סדר עבודה הלבישו כתונת בד דקה שלובשות הנשים על בשרן ועליה אזור כר קטן והעמידו אצל המזבח. יצא ואמר לאחיו הכהנים ראו מה נדר זה וקיים לאהובתו אותו היום שאתמנה לכ"ג אלבש כתונת שלייכי ואחגור באזור שליכי. בקשו אחיו הכהנים להרגו. סח להם כל המאורע בקשו להרוג את חוניו רץ מפניהם לבית המלך. ועדיין כל הרואה אותו אומר זה הוא הלך לו לאלכסנדריא של מצרים שהיו בה רבנות מישראל ועשה שם מקדש ובנה מזבח והעלה עליו לשם ה' ועל אותו מזבח נתנבא ישעיה י"ע ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים ועמד הבית ההוא קרוב למאתים שנה ונקרא בית חוניו על שמו והכל מודים שהקרבנות שהיו קרבים שם אינן קרבן. לפיכך מי שאמר הרי עלי עולה והקריב שם לא יצא ידי נדרו: שאקריבנה בבית חוניו. נעשה כאומר הרי עלי עולה על מנת שאהרגנו ולא אתחייב באחריות הלכך אם הקריב' בבית חוניו יצא ידי נדרו. אבל חייב כרת משום שוחט בחוץ. שהרי קרא עליה שם עולה: רש"א אין זו עולה. והרי היא חולין גמורים שאין שם הקדש של עליה כלל כשאמר שאקריבנה בבית חוניו. ואין הלכה כר"ש: ואם גלח בבית חוניו לא יצא. אלא יחזור ויגלח במקדש בירושלים (כד). ואם יביא קרבנותיו:
שאגלח

(יח) ונסכיו. היין והסלת שמוליכין עם הקרבן נקראים נסכים. הר"מ: (יט) ולרישא יביא בדמיו שנים דהאי קטן והביא גדול (שבכ"מ ב' חשובים מא' אפילו שניהם שוים. כס"י) נמי פליג אלא דנקט לת"ק עד דמסיק למילתיה. גמ': (כ) כבש. ובריש' נמי שור זה כו' אפי' הביא בדמיו איל אי יצא. הר"מ: (כא) ופשיטא דהוא הדין נמי אם הומם הגדול דמיחל בבינוני אלא שצריך שיביא גם כן בדמים היתרים: (כב) כי שאף על פי שנתמנה לכהן גדול עדיין לא עבד אלא שנמנה ונמכו ופסקו לו הגדולה לימים כשהיה לו להתחנך ולעבוד נתקנא: (כג) יגלח. ענין תגלחת נזירו' הבאת קרבנותיו. הר"מ: (כד) לא ידעתי למה הוסיף בירושלים ועיין לקמן:
והכא

(כה) והכא ליכא למימר דנעשה כאומר שלא אתחייב בההיא קרבנותי דנזיר כמה דלא מייתי קרבנותיו לא מתכפר. גמ': (כו) ולה"נ לא מתחייב משום שחוטי חוץ. רש"י: (כז) בירושלים. אבל בנוב וגבעון היו מותרים לשמש כיון בזמן שאין בירה ואין מקדש דודאי כשר לדוכן ולקדום בסוכה תחלה. סוף בשם רש"י: (כח) ואל"ל כו'. מכלל דבית חוניו לאו ע"ז הוא ושוחט הכי יש כאן איסור שחוטי חוץ. וכי דנדרי' ונדבות דבני נח היה מעלה. תוי' ועפוי"ט:

סליק מסכת מנחות

שאגלח בבית חוניו. יגלח במקדש. ואם גלח בבית חוניו יצא. רש"א אין זה נזיר. הכהנים ששמשו בבית חוניו. לא ישמשו במקדש בירושלים (כז). ואין צריך לומר לדבר אחר (כח) שנאמר (מלכים ב כג) אך לא יעלו כהני הבמות על מזבח ה' בירושלים כי אם אכלו מצות בתוך אחיהם. הרי הם כבעלי מומין חולקין ואוכלין אבל לא מקריבין: יא נאמר בעולת הבהמה אשה ריח ניחוח [א] (ובעולת העוף אשה ריח ניחוח) ובמנחה אשה ריח ניחוח. ללמד שאחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין אדם את דעתו לשמים:

נשלמה מסכת מנחות

[א] גמרא

שאגלח בבית חוניו אם גלח בבית חוניו יצא. דהאי גברא סגדר בנזיר כדי שיגלח בבית חוניו לנעוריה נפשיה נתכוין (כה) ומפני שהיה קרוב לבית חוניו ורחוק מה"י. אמר אי סגי בבית חוניו טרחנא. ספי לא מליכא לאשעורי. ולא קבל שם נזירות עליו (כו) אבל נעשה כמי שנשבע שלא לשתות יין עד זמן פלוני: רש"א. אינו נזיר כלל ומותר לשתות יין. ואין הלכה כר' שמעון: ואין צריך לומר לדבר אחר. אם שמשו לעבודת כוכבים שלא ישמשו עוד בירושלים: והרי הן כבעלי מומין. שחולקין ואוכלין בקדשים:

סליק מסכת מנחות

בשהשלים ענין זבחי קדשים ומה שנלוה אליהם דבר על ענין שחיטת שאר הזבחים על סדר הכתוב (דברים י"ב) הכתוב:

מסכת חולין

הכל שוחטין ושחיטתן כשירה, חוץ מחרש שוטה וקטן, שמא יקלקלו [ב] בשחיטתן. וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה. שחיטת עובד כוכבים נבלה. ומטמאה במשא. השוחט בלילה. וכן הסומא ששחט

[ב] גמ' את שחיטתן

פ"ק א (א) דודאי לא אתא לאשמעינן אלא אמאי דמרבינן דבמי' דפשיטא לן שוחט מאי אתי ליימרא קרא כתיב וזבחת: (ב) הכהו דכי בגמ' דהלכתא גמירי להו: (ג) לשון עייפות וחלשות הלב שאין יכול לסבול מכת חרב וכיון לפי' הב"ח במו ותתעלפנה הבתולות: (ד) ומיהו אדידהו נמי קאי דדוקא בדיעבד מכשירין שחיטתן אבל לכתחלה לא ספי'

הכל שוחטין. בגמרא פריך הכל שוחטים לכתחלה ושחיטתן כשרה דיעבד דמרישא משמע דהאי דמרבינן מהכל שוחטין לכתחילה (א) ובסיפא משמע דכי מרבינן מהכל דיעבד מרבינן ליה אבל לכתחלה לא אתרבי. והא ליכא למימר כלה ומתני' לכתחלה ומדא קתני. דכיון דתנא הכל שוחטין פשיטא דכשרה ובמסקנא מפרשא מתני' בגמרא הכי. הכל שוחטין כל המומחין היודעים הלכות שחיטה (ב) שוחטין ואע"פ שאין מוחזקין שלא שחטו לפנינו שלשה פעמיי לראות אם יש בהן כח שלא יתעלפו (ג) בשחיטה ויבואו לידי שהיה. בד"א דמשיני מומחים בזמן שאלו המוסרים לו לשחוט יודעים ומכירים בו שיודע הלכות שחיטה אבל אם אין יודעים בו אם יודע הלכות שחיטה לא ישחוט ואם שחט בודקין אותו ואם יודע הלכות שחיטה שחיטתו כשרה: חוץ מחרש שוטה וקטן. דאפי' דיעבד ויודעים הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתן דתמיד הן מוחזקין לקלקל שאין בהן דעת: וכולן ששחטו. מדלא קתני ואם שחטו אלא וכולן ששחטו משמע דלאו אחרש שוטה וקטן גרידא קאי (ד) אלא אף אשאין יודעים בו אם יודע הלכות שחיטה דרישא קאי דבודקין אותו ואי ליתיה קמן לבדקיה ושחט ואחרים רואין אותו שחיטתו כשרה ולית הלכתא כי הא מתני' אלא אע"ג דאין אחרים רואין אותו וליתיה קמן לבדקיה שחיטתו כשרה דרוב מצויין אצל שחיטה מומחים הן ואף לכתחלה שוחטין אף ע"פ שאין אחרים רואין אותן: שחיטת עובד כוכבים. אפילו כהלכתה וישראל עומד על גביו נבלה אבל אינה אסורה בהנאה דדוקא שחיטת מין האדוק לעבודת כוכבים אסורה בהנאה דסתם מחשבת מין לעבודת כוכבים אבל העו"ג האמור כאן הוא מאוחז במעשה אבותיהם בידיהם: ומטמאה במשא. דכתיב (ויקרא יא) והנושא את נבלתה וגו' ואע"פ שלא נגע, ולא היה צריך למתני דכיון דנבלה היא בידוע שנבלה מטמאה במשא. אלא לומר לך זו מטמאה במשא ולא באהל. ויש לך אחרת שמטמאה אפי' באהל. ואי זו (זו) תקרובת ע"ג: השוחט בלילה וכן הסומא. תנא שוחט בלילה דומיא דסומא מה סומא באפלה אף השוחט בלילה באפלה ובדאי אית דתנא השוחט דיעבד אין לכתחלה לא אבל במאבוקה כנגדו אפילו לכתחלה שוחטים בלילה:

בשוחט

ששחט. שחיטתו כשרה. השוחט בשבת וביום הכפורים. אע"פ שמתחייב בנפשו (ז). שחיטתו כשרה: ב השוחט במגל יד. בצור ובקנה שחיטתו כשרה. הכל שוחטין ולעולם שוחטין ובכל שוחטין. חוץ ממגל קציר. והמגירה. והשינים. והצפורן. מפני שהן חונקין. השוחט במגל קציר בדרך הליכתה. ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין. ואם החליקו שיניה הרי היא כסכין: ג השוחט מתוך הטבעת. ושייר בה מלא החוט על פני כולה שחיטתו כשרה. רבי יוסי ברבי יהודה אומר. מלא החוט על פני רובה:

השוחט

השוחט בשבת. אע"פ שאם היה (ס) מזיד היה מתחייב בנפשו שחיטתו כשרה ומיהו אסורה באכילה יומה. דלהכי תני בשבת וביום הכפורים לאקושי שבת ליוה"כ. מה יוה"כ אסורה באכילה כל אותו היום משום עינוי אף שבת אסורה באכילה כל אותו יום ולמוצאי שבת מותרת בין לו בין לאחרים. והשוחט שוגג בשבת דבהתירא שחט מותר לבריא לאכול (ו) ממנו באותו שבת בשר חי. אבל לא לבשל שמא ירבה בשבילו: מגל יד. יש לה שתי ...ות האחת חלקה כסכין והאחת יש בה פגימות וכל שהיא חלקה אין שוחטים לכתחלה גזירה שמא ישחוט בצד הפגום. הכי תנא השוחט דמשמע דיעבד אין. לכתחלה לא. ומשנינן מאי דסכין פגומה ויש בה כדי לשחוט מן הפגם ולהלן אסור לשחוט בו לכתחלה. אלא אם כן ...ך הפגם בבגד. או בגמי. דהשתא ליכא למגזר שמא אתי לשחוט במקום הפגם: בצור ובקנה. הכי מיירי בצור ובקנה שהיו תלושים ולבסוף חברן (ח) ושחט בהן כשהן מחוברים ודיעבד אין לכתחלה לא אבל במחובר מעקרו אפי' דיעבד פסול (ט). ובתלוש גמור אפי' לכתחלה שרי: צור. סלע מחודד. ול' מקרא הוא (שמות ד) ותקח צפורה צר ותכרות: הכל שוחטים. לאתויי ישראל מומר לעבירה אחת או אפי' לעבירות הרבה שמותר לאכול משחיטתו והוא שלא יהיה מומר לע"ג או מחלל שבתות בפרהסיא. ובודק ישראל כשר הסכין ונותן לו מפני שחזקתו שאינו טורח לבדוק ואחר כן שוחט אפי' בינו לבין עצמו וחוזר ישראל ובודק סימנו לאחר שחיטה. אם היא יפה שחיטתו כשרה ואלו הצדוקין שאנו קורין להן קראים שאינן מאמינים בתורה שבע"פ שחיטתן פסולה אלא א"כ ישראל עומד ורואה השחיטה מתחלה ועד סוף: ולעולם שוחטים. בין ביום בין בלילה לאור האבוקה. בין בראש הגג ולא חיישינן שמא יאמרו לגדא השמים עלה שוחט (י) וכן שוחטים בראש הספינה (יא). דמוכחא מילתא דלנקר ספינתו הוא צריך ולא לשר הים שוחט: ובכל שוחטין. בין בזכוכית בין בקרומית של קנה שהוא עבה הגדל באגם שמותך כסכין אבל קנה עצמו אין שוחטין בו לכתחילה מפני סיבין שפורשים ממנו ונוקבים הסימנים ואתי למעבד חלדה: מגל קציר. שקוצרים בה התבואה שפגימותיה נוטות כלן לצד א' בשפוע: מגירה. סכין מלא פגימות ויש בכל פגימה מורשא מכאן ומכאן דהיינו אוגרות: שינים. המחוברים בלחי של בהמה ודוקא כשהן שנים או יותר (יב): והציפורן. המחוברת: שהן חונקין. שאין חותכין אלא קורעין מחמת הפגימות. והאי חונקים אמלתא קאי ולאו אצפורן דטעמא דצפורן משום מחובר הוא (יג): מגל קציר. ראשיה כפופים מאד ודרך הליכתה אינה קורעת: בש"א נבלה. ומטמאה במשא דגזרינן הולכה אטו הובאה וב"ה לא גזרו דאפשי... תלה לא מפסינן משום גזירה אבל באכילה מודו דאסורה גזירה הולכה אטו הובאה: ג השוחט מתוך הטבעת. בטבעת הגדולה שהיא עליונה לכולן קאמר (יד): ושייר בה מלא החוט על פני כולה. לצד הראש שלא שהה לסכין לצאת מן הטבעת לצד הראש עד שגמר כל הטבעת כולה כשרה: מלא החוט. ...מר כל דהו (טו) אבל אם קודם שגמר את כולה הגרים את הסכין לצד הראש. ויצא מן הטבעת וגמר ... השחיטה למעלה מן הטבעת שאינו מקום שחיטה שהיא הגרמה אע"פ שנכנס רוב הקנה במקום שחיטה ...ולי רבן הואיל וגמרו בפסול: ר' יוסי בר' יהודה אומר מלא החוט על פני רובה. אם שייר בה מלא ...ט השערה מן הטבעת לצד הראש על פני רוב הטבעת. כלומר שחתך רוב הקנה בתוך הטבעת ובמיעוטה ...כים ויצא ממנה לצד הראש וגמר השחיטה למעלה ממנה. כשרה. דברובא אתכשרה לה שחיטה ואידך ...קא שהיה מחתך בשר בעלמא הוא. ופסק הלכה השוחט למעלה מטבעת הגדולה מספוי כובע ולמעלה

אפי' באחרים עומדים על גביהם. הר"ס. ועתוי"ט: (ה) דאלו במזיד לא יאכל עולמית כדתנן במבשל בשבת במזיד. במ"ג פ"ב דתרומות. ובפירוש הר"ב שם דלאחרים מותר למוצאי שבת וכ"כ הר"מ והטור. ולכאורה בשחיטה נמי דינא הכי ומ"מ מסיי' לא מוקמא במזיד דשחיטתו כשרה קתני ל"ש לו ול"ש לאחרים כו' וכ"מ אמאי כשר לאחרים הא הוי מחלל שבת דפי' הר"ב במשנה דלקמן דשחיטתו פסולה. וי"ל דלקמן מיירי בפרהסיא והכא בצנעה. אבל בהר"מ והטור משמע דבמזיד אסור אף לאחרים. ועתוי"ט: (ו) גמרא. מ"ט כיון דא"א לבזוע בשר בלא שחיטה אדעתא דחולה קא שחט פרש"י וליכא למיגזר שמא ירבה בשחיטה בשביל בריא. דהא משום ההוא בזה דחולה בעי' למשחט כולה: (ז) בנפשו. בשבת סקילה וביוה"כ כרת. הר"מ: (ח) משום צור איצטריך לאוקמיה הכי אבל קנה המ"ל דמיירי בקנה שאינו גדל באגם כדלקמן. תוי': (ט) בגמרא ילפינן מקרא דשחיטה בתלוש. ועתוי"ט: (י) דשחיטתו פסולה כדתנן פ"ב מ"ח: (יא) לשון רש"י אע"ג דתנן בפ"ב מ"ט. אין שוחטין לתוך ימים ובראש הספינה שרי כו': (יב) דאלו א' לא מקרי מחובר במה שהוא בלחי דלחי הוי כבית יד. הר"ס: (יג) במחוברת לגוף היא דאלו ליד והיד תלושה מן הגוף. לא מקרי מחובר כמו שן בלחי: (יד) והא דקרי לה טבעת שמא משום דאין בכל הקנה טבעת גמורה אלא היא שאינן שלימות אלא כלועת בשר מהלכת לארכו של קנה ומחברת לאשי הטבעו'. רש"י: (טו) והיינו דבסמוך פי' מלא חוט השערה. ומה שמספר בזה

ד השוחט מן הצדדין. שחיטתו כשרה. המולק מן הצדדין. מליקתו פסולה. השוחט מן העורף. שחיטתו פסולה. המולק מן העורף. מליקתו כשרה. השוחט מן הצואר. שחיטתו כשרה. המולק מן הצואר. מליקתו פסולה. שכל העורף כשר למליקה. וכל הצואר כשר לשחיטה. נמצא כשר בשחיטה. פסול במליקה (יח) כשר במליקה. פסול בשחיטה: ה כשר בתורין. פסול בבני יונה. כשר בבני יונה. פסול בתורין. תחלת הציהוב. בזה ובזה פסול: ו כשר בפרה. פסול בעגלה. כשר בעגלה. פסול בפרה. כשר בכהנים. פסול בלוים. כשר בלוים. פסול בכהנים. טהור בכלי חרש (כב) טמא בכל הכלים. טהור בכל הכלים טמא בכלי חרש. טהור בכלי עץ. טמא בכלי מתכות. טהור בכלי מתכות

טמא

בזה גילה בזה: (טז) והר"ב כי דאמרת שחיטה לכתחילה בעלמא: מאחר היא דמן הצדדים איכא למיחש שמא תשבר המפרקת קודם שחיטת הסימנים ומו כיון דשחיטה בסימנין הוא כי שחיט מן הצדדין ומוסך מן המפרקת איכא לצער בעלי חיים. לפיכך נראה דדיעבד הוא דשחיטתו כשרה אבל לכתחלה מצוה לשחוט מן הצואר. ועתוי"ט: (יז) כדכתיב כי פנו אלי עורף ולא פנים. גמ': (יח) פסול כו'. ומפ' בגמ' דאתא לאשמועי' מחזיר סימנים לאחורי העורף דפסול במליק'. וכי קשיא ואיידי דתני כשר בשחיטה כו' תני נמי כשר במליקה כו'. ועתוי"ט: (יט) דכתיב, הערופה משמע צ ערופה ואין אתם עושים עריפה. וכתיב וערפו העגלה שנה עליה הכתוב לעכב. גמ': (כ) דת"ר זאת אשר ללוים. זאת ללוים ואין אחרת ללוים. יכול יהיו הכהנים פסולים בשנים כו' ת"ל אשר ללוים ולא אשר לכהנים: (כא) שיתקלקל קולו מחמת הזקנה ויראה לי שאינו נפסל אלא לומר שירה. אבל יהיה מן השוערים. הר"מ. ובגמרא מאי קרא. ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד. פרש"י ויהי כאחד אפי' זקנים נשמע. קול אחד שצריכים לנעם את קולם שיהא כראוי. קול אחד: (כב) טהור בכלי חרש כו'. לפי שנאמר בכלי חרש תוכו. תוכו של זה ולא תוכו של אחר ונאמר וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו איזהו כלי שטומאה קודמת לפתחו (שהטומאה משכים וממהר לבא דרך פתחו) זה כלי חרש. וכי אין צמיד פתיל עליו הוא דטמא הא אם יש צמיד פתיל עליו טהור שאמא לא. נטמא מגבו מדכתיב ביה טמא הוא האי הוא דכי אין צמיד כו' טמא הא יש כו' טהור. הא כל הכלים בין שיש כו' בין שאין

כו'

פרסה. משפוי כובע ולמטה כשרה. והיינו דפי בסיפי ששחט באותן ב' חיטין של בשר שהן לתפו מסבעת הגדולה ולמטה ומשפוי כובע. ושייר ב' כל שהוא לגד הראש: ד השוחט מן הצדדים. מן הצואר: שחיטתו כשרה. ואפילו לכתחילה נמי ואיידי דבעי למתני סיפ המולק מן הצדדים נמי השוחט בדיעבד המולק מן הצדדי מליקתו פסולה. דגבלי כתיב (ויקרא ה) ממ ערפו דהיינו מאחורי השוחט מן הע שחיטתו פסולה. וה שלא החזיר הסימני' לאחו העורף אלא חתך המפר עד שהגיע לסימני דקודם שהגיע לסימנ נטרפה בשבירת המפרק ולע"ג דבמליקה כשר התם הוא דכנה מתח ועד סוף הוי מן המליו

וכרי כשאר שוחט שנוקב את הוושט ומשם מעט כ שגומר שחיטתו אבל שחט מן העורף. כיון דשחיט לאו הכי גמירי. לא הוי שבירת המפרקת השחיטה. ואטרפה לה. והשוחט מן הצדדים דקד כיסם. אפי' בדלא אהדר הסימנים. דהא תחת סימנים שפיר קודם שחיטת שמפרקת: המולק העורף. לאו עורף ממש דהיינו מה שיש משפ סקדקוד מאחוריו כל דנהדי פרטף (י) דהא כת ממול ערפו. אלא מול הרואה את העורף. דהיי אחורי הצואר. מולק בצפורן וחותך בשר ומפרקת עד שהגיע לסימנים: מליקתו כשרה. הא הוא תני מ מליקתו לכתחילה ואיידי דתנא השוחט מן העורף פסולה ואפי' בדיעבד. תנא נמי המולק בדיעבד: השוחט מן הצואר. תחת הגרון קרי צואר והוא דרך רוב השחיטות: שכל העורף. כל מול הרואה את העורף: ה כשר בתורין פסול בבני יונה. דתורים משמע גדולים ולא קטנים. בני יונה קטנים ו גדולים דלא משמע קרא ולכתוב מן בני התורים. או מן היונה ומדכתב בכלהו תורים ובני יונה. ש' לעכב: תחלת הציהוב. כשמתחיל להציא נוצה יפה נאוצה סביב לצוארו פסולים בזה ובזה. בבני יו פסולין משום גדלן. ובתורים משום קטנן. דיצאו מכלל קטנים ולכלל גדולים לא באו. ומיהו בני יו הקטנים ביותר שמושין כנף מהם. ואין דם יוצא ממנו. פסולין מרוב קטנן: ו כשר בפרה פסו בעגלה. פרה אדומה ועגלה ערופה שתיהן נעשין בחוץ. אלא שפרה אדומה בשחיטה כשרה בעריפה פסולה. עגלה ערופה בעריפה כשרה. בשחיטה פסולה (יט) נמצא הכשר בפרה פסול בעגלה והכש בעגלה פסול בפרה: כשר בכהנים פסול בלוים. כהנים במומין פסולים בשנים כשרים לוים במומ כשרים בשנים פסולים (כ) דכתיב (במדבר ח) ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה ובשילה ובבית עולמים שלא היה שם משא בכתף. אין השנים פוסלים בלוים אלא הקול (כא) בלבד. והקול אינו פוס בכהנים לעולם נמצא בין במדבר בין בשילה ובבית עולמים הכשר בכהנים פסול בלוים הכש בכהנים: טהור בכלי חרש טמא בכל הכלים. אויר כלי חרס טמא. שאם הגיעה טומאה לאוירו. ול נגעה בו. נטמא הכלי חרס. דכתיב ביה (ויקרא יא) אשר יפול מהם אל תוכו. וגבו טהור. שאפי נגעה טומאה בגבו לא נטמא בכך. אויר כל הכלים טהור. כ"ז שלא נגעה בהן הטומאה אע"פ שנתלי אוירן וגבן טמא. שאם נגעה טומאה בגבן נטמאו. נמצא הטהור בכלי חרס. טמא בכל הכלים וטהו בכל הכלים. טמא בכלי חרס: טהור בכלי עץ טמא בכלי מתכות. גולמי כלי עץ. דהיינו כלים ש נגמרה כל מלאכתן. אבל נגמרה מקיקתן וראויין הן לתשמישן טמאים. ופשוטי כלי עץ טהורים אם

נעשה

טמא בכלי עץ. החייב בשקדים המרים פטור במתוקים. החייב במתוקים. פטור במרים: ז התמד. עד שלא החמיץ. אינו ניקח בכסף מעשר. ופוסל את המקוה. משהחמיץ. ניקח בכסף מעשר. ואינו פוסל את המקוה. האחין השותפין. כשחייבין בקלבון. פטורין ממעשר בהמה. כשחייבין במעשר בהמה. פטורים מן הקלבון. כ"מ שיש מכר אין קנס. וכ"מ שיש קנס. אין מכר. כ"מ שיש מיאון. אין חליצה. וכ"מ שיש חליצה. אין מיאון. כ"מ שיש תקיעה. אין הבדלה. וכ"מ שיש הבדלה אין תקיעה. יו"ט שחל להיות בע"ש. תוקעין. ולא מבדילין. במ"ש מבדילין ולא

מרה כל מלאכתן. דאתקש כלי עץ לשק. דכתיב (ס) מכל כלי עץ או בגד או עור או שק. מה שק מטלטל מלא וריקן. אף כל מיטלטל מלא וריקן. למי כלי מתכות טהורים. הואיל ולכבוד עשויין ן הסידי כלי למלתייהו ל שתגמר כל מלאכתן. אופיהן שמאים דלא זקים לשק ככלי עץ. אלא שטהור בכלי עץ מא בכלי מתכות הטהור כלי מתכות טמא בכלי ץ: החייב בשקדים מרים. שקדים המרים טנים חייבין במעשר דרכן לאכלן בקטנן קודם יהיו מרים. גדולי' פטורי' אינן ראוין לאכילה. מתוקים גדולים חייבין שנגמר פריין. קטנים פטורין שאין דרך אכילתם כן. נמצא חייב בשקדים המרים פטור במתוקים. והחייב במתוקים פטור במרים: ז התמד עד שלא החמיץ. ד השתא איירי בתרתי מילי ודבר הנוהג בזה אינו נוהג בזה. והשתא איירי בחדא מלתא ובזמן שדבר זה והג בה. אין דבר זה נוהג בה. תמד. מים שנותנים על החרצנים והזגים וכשמחמיץ ותוסס נעשה יין. א על השמרים וקולטים אותן. המים טעם היין ובזמן שנתן ג' חלקים מים והוציא ד' לכ"ע יין מעליא אה (כג) והכא איירי כגון שלא הוציא אלא כמו שנתן או פחות או מעט יותר: עד שלא החמיץ. מים עלמא הוא ואינו נקח בכסף מעשר דיין הוזכר בקיחת כסף מעשר (דברי' יד) ונתת הכסף בכל אשר תאוה פשך וגו' מה הפרט מפורש פרי מפרי וגדולי קרקע אף כל פרי מפרי וגדולי קרקע: ופוסל את המקוה. 'ג לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה אם נפל לתוכו קודם המשכת מ' סאה. ויין אינו פוסל את המקוה. אלא בשינוי מראה: משהחמיץ. חשוב יין ונוהג בו קיחת מעשר ואין בו פסול מקוה: האחין השותפין. האחין שהן שותפין בירושתן: כשחייבין בקלבון פטורין ממעשר בהמה. האחים בחלקו לבסוף נשתתפו חייבים בקלבון וכשמוציאין שקליהן מביאין שני חצאי שקלים ונותנים ב' קלבונות (כד) הקלבון הוא לשון הכרע שחייבין להכריע שקליהן. ואם נתנו בין שניהם שקל שלם נותנים שני קלבונות היה להן לשקול לחלאין. ופטורים ממעשר בהמה וכל הנולדים להם כל ימי שותפות. שהשותפות פטור ממעשר בהמה. כדאיתא בבכורות בפ' בתרא (דף נו) יהיה לך. ולא של שותפים. והתם מוקים ליה להאי קרא במעשר. ואע"ג דבבכור כתיב. וכשחייבין במעשר בהמה כגון אם לא חלקו מעולם חייבין במעשר בהמה. בעשר כל הנולדים להם כל ימי שותפותם. דאמר התם יכול אפילו קנו בתפוסת הבית. ת"ל יהיה מכל מקום: ופטורין מן הקלבון. דגמרי שהשוקלין בין שניהם שקל שלם שממון אביהם בחזקתו עומד. והאב השוקל על בניו. או על אי מבני עירו ופוטר בשכרו פטור מן הקלבון. דתנן בשקלים (פ"א) השוקל בשביל העני או בשביל בן עירו פטור ובניו נמי אין תגות שקליהם עליו והוי להו כבנו ובן עירו: כ"מ שיש מכר. שאדם יכול למכור את בתו. דהיינו כשהיא קטנה: אין קנס. אם נאנסה או נתפתתה אין לאביה חמשים כסף דנערה כתיב (דברים כב) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף: וכל מקום שיש קנס. דהיינו כשהיא נערה: אין מכר. שאין אדם מוכר את בתו לאחר שהביאה סימני נערות. ומתני' ר"מ היא. דאמר קטנה מבת יום אחד עד שתביא שתי שערות יש לה מכר ואין לה קנס. משתביא שתי שערות עד שתבגר יש לה קנס ואין לה מכר. אבל חכמים אומרים קטנה מבת ג' שנים ויום א' עד שתביא שתי שערות. יש לה מכר ויש לה קנס. והלכה כחכמים. ונמצא שהבת מיום שנולדה עד שתראה לביאה יש לה מכר ואין לה קנס ומשתראה לביאה עד שתביא סימנין. יש לה מכר ויש לה קנס. ומשתביא סימנין עד שתבגר. יש לה קנס ואין לה מכר. ואין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים: כל מקום שיש מיאון. יתומה שהשיאוה אמה ואחיה ואפי' לדעתה יכולה למאן ויוצאה בלא גט עד שתביא סימנין וכל ימי קטנותה אינה ראויה לחליצה אם יבמה היא דאיש כתיב בפרשה (שם כה) ואם לא יחפוץ האיש. ומקשינן אשה לאיש ומשנראית לחליצה אינה יכולה למאן: כ"מ שיש תקיעה. בערבי שבתות וימי טובים תוקעים ג' תקיעות להבטיל את העם ממלאכה ובין השמשות תוקע ומריע ותוקע ושובת: אין הבדלה. לא על הכוס. ולא בתפלה שאין הבדלה אלא במוצאי שבתות וימים טובים: י"ט שחל להיות בע"ש תוקעים. אע"פ שגם היום י"ט הוא ואין בו מלאכה. תוקעין להבטיל ממלאכת אוכל נפש: ולא מבדילין. מפני שהנכנס קדש מן היוצא: חל להיות במוצאי שבת מבדילין. לפי שהיוצא חמור מן הנכנס ותקיעה אין כאן: כילד

מ' עמאין. גמ': (כג) כלומר דנפ"א דמעשרות מ"ו תנן המתמד ונתן מים במדה ומלא כדי מדתו פטור ור"י מחייב מלא יותר על כדי מדתו מוליא עליו כו' ומפ' הר"ב התם והוא דרמי תלתא ואשכח ד' ול"ל דפלוגתייהו בשלא החמיץ. ועתוי"ט: (כד) וכ"מ רש"י ותימא דלא נקטי כמ"ק דר"מ פ"ק דשקלים מ"ו דלא מחייב אלא [illegible] קלבון [illegible] אחד: דלכתחלה

פרק ב (א) דלכתחלה הלריכוה כנן תלוייא משום הרסקס לעבירה דלעס לס אסי למעבד חבלא דסד. כפ"י: (ב) דלאו גבי מליפס כלל נגאו. משום דכתיב אליפס דידהו במקום שליפס דאסריכא. כדכתיב הלאן והבקר ישחט לסס ומלא לסס אם את כל דגי הים יאסף לסס ומדמי קרא בדגורים וה' בגו אליפה ש"מ דוקא הוא. גמ': (ג) של א'. רובו של כל א' וא'. כפ"י: (ד) לאו מקרא יליף. אלא כאומר על הלכות שחיטה בלמוה. רפ"י והספ' כתבו דר"מ בגי' דכאמ"ר א' אחד בעוף ב' שנים בבהמה כ' רובו של א' כמוהו. ר"ם יכאמר למפרע. ומפוי"ט: (ה) חלי א' כו'. ה"ה חלי כל א' וא'. ומריפא כמי שמיע ליה דדוקא רוב בעינן. ולא נקטי אלא אגב דבעי למתני א' וחלי בבהמה. לע"ג דהוי אפי' מרוב השנים בין הכל שחיטה פסולה. תו': (ו) השוחט כו'. דיעבד אין לכתחלה לא בקדשים מיירי דתני רב יוסף תזבח שלא יהיו שנים שוחטין זבח א' מזבחוהו שלא יהא א' שוחט שני זבחים. גמ'. ומשמע קיפא שנים אוחזין דלכתחילה. דוקא בחולין: (ז) חברו כו'. ה"ה כשחזר הוא בעצמו ושחט אלא אורחא דמלתא נקט דכשהוא ממיגע בא

כיצד מבדילין. בין שבת ליום טוב ... במוצאי שבת: רבי דוסא אומר בין קדש חמור. ואין הלכה כרבי דוסא דלא והאלים ביום לקודש קודש הקל:

ולא תוקעין. כיצד מבדילין. המבדיל בין קדש לקדש. רבי דוסא אומר בין קדש חמור לקדש הקל:

פרק ב **השוחט** אחד בעוף ושנים בבהמה. שחיטתו כשרה. ורובו של אחד (ג) כמוהו. ר' יהודה אומר עד שישחוט את הוורידין. חצי (ה) אחד בעוף. ואחד וחצי בבהמה. שחיטתו פסולה. רוב אחד בעוף. ורוב שנים בבהמה. שחיטתו כשרה: **ב** השוחט (ו) שני ראשין כאחד. שחיטתו כשרה. שנים אוחזין בסכין ושוחטין. אפילו אחד למעלה ואחד למטה. שחיטתו כשרה: **ג** התיז את הראש בבת אחת פסולה. היה שוחט והתיז את הראש בבת אחת. אם יש בסכין מלא צואר. כשרה. היה שוחט והתיז שני ראשים בבת אחת. אם יש בסכין מלא צואר אחד כשרה. בד"א בזמן שהוליך ולא הביא. או הביא ולא הוליך. אבל אם הוליך והביא. אפי' כל שהוא. אפילו באיזמל. כשרה. נפלה סכין ושחטה. אע"פ ששחטה כדרכה פסולה. שנאמר (דברים כז) וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל. נפלה סכין והגביהה. נפלו כליו והגביהן. השחיז את הסכין ועף. ובא חברו (ז) ושחט. אם שהה כדי שחיטה פסולה. רבי

פרק ב **השוחט** אחד בעוף. משום דלכתחלה ונבעי לשחוט שני סימנין אפי' בעוף (ח). תנא השוחט דמשמע דאפי' בעוף דיעבד אין לכתחלה לא. אבל שנים בבהמה לכתחלה הוי. דעד כמה ישחוט ויזיל. א"נ משום דבעי למתני ורובו של אחד כמוהו. דדוקא דיעבד דלכתחלה צריך שיתכוון לשחוט כל הסימן כלו. ואחד בעוף מפקא לן דכשר. ומקרא דכתיב (ויקרא יא) זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרומשת במים. הטילו הכתוב לעוף בין בהמה לדגים לחייבו בשני סימנין א"א שכבר הוקש לדגים (ט). לפטרו בלא כלום א"א שכבר הוקש לבהמה. הא כיצד הכשרו בסימן א' ושחיטה מן התורה ובשני סימנים, ושתמה דברים הפוסלים ...ירא גמירי לה. דתניא ... תאמת כאשר נריך תלמוד

את השחיטה. שהייה דרסה חלדה הגרמה ועקור. כלהו ... בכלעווה משה בעל פה. על הלכות שחיטה. על הוושט ועל הקנה. וש"ל רוב אחד בעוף ועכ' רוב שני בבהמה (י) עד שישחוט את הוורידי'. במין שוחטין שעל שני לדי הקנה. ולעוף ... קאי ר' יהודה כדי לה...ליא את דמו. והוליל ובולהו כלו כאחד. ושחיטה דקאמר ר' יהודה לאו דווקא. אלא ש... הורידין בשעת שחיטה קודם שיקרוש הדם דתו לא נפיק ע"י מליחה. ואין הלכה כר' יהודה: רוב אחד בעוף כו'. ולע"ג דתנן ברישא רובו של אחד כמוהו. הדר תנא הכא רוב אחד בעוף וכו' חד בחולין וחד בקדשים דאי אשמעינן בחולין הוה אמינא חולין הוא דסגי ליה ברובא משום דלאו לדם הוא צריך. אבל קדשים דלדם הוא צריך לא תסגי ליה ברובא קמ"ל: **ב** שנים אוחזין בסכין ושוחטין, בהמה אחת: אפילו אחד למעלה ואחד למטה. שזה אוחז בקלת ראשו של סכין ומבירו בגלו השני: **ג** התיז את הראש. כאדם שמתיז קנה או דלעת. שפוסק הסכין בכח פוסק וזו היא דרסה: היה שוחט. במשיכה והתיז הראש בהבאה בלבד או בהולכה בלבד ולשחיטת הסימנים ועור הבשר קרי התיז את הראש: אם יש בסכין מלא צואר. חוץ לצואר הבהמה והעוף ששוחט: כשרה. שיש בסכין כדי לשחוט במשיכה בלא דרסה. אבל אם אין אורך הסכין אלא כשיעור הצואר או פחות לצואר משהו דרסה היא. שאין הסימנים נחתכין במשיכה זו לבדה בלא דרסה: אם יש בסכין מלא צואר אחד. חוץ לשני הצוארים דהיינו שיעור שלשה צוארים: איזמל. תער דק קטן מאד ולא נזהרין באיזמל שאין לו קרנים אסו איזמל שיש לו קרנים. ואיזמל שיש לו קרנים הוא שרגילים לעשות כמין קרנים לאיזמל לגרי על גבי ושפים לגד האחד. ומתוך שהוא קטן מאד הוא נשמט מן הצואר. וכשהוא מוליך ומביא יש לחוש שמא יבלידו הסימנים אותן הקרנים: נפלה סכין ושחטה. טעמא דנפלה. הא הפילה הוא כשרה ואע"ג דלא מכוין לשחוט. דלא בעינן כוונה בשחיטה. ומדאצטריך קרא למימר גבי קדשים לרצונכם תזבחהו לדעתכם זובחו כלומר מדעת וכוונה. ש"מ דבחולין לא בעינן כוונה: נפלה סכין והגביהה. ושהה בהגבהה ... כדי ... או שהשחיז את הסכין. קודם שחיטה: ועף. נעשה עיף ויגע מפחת השחיטה. וכשהתחיל ... לא היה ... ופסק שחיטתו ובא חברו ושחט: כדי שחיטה אחרת. כדי שישחוט רוב שני בבהמה

בהמה אחרת כמותה כשהיא רבולה גסה לגסה ודקה לדקה ועוף לעוף. והרמב"ם פסק כדברי האומר כדי שחיטת בהמה דקה לעוף ובעי נמי כדי שיגביהנה וירביצנה (ח). ולא נהגו כן: כדי בקור. כשיעור שהטבח בודק ומבקר את הסכין. ואין הלכה כרבי שמעון:

ר' שמעון אומר אם שהה כדי ביקור: ד שחט את הוושט. ופסק הגרגרת. או [א]שחט את הגרגרת [ב]ופסק את הוושט. או ששחט אחד מהן (י) והמתין לה עד שמתה. או שהחליד את הסכין תחת השני ופסקו. רבי ישבב אומר נבילה. רבי עקיבא אומר טריפה. כלל א"ר ישבב משום רבי יהושע כל שנפסלה בשחיטתה (יא) נבלה. כל ששחיטתה כראוי ודבר אחר גרם לה ליפסל טריפה. והודה לו ר' עקיבא: ה השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם כשרים (יב). ונאכלים בידים מסואבות. לפי שלא הוכשרו (טו) בדם. רש"א הוכשרו בשחיטה: ו השוחט את המסוכנת (טז) רבן [ג](שמעון בן) גמליאל אומר עד שתפרכס ביד וברגל. ר' אליעזר אומר דיה אם זינקה (יז). אמר ר"ש [ד](אף) השוחט בלילה ולמחר השכים ומצא כתלים מלאים דם כשרה. שזינקה וכמדת ר' אליעזר. וחכ"א עד שתפרכס. או ביד או ברגל. או עד שתכשכש בזנבה. אחד בהמה דקה ואחד בהמה גסה. בהמה דקה שפשטה ידה ולא החזירה פסולה. שאינה אלא הוצאת נפש בלבד. במה דברים אמורים שהיתה [בח]זקת מסוכנת אבל אם היתה בחזקת בריאה אפילו אין בה אחד מכל הסימנים הללו כשרה: ז השוחט לעובד כוכבים שחיטתו כשרה (יט). ור' אליעזר פוסל. א"ר אליעזר אפי' שחטה שיאכל העובד כוכבים מחצר כבד (כא) שלה פסולה. שסתם מחשבת עובד כוכבים לע"ג. א"ר יוסי. קל וחומר הדברים. ומה במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשין

[א] גמ' פסק [ב] גמ' ואח"כ שחט
[ג] גמ' ל"ג [ד] גמ' ל"ג

ד ופסק את הגרגרת. היינו עקור (ט) ובבהמה קאי: תחת השני. תחת הסימן השני שהיה תוחב הסכין בין הסימן לעור: החליד. כסה. ולשון חלדה כאולדה הדרה בעמקי הבתים דמכסיא: ופסקו. מלמטה למעלה: נבלה. ומטמאה במשא: טרפה. ואינה מטמאה: ודבר אחר גרם לה להפסל. כגון אחד מן הטריפות השנויות בפרק אלו טריפות: ה בידים מסואבות. כלומר בלא נטילת ידים דגזרו על הידיים להיות שניות לטומאה ופוסלין שנעשו על טהרת הקדש מיירי (יג). דהני עושה שלישי בהן דאילו בחולין גרידא אפילו היו מוכשרים בדם אין שני עושה שלישי בחולין (יד): לפי שלא הוכשרו בדם. שאין אוכל מקבל טומאה עד שיבוא עליו מים. או אחד מז' משקין שהם. מים. יין. ושמן. חלב. ודבש. דם. טל: הוכשרו בשחיטה. מגו דשריא שחיטה להך נבל מידי אבר מן החי מהניא ליה נמי אוכלא לגבי טומאה. ואין הלכה כר"ש: ו השוחט את המסוכנת. כל שמעמידים אותה ואינה עומדת מחמת חולי קרויה מסוכנת. ואפילו יש לה כח באכילה לאכול קורות וקציעות של גן: עד שתפרכס. דאי לא פרכסה היינו שמא ניטלה נשמתה קודם גמר שחיטה: אם זינקה. כלומר שהבהמות מתפחות בגרונה והדם מקלח ומזנק נכס: השוחט בלילה. בהמה מסוכנת שצריכה פרכוס (יח) ולא ידע אם פרכסה ולמחר השכים ומצא כתלים בית שחיטה הנאמר מלאים דם כשרה מפני שזינקה: וכמדת ר"א. דמכשיר לה בזנוק אמרה ת"ק ואין הלכה כר"א: אחד בהמה דקה ואחד בהמה גסה. צריכה פרכוס אם היא מסוכנת: שפשטה ידה. בגמר שחיטה: ולא החזירה פסולה. אם היתה מסוכנת לפי שאין זה פרכוס. אלא כך דרכה בשעת יציאת נפשה אבל גסה לאו אורחא בהכי ובין שפשטה ובין שכפפה ולא פשטה כשרה: ז ור' אליעזר פוסל. אם בהמת עובד כוכבים היא אע"ג דישראל קשחיט לה מהניא בה מחשבת עובד כוכבים דסתם מחשבתו לע"ג (כ): חצר כבד. יותרת הכבד: א"ר יוסי קל וחומר. דלא מהניא מחשבת בעלים הואיל וישראל שחיט לה: ומה במקום שמחשבה פוסלת. דהיינו במוקדשים, כדכתיב (ויקרא ז) המקריב אותו לא

בא הכרו ושוחט. כ"מ: (ח) כלומר גסה לגסה ודקה לדקה. וכן לעוף: (ט) פירשו המפ' דל"ל דמיירי ששחט בסכין פגומה או במגל. ופסולה הוא משום דאין שוחטין אלא מנקין. ועתוי"ט: (י) אי מהן. לר"ע אילטריך: (יא) בשחיטתה. כלומר במקום הראוי לשחיטה. גמ': (יב) ולא יצא כו'. ואין אומרים שמא מתים היו. הר"ש: (יג) דבקדשים לא דסא מכן היה. במכלא. ועתוי"ט: (יד) היינו בדבר שאינו וגין לפס כמ"ש בפ"ב דחגיגה מ"ה: (טו) שלא כו'. ולגלויי איירי דלא בעי הדחה. א"נ לקדירה והודאי בעי מילוח. פי': (טז) המסוכנת. שלא אמרה הסולה אלא כעין טרפה היא היפך שהרי עשה בה מכה הממיתה אותה הר"ש. ואפי' לכתחלה שרי ונקט לשון דיעבד משום דבעי למתני עד שתפרכס: (יז) זינקה. זינוק קילוח. כפי'. ונגזר מן יזנק מן הבשן. הר"מ: (יח) ונקט ליסנא דת"כ אף על גב דכמדת ר"א קיימינן דדיה אם זינקה ובגמ' כתב כפי' וכמדת ר"א דאמר זינוק הוי פרכוס: (יט) השוחט כו'. מפי' בגמ' משום דס"ל דאין אדם מחשב מע"ג לע"ג ובהא הוא דפליג אדר"א. אבל תרווייהו ס"ל דבעלים מחשבים. וכתב הר"ב דהא דקתני השוחט. ה"ה דאפילו לכתחילה. אלא דלא מצי למתני שוחטין לע"ג דאז הוי משמע דלמעוי למשחט נמי דאתא דלית ביה משום לפני עור לא תתן מכשול אבל לא שתהא שחיטתו כשירה. הלכך לשום שחיטתו כשירה. שוחטין אבל א"נ דאפילו לכתחלה: (כ) ואסורה בהנאה כתקרובת ע"ג. ואע"ג דבמתני' דלעיל דהכא נמי פסולה דמפרשינן דאינה אסורה בהנאה. וי"ל דלקמן ס"ל למתני הרי אלו זבחי מתים. אבל הכא איירי דאמרי רבנן כשרה. לר"א פסולה. פי': (כא) מחצר כבד. לאו דוקא נקט יותרת הכבד משום דעולה לגבוה והרי הכבד וגם לאו אפי'. הדם של פי'

במוקדשין. אין הכל הולך אלא אחר העובד. מקום שאין מחשבה פוסלת בחולין, אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט: ח השוחט לשם הרים לשם גבעות לשם ימים לשם נהרות לשם מדברות, שחיטתו פסולה (כג). שנים אוחזים בסכין ושוחטין אחד לשם אחד מכל אלו. ואחד לשם דבר כשר שחיטתו פסולה: ט אין שוחטין לא לתוך ימים ולא לתוך נהרות ולא לתוך כלים. אבל שוחט הוא לתוך עוגא של מים. ובספינה על גבי כלים. אין שוחטין לגומא כל עיקר. אבל עושה גומא בתוך ביתו בשביל שיכנס הדם לתוכה. ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את המינין: י השוחט לשם עולה לשם זבחים. לשם אשם תלוי. לשם פסח. לשם תודה (כז) שחיטתו פסולה. ור"ש מכשיר. שנים אוחזין בסכין ושוחטין. אחד לשם אחד מכל אלו. ואחד לשם דבר כשר. שחיטתו פסולה (כח). השוחט לשם חטאת (כט). לשם אשם ודאי. לשם

לא ישבע קרי ביה לא ישבע כלומר שלא יחשב לאכלה חוץ לזמנו כי פגול יהיה: אין הכל הולך אלא אחר העובד. דכתיב המקריב לא יחשב. אבל בעלים לא פסלי במחשבתן כי מקריב לא כהן: מקום שאין המחשבה פוסלת. בגמ' מפרש למתני' דה"ק ומה במקום שהמחשבה פוסלת במוקדשים בד' עבודות אין הכל הולך אלא אחר העובד מקום שאין מחשבה פוסלת בחולין אלא בב' עבודות. אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוחט. וה"ש בנקודה שהמחשבה פוסלת במוקדשי בד' עבודות שחיטה וקבלת הדם זריקה והולכה כלומר שחשב ע"מ לאכול מן הזבח חוץ לזמנו פגול הוא ואע"פ שיש בה [illegible] אין מחשבה הולכת אלא אחר העובד. חולין לענין ע"ג שאין מחשבה פוסלת בהן בד' עבודות אלא בב' בשחיטה וזריקה דהני הוא דכתיבן (שמות כב) זובח לאלהים יחרם (תהלים טז) בל אסיך נסכיהם מדם אבל קבלה והולכה לא כתיב בהו. והקטרה לע"ג דשייכי בע"ג מיהו לאו עבידה היא לאפסודי בהמה משום הקטר חלבה לע"ג היכא דלא נשחט' ולא נזרק דמה לע"ג דהא אפילו בפנים לא מפסיל קרבן אם חשב על אכילת בשר בשעת הקטר חלבים. וכיון שמצינו קולא במחשבת חוץ דין הוא שנקל בזה שלא יהא הדבר תלוי אלא בשוחט. הלכה כר' יוסי: ח השוחט לשם הרים וכו' שחיטתו פסולה. ותקרובת ע"ג לא הויא ליאסר בהנאה. משום דכל הני לאו כעין עבודת כוכבים דכתיב (דברים יב) אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם (כג). ומיהו פסולה מלאכול משום דדמיא לשחיטה לשם ע"ג שמתפלל בה. ודוקא שאמר לשם הרים לשם גבעות אבל אם אמר למלאך הממונה על ההרים ועל הגבעות הוי זבחי מתים ואסורה בהנאה: לשם דבר כשר. שחיטה כתם: ט אין שוחטין לתוך ימים. שלא יאמרו לשר של ים הוא שוחט (כד): ולא לתוך הכלים. שלא יאמרו לזרוק דמה לעבודת כוכבים קא עביד: עוגא. גומא כמין עוגיאות לנפנים במועד קטן. עוגא של מים דוקא עכורים אבל צלולין לא שמא יאמרו לפרצוף שני הנראה במים הוא שוחט: ובספינה. יכול לשחוט על גבי כלים והדם שותת ויורד לתוך הים שהרואה אומר כדי שלא ללכלך הספינה הוא עושה: אין שוחטין לגומא כל עיקר. אפילו בבית ומשום תגומא מפני שהוא דרך המינים: אבל עושה גומא. בגמ' מפרש דהכי קאמר אין שוחטים לגומא כל עיקר. והרואה נכנס סבור בשביל הוא עושה. עושה מקום חוץ לגומא ושוחט והדם שותת ויורד לגומא (כה): יחקה את המינים. יחזיק ידיהן במקותיהם. יחקה לי חק: י השוחט. חולין בחוץ: לשם עולה כי קדשעולה בא בנדר ונדבה הרואה אומר מכשיו הוא מקדיש ושוחטה לעולה. וקדשים בחוץ מותרים הלכך גזור רבנן עלה ופסולה. וכן טנמיט (וכו'): אשם תלוי. בא על ספק חיוב כרת כגון שני חתיכות אחד של חלב ואחד של שומן ואכל אחת מהן ואין יודע איזו מהן אכל. אשתו ואחותו עמו בבית ובא על אחת מהן ואין ידוע איזו מהן בא. מגיח לשם תלוי לפי שאין היסורים עד שיודע לו אם חטא ודאי מביא חטאתו ומתני' ר"א היא דאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום. שבכל יום עומד בספק חטא ולכן נקרא אשם חטאים ויתנדב מדבר דקתני יתנדב הוא: לשם פסח. ופסח נמי מקרי דבר הנידר ונידב הואיל והוא עשוי להפרישו כל ימות השנה ולהכניסו על זמנו. דהרי קא שחיט שלמים (כו) בחוץ ואכיל להו: ר"ש מכשיר. דלא חיים למראית העין: אשם ודאי. כגון אשם גזילות ואשם שנשבע לשקר על כפירת ממון. ואשם מעילות. ואשם שפחה חרופה (ל). וס"ש אשם תלוי בא

אבל

תוי ולוקחת דמלאה האי דנקט. פי': (כב) הרסה שוטה נקטי לע"ג דרש"י אמרה. ופ"ק נפ"ב דרסה פריסי בת"ה פ"ג דע"ג: (כג) פסולה. והא דמפיק הר"ב במ"ו פ"ז דכלאים דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. אינה הכא בגמ' תרי אוקימתות חדא דהכא ביש לו בה שותפות ב"ש הר"מ. וחדא בישראל א"צ שהתחו בו וקיבל הסרחה. וכ"פ הרא"ש: (כד) מש"ה ל"ש בצולין ל"ש עכורין. כ"מ: (כה) ואע"ג דפסק הר"ב במ"ד פכ"ב דשבת דכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור היינו כמו שוטחו בחמה וכל לא כנגד העם שאם היו רואין אותו עושה כן בלבנה היה שם חשד כמו בשוק. אבל כאן הרואה שעושה בביתו אומר לנקר אלירו הוא עושה. הר"י: (כו) דקא שחיט פסח בשאר ימות השנה וקי"ל שלמים הוא. רש"י: (כז) תודה. דבא בנדר ונדבה: (כח) פסולה. הקשה ב"י להרא"ש דלפי' יש לו בה שותפות אינו אוסר. ולמאי מפיל לה הכא. ופי' דקי"ל אמרו דאין אדם כו' אלא בדבר שאסורו מן הדין. משום דמסתמא לצעורי קא מכוין. אבל הכא שאין איסורו מן הדין אלא מפני מראית עין בי לא הוי דידיה מאי הוי הא מלן דחזי סבר דידיה הוא ואסור למשרי קדשים בחוץ. הלכך לפי' אין לו בה שותפות אסורה. והכ"מ מצריך גם כאן שותפות דק' כל השוחט שאינו שלו לשם דבר פסול קלא אית ליה. ועתוי"ט: (כט) חטאת. אלא חטא אבל כשמטא וחייב חטאת כי אמר זו בחטאת פסולה. גמרא: (ל) וכ"ה לשון רש"י ותמיהה לי שהשמיטו

לשם בכור. לשם מעשר. לשם תמורה (לא). שחיטתו כשרה. זה הכלל כל דבר שנידר ונידב. השוחט לשמו אסור (לב). ושאינו נידר ונידב. השוחט לשמו כשר:

פרק ג **אלו** טרפות (א) בבהמה. נקובת הושט. ופסוקת הגרגרת (ג). ניקב קרום של מוח. ניקב הלב לבית חללו (ד). נשברה השדרה ונפסק החוט שלה. ניטל הכבד ולא נשתייר הימנו כלום. הריאה שניקבה. או שחסרה (ה). ר"ש אומר עד שתינקב לבית הסימפונות

על פתח. קרי להני אשם ודאי: לשם בכור לשם מעשר. מידע ידעי אינשי דפסק הוא לבכור ומעשר קלא אית להו ומידע ידעי מקדי הכי דאינו שהוא שעתא להו בני לפרוקי מינהו. דליכא הכא משום קדשים להו: זה הכלל. לאתויי אם אמר הריני נזיר. לשם עולת נזיר שהיא פסולה דמ"ד ליכי למיחש לטורבא דמידע ידעי דהא לא כל קא"ל דמינזר אמרי דלימא נדר בלבנא (זה לי יום שהוא בתם נזירות) ובשלשים יום לא מנכרא מלתא לשכניו: ושאינו נידר ונידב. לאתויי עולת יולדת שאם אמר לשם עולת יולדת נפיי כשר. ואפילו לשם אשה שאינה חייבת קרבן לידה ומהו דתימא הואיל ואיכא אשה חייבת קרבן לידה לא היתה זו אלא כדבה. קמ"ל דאימר שמא שפילה דמפלת אין לה קול ונמצא קרבן זה חובה ולא נדבה (לג). ולפיכך שחיטתו כשרה:

פ"ג **אלו** טרפו'. ניקב הושט. שני עורות יש לו החיצון אדום והפנימי לבן. אם ניקב זה בלא זה כשרה. ניקבו שניהן אפילו זה שלא כנגד זה טרפה. וכל נקב במשהו: ופסוקת הגרגרת. לרחבה ברובה. ואינה טריפה עד שיפסק רוב החלל. ושוכי התוך (ג) אינו מצלים לרוב ודוקא כשנפסקה לרחבה הוא דפסולה ברובה אבל לארכה של קנה. אפילו לא נשתייר בה אלא מוליא אמת למעלה בגד הראש ומוליא אמת למטה סמוך לכנפי הריאה כשרה. לפי שכל זמן שהבהמה עושה נוחרה יותר הסדק מתמעט ואינו נראה: ניקב קרום של מוח. ב' קרומים יש למוח העליון דבוק לעצם הגולגולת והב' הסמוך למוח אם ניקב העליון השני הסמוך למוח קיים כשרה ניקב השני הסמוך למוח אע"פ שהעליון קיים טרפה ואע"פ שלא ניקב העצם: ניקב הלב לבית חללו. שני חללים יש ללב הגדול בצד ימין הבהמה ושל הקטן בצד שמאל אם ניקב הלב במשהו והגיע הנקב לאחד משני אלו החללים טרפה וכן אם ניקב במקום שהלב העשוי כעין ביצ והוא קרוי קנה הלב טרפה: נשברה השדרה. חוליות השדרה: ונפסק החוט. כמין מוח לבן יוצא מן המוח ועובר על פני ארך השדרה כלה וקרום דק מקיף את המוח. ואם נפסק רוב הקיפו של קרום זה ברחבו היינו נפסק החוט וטריפה. ואפילו לא נשברה השדרה אלא אורחא דמלתא נקט דרוב פסיקת החוט על ידי שבירת השדרה הוא: ניטל הכבד ולא נשתייר הימנו כלום טריפה. עד שישתייר כזית במקום מרה וכזית במקום שהיא חיה ממנו, דהיינו מקום תלייתה כשהיא מעורה דבוקה תחת הכליות ואם נשתייר בה פחות מב' זיתים. בב' מקומות הללו או אפי' יותר מב' זיתים ושלא בב' מקומות הללו טריפה: הריאה שניקבה. ב' קרומים דקים יש לריאה. ניקב זה בלא זה כשרה. ניקבו שניהן והרוח יוצא כשנופחים אותה טרפה. ומטעם ריאה שניקבה נאסרו כל הסרכות שבריאה כשהם במקום דעבידי לאינתוקי. לפי שאין סרכא בלא נקב שהריאה שואבת כל מיני משקה והמשקה נעשה עב מוכה ויוצא מעט מעט דרך הנקב ונקפה ונעשה קרום וכשהסרכות במקום דלא עבידי לאנתוקי כגון אונא באונא כסדרן. זו מגינה על זו ומוזרת לבריאותה ואין הנקב מתגלה. אבל כשהם במקום דעבידי לאנתוקי. הקרום מתפרק והנקב מתגלה: או שחסרה. [כגון] אחד מחמשה אונות שיש לריאה. ואם נאסרה אחת ונפלשה הזונות של צד ימין. י"א שהעטוניתא מבליעת וכשרה. ואם חסרה העטוניתא עצמה. יש מכשירין דאין זה חסרון. שהרבה בהמות אין להם עטוניתא. כך מוכח בגמרא: עד שתנקב לבית הסימפונות. קנוקנות קטנות המתפשטות בתוך הריאה שלן שופכין לסימפון הגדול ולבית הסמפונות

שהשמיטו. אשם מצורע אבל אשם נזיר אתיא בזה הכלל כדלקמן: (לא) תמורה. כשאין לו זבח בביתו אבל אם יש לו ואמר לשם תמורת זבחי פסולה. גמ': (לב) אסור. וכתבו שהם ליסנח הולי"ש פסול. אלא דהדא מלתא הוא פוסלין ומכשירין ומוסרין ומתירין. כדאי' בגמ': (לג) כ"פ הר"מ. וטעמו הוא דהא אמרינן היכי דשייך חובה הה"נ דמפסל. וא"כ הכא ממ"נ מיפסל. ונתבארו כי שאין חוששין לא שמא הפילה שכל המפלת יש לה קול. ועתוי"ט:

פרק ג (א) **אלו** טריפות. טריפה האמורה בתורה זו שטרפה אותה חית היער. כגון ארי. ואין אתה יכול לומר שטרפה אותה והמיתה אותה. שאם מתה הרי היא נבילה כו' הא אינו מדבר אלא בשנטרפ' ולא מתה יכול אם בא זאב ונגר גדי מבנגר או באזנו ורדף אדם והציל מפיו יהיה אסור שהרי נטרף. ת"ל ובשר בשדה טריפה וגו' עד שנעשה אותו בשר הראוי לכלב הא למדת שטרפה האמורה בתורה היא שטרפה אותה חית היער ושברה אותה ונטה למות ועדיין לא מתה אע"פ שקדם ושחטה קודם שתמות הה"ז אסורה מפני טרפה הואיל וא"א שתחיה ממכה זו הבא עליה נמצא [illegible] למד שהתורה אסרה המתה והיא הנבלה ואסרה הנוטה למות והיא הטרפה. וכשם שלא תחלוק במתה בין מתה עצמה ע"י חולי בין ע"י איזה שהיה כך לא תחלוק בנוטה למות כו' בין שהיא המרס בידי בשר ודם בין בידי שמים. א"כ למה נאמר טרפה דבר הכתוב בהוה כו' ועניין הכתוב שהנוטה למות מחמת מכותיה ואי אפשר לה לחיות מחמת מכה זו אסורה. הר"מ: (ב) הושט כו'. מסיק בגמרא דמשנה זו שנאה ר"ע קודם שהודה לר' ישבב: (ג) היא הרצועה העבה המחברת את הטבעות: (ד) חללו. בשאר נקובי לא איצטריך למתני לבית חללו שהן דקין ופשיטא שאין נקב חשוב בהן כלל אם לא ניקב לבית חללו. אבל לב שהוא עב ס"ד שאם ניקב בעומק שהוא חשיב נקב כו'. ובכל הני נקובי דתנן פשיטא דכ"ש ניטל כו'. ועתוי"ט: (ה) שחסרה. בגמ' פריך כיון דתנא ניקבה למה לי למיתני חסרה. ומשני דלר"ש איצטרי' לאשמעי' דאפי' ר"ש מודה בחסרה דלא בעי שתנקב לבית הסמפונות: הר"מ

הסימפונות. ניקבה הקיבה. ניקבה המרה. ניקבו הדקין. הכרס הפנימית שניקבה. או שנקרע רוב החיצונה. רבי יהודה אומר הגדולה טפח והקטנה ברובה. המסס (ס) ובית הכוסות (ע) שניקבו לחוץ. נפלה מן הגג. נשתברו רוב צלעותיה. ודרוסת הזאב. רבי יהודה אומר דרוסת הזאב בדקה. ודרוסת ארי בגסה. דרוסת הנץ (יג) בעוף הדק. ודרוסת הגס בעוף הגס. זה הכלל כל

דתנן כלומר לסמפון הגדול שכל הסמפונות מופכים לו. ואין הלכה כר"ש: ניקבה הקיבה. נקב מפולש לתוך חללה בכל שהוא: ניקבה המרה. הכיס שלה (י) למקום שאין הכבד סותמתה: ניקבו הדקין. בני מעים. למקום שאין דקים אחרים סמוך לנקב כנגן עליו אבל הדרא דכנתא דאנקיב לחבריה (ז) חבריה מגין עליה: כרס הפנימי. כל הכרס כולו קרוי כרס פנימי ונקובתו במשהו: [רוב] החיצונה. בשר המופה את רוב הכרס והוא קרום עב עובר על כל הסלל מן החזה ועד הירכים והכרס מעוטו נמצא תחת צלעות הבה"ב ורובו תחת אותו קרום. ונקרע ברובו דקאמר היינו שרואים כמה יש מן הקרום כנגד אותו רוב הכרס ואם נקרע בה רוב מה שיש מן הקרום כנגד הכרס טרפה ואם ממקום שהכרס כלה ולמטה נקרע אותו קרום כשרה: הגדולה טפח. בשור גדול אם נקרע ספח טרפה אע"ג דלא הוי רובא ובעגל קטן מטרפא ברובה אע"ג דלא הוי טפח והלי' כר' יהודה: המסס ובית הכוסו'. סוף הכרס עשוי כובע וקרוי בית הכוס'

(ו) הר"מ וצעמייהו שהמרה שם ללישת שנכים. וה"ל לפרש כן ג"כ נקיבה: (ז) שהנקב בחוטו לד שנינו למנירו שלא ניקב חילון שבכולם. והדרא דכנתא דקים הסובבים אותו סביב בעגולה: (ח) המסס. לפי שמעכלת המאכל נקרא המסס. כמו והיה כמסוס נוסס. ערוך. והה"א שמוסים ובססם: (ט) ובית הכוסות. ל"ע דלפי סדרן הל"ל בית הכוסות והמ"כ המסס: (י) משמע דלאו נקבו מחללו של זה לחללו של זה. אפילו במקום הבוכן טרפה. ודברי הימא הן דהא לקמן תנן בהדיא דבכה"ג כשר כו' ולשון רש"י לאפוקי שנקבו במקום שיבוכן בשתי דשכותיהן והנקב הולך מחלל של זה לחללו של זה: (יא) שריפוק אברים מכלל הטריפות ע"מ שאירע תחמת הנפילה. הר"מ. וכתב רש"י. ואין טעם בטריפות. שהלכה למשה מסיני הן: (יב) ופוסה למות. לא דמופה לינקב. דא"כ בכלל נקיבה היא. תוי': (יג) הנץ. גבי טרפות עוף הוה שייך למתני' אלא משום ר"י שנא ליה הכא. תוי': (יד) ולימהו לכל שנתמסמס הבשר עד שהם אחז אדם במקבלתו [illegible] ונוי שר: (טו) שהגידים מעורבים שם והוא אמלעית הכול[illegible]. ומפורש ברמב"א יותר שכי ומקום חריץ היכן [illegible] [illegible]ות המשנים שנכנסת בתוך הכולי': (טז) והללע [illegible] מחוברת יפה נחלי אליה הקיימת. רש"י: (יז) אלא מקום שאין בו מלם. גמ'. ופרש"י מקום יש בכרם חלק שאין שם אותו למר שגורדין

המסס מחובר בו ושניב לסבוכן כשבאים להבדילן יש דופן לזה ודופן לזה ובאמצע הן שופכין זה לתוך זה והמאכל נכנס מבית הכוסות להמסס ומן המסס לקיבה ומהקיבה לדקין: שניקבו לחוץ. שהנקב כולה מבחוץ כגון שניקבו או זה או זה שלא במקום הבוכן לאפוקי אם נקבו במקום חבורן דכשר לפי שדופן המסס מגין על נקבי בית הכוסות ודופן בית הכוסות מגין על נקבי המסס ( ): נפלה מן הגג. ושחטה מיד טרפה אם לא הלכה ברגליה אחר נפילתה דחיישינן שמא נתרסקו אבריה ( ) ואם הלכה מלא קומתה כשרה ואינה צריכה בדיקה ואם עמדה ולא הלכה ושחטה צריכה בדיקה. [illegible] זה [illegible] אחר שנפלה ושחטה אע"פ שלא הלכה ולא עמדה כשרה וצריכה בדיקה ובדיקה זו [illegible] בכנים [illegible] אם נתרסקו אבר[illegible]. ובית הרחם וכן הסימנים אין בהם משום רסוק אברים: נשתברו רוב צלעותיה. כגון שנשברו גדולות שיש בהן מוח יש בבהמה י"א מכאן וי"א מכאן נשתברו שש מכאן [illegible] [illegible] ואי מכאן זהו נשתברו רוב צלעותיה והוא שנשברו מחציין כלפי השדרה לפי [illegible] יותר [illegible] לגד [illegible]: ודרוסת הזאב. שיכה בצפרניו בבהמה ומטיל בה ארס ושורפה ( ) ואין דריסה אלא ביד אבל לא ברגל ואין דריסה אלא מדעת. ודרוסה שאמרו צריכה בדיקה כנגד בית [illegible]. [illegible] אי [illegible] שדרסה ואין מקום הדריסה [illegible] לריכה בדיקה גבה וכ[illegible] [illegible] בני [illegible]. ולסהאדים שם בשר טרפה. ולב ודי דרוסה [illegible] בודק כנגד מקום הדריסה ירוחק [illegible] הבשר טריפה ואם לאו כשרה: דרוסת הזאב בדקה. אבל בגסה לא [illegible] [illegible] [illegible] ארי [illegible]. וכ"ש בדקה ור' יהודה [illegible] [illegible] דת"ק אתי ולאו [illegible] [illegible]. [illegible] בעוף הדק. [illegible]: דרוסת הגס. [illegible] [illegible]: זה הכלל. לאתויי [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] מן הקיר שנעלם [illegible]. והיא דלאשמול [illegible]. ב'. לקתה ( ) [illegible] [illegible] בבתיקן [illegible] [illegible] [illegible] חריץ (טו) של מולית. ג'. [illegible] [illegible] במקום [illegible] ולם [illegible] [illegible] כשר. ד'. [illegible] [illegible] לוותר [illegible] [illegible] [illegible]. אבל [illegible]. ה'. [illegible] [illegible] [illegible]. ו'. גולגולת [illegible] רבות של גולגלתה ולא נפתחה ולא ניקב הקרום אם רובה נמצבה דבייט נתרוללה טרפה. ז'. בשר החופה את רוב הכרס [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ולא [illegible] נפירוש [illegible]. לפי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בשר [illegible] רוב הכרס [illegible] לעיל ( ). וכן [illegible] בא הכלל [illegible] [illegible] ונגולה כרפה. ומשון [illegible] [illegible] חמשה

כל שאין כמוה (יט) חיה (כ). טרפה: ב ואלו כשרות בבהמה ניקבה הגרגרת או שנסדקה. עד כמה תחסר ר"ש בן גמליאל אומר עד כאיסר האיטלקי. נפחתה הגלגולת ולא ניקב קרום של מוח. ניקב הלב ולא לבית חללו. נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה. ניטלה הכבד ונשתייר הימנה כזית. המסס ובית הכוסות שניקבו זה לתוך זה. ניטל הטחול. ניטלו הכליות. ניטל לחי התחתון. ניטלה האם שלה. וחרותה בידי שמים. הגלודה. רבי מאיר מכשיר. וחכמים פוסלין: ג ואלו טרפות בעוף (כא). נקובת הושט. פסוקת הגרגרת. הכתה חולדה על ראשה מקום שעושה אותה טרפה. ניקב הקורקבן. ניקבו הדקין. נפלה לאור ונחמרו בני מעיה. אם ירוקין פסולין. אם

שליא אחת (יח) טריפה וגלודה שנפל עורה ואופשטה כולה או מקצת ששין או מקצת מלאכה טרפה ומכותה שלקה ריאה שלה ונעשית כחריות של דקל מחמת פחד שהבעיתה אדם דדוקא בידי שמים תנן לקמן שהיא כשרה משום דהדרה בריא אבל לא בידי אדם. וכל הני טרפות רבינהו תנא בזה הכלל: כל שאין כמוה חיה. שלקתה מכה שאין בהמה לקיים דוגמתה יכולה לחיות: ב ניקבה הגרגרת. בלא חסרון איסר כדמפרש ואם נקבה נקבים הרבה מפולשים ואין בהן חסרון רואין אם כשיצטרפו יש בכולן שיעור חוב גרגרת טרפה ואם יש באותן נקבים חסרון או שחסרו ממנו רצועות ארוכות אם כשיצטרף כל מה שחסר יעלה יותר משיעור איסר טרפה ואם כאיסר או פחות כשירה וכן הלי: או שנסדקה. והוא שישתייר בה בקנה למעלה ולמטה כל שהוא: נפחתה הגלגולת. העצם נפחת ורואים אף שלא ניקב קרום של מוח: ניטלה הכבד ונשתייר הימנה כזית. והוא שיהיה כזית במקום מרה וכזית במקום שהיא מעורה: זה לתוך זה. שסמוכין הן ודופן של שניהם אדוקים זה לזה ובתשמישתן הן סופכין זה לזה. ואם חזרו ונקבו במקום הדיקת דפנותיהם ואין הנקב נראה לחוץ אלא זה לתוך זה כשרה דהא להדדי נמי ספכי: ניטל הטחול. לא שנו אלא ניטל אבל ניקב במקום עביו ולא נשתייר בו כעובי דינר זהב טריפה (כח) כדמפרשינן לעיל: ניטלו הכליות. בין שניטלו ב' בין שניטלה אחת מהן כשרה ולא שנו אלא ניטלו אבל הכוליא שהקטינה מחמת חולי (כט) בדקה עד כפול. בגסה עד כענבה בינונית טרפה ואם מלאה מים סרוחים טרפה מים זכים כשרה: ניטל לחי התחתון. מעל הבשר והסימנים מחוברין בבשר ולא שנו אלא שיכולה לחיות ע"י הלעטה שדוחפים המאכל לתוך פיה, אבל אינה יכולה לחיות ע"י הלעטה טרפה: ניטלה האם. היא הרחם מטרי"ץ בלע"ז שהעובר מונח בה: והרותה בידי שמים. שלקתה הריאה שלה ויבשה כחריות של דקל מקול רעם וברק [נ"ל ורא"ית ברק] כשרה. ובידי אדם כגון שהבעיתה אדם או שאר כל הבריות כגון שאגת אריה וקול של מלחמה טרפה. והיכי ידעינן אם בידי שמים וכשרה. אם בידי אדם וטרפה בקיץ מביא כלי חרס לבנים (כג) וממלאן מים קרים ומניח הריאה בתוכם מעת לעת אי הדרא בריא בידי שמים היא וכשרה. ואי לא הדרא בריא בידי אדם היא וטרפה. ובחורף מביא כלי חרס שחור שאינו מזיע כמו הלבן ואין המים נבלעים בו. וי"מ מביא כלי נחשת וממלאן מים פושרים ומניח הריאה בתוכן מעת לעת אי הדרה בריא כשרה ואם לאו טריפה: הגלודה. שהופשט עורה ומעליה אם נשאר בה עור כרוחב סלע על פני השדרה כולה שבמילואי חוליות השדרה כולן ומקופים הרי זו כשרה. ואם נפשט ממנו רוחב סלע על פני כל השדרה (כד) אף ע"פ שכל שאר עורה קיים טריפה וכן פסק הלכה: ג הכתה חולדה על ראשה. שנשכה בשיניה, דאילו ביד, יש דריסה לחולדה בעופות וכל כנגד המוח נטרפת ביה: מקום שעושה אותה טרפה. פי' לאחר שיהא ניקב קרום של מוח וכיצד הוא עושה ומכניס ידו לתוך פי העוף ודוחק אגודלו למעלה אם המוח מתפזר ויוצא בידוע שניקב הקרום וטרפה: ניקב הקורקבן. והוא שיהיה ניקב בבשר הקורקבן ובכיס שבתוכו שהמאכל שוכב בו, דהיינו שיהיו נקובים הכיס והבשר זה כנגד זה אבל קורקבן שניקב וכיס שבו קיים, או אפי' ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה כשרה (כו): ונחמרו בני מעיה. כמו מחמת האור ונשתנו מראיתן לי מעי מעורים: ירוקים פסולים. ה"ק אברים שדרכן להיות אדומים כגון הלב והכבד והקורקבן שדרכן להיות אדומים במראיהן ותרנגולים ותורים ובני יונה וכיוצא

שעורין בדופקין מן הכרס: (יח) בלא ולד ומשכחת לה בשליא כשלי יש הוליום הרבה בלא ולד. דאי בדיה גם ולד פיפוק ליה משום נעקרה ולד. גמרא: (יט) כמוה. בבהמה שמשמע אין קיימין להכי לא שכן שאינה חיה. פי': (כ) חיה. דכתיב זאת החיה אשר תאכלו חיה אכול (זאת מיעוט הוא) שאינה חיה לא תיכול. גמ': (כא) שע"י הנקב הוא הוליך ומוסיף מכאוב ושמא רב בגופה. רש"י: (כב) כי חזינן שהקרום שלם שוין. הר"ן: (כג) משום דנגמרו מיימי עובדא שלמקו הרבה כיאות מפס הר"ב ג"כ בלשון רבים כלי המגראה: (כד) דאבג על מקלת השדרה וכל השור קיים מסירין. ב"י ועפרי"ש: (כה) בעוף. אע"ג דכל טריפות דבהמה כנגדן בעוף. הני אצטריכי ליה למתני נקובת הושט משום פסוקת הגרגרת. והא אצטריך דל"ת הוליך ומיותר של עוף לא נפיש. דהא כשר בסימן א' איתא בגרגרת נמי מטרף במשהו. והכתה חולדה משום דקתני מקום שעושה אותה טרפה. [redacted] אלו נקיבת הקרום. דל"ת מטרף בנשבר העצם בלא נקיבת קרום. ונקבו הדקין. משום דקבעי למתני סיפא גבי אלו כשרות יצאו בני מעיה ולא ניקבו ול"ת עוף שמיותו מועט מטרף ביציאה לחודה. רש"י. ועתוי"ט: (כו) ומיהו דוקא שניקב מעצמו מחמת חולי. דאי מחמת קוץ וכיוצא בו ודאי טריפה היא דהאי קוץ מהיכא אתא. אי דרך חוץ הרי נקבה לשלל וטריפה דחיישינן שמא ניקבה א' מן האיברים הפנימים שנקיבתן במשהו. ואי דרך ושט ע"כ כיון דקרקבן מבחוץ איגקב פנימי נמי איגקב כו' אלא ודאי ע"י חולי קאמר. הר"ן

אם אדומים כשרים. דריסה ונפסה בכותל. או שריצצתה בהמה ומפרכסת ושהתה מעת לעת ושחטה, כשרה: ד ואלו כשרות בעוף. ניקבה הגרגרת או שנסדקה. הכתה חולדה על ראשה. מקום שאינו עושה אותה טרפה. ניקב הזפק. ר' אומר אפילו ניטל (כז). יצאו בני מעיה ולא ניקבו. נשתברו גפיה. נשתברו רגליה. נמרטו כנפיה. רבי יהודה אומר. אם נטלה הנוצה פסולה: ה אחוזת הדם והמעושנת והמצוננת. ושאכלה הרדופני ושאכלה צואת תרנגולים. או ששתתה מים הרעים כשרה. אכלה סם המות או שהכישה נחש. מותרת משום טרפה. ואסורה משום סכנת נפשות: ו סימני בהמה וחיה (ל) נאמרו מן התורה. וסימני העוף לא נאמרו. אבל אמרו חכמים. כל עוף הדורס. טמא. כל שיש לו אצבע יתירה. וזפק. וקורקבנו נקלף טהור. רבי אליעזר בר' צדוק אומר כל עוף החולק את רגליו טמא: ז ובחגבים (לד) כל שיש לו (לה) ארבע רגלים וארבע כנפים. וקרסולים. וכנפיו חופין את רובו (לו).

רבי

בהן אם נשחטו ונעשו ירוקים מחמת האור פסולים. ואם נשארו אדומים כמו שהיו כשרים. וה"ה הדקים שדרכן להיות ירוקים. אם נשחטו תבריתן ונעשו אדומים פסולים. וכן שופת המים שהלב והכבד והקורקבן בלבם ירוקים. אם נתנו לאור והחזירו פסולים. שכל שנשתנו מדליתן מחמת האור פסולין ושעור שיהו המראה נשתנה כמו שהיה במשהו: דרסה. אדם ברגליו: או שטרפה בכותל. שהכה בה בכותל: או שרצצת' בהמה. איכא למיחש להני תלתא משום רסוק אברים ועדיין מפרכס': אם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה. ובעיא בדיקה כדקתנינן לעיל גבי בהמה. שכל טרפות שמנו חכמי' בבהמה כנגדן בעוף. יתר עליהן העוף. אלו השנוין במשנה: ד ניקבה הגרגרת או שנסדקה. נקובת הגרגרת וסדיקתה בעוף כנקובת הגרגרת וסדיקתה בבהמ'. וכבר פירשנו לעיל. ואם נקב שיש בה משהו אם המקום הוי כשיעור רוב חלל הקנה של אותו העוף טריפה ואם לאו כשרה: הזפק. הוא סמוך לושט. וכל הנמשך עם הושט כשהעוף מושך צוארו. דינו כושט ונקובתו במשהו. ושאר הזפק אם ניקב כשר: ר' אומר אפי' ניטל. ואין הלכה כרבי: יצאו בני מעיה. לא שנו אלא שנשמטו שהכניסו לתוכו לא הפך עליונו לתחתונו או עגולה זו לנוטה מכמות שהיתה שהחליף זו למעלה וזו לנוטה. אבל הפך בהן טרפה שכיון שנהפך אחד מהם אינו יכול לחיות (כח): נשתברו גפיה. עצמות הכנפים. ודוקא נשתברו אבל נשמטת גף בעוף טריפה. חיישינן שמא ניקבה הריאה. לפי שהריאה מחבאת בין הצלעות וקרוב הבשר רך ודק בין צלע לצלע וכשנשמט גפה מתנתקת הריאה עם הגף: נשתברו רגליה. מן הארכובה ולמטה או אפילו למעלה ולא יצא העצם לחוץ אבל יצא לחוץ תנן בבהמה בזוקפה דהוי טרפה. והם נשרם: נמרטו כנפיה. הייט נוצה גדולה שעל כל גופה: נוצה. היא הדקה שעל הבשר שאין לה קנים. דחשיב לה כגלודה. ואין הלכה כרבי יהודה (כט): ה אחוזת הדם. שאחזה דם ולאתה: והמעושנת. שנכנס עשן בגופה: והמצוננת. חולי ונחמת ליגה. ורמב"ם פירש אחוזת הדם שנגבר עליה הדם. והמעושנת שגברה עליה הליחה השחורה. והמצוננת שגברה עליה הליחה הלבנה. ולא הזכיר הליחה הרביעית. שהיא האדומה. לפי שאינה מצויה כל כך בבהמות: הרדופני. סם המות דבהמה. וכן צואת התרנגולים הבהמות האוכלות מתכה נוחות: מים הרעים. מים מגולים: סם המות. דבר שהוא סם המות לאדם ואינו סם המות לבהמה: ו הדורס. האוחז בצפרניו ומגביה מן הקרקע מה שהוא אוכל ויש שפירשו שאינו ממתין לבעל חי עד שימות (לא) אלא אוכלו נחיים: אצבע יתירה. א אצבע הגבוהה שאחורי האצבעות (לב): וקורקבנו נקלף. הכיס שבתוך הקורקבן נקלף מבשר הקורקבן (לג). ולא שיהיה כל עוף טהור צריך לכל הסימנים הללו אלא אפי' א' בלבד די. ובלבד שנדע בו שאינו דורס ואוכל. והגאונים כתבו שמסורת בידם שאין יכשירים עוף הבא בסימן א'. ואע"פ שידוע לנו בו שאינו דורס ואוכל אלא א"כ היה אותו סי' שקורקבנו נקלף ביד. אבל אם אינו נקלף ביד. אע"פ שיש לו זפק או אצבע יתירה מעולם לא התירוהו: החולק את רגליו. כשמעמידו על הקנה נותן שתי אצבעותיו מכאן. ושתים מכאן: טמא. בידוע שהוא דורס: ז ובחגבים. זאת סימן בהמתם: כל שיש לו ד' רגלים וארבע כנפים ויש לו קרסולים. הם ב' רגלים אחרים לבד הד'. והם סמוך לצוארו ונועל לרגליו לנתר בהם כשהוא רוצה לקפוץ יתפוק בהם:

הר"ב: (כו) כו'. לאו ניטל לגמרי קאמר דא"כ המאכל יורד לחלל הגוף כו' אלא במינן שיששייר בו כדי שיוכל המאכל לעבור מן הושט אל הקורקבן דרך הזפק. הר"ב. ובעוי"ט: (כח) משום דקיפו לינקב ולירקב. תוי' ועתוי"ט: (כט) דלע"ג דרבנן לא פליגי בהדיא בנוצה. כיון דנקטה בבי הלא כשרות משמע דרבנן מכשרי. דאי כולהו מודו גם דפסולה גבי אלו טריפות ה"ל למתנייה. הר"ב: (ל) סימני כו'. להכיר בין טמא לטהור אבל להכיר בין בהמה לחיה לענין חלב וכסוי לא דברה בהם המשנה והם מפורשים בגמ': (לא) ולע"פ שהתרנגולי' אוכלים שקלים ורמשים בעודם חיים אין זו קרויה דריסה. הר"ן: (לב) ולע"פ שברוב העופות היא. קרי לה יתירה. לפי שאינה בסדר הנראים. הר"ב: (לג) כ"ל שנקלף ביד דכתיב לקמן ומיהו מוכח בגמ' שלע"פ שאינו נקלף עד שעומד בשמש ונסרפא בהכי מני. אבל אי לא מקלף בידא אלא בסכינא ספיקא הוי: (לד) ובחגבים כו'. סימנין הללו. מהם שנאמר פירושם מדברי סופרים כו'. הר"ב: (לה) שיש לו כו'. והנא לע"פ שאין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן שנאמר אשר לא כרעים באל"ף כתיב: (לו) רובו. מסיק בגמ' דבעינן רוב ארכו ורוב הקיפו: בגמרא

רבי יוסי אומר ושמו חגב. ובדנים. כל שיש לו סנפיר וקשקשת. רבי יהודה אומר שני קשקשין (לט) וסנפיר אחד. ואלו הן קשקשין. הקבועין בו. וסנפירין. הפורח בהן:

פ"ד **בהמה** המקשה (א) לילד. והוציא העובר את ידו והחזירו. מותר באכילה. הוציא את ראשו אע"פ שהחזירו. הרי זה כילוד. חותך מעובר שבמעיה. מותר באכילה. מן הטחול ומן הכליות. אסור באכילה (ד). זה הכלל (ו) דבר שגופה אסור. שאינו גופה מותר: **ב** המבכרת המקשה לילד. מחתך אבר אבר ומשליך לכלבים. יצא רובו הרי זה יקבר (ז) ונפטרה מן הבכורה: **ג** בהמה שמת עוברה בתוך מעיה. והושיט הרועה את ידו ונגע בו. בין בבהמה טמאה בין בבהמה טהורה טהור. רבי יוסי הגלילי אומר בטמאה טמא. ובטהורה טהור. האשה שמת ולדה בתוך מעיה. ופשטה חיה את ידה ונגעה בו החיה טמאה טומאת שבעה. והאשה טהורה עד שיצא הולד: **ד** בהמה המקשה לילד והוציא עובר את ידו ותתכה. ואחר כך שחט את אמו הבשר טהור. שחט את אמו ואח"כ התתכה

ר"י אומר ושמו חגב. אע"פ שיש בו ד' סימנים הללו אינו כשר אלא א"כ ידוע ששמו חגב (לז) וכן הלכה: כל שיש לו סנפיר וקשקשת. אפי' אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן או שיש לו עכשיו ועתיד להשיר כשיעלה מן המים מותר (לח): וסנפירין הפורח בהן. ששט בהן על פני המים:

פ"ד **בהמה** המקשה כו' מותר באכילה. העובר כולו ואפי' מקום חתך של אבר. דאם הוציא ידו ולא החזירה צריך לחתכה ומה שבפנים לצד החיצון ולחותכו. שמקום החתך הבדלת החיצון והפנימי אסור. ומפני שהוא עומד יצא בפתח הרחם (ג). אבל בחזירה אין צריך לחתוך לצד פנים (ג): אלא מבחוץ וחותך. ומקום החתך מותר. דמאי טעמא נאסר האבר כשיצא לחוץ. משום ובשר בשדה טרפה בשר שיצא חוץ למחיצתו שהוא לו שדה. טרפה. מה טרפה כיון שנטרפה שוב אין לו היתר. אף בשר כיון שיצא חוץ למחיצתו שוב אין לו היתר. ומקום החתך לא יצא חוץ למחיצתו. הלכך מותר כשהחזירה קודם שחיטה דקרינן ביה בהמה בבהמה תאכלו: הרי הוא כילוד. ותו לא מהני ליה שחיטת אמו וצריך שחיטה לעצמו אם נמצא חי. ואם נמצא מת הרי הוא כנבלה: חותך מעובר שבמעיה. והכא בחתיכה בתוכה מותר בשחיטת הבהמה ולא נאסר משום אבר מן החי: מן הטחול ומן הכליות. של בהמה עצמה: אסור באכילה. ואף על פי שהכניסו בבהמה ולא הותר בשחיטה ולהכי נקט טחול וכליה. משום דמילי דלא מטרפא בהו הוא (ה): המבכרת המקשה לילד. בבשר רחם שלה. מותר לחתוך אבר אבר כשהוא יוצא ראשון ראשון: ומשליך לכלבים. דכל כמה דלא נפק רובא לא קדיש: יצא רובו. כאחד וחתכו: הרי זה יקבר. דביציאת הרוב חלה קדושה עליו. דקרינן ביה פטר יולד: ונפטרה מן הבכורה. שהבא אחריו אינו בכור. בין שיצא ראשון אבר אבר ובין שיצא רוב כאחד. דהא שני לאו פטר רחם הוא: **ג** בבהמה טהורה טהור. מקל וחומר (ה) ומה אם הועילה לו אמו להתירו באכילה בשחיטתה אע"פ שהוא מת. לא תועיל לו כשהיא חיה לטהרו מלטמא ובהמה טמאה ממלן. דאמר קרא (ויקרא יא) וכי ימות מן הבהמה זו בהמה טמאה. אשר היא לכם לאכלה זו בהמה טהורה. אתקש בהמה טמאה לבהמה טהורה. מה בהמה טהורה עוברה טהור אף בהמה טמאה עוברה טהור: ר"י הגלילי אומר בטמאה טמא. ומפיק לה מקרא דכתיב (שם ה) או נפש אשר תגע בכל דבר טמא. או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה וכי נבלת בהמה טמאה מטמאה ונבלת בהמה טהורה אינה מטמאה. אלא איזה זה עוברה שבטמאה טמא. ובטהורה טהור מק"ו. ובטמאה טמא דליכא ק"ו. ולא דרשינן היקשא. ואין הלכה כר' יוסי: החיה טמאה טומאת ז'. ומדרבנן גזירה שמא יוציא העובר את ראשו חוץ לפרוזדור והרי הוא כילוד ומטמא והחיה סבורה שעדיין הוא במעיה ואתי לטהורי. אבל ברועה שהושיט ידו למעי בהמה דקתני מתניתין טהור. ליכא למגזר הכי מפני שרחם של בהמה גלוי וכי מפיק חזי ליה: והאשה טהורה עד שיצא הולד. דאשה מרגשת בעצמה בשיוציא ראשו חוץ לפרוזדור. ולא אתי לטהורי: **ד** הבשר טהור. בשר העובר טהור שאין בהמה מקבלת

(לז) בגמרא מפיק לה מקרא: (לח) לאוריי' דברים אין ט[...] עיין עליו אם יש לו עכשיו או עתיד לגדל אחר זמן. והכי דרשינן בגמ' וכן אין לו עיין עליו. תוי': (לט) ש' כו'. פירש בפ"ב רי"א אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר. וסריון קשקשים:

פרק ד (א) המקשה וכו'. אורחא דמלתא נקט שע"י לידה קשוי רגיל להוציא כו'. ונקרא קישוי לפי שהוא חולי קשה ומכאובים חזקים. הר"ב: (ב) ולא קרינן ביה בהמה בבהמה דלאו בתוכה הוא. רש"י: (ג) דקרינן ביה בהמה בבהמה תאכלו. דכתיב וכל בהמה מפרסת וגו' בבהמה תאכלו. פרש"י כל בהמה דאיתיה לבבהמ' דקיימא ודרים הכי בהמה הנמצאת בבהמה תאכלו: (ד) אסור. דכתיב אותה תאכלו. אותה כשהיא שלימה ולא חסירה. גמרא ופרש"י כשהיא שלימה אכול כל הנמצא בתוכה אבל כשהיא חסירה שהנמצא בתוכה מגופה הוא שנחסר ממנה. לא תאכל הנמצא: (ה) ותמיהני דבמ"ב פ"ג כ' הר"ב דניקב הטחול טריפה ומי גרע נחסר מניקב ובגמרא מסני דה"מ בהמה נמי אסורה ואיידי דתנא גיסא במחיכה עליה תנא אסורא דקיפא נמי במחיכה. תוי"ט. והמ"ש מיושב שזה דנחסר קיל לדעת כמה פוסקי' וע"ל דמיירי בנחסר במקום הדק: (ו) הכלל. לאתויי קלוט במעי פרה לר"מ. דאע"ג דאמר ר"מ קלוט במעי פרה אסור. ה"מ היכא דיצא לאויר העולם אבל במעי אמו שרי. גמרא: (ז) יקבר. שאסור בהנאה כיון שהם ליסראל אסור: (ח) ובסוף מקוואות תנן דטומאה בלועה אינה מטמאה ולכך כ' כמ"י ואפי' לר"י דבר עובר שבמעי אמו טמאה

תתכה. הבשר מגע נבלה. דברי ר"מ (י). וחכ"א מגע טרפה שחוטה (יא). מה מצינו בטרפה ששחיטתה מטהרתה. אף שחיטת בהמה תטהר את האבר. אמר להם רבי מאיר. לא אם טיהרה שחיטת טרפה אותה. דבר שגופה. תטהר את האבר דבר שאינו גופה. מנין לטרפ' ששחיטתה מטהרתה. בהמה טמאה אסורה באכילה אף טרפה אסורה באכילה. מה בהמה טמאה אין שחיטתה מטהרתה אף טרפה לא תטהרנה שחיטה. לא. אם אמרת בבהמה טמאה שלא היתה לה שעת הכושר. תאמר בטרפה שהיתה לה שעת הכושר (יג). טול לך מה שהבאת. הרי שנולדה טרפה מן הבטן מנין. לא. אם אמרת בבהמה טמאה שכן אין במינה שחיטה תאמר בטרפה שיש במינה שחיטה. בן שמנה חי אין שחיטתו מטהרתו. לפי שאין במינו שחיטה: ה השוחט את הבהמה. ומצא בה בן שמונה חי או מת. או בן תשעה מת. קורעו ומוציא את דמו. מצא בן תשעה חי. טעון שחיטה. וחייב באותו ואת בנו. דברי רבי מאיר. וחכ"א שחיטת אמו מטהרתו. רבי שמעון שזורי אומר. אפילו בן שמנה שנים וחורש בשדה. שחיטת אמו מטהרתו. קרעה ומצא בה בן תשעה חי טעון שחיטה (טו). לפי שלא נשחטה אמו: ו בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה (טז) ולמטה כשרה. מן הארכובה ולמעלה פסולה

מקבלת טומאה ממיים (ט): הבשר מגע נבלה. בשר העובר מגע אבר מן החי. שהוא מטמא כנבלה: מגע טרפה שחוטה. שהשחיטה אע"פ שאינה מתרת האבר באכילה. מטהרתו מידי נבלה והוי כטריפה שחוטה שאינה מטמאה מן התורה אלא מדרבנן במוקדשין (יא): ה"ג אף שחיטת בהמה תטהר את האבר. ול"ג את העובר: לא אם טיהרה שחיטת טרפה אותה. מן הדין הוא שהרי דבר שגופה: ומנין לטרפה ששחיטתה מטהרתה. דשמא אינה מטהרתה ומן הדין אינה מטהרתה. שבהמה טמאה אסורה באכילה וטרפה אסורה באכילה: ומה טמאה אין שחיטתה מטהרתה. ולמאי דהכי תניא בת"כ לכל הבהמה אשר היא מפרסת פרסה וגו'. כל הנוגע בהם יטמא. להביא בהמה טמאה שאין שחיטתה מטהרתה: תאמר בטרפה שהיתה לה שעת הכושר. דכיון דשל עלה תורת שחיטה. תו לא פקעה מינה והוי' בכלל שאר צאן ובקר: טול לך מה שהבאת. טול מכאן ראיה שהבאת: הרי שנולדה טרפה מן הבטן מנין. שמטהרנה: שיש במינה שחיטה. הלכך לא נפקא מכלל צאן ובקר. אבל בן ח' חי שנולד מבהמה חיה. אין לו דמה לטהר. אפי' נשחט. לפי שאינו בכלל בקר וצאן. והלכה כחכמים: בן שמנה חי. אם נולד ושחטו: אין שחיטתו מטהרתו. מידי נבילה שאין שחיטה מועלת בבן שמנה. אבל כשהוא במעי אמו ניתר בשחיטת אמו: ה ומוציא את דמו. דחלב בלבד הוא דהכי כדתניא בת"כ כשהוא אומר חלב ושתי כליות באשם שאין צריך לומר דמקשן הוא ילפינן בה ויגה שכונים שאין כל מינן טעון אליה הרי הן טעונים חלב ושתי כליות. אשם שכל מינו טעון אליה. אינו דין שיטענו חלב ושתי כליות ומה ת"ל אלא לומר לך מה חלב וב' כליות האמור באשם מוציא מכלל אליה. שאיך יכול לומר חלב אליה הנמצא באשם יקריב שהרי אין אשם בא נקבה. אף כל אפילו בקרבנות הבאים נקבה. חלב האמור בהן מוציא מכלל אליה. וכיון דאין חלב אליה קרב בכל הקרבנות. שרי באכילה. אבל דיו לא גרע ונדם האיברים דקי"ל בוגף כריתות דם האיברים עיבל בל"ת: טעון שחיטה. דחכמים גזרו לבריה בהונה בחלפי נפשה. ולא אתרבי ומכל בבהמה תאכלו: וחייב באותו ואת בנו. שלא ישחטנו ביום ששחט את אמו: וחכ"א שחיטת אמו מטהרתו. דחכמים ולידה גרמי: ר"ש שזורי כו'. לדברי חכמים כיון שהלך ע"ג קרקע טעון שחיטה מדרבנן. דאתי לאחלופי לאכול בהמה בלא שחיטה. ור"ש שזורי מתיר אפי' לאחר שהפריס (יד) ע"ג קרקע. והלכה כחכמים: קרעה. לבהמה בלא שחיטה: ו בהמה שנחתכו רגליה. האחרונים: מן הארכובה ולמטה. ג' עצמות ביריך התחתון הוא עצם הנחתך בין הפרסות כשמפשיטין הבהמה ואותה רכובה נקראת ארכובה המחוברת עם הראש. ובלשון לע"ז קורין אותו פרק ניקל"ו. ובערבי דוקב"א ולמעלה הימנה עצם האמצעי ושומת הגידים בתחתיתו סמוך לפרק ארכובה המחוברת עם הראש. והעליון היא קולית המחוברת באליה. והפרק בבין סוף הקולית ברזב הנגוס האמצעי ניכר ונראה בגודל כשהוא רובץ יותר מכל שאר בעלי חיים. ומן הארכובה ולמטה דקתני במשנה היינו מהפרק הארכובה המחוברת עם הראש ולמטה. ומן הארכובה ולמעלה דהיינו [illegible]

מנחה: (ט) לי הפי' הבשר שהוא דעובר שבבטנה אפילו מת בשוגג כמי דהא קא מהני ליה שחיטת אמו להתירו אף באכילה: (י) דר"מ. ולאו מטעמיה דס"ל דטומאת בית הסתרים מטמאה אלא כת"ק הר"ב פכ"ז דכלים ע"ש ובד"י והר"ב דמוקה: (יא) ולע"ג דמגע טומאת בית הסתרים היא. פי' אע"ג דמחלה היא מגע בית הסתרים אפ"ה מטמא משום טעם פרישה. ב"מ: (יב) שחוטה. בשחיטת טרפה ניפול פליגי כדאמר בגמרא. ועתוי"ט: (יג) תאמר בו. ומהברא נפקא לן דכיון דאית לן ברא לאלק המרינן דקרא דמרבה לטומאה אלא שהכתוב שחיטה לא אפי' מיניה טריפה וה"ל קרא לטריפה להתירה: (יד) עמד על פרקיו. רמב"ם: (טו) טעון שחיטה. הקשה בדריסה פשיטא. ול"נ דצריכה הוא. מדבבהמה שלכלו לא כתיב אלא זביחה רק בפ' המפרשת איזו בהמה טמאה ואיזו טהורה הלכך ה"א דהתורה מתרת בה בבבהמה בלא שחיטה כמו דגים וחגבים הלכך איצטריך. בפוי"ט: (טז) הארכובה מן הברכים מחוברים כנוכין בפ' גבא. ובמ"ב פ"ז דסנהדרין בת תי שהוא בפרק האמצעי בין הרגל והירך. וכן לב' הפירושים שכתב הר"ב נקרא העצם

העצם האמצעי שהוא מקום צומת הגידים (יז). בכל מקום שנחתך הרגל משם ולמעלה טריפה: וכן שניטל צומת הגידין. אפי' לא נחתך הרגל שלא נשבר העצם אלא שניטל צומת הגידים טרפה כך פירשו קצת המורים משנה זו בגמ'. ושמא זו תפסו רבותי עיקר והורו שבכל מקום שנחתך הרגל למעלה מהארכובה התחתונה שקורין בלע"ז טקל"א בין במקום צומת הגידין בין למעלה מצומת הגידין טרפה. אבל רמב"ם ורב אלפס רבו תפסו עיקר הפירוש האחר שמפרש מן הארכובה ולמטה כשרה מן הארכובה ולמעלה פסולה. דה"ק למטה מארכובה העליונה. שהיא הקולית התחתונה בהמה ולא למטה מיד הסמוך לו אלא למטה מעצם האמצעי כולו דהיינו בעצם התחתון. ודאי כשרה. למעלה מן הארכובה דהיינו בקולית ודאי טריפה כל מקום שיחתך. וכן שניטל צומת הגידין כלומר ובעצם האמצעי יש מקום שהיא טרפה. כגון בצומת הגידין. ויש מקום שהיא כשרה. כגון למעלה מן הצומת. ואל תתמה היאך איפשר לה למעלה מן הצומת בעצם האמצעי כשרה וכשתשפיל למטה בצומת טרפה. שאין אומרים בטרפות זו דומה לזו שהרי מותרת מכאן ומתה מכאן וחיה. ולא נאסרה בהמה זו. מפני שהיא חתיכת רגל ממקום זה אלא מפני שנחתכו הגידין (יח) שחתיכתן היא מכלל טרפות. ומקום צומת הגידין הוא מתחיל מן המקום שהן נראים קשים ולבנים. עד המקום שיתחילו להתרכך ולהתאדם: צומת הגידים. הם ג' חוטים לבנים בבהמה צומתים ומחוברים יחד. אחד עבה ושנים דקים. ואם ניטל האחד העבה לבדו. אין זה ניטל צומת הגידים. שהרי נשארו שנים. ואם נטלו שנים הדקים ממקומם מותרת. שהרי הא' העב גדול משניהם והרי לא נטל כל הצומת אלא מעוטה. ואם נחתך רובו של כל אחד מהן. טרפה. ואין צ"ל אם נחתכו כולן או ניטלו כולן. ובעוף הם ששה עשר חוטים לבנים אפי' לא נחתך אלא רובו של אחד מהן טריפה: נשבר העצם. למטה מן הארכובה במקום שאין עושה אותה טרפה: אם רוב הבשר קיים. דהיינו שעור ובשר חופים רוב עוביו ורוב הקיפו של שבר. דזמנין דמשכחת ליה זה בלא זה כגון שמרחיב מצד אחד וממיצר מצד אחד (יט). שאין העצם עגול. הלכך בעי לתרווייהו: שחיטתו מטהרתו. לאבר המדולדל ומותר אפי' באכילה: ואם לאו. שאין עור ובשר חופים את רובו אין שחיטתו מטהרתו ואע"ג דבהמה מותרת. הוא אסור משום בשר בשדה טריפה. כדאמרינן (דף עג) להביא אבר ובשר המדולדלים. ואם נשבר העצם מן הארכובה ולמעלה במקום שעושה אותו טרפה אם רוב בשר קיים. אבר ובהמה מותר אם לאו אבר ובהמה אסור ודין העוף כדין בהמה לדבר זה: ז שליא. כמין כיס שהעובר מונח בתוכו: נפש היפה. שאין דעתו קצה בה מחמת מאוס: תאכלנה. ולא אמרינן אבר מן החי הוא אלא גם היא ניתרת בשחיטת האם: ואינה מטמאה. דלא חשיב אוכל: ולא טומאת נבלות. אם מתה הבהמה: מטמאה טומאת אוכלין. אם נגעה בטומאה דמחשבה משויא ליה אוכל. אבל טומאת נבלות לא דלאו בשר הוא אלא כשאר אוכל בעלמא הוא: אסורה באכילה. ואע"ג דלא נפק אלא פורתא ופשיטא דכל מאי דנפק לא היה שם. מ"מ חיישינן שמא באותו מקצת יצא ראש הולד והרי הוא כילוד: (ה"ג) סימן ולד באשה וסימן ולד בבהמה (כ). המבכרת. והוא פטר רחם שלה: ישליכנה לכלבים. שאין קדושה בה דאע"ג דאין שליא בלא ולד הכא רובא לאו בת מקדשא היא דלזנות נקבה הוות או נדמה (כא) הוה ולא קדיש: ובמוקדשין. כגון בהמת שלמים שהפילה שליא: תקבר. דכיון דאין שליא בלא ולד קדשה דבין זכר ובין נקבה דנפיק מבהמות הקדש קדיש: בפרשת דרכים. מקום שהדרכים מתפרדים לשנים ודרך המנחשים לקוברה שם כדי שלא תפיל עוד: דרכי האמורי. ניחוש וכתיב ולא תעשו כמעשיהם (כב):

אותו

פסולה. וכן שניטל צומת הגידין. נשבר העצם אם רוב הבשר קיים. שחיטתו מטהרתו. ואם לאו אין שחיטתו מטהרתו: ז השוחט את הבהמה ומצא בה שליא. נפש היפה תאכלנה. ואינה מטמאה לא טומאת אוכלין. ולא טומאת נבלות. חישב עליה. מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבלות. שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה. סימן ולד באשה וסימן ולד בבהמה. המבכרת שהפילה שליא ישליכנה לכלבים. ובמוקדשין תקבר. ואין קוברין אותה בפרשת דרכים. ואין תולין אותה באילן. מפני דרכי האמורי:

אותו

העצם אמצעי שבארכובה: (יז) ויש לדקדק. דהרי יש בינייהו עצם קטן המחבר השני ארכובות נקרא במדינות אלו עשי"ך. ולמאן חכמייה לעצם הזה. דמכישא סידוק דחכמייא למעלה. ומקישא כו' למטה. וכן הקשה הרא"ש ז"ל וכתב דאזלינן לחומרא. ועתוי"ט (ועיין בדברי האחרונים בי"ד סימן נ"ה): (יח) כי הכ"מ נראה בזו מענה אחרת. גומר דאין טריפות אלו ממין א' עד שיקשה לך היאך אפשר שאם תחתך למעלה מותרת ואם תחתך למטה אסורה שזו לא נאסרה מפני שהיא חתוכת רגל ממקום זה אלא מפני שנחתכו הגידים. אבל מלשון הר"מ נראה שהכל ענין אחת. תוי"ט: (יט) וכשהוא הולך ומיצר הרבה רוב הקיפו הוי עפי מרוב עביו ולא בעינן רוב הקיפו וכשהוא מיצר מעט לא רוב עביו עפי מרוב הקיפו. הרא"ש ועתוי"ט: (כ) כלומר לאפוקי דגרסי כך סימן ולד בבהמה. דקשיא להו דמאי פשיטותא בלשה יותר מבבהמה. דברפ"ג דבכורות תנן ובגמרא שליא ובלשה שפיר ושליא. ועתוי"ט: (כא) פירש רחל שילדה מן העז או עז שילדה דומה לרחל דלא קדיש כדתנן במ"ה פ"ב דבכורות: (כב) ואינו מקרא. אלא כתיב בפ' אחרי מות וכמעשה ארץ כנען וגו' לא תעשו ולהכי לתנייה במקום מעשה תעשו. ועתוי"ט:

ומיסו

פ"ה **אותו** ואת בנו. נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ. בפני הבית ושלא בפני הבית. בחולין ובמוקדשין. כיצד. השוחט אותו ואת בנו. חולין בחוץ שניהם כשרים. והשני סופג את הארבעים. קדשים בחוץ הראשון חייב כרת. ושניהם פסולים ושניהם סופגים (ח) את הארבעים. חולין בפנים שניהם פסולים. והשני סופג את הארבעים. קדשים בפנים הראשון כשר ופטור והשני סופג את הארבעים ופסול: **ב** חולין וקדשים (י) בחוץ הראשון כשר ופטור. והשני סופג את הארבעים ופסול. קדשים וחולין בחוץ הראשון חייב כרת ופסול. והשני כשר. ושניהם סופגים את הארבעים. חולין וקדשים בפנים שניהם פסולים והשני סופג את הארבעים. קדשים וחולין בפנים הראשון כשר ופטור. והשני סופג את הארבעים ופסול. חולין בחוץ ובפנים הראשון כשר ופטור. והשני סופג את הארבעים ופסול. קדשים בחוץ ובפנים הראשון חייב כרת [א] (ושניהם פסולים) ושניהם סופגים את הארבעים. חולין בפנים ובחוץ הראשון פסול ופטור. והשני סופג את הארבעים וכשר. קדשים בפנים ובחוץ. הראשון כשר ופטור. והשני סופג את הארבעים

[א] נ"א

פרק ה **אותו** ואת בנו. האם והבן או האם והבת אבל האב עם הבן: או עם הבת אינו אסור. דאותו ואת בנו משמע מי שבנו כרוך אחריו יצא זכר שאין בנו כרוך אחריו (א): בין בארץ בין בח"ל. איידי דבעי למתני בין בחולין בין במוקדשים (ב) תנא בארץ ובח"ל אע"ג דלא אצטריך (ג) דחובת הגוף היא וחובת הגוף נוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ: בפני הבית. בזמן שבה"מ קיים: שלא בפני הבית. דס"ד הואיל ובעניינא דקדשים כתיב. בפני הבית נוהג. שלא בפני הבית לא נהוג קמ"ל: בחולין ובמוקדשים. בין ששניהם חולין או שניהם מוקדשים בין שאחד מהן חולין והשני מוקדשים ומהכן דנוהג במוקדשים דכתיב (ויקרא כב) שור או כשב או עז כי יולד וגו' ירצה לקרבן אשה וכתיב בתריה ושור או שה אותו ואת בנו וגו' (ד): בחוץ. חוץ לעזרה: שניהם כשרים. משום דבעי למתני סיפא שניהם פסולים, תנא רישא שניהם כשרים (ה): והשני סופג את הארבעים. משום לאו דאותו ואת בנו ולא שנא ששחט את האם תחלה ולא שנא ששחט את הבן תחלה. לא שנא ששניהם חד גברא ולא שנא תרי גברי (ו): הראשון חייב כרת. משום שוחטי חוץ. אבל השני פטור מן הכרת דכיון דנשחטה אמו בו ביום אינו ראוי הבן ליכנס היום בפנים. דפסול משום מחוסר זמן שאינו ראוי לשוחטו ולהקריבו היום. ואין חייב משום שוחט בחוץ אא"כ ראוי לפנים דכתיב (ויקרא יז) ואל פתח אהל מועד לא הביאו (ז) הראוי לפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ ושאינו ראוי לא: ושניהם סופגים את הארבעים האחד משום שוחט בחוץ דכל חייבי כריתות לוקין והשני משום לאו דאותו ואת בנו: חולין בפנים שניהם פסולין. משום חולין שנשחטו בעזרה: והשני סופג. משום אותו ואת בנו אבל משום חולין בעזרה אזהרת עשה היא (ט) (דברים יב) כי ירחק ממך המקום וזבחת בריחוק מקום אתה זובח ואי אתה זובח בקירוב מקום: קדשים בפנים השני סופג. משום אותו ואת בנו. ופסול משום מחוסר זמן: **ב** חולין וקדשים בחוץ. דוקא נקט הראשון חולין והשני קדשים. וכן כל השנויין במשנה דוקא נקט להו: והשני סופג. משום אותו ואת בנו: קדשים. בתחלה ואח"כ חולין בחוץ השני כשר באכילה ואיידי דתנא פסול תנא כשר: ושניהם סופגים. הראשון משום שוחט חוץ והשני משום אותו ואת בנו: חולין וקדשים בפנים שניהם פסולים. הראשון משום חולין שנשחטו בעזרה והשני משום מחוסר זמן והשני סופג משום אותו ואת בנו: חולין בחוץ ובפנים. הראשון בחוץ והשני בפנים: קדשים בחוץ ובפנים הראשון בכרת. משום שוחט בחוץ: ושניהם פסולים. הראשון משום שנשחט בחוץ והשני משום מחוסר זמן: ושניהם סופגים. הראשון משום שוחט חוץ והשני משום אותו ואת בנו: קדשים בפנים ובחוץ. השני סופג משום אותו ואת בנו ומשום שוחט חוץ לא לקי דמחוסר זמן הוא ואינו מתקבל בפנים:

פרק ה (א) ומיהו פחס מתני' דספ"ז דבכורות. ס"ל כמ"ד בגמרא שייך אף בזכרים. דאותו משמע אב. ובנו היינו מי שכרוך אחריו והיינו נקבה הלכך נהג בתרוייהו. פי' הלכך אי ודאי בן שהוא אביו אסור לשוחטו ביום א' הרא"ש: (ב) והאי דתנו נמי בפני הבית שהוא ג"כ לצורך כמ"ש הר"ב: (ג) כיון דליכא הוכחה דהוי לצורך כגון בקדשים הנז. תוי': (ד) ולימא במוקדשין אין בחולין לא. שור הפסיק הענין. ולימא בחולין אין במוקדשים לא כתיב ושור ו"ו מוסיף על ענין ראשון. גמ': (ה) אבל בגמ' כתי' דא"ל לכך. דודאי איצטריך דמדכתיב לא שהכל כל שוחטה ודרשינן מינה בפ' כל הבשר כל שמעשיו לך הרי הוא בכל שהכל פד"א לומר ואם בנו נמי מעשיו לך וליתסר קמ"ל דלא כדמפרש טעמא הכא מדאיצטריך רחמנא למיסר מחוסר זמן לגבוה מכלל דלהדיוט שרי. הר"ן: (ו) דכתיב לא תשחטו הוה מצי למכתב לא תשחט (אלא לחייב שנים ולא מבהמה שניהם שוחטים. אלא בב' בהמות. באותו בת ולאשמועי' דאבנו ואותו נמי חייב. דאי אם ושני בניה. א"כ פרה ובתה ובת בתה פשיטא) ואי לחייב תרי גברי הוה מצי למכתב לא ישחטו ש"מ תרתי. גמ': (ז) ולגבי דיהבא נקטי לגבה קמא דבפי"ד דזבחים. אבל לקושטא דמלתא להוי וגדסה כי הא דהכא לא נפקא מהך קרא. אלא מלפני משכן ה'. כמו שכתבה שם במ"ב: (ח) ושניהם. דלא כרשב"ג דסוף מכות. דאמר חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן כו'. אבל להר"מ דפי' כוותיה נ"ל לפי' הא' חייב כרת בשלא התרו בו ושניהם סופגי' כשהתרו: (ט) ולאו הבא מכלל עשה עשה: (י) חולין כו'. ועוד הוה מצי למתני חולין וקדשים בחוץ ובפנים וכן קדשים וחולין וחולין וקדשים בפנים ובחוץ וכן קדשים וחולין ואי בכל הני דתני יש חידוש איכא למימר דלא תני להני משום דליכא בהו שום חדוש ואי ליכא חידוש בכל הני דתני. צ"ל שני וצ"ע. תוי':

סוטר

הארבעים ופסול: ג השוחט ונמצא טרפה. השוחט לעבודת כוכבים. והשוחט פרת חטאת ושור הנסקל ועגלה ערופה. ר"ש פוטר (יא) וחכמים מחייבין. השוחט ונתנבלה בידו. והנוחר והמעקר פטור משום אותו ואת בנו. שנים שלקחו פרה ובנה. איזה שלקח ראשון ישחוט ראשון. ואם קדם השני זכה. שחט פרה ואח"כ שני בניה סופג שמונים. שחט שני בניה ואח"כ שחטה סופג את הארבעים. שחטה ואת בתה ואת בת בתה סופג שמונים. שחטה ואת בת בתה ואח"כ שחט בתה. סופג את הארבעי'. סומכוס אומר משום ר"מ סופג שמוני'. בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו. אמה מכרתי לשחוט. בתה מכרתי לשחוט. ואלו הן ע"ט האחרון של חג. וע"ט הראשון של פסח. וערב עצרת. וערב ר"ה. וכדברי ריה"ג אף ערב יוה"כ בגליל. א"ר יהודה אימתי בזמן שאין לו ריוח. אבל יש לו ריוח א"צ להודיע. ומודה ר' יהודה (טז) במוכר את

ג פרת חטאת. פרה אדומה דלאו לאכילה היא: ושור הנסקל. לאחר שנגמר דינו דקיימא לן דאסור בהנאה אפילו שחטו: ועגלה ערופה. דס"ל דנאסרה מחיים ואפילו שחטה אסורה ושנא' מפיק דפרת חטאת ועגלה ערופה אינה משנה דשניהן הויא שחיטתן שחיטה ראויה וצריך להפיק מן המשנה דלא פטר בהו ר"ש: וחכמים מחייבין. הא דמחייבי חכמים בשוחט לע"ג לא שחט אלא שהשוחט ראשון לע"ג. ובא שני ושחט לשלמו לאכול. אבל ראשון לשלמו ושני לע"ג. דבהך שחיטה בתרייתא דמחייב עלה משום אותו ואת בנו אתי נמי דין קטלא תלויה פטור ממלקו' דקם ליה בדרבה מיניה דתרתי לא עבדינן ביה. ופעמים שאפי' שחט ראשון לשלמו ושני לע"ג חייב. כגון דאתרו ביה משום אותו ואת בנו. ולא אתרו ביה משום ע"ג דכיון דלא אתרו ביה משום ע"ג לא מקטיל. ולוקה משום אותו ואת בנו והלכה כחכמים: ונתנבלה בידו. שלא מדעת (יב): והנוחר. שתוחב הסכין בנחיריו וחותך: והמעקר. שעוקר הסימנים ממקום שמחוברין ואינו שוחטן: פטור. ואפי' לרבנן ולא דמיא לשחיטה דלעיל. דהתם שחיטה מעליא איכא ודבר אחר גורם לה ליפסל אבל הכא ליכא שחיטה כלל: איזה שלקח ראשון ישחוט ראשון. אם באו לב"ד שבא האחד לשחוט ומכרו נעכב עליו ואומר אני צריך יותר ממך אנו אומרים להם הלוקח ראשון ישחוט שע"י כן לקח שאילו לא מכרה בעל הבית לשני ועכבה לעצמו היה הלוקח שוחט שכך שנינו בתוספתא הלוקח מבעל הבית הוא קודם לבעל הבית שע"מ כן לקח (יג) ואם קדם השני זכה. שהקדים בעצמו כדי שלא יבוא לידי איסור ויש לו ריוח שאוכל היום בשר: סופג שמונים. דעל כל בן שהוא שוחט עובר בלאו: סופג את הארבעים. דאין כאן שחיטת איסור אלא אחת: שחטה ואת בתה ואח"כ את בת בתה. יש כאן שני אותו ואת בנו: שחטה ואת בת בתה. אין כאן עדיין איסור: ואח"כ שחט את בתה. ויש בשחיטה זו שני איסורים אותו ואת בנו משום אמה ובנו ואותו משום בתה של זו שכבר נשחטה: סופג ארבעים. דסבר לאו הוא ומלא התראה ומלא מעשה: סומכוס אומר סופג שמונים. דס"ל לסומכוס דמחייב בהתראה אחת ובלאו אחד ב' מלקיות וה"ה לרישא דקתני שחט ב' בניה. ואח"כ שחטה סופג מ'. לסומכוס סופג שמונים. וכך היא בתוספתא שחט חמשה בניה ואח"כ שחטה, סומכוס אומר משום ר"מ חייב משום חמשה לאוין: בד' פרקים בשנה. דרך ישראל לעשות סעודות בד' פרקים הללו. וסתם הלוקח בהמה אינו לוקח אלא לשחוט מיד לפיכך המוכר בהמה לחברו ומכר תחלה אמה או בתה בו ביום צריך שיאמר לשני דע לך שהיום מכרתי אמה לשחוט או בתה מכרתי לשחוט שמא כבר נשחטה: בי"ט האחרון של חג. היו מרבים בשמחה מפני שרגל בפני עצמו הוא וחביב עליהן. והאי דלא חשיב עי"ט ראשון של חג משום דכ"ע טרידי בסוכה ולולב (יד) ואין להם פנאי להרבות בשחיטה: אף ערב יוה"כ בגליל. ולא ביהודה ובשאר ארצות שלא היו אוכלים ערב יוה"כ אלא בשר עוף ודגים כדמוכח בב"ר גבי ההוא חייטא דזבן נונא: בזמן שאין לו ריוח. הפסק בנתים שמכר האם היום: אבל יש לו ריוח. שמכר את הראשונה אתמול והשניה היום: א"צ להודיע. שאני אומר אתמול שחטה הראשון. פי' בזמן שאין לו ריוח נחפז ומהיר לקנות שנראה שרוצה לשחוט היום (טו) אבל יש לו ריוח שאינו נחפז בקנייתו אינו חייב להודיע דשמא לצורך יום אחר הוא קונה. ור"י לפרושי מלתיה דת"ק אתי ולא לאפלוגי עליה: ומודה ר"י. שע"פ שלקח זה היום וזה למחר

(יא) פוטר. דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה מדי ומסקינן לעיל דלא כוותיה כו'. גמרא. ועתוי"ט: (יב) דנוחר ומעקר נמי מתנבלה נינהו. כדר' ישבב מ"ד פ"ב. דלא איכא בינייהו דהא שלא מדעת ונוחר ומעקר מדעת. ועתוי"ט: (יג) הלכך כשהגיע בעה"ב לשני מכר לו כל זכות שהיה לו בו. אבל לקחו משנים. הראשון יכול לשחוט תחלה. הרא"ש: (יד) תו' בשם ר"ת. ואני תמה דבר"פ ד' דפסחים כ' הר"ב דבני כ"ע דבערב פסח טרידי עלמא. ולדבריו צ"ל דבערב סוכות לא טרידי. והתו' כתבו טעם אחר וז"ל דבהנך ד' פרקים טעמא כדא' איש בהו. י"ט האחרון של חג לפי שהוא זמן בפני עצמו ושלוק מלפניו. תיקנו להרבות בסעודה משא"כ בי' של פסח. וגם הקרבנות שבשמיני הוו בשביל ישראל. וכל החג היו מקריבין בשביל כל העולם. וערב פסח לפי שהוא יום גאולה ויציאה ממצרים. ועצרת כדאמר בפסחים הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם. ור"ה מפני שהוא תחלת השנה מרבים בסעודה לעשות סי' יפה וכמה ענינים עושים בו לסי' יפה. כדאמר בהוריות: (טו) הר"מ. ומבואר יותר דהיינו אותו שלקח באחרונה נחפז לקנות והיה בסוף היום שחזקתו שהוא שוחט עתה. ועתוי"ט: (טז) ומודה ר"י. פירוש למאן מודה דאימסי דר"י לפרש. מי'. ועיין בתוי"ט דפ"ח דהיכא דמוכח הוי לשלוק. א"כ ה"ע מדתנא ומודה

את האם לחתן ואת הבת לכלה שצריך להודיע. בידוע ששניהם שוחטין ביום אחד: ד בארבעה פרקים אלו משחיטין את הטבח בעל כרחו. אפי' שור שוה אלף דינרין ואין לו ללוקח אלא דינר. כופין אותו לשחוט. לפיכך אם מת. מת ללוקח. אבל בשאר ימות השנה אינו כן. לפיכך אם מת. מת למוכר: ה יום אחד האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה. את זו דרש [א]שמעון בן זומא. נאמר במעשה בראשית (בראשית א) יום אחד. ונאמר באותו ואת בנו (ויקרא כב) יום אחד. מה יום אחד האמור במעשה בראשית (יט) היום הולך אחר הלילה. אף יום אחד האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה:

פרק ו כיסוי הדם נוהג בארץ ובחו"ל בפני הבית ושלא בפני הבית. בחולין אבל לא במוקדשין (א). ונוהג בחיה ובעוף ובמזומן ובשאינו מזומן (ב). ונוהג בכוי מפני שהוא ספק. ואין שוחטין אותו ביו"ט. ואם שחטו אין מכסין את דמו (ג): ב השוחט ונמצא טרפה. והשוחט לע"ג והשוחט חולין בפנים וקדשים בחוץ. חיה ועוף הנסקלים ר"מ מחייב וחכמים פוטרין. השוחט ונתנבלה בידו. הנוחר והמעקר פטור מלכסות: ג חש"ו ששחטו ואחרים רואין אותן חייב לכסות. בינן לבין עצמם פטור מלכסות. וכן לענין אותו ואת בנו ששחטו ואחרים רואין אותן אסור לשחוט אחריהם. בינן לבין עצמן ר"מ מתיר לשחוט אחריהן וחכמים אוסרים ומודים שאם שחט שאינו סופג את הארבעים: ד שחט מאה (ז) חיות במקום אחד כיסוי אחד לכולן. מאה עופות במקום אחד כסוי אחד לכולן. חיה ועוף במקום אחד כסוי אחד לכולן

[א] נמרא כני

דמודה יתוכם דלחלוק: (יז) והיינו מטעם דנקטי מסיכם לעיל דליכא נמי עוד דרכים סקורין בהן: (יט) מה כו'. ויהי ערב ויהי בוקר ברישא ערב והדר בקר. רש"י:

פ"ק ו (א) לא כו'. בגמ' יליף ליה מקרא: (ב) במזומן כו'. דה"ר אשר יצוד אין לי אלא אשר יצוד נצודין ועומדין מאליהן כגון אווזין ותרנגולין מנין ת"ל ציד מ"מ. א"כ מה ת"ל אשר יצוד למדך תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא בהזמנה הזאת. פירש"י כלומר הוא צד שאינו מזומנת לו כלומר לא יאכל בשר תדיר שלא יעני: (ג) ואם כו'. ולעיל דעוקר דבר תורה. פרש"י דיבמות: (ד) היינו ר"ש דפ"ה מ"ג והלכה דבריו בכסוי ושנאו בל' חכמים ודברי ר"מ בלוקח ואם במ ושנאו בל' חכמים כו'. גמ' ופסוי"ט: (ה) דמספקא לי' אי רוב מעשיהן מקולקלים או רוב מעשיהן מתוקנים. פי': (ו) ולא חיישינן למיעוטי כלל משום דרוב מעשיהם כו' ובהמה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לנו במה נשחט'. הר"ב: (ז) מאה כו'. ט נמא מפרש בברייתא דהיה הכל במשמע בין מרובה בין מיעוט. וכן עוף. ויכלה לי כדכתיב ויהי לי בור וסמור והא הוא לי' שונא: ולא

למכר ולפי השמי אע"פ שאינו נשמו ומהיר לקנו[ת] את האם לחתן ואת הבת לכלה. שורסא דתלו[י] נקט דאורח ארעא לעשות סעודה ספי בבית הא[ב] מבנית הכלה הלכך ששם לשתן שהיא גדולה. ושו[.] שהיא קטנה לכל[ה]: ד משחיטין את הטב[ח] בעל כרחו. כאם ק[...] דינר מלוקח יתן לו בד[י] בשר: אפי' שור שו[ה] אלף זוז שוחטו בע"כ[...] אע"פ שאין לו לוקחי[ם] לשאר הבשר לפי שד[...] מעות קונות ומעת שק[...] המוכר הדינר קנה הלוק[ח] הבשר. ולא תיקנו חכמי[ם] שתהיה קונה ולא מעו[ת] אלא גזירה שמא יאמר [...] מוכר לקונה נשרפו חטי[ך] בעליה דאי מוקמת לה[...] לפירי באחריות הלוק[ח] משנתן המעות. אי מתרי[...] דליקה בבית המוכ[ר] שהפירות שם לא של[...] לאמלוכי אבל לאח[ר] שמשך מסתמא ממשי לה[...] לביתיה (יז). ובד' פרקי[ם] אלו שהתמידו חכמי[ם] דבריהם על ד"ת שהמעות קונות: לפיכך אם מ[ת] מת ללוקח. ומשפי[...] לדינר שהרי ברשותו מת[...] אינו כן. דבעינן משיכ[ה] וכ"ז שלא משך סוזר [...] הטבח: ה יום אחד האמור באותו ואת בנ[ו] כו'. לפי שפרשת אות[ו] ואת בנו סמוכה לקדשים. דכתיב ירצה לקרבן אשה וסמיך ליה או"ב ובקדשים לילה הולך אחר היום[...] דכתיב (ויקר' ז) ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר אלמא לילה שלאחריו קרוי יום קרבנו ע[ד] הבקר יכול אף זה כן [נאמר כאן יום אחד] ונאמר במעשה בראשית יום אחד וכו':

פרק ו כיסוי הדם כו'. משום דבעי למתני בחולין אבל לא במוקדשין נקט לכולהו: במוקדשין. חטאת העוף[...] ועולת העוף וכן קדשי בדק הבית אם עבר ושחטן אין טעונים כסוי: ונוהג בחיה ובעוף. למעוטי בהמ[ה] דלא"ת בהמה בכלל חיה. ונפקא לן מדכתיב בבכור בעל מום (דברים טו) על הארץ תשפכנו כמים מה מים אינ[ן] טעונין כסוי אף דם בהמה אינו טעון כסוי: במזומן. עוף הגדל בבית: ונוהג בכוי. בריה בפני עצמה היא[...] ולא הכריעו בה חכמים אם חיה היא וטעונה כסוי. אם בהמה ואינה טעונה כסוי: ואין שוחטים אות[ו] בי"ט. משום דלאו לא בעי כסוי ומספיקא לא מחללינן יו"ט: ואם שחטו בי"ט אין מכסין את דמו. ואפי[לו] היה לו עפר מוכן אין אפר שמא יאמרו הרואה חיה ודאי הוא ולפיכך כסה דמו בי"ט ויבא להתיר חלבו[...] ב ר"מ מחייב. דסבר שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה (ד): וחכמים פוטרים. דסברי לאו שמה שחיטה[...] והלכה כחכמים: ג ואחרים רואין אותן. דבכה"ג שחיטתו כשרה: חייבין לכסות. אותן אחרים הרואים חייבים לכסות כדתנן לקמן שחט ולא כסה וראהו אחר חייב לכסות: פטור מלכסות. ר"מ קאמר לה דסבר שחיט[ת] חש"ו בינן לבין עצמן נבלה גמורה היא הואיל ורוב מעשיהן מקולקלין ורבנן פליגי עליה דר"מ בין אותיה[ן] אלא דנטרי ליה עד דאסיק למלתיה והדר פליגי עליה וסברי דבין דספק נבלה היא. לא נבלה ודאית הלכך לענין כסוי חייבים לכסות ואין שוחטין אחריהן אותו ואת בנו דשמא שחיטה מעלייתא היא (ה). והלכה כר"מ (ו):

שחט

לכולן ר' יהודה אומר שחט חיה יכסנה ואח"כ ישחוט את העוף. שחט ולא כסה (פ) וראהו אחר חייב לכסות. כסהו ונתגלה פטור מלכסות (ע). כסהו הרוח חייב לכסות: ה דם שנתערב במים. אם יש בו כראית דם חייב לכסות (יא). נתערב ביין רואין אותו כאילו הוא מים. נתערב בדם הבהמה. או בדם החיה רואין אותו כאילו הוא מים. ר' יהודה אומר אין דם מבטל דם: ו דם הניתז ושעל הסכין. חייב לכסות. אמר רבי יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא. אבל יש שם דם שלא הוא. פטור מלכסות: ז במה (יב) מכסין ובמה אין מכסין. מכסין בזבל הדק ובחול הדק. בסיד ובחרסית ובלבנה ובמגופה שכתשן. אבל אין מכסין לא בזבל הגס. ולא בחול הגס. ולא בלבנה ומגופה שלא כתשן. ולא יכפה עליו את הכלי. כלל אמר רבן שמעון בן גמליאל דבר שמגדל בו צמחין מכסין בו. ושאינו מגדל צמחין אין מכסין בו:

פ"ז גיד הנשה (א) נוהג בארץ (ב) ובח"ל. בפני הבית ושלא בפני הבית. בחולין ובמוקדשים. ונוהג בבהמה ובחיה. בירך של ימין ובירך של שמאל. ואינו נוהג בעוף. מפני שאין לו כף. ונוהג בשליל. ר' יהודה אומר אינו נוהג בשליל. וחלבו מותר. ואין הטבחין נאמנין על גיד הנשה דברי ר"מ. וחכ"א נאמנין עליו ועל החלב (ס):

שולח

שחט חיה יכסנה ואח"כ ישחוט את העוף. דכתיב (ויקרא יז) חיה או עוף הפסיק זה מזה ...טעין כסוי לכל אחד ואחד. ורבנן סברי האי או ...בעי ליה לחלק דאי לאו או ה"א א"צ כסוי אא"כ ...הם שניהם והכל מודים ...שאין ברכה אינו מברך ...לא ברכה אחת ואין הלכה ...כר"י: וראהו אחר חייב ...לכסות. דכתיב בפרשת ...כסוי הדם ואומר לבני ...ישראל מלוה זו תהא על ...כל בני ישראל: כסהו ...הרוח חייב לכסות. ולא ...פטור אלא שחזר ונתגלה (י) ...אבל לא חזר ונתגלה פטור ...מלכסות: ה נתערב ...ביין. שהוא אדום ואין ...מראה הדם ניכר בו: ...רואין אותו יין כאילו הוא ...מים. ואם היה מראית ...דם ניכר במים כשיעור זה ...חייב לכסות: נתערב בדם ...הבהמה. דלאו בר כסוי הוא ...אותו דם בהמה: או בדם ...החיה. בדם היקז של חיה: ...רואין אותו. שאינו טעון ...כסוי: כאילו הוא מים. ואם ...יש הדם הזה של שחיטת ...חיה ועוף ניכר בו חייב ...לכסות: אין דם מבטל ...דם. ואפי' אין מראית דם ...השחיטה ניכר בו כמות דם. דקמ' ...אין דם שהיה בטל ...קסבר ... מין במינו לא ...בטיל. ואין הלכה כר"י: ו דם הניתז. על גבי הכותל: ...אימתי. לפרושי קא אתי ולא לאפלוגי: ז ובחול ...הדק. כל שאין היוצר צריך לכתשו: חרסית. שחיקת ...חרסין (יג): ובמגופה. כסוי של חרס שעל פי ...החבית: דבר שאין מגדל בו צמחים אין מכסים ...בו. וסיד וחרסית ולבנה ומגופה שכתשן דתנן לעיל ...שמכסין בהן אע"ג שאין מגדלים צמחין. הואיל ...מעיקרא קודם שנעשית בהן מלאכה היו מגדלים ...צמחים מכסין בהן והאי כללא דרבן שמעון ב"ג לאו דוקא. דהא כסורת של חרשים דקה ונסורת של ...נחשת אמרינן בברייתא דמכסין בהן אף ע"ג דאינן מגדלין צמחין. ו"אפר מכסים בו משום דאקרי עפר ...דכתיב (במדבר יט) מעפר שריפת החטאת. וכן מכסים בשחיקת הזהב דכתיב (איוב כח) ועפרות זהב לו (יד):

פ"ז גיד הנשה. ובמוקדשים. אפי' עולה שכולה כליל מוליא את הגיד (ג) ומשליכו על האפר הלבוד ...בנוזבח הקרוי תפוח. ואינו מקריבו עם הבשר (ד): שאין לו כף. אין לו כף ירך דומות ...לכף אדם שהוא עגול אלא הבשר שעל הקולית של עוף ברוחב הוא ואם נמלא עוף שיש לו כף עגול. ...גיד הנשה שלו אסור (ה): ונוהג בשליל. בן תשעה חי הנמלא בבהמה (ו): ר"י אומר ...אינו נוהג בשליל. ואין הלכה כר' יהודה: וחלבו. של שליל (ז) מותר. פירוש אחר ...וחלבו של גיד כלומר שומנו של גיד מותר לדברי הכל אלא שישראל קדושים נהגו בו איסור: ואין ...הטבחים נאמנים. לומר נטלנוהו מפני שטורח הוא להם לחפש אחריו. ואין הלכה כר"מ:

סולח

(ס) ולא כו'. דלל"ה הוא קידם כדמ"ל ושחט וכסה מי ששחט יכסה: (ע) פטור כו'. בגמרא יליף ליה. ועתוי"ט: (י) וכי חזר ונתגלה מאי הוי הא לדמי ליה (מכסוי דהא כסהו ונתגלה פטור מלכסות) א"כ פשא ז"ש אומרת אין דחוי אצל מצוה. (גמ'): (יא) חייב כו'. ובש"ק דזבחים מ"ע כתב הר"ב דכשנפל דם לתוך מים קמא קמא בטיל. אבל הכא לא דאין דחוי אצל מצות. גמ'. פרש"י שכשהולך ורבה עד שנשפכה מראית המים לדם. חזר דם הבטל וניעור וחשוב דם ולא אמרינן הואיל ונדחה ידחה. שאין תורת דיחוי אצל מצות: (יב) במה. בגמ' יליף דלאו דוקא עפר. ועיין תוי"ט: (יג) וכ"פ הר"מ אבל בפ"ה דמע"ש פי' הר"ב אדמת שעושין ממנה כלי חרס והוא פי' הגון. ועתוי"ט: (יד) משום דלא מגדל צמחים ולצריך קרא כו' וה"ה פי' דבי"י בריתא ומגדל צמח ס. ועתוי"ט:

פרק ז (א) גיד. הוא הפנימי. רש"י: (ב) בארץ כו'. כולהו סניהו משום דאצטריך למתני בחולין ובמוקדשים. הר"ן: (ג) משום ממשקה ישראל. ולענין הקרבנות ונסכיהם כתיב. ודרשינן מן המותר לישראל. גמ': (ד) משום הקריבהו נא לפחתך אי לפסר להעלות הירך כשהיא מעורעת. הלכך מעלהו כמו שהיא שלימה ולאח"כ הולכו בראש המזבח. גמ': (ה) דבעי ר' ירמיה אי בתר דידיה אזלינן אי בתר מינה וקאי בתיקו. ומבעיא ליה נמי בבהמה ולא מגול וקאי נמי בתיקו: (ו) כ"ת לטעמיה דס"ל דאינו ניתר בשחיטת אמו כדאיתא בפ"ד מ"ה. הלכך חשיב בהמה בפני עצמו וחלבו וגידו אסורים ור"י לטעמיה דאמר ניתר בשחיטת אמו הלכך קרינן ביה בהמה בבהמה ה כלו. הר"ב ועתוי"ט: (ז) ור"י הוא דלר מ כי היכי ד' ושל בגיד לוסר נמי בחלב. דבהדא ביעא סייעו. והיינו דבפי' האחר כי הר"ב לדברי הכל. אבל בגמ' ליתא רק לוקימתא דלד"ה וכ"פ הר"מ, ועתוי"ט: (ח) החלב. חלב מין דכר שמיה, ה"ק אין נאמנין עליו ועל החלב וחכ"א כו'. גמ'. ובפ:ס חלב איירי דבחלבו של גיד

פרי

פרי ר"י לנמרי. פי': (ס) שולח כו'. פ"מ שמותר בהנאה. ועתוי"ט: (י) לי מהיכה כמ"ש הר"ב במ"ד פ"ג דכלאים: (יא) ורבנן דפשיט איסוריה בכוליה ירך (הוא וקנוקנותיו ושרשיו נפשטין בכל הירך. והיינו גיד הנשה הפנימי הגואל בתחת פריעת הירך כש"י) לאפוקי סיטן דלא. גמלא: (יב) ולפע"ס שזומן תגיד בשפים לע"פ שהוא מדבריהם. הואיל וגיד הנשה בריה בע"ע המחילו בו כאיסורי תורה. כ"י: (יג) מפני שהיא בריה בפני עצמו עשו היכר בה והוסיפו בשיעור ה' הר"ע. וכ"ל' שיש בה לפרוש שהיא בריה. כ"מ ועתוי"ט:

ב שולח אדם ירך לנכרי. שגיד הנשה בתוכה (ט) מפני שמקומו ניכר. הנוטל גיד הנשה צריך שיטול את כולו. רבי יהודה אומר כדי לקיים בו מצות נטילה: ג האוכל מגיד הנשה כזית. סופג ארבעים. אכלו ואין בו כזית חייב. אכל מזה כזית. ומזה כזית. סופג שמונים. רבי יהודה אומר אינו סופג אלא ארבעים:

ד ירך שנתבשל בה גיד הנשה. אם יש בה בנותן טעם. הרי זו אסורה. כיצד משערין אותה כבשר בלפת: ה גיד הנשה שנתבשל עם הגידים. בזמן שמכירו בנותן טעם. ואם לאו כולן אסורין. והרוטב בנותן טעם. וכן חתיכה של נבלה. וכן חתיכה של דג טמא. שנתבשלו עם החתיכות בזמן שמכירן בנותן טעם ואם לאו כולן אסורות. והרוטב בנותן טעם: ו נוהג בטהורה ואינו נוהג בטמאה. רבי יהודה אומר אף בטמאה. א"ר יהודה והלא מבני יעקב נאסר גיד הנשה ועדיין בהמה טמאה מותרת להן. אמרו לו בסיני נאמר. אלא שנכתב במקומו:

ב שולח אדם ירך וכו'. ואין חוששים שמא יד... ישראל כששולחה לו ויחזור ויקנה אותה מן ה... ויאכלנה בגידה כיון דשלימה הוא ומקומו של... הנשה היה ניכר אם נחסם הימנה והלוקח ממנו... נימנו ונוטלו: שי...

את כולו. ימחט אח...
לקיים בו מצות נטי...
גוממו (י) מלמעלה ו...
ג אכלו ואין בו כ...
חייב. משום דבריה...
וסייג בכל שהוא כ...
נמלה כל שהוא שם...
מזה כזית. מירך של...
כזית. וכן מירך של בה...
אינו סופג אלא ארב...
דסבר ר' יהודה אינו נ...
אלא בשל ימין דדריש...
המיוחדת שבירך (...
ואין הלכה כרבי יהו...
ד כבשר בלפת. ר...
כאילו הירך לפתות ו...
בשר ואילו היה...
טעם בשר כשעור כ...

בלפתות [כשיעור] הירך אסיר. דשעורים הלכה למשה מסיני וגמירי דבכי משערים אע"פ שאילו... כרוב. או קפלוט היה נריך פחות. או יותר. והא מתניתין אדמיא לה ואינה הלכה דקי"ל אין בגידין בנותן... דבין נתבשל ובין נמלח ובין נגלה. משליכו ומותר ודוקא בו אבל שומנו יש בו בנותן טעם. ואם לא בשל שו... אסור ונותן טעם המאור במין במינו שאין אדם יכול להבחינו משערין אותו בששים: ה גיד הנ... שנתבשל עם הגידים. של היתר: בזמן שמכירו. משליכו לחוץ ואין כאן אלא פליטתו: בנותן טעם. יש בגיד של איסור בכ"ש בכל אלו כולן אסורים: ואם לאו. שאינו מכירו: כולן אסורים. דבכל אחד... לומר זה הוא. ולא בטיל ברובא דבריה הוא חשיב ובריה לא בטלה: בזמן שמכירן. נחתיכות האיסור משע... בנותן טעם. ואם אין בהן כדי לתת טעם בשל היתר. הרי השאר מותרות: ואם אין מכירן. כל החתיכות אסו... דכל א' יש לחוש ולומר שמא זו היא ואינה בטלה ברוב הואיל וראויה להתכבד בה לפני האורחים: והר... מיתר. אם אין בחתיכות האיסור כדי לתת טעם ברוטב וקיפה וחתיכות. והלכה למעשה באיסור שנת... בהיתר מין בשאינו מינו דאיכא למיקם אטעמא אם תרומה היא שנתערבה בחולין יטעמנה כהן. ... דבר איסור הוא יטעמנו נחתום עובד כוכבים. אם אומר שאין בתערובת טעם התרומה או טעם האי... הכל מותר והימנוהו רבנן לנחתום עובד כוכבים. כיון דמלאכתו הוא לא משקר כלא יפסיד אומנ... ואי נתערב מין במינו דליכא למיקם אטעמא או מין בשאינו מינו ואין כאן כהן. או עו"ג שטועם לנ... עליו אם האיסור הוא מחלב ודם נבלות וטריפות ושקצים ורמשים ובהמה ועופות ודגים טמאין וכי... בזה. משערים אותו בששים. אם יש ששים של היתר כנגד האיסור הכל מותר. ואם לאו הכל אסור. ... חוץ מן גיד הנשה. שמשערים אותו כנגד ס' של היתר. אבל כחל שנתבשל עם בשר משערי' אותו בס: ... וכחל מן המנין מפני שאיסורו מדברי סופרים (יג). וביצה שיש בה אפרוח שנתבשלה עם שאר ביצים של ה... צריכה ששים ואחת כנגדו (יג). ואם האיסור הוא תרומה וחלה וביכורים. אם הוא מין במינו או מין בש... מינו. ואין שם כהן שיטעום משערין אותו במאה של חולין. ואם ערלה וכלאי הכרם משערים אותן במ... וכל השיעורים הללו משערים בכל מה שבקדרה ברוטב ובחתיכות ובתבלין ובקיפה. והוא הדק דק בב... הקדרה, וכמו שהוא בא לפנינו משערינן ליה. ולא משערין בואי דבלע קדרה מן ההיתר. כפי שלא... האיסור נבלע ונתמעט ונכונות שהיה. דאטו דאיתא בלע דאיסורא לא בלע: ו אינו נוהג בטמאה. ש... אכל גיד הנשה של טמאה. לוקה דאומר יש בגידים בנותן טעם לוקה משום טמאה ולא משום גיד ולמאן דאמר... בגידים בנ"ט. פטור ומכלום. דבטהורה עץ הוא והתורה חייבה עליו. אבל בטמאה אינו נוהג: מבני יעקב נא... ועדיין טמאה מותרת להן. עד נתן תורה: אמרו לו. פסוק זה שהזהיר עליו בסיני נאמר ועד סיני לא הוזה... אלא שנכתב במקומו. לאחר שנאמר בסיני כשבא לסדר ומפה את התורה. כתב המקרא הזה על הגי... על כן הוזהרו בני ישראל אחרי כן בלא יאכלו גיד הנשה [לידע ממאיזה טעם נאסר להם] ואין ה... כרבי יהודה:

כל

פרק ח כל הבשר אסור לבשל בחלב חוץ מבשר דגים וחגבים. ואסור להעלותו עם הגבינה על השולחן חוץ מבשר דגים וחגבים (ד). הנודר מן הבשר מותר בבשר דגים וחגבים. העוף עולה עם הגבינה על השלחן. ואינו נאכל. דברי ב"ש. ובה"א לא עולה ולא נאכל (ה). א"ר יוסי זו מקולי ב"ש. ומחומרי ב"ה. באיזה שלחן אמרו. בשולחן שאוכל עליו. אבל בשולחן שסודר עליו את התבשיל. נותן זה בצד זה ואינו חושש (ו): ב צורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת. ובלבד שלא יהיו נוגעין זה בזה. רשבג"א שני אכסנאין אוכלין על שלחן אחד זה בשר. וזה גבינה. ואין חוששין: ג טיפת חלב שנפלה על החתיכה. אם יש בה בנותן טעם באותה חתיכה אסיר. ניער את הקדרה אם יש בה בנותן טעם באותה קדרה אסור. הכחל קורעו ומוציא את חלבו. לא קרעו אינו עובר עליו. הלב קורעו ומוציא את דמו. לא קרעו אינו עובר עליו. המעלה את העוף עם הגבינה על השלחן. אינו עובר בל"ת: ד בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה. אסור לבשל ואסור בהנאה (יב). בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טמאה. בשר בהמה טמאה בחלב בהמה טהורה. מותר לבשל ומותר בהנאה. רבי

ח כל הבשר אסור לבשל בחלב. יש מהן מדברי תורה כגון בשר בהמה. ויש [מ]דברי סופרים כגון בשר עוף (א): חוץ מבשר ... וחגבים. שאין לא מדברי תורה ולא מדברי ...י: ואסור להעלותו ...גבינה על השולחן. ... בשר עוף דאיסור... (ב) מדברי ...ים אסור להעלותו ...גבינה על השלחן. ... שמא יעלה גבינה ...בשר הבהמה באלפס ... שהוא אסור מן ... דהייט מבשל (ג): ...ר מן הבשר. בנדרי' ...אחר לשון בני אדם ...וין בשר אדם קורא ... חוץ מבשר דגים ...ים: ובה"א אומרים ... עולה ולא נאכל. ... להקשות בית הלל ... ת"ק דאמר לעיל ... להעלותו עם ...ה על השלחן. ד"ל ... דבר זה נחלוקת ...וב"ה. ואין זה סתם ... מחלוקת. דב"ש ...ים ב"ה אינה משנה. ... ר"י כו'. הא קי"ל ... ר"י היא. ומפני ... ולא הזכיר שמו ...לם הזכיר שמו בסוף ...הוא כאילו אמר הא דהעוף עולה ואינו נאכל ... ב"ש וב"ה אומרים לא עולה ולא נאכל רבי ... אמורה שרבי יוסי אומר זו מקולי בית שמאי ...רי בית הלל: בשולחן שאוכל עליו. דאיידי ...מתני' ביה ידא אתי לאתנויי זה ע"ג זה: ב ובלבד שלא יהיו נוגעים זה בזה. דאי נגעי. אע"ג ...נון הוא בעי הדחה: שני אכסנאין אוכלים על שילחן א'. דוקא שאין מכירין זה את זה. אבל מכירין ...ת זה אסור שמא יטול אחד מהן משל חברו ויאכל. והלכה כרשב"ג: ג טיפת חלב שנפלה. בתוך הקדירה ... מן החתיכות שבולה חוץ לרוטב (ז). ולא הגיס את הקדירה ולא כסה אותה (ח). הרי לא נחלק טעם ...ה אלא לאותה חתיכה בלבד: אם יש בה בנ"ט באותה החתיכה. כלומר אם אין באותה חתיכה לבדה ס' ... הטפי' נעשית כולה נבלה ואוסרת חברותיה וצריך ס' כנגד כל החתיכה (ט): ניער את הקדרה שהגיס ...יד. קודם שקבלה החתיכה טעם מן הטפה דהשתא נתערבה הטיפה בכולן: אם יש בה בנ"ט באותה ...ה. כלומר אין כאן בטפה לאסור כלן. אא"כ יש בה טעם ליתן בכל הקדירה: הכחל. דד הבהמה: קורעו ...יא את חלבו. קורעו שתי וערב וטחו בכותל ומותר אח"כ לבשלו עם בשר בקדרה (י): לא קרעו ... עובר עליו. אם בשלו לבדו בקדרה. ומותר לעשות כן אפי' לכתחלה אלא איידי דבעי למתני סיפא גבי ...לא קרעו אינו עובר עליו אבל איסור מיהא איכא תני נמי רישא אינו עובר עליו ואם בשלו עם בשר בלא ...ים ומשערים אותו בששים. וכחל עצמו מן המנין והכחל נשאר לעולם אסור (יא): הלב קורעו ומוציא ...דמו. לא קרעו אינו עובר עליו. להיות בכ"ת ובמסכת כריתות (דף כב) מוקי לה בלב עוף שאין בדינו ...אבל בלב בהמה חייב כרת אם אכלו ולא קרעו לאחר בשולו. אבל בשר הלב אינו נאסר שהלב חלק הוא ...בולע: אינו עובר בלא תעשה. אינו יכול לבא לידי ל"ת. כלומר אין לחוש שמא יאכלנו ויעבור עליו ...נמי אכיל ליה אינו עובר בל"ת: ד מותר לבשל ומותר בהנאה. דאין בו משום בשר בחלב דתלתא גדי

פ"ק ח (א) אבל בשר חיה פלוגתא דתנאי במ"ד: (ב) דייק למנקט אכילה ולא"נ דאתני' בישול שאלה. כשיטת הר"מ דלא ר[ק]מו חכמים אלא אכילה אבל לא בישול והנייה. ופי' המגיד שלא יפו כחם מבשר טהורה עם חלב טמאה כו' שמותרין בבישול והנייה. ועתוי"ט: (ג) גמ'. דאי משום אכילה ליכא למגזר. דאכילת עוף גופה גזירה. ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה כו' ואלפס רותח היינו בכלי ראשון. ועיין תוי"ט: (ד) להעלותו כו' חוץ כו'. ואין ה"ה דבשר דגים אפי' לאכלו בחלב שרי אלא נקט העלאה לאשמועינן דאפי' בשר לפי' בהעלאה נמי אסור כו'. הר"ב ועתוי"ט: (ה) ובה"א כו'. אמילתייהו דב"ש מהדרו דקאמרי עולה ואינו נאכל: (ו) ואינו כו'. ובלבד שלא יהיו נוגעים זה בזה. הר"ן: (ז) כגון שחתיכה שתחתיה קלתה חוץ לרוטב וזו מונחת עליה. טור: (ח) בגמ' פרש"י מפני שמי השולים עולין עד פה ויורדין: (ט) דחתיכה עצמה נעשית נבלה וביער לה כסה לבסוף כדאמרינן בגמרא: (י) דחלב שחוטה מדאורייתא שרי. ולא דרבנן גזרו דלמא אתי למיכל בשר בחלב וכיון שהוציא את החלב כל מה שיוכל הו ליכא למיגזר. הרא"ש: (יא) וטעמא משום טעם הבשר הנבלע בחלב שבכחל ב"י. והר"ב פי' משום מלאים העין שאע"פ שלהוי להם כ כחל זה מפני שהחלב יצא ממנו ונתבטל. להי' למשרי חתיכת נבילה. וכ"ב דר"ל הנעשית נבילה ע"י בליעת חלב או שאר איסור שלא היה בו שיעור לבטל דהשתא הויא דומיא דכחל שאיסורו נ"כ משום בליעה: (יב) בהנאה. דתלתא קראי כתיבי. א' לבישול. וא' לאכילה. וא'

רע"א חיה ועוף אינם מן התורה (טז) שנאמר לא תבשל גדי בחלב אמו שלש פעמים. פרט לחיה ולעוף ולבהמה טמאה. ריה"ג אומר נאמר (דברים יד) לא תאכלו כל נבלה. ונאמר (שם) לא תבשל גדי בחלב אמו. את שאסור משום נבלה. אסור לבשל בחלב. עוף שאסור משום נבלה. יכול יהא אסור לבשל בחלב. תלמוד לומר בחלב אמו יצא עוף שאין לו חלב אם: ה קיבת עובדי כוכבים ושל נבלה. הרי זו אסורה (יז). המעמיד בעור של קיבה כשרה. אם יש בנותן טעם הרי זו אסורה. כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה. טרפה שינקה מן הכשרה קיבתה מותרת. מפני שכנוס במעיה: ו חומר (כ) בחלב מבדם וחומר בדם מבחלב. חומר בחלב שהחלב מועלין בו. וחייבין (כא) עליו משום פגול ונותר וטמא. מה שאין כן בדם. וחומר בדם שהדם נוהג בבהמה וחיה ועוף

גדי כתיבי גבי איסור בשר בחלב. וחד מנייהו להוציא את הטמאה. שאם בשל בשר בהמה טמאה אפי' בחלב בהמה טהורה מותר ובאכילה מיהא אסור משום בשר טמא וכן מני תלתא בחלב אמו כתיבי וחד מנייהו למעוטי חלב טמאה ואפי' הבשר טהור: פרט לחיה ולעוף ולבהמה טמאה. גדי פרט לעוף שאינו בהמה גדי פרט לחיה דמשמע דקים בכלל בהמה (יג) אתו קרא יתירה ואפקיה גדי ולא בהמה פנואה ונפקא לן (יד) מדכתיב (בראשית כז) ואת עורות גדיי העזים וישלח יהודה את גדי העזים (טו) (שם לח) כאן פי' לך הכתוב גדי זה מעזים הוא הא אם לא פירש יש במשמע אף בשר בהמה. ומהאי מפיק ביה לפרושי: נאמר לא תאכלו כל נבלה. ונאמר בלותו פסוק עצמו לא תבשל גדי בחלב אמו דמשמע כל שנוהג בו איסור נבלה יש בו משום בשר בחלב ואיכא בין ר' יוסי הגלילי ובין ר' עקיבא דר' יוסי הגלילי סבר חיה דאורייתא דכל שהוא אסור משום נבלה יש בו משום בשר בחלב חוץ מן העוף שאין לו חלב אם. ור"ע סבר חיה לאו דאורייתא. א"נ עוף מדרבנן איכא בינייהו דלר' עקיבא דפריש אינו מן התורה משמע הא מדרבנן יש בו איסור. אבל ר' יוסי הגלילי דלא פריש האי ליסנא שרי ליה לגמרי והלכה כר"ע: ה קיבה. חלב הקרוש שבתוך הקיבה: עובדי כוכבים ושל נבלה. ה"ק שחיטת עובדי כוכבים שהיא נבלה הרי זו אסורה: המעמיד החלב בעור של קיבה. דהוא בשר: אם יש בה ליתן טעם. בחלב הרי זו אסורה ואם לאו מותרת ואע"פ שהוא מעמיד הואיל והעיר עצמו בל היתר הוא ואין איסורו אלא משום דבר אחר שנתערב בו לא אמרינן בהאי הכל הולך אחר המעמיד. אבל אם העמיד הגבינה בעור קיבה של נבלה אפי' אין בה ליתן טעם בחלב אסור ומפני הו' עמיד שאסור ואיסורו מחמת עצמו ונפיק לפרו גבינות העובדי כוכבים מפני שמעמידין אותם בעור קיבה של נבלה אבל הקיבה עצמה דהיינו החלב הקרוש (ח) שבתוך הקיבה אביקנא דלית בה איסור כלל דפרשא בעלמא הוא כ"כ רמב"ם אבל רבי כתב והלב הניתן קרום בעור הקיבה שמולחין אותו בעורה אני הייתי נוהג היתר עד הנה, ונהגו בל' יתנו בו חלב אחר וכו' עם הייתי בכך בהייתי סובר גדאמרינן במסכת ע"ג (דף כט) גבי קיבת עולה כהן הדיוט פה גומעה הוי כ"ון פרשא בעלמא היא ולא היא נותרת ולא היא חלב גמור הוא גדתנן במתני' כשרה שינקה מן הטרפה קיבתה אסורה ב"ון הלב היא (ע) וקיבת עולה דבריא משום דלאו גופה היא אלא שינקתו מזונו והוה ליה כמים בתוך מעיה כנתון בקערה ומותר: ו שהחלב מועלין בו. ולפיכך קדשים קלים שכן מגון בעלים ואין בהן מעילה במיהן. יש מעילה בו מוריין לאחר שנזרק דמן. דכתיב גבי קדשים קלים (ויקרא ג) כל חלב לה'. והכי כתיב בהו לה' לומייר דקדשי ה' קרינן ביה לענין מעילה: ושמא. יש אכלו בטומאת הגוף חייב כרת מטעם אחת לחם משום חלב ואחת משום טומאת הגוף: מה שאין כן בדם. דגבי דם כתיב (שם י) על המזבח לכפר לכפרה נתתיו ולא שיהא קרוי שלי לימעול בו. שאינו עומד אלא לכפר נפשותיכם. ומשום פגול הוקש דכל שדבר לחם נתיר אותו כגון בשר קדשים שהדם מתירו לכהנים ואוכלים וכגון עולה שהדם מתירה למזבח. דדם לא נזרק דמה אין הבשר נקטרים. דכתיב (שם) וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' והקטיר החלב לריח ניחוח (כג) אבל יש בהן משום פיגול. אבל הדם לאו שופכים
מתיר

ואי לכהנים: (יג) כדיליף ליה בגמרא: (יד) פריסא מחרת. בשר בהמה פשוטה וכו' דכל בהמה במשמע: (טו) לריבויי חרי קראי. כדי שיהיו ג' כתובין הבאים כאחד דאין מלמדין. דאי ליכא אלא חד קרא לילף מיניה כדאיתא בגמרא: (טז) ר"ע כו'. לינו אלא חלא מפרש לדברי ס"ק. הלח"ם: (יז) אסורה. בגמרא מקשי' אהא דחמרינן בפ"ב דע"ז מ"ה. דשמא דאסרו גבינה של עובדי גלולים מפני שמעמידין אותה בעור קיבה של נבילה. ומשמע הא קיבה גופא בריא. ומשנינן ל"ק הכא קודם חזרה והתם לאחר חזרה דר' יהושע דהתם במשנה: (יח) לא דק דלהר"מ אין חילוק בין קרוש לצלול. וכתב הכ"מ שאל"ל דכברה שינקה מן הטרפה קבתה אסורה קודם חזרה נשנית ולגבל טרפה שינקה כו' ומסקי' בגמ' דר"מ חזרה נשנית דרל"ב קביא רישא. וזה הוספ. יכר"ס. ועוד קשה דלשמעינן רבותא כמי אחר חזרה דרך טרפה שינקה כו' מוהרת): (יט) כתב הכר"ם דלא גרס בגמ' ומסקנא שכי הכ"מ. ובדברי כסף ניחא דנקט קרוש דהוי כנותר די פי' קרוש לסור. ונראה כם ה שינקה מן הטרפה קבתה אסורה. רק לאחר חזרה נשנית. וכ' הר"נ דהיינו טעמא דחלב הכנוס בבהמה לאו כבהמה בנבלה בה דיינינן ליה אלא הכי הוא כמונח בקערה ודינו כמקום כבא משם ודין חלב גמור יש לו לכל דבר והא דלמר בע"ז דפרשא בעלמא הוא לינו ר"ל שיהא כפרש אלא היין שמורס מניפה ולינו כגופה ומש"ה כשרה שינקה כו' וטרפה שינקה כו': (כ) חומר כו'. משום שיפא שהדם נוהג כו' מ"ל לה הכא: (כא) וחייבין כו'. בענין ליסור של פל ליסור עיין בפ"ג דכריתות מ"ד: (כב) כש"י. ופליאה בעיני דרך קרא בסדר ראוי בפ' בהוספי אין לענין שלמים כתיב וה' לכתוב קרא דבע' עולה בפסר ויקרא דזרקו את הדם

ועוף. בין טמאים ובין טהורים. וחלב אינו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד:

פרק ט **העור** והרוטב. והקיפה. והאלל. והעצמות (ה). והגידין (ו). והקרנים. והטלפים. מצטרפין לטמא טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבלות. כיוצא בו. השוחט בהמה טמאה לעו"ג ומפרכסת מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבלות. עד שתמות או עד שיתיז את ראשה. ריבה לטמא טומאת אוכלין ממה שריבה לטמא טומאת נבלות. ר' יהודה אומר האלל המכונס. אם יש בו

מיל הוא (כג) אין חייבין עליו משום פיגול. ומשום תר ופמא נמי אין בו דכתיב בדם תרי ומעוטי. א ולכם. הד למעוטי מותר. והד למעוטי טומאה: אלא בבהמה טהורה. כדכתיב (שם ז) ן הבהמה אשר יקריב ממנה:

ט **העור** והרוטב. משום דתנן בהמה המקשה (דף עג) י שליא. ואינה מטמאה ומאת אוכלים ולא ומאת נבלות. תנא העור אוטב. והאי דאפסיק מום דתנא בפרק בהמה מקשה מלא בה בן ט' חי עון שחיטה וחייב באותו ות בנו תנא אח"כ אותו ת בנו. ואיידי דאיירי ה בשחיטה שאינה ראויה תני בתריה כסוי דם (א). ואיידי דתנא בכסוי הדם ונוהג בחיה בעוף תנא גיד הנשה דנוהג בחיה ולא בעוף. ואיידי איירי ביה בירך שנתבשל בה גיד הנשה [ובליעת יסור] תנא כל הבשר. ובתריה הדר לעניינא ייתא דשליא אוסינה ומטמאה טומאת אוכלים: עור והרוטב. העור של בהמה שחוטה כגון פחות כזית בשר ועורה מחובר בו מצטרף מפני שהוא ומר לבשר. והשומרים מצטרפים לטומאה קלה יא טומאת אוכלים דכתיב בה (שם יא) על כל זרע וע אשר יזרע. כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה (ב) ה בקליפתה ושעורה בקליפתה. ועדשין בקליפתן. ואע"ג דבההוא קרא טהור הוא כתיב ביה. טעמא ום דלא הוכשר. דסמיך ליה וכי יותן מים על זרע דהוכשר. טמא הוא: והרוטב. כשהיא קרושה (ג) ך לאכלה עם הבשר מצטרפת להשלים שיעור כביצה. אבל אינו אוכל לקבל טומאה בפני עצמה: והקיפה. לין (ד) והן עלמן לאו אוכלים נינהו. אבל לאצטרופי מצטרפין: והאלל. גיד השדרה והצואר והוא ב ולבן וקשה וקורין לו בלע"ז קפיל"ו ודוגמתו (באיוב יג) רופאי אלל כלכם. שמשפק אין לו רפואה תחבר עוד. כך אתה דבר שאין בו רפואה אתם אומרים לרפאות אי נמי קרי תנא אלל לבשר שפלטתו הסכין מפשיטין את הבהמה פעמים שהסכין עולה מן הבשר אלל העור ולא חשיב אוכל. אבל מצטרף עם האוכל: קרנים והטלפים. כל שמותכן ויוצא מהם דם אלל עיקרן מלמטה שהן רכים. ומיהו באנפי נפשייהו לאו כלין נינהו: מצטרפין. משום שומר: לטמא טומאת אוכלין. להשלים שיעור כביצה שאין אוכלין טמאים מאים בפחות מכביצה (ז): אבל לא טומאת נבלות. אם מנבלה הן אין מטמאין. ואין מצטרפין לכזית שלים שיעור נבלה לטמא אדם ובגדים שעליו. דכתיב (ויקרא יא) הנוגע בנבלתה ולא בעור שאין עליו ת בשר והעור משלים לכזית. שהנוגע בו אינו טמא. לפי שאין שומר מצטרף לטומאת נבלות וכן קיפה ורוטב לאו מין נבלה נינהו. ואלל וגידים לאו בשר הן. אבל אוכלים בעלמא הוו בהדי בשר. כיוצא בו ם) שהוא מטמא טומאת אוכלים. להיות מקבל טומאה מן השרץ ומטמא אוכלין אחרים. ואינו מטמא אליו טומאת נבלות לטמא אחרים: השוחט בהמה טמאה לעובד כוכבים. ישראל ששחט בהמה טמאה וקך עובד כוכבים ועודה מפרכסת אע"ג דלא חזיא לעובד כוכבים דלא שריא שחיטה לבני נח עד שתמות ו"ה הואיל וישראל שחט בהמה מעלייתא היא. והואיל דשחיטה שריא לגבי דישראל בבהמה טהורה. שויא ליה מחשבתו אוכלא בשחיטה אף בטמאה לעובד כוכבים אבל עובד כוכבים בשחיטה לא משויא ליה שבתו אוכלא. דלא חשבינן שחיטה לגביה (ס). וטמאה לישראל לא משויא ליה אוכלא דבטלה מחשבתו: בל לא טומאת נבלות עד שתמות. דהא וכי ימות מן הבהמה כתיב (שם): או עד שיתיז את אשה. דהויא לה גיסטרא (ע) ונבלה מחיים דחשובה מתה. ואפ"ה מפרכסת: ריבה הכתוב לטמא מאת אוכלים. דהא איכא כל הני דלגבי אוכלים אוכלא נינהו ונבלה לא מקרי אע"פ דשייכי בה: אלל המכונס. האי אלל דקיפא לכ"ע הוי בשר שפלטתו סכין אלל העור (י): המכונס. הכאסף למקום

הדם וגו' ועלכי הם כמפסים וגו'. וכ"כ רש"י והר"ב במ"ד פ"ד דזבחים: (כג) ול' רש"י דבר שאין אחר מתירו אלא הוא מתיר עלמו והיינו דחלב אע"פ שהוא מתיר הבשר לכהנים. כדכתיב בשמואל א' ב' קטר יקטירון כיום החלב וקח לך. מ"מ יש להם מתיר דהייט הדם. והתוס' כתבו דלא השיבי מתיר כיון דדם נעשה לו אבה ברי בשר באכילה:

פרק ט (א) ובלוף ושמי נמי ביה שחיטה שאינה ראויה: (ב) דאשר יזרע לא איצטריך וכמ"ש ברים עוקלין. ואע"ג דלא שייכא אלא בזרעים מסקי' בגמרא דהלכה קראי כתיבי (ופרש"י זרע זרוע יזרע) חד לשומר דזרעים. וחד לשומר דאילנות כלומר פירות דאילנות. וחד לשומר בשר בלים ודגים כו': (ג) פרש"י לחה היולא מן הבשר שקורין גלייר"א: (ד) פרש"י תבלין באנפי נפשייהו לא אכלי להו לנשי ולעיל פ"ז מ"ה פירש זק דק: (ה) והעצמות. שיש בהן מוח והוא אוכל והעצם שומר לו לפיכך מצטרף עמו. רש"י: (ו) והגידין. שם נופל על הגידים הדופקים ועל שאין דופקים. ועל הקשרים ועל הקרומים ומיתרים והעצבים. הר"מ: (ז) ומשמע דאלו לקבל טומאה מטמאי' לף בפחות מכביצה. ולא פי' כן בכפ"ה דטהרות: (ח) רש"י. ומפיים ובטהורה לישראל לא איצטריך למתני דכל שכן דהוי אוכלא מיד משחטה: (ע) רש"י. ולישנא דסוגיא דרפ"ב נקטי'. ושם פירש"י שלא יחתוך כל המפרק' לשנים. ועי' במס' כלים פ"ד מ"ב: (י) כלו' באלל דרישא קאמרי' דבכולהו אלל קאמר דמלטרפין ובאפי נפשייהו לא מטמאו. ואתא רבי יהודה למימר באלל גיד מודינא כו'. אבל בשר שפלטתו כו'. רש"י: ובגמרא

בו כזית במקום אחד. חייב עליו: ב אלו שעורותיהן כבשרן. עור האדם (יג). ועור חזיר של ישוב. ר' [א]יוסי אומר. אף עור חזיר הבר. ועור חטוטרת של גמל הרכה. ועור הראש של עגל הרך. ועור הפרסות. ועור בית הבושת ועור השליל. ועור שתחת האליה. ועור האנקה. והכח. והלטאה. והחומט. ר"י אומר הלטאה כחולדה (טו). וכולן שעיבדן או שהלך בהן כדי עבודה טהורין. חוץ מעור האדם (יז). רבי יוחנן בן נורי אומר ח' שרצים יש להן עורות: ג המפשיט בבהמה ובחיה. בטהורה ובטמאה. בדקה ובגסה. לשטיח כדי אחיזה. ולחמת עד שיפשיט את החזה. המרגיל כולו חבור לטומאה. ליטמא ולטמא. עור שעל הצואר. ר"י בן נורי אומר אינו חבור. וחכ"א חבור עד שיפשיט את כולו: ד עור שיש עליו כזית בשר. הנוגע בציב היוצא ממנו ובשערה שכנגדו. טמא. היו עליו כשני חצאי זיתים מטמא במשא ולא במגע. דברי ר' ישמעאל. רע"א לא במגע ולא במשא. ומודה ר"ע בשני חצאי זיתים שתחבן

[א] גמ' יהודה

למקום אחד. דהואיל ואמשכיה לא בטל ומסייע הבשר נבלה. וחייב עליו (יח) אם טמא ונכנס למקדש או אכל קודש (יב). ואין הלכה כר"י: ב אלו שעורותיהן מטמאין כבשרן. ועור חזיר של ישוב. מפני שהוא רך ואוכלין אותו: אף עור חזיר הבר. דסבר האי נמי רכיך. ואין הלכה כר"י: חטוטרת של גמל הרכה. כ"ז שלא טען משאוי: עגל הרך. כ"ז שהוא יונק: ועור הפרסות. כשחותכין הרגלים (יד) והוא רך: בית הבושת. בית הרחם של נקבה: ועור שתחת האליה. עור הזנב מתחת מקום שאין שער. מפני שהוא רך: האנקה. ריצ"ו: והלטאה. לגויירד"ש: חומט. לומג"ה: הלטאה כחולדה. שעורה חלוק מבשר ואין הלכה כר"י: וכולן שעבדן. כל אלו שאמרנו שהן מטמאים כבשר אם עבדן כעין עור ונטלו מתורת בשר וטהורין: או שהלך בהן. ששטחן כדי להלוך בהן שהוא קנת עבודן (טז): חוץ מעור האדם. דלאו תורת עור על האדם לאמר שעבדו טהור ומה טעם אמרו עור האדם שעבדו טמא גזירה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחין לתשמיש ולשכב עליהן: יש להן עורות. ואין א' מהן שיהיה עורו מטמא כבשרו ולא כת"ק דחשיב ארבעה מהן שעורותיהן כבשרן (יח). ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי: ג בטהורה ובטמאה. בין שהיא טהורה שחוטה והמפשיט שנה. בין שהיא נבלה טמאה והמפשיט שהעור אם מפשיטו לעשות מן העור שטיח דהיינו וגנו להציע ע"ג הכסא או ע"ג שלחן. כגון שקורע ומפשיט העור כולו לארכו הבהמה ועד זנבה ומתחיל להפשיט העור הוי חבור יד להוציא טומאה מן הנבלה אם נגע אדם בעור ולהכניס טומאה לבשר אם טהורה היא: עד כדי אחיזה. שהן שני טפחים ועפי מהכי לא הוי יד להכניס ולהוציא טומאה ואם הבשר טהור ונגעה טומאה ביותר משני טפחים אלו (יט). לא טמא הבשר. ואם הבשר נבלה. ונגע טהור ביותר מב' טפחים הללו לא נטמא הטהור: ולחמת. אם לא התחיל העור מתחלה לארכו. אלא מפשיטו כפול (כ) לצורך חמת. מתחיל מצואר והופכו כלפי זנבה: עד שיפשיט את החזה. הוי חבור והנוגע בעור כנוגע בבשר בין ליטמא בין לטמא ומפני שהחזה קשה להפשיט מכל האברים (כא): המרגיל. שמתחיל מרגלי הבהמה להפשיט ומפשיטו כפול לצורך חמת: כולו חבור. מפני שהחזה לסוף הפשטו הוא. לפיכך כלו חבור עד החזה והנוגע בעור המופשט כנוגע בבשר בין ליטמא בין לטמא: עור שעל הצואר. העליון נפשט לפיכך אינו חבור לעשות האופשט הראשון חבור כדרך שהחזה עושה: וחכ"א חבור. והלכה כחכמים: ד עור שיש עליו כזית בשר. במקום אחד: הנוגע בציב היוצא ממנו. רצועה ותלתול היוצא מאותו בשר ותלוי ודבוק במקצת. ובאותו ליכא כזית. אבל מעורה הוא לכזית: ובשערה. שבעורה כנגד אותו בשר: טמא. דשערה הוי שומר: מטמא במשא. שהרי נשא כזית נבלה: ולא במגע. דאי אפשר ליגע ביחד. ושתי נגיעות אינן מצטרפות: לא במגע ולא במשא. כדמפרש טעמא בגמרא שהעור מבטלו: ומודה ר"ע. דאע"ג דלא הוי כזית מעורה במקום אחד בכה"ג כגון שתחב שני חצאי זיתים בקיסם כלומר

עץ

(יא) ובנבלה והוא שכנס. פרש"י דבלי דעתיה דלא בטליה מעקרא אבל נתכנס אחליה כמו שכנסוהו פינוקים אחר הפשטו לא הוחיל ובטל ממנלה ונעשה עור הו לא הוי הוה בשר: (יב) רש"י. דאי לאכילה מי בעי מכנס שהייתו שכנס. הא כיון דאכלו אין כיסם גדולה מזו. ופא אלא נקט טמא דלא שייך מתרבנן. להכי קאמר חייבים עליו. הר"ב: (יג) עור האדם. במפרש טעמא בפ"ז דנדה. ותימא דעלם מה עלם שנברא בהו ואין גזעו מחליף (אם ביטל ליתו חוזר) לף כל מי שעור אין גזעו מחליף דמקומו משום ללקם (כלו' כותם נראה בה שהוא צריך לו גומא ואין כולו חוזר). סו': (יד) ובגמ' כותבה שנמכרת עם הרלים. ופי' רש"י של עור שעל עלם הפוק. ברכובה התחתונה שמותכים בשעם הפשטת בהמה: (טו) כחולדה. קמא דבשרלים נקיט: (טז) רש"י. וליתנא למפגיחין שהלך. משמע דלא סגי בבחינה בעלמא והכי מוכח בהדיא בגמרא דלמכינן במה כדי עבודה ד' מילין. וכ"כ הר"ם: (יז) חוץ כו'. ואע"ג דמת אסור בהנאה ובכל אדם אסור לעשות מעורו שטיחין. מכל מקום לא הוי גזרו רבנן משום אך השטה שיהא טמא. אלא משום אביו ואמו דאמיל רובא הוי. אבל בפ"ז דנדה בכנו דמוהר בהלכה. ובחוי"ט: (יח) אבל לענין שבת אף ת"ק מודה: (יט) כלומר שאם נפשט יותר מב' טפחים ונגעה טומאה כו'. ועתוי"ט: (כ) כלומר שהעור נשארת כפולה במקום שהוא ולא פשוט. ולשון הר"מ עד שיצא כל העור שלם בהקיפו: (כא) רש"י. ואם כן לר' יוחנן בן נורי הוא דמפרשי הכי. והיינו דבפי' דברי ריב"נ מפרש רש"י דהא כולו חבור דקתני לאו דווקא כולו אלא עד החזה ע"כ. ויסכן בעיני שמפרשים כן כדי שלא יהא סתם ואחר כך מחלוקת דהשתא ריב"נ

שתחבן בקיסם והסיטן (כב) שהוא טמא. ומפני מה ר"ע מטהר בעור. מפני שהעור מבטלן: ה קולית המת וקולית המוקדשים. הנוגע בהן בין סתומים בין נקובים. טמא. קולית נבלה וקולית השרץ הנוגע בהן. סתומים טהורים. נקובים כל שהוא מטמא במגע. מנין שאף במשא. ת"ל הנוגע והנושא. את שבא לכלל מגע בא לכלל משא. לא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא: ו ביצת השרץ המרוקמת טהורה. ניקבה כל שהוא טמאה. עכבר שחציו בשר וחציו אדמה. הנוגע בבשר. טמא. באדמה. טהור. רבי יהודה אומר אף הנוגע באדמה שכנגד הבשר טמא: ז האבר והבשר המדולדלין (כט) בבהמה מטמאין טומאת אוכלין במקומן. וצריכין הכשר (לב). נשחטה בהמה הוכשרו בדמיה. דברי ר"מ. ור"ש אומר לא הוכשרו. מתה הבהמה. הבשר צריך הכשר. האבר מטמא משום אבר מן החי. ואינו מטמא משום

פן דק: והסיטן שהוא טמא. והלכה כר' עקיבא: ה קולית. כל עצם שיש בו מוח קרוי קוליא. וקולית המת הנוגע בה בין סתומה בין נקובה טמא. דהא אלם טהורה במת מטמא במגע ובמשא כדכתיב (במדבר יט) או בעצם אדם: וקולית המוקדשים. שהפגול והנותר מטמאין הידים (כג) דגזרו בהו רבנן. משום חשדי כהונה (כד) ועצלי כהונה. וגזרו אף בעצמות שמשמשו את הנותר (כה): קולית נבלה. נבלה אין עצמותיה מטמאין דכתיב בנבלתה ולא בעצמות וכן הרץ (כו) הלכך סתומים טהורי' אף מלטמא במשא וכ"ש במגע דא"א לו ליגע במוח שבפנים ואע"ג דשומר מכניס ומוציא טומאה ה"מ בדבר שאפשר (כז) ליגע בטומאה עצמה ואפי' לא נגע בה אלא בשומר. אמא. אבל היכא דא"א ליגע בטומאה עצמה אין שומר מטנה: נקובי' כל שהוא. אפי' כחוט השערה שאפשר להכנים בו חוט השערה של ראשו או זקנו והכי הוא מיטמא בכך: מנין שאף במשא. אקולית דנבלה קאי. דשרץ אינו מטמא במשא: ו ביצת השרץ. יש במינה שרצים שמטילים ביצים כגון הצב והלטאה והחומט: המרוקמת. שנוצר בה אפרוח (כח): טהורה. לפי שאי אפשר ליגע באפרוח שבפנים: ניקבה כל שהיא טמאה. ואע"פ שלא נגע שהשומר מכניס ומוציא טומאה בדבר שאפשר ליגע: עכבר שחציו בשר. יש מין עכבר שאינו פרה ורבה. אלא מעצמו נולד מן האדמה כאשפה במסרכת תולעי'. והיה עדיין לא נשלמה בריאת העכבר. אלא נולדו אחד הימני או השמאלי הנוגע בבשר טמא. באדמה שכנגד טהור: ר' יהודה אומר כו'. ואין הלכה כר"י: ז האבר והבשר המדולדלים בבהמה. כלם ונתנו אבר דהיינו בשר וגידים ועצמות או כלם תוכה בשר לבדו ועדיין הן מעורין בה בזוקנת. ויש הפרש בין אבר מן החי לבשר מן החי שהאבר מטמא אדם וכלים כנבלה. והבשר שאינו אבר. טהור מכלום. כדילפינן מקרא דכתיב (ויקרא יא) וכי ימות מן הבהמה תמקלת בהמה כגון אבר מונה. ושיפא דקרא הנוגע בנבלתה יטמא. ומדכתיב וכי ימות יתגע כעין מיתה בעינן שאינו עושה חליפין. לאפוקי בשר בעושה חליפין שאם יתלוש בשר מן הבהמה. בשר אחר עולה תחתיו: מטמאין טומאת אוכלין. אם חישב עליהן להאכילן לעובד כוכבים (ל). הוי אוכל לקבל טומאה ולטמא אחרי'. דטומאת עצמן אין בהן עד שיתלשו כולן (לא). אבל מקבלין טומאה מן השרץ ומטמאין בה את אחרים: וצריכים הכשר. לבא במים לאחר שנדלדלו. ואח"כ מקבלים טומאה לעולם: נשחטה הבהמה. נעשו מלטמא עוד משום נבלה. ואע"פ שאסורים באכילה משום ובשר בשדה טריפה ידי נבלה טהרו (לג) דאין שחיטה עושה ניפול (לד): הוכשרו בדמיה. לקבל טומאה בלא הכשר אחר. כדין בהמה שנשחטה ויצא ממנה דם שהוכשר בשרה באותו דם: מתה הבהמה הבשר. שנדלדל: צריך הכשר. לקבל טומאה מן השרץ אם לא הוכשר משנדלדל. דטומאת נבילה אין בו דמיתה עושה ניפול (לה) ונחשב כאילו נפל אותו האבר או אותו הבשר המדולדל ואינה נעשה נבלה עמה במיתתה אלא כאילו פירש מחיים הוא. ובשר הפורש מן החי טהור: האבר מטמא משום אבר מן החי. דמיתה עושה ניפול כדפרישנא ושוב נעשה נבלה עמה. הלכך אינו מטמא משום נבילה. ואיכא בין אבר מן החי לאבר מן הנבלה דבשר

ר"ב. וחכמים פליגי בפירוש דכולו חבור. ועתוי"ט: (כב) והסיטן. והוא הדין בלא חתוכים ונגע בכן דטמא. דאי לא תימא הכי אפילו במשא לא ליטמא דהא שבא לכלל מגע בא לכלל משא כרבי עקיבא (כלומר דא"י אבעי לן בגמרא) והסבר יש מגע ואחר ונוגע אלא משום דפליג ר"ע אר"י בעור שיש עליו ב' חצאי זיתים קאמר דנקיט כהאי גוונא מודה ליה. הו' ושיטת הר"מ בהיפך עיין תוי"ט: (כג) לא מיי"ת דכל דההוא בקדש ידים כמ"ש הר"ב בפ"ק דשבת. וזו בידים שהן טהורים בודאי שמוך לנטילתן ולא אסח דעתיה כמ"ש בפ"ג דידים: (כד) קאי אפגול שלא יפגלוהו ברצון כמ"ש בסוף פסחים: (כה) שנותר בהן מוח חוץ לזמנו ושמשוהו עצמות הללו. רש"י: (כו) וצריך כמי דרים בפ"ב פרי שמיני ת"י בנבלתם לא מן העצמות ולא מן השינים כו': (כז) הכי יליף ליה בגמ': (כח) ז"ל הר"מ ענין מרוקמת שיש בה כבר שרטוט תואר בעלי חיים ואיבריו בתוך הבילה. כדכתיב אשר עשיתי בסתר רוקמתי בתחתיות ארץ ע"כ. ובגמרא מרבינן לה מהטמאים: (כט) המדולדלין. וזה על מנת שיהיו בענין שאי אפשר שידבקו ולא שירפאו בשום פנים. הר"מ: (ל) וכן לי' רש"י דלרבים משכבה כדתנן במ"ב פ"ג דעוקצים. והא דפירשו לנכרי הוא הדין לישראל דלנכרי אסור אבר מן החי כמו לישראל. אלא דלתנא קמא אין צריך הואיל שלתה יכול כו' ולא פירשו לנכרים אלא דנכרים איכא דאכלי. אבל בישראל רשיעי לא עסקינן דלא שכיחי: (לא) בגמ' יליף לה מקרא: (לב) הכשר. ול"ל בהאי אבר שסופו לטמא טומאה חמורה (ותנן במ"ב פ"ג דעוקצים שזה אין צריך הכשר) דאינו מטמא טומאה אבר מן החי עד שימות ושמא לא יצא לידי טומאה חמורה דשמא ישחטנה ואין שחיטה עושה ניפול. רש"י: (לג) כלומר ידי אבר מן החי דמטמא טומאת נבלה טהרו: (לד). (לה) בגמ' יליף לה מקרא: וה"ה

משום אבר נבלה. דברי ר"מ. ור"ש מטהר:

ח האבר והבשר המדולדלין באדם. טהורין. מת האדם. הבשר טהור. האבר מטמא משום אבר מן החי. ואינו מטמא משום אבר מן המת. דברי ר"מ. ור"ש מטהר:

פרק י

הזרוע והלחיים והקבה. נוהגין בארץ ובח"ל. בפני הבית ושלא בפני הבית. בחולין אבל לא במוקדשין. שהיה בדין. ומה אם החולין שאינן חייבים בחזה ושוק. חייבין במתנות. קדשים שחייבין בחזה ושוק. אינו דין שחייבין במתנות. ת"ל (ויקרא ז) (א) ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם. אין לו אלא מה שאמור בענין:

ב כל הקדשים (ג) שקדם מום קבוע להקדשן ונפדו. חייבין בבכורה ובמתנות. ויוצאין לחולין (ד) להגזז (ה) ולהעבד. וולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן. והשוחטן בחוץ פטור (ו). ואין עושין תמורה. ואם מתו יפדו. חוץ מן הבכור ומן המעשר. כל שקדם הקדשן את מומן. או מום עובר להקדישן. ולאחר מכאן נולד להם מום קבוע. ונפדו. פטורין מן הבכורה ומן

לו) וה"ה לבשר כל זמן כו' וכדנקטיה לאפוקי האבר והבשר כו': (לז) וכ"כ הר"מ ואל תתמה דגדולה מזו מצינו לר"ח שאמר שלא אמרו על אבר דמטמא אלא אמ"ה. כדתנן בפ"ו דעדיות מ"ג. ומ"מ רש"י ותו' לא פי' כן אלא דה"ק ס"ל או כר"א או כר"נ דהתם מ"ג ור"ש ס"ל כר"י דהתם והכי מסתבר דלא להפליג במחלוקת. ועתוי"ט:

פרק י (א) ת"ל כו' ואי לאו ק"ו לא הוה צריך קרא לשום דסתמא כתיב דמשמע בין חולין בין מוקדשין דס"ד דבר הלמד מענינו. במה הכתוב מדבר בחולין דכתיב לעיל מהאי קרא גז לאכך. וראשית הגז אינו נוהג במוקדשין. הר"ב: (ב) כל כו'. לאו בקדשי ב"ה איירי אלא בהקדישן למזבח לדמיהן כו' ולע"פ שעבר המקדים בע"מ למזבח מ"מ לשמעינן דינא. הר"ב: (ג) כמ"י ובגמ' דבכורות גרסינן נמי מן המתנות. ועתוי"ט: (ד) ויוצאין כו'. לאחר פדיונן כיון דקדושת דמים למזבח נינהו דמחלפא בקדושת הגוף למזבח גזרו בהו רבנן א"נ דקדשי בדק הבית נמי אסירי בגיזה ועבודה. גמ' ועוד קאמר התם דמדרבנן הוא בקדשי ב"ה: (ה) להגזז. דאלו תמימים ונפדו כתיב תזבח ולא גיזה. ועתוי"ט: (ו) פטור. אפי' קודם פדיון ואפי' הוי מומן קל כגון דוקין שבעין דלגבי קדשים מיחייב השוחטן בחוץ כדלקמן. הכא פטור משום דלא חלה עליהן מעולה קדושה. רש"י: (ז) ולאשמעי' נמי דלא בעי העמדה והערכה

הפורש מאבר מן החי לא מטמא שהרי אפי' בשר הפורש מן החי לא מטמא כ"ש בשר הפורש מאבר מן החי ואילו בשר הפורש מאבר מן הנבלה מטמא כבשר הפורש מן הנבלה עצמה: ורבי שמעון מטהר. א"ם לאוקמי מילתיה דר"ם להך דסיפא. דמיתה נעשה כי מיתה עושה ניפול ליטמא משום אבר מן החי ואי אינו עושה ניפול ליטמא משום אבר מן נבלה הלכך על כרחך ר"ם אריפא קאי האבר והבשר המדולדלי' בבהמה מטמאין טומאת אוכלים במקומן. ור"ם מטהר האבר (לו) כל זמן שמעורה בבעלי חיים שאינו מטמא טומאת אוכלין. וטעמא דר"ם דאמר קרא (ויקרא יא) מכל האוכל אשר יאכל אוכל שאתה יכול להאכילו לנכרי בהיתר קרוי אוכל ומטמא טומאת אוכלים. לאפוקי האבר והבשר המדולדלי' שאסורי' לנכרי משום אבר מן החי ומשום בשר מן החי. שאין קרויין אוכל ואין מטמאין טומאת אוכלים. והלכה כר"מ בשתיהן: ח המדולדלים באדם טהורי'. דאדם כי ימות כתיב (במדבר יט): מת האדם הבשר טהור. דמיתה עושה ניפול ובשר הפירש מן האדם החי טהור: האבר מטמא משום אבר מן החי. ודין האבר שפירש מן האדם החי שהוא מטמא. כל זמן שהוא אבר שלם מטמא בנוגע ובנושא ובאהל. אבל כזית בשר שפירש ממנו או עצם כשעורה שפירש ממנו טהור. ואבר שפירש מן המת וחזר ופירש מאותו אבר כזית בשר או עצם כשעורה טמא: ור"ש מטהר. באבר מן המת נמי כמו באבר מן החי. דסבר כשם שאבר מן החי בשר הפורש ממנו. אף עצם כשעורה הפורש ממנו טהור. הכי נמי באבר מן המת (לז). ואין הלכה כר"ש:

פ"י הזרוע והלחיים בארץ ובח"ל. משום דבעי למתני בחולין אבל לא במוקדשין תני לכולהו: בפני הבית. בזמן שבית המקדש קיים: ואתן אותם. בחזה ושוק כתיב. אותם מעוטא הוא. חזה ושוק אין מידי אחרינא לא: ב כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן. הרי הן כמקדיש עצים ואבנים לדמיהן ואין בהן קדושת הגוף: ונפדו חייבין בבכורה. אם ילדו לאחר שנפדו. אבל קודם פדיון לא. דקדושת דמים מלתא מן הבכורה (ג) שאין קדושה חלה על קדושה: וולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן. אבל מקדים תמימים ונעשו בעלי מומין ונפדו. ולדן אסור כדלקמן. ובין רישא דקתני ונותר. ובין סיפא דקתני אסור. איירי כגון דאיעבר לפני פדיונן ואתיליד לאחר פדיונן. וחלבן נמי דמקדים תמימים ונפדו נפקא לן דאסור. דכתיב בפסולי המוקדשין כשנפדו תזבח ואכלת בשר. תזבח ולא גיזה. ואכלת. ולא לכלביך בשר. ולא חלב: ואין עושין תמורה. אפילו קודם פדיון. טעמו מעקרו עושה תמורה ואפי' נעשה רע אחר שהקדישו. אבל רע מעקרו אינו עושה תמורה: ואם מתו יפדו. והע"פ שאינן ראויין אלא לכלבים (ז). ולא קי"ל דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים. הני כעלים בעלמא נינהו. ולא נחית להו קדושת הגוף: חוץ מן הבכור והמעשר. דאע"ג דקדם מומן להקדשן. חלה עליהן קדושה גמורה לכל דבריהם אלא שאין כשרים ליקרב דבכור ברחם תלא רחמנא לא שנא תם ולא שנא בעל מום קדישי. תם קרב. ובעל מום נאכל לכהן במומו. ומעשר בהמה נמי כתיב ביה (ויקרא כז) העשירי יהיה קדש לא יבקר בין טוב לרע. טוב תם. רע בעל מום: או [illegible] מום עובר [illegible] להקדישן. דמום עובר [illegible]: [illegible] מן הבכורה. דכתיב [illegible] המוקדשין [illegible] ואיל פטורים מן הבכורה דרא פי'

אבטל

ומן המתנות (ח). ואינן יוצאין לחולין להגזז ולהעבד. וולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן. והשוחטן בחוץ חייב. ועושין תמורה. ואם מתו יקברו: ג בכור שנתערב במאה. בזמן שמאה שוחטין את כולן. פוטרין את כולן. אחד שוחט את כולן פוטרין (יא) לו אחד. השוחט לכהן ולנכרי (יב) פטור מן המתנות (יג). והמשתתף עמהן צריך שירשום. ואם אמר חוץ מן המתנות פטור מן המתנות. אמר מכור לי בני מעיה של פרה. והיו בהן מתנות. נותנן לכהן. ואינו מנכה לו מן הדמים. לקח הימנו במשקל. נותנן לכהן. ומנכה לו מן הדמים: ד גר שנתגייר והיתה לו פרה. נשחטה עד שלא נתגייר פטור. משנתגייר חייב. ספק פטור (יז). שהמוציא מחבירו עליו הראיה. איזהו הזרוע. מן הפרק של ארכובה עד כף של יד. והוא של נזיר. וכנגדו ברגל שוק. רבי יהודה אומר שוק מן הפרק

הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך כתיב (דברים טו) אף פסולי המוקדשין שנפדו פטורים מן הבכורה: מן המתנות. הזרוע והלחיים והקיבה: וולדן וחלבן אסור. כדאיעבר לפני פדיונן ואתיליד לאחר פדיונן מיירי. כדפרישית לעיל דאי איעבר ואתיליד לאחר פדיון ולד צבי ואיל הוא. ואי אתיליד לפני פדיונן. אפי' קדם מומן להקדשן נמי ולכן אסור (ט): והשוחטן בחוץ חייב. ואע"ג דאין ראוין לפתח אהל מועד דהא בעלי מומין נינהו ותנן הראוי לפתח אהל מועד (י) חייבין עליו בחוץ. ושאינו ראוי לפנים אין חייבין עליו בחוץ מוקמינן לה למתניתין בדוקין שבעין דר"ע היא דאמר אם עלו לא ירדו הלכך הואיל ובפנים לא ירדו חייבין עליהם בחוץ אם שחטן קודם פדיון: ועושין תמורה. קודם פדיון דכתיב (ויקרא כז) טוב ברע. או רע בטוב: ואם מתו. מעלינן יקברו דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים: ג בכור שנתערב במאה. מתני' איירי בבכור שבא ליד כהן ונפל בו מום ביד כהן ומכרו לישראל במומו דאי בבכור ביד ישראל קודם שנתנו לכהן. אמאי פוטרים את כולן ממתנות כהונה. לימא ליה כהן אי בכור הוא כולה דידי הוא אי לא בכור הוא הב לי מתנתאי. אלא כשבכור בא ליד כהן ומכרו לישראל במומו ונתערב במאה פוטרים את כולן ממתנות כהונה דכל חד וחד יכול לדחות את עצמו ולומר לכהן שלי בכור הוא שמכרו הכהן ופטור מן המתנות דמן הבכור אין נותני' מתנות שאין קדושה חלה על קדושה: אחד שוחט את כלן פוטרין לו אחד. שא"א שלא יהא הבכור אחד מהן ויכול לומר זה הוא: צריך שירשום. שיעשה בו סי' שיבינו הכל שיש לכהן או לנכרי שותפות בה: ואם אמר לו. אם אמר כהן לישראל. פרה זו אני מוכר לך חוץ מן המתנות שבה: פטור. ישראל (יד) מן המתנות: אמר לו. ישראל לטבח מכור לי בני מעיה של פרה א: והיו בהן מתנות. הקיבה שהיא אחת מן המתנות: נותנן. לוקח זה לכהן: ואין המוכר מנכה לו מן הדמים. שהרי היה יודע הלוקח שהמתנות שם. וזה לא מכר לו את הקיבה: לקח הימנו במשקל. כך וכך בליטרא ושקל לו הקיבה. נותנה לו לוקח לכהן שהרי הגזלה אצלו וצריך להשיב. והטבח ינכה לו מן הדמים שהרי מכר דבר שאינו שלו ואם עבר השוחט ולא נתן מתנות מן הבהמה. לא נאסר הבשר באכילה אבל מנדין אותו ואפי' כהן שפטור מן המתנות אם הוא (טו) טבח ששוחט ומוכר בשוק ממתינין לו ב' וג' (טז) שבתות. מכאן ואילך מוציאין ממנו מתנות ונותנין אותן לכהנים אחרים. ואם קבע בית מטבחים אין ממתינים לו. אלא מוציאין ממנו מיד. ואם לא רצה ליתן מנדין אותו: ד מן הפרק של ארכובה. המחוברת עם הראש: עד כף של יד. עצם נמוך של כתף שקורין אשפלד"ן והן ב' עצמות שנים האמצעי דהיינו מן הפרק של ארכובה המחוברת עם הראש עד מקום שכנגדו בגמל ניכר. והעצם העליון המחובר לגוף (יח). והזרוע היינו בלבד הוא שנותנים לכהן דכתיב (דברים יח) ונתן לכהן הזרוע. המיומן שבזרוע: והוא של נזיר. כלומר וכן זרוע בשלה האמור בנזיר כך פירושה: וכנגדו ברגל שוק. האמור בשלמים גבי הוו שני עצמות ומן הפרק של ארכובה עד מקום דאמצעה דהיינו גב הירך.

והערכה. רש"י: (ח) המתנות. בגמרא דבכורות יליף לה: (ט) פרש"י אסור בהנאה בלא פדייה ומיקרב לא קרבי דהא קדושה דמיה לאו דגופה לא אקדשה למזבח אך מספי' דמיכים וכיס ס"ל לפרש דאי אתיליד לפני פדיונו מקדם מפי קדים דהכי איתא בגמרא שם. ומפיק ליה מקרא: (י) עמ"ש רפ"ה: (יא) פוטרים. פי' כשכולן בעלי מומין איירי. דאין פוטרין בכור אא"כ נפל בו מום ומדנתערב ולא מכירין בו א"כ גם השארים בע"מ הן. הר': (יב) השוחט כו'. וליפרי הכהן והנכרי פטורין. אמר רבא זאת אומרת הדין עם הטבח. כלומר דיכול הכהן לתבוע מתנותיו מהטבח וילפינן ליה בגמרא מקרא. ועתוי"ט: (יג) פטור כו'. דכתיב מאת העם ולא מאת הכהנים. גמ' וכ"ש דאין נכרי בכלל העם עובדי זבח: (יד) הלוקח שהרי של כהן הן. ודכוותה בישראל הוה מחייב הלוקח. דכיון שהוא שמתה עליה כמיא למיחביה. רש"י: (טו) דמדרבנן גזרו כשהוא טבח ליתן מתנות כהונה אפי' הבהמה שלו שלא יהבילו טבחי ישראל לשתף כהנים אחרים עמהם ליפטר מן המתנות. ועד ג' שבתות דאיכא למימר לדידיה שחט לא גזרו רבנן ולוקמוהו אל דברי תורה ומכאן ואילך גזרו. וכי קבע לאטבחא מיד מוכח דלאו דידיה שחיט ולכך גזרו לאלתר. הר': (טז) ילאה דר"ל הכל לפי תואר הענין לפעמים ב' ולפעמים ג' לפי כלות הדין דאיכא פרסומי דלאו לדידיה שחיט. והאי כי ב' כי ג' דנקט ב' לרבי דאית ליה בתרי זימני הוי חזקה. וג' לרשב"ג: (יז) פטור. וכמיכאו דתנן ספ"ד דפאה שספק לקט לקט. הכא פרה בחזקת פטורה קיימי. קמה בחזקת טיובא קיימא. והכי עיסה נעשית עד שלא נתגייר כי ספק חייב. שבק איסורא למוכרא וספק ממונא לקולא. פרש"י שלה ספק איסורא שיש בה עון מיתה הלכך לא סמכינן אחזקה. אבל מתנות אין בה קדושה אלא דין ממון והמע"ת: (יח) מונחו לומר שהעצם העליון המחובר לגוף הוא בכלל הזרוע והוא א' מב' עצמות ועד דהכן הוא עד בכלל. ועתוי"ט

הפרק של ארכובה. עד סובך של רגל. איזהו לחי. מן הפרק של לחי עד פיקה של גרגרת (כ):

פרק יא

ראשית הגז נוהג בארץ ובחוצה לארץ. בפני הבית ושלא בפני הבית. בחולין אבל לא במוקדשין. חומר בזרוע ובלחיים ובקיבה. מראשית הגז. שהזרוע והלחיים והקיבה נוהגים בבקר ובצאן. במרובה ובמועט. וראשית הגז אינו נוהג אלא ברחלות (ד). ואינו נוהג אלא במרובה: ב וכמה הוא מרובה. בש"א שתי רחלות. שנאמר (ישעיה ז) יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן. ובה"א חמש. שנאמר (שמואל א כה) חמש צאן עשויות. ור' דוסא בן הרכינס אומר חמש רחלות גוזזות מנה א (מנה) ופרס חייבות בראשית הגז. וחכ"א חמש רחלות גוזזות כל שהן. וכמה (ח) נותנין לו, משקל חמש סלעים ביהודה שהן עשר סלעים בגליל מלובן ולא צואי. כדי לעשות ממנו בגד קטן. שנאמר (דברים יח) תתן לו שיהא בו כדי מתנה. לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור. לבנו ולא צבעו חייב. הלוקח גז צאנו של עובד כוכבים פטור

א ס"א

סובך של רגל. היינו פרק שבין הקולית. ועצם האמצעי (יט). ואין הל' כר' יהודה: הפרק של לחי. של הלדעים והופך כלפי מטה: עד פיקה של גרגרת. עד סיפוי טבעת שהיא סקיעתה ופתחה של קנה דהיינו להייה התחתונות עם הלשון. פ"א פיקה של גרגרת טבעת הגדולה של קנה שעשויה עגולה כפיקה. ופיקה היא עגולה ככדור ובתוכה נקב שהוכנות הנשים בפלך להכבידו כשטוות בו:

פרק יא ראשית הגז. כל הנוח לאטו ואפילו גוזז מאה פעמים נותן מן הגיזה מתנה לכהן: נוהג בארץ ובח"ל. והאידנא נהוג עלמא כר' אלעאי דאמר ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ. דיליף נתינה נתינה מתרומה מה תרומה אינו נוהג אלא בארץ אף ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ. ורבותי הורו במתנות נמי דאין נוהגות אלא בארץ דראשית הגז והמתנות שוין הן (א) ולא הודו לסן שאר חכמי הדור (ב): במוקדשים. אפילו קדשי בדק הבית. משום דכתיב גז צאנך. ולא של הקדש (ג): נוהגים בבקר ובצאן. דכתיב (דברים יח) אם שור אם שה: ובמועט. אפי' לא שהם אלא אחת: אלא ברחלות. כתיב הכא (שם) גז צאנך. וכתיב התם (איוב לא) ומגז כבשי יתחמם. מה להלן כבשים. אף כאן כבשים (ה): ב ושתי צאן. אלמא תרתי מקרי צאן: שנאמר חמש צאן עשויות. שמעשות את בעליהן ואומרות לו קום עשה מצוה הגזה שלא היתה מצוה עליו בפחות מכן. והיינו ט"ב ראשית הגז דכתיב ביה צאן דמשמע מרובה (י). דאילו בשור כתיב בכור שור. דמשמע אפי' חד. וכי מתנות אם שור אם שה: מנה ופרס. כל אחת מנה ופרס. וגליל ויהבי לא חשיב גז שזו פחות שבגיזות: בכל שהן. לאו דוקא דבפחות מששים סלעים לא מחייב בראשית הגז. אלא משום דר' דוסא יהיב שיעורא רבה (ז). קרי תנא לשיעורא זוטא דרבנן כל שהן. והסלע משקלו כ"ד מעים ומשקל כל מעה ששה עשר גרעיני שעורה: כמה הוא נותן לו. הבא לחלק ראשית הגז שבידו לא יפחות לכל כהן ממשקל חמש סלעים לאחר: מלובן. ולא פיפים חייב הישראל ללבנו. אלא שיתן לו שיעור מן הצמר הגלוי. דהיינו שאינו מלובן עד שבלבנו הכהן יעמד ד משקל חמש סלעים לאחר מלובן: כדי שיוכל לעשות ממנו בגד קטן. הראוי לעבודה מאי ניהו אבנט דסמיך קרא אחר ראשית הגז מיד. כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטיך לעמוד לשרת. שמעינן מינה דה"ק תן לו מראשית גז צאנך כדי שיוכל לעשות בגד לעמוד לשרת והקטן שבבגדים הראוי לשירות הוא אבנט והוא נעשה מחמש סלעים לאחר מלובן. וראשית הגז אין לו שיעור מן התורה ומד"ס שלא יפחות מאחד מס'. ואין חייב בראשית הגז עד שיגוזו חמש צאן. ותהיה גיזת כל אחת מהחמשה אין פחות מי"ב סלע. שאם היתה גיזת אחת מהן פחות מי"ב סלע. אע"פ שהחמשה גוזזות יותר מששים סלעים ה"ז פטור: עד שצבעו. בעליו קודם שנתנו: פטור. אלמא עוד דקנייה בשנוי וקי"ל כמזיק מתנות כהונה או שאכלן. דפטור (ט): ולא צבעו. אין זה שנוי ואכתי בעיניה הוא: הלוקח גז צאנו של עובד כוכבים. כשהוא מחובר לצאן פטור דגז צאנך כתיב.

ועתוי"ט: (יט) וא"כ לר"י אין במתמת הזרוע רק עצם האמצעי נגדו ובהא פליג את"ק. ועתוי"ט: (כ) איזהו כו'. ובגמרא והלחיים למאי אתא להביא נמר שבראש כבשים ושער שבזקן תיישים והקיבה למאי אתא להביא חלב שעל גבי הקיבה ושבתוכה:

פרק יא שכן ר' אלעאי פוטר נמי בהו מה"ט דיליף ליה נתינה. ועתוי"ט: (ב) משום דאשכחן אמוראי טובא דנהגו: (ג) בגמרא פריך פלה מהא דאמרי' דקדשים אפי' של ב"ה אסורים בגיזה כמ"ש בפרק יב ומסיק במקדיש חוץ מגיזה וכתבה דגיזה ופירוש כתשה דגיזה שהגיזה כיטלא מכחשת הבשר ואי לאו דאמר חוץ היה אסור לגוזה (שלא נבכחשה) והכי חוץ משום קדשי ב"ה קאמי' דאי קדשי מזבח אפילו כי אמר חוץ לא מהני דאפילו לא קדיש אלא אבר ממנה פשטה בכולה: (ד) ברחלות. ולא בעזים. אף ע"ג דעזים אקרי נמי צאן דכתיב לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים. תו': (ה) בגמרא ויליף גיזה גיזה מבכור כו'. ומסקינן אלא כדאריב"ל לעמוד לשרת (דסמוך לגז כתיב) דבר הראוי לשרת. ה"נ דבר הראוי לשרת. פירש"י לתכלת דבגדי שרד וכתם נמר בעינן. ואין נמר אלא של רחלים. ועתוי"ט: (ו) דנאן שם כמין הוא: (ז) שהמנה מאה זוז כ"ה סלעים. הרי מנה ופרס ל"ז וחצי וה' פעמים ל"ז וחצי קפ"ז וחצי: (ח) וכמה. מפרש בגמ' דלאו ארישא קאי אדקתני בכל שהן. אלא מלתא באנפי נפשה היא בישראל שיש לו גיזין הרבה דהלק ששים שבהן יש בו כדי לחלק לכהנים הרבה: (ט) ואע"ג דקונה בשינוי לא קנה אלא לענין שאין מחזיר גוף הגזילה אבל מ"מ צריך להחזיר לו דמים הכא פטור מאי טעמא אב"א דכתיב זה (דמשמע בעוד קיימות חייב ליתן אבל אין קיימות לא חייב הכתוב בהן תשלומין) ואב"א

פטור מראשית הגז. הלוקח גז צאנו של חברו אם שייר [א](המוכר) המוכר חייב. לא שייר. הלוקח חייב. היו לו שני מינים. שחופות. ולבנות. מכר לו שחופות אבל לא לבנות. זכרים אבל לא נקבות. זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו:

פרק יב **שלוח** הקן. נוהג בארץ ובח"ל. בפני הבית ושלא בפני הבית. בחולין אבל לא במוקדשין (א). חומר בכסוי הדם משלוח הקן. שכסוי הדם נוהג בחיה ובעוף. במזומן ובשאין מזומן. ושלוח הקן אינו נוהג אלא בעוף. ואינו נוהג אלא בשאינו מזומן. איזהו שאינו מזומן. כגון אווזין ותרנגולין שקננו בפרדס. אבל אם קננו בבית. וכן יוני הרדסיאות. פטור משילוח: **ב** עוף טמא פטור מלשלח. עוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור וטהור רובץ על ביצי עוף טמא. פטור מלשלח. קורא זכר רבי אליעזר מחייב (ג) וחכמים פוטרין: **ג** היתה מעופפת בזמן שכנפיה נוגעות בקן. חייב לשלח. אין כנפיה נוגעות בקן. פטור מלשלח. אין שם אלא אפרוח אחד. או ביצה אחת. חייב לשלח. שנאמר (דברים כב) קן קן מכל מקום. היו שם אפרוחין מפריחין (ד) או ביצים מוזרות. פטור מלשלח. שנאמר (שם) והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים. מה אפרוחין (ה) בני קיימא אף ביצים בני קיימא יצאו מוזרות. ומה הביצים צריכין לאמן. אף האפרוחים צריכין לאמן. יצאו מפריחין. שלחה וחזרה. שלחה וחזרה. אפי' ארבעה וחמשה פעמים. חייב. שנאמר שלח תשלח. אמר הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים. חייב לשלח. שנא' (דברים כב) שלח תשלח את האם. נטל הבנים והחזירן לקן. ואחר כך חזרה האם עליהם. פטור מלשלח: **ד** הנוטל אם על הבנים רבי יהודה אומר לוקה ואינו משלח וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה. זה הכלל. כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין

א בגמ' ל"ג

כתיב. והאי לאו לאו דידיה הוא ואלאו קפיד רחמנא ולאו אגיזה דידיה: אם שייר המוכר חייב. דא"ל לוקח מתנה דכהן גבך היא (י). ואם לאו הלוקח חייב. דא"ל מוכר מתנה דכהן לא זבני לך: שחופות. לא שחורות ולא לבנות: זה נותן לעצמו. הלוקח נותן לעצמו על מה שלקח והמוכר נותן לעצמו על מה ששייר. אלא דגיזת הלבנות טובה משל שחופות (יא). וכן זכרים ונקבות גיזת הזכרים קשה והאי דנקבות רכיך:

פרק יב **שלוח** הקן. אבל לא במוקדשין. משכחת מוקדשין דאילו היו חולין היו חייבים בשלוח הקן. כגון שהיה לו עוף והקדישו כשהוא ברשותו לבדק הבית וברח ומצאו אחר כך רובץ על הקן והכירו א"נ כגון שהקדיש גוזלות של תוריו למזבח לעולת נדבה ואחר כך כשגדלו אותן גוזלות ברחו ויצאו וקננו במקום אחר דמופקרא כי אקדשינהו דידיה הוו ותו הקדש עלייהו והשתא דמצאן לאו מזומן הוא. ואי הוו חולין הוי מחייבי. ואינו נוהג אלא בשאינו מזומן. דכתיב כי יקרא. פרט למזומן: שקננו בפרדס. שמרדו ויצאו מן הבית. ואין חוזרות לבית ונעשו מדבריות. ופרדס לאו מזומן הוא מפני שיכולים לברוח: הרדסיאות. שדרכן ליגדל עם ב"א על שם הורדוס המלך שהיה מתעסק בגדולן נקראו הרדסיאות על שמו: **ב** עוף טמא פטור מלשלח. דכתיב קן צפור. צפור משמע בין טהור בין טמא. צפור טהור ולא טמא: עוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור. אע"ג דמינא דאפרוחים בר שלוח הוא פטור. דקן צפור בעינן שתהא האם המקננת טהורה: ועוף טהור הרובץ על ביצי עוף טמא פטור. דא"ק ואת הבנים תקח לך. לך ולא לכלביך: קורא. בערבי קורין לו קוא"ר ובלע"ז פרדי"ז (ג) ודרכו שהזכר רובץ על הביצים כמו הנקבה הלכך ר"א מחייב לשלח הזכר אבל בשאר עופות מודה ר"א שהזכר פטור דאם אמר רחמנא ולא אב ואין הלכה כר"א: **ג** בזמן שכנפיה נוגעות בקן חייב לשלח. דא"ק רובצת ולא מעופפת ומדכתב רובצת ולא כתב יושבת ש"מ דאם כנפיה נוגעות בקן חייבת: שנאמר שלח. לעולם משמע (ו): נטל את [הבני'] וכו'. דכיון דנטל את [הבנים]. הוה ליה קן מזומן: **ד** לוקה ואינו משלח. אע"ג דלאו הניתק לעשה הוא לוקין עליו. הכא היינו טעמא. דסבר ר"י שלח מעיקרא משמע (ז). וה"ק קרא לא תקח האם

אב"א משום דס"ל ממון שאין לו תובעין. גמרא: (י) דמסתמא לא זבין מתנות. כדתנן מ"ג פרק דלעיל. נקט ממנו במשקל נותן לכהן ומנכה לו מן הדמים. גמרא: (יא) ועלה טובה קמ"ל דיקנה מן הלוקח כשיעור השחופין או הזכרים ויתן לכהן. גמרא ועתוי"ט:

פרק יב (א) **לא** כו'. דא"ק שלח וגו' יצא זה שאי אתה מצוה לשלחו אלא להביאו לגזבר דאע"ג דמרדו לא פקעו קדושתייהו דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתא דכתיב לה' הארץ ומלואה. גמ': (ב) עוף טהור הוא. ולא זה שקורין קוק"א. רש"י: (ג) ר"א כו'. יליף ליה בגמ' מקרא: (ד) מפריחין. יתכן שדרך העופות שפורחות הרבה ביחד ונמצא כ"א מפריח לחבירו עמו. לכן בא הלשון בהפעיל שהוא יוצא: (ה) מה כו'. דהול"ל והאם רובצת עליהם. גמ' ועתוי"ט: (ו) ז"ל הר"מ שלח מקור נופל על מעט והרבה: (ז) ומשכחת לה שאין לפ' מעקרא משמע בגזל. שא"א לומר והשיב קודם שגזל דאם לא גזל

השם. אבל מה יש עליך לעשות כשתמצא הקן שלא תשלח את האם. ואין כאן נתק לעשה. אלא עבירת עשה ולא תעשה ואין הלכה כרבי יהודה: אין לוקין עליה. אם קיים עשה שבה אבל אם לא קיים העשה. כגון שלוקח אם מעל הבנים ושחטה. או מתה תחת ידו לוקה: ה מצו' שהיא כאיסר. שאין בה חסרון כיס אלא דבר מועט:

סליק מסכת חולין

אין לוקין עליה: ה לא יטול אדם אם על בנים. אפי' לטהר את המצורע (ח). ומה אם מצוה קלה שהיא כאיסר אמרה תורה (שם) למען ייטב לך והארכת ימים. קל וחומר על מצות חמורות שבתורה:

נשלמה מסכת חולין

גזל מה ישיב. גמ': (ח) אפי' כו'. דכתיב תשלח מ"מ. ואי לאו קרא הו"א הואיל וגדול השלום שבין איש לאשתו דאשכחן בכתובה שנמחק השם על המים ומצורע אסור בתשמיש. ליתי עשה דידיה וידחה עשה דשילוח קמ"ל. גמרא:

סליק מסכת חולין

אחר חולין סידר בכורות על הסדר הכתוב כמו כן. כי אחר שאמר רק בכל אות נפשך. אמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך. רמב"ם:

מסכת בכורות

הלוקח עובר חמורו של נכרי. והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי. והמשתתף לו. והמקבל ממנו. והנותן לו בקבלה (א). פטור מן הבכורה. שנאמר בישראל. אבל לא באחרים. כהנים ולוים פטורין מקל וחומר. אם פטרו של ישראל במדבר (ה) דין הוא שיפטרו של עצמן: ב פרה שילדה כמין חמור. וחמור שילדה כמין סוס (ז). פטור מן הבכורה שנאמר פטר חמור פטר חמור ב' פעמים עד שיהא

הלוקח עובר חמורו של נכרי. כשהוא במעי אמו ובכור הוא. ולהכי נקט עובר חמורו שאין לך בהמה טמאה קדושה בבכורה אלא פטר חמור בלבד ואיידי דזוטרן מיליה דפטר חמור. פסיק ותני ליה(ג). וכל הכי פרקי אחריני איירי בבכור בהמ' טהור': אע"פ שאינו רשאי. למכור לנכרי בהמה גסה מפני שעושה בה מלאכה בשבת (ג): והמשתתף לו. אפילו חלק הנכרי מסוים וידוע כגון ידו או רגלו של בכור. או של אמו. כל זמן שאם יחתך ממנו אותו אבר נעשה הבהמה בעלת מום (ד) ה"ז שותפות נכרי ופטור: והמקבל ממנו. שהחמור' של נכרי וישראל מקבלה ומטפל בה כדי שיהו חולקין בולדות אבל גוף הבהמה של נכרי: פטור מן הבכורה. אותו עובר שקנה מן הנכרי או שמכר הוא לנכרי. אינו קדוש. הואיל ויש לנכרי חלק בו או באמו שנאמר (במדבר ג) הקדשתי לי כל בכור בישראל. ולא בנכרי: אם פטרו את של ישראל במדבר. הלוים לא פטרו בהמתן של ישראל במדבר דפטר בהמה. בהמה פטרה. כדכתיב (שם) ואת בהמת הלוים תחת בהמתם אלא ה"ק הלוים הפקיעו קדושת בכורי ישראל במדבר כדכתיב (שם) קח את הלוים (ו) תחת כל בכור וכו' ואם הפקיעה קדושת הלוים את קדושתן של ישראל דין הוא שתפקיע את של עצמן ומאחר שלמדנו שהפקעת קדושת בכורה מעצמן של לוים. למדנו שפטרי חמוריהן פטורין מן הבכורה דכתיב (שם יח) אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה וכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה אבל מבכור בהמה טהורה לא נפטרו כהנים ולוים כדלקמן: ב פרה שילדה כמין חמור. והחמור שילדה כמין סוס פטור. אי תנא פרה שילדה כמין חמור ולא תנא חמור שילדה כמין סוס ה"א פרה שילדה כמין חמור הוא דפטור משום דלא דמי אהדדי כלל. דהא יש לה קרנים והא אין לה קרנים הא פרסותיה סדוקות והא פרסותיה קלוטות אבל חמור שילדה כמין סוס אימא חמור אדום הוא (ח) ולחייב. ואי תנא סיפא ולא תני רישא ה"א חמור שילדה כמין סוס הוא דפטור משום דסוס לא קדוש בבכורה אבל פרה שילדה כמין חמור דתרוייהו קדשי בבכורה אימא ליחייב. צריכי: פטר חמור שני פעמים. חד בקדש לי כל בכור וחד בראה אהה אומר אלי:

פרק א (א) הלוקח כו'. בגמרא עביד צריכותא כל הני למ"ל למתני: (ב) ומיהו איכא נמי דיני דמתניא בטהורה ואיתנהו נמי בטמאה כגון המקבל וא; כחל: (ג) הו"ל לפ' המסקנא שהוא שמא ישאיל או ישכיר. ובתוי"ט: (ד) וא"ת היכי משכחת לה שיחתוך שום אבר ולא תהיה בעלת מום כו' וי"ל דמשכחת לה כגון שהיה יתר כמין אצבע בידיו או ברגלו ואין בו עצם שאם חתכו כשר. ב"י: (ה) במדבר. ולדורות מנלן א"ק והיו לי הלוים והיו בהוייתן יהו. גמ': (ו) כהנים מנלן כדאריב"ל בכ"ד מקומות נקראו כהנים לוים וזה א' מהן והכהנים הלוים בני צדוק. גמ': (ז) סוס. הרא"ש גרס כמין פרה מדגרס בסמוך ומה הם ולא ומהו. וגם מדתק לק' וטמאה שילדה כמין טהורה. וכמין סוס בברייי' תני לה. וגם הצריכותא של הר"ב אברייתא נאמרה בסוגיא ומיהו הר"ב גרס ומהו: (ח) סתם סוסים אדומי' הם

שיהא היולד חמור. והנולד חמור. ומה הם באכילה. בהמה טהורה (ט) שילדה כמין בהמה טמאה מותר באכילה. וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסור באכילה. שהיוצא א מהטמא טמא. והיוצא מן הטהור טהור. דג טמא שבלע דג טהור. מותר באכילה. וטהור שבלע דג טמא אסור (יג) באכילה. לפי שאינו גדוליו: ג חמור שלא ביכרה וילדה שני זכרים. נותן טלה אחד לכהן. זכר ונקבה מפריש טלה אחד לעצמו. שתי חמורים שלא ביכרו וילדו שני זכרים נותן שני טלאים לכהן. זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן. שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום: ד אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה. וילדו שני זכרים (יח) נותן טלה א׳ לכהן. זכר ונקבה. מפריש טלה א׳ לעצמו. שנאמר (יט) (שמות לד) ופטר חמור תפדה בשה. מן הכבשים ומן העזים זכר ונקבה. גדול וקטן. תמים ובעל מום (כ). ופודה בו פעמים הרבה (כא). נכנס לדיר להתעשר. ואם

א גמרא מן

וזהו באכילה. שלומר בהמה שאין היולדת דומה לנולד ומהו באכילה: שהיוצא מהטמא טמא. ותנא דבורים ולרעין מותר ולא מקרי יוצא מן הטמא. לפי שאין ממנות אותו מגופן אלא מכניסות אותו לגופן שאוכלות מפרסי האילנות ומהן נעשה הדבש וחלב האדם מותר כשפירש (י) אבל לינק מדדי האשה אסור יכול אחר חלב של בהמה וחיה טמאה הוי יוצא מן הטמא ואסור: דג טמא שבלע דג טהור. אע״ג דלא הזיק ליה שבלע כיון דרוב דגים משריצים במינן כמו שבלע בפנינו דמי (יא): ג נותן טלה אחד לכהן. בפדיון דממ״נ חד מנייהו בכורה: זכר ונקבה. ואין ידוע אם יצא זכר תחלה והוא בכור או נקבה יצאה תחלה ואין כאן דין בכורה: מפריש טלה. משום ספק ומפקיע עליו קדושת (יג) הפטר חמור: והוא לעצמו. שהוא עצמו יאכל הטלה ולא יתננו לכהן. דכהן הוי מוציא מחבירו. ועליו הראיה להביא עדים שהזכר יצא תחלה ואיסורא ליכא דאפילו פטר חמור גמור שנאכל בשה שוב אין קדושה לא בו ולא בפדיונו. אלא גזל הוא דאיכא אם אינו נותן טלה לכהן דממונו הוא והכא ליכא גזל דספק הוא: שתי חמורים וילדו וכו׳. זכר ונקבה נותן טלה לכהן בשביל הזכר או שני זכרים ונקבה דאלא ילדה זכר ואלא ילדה זכר ונקבה. או א״נ אלא ילדה שני זכרים ואחת ילדה נקבה נותנים טלה אחד לכהן. דהא אלא זכר איכא ודאי בכור ואאידך דהוי ספק דשמא הנקבה יצאה תחלה מפרים (יד) טלה והוא לעצמו (טו): שני זכרים ושתי נקבות. ספק הן דשמא כל אלא ילדה זכר ונקבה ושמא הנקבות יצאו תחלה הלכך אין לכהן כאן כלום. אלא מפרים עליהם שני טלאים לאפקועי לאסורייהו והן לעצמו כך פירשו רבותי אבל רמב״ם סבר דאין כאן לכהן כלום ואפילו טלה לעצמו אינו צריך להפרים משום דאיכא בכל חד מהנך ספיקי טובא כשילדו שתי נקבות וזכר. שמא אחת מאתיהן ילדה שתי נקבות והאחרת זכר. או שמא זו ילדה נקבה והאחרת זכר ואחריו נקבה. או נקבה ואחריה זכר. וכן ספיקות הרבה יש בשני זכרים ושתי נקבות הלכך אפילו טלה לעצמו אינו מפרים (טז). ופירוש רבותי עיקר (יז): ד זכר ונקבה מפריש טלה א׳ לעצמו. דשמא אותה שלא בכרה ילדה את הנקבה שנאמר ופטר חמור תפדה בשה. כל שה במשמע שה כבשים או שה עזים. שה זכר או שה נקבה וכו׳: ופודה בו פעמים הרבה. אם חזר כהן ונתנו לו (כג): נכנס לדיר להתעשר.

הס. רש״י: (ט) טהורה שילדה כו׳. בגמ׳ יליף להו מקרא. והא דקתני שהיוצא כו׳ סימנים בעלמא הוא דלא סיאליף לך גירסתך. דלא תיובא ז״ל בתריה דידיה והאי טהור מעליא הוא. והאי טמא מעליא הוא. אלא ז״ל בתר אימיה. גמ׳: (י) כנקא לן בגמרא הוא טמא ואין חלב מהלכי שתים עונה ואמרינן עלה כשפירש אבל לא פירש אסור מרבנן. וכתב הר״ש דטעמא משום דאתי לאחלופי בחלב בהמה טמאה. וכן בשר אדם כיון דאין דרך לאכול בשר אדם מיחלף בבהמת טמאה: (יא) פי׳ דדג טמא משריץ בגופו עוברו כשאר בהמה וחיה. אלא דרוב משריץ במינו וזה השריץ מין אחר כמי שבלע כו׳: (יב) אסור כו׳. תימא דבמס׳ אהלות ספי״א תנן בעופות ובדגים כדי שתפול לאור ותשרף אלמא חשיב עיכול וה״נ ליטהרי. ויש לחלק בין איסור לטומאה. עי״ל דיש להחמיר כריב״ב דבעי מעל״ע והכא בלא שהה שם כדי עיכול. תו׳: (יג) דלשוערו ממלות עריפה לא הי׳ צריך להפרים מספק. כמו שאין נותן לכהן מספק כמו כן אינו עורפו מספק. תו׳. ובגמ׳ מתני׳ ר״י היא דס״ל פטר חמור אסור בהנייה ואפי׳ מחיים. ועתוי״ט: (יד) ואע״ג דלגבי הפרשת חלה א׳ הו״ל תרי ספיקי שמא א׳ ילדה ב׳ הזכרים ואת״ל א׳ ילדה זכר ונקבה שמא יצאה הנקבה תחלה. אפ״ה כיון דאפשר בתקנתא לית ליה למסמך אספיקי. ועתוי״ט: (טו) ולא חש לאדכורי תנא דמתני׳ משום דככל אשמועי׳ בבבא קמייתא דבמקו׳ הספק מפרים טלה והוא לעצמו ובבבא דסיפא דא׳ ביכרה וא׳ לא ביכרה דתנא זכר ונקבה מפרים טלה והוא לעצמו ולא תנא אין לכהן כלום. משום דבעי לאסוקי עלה שנאמר ופטר חמור תפדה בשה. ועוד כו׳. תו׳: (טז) ואע״ג דבזכר ונקבה או ב׳ זכרים ונקבה לא תמעיט מהפרשת טלה אע״ג דאיכא נמי תרי ספיקי תירץ הכ״מ די״ל דשאני ב׳ זכרים ונקבה דממוך שהוא צריך לעשות בהם מעשה ליתן טלה א׳ לכהן אמרי׳ ליה דיפרים טלה ואע״ג דתרי ספיקי הוא. אבל בב׳ נקבות וזכר או ב׳ זכרים וב׳ נקבות כיון דא״צ לעשות מעשה ליתן שום טלה לכהן. לא אמרינן שיפרים טלה לעצמו מאחר דתרי ספיקי הוא: (יז) גם הראב״ד השיגו שהכל נכנס בספק א׳ שהוא שמא הזכר יצא אחר הנקבה: (יח) שני זכרים. ונתערבו. הר״מ: (יט) שנאמר. אגישא קאי כלומר מנלן דפדיון פטר חמור בשה. שנא׳ ופטר חמור וגו׳. רש״י: (כ) גדול כו׳. תפדה ריבה: (כא) ופודה כו׳. מדכתי׳ ואם בהמת הלוים שהת בהמתם כו׳ מאי בהמה תחת בהמתם. ש״מ חד פוטר טובא. גמ׳: (כב) רש״י. דבעודו ביד ישראל א״א לפרש דא״כ למה נותן שני טלאים כשילדה ב׳ זכרים כדתנן במתני׳ דלעיל. והתו׳ כ׳ דהכא בספקות מיירי כמו הפיפא

ישראל

הסיפא נכנס לדיר כו' והשתא אפילו כשהיא פדיון ביד ישראל: (כג) הכי נקט בגמ' כהיו לו עשרה כו' וכ' הוא' דלרבותא נקט י' אע"ג שכולן פטר חמור כולן נכנסים לדיר להתעשר: (כד) לא בעגל כו'. נאמר כאן שה ונאמר להלן בפסח שה. מה להלן פרט לכל בהמות הללו אף כאן כו'. גמ': (כה) כיו"ד קמוצה והוא חיה וכ"ה בכתוב כלדי וכאיל: (כו) נקט הכי לפי שהוא טריפות הנראה ונכר. אבל והאי אי הוה טריפות אחרת נמי הפדייה הפדה בו אינה כלום: (כז) כלומר ולא הכריעו בו חכמים אם הוא חיה או בהמה: (כח) דמורה בה היתרא דקסבר כיון דשה שהפריש תחתיו יהא שלו. למה לי לפדותו: (כט) הר"ב ותימה דא"כ למאי הוקש כלל דלפדייה גופא בהדיא כתיב ובגמרא משמע דבאמת לית להו לרבנן הקישא דפדיה כלל. ועתוי"ט: (ל) לפדותו ולא נתנו לכהן. טור: (לא) וכלומר לד"ה דלהלכה אף מחיי' אסור בהנא'. ועתוי"ט: (לב) הכי תנן במ"ב פ"ח דערכין ופריך בגמ' דתיפוק ליה ממצות גאולה באדון. ומשני חדא ועוד קאמר:

פרק ב (א) כהנים כו'. ואע"פ שהכהן הוא שיאכל הבכור חייב הוא להקריבו ולאכול אותו

ואם מת נהנים בו: ה אין פודים. לא בעגל. ולא בחיה. ולא בשחוטה. ולא בטריפה. ולא בכלאים. ולא בכוי (כד). ר' [א]אליעזר מתיר בכלאים מפני שהוא שה. ואוסר בכוי מפני שהוא ספק. נתנו לכהן. אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שה תחתיו: ו המפריש פדיון פטר חמור ומת. ר' אליעזר אומר חייבין באחריותו. כחמש סלעים של בן. וחכמים אומרים אין חייבין באחריותו. כפדיון מעשר שני. העיד רבי יהושע ורבי צדוק. על פדיון פטר חמור שמת שאין כאן לכהן כלום. מת פטר חמור. ר"א אומר יקבר ומותר בהנאתו של טלה. וחכ"א א"צ להקבר והטלה לכהן: ז לא רצה לפדותו (ל). עורפו בקופיץ מאחריו וקוברו. מצות פדיה קודמת למצות עריפה. שנא' (שמות יג) ואם לא תפדה וערפתו. מצות יעידה קודמת למצות פדיה שנא' (שם כא) אשר לא יעדה והפדה. מצות יבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו מתכוונין לשם מצו' ועכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה. אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום. מצות גאולה באדון. הוא קודם לכל אדם שנא' (ויקרא כז) ואם לא יגאל ונמכר בערכך:

פרק ב

הלוקח עובר פרתו של נכרי והמוכר לו אע"פ שאינו רשאי. המשתתף לו והמקבל ממנו והנותן לו בקבלה. פטור מן הבכורה שנאמר בישראל. אבל לא באחרים. כהנים ולוים חייבים (א) [ב]לא נפטרו מבכור בהמה טהורה [ג](ולא נפטרו) אלא מפדיון הבן ומפטר חמור: ב כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן ונפדו חייבים בבכורה ובמתנות. ויוצאין לחולין ליגזז ולהעבד. וולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן. והשוחטן בחוץ פטור. ואין עושים תמורה. ואם מתו יפדו. חוץ מן הבכור ומן המעשר: ג כל שקדם הקדשן את מומן

א ס"א אליעזר ב גמרא שלא ג גמרא ל"ג

ישראל שהיו לו י' (כג) ספק פטרי חמורים. והפרים עליהן עשרה שיין. ואין שהו הרי אלו נכנסים לדיר למקום שמכניסים שם הבהמות להתעשר ומעשרן כדרך שמעשרים שאר בהמות וה"ה שאם הי' לו ספק פטר חמור א' או שנים (והפרים עליהן שה א' או שנים) פטור' לדיר עם שאר כבשיו להתעשר: ואם מת נהנים בו. שה שהפרישו לפדיון פטר חמו'. אם מת ביד בעלי' קוד' שיבא ליד כהן נהנה בו הכהן. אע"פ שלא הגיע לידו מחיים דמעידנא דאפרשיה ברשותא דכהן קאי: ה ולא בחיה. נמי וא"ל (כה): ולא בשחוטה. בשה שחוט: ולא בטרפה. כגון שנחתכו רגליה (כו) מן הארכובה ולמעלה: כלאים. היינו הבא על רחל: מפני שהו' שה. דבין רחל ובין עז קרוין שה ואין הלכה כר"א: כוי. בריה בפני עצמה היא. ספק חיה ספק בהמה (כז): נתנו לכהן. הפטר חמור עצמו: עד שיפריש שה תחתיו. והוא לעצמו. ואחר כך ישתמש בפטר חמור. ולפי שהכהנים חשודים. לענין זה שלא להפריש שה תחתיו (כח). הלכך ישראל שנתן פטר חמור לכהן אינו זז משם עד שיפדנו הכהן בפניו: ו כחמש סלעים של פדיון הבן. דחייב באחריותו: כפדיון מע"ש. דאם אבד אינו חייב באחריותו. דההיא כסף חייביה רחמנא לאכול בירושלים והא אזל ליה. וטעמא דר"א שכן מצינו שהקיש הכתוב פטר חמור לבכור אדם שנאמר ופטר חמור תפדה בשה וגו'. וכל בכור בניך תפדה. וחכ"א אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה הפדה לפדייה הקשתיו ולא לד"א(כט): שאין כאן לכהן כלום. שאין חייב באחריותו כרבנן וכן הל': מת פטר חמור. לאחר שהפריש הפדיון ועדיין לא נתנו לכהן: רא"א יקבר. דהוא"ל והוא חייב באחריות הטלה כמאן דלא אפרשיה דמי: ומותר. ישראל בהנאתו של טלה כמי שלא הפרישו: א"צ להקבר. דמעידנא דאפרשיה לטלה קם ליה ברשות כהן והופקעה קדושתו של פטר חמור וכן הלכה: ז קופיץ. סכין גדול כמין גרזן קטן שהקצבים מחתכים בו בשר: ועורפו. היינו שחותך ראשו ממול ערפו: וקוברו. לפי שאסור בהנאה לאחר עריפה(לא): מצות יעידה. באמה העבריה: בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה. והיו אומרים המיבם לשם נוי לשם ממון הוי פוגע בערוה שלא במקום מצוה ואין כן הלכה אלא הוא"ל ופקע איסור אשת אח מינה כשמת אחיו בלא בנים הרי הותרה לו לגמרי ואפי' יבמה לשם נוי ולשם ממון: מצות גאולה באדון. המתפיס בהמה לבדק הבית מצות פדיית' באדון קודם לכל אדם שהוא מוסיף את החומש (לג)

פרק ב הלוקח עובר פרתו. אע"פ שאינו רשאי למכור לו בהמה גסה: ב כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדישן כו'. וכל שקדם הקדשן את מומן הך תרתי בבי פירשנו לעיל

מומן. או מום עובר להקדישן ולאחר מכאן נולד להם מום קבוע א(ונפדו) פטורין מן הבכורה ומן המתנות ואינן יוצאין לחולין ליגזז ולהעבד. וולדן וחלבן אסור לאחר פדיינן והשוחטן בחוץ חייב. ועושין תמורה. ואם מתו יקברו: **ד** המקבל צאן ברזל מן הנכרי ולדות פטורים (ג). וולדי ולדות חייבין. העמיד ולדות תחת אבותיהם. וולדי ולדות פטורין. וולדי ולדי ולדות חייבין. רשב"ג אומר אפי' עד עשרה דורות פטורין שאחריותן לנכרי: **ה** רחל שילדה כמין עז ועז שילדה כמין רחל פטור מן הבכורה. ואם יש בו מקצת סימנין חייב (ו): **ו** רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים. ויצאו שני ראשיהן כאחד. ר' יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן. שנאמר (שמות יג) הזכרים לה'. וחכ"א אי אפשר אלא אחד לו ואחד לכהן. רבי טרפון אומר הכהן בורר לו את היפה. ר"ע אומר משמנים ביניהן. והשני ירעה עד שיסתאב וחייב במתנות (ח). ר' יוסי פוטר. מת אחד מהן. ר"ט אומר יחלוקו. רע"א המע"ה. זכר ונקבה. אין כאן לכהן כלום: **ז** שתי רחלות שלא בכרו וילדו שני זכרים. נותן שניהם לכהן. זכר ונקבה הזכר לכהן. שני זכרים ונקבה. א' לו וא'

א ס"א

לעיל במסכת חולין (ג): **ד המקבל צאן ברזל מן הנכרי.** שפסק לו הנכרי בהמותיו בדמים קצובים ולתת לו אותן דמים עד עשר שנים בין מתו בין הוזלו. ואותן ולדות שיהיו להן עד אותו זמן יהו ביניהן: **ולדות פטורין.** מן הבכורה ולדותיהן של אותן צאן כשיגדלו ויבכרו יפטרו מן הבכורה. דאי לא יהיב זוזי לנכרי תפיס בהמה. ואי לא משכח בהמה תפיס וולדות. אשתכח דאיכא יד נכרי בוולדות. הלכך ולדות בכורו' שיהיו לאותן ולדות פטורות מן הבכורה. דכל דאיכא יד נכרי באמו. הוא פטור מן הבכור'. אבל מה שיבכרו ולדי ולדות. דהיינו רביעי לצאן ברזל יתנו לכהן. דכולי האי לא שייכא יד נכרי למתפס ולדי ולדות: הכי גרסינן העמיד וולדות תחת אמותיהן ולדי וולדו' פטורין ולדי ולדי ולדות חייבים. העמיד ולדו' תחת אמותיהן שפסק לו שאם לנכרי להיו' לו כח בוולדות ואמ' לו אם ימותו הבהמות תטול ולדות המגיעות לחלקי. השתא אלימא יד נכרי טפי ושייכא בדור א' טפי משל הראשון (ד). הלכך ולדי ולדות של בהמות צאן ברזל כשבכרו פטורות מן הבכורה. הואיל ושייכא יד הנכרי בדידהו: **ולדי ולדות.** של ולדות כשיבכרו דהיינו חמישי לצאן ברזל יתנו לכהן: **שאחריותן לנכרי.** דלעולם כל מה דמשכח נכרי תפיס. ואין הלכה כרשב"ג: **ה רחל שילד' כמין עז.** אע"ג דתרוויהו מינים חייבים בבכורה אפ"ה אם אינו דומה לאמו פטור מן הבכורה דכתיב אך בכור שור עד שיהא הוא [שור] ובכורו שור (ה): **ואם יש בו מקצת סימנים.** שדומה לאמו עד שהוא' מכר בהן שהו' מאותו המין חייב: **ו שנא' הזכרים.** משמע שנים: **אי אפשר.** לומר שיצאו שני ראשיהן כא' אלא האחד יצא תחלה. ולא ידעינן הי מנייהו: **בורר לו את היפה.** דמספק' היפה והכריח נפק ברישא: **משמנים ביניהן.** הבעלים והכהן אין להם יתרון זה על זה בחלוקתן אלא השומן שהישראל נוטל השמן ומניח הכחוש לכהן. שהמוציא מחברו עליו הראיה. והלכה כר"ע: **והשני.** שנפל לישראל ירעה עד שיפול בו מום. ואח"כ יאכל דספק בכו' הוא. הלכך אינו נשחט תמים ובאותו של כהן לא היה צריך למימר דודאי אינו שוחטו עד שיהא בו מום דבזמן הזה קמיירי(ז): **וחייב במתנות.** הישראל כשישחטנו יתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה. ממ"נ אי בכור הוא כלו לכהן אי לאו בכור הוא חייב במתנות: **ור"י פוטר.** דהוי כאלו זכה ביה כהן והגיע לידו (ט) וכשנפל בו מום נתנו לישראל ונמצא שהוא פטור מן המתנות. הואיל ומהכינן לי'. כאלו בא מיד כהן לישראל. והלכה כר"י: **ר"ט אומר יחלוקו.** דסדר בי' ר"ט ממאי דאמר לעיל דכהן בורר לו את היפה וסבר דמחיים נמי שמין את שניהם בדמים וחולקים את הדמים. דלפניהן יש חלק בשניהם(י). הלכך מת אחד מהם יחלוקו את החי: **רע"א המע"ה.** והלכ' כר"ע: **זכר ונקבה אין לכהן כלום.** דשמא נקבה יצאתה תחלה והמע"ה. והכא אפי' ר"ט מודה (יא). דהתם הוא דקא פליג משום דודאי

הוה

אותו בקדושה. הר"מ: (ב) פ"י מ"כ וכ' רש"י שם דהכא תני לה משום מתנות והכא משום בכורה: (ג) **פטורין.** אפי' לאחר שחלק עם הנכרי בולדות. טור. כלומר בסוף ימי משך זמן השומא: (ד) רש"י. וטעמא דהא בלא שהתנו יש לנכרי שייכות בולדות ומכיון דפתח לו אתי לשפויי ליה: (ה) בגמ' ומסיימי' בה בכור כשב שיהא הוא כשב ובכורו כשב בכור עז שיהא כו' יכול אפי' יש בו מקצת סימנים ת"ל אך חלק. ומסיק מדהוה מצי למכתב אך בכור שור כשב ועז ג' בכור למה לי אלא למדרש בכולהו כדאמרן. ועתוי"ט: (ו) **חייב.** הוא הדין נמי בפרה שילדה מין חמור. אבל ילדה מין סוס א"נ חמורה שילדה מין סוס לא אפשיטו בגמ': (ז) ה"נ בזמן הבית והכהן לא חזי להקרבה דספק בכור הוא ואיכא למיחש משום חולין בעזרה לפיכך יאכל נמי במומו והאי דנקט של ישראל ירעה כו' משום דבעי למימר וחייב במתנות דאלו כהן פטור מן המתנות לגמרי כדמפרש בחולין דקל"ב כו'. רש"י: (ח) **וחייב כו'.** סתם משנה היא זו רש"י. ואע"ג דהשני ירעה דברי ר"ע הן מפרש רש"י לעיל דמשום וחייב במתנות נסיב לה בישראל. ר"ל דר' שסדר המשניות נסיב בדר"ע והשני כו' משום דבעי למתני בתר הכי וחייב במתנו': (ט) שאע"פ שלא זכה עשו שאינו זוכה כזוכה כחכמים דפ"ב דפיאה מ"ב. ועתוי"ט: (י) דמסקינן בסוגיא. דנחלקו בכגון שהבכור חי עומד בחצר בעה"ב וכהן רועה כל בהמותיו של בעה"ב ר"ט סבר אקנויי אקני ליה בעה"ב לכהן מקום בחצרו כדי שיזכה הכהן בבכורות כשיוולדו מיד דאקני ליה חצרו דניחא ליה לאינש דתעביד מצוה בממוני' שיגדלו בכורותיו של כהן בחצרו וה"ל חצר של שניהם הלכך חולקי' דברשות שניהם עומד. ור"ע סבר כיון דאית ליה פסידא היכא דהיכא ספיקא דמפסיד בעה"ב אי קיימא חצר ברשות כהן לא מקני לי מדעם: (יא) והתו' כ' דאף ר' יוסי הגלילי מודה ואפי' יצאו ב' ראשים כא'

אלי קאי דכיון דנקבה ילדה ממו בעלי בכורתו. נגמרי כו': (יג) בורר. דמשמע דילדה חדא שניה ספי ובהכי שניד לריוהא. בגמ' דקמ"ל דאף בזו פליג ר"ע: (יג) בורר כו'. דמשמע הך דלא בכרה שנים ספי ובס"ע שניד לריוהא דקמ"ל דאף בזו פליג ר"ע:

הוה סד לכהן. הלכך יפה כמו להלך נבוה. אבי סכא הורע כמו דסמא לא טייכא בכורה כלנ. ומיהו ירעה עד שיסתאב. ואס"ה יאכלנו. דספק הוא: ט יוצא דופן. שנקרעת אמו והוציאו הפונ־

ואי לכהן. ר"ט אומר הכהן בורר (יג) לו את היפה. רע"א משמנים ביניהן. והשני ירעה עד שיסתאב. וחייב במתנות. ר' יוסי פוטר. מת א' מהן, ר"ט אומר יחלוקו. רע"א המע"ה. שתי נקבות וזכר. או שני זכרים ושתי נקבות, אין כאן לכהן כלום: ח אחת בכרה ואי שלא בכרה. וילדו שני זכרים. א' לו ואי לכהן, ר"ט אומר הכהן בורר (יג) לו את היפה. רע"א משמנין ביניהן, והשני ירעה עד שיסתאב. וחייב במתנות. ר' יוסי פוטר. שהיה ר' יוסי אומר. כל שחליפיו ביד כהן. פטור מן המתנות. ר"מ מחייב. מת א' מהן. ר"ט אומר יחלוקו. רע"א המע"ה. זכר ונקבה. אין כאן לכהן כלום: ט יוצא דופן והבא אחריו. ר"ט אומר שניהם ירעו עד שיסתאבו. ויאכלו במומן לבעלי'. רע"א שניהן אינן בכור. הראשון משום שאינו פטר רחם. והשני משום שקדמו אחר:

פרק ג **הלוקח** בהמה מן הנכרי. ואין ידוע אם בכרה ואם לא בכרה. ר' ישמעאל אומר עז בת שנתה ודאי לכהן. מכאן ואילך ספק (א). רחל בת שתים ודאי לכהן. מכאן ואילך ספק. פרה וחמור בנות שלש ודאי לכהן. מכאן ואילך ספק. אמר לו ר"ע אילו בולד בלבד בהמה נפטרת היה כדבריך. אלא אמרו סימן הולד בבהמה דקה טנוף. ובגסה שליא. ובאשה שפיר ושליא. זה הכלל כל שידוע שבכרה אין כאן לכהן כלום. וכל שלא בכרה הרי זה לכהן. אם ספק. יאכל במומו לבעלים. ראב"י אומר בהמה גסה ששפעה חררת דם. הרי זו תקבר. ונפטרה (ב) מן הבכורה: ב רשב"ג אומר הלוקח בהמה מניקה מן הנכרי. אינו חושש שמא בנה של אחרת היה. נכנס לתוך עדרו וראה את המבכירות מניקות. ואת שאינן מבכירות מניקות. אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו. או שמא בנה של זו בא לו אצל זו: ג ר' יוסי בן משולם אומר השוחט את הבכור. עושה מקום בקופיץ מכאן

פרק ג (א) ספק. ובגמ' אמאי ספק הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות מתעברות ויולדו' בתוך שנתן והא ודאי מיליד אוליד. ומפיק רבינא כי אזלי' בתר רובא ברובא דלא תלוי במעשה אבל רובא דתלי במעשה כגון עיבור הבהמה דתלי בהרבעה ואיכא למיחש שמא לא עלה עליה זכר לא: (ב) ונפטרה. בחזקתה שהולד בתוכה ורבה עליו הדם והפסידו ובטל. הר"מ: (ג) דמשום עלמה אין בה קדושה דמתוך מיעוטא דנדמה למאי' דנקבות הוי אלא הכא ה"ע דקוברה כדי לפרסם לפי שאין הדבר ידוע שהיא מכרה בומרם. אבל שליא א"ל פרקו' דכיון שאין שליא בלא ולד הכל יודעין שנפטרה מן הבכורה. הר"ב: (ד) ומשמע דאיכא למיחש למיעוטא אלא הכא לא אמרינן שההבה הוי' וקשיא דלא קי"ל כר"מ דחיים למיעוטא הוי' אלא כדמסקי' הסו' והרא"ש. דהכא שראינוה חולבת קודם לידה דודאי הוחזקה מן המיעוט אבל ודאי משאר בהמות שלב פוטר: ואע"ג

דכך דפנותיה: והבא אחריו. הנולד אחריו דרך הרחם: ירעו עד שיסתאבו. דמספקא ליה לר"ט אי בכור לנולדו וקדים. אע"פ שאינו בכור לרחמי'. כגון יוצא דופן שהוא הראשון שנולד אע"פ שלא פטר הוא את הרחם. אי בכור לרחמים קדים אע"פ שאינו בכור לנולדו כגון הבא אחר יוצא דופן שהוא הראשון שפטר את הרחם אבל אינו בכור לנולדו' שהרי יוצא דופן קדמיה. ומספיקא שניהם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים. דסמא תרתי בעינן בכור לנולדות ולרחמים. ואין שום אחד מהן קדוש והמע"ה. ור"ע פשיטא ליה דתרוייהו בעינן ואין שום אחד מהן קדוש. והל' כר"ע:

פ"ג **הלוקח** עז בת שנתה. שילדה בתוך שנתה: ודאי. אותו הולד לכהן דקודם לכן לא ילדה: ספק. ירעה עד שיפול בו מום ויאכל במומו לבעלים. ואם ספק פטר שמור הוא מפריש מלה והוא שלו: טנוף. אבעבועי' של דם שפולטת הבהמה. ותולים אות לרועה שכם. ומכיר בהן אם כן מסמת הריון שהפילה. ואתא שנפה בתוך שנתה דהוי ספק ולד ונפטרה מן הבכורה. הלכך אפי' עז בת שנתה ספק הוא: שליא. כמין כסוי על העובר שהעובר מונח בה: שפיר. למעלה מן השליא קרום שיש בו דם נקרש והוא קרוי שפיר. ורבותי פירשו סתיכה של בשר שיש בה צורת אדם. וי"א לפיכך נקראי' שפיר. לפי שעשויה כשפופרת: ששפעה חררת דם. שהפילה חתיכת דם: ה"ז תקבר. להודיע (ג) שנפטרה מן הבכורה שהרואה שקוברים אותה אינו יודע שהבא אחריו אינו קדוש בבכורה והלכה כר"ע וכרא"ש ב"י: ב אין חוששין שמא בנה של אחרת היה. שיהא הבא אחריו בכור ספק דנימא הך בהמה לא ילדה מעולם אלא שאהבה זה את בן חברתה ואי משום דאית לה חלב הא איכא מיעוטא (ד) דחולבות אע"פ שאינן יולדות הא ודאי לא אמרינן אלא בנה הוא ופטורה מן הבכורה: מבכירות בחורות שלא ילדו עד עכשיו: אין חוששין שמא בנה של זו בא לו אצל זו. דליהום לכולהו בספק בכורות אלא ודאי אותן הכרוכים אחר המבכירות הוו בכורות ודאין והכרוכין אחר שאין מבכירות הוו פשוטין ודאין והלכה כרשב"ג: ג עושה מקום בקופיץ. גרסינן ובגמרא מפרש מאי לקופיץ כלומר לצרך

מכאן ומכאן. ותולש השער. ובלבד שלא יזיזנו ממקומו (ז). וכן [א]התולש (ח) את השער לראות מקום המום: ד שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון ואח"כ שחטו. עקביא בן מהללאל מתיר. וחכמים אוסרין. דברי רבי יהודה. א"ר יוסי לא בזה התיר עקביא. אלא בשער בכור בעל מום שנשר [ב](והניחו) בחלון ואח"כ מת. בזה עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרין. הצמר [ג] המדובלל בבכור. את שהוא נראה [ד] מן הגזה מותר. ואת שאינו נראה [ה] מן הגזה אסור:

פ"ד עד כמה ישראל חייבים להיטפל בבכור. בבהמה דקה עד שלשים יום. ובגסה חמשים יום. רבי יוסי אומר בדקה שלשה חדשים (ד). א"ל הכהן בתוך זמן זה. תנהו לי. ה"ז לא יתנו לו. אם היה בעל מום. א"ל תן לי שאוכלנו מותר. ובשעת המקדש אם היה תמים א"ל תן לי שאקריבנו. מותר.

[א] גמרא פולש [ב] ס"א [ג] גמ' המדולדל הבכור [ד] גמ' עם [ה] גמ' עם

לצורך מקומו של קופץ (ו) תולש שער של נוחר. ואין כאן משום לא תגוז בכור לאחר (ז) דתלישה ביד לאו גזיזה היא אבל בכלי ודאי אסור: וכן מותר לתלוש את השער. ואפי' לכתחלה להראות בו לשכם מקום המום והלכה כר' יוסי בן משולם: ד עקביא בן מהללאל מתיר. הלמר בהנאה לכהן: וחכמים אוסרים. דאי שרית ליה למר הנושרת מחיים אתי לאשהויי לבכור כדי שתשיר למרו כל שעה ואתי בה לידי תקלה שיגזוז ויעבוד בו ופסולי המוקדשים אסירי בגיזה ועבודה דכתיב תזבח ואכלת בשר תזבח ולא גיזה: לא בזה התיר עקביא. כלומר לא בזה עקביא מתיר וחכמים אוסרים. דבשחטו ד"ה שרי. דמגו דמהניא שחיטה ללמר המחובר בו להתירו לאחר שחיטה מהניא נמי לתלוש ומונח בחלון ולא נחלקו אלא במת דאותו למר המחובר בו טעון קבורה. עקביא מתיר ללמר שנשר ממנו שהוא בחיים. וחכמים אוסרים גזירה שמא ישהנו כדי ליהנות בלמר שנושר ממנו כל שעה ואתי למעבד ביה גיזה ועבודה ופסק הלכה דאפילו לאחר שחיטה למר שנשר ממנו בחיים אסור: צמר המדובלל. שלא נתלש לגמרי אבל מחובר הוא עם הלמר ואינו נופל: את שנראה עם הגזה. כשישחטנו ויגוזו לאחר שחיטה ויאחז הלמר המדובלל נכלל עם שאר הגיזה ואינו נראה כמופרש ממנו מותר כשאר הגיזה: ושאינו נראה עם הגיזה. שיוצא חוץ יותר מדאי וניכר לכל שמדובלל מן הגיזה: אסור. כמו שנשר לגמרי קודם שחיטה. וסתמא כרבנן (ט) דפליגי עליה דעקביא דהלכתא כוותייהו:

פ"ד עד כמה. להטפל בבכור. להתעסק בגדולו קודם שיתנהו לכהן: בדקה עד ל' יום. ובגסה עד חמשים. ובגמרא ילפינן לה מדכתיב (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר בכור בניך תתן לי. וסמיך ליה כן תעשה לשורך לצאנך ורמינן שורך המוקדם במקרא למלאתך ודמעך שהוא מוקדם ולצאנך המאוחר לבכור בניך שהוא מאוחר (א). ומלאתך ודמעך שהם הבכורים (ב) קרבים לחמשים יום שהתבואה מבושלת בפסח (ג) ואין מביאין בכורים עד העצרת דכתיב (שם כג) וחג הקציר בכורי מעשיך וכמו שאתה עושה למלאתך ודמעך שאינך מביאם אלא לסוף חמשים יום כן תעשה לשורך שלא תביאנו עד חמשים יום. וכדרך שאתה עושה לבכור בניך דכתיב ביה (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה כן תעשה לצאנך שלא תביאנו עד שלשים יום: בדקה ג' חדשים. לפי שטפולה מרובה שאינה דקות ואינה יכולה לאכול עשב ואם לא תהיה עם אמה תמות ואין הלכה כר' יוסי: לא יתנו לו. דכיון דעל ישראל רמיא ליטפל בו חמשים יום. וא"ל כהן בתוך זמן זה תנהו לי ואדעתו דומה כמי שסוכרו שהוא מגילו מן הטורח ע"מ שיתננו לו ולא לכהן אחר ודומה לכהן המסייע בבית הגרנות לזום ולזכות. כדי שיתנו לו התרומות. ותניא כהנים ולוים המסייעים בבית הגרנות לא טתנים

(ס) ולענ"ד דתנ"ל פ"ה דסקלי' מוכח דאין רגילין לסמוך נקפין. נקט הכא קופין. משום דבפי' עשיית מקום גדול טפי מסכין כו' לפי שאין קופץ נוח לסמוך בלא עשיית מקום ולה"נ נקט בכור דאלו שאר קדשים נשחטים בעזרה יש שם סכינים מזומנים כו'. אח' ועתוי"ט: (ז) ואיכא למידק אמאי תנן שער דהא בלאו למר מקרי והכי תנן במתני' דלקמן למר המדולדל וכ"ל דמלתא אגב אורחיה קמ"ל דלא תגוז שייך נמי בצמר שור. וכדאיתא בגמ' כר' תוי"ע. וק' א"כ למה חזר ותני במשנה ג"פ שער. אלא כ"ל דקמ"ל רבותא אפי' שער שאינו מסובך כמו למר אפ"ה שרי וכן לקי' אשמעינן רבותא אע"ג דשער אין דרך ליפול מעצמו כמו למר גם אין דמיו יקרים אפ"ה גזרו חכמים שמא ישהה כדי שיפול שערו ה"ה: (ז) שלא יזיז. שלא יאמרו גזיזה עביד בקדשים אלא יכירו מסובך עם הלמר מכאן ומכאן. רש"י: (ח) התולש. הכי גרסי'. והיינו דלריכי הר"מ והר"ב לפי' ואפילו לכתחלה. ועתוי"ע: (ט) וכר"י דבשחיטה פליג דאי כר"י ובשחטו הא לכ"ע שרי ואלא במת לרבנן אידי ואידי אסור ואי עקביא איפכא מבעיא ליה נראה עם הגזה אסור דמית' קאסרה ליה ובעי קבורה ואינו נראה עם הגזה מותר דמעיקרא תלוש. אלא כ"י הוא. ואי במת לכ"ע אידי ואידי מיסר אסרי אלא לאו בשחטו ואי עקביא אידי ואידי משרי שרי אלא לאו כרבנן היא. גמ':

פרק ד (א) ופרכינן אדרבה דסמיך ליה לדסמיך ליה אמי' רבה א"ק תעשה הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך. ואימא שיהין לא מסרך הכתו' אלא לחכמים ברש"י הואיל ולא גילה לך שיעור עשיה שהוסיף ודאי לחכמים מסרך שיפרשו לך הטעם ואחריהם תלך כו'. גמ': (ב) אמלאתך בלחוד הוא דמהדר וכמ"ש הר"ב במ"ו פ"ג דתרומות: (ג) קשה שהרי אין קציר שעורים קודם לעומר שבפסח והאיך אפשר שהחטים ג"כ מבושלים בפסח ומקרא מלא הוא כי השעורה אביב וגו' והחטה וגו' אפילות הנה כו'. ולכן נ"ל שר"ל כהמו' שם שכי' שגמר זמן בישול התבואה עד העצרת שמביאין כו'. תוי"ט ועת"ח: (ד) בדקה כו'. נ"ל דר"י לית לי' דרשא דקרא אלא ס"ל דמסברא בעלמא אמרו חכמים שיטפלו בו ישראל כדי שתהא הנתינה דרך גדולה וכדכתיב למשחה בהם

הבכור נאכל שנה בשנה. בין תמים בין בעל מום. שנאמר (דברים טו) לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה (ה): ב נולד לו מום בתוך שנתו (ו). מותר לקיימו כל י"ב חודש. לאחר שנתו. אינו רשאי לקיימו. אלא עד ל' יום (ז): ג השוחט הבכור ומראה את מומו. ר' יהודה מתיר. רמ"א הואיל והוא נשחט שלא ע"פ מומחה (ט) אסור: ד מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו. הרי זה יקבר וישלם מביתו. דן את הדין. זיכה את החייב. וחייב את הזכאי. טמא את הטהור. וטהר את הטמא. מה שעשה עשוי. וישלם מביתו. ואם היה מומחה לבית דין פטור מלשלם. מעשה בפרה שנטלה האם שלה. והאכילה ר"ט לכלבים. ובא מעשה לפני חכמים [א]והתירוה. אמר תודוס הרופא. אין פרה וחזירה יוצאה מאלכסנדריא. עד שהם חותכין את האם שלה. בשביל שלא תלד. אמר ר"ט

א גמרא ביבנה

נותנים להם תרומות ומעשרות אבל אם היה בעל מום ואמר לו תן לי שאוכלנו הואיל וחזי ליה לא הוי ככהן המסייע בבית הגרנות: בין תמים בין בעל מום. בין בזמן המקדש ובין עכשיו כל שנה דידיה רשאי לקיימו ובכור בעל מום ילפינן שהוא ניתן לכהן ואוכלו במומו מדכתיב (שם) ובשרם יהיה לך לכהן רביה אחד בכור תם. ואחד בכור בעל מום: ב כל שנים עשר חדש. משנולד: לאחר שנתו. כגון בזמן הזה שצריך לקיימו עד שיפול בו מום: אינו רשאי לקיימו אלא עד ל' יום. מיום שנפל בו המום: ג רבי יהודה מתיר. במומין שבעין מודה ר' יהודה דאסור מפני שהן משתנים לאחר מיתה שמפני לאחר מיתה העין משתנה ואע"ג דהשתא מתחזי מום קבוע אי הוי חזי ליה מחיים הוה מתחזי עובר ולא שרי אלא במומין שבגוף שאין משתנים. ור"מ סבר גזרינן (ח) מומין שבגוף שאין משתנים אטו מומין שבעין שהן משתנים והלכה כר"מ: ד מומחה הוא שנטל רשות מן הנשיא (י). או מבית דין של ארץ ישראל להתיר בכורות. ואע"ג דבעלמא מי שלמד בתורה (שבכתב ושבע"פ) ויודע לסבור ולהקשות ולהבין דבר מתוך דבר הוא הנקרא מומחה וכשהוא ניכר וידוע ויצא טבעו אצל אנשי דורו הוא מומחה לרבים. והוא יכול לדון יחידי. ואע"ג דלא נטל רשות מראש גולה. לענין היתר בכורות אינו קרוי מומחה. ואינו יכול להתיר בכורות אלא אחר נטילת רשות מב"ד הסמוכין בא"י ואין רשות ראש הגולה מועיל בזה: וישלם מביתו. וכשהוא משלם לכהן נותן רביע דמיו אם היא בהמה דקה. והאי דמיו אם היא גסה. ומ"מ משלם מהאי דממון המוטל בספק חולקים (יא). דאיכא למימר אפסדיה דאי לא הוה שרי ליה האי. הוה אתי מומחה גמור ושרי ליה והוה אכיל ליה והשתא בעי קבורה. ואיכא למימר לאו מידי אפסדיה דדלמא לא הוה ביה מומא ומומחה גמור לא הוי שרי ליה ושמא לא הוה נפיל ביה מום קבוע לעולם עד שימות והאי דלא משלם פלגא לדקה כמו לגסה. מפני שיש טורח גדול לגדל בהמה דקה וזה שהתיר הבכור הצילו לכהן מן הטורח הגדול שהיה לו להטפל בה דשמא אם הראהו למומחה לא היה מתירו והיה לו טפול מרובה עד שיפול בו מום להכי נכנו בה דלא משלם אלא רביע ורמב"ם פירשה בענין אחר וזה עקר: מה שעשה עשוי וישלם מביתו. למאן דדאין דינא דגרמי (יב) חייב לשלם מביתו בשביל שגרם הפסד לחברו. ומאן דלא דאין דינא דגרמי מפרש מתני' דוקא שנשא ונתן ביד (יג). זיכה את החייב מפרש לה כגון שהיה לו משכון למלוה וזה פטר את הלוה ונטל את המשכון בידו מיד המלוה והחזירו ללוה. טימא את הטהור. נמי מפרש לה בנשא ונתן ביד. כגון שהביאו לפניו טהרות לישאל עליהן ואמר טמאות הן ונטל שרץ אחד והגיעו בהן כדי שלא יהא בהן עוד ספק ויעמדו דבריו. וטהר את הטמא. כגון שלקח פירות טהורות ועירבן עם פירות אלו שטהר הוא שלא כדין וטמאן (יד): ואם היה מומחה לב"ד. שנטל רשות מב"ד פטור. דלא מצי למימר ליה אמאי דיינת ליה הואיל ולא בקיאת בדיני: האם שלה. רחם שלה: והאכילה ר"ט לכלבים. שסבר עליה ואמר טריפה והאכילה לכלבים: שלא תלד. מפני שפרות וחזירות שלהן מעולין מאד ומוכרין אותן

בהם. ועתוי"ט: (ה) שנאמר כו' בשנה. ומי יהיה בו מום בשעריך תאכלנו. כר"מ: (ו) שנתו. דשנה דידיה מניין דאם נולד בניסן רשאי לקיימו עד ניסן אחר ולא אמרי' מתשרי שמלאה שנת מנין עולם מלאה נמי שנת הבכור. מנה"מ דאמר קרא שנה בשנה איזוהי שנה שנכנסה בחברתה הוי אומר שנה של בכור כלומר דכי אזלת אחר שנת הבכור הוי נכנס בחברתה. דכי הוי לבכור שנה אחת נכנסת שנייה למנין עולם מתשרי. ועתוי"ט: (ז) ל' יום. מפרש בברייתא מפני השבת אבידה לבעלים ופרש"י דהיינו כהן דזמנין דלא משכח כהן למיתביה לי'. ואם ישחטנו מיד יסרח לפיכך רשאי לקיימו ל' יום אחר שנתו. ותוס' פי' דמיירי ביד כהן וא"ל עכשיו לבשר ונתנו לו חכמים זמן ל' יום. אבל ישראל לעולם ממתין עד שימצא כהן ע"כ. וברישא נמי דתנן מותר לקיימו כל י"ב חודש אי נפל ביה מום סמוך לי"ב חדש כגון ט"ו יום משלימין לו עוד ט"ו יום אחר שנתו שיהא לו ל' יום מיום שנפל בו מום. כדאיתא בגמ': (ח) ולא משום קנס דהא לא קתני הואיל ושחטו אלא הואיל ונשחט משמע אפי' שחטו אחר ובהא לא שייך קנסא. הרמב"ן ועתוי"ט: (ט) מומחה. פי' הר"ב במתני' דלקמן. והשם נגזר מן ומחה על ים שהוא לשון מיושר: (י) הוא הרא"ש בא"י: (יא) לאו משום דתיתי כסומכוס. אלא תקנת חכמים בעלמא היא. ואע"ג דאיירי בכל מום אפי' ידוע שיתירנו מומחה על ידו מ"מ חשיב ליה ספק קנס דשמא לא מזקיק ליה מומחה וגם לא פליגי בין מום למום ואי הוה מיירי בדוקין שבעין דוקא הוה ניחא טפי. תוס': (יב) היינו ר"מ דאשכחן דקניס שוגג אטו מזיד בגיטין דף נ"ג כו'. ולפיכך חייב אף ע"פ שלא נשא ונתן ביד. ועתוי"ט: (יג) ורישא דמתני' דקתני ונשחט דלא מוקמא בנשא ונתן ביד. התם קנסא הוא דקנסו רבנן דלא ליתי לאישורי מי שאינו מומחה לפי שאית מומין חכמה יתירה בה וכדאיתא בגמ'. הרא"ש: (יד) ולמה היה לו לעשות כך הלכך

ר"ט הלכה חמורך טרפון. א"ל ר"ע. ר"ט פטור אתה. שאתה מומחה לב"ד. וכל המומחה לב"ד פטור מלשלם: ה הנוטל שכרו להיות רואה בכורות. אין שוחטין על פיו. אא"כ היה מומחה. כאילא ביבנה. שהתירו לו חכמים להיות נוטל ארבעה איסרות בבהמה דקה. וששה בגסה. בין תמים בין בעל מום: ו הנוטל שכר לדון. דיניו בטלים (יט). להעיד [א]עדותיו בטלין. להזות ולקדש מימיו מי מערה (כא). ואפרו אפר מקלה. אם היה כהן וטמאהו (כב) מתרומתו. מאכילו ומשקו וסכו. ואם היה זקן מרכיבו על החמור. ונותן לו שכרו כפועל: ז החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו בשר צבאים. ולא עורות שאינן עבודין. רבי אליעזר אומר לוקחים ממנו עורות של נקבה ואין

א נ"א עדותו בטילה

אותן ביוקר והגוים שלא ילדו במלכות אחרת כדי שיהיו צריכים להם. ומוחכים האם שלה ואינה מתה שלכך לאו טרפה היא: הלכה חמורך טרפון. הפסדת חמורך שאתה צריך למכרו כדי לשלם דמי הפרה לבעלים: שמומחה אתה. הדא ועוד קאמר ליה. חדא דטועה בדבר משנה הוא. דמתני' היא באלו טרפות נטלה האם שלה כשירה. וקי"ל דטועה בדבר משנה חוזר הדין ודנין אותו כראוי ואינו משלם (טו) ועוד א"נ בשקול הדעת שגית דאיסורך אסור. ולא מצית למיהדר ונמצא שאתה הפסדתו. אפ"ה פטור אתה. לפי שאתה מומחה. ושקול הדעת היינו כגון תרי תנאי או תרי אמוראי דפליגי ולא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר. וסוגיין דעלמא כחד מינייהו ואזל הוא ועבד כאידך. מה שעשה עשוי ומשלם מביתו: ה אין שוחטין על פיו. דדלמא משום אגרא קא מרי ליה: כאילא. שם חכם הדר ביבנה וחסיד היה ולא נחשד בכך. ובין אמר להו תמים ובין אמר להו בעל מום היה נוטל כל שכרו: ארבע איסרות בבהמה דקה ובגסה ששה. גסה נפיש טרחא להשכיבה לארץ ולכפותה ולבדוק מומו שלכך שכרה מרובה: בין תמים בין בעל מום. ואע"ג דכי א"ל תם הוא לא מהני ליה ולא מידי. נוטל שכרו דאי לא שקיל אגרא אתי למחשדיה כי אמר בעל מום הוא (טז). ומכאן דן הרמב"ם על המורים לרבים שראוי להם. או שלא יטלו שכר כלל. או שיטלו שכר על הכשרות נבלה או טרפה כמו על הנמצאות כשירה. דומיא דרואי מומי הבכור: ו הנוטל שכר לדון דיניו בטלים. דכתיב (דברים ד) ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני ה' מה אני בחנם אף אתם בחנם (יז). וברבני אשכנז ראיתי שערוריה (יח) בדבר זה שלא יבוש הרב הנסמך ראש ישיבה ליטול עשרה זהובים כדי להיות חצי שעה על כתיבה ונתינת גט אחד והעדים החתומים על הגט שני זהובים או זהוב לכל אחד. ואין זה הרב בעיני. אלא גזלן ואנס. לפי שהוא יודע שאין נותנים בעירו גט שלא ברשותו והנותן הגט בעל כרחו צריך שיתן לו כל חפצו וחושש אני לגט זה שהוא פסול. דהא תנן במתני' הנוטל שכר לדון דיניו בטלים. להעיד עדותו בטלה: להזות. ממי חטאת על טמא מת: לקדש. לערב (כ) אפר חטאת במים חיים אל כלי: אפר מקלה. אפר כירה קרוי אפר מקלה. כלומר אפר בעלמא שאין בה קדושה: אבל אם היה. זה רואה הבכורות. או זה הדיין או העד או המקדש כהן. והעבירו המוליכו עמו במקום טומאה וטמאהו מתרומתו ומפסידו שצריך לקנות חולין ולאכול ודמי חולין יקרים מדמי תרומה שהחולין ראויין לכל ותרומה אינה ראויה אלא לכהנים טהורים: מאכילו. זה המוליכו ומשקהו וסכו: ונותן לו שכרו כפועל. אם היה רגיל במלאכה כבדה וקשה ומרויח בה הרבה. אומדים כמה אדם כזה רוצה ליטול פחות ממה שהיה מרויח במלאכה כבדה ולהתעסק במלאכה זו שהיא קלה (כג) וכך נותן לו. וכן מותר לכל דיין ליטול שכר בטלה כשהבטלה ניכרת ומפורסמת. ולוקח משני בעלי הדין בשוה ויזהר מזה אסור: ז החשוד על הבכורות. כהן החשוד להטיל מום בבכור: בשר צבאים. שאדום הוא ומחליף בבשר עגל וזמנין דמזבי בכור עגל תמים ואומר שבשר צבי הוא. דאין לחוש גבכורה: ולא עורות שאינם עבודים. אבל עבודים זבנינן מיניה דאי איתא דבכור הוא לא הוה טרח ביה שכר שמעי בי רבנן ומפסדי ליה מיניה (כד): לוקחים ממנו עורות של נקבה. דמיגע ידיעי ות"ק דאמר סבר דלמא תהך לזכרותא ועביד,

הלכך כו' כמו מזיד דמ"ד פ"ב דגיטין. תו': (טו) וכיון דאי קיימא פרה הוי מצי למיהדר ביה ולמגריה מההכא שמה שאמר לאו כלום הוא זה. וזה שהאכילה לכלבים איהו דאפסיד אנפשיה. רש"י. אבל מדברי הר"ב רפ"ג דסנהדרין משמע אפי' נשא ונתן ביד פטור. ועמ"ש שם: (טז) ופרכינן בגמ' א"ה כי אמר תם ושקיל אגרא נמי אתי למחשדי' דבע"מ הוא. והאי דלא קשרי סבר כי היכי דליספקל אגריה זימנא אחריתא ואמרי' דלא תקנו לו עוד שכר אלא כי מייתי ליה בתר הכי כמה זימני לא שקיל מידי וכ' התו' וא"ת אכתי אמרו כאי תם הוא ושרי ליה כי היכי שלא יטריח פעם אחרת וי"ל כו' ועוד דבזה לא יחשדוהו שיתיר האסור בשביל טרחתו של פעם שניה: (יז) ועמ"ש פ"ד דאבות מ"ה. וכ' התוס' וא"ת ושוחד לא תקח דכתב רחמנא למ"ל. ולאו פירכא הוא דתרי מילי נינהו דבתורת אגרא היינו שכר טרחו. ובתורת שוחד היינו להנתדל להוגו יפה ולהפך בזכותו. אפי' לזכות הזכאי מ' ע"כ: (יח) וכל הפוסקים המלינו בעדם. ועתוי"ט בארוכות ועיין בר"ח בפ"ג משער הקדושה: (יט) דיניו. ולא תנן דינו בטל ועדותו בטל. משמע דלא אותו עדות בלבד שידוע שנטל בו שכר הוא שבטלה אלא כל עדיות שהעיד וכל דיניו שדן אא"כ ידוע שלא נטל בהן מתם. ועתוי"ט: (כ) דהלו נהביא ולמלאות שרי: (כא) מערה. מים מוגרים לקדוש אלא מן המים חיים. הר"מ: (כב) וטמאהו. גמרא איהו גופיה היכי אזיל הא קעבר על לנפש לא יטמא ומשנינן בשאר טומאה. דלא מוזהר עלייהו כגון נבלות ושרצים: (כג) ואע"פ שנמצא מגיע לו שכר. כיון שמתבטל ממלאכתו היה יכול ליטול שכר. כ"פ התו'. ועתוי"ט: (כד) ויקנסו כפי רשעו

ואין לוקחים ממנו צמר מלובן וצואי אבל לוקחין ממנו טווי (כו) [א]ובגדים: ח החשוד על השביעית אין לוקחין ממנו פשתן (כז). ואפי' סרק. אבל לוקחין ממנו טווי (כח) [ב]ואריג: ט החשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין אין לוקחין ממנו אפילו מים או מלח דברי רבי יהודה. ר"ש אומר כל שיש (כט) בו זיקת (ל) [ג]תרומות (לא) ומעשרות אין לוקחין ממנו: י החשוד על השביעית אינו (לב) חשוד על המעשרות. החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית. החשוד על זה ועל זה. חשוד על הטהרות. ויש שהוא חשוד על הטהרות. ואינו חשוד לא על זה ולא על זה (לד). זה הכלל (לה). כל החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו:

פ"ה כל פסולי המוקדשי' [ד]הנאתן להקד'. נמכרין באיטליז [ה]ונשחטין [ה]באטליז. ונשקלין בליטרא. חוץ מן הבכור ומן המעשר (ג). שהנייתן לבעלים. פסולי המוקדשין הנייתן להקדש

[א] כ"א ואריג [ב] כ"א ובגדים [ג] גמ' תרומה [ד] נמכר [ה] הגר"א ל"ג

ועביד ביה כמין נקבות וכי מסיילי ליה אמר מחך זה (כה) במקום נקבות. אומר עכברים אכלוהו ואין הלכה כר"א: מלובן וצואי. פירשו בגמרא דמלובן מנופץ קאמר. כלומר מרוחץ מלכלוכו ולא אמרינן אי דבכור הוא לא מספיד פרסים ולא מלבן ליה דסבר מפני רבנן ומספדי ליה ממני דדיין דסברא זוטא היא פרה ומלבן ליה ולא קפיד עליה: אבל לוקחין ממני טווי ובגדים. דאי דבכור הוא סגי האי לא סרק בכו. דקפיד אספדיה דלמא מספדי ליה מניה: טווי ובגדים. לאו בגדים ממש קאמר דהשתא טווי גרידא לוקחין ממנו. בגדי' ארוגי' מבעיא אלא בגדים היינו לבדים עשויים מצמר שאינן טווין: ח החשוד על השביעית. לזרוע או לעשות סחורה בספיחי שביעית: סרק. מתוקן במסרק דכיון דסרקיה זוטא לא קפיד: אריג. לאו אריג ממש דהשתא טווי הרי אריג מבעיא. הרי בא לכלל טווי קודם לכן אלא אריג היינו כעין שסרות שעושין מפשתן שלא נטוה מעולם: ט אפילו מים ומלח. ומשום קנס: כל שיש בו זיקת תרומות. כל דבר שתרומה נוהגת בו. וכל. לאתויי קרבי דגים שמערבין בהן שמן זית שיש בו זיקת תרומה והלכה כר"ש: י אינו חשוד על המעשרות. ולוקחים ממנו תבואה בשאר שני השבוע. ואין מעשרין מהן ודאי אלא דמאי. וטעמא דחשוד על השביעית אין חשוד על המעשרות וחשוד על המעשרות אין חשוד על השביעית לפי שיש בכל אחד מהן חומר שאינו בחבירו. שביעית א"צ להאכל לפנים מחומת ירושלים. ומע"ש אינו נאכל אלא לפנים מן החומה. הלכך איכא דחמיר ליה עונש מעשר ועונש שביעית. ומעשר אית ליה פדיון. ושביעית כיון שנאסרה אין לה פדיון. הלכך איכא דחמיר עליה שביעית ממעשר: החשוד על זה ועל זה. כיון דחשוד אדאורייתא. כ"ש דחשוד על הטהרות. דמדרבנן הוא שיהא אדם אוכל חולין בטהרה (לג): ויש שחשוד על הטהרות. דרבנן ואינו חשוד לשביעית ולמעשרות דמאן דחשוד אדרבנן לא חשוד אדאורייתא: פ"ה כל פסולי המוקדשין. קדשים שנפל בהן מום אם מוכרין אותן ביוקר טובת הנאה להקדש (א) הוא הלכך נמכרים באטליז. דהיינו שוק שמוכרים בו שאר בשר חולין. ושם נמכרין ביוקר: ונשקלין בליטרא. להמכר כדרך שהקצבים מוכרים בשר חולין. דמתוך היכולים למכור ביוקר מוסיפים בדמים כשפודים אותם מן ההקדש: חוץ מן הבכור ומן המעשר. שאם נמכרים ביוקר הנאתן לבעלים בכור הנאתו לכהן. דבשר בכור נאכל לכל אדם והכהן מוכרו ונוטל דמיו ולכהן קרי בעלים של בכור (ב) ומשום הנאת הדיוט לא מזלזלינן בקדשים לנהוג בהן מנהג חולין למכרן באטליז. אלא בביתו. אע"פ שלא יפסקו עליהם בני אדם כל כך ואין נשקלים בליטרא אלא באומד ואם יפסיד לית לן בה: ושוקל"

[..]. הר"ב: (כה) לפי שהחתוך ניכר. ולאו דומה חתם לנקבות. ובגמ' ולידך בי עכברי מידע ידיע: (כו) [ה]ר"ל דבר המוגמר דומה לאריג ר"ל הבגדים: (כז) פשתן. [ב]ירושלמי ופשתן לאו קמחין הוא. אר"א מפני זרעה: (כח) ופי' כעין בגדים כגון הגדילים שהן מעשה עבות מן [ה]פשתים עצמו: (כט) ר"ש [כו]'. טעמיה נמי משום קנס הוא דהא כבר דעביד עוברא [א]סיה. וקאמר טעמא באסורי [ד]נפשיה קנסינן ליה: (ל) [ז]יקת. שייכות וכבר ביארנו [א]ותו ביבמות. הר"ב: (לא) והר"ב העתיק תרומה ומעשר בכסב וכן החשוד למע"ש כו' ופי' הר"ב דהכי משמע מדקתני כשה"א כל שיש בו זיקת תרומות ומעשרות דאשכי מעשרו' קאי עמוי"ט שהאריך ומסיק לכך נ"ל שהר"ב לא נתכוין אלא למע"ש והאי וכן [כ]ו' הוא פי' דברי הראשונים [ו]הא דתני מעשרות כ"ל דגן [ת]ירוש ויצהר והשתא ניחא [מ]אי ניכנס הספר תרומות: (לב) אינו כו'. במלה זו דברי ר"ע. אבל ר"י אומר החשוד על השביעית חשוד על המעשרות דבאתריה דר"י שביעית מזלזלא להו כדתנן ספ"ג דדמאי: (לג) ול' הר"מ כגון טומאת אוכלים וטומאת ידים. וז"ל בפ"ה מה"ט שהאוכל הטמא הזה שמכרו בחזקת טהור. אינו מטמא אחרים. אלא מד"ס: (לד) ויש כו'. לפי שהחשוד במילי דרבנן אין ראוי לחשוד אותו במילי דאורייתא. אבל אם נחשד על טומאה דאורייתא. הרי הוא ג"כ חשוד על השביעית ומעשרות ולפיכך אמר יש שהוא חשוד על הטהרות. (ולא אמר החשוד על הטהרות). הר"מ: (לה) זה הכלל. ק"ק לי זה הכלל כיון שאינו כולל השנויין כבר אלא מלתא אחריתא קמפסיק ותני. ועתוי"ט:

פרק ה (א) בגמרא איתא אילימא לאמר פדיונו הנאתן להקדש הנאתן לבעלים הוא אלא לפני פדיונו בשחטים הא בעי העמדה והערכה. לעולם לאחר פדיון ומאי הנאתן להקדש אדמעיקרא דכיון דהכי לפו אתר נמכרין באטליז ונשחטין באטליז ונשקלים בליטרא שפי ופריק מעיקרא: (ב) מתיים רש"י ומעשר שניים מכירתו ביוקר לבעלים ישראל הוא ומשום הנאת הדיוט כו': (ג) המעשר. ופרכינן בגמ' דמעשר בביתי' מזדבן והתניא אינו נמכר לא חי ולא שחוט כו' ומשנינן במעשר בהמה של יתומים עסקינן ומשום השב אבידה נגעו בהו אוקמוהו אדאורייתא כו' דשחוט רבנן הוא דגזרו. ועתוי"ט

להקדש (ד). ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור:
ב בש"א לא ימנה ישראל עם הכהן על הבכור. ב"ה מתירין ואפי' נכרי. בכור שאחזו דם אפי' הוא מת. אין מקיזין לו דם. דברי ר"י. וחכ"א יקיז. ובלבד שלא יעשה בו מום. ואם עשה בו מום. הרי זה לא ישחט עליו. רש"א יקיז. אע"פ שהוא עושה בו מום (ח):
ג הצורם באוזן הבכור. הרי זה לא ישחט עולמית. דברי ר"א. וחכ"א כשיולד לו מום אחר. ישחט עליו. מעשה בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל. ראהו קסדור אחד. אמר מה טיבו של זה. אמרו לו בכור הוא. ואינו נשחט אלא אם כן היה בו מום. נטל פגיון וצרם באזנו. ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו. ראה שהתירו והלך וצרם באזני בכורות אחרים. ואסרו. פעם אחת היו תינוקות משחקין בשדה. וקשרו זנבות טלאים זה לזה. ונפסקה

ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור. שאם יש לו חתיכת בשר חולין שנשקלה בליטרא יכול לשקול בשר בכור כנגדה. אבל מעשר אין שוקלים מנה כנגד מנה דמחזי כאילו מוכרו. ובהמת מעשר אסור למכרה כלל משום דלא כתיב בה לא יפדה כדרך שכתוב בבכור אלא לא יגאל (ה). ותניא בספרי בכור שנאמר בו לא יפדה הוא נמכר. ומעשר שנאמר בו לא יגאל. אינו נמכר לא חי ולא שחוט (ו) ולא תמים ולא בעל מום: ב לא ימנה ישראל עם הכהן. לאכול עמו בחבורה. מבשר בכור בעל מום שאין נמנין על הבכור אלא חבורה שכולה כהנים דכתיב (במדבר יח) ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין מה חזה ושוק כהנים אין ישראל לא אף בכור בין תמים בין בעל מום כהנים אין ישראל לא: וב"ה מתירין. ואפילו נכרי דכתיב (דברים יב) כצבי וכאיל מה צבי ואיל אפילו נכרי אף בכור נמי. וקרא דכתיב (במדבר יח) ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין. בבכור תמים דוקא משתעי (ז): שאחזו דם. חולי שהוא מסתכן בו מרבוי הדם: אין מקיזין לו דם. ואפי' במקום שאינו עושה בו מום. דמתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה במקום שאין עושה בו מום אתי למעבד במקום שעושה בו מום: ובלבד שלא יעשה בו מום. שלא יקדוח לאזנו או ניב שפתיו. במקום שלא יוכל לחזור ולהתרפאות דסברי רבנן כל שכן דאי לא שרית ליה במקום שאין בו מום אתי למעבד אפי' במקום שיש בו מום: לא ישחוט עליו. הואיל והוא הטילו עד שיפול בו מום אחר: יקיז. אף במקום שעושה בו מום. אם הוא צריך להקיז מאותו אבר. ולא יניחנו שימות. ואע"פ שהוא הטיל המום בידיו ישחט עליו והלכה כר"ש: ג הצורם. הפוגם. ובכאן איירי שפוגם אוזן הבכור כדי שיהיה מותר בידו: הרי זה לא ישחט עולמית. ואפי' נפל בו מום אחר משום קנס. לפי שעבר והטיל מום בקדשים שהמטיל מום בקדשים סופג את הארבעים. ואפי' עשה מום בבעל מום (ט) דכתיב (ויקרא כב) כל מום לא יהיה בו קרי ביה לא יהיה (י) בו שלא יטיל בו מום ומדהוה ליה למכתב מום וכתב כל מום לרבות אפי' בעל מום שלא יטיל בו מום: כשיולד לו מום אחר ישחט עליו. ואפי' באותו מום עצמו אם מת המטיל את המום בנו שוחט אחריו על אותו מום דלדידיה קנסו רבנן. לבריה לא קנסו רבנן וכן הלכה: ושערו מדולדל. לפי שלא גזז מעולם: קסדור. ממונה מהמלך: מה טיבו של זה. שהניחוהו להזקין כל כך: פגיון. סכין שיש לו שתי פיות קרוי פגיון: והתירוהו. אע"פ שהנכרי נתכוין להטיל בו מום. כיון דשלא מדעת ישראל עשה שלא נתכוין לעשות נחת רוח לישראל (יא): ראה שהתירו והלך וצרם באזני בכורות אחרים. כדי לעשות נ"ר לישראל. נעשה כאילו אמר לו ישראל שיעשהו ואסור: היו תינוקות משחקים. וצריכא דאשמועינן קסדור נכרי ותינוקות. דאי אשמועינן קסדור. הוה אמינא בנכרי הוא דשרי דליכא למגזר דלימא אתי למסרך וללמוד להטיל מום בקדשים דסרכיה דנכרי לא אכפת לן (יב). שהרי נכרי הוא באיסורין. אבל קטן דאי שרית ליה אתי למסרך אימא לא. ואי אשמועינן תינוקות הוה אמינא תינוק הוא דשרו רבנן. דמאן דחזי לא אתי למימר נוני אי הוה שרי ביה גדול מומא הוה משתרי. דקטן בגדול לא מסלף. אבל נכרי גדול דאתי לאחלופי בגדול ישראל אימא לא צריכא:
כל

ועתוי"ט: (ד) ושוקלין כו'. ל' הר"מ והתניא שאמר של הבכור מותרין לשקול כו' וכ' הת"ע פשטא משמע דהרישא קאי דקתני דבשר בעל מום אינו נשקל בליטרא: (ה) וגמרינן גאולה גאולה מחרמים: (ו) דאסמכתא בעלמא היא דמדאורייתא לא מיתסר מכירתו אלא שמים אי דומיא דמוכרה. כ"מ: (ז) ולענ"ד דבמ"א פ"ד כ' דמדכ' ובשרם לי' רבים אף בעל מום במשמע. הא אמרינן בסוגיא דהכא דבבעל מום כתיב הטמא והטהור יחדיו יאכלנו. ומה טמא שאינו אוכל בקדשי' קלים אוכל בבכור זה שאוכל בקדשים קלים אינו דין שיאכל בבכור. וכ' התוס' דאפי' ק"ו ומפיק מהקישא ונאכל לזרים מאחר דמוקמא הקישא דכחזה התנופה בתם: (ח) אע"פ כו'. אין כוונתו שיארע בו מום בשעת הקזה בהכרח. לפי שמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. אבל הוא אומר שאין חוששים אם יארע בו מום אחר ההקזה לפי שהוא דבר שאין מתכוין ולא נפל בו המום מחמת ההקזה בהכרח כדי שנדמה אותו לפסיק רישיה. ולפיכך ביארו בגמרא שהלכה כמותו. דהא קיי"ל כוותיה בדבר שאינו מתכוין דמוסר. הר"מ: (ט) משמע דלהלכה כתב כן דלר"מ לא אילטריך דדלמא לא אמר אלא בתם ועוד שלא פי' דרבנן פליגי בהא. ודברי תימא הן כו' דכ"ז אליבא דר"מ בגמ' אבל רבנן דזה הכלל דסיפא פליגי דדוקא בתם. ועתוי"ט: (י) כלומר היו"ד בשב"א והה"א בפתח והוא לי' לווי ואזהרה: (יא) שהרי א"י שע"י מום שיעשה בו ישחט. אא"כ נפל מאליו. רש"י: (יב) רש"י ואני תמה דמכדי הטלת מום בבכור איסור הוא לגביה ובסוגיא לא קאמר. אלא דלא אתי למסרך. ויכוונו לפרש דסרכיה לא מידי הוא שאינו איסור

ונפסקה זנבו של אחד מהם והרי הוא בכור. ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו. ראו שהתירו. והלכו וקשרו זנבות בכורות אחרים. ואסרו. זה הכלל כל שהוא לדעתו אסור. ושלא לדעתו מותר: ד היה בכור (טו) [א]רודפו ובעטו ועשה בו מום. הרי זה [ב]ישחט עליו. כל המומין הראויין לבא בידי אדם. רועים ישראל נאמנים ורועים כהנים אינן נאמנים. רשב"ג אומר נאמן הוא על של חברו. ואינו נאמן על של עצמו. רבי מאיר אומר החשוד על דבר (כא). לא דנו ולא מעידו: ה נאמן הכהן לומר הראיתי בכור זה ובעל מום הוא. הכל נאמנים על מומי המעשר. בכור שנסמית

א רודפו ס"י ב שוחטין ס"י

כל שהוא לדעתו אסור. לאתויי גרמא (יב) כגון שהוליך הבהמה במקום שיש בו ברזל כדי שתחכך בו ויפול בו מום: ושלא לדעתו מותר. לאתויי אם היה ישראל מסיח לפי תומו (יג) ואומר בפני הנכרי בכור זה אם נפל בו מום היינו אוכלים אותו ושמע הנכרי והפיל בו מום מותר: ד היה בכור רודפו כו' ה"ז ישחט עליו. ולא שנו אלא שבעטו בשעת רדיפה אבל שלא בשעת רדיפה לא (טז): הראוין לבוא בידי אדם. שיש לומר אדם הטילם בו. כגון נסמית עינו נקטעה ידו נסדקה אזנו (יז): רועים ישראל נאמנים. ישראל הרועה בהמתו של כהן נאמן לומר על המומין שנפלו בבהמתו של כהן. שמאליהם נפלו ויאכלנו בעליו הכהן במומו. ולא חשדינן ליה שמא על ידי אדם בא זה המום בכוונה ורועה זה משקר ובא להתירו כדי שיפסקנו רבו כהן ויאכילנו ממנו. שהישראל מותר לאכול מן הבכור בעל מום כשהכהן נותן לו ממנו. בהכי לא חשדינן לי' דלגימה מועטת כזו לא חיישינן שיפקר הרועה ויעבור עבירה בעבור הנאת לגימה בלבד: רועים כהנים. רועים שהם כהנים אין נאמנים כשרועים בהמתן של ישראל דנחשד האי כהן רועה שהוא עצמו הטיל בו מום דמימר אמר האי רועה לא שבק רבי לדידי ויתננו לכהן אחרים. וה"ה דכהן רועה (יח) אינו נאמן להעיד על הבכור של כהן אחר דחיישינן לגומלים דסבר אעידנו עכשיו ויבא גומל לי כשיתן לי ישראל בכור אם ואטיל בו מום ויבא כהן זה ויעידני שמאליו נפל בו מום: רשב"ג אומ' נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו. רשב"ג פליג את"ק וסבר דלא נחשדו כהנים אלא על בכור עצמו שכבר נתנו לו ישראל אבל על של חבירו בין רבו בין אחר לא נחשדו עליו: ר"מ אומ' כל החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו. ואיכא בין ר"מ לת"ק דלר"מ בכור כהן שנפל בו מום צריך שנים מן השוק להעיד עליו ועד אחד אפילו שאינו כהן אין מועיל בו (יט). ולת"ק דוקא כהן אינו נאמן להעיד על בכורו של כהן דחיישינן לגומלים. אבל שאינו כהן אפילו אחד מעיד נאמן להתירו ורשב"ג אומר אפי' בנו ובני ביתו של כהן נאמנים דדוקא איהו גופיה על של עצמו אינו נאמן. ואשתו נמי אינה נאמנת מפני שהיא כגופו והלכה כרשב"ג (כ): ה הראיתי בכור זה. לחכם ואמר לי שמום קבוע הוא ושוחטו ובלבד שיהיו לו עדים שלא הפילו בו שהכהנים חשודים להפיל מום בבכור כדי למוכרו ולהאכילו בחולין אבל אין חשודין לאכול קדשים התמימים בחוץ (כב) ולומר על מום עובר שהוא קבוע. וכהן שהוא מומחה נאמן לדון על מומי הבכור שהוא קבוע ולהתירו וכן נאמן הכהן לומר בכור זה נתן לי ישראל (כג) במומו שהוא עשוי להגלות אם נתנו לו ישראל במומו אם לאו. ומלתא דעבידא לאגלויי לא משקרי בה אינשי: הכל נאמנים על מומי המעשר. הכהנים חייבים להפריש מעשר בהמה כישראל. והכל נאמנים לומר על מום שנעשה בבהמות מעשר דבלא כוונה היה ואפילו הבעלים. מגו דאי בעי שדי ביה מומא בכוונה בעדריה קודם שיעשר ונמלא המעשר בעל מום:

שנסמית

לאסור לנכרי כן נראה מפי' הר"מ: (יג) כדילף ליה בגמ' מקרא. ותוי"ט: (יד) שלא שאלם הקסדור מה טיבו אלא הם עצמם מכל"ת כו'. רש"י: (טו) בכור אל מגנת רודפו לאדם לנגחו. ובעטו אדם לבכור ועשה בו מום ישחט עליו ואפילו היה כהן לפי שלהצלתו נתכוין. רש"י: (טז) גמ' פשיטא מה"ד לעריה (מה צדדו) הוא דקא מדכר. קמ"ל: (יז) שיש מומין שאין ראוין לבא בידי אדם כגון שנפל ה' רגלים או עינו אחד גדול כשל עגל או קטנה כשל אווז דהוי מום שאין אדם נחשד עליו. רש"י: (יח) נ"ע דמידי הוא טעמא אלא משום דחיישי' לגומלין וא"כ מאי אריא כהן רועה אפי' שאין רועה נמי לא כו'. ומיהו רש"י מפ' לקמן בהא דאיכא בין ת"ק לר"מ דלת"ק ב' כהנים שאינם רועים נאמנים וב' שהם רועים אינם נאמנים אף על רבם דלא חיישינן לגומלים אלא ברועים דקאי עביה וסבר אעיד את רבי והוא יעידני כשיתן לי ישראל במלמא בכור. גם דברי הר"ב דלקמן יש לפרש כך. ולפיכך י"ל דדייק לכתוב כהן רועה לומר דאיכא בין רועה לאחר. דרועה אפי' שנים אינם נאמנים ושאינם רועים כשהם ב' נאמנים. ודייק נמי לכתוב להעיד על הבכור של אחר לומר שכשאין אלא א' כמעיד אפי' על אחר שאינו רבו נמי לא. וממילא דאפילו אינו רועה נמי. דהשתא דרועה ליתא אלא ברבו כך נ"ל ליישב דבריו שבהכמת לשונו מבמיעם זאת ובעיקר סמך על המסקנא. ותוי"ט: (יט) המיהני דהא לא אמר ר"מ אלא החשוד ובגמ' ורש"י ותו' נמי ליתא אלא בכהנים אבל שאינו כהן אפי' חד מהימן: (כ) ולא קיי"ל אהלכתא דספ"ד דדמאי החמרים שנכנסים לעיר כו' דהיינו נגומלין. התם שניהם לפנינו ובידיהם למכור איכא חששא דגומלין. משא"כ הכא דלמיחש דמעיד עכשיו כדי שיגמול לו לאחר זמן כשיבא לידו בכור ויטול בו מום לחשש גומלין כי האי לא חיישינן. וכ"ש לפרש"י דהכיא דדמאי בכלי אומנותו בידו דמוכח דבא למכור ולא לכאמע ולכך חיש לגומלין אך בלא זה לא קשה מידי דלא פסק כרשב"ג אלא בבכור. ועתוי"ט: (כא) החשוד כו' דהיינו כהנים שנחשדו על הבכורות. רש"י וכ' הטור מפני שיש לכהן טורח גדול לטפל בו עד שימום. ועתוי"ט שהארכתי: (כב) מפני שהוא עון כרת. הר"מ ועספ"ד: (כג) ואע"פ שלא פרשו בשם לומר ישראל פלוני ואע"ג דבמ"כ פ"ד דדמאי תנן. קח לי ממי שהוא נאמן כו' אינו נאמן מאיש פלוני ה"נ נאמן התם אם אמר סתמא מאי לאתמומי

לומר

שנסמת עינו. שנקטעה ידו. שנשברה רגלו. ה"ז ישחט ע"פ שלשה בני הכנסת. ר' יוסי אומר. אפי' יש שם עשרים ושלשה. לא ישחט אלא ע"פ מומחה: ו השוחט את הבכור *ומכרו. ונודע שלא הראהו. מה שאכלו אכלו. והוא יחזיר להם את הדמים. ומה שלא אכלו. הבשר יקבר. והוא יחזיר להם את הדמים. וכן השוחט את הפרה. ומכרה. ונודע שהיא טרפה (כה). מה שאכלו אכלו. ויחזיר להם את הדמים. ומה שלא אכלו. הן יחזירו לו את הבשר. והוא יחזיר להם את הדמים. מכרוהו לעובד כוכבים. או הטילוהו לכלבים. ישלמו לו דמי הטרפה:

פרק ו על אלו מומין שוחטין את הבכור. נפגמה אזנו מן הסחוס. אבל לא מן העור. נסדקה (ד). אע"פ שלא חסרה. נקבה מלא כרשינה או שיבשה. איזו היא יבשה. כל שתנקב ואינה מוציאה טפת דם. ר' יוסי בן משולם אומר יבשה שתהא נפרכת: ב ריס של עין שנקב. שנפגם. שנסדק (ו). הרי בעיניו דק תבלול (ז) חלזון נחש ועינב. ואיזהו תבלול. לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור. בשחור ונכנס בלבן (ח) אינו מום. שאין מומין בלבן: ג חורוד. והמים הקבועים. איזהו חורוד הקבוע. כל ששהה שמונים יום. ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר. בודקין אותו שלשה פעמים בתוך שמונים

*גמרא ל"ג

שנפסית עינו שנקטעה ידו. דהיינו מום מובהק: בני הכנסת. כלומר שאינן מומחים והני מילי במקום שאין יחיד מומחה אבל במקום שיש יחיד מומחה אינו נשחט אלא ע"פ מומחה ואפילו במום מובהק דומיא דהפרת (כד) נדרים. שבמקום שיש יחיד מומחה אין ג' הדיוטות מתירים: אפי' היו שם עשרים ושלשה. אפילו היתה סנהדרין במקום א'. ואין שם אחד שנטל רשות להתיר מומי הבכור. אינו נשחט על פיהם ואפילו במום מובהק עד שיהיה שם מומחה. ואין הלכה כר' יוסי: ו השוחט את הבכור. ומכר משבשרו ונודע לנו שלא הראהו לחכם: מה שאכלו. הלוקחים אכלו: ויחזיר להם את הדמים. משום קנס. שהאכילם נבל איסור: מכרוהו הלוקחים לעו"ג. הואיל ולא גרם להם אסורא ישלמו לו דמי טרפה כמו שהיא נמכרת בזול (כו). והוא יחזיר להם את שנותר. ובבכור לא תני מכרוהו לעו"ג דבכור תמים אסור בהנאה (כז):

פרק ו על אלו מומין. נפגמה. אין פגימה בלא חסרון אבל סדק משמע נמי בלא חסרון ושיעור פגימה. כדי שתחגור בה צפורן (א): הסחוס. תסך האזן שקורין טנרו"ם בלע"ז (ב): אבל לא מן העור. דעור הדר בריא ולא הוי מומא. והאי עור היינו שליה רכה של אזן (ג): נקבה מלא כרשינה. שיש בחלל הנקב שיעור גרגיר של כרשינה בין שנקבה ארוך בין עגול. אם יש בכולו כדי להצטרף בשלשו כשיעור גרגיר של כרשינה. הרי זה מום: שתהא נפרכת. נעשית פרוכים ופתיתים כשממשמשים בה. ואין הלכה כר' יוסי. וכל הני מומין דחשיב במתניתין. ששוחטין עליהן את הבכור ילפינן מקראי דכתיב (דברים טו) וכי יהיה בו מום כלל. פסח או עור פרט. כל מום רע חזר וכלל. כלל ופרט וכלל. אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינו חוזר. אף כל מומין שבגלוי ואינו חוזר (ה): ב ריס של עין. עפעף של עין: הרי בעיניו. כלומר הרי שיש בעיניו: דק. טיל"ש בלע"ז: חלזון ונחש. היינו שלאן היינו נחש וקורהו נחש שעשוי מנומר כנחש והוא בשר נוסף המתפשט וחופה קצת מן השחור שבעין וקורין לו בערבי טפרא כמו שקורין לצפורן טפרא לפי שהוא חופה את העין כדרך שהצפורן חופה בשר האצבע: ועינב. שיש בעינו כגרגיר של ענב: לבן הפוסק בסירא. היינו שורה שבעין סביב השחור שמשם מראית העין באה. ואם חוט לבן יוצא מן הלבן שבעין ופוסק אותה שורה ונכנס בשחור. הוי מום: שחור ונכנס בלבן. אם חוט אחת שחור יוצא מן השחור שבעין ופוסק בסירא ונכנס בלבן. אינו מום שאין מומין בלבן. דלאו עין הוא אלא סומך העין: ג חורוד. כמין טיפי' נגעות בעין תרגום לבן חיור: והמים. שיורדים אל העין ומונעים הראות: הקבועים. אתרווייהו קאי חורוד והמים: בודקין אותו שלשה פעמים בתוך שמונים יום. בכל כ"ז יום. שהוא שליש הזמן

לומר בעיני היה נאמן כו'. ועתוי"ט: (כד) והכי ליתא וגמרי' וכתבו התוס' ליתא דקרא נקט אבל גבי חכם צריך למון הפרה. ועתוי"ט: (כה) טרפה. פי' שנטרפה בודאי דאלו מספק כל בהמה בחזקת שאינה טרפה וא"צ בדיקה. דבדיקת סירכות דבריאה אינן אלא מדרבנן. אבל בבכור שני ונודע שלא הראהו שאע"פ שאפשר שיש בו מום קמוא בחזקת שאין בו מום. ועוד אפי' נמצא בו מום כיון שנשחט שלא ע"פ מומחה אסור כדאיפסק הלכתא כר"מ במ"ב פ"ד. הר"ע: (כו) כלומר שכן דרך טרפה שנמכרת בזול. והא ודאי שאם מכרה ביוקר שמחשב כפי הדינים שקבל: (כז) ואני תמה שאע"פ שאסור בהנאה אינו תופס את דמיו שאין לך דבר שתופס את דמיו להיות כמוהו:

פרק ו (א) שתעבב בה לפורן. הר"ע: (ב) וז"ל הערוך בדל אזן מתורגם הסחוס דאודנא ע"כ. וא"כ הה"א שרשים אבל הר"מ העתיק סחוס. ובפ"י דנגעים מ"ט כ' הר"ב תנוך זה גדר האמצעי של אזן. ועתוי"ט: (ג) משמע שהוא העור שבתחתית האזן. ולא המור העור שבשפת האזן. בתוי"ט: (ד) נסדקה. פי' הסדק כל שהוא. גמ': (ה) גמ' ואימא מה הפרט מפורש כו' ובטל ממלאכתו כו' אף כל כו' אלמה תנן נפגמה אזנו ומשני כל מום רע כרבויא הוא. פרש"י ולא דרשינן ליה בכלל ופרט. ופרכינן אי הכי מומין שבסתר נמי אלמה תנן כו'. בעינן מום רע וליכא. ופרש"י מום רע לא מקרי אלא בגלוי שמגולה. פי': (ו) שנקב. בכלהו כ' הר"מ שכן בכלל שהן וג' מומין אלו בכלל חרוץ האמור בתורה: (ז) דק פי'. כשיני במומי אדם. ובמ"כ שאין למה את האמור בבהמה באדם. ואת האמור באדם בבהמה. פ"ל גרב גרב לג"ש ילפת ילפת לג"ש: (ח) בשחור כו'. לי הר"מ ואם אלא בשחור

שום

שמונים יום. ואלו הם [א] מים הקבועים, אכל לח ויבש של גשמים. לח ויבש של שלחים. אכל היבש ואחר כך אכל הלח אינו מום. עד שיאכל היבש אחר הלח: ד חוטמו שנקב. שנפגם. שנסדק. שפתו שנקבה. שנפגמה. שנסדקה. חטיו החצונות. שנפגמו. או שנגממו. והפנימיות שנעקרו (יח). ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר. אין בודקין מן המתאימות ולפנים. אף לא את המתאימות: ה נפגם הזובן. או עריה של נקבה. במוקדשים. נפגם הזנב מן העצם. אבל לא מן הפרק. או שהיה ראש הזנב מפציל עצם. או שיש [ב] (בשר) בין חוליא לחוליא מלא אצבע: ו אין לו ביצים [ג] (או) אין לו אלא ביצה אחת. ר' ישמעאל אומר אם יש לו שני כיסין יש לו שני ביצים. אין לו אלא כיס אחד אין לו אלא ביצה אחת. רבי עקיבא אומר מושיבו

א ס"י מום ב ס"א ג נ"א ל"צ

שמונים יום בקיץ בודקים אותו אם הלך אסור. ואם הלך אע"פ שאחר מונין לו פ' יום מיום שחזר. ואין המורוד קבוע עד שיעמוד פ' יום. ואם לא בדקוהו בתוך פ' יום אע"פ שנמצא המורוד שכ ביום שמונים לא הוי מוכ דשמא בנתים הלך ומזי והלי כר"מ בן אנטיגנוס: אלו הן המים הקבועים. כלומר במאי ידעינן אי קבועים או עוברים: אכל לח ויבש של גשמים. אם האכילוהו לרפואה תבן ושליר שקורין פיינ"ו בלע"ז: לח. הגדל באדר ואלי ניסן. ויבש שגדל באלול ואלי תשרי. ושל גשמים. היינו שגדל בשדה בית הבעל (ט). ומתניתין חסורי מחסרא והכי קתני אכל לח ויבש של גשמים הרי זה מום. של בית השלחין אינו מום. ודגשמים נמי אכל יבש ואחר כך אכל לח אינו מום עד שיאכל יבש אחר הלח: של בית השלחין. ארץ הצריכה להשקות לא הוי רפואה. ולא בדקינן ביה: אבל יבש ואח"כ לח. לרפואה אין א רפואתו ואע"פ שלא נתרפא בכך. אינו מום עד שיאכל יבש אחר הלח. זו היא דרך רפואתו. תבן ושליר הגדל באדר ואלי ניסן. מאכילים אותו באדר ואלי ניסן. ותבן ושליר הגדל באלול ואלי תשרי. מאכילין אותו באלול ואלי תשרי. דלא שחטינן ליה עד שיעברו עליו כל ימי הקיץ ויבדוק בשניהם. ואם לא נתרפא הוי מום. וצריך שיאכל מהם לא פחות מכגרוגרת בכל סעודה וסעודה כל שלש חדשים בתחלת הסעודה ולאחר ששתה ולא יהיה כפות בשעה שאוכל העשבים הללו ברפואה. ולא יהיה יחידי. אלא עם חבירו. בשדה ולא בתוך העיר. ואם עשו כל התנאים הללו ולא נתרפא הוי מום ושוחטין עליו: ד חוטמו שנקב וכו'. והוא שנקבו מחיצות המיצועות של חוטם שהנקב נראה מבחוץ. אבל אינו נראה אלא מבפנים כגון בנקבה מחילה המחלקת את החוטם. אינו מום. שסתר הוא. ואנן ילפינן מכלל ופרט וכלל דמומין שבגלוי בעינן: שנפגם. ויש בו חסרון: שנסדק. ואין בו חסרון ושיעור פגימה כדי שתתגור בה לפוקן: שפתו. שורה חילונה של שפה. כלומר חודה החילון: חטיו החיצונות. השינים שבאמצע הפה: שנפגמו. נחסרו: נגממו. נימוקו (י) ולא נשאר מהם אלא רושם מועט. ואינן בולטות. כמו שרגילים להיות: והפנימיות. שינים הגדולות שקורין מסילא"ש. שנעקרו לגמרי. אבל נפגמו ונגממו לא הוי מום: אין בודקין מן המתאימות ולפנים. שינים הגדולות שאחת נראית כשתים כתאומות. מהם ולפנים אינו נחשב מום מפני שהוא סתר. והן עצמן שנעקרו לא הוי מום ואין הלכה כר"ח בן אנטיגנוס: ה הזובן. הכרתק שהגיד של בהמה שפוי בו. כשנפגם הוי מום דלא הדר בריא. אבל ניטל לא הוי מום דחוזר לאיתנו (יב): עריה של נקבה. בית הערוה הבולט לחוץ ונראה על אחר בשר הגוף: במוקדשים. בשאר קדשים שיש בהן נקבה כגון שלמים. דאילו בבכור ליכא נקבה: אבל לא מן הפרק. דנפגם בין הפרקים ועולה ארוכה. כשלא נחתך כל הזנב: או שהיה ראש הזנב מפציל עצם. הזנב התלוי למטה נקלף העור והבשר ונשאר העצם מגולה. כיון שאין עולה ארוכה הואיל ובראש הזנב הוא: מפציל. כמו אבר פצל. פ"א שנחלק הזנב בקצהו לשתי זנבות ובכל אחת משתיהן עצם: בין חוליא לחוליא מלא אצבע. שחוליות של זנב רחוקות זו מזו מלא אצבע דהיינו רוחב גודל: ו אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת. ומתני' חסורי מחסרא וה"ק. אין לו שתי ביצים בשתי כיסין (יג) אלא בכיס אחד. א"נ שני כיסין וביצה אחת הרי זה מום: ר' ישמעאל אומר אם יש לו ב' ביצים. אסיפא פליג דקאמר ת"ק אם אין לו אלא ביצה אחת ושני כיסין הוי מום. לא היא דכל שיש לו שני כיסין בידוע שיש לו שתי ביצים. אבל ארישא מודה דכי אין לו אלא כיס אחד בודאי אין בו אלא ביצה אחת הוי: רבי עקיבא אומר. בידוע לא אמרינן. אלא מושיבו על עכוזו גרסינן (יד). ודוגמתו (טו) בפרק במה מעברין (דף לד). אכוזו תנן. או עכוזו תנן. על עגבתו אחת ומושיבין את הבכור שאין לו אלא ביצה אחת בשני

מום דבר במה שנראה לעין ונמשך גלגן: (ט) דסגי ליה בגשמים. רש"י: (י) דנגמם ממילא משמע ולא בידי אדם אבל היכא דתנן גומם מפי' הר"ב כורם כמ"ש במ"ד פ"ב דכלאים ולי' הר"מ שנחתכו ונימוקו כו': (יא) והפנימיות כו' שהרי בעת שפותחת פיה ונוטה הן נראין חסרין. הר"מ: (יב) גמ' ומעשה שהיי ואלא תמה שהרי בעריפום אתה נואלא כן בנימל השמול: (יג) פרש"י דכל בהמה יש לה לכל ביצה כיס א' לפי שהכיס חלוק באמצעיתו ומבחוץ ניכר שהרי באמצע הוא משוקע. ונראים בו שורה העמוקה ע"כ. וה"ה דנחשב באידך פרקין גבי מומי אדם. ובהרמ"ע: (יד) רש"י ולא יתו לאפוקי אכוזו באל"ף דהא איכא נמי התם דתני אכוזו אלא כ"ל דאתי לאפוקי הגי' שהעתיק הר"ס דגרס הבגיתו: (טו) לא דייק בלישני שכי' ודוגמתו דהא היא גופא היא דאדהכא אתמר התם: דכל

מושיבו על עכוזו. וממעך. אם יש שם ביצה, סופה לצאת. מעשה שמיעך ולא יצאת ונשחט ונמצאת דבוקה בכסלים. והתיר ר"ע. ואסר ר' יוחנן בן נורי: ז בעל חמש רגלים. או שאין לו אלא שלש. ושרגליו קלוטות (יז) כשל חמור. והשחול והכסול. איזהו שחול שנשמטה ירכו (יח). וכסול שאחת מירכותיו גבוהה: ח נשבר עצם ידו ועצם רגלו. אע"פ שאינו ניכר. מומין אלו מנה אילא ביבנה. והודו לו חכמים. ועוד שלשה הוסיף. אמרו לו לא שמענו *את אלו. את שגלגל עינו עגול כשל אדם. ופיו (כ) דומה לשל חזיר. ושניטל רוב המדבר של לשונו. וב"ד של אחריהן אמרו הרי אלו מומין: ט מעשה שהלחי התחתון עודף על העליון. ושלח רשב"ג לחכמים ואמרו הרי זה מום. אזן הגדי (כא) שהיתה כפולה. אמרו חכמים. בזמן שהיא עצם (כב) א' מום. ואם אינה עצם א'. אינה מום. ר' חנניא בן גמליאל אומר זנב הגדי שהוא דומה לשל חזיר ושאין בה שלש חוליות. הרי זה מום: י רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר את שיבלת בעינו. ושנפגם עצם (כה) ידו ועצם רגלו. ושנפסק עצמו שבפיו. עינו אחת גדולה (כו) ואחת קטנה. אזנו אחת גדולה ואחת קטנה. במראה אבל

* גמ' אלא

בשני ביצין: וממעך. וממשמש בכים ובכסלים: אם יש שם ביצה אחת סופה לצאת. ואם אינה יוצאה הוי מום: והתיר ר"ע. דסבר מום הואיל ולא יצאה במקומה כשמיעך וממשמש. וכן הלכה: ז בעל חמש רגלים או שלש. הא דחשבינן ליה בעל מום ולא טרפה. הני מילי כשיתר או חסר בידיו דהיינו אותם שלנגד הראש. אבל חסר רגל. או יתר רגל מרגליו האחרונים. הויא טרפה ואסורה באכילה (יז): קלוטות. עגולות ואפילו הן סדוקות הוי מום. דפרסות בהמה טהורה אינן עגולות: שחול. בהשמטת ירכו תרגום משיתיהו שחלתיה: כסיל. דכן הבהמה שהירך מחוברת לאליה סמוך לכסלים. ולא למעלה מן הכסלים. וזו הירך ע"ג הכסל (יט): ח אע"פ שאינו ניכר. כשהוא עומד שאין השבר נראה. אבל ניכר כשהוא מהלך שהוא צולע. דאי אינו ניכר כלל לא הוי מום: מומין אלו. נשבר עצם ידו ועצם רגלו שהוזכרו למעלה: אילא. שם חכם: עגול כשל אדם. דלאו היינו אורחא שיהא גלגל עין בהמה עגול כשל אדם: רוב המדבר. היינו אותו קצת הלשון שאינו מודבק למקומיו: וב"ד של אחריהן. אמרו הרי אלו מומין. וכן הלכה: ט מעשה שהלחי התחתון. משום דתנן לעיל דפיו דומה לשל חזיר פליגי רבנן עליה דאילא. קמ"ל השתא דלא פליגי רבנן עליה אלא בשפתו העליונה עודפת על התחתונה אבל שפתו התחתונה עודפת על העליונה מודים רבנן דהוי מום ומעשה נמי שהלחי התחתון עודף על העליון ואמרו חכמים ה"ז מום. וה"מ כשעצם הלחי התחתון עודף על העליון או הוי מום אפילו בבהמה. אבל אין בה עצם אלא ששפתו התחתונה ארוכה ומקבלת את העליונה הוי מום באדם. אבל לא בבהמה: אזן הגדי שהיתה כפולה. שיש לו שתי אזנים מצד אחד אזן בתוך אזן: בזמן שהיא עצם אחד. שאין לה אלא תנוך אחד שנכפל תנוך העליון לתוכו ונתפשר לנוסה הוי מום: ואם אינה עצם אחד. שהתנוכים מובדלים למעלה: אינו מום. וטעמא לא אתפרש (כג). ומ"מ לא דמי לבעל חמש רגלים. דאזן בתוך אזן אינו נראה כ"כ: שהוא דומה לשל חזיר. עגולה כזנב החזיר. ואע"פ שאינה דקה כמותה: שלש חוליות. דוקא בזנב של טלה הוא דבעינן ג' חוליות. אבל זנב של גדי חוליא אחת בלבד מום. שתים אינו מום. וכן הלכה: י יבלת. פורו"ש בלע"ז. ואפילו היא בלובן שבעין. ויש בה שער (כד) הרי זה מום: ושנפגם עצם ידו. שניכר המום. ולעיל איירי בשנשבר: ושנפסק עצמו שבפיו. שהשיניים קבועות בו ולמעלה מן החוטין קא מיירי דלאו שינין גופייהו דהיינו השיניים עליון שבאמצעית הפה. הא תנן לעיל דאפי' נפגמו. או נגממו הוי מום: עינו אחת גדולה. כשל עגל ואחת קטנה כשל אווז: במראה. שנראה לכל שזו גדולה מזו: אבל

(טז) דכל יתר כנטול דמי גמ'. והוא שיהיה זה היתר מרחם עצם התחתון ולמעלה. מר: (יז) קלוטות. [redacted] קלוט האמור בתורה כדפירש בגמ': (יח) שנשמטה כו'. והכון דלא איעקר מיניה דאי איעקר מיניה טריפה נמי הוי. רש"י. וכ' הר"מ שזה שרוע האמור בתורה והכי שנינו בת"כ זה שנשמטה ירכו. ובגמ' שנשהרכבה יריכו ופרש"י שאחת מירכותיו גדולה מחברתה: (יט) רש"י. והגה נראה לפרש שכשהשני בתוך הכסל עצמו. הרי היא גבוהה והוי מום. ואף בפי' הר"מ כתב כן. אמרו כסול זה שרגלו א' בתוך הכסל ע"ל אבל בגמ' אמרינן דהכי תני כסול שרגלו א' בתוך הכסל ורגלו א' על גבי הכסל. וצ"ל להגיה כן בפי' הר"מ וכתב עוד כסול נגזר מן כסלים: (כ) ופיו. הייט בשפתים כדמסקינן במתני' דלקמן. ואע"פ שאינו חד כשל חזיר. שהוא חד כצפור: (כא) הגדי. לרבותא נקטיה דאפי' הגדי שדרך אזניו להיות מטות וכפולות. הר"מ: (כב) אבל הר"מ כ' הי' שהיתה אזנו כפולה לשתים כו' ובלבד שיהיו לו שני תחומים. אבל אם אין לה אלא תחום א'. והרי הוא כגוף א' שנכפל כשר. וכתב ב"י שהוא מפרש בזמן שהוא עצם אחד. הייט לומר שהאזן הנוסף אינו עצם בפ"ע. ועתוי"ט: (כג) עצם. לכאורה נראה לפרש. דסתם קרוי עצם. לפי שהוא גשם חזק דומה לעצם. אבל הר"מ כתב ענין עצם הוא גוף א' ונולם א' כמו שנאמר נולם אחד כך וכפלו. גאר ממה שכאחר וכעצם השתים למוהר ע"כ. טעמא שלע"פ שהוא דומה לעצם זה מחמת חזקו. אבל אינו עצם באמת: (כד) דאי לא שיהא הכי הא תני במ"ב שאין מומין בלבן. גמ': (כה) עצם. כל עצם שבגלוי שנחרץ בו חריץ הרי זה מום. והוא בכלל חרוץ האמור בתורה. הר"מ: (כו) אחת גדולה כו'. אבל שיהן גדולות או שיהן קטנות. לא הוי מום דמחמת בריותא יתירתא או כחישותא יתירתא הוא דהוי. אבל אי גדולה כו' אי מחמת בריאות הוא שהוייהו בפי' מיבעיא כו' או שהוייהו בפי' מיכחשי גמ'. ומפרש"י: ולא

אבל לא במדה. ר' יהודה אומר. אחת מביצה גדולה כשתים בחברתה. ולא הודו (כז) לו חכמים: יא זנב העגל שאינה מגיע לערקוב. אמרו חכמים כל מרבית העגלי' כן כל זמן שהן מגדילין הם נמתחות. לאיזה ערקוב אמרו. ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר לערקוב שבאמצע הירך. על אלו מומין שוחטין את הבכור. ופסולי המוקדשין נפדין עליהן: יב אלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה. חורוור והמים שאינם קבועין. וחטין הפנימיו' שנפגמו. א(אבל לא) שנעקרו. ובעל גרב. ובעל יבלת. ובעל חזזית. וזקן ותולה ומזוהם (לג). ושנעבדה בה עברה. ושהמית את האדם (לד) ב(ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים). וטומטום ואנדרוגינוס לא במקדש ולא במדינה. ר' ישמעאל אומר אין מום גדול מזה. וחכ"א אינו בכור. אלא נגזז ונעבד:

פרק ז מומין אלו בין קבועין בין עוברין. פוסלין באדם. יותר עליהן באדם. הכילון (ב) והלפתן. המקבן ושראשו שקוע (ג) ושקיפס

א נמרס ב גמרא

אבל לא במדה. שאם אינו ניכר אלא במדה. אינו מום: ולא הודו לו חכמים. לר"י. והלכה כחכמים: יא לערקוב. לקשר האמצעי שהוא מקום סמוך הירך עם הסוק וכנגדו בגמל ניכר שיש לו כנגד ארכובה עליונה א פרק בולט לחוץ: כל מרבית העגלי' כן. כל תרבות עגלים ומנהגן שיהא זנבן מגיע לערקוב (הלכך בגדיא מהכי הוי מומא) (כח) וכשהן גדולי' נמתחות עד למטה: שבאמצע הירך. הוא הקשר העליון שהיה מתחי' דכנגדו בגמל ניכר: על אלו מומין שוחטין את הבכור. לפי"ז דתק נר"ם על אלו מומין שוחטים את הבכור (כט). הדר תנייה הכא. משום דתנן שלשה הוסיף וכו'. ואמרו לו לא שמענו את אלו. הדר וכללינהו לומר שאף על אלו מומין שוחטים (ל). יב לא במקדש. לפי שאינן ראוין שאין מקריבין במקדש אלא מן המובחר: ולא במדינה. שאינן מומין קבועים להפקיע קדושתן אלא מניחין אותן עד שיפול בהן מום אחר קבוע ויהיו נשחטים עליו: גרב. אין שחין לא מבחוץ ומבפנים. וגרב האמור בתורה דהוי מום. הוא שחין יבש (לא): יבלת. בלינן הפיץ. ואין בה עצם. ולעיל דחשיב לה במומין ששוחטין עליו מיירי דיש בה עצם: ובעל חזזית. תרי גוני חזזית הוו. חזזית המצרית היא ילפת הכתובה בתורה שהוא לח מבחוץ ויבש מבפנים (לב). והוי מומא דלא הדר בריא דאמר מר למה נקרא שמה ילפת שמלפפת והולכת עד יום המיתה. וחזזית השנויה כאן היא מין שאין שום לה רפואה: ומזוהם. שיוצא ממנו ריח רע: ושנעבדה בו עבירה. שרבע את האשה. או שהמית את האדם ע"פ עד אחד. שאין (לו) אלא עד אחד לא ברביעה ולא בנגיחה: או ע"פ עצמו. שאין שם עד אלא הבעלים אמרו דאיתיהו שנרבע. או שהמית. ואינו נסקל על פיהם ואי הוו שנים עדים כשרים מעידים בדבר הוי השור בסקילה. ואפי' בהנאה מתסר: וטומטום ואנדרוגינוס. דספק זכר הם וקדשי. ספק נקבה ולא קדשי: אין לך מום גדול מזה. אנדרוגינוס קרי' (לה) [דמקום] נקבות הוי כמום והוי כבכור בעל מום. ונשחט במדינה ואסור בגיזה ועבודה: וחכ"א אינו בכור. דבריה בפני עצמו הוא. ונגזז ונעבד. והלכה כחכמים:

פרק ז מומין אלו. הפוסלין בבכור פוסלים בכהן לעבודה בין קבועים בין עוברים כל זמן שהן עליו (א): הכילון. שראשו חד מלמעלה ורחב למטה ודומה לכסוי של חבית שקורי אכלה לפיכך נקרא כילון: והלפתן. שראשו דומה ללפת. שרחבה מלמעלה והולכת וכלה מלמטה: מקבן. שדומה ראשו למקבת שבולט הפדחת לפניו וכן ערפו מאחוריו. וללדעיר שוה ראשו ודומה לפטיש דהייט מקבת שיוצא מלפניו ומאחריו: וראשו שקוע. גרסי'. יש מפרשים שראשו בולט הרבה. ויוצא לחוץ כלפי פניו. ויש מפרשים שאינו בולט כלל לפניו כענין שקיפס מאחוריו שאין ראשו בולט מאחוריו כלל. והוא מסופר שדומה שמי שבסתך ממנו פתיכה מאחוריו. ול' שקיפס שקול פיסא שניטלה ממנו פתיכה ותוספתא מוגה ג"כ לאחור שקוע

(כח) ולא סי. ועד כמה פחא (פגרסת קטנה דמכסירי) סגיא כי לפי' אינה נסניה אלא כמול כסרה. וגמרי"ם: (כח) יך הגהות מפרש"י שאין לפי שדעתו כהר"מ שכי כל הרתים עגלים כן ואינו מום לפי שגדלים לאחר מכאן. דא"כ הוה ליה להר"ב לכתוב נמתחות עד למטה דהיינו למטה מן הערקוב: (כט) ואי משום כיפא פסולי המוקדשין נפדין עליהן. הא נמי פשיטא משום דחשינן מיפרק זרקינן מנמיא. גמ': (ל) הר"מ ז"ל דלים לן למימר דכליל אפי' מהכי משום דבהני דב"ד של אחריהן אמרו שהן מומין אבל גירסתנו בגמ' איידי דתנן ג' הוסיף וא"ל לא שמענו את אלו וקתני ואמי בימידהי (דר"ח בן אנטיגנוס ור"ח בן גמליאל וס"ד פליגי רבנן עליהו) קא סתים כמנהו על אלו מומין שוחטים וכו': (לא) בין בפנים בין מבחוץ. גמ': (לב) וכיון דיבש מבפני' לא מסקרי. רש"י. וקשיא במו שהרי יבש בין מבפנים בין מבחוץ נמי מום קבוע הוא כדלעיל פ"ו דיבשות נמי לא יוכל להרפא. ופ"מ גי' המצרית דמצרים לא מבפנים ויבש מבחוץ. וכ"כ רש"י עצמו בפי' החומש פרי תבא. תוי"ט. ומהר"מ שם העתיק לשון רש"י בהפך לא מבחוץ. ס"ח: (לג) וזקן כו'. בגמ' יליף להו מקרא: (לד) ושנעבדה כו'. דס"ל מן הבהמה להוציא רובע ונרבע ומן הצאן להוציא את הנוגח והר"ב לא דקדק בלשונו שפשה נרובע ושיים בנרבע: (לה) וכן רבנן נמי לא קיימו אלא אאנדרוגינוס אבל טומטום מטיל מים בנקום זכרות זכר ובפני במסניה לכהן (ואפ"ה לא נשחט במקדש דכולה כבעל מום) ומטיל מים במקום נקבות ספק. הרא"ש:

פרק ז (א) בין ילין להו בת"כ: (ב) יומר כו'. גמ' דאמר קרא כל איש אשר בו מום מזרע אהרן איש שמוה בזרעו של אהרן. פרש"י איש השוה בזרעו של אהרן הוא דבעי מומא. הא אין שוה בזרעו של אהרן בלא מומא נמי מפסל. ובפ"ק כי שוה בזרעו שדומה לבני אדם: (ג) שקוע. וכן גרס הר"ב ומפרש שיהיה דמום ראשו כמו שנכון ידו על גבה ראשו ונתפשט עד שנלמד לדדיו. ומי שראשו כדמות זה קורין אותו בערבי קוצי. ובמנות כי מי שאלמנע קדקדו שוקע למטי כמי שדמקו ביזה: לא

ושקיפס. ובעלי החטוטרת. ר' יהודה מכשיר. וחכמים פוסלין: ב הקרח פסול. איזהו קרח. כל שאין לו שטה של שער מקפת מאזן לאזן. ואם יש לו הרי זה כשר. אין לו גבינים. אין לו אלא גבין א'. הוא גבן האמור בתורה. ר' דוסא אומר כל שגביניו שוכבין. ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר. מי שיש לו שני גבים. ושתי שדראות: ג החרום פסול. איזהו חרום. הכוחל שתי עיניו כאחת (ס). שתי עיניו למעלה. ושתי עיניו למטה (ע). עינו אחת למעלה. ועינו אחת למטה. רואה את החדר ואת העליה כאחת. סכי שמש. זוגדום. והצירן. ושנשרו ריסי עיניו. פסול. מפני מראית העין (י): ד עיניו (יג) גדולות כשל עגל. או קטנות כשל אווז. גופו גדול מאבריו. או קטן מאבריו. חוטמו גדול מאבריו. או קטן מאבריו. הצמם. והצמע. איזה הוא צמע שאזניו קטנות (יד). והצמם שאזניו דומות לספוג: ה שפתו העליונה עודפת על התחתונה. והתחתונה עודפת על העליונה (טז) הרי זה מום. ושניטלו שניו. פסול מפני מראית העין. דדיו שוכבים כשל אשה. כרסו צבה. טבורו יוצא (יז). נכפה אפילו אחת לימים.

רות

שקיפס. שלחשו מוטל בין כתפיו ודומה כמי שאין לו צואר: ובעלי החטוטרת רבי יהודה מכשיר. כשיש עלם בחטוטרת כ"ע ל"פ דהוי מום. כי פליגי בשאין בה עלם. ר"י סבר חתיכת בשר בעלמא היא. ורבנן סברי אמר קרא (ויקרא כא) כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן בזרעו של אהרן יפגום. ושאינו שוה בזרעו של אהרן לא יעבוד (ד). והלכה כחכמים: ב ואם יש לו ה"ז כשר. והוא שתהיה השטה השער המקפת מאזן לאזן מאחריו ולא לפניו. דאפי' הוי נמי כשיש לו לאחוריו ולא לפניו. יותר מכשיש לו סביב כל הראש ונאמנע קרח (ה). וכ"ש דיש לו לפניו ולא לאחוריו דפסול: גבינים. גבות העין (ו): שגביניו שוכבים. שהשערות גביניו ארוכים ומוטלים על עיניו (ז): מי שיש לו שני גבי' ושתי שדראו'. לא שיש לו שני גבים ממש דההוא לא חיי. אלא כגון שהדרתו עקומה ונראה כבנין ושדראות. הרבה ושלי עלמא מודו דכל הני מומי דחשיבי הכי תנאי הוי מום ומשמעות דורשים בלבד איכא בינייהו. דכל חד סבר שהמום שהוא מונה הוא גבן האמור בתורה: ג הכוחל שתי עיניו כאחת. שחוטמו שבין עיניו שקוע. ואינו בולט כלל עד שכשהוא בא להעביר מכחול בעיניו. יכול למשוך המכחול בין עין לעין. ואין החוטם מעכבו: שתי עיניו למעלה. בגובה המצח. שלא כשאר בני אדם: וב' עיניו למטה. מן המקום שנהוגים להיות: עינו אחת למעלה. מן המקום הנהוג: ועינו אחת למטה. מן המקום הנהוג: רואה את החדר ואת העליה כאחת. שעיניו עומדות במקומן הראוי, אבל עינו אחת רואה למעלה ועינו אחת למטה. חדר למטה. ועליה למעלה. וכל מי שהוא מעוות הראות עושה כן. שמדבר עם חברו ונראה כאילו מביט בפני אדם אחר: סכי שמש. כשרוצה להביט אל השמש מעמץ עיניו וסוגר עפעפיו: זגדום. את שנים. דום בלשון רומי שנים. כלומר הזוג של עינים. או של גבי' העין שדרכם להיות שוין חלוק לשני ענינים. כגון עינו אחת שחורה ואחת כעין התכלת. באחת מגבות עיניו שער מרובה ובאחת מעט. וכן בכל שאר זוגות של אברים כל אגא דלא שוו להדדי זגדום קרי ליה: צירן. שעיניו זולגות דולפות ויורדות תמיד דמעה: שנשרו ריסי עיניו. שנפל שער שבעפעפיו: מפני מראית העין. אבל מום גמור לא הוי. וה"מ כשנשאר בעפעפים רושם שער. אבל אם לא נשאר רושם לשער כל עיקר הרי זה מום גמור. וכן אי כפישי שערי (יח) ברים העין. הוי מום גמור. ושלשה דינים חלוקים יש במומי אדם. המומין השוין באדם ובבהמה. כהן שעבר ועבד בהן לוקה ועבודתו מחוללת. והמומין היתירים באדם ואינן בבהמה לוקה אם עבד (יב) ואין עבודתו מחוללת. והמומין שהן מפני מראית העין אם עבר ועבד אינו לוקה. ואין צ"ל שאין עבודתו מחוללת: ד גופו גדול מאיבריו. שיעור גופו גדול מן הראוי. לפי שיעור שאר איבריו. כגון ידיו ורגליו ושוקיו: חוטמו גדול. שיעור החוטם כשיעור אצבע קטנה של ידו. ואם היה ארוך מכן. או קצר מכן הרי זה מום: דומות לספוג. שפוצות ושחומות (טו): ה דדיו שוכבים. גדולים עד שנראים שוכבים כדדי אשה: נכפה. נופל מחמת חולי: אפי' אחת לימים. שאינו נופל תדיר אלא פעם אחת לזמן

(ד) לא דרבי יהודה לא קי"ל מן התפס וה"ה כפלוגתא בסלתא. אלא דק"ל דחתיכת בשר בעלמא הוא. ואיש בכלל שאינו שוה. וכ"ה בגמ': (ה) שהוא פסול כדאיתא בגמרא: (ו) מלשון גב המזבח על גבי שהוא מורסים. רמב"ן: (ז) ולי' הר"מ על עפעפי עיניו: (ח) איזהו כו'. ולי' חרום שלי כל חרם אשר יחרם. והחרמתי עריהם. ענין חורבן. ויקרא חרום כי המומים הדרם פניו. כמו שאמר אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם ואשר אין חוטמו כשאר בני אדם צורתו חרבה. הר"מ: (ע) למעלה כו'. דס"ל בעיניו כל מה שבעינו מכלן אמרו שתי עיניו כו': (י) מפני כו'. אנשרו ריסי עיניו קאי. כמ"ש: (יא) ודוחק זה לזה. הר"ן: (יב) כ"כ הר"מ בהדיא דלוקי' אבל רש"י כ' עשה. דהכי משמע השוה בזרע אהרן ואין בו מום הוי כהן ויעבוד. שאינו שוה לא יעבוד. ולאו הבא מכלל עשה עשה. ועתוי"ט: (יג) עיניו כו'. אע"ג דבבהמה לא הוי מומא בשתיהן שות. כמש"ל פ"ו מ"י. הכא משום שאינו שוה בזרעו של אהרן מיפסל אף בשתיהן שוין. גמ': (יד) קטנות. אע"פ ששתיהן קטנות דומיא דעיניו וה"ל. הר"מ מי שב' אזניו קטנות הרבה מי שב' אזניו כפותות דומות לספוג. הר"ן: (טו) רש"י שהספוג לצמר היה כו'. כששואבת מים היא מתנפחת ונקביה מתרחבים וכשכובשי' אותה ומוציאין ממנה מה שבלעה. היא מתכנסת ונכוולה וכל נקביה נעשי' צרים. וא"כ דומה לכשהיא ריקנים. ולהר"מ שכי' בסיווך דומה לכשהיא מלאה. דהשתא הוה כמו הפך מאזנו קטנות: (טז) שפתו כו'. ואפי' אין בו עלם משא"כ בבהמה. משום דהוי שאינו שוה כו': (יז) יולא. כמו בני אדם שמקום טבורם דומה לגומא בשטח הגוף. ויש מהן שטבורם בולט על

רוח קצרית באה עליו. המאושכן. ובעל גבר. אין לו ביצים. או אין לו אלא ביצה אחת (יח). זהו מרוח אשך האמור בתורה. ר' ישמעאל אומר כל שנמרחו אשכיו (יט). ר"ע אומר כל שרוח באשכיו (כא). רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל שמראיו חשוכין (כב): ן המקיש בקרסוליו ובארכבותיו ובעל פיקה והעיקל. איזהו עיקל כל שמקיף פרסותיו. ואין ארכבותיו נושקות זו לזו. פיקה יוצאה מגודלו. עקבו יוצא לאחוריו. פרסתו רחבה כשל אווז. אצבעותיו (כה) מורכבות זו על זו. או קלוטות א(למעלה) עד הפרק (כו) כשר. למטה מן הפרק וחתכה כשר. היתה ב(בו) יתרת וחתכה. אם יש בה עצם פסול. ואם לאו כשר. יתר בידיו וברגליו שש ושש עשרים וארבע (כח). רבי יהודה מכשיר. וחכמים פוסלים. השולט בשתי ידיו. רבי פוסל. וחכמים מכשירים. הכושי (כט). והגיחור. והלבקן. והקפח. והננס. והחרש. והשוטה. והשכור. ובעלי נגעים טהורין. פסולין באדם וכשרין בבהמה (לא). רשבג"א שוטה בבהמה אינה מן המובחר. ר' אליעזר אומר אף בעלי דלדולין. פסולין באדם

א גמ' ב גמ' בה

לזמן מרובה: רוח קצרית. שרוחו קצרה ותשות (מרה) השחורה הגוברת עליו לפרקים ונשאר שגא הרגש: המאושכן. שכיס של ביצים ארוך עד שמגיע לארכובה בין שהוא נפוח מחמת רוח או מחמת ליחה: ובעל גבר. בעל אבר. שנתארך הגיד שלו ונעשה גדול עד שמגיע לארכובותיו: שנמרחו אשכיו. שנימוחו ביציו (כ): שרוח באשכיו. ועל ידי רוח ביציו נפוחים: שמראיו חשוכין. שהוא שחור. ואע"פ שאינו שחור ככושי לשון מרוח אשך מראה חושך ולאו בבלים נשתמעי קרא. ובעיקר הדין ל"פ שכל אחד מהם מודה בזה שמונה שבירו. דהוי מום. ולא נחלקו אלא בפירושו של מקרא ומשמעות דורשין איכא בינייהו: ן המקיש בקרסוליו. שארכובותיו עקומות לחוץ וקרסוליו לפנים. ונוקשים זה בזה כשהוא מהלך. ומקיש בארכובותיו הוי איפכא שרגליו עקומים כלפי חוץ. ומכוקשים זו מזו. צד שארכובותיו למעלה (העקומות) כלפי פנים נוקשות זו בזו: בעל הפיקין והעיקל. וקא פריש עיקל ברישא (כג) כל שהוא מקיף פרסותיו כשיושב ומקרב פרסות רגליו זו לזו: ואין ארכבותיו נוגעות זו לזו. שעקומות כלפי חוץ ובעל הפיקן הוא שפיקה יוצא מגודלו חתיכת בשר עגולה כפיקה יוצאה מגודל של ידו או מגודל של רגלו: עקבו יוצא מאחוריו. כגון שסוקו עומד באמצע רגלו שחצי הרגל לפנים וחצי רגל לאחור: רחבות כשל אווז. שקלוטות הן כשל אווז ואין ארכן יותר על רחבן (כד): קלוטות. מדובקות זו בזו: עד הפרק. האמצעי של האצבעות: למטה מן הפרק. דהיינו לצד הצפורן שמחוברים כולן בחתכה. שיהיו מחולקים כשר: היתה בה יתרת. אצבע יתירה: אם יש בה עצם פסול. דהוי"ל ומתכה (כו). דהוי מום ומחוסר אבר שניטלה בה: שש ושש עשרים וארבע. כלומר אפילו היו אצבעות ידיו ואצבעות רגליו שוין בכל יד ובכל רגל יש שש ושש. אפ"ה חכמים פוסלים וכ"ש אם היה בידו אחת שש וביד אחת חמש דהוי מום טפי. והלכה כחכמים: השולט בשתי ידיו ר' פוסל. דסבר כחישותא אתילידא ביה בימין: וחכמים מכשירין. סברי בריאותא היא דאתילידה ליה בשמאל והלכה כחכמים: הכושי. שחור: הגיחור. אדום כתרגין: הלבקן. לבן ביותר: והקפח. ארוך ודק שאינו עב לפי ארכו. והוא מכוער ומגונה (ל): והשכור. ולא תיין. הוא דחשיב כבעל מום מן המומים היתרים באדם שאם עבד לוקה ואין עבודתו מחוללת. אבל השתוי יין ושכר אם עבד חלל דבפרשה שתויי יין כתיב (ויקרא י) ולהבדיל בין הקדש ובין החול. ושכור דתנן הכא אינו אלא ששתה חלב הרבה. או רוב דבש. או אכל דבילה קעילית ונתבלבלה דעתו שאלו חשובים כשכורים. ואין מחללים עבודה: ובעלי נגעים טהורים. כגון בוהק וכלו הפך לבן. דאי נגעים טמאים ני במיגר דאפי' שכינסם עצם שיינ כתב: דלדולין. כמין חתיכת בשר יוצאות תלויות בהן והלכה כרחב"י:

מוהו

על שמה הגוף דומה ליבלת: (יח) אין כו'. לא זכרם כאן מפני שהם מיוחדים באדם לפי שכבר אבל שהם ג"כ מומי בהמה. אמנם זכרם להודיעך שאלו המומין הם הנקראים בתורה מרוח אשך. הר"ש: (יט) ר' ישמעאל אומר כו'. דאי כת"ק הוה ל"ל למימר שכר אשך. גמ': (כ) משמע אתי בליו ממוח ובדלי' לשכיו לי רכים והא דכי קרא מרוח אשך לי יחיד. פי' שאין לו מום אשך. ולא דמי לאין לו אלא ביצה א' כו' דשאני השם שנברא מתחלת ברייתו שכר ביצה א'. כ"מ: (כא) רע"א כו'. גמ' דאי כר' ישמעאל ממרוך אשך מבעי לי' פרש"י דהא מ"ש דמרוח משמעות פיא: (כב) ר"ח כו'. גמ' דאי כר"ע רוח אשך מבעי ליה אלא שמראיו חשוכין וקסבר גורעין ומוסיפין ודורשין פרש"י גורעים מ"ם ממרוח והלך מאשך ומוסיף זה במקו' זה והוי מראוי חשך: (כג) אבל להר"מ לא פירש במשני' אלא עיקל בלבד דפיקה יוצאי' מגודלו לא הוי פי' דבעל פיקה. ומש' בעל פיק' הוא שהא עקבו מאחר רגליו בולטת ויוצאת יותר מן הראוי: (כד) בגמ' לא תימא דטרפה ולא סדוקה אלא כיון דטרפה אע"ג דסדוקה. פרש"י טרפה קלוטה. והערוך פי' רחבה ומשוה: (כה) אצבעותיו. בידיו וברגליו. הר"מ: (כו) הפרק. פרק לאמון הסמוך לכף היד. הר"מ: (כז) ומיהא דלקמן מפרש הר"ב כ"ש אם היה בידו א' ו' ובידו א' ה' דהוי מום כו' והאיך שלי טעמא הכא באוחיל וחתכה כי' והר"מ כי' אם חתך אם היתירה כשר ואם היה בה עצם אפי' חתכה פסול. ולדבריו פי' וחתכה כלומר אפי' חתכה: (כח) כ"ד. ליתנא דקרא דרקת. רש"י. בגמרא עביד לריבותא אקרא: (כט) הכושי. לפי' הר"ב לעיל שמראיו חשוכים פסול ואינו ככושי וכ"נ שפי' הר"מ קשה טפי למה לי דכ"ש הוא ורש"י פי' התם שחור ככושי. ובגמ' ר' חנינא בן אנטיגנוס לא תני כושי: (ל) והשמר שלא תעלה על דעתך שאלו השמות נאמרו על הגוונים. לפי שאינו אלא שמות לבני אדם שיש בהן אלו הגוונים. הר"מ: (לא) פסולין כו'. אע"ג דכבר תני יתר עליהן באדם כו'. משום דבמ"ב לא למילף בק"ו אדם מבהמה עד

דקתני

באדם. וכשרין בבהמה: ז אלו כשרין באדם. ופסולין בבהמה. אותו ואת בנו (לב). וטרפה. ויוצא דופן. א(ושנעבדה בהן עבירה (לג). ושהמית את האדם ב) הנושא נשים בעבירה פסול. עד שידיר הנייה. המיטמא למתים פסול. עד שיקבל עליו שלא יהא מיטמא למתים:

פרק ח יש בכור לנחלה ואינו בכור לכהן. בכור לכהן ואינו בכור לנחלה. בכור לנחלה ולכהן. יש שאינו בכור לא לנחלה ולא לכהן (א). איזהו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן. הבא אחר הנפלים שיצא ראשו חי. ובן תשעה שיצא ראשו מת. והמפלת כמין בהמה חיה ועוף. דברי ר״מ. וחכ״א עד שיהא בו מצורת האדם. המפלת סנדל או שליא ושפיר מרוקם והיוצא מחותך. הבא אחריהן בכור לנחלה ואינו בכור לכהן (ד). מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה עודה שפחה ונשתחררה. עודה נכרית ונתגיירה. ומשבאת לישראל ילדה. בכור לנחלה ואינו בכור לכהן (ה). ריה״ג אומר בכור לנחלה ולכהן שנאמר (שמות יג) פטר רחם בבני ישראל. עד שיפטרו רחם מישראל. מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה נתגיירה מעוברת. נשתחררה מעוברת ילדה

א גמ׳ ב כ״מ ל״ג

ז אותו ואת בנו. אב ובנו כהן. שעבדים עבודה ביום אחד ובזמן אחד. ואין אותו ואת בנו בבהמה קרבין ביום אחד: וטרפה. שנולד בה אחת משמונה טרפות המנויין בפ׳ אלו טריפות. אינה קריבה ע״ג המזבח: ויוצא דופן. שקרעו את אמו והוציאוהו משם. בבהמה פסולה להקרבה. דכי יולד כתיב פרט ליוצא דופן. ובכהן המקריב לא מפסיל בהכי: הנושא נשים בעבירה. כהן שנשא גרושה וחללה זונה נודר ועובד. אע״פ שעדיין לא גירש ומותר לעבוד אחר שנדר שלא יהנה הוא ממנה. והיא ממנו עד שיגרש. והוא שידיר על דעת רבים שאין לו התרה אלא לדבר מצוה. וליכא למיחש שמא ילך אצל חכם ויאמר לצורך דבר מצוה הוא שואל שיתירו לו את נדרו. דכיון דקיי״ל שצריך להתיר נדרו צריך לפרש על מה נדר ודאי כי שמע חכם דמשום שהיא גרושה או זונה לאסורה לו נדר לא שרי ליה נדרו: עד שיקבל עליו שלא יהא מיטמא למתים. והכי סגי ליה בקבלה ולא מדרינן ליה כמו גבי נושא נשים בעבירה משום דהתם יצרו תוקפו. אבל גבי טומאה אין יצרו תוקפו. הלכך בקבלה גרידה סגי ליה:

פרק ח יש בכור לנחלה. ליטול פי שנים: ואינו בכור לכהן. לתת לכהן פדיונו חמשת סלעים: הבא אחר הנפלים. כגון שהיו תאומים אחד מהם נפל שלא כלו לו חדשיו יצא ראשו חי והחזירו וקדמו אחיו ויצא. זה האחרון בכור לנחלה דראשון לא הפסידו (ב). ואע״ג דיציאת הראשון חשיבה לידה מעליא. וטעמא משום דכתיב ראשית אונו מי שלבו דוה עליו אם מת יצא נפל שהוציא ראשו ראשון דלאו בר קיימא (הוא) דאין לבו דוה עליו אבל לענין פטר רחם פטור האי ולד (אחרון) דבפטר רחם תלה רחמנא והרי הראשון פטר את הרחם: ובן ט׳ שיצא ראשו מת. והחזירו ויצא אחיו והוי בכור לנחלה דהא ראשון לא חשיב דאין לבו דוה עליו ולענין כהן (לאו) פטר רחם הוא. אבל יצא ראשו בן ט׳ חי ואח״כ החזירו ומת בכור לנחלה נמי לא הוי זה הבא אחריו: וכן המפלת בהמה כו׳. למפטר מנחלה לא חשיבי דאין הלב דוה עליהם. אבל פטר רחם מיהא הוי: וחכ״א עד שיהא בו מצורת אדם. לא חשיב פטר רחם והבא אחריו הוי בכור לכהן והלכה כחכמים: סנדל. חתיכת בשר עשויה כדמות סנדל ואין לה צורת אברים ורגילה לבוא עם ולד. ולשון סנדל יש מפרשים שנאוי ולד (ג): או שליא. דאין שליא בלא ולד אלא שנימוק ומיהו פטר רחם הוי: ושפיר מרוקם. שפירה של בשר שנרוקם בה צורת העובר וע״ש שעשויה כשופרת של ביצה קרויה שפיר: והיוצא מחותך. שנחתך אבר אבר ובדרך זה יצא כלו אבל ראשו מחותך לא פטר אם קדם אחיו ויצא קודם יציאת רוב אברי המחותך והוי נמי בכור לכהן: שכבר ילדה. דלענין נחלה דאב כתיב ראשית אונו. ולענין כהן תלא רחמנא בפטר רחם: עודה שפחה. אפילו עודה שפחה בלידה ראשונה ונשתחררה עכשיו. או כותית ונתגיירה ומשבאת ליד ישראל ילדה נמי הוי בכור לנחלה משרי לא היו לזה בנים: ריה״ג אומר בכור לנחלה ולכהן. דבנים הנולדים בנכריותה לא פטרי ואין הלכה כר״י הגלילי: נתגיירה מעוברת. ובעלה עמה וילדה הרי אותו ולד בכור לכהן דפטר רחם הוא בישראל ולא לנחלה דכיון דהורתו שלא בקדושה לאו בר נחלה הוא דזרע עובדי כוכבים רחמנא אפקריה

דמרבי ליה מקרא להכי קאמר לע״ג דכשרין בבהמה פסולין באדם: (לב) אותו כו׳. כגון אהרן ובניו ודכוותיה בנו ובנו לפור ומתני׳ אתנייה היא דאמר (חולין דף ע״ח) נוהג אף בזכרים. גמ׳: (לג) ושנעבדה כו׳. ל״נ ולאסור משום הא דפ״ק דברכות. לר״י כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו שנאמר ידיכם דמים מלאו. וכ״ש לעבודה וה״ה למגלה עריות. אלא דקשה לי דא״כ לתני דפסולי באדם וגם לא כאותי להר״מ שפסלן באדם:

פרק ח (א) יש כו׳. לאו דוקא נאמר בהלכו הדי מלקים על מי שלא קדמו שום דבר בשום פנים שהוא בכור. לפי שזה דבר מבואר. אבל על מי שהוא בכור ואע״פ שקדמה לו לידה שאין חוששין לאותה קדימה. הר״מ: (ב) שאפי׳ וולד הנפל כולו אינו מפקיע לה הבא אחריו שאין לבו דוה עליו וכ״ש אם יצא ראשו מת. והאי דנקט ראשו משום בכור לכהן נקט ליה וביציאת ראשו הוי ילוד ופוטר את אחיו מבכור לכהן. רש״י ועתוי״ט: (ג) משמע דלי״מ נמי סנדל חתיכת בשר ולא משמע כן מדבריו פ״ק דכריתות מ״ג. ועתוי״ט: (ד) הבא כו׳. סיפיה משום בבא דבתרא דפליג בה ר״י: (ה) ואינו כו׳. דאינו פטר רחם. רש״י: וכ׳

ילדה היא וכהנת. היא ולויה. היא ואשה שכבר ילדה. וכן מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים. ונשאת וילדה. ואין ידוע אם בן תשעה לראשון. או בן שבעה לאחרון. בכור לכהן ואינו בכור לנחלה. איזהו בכור לנחלה ולכהן. המפלת שפיר מלא דם מלא מים מלא גנונים. המפלת כמין דגים. וחגבים. שקצים. ורמשים. המפלת יום ארבעים. הבא אחריהן בכור לנחלה ולכהן: ב יוצא דופן והבא אחריו. שניהם אינן בכור. לא לנחלה ולא לכהן. רש"א. הראשון לנחלה. והשני לחמש סלעים: ג מי שלא בכרה אשתו וילדה שני זכרים. נותן חמש סלעים לכהן. מת אי מהן בתוך שלשים יום. האב פטור. מת האב והבנים קיימים. ר"מ אומר אם נתנו עד שלא חלקו נתנו (י'). ואם לאו פטורין. רבי יהודה אומר נתחייבו [א] נכסים. זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: ד שתי נשים שלא בכרו וילדו שני זכרים. נותן עשר סלעים לכהן. מת א' מהן בתוך ל' יום (יד). אם לכהן א' נתן. יחזיר לו חמש סלעים. אם לשני כהנים נתן. אינו יכול להוציא מידם. זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה. נותן

[א] גמרא

הפקריה. דכתיב (יחזקאל כג) וזרמת סוסים זרמתם ילדה היא וכהנת. בת ישראל מבכרת שילדה עם כהנת מבכרת ואין ידוע אי זה ולד של ישראל: או היא ולויה. דלוים נמי בנה פטור מחמש סלעים כדאמרן בפ"ק: או היא ואשה שכבר ילדה. ואין ידוע איזה בנה: בכור לכהן. ובעלה של מבכרת חייב חמשה סלעים לכהן דהא בן זכר יש לו בכל גוונא דאיתיה: ולא לנחלה. דהא לא ידע בריה דמאן הוא: וכן מי שלא שהתה כו'. הוא בכור לכהן והוא יפדה את עצמו ולא לנחלה דהא לא ידע מאן ירית ולפי כספוס לא ירית דהאי מדמי ליה לגבי האי והאי מדמי ליה לגבי האי. ומתני' דקתני ולא לנחלה על הבא אחריו קאמר שהבא אחריו אינו בכור לנחלה דשמא זה הספק בן האחרון הוא: מלא גנונים. מלא גוונים הרבה. פירוש אחר תולעים שהשפיר עשוי כלו חתיכות קטנות דקות דומות לתולעים. דגים וחגבים לאו ולד נינהו דלא נאמרה בהן ילידה כאדם: יום ארבעים. ונשנתעברה מים בעלמא נינהו ואין כאן ולד עד לגמרת יום ארבעים דארבעים יום הוי יצירת הולד: ב יוצא דופן והבא אחריו. דרך רחם כגון שקרעו אשה שתאומים בבטנה ולאחר שהוציאו הראשון דרך דופן יצא השני דרך רחם. אבל להוציא ולד מן האשה דרך דופן ושתתרפא האשה ותחזור ותתעבר ותלד כי רמב"ם דא"א (ו): שניהם אינן בכור. ראשון לא הוי בכור לנחלה וילדו לו בעינן (ז) ושני נמי לא. ראשית אונו בעינן. ובכור לכהן ראשון לא הוי דפטר רחם בעינן. ושני נמי לא הוי בכור לכהן דבכור לרחם ואינו בכור לולדות כגון זה שהיה ולד קודם לכן אינו בכור: ר"ש אומר הראשון לנחלה. סבר וילדו אף יוצא דופן במשמע (ח): והשני לחמש סלעים. סבר בכור לרחם אע"פ שאינו בכור לולדות הוי בכור ואין הלכה כר' שמעון: ג וילדה שני זכרים נותן חמש סלעים. לאחד מהן בכור: האב פטור. דמצי למימר הבכור מת. וכשמת הבן קודם שלשים אינו חייב בפדיון ונכסיו שהדבר ספק שמא הבכור מת ופטור שמא זה שנשאר הוא הבכור ומ"מ הוי הכהן מוציא מחבירו. והמוציא מחבירו עליו הראיה. וה"ה שהבן הנשאר פטור מלפדות את עצמו כשיהיה גדול (ט): מת האב. לאחר ל': ואם לאו פטורים. דקסבר ר"מ האחין שחלקו בנכסי אביהן דין לקוחות יש להן לפי שאין ברירה (יא) לכל אחד על ירושתו אלא הרי הן כאילו קנה זה מזה כל א' חלקו ואלו הה' סלעים היה חוב על אביהן כמלוה על פה ומלוה על פה אינה גובה מן הלקוחות הלכך אם חלקו עד שלא נתנו פטורים: ר' יהודה אומר נתחייבו הנכסים. קסבר האחים שחלקו יורשים הן דיש ברירה לומר כל א' זכה בחלקו ומלוה על פה גובה מן היורשים והלכה כר"י (יב): זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. דא"ל הנקבה יצאה ראשונה והמוציא מחבירו עליו הראיה: ד שתי נשים. של איש אחד וילדו שני זכרים במחבוא שנתערבו (יג): אם לכהן אחד נתן. פדיון שניהם יחזיר לו הכהן ה' סלעים הואיל ומת בתוך שלשים. ואגלאי מלתא דכפל הוא (טו) ושלא כדין נטל: אין יכול להוציא מידם. דכל חד וחד אדחי ליה ואומר חבירי מחזיק בה בשביל פדיון המי: או ב' זכרים ונקבה. ילאו הנשים

(ז) ולי שר מזבריז שנחסכה סמות: (ז) דרך לידה. כפ"י ויזין תוי"ט: (ח) ובגרא סמיהה היא ש דמסתברא לי לידה אשמעותו כדרך לידה של כל העולם ובגמ' כ"ש לטעמי' דאמר אלד לכנוס יולא דופן ופרש"י לכנוס דהוי לידה מעליא ויושבם עליו ימי טומאה וטהרה. הלכך גבי וילדו לו נמי לידה מעליא חשיב ליה דגמרינן מהתם: (ט) ונקט הלב משום קיפא דבעי למתני מת האב. רש"י: (י) נתנו כלומר כדין נתנו. שהרי כל שלא חלקו הרי החוב על הנכסים אף לר"מ ומחויבים לתת: (יא) ופימא דר"מ לית ליה ברירה (בפ"ז דמעשר מ"ד). ויש לחלק בברירה היכא דאתני בפירוש כגון שני לוגין שאני עתיד להפריש כו'. ועתוי"ט: (יב) וכ"כ הר"מ. ואיכא למידק טובא דהא במ"ו מפי דר"י סבר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא וטריף ממשעבדי. וא"כ אפי' ק"ל כר"מ דלקוחות הן גבי. והתו' כי דטעמא דר"י דהכא נמי משום דס"ל ככתובה בשטר דמיא ועוד קשה הלכתא אהלכתא דדמאי (שם) דבדאורייתא אין ברירה. ועוד קשה דלקמן פסקו דלא מותיה. לכך נ"ל דודאי טעמיה דר"י כמ"ש התו'. ומיהו אנן דלא קי"ל הכי הא דפסקינן הכא כר"י לאו מטעמיה ולא מטעמא שכי הר"ב והר"מ אלא כמ"ש הרא"ש דבעלה מחלוקת ולא מטעם ברירה אלא דהכרא יוחלטם היא דיתמי כרעא דאבוהון לפרוע חובותיו. ועתוי"ט: (יג) ולא הולך לכתוב כן אלא משום סיפא דבהו איצטריך דלא צריך כן כו'. ב"י: (יד) ל' יום. ויום א' כדתנן בספ"ד דערכין דל' יום דבכור ויום א': (טו) וכ"ש לקמן מ"ו וכפרש"י. והתו' כי דבהנם פי' כן דאפי' קים

נותן חמש סלעים לכהן. שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות. אין כאן לכהן כלום. אחת בכרה ואחת שלא בכרה. וילדו שני זכרים. נותן חמש סלעים לכהן. מת א' מהן בתוך ל' יום. האב פטור. מת האב והבנים קיימין ר"מ אומר (טז) אם נתנו עד שלא חלקו נתנו. ואם לאו פטורין. ר' יהודה אומר נתחייבו נכסים. זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: ה שתי נשים של שני אנשים. שלא בכרו. וילדו שני זכרים. זה נותן חמש סלעים לכהן, וזה נותן חמש סלעים לכהן. מת א' מהן בתוך ל' יום. אם לכהן אחד נתנו. יחזיר להן חמש סלעים, אם לשני כהנים נתנו. אינן יכולין להוציא מידם. זכר ונקבה האבות פטורין. והבן חייב לפדות את עצמו. שתי נקבות וזכר. או שני זכרים ושתי נקבות. אין כאן לכהן כלום: ו אחת בכרה ואחת שלא בכרה. של שני אנשים. וילדו שני זכרים. זה שלא בכרה אשתו. נותן חמש סלעים לכהן. זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. מת הבן בתוך שלשים יום. אע"פ שנתן לכהן. יחזיר [א](לו חמש סלעים). לאחר שלשים יום. אף ע"פ שלא נתן יתן. מת ביום שלשים כיום שלפניו. ר"ע אומר אם נתן. לא יטול. ואם לא נתן. לא יתן. מת האב בתוך שלשים יום. בחזקת שלא נפדה. עד שיביא ראיה שנפדה. לאחר ל' יום. בחזקת שנפדה עד [ב](שיביא ראיה) (יח) שלא נפדה. הוא לפדות ובנו לפדות. הוא קודם את בנו. ר' יהודה אומר בנו קודמו. שמצותו על אביו ומצות בנו עליו: ז חמש סלעים של בן (כב). במנה

[א] נ"א ל"ג [ב] נ"א גורס שיאמרו לו

שלו במשנה: נותן חמש סלעים לכהן. דממ"נ חד מאי בכור אם האחת ילדה שני זכרים האחד בכור. ואם האחת ילדה זכר ונקבה נמצא שחברתה ילדה זכר לבדו. והוא בכור ואותו שעם הנקבה פטור. שמא נקבה ילדה פאשת: אין לכהן כלום. דאיכא למימר הנקבות ילדו תחלה. ואין כאן בכור: האב פטור. דמצי למימר בן שמתבכרת מת: נתנו עד שלא חלקו כו'. כדפרישית לעיל והל' כר"י: זכר ונקבה. יש לומר אותה שלא בכרה ילדה הנקבה ואין כאן בכור: ה מת א'. מן הולדות: יחזיר להם חמש סלעי'. ויחלוקו שני האבות. וה"מ כשכתב אחד מהן הרשאה לחברו אבל אם לא כתב אחד מהן הרשאה לחברו כי אזיל חד מנייהו לגבי כהן דמי ליה לומר בנך הוא. וכי אזיל אידך דמי ליה לומר בנך הוא: זכר ונקבה האבות פטורים. דכל חד וחד א"ל לכהן. הנקבה שלי היא: והבן חייב לפדות את עצמו. דממ"נ בכור הוא: שתי נקבות וזכר. י"ל שהאחת ילדה נקבה והאחרת זכר ונקבה והנקבה ילדה תחלה הלכך אין כאן לכהן כלום. וכן ב' זכרים וב' נקבות:

ו אחת בכרה ואחת שלא בכרה וכו'. אין כאן לכהן כלום. די"ל שמבכרת ילדה הנקבה: מת הבן בתוך שלשים יום. אבכורות ודאין דעלמא קאי: יחזיר. דנפל הוא. ולא מחייב בפדיון עד לאחר שלשים יום: מת ביום שלשים כיום שלפניו. ואע"פ שנתן לו יחזיר דגמרינן חדש חדש ממדבר כתיב הכא (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה. וכתיב במדבר (שם ג) פקוד כל בכור זכר מבן חדש ומעלה דמשמע לאחר שלשים: ר"ע א' אם נתן לא יטול. מספקא ליה לר"ע מדאיצטריך למכתב ומעלה גבי ערכין. ולא גמרינן ממדבר. הוו לה שני כתובים הבאים כאחד. ואין מלמדים (יז). הלכך אם נתן לא יטול. ואם לא נתן לא יתן. דהמוציא מחבירו עליו הראיה והלכה כחכמים: בחזקת שלא נפדה. דלא עביד איניש דפריק תוך שלשים: לאחר שלשים בחזקת שנפ"ה. דכהן (הוי מוציא מחבירו והורע כחו): הוא קודם לבנו. הכל מודים כל היכא דלית ליה אלא חמש סלעים הוא קודם את בנו דמצוה דידיה עדיף כי פליגי דאיכא חמש סלעים משועבדי וה' בני חורי רבי יהודה סבר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא והני סלעים דידיה דאחייב בהו אבוה אזיל כהן וטריף משעבדי סברי שעבודו של כהן קדים והייט דקאמר שמצותו על אביו כלומר שמאביו נשתעבדו הנכסים (יט) ובהני חמש בני חורי פריק לבריה (כ) ומיל דאי יהיב בני חורי משום פדיון דידיה. תו לא מפריק בנו דשמא (כא) שעבוד הלקוחות קודם ללידת בנו ורבנן סברי מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמי ואי יהיב בני חורי בשביל בנו תו לא מפריק איהו דכהן לא מצי טריף מלקוחות הלכך מצוה דידיה עדיף והלכה כחכמים: ז חמש סלעים של בן. הסלע האמור במשנה הוא השקל האמור בתורה בכל מקום ופעמים נקרא בתורה כסף. מאתים כסף. מאה כסף והוא היה ביומי משה משקל ג' מאות ועשרים גרגירי שעורה ובימי חכמים הוסיפו עליו ושלוהו למשקל ג' מאות ופ"ד שעורים. וכן מונים היום לחמש סלעים של בן ומנאהו חמש סלעים
משקל

קים לן בי"ה זכלו לו ממיו בבן סרם סלם כממלה: (טו) ר"מ כו'. לכך שום לריכיסה המלי סכי סו פלוגפה א. סו': (יז) לו דילמא כי אין מלמדין לעלמא (דלא משמעי מבכור ודערכין כמו שי הוה כתיב חדש במידי אחרינא) אבל לגופייהו (כגון בכורי חדש מבכורי מדבר דאידי ואידי בבכור הוא משתעי) מלמדין. גמ': (יח) ופרש"י (כנ"א) שיאמרו לו לבן שלו אביו בשעת מיתתו שלא נפדה ובאמירה שכי בלא עדים גמורה כו'. ולא שייך כלל ראיה ויכול לומר לכהן אחר יהביה אבא. א"נ להו בעל דין דידי את דיהביה לכהן אחר. ועתוי"ט: (יט) ורש"י בפ' המשנה כי מלות פדייתו של אב זה היתה על אביו מתם: (כ) ואיים היכי פריק ממשעבדי במקום שיש ב"ח. ולפי' כי פריק לבריה מסתלי' לכתי' ליהדרו לקוחות מהכי חמש שנפדה בהן בנו. וי"ל דהכא מלקוחות שקנו על"ג ר לפיכך אין חוזרין על נכסים בקנה הוא. תו': (כא) והתו' העתיקו לשון רש"י דמיירי שנשתעבד כו': (כב) חמש כו'. אשם בכסף שקלים וערכין לא איצטריך ליה לעמפי דבהדיא כתיב בהו בשקל הקדש. תו'

במנה צודי. שלשים של עבד. וחמשים של אונס ושל מפתה. ומאה של מוציא שם רע. כולם בשקל הקדש (כח) במנה צורי. וכולם נפדין בכסף ובשוה כסף. חוץ מן השקלים: ח אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעו' ולא בהקדשות (כז). כתב לכהן שהוא חייב לו חמש סלעים. חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי. לפיכך אם רצה הכהן ליתן לו מתנה. רשאי. המפריש פדיון בנו ואבד. חייב באחריותו שנאמר (במדבר יח) יהיה לך ופדה תפדה: ט הבכור נוטל פי שנים בנכסי האב. ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם. ואינו נוטל פי שנים בשבח. ולא בראוי כבמוחזק (כט). ולא האשה בכתובתה, ולא הבנות במזונותיהן. ולא היבם. וכולן אין נוטלין בשבח ולא

משקל אלף ומ' מאות ועשרים (כג) מעשרות בינונית של כסף מזוקק: במנה צורי. היינו במדינת צור וכל כסף של תורה כגון (כד) חמשת סלעים של בן. שלשים של עבד וחמשים של אונס ומפתה. ומאה של מוציא שם רע. כולם במנה צורי שהוא כסף מזוקק. וכל כסף שהוא מדבריהם כגון הקנסות וכתובת אשה לדברי הרמב"ם כלם כסף מדינה שהיא שמינית מכסף צורי שכסף הוי שמינית כל רבותי הורו שכתובת בתולה יש לה רק כסף של תורה. שכן כתיב כמוהר הבתולות ונותן זוז מן כל כסף נקי ומשקל כל זוז ל"ו שעורות: וכולן נפדין. ה"ק וכל הנפדים נפדין בכסף ובשוה כסף: חוץ מן השקלים. כל הנפדין כגון בכור אדם והקדשות נפדין בין בכסף בין בשוה כסף חוץ מן השקלים שהבא לשקול ומחצית השקל צריך שיתן אותו מכסף נקי מטבע מצוייר ולא שוה כסף. ומעשר שני נמי (ל) אין נפדה אלא במטבע של כסף שיש עליו צורה. ולא בשוה כסף. דכתיב (דברים יד) וצרת הכסף בידך כסף שיש עליו צורה: ח אין פודין. בכור אדם: לא בעבדים. אע"ג דאמרן לעיל בכסף ובשוה כסף. אין פודין לא בעבדים: ולא בשטרות. כגון שיש לו שטר על חבירו בחמש סלעים ונתנו לכהן שיגבה אותו חוב בפדיון בנו אין בנו פדוי: ולא בהקדשות. כלומר ולא ההקדשות נמי אין פודין אותן לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות: כתב לכהן שהוא חייב לו חמש סלעים. משום פדיון בנו: חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי. דבר תורה בנו פדוי לכשיתן ומה טעם אמרו יתן ובנו אינו פדוי. גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות: לפיכך. דאמרי' שחייב ליתן לו ה' סלעים אחרים לפדיון בנו: אם רצה הכהן להחזירם וליתנם לו במתנה רשאי. אבל תקנה אחרת ליכא ואע"פ שהכהן רשאי להחזיר וליתן חמש סלעים במתנה לאבי הבכור. אם דעת אבי הבן סומכת בוודאי שיחזיר לו הכהן חמש סלעים אין הבן פדוי. בין החזיר הכהן בין לא החזיר. כך נראה מן הגמ': שנאמר יהיה לך ופדה תפדה. כשיהיה לך הפדיון אז בנו פדוי והוא קרא לאהרן נאמר: ט ולא בנכסי האם. נכסי ירושה של האם. דכתיב (דברים כא) כי הוא ראשית אונו לו משפט הבכורה. משמע לאדידיה קאי. כלומר בנכסיו משפט הבכורה ולא בנכסי אשתו: ואינו נוטל פי שנים בשבח. אם השביחו הנכסים לאחר מיתת האב קודם שחלקו. אין הבכור נוטל פי שנים בשבח אלא מניח את הנכסים. מה שהן שוין בשעת מיתת אביהן והבכור נוטל פי שנים בהן בלבד (לא). שנאמר (שם) בכל אשר ימצא לו לאב בשעת מיתה: בראוי. בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו. אבל ראוין היו ליפול לו בירושה ונפלו להן לאחר זמן אין הבכור נוטל בהן פי שנים: ולא האשה בכתובתה. בשבח שהשביחו אם אין שוין הנכסים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובתה ולאח"כ השביחו. אינה נוטלת כתובתה. אלא כמה שהיו שוין. ואע"ג דבעלמא ב"ח גובה השבח. מקולי כתובה שנו כאן וכן אינה נוטלת בראוי כבמוחזק: ולא הבנות. נטלות מזונות לאחר מיתת אביהן בתנאי כתובה ובן טוקנין די יהוויין ליכי מנאי יהוין יתבן בביתי ומתזנן מנכסאי לא מן השבח שהשביחו הנכסים ולא מן הראוי כבוא לאחר מיתה כיון דמזונות הבנות מתנאי כתובה הן ככתובה דמו: ולא היבם. שנוטל חלק המת שייבם את אשתו אינו נוטל חלק אחיו לא מן השבח (לב) ולא מן הראוי (לג) לבא מאי טעמא דבכור קרייה רחמנא (דברים כה) והיה הבכור אשר תלד כבכור מה בכור אינו נוטל בשבח ולא בראוי לבוא. אף יבם אינו נוטל לא בשבח ולא בראוי לבוא: וכולן אין נוטלין בשבח. הדר תנא ליה לאתויי שבחא דממילא

הרי: (כג) שאני בנפ"ק דקדושין כתב שהפרוטה משקל חצי שעורה ושם בקונים דייב שקלי"ב פרוטות בדינר וכל אחד ד' דינרין מספה לא ושסות: (כד) שאן קלונין. בגמ': (כה) בשקל כו'. אע"ג דבכר פני במנה צורי הילטריכא לעשר הו משום אונס ומוליא שם רע דלא כתיב ביהו שקל ופר"ש דהא דשני ליפא במנה צורי כל סד וחד כי דינים קאמר דהיכא דכתיב בקלים יהיב שקלים צורי והיכא דלא כתיב שקלי' יהיב צוי במלתא קתי"ל דמילף ילפי מהדדי בכסף קטב מכסף קלוב. גמ': (כו) שייך נמי לאיון דלב"ם ב' כסף ולב"ה מעה כסף ותני רב יוסף שלא יציא מוגה לינזלם: (כז) לא כו'. בגמ' רתם"כ יליף להו מקראי. ונימו"ם: (כח) ולא כדמשמע דשיעור השבח יכים בקרקע לשום אלא כדכתב רש"י וז"ל אלא שמין מה שהיו בוין בשעת מיתת אביהן והבכור שנוטל שני חלקים בקרקעות יתן מעות לפי מה ששוה השבח חלק הבכור שנטל בשביל הבכורה ולוחן מעות יחלקו בין כולם ע"כ והיא מימרא דר"נ בב"ק דף ל"ח: (כט) כבמוחזק. לא ידעתי למאי ר"ל שכן כבמוחזק: (ל) פי' בשבח שהשבחו נכסי האב אחר מיתם הלת. וכגון שמת יעקב בחיי לחובן שמעון לוי בניו ולא הפסיקו לחלוק הנכסים עד שמת רחובן. ויבא שמעון לפ אמר. כשבא שמעון לחלוק עם לוי בנכסי האב נוטל שני חלקים נקנן לא בשבח וזה מוכרח לפרש שאין לפרש דר"ל בשבח דנכסי האם. דבנכסי האם אינו חולק עם אחיו אלא הכל שלו בין קרן בין שבח. כ"כ המגיד: (לא) כגון שמת אחיו ואח"כ אביהם לא יטול חלק אחיו. שם:

תימא

ולא בראוי כבמוחזק: י אלו שאינן חוזרין ביובל הבכורה. והיורש את אשתו. והמיבם את אשת אחיו. והמתנה. דברי ר"מ. וחכ"א מתנה כמכר. ר"א אומר כלן חוזרין ביובל. רבי יוחנן בן ברוקה אומר [א]היורש את אשתו יחזיר לבני משפחה וינכה להם מן הדמים:

ס"ט **מעשר** בהמה נוהג בארץ ובח"ל. בפני הבית ושלא בפני הבית. בחולין אבל לא במוקדשין. ונוהג בבקר ובצאן. ואינן מתעשרים מזה על זה. בכבשים ובעזים. ומתעשרין מזה על זה. בחדש ובישן. ואינן מתעשרין מזה על זה. שהיה בדין מה אם החדש והישן, שאינן כלאים זה בזה. אין מתעשרין מזה על זה. הכבשים והעזים, שהם כלאים זה בזה. אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה. ת"ל (ויקרא כז) וצאן. משמע כל צאן אחד: ב מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה. וכמה [ב]היא רגל בהמה רועה. ששה עשר מיל. היה בין אלו לאלו שלשים ושנים מיל. אינן מצטרפין. היה לו באמצע

[א] גמ' אף [ב] ס"א

שאין תבואה שהיתה בשעת מיתת אביו ועכשיו נעשו שבולים. או תמרים שמדר ונעשו עכשיו תמרים גדולים. דאי תריצא ה"א כי אין בכור נוטל פי שנים בשבח ה"מ בשבח שהשביח אחיו כגון זבול שדי' וקשקוש ועדור: ולא בראוי כבמוחזק. לאתויי אם היה אביהם חי בשעת מיתת אביהם והיו נכסים ראוים ליפול להם כשימות. אע"ג דודאי עתידי' ליפול להם ואפי' יש לו בן אחר ימלו אלו חלק אביהן וסד"א דכמוחזק דמי קמ"ל. דאי תריצא ה"א ראוי דקתני ויצא שאין הבכור נוטל בו. כגון שנפלו להן נכסי אחי אביהן שלא היו לו בנים בשעת מיתת אביהן. ואין ראוין אלא מספק דשמא לא יהיה לו זרע: י הבכורה. אינה חוזרת ביובל דכתיב (שם כא) פי שנים מקים בני אלקיו זה לזה מה חלק פשיטותו אינה חוזרת ביובל דירושה היא כדכתב (שם) והיה ביום הנחילו את בניו אף חלק בכורתו ירושה: והיורש את אשתו. דהאי תנא סבר דאורייתא היא לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה (במדבר כז) מכאן שהבעל יורש את אשתו: והמיבם את אשת אחיו. ונטל חלק אחיו ירושה גמורה היא ואינו מחזיר לשאר אחיו ביובל דבכור קרייה רחמנא והיה הבכור והבכורה אינה חוזרת ביובל כדילפינן: והמתנה דברי ר"מ. דמכר הוא דאמר רחמנא להדר ביובל ירושה ומתנה לא: וחכ"א מתנה כמכר. דכתיב (ויקרא כה) בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו וקרא יתירא הוא דהא כבר נאמר (שם) ושבתם איש אל אחוזתו אלא לרבות את המתנה הוא דאתא: ר"א אומר כלן חוזרין ביובל. סבר לה כרבנן דאמרי תשובו לרבות את המתנה והני כולהו מתנה נינהו בכור לתת לו פי שנים מתנה קרייה רחמנא והיורש את אשתו ירושת הבעל דרבנן והמיבם את אשת אחיו בכור קרייה רחמנא ומה בכורה חוזרת אף יבם חוזר: היורש את אשתו יחזיר לבני משפחה. ר"י בן ברוקה ס"ל ירושת הבעל את אשתו דאורייתא היא והב"ע כגון שהורישתו אשתו בית הקברות ומשום פגם משפחה אמרו רבנן לשקול דמי ולהדר הקברות לבני משפחה (לג): וינכה להם מן הדמים. דמי קבר אשתו דהוא מיתת חייב בקבורתה והלכה כחכמים דמתנה כמכר וכרבי יוחנן בן ברוקה דבעל שהורישתו אשתו בה"ק (לג) שקיל דמי ומהדר בית הקברות לבני משפחה. ומנכה להם מן הדמים דמי קבר אשתו:

ס"ט **מעשר** בהמה. כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קדש. ומקריבים חלבו ודמו. והשאר נאכל לבעלים טהורים בירושלים כדין שלמים. ואם בעל מום הוא אוכלים אותו בטומאה בכ"מ: בפני הבית ושלא בפני הבית. והאידנא אמור רבנן. דלא ליפרשו מעשר בהמה משום תקלה. דאין לנו בית להקריבה. וצריך לשהויה עד שתפול בה מום. ואתי בה לידי תקלה (א) דגיזה ועבודה. או שוא ישחטנה בלא מום: אבל לא במוקדשין. כגון קדשים קלים. דאיכא למ"ד ממון בעלים נינהו סד"א ליעשר. קמ"ל והיה קדש אמר רחמנא ולא שכבר קדוש: בכבשים ועזים. כלומר נוהג בכבשים ובעזים: מתעשרין מזה על זה. מדרבי רחמנא וצאן. דמשמע כל צאן מין אחד חשיב ליה (ב) לענין מעשר: בחדש. שנולד לאחר ר"ה אלול. שהוא ר"ה למעשר בהמה. ובישן שנולדו קודם אלול: ואין מתעשרין מזה ע"ז. יגן החדש על הישן. ומן הישן על החדש דכתיב עשר תעשר בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ומה מעשר דגן מחדש על הישן לא. דהא כתיב שנה שנה. דמשמע ולא משנה זו על שנה אחרת. אף מעשר בהמה מחדש על הישן לא: ב כמלוא רגל בהמה רועה. כמו שיכולות להשתמר ברועה אחד כשהבהמות רועות ומתרחקות זו מזו. והיינו שש עשרה מיל דהכי שלטא עינא דרועה ואם יש לו שתים בהמות בכפר זה ושתים בכפר אחר רחוק זה מזה שש עשרי מיל מביאן לתוך דיר אחד ומעשרן. ואם רחוקות יותר פטורות. דאמר קרא (ירמיה לג) תעבורנה הצאן ע"י מונה משמע אם יכולות להמנות ברועה אחד מקרי צאן. ותעבורנה תחת השבט להתעשר ואי לא לא: שלשים ושנים מיל אינן מצטרפין. משום

(לג) פירש דה"כ מאי אריא ביובל לפי' בלא יובל נמי כמי' ונ"ל דליכא פגם משפחה עד היובל. שאז כל הירושות חוזרות וזו אינה חוזרת וניכר שהם קבורים. בשל אחרים. תוי' ועתוי"ט: (לג) לבד שאר ירושת רשתו. אינה חוזרת ואע"ג דפסק הר"ב בפ"ע דכתובות דירושת הבעל דרבנן היא הא מסקינן התם שחכמים עשו לה חיזוק כשל תורה. ועתוי"ט:

פ"ק ט (א) דבשב ואב תעשה מלי למיעקר ד"ת כונ"ם ברפ"י דיבמות. ועוד דאין איסור אכילה קודם עישור אלא חכמים קבעו זמן כדלקמן מ"ו. ועתוי"ט: (ב) שהכיהם נקראים שה. הר"מ. וכמ"ש הר"ב

באמצע. מביא ומעשרן באמצע. רבי מאיר אומר. הירדן מפסיק (ד) למעשר בהמה:
ג הלקוח או שניתן לו מתנה. פטור ממעשר בהמה. האחים השותפין שחייבין בקלבון פטורים ממעשר בהמה. ושחייבין במעשר בהמה פטורין מן הקלבון. קנו מתפוסת הבית חייבין. אם לאו פטורין. חלקו וחזרו ונשתתפו חייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה:
ד הכל נכנס לדיר להתעשר. חוץ מן הכלאים. והטרפה. ויוצא דופן. ומחוסר זמן. ויתום (י). איזהו יתום כל שמתה אמו. או שנשחטה. רבי יהושע אומר. אפי' נשחטה אמו

משום דבעי למתני בסמוך. שאם היה לו עדר באמצע אותן האמצעיות מצטרפות את הצדדים. להכי תני שאם הצדדים רחוקות זו מזו שלשים ושנים מיל. אין האמצעי מצרפן (ג): מביא ומעשרן באמצע. לאו [מביא] באמצע ממש קאמר: הירדן מפסיק. שאם היו לו חמש בהמות מכאן וחמש בהמות מכאן וירדן באמצע. אין מצטרפין ופטורות ואין הלכה כר"מ:
ג הלקוח או שניתן לו מתנה פטור ממעשר בהמה. בגמ' ילפינן ליה מדכתיב (שמות כב) בכור בניך תתן לי כן תעשה לשורך לצאנך מה בניך אינו בלקוח ומתנה. דלא שייך בהו לקיחה ומתנה אלא אחר שנולדו. אף צאנך ובקרך. אין בלקוח ומתנה. ואע"ג דהאי קרא בבכור הוא דכתיב ואנן ילפינן מעשר מיניה. היינו משום דכתיב כן תעשה לשורך. ועשיה ודאי לא מיתוקמא בבכור (ה). דהא מרחם קדיש. ולא בעי עשייה שיקדישנו האיש. אם אינו ענין לבכור תנהו ענין למעש' בהמה: האחים השותפים. האחים שחלקו בירושת אביהן ואח"כ נשתתפו: כשחייבין בקלבון (ו). כשמגיעין שקליהן מביאין שני חצאי שקלים ונותנים ב' קלבונות והקלבון הוא ל' הכרע שחייבין להכריע שקליהן. ואם נתנו בין שניהם שקל שלם נותנים שני קלבונות שהיה להם לשקול לחצאין: ופטורים ממעשר בהמה. מכל הנולדים להם כל ימי השותפות. שהשותפות פוטר ממעשר בהמה דכתיב אשר יהיה לך ולא של שותפות. ואע"ג דהאי קרא בבכור הוא דכתיב אם אינו ענין לבכור דהא שמעינן לאיתיה בשותפות דכתיב (דברי' יב) ובכורות בקרכם וצאנכם (ז). תנהו ענין למעשר בהמה: וכשחייבין במעשר בהמה. כגון אם לא חלקו מעולם שתפוסת הבית קיימת דהיינו שירושת אביהן עומדת חייבין במעשר בהמה לעשר הנולדים להם כל ימי שותפותם דהכי אמרי' בברייתא יכול אפי' קנו בתפוסת הבית. ת"ל יהיה דמשמע מכ"מ: פטורים מן הקלבון. דגמרי ששוקלין בין שניהם שקל שלם. שממון אביהם בחזקתו עומד והאב ששוקל על בניו או על אחד מבני עירו ופוטר בשלו פטור מן הקלבון. דתנן בשקלים השוקל בשביל העני או בשביל שכנו. או בשביל בן עירו פטור מן הקלבון. ובניו נמי אין מצות שקליהם עליו והוי ליה כשכנו ובן עירו: קנו מתפוסת הבית חייבין. במעשר בהמה כדאמרינן ת"ל יהיה דמשמע מ"מ שיהיה. ובפירוש' רבותי מצאתי דהאי קנו לא שלקחו במעות. אלא שנפלו להם בהמות בירושת אביהם: חלקו וחזרו ונשתתפו. הוו כשותפים דעלמא: ופטורים ממעשר בהמה. וחייבין בקלבון: ד הכל נכנס לדיר להתעשר. הכל לאתויי רובע ונרבע ומוקצה שהפרישוהו להקריבו לעבודת כוכבים. ונעבד שעבדו הבהמה עצמה ואתנן זונה ומחיר כלב וטומטום ואנדרוגינוס. שכל אלו אע"פ שהם פסולים לקרבן (ח) נכנסין לדיר להתעשר דכיון דלא הקפידה תורה בבעל מום לגבי מעשר כדכתיב (ויקרא כז) לא יבקר בין טוב לרע. לא הקפידה נמי בכל הנך פסולין: חוץ מן הכלאים והטרפה ויוצא דופן כו'. דת"כ שור או כשב (ויקרא כב) פרט לכלאים דהיינו הבא מתיש ורחל. או עז פרט לנדמה (ט). הבא מאיל ורחל דומה לעז. כי יולד פרט ליוצא דופן. והיה שבעת ימים פרט למחוסר זמן. תחת אמו פרט ליתום שמתה אמו כשילדתו. דכל הני פסולים לקדשים ומעשר בהמה יליף מקדשים בגזירה שוה נאמר כאן (שם כז) תחת השבט ונאמר להלן תחת אמו. מה להלן פרט לכל השמות הללו. אף כאן פרט לכל השמות הללו. וטרפה נמי אינה נכנסת לדיר להתעשר דכתיב (שם) כל אשר יעבור. פרט לטרפה. שאינה

הר"ב צריך מ"ד: (ג) כלו' לר"מ שיש אמצעי כגון הרועה עצמו או כליו של רועה אין מצרפן. שאין מצרף אלא עדר כו' והיינו פי' הר"ב לומר האמצעיים לאו דוקא שיהא דוקא הרבה באמצע. דאפילו אחד באמצע ופי' מכאן ופי' מכאן מצטרפות. כיון שהאמצעי עם כל א' מהצדדין כראוי למנין כדאיתא בגמ': (ד) הירדן ברי'. יליף לי' מקרא בגמ': (ה) כי הסוי' תימא דבפ"ד דרשי' ליה להני קראי לענין בכור וי"ל דהא דדרשינן ליה בבכור משום דכתיב בבכור אלא מאחר דאפקיה רחמנא בלשון עשייה דרשינן ליה למעשר. משום דבבכור לא שייך עשייה קדושה. ועתוי"ט: (ו) וז"ל רש"י האחים שהן שותפין כשהן חייבין בקלבון כדמפרש לקמן שחלקו בנכסי אביהם ואחר כך נשתתפו: (ז) דאיפכא ליכא למימר לפטור בכור משותפות מדכתי' יהיה לך ולחייב מעשר בשותפו' מדכתיב בקרכם כו' ואם אינו ענין כו' דכיון דהני קראי כתובייהו בבכור כתיבי אין לנו לקיים בו הכתוב המיקל וליתן הכתוב המחמיר בא"ה אינו ענין כו' ועוד דהא בכור חמור ממעשר דקדוש מרחם וכולו לכהן: (ח) ויאכלו בתורתן לבעלים. רש"י. ובגמ' דכתיב כי משחתם בהם מום בם וגו' ותני דבי ר' ישמעאל כל מקום שנא' בו השחתה אינו אלא ערוה וע"ג כו' וכל שאין המום פוסל בו אין דבר ערוה וע"ג פוסלין כו' ומחיר אתקיש לאתנן וטומטום ואנדרוגינוס ספיקא הוא הלכך ממה נפשך מיעשרו. וקשה דבפ"ו פסק הר"ב דבריה בפני עצמו הוא ואפשר דאין הכי נמי דלהלכה אינו נכנס לדיר ואין למדין מן הכללות אפי' במקום שנא' בהן חוץ. ועתוי"ט: (ט) ובכל מקום דחשוב במשנה כלאים כנ"ל לדלג נדמה כאלו הוא בכלל כלאים. פי': (י) ויתום. תימא דכיון דמקדשים ילפינן אמאי לא תנן ליה בשום דוכתא כו' ובכ"מ בשם הר"י קורקוס דבכלל יוצא דופן הוא דבגמ' אוקמי' לה בזה פירש למיתה וזה לחיים וקי"ל דא"א לבהמה א"כ אם נולד לאחר מיתה אין זה ילוד. ולכך השמיטו הר"מ ע"כ. ונהגא נקטיה

אמו והשלח קיים אין זה יתום: ה שלש גרנות למעשר בהמה. בפרוס הפסח. בפרוס העצרת. בפרוס החג. דברי רבי עקיבא. בן עזאי אומר בעשרים ותשעה באדר. באחד בסיון. בעשרים ותשעה באב. רבי אליעזר ור' שמעון אומרים באחד בניסן באחד בסיון. בעשרים ותשעה באלול. ולמה אמרו בעשרי' ותשעה באלול. ולא אמרו בא' בתשרי. מפני שהוא יו"ט. ואי אפשר לעשר ביו"ט. לפיכך הקדימוהו בעשרים ותשעה באלול (יג). ר"מ אומר בא' באלול ר"ה למעשר בהמה. בן עזאי אומר האלולין מתעשרין בפני עצמן: ו כל הנולדים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באלול הרי אלו מצטרפין. חמשה לפני ר"ה וחמשה לאחר ראש השנה אינן מצטרפין. חמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן. הרי אלו מצטרפין. א"כ למה נאמר שלש גרנות למעשר בהמה. שעד שלא הגיע הגורן מותר למכור ולשחוט. הגיע הגורן לא ישחוט. ואם ישחט פטור: ז כיצד מעשרן. כונסן לדיר ועושה להן פתח קטן. כדי שלא יהיו שנים יכולין לצאת כאחת. ומונה בשבט. אחד שנים שלשה ארבעה חמשה ששה שבעה שמונה תשעה והיוצא עשירי סוקרו בסקרא. ואומר הרי זה מעשר. לא סקרו בסקרא. ולא (יד) מנאם בשבט. או

בהמה שנטרפה. כגון שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה. שהיא א' מן הטרפות וה"ה לכל שאר מיני טרפות: והשלח קיים. העור קיים תגוס והפשיט [illegible]: אין זה יתום. לפי שיש מקומות שכשהבהמה מתה מחמת לידה מפשיטין עורה ומלבישים בשורה את השיה [את הולד] (יא) כדי שיתחמם ותעלי ליה. כאילו היתה אמו חיה ואין הלכה כרבי יהושע: ה שלש גרנות למעשר בהמה. בשלשה פרקים בשנה הבהמות מתעברות וכגון גרנות כתבואת גורן שהיא סמוכה למעשר. ואין אוכלים ממנו עד שיעשרו. אף בג' פרקים הללו אין אוכלים מן הבהמה ולא מוכרים ממנה עד שיעשרו אותן: פרוס הפסח. ט"ו יום קודם הפסח דהיינו יום אחרון של אדר. ולשון פרוס. פלגא. חצי הזמן. ששואלין בהלכות הפסח דתניא שואלין בהל' הפסח קודם לפסח ל' יום. וכן פרוס עצרת ט"ו יום. וכן פרוס החג דהיינו יום אחרון של אלול וקבעו הכך תלתא זמני שיהיו קובעות למעשר בהמה כדי שיהיו בהמות מצויות לעולי רגלים דאע"ג דתנן במתני' שעד שלא הגיע זמן הגורן מותר למכור ולשחוט דגורן הוא הקובע למעשר אפ"ה לא שחטי להו איניש עד דמעשרין. דניחא ליה לאינש לקיומי מצוה בממוניה בדבר שאין חסר לו כלום. כגון מעשר בהמה שהוא עצמו מקריב מעשר ואוכלו שלמים. ואם לא היו מעשרים בג' פרקים הללו היו הרבה נמנעים למכור. לפי שלא עשרו ולא היו בהמות מצויות לעולי רגלים: בן עזאי אומר בתשעה ועשרים באדר. דהיינו ט"ו יום קודם הפסח. אלא דר"ע סבר אדר הסמוך לניסן. פעמים חסר פעמים מלא וט"ו יום קודם הפסח פעמים מתחילים בתשעה ועשרים באדר. פעמים בל' באדר. הלכך לא קבע לי' זמן. בן עזאי סבר אדר הסמוך לניסן לעולם חסר ותחלת פרוס הפסח הוי לעולם בכ"ט באדר: באחד בסיון. מתוך שמיעוט בהמות יולדות מניסן ועד עצרת. אי מוקדים ומעשר להו ט"ו יום קודם עצרת כלן יהיו נאכלין קודם עצרת ולא תהא בהמה מצויה לעולי רגלים: בכ"ט באב. בן עזאי לטעמיה. דאמר לקמן האלולין מתעשרין בפני עצמן. ואין מצטרפין עם אותן שנולדו קודם אלול דשוה בא' באלול ר"ה למעשר בהמה והוו כאו חדש וישן ומספקא ליה לענין הוי ר"ה או אלול או תשרי. הלכך לא קבע זמן גרן של קייטי בכ"ט באלול דלא ליתי לצרופי הנולדים באלול בהדייהו: בא' בניסן. סברי כרשב"ג דאמר שואלים בהלכות הפסח קודם לפסח ב' שבתות. והיינו נמי בהלכות הפסח דמעשרים לבהמות כי היכי דלתהוי ברגל: בא' בסיון. כדאמרן לעיל במת' דבן עזאי. לפי שמיעוט בהמות יולדות מניסן ועד עצרת: ולא אמרו בא' בתשרי. ואע"ג דהוא זמן שבו שתי שבתות: מפני שהוא י"ט. הלא ועוד קאמר. הלא משום דבעי הכירא בחדש וישן דבאחד בתשרי הוא ר"ה למעשר ואע"ג דלא אתי לצרופי דתשרי בהדייהו דהא אכתי לא נולד שום שה היום. ומי נולד מספר זמן הוא. אפ"ה לא מעשרין ההוא יומא משום דבעי למעבד הכירא בין חדש לישן. וידעו איניש דלא לצטרפו החדש עם הישן. ועוד מפני שהוא י"ט. משום שקרתא צבע אדום שצובע העשירי כדי שיהא ניכר ואסור לצבוע ביום טוב (יג): האלולין מתעשרין בפני עצמן. כדפירשנו לעיל דמספקא ליה אי הוי ר"ה למעשר בהמה א' באלול. או א' בתשרי הלכך אין מתעשרין האלולין עם הנולדים מתשרי ואילך. משום דלא נצטרפו ישן בחדש: ו כל הנולדים. הך סתמא כרבי אליעזר ור"ש: חמשה לפני ר"ה. אגב דבעי למתני חמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן מצטרפין. תנא נמי הכי: לא ישחוט. שהגורן קבעו למעשר מדרבנן ואם שחט פטור והבהמה שריא באכילה. דלא אשכחן בטבל מעשר בהמה. לא לאו. ולא מיתה: ז לדיר. מקום מוקף אבנים. או קנים. שמכניסים בו הצאן:

נקטי' בחד דוכתא משום דהא איתי' עב"א. ומפרש"ט: (יא) כך הגהתי דבבדייתא תני את השיה. ובפרש"י את הולד ומקיים דכיון דעור מהני לולד דומה כמו שאמו קיימת: (יב) וכי הוי ומיבעי ליה דאין מקדישין בי"ט. ומפני כיון דעשירי קודם הפי' לא קרא עשירי כדלקמן בפ"פ לא מפסר הקדשו בי"ט: (יג) באחד באלול. וטעמיה כ' הר"ב בפ"ק דר"ה ויראה דלדידיה נמי בכ"ט באב מעשרין דהא בעינן הכירא דמש"ה אמרינן בגמ' דאלא ועוד קאמר כו'. ועתוי"ט: (יד) ולא כו'. לא"ב שמש השבט מלוה למונתן בשבט. לא מנאן בשבט. או שמנאן רבולין או עומדין מנין. הע"ב עשירי

או שמנאם רבוצים או עומדים. הרי אלו מעושרים. היה לו מאה ונטל עשרה. עשרה ונטל אחד. אין זה מעשר. רבי יוסי ברבי יהודה אומר הרי זה מעשר. קפץ [א](אחד) מן המנויין לתוכן הרי אלו פטורים. מן המעושרים לתוכן. כלן ירעו עד שיסתאבו. ויאכלו במומן לבעלים: ח יצאו שנים כאחד. מונה אותן שנים שנים. מנאן אחד. תשיעי ועשירי מקולקלים. יצאו תשיעי ועשירי כאחת. תשיעי ועשירי מקולקלין (כ). קרא לתשיעי עשירי. ולעשירי תשיעי. ולאחד עשר עשירי. שלשתן מקודשין. התשיעי נאכל במומו. והעשירי מעשר. ואחד עשר קרב שלמים (כא). ועושה תמורה. דברי ר"מ. א"ר יהודה וכי יש תמורה עושה תמורה. אמרו משום רבי מאיר אילו היה תמורה לא היה קרב. קרא לתשיעי עשירי. ולעשירי עשירי. ולאחד עשר עשירי. אין אחד עשר (כג) מקודש. זה הכלל (כד) כל שלא נעקר שם עשירי ממנו. אין אחד עשר מקודש:

נשלמה מסכת בכורות

[א] ס"א

היה לו מאה ונטל עשרה. בלא שום מנין: עשרה. ונטל אחד בלא מנין: אין זה מעשר דכתיב (ויקרא כז) העשירי יהיה קדש. ואין זה עשירי: ר' יוסי בר יהודה אומר הרי זה מעשר. דסבר ר' יוסי כשם שתרו"ג ותרו"מ נטלים באומד ובמחשבה דכתיב (במדבר יח) ונחשב לכם תרומתכם במחשבה הויא תרומה (טו) מעשר ניטל באומד ובמחשבה דמעשר תרומה קרייה רחמנא. דכתיב (שם) כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה. ואתקש מעשר בהמה למעשר דגן (טז) מה מעשר דגן ניטל במחשבה אף מעשר בהמה ניטל במחשבה ואין הלכה כר"י: קפץ אחד מן המנויין. שמנה עשר טלאים מן הפתח ונטל העשירי ונספרו התשעה וקפץ אחד מן התשעה לתוך הדיר אותן שבדיר פטורים (יז) אם אינו ניכר איזה הוא דשמא זה יצא עשירי והוא אינו ראוי לכך נספר (יח). אי נמי כל מהן ספק אם הוא מנוי כבר ונפטר וכל ספיקא לאו בר עשורי הוא (יט): מן המעושרים. מן העשיריים שכבר קדשו קפץ אחד לתוך הדיר הוו כולהו ספק מעשר וירעו עד שיסתאבו דכל זמן שהן תמימים אסור לשוחטן בתמן. ולאחר שיסתאבו יאכלו במומן לבעלים: ח ה"ג יצאו שנים כא' מונה אותן שנים שנים מנאן אחד תשיעי ועשירי מקולקלין. יצאו שנים כאחד זה אצל זה ברוחב הפתח ומנה אותן זוג אחד ומונה כלן שנים שנים זוג זוג והזוג העשירי קדוש בקדושת מעשר. וה"ה אם מנאן שלשה או ארבעה: מנאן אחד. לשנים הראשונים שיצאו מנה אחד. ולשניים ב' ולרביעי ג': תשיעי ועשירי מקולקלים. לפי שהתשיעי בחשבונו הוא עשירי באמת ועשירי בחשבונו הוא י"א. ומש"ה הוו מקולקלים וירעו עד שיסתאבו ולא דמו לקרא לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי דעשירי מעשר. וי"א קרב שלמים דהתם נפק אחד אחד וכי מני עשירי וקרייה תשיעי ואחד עשר קרא עשירי. מבריר לכ"ע שהתשיעי לחשבונו הוא עשירי לבהמות והעשירי אחד עשר ואיהו הוא דטעה הלכך העשירי מעשר גמור והאחד עשר קרב שלמים מגזירת מלך כדמפרש לקמן אבל הכא דיצאו שנים בתחלה ביחד ולא מבריר עשירי שהוא קרא תשיעי דלא עבירי לאו ומעשר גמור הוא מתלי וכדמגר איהו נמי לא הוי הלכך מקולקלים: שלשתן מקודשין. דכתיב (ויקרא כז) וכל מעשר בקר לרבות תשיעי ואחד עשר יכול שאני מרבה אף שמיני ושביעי ת"ל הוא קדוש וטעותו מקודשת. מה הוא אינו קדוש אלא בסמוך לו כלומר העשירי עצמו הסמוך אל גופו אף טעותו אינה מקודשת אלא בסמוך לעשירי דהיינו תשיעי שלפניו ואחד עשר שלאחריו: וכי יש תמורה עושה תמורה. סבר ר"י דהאי י"א הוי תמורה דהאי דקרייה עשירי כמאן דאמר תהא תחת העשירי דמי ואין תמורה עושה תמורה דכתיב (שם) והיה הוא ותמורתו יהיה קדש ולא תמורת תמורתו: אמרו משום ר"מ. אינה תמורה. אין האחד עשר תמורת העשירי שאם היה תמורה לא היה קרב דתמורת מעשר אינה קריבה דכתיב (במדבר יח) לא תפדה קדש הם הם קריבין ולא תמורתן ובבכור כתיב וילפינן מעשר מיניה והלכה שאין האחד עשר עושה תמורה (כב): כל שלא נעקר שם עשירי ממנו. דכל היכא דקרא לעשירי עשירי תו לא יתקדש האחד עשר במאי דקרי ליה עשירי:

עשירי קודש מ"מ: (טו) ולית ליה לאבי שאול המרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין. ועתוי"ט: (טז) וקשה דא"כ הוה ליה למילף כפשוטו מה מעשר דגן ניטל אי נמי בלא המנין שבע. וי"ל דמסתמא אין דרך לעשות מלא עיס ואינו דומה למעשר דגן כ"כ. תוי' ועתוי"ט: (יז) מדברי הר"ב נראה דגרס כולן פטורין והיא דומיא דסיפא כולן ירעו: (יח) וסיפא דלהכל לא הוה ליה למימר דלא במלי פרוגא. תוי': (יט) עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק. גמ' ועתוי"ט: (כ) מקולקלין. דאי אפשר לגמרם כיון דאין יכול להכיר איזה קדם מהם לחברו ונסבורין לקרות שניהם עשירי ובנם אחם קראם לא דמי לקרא עשירי עשירי ואח"כ הי"א עשירי. תוי': (כא) שלמים. יליף לה בגמ'. מקרא: (כב) דתמורת בכור קריבה כדתנן פ"ג דתמורה ולפיכך הי"א אלמו הוא תמורה ואינה עושה תמורה: (כג) אחד עשר כו'. אבל תשיעי נאכל במומו דאכתי לא קבר ליה עשירי. גמרא ועתוי"ט: (כד) הכלל. לאתויי יצא עשירי ולא דבר. דעשירי מאליו קדש. גמ':

סליק מסכת בכורות

בשהשלים לדבר במנחי הקדשים סדר דמי המעריכין שהם כמו בן קדם והביא אחר זמרות ערכין. תוי״ט:

מסכת ערכין

הכל מעריכין(ד). ונערכין. נודרים ונידרים. כהנים ולוים וישראלים נשים ועבדי'(ז). וטומטום ואנדרוגינוס נודרים ונידרים ומעריכין אבל לא נערכין. שאינו נערך אלא זכר ודאי ונקבה ודאית. חרש שוטה וקטן נידרין ונערכין. אבל לא נודרין ולא מעריכין. מפני שאין בהם דעת. פחות מבן חדש נידר. אבל לא נערך: **ב** העובד כוכבים. ר״מ אומר נערך. אבל לא מעריך. רבי יהודה אומר מעריך אבל לא נערך. זה וזה מודים שנודרין(י) ונידרין: **ג** הגוסס (יא) והיוצא ליהרג. לא נידר ולא נערך. רבי

הכל מעריכין. הכל לאתויי בן י״ג שנה ויום אחד (א) ולא הביא שתי שערות שהוא מעריך. והוא מופלא הסמוך לאיש ומופלא אקרי ליה לפי שבודקים אותו אם יודע להפלות ולפרש לשם מי נדר ולשם מי הקדיש אע״ג דאיש כי יפליא כתיב (ויקרא כז) כשהוא סמוך לפרקו קרוי איש לענין זה והכל דקאי נמי על נערכים לאתויי מנוול ומוכה שחין שאין שוין דמים דס״ד אמינא כדי בערכך כתיב (שם) כל שישנו בדמים ישנו בערכין כל שאינו בדמים אינו בערכין קמ״ל (ב). והכל דקאי על נודרים משום נידרים נקט ליה ונידרים גופיה אצטריך לאתויי פחות מבן חדש שהוא נידר. אע״פ שאינו נערך (ג): ומעריכין. אם אמר על א׳ ערך פלוני עלי נותן ערך אותו פלוני כפי שניו כמו שכתוב בפרשת ערכין שהערך נותן לפי שנים של נערכין: ונערכין. אם אמר אחר עליו ע״ד פלוני זה עלי או אמר הוא עצמו ערכי עלי: נודרים. אמר דמי פלוני עלי צריך שיתן כמו שהוא יפה למכור בשוק: ונידרין. אמר אחר עליו דמי פלוני עלי או אמר הוא עצמו דמי עלי: כהנים ולוים. כהנים אצטריכא ליה לאשמועי׳ דנערכין דס״ד הואיל וכתיב (שם) והעמידו לפני הכהן והעריך אותו הכהן (ה) ישראל לפני כהן ולא כהן לפני כהן הלכך כהן ליתיה בערכין דהא עני הוא לא קרינא ביה והעמידו לפני כהן קמ״ל דכהנים איתנהו בתורת ערכין. ואיידי דתנן כהנים תנן לוים וישראלים: נשים ועבדים. והאשה עבלות כשתאלמן או תתגרש והעבד כשישתחרר (ו) וטומטום ואנדרוגינוס נודרים ונידרים שהרי יש להם דמים: ומעריכין. את אחרים אם אמרו ערך פלוני עלי נותנים ערך אותו פלוני: אבל לא נערכין. אם אמר ערכי עלי או אמר אחר עליהם ערך פלוני עלי ודאי לא אמר כלום. דזכר ונקבה אמורים בפרשת ערכין עד שיהיה זכר ודאי. או נקבה ודאית: פחות מבן חדש נידר. אם אמר דמיו עלי. שהרי שוה דמים כל שהן: אבל לא נערך. שלא נאמר ערך בפי׳ אלא מבן חדש ומעלה: **ב** העובד כוכבים רמ״א נערך. תרי קראי כתיבי בפרשת ערכין. חד ריבוי וחד מיעוט. בני ישראל מיעט את העו״ג. איש כי יפליא ריבה כל איש ואפילו עו״ג במשמע. ר״מ סבר עו״ג נערך ולא מעריך שכן מצינו שריבה הכתוב בנערכים יותר מבמעריכים (ס) שהרי בן ש״ו נערכין אבל לא מעריכין. הלכך שדי מיעוטא למעריך וריבויא לנערך: רבי יהודה אומר עו״ג מעריך ולא נערך. שכן מצינו טומטום ואנדרוגינוס מעריכים. ולא נערכים. והלכה כר״י (ט). הלכך עו״ג שאמר ערך ישראל פלוני עלי. חייב ליתן כפי שניו הערך הכתוב בפרשה. וישראל שאמר ערך עו״ג פלוני עלי או עו״ג שאמר ערכי עלי. לא אמר כלום: **ג** הגוסס לא נידר. דלאו בר דמים הוא דלמיתה הוא עומד ולא נערך דכתיב והעמידו והעריכו והאי לאו בר העמדה והערכה הוא(יב): והיוצא ליהרג. שנגמר דינו בב״ד של ישראל (יג). אבל יוצא ליהרג ע״פ המלכות. לא שנא מלכי ישראל. ולא שנא מלכות של עו״ג. ד״ה מעריך ונערך (יד): לא נידר. דלאו בר דמים הוא: ולא נערך, דכתיב (ויקרא כז) כל חרם אשר יחרם

פרק א (א) וכ׳ פי׳ בן י״ג ויום א׳ וכן הוא נפרי׳ וכוספא בגמ״ו פ״ה דנדה והפס בגמרא דכפינן לה במופלא סמוך לאיש: (ב) נפשום כל דהו. גמ׳: (ג) וסני וסדר מפי גמ׳ הוא הדין נמי דמלי למנקט טומטום כו׳ סט״ז שלא סדא מסכסי והלם נקט כו׳. רש״י וע״ע: (ד) מעריכין כו׳. והערכין כולן והדמים הכל שמן לבדק הבי׳ ויפלו הכל ללשכה. שהיסב בנוקדם מוכנם לקדשי בדק הבית. הר״מ: (ה) הא׳ קרא במעריך כתיב ולפי׳ היה כ״ל להגיה לאשמעינן דמעריך וי״ל דכ״סכא דמ״ג דלקמן נקט וע״ש: (ו) א״נ כגון שנפטו להם ע״מ שאין לרב או לבטל רשות בהן. תוי׳: (ז) ועבדים אע״ג דגבי אלום יש לו דין אשה. לפי ערך זכר הוא נערך דלא איפסמיט הנא דלימא אם היה נערך כאשה. תוי׳: (ח) ולאע״ג דאיש במעריך כתיב אם אינו ענין למעריך תנהו ענין לנערך. תוי׳: (ט) ומייהני דגמ״ה פ״ק דשקלים שבן שמחא ואין מקבלין מעו״ג לבדק הבית. שכן מפורם ע״י עזרא לא לכם ולכו לבנות את בית ה׳ ובגמ׳ דהכא אמרינן דהלכתא כר״מ מתסברא דכתיב לא לכם ולנו ובנא״י שבפי׳ הר״מ מלאתי והלכה כר״מ. ועתוי״ט: (י) שנודרים. כ׳ הפי׳ ול״ע דהא לר״מ אין עו״ג מסכדבים לבדק הבית כו׳. ושמא הדר ביה רבא מהא דאמר דהלכה כר״מ מקרא דלא לכם וגו׳ אבל הר״מ כ׳ שו״ג שאמר דמי כו׳ נוסן כפי נדרו ואינו נופל ללשכה שאין מקבלין כו׳ לחזק את בדק הבית או בדק ירושלים שנאמר ולא לכם כו׳ ומה יעשה בהן יבדוק העו״ג על דעת מי נדר אם נדר על דעת ישראל יעליוהו סנהדרין במה שירצה להם חוץ מבדק הבית וירושלים. ואם אמר לשמים נדרתי יגנזו: (יא) הגוסס. ידוע והוא שקול גרונו נשמע בשעת המיתה. הר״מ. וכ״ל שהוא מל׳ מגיסה בקדרי׳ שהליחה מתהפך בגרונו כמו המגים בקדירה שמהפך מה שבקדרה. ועתוי״ט: (יב) ול״ע תולן לומר מקרא דכ׳ גבי מעריך שלא יהא נערך. ועתוי״ט: (יג) אע״ג דאמר בסנהדרין פ״ו שסיה א׳ רוכב על סוס ומודרין בידו מלאו לו זכות היה הלם מחזיר בסודרין. מ״מ לא שכיח. תוי׳: (יד) דהואיל ליהרג ע״פ סנהדרין הוא ענין שאינו שב בדלוניו אלא המורם ומיסכ אותו. אבל המלך לפעמים מסמלא רחמי׳ ומוחל. הר״מ:
מי

רבי חנינא בן עקביא אומר. נערך. מפני שדמיו קצובין. א(אבל אינו נידר. מפני שאין דמיו קצובין). ר' יוסי אומר נודר ומעריך ומקדיש. ואם הזיק חייב בתשלומין: ד האשה שהיא יוצאה ליהרג. אין ממתינין לה עד שתלד. ישבה על המשבר (יט). ממתינין לה עד שתלד. האשה שנהרגה נהנין בשערה. בהמה שנהרגה אסורה בהנאה (כא):

פ"ב אין בבערכין פחות מסלע. ולא יתר על חמשים סלע. כיצד נתן סלע והעשיר אינו נותן כלום. פחות מסלע (ג) והעשיר נותן חמשים סלע גהיה בידיו חמש סלעים. ר"מ אומר אינו נותן אלא אחת. וחכ"א נותן את כולם. אין (ג) בערכין פחות מסלע. ולא יותר על חמשים סלע. אין פתח בטועה פחות משבעה. ולא יתר על שבעה עשר.

א גמ' ל"ג ב כ"מ מערכין ג גמ' היו אין

(טו) פי' שהוא כאלו ליתיה וליתא אינו בכלל פדיון. בפי': (טז) לגבי נכסים מודה ר' חנינא. רש"י: (יז) דבלא הקדים לא פליגי במידי שהקדים אל ההקדש. ולא הויא כמלוה. אבל יש להקשות אמאי לא פליגי בלא הכי בהעריך ושמא בנודר ומעריך הוא מיד. פי': (יח) שמיהני אלו מקנה ליכא הא קי"ל כר"מ ור"י במ"ב פ"ם דבכורות דמלוה ע"פ גובה מן היורשין ואי"ה הכ"ל לגבי האידנא קי"ל הלכה כו'. ועפוי"ט: (יט) ישבה כו'. פרש"י קודם שנגמר דינה וליפא דאזלא ליהרג קאי וכל היוצא ליהרג לאו"כ גמר דין. והיינו טעמא דרישא דאין ממתינין משום עינוי הדין. דליכא עינוי הדין אלא לאחר גמר דין. הר'. ועתוי"ט: (כ) גמ' ופרש"י את לקול נהגלה. דכתיב ומתה שם מרים ונקברה שם גם מצנה ערופה. וכיון שהמת אסור בהנאה כל מיו מיסתרי נמי בהנאה. והא דהכן מהכתה רבותא קמ"ל דגמר דינה אוסרתה קודם שתמות. ועתוי"ט: (כא) לסורה כו'. כדקי"ל ובעל השור נקי כאדם שאומר לחבירו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהן הנאה של כלום. רש"י: (כב) ומיתה אלי לאפי' דהא באשה נמי שערה מיתסר והר"מ לא פי' אלא לאפי' שערה. ועתוי"ט:

פרק ב (א) ובן לקמן כתב עני בן כ' שהעריך עצמו כו' וליו דוקא דה"ה העריך לאחר אלא מלה מהכתי נקט: (ב) פחות כו'. לאו דוקא פחות מסלע אלא אפי' נתן כל הערך חוץ מסלע אי מגלגלין עליו את הכל. הר' ועתוי"ט: (ג) אין כו'. הא תו למה לי. הא קמ"ל פחות מסלע הוא דליכא הא יתר על סלע איכא (הע"ב דליכא כי סלעים דאם היו בידו ה' סלעים מסן כולם) והיינו יותר על סלע ופחות (מכ') יתר על כ' הוא דליכא אל פחות מחמשים איכא (כדלקמן) וקמ"ל כרבנן. גמ'

ימכרם מן הגדס לא יפדה (טו) ור' חנינא בן עקביא דאמר נערך. מוקי להאי קרא דכל חרם אשר יחרם לדרשא אחריתי (טז): ר' יוסי אומר כו'. רבי יוסי ותנא קמא לא פליגי בנודר ומעריך ומקדיש. כי פליגי בהא הזיק (יז). ת"ק סבר אם הזיק פטור מן התשלומים. ואף על פי שהזיק חייב בתשלומין מן התורה. מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא. אלא כמלוה על פה. ומלוה ע"פ אינו גובה מן היורשים ור' יוסי סבר מלוה הכתובה בתורה כמלוה הכתובה בשטר דמיא וגובה מן היורשים. והלכה כת"ק. אבל לאחר שהקנה [illegible] ב"ד גובין מיורשיו והמשלמים את שהזיק: ד אין ממתינין לה עד שתלד. דמהר דמיתה ולדות תמיכה דבעל הן דכתיב (שמות כא) כאשר ישית עליו בעל האשה ולא כפסדינהו מיניה קמ"ל דכתיב (דברים כב) ומתו גם שניהם. גם לרבות את הולד: ישבה על המשבר. מקום מושב האשה שיולדת קרוי משבר: ממתינין לה עד שתלד. דכיון דנעקר לצאת גופא אחריני הוא ולאו מגוף אמו: נהנין בשערה. לאו שערה ממש קאמר אלא פאה שהיתה לה מחובר לשערה קשורה לשערה ודוקא כשאמרה תנו אותה לבתי או לפלונית. דכיון דאמרה תנו גלויה דעתה דלא ניחא לה דתיהוי בגופה לאתסורי וכגופה מעיא דמיא. אבל בעינן אסר אסור. שער מתת אסורים בהנאה (כ): בהמה שנהרגה אסורה בהנאה. אפילו שערה (כב):

פרק ב אין בערכין פחות מסלע. אפי' עני שהעריך. ואין ידו משגת אינו נדון בפחות מסלע. דכתיב (ויקרא כז) וכל ערכך יהיה בשקל הקדש. כל ערכין שאתה מעריך לא יהיו פחותים משקל: ולא יותר על חמשים. דזהו גדול שבערכין דכתיבי בפרשה: נתן סלע והעשיר. בן עשרים שנה שהעריך עצמו והיה עני (א) ונתן סלע בערכו לעני כלן בהשגת ידו והעשיר פטור: פחות מסלע. נתן פחות מסלע והעשיר נותן חמשים דכתיבה קמייתא לא יצא ידי ערכו ועדיין ערכו עליו: היו בידו חמש סלעים. עני בן עשרים שהעריך עצמו. והיו לו חמש סלעים: ר"מ אומר אינו נותן אלא אחת. דסבר ר"מ לא נותן כל החמשים שעליו או אינו נותן אלא שקל: וחכ"א נותן כל מה שבידו. דקרא דכתיב וכל ערכך יהיה בשקל. לפחות שבערכין הוא דאתא. שאפי' עני שבעניים לא יתן פחות. ומיהו היכא דאית ליה טפי יהיב דכתיב (שם) ע"פ אשר תשיג והלכה כחכמים: אין פתח בטועה פחות משבעה. איידי דאיירי באין בערכין פחות ולא יותר תני נמי לכל הנך דאית בהו אין פחות ולא יותר: פתח. תחלת נדות מדין נדה דאורייתא הוא אם התחילה ורואה היום ומונה ד' והם. כאשה שנים מונה ה' והם. כאשה ג' מונה ד' והם. (ואפי') כאשה כל ז' ופסקה לערב טובלת ומשמשת. ומיום שביעי ואילך הוין ימי זיבה [illegible] יום שאם כאתה בהן יום אחד או שנים שומרת יום כנגד יום וטובלת ואם כאתה בהן ג' רצופים הוי זבה גדולה בטעונה שבעה נקיים וקרבן ואם נעשו ימי זיבה מדם או שנה אינה חוזרת לתחלת נדות עד שתשב שבעה נקיים וכשישבה שבעה נקיים וראתה הוי תחלת נדה ומונה שבעה והם. וסופרת לעניינה ככל התורה. ואם לא כאתה באותן י"א יום ג' רצופים אינה זבה. והשתרלה אמרינן בין שהיא רואה שמוך רין שמפסיקה לאייתה הוי תחלת נדה. ואפי' ראתה ג' רצופים. אינה מונה אלא ארבעה והם. שאין ימי

צו:

אין בנגעים פחות משבוע אחד. ולא יותר על שלשה שבועות: ב אין פוחתין מארבעה חדשים המעוברים בשנה ולא נראה יתר על ח'. שתי הלחם נאכלות. אין פחות משנים. ולא יתר על שלשה. לחם הפנים נאכל אין פחות מתשעה. ולא יותר על אחד עשר. קטן נמול אין פחות משמונה ולא יותר על שנים עשר: ג אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש. ולא מוסיפין על ארבעים ושמנה

אב אלא אותן י"א יום שבין סוף נדות זה לתחלת נדות הבא: אין פתח בטועה פחות משבעה. טועה (שראתה) היום ואינה יודעת אם בימי נדותה עומדת. או באותן י"א יום של ימי זוב אינה חוזרת לפתח נדותה בפחות מז' נקיים. ולא יותר על י"ז נקיי. כיצד טועה שאמרה יום אחד טמא ראיתי היום. ואינה יודעת אם בימי נדות היא וצריכה למנות ז' ושוא. אם באותן י"א יום של ימי זיבה ואינה צריכה לשמור. אלא יום כנגד יום פתחה י"ז שאם לא תראה עד לאחר י"ז יום לבד מיום זה חוזרת לפתח נדותה. דאם יום זה שראתה תחלת ימי זיבה הוא כיון שכלו י"א שלמו ימי זיבה והפסיקה ראייתה שלא ראתה עד לאחר י"ז ותחלת נדה היא ואפי' א"ת שיום זה תחלת נדה הוא אעפ"כ יצתה מימי הזוב לסוף יום י"ז לבד מיום זה אבל אם תראה יום י"ז לא יצאה מן הספק אם יום נדה הוא או יום זיבה הוא די"ל שמא יום זה שראתה תחלת ימי נדה הוה ויום י"ז שראתה בו סוף י"א בבין נדה לנדה הוא. או שמא יום ראשון מימי הזוב הוא וכשכלו י"א יצתה מימי הזוב. ויום י"ז שראתה בו תחלת נדה היא. וכ"ש אם תראה קודם י"ז שלא יצאה מן הספק וכל זמן שתהא בספיקא זו מקולקלת היא שלעולם נמייר עליה מספק. שכשתראה יום א'. נאמר תחלת נדה היא. וצריכה ששה ושוא. וכשתראה ג' רצופים. נאמר ימי זוב הן וצריכה ז' נקיים וקרבן (ד). אבל לאחר י"ז אין להמייר דודאי תחלת נדה היא ואפי' תראה ג' ימים רצופים מונה ארבעה. והם. וטובלת וטהורה: אין בנגעים פחות משבוע אחד. להסגר. דיש בנגעי אדם שנגררים לשבוע אחד אם לטהר אם למלוט: ולא יותר על ג' שבועות. נגעי בתים דתניא בת"כ מנין שאם עמד בעיניו בשבוע ראשון ובשבוע שני שמולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע שלישי ת"ל (ויקרא יד) ובא הכהן ואם בא יבא כו': ב אין פוחתין מד' חדשים מעוברות. של ל' יום לשנה דלא עבדינן טפי מתשונה חסרים. אבל ה' חסרים עבדינן: ולא נראה יותר על ח'. כלומר ולא נראה לחכמים לעבר בשנה יותר על ח' חדשים. שמדשה של לבנה כ"ט יום ומחצה וב' ידות שעה ושבעים ושלש חלקים (ה). הרי לשני חדשים נ"ט ימים. חדש א' מכ"ט. ומדש א' מל' יום (ו). חדש של כ"ט הוא חסר ומדש של שלשים קרוי מלא או מעובר. ובדין היה שיהיו כל חדשי השנה אחד מלא ואחד חסר אלא מפני יתירות השתי ידות שעה. וע"ג חלקים שיש בכל חדש וחדש. צריכים פעמים לעשות ח' חדשים ומדשי השנה מלאים. וד' חסרים. פעמים ח' חסרים וד' מלאים (ז): אין פחות משנים. ליום שני לאפייתן: ולא יותר על שלשה. ויום שלישי לאפייתן נאכלין. ותו לא. כיצד אל י"ט של עצרת באחד בשבת נאפות בע"ש. שאין אפייתן דוחה לא שבת ולא י"ט. ונאכלות ביום טוב לאחר תנופתן דהיינו ליום שלישי וכשחל עצרת בשאר ימי שבוע נאפות בעי"ט. ונאכלות בי"ט שהוא שני לאפייתן: לחם הפנים אין נאכל פחות מט'. שהוא נאפה בע"ש ונאכל לשבת אחרת שהוא יום תשיעי לאפייתו. חלו ב' י"ט של ר"ה להיות בחמישי בשבת וששי בשבת אופין לחם הפנים ברביעי בשבת. ומסדרים אותו על השלחן בשבת ונאכל לשבת שנייה שהוא יום י"א לאפייתו: לא יתר על י"ב. כיצד נולד בה"ש של ע"ש אינו נמול בשבת דשמא תשיעי הוא. דבה"ש ספק יום ספק לילה ואם יום הוא נמצא שבת יום תשיעי ומילה שלא בזמנה אינה דוחה לא את השבת ולא את י"ט. ואם חלו ב' י"ט של ר"ה אחר אותה שבת. אינו נימול עד יום ג' שהוא י"ב ללידתו: ג אין פוחתין מכ"א תקיעות במקדש. כדתני סוכה פ' החליל (דף נג) הן מפורשים והא דתנן

גמ': (ד) (ומפיס) וצריכה ז' נקיים וקרבן. פי' עולה בלה על שבאי והמטלת אינה נהכלת (וז"ל הר"מ) ואם אמרה ב' ימים ראיתי נאמר כאן פתחה י"ז לפי שאנו אומרים אפשר שאלו הב' ימיי יום א' מהן קודם עת נדתה ויום א' מתחלת עם נדתה ונשארו מן התקופה (שיש בין תחלת נדה לתחלת נדה). י"ז ימים. וכן אם אמרה ג' ימים ראיתי. אפשר ב' ימים קודם כו'. ויום א' מתחלת כו' נשארו מן התקופה י"ז יום הרי היא ג"כ פתחה י"ז אלא שהיא ספק זבה לפי שאפשר שב' ימים אלו שראתה על הסדר בלא עת נדתה הם. ושאמרה ד' ימים ג"כ היא ספק כו' לפי שאפשר שיהיו אלו הד' ימים ב' קודם נדתה וב' מימי נדתה ולא תהא זבה. וכשאנו מסערין ספק הזה יהא פתחה י"ו יום לפי שרם גלאתי שב' ימים מאלו הד' מתחלת עת נדתה ישארו עם הי"א ימים שהיא תקופה קטנה ה' ימים שהם עם הי"א י"ו יום ואם אמרה ה' ימים ראיתי נאמר שב' מאלו הה' מתחלת עת נדתה וישארו מן התקופה ט"ו כו' וכן אם אמרה י"א יום היא ג"כ ספק זבה לפי שנא' ב' ימים ומסוף הי"א וז ימי נדה וב' ימים שאחרית הי"א שראתה ופתחה ע' ואם אמרה י"ב ימים ראיתי פתח' ח' והיא זבה ודאית. לפי שאם תאמר שב' ימים מזמן ראיית הדם קודם עת נדתה וז' של נדה וג' אחר זמן נדה הרי היא זבה לפי שכבר ראתה ג' ימים רצופין אחר זמן הנדות ואם נאמר שאפשר שיהא מכללם ג' ימים קודם עת נדתה ז' של נדה וב' אחר הנדה. הרי היא ג"כ זבה לפי שכבר קדמה זיבות לנידות וכן אם ראתה י"ג יום פתחה לפי ההיקש הזה בעצמו כו'. וזה שאמרנו פתחה י"ז או פחות אין הכונה שתהא כל הזמן הזה אסורה על בעלה אלא הענין שזכרנו שאחר אותו הזמן תקבע לה ווסת לנדתה כו' ואין הפרש בין י"ג יום ויותר מזה שאין לה פתח פחות מז' שהיא זבה ודאית: (ה) שכל חלק אחד מתתר"ף לשעה והב' ידות הם ב' שלישית. עתוי"ט: (ו) לפי שא"א לומר שר"ח יהיה במקלת היום עד שיהי' מקלת היום מחדש העבר ומקלתו מהבא שנאמר עד חדש ימים מפי השמועה למדו שימים אתה מחשב לחדש ואין אתה מחשב שעות. הר"מ: (ז) לפי שלא יתקבלו היתרות שיהיו בשיווי משלימים ב' מלאים ולפיכך

ושמנה. אין פוחתין מב' נבלין ולא מוסיפין על ו'. אין פוחתין משני חלילין. ולא מוסיפין על שנים עשר. ובשנים עשר יום בשנה החליל מכה (ח) לפני המזבח. בשחיטת פסח ראשון ובשחיטת פסח שני. ובי"ט ראשון של פסח. ובי"ט של עצרת. ובשמנה ימי החג. ולא היה מכה באבוב של נחשת. אלא באבוב של קנה. מפני שקולו ערב. ולא היה מחליק אלא באבוב יחידי. מפני שהוא מחליק יפה: ד ועבדי הכהנים היו. דברי ר"מ. ר' יוסי אומר משפחות בית הפגרים. ובית צפריא ומאמאום היו משיאין לכהונה. ר' חנניא בן אנטיגנוס אומר לוים היו: ה אין פוחתין מששה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים. כדי לשבת ולשני ימים טובים של ר"ה. ומוסיפין עד לעולם. אין פוחתין משתי חצוצרות (טו). א(ומוסיפין עד לעולם). אין

א גמ' ל"ג

ולא מוסיפין על ו'. לאו דוקא דזמנין דמוסיפין כל שנעה ושמים חקיעות כבסל ע ם להיות נבנת. ומשום דלא סכם מילי הכי לא חשיב ליה: משני נבלים. אין פוחתים משני נבלים נבני לוים: ולא מוסיפים על ששה. לא לתפרש טעמא: חלילין. … ולא מוסיפין על שנים עשר. כנגד שנים עשר יום בשנה שהחליל מכה בהן לפני המזבח. … נופל בחליל לפי שהוא עשוי נקבים ומכה בחללו של הנקבים להשמיע הקול: בשחיטת הפסח. … כדאמר … (דף סד): אבוב. הקנה הדק שבראש החליל. ובגמ' … דחליל גופיה קרוי אבוב (ט): שקולו ערב. כשהוא של קנה יותר משל נחשת. ודוקא חליל שמכה לפני המזבח על הקרבן הוא שדוחה את השבת (י) וכ"ש י"ט. אבל חליל של בית השואבה לא היה דוחה לא את השבת ולא את י"ט. כדמוכח בסוכה פרק החליל: לא היה מחליק אלא באבוב יחידי. כשהיה מגיע לסיים הנעימה היה אחד מן החלילים מאריך לאחר שסיימו האחרים שזהו סלוק יפה יותר משאילו יסיימו שניהם כאחד. וסלוק היינו סיום השמעת קול הנעימה (יא) ובשעת הקרבה היה שיר זה והיו הלוים משוררים בפה את ההלל באותן שנים עשר ימים. והחלילים היו מחללים. אבל בשאר ימים היו מחללים בנבל וכנורות (יב) והשיר היה השיר שהיו הלוים אומרי' בבהמ"ק. בראשון היו אומרים לה' הארץ ומלואה וכל המזמור. בשני גדול ה' ומהולל מאד וגו' וכן כולם: ד ועבדי כהנים היו. אותן המכים בחליל דס"ל לר"מ אין מעלים מן הדוכן ליוחסים. ולא למעשרות. הלכך לא אכפת לן אם היו עבדים: בית הפגרים ובית צפריא. שם משפחות מיוחסות: ומאמאום. שם מקום: משיאין לכהונה. כהנים היו נושאים את בנותיהן שמשפחות מיוחסות שבישראל היו. ור"י סבר דמעלין מן הדוכן ליוחסים. הלכך אי לאו דמיוחסין היו לא הניחום ליתן על הדוכן: ר"ח בן אנטיגנוס אומר לוים היו. כבי חנינא בן אנטיגנוס סבר מעלין מן הדוכן למעשרות (יג). הלכך לוים היו. ול"פ אלא בחוגגים בכלי זמר. אבל בשיר שבפה. כ"ע מודו דאין אומרים שיר בפה על הקרבן אלא לוים. דכתיב גבי לוים (דברים יח) ושרת בשם ה' אלהיו. איזהו שירות שהוא בשם ה'. הוי אומר זה השיר (יד) והלכה כרבי יוסי: ה אין פוחתין מששה טלאים המבוקרים. הלי תנא סבר דכבשים של תמידין טעונים ביקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטתן דומיא דפסח מצרים שהיה מקחו מבעשור ושחיטתו בארבעה עשר דיליף מועדו האמור בתמידים (במדבר כח) תשמרו להקריב לי במועדו. ממועדו האמור בפסח (שם ט) את הפסח במועדו הלכך קודם יום שמוך לארבעה ימים מבקרין ששה טלאים ונותנין בלשכת הטלאים וביום שמוך נוטלים שנים לתמידין ונשארו שם ששה מבוקרים ולאחר כן קודם התפלה מבקרים שנים ונותנים שם. ומשום דהכי ליתנהו אלא בשעת נטילת השנים. לא חשיב להו. וכן לעולם נוטלים שנים ונותנים שנים … נוטלים אותם בתמידי כל יום כתיקנן: כדי לשבת ולשני ימים טובים של ר"ה. … מקט דכי היכי דלא מקלעי שבת ושני י"ט של ר"ה בהדי הדדי היה צריך לבקרים … מע"ש דהא לא מצי קודם היום … ד' ימים קודם שחיטה: ומוסיפין עד לעולם. אם רצו להוסיף … מבוקרים …: מב' חצוצרות. כשתוקעין בשטנכות אין פוחתים משתים: ומוסיפין עד לעולם. בגמ' … עד ק"כ.

ולפיכך לשנה הבאה יחסמו: (ח) ובשנים עשר כו'. בכולן היחיד גומרין את ההלל לפי שחלוקין בקרבנותיהן משא"כ ימי הפסח. ובשבת לא משום דלא איקרי מועד. ור"ה ויוה"כ דאיקרי מועד לא אסורים בעשיית מלאכה. דכתיב השיר יהיה לכם כליל התקדש חג לילה המקודש לחג טעון שירה. ר"ה ויוה"כ דאקרי מועד ואסורים בעשיית מלאכה. אפשר מלך יושב על כסא הדין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה. ומסוכה שלפי דלענ"ד דלא הכי ולא הכי אומרין משום ניפא (אבל אין בו הליל שאין לו קרבן מיוחד. כ"ל). ופורים איכא דאמרי מכיון שנכנסו לארץ אין אומרים שירה על נס שבח"ל ואיכא דאמרי מכיון שגלו חזרו להתיכן וקרייתא זו היא הלילא: (ט) ואמאי קרי ליה חליל דחלי קליה. פרש"י מתוק קולו לשמוע: (י) דהא אי אפשר לח' ימי החג בלא שבת. ובגמ' ילפינן מקראי דקרבן טעון שירה ואפילו למ"ד עיקר שירה בפה דוחה משום דאין שבות במקדש. תוי' ועתוי"ט: (יא) ולי' פרש"י סלוק היינו סיום שמחלק בין נעימה לנעימה: (יב) ורש"י כי נבלים ג"כ: (יג) ובגמרא מלן דלמר לוים היו קסבר מעלין לחכן בין ליוחסין בין למעשרות: (יד) פסעיה דקרא בכהן מדבר כדמוכחי קראי וכמ"ש רש"י בחומש והיינו דצריך בגמרא ואימא נשיאות כפים ומשני כדכתיב לשרתו ולברך בשמו מכלל דברכת כהנים לאו שירות הוא: (טו) אין כו'. לא אפרש' טעמא ולפשר דותקעתם בחצוצרות תרתי במשמע. א"נ דומיא דשל משה דכתיב עשה לך

בשמנה

א (אין פוחתין) מתשעה כנורות ומוסיפין עד לעולם. והצלצל לבד: ו אין פוחתין משנים עשר לוים עומדים על הדוכן. ומוסיפין עד לעולם. אין קטן נכנס לעזרה לעבודה, אלא בשעה שהלוים ב עומדים בשיר (יט). ולא היו אומרים בנבל וכנור אלא בפה. כדי ליתן תבל בנעימה. ר' אליעזר בן יעקב אומר. אין עולין למנין. ואין ג עומדים על הדוכן אלא בארץ היו עומדין. וראשיהן מבין רגלי הלוים ד וצוערי הלוים היו נקראין:

פרק ג **יש** בערכין להקל ולהחמיר. בשדה אחוזה להקל ולהחמיר. בשור המועד שהמית את העבד להקל ולהחמיר. באונס ומפתה ומוציא שם רע להקל ולהחמיר. יש בערכין להקל ולהחמיר. כיצד. אחד שהעריך את הנאה שבישראל (א). ואת הכעור שבישראל. נותן חמשים סלע. ואם אמר הרי דמיו עלי. נותן את שוויו: ב בשדה אחוזה להקל ולהחמיר כיצד. אחד המקדיש בחולת המחוז. ואחד המקדיש בפרדסות סבסטי. נותן בזרע חומר שעורים נ' שקל כסף. ובשדה מקנה נותן את שוויו. ר"א אחד שדה אחוזה, ואחד שדה מקנה. מה בין שדה אחוזה לשדה מקנה. אלא שבשדה אחוזה נותן חומש (ב). ובשדה מקנה אינו נותן חומש: בשור

א נמ' ל"נ ב נמ' אומרים ג נמ' עולין לדוכן ד נמ' ולערי

שנאמר (ד"ה ב ה) ועמהם הכהנים למאה ועשרים מחצצרים בחצוצרות (טז): והצלצל לבד. צלצל א' היה שם ולא יותר דאמר קרא (ד"ה א טז) ואסף במצלתים להשמיע. ואע"ג דמצלתים כתיב לשון רבים מפני שהן שתי חתיכות רחבות של מתכת שמכין זו על זו (יז). ומיהו חדא עבידתא עביד שאין אחד מהם מועיל בלא חברו. ומר גברא עביד בהו: ו אין פוחתין מי"ב לוים. תשעה לט' כנורות וב' לב' נבלים. וא' לצלצל (יח): דוכן. כמין אצטבא שהלוים עומדים עליה: אין קטן נכנס. אין לוי קטן נכנס לעזרה לשום עבודה. שון לכבד את העזרה ולהגיף את הדלתות אלא בשעה שהלוים עומדי' על הדוכן בשיר אז נכנסים לוים קטנים לשורר עמהם: ולא היו. אותם קטנים אומרים בנבל וכנור אלא בפה: כדי ליתן תבל. ליתן תבלין בנעימת הלוים לפי שקול הקטנים דק וצלול ומתבל את קול הגדולים: לא עולין. אותן קטנים למנין י"ב לוים הצריכים לדוכן (כ). ולא עולין על האצטבא המוכנת לדוכן אלא בארץ היו עומדים: וצוערי הלוים היו נקראים. שהיו מצערים את הלוים הגדולים שאין יכולים לנעם ולהנעים קולם כמותם:

פרק ג **יש** בערכין להקל ולהחמיר וכו'. כולהו מפרש להו ואזיל לקמן בפרקין: את הנאה שבישראל. אפילו שוה מאה מנה אינו נותן אלא נ' סלע והיינו להקל ולהחמיר שהמעריך את הכעור שבישראל אפי' אין שוה אלא ה' סלעים. נותן נ' סלעים אם הנערך מבן כ' ועד בן ס': ב בחולת המחוז. סביבות העיר שאינה משובחת כל כך מפני מדרס הרגלים: חולת. סביבות. כמו מחול הכרם כלאים פ"ד: מחוז. עיר. פי' אחר מחוז הם מקום שלא היו שדותיהן משובחים: בפרדסות. מקום שיש בו הרבה אילנות נטיעים: סבסטי. הם מקום והאילנות שם מעולים מאד: נותן. מי שפודה אותן מן ההקדש בין בעלים בין איש אחר: בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף. אם תחלת היובל היא ואם לאו מגרע ומשנים שעברו סלע ופונדיון לשנה בית זרע חומר שעורים מקום ראוי לזריע כור דהיינו ל' סאה של שעורים והוא גדול ומקום זריעת כור של חטין והמקדיש שדה אחוזה מלאה אילנות כשהוא פודן פודה האילנות בשויין וחוזר ופודה את הקרקע בית זרע חומר שעורים בנ' שקל כסף: ובשדה מקנה נותן את שוויו. דבשדה מקנה כתיב (ויקרא כז) וחשב לו הכהן את מכסת הערכך. ואין מכסת אלא מנין דמים. דהיינו כפי מה שהוא שוה וכן הוא אומר (במדבר לא) ותרומות מכס: אחד שדה אחוזה ואחד שדה מקנה. שהרי נאמר בשדה אחוזה וחשב. ונאמר בשדה מקנה וחשב. מה בשדה אחוזה דבר קצוב אף שדה מקנה דבר קצוב דהיינו זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף: ובשדה מקנה אינו נותן חומש. דבשדה מקנה כתיב מכסת הערכך הקישו הכתוב לערכין. מה ערכין אין מוסיף חומש. אף שדה מקנה אין מוסיף חומש. ואין הלכה כר' אליעזר:

לך שהי שלורום: (טז) דכיון דאשכחן בקרא שמשמע אשרי ק"כ כהנים לתקוע בחצוצרות ולא יותר ש"מ דמר ק"כ הרי היותר מצוה וא"ל להשם יותר אסר כהכי'. מ"כ דהא שפיטא דאין מוסיפין עד עולם. שאם יוסיפו יותר מרבות קלא. הרי ועתוי"ט: (יז) ואין ר"ל ההקשה ההמורים שיקשו שתיכה נחושה על חתיכה כמו' בלימוד מלאכותי אבל היא כמו הצלצלים של נחושה שיתקשו בה בפה וגם במשמר ידים כדרך כלי שיר: (יח) אבל חצוצרות כהנים שיו מחללרי' כדמוכח קרא דלעיל כו'. ועתוי"ט: (יט) אלא מ'. בגמרא יליף ליה מקרא: (כ) ומהכא מוכח דהא דפי' הר"ב לעיל י"ב לוים לכנורות (שהם היו אומרים בפה נ"ב. דהא עיקר שירה בפה) ולא פי' כן אלא כלומר כנגד אלו שהיו מנגנים בכלים ולא בפה דאל"כ מאי קאמר ר' אליעזר בן יעקב שאין עולים למנין. הא ש"ק כבר אמר כן שהקטנים לא היו אומרים בכלי. וא"כ איכא מנין י"לו האומרים בכלי. והר"נ מפ"ש דלותן הי"ב שמנגנים בכלי ולא בפה אין עולין למנין. ועתוי"ע:

פרק ג (א) **שבישראל** אפילו תימא ר"מ דמ"ב פ"ק דאמר השו"ב נערך. והא דאמני בישראל אלאא אגב אורחא קמ"ל כו'. גמ': (ב) חומש כו'. וה"ה דהמ"ל אלוק אחר שבשדה אחוזה אם הקדישו ונואלו אחר. משסלק לכהנים. ביובל ובשדה מקנה אם הקדיש ונואלו אחר חוזר לבעלי' ביובל. ולא כשים

ג בשור המועד שהמית את העבד להקל ולהחמיר. כיצד. אחד שהמית את הנאה שבעבדים. ואת הכעור שבעבדים. נותן שלשים סלע. המית בן חורין נותן את שוויו. חבל בזה ובזה משלם נזק שלם (ג): ד באונס ומפתה להקל ולהחמיר. כיצד. אחד שאנס ופתה את הגדולה שבכהונה ואת הקטנה שבישראל. נותן נ' סלע (1)(והבשת. והפגם) (ד)הכל לפי המבייש (ה) והמתבייש: ה במוציא שם רע להקל ולהחמיר. כיצד. אחד שהוציא שם רע. על גדולה שבכהונה ועל קטנה שבישראל. נותן ק' סלע. נמצא האומר (ו) בפיו יתר מן העושה מעשה. שכן מצינו שלא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע (ז). שנאמר (במדבר יד) וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי:

ס"ד השג יד בנודר והשנים בנידר והערכים בנעריך. והערך בזמן הערך. השג יד בנודר כיצד. עני שהעריך את העשיר. נותן ערך עני. ועשיר שהעריך את העני. נותן ערך עשיר: ב אבל בקרבנות אינו כן. הרי שאמר קרבנו של מצורע זה עלי. אם היה מצורע עני מביא קרבן עני (ח) עשיר מביא קרבן עשיר (ט). ר' אומר (2)(אומר אני). אף בערכין כן. וכי מפני מה עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני. שאין העשיר חייב כלום. אבל העשיר שאמר ערכי עלי. ושמע העני ואמר מה שאמר זה עלי. נותן ערך עשיר. היה עני והעשיר. או עשיר והעני. נותן ערך עשיר. ר' יהודה אומר. אפי' עני והעשיר והזר והעני נותן ערך עשיר (י): ג אבל בקרבנות אינו כן. אפי' אביו מת והניח לו רבוא (3)ספינתו בים (4)ובאו בריבואות. אין

(1) ק"א (2) ק"א (3) גמ' או (4) גמ' ובאה

ג המית בן חורין נותן את שוויו. דכתיב (שמות כא) אם כופר יושת עליו ונתן פדיון נפשו דמי מזיק: חבל בזה ובזה. בין בעבד בין בבן חורין ולא המיתו משלם נזק שלם: ד פגם. שמין כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לשפחה בעולה. להשיאה לעבדו שיש לו קורת רוח הימנו: לפי המבייש והמתבייש. אדם נקלה שבייש בת מרובה ומתביישים לפי חשיבותו בשתו: ה נמצא האומר בפיו יתר מן העושה מעשה. שהאומר לא מצאתי בתולים נותן מאה. והאונס דמוציא בתולים ע"י מעשה נותן נ': גזר דין. שלא ליכנס לארץ: זה עשר פעמים. גבי מרגלים כתיב דמשמע על זה נתחתם גזר דינם (ח):

פ"ד השג יד בנודר. תורת דין השגת יד שעני כהן בערכין כפי השג ידו בתר נודר אזלינן ולא בתר נידר. כדמפרש לקמן: והשנים בנידר. ילד שהעריך ערך זקן נותן ערך זקן דלא אזלינן בתר שנים דנודר ותנא דקרי למעריך נודר. לישנא דקרא נקט דכתיב (ויקרא כז) על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן ואיידי דאמר השג יד בנודר אמר נמי השנים בנידר: והערכים בנערך. קצב הערך דזכר ונקבה בתר נערך אזיל. ולא בתר מעריך. כדמפרש לקמן דאיש שאמר ערך אשה פלונית עלי נותן ערך אשה: והערך בזמן הערך. כדמפרש לקמן. שאם העריך עצמו כשהיה פחות מבן כ' דהוי ערך קטן. וקודם נתינתו היה בן כ'. אינו נותן אלא כשעה שהעריך: ב אומר אני אף בערכין כן. אלו יתירתי אף בערכין דומיא דקרבנות הוי כקרבנות. דהא דאגרת דערכים אינן כקרבנות. משום דלא דמו אהדדי. דמפני מה עני שהעריך עשיר נותן ערך עני לפי השג יד. לפי שאין העשיר חייב כלום. ולא דמי למצורע. וזה שאומר על העשיר לא נתכוין אלא לפי מדת שנותיו של עשיר. שפחותים או יתרים על שנותיו שלו. הלכך נדון בהשג יד. אבל עשיר שאמר ערכי עלי. דהוי חייב ערך שלם. דומיא דמצורע עשיר ושמע העני ואמר מה שאמר זה עלי. נותן ערך עשיר: ה"ג היה עני והעשיר או עשיר והעני משלם ערך עשיר היה עני והעשיר קודם נתינה משלם ערך עשיר. אשר תשיג יד הנודר. אמר רחמנא. והרי ידו משגת. עשיר והעני נמי תשיג יד הנודר כתיב. והרי היתה משגת בעת שנדר: ר' יהודה אומר אפי' עני והעשיר וחזר והעני נותן ערך עשיר. דכתיב (ויקרא כז) ואם מך הוא (ד) מערכך עד שיהא במכותו מתחלתו ועד סופו. ואין הלכה כר' יהודה: ג אפי' אביו מת. בשעה שנתחייב זה בקרבן היה אביו גוסס ונטה למות ומת וירש ממנו רבוא קודם שהביא קרבנו. אינו מביא אלא קרבן עני. כמו שהיה בשעה שנתחייב בקרבן: ספינתו בים. לא שהיתה ספינתו טעונה מסחורות שטו בריבוא דא"כ עשיר הוא אלא שהיתה ספינתו מושכרת לאחרים בריבוא שכל

נחים לפרושי אלא חלוק דבייך כשהיא עלמו פודהו. סי': (ג) שלם. אפי' שמת. כ"ע דמ"ח פ"ג דב"ק. דאמר אף פה שחבל באדם משלם במוסר נזק שלם. והא דשנן בשור המועד משו' המית עבד כי' דלא מבכחת בתם. גמ':. (ד) והפגם. דא"ק ונתן האיש השוכב עמה וגו' שכיבה כי' מכלל דאיכא מלתא אחריתי ומאי ניהו בושת ופגם. גמ': (ה) לפי סי'. אבושת קאי. ולא קתני בושת ופגם אלא לומר דגי' כמו ללו לגולי מלתא ניהו ולע"ע למה לא פירש נמי דין הפגם: (ו) האומר כו'. ממאי דמשום לשון הרע בלבד קא יהיב לה דלמא משום דקא גרים לה קטלא דכתיב ולא למת וגו'. אמר קרא כי הוציא שם רע על שם רע שהוציא. גמרא. (ז) לשון הרע. והוא מה שהלי' ויליהו דבת הארץ. הר"מ: (ח) ולאו משו' לירוף דאחריני. רש"י:

פרק ד (א) עני. ולע"ג דמדירו עשיר: (ב) עשיר. ולע"פ דמדירו עני. ועיי' ט. וגו"ל דר"ל קודש ש ערכנו הכהן. דהא קרא דאשר תשיג דילפי' מיניה יעריכנו כתיב ביה. וכן בגרי' לקמן גבי דמים דהכי שעת נתינה. פרש"י עד שעה שהוא בא לב"ד. ובע כין בילאו לכהן. בתקום ביראו לב"ד בדמים הוא: (ג) עשיר. אבל קתין ממנו וגה שידו משגת ויש"ל של הערך עליו עד שיעשיר וישלם הערך שעליו. הר"מ: (ד) ורבנן דרשי ליה בג ו מ"ג לדרשא דהריתי כמ"ש שם הל"ב. ועתוי"ט: שמיהה

וכי היאך אפשר לכוין בשר כנגד בשר. ועצמות כנגד עצמות. אלא שמין את היד כמה היא ראויה לשקול: ב דמי ידי עלי. שמין אותו כמה הוא שוה ביד. וכמה הוא שוה בלא יד. זה חומר בנדרים מבערכין. וחומר בערכין מבנדרים. כיצד האומר ערכי עלי ומת. יתנו היורשין. דמי עלי ומת. לא יתנו היורשים. שאין דמים למתים (ד). ערך ידי וערך רגלי עלי לא אמר כלום (ה). ערך ראשי וערך כבדי עלי נותן ערך כלו. זה הכלל. דבר שהנשמה תלויה בו נותן ערך כלו: ג חצי ערכי עלי נותן חצי ערכו. ערך חציי עלי נותן ערך כלו. חצי דמי עלי נותן חצי דמיו. דמי חציי עלי נותן דמי כלו. זה הכלל. דבר שהנשמה תלויה בו נותן [א] ערך כלו (ח): ד האומר ערכו של פלוני עלי. מת הנודר והנידר. יתנו היורשין. דמיו של פלוני עלי. מת הנודר יתנו היורשין. מת הנידר לא יתנו היורשין. שאין דמים למתים: ה שור זה עולה. בית זה קרבן. מת השור ונפל הבית אינו חייב לשלם [ב] (דמי) שור זה עלי (יא) עולה. או [ג] (דמי) בית זה עלי קרבן. מת השור. ונפל הבית. חייב לשלם:

[א] גמ' דמי [ב] גמ' ל"ג [ג] גמ' ל"ג חייבי

היאך אפשר לכוין בשר כנגד בשר. שאם יש בבשר חמור שנותן לתוך המים יותר גידים ועצמות ממה שיש ביד או פחות' ונמצא שאין המשקל מכוון והלכה כר' יוסי: ב וכמה הוא שוה בלא יד. מפרש בגמרא שאין שמין אותו כמה יפה כשנקטעה ידו וכמה היה שוה בשתי ידיו שלימות' שמי שנקטעה ידו כשבאים לשומו כמה היה שוה תחלה אין שמין אותו אלא בזול לפי שרואים אותו מזולזל וזה האומר דמי ידי עלי הרי לא נקטעה ידו לכך מפרש כמה הוא שוה בלא יד כגון אם מכרו רבו כולו חוץ מידו שידו אחת מוכתבת לרבו ראשון ושמין כמה הוא יפה כשרבו מוכר כולו ולא שייר ממנו לעצמו כלום וכמה שוה פחות אם שייר רבו ידו אחת שלא מכרה דהשתא אינו מזולזל וכך הוא נותן להקדש: זה חומר בנדרים מבערכים. דאילו אמר בערכים ערך ידי ורגלי עלי לא אמר כלום אא"כ אמר בדבר שהנשמה תלויה בו: ערכי עלי ומת יתנו היורשים. דערך דבר קצוב הוא ודוקא כשעמד בדין קודם שמת לפי שאינו חייב בערך אלא אחר שיעמוד לפני הכהן כדכתיב והעמידו לפני הכהן (ג). אבל דמי עלי דאינו אלא מה שישומוהו בב"ד והרי לא בא לידי כך שהרי מת. אע"פ שעמד בדין. הוא מחוסר אומדנא ולא יתנו היורשים: נותן ערך כולו. דערך נפשות כתיב: זה הכלל. לאתויי שאר אברים שהנשמה תלויה בהם: ג חציי עלי. הוי כערך ראשי וערך כבדי דהוי דבר שהנשמה תלויה בו: דמי חציי עלי נותן דמי כולו. דכתיב (ויקרא כז) נדר בערכך נפשות הקים נדר לערך מה ערך אמר ערך חציי עלי נותן ערך כלו. אף נדר אמר דמי חציי עלי נותן דמי כולו (י): זה הכלל. לאתויי כל האברים שהנשמה תלוייה בהם שאם אמר דמי אלו אותו אבר עלי כגון שאמר דמי חלי לבי (ז) עלי או דמי חלי כבדי עלי נותן דמי כלו: ד מת הנודר והנידר יתנו היורשים. והוא שעמד בדין קודם שמת כדפרישנא לעיל (ט) ואיפא אצטריכא ליה: דמיו של פלוני עלי מת הנודר יתנו היורשים. לגמרו דתימא אע"ג דעמ' בדין הואיל ומת הנודר קודם שישומו הנידר. לא אשתעבוד נכסיה. קמ"ל אומדנא גלוי מלתא בעלמא הוא. והואיל ונידר קיים אמדינן ליה: ה בית זה קרבן. לבדק הבית (י) ונפל הבית קודם שהחזיק בו גזבר (יב): מת השור כו' חייב לשלם. ולא אמרינן אין דמים למתים. אלא באדם בלבד מתמכרין

לפירושו שמתחלה אומדין ליקח כשיעור היד כו' וממלאין בו החבית דשתא לא כיוונו האומד וילטרך להוסיף או לגרוע. ולפיכך שוקלין אחר כך כשכבר נתמלא החבית ממה שהיה חסר על ידי היד. שעכשיו אנו יודעים שלקחנו השיעור בשוה וכן פירש הר"מ שיעול כו' ויתן לתוך החבית כו' ולח"כ שוקל. ייתכן שיפרש ושוקל דמתני' אלבון שקל קלא פסק ביה שעניינו נטילה. דבל המשקל לא תיכנא ליה במתני' אלא דממילא הכי עבדינן. ועתוי"ט: (ג) הר"מ. וק"ל דבהך קרא לא כתיב אלא באם מך הוא מערכך. וה"כ בשאינו מך לא בעי העמדה לפני הכהן כו"ל. ובגמ' יתנו היורשי' ש"מ מלוה ע"פ גובה מן היורשים כו' הכא בתאי עסקינן כשעמד בדין. וה"ר"י ומייבוהו קודם מותו דהוה לי' כמלוה בשטר. וכת' הר"א עמידה בדין שהוזכרה בגמרא לא באו לה מדרך העמדה והערכה שהרי ראוי היה לזה בשעת הנדר כו' אבל הוזכרה לחיוב היורשים מפני שהוא מלוה ע"פ. ועתוי"ט: (ד) שאין כו'. (נ"ל דטעמא לפי שהמת אסור בהנאה. ותש"ה אין אומרים כך בבהמה) והא דתניא בב"ק ונתן פדיון נפשו דמי ניזק (פירוש ששמין אותו לאחר מיתה כמה היה שוה מחיים. תוי') התם הוא טעמא משום דמשעה דאזיק רמי עליה לשלומי כשעת היזק. ואהיא שעשיה דאזקיה חי הוא. אבל דמי עלי שאינו נידר אלא מה שישומוהו ב"ד והרי לא בא לידי כך שהרי מת לא יתנו היורשין. רש"י: (ה) לא כו'. בגמ' יליף דהוה לי לכתוב בערך וכתב בערכך ערך כולו הוא נותן ולא ערך אברים. וקושית רש"י בחומש למה הוכפל כמה זימני בלי הזה. עתוי"ט: (ו) ולאיפכא ליכא לאקושי לחייב למעריך אפי' אמר ערך ידי עלי דהא ממעטינן מדכתיב ערכך ולא כתיב ערך. ועתוי"ט: (ז) וכ"כ הר"מ ולא אדע למה שינה מל' המשנה דלעיל ערך רלשי כו': (ח) ערך כולו. הר"מ. דכמו דזה הכלל לאתויי אומר דמי חלי אבר. ה"נ מייתינן לאומר ערך חלי אבר כו' אבל הר"ב דלא כתב אלא אומר דמי חליי גרס דמי כולו עתוי"ט: (ט) פירוש הנערך עמד בדין קודם שמת אבל מת הנערך קודם שיעמוד בדין. אע"פ שהמעריך קיים הע"ז פטור שאין ערך למת והנערך לריך עמידה בדין. הר"מ ועתוי"ט: (י) וחני קדשי מזבח וחני קדשי בדק הבית: (יא) עלי. בגמ' לא שנו אלא דאמר דמי כו' אבל אמ' שור זה כו' אע"ג דאמ' עלי כיון דאמר זה ומת אינו חייב באחריותו. עני' להביאו קאמ'. פרש"י עלי להבילו לטרוח עד שיקרב. אבל כי אמר דמי אם אבד השור הדמים לא אבדו. דהא לא אמר דמים הללו. ולא היו בעין ורישא כמי דאמר דמי דאל"כ אפילו אמר עלי. פו'. ועתוי"ט: (יב) אפיפא קאי ובדין ה"ל להקדי' הדבור שאחריו מת השור. כו'. ועתוי"ט

סחר, והוא אין בידו. אלא אותה הספינה. ומשום הכי לאו עשיר הוא דאין הכירות מסתלקות אלא בסופה ונמלא שעכשיו עני הוא ומשום הספינה עדיין לאו עשיר הוא דהאי תנא סבר כמאן דאמר לקנין שאם היה המעריך חמר נותן לו הכהן חמורו ואינו טפלו להקדש ואם היה אכר מניח לו צמד בקרו דהיא פרנסתו וה"נ מניח לו ספינתו: ד ילד. מבן כ' ועד בן ס'. דאוי ערכו נ' שקלים: נותן כזמן הערך. דכתיב (ויקרא כז) כערכך יקום (ה) אינו נותן אלא כזמן הערך: יום שלשים כלמטה. אם אמר ערך פלוני קטן עלי ואותו קטן היה באותו יום בן שלשים. הוי כלמטה. ולא אמר כלום. דאין ערך לפחות מבן חדש. דהכי כתיב (שם) ואם מבן חדש: מבן ששים שנה ומעלה. משמע שלמעלה שנת ששים ואז הוא נדון כששים. אבל בשנת ששים נדון כילד: הן אם עשה נ'. בתמיה כלומר וכי קל הוא. אם עשינו שנת ששים כלמטה להחמיר דערך גדול יש לפחות מבן ששים חמשים סלע. ולאחר מבן ששים. אינו אלא חמשה עשר: כלמטה ממנה להקל. דערך יותר על בן עשרים. גדול הוא מפחות מבן כ'. וכן דבן חמש. כדכתיבי קראי: ר' אליעזר אומר. לעולם שנת חמשה ושנת עשרים ושנת ששים כלמטה עד שתשלם כל השנה ותודש ויום אחד משנה האחרת דיליף גזרה שוה למעלה למעלה מבכור. נאמר כאן מבן ששים שנה ומעלה ונאמר בבכור אדם (במדבר יח) ופדויו מבן חדש ומעלה (ו). מה להלן חדש ויום א' שאין בכור נפדה פחות מבן חדש ויום אחד אף כאן עד שיוסיף על ששים חדש ויום אחד (ח). ושנת חמש ושנת עשרים ילפינן בג"ש. שנה שנה משנת ס'. כדיליף ת"ק לעיל ואין הלכה כר"א:

אין להקדש בהן כלום: ד שנים בנידר. כיצד. ילד שהעריך את הזקן. נותן ערך זקן. וזקן שהעריך את הילד. נותן ערך ילד. וערכים בנערך. כיצד. איש שהעריך את האשה נותן ערך אשה. ואשה שהעריכה את האיש נותנת ערך איש. והערך בזמן הערך. כיצד. העריכו פחות מבן חמש ונעשה יותר על בן חמש. פחות מבן עשרים ונעשה יותר על בן עשרים. נותן כזמן הערך. יום שלשים כלמטה ממנו. שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנו שנא' (ויקרא כז) ואם מבן ששים שנה ומעלה אם זכר הרי אנו למדים בכולם משנת ששים. מה שנת ששים כלמטה ממנה אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה. הן. אם עשה שנת ששים כלמטה ממנה להחמיר. נעשה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנה להקל. ת"ל שנה שנה לגזרה שוה. מה שנה האמורה בשנת ששים כלמטה ממנו. אף שנה האמורה בשנת חמש ושנת עשרים. כלמטה ממנה. בין להקל בין להחמיר (ו). רבי אליעזר אומר עד שיהו יתרות על השנים חדש ויום אחד:

פרק ה האומר משקלי עלי. נותן משקלו. אם כסף כסף. אם זהב זהב. מעשה באמה של ירמטיה. שאמרה משקל בתי עלי ועלתה לירושלים ושקלוה. ונתנה משקלה זהב. משקל ידי עלי רבי יהודה אומר ממלא חבית מים. ומכניסה עד מרפקו. ושוקל בשר חמור וגידין ועצמות. ונותן לתוכה עד שתמלא. אמר רבי יוסי. וכי

(ה) תמיהה לי דהאי קרא לא בערך נפשות כתיב אלא במעריך מקדיש שדה אחוזתו. ובשדה אחוזה אין דין השגת יד אלא בנתינת כסף. ונ"ל דמשום דכתיב כערכך יקום כולה מיחסר הוא הי' ואם אינו עני הי' עניו לעריך נפשות: (ו) בין ס'. כלומר השנים האמורים בענין כולם כלמטה הימנה בין כ' שנת ס' וכ' להקל ובנת ס' להחמיר. רבא לא קאי על הנלמדים בגז"ש דהא אין חלוקה להחמיר: (ז) בגמרא. וכי הא' וחשב לחר מקרא זה ולא תלינן כי לם ופדויו מבן חדש משקל ושקל דרש הכי מדכתיב מבן חדש ומעלה. מדכלל כתיב בן חדש. ועתוי"ט: (ח) ובגמ' ולימא כי השם מה התם עד יומא. אף הכא עד יומא. ל"כ פ"ש וכו' להכי [illegible] בלא ג"ש ידעינא דהא יומא בעינן דהא ומעלה כתיב עתוי"ט:

פרק א (א) הנקרא [illegible] עינבונ"ן: (ב) פירוש [illegible]

פרק ה האומר משקלי עלי כו' אם כסף כסף. אם פירש כסף נותן משקלו כסף. ואם פירש זהב נותן משקלו זהב. והא קמ"ל. דאם לא פירש. אלא אמר סתם משקלי עלי פטר נפשיה בכל דהו ובלבד שיהיה דבר שכמותו רגיל להיות נשקל במקום ההוא. ואפילו זפת. ואפי' בללים. ורגילים אנשי המקום למכרם במשקל ואמר אחד מאנשי המקום ההוא משקלי עלי סתם ולא פירש. הרי זה נותן משקלו זפת. או בללים ונפטר: ומעשה באמה של ירמטיה. מסרס בגמרא דמתני' חסורי מחסרא והכי קתני ואם אדם חשוב הוא אע"ג דלא פירש אמדינן ליה לפי כבודו. ומעשה נמי באמה של ירמטיה אבא שהיה כך שאמרה משקל בתי עלי ועלתה לירושלים ושקלוה ונתנה משקלה זהב. לפי שהיתה אמודה בעושר: משקל ידי עלי. היאך הוא שוקל ידו דאם רוצה מכביד ואם רוצה מיקל: ומכניסה עד מרפקו. קרוב לעצ"ז (א) ומשום דבדברים הללו אזלינן בתר לשון בני אדם ובאותו זמן היו קורין יד לזרוע עד המרפק וכשמכניס היד בתוך חבית מלאה מים ישפכו מן המים בחבית כפי מקום היד שהכניס בתוכה עד המרפק ומוזר ומכניס בחבית בשר וגידין ועצמות של חמור שנשקל בשר חמור כמשקל בשר אדם ויכול באותו בשר גידין ועצמות כפי מה שיש ביד שאין משקל עצמות וגידי שוה למשקל בשר: ונותן לתוכה עד שתחזור ותתמלא. כמו שהיתה. דהשתא איכא נשום כשיעור ידו ושוקל הבשר והעצמות והגידים ההם ויתן משקל ידו (ב):

היך

ד חייבי ערכים (יג) ממשכנין אותן. חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן. חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן. אע"פ שאין מתכפר לו עד שיתרצה. שנאמר (ויקרא א) לרצונו (טו). כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. וכן אתה אומר בגיטי נשים. כופין אותו עד שיאמר (טז) רוצה אני:

פ"ו שום היתומים שלשים יום. ושום ההקדש ששים יום (ו). ומכריזין בבקר ובערב. המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה

ז ממשכנין אותן. גוזר נכסם לביתם ונוטל בעל כרחם: חייבי חטאות ואשמות. כיון דלכפרה אתו לא משהי להו. ואין ממשכנין אותן. ומשאת נזיר הואיל ולאו לכפרה אתיא ואינה מעכבתו מלשתות יין (יד) שכיון שנזרק הדם של אחד מן הקרבנות הותר הנזיר לשתות יין ולהטמא למתים זמנין דפשע ומשהי ליה. הלכך ממשכנין אותו על חטאתו: חייבי עולות ושלמים. אע"ג דעולה מכפרת על עשה ועל לאו הנתק לעשה. הואיל ולאו חובה הוא. לא חשיב לה כפרה ואתי לשהויי הלכך ממשכנים אותן. ויש מחייבי עולות שאין ממשכנים אותן. כגון עולת מצורע. לפי שהיא מעכבת טהרתו. לא אתי לשהויה: כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. היכא דב"ד ממשכנים אותו צריך שיאמר רוצה אני: וכן אתה אומר בגיטי נשים. כל מי שדינו שכופין אותו לגרש ולא רצה לגרש. ב"ד של ישראל כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ונותן הגט. והוא כשר:

פ"ו שום היתומים. ב"ד שיורדים לנכסי יתומים ליפרע כתובות לבעל חוב. שמין את הקרקע ומכריזין ל' יום רצופים זה אחר זה כל הרוצה ליקח יבוא ויקח ודי בעו ומכריזין ס' יום כל שני וחמישי והכי עדיף טפי. ואע"ג דכי חשבת כל שני וחמישי שבששים יום. ומתחלת יום שני של הכרזה ראשונה לא משכחת להו אלא תמני סרי יומי. מ"מ הכי עדיף כיון דמשכא מלתא טובא ידעי ושמעי: ושום ההקדש. המקדיש שדה מקנה. שהיא נפדית בדמים כמו שהיא שוה: בבקר ובערב. בשעת הולכת פועלים ובשעת הכנסת פועלים. דאי איכא דבעי למזבן אמר להו לפועלים בשעת יציאתן ראו לי שדה פלונית אם היא יפה. ובשעת הכנסת הפועלים כששומע ההכרזה נזכר והולך ושואלן. וכשהן מכריזין אומרים שדה פלונית. שכך וכך סימניה. וכך וכך מצריה. כך היא עושה תבואה וכך שמאוה ב"ד. ואם מוכרים אותה לכתובת אשה. אומרים הלוקח יקח ע"מ שיתן המעות לכתובת אשה ואם מוכרים אותה בשביל בעל חוב. אומרים ע"מ שיתן המעות לבעל חוב משום דאיכא לוקח דניחא ליה ליקח כדי לפרוע לאשה. דנסבא פירתא פורתא. ואיכא דניחא ליה טפי לפרוע לב"ח. שנוטל זוזים חסרים ושבורים. שאין דרך פורעים להקפיד בכך. אע"ג דקיימא לן דאין בית דין נזקקים לנכסי יתומים למכר והכא תנן שום היתומים וכו'. דמשמע שב"ד מוכרים נכסי יתומים. הא אמרינן דעל שלשה דברים בלבד (א) ב"ד נזקקים לימכור בנכסי יתומים. על בעל חוב עובד כוכבים שהיה אביהם חייב לו והיתה רבית אוכלת בהן (ב). ועל כתובת אשה משום דאיכא רווחא ליתומים כשתגבה כתובתה. דכל זמן שלא גבתה כתובתה יש לה מזונות מן היתומים (ג). גבתה כתובתה שוב אין לה מזונות. ועל חוב שהודה אביהן בשעת מיתתו שיש לפלוני אצלו מנה. או שנדוהו ב"ד על חוב זה. ומת בנדויו. או שלא הגיע עדיין זמן פריעת החוב כשמת דלא עביד איניש דפרע גו זמניה. וכשב"ד נזקקין לנכסי יתומים על שלשה דברים הללו. מעמידים להם אפוטרופוס ומוכרים בהכרזה כדתנן במתני'. והני מילי בקרקעות. אבל במטלטלין. השתא דקיימא לן מטלטלי דיתמי משתעבדי לבעל חוב הרי בעל חוב נשבע (ד) וגובה חובו מן המטלטלין. ואין צריכין הכרזה. שאין מכריזים לא על העבדים ולא על השטרות ולא על המטלטלין (ה):

ידיכנה

ועתוי"ט: (יג) לשון הר"מ בחבורו חייבי ערכין ודמים: (יד) ומלהטמא למתים. אע"ג שגם בזה אינו מעכב וכדמסיק. והר"ס כ' לשניהן וכן הוא בגמ' אבל הר"ב יישב בזה קושיא גדולה. די"ל אמאי לא קאמר נמי ולאשם נזיר טמא כשמגלח שאין אשמו מעכבו מלמנות נזירות טהרה כחכמים דפ"ב דנזיר כו' אלא דדוקא מה שאין מעכבו מלשתות יין אתי לשהויי משא"כ אילו לא הותר בשתיית יין. אע"ג שהותר להטמא למתים לא אתי לשהויי. וה"ה אשם נזיר טמא מה שאין מעכבו מלמנות. מש"ה לא אמרינן דאתי לשהויי. ועתוי"ט: (טו) לרצונו ונאמר ג"כ יקריבנו דמשמע בעל כרחו. הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. גמ': (טז) שיאמר. ולא קתני עד שיתן. דייק מינה בגמרא דלא סגי בנתינה דדילמא מסר מודעא. ובנתינה בעלמא אין זה ביטול הלכך צריך שיאמר. (כלומר דליבטל למודעא):

פרק ו (א) ומשכחת לה נמי בשור המועד כדאיתא במ"ד פ"ק דב"ק וע"ש: (ב) וא"ת כיון שרבית אוכלת בהן לא יכריזו דשמא יפסידו בהכרזה הזין יותר ממה שירויחו. וכ"ת כגון שקיבל עליו לדון בדין ישראל הכי רבית נמי לא לישקול. תירצו בגמרא שקיבל לזו ולא קיבל לזו. ופי' הר"ב שקיבל עליו לזו להמתין ימי ההכרזה ובלא רבית. ולא קיבל עליו שאם לא ימכור להגביהו שלא יעלה לו חובו רבית: (ג) וא"ת בספ"ד דכתובות פסק דלא הפסידה אא"כ שתבעה ומכיון שתבעה הרי הפסידה ותו לא נזקק לה תי' בגמרא כיון דאיזקקנו לה מעיקרא בתחלת תביעת כתובתה להפסידה מזונותיה מזדקקינן לה לבסוף להגבות' כתובתה וכו' הר"ב כלומר שאם אין אנו נזקקים הרי היא נמנעת מתחלה לבא ונמצאת מכבדת מזונות: (ד) וכ"כ הר"מ. ותמיה עובא דמה מקום לשבועה זו כיון שע"י הודאת האב או מחמת חזקה היו מגבין מה צריך לשבועה. והר"מ בחבורו כ' שכל אלו היו גובין בלא שבועה ולא חילק בין מקרקעי למטלטלין וכ"פ הטור: (ה) עבדים שמא ישמעו ויברחו. מטלטלין ושטרות שמא יגנבו. פרש"י כשנאספין לראותם כדי ללוקחם: (ו) ששים יום רצופים בבקר ובערב. הר"מ:

וזהו

אשה. רבי אליעזר אומר כשיגרשנה ידיר (ח) הנאה. רבי יהושע אומר אינו צריך. כיוצא בו אמר רשב"ג. אף (ט) הערב לאשה בכתובתה. והיה בעלה מגרשה [א](ידיר) הנאה. שמא יעשה קנוניא על נכסיו של זה. ויחזיר את אשתו: ב המקדיש נכסיו. והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב. אין האשה יכולה לגבות כתובתה מן ההקדש. ולא ב"ח את חובו אלא הפודה פודה על מנת ליתן לאשה כתובתה ולב"ח את חובו (יב). הקדיש תשעים מנה. והיה חובו מאה מנה. מוסיף (יג) עוד דינר ופודה בו את הנכסים הללו על מנת ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב את חובו: ג אע"פ שאמרו חייבי ערכין ממשכנין אותן. נותנין לו מזון ל' יום. וכסות י"ב חדש ומטה מוצעת וסנדלין ותפילין לו אבל לא לאשתו ולא לבניו (טו) אם היה אומן נותנין לו שני כלי אומנות מכל מין ומין. חרש נותנין לו שני מעצדין ושתי מגרות (טז). ר"א אומר אם היה אכר נותנין לו את צמדו. חמר נותנין לו את חמורו: ד היה [ב](לו) מין אחד מרובה. ומין אחד מועט. אין אומרים לו למכור מן המרובה וליקח לו מן המועט. אלא נותנין לו שני מינין מן המרובה. וכל שיש לו מן המועט.

המקדיש

[א] גמרא ידירנה [ב] גמרא

ידירנה הנאה. על דעת רבי' נדר שאין לו התרה אלא יחזירנה לעולם דשוא בעיניה וגרם לה. כדי שתגבה כתובתה מן ההקדש: קנוניא. ערמה: ר' יהושע אומר אינו צריך. לא פליגי ר"א ור' יהושע הכא אם אדם עושה קנוניא על ההקדש אי לא. דבהא כולי עלמא תרוייהו מודו דבני אדם לעולם אינו עושה קנוניא על ההקדש דאין אדם חוטא ולא לו. ובברייתא תרוייהו מודו דעושה קנוניא על ההקדש. כי פליגי בשאלה (ז) ר"א סבר אין נשאלין על ההקדש. אפי' אומר לו לחכם. לא בדעת כן נדרתי והקדש טעות הוא. אפי' הכי אין חכם מתיר נדרו. דסבר ר"א הקדש בטעות הוי הקדש. ולפי שהמקדיש הזה חוטא ומוצא חכם שיתירנו לכך עושה קנוניא זו. ור' יהושע סבר נשאלין על ההקדש. וכי אמר לא בדעת כן נדרתי וטעיתי. מתירין לו דהקדש שבטעות לא הוי הקדש. הלכך אין צריך לידור הנאה. דאי משום קנוניא עביד הוה מתשיל על נדריה. ולא היה צריך לגרשה. והלכה כר' יהושע: הערב לאשה בכתובתה. ואין לבעל נכסים. וצריך הערב לפרוע כתובתה. לא יפרע הערב הכתובה עד שידירנה הבעל תחלה. שלא יוכל להחזיר אותה. דחיישינן שמא דעתו להחזירה ולאכול כתובתה לאחר שתגבה מן הערב. ופסק הלכה כדין הערב בכתובתה מפורש בסוף ב"ב: ב והיתה עליו כתובת אשה. כגון שקדשו גזבריי להקדש דעכשיו ליכא קנוניא: אלא הפודה פודה. בעלה פודה אותן מן ההקדש בזול בדבר מועט (י) כדי לפרוע לאשה כתובתה דודאי לא חייל עלייהו הקדש (יא). דהרי אינן שלו. והאי דבר מועט גזירה שמא יאמרו הקדש יוצא לחולין בלא פדיון: הקדיש צ' והיה חובו מאה. אע"ג דחובו יתר על הקדשו לא אמרינן האי לאו אדעתא דהני נכסי אוזפיה אלא הימוני הימניה הלכך לא גבי מהקדש. אלא אמרינן אדעתא דהני נכסי אוזפיה וגבי מנייהו. ועד כמה עד פלגא. אבל אם הנכסים שהקדיש אין בהן אלא המחצה. לא גבי מינייהו. דודאי לאו אדעתא דהני נכסי אוזפיה. דאין אדם עשוי לקנות קרקע ביותר מפי שנים. ממה שהוא שוה (יד): ג ממשכנין אותן. גזבר נכנס לבתיהם ונוטל בעל כרחן: מזון וכסות ומטה סנדלין ותפילין. על כלן מניחין לו מעות לקנותן. אם אין לו. דכתיב (ויקרא כז) ואם מך הוא מערכך ודרשי רבנן לקרא הכי. ואם מך תעשה שישאר הוא. שיהיה לו חיה וחיות מערכך מדמי הערך ומשמע הוא יש לו חיה וחיות מדמי הערך. אבל לא לאשתו ולא לבניו: מכל מין ומין. מכל אומנות שצריכה ד' וה' כלים: מעצדים. דולדור"א בלע"ז שמחליקים בה פני הלוח: מגירה. כעין סכין לחתוך עלי פגימות. ובלשון מקרא מסור סיג"א בלע"ז: צמדו. צמד בקר שהוא מן כלי אומנתו. ואין הלכה כר"א דצמד בקר וחמור נכסים נינהו. ולא הויי כלי אומנות: ד מין א' מרובה ומין א' מועט. ג' מעצדים ומגר אחד: נותנים לו שנים מן המרובה. והג' נוטל הגזבר: וכל שיש לו מן המועט. מניחים לו. ולא זבנינן ליה אחריתי. דכי היכי דעד השתא

סגי

ז) וכן הן דברי ב"ש וב"ה דלב"ה דמיל. גמ': (ח) ידיר כו'. פירש וכי מה יאמר עוש: והלא אינו רולה שתגבה מן ההקדש. ולדרבה לאשה הו"ל לקונסה שגובה מן ההקדש וי"ל כיון דחיישינן שמא עשה קנוניא על ההקדש או על הערב שהכנים בשבועת כו' לדידה לא קנסוה רבנן ולו להדיר לדור כדי לידע אם כוונתו להערים. ולא מועיל לו כוונתו שהדירוהו. פו': (ט) לף. לבל הר"ב לא גרס ליה ולכך פסק כר"י דאפא כב"ה. ועתוי"ט שהלכך: (י) וטעמא דבדבר מועט כו' משום דאין הונאה להקדשות. ועתוי"ט: (יא) כיון דאינן קדושת הגוף אלא קדושת דמים אינו מפקיע מידי שיעבוד: (יב) ליתן כו'. לאחר שישבעו כדין הבא ליפרע ממשועבדים. הר"מ. והוא נמי בשבועות דמ"ב דחיישינן לקנוני' אף בהקדש. ועתוי"ט: (יג) מוסיף. פירש רש"י ב"ח יוסיף להלותו דינר ופודה הנכסים האלו וכתבו התוס' משמע לפירושו שהב"ח עצמו פודה ואין לשון המשנה משמע כן דקתני ע"מ ליתן כו' לכן נראה לפרש שהלוה יוסיף ללוות עוד דינר ופודה הנכסי' האלו כדי ליתן כו' ול"נ דגם רש"י הכי קאמר הלוה פודה כו' וכמ"ש ברישא הבעל פודה והא דכי ב"ח מסו' דלא שכיח שילוהו אחר שהרי כל נכסיו הקדש ואין לו עוד ולכך מפר' דמוסיף בב"ח אע"ג דפודה הלוה. ועתוי"ט: (יד) אבל פי שנים קונה ומכאן יש להסתייע לסברא שכתבתי במ"ה פ"א דכתובות דדוקא ביתר מפלגא יש אונאה: (טו) לא כו'. אע"פ שהוא חייב במזונותן ובכסותן. הר"מ: (טז) מרה וכו'. כ"ל דהא דתנן שני מעצדין כו' לאו דוקא אלו בלמוד אלא לסימנא בעלמא. וכן לכל הכלים שצריך לאומנתו זאת. ועתוי"ט

המקדיש את נכסיו (יח). מעלין לו את תפליו:

ה אחד המקדיש את נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו לא בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבע (יט) שצבען לשמן ולא בסנדלים חדשים שלקחן לשמן. אע"פ שאמרו עבדים נמכרים בכסותן לשבח. שאם תלקח לו כסות בשלשים דינר. משביח הוא מנה. וכן פרה אם ממתינים אותה לאטלים. משבחת היא. וכן מרגלית אם מעלין אותה לכרך. משבחת היא. אין להקדש אלא מקומו (כא) ושעתו (כב):

פ"ז אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים. ולא גואלין לאחר היובל פחות

א גמרא

שגי ליה בהכי השתא נמי תסגי ליה (יז) דתהו דהיתא עד השתא הוו איגשי מושלי ליה משום דהי"ל מין אחד מרובה לאישולי לאחריני השתא שנגזבר נקס המרובה. לא משכח מאן דמושיל ליה. הלכך יזבין ליה אחריתי קמ"ל:

ה אין לו בכסות אשתו ובניו. שאין אלו נכסים שלו: שצבען לשמן. לשם אשתו ובניו (כ): ולא בסנדלים חדשים. דעותא אשמועינן דאע"ג דעדיין לא נעלו אותן הרי בחזקתן משעת לקיחה: אע"פ שאמרו עבדים נמכרים בכסותן לשבח. כסות יפה שלהן משבחם ומעלה את דמיהן כגון גבי נכסי יתומים. שאם תלקח לעבד כסות בשלשים דינר הוא משבים מנה על דמים ששוה עכשיו: לאטלים. ליום השוק: לכרך. שלך סוחרים לבוא שם וקונים המרגליות ביוקר: אין להקדש אלא מקומו. במרגלית: ושעתו. בעבד דכתי' (ויקרא כז) ונתן את הערכך ביום ההוא שלא ישהה: קודש לה'. משמע כל דבר שהוא קדש לה'. כגון סתם הקדשות שהן לבדק הבית. כולן יהו נותני' ביום ההוא מיד שלא ישהה אותן. וטעמא כי הרמב"ם דזימנין דאתי לאשהוייהו כדי להשבים ואתו לידי פסידא. ומה"ם נמי אין משתכרים בשל הקדש (כג):

פ"ז אין מקדישין. שדה אחוזה (ס): פחות משתי שנים. דכתיב במקדים שדה אחוזה (ויקרא כז) ע"פ השנים הנותרות ואין שנים פחות משנים. המקדים שדה אחוזה בשנה לאשונה של יובל ובא לגאלה נותן בבית כור ני סלע כדכתיב (שם) זרע חומר שעורים וגו'. ואם הקדישה י' שנים או עשרים אחר היובל ומחשבים השנים הנותרות עד יובל הבא ונותן סלע ופונדיון לכל שנה. כדכתיב (שם) ואם אחר היובל יקדים את שדהו וחשב לו וגו'. ונגרע מערכך והיינו גירוע שאינו נותן חמשים שלימים והמקדים שתי שנים לפני היובל פודה אותה בשתי סלעים ושתי פונדיונות כדכתיב ע"פ השנים הנותרות וכך החשבון עולה של גאולת שדה אחוזה לכל שנה סלע ופונדיון שהרי אם הקדישה בשנה ראשונה של אחר היובל היה פודה בחמשים שקל (ב) לא תכן למ"ט שנים הבאים עד יובל הבא. מ"ט סלעים נמצא סלע לכל שנה וסלע יותר וזה הסלע היותר חלקוהו לפונדיונים. שיש בכל סלע מ"ח פונדיונין הרי סלע ופונדיון לשנה פחות פונדיון. ונה שהצריכו ליתן סלע ופונדיון לשנה למ"ט שנים מ"ט סלעים ומ"ט פונדיונין. ויש כאן פונדיון א' יתר על נ' שקל שאמרה תורה. אותו הפונדיון הוא קלבון לפרוטרוט. כלומר בשביל הכרע שצריך ליתן לכל שקל ושקל בפני עצמו (ג). א"כ אע"פ שהסלע אינו אלא מ"ח פונדיונות חייב ליתן מ"ט דהיינו סלע ופונדיון למ"ט שנה. לפי שהנותן פונדיונים ליקח סלע מן השלחני. נותן מ"ט פונדיונים. והייט קלבון לפרוטרוט. והמקדים שדה אחוזה פחות משתי שנים לפני היובל. אין כאן גירוע ואם בא לגאלה נותן נ' שלימים דגבי גירוע כתיב ע"פ השנים הנותרות ונגרע ומיעוט שנים ב'. ועלה קמ"ל (ד) מתני' שיהא אדם חס על נכסיו ולא [יפדה] פחות משתי שנים שלא יפסיד נ"ם סלעים: ולא גואלין אחר היובל. לאו אחר היובל סמוך ליובל קאמר אלא הכי אמר אפי' אחר כי או ל' שנה קאי וה"ק הבא לגאול באמצע היובל וליתן סלע ופונדיון לשנים הבאים והיה עומד בניסן שהוא אמצע שנה. לא יאמר אני סלע ואני פונדיון אני נותן משנה זו אלא נותן סלע ופונדיון שלם. והייט דקאמר אין גואלין פחות משנה דכמה שלא נפקא לה כולה שתא לא מגרעא לה כלל. ולא יהיב גאולת שני שנה אלא גאולת שנה שלימה. ומה טעם לפי

שאין

ועתוי"ט: (יז) ולא דמי למאן וכפים דמשיירין לו משום לקוחן משום דלא סגי ליה בלא"ה: (יח) נכסיו. תפליו בכלל נכסיו. ומעלין לו את תפליו. ומודה אותן כפי' ובפ"ע דב"ק כתב מעלין שמין. ולוה המעות ויתן בשבילם להקדש. וכר"ע בנס"י כתב מה שאמו מעלין לו תפליו ר"ל שלפי' תפליו אין מניחין לו אלא הכל הקדש משא"כ בערכין שנותנין לו תפליו ע"כ וכ"ל דלשון מעלין לדבריו ל' סילוק. ועתוי"ט: (יט) בלבע. לשון הר"מ ולא בגדים שלבען. ויראה דבגדים לבועים קרוים לבע בלשון המשנה. ועתוי"ט: (כ) ולעי"ש שלא לבשום עדיין. רש"י: (כא) מקומו כו'. שהמעריך עלמו וכו' הוא נידון בהשג יד ולפי מה שיש לו נותן לו להקדש והיה לו עבד כו' אין אומרים כולין כאלו לוקחין לו כסות כו' וכך יתן זה להקדש אלא לפי שעתו שוין אותו וכן פרה וכן מרגלים בכפר אין שמין אותן אלא לפי מקומן כו' לפי מה בכרך כאן שמין. אם משהא אותה וימכרנה כמה שילנה. ולפי דמים ששמוהו יתן. שהרי בזמן שהעריכו הכהן לא הי"ל יותר. רש"י ועתוי"ט: (כב) ושעתו. הכא מיירי במטלטלין דאין מכריזין עליהן שמא יגנבו. אבל בר"פ דמלריך הכרזה ששים יום. מיירי בקרקעות. תו': (כג) אא"כ. כלה שיהא הפסד שלו ושכר להקדש מותר:

פרק ז (א) והיא שדה שירש האדם מאירישיו. הר"מ: (ב) כדכתיב אם משנת היובל יקדים שדהו וגו'. משנת ולא שנת היובל בכלל אלמא בשנה שלאחר היובל קאי קרא וקאמר יתן חמשים: (ג) וסימא דפונדיון היא אלי מע' ותנן בפ"ק דשקלי' דלמחלית שקל קלבון מעה כסף ומכ"א אלי ומפני כן כתבו התו' דלאו דוקא נקט הכא לשון קלבון. ואינו אלא להשוות השנים שיהיה סלע ופונדיון לנ"ט שנים של יובל שחסר מהם פונדיון א' ושמא כשנותן נ' שקל ביחד אז אינו נותן פונדיון ולא שייך שם הכרע דהוי כעין מקח וממכר ולא שייך הכרעה אלא כשמחליפי' מעות לשולחני: (ד) לפני שאם הקדיש מקודשת בלי ספק ואפי' יום א' לפני היובל. הר"מ

פחות משנה. אין מחשבין חדשים להקדש אבל ההקדש מחשב חדשים. המקדיש את שדהו [א] בשעת היובל נותן בזרע חומר (ז) שעורים חמשים שקל כסף. היו שם נקעים עמוקים י' טפחים. או סלעים גבוהים י' טפחים. אין נמדדים עמה. פחות מכאן נמדדים עמה. הקדישה ב' או ג' שנים לפני היובל. נותן [ב] סלע ופונדיון לשנה. אם אמר הריני נותן דבר שנה בשנה. אין שומעין לו. אלא נותן את כולו כאחד: ב אחד הבעלים ואחד כל האדם. מה בין הבעלים לבין כל האדם אלא שהבעלים נותנים חומש. וכל אדם אינו נותן חומש: ג הקדישה וגאלה אינה יוצאה מידו ביובל. גאלה בנו יוצאה לאביו ביובל. גאלה אחר. או א' מן הקרובי'. וגאלה מידו [ג] (יח). אינה יוצאה מידו ביובל. גאלה אחד מן הכהנים. והרי היא תחת ידו לא יאמר (יב) הואיל והיא יוצאה לכהנים ביובל. והרי היא תחת ידי. הרי היא שלי אלא יוצאה [ד] לכל אחיו הכהנים: ד הגיע היובל ולא נגאלה. הכהנים נכנסים לתוכה (יג) ונותנים את דמיה. דברי רבי יהודה רבי

[א] ס"א בשנת [ב] ס"א [ג] גמ' ל"ג [ד] גמ' מתחת ידו ומתחלקת

פר"ע: (ה) גמ'. ולאו דוקא נקט דמקדשו דלא בהקדש תליא מלתא כי אם בגאולה. תוי': (ו) שהמקדיש שדהו בשנת היובל אינה מקודשת. ובכוב ספרים נרפ' בשנת היובל. ועתוי"ט: (ז) חומר. הכי כתיב קרא. ופי' הר"ה דקשה לו אמאי נקט תנא חומר טפי לי' למימר כור כלישנא דרבנן: (ח) גמרא דומיא דס"ע ופרש"י משום דזרע כת"ב: (ט) פירוש דלאו כ"ע מחשבין באפי נפשייהו כו' אבל הר"מ כתב ומחשבין לה מה שראוי להם כו' ולפיכך צ"ל להגיה בדברי הר"ב ונפדין בשוין והשאר לפי חשבון. ועי"ל דדעתו כדעת התי' דהכ"מ לא שלא חשבי' להו כמדרון. ועתוי"ט: (י) פי' הכסף שהוא רוצה ליתן בפדיון. היינו הכתוב ליהנו כאחד. אבל אם לא יכלה לפדות כל השדה כאחד דגואל למחצין כדתנן בפ"ע מ"ב: (יא) יוצאה כו'. כי היכי דהוה נפיק מיד דההוא קנוב דלאפי הא מתמהיה. רש"י. ועתוי"ט: (יב) לא כי' זדין הוא בשל אחרים אני זוכה (אלמלא גאלה ישראל היתה יוצאה מידו ואני זוכה בה עם שאר אחי) בשל עצמי לא כ"ש ש"ל להוזתו (לכהן שהיה אחוזתו) אחוזה שלו (שירש מאביו אחוזה שלו) ואין את שלו. הא כילד יוצאה מתחת ידיו ומתחלקת לאחיו הכהנים. גמ': (יג) הכהנים כו'. דהא כתיב ואם לא יגאל את השדה ואם מכר את השד' וגו' והיה בצאתו ביובל וגו' לכהן תהיה אחוזתו. וה"ק שאם לא יגאל דהיינו הבעלים ואם מכר וגו' בשני דרכים אלו לא יגאל עוד אלא והיה בצאתו

שאין מחשבים חדשים עם ההקדש הבא לגאול בדיא ה' שנים ואני לפני היובל אין מחשבין אותן ו' חדשים שיצאו משנה שנית. אלא נותן ו' סלעים והשאר פונדיונים דכתיב (שם) וחשב לו הכהן את הכסף. ע"פ השנים הנותרות. שנים אתה מחשב ואי אתה מחשב חדשים כלו' כל מה שנותר חשוב שנים לעשות חדש הנותר שנה ואי אתה מחשב החדשים שיצאו לגרוע מן השקל ופונדיון בשבילם: אבל ההקדש מחשב חדשים. כלו' אם ריוח של הקדש הוא בחשבון אותה יציאת אלו שנה שיצאה כגון דאקדשא (י) בפלגא דמ"מ ליובל דאי חשבת להאי יציאה ה"ל פחות ממ' שנים לפני היובל ולא מיפרקא בגירוע אלא בממשים. והאי אוררת דאין מחשבים אותן חדשים שיצאו הוה הכא ב' שנים לפני היובל. וליכא פסידא דהקדש דלא שקיל אלא בני סלעים ובני פונדיונים. הכא ודאי מחשבין אותו כיציאה גמורה ואין כאן שתי שנים לפני היובל. ולא מיפרקא בגירוע אלא בני שקל דכתיב וחשב לו הכהן מ"מ: בשעת היובל. בזמן שהיובל נוהג (י). אבל בזמן שאין היובל נוהג פודה אותה בשויה כשאר הקדשות: זרע חומר שעורים. מקום שיכולים לזרוע בו כור שעורים כשזורעים במפולת יד וזריעה בינונית לא שיהיה הזרע מקובץ ביותר. ולא מפוזר ומפורד הרבה: נקעים עמוקים וכו'. והוא שיהיו מלאים מים שאין ראויין לזריעה (ח). אבל אם אינן מלאים מים הואיל ומזו למידי אע"ג דאין נמדדין עמה מתחשבין באפי נפשייהו. ונפדין לפי חשבון כ' סלעים לבית כור (ט): פחות מכאן נמדדין עמה. ואע"פ שהן מלאים מים ולא חזו לזריעה הואיל ואין גבוהים עשרה וכן סלעים הואיל ואין עמוקים עשרה. ע"ש הקרקע הן נקראין ואינן חשובים בפני עצמן: אלא נותן את כולו כאחד. דכתיב (ויקרא כז) וחשב לו הכהן את הכסף. עד שיהא כולו כסף כאחד (י): ב ואחד כל האדם. בית כור בחמשים שקל בין שהוא שוה אלף שקלים. בין שאינו שוה אלא [מנה שקלים]: שהבעלים נותנין חומש. כדכתיב (שם) ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אותו וגו': ג אינה יוצאה מידו ביובל. להיות מתחלקת לכהנים. כי היכי דלאי הוה פריק לה אינש אחרינא דהוה נפקא ביובל ומתחלקת לכהנים כדכתיב (שם) והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה': גאלה בנו יוצאה לאביו ביובל. ולא לכהנים. דכתיב (שם) ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד. לאיש אחר. ולא לבן. גאלה אחד מקרוביו של מקדיש מיד הגזבר ובא המקדיש וגאלה מיד קרובו אינה יוצאה מיד המקדיש ביובל להתחלק לכהנים: גאלה אחד מן הכהנים. מיד גזבר לא יאמר הואיל וגם גאלה ישראל יוצאה לי ולשאר כהנים ביובל. עכשיו שהיא תחת ידי שגאלתיה אין לך כהן ראוי לה יותר ממני: ד ולא נגאלה. לא יגאלוה מיד ההקדש. לא הבעלים ולא אחר: הכהנים נכנסים לה. כהנים של משמר שהיובל פוגע בו הן נכנסים לתוכה. והיא אחוזתם: ונותנים את דמיה. להקדש דגמר קדש קדש ממקדיש בית כתיב הכא בשדה אחוזה בצאתו ביובל קדש. וכתיב במקדיש בית. (שם) ואיש כי יקדיש את ביתו קדש. מה בית לא תצא מיד הקדש בלא

דמים

ר"ש אומר נכנסין אבל לא נותנין ר"א לא נכנסין ולא נותנין. אלא נקראת שדה רטושים עד היובל השני הגיע היובל השני ולא נגאלה. נקראת רטושי רטושין עד היובל השלישי. לעולם אין הכהנים נכנסים לתוכה עד שיגאלנה אחר: ה הלוקח שדה מאביו. מת אביו ואח"כ הקדישה הרי היא כשדה אחוזה. הקדישה ואח"כ מת אביו. הרי היא כשדה מקנה דברי ר"מ. ור"י ור"ש אומרים. כשדה אחוזה שנא' (ויקרא כז) ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצאת זו שהיא ראויה להיות שדה אחוזה (יח). שדה מקנה (יט) אינה יוצאה לכהנים ביובל. שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו (כא). כהנים ולוים מקדישים לעולם וגואלין לעולם. בין לפני היובל בין לאחר היובל:

פרק ח המקדיש את שדהו בשעה [א] שאינה יובל. אומרים לו פתח אתה ראשון. שהבעלים נותנים חומש וכל אדם

[א] גמ' שאין היובל

מים כלכתיב התם והעריכו הכהן. דבית לא נפקא כהנים אלא נפדה בדמים (י). אף שדה אחוזה לא לא מיד הקדש בלא דמים הלכך כי פריק לה אחר. ו דמים לבדק הבית הקדש. וכי מטי יובל נפקא מנס לכהנים ואם לא אלה. יהבי כהנים דמי שקלים ושקלי ליה: ש"א נכנסין אבל לא תנין. דגמר קדש קדש כבשי עלרת. דכתיב בהו יקרא כג) קדש יהיו לה' בן מה התם בחנם (טו) כאן בחנם וניחא ם דנילף שדה אחוזה כבשי עלרת דתרווייהו כ"ד מתנות כהונה ולא לף ממקדיש ביתו דאינו תן לכהנים לעולם. ור"י א ליה דנילף שדה חוזה ממקדיש ביתו. תרווייהו קדשי בדק הבית. א נילף מכבשי עלרת ם קדשי מזבח. והלכה "י: שדה רטושין. ה עזובה כמו אם על ים רטשה (יז): עד יגאלנה אחר. וכשתלא לו ביובל יכנסו בה כהנים. וטעמא דר"א. דכתיב ה השדה בלאתו ביובל קדש. משמע כשתלא מיד ואל כדין שאר אדם הקונה קרקע שיולאה ביובל סוף קאמר קרא דתהוי לכהנים אבל בלאתו מיד קדש לא משמע. דאכתי לא אשמועינן קרא דהקדש ע מכתו ביובל: ה הלוקח שדה מאביו מת אביו ח"כ הקדישה הרי היא כשדה אחוזה. שהרי על א הקדישה נפלה לו בירושה. הלכך אם בא לפדותה. דה בית כור בנ' שקל כשדה אחוזה. ואם לא גאלה א וגאלה אחר (יז) יולאה לכהנים ביובל: הרי היא כשדה מקנה. דבתר שעה שהקדישה אזלינן ואם לפדותה פודה שדה בשויה כדין שדה מקנה. ואם לא גאלה הוא וגאלה אחר חוזרת לו ביובל. שהרי עה שהקדישה לא היה גופה שלו דעתידה היתה לחזור לאביו ביובל. כדין שאר מכירות וכשאר מקדיש ה מקנה הוא שהגואלה מיד הגזבר מחזירה ביובל לאשר לו אחוזת הארץ. דהיינו לאביו של זה. וזה ם את כמ אביו. ואין הלכה כר"מ: שדה מקנה. שהקדישה וגאלה אחר (כ) אינה יולאה לכהנים ביובל ין אדם מקדיש דבר שאינו שלו וקרקע לא היתה שלו אלא עד היובל: כהנים ולוים מקדישים לעולם. ילו בשנת היובל עלמה אבל ישראל שהקדיש שדהו בשנת היובל עלמה אינה מקודשת: וגואלים לעולם. א"כ בישראל שאינו פודה לאחר היובל כלכתיב (ויקרא כז) ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל ד. אבל כהן או לוי שהקדיש קרקע שירש מאבותיו. הרי זה גואל לעולם. ואפי' עבר עליה היובל ולא נפלית. גואלה לאחר היובל. כלכתיב (שם כה) גאולת עולם תהיה ללוים:

ק ח המקדיש. בשעה שאינה יובל. בזמן שאין יובל נוהג: פתח אתה ראשון. בכמה אתה רולה לפדותה ומפני ריוח של הקדש אומרים לו תחלה שהבעלים מוסיפים חומש כי נקט בשעה שאין היובל טפי דבזמן שהיובל נוהג א"ל לשואלו בכמה תפדנה שהרי דמיה קלובים כור בחמשים שקל. ובזמן שאין יובל נוהג. כגון לאחר שגלו שבט ראובן וגד ( ) דבעינן ייבות תיב (שם) וקראתם דרור בארץ לכל יושביה. בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מתוכה אז היא ית בשויה: שהבעלים נותנים את החומש. כל דמי שויה ורביע יותר. וכן כל מומש (ג) האמור בתורה

בלאתו ביובל וגו' לכהן. תו': (יד) ואם לא יפדה יקום הבית להקדש. הר"ת: (טו) ר"ל שאין נותנין הכהנים להקדש דמים. הר"ת: (טז) בב"מ דל"ע כו' מפרש". כטושין בפל כרמיה שנשבה. או שברת מחמת סכנה. לטושין מדעתן דכתיב אם על בנים רוטשה כו' והכא לע"ג דבע"כ נשארה ביד הקדש. לא מלי קרי להו כטושין כיון דמתחלה אקדשה מדעתיה. וטעמא שנקרא בשם זה. כדי שתהא ידוע לכל ולכשיבא א' ויגאלנה ויגיע אח"כ יובל תהא לכהני': (יז) לאו דוקא גאלה אחר ושאם לא גאלה אחר לא דא"כ אתיא כר"א ואין הלכה כמותו. אלא ה"ק ואם לא גאלה הוא ול"ג גאלה אחר: (יח) ילאת כו'. דאי לא כתי' לן קרא אלא מת אביו ואח"כ הקדישה. לכתוב קרא אשר לא שדה אחוזתו. אי כמי אשר לא שדה אחוזה. ומתרביא הא דר"מ דדרשינן ילאה זו שהיא כבר אחוזה. אלא משדה אחוזתו שדה שאינה ראוי' כו'. גמ' ועתוי"ט: (יט) מקנה. שדה שלקחה או זכה בה היא נקראת שדה מקנה. הר"מ: (כ) ורש"י בפי' החומש כתב דאפי' לא גאלה אחר אלא שעדיין היא ביד הגזבר תלא בחנם ביובל לבעליי הראשוני' אשר לו אחוזת הארץ. ועתוי"ט: (כא) שאין כו'. אע"ג דקרא כתיב בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו וגו' איצטריך לטעמא משום דקרא לא איירי אלא במקדיש ופודהו. דהכי כתיב וחשב הכהן וגו' ונתן את הערכך ביום ההוא קדש לה' בשנת היובל ישוב השדה וגו' והכא איירינן בגאלה אחר. וא"כ לא נגאלה כלל:

פרק ח (א) וניהא הסתא דמיירי בזמן הבית דאיכא ריוחא להקדש דאי שלא בזמן הבית מחללו אם ירלה אפילו לכתחלה על שוה פרוטה לפי שאין בו ריוח להקדש דלאבוד אזיל. תו'. ומ"ש שוה פרוטה לאו דוקא כמ"ש הר"ב לקמן במ"ו. ועתוי"ט: (ב) ויסף חמישיתו

בתורה

חמישיתו עליו שיהא הוא וחומשו חמשה. גמ': (ג) ומתניתין הדא ועוד קאמר. גמ': (ד) דליכא למימר דסברי אין פודין בשוה כסף דהא קי"ל דשוה כסף ככסף. גמ': (ה) נמצא כו'. סתמא כרבנן. גמרא: (ו) ממשכנין. אע"פ שלא היה כרוך אלא דבור: (ז) והכי לקבלה לה הר"מ וכההיא דלשמעי' אע"ג דהשני נותן פחות ממה שמפסיד ההקדש בחזרתו והג' נותן יותר: (ח) הבעלים כו'. ובמוצ"ש לא ע"די הכי כדתנן שם בפ ד מ"ג. וע"ש: (ט) ואם כלו למעיקרא קאי. גמ': כחכמים

אדם אינו נותן חומש. מעשה באחד שהקדיש את שדהו מפני רעתה. אמר לו פתח אתה ראשון. אמר הרי היא שלי באיסר. א"ר יוסי לא אמר זה אלא [א] בכביצה. שהקדש נפדה בכסף ובשוה כסף. אמר לו הגיעתך נמצא מפסיד איסר (ט) ושדהו לפניו: ב אמר אחד הרי היא שלי בעשר סלעים. ואחד אומר בעשרים. ואחד אומר בשלשים. ואחד אומר בארבעים. ואחד אומר בחמשים. חזר בו של חמשים ממשכנין (ו) מנכסיו עד עשר חזר בו של ארבעים ממשכנין מנכסיו עד עשר. חזר בו של שלשים ממשכנין מנכסיו עד עשר. חזר בו של עשרים. ממשכנים מנכסיו עד עשר. חזר בו של עשר. מוכרים אותה בשויה, ונפרעים משל עשר את המותר. הבעלים אומרים בעשרים וכל אדם אומרים בעשרים הבעלים קודמים מפני שהן מוסיפין חומש. ג אמר אחד הרי היא שלי בעשרים ואחת. הבעלים נותנים עשרים ושש (ח). בעשרים ושתים. הבעלים נותנים עשרים ושבע. בעשרים ושלש. הבעלים נותנים עשרים ושמנה. בעשרים וארבעה הבעלים נותנים [ב] תשעה ועשרים [ג] בחמשה ועשרים. הבעלים נותנים שלשים. שאין מוסיפין חומש על [ד](עלויו) של זה. אמר א' הרי היא שלי בעשרים ושש אם רצו הבעלים ליתן שלשים ואחד ודינר הבעלים קודמים ואם לאו אומרים הגיעתך: ד מחרים אדם מצאנו ומבקרו. מעבדיו ומשפחותיו הכנענים. ומשדה אחוזתו. ואם

[א] גמ' כבילה [ב] גמ' עשרים ותשע [ג] גמ' בעשרים וחמשה [ד] גמ'

בתורה שיהא הקרן וחומשו חמשה ומפני דברים (ג) אומרים לבעלים פתח אתה ראשון. א... הבעלים מוסיפים את החומש. כדקתני במתני' והשנית שניות גאולה באלון דכתיב (שם כז) לא יגאל שלמא ת... גאולה קודמת למכיר והשלישית שהוא מוס... ונותן בפדיונה יותר מב... בני אדם דגולה א... בקב בלו: מפני רעתה שההוצאה שבה יתירה השבח: איסר. שני פרוטות: לא אמר אלא בכביצה. כלו' לא כך היה מעשה. ש... אמר באיסר. אלא בבי... ואמר לו הגזבר הגיעו הרי היא שלך בבי... ופלוגתא דת"ק ור' יו... דרבנן סברי אין פו... הקדש בפחות מ... פרוטות (ד) כדי שי... בחומשו פרוטה ורבי יו... סבר שודין הקדש ב... שהוא. ואע"פ שא... בחומשו שוה פרוטה וה... כת"ק: ב ממשכני... מנכסיו עד עשר וכו'

וה"מ כשחזרו זה אחר זה. אבל חזרו כלן כאחד משלשים ביניהן בשוה כיצד אמר הראשון הרי הוא שלי ב... ואמר השני בך'. ואמר השלישי בכ"ד (ז) וחזרו בהן הג' והשני כאחד נותנים אותו לראשון בי' וממשכני... ונכסי השני בז' ונכסי ג' בז' ונמצא ההקדש גובה כ"ד וכן אם חזרו שלשתן כא' ונמכר מהקדש בשל... וממשכנים בנכסי כל אחד ומשלשתן ז' סלעים. וכן על דרך זה לעולם: ג אמר אחד הרי היא של... בכ א. לאחר שאמרו הבעלים בכ': הבעלים נותנים. בעל כרחן כ"ו דלאחי לא יהבינן ליה הואיל ואמר... הבעלים ך' ועלה המשבון עם החומש בכ"ה. ואי יהבינן ליה לאחיך בכ"א נמצא הקדש מפסיד ובעלים בע... כרחן יתנו אותו סלע שהוסיף זה עם הקרן וכ"ה דידהו אבל על סלע שהוסיף זה לא יוסיפו חומש: אמ... א' בחמשה ועשרים הבעלים נותנים שלשים. בעל כרחן. ובגמ' פריך אמאי כופין את הבעלי... בשלמא עד השתא מייבינן להו דהא לא מלינן למיתבא להנך משום דקרן דידהו לא הוי כקרן וחומש דאחר... בעלים ברישא הלכך ע"כ מהדרינן אבעלים וכיון דמהדרינן עלייהו בעו למיתב קרנא כמו דשיימוה אחרי... וחומשא דידיה אבל השתא דאמר אחד בחמשה ועשרים ליתנו לאחיך דהא קרן דידהו הוי כקרן וחומ... דאמור בעלים ברישא ולימרו בעלים הרי בא אחד במקומינו שרוצה ליתן חמשה ועשרים סלעים כמותינ... ומתרץ כגון דאמור בעלים ברישא פרוטה יותר על עשרים סלעים דמטי חומשא דקרן וחומש לחמשה... ועשרים ופרוטה ואי יהבינן ליה לאחי איכא פסידא להקדש הלכך מהדרינן אבעלים בעל כרחייהו והא דלא... תנא ברישא הבעלים אומרים בעשרים ופרוטה דבפרוטות לא דק תנא ולא חש למיתנייהו: אם רצו הבעלים ליתן ל"א ודינר. כגון דמעיקרא כשפתחו הבעלים לאשון אמרו באחד ועשרים סלעים דהוי בי... קרן ומוגש כ"ו סלעים ודינר שהסלע ד' דינרים ודינר ומוגש הוא רביעית הממון כדאמרן. ועלויו של זה הס... חמשה הרי שלשים ואחד ודינר: הבעלים קודמין. דאי הוה יהבינן ליה לאחי הוה מפסיד הקדש דינר... מנאי דאמור בעלים ברישא הלכך מהדרינן אבעלים על כרחייהו (ט): ואם לאו. שלא פתחו הבעלים תחלה... אלא בכ' וזה אומר חמשה ועשרים: אומרים לזה הגיעתך. הרי הוא שלך ולא מהדרינן אבעלים משום... דאמרי בעלים בא אחר במקומינו שיתן כ"ה כמותינו. והא דתנן במתני' שאין הבעלים מוסיפין חומש... אלא על מה שפתחו הם תחלה ולא על עלויו של זה ה"מ היכא דלא שמו בני אדם את הקרקע כמה שאומר... זה האחר. אבל אם שמוה שלשה בני אדם כדבריו של זה מוסיפין בעלים חומש בעלויו בעל כרחן וטלה... ומתני' לא איירי אלא בשדה אחוזה בזמן שאין היובל נוהג כדתנן בריש פרקין: ד מחרים אדם מצאנו.
מקום

ואם החרים את כולן. אינן מוחרמין דברי ר"א א"ר אלעזר בן עזריה (יב). מה אם לגבוה אין אדם רשאי להחרים את כל נכסיו. על אחת כמה וכמה שיהא אדם [א](חייב להיות) חס על נכסיו: ה המחרים בנו ובתו. עבדו ושפחתו העברים ושדה מקנתו. אינן מוחרמים שאין אדם מחרים דבר שאינו שלו (יג). כהנים ולוים אינן מחרימין דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר הכהנים אינן מחרימין שהחרמים שלהם. הלוים מחרימים שאין החרמים שלהן. רבי אומר נראים דברי רבי יהודה בקרקעות שנאמר (ויקרא כה) כי אחוזת עולם היא להם. ודברי ר' שמעון במטלטלים שאין החרמים שלהם: ו חרמי כהנים אין להם פדיון. אלא נתנים לכהנים [ב](כתרומה) ר"י בן בתירא אומר סתם חרמים לבדק הבית (טו) שנאמר (שם כז) כל חרם קדש קדשים הוא לה' וחכ"א סתם חרמים לכהנים שנאמר (שם) כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו (טז) א"כ למה נאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה' שהוא חל על קדשי קדשים. ועל קדשים קלים: ז מחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים ובין ק"ק אם נדר נותן את הדמים (יח) אם נדבה נותן את טובתו. שור זה עולה אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להעלותו עולה שאינו רשאי. הבכור בין תמים בין בעל מום. מחרימין אותו. [ג] כיצד פודין אותו. [ד](הפודין) אומדים כמה אדם רוצה ליתן בבכור

[א] גמ' ל"ג [ב] גמ' [ג] גמ' וכילד [ד] גמ' ל"ג

מקצת צאנו אומר הרי אלו חרם ונותן לכהן (י): ואם החרים את כלן. שלא שייר לעצמו כלום: אינן מוחרמים. דאמר קרא (ויקרא כז) מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו (יא) מכל אשר לו ולא כל אשר לו אלו מטלטלין ולא כל מטלטלין. מאדם ולא כל אדם אלו עבדיו ושפחותיו כנענים ולא כולן ומשדה אחוזתו ולא כולה ואין הלכה כראב"ע אלא לכתחלה לא יחרים את כלן אבל אם החרים מוחרמים: להיות חס על נכסיו. ושלא יבזבז להדיוט: ה שאין אדם מחרים דבר שאינו שלו. ובתו נהי דיכול למכרה בקטנותה אינו יכול למכרה בנערותה: שהחרמי' שלהם. דכתיב (במדבר יח) כל חרם בישראל לך יהיה וכיון דלדידיה הוי מה הנאה בכך אם היה מחרים איהו גופיה כי בי' ולא יהיב ליה לכהן אחר: נראין דברי ר"י. [...]"ק נראין דברי ר"י לר"ש דמודה לו ר"ש לר"י ושובר [...]מותו בקרקעות (יד) ולא סבר ר"ש אלא במטלטלין. לפי שאין החרמי' של לוים ור"י סבר הוקשו מטלטלין לשדה אחוזה דכתיב (ויקרא כז) מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו. מה שדה אחוזה אין הלוים מחרימי' דכתיב כי אחוזת עולם היא להם אף מטלטלין אין לוים מחרימים. ור"ש לית ליה האי הקישא ומדנחית ר' לפרושי מלתיה דר"ש בזה מודה לר"י ובזה נחלק עליו ש"מ דהלכה כר' שמעון: ו חרמי כהנים. חרמים המחרימים כדי לתתם לכהנים: אין להם פדיון. כדכתיב (שם) לא ימכר ולא יגאל אבל חרמי בדק הבית יש להם פדיון דאדעתא דהכי אחרמינהו דהא אין ראוי לבדק הבית אלא מעות: וחכ"א סתם חרמים לכהנים. והלכה כחכמים והמחרים מטלטלים בזמן הזה וכן המחרים קרקעות בח"ל הדינם כמטלטלין הנ"ל זה נותנם לכהנים והמקדיש לבדק הבית בזמן הזה שאין שם בית פודה אותן לכתחלה בדבר מועט (יז) לא יפחות לכתחלה מד' זוזים או קרוב לזה אבל לא בש"פ לבד או כיוצא בזה משום דליכא פרסומי מלתא שהוא חל על קדשי קדשים. כדמפרש ואזיל ומחרים אדם את קדשיו כו': ז אם נ"ד. אם אמר הרי עלי עולה. והפריש בהמה לנדרו ואח"כ החרימה. הואיל והוא חייב באחריותה אם מתה או נגנבה כמאן דאו היא ונתן כל דמיה לכהן. ואת הבהמה יקריב לנדרו דהא ודאי יש לה פדיון: ואם נדבה היא שאינו חייב באחריותה אם מתה. הא ודאי לא חל בה חרם. דלאו דידיה היא אלא בכדי טובתה ושוה מה שיש לו בה יתן לכהן: כיצד שור זה עולה והחרימו. אומדים כמה אדם שאינו חייב בעולה רוצה ליתן בשור זה ומאן דאית ליה עולה בזול כדי להקריב דורון לקונו. ובאותן דמים יתן זה בזו היא טובת הנאה שיש לו בה שהרי אם מתה או נגנבה. אינו חייב באחריותה. ומעתה אינו נאבד ואינו מפסיד אלא שלא הקריב דורון לקונו: שאינו רשאי. שאינו חייב. תרגום נושה רשיא: כיצד פודין אותו. הבכור גופו אינו מוחרם. שהרי אינו שלו אלא לכהן. אלא אומדים כמה אדם רוצה ליתן לבעה"ב שיתן בכור לבן בתו כהן או לבן אחותו. ואותו טובה דיהיב יתן בעה"ב זה לכהן בשביל החרם ודוקא נקט בן

בתו

(י) כחכמים דמ"ו. א"נ דהכא הך קרא מכל אשר לו דילפי' מיניה כדלקמן. בחרמי הכהנים הוא דכתיב: (יא) אע"ג דבקרא כתיב נמי בהמה השמיטו הר"ב משום דלא צריכא. אלא למעוטי הני דבמתני' דלקמן אבל להנך בי דבמתני' דילן עביד צריכותא בגמ'. עתוי"ט: (יב) אמר ר' אלעזר בן עזריה. איכא בינייהו דרב אילא כו' באושא התקינו המבזבז (לעניים) אל יבזבז יותר מחומש (דגמרינן מיעקב דכתי' ביה תרי עשורין) לראב"ע אית ליה דר' אילא דהא אתא לאשמעינן שיהא אדם חס על נכסיו ר"ע לית ליה דר' אילא דאי בזבז טובא לא איכפת לן. אלא שישייר לעצמו קצת דומיא דחרם. והר"מ פסק כראב"ע. ובהר"ב נ"ל להגיה שא"ל ואין הלכה כר"ע ו[נ]מחוק ב"ע. ועתוי"ט: (יג) שאינו כו'. דבהמה כתיב ולא איצטריך אלא לומר מה בהמה יש לו רשות למכרה לעולם אף כל כו'. גמ': (יד) דהא אחוזת עולם כתיב. גמ': (טו) חרמים. ואל יעלה על דעתך שיש הפרש בין אומר קדשי בדק הבית. ובין אומר חרמי בדק בית. לפי שהשמות משונין והענין אחד. ואומר ל"ש דלפ"ק להו (בלי קדש ול"ש בלי חרם). הר"מ: (טז) שנא' כו'. ור' יהודה בן בתירא מאי עביד ליה מבעיא ליה לכהן שהקדיש שדה חרמו שלא יאמר הואיל ויוצא לכהנים וכו' דתנן בגמרא פ' דלעיל ואידך כו' וריב"ב קדשי קדשים וקדשים קלים מנ"ל ס"ל כר"י דבמתני' דלקמן (יז) ומשליך המעות בנהר: (יח) נותן כו'. דהוא עליו ואינו משתני להקדש

אחר

אמר: (יט) ולא דק דהו"ל לפרש כמה אדם רוצה ליתן בו כדי לתתו לבן בתו:

פרק ט (א) קל ומוחמר ומה מכורה כבר יוצאת שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר.

גמ': (ב) שדפון כו'. מפרש בגמרא שהשדפון והירקון היה כמו כן בכל העולם. דאי השדפון בגלגא בהכי לא תנן דעולה לו מן המנין דיקא כמי דקתני דומיא דשביעית שאפשר לזרוע בו (בכל העולם). תוי"ט: (ג) שלש וכו'. מפיק לה בגמ' מקרא: (ד) בתוכה. דה"מ למכתב לאשר מכר לו לאיש נ"ל אלא לאיש כלומר האדון בעל השדה שהוא עכשיו בתוכו'. כפי' איפי כ"נ. אדוני: (ה) ולהכי הקשי ובעבד עברי גופיה מכלן ובגמרא דרים לי' מקרא: (ו) ה"ה איפכא דלא. אלא אורחא דמלתא נקט. תוי'

בבכור זה. ליתנו לבן בתו. או לבן אחותו. רבי ישמעאל אומר כתוב אחד אומר תקדיש וכתוב א' אומר אל תקדיש. אי אפשר לומר תקדיש שכבר נאמר אל תקדיש ואי אפשר לומר אל תקדיש שכבר נאמר תקדיש אמור מעתה מקדישו אתה הקדש עלוי. ואין אתה מקדישו הקדש מזבח:

פ"ט **המוכר** את שדהו בשעת היובל אינו מותר לגאול פחות משתי שנים שנא' (ויקרא כה) במספר שני תבואות ימכר לך. היתה שנת שדפון וירקון (ג) או שביעית. אינה עולה לו מן המנין. נרה או הובירה. עולה לו מן המנין. רבי אליעזר אומר מכרה לו לפני ראש השנה והיא מלאה פירות הרי זה אוכל ממנה שלש תבואות (ג) לשתי שנים: **ב** מכרה לראשון במנה. ומכר הראשון לשני במאתים. אינו מחשב אלא עם הראשון שנא' (ויקרא כה) לאיש אשר מכר לו. מכרה לראשון במאתים. ומכר הראשון לשני במנה. אינו מחשב אלא עם האחרון. שנא' (שם) לאיש. לאיש אשר בתוכה (ד). לא ימכור ברחוק ויגאול בקרוב. ברע ויגאול ביפה. לא ילוה ויגאל. ולא יגאל לחצאים.

ובהקדש

בתו או בן אחותו כהן דאילו כהן גופיה לא יצלי למיתן טובת הנאה לבי"ה כדי שיתן הבכור לו או לכהן אחר דכיון דבכור חזי ליה מחזי ככהן המסייע בבית הגרנות לדוש ולזרות כדי שיתנו לו תרומות ומעשר. ואשמעינן דלא שקיל ליה בתורת תרומי אלא בתורת שכר: כתוב א' אומר תקדיש. גבי בכור כתיב (דברים טו) ... הבכור אשר יולד ... תקדיש. וכתוב אחד אומר אל תקדיש (ויקרא כז) אך בכור אשר יבוכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו: הקדש עלוי. להעלותו בדמים שיתן טובת הנאתו. כמה אדם רוצה ליתן בו להעלותו עולה (יט) שאינו ... בה. אלא כדי לעשות דורון לקונו: ואי אתה מקדישו הקדש מזבח שיהא בם [זבח] אחר ... עליו. ורבנן דנפקא לה הך דרשא לעיל ... קדם קדשים. אל תקדיש מיבעי ליה ללאו שאם ונתפיסו לשם זבח אחר עובר בלאו ותקדיש מיבעי להו לומר שמצוה להקדישו ולומר זה קדוש לבכורה. ואע"ג דמאליו הוא קדוש. ור' ישמעאל לית ליה הך דרשא. והלכה כחכמים:

פ"ט **המוכר** את שדהו בשעת היובל. בשעה שהיובל נוהג. אבל בשנת היובל עצמה אינו רשאי למכור (א"ח ואם מכר המכר בטל ומחזיר הדמים: אינו מותר לגאול. ואפי' נתרצה לוקח. אין שומעין לו דכתיב (שם כה) במספר שנים אחר היובל תקנה שתהא קנויה לו שתי שנים. ואם מהדר לה מקמי הכי עובר בעשה. ומוכר נמי עובר בעשה אם גואלה קודם שתי שנים. דכתיב במספר שני תבואות ימכר לך. אבל לאחר שתי שנים אם רצה לפדותה פודה אותה בע"כ של לוקח ונותן לו לפי מה שמכרה. כדכתיב שם וחשב לו את שני ממכרו שמחשב כמה שנים ממכרה עד היובל. ומסלק הדמי' לפי השנים. כגון אם מכרה עשר שנים לפני היובל במנה נמצא שמכר פירות כל שנה ושנה בעשירית מנה. שהרי סתם מכירה אינה אלא עד היובל. שהא ביד הלוקח ה' שנים. ואח"כ בא מוכר לגאלה מנכה לו לוקח חצי מנה: אינו עולה ממנין. שתי שנים דהא שני תבואות כתיב. בתי שנים הראויין לתבואה תהא ביד הלוקח אבל היתה שנה הראויה לתבואה ונרה. היינו שחרש ועשאה שדה ניר ולא זרעה. או הובירה שהניחה בור. ואפילו ניר לא עשה בה איהו דאפסיד אנפשיה ועולה לו במנין שתי שני': שלש תבואות לשתי שנים. אותה תבואה העומדת בה בשעת קניה וב' תבואות בשתי שני שתעמוד בידו. ור"א לא פליג את"ק בהא. אלא דברי הכל היא: **ב** אינו מחשב. המוכר כשבא לגאלה אלא עם הראשון. ואותו חשבון ינכה לו כל שנה ושנה שאכלה. והמותר ישלם לו: אשר מכר לו. בגואל שדה ממכרו כתיב והשיב את העודף לאיש אשר מכר לו: לאיש אשר בתוכה. שהוא מולא עת בתוך השדה כשבא לפדותה. ומכלן דדרשינן לקולא גבי מוכר ולא דרשינן לחומרא גמרינן גאולה גאול מעבד עברי. בשדה אחוזה כתיב (ויקרא כה) ומצא כדי גאולתו. ובעבד עברי כתיב (שם) גאולה אחי לו מה להלן נהקל אף כאן נהקל. והתם מנלן דלהקל. דתניא נמכר במנה והשביח ועמד במאתים מנ שאין מחשבים אלא במנה. וכמו שהגיע מאותו מנה לכל שנה כך מנכה לו ת"ל מכסף מקנתו. ומנ שאם נמכר במאתים והכסיף ועמד על מנה שאין מחשבים אלא במנה ת"ל כפי שניו. כלומר כפי מ שהוא שוה באותה שעה (ה): לא ימכור. שדה רחוקה שיש לו כדי שיגאל שדה זו. שהיא בקרוב (ו) וכן לא ימכור ברע כדי שיגאל שדה זו שהיא יפה. ולא ילוה מאחרים כדי שיגאל. ואינו גואל חצי השד שמכר. אלא או גואל כולה או לא כלום. וכל הני ילפינן מקרא. דכתיב והשיגה ידו ומצא כדי גאולת יהשיגה ידו מאליו. ולא שילוה ויגאל. ומצא משמע שימצא דבר שלא היה מצוי לו בשעה שמכר שמוכר נכסים כ... אין לגאול בקרוב. ברע כדי לגאול ביפה שהיה מצוי לו בשעה שמכר. כדי גאולתו [כדי גאולתו

גואל. ואינו גואל לחצאים: ובהקדש מותר
...לן. המקדיש שדהו מותר למכור שדה אחרת. או
...ת כדי לגאלה. ואם אינו מספיק לגאול כלה יגאל
...ה. וכשתשיג ידו יגאל כלה: ג הרי זה גואל מיד.

ובהקדש מותר בכלן. זה חומר בהדיוט מבהקדיש: ג המוכר בית בבתי ערי חומה. הרי זה גואל מיד וגואל כל שנים עשר חדש הרי זה כמין רבית ואינה ריבית. מת המוכר יגאל בנו. מת הלוקח יגאל מיד בנו (ז). אינו מונה לו שנה אלא משעה שמכר לו שנא׳ (סס) עד מלאת לו שנה תמימה: וכשהוא אומר תמימה להביא חדש העיבור. רבי אומר יתן לו שנה ועיבורה: ד הגיע יום שנים עשר חדש ולא נגאל היה חלוט (ע) לו. אחד הלוקח ואחד שניתן לו מתנה שנאמר לצמיתות (י). בראשונה היה נטמן יום י״ב חדש. שיהא חלוט לו. התקין הלל [א] הזקן שיהא חולש את מעותיו בלשכה ויהא שובר את הדלת ונכנס (יא) אימתי שירצה [ב] הלה יבא ויטול את מעותיו: ה כל שהוא לפנים מן החומה הרי הוא כבתי ערי חומה חוץ מן השדות. רבי מאיר אומר אף השדות. בית הבנוי בחומה. ר׳ יהודה אומר (יב) אינו כבתי ערי חומה. ר׳ שמעון אומר כותל החיצון היא חומתו: ו עיר שגגותיה חומתה (יג). ושאינה מוקפת חומה מימות יהושע בנון. אינה כבתי ערי חומה אלו הן בתי ערי חומה. שלש חצרות של שני שני (יד) בתים מוקפות חומה מימות יהושע בנון (טו). כגון קצרה הישנה (טז) של [ג] צפורים. וחקרה של גוש חלב. ויודפת הישנה וגמלא וגדוד וחדיד ואונו וירושלים וכן

[א] גמ׳ ל״ג [ב] גמ׳ הלה [ג] גמ׳ לצפורי

...ן דינו כדין שדה אחוזה
...ינו גואל פסות מבתי
...ים: הרי זה כמין
...בית. שכשמחזיר לו
...ותיו בתוך שנה ואין זה
...כה לו כלום. נמלא
...חוהם בביתו בשכר
...מתנת מעותיו: ואינה
...בית גמור. דרבית לא
...ים אלא ע״י הלוקח
...דאי בא לידי רבית.
...יכה נחלטת לעולם.
... ע״י מכר שהרי אם
... יגאלנה ותחלוט לו אין
...ן רבית: יגאל בנו.
...וך שנה אם ירצה. אבל
...ר שנה נחלט ואינו
...אל עוד כדכתיב ואם
... יגאל עד מלאת לו
...ה תמימה וגו׳. משעה
...מכר לו. שאם מכרה
...חוץ לשמעון בניסן
...שמעון ללוי באייר.
...ון שהגיע ניסן הוא
...לט (ס). ואין מונין
...מכר שני אלא לראשון
...מאמר עד מלאת לו.
...משמע לזה שהיתה שלו:
...הביא חודש העיבור.

אם היתה שנה מעוברת, אינה נחלטת עד י״ג חדש: שנה ועבורה. בין בשנה פשוטה בין בשנה מעוברת
...תנים לו שנת לבנה שהוא ג׳ מאות וארבעה וחמשים יום. ויומים שיתרים שנת ח״ה על שנת לבנה אחד
...של יום שבעבורן אנו מעברין השנה והלכה כחכמים: ד וא׳ המורן בטתנה. אם רוצה לגאול בתוך ש תו
...אל ואם לאו אלום לו: היה נטמן. לוקח ביום י״ב חדש. כדי שלא ימצאהו מוכר ליתן את מעותיו. ויהא
...חלט לו: שיהא חולש. שיהא מטיל מעות ללשכת הקדש בעזרה: ויהא שובר את הדלת. כל בית
...מכר ונכנס: חולש. כמו חולש על גוים (ישעיה יד): ה כל שהוא לפנים מן החומה. כגון בתי
...בדים שעושין בהן שמן ובתי מרחצאות ומגדלים ובורות שיחין ומערות דכתיב אשר בעיר לרבות כל
...בתוך העיר יכול שאני מרבה את השדות ת״ל את הבית מה בית לפרט השדות שאין דומים כלל לבית: רמ״א אף
...השדות. כאו שדות ומשם קאמר ר״מ דהא בית כתיב. והשדות לא דמי לבית ללא קרקע של פלטים
...מטלה שאינן ראוין לזריעה ועשוין לבנין הבית. וקים פלטים ליכול ומשם אבנים לבנין. ומגולה ליכול
...שם מול לבנין. ואין הלי כר״מ: אינו כבתי ערי חומה. להיות נחלט בסוף שנה: כותל החיצון. הוא
...חומתו וכדון כבתי ערי חומה והלכה כר״י: ו שגגותיה חומתה. שלא הקיפוה חומה אלא הקיפוה בתים
...תכיפת הבתים זו לזו הן כחומה: אינה כבתי ערי חומה. דחומה כתיב ולא שגגותיה חומתה: ושאינה
...מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. אבל המוקפת חומה מימות יהושע אף על פי שאין לה חומה עכשיו
...דון כבתי ערי חומה. דלוא חומה כתיב ומלא בוי״ו ודרשינן (יד) דמשמע לו ומשמע לא כלומר אין לו
...עכשיו והיה לו חומה קודם לכן. הוי נמי בית שלוש בה: שלש חצרות. שבכל אחד ואחד שני בתים ומקרי
...עיר: כגון קצרה. שם עיר קטנה שהיתה ומוץ לצפורי: וחקרה שבגוש חלב וכו׳. כל ה׳ דחשיב
...במתני׳ ידועים שהיו מוקפות ומימות יהושע בן נון. וירושלים דקחשיב במתני׳ קי״ל דאין בית מטמא
...בירושלים (יח) הלכך איכא למ״ד נגעי חצרפי ירושלים הוו ואין זו ירושלים הקדושה שאין הבית מטמא בה
אלא

מי: (ז) בנו. פשיטא מהו דפימא איש כי ימכור בית מושב והאי לאו מוכר. קמ״ל והיתה גאולתו מ״מ. מיד בנו פשיטא מהו דתימא לקינה אוסו אמר רחמנא והאי לא קנה קמ״ל והיתה גאולתו מ״מ. גמ׳: (ס) לשני. דמה מכר ראשון לשני כל זכות שהבא ליה. גמ׳: (ע) חלוט. שרגום לצמיתות לחלוטין והוא ג״כ ל׳ עברי ויחלטו הממנו ענינו קבלו הענין ושמו אותו דין פסוק ופסק. הר״ע: (י) לצמיתות. גמ׳ מ״מ מנים לצמיתות: (יא) הפקין ש׳. דהפקר ב״ד הפקר: (יב) ר״י כו׳. גמ׳ אר״י ומניהם מקרא אשר דרשו. כו׳: (יג) שגגותיה כו׳. ול״ע שהו״ל להיפכי בכותלי בתים חומתה: (יד) וכו׳ הספר׳ שאינו כן גם הספ׳ מדויקים כתב בר״ש ולא קרי בר״ל״ף ע״כ ובמתני׳ מדויקים שלמו כתיב לא בר״ל״ף וקרי לו בוי״ו וכן כ ספר במס ה: (טו) בו׳. לו יום׳. הר״מ: (טז) מימות. בס״כ איש כי ימכור בית מושב עיר חומה יכול הקיפוה חומה מכאן ולהבא ס״ל בית מושב עיר חומה מימות יהושע בן נון: (יז) כגין כו׳. תנ״א כו׳ לאה ומנו שבינוי להם לאו ש שאלו בני הגולה ומלאו אלו וקדשום אלא כדמוכ זה בטלו מבטלה קדושת הלכך קסבר קדושה לא ונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא. גמ׳ ישיים הכ ע ולזה אין מונין בבית שני ללא שהיה וקנ כשעלה עזרא: (יח) מ״ס ופתיב לקונה אותו לדורותיו וקסבר לא נחלקה ירושלים לשבטים ומלך קא

קא מקני ליה. רש״י: (יט) וכ״ה בפי״ש״י ונ״ל שהוא ט״ס ול״ל שאין להם חומה כעיירות: (כ) ביובל. בהדיא כתיב וביובל יצא. ו.גמרא י.לריך ליה דלגופיה לא אילטריך דהו ;.ו לשדה לחזה לא נלרכה לא למקדים ונאלו אחר מיד הקדש והני יובל ולא נגאל חוזר לבעלים ביובל: (כא) הכי ילי; .. ה בגמרא קרא: (כב) נראה דפירש לתי״ק דאיירי בלוים וכ״א לפרש״י אסא לבל הר״ת פי׳ דהת״ק איירי בערי ישראל כן ירש״י. ונתוי״ט: (כג) עושין כו׳. כבית מי לעיר ..ה קופלים אחר נחיכה ומתישבת. (כד) לבל לר׳ בשנה היובל על ה יהא איכא ק״ו ומה מכורה בכר יול״ה עכשיו שליכה אכ כה ליגו דין שלא תיכר. ב ת: (כה) ללוים. וכהנים במי בני לוי הם. כדכתיב והכהנים הלוים בני לדיק:

סליק מסכת ערכין

אלא ירושלים אחרת שהיתה בא״י. וגם היא מוקפ חומה מימות יהושע והיה הבית סמוך בה כבר בתי ערי חומה: ז בתי החצרים. שאין להם לעיירו חומה (יט): בת יפה. כדמפרש: ונגאלים מיד

וכן כיוצא בהן: ז בתי החצרים. נותנין להם כח היפה שבבתי ערי חומה, וכח היפה שבשדות נגאלין א(ונגאלין) מיד, ונגאלין כל שנים עשר חדש כבתים. ויוצאים ביובל (כ). ובגרעין כסף כשדות, ואלו הן בתי הצרים שתי חצרות של שני שני בתים. אע״פ שמוקפין חומה מימות יהושע בן נון. הרי אלו כבתי חצרים: ח ישראל שירש אבי אמו לוי. אינו גואל כסדר הזה. וכן לוי שירש את אבי אמו ישראל אינו גואל כסדר הזה שנא׳ (ויקרא כה) כי בתי ערי הלוים עד שיהא לוי ובערי הלוים דברי רבי. וחכ״א אין הדברים אמורים אלא בערי הלוים. אין עושים שדה מגרש ולא מגרש שדה ולא מגרש עיר ולא עיר מגרש. אמר ר׳ אליעזר בד״א בערי הלוים אבל בערי ישראל עושין שדה מגרש (כג) ולא מגרש שדה. מגרש עיר ולא עיר מגרש כדי שלא יחריבו את ערי ישראל. הכהנים והלוים מוכרים לעולם וגואלים לעולם. שנאמר (שם) גאלת עולם תהיה ללוים (כה):

נשלמה מסכת ערכין

א נמי ליכ

שאין צריך לשהותו שנים ביד הלוקח כשדה דכתיב בהו גאולה תהי׳ לו דמשמע מיד תאכ אם ירצה והייט כבתי של ערי חומה: ובגרע כסף. שמנכה לו הגוא לפי שנים ששהו בי כשדות. דבבתי החצרי כתיב על שדה הארץ יחש שיואלים בגרעון כש כשדות: שתי חצרות של ב׳ ב׳ בתים. ע״ שאין בה אלא שתי חצרו אע״פ שהיא מוקפת חומ׳ מימות יהושע. כשבי כבתי החצרים (כי) ח ישראל שירש. בת ערי חומה, מאבי את לוי: אינו גואל כסדר הזה. בגמ׳ אמרו תני אינ גואל אלא כסדר הזה האמור בישראל שתהא גמורת בסוף שנה: וכן לוי שירש את אבי אמו ישראל. אף הוא אינו גואל כלוי אלא כסדר הזה האמור בישראל. דלעולם אינו גואל כלוי עד שיהא לוי ובערי הלוים דתרי קראי כתיבי. כתיב כי בתי ערי הלוים היא אחוזתם. דמשמע דבערי הלוים תלה רחמנא לאפוקי בן לוי שירש אבי אמו ישראל וכתיב (ויקרא כה) ואשר יגאל מן הלוים דמשמע לוויקלת לוים נתתי רשות לגאול. ולא טלם. לאפוקי ב לוי הבא מן המנזרת ומן הנתינה. שאינו גואל לעולם וכ״ש ישראל שירש את אבי אמו לוי. דישראל גמור הוא. שאינו גואל לעולם: אין הדברים אמורים. אין הדברים הללו דגאולת עולם אמורים. אלא בערי הלוים אבל עד שיהא לוי לא בעי׳. והלכה כחכמים: מגרש. מקום פנוי מכלום אין בו בית. ולא זרעים אותו. אלא נוי הוא לעיר: אין עושין שדה מגרש וכו׳. דכתיב (שם) ושדה מגרש עריהם לא ימכר (כג). מאי לא ימכר אילימא לא ימכר כלל הא מדכתיב גאולת עולם תהיה ללוים מכלל דמזדבן אלא מאי לא ימכר לא ישתנה: כדי שלא יחריבו. את ישוב הארץ: מוכרים לעולם. ולא כישראל שאינו יכול למכור פחות מב׳ שנים קודם היובל דכתיב בהו (שם) במספר שני תבואות ימכר לך. אבל אלו מוכרים אפי׳ סמוך ליובל (כד): וגואלים לעולם. אם בתי ערי חומה מכרו אין נחלטים בסוף שנה כבתי ערי חומה של ישראל. ואם שדות מכרו אין צריכין לעמוד ביד הלוקח ב׳ שנים אלא גואלים מיד אם ירצו:

נשלמה מסכת ערכין

אחר ערכין תמורה כפי קודם בכסות ג״כ. הרמב״ם:

הכל ממירין. הכל מתפיסין בקדושת תמורה שתופסת קדושת תמורה בבהמת שולין. אם אמר זו תחת זו של הקדש. בין על פי אנשים בין על פי נשים כגון אם המירה אשה תופסת קדושת תמורה על פיה. והכל דתנין הכא לאתויי יורש שאם המיר בקרבן שהפרים מורישו בחייו תמורתו תמורה (ג): לא

מסכת תמורה

פרק א (א) בגמ׳ יליף לי׳ מ..הא: (ב) נשים. לעיל דהכן בית״ פ״ק דקיושין כל ..

הכל ממירים. אחד אנשים ואחד נשים (ג) לא

לא שאדם רשאי להמיר אלא שאם המיר מומר וסופג את הארבעים (ד). הכהנים ממירים את שלהם וישראל ממירים את שלהם. אין הכהנים ממירים לא בחטאת ולא באשם ולא בבכור. א"ר יוחנן בן נורי. [א] וכי מפני מה אין ממירים בבכור א"ל ר"ע חטאת ואשם מתנה לכהן. והבכור מתנה לכהן. מה חטאת ואשם אין ממירים [ב] בו. אף הבכור לא ימירנו בו. א"ל ר' יוחנן בן נורי מה לי [ג] אינו ממיר בחטאת ובאשם. שאין זכין בהן בחייהם. תאמר בבכור שזכין בו בחייו. א"ל רבי עקיבא והלא כבר נאמר (ויקרא כז) והיה הוא ותמורתו יהיה קדש היכן קדושה חלה עליו. בבית הבעלים אף תמורה בבית הבעלים: ב ממירין מן הבקר על הצאן ומן הצאן על הבקר. מן הכבשים על העזים ומן העזים על הכבשים מן הזכרים על הנקבות ומן הנקבות על הזכרים מן התמימים על בעלי מומין ומבעלי מומין על התמימים. שנאמר (שם) לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב [ד] איזהו טוב ברע בעלי מומין שקדם הקדישן את מומם. ממירים אחד בב'. וב' באחד. אחד במאה. ומאה באחד (ו). רש"א אין ממירים אלא אחד באחד שנאמר (ויקרא כז) והיה הוא ותמורתו [ה] מה הוא מיוחד אף תמורתו מיוחדת: ג אין ממירים אברים בעוברים. ולא עוברים באברים ולא אברים ועוברים בשלמים ולא שלמים בהן. רבי יוסי אומר ממירים אברין בשלמים. ולא

[א] גמ' ל"ב [ב] גמ' [ג] גמ' אם [ד] גמ' ואיזהו [ה] גמרא יהיה קודש

לא שאדם רשאי להמיר. דהא כתיב לא ימיר: מומר. נתפסת עליה קדושה ושתיהן קדושות: וסופג את הארבעים. לוקה על לאו דלא ימיר ואע"ג דלאו שאין בו מעשה הוא, דקי"ל כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל את חבירו בשם (ג). ואית לאו הנתק לעשה הוא. דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש. ואין לוקין על לאו הנתק לעשה. י"ל דשאני הכא שהלאו כולל יותר מהעשה שבו. שכל מימר לוקה ואין כל מימר עושה תמורה. דהרי שותפים וצבור אין עושין תמורה. וכיון דאין העשה שוה ללאו לא מקרי לאו הנתק לעשה: הכהנים ממירין את שלהן. קרבנות שהפרישו הכהן להקריב לעצמו אם המיר בו הכהן נתפס בתמורה: לא בחטאת ולא באשם. שנתן לו ישראל שיקריב לו אם המיר בו הכהן אין עושה תמורה על ידו דהא אין לו חלק בו אלא משעת הקטרת אמורין ואילך זוכה בבשר ואין אדם מתפיס בדבר שאינו שלו: ולא בבכור. שנתן לו ישראל: וכי מפני מה אין הכהנים ממירים בבכור. והלא כולו של כהן הוא. ומחיים נותנו לו. ואין ישראל מתכפר בו: מה חטאת ואשם אין ממירין. דהא ודאי פשיטא לן דאין הכהנים זוכים בהן אלא מהקטרת אמורין ואילך: מה לי אינו ממיר בחטאת ואשם. כלומר דין הוא שאין כהנים ממירין בחטאת ואשם כו': והיה הוא ותמורתו. מקום תמורה להקדש עצמו: היכן קדושה חלה. על ההקדש בבית בעלים: אף תמורה. לא תחול. אלא בבית בעלים. אבל בבית כהן לא חיילא לגמרי הלכך אין כהן ממיר בבכור. אבל ישראל אם המיר בו נתפס בקדושה שהרי ברשותו חלה הקדושה על הבכור (ה). והלכה כר"ע: ב ממירין מן הבקר על הצאן וכו'. דכתיב בהמה בבהמה וצאן ובקר זכרים ונקבות כלהו בהמה מקרו: טוב ברע. טוב של חולין. לא ימיר אותו ברע של קדש. ואם המר ימיר וגו'. אלמא בעלי מומין עבדי תמורה. ואבעל מום שילא תמורה. דכתיב או רע בטוב. דמשמע בעל מום של חולין בתם של קדש: ואיזהו טוב ברע. כלומר איזהו רע של קדש דעביד תמורה. כל שקדם הקדשו את מומו. אבל קדם מומו את הקדשו דלא חלה עליו קדושה. לא עביד תמורה ודהוה מצי למכתב לא ימיר טוב ברע. או רע [בו] והוה משמע (או רע) לא ימיר לא בטוב ולא ברע. בטוב בתרא דכתב רחמנא למה לי לומר לך טוב מעקרו. שבשעה שהוקדש היה תם ושוב נפל בו מום עושה תמורה. רע מעקרו שנפל בו מום קודם שהוקדש. אין עושה תמורה: ממירין א'. של חולין [בב'] דקדש כגון שאומר הרי זה תחת אלו: וב'. דחולין בא' דקודש. כגון הרי אלו תחת זו: מה הוא מיוחד. דכתיב הוא. ואין הלכה כר"ש: ג אברים בעוברים. אברים דחולין בעוברים דקדש. שלא אמר תחת רגל בהמה זו, תמורת עובר הקדש שבמעי בהמה זו. אין הקדושה חלה על האבר: ולא עוברים באברים. שאם אמר הרי עובר שבבהמת חולין זו תמורת רגל של בהמת קדש זו. אין העובר קדוש: ולא עוברים ואברים. של חולין בשלמים דקדש: ולא שלמים. דחולין בעוברים ואברים של קדש: ממירין אברים בשלמים. אמר הרי רגל בהמת חולין זו תמורת בהמת קדש זו. חלה תמורה על האבר ופשטה לה בכל הבהמה והויא תמורה כולה וקריבה: ולא שלמים בהן. דאין

מי לא לנשים ואי נשים חייבים בה' איצטריך למפני הכי דהוא דשיא ה"מ עונש דשוה בין ביחיד בין בצבור אבל הכא כיון דעונש שאינו שוה בכל הוא. דהא אין הצבור והשותפים עושין תמורה אשה נמי כי עברה לא לקיא קמ"ל מדכתיב ואם המר. והוי מצי למכתב אם. אמאי ו"ו לרבות האשה. גמרא: (ג) וכ"כ הר"מ. ודגמרא ילפינן לנשבע ומקלל מקראי. ומימר לר"י לא תסני ומימר משום דבדבורו עביד מעשה. פרש"י שעשה מחולין קדשים. ול"כ קושית הרב לא קשה מידי. וכן הקשה הכ"מ והה"מ ועתוי"ט: (ד) לרבנים. ול"מ ואמאי לא תני שמונים דהא כתיב לא יחליפנו ולא ימיר אותו וי"ל דלא נחית למנין מלקיות אלא כלומר דלקי עליה. ע"ל דלעולם לא לקי אלא מ'. ותרי לאוי לריכי חד בקרבן שלו. וחד בשל חבירו וכיון דאמר כל הרוצה להמיר יבא וימיר. תו': (ה) וכן כהן שהמיר בבכור שנולד לו. לא בבכור שלקח מישראל הכי א' בתמורה: (ו) א' כו'. יליף להו בגמ' מקרא: והלא

ולא שלמים באברין. א"ר יוסי והלא (ז) במוקדשין. האומר רגלה של זו עולה. כולה עולה. אף כשיאמר רגלה של זו תחת זו. תהא כולה תמורה תחתיה: ד אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון. ואין המחומץ מחמץ אלא לפי חשבון. ואין המים שאובים פוסלים את המקוה אלא לפי חשבון: ה אין מי חטאת נעשין מי חטאת. אלא עם מתן אפר. אין בית הפרס עושה בית הפרס. ולא תרומה אחר תרומה. ולא

דאין כח בדבור א' של בהמה קדש לעשות תמורה: והלא במוקדשים. בתחלת ההקדש כשאומר רגלה של [illegible] עולה: כלה עולה. כדילפינן מקרא דכתיב (ויקרא כז) כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קדש. כשהוא אומר יהיה קדש לרבות את כולה. והלכה כת"ק: ד אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון. סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין ונדמעו ונפל מן המדומע למקום אחר בעינן מאה מן החולין לפי מה שיש תרומה בסאה זו של דימוע ולא בעינן מאה סאה. כנגד כל אותה סאה של דימוע שאינה נחשבת כולה תרומה לאסור חולין שניים: ואין המחומץ מחמץ אלא לפי חשבון. עיסה של חולין שנתחמצה בשאור של תרומה הרי כולה אסורה לזרים ואם נפל מאותה עיסה לתוך עיסה אחרת של חולין ומחמצתה. אינה אוסרתה אלא לפי חשבון שאור של תרומה שנתערב בה. ולא מתסרא אחרונה. אא"כ נפל גם מן הראשונה שיעור גדול כל כך שיש בשאור של תרומה המעורב בה כדי לחמץ האחרונה בלא לרוף החולין המדומעים: ואין מים שאובים פוסלים את המקוה אלא לפי חשבון. מקוה שיש בו כ"א סאה מי גשמים ומלא בכתף י"ט סאין ופותקן למקוה דרך המשכה והן טהורים ואע"ג דג' לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה. השאיבה כשרה כשהיא דרך המשכה והיה שם בראשונה רוב שיעור מקוה שהוא כ"א סאין מי גשמים. והיינו לפי חשבון. דאין השאובים פוסלים המקוה כשהן דרך המשכה. אלא א"כ הן עשרים סאים מים שאובים שאין שם רוב שיעור מקוה ממי גשמים. כך נראה פי' משנה זו. וכן פירשתיה במס' תרומות פ' סאה תרומה. אבל בגמ' ה"ש לפי חשבון כלים שאין ג' לוגין מים שאובין פוסלים את המקוה אא"כ נפלו למקוה מג' כלים או פחות אבל אם נפלו מד' כלים או יותר אינן פוסלים והיינו דקאמר ואין מים שאובים פוסלים את המקוה אלא לפי חשבון שמחשבים הכלים שמהן נפלו ג' לוגין מים למקוה ומונין אותן אם הם ג' כלים או פחות פוסלים את המקוה. ואם מד' כלים ולמעלה אין פוסלין (ח). ומתני' ר' יוסף בן חוני היא דהוא סבר ג' לוגין שנפלו מיותר מג' כלים אין פוסלין ואין הל' (ט): ה אין מי חטאת נעשין מי חטאת אלא עם מתן אפר. בשעה שנותן את האפר נעשים מי חטאת והלכך בעינן שיהיו מים תחלה בכלי ואח"כ אפר אבל נתן אפר תחלה ואח"כ מים פסול דהא לא היו שם מים בשעת נתינת אפר כדי שיעשו מי חטאת ותו לא מיעבדי מי חטאת וקרא דכתיב (במדבר יט) ונתן עליו מים חיים לא שיתן המים על האפר דהא כתיב מים חיים אל כלי דמשמע המים נתונים אל הכלי ולא אל העפר אלא ונתן עליו להזהיר שאחר שיתן העפר אל המים יערבם באצבעו יפה ויחזיר המים שתחתיו עליו (י): אין בית הפרס עושה בית הפרס. שדה שנחרש בה קבר אם חזר וחרש בית הפרס ושדות שבסביבותיו לא נחשבים לשאר שדות כבית הפרס ולומר שהמחרישה הוליכה העצמות לשדות שבסביבותיה דקבר אחד לא עביד בית הפרס. אלא כל אותה שדה שאבד בה הקבר שאין ידוע היכן הוא. ומלא מענה לכאן ולכאן לאותו דרך שמגלים בני הבקעה למקום שדותיהן אם לזורע ולעבד או לפין ולדוש דשמא לאחד מג' מקומות היה הקבר וגם נתגלגל העצם לתוך אחד מן השדות שמכאן ומכאן (יא). וכן שיערו חכמים דמלוא המענה ראויות העצמות ליגלגל ע"י המחרישה טפי לא וכמה מלא מענה מאה אמה: אין תרומה אחר תרומה. השותפים שתרמו זה אחר זה תרומת הראשון אינה תרומה דכיון שחזר השני ותרם גלי דעתיה דלא ניחא ליה בתרומת הראשון וה"ל כאילו תרם שלא מדעת שנו. וכן שנו (יב) ומתני' ר"ע היא (יג) ואינה הלכה אלא אם תרם הראשון כשיעור

(ז) והלא כו'. ובכפ"א דחולין כתנאי דלף לת"ק כך הוא במקדיש אבר שבבהמה תלויה בו: (ח) ולפי זה אינו דומ' כך לפי חשבון לאינך דאינהו איירי לפי חשבון הדבר הפוסל. לכך נראה פי' הר' שפי' חשבון הלוגין שפוסלין המקוה דהיינו ג'. ועתוי"ט: (ט) וכ"ש הר"ע ותימא דהא סתם לן כוותיה בפ"ב דמקוואות (והא דנקט בדבריו ר"י בן חוני הוא דהכי קתני ליה בהדיא בברייתא. הר"ש) ולאתם הר"ב בחבורו חזר בו: (י) גמ'. מאי חזית דאמרת סיפי' דקרא דוקא דילמא רישא דקרא דוקא (ואל כלי להכי לאית שתהא חיותו בכלי שלא ימלאה בכלי אחר ויערם לכלי זה. אלא זה יתן לתוך המעיין ויקח המים לתוכה רש"י) לא תליא אמרת מה תליא בכל מקום מכשיר למעלה (כגון בסוטה עפר למעלה שהוא המכשיר את המים לנה והרי למעלה דמלוא להקדים המים כדכתיב ומן העפר וגו') אף כאן מכשיר למעלה: (יא) ופליאה אלא בעיני דהכא במ"ג פי"ז דאהלות. החורש כרי מלדה שאבד הקבר בתוכה אינו עושה בית הפרס. ופי' הר"ב דס"ל ספק ספיקא שמא לא חרש במקום הקבר (ולפילו חרש כל השדה יש לצד לד ספק דשמא היה הקבר בצד האחר) ואפ"ל חרש שמא לא הוליך ממנה עצם. ול"נ לפרש דמאי דאמר בגמרא שלשה שדות וכו' מעמת פי' בין כל שני שדות בי מענות והקבר היה באמצע של אמצעי וכפי' הר"ב הכא רים כפ'. ועתוי"ט: (יב) וכן פירש"י והא קתני קאמר אינה תרומה והתני השני דאין זה כמו ולא שמרי אשר תמורה דהתם הראשון תמורה והשני אינה תמורה. לכך נראה לפי' כ"ל דהראשון תרומה ולא השני: (יג) דפ"ג דתרומות ת"ג דקאמר אין תרומה שניהם תרומה והא דאיי התם תרומה שניהם תרומה כי הר"ש דמילוף בידפחות הן. ולפי' שאי דנקמון ל"ל דשנים. ומיירי שנכנסו כשום זה לזה לתרום והשם נתרומות מיירי בלא נתנו

ולא תמורה עושה תמורה. ולא הולד עושה תמורה. ר' יהודה אומר הולד עושה תמורה. אמרו לו הקדש עושה תמורה. לא הולד [א](ולא תמורה) [ב]עושין תמורה: ו העופות והמנחות אינן עושין תמורה. שלא נאמר אלא בבהמה. הצבור והשותפים אינן עושין תמורה. שנאמר (ויקרא כז) לא ימיר אותו. יחיד עושה תמורה לא הצבור ולא השותפים עושים תמורה [ג]קרבנות בדק הבית (טז). אינן עושין תמורה. אמר ר"ש. והלא המעשר בכלל היה ולמה יצא [י]להקיש אליו (יז). מה מעשר קרבן יחיד. יצאו קרבנות צבור. מה מעשר קרבן מזבח. יצאו קרבנות בדק הבית:

פ"ב יש בקרבנות היחיד מה שאין בקרבנות הצבור. ויש בקרבנות הצבור מה שאין בקרבנות היחיד. שקרבנות היחיד עושים (א) תמורה. וקרבנו' הצבור אינם עושים תמורה. קרבנות היחיד נוהגין בזכרים ובנקבות. וקרבנות צבור אינן נוהגין אלא בזכרים. קרבנות היחיד חייבין באחריותן ובאחריות נסכיהם (ד). וקרבנות הצבור אין חייבים [ה](לא) באחריותן (ה) ולא באחריו' נסכיהן. אבל חייבין [י]באחריות נסכיהן משקרב הזבח. יש בקרבנות הצבור מה שאין בקרבנות היחיד. שקרבנות הצבור דוחין את השבת ואת הטומאה. וקרבנות היחיד. אינן דוחים לא את השבת ולא את הטומאה. אמר ר"מ והלא חביתי כהן גדול ופר יוה"כ (ו) קרבן יחיד. ודוחין

[א]גמ' ל"ג [ב]גמ' עושה [ג]גמ' קדשי [ד]גמ' לומר לך [ה]גמ' ל"ג [ו]ס"א

דהיינו אחד מחמשים אין תרומתו שפי תרומה. ואם לא תרם הראשון אלא בעין רעה (יד) כגון שתרם א' מששים תרומת השני תרומה (טו): ואין תמורה עושה תמורה. דאמר קרא תמורתו יהיה קדש. ולא תמורת תמורתו: ולא הולד עושה תמורה. דא"ר קרא והיה הוא ולא הולד: רבי יהודה אומר הולד עושה תמור'. דא"ק יהיה לרבות את הולד. ורבנן סברי יהיה לרבות שוגג כמזיד. שאם סבור להמיר בחור והמיר את הלבן. תני קדשי' לא קדיש. משום דהוי הקדש בטעות ותני תמורה קדיש והלכה כמתני'. ומיהו אע"ג דאין תמורה עושה תמורה. קי"ל ממירין וחוזרין וממירין בבהמה א'. ואפילו כמה בהמות על בהמה אחת של הקדש בין בבת אחת בין בזה"א הלן תמורה: ו שלא נאמר אלא בבהמה. ואם המיר ימיר בהמה בבהמה: קדשי בדק הבית אין עושין תמורה. דגבי תמורה כתיב קרבן. וקדשי בדק הבית לא אקרי קרבן: אמר ר"ש והלא המעשר בכלל היה. ר"ש סבירא ליה דקדשי בדק הבית אקרו קרבן הלכך לא נפקא לן דלא עבדי תמורה. אלא מהכא: והלא מעשר בכלל היה. בכלל כל הקדשים דעבדי תמורה: ולמה יצא. דכתיב בדידיה דעושה תמורה דכתיב גבי מעשר לא יבקר בין טוב לרע. ולא ימירנו. מה מעשר קרבן יחיד ועושה תמורה. אף כל קרבן יחיד עושה תמורה: יצאו קרבנות. צבור והשותפין דמעשר ליתיה בשותפות כדאמרינן בפרק בתרא דבכורות (דף נו) יהיה לך ולא של שותפות: יצאו קרבנות בדק הבית. דאע"ג דאקרי קרבן כדכתיב (במדבר לא) ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב אינו קרבן מזבח כמעשר. ורבנן דאמרי לעיל קדשי בדק הבית לא אקרו קרבן סברי נהי דקרבן ה' אקרו. קרבן להי' לא אקרו. כאשר קרבנות מזבח:

פרק ב יש בקרבנות היחיד כו'. וקרבנות הצבור אין נוהגים אלא בזכרים. דרובן עולות ועולה זכר הוא ואין מביאין שלמים אלא כבשי עצרת דזכרים הן. וחטאת שלהן נמי כתיב בכלהו שעיר חטאת אחד: קרבנות היחיד חייבין באחריותן. כלומר יש מהותן (ג) שקבוע להן זמן שאפילו עבר זמנן חייב להקריבם. כגון עולת יולדת וקרבנות מצורע. אם עבר שמיני שלו חייב להקריב לאחר זמן. אבל קרבנות צבור שיש להם זמן (ג). אם עבר זמנן בטל קרבנו: משקרב הזבח. שאם קרב הזבח בזמנו. ולא קרבו נסכיו עמו חייבין להקריבם אפי' מכאן ועד עשרה ימים. דכתיב בפרשת פינחס בכולהו ומנחתם ונסכיהם לפרים נומר לך מנחתם ונסכיהם של קרבנות צבור קרבים. אפי' בלילה. אפי' למחר. אם קרבו הקרבן בזמנו ולא נזדמנו להם מנחות ונסכים. מקריבין אותן כשיזדמנו להן אפי' לאחר כמה ימים: חביתי כהן גדול. דוחין שבת וטומאה. דכתיב בה מנחת תמיד הרי לך כמנחת של תמידין שדוחה שבת וטומאה. דבתמיד כתיב במועדו. ואמרי' במועדו אף בשבת אף בטומאה. שאם היו רוב הכהנים טמאים עושים אותו בטומאה: פר יוה"כ. פרו של כ"ג

נמצ לשום אז לזה, ועמוי"ט: (יד) והוא הדין אישכא מצי. ועי"ם בהל"ב: (טו) כלו' דאף תרומת השני תרומ' דאין לומר דתרומת השני דוקא תרומה ולא הראשון דמאי אולמיה דהאי מהאי. כ"מ: (טז) ויש ליתא גי' הספר דהאי מודו רבנן דקרבן ה' איקרו כו'. ועתוי"ט שהאריך דר' שמעון ורבנן ל"פ אלא בפשטיה דקרא ולא בעיקר הדין דהי איצטרו קרבנות צבור מלמו איצטרו נמי דאין ממירין דהא אין ממירין אלא בשלהם ודוחק לומר דמיירי כשאמרו הלכור בל הבול' להמיר יחיד: (יז) לפקים כו'. ומאן דפליג אדר"ש איצטריכא ליה בגמ' לדרשא אחריני:

פרק ב (א) עושין כו'. מפרש בגמרא בעיקר זביחה (הקדש ראשון כס"י) קתני דהא תמורה דקרבן יחיד ואינה עושה תמורה. ולד דקרבן יחיד ואינה כו' ועוף נמי בר זביחה היא דנמלק ולא כשחטו: (ב) וכן לכון כס"י ומעונייהו דהא יש שקבוע להם זמן ולא עבר זמנן אין חייבים באחריותן. חביתי כ"ג ופר יוה"כ. אלא יש בקרבנות היחיד קאמרינן ולא כל קרבנות היחיד: (ג) ולאפוקי פר העלם על כל המצות. ושעירי ע"ז: (ד) נסכיהם. כלומר היין והסלת: (ה) לא כו'. בגמרא יליף ליה מקרא: (ו) חביתי כו'. ואין בהם סמיכה. ולכך לא תנן להו בהדי הי' דברים הנאים בסומכ'. דתנן בפסחי

ודוחין את השבת ואת הטומאה אלא שזמנן קבוע: **ב** חטאת היחיד שכפרו [א] בעליה מתות. ושל צבור. [ב] אינן מתות. רבי יהודה אומר ימותו. אר"ש מה מצינו בולד חטאת ובתמורת חטאת ובחטאת שמתו בעליה. ביחיד דברים אמורים אבל לא בצבור אף שכפרו הבעלים ושעברה [ג] שנתן. ביחיד דברים אמורים אבל לא בצבור: **ג** חומר בקדשים מבתמורה. ובתמורה מבקדשים. שקדשים עושים תמורה. ואין תמורה עושה תמורה. הצבור והשותפין מקדישים. אבל לא ממירים. ומקדישים אברים ועוברים. אבל לא ממירים. חומר בתמורה [ד] שהקדושה חלה על בעלת מום קבוע. ואינה יוצאה לחולין. להגזז ולהעבד. ר' יוסי בר רבי יהודה אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה. ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשים. רבי אלעזר אומר הכלאים והטרפה ויוצא דופן. טומטום ואנדרוגינוס. לא קדשים ולא מקדישים:

פרק ג **אלו** קדשים שולדותיהן ותמורותיהן כיוצא בהן. ולד שלמים. ותמורתן (א). וולדן (ב) וולד ולדן עד סוף העולם

[א] גמ' הבעלי' מתה [ב] גמ' אינה מתה
[ג] גמ' שנתה וכצ"ל [ד] גמ' מבקדשים

פ"ז מ"ד: (ז) דכל החמש חטאות נשנו בהלא סיפא משתכחו ביחי' אבלו של מתה אי ביחיד אי בציבור. וכיון דאיכא בהו דלא אפשר להיות בצבור כולהו נמי הכי גמרו דאינן בצבור וליכא למיפרך דאין דכין אפשר משאי אפשר כדאי' בגמרא: (ח) ילפי' לה בגמ' מעגלי' כהנים וכ"ס. דאמר בסוגיא אייתינהו מה ימום הלכה. ולמא מהו מכייסו דהנ זוזי הלכה לאו ש"מ אין בצבור מתים: (ט) רש"י ולא דייקי דהא עובר אקרי בהמה בפ"ד דחולין אלא הקיש' דר' שמעון בפ"ק דלקיש תמורה למעשר. ומינה מה מעשר אינו בעוברים ועוברי' (דבעינן יעבור תחת השבט) אף תמורה כו': (י) דקי"ל דמקדים בעל מום למזבח שהוא לוקה. כדפי' הר"ב פס"ח דמכות: (יא) (ויוצא דופן לא חשיב ליה מין שהל בהמות כש"י) אבל אמרת טרפה איכא במינה. לא דמי' לבעל מום (ומשיבא כטמאה דדמיא לה במלאת אחריתא) בהמה שיאה לקורה בכילה וטרפה אסורה בכילה. גמ': (יב) הר"מ ויש לתמוה דבפ"ק מ"ה מפ' דר"י מוקים יהיה לולד קדשים שעושה תמורה כו' ולדידיה לא לתרבי שוגג במזיד והכ"מ הביא לשון הר"מ והלכה כרבי יוסי בר"י אין חולק עליו וכו' ואני אומר אפילו אם היה נמצא שחולק עליו הלכתא כוותיה. זמוד דאמרינן בפ"ק ר"י כו' דרבנן יהיה לרבו' שוגג כמזיד אלמא רבנן הכי ס"ל

פרק ג (א) **ולד** כו'. יליף להו בגמ' מקרא. ומתוי"ט: (ב) וולדן. ר"ל ולדי שלמים ולדי תמורת שלמים. הר"מ. (ג) וה"ה וליתני עד סוף העולם ולא להני ולדן כו' וי"ל דא אף ו קתני שכן דרך משנה לשנות הכי

אלא שזמנן קבוע. כלומר אין הטעם תלוי בקביעות הזמן. דכל קרבן שזמנו קבוע. ואם הזמן אין לו תשלומים. דומה שבת וטומאה וכ... כרבי מאיר: **ב** חטאת היחיד שכפרו בעלי... שאבדה ונתכפר באח... ולא"כ נמצאת הרחב... ושל צבור. ש... באחרת: אינן מת... לחטאות המתות ח... לנוסה מסיני היא. ו... לא"ק דליחיד גמירי... נשל צבור: רבי יה... אומר ימותו. דבשל ... נמי גמירי: אמר ... מה מצינו. כלומר ... ה' חטאות מתות. ה... בעליה. ושכפרו ... באחרת. ושעברה ... ולד חטאת. ... חטאת. וכי היכי ד... מנייהו (ז) לאו ב... גמירי דהא לא ... לאו בקרבנות צבור. חטאת לא משכחת ... בצבור. שאין חטאת נ... בצבור. ותמורת חט... נמי. אין קרבן צבור ע... תמורה. ושמתו בע... אין צבור מתים (ח): ... שכפרו בעליה ושעב... שנתה. אע"ג דאפשר דמשתכח בצבור לא גמ... דמתות: ביחיד דברים אמורים. דמתות אבל ... בצבור. והלכה כר"ש: **ג** ואין תמורה עושה תמור... דתמורתו אסור להמרה ולא תמורת תמורתו: אבר... ועוברים לא ממירים. דבהמה בבהמה כתיב (ט...

על בעלת מום קבוע. שאם המיר בהמת חולין בעלת מום בבהמה תמימה של הקדש חלה עליה קדו... תמורה כל כך שאם יפדוה לא תצא לחולין ליגזז וליעבד. אלא כדין קדשים שקדם הקדשן את מומן שכשפו... אותן אין בהן היתר גיזה ועבודה אלא היתר אכילה. משא"כ בקדשים שאם קדם מומן להקדישן יוצאין לחו... ע"י פדיון ליגזז וליעבד. אבל בתמורה גלי קרא טוב ברע או רע בטוב. לא הפרים בין תם לבעל מום: ע... שוגג כמזיד בתמורה. שאם סבור לומר שור שחור שיצא מביתי תחלה. יצא תמורה תחת זו. ויצא מ... שור לבן. גבי תמורה קדיש ולוקה דגלי ביה קרא יהיה קדש לרבות שוגג כמזיד. אבל בכהאי גונא (... בקדשים אם בעל מום הוא ליזבח לא קדיש ואינו לוקה דהקדש טעות אינו הקדש: הכלאים. הבא מת... ירשל: לא קדשים. בתמורה. ואע"ג דתמורה חלה קדושתה על בעל מום קבוע. אינה חלה על אלו: ו... מקדישים. אחרים בתמורה. אם קדשים הם. וטרפה משכחת לה שהיא קדושה. כגון שהקדיש בהמה. ואח... נטרפה. ובזו הוצרך לומר דאע"פ שקדושה היא. אין עושה תמורה. אבל כלאים וטומטום ואנדרוגינוס מתח... ברייתן נתקלקלו ואי אתה מוצא בהן קדושה אלא בולדי קדשים שקדשה אמם קודם שנתעברה דהשתא... עליהן קדושים דיכך אמן הן ובהן הוצרך לומר דאין עושין תמורה. ואליבא דר"י דאמר בשאר ולד קדשים עו... תמורה. ולא דמו לבעל מום. דיש במינו קרבן. אבל הנך אין במינן קרבן (יא) ומשוי כבהמה טמאה. שאי... עושה תמורה. וכרבי יוסי ברבי יהודה (יב) ור' אלעזר. קיימא לן. דליכא מאן דפליג עלייהו בהא:

פרק ג **אלו** קדשים. בגמרא פריך כיון דתני וולדן וולד ולדן עד סוף העולם ל"ל מש... דשמעיה תנא דידן לר' אליעזר דאמר לקיון ולד שלמים לא יקרב שלמים. מש"ה תנא ו... וולדן עד סוף העולם כלומר לא תבעיא בולדן דלא מודינא לך אלא אפי' עד סוף העולם לא מודינא לך (...

ולד

העולם הרי אלו כשלמים. וטעונים סמיכה ונסכים ותנופה וחזה ושוק. ר"א אומר ולד שלמים לא יקרב שלמים. וחכ"א יקרב. אמר ר"ש לא נחלקו על ולד ולד שלמים. ועל ולד ולד תמורה שלא יקרב. ועל מה נחלקו על הולד. שר"א אומר לא יקרב. וחכ"א יקרב. העיד רבי יהושע ורבי פפיים על ולד שלמים א(שיקרב שלמים). א"ר פפיים אני מעיד שהיתה לנו פרה זבחי שלמים ואכלנוה בפסח. ואכלנו ולדה שלמים בחג: ב ולד תודה ותמורתה ולדן וולד ולדן עד סוף העולם. הרי אלו כתודה. ובלבד שאינן טעונים לחם. תמורת עולה ב ולד תמורה. ולדן וולד ולדן עד סוף העולם. הרי אלו כעולה (ו). וטעונין הפשט ונתוח וכליל לאשים: ג המפריש נקבה לעולה וילדה זכר. ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו עולה רבי ג אליעזר אומר הוא עצמו יקרב עולה. המפריש נקבה לאשם. תרעה (ח) עד שתסתאב. ותמכר ויביא בדמיה אשם. אם קרב אשמו יפלו דמיה לנדבה. ר"ש אומר תמכר שלא במום. תמורת אשם ד(ולד תמורתה. חלדן וולד ולדן עד סוף העולם. ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן) לנדבה. ר' אליעזר אומר ימותו. ור' אלעזר אומר יביא בדמיהן עולות (י). אשם ה(שמתו בעליו. ושכפרו בעליו) ירעה עד שיסתאב. וימכר ויפלו דמיו לנדבה. ר' אליעזר אומר ימותו (יב). ור' אלעזר אומר יביא בדמיהן עולות: ד והלא אף הנדבה עולה היא. מה בין דברי ר' אלעזר לדברי חכמים. אלא בזמן שהיא באה חובה. הוא סומך עליה ומביא עליה נסכי

ונסכיה

א ס"א ב ס"א וולד תמורתה ג נ"ל אלעזר ד ס"א ח ס"א

ולד שלמים לא יקרב שלמים. אלא כונסו לכיפה ומת מדרבנן משום גזירה דאי אמרת ולד שלמים יש לו תקנה אתי לשהויי לאם עד שתלד ויגדל עדרים מן הולדות. ואתו בהו לידי גיזה ועבודה (ד): לא נחלקו על ולד ולד שלמים. מודי רבנן לר"א בולד ולד שלמים דלא יקריב שמתשכתו ניכרת ומתוך מעשיו דלגדל עדרים בעי ופסק הלכה כת"ק בולד ולד ולדן עד סוף העולם הרי אלו כשלמים: העיד ר' יהושע וכו'. דלא כר"א ועדות זה אמת והלכה: ואכלנו ולדה שלמים בחג. בחג השבועות קאמר שהאם היה ממתין ומצפה לחג הסוכות נמצא עובר בעשה (ה) שנאמר (דברים י"ב) ובאת שמה והבאתם שמה דמשמע ברגל ראשון שתבא שמה תביא כל נדרים שעליך. מיהו בלאו דלא תאחר אינו עובר עד שיעברו עליו שלש רגלים: ב הרי אלו כתודה. אמורין קרבים על גבי המזבח. והבשר נאכל ליום ולילה: ובלבד שאינן טעונין לחם. דכתיב על לחם התודה התודה עצמה טעונה לחם ולא ולדה ותמורתה טעונים לחם: תמורת עולה. כגון המיר זכר (ו) בעולה: ולד תמורתה. כגון המיר נקבה בעולה דנקבה מתקדשת בתמורת עולה וילדה התמורה זכר: ג ויביא בדמיו עולה. ורישא דקתני הרי אלו כעולה גבי ולד של תמורה. משום דהקדש ראשון שבאו אלו כלם ממנו הוא קרב דזכר הוא. אבל הכא במפרים נקבה לעולה הקדש ראשון שכלם באים ממנו נקבה היא ואינה קריבה. הלכך אינה כעולה אלא ימכר ויביא בדמיו עולה: המפריש נקבה לאשם. ואין אשם בא מן הנקבה: תרעה עד שתסתאב. עד שיפול בה מום. ובגמ' פריך ותמכר בלא מום דהואיל ולא חזיא למלתיה מום גמור הוא זה. ולא קדשה אלא לדמי ותמכר מיד ויביא בדמיה אשם. ומשני הואיל ונמת לה קדושת דמים נחתה לה נמי קדושת הגוף להא ומלתא דבעינן מום: אם קרב אשמו. ותו לא צריך לאשם: יפלו דמיה לנדבה. לשופרות שבמקדש שמהן היו נוטלים להביא לנדבת צבור. דהואיל ולא חזיא לאשם. אין לך מום גדול מזה. ולא קדשה קדושת הגוף ותמכר מיד ויביא בדמיה אשם. ואע"ג דגבי מפריש נקבה לעולה. לא פליג ר"ש דבעי מום. התם הוא דאיכא שם עולה בנקבה דאשכחן עולת נקבה בעוף. אבל אשם נקבה לא מליט. הלכך היינו מומא. ולא קדשה אלא לדמי. ואין הלכה כר"ש: תמורת אשם וכו'. כלן ירעו דהלכה היא כל שבחטאת מתה באשם רועה ותמורת חטאת מתה: ימותו. דאית ליה לר"א (ט) חטאת כאשם. מה בחטאת מתה אף אשם מתה: יביא בדמיהן עולות. דמותרות לנדבת יחיד אזלי. ולא לנדבת צבור (יא): אשם שמתו בעליו או שכפרו בעליו באחר. דבחטאת תמות ובאשם תרעה עד שתסתאב: ד והלא אף הנדבה עולה. פרושי קמפרש מאי בינייהו: בזמן שהיא באה חובה. שהיא

מעולת

כו'. ועתוי"ט: (ד) והר"מ מפרש עובר על מה שאמר הכתוב לא תאחר לשלמו ע"כ והל"ל נמי עשה: (ה) דבשלמא בפסח לא הקריבה דאימור מחוסר זמן שמא דנולד בפסח ועבר הרגל קודם שימלאו לו ז' ימים. הרמב"ם: (ו) דאלו נקבה ירעה כו'. כהנהו דלקמן: (ז) כשלה בפ"ב יליף לה: (ח) מרעה ובעולה מלאה דפשיטא היא ורבותא אשמעינן לעיל דאפי' ילדה זכר הראוי לעולה דיקרב וה"ה אשם שילדה זכר שירעה ובגמ' דגם ר"א מודה בה ועתוי"ט: (ט) ברים מסכת זבחים. רש"י: (י) יביא מה דעד כאן לא אמר ר"א הוא עצמו יקריב עולה [אלא גבי מפרים נקבה לעולה] דאיכא שם עולה על אמו. אבל גבי תמורת ולד אשם דליכא שם אשם על אמו. מודה ר"א דבדמיו אין. היא עצמו לא קרב. גמ': (יא) בגמ' ואתמר ליה לנדבת צבור אזלי וכהא דפליגי במותרות. דספ"ב דשקלים דר"א לא פליג דלנבור: (יב) אשם כו' ימותו. ולריכא דאי אשמעינן אשם שכפרו בעליו בהא קאמר ר"א ימותו. משום דבר לאחר כפרה (שנתכפר בראשון) אבל לפני כפרה יביא בדמיה ג"כ עולה (וקעביד אמורא דכל זמן שלא נתכפר קיימו דמים לאשם) אבל גבי תמורת אשם וולד תמורתה (דלאו להקרבה קיימי דהכי גמירי ליה) אימא מודה להו לרבנן. ואי אשמעינן התם בהא קאמרי רבנן לריכי

ונסכיה משלו. ואם היה כהן. עבודתה ועורה שלו. ובזמן שהיא באה נדבה. אינו סומך עליה ואינו מביא עליה נסכין. ונסכיה משל צבור. אע"פ שהוא כהן. עבודתה ועורה של אנשי משמר: ה תמורת הבכור והמעשר. וולדן (יד) וולד ולדן. עד סוף העולם. הרי אלו כבכור וכמעשר. ויאכלו במומם לבעלים. מה בין הבכור והמעשר לבין כל הקדשים (טז). שכל הקדשים נמכרים באטלים. ונשחטין באטלים. ונשקלין בליטרא. חוץ מן הבכור ומן המעשר. ויש להן פדיון. ולתמורותיהן פדיון. חוץ מן הבכור ומן המעשר (יז). ובאים מח"ל [א]לארץ. חוץ מן הבכור ומן המעשר. אם באו תמימים יקרבו (יח). ואם בעלי מומין יאכלו במומן לבעלים. א"ר שמעון מה הטעם. שהבכור והמעשר יש להם פרנסה במקומן. ושאר כל הקדשים. אע"פ שנולד [להן] מום. הרי אלו בקדושתן:

פרק ד

ולד (א) חטאת ותמורת חטאת. וחטאת שמתו בעליה. ימותו (ב). שעברה שנתה. ושאבדה ונמצאת בעלת מום. אם משכיפרו הבעלים תמות. ואינה עושה תמורה. לא נהנין. ולא מועלין. אם עד שלא כפרו הבעלים. תרעה עד שתסתאב. ותמכר

[א] גמ' ל"ג

לגירי: (יג) דהכי פירוש תנין לכהן שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה מ"ל ובא בכל אות נפשו ושרת ב"ק דק"ע. רש"י: (יד) וולדן כו'. קאי נמי אמעשר דומיא דר"ש בשלמים: (טו) רש"י ואגב ריהטייהו כתבו ונפדו. ולא דייקי דהא תנן בסיפא דאין נפדין: (טז) מה כו'. ר"ל מה בין בכור ומעשר שנפלו בהם מום לבין פסולי המוקדשים. הר"ב: (יז) חוץ כו'. דבבכור כתיב לא תפדה. ובמעשר כתיב לא יגאל. רש"י: (יח) יקרבו. וי"ל דמפיק ליה מדרשה דספרי רק קדשיך אשר יהיו לך וגו' מכאן שמביאין קדשים מח"ל לארץ. יכול אף בכור ומעשר כן. ת"ל רק. והיינו דוקא לכתחלה הוא דלמעוטינהו דבאת אייתי ביה קרא דכתי' שמה ובאת. והיינו לכתחלה: (יט) במי"א פ"ד דחלה. ועתוי"ט:

פרק ד (א) וולד כו'. בפסיקתא יהיב סימנייהו וסמכ"ע: (ב) ימותו. לא שיהרגם בכלי או בידים אלא מכניסין אותן לבית אחד ומניחין אותן שם עד שימותו. כלומר שאין נותנין להם מזונות. רש"י: (ג) וצריך למתני אם אבדה גבי בעל מום דאי תני גבי שעברה שנתה ה"א הכא הוא דמהניא ליה לאבדה (להביא לידי מיתה) משום דלא חזיא למלאת (אפי' קודם אבידה) אבל בעל מום דאי לאו מומא חזיא. אימא לא מהני ליה אבדה. ואי תנא גבי בעל מום. ה"א הכא הוא כו' משום דלא חזיא להקרבה (בשום קרבן) אבל עברה שנתה דחזיא להקרבה (בשאר קרבנות) אימא לא מהני ליה אבדה לגירי. (ד) וכ"כ הר"ב. ושיטה דגמ"ג מפ' דדברי הכל במתכפר בשאינה אבודה דמתה כו'. אבל לי הר"ב שבנא"י יש לפי פשיטת התו'. דאדרבה בדברי ריעותא יותר מסתבר להביא לרעיי' ולא למיתה. ודנקט בעל מום לרבותא דס"ד הואיל ואיכא תרתי ריעותא כ"כ דאבדה ובעל מום כו' תרעה קמ"ל דאפ"ה מתה

מוטלת על היחיד להקריבה סומך עליה כו': ואם היה כהן. אותו שהפרים אשם ונתכפר באשר ונתן לאהרן ברעייה: עבודתה ועורה. של שלה הקטיר. תדוני אותו אשם. שלו היא שהוא עצמו מקריבה ושמו הבור ולאשי' אינו מן המשמר של אותי שבת (יג): אינו סומך עליה. דכתבה נבור אין בהם סמיכה. ואע"פ שהוא כהן עבודתה ועורה לאנשי משמר. שהרי של צבור הוא ואין כהן של משמר אשר כשאי להקריבו דכתיב (דברי' יח) לבד ממכריו על האבות. מה שמכרו האבות זה לזה טול אתה את שבתך. ואני אטול את שבתי. והלכה כדברי חכמים: ה הרי אלו כבכור וכמעשר. כקדושת בכור ומעשר בהמה. שאין נשחטים באיטלס. דהיינו בשוק שמוכרין בו הבשר אפי' לאחר שנפל בהן מום ונפדו (טו): חוץ מהבכור והמעשר. מפני שאין הנאה להקדש במכירתם. דדמי בכור לכהן ודמי מעשר לבעלים והנאה הנאה דידהו לא מזלזלינן בקדשים: ובאין מחוצה לארץ. לארץ חוץ מן הבכור ומן המעשר שאין באים לכתחלה עמ"ל. כדמפרש טעמא לקמן. אבל אם באו תמימים יקרבו: לבעלים. בכור לכהן ומעשר לישראל: א"ר ש מה טעם. שהבכור והמעשר אינן באין מח"ל כשאר קדשי': שהבכור ומעשר יש להם פרנסה במקומן. יש להם תקנה במקומן שירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים: ושאר כל הקדשים. אע"פ שנפל בהו מום הרי הן בקדושתן. ולכך אתה לפדותן ולהעלות דמיהן ולהקריבן והואיל וסופן להעלות דמיהן. יעלו הן עצמן ויקרבו. ופסק ההלכה דבכור ומעשר שעלו מח"ל תמימים לא יקרבו (יט) דכתיב (דברי' יד) ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך. ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה בכור. וממקום שאין אתה מעלה מעשר דגן. אין אתה מעלה בכור. ומעשר בהמה נמי אתקש למעשר דגן:

פ"ד ולד חטאת שעברה שנתה. לא חזיא להקריבה חטאת דבת שנתה כתיב. וניהו משום האי פסולא להודיה איכה מתה. אלא תרעה עד שתסתאב עד דליכא תרתי לריעותא: שעברה שנתה ושאבדה. או שאבדה ונמצאת בעלת מום. והכי מתרץ למתני' בגמ'. דהאי ושאבדה דקתני עולה לכאן ולכאן וה"ק שעברה שנתה ואבדה. ושאבדה ונמצאת בה מום (ג): אם משכפרו הבעלים. אם נמצאת אחר שכפרו הבעלים באחרת תמות. ואפילו לרבנן דפליגי עליה דרבי לקמן בפרקין. ואמרי דאין מתה אלא שנמצאת לאחר שנתכפרו הבעלים בהא מודו הואיל ואיכא תרתי לריעותא. דעברה שנתה ואבדה. או אבדה ונמצאת בעלת מום. אבל אבדה לחודה הואיל ונמצאת קודם כפרה. אע"ג שלאחר שנמצאת נתכפרו הבעלים באחרת. אינה מתה אלא תרעה (ד): לא נהנים. מדרבנן: ולא מועלין. אם נהנו ממנה פטורים מקרבן מעילה. דכיון דלא היא ולא דמיה הרבים אזלא קדושתה: ואם עד שלא כפרו הבעלים. תרעה עד

ותתכפר

להתכפר באחרת תרעה עד שתסתאב. ולאעברה שנתה קאי דלותה שאבדה ונמצאת בעלת מום. תמכר מיד ויביא בדמיה אחרת: ועושה תמורה. הואיל ודמיה עומדים לקרב. דדבר העומד כדי שירעה ויסתאב עושה תמורה:

ותמכר ויביא בדמיה אחרת. ועושה תמורה. ומועלין בה: **ב** המפריש חטאתו ואבדה והקריב אחרת תחתיה. ואחר כך נמצאת הראשונה. תמות. המפריש מעות לחטאת. ואבדו והקריב חטאת תחתיהן. ואחר כך נמצאו המעות [א] ילכו לים המלח: **ג** המפריש מעות לחטאתו ואבדו. והפריש מעות אחרים תחתיהן. לא הספיק ליקח בהן חטאת. עד שנמצאו המעות הראשונות. יביא באלו ובאלו חטאת. והשאר יפלו לנדבה. המפריש מעות לחטאתו ואבדו. והפריש חטאת תחתיהן. לא הספיק להקריבה עד שנמצאו המעות. והרי חטאת בעלת מום תמכר. ויביא מאלו ומאלו חטאת. והשאר יפלו לנדבה. המפריש חטאתו ואבדה. והפריש מעות תחתיה. לא הספיק ליקח בהן חטאת. עד שנמצאת חטאתו והרי היא בעלת מום. תמכר ויביא מאלו ומאלו חטאת. והשאר יפלו לנדבה. המפריש חטאתו ואבדה. והפריש אחרת תחתיה. לא הספיק להקריבה. עד שנמצאת הראשונה. והרי שתיהן בעלת מום. ימכרו ויביא מאלו ומאלו חטאת. והשאר יפלו לנדבה. המפריש חטאתו ואבדה. והפריש אחרת תחתיה. לא הספיק להקריבה. עד שנמצאת הראשונה. והרי שתיהן תמימות. אחת מהן יקרב חטאת והשניה תמות דברי רבי. וחכ"א אין חטאת מתה. אלא שנמצאת מאחר שכפרו הבעלים. ואין המעות הולכות לים המלח. אלא שנמצאו מאחר שכפרו הבעלים: **ד** המפריש חטאתו והרי היא בעלת מום. מוכרה ויביא בדמיה אחרת. רבי אלעזר בר' שמעון אומר. אם קרבה השניה עד שלא נשחטה [ב] הראשונה. תמות שכבר כפרו הבעלים:

פרק ה

כיצד מערימים (א) על הבכור. מבכרת (ב) שהיתה מעוברת. אומר מה שבמעיה של זו אם זכר עולה (ג). ילדה זכר יקרב עולה. ואם נקבה זבחי שלמים. ילדה נקבה תקרב שלמים. אם זכר עולה (ד). אם נקבה זבחי שלמים. ילדה זכר ונקבה. הזכר יקרב עולה

[א] גמ' יוליכם [ב] גמ' ל"ג

ב ואח"כ נמצא' ראשונ' תמות. דהויא חטאת שנתכפרו בעליה באחרת: ילכו לים המלח. כל היכא דאי הויא חטאת הויא מתה מעות נמי אזלי לים המלח: **ג** יביא מאלו ומאלו. יערבם יחד דכיון דמתרווייהו מייתי. לא הוי חטאת שנתכפרו בעליה באחרת אבל אי הוה מייתי מחד מנייהו מדמו אחריני דהוו להו דמי חטאת שכפרו בעליה באחרת: והשאר יפלו לנדבה. דהוי כמותר שתרום של חטאת דאזלי לנדבה: והרי חטאת בעלת מום. אבל אם חטאת תמימה, תיקרב היא והמעות ילכו לים המלח. הואיל וכפרו הבעלים באחרת. וכל הכך אליבא דר' דאמר אבודי בשעת הפרשה. כגון הכך מעות דנמצאו קודם כפרה אזלי לים המלח (ה): והשניה תמות דברי ר' וחכ"א כו'. הכל מודים במתכפר בשאינה אבודה שאבודה מתה (ו) לא נחלקו אלא במתכפר באבודה דר' סבר המפרים לאבוד כאבוד דמו. כלומר המפרים תחת קרבן אבוד. דינו כאבוד. וכי היכי דאם נתכפר בשאינו אבוד האבוד הנשאר כשימצא דינו שימות' הכא נמי כי נתכפר באחד מהן ואפי' באבודים. ילכו שאינן אבודים לים המלח. ורבנן סברי לא אמרינן המפרים לאבוד כאבוד דמי (ז) ודוקא המתכפר בשאינו אבוד והאבודה נשארה האבודה מתה ואע"פ שנמצאת קודם כפרה אבל אם נתכפר באבודה ונשארה שאינה אבודה אינה מתה אלא תרעה עד שתסתאב. והלכה כחכמים: **ד** מוכרה ויביא בדמיה אחרת. דמכי מכרה לאחר שאינה כאילו אינה בעולם אבל כל זמן שהיא תחת בעלה בשעה שנתכפר באחרת תמות ור"א בר' שמעון סבר כל זמן שהיא בעולם לאחר שנתכפרו הבעלים באחרת בין שהיא תחת בעלה בין ביד אחרים. תמות. ואין הלכה כר"א בר"ש:

פרק ה **כיצד** מערימין על הבכור. להפקיעו מכהן ולהקריבו למזבחו: ילדה זכר יקרב עולה. דבכור לא קדיש אלא מרחם וכיון דמעיקרא אתפסיה בקדושה אחריתא תו לא מיילא עליה קדושת בכורה: ואם נקבה זבחי שלמים. לאו במבכרת איירי דאין הנקבה קדושה בבכורה דבעי לאערומי עלה אלא בבאות פדסים (ז) דאם חטאת היא ונתעברה ורוצה להעריס שלא ילך למיתה דולד חטאת למיתה אזיל יבנה:
לקירה

מתה. ועתוי"ט: (ה) דהא בכולהו איכא למידק יביא מאלו ומאלו הא הביא מא' מהן השני יוליכם לים המלח ועיין תוי"ט: (ו) וליסנא' דמתני' כו' ה"ק אין חטאת מתה ודאי בין אבודה בין אינה אבודה אלא כו' וכן נראה הנוסח ה"ק אין חטאת מתה דלא נוכל למצוא לה תקנה אלא שנימצאת אחר שכפרו. דאז אין לה תקנה. תו': (ז) ומתני' דפ"ק דיומא דתני אין חטאת לצבור מתה משמע דבל דיחיד מתה לע"ג דהוי כמפרים לצבור שהפרישו משני הא' שמת. כדכתבי אתיא. ועתוי"ט:

פרק ה (א) מערימין. דאי לאו מקדישו קדו' במזבח. ואתנו את היתא תקלא עלמה ושאינה להיתא תקלא מרמה. הר"מ. ולע"פ שאינו מרמה לגלוי קצ יבנינ ות"ח בחוכמא ומלינו להרגו בערמה. לי תורה לחוד. ולשון חכמים לחוד. ועיין תוי"ט: (ב) מבכרת כו'. בשאלא אשר יבכר כו' לא יקדיש מי ש בוכר. אי אתה מקדישו אבל אתה מקדישו בבטן. הר"מ: (ג) עולה תפרש בגמ' דדוקא עולה דלא נחתא מקדושה. אבל שלמים לא דנחתא מקדושתיה שיהנה בו. הר"מ: (ד) והאי נמי תנן במ"ב פ"ז דאין משנין מקדוש' לקדוש'. והכא דלתיסה אזיל בשאי לשנותו אף לשלמים ועיין במשנה דלקמן. ועתוי"ט. (ה) עולה. לע"ג דיכול לעשותו שלמים לורחא דמלתא כיון שיש לו שתי בהמות ולחד מהן כהוי לעולה עושהו עולה. כיון שיש לו ג"כ אחרת לשלמים:
והוא

לקדושה אחרת וקא משמע לן דולדות קדשים בהווייתן קדושים ולא במעי אמן וכיון דעדיין לא קדשו קדושה אמן מצי לארכובי עלייהו קדושה אחריתי דלכי מתיליד לא הוי שעתא: **ב** ילדה שני זכרים. בבהמת חולין מיירי (י) דאי בבהמת קדשים האיך דאקדישה עולה להוי עולה והיך קאי בקדושה דאמיה אלא ודאי בבהמת חולין. ולפיכך האי דלא קדים דמיו חולין ומיהו על שניהם חלה קדושת עולה דהא אמר אם זכר עולה ומשום דאיהו לא נדר אלא חדא הלכך יקרב האחד לנדרו והשני ימכר לצרכי עולה ודמיו חולין: אין קדושה חלה עליהן. דולדות קדשים בהווייתן הן קדושי ולא ממעי אמן. וכיון דהכך בילייתן הן הרסה אינן ראוין להקרבה לא קדשי וחכמים פליגי על רשב"ג והלכה כרשב"ג: **ג** האומר. על ולדה של בהמה מעוברת: ולדה של זו עולה והיא שלמים דבריו קיימין.

עולה והנקבה תקרב שלמים: **ב** ילדה שני זכרים אחד מהן יקרב עולה והשני ימכר לחייבי עולה ודמיו חולין. ילדה שתי נקבות אחת מהן תקרב שלמים והשניה תמכר לחייבי שלמים ודמיה חולין. ילדה טומטום ואנדרוגינוס (ז). רבן שמעון בן גמליאל אומר. אין קדושה חלה עליהן (ח): **ג** האומר ולדה של זו עולה והיא שלמים דבריו קיימים. היא שלמים וולדה עולה הרי זו ולד שלמים דברי ר"מ. א"ר יוסי אם לכן נתכוין מתחלה הואיל ואי אפשר לקרות שני שמות כאחת דבריו קיימים ואם משאמר הרי זו שלמים. נמלך (יב) ואמר ולדה עולה הרי זו ולד שלמים: **ד** הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ. א"ר יוסי אם לכן נתכוין מתחלה הואיל ואי אפשר לקרות שני שמות כאחד דבריו קיימין. ואם משאמר תמורת עולה נמלך ואמר תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה: **ה** הרי זו תחת זו. תמורת זו. חליפת זו. הרי זה תמורה. זו מחוללת על זו אינו תמורה. ואם היה הקדש בעל מום יוצא לחולין וצריך לעשותו דמים: **ו** הרי זו תחת חטאת ותחת עולה לא אמר כלום. תחת חטאת זו

יתחת

שהרי קדושת הולד קדמה. אבל אמר היא שלמים ברישא לה ולכל דאית בה אקדשה והוי כמקדיש שתי בהמות לשלמים. וכי הדר ואמר ולדה עולה הוי הולד שלמים והכא לא שייך למימר בהווייתן ומעי אמן (י). דכי אמרינן בהווייתן ולא במעי אמן. ה"מ בהקדישה ולבסוף נתעברה (יא) דאיהו לא אתפסיה לעובר שום קדושה. אלא מקדושת אמיה קא קדים אבל במקדיש מעוברת שהוא עובר לקבולי קדושה ור"מ אית ליה תפוס ל' ראשון: אם לכך נתכוין מתחלה. כשאמר היא שלמים לא נתכוין לולדה: הואיל ואי אפשר לקרות ב' שמות כאחת. שאין הפה יכול לדבר ב' דברים כאחת: דבריו קיימין. דאף בגמר דבריו אדם נתפס: נמלך ואמר ולדה עולה. אע"פ שחזר בו תוך כדי דבור ואמר ולדה עולה לא אמר כלום הואיל ובשעה שהקדיש אמו לשלמים. לא נתכוין שיהיה הולד עולה. משום דקי"ל כל תוך כדי דבור כדבור דמי. חוץ ממקדיש ומימר ומגדף ועובד עבודת כוכבים ומקדש ומגרש דהנך ששה אין החזרה מועלת בהן אע"פ שחזר בו תוך כדי דבור. והל' כר' יוסי: **ד** תמורת עולה תמורת שלמים. גרסינן ולא גרסינן ותמורת שלמים: הרי זו תמורת עולה. דתפוס ל' ראשון: דבריו קיימין. וקריה תמורת עולה וקריה תמורת שלמים והאי דלא קאמר תמורת עולה ושלמים ואמר תמורה אתרוייהו משום דסבר אי אמינא תמורת עולה ושלמים תהיה קדושה ולא קריבה כדין האומר חצי' עולה וחצי' שלמים (יג). שהיא קדושה ואינה קריבה. וטעם דהכי (יד) וסבר איימר תמורה אכל חד וחד כי היכי דתיהוי קדושה גמורה ליקרב הלכך אע"ג דאמר כי האי לשנא לתרוייהו אכוין ותרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים. ובהכי עסקינן כגון שהיו לפניו עולה ושלמים כשהמיר את זו בהן. והל' כר"י: **ה** תחת זו חליפת זו תמורת זו. כולן ל' תמורה הן: מחוללת. ל' חילול הוא ולא אמר כלום שאין בהמת קדש תמימה יוצאת לחולין: ואם היה הקדש בעל מום יוצא לחולין כו'. אע"פ שאינו שוה כמו ההקדש בעל מום. דדבר תורה אפי' הקדש שוה מאה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל. אע"פ שיצא לחולין מן התורה. צריך לעשות דמים מדרבנן כלומר להשלים הדמים שלא יתאנה ההקדש אבל מן התורה אין אונאה להקדש דכתיב (ויקרא כה) אל תונו איש את אחיו אחיו ולא הקדש: **ו** תחת חטאת או עולה. סתם ולא אמר תחת חטאת זו או עולה א: לא אמר כלום. דכתיב (שם כז) לא יחליפנו ולא ימיר אותו עד שיהיה ההקדש ידוע ומיוחד כשממיר בו: תחת חטאת זו. והיתה ששת

(ו) ותוס מלי לאוקמי מליעתא נמי בבהמת חולין אלא דבעי לאוקמה אכילד מעריתין. אע"ג דהשתא רישא במבכרת דמולין ומליעתא בקדשים וסיפא בחולין. הר': (ז) טומטום כו'. על בהמת קדשים קאי. הכ"מ. ולא כלה להפסיק במתלוקת. לכך לא שכלו לעיל: (ח) אין כו'. ולמ"ם בפ"ו דבכורות דטומטום ספיקא. י"ל דה"נ קדושה חלה על טומטום. והא דאמר אין כו'. היינו קדושה הפה דאין דעתו כי אם לזכר ודאי ולנקבה ודאים: (ט) והכי פיים בגמ' שם יכול רק ולדי כל הקדשי' ת"ל רק בכור. רק חלק. ש"מ דמ"ל ולדי קדשים ממעי אמן הם קדושים: (י) כלומר עכין הויתם ובמעי אמן: (יא) וה"כ הא דאמר לעיל. ואם מקנה זבחי שלמים. ואוקמינן לה בבהמת קדשים צ"ל דמיירי בהקדישה ואח"כ נתעברה. הר': (יב) נמלך כסיען. הר"מ. דמרגום איעלך אמלכינך: (יג) ודוקא עולה ושלמי' אבל אמר חלי' פסחה ומיג ספלא פסח דאי לא מיג אפי' אמר ע לפסחה בלבד איכה קדושה כדמוכח בפ"ג דחולין: (יד) כלומר דכי נמי אמר תמורת עולה ושלמים הוה דינא הכי. ובפי' הר"מ בנא"י דבזה לר"מ דבריו קיימין. ובספרו לא

המנה

ותחת עולה זו (טו) תחת חטאת ותחת עולה שיש לי בתוך הבית. היה לו. דבריו קיימין אם אמר על בהמה טמאה ועל בעלת מום הרי אלו עולה לא אמר כלום. הרי אלו לעולה. ימכרו ויביא בדמיהם עולה:

פ"ו **כל** האסורין על גבי המזבח. אוסרים בכל שהן. הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד ואתנן ומחיר והכלאים והטרפה ויוצא דופן (ג). איזה הוא מוקצה המוקצה לעבודת כוכבים הוא אסור ומה שעליו מותר. איזהו נעבד כל שעובדין אותו. הוא ומה שעליו אסור זה וזה מותרין באכילה: **ב** איזהו אתנן האומר לזונה [א](הא ליך) טלה זה בשכרך. אפי' מאה כולן אסורין. וכן (ד) האומר לחברו הא לך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי. רבי [ב]אומר אינו אתנן. וחכ"א אתנן: **ג** איזהו מחיר כלב. האומר לחבירו [ג](הא לך) טלה זה. תחת כלב זה. וכן שני שותפין שחלקו. אחד נטל עשרה ואחד נטל תשעה וכלב. שכנגד הכלב אסורים שעם הכלב מותרים (אתנן כלב [ד]ומחיר [ד]זונה הרי אלו

[א] גמ' הילך [ב] גמ' מתיר [ג] גמ' הילך [ד] גמ'

עומדת לפניו: הרי אלו לעולה. משמע לדמי עולה. דאי איניהו גופייהו בעי לאקרובי הוה אמר הרי אלו עולה:

פרק ו **כל** האסורין על גבי מזבח. שהן פסולים להקרבה וקחשיב להו ואזיל: אוסרי' בכל שהן. ואפילו נתערבו אחד באלף כולן אסורים למזבח. אם אינו ניכר. וכולהו משכחת לה דאין ניכרי' חוץ מן הטרפה דלא משכחת לה שאינה נכרת אלא כגון שנתערבו' דרוסת הארי והזאב בנקובת הקוץ (א): הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד. פסולין למזבח. דאמר קרא (ויקרא כב) כי משחתם בהם מום בם. ותניא כל מקום שנאמר משחתם אינו אלא ערוה ועבודת כוכבי' ערוה דכתיב (בראשית ו) כי השחית כל בשר את דרכו. עבודת כוכבים דכתיב (דברים ד) פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל ורובע ונרבע דתנן במתני' כגון דרובע או נרבע ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלי', דאינה נסקלת בכך. אבל פסולי' הן לקרבן (ג): מוקצה. בהמה שהקצוה לעבודת כוכבים. ואינה פסולה להקרבה עד שיעשו בה מעשה לשם עבודת כוכבים כגון שעבדו בו הכומרים אם הוא שור. או גזזוהו אם הוא שה: ונעבד. שאינו אסור בהנאה אע"פ שעבדוהו שאין ב"ח נאסרים בהנאה כשעובדים אותן. אבל נפסלים למזבח. ואתנן ומחיר בהדיא פסלינהו קרא (שם כג) לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב: וכלאים. תיש הבא על הרחל: והטרפה. דכתיב במעשר (ויקרא כז) כל אשר יעבור תחת השבט פרט לטרפה שאינה עוברת. וקרבן מזבח יליף ממעשר בהמה: ויוצא דופן. שנקרעת אמו והוציאו העובר דרך הדופן וממעטינן מקרא דכתיב (שם כב) כי יולד פרט ליוצא דופן: הוא אסור. למזבח: ומה שעליו מותר. דהא לא נעבד: הוא ומה שעליו אסור. הוא אסור למזבח ומותר אפי' באכילה כדלקמן בסמוך ומה שעליו תכשיטים שעליו אסורין בהנאה שהרי נעבדו ויש בהן תפיסת ידי אדם: זה וזה. המוקצה והנעבד: **ב** האומר לזונה. אפת עובדת כוכבים ואפת ישראלית והוא שתהא מחייבי לאוין וא"צ לומר מחייבי כריתות ומיתות ב"ד. אבל אתנן של פנויה והיא ישראלית. אינו פסול למזבח דאין זה אתנן זונה. שהרי לא נאסרה לכהונה בביאה זו וכן אתנן שנתנה אשה לאיש אינו פסול. אבל אתנן זכר פסול: אפי' מאה כולן אסורים. התנה עמה לתת לה טלה אחד באתננה ונתן לה אפי' מאה לא אמרי' חד דאתני עמה הוי אתנן והנך אחריני כולם מתנה אלא כולהו הויין אתנן ואסורין: ותלין שפחתך אצל עבדי. בעבד עברי שאין לו אשה ובנים מיירי שאין רשות ביד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים כיון שלא היתה לו אשה מתחלה. הלכך אתננה אסורה לדברי חכמים. ורבי דאמר לא הוי אתנן לית ליה הא סברא. דודאי אפי' אין לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית. א"נ אפילו אית ליה הא סברא. סבר הואיל ועבד עברי מותר מכללו בשפחה כנענית לא חשיב אתנן זונה. ואין הלכה כר': **ג** אחד נטל עשרה טלאים ואחד נטל תשעה טלאים וכלב. כנגד העשרה טלאים שנטל חברו העשרה טלאים שכנגד התשעה וכלב. כלם אסורים משום מחיר כלב והט' שעם הכלב מותרים ובגמ' פריך אמאי שכנגד הכלב אסורים ניפוק חד להדי כלבא והנך כולהו לשתרו (ה) ומשני הכא במאי עסקינן כגון דטפי דמי כלב ממאי תינייהו. שאין באותן שכנגדן טלה שוה דמי הכלב דהשתא שייכי דמי הכלב בכלהו כגון שאותן שכנגדן שוין כל אחד דינר דהוי י' דינרין ואותן תשעה שעמו שוין כל אחד דינר חסר מעה (ו) דהיינו ט' דינרים פחות ט' מעות והכלב שוה דינר וט' מעות נמצא באותן עשר שכנגד הט' וכלב יש בהן מי שבכל אחד מהן יש בו מעה מפיר

פרק ו (א) א"נ בולד טרפה ואליבא דר"א דאמר בס"פ לא יקרב. רש"י: (ב) דאלו בשני עדים היה נהרג אפי' להדיוט. פי' ועתוי"ט: (ג) ויוצא דופן. אפי' לר"ש דפ"ב ס"מ דבכורות כו'. מתיר בקדשים דגמר לידה לידה מבכור. מה התם פטר רחם אף כאן פטר רחם. גמרא: (ד) וכן. אחכמים קאי ובפיסק' שבגמ' לא גרסי' וכן: (ה) פי' מטעם בריכה ויש לתמוה דהא קיי"ל דבדאורייתא אין בריכה. ועוד דא"כ בכל איסור המעורב בהיתר נימא לבריכה ונשקול כשיעור האיסור ואידך נשרי כו' והומר מורי הרמ"ל כלל גדול בדין זה דודאי כל דבר שהוכר האיסור מתחלה ואח"כ נתערב בהיתר. לא שמכינן לברירה כיון שמעורבתו היה באיסור אבל הני שערובתו בהיתר. כי האיסור לא היה מוכר קודם שערובתו. ולאחר התערובת נולד האיסור אז שמכינן לברירה. תוי': (ו) ולאו דוקא דה"ה בפחות ולדותיהן

הפנה בזה פיאה לריך שיפטין מתחלה לכך: (טו) מתחלה כו'. כבר הנה לה לעיל והכא לא הני לה. אלא משום דשפי' דפתח מעלם לא תהני. הנא דלם אמר זו מהני:

אלו מותרים שנאמר (דברים כג) שנים ולא ארבעה ולדותיהן (ז) מותרים שנאמר הן ולא ולדותיהן: ד נתן לה כספים הרי אלו מותרין. יינות שמנים וסלתות. וכל דבר שכיוצא בו קרב על גבי מזבח אסור. נתן לה מוקדשין. הרי אלו מותרין. עופות הרי אלו אסורין. שהיה בדין מה אם המוקדשין שהמום פוסל בהם אין אתנן ומחיר חל עליהם [א](עופות) שאין המום פוסל [ב](בהן) אינו בדין שלא יהא אתנן ומחיר חל [ג](עליהן) ת"ל (שם) לכל נדר להביא את העוף: ה כל האסורים על גבי המזבח. ולדותיהן מותרים (י). ולד טרפה רבי אליעזר אומר לא יקרב על גבי המזבח. וחכ"א יקרב. ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר כשרה שינקה מן הטרפה פסולה מעל גבי המזבח. כל הקדשים שנעשו טרפה אין פודים אותם. שאין פודים את הקדשים להאכילן לכלבים:

פ"ז יש בקדשי מזבח. מה שאין בקדשי בדק הבית. ויש בקדשי בדק הבית. מה שאין בקדשי מזבח. שקדשי מזבח עושים תמורה [ד] וחייבין עליהם משום פגול. נותר וטמא. ולדן וחלבן אסור לאחר פדיונם.

א ס"א ב ס"א ג ס"א

ד גמרא וקדשי ב"ה אין עושין תמורה

והשוחטם

מחיר כלב. והשמיטו כאן מחיר כלב: שנים ולא ארבעה. מדהוה דכתב קרא שניהם טפי, כאילו כתב שנים הן. שנים אשמועינן דוקא אתנן זונה ומחיר כלב ולא ארבעה אתנן כלב ומחיר זונה והן המומר הן ולא ולדותיהן: ד נתן לה כספים הרי אלו מותרי'. לקנות מהן בהמה לקרבן וסלת למנחות: יינות שמנים וסלתות אסורי'. אבל חטים ועשאן סולת זיתים ועשאן שמן ענבים ועשאן יין הרי אלו מותרים דדרשינן שניהם הם ולא שנוייהן ולא ולדותיהן: נתן לה מוקדשים. כגון שהפריש טלה על פסחו ולאחר זמן מסרו לזונה. הבעלים נמי והיינו על פסחי באתנן ס"ד הואיל ואדם רשאי למנות אחרים על פסחו (ח). מחוסרים הוא ואימא ליחול עליה אתנן. קמשמע לן דלא. דאמר קרא לכל נדר להוציא את הנדור כבר: עופות. של חולין הרי אלו פסולים להקרבה. שאתנן ומחיר חל עליהן: עופות שאין המום פוסל בהן. דאמר קרא (ויקרא כב) תמים זכר בבקר בכבשים. תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעוף: לכל נדר. כל להביא את העוף. שאף הוא בא בנדר שאתנן ומחיר חלים עליו: ה כל האסורים על גבי המזבח. כגון בהמה שנרבעה כשהיא חולין. ואח"כ נתעברה וילדה. הולד מותר לקרבן שהזכר של היתר שבא על בהמה זו. והיא שהיא אסורה שניהן גרמו לולד שיבא. וזה וזה גורם מותר אבל נרבעה כשהיא מעוברת הולד פסול לקרבן. דהיא וולדה נרבעו (ט): ולד טרפה. לא יקרב אבל להדיוט דברי הכל שרי (י) דלאו גופיה קא רבי (יב). ופלוגתא היא באלו טרפות (דף נח). איכא למאן דאמר טריפה יולדת ואיכא למ"ד טריפה אינה יולדת. למ"ד טרפה יולדת משכחת לה כגון שנטרפה ולבסוף עברה. ובהא פליגי דר"א סבר. זה וזה גורם אסור ורבנן סברי זה וזה גורם מותר. ולמ"ד טרפה אינה יולדת משכחת לה שכן שעברה ולבסוף נטרפה. ובהא פליגי דר"א סבר עובר ירך אמו הוא. ורבנן סברי עובר לאו ירך אמו הוא (יג). ואין הלכה כר"א: כשרה שינקה מן הטרפה פסולה. כל אותו היום שינקה מעת לעת היא פסולה להקרבה הואיל ויכולה לעמוד על אותו חלב בלא אכילה אחרת. ואינה מתעכלת במעיה עד שישלם מעת לעת אבל לאחר שנתעכל במעיה מודה ר' חנינא שהיא כשרה. דאפי' בהמה שנתפטמה בכרשיני עבודת כוכבים (יד) הכל מודים שהיא כשרה למזבח. ואין הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס: שאין פודים את הקדשים להאכילן לכלבים. דבפסולי המוקדשים שנפדו כתיב תזבח ואכלת בשר ודרשינן תזבח ולא גיזה. ואכלת ולא לכלביך. בשר ולא חלב: פ"ז יש בקדשי מזבח. שקדשי מזבח עושים תמורה. ודוקא בהמות של קדשי מזבח (א). אבל עופות ומנחות אין עושין תמורה וקדשי בדק הבית אין עושין תמורה. לעיל בספ"ק ממעטינן לקדשי בדק הבית מקרא דלא עבדו תמורה: משום פגול ונותר וטמא. כלהו בשלמים כתיבי. ושלמים בכלל כל הקדשים היו (ב) ולמה יצאו להקיש אליהן לומר לך מה שלמים מיוחדים קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח: ולדן וחלבן אסור לאחר פדיונן. שלבן דכתיב בשר ולא חלב. וולד כגון דאיעבר לפני פדיונן. ואוליד לאחר פדיונן. דלית ביה תקנתא בפקודיניהו דמכח קדושה דגופיה קא אתיא. לפרקינהו. לא אלימא נמי למתפס פדיון (ג). אבל נתעברו

(ז) ולדותיהן. דמסיר ולאתנן. רש"י: (ח) פי' ולוקח [illegible] מלוזן אסרי' והן חולין שלו. גמרא ועתוי"ט: (ט) וכן ולד נתמם היא וולדה נמי. וכן נעבדם ומוקצה דגיסם לא בניסוסה. הר"מ: (י) מיפרי' כב מני עלה ור"א אופ'. גמ': (יא) וקשה דבהדיא אמרינן בפ' א"ע דסף בלהדיא פליגי וז"ל בשר טעמא. והא דפליגי לגנום להודיעך כמן דרבנן. פי'. ועתוי"ט: (יב) הלא אלוירא קא רבי פרש"י ולד במעי בהמה אינו אחוז בגופ'. אלא תלוי באויר תעלמו הוא גולר וגדל והולך. לר"א אלוירא קא רבי ללאחר שנולד הולך וגדל הולך עיקר גידולו אינו מאמו: (יג) ולא דמי לנרבעה כשהיא מעוברת דאמרינן היא וולדה נרבעו דהלי ערבים שהוא תלוי במים ובריאום כיון שלא כולין אלד מיוכריא אין לנו לומר שנטרף הולד עם אמו. ואין לנו לפיקא בשביל טפיל טרפות. אבל גבי רביעה ונביחה ודאי כיכך אמו הוא. ועתוי"ט: (יד) נסתכלו. הר"מ:

פרק ז (א) דבי קתני העיקר זביחה. ומש"ה לא תני ולד וסמוכי' כדאי' בגמרא: (ב) פי' דעמא כתיב גם כן בכל הקדשים. שאלי כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו וגו'. והדר כתיב בשלמים והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים וטומאתו עליו ופגול ונותר ל"ל דיליף להו בג"ש כמ"ש בכ"ב פ"ד דזבחים: (ג) דכיון דאיעבר לפני פדיונן קדשי מיד למ"ד כפ"ה במעי אמן הם קדושים. ואפי' למ"ד בהוייתן

והשוחטם בחוץ חייב. ואין נותנים מהם לאומנין בשכרן. משא"כ בקדשי בדק הבית: ב יש בקדשי בדק הבית. מה שאין בקדשי מזבח שסתם הקדשות לבדק הבית. הקדש בדק הבית חל על הכל ומועלין בגדוליהן ואין בהם הנאה לכהנים: ג אחד קדשי מזבח. ואחד קדשי בדק הבית. אין משנין (ו) אותן מקדושה לקדושה. ומקדישין אותן הקדש עילוי. ומחרימין אותן. ואם מתו יקברו. רש"א. קדשי בדק הבית אם מתו יפדו: ד ואלו הן הנקברים. קדשים שהפילו יקברו (יא). הפילה שליא תקבר. שור הנסקל ועגלה ערופה וצפורי מצורע. ושער נזיר ופטר חמור (יב) בשר בחלב וחולין שנשחטו בעזרה. רש"א חולין שנשחטו בעזרה ישרפו. וכן חיה שנשחטה בעזרה: ה ואלו הן הנשרפים. חמץ בפסח ישרף. ותרומה טמאה והערלה וכלאי הכרם. את שדרכו לישרף ישרף. ומה שדרכו

לאחר פדיונן כולד נני וס"ל נינהו ומותרים. ונקדשי בדק הבית אפי' איעבור קודם פדיונן מותרים. דלא אקדשינהו אלא לדמי ולא שריא קדושתיהו כולי האי: ואין נותנים מהם. מקדשי מזבח: לאומנים. שגונים במקדש: בשכרן. שהם טפלים. שכר מקדשי בדק הבית דאמר רחמנא (שמות כח) ועשו לי מקדש. לי משלי דהיינו מקדשי בדק הבית (ד): ב חל על הכל. ואפי' בבהמה שמאה ובאבנים (ה): ומועלין בגדוליהן. שהמקדיש בהמה לבדק הבית מועל בחלבה ואם הקדיש תרנגולת מועל בביצתה. משא"כ בקדשי מזבח שחלב של מוקדשים וביצת תורים לא נהנים ולא מועלים: ואין בהן הנייה לכהנים. אבל בקדשי מזבח יש מהם שהבשר נאכל לכהנים ויש מהם שנהנין בעור: ג ואין משנין מקדוש' לקדוש'. קדשי מזבח לא יעשה שלמים עולה ולא עולה שלמים וכן הקדיש לבדק ההיכל. אין משנין אותו לבדק המזבח (ו) וכל כיוצא בזה: ומקדישין אותן. אקדשי מזבח קאי (ח): הקדש עילוי. כגון אם אמר על עולה הרי זו לבדק הבית מעלין אותה בדמים לפי מה שיש לו בה ונותן לגזבר כדתנן בערכין מחרים אדם את קדשיו אם נדר נותן דמיהן ואם נדבה נותן את טובתן כלומר אם בהמה זו היתה נדר כגון דאמר הרי עלי עולה והפרים זו לנדרו כיון דאם מתה או נגנבה חייב באחריותה נמצאת כולה שלו ונותן כל דמיה לחרם לכהן וה"ה נמי אם התפיסם לבד"ה קדשי מזבח ואם נדבה דאמר הרי זו עולה דאם מתה אינו חייב באחריותה נמצא שאין לו שלך בה אלא טובת הנאה דרשאי ליטול דבר מועט כדי שיתן עולה זו לבן בתו כהן (ט) *ואותו טובת הנאה נותן לבד"ה: ומחרימין אותן. אם החרים קדשי מזבח נותן לכהן את העלוי כדפרישית אבל קדשי ב"ה שהתפיסו בין לקדשי מזבח בין לסתמי כהניה לא עשה ולא כלום שאינן שלו ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו כך כי רמב"ם: ואם מתו. קדשי מזבח (י) אפי' לאחר שהוממו אבל עדיין לא נפדו: יקברו. ואינו יכול לפדותן ולהאכילן לכלבים ואפי' למאן דאמר פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ה"מ כשנטרפה דאפשר לה בהעמדה והערכה. אבל מתמתו דא"א לקיים בהו והעמיד והעריך אין פודין אותן: ר"ש אומר קדשי בדק הבית אם מתו יפדו. קסבר ר"ש דלא נאמרו העמיד והעריך אלא בקדשי מזבח. ולא בקדשי בדק הבית ואין הלכה כר"ש: ד ואלו הן הנקברים. משום דאיסורי הנאה נינהו: הפילה שליא תקבר. דאין שליא בלא ולד: ושער נזיר טמא. דאילו שער נזיר טהור כשמגלח ביום מלאת ימי נזרו בשרפה ולא בקבורה: חולין שנשחטו בעזרה ישרפו. משום דמחלפי בקדשים שאירע בהם פסול טומאה או פסול נותר. וטעו למימר בהו נמי יקברו. ואתו ילפינן מדכתיב בחטאת באש תשרף לימד על כל פסולים שבקודש בשרפה. הלכך חולין שנשחטו בעזרה נמי בשרפה: וכן חיה שנשחטה בעזרה. ואע"ג דחיה ליכא למגזר בה דלמא טעו לקבור קדשים פסולים דהא כ"ע ידעי דחיה במוקדשים ליכא ולא אתי לאחלופי. אפ"ה תשרף. ואין הלכה כר"ש: ה חמץ בפסח. ומתני' רבי יהודה היא דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה. ורבנן פליגי עליה ואמרי אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים. ואינה הלכה (יג): ותרומה טמאה. דכתיב (במדבר יח) ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי. בשתי תרומות הכתוב מדבר (יד) אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה וכתיב לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך: ערלה. וכלאי הכרם גמ'. וכלאי הכרם דכתיב (דברי' כב) פן תקדש תוקד אש: את שדרכו לישרף. אערלה וכלאי הכרם קאי אוכלים של ערלה ושל כלאי הכרם שדרכן לישרף ישרפו. ומשקין שאין דרכן לישרף יקברו

* לשקריבה כדי מיעוט השור

בתוי"ן ובשעת הוייתן אמן חולין. מ"מ שפסינהו קודם בשעת הוייתן. תוי': (ד) כלומ' שאין נתן לכהן כלום כדלקמן (ה) ולי' הר"מ על בעלי מומין ובהמה טמאה ורש"י כ' על הלבנים ועל העצים. עתוי"ט: (ו) אין ס'. שנאמר בבכור לא יקדיש אותו שלא יעשנו עולה או שלמים וה"ה לשאר קדשים שאין משנין אותן מקדושה לקדושה א' קדשי מזבח וא' קדשי בדק הבית. הר"מ. ולע"פ ס"ל שלא לגמרי קדשי ב"ה מיני' י"ל דזו אינה אלא לקמצא. ועתוי"ט: (ז) הר"מ. ומשמע דמקל לחמור משנין. והר"ש הגי' דבבד"ה משנין מזל"ז אפילו מחמור לקל וכפרש"י קדשי ב"ה שהקדים למזבח לא שם כלו' כו'. ועתוי"ט: (ח) טעמא כדמסיק בדבור ומחרימין בשם הר"מ. וז"ל התוי' משום דקדש מזבח יש עליהן שם הבעלים לפדותן כשהוממו אבל בקדשי ב"ה שהקדישן אין לבעלים עליהן יותר משאר אדם: (ט) כדי שיטול את העור. רש"י. והתוי' כתבו כמה אדם רוצה ליתן בשור זה לעולה ולהעמיד שאינו חייב: (י) וכפרש"י במשנה וללו למידק הא קדשי ב"ה לא דא"כ במאי פליגי כו' אלא דה"ה קדשי ב"ה. ועתוי"ט: (יא) יקברו. הנפלים

רש"י: (יב) ופ"ח. ולמינהו אחורג אלא הפיט ומשער נזיר בזק ידלק השק. ומשני כאן בשק כאן בשער. פרש"י בשק אי אמרת יקבר לפי אינם ומההני' מינית הוליל ואינה כלה עד לאחר זמן. ומתני' בשער עצמו שלא כלכב ואידי ואידי בטהור או טמא: (יג) בחכמי' חולקים עליו. ועתוי"ט: (יד) דים אם למקרא ולמ"ד יש אם למסורת יש דרשות אחרות במתכת

שדרכו ליקבר יקבר. ומדליקין בפת ובשמן של תרומה: ן כל הקדשים שנשחטו חוץ לזמנן וחוץ למקומן, הרי אלו ישרפו. אשם תלוי ישרף. ר' יהודה אומר יקבר (יז). חטאת העוף הבאה על ספק, תשרף. רבי יהודה אומר יטילנה לאמה. כל הנשרפין לא יקברו. וכל הנקברים, לא ישרפו. רבי יהודה אומר אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברים, רשאי. אמרו לו אינו (כא) מותר לשנות:

נשלמה מסכת תמורה

ומדליקין בפת ובשמן של תרומה. משום דכל תרומה טמאה עם שמן נפסס ועלה וכלאי הכרם לאיסורי הנאה נינהו. כי היכי דלא תטעי לומר שגם תרומה טמאה אסורה בהנאה. הדר תנא ומדליקין להטי בפת ובשמן של תרומה טמאה: ן חוץ לזמנן. על מנת לאכלן חוץ לזמנן או חוץ למקומן: ישרפו. דכתיב בחטאת באש תשרף. לימד על כל פסולים שבקודש שהן בשריפה (טו). אשם תלוי. אם שחטו וקודם זריקת דמו נודע לו שלא חטא דהשתא הוי חולין בעזרה (טז): חטאת העוף הבאה על הספק. כגון אשה שהפילה ספק ולד ספק רוח כיון דחטאת יולדת מן העוף הוא כדכתיב (ויקרא יב) ובן יונה או תור לחטאת מביאתה על הספק. דהואיל ואינה נקטרת לא אכשר לן אי זרק דם על הספק ואינה נאכלת דשמא לאו ולד הוא. וחולין היא ונבילה. דאין חולין נאכלים במליקה ותשרף דהוי כשאר קדשים פסולים: יטילנה לאמה. אמת המים היתה עוברת בעזרה ויוצאת לנחל קדרון ואיידי דעוף רך הוא מתמקמק ויוצא בקלוח המים: כל הנשרפין לא יקברו. דלאו ספר איניש ונשכח ליה ואכיל ליה (כ): וכל הנקברים לא ישרפו. משום דכל הנקברים אפרן אסור. וכל הנשרפין כגון פגין ותרומה וכלאים אפרן מותר לכבוס בגדים. וכן כל הנשרפין דהקדש נמי אפרן מותר (יט). חוץ מתרומת הדשן דכתב ביה ושמו (שם ו) ושמו אצל המזבח. ותניא ושמו בנחת. ושמו כולו (כ). ושמו שלא יפזר: רבי יהודה אומר כו'. ואין הלכה כר' יהודה בכל הנך תלתא בבי דמתניתין:

במסכת שבת דכ"ה: (טו) ומה"ט נמי גבי קדש וכן המנחה בטומאה לא נפסל לא מפר' סי', ומפוי"ט: (טז) רש"י ולפוס דיהפא כי כן. דהא כנגן פ"ל נמ"ד דמ"לן שנשחטו בגולה בקבורה. ר"בל נבפ"ץ דכריסים כי דר'ע"ב דנקבורה הלי הרי כזנה פסיל וע"ש: (יז) יקבר. וה"ה תלינ בחטאת העוף. ונמ"כ דרים אכי קדש הם הם בס"יפי ולא ימטא העוף ולפס סלוי בברכה. פי': (יח) לכל בנקברין אע"ג דאיכא נמי במיתם לתכי. ת"מ א"א לברנו דאפכן הכול בגולה. ותא"ל והנכר יין לפכן מותר לפי למסהכי מיני' וא"א לומר שאפר אלו יקבר לפי שאין ביד כל אדם לחלק בין לפר לאסר איזהו בקבורה ואיזהו בשריפה ואפי למטעי. הלכך אמרו הואיל שאפרן לסור יקברנו בעלמו כ"ל: (יט) ל"ע שמאל מאי. ואומר תהמ"ר דנשרפין כיון שאיסור הכתוב לשורפן. לאר שעשה כאלו נעשית מצותן ואין לך דבר בכ..שים מצותו ומועלין בו ה"נ כיון שנעשית מ.ומו הלך אסוריה אבל הנקברות דלא המצין הכתוב לשורפן משוך אסורייהו לעולם. תוי': (כ) וכיון דמצין גניזה אפ"ל בגולה. רש"י: (כא) אינו כו' ברע"ב שהוא מחמיר בטומאה. הרי הקל נאכן. שאפר הנקברים אסור. הר"ב:

סליק מסכת תמורה

נשלמה מסכת תמורה

בשהשלים לדבר על המינין שאלו אסור דבר בהם. הביא אח"כ מס' כריתות. ודבר בה על כל המקום שיחייב בה: כרת. וכל הנלוה לאותו הענין והטעם שנשנילו סידר המין הזה בקדשים. שכל דבר שחייבין על זדונו כרת חייבין על שגגתו חטאת. אלא במעט. כמו שיתבאר בה. הרמב"ם (בהקדמתו לסדר זרעים):

מסכת כריתות

שלשים ושש (ב) כריתות בתורה. הבא על האם (ג). ועל (ד) אשת האב ועל הכלה. הבא על הזכור ועל הבהמה והאשה המביאה את הבהמה עליה (ה). הבא על אשה ובתה. ועל אשת איש. הבא על אחותו. ועל אחות אביו. ועל אחות אמו. ועל אחות אשתו. ועל אשת אחיו. ועל אשת אחי אביו [א] ועל הנדה. המגדף והעובד כוכבים והנותן מזרעו למולך

[א] נ"א ועל אשת אחי אמו

שלשים ושש כריתות. לעובר במזיד בלא התראה (ג): הבא על אשה ובתה. בת בתה ובת בנה בכלל. וכן בתו ובת בתו ובת בנו. חמותו ואם חמותו ואם חמיו. כולם בכלל זה: המגדף. מברך את השם: והעובד כוכבים. כדרך עבודתה. או המזבח והמקטר והמנסך והמשתחוה אפי' שאין דרך עבודתו

פ"ק א (א) ל"ין כו'. מנינא למה לי. שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. ומפיק ב"ש מקרא כו'. ולאו חקא שיפסיין ל"ש שאלום דשא פסח ומילה אין בהם שאלם: (ב) הכל אי איכא המראה יש מהן נחנק ויש מהן נס.לי יש מהן נמלק ס. ונשוגג בחטאת. רש"י: (ג) ועל הגם כו'. עב"ג פידוק דקחשיב לאו המיזור ממ"כ בכריסי'. ועיין פ"ז דסנהדרין מ"ד וכפ"ג דמכ"ם). רש"י: (ד) על כו'. שלאן חייסי לא קרא בנה: (ה) והרבה ה'. מפיק בגי' דבנכרי קחשיב למג יגא לחייבו על כולם בהעלם אי דל מכ"ין הלשה סי' וסגא ל"ינ שאלום בלבד וסגא הלפי' בוי' וגפס ויצילה לפיומינ"א כריתות. דאי לאמרם בנכ' קחשיב דל מגאן הנא על זוכר

למולך. ובעל אוב. המחלל את השבת. וטמא שאכל את הקדש והבא למקדש טמא. האוכל חלב ודם נותר ופגול. [א]השוחט והמעלה בחוץ. האוכל חמץ בפסח. והאוכל. והעושה מלאכה ביוה"כ. המפטם את השמן. והמפטם את הקטור'. והסך בשמן המשחה. הפסח והמילה במצות עשה:

ב על אלו חייבים על זדונם כרת. ועל שגגתם חטאת. ועל לא הודע שלהן אשם תלוי. חוץ מן המטמא מקדש וקדשיו. מפני שהוא בעולה ויורד דברי ר"מ. וחכ"א אף המגדף (יח), שנא' (במדבר טו) תורה אחת יהיה לכם. לעושה בשגגה. יצא מגדף שאינו [ב]עושה מעשה:

ג יש מביאות קרבן (יט) ונאכל. ויש מביאות [ג]ואינו נאכל. ויש שאינן מביאות. אלו מביאות קרבן

[א] פ"א [ב] פ"א [ג] גמרא קרבן

פטורו נכך (ו): בעל אוב. וידעוני בכלל. ששניהם בלאו אחד נאמרו (ז). ותנא נקט אוב. שהוא ראשון במקרא: והמחלל את השבת. באחת ממאות מלאכות ארבעים חסר אחת ותולדותיהן: נותר. קדשים לאחר שעבר זמנן: פגול. קדשים ששחט לאכלן חוץ לזמנן או חוץ למקומן (ח): השוחט קדשים בחוץ חייב. אע"פ שלא העלן דכתיב (ויקרא יז) ואל פתח אהל מועד לא הביאו דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת: והמעלה. נמי בכרת דכתיב (שם) אשר יעלה עולה או זבח. ואל פתח אהל מועד לא יביאנו ואם שחט והעלה בשוגג. חייב שתי חטאות: והמפטם את שמן המשחה. במשקל שמוני' ובמדת השמן כמו שעשאו משה במדבר. והוא שיפטמו לסוך בו (ט). אבל המפטמו להתלמד או למסרו לצבור. אינו חייב: והמפטם את הקטרת. אחד עשר סממני הקטורת. אם לקח מכל אחד מהם כפי משקלו הקבוע (י) בדברי חכמים וערבם כדרך שהיו מערבים הקטורת שמקטירים בבית המקדש. חייב כרת. והוא שיעשנו להריח בה (יא). אבל עשאה להתלמד או למסרה לצבור פטור: והסך בשמן המשחה. שעשה משה (יב). שלא לצורך כהונה ומלכות חייב שלא היו נותנים מאותו שמן אלא על ראש כ"ג. ואפי' היה בן כ"ג מושחים אותו (יג) באותו שמן שעשה משה במדבר. וממנו מושחים מלכי בית דוד (יד). ואין מושחין מלך בן מלך. אם לא היה שם מחלוקת כמו שמשחו שלמה מפני מחלוקתו של אדוניהו ויואש מפני מחלוקתו של עתליהו. ויהואחז (טו) מפני יהויקים אחיו שהיה גדול ממנו. ומשיחת הכהנים היא שיוצקים מן השמן על ראשו ומושחין בין גבות עיניו כמין כ"י יונית ומשיחת המלכים כמין נזר: הפסח והמילה במצות עשה. ויש בהן כרת. ואין קרבן על שגגתן אבל כולהו הנך לא תעשה נינהו וחייבים על שגגתן קרבן דאין קרבן אלא על לאו דגבי קרבן כתיב (ויקרא ד) ועשה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה: ב ועל שגגתן חטאת. שגגה שחייבים עליה חטאת היא כגון הבא על א' מן העריות כסבור שהיא אשתו (טז). והעובד כוכבים שמשתחוה לה כסבור זבוח וקטור ונסוך אסרה תורה ולא השתחויה והמחלל את השבת כסבור חול הוא. וכן כל כיוצא בזה שיודע בעיקר האיסור. אלא שנעלם ממנו זה המעשה שעושה. אבל האומר מותר לגמרי דעוקר כל הגוף כגון האומר אין שבת בתורה (יז) אין עבודת כוכבים בתורה לאו שוגג הוא זה אלא אנוס גמור הוא ופטור: לא הודע. כגון שני זתים אחד של חלב ואחד של שומן אכל א' מהם ואינו יודע איזה מהן אכל. אשתו ואחותו עמו בבית. בא על אחת מהן ואינו יודע על איזו מהן בא: אשם תלוי. לפי שבא על הספק קרוי אשם תלוי בתולה ומגין עליו מן היסורים ואינו מכפר שאם נודע אליו אח"כ בבירור שחטא מביא חטאת קבועה: המטמא מקדש וקדשיו. שנכנס למקדש כשהוא טמא או אכל קדשים בטומאה: מפני שהוא בעולה ויורד. ואין אשם תלוי בא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת קבועה והאי הואיל ושגגתו בעולה ויורד אין בלא הודע שלו אשם תלוי: אף המגדף. אין מביאין על שגגתו חטאת. ועל לא הודע שלו נמי אין חייבים אשם תלוי דרחמנא אמר גבי חטאת לעושה בשגגה.

הזכר ועל הבהמה: (ו) וכן פירש לקי גבי מחלל שבת נאמרה מלאכות מלרבות. דהכא לא מהדר אלא אמטה שחייבין עליה כרת ושם שבא קתני ושם פ"ג קתני ולעולם בכל חדא וחדא איכא עונה. גמרא: (ז) והעושן בהעלם א' לא מחייב שתים רש"י. אבל בנין מיתה חילקן הכתוב: (ח) ודברי פימא הן דבהדיא שנינו במ"ב פ"ב דזבחים חוץ למקומו פסול ואין בו כרת: (ט) ואע"פ שעל הסיכה נאמר איסור בו פטור כדלקמן: (י) לאו דוקא דגבי קטרת לא כתיב כמוהו כמו גבי שמן כו' אלא ר"ל עד שיהא ראוי להקטיר איזה שיעור וא"ל שיעשה כולן: (יא) שכן הוא בפי' בכתוב. אבל המריח בקטרת של בית המקדש לא אזהרה ולא כרת כו' ולא דמי לסך בשמן המשחה. דהתם אית ביה מעשה. ומש"ה אית ביה אזהרה. רש"י: (יב) דכתיב אשר יתן ממנו על זר ממנו מאותו של משה. עתוי"ט: (יג) כל מ"ש הר"ב מייתי להו קראי בגמ': (יד) ולא היו מלכי ישראל מושחין (משבא דוד אבל שאול נמשח. רש"י) והא דאלישע משח ליהוא ... מהרלים בגמרא באפרסמא דכיא ולא בשמן המשחה: (טו) גמ' ומי הוה שמן המשחה והא יאשיהו גנזו ומשני בא"פ שמא דכיא: (טז) נדה כסבור טהורה היא. מגדף כסבור מברך שם בן ב' אותיות (דאינו חייב עליו) וברך שם בן ד'. מולך כסבור להעביר אדם אחר והעביר בנו. אוב נתכוין לכשוף אחר. דם כסבור דם דגים. ומעלה בחוץ כסבור בהמות אלו של צבור מותרות בבמות ומוקי לקרא בבמת יחיד. שמן וקטרת בנתכוין לפיטומים לאחרים: (יז) כגון תינוק שנשבה ולא שמע מעולם שיש שבת. דאלו שמע ועכשיו שכחו. חייב כמ"ש הר"ב בפ"ז דשבת: (יח) אף כו'. אדר"מ מהדרי דאמר חוץ מן המטמא מקדש וקדשיו וקאמרי דאף המגדף נמי ולא ידענא מאי קשיא ליה לרש"י אדמפ' בגמ' דרבנן מהדרי אידעוני דלא תנן ליה לפי שאין בו מעשה וא"ל מגדף נמי כו'. וכ' תימא לי ולר"י דהמי לעיל הואיל ושניהם בלאו א' (כלומר ולא משום דאין בו מעשה) מאי אף. ע"כ. דהא מתני' ר"ע היא דלא בעי מעשה ומהאי טעמא לא אמר ר"י הכי. ועתוי"ט: (יט) יש כו'. התחיל לפרש קרבן חטאת שלא

פגע

קרבן ונאכל. המפלת (כ) כמין בהמה חיה ועוף דברי ר"מ. וחכמים אומרים עד שיהא בו מצורת האדם. המפלת סנדל או שליא. ושפיר מרוקם. והיוצא מחותך. וכן שפחה שהפילה. מביאה קרבן ונאכל: ד אלו מביאות ואינו נאכל. המפלת ואין ידוע מה הפילה. וכן שתי נשים שהפילו אחת ממין פטור, ואחת ממין חובה. א"ר יוסי אימתי בזמן שהלכו זו למזרח וזו למערב. אבל אם היו שתיהן עומדות באחת. מביאות קרבן ונאכל: ה אלו שאינן מביאות המפלת שפיר מלא מים. מלא דם מלא גנונים. המפלת כמין דגים וחגבים שקצים ורמשים (כג). המפלת יום ארבעים ויוצא דופן. ר"ש מחייב ביוצא דופן: ו המפלת אור לשמונים ואחד. ב"ש פוטרין מן הקרבן. וב"ה מחייבים. אמרו ב"ה לב"ש. מאי שנא אור לשמונים ואחד. מיום שמונים ואחד. אם שוה לו לטומאה לא ישוה לו לקרבן. אמרו להם ב"ש לא. אם אמרתם המפלת יום שמונים וא'. שכן יצאה בשעה שהיא ראויה להביא בה קרבן. תאמרו בהמפלת אור לשמונים ואחד שלא יצאה בשעה שהיא ראויה להביא בה קרבן. אמרו להן ב"ה, והרי המפלת יום שמונים וא' שחל להיות בשבת. תוכיח. שלא יצאה בשעה שהיא ראויה להביא בה קרבן. וחייבת בקרבן. אמרו להם ב"ש. לא. אם אמרתם במפלת יום שמונים וא' שחל להיות בשבת. שאע"פ שאינו ראוי לקרבן יחיד. ראוי לקרבן צבור. תאמרו במפלת אור לשמונים ואחד. שאין הלילה ראוי. לא לקרבן יחיד ולא לקרבן צבור. הדמים אינן מוכיחין. שהמפלת בתוך מלאת דמיה טמאין. ופטורה מן הקרבן:

האישה

אלא פ"י פשוט: (כ) המפלת כו'. ומהני מפרשים יפה בדברי הר"ב בפ"ג דנדה מ"ד. שם יואל שמיה לענין טומאת לידה. וכל הטמאה לידה הרי א מביא קרבן וספרים כלכלת (כא) לא דק דהכא' ליתנו לשני כריתות קאלו במסכת נדה דכ"ה. עתוי"ט: (כב) דהכי שמעינן ליה לר' יוסי במ"ה פ"ה וכן הלכה וכן נמי באשם תלוי עם במ"ד לפי שבא במקום חטאת: (כג) דגים. והא דתנן במ"ג פ"ג דנדה אם יש עמהן דם טמאה. לאו משום לידה אלא משום נדה: (כד) דחייב בקרבן שני כמ"ש בפי' הר"ב במתני' דלקמן: (כה) לפי שהוא דם לידה לא דם טוהר. הר"מ:

מבמע

פרס למגדף שאין בו מעשה. והלכה כחכמים: ג כמין בהמה חיה ועוף. הואיל ונאמרה בהן יצירה כאדם. ואין הלכה כר"מ: סנדל. ולד הוא אלא שנפחתה צורתו ונעשה כסנדל שנאמר ודל כך שמו. ורבותי פירשו שהיא חתיכת בשר עשויה כצורת סנדל ונגילה לבא עם ולד (כו): שליא. שליא שהיא בלא ולד: שפיר מרוקם. עור שהולד מרוקם בו שיש בתוכו צורת אברים קטנים. ולפי שעשוי כשפופרת של ביצה קרוי שפיר: וכן שפחה שהפילה. דקדריש כי קראי' כל מצות שהאשה חייבת בהם עבד חייב בהם. ה"נ אתה השוות נשים ונשה לגבי יולדת דנשים איתא ובאנשים ליתא אימר לא תחייב שפחה להכי תני וכן שפחה שהפילה: ד ואין ידוע מה הפילה. אם צורת אדם והיינת אם דגים וחגבים ופטורה. ומביאה קרבן שתי תורים אחד לעולה ואחד לחטאת. על של עולה מתנה ואומרת אם מין חובה ילדתי תהא לחובתי. ואם לאו תהא עולת נדבה. אבל חטאת לא תנאי לאתנויי. דאין חטאת נדבה. ומייתא בספק. ואינו נאכל. דשמא לאו בת קרבן היא. ומביאתה כנבלה בעלמא. ומשום מכניס חולין בעזרה לא חיישת כן דכיון דאין ל' זה אלא דמה לא הוי חבילה: וכן שתי נשים שהפילו. נמפטות: אחת מין פטור. כמין דגים וחגבים: ואחת מין חובה. סנדל או שליא ואין ידוע איזו הפילה מין חובה. מביאים כל אחת שתי תורים ואינו נאכל: אימתי. אינו נאכל: בזמן שהלכו. שהביאו קרבן לכהן והלכו לדרכן. ואין יכולים להתנות. אבל אם שתיהן עומדות כאחת. מביאות שתיהן אחת ומתנות ביניהן אם אני החייבת. הרי הוא שלי [ומכאן מחול לי] ואם את החייבת. הרי הוא שלך [ומכאני מחול לך] ואותו שאחת קרב ונאכל. דודאי שאחת באת על אחת (כג) אין תנאי מועיל בו. דכתיב (ויקרא ד) או הודע אליו חטאתו. אבל הכא דכי קא מייתי בהם קרבן למתכפר בשביל קדשים הוא. מייתין ומתנין ואין הלכה כר' יוסי: ה דגים. גוונים. ואני שמעתי כמין תולעים: המפלת יום ארבעים. דעד שיעברו ארבעים יום להריונה הוי מיא בעלמא: רבי שמעון מחייב ביוצא דופן. דכתיב (שם יב) ואם נקבה תלד. והוה ליה למכתב ואם נקבה היא. אלא ריבה לה לידה אחרת. ומאי היא יוצא דופן. ותנא קמא סבר אשר קרא (שם) אשה כי תזריע וילדה. עד שתלד ממקום שמזרעת: ו המפלת לאור שמונים וא'. שילדה נקבה. וליל שמונים וא' שהיתה ראויה להביא כפרתה. הפילה: ב"ש פוטרים מן הקרבן. שלידה בכלה. אע"ג דאפשר שלאת היא (כד) הואיל ולילה היא ולא [לילה נעשה] ראויה לקרבן. דלילה מחוסר זמן קרבן היא דכתיב (ויקרא ז) ביום צותו הלכך לענין קרבן כתוך מלאת דמיה: מאי שנא אור לשמונים ואחד מיום שמונים וא'. דודאי חייבת קרבן על הנפל שהפילה לד"ה הואיל ואחר מלאת הפילה: אם שוה לו לטומאה. שהרי אתם מודים שבשקיעת החמה של יום שמונים כלו ימי טוהר שלה ואם ראתה בליל שמונים וא' טמאה: הדמים אין מוכיחים. והדם שאתם אומרים אם שוה לו לטומאה. אינו ראיה שהרי המפלת תוך מלאת דמה טמא מפני הנדה (כה) ואינה חייבת קרבן שני לפי שכל שבא בתוך מלאת נחשב כאילו בא עם הולד הראשון והא שתו כו':

ס

ז האשה שיש עליה ספק חמשה [א] זיבות וספק חמשה [א] לידות. מביאה קרבן אחד. ואוכלת בזבחים. ואין השאר עליה חובה. חמש לידות ודאות. חמש זיבות ודאות. מביאה קרבן אחד. ואוכלת בזבחים והשאר עליה חובה. מעשה שעמדו קנים בירושלים בדינרי זהב. אמר רשב"ג. המעון הזה. לא אלין הלילה. עד שיהו בדינרין (כז). נכנס לב"ד ולימד האשה שיש עליה חמש לידות ודאות. חמש זיבות ודאות. מביאה קרבן אחד. ואוכלת בזבחים. ואין השאר עליה חובה. ועמדו קינים בו ביום ברבעתים:

פרק ב ארבעה (א) מחוסרי [ב] כפורים. וארבעה (ב) מביאין על הזדון כשגגה [ג] אלו הן. מחוסרי [ד] כפורים. הזב והזבה. והיולדת והמצורע. ר' אליעזר בן יעקב אומר. גר מחוסר כפרה. עד שיזרק עליו הדם. ונזיר ליינו ותגלחתו וטומאתו: ב אלו מביאין על הזדון כשגגה. הבא על השפחה. ונזיר שנטמא. ועל שבועת העדות. ועל שבועת הפקדון: ג חמשה (ט) מביאין קרבן אחד

[א] נמ' בהפך [ב] נמ' כפרה [ג] נמ' ואלו [ד] נמ' כפרה

חמשה ספיקי זיבות. ספק זיבה הוי כגון שופעה שראתה ג' ימים ואינה יודעת אם בימי נדתה אם בימי זיבתה מביאה קרבן ואינו נאכל וספק לידה הוי כגון הפילה ואינה ידעת מה הפילה ואם יש עליה ה' ספיקות של זיבה או ה' ספיקות של לידה: מביאה קרבן א'. חטאת העוף הבא על הספק: ואוכלת בזבחים. שהרי הקרבן הזה לטהרה בא שהרי הוא כטבילה. שאם נטמאת האשה כמה טומאות. טבילה אחת עולה לכולם. אף קרבן זה כן: ואין השאר עליה חובה. לא הצריכוה חכמי' להביאן. שאף החטאת דקודשי שהיו להקריב ספק מליקת עולין למזבח. אלא שאעפ"כ אין לה תקנה ליטהר בקדשים: חמש לידות ודאות. או חמש זיבות ודאות. מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים. כדפרישנא: והשאר עליה חובה. דתניא יכול תביא על הלידה שלפני מלאת ועל הלידה שלאחר מלאת. קרבן אחד לשתיהם ת"ל (שם יב) זאת תורת היולדת (כח): קינין. ב' קינין. דהיינו ארבעה תורין: בדינרי זהב. בשני דינרי זהובים דינר זהב לכל קן: המעון הזה. שבועה היא: נכנס לב"ד ולמד כו'. אע"פ שהיקל בשל תורה. ולימד דבר שאינה כהלכה משום עת לעשות לה' עשה כן. שאלמלא כן לא ימצאו ויתמנעו העניות מלהביא אפילו אחד ויאכלו קדשים בטומאת הגוף: ברבעתים. שני קינין בשני רבעי דינר כסף. ודינר זהב הוא כ"ה דינרי כסף:

פרק ב ארבעה מחוסרי כפרה. שמביאים כפרה. ולא על חטא. אלא לאכול בקדשים: והמצורע. והא דלא חשיב נמי והמצורעת כי היכי דחשיב זב וזבה לפי שזב וזבה עיקר טומאתן חלוקה שזב מטמא בראיות ואפי' ראה שלש ראיות ביום אחד טמא ומביא קרבן וזבה אינה מביאה קרבן עד שתראה בשלשה ימים זה אחר זה הלכך חשיבינהו לתרתי. אבל מצורע ומצורעת אין עיקר (ג) טומאתן חלוקה דשניהם שיעור טומאתן בנגעים: גר מחוסר כפרה. ות"ק סבר כיון שמל וטבל (ד) מותר לאכול בקדשים ואין קרבן מעכבו אלא מלבוא בקהל. הלכך לא חשיב ליה בכלל מחוסרי כפרה: עד שיזרק עליו הדם. אם הביא קרבן בהמה. ואם עולת העוף הביא (ה). עד שיתמצה דמו על קיר המזבח: ונזיר ליינו ולתגלחתו. קרבן נזיר מתיר לו לשתות יין ולהתגלח ולהטמא למתי'. שאע"פ שמלאו ימי נזרו. אינו מותר ביין ובתגלחת ולהטמא למתים עד שיביא קרבן. ות"ק לא חשיב נזיר. דלא תני אלא הנך דלאשתרויי בקדשים. ונזיר דנייתי קרבן לאשתרויי ביין דחולין הוא: ב הבא על שפחה חרופה. דאמר קרא. (ויקרא יט) וכפר עליו הכהן באיל האשם על חטאתו. והדר כתיב (שם) ונסלח לו מחטאתו אשר חטא לרבות מזיד כשוגג (ו). ונזיר שנטמא דכתיב (במדבר ו) וכי ימות מת עליו בפתע פתאום. פתע זה שוגג וקרא אומר (שם לה) ואם בפתע בלא איבה. פתאום זה מזיד. וכן הוא אומר (משלי כז) פתאום עברו ונענשו. והיינו מזיד. דאין עונש אלא על המזיד (ז): ועל שבועת העדות. קרבן עולה ויורד האמור בשבועת העדות חייב הכתוב על מזיד כשוגג. דבכולן נאמר ונעלם. וכאן לא נאמר ונעלם: ועל שבועת הפקדון. אשם האמור בשבועת הפקדון חייב בו מזיד כשוגג. דיליף חטאה חטאה לגזירה שוה משבועת העדות (ח):

סגא

(כז) משמע על לידה אחת מביאה דהיינו על כל אחת ואחת. כפי'. דלינה מביאה על כל לידה ולידה דמוך מלאת. עיין בפי' הר"ב פ"ב מ"ד: (כח) בדינרין. דינרין של כסף דינרי של זהב. ערוך:

פרק ב (א) ד'. מכילא לאפוקי מדראב"י: (ב) וד'. מכילא לאפוקי מדר"ש דמביא כשם שבועת הפקדון לא כיון זדוני לכפרה. גמ': (ג) והלו בשאר דברים חלוקים הם כדתנן פ"ב דסוטה. גמ': (ד) תנא היא לריך מילה וטבילה וקרבן וכולהו ילפינן להו מקראי בגמ': (ה) ובגמ' יליף ליה דגם בעוף בעי ליה ושיעור שתי פרידות ושתיהן עולות: (ו) גמ' והא קרא כי כתיב במזיד כתיב (כתיב בקורת תהיה. והיינו מלקות ואין מלקות אלא במזיד ועליה קאמר והביא לם לשמו) אלא לימא לעשות שוגג כמזיד: (ז) כלומר כדאמרינן בעלמא אין עונשין אלא אם כן מזהירין. דהיינו עונש של מעם. דאלו דאף על השוגג מסיפר ביסורין מב"ד של מעלה דהא לריך שאלה לכפרה. ועל לא הודע אשם תלוי שעולה ומגין מן היסורי' ובגמר' מביא קראי דפתאום. משמע נמי שוגג ואונס וצריך לכתוב פתאום דמשמע כלשון ולא לכתוב פתע. ומשני דהום אמינא דהכא משמעותו וזקא שוגג ולא מזיד מידי דהוה אכל התורה אין קרבן אמזיד נהכי כתיב פתע דשוגג הוא לגלוי דפתאום אונס ומזיד הוא: (ח) וסיימא דבר"ע שבועת הפקדון פי' הר"ב מדלא כתיב בה ונעלם וכ"ה בגמרא דשבועות לגדיא. ועתוי"ט שהלכך: (ט) ה'. מכילא להפוקי כבי דמגב וקדש את ראשו ביום ההוא ביום השמיני. ונזיר שנטמא בשביעי טומאה אריכתא הוא כאלו נטמא בתוך השבעה:

וה'

א' על עבירות הרבה. וחמשה (י) מביאים קרבן עולה ויורד. אלו מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה. הבא על השפחה ביאות הרבה. ונזיר שנטמא טומאות הרבה. והמקנא לאשתו. על ידי אנשים הרבה (יד). ומצורע שנתנגע נגעים הרבה. הביא [א]צפוריו (טו) ונתנגע לא עלו [ב](לו). עד שיביא את חטאתו. ר' יהודה אומר עד שיביא את אשמו: ד האשה שילדה ולדות הרבה. הפילה בתוך שמנים נקבה וחזרה והפילה בתוך שמנים נקבה. והמפלת תאומים רבי יהודה אומר מביאה על הראשון ואינה מביאה על השני. מביאה על השלישי. ואינה מביאה על הרביעי [ג](אלו) מביאין קרבן

[א] גמרא לפורין [ב] גמרא [ג] גמרא

ג הבא על שפחה חרופה ביאות הרבה. דכתיב (ויקרא יט) וכפר עליו הכהן וגו' באיל האשם על חטאתו אשר חטא. והוה מצי למכתב על חטאתו וליסתוק מדי אשר חטא לרבות חטאים הרבה. והני מילי בשגגה ביאות הרבה על שפחה אחת (יא). אבל בא על שפחות הרבה ואפי' בהעלם א' חייב על כל שפחה ושפחה דכתיב והיא שפחה. לחייב על כל שפחה ושפחה: ונזיר שנטמא טומאות הרבה. כשנטמא בתוך ז' ימי טומאתו לא צריכא למימר דאינו מביא אלא קרבן א' דטומאה ארייתא היא. כי צריכא לנטמא ביום השביעי שהוא יום תגלחתו. וסבר האי תנא דקרא דכתיב (במדבר ו) וקדש את ראשו ביום ההוא ביום שביעי שהוא יום תגלחתו קאמר שנזירות טהרה חלה עליו באותו יום והשתא סד"א כי נטמא תרי זמני בשביעי (יב) הוו להו טומאות הרבה דהא התחילה נזירות דטהרה וליחייב שתי קרבנות קמ"ל דלענין קרבן לא מחייב אלא א' (יג) דלא אתא זה לשעה הראויה לקרבן דאף ע"ג דנזירות טהרה אתחלי לה מיום השביעי שעה הראויה לקרבן אינה אלא מיום השמיני: המקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה. דכתיב (שם ה) זאת תורת הקנאות תורה אחת לקנאות הרבה: ומצורע שנתנגע נגעים הרבה. כגון שנתנגע ונתרפא נתנגע ונתרפא פעמים הרבה אינו מביא אלא קרבן אחד על כולם דכתיב (ויקרא יד) זאת תהיה תורת המצורע תורה אחת למצורע פעמים הרבה (טו): הביא צפורים ונתנגע. בגמרא מפרש דהכי קתני לא עלו צפורים להקבע בעניות ובעשירות שאם היה עני בשעת [הבאת] צפורים והעשיר קודם שיביא חטאתו צריך להביא קרבן עשיר ואם היה עשיר והעני מביא קרבן דלות עד שיביא חטאתו. דבתר חטאת אזלינן בין בעניות ובין בעשירות דכתיב (שם) אשר לא תשיג ידו בשעת טהרתו כשלא תשיג ידו יביא בדלות ואע"פ שהעשיר אחר כן והאי טהרתו היינו חטאת שהיא כפרתו: עד שיביא אשמו. דבטהרתו אשמו משמע שהוא מדמו על בהונותיו ומכשירו לאכול בקדשים ואין הלכה כר' יהודה (יז): ד האשה שילדה ולדות הרבה. וקאזיל ומפרש כיצד. כגון הפילה בתוך שמונים של נקבה שטבלה לאחר שבועים דטומאה ושמשה ונתעברה והפילה נקבה לאחר ארבעים של יציאה דהיינו כ"ד לנידה הראשונה וחזרה והפילה לסוף כ"ד של זו ולהכי נקט נקבה דבזכרים ליכא למימר הכי (יח) דאי הפילה בתוך מ' דזכר האי שני מיא בעלמא הוא. דאין הולד נוצר עד מ' יום: והמפלת תאומים. אפי' זכרים כגון נתעברה שלשה והפילה א' לאחר מ' והשני כשתהא רגלא תוך ימי טוהר הראשון והשלישי בתוך ימי טוהר דשני כל אלו אין מביאות אלא קרבן אחד דכתיב (שם יב) זאת תורת היולדת מלמד שמביאה קרבן אחד על ולדות הרבה יכול על הלידה שלפני מלאת ושל אחר מלאת נמי אינה מביאה אלא קרבן אחד תלמוד לומר זאת: ר' יהודה אומר מביאה על הראשון ואינה מביאה על השני. ר"י פליג בין אולדות בין אתאומים ואומר מביאה על אולד הראשון. ולא על השני שנולד בתוך מלאת של ראשון. ומביאה על השלישי. משום דהוא לא נולד תוך מלאת. דלא חשבינן מלאת לשני דכמאן דליתי דמי. הואיל ונולד תוך מלאת של ראשון. ושלישי הוי תחלת לידה ואינה מביאה על הרביעי הואיל ונולד תוך מלאת דשלישי אבל שלישי לא נולד תוך מלאת דראשון דהא עברו ימי טומאתו דראשון (יט). וגבי תאומים נמי פליג ר' יהודה. ואע"ג דעבורן באחת. לא אמרינן חדא לידה אריכתא היא ואית ליה מלאת נמי לשני. ושלישי לאו בר קרבן הוא. אלא אם נולד שלישי לאחר הלאת דראשון. סבר רבי יהודה דמביאה קרבן על השלישי. ועל מלאת דשני לא חיישת לן. דכמאן דליתא דמי. כי קאמר ר' יהודה ולד שני כמאן דליתיה דמי לענין קרבן הואיל ובתוך זמנו של קרבן ראשון נולד. אבל לענין טומאה מודה דימי טומאה אית לה (וכל זמן שהיא מפלת זכר יושבת עליו שבעת ימי טומאה ול"ג ימי דם טוהר) וכל זמן שהיא מפלת נקבה יושבת עליה שבועים דטומאה וס"ו דדם טוהר. ואין הלכה כרבי יהודה

(י) וכו'. מכינה לאפוקי מדר"א דאמר נשיא מביא שעיר בטומאת מקדש וקדשיו. ועתוי"ט: (יא) בזמן או בעתג ובידיע' בנתיים דהל"ה אפילו נשאר איסורים אינו חייב אלא א' כדלקמן פ"ג מ"ב: (יב) פי' לאחר שגלח ועבל ליחייב שתי קרבנות. שכיון שלא הביא קרבנותיו הוא כבר נשאר ראוי לבכיחזר ויסתמא שיביא קרבן על כל טומאה וטומאה דטומאה ארייתא היא. הואיל ועבל בו ביום: (יג) ומד פיהא חייב משום טומאה זו כש"י בנזיר. ואין נראה כן מדבריו במכילתין רפ"ק. אבל בשנטמא עומאות הרבה ביום השמיני. שהוא ראוי להביא קרבנותיו חייב קרבן על כל טומאה וטומאה כל זמן שלא הביא קרבנותיו: (יד) המקנא בה. מביא מנחת שעורים אחת לכולן כשהוא משקה. רש"י: (טו) ואיכא למידק אי ה"נ כשהיה ראוי להביא קרבנותיו אי מחייב קרבן על כל נגע ונגע כמו בנזיר ונראה' דשאני הן. ועתוי"ט: (טז) לפוריו. הואן שתי לפורים חיות אחת לשחיטה ואחת לשילוח ולאו קרבן נינהו. רש"י: (יז) וכ"כ הר"מ ותימ' דבפי"ד דנגעים מ"ה פסקו כר"י כו' ובנא"י הוגה בכאן והנראה לי שהלכה כר"י. ועתוי"ט: (יח) וכ"כ הר"מ דלאו בשביעי עסקינן: (יט) ר"ל מה שאמו טמאה למקדש וקדשיו

ואשם אחד. טמא שאכל את החלב והיה נותר. מן מוקדשים וביום הכפורים. ר"מ אומר אם [א] היתה שבת. והוציאו [ב](בפיו) חייב. אמרו לו אינו מן השם: ה יש בא ביאה אחת. וחייב עליה שש חטאות. [ג]הבא על בתו. חייב עליה משום בתו ואחותו. ואשת אחיו ואשת אחי אביו ואשת איש. ונדה. והבא על בת בתו חייב עליה משום בת בתו. וכלתו. ואחות אשתו. ואשת אחיו. ואשת אחי אביו. ואשת איש. ונדה. רבי יוסי אומר. אם עבר הזקן ונשאה. חייב עליה משום אשת אב. וכן

א גמרא היה ב גמרא נ"ג ג גמרא כילד

איסורא אחפצא. אלא אגברא אתוסף איסורא לגבי אחריני וגריר וכייל נמי להאי באיסורים. נעשה זה החלב נותר הוי איסור מוסיף דמעיקרא להדיוט אסור ולגבוה שרי (יג) כיון שנעשה נותר הוסף איסור על החתיכה עצמו ליאסר אפי' לגבוה ומתוך שחל עליה שם איסור נותר לאסרה לגבוה. חל עליה נמי שם נותר לגבי הדיוט להתחייב עליה משום נותר אע"ג דבלאו הכי היתה אסורה להדיוט. חל עליה יוה"כ מגו דאתוסף. איסורא לגבי גברא לאסרו בחולין שהיו מותרים לו קודם יוה"כ גורר וכולל נמי להאי חלב של מוקדשים בהדיה להתחייב עליו משום יום הכפורים: ואשם אחד. אשם מעילות על שנהנה מן ההקדש בשוגג. ואף זה איסור מוסיף דאתוסף איסורא על חפצא דקודם דהקדישה היה חלב זה אסור באכילה ומותר בהנאה משקדשה נאסרה אפי' בהנאה. ומתוך שחל שם הקדש על החלב לאסרו בהנאה. חל עליו נמי להתחייב באכילתו משום נהנה מן ההקדש: אם היתה שבת והוציאו בפיו. כשהיה אוכלו (יד) חייב. גם על ההוצאה. ובגמרא מפרש דהכי קאמר אם היה יוה"כ שחל להיות בשבת והוציאו חייב שתים על ההוצאה. משום שבת ומשום יוה"כ ששניהם באין כאחד. בשעה שקדש היום לשבת קדש נמי ליה"כ. וכשם שערוב (טו) והוצאה לשבת כך ערוב והוצאה ליה"כ ואיסור חל על איסור באיסור בת אחת; אינו מן השם. כלומר תנא לא קחשיב אלא חטאות הבאות מפני אכילה והאי מפני הוצאה הוא: ה בתו ואחותו. כגון שבא על אמו והוליד ממנה בת. והרי היא בתו ואחותו מאמו. ואשת אחיו שנשאת לו קודם לכן ומת (טז) ולאחר מיתתו נשאה אחי אביו. ובא זה אביה עליה בנדתה. והשתא איסור בתו ואחותו באין כאחת ואף על פי שהיא ממזרת ואסורה לבא בקהל. כשנשאת לאחי אביה קדושין תופסין בה. לפי שקדושין תופסין בחייבי לאוין. א"כ אם היו אחי אביה ממזרים (יז) מותרים ליקח אותה לכתחלה ונאסרה על אביה משום אשת אחיו לפי שהוא איסור מוסיף. שמתחלה היתה מותרת לאחי אביה כולן וכשנשאת לא' מהן נאסרה על כל האחין ומתוך שחל עליה שם אשת אח לגבי שאר האחים שהיתה מותרת להן חל עליה נמי שם אשת אח לגבי אביה להתחייב עליה נמי משום אשת אחיו. מת אחיו ונשאת לאחי אבי אביה מגו דאתוסף בה איסורא לגבי שאר אחי אביו אתוסף בה איסורא נמי לגבי דידיה הויא לה אשת איש (יח) מגו דאתוסף איסורא לגבי עלמא אתוסף איסורא לגבי דידיה פירסה נדה מגו דאתוסף איסורא לגבי בעלה. אתוסף איסורא נמי לגבי דידיה: חייב עליה משום בת בתו וכלתו. כגון שנשאה בנו: ואחות אשתו. שהיה נשוי את בת חתנו. שהיא אחות בת בתו מן האב (יט): ואשת אחיו. שמת בנו ונשאה אחיו של זה: ואשת אחי אביו. שמת אחיו ונשאה אחי אביו: אם עבר הזקן. אביו של זה ונשאה ואח"כ בא עליה זה חייב אף על אשת האב ואע"ג דאשת אחיו היא דהא מחייבין ליה לבריה משום אשת אחי אביו אלמ' אסורה ליה לאביו משום אשת אח ואין לה אישות בה. הכא במאי עסקינן כגון שנפלה לפניו ליבום מאחיו שמת בלא בנים ויבמה הוא ונשאה. והאי עבר הזקן דתנן. היינו משום שהיא לו באיסור שניה בלבד משום בת בת בנו ומשום כלת בנו דשתיהן שניות מדברי סופרים. וא"ת כלתו היא דהא מחייבין ליה לבריה משום אשת אח. לאו סרכא היא. דאיכא לאוקמי דאשת אחיו של בנו מאמו היא ולא כלתו של אב היא אלא אשת הורגו ומותרת לו. ואם תאמר ומאי איסור מוסיף איכא בבת בתו כשעבר אביו ונשאה דקא מחייבת ליה נמי משום אשת אב. הא מלתא בעו לה בגמ'. ותירצו כגון דאיכא ברא לסבא (כ) ואחיו של זה הוא. דמגו דאתוסף בה

(יג) וא"כ מוקדשים דיש שכן לכהנים איהו נמי כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו: ומיהו הכא בחלב דאינו אלא לגבוה: (יד) דאל"ה אין דרך הוצאה בכך. כדתנן במ"ג פ"י דשבת. אבל כשאוכלו כך כיון דקא מכוין (לאוכלו כשליכתו) מחשבתו משויא ליה מקום. גמ'. ועתוי"ט: (טו) גמ'. וכ' רש"י ערוב כדי נסבה. אלא דהא בהא תליא דלא הקנו חכמים ערובי חצרות אלא בשביל איסור הוצאה שגזרו מרשות לרשות גזירה משום הוצאה מרה"י לרה"ר. ועתוי"ט: (טז) וה"ס אם גירסה כדלקמן והדא מפרשי נסיב: (יז) והתו' כתבו וא"ת והא ממזרת היא וא"כ היאך אסורה לאחיו משום אשת אח איך חל איסור אשת אח על איסור ממזרות וי"ל דמיירי דאחיו נמי ממזר כו'. ועי"ל איסור חמור על איסור קל חל. ותי' בתרא אין נראה מדברי הר"ב וא"כ לפי' קמא ק' קושית התו'. וי"ל דמיירי שיש כאן אח א' שהוא ממ"ז שהיתה מותרת לו ועכשיו כשנשאה זה נאסרה על אותו האח משום אשת אח ובמגו שאסרה נ"כ על זה. ועתוי"ט: (יח) כלו' שמת זה ונשאת לאחר וכ"כ הר"מ בהדיא וכ"כ הר"ב בהדיא במתני' דלקמן. וכתבו התו' לפרש כן דהא איסור אשת איש חייל בבת אחת עם איסור אשת אחי אביו כמו בתו ואחותו וכן לקמן באם עבר הזקן פי' הר"מ דאיסור אשת אב ואיסור אשת איש הם שני איסורים הבאים כאחד: (יט) כגון שהיתה לו בת מאשה אחרת ונשאה זה הר"ב חמיו של בעל בתו וכשבא זה על אחות בתו של חתנו. שהיא לו בת בתו היתה אחות אשתו רש"י. ועתוי"ט כמה מציאות שיהא חייב יותר והשנא לא תנו למתניתין דממילא משמע כשתעמוד למנין: (כ) עתוי"ט עוד מציאות אחר על זה ומסיק בשם הר"מ דכל אלו שאיכון משום איסור מוסיף צריך שיהיו האנשים שנאסרים בעולם אבל אם אינם בעולם אין אומרים הואיל אם היה כו'

בירא גבי הוא דלא משום אשת אב. אתוסף נמי גבי דידיה: וכן הבא על בת אשתו. חייב עליה משום כל אלו שחייב בבתו. ועל בת בת אשתו חייב משום כל אלו שחייב על בת בתו. ובת אשתו שהיא אחותו מסכמת לה כגון שאביו אנס או פתה אשה והוליד ממנה בת. ואח״כ נשא הוא אנוסת אביו. אנוסת אביו שהיא מותרת לו. הרי אותה הבת אחותו ובת אשתו. ובת בת אשתו ואחות אשתו מסכמת לה. כגון שבא אבי אשתו על בת אשתו והוליד ממנה בת. אותה הבת היא בת בת אשתו ואחות אשתו:

וכן הבא על בת אשתו. ועל בת [א] בת אשתו: [ו] הבא על חמותו חייב עלי׳ משו׳ חמותו. וכלתו. ואחות אשתו. ואשת אחיו. ואשת אחי אביו. ואשת איש. ונדה. וכן הבא על אם חמותו. ועל אם חמיו. רבי יוחנן בן נורי אומר. הבא על חמותו. חייב עליה משום חמותו. ואם חמותו. ואם חמיו. אמרו לו שלשתן שם אחד הן: [ז] אר״ע שאלתי את ר״ג ואת ר׳ יהושע באטלים של [ב] אמאום שהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של רבן [ג] גמליאל. הבא על אחותו. ועל אחות אביו. ועל אחות אמו. בהעלם אחד. מהו. חייב אחת על כולן. או אחת על כל אחת ואחת. ואמרו לי לא שמענו. אבל שמענו הבא על חמש נשיו נדות. בהעלם אחד שהוא חייב על כל אחת ואחת. ורואין אנו שהדברים ק״ו: [ח] ועוד שאלן ר״ע אבר המדולדל בבהמה מהו. אמרו לו לא שמענו. אבל שמענו באבר המדולדל באדם. שהוא טהור. שכך היו מוכי שחין בירושלים עושין. הולך לו ערב פסח אצל הרופא וחותכו עד שהוא מניח בו כשעורה. ותוחב בסירה. והוא נמשך ממנו. והלה עושה פסחו. והרופא עושה פסחו. ורואין אנו שהדברים ק״ו (כג):

ועוד

[א] נ״א בנה [ב] נ״א עמאוס [ג] נ״א גמלא

: (כא) לשון הר״ח ובא לאחותו הבן על הבת האחרת שהיא אחותו מאביו. ואחות אמו מן האב ומן האם ולאחר אביו מאמו: (כב) והוא לי בדברי כקול הפירוש וכן מפורש בפירוש כמדרש רז״ל: (כג) ק״ו. ובפ״ח דחולין מ״ז ילפי לה

[ו] משום חמותו וכלתו ואחות אשתו. הא״ב שבא על בתו והוליד ממנה בת. נשא ראובן זאת הבת. הרי אמה אסורה עליו משום חמותו ואחות אשתו. נשאת לבנו של ראובן נוסף עליה איסור משום כלתו. מת בנו של ראובן או גרשה ונשאת לאחיו. נוסף עליה איסור אשת אחיו. מת אחיו או גרשה ונשאת לאחי אביו. נוסף עליה איסור אשת אחי אביו. נשאת לנעלמא והיא אשת איש ופירסה נדה. ובא עליה ראובן בעודה אשת איש ונדה. הרי נחייב עליה ראובן משום כל השמות הללו: וכן הבא על אם חמותו. כגון בא על דינה בת לאה בתו והוליד ממנה בת ושמה סרה. הנושא סרה נאסרה עליו לאה משום אם חמותו ומשום אחות אשתו. שהרי סרה אשתו ולאה שהיתן בנות לבן. נשאת לאה לבן בעלה של סרה נעשית כלתו. ואח״כ לאחיו ואח״כ לאחי אביו. ובא עליה בעלה של סרה בעודה אשת איש ונדה חייב משום כל השמות הללו: ואם חמיו. ראובן בא על זקנתו אשת לבן אם לאה אמו. והוליד ממנה בת ושמה דינה. הנושא את דינה נאסרה עליו לאה אמו של ראובן משום אם חמיו ומשום אחות אשתו. שהרי דינה אשתו ולאה אם חמיו. שהיתן בנות אשת לבן. נעשית כלתו. ואח״כ אשת אחיו ואח״כ אשת אחי אביו ואשת איש ונדה. חייב עליה משום כל השמות הללו: הבא על חמותו חייב עליה כו׳. לאשת לבן שהיו בנות לאה ורחל. ובן אחד ושמו אשר. ושם בת אשר סרח. ובא אחד מן השוק. ונשא את רחל ויוכבד בת לאה וסרח בת אשר. ואח״כ בא הנושא ג׳ נשים הללו על אשת לבן חייב עליה משום חמותו ואם חמותו ואם חמיו. משום חמותו שהרי היא אם רחל אשתו ומשום אם חמותו שהרי היא אם לאה חמותו. ומשום אם חמיו לפי שהיא אמו של אשר חמיו: שלשתן שם אחד הם. בחד קרא כתיבי ובחד לאו. הלכך אין חלוק חטאות ביניהן. וכן הלכה: [ז] באטלים. שוק שמוכרים שם בשר: של אמאום. שם העיר: הבא על אחותו וכו׳. ה״ק הבא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו ומשכחת׳ לה. כגון שבא ראובן על אמו והוליד ממנה ב׳ בנות וחזר ובא על אחת מבנותיו אלו והוליד ממנה בן. ובא הבן על אחותו. שהיא אחות אביו ואחות אמו (כא): שהדברים ק״ו. ומה הבא על חמש נשיו נדות שהם שם א׳. לנדה לא חלקה חייב על כל א׳ וא׳. הבא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו שהן ג׳ שמות כלומר ג׳ לאוין מחולקין. אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת. ואפי׳ ק״ו פריכא היא דמה לה׳ נשים נדות שהן גופים מחולקים אלא טעמא משום דה״ק (ויקרא כ) ערות אחותו גלה וגו׳ וקרא יתירא הוא דבריש׳ דקרא כתיב ואיש אשר יקח את אחותו וראה את ערותה וגו׳. ל״ל למהדר תו ערות אחותו גלה. אלא ללמד על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו. שחייב על כל א׳ וא׳: [ח] אבר המדולדל בבהמה. שלא רובו ומעורה במקצתו. פרו׳. שיטמא משום אבר מן החי. כאילו נתלש לגמרי. וקי״ל כהתנור והרופא. דאבר מן החי מטמא כנבלה: ואבר שנתלש מן האדם לגמרי. מטמא כמת: באבר המדולדל באדם. שמעורה קצת טהור: מוכי שחין. שאבריהן נופלין: ותוחבו. לא משום טהרה. שקודם לכן נמי טהור. אלא שלא יהא מאוס ברגל באבר המדולדל: שמניח בו כשעורה. ואינו חותכו לגמרי שלא יטמא את החותכו שנוגע בו בשעת פרישה: ותוחבו. לאבר: בסירה. בקוץ (כג) המחובר לקרקע: והוא. החולה: נמשך. ונתלש האבר מאליו. והחולה אינו טמא לפי שמושך עצמו כאחת בבת אחת והאבר נתלש ממנו כאחת וליכא נגיעה בשעת פרישה: שהדברים ק״ו. ומה אדם שמקבל טומאה מחיים האבר המדולדל ממנו טהור. בהמה שאינה מקבלת טומאה מחיים אינו דין שיהא

האבר

קרבן עולה ויורד. על שמיעת הקול. ועל ביטוי שפתים. ועל טומאת מקדש וקדשיו. והיולדת והמצורע. ומה בין השפחה לבין כל העריות שלא שותה להן לא בעונש ולא בקרבן שכל העריות בחטאת. והשפחה באשם [א](כל העריות בנקבה ושפחה בזכר) (כ). כל העריות אחד האיש ואחד האשה שוין במכות ובקרבן ובשפחה לא השוה את האיש לאשה במכות. ולא את האשה לאיש בקרבן (כא). כל העריות עשה בהן את המערה כגומר. וחייב על כל ביאה וביאה. זה תומר החמיר בשפחה. שעשה בה את המזיד כשוגג:

ה איזו היא שפחה. כל שחציה שפחה. וחציה בת חורין שנא' (ויקרא יט) והפדה לא נפדתה דברי ר"ע. [ב]ר' ישמעאל אומר. זו היא שפחה ודאית (כג). [ג]רבי אלעזר בן עזריה אומר כל העריות מפורשות. ומה שיור. אין לנו אלא שחציה שפחה וחציה בת חורין:

ו כל העריות אחד גדול ואחד קטן הקטן פטור. אחד ער ואחד ישן הישן פטור. אחד שוגג ואחד מזיד. השוגג בחטאת והמזיד בהכרת:

פרק ג אמרו לו אכלת חלב מביא חטאת עד אומר אבל ועד אומר לא

[א] גמרא [ב] גמרא רבי יהודה [ג] גמרא רא"ב"

הודה: עולה ויורד. עולה לעשיר ויורד לעני. שאם הוא עשיר מביא כשבה או שעירה. ואם עני תורים ובני יונה. ובדלי דלות עשירית האיפה סלת: שמיעת הקול. ששמע קול אלה: וטומאת מקדש וקדשיו. בשוגג. ושבועת ביטוי שלשתן כתובים בהדיא בפרשת ויקרא שמביאין בדלות ובדלי דלות: והיולדת. בעשירות כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת. בדלות שתי תורים. דהיינו פרידה דעוף תחת כבש ודלי דלות לא נאמר ביולדת. וכן מצורע בעשירות שני כבשים. בדלות שתי תורי' תחת שני כבשים. ודלי דלות אין בו: שוין במכו' ובקרבן. אם מזידין שניהם לוקין כדקיימא לן. איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם (במדבר ה) השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. ואם שוגגין שניהם מביאים קרבן דבתרוייהו כתיב כרת במזיד דכתיב (ויקרא יח) ונכרתו הנפשות העושות וכל שזדונו כרת שגגתו חטאת: ובשפחה לא השוה שהאשה לוקה כדכתיב (שם יט) בקורת תהיה היא במלקות והוא בקרבן איל אשם. ולשון בקורת בקריאה לפי שקורין על הלוקה אם לא תשמור לעשות והפלא ה' וגו'. א"נ בקורת לשון בקור שב"ד מבקרים ואומדים את הלוקה כמה מכות יכול לקבל: עשה בהן המערה. המכניס עטרה בלבד כגומר ביאתו. וחייב על שלא כדרכה כמו כדרכה דמשכבי אשה כתיב ובשפחה אינו חייב אלא על גמר ביאה כדרכה דשכבת זרע כתיב בה שראוי להזריע. וכל העריות חייב על כל ביאה וביאה. ובשפחה אמרן לעיל בפרקין (ד' ט') שמביא קרבן אחד על ביאות הרבה: שעשה בה את המזיד כשוגג. אם שניהן מזידין או הוא שוגג והיא מזידה היא במלקות והוא בקרבן. אבל אם היא שוגגת בין שהוא שוגג בין שהוא מזיד שניהן פטורים. דכתיב בקורת תהיה והדר והביא את אשמו בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן: ה חציה שפחה וחציה בת חורין. המאורסת לעבד עברי. שהוא מותר בשפחה ומותר בבת חורין. אבל לא לעבד כנעני שהרי הוא אסור בה מפני צד חירות שבה ואילו לא היתה חציה שפחה היו הקדושין תופסין בה ושניהן נהרגין אבל עכשיו קדושין תופסין בה קצת מפני צד חירות שבה. ואין תופסין בה לגמרי מפני צד עבדות שבה. והיינו דכתיב (ויקרא יט) לא יומתו כי לא חופשה. הא חופשה חייבים (כג): והפדה לא נפדתה. משמע פדויה קצת ואינה פדויה לגמרי: זו היא שפחה ודאית. כלומר שפחה גמורה. והאי דכתיב והפדה לא נפדתה. דברה תורה כלשון בני אדם: כל העריות מפורשות שהן בנות חורין ושיור אין לנו וזו ודאי משונה היא חציה שפחה וחציה בת חורין ור' אלעזר בן עזריה היינו ר' עקיבא אלא דס"ל לרבי ישמעאל אנא בעלמא כוותך ס"ל דדברה תורה כלשון בני אדם. מיהו הכא שאני מדכתיב כי לא חופשה. והפדה לא נפדתה למה לי. ש"מ לחציה שפחה וחציה בת חורין. והלכה כר"ע: ו כל העריות. אם האחד גדול. האיש או האשה: ואחר קטן. הקטן פטור וגדול חייב. ובשפחה אינו כן. דאם האחד קטן. גדול נמי פטור. דהא אתקוש להדדי בקורת תהיה והביא את אשמו בזמן שהיא לוקה הוא מביא קרבן. אין האשה לוקה. אין האיש מביא קרבן: אחד ער ואחד ישן הישן פטור והער חייב. ובשפחה חרופה ער נמי פטור. דהא איתקוש להדדי כדאמרן: השוגג בחטאת והמזיד בהכרת. ושפחה חרופה אם הוא מזיד והיא שוגגת שניהן פטורין דהואיל ואין האשה לוקה. אין האיש מביא אשם. ואם הוא שוגג (כד) והיא מזידה. היא לוקה. והוא באשם:

פ"ג אמרו לו. אפי' אחד (א) אומר לו אכלת חלב והוא שותק ואינו מכחישו (ב): מביא חטאת. על פיו:

וקדשיו. הר"מ: (כ) בנקבה. כל חטאת יחיד נקבה היא דהיינו כשבה או שעירה. רש"י: (כא) ולא כו' אימא הוא מנטיה קרא (ממלקות דכתיב תהיה) אבל היא תלקי ותייתי קרבן. והביא את אשמו לה' כתיב. גמ': (כב) וא"א לומר שבא אל שפחה מאורסת פנויה שומת לפי שהיא פנויה כשאר הנשים) אלא לפי שהיא מקודשת ויש בה צד עבדות. שאלו נגמר פדיונה היתה אשת איש והיו נהרגים שניהם. הר"מ: (כג) ודאית. ומאורסת לעבד עברי דכתיב כי לא חופשה מכלל דהוא חופש. גמ': (כד) וכ"ש אם הוא מזיד דהא קרא כי כתיב במזיד כתיב כמ"ש במ"ב:

פרק ג (א) בדתנן רפ"י די יבמות. האשה כו' ובאו ואמרו כו' דקי"ל אפילו באחד. גמרא: (ב) דת"ר או הודע אליו חטאתו. ולא שיודיעוהו אחרים. יכול אפי' אינו מכחישן ת"ל או הודע אליו מ"מ. במאי עסקינן אילימא בתרין. תרין ואין מכחישן קרא בעי. אלא לאו באחד וקתני

לא אכל (ג) אשה אומרת אכל. ואשה אומרת לא אכל מביא אשם תלוי. עד אומר אכל והוא אומר לא אכלתי פטור (ד). שנים אומרים אכל והוא אומר לא אכלתי. ר"מ מחייב (ה). א"ר מאיר אם הביאוהו שנים למיתה חמורה. לא יביאוהו לקרבן הקל. אמרו לו מה (ו) אם ירצה לומר מזיד הייתי [א]: ב אכל חלב וחלב בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת. אכל חלב ודם ונותר ופיגול בהעלם אחד. חייב על כל אחד ואחד. זה חומר במינין הרבה ממין אחד. וחומר במין אחד ממינין הרבה. שאם אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית (ז) ממין אחד חייב. משני מינין פטור: ג וכמה ישהה האוכלן. כאילו אכלן קליות. דברי ר"מ. וחכמים אומרים עד שישהה מתחילה ועד סוף כדי אכילת פרס. אכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין. שתה רביעית יין ונכנס למקדש (ט). ושהה כדי אכילת פרס [ב]. ר' אליעזר אומר אם הפסיק בה. או שנתן לתוכו מים כל שהוא. פטור: ד יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם

[א] גמ' ופטור [ב] גמ' חייב

שנים אומרים לו אכלת חלב. ואפי' מלה. הוא מכחישם ואומר ברי לי שלא אכלתי אינו מביא קרבן על פיהם. דכתיב (ויקרא ד) או הודע אליו חטאתו ולא שיודיעוהו אחרים: ר"מ מחייב. ואין הלכה כר' מאיר: אם הביאוהו שנים כו'. כגון אם העידו עליו שהרג את הנפש: אם ירצה לומר מזיד הייתי. אם היה רוצה לפטור עצמו בשקר היה יכול לומר מזיד הייתי ומזיד פטור מקרבן: ב חלב וחלב. ב' זיתים של חלב בהעלם אחד אבל בב' העלמות חייב על כל אחד ואחד דקיימא לן העלמות מחלקין: ממין אחד חייב. הא קמ"ל דאע"ג דאין השני אלא זיתים מחומשי' אחד דהייתו בתבשיל אחר. אלא הם מתבשילין חלוקין. אפ"ה מצטרף כיון שאין תמחויין מחלקין: ג כמה ישהה האוכלן. לשני חצאי זיתים. דאמרינן מצטרפין: כאילו אכלן קליות. רואין אותן כאילו נתפרדו לפירורין [דקין] כקליות ואוכלן אחת אחת במתוך זו אחר זו. ובההיא משערינן. אם אכל חצי זית והפסיק ולאחר שעה אכל חצי זית אחר. אם ברי מתחלה ועד סוף כדי אכילת קליות במתוך זו אחר זו מצטרפין. אבל אם לא הפסיק מאכילה אלא ששהה בלעיסתו ובליעתו אפי' כל היום כלו מצטרף לדברי ר"מ: וחכ"א עד שישהה מתחילה ועד סוף כדי אכילת פרס. כלו' אפי' לא הפסיק בין אכילת חצי זית לאכילת חצי האחר אלא ששהה בלעיסת ב' חצאי זיתים כדי אכילת פרס מתחלת האכילה עד סוף בליעתן מצטרפין. ביותר מכדי אכילת פרס. אין מצטרפין. והלכה כחכמים: פרס. לשון פרוסה והוא חצי ככר של עירוב ב' סעודות לקב שכל ככר ח' ביצים נמצא חצי ככר ד' ביצים. כך פירשו רבותי. ורמב"ם אומר שהוא ג' ביצים (ח): אכל אוכלים טמאים. האוכל אוכלים טמאים כחצי פרס שהוא שני ביצים לפי' רבותי ולדברי הרמב"ם ביצה ומחצה. נפסלה גויתו מלאכול בתרומה וכן השותה משקין טמאים ברביעית נפסלה גויתו מלאכול בתרומה עד שיטבול והשותה רביעית יין ונכנס למקדש. חייב כרת (י). והשתא קאמר שאם שהה באכילת חצי פרס של אוכלים טמאים או בשתיית רביעית של משקין טמאין כדי אכילת פרס מצטרפין לכשיעור ונפסלה גויתו מלאכול בתרומה ואם שהה יותר משיעור זה אין מצטרפין וה"ה לשיעור רביעית יין של כניסת מקדש שאם שהה בשתייתו כדי אכילת פרס או פחות חייב יותר על כן פטור: אם הפסיק בה. שלא שתה כל הרביעית בבת אחת ונכנס למקדש פטור דכתיב (ויקרא י) יין ושכר אל תשת. יין דרך שכרותו. ואם אינו שותהו בבת אחת אין זה דרך שכרותו וכן אם נתן בו מים והלכה כר"א. וה"מ בשותה רביעית ממש אבל שתה יותר מרביעית מודה רבי אליעזר דחייב אפילו לא שתה כלו בבת אחת: ד ארבע חטאות. חד משום חלב וחד משום אוכל קדש בטומאה וחד משום נותר. וחד משום יום כפורים (יא) והא דקי"ל בכל התורה כולה דאין איסור חל על איסור הני מילי באיסור גרידא כגון שאוכל נבילת בהמה טמאה אינו חייב משום נבלה לפי שהוא איסור גרידא שאינו לא כולל ולא מוסיף אבל הכא אדם שהיה מתחלה טהור היה אסור בחלב ומותר בשאר בשר של קדשים. נטמא הוא מגו דנאסר בשאר תהיכוה של בשר קדשים משום טומאה אתסר נמי בחלב (יב) אע"פ שהיתה אסורה מתחלה. והיינו איסור כולל שהאיסור האחרון כולל ואוסר דברים אחרים על האדם שהיו מותרים לו מתחלה ומיהו לא אתוסף איסורא

יספר כי אין מכחישן מהימן ס"מ גמ'. וכתבו הר' דהא דאי מכחיש לא מהימן העד על כרחך כ"ל דלומר איני יודע דאי אומר בהדיא לא אכלתי פשיטא דפטור דעד אחד אינו קם אלא לשבועה: (ג) לא כו'. נ"ל דמיירי שהעידו שניהם בבת אחת דאי בזה אחר זה הא כ"מ שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים כו': (ד) פטור. ופי"ה אם אמר איני יודע כמו שפירשנו. פי': (ה) מחייב. ואפ"ה הליך מחייב האומר לא אכלתי. ובעל כרחיה לא יביא חטאת. כדאמר אייבי שחוטות אין ממשכנין אותן. וי"ל דהכא מיירי כשאמר דלא ניחא ליה בכפרה אבל הכי ניחא ליה בכפרה אלא שהוא סבור לפטור ממשכנין אותו. פי': (ו) מה כו'. השתא נמי מה שאמר לא אכלתי. כך ר"ל לא אכלתי שוגג אלא מזיד. והכי מפרש' מלתיה דבהכי הוה דעתיה ואע"ג דלא משוי איניש נפשיה רשיעא כו' אבל אי אמר מיד אכלתי חלב מהימן. דלותו מתכוין לטוב שאינו רוצה להביא חולין לעזרה. ועתוי"ט: (ז) וחזר כו'. ולא היתה לו ידיעה בנתי' דיש ידיעה לחצי שיעור כחכמים ספ"ב דשבת: (ח) ופלוגתא דתנאי הוא במ"ב פ"ח דעירובין ושם פסק הר"ב. כהר"מ: (ט) ונכנס כו'. פי' ועבד עבודה אבל בכניסה בלא עבודה לא מחייב וה"ע בס"ב. פי' כו'. ומ"מ להר"מ יש איסור אף בלא עבודה. ולף מן המזבח ולפני' יש איסור: (י) לא דק דאין בו אלא חיוב מיתה בידי שמים וכמ"ש בעצמו ספ"ע דסנהדרין: (יא) כגון שאכל כוליא בחלבה. א"נ דמלייה במאי דלא מחייב ביה"כ אלא על ככותבת. גמ' ועתוי"ט: (יב) פי' בחלב זה דמוקדש: וח"נ

שהוא פטור. שאני אומר מקצת מלאכה עשה מהיום ומקצתה למחר (ו). ועל מה נחלקו. על העושה בתוך היום. ואין ידוע אם בשבת עשה. ואם ביוה"כ עשה. או על העושה ואין ידוע מעין איזו מלאכה עשה. רבי אליעזר מחייב חטאת. ור' יהושע פוטר. א"ר יהודה פוטרו היה ר' יהושע. אף מאשם תלוי: ג ר"ש שזורי ור"ש אומרים לא נחלקו על דבר שהוא משום שם אחד. שהוא חייב. ועל מה נחלקו. על דבר שהוא משום שני שמות. שרבי אליעזר מחייב חטאת. ור' יהושע פוטר (ז). א"ר יהודה. אפילו נתכוין ללקט תאנים ולקט ענבים. ענבים ולקט תאנים. שחורות ולקט לבנות. לבנות ולקט שחורות. ר"א מחייב חטאת. ורבי יהושע פוטר. א"ר יהודה תמה אני אם איפטר בה ר' יהושע. אם כן למה נאמר אשר חטא בה. פרט למתעסק:

פרק ה [א]דם שחיטה בבהמה. בחיה (א) ובעופות. בין טמאים. ובין טהורים. דם נחירה. ודם עיקור (ב). ודם הקזה שהנפש יוצאה בו (ד). חייבים עליו. דם הטחול. דם הלב. דם ביצים. דם דגים. דם חגבים. דם התמצית. אין חייבין עליהן. רבי

א גמרא פטר ב גמרא אכל

שאני אומר. תלי שיעור המלאכה בעשית בשבת ותלי שיעור ביה"כ ואין כאן חיוב חטאת: מעין איזה מלאכה עשה. אם הרש או זרע: פוטרו היה ר' יהושע אף מאשם תלוי. דגבי אשם תלוי כתיב (ויקרא ה) כי תחטא ולא ידע פרט לזה שידע שחטא אלא שאין החטא מסוים והשתא נמי לא מחייב שאע"פ שידע שחטא מ"מ לא סוברר לו במה חטא. ופסק הלכה שהוא חייב באשם תלוי בין בח"ב ומת' לפניו שאפשר שיוברר הדבר בין בעושה מלאכה בין השמשות שבין שבת ויוה"כ שא"א שיוברר הדבר וכן באשתו נדה ואחותו עמו בבית ושגג באחת מהן בכל אלו מביא אשם תלוי: ג משום שם אחד. כגון שתי נשים נדות עמו בבית ושגג באחת מהן: שהוא חייב. שהרי ידע במה חט': על דבר שהוא משום שני שמות. כגון ספק חלב ספק דם: אפילו נתכוין ללקט תאנים ולקט ענבים. בגמ' מפרש מלתיה דר' יהודה במתכוין ללקט תאנים תחל' ואח"כ ענבים והלכה ידו על האחרונים וליקט ענבים תחלה ואח"כ תאנים וכן אם היה מתכוין ללקוט שחורות ואח"כ לבנות ונהפך הדבר וליקט לבנות תחלה ואח"כ שחורות: ר"א מחייב חטאת. דהואיל ולשניהם נתכוין לא אכפת לן במוקדם ומאוחר: ור' יהושע פוטר. הואיל ובשעת לקיטת כל אחד ואחד לא לזה נתכוין ה"ל כמתעסק ופטור: הכי גרסי' אר"י תמיהני אם פטר בזה ר' יהושע א"כ למה נאמר אשר חטא בה (ח). סתם מתני' קא מתמה על תמיהתו של ר"י א"כ דלא פטר בזה ר' יהושע למה נאמר אשר חטא בה ומשני פרט למתעסק לאפוקי מי שלא היה מתכוין ללקוט כלל. או שהיה מתכוין ללקוט תאנים לבד ולקט ענבים לבד שלא נעשית מחשבתו כל עיקר והלכה כרבי יהושע וכמו שפירשה למילתיה ר' יהודה:

פ"ה דם שחיטה. בין בבהמה בין בחיה בין בעופות בין דם נחירה בין דם עקור שנעקרו הסימנים וכן דם הקזה שהנפש יוצאה בו ואיזה דם שהנפש יוצאה בו כל זמן שהוא מקלח דהיינו האמצעי דלא ראשון שבתחלת ההקזה. ואחרון לאחר שכלה הדם ונתמעט. שהוא שותת בסמוך ואינו מקלח מרחוק (ג) שאין זה דם הנפש: חייבים עליו. אם אכל ממנו כזית חייב כרת: דם הלב. דם הנבלע בבשר הלב. והוי כשאר דם האברים שהוא בלאו ואין חייבין עליו כרת. אבל דם הנמצא בחלל הלב מפני' השחיטה הוא בא שהבהמה שואפת בעת שחיטה ומכנסת דם מבית השחיטה בחלל הלב. וחייבים עליו כרת אם יש בו כזית: דם ביצים. איכא דמפרשי דם שבביצי הזכר בשור איל ותיש. ולי נראה דם הנמצא בביצת תרנגולת: ודם התמצית. שמתמצה ונסחט ושותת כשיוצא לשון ונמצה דמו (ויקרא א): אין חייבים עליו כרת. שאין כרת אלא בדם הנפש. דכתיב (שם יז) כי נפש כל בשר דמו הוא כל אכליו יכרת. ופסק הלכה דדם הטחול והלב והכליות ודם התמצית הרי אלו באזהרה וכל דם לא תאכלו ולוקין עליהם ואין בהם משום כרת. ודם הנמצא בביצים אסור מדברי סופרים. ודם שרצים אם אכל ממנו כזית לוקה משום אוכל שרץ ולא משום אוכל דם. ודם דגים וחגבים טהורים מותר לכתחלה (ה) אבל צריך שיהיה בדם דגים קשקשים שיוכיח עליו שהוא דם דגים

ועתוי"ט: (ו) ומקצתה כו'. והא שמעינא ליה דמחייב. דתנן רא"א האורג ג' חוטין בתחלה וא' על האריג חייב. א"ר יוסף ר"י אליבא דר"א הכי מתני רא"א כאורג ג' חוטין בתחלה ושנים על האריג חייב פרש"י ב' על האריג. כל השיעור הוא זה. ובתחלה ה"ט דבעי ג' משום דשתי דשתי' אינם מתקיימים אבל הכא איכא למימר חציו היום וחציו למחר: (ז) שר"א כו'. דבה דכתיב בקרא בין אידיעה בין אחטאת היא. נר"י עד שיתכוין לחטוא בה ולעת הידיעה ידע במה חטא. ולר"א כיון שנתכוין לדבר שיש בו חטא ולאחר ידיעה נודע לו שחטא כדפירש"י: (ח) המ"ב ולטעמיך ולר"א למה נאמר בה דהא איהו לית ליה דרשא דעד שיודע כו':

פרק ה (א) בחיה כו'. ילפי' להו בגמ' מקראי: (ב) דם כו'. פי' הר"ב בב"ק ובחולין. נחירה שתוחב הסכין בנחיריו וחותך. ועקירה שעוקר הסימנים ממקום חבורן. וכ' התו' אבל קשה כיון שאינה מתה ע"י כך. והל"מ שהיא פסולה (כששוחט אח"כ) א"כ דמה אינו בכרת כיון שאין הנשמה יוצאה בו. ולכך נ"ל דם משחיטה שהיתה לאחר עיקור ועתוי"ט בשם הרמב"ן: (ג) ל' רש"י בהתחלה שחור ואח"כ יוצא אדום ושותת בשתיתה בלא קילוח ברחוק ואח"כ מקלח ובסוף כשהדם מתמעט שותת ויורד ע"כ. והאי דם הקזה ר"ל הקזת בעל חי שאסור דמו. שדם האדם אין חייבים עליו. הר"מ: (ד) שהנפש כו'. וה"ה דבדם שחיט' ונחירה ועיקור. בעינן שהנפש יוצאה בו. אלא לא איצטריך למימר רק גבי דם הקזה שאין רגיל שיקיז דם לבהמתו עד שיצא לה דם הנפש תו' ועתוי"ט: (ה) ודם דגים טמאים אסור. ואין לוקים עליו משום דם ולא משום שקץ המים

המים. ועתוי"ט: (ו) ולא הצריך שום הוכחה לדם הנגבי' ובגמ' לא אסמכ' אלא ברבים ול"ע אם הי' בהנגבי' אי לא: (ז) מחייב. ומודה ר"י לענין כפרה. שנאמ' כי הדם הוא בנפש יכפר דם שהנפש יוצאה בו מכפר כו' והלא ה"ע דמרבי ליה מכל דם. גמ': (ח) מחייב כו'. פליגי בדרשא דקרא. בגמ': (ט) פירוש בחטאת קבועה: (י) דאם ספק אשי קאמ' פשיטא דספק הוא לו: (יא) שממין. לא בעי לאתויי אשם ודאי. דלא בעי ידיעה לכתחלה כמו בחטאת שאם היה ספק מביא אשם תלוי ולכי מתודע מביא חטאתו. גמ': (יב) וזה כו'. דלא בעי חתיכה בשני חתיכות' כו'. דכיון דאקבע אסורא מעיקרא חייב כו'. עתוי"ט: (יג) כלומר הבא על חטא כדתנן בפ"ב דדוקא בחטאת אין שנים כו' ואשם תלוי נמי במקום חטאת הוא בא: (יד) חתיכה כו' והוא שומן דמיחלף בחלב והכא משום דלקמן תני קדש תני הכא חולין: (טו) גמ' ובברייתא דבהדיא אמר ר"י הכי: (טז) ור"ע (נמי) מחייב בזה. מחמת החלב ומחמת הקדש אחת. לפי שאשם תלוי אי הוא צריך להביא על שתי הספקות יחד. הר"מ

רבי יהודה מחייב (ז) בדם התמצית: ב רבי עקיבא מחייב (ח) על ספק מעילות. וחכמים פוטרים. ומודה ר' עקיבא שאין מביא את מעילתו, עד שתתודע לו. ויביא עמה אשם ודאי. אמר רבי טרפון מה לזה מביא שתי אשמות, אלא יביא מעילה וחומשה. ויביא אשם בבי' סלעים. ויאמר. אם ודאי מעלתי. זו מעילתי. וזה אשמי. ואם ספק. המעות נדבה. ואשם תלוי. שממין שהוא מביא על הודע. מביא על לא הודע (יא): ג אמר לו ר"ע נראים דבריך במעילה מועטה. הרי שבא [א]על ידו ספק מעילה במאה מנה. לא יפה לו שיביא אשם בשתי סלעים. ואל יביא ספק מעילה במאה מנה. הא מודה ר"ע לר"ט במעילה מועטת. האשה שהביאה חטאת העוף ספק. אם עד שלא נמלקה נודע לה שילדה ודאי. תעשנה ודאי. שממין שהיא מביאה על לא הודע מביאה על הודע: ד חתיכה של חולין. וחתיכה של קדש. אכל אחת מהן ואין ידוע איזו מהן אכל יפטור. ר"ע מחייב באשם תלוי. אכל את השניה. מביא אשם ודאי. אכל א' את הראשונה יבא אחר ואכל את השניה. זה מביא אשם תלוי. וזה (יב) מביא אשם תלוי. דברי ר"ע. רש"א שניהם מביאים אשם אחד. רבי יוסי אומר אין שנים מביאים אשם אחד: ה חתיכה (יד) של חולין. וחתיכה של חלב. אכל אחת מהן. ואין ידוע איזו מהן אכל. מביא אשם תלוי. אכל את השניה מביא חטאת. אכל אחד את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה. זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי [ב](דברי ר"ע). ר"ש אומר שניהם מביאים חטאת אחת. רבי יוסי אומר אין שנים מביאים חטאת אחת: ו חתיכה של חלב וחתיכה של קדש. אכל את אחת מהן ואין ידוע איזו מהן אכל מביא אשם תלוי. אכל את השנייה מביא חטאת ואשם ודאי. אכל אחד את הראשונה. ובא אחר ואכל את השניה. זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי. ר"ש אומר שניהם מביאין חטאת ואשם. ר' יוסי אומר אין שנים מביאים חטאת ואשם.

חתיכה

[א] גמרא לידו [ב] גמרא ל"נ

דגים. משני מראית העין (י). ודם האדם אסור מד"ס כשפירש מן האדם. ואין לוקין עליו: ב ספק מעילות. ספק נהנה מן ההקדש ספק לא נהנה. וחכמים פוטרים. דבחטאת כתיב מצות (ט). ובאשם תלוי כתיב מצות. כך כשחייבין על שגגתו חטאת, חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי. ונהנה מן ההקדש. שאין חייבים על שגגתו חטאת אלא אשם ודאי. אין חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי: שאינו מביא את מעילתו. א"צ להביא את הממון: שתי אשמות. שאם הודע לו שמעל אחר שהביא אשם תלוי. צריך להביא אשם ודאי: יביא מעילה וחומשה. קרן הממון שנסתפק לו אם נהנה ממנו וחומשו: בב' סלעים. אי"ל הנקח בב' סלעים דכתיב (שם ה) בערכך כסף שקלים: ואם ספק. ה"ק ואם נספיקו עומד לעולם (י). יהיה באשם תלוי: שממין שמביא על הודע מביא על לא הודע. הלכך יכול להביא ולהתנות והלכה כחכמים: ג חטאת העוף ספק. האשה שילדה ספק מין פטור ספק מין חיוב מביאה כבש לעולה ותתנה. אם מין חיוב יהא לחובה. ואם מין פטור יהא לנדבה אבל חטאת מביאה בספק ואינה נאכלת שמא חולין הוא ומליקת חולין נבלה: תעשנה ודאי. ותאכל לכהנים כשאר חטאת: שממין שהיא מביאה. שהרי פרידה אחת מן התורים או מן בני היונה היא מביאה לחטאת. בין ודאי יולדת בין על ספק יולדת: ד ור"ע מחייב. ר"ע לטעמיה דמחייב אשם תלוי על ספק מעילות: שניהם מביאין אשם אחד. בשותפות ויאמר זה לזה אם אתה אכלת החתיכה של קדש יהא חלקי מחול לך יהא אשם כולו עליך: אין שנים מביאים אשם אחד. דלית ליה תנאי בקרבנות (יג) אלא אם כדברי חכמים שניהם פטורים אי כר"ע כל א' מביא אשם תלוי. והלכה כחכמים שאין מביאים אשם תלוי על ספק מעילות: ה חטאת א'. ומתנה זה עם זה כדפרישנא לעיל: אין שנים מביאים חטאת אחת. אבל אשם תלוי מייתי כל חד וחד. משום חתיכת החלב (טו). והיינו ת"ק והא קמ"ל. דת"ק ר' יוסי הוא והלכה כמותו: ו התיכה של חלב וחתיכה של קדש כו'. מביא אשם תלוי. אפי' לרבנן דאמרי אין מביאים אשם תלוי על ספק מעילות. הכא מודו דחייב. משום חתיכה של חלב (טז): מביא חטאת ואשם ודאי. על החתיכה של חלב מביא חטאת ועל בשר של קדש אשם ודאי: חטאת ואשם. בשותפות ומתנה אם אני אכלתי חלב ואתה קדש יהא חלקי בחטאת מחול לך וחלקך באשם מחול לי ואם אני אכלתי קדש ואתה חלב יהא חלקי באשם מחול לך וחלקך בחטאת מחול לי: אין שנים מביאים חטאת ואשם. בשותפות אלא זה

מביא

האבר המדולדל ממנה טהור: **באוכל מזבח אחד בה' תמחויין.** בה' תבשילין חלוקין זה מזה. חייב משום מעילה אם אכלן קודם זריקת דמן: **שהדברים ק"ו.** מה מזבח אחד שאין גופות מחולקים חייב על כל א' וא' משום תמחויין מחולקים (כד). ה' זבחים דגופים מחולקי' לא כ"ש: **לא כך שאלן ר"ע.** דהא כשוחט שאלן מה ראיה הביאו לו מאוכל. הא איכא למפרך מה לאוכל שכן נהנה אלא על כרחך לא שאל רבי עקיבא. אלא באוכל נותר מחמשה זבחים [והביאו] לו ראיה נמי מאוכל: **אם הלכה.** שכך קבלת מרבך חייב על כל אחד מהזבחי'. נקבלה ממך: **ואם לדין.** שאתה למד אותה מקל וחומר ממעילה. יש תשובה: **את המאכיל כאוכל.** שאם נתן אוכל הקדש לחברו חייב. כאילו אכל הוא עצמו דקי"ל המוציא הקדש לחולין מעל ולא מי שניתן לו: **והמהנה כנהנה.** במידי דלאו בר אכילה: **צירף את המעילה לזמן מרובה.** כלו' ועוד חומרא אחרת יש במעילה שאם נהנה היום בחצי פרוטה. ולאחר עד שנה בחצי פרוטה (כו) מצטרפת לפרוטה כדמרבינן מתמעול מעל ריבה: **תאמר באכילת נותר.** שאתה דנים עליו שאין בו אחד מכל האומרות הללו. ולא אתברירא מלתא אי קבלה מיניה רבי יהושע להאיך תשובה או לא קבלה מניה ופסק הלכה שהאוכל נותר מחמש זבחים בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת ותמחויין אין מחלקין בין להקל בין להחמיר: **י מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת.** תולדות הרבה של אב אחד. ובשבתות הרבה איתא שעשה בשבת ז' עשה בשבתות אחרות וכלן בהעלם אחד ובגמרא פריך מאי קמיבעי ליה דנקט שבתות הרבה ותולדות הרבה. ואמאי נקט תולדות ולא אבות ומשני דר"ע תרתי בעי מניה. חדא העושה מלאכה אחת בשבתות הרבה ויודע שהוא שבת. אלא שסבור שמלאכה זו מותרת היא דהיינו זדון שבת ושגגת מלאכות והכי קא מיבעי ליה האי דעבד מלאכה אחת בב' שבתות. מי אמרינן כיון דב' ימים הם אע"ג דהעלם א' הוא לגבי מלאכה הויין הנך שבתות כגופין מחולקים של מלאכה שאין דומים זה לזה. כגון זרע וקצר בהעלם אחד בזדון שבת ושגגת מלאכות דחייב על כל אחת וא'. או לאו כגופים מחולקים דמיין. והוי כאלו עשה בהעלם אחד מלאכה אחת י' פעמים דאינו חייב אלא א' דליכא למימר הכא ימים שבנתים הויין ידיעה לחלק. דדוקא לענין שגגת שבת הויין ידיעה. לידע ששבת היה. אבל לענין שגגת מלאכות ליכא ידיעה עד שילמוד. ועוד קמבעיא ליה אם עשה תולדות הרבה מאב א' חייב אחד או על כל אחת ואחת ולהכי נקט תולדות: **אמר לי חייב על כל אחת ואחת.** פשט ליה אתרוייהו לחומרא (כז) דעושה מלאכה אחת בשבתות הרבה. בזדון שבת ושגגת מלאכות חייב על כל שבת ושבת. דהנך שבתות כגופים מחולקים דמיין. ותולדות של מלאכות כמלאכות דמיין. וחייב על כל תולדה ותולדה. ואע"פ שהן מאב אחד. כאלו עשה אבות הרבה: **ומה נדה.** בגמ' אמרינן תני נדות הבא על ה' נשים נדות. חייב על כל אחת ואחת. דגופין מחולקין נינהו: **תוצאות הרבה.** ענינין הרבה. כגון שבת דאיכא אבות מלאכות ותולדותיהן. אבל נדה אין בה חיובא אלא ביאה: **והנדה מוזהרת עליו.** דכתיב (ויקרא כ) ונכרתו שניהם מקרב עמם (כח): **הבא על הקטנות.** הבא על חמש קטנות נדות. חייב על כל אחת ואחת. ואע"פ שהקטנים

ט ועוד שאלן ר"ע השוחט ה' זבחים בחוץ בהעלם אחד. מהו. חייב אחת על כולם. או אחד על כל אחת [א](ואחת). אמרו לו לא שמענו. א"ר יהושע שמעתי באוכל מזבח א' בה' תמחויין בהעלם אחד שהוא חייב על כל אחד ואחד. משום מעילה. ורואה אני שהדברים ק"ו. אמר ר"ש לא כך שאלן ר"ע. אלא באוכל נותר מחמשה זבחים בהעלם אחד. מהו. חייב אחת על כולן. או אחת על כל אחת ואחת. אמרו לו לא שמענו. א"ר יהושע שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויים. בהעלם אחד. שהוא חייב על כל אחת ואחת. משום מעילה. ורואה אני שהדברים ק"ו. אמר ר"ע אם הלכה נקבל. ואם לדין יש תשובה. אמר לו השב. אמר לו. לא. אם אמרת במעילה. שעשה בה את המאכיל כאוכל. ואת המהנה כנהנה (כה). צירף המעילה לזמן מרובה. תאמר בנותר שאין בו אחד מכל אלו: **י** א"ר עקיבא. שאלתי את ר' אליעזר העושה מלאכות הרבה. בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחת. מה הוא. חייב אחת על כלן. או אחת על כל אחת ואחת. אמר לי חייב על כל אחת ואחת מק"ו. ומה אם הנדה שאין בה תוצאות הרבה וחטאות הרבה. חייב על כל אחת ואחת. שבת שיש בה תוצאות הרבה והטאות הרבה. אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת. אמרתי לו. לא. אם אמרת בנדה שיש בה [ב]שתי אזהרות. שהוא מוזהר על הנדה. והנדה מוזהרת עליו. תאמר בשבת שאין בה אלא אזהרה אחת. אמר לי הבא על הקטנות יוכית. שאין [בהן] אלא אזהרה אחת. וחייב על כל אחת ואחת. אמרתי

א ס"א ב גמרא

לה מקרא. ועתוי"ט: (כד) וכמ"ש דפי' הר"ב דלאו תמחויין מחלקין אתיא נמי כר"י דהכא דאמר מחלקין לחומרא כו' דאמר אבל התם לקולא לא אמר. גמ' ועתוי"ט: (כה) כנהנה. וה"ה דמצי למימר המהנה כאוכל. מפא"כ במאמר. אלא אגב דנקט מאכיל כאוכל קאמר מהנה כנהנה. תו': (כו) בהעלם אחד ע"ל בספ"ה דמעילה וכמ"ש הר"ב שם. פ"מ: (כז) ואע"ג דמנדה לא מצי מפשט ליה אלא הדא. דהא בנדה ליכא תולדות. רש"י: (כח) וק"ל דפסוק זה על השוכב נאמר ועדיין אזהרה לא שמענו וכדלקמן בבהמה ורש"י בחומש פי' בפ' נא' מקרבו לגלות ערוה. להוציא נקבה כזכר. לכך נאמר לשון רבים

אמרתי לו. לא. אם אמרת בבא על הקטנות. שאע"פ שאין בהן עכשיו. יש בהן לאחר זמן. תאמר בשבת שאין בה לא עכשיו ולא לאחר זמן. אמר לי הבא על הבהמה (כס) יוכיח. אמרתי לו בהמה כשבת:

פרק ד ספק אכל חלב. ספק לא אכל. ואפילו אכל. ספק יש בו כשיעור. ספק שאין בו (ג). א חלב ושומן לפניו. אכל את א' מהן. ואין ידוע איזו מהן אכל. אשתו ואחותו עמו בבית. שגג באחת מהן. ואין ידוע באיזו מהן שגג. שבת ויום חול. ועשה מלאכה באחת מהן. ואין ידוע באיזו מהן עשה. מביא אשם תלוי: ב כשם שאם אכל חלב וחלב בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת. כך על לא הודע שלהן. אינו מביא אלא אשם אחד. אם היתה ידיעה בינתים. כשם שהוא מביא חטאת על כל אחת ואחת. כך הוא מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת. כשם שאם אכל חלב ודם נותר ופיגול בהעלם אחת. חייב על כל אחת ואחת. כך על לא הודע שלהן. מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת. חלב ונותר לפניו. אכל אחד מהם. ואין ידוע איזה מהם אכל. אשתו נדה ואחותו עמו בבית. שגג באחת מהן ואין ידוע באיזה מהן שגג. שבת ויוה"כ. ועשה מלאכה בין השמשות. ואין ידוע באיזה מהן עשה. ר' אליעזר מחייב חטאת. ור' יהושע פוטר. א"ר יוסי לא נחלקו על העושה מלאכה בין השמשות שהוא

א גמרא להפך

שהקטנה היא מוזהרת: הבא על הבהמה יוכיח. שחייב על כל ביאה וביאה. בהמה כשבת. כלומר כי היכי דמיבעיא לי בשבת ה"נ מיבעיא לי בבהמה. ולא קבלה מימיה ר"ע מר' אליעזר. לא לענין דאמר עשה מלאכה [אחת] בשבתות הרבה. כגופין חלוקין דמיין ולא לענין תולדות מלאכה. כמלאכות דמיין. ואין הלכה כר"א:

פרק ד ספק אכל חלב ספק לא אכל. והיכי דמי. כגון חלב ושומן לפניו ואכל את אחד מהן כדתני בסיפא ופרושי קמפרש ספק אכל חלב ספק לא אכל. כיצד כגון שהיה חלב ושומן לפניו ויש כאן איסור קבוע. אבל אם היתה לפניו חתיכה אחת. ספק שהוא חלב ספק שהיא שומן ואכלה פטור דלא אקבע איסורא (א): ואפי' אכל. ודאי חלב ספק יש בו כזית. כגון שבשעה שאכלו סבור שומן הוא. ואח"כ נודע לו שהוא חלב וספק יש בו כזית ספק אין בו: אכל את אחד מהן. וכסבור שומן הוא ואח"כ נודע שהאחד היה חלב. וזה אינו יודע איזו אכל מביא אשם תלוי. אבל אם בשעת אכילה היה לו ספק והזיד ואכלה מספק. הוי מזיד ופטור: שגג באחת מהן. כסבור זו אשתו. ואח"כ נסתפק ליה מאן היתה. מביא אשם תלוי: ב כך על לא הודע שלהן. כגון אכל ב' חתיכות כסבור שתיהן שומן הן. אח"כ נודע שאכל אחד מהן ספק חלב. אינו מביא אלא אשם תלוי אחד. הואיל ולא נודע לו בין אכילה לאכילה שבספק חלב אכל: ואם היתה ידיעה בינתים. ידיעת ספק: כשם שהוא מביא חטאת על כל א' ואחת. אם היתה ידיעת ודאי בינתיים. כך בידיעת ספק מביא שתי אשמות תלויין: חלב ונותר לפניו. וסבר דמיכן שומן של היתר: אשתו נדה ואחותו עמו בבית. בא על אחת מהן כסבור לבא על אשתו טהורה ונמצא שאשתו היתה נדה. ועוד ספק על איזהו מהן בא: ועשה מלאכה בין השמשות. כסבור חול הוא: ר"א מחייב חטאת. ממ"נ אם חלב אכל חייב. אם טהור אכל חייב. וכן כולם (ג): ור' יהושע פוטר. דגבי חטאת כתיב אשר חטא בה עד שיודע לו במה חטא. ור"א האי אשר חטא בה מבעי ליה פרט למתעסק במלאכת שבת. כגון נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר שהוא פטור. כיון דלא נתכוין לחתיכה דאיסורא (ד). ודוקא מתעסק במלאכת שבת הוא דפטור. דמלאכת מחשבת אסרה תורה (ה). אבל מתעסק בחלבים ובעריות כגון שאכל חלב או בא על הערוה שלא במתכוין. חייב. כ"ע שהרי נהנה: לא נחלקו. ר"א דאמר לא בעינן שידע במה חטא לא נחלק על רבי יהושע. ומודה לו בעושה מלאכה בין השמשות שבין שבת ויוה"כ. שהוא פטור:

רבים: (כס) הבהמה כו'. אף על פי שהיא נעשה כדמסיק אית בבהמה תהרוגו. היא מוזהרת:

פרק ד (א) ורפ"ז ה"ה אם בא א' לה"כ ואכל את השני' חייב אע"ג דלפניו לא היה אלא חתיכה א' וכר"ש דלעיל עד אחד אומר אכלת ל כר"ש דמיירי ג"כ כדאיקבע איסורא. וכה"ג כ' כיון דכעד אומר דהאי חלב אכל השיר מיקרי איקבע איסורא אפי' בחתיכה א'. ותוי"ט: (ב) ספק כו'. צ"ל דמיירי שיש שתי חתיכות לפניו ובשתיהן כשיעור ואכל מא' מהן כזית ומסופק אי הוי כזית שלם או פחות מעט ואשמעי' דאפי' בספק כפיקא מייתי אשם תלוי. וגבי שבת ויום חול נמי מ"ל לשבת שתי חתיכות. כגון שעשה מלאכה בין השמשות דספק יום או לילה. וגם איקבע איסורא פי' שעשה מלאכה בין השמשות קרוב למוצאי שבת דאיקבע איסורא כל היום. תו'. אבל מהר"מ לא משמע כן: (ג) גמ' אע"ג דלענין טומאת מקדש וקדשיו לא ס"ל ר"א הכי כדפירש הר"ב בספ"ב דשבועות: (ד) וא"ת שוגג נמי דכל התורה כולה לא מתכוין לאיסור. וי"ל בכל התורה כולה (כשאמר מותר) הוא שוגג בדבר שידוע לו שהוא איסור אבל הכא מתכוין לדבר שהוא היתר לכ"ע אם היה כפי מה שהוא סבור. ולכך פטור משום דהוי מתעסק: (ה) וק' דא"כ בה למה לי דממלאכת מחשבת מצי למילף כו'. וי"ל דר"א לא דריש מלאכת מחשבת ור"י לא דריש בה. תוס'. וקשה דבס"פ פי' הר"ב בעצמו דדריש בה אליבא דר"י ועוד קשה דנקט למלאכת מחשבת בדר"א והתו' במס' שבת ד' ע"ב תי' די"ל דממלאכת מחשבת ילפינן נתכוין להתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר דפטור דלא נעשית מחשבתו ואצטריך בה לנתכוין לתלוש וחתך אותו דבר עצמו שנתכוין לחתכו ונמצא שהיה מחובר דנתקיימה מחשבתו אלא כוונתו להיתר היה. והשתא בין לר"א בין לר"י אצטריכו שתי הדרשות. וא"כ הר"ב שכתב מלאכת מחשבת אסרה לא דק. ועתוי"ט

אם היה של אשם יפה שתי סלעים. יקרב לאשמו. והשני למעילתו. ויביא עמה סלע והומשה: ז המפריש חטאתו ומת. לא יביאנה בנו אחריו. לא יביאנה מחטא על חטא. אפי' על חלב שאכל אמש. לא יביאנו על חלב שאכל היום. שנאמר (ויקרא ד) קרבנו על חטאתו (יג). שיהא קרבנו לשם חטאו: ח מביאין מהקדש כשבה. שעירה. מהקדש שעירה. כשבה. מהקדש כשבה ושעירה. תורין ובני יונה. מהקדש תורין ובני יונה. עשירית האיפה. כיצד הפריש לכשבה או לשעירה. העני. יביא עוף. העני. יביא עשירית האיפה. הפריש לעשירית האיפה. העשיר. יביא עוף. העשיר. יביא כשבה ושעירה. * (הפריש כשבה או שעירה. ונסתאבו. אם רצה יביא בדמיהן עוף. הפריש עוף ונסתאב. לא יביא בדמיו עשירית האיפה. שאין לעוף פדיון): ט רש"א כבשים קודמין לעזים. בכ"מ. יכול מפני שהן מובחרין מהן. ת"ל (ויקרא ד) ואם כבש יביא קרבנו לחטא'. מלמד ששניהם שקולין. תורין קודמין לבני יונה בכל מקום. יכול מפני שהן מובחרים מהן. ת"ל (שם יב) ובן יונה או תור לחטאת מלמד ששניהן שקולין. האב קודם לאם בכל מקום. יכול שכבוד האב עודף על כבוד האם. ת"ל (שם יט) איש אמו ואביו תיראו. מלמד ששניהם שקולים. אבל אמרו חכמים. האב קודם לאם בכל מקום. מפני שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו. וכן בתלמוד תורה. אם זכה הבן לפני הרב. קודם את האב בכל מקום. מפני שהוא ואביו חייבין בכבוד רבו:

סליק מסכת כריתות

* במשנה שבגמרא ליתו אלא בברייתא

קדשי

אם היה של אשם יפה ב' סלעים יקרב לאשמו. כלאמר שהרי לשוו נלקח מותרות שנפרשו לו: והשני. שהוא חולין יקרב למעילתו לאשם ומעילות על שהוציא סלע אחד של קדש לחולין וכגון דאיהו כמי יפה ב' סלעים דאין אשם מעילות פחות מב' סלעים כסף: ויביא עמה סלע והומשה. קרן שמעל בו וחומשו שהרי סלע הקדש הוציא לחולין: ז לא יביאנה בנו אחריו. אם שגג הבן בשגגת שאלת לא יביא חטאת שהפריש אביו כדי שיכופר בה על שגגתו (יא): ח מביאים מהקדש כשבה שעירה. אם הפרים מעות ליקח כשבה לחטאתו. יכול ליקח בה שעירה אם ירצה: הפריש לכשבה או לשעירה. הפרים מעות לקנות בהן כשבה. או שעירה: העני. יביא בהן עוף. והשאר חולין (יג). דכתי' בקרבן עולה ויורד. גבי כשבה ושעירה מחטאתו אשר חטא. דמשמע ממקצת הדבר שהפרים לחטאתו שאם העני יביא עוף ממקצת דמים הללו. וגבי עוף נמי כתיב מחטאתו (יד). דמשמע דאם העני יותר יביא ממקצת דמי העוף עשירית האיפה וגבי עשירית האיפה כתיב על חטאתו (טו) דמשמע אם העשיר יוסיף על הדמים הללו ויביא עוף. או אם העשיר יותר. יביא כשבה או שעירה: ונסתאבה. הוממה. אם רצה יביא בדמיה עוף. כגון אם העני: שאין לעוף פדיון. דבפסולי המוקדשים כתיב (ויקרא כז) והעמיד את הבהמה לפני הכהן והיה אפשר שיאמר והעמיד אותה מה תלמוד לומר הבהמה. לומר לך בהמה נפדית. ואין עופות ולא עצים ולא לבונה ולא כלי שרת נפדים: ט כבשים קודמים לעזים. בכל דוכתא הקדים הכתוב כבשים לעזים, דכתיב (שמות יב) מן הכבשים ומן העזים תקחו. (במדבר טו) או לשה בכבשים או בעזים יכול האומר הרי עלי עולה. ויש לו כבש ועז יביא כבש דוקא. ת"ל אם כבש יביא קרבנו. ולעיל מניה כתיב והביא את קרבנו שעירת עזים. כאן הקדים עז לכבש ללמוד ששניהם שקולים. ולפי זה מכאן שירצה יביא: תורים קודמין לבני יונה. דברוב מקומות כתיב ברישא תורין. והדר בני יונה: אם זכה הבן לפני הרב. שרוב חכמתו למד ממנו: בכל מקום כגון להשיב אבידה ולפדות מבית השבי ולהמית ולספוק עמו. ואם אביו תלמיד חכם. אע"פ שאינו שקול כנגד רבו אביו קודם לרבו. ואפילו רבו מובהק:

נשלמה מסכת כריתות

(יא) דאי לשגגת האב פשיטא דלא יביא דהא מטאת מאמר בעליה מתה. הר"מ: (יב) שנא' כו'. לכאורה אתלא מתניתין קאי ואדסמיך ליה נמי. אבל הר"מ בשם הרי"ף כי דלא ילפינן מקרא שלא יביא מחלב של אמש על של היום דכיון שהיהן ממין א' הן אלא החכמי' הם שאמרו שלא לעשות כמסילה. ולפיכך פי' דשנאמר לא קאי אדסמיך ליה דהיינו אפילו על חלב פי' אלא אעיקר דדינא דלא יביא מחטא על חטא וכן נמי על לא יביאנה בנו דהבאה אצטריך קרא למעוטי כיון דאב גופיה כופר בשהיא על מין אותו חטא: (יג) לי הר"ב מביא מאחיהם עוף ומשלך על העוף. דאל"כ במה יצאו לחולין והיינו כמו דתנן בסיפא שאין לעוף פדיון. עתוי"ט: (יד) ואיצטריך בשניהם דאי כתב גבי כשבה ושעירי' לחוד ה"א התם כי מיעני מייתי עוף דפרווייהו מיני דמים נינהו. אבל עשירית האיפה דלאו מיני דמים נינהו. מייתי עשירית האיפה מן ביתיה. והלין מעות דאפרים יפלו לנדבה. אהכי הדר קרא מחטאתו גבי עוף למימרא דמהקדש דעוף נמי מייתי עשירית האיפה. גמ': (טו) ובעוף לא כתיב דכ"ש הוא וכדלעיל בסמוך:

סליק מסכת כריתות

קדשי

קדשי

הביא אחר כריתות מעילה. מפני שהדברים שחייבין עליהן מעילה. יותר קלים מהדברים שחייבים עליהם חטאת. הרמב"ם:

פרק א (א) קדשי קדשים כגון חטאת ואשם ושלמי צבור יש בהן מעילה עד שיהא בהן שעת היתר לכהנים דהיינו לאחר זריקה דעד שעת זריקה מיקרו קדשי ה' ובאמורין אף לאחר זריקה. אבל בקדשים קלים אין בהן מעילה עד לאחר זריקה שאז הוכשר חלק גבוה. ואז יש מעילה באימוריהם. תו': (יב) גמ' דליכא למימר דהא קמ"ל הזריקה לא מהני בהו לאפוקי מידי מעילה. דהא פשיטא היא. כיון שהזריקה בפסול דלא מהני ולא מידי. תו': (ג) לא לגבוה ולא להדיוט דאין שודי' את הקדשים להאכילן לכנים. רש"י. וז"ל התו' דכיון שהולכין לאבוד לא אקרו קדשי ה': (ד) גמ'. לפי זה משמע דמועלין דבר תורה. ועתוי"ט: (ה) אבל שחטן בדרום וקבל דמן בדרו' בהא לא איירי מתני' ואע"ג דהוי רבותא טפי משום דמסתמא כיון דשחיטה חלה לריעותא ה"ה בתתי. עתוי"ט: (ו) חוץ כו'. דלכ"ע אם עלו לא ירדו. ועתוי"ט: (ז) חוץ כו'. וה"ה לכל הני דתני ברישא. שחטה בדרום או בלינה שלא היה לה שעת היתר לכהנים. והיינו טעמא דנקט הני תרין דחוץ כו' טפי מכל הני דתני ברישא דמועלין בהן. דהני תרי אתקים אהדדי מחד קרא נפקי מואם האכל יאכל. רש"י: (ח) ושקבלו כו'. ובס"ג לכא דתני ברישא: (ט) דהוי כמו שלא נזרק עליהם הדם ולא קרבו כל מתיריו. ומשום נותר דאין נותר אלא בבשר הראוי לאכילה בתוך זמנו ומשום טומאת הגוף כדאמרינן במנחות הציץ לטהורין מרצין עליו משום טומאה. ובאים כו' אין חייבין עליו משום טומאה ולפי' לאו מקרא רש"י. ועתוי"ט: (י) ולא למשרי לאכיל' כמ"ש בס"פ:

כגון

קדשי קדשים ששחטן בדרום. אע"פ שדין להשחט בצפון (ב). לא היתה כמתן דתנקינהו דמו. והוו כקדשים שמתו שילאו ידי מעילה דבר תורה קמ"ל. דקדשים שמתו לא מצ כלל (ג). אבל דרום נהי דאינו ראוי לקדשי קדשים. אבל ראוי הוא לקדשים קלים הלכך מועלין בהן (ד) ומי שנהנה מהם שוה פרוטה מביא קרבן מעילה. ולא בלבד כי נשחטו בדרום וקבל דמן בצפון. הוא דמועלין בהן. משום דעיקר עבודה בצפון הוי [כדין] דמקבלה ואילך מצות כהונה. אלא אפילו שחטן בצפון וקבל דמן בדרום. אע"ג דעיקר עבודה היא בדרום שלא כדין. אפילו הכי מועלין בהן (ה): וזרק דמן בלילה. אע"ג דלילה לאו זמן הקרבה. מועלין בהן: בלילה וזרק דמן ביום. הא כל שכן הוא דמועלין. דהא זרק ביום דעיקר עבודה היא אלא זו ואין צריך לומר זו קתני: או ששחטן בצפון. והשב עליהן לאכלן חוץ לזמן שהוא פגול שיש בו כרת. או חוץ למקומן שהוא פסול שאין בו כרת. מועלים בה: כלל א"ר יהושע כל שהיה לה שעת היתר לכהנים. אע"ג דהוב נפסלה ואין רשאי לאכלן. אפילו הכי אין מועלין בהן: שלנה. לאחר זריקה או שנטמאה או שיצאה חוץ לעזרה לאחר זריקה אף על גב דאינה ראויה לכהנים. כיון דהיה לה שעה אחת היתר קודם שלנה. אין מועלים בה. דלאו קדשי ה' קרינן בה דהא חזו לכהנים: ושקבלו פסולים וזרקו את דמה. קבלו פסולים את דמה אע"פ שזרקוהו כשרים. או שזרקוהו פסולים הע"פ שקבלוהו כשרים. ואם נאמר שקבלו פסולים את הדם וזרקוהו. חזרו כשרים וקבלו שאר דם הנפש וזרקוהו הרי זריקת הכשרים מועלת ומתרת הבשר לכהנים. ואין בו משום מעילה. והני מילי שאר פסולים חוץ מן הטמא אבל טמא שקבל את הדם וזרקו. אף ע"פ שחזרו כשרים וקבלו שאר דם הנפש וזרקוהו אין לבשר שעת היתר ומועלים בו. שהטמא הואיל וראוי לעבודה בצבור שקרבן צבור דוחה את הטומאה כשזרק הדם נעשה שאר הדם שירים והוה אין זריקת הכשרים מועלת להתיר הבשר ואין לך בפסולים מי שעושה הדם שירים אלא הטמא בלבד: **ב** בשר קדשים שיצא לפני זריקת דמים. ואח"כ נכנס ואח"כ זרק את הדם: ר' אליעזר אומר מועלים בו. אע"פ שזרק את הדם דס"ל לר' אליעזר דזריקה לא מהני ליוצא לאפוקי מידי מעילה: ואין חייבין עליו משום פגול נותר וטמא. הואיל ויצא דזריקה כשרה קא קבעה לפגול ולא פסולה (ט). רבי עקיבא סבר אין מועלים בו. דקסבר דזריקה מהניא ליוצא לאפיקי ממעילה (י): אבל חייבין כו'. אבל לענין כרת. כמו שאמר. וכי אמר רבי עקיבא דזריקה מהני ליוצא. כגון שיצא מקצת בשר ולא כולו. דמגו דמהניא להאי מקצת שבפנים. מהני נמי להאי מקצת שיצא לחוץ. והלכה כר"ע: אר"ע והרי המפריש חטאתו ואבדה. השתא מייתי ראיה למאי דקאמר דזריקה מועלת ליוצא: והרי שתיהן עומדות. שהוכות וקבל דמן בשתי כוסות. וזרק דמה של אחת מהן: לא כשם שדמה. של אותה: פוטר את בשרה. מן המעילה:

כך

מסכת מעילה

קדשי קדשים (א) ששחטן בדרום. מועלין בהן. שחטן בדרום וקבל דמן בצפון. בצפון וקבל דמן בדרום. שחטן ביום וזרק בלילה. בלילה. וזרק ביום. או שחטן חוץ לזמנן וחוץ למקומן (ו). מועלין בהן. כלל א"ר יהושע כל שהיה לה שעת היתר לכהנים אין מועלין בה. ושלא היה לה שעת היתר לכהנים מועלין בה. איזו היא שהיה לה שעת היתר לכהנים שלנה ושנטמאה ושיצאה. איזו היא שלא היה לה שעת התר לכהנים שנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה (ז) ושקבלו פסולין (ח) וזרקו את דמה: **ב** בשר קדשי קדשים שיצא לפני זריקת דמים רבי אליעזר אומר. מועלין בו. ואין חייבין עליו משום פיגול נותר וטמא. ר' עקיבא אומר אין מועלין בו. אבל חייבין עליו. משום פיגול. נותר וטמא: אמר ר"ע והרי המפריש חטאת ואבדה. והפריש אחרת תחתיה. ואח"כ נמצאת הראשונה. והרי שתיהן עומדות [א]כשם שדמה פוטר את בשרה.

א נ"ע לא

כך

מביא אשם תלוי הא מביא אשם תלוי והיינו ת"ק. והא קמ"ל דת"ק הוא ר"י והלכה כמותו: ז חתיכה של חלב וחתיכה של חלב קדש כו' מביא חטאת. דממה נפשך חלב אכל: ר"ע אומר. אף אשם תלוי כמעילה (ולמאן דס"ל אשם תלוי אף עם החטאת). משום ספק מעילות. ואין הלכה כר"ע: מביא ב' חטאות. והוא שאכלן בב' העלמות. שאם לא היתה שם ידיעה בינתים אינו חייב אלא א': זה מביא אשם תלוי וכו'. מוסב על החטאת שהוא צריך להביא משום אוכל חלב. מביא אשם תלוי משום ספק מעילות: שניהן מביאין אשם א'. בשותפות ומתנין: רבי יוסי אומר כו'. ות"ק ר"י הוא והלכה כמותו: ח חתיכה של חלב וחתיכה של חלב נותר כו'. מביא חטאת משום חלב ואשם תלוי מחמת ספק של נותר שהנותר בכרת כחלב ואיסור נותר חל על איסור חלב. לפי שהוא איסור מוסיף: מביא שלש חטאות. שתי משום חלב ואחת משום נותר. והוא שהיתה לו ידיעה בינתים. דאי לאו הכי אינו מביא אלא שתי חטאות.

ז חתיכה של חלב. וחתיכה של חלב קדש. אכל את אחת מהן ואין ידוע איזו מהן אכל. מביא חטאת. ר"ע אומר [א] מביא אשם תלוי. אכל את השניה. מביא שתי חטאות ואשם ודאי. אכל אחד את הראשונה. ובא אחר ואכל את השניה. זה מביא חטאת. וזה מביא חטאת. ר"ע אומר זה מביא אשם תלוי. וזה מביא אשם תלוי. ר"ש אומר זה חטאת. וזה חטאת ושניהם מביאים אשם א'. רבי יוסי אומר אין [ב] שנים מביאין אשם אחד: ח חתיכה של חלב וחתיכה של חלב נותר. אכל את אחת מהן. ואין ידוע את איזו מהם אכל. מביא חטאת ואשם תלוי. אכל את השניה. מביא שלש חטאות. אכל אחד את הראשונה. ובא אחר ואכל את השניה. זה מביא חטאת ואשם תלוי. וזה מביא חטאת ואשם תלוי. רש"א זה חטאת וזה חטאת. ושניהם מביאים חטאת אחת (יח). רבי יוסי אומר כל חטאת שהיא באה על חטא אין שנים מביאים אותה:

פרק ו המביא אשם תלוי. ונודע לו שלא חטא. אם עד שלא נשחט יצא וירעה בעדר. דברי ר"מ. וחכ"א ירעה עד שיסתאב. וימכר ויפלו דמיו לנדבה. ר' אליעזר אומר יקרב. שאם (א) אינו בא על חטא זה. הרי הוא בא על חטא אחר. אם משנשחט נודע לו. הדם ישפך (ב). והבשר יצא לבית השרפה. נזרק הדם. הבשר יאכל. ר' יוסי אומר אפי' הדם בכוס יזרק. והבשר יאכל: ב אשם ודאי אינו כן. אם עד שלא נשחט יצא וירעה בעדר. משנשחט. הרי זה יקבר. נזרק הדם. הבשר יצא לבית השרפה. שור

[א] גמלא אף [ב] גמלא שניהם

הר"מ: (יח) גמ' והא יש אוכל אכילה א' כפ"ג מ"ד. דקתני ביה נותר. וקתני מביא ד' חטאות ואשם אחד א"ל ההיא בגסה (באכילה גסה) והאיך בדקה. א"נ ההיא בימות הגשמי' הכא בימות החמה למפלגת הבכר: (יט' י"ם כו'. דמוקדשין ס"ל דגלי כחמני' דאיסור חל על איסור והשתא נ"ק מונ"ד פ"ג דשבועות מש' ה' דבגמרא הקשו זה מברייתא ולא הקשו ממשנה דשבועות. ועתוי"ט:

פרק ו (א) שאם כו'. ר"א לטעמיה דאמר במ"ג מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום. תוי"ט. ועתוי"ט: (ב) ישפך. אפילו לרבנן דאמרי דעבדי' מיניה עולת נדבה. היינו דוקא לדמיו אבל איהו גופיה מודה דזבח פסול הוא. א"נ כיון דבשעת שחיטה לא היה ראוי לעולה. שעדיין לא נודע לו לכך לא יקרבוהו עולה אחר שחיטה. תוי': (ג) כמ"ש. ומתניתין דהא אמרן דגמר ומקדיש ליה וא"כ מעיקרא לאו קושיא דהא לא הוי חולין בעזרה. ועתוי"ט: (ד) שהכי של הספק בא מתחלה וכפר הספק

אחת משום חלב ואחת משום נותר. והאי דלא תני הכא שלש חטאות ואשם ולא כדתני לעיל. משום דרוב כזית אין בו שוה פרוטה דלא חזי למידי. ואשם מעילות אינו בא על פחות משוה פרוטה (י'): כל חטאת שהיא באה על חטא. לאפוקי חטאת יולדת שאינה באה על חטא. דסבר ר' יוסי ששתים מביאות אותה בשותפות ובתנאי כדאמרי' בפ"ק ופסק הלכה שאין חטאת באה בשותפות ואפי' חטאת של מחוסרי כפרה:

פ"ו המביא אשם תלוי. יצא וירעה בעדר. עם שאר צאנו כחולין גמורים. דסבר ר"מ כיון דלא צריך ליה לא מקדיש ליה: ירעה עד שיסתאב. דמתוך שלבו נוקפו בשעת הפרשה ומתירא מספק הפסח גמר ומקדש ליה ואע"פ שלא ימלך. הלכך ירעה עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה להביא מהן עולת נדבה. והלכה כחכמים: הדם ישפך. לאמה שבמקדש [נ"ל שבעזרה]: לבית השריפה. ואף ע"ג דחולין ששחטו בעזרה טעונים קבורה האי הוי כזבח פסול שטעון שרפה (ג): נזרק הדם. קודם שנודע לו: יאכל הבשר. דכתיב אמר (ויקרא ה) והוא לא ידע ונסלח לו בשעת סליחה לא תהא ידיעה. וה"נ בשעת זריקת הדם דהיינו שעת סליחה לא היתה ידיעה. והרי גמר כל כפרת ספיקו והוה ליה אשם תלוי כשר (ד): אפי' הדם בכוס יזרק. דסבר ר' יוסי כלי שרת מקדשין את הפסול ליקרב וכל העומד ליזרק כזרוק דמי והוי כאילו נזרק הדם כבר קודם שהיתה לו ידיעה ואין הלכה כרבי יוסי: ב אשם ודאי אינו כן. דהא לא פליגי רבנן דאם נודע לו עד שלא שחט. יצא וירעה בעדר דמעיקרא דרבנן באשם תלוי כיון דלבו נוקפו גמר ומקדיש מספק אבל אשם ודאי כגון שאמרו לו אכלת קדש ונודע שלא חטא שהוזמו העדים א"כ כשבור קדש אכל ונמצא חולין. אגלאי מלתא' דהקדש טעות הוי: הרי זה יקבר. כיון דלא קדים הוי כחולין שנשחטו בעזרה דטעונין קבורה: נזרק הדם הבשר יצא לבית השריפה. בגמ' מפרש דמי ששנה לעיל ה"ו יקבר, לא שנה הכא הבשר יצא לבית השריפה. דכיון דסבר אשם ודאי חולין

אשם

בספק והלך. רש"י. (ה) וממתני' דכיון דרב אסי אמר דטעמא דמתחזי כזבח פסול מאי דוחקיה לאוקמי כהכי תנאי: (ו) הואיל ולא כיפר שום עון. הר"ב: (ז) מאחר. שכל היום מכפר כדתנן לקמן: (ח) שהדמוי מעיקרו אינו דחוי. ועדיין לא נרצה עד שנעשה שוה שהיה. ואפ"ה שהשבים מאליו אדם מתכפר בשנת הקדש. הר"ב: (ט) י' אז. שכל חומש האמורי' בתורה' שיהא קרן וחומשו חמשה: (י) ואלי מעילתו גזילו. ואע"ג דבסיפא קרי למעילתו איל אשם. רישא דהוה ליה איל דבעין קרן וחומשו. קרי ליה למעילתו גזילו. סיפא דלא הוי איל דבעין קרן וחומש. קרי לי' איל מעילתו. גמרא: דלי'

שור הנסקל אינו כן. אם עד שלא נסקל. יצא וירעה בעדר. משנסקל. מותר בהנאה. עגלה ערופה אינה כן. אם עד שלא נערפה תצא ותרעה בעדר. משנערפה תקבר במקומה. שעל ספק באה מתחלתה. כפרה ספיקה. והלכה לה: ג ר' אליעזר אומר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום ובכל שעה שירצה. *והיא נקראת אשם חסידים. אמרו עליו על בבא בן בוטי שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום. חוץ מאחר יוה"כ (ט) יום אחד. אמר המעון הזה. אילו היו מניחים לי הייתי מביא. אלא אומרים לי המתן עד שתכנס לספק. וחכ"א אין מביאים אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת. ושגגתו חטאת: ד חייבי חטאות ואשמות ודאין. שעבר עליהן יוה"כ. חייבין להביא לאחר יוה"כ. חייבי אשמות תלויין. פטורים. מי שבא על ידו ספק עבירה ביוה"כ. אפי' עם חשכה פטור. שכל היום מכפר: ה האשה שיש עליה חטאת העוף ספק. שעבר עליה יוה"כ. חייבת להביא לאחר יוה"כ. מפני שמכשירתה לאכול בזבחים. חטאת העוף הבא על ספק. אם משנמלקה נודע לה. הרי זו תקבר: ו המפריש שתי סלעים לאשם. ולקח בהן שני אילים לאשם. אם היה אחד מהן יפה שתי סלעים. יקרב לאשמו. והב' ירעה עד שיסתאב. וימכר ויפלו דמיו לנדבה. לקח בהן שני אילים לחולין. אחד יפה שתי סלעים ואחד יפה עשר' זוז (ט). היפה שתי סלעים יקרב לאשמו. והשני למעילתו. אחד לאשם וא' לחולין, אם

* בגמרא הוא היה נקרא

הוא ולא קיים לעולם אינו נשרף אלא נקבר (ה): שור הנסקל אינו כן. כאשם תלוי. דהכא לא פליגי רבנן שאם נודע שלא הרג יצא וירעה בעדר: עגלה ערופה אינו כן. כאשם תלוי. שאם עד שלא נערפה נמצא ההורג. תצא ותרעה בעדר. ורמב"ם פי' שור הנסקל אינו כן כאשם ודאי דאשם ודאי משנשחט הרי זה יקבר. ושור הנסקל כשנודע לאחר שנסקל מותר בהנאה. ועגלה ערופה אינה כן כשור הנסקל. דשור הנסקל אם נודע משנסקל. מותר בהנאה. ועגלה ערופה אם נודע ההורג משנערפה העגלה תקבר במקומה: כפרה ספיקה. בשעת עריפה. שהרי עדיין ספק היה. והלכה לה. הלכך אסורה בהנאה. ותקבר כדין כל העגלות הערופו': ג מתנדב אדם אשם תלוי. דכל עצמו של אשם תלוי נדבה הוא דאי ס"ד חובה הוא כי מתידע ליה שחטא אמאי מייתי ספקא. אלא ש"מ נדבה הוא (ו): חוץ מאחר יה"כ. דספק יוצאת השנה הוא דאיכא למיחש בספק שום חטא שמא עשה או לאו. אבל השתא ליכא למיחש דהא כפר יה"כ: וחכ"א. אין מביאים אשם תלוי דהיינו טעמא דמייתי אשם תלוי מקמי דמתידע ליה להגן עליו מן היסורים עד שיודע לו שהתורה חסה על גופו של ישראל ואין אשם תלוי בא בנדבה והלכה כחכמים: ד חייבין להביא לאחר יה"כ. דאמר קרא (ויקרא יז) מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו חטא שאין מכיר בו אלא המקום דהיינו שלא נודע לו שחטא יה"כ מכפר. אבל חטא דאיכא דידע ביה חוץ מן המקום אין יה"כ מכפר: ה חטאת העוף ספק. כגון שילדה ואין יודעים אם מין מיוחד אם מין פטור: מפני שמכשירתה לאכול בזבחים. דמחוסרת כפרה היא מספק. ואינה יכולה לאכול בקדשים עד שתביא כפרתה: משנמלקה נודע לה. שלא ילדה: הרי זו תקבר. ובדין הוא דמותרת בהנאה דחולין גמורים הוא. דמשום שחיטה בעזרה ליכא למיסר. דלא אסרה תורה אלא שחיטה. אבל מליקה לא. אבל רבנן גזרו לאסורה בהנאה. שמא יאמרו נהני, מחטאת העוף ספק חטאת העוף הבאה על הספק אינה נאכלת דשמא חולין היא ונבלה היא דמליקה נבלה בחולין ואסורה נמי בהנאה דשמא קדש היא וקדש שאינו נאכל אסור בהנאה: ו המפריש ב' סלעים. שכך הוא דין אשם דכתיב באשם מעילות (שם ה) בערכך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם ותרגום שקלים סלעים. ואשם גזילות ואשם תלוי למדים מאשם מעילות בג"ש נאמר כאן בערכך ונאמר להלן בערכך ואשם שפחה חרופה נמי הואיל והוא איל הוי אף הוא בכסף סלעים כי' אשמות הללו שהן איל אבל אשם מצורע ואשם נזיר דבתרוייהו כתיב כבש לאשם אינן באים בכסף שקלים: אם היה אחד מהן יפה שתי סלעים. אע"פ שבשעת הפרשה לא היה יפה אלא סלע אם בשעת כפרה יפה שנים כשר. דבתר שעת כפרה אזלי' (ח) הלכך אותו שהוא יפה עכשיו בשעת כפרה ב' סלעי' יקרב לאשמו ואע"פ שלא הגיע מתחלה אלא בסלע והשני ירעה לפי שנקח במעות אשם ויפלו דמיו לנדבה דהכי קיי"ל מותר אשם לנדבה: לקח בהם ב' אילים לחולין. לאכילה מעל במעות ויצאו לחולין: יפה י' זוזים. כדי ב' סלעים שמעל בהן וחומשן שהסלע ד' זוזים: היפה ב' סלעים יקרב לאשמו. לשם אותו אשם שהפריש עליו [המעות]: והשני למעילתו. מפרש בגמרא לא שיקריב אותו לאשם אלא שיתנו לגזבר (י) בשביל ב' סלעים שהוציא לחולין שנתחייב בהן ובחומשן שהם בין הקרן והחומש י' זוזים. ויביא אשם בב' סלעים ונותנו לקרן ומעילה: א' לאשם וא' לחולין. לקח בב' סלעים שהפריש שהיו קדש ב' אילים א' לאשם וא' לאכילת חולין ומעל בסלע:

אם

משום פיגול נותר וטמא עד שיקריבו מתיריו וכל שאין לו מתירין. כיון שקדש בכלי חייבין עליו משום נותר ומשום טמא. ופגול אין בו:

פרק ג ולד חטאת. ותמורת חטאת. וחטאת שמתו בעלי׳. ימותו. שעברה שנתה. ושאבדה. ושנמצאת בעלת מום. אם משכיפרו הבעלים תמות. ואינה עושה תמורה. ולא נהנים ולא מועלין. ואם עד שלא כיפרו הבעלים תרעה עד שתסתאב ותמכר. ויביא בדמיה אחרת ועושה תמורה ומועלים בה: ב המפריש מעות לנזירתו לא נהנין (ג׳). ולא מועלין. מפני שהן ראויין לבא כולן שלמים מת היו סתומים. יפלו לנדבה (ה׳). היו מפורשים. דמי חטאת. ילכו לים המלח. לא נהנים. ולא מועלין בהן. דמי עולה. יביאו עולה [א](ומועלין בהן). דמי שלמים יביאו שלמים. ונאכלים ליום אחד. ואינן טעונין לחם: ג ר׳ [ב]ישמעאל אומר הדם קל בתחלתו. וחמור בסופו. והנסכים חומר בתחלתן. וקל בסופן. הדם בתחלה אין מועלים בו. יצא לנחל קדרון מועלים בו. הנסכים בתחלה מועלין בהן. יצאו לשיתין אין מועלים בהם: ד דשון מזבח הפנימי. והמנורה. לא נהנין. ולא מועלין. המקדיש דשון בתחלה. מועלי׳ בו.

[א] גמלא [ב] גמלא שמעון

תורין

להתירים: ומזבח והבשר לכהנים או דבר שיש לו מתירין למזבח בלבד כגון עולת העוף ופרים הנשרפים שדמן מתיר למזבח בלבד (י׳) וכגון שתי הלחם דדמן של כבשים היו מתירין ולחם הפנים דבזיכים הוו מתירין וכגון מנחות דיש להן היתר בקומץ כל הני אין חייבים עליהם משום פגול ונותר וטמא עד שיקרבו מתירין דהכי כתיב גבי פיגול לא ירצה. ואמרינן כהרצאת כשר כך הרצאת פסול. ונותר וטמא יליף מפיגול במס׳ זבחים בפרק כל הזבחים: כל דבר שאין לו מתירין. כי הני קומץ והלבונה דהן עצמן מתירי׳ הן. ואין מתיר אותם שום ד״א: חייב עליה משום נותר וטמא. משום טמא. מרבינן להו מדכתיב (ויקרא כב) כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה׳ וטומאתו עליו ונכרתה (י״ח) בכל הקדשי׳ הכתוב מדבר. לחייב עליו משום טמא. ונותר יליף מטמא:

פרק ג ולד חטאת. וכו׳ ימותו. דהני ניניהו ומחמש חטאות. דגמירי דמתות. והנך תלת לעולם מתות בין קודם כפרה בין לאחר כפרה דלעולם לא קרבי. ומשנה זו שנויה בכרים פ״ד דתמורה (א׳) ושם פרשנוה: ב המפריש מעות לנזירתו. ולא פירש אלו לעולתי. ואלו לחטאתי. ואלו לשלמי (ב׳): לא נהנים ולא מועלים. בכל אותן המעות: מפני שהן ראויין להביא כולן שלמים. כלומר דכל מעה ומעה מלינן למימר זו לשלמים הפרים. ושלמים קדשים קלים ניניהו. ואין בהן דין מעילה. כדתנן בשלהי פ״ק קדשים קלים לפני זריקת דמן אין מועלים. ואע״ג דאיכא נמי בהדייהו חטאת ועולה דבני מעילה ניניהו. כיון דאיכא נמי דמי שלמים. שאינן בני מעילה. אי קא מייתי עלייהו קרבן מעילה. אשתכח דמייתי חולין בעזרה. הלכך לא נהנין. ולא מועלין (ד׳): מת. המפריש המעות והיו המעות סתומים. שלא פירש אלו לחטאת. ואלו לעולה. אלו לשלמים. יפלו כל המעות לנדבה: דמי חטאת ילכו לים המלח. דחטאת שמתו בעליה היא: דמי עולה יביאו עולה. כדאמרינן האשה שמתה יביאו יורשיה את עולתה דדוקא בעלמא הוא: ונאכלין ליום אחד. כדין שלמי נזיר: ואינן טעונין לחם. דבנלחם כתיב (במדבר ו) ונתן על כפי הנזיר והכא ליתיה דמית: ג הדם בתחלה אין מועלין בו. היינו קודם זריקתו דכתיב (ויקרא יז) ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר לכפרה נתתיו ולא למעילה: יצא לנחל קדרון מועלין בו. היינו אחר זריקה כדתנן אלו ואלו היינו דמים התחתונים ודמים הפנימיים הנשפכים על מזבח העולה. מתערבים באמה שיוצא שבעזרה ויוצאים לנחל קדרון ונמכרים לזבל ומועלים בהן והך מעילה מדרבנן היא ולא מדאורייתא. דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלים בו: יצאו לשיתין. נקב היה במזבח שבו יורדים הנסכים לשיתין דהיינו יסודות של מזבח שהן חלולים ועמוקים מאד (י׳). ואם הכהנים ידו וקבל הנסכים קודם שירדו לתהום אין מועלין בהן שכבר נעשית מצותן: ד דשון מזבח הפנימי והמנורה. הדשן שלהם ושירי הפתילות של מנורה היה מוציא ומניחן אצל מזבח החיצון. מקום שמניח שם תרומת הדשן של מזבח החיצון (י׳) ואחר שהוציא שם לא נהנין ולא מועלין דהכי לא כתיב ושמו אצל המזבח כמו בדשן מזבח העולה: המקדיש דשון בתחלה מועלין בו. ה״ק המקדיש דמי

ליה. תו׳: (יז) לא למזבח בלבד דפרים הנשרפים על שיתוך הבשר בבית הדשן מועלין בהן. וא״כ ניסר בשתן ועורן לבית הדשן כמו׳ ול׳ כש״י שלא העוף ועולת הבהמה שדמן כו׳: (יח) וכי יש נוגע שהוא חייב. אלא בכל הקדשי׳ הגלוים ליקרב. והוא משקידש בכלי. שאז בנמצא הוא מדבר. גמ׳:

פרק ג. (א) והתם פי׳ לא משום תמורה. והכא משום מעילה. גמ׳: (ב) לאו דוקא דאפי׳ אמר אלו למזבחי מפורשים הן כמ״ש במ״ד פ״ד דנזיר: (ג) לא נהנין. מדרבנן. או שמא דאפילו מדאורייתא אסור דקיימא לשלמים. מידי דהוה אשלמים מחיים דהתי׳ דמעילה ליכא אסורא דאוריי׳ איכא. תו׳: (ד) כש״י. ולפ״ז כשנהנה בכולן מעל ומפני שאמר שנן ולא מועלין דמשמע דאין כאן מעילה כלל וכן הא דתנן מפני שהן ראויין לבא כולן שלמי׳ משמע דבכולן ביחד ראוי לבא שלמים לכן נראה כפי׳ התו׳ שפי׳ דלא פי׳ אם ירצה יביא כל המעות לשלמים. כלומר והשאר יביא מביתו. ועתוי״ט: (ה) לנדבה בגמ׳ פריך והלא דמי חטאת (ושלמים פו׳) מעורבין בהן. ומשני הלכה הוא בנזיר. פי׳ התו׳ הל״מ הוא דסתומים יפלו לנדבה. ועתוי״ט: (ו) והוא ל׳ ארונות חסרי בטן אמי אמהים ל׳. וגידים חסרי וגידיא אמתיתני: (ז) הכי יליף להו בגמ׳ מקרא דאי

תורין שלא הגיע זמנן ובני יונה שעבר זמנן. לא נהנין ולא מועלים. ר"ש אומר תורין שלא הגיע זמנן. מועלין בהן. ובני יונה שעבר זמנן לא נהנין. ולא מועלין: ה חלב המוקדשים. וביצי תורין. לא נהנין ולא מועלים. במה דברים אמורים בקדשי מזבח אבל בקדשי ברק הבית. הקדיש תרנגולת מועלין בה ובביצתה [א]חמור מועלין בה. ובחלבה: ו כל הראוי למזבח ולא לברק הבית. לברק הבית ולא למזבח. לא למזבח ולא לברק הבית. מועלין בו. כיצד הקדיש בור מלא מים. אשפה מלאה זבל. שובך מלא יונים. אילן מלא פירות. שדה מלאה עשבים מועלין בהם (כ). ובמה שבתוכן. אבל אם הקדיש בור. ואחר כך נתמלא מים. אשפה ואחר כך נתמלאה זבל. שובך. ואחר כך נתמלא יונים. אילן ואח"כ נתמלא פירות. שדה. ואח"כ נתמלאה עשבים [ב](מועלין בהן ואין מועלין במה שבתוכן. [ג](דברי ר' יהודה). ור' [ד] שמעון אומר המקדיש שדה ואילן. מועלין בהם ובגדוליהם. מפני שהן גדולי הקדש. ולד מעושרת לא יינק מן המעושרת. ואחרים מתנדבים כן. ולד מוקדשים לא יינק

[א] גמ' תמורה [ב] גמ' [ג] גמ' ל"ג [ד] גמ' יוסי

דמי דשן בתחלה קודם שהוציאו לעזרה (ח) יש בו מעילה כגון דאמר דמי דשן עלי ואח"כ הוציאו לתון ובא אחר ונהנה מן הדשן. אף על פי שכבר נעשית מצותו אפ"ה מועלים בו דכיון דנהנה מעגה והסר מן הדשן סוב ניכא לשער (ט) כמה היו דמיו כשנתערך (י) זה ונמצא זה מפסיד להקדש. משום הכי מועל בו לאלתר (יא) כשנהנה ממנו: תורין. שהקדישן קודם זמן ובני יונה שעבר זמן: לא נהנין ולא מועלים. ולא דמי למחוסר זמן בבהמה שהוא קדוש קודם זמנו וקרב לאחר זמנו (יב) דבהמה מנו דהשיבא דאית בה קדושה כשהיא בעלת מום לסיום צריכה פדיון אית בה נמי קדושה אפי' כשהיא מחוסר זמן. אבל עופות דליכא למימר בהו הכי מנו שהרי אין המום פוסל בעופות (יג) ולית בהו פדיון שלא נאמר פדיון אלא בבהמה. ה"נ אין בהן קדושת מחוסר זמן: תורין שלא הגיע זמנן מועלין בהן. כיון דלקמיה מהזו אית בהו מעילה השתא. ואין הל' כר' שמעון: ה בד"א בקדשי מזבח. שאיל וחלב וביצים אינן ראוין למזבח (יד) הלכך לא נהנים ולא מועלים: אבל בקדשי ברק הבית. הכי נמי דמועלים בהן הואיל וקדושת דמים הן ראויין הן לבדק הבית. ובגמרא מפרש דמתני' חסורי מחסרא. והכי קתני. בד"א כשהקדישן קדושת הגוף למזבח. אבל הקדישן קדושת דמים לגבי מזבח כגון שאמר דמי עוף זה. או דמי בהמה זו הקדש להביא מהם עולה. נעשה כמו שהקדישן לבדק הבית דודאי בקדוש' דמים למזבח אית בה מעילה בביצים ובחלב: ו כל הראוי למזבח. שגופו ראוי קאמר: בור מלא מים. גופו ראוי לבדק הבית (טו) לבנין ואין גופו ראוי למזבח (טז). שאין ראוין לנסוך המים אלא מים חיים (יז) ולא היו מכניסי' מים במקדש. אלא מימי השילוח: אשפה מלאה זבל. אין גופה ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית. אלא לדמים: שובך מלא יונים. ראוי למזבח ולא לבדק הבית (יח): אילן מלא פירות. ראוי למקדש לבכורי' ולא לבדק הבית (יט): שדה מלאה עשבים. אינה ראויה לא למזבח ולא לבדק הבית: ואין מועלין במה שבתוכן. דאין מועלי' במה שהשביח לאחר שהוקדש (כא): ולד מעושרת. אם ילדה נקבה עשירית תחת השבט. והיה לה בן קודש לכן. לא יינק שוב ממנה שבנה חולין הוא. והיא מעשר. ונמצא נהנה מחלב מוקדשים. שמעשר בהמה קדש הוא: ואחרים מתנדבים כן. כלו' זו שהעבירה תחת השבט שהם לא יינק ממנה. אבל אחרי' שהתנדבו קודם לכן רשאים להתנות קודם שתתעשר(כג).

(ח) דאי אמר כירתו מאי בתחלה והתו' כ' דאמר כירתו בביטה דאטו גרע ממקדיש זבל אשפתו דלקמן. דהאי ודאי דהכל יכול אדם להקדיש לבדק הבית: (ט) ק"ל דא"כ כל הני דאין מעלין בהן משנעשית מצותן דלעיל נמי ומאי אריא בדישון חקה. והתו' כ' דמיירי באדם שנטל מהדשן לאחר שכורמ' והקדישה ומועלין בה מן התורה. והר"מ כ' שמפ' באפר כירה. ועתוי"ט: (י) ר"ל אלא דין שהוא לי' למימר כשהדר זה: (יא) לא ידעתי למה הוצרך לכתוב לאלתר. תוי"ט. ול"נ דקמ"ל דאפי' אם אחר שנהנה החזירה למקומ' אח"כ נוכל לשערו. מ"מ כיון דהמן מה לא היה אפשר לשער בשבילו מועל בו. ת"ח: (יב) וכן בני יונה שעבר זמנן. לא דמו לחטאת שעברה שנתה דאמר בר"פ דמועלין בו קודם כפרה. דהתם משום דאזיל לרעייה ואי' לה פדיון. אבל הכא אין לעופות פדיון. ולא אקרו קדשי ה'. תו': (יג) זכמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות: (יד) אע"ג דדרשינן בפסולי המוקדשין בשר ולא חלב. תוי"ט. פי' אף דחלב אסור לא הוי קדשי ה' ועוד כיון דאין חזות בבהמה תלוי בו דלהוי חשוב כגוף הבהמה למעול בה. תו' ת"ח: (טו) לעשות בו טיט: (טז) שהרי בקרב והכרעי' לא היו רוחצים אלא באמת המים שבעזרה. תו': (יז) וכור היאך מים מכונסים: (יח) דשובך שוה הרבה. ואין עוקרין אבניו לשום אותו בבדק הבית. תו'. וכ"כ הרשב"ם. וכ' עוד דכל הני דתני ולא לבדק הבית אמה שבתוכה קאי: (יט) ותמה הר"י תימה הן חזאי דבכורי' למזבח. שהי לא הוו שהן ממתנות כהונה. ועוד מאי בכורי' שייכא גבי הקדש דלא שייכה התורה אלא בכורי אדמתך והר"י פי' דהאי איירי בגפן שיש דראוי למזבח לניסוך היין. והתוס' הוסיפו דגם דראוי לשמן למנחות. ואין ראויה לבדק הבית דעצי גפן דקין הן א"נ דא"כ היה פוחת דמיו. ועתוי"ט: (כ) נבן. תר"ם שעקר תליא ובהמה ממנה דהוי תלוש. דהא אמרי' לקמן בברייתא דאין מעילה במחובר. תו': (כא) ולא אמרינן דתקנה תגר הקדש כמו תגר הדיוט דתגר משום יד אחרבאי ולא שייכי יד להקדש. תו'. וקשה דליקני מטעם שליחות דהגי כהני שלוחי שמים הם כו' ועוד קשה דמאי שנא מבילת תרנגולת וחלב תמורה דלעיל תמיה בזה י"ל דאין ה"נ דמתני' דלעיל דלא כי האי תנא והיינו דבב"ב הע"ם גרס בה דר"י. ועתוי"ט: (כב) ול' הר"י שמתנין קודם לכן ע"מ כן אני מכרים נקבה זו לדיר להתעשר שאם הקדש כו' ומפתי דלהכי מסני תנאי הואיל ויכולין לעכב שלא תכנס נקבה זו לדיר עד לאחר זמן. הלכך מהני תנאה והוי כנדבה. ולהכי קרי להו אחרי' שאין מחמירין עליהן כראוי. וכן נמי בולד מוקדשים. לא היי

כך הוא פוטר את בשר חברתה. ואם פוטר דמה את בשר חברתה מן המעילה. דין הוא שיפטור את בשרה: **ג** אמורי קדשים קלים שיצאו לפני זריקת דמים. רבי אליעזר אומר אין מועלין בהן. ואין חייבין עליהן משום פיגול. נותר. וטמא. ר"ע אומר. מועלין (יג) בהן וחייבין (טו) [א](עליהן) משום פגול נותר וטמא: **ד** מעשה דמים בקדשי קדשים. להקל ולהחמיר. ובקדשים קלים. כולן להחמיר. כיצד. קדשי קדשים לפני זריקת דמים מועלין באימורין ובבשר. לאחר זריקת דמים מועלים באימורים ואין מועלין בבשר. על זה ועל זה. חייבין משום פגול. נותר. וטמא. ובקדשים קלים. כולם להחמיר. כיצד. קדשים [ב](קלים) לפני זריקת דמים. אין מועלין לא באימורין ולא בבשר. לאחר זריקת דמים. מועלין באימורין ואין מועלין בבשר (יז). על זה ועל זה. חייבין משום פגול. נותר. וטמא. נמצא מעשה דמים בקדשי קדשים להקל ולהחמיר. ובקדשים קלים כולו להחמיר:

פרק ב **חטאת** העוף (א) מועלין בה משהוקדשה (ב). נמלקה. הוכשרה (ג) להפסל בטבול יום. ובמחוסר כפורים. ובלינה (ד). הוזה דמה. חייבין עליה משום פיגול. נותר. וטמא. ואין בה מעילה (ה): **ב** עולת העוף מועלין בה משהוקדשה. נמלקה. הוכשרה להפסל בטבול יום. ובמחוסר כפורים. ובלינה. מיצה דמה חייבין עליה משום פיגול. נותר וטמא. ומועלין בה. עד שתצא לבית הדשן:

[א] גמרא [ב] ס"א

פרים

כך הוא פוטר את בשר חברתה. שלא נזרק דמה מן המעילה הואיל והיה יכול לזרוק דמה של אחד שירצה: ואם פוטר דמה את בשר חברתה מן המעילה. אע"ג דפסולה היא דמותר משאת היא. אינו דין שיפטור בשרה של עצמה. אע"פ שנפסלה ביוצא. ולא אמר ר"ע כשם שדמה פוטר את בשרה כך הוא פוטר את בשר חברתה. אלא כששחט שתי החטאות כאחת (יח). לפי שאם רצה מזה זורק. רצה מזה זורק. אבל בזה אחר זה. לא אמר ר"ע שיהיה דמה פוטר בשר חברתה: **ג** אמורי קדשים קלים. אין מועלים באמורי קדשים קלים אלא לאחר זריקת דמים. כדאמרינן בשלהי פרקין. ואם יצאו לפני זריקת דמים: רא"א אין מועלין בהן. דכי היכי דאית ליה לר"א דאין זריקה מועלת ליוצא לאפוקי בשר קדשי קדשים ממעילה הכי נמי אין מועלת ליוצא להביא אמורי קדשים קלים לידי מעילה (יג) וכי היכי דאית ליה לר"ע עקיבא דזריקה מועלת ליוצא לאפוקי בשר קדשי קדשי מידי מעילה מועלת נמי ליוצא (יד) להביא אימורי קדשים קלים לידי מעילה: **ד** מעשה דמים. א זריקת הדם: ואין מועלין בבשר. לאחר זריקת דמים אין מועלין בבשר. דהשתא יש בו שעת היתר לכהנים (טז). והיינו להקל. דמשום זריקת דמים אתיא לו קולא. דאין מועלין בו: ועל זה ועל זה. בין על האימורין בין על הבשר לאחר זריקה חייבין משום פגול אם פיגל באחת מארבע עבודות. דזריקה קובעת בפגול וקבעה נמי לנותר וטמא. והיינו להחמיר: ובקדשים קלים. לאחר זריקה: כולו להחמיר. דמועלין באימורים דהשתא הוו לגבוה וקדשים נינהו. ולא ממון בעלים: ועל זה ועל זה. בין על האימורים בין על הבשר חייבין עליו משום פגול נותר וטמא והיינו כולו להחמיר:

פ"ק ב **חטאת** העוף. הוכשרה ליפסל. כלומר משנמלקה נתוספה בה קדושה שהיא נפסלת אם נגע בה טבול יום. או מחוסר כפורים. ודוקא נפסלת בטבול יום. אבל לא מיטמאה לטמא אחרים. שכשם שטבול יום פוסל את התרומה. כך הוא פוסל את הקודש: הוזה דמה חייבין עליה משום פיגול. דהזאה של חטאת העוף במקום זריקה דבהמה קאי. דהזאה קובעת פגול כשחשב בו קודם לכן כמו זריקת דם בבהמה ושוב יש בו איסור נותר וטמא: ואין בה מעילה. דכיון דהוזה דמה יש [בה] היתר לכהנים: **ב** מיצה דמה. מצוי דעולת העוף קאי במקום זריקת הבהמה והזאה דחטאת העוף. דבעולת העוף כתיב ונמצה דמו: עד שתצא לבית הדשן. דכיון דכולה כליל ולית בה שעת היתר לכהנים לעולם מועל בה עד שתשרף כולה, ותהא מעפרה תרומת הדשן (ו). כדכתיב (ויקרא ו) והרים

(יח) כגון ששחטו ב' כהנים כאחד. רש"י: (יב) ולאיכי דאי אמר בקדשי קדשים הוה אמינא בהא קאמר ר"א כו'. ועתוי"ט: (יג) מועלין כו'. ולע"ג דאיפכא אסברא. דאי הדר ביה פליגי. כ"ע לא פליגי. עתוי"ט: (יד) ונראה מהר"מ דא"ל כאן יצא מקלת. ועתוי"ט: (טו) חייבין כו'. כ"ל דלא עדיף מבשר היוצא. דלא אמר ר"ע דזריקה מועלת לאכילה. עתוי"ט: (טז) לפי שקדשי קדשים הנאכלים כאן הן החטאת והאשם האוכלים אותן הכהנים. אבל העולה מועלין בבשרה ואפי' לאחר זריקה. הר"מ: (יז) ואין כו'. ולע"ג דאף קודם זריקה אין בו מעילה קתני למידק הא לשירה איכא ומיירי ביוצא. ולאיימרא דלא אמר ר"ע דזריקה מועלת ליוצא ולהתירו באכילה. גמ':

פרק ב (א) **חטאת** מי. עד השתא איירי בדין פסולי קדשים מתי ימעלו בהם. ומכאן ואילך איירי בכשרים. תוי' ועתוי"ט: (ב) משהוקדשה בפה. אפילו אם נהנה ממנה מחיים. כגון שמכרה להוליכה לחולין. רש"י: (ג) הוכשרה כל מה שאמר בזה הפרק הכשר. ר"ל הכנה לדברים שעתידים לזכור אותם. לא ענין הכשר טומאה הנזכר בכל מקום. ודע זה. ואל יטעך שתוף הענין. הר"מ: (ד) ובלינה. בלינת דם בשקיעת החמה א"נ בלינת בשר ליום ולילה. ועתוי"ט. ולא קתני ביוצא דמתני' ר"ע היא ולדידי' הזייה מהני ליה ליוצא ומדלא פסיקא ליה לא קתני: (ה) ואין כו'. לפי שאין בחטאת העוף אימורים כי כולה לכהנים כבשר חטאת. הר"מ ועי' ס"פ דלעיל: (ו) ושוב כיון שנעשים מלותו אין מועלין בו. רש"י. כלומר דלא אקרו עוד קדשי ה'. ועד שתצא. עד שתכלה. עד שמרכאה. גמרא פרש"י אחר שהרים כו' אותו הנשאר כאוי ועומד להוצאת הדשן

פא

ג פרים הנשרפין. ושעירים הנשרפין. מועלין בהן משהוקדשו. נשחטו. הוכשרו להפסל בטבול יום. ובמחוסר כפורים. ובלינה. הוזה דמן. חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא. ומועלין בהן בבית הדשן עד שיותך הבשר:

ד העולה מועלין בה משהוקדשה. נשחטה. הוכשרה להפסל בטבול יום. ובמחוסר כפורים. ובלינה. נזרק דמה. חייבין עליה משום פיגול. נותר וטמא. ואין מועלין א(בעורה). אבל מועלין בבשר עד בשיצא (יא) לבית הדשן:

ה חטאת. ואשם. וזבחי שלמי צבור. מועלין בהן משהוקדשו. נשחטו. הוכשרו להפסל בטבול יום. ובמחוסר כפורים. ובלינה. נזרק דמן. חייבין עליהם משום פיגול. ונותר. וטמא. אין מועלין בבשר. אבל מועלין באימורים עד שיצאו לבית הדשן:

ו שתי הלחם מועלין בהן משהוקדשו. קרמו בתנור. הוכשרו להפסל בטבו' יום ובמחוסר כפורים. ולשחוט עליהם את הזבח (יג). נזרק דמן של כבשים. חייבין עליהן משום פיגול. נותר. וטמא. ואין בהן מעילה (יד):

ז לחם הפנים מועלין בו משהוקדש. קרם בתנור. הוכשר להפסל בטבול יום. ובמחוסר כפורים. ולהסדר על גבי השולחן. קרבו הבזיכין. חייבין עליו משום פיגול (טו). נותר. וטמא. ואין גבהן מעילה:

ח המנחות מועלים בהן משהוקדשו. קדשו בכלי. הוכשרו להפסל בטבול יום. ובמחוסר כפורים. ובלינה. קרב הקומץ. חייבין עליו משום פיגול. נותר וטמא. ואין מועלין בשירים. אבל מועלים בקומץ. עד שיצא לבית הדשן:

ט הקומץ. והלבונה. והקטורת. ומנחת כהנים. ומנחת כהן משיח. ומנחת נסכין. מועלין בהן משהוקדשו. קדשו בכלי (טז). הוכשרו להפסל בטבול יום. ובמחוסר כפורים. ובלינה. וחייבין עליהם משום נותר. ומשום טמא. ופיגול אין בהן. זה הכלל כל שיש לו מתירין. אין חייבין עליו משום

א כ"א ב גמרא שלא
ג גמרא בו וכצ"ל

את הדשן אשר תאכל האש: ג פרים הנשרפים. אין בהן לכהנים היתר כלל: הוזה דמן כו'. הואיל דמן קובעתן לפגול לענין כרת האוכל מהן אם חישב עליהם בשעת שחיטה (ז) להקטיר אימורין חוץ לזמנן. וכיון דלית בהו היתר לכהנים. מועלין בהן בבית הדשן חוץ למחנה היכא דנשרפו אם נהנה מהן: עד שיותך הבשר. כלומר שיהיה נשרף ונעשה פחמים (ח). אבל לאחר שניתך. שוב אין בו מעילה. שאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלים בו (ט): ד ואין מועלין בעורה. דלכהנים היא כדכתיב (שם ז) עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה: אבל מועלין בבשר. כל זמן שהוא נשרף על גבי המזבח דכליל הוא: עד שתצא לבית הדשן. שמרימים כל האפר (י) מעל המזבח ומשליכי' אותו לבית הדשן. ושוב אין בה מעילה שכבר נעשית מצותה: ה אין מועלין בבשר. דהא יש בו היתר לכהנים דבשר חטאת ואשם וזבחי שלמי צבור נאכל לכהנים: אבל מועלין באימורים. שאין בהן היתר לכהנים: ו שתי הלחם. שמביאין בעצרת: קרמו בתנור. פני הלחם היינו תחלת תקון והיית קרימה בתנור חשיבא הכשר ליפסל בטבול יום ומחוסר כפורים כשחיטה דקדשי קדשים ופסלה נאפות ובלינה. משום דשתי הלחם נאפות מעי"ט שאין אפייתן דוחה את היו"ט (יב) [illegible] ביו"ט והוכשרו לשחו' עליהן את הזב' דכיון דקרמו פניה קרויה לחם: ואין בהן מעילה. שיש בהן עכשיו היתר לכהני' וכבר נעשית מצותן: ז לחם הפני'. ה"נ לא גרסי' ביה ליפסל בלינה שהרי נאפ' בע"ש ואינו נאכל עד שבת האחרת: קרבו בזיכים. היינו מקטירין בשבת בשעת סילוק הלחם היו מקריבין הבזיכין של לבונה: ואין בו מעילה. שהותר לכהנים ונעשית מצותו: ח המנחות מועלין בהן משהוקדשו. בקדושת פה: ואין מועלין בשירים. שיש בהן היתר לכהנים: אבל מועלין בקומץ. עד שישרף כולו ויצא לבית הדשן כדין אימורי חטאת ואשם ולאחר כן אין מועלין בו. דהא נעשית מצותו: ט ומנחת נסכים. מנחה הבאה עם הזבח שאין בה שירים וכל הני כליל נינהו: משהוקדשו. קדושת פה בעלמא: ופיגול אין בהן. לפי שאין להם מתירין ואין פגול נוהג אלא בדבר שקרבו מתירין כדלקמן: כל שיש לו מתירין. כגון שלמים וחטאת ואשמות דדמן מת־
מתירים

הדשן: (ז) וה"ה בשאר פעמים: (ח) שיותך. גזור מן תוך. ר"ל עד שיעשה הבשר תלול ויתהפכו חלקיו כאלו עד שידמה לספוג הים. וענין זה יהיה בבשר אחר שישרף לגמרי. הר"ב. ועפי"ב חכמים. וז"ע דכאן גרס שיתוך. ועתוי"ט: (ט) והרי תרומת הדשן שמעשית מצותו יש בו מעילה כו' משום דהוו תרומת הדשן ועגלה ערופה. ב' כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין. ולמ"ד מלמדים תרי מיעוטי הערוף (ה"א קמייתא) ושמו (וי"ו בתראי) הוי אין מידי אחריני לא. גמ': (י) הר"ב. ולעיל מ"ב כ' עד שתנטל מאפר וכן פירש"י כו'. ופלוגתא דרב ור"י היא. והר"ב מפרש כר"י ורש"י מפ' כרב והר"ב תפס שניהן ולא דק: (יא) שיצא. מוסב על הבשר. שהוא ל' זכר. והר"ב העתיק עד שתצא ומוסב על העולה שהיא ל' נקבה. כדכתיב ונתח אותה לנתחיה: (יב) רש"י. אבל התו' כ' דשפיר גרסי' דמדקתני קרמו בתנור הוכשרו ליפסל כו' אלמא דאית ליה תנור מקדש א"כ על כרחך ליכא פסלה ונאפות בשבת. והא דתנן בספי"א דמנחות דנאפות מערב יו"ט אית ליה דתנור אינו מקדש. עתוי"ט: (יג) הזבח כו'. דשחיטת הכבשים מקדשתן ומפגלתן כדאי' במ"ב פ"ב דמנחות: (יד) ואין כו'. פי' התו' דכיון שאין גוף הבא ליכא לפרושי כמו באידך דאין מועלין בהן. הא איסור' איכא. וביוצא ואליבא דר"ע וכן צ"ל בלחם הפנים: (טו) פגול. שאם חשב בשעת הקטרת הבזיכין הרי מקטיר ע"מ לאכול חוץ לזמנו הוקבע הלחם בפיגול. דהיי היכי חריקת דם בבהמה כו': (טז) בכלי. לא נקט בכלי משום קומץ. דמעיקרא נמי קודש שנתן הקומץ בכלי לקדשו. הוכשר ליפסל בטבול יום שקידש בכלי ראשון עם כל המנחה כולה קודם שקמץ. אלא אגב הכך דלעיל נקט ליה

יונק מן המוקדשין. ואחרים מתנדבין כן. הפועלים לא יאכלו מגרוגרות של הקדש (כה). וכן פרה לא תאכל מכרשיני הקדש: ז שרשי אילן של הדיוט. באין בשל הקדש. ושל הקדש באין בשל הדיוט. לא נהנין ולא מועלין. המעין שהוא יוצא מתוך שדה הקדש. לא נהנין ולא מועלין. יצא חוץ לשדה נהנין ממנו. המים שבכד של זהב לא נהנין ולא מועלין. נתנו בצלוחית מועלין בהם. ערבה לא נהנין ולא מועלין. ר"א בר צדוק אומר נותנין היו ממנה זקנים (ל) בלולביהם: ח קן שבראש האילן של הקדש. לא נהנין ולא מועלין. שבאשרה יתיז בקנה. המקדיש את החורש. מועלין בכולו. הגזברים שלקחו את העצים. מועלין בעצים. ואין מועלין לא בשפוי. ולא (לג) בנויה:

קדשי

אלא תלא מקדש בעמידי. יתא שלנה חולין. כדי שיינק נמה ממנה ביותר. וכן כמי בולד מוקדשים לא היו מקדישים שלב אמן. כך פירשו רבותי ומנומגס הוא (כג). ורמב"ם פירש ואחרים מתנדבים. שמי שלבו סדעו היה מתנדב חלב להניק בן המעוברת. ובן המוקדשי. לפי שאסור לבן לינק מהן. דשויה רבק בגיזה ועבודה (כד) דאסורים בקדשים. הלכך אין לבן תקנה. אלא שאחרים יתנדבו חלב להניקן. כיון שנאסרו לינק משלב אמן. ויפה הוא: לא יאכלו מגרוגרות של הקדש. ואפי' התנו שיעשו מלאכה במזונותיהן. אין אוכלים מגרוגרות של הקדש. אלא הגזבר נותן להם דמי מזונות משל הקדש והם קונים מן השוק: וכן פרה. שדשה בכרשיני הקדש חוסם פיה שלא תאכל משל הקדש. דכתיב (דברים כה) לא תחסום שור בדישו בדיש שראוי לו לא תחסום. אבל אתה חוסם (כו) בדיש של הקדש. שאינו ראוי לו. שהרי הוא אסור לאכול בהקדש: ז שרשי אילן של הדיוט באין בשל הקדש. לא נהנים. ולא מועלים. דבתר אילן אזלינן ואילן בשל הדיוט קאי וס"מ כשאין בין אילן של הדיוט לקרקע של הקדש אלא י"ו אמה או פחות אבל אם יש ביניהן יותר משש עשרה אמה מועלין בשרשים הגדלי' בשדה הקדש. דלא גרירי תו בתר אילן: ושל הקדש באין בשל הדיוט לא נהנין ולא מועלין. כגון שיש בין אילן של הקדש לקרקע של הדיוט יותר מי"ו אמה דשרשים הגדילים בשל הדיוט לא גרירי בתר אילן של הקדש. הואיל ורחוקים ממנו כל כך הלכך לא מועלין. אבל אם אין ביניהן אלא י"ו אמה או פחות מועלים בהן (כז): מעין שהוא יוצא מתוך שדה הקדש. רבותי פירשוה לי. כגון דמעין של חולין הוא. וטבע בשדה של הדיוט אלא שנמשך ויוצא ועובר בתוך שדה של הקדש. לא נהנים ממנו בתוך שדה של הקדש. ולא מועלים דמשל הדיוט הוא נובע: יצאו. המים שבמעין זה שנובע משדה של הדיוט ועובר בשדה של הקדש יצא משדה של הקדש נהנים ממנו לכתחלה: המים שבכד של זהב. גבי נסוך המים בד' ימי החג תנן כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיה ממלא מע"ש חבית של זהב שאינה מקודשת מן השלוח ובאותן מים לא נהנים ולא מועלין דלא אקדשו לנסוך המים למעלה. עד שיתנו בצלוחית של זהב דהוי כלי מקודש: ערבה. שהיו זוקפים אותה אצל המזבח. כדתנן בפרק לולב וערבה מ"ה: נותנים היו ממנה בלולב. בתחלה קודם שזקפוה (כח). ואע"פ שלא לקטוה אלא כדי לזקפה על גבי מזבח (כט): ח קן שבראש האילן של הקדש. שבאו העוף מעלים וקסמין משבי' וממקום אחר (לא): שבאשרה יתיז בקנה. יפיל הקן לארץ בקנה ויבני' ממנו (לב). ודוקא יתיז אבל לא יעלה על האשרה. דהם עולה ליטול הקן נמצא נהנה מן האשרה והבצים והאפרוחים שבקן כל זמן שצריכים לאמן אסורי' בין שבראש אילן של הקדש בין שבראש האשרה: המקדיש את החורש. תרגום יער חורשא: מועלי' בכלו. עצים ובענפים ובעלים: הגזברים שלקחו את העצים. שקנו עצים מיער של חולין לצורך קורות: מועלים בעצים. רמב"ם פי' לאתויי חתיכות עצים שחותכין במגרה בעת שמתקנים אותן לקורות שמועלין בהן: ולא בשפויין. נסרים דקות שמסרין מן העצים כשמחליקין אותן: נויה. עלין שבעלי היער (לד):

היו מקדישין שלב אמן: (כג) ומנומגס שפי' ספרי דרישא לא משמע הכי והל"ל ואחרים מתנים בכך כו'. ערוך"ש: (כד) משמע דמדרבנן הוא וקשי' דבגמ' ילפינן לי' מקרא. ושמא' הקשו עוד למה ליה קרא דפשיטא דאסור דחלב המוקדשין לא נהנין. ועוד מאי ואחרים כו' ומה נדבה היה זאת וכי ההקדש נהנה מנדבתו' לכן נראה כו' דמיירי בולדות שילדו אחר שנעשו הקדש והולדות קדשים הן ואע"פ כן אסור להניקן מילפותא דקרא. וניחא ג"כ נדבת האחרים. ועתוי"ט: (כה) הקדש. דהוה כענין אמר בסמוכא ולא כרם של הקדש. רש"י: (כו) הר"מ. ורש"י פי' משום דעגלה כולה בחולין קמיירי: (כז) וא"ת דליתני אידי ואידי תוך י"ו וליתני שישא מועלין. א"נ אידי ואידי אחר י"ו וליתני רישא מועלין וי"ל דתנא הכי לאשמעינן דבשרשייהו בין בתוך י"ו בין בחוץ לי"ו אמה לא נהנין ולא מועלין. תוס': (כח) דמשזקפו דנעשים מצוה נהנין ממנה. רש"י: (כט) קסבר מצות לאו ליהנות נתנו. תוס' עתוי"ט: (ל) זקנים. שלא יכלו לערות אחר ערבה א"נ לחסידותא הוסיפו ליקח: (לא) וא"ת אמאי לא נהנין כיון דהיינו מעלות י"ל דגזרינן דלמא אתי לאחלופי בקנים המחוברין באילן. תוס': (לב) ויש לתמוה מאי שנא משל הקדש דאין נהנין. ובגמ' מאי יתיז אפרוחים וכ"כ הר"מ יתיז בקנה ר"ל שיכים האפרוחים ואז יקח אותם ומ"מ הפיל הקן באשרה אבל האי כי דאסורה כמו בשל הקדש כו' והא דתני יתיז בקנה לאשמעי' דאע"ג דהוי דבר אחום אפ"ה שרי ורש"י פי' דלהכי שרי באשרה דליכא למיגזר משום דבדילי מיניה. ועתוי"ט: (לג) לא כו'. לפי שהגזברין לא קנו והקדישו אלא דבר שצריך לבנין. לא שפוי ונוייה. רש"י: (לד) הר"מ כ' נוייה הם השלקים שיש בעלים הנחזים בשעת הנידנוד והחלקה כשמנגרים ומחליקין אותו ישאר מקומו כמין גומא בעץ. ומקצת הנוסחאות נוייה והענין אחד לפי שאותן החלקים דומה לנוי עומדת בפני עצמה בתוך העץ:

אבל

פרק ד **קדשי** המזבח מצטרפין זה עם זה. למעילה ולחייב עליהן משום פגול נותר וטמא. קדשי בדק הבית מצטרפין זה עם זה. קדשי המזבח וקדשי בדק הבית מצטרפין זה עם זה. למעילה: **ב** חמשה דברים בעולה מצטרפין זה עם זה. הבשר והחלב והסלת והיין והשמן. וששה בתודה. הבשר והחלב והסלת היין והשמן והלחם. התרומה. ותרומת מעשר. ותרומת מעשר של דמאי. החלה והבכורים. מצטרפים זה עם זה לאסור. ולחייב עליהם את החומש: **ג** כל הפגולין מצטרפין זה עם זה. כל הנותרין מצטרפין זה עם זה. כל הנבלות מצטרפות זו עם זו. כל השרצים מצטרפין זה עם זה. דם השרץ ובשרו מצטרפין. כלל א"ר יהושע. כל שטומאתו ושעורו שוין. מצטרפין זה עם זה. טומאתו ולא שעורו. שעורו ולא טומאתו. לא טומאתו ולא שעורו. אין מצטרפין זה עם זה: **ד** הפגול והנותר אין מצטרפין (ו) זה עם זה. מפני שהם שני שמות (ז). השרץ והנבלה וכן

פרק ד **קדשי** המזבח מצטרפים זה עם זה למעילה. אם נהנה משני מיני קדשי מזבח בשוה פרוטה מעל ומצטרפים נמי לכזית לחייב עליהם. משום אוכל פגול או נותר או טמא או לחייב למעלה כזית בחוץ: קדשי בדק הבית מצטרפין זה עם זה למעילה. אבל פגול ונותר וטמא. אין בהן: קדשי מזבח וקדשי בדק הבית מצטרפים זה עם זה למעילה. אבל לא לדבר אחר כדאמרן דקדשי בדק הבית לית בהו פגול ונותר וטמא: **ב** חמשה דברי' בעולה מצטרפים זה עם זה. לכזית לחייב משום מעלה בחוץ (א). ולחייב משום פגול (ב) ונותר וטמא. ומשום מעילה אם נהנה מכלן בשוה פרוטה: הסלת. המנחה הבאה עם העולה: היין. לנסכים. שהעולה טעונה מנחה ונסכים: וששה בתודה. שהתודה טעונה לחם מוסף על חמשה דברים שבעולה. וכולן מצטרפין לכזית. לפגול ונותר וטמא אבל לא למעילה שהתודה קדשים קלים ואין בהן מעילה. כדתנן בשלהי פ"ק: התרומה ותרומת מעשר. שהיא אחד ממאה של חולין. וכן תרומת מעשר של דמאי: והחלה. שאף היא קרויה תרומה. דכתיב (במדבר טו) ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה: והבכורים. קרויין תרומה דאמר מר ותרומת ידך אלו בכורים דכתיב בהו (דברים כו) ולקח הכהן הטנא מידך: מצטרפים זה עם זה לאסור. שאם נפל מכלן שאור כדי לחמץ. לתוך עיסה של חולין נאסרת: ולחייב עליהן את החומש. שאוכל כזית בשגגה משלם את החומש: **ג** כל הפגולים. מעולה ומנחות ומאשם ומשלמים: מצטרפין זה עם זה. לאוכל מהן כזית להיות חייב כרת וכן כל הנותרים: כל הנבלות מצטרפות. ואפילו נבלת בהמה טמאה עם נבלת בהמה טהורה מצטרפים לכזית. לענין טומאה. אבל לא למלקות שאינו לוקה עד שיאכל כזית מנבלת בהמה טהורה לבדה. או כזית מן הטמאה לבדה לפי שהן ב' שמות. שאין אוכל בשר בהמה טמאה לוקה משום נבלה (ג) אלא משום אוכל בשר בהמה טמאה: וכל השרצים מצטרפים זה עם זה לכזית. לחייב את האוכלן מלקות. ושמנה שרצים הכתובים בתורה מצטרפים זה עם זה. לחייב האוכלן בכעדשה. כשיעור טומאתן כך שיעור אכילתן (ד): דם השרץ ובשרו מצטרפים. דמרבינן מקרא. דכתיב (ויקרא יא) וזה לכם הטמא בשרץ השורץ על הארץ (ה) לרבות דם השרץ שיהיה טמא כבשרו: כל שטומאתו ושיעורו שוין. כגון נבלה ונבלה. או שרץ ושרץ: טומאתו ולא שיעורו. כגון נבלה ושרץ דטומאתן שוה. דתרוייהו הוי טומאתן עד הערב ולא שיעורן. דנבלה שיעור טומאתה בכזית. ושרץ שיעורו בכעדשה: שיעורו ולא טומאתו. כגון נבלה ומת. דתרוייהו שיעורן בכזית. ולא טומאתהו. דליט טומאת ערב ומת שבעה. וטומאת נבלה לא הוי רק עד הערב: לא טומאתו ולא שיעורו. כגון מת ושרץ דטומאת מת הוי שבעה. וטומאת שרץ עד הערב ושיעורייהו נמי לא שוין דשיעור מת בכזית ושיעור שרץ בכעדשה: אלו אין מצטרפין זה עם זה. לטמא: **ד** ב' שמות. שני מינין מטמאין

כקן

פרק ד (א) **אבל** בזבחים ד' ק"ע כתבו התוס' דאין לפרש להתחייב בחוץ. דהא לא תנן אלא עולה ואימורין. אבל ה' דברים לא. דלא"ג דממייתו בחוץ הני מילי בפני עצמן אבל אילטרופי לא מי'. ועתוי"ט: (ב) כי התוס' דאין לומר לענין מחשבת פגול דהא אין שכילה והקטרה מצטרפים אלא איירי לענין אכילה דמחייב האוכל משום פגול. אי מרישא דקתני קדשי מזבח מצטרפין. ה"א במין אחד. קמ"ל אפי' בב' מינין כו' וקצת תימא דלא תני ה' דברי' בשלמי' וי"ל משום דאיירי נמי במעילה ועתוי"ט: (ג) דאין איסור חל על איסור: (ד) כדיליף ליה בגמרא מקרא. ושאר שרצים כגון הצפרדע והנחש והעקרב וכיוצא בהן אע"פ שהן אסורים באכילה הרי הם טהורים מכלום ואפילו כאוכלין טמאין אינן. הר"מ: (ה) והאי קרא מיותר הוא לדרשא למדרש ביה הכי דהא כתיב קרא אחרינא אלה הטמאים לכם. רש"י: (ו) אין כו'. פי' לטומאה. ובגמ' לא שנו אלא לטומאת ידיי' אבל לענין אכילה מצטרפי. דתניא ר"א אומר לא יאכל כי קדש הוא. כל שבקדש פסול. בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו. ופרש"י לטומאת ידים שגזרו בנותר ופגול שמטמאין את הידים משום חשדי כהונה. או משום עצלי כהונה. וכיון דגזירה דרבנן הוא אינן מצטרפין דהו"ל גזירה לגזירה. אבל לענין אכילה אי איכא פחות מכזית פיגול ונותר משלים לכזית חייבים עליו משום פיגול. ואי רוב דנותר כו' חייבים עליו משום נותר ואמ"ש רבי דאי הוה חלי זית מזה וחלי כו' מצטרפין לחייב משום נותר ומשו' פיגול ע"כ ונ"ל דלא לחייבו בשתים שא"כ אתה מחייבו על פחות מכשיעור אלא לענין מלקות לחייבו אם התרה בו משום נותר או משום פגול: (ז) מפני כו'. אין זה עיקר הטעם. דהא אמרן דלענין אכילה מצטרפין ומשם אחד נפקא ולטומאת ידי' הוא דאין מצטרפין ועיקר טומאה זו אינה אלא מדרבנן וא"כ מאי מפני שהם ב' שמות אלא טעמא כ כתב רש"י דלא גזרינן גזירה לגזירה כו' וי"ל דלפי שמצאנו כמה פעמי' שגזרו ב' הגזירות כא' תני ומפני כו' כלומר ולפיכך לא כלו

וכן הנבלה ובשר המת. אין מצטרפין זה עם זה. לטמא אפילו כקל שבשניהם. האוכל שנטמא באב הטומאה ושנטמא בולד הטומאה. מצטרפין(ס) זה עם זה. לטמא כקל שבשניהם: ה כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה בכחצי פרס. במזון שתי סעודות לערוב. בכביצה לטמא טומאת אוכלין. בכגרוגרת להוצאת שבת. בככותבת ביום הכפורים. כל המשקין(י) מצטרפין לפסול את הגויה. ברביעית [א]ובמלא(יא) לוגמיו ביוה"כ: ו הערלה וכלאי הכרם. מצטרפין זה עם זה. ר"ש אומר אינן מצטרפין. הבגד והשק. השק והעור. העור והמפץ. מצטרפין זה עם זה. ר"ש אומר. מפני שהן ראוין ליטמא מושב: פ"ה ההנהנה שוה פרוטה מן ההקדש. אע"פ שלא פגם. מעל. דברי ר"ע. וחכ"א כל דבר שאין(א) בו פגם לא מעל עד שיפגום. וכל דבר שאין בו פגם כיון שנהנה מעל. כיצד נתנה קטלא(ב) בצוארה. טבעת

[א] גמלא וכמלא

בידה

בקל שבשניהם. כלומר דלא מצטרף לטומאה אפילו לשיעור קל. שאם שיצטרף פחות מכעדשה דשרץ. להשלים כזית דנבלה. וכ"ש דלא מצטרף לשיעור חמור. וכן חצי זית של מת. אין מצטרף לחצי זית של נבלה. לטמא אפילו לטומאת ערב: האוכל שנטמא באב. זהו ולד ראשון: ושנטמ' בולד הטומאה. זהו ולד שני: מצטרפין זה עם זה. לכביצה. שהוא טומאת אוכלין: לטמא כקל שבשניהם. לעשות שלישי. דרך השני לעשות שלישי. והיינו כקל שבשניהם. אבל אין מצטרפין להכי. שיעשו שני. כמו שעושה הראשון שני. דאם כן היה כחמור שבשניהם: ה לפסול את הגויה. האוכל אוכלים טמאים בכחצי פרס. שהוא ביצה ומחצה לדברי רמב"ם. וב' ביצים לדברי רבותי נפסלת גוייתו מלאכול בתרומה ופוסל את התרומה במגעו עד שיטבול: במזון שתי סעודות לערוב. הרוצה ללכת יותר מאלפים אמה בשבת עושה ערובי תחומין ומניח מזון שתי סעודות במקום שרוצה שיקנה לו ערובו והולך ממקום ערובו ולהלן אלפים אמה. והוא ששה ביצים. לדברי רמב"ם. ושמונה ביצים. לדברי רבותי: בכביצה לטמא טומאת אוכלין. שאין אוכל מטמא בפחות מכביצה. דכתיב (ויקרא יא) מכל האוכל אשר יאכל. דמשמע אוכל הנאכל בבת אחת. ושערו חכמים שאין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת(ט): בכגרוגרת להוצאת שבת. המוציא אוכלים בשבת מרשות לרשות. אינו חייב בפחות מכגרוגרת: בככותבת ביוה"כ. שהיא השיעור. וכתב תענו ולא כתב לא תאכלו. דמשמע דלא קפיד רחמנא אלא אענוי. ושיערו חכמים דבככותבת מיתבא דעתיה דאינש בפחות מככותבת לא מיתבא דעתיה: לפסול את הגויה ברביעית. השותה משקים טמאים ברביעית נפסלה גוייתו מלאכול בתרומה ופוסל את התרומה במגעו עד שיטבול: וכמלא לוגמיו. שהשותה ביוה"כ מלא לוגמיו חייב פחות מכאן פטור: ו הערלה וכלאי הכרם מצטרפים. שאם אכל חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה מצטרפין ללקות את הארבעים(יב). אי נמי ערלה וכלאי הכרם. מעורבים יחד שנפלו לתוך היתר מצטרפים לאסור כיבש במאתים ובלא בנותן טעם: אינן מצטרפין. כיון דשני שמות נינהו. אלא אם יש בקדרה לבטל טעם הערלה בפני עצמה. וטעם כלאי הכרם בפני עצמה הכל מותר(יג) ואין הלכה כר"ש: הבגד. שהוא מטמא שלשה על שלשה: והשק. שהוא מטמא ארבעה על ארבעה: והעור שיעורו על חמשה: והמפץ. ששה על ששה. הבגד מצטרף לשק שהיינו לטמא בארבעה על ארבעה. וכן כל אחד מצטרף לקל וכולן מצטרפים זה עם זה. לטמא כשיעור הטומאה הקלה אבל לא הקל עם החמור: מפני שהן ראוים לטמא מושב. כלומר אע"ג דתנן לעיל דכל שאין שיעורן שוה אינן מצטרפין הכא מצטרפין. אע"פ שאין שיעורן שוה. הואיל וכן שוין לדבר זה שכל אחד מהן ראוי לטמא במושב הזב(יד) הלכך מצטרפין לטומאת מושב:

פרק ה ההנהנה שוה פרוטה מן ההקדש אע"פ שלא פגם מעל. פלוגתא דר"ע ורבנן מפרש בגמרא כגון בלבושה ומעילה דלבוש ומבחוץ פגים לאלתר לפי שמתחכך בכתלים ולא אפליגו נמי בלבוש דלפנים. נגבי בשרים דסהו"ל נמי פ"ש לאלתר נהנות וזיבה אלא בלבושא ומעילה ר"ע סבר הואיל ואי דבר דלא פגים לאלתר ליכא שפגים לאחר זמן הוי כדבר שאין בו פגם. ומועלים בו כיון שנהנה בשוה פרוטה. ורבנן סברי הואיל ויש בו פגם מ"מ אין מועלים בו עד שיפגום: כיצד. דבר שאין בו פגם כגון נתנה קטלא בצוארה של הקדש או טבעת בידה. או שתה בכוס של זהב של

כלו לגאר כה'. ועתוי"ט: (ס) מצטרפים. פי' הר"ב מה טעם כו' מי גרם לשני להיו ראשון. וכיון דמכח ראשון אתי ליה טומאה. הוי כי ראשון ולהכי מצטרפין: (ט) וכמוס בלא קליפתה: (י) כל כו'. ובפ"י דמקואות מ"ד מפי' הר"ב דוקא הז' משקין: (יא) והר"ב העתיק וכמלא ועפ"ח דיומא מ"ב: (יב) ותימא דגמ"ב פי' הר"ב כל הנבלות מצטרפות לטומאה אבל לא למלקות לפי שהן ב' שמות. ול"ל דמסכי' דהכא פליגי. עתוי"ט: (ג) ולכאורה לפי' הראשון א"ל דאין מצטרפות ללקות כיון שהם ב' שמות כדתנן במ"ג. אלא דבגמ' איסכא שינוי' דפריך ומי צריך לר"ש לצרופי והתניא ר"ש א' כל שהוא למכות ומשני תני א"ל לצרף: (יד) ותימא דלעיל נמי שהם שוים בדבר א' ולעפ"ב אינן מצטרפין. והר"מ מפרש שאינו חוששין להשוות השיעור לטומאה בדברים שמטמאין לא בדברים שמטמאים ול' רש"י המקלע מכולן יחד שחיבר קילועיהן שקילע כל המינין ועשה מהן טפח על טפח ותפרן יחד וכן פרש"י כאן. ועתוי"ט:

פרק ה (א) שיפגום כו'. ילפינן להו בגמ' מקרא: (ב) קטלא כו'. אורחא דמלתא נקט שדרך הנשים להתקשט ולהשתמש בשל זהב ודרך שאנשים להתלבשם

בידה. שתתה בכוס של זהב. כיון שנהנית מעלה. לבש בחלוק כיסה בטלית. בקע בקורדום. לא מעל עד שיפגום. תלש מן החטאת. כשהיא חיה לא מעל עד שיפגום. כשהיא מתה כיון שנהנה מעל (י): ב נהנה בכחצי פרוטה. ופגם בכחצי פרוטה. או שנהנה בשוה פרוטה בדבר אחד ופגם בשוה פרוטה בדבר אחר הרי זה לא מעל. עד שנהנה בשוה פרוטה ויפגום בשוה פרוטה בדבר אחד: ג אין מועל אחר מועל במוקדשין. אלא בהמה. וכלי שרת (ס). כיצד רכב על גבי בהמה. ובא חברו ורכב. ובא חברו ורכב. שתה בכוס של זהב. ובא חברו ושתה. ובא חברו ושתה. תלש מן החטאת. ובא חברו ותלש. ובא חברו ותלש. כולן מעלו. רבי אומר כל [א]שאין לו פדיון. יש בו מועל אחר מועל: ד נטל אבן או קורה של הקדש. הרי זה לא מעל. נתנה לחברו. הוא מעל (יג) וחברו לא מעל. בנאה בתוך ביתו. הרי זה לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה. נטל (טו) פרוטה של הקדש. הרי

[א] גמרא דכל

בתחלנה בחלוק ושלים ולעשר מלאכה: (ג) וכיון שפגמה הכחישה ופי' ם מדמיה. רש"י: (ד) מעל. ומעילה א מדבריה' הר"ש: (ה) ומליסנא דמתני' משמע שנהנה בשעה שפגם תלי הר"ש כגון שקרע קלא מנגד הקדש ונתן לוסי' שתי' שקרע בגבו ונפקם בו ונהנה ממש בשוה פרוטה בשכמיטו ולא פגם בחסיכה אם דבר אבל פגם בנגד ההקדש שקרע ממנו בשוה פרוטה ה"ז נהנה ופגם. אבל הדבר שפגם לא נהנה בלובשו שפגם עלמו: (ו) לי רש"י אבל איירי בדבר שיש פגם: (ז) כרי' בח"ש פ"ב דקדושין דס"ל הקדש בשוגג מסלל: (ח) וכ"ש. גמ' קי"ו אם לסבי' אניא לקדושו (דכלים מקדשים) הוא עלמו לא כ"ש. פירש"י שיהא קדום כ"ב שיהא בו מועל אחר מועל: (ט) דהמאא יכול למוזכן להאכיל לאדם: (י) ומליני אפי"ק אר"ש דפ"ג פ"ז דסחרה וגי' מחלוקת בדבר. פי'. ול"ע דהר"ב פסק כרבנן דהתם דהכא. ועתוי"ט: (יא) ול"ם ור"ע הרי שלא בה יד ולמ"ד דשליחות יד ס"ל ספרן. אלא איסורין לספר. וה"ל קא מכוין ליטלה לעלמו. שילכו הפי' ס"ל שאין אדם מועל אלא במסכין להוליאו מרשות פי' ההוא והכא הוא סבר שלו הוא: (יב) ונמלא מהסר לסקדש ופגמו ועוד דהיינו שינוי ממש כו': (יג) מעל. בבסינס שמתנה בטובת הנאה הבאה לו. הר"ש: (יד) משמע דהיינו נמי פגם בסיכה אוסה בבנין כו' והפי' הקשו דהא שינוי המאור לבריותו לא הוה שינוי. ותג' כלשון פרש"י. במסכ וחסכה וכן פירש הפי': (טו) נטל כו'. קשיא לי

הקדש של כהי אין בהם פגם נבך אלא כיון שנהנית מגן שזה פחסה מעלה וכילד משערים בבן הנאה אומדין כמה אדם רוצה ליתן שישאילוה תכשיטים כמות שלנו להוליכן לבית שמחה להתכבד בהן כאותו שיעור משלמת להקדש קרן וחומש כשמתתמשה בהן. וכל דבר שיש בו פגם. כגון לבש בחלוק או כיסה בטלית או בקע בקרדום כיון דעומדין ליפגם לא מעל עד שיפגום בהם בשוה פרוטה: תלש. שער מן החטאת בחטאת בעלת מום איירי דעומדת לפדות (ג) ודבר שיש בו פגם הוא הלכך לא מעל עד שיפגום בשוה פרוטה אבל בחטאת תמימה דחליבת לגזיזה ושער אלא שעיד בה מידי שכן היא מחיה להקריבה עכשיו כמו שהיתה מתחלה הויא ככוס של זהב שהוא דבר שאין בו פגם וכיון שנהנה ממנה מעל: כשהיא מתה כיון שנהנה מעל. דכיון שמתה לאו בת פדייה היא דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ומיירי בין בחטאת תמימה בין בחטאת בעלת מום: ב ופגם בכחצי שוה פרוטה כגון לבש בגדי קדש בהנאת שיעור שוה חצי פרוטה ופגם בכסלי פרוטה שקרע בו ופגמו כשיעור חצי פרוטה: שנהנה בשוה פרוטה בדבר אחד. שיש בו פגם ולא פגם: ופגם בשוה פרוטה בדבר אחר. כגון ששך משקה של קדש ולא נהנה (ה): הרי זה לא מעל עד שיהנה בשוה פרוטה ויפגום בשוה פרוטה בדבר אחד. בעלמו ויהיה לדבר שיש בו פגם (ו) דבמעילה כתיב (ויקרא ז) וחטאה בשגגה ובאוכל תרומה כתיב (במדבר יח) ולא תשאו עליו חטא גזה חטא האמור באוכל תרומה פוגם ונהנה ובמה שפגם נהנה אף חטא האמור במעילה צריך שיהיה פוגם ונהנה ובאותו דבר בעלמו שפוגם נהנה ולא בדבר אחר: ג במוקדשין אלא בהמה וכלי שרת. בהמה תמימה בהמת קדשי מזבח תמימה דהני לאו לפדייה קיימי ולאו בני פגימה נינהו שאפי' רכב אחד ע"ג בהמה והכחישה או תלש מן למרה עדיין ראויה היא לקרבן ויש בו מועל אחר מועל: וכן שתה א' בכוס של זהב. אפילו פגמו ופחתו. כיון דקדושת [הגוף] היא ולאו לפדיה קאי ראוי הוא עדיין לשירות ויש בו מועל אחר מועל. אבל קדשי בדק הבית כגון בהמת קדשי בדק הבית אין בהם מועל אחר מועל משום דבני פדייה נינהו וכיון שמעל בו אחד הוציאו לחולין (ז) תו לית בה מעילה: רבי אומר כל דבר. שאין לו פגם שאינו נפסל דהייט כל דבר שאין בו פדיון כי הכי דלאמרן אפי' פגמו יש בו מועל אחר מועל. ואיכא בין ת"ק לר' קדשי מזבח תמימים שנעשו בעלי מומין ועבר ושחטן (ט) קודם פדייה ר' אומר יקברו משום דבעו העמדה והערכה ולא אפשר דהא מתו הלכך יקברו וכיון דלא הוו תו בני פדיה יש בו מועל אחר מועל הכהנה מבן לאחר שחיטה. ות"ק אמר יפדו דלא בעו העמדה והערכה (י) וכיון דקדושת דמים נינהו אין בו מועל אחר מועל והלכה כחכמים: ד הרי זה לא מעל. בגמ' מוקי לה בגזבר של הקדש שהאבן והקורה של הקדש היו מסורות בידו מתחלה וכי נטלן לעלמו עדיין הם ברשות הקדש דכל היכא דמטלטל להו בביתיה הוו ברשות הקדש כבתחלה (יא) אבל כי נתנה לחברו הוציאה מרשותו והיינה מהקדש לחול (יב) ומעל. וחברו לא מעל שכבר יצאה לחולין: בנאה בתוך ביתו. לא בנאה ממש דא"כ הרי נהנה מיד שהוסיף בבנין ביתו (יג) אלא כגון שנתנה ע"ם ארובה שלא בבנין דהשתא אין לו הנאה עד שידור תחתיה ויהנה בה בשוה פרוט

כגון

הרי זה לא מעל. נתנה לחברו. הוא מעל וחברו לא מעל. נתנה לבלן. אע"פ שלא רחץ מעל. שהוא אומר לו (יט) הרי מרחץ פתוחה [א]הכנס ורחוץ: ה אכילתו ואכילת חבירו. הנייתו והניית חבירו. אכילתו והניית חבירו. הנייתו ואכילת חבירו. מצטרפין זה עם זה. ואפילו לזמן מרובה:

פ"ו **השליח** שעשה שליחותו. בעל הבית מעל. לא עשה שליחותו השליח מעל (ד). כיצד. אמר לו תן בשר לאורחים ונתן להם כבד. כבד. ונתן להם בשר. השליח מעל. א"ל תן להם חתיכה חתיכה (ה). והוא אמר טולו שתים שתים והם נטלו שלש שלש. כולן (ו) מעלו (ז). א"ל הבא לי מן החלון (ח). או מגלוסקמא. והביא לו. אף על פי שאמר בעל הבית לא היה בלבי אלא מזה. והביא מזה. בעה"ב מעל. אבל אם אמר לו הבא לי מן החלון והביא לו מגלוסקמא. [ב](או מן גלוסקמא והביא לו מן החלון השליח מעל: ב שלח ביד חרש שוטה וקטן. אם עשו שליחותו. בעל הבית מעל. לא עשו שליחותו. החנוני מעל (יא). שלח ביד פיקח. ונזכר עד שלא הגיע אצל חנוני החנוני מעל כשיוציא. כיצד יעשה. נוטל פרוטה או כלי ויאמר פרוטה של הקדש בכל מקום שהיא מחוללת על זה. שההקדש

[א] גמרא לפניך [ב] ס"א

כגון שהיו פירותיו מונחים תחת האצטבא והיו גשמים דולפים עליהם ופתח פי אצטבא כאן של הקדש כיון שהגין עליהם נהנה פרוטה מעל: נתנה לבלן. כדי שיניחנו לרחוץ בבית המרחץ: ה אכילתו ואכילת חבירו. אכל הוא חצי שיעור והאכיל את חבירו חצי שיעור או נהנה הוא חצי שיעור והנהה את חבירו חצי שיעור וכן הנאתו ואכילת חבירו כגון שנהנה הוא חצי שיעור וחבירו אכל חצי שיעור או אפכא. כל אלו מצטרפים לחייבו אשם מעילות: ואפי' לזמן מרובה. כגון שאכל חצי שיעור היום וחצי שיעור למחר בהעלם א'. או שאכל או נהנה כחצי שיעור היום ושהאכיל או הנהה את חברו כחצי שיעור למחר (יז): מצטרפים. ואפילו לזמן מרובה ובלבד שיהיו בהעלם א' דכתיב (ויקרא ה) כי תמעול מעל מ"מ שתמעול ותתחייב באשם:

פ"ו **השליח**. שנתן לו בע"ה הקדש או מעות הקדש להוציאם בתורת חולין ועשה השליח שליחותו: בע"ה מעל. דבמעילה יש שליח לדבר עבירה (א). ובכל התורה כלה אין שליח לדבר עבירה חוץ ממעילה (ב) משום דכתיב בה (במדבר ה) ואשמה הנפש ההיא. מי ששגג תחלה (ג). דהיינו המשלח: תן בשר לאורחים. מחתו בשר של הקדש. ונתן להם כבד של הקדש: והוא אמר טולו שתים וכו'. ובלבד שיאמר השליח טלו שתים מדעתי אז בע"ה מעל דלא עקר השליח שליחותו. אע"פ שהוסיף על דברי המשלח. הלכך המשלח מעל שהרי נעשית שליחותו והשליח מעל על זאת שהוסיף מדעתו. והאורחים מי חייבים על השלישית שנטלו מדעתם. אבל אם לא אמר השליח טלו שתים מדעתי. אלא טלו שתים בשליחות בעה"ב המשלח מעל. שהרי נעשה דברו והשליח פטור ומפני שהוסיף על שליחות בע"ה ולא עקר את השליחות וגם שהוסיף לא הוסיף מדעתו: גלוסקמא. בלשון יון קורין לתיבה גלוסקים ויסם בארון תרגום ירושלמי ושוון יתיה בגלוסקמא: אע"פ שאמר בעה"ב לא היה בלבי אלא מזה כו' מעל. לפי שעשה השליח שליחותו ודברים שבלב אינן דברים (ט): ב ביד חרש שוטה וקטן. שאינן בני שליחות אפ"ה הואיל ונעשית שליחותו המשלח מעל (י): החנוני. שקבל המעות מיד חרש שוטה וקטן. חייב כשיוציא המעות של הקדש בהפליו: ונזכר. בעה"ב קודם שהגיעו המעות ליד חנוני וכיון שנזכר שוב אינו חייב קרבן מעילה שאין קרבן מעילה אבל מזיד: החנוני חייב. והוא שנזכרו בעל הבית והשליח. דהשתא אין כאן שוגג אלא חנוני אבל אם נזכר בעה"ב ולא נזכר השליח השליח מעל. שהוא שגג תחלה (יא): כיצד יעשה. כלומר אם ידע החנוני

לי הא פו לת"ל. ובפר"ש: (יח) לומר לו כו'. ולא מיתסרי משילה משה"כ שהר לוממום דמתפרן משיכה: (יט) ובגמ' פרי גבי לבילאו ולבילת חבירו הפי' מכאן ועד ג' פרי' והכ"מ כ"כ גבי הנאת עלמו:

פרק ו (א) ולא **אמרינן** דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. גמ': (ב) לאו כללא הוא. דהא בשליחות יד ובטביחה ומכירה אפי' ע"י שליח מחייב: (ג) ההיא הוא דדייק. וקשה הא מעילה בשוגג היא ואין שייך לומר דברי הרב כו' ולמ"ל קרא. וי"ל דהכא מיירי אפי' בנזכר השליח ומעל הבעה"ב כו'. ועתוי"ט: (ד) מעל. אפי' לר"ע דרפ"ג דנדרים דס"ל דכל דממליך השליח מקרי מינו הכא משום הכי השליח מעל. כיון דלא אמליך דהא בפני המלוכי' גמ': (ה) חתיכה כו'. לשון הר"מ. בד"א כשהיו החתיכות מקדשי בדק הבית. אבל אם היו בשר עולה וכיוצא בה לא מעל אלא שאוכל בלבד שהרי הוא חייב באיסור יתר על המעילה דהאוכל בשר העולה לבדה לוקה ובכל התורה כולה אין שליח כו' אלא במעילה לבדה. שלא יתערב עמה איסור אחר. הר"מ והר"א: (ו) והם כו'. ולא עקרו דברי השליח ולפי' ימעול. דדוקא שליח בעינן דליתא מדעתו שלא יסברו האורחים כשיאמר סתם שלדעת בעה"ב אומ' כן. אבל מה שהן לוקחין יותר ממה שאמר שליח יודעין הן שעוברי מדעתן ולא מדעת שליח. תוי"ט: (ז) כולן כו'. ובמס' תרומות פ"ד מ"ד תנן האומר לשלוחו לא ותרום כו' אם נתכוין להוסיף אין תרומתו תרומה. משני בירושלמי תני מעילה משנטלו חתיכה ראשונה נעשה שליחותו של בעה"ב. אבל בתרומה על כל חטה וחטה נתקיימה שליחות של בעה"ב בחטיהה. והלא כשהוא פוחת או מוסיף הפרשתו בגם אחת עשויה. והוה ליה מעביר: (ח) החלון. העשוי להשתמש ולהניח בו חפציו. וקימ"ל אלא חלל מה בעובי הכותל אבל אינו פתוח מעבר לעבר ותפולם כחלון העשוי לאורה: (ט) גמ'. וקמ"ל שזה נ"כ לענין מעילה. הר"מ: (י) מידי דהוה אמעטן של זיתים ברפ"ט דטהרות מאימתי מקבלין טומאה משיזיעו זיעת המעטן. הואיל וניחא לי' מוכשרים. גמ' וכלו' דהוי מעילה כמו חש"ו דהוי נמי כמעילה כיון דאינן בני שליחות. ועתוי"ט: (יא) מעל לפי שהחש"ו אינן בני מעילה הלכך הקדש לא יצא לחולין עד שבאו ליד החנוני. תוי': (יב) וכן אם נזכר השליח ולא נזכר

גזכר בגב"ב. בעה"ב מעל. תוי: (יג) נרות. כלי שהם שמדליקין בו את הנרות. רש"י: (יד) דינר זהב. כ"ה דינר של כסף והם ו' סלעים בקרוב. הר"מ: (טו) הכים. שאין מעילה מן הספק עד שיוציא האחרונה דאז הוי ודאי וח"ם וליבטל ברובא וי"ל דהוי דבר שיש לו מתירין שיכול לחללו. כ"מ ועפוי"ט:
(טז) גמ' כלומר לא יפסוק כים זה מן ההקדש משמע שלריך שיאמר בלשון הזה. וכ"כ הר"מ:

סליק מסכת מעילה

שההקדש נפדה בכסף. ובשוה כסף: ג נתן לו פרוטה. א"ל הבא לי בחציה נרות (יג) ובחציה פתילות הלך והביא לו בכולה נרות או בכולה פתילות. או שאמר לו הבא לי בכולה נרות. או בכולה פתילות. הלך והביא לו בחציה נרות ובחציה פתילות. שניהם [א](לא) מעלו. אבל אם א"ל הבא לי בחציה נרות ממקום פלוני ובחציה פתילות ממקום פלוני. והלך והביא לו נרות מבית פתילות. ופתילות מבית נרות השליח מעל: ד נתן לו שתי פרוטות א"ל הבא לי אתרוג. והלך והביא לו בפרוטה אתרוג. ובפרוטה רמון שניהן מעלו. ר' יהודה אומר בעה"ב לא מעל. שהוא אומר לו אתרוג גדול הייתי מבקש. והבאת לי קטן ורע. נתן לו דינר זהב (יד). א"ל הבא לי חלוק והלך והביא לו בשלשה חלוק. ובשלשה טלית. שניהם מעלו. ר' יהודה אומר בעל הבית לא מעל. שהוא אומר לו חלוק גדול הייתי מבקש. והבאת לי קטן ורע: ה המפקיד מעות אצל השלחני אם צרורין לא ישתמש בהם. לפיכך אם הוציא מעל. אם מותרים ישתמש בהן. לפיכך אם הוציא לא מעל אצל בעל הבית בין כך ובין כך לא ישתמש בהם. לפיכך אם הוציא מעל. החנוני כבה"ב. דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר כשלחני: ו פרוטה של הקדש שנפלה לתוך הכים. או שאמר פרוטה בכים זה הקדש. כיון שהוציא את הראשונה מעל. דברי ר"ע. וחכ"א עד שיוציא את כל הכים (טו). מודה ר"ע באומר פרוטה מן הכים זה הקדש. שהוא מוציא והולך עד שיוציא את כל הכים:

נשלמה מסכת מעילה

[א] ס"א

החנוני בפרוטה. א שהיא קדש קודש שלישה ונתערבה בכר עם שאר פרוטות שיש לו. כיצד יעשה ויהיה מותר להשתמש בפרוטותיו: ג שניהם לא מעלו. בה"ב לא מעל שהרי לא נעשית שליחותו בפרוטה והשליח לא מעל שלא עקר שליחותו של בעה"ב בפרוטה ובפחות מפרוטה ליכא שיעור מעילה: השליח מעל. שעקר שליחותו של בה"ב. בין בפתילות בין בנרות וים בשניהן פרוטה: ד שניהם מעלו. והוא שיהא אותו אתרוג שוה שתי פרוטות כמו שנתן לו בעה"ב. בה"ב מעל כיון שקנה לו השליח כמו שאמר ושוה כמו שנתן לו הרי נעשית שליחותו והשליח מעל. שהרי קנה רמון בפרוטה מדעתו שלא בשליחות בה"ב: ר' יהודה אומר בעה"ב לא מעל. דא"ל בשביל אילו היית קונה אתרוג בב' פרוטות כמו שנתתי לך היית מביא לי אתרוג גדול שוה ב' פרוטות עכשיו שלא נתת אלא פרוטה הבאת לי אתרוג שוה שתי פרוטות שהוא קטן ורע ונמצא שלא עשית שליחותי. ואף הלכה כר"י: ה אם צרורין. קשורים קשר משונה אע"פ שאין עליו חותם או קשורים כשאר קשרים וחותם: לא ישתמש בהן. דגלי דעתיה דלא ניחא ליה שישתמש בהן השפקד. הואיל וקשרן קשר משונה או שטיל עליו חותם: מותרין. קרי כל זמן שאין צרורים קשר משונה אלא קשור כשאר קשרים ואין עליו חותם: לפיכך אם הוציא לא מעל. דהוי כאילו אמר לו המפקיד שישתמש בהן כיון שלא היו צרורין והרי שליחותו עשה. והמפקיד נמי לא מעל דהא לא אמר לו בפירוש שישתמש בהן: החנוני. שמוכר פירות או בשמים בחנות: כבעה"ב. ואם הפקיד אצלו מעות. שע"ם שאינן צרורים. לא ישתמש בהם הלכך אם היו מעות של הקדש ונשתמש בהן מעל: כשלחני. ומותר להשתמש במעות שהפקיד אצלו כשאינן צרורים הלכך לא מעל. והלכה כרבי יהודה: ו כיון שהוציא את הראשונה. לצורך תשמישו מעל: וחכ"א. לא מעל: עד שיוציא. כל המעות שבכיסו לצורך חולין והלכה כחכמים: פרוטה מן הכים זה. כלומר לא תכלה פרוטה מכים זה עד שיהא בה הקדש (פי):

סליק מסכת מעילה

דביא אחר מעילה מסכת תמיד. והכים לותה באחרונה בשביל שאין בה דבר לא ע"ד חכמה ולא על איסור ועל היתר אלא ספור שהוא לומר היאך היו מקריבין התמיד. כדי לעשות כן תמיד. הרמב"ם:

מסכת תמיד

פרק א (א) שומרים כו'. מקום דתפי ללוזי במעשה דתמיד סדום הכהנים נקט שמלת משירתן ומקום שכיבתן עד שהוא מסדר כל הסדר שתחלת חולין כו'. מסכת הווקבם. ולי"ב

בשלשה מקומות הכהנים שומרים (א) בבית המקדש [א](בבית) אבטינס.

[א] ס"א בבית

בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש. מפני הכבוד. וגדולה היא לבית שלא יהא בלא שומרים. הכנסה נרדמות ישנים [illegible]

א(בבית) הניצוץ (ג). ב(ובבית) המוקד. בית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות והרובים שומרים שם. בית המוקד כיפה. ובית גדול היה. מוקף רובדים של אבן. וזקני בית אב ישנים שם (ז). ומפתחות העזרה בידם (ח). ופרחי כהונה איש כסתו בארץ לא היו ישנים בבגדי קדש אלא פושטין ומקפלין ומניחים אותן תחת ראשיהן. ומתכסין בכסות עצמן. אירע קרי לאחד מהן. יוצא והולך לו במסיבה ההולכת תחת הבירה. והנרות דולקין מכאן ומכאן עד שהוא מגיע לבית הטבילה. ומדורה היתה שם. ובית כסא של כבוד. וזה היה כבודו. מצאו נעול יודע שיש שם אדם. פתוח, יודע שאין שם אדם. ירד וטבל (יא) עלה ונסתפג ונתחמם כנגד המדורה. בא וישב לו אצל אחיו הכהנים. עד שהשערים נפתחים יוצא והולך לו: ב מי שהוא רוצה לתרום את המזבח משכים וטובל עד שלא יבא הממונה. וכי באיזו שעה הממונה בא. לא כל העתים שוות. פעמים שהוא בא מקריאת הגבר. או סמוך לו מלפניו או מלאחריו. הממונה בא ודופק (יג) עליהם. והם פתחו לו. אמר להן מי שטבל יבא ויפיס (יד). הפיסו זכה מי שזכה: נטל

א פ"א ב פ"א

מדכתיב (במדבר ג) והחונים לפני המשכן קדמה וגו' שומרי משמרת למשמרת כחו לג' משמרות בג' מקומות (ג) ומה מליט במשכן שהיו הכהנים אהרן ושני בניו שומרים בו בג' מקומות אף מקדש כן: בית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות. בנויות בצד שערי העזרה (ד): והרובין. ילדים תרגום ילד רביא (ה) פ"א הרובין שמורים שלים בקשת שלשון רובה קשת: ובית המוקד כפה. בנין של בית המוקד לא היתה עליה. אלא כיפה. ארקוולט"ו בלעז (ו) עשויה בארץ והיה מוקף רובדים של אבן אצטבאות סביב של אבני גזית היו משוקעות בכותל ויוצאות מן הכותל לתוך בית המוקד לצד הקרקע ועל גביהן אבנים אחרות קצרות ממן שיוצאו' כמי מן הכותל והיו כעין מעלות זו על זו: זקני בית אב. המשמר היה מתחלק לששה בתי אבות כמנין ימי השבוע כל אחד יומו וזקני בית אב של אותו יום היו ישנים שם על אותן רובדין: ופרחי כהונה, בחורים שמתחיל שער זקנם לפרוס ומן היו השומרים (ט): כסתו. לשון כרים וכסתות: איש כסתו בארץ. שלא היו יכולים לשכב שם ע"ג מטות. אלא בארץ כדרך שומרי חצרות המלכים: ומניחים אותן תחת ראשיהן. כנגד ראשיהן ולא תחת ראשיהן ממש לפי שיש בבגדי כהונה שיש בהן כלאים כגון אבנט ואין מותר להשתמש בהן אלא בשעת עבודה (י): ומתכסים בכסות עצמן. בבגדי חול: במסיבה. במסילה המהלכת תחת הבירה שמסילה היתה תחת המקדש וכל המקדש קרוי בירה כדכתיב (ד"ה א כט) אל הבירה אשר הכינותי. ומפני שהיה בעל קרי לא היה מהלך דרך העזרה אלא דרך המסילות דקיי"ל מחילות לא נתקדשו: והנרות היו דולקים. במסילה מכאן ומכאן: ומדורה היתה שם. שהכהן מתחמם בה לאחר שטבל: וזה היה כבודו. שלא נכנס בו אדם מעולם כ"ז שהיה חברו שם: מצאו נעול. זה סימן שיש אדם שם ולא היה נכנס. נסתפג. קינח המים שעל בשרו: בא וישב לו. בבית המוקד: עד שהשערים נפתחים. היה יוצא והולך לו לחוץ לפי שעיי' מסתלק חוץ לעזרה כדאמרינן באלו דברים וכל זב לרבות בעל קרי (יג): ב לתרום את המזבח. תרומת הדשן: משכים וטובל. שלא היה אדם נכנס לעזרה לעבוד עבודה אפי' טהור עד שהוא טובל: וכי באיזו שעה הממונה בא. כלומר מי איכא זמן קבוע לביאת הממונה דקאמרת שהיה משכים וטובל קודם ביאת הממונה. אלא ודאי לא היה זמן קבוע לביאתו שלא כל העתים היו שוות שפעמים היה בא הממונה מקרות הגבר כו' והלכך מי שהיה רוצה לתרום היה משכים כל מה שהיה יכול. ואפ"ה היה בא הממונה ודופק עליהם לאותם שבבית המוקד והם היו פותחין לו: מקריאת הגבר. איכא דמפרשי קריאת התרנגול. ואית דמפרשי כהן שהיה רגיל לקרות בכל יום סמוך לעלות השחר: מי שטבל יבא ויפיס כל אותן שהיו נותנים לבם לתרום היו טובלים קודם שיבא הממונה ואח"כ היו מטילין

ואינו פרש"י: (ג) ולע"ג דקרא קאמר והחונים וגו' משה ואהרן ובניו. ה"ק והחוני' וגו' משה והדר אהרן ובניו. מדכתיב והחונים וכתיב שומרי חונים לחוד ושומרים לחוד. גמ': (ג) הניצוץ. לא שמעתי טעם למה נקרא כן. מפרש: (ד) ואפי' היו לומן עליות מקדשן בעזרה יכולין כהנים לישב כשהיו עייפים. דגגים ועליות לא נתקדשו. ובעזרת אין אדם יכול לישב דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד. מפי': (ה) והם כהנים פחותים מי"ג ולפי שעדיין לא הגיעו לעשות עבודה עבודה להו שומרים שאותן שיכולין לעבוד אינן רוצין לשמור. וגם אין מניחין אותן לשמור. מפי': (ו) ובל' אשכנז גיוועלב: (ז) ישנים שם בחליה שבמול: (ח) בידם. כלו' בידי אותם הכהנים הישנים לשם היו מונחות כל מפתחות העזרה. ומפרש בגמ' מדות ספ"ק היכן היתה הכהן מקום היה שם אמה על אמה. מפרש: (ט) ובגמ' אמרינן התם קרו לרו רובים הכא קרו להו פרחי כהונה אמרי אין. התם דלא חזו למעבד עבודה קרי להו רובי'. הכא דחזו להו למעבד עבודה קרי להו פרחי: (י) אבל להנות נתנו אפילו שלא בשעת עבודה כמ"ש הר"ב בפ"ז דיומא: (יא) וטבל. והא דתנן במס' מגילה פ"ב מ"ד לא מזין ולא טובלין אלא ביום. היינו בחייבי טבילה שצריכין ספירה כמו טמא מת לו זב לו מצורע כו' ונדה ויולדת טבילתו בליל שמיני. מפרש: (יב) עי' פי' הר"ב בפ"ק דמדות: (יג) ודופק. מורה על המקיש בפתח בנחת כמו קול דודי דופק. הר"מ: (יד) ויפיס. בכל"ן בחלי בית המוקד הבנוי בקדש דאין מטילין פיים אלא בעזר' במקום קדוש דכתיב בבית אלהים נהלך ברגש כו' ולע"ג דשאר פייסות היו בלשכת הגזית כו' התם היינו טעמא מפני שרוב הכהנים שהיו בעזרה היו קרובים ללשכת הגזית והתם היו מפייסים אבל הכא כיון דהיו בבית המוקד שעדיין לא ירדו לעזרה ואיכא נמי בבית המוקד מקום מקודש היו מפייסים התם ובעזרה א"א לפיים כו'. מפרש. אבל הר"מ

ג נטל את המפתח. ופתח את הפשפש. ונכנס מבית המוקד לעזרה ונכנסו אחריו. ושתי אבוקות של אור בידם (יח). ונחלקו לשתי כתות. אלו הולכים באכסדרא דרך המזרח. ואלו הולכים באכסדרא דרך המערב. היו בודקין והולכין. עד שמגיעין למקום [א](בית) עושי חביתים. הגיעו אלו ואלו אמרו שלום הכל שלום (יט). העמידו עושי חביתים (כ) לעשות חביתים: ד מי שזכה לתרום את המזבח הוא יתרום [ב](את המזבח). והם אומרים לו הזהר (כא) שמא תגע בכלי עד שתקדש ידיך ורגליך (כב) מן הכיור. והרי המחתה (כג) נתונה במקצוע בין הכבש למזבח. במערבו (כד) של כבש. אין אדם נכנס (כה) עמו. ולא נר בידו (כו). אלא מהלך לאור המערכה. לא היו רואין (כז) אותו. ולא שומעין את קולו (כח). עד ששומעין קול העץ. שעשה בן קטין מוכני לכיור. והן אומרים הגיע עת (כט) קידש ידיו ורגליו מן הכיור. נטל מחתת הכסף. ועלה לראש המזבח. ופנה את הגחלים הילך [ג](והילך). חתה מן המאוכלות הפנימי׳ת. וירד. הגיע לרצפה. הפך פניו לצפון (לא). הלך למזרחו של כבש כעשר אמות צבר את הגחלים ע"ג הרצפה. רחוק מן הכבש שלשה טפחים (לב). מקום שנותנין מוראות העוף ודישון מזבח הפנימי והמנורה (לג):

פרק ב ראוהו אחיו שירד והם רצו ובאו. מהרו וקדשו ידיהן ורגליהן מן

[א] גמרא ל"נ [ב] גמרא ל"נ [ג] גמרי' ל"צ

מטילין פיים ביניהן הוא הגורל ומי שבא לו הגורל הולך ותורם. סדר הגורל ומעשהו מפורש פ"ב דיומא: ג פשפש. פתח קטן שבתוך גופו של פתח גדול. ודרך בו היו נכנסים מבית המוקד לעזרה (טו): אלו היו הולכין. באכסדרא שבעזרה: דרך המזרח. שהיו אכסדראות סביב לעזרה ובנויים עמודי אבנים סמוך לכותלי העזרה (יז) ומן העמודים ועד כותלי העזרה היה סכך על גביהן ומן קורין פורקיקו"ן בלע"ז ומן העמודים ולחוץ היה בלא סכך והמזבח היה שלא במקום הסכך והיו מתחלקים לשתי כתות. כדי שיהיו בודקים ורואים כל כלי שרת שיהיו כלן קיימין בשלום. והיו הולכים באכסדראות העשויות ככה הוא כפונית (יח). אלו ההולכים בה בשמאלה של צד מזרח ואלו ההולכים בה בשמאלה של צד מערב. עד שפוגעים זה בזה במקום שעושים מנחות חביתין של כהן גדול שהיה מביא בכל יום מחציתה בבקר ומחציתה בערב. והיא היתה סמוך לשער ניקנור. ושם היו אומרים זה לזה שלום. הכל שלום. כלומר נמצאו כל הכלים בשלום. ולא נפקד מהם כלי: ד הזהר שלא תגע בכלי. במחתה שהיא כלי שרת שאין אדם רשאי לקרב אל המזבח ולא לשום עבודה עד שיקדש ידיו ורגליו: במקצוע. בקרן זוית: בן קטין. כך שמו של כ"ג שעשה מוכני לכיור גלגל המסובב שעל ידו משקעים הכיור בבור. שלא יהיו מימיו נפסלים בלינה. לפי שכל דבר שנתקדש בכלי שרת נפסל בלינת לילה וכשהיה משוקע הכיור בבור לא היו מימיו נפסלין ורמב"ם אומר שהמוכני הוא כלי סביב לכיור שלא נתקדש בכלי שרת. ושם היו מכניסים המים בלילה. כדי שלא יתקדשו ויפסלו בלינה: המאוכלות הפנימיות. הגחלים שבאמצע האש שנתאכלו היטב והן קרובים להיות דשן (ל): צבר את הגחלים על גבי הרצפה. משום דכתיב ושמו. ודרשינן ושמו. כלו. ושמו. שלא יפזר: פרק ב ראוהו אחיו. לאותו שתרם את המזבח שירד. מן המזבח. ונתן את [illegible] והם רצו כו' וקדשו ידיהם ורגליהם. כדי לעבוד עבודה (א):

סונקים

הר"ב כשר ויפיסו בלשכת הגזית פיים כלשון ושני: (טו) [illegible] שהוא רש"י דמדות פ"ק מ"ז: (טז) בידם. ובלילי שבת י"ש כי הר"ב דאין בידם אור. אלא בודקין בכבוד הדולקים שם בע"ש ולא ע"ג דאין שבות במקדש הכא גזרו דליטא אבוקה של נר בידו קרוב לודאי להאמת הכל שהוא מבעיר [illegible]: (יז) כלומר כחוק בכותלי העזרה ואמרינן בגמ' דשל בנין היו. כלומר של אבני' דהא כתיב לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך וה"ק לא תטע אשרה וכל עץ אצל וגו': (יח) שבית המוקד היה בצפון. הנ"ל: (יט) שלום כו'. כפל לשון. מפרש: (כ) העמידו כו'. לאו דשניאין קדימי' שאין הסדר שנוי כך לקמן. אלא מעמיד אותם לאחד שמין לרבוכה. גמ': (כא) הזהר. אע"פ שהוא יודע בדבר צריך להזהירו שהוא הולך יחיד ושמא ישכח ויגע ומתוך שמזהירין אותו נזהר. מפרש: (כב) עד כו'. דליכא שהולא מן קדוש ידים ורגלים. וצריך לחזור ולקדש. מפרש: (כג) והרי כו'. כל זה היה אומר לו הרי המחתה נתונה כו' מפרש: (כד) במערבו. כל ומר באלכסון (היא נתונה) במקצוע בין כבש למזבח בצית הכבש היא נתונה אצל מקום שכלה הכבש דהיינו בין הכבש למזבח. מפרש: (כה) אין כו'. שבין אולם למזבח אין אדם יכול לכנס בזמן שלא בשעת עבודה וכבש הוא כמזבח לכל דבר. מפרש: (כו) ולא נר כו'. לפי שהולך יחידי. מפרש. וי"ל שר"ל משום שהולך יחידי הוה שניכר שיהיה נר בידו קמ"ל מתני' דלא: (כז) לא כו' לפי שהיו מלך אחד של כבש במזבחו דהא גובה הכבש שהוא גבוה הרבה אמות: היה מפסיק. מפרש: (כח) ולא פו'. מפני שגדולה לומר עד שיהיו שומעי' כו' תני ולא היו כו'. מפרש: (כט) עת. לקדש (עפ"ג מ"ב. ב"ד). מפרש: (ל) דאשר מאכל האש כתיב: (לא) לצפון. כלומר לא היה מהלך כדרכו דרך מזרח ויוצא חוץ לעזרה אלא הופך פניו לצפון העזרה דהיינו לדרום המזבח: (לב) הלך כו'. וא"ת לא בעינן ושמו אצל המזבח והי דכבש כמזבח לכל מילי פי' שיה לנו לקרבו אצל המזבח ועדיין הוא רחוק מן המזבח כ' אמה. ואמר לי רבי דמוהליך כו' דייקינן דקים ליה לרבנן דלא מיקרי השלכה פחות מכ"א ועולת העוף היא נעשית על קרן דרומית מזרחית. הלכך מניח את הדשן רחוק מן המזבח כ"א מקום שנותנים שם מוראה ונוצה כו'. מפרש: (לג) מוראת כו'. וכל אלו נבלעים במקומן. אבל שרומת הדשן נ"ל דלא היתה נבלעת כדמוכח ביומא דכ"א ובזבחים ד"ע. מפרש. אבל הספרי ביומא שם ובזבחים דס"ד כ' דאין כליה. ועתוי"ט:

פרק ב (א) הואיל ורוצין לקדש ידיהם ורגליהם לנוך עבודה כשאי' לבא בין האולם למזבח. מפרש בגמרא:

מן הכיור. נטלו את המגריפות (ג) ואת הצינורות (ג) ועלו לראש המזבח (ד). האיברין והפדרין (ה) שלא נתאכלו מבערב סונקין אותם לצדדי המזבח. אם אין הצדדין מחזיקין. סודרין אותם בסובב על הכבש (ו):

ב החלו (ז) מעלין באפר על גבי התפוח. ותפוח היה באמצע המזבח. פעמים עליו כשלש מאות כור. וברגלים לא היו מדשנין אותו מפני שהוא נוי למזבח. מימיו לא נתעצל הכהן (ט) מלהוציא את הדשן:

ג החלו מעלין בגיזרין לסדר אש המערכה. וכי כל העצים כשרים למערכה. הין. כל העצים כשרין למערכה חוץ משל זית ושל גפן. אבל באלו רגילין במרביות של תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן:

ד [א](סידר) המערכה גדולה מזרחה וחזיתה מזרחה וראשי הגיזרין הפנימים היו נוגעים בתפוח (יג) וריוח היה בין הגיזרים. שהיו מציתין את האליתא (יד) משם:

ה ברורו משם עצי תאנה (טו) יפין לסדר המערכה שניה (טז) לקטורת מכנגד קרן מערבית דרומית (יז) משוך מן הקרן כלפי

[א] גמרא

סונקים. מסלקים אותן. לשון מנוע ונדמד. וכן פדי מסכנן גדי שהוא עיף ע"י מנוע ומניסות פתגמין זה בזה אף כאן סונקים מכונסים ומהפכין אותן בנטרות לצדדי המזבח: בסובב על הכבש. כלומר על הכבש שכנגד הסובב: ב החלו מעלין באפר. לאחר שסלקו לצדדים או לסובב. אברים ופדרים שלא נתאכלו. היו מוסכים את האפר במגרפות שבידם ומעלין אותו לתפוח כמין כרי גדול (יח) של אפר שהיה באמצע המזבח לבור ועשוי כתפוח: פעמים עליו כשלש מאות כור. גוזמא קתני. דמעולם לא הגיעו להיות עליו ג' מאות כור: וברגלים לא היו מדשנים אותו. לא היו מוציאין את הדשן לפי שהוא נאה על המזבח: מפני שהוא נוי למזבח. שיהיה נראה שקרבנות הרבה היו בית המזבח: מימיו לא נתעצל. כלומר מה שהיה הכהן כל כך לא מחמת עצלות הכהנים אלא לנוי להראות שקרבנות הרבה קרבו ע"ג המזבח: ג מעלין בגיזרין. שני עצים ארוכים ומשופין היו נותנים לתוך אוקך המערכה דכתיב (ויקרא ו) ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר מלמד שטעונה שני עצים (י): וכי כל העצים כשרים למערכה. דקתני הכא מעלין בגיזרין סתם ולא קא מפרש מאיזה מין של עצים היו הגיזרים ומשני הן. כלומר הכל כשרים חוץ משל זית ושל גפן דאסורין משום ישוב א"י. לפי שהן טוענים פירות. ואית דאמר טעמא לפי שהן נעשים דשן מיד: מורביות. ענפים של תאנה ידוקא תאנים רעות. דלא עבדי פירי (יח): ושל עץ שמן. העושה שמן אפרסמון. ומי שמעתי שהוא אילן שקורים בלע"ז פינ"ו. ובערבי שנובו"ר. ואע"ג דעץ מאכל הוא. אין בו נוקד. כמו בגפן וזית. הלכך לא אסרוהו משום ישיבה של א"י כדרך שאסרו גפן וזית: ד מערכה גדולה. לפי שיש עוד מערכה אחרת קרי לזו מערכה גדולה. שלש מערכות היו שם בכל יום. אחת מערכה גדולה שמקריבין עליה התמיד והשנית מערכה פחותה ממנה היא קרויה מערכה של קטרת שנוטלין ממנה גחלים במחתה להקטרת שמקטירים בבקר ובין הערבים. והשלישית אינה משמשת כלום. אלא קיום האש. דכתיב (שם) והאש על המזבח תוקד בו זו מערכה שלישית של קיום האש: וחזיתה מזרחה. מראית פניה דהיינו הפתח והחלון (יב) של מערכה. לצד מזרח של מזבח: וראשי גזירין. הפנימיים היו ארוכים עד שהיו נוגעים בתפוח: את האליתא. תריות וקסמין דקין מוחבין בין הגדולים להצית האש ואליתא ל' אליה ע"ש זנבות האודים: ה ברורו משם. מבין מקום העצים: בעומד

מפרש: (ג) סמגרפות. יעים להפיל את הדשן ולפנות לחוץ: (ג) הצינורות. מזלגות להפיל את האברים. מפרש: (ד) ועלו כו'. וקודם תרומת הדשן לא היו יכולים לעשות לפי שצריך להרים תרומת הדשן. קודם שיפנו את הדשן לחוץ. מפרש: (ה) והפדרי'. החלבים וכ"ש נקראו כן על שם הסדר שבכתוב: (ו) סודרין כו'. כדי שלא יפסלו בלינה שאין יכולין להקדים עד (למחר) לאחר שיקטירו אברי תמיד. ואם לא סידרן על המזבח היו נפסלים בלינה כו' ואמרינן בזבחים דפ"ו דאין לינה במזבח. וכבש הרי הוא כמזבח לכל דבר ולאחר שיסדרו את המערכות יחזירו את האברים על המערכה ויליתו בו האור: (ז) החלו. התחילו. מפרש: (ח) ואפ"ה גורפין מהכרי ההוא ומוליכין אל שפך הדשן עד שמעבירים האפר מן המזבח והוא הנקרא דשון המזבח על האמת זולתי במועדים כו': (ט) הכהן. מי שמוטל עליו לעשות. מפרש. והר"מ כ' כל מי שעלה מן הכהנים כו'. ועתוי"ט: (י) וקשיא לי לישנא דהחלו מעלין שהוא לשון רבים ובמ"ה פ"ב דיומא כתבתי דמדכתיב ובער ילפינן דבבקר כהן אחד מעלה אותם. ובדברי הר"מ משמע דגיזרין דהכא לאו שני גיזרים הם אלא בכל עצי מערכה (דמערכה גדולה) מיירי וז"ל המפרש הזוכה בתרומת הדשן זכה בסידור המערכה ובב' גיזרין ומ"ש החלו מעלין ר"ל שהיו מסייעין לו שהם היו מעלין העצים והוא סודרן. וסידור הב' גיזרין היה אחר מערכה שניה. ועתוי"ט: (יא) אליב' דמ"ד דטעמ' משום ישוב א"י. מפרש: (יב) הוא המקום שמאחיזים בו האור כמ"ש הר"ב במ"ח פ"ג דפרה. אלא דהכן חלונות מלבד ומזיפה וי"ל דחלון ופתח שניהם להאחיז האור ופתח הוא גדול מחלון ובו מאחיזין תחלה באש גדול וחלונות קטנות מפתח ובמקומות שיש עצים עבים שלא יאחז אור בהם מחמת האש שבפתח. ולכך מפתחין חלונות שם כדי שיוכל להכנים האור עצמו לשם. עתוי"ט: (יג) וריוח כו'. שלא ידחקו מהלך רגלי הכהנים שהיה אמה שלא יקלעו ולא ישרפו בגדיהם. הר"א: (יד) מציתין כו'. והלשון האליתא נפקא לן ביומא דכ"ו. שמערכו עצים על האש דה"ק ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח. ואח"כ וערכו עצים על האש. בת"כ וערכו עצים על גבי אש ולא אש על גבי עצים: (טו) תאנה. ואע"ג של אגוז ושל עץ שמן אלא חד מתלת נקיט. ורש"י כתב בשל תאנה היו רגילי'. וטעם אגדה הוא שבו היתה תקנה לאדם הראשון ויעשו להם חגורות: (טז) שניה. דמערכה גדולה כפרתה מכובה הלכך אקדמוה. ואיבעית אימא אי לא נסכת עצים למערכה שניה מי לא מעייל ממערכה גדולה. גמ': (יז) מכנגד כו'. שכל הניטל מעל מזבח החיצון ליתן בפני' אינו ניטל אלא בסמוך שאין לפנים ממנו. כדאמרינן לה:

כלפי צפון ארבע אמות (יח). בעומד חמש סאים גחלים. ובשבת בעומד שמונת סאין גחלים. ששם היו נותנין שני בזיכי לבונה של לחם הפנים. האיברים והפדרים שלא נתאכלו מבערב מחזירין אותן למערכה. הציתו שתי (יט) המערכות באש וירדו ובאו להם ללשכת הגזית:

פרק ג **א אמר** להם הממונה בואו והפיסו. מי שוחט. מי זורק. מי מדשן מזבח הפנימי (כ). מי מדשן את המנורה. מי מעלה אברים לכבש הראש והרגל. ושתי הידים העוקץ והרגל [א] החזה והגרה ושתי דפנות הקרבים. והסלת. והחביתים. והיין. הפיסו זכה מי שזכה: **ב** אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה. אם הגיע הרואה אומר ברקאי. מתיא בן שמואל אומר האיר פני כל המזרח. עד שהוא בחברון. והוא אומר הין: **ג** אמר להם צאו והביאו טלה (ה) מלשכת הטלאים והרי לשכת הטלאים היתה במקצוע צפונית מערבית. וארבע לשכות היו שם (ו). אחת לשכת הטלאים. ואחת לשכת החותמות. ואחת

[א] בגמרא של שמאל

בעומד חמש סאים. היה עושה מערכה של קטורת כמו שיעור חמש סאים גחלים שמהם היה חותה לצורך הקטורת: בעומד. כמו בעומד: ובשבת בעומד ח' סאים. לפי שצריך עוד גחלים לשני בזיכי לבונה של לחם הפנים שהיו מקטירים אותם בשבת: מחזירין אותן למערכה. ונשרפים שם בגחלי המערכה הגדולה: ובאו להם ללשכת הגזית. לעשות פייסות (כ):

פ"ג **אמר** להם הממונה בואו והפיסו. הפייס הוא הגורל המפורש בפ"ב דיומא: מי שוחט. אע"ג דשחיטה כשרה בזר תקנו בה פייס דתחלת עבודת התמיד הוא והכינה להו אי לא יטילו פייס אתו לאנצויי עלה ואתו בה לידי סכנה: מי זורק. מקבל הדם הוא הזורק ומשום דעקר הקרבן היא זריקה להכי נקט לה: מי מדשן מזבח הפנימי. והמדשן הוא המקטיר קטורת (ג) משום דדשון תחלת עבודה של קטורת היא נקט לה. וכן דשון המנורה תחלת ההדלקה. ודשון מזבח הפנימי והמנורה קודם שחיטת התמיד היה והא דמדכר בסדר הפייס שוחט וזורק ברישא משום שהם עיקר עבודה כפי: העוקץ. האליה (ג): החזה. כל [השומן] שעל את הקרקע: והגרה. מקום שהוא מעלה גרה הוא הצואר ועד מסובבים קנה הריאה עם הכבד והלב (ד): זכה מי שזכה. מי שעלה לו הפייס זורק את הדם והסמוך לו שוחט ואע"פ שהשחיטה קודמת לקבלת הדם. מ"מ מפני שעבודת הזריקה גדולה מן השחיטה. שהשחיטה כשרה בזר ונפסל בזריקה. לפיכך זכה הראשון שהגיע לו הפייס בזריקה והשני הסמוך לו בשחיטה והשלישי מדשן מזבח הפנימי ומקטיר הקטרת והרביעי מדשן את המנורה ומדליק את הנרות. והחמישי מעלה הראש והרגל לכבש. והששי שתי הידים. והשביעי העוקץ דהיינו האליה והרגל. והשמיני החזה והגרה. והתשיעי שתי דפנות. והעשירי הקרבים. והאחד עשר הסלת של מנחת נסכים שהיא קריבה עם התמיד. והי"ב חביתי כ"ג. והי"ג יין של נסכים. כל אלו י"ג כהנים זוכים בפייס אחד כמפורש פ"ב דיומא: **ב** צאו וראו. על מקום גבוה שהיה להם במקדש: זמן השחיטה. שהשחיטה פסולה בלילה שנאמר (ויקרא יט) ביום זבחכם: ברקאי. האיר והבריק השחר: האיר פני כל המזרח. שלא היה אומר כלום עד שהאירו פני המזרח שאין מספיק כשהבריק השחר כנקודה בלבד והלכה כמתיא בן שמואל: עד שהוא בחברון. אותן העומדים למטה שואלים לו הגיע האור בחברון והוא אומר הין וכדי להזכיר זכות האבות הקבורים בחברון אומרים כן: **ג** מלשכת הטלאים. לשכה שהיו הטלאים של תמידים שם: לשכת החותמות. כל מבקשי סולת למנחה ויין לנסכים. שהיו הולכים אצל הממונה על החותמות ונותנים

לפי ענין גבוה דאמרים: (יח) כלפי צפון כו'. פירוש דקסבירא דסבירא ליה מזבח בצפון קאי ופתח ההיכל באמצע העזרה בדרום י' אמות נמצא שאין מן המזבח לפני הפתח אלא ה' אמות. ומהן אמה יסוד ואמה סובב ואמה מקום הקרן ואמה מקום רגלי הכהנים. ולהכי קאי מתוך ד"א כלפי צפון פירושה שלא מאלו הד"א יסוד וסובב וקרן והלוך. שהאש המערכה כנגד הפתח דכי אמרי לצפון טפי לא הוה פתח כו'. גמ' שם ועתוי"ט: (יט) שלישי כו'. ואחרי הוא אחד לקיום האש. כמ"ש הר"ב במשנה דלעיל. ולא חשיב אלא הנך שכולי דדמיין להדדי ומלייתן אותן ביחד ותמיד קאי עליהו להו. פי': (כ) ובעזרה א"א לפייס דאין מקום לעמוד בעזרה בלא מלאכה. כדאמר ביומא דכ"ה הממונה בא ואומר מלאכה של אי כו' א"נ משום דהוו קיימי (כעגולייא) ומקיף. אי אפשר דהוו אחורי לבית. פי' הר"ב:

פרק ג (א) מזבח כו'. לקדמיה דגרסינן המטרי דכי עייל להיכל מזבח שנא בריתא דהכי שלחן בצפון כו' ומנורה בדרו' כו' מזבח מאמצע ועומד באמצע ומשוך כלפי חוץ קמיה. דכתיב ואת המנורה נכח השלחן בעי דחזו להדדי. גמרא: (ב) וכ"כ עוד לקמן תני' ומדשן כו' ומקטיר קטרת. משום שהוא בידו דהא תנן בפ"ה מ"ב מהו ש לקטרת וצוד בפ"ז מי שזכה בדשון מזבח הפנימי כו' מקדימים כו' ולי' הר"מ והגי' מרים דשון מזבח הפנימי לפי שבו מקטירין הקטרת. ועתוי"ט: (ג) ואין נראה כן ממ"ש דלקמן. והמפרש פי' עם הזנב אבל שצריך כי שהוא העלה כדכתיב לעומת העלה: (ד) מפרק דלקמן מ"ג. תנן דכבד תלוי בדופן הימנים. ולי' המפ' היו מסובב הקנה והלב: (ה) אמר להם כו'. לאחר שהפיסו תדיר היה לילה. אמר להם הממונה לאותם שזכו בעבודת תמיד בין בשחיטה בין בהעלאת אברים שאלן מתעסקים בהכנתו כדאמר מי שזכה בתמיד כו' ובקרו אותו לאור אבוקות. כ"כ המפרש: (ו) היו שם. פי' הר"מ והמפרש בבית המוקד. ואחת מהן נקראת לשכת בית המוקד ששם יורדין לבית הטבילה וכדתנן מ"ו פ"ק דמדות. ולף פ"ב דהתם תנן לשכת הטלאים מערבית דרומית. תמצי בגמ' אקשיי אקלים. ודלמא מלגאו ממסזי ליה בדרום כו'. ומסקנא דמערבית דרומית הוא כו' ומאי חשיב דרך ימין והד חשיב דרך שמאל. ופרש"י שעומדים במערב ומהלכת מזרח ולצפון עד קרוב למקצועותיהן כו' ולדרומית

ואחת לשכת בית המוקד (ז). ואחת לשכת שהיו עושין בה לחם הפנים: ד נכנסו ללשכת הכלים והוציאו משם תשעים ושלשה כלי כסף וכלי זהב. השקו את התמיד בכוס של זהב. אף על פי שהוא מבוקר מבערב. מבקרין אותו לאור האבוקות: ה מי שזכה בתמיד מושכו והולך לבית המטבחים. ומי שזכו באיברים הולכין אחריו. בית המטבחים היה לצפונו של מזבח. ועליו שמונה עמודים ננסין, ורביעית של ארז על גביהן, ואונקליות של ברזל היו קבועין בהן, ושלשה סדרים היה לכל אחד ואחד. שבהן תולין ומפשיטין על שולחנות (י) של שיש שבין [א]העמודים: ו מי שזכה בדישון מזבח הפנימי והמנורה היו מקדימין, וארבעה כלים בידם. הטני והכוז, ושתי מפתחות. הטני דומה לתרקב [ב]גדול של זהב מחזיק קביים וחצי. והכוז דומה לקתון גדול של זהב, ושתי מפתחות אחד יורד לאמת השחי, ואחד פותח כיון: ז בא לו לפשפש הצפוני. ושני פשפשין היו לו לשער הגדול אחד בצפון ואחד בדרום שבדרום לא נכנס בו אדם [ג]מעולם ועליו הוא מפורש על ידי יחזקאל (יחזקאל מד) ויאמר אלי ה' השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש לא יבא בו כי ה' אלהי ישראל בא בו והיה סגור. נטל את המפתח ופתח את הפשפש נכנס לתא ומן התא אל ההיכל עד שהוא מגיע לשער הגדול. הגיע לשער הגדול העביר את הנגר ואת

[א] נ"א ושלחנות של שיש בין [ב] בגמ' ל"ג גדול [ג] בגמ' ל"ג

לו מעות כפי הנסכים שהוא לריך. והוא טתן לו חותם. ומוליך החותם אצל הממונה על הנסכים. ומקבל ממנו הנסכים ואותה לשכה שהממונה על החותמות יושב בה היא קרויה לשכת החותמות ובחנם' שקלים מפרש שד' חותמו' היו במקדש וכתוב עליהם עגל זכר גדי חוטא. כשמביא חותם שכתוב בו עגל. בידוע שנתן מעות לנסכי פר. זכר. בידוע שנתן מעות לנסכי איל. שתרגום איל דכרא. גדי. בידוע שנתן מעות לנסכי כבש. חוטא. בידוע שנתן מעות לנסכי מצורע: לשכת בית המוקד. ע"ש המדורה שדולקת בה תמיד (ס) קרויה בית המוקד: ד תשעים וג' כלי כסף וכלי זהב. לא אתפרש כמה הוצרכו למנין של כלים הללו. ובירושלמי במס' חגיגה אמרו כנגד תשעים ושלש אזכרות שבנבואות חגי זכריה ומלאכי (ע): השקו את התמיד. סמוך לשחיטתו כדי שיהא עורו נפשט יפה: בכוס של זהב. אית דאמרי גוזמא קתני דלאו של זהב היה, אלא של נחשת יפה כזהב. ואית דאמרי בכוס של זהב ממש שאין עניות במקום עשירות: אע"פ שמבוקר. דתמיד טעון בקור ממום ד' ימים קודם שחיטתו דומיא דפסח. דתמיד עולה הוא ועולה טעונה בפון: ה לצפונו של מזבח. דתמיד עולה הוא ועולה טעונה לפון: ה' עמודים. של אבן נמוכים: ורביעית של ארז. חתיכות מרובעות של ארז היו על העמודים: אונקליות. כעין ווים אנקינו"ש בלע"ז: היו קבועים. באותו רביעית של ארז ותולין באן הבהמה: וג' סדרים. של אונקליות זו למעלה מזו היה בכל חתיכת עץ. לתלות בהמה גדולה או קטנה: על שלחנות של שיש שבין העמודים. שעליהם מדיחין הקרבים והיה אפשר לעשותן של זהב שאין עניות במקום עשירות ולא עשאום אלא של שיש לפי שהזהב מרתיח ומסריח והשיש מקרר ומלנן. ומעמיד שלא יסריח: ו הטני. לשון ושמת בטנא דומה לסל ופיו רחב: והכוז. קיתון בל' ערבי קורין אלכו"ז: ב' מפתחות. לפתוח ב' מנעולים שבפשפש הצפוני: תרקב. כלי שמחזיק ג' קבין. ול' תרקב תרי וקב. ודומה היה לתרקב. אבל לא היה מחזיק אלא קביים וחצי. ושל זהב היה: אחד יורד לאמת השחי. הפשפש הצפוני דתנן לקמן בא לו לפשפש הצפוני היה לו ב' מנעולין האחד היה למטה בפנים בתחתיתו של פתח והיה הכהן הרוצה ליכנס מכניס את ידו בחור שבכותל עד בית השחי שלו ופותח בידו דרך פנים והאחד פותח במפתח מיד בלא טורח כשאר כל הפתחים: כיון. כמו [פסחים לז] יעשנה בדפוס ויקבענה כיון, כלומר מהר בלא טורח: ז ושני פשפשין היו לו לשער הגדול. הוא שער ההיכל והיו לו דלתות בתחלת עובי הכותל שהיה עוביו שש אמות ודלתות אחרות לסוף עוביו לצד פנים וב' פשפשין הם ב' פתחים קטנים אחד מימין שער הגדול ואחד משמאלו רחוק קצת מן השער. אותו שבדרום כתיב סגור יהיה לא יפתח. בשל עתיד. ומסתמא כן היה בבית עולמים. אבל פשפש שבצפון היה פותחו על ידי חור שאצלו שתוחב בו ידו עד השחי וטופף ידו בפנים וע"י מנעול אחר שבו שנפתח לאלתר בלי טורח: ופותח הפשפש ונכנס משם לתא. והיא לשכה אחת הפתוחה להיכל: ומן התא נכנס להיכל. והולך במלא ההיכל עד השער הגדול שבסוף עובי הכותל מבפנים ופותחו. ובא לו אל שער השני ועומד בפנים ופותחו: נגר. בריח שמחברים ונקלט הדלת בקנה הדלת. פי' אחר נגר. היינו היתד הנעוץ אחורי הדלת בנקב שבאסקופה ואת

הוה מפי. ועפרי"ש: (ז) החותמות כו'. המוקד. לפי מ"ש דפ"ק דמחות ולמ"ש בסמוך היה כ"ל דגרס איפכא ואפיא נמי לחם הפנים במזרחית דרומית כדאיתא בגמרא שם. (ח) מפני שהיו נופלין שלא לצורך המזבח דמלוה להביא מן ההדיוט כדאיתא בס"כ. מפרש: (ע) והביאו הר"מ. ולפי חשבתי ומלרפי שיסכם הרבה יותר מכפלים מל"ג ואי לא גרסי' אלא חגי ומלאכי אתי שפיר שכן עמדתי למנין בשני ספרי' אלו כו' ואינם כי אם ל"ג לא וחשוב. והר"מ בפי' (ובמבורו) כי שמנין זה אפשר הוא כנגד מה שלריכים לכלים לעבודת היום. לכך נ"ל שחכמים לא נתכוונו להוליא כלים כמכוס השמות דאל"כ הוה לאו להעמיד הקכוס של כל הני ספרי'. אלא לפי שראו שככום הכלים הלריכים ליום מכוון לשמות שבב' ספרים הנ"ל אסמכינהו אקראי. תוי"ט ועי"ע: (י) שלחנות. שהיו מניחים הבהמה על שולחנות כדי שלא תהא נגררת ע"ג קרקע

קרקע. תו': (יא) שנפתח. למדין בגמ' אל פתח אהל מועד עד שהאה פתוח ומשם למדין לכל הקרבנות. עתוי"ט: (יב) ואפשר שנקראת מגרפה לפי שצורתה היתה כן. הר"מ: (יג) נמצאת כולה מוציאה אלף מיני זמר. ואמרו בגמ' דגוזמא היא. וי"א שכל אחד מוציא י' מיני זמר נמצאת כולה מוציאה ק' מיני זמר וכ"פ הר"מ:

ואת הפותחות. המפתחות והשמרים: ח מיריחו. ומירושלים עד יריחו עשר פרסאות: המגריפה. מין כלי נגון (יג) שהיה במקדש. עשרה נקבים היו בו וכל אחד ואחד מוציא מאה מיני זמר (יג).

ואת הפותחות ופתחו. לא היה [א]שוחט השוחט עד ששומע קול שער הגדול שנפתח (יא): ח מיריחו היו שומעין קול שער הגדול שנפתח. מיריחו היו שומעין קול המגריפה. מיריחו היו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור. מיריחו היו שומעין קול גביני כרוז. מיריחו היו שומעין קול החליל. מיריחו היו שומעין קול *הצלצל. מיריחו [ב](היו) שומעין קול השיר. מיריחו היו שומעים קול השופר (טו). וי"א אף קול של כ"ג בשעה שהוא מזכיר את השם ביום הכפורים (טז). מיריחו היו מריחים ריח פיטום הקטרת. א"ר אליעזר בן דגלאי עזים היו לבית אבא בהר מכוור. והיו מתעטשות מריח פטום הקטורת: ט מי שזכה בדשון מזבח הפנימי נכנס ונטל הטני. והניחו לפניו. והיה חופן ונותן לתוכו. ובאחרונה כיבד את השאר לתוכו והניחו ויצא. מי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא שתי נרות מזרחיות דולקים מדשן את השאר ומניח את אלו דולקים במקומן.

א ס"א כשפך *נירבל הגמרא ם אראה שהוא מקים גלגל ב ס"א מצאן

וקולו נשמע עד למרחוק: בן קטין. שם אדם וכ"ג היה ועשה גלגל לכיור להשקעו בבור שלא יהיו מימיו נפסלים בלינה. שכל דבר שנתקדש בכלי שרת נפסל בלינה וביוצא ובטבול יום. וכשהיו מעלים אותו (יד) מן הבור לקדש בו ידיהם ורגליהם. היה קול הגלגל נשמע עד יריחו: גביני כרוז. כך שמו גביני שהיה מכריז בכל בוקר בבית המקדש עמדו כהנים לעבודתכם: חליל. אלמילי"ש בלע"ז בערבי מזמו"ר. וקולו נשמע למרחוק. ויש אומרים פיפר"י בלע"ז: צלצל צמבל"י בלע"ז: מכוור. שם מקום: ט ובאחרונה. שלא היה רק מעט דשן. ולא היה יכול ליקח בחפניו. כיבד אחר הדשן לתוך הטני: והניחו. לפני שם ויצא. אבל מיד לא היה מוציאו שכיון שצריך לתת הדשן אצל המזבח קדמה כמו דשון המנורה ממתין עד לאחר זריקת התמיד שהיה עושה הטבת שתי נרות וגומר (יח) השלמת דשון המנורה. ואז היו שניהם מוציאין זה הטני וזה הכוז ושופכין הדשן במקום אחד אצל המזבח. ונבלעים שם במקומן: ומצא שתי נרות מזרחיות דולקים. האי תנא סבר מנורה מזרח ומערב היא מונחה (יח) ופעמים שמוצא גם האחר דולקים ומקט שתי נרות מזרחיות דולקים משום דאחר נרות אפילו דולקים מכבן ומדשן. ואלו שתי נרות אם מצאן דולקים. אינו מכבן. ועוד משום דקתני בסיפא מצאן שכבו לאלו מזרחיות. הוזר ומדליקן. ובשאר נרות מצאן שכבן. אינו מדליקן עד שערב: מדשן את השאר. חמש נרות בלגד מערב מסיר מהן השמן הישן והפתילה הישנה והדשן ונותן הכל בכוז ונותן שמן חדש ופתילה חדשה. ולאחר שחיטת התמיד וזריקת דמו מדשן השני מזרחיות. ונותן בהן שמן ופתילה חדשה. והא דמפסיק ההטבה בשחיטת התמיד וזריקת דמו. ואינו מטיבן כלן יחד משום דכתיב (שמות ל) בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות. אמרה תורה חלק ההטבה לשני בקרים (יט) ועביד הטבת חמש נרות ברישא. והדר הטבת שתי נרות משום דכיון דאתחיל עביד רובא. והאי דלא עביד פיתא והדר חד. משום דכתיב בהיטיבו את הנרות [אין] הטבת נרות פחות [משנים] וה"מ בזמן שאין הנס. כגון לאחר שמת שמעון הצדיק. אבל קודם שמת שמעון הצדיק שהיה נר מערבי דולק תמיד בדרך נס כדהניא מחוץ לפרוכת העדות עדות הוא שהשכינה שורה בישראל. זו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים. כשהיה בא להטיב השני נרות מזרחיות. לא היה מדשן אלא הנר הראשון בלבד. ומטיבו ומניח הנר השני הסמוך לו דולק עד הערב שמדליק את הנרות וממנו מדליק כל הנרות האחרים ואחר שהדליק שאר הנרות מטיבו ומדשנו לנר זה בערב ומדליקו. ואע"ג דכתיב בהיטיבו את הנרות דאין הטבה פחות משנים. הכי עדיף טפי (כ) שלא להטיב כי אם נר א' מן הב' נרות מזרחיות. ולהניח הנר הב' דולק. שלא להטיבו עד הערב כדי לפרסם הנס שהוא דולק תמיד. ומה שמטיב חמש של צד מערב תחלה ולא חמש של צד מזרח ולבסוף שתים של צד מערב ומהם היה לו להדליק ולא עביד הכי. משום דכתיב (ויקרא כד) להעלות נר תמיד

מתוך

(יד) משמע דתחלת דבריו דלפקעו לאו דוקא שהרי כל עצמו של גלגל לא נעשה אלא להשמיע קול. ועתוי"ט: (טו) השופר. ידוע שהשופר תוקעין אותו בכל יום במקדש וכמו שנתבאר בסוף סוכה הר"מ: (טז) ביה"כ. שהכהנים והעם העומדים בעזרה היו אומרים בשכמל"ו כדתנן ביומא פ"ג ס"ו. ועל אותו קול הוא אומר כן. אלא שמיחסו לכה"ג שהוא ראש המדברים ואין נראה שיהיה קול של כה"ג לבדו כו' להפליג על כל כה"ג א"א לומר כן וכן מוכח לישנא דמתני' בטעה כו'. ועתוי"ט: (יז) וכ"כ עוד לקמן. וכן שמי בס"ק דהטבת שתי נרות קודמות לקטורת וכאבא שאול דס"ל הכי. אבל בפ"ק דיומא מ"ב תנן ומקטיר את הקטורת ומטיב את הנרות והיא כרבנן בז ונמצאת למד דלרבנן זריקת דם התמיד קודם להטבת ה' נרות וכ"פ הר"מ: ועתוי"ט: (יח) ודלא כתנא דמ"ז פי"א דמנחות: (יט) כלומר וצריך להפסיק ביניהם בעבודה אחרת כדאי' בגמרא לכל מר כדאית ליה ומיהו לכולי עלמא א"נ להפסיק אלא בעבודה אחת ומיהו שחיטה לאו עבודה היא וקבלה והולכה כ' הרשב"א לפי שאינן רק חלקי עבודה ולא עבודות שלימות וכן כ' גם בטעם השחיטה. ועתוי"ט: (כ) דקרא אסמכתא

הכהן עומד ומטיב את הנרות. מצאן שכבו. מדשנן ומדליקן מן הדולקים. ואחר כך מדשן את השאר. ואבן היתה לפני המנורה. ובה שלש מעלות שעליה הכהן עומד ומטיב את הנרות. והניח את הכוז על מעלה שניה ויצא:

פרק ד

לא היו כופתין את הטלה אלא מעקידין אותו. מי שזכו באברים אוחזים בו (א). וכך היתה עקידתו ראשו לדרום. ופניו למערב (ב). השוחט עומד במזרח ופניו למערב. של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על טבעת שניה. של בין הערבים היה נשחט על קרן מזרחית צפונית על טבעת שניי'. שחט השוחט וקבל המקבל (ז). בא לו לקרן מזרחית צפונית ונותן [א](מזרחה צפונה). מערבית דרומית. ונותן [ב](מערבה דרומה) שירי הדם

א ס"א ב ס"א

מבחוץ לפרוכת העדות יערוך אותו לפני ה'. אמרה תורה קבע נר להדליק ממנו שאר נרות. ואיזה זה נר שני של צד מזרח והוא קרוי נר מערבי דכי עייל בהיכל בההוא נר פגע ברישא. ואין מעבירין על המצות. ואיכא למימר בהדיא [...]קס הנס והוקבע להדליק ממנו ובנר ראשון א"א דהא כתיב לפני ה' מאותו נר של צד ההיכל. שהוא לצד מערב. ואין נר ראשון קרוי לפני ה': מצאן שכבו. השנים מזרחיות. כגון לאחר שמת שמעון הצדיק: מדשנן ומדליקן מן הדולקים. לא שהיה נותן פתילה חדשה ושמן חדשה כדרך הטבת הנרות שהרי לעולם אין מטיבין שתי נרות מזרחיות אלא לאחר שחיטת (כא) התמיד. כדי להפסיק בין הטבת חמש להטבת שתים אלא מדשן היינו שמסיר הדשן שבראש הפתילה הישנה ומגביהן ומדליקן. כדי לאפות ניכר יפה הפסק שבין הטבת חמש נרות לשתים. ואם אין בנרות דולקים מדליקו ממזבח העולה: ומדשן את השאר. ש הטבת חמש הנרות שנותן פתילה חדשה ושמן חדש ומניחן כבויות עד הערב שבא ומדליק. ומדשן דהכא היינו כמו מדשן של שנים מזרחיות דלעיל. ולאחר שחיטת התמיד וזריקת דמו חוזר ומדשן [המזרחיות] ונותן שמן ופתילה חדשה ומניח עד הערב כבויה. ונר שניה שקרויה מערבית כמו כן מדשן ומסיר השמן והפתילה ישנה ונותן שמן חדשה ומדליקה ממזבח העולה כדי להדליק ממנה בערב הנרות האחרות שנר מערבי הוקבע להדליק ממנו נרות אחרות ולכך נמי מדליקה אם מצאה כבויה קודם שחיטת התמיד כיון שצריך מ"מ להדליקה כשבא ומטיב לאחר שחיטה. כך מצאתי פי' משנה זו בפירושי רבינו ברוך בר יצחק והוא המחוור שבכל הפירושים. ודברי הרמב"ם במשנה זו תמוהים מאד וגם מה שסובר שהטבת הנרות היא הדלקתן והיו מדליקין הנרות של המנורה כלן בבקר כדרך שמדליקין בערב. חלילה ונשגבה בעיני ולא שמעתי ולא ראיתי לאחד מרבותי שסובר כן (כג): ואבן היתה לפני המנורה. לפי שהמנורה גבוה י"ח טפחים והיה צריך לעלות למקום גבוה. כדי להטיב את הנרות: ובה ג' מעלות. כנגד ג' העלאות שכתובים במנורה בהעלותך את הנרות. והעלה את נרותיה. להעלות נר תמיד: והניח הכוז ויצא. עד לאחר זריקת דם התמיד שאז עושה הטבת שתי נרות והוציאו וכן חבירו הוציא את הטני וכשהוציאו השתחוה בגמר העבודה. ולא עכשיו שעדיין לא נגמר עבודתן:

פרק ד **לא** היו כופתין אותו. את התמיד בשתי ידיו לעצמן או בשתי רגליו לעצמן. כדי שלא לעשות כחקות העובדי כוכבים. שכך היו עושים כשהופין לעבודה כוכבים: אלא מעקידין אותו. יד עם הרגל כעקדת יצחק: ראשו לדרום. היה נשחט על ירך המזבח צפונה כדין עולה והיה ראשו לדרום ופניו למערב שאם ירבץ גללים לא יהיה סמוך למזבח: של שחר. קרבן תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית. לפי שבבקר שמש במזרח וזורחת כנגדה למערב והכתוב אומר שנים ליום כנגד היום. כלומר נגד השמש (ג) שהשמש קרוי יום: ושל בין הערבים. שהחמה במערב ומאירה כנגד המזרח היה נשחט על קרן צפונית מזרחית: בטבעת שניה. רחוק מן המזבח לפי שהמזבח גבוה ומאפיל כלו (ד) ויוחנן כהן גדול התקין ששה סדרים של טבעות. בכל סדר ארבע טבעות לארבע ועשרים משמרות כהונה (ה) והיו קבועות ברצפה עשויות כמין קשת ולפי שלא היו כופתים את התמיד (ו) כדתנן בר"פ. היו מכניסין צואר הבהמה בתוך הטבעות בשעת שחיטה ונועלים ראש הטבעת בארץ: ונותן מזרחית צפונית תחלה. לאחר שנשחט התמיד של שחר בקרן מערבית צפונית הולך לצד מזרח ועומד בקרן

אסמכתא בעלמא הוא. ועתוי"ט: (כא) ולאו דוקא אלא ר"ל שחיטה וזריקה: (כב) וכל זה תמצא בתשובת הרשב"א סימן ש"ס וע"ש. ועתוי"ט:

פרק ד (א) אוחזים בו. בשעת שחיטה ומסייעי' אותו. המפרש: (ב) למערב. שצריך שיהא בית שחיטתו כלפי מערב דכתיב ושחט אותו וגו' לפני ה'. מפרש. ומה שכתב הר"ב שאם ירבץ גללים לדרום קאי: (ג) כמו שאמר ובהתחמם חמת היום. הר"מ. ובגמ' אינו אלא חובת היום (כלו' כל יום ויום תקריבו שנים) כשהוא אומר את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים הרי חובת היום אמור: (ד) כלומר ועל טבעת שניה נמי בטבעת שניה של סדר ראשון שהוא אצל המזבח אלא בטבעת הראשון שהיא אצל הקרן בסדר השני המשוכה לצד צפון. ופני השוחט ואחר הבהמה לצד מערב צפון באלכסון כדי שלא יעכב אור השמש לבוא כו'. המפרש וקשה כו'. והתוי' כ' דהטעם שהרחיקו מן המזבח שמא יטיל גללים. והבעל המאור כ' לפי שנשחט נגד יום ותליא מעולם לא יצאה חמה מקרן מזרחית צפונית ולא שקעה בקרן מערבית צפונית. וכשם שהחמ' מופלגת מן הקרנות של צפון העולם כך היה התמיד מופלג בשחיטתו מן הקרנות של המזבח. ועתוי"ט: (ה) וזה לאחר קרבנות חוץ מהתמידים דכתיב בהו ליום: (ו) ד' רגלים יחד. מפ'. ודעת הר"מ שאוחזין ידיו ורגליו בידיהן בלבד: (ז) המקבל. שעומד כנגד השוחט באלכסון. ומלבד טעמו כדי שיהא פניו כלפי דרום

חונים

הדם היה שופך על יסוד דרומית (ע): ב לא היה שובר בו את הרגל אלא נוקבו מתוך [a]ערכובו ותולה בו. היה מפשיט ויורד עד שהוא מגיע לחזה. הגיע לחזה. חתך את הראש ונתנו למי שזכה בו. חתך את הכרעים (יא). ונתנן למי שזכה בהן. מירק את ההפשט (יב) קרע את הלב והוציא את דמו חתך את הידים. ונתנן למי שזכה בהן. עלה לרגל הימנית (יג) חתכה (יד) ונתנה למי שזכה בה ושתי ביצים עמה. קרעו ונמצא כולו גלוי לפניו (טו). נטל את הפדר. ונתנו על בית שחיטת הראש (טז) מלמעלן נטל את הקרביים ונתנן למי שזכה בהם להדיחן. הכרס מדיחין אותה בבית המדיחין [b]כל צרכה (יז). והקרבין מדיחין אותן שלשה פעמים במעוטה. על שולחנות של שיש שבין העמודי': ג נטל את הסכין (יח). והפריש את הריאה מן הכבד. ואצבע הכבד מן הכבד. ולא היה מזיזה ממקומה. נקב את החזה (כ) ונתנו למי שזכה בו. עלה לדופן הימנית. היה חותך ויורד (כא) [c]עד השדרה. ולא היה נוגע בשדרה. עד שהוא מגיע לשתי צלעות [d]רכות (כב). חתכה ונתנה למי שזכה בה. והכבד תלויה בה. בא לו לגרה והגיח בה

[a] ערקובו גמרא [b] גמ' ומדיסי' אותו [c] ס"א עם [d] גמ' דקות

חורק הדם בכלי למטה מן הסקרה ונותן שתי מתנות שהן ארבע. אמת שהיא כשתים. בקרן מזרחית צפונית והולך למערבית דרומית ונותן אחת שהיא כשתים בקרן מערבית דרומית (ף): ב לא היה שובר בו את הרגל. כדרך שהטבחים עושין שמחתכין את הרגל עם העור שבו (י) אלא נוקבין ונותנין הארכובה הנחתכת עם הראש ותולה בו ומפשיט הרגל עם שתי הבהמה ושא קמ"ל דהכרעי' בכלל הפשט הן: ערכובו. כינו ארכובו: מירק את ההפשט. שהרי לא הופשט אלא עד החזה ועדיין העור מחובר בו: נטל את הפדר. החלב: ונתנו על בית השחיטה. וזו היא דרך כבוד של מעלה. שלא יראה לכבוד דם השחיטה: והכרס מדיחין אותה. מן הפרש שבתוכה בפני עצמה: בבית המדיחין. בלשכה שהיתה במקד' וכלא מדיחין אותה עם שאר הקרבים שלא תטנפם: ג"פ. שאין שרעייולא מהן אלא בדוסק כפי שהן דקים: במעוט'. בכל הפחות ואם רצה להוסיף להדיחן יותר מג"פ. מוסיף: ג ואצבע הכבד. היה מפרים מן הכבד ולא היה מזיזה לאצבע הכבד ממקומה (יט). שהרי היא היתה קבועה עם השוקן והאליה והכבד היה עם הדופן הימני. והריאה עם הגירה ושתי צלעות עמה. כמו שמפורש במשנה: דופן ימני. סותך סמוך לשדרה אלא שהיה מניח בו ב' צלעות למעלה של השדרה וכן ב' צלעות למטה: והרגל

דרוס. המפי': (ס) מפורש בפי' הר"ב מ"ד פ"ה דזבחים ובגמ' דיומא פריך דניתנו בראשה מערבים דרומים והדר מזרחים צפונים. ומשני כיון דאמר מר כל פינות כו' דרך ימין. בראשה בהסיה מצפון. ופרש"י כשעולה בכבש ופונה לימין פוגע במזרחים צפונים קודם מערבים דרומים. ואף ע"ג דהכא על הרלפה עומד והכלי בידו וזורק למרחוק. אפ"ה כיון שבהעלאת שריתכם בעליונה של קרן צריך לעלות בכבש דרך הדרום ופונה למזרח. ה"נ בכל הדמים אף ע"פ שניתנין למטה מתחיל להקיף מדרך הדרום. שהוא פניו של מזבח ומשם פונה לימין: (ע) דרומית. בגמרא מדכתיב בשעיר נשיא אל יסוד מזבח העולה. שאין ת"ל. אלא לומר שן יסוד במזבח של עולה (ועפ"ז דזבחי' אות פי' ופ"ה אות י"ט) ופי' הספו' דהכתי ילפינן מינה לתחלת מתן דמים שצריכים יסוד ומדלא כתיב אל יסוד העולה וכתיב יסוד מזבח למדרש נמי לשיריים דבעינן יסוד. ודרש"י שלפי דקודם יש להעמיד פשטא דקרא לתחלת מתנות ושייער לשיריים: (י) ומניחי' רגל השמאל ברגל האחר אלא נוקבו בשני הרגלים ומניחן באונקליות דרך הנקבים. וכל כך למה שלאחר שהפשיטה מכסה אבר אבר וכשחותך רגל ימיני עדיין תלוי הבהמה ברגל השמאלי. ואם היה תולה אותה כמו הטבחים. לאחר שיחתוך ממנה רגל ימין תפול הבהמה לארץ לפי שאותו הרגל תחוב ברגל האחר ועי"כ תלוי' הבהמה. מפרש: (יא) הכרעים. רגלי הבהמה. ועל שם כריעה קרי להו כרעים שמאחר שהופשטו הידים עד כנגד החזה יכול לחתוך כל ד' רגלים יחד. מפרש. ולא הרגלים מולם ספופיהן סופסן לאחר כך כדלקמן. ולכך יתכן לומר דשיריים עד מקום הכריעה קורא כרעים ולא יותר: (יב) מירק כו'. כלומר גמר (עפ"ג דיומא מ"ד) הפשטו נגד החזה ולאחר וסוף הידים. מפרש: (יג) חתך כו'. ה"ה דקודם שיחתוך הידים הי"ל לחתוך רגל הימנית. אלא שעדיין כובד הבהמה ברגלי' והבהמה נתלים ובכל הסדר הזה אין שום ספוק כי אם קבלה לפי מה שנכון לעשות עושין. מפרש: (יד) חתכה כו'. ועדיין תלוי' הבהמ' ברגל השמאלים: (טו) גלוי. עכשיו שנטל רגל הימנים כשקרעו נמצא שכלו גלוי לפניו. ויכ"ל לכלות בשני' שכשלא היה הרגל עדיין חתוך לפי' אם היה קורעו לא היה מה שבפנים נראה כמו עכשיו. מפרש: (טז) הראש והא דלא קתני בית שחיטה סתם. למעוטי בית שחיטה טוחר לתיה. פר"א דכמו שהראש מגונה בבית שחיטה ה"נ לירך מגונה קמ"ל דלא. ולומר כשהיה נשא היה הופך המחך אללו ואינו נכלה. אבל הראש קלניז בין לבנעיתיו והוטמו כלפי זרועותיו ובית שחיטתו למעלה הלכך מכסה הפדר בית השחיטה והכי יפה לעשות ושחיטת הלילר היינו מגונה בדם כ"כ כמו הראש. מפרש: (יז) כל צרכה. ולא קבע בה הדחה שיש כרס שיש בה טנופת הרבה ויש שאין בה כל כך. מפרש: (יח) הסכין כו'. ועד עכשיו לא היה לו צורך לסכין. לר' בנטילת הפדר ולא בנטילת הקרבים שזהו דבר שנוטלין ומפרידין בלא סכין. מפרש: (יט) שכשחותכים את הכבד ומפרידין אותו ממקומו נשאר מעט כבד מן השוקן אצל הכליות ולא היה מזיזה ממקומה. מפרש. ולאצבע לא נקבה: (כ) החזה. לפי שהחזה על הדפנות כמו אהל וכשנוטל את החזה משם הוי ראוי שנוקב בבהמה שהחזה קלר נרחבו ודומה תמיס לאחר נטילתו כחלון. מפרש: (כא) עם. פי' המפרש אצל השדל יותך ולא היה נוגע בשדרה שהשדרה היה מניח עם הדופן השמאלי לפי שבזה הדופן היה תולה הכבד ולא היה חותך השדרה עמו שלא יהא הכבד הרבה: (כב) רכות. אצל החזה. כלומר שיש חותך ויורד עד שהוא מגיע לאותן צלעות. וגם למעלה אצל השוקן היה מניח שתי הצלעות ולקמן מפרש

בה. שתי צלעות מכאן (כג). ושתי צלעות מכאן. חתכה ונתנה למי שזכה בה. והקנה והלב והריאה תלוים בה. בא לו לדופן השמאלית. והניח בה (כד) שתי צלעות [א]רכות מלמעלן ושתי צלעות [ב]רכות מלמטן וכך היה מניח בחברתה נמצאת מניח [ג]בשתיהן שתים שתים מלמעלן. ושתים שתים מלמטן. חתכה ונתנה למי שזכה בה. והשדרה עמה והטחול תלוי בה. והיא היתה גדולה. אלא של ימין קורין גדולה שהכבד תלויה בה (כה). בא לו לעוקץ. חותכו (כו) ונותנו למי שזכה בה. ואליה ואצבע הכבד ושתי כליות (כז) עמו נטל רגל השמאלי (כח) [ד]ונתנה למי שזכה בה. נמצאו כולן עומדין בשורה והאיברים בידם. הראשון בראש וברגל. הראש בימינו וחוטמו כלפי זרועו. וקרניו בין אצבעותיו. ובית שחיטתו מלמעלן. והפדר נתון עליה. והרגל של ימין בשמאלו. ובית עורו לחוץ. השני בשתי ידים. של ימין בימינו. של שמאל בשמאלו. ובית עורו לחוץ. השלישי בעוקץ וברגל. העוקץ בימינו והאליה מדולדלת בין אצבעותיו. ואצבע הכבד ושתי הכליות עמו. הרגל של שמאל בשמאלו. ובית עורו לחוץ. הרביעי בחזה ובגרה. החזה בימינו והגרה בשמאלו. וצלעותיה בין [ה]אצבעותיו (כט). החמישי בשתי דפנות. של ימין בימינו. ושל שמאל בשמאלו. ובית עורו לחוץ. הששי בקרבים הנתונים בבזך. וכרעים על גביהם מלמעלה. השביעי בסלת. השמיני בחביתין. התשיעי ביין. הלכו ונתנום [ו]מחצי הכבש ולמטה במערבו. ומלחום. וירדו ובאו להם ללשכת הגזית. לקרות את שמע (לג):

פ"ה **אמר** להם הממונה. ברכו ברכה אחת והן ברכו. קראו עשרת הדברים. שמע. והיה אם שמוע. ויאמר. ברכו את העם (ב) שלש ברכות. אמת ויציב. ועבודה. וברכת כהנים. ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא:

אמר

[א] נ"א דקות [ב] נ"א דקות [ג] נ"א ל"צ
[ד] נ"א מסכה [ה] גמרא שמי [ו] ק"א

והרגל של ימין בשמאלו. ואע"ג דהולכת אברים לכבש עבודה היא ועבודה פסולה בשמאל. כיון דלא מעכבת כפרה שריא אפי' בשמאל כדאיתא ביומא: ובית עורו לחוץ. המקום שמפשיטים ממנו העור. יהא סמוך לראשי האצבעות: בזך. תרגום כף אחת בזיכא חדא (ל): השביעי בסלת. למנחת נסכים שעם התמיד: בחביתין. מנחת חבתי של כ"ג מחציתה בבקר ומחציתה בערב שמקריב בכל יום. והאי דאפסקינהו לחביתין בין סלת לנסכים שהן צרכי תמיד משום דסלת וחביתין לשניהם שם מנחה. לכך פירשן יחד (לא): מחצי כבש ולמטה במערבו. ולא יתנוהו ולמעלה. כדי שתהא נכרת ההולכה למזבח כשיחזרו (לב) מלקרות את שמע. ודוקא בימות החול היו נותני אברי תמיד במערב לצד הכבש. אבל בשבתות דשל ... ומוספין שהן מרובין היום היו במערב. היו של תמיד במזרח כדמוכח במסכת סוכה פ' החליל: לקרות את שמע. וכל שאר ברכות כדאיתא לקמן בהאי פרקא:

פ"ה **אמר** להם הממונה וכו'. ברכו ברכה אחת. ... דברכות מפורש שהיא אהבה רבה. ואפשר שהאיר היום ואמרה המתמנה מברכי יוצר אור. וסדר ברכות אינו מעכב: קראו עשרת הדברים. לפי שהן עקר התורה (א). ובדין היה שיהיו קורין אותן בכל יום אף בגבולים. אלא שבטלום מפני תרעומת המינים שהיו אומרים אלו לבדם נתנו בסיני ולא שאר התורה: והם ברכו ג' ברכות. ואלו הן ג' ברכות. אמת ויציב. ועבודה. וברכת כהנים. קריאת הפסוקים בלבד. ולא נשיאת כפים (ג). שלא היו הכהנים נושאים את כפיהן. אלא לאחר הקרבת התמיד וקטורת דאמרינן בפירקין. והאידנא לא היו מברכים הנך ברכות אלא כדי שיהא התמיד מקובל ברצון ולא היו מתפללים כאן תפלת שמונה עשרה: מוסיפין ברכה אחת. שמשמר היוצא אומר למשמר הנכנס. מי ששכן את שמו בבית הזה. הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה שלום וריעות (ד) שבכל יום שבת היה נכנס משמר

כשיפרש דופן השמאלי כו'. מפרש: (כג) ב' מכ'. ב' לצמוח הניח בו כבר כשחתך הדופן הימני ועכשיו הניח בו עוד ב' מלד לאחר וזהו אותן צלעות שהן מחוץ אצל השדרה. ומדייק. לא חתך דופן השמאלי. לכך צריך לומר והניח בה שעדיין מחוברין לדופן. מפרש: (כד) בה. כי המפרש דל"ג בה הלא והניח (אצל העוקץ) ב' דהיינו למעלה וב' מלמטה אצל החזה והניחן במקומן ולא חתך עם הדופן. וכן הניח בחברתה ב' למעלה אצל העוקץ. ולפי שלא פי' לך למעלה ב' צלעות למעלה בגמילא דופן ימין פירשו כאן במלא מה כו': (כה) שהכבד כו'. ובשביל שהכבד לאו מן הדופן הוא ואינו במלאו אלא תלוי בה לכך נקראת גדולה: (כו) חותכו. אצל רגל השמאלי שעדיין תלויה שבהמה בו. מפרש: (כז) וב' כו'. וכן ב' צלעות מכאן וב' מכאן ולפי שאותן צלעות מקרי כנגד העוקץ לא חש לפרש ב' צלעות כו': (כח) השמאלי. שנשאר יחידי שכל הבהמה מחוסרת לאברים מלבד זה הרגל שנשאר עדיין באונקלי. מפ': (כט) בין כו'. והאי דלא פי' ובית עורו לחוץ ה"ט דב' צלעותיו מונחין בין אצבעותיו א"כ הוי בית עורו לחוץ. אבל גבי דפנות לא פי' לך כלום (הילך נושאן) והיה יכול לישא דפנות על פס ידו לכך פי'. מפרש: (ל) לפי שאין מתחברי' יחד צריך ליתנם בכלי. מפי' ויוסף נכ' פי' הר"מ בזך קערה: (לא) וכן היה נמי סדר הקרבתן המביאין קודמי' לנסכים מה"ט דמביאין אם מנחה ונ"ל דפירשן ל"ל סדרן: (לב) ואם היו קורין למזבח לא הוכרה הולכה. מפי': (לג) שמע. ולאחר ק"ש יקטירו את הקטורת והכי נכון הדבר שיתפללו קודם שיקטירו שום הקטרה ויעל קרבנם לרצון. מפי':

פרק ה (א) **עיקר** הדת וראשיתו.

הר"ב: (ב) את העם. עם העם. ועבודה. בשביל עבודה שעשו היו מברכין אחריה כלה כו'. ברוך המקבל עבודת עמו ישראל ברצון. א"כ שאומר לברך בירלא נעבוד. וב"כ לברך את העם. רש"י: (ג) והר"מ במקום צ"כ כי שים שלום. ועתוי"ט: (ד) הכי הק' עלי ברכה היא הואיל ולית

משמר

ב אמר להם חדשים לקטרת בואו והפיסו [א](הפיסו) זכה מי שזכה. [אמר להם] חדשים עם ישנים. בואו והפיסו. מי מעלה אברים מן הכבש למזבח. ראב"י אומר המעלה אברים לכבש. הוא מעלה (ס) אותן על גבי המזבח: ג מסרום לחזנים היו מפשיטין אותם את בגדיהם. ולא היו מניחין עליהם אלא מכנסים בלבד. וחלונות היו שם. וכתוב עליהם תשמישי הכלים: ד מי שזכה בקטרת היה נוטל את הכף (ז). והכף דומה לתרקב גדול (ח) של זהב. מחזיק שלשת קבים. והבזך היה בתוכו (ט) מלא וגדוש קטרת. וכיסוי היה לו. וכמין מטוטלת היה עליו מלמעלן: ה מי שזכה במחתה. נטל מחתת הכסף ועלה לראש המזבח. ופנה את הגחלים הילך [ב](והילך) וחתה ירד ועירן לתוך של זהב. נתפזר ממנו כקב גחלים. והיה מכבדן לאמה. ובשבת היה כופה עליהן פסכתר. ופסכתר היתה כלי גדול מחזקת לתך. ושתי שרשרות היו בה אחת שהוא מושך בה ויורד. ואחת שהוא אוחז בה מלמעלן בשביל שלא תתגלגל. ושלשה דברים היתה משמשת. כופין אותה ע"ג גחלים ועל השרץ בשבת. ומורידין בה את הדשן מע"ג המזבח

[א] גמרא ל"ג [ב] גמרא ל"ג

משמר לעבודה ורוצה המשמר סמוך: ב חדשים לקטורת. מי שלא זכה בקטורת כל ימיו יבוא ויפיס ולא היו מפיסים למי שזכה בה פעם אחת לפי שהיא מעשרת. דכתיב (דברים לג) ישימו קטורה באפך וגו'. ובך הי' פ"ל. לפיכך לא היו מפיסין בה אדם כדי שיהיו הכל מתעשרים ומתברכים בה: חדשים עם ישנים. לפי שאמר בקטרת חדשים הוקח אומר הכא חדשים גם ישנים כלו' מי שזכה בפיים שמעלה ומי שלא זכה בו בא והפיסו: הוא מעלה אותם ע"ג המזבח. שלא היה כאן פיים ואין הלכה כראב"י: ג מסרום לחזני'. אותם כהנים שהפיסו עכשיו ולא זכו בפיים והיו לובשים בגדי כהונה היו מוסרים אותם לחזנים דהיינו השמשין המשמשים בגדי המקדש כדי שיפשיטום בגדי הקדש שעליהם: ולא היו מניחי' עליהם אלא מכנסים בלבד. ולובשים בגדי חול ואח"כ ופושטים המכנסים ומניחים כל בגדי כהונה בחלונות: וכתוב עליהם תשמישי הכלים. החלונות שבהן מכנסים כתוב עליהן מכנסים ואת שבהן כתונת כתוב עליהן כתונת וכן מצנפת ואבנט. וסדר לבישת הבגדים המכנסים תחלה לכל שאר בגדים של קדש דכתיב (ויקרא ו) ומכנסי בד ילבש על בשרו שלא יהא דבר קודם למכנסים ואח"כ הכתונת ואח"כ חוגר באבנט ואח"כ נותן במצנפת (ו): ד והבזך. כף קטן: מלא וגדוש קטרת. והיתה בתוך הכף הגדול שאם לא היה הגדול. כיון שהקטן גדוש היה נתפזר הקטרת לארץ בהולכתו. ובכף הגדול לבד לא שני דכבוד הוא כלפי מעלה לערות מכף גדוש על הגחלים בשעת הקטרה: וכסוי היה לו. לבזך (י): מטוטלת. כנותי פירשו כעין טבעת היה לכסוי מלמעלה שבו ידו מיטלטל הכסוי ומסירו מעל הבזך ובערוך פי' מטוטלת חתיכת בגד כמו לא יצא הגמל במטוטלת דפ' במה בהמה יוצאה שהיה נתון על כסוי הבזך כעין סודר קטן לפי: ה מי שזכה במחתה. להוליך הגחלים למזבח הזהב. ולא היה בזה פיים אלא מי שזכה בקטרת פי' פיים אומר לזה שעמו זכה עמי במחתה (יא). וחתה מן המאוכלות הפנימיות. ל"ג הכא שהן קרובים לדשן לאמרה גחלים גבות ובוערות היה חותה: ועירן בשל זהב. אבל לא היה חותה בשל זהב. כדי שלא תתקלקל והתורה חסה על ממונן של ישראל: נתפזר ממנו כקב גחלים. שהיה חותה במחתה של כסף בת ד' קבים ומערה בשל זהב שהיא של שלשה (יב) וכדי להוליכה מלאה היה ממלא באחרונה ... שהוא דרך כבוד של מעלה: מכבדן לאמה. לאמת המים שבעזרה שלא ידרסו בהן הכהנים: ובשבת. שאסור לכבות (יג) כפה עליו כלי א' גדול תרגום קירותיו פסכתרותיה: לתך. חצי כור. פי' כאן שהכור בלשון שאין: ושתי שרשרות היו. בפסכתר אחד מצד זה. ואחד מצד זה. לפי שבו מורידים הדשן מעל המזבח. כשאוחזין במושך וכשמורידו מלא דשן דרך קרקע הכבש שהוא משופע. היה כהן א' אוחז במושך בשרשרת וכהן א' היה למעלה מן הפסכתר ותופש בשרשרת שלפניו שלא תתגלגל במדרון הכבש: ועל השרץ. שנמצא בעזרה (יד) בשבת כופים עליו פסכתר כדי שלא יטמאו בו הכהנים שאין

יכולים

גלים בה לא שם ולא מלמה. פלומר דבגמ' לאתרק וכל בד.ה ס"ין בה שם ומלמה אינה ברכה: (ה) יהא מי. פ"ל מקום שבינה לבין חורם הרעה גמ' ול"ד לגמ' פ"ד דפסחים ע"ש משום דהתם מוסיף לסבב וחוזר ומקבל אבל הכא שמוליך עד לכבש והולך לו והוי לאו לורם הרעה. תוי' ועי' תוי"ט: (ו) ונה' מורה נקראת מנ' שם. ונכ' יחד: (ז) הכף. כדלפכתן בנשלים כף אחת מלאה קטרת. גמ': (ח) גדול. ורף פ"ע שנתרקב עלמו לא שייך לומר גדול דהא ע"ש מדסו בק"ה שקב הכא קורא גדול בערך הדמיון שלעיו נדמה הכף והכף מחזיק ג' קבין והמגי' שנדמה ג"כ לתרקב אינו מחזיק אלא קבי' ומלי: (ט) גדוש. ובתוספתא כף אחת אמר הרהב"ע כל שלין בו גוש חיים זכהו ונקבצו: (י) וקשיא לי מדתנן במ"ב פ"ו הכף וכסויה וי"ל שכשנתן הכף לחבירו כדתנן בפ"ו מ"ב שהיה נותן לו ג"כ כיסוי הבזך: (יא) הכי תני ר"י ביומא בביה וכלו' שכך רגיל לומר לזה שעמו. אבל אם ירצה לומר לאחר הו שירצה לעשות הכל לבה כדלפכתן בכהן גדול ביה"כ הכסות בידו. הכי פירשו בתוס' הלא שעמם דרבנן פליגי עליה בהא דלא ס"ל דבדעת כהן תליא מילתא ומיהו שזה דאין מזרין ומפייסין אלא דהעומד לימינו זכה מכח פיים. ועתוי"ט: (יב) כת"ק דמ"ד פ"ד דיומא: (יג) כלו' לאחר שירד ולא בעוד על המזבח לאחר שעפה כי כדי שתהא מלאה ולא יתפזר בירידתו בשפוע הכבש: (יד) ולעו"ג שמן התורה אין ליפ'ר בכיבוי אלא כשמתכוין לעשות פחם י"ל דהכא כיון דאפשר בלא כבוי לא התירו השבות: (טו) לא דק למכתב אליבא דהלכתא כר"ש שאומר בשמעה דסוף ערובין שאף מן העזרה מוציאין במקום שמיינים

המזבח: ך הגיעו בין האולם ולמזבח. נטל אחד את המגריפה (י״ז). וזורקה בין האולם ולמזבח. אין אדם שומע קול חבירו בירושלים מקול המגריפה. ושלשה דברים היתה משמשת. כהן ששומע את קולה יודע שאחיו הכהנים נכנסים להשתחוות והוא רץ ובא. ובן לוי שהוא שומע את קולה. יודע שאחיו הלוים נכנסים לדבר בשיר. והוא רץ ובא. וראש המעמד. היה מעמיד את הטמאים בשער המזרח:

פ״ו **החלו** עולים במעלות האולם. מי שזכה בדישון (א) מזבח הפנימי והמנורה היו מקדימין לפניהם. מי שזכה בדישון מזבח הפנימי. נכנס ונטל את הטני והשתחוה ויצא. מי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא שני נרות מזרחיים דולקים. מדשן את המזרחי. ומניח את המערבי דולק. שממנו היה מדליק את המנורה * בין הערבים; מצאו שכבה מדשנו. ומדליקו ממזבח העולה. נטל את הכוז ממעלה שניה והשתחוה ויצא:

ב מי שזכה במחתה. צבר את הגחלים ע״ג המזבח. ורדדן בשולי המחתה. והשתחוה ויצא:

ג מי שזכה בקטרת. היה נוטל את הבזך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו. נתפזר הימנו לתוכו נותנו לו בחפניו (ד). ומלמדין אותו. הוי זהיר שלא תתחיל לפניך. שלא תכוה.

* נמרא של התחיל

יכולים להוציאו ואפילו בשבת דכל שבות כהן גזרו ואפי׳ במקדש. ודוקא כשמצאו בעזרה. אבל מצאו בהיכל או באולם מוציאים אותו מיד (ט״ז) ואפי׳ בשבת: ך המגרפה. כלי גדול שהיו צוקקים אותו. כדי להשמיע קול והקול היוצא ממנו משמש שלשה דברים כדמפרש ואזיל: כהן השומע קולה. אם לא היה בעזרה: רץ ובא. להשתחוות עם אחיו הכהנים: וראש המעמד. כשהיה שומע קול המגריפה: היה מעמיד את הטמאים. של אותו בית אב שלא היו ראויים לעבוד: בשער המזרח. איכא דאמרי כדי לביישן ולהודיע שמפני טומאת קרי הוא נמנע לעבוד. כדי שיזהר פעם אחרת. ואיכא דאמרי מפני החשד שלא יחשדוהו שמלאכתו הלך והניח מלעבוד אבל ידעו שמפני טומאת אונס של שרץ או דבר אחר נמנע מלעבוד (י״ט). והרמב״ם כתב שמצורעים שכבר טהרו מצרעתם היה מעמידם בשערי המזרח כדי שיהיו מזומנים לזרוק עליהם דם האשם:

פ״ו **החלו**. אותם שזכו בכף של קטרת ובמחתה של גחלים להיות עולים במעלות האולם. שי״ב מעלות היו לאולם ולפניהם היו מקדימים ללכת מי שזכה בדישון מזבח הפנימי. כדי להוציא את הטני שהניח שם מאמש שצריך לתת דשן אצל המזבח קדמה כמו דשן המנורה. היה ממתין עד לאחר זריקת התמיד שהיה הזוכה בדשון המנורה עושה הטבת שני נרות וגומר השלמת דשון המנורה ואז היו שניהן מוציאין זה הטני וזה הכוז ומופכים הדשן במקום אחד אצל המזבח קדמה: והשתחוה ויצא. שעתה נגמרה מלאכתו: מצאו שכבה. כגון לאחר שמת שמעון הצדיק שלא היה הנס. בין שכבה עכשיו לאחר שחיטת התמיד (ג). בין שמצאו שכבה קודם שחיטת התמיד והדליקו כדאמרן לעיל בפ׳ אמר להם הממונה קמא. אע״פ שעכשיו שמצאו עדיין דולק כיון שלא היה הנס קיים מכבהו ומדשנו כדי לגמור הטבת שתי נרות יחד: ומדליקו מעל מזבח העולה. שאין מדליקין נר מערבי לעולם (ג) אלא מאש של מזבח העולה דכתיב (ויקרא ו) אש תמיד תוקד על המזבח. אש שנאמר בה תמיד דכתיב (שם כג) להעלות נר תמיד מעל המזבח החיצון תוקד: ממעלה שניה. של [ג׳] מעלות שהיו לפני המנורה: והשתחוה ויצא. שהרי גמר מלאכתו: ב צבר את הגחלים. שבמחתה: על גבי המזבח. הקטרת: ורדדן בשולי המחתה. כדי שלא יפול הקטרת מעל הגחלים לפיכך הוא מרקען ופושטן שלא יהיו משופעים אילך ואילך תרגום וירקעו ורדידו ועל מזבח הזהב היה מקטיר ולא בתוך המחתה אבל בקטרת של יום הכפורים היה מניח הגחלים בתוך המחתה ועליה היה מקטיר ולא היה שם רדוד גחלים ביוה״כ: ג ונותנו. לכף: לאוהבו. שבא שם עמו להיכל לצורך כך. ואם נתפזר מן הקטרת שבבזך לתוך הכף לפי שהבזך היה מלא וגדוש. ופעמים נפל ממנו לתוך הכף נותן אוהבו את הקטרת שנתפזר בתוך הכף בחפניו של מקטיר: ומלמדים אותו. לפי שלא הקטיר מעולם כדתנן לעיל חדשים לקטורת באו והפיסו לפיכך הוצרכו ללמדו: שלא תתחיל לפניך שלא תכוה. היה שופך הקטרת על הגחלים לצד מערב רחוק ממנו וכשהיה מתפזר לצד עצמו היה נוכרו (ה) כדאמרינן ביומא (דף מג) כדי שתהא עשנה שוהה לגוף

שהיתה על זדונו כרת כו׳: (ט״ז) לא דק בלל שזה אף דלא כהסב״ג דפליג אדר״ע דהא תנן התם דמודה אף במבין האולם ולמזבח: (י״ז) המגרפה. והיה לה קול גדול. ולא יתכן לומר שהיא המגרפה דמ״ח פ״ג שהיא כלי שיר משום דאמקרו שה״ש שלא יתכנו קריה וגם מגרפה שגורפין בו הדשן א״א לומר שהכי אין לה קול. אבל היה זה כלי ספק כלי שלישי שמשמיע קול והיה גם נקרא כלורא מגרפה: (י״ח) פלוגתא דאמוראי בפסחי׳ דפ״ב. ושם פרש״י שמאים של בית אב. ועתוי״ט:

פרק ו (א) **בדישון** כו׳. וכפי הסדר השנוי במשנתינו שמהם הקדימו. לכנס ולצאת קודם שיקטיר המקטיר. וכבר כתבתי בספ״ג דאתיא כאבא שאול. אבל לרבנן לאחר שהקטיר נכנס זה שזכה בדשון המנורה ומטיב שתי הנרות. וכ״כ הר״א ומסיים ויוצא זה שהקטיר עם מדשן המנורה: (ב) ולא דק דאמר זריקי׳ היא שהית׳ בגישה א׳; (ג) לאו דוקא דהא בספ״ג תנן ומדליקן מן הדולקים. ופי׳ הר״ב ואם אין הנרות דולקין מדליקן ממזבח העולה ש״מ דכי יש דולקין שפיר עפי למדלקינהו מנייהו ולא בא לומר אלא שאין מדליקין בשום אש אחר שבמקדש. ולא למעוטי נרות דמנורה אם יש בהן דולקין. ועתוי״ט: (ד) בחפניו. ונשתחוה ויצא. הר״מ: (ה) פי׳ לפירושו שהיה שופכו לצד מערב ולע״פ שרוב מן הקטורת נשפך בשפיכה של צד מערב. מ״מ איצע שנשפך מה שאשפך לצדו. ולוכרו נ״כ לנצור

התחיל מרדד ויוצא. לא היה המקטיר מקטיר. עד שהממונה אומר לו הקטר. אם היה כהן גדול. הממונה אומר אישי כהן גדול הקטר. פרשו (י) העם. והקטיר והשתחוה ויצא:

פרק ז **בזמן** שכהן גדול נכנס להשתחוות שלשה אוחזין בו. אחד בימינו. ואחד בשמאלו. ואחד באבנים טובות. וכיון ששמע הממונה קול רגליו של כ"ג (ב). שהוא יוצא (ג). הגביה לו את הפרוכת. נכנס והשתחוה ויצא. ונכנסו אחיו הכהנים והשתחוו ויצאו: **ב** באו ועמדו על מעלות האולם. עמדו הראשונים לדרום אחיהם הכהנים. וחמשה כלים בידם. הטני ביד אחד. והכוז ביד אחד. והמחתה ביד אחד. והבזך ביד אחד. וכף וכסויה ביד אחד. וברכו את העם ברכה אחת. אלא שבמדינה אומרים אותה שלש ברכות. ובמקדש ברכה אחת. במקדש היו אומרים את השם ככתבו. ובמדינה בכנויו. במדינה הכהנים נושאים את א(כפיהם) ידיהם כנגד כתפותיהם. ובמקדש ע"ג ראשיהן. חוץ מכהן גדול. שאין מגביה את ידיו למעלה מן הציץ. ר' יהודה אומר. אף כ"ג מגביה את ידיו למעלה מן הציץ. שנא' (ויקרא ט) וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם: **ג** בזמן שכהן גדול רוצה להקטיר (ו) היה עולה בכבש והסגן בימינו. הגיע למחצית הכבש. אחז הסגן בימינו והעלהו. הושיט לו הראשון הראש

א. גמ' ל"ג

לכנור השפיכה. וע"י שנעשה הכל לגור נשתפך העמן מלבא וליכנס דמרדד לא משמע כן דלא דמי למרדקן דלעיל דביומא פרש"י שבר חולה לו לגד מערב והולך ומוסך ידו אליו ושבר תמיד במשיכה ולא יתחיל לכנור שלפניו שמא יכוה כשיפשע זרועו וימשוך מולה לו: (ו) פרשו. לי הר"מ ולפר שלומר יפרשו כל העם:

פרק ז (א) דהא דכתיב ואל יבא בכל עת אל הקודש דדרשינן במנחות דקדש הוא ההיכל בלא יבא. ואל מבית לפרוכת כו' במיתה. ומלשון הר"ב משמע דכל ההשתחויה אריא ולא הוייא שלא לצורך. ועתוי"ט: (ב) שמשמע כו'. ע"י פעמוני זהב שבשולי המעיל: (ג) יוצא. פי' יוצא ממקומו בלשכה הוא שם ובולה לבנס להיכל. קדם הוא הגביה כו'. לבל הר"מ העתיק כו'. ויכנס להיכל וישתחוה וכיון ששמע הסגן קול רגליו של כ"ג שהוא יוצא מגביה לו את הפרכת כו'. נראה דשהוא יוצא היינו מההיכל כו'. וק' דלמה לא מגביה כמו בכניסתו לשם. וני"ל שהיה הפרוכת כל היום מוגבה ועומד על ידי קשרים ויהרום לכנס ולצאת הכהנים הצריכים לעבודת המנורה ומזבח פנימי אלא כשנכנס הכ"ג היו מתירים הפרכת מהקשרים ויסרוא כדי שיהא נתלה על עמדו וכבוד גדול נעשה לו לכ"ג בזה להלניע להריו הקדש כאלו מתיחד שם עם השכינה בבית בריך הוא. ולכך לאחר שחזר וכלה ללאת הולכך להגביה ולא כן בשעת כניסתו. כן נ"ל: (ד) לי הר"מ כוונו אל כל הכהנים שקבלו בלשכת הגזית ולח"כ עשו מן העבודות מה שעשו: (ה) בזכר לוסם ואמר שגמרו עבודתן שהלה ועמדו על מעלות האולם קודם שיגיעו אחר לאיהם העוסקי' בהעלאת לבכי התמיד הר"מ. וכ"כ במבוכו שלחר שמעלין האברין למזבח מתחילין אלו שעל מעלות האולם ומברכין ברכת כהנים וכו': (ו) להקטיר. על שם שעולה קיטור ותמרות עשן מן

וזהו כבוד שיהא שוהה בעבודה ויהא גוחר ומשפה הגחל לצד מערב שבשבא לגרור הקטורת הסמוך לו הוא מגרו לצד מערב רחוק ממנו ואינו נכוה מן הקטרת שנשרף אבל אם היה שופה הגחל לפניו כשיתחיל הקטורת שנתפזר סולה לו ומניח אצלו נמצא זרועו נכוה בגחלי הקטרת שנשרף לפניו והיינו דתניא בפרק הוציאו לו (סוף דף נג) גוחר פניה שהוא סולה לו: התחיל מרדד ויוצא. כלומר מיד שרדד הקטרת על גבי גחלים יצא: פרשו העם. כל הכהנים פורשים מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרת הקטורת. דכתי' (ויקרא יו) וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש. כל כפרה שנעשית בקדש. כל אדם לא יהיה באהל מועד הלכך בין בשעת הקטרה בין בשעת מתן דמים של פר כהן משיח ופר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ג. היו הכהנים פורשים מבין האולם למזבח אבל בשעת הקטרת קטורת של יוה"כ לא היו פורשים אלא מן ההיכל בלבד לפי שהקטורת של יום הכפורים לא היה בפנים בהיכל על מזבח הזהב אלא לפני ולפנים בבית קדש הקדשים הלכך אין צריך שיפרשו מבין האולם ולמזבח אלא מן ההיכל בלבד:

פרק ז **בזמן** שכהן גדול נכנס להשתחוות. בהיכל. ולא מיקרי ביאה שלא לצורך (א): באבנים טובות. שעל כתפות האפוד: הגביה לו את הפרוכת. שתלוי בפתחו של אולם שלא היה לפתחו של אולם דלתות כשאר פתחים שבמקדש אלא פרוכת בלבד: **ב** באו ועמדו. לאחר שברכו וקראו ועשו העבודות האמורות לעיל (ד). באו למעלות האולם: עמדו הראשונים. אלו המונה כהנים (ה) שבידם חמשה כלים כו': וברכו את העם ברכה אחת. והן ג' פסוקים של ב"כ. יברכך. יאר. ישא. וקרי להו ברכה אחת. לפי שלא היה עונין אחריהן אמן בין פסוק לפסוק. כדרך שעושים בגבולים: את השם ככתבו. ביו"ד ה"א: ובמדינה בכנויו. באל"ף דל"ת שאין מזכירין את השם ככתבו אלא במקדש בלבד שנאמר (שמות כ) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך פירשו ודרשהו בכל המקום אשר אבא אליך וברכתיך דהיינו במקדש שם אזכיר את שמי: כנגד כתפותיהם. לפי שצריכים נשיאות כפים דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם. וכתיב (דברים יח) הוא ובניו כל הימים מה הוא בנשיאות כפים אף בניו בנשיאות כפים כל הימים: ובמקדש. שמברכים את העם בשם המפורש ושכינה למעלה מקשרי אצבעותיהם מגביהים ידיהם למעלה מראשיהם: שאין מגביה ידיו למעלה מן הציץ. מפני שהשם כתוב בו: רבי יהודה אומר כו'. ואין הלכה כר"י: **ג** בזמן שכ"ג רוצה להקטיר. שהוא מקטיר כל זמן שירצה ונוטל חלק בראש: למחצית הכבש. וכשר נתיגע קצת: ושמן

הראש והרגל. וסמך עליהם וזרקן. הושיט השני לראשון (ח) שתי הידים נותנן לכ"ג וסמך עליהם וזרקן. נשמט השני והלך לו. וכך היו מושיטין לו שאר כל האיברין והוא סומך עליהן וזורקן. ובזמן שהוא רוצה. הוא סומך. ואחרים זורקין. בא לו להקיף את המזבח. מהיכן הוא מתחיל. מקרן דרומית מזרחית. מזרחית צפונית. צפונית מערבית. מערבית דרומית. נתנו לו יין לנסך (ט). הסגן עומד על הקרן והסודרים בידו ושני כהנים עומדים על שלחן החלבים. ושתי חצוצרות. א(של כסף) בידם. תקעו (יא). והריעו. ותקעו. באו ועמדו אצל בן ארזא אחד מימינו ואחד משמאלו. שחה לנסך והניף הסגן בסודרין. והקיש בן ארזא בצלצל (יב). ודברו הלוים בשיר. הגיעו לפרק. תקעו והשתחוו העם (יד). על כל פרק תקיעה. ועל כל תקיעה השתחויה. זה הוא סדר התמיד לעבודת בית אלהינו. יהי רצון שיבנה במהרה בימינו אמן: ד השיר שהיו הלוים אומרים במקדש. ביום הראשון היו אומרים. לה' (טו) הארץ ומלואה תבל ויושבי בה. בשני היו אומרים. גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלהינו הר קדשו. בשלישי היו אומרים. אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט. ברביעי היו אומרים. אל נקמות ה' אל נקמות הופיע וגו'. בחמישי היו אומרים. הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב. בששי היו אומרים. ה' מלך גאות לבש וגו'. בשבת היו אומרים. מזמור שיר ליום השבת מזמור שיר לעתיד לבא

א. גמ' ל"ג ב נ"א לעולם

וסמך עליהן. משום כבודו של כ"ג (י) שתהא חשובה הקטרתו יותר משאר כהנים: וזרקן. כדדרשינן ועשית עולותיך הבשר והדם (שם יב) מה דם בזריקה אף בשר בזריקה: נשמט השני והלך לו. אבל הראשון נשאר שם לקבל האברים מן המושיטים וליתנן לכ"ג: בא לו להקיף את המזבח. כ"ג שהיה בראש הכבש שהוא בדרום מקיף דרך ימין דכל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין לכך היה הולך למזרחית דרומית ומשם לצפונית מזרחי' עד שמגיע למערבית דרומית מקום הנקבים שהיין והמים שמנסכים יורדין בהן ומשם הולכים לשיתין שהן היסודות. ושם עומד כהן א' ומושיט לו היין לנסכו'. אבל כ"ג לא היה נושא היין עמו שמא יתקלקל היין בעשן המערכ' כשמקיף את המזבח. ובעוד שהוא מקיף מהפך בצנורי' דהיינו מזלג את האברים שלא נתאכלו על המזבח. אבל שאר הכהנים כשעושים נסוך היין הולכים דרך שמאל מן הכבש לדרומית מערבית. שהוא קרוב לכבש כדתנן פ' ק"ק כל העולין הולכים דרך ימין חוץ מן העולה לג' דברים נסוך היין והמים ועולת העוף. היין והמים שלא יתעשנו ועולת העוף כמי שלא תמות בעשן. וכ"ג מדומה לבן בית שיש לו רשות להלך כמו שהוא חפץ. מה שאין שאר כהנים רשאים לעשות כן. וגם יש לו רשות להפך בצנורא בלא פיים. יש לו להקיף כדי ללכת דרך ימין: הסגן עומד על הקרן. אצל הכ"ג בבא לנסך: והסודרים בידו. להניף כשינסך הכהן. כדי שידעו הלוים וידברו בשיר (י) וידע בן ארזא ויקיש בצלצל כדאמר בסמוך: על שלחן החלבים. שתי שלחנות היו במערבו של כבש לאחד שלחן של כסף שבו נותנין כלי שרת ולאחד שלחן של שיש שבו נותנים האברין והוא נקרא שלחן החלבים: בן ארזא. שם אדם המקיש בצלצל כמש"ל בשקלים: הגיעו לפרק. לסיום פרשה (יג): ד בראשון לה' הארץ ומלואה. לפי שקנה ראשון למעשה בראשית: בשני גדול ה'. שבו חלק המים והיה רקיע בין מים למים (יד): בשלישי אלהים נצב בעדת אל. שבו גלה היבשה שעליה עומדים הדיינין לעשות דין (יה): ברביעי אל נקמות. שבו נבראו השמש וירח והכוכבים שעתיד הקב"ה להנקם מן העובדים להם: בחמישי הרנינו לאלהים עוזנו. שבו נבראו בעלי חיים שהרואה אותן מרנן ומשבח ליוצרו: בששי ה' מלך. שבו נשלמה הבריאה ובו נברא אדם שמכיר מלכותו של יוצרו:

(ז) מן השלבי' והאברים קרי להו בל' הקטרה. עתוי"ט: (ח) דאלו שחיטה דקרא לא משכחן אלא בשיים ולא בשמוקין: (ח) השני כו'. הלי נמי משום יקרא דכ"ג וכפין קיימא כ"ג ביה"כ: (ט) לנסך. ה"ה להעלאת שלא והקטרה שהבמין אלא דלא שני אלא אלו שנתחדש בהם דבר בכ"ג: (י) שאין אומרים שירה אלא על היין כדיליף בגמ' מקרא ופירשו הסו' אין אומרים שירה על שום אכילת מזבח. כגון זריקת דמים ונסוך המים כי אם על היין. אבל ודאי אלינו שירה בלא יין כגון הלל בשחיטת פסחים: (יא) תקעו. לפי שאפשר לאדם שלא יראה הנפת הסודרים כשיפנה לבו לדבר אחר. ומ"מ כשהיו בתוך האשמות או בשר הבית לא בעזרה. אבל קול התקיעות אי אפשר שלא ישמעו. ולפיכך תקעו. כדי שיפנו לראות בהנפת הסודרים. כ"מ: (יב) בצלצל. כלי זמר אחרים היו ג"כ שם אלא שזה היה מיוחד שאין שם אלא הוא וקול גדול היה לו והוא המתחיל ומנגנה מיוחד היה לו: (יג) ובגמ' פ"ב דסוכה כי הל"ב בשביל היו ג' פרקים שמפסיקים בו. ומשמע דלא קחשיב לאלף דהכא כו' י"ל משום דלהבל בלא חס ע"י הסודרים כו' א"ע תגלי כנהו. עתוי"ט: (יד) העם. כל העם שבעזרה: (טו) לה' כו'. כל המזמור. רש"י: (טז) ובשלה ויושב במרום דוגמת שכנו בעירו והר קדשו. רש"י: (יז) ולי הר"מ שעליה יהיה הדין והדיינין ע"כ. ולפיכך דקרא קיימי בקרב אלהים ישפט. ובגמרא דר"ה שם על שום שגילה ארץ בחכמתו והכין תבל לעדתו. פרש"י שגילה ארץ מקום מלב עדתו: לאפוקי

לבא *ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי (יט) העולמים:

סליקא לה מסכת תמיד

* נ"א לעולם

מנוחה לחיי העולמים. הכי תנא כבר גבי כו' כל מזמור שתא אלפי שני הוי עלמא וחד חרוב (יט). ועל שם שבאלף השביעי לא יהיה כי אם הקב"ה שנאמר (ישעיה ב) ונשגב ה' לבדו ביום ההוא לכך אומרים בשבת מזמור שיר ליום השבת. לאלף השביעי. שיומו של הקב"ה אלף שנה:

נשלמה מסכת תמיד

(יח) לאפוקי מ"ד שלי הדיב בגמ' ישים ומזמרים. גמ' (יט) לחיי. והר"ב העתיק לחי העולמים ופירשם לדקי יסדיו שיש רפה אומר לחיי העולמים הכוונה להש"י הוא חיי העולמים כולם. כענין שנאמר ולפה מחיה את כולם. ולפי אם שאמר חיי העולם הוא נכון כי הוא סמוך מאת חיים שלא נמצא נפרד בלי הקדש. ושאלה לומר חי העולמים ג"כ נכון. ושרית הקריאה חי בצירי כענין שנא' וישבע בחי העולם שהוא סמוך. ויהיה ענינו חיים של העולמים. והנה הש"י שהוא חיותו של עולם כלומר. ומשא"כ חי בפתח שאינו סמוך יהיה ענינו העולם שהוא חי ואין העולם עלמו חי על לד הלמת. וכן כתב הר"ע. ועתוי"ט:

סליק מסכת תמיד

הביא אחר תמיד מדות ואין בו ענין אחר אלא ספור שהוא זוכר מדות המקדש וצורתו ובנינו וכל ענינו. והתועלת בזה בענין שהוא כי כשיבנה במהרה בימינו יש לשמור ולעשות התבניות ההוא. והתבניות והצורות והערך מבני בית הקודש. כמ"ש (דה"א כ"ח) הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל. הר"מ:

ואע"פ שהבנין שלעתיד יש בו שנויים ולא ישוו עם בנין בית שני וכמו שיתבאר המעיין במשנה ובס' יחזקאל וכ"כ הר"מ ובפי' רש"י יחזקאל מ"ג כי אבל מ"מ לריך לפירוש בנין השני שכן כוונת ועיקר הבנין מיוסדים כתבנית ה' אשר השכיל לדוד ולא ימוש אלא מה שיזכנו האל יתברך ויגלה עינינו להבין הפסוק ביחזקאל לדרוש עוד מן המקראות מלורף לזה שעל"י הספור הזה אנו יכולים לדרוש ולהבין בבנינא דיחזקאל. ואולם הספור הזה לא מלאנו ידינו ונגלינו בבנין שעתיד בב"א. תוי"ט:

מסכת מדות

פרק א

בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש. בבית אבטינס (ב), ובבית הניצוץ. ובבית המוקד. והלוים בעשרים ואחד מקום. חמשה על חמשה שערי הר הבית. ארבעה על ארבע פנותיו (ד) מתוכו. חמשה על חמשה שערי העזרה. ארבעה על ארבע *(פנותיה) מבחוץ. ואחד בלשכת הקרבן. וא' בלשכת הפרכת. ואחד לאחורי בית הכפורת (ז): ב איש הר הבית היה מחזר (ח) על כל משמר ומשמר. ואבוקות

* פ"ם

בשלשה מקומות הכהנים שומרים. לא מפני פחד לסטים והגנבים. אלא שכבוד הגדולה הוא לבית שלא יהא בלא שומרים ושמירה זו מצותה כל הלילה (א) והני ג' מקומות שהכהנים שומרים כנגד זה שכתוב בתורה (במדבר ג) והחונים לפני המשכן קדמה וגו' שומרי משמרת למשמרת. רמז לג' משמרות בג' מקומות. וכשם שבמשכן היו אהרן ושני בניו שומרי' בשלשה מקומות. אף בבית עולמים כן: בית אבטינס ובית הנצוץ. שתי עליות היו בנויות בצד שערי העזרה. ובית המוקד לא היתה עליה אלא כיפה אלקוב"ע בלע"ז עשויה בארץ. כך מפורש בריש מסכת תמיד: והלוים באחד ועשרים מקום. בכ"ד מקומות היו צריכים לשמור המקדש. כדכתיב בד"ה (ג) למזרח הלוים ששה. לצפונה ליום ארבעה. לנגבה ליום ארבעה. ולאספים שנים שנים. לפרבר למערב ארבעה למסלה. ושנים לפרבר. הרי כאן כ"ד משמרות ג' מהן היו לכהנים כדאמרן ברישא וכ"א ללוים אע"ג דקרא לא אמר אלא לוים. כהנים נמי קרוין לוים דכתיב (יחזקאל מד) והכהנים הלוים בני צדוק: חמשה. שומרים. על ה' שערי הר הבית: וד'. שומרים אחרים על ד' פנותיו: מתוכו. מבפנים לחומת הר הבית: על ה' שערי עזרה. הכי תנא בשער ה' שערים בלבד היו לעזרה ואפי' לדברי האומר לקמן ז' שערים היו. מודה שלא היה משמר אלא על ה' (ח): על ד' פנותיה מבחוץ. לפי שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד ולא היה אפשר לשמור בעמידה כל הלילה. לפיכך היו השומרים בפנות העזרה וכן העומדים בשערי העזרה שומרים מבחוץ (י) כדי שיהיו יושבים. ולמשמרה אקרא. דכתיב שנים לפרבר. כלומר חוץ לחומת העזרה: ב איש הר הבית. ממונה

פרק א (א) הר"מ ואין נראין דברי המחבר דמסכת תמיד שלא שיהיו שומרי' יום ולילה: (ב) אבטינס. עמ"ש בסוף מכילתין על לשכת העץ. ומולא מקום לשכה א: (ג) א' כ"ו. ובפ"ב ג' הר"ב עד שגב במקומות שמנו הכהנים שם הלוים ג"כ משמרים: (ד) שומרין. אנג"ש למקום שכלה החומה ומתחל' חומה. מפרש: (ה) דשרי מנייהו לא לריכי שימור נמי. לפי שהיו סמוכין לשלל השערים. הג' שמעיה: (ו) ומבחוץ דקתני כלומר והלו ואלו מבחוץ. הר"ש: (ז) הכפרת. בית קדשי קדשים נקרא בית הכפרת. ערוך וכן בכתוב וע"ש שם הכפרת נכרותים לשנים המערכה: (ח) מחזר. בכל לילה ולילה על כל משמר ומשמר והיה לו מפתחות הם הבית. מפרש. ור"ל לאפוקי משמרות הכהני' ושמו

ואבוקות דולקין לפניו. וכל משמר שאינו עומד. אומר לו איש הר הבית. שלום עליך. ניכר שהוא ישן חובטו במקלו. ורשות היה לו לשרוף את כסותו. והם אומרים (ט) מה קול בעזרה. קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפין שישן לו על משמרו. ראב״י אומר. פעם א׳ מצאו את אחי אמא ישן ושרפו את כסותו:

ג ה׳ שערים היו להר הבית שני שערי חולדה מן הדרום (י). משמשין כניסה ויציאה, קיפונוס (יא) מן המערב (משמש כניסה ויציאה) טדי (יב) מן הצפון לא היה משמש כלום. שער המזרחי עליו שושן הבירה צורה. שבו כ״ג השורף את הפרה [א](ופרה) וכל מסעדיה יוצאים להר המשחה:

ד שבעה שערים היו בעזרה שלשה בצפון. ושלשה בדרום, ואחד במזרח. שבדרום שער הדלק. שני לו שער הבכורות. שלישי לו שער המים. שבמזרח שער נקנור. ושתי לשכות היו לו אחת מימינו. ואחת משמאלו. אחת לשכת פנחס המלביש. ואחת לשכת עושי חביתין:

ה ושבצפון שער הניצוץ. וכמין אכסדרה היה. ועלייה בנויה על גביו. שהכהנים שומרים מלמעלן. והלוים מלמטן. ופתח היה לו לחיל. שני לו שער הקרבן. שלישי לו בית המוקד:

ו וארבע לשכות היו בבית המוקד. כקיטונות פתוחות לטרקלין. שתים בקדש ושתים בחול. וראשי פספסין מבדילין בין קדש לחול. ומה היו משמשות. מערבית דרומית. היא היתה לשכת [ב](טלאי) קרבן. דרומית מזרחית היא היתה לשכת [ג](עושי) לחם הפנים (יז). מזרחית צפונית. בה גנזו בני חשמונאי את אבני המזבח ששקצום מלכי ע״ג. צפונית מערבית

[א] ס״א [ב] גמרא ל״ב [ג] גמרא ל״ג

בה

אמורה על כל השומרים: ג משמשין כניסה ויציאה. שבהן היו נכנסין ויוצאים להר הבית: קיפונוס מן המערב. שער של הר הבית שבצד מערב קיפונוס שמו ושל צפון טדי שמו: עליו שושן הבירה צורה. כשעלו מן הגולה צוו להם מלכי פרס לצייר צורת שושן הבירה על שערי הבית. כדי שיהיה להם מורא מלכות ולא ימרדו בשער המזרח: כ״ג השורף את הפרה. מתני׳ רבי מאיר היא דאמר אין פרה אדומה נשרפת אלא (יג) בכהן גדול. ואינה הלכה: וכל מסעדיה. כל הכהנים המסייעים והסועדים לכהן השורף אותה: להר המשחה. להר הזיתים שהוא במזרחו של ירושלים שם היו שורפין את הפרה: ד שער הדלק. על שם שהיו מכניסים דרך שם עצים של מערכה הדולקים על המזבח נקרא שער הדלק. שני לו שער הבכורות גרסינן. ששם היו מכניסים הבכורות. ששחיטתן בדרום (יד): שער המים. כדכתיב בספר יחזקאל (מ״ז ב׳) והנה מים מפכים מן הכתף הימנית. והיינו דרום שקרוי ימין כדכתיב צפון וימין ופליג יחזקאל בנבואה שהיו מים יוצאים מבית קודש הקדשים דקים כקרני חגבים וכשמגיעים לשער זה נעשים כמלא פי פך (קטן) והיינו דקרי להם מים מפכים: שער נקנור. מפורש במסכת יומא: פנחס המלביש. ממונה היה להלביש הכהנים בשעת עבודה ולהפשיטן אחר עבודה ולשמור בגדי כהונה: לשכת עושי הביתין. בה היו עושין המנחה שכ״ג מקריב בכל יום מחציתה בבקר ומחציתה בערב ועל שם שנאמר בה (ויקרא ו) על מחבת בשמן תעשה נקרא חביתין: ה וכמין אכסדרה היה. שני כתלים אחד מכאן ואחד מכאן לשער היו בולטין ויוצאים מחוץ לחומת העזרה נגד הר הבית ועליה בנויה למעלה על אותן ב׳ כתלים: ופתח היה לו לחיל. באחד מן הכתלים היה פתח היוצא לחיל דהיינו מקום לפנים מחומת הר הבית מחוץ לעזרה והוא קרוי חיל: שער הקרבן. שם מכניסים קדשי קדשים ששחיטתן בצפון: בית המוקד. על שם מדורות דולקים בו תמיד להתחמם שם הכהנים מפני שהולכים יחפים קרוי בית המוקד. ובית גדול היה. ועל פיתחיו היו ד׳ לשכות קטנות כדמפרש ואזיל: ו כקיטונות. כחדרים קטנים הפתוחים לבית גדול של מלכים דהיינו טרקלין (טו): שתים בקדש ושתים בחול. שבית המוקד קצתו בנוי בתוך העזרה המקודשת ומקצתו בחול: וראשי פספסין. ראשי קורות יוצאים מן הכותל (טז) עד המקום שהוא קדש כדי לדעת איזה קדש. ואיזה חול. ולאכול קדשים בקדש: לשכת טלאי קרבן. שהיו שם טלאים מבוקרים לתמידים. כדתנן אין פוחתים מששה טלאים בלשכת טלאים: לשכת עושי לחם הפנים. בית גרמו היו עושים לחם הפנים שם: ששקצום מלכי ע״ג.

מסקמיה

ושמו יכים. ועתוי״ט: (ט) והם כו׳. בירושלמי. הר״ש: (י) הדרום. יסכן לומר שעל שם שחולדה הנביאה נקראים כן והיו כאן שנים לפי שרוב העולים אל הבית בדרום כבר״א דלקמן. ועתוי״ט: (יא) קיפונוס. לא ידעתי לו טעם ושלטי הגבורים כתב שהוא ל׳ יון פירוש עבודת הגן שלאפשר שהיה שם גן של ורדים מחוץ להר הבית (וכדאמרינן שהבינו פ״ב דמעשרות מ״ה). ועתוי״ט: (יב) טדי בדל״ת. ופי׳ הלבוש כמו בנעימ׳ יעירך (היינו בפיוט שאומרים דיו״כ המתחיל כי הדוקי כו׳) שידבנו בלשונותיך. ס״ל לבית פיוט. כמו הכי עיידי ופייטי בגילים בית קומי בים גלולא. פי׳. ואולי שהפייטנים היה להם שם לשכה שבה מלמדים ללוים נגוני המזמורים כי יש לכל מזמור ניגון מיוחד. ועתוי״ט: (יג) כ״כ הר״מ ועפ״ב דפרה מ״ח בהר״ב: (יד) כלומר אף בדרום בכל מקום בעזרה לשחוט קדשי קדשים ששחיטתן בצפון. ולפי שהם מפני לכהני׳ נתיחד להם שער לשחוט קדשים קלים דשל בעלים הם: (טו) כדמות בתי השינה שיש במלכות השרים שהוא בית קטן בתוך בית גדול כו׳ וטרקלין היה בית השרים וקיטון מקום בית השינה שישנים בו בזמן הקיץ תרגום [א]קיץ קייטא. הר״מ: (טז) ממקום שהוא חול עד המקום הקדש ולא ממקום הקדש ואילך איסור דלא תטע וגו׳ כל עץ אצל מזבח: (יז) לחם הפני׳. ושמוכה לעזרה ומלאה שהיתה מקודשת אתיא כמ״ד שאפיין בפנים

בפנים

בה יורדים לבית הטבילה: ז שנים שערים (יח) היו לבית המוקד. אחד פתוח לחיל. ואחד פתוח לעזרה. א"ר יהודה זה שהיה פתוח לעזרה. פשפש קטן היה לו. שבו נכנסין לבלוש את העזרה: ח בית המוקד כיפה. ובית גדול היה מוקף רובדין של אבן. וזקני בית אב ישנים שם. ומפתחות העזרה בידם. ופרחי כהונה. איש כסתו בארץ: ט ומקום היה שם אמה על אמה (יט). וטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה. ושלשלת שהמפתחות היו תלויות בה. הגיע זמן הנעילה הגביה (כ) את הטבלא בטבעת. ונטל את המפתחות מן השלשלת ונעל הכהן מבפנים. ובן לוי ישן לו מבחוץ. גמר מלנעול החזיר את המפתחות לשלשלת. ואת הטבלא למקומה. נתן כסותו עליה. ישן לו. אירע קרי באחד מהם יוצא והולך לו. במסיבה ההולכת תחת הבירה. והנרות דולקים מכאן ומכאן עד שהוא מגיע לבית הטבילה. ראב"י אומר. במסיבה ההולכת תחת החיל. יוצא והולך לו בטדי:

פרק ב הר הבית היה ה' מאות אמה. על ה' מאות אמה. רובו (א) מן הדרום. שני לו מן המזרח. שלישי לו מן הצפון. מיעוטו מן המערב. מקום שהיה רוב מדתו. שם היה רוב תשמישו (ב):

כל

שהקפידו עליו לע"ג ובמסכת שקלים ובמסכת תמיד קורא לה לשכת המותמות: בה. יורדין לבית הטבילה. כשהיה לשכה היה יורד הכהן שראה קרי והולך במסילה (שאמר) [נ"ל שתחת] ב"ה לבית הטבילה. ושם מדורה שמתחממים בה הכהן שטבל ועלה ונסתפג. ולשכת המוקד היא קרויה והיא פתוחה לבית המוקד הגדול: ז אחד פתוח לחיל. הפתח שנכנסין בית המוקד היה פתוח לחיל. ושבדרומו היה פתוח לעזרה: פשפש קטן. בתוך השער הגדול: שבו נכנסים לבלוש את העזרה.. שהיו נכנסים בכל בקר דרך אותו פשפש לפשפש על כל כלי שרת שבעזרה. שיהיו שלן במקומן. והכי תנן במסכת תמיד פ"א נטל את המפתח ופתח את הפשפש ונכנס מבית המוקד לעזרה וכו' אלו הולכים באכסדרא דרך המזרח ואלו הולכים באכסדרא דרך המערב היו בודקין והולכין עד שמגיעים למקום עושי חביתין. הגיעו אלו ואלו אומרים שלום הכל שלום כלומר כל כלי שרת הן במקומן בשלום: לבלוש.

הכהנים ויחפש ויבלש: ח בית המוקד כיפה. בנין של בית המוקד לא היה עליות אלא כיפה אלקוב"ה בלע"ז עשויה בארץ: מוקף רובדים של אבן. אצטבאות סביב של אבני גזית היו מסוקעות בכותל ויוצאות מן הכותל לתוך בית המוקד בגד הקרקע ועל גביהן אבנים אחרות קצרות מהן יוצאות גמי מן הכותל והיו כעין מעלות זו על זו: וזקני בית אב. המשמר היה מתחלק לשבעה בתי אבות כמנין ימות השבוע כל אחד עובד יומו חזקני בית אב של אותו יום היו ישנים שם על אותן רובדים: ופרחי כהונה. בחורים שמתחיל שער זקנם לפרוח והם היו השומרים: איש כסתו בארץ. שלא היו רשאים לשכב שם בכבוד גדול אלא בארץ. כדרך שומרי מגדלות המלכים עושים: כסתו. לשון כרים וכסתות: ט הגיע זמן הנעילה. לנעול שערי העזרה: הכהן מבפנים ובן לוי [ישן] לו מבחוץ. שהלוים טפלים לכהנים כמו שנאמר (במדבר יח) וילוו עליך וישרתוך. הלכך בבית אבטינס ובבית הנצוץ שהיו עליות היו הכהנים שומרים למעלה ולוים למטה. ובית המוקד שלא היתה אלא כיפה על הארץ היה כהן מבפנים ובן לוי מבחוץ: במסיבה. במסילה המהלכת תחת הבירה שמסילה היתה תחת המקדש וכל המקדש קרוי בירה כדכתיב (ד"ה א כט). אל הבירה אשר הכינותי, ומפני שהיה בעל קרי לא היה מהלך דרך העזרה אלא דרך המסילות דקיי"ל מחילות לא נתקדשו: והנרות דולקים. במסילה מכאן ומכאן: במסיבה ההולכת תחת החיל. יוצא ואינו חוזר לבית המוקד. לפי שהוא ט"י ואין הלכה כראב"י. אלא כדתנן בריש תמיד בא וישב לו אצל אחיו הכהנים בבית המוקד עד שהשערים נפתחים יוצא והולך לו. שאע"ג שט"י אסור ליכנס למ"ל דהייט מחנה לויה. לזה הקלו. לפי שנעשה בפנים:

פרק ב הר הבית היה ה' מאות אמה. מוקף חומה סביב: רובו מן הדרום שני לו מן המזרח. כלומר הריוח שיש מחומת הר הבית לחומת העזרה לצד דרום יותר מן הרווח שיש ביניהם לצד מזרח. והרווח שיש ביניהן לצד מזרח יותר מן הרווח שיש ביניהן לצד צפון. והצפוני יותר מן המערבי:

נכנסים

בפנים בפ"א דמנחות: (יח) שנים. ולא קא חשיב ר"ש יהבא ודמתיד אלא חד שומר כיון דגבי אהדדי הוו קיימי (זה כנגד זה א"נ דסמיכי אהדדי) שפי לאו בחד שומר דפי (רואה) להכא ורואה להכא נמי. ומתוי"ט: (יט) לפה על אמה. בארץ ומגלה עליו. הר"ש: (כ) הגביה. הכהן השומר. הר"ש. וכ' הר"מ לפי הגרסא ממשנה ט שהיו לריכים מפתחים לסגור הדלתות והיו מנעולי דלתותיהן בלי ספק דומים למנעולים כו' שעושין אנשים אללינו. ולינם נסגרים אלא במכהותיהם שבהם נפתחים: פרק ב (א) רובו כו'. שכל [illegible] העזרה הוא קל"ה מלפנין [illegible] כדתנן לפ"ב. ונמלא שהנשאר מהר הבית בשני רוחי הללו. הוא בס"ה אמה (וכל לורך השני' מן המזרח למערב הכ"ז) בנשארה השבחות אלן קדושין, ... בבלל [illegible] ... בבלל הר הבית ... הרוחות ... הבית היל ש"ג ב. הנה ביצו לדרום ר"נ. ש' לו למזרח רי"ג. ללפון ... למערב ק': (ב) רוב בו. הוא על לשכות הדבה ונתים שהיו עשוים באמת ויושר למבאשי הבית טפף על הלשכות שנאמרו במשנה כי אותן לא יספיקו והם לי (ומיישתי ביחזקאל מ') ואולי היו עוד ... להממונים שבפ"ה דשקלים ועשאה שהיה חוץ בדמים לפי שפם היה כניסת כל לדם מהביל שהיא בנגב כדכתיב ביחזקאל מ'. שני לו מן המזרח שכן מקיף דרך ימין

ולבגות

ב כל הנכנסין להר הבית. נכנסין דרך ימין. ומקיפין ויוצאין דרך שמאל. חוץ ממי שאירעו דבר שהוא מקיף לשמאל *(מה לך מקיף לשמאל) שאני אבל. השוכן בבית הזה ינחמך. שאני מנודה. השוכן בבית הזה יתן בלבם ויקרבוך דברי ר"מ. א"ל ר' יוסי עשיתן כאילו עברו עליו את הדין. אלא השוכן בבית הזה יתן בלבך ותשמע לדברי חבריך ויקרבוך: ג לפנים ממנו סורג (ד) גבוה י' טפחים וי"ג פרצות היו שם שפרצום מלכי עו"ג חזרו וגדרום וגזרו כנגדם י"ג השתחויות. לפנים ממנו החיל. עשרה אמות. וי"ב מעלות היו שם. רום המעלה חצי אמה. ושלחה חצי אמה. כל המעלות שהיו שם. רום מעלה חצי אמה. ושלחה חצי אמה. חוץ משל אולם. כל הפתחים [ב] והשערים שהיו שם גובהן כ' אמה ורחבן י' אמות חוץ משל אולם. כל הפתחים שהיו שם היו להן דלתות חוץ משל אולם. כל השערים שהיו שם היו להן שקופות. חוץ משער טדי. שהיו שם שתי אבנים מוטות זו ע"ג זו (ו). כל השערים שהיו שם. נשתנו (ז) להיות של זהב. חוץ משער ניקנור. מפני שנעשה בהן נס. וי"א מפני שנחשתן מצהיב: ד כל הכתלים שהיו שם. היו גבוהים. חוץ מכותל המזרחי. שהכהן השורף את הפרה עומד בראש הר המשחה ומתכוין ורואה בפתחו של היכל בשעת הזיית הדם: ה עזרת הנשים היתה ארך מאה ושלשים וחמש

*גמרא [ב] גמרא ל"ב

ב נכנסים דרך ימין ומקיפין דרך שמאל. כגון הנכנסים דרך שערי חולדה שהן מן הימין ומקיפין דרך שערי הגדי (ג): שאני אבל. כשאלך אותו מה לך להקיף לשמאל. אומר שאני אבל. אומרים לו השוכן בבית הזה ינחמך וכו': עשיתן כאילו עברו עליו את הדין. אם הן אומרים לו כן. נראה כאילו חבריו עוותו הדין ונידוהו שלא כהלכה: יתן בלבך שתשמע לדברי חבריך. דהשתא משמע שהוא עשה שלא כדין וצריך תשובה. והלכה כר"י: ג לפנים. מחומת הר הבית: סורג. מחיצה העשויה נקבים נקבים כמין מבורגת בחבלים והיא עשויה מדפי עץ ארוכים וקצרים שמרכיבין אותן זו על זו באלכסון: וגזרו כנגדם י"ג השתחויות. כשמגיע כנגד כל פרצה ופרצה משתחוה ומודה על אבדן מלכות עו"ג: לפנים. מאותו סורג. היה מקום פנוי י' אמות דהוא נקרא חיל: וי"ב מעלות היו שם. כדי לעלות ממנו לעזרת נשים: רום מעלה. כל מעלה מהן גבוה מחברתה חצי אמה. וכן המעלה הראשונה גבוה מן הקרקע חצי אמה: ושלחה. משך רוחב (ה) המעלה. דהיינו מקום דריסת הרגל חצי אמה: חוץ משל אולם. חוץ מן המעלות שבין האולם ולמזבח שלא היו כולם כן כדתנן בפ"ג: חוץ מפתח של אולם. כדתנן לקמן באידך פרקין גבהו מ' אמה ורחבו [כ']: היו להן שקופות. אבן מונחת על ב' המזוזות שהדלת סוקף עליו ושקופות ל' משקוף: מפני שנעשה בהן נס. כמו שמפורש ביומא פ"ג: מצהיבות. כמו מזהיבות (ס). שמראיתן דומה לזהב לפיכך לא הוצרכו לעשות של זהב: ד כל הכתלים שהיו שם. בכל בניני הר הבית היו גבוהים הרבה עד שהיו כל הפתחים שבהן גובה כ' אמה לבד ממה שעל הפתחים: חוץ מכותל מזרחי. הוא התחתון לרגלי הר הבית: שהכהן השורף את הפרה עומד בהר המשחה. הוא הר הזיתים אשר על פני ירושלים מקדם. ופני כהן למערב ומתכוין ורואה מעל גובה ראש הכותל דרך השערים שלפנים ממנו את פתחו של היכל כשהוא מזה בדם דכתיב (במדבר יט) והזה אל נוכח פני אהל מועד ואם היה הכותל גבוה. אע"פ שהשערים מכוונות כלם זה כנגד זה שער הר הבית כנגד שער עזרת נשים ושל ע"נ כנגד שער העזרה הגדולה ושער העזרה הגדולה כנגד פתח ההיכל לא היה יכול לראות את פתח ההיכל דרך הפתחים. לפי שההר הולך ומגביה ועולה עד שקרקע פתח ההיכל גבוה [כ"ב] אמות (ע) יותר מקרקע רגלי הר הבית ונמצא שאסקופת ההיכל גבוה ממשקוף פתח הר הבית [ב' אמות] שהרי לא היה פתח הר הבית גבוה אלא עשרים כדתנן לעיל ונמצא שאין הכהן השוקע את הפרה יכול לראות מאלו של פתח ההיכל דרך אותו פתח: ה אורך. מן המזרח

ימין: (ג) וקשיא לי דהא במ"ב פ"ב תנן דכלא היה משמש כלום. והכי הכבי שמשו יותר משמוש שערי הדרום שבדרום היה הכניסה לדרך ב' שערים. וכאן היציאה דרך שער אחד. ועוד קשה דהא תנן התם דלף שבדרום משמשין יציאה. ע"כ הר"מ שהנכנס הנכנס משער שוסן אינו הולך על שער חולדה אלא לצד שער טדי כו' ומעתה אין כאן יציאה כלל לשער טדי אלא לסימנא בעלמא נקטי: (ד) סורג כו'. כ' הראב"ה נ"ל שהסורג מקיף מד' רוחות הר הבית. וכן החיל כו' ולפ"ז הסורג היה כל סביב הקיפו ולא היה פתוח ופרוץ אלא לצד מזרח עד שפרצום כו' וחזרו וגדרום כו'. ע"כ. ונ"ל דזה הבנין של הסורג שהוא היה כדי לתת מקום והבדל בין העו"ג הנכנסים להתפלל בבית ה' ובין ישראל כאותו ששנינו בפ"ק דכלים מ"ח החיל מקודש ממנו שאין עו"ג וטמא מת נכנסים לשם ולטעם זה פרצום כו'. ועתוי"ט: (ה) ואורכה בכל רוחב ההר לצפון ולדרום. כש"י. ולי שלחה מלי ושלא זה הרגל: (ו) מוטות כו'. באי חקוק חלי הפתח משקוף העליון וחלי מזוזה מכאן וחלי מכאן. ובאי חקוק מפתן התחתון וחלי מזוזה מכאן וחלי מכאן כזה*. ▭: (ז) נשתנו. לפי שכשעלו מן הגולה לא היו עשירים ולא יכלו לעשות של זהב: (ח) שער קלהוב. אמרו בספרא כתבנית הזהב. הר"מ: (ע) ומסכת זו אליבא דראב"י שאמר בפ' זה שעזרת כהנים היתה גבוה על עזרת ישראל ב' אמות ונחלה דאי אמרת רבנן הא איכא פלגא דאמתא דמתחזי ליה פתח בגויה. גמ'. לא וחשוב מחיל לעזרת נשי' י"ב מעלות וממנה ט"ו מעלות לעזרת ישראל. וממנה לעזרת כהנים בדוכן שגבהן אמה. ובדוכן ב' מעלות ומסוף עזרת כהנים לאולם י"ב מעלות וכל מעלה חלי אמה כו'. ואמרו שהוא נמוך מד' כדי שיהיה הנראה יותר

וחמש (י). על רוחב מאה ושלשים וחמש. וארבע לשכות היו בארבע מקצעותיה (יא). של מ' מ' (יב) אמה. לא היו מקורות (יג). וכך הם עתידים להיות. שנאמר (יחזקאל מו) ויוציאני אל החצר החיצונה. ויעבירני אל ארבעת מקצועי החצר. והנה חצר במקצוע החצר חצר במקצוע החצר. בארבעת מקצעות החצר חצרות קטורות [א]ואין [א]קטורות. אלא שאינן מקורות. ומה היו משמשות דרומית מזרחית. היא היתה לשכת הנזירים. ששם הנזירין מבשלין את שלמיהן. ומגלחין את שערן ומשלחים תחת הדוד. מזרחית צפונית. היא היתה לשכת העצים. ששם הכהנים בעלי מומין מתליעין העצים. וכל עץ שנמצא בו תולעת פסול מעל גבי המזבח. צפונית מערבית. היא היתה לשכת מצורעים. מערבית דרומית. אמר ראב"י שכחתי מה היתה משמשת. אבא שאול אומר שם היו נותנין יין ושמן. היא היתה נקראת לשכת בית שמנים. וחלקה היתה בראשונה והקיפוה כצוצטרה. שהנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמטן כדי שלא יהו מעורבין. וחמש עשרה מעלות עולות מתוכה לעזרת ישראל. כנגד ט"ו מעלות שבתהלים. שעליהן הלוים אומרים בשיר. לא היו מרובעות. אלא מוקפות כחצי גורן עגולה: ו ולשכות היו תחת עזרת ישראל ופתוחות לעזרת הנשים. ששם הלוים נותנים כינורות ונבלים ומצלתים וכל כלי שיר. עזרת (יז) ישראל היתה אורך מאה אמה ושלשים וחמש (יח). על רוחב אחת עשרה. וכן עזרת כהנים היתה אורך מאה ושלשים וחמש על רוחב אחת עשרה. וראשי פספסין (יט) מבדילין בין עזרת ישראל לעזרת הכהנים. רבי אליעזר בן יעקב אומר. מעלה היתה וגבוהה אמה. והדוכן נתון עליה. ובה שלש מעלות של חצי חצי אמה. נמצאת עזרת הכהנים גבוהה מעזרת ישראל שתי אמות ומחצה. כל העזרה היתה אורך מאה ושמונים ושבע. על רחב מאה ושלשים וחמש. וי"ג השתחויות היו שם. אבא יוסי בן חנן אומר כנגד שלשה עשר שערים. [ב]שערים דרומיים סמוכים למערב. שער העליון (כב). שער הדלק. שער הבכורות. שער המים. ולמה נקרא שמו שער המים שבו מכניסין צלוחית של מים של ניסוך בחג. ראב"י אומר [ג]ובו המים מפכים. ועתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית. ולעומתן בצפון סמוכים למערב. שער יכניה. שער הקרבן. שער הנשים (כג). שער

[א] גמרא ל"ג [ב] גמ' ל"ג [ג] גמ' נו

יוסף תני שמות כו'. הר"מ ועתוי"ט: (י) קל"ה. פי' אמה ונתן ליה אמרם הא הבית דר"ש: (יא) מקצעותיה. פי' במקצועותיה שמבפנים: (יב) מ' מ'. ולפי ידוע אם ברוחבות היו אבל של יחזקאל היו מ' אורך ול' רוחב. הר"מ: (יג) ולא כו'. כדי לבשל בתוכו את זבחי העם שלמי התודה ואיל נזיר. הר"ש. וכ"כ ביחזקאל מ"ו כ': (יד) כמו שאנו מסקלין על האבנים הלבנים שהושלכו בדרך. הר"מ: (טו) והוא"ל ומבערב אבל רשאי לכנס בעזרת נשים כדתנן בפ"ק דכלים שאין טבול יום נכנס לשם. אבל אינה עבירה שענוש כל הנכנס לעזרה כדתנן במ"ג פ"ב דיומא הכיור בעזרת ישראל. ועתוי"ט: (טז) ול"ל שמעקה היה לה סביב שהרי גבו' היתה ד' אמות מהר הבית ולפירש"י בפ"ה דסוכה ליתא שפי: (יז) עזרת כו'. נקוד העין בסגו"ל דהא דבר הוא לי עזרי. דבפי' אחלת הספר בידו' תפי' עזרת שמשם עזרה באה לעולם שבלי ישלם מאתך מקודש: (יח) קל"ה. פי' מצפון לדרום וכל מדה ישירה קרוי אורך כמ"ש רש"י במלכים. וביחזקאל. ומה שקודמת עזרת ישראל ישירה מעזרת נשים וכן של כהנים ישירה משל ישראל. שכן במ"ש פ"ק דכלים: (יט) פספסין. לפשר שלא היו אלא כשיעור פס יד. לכך נקראת פספסין כאותו שכינו במס' נגעים פי"א מ"ז: (כ) עי"ל פ"א מ"ד: (כא) לברך את העם. הרר"ש: (כב) העליון. ועליון הוא לפי שהיה ההר משופע יורד. הרב ב"ח ועתוי"ט: (כג) הנשי'. נראה שבשער הזה היו הנשים יוצאות מן העזרה שלהם שהרי לא היו יוצאות בשער העזרה שלאחוריהן אל ההיכל שבה"ד דרום לא היה שער בעזרת נשים. והיו מקיפות דרך שמאל ויוצאות בזה השער הלבו"ש

המזרח למערב: על רוחב. מן הצפון לדרום: קשורות אלא שאינן מקורות. תלי והמה עלה קיטור האבן (ברכות יט) כלומר מעלות עשן. לפי שאין להם תקרה: ומשלחים תחת הדוד. לשרפן באש תחת הדוד שמבשלים בה השלמים דכתיב (במדבר ו) ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים: מתליעין בעצי'. מפרקין העצים שמא יש בהן תולעת (יד) לפי שהן פסולים למערכה: לשכת מצורעים. ששם המצורעי' טובלים בשמיני לטהרתן כשבא להכניס ידו בפנים למתן בהונו' ואח"כ שטבל מבערב (טו): אמר ראב"י שכחתי מה היתה משמשת. מכלל דרישא כולה רבנן קאמר לה. והכי תניא בגמרא ביומא דקתני מתניתין דמדות ראב"י היא: וחלקה היתה בראשונה. פי' הרמב"ם שהיא שלא היתה מוקפת מסילה (טז): כצוצטרה. כמו גזוזטרה הקיפו סביב לעזרה שיהיו הנשים עומדות למעלה על הגזוזטרא והאנשים למטה לראות בשמחת בית השואבה כדי שלא יבואו לידי קלות ראש: ט"ו מעלות. גובה קרקע עזרת ישראל מעזרת נשים: לא היו מרובעות: ארוכות ובעלי זויות כדרך כל המעלות אלא עגולות כחצי גורן עגולה: ו וראשי פספסין. ראשי קורות (כ) בולטי' ויוצאים מן הכותל להבדיל בין עזרת ישראל לעזרת כהני': מעלה היתה שם. בעזרת ישראל: וגבוהה אמה. ואורכה כאורך כל העזרה: ודוכן. של לוים בנוי עליה ועשוי כמין אצטבא וגובה הדוכן אמה ושלי ובו ג' מעלות של חצי חצי אמה שעולין בהן לדוכן (כא): כל העזרה. מתחלת עזרת ישראל עד י"א אמה מקום פנוי שהיה אחורי בית הכפורת: על רוחב. מצפון לדרום: י"ג שערים. כדקא חשיב להו ואזיל והאומר שבעה שערים היו בעזרה שתן

עשה

שהם לשלשה עשר השתחויות כנגד י״ג פרצות שפרצו מלכי יון בסורג. כדאמרינן לעיל בפירקין. וכולה מתני' מפורשת בפ״ק:

שער השיר (יד). ולמה נקרא שמו שער יכניה. שבו יצא יכניה בגלותו. שבמזרח שער נקנור. ושני פשפשים היו לו. אחד מימינו ואחד משמאלו. ושני' (טו) במערב. לא היה להם שם:

פרק ג **המזבח** היה שלשים ושתים. על שלשים ושתים (א). עלה אמה וכנס אמה. זה היסוד. נמצא שלשים על שלשים (ג). עלה חמש וכנס אמה. זה הסובב. נמצא עשרים ושמנה על עשרים ושמנה (ד). מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה. נמצא עשרים ושש על עשרים ושש. מקום הילוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה. נמצא עשרים וארבע (ו) על עשרים וארבע מקום מערכה. א״ר יוסי מתחלה לא היה אלא כ״ח על כ״ח. כונס ועולה במדה זו. עד שנמצא מקום המערכה עשרים על עשרים. וכשעלו בני הגולה. הוסיפו (ז) עליו ארבע אמות מן הדרום (ח). וארבע אמות מן המערב כמין גמא. שנאמר (יחזקאל מג) והאריאל י״ב ארך בשתים עשרה רוחב. רבוע. יכול שאינו אלא
שנים

פרק ג **המזבח** היה ל״ב אמה על ל״ב אמה. היה
מביא דפוס מרובע עשוי מארבע קרשים. כל קרש ארכו ל״ב אמות. ורוחב הקרש אמה והוא גבהו של הדפוס וממלאו אבנים (ב) וטיט וזפת ועופרת מהותך והוא נעשה מקשה א' של ל״ב אמה על ל״ב אמה גבוה אמה וזהו יסוד: עלה אמה וכנס אמה. אחר שעלה היסוד לגובה אמה הביא דפוס אחר שאורך כל קרש שלשים אמה ורוחב הקרש דהיינו גבהו של דפוס זה חמש אמות ונתנו על היסוד וממלא אבנים וטיט וזפת ועופרת כראשון ומדבק ביסוד ונעשה מקשה א' של ל' אמה על ל' אמה עומד על היסוד וזה נקרא סובב והוא גבוה מן היסוד חמש אמות והיינו כנס אמה שהוא מתקצר מן היסוד אמה לכל רוח ורוח ומביא דפוס ג' שהוא כ״ח אמה על כ״ח אמה גבוה שלש אמות ונותנו על הסובב וממלאו כראשון וזהו מקום המערכה שהוא ראשו של מזבח (ה) נמצא היסוד בולט ויוצא מן הסובב אמה לכל צד והסובב בולט מן מקום מערכה אמה לכל צד ואח״כ מביא דפוס אמה על אמה גובה אמה ונותנו על זויות המזבח וממלאו. והוא קרן המזבח. וכן לד' זויות: מקום הלוך רגלי הכהנים. שלא יהיו הכהנים צריכים להלך בין הקרנות. אלא מניחין אמה פנוי ממקום הקרנות ולפני' להלוך רגלי הכהנים: מתחלה. בימי שלמה: לא היה אלא כ״ח על כ״ח. וכונס ועולה של יסוד וסובב ומקום הקרנות ומקום הלוך רגלי הכהנים עד שנשאר מקום המערכה כ' על כ': וכשעלו בני הגולה הוסיפו ד' אמות וכו'. נמצא יסודו ל״ב על ל״ב ומקום מערכתו כ״ד על כ״ד: ארבע אמות מן הדרום. וארבע אמות מן המערב. גרסינן. והכי מייתי לה בזבחים פרק קדשי קדשים: כמין גמא. גימל יונית שהוא כמין גי״ן שלנו (ט) והתם מפרש דמשום שיתין דהיינו הנקבים שיורדין בהן הנסכים הוסיפו למשוך המזבח לדרום ולמערב. דמעיקרא בימי שלמה דרשו מזבח אדמה אטום כאדמה שלא יהא חלול. וכשהיו מנסכים ע״ג המזבח בקרן דרומית מערבית היו הנסכים יורדין מן המזבח לרצפה ושותתים לנחל שהיה כרוי שם אצל קרן דרומית מערבית סמוך למזבח. ולא היה בתוך המזבח. ובני הגולה הוסיפו בבנין המזבח. עד שהיה אותו נחל בולט לתוך המזבח. ופתחו נקבים (י) לראש המזבח כנגדו לירד שם הנסכים שהם היו אומרים שתיה כאכילה. מה אכילה מתעכלת במזבח דהיינו הקרבנות שנשרפים ע״ג המזבח. אף שתיה. דהיינו נסכים תבלע במזבח וקרא דמזבח אדמה דרשי ליה שיהא מחובר באדמה. שלא יבננו ע״ג כיפים. ולא ע״ג מחילות: שנאמר והאריאל. מקרא הוא ביחזקאל שהיה מתנבא על מדת בית שני ושלעתיד לבא: והאריאל שתים עשרה. מדת מקום
המערכה

כל״ב״ה ועתוי״ט: (יד) השיר. דרך שם היו מביאין את המסילה כלי שיר. שם: (טו) ובמערב. ופי' כפוף כלפי דרום והב' כלפי צפון כדי שלא יהיו כנגד קדשי קדשים כדי שבהם יפתו למוציאין בלילה לקדש. כלחב״ם:

פרק ג (א) ל״ב כו'. לפמ״ש דמפרש הר״ב בסוף המשנה שלא היה קרן בני גולה במזרח ודרום. הי שם בשמה מכאן ושמה מכאן. מפי' בגמ' סגן הכא ל״ב על ל״ב היינו מן הכל. פרש״י מצד צפון ומערב הי' ל״ב ולא בד' רבעיו. דבמזרח ודרום לא היה אלא ל״א על ל״א: (ב) גמ'. ובמכילתא דרים ואם מזבח אבנים שימו רשום שלא סוכה ודכתיב מזבח אדמה שיהא מחובר באדמה: (ג) ל' ם'. במסכת כלים פי״ז מ״י תנן דכל אמות בת ו' טפחים חוץ מהקרן והיסוד והסובב. ויש ב' פירושים לרש״י גובה היסוד בבת ה' ולא הכניסה. ולהר״מ אף כניסת היסוד בבת ה' ולכך הוי ל' אמה וב' טפחים על ל' ומתני' לא חשיב ליה כיון דלא הוי אמה: (ד) כ״ח כו'. הכא לר״מ לאו דוקא דהא כניסת הסובב לר״מ בת ה' טפחים. (וכן נמי גובה הקרן. ועתוי״ט): (ה) כלומר וגובה כל קרן אמה. הרי גובה המזבח י' אמות. כ״מ בשם הש״ס. והר״ם ל״ג ליה וכו' מקום הקרנות שלא היה שם כניסה לא קחשיב. ועתוי״ט: (ו) כ״ד. הר״מ כ' כ״ד אמה וד' טפחים. ועתוי״ט: (ז) הוסיפו. והכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל. א״ר יוסף קרא אשכח ודרש ויאמר דוד זה הוא בית ה' האלהים וזה מזבח לעולה לישראל. כי בית מה בית ששים אמה (כדכתיב (מ״א ו') ששים אמה ארכו. רש״י) אף מזבח ששים אמה פרש״י ושלמה לא הבין לדרשו והם דרשוהו והוסיפו לפי שצריך להם לס' אמה לא הוצרכו. והכי דרש עד ששים אמה כלומר לו ומקודם המקום לא יכלו: (ח) הדרום. וא״ת מעתה לא היה בבית ראשון יסוד לקרן דרומית מזרחית לפי שלא היה בחלקו של טורף ואם בבית שני הוסיפו בדרום א״כ בא בחלקו של יהודה. תי' התוס' דבבית ראשון היה לכן יסוד לדרום שהיה משוך בחלקו של טורף. חוץ קרן מזרחית שלא משתכח שהיה בלא יסוד על חלקו של יהודה כמו בבית שני וקרא דמשמע בש״ס איזהו מקומן קרן שאין לה יסוד. משום בית שני נאמרו א״כ כו'. ועתוי״ט: (ט) ור״ל בכתב שפי״א שאין לה אלא שני צדדים. עתוי״ט: (י) כ״ל בתחלה בשעת הבנין
פתו

שנים עשר על שנים עשר כשהוא אומר אל ארבעת רבעיו מלמד שמן האמצע הוא מודד שתים עשרה אמה לכל רוח. וחוט של סיקרא חוגרו באמצע (יא). להבדיל בין הדמים העליונים לדמים התחתונים. והיסוד היה מהלך על פני כל הצפון. ועל פני כל המערב. ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת: ב ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים. כמין שני חוטמין דקין. שהדמים הניתנין על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי. יורדין בהן ומתערבין באמה. ויוצאין לנחל קדרון: ג למטה ברצפה באותו הקרן מקום היה שם אמה על אמה. וטבלא של שיש. וטבעת היתה קבועה בה. שבו יורדין לשית. ומנקין אותו: וכבש היה לדרומו (יב) של מזבח. שלשים ושתים על רחב שש עשרה. ורבובה היתה לו במערבו ששם היו ניתנים פסולי חטאת העוף: ד אחד אבני הכבש ואחד אבני המזבח. מבקעת בית כרם. וחופרין למטה מבתולה. ומביאים משם אבנים שלמות שלא הונף עליהם ברזל. שהברזל פוסל בנגיעה [א]ובפגימה לכל דבר. נפגמה א' מהן. היא פסולה. וכולן כשרות. ומלבנים אותן פעמים בשנה. אחת בפסח ואחת בחג. וההיכל פעם אחת בפסח. רבי אומר כל ערב שבת מלבנים אותו במפה מפני הדמים. לא היו סדין אותן [ב]בכפים של ברזל שמא יגע ויפסול. שהברזל נברא לקצר ימיו של אדם. והמזבח נברא להאריך ימיו של אדם. אינו בדין שיונף המקצר על המאריך: ה וטבעות היו לצפונו של מזבח, ששה סדרים של

[א] נמי ופגימ' [ב] נ"א כפים

עשו כן סי'. וכמו שפי' לקמן ביסוד דמזרח ודרום דאע"ג היה בגימה ופוגלם: (יא) וחוט כו'. בגל' והיתה הכשם עד חלי המזבח התור' נכנה מחילה להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים. גמ': (יב) לדרומו. דהגיא ביא"ל ומשלוהיהי. שוק קדים כל פינות שלמה פונה לא יהו אלא דרך ימין. כדילפי' מים של שלמה וקרי' קרי' שהעמוד נגב מפניהו בבית הכלייה לבנית הימנה למזרח יהא ליתה יפני' ליתן וליין לך ...רליה לכך ללא דרום. גמ': (יג) לא שהיה רגיל שיהי' נקיב והולך עד מעבר השני של הכבש. וכמו המפולש אלא שהיה כמו החלונות שמנינו במ"ג פ"ה דתמיד. עתוי"ט

המערכה קלמר שהיה נעשה: אל ארבעת רבעיו. מלמד שהאמצעיתו מודד י"ב אמה לכל רוח. והיינו כ"ד על כ"ד: וחוט הסקרא חוגרו באמצע. חוט לדום היה עשוי כבית למזבח בלגלגו לסוף חמש אמות של גבהו דהיינו אמה אחת למטה מעליונה של סובב: להבדיל בין דמים העליונים. מעולת בהמה ועולת העוף בדוקן זורק למעלה מחוט הסיקרא: לדמים התחתונים. לכל שאר קרבנות שזריקת דמן למטה מן החוט: ואוכל בדרום אמה אחת כו'. שהמזבח כלו היה בחלקו של בנימין חוץ מאמה אחת [על פני אורך הדרום ואמה א'] על פני אורך המזרח שהיה תופס מחלקו של יהודה אלא שלא היתה אמה שבמזרח ע"פ כל המזרח. שכשמגיע לקרן מזרחית לפונית היתה כלה בתוך אמה לקרן. וכן אכילת האמה הדרומית לא היתה מהלכת על פני כל הדרום שכשמגיע לקרן דרומית מערבית היתה כלה סמוך לקרן אמה. ונמצאו ג' קרנות המזבח בחלקו של בנימין. וקרן דרומית מזרחית בלבד היתה בחלקו של יהודה. ולפי שבירך יעקב את בנימין זאב יטרף בבקר יאכל עד (בראשית מט) ומתרגמינן ובאחסנתיה יתבני מקדשא. דבר המקודש לדמים לא יהא אלא בחלקו של בנימין. לפיכך לא עשו יסוד למזבח בקרן דרומית מזרחית. לפי שלא היתה בחלקו של טורף. ולא היו דמים ניתנים למטה באותו קרן. וכשהיו עושים דפוס מרובע ליסוד למלאותו אבנים זפת ועופרת כדאמרן. היו משימים עץ או כל דבר באותו זוית של דרומית מזרחית. כדי שלא תתמלא הזוית ההיא. ואח"כ שומטין העץ ונשאר אותו קרן פנוי בלי יסוד. ומפני זה נקרא החלק האמצעי של מזבח סובב לפי שהוא מקיף וסובב את כל הקרנות. משא"כ ביסוד: ב ובקרן מערבית דרומית. למטה בגובה של יסוד היו שני נקבים: שהדמים הניתנים על יסוד מערבי. כגון שירי הדם של חטאת הפנימיות שלאחר כל המתנות היה שופך שירי הדם על יסוד מערבי: ועל יסוד דרומי. שירי הדם של חיצונות: יורדין. דרך אותן נקבים ומתערבים באמת המים שבעזרה. ומשם יוצאין לנחל קדרון ובעלי גנות היו קונים אותן מן הגזברים לזבל בהן את הקרקע: ג באותו הקרן. של מערבית דרומית: שבו יורדין לשית. לחלל בתחת המזבח כנגד מקום הנסכים: וכבש היה לדרומו של מזבח. כמין גשר משופע עשוי מדרון. בו עולין ויורדין מן המזבח שלא היה אפשר לעלות לו במעלות משום שנאמר (שמות כ) ולא תעלה במעלות על מזבחי: שלשים ושתים. הכי היה נתון מדרום לצפון. ורחבו המזבח לאורך י"ו אמה: ורבובה. כמין חלון חלול (יג). ואמה על אמה היה ובכבש עצמו נעשו היה עומד: רביבה. כמו נקובה לי נקוב לוחות: נותנים פסולי חטאת העוף. שיהיו שם עד שיבולו לידי עבור. ואח"כ יצאו לבית השריפה: ד מבקעת בית כרם. היו מביאים אותן: מן הבתולה. קרקע שלא חפרו בה מעולם. והבגיעה פוסלת באבנים בכל דבר ואפי' לא נפגמו בברזל: ומלבנים אותן בסיד. פעמים בשנה: רבי אומר כו'. לא פליג אתנא קמא אלא מוסיף לומר דבכל ערב שבת היו מלבנים אותו בגיפה מפני הדמים: לא היו סדין אותן בכפים. מתניתין דת"ק מהדר כשהיו מלבנים אותן בסיד פעמים בשנה. לא היו סדין אותן בכפות של בנאים הרגילים לסוד בו: ה וטבעות היו בצפונו של מזבח. לפי שלא היו כופתים את התמיד כדתנן במסכת תמיד התקין יוחנן כ"ג עשרים

וארבע

של ד' ד' (יד). ויש אומרים ארבע של ו' ו'. שעליהן שוחטים את הקדשים. בית המטבחים היה לצפונו של מזבח. ועליו (טו) שמנה עמודים ננסין. ורביעין של ארז על גביהן. ואונקליות של ברזל היו קבועין בהם. וג' סדרים היו לכל אחד ואי' (טז). שבהם תולין ומפשיטין. על שלחנות של שיש שבין [א]העמודים (יז): ו הכיור היה בין האולם ולמזבח. ומשוך כלפי הדרום (יח). בין האולם ולמזבח כ"ב אמה. וי"ב מעלות היו שם. רום מעלה חצי אמה. ושלחה אמה. אמה אמה ורובד שלש. ואמה אמה ורובד שלש. והעליונה. אמה אמה. ורובד ארבע. ר"י אומר העליונה אמה אמה ורובד חמש: ז פתחו של אולם גובהו ארבעים אמה ורחבו כ' אמה. וה' מלתראות של מילת היו על גביו. התחתונה עודפת על הפתח אמה מזה ואמה מזה. שלמעלה ממנה עודפת עליה אמה מזה ואמה מזה. נמצא העליונה שלשים אמה. ונדבך של אבנים היה בין כל אחת ואחת: ח וכלונסות של [ב]ארז. היו קבועין (כ) מכתלו של היכל לכתלו של אולם כדי שלא [ג]יבעט. ושרשרות של זהב היו קבועין בתקרת (כא) האולם. שבהן פרחי כהונה עולין ורואין את העטרות. שנאמר (זכריה ו) והעטרות תהיה לחלם ולטוביה ולידעיה ולחן בן צפניה לזכרון בהיכל ה'. גפן (כג) של זהב היתה עומדת על פתחו של היכל ומודלה ע"ג כלונסות (כד). כל מי שהוא מתנדב. עלה או גרגיר או אשכול. מביא ותולה בה. א"ר אליעזר

ברבי

[א] נ"א ושלחנות של שיש בין [ב] גמ' אבן [ג] נ"א יבעטו

ואחבע עבעות לכ"ד המשמרות כהונה. והיו קבועות ברצפה עשויות כמין קשת שהיו מכניסים בהן צואר בהמה בשעת שחיטה ונועלים כלא הטבעת בארץ והיו לצפונו של מזבח לפי שקדשי קדשים שחיטתן בצפון: שמונה עמודים ננסים. עמודים של אבן נמוכין: ורביעין של ארז. חתיכות מרובעות של ארז היו על העמודים: ואינקליות. כמין מזלגות אנקינ"ש בלע"ז: היו קבועין. בתוך רביעין של ארז ותולין בהן הבהמה. וג' סדרים של אונקליות זו למעלה מזו היו בכל חתיכת עץ לתלות בהמה גדולה או קטנה: על שלחנות של שיש. שעליהן מדיחין הקרבים. לפי שהשיש מקרר ומצנן ושומר הבשר שלא יסריח: ו הי"ב רום מעלה חצי אמה ושלחה אמה. אמה אמה ורובד שלש. אמה אמה ורובד ג'. העליונה אמה אמה ורובד ד'. רבי יהודה אומר העליונה אמה אמה ורובד ה', כ"כ ר' ברוך שמצא בנוסחאות ישנות מדויקות. והכי פירושה, רום גובה המעלה חצי אמה. כמו שהיו כלן: ושלחה. דהיינו משך רוחב המעלה. שהוא מדרך הרגל היה אמה, ומעלה שניה ושלישית כל אחת היה שלחה אמה והיינו אמה אמה דקתני: ורובד ג'. מעלה ד' היה רחבה ג' אמות ורובד דקתני היינו שורה של רצפה. כמו מוקף רובדים של אבן. על הרובד הד' שבעזרה לפי שהרצפה היתה רחבה בלא מעלה ומשום הכי לא אמר שלחה ג' אלא רובד שלש. כלומר שורת הרצפה: ואמה אמה. כלומר מעלה חמישית וששית כל אחת היה שלחה אמה ורובד ג' מעלה שביעית היה רחבה ג' אמות: העליונה אמה אמה ורובד ד'. פי' המעלה העליונה שהיא המעלה של י"ב לאחר ארבע מעלות שהיה לכל אחת אמה. המעלה העליונה היתה רחבה ד' אמות עד האולם. נמצאו כל המעלות י"ט אמות ומהראשונה עד האולם. ושלש אמות רוחב של רצפה חלקה היה ומן המזבח עד תחלת המעלות הרי כ"ב אמות בין האולם ולמזבח: ר"י אומר העליונה ורובד ה'. עד האולם דסבר לסוף ג' אמות של מזבח מתחילות המעלות: ז ה' אמלתראות. קורות מצויירות ומכויירות. של מילת. של אילן (יט) שגדלים בו עפצים שקרוין מילין כדאמרינן בגיטין (דף יט) מייתינן שמא בוני מילין כתבו: התחתונה. הקורה התחתונה מוטבת על משקוף הפתח לרחבו של פתח שהוא רוחב כ' אמה. והקורה עודפת על הפתח אמה מזה ואמה מזה. נמצא ארכה כ"ב וקורה שניה שלמעלה הימנה עודפת על הראשונה אמה מזה ואמה מזה. נמצא ארכה ארבע ועשרים. והשלישית ששה ועשרים והרביעית כ"ח והחמישית שלשים. ונדבך שורה כמו נדבכים די אבן גלל (עזרא ו): בין כל אחת ואחת. ה' קורות אלו לא היו נוגעות זו בזו אלא שורה של בנין של אבנים היתה בין זו לזו: ח שלא יבעטו. שלא יטו הכתלים ליפול מחמת גובהן והיו הכלונסות הללו המסככים מכותל זה לכותל זה סומכים (כא) ב' הכתלים שלא יפלו: ורואין את העטרות. שבחלונות של היכל: כל מי שהוא מתנדב.

זהב

עמוי"ט: (יד) ששה. ששה סדרים היו הטבעות בשורה להם ובכל סדר ד' טבעות שהן כ"ד. וי"א ד' סדרים היו בכל סדר טבעות שהן נמי כ"ד. הר"ש: (טו) ועליו. כלומר באותו מקום: (טז) וג' כו'. פי' בג' הצדדין קבועין האונקליות למזרח ולצפון ולדרום אבל לא לצד מערב שלא יהפכו המפשיטין אחוריהן לקדשי קדשים. הראב"ד: (יז) שבין כו'. פי' שבין המזבח ולעמודים ונראה שלא היו העמודים וכן השולחנות מסודרים זה אצל זה. ד' שורות של ב' ב' מסודרין זה אחר זה. אלא כל דמזבח למערב עמודים ח'. שולחנות ח'. כראב"ד: (יח) ומשוך כו'. שלא היה עומד באמצע בשוה אלא בין האולם ולמזבח. הר"מ: (יט) ולא הוה משום לא תטע לך אשרה כל עץ דלא אסרו תורה אלא דומיא דנטיעת עץ שהוא בולט וזהו שהר"מ כ' ואין בונין בו עץ בולט כלל: (כ) קבועין. לא קבועין ממש קאמר בבנין אלא קבועים בעלמא בלא בנין דא"כ קעבר על לא תטע לך כל עץ כדלעיל. כ"מ: (כא) כעין שקורין אונט"ל בעל"ד כראב"ד: (כב) בתקרת. ותולין למטה באולם שאוחזין בהן פרחי כהונה מטפסין ועולין כו'. הרכ"ש: (כג) גפן. עשו צורת גפן של זהב על פתחו של היכל להעריך הגפן לפי שכנ"י נמשלה לגפן כמו שהוא מפורסם בכתוב הר"מ: (כד) כלונסו'. של ארז כעין דליות של גפן מגביהין אותו ע"ג עמודין של ארז דלא עבר אלא תטע לך אשר' כל עץ דזה אינו בנין.

יפרש

מפרש: (כה). ונראה לי שהיה עושה מלה או גרגיר ואשכול בגפן. ולמעה שהיו צריכין לזהב לבדק ההיכל היו לוקחין הכהן והממונין אותו לצבות משם מה שצריך בהיכל שלמה: (כו) לי הר"ש לפנותה ולפרק משם גרגירי' ואשכולות שתלו עליה: (כז) דאם היתה עשויה כ"כ שצריכה ג' מאות כהנים לפנות משנה וכל כך לא היו ממשיכים. מפרש:

זהב להיכל ותולה שהזהב עליו שהתנדב יתומי בהיכל (כח) לפי שהיה. כלו מעופה זהב היה עושה מאותו זהב שמתנדב כדמות גרגיר או עלה או אשכול ותולה בה: ונמנו עליה ג' מאות כהנים.

ברבי צדוק. מעשה היה ונמנו עליה שלש מאות כהנים:

פרק ד **פתחו** של היכל (א) גבהו עשרים אמה. ורחבו עשר אמות. וד' דלתות היו לו שתים בפנים ושתים בחוץ. שנאמר (יחזקאל מא) שתים דלתות להיכל ולקדש (ב). החיצונות נפתחות לתוך הפתח לכסות עוביו של כותל. והפנימיות נפתחות לתוך הבית לכסות אחר הדלתות. שכל הבית טוח בזהב חוץ מאחר הדלתות. ר' יהודה אומר בתוך הפתח היו עומדות. וכמין איצטרמיטה היו. ונקפלות לאחוריהן. אלו שתי אמות ומחצה ואלו שתי אמות ומחצה. חצי אמה מזוזה מכאן וחצי אמה מזוזה מכאן. שנאמר (יחזקאל מא) ושתים דלתות לדלתות שתים מוסבות דלתות (ג) שתים לדלת אחת ושתי דלתות לאחרת: **ב** ושני פשפשין היו לו לשער הגדול (ד) אחד בצפון ואחד בדרום שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם ועליו הוא מפורש ע"י יחזקאל. שנאמר (שם מד) ויאמר אלי ה' השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש לא יבא בו. כי ה' אלהי ישראל בא בו והיה סגור. נטל את המפתח ופתח את הפשפש. ונכנס להתא ומהתא להיכל. ר' יהודה אומר בתוך עוביו של כותל היה מהלך עד שנמצא עומד בין שני השערים. ופתח את החיצונות מבפנים. ואת הפנימיות מבחוץ: **ג** ושלשים ושמנה תאים היו שם. ט"ו בצפון ט"ו בדרום וח' במערב. שבצפון ושבדרום. חמשה

פרק ד (א) היכל. ירו'. שמשם בלכלו יוצאה לעולם בתפלה של כהן גדול ביוה"כ. עוד שם דניך ע"ש ודבר פי' מירושלים והיכא דאמרי למען לפי ורעי אדברה נא שלום בך: (ב) להיכל ולקדש. להיכל כלפי חוץ. ולקדש כלפי פנים. הר"ש: (ג) מוסבות כו'. שנקפלות כמו שנקפלות הדלתות המסולקות. הר"ש: (ד) הגדול. נערך שכי הפשפשין שבצדיו נקרא זה הגדול ולא נערך שאר שערים שהיו גדולים ממנו. והראב"ד ז"ל כי שמפני גודל קדושת ההיכל נקרא שער הגדול. תוי"ט: (ה) וצל יעתך שקרא אותו כותל ומסבה וכותל התא והתא וכותל ההיכל אח"כ חזר וקרא כולם תאים לפי שההפסקה שיש בין שני הכתלים תא התא וכולם תאים כו'. לא היי כותל מסוים רמי' ולקרא התאים היו שמונה כמין שקרא השורה הסמוכה להם מסיבה' ובים הוכרם המי' הר"ש. ולהשמות על המרפסת מאין

מכוגד הזהב מרובה שהיה בה הוצרכו ג' מאות כהני' לטלטלה ולפנותה ממקום למקום (כט) וזה אחד מן המקומות שדברו חכמים לשון הבאי דלאו דוקא שלש מאות כהנים (ל). ולא נתכוין ר"א ברבי צדוק אלא להודיע שזהב הרבה התנדבו בה:

פ"ק ד **פתחו** של היכל.

שתים בפנים. בעובי הכותל שכלפי פנים: ושתים בחוץ. בעובי שכלפי החוץ שעביו של כותל ההיכל היה שש אמות ולסוף אמה שלישית של עובי הכותל היו הדלתות הפנימיות אחד לימין הפתח ואחד לשמאלו. כל דלת מהן רחבה חמשה אמות וכשהיו נפתחות היו נוגעים זו בזו ומתמות רוחב שלל הפתח שרחבו עשר אמות וכשהיו נפתחות לצד פנים מכסות חמש אמות של עובי הכותל ושתים דלתות אחרות כמותן אלו היו קבועות בסוף עובי הכותל לצד פנים וכשהן נפתחות מכסות חמש אמות מפה וחמש אמות מפה מרוחב כותל ההיכל בפנים. ושם לא היה הכותל טוח בזהב כמו שאר הבית לפי שלא היה נראה: אצטרמיטה. לוחות של פרקים ומחוברות ע"י צירים והן נפתחות וכשרוצה נכפפות ונכפלות זו על זו כך היה כל הדלתות הללו בין שבפנים בין שבחוץ מחוברות ע"י צירים ולסוף שתי אמה של עובי הכותל היו קבועות בין הדלתות שבפנים בין אותן שבחוץ וב' אמות של עובי הכותל מפסיקות בין הדלתות החיצונות לדלתות הפנימיות. וכל דלת היה ה' אמות מחובר משתי לוחות כל לוח ב' אמות ומחצה. וכשנפתח הדלת החיצון לצד פנים היה חציו נכפף ונכפל זע"ז ומכסה מעובי הכותל אמתים ומחצה. וכן הדלת הקבוע בפנים כשנפתח לצד חוץ היה אף הוא נכפף ונכפל ומכסה אמתים ומחצה מעובי הכותל: שנאמר ושתים דלתות לדלתות שתים. אלמא כל דלת ודלת היתה עשויה לשתים: **ב** ושני פשפשין. שני פתחים קטנים אחד מימין שער הגדול של היכל ואחד משמאלו כפוקים קלת ונן השער אותו שבדרום כתיב סגור יהיה לא יפתח בשל עתיד ומסתמא כך היה בבית עולמים: ופתח את הפשפש ונכנס משם לתא. והיא לשכה אחת הפתוחה להיכל. ומן התא נכנס להיכל והולך בחלל ההיכל עד השער הגדול בסוף עובי הכותל מבפנים ופותחו ובא לו אל שער השני בסוף עובי הכותל מבחוץ ועומד בפנים ופותחו: ר"י אומר בתוך עוביו של כותל היה מהלך. קסבר דמן התא לא היה נכנס להיכל אלא מן התא היה מהלך בתוך עוביו של כותל עד שנמצא עומד בין שני השערים ופותח את דלתות של שער החיצון מבפנים. ודלתות שער הפנימי מבחוץ: **ג** תאים. לשכות: ט"ו בצפון. לקמן בפרקין כי חשיב מצפון ולדרום עי' אמה קא תני כותל המסיבה חמש והמסיבה ג' כותל התא חמש והתא ו' וכותל ההיכל שש. וכתנן קחשיב בדרים ולאו לאשמועינן דעובי כותל התא ועובי כותל ההיכל שלנגד צפון היה כך אלא עובי הכותל עם החלל שביני ובין הכותל השני היה מונה (ב) ונמצא של כותל האמיבה וסלב

חמשה על גבי חמשה. וחמשה על גבידם. ושבמערב שלשה ע״ג שלשה. ושנים על גביהם. ושלשה פתחי היו לכל אחד ואחד (ו). אחד לתא מן הימין. וא׳ לתא מן השמאל. וא׳ לתא שעל גביו. ובקרן מזרחית צפונית. היו חמשה פתחים. אחד לתא מן הימין. ואחד לתא שעל גביו. א(ואחד) למסיבה. ואחד לפשפש ואחד להיכל:

ד התחתונה ה׳ ורובד ד׳. האמצעית ו׳. ורובד שבע. והעליונה שבע. שנאמר (מלכים א ו) היציע התחתונה. חמש באמה רחבה. והתיכונה שש באמה רחבה. והשלישית שבע באמה רחבה:

ה ומסבה היתה עולה מקרן מזרחית צפונית. לקרן צפונית מערבית. שבה היו עולים לגגות התאים (ט). היה עולה ב(במסיבה) ופניו למערב. הלך על כל פני הצפון עד שהוא מגיע למערב. הגיע למערב והפך פניו לדרום. הלך כל פני מערב עד שהוא מגיע לדרום. הגיע לדרום והפך פניו למזרח. היה מהלך בדרום. עד שהוא מגיע לפתחה של עליה. שפתחה של עליה פתוח לדרום. ובפתחה של עליה. היו ב׳ כלונסות (י) של ארז. שבהן היו עולין לגגה של עליה. ג(וראשי פספסין) מבדילים (יא) בעליה בין הקדש לבין קדש הקדשים ולולין היו פתוחין מעליה. לבית קדש הקדשים. שבהן היו משלשלין את האומנים בתיבות (יב). כדי שלא יזונו (יג) עיניהן מבית קדשי הקדשים:

והיכל

א מ״א ב מ״א ג מ״א

ושלש של מסיבה ושמש של ששל פתח ושם של ההח ושם של סשל ההיכל בכל אחד מאלו המשמש היתה לשכה אחת דהיינו תא הרי ה׳ תאים בצפון וכנגדן בדרום ועל אלו השמשים היו בנוין שמשה אחרים ועוד חמשה על גביהן הרי חמשה עשר תאים לצפון וט״ו לדרום וכן במערב קחשיב לקמן בפרקין כותל ההיכל שם והתא שם וכותל התא שמש בכל אחד מהם היה לשכה שלא היה כותל עב שם אלא הכותל עם התא שבו היה שם והתא האחד שמולה בו היה שם וכותל התא האחר שפתן להם עם התא שבו היה שמש. הרי ג׳ לשכות ושלשה לשכות אחרות בנויות ע״ג אלו השלשה ושתים על גביהן הרי שמונה תאים למערב: ואחד לפשפש. לתא שיש בו הפשפש הלפוני שבאותו תא נכנסים להיכל (ז) ושהם מתניתין כרבנן דאמרי לעיל נכנס לתא ומן התא להיכל דלא כרבי יהודה דאמר בתוך עבי של כותל היה מהלך: ד התחתונה חמש. מסוך לכותל המסבה שהוא סכותל הסיטון של הקדש היו יציעים. דהיינו גזוזטראות מקיפים את הבית מג׳ רוחות מערב צפון ודרום והיו היציעים הללו תחתיים שניים ושלישים היציע התחתונה חמש באמה רחבה. והרובד שעליה דהיינו התקרה שעל התחתונה. שהיא הרצפה של התיכונה ו׳ באמה רחבה. לפי שכותל המסבה היה הולך ומיצר כלפי מעלה. וכשהגיע אל הרובד שעל גבי התחתונה היה נכנס לפנים אמה אחת ועל אותה אמה הבולטת היו נתונים קורות היציע נמצאת היציע התיכונה רחבה אמה אחת יותר מן התחתונה. דהיינו אותה אמה שנכנס הכותל לפנים וכן כשהגיע לרובד שע״ג התיכונה שהיא הרצפה של שלישית היה הכותל מיצר ונכנס לפנים אמה אחת. כדי שיניח ראש הקורה על אותה אמה שכותל התיכונה בולט ויוצא לחוץ יותר מכותל העליונה ונמצאת היציע העליונה רחבה אמה יותר מן התיכונה ושתי אמות יותר מן התחתונה. וזהו שנאמר (מלכים א ו) כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה לבלתי אחוז בקירות הבית כלומר היה מגרע ומחסר בעובי הכותל. ונבחוץ אמה אחת ברובד של התיכונה. ועוד אמה אחרת ברובד של העליונה כדי שיהיה לו מקום לשום בהם ראשי הקורות של הרובד כדי שלא יצטרך לאחוז בקירות הבית לעשות חורים בכותל ולתחוב שם ראשי הקורות: ה ומסבה. כעין מחילה ומערה (ח): שבה היו עולים לגגות התאים. ומפני שהעולה בה עולה דרך היקף ויורד דרך היקף קרויה מסבה: ולולין. ארובות פתוחים בעליה: משלשלים את האומנים. מורידין אותם בחבל בתוך התיבות: כדי שלא יזונו. ברא״ים

מאין נפלא אמורה אל כל ששאים שפירמיים ובשלמא להיכל היו שחלונות למעלה מפני ששאים שלא היו מניעי לרוחו של היכל משא״כ באחי׳ עלתן דקשיא ודאי כו׳ ואגלשאי לכן אור שיפול מתעל בדרך אחזות שהיו א׳ על גב א׳: (ו) אחד ואחד. לאו למלן קאמר שהרי לופן שבמזרח שאין להם עוד חולה לכן שום פתח לא יהיה לכן פתח אל עבר החולה לשום פתח. כיון שאין פתח עוד חולה לו. אלא לאומן שיש להם תאים משני עבריהם מימין ומשמאל כו׳. וכן נ״ל נמי בדיועות העליונות שאין עוד תאים עליהם. ועתוי״ט: (ז) וחזו הפתח שהיה בדרומו של תא שהיה לו ה׳ פתחים והפתח הזה הוא היה בשורת האמצעים מהפתחים. ואת שע״ג המסבה. הר״מ. ופי׳ שורת האמצעים היינו המעה למעלה ולא בשורות א׳ אלל זו. ועי׳ בתוי״ט עומק הדברים ומסיק והעיקר כפרש״י ביחזקאל (מ״ז): (ח) כלה להשוותו ללשון משיבה דרפ״ק דתמיד אבל שם שנינו ההולכת תחת הבירה ואלו כאן דמשיבה היא העולה למעלה לא שייך לומר כעין מחילה ומערה. ולע״פ שאומר בלשון כעין לא דייקא. ועפ״ה מ״ג בהר״ב. ולי׳ הר״מ פי׳ משבה בנין עמוד סלול עשוי כמו מעלות סביב והעולה בו עולה דרך היקף וכן פרש״י פ״ק דיומא בנין אבנים מעלות מגולגלות וסובבות במקיף עמוד כמין עץ גלגל של גת: (ט) לגגות. לראות בבדק הבית: (י) כלונסות. זקופות למעלה כלפי גג הבית ובין הכלונסות שליבות. הר״ש: (יא) מבדילין. שמיהבי למ״ש בפ״ח דשקלים מ״ד דשתי פרוכת היו מבדילות בעליה וכן פסק הר״מ מי׳ וא״כ קשיא הכפי למה לי. ואי בעלייה צריך סרתי למה לא כן גדביר למטה. ונ״ל בהא דמייתי בגמ׳ דפסחים דפ״ו עליי׳ בית קדשי הקדשים חמורה. מבית קדשי הקדשים שבית קדשי הקדשים כ״ג נכנס לו פעם א׳ בשנה ועליית כו׳ אין נכנסים לה אלא פעם א׳ בשבוע כו׳ ואמרי לה פעם אחת ביובל לראות מה היא צריכה. ומעתה הואיל והיא חמורה עבדי נמי שבפסים כדי שיכירו עולי עליות שקדושת עליית קודש הקדשים חמורה ולא יכנסו בה אפילו אחת בשנה. ועתוי״ט: (יב) בתיבות. ונרא׳ שתיבות היו פרוצין לרוח א׳ במקום שהי׳ להם לבנות אבל המוחה והג׳ לדדין סתומין. ואלל הסומה אין דרך להסתכל ימין ושמאל. רא״ש: (יג) לי הנאה כמזונות שמשביע עלמו ממראים

ו וההיכל (יד) ק' על ק' על רום ק': האוטם ו' אמות. וגובהו ארבעים אמה כיור. ואמתים בית דלפה ואמה תקרה ואמה מעזיבה. א(וגובה של עליה ארבעים אמה ואמה כיור. ואמתים בית דלפה ואמה תקרה ואמה מעזיבה) וג' אמות מעקה ואמה כלה עורב. ר"א לא היה כלה עורב עולה מן המדה. אלא ד' אמות היה מעקה: ז מהמזרח למערב ק' אמה. כותל האולם חמש והאולם י"א. כותל ההיכל שש. ותוכו מ' אמה. אמה טרקסין. ועשרים אמה בית קדש הקדשים: כותל ההיכל שש. והתא שש. וכותל התא חמש. מן הצפון לדרום שבעים אמה. כותל המסבה חמש. והמסבה שלש. כותל התא חמש. והתא שש. כותל ההיכל שש. ותוכו עשרים אמה. כותל ההיכל שש. והתא שש. וכותל התא חמש. ובית הורדת המים שלש אמות. והכותל חמש אמות. האולם עודף עליו חמשה עשר אמה מן הצפון. וחמשה עשר אמה מן הדרום.

א ס"א

והוא

בית קה"ק אלא מתקנין מה שצריך בו כר' ועולין: ו מאה על מאה. מאה אורך ומאה רוחב: אוטם. בנין אטום וסתום להיות יסוד לבית. שעליו מעמידין הכותלים (טו): אמה כיור. הקורה התחתונה של תקרה היתה עביה אמה ולפי שהיתה טוחה בזהב ומצויירת ציורים נאים נקראת כיור: ואמתיים בית דלפה. הקורות העליונות הנשענות על הקורה התחתונה היתה עבין ב' אמות והן קרויין בית דלפה. לפי שהנסרין של תקרה מחוברין על ידן, תרגום במחברת בית לופי. ואין לתמוה היאך היתה הקורה התחתונה שהכל נשען עליהם עביה אמה אחת בלבד והקורות העליונות שאין סובלות משא כל כך היתה עבין ב' אמות לפי שהקורה התחתונה מתוך שהיתה רחבה ביותר ברוחב אמה היתה חזקה ובריאה ויכולה לקבל הבנין שעליה אבל הקורות העליונות שלא היו רחבות אלא טפח או פחות צריכות להיות עבות יותר אי נמי היו הקורות העליונות עבין ב' אמות כדי להרחיק התקרה מן הקורה התחתונה. לפי שהיא מצוירת ציורים נאים ואם היתה התקרה סמוכה לה לא היו ניכרים כראות ונכרות (עז) כל כך: תקרה. הנסרים שנותנין על הקורות היו עבין אמה: מעזיבה. הטיט והאבנים והסיד שנותנין על הנסרין: כלה עורב. שם של ברזל חד כמין סייף וגובהו אמה היה מונח ע"ג המעקה כדי שלא ינוחו העופות עליו לפיכך נקרא כלה עורב שמכלה העורבים משם: ז כותל האולם. עובי כותל האולם לצד מזרח חמש אמות. וכן כותל ההיכל עוביו שש לצד מזרח: ותוכו. חללו של היכל מ' אמה: ואמה טרקסין. כותל המפסיק בין ההיכל לבין קה"ק קרוי טרקסין על שם שמוגר על הארון והלוחות שניתנו בסיני טרק בלשון ארמי סגור כמו טרוקי גלי. טרק סיני. ועוביו של כותל זה אמה. ולא הכריעו בו חכמים אי קדושתו כקדושת פנים או כקדושת חוץ. לפיכך עשו בבית שני שתי פרכות אחת חיצונה ואחת פנימית וביניהן ריוח אמה לקיים דבריהן אויר מקום הכותל שהיה עביו אמה: כותל ההיכל שש. כבר פירשנו לעיל שלא היה כותל ההיכל שבצד מערב עביו שש אלא עובי כותל ההיכל עם המקום הפנוי שבינו ובין הכותל השני שמולו לו היה ו' אמות ועובי כותל השני שקרוי תא עם המקום הפנוי שבינו ובין הכותל השלישי שש אמות ועובי הכותל השלישי שקרוי כותל התא עם המקום הפנוי שבינו ובין הכותל הרביעי החיצון היה ה"א (יז) וג' המקומות הפנויין שבין ארבע כותלים הן התאים ועליהן תאים אחרים כאותה שבינו למעלה נמצאו ג' ע"ג ג' ושנים על גביהן וכן מלפנים לדרום כותל המסבה כו', כולן עם החלל שבין כותל לכותל הכל כמו שפירשתי לעיל: ט"ו אמה מן הצפון. שכותל האולם עביו ה' אמה והאולם י' אמות לצפון וכן לדרום (יח):

מתפללים כו' המלאכה ונבנה. והר"ב העתיק יהבו: (יד) וההיכל כו'. אע"פ ששם ההיכל אינה על מה שלפני בית קדש הקדשים ונקרא בכתוב קדש. או אהל מועד במשכן. אבל חז"ל על כל המסלה רגילים לקרות לכל הבנין גם יחד בשם הפרט: היכל: (טו) לי הר"מ אוטם הוא בנין אטום שבונין בגוף הקרקע ועליו מעמידין הכתלים. ומן הסימה הוא היאך פליק בחושבנא עלי' דאיה בארעא שאינו נגלה. והר"ש כ' האוטם ו' אמות המפתן גבוה מהארץ ו' אמות בבנין לעיני רואה חומה. ול"ל מעלות היו באולם שמהם עולים על המפתן ומורדות בהיכל ליכד בהן מהמפתן ההם על זה קשה מפ"ב מ"ד שקרקע ההיכל גבוה כ"ב אמה יותר מקרקע רגלי הבית ע"ש. ואח"כ נאמר שכליית האוטם יחשב לראיים אלא ההיכל עליו וזה דוחק כי לכן נ"ל שהאוטם הזה הוא ג"כ לא האולם והן הנה היו מעלות שהעזרת ישראל אל האולם רום מעלה אלי אמה נגלה כל הגובה ו' והוא האוטם כו' ולא היה להיכל אוטם זולתו. וא"ת מה בנין שייך בו שהרי גבהו של ההר עומד היה זה. לא קשיא שהי' צריך עכ"פ לבנין כמו חומה סביב ההר לבל ימוט ושלא יפילו העפרורים. כדרך הר ותל גבוה ועוד בלתי משופע ולפשר שכן הוא דעת הר"מ שדייק בחבורו וכ' כמו יסוד. ועתוי"ט: (עז) ול"ל שהציורי' היו מבחוץ הכותל וזה דוחק כי' אבל הר"מ כ' דלף שם נפילת המים מן הגגים והיה כהוג אללם בבניינים לעשות לבית ב' גגים קרוי למעלה המכיכו ונותנים בין שניהם מעט הרחק וקורין אותו המלל בית הדליפה על שם הדלף. כדי שאם יעיף הקרוי העליון יעמדו המים באותו החלל: (יז) שלא בדקדוק שא"כ יותר מדת כותל הרביעי אבל כמש"ל במ"ב הוא נכון: (יח) דעתו כדברי הר"מ. האולם היה מעדיף לכל רוח לפון כנגד התאים עד מקלוע שמערבים והיה תוכו י' אמה וכותלו ה' אמה וכן לדרום. והיינו דלדתנן לקמן ההיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו כתב הר"ש ולא לתפרש לי היאך. שהרי אמה על אמה היה בשוה הא קמן שסובר הר"ב שהאולם הי' מעדיף לכל רוח לפונית ורוח דרומית והשיג הר"א וכ' שלא היתה כותל לאולם כלל ועוד' גדול היה זו שלא היה לאולם אלא כותל מזרח שלפני ההיכל ועל כן אמרו ההיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו וכותב האולם נמנה ברוחב ההיכל והר"מ התגלל להר"ש מה"ש בפי' המשנה ההיכל ק' על ק' אבל היו מעין שבנין מעט לר לצד מערב וכשימשך לצד מזרח מתרחב כדמות הארי. ועתוי"ט באריכות

בית

בית החליפות. פי' הסכינים שגונזים שם קרוי בית החליפות שכן בל' רומי קורין לסכינים הגדולים חלפי': צר מאחוריו. לצד מערב ורחב מלפניו לצד מזרח ולא אתפרש לי היאך שברי אמה על אמה היה נשוה:

והוא היה נקרא בית החליפות (יע). ששם גונזים את הסכינים. וההיכל צר מאחוריו. ורחב מלפניו. ודומה לארי שנא' (ישעיה כט) הוי אריאל אריאל קרית חנה דוד. מה הארי צר [א](מאחוריו). ורחב מלפניו. אף ההיכל צר מאחוריו. ורחב מלפניו:

ס"ה כל העזרה. היתה אורך מאה ושמונים וז' על רחב מאה ול"ה. מן המזרח למערב מאה ושמונים ושבע. (מקום דריסת ישראל י"א אמה). מקום דריסת הכהנים אחת עשרה אמה. המזבח שלשים ושתים. בין האולם ולמזבח עשרים ושתים אמה. ההיכל מאה אמה ואחת עשרה אמה לאחורי בית הכפורת: ב מן הצפון לדרום. מאה ושלשים וחמש. הכבש והמזבח ששים ושתים (א). מן המזבח לטבעות שמונה אמות. מקום הטבעות עשרים וארבע. מן הטבעות לשלחנות ארבע. מן השלחנות ולננסין ארבע (ב). מן הננסין לכותל העזרה שמנה אמות. והמותר בין הכבש לכותל. ומקום הננסין (ג): ג שש לשכות היו בעזרה. שלש בצפון. ושלש בדרום [ב]שבצפון (ד) לשכת המלח (ה). לשכת הפרוה. לשכת המדיחים. לשכת המלח. שם היו נותנין מלח לקרבן. לשכת הפרוה. שם היו מולחין עורות קדשים. ועל גגה היה בית הטבילה לכ"ג ביוה"כ. לשכת המדיחין ששם היו מדיחין [ג] קרבי הקדשים (ח). ומשם מסיבה עולה לגג בית הפרוה: ד [ד] שבדרום לשכת העץ. לשכת הגולה. לשכת הגזית. לשכת

[א] ס"א [ב] נ"א שבדרום [ג] נ"ל קרבי [ד] נ"א שבצפון

העץ

פרק ה כל העזרה. כל היקף העזרה שבתוך אותו היקף נבנה הבית לצד מערבו והמזבח במזרחו: אורך מאה ושמנים ושבע. מן המזרח למערב: על רוחב קל"ה. מן הצפון לדרום: מקום דריסת רגלי ישראל. והיא הנקראת עזרת ישראל. מקום דריסת רגלי הכהנים קרויה עזרת כהנים: המזבח שנים ושלשים. מפורש לעיל רפ"ג: ההיכל מאה אמה. עובי כותל אולם וחללו של אולם ועובי כותל ההיכל וחללו ואמה טרקסין וחלל בית קה"ק וכותל ההיכל למערב והתא וכותל התא הכל מאה אמה. כמפורש בפרקין דלעיל: וי"א אמה אחורי בית הכפורת. מכותל המערבי של היכל לצד מערב עד הכותל מערבי של עזרה היו י"א אמה של חלל עם עובי הכותל קרוי אחורי בית הכפורת: ג לשכת הפרוה. אדם מכשף ששמו פרוה בנה אותה לשכה ע"י מכשפות (ו) ונקראת על שמו כך מלאתי ורמב"ם כתב שהיה חותר בקיר כדי לראות משם היאך היה כהן עובד העבודה ונהרג שם: ועל גגה היה בית הטבילה לכ"ג ביוה"כ. חמש טבילות מטביל כ"ג ביוה"כ כשהוא משנה מבגדי זהב לבגדי לבן. ומבגדי לבן לבגדי זהב. כלם היו על גג בית הפרוה לפי שהיתה מקודשת בקדושת העזרה (ז) וטבילות הללו משום יה"כ בעינן במקום קדוש כדכתיב (ויקרא טז) ורחץ את בשרו במים במקום קדוש חוץ מטבילה ראשונה שאינה באה בשביל יה"כ אף שאר כל ימות השנה אין אדם טהור נכנס לעזרה עד שיטבול הלכך טבילה ראשונה היתה בחול על גבי שער המים הוא שער השלישי שבדרום. ומעין של מים היה מושך שם באמה הבאה מעין עיטם ושם היה טובל טבילה הראשונה: מסבה. בנין עשוי מעלות מגולגלות וסובבות לעלות לגג בית הפרוה דרך המסבה: ד לישכת הגולה. על שם בני הגולה

בחליפות: (יע) החליפות. כפי הנראה קאי על הפ"ש לאמה העודפות מזה ומזה שאלו בלבד הוא מה שהיה נקרא בית החליפות. וכן נראה מלי הרמב"ם שכתב מלבד החליפות צריך להרחיב כותל האולם לצפון כנגד הפתח והמסיבה וכיו"ב ולדרום כנגד הפתח והורדת המים וכותלי שהן י"א אמה מזה ומזה ע"כ ור"ל מלבד כותל ההיכל שהוא שש מזה ומזה. שכ"מ שהיו כותלי האולם מרחיבים לפני כותל ההיכל שמזה ומזה:

פרק ה (א) ש"ב. קס מגן ואזיל מדרום לצפון. ובגמ' דזבחים פרק ד"ד הוא. דהמזבח בפ"ג דלעיל. כבש היה לדרומו של מזבח אורך ל"ב ומשני כמלא שורה אמה על יסוד ואמה על סובב: (ב) לשלחנות ד' כו'. פרש"י דמקום שלחנות עצמן נמי ארבע לפי שהיו שמנה. וכשאתה נותן ד' ברוחב ד'. כמלא ארבע זו אלא א ברוחב לכל הכ"ו כי דה"ש דנתבי' מן הטבעות למתחלת השלחנות ארבע ומתחלת השולחנות לננסין ד'. ומעתה מקצת השלחנות סמוכים אצל הננסין שבהן תולין ומפשיטין. ועתוי"ט: (ג) והמותר כו'. פרש"י נשארו נקל"ה של רוחב העזרה כ"ה ונתנו לשלחנות ד' ונשארו כ"א אותן תחלוק למקום הננסין האלו והאלו בין כבש לכותל. והר"מ שאינו מוסיף ד' לשלחנות. על מנין ק"י שבמשני' ונמצא כ"ה מותר מחלק אותן לשלחין לננסין ובין כבש לכותל. ולדברי כלן המזבח בצפון נמי קאי לרש"י ה' אמות ולהר"מ ז' אמות וא"כ לאו לאביי היא דאמר ס"ל דמזבח כלו בצפון קאי (עמ"ש דיומא מ"ט) ככולא דפ"ג אות ט' לא קאי אלא על אותה משני' ע"ש. ועתוי"ט:

(ד) נ"א שבדרום. וכ"ה ביומא ד' י"ט וכן העתיק הר"מ. וכן אתה מוצא ג"כ בשערים שבהר הבית ושבעזרה שמנוין שבדרום בריש במ"ג וד' דס"ק. ונרשמת הספר נשתבשה כו'. עתוי"ט: (ה) המלח. ממזרח למערב קחשיב. ועתוי"ט: (ו) ולפי התה שקיימו בקדש בנין הנעשה ע"י כשוף כו' והר"ם כי פרוה ע"ש עורות הפרים שבא דומיא דחברותיה שנקראו ע"ש מעשיהן וזכר לדבר זהב פרוים שדומה לדם הפרים. אבל בית טבילה שעל גבה. פרוה אמגושא בנאה ועשאו דוגמא לדוגמה בית טבילה בחול שבנו ע"ג שער המים: (ז) ובגמ' יומא תנן ובקדש היתה משמע ודאי דהיא עצמה היתה בקדש. ולזה נתכוין הר"ב ולא שבא לומר שהיתה בנויה בחול אלא שהיתה מקודשת. עתוי"ט: (ח) מדיחין כו'. ויש לתמוה דבמ"ד פ"ו דשקלים תנן שעל שלחנות של שיש היו מדיחים את הקרבים. והמפרש לתמיד שמיד פ' דקרבי קדשים דהכא היינו כרש וכדתנן נמי התם והכרש מדיחין אותה בבית

המדיחין

מדיחין הקרביים מדיחין פעם ראשונה בלשכה מדיחין בגמ'. לפי שמגלגלין סכנה בפרש. ואח"כ מדיחין ג"כ עוד במיעוט בשלחנות (המפרש ל"ג על ואפי' במיעוט בשלחן קטן של שלחנות) להדיחם יפה והכרס שהיא כשנה וסלקה מדיחי' אותה פעם לפה בבית מדיחין: (ט) העץ. קחשיב ממערב למזרח. והמפרש:

שם עולי גולה: אבא שאול אומר. אותה לשכת העץ היא היתה לשכת כהן גדול והיא לשכת פרהדרין דתנן בריש יומא. ז' ימים קודם יוה"כ מפרישים כ"ג מביתו ללשכת פרהדרין (י): וגג שלשתן שוה. קרוי אחד לשלשתן: שם היתה סנהדרי גדולה של ישראל יושבת. בצד החול שלה. לפי שלשכת הגזית היתה חציה בקדש וחציה בחול ובחציה של קדש לא היה אפשר לסנהדרין לשבת שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד דכתיב (שמואל ב ז) ויבא המלך דוד וישב לפני ה':

סליק מסכת מדות

העץ (ס). אמר ראב"י שכחתי מה היתה משמשת. אבא שאול אומר לשכת כ"ג. [א](והיא) היתה [ב](אחורי) שתיהן. וגג שלשתן שוה. לשכת הגולה. שם היה בור הגולה (יא) [ג](קבוע) והגלגל נתון עליו ומשם מספיקין (יב) מים לכל העזרה. לשכת הגזית (יג) שם היתה סנהדרי גדולה של ישראל יושבת ודנה (יד) את הכהונה (טו). וכהן שנמצא בו פסול. לובש שחורים ומתעטף שחורים ויוצא והולך לו. ושלא נמצא בו פסול. לובש לבנים ומתעטף לבנים. נכנס ומשמש עם אחיו הכהנים. ויו"ט היו עושים (טז) שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן הכהן. וכך היו אומרים. ברוך המקום ברוך הוא (יז). שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן. וברוך הוא. שבחר באהרן ובבניו. לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדשי הקדשים:

נשלמה מסכת מדות

[א] ס"א [ב] ס"א [ג] ס"א

(י) בגמ'. ולריך טעם למה נקראת לשכת העץ. והר"ש כי שהיה של עץ ותקשה לו מלא פעם ובג' כל עץ שהסרה הסיכה נקראים כל עץ. ונראה ליה דלא חסרה שמירה אלא אלא מזבח ה' והיא עזרת כהנים המזבח נקטר ולפנים אבל בעזרת נשים ונאה הבית מותר. והתוי"ט הקשה על דבריו שלא הוא לומר שמזבח נקטר ולהלן אסור יהיה בכלל האיסור לאף עזרת ישראל (ועי' פ"ב מ"ו בהר"ב) שמזבח נקטר בשאלה עזרת ישראל הוא ובה אנן קיימין שאלה כו' ולכן נ"ל דלא של עץ היתה ונקראת העץ לפי שבה מפרישין כ"ג קודם יוה"כ. ולשכתו נמי דמפרישין אותו לפני שריפת הפרה ללשכה כו' ובית אבן היתה נקראת לפי שכל מעשיה היו בכלי אבנים. שלכך הפנו שם לשכה זו שהיא להפרשת דיו"כ לקרובה לשכת העץ הסך בית האבן. ונ"ל דפשוטה לשאל היפה דאל"כ לא היה אפשר לישב שם דאין ישיבה אלא למלכי בית דוד. תוי"ט וע"ע. והמ"א כי דכמו שהיתה נקראת לשכת פרהדרין לפי שכהנ"ג הלכו ימיהם כדאיתא בגמ' קראוה לשכת העץ שלא יזכו יאריכו ימיהם דכתיב כימי העץ ימי עמי: (יא) וכו' הרי יונתן שם בור הגולה קבוע בו והגלגל נתון עליו ולגי' ע הגולה כמו וגלה על ראשה (זכריה ד') שפרש"י כמין סל גדול עגול והוא מה שאנו קורין בל"א עמו"ר שמולין בו נקלא מקומו ע"י גלגל והלחב"ה כי ע"ש שבו מעלעלין בבור שלא יפסל בלינה ובני הגולה כ"ו שם בור לעקמו מפני שלא היה אז יש של שלמה: (יב) מספיקין כ' הר"ש בור הגולה מים מתוקים לשתיה. ואמת המים (דפ"ג מ"ב) להדחה: (יג) הגזית. והיתה עשויה גזית לכבודן של סנהדרין: (יד) ודנה. כ' הר"מ ועיקר מעשיה' שדיך שהיו יושבין ודנין את הכהונה והדין עמו דהא במ"ב פי"א דסנהדרין תנן שממנה יוצאה תורה לכל ישראל. אלא הכא בעיקר מעשיהם המדיך שזה היו צריכין עכ"פ לבדוק את הכהונה. אבל תורה אפשר שלא תבא כלל שלא יפלא דבר למשפט: (טו) הכהונה. ואת הלוים. אבל נקט הכא כהונה בלבד. לפי שאלא ג"כ עיקרים להם יותר מבדיקת הלוים. גם יתכן שהלוים לא היו עושים י"ט כמו הכהנים שזכו לעבודה: (טז) וי"ט כו'. פי' אותם שלא נמצא בהן פסול היו קוראים כל א' וא' לרעיו ומיודעיו ושמחים עמו והיו ג"כ מודים ומשבחים להשי"ת כו': (יז) וכך כו' ברוך המקום. ע"ש שלשכת הגזית נקראת מקום שעליה נאמר מן המקום אשר יבחר ה' כדתנן במ"ב פי"א דסנהדרין ולפיכך היו מכנים עכשיו הש"י בשם מקום לומר שהוא המקום האמיתי המנהיג עולם ומלואו בכסא יתברך. אמנם לא הגבלת מקום שלכך שזה ואמרו ברוך הוא להורות זה שלע"ע שאמרו והגבלנוהו בשם מקום על שהוא מקומו של עולם. הנה ב"ה מלהזכירו כן על שם הגבלת מקום כי אם מלך שהוא חי העולם ומקיימן. כ"ל:

סליק מסכת מדות

אין ענין במסכת זו אלא לדבר בטעותי השופט כו' והניחה באחרונה מפני שאינו מוכרח שישמרנו ועוד שהדבור עליו מעט מזער. הר"מ:

חטאת העוף נעשית למטה. מחוט הסיקרא (א) דכתיב (ויקרא ה') והזה מדם החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח. קיר שהשיירים שלו נתמצין ליסוד זהו קיר התחתון למטה יהיה הסיקרא דאי קיר העליון דהיינו מן החוט ולמעלה פעמים שהוא מתמצה לסובב כגון כשעושה למעלה מן הסובב שהחוט למטה מן הסובב אמה וחטאת בהמה למעלה דכתיב קרנות בגישה של קרן: עולת העוף למעל' דכתיב

מסכת קנים

פרק א (א) שאין במזבח כי הם

חטאת העוף נעשית למטה וחטאת בהמה למעלה. עולת העוף נעשית למעלה ועולת

ועולת הבהמה למטה. אם שינה בזה ובזה פסול. סדר קנים (ג) (ד) כך היא. החובה. אחד חטאת ואחד עולה. בנדרים ונדבות כולן עולות. איזהו נדר. האומר הרי עלי עולה. ואיזהו נדבה. האומר הרי זו עולה. מה בין נדרים לנדבות. אלא שהנדרים מתו או נגנבו חייבים באחריותם. ונדבות מתו או נגנבו אינן חייבין באחריותן: ב חטאת שנתערבה בעולה. ועולה בחטאת אפילו אחד בריבוא. ימותו כולם (ו). חטאת שנתערבה בחובה. אין כשר אלא כמנין חטאות שבחובה. וכן עולה שנתערבה בחובה. אין כשר אלא כמנין עולות שבחובה. בין שהחובה מרובה והנדבה מועטת. בין שהנדבה מרובה והחובה מועטת בין ששתיהן שוות: ג בד״א בחובה ובנדבה. אבל בחובה שנתערבו זו בזו אחת לזו (ח) ואחת לזו. שתים לזו ושתים לזו. שלש לזו ושלש לזו. מחצה כשר (ט) ומחצה פסול. אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו ועשר לזו ומאה לזו. המועט כשר. בין משם אחד. בין משני שמות. בין מאשה אחת. בין משתי נשים:

ביצד

דכתיב (שם א׳) ומלק והקטיר ונמצה דמו מה הקטרה בראשו של מזבח אף מליקה ומצוי בראשו של מזבח: ושל בהמה למטה. דכתיב בה יסוד: ואם שינה בזה ובזה פסול. אפי׳ דפסול אם עשה מעשה חטאת חטאת למעלה זוקא בהזאה (ב) אבל המליקה של חטאת אף למעלה כשרה. דמליקה בכ״מ במזבח כשרה. ועולת העוף לית בה הזאה כי אם מצוי ואם עשאה למטה פסולה: סדר קנין של חובה א׳ חטאת וא׳ עולה. כגון זב וזבה יולדת ומצורעת מקדש וקדשיו ושמיעת קול אלה וביטוי שפתים דכולן מביאין קן בדלות אלא שזב וזבה מביאין קן בין בדלות בין בעשירות ואע״ג דאיכא קינין של גר דהן חובה ושתיהן עולות לא איירי תנא בהייהו משום דלא שכיחי כולי האי (ה): בנדרים ונדבות כולן עולות. לפי שאין באים בנדר ונדבה אלא עולות ושלמים בלבד ואין עופות באים שלמים. הלכך נדרים ונדבות שבעופות כולן עולות: ב אפי׳ א׳ ברבוא ימותו כולן. ולא בטלי ברובא דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי: חטאת שנתערבה בחובה. בן יונה או תור של חטאת שנתערבה בשני קינין של חובה. דהיינו קינין סתמא של יולדת או של זבה שכל קן מהם הוא אחד עולה ואחד חטאת ונמצא עתה חמש פרידות מעורבות יחד: אין כשר אלא מנין חטאת שבחובה. ואינו יכול להביא מאלו החמש פרידות רק שתי חטאות בלבד שזהו מנין הכשר בשני קינין של חובה. דאי עביד ג׳ חטאות שמא מן השני קינין עביד להו ולא מן המעורבת בהן. ומשני קינין אין יכולים לעשות רק שתי חטאות. ולא מצי עביד אפילו עולה אחת דשמא יקח החטאת המעורבת: וכן עולה. בן יונה או תור שהופרש לשם עולה שנתערבה בחובה בשני קינין סתמא אינו כשר אלא מנין עולות שבחובה. כדפרישנא לעיל גבי חטאת: בין שהחובה מרובה והנדבה מועטת. כגון שקן א׳ מפורש שהן עולות נתערב עם כמה קינין סתמא של יולדת או של זבה שכל קן מהן א׳ חטאת וא׳ עולה: בין וכו׳. כגון קן א׳ סתומה שנתערב בכמה קינין של עולות. וקרינן לעולות מפורשות נדבה משום דנדרים ונדבות כולן עולות כדתנן ברים פירקין (ז): ג בחובה ובנדבה. שנתערבו קני חובה שמקצתן חטאות ומקצתן עולות. עם קני נדבה שכולן עולות: אבל בחובה שנתערבו זו בזו. קן סתומה של יולדת או של זבה שנתערב בקן של יולדת או של זבה אחרת: מחצה כשר ומחצה פסול. ומקריב מאלו הארבעה המעורבים שנים בלבד א׳ לעולה וא׳ לחטאת ולא יותר. דאי עביד שתי עולות שמא יעשה אותן מקן אחד וכל קן סתומה הוא א׳ עולה ואחד חטאת: המועט כשר. אם נתערב קן אחד סתומה בשני קינים אחרים או בשלשה אינו יכול להקריב אלא קן א׳ פרידה אחת לחטאת ופרידה אחת לעולה. אבל שתי עולות לא מצי עביד שמא יקח הקן שהוא מהורך התלה ליולדת אחת שאינו יכול לעשות ממנו אלא א׳ חטאת וא׳ עולה. וכן אם נתערבו עשר קינין במאה אינו מקריב מכולן אלא עשר קינין מקצתן חטאת ומקצתן עולות והשאר פסולין וזהו המועט כשר: בין משם אחד. לידה ולידה זיבה וזיבה בין משתי נשים או מאשה אחת: בין משני שמות. לידה וזיבה בין משתי נשים בין מאשה אחת כדמפרש ואזיל:

שני מקומות. תוי״ט: (ב) ובמצוי פלוגתא במעילה ד״ח. דאיכא למ״ד דלא מעכב. מפרש: (ג) קנים. קן קרוי ב׳ תורים או ב׳ בני יונה. פרידה קרויה יונה אחת או תור אחד. מפי׳: (ד) קנים. הקו״ף בחיר״ק כמו מן שלים. וכן לפור שבפס״ח מפני הסמיכות: (ה) הר״מ. ותי״ט באיזו מפורש בתורה. וכ׳ עוד הר״מ ומה שאמרנו שהחובה א׳ עולה וא׳ חטאת הכי הוא כפי עיקר החיוב הראשון. ואם כבר הקריב מקצת קרבנותיו עד שיהיה האיש הזה דרך משל יש עליו עשרים עולות ועשר חטאות כולן חובה או בהפך. ולפיכך אמר במס׳ ז מנין חטאות שבחובה ומנין עולות שבחובה ולא אמר חצי החוב׳: (ו) ימותו כו׳. דבכל אחד איכא לספוקי שמא עולה ופסולה למטה או שמא חטאת ופסולה למעלה. רמ״י: (ז) ונדבה דנקט ולא נקט חטאת מועטת בחובה עולה מועטת בחובה. משום דקתני בסיפא אבל חובה שנתערבה זו בזו להכי נקט נדבה. מפרש: (ח) לזו כו׳. נתן דוגמאות לכל המשי׳ בקרבנות הנשים לפי שהן יותר חייבות בקנים מפני שחייבות בהן כמו שחייבים האנשים. ומוסיף על האנשים יולדות. וג״כ שהזיבות מצוי הרבה בנשים יותר ממה שהוא מצוי באנשים כמו שהוא מפורסם ונגלה לעין. הר״מ: (ט) מחצה כשר. אע״ג דאפשר שמקריב משל שתי נשים הרי יכול להקריב לשם מי שהוא ולכן לא קיימינן אלא בפרידי גופייהו כמה כשרים וכמה פסולין מצד עצמן ועי׳ בפ״ב.

וכל

ד כיצד משם אחד. לידה ולידה. זיבה וזיבה. משם אחד. משני שמות. לידה וזיבה. כיצד שתי נשים. על זו לידה ועל זו לידה. על זו זיבה ועל זו זיבה. משם א'. משני שמות. על זו לידה ועל זו זיבה. ר' יוסי אומר שתי נשים שלקחו *קניהן בעירוב או שנתנו דמי קניהן לכהן. לאיזה שירצה כהן יקריב חטאת. ולאיזה שירצה כהן יקריב עולה. בין משם אחד בין משני שמות:

פרק ב קן סתומה שפרח ממנה גוזל לאויר או שפרח לבין המתות (ג) או שמת א' מהן יקח זוג לשני. פרח לבין הקריבות פסול. ופוסל אחד כנגדו. שהגוזל הפורח פסול. ופוסל אחד כנגדו: ב כיצד שתי נשים. לזו שתי קנים. ולזו שתי קנים. פרח מזו לזו. פוסל אחד בהליכתו. חזר. פוסל אחד בחזירתו. פרח וחזר. פרח וחזר. לא הפסיד כלום. שאפי' (ד) הן מעורבות אין פחות משתים: ג לזו אחת. לזו שתים. לזו שלש. לזו ארבע. לזו חמש. לזו שש. לזו שבע. פרח מן הראשונה לשניה. לשלישית. לרביעית. לחמישית

* נמי שם

וכל זה נכון נעלך כדתנן בתמ"ב: (י) דאי אין ברירה היכא למימר כל קן רחל הקריב למעלה וכל קן לאה הקריב למטה והקריב עולה למטה וחטאת למעלה כו' וקמ"ל מרת ספרא דאמר אין הקנים מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן דכתיב ולקח ונו' אחד לעולה ואחד לחטאת. וכתיב ועשה הכהן את האחד חטאת ואת האחד עולה. ומתוי"ט:

פרק ב (א) מפרש. וק"ק דלפ"ז

ריפא נקט סתומה בלאו דוקא. ובריפא פרח לבין הקריבות א"א לפרש אלא דוקא סתומה. והתוי' כ' קן סתומה ה"ה נקן מפורשת הוי דין זה אלא משום דבסיפא קאמר פרח כו' דוקא פרידה של קן סתומה שפרחה ונתערבה לבין הקריבות אבל פרידה המפורשת לעולה שפרחה בין שאר קינין אינו יכול להקריב אלא כמנין עולה שבקנים שפרח לשם כדאמר בפ"ק. ומתוי"ט: (ב) המתות. להכי קאמר בין מתלות המתות דהלכו נתערבה בין מתלות מיס והכן מתלות דדיי ניכא מלי למיכב חד מנייהו ועביד ליה זוג להא. והא דלא נסערב הוה קרי לי' עולה. גליון מבי"ס: (ג) תימא כיון דנפתחות איירין ושכל אשה שתי קנים וכדין הוא שהקריב שתי חטאות ולא שהלו מקן לי' אלא משי קנים ובהמפרש ליתא להאי א"כ רש ליפנ ולהביה שליל ונמלאו ג' מתלות משי קינין והי"ק א"כ אם יעשה לחד חטאת ולחד עולה שוב לא יקריב השלישי דחיישינן כו' ונמלאו ג' חטאות משני קינין וס"ל תלי לאסגורה בג' עולות: (ד) שאפי' כו'. כלפי שנודעים כל השמנה פרידין שבדי הקינין יחד אין פחות משנים. פי' ב' קינין כשרים בהן ב' עולות וב' חטאות. אבל ג' חטאות וג' עולות לא מצי עביד דדלמא עביד להו משני קינין של אשה א' שהן ב' חטאות וב' עולות. מתוי"ט:

ד רבי יוסי אומר כו'. לאו משום דסבר ר' יוסי יש ברירה וניחא לכשהקריב הכהן קן אחד לשם חטאת מתברר הדבר למפרע דמתחלה בשעת לקיחת הקן היה קן זה שלה (י). אלא מפרש בגמרא בפרק בכל מערכין (יף לט) דר"י מיירי כשהתנו בשעת לקיחה שיזכה הכהן לאשר קן שירצה לשם איזו אשה שירצה והנשים הקנו כו':

פ"ב קן סתומה. שלא פירש זו חטאת וזו עולה. ולא מבעיא מפורשת דפשיטא שאם פרח האחד יקח זוג לשני כיון שהן נפרשים זה מזה וכל אחד שמו עליו (א). אלא אפילו סתומה שעדיין הם יחד ועומדים להתפרש וסד"א שאם פרח האחד ימות השני קמ"ל: לבין המתות. לבין קינין שמשפטן מיתתן כולם כגון חטאת שנתערבה בעולה דתנן בהו בפ"ק ימותו כלם: לבין הקריבות. לבין קינין סתומות העומדות ליקרב: פסול ופוסל אחד כנגדו. לפי שהוא סתם ולא נתפרש אם חטאת אם עולה לפיכך אינו פוסל אלא א' כנגדו. כדמפרש ואזיל: ב פרח. פרידה אחת מזו לזו: פוסל אחד בהליכתו. ממקום שנפרש ופסול הוא עצמו או אחד במקום שנתערב. דכשפרש פרידה אחת משני קנים לשני קנים אחרים הרי ג' פרידות לבד ושתים פרידות לבד. ומשלש פרידות אינו יכול להקריב רק שתים אחד עולה ואחד חטאת שאם יעשה שתים מהן עולות כנגד שהוקבע השלישי שנשאר והוא ספרח לחטאת. ולא יוכל להקריב שוב משתי פרידות כי אם שתי חטאות כדין חטאת שנתערבה בחובה דאמרינן בפ"ק דאין כשר אלא מנין חטאת שבחובה. א"כ אין להקריב השלישי שנשאר דשמא יקריבו אותו שפרח בה' פרידות ויעשהו חטאת והפירו שנשאר בג' פרידות נמי יעשהו חטאת ונמצאו שתי חטאות מקן א' (ב). וכן נמי המשה פרידות אינו יכול להקריב רק שתי חטאות ושתי עולות דכי עביד ג' חטאות או ג' עולות דלמא עביד לבו משני קינין של אשה א' ואין לך בשני קינין אלא בשתי החטאות ושתי עולות והיינו דפסול הוא או א' במקום שנתערב. ופוסל א' כנגדו ממקום שפרח ונפרש משם: [illegible] פוסל א' בחזרתו. חזר ופרח א' מאותם השנים פרידות לתוך אלו השני שנשארו עתה ד' פרידות מכאן וד' פרידות מכאן. פוסל אחד בחזירתו ממקום שנפרש ויצא משם ויצא או אחד פסולים במקום שנתערב שם ואין יכולים להקריב אלא א' חטאת וא' עולה מן הדי שבכאן וא' חטאת וא' עולה מן הד' שבכאן. דדלמא אותה פרידה שפרחה שנייה היא מאותם שני קינין ואינה אותה שנתערבה בה תחלה ונשארו שם ג' פרידות מן השני קינין והותה שפרחה [illegible] הלכונה וכן במקום השני וא' עביד במקום א' שתי עולות וא' חטאת יהא נקבע אותו שפרח לגד השני כחטאת ולא יוכל להקריב שם רק חטאת א' דילמא כל הני חטאות שנעשו מכאן ומכאן יהיו משני קינין של אשה אחת הלכך עושה בכל מקום עולה א' וחטאת א' או שתי עולות וחטאת א' בצד זה וחטאת א' בצד זה או שתי חטאות ועולה בצד זה ובצד השני עולה א'. ואם חזרו ונתערבו יחד לבסוף לא יהיו לכם פחות משני קנים כשרים: ג א' לזו ושנים או כו'. פרח מן הראשונה פרידה א' לשנייה. וכיון כפסל אותו שעדיין בשלה בראשונה. דאי יעשו חטאת יוכל

יהא נקבע אותו שפרש לעולה ולא יוכל להקריב בשניה ובקינין אחרות שנתערב בהן רק ומאלך שלשה כמו עולה שנתערבה בחובה וכי פרח מן השניה לשלישית שמא מגופה של השניה פרח ואותו שפרח מן הראשונה נשאר גם בשנייה ואינו יכול לעשות מן השניה רק ב' פרידות אחת חטאת ואחת עולה דאי עביד שתי עולות שמא מן הפרידות של גוף השניה יעשה וא״כ יהיה נקבע אותו שפרש בשלישית לחטאת ולא יוכל לעשות בשלישית רק

לחמישית. לששית. לשביעית. חזר. פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו. הראשונה והשניה אין לה כלום השלישית יש לה אחת. הרביעית יש לה שתים. החמישית יש לה שלש. הששי׳ יש לה ד׳. השביעית יש לה שש. פרח וחזר. פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו. השלישי׳ והרביעית אין להם כלו׳. החמישי׳ יש לה אחת. הששית יש להם שתים. השביעי׳ יש לה חמש. פרח וחזר. פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו. החמישית והששית אין להם כלום. השביעית יש לה ארבע. וי״א השביעית לא הפסידה כלום. ואם פרח מבין המתות לכולם. הרי כולם ימותו:

ד קן סתומה. וקן מפורשת. פרח מן הסתומה למפורשת. יקח זוג לשני. חזר. או שפרח מן המפורשת ראשון. הרי כולן

מסלק חטאות ולא יותר וכן כי פרח מן השלישית לרביעית שמא מגופו של שלישית הוא אותו שפרח ולא נשאר בה רק ה' פרידות ופרידה אחת מן השני שנתערבה בהן ואינו יכול לעשות בשלישית רק שתי חטאות ושתי עולות מפני אותו שנתערב ברביעית. וכן כי פרח מן הרביעית לחמישית אין כשר ברביעית אלא ג' חטאות וג' עולות. וכן מחמישית לששית יעשה בחמישית ד' חטאות וד' עולות וכן מששית לשביעית אין כשר בששית כי אם ה' חטאות וה' עולות דאי עביד שם עולות יהא נקבע אותו שפרש בשביעית לחטאת ולא יוכל לעשות בשביעית כי אם ז' חטאות בלא שום עולות וכי הדר מן השביעית ופרח א' בששית שמא לא הוא אותו שפרח בתחלה מששית אלא מגופה של שביעית פרח ונשאר בשביעית ב' פרידות. ואין כשר כי אם ו' חטאות ושם עולות דאי עביד ז' חטאות יהא נקבע אותו שפרש בששית [ובאחרים] לעולה ולא יוכל להקריב רק עולות מאלו הפרידות ואלין האחרים פסולים כדין עולה שנתערבה בחובה. וכי פרח מן הששית לחמישית נפסל בחזרה זו עוד קן אחד ואין כשר בששית כי אם ד' חטאות וד' עולות דשמא מן הששית פרח ומגופה אחת בשביעית וא' בחמישית בחזרה. ולא נשאר לה כי אם י' פרידות מגופה ואי עביד ה' חטאות וה' עולות דלמא השתי פרידות שפרחו ממנה יהיו קרבים עולות שתיהן. וא״כ יעשו בשם קנין ז' עולות או יהיו עשויין שתיהן חטאות. ואין יכולים לעשות בשם קנין אלא ו' עולות ושם חטאות וכן מחמישית לרביעית ומרביעית לשלישית ומשלישית לשניה אין בשלישית כי אם שתי פרידות אחת חטאת וא' עולה. וא״ת ולמה הפסידה השלישית שנים שהרי מאותן שפרשו בשניה בחזרה לא יקריבו דהא קתני השניה אין לה כלום והוה לן למימר בשלישית שתי קנין ובשניה אין בה כלום או בשניה קן אחד ובשלישית קן אחד וי״ל כיון דנשאר קנין מרביעי ואילך נפסלו ב' קנין א' בהליכה ואחד בחזרה גזרינן כמו כן בשלישית. אבל בשביעית לא נפסל כי אם קן אחד דלא הלך ממנה רק פרידה אחת בחזרה ואילו בהליכה לא נפסל בה כלום ולא נחסר ממנה דבר: פרח וחזר. לשר והראשונה ושניה קאי דכיון דאין להם כלום אלא מתים אם פרח אחד מהם בין שאר קנין ימותו שלם כדתנן בסיפא ואם פרח מבין המתות לכולם. כולם ימותו. אלא קאי אשלישית שפרח ממנה לרביעית ומרביעית לחמישית ומחמישית לששית ומששית לשביעית וחזר משביעית לששית עד השלישית הרי מן השביעית חסר ב' פרידות א' בחזרה ראשונה ואחד בחזרה שנייה ואין כשר בשביעית רק ה' פרידות לעולות וה' פרידות לחטאות דאי עביד ו' עולות שמא הב' שהלכו ממנה יהו קרבין עולות הרי ח' עולות ואין בז' קנין רק ז' עולות ומן הששית חסר ד' פרידות ב' בפריחה וחזרה ראשונה. וב' בשניה. ונשארו ב קנין כשרים דאי עביד ג' עולות שמא ד' שהלכו ממנה יהיו עולות הרי ז' עולות ואין בו' קנים רק ו' עולות. וכן בחמישית אין כשר בה כי אם אחד לעולה ואחד לחטאת. וכמו כן קשיא בכאן כיון דהרביעית אין לה כלום היה יכול להקריב בחמישית ג' עולות וג' חטאות דהרי אותן שהלכו ברביעית אינן קריבות ולפ״ז שהחמישית אין לה אלא אחת היה יכול להקריב ברביעית ב' עולות וב' חטאות אלא גזרינן בכל פריחה וחזרה שני קנין [גזירה בזו אטו בזו] וכן כי פרח וחזר פעם שלישית אין להם כלום. לגבי השביעית שיש לה ד' כמו כן גזרינן בכל פריחה וחזרה שני קנין: וי״א השביעית לא הפסידה כלום. פי' בפריחה וחזרה שלישית אלא לעולם יקריבו ממנה ה' קנין (י) דג' פרידות פרחו ממנה לכל היותר ונשארו בה רק י״א פרידות ויעשה מהם ה' חטאות וה' עולות כיון דאף הששית אין לה כלום והכא לא גזרינן בפריחה זו כמו בשאר קנין דכיון דאינה נפסדת בפריחה בשום פעם לא גזרו על החזרה ואין הל' כי״א: ד קן סתומה. שלא פירש איזו חטאת וזו עולה והכא מיירי

(ה) אבל אין לגבה לא הפסידה. כלום ויקריבו בה ז' חטאים וז' עולות דאי עביד לאו כיון דבקנין אחרים אין בהם כלום ואותן ב' שנתערבו בה מאחרים ראוין הם להקריב כולם בין עולות בין חטאות שבכל פעם שבא לה א' היה בא ממקום שראוי להקריב בין עולה בין חטאת דאין זה הלשון דהל״ל נשכרה שביעית בפריחה שלישית שעל ידי פריחה ג' הוכשרו כל הקינין שבשביעית. אלא הלשון משמע לא הפסידה כלום בזאת הפריחה

כולן ימותו: **ה** חטאת מיכן ועולה מיכן וסתומה באמצע פרח מן האמצע לצדדין. אחד [א]הלך ואחד [א]הלך לא הפסיד כלום אלא יאמר זה שהלך אצל חטאות. חטאת וזה שהלך אצל עולות. עולה. חזר לאמצע האמצעיים ימותו. אלו יקרבו חטאות. ואלו יקרבו עולות. חזר. או שפרח (י) מןהאמצע לצדדין הרי כולן ימותו. אין מביאין תורין כנגד בני יונה. ולא בני יונה כנגד תורין. כיצד, האשה שהביאה חטאתה תור. ועולתה בן יונה. תכפול ותביא עולתה תור. [ב](עולתה תור והטאתה בן יונה תכפול ותביא עולתה) בן יונה. בן עזאי אומר. הולכין אחר הראשון האשה שהביאה חטאתה ומתה. יביאו היורשין (ע) עולתה. עולתה ומתה לא יביאו היורשין חטאתה:

פרק ג **במה** דברים אמורים. בכהן נמלך. אבל בכהן שאינו נמלך. אחת לזו ואחת לזו. שתים לזו ושתים לזו. ג' לזו וג' לזו. [ג](עשה) כולן למעלה. מחצה כשר ומחצה פסול. כולן למטן. מחצה

[א] גמ' הילך [ב] ס"ש [ג] ס"ש

שנתערבו שתי הפרידות יחד לאחר שהיו מפורשות דהשתא אין ידוע איזו חטאת ואיזו עולה. והכי מוכח בסיפא דקתני או שפרח מן המפורשת לאחת לסתומה ימותו כולם ואם לא נתערבו פרידות המפורשות א בא אותי ימותו. ואם היתה פרשה כשפחת הנשארת תקרב וקן הסתומה יקריבו בה כולה אחת מפני שעולה שנתערבה בה אחת מיירי שנתערבו פרידות המפורשות זו בזו ואם נתערבה פרידה אחת מן הקן הסתומה לתוך המפורשת יקח זוג לשני ויפרש א' חטאת וא' עולה והג' שנתערבו יחד ימותו שלן שזר אחד מן הג' שנתערבו ונתערב עם היסודי הנשאר בסתומה או בתחלת הפרישה נתערב א' מן המפורשת לסתומה והייט דלתן דקאמר כלומר שבתחלת פרישה הלך א' ונתערב בסתומה ימותו כולן. דכיון שפרידות המפורשות נתערבו יחד אינן קרבין עוד דכי פ"ם אחד ונהן במקום אחר הייט אחד מן המתות שפ"ם לבין הקריבות ימותו כולן: **ה** חטאת מכאן. פרידה המפורשת לחטאת לצד אחד ופרידה המפורשת לעולה לצד הב' ושתי פרידות של קן סתומה באמצע: פרח מן האמצע. פרידה אחת לימין ופרידה אחת לשמאל: לא הפסיד כלום. דאותו מעורב עם החטאת יעשה חטאת ואותו שעם העולה יעשה עולה אבל לא חטאת דשמא יעשוהו מן העולה המפורשת: חזר לאמצע. אחד מן הצדדים אחד מכאן ואחד מכאן ונתערבו יחד. אלו ימותו דחטאת ועולה נתערבו יחד אבל אותן שנשארו כל א' לבדו קריבים כל א' כדינו: חזר מן האמצעיים לצדדים. הרי חטאת ועולות מעורבים וימותו כולן (י): אין מביאים תורים כנגד בני יונה. שלא או שניהם תורים או שניהם בני יונה: תכפול ותביא עולתה בן יונה. כדין החטאת שהחטאת היא עיקר (ס) בין שהפרשתו תחלה בין שהפרשתו בסוף: הולכין אחר הראשון. ואינה מביאה השני אלא ממין שהפרישה בראשון בין שהיה הראשון חטאת בין שהיה עולה והלכה כת"ק: לא יביאו היורשים חטאתה. דהוים חטאת שמתו בעליה. ואי לא נה"ש מביאים חטאת אע"פ שקדמה עולה תחלה ומפ"ג דנב"ע חטאת קודמת לעולה. היינו דוקא למטה אבל לא למעכב:

פרק ג **בד"א** בכהן נמלך. אפ"ק קאי והכי קאמרינן בד"א דחטאת שנתערבה בעולה שכולם ימותו (א) וכן אחת לזו וב' לזו וג' לזו דהמועט כשר. היינו בכהן שבא להמלך ולשאול איך מעשן אבל בכהן שאינו נמלך ועשה לדעת עצמו קן שלם למעלה לאשה אחת. עולה כשרה וחטאת פסולה (ב) ואם עשה קן שלם למטה חטאת כשרה ועולה פסולה. הלכך אחת לזו ואחת לזו ב' לזו ש' ועשה כולן למעלה מחצה כשר דהיינו עולות ומחצה פסול היינו חטאות ואם עשה כולן למטה חטאות כשרות ועולות פסולות וכל פרקא קמא מיירי לכתחלה והאי פרקא מיירי דיעבד ובכי לזו ושתים לזו דאמרן לעיל גבי נמלך המועט כשר. הכא בלא נמלך המרובה כשר כיון שעשה הכל למעלה והכל למטה כיצד הרי שמאחד לזו עשה אותו קן של אשה למעלה ומשני קינין של אשה אחרת עשה פרידה אחת מהן למעלה כדי שיהיו הכל למעלה ונשארו ג' פרידות למטה הרי כשר ג' עולות למעלה וג' חטאות למטה הרי ג' קנים כשרים ושלישי פסול וזהו המרובה כשר. וכן ג' לזו וג' לזו מן השני קנים יש ד' פרידות למעלה ועוד לקח פרידה אחת מן הג' קנין הרי ה' פרידות למעלה וה' פרידות למטה. מן הה' פרידות של מעלה יש ג' עולות ושלמטה ג' חטאות הרי ג' קנין כשרים וזהו המרובה כשר. ומיהו י' לזו וק' לזו ס"ל למטה בענין זה לפי שהן זוגות ול"ל דהמרובה כשר דתנן במתני' אינו אוזר אלא לאחת לזו ושתים לזו ש'. שאינן זוגות. ואיידי דתנן לעיל בב"ג המועט כשר. תנא נמי בכה"ג המרובה כשר בדינו נמלך. ומיהו אף בי' לזו וק' לזו המרובה כשר באין פסול מהן אלא י' קנים דהמאה כל הקנים של אשה אחת למעלה

בפריחה שניהם. מפרש: (ו) כ"כ הר"ב והמפרש. והוה מלי למיעבד דימותו מפני שפ"ם בקן מבין הממים: (ז) שהרת ב'. שפרח אלד זה כשם שהאלום לו העולות ופרש נמש לקלה הלחר הרי כ"כ היו שבזוגות החטאים בעולה לפיכך כולם ימותו כמו שכ' בשלח המשנה. הר"מ. והר"ב השטנש נכלה דל"ג או מפרש: (ח) עפ"י דוכחים צ"ד. ועם י"ט: (ט) יבילו כ'. דסעבידא דאורייי ומש"ה אפי' לא הפרישו מסיים. נמרח:

פרק ג (א) ובי"ב שיפרש ואמום צ"ב היא דקמי הכי דהא הכא בפת מה לבן קיימינן: (ב) יעא כמ"ש הר"ב בסוף מסכ' זבחים פ"קן כמ"ד בעלי חיים אינן נדחין ומב"ס כי אקרב אכלי

מחצה כשר ומחצה פסול. חצים למעלה והצים למטה. את שלמעלה מחצה כשר ומחצה פסול. ואת שלמטה מחצה כשר ומחצה פסול: ב אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו ועשר לזו ומאה לזו עשה כולן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול. כולן למטן מחצה כשר ומחצה פסול. חציין למעלן וחציין למטן המרובה כשר. זה הכלל כל מקום שאתה יכול לחלוק את הקנין ולא יהו משל אשה אחת בין מלמעלן בין מלמטן מחצה כשר ומחצה פסול. כל מקום שאין אתה יכול לחלוק את הקנין עד שהוא משל אשה אחת בין מלמעלן בין מלמטן המרובה כשר: ג חטאת לזו ועולה לזו *עשה כולן למעלן מחצה כשר ומחצה פסול. כולן למטן מחצה כשר ומחצה פסול. חציין למעלן וחציין למטן. שתיהן פסול. שאני אומר חטאת קריבה למעלן ועולה למטן: ד חטאת ועולה וסתומה ומפורשת עשה כולן למעלן מחצה כשר ומחצה פסול. כולן למטה מחצה כשר ומחצה פסול חציין למעלן וחציין למטן אין כשר אלא סתומה. והיא מתחלקת ביניהן: ה חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא מנין חטאת שבחובה. חובה שנים בחטאת. מחצה כשר. ומחצה פסול. וחטאת שנים בחובה. המנין שבחובה כשר. וכן עולה שנתערבה בחובה. אין כשר אלא מנין עולות שבחובה. חובה שנים בעולה. מחצה כשר ומחצה פסול. עולה שנים בחובה המנין שבחובה כשר: ו האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר ילדה זכר מביאה ב' קנים אחת

לנדרה

* פ"א

למעלה ונפסלו החטאות או כולן למטה ונפסלו העולות ועכ"פ י' קנים בינונים פסולים: את שלמעלה מחצה כשר ומחצה פסול. כיון שעשה קן שלם למעלה. והואיל שהקנים האלו בב' נשים יביאו קן א' בשותפות ויתנו ביניהן אם משל ראובן עולה נמצא תהא באחרון חטאת נמצא או חטאת. ודוקא עשה קן שלם למעלה אבל אם חלק הקנים פרידה א' למעלה ופרידה אחת למטה הכל כשר שאני אומר עולה למעלה וחטאת למטה שהקנים מתפרשים בעשיית כהן: ב זה הכלל כ"מ שאתה יכול לחלוק כו'. כלו' שקן אשה אחת אינו נחלק לב' אלא קן אשה א' למעלה וקן אשה אחרת למטה מחצה כשר ומחצה פסול וכ"מ כו' כגון א' לזו וב' לזו שיש נחלק של אשה אחת למעלה ולמטה המרובה כשר כדפרישית: ג חטאת לזו ועולה לזו כו'. הא נמי קאי אדתני לעיל בפ"ק עולה שנתערב' בחטאת או חטאת כולן ימותו. וה"מ בנמלך אבל בלא נמלך על תערובתו ועשה קן (ג) למטה וקן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול ואע"ג דאי אתי לאמלוכי אמרינן ליה לא תקריב כדתניא ימותו כולן. השתא דלא נמלך אמרינן שכ"א נעשה כהלכתו וכשר: ד חטאת ועולה וסתומה ומפורשת. ב' נשים שלקחו ג' קנין זו צריכה עולה וקן שלם. דהיינו ב' עולות וחטאת א' וזו צריכה חטאת וקן שלם דהיינו ב' חטאות ועולה א'. ופירשו א' מן הקנין פרידה עולה לזו ופרידה חטאת לזו וא' מן הקנין היינו סתומה שלא פירשו איזו עולה ואיזו חטאת והבעלים פירשו איזו עולה ואיזו חטאת אבל בעלים לא נתפרשו הרי חטאת לזו ועולה לזו וקן סתומה וקן מפורשת וצריך להקריב ב' הקנין הללו סתם על שתיהן העולות למעלה והחטאת למטה. ועולה לזו וחטאת לזו צריך להקריב לשם בעלים (ד) ואם נתנם הכהן חציין למטה וחציין למעלה אין כשרה אלא סתומה דהי מינייהו דעבד עולה והי מינייהו דעבד חטאת כשר כיון שכל קן וקן היה בפ"ע: מתחלקת ביניהם. הואיל ובעירוב לקחום. הא' יצאה ידי חטאת והא' יצאה ידי עולה: ה חטאת שנתערבה בחובה. כלומר הא דתנינן לעיל בפ"ק חטאת שנתערבה בחובה אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה פעמים שעולה אותו מנין למחצה כשר ומחצה פסול פעמים בעולה לפחות ממחצה ומפ' ואזיל כיצד חובה ב' בחטאת מחצה כשר ומחצה פסול פי' ב' קינין חובה שיש בהן כפלים בחטאת כגון שהקריב מהן עולה א' ונשתיירו ב' חטאות ועולה א': מחצה כשר ומחצה פסול. שעולה א' הנשארת אינו יכול להקריב שמא זהו שנקבע לחטאת (ה). וחטאת המעורבת אינו יכול להקריב שמא היא העולה הנשארת (ו) הלכך אינו מקריב אלא ב' החטאות. והחטאת המעורבת והעולה הנשארת פסולים. והיינו מחצה כשר ומחצה פסול: חטאת שנים בחובה מנין שבחובה כשר. פי' כגון שקרבה חטאת אחת מן הב' קינין ונשתיירו ב' עולות וחטאת א' (ז) הרי הן ד' פרידות עם חטאת שנתערבה ביניהן. והרי אינו יכול להקריב ב' העולות (ח) שמא יקח חטאת המעורבת. וגם ב' חטאות (ט) לא יקריב שמא יקח אותו שנקבע לעולה הלכך אינו מקריב אלא חטאת אחת. הרי עולה אותו מנין הפחות שבחובה למחצה כשר. וכה"ג מפרשינן נמי וכן עולה שנתערבה בחובה: ו הרי עלי קן כשאלד זכר. דיולדת עניה עסקינן דאילו עשירה מביאה כבש לחובתה:

והביאה

אלא: (ג) ר"ל ב' פרידות שהא' חטאת וא' לעולה: (ד) ומיהו כי להקריב בסתמא כל אחת עולתה למי שהיא מי' ומש"ה מסכמת להו מחצה כשר ומחצה פסול כדתנינן. וכ' התוי' דלא הוה צריך למתני אלא סתומה ומפורשת דבחטא' ועולה אין מכוין כלום: (ה) מפרש. וכ"ל שמא זוהי לותה המעורבת שכבר נקבע לחטא': (ו) כלו' אחר שהקריב שתי חטאות מהמעורבות שוב לא יוכל להקריב עוד חטאת על דעת שהיא זו שנתערבה. דשמא זו היא עולה הנשארת דהואיל ונקרבו שתי חטאות מן המעורבות הרי הוקבעה הבעלים לעולה ושמא זו היא ולא היא לותה החטאת שנתערבה: (ז) ויהיה פי' שני' בחובה שיש בחובה כפלים עולות כנגד החטאות: (ח) ר"ל גם שתיהן. ואפי' א' מהן לא: (ט) ר"ל שתיהן ביחד אינו יכול להקריב. אבל אחת מקריב

לנדרה ואחת לחובתה. נתנתם לכהן. והכהן צריך לעשות שלש פרידות מלמעלן ואחת מלמטן. לא עשה כן. אלא עשה שתים למעלן ושתים למטן ולא נמלך צריכה להביא עוד פרידה אחת [א]ויקריבנה למעלן. ממין א'. משני מינין תביא ב'. פירשה נדרה צריכה להביא עוד שלש פרידות. ממין אחד. משני מינים תביא ארבע. קבעה נדרה. צריכה להביא עוד חמש פרידות ממין א'. משני מינין תביא שש. נתנתם לכהן [ב]ואין ידוע מה נתנה הלך

[א] פ"א [ב] גמרא ואינה יודעת

מקריב. ועתוי"ט: (י) קסבר ב' הקינין היתה עליה במאה יולדת בזוב היתה והזוקקה לקן לידה וקן זיבה. הר"מ: (יא) וכן לכל המ...לות דמתני' הב"מ על הספק: (יב) הר"ע לא כתב שקבעה לחובתה. ודו"ק: (יג) לרבותא כ' כן דלא היא דהכל מין הקרבה עולה א' כר קמ"ל דלא דהא בם רסה וקבעה מיירי: (יד) לאו דוקא דיכולה להביא ב' פרידות מאיזה מין שהלא אחת חטאת ואחת עולה וכמ"ש בסמוך. וכ"כ הר"מ: מאיזה

והכהן צריך לעשות ג' למעלה. שהן דנה שתיהן עולות וקן של חובה עולה למעלה וחטאת למטה. והוא לא עשה כן אלא שתים למעלה ושתים למטה (י) ולא נמלך בה לדעת על מה הביאתן ונפסלה פרידה אחת הלכך צריכה שתביא פרידה אחרת ותקרבנה למעלה: ממין א'. כלומר בד"א כשהיו מינין אחד שכל היו הב' קינין שהביאה מב' מינים דהיינו קן אחד תורים וקן א' בני יונה צריכה להביא פרידה אחת תור ופרידה אחת מבני יונה כדי להשלים הפרידה שנפסלה דלא ידעינן אם מן התורים אם מן בני יונה היתה. ותנן לעיל אין מביאים תורים כנגד בני יונה כו': פירשה נדרה. כשהביאה ב' קינין לכהן פירשה ואמרה אלו לנדרי ואלו לחובתי: ממין א'. כלומר אם ב' קינין הללו היו ממין א' דהיינו שניהן תורים או שניהן בני יונה והקריב מהן הכהן שתים למעלה. ושתים למטה. אין כשר אלא פרידה אחת מכל הארבעה שהקריב. והיא העולה שבחובה. מידי דהוי כעולה שנתערבה בחובה דאמרן לעיל אין כשר אלא מנין עולות שבחובה. וצריכה להביא עוד ג' פרידות ומקריב מהן אחת למטה והיא החטאת שבחובה ושנים למעלה והוא הנדר: משני מינים תביא ארבע. אם הביאה ב' קינין מב' מינים ופירשה נדרה ולא ידע הכהן איזה שתים מהן עשה למעלה ואיזה עשה למטה צריכה להביא ד' פרידות דשמא הב' תורים שהביאה לנדרה והן עולות נעשו למטה ונשאר עליה הנדר כולו וב' בני יונה שהן חובה נעשו למעלה ונשאר עליה בן יונה א' לחטאת מחובתה או שמא ב' בני יונה שלחובה נעשו למטה ונשאר עליה בן יונה של עולה מחובתה: קבעה נדרה. כגון שאמרה בשעת נדרה הרי עלי קן ממין פלוני. ופירשה נדרה דלעיל לא פירשה כלום בשעת הנדר אלא לאחר שנדרה סתם הרי עלי קן הביאה מאיזה מין שרצתה ואמרה אלו לנדרי: צריכה להביא עוד ה' פרידות. הכא מיירי כגון שלאחר שקבעה נדרה והביאה נדרה עם חובתה אל הכהן עשה הכהן ב' למעלה וב' למטה ולא ידע אם נדרה עשה למעלה וחובתה למטה אם להפך והיא גם היא שכחה איזה מין קבעה לנדרה אם תורים אם בני יונה. צריכה להביא עוד ה' פרידות דשמא הנדר נעשה למטה והחובה למעלה ואין כשר אלא עולה שבחובה בלבד ונשאר עליה חטאת של חובה וב' עולות של הנדר ומפני ששכחה באיזה מין קבעה נדרה צריכה להביא ב' תורים ושני בני יונה ולעשות ארבעתן למעלה כדי לצאת ידי נדרה וצריכה להביא נמי בן יונה או תור לחטאת להשלים חובתה הרי חמש פרידות. וה"מ כשהביאה מתחילה נדרה וחובתה הכל ממין א' אבל אם ידעה שמתחלה הביאה נדרה וחובתה מב' מינים ושכחה מאיזה מין קבעה נדרה צריכה להביא ו' פרידות ארבע להשלים נדרה דהיינו שתי תורים וב' בני יונה כדאמרן לעיל כיון שאינה יודעת באיזה מין קבעה לנדרה וצריכה לצאת ידי שניהם ושתי תורים או שני בני יונה לעשות אחד חטאת וא' עולה להשלים חובתה. והכא לא אמרינן דדי לה בבן יונה או תור לחטאת בלבד ותעלה לה העולה שהקריבה תחלה לשם חובה כדאמרן לעיל. דבשלמא כשהביאה ממין א' א"צ להביא לעולת חובתה ממ"נ אם הותן תורין שקבעה לנדרה נעשה למטה שתיהן א"כ חובתה למעלה כלה ויצאה ידי חובתה מעולה ואם חובתה נעשית עולה למטה וחטאת למעלה א"כ נדרה נמי נעשית אחת למעלה וא' למטה ויצאה ידי נדרה ומתוך א' וב' תורים שהביאה עכשיו באחת יצאה ידי נדרה ובאחת ידי עולת חובתה ואם חובתה נעשית כולה למטה והחטאת כשרה והעולה פסולה הב' תורים שהביאה עכשיו באחת השלימה חובתה יצאתה הוא נדבה והחטאת שמביאה עכשיו תביא על הספק ולא תאכל (יא) ואם היו הראשונים יונים תביא עכשיו חטאתה בן יונה ועולה א"נ ממ"נ כמו שאמרנו בתורים אבל כשהביאה ב' מינים ושכחה איזה מין קבעה לנדרה ואיזה מין קבעה לחובתה (יב) וגם שכחה מה פירשה ועשה הכהן כל מין ומין אחד למעלה וא' למטה (יג) שהיה סבור שבניהן חובות מתמות תביא ד' לנדרה ב' תורין ושני יונים לפי שאינה יודעת איזה מין קבעה לנדרה וגם ב' ממינין [צריכה לחטאת לזוגה לעולת חובתה] לפי שאינה יודעת מאיזה מין היתה (יד) ואין תור כנגד ויונה כנגד יונה בעינן: נתנתם לכהן ואין ידוע כו'. כגון שקבעה נדרה וקבעה חובתה והביאה לכהן קן לנדרה וקן לחובתה ואינה יודעת מאיזה מין קבעה בנדרה ומאיזה מין קבעה חובתה או אם נתנה לכהן שני מינין או מין א' והכהן אינו יודע אם עשה הכל למעלה או הכל למטה או נחצה למעלה ונחצה למטה הרי א' מביאה ד' פרידות לנדרה ב' תורין וב' בני יונה

הלך הכהן ועשה ואין יודע מה עשה. צריכה להביא עוד ארבע פרידות לנדרה. ושתים לחובתה. וחטאת אחת. בן עזאי אומר שתי חטאות. א"ר יהושע זה הוא שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה. כיצד קולו שבעה. שתי קרניו. שתי חצוצרות. שתי שוקיו. שני חלילין. עורו לתוף. מעיו לנבלים. בני מעיו (יח) לכנורות. ויש אומרים. אף צמרו לתכלת. רבי שמעון בן עקשיא אומר. זקני עם הארץ כל זמן שמזקינין. דעתן מטורפת עליהן. שנאמר (איוב יב) מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח. אבל זקני תורה אינן כן. אלא כל זמן שמזקינין. דעתן מתישבת עליהן. שנאמר (שם) בישישים חכמה. וארך ימים תבונה:

נשלמה מסכת קנים

יונה ומביאה נ"כ ב' לחובתה א' חטאת וא' עולה עולה מב' מינים שתרלה ומביאה חטאת (טו): א"ר זהו שאמרו כו'. כשם שהכבש כשהוא חי אין יוצא ממנו אלא קול אחד וכשהוא מת אף שהיה ראוי שיפסוק קולו יוצאין ממנו ז' קולות כדמפרש ואזיל. פי' כשנדרה תחלה קודם שהביאה כלום לא היתה צריכה אלא קן לנדרה וקן לחובתה ולאחר שקבעה הכהן והביאה נדרה וחובתה לפי שאינה יודעת מה קבעה ואין יודע הכהן מה הקריב. צריכה להביא ד' פרידות לנדרה וד' לחובתה כדאמרן (טז): קרניו לחצוצרות. לשופרות דקרינן לשיפורא חצוצרתא (יז): אף צמרו. לעשות ממנו תכלת. עושים מצמרו מעיל שכולו תכלת ועל שוליו פעמונים שהפעמונים משמיעים קול ותנא קמא תכלת לא קחשיב. לפי שאין התכלת משמיע קול אלא הפעמונים בעל שוליו קחשיב: רבי שמעון בן עקשיא אומר. אף כל זה דומה לכך ונלמד דכבש שכשהוא מת קולו שבעה כך זקני תורה כל זמן שמזקינים ובאים לידי תשות כח כן מוסיפין חכמה (יט): שנאמר מסיר שפה לנאמנים. ובעמי הארץ משתעי קרא דלעיל מיניה כתיב ומסיר לב ראשי עם הארץ: בישישים חכמה. פירוש תלמידי חכמים דאילו עמי הארץ חכמת מה להם:

(טו) מאיזה מין שיהיה להוסיף על כבש לעולה דמשיחה הואיל וחובתה נ"כ קבועה והיא לא ידעה מאיזה מין הכ"מ. ובן עזאי מספק עוד באיזה מין קבעה עם הכבש ולכך אמר ב' ור"ל תור ובן יונה ועתוי"ט שהאריך בפי' הר"ב הרבה יותר עיקר לפרש"י בזבחים ד' פ"ז דוק בהם אם בעל נפש אתה: (טז) רש"י ולרבותא נקטי מנין המרובה אע"ג דהיינו לבן עזאי. אבל היו יכולים לפרש אליבא דת"ק וב' לחובתה והיו ממש ז': (יז) דאי חצוצרות ממש הא תנן בסוף תמיד וב' חצוצרות של כסף בידם. עוד י"ל דההיא דתמיד של כהנים והכי דהכא של לוים. לכלי שיר וב' מיני חצוצרות היו. תוי"ט: (יח) בני כו'. מעים הדקים כמו הדרא דכותא. ועתוי"ט: (יט) שנבעה שהם מזקינין ונחלשים ויפסיד נופש הרבה מכונתן וי' חזק שגלם ויוסיף שלימות. הר"ת:

סליקא לה מסכת קנים

נשלמה מסכת קנים

וכולהו מסכתא דסדר קדשים

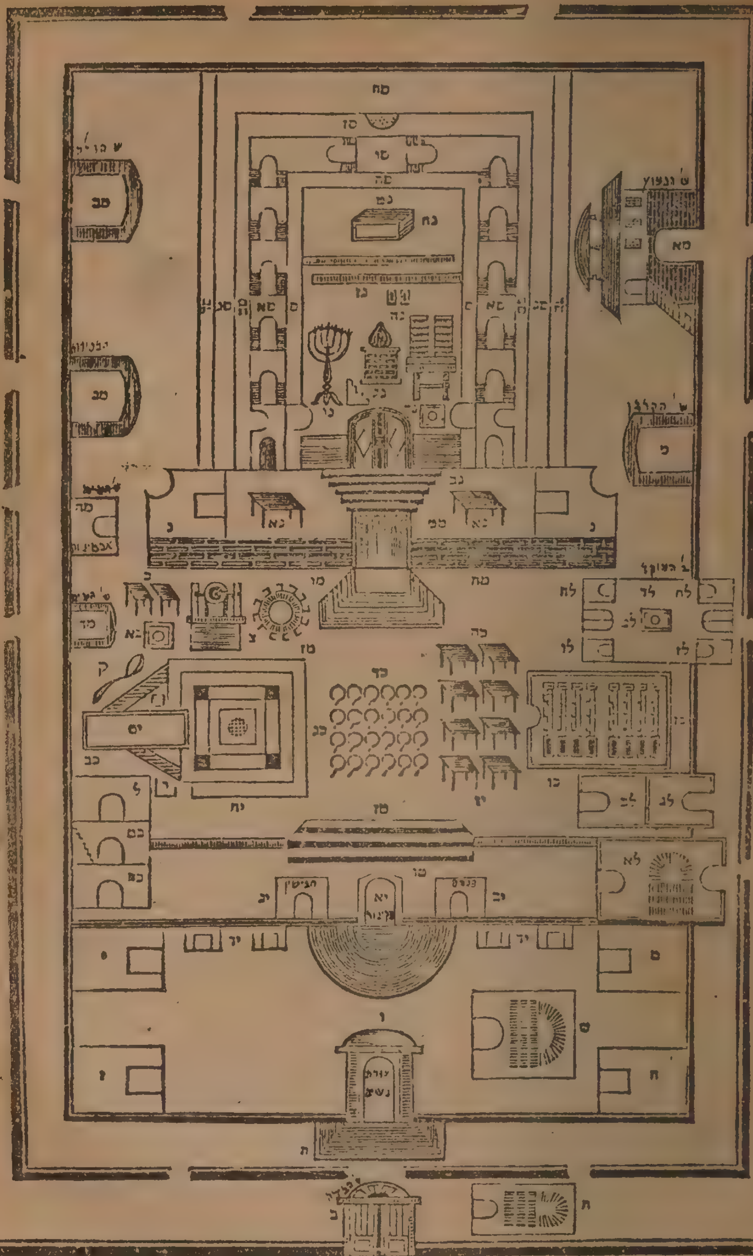
וזאת לדעת לכל בר דעת שאני מפני שהיתה הידיעה קטנה מהכיל הצורה כפי שעורה וכתבתה לכל רוח הראויה לה ושתהיה הכל במדה שיעור וקצבה אחת ושתהא יחס וערך א' ביניהם בין כל המדות והשעורים כאשר היה מן הכלוים יהללוי ובאופן שעשיתי בתמונת וצורת הכוללת לצורת הבית שחברתי על בנין שלעתיד הבנה והכונן בב"ל כי שם עשיתי הכל על ערך יחס ודמיון א' שקבלתי מרחק מחובה לו' אמות ועל פיה יקנו בלכתן כל המרחקים על רוחב ועל האורך. אבל פה לא עשיתי תרומה על זה השער מפני מדת הנייר כי לא רציתי לחבר נייר אחד שיהיה לו מדת האורך והרוחב כפי השעור ומפני שהיה צריך לכרכו ולקפלו ולעשותו קמטים וע"י כן נקל לו ההפסד והקרע מבין הקמטים והכפלות. ועל כן בחרתי לי יותר להעמיד הצורה על הנייר כמדתו שבכל הספר שע"פ שלא יבואו כל המדות על שיעור קצב ויחס אחת. והמשכיל יבין:

א הר הבית ת"ק אמה על ת"ק אמה רובו מן הדרום וכו' שערים שם ונקראו שערי חולדה. כפ"ב ובפ"ק משנה ג': ב שני לו מן המזרח ושער מזרחי עליו שושן הבירה צורה. שם: ג שלישי לו מן הצפון ושם שער נקרא טדי ולא היה משמש כלום. שם: ד שעומו מן המערב ושם שער נקרא קיפונס. שם: ה סורג גבוה עשרה טפחים ולפנים ממנו החיל מהלך י' אמות לפני עזרת נשים ובו י"ב מעלות. פ"ב משנה ג': ו עזרת נשים היתה אורך קל"ה על רחב קל"ה. שם משנה ה': ז בארבע מקצועותיה שלכות של מ' מ' אמה. דרומית מזרחית היא היתה לשכת הנזירים. שם: ח מזרחית צפונית היא היתה לשכת העצים. שם: ט צפונית מערבית היא היתה לשכת מצורעים. שם: י מערבית דרומית היא היתה נקראת לשכת בית שמנים. שם: יא שער הנקנור הוא שער המזרחי של עזרת ישראל ט"ו מעלות. עולות מעזרת נשים לעזרה זו. שם ופ"ק משנה ד': יב וב' לשכות היו לו לשער אחד מימינו והיא לשכת פנחס המלביש. שם: יג ואחת משמאלו והיא לשכת עושי חביתין. שם: יד ולשכות היו תחת עזרת ישראל ופתוחות לעזרת הנשים ששם הלוים בוהנים בכנורות וכו'. פ"ב משנה ו': טו עזרת ישראל היתה אורך קל"ה על רוחב י"א. שם: טז מעלה גבוהה אמה בארך כל העזרה והדוכן נתון עליה ובה ג' מעלות של חצי חצי אמה. שם: יז וכן עזרת כהנים היתה ארך קל"ה על רוחב י"א. שם: יח המזבח ל"ב על ל"ב עלה אמה וכנס אמה זה היסוד עלה חמש וכנס אמה זה הסובב. מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה. מקום הלוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה. רפ"ג: יט וכבש היה לדרומו של מזבח ל"ב על רוחב ט"ז. שם משנה ג'. ושני כבשים קטנים היו לו א' ליסוד ואחד לסובב כמו שכתבתי במשנה ב' פ"ב דזבחים: כ ב' שולחנות במערב הכבש אחד של שיש ואחד של כסף. פ"ו דשקלים משנה ד': כא מקום אמה על אמה וטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה. פ"ג משנה ג': כב בין הכבש לכותל י"ב אמות ומחצה. פרק בתרא משנה ב': כג מן המזבח ולטבעות ח' אמות. שם: כד וטבעות היו לצפונו של מזבח ו' סדרים של ד' ד' ומקומן כ"ד. משנה ה' פ"ג ובפרק בתרא. שם: כה מן הטבעות ולננסין עם מקום שולחנות שמנה. שם: כו בית המטבחים ובו ננסין ומקומן י"ב ומחצה. שם: כז מן הננסין ולכותל העזרה ח' אמות. שם: כח ו' לשכות היו בעזרה. שבדרום סמוכה למזרח לשכת המלח. שם משנה ג': כט לשכת הפרוה. שם: ל לשכת המדיחין ומשם מסיבה עולה לגג בית פרוה. שם: לא שבצפון סמוכה למזרח לשכת הגזית חציה בקדש וחציה בחול ופתוחה לחול ולקדש. שם משנה ד': לב לשכת הגולה. שם: לג לשכת העץ והיא לשכת פרהדרין ופתוחה לחול. שם: לד שער בית המוקד ובית המוקד כיפה ובית גדול היה ושני שערים היו לו אחד פתוח לחול ואחד פתוח לעזרה. ולארבע לבתים כד' בתים המוקד שנים בקדש ושנים בחול. פרק קמא משנה ו' ז' ח': לה מערבית דרומית לשכת טלאי קרבן. שם משנה ו': לו דרומית מזרחית לשכת לחם הפנים. שם: לז מזרחית צפונית בה גנזו בית חשמונאי את אבני המזבח ששקצום מלכי עובדי כוכבים. שם: לח צפונית מערבית בה יורדים לבית הטבילה ושם מדורה שמתחממים בה ולשכת המוקד היא קרויה שם: לט מקום היה שם אמה על אמה וטבלא היתה קבועה בו ושלשלת שהמפתחות היו תלויים בה. שם משנה ט': מ שער הקרבן. פרק קמא משנה ה' וסוף פ"ב: מא שער הנצוץ וכמין אכסדרה היה ופתח היה לו לחיל. פ"ק משנה ה': מב ג' שערים בדרום. סמוך למערב שער הדלק. פ"ק משנה ד' ופ"ב: מג שער הבכורות. שם: מד שער המים. שם: מה לשכת בית אבטינס בצד שער המים כמו שכתבתי גבי לשכת עץ בריש מכילתין: מו הכיור היה בין האולם ולמזבח ומשוך כלפי הדרום. פ"ג משנה ו': מז בין האולם למזבח כ"ב אמה וי"ב מעלות היו שם. שם: מח כותל האולם ה' ופתחו רחב כ'. פ"ד ופ"ג משנה ז': מט והאולם אחד עשר רחב ממזרח למערב על לרך שבעים אמה מצפון לדרום. פ"ד: נ בית החליפות ט"ו אמות מן הצפון וכן לדרום. שם: נא שני שלחנות באולם מבפנים על פתח הבית אחד של שיש ואחד של זהב. פרק ו' דשקלים משנה ד'. ובפ"א דמנחות משנה ז': נב כותל ההיכל שם ופתחו ברחב עשר. רפ"ד ובוסו: נג ותוכו מ' אמה בארך ממזרח למערב וברחב כ' מצפון לדרום. שם: נד מקום היה שם ועיין [illegible] יטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה להגביה כדי ליטול עפר מתחתיה ולתת במי המרים. סוטה פ"ב משנה ב': נה שני כני זהב היו בהיכל שכ"ג היה מניח עליהם ביום הכפורים דם הפר ודם השעיר בצאתו מבית קדש הקדשים. יומא פ"ה משנה ג' ד'. ומסתברא דבצפון היו. עיין שם משנה ה': נו המנורה בדרום משמאל הנכנס (ומעלה לפניה) ושלחן מימין ומזבח הזהב משוך מבין שניהם לחוץ ככתוב בתורת משה: נז אמה טרקסין. פ"ד: נח בית קדש הקדשים עשרים על עשרים. שם: נט אבן היתה שם ושתיה היתה נקראת. יומא פ"ה משנה ב': ס כותל ההיכל שם לצפון וכן לדרום. [illegible] שם. ולהרמב"ם [illegible] ס"ל. פ"ד ומשנה ג': סא התא שם לצפון וכן לדרום. שם. ובכל אחד ששה. שבצפון נכנס מהן להיכל. שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם. שם משנה ג': סב כותל התא חמש לצפון וכן לדרום. ובזה פליגי נמי רש"י והרמב"ם. שם: סג המסבה ג' לצפון. ולדרום נקראת בית הורדת המים. שם: סד הכותל ה' לצפון וכן לדרום. ופליגי נמי רש"י והרמב"ם. שם: סה כותל ההיכל למערב ו' וכמחלוקת של רש"י והרמב"ם בשל לצפון ודרום. כן המחלוקת גם בזו. שם: סו והתא שם. שם: סז וכותל התא ה' למערב כדלית ליה ולמאן דאית ליה. שם: סח אמה עזרה לאחורי בית הכפרת. ריש פרק ה'. תכלן הני לפרטיהם מפ"ים ועלו כולם למספר ס"ח:

מערב

צפון

דרום

מזרח

[illegible] ישיבת סנהדרי קטנה על פתח שער הבית המזרחי ולפניהן יושבין ג' שורות של כ"ג כ"ג בני אדם. סנהדרין דף ל"ז:
[illegible] סנהדרי קטנה שניה יושבת על פתח עזרת ישראל כחצי גורן עגולה ולפניהן יושבין ג' שורות של כ"ג כ"ג. סנהדרין דף ל"ז:
[illegible] ים בנוסנים עם דיינין ותנח החילון והפנימי ומורחות המק ריחוק ממזרח הכבש ג' מחדים, תמיד פ"א: [illegible]
[illegible] גם המזבח נתונה בין הכבש למזבח ממערב: [illegible] הצור לכל הכיור שבוקעין לם מכיור בו נגילם ומקשו בין [illegible]
למזבח עומד כלפי ימם, מדות פ"ג:

הי' המשנה

אמר יש להזהיר לתלמיד הנה"ג שהתחלת הלמוד שבכתב ברכת התורה וכיון למאמרי רז"ל במסכת נדרים ותוספות בד"ה פ"א. ושם דקדקו הרמב"ם והרע"ב אלה"ה שהן מובא על כל מי שינהג לבית המדרש להמתין. על כן לכי מעתיק כלמונה במספר הרי"ף. אבל ברכות התורה כבר מצויות הן בסדר התפלות:

בכניסתו מהו אומר

יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה. וישמחו בי חבירי. שלא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא. ולא על מותר אסור. ולא על אסור מותר. ולא יכשלו חבירי בדבר הלכה ואשמח בהם:

ביציאתו מהו אומר

מודה אני לפניך ה' אלהי. ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. שאני משכים. והם משכימים. אני משכים לדברי תורה. והם משכימים לדברים בטלים. אני עמל והם עמלים. אני עמל ומקבל שכר. והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אני רץ והם רצים. אני רץ לחיי העוה"ב. והם רצים לבאר שחת. שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

וקודם שיתחיל ללמוד יברך ברכת התורה כמבואר ואחר כך יאמר זה

הנני רוצה ללמוד כדי שיביאני התלמוד לידי מעשה. ולידי מדות ישרות. ולידי ידיעת התורה הריני עושה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בשם (יאהו) ובשם (אדני) מתיחדים (יאהדונהי) על ידי הנעלם (בדחילו ורחימו):

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויתחיל למסכתא בעזרת השם יתברך

הדרן עלך סדר קדשים והדרך עלן דעתן עלך סדר קדשים ודעתך עלן לא נתנשי מינך סדר קדשים ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי:

יאמר כן שלשה פעמים ואח"כ יאמר

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנתינו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא: הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפי עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך. מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש. לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני. בא"י למדני חקיך: אמן אמן אמן סלה ועד: מודים סי'

יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי כשם שעזרתני לסיים סדר קדשים (או מסכת פלוני) כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם ותתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך. כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים אורך ימים בימינה עושר וכבוד בשמאלה. ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

ואם יש עשרה אומרים קדיש:

משניות

סדר טהרות

עם פירוש הגאון

רבינו עובדיה מברטנורה זצ"ל

ועם נופת צוף מפירוש הגאון רבינו הי"ט אשר נקרא בשם

עיקר תוספות יום טוב.

תועלת הפירוש ועל מה אדניה הטבעו ומי ירה אבן פנתה הלא המה כתובים בהקדמת הגאון **המאסף** אשר עין הקורא תחזינה מישרים. וכעת הוספנו כמה מעלות טובות: ה"ה הגהות מהגאון רשכב"ה רבינו **אליהו** ז"ל מווילנא. גם ראשי פרקי הש"ס עם א"ב.

ועתה הוספנו עוד מעלות בקודש

א) פירוש **רבינו עובדיה מברטנורה** על פ"ג מ"א ופ"ה מ"ה מכלאים.

ב) ד"ה **בהרע"ב** בכל מאמר ומאמר מפירושו הדפסנו **באותיות מרובעים** להאיר עיני הקורא.

שטעטטין

בשנת **תרכ"ג** לפ"ק

בדפוס האדון ר' גראססמאן.

Дозволено Цензурою

Варшава 6 Августа 1880 года

въ Типографіи П. Ю. Лебенсонъ и
Д. Фридмана въ Варшавѣ на улицѣ
Мурановской 33.

ר טהרות. בענין הטהרות והפכם. הרמב"ם:
ובת כלים התחיל במסכת כלים ועניינו שהוא כולל מקרי הטומאות ולזכור מה שהוא מקבל טומאה ושאינו מקבל טומאה
כי כשיזכר לנו מה שהוא מקבל טומאה נדע כל הדברים שהם מקבלים טומאה ושאינם מקבלים. הרמב"ם:

פרק א

אבות (א)

הטומאות. השרץ. ושכבת זרע (ד). וטמא מת. והמצורע בימי ספרו. ומי חטאת שאין בהם כדי הזיה. הרי אלו מטמאין אדם וכלים במגע (ט). וכלי חרש באויר. ואינם מטמאין במשא: ב למעלה מהם נבלה. ומי חטאת שיש בהם כדי הזיה (יב). שהם מטמאין את האדם במשא. לטמא בגדים במגע

וחשוכי

ות הטומאות השרץ. שמנה שרצים הכתובים בפרשת ויהי ביום השמיני החלד והעכבר . והן אבות הטומאות. לטמא אדם וכלים (ב) עים בהם במותם ושיעורן לטמא בכעדשה שכן מע תחלת ברייתו דשה (ג). אבל האברים להם בעור. אפילו ת מכעדשה מן השרץ. מאין. ודוקא כשהוא השרץ מטמא ואינו נא יבש. דכתיב רא יא) וכל אשר יפול מהם במותם. כעין ס: ושכבת זרע. א ש"ז דישראל. וגדול. דעו"ג אינה מטמא לו מדרבנן. דקריו של עו"ג טהור בזוב. וכן של קטן נמי לא מטמא. דכתיב (שם טו) ואיש אלא ממנו שכבת זרע. איש. ולא קטן פחות מבן ים ויום א' (ה) דאין ביאתו ביאה. ושיעורה לם במגעה אפילו כעין חרדל. ולגבי עדשה (ו). ודוקא ש"ז לחה מטמאה. דכתיב שכבת . הראויה להזריע. ומדלא קחשיב תנא דידן קרי בהדי אבות הטומאות ש"מ דאינו אלא מן לטומאה והכי תנן בסוף מסכת זבים. בעל כנוגע שרץ דלא הוי אלא ראשון: טמא מת. ם בטומאת מת. אבל כלים שנגעו במת הן כמת ת, והנוגע בהן נעשה אב הטומאה. וכלים עו באדם. בטומאת מת. או באדם שנגע בכלים עו במת. הוו אב הטומאה. וטמאים טומאת ה כאדם. כדתנן פ"ק דאהלות. אבל כלי חרס כלי ומשקים שנגעו במת לא נעשים אב הטומאה קן ישראל נעשה אב הטומאה כנוגע במת. אב עו"ג וכן כשל שנולד בן מי אינו מקבל טומאה אם נגע במת (ז): והמצורע בימי ספרו. ומלורע כשהוא זר מן הנגעים ונתרפא. והוכשר בצפורים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת והגלחת. ויצב מחוץ לאהלו שבעת ם. ובשמיני מביא קרבנותיו. ואותם ז' ימים קרויין ימי ספרו. ומטמא אדם דנאמר כבוס בגדים בימי טו. ונאמר כבוס בגדים בימי ספרו. מה להלן מטמא אדם אף כאן מטמא אדם: ומי חטאת שאין בהם הזיה. מטמא במגע. ואם יש בהן כדי הזיה מטמא אף במשא. לטמא אדם לטמא בגדים. דכתיב דבר יט) ומזה מי הנדה יכבס בגדיו. והנוגע במי הנדה יטמא עד הערב. ורבותינו למדו שהמזה טהור. בא הכתוב אלא ליתן שעור לנושא שצריך שיהא בו כדי הזאה. וחילק הכתוב בין מים למים. לומר לך שיש בהן כדי הזיה מטמאים אדם לטמא בגדים. ושאין בהם כדי הזיה. מטמא אדם לטמא אוכלים קין ולא לטמא בגדים (ח): וכלי חרס באויר. כשנפלה טומאה באויר כלי חרס. בין נגעה בכלי בין לא ה. נטמא הכלי. ואם נגעה הטומאה בכלי מגבו לא נטמא בנגיעה זו. דכתיב (ויקרא יא) וכל כלי חרש יפול מהם אל תוכו וגו' יטמא. מתוכו מטמא ואינו מטמא מאחוריו: ואינם מטמאין במשא. דכל אבות הטומאות דחשיבי הכא. כתיב בהו הנוגע. ולא כתיב בהו המשא: ב מטמאים את האדם שא. והמגביה אחד מהן. בין בידו. בין שהגביהו מונח על כתיפו. ואפילו שלא נגע הוא בטומאה או תה הטומאה קשורה בחבל. והגביה הטומאה על ידי החבל. כיון שהגביה הרי הדבר הטמא בעצמו. א האדם טומאה זמנא לטמא בגדים שעליו. או כל בגדים וכלים שהוא נוגע בהן. חוץ מכלי חרס (י) זמן שהטומאה על גביו. אבל לאחר שפירש מן הטומאה אינו מטמא כלים בנגיעה (יא). לפי שהטבא

פרק א (א) אבות. מכלל דאיכא תולדות ותולדותיהן לאו כיוצא בהן. דאלו אב מטמא אדם וכלים ואלו תולדה אוכלים ומשקים מטמא. אדם וכלים לא מטמא. והיינו כלשון ושני דאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה. הר"ש: (ב) אדם נפקא מדכתיב בפ' אמור. או איש אשר יגע בכל שרץ וגו'. וכלים מדכתיב בפ' שמיני מכל כלי עץ או בגד וגו'. הר"ש: (ג) בנזיר דף נ"ב. כל הנוגע בהם ימות בכולן ת"ל מהן. יכול מקצתן ת"ל בהם הא כיצד עד שיגע במקצתן שהוא ככולן שיערו חכמים בכעדשה (שהיא ככולו) שכן חומט כו': (ד) ושכבת זרע. דמטמא אדם נפקא לן בגמ' דנדה דף מ"ג מדכתיב או איש לרבות את הנוגע וכלים כתיב בהדיא בפ' זאת תהיה וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע. ושאר כלים ילפינן מג"ש דבגד ועור מדאתקש למת ולשרץ כדאיתא בשבת דף פ"ד הר"ש: (ה) הלכתא הוא ואסמכוהו לקרא בנדה דף ל"ג: (ו) דממגעה דשרץ נפקא לן נגיעה דשכבת זרע מאו איש אשר יגע וכו'. רש"י: (ז) דכל בר קיימא אפי' בן יום אחד מיטמא בטומאת מת כדתנן בפ"ה דנדה מ"ג: (ח) בספרי. ואי אפשר לומר שבא הכתוב לחלק בין מזה ולא נוגע. למזה נוגע. דק"ו דמזה כיון דנוגע מטמא בגדים כדאיתא התם. ועתוי"ט: (ט) במגע. הוא שיתחבר בדבר אשר יטמא אותו בלא אמצעי כו' ואין הבדל בין מגע בזה הדבר הטמא בידו או ברגלו או באיזה חלק מעור גופו. וכן אלו נגע בלשונו טמאהו. ואולם אם לקח כעדשה מן השרץ והשליך בגרון האדם ובלע אותו הנה לא יטמא. לפי שלא יקרא מגע אם לא ביגע באבריו הנגלים. הר"מ: (י) ומגע לקן בת"כ מקרא כו'. הר"ש ועתוי"ט: (יא) דגבי זב ילפינן הכי כמ"ש הר"ב בפ"ה דזבים. ומינה לכל שאר מטמאים במשא: (יב) כדי כו'. ולהערות מיהא טהור המזה. דרלת"ה הנופה לאוחית בל מי הערת נמאל. ויחזור ויטמא את הלוחית ותחזור הלוחית ותטמא את המים. ומלינו כל העסוקים בפרה דמטמאים בגדים והפרה טהורה. הר"ש והר"מ

אם

א וחישוכי בגדים במגע: ג למעלה מהן בועל נדה. שהוא מטמא משכב (טז) תחתון כעליון. למעלה מהן. זובו של זב. ורוקו. ושכבת זרעו. ומימי רגליו. ודם הנדה (יח). שהן מטמאין במגע ובמשא. למעלה מהן. מרכב (יט) שהוא מטמא תחת אבן מסמא. למעלה

א קי"א

את המוגלה לאחר שפירש ממנה. פיט אלא ראשון לטומאה. ואין כלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה. ולפי בזמן שהוא נושא את המוגלה אינו מטמא אדם וכלי חרס. אלא שאר כלים בלבד. ולא כך טמא טומאת משא אלא אדם בלבד ולא כלים ולא אוכלין ומשקים. שאם היו כלים רבים זה על גב זה ונבלה או מי נדה בכלי העליון לא נטמאו הכלים התחתונים במשא כל זמן שלא נגעו בנבלה או במי הנדה. וכן אוכלין ומשקים אין טמאים טומאת משא דגבי טומאת משא כתיב לכם ודרשינן לכם הם מטמאים במשא. ואין מטמאים לא כלים ולא אוכלים ומשקים במשא. וכשם שהנבלה מטמאה במשא. כך מטמאה בהיסט. שהיסט מיןמשא הוא כגון שהיה עץ תוחב בכותל האילן או בכותל הכותל. ונבלה בקצה אחד של עץ ובא אדם והכריע בקצה השני כיון שהגביה הקצה (יג) שבו הנבלה. מחמת הכרעתו נטמא טומאת היסט דהוי כנושא: וחישוכי בגדים במגע. כלומר מגעי הבגדים מטומאה. אי איכא מגע בלא משא שהנוגע בנבלה או במי הנדה ולא נשאם. אינו מטמא אפי' בגדים שעליו. כדכתיב (שם) הנוגע בנבלתם יטמא עד הערב. ולא נזכר שם כבוס בגדים ובמי הנדה נמי כתיב (במדבר יט) והנפש הנוגעת תטמא עד הערב (יד). שמוכי לי תניעה. כמו ולא חשכת את בנך (בראשית כב): ג בועל נדה. כתיב ביה (ויקרא טו) ותהי נדתה עליו למדנו שהוא מטמא משכב ומושב כנדה. וכתיב בתריה וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא. וה"ל לומר אלא לפרושי ותהי נדתה עליו דרישא אתא והכי קאמר ותהי נדתה עליו שאמרתי לך. לא אמרתי אלא לענין שיהיה אב הטומאה כנדה מה היא מטמאה אדם וכלי חרס. אף הוא מטמא אדם וכלי חרס. אבל לעשות משכב ומושב כל אשר ישכב עליו יטמא היא. ולא יטמא אדם וכלים כמשכב נדה שמטמא אדם וכלים אלא דין ראשון לטומאה יש לו שמטמא אוכלים ומשקין בלבד: משכב תחתון כעליון. כלומר משכב תחתון של בועל נדה כעליונו של זב מה עליונו של זב היינו כלים שעל גבי הזב כגון עשר מצעות זו על גב זו וכולן על גבי הזב בין שמגע בהן הזב בין שלא נגע בהן. ומטמאין אוכלין ומשקין אבל לא אדם וכלים (טו). אף תחתונו של בועל נדה דהיינו המצעות שתחת בועל נדה מטמאין אוכלים ומשקין ולא אדם וכלים. דאילו תחתונו של זב וזבה ונדה ויולדת. אפילו עשר מצעות זו על גב זו. ואחד מן המצעות הללו בעליון שלן שתחתיו מגולין. ומטמאין אדם וכלים: למעלה מהן זובו של זב. משום דהנך דחשיב ואזיל ומטמאין בכל שהן (יז) בנוגע ובנושא. ובועל נדה אין מטמא עד שישא עליו. ומש"ה קתני למעלה מהן כלומר דהנך דקתני הן למעלה מבועל נדה. לפי שהן מטמאין בכל שהן ומשא בבועל נדה: שהם מטמאין במגע ובמשא. שהוא נוגע למגלן. דבין בנוגע בין בנושא מטמאין את לבגדים בגדים וכלים חוץ מאדם וכלי חרס: מרכב. התפוס של אוכף קרוי מרכב (כ). שהאוכף על אדם הרכב עליו מטמא משום מושב. והתפוס שלו מטמא משום מרכב: שהוא מטמא תחת אבן מסמא. אבן גדולה וכבדה. כדכתיב (דניאל ו יח) והיתית אבן חדא. ושומת על פום גובא. ולא היתה אבן גדולה מכ כבדה אבל התפוס של מרכב והזב תופש בה (כא) אע"פ שאין טבדו של זב ניכר בו הוכרע. נטמא התפוס (כב) בפסח

(יב) והרי"ת שאיתו כמו כיון שמגיד אם המוגלה שבקצה השני טמא משום משא ואין צריך לומר אם מגן כו' אבל מגביה המוגלה שנברה על הארץ שזה נושא ודאי ואם גם דעת הר"ב בן אע"ג דטמאים בזבים דאין משא בלא הזזה לא מבכחא למשא בלא היסט אבל היסט בלא משא משכחת לה ולפ"ה טמא משום נושא אינו לא לכל המטמאים אבל צריך היסט כמ"ש בזבים פ"ה מ"ו: (יד) סימא משכב הזה לא נאמר אלא אל במגע נטמא גם כמ"ש לייב בגלות נבים אהלות. אבל הר"ח והר"ש לא הביאו דא כהקרא לנוגע במי הנדה ומשמע דכ"ש נבלה נפקא לן. ובתוי"ט: (טו) בפ"ד דזבים מ"י. ומשום לעולם ילמד אדם לתלמידיו בלשון קצרה לא הצריך הפנא למתני שיהא משכב שתחת לטמא אוכלים ומשקין: (טז) משכב. והר"ב נקט בלישניה משכב ומושב אף בכמה מקומות שנינו משכב ונקט משכב ומושב. ולא הזכיר כי שדין המשכב והמושב א'. אמנם נתהפך בתמונה אבשטר. לפי מה שיוכשר למשכב יש מי שיוכשר למושב לבד לא למשכב. ולי שאלה משכב שהוא מיוחד לשכיבה ומושב שאינו מיוחד לישיבה. הר"מ: (יז) ומשיהבי דבמ"ב פ"ה ביה. מדרש דזוב אינו מטמא בכל שהוא אלא לאחר. וכמו שכתבו בפ"ו לבעל קרי בריש פרקין כו'. אבל לדעת הרא"ש אבל נדה אינו מטמא במגע ובמשא לטמא בגדים אלא שכיל בפסוק למעלה מהן זוב כו' דמטמא בנוגע ובנושא לטמא בגדים ובדמסיק הר"ב. ולע"ג דהשתא כמלא כל חרס קל מנבלה דהשתא נבלה מטמא בגדים להפ"ה קתני שכיל למעלה מהן אף ע"פ שהראשון נמי חמור ממנו דבדבר זה מיהו למעלה מהלפניו וכמ"ש ג"כ הר"ב לקמן ועיין עוד בסמוך. ועתוי"ט: (יח) זובו כולהו נפקא להו בנדה דכ"ה מקראי. ועתוי"ט: (יט) לא הוי למימר שיהא חמור מן העליון לכל דבר אבן של זב ושכיביו מטמאין אדם במגע לטמא בגדים. והלא מרכב לא מטמא אדם. כדקתני שיהא למעלה מן המרכב משכב. שזה מגעו למשאו. ותנן נמי לקמן בפ"ג מ"ב מה בין מרכב למושב מרכב חלק מגעו ממשאו: (כ) הר"ש. וז"ל רש"י פסום דאוכף ארצו"ן בלע"ז. אבל הוא חופס באותו עץ שנקרא ארצו"ן ולהכי מטמא משום מרכב. וכ"כ בפי' החומש בפ' מצורע שהארצו"ן מטמא משום מרכב. והאוכף עצמו מטמא משום מושב. ע"כ. כפוב התפים הוא מה שאחורי האיש כשהוא רוכב שהוא לפניו. וצ"ל שאינו מחובר לאוכף שהוא יושב עליו הוא מחובר היה כמותו. דהא"כ יהיה לאי' מיני טומאות אבל הר"מ פי' מרכב הוא כל מה שיוכשר לרכיבה והמרדעת והאוכף ואלתן וכן הוא דעת הר"ש: (כא) כלומר באבן הגדולה: (כב) ואי תמה דכי בשלהו למעלה מהן. לא לענין קלא טומאתן קתני.

ללה

למעלה מן המרכב. משכב. ששוה מגעו למשאו. למעלה מן המשכב. הזב (כג). שהזב עושה משכב. ואין משכב עושה משכב: ד למעלה מן הזב. זבה. שהיא מטמאה את בועלה. למעלה מן הזבה. מצורע. שהוא מטמא בביאה. למעלה מן המצורע. עצם כשעורה. שהוא מטמא טומאת שבעה. חמור מכולם. המת. שהוא מטמא באוהל. מה שאין כולם מטמאין: ה עשר טומאות פורשות מן האדם. מחוסר כפורים אסור בקדש. ומותר בתרומה ובמעשר. חזר להיות טבול יום. אסור בקדש ובתרומה. ומותר במעשר. חזר להיות בעל קרי. אסור בשלשתן. חזר להיות בועל נדה. מטמא משכב

את האבן משום מרכב: למעלה מן המרכב משכב. דבאבן מטמא משום משכב כמו מרכב. ...וד שאור מגעו. דשוה מגעו למשאו. לטמא אדם לטמא בגדים. מגעו בהדיא כתיב ביה (ויקרא טו) ...ים אשר יגע במשכבו ...בס בגדיו. ומשאו ...לאחר שהזכיר הכתוב ...ן מגע המשכב ודין מגע ...: מרכב נאמר והנושא ...תם יכבס בגדיו. ...שכבות בין מגע בין משא ...צונים כבוס בגדים אבל ...מרכב חלק הכתוב בין ...גע למשא. דכתיב (שם) ...ל הנוגע אשר יהיה ...יו הזב יטמא והאי ...בס בגדיו לא כתיב: ...ין משכב עושה ...שכב. דכתיב (שם) כל ...המשכב אשר ישכב עליו ...ב יטמא. זב עושה ...כב. ואין משכב עושה משכב. והילכך אם נגע משכב הזב בכלים אינם אלא ראשון לטומאה כנבלה למעלה ממשכב: ד שהיא מטמאה את בועלה. טומאת שבעה דגבי נדה כתיב (שם) ותהי נדתה ...יו וטמא שבעת ימים וכתיב גבי זבה (שם) ...כי נדתה תהיה טמאה היא ודרשינן תהיה טמאה. ...בות את בועלה. היא. היא מטמאה את בועלה ...ן הזב מטמא את מה שבועל (כד) טומאת ז ...א טומאת מגע ומשא: למעלה מן הזבה מצורע. דמצורע עושה משכב ומושב כזבה (כה) ומטמא ...גנה שהוא מטמא בביאה. כשבא אל הבית. טמא כל מה שבבית. ואע"פ שלא נגע דכתיב (שם יג) מחוץ למחנה מושבו. מלמד שמושבו טמא (כו). מכאן אמרו מצורע שיושב תחת האילן וטהור עובר נטמא ...ה"נ ואם טהור יושב תחת האילן. ומצורע עובר. לא נטמא הטהור. וכן בבגד המנוגע ובאבן ...מנוגעת. ודוקא מצורע בימי חלוטו (כז). אבל בימי ספרו דהיינו לאחר תגלחת וצפורים אינו מטמא ...להם ואינו מטמא במשכב ומושב: למעלה מן המצורע עצם כשעורה שהוא מטמא טומאת שבעה. ...תיב (במדבר לא) וכבסתם בגדיכם ביום השביעי. וטהרתם (כח). כל הטומאות שאתם מטמאין במת ...יהיו פתוחים משבעה ואע"ג דמצורע חמור מעצם כשעורה. דמצורע מטמא כל אשר באהל כשבא אל ...הל. ועצם כשעורה אינו מטמא באהל. מ"מ במעלה זו מיהא עצם כשעורה חמור שמטמא טומאת ז' ...כל הני למעלה למעלה דמתני' לאו לכל מילי קאמר דחמור בשני מן הראשון. דהרבה מהן יש שיש ...ר בראשון שאינה בשני. אלא לאותה מעלה שהוא מונה בגבו קאמר שבשני חמור: חמור מכולם. ...יש מהן חמורים ממת שהזב וזבה עושים משכב ומושב ומטמאין באבן מסמא. ומת אינו עושה משכב ...בב. ואינו מטמא באבן מסמא. ומ"מ במעלה זו מת חמור מכולן שמטמא באהל. ומה שמצורע מטמא ...יאה. אין טומאתו כטומאת אהל. דאם הכניס ידו לבית המנוגע טהור ואפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו ...ד דביאה במקצת לאו כמאן דליתא ואפי' מטילה תלת בבית שהמצורע שם כדתנן בנגעים סוף פי"ג ...ם לבית הכנסת עושים לו מחיצה גבוה עשרה טפחים נכנס ראשון ויוצא אחרון וכל כה"ג במת מטמא ...אל. ה"נ יש חילוק בין מצורע יושב למצורע עובר כדפרישנא לעיל. ומש"כ במת (כט): ה עשר ...טמאות פורשות מן האדם. עשר מעלות. זו למעלה מזו (ל). יש בטומאות הפורשות מן האדם: ...וסר כפורים. כגון (לא) מצורע מוחלט וזב בעל שלש ראיות וזבה ויולדת. שטבלו והעריב שמשן. ...אין לאכול קדשים עד שיביאו כפרתן ומותרין בתרומה: חזר להיות טבול יום. טמא שטבל ולא ...העריב שמשו: אסור בקדש ובתרומה. ואפילו הותה לה נגע בהן: חזר להיות בעל קרי. שלא ...את זרע ולא טבל: חזר להיות בועל נדה. והא דלא תני חזר להיות טמא מת שהוא חמור מבעל ...דעייל מת אב הטומאה ובעל קרי אינו אלא ראשון. והדר לתני חזר להיות בועל נדה דחמור מטמא

אלא לענין שיטמאו אחרים ולאפוקי שיעשה שהוא מכון במקום... טומאה ממה שעל גבן שמא ומילא מעולים ג"כ הוא... דבר שהוא ע"ג אבן מסמא. אבל כל זה היה לי לפרש... ועתוי"ט: (כג) הזב. כל טומאות שבמשכב ישנו בזב. שגם היא מטמא באבן מסמא כגון משכב דהיינו כגון שהמשכב תחת האבן. והמשכב נלמעלה וכה"ג אלבנו של זב תחת הכדכן. והטהור מלמעלה טמא. כדתנן במס' זבים. ובמגע נמי מטמא בגדים כדכתיב והנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו. ובמשא נמי מטמא בגדים. דילפינן בק"ו ממשכב כו'. הר"ש ועתוי"ט: (כד) וכן מי שבא אל זבה. לא יהיה אב אלא כמו משכב בלבד. הר"מ: (כה) ובטמא נמי במשא כמו הזבה וכדאיתא פ"ה דזבים מ"ו. וכ"כ הר"ש ועתוי"ט: (כו) מיסור דמושבו נלמד דהא כתיב בדד ישב. קרבן אהרן ועתוי"ט: (כז) וה"ה ימי הסגרו כדאיתא במגילה דל"מן. ועתוי"ט: (כח) הר"ש. ולא הבינותי היאך ילפי' מהך קרא שלא כשעורה לטומאת ז' כו' וכ"ל דילפי' ליה מועל הנוגע בעצם וכדכתב הר"ב פ"ב דאהלות מ"ג וע"ע שם: (כט) והר"ש כ' עוד חילוק. דבעינן שיעור שהייה לבית המנוגע. לענין בגדים שהוא לבוש עד שישהה בכדי אכילת פרס: (ל) הר"מ. ועל כרחך הוא שכתבו כן. דהא הפשיעים שהוא פירש ממנו לבר שאין עליו בשר כראוי. אין לו מעלה על הרבה שממנו לפניו שגם הם מטמאים במגע ובמשא. ולולי דמשום שאינו אלא אבר. ומטמא במגע ובמשא קרו ליה מעלה: (לא) לאו דוקא עוד אחרים מלבד אלא הכי קאמר כגון א'

משכב תחתון כעליון. חזר להיות זב שראה שתי ראיות. מטמא משכב ומושב. וצריך ביאת מים חיים. ופטור מן הקרבן. ראה שלש חייב בקרבן. חזר להיות מצורע מוסגר. מטמא בביאה. ופטור מן הפריעה ומן הפרימה ומן התגלחת ומן הצפרים. ואם היה מוחלט חייב בכולן. פירש ממנו אבר שאין עליו בשר כראוי. מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל. ואם יש עליו בשר כראוי. מטמא במגע ובמשא ובאהל. שעור בשר כראוי. כדי להעלות ארוכה (לג). ר' יהודה אומר אם יש במקום אחד. כדי להקיפו בחוט ערב. יש בו לעלת ארוכה: ו עשר קדושות הן. ארץ ישראל (לה) מקודשת מכל הארצות. ומה היא קדושתה. שמביאים ממנה העומר. והבכורים. ושתי הלחם. מה שאין מביאים כן מכל הארצות: ז עיירות המוקפות חומה (לו). מקודשות ממנה. שמשלחים מתוכן את המצורעים. ומסבבין לתוכן מת עד שירצו. יצא אין מחזירין אותו: ח לפנים מן החומה מקודש מהם. שאוכלים שם קדשים קלים (לח) ומעשר שני. הר הבית מקודש ממנו. שאין זבים וזבות נדות ויולדות נכנסים לשם.

החיל

אי יגלחנו. ובפירוש: (לג) והא דתנן בא לו כדי כשיעור בוכו הסינה א"נ בשומרות הפורשות גמי איירי. הר"ש: (לג) ארוכה. והוא פירוש [illegible] הר"ב [illegible] וזכוכית ומוכרת. שאם הוא כזית מיפוק ליה משום כזית בשר מלמו. למ"ד כזית בשר הפירש מן החי טמא: (לד) וכייט דלמר. ובפי"ז מ"ב: (לה) ארץ ישראל. עיין בפי' הר"ב דק"פ אי קדוסם לא"י ממנין המעשר קדושות: (לו) המוקפות. קלת קשה דלפני בתחלה עיירות שאין מוקפות מירושלים במיל אין יהן לבני המצורעים דבקרא לא מחוץ לעיר כתיב וכ"מ בפי"ב דנגעים וכ"ה בהר"ש מת"כ. ולפי' הר"ב בס"פ דקדושי א"י להו מיגינלא של"ו מונה אלא הקדושות השייכות בא"י בכולא בזה במתני' בשם הר"ש לות ל"נ ומסבבין כו' לגב תנא ליה עיקר קדושה בלות המצורעים: (לז) והוי מלילו.תני ומכניסין מי עד שירצו. והר"א פי' לם רלו לקברו בעיר כדי להרבות בהם.גדו ובכבודו עד שירצו קרוביו להוליכו הקברות. וגם הר"מ ומסכימין. ופי' שמניחין אותו במקבצו ואין קוברין אותו בעיר עד שירצו בני המדינה. ומ"ש הר"ב בעיר ממקום למקום כלו' בכל ע"כ העיר מעיר לעיר: (לח) קדשים קלים. ועוד מקודש לכמה דברים דלא תנן הכא כגון לגין שהם את הסודה לפנים מן החומה ולחמה חוץ לחומה ועוד כ"מ לענין שיהא בל סמך מי' ולכן העגלה זקן כו': (לט) ואין הפסח עלמו

ומה שמטמא משכב התחתון כעליון. ומשום די[illegible] עם מכוחות פורשות מן האדם. וזו מוגלת [illegible] היא (לג): משכב תחתון כעליון. משכב התחתון של בועל נדה כעליונו של זב. מה עליונו של זב אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין אבל לא אדם וכלים. [illegible] תחתונו של בועל נ[דה] אינו מטמא אלא אוכל ומשקין לא אדם וכלים: שראה שתי ראיות. מטמא משכב ומושב וצריך לספור ז' נקיים דהכי תנן פ"ק דזבים (מ"ג) אין בין זב הרואה ב' ראיות. לזב שרואה שלש ראיות אלא קרבן. וצריך ביאת מים חיים. דכתיב בזב (ויקרא טו) ורחץ בשרו במים חיים. אבל שאר כל הטמאים סגי להו במי מקוה. חייב בקרבן. האמור במצורע גבי זב. וכל זה שלא הביא קרבן [illegible] ומוסגר לפורים: מצורע מוסגר. שמסגירו הכהן ז' ימים לראות אם יולד בו סימני טומאה: מטמא בביאה. אם נכנס אל הבית נטמא כל אשר [בבית]: ופטור מן הפריעה ומן הפרימה. דלא אמרה תורה בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע אלא במצורע מוחלט: ומן התגלחת ומן הצפרים. דמוחלט שנתרפא מביא צפורים. ומגלח את כל שערו. [ו]מוסגר לא: שאין עליו בשר כראוי. כדמפרש בסיפא כדי להעלות ארוכה: מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל. דבמגע כתיב (במדבר יט) [ועל] הנוגע בעצם משמע בין יש בו בשר כראוי בין אין בו בשר כראוי. ובטומאת אהל כתיב או בעצם אדם או בקבר ועצם אדם משמע עד שיהיה בו בשר וגידים ועצמות: במקום אחד כדי להקיפו בחוט ערב. שאם יחתוך הבשר מעל האבר לחוטים. שיש בעביו כשתי ערב. [illegible] ויהיו בכן כדי להקיף את האבר. בידוע דהכי הוא מעלה ארוכה. ואין הלכה כרבי יהודה: עשר קדושות הן. איידי דאיירי לעיל במעלות של טומאות זו למעלה מזו. תנא נמי הכא מעלות של קדושות זו למעלה מזו: שמביאין ממנה העומר. דכתיב (ויקרא כג) וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר. קצירה. ולא קציר חוצה לארץ: והבכורים. דכתיב (דברים כו) ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך: ושתי הלחם. דכתיב (ויקרא כג) ממושבותיכם תביאו לחם: ז עיירות המוקפות חומה. מימות יהושע בן נון דבמצורע כתיב (שם יג) מחוץ למחנה מושבו חוץ למחנה ישראל ובשכבש יהושע את הארץ קדש העיירות שהיו מוקפות חומה בימיו שיהיו כמחנה ישראל להשתלח משם מצורעים: ומסבבים לתוכן מת. ומותר להוליכו בעיר ממקום למקום עד מקום [illegible] בני העיר לקוברו שם (לז): יצא. המת מן העיר: אין מחזירים אותו. בעיר לקוברו שם ואפי' [illegible] כל בני העיר [illegible]: ח לפנים מן החומה. [illegible] ירושלים: שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני. דכתיב (דברים יב) [illegible] וכתיב (שם) לא תוכל לאכול בשעריך וגו' [illegible] (לט) [illegible] נכנסים לשם. דכתיב (במדבר ה) [illegible]

החיל מקודש ממנו. שאין עובד כוכבים וטמא מת נכנסים לשם. עזרת נשים מקודשת ממנו. שאין טבול יום נכנס לשם. ואין חייבים עליה חטאת. עזרת ישראל מקודשת ממנה. שאין מחוסר כפורים נכנס לשם. וחייבין עליה חטאת. עזרת הכהנים מקודשת ממנה. שאין ישראל נכנסים לשם. אלא בשעת צרכיהם. לסמיכה. לשחיטה. לתנופה: ט בין האולם ולמזבח מקודש ממנה. שאין בעלי מומין ופרועי ראש (מד) נכנסים לשם. ההיכל (מו) מקודש ממני. שאין נכנס לשם שלא רחוץ ידים ורגלים (מז). קדש הקדשים (מח) מקודש מהם. שאין נכנס לשם אלא כהן גדול ביום הכפורים. בשעת העבודה. א"ר יוסי בחמשה דברים. בין האולם ולמזבח שוה להיכל. שאין בעלי מומין. ופרועי ראש. ושתויי יין. ושלא

שלוחים למקום אחד ת"ל במצורע בדד ישב אלמא אינו משולח למקום הזב וטמא מת משולחים. ומה מצורע שטומאתו חמורה חמור שלוחו משלוח חבירו היינו (ויקרא יג) מחוץ למחנה מושבו. לפיכך משולח חוץ לירושלים (מ): אף זבים וזבות נדות ויולדות שטומאתן חמורה מטומאת מת שטמאות משכב ומושב ומטמאות באבן מסמא. משא"כ בטומאת מת. חמור שלהן משלוח שבירן. כנגדה אומר מצורע משולח חוץ לירושלים. שהיא כנגד מחנה ישראל. וזבים וזבות נדות ויולדות משולחות מהר הבית. שהוא מחנה לויה ומותרות בירושלים. טמא מת ואפי' מת עצמו. מותר בהר הבית (מא). ומשולח משער ניקנור ולפנים שהוא מחנה שכינה: החיל. לפנים מחומת הר הבית היה כותל גבוה עשרה טפחים והוא נקרא סורג. ולפנים ממנו החיל עשר אמות: שאין עובדי כוכבים וטמאי מתים נכנסים לשם. אע"ג דרבנן גזור על העובד כוכבים שיהיו כזבים לכל דבריהם. לענין שלוח מחנות לא גזור עלייהו. אלא כטמאי מתים. והאי דטמאי מתים אין נכנסים מן החיל ולפנים היינו מדרבנן. דמדאורייתא אפי' בעזרת נשים הוו. שכל זה מחנה לויה עד עזרת ישראל שהם בשער ניקנור: עזרת נשים. לפנים מן החיל היתה אורך מאה ושלשים וחמשה על רוחב מאה ושלשים וחמשה: שאין טבול יום נכנס לשם. יהושפט ובית דינו גזרו על טבול יום שלא יכנס לעזרת נשים. דכתיב (ד"ה ב כ) ויעמוד יהושפט בקהל יהודה וגו' לפני החצר החדשה. ואמרו בגמרא מאי החצר החדשה. שחדשו בה דברים ואמרו טבול יום (מב) אל יכנס במחנה לויה. ולא בכל מחנה לויה גזרו. אלא בעזרת נשים בלבד. וגזרו על טבול יום. ולא גזרו על מחוסר כפורים. לפי שטבול יום אסור בתרומה. ומחוסר כפורים מותר בתרומה. וכל שטומאתו חמורה מחבירו חמור שלוחו משלוח חבירו: עזרת ישראל. לפנים מעזרת נשים היתה. אורך מאה ושלשים וחמשה על רוחב אחת עשרה. וכן עזרת כהנים היתה אורך קל"ה על רוחב אחת עשרה וראשי פספסין היו מבדילים בין עזרת ישראל לעזרת הכהנים: שאין מחוסר כפורים נכנס לשם. הוא הדין דהוה מצי למתני שאין טהור נכנס לשם עד שיטבול. דהכי תנן בפרק אמר להן הממונה אין אדם טהור נכנס לעזרה עד שיטבול: וחייבין עליה חטאת. הטמאים שנכנסו שם בשגגה (מג): לסמיכה. לסמוך ידו על ראש קרבנו. ואי אפשר אלא בבעלים. דכתיב וסמך את ידו. ולא יד שלוחו: לשחיטה. שהשחיטה כשרה בזר. ואע"פ שאפשר בכהנים. ואפשר נמי לזר לשחוט בעזרת ישראל אפ"ה לא אסרו לישראל ליכנס בעזרת כהנים לשחוט הקרבן: ולתנופה. דכהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף: ט בין האולם ולמזבח מקודש ממנה שאין פרועי ראש ובעלי מומין נכנסים לשם. בגמרא בקדושין רבה (דף נ"ב) מוכח דכל הני מעלות דתני הכא. כגון הנכנס לעזרת כהנים שלא לצורך. וכן בעלי מומין ופרועי ראש שנכנסו בין האולם ולמזבח כלהו מעלות דרבנן הן. וכן קבלתיה מרבותי. אבל רמב"ם ס"ל דכלהו מדאורייתא. בעלי מומים. דכתיב (ויקרא כא) כי כל איש אשר בו מום לא יקרב. ופרועי ראש. דאמר רחמנא לאהרן ולבניו שהיו במשכן (שם י) ראשיכם אל תפרעו. ואע"פ שלשון התוספתא מסייע לדברי הרמב"ם. קבלת רבותי נראית לי עיקר והאי דלא חשיב ת"ק שתויי יין ושלא רחוץ ידים ורגלים בהדי בעלי מומים ופרועי ראש כדחשיב להו ר' יוסי בסיפא. משום דבעלי מומין ופרועי ראש פסולן בגופן. הלכך שכוחן סיור. אבל שתויי יין ושלא רחוץ ידים ורגלים פסולן מחמת דבר אחר הלכך לא המגיר בשכוחן כל כך (יח): אלא כ"ג ביום הכפורים. דכתיב (שם טז) ואל יבא בכל עת אל הקדש. בזאת יבוא וגו': בשעת העבודה. ארבעה פעמים נכנס שם. א' להקטיר קטורת. ב' להזות מדם הפר. ג' להזות

עצמו בכלל: (מ) וכ' הר"מ דהא דתנן לעיל שמשולח חוץ לכל עיר מוקף חומה שאינו בזה הלאו ללקות עליו. ועתוי"ט יבמ"ה: (מא) בגמ' דפסחים ד' ס"ז יליף ליה: (מב) וא"ת דלמא חדשו מאת עצמו. וי"ל דמשמע ליה שלא חדשו אלא על החצר והסכר היינו עזרת נשים כדמוכח ביחזקאל והלו טמא מת לפני' אף בחיל. הר': (מג) דליכא חיוב כרת אלא במחנה שכינה. דמשכן ומקדש כתיב ובמנחות דכ"ז תנא מחוסר כפורים שנכנס לעזרה שוגג חייב חטאת. במזיד ענוש כרת הר"ם. ובנזיר דמ"ה טמא יהיה לרבות טבול יום. עוד טומאתו בו לרבות מחוסר כפורים: (מד) פרועי ראש. הר"מ כ' ג"כ וקרועי בגדים: (מה) ומה"ט נמי לא חשיב מחוסר בגדים. אע"פ שהוא ג"כ כיוצא בהן. ועתוי"ט לדעת הר"מ: (מו) ההיכל כלומר האולם וההיכל. דקדושת אולם והיכל אחת קדושה היא: (מז) שלא כו'. ואלו מחוסר בגדים ושתויי יין לא חשיב. תנא ושייר. ועתוי"ט: (מח) קדש הקדשים. וא"ת ליתני עליית קדשי קדשים שאין נכנסים שם אלא אחת בשבוע. תירץ הר"ש דבתוספתא אמרו אין זה מעלה פי' דלאו משום קדוש' נמנעים אלא לפי שלא היו

ושלא רחוץ ידים ורגלים. נכנסים לשם. ופורשין מבין האולם ולמזבח. בשעת הקטרה:

פרק ב

כלי עץ. וכלי עור. וכלי עצם. וכלי זכוכית. פשוטיהן טהורים. ומקבליהן טמאים. נשברו טהרו. חזר ועשה מהם כלים. מקבלין טומאה מכאן ולהבא. כלי חרס וכלי נתר טומאתן שוה. מיטמאין ומטמאין באויר ומיטמאין מאחוריהן. ואינן מיטמאין מגביהן ושבירתן היא טהרתן:

הדקין

להזות מדם השעיר. רביעית להוציא כף והמחתה ואם נכנס ה' פעמים חייב מיתה: ופורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה. בין בשעה שמקטירים קטורת במזבח הזהב שבהיכל. בין בשעה שכ"ג מקטיר קטורת בק"ק ולפנים כל העם פורשים מבין האולם ולמזבח. וא"נ מן ההיכל. ות"ק פליג (יומא מד) אדרבי יוסי וסבר דבשעה שמקטירין קטרת בהיכל. הוא דפרשי' מבין האולם ולמזבח. אבל כשמקטיר קטורת לפני ולפנים. אין העם פורשים אלא מן ההיכל בלבד. ולא מבין האולם ולמזבח. והלכה כת"ק. ועשר קדושות דתנן במתני'. והכך חדא עשר ניניהו. פירשו הגאונים דר"י אינה ממנין הקדושות. לפי שבשאר קדושות יש בהן כבוד למקום שמוכנים ממנו קצת טומאות. או שמונעים מקצת בני אדם ליכנס אליו. ואין בשתם אי' קדושה א'. והבאת בכורים. ועומר. ושתי הלחם. ולפני הפנים (ג). אינם כקדושות הללו. ואית דמפרשי דת"ק דחשיב עשר קדושות ר' יוסי היא דאית ליה דבין האולם ולמזבח שוה להיכל בשמונה דברים. ולדידיה לא הוו אלא עשר:

מ"ב **כלי** עץ כלי עור כלי עצם. בפרשת מתות כתיב וכל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ תתחטאו. ומרבינן מוכל מעשה עזים לרבות דבר הבא מן העזים מן הקרנים ומן הטלפים (א). דהיינו כלי עצם ואתקש לכלי עור וכלי עץ ובפרש' שמיני איתקש כלי עור וכלי עץ לשק. דכתיב מכל כלי עץ או בגד או עור או שק. הלכך פשוטיהן טהורים דבעינן דומיא דשק דמיטלטל מלא וריקן. וכלי חרס אע"ג דפשוטיהן טהורים לא מצי למתני בהדי הנך משום דכל הני טהורים כשאין להם בית קבול אע"פ שיש להן תוך כגון טבלא של עץ שאין לה שולים. ומטלטלת מעבר אל עבר טהורה ובכלי חרס כה"ג טמא משום דבתוכו תלה רחמנא והרי יש לו תוך אע"פ שאין לו בית קבול (ב). ופשוטיהן טהורים דתנן הכא היינו מדאורייתא אבל חכמים גזרו טומאה על פשוטי כלי עץ ועור ועצם כדמוכח בגמרא בבא בתרא (דף סו) ומדאורייתא נמי איכא טהורים אלא מטומאת מת או טומאת שרץ אבל טמאים טומאת משכב ומושב אם הן ראוין למשכב ומושב: וכלי זכוכית. רבנן גזרו עליהן טומאה. הואיל ותחלת ברייתן מן החול הוו ככלי חרס. ושאני מכלי חרס שאינו מקבל טומאה מגבן וכלי זכוכית מטמאין מגבן. הואיל ונראה תוכן כברן (ג). ופשוטיהן של כלי זכוכית טהורים אפילו מדרבנן דעבדו רבנן היכרא כי היכי דלא לשרוף עלייהו תרומה וקדשים: מקבלין טומאה מכאן ולהבא. אבל לא חזרו לטומאתן ישנה דלא גזור רבנן שאם עשה מהם כלים חזרו לטומאתן ישנה אלא בכלי מתכות בלבד: כלי נתר. כלים העשויין מאדמה שמיפרים ממנה כדיף אלוונ"י בלע"ז (ד): מיטמאין ומטמאין באויר. אם נתלית טומאה באויר הכלי נטמא הכלי מהר ותלה אוכלים באוירן מטמאין את האוכלים אע"פ שלא נגעו דכתיב (ויקרא יא) כל אשר בתוכו יטמא. ואפילו נגלה חרדל שאינו נוגע בדפנות הכלי (ה): ומיטמאין מאחוריהן. כלים שיש להן בית קבול מבחוץ כדרך שעושים לכוסות של כסף. ופעמים שופין אותן על פיהן ומשתמשין בבית קבול שבאחוריהן אם נגעה טומאה באותו בית קבול. נטמא הכלי כולו. ומדלא כתיבא מיטמאין ומטמאין מאחוריהן ואחוריהן שמע מינה דאין מיטמא מאויר אחוריו. דלא חשיב תוך אלא אחוריו תוך גזיר דאורייתא ליטמא מאוירו אבל מיטמא אם נגעה טומאה באותו חקק של אחוריו: ואין מיטמאים מגביהן. דכתיב (שם) וכלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו. מתוכו הוא מיטמא ואינו מיטמא מגבו. ושאר כל הכלים חוץ מכלי חרס וכלי נתר. אין מיטמאין מאוירן עד שתגע הטומאה בעצמו של כלי וכשנגעה הטומאה בעצמו של כלי בין נגבו בין מתוכו טמא והיינו דתנן בפרק קמא דחולין. הטהור בכלי חרס טמא בכל הכלים טמא בכלי חרס: ושבירתן היא טהרתן. וטהור כלים כגון שבירתן היא טהרתן שלא כלי חרס וכלי נתר שבירתן בלבד מטהרתן שאין להם טהרה במקוה

אלא

היו בהיכל. ובפרש"מ: (מו) משום דקשיא ליה להר"ב דהא תסכסם להו לר"י נ"כ שיהיו י"א. אי ס"ל דחלוקים היאם ונסמך מפיק דמפני דקתני עשרה ר"י היא לשיא דמפרש'. ועתוי"ט: (נ) אבל ריהטא נקט לחם הפנים ולאו דוקא דלא כמלא בו מיעוטים כמו באינך וכן בפי"מ דמנחות לא תני ליה:

פרק ב (א) שאר בהמה וחיה מנין. ס"ל וכל מעשה. א"כ מה ס"ל עזים פרט לעופות: (ב) שמתחלה לכך נעשים להיות מטה על לדה ומוציא מה שבתוכה לצדדין תוספתא. הר"ש: (ג) גמ'. ופירש"י הואיל ונראה מבחוץ דכך דפנותיו לא חשיב גב אלא תוך והר"א העתיק שמכן נראה מבכן: (ד) והר"מ השיג על פי' זה. דכלי אלומ"י לא יכלם לקבל כל דבר לענין מעייניים כו'. ומצרס שבוא מאבן רכה מאד (שקורין א"ל מב"ל). בדקות המרלה ובין חכלא) יותך במים במהירות. יכחלי בו השיער והבגדים. והוא והדומים לו כאשר נעשה מהן כלים כל זמן שלא נקלו באור. הנה הן כלי אדמה ולא יקבלו טומאה. וכאשר נקלו ואע"פ שלא יקבלו האש עד שיבושל דפנותם כמו החרס הנה הן דומים לחרס. והוא אשר יקרא כל נתר: (ה) אלא במה שמיוחד לדפנות והאמצעיים מיטמאין מן האויר. ואי אתה יכול לומר שזה מעמא אם זה שהכי אין כנילם בכל אי כו'. הר"ש ועתוי"ט

ב הדקין שבכלי חרס. וקרקרותיהן. ודפנותיהן. יושבין שלא מסומכין. שיעורן (ז) מכדי סיכת קטן ועד לוג. מלוג ועד סאה. ברביעית. מסאה ועד סאתים. בחצי לוג. מסאתים ועד שלש ועד חמש (ט) סאין. בלוג. דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר. אני איני נותן בהן מדה. אלא הדקין שבכלי חרס. וקרקרותיהן. ודפנותיהן. יושבין שלא מסומכין. שיעורן מכדי סיכת קטן ועד קדרות הדקות. מהקדרות הדקות ועד חביות לודיות. ברביעית. מלודיות ועד לחמיות. בחצי לוג. מלחמיות ועד חצבים גדולים. בלוג. רבי יוחנן בן זכאי אומר. הצבים גדולים שיעורן בשני לוגין. הפכים הגלילים (י) והתביונות. שיעור קרקרותיהן כל שהן (יא). ואין להם דפנות (יב): ג הטהורין שבכלי חרס [א]טבלא שאין לה לזביז. ומחתה פרוצה ואבוב של קלאין. וסילונות. אע"פ כפופין. אע"פ מקבלין. וכבכב שעשאו לסל הפת. ושפי שהתקינו לענבים. וחבית של שייטין. וחבית דפונה בשולי המחץ. והמטה. והכסא. והספסל. והשלחן. והספינה. והמנורה. של חרס. הרי אלו טהורים.

[א] מ"א

זה

אלא בשפיה בלבד: ב הדקין שבכלי חרס. כלי חרס הדקין וקטנים. בין שהן עלמן אין מחזיקין אלא כדי סיכת קטן (ו) בין שנשברו ונשארו קרקרותיהן. פירוש כמו קרקעותיהן דהיינו שולים שכנגד הקרקע. או נשארו דפנותיהן ויכולים לעמוד לישב בלא סמיכה עדיין כלים הן ואם מחזיקין שמן כדי סיכת קטן. כלומר כדי סיכת אצבע קטנה של קטן בן יומו שמאין. והכי מפורש במסכת שבת סיכת קטן אבר קטן של קטן בן יומו: עד לוג. שיעור זה של סיכת קטן לשברי כלים שלא היה מתחלתו אלא לוג דאם היה תחלתו יותר מלוג (ח). בעינן שעור גדול לשבריו יותר מכדי סיכת קטן: מלוג עד סאה. כלי שהיה מתחלתו מחזיק מלוג ויותר מלוג עד סאה שיעור שבריו ברביעית הלוג וליתר ומסאה עד סאתים שעור שבריו בחצי לוג וכן כולם: אני איני נותן בהם מדה. לפי גודל הכלי וקטנו אלא לפי המקומות שרגילין לעשותן ולפי צורת הכלים: אלא הדקין שבכלי חרס וכו'. שאין להם צורת קדרות והן קטנים ביותר שיעור שבריהן כדי סיכת קטן ומשהגיעו להיות [כתבנית] קדרות קטנות שיעורן ברביעית: חביות לודיות. חבית שנעשות בלוד: לחמיות. שנעשות בבית לחם והן גדולות מאותן שנעשות בלוד: חצבים גדולים. כדות גדולות כל מה שאפשר: הפכין הגלילים. שנעשו בארץ הגליל: והתביונות. חביות קטנות והייט דקין שבכלי חרס: ואין להן דפנות. דדוקא השולים טמאות אם נשאר בהן כדי סיכת קטן. אבל הדפנות טהורות. והלכה כר"ע: ג הטהורים שבכלי חרס. פשוטי כלי חרס שהן טהורים דכתיב בהו (ויקרא יא) אשר יפול מהם אל תוכו. את שיש לו תוך טמא את שאין לו תוך טהור: טבלא שאין לה לזביז. לוח חלק שאין לו שפה סביב: ומחתה. שפותים בה גחלים: פרוצה. שאין לה דפנות: אבוב של קלאים. כלי חרס שקולים בה קטניות על גבי האש. ופשוט הוא בלא בית קבול. ומנוקב כככרה בשוליו כדי שתהא האור שולטת בו: קלאים. כמו קלוי באש: וסילונות. מרזבות: אף על פי כפופין. אע"פ שכפופין תפסי לדיכן (יג). והוא שלא חקק בהן בית קבול לצרורות: כבכב. כלי שמכסים בו כלים של פת ויש גורסין כפכף שכופין אותו על גב הסל ואפי' יש לו בית קבול טהור שכל שמשמש כסוי בכלי חרס טהור: והשפי. הוא כלי חרס שיש לו בית קבול ומקבל פומאה דהכי מוכח לקמן באידך פירקא והאי דטהור הכא משום דהתקינו לענבים ועשה בו שיטוי ומוכיח דלכסות בו ענבים קא בעי ליה ולא נעשה לקבלה: חבית של שייטין. כמין זבית שלולה ומתוונה היא ואין לה פה כדי שלא תפסא בבקבת בונים והפענים עליה ולינדין לשוט בה. ואע"פ שיש לה בית קבול אינה עשויה לקבלה וכל שאינו עשוי לקבלה אע"פ שיש לו בית קבול אינו מקבל טומאה: וחבית דפונה בשולי המחץ. מחץ הוא כלי גדול של חרס. וכעין חבית עשוי לו בשוליו שאדם נותן ידו לתוכה כשרולה להגביה המחץ ולפי דלא נעשית חבית זו לקבלה אינה מקבלת טומאה: דפונה. טמונה (יד): והמטה והכסא והספסל. כל אלו אין עשוין לקבלה: והספינה. אע"ג שעשויה לקבלה ואפי' היא של חרס (טו) טהורה ובמסכת שבת ילפינן לה דכתיב (משלי ל) דרך אניה בלב ים. ופשיטא דאניה בלב ים היא אלא לומר לך מה ים טהור אף אניה

ועפוי"ט: (ו) וכא דתנן מקוואות פ"ד מ"ג תנן ששפת בלנר לקבל לצורות. בשל עץ כל שהוא בשל חרס ברביעית. לקבל לצורות שאני. והכא כמי פליג ר"י ואמר אף בשל חרס כל שהוא. הר"ש: (ז) שעורן. בספרא מנין לרבות שברי כלי חרס. ת"ל וכל כלי חרס. הר"ש: (ח) דהכי תניא בחולין דף ק"ח לוג כלנוסת שאה כלמטה סאתים כלמטה. ועתוי"ט: (ט) ועד ג' סי. לא תני תפחים ועד חמש. משום דרוב היסרים בני ג' וה' הוי. הר"ש: (י) הפכים כו'. דברי ריב"ז הן. הר"ש: (יא) כל שהן. לפי שאוליהן מחודדין כמו בולי קלם כלי הזכוכית. וכאשר נשאר מהן שיקבל שעור מועט הנה הוא יטמא לפי שהוא ישאר תמונת כלי קטן יעשה מתחלת ענינו כן. הר"מ: (יב) ואין כו'. לפי שלא יהיה בלדם קערורית. כמו הכדים והקדירות. הנה לדיכן שוה השטח כל מה שנשבר מהן נשאר דומה ללוח פשוט. הר"מ: (יג) ומשמע דאע"פ שמקבלין אינו אלא תוספת ביאור. ועתוי"ט: (יד) מלשון דופן שהוא בלד הכקב ובלי ישמעאל קורין לעמוד דפון. ערוך: (טו) דלא תבעית דשל עץ דפשיטא דטהורה שאינה מיטלטלה מלא (דפ"ק הלוכה מחמת המים ומשום מדרס נמי לא דאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתינו דעיקרה לפרנמטיא. פי') אבל של חרס אע"ג דאינה מיטלטלת מלא טמא' דלא אפקט לשק קמ"ל

קמ"ל. גמרא: (טז) זה הכלל משנה זה הכלל. שבכל מקום בא לכלול הפרטים שבנו לעיל מיניה. והכא אינו ענין למה שבכל משנה כו' ומלרנו זה הכלל דלקימנא בשלמא בת"כ פ"ד דמגילה ילקי פכ"ז ת"ג מ': (יז) אין שבוונה שלריך שיהיו שני ת.אים בשומלא אחוריים שיהיה כלי חרש ויהיה לו תוך ואם יחסר אי מהתנאים אין בהם טומאה אחוריים שאין הדבר כן שכל הכלים יש להם אחורים כו' אלא הכא בכלי חרש איירי. מש"ה קאמר אלא בכלי חרש. ועפוי"ט: (יח) ויש בו מחילה כנגד השלהבת והופכה כלד הכוח שלא יכבה. הר"ש: (יט) מלי. ואחד בית היולר והנה עושה מלאכה על האבני' ועתוי"ט: (כ) טהורה. שרף ע"פ פי' שבר ש פה על לדו כמו של רוכלין. הואיל ושל בעלי בתים אינו עשוי להטות פה כ. דומיא דקלונום דלעיל אלא דמי לאבנים שאין לו שולי' דר"ש: (כא) ולי' הר"ש קלף שמכה ס כו' וזה נכאה בעיני לפי שקוף של שר הוא וכו וי לקבל טומאה אלא מפני שהור' כסוי אינו ממ"ל והג"א ס"כ דכסוי כלי עץ גוי טהורי' אשר"כ נייר שהוא עשוי מעשבים לא ידענא מאי טומ"ה שייכי בה אפי' שאינו של כסוי. ומיהו י"ל מידי דהוי אמת לם דפשיך: (כב) רבי אליעזר כו'. כיראה דלא פליג אלא אר' כי למ"יה ומר כי לפרי'. ועתוי"ט: (כג) השברא היא בהסך. ובתוספתא הי"ב בידוע שעד שלא נגמרה מלאכתו נשברה וכן אלא בר"מ: (כד) ואחרי באין הגוש שליע לכנס למלאות שביקו' אם ילאו המים לעיכך בהכרם

טהורה: כל שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחוריים. שחכמים גזרו על תמקן שמחליק טימונאר כלי ואע"פ שלא כמתוז המתקן אלא ומחת טרן דהשתא הן לחשון לטומאה. וממחים כלים מדברי סופרים. ואם נגעו במשקין טמאים בגב הכלי נטמא אחוריו ולא נטמא תוכו. והשתא קמ"ל דאין טומאת אחוריים נוהגת אלא בכלי חרס שיש לו תוך (יז). אבל כל שאין לו תוך אין לו טומאת אחוריים. ואם נגעו משקין טמאים מאחוריו לא נטמא אחורי הכלי: ד פנס. כעין עששית של חרס עשויה נקבים בדפנותיה שמשם האורה יוצאת. ומכניסים הנר בתוכו שלא יכבנה הרוח: שאין לו. בית קיבול שמן אע"פ שיש לו בית קיבול נר: טהור. שבית קבול נר אין לו תוך. אלא הנר מונח עליו (יח): מגופת היוצרים. כעין אבנים של חרס (יט) שהיוצרים שמים הכלים עליהן: את שהוא פותח בה. כלומר המגופה שהיוצר מסלק עליה הטיט ומפתח עליה בידיו צורת הכלי: טהורה. לפי שאין לה שפה סביב ואין כאן תוך: ושהוא גומר בה. והמגופה שמעמיד עליה הכלי לאחר שנגמרה צורתו

זה הכלל (יז) כל שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחוריים: ד פנס שיש בו בית קבול שמן. טמא. ושאין בו. טהור. מגופת היוצרין שהיא פותח בה. טהורה. ושהוא גומר בה טמאה. משפך של בעלי בתים. טהור (כ). ושל רוכלין טמא. מפני שהוא של מדה. דברי רבי יהודה בן בתירא. רבי עקיבא אומר מפני שהוא מטהו על צדו. ומריח בו ללוקח: ה כסוי כדי יין. וכדי שמן. וכסוי חביות [א]ניירות. טהורין. ואם התקינו לתשמיש טמאים. כסוי הלפס. בזמן שהוא נקיב ויש לו חדוד. טהור. אם אינו נקוב. ואין לו חדוד טמא. מפני שהיא מסננת לתוכו את הירק. ר' אליעזר בר צדוק אומר (כב) מפני שהיא הופכת עליו את [ב]הדונקי: ו גסטרא שנמצאת בכבשן. עד שלא נגמרה מלאכתה. טהורה. משנגמרה מלאכתה טמאה. [ג]טיטרוס רבי

[א] נ"א והנייכות [ב] נ"א רומקי [ג] ס"א

יש לו תוך ולכך היא טמאה ורבותי פירשו שיש כלי ליוצרים שנקרא מגופה ויש תוך שפתחיו לצד ויש שפתחיו רפה את שהוא פותח בה כלומר שעתיד לה־סיג פתחה טהורה שעדיין לא נגמרה מלאכתה והוי כגולמי כלי חרס ושהוא גומר בה שמכניסה כך בפתח לה: טמאה. ומתני' רבי מאיר היא דאמר כלי חרס מאימתי מקבלים טומאה משעה שנגמרה מלאכתן ולא כרבנן דאמרי משיצרפו בכבשן ופירוש ראשון נ"ל עיקר: משפך. כלי שנותנין ע"פ שבית או ע"פ הכד כשרוצה לגלגלות יין או שמן: ושל רוכלין. שהוא קטן ועשוי להכניס שנון לפכין קטנים ומחזיק את או שני לוגים והרוכל מניח אצבעו תחתיו כנגד הנקב ומודד בו שמן ומסיר אצבעו והשמן יורד לכליו של לוקח ועשוי לקבלה הוא ומקבל טומאה: ר' עקיבא אומר מפני שהוא מטהו על צדו. כלומר אפילו אינו של מדה המשפך של רוכלים לעולם מטמא מפני שמטהו על צדו לקבל בו מעט כדי שיריח בו הלוקח ונמצא עשוי לקבלה והלכה כרבי עקיבא: ה כסוי כדי יין וכו'. וכל המשמשים כסוי בכלי חרס טהור דתוכו כתיב והאי לאו תוך דידיה הוא: וכסוי חביות נירות. על שם ינקונו וטרבותא נקטינהו. מפני שהיה לכסוי שבית שכאן בית קבול. ואית דגרסי והנייכות. כלומר הניירות שמכסים בהן פי הצלוחיות (כה): הלפס. כמו אלפס ומחבת גדולה שמבשלים בה בשר וירק. ועושים לה כסוי של חרס. וכשהוא נקוב אינו ראוי לכנים. ואפילו אינו נקוב ויש לו חדוד אין יכול לישב מפני החדוד. אבל כשאינו נקוב ואף אין לו חדוד. טמא. שראוי להפכו ולהושיבו. ואשה טוחנת בתוכו ירק לבשלו. לאמות ומינו הגים: הדונקי. הירקות לאחר שהתבשלו ודבוקים זה בזה ונעשים גוף אחד. קראים דונקי. ורבינו אלנו יומא: ו גיסטרא. שבר כלי חרס. ודבר בחלק נשים קרוי גיסטרא. ונמצא בכבשן. גיסי תני: שנמצאת בכבשן. ולא ידעינן אם נשבר קודם שנצרף בכבשן ונשבה בנגמרה מלאכתו לא היה תורת כלי עליו ואו לא יטמאה משום גסטרא. או אם נשבר נשבר ונטמאת. וכולה ומרדים את הדין. רותין אם היו שבריה שוין וחיבה מלדים. בידוע שנגמרה מלאכתה. ואם נשברה (כג) ומטומאת. דבריד נקטו. בדרך כתת בשברת התת היבית לקבל המקי הביטף וכנ': טיטרוס. כלי שהוא ומנוקב מגמטה נקבים הרבה דק כ כינות נקב נהם. ואל שלה נקב אחד כמלוא כים דהייט שלך שהגשים פוות בו. ובשמגבמים סותו מים. ואחר הגביה. ואינו בכך יותנעבה שלא ישמע בו הגוח (כד). אין שפה אמם

רבי אליעזר בר צדוק מטהר. ר' יוסי מטמא, מפני שהוא כמוציא פרוטות: ז הטמאין שבכלי חרס. טבלא שיש לה לזביז. ומחתה שלמה. וטבלא שהיא מלאה קערות *נטמא' אחת מהם בשרץ לא נטמאו כולם. אם יש לה לזביז עודף. נטמאה אחת מהן נטמאו כולן. וכן בית תבלין של חרס וקלמרים המותאמות. ובית תבלין של עץ שנטמא אחד במשקה. לא נטמא חבירו. ר' יוחנן בן נורי אומר חולקין את עוביו. המשמש לטמא. טמא. המשמש לטהור. טהור. אם יש לו לזביז עודף נטמא אחד מהם. נטמא חבירו (כח): ח הלפיד. טמא. ובית שקעו של נר. מטמא באויר (כט). המסרק של צרצור. ר' אליעזר מטהר. וחכמים מטמאין:

פרק ג **שיעור** כלי חרס ליטהר. העשוי לאוכלין. שיעורו בזיתים. העשוי

*ק"א שלם.

אמת יוצאת מן הנקבים דקים שלמטה ושמשפיל אצבעו המים יוצאים: ר' אליעזר בר צדוק מטהר. לפי שנקוב בשיעור משקה (כה): ורבי יוסי מטמא. שכך הוא דרך תשמישו. ושמ"ב בית קבול. הואיל והמים עומדים על ידי כנגד אצבע. ואפילו בלא סתימת אצבע אין המים יוצאים אלא כמוציא פרוטות מעט מעט. פפה אפר פפה (כו). ומש"ה לא חשיב נקוב ככונס משקה ליטהר בכך. והלכה כר' יוסי: ז טבלא שיש לה לזביז ומחתה שלימה. שיש לה דפנות סגאים. שיש להן בית קבול. ומרישא דהטהורים שבכלי חרס. הוא שמעיק דהכך טמאים. אלא אורחיה דתנא הכי. כדתנן בפרק ואלו טרפות (דף מג) ואלו כשרות. והכי איתא טובא במשנה: טבלא של חרס שהיא מלאה קערות. שהיא עשויה קערות קערות. והקערות הן מגופה ומחוברין בה (כז): ואם יש לה לזביז עודף. ואם שפת הטבלא שביב עודף ועולה למעלה יותר משיפן של קערות: נטמאה אחת מהן נטמאו כולן. דהשתא כנס השרץ בפי הקערה. כבר נכנס באויר הלזביז. העודף שביב. ונטמאה כל הטבלא. דכלי חרס מטמא מאוירו. וכשנטמאה הטבלא כלה. נטמאו כל הקערות שהן מגופה: בית התבלין. כלי חרס עשוי רבועים רבועים לתת בכל רבוע ורבוע מין א' של תבלין. ולא יתערבו זה בזה: קלמרים המותאמות. כלי עשוי לתת בתוכו הדיו. והקולמוס והכלים שצריכים לסופר. ועשוי גם הוא רבועים רבועים תאומים ובאלגנ"ט מהם הרבה. וקורים להם בלע"ז קלמר"י: בית תבלין של עץ. שעשוי גם הוא רבועים רבועים ואין לו לזביז עודף: שנטמא א' מהן במשקה. דרבנן גזרו על המשקים שיהיו מטמאין שרץ לטמא כלים. גזירה משום משקה זב וזבה. שהם מטמאים כלים לאורייתא. ודוקא כשנטמא במשקה. לא נטמא חברו. שכלי שיטמא אחוריו במשקים לא נטמא תוכו. הלכך כשנטמא א' מהן במשקין הוי דופן של הטמא אחוריו של חברו. ולא נטמא חברו. אבל בטומאת שרץ דאורייתא. דכל היכא דנגע בכלי עץ בין מאחוריו בין בתוכו נטמא כלו. אם נטמא אחד מהן נטמא חברו שהטומאה נוגעת בו מאחוריו. ובכלי חרס דאינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו. אפילו בטומאת שרץ אם נטמא אחד מהן לא נטמא חבירו. דתוכו של זה נעשה גב לחבירו וכלי חרס אין מיטמא מגבו. אבל כלי עץ מיטמא מגבו בטומאת שרץ אבל לא בטומאת משקין. להיות נטמא כולו: חולקים את עוביו. דופן עב ורחב שבין שני הרבועים דמיגו פלגא להאי גיסא ופלגא להאי גיסא בטומאת משקים לרבנן ואלו עובי הדופן של צד הטהורה טהור. ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי: ח הלפיד. כעין קערה של חרס מחודדת מלמטה ותוספים מדולה בראש קונדס ובתוך אותה קערה נותנים חתיכות בגד ושמן ועטרן ומדליקין. ומגביהין למעלה. והיא מאירה למרחוק ומפני שהיא מחודדת ואינה יכולה לעמוד בפני עצמה סלקא דעתך אמינא שלא תטמא. קא משמע לן דהואיל ומקום מושבה מתוקן ומיוחד להושיבה בראש הקונדס הרי זו מיטמאה: ובית שקעו של נר. כלי חרס עשוי להיות הנר יושב ומשוקע בו: מטמא באויר. דחשיב כתוך לטמא באויר אף על פי שאין כל הנר משוקע בו כי אם מעט ממנו: המסרק של צרצור. כלי חרס שעושים על פיו שבכה (ל) כמין מכבר מעשה רשת והמערה ממנו מטיל המים מנוקבות הרבה. ורוב הכלים ששותין בהם מים בארץ ישמעאל עשויים כך. ושביב אותה שבכה בולטים שינים כשיני המסרק שעושים אותן לנוי. ואם נתלה שרץ באויר אותן שינים (לא) פליגי בה ר' אליעזר ורבנן אי חשיב תוך כלי חרס אי לא. והלכה כחכמים דחשבי לה תוך ומטמאין:

פרק ג **שיעור** כלי חרס ליטהר. דתו לא מקבל טומאה. ואם היה פחות מהשיעור כאילו נשבר כו'. דתו לא חזי למלתיה ולא חשוב תוך דידיה. אפילו היתה חבית זו מיוחדת לגרוגרות ולאגוזים. ונקבה במוציא זית טהורה. כל זמן שלא חזר ויחדה אח"כ לקבל בה רמונים וכיוצא בהן. אבל חזר ויחדה לקבל בה רמונים. טמאה עד שתנקב במוציא רמון ומשנקבה במוציא רמון. שוב אינה מקבלת

בתכלם ישלכו המים במקומם: (כה) שכך שימושו לפיכך נכ"ש דלקמן: (כו) בנוסחת מהרי"מ נקוד הפ"א בשב"א והכי ותפי' שהיכן בהולם ופי' בפרוספרוס ובגלי"ו בב"מ פי' כפמלל גרעין מלי' ופרט כרוך. ועתוי"ט: (כז) דאלו אין מסובבים אפי' לזביז עודף לא היו הכלים שבתוכה טמאין. כדאמרינן בחולין (דף כ"ה) דאוכלין ומשקין מיטמאין מאויר כלי חרס ולא אדם וכלים. דלא חזינן האי שאל כמרן דמליא טומאה. הר"ש: (כח) אם כו'. אמאן לכ"ע: (כט) באויר. לא ידעתי למאי דייק הכא למתני באויר. ועתוי"ט: (ל) מהטעם שמפרש הר"ב במ"ב פ"ב: (לא) באין זה תוך כלי חרס. מפני היות מקיפו מופגם מכל צד. הר"מ: בגמוגרת

פרק ג (א) בגרוגרת פי'. גרוגרת יחידה מכזית וכן נמי האגוז יחידה והספק כל חד מ"ל על דברי הקודם. ועתוי"ט: (ב) ותימה דהא מיד תנן הספא כר"מ הלכה כו' בזתי'. ועתוי"ט: (ג) בזתי'. מדרבנן: (ד) לי' הר"מ הזרע הממולא בשיעור. כמו הזרעונים והלפונים והזיתים (ה) דזהו גמר מלאכתן לקבל טומאה: (ו) פיו. הוא המוסף היוצא מן הנר. אשר יחזיק הפתילה. הר"מ: (ז) לאתויי ספק לעיל דלא כר"מ. לא ה"ל לפרש כאן אלא כר"י דמוליא לגוז. ועתוי"ט: (ח) לאתויי ספק אם כר"ע הו"ל מהדקו' עד לודיום: (ט) טמאה. בדין דהו"ל למפני שהא לי זכר דאשרם קאי. ולא אחנים. אלא משום דתחלת הדבר וסופו לי נקבה דאחנים קאי סנא באמצע לי נקבה. הר"ש: (י) והיא מלה עברית ותעשה על עוני. ר"ל המחזקת בו והמלקח עליו כדי שיתקיים וישאר על לד הדמיון. וזה על דרך משל. הר"מ: (יא) בגללים. בגלל הבקר. הר"מ: (יב) דחבית גמר מלאכתו בצרוף בכבשן. ושנתרועעה וטפלה אין מחזירין אותה לכבשן. הר"ש:

העשוי למשקין. שעורו במשקין. העשוי לכך ולכך. מטילין אותו לחומרו בזיתים: **ב** חבית [א]שעורה בגרוגרות (א). דברי ר' שמעון. רבי יהודה אומר באגוזים. ר"מ אומר בזיתים. הלפס והקדירה שיעורן בזיתים (ג). הפך והטפי שיעורן בשמן. והצרצור שיעורו במים. ר"ש אומר שלשתן בזרעונים. נר שיעורו בשמן. ר"א אומר בפרוטה קטנה. נר שניטל פיו. טהור. ושל אדמה שהוסק פיו (ו) בפתילה טהור: **ג** חבית שניקבה. ועשאה בזפת ונשברה. אם יש במקום הזפת. מחזיק רביעית. טמאה (ט). מפני שלא בטל שם כלי מעליה. חרס שניקב ועשאו בזפת. אע"פ שמחזיק רביעית. טהור. מפני שבטל שם כלי מעליו: **ד** חבית שנתרועעה. וטפלה בגללים (יא). אע"פ שהוא נוטל את הגללים והחרסים נופלים. טמאה. מפני שלא בטל שם כלי מעליה. נשברה ודבק ממנו חרסית. או שהביא חרסית ממקום אחר וטפלן בגללים. אע"פ שהוא נוטל הגללים והחרסין עומדים. טהורה. מפני שבטל שם כלי מעליה. היה בה חרס. מחזיק רביעית. כולה מטמא במגע. וכנגדו מטמא באויר: **ה** הטופל כלי חרס הבריא. ר' מאיר ור' שמעון מטמאים. וחכ"א הטופל את הבריא טהור. ואת הרועע טמא. וכן

[א] ס"א שיעורו

מקבלת טומאה: שיעורו במשקין. בנקב שמשקין הכלי על גבי משקין. נכנסין המשקין דרך אותו נקב לתוך הכלי. והוא נקב גדול ממוציא משקה: לכך ולכך. כגון קדרה שמבשלים בה בשר. אע"פ שמכניסין בה אוכל בה משקה. ולמשקה לכי יאי מסרי נקבה בכונס משקה. אפילו הכי אזלינן בה לחומרא. ואינה טהורה. עד שתנקב במוציא זיתים: **ב** חבית שעורה בגרוגרות. רגילים היו להכניס גרוגרות בחבית: רבי מאיר אומר בזתים. כסתם מתני' דלעיל והוי סתם ואח"כ מחלוקת. ואין הלכה כסתם. והלכה כר' יהודה (ג) הלפס והקדירה שיעורן בזיתי'. לחומר. כדפרשינן לעיל: הפך והטפי. כלי שמן הן. אלא שהטפי פיו נר מחוד. לכך נקרא טפי. שאין יורד ממנו אלא טפין טפין. וטפי דתנן בפרקין דלעיל שהוא טהור. היינו כשהתקינו לכסות בו פי של ענבים. כדפרישנא לעיל: בשמן. היינו כונס משקה של שמן. ואין שיעורו שוה למים. דשל שמן דק. שהרי כלי שמחזיק מים או יין. אינו מחזיק שמן: הצרצור. כלי עשוי לשתות בו מים ועל פיו שבכה כמעשה רשת שלא יכנס לתוכו דבר רע ויסננו המשקין: שלשתן. הפך. והטפי. והצרצור. שיעורן בנקב מוציא זרעונים כגון האפונים (ד). דסבר ר"ש דלזרעונים מיני עבידי. והוו כמו העשוי לכך ולכך דלעיל דמטילין אותו לחומרו. ואין הלכה כר"ש: נר שיעורו בשמן. בכונס משקה של שמן. דסתם נר לשמן עביד: ר' שמעון אומר בפרוטה קטנה. דסבר עביד נמי לאצנועי ביה פרוטות ומטילין אותו לחומרא. ואין הלכה כר' שמעון: נר שנטל פיו. בטל שם נר ממנו: ושל אדמה. אינו מקבל טומאה כל זמן שלא נצרף בכבשן (ה). ואע"פ שהוסק פי הנר בפתילה הדולקת. לא חשיב בכך כאילו נצרף בכבשן. וטהור: **ג** חבית שניקבה. במוציא זית (ו) וטהרה. וחזר ועשאה בזפת מקבלת טומאה מכאן ולהבא: חזרה ונשברה. לשברים הרבה. אותו השבר שיש בו הזפת מחזיק רביעית ויושב שלא מסומך: טמאה. ובחבית המחזקת מלוג ועד סאה עסקינן. כדתנן בפרקין דלעיל. מלוג ועד סאה (ח) ברביעית. ואע"פ שאין סתימה מועלת לנקב הבא לאחר שבירה. שאני הך סתימה שנעשית קודם שבטל שם כלי ממנה. דחבית שנקבה שם חבית עליה אע"פ שטהרה. אבל חרס הפורש מן החבית בטל שם כלי מעליו אע"פ שלא נקב. לפיכך אין מועלת סתימה בנקב שלו: **ד** חבית שנתרועעה. כמו כותל רעוע. שלא נפלו חרסיה. אבל היא רעועה כל כך שאם יטלטלוה ומלי קב גרוגרות בתוכה תשבר לגמרי. וטהורה היא בדאמרינן לקמן באידך פרקין: וטפלה. בטיט (י) פי': בגללים. כדי שלא יפלו החרסים: נשברה. שנפלו החרסים ודיבק השברים בקולן של סופרים או שהביא חרסים ממקום אחר ודבקן. ואחר כך טפלן בגללים: טהורה. וה"ה טפלן בטיט. כל זמן שלא חזר ולא הסיקה בכבשן (יב): חרס מחזיק רביעית. וכגון שהחרס באה מחבית המחזקת מלוג ועד סאה דשיעורה בו ברביעית כדפרישנא לעיל: כולן מטמאין במגע. דכולן נעשים יד לאותו חרס ומטמאין משום יד. וכנגדו בלבד מטמא באויר. דאין אויר ליד בכלי חרס: **ה** כלי חרס הבריא. שאינו לא רעוע ולא שבור: מטמאין. אם נטמא הכלי ואחריו. טומאים הוכנים ומשקים שנגעו בטפילה. מפני שהיא חשובה ככלי עצמו: הטופל את הבריא טהור. דדוקא בכלי רעוע

וכן "בחידוק הקרויה: ו יבלית שטופלין בה הפטסין. הנוגע בה טמא. מגופת חבית (יג) אינה חיבור. הנוגע בטפולו של תנור. טמא (יד): ז מיחם שטפלו בחומר ובחרסית. הנוגע בחומר. טמא. ובחרסית טהור. קומקום שניקב ועשאו בזפת. רבי יוסי מטהר. שאינו יכול לקבל את החמין כצונן. וכן היה אומר בכלי זפת. כלי נחושת שזפתן טהורין. ואם ליין טמאין: ח חבית שניקבה ועשאה בזפת יתר מצרכה. הנוגע (יט) בצרכה טמא. יתר מצרכה טהור. זפת שנטפה על החבית. הנוגע בה טהור (כ). משפך של עץ ושל חרס שפקקו בזפת. ר"א בן עזריה מטמא. ר"ע מטמא בשל עץ. ומטהר בשל חרס. רבי יוסי מטהר בשניהם:

פרק ד **ההרס** שאינו יכול לעמוד מפני אזנו. או שהיה בו חדוד והחדוד מכריעו. טהור. נטלה האוזן. נשבר החדוד. טהור. רבי יהודה מטמא (ג). חבית שנפחתה

א׳ ס"א בהידוק

צריך לאותו טפילה. הוא דחשיבא הטפילה ככלי. ושמאי. ואוכלים הנוגעים בה כשהכלי טמא. אבל טפילת הבריא אינה חשובה ככלי. והלכה כחכמים: וכן בחידוק קרויה. כשם שנחלקו רבי מאיר ורבי שמעון עם החכמים בטפילת הבריא. כך נחלקו בחידוק קרויה. והיא דלעת יבשה ומנוקה ששואבין בה מים. ורגילים להדק סביבותיה בחבל של עץ או של נחל כדי שלא תשבר אם תנוף בלבן. דרבי מאיר ורבי שמעון דמטמאין בטפילת הבריא. מטמאין אף בזו. ואפילו היתה הקרויה בריאה. וחכמים מודים אם היתה הקרויה בריאה ואינה צריכה לעוגל זה. לא חשיב העוגל כגופה של קרויה. ואם נטמאת הקרויה לא נטמא העוגל: ו יבלית. מין עשב ששמו יבלא. ורגילין לטוח בו הכדות הגדולות שלא יפלטו היין שמזיעין:

הפטסין. כדות גדולות כמו הללו בעלי פטסין. דמסכת ב"ב (דף ח): ז מיחם. כלי שמחממים בו מים: בחומר. טיט עב: חרסית. דק כקמח (טו) ויש מפרשים כתיתת חרסים: הנוגע בחומר טמא. לפי שסוא נדבק ומתחבר במיחם ומשוב כעצמו של כלי הלכך אם נטמא המיחם. נטמא החומר שסביבו כמותו והאוכלים הנוגעים בחומר טמאים: ובחרסית טהור. דחרסית אינו נדבק ומפרך ונפיל. ולא חשיב כעצמו של כלי: קומקום. יותר גדול ממיחם (טז) ובלע"ז קורין לו קומקומ"ו: שאינו יכול לקבל את החמין. שהזפת נתך ונמס במים חמין ואע"פ שיכול לקבל את הצונן אינו חשוב כלי וטהור: וכן היה אומר בכלי זפת. כלים העשויין מן הזפת עצמו שהן טהורין הואיל ואין יכולין לקבל את החמין כצונן. ורבותי פירשו בכלי זפת בכלים הזפותים ומפרש ואזיל כיצד כלי נחשת שזפתן טהורים אם היו הכלים טמאים ונגע אדם או אוכלים ומשקים בזפת טהורים דאין הזפת חבור ואינו נחשב כעצמו של כלי (יז): ואם ליין. ואם זפתן מתחלה משום נתוטו יין ואין דעתו להשתמש בהן בחמין כלל (יח) טמאין דאז הוי הכלי צריך לזפת והוי זפת חבור: ח יותר מצרכה. כנגד הנקב היא צרכה ומה שהוא שלא כנגד הנקב הוי יותר מצרכה ולא חשיב חיבור כיון דלא צריך לחבית. ורמב"ם פירש יותר מצרכה כגון שעשה הסתימה עבה ביותר עד שיוכל להנטל ממנה ותשאר סתומה ואפילו הכל כנגד הנקב: זפת שנטפה על החבית. שאינה נקובה: הנוגע בה. בטפת הזפת: טהור. אע"פ שהחבית טמאה שאין הזפת חבור לחבית כיון שאין החבית צריכה לה: שפקקו בזפת. שסתם פי הנקב של המשפך העשוי להכנים ממנו יין לחבית: ר׳ אלעזר ב"ע מטמא. דחשיב ליה סתימה בין בשל עץ בין בשל חרס (כא): ור"ע מטמא בשל עץ. מפני שהזפת הוא מינו שהזפת יוצא מן העץ: ומטהר בשל חרס. שאינו מינו ולא חשיב חבור ולא דמי סתימת פי המשפך לסתימת נקב החבית דחשיב חבור לפי שהנקב שבפי המשפך שעשאו היוצר מתחלה חלק הוא ונקלף הזפת ממנו ואינו מתקיים אבל חבית שניקבה לאחר שהוסקה בכבשן א"א לנקב להיות חלק ושוה ואין הזפת נקלף ממנו אי נמי נקב שבפי משפך סופו להסיר סתימתו כשירצה לשפוך יין בחבית הלכך לא חשיבא סתימה אלא במשפך של עץ לפי שהוא מינו אבל חבית שנקבה אין סופו להסיר הסתימה: רבי יוסי מטהר בשניהם. דסתימת פי המשפך לא חשיבא סתימה והרי הוא כאילו לא נסתם ואין לו בית קבול והלכה כרבי עקיבא:

פרק ד **ההרס** שאינו יכול לעמוד. כגון חרס הפורש מן החבית ויון הקדירה במקום האוזן ואינו יכול לעמוד בלא סמיכה מפני כובד האוזן שמכביד ומכריע או מפני שהיה בו חדוד שהוא חד בתחתיתו ואינו יכול לשבת שלא מסומך (א): נטלה האוזן טהור. דכלי חרס כיון שנשבר פעם אחת שוב אין לו טומאה לעולם (ג): ורבי יהודה מטמא. דלית ליה הך סברא:

(יג) מגופת. כסוי פי החבית ולא חשיב ככלי א׳. הר"ש: (יד) טמא. כלי חרס אין מקבלין טומאה מגבן. והכא בתנור טמא שנגעו אוכלים ומשקים בטפילה. הר"ש: (טו) פ"ל טיט דק כקמח: (טז) ולא כן בשל מתכות כמו שאפרש לקמן כפי"ד: (יז) לפי שכבר יהיה כלי הנחושת לב הטומאה (כדאיתא בפ"ק דאהלות) ויהיה הנוגע בזפת טמא ולפ"פ שהוא אדם הכ"מ וא"כ ה"ה כלים כדתנן התם באהלות: (יח) ויין דנקט כלומר שכשזפתן ליין אינו נותנו לתוכו אלא בצונן. דסתם יין צונן הוא: (יט) הנוגע. ירלה אוכלין ומשקין. הר"מ: (כ) זפת כו׳. ז ולא"ל ז קתני: (כא) א"נ בזר בשל חרס אבל של עץ. הר"ש:

פרק ד (א) וי"ג חדה. דרך היוצרים לעשות דד לכלי כדי לשתות. הר"ש: (ב) ו וקא חרס שפירש מן החבית כו׳ אבל חבית עצמה אפי׳ ניקבה בשוליה (למטי׳ המחזיק רביעי׳) במוליא זית אם סתמה בזפת טמאה. הר"ש: (ג) מטמא. שכשניטל האזן ונשבר החדוד יושבת

יושבת על שוליה: (ד) שנפחתה. בשוליה. והיא מקבלת כשהיא על דפנותיה. מהר"מ: (ה) ולא משב לא יכולי לק"ל דבל. הר"מ: (ו) שנתרועעה. דוקא בנתרועעה. אבל נקבה אף מקבלת זיתים טמאה הואיל ומיוחדת לרוכלין כדקתני לקמן גבי היו בה חדודין. הר"ש: (ז) כעין שינים בולטין מן הגיסטרא. והגיסטרא מקבלת כשיעורה. והשינים הבולטים הוא החדוד. הר"ש: (ח) כל כו'. כלו' כל שני חדודים שמקבלים ואין יולא זית מביניהם: (ט) הר"מ ובכח"י על הגמלים: (י) שפיות. דע שפיות ואר ולזבית ודופן. ענין כולם בזאת המס' שוה. אמנם הן אוגנים גבוהי' על שטח הכלי. ר"ל שטח הקיתון. ויתחלפו שמותן כפי התחלפו' תמונת הכלי שספת כלי המרובע קרוי לזבז. והעגול (משפת אכוך) קרוי שפה. וזולתן מהתמונות. דופן. והשפה הקטנה בגובה. א. הר"מ: (יא) משיצרפו כו'. משיחזק על ידי צירוף האור מלרף בלו חכמים מחזיק ומקשה כלי חרס וכלי מסכות בין מים בין אור. כס"י:

שנפחתה(ד). והיא מקבלת על דפנותיה. או שנחלקה כמין שתי עריבות. רבי יהודה מטהר. וחכמים מטמאין: **ב** חבית שנתרועעה(ו) ואינה יכולה להטלטל בחצי קב גרוגרות. טהורה. גיסטרא שנתרועעה ואינה מקבלת משקין. אע"פ שהיא מקבלת אוכלין. טהורה. [א] שאין שירין לשירין: **ג** איזו היא גיסטרא. כל שניטלו אזניה. היו בה חדודים יוצאין. כל המקבל עמה בזתים(ח). מטמא במגע. וכנגדו מטמא באויר. וכל שאינו מקבל עמה בזיתים. מטמא במגע. ואין כנגדו מטמא באויר. היתה מוטה על צדה כמין קתדרא. כל המקבל עמה בזיתים. מטמא במגע. וכנגדו מטמא באויר. וכל שאינו מקבל עמה בזיתים. מטמא במגע. ואין כנגדו מטמא באויר. שולי קורפיות ושולי קוסים הצידוניים. אע"פ שאינם יכולים לישב שלא מסומכין. טמאין. שלכך נעשו מתחלתן: **ד** כלי חרש שיש לו שלשה שפיות (י). הפנימית עודפת. הכל טהור. החיצונה עודפת. הכל טמא. האמצעית עודפת. ממנה ולפנים טמא. ממנה ולחוץ טהור. היו שוות. ר' יהודה אומר חולקין האמצעית. וחכ"א. הכל טהור. כלי חרס מאימתי מקבלין טומאה. משיצרפו (יא) בכבשן. והוא גמר מלאכתן:

פרק ה (א) ויש ששין של

פרק ה **תנור** תחלתו ארבעה. ושיריו ארבעה דברי ר"מ. וחכ"א במה

[א] ס"א

או שנחלקה. לארכה כמין שתי עריבות. ואינה יכולה לישב תחתיה (ה) אלא על דפנותיה: רבי יהודה מטהר. דסבר ר"י דלא לתקן הקים בכלי חרס יושבים שלא מסומכים שהן טמאים. שיש מן השולים ולא מן הדפנות. שצריך שיהיה שבר הכלי יושב על שוליו. הלכך שיושב בשפות שלם: וחכמים מטמאין. דסברי כלים עשוין להפך על דפנותיהן לפרקים: **ב** ואינה יכולה להטלטל בחצי קב גרוגרות. מזון שהיא רעועה והגרוגרות מכבידין ושוברת לגוזרי בטלטולה ונקט שיעורו בחצי קב דהוא שיעור סעודה אחת. דקב גרוגרות הוא שיעור ג' סעודות. כדמוכח בסוף מסכת פאה. גבי אין פוחתין לעני בגורן מקב גרוגרות. וכל דלא חזיא לטלטל בה שיעור סעודה א'. כשבורה דמיא: גיסטרא. כלי חרס שנחלק לשנים. ונעשה גיסי תרי: שאין שירים לשירים. כלי שלם שמים עליו ומשום סדק פורחת לא שדו ליה. ומניחין שירים של כלי דהיינו שבר כלי ומשימין תחתיו אבל שבר כלי מכי נסדק במוליא משקה. משדא שדו ליה. שאין אומרים הבא שברי כלי אחר. להניח תחת שבר כלי זה: **ג** כל שנטלו אזניה. השובה גיסטרא. ואפי' היא שלימה הואיל ואין לה אזנים לטלטלה ממקום למקום. ואם נתרועעה. שיעורה במוליא משקה: היו בה חדודים. פתם חרס שנשבר. יולאין ממנו חדודים (ז) כמו חדודי חרס: כל המקבל עמה בזיתים. אם אין כזית יולא בין חדוד לחדוד. חשוב תוך. כמו הגסטרא עלמה ומטמא אפי' באויר אבל אם יולא זית מבינתים. אינו מטמא באויר. אבל מטמא במגע מטעם יד: היתה מוטה על צדה. שנחלקה לארכה כמין עריבה. ואינה יושבת אלא על דפנותיה ויש לה חדודים: כל המקבל עמה בזיתים. כדרך שמטמאה כשיושבת על שוליה כך מטמאה יושבת על לדה. וסתם מתניתין כחכמים דלעיל. דמטמאין בחבית שנחלקה כעין שני עריבות: קתדרא. כסא של נשים ההולכת על סעגלה (ט): קורפיות. על שם מקומן הן כלים חדים שאין יושבים שלא מסומכין: וקוסים. לשון קסית הכסף. ובסנהדרין הגונב את הקסוא. והוא שם לכלי חרס: וקוסין הן מיני כלים ששוליהן חדין. וכשמבשלים בהן מניחין אותן על כלי ברזל שקורין טריפיד"י בלע"ז. וכשמורידים אותן. סומכין אותן באפר הכירה: הצידונין. שנעשים בצידון: **ד** שפיות. מלשון שפה. שיש לו שלשה שפתות לפיו. ואויר בינתים. בין שפה לשפה: הפנימית עודפת הכל טהור. כל מה שהוא חוץ ממנה נחשב כגבו של כלי. ואין כלי חרס מטמא מגבו. אבל מה שבתוך הפנימית טמא: החיצונה עודפת הכל טמא. דהוי חולה לה כגבו של כלי ולפנים ממנה חשיב תוך. יכן אם אולעית בגובה. ממנה ולחוץ חשיב גב. ולפנים חשיב תוך שהכלי מתמלא עד הגבוהה: היו שוות. שאין אחת מן השפתות עודפת על חברתה: וחכ"א הכל טהור. השפה שנפלה הטומאה באוירה בנגדה היא טמאה. והשאר הכל טהור. וכן הלכה: משיצרפם בכבשן. יקודם צירוף הן כלי אדמה ואין מטמאין: והיא גמר מלאכתן. ואע"ג דלאחר צירוף הכבשן צריכין תקון. למרקן להחליק ולהשוות שפתן. אעפ"כ משילרפם בכבשן חשיב נגמרה מלאכתן ומטמאין:

פ"ה **תנור** תחלתו ארבעה. סתם תנור עשוי כמין קדרה גדולה שאין לה שוליים ומדבקים אותו בטיט ע"ג קרקע. ורלפת הקרקע היא תחתיתו של תנור (א). ואע"פ שמעלמו אין לו בית קיבול אעפ"כ טמא. דכתיב תנור וכירים יותץ טמאים הם. אלמא מקבל טומאה. וחייב ביה תוך דכתיב ואל תוכו ואע"ג דאין לו תוך עלמו. ק"ל דנתוכו תלה הכתוב. והכי יש לו תוך: תחלתו ארבעה. אין גובהו של תנור פחות מארבעה טפחי': ושיריו.

במה דברים אמורים בגדול. אבל בקטן תחלתו כל שהוא. ושיריו רובו. משתגמר מלאכתו. איזהו גמר מלאכתו. משיסיקנו. כדי לאפות בו סופגנין. רבי יהודה אומר משיסיק את החדש. כדי לאפות בישן סופגנין: ב כירה תחלתה שלש. ושיריה שליש משתגמר מלאכתה. איזוהי גמר מלאכתה. משיסיקנה כדי לבשל עליה ביצה קלה שבביצים טרופה ונתונה באלפס. הכופח. עשאו לאפיה. שעורו כתנור. עשאו לבשול. שעורו ככירה. האבן היוצא מן התנור טפח. ומן הכירה שלש אצבעות. חבור. היוצא מן הכופח. עשאו לאפייה. שעורו כתנור. עשאו לבשול. שעורו ככירה. אמר רבי יהודה לא אמרו טפח. אלא בין התנור ולכותל. היו שני תנורין סמוכים זה לזה (ה). נותן לזה טפח ולזה טפח. והשאר טהור: ג עטרת כירה טהורה. טירת התנור. בזמן שהיא גבוהה ארבעה טפחים מטמאה במגע. ובאויר. פחותה מכאן. טהורה. אם חברה לו אפילו על שלשה אבנים. טמאה. בית הפך ובית התבלין. ובית הנר שבכירה. מטמאין במגע ואינן

מטמאין

אם היה גדול ונטמא. ואחר כך נשבר. לא טהר עד שלא ישאר בשבריו ארבעה: במה דברים אמורים. דתחלתו ושיריו ארבעה: בגדול. העשוי לאפות ולצלות בו כדרך התנורים: אבל בקטן. העשוי לתינוקות לשחק בו: תחלתו כל שהו. ולאו דוקא כל שהוא דבציר מטפח לא הוי (ג): ושיריו ברובו. בגמרא בפרק העור והרוטב (דף קכד). הקשה על מתני' דהכא ובציר מטפח לאו מזי. ומשני האי ושיריו ברובו. אגדול קאי. ולא אתנור קטן ומותבינן בגדול הא קאמר ושיריו ארבעה דהא קתני במה דברים אמורים בגדול משמע דלא פליגי חכמים על תנא קמא בגדול כלל. ומשני הא בתנור בר שבעה. הא בתנור בר תשעה. כלומר בר שבעה שיריו ברובו ואף על פי דלא הוי ארבעה ואין תנור פחות מארבעה. הואיל ותחלתו היה כלי חשוב מטמאין בשיריו. אף על פי שאין ראוי כל כך. ובתנור של תשעה דרובו הוי שיעור גדול מטמא בשיריו בארבעה כתחלתו: משתגמר מלאכתו. אתחלת תנור קאי. מאימתי התנור מטמא משנגמר מלאכתו: משיסיקנו. אף על גב דשאר כלי חרס סגי להו בצירוף כבשן. תנור דבעי לדבק בו טיט לעבותו להחזיק חומו לא נגמרה מלאכתו עד שיסיקנו (ג) ומיהו לא בעי היסק גדול כדי לאפות בו פת. אלא כדי לאפות בו סופגנים. פת שבלילתה רכה העשויה כספוג דבהיסק מועט סגי ליה: משיסיק את החדש כדי לאפות בישן. דחדש כדי לאפות סופגנים בעי היסק מרובה מן הישן ואם הוסק החדש היסק מועט. דבהסיק כזה היה ישן ראוי לאפות בו סופגנים. היינו גמר מלאכתו ואין הלכה כר' יהודה: ב כירה. מקום שפיתת שתי קדרות. ופעמים שנותנים הקדרות לבשל בתוכה ופעמים על גבה: תחלתה שלש. גובהה אין פחות משלש אצבעות: משתגמר מלאכתה. ומאימתי מטמאה תחלתה. משתגמר מלאכתה: ביצה קלה. ביצת תרנגולת. ואמאי קרי לה ביצה קלה. שהיא קלה לבשל יותר מכל הביצים: טרופה. כשהיא טרופה ושבורה בקערה: ונתונה באלפס. שהוא כלי שהיא ממהרת להתבשל: הכופח. שיעור שפיתת קדרה אחת. ומותר רב מקום הכירה ופעמים שאופין בו פת: שיעורו כתנור. כדי לאפות סופגנים (ד): שיעורו ככירה. לבשל בו ביצה קלה: האבן היוצא. רגילים לחבר אבן בתנור שבולטת ממנו לחוץ כדי שיהיה לו לבית אחיזה וכתנור דמיא ואם נטמא התנור ניטמא האבן. וכטומאת הפת שנגע בה. מפני שהוא יד לתנור וכתיב (ויקרא יא) תנור וכירים יותץ וגו' טמאים יהיו לכם. לכל שבצורכיכם. לרבות את הידות שהן צורך לכלי: לא אמרו. דיותר מטפח בתנור ומג' אצבעות בכירה לא הוי חבור. אלא כשהאבן בין התנור ולכותל מפני שמעכבת שאין יכולין לקרב התנור לכותל. ודוחק את הבית. הילכך יותר מטפח. עומדת ליטול הימנה. אבל לגבי הבית. אפי' גדולה הרבה יד הוא לתנור ואין הלכה כרבי יהודה: והשאר טהור. דתניא בתורת כהנים. יכול שאני מרבה יותר מכשיעור. ת"ל טמאים הם: ג עטרת כירה. בנין עגול עשוי על ראש הכירה. כדי לשמור חומה: טהורה. ואם נטמאת הכירה לא נטמאת העטרת. דלא חשיבה עטרת חבור לכירה: טירת התנור. שור התנור. לשון בחצריהם ובטירותם. מקום לפני התנור מוקף מחיצות שנותנים בו הפת כשרודין אותו מן התנור: בזמן שהיא גבוהה ארבעה. כשיעור גבהו של תנור שתחילתו ארבעה: אפילו על שלש אבנים. שלא היתה מחוברת לתנור יפה אלא מונחת על שלש אבנים בלבד ודבוקה לתנור חשיבה חבור: בית הפך. מקום עשוי בצדי הכירה שמניחין בו פך שמן להפשיר: בית התבלין. מקום שמניחין בו את התבלין: בית הנר. מקום שמניחין בו הנר: מטמאין במגע. אם נגע

שרץ

על גבים ובדפוסים הר"ב גרים פרק ב' דבבא בתרא ובפי"מ: (ב) ולכך לומר שהקטן משונה בעשייתו יותר מן הגדול או בגובה או ברוחב או בכתלים דקים. דאי לא שיהא הכי גדול כשתחלתו ארבעה כשהוא פחות מארבעה יהא דין קטן עליו דתחלתו כל שהוא. הר"ש: (ג) ולצירוף כבשן לא בעי. הר"ש ועתוי"ט: (ד) וה"ה לענין שיעור גובה וגדל מתרתי נקט. וכ"ה בהר"מ: (ה) זה לזה. ואבן אחת מחברן. וצ"ל דאתאן לת"ק. מהר"מ. והמ"ס כתב דאסי כר"י דאי לת"ק מאי קא משמע לן דהא אפילו בתנור א' יותר מטפח טהור אם כן מכל שכן בין ב' תנורים אלא כר"י הא קא משמע לן דהוי כבין תנור לכותל:

אבל

מטמאין באויר. דברי רבי מאיר. רבי [א]ישמעאל מטהר: ד תנור שהוסק מאחוריו או שהוסק שלא לדעתו. או שהוסק בבית האומן. טמא. מעשה שנפלה דליקה בתנורי כפר סגנה. ובא מעשה ליבנה. וטימאן רבן גמליאל: ה מוסף התנור. של בעלי בתים טהור. ושל נחתומין טמא. מפני שהוא סומך עליו את השפוד. רבי יוחנן הסנדלר אומר מפני שהוא אופה בו כשהוא נדחק. כיוצא בו. מוסף היורה של שולקי זתים טמא. ושל צבעים טהור: ו תנור שנתן בו עפר עד חציו. מעפר ולמטן מטמא במגע. מעפר ולמעלן מטמא באויר. נתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות. ונתן שם אבן רבי יהודה אומר אם מסיק מלמטן. והוא נסוק מלמעלן. טמא. וחכ"א הואיל והוסק מכל מקום. טמא: ז תנור שנטמא כיצד מטהרין אותו. חולקו לשלשה (י) וגורר (יא) את הטפלה. עד שיהא בארץ.

[א] כ"א שמעון

ר"ט

סרך בתוך הכירה נטמאו המקומות שלנו בטומאת הכירה. וכן אם נטמא אי מן המקומות הללו נטמא סרך נטמאת הכירה מהם דטפילי לכירה. והם דבר אחד לענין טומאת מגע: ואין מטמאין באויר. אם נתלה סרך באויר כירה (ו) ולא נגעה בה אע"פ שהיא טמאה דכלי חרס מיטמא באויר. הן סאורך שאינם סבור לה אלא לענין מגע. מסום דמן התורה אינם סבור לה. ורבנן הוא דגזור עלייהו טומאה. כבדר רבנן הכירה דלא לטמאו באויר כי היכי דלא לשרפו עלייהו תרומה וקדשים ג ורבי שמעון מטהר. אפי' במגע. כל מקום שאין במגע בו טומאה לכל אחד ואחד כלי בפני עצמו הוא. והלכה כרבי מאיר: ד תנור שהוסק מאחוריו. שאין התנור מקבל טומאה עד שיוסק ואם לא הוסק מבפנים אלא מבחוץ מסוב היסק: או שהוסק שלא מדעתו. [אפי' מבפנים]: או שהוסק בבית האומן. קודם שנגמר מלאכת עשייתו: טמא. גרסי' ויש ספרים שגורסין טהור ושבוש הוא (ז): ה מוסף התנור. תוספתו של תנור שמוסיפין בגבהו כדי לסמור חומו: מפני שהוא סומך עליו את השפוד. שם בשר. שיצלים לגלות בו בשר והוי דבר לורך לתנור. ורחמנא אמר וטמאים יהיו לכם. לכל שנצרכיכם. כדדרשינן לעיל: מפני שהוא אופה בו כשהוא נדחק. כשיש לו אוכלוסין מרובין וצריך לפת מרובה. ורבי יוחנן לאו סגי ליה בטעמא דת"ק. מפני שהוא סומך עליו את השפוד. דס"ל דבעינן שיהא תשמיש התוספות כעין תשמיש גופו של תנור: מוסף היורה של שולקי זיתים. דרך שולקי זיתים ולבעים שיש להם יורות גדולות ועושים להם תוספות טיט על שפתם שיעלו בה המים בעת רתיחתם. ושל שולקי זיתים טמא. לפי שאותה תוספת צריכה לכלי ומשתמשין בה: ושל צבעים טהור. דלא משתמש ביה כי היכי דלא להפסיד בגדיה. ואין הלכה כרבי יוחנן הסנדלר: ו מעפר ולמטן מטמא במגע. אם נגע שרץ בתנור מתוכו למעלה מן העפר. נטמא מה שלמטה מן העפר אבל אם נתלה השרץ באויר ולא נגע בדופני התנור מתוכו לא נטמא אלא מה שלמעלה מן העפר: בור. חפירה למטה בארץ: דות. כבור הוא עשוי אלא שהוא בנין למעלה מן הקרקע: ונתן שם אבן. בין הבור ובין דופן התנור להחזיק התנור שלא יפול לתוך הבור: אם מסיק מלמטה. אם כשמסיק האור מלמטה בתוך הבור. התנור ניסק מתוכו למעלה דרך שוליו (ח) טמא. ואם לאו שאינו ניסק והיסק האור שלמטה בתוך הבור. טהור. ופלוגתא דר"י ורבנן דוקא בהיסק ראשון שהוא גומר מלאכתו של תנור וע"י אותו היסק הוא מקבל טומאה. ר"י סבר צריך שיהא התנור מחובר לארץ בהיסק ראשון. דכתיב תנור וכירים יותץ ואין שייך לשון נתיצה אלא במחובר לקרקע. דבמטלטל טופל לשון שבירה לא לי נתיצה. הלכך אם התנור ניסק דרך שוליו והיסק שבתוך הבור חשיב כמחובר לבור וקרינן ביה יותץ. ואם אינו ניסוק והיסק הבור הרי הוא נתוץ ועומד וא"א לקיים בו תו יותץ: וחכ"א הואיל והוא נסיק מ"מ טמא, דת"ק טמאים יהיו לכם מ"מ. ואפי' אם מסיקו כשהוא תלוי בצואר הגמל הוי היסק ונגמרה מלאכתו בכך. והכל מודים בהיסק שני (ט) לאחר שנגמרה מלאכתו שהוא מטמא. אפי' בצואר הגמל. והלכה כחכמים: ז תנור שנטמא. התנור עשוי כקדרה גדולה שאין לה שולים ומטלטל. וכשבא לקבעו מחברו בארץ. ומדבק טיט מבחוץ ומעבהו כדי שישמור חומו. וקרי לה טפלה שמטפלה ומחברה לו: כיצד מטהרים אותו. כמה תהא שבירתו ותהא מסרתו: חולקו לשלשה. ככלי עצמו מבפנים דאי לשנים הגדול עומד ומיכלא רובא (יא): גורר את הטפילה. שלטוק עכיו שגם היא מחברתו: עד שיהא בארץ. כמוידי ונפילה

(ו) אבל באויר עצמו מטמא הוא עצמו. דכלי חרס הוא. הר"ש: (ז) טעמו כדכתב הר"ש דקשה דא"כ הוי מעשה לסתור. עפוי"ט: (ח) דשוליו קרובין לשולי הבור שהם מתוקן כך ודפנותיו מלמעלה קרובים לדופני הבור שלא הוצרך לאת בינתיים אלא אבן דקה ואין האור יכול בין דופן התנור לדופן הבור שיעכב את היסק התנו' שלא יוציאו בו דופני הבור להחזיק אם אומר לו שהתנור בתוך חלל הבור באויר והיסק עולה מב"ב דפנותיו וניסוק. כגון שיש קלל מלמטה ורחב מלמעלה או הבור רחב מלמטה ופיו קלרה מלמעלה בוה ואם לאו אלא ניסוק בחלל הבורים מתוכו טהור. הר"ש. ומ"ש דרך שוליו ר"ל דרך נקבים שוליו עולה לו האור לת"כ. דהא תנורים שלהם אין להם שולים: (ט) לא של"ך היסק שני אלא כלומר לאחר היסק ראשון: (י) לשלשה. דעבדיה גיסטרא. שמלקו ללרכו בגובהו. ומש"ה לא סגי ליה לרבק כשממעטו בפסות מדי כמו לר"מ. אלא בעינן דלא להוי רובא דלא שוי לשיריו ד' דר"ע דהתם דמלקיה מלק לרחבו. ופי' של מי ממנקעו) גמרא: (יא) ובתנור שהוסק קיימינן דהא תנן שנטמא. וכי הוסק יש בו גומות ואי אפשר בלא לם. הר"ש: (יב) וגורר. כ"ל שהג"פא וגורר בדל"ת בב לקמן לגרור ל"ל לגרוד. כמו ויקח חרש להתגרד בו. ועפוי"ט

ר"מ אומר אינו צריך לגרור את הטפלה, ולא עד שיהא בארץ. אלא ממעטו מבפנים ארבעה טפחים (יד). רבן שמעון אומר וצריך להסיעו. הלקו לשנים אחד גדול ואחד קטן, הגדול טמא. והקטן טהור. חלקו לשלשה. אחד גדול כשנים. הגדול טמא. ושנים הקטנים טהורין: **ח** התכו חוליות לרחבו. פחות מארבעה טפחים. טהור. מרחו בטיט מקבל טומאה. משיסיקנו כדי לאפות בו סופגנין. הרחיק ממנו את הטפלה (טו) ונתן חול או צרור (טז) בינתיים. בזה אמרו הנדה והטהורה אופות בו. והוא טהור: **ט** תנור שבא מחותך מבית האומן. ועשה בו למודין. ונותנן עליו. והוא טהור, נטמא וסילק את למודיו. טהור. החזירן לו. טהור. מרחו בטיט. מקבל טומאה. ואינו צריך להסיקו. שכבר הוסק: **י** חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר"א מטהר. וחכמים מטמאין. זהו תנורו של עכנאי. יורות הערביין. שהוא חופר בארץ וטח בטיט אם יכול הטיח לעמוד בפני עצמו טמא. ואם לאו טהור. וזה תנורו של בן דינאי: **יא** תנור של אבן. ושל מתכת. טהור. וטמא משום כלי מתכות. ניקב. נפגם. נסדק. עשה לו טפלה. או מוסף של טיט. טמא. כמה יהא בנקב כדי שיצא בו האור. וכן בכירה

כירה

טפלה עד הקרקע. אי נמי להולכו קאי דלא סגי במוקף עד רובו אלא מולך עד שיגיע לקרקע (יג): ולא עד שיהא בארץ. ולא לסלקו עד למטה סמוך לארץ: אלא ממעטו מבפנים. עד שלא ישאר ארבעה טפחי' שהוא שיעור תחלתו של תנור. ואין הלכה כר' מאיר: וצריך להסיעו. אע"פ שחלקו. לא טהור עד שיפריד החלקים זה מזה. ואין הלכה כרבי שמעון: הגדול טמא. משום דאיכא רובו של תנור: **ח** התכו חוליות לרחבו. כמו שחותך ספופרת של קנה: פחות מארבעה טפחים. אם יש בחוליא פחות מארבעה טפחים ובאה מתנור גדול דליכא רובא טהור. אבל איכא ד' טפחים. טמא. אע"ג דהוי מיעוט: מרחו בטיט. בעי היסק כתנור חדש: הרחיק ממנו את הטפלה. טפול של טיט שעשה. לא חברו לתנור אלא הרחיק ממנו: ונתן חול או צרור. בין הטפילה לתנור. ועל ידי כך התנור מקיים מינו. ואופים בו: הנדה והטהורה אופות בו. דלא חשיבא הטפלה חבור לתנור. כיון שהיא מרוחקת ממנו: והוא טהור. שאינו מקבל טומאה: **ט** תנור שבא מחותך. שעשאו האומן דפים דפים. כדי לחברן יחד על ידי מסגרות הן זירים שקורין ניירקלא"ש. כעין שאנו עושים לחביות שנותנים בהן יין. ולאותן זירין ומסגרות קורא התנא למודין (יז): ונותנן עליו והוא טהור. נטמא. לאחר שנתן עליו הלמודים והיה התנור טהור מתחלה לפי שהיה דפים דפים ולא היה מחובר. חזר להיות מקבל טומאה על ידי הלמודים הללו שמחברים אותו: וסילק את למודיו. ונתפרקו הדפין זה מזה. אין לך נתילה גדולה מזו ונשבר התנור ואע"פ שהחזיר הלמודים פעם שניה שוב אינו מקבל טומאה שאין הלמודין מביאין לו הטומאה אלא בפעם ראשונה בלבד כשבא מחותך מבית האומן: מרחו בטיט. לתנור זה שאין הלמודים מביאין לו הטומאה. טמא על ידי מריחת הטיט. ואין צריך להסיקו כשאר כל תנורים. שאין מקבלין טומאה עד שיסיקם. לפי שכבר הוסק בפעם ראשונה. כשבא מחותך מבית האומן: **י** חתכו חוליות. שחתכו לתנור ברחבו לחוליות (יח). והניח חוליא על גבי חוליא: ונתן חול בין חוליא לחוליא. וטח אותו בטיט ועשה לו טפילה כדרך שעושין לתנורים (יט): רבי אליעזר מטהר. דכיון דיש חול בין הסדקים כשבור דמי: וחכמים מטמאין. שהטפילה עושה את כולו אחד ומחברת את הסדקים ואע"פ שיש חול בין חוליא לחוליא: וזהו תנורו של עכנאי. לכך נקרא תנורו של עכנאי שהקיפוהו הלכות כעכנה זו וטמאוהו: עכנא. נחש שדרכו לעשות כעגולה להכניס זנבו לתוך פיו. כך הקיפו בתשובות ר' אליעזר וחכמים זה את זה על תנור זה. ולבסוף מפני שהיה ר' אליעזר יחיד כנגד רבים. נפסקה הלכה כרבים. דלא כר' אליעזר. והוצאו כל טהרות שטיהר ר' אליעזר ושרפום באש ונמנו וברכוהו. מפני שהיה מחזיק במחלוקת כנגד רבים: יורות הערביין. לאפות פת הן עשויין כלמפרש ואזיל: של בן דינאי. רבותי פירשו שם אדם שהיה עושה תנורים הללו. ואני שמעתי על שם שדנו בו דינים הרבה (כ): **יא** של אבן ושל מתכת טהור. של אבן טהור לגמרי. ושל מתכת טהור מדין כלי חרס שאינו מטמא מאוירו ויש לו טהרה במקוה: וטמא משום כלי מתכות. שמקבל טומאה מגבו ונעשה אב הטומאה (כא). ואם הוא מחובר לקרקע אינו מטמא דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. חוץ מתנור וכירים של חרס. דכתיב בהו (ויקרא יא) תנור וכירים יותץ. את שיש בו נתיצה: ניקב. נפגם. נסדק. ועשה טפול של טיט לסתום הנקב. והפגם. והסדק (כב): או שעשה על פיו. תוספת של טיט: טמא. כדין תנור של חרס: וכן בכירה. וכן שיעור נקב של

כירה

ועמוד"ע: (יג) וכיצד השתא הא דפליג ר"מ דא"כ לגרר כו' ולא לחלק: (יד) אלא כו'. דלא חיים לחלים. פירש שהוא חזק ועומד. גמ': (טו) הרחיק כו'. פי' זה התנור שנעשה מחוליות מרחו בטיט וקאמר השתא שלם עשה זה המירוח טפילה מרוחקת כו'. וכ"פ הר"מ: (טז) חול כו'. קתני חול דומיא דצרור שהוא יבש. תוי': (יז) ולמודין כמו עמודין. על שם שהם מעמידין הדבר. הר"ח: (יח) פחות מד"ט. הר"ש: (יט) ולא הרחיק את הטפילה. הר"ש: (כ) והסכימו על הדין שזכר בכאן לזה יקרא זאת המשנה תנורו של בן דינאי. מיוחס אל דין. הר"מ: (כא) כלומר נגעה בו כזית מן המת לפי מה שהתבאר בתוספתא. הר"מ: (כב) אבל עשה טפלה לשלם. טהור מדין כלי חרס. הר"ש: א"כ

כירה של אבן. ושל מתכת. טהורה. וטמאה משום כלי מתכות. נקבה. נפגמה. נסדקה. עשה לה פטפוטין טמאה. מרחה בטיט. בין מבפנים בין מבחוץ טהורה. ר' יהודה אומר מבפנים טמאה ומבחוץ טהורה:

פרק ו

א **העושה** שלשה פטפוטים בארץ. וחברן בטיט להיות שופת עליהן (ב) את הקדירה. טמאה (ג). קבע שלשה מסמרין בארץ להיות שופת עליהן הקדרה אע"פ שעשה בראשו מקום (ד) שתהא הקדרה יושבת. טהורה (ה). העושה שתי אבנים כירה (ו) חברם בטיט. טמאה. ר' יהודה מטהר עד שיעשה שלישית. או עד שיסמוך לכותל. אחת בטיט ואחת שלא בטיט. טהורה:

ב האבן שהיה שופת עליה ועל התנור. עליה ועל הכירה. עליה ועל הכופת. טמאה. עליה ועל האבן. עליה ועל הסלע. עליה ועל הכותל. טהורה. וזו היתה כירת הנזירים שבירושלים שכנגד הסלע (י). כירת הטבחים בזמן שהוא נותן אבן בצד אבן (יא). נטמאה אחת מהן לא נטמאו כולן:

ג שלש אבנים שעשאן (יג) שתי כיריים. נטמאת אחת מן החיצונה. האמצעית המשמשת את הטמאה טמאה. המשמשת הטהורה. טהורה. ניטלה הטהורה. הוחלטה

כירה. כדי שילא מונו האור כשעור נקב של תנור: ועשה לה פטפוטין. הכא לא תני ועשה לה ספלה. שאין עושין ספלה לכירה שנקבה או נפגמה פמו שעושין לתנור. אלא כשנקבה או נפגמה הכירה בניקוס. מוכנה. רגילין בניקוס הנקב לעשות פטפוטין. הן רגלי הכירה כעין טריפי"ד בלע"ז שהקדרה יושבת על אותן פטפוטין (כג): מרחה בטיט. טהורה. שאין מרוח של טיט מועיל אלא בתנור שאופין הלחם בתוכו. אבל לא בכירה. לפי שאין אופין ומבשלין בתוך הכירה עצמה. אלא מניחין בתוכה. או על גבה הקדירה (כד). ואין הלכה כרבי יהודה:

פ"ו **העושה** שלשה פטפוטים. ג' רגלים יושבים בארץ (א) ושכך בטיט לתפלה בראשם כעין כלי ברזל שקורין טריפי"ד: קבע שלשה מסמרים. שמגן אותם בקרקע: טהורה. דכלי מתכת המחוברים לקרקע כקרקע דמו ואין מקבלים טומאה: חברם בטיט טמאה. ככירה של שתי. שהטיט שבראשן נותן לאבן תורת שתי (ז): עד שיעשה שלישית. כעין ג' פטפוטין: או עד שיסמוך לכותל. שהכותל יסמוך את הקדרה מצד אחד: אחת בטיט. אחת מהן מחוברת בטיט בראשה ואחת שלא בטיט. שהשלישית לא חבר. ור' יהודה היא (ח). ואין הלכה כר"י: ב האבן שהיה שופת עליה ועל התנור. והאבן מחוברת בטיט: עליה ועל האבן. היינו אחת בטיט ואחת שלא בטיט (ט): ועל הסלע. המחובר מששת ימי בראשית: טהורה. דכתיב יותץ טמאים הם. את שיש לו נתיצה יש לו טומאה ואת שאין לו נתיצה אין לו טומאה. מכאן אמרו אבן שהיה שופת עליה ועל התנור עליה ועל הכירה עליה ועל הכופת טמאה. מפני שיש לכן נתיצה. עליה ועל האבן עליה ועל הסלע עליה ועל הכותל טהורה מפני שאין לכן נתיצה: כירת הנזירים. לבשל שלמי נזיר שלוקח מהן הכהן הזרוע בשלה: כירת הטבחים. שמוכרים לרבים ומסדרים הרבה אבנים זו אחר זו. ושופתין עליהן קדרות הרבה. שכל אחת ואחת לשתי קדרות (יב). וכשנטמאת האחת האחרות טהורות. מידי דהוה אקלמרין המתוחמות דתנן לעיל בפ"ב שאם נטמא אחת מהן לא נטמאו כולן: ג שלש אבנים שעשאן ב' כירים. כשהאבן האמצעית משמשת לזו ולזו. האמצעית המשמשת לטמאה. פי' של האחת (יד) המשמשת נחיצונה שהיא טמאה

(כג) אע"ג משום כירה מהתנור. שהתנור אין לו שולים כדפי' הר"ב לעיל מ"ז. והר"ש כתב דנרקי' ועשאה בטיט. ועשה לו פטפוטין. והר"ש עשה לה בטיט לתקנה ועשה פטפוטין לחוצו הטיט. ולשון טפלה שייך בתנור ולשון עשה' בטיט שייך בכירה. והרווייא לתיקון התנור והכירה. והשתא בנקבה ועשאה בטיט ועשה לה פטפוטין טפלה כמי משום כלי חרס. והפטפ טין מטהרין מלהרכ. אבל ... והפטפ עין בלא ... טהורה. ועתוי"ט: (כד) ירושם מירוח התנור של מסכים ושל רבן ושל הטפלה. הכה יש תועלת כה בו לפי שהן יאפו בו פנים הלחם. וזה המירוח ישרך חימו. וימנע ממנו הרויר לבר יק בגם התנור. הר"מ. ולגי' הר"ש דבפנים מועיל כמו לכירה. וכתב הר"ש דמכאן דהכא לאו דנקבה קאי ופלוגתא קאי גם אם... לה עד לדכון ושכ'ה במשנה:

פרק ו (א) כלומר ... של ... (ב) שופת כו'. ענין שם ישיבה. ושפיה המורגל בכל המשנה. הוא מלה עברי' שפות הסיר שפות (יחזקאל כד). הר"מ: (ג) טמאה. דנעשו ככירה לטמאה באויר כנגד גובה הפטפוטין. הר"ש: (ד) אע"פ כו'. נראה לפרש דהיינו שמדביק בטיט בראשם של אחד ואחד שתהא הקדירה יושבת אלא שהכן ימד עמיו"ם: (ה) טהורה. לפי שנעשו לקיים את הכירה נקב שיאול לשון נקבה. ועתוי"ט: (ו) כירה. דמשון שהאבנים להנים פני בפרי להיות הכירה. הר"ש: (ז) וה"ה במסמרים אם חברן בטיט טמאים. אלא הכא רבותא קמ"ל דאפילו בשנים הוי: (ח) ונבואה הך שלישית מכותל. א"נ סמך לכותל בפני שסיבר שמיהן ברחן לכותל. הר"ש: (ט) ור"י היא ואינה הלכה. ועתוי"ט: (י) שכנגד הסלע. כ"ל אבן כנגד הסלע ובהר ההוא הנזירים מבשלים עליה' השלמים ומורידים שם שערותם בלשכת הנזירים אשר היתה בעזרת נשים. כפי שנתבאר במדות פ"ב מ"ה. הר"מ: (יא) בזמן כו'. בתנאי שיהיו האבנים כולן ורבותא בטיט כמו שקדם בראש הפרק כו'. הר"מ: (יב) חוץ מן החלונות. הר"ש: (יג) שעשאן. שחברן בטיט. ועשאן שתי כירות בין שחברן ע לצו בין שחברן לקרקע ולא חברן ע לזו. הר"מ: (יד) והר"ש כתב מקום שפיתה ע"כ. ולא דמי לכירת הטבחים דלעיל דמדמי' להו הר"ב לקלמרין דפ"ב מ"ז והתם אין הלכה כר' יוחנן בן נורי דאמר חולקין דופן האמצעית. וי"ל דהכא שאני שמתחלה לוקחין רבן שנופל לשתיהם אף כשיחלק לבנים משא"כ קלמרין אי רגילין לעשות דופן עב הראוי כיחלק מעיה הי' בקטנה כולה טמאה כמו התם ונדולי' מתממים

החולטה האמצעית לטומאה. ניטלה הטמאה החולטה האמצעית לטהורה. נטמאו שתים החיצונות. אם היתה האמצעית גדולה. נותן לזו כדי שפיתה מכאן. ולזו כדי שפיתה מכאן. והשאר טהור. ואם היתה קטנה הכל טמא. ניטלה האמצעית. אם יכול לשפות עליה (טו) יורה גדולה. טמאה. החזירה טהורה. מירחה בטיט (טז). מקבלת טומאה. משיסיקנה כדי (יז) לבשל עליה את הביצה (יח): ד שתי אבנים שעשאם כירה. ונטמאו. סמך לזו אבן אחת מכאן. ולזו אבן אחת מכאן (יט). חציה של זו טמאה וחציה טהורה. וחציה של זו טמאה וחציה טהורה. ניטלו טהורות. חזרו אלו לטומאתן:

פרק ז הקלתות של בעלי הבתים שנפחת פחות משלשה טפחים. טמאה. שהוא מסיק מלמטן וקדירה בישלה מלמעלן. יתר מכאן טהורה. נתן אבן או צרור. טהורה. מרחה בטיט מקבלת טומאה מכאן ולהבא. זו היתה תשובת רבי יהודה (ג). בתנור שנתנו על פי הבור או על פי הדות: ב דכון שיש בו בית קבול קדירות. טהור משום כירה וטמא משום כלי קבול. הצדדין שלו. הנוגע בהם אינו טמא משום כירה. הרחב שלו. ר"מ מטהר. ור' יהודה מטמא. וכן הכופה את הסל ועושה על גביו כירה: ג כירה שנחלקה לארכה טהורה. ולרחבה טמאה. כופח שנחלק. בין לארכו בין לרחבו. טהור. חצר הכירה בזמן שהיא גבוהה שלש

טמאה. טמאה. וסניה המשונשת לסילונה שהיא טהורה. טהורה: נחלטה האמצעית לטמאה. וטולה טמאה: לשפות עליהן. על שתי הסיטוטת החזירה. לאמצעית: טהורה. שנעשה כירה לעשונה וכאילו נתץ כירת הקדרה הגדולה: מקבלת טומאה משיסיקנה. דבעי היסק כבירה חדשה: ד סמך לזו אבן אחת מכאן ולזו אבן אחת מכאן. ונמצאו עכשיו שלשה כירות. האמצעיות טמאה והסילונות טהורות הלכך שתי אבנים האמצעיות שליה של זו ושניה של זו [של לד הטהור] טהור שמשמש לטהור: ניטלו החיצונות הטהורות. חזרו אמצעיות לטומאתן כבתחלה וכולן כמאות שהרי אין כאן משמש לטהור:

פרק ז הקלתות של בעלי בתים. בתים העשוי׳ כבירה ומקום מושבה נקרא קלת (א): שנפחתה. קרקעיתה והיא עומק הפחת פחות משלשה טפחים הרי הכירה מקבלת טומאה שאם יסיק בפחת מלמטה תתבשל הקדרה שבכירה מלמעלה: יתר מכאן. אם היה הפחת עמוקה יותר משלשה טפחים (ב): טהורה. שהרי שאם רחוקה מן הקדרה שבכירה ואינה מתבשלת: נתן אבן או צרור. על מקום הפחת כדי שלא יהיה עומק הפחת שלש טפחים טהורה לפי שאינה חשובה מקרקעית הכירה: מרחה. לאבן זו בטיט: מקבלת טומאה. הכירה מכאן ולהבא שאבן זו מקרקעית הכירה היא נחשבת והרי אין עומק הפחת ג׳ טפחים: וזו היא תשובת ר׳ יהודה. כשנחלקו ר׳ יהודה וחכמים לעיל בפרק תנור תחלתו ארבעה: בתנור שנתנו ע"פ הבור או על פי הדות. מכאן הביא ר׳ יהודה ראיה לדבריו דכי היכי דבעינן הכא שיהא מסיק מלמטה וקדרה בשלה מלמעלה הכי נמי בעינן התם: ב דכון. לשון מקום. כמו דוך פלן (ד) והוא מקום בולט מן הכירה שמשולין הקדרה מן הכירה מושיבין אותה על אותה הבליטה. ופעמים יש לו בית קיבול שתי קדרות או שלש (ה): טהור משום כירה. דאם נטמאת הכירה לא נטמא הוא. אי נמי אינו מטמא כמחובר לכירה (ו): הצדדים שלו. כתלים של דכון שאינן מן הכירה: הרחב שלו. הוא כותל הכירה שאמה לצד קבולו של דכון ולפי שהדכון מרחיב והולך לצד הכירה קרי לה רחב: ר׳ מאיר מטהר. דלא חשיב ככירה: ור׳ יהודה מטמא. דחשיב ככירה. והלכה כר׳ יהודה: וכן הכופה את הסל. ובנה על גביו כירה. ובולט חוץ לכירה והסל הוא מיטמא משום כלי עץ. וכשבנה עליו כירה. וכותב הסל בולט חוץ לדופני הכירה. ומושיבים קדרות על אותו הבליטה. דינו כדכון: ג כירה שנחלקה לארכה טהורה. כירה מקום שפיתת שתי קדרות וכשנחלקה לארכה בטלו שתי שפיתות. ואם נחלקה לרחבה שתי שפיתות קיימות זו לבדה וזו לבדה (ז): כופח. מקום שפיתת קדרה אחת בין שנפסק לארכו. ובין שנפסק לרחבו בטל מקום השפיתה: חצר הכירה. כעין מחבת גדולה של חרס. והכירה יושבת

משמשים שהיא ביאר בקיפה. ועתוי"ט: (טו) יורה. הוא כינוי הכירה ההוא מן שתי האבנים הנשארים. הר"ש. והר"ש והר"ב כתבו דגרסי׳ עליהן: (טז) מרחה כו׳. עתוי"ט לוס י"ג: (יז) משיסיקנה. לכל א׳ מהן כדי כו׳: (יח) הביצה. נהי הדעת שהיא הידועי בפ"ה מ"ב קלה שנבילים: (יט) ב׳ אבנים כו׳. ואלו האבנים כולן ממורחין בטיט כמו שקדם בראש הפרק באומרו אי בטיט ואי שלא בטיט טהורה. הר"מ:

פ"ק ז (א) ויש להן בית קבול ולפיכך קוריין כך כמו קלחות דמ"ב פ"י. ועתוי"ט: (ב) ל"ד דבג׳ נמי טהור׳. עתוי"ט: (ג) תשובה כו׳. לא נמצא בתפרשים שיפרשו מאי אהדרו ליה רבנן כו׳. ולכן נ"ל דהכא ודאי כשמטהרים היינו לגמרי ולאו דוקא בהיסק כאשון בלבד כו׳. ומש"ה נמי אינה תשובה. דע"כ הכא באני שהרי בכל היסקים אלו מטהרים. אלא היינו טעמא כיון שעשוי על ק"ם כשנפחתה הוי כנתוץ שע"כ מטומאתו. ואע"פ שהוא עצמו אינו נתוץ אפ"ה קרינן נתוץ בכירה זו העשויה על קלת שהקלת נפחתה. ועתוי"ט: (ד) ודכין ודוכן אחד. לפי שתמונתו תמונת הדוכן. והוא הא"לטבא. הר"מ: (ה) שיכול להיות אותה בליטה היא סביב לכירה ויש לו בית קבול קדירות הרבה. הר"ש ועתוי"ט: (ו) וכן כאשר ניקב עד שילא ממנו מה שעשוי לקבלו לא יטמא כמו שהתבאר בפ"ג. הר"מ: (ז) שאע"פ שכשנחלקה נמלא שאין לכל שפתיה אלא ג׳ כתלים. אפ"ה יכולה הקדרה לשבת עליה שעיקר כירה אינה

שלש אצבעות. מטמאה במגע ובאויר (ט). פחותה מכאן. מטמאה במגע ואינה מטמאה באויר. כיצד משערין אותה (יב). ר' ישמעאל אומר נותן את השפוד (יג) מלמעלן למטן. וכנגדו מטמאה באויר. רבי אליעזר בן יעקב אומר. נטמאת הכירה. נטמאת החצר. נטמאת החצר. לא נטמאת הכירה: ד היתה מופרשת מן הכירה. בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות מטמאה במגע ובאויר (יד). פחותה מכאן או שהיתה חלקה. טהורה (טו). פטפוטי כירה שלשה, של שלש אצבעות. מטמאים במגע ובאויר. פחות מכאן. כל שכן הן טמאים. ואפילו הן ארבעה: ה ניטל א' מהן. מטמאין במגע ואינם מטמאים באויר. דברי ר"מ. רבי שמעון מטהר. עשה שנים זה כנגד זה. מטמאין במגע ובאויר. דברי רבי מאיר. רבי שמעון מטהר. היו גבוהין משלש אצבעות. משלש למטן. מטמאים במגע ובאויר. מג' ולמעלן מטמאין במגע. ואינן מטמאין באויר. דברי ר"מ. ר"ש מטהר. היו משוכים מן השפה. בתוך ג' אצבעות מטמאין במגע ובאויר. חוץ מג' אצבעות מטמאים במגע. ואינם מטמאים באויר. דברי ר"מ. ר' שמעון מטהר: ו כיצד משערין אותן. רבן שמעון בן גמליאל אומר נותן את הכנה ביניהם. מן הכנה ולחוץ טהור מן הכנה ולפנים ומקום הכנה טמא:

פרק ח התנור שהצניעו בנסרים. או ביריעות. נמצא ש"ר במקום אחד הכל טמא. כוורת פחותה ופקוקה בקש. ומשולשלת

יושבת באמצע. ומסובבת לסגר (ח): שלש אצבעות. שכותלי הסגר גבוהים שלש אצבעות. כשם שמיעור כירה תחלתה ג' כדתנן לעיל בפרק התנור. כך שיעור סגר הכירה גבהו אין פחות מג'. ופחות מכאן אין אויר שלה חשוב. ומיהו מטמאה במגע מדרבנן (י). אי נמי משום דהויא כמו יד לכירה (יח). ויד יש לו מגע ואין לו אויר: כיצד משערין אותה. משום דכירה גבוהה מסגר הרבה וצריכים אנו לשער מה נחשב אויר הסגר: נותן את השפוד. ראשו אחד על כותל הסגר הנמוך. וראשו אחד על כותל הכירה הגבוה וכל שלמטה מן השפוד אם נתלה שם שרץ אע"פ שהוא למעלה מכותלי הסגר כאילו נתלה לנגדו דכל זה נחשב אויר הסגר: לא נטמאת הכירה. דסגר טפלה לכירה. ואין כירה טפלה לסגר. ואין הלכה כרבי אליעזר בן יעקב: ד היתה מופרשת. שלא נגע בה הכותל מתחלת הסגר והכירה ממוצרים יחד. אלא זו לעצמה וזו לעצמה: חלקה. בלא שום קצת כלל. והוא ואין צריך לומר א קתני (טו): פטפוטי כירה. רגלי כירה (יז). בהם שלשה רגלים. והם גבוהים שלש אצבעות. נחשבים ככירה ומטמאים במגע ובאויר ככירה עצמה וכל שכן אם הן פחותים משלש אצבעות שהם נדונים ככירה: ואפילו הן ארבעה. רגלים. נדונים ככירה: ה ניטל אחד מהן. הוי כנגבה ונגבה אחת ואין אלא שני עוז קצת להיות בופת עליהם את הקדרה והסיב כנתוך ולא כנתוך הילכך ומטמאים במגע ואין מטמאים באויר: ור"ש מטהר. דהיה ר"ש אומר כל פטפוטי כירה אין מטמאין באויר. אין מטמאין במגע. ואין הלכה כר"ש: עשה שנים. מהם כאותן ומתחלתה הכירה בשני פטפוטין: מטמאים במגע ובאויר. דהוה להו כבתי אבנים שעושין כירה. דתנן לעיל בהיא מטמאה: היו גבוהים. הפטפוטים: ור"ש מטהר. אותו העודף על שלש אצבעות ולמעלה. בין במגע בין באויר. דכל פטפוטים למעלה מג' אצבעות לא חשיב ככירה (יח): היו משוכים מן השפה. כיון שהיו עשויין בנין הכירה ונאחזין בשפת הכירה הפטפוטין (יט) שהן רגלי הכירה. והשתא נמצאים הפטפוטים מרוחקין מהשפה. והיה שם יותן בתוך מה שנשפה נמוך כירה עצמה ומטמא במגע ובאויר ויש דיש מהן המין לג' בתוך ג' אצבעות ר"מ ור"ש. והכא הכנה כר"מ: ו כיצד משערין אותן. כפי הפטפוטים מוקים זה מזה. ובשמעתא מרוך ביניהם. אין אנו יכולים לדעת אם הוא בתוך ג' אצבעות לבצה וטומא. או חוץ מג' ונטהר לר"מ באויר ולר"ש בין במגע בין באויר. הכך מודד לפטפוט זה שלש אצבעות מן השפה. וכן לבכר ונותן את הכנה בין שניהם כנגד את הפטפוטים בינתים וזה לזה. והיא נקראת כנה. ומשתנה. מן הכנה ולפנים נחת. דהיינו נגד מקום הכנה. מן הכנה ולפנים טמא:

פרק ח התנור שהצניעו. שחצצו תחלתו באורכו ונחלק עד למעלה ופיו: הכל טמא. אפי' אוכלים שבצד השני בה מחיצה: כוורת פחותה ופקוקה בקש. נקבי נקבים פתוחה דלאו כלי

טיט

(ח) אינה עשויה למת לתוכה שהרי תחלתה שלש אצבעות: (ט) מניח האומן. הר"ש: (פ) מטמאה כו'. ר"ל כי כאשר נטמאת הכירה במגע או באויר. נטמאת עמה אלא הכירה וכן כאשר נטמאת הסגר כר' נטמאת הכירה. הר"מ: (י) כההיא דמ"ג פ"ה: (יא) כההיא דמ"ד פ"ג: (יב) רילד כו'. משמע מכאן פי' הר"א: (יג) השפוד. או נדומה לו. הר"מ: (יד) מטמאה כו'. הרי זו חיבור לה בין לטומאת מגע בין לטומאת אויר. הר"מ: (טו) וטמאה חלקה שהיא מפני שהיכא דשאלים פסולים מג' אצבעו' ועוד י"ל או שהיתה חלקה כלומר שנכנים בתנור. ואח"כ נחלקה לגמרי. הר"ש: (טז) טהורה. אין חבור לה ואם נטמאה הכירה בין מאוירה בין במגע הסגר טהורה וכן אם נטמאה הסגר הכירה טהורה. הר"מ: (יז) הר"ש ור"ע בפ"ה. והר"מ פירש דפטפוטים הם קלים הבולטים אשר עומד עליהם הקדרה והכי הם למעלה על הכירה יוצאים ובולטים ואחי שפיר לדידיה מסקינן דלקמן דס"פ: (יח) א"כ כל הפטפוט היה מעלה דכיון דגבוה יותר מדינו לא חשיב ככירה כלל. הר"ש. וכ"ל שהכ"ל נמי בהר"ב. ומסוי"ט: (יט) ויהיה פירש שפה היא שפה התחתונה של כירה אבל לפי' הר"מ כימא פי' דקאמר שפה הוא פיו ממש והכי מיירי נמי הרא:

לא

ומשולשלת (ג) לאויר התנור. השרץ בתוכה. התנור טמא. השרץ בתנור. אוכלין שבתוכה טמאין. ורבי אליעזר מטהר. אמר ר״א אם הצילה במת החמור. אל תציל בכלי חרס הקל. אמרו לו אם הצילה במת החמור. שכן חולקים אהלים. תציל בכלי חרס הקל. שאין חולקין כלי חרס: **ב** היתה שלימה. וכן הקופה. וכן החמת. השרץ בתוכה. התנור טהור. השרץ בתנור. אוכלין שבתוכה טהורין. נקבו. העשוי לאוכלין שעורן בזיתים. העשוי למשקין. שעורן במשקים. העשוי לכך ולכך. מטילים אותו לחומרו (ה). בכונס משקה: **ג** סרידה שהיא נתונה על פי התנור. ושוקעת לתוכו (ז) ואין לה גפים. השרץ בתוכה. התנור טמא. השרץ בתנור. אוכלים שבתוכה טמאין. שאין מצילין מיד כלי חרס אלא כלים. חבית שהיא מלאה משקין (ח) טהורין. נתונה למטה מנחושתו של תנור. השרץ בתנור. החבית והמשקין טהורין. היתה כפויה. ופיה לאויר התנור. השרץ בתנור. משקה טופח שבשולי החבית. טהור: **ד** קדירה שהיא נתונה בתנור. השרץ בתנור הקדירה טהורה. שאין (י) כלי חרס מטמא כלים. היה בה משקה

[...] דאי הוה שלימה היתה מצלת על אוכלים שבתוכה דאפילו כלי שטף מציל (א). אבל השתא דלאו כלי היא הויא כמחיצה בעלמא. ופקוקה בקש. ארבותא נקטה. דאף על גב דפתיחתה פקוקה בקש לא הויא כלי. ואין מצלת על אוכלים שבתוכה: ומשולשלת. תלויה: אם הצילה במת החמור. כוורת פתוחה ופקוקה בקש שהלכת בפני הטומאה באוהל המת. ואע״פ שטומאתו חמורה לטמא אדם וכלים טומאת שבעה: לא תציל בכלי חרס הקל. שאינו מטמא אלא אוכלים ומשקים: שכן חולקים אהלים. שדרך בני אדם לחלוק אהלים במחיצה. הלכך הויא כוורת מחיצה (ג). ומצלת באהל המת מן הטומאה: שאין חולקים כלי חרס. שאין דרך לחלוק כלי חרס במחיצה. פירוש אחר עיקר שכן חולקי אהלים. ומועלת חלוקת מחיצה באהלים. דהא תנן במסכת אהלות פרק סגום עגה. בית שחלקו בנסרים או ביריעות. טומאה בבית כלים שבתוך המחיצה טהורים. ואין חלוקת המחיצה מועלת בכלי חרס. דגבי תנור תנן הכא. תנור שחלקו בנסרים או ביריעות ונמצא שרץ במקום אחד הכל טמא. ואין הלכה כרבי אליעזר: **ב** היתה שלימה. הכוורת: התנור טהור. דכתיב (ויקרא יא) אשר יפול מהם אל תוכו ולא אל תוך תוכו. ובפיהן למעלה מן התנור איירי. דאי כולה משוקעת בתנור (ד) כתוך תוך דמי: אוכלין שבתוכה טהורין. דכתיב (ויקרא יא) כל אשר בתוכו יטמא. ולא בתוך תוכו: נקבו. נקב המטהר אותן מידי טומאתן. שוב אין תורת כלי עליהן ואינן חוצצים בין השרץ ובין מה שבתוכן. וכמה הוא נקב המטהר אותן מטומאתן: העשוי לאוכלים. שיעורו כמוציא זיתים: העשוי לכך ולכך. לאוכלים ולמשקים: מטילין אותו לחומרו. ואם ניקב כשיעור של משקין והוא פחות משיעור העשוי לאוכלים שוב אינו מציל מפני הטומאה: בכונס משקה. כשמשימין הכלי נגד הנקב (ו) על המים נכנסים המים דרך הנקב בתוך הכלי והוא גדול ממוציא משקה: **ג** סרידה. מין עריבה קטנה שהנחתום משתמש ללוש בה ואין לה בית קבול. והרמב״ם אומר שהוא לוח של חרס קונה. עשויה כעין שבכה. מעשה רשת מתרגמינן עובד סרדתא: גפיים. אוגנים ואזנים: שאין מצילים מיד כלי חרס. מליטמא באויר כלי חרס אלא כלים. וזו הואיל ואין לה אזנים אינה חשובה כלי: מנחושתו של תנור. קרקעיתו ותחתיתו. ודומה לו ביחזקאל (יז לו) יען השפך נחשתך: החבית והמשקין טהורים. דלא נכנסו לאוירו. דהא למטה מנחושתו קיימי. ואפי׳ נמצא אויר התנור בלוע בחבית ואפילו החבית פתוחה. ונכנס מאויר התנור בפיה. לא נטמא היין דבכך שאין אויר כלי חרס מטמא לא למעלה ולא למטה אלא בתוכו: היתה כפויה. החבית על פיה ונתונה על פיו של תנור היא שכן. ויש בשולי החבית לגלוסקאות יין שיש בה טופח על מנת להטפיח (ט). לא נטמאה אותה הגלוסקאות מפני אויר התנור שנכנס לתוך החבית כיון שלא היתה לגלוסקאות היין בתוך התנור: **ד** הקדירה טהורה. וכו׳.

פרק ח (א) **לא** מצלת כלי חרס דאינה הוא דפשיטא דמציל דלאו תוך הוא שהרי זה תוך אחר אלא אפי׳ כלי שטף דלאו מינו הוא קיימא דתוך דכלי חרס הוא וליטמא אפ״ה מציל מיתורא ו׳ דתוכו. לומר תוכו ולא תוך תוכו. תוס׳: (ב) ומשולשלת. אע״פ שפיה למעלה מאויר התנור: (ג) משמע דלא פליג ר׳ אליעזר אלא בכוורת אבל במחיצה מודה. והיינו כפי׳ האחר שכתב. עתוי״ט: (ד) כלומר שקועה בתוך התנור דאלו שוה לשפת התנור נמי טהורה. כדאשכחן בכלי חרס שיש לו ג׳ שפיות בפ״ד. תוי״ט: (ה) לחומרו כו׳. ואמרו בהר״מ פ״ג מטילין אותו לחומרא בזיתים. לפי שאופן החומרא בכאן. שנאמר אע״פ שלא יהיה בו נקב כי אם בכונס משקה יטמא כדבר אשר בו בהשמלות התנור. וכן יטמא התנור כו׳. ואופן החומרא שם נאמר שהוא יטמא עד שינקב נקב גדול. ילאו ממנו זיתים ואז לא יקבל טומאה. הר״מ: (ו) בגמ׳ הכלי הנקוב כו׳: (ז) לשום. כדפי׳ לעיל דכשהפיות שוים הם״ב כמו תוך תוכו: (ח) משקים כו׳ ה״ה לאוכלים. ומשום סיפא שבשולי חבית. שאין רגילות האוכלים שיהא בשוליה. נקט נמי ברישא משקין. א״נ משום מכניסין דלקמן דדוקא משקים: (ט) לשון הר״מ אשר בו לטפוח היד. ועתוי״ט: (י) באין כו׳. דהא לאותרוייהו וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא. מכל האוכל אשר וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא. ואמר בת״כ יכול אף כלים מיטמאים באויר כלי חרס ת״ל אוכל יטמא. אוכלים מיטמאים מאויר כלי חרס ואין כלים מיטמאים מאויר כלי חרס מלאו מין שיהיו ממין הכלים

משקה טופח. נטמא. וטמאה. הרי זה אומר מטמאיך לא טמאוני. ואתה טמאתני: ה תרנגול שבלע את השרץ. ונפל לאויר התנור טהור. ואם מת טמא. השרץ שנמצא בתנור. הפת שבתוכו שניה. שהתנור תחלה: ו בית שאור מוקף (יג) צמיד פתיל. ונתן לתוך התנור. השאור והשרץ בתוכו. והקרץ בינתים. התנור טמא. והשאור טהור. ואם היה כזית מן המת. התנור והבית טמא. והשאור טהור. אם יש שם פותח טפח (יד) הכל טמא: ז השרץ שנמצא בעין של תנור. בעין של כירה. בעין של כופח: מן השפה הפנימית ולחוץ. טהור. ואם היה באויר אפי' כזית מן המת טהור. ואם יש שם פותח טפח. הכל טמא: ח נמצא מקום הנחת העצים. ר"י אומר מן השפה החיצונה ולפנים טמא. וחכ"א משפה הפנימית ולחוץ. טהור. ר' יוסי אומר. מכנגד שפיתת הקדירה ולפנים טמא. מכנגד שפיתת הקדירה ולחוץ טהור. נמצא מקום ישיבת הבלן. מקום ישיבת הצבע. מקום ישיבת של שולקי זתים טהור. אין טמא אלא מן הסתימה ולפנים: ט [א] בור שיש בו בית שפיתה טמא. ושל עושי

[א] ר"ל פ"ד

יהוא שלא ראה השרץ אויר הקדרה כשנפל בתנור. נטמא. המשקה וחזר וטמא את הקדירה. כדין כל משקין שמטמאין כלים: מטמאיך לא טמאוני. הקדרה אומרת למשקין אויר כלי חרס שקבלת ממנו הטומאה לא טמאוני. דאין כלי חרס מיטמא מאויר כלי חרס: ואתה טמאתני. כשנטמאה הקדרה נטמאת משקים טמאים: ה ונפל לאויר התנור טהור. כל זמן שהתרנגול חי דטומאה בלועה היא ואינה מטמאה: ואם מת טמא. והוא שלא שהה כדי עיכול. ושיעור שהה כדי עיכול בשושת מעת לעת: הפת שבתוכו שניה. דלא חיישינן לתנור כמאן דמלא טומאה (יח). וכאילו נגע השרץ בפת. אלא התנור תחלה. שהשרץ הוא אב הטומאה נפל אל תוכו ועשאו ראשון. וחזר התנור ועשאו ראשון. וטימא את הפת ונעשית שני: ו בית שאור מוקף צמיד פתיל. בכלי חרס מסקינן שמציל באויר התנור בצמיד פתיל כדרך שמציל באהל המת דכתיב (ויקרא יא) מכל האוכל אשר יאכל ולא כל האוכל. פרט למוקף צמיד פתיל בכלי חרס ונתון לתוך התנור. שאינו מיטמא מאויר התנור. אבל כלי שטף אינו מציל בצמיד פתיל על אוכלים שבתוכו. דהכי תניא בת"כ. (כל) האוכל להביא המוקף צמיד פתיל בכלי שטף ונתון לתוך התנור. שאינו מציל אלא כלי חרס (יג): השאור והשרץ בתוכו והקרץ בינתים. כגון שיש לכלי זה שני קבולין והמחיצה המפסקת בין בית קבול לחבירו נקראת קרץ. לשון מקורצתי גם אני. (איוב לג ו) והמחיצה מגעת עד שפתו והשאור מצד א' והשרץ מצד אחד והקרץ היא המחיצה המובלת בינתים. ומוקף הכלי כולו צמיד פתיל. דנמצאו השאור והשרץ שניהם מוקפים צמיד פתיל: התנור טמא. מחמת השרץ שבתוך הצמיד פתיל. שצמיד פתיל מציל על טהרות שבתוכו מלקבל טומאה. ואינו מציל על הטומאה שבתוכו שלא לטמא את האחרים: והשאור טהור. דהרי הוא מוקף צמיד פתיל בפני עצמו: ואם היה שם פותח טפח. שנפרצה המחיצה שבין השאור ובין כזית מן המת בפותח טפח: הכל טמא. דטפח על טפח פתוח מביא את הטומאה: ז בעין של תנור. הוא חור כעין עגולים בתנור להוציא העשן וכשמכניסים הפת לתנור. סותמים אותו (טו) שלא יצא החום. ואינו חשוב כתוכו של תנור: אם היה באויר. במקום מגולה (טז) שלא היה תחת האהל אפילו כזית מן המת נתון בעינו. טהור התנור. דאין טומאה נכנס לתוכו. כיון שאין בעין פותח טפח: ואם יש בו פותח טפח. שעובי בפת העין החיצונה בולטת ומאהלת על כזית מן המת בטפח על טפח: הכל טמא. האהל והתנור שטפח על טפח אהל מביא את הטומאה: ח נמצא במקום הנחת העצים. נמצא השרץ במקום שמניחין בו את העצים בכירה והוא המקום שמשליכין מתחת האש משפל המוקד: מן השפה החיצונה ולפנים טמא. דעובי כותלי הכירה נחשב כלפנים (יז) וכאילו הוא תוך הכירה: וחכמים אומרים. אין עובי כותלי הכירה נחשב אלא כלחוץ ואינו כתוכה של כירה. והלכה כחכמים: מכנגד שפיתת הקדרה. וממקום שמתחיל לסתום אויר הכירה (יח): נמצא. השרץ: מקום ישיבת הבלן. במקום שיושב המחמם את המים במרחץ: אין טמא אלא מן הסתימה ולפנים. ומסתימת הקדרה שיש בו המים או הצבע או שליקת הזיתים. בתוספתא תוכם דאין טמא אלא מן הסתימה ולפנים דקאמר הכא. היינו כשנתלה השרץ באויר ולא נגע. אבל בטומאת מגע מטמא אפי' מן הסתימה ולחוץ: ט בור שיש בו בית שפיתה. החופר בקרקע ובנה בכותלים (יט) והניח יסל לעמוד עליו כמו תנורו של בן דינאי דתנן לעיל בפ' תנור תחתו חרבע. ולית

הטוחן

(יא) מפקינן ליה בגוי' מהברייתא דלעיל דאין כלים מיטמאים מאויר כלי חרס. ואי אימא דכמאן דמלי טומאה הוא. א"כ אם כלי שטף הוא הפנימי שמטמא בו יסא טמא דהא מגע בטומאה: (יב) דמרבה אני חרס ומוליא אני כ"ש. דומיא דטומאת מת כמו שיפי' : (יג) מוקף פי'. על שפיו אשר ישבלא בעפירי מלא המסכם. הר"ב: (יד) פותח טפח. לענין טומאת מת ובן פי' הר"ב אבל לענין טומאת שרץ אין פירוד התנור מועיל לטמא כדתנן לעיל פ"ב. והיינו כשהשרץ ונפלאו אבל אם טייל בו אפי' כל שהוא לא הוי צמיד פתיל. תוי"ט: (טו) ויקרא עין כמו שהעין יפתח ויסגר תמיד. הר"ב: (טז) וקאי אסתמר אבל הר"ב פי' שלא היה השרץ באויר העין. תוי"ט: (יז) ר"ל דהסתר עשוי כזה ⊔ ושפה הימנה עודפת על הפנימית. מהר"ם: (יח) פי' במקום שמתחיל הקדירה לסתום כו' ומיקל טפי מדרבנן. תוי"ט: (יט) ול"ל דהכא לא נעשה לאהל בו הפת כשהיא דנן

ע"ש זבובית. אם יש בו בית שפיתה טמא. כבשן של סיידין (כ) ושל זגגין ושל יוצרים טהורה. פורנה. אם יש לה ליזבז (כב) טמאה. רבי יהודה אומר אם יש לה אסטגיות. רבן גמליאל אומר. אם יש לה שפיות: י מגע טמא מת. שהיו אוכלין ומשקין לתוך פיו. הכנים ראשו לאויר התנור טהור. טמאוהו. וטהור שהיה אוכלין ומשקין לתוך פיו. והכנים ראשו לאויר התנור טמא. נטמאו. היה אוכל דבילה בידים מסואבות. הכנים ידו לתוך פיו ליטול את הצרור. רבי מאיר מטמא. ורבי יהודה מטהר: רבי יוסי אומר אם הפך טמא. אם לא הפך טהור. היה פונדיון לתוך פיו. רבי יוסי אומר אם לצמאו (כה) טמא: יא האשה שנטף חלב מדדיה ונפל לאויר התנור. טמא. שהמשקה מטמא לרצון ושלא לרצון. היתה גורפתו. והכתה הקוץ. ויצא ממנה דם. או שנכוה ונתנה אצבעה לתוך פיה. נטמא:

פ"ט **מחט** או טבעת שנמצאו בנחושתו של תנור. נראין. אבל לא יוצאים. אם אופה את הבצק והוא נוגע בהן טמא. באי זה בצק אמרו. בבצק הבינוני. נמצאו בטפילת

דגרסי טור בכ"ף והוא כלי שמתיכין בו הזהב והכסף והמתכות. לשון כור הברזל. ולי נראה שהוא תנור של נפחים: פורנא. תנור גדול של חרס ופתחו בצדו כעין שלנו. וטהור משום דמשמש עם הקרקע כדקתני בתוספתא (כא):

ליזבז. שפה עבה: אסטגיות. נקבים כעין אותן שעושים לתנור: שפיות. שפה דקה. והלכה כת"ק. ולכולהו פירשו דליזבז ואסטגיות ושפיות. הכל אחד. ולא פליגי אלא בכל אחד היה שונה כפי הלשון ששמע מרבו שחייב אדם לומר כלשון רבו: י מגע טמא מת. אדם שנגע בטמא מת ונעשה ראשון לטמא מת הוי אב הטומאה ועושה הנוגע בו ראשון. ומשקין שבתוך פיו מטמאין את התנור כשהכניסו לאוירו. אע"ג דהוא עצמו אינו מטמא דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה. הרי זה אומר מטמאך לא טמאוני ואת טמאתני כדתנן במסכת פרה דרבנן גזרו על משקים שיהיו מטמאין כלים גזירה משום משקה זב וזבה כדאמרינן במסכת שבת. ואוכלים דנקט הכא כדי נסבה (כג). שהרי אין אוכל מטמא כלי אלא משקים בלבד מטמאים כלים. וקפילת פיו אינה מצלת. דאין צמיד פתיל מציל על הטומאה שבתוכו אלא טומאת מתים כדתנן לעיל. ובר מן דין הא תניא בתוספתא דכלים. הכל מצילים צמיד כלי חרס. אפילו כלי גללים וכלי אדמה חוץ מן האדם. הלכך טהור שהיו אוכלים ומשקים לתוך פיו והכנים ראשו לאויר התנור שהוא טמא: נטמאו. דאין האדם מציל בצמיד פתיל כמו כלי חרס: בידים מסואבות. ידים שהם שניות לטומאה ופוסלות את התרומה (כד): הכנים ידו לתוך פיו. ליטול את הצרור שבפיו או כל מידי: ר' מאיר מטמא. הדבלה. לפי שהידים מסואבות טמאו את הרוק להיות תחלה מפני שהוא משקה, והרוק טימא את הדבלה. דראשון עושה שני באוכלין: ורבי יהודה מטהר. שכל כל זמן שלא יצא הרוק מן הפה לא חשיב משקה: רבי יוסי מטמא. כשהיפך הדבילה מצד זה לצד זה בתוך פיו. שנעקר הרוק ומטהר בלא היפך שכל זמן שלא נעקר לא נחשב משקה. והלכה כרבי יוסי: **יא** האשה שנטף חלב מדדיה. והיא טמאה. וחלב הנוטף מדדיה הוי כמשקה שנוגע בה. ונעשה תחלה: שהמשקה מטמא לרצון ושלא לרצון. ואע"ג דחלב הנוטף מדדיה שלא לרצונה היה דלא ניחא לה. אפי' הכי נטמא התנור. דלענין הכשר זרעים הוא דבעינן דניחא ליה. אבל לא לטמא: היתה גורפתו. שהיתה גורפת התנור הטמא להוציא אפרו: והכתה קוץ ויצא ממנה דם. ודם הנוכה חשיב משקה: ונתנה אצבעה לתוך פיה. כדרך הנכוים באצבעם שנותנים אצבעם בפיהם: נטמא. גרסינן כלומר נטמא התנור מחמת הרוק והדם (כו):

פרק ט **מחט** או טבעת. טמא (א): שנמצאו בנחושתו של תנור. ברצפת הקרקע שהתנור מחובר בה: נראין. בתנור: אבל לא יוצאין. במקום התנור כגון שבלועים בעובי הרצפה של הקרקע ונראין באוירו של תנור. אבל אין בולטין לתוכו: אם אופה הוא את הבצק. אם בשעה שמדביק הפת לתוכו נוגע הבצק במחט או בטבעת נחשב כאוירו של תנור וטומאתו. ואם לאו טהור. דתוכו כתב רחמנא ואלו לאו תוכו הוא. וכגון שהיו שם בלועים ברצפה קודם שנבנה התנור שם. דאם הכניסו אותה דרך פיו של תנור. משנכנסו לאוירו נטמא התנור: בבצק הבינוני. לא שבלילתו רכה ביותר למטה

דבן דיכלי. תוי"ט: (כ) סיידין. הם ג"כ חפירות בקרקע: (כא) ז"ל שלא נעשים אלא לשמש עם הקרקע ע"כ. שלכך פתחו בצדו להכנים שם הקדרות ולהעמידם על רצפת הקרקע משא"כ בתנור וכירה שמעמיד הקדירה על גבן. ולא עיקרא הטורה במחובר לקרקע שאינו משמש אלא עם הקרקע: (כב) לזבז כו'. דחשיבא כלי אז דלפעמים מטלטלים אותה ואינה עשויה לשמש את הקרקע. מהר"ש: (כג) אמנם הנא ליתא משום שיפא. לפי שאמר בשיפא אוכלים ומשקין יכלה בו או אוכלין או משקים לפי שכלי עתה יטמא האוכלים ויטמא המשקין. הר"מ: (כד) זה הוא לשון רש"י דמפרש דדבילה נמי דתרומה הוא אבל הר"מ דמפיק שהוא של חולין כו' לא הוה ליה להעתיק לש' רש"י דפוסלת את התרומה. תוי"ט: (כה) לצמאו. מתוך שהפונדיון בפיו מלוי הרוק ואין צמא לשתות ורוק הבא מהפונדיון חשוב משקה. הר"מ: (כו) ותימא דהא מפרש היתה גורפת התנור הטמא. אבל עירוב פרושים הם דהא דכתב כאן דקאי אתנור הוא פירוש הר"ש. ומש"ה היתה כו' התנור הטמא הוא פירוש הר"מ וגרם נטמאה ומפרש אתרומה שבפיה. תוי"ט:

פרק ט (א) **במחט** אסור הוא מאבות הטומאות כדתנן בפ"ק דאהלות. והוא יטמא כלי חרס

חרס. הר"ש: (ב) כלומר שהצמיד פתיל שעליו אינו כראוי ונטמא התנור. הר"ש: (ג) כלומר שהיה הצמיד פתיל כראוי: (ד) כלומר דסל"ד הא קי"ל דאין צמיד פתיל מציל על כלי מתכות: (ה) מצדיה. כלומר שלא על פיה של החבית: (ו) כלומר למגופה. הר"ש: (ז) פיה. ה"נ טעמא משום דבטילי לגבי מגופה כו' ומגופה אינה כחבית ואינה כלי טמא. אבל היא נחשבת לגבי החבית כמו הטפילה לגבי התנור: (ח) כקליפת השום. ה"נ ה"מ למתני הכי ברישא גבי נחושתו של תנור אלא דהתם לא שכיח שיהיה עליו כקליפת השום משא"כ הכא במגופה שכיחא מלתא שהמחט או הטבעת נבלעו בתוך הטיט ושתחתיהם כקליפת השום. תוי"ט: (ט) ומיירי שהמניקה היא כולה תחת צמיד פתיל. עתוי"ט: (י) כלוי' בין בשל חבר בין בשל עם הארץ. ובמ"ג פ"ה דאהלות משמע דבשל ע"ה לחוד גזרו ולא בשל חבר. ולאותו פי' של דתנן אם בטמא טמאין. דהיינו והוא של ע"ה שהוא בטמא ואם בטהור שאינו של ע"ה. תוי"ט: (יא) למטה כו'. דאי בנחושתו כדתנן כ"פ צריך לטעם בגלל כדתנן התם: (יב) מחט כו'. הטעם בגם. הר"ש. ובחבורו כתב שכל הכלים

בטפילת התנור. מוקף צמיד פתיל. אם בטמא טמאין ואם בטהור טהורים. נמצאו במגופת החבית. מצדיה (ה) טמאים. מכנגד פיה (ז) טהורים. נראין בתוכה אבל לא לאוירה. טהורין. שוקעים בתוכה. ותחתיהם כקליפת השום (ח) טהורים: ב חבית שהיא מלאה משקין טהורין ומניקת בתוכה מוקפת צמיד פתיל. ונתונה באהל המת. בית שמאי אומרים החבית והמשקין. טהורין. ומניקת טמאה. ובית הלל אומרים אף מניקת טהורה. חזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש: ג השרץ שנמצא למטה (יא) מנחושתו של תנור. טהור. שאני אומר חי נפל ועכשיו מת. מחט (יב) או טבעת שנמצאו למטה מנחושתו של תנור טהור

לסדקין. ולא שנבלעתו קצת מאיש נדבק: בטפילת התנור. היא הטפילה של טיט שטוחים סביב התנור לעבותו כדי שיחזיק חומו: מוקף צמיד פתיל. ומונח באהל המת: בטמא. אם התנור טמא (ב): טמאים. המחט והטבעת המונחים בטפילה של תנור: ובטהור טהורים. דכיון שהתנור מוקף צמיד פתיל (ג) וגלול. גם הם נצולים עמו. דבטילי לגבי טפילה (ד): נמצאו במגופת החבית. נגיף שרגילין לעשות טיט כסוי על פי החבית: מצדיה. של חבית טמאים שאין לצד החבית צריכים לטיט (ו): מכנגד פיה. אם המחט והטבעת נתונים כנגד פי החבית: טהורין. ובלבד שיהיו בתוך הטיט של מגופה ולא יכנסו לאויר החבית ואע"פ שהם נראים מתוכה. הואיל ואין נכנסין לאוירה. טהורין: שוקעים בתוכה ותחתיהן כקליפת השום. אם היה בין המחט והטבעת ובין אויר החבית טפילה דקה כקליפת השום. שנמצא שהן בלועים בתוך המגופה, ואין נכנס לאויר החבית כלל. טהורה. דבטילי לגבי המגופה אבל אם נכנסים לתוך החבית. טמאים. שאין צמיד פתיל מציל באהל המת. אלא על כלי חרס והאוכלין והמשקין דברים שאין להם טהרה במקוה אבל על כלי מתכות כגון מחט וטבעת שיש להן טהרה במקוה. אין צמיד פתיל מציל בהן. הלכך אם נכנסים בתוך אויר החבית. שאין בטלים לגבי מגופה אין נצולים בצמיד פתיל. כך נראית בעיני פירוש משנה זו. ורבותי לא פירשוה כך. ופירושם לא ידעתי להעמידו מכוון. ולכך לא כתבתיו: ב ומניקת בתוכה. כמין קנה חלול עשוי ממתכת (ט). שנותנים ראשו אחד בנקב החבית. ומוצץ בפיו מראשו השני. ויוצאין כל המשקין שבחבית דרך אותה מניקת: החבית והמשקין טהורים ומניקת טמאה. החבית של חרס. ומניקת שבתוכה של מתכת. הלכך החבית והמשקין שאין להם טהרה במקוה. ואי מטהרת להו והם של עם הארץ. לא אתי חבר לאשתמושי בהו. שהרי הם בדלים ממגעם. ובהאי הכי נמי כל מאכלם טמא. לא גזרו בהו רבנן. ונצולים בצמיד פתיל אבל מניקת של מתכת שיש לה טהרה במקוה. אם תטהרנה אתי חבר לאשתמושי בה. שישאלנה מעם הארץ. ויטבילנה ויעריב שמשה וישתמש בה. כסבור אין בה אלא משום מגע טמא. והוא לא ידע שהיתה באהל המת וצריכה הזאה שלישי ושביעי. ואע"פ שהיתה בכלי חרס המוקף צמיד פתיל. אין צמיד פתיל. של כלי של עם הארץ מציל מן הטומאה אלא אצל חבר. שכל כליו של ע"ה הם בחזקת טומאה אצל חבר. וכלי טמא אינו מציל בצמיד פתיל. שאין מציל בצמיד פתיל אלא כלי חרס הטהור בלבד. ואילו באו חכמים לגזור שלא יציל גם כלי חרס של עם הארץ בצמיד פתיל. לא היו עמי הארצות מקבלין מהן. לפי שהן סבורין שהן בקיאין ומודין כליהן בטהרה. הלכך בכלי חרס ואוכלים ומשקין שאין להן טהרה במקוה. כשהיו בתוך צמיד פתיל של כלי ע"ה. אומרים להן טהורים הן וישתמשו בהן הן שמחזיקין כליהן בחזקת טהורים. ולא חיישי שמא ישאל החבר מהן. שהרי הן אצלו בחזקת טמאין ואין להן טהרה עולמית. אבל בכלי שטף דאית להו טהרה במקוה חיישינן שמא ישאל החבר מהם ויטבילם וישתמש בהם בלא הזאה שלישי ושביעי. ועל דין זה נהגו (י) ואמרו דאין כלי שטף ניצול בצמיד פתיל: ובית הלל אומרים אף מניקת טהורה. קודם ששמעו טעמן של בית שמאי. לא היו יודעים מפני מה אוכלים ומשקין שבתוך צמיד פתיל טהורין. וכלי מתכת טמאים. ולאחר ששמעו טעמן כדפרשינן חזרו להורות כדברי ב"ש: ג למטה מנחושתו של תנור. כלפה שמושיבין בה התנור. שהתנור עשוי כמין קדרה גדולה שאין לה שולים ומתקנים לו כלפה בקרקע. ומושיבין אותו שם. ואותה כלפה היא נחושתו של תנור: חי נפל. ולא נטמא התנור. דאי מת נפל היה התנור מטמא באויר כשנפל דרך פיו של תנור. והא דלא תלינן שמא שם היה קודם שהושיבו שם התנור. לפי שבלפעמים נגלה הארץ גם וניכר שמסלם מת והתנור יש ימים מרובים שהושיבוהו שם. והשתא אי מספק

לומר

טהור. שאני אומר שם היו עד שלא בא התנור. נמצאו באפר מקלה טמא. שאין לו במה יתלה: ד ספוג שבלע משקין טמאין ונגוב מבחוץ. ונפל לאויר התנור. טמא. שסוף משקה לצאת. וכן חתיכה של לפת ושל גמי. רבי שמעון מטהר בשני אלו: ה חרסין שנשתמש בהן משקין טמאין. ונפלו לאויר התנור. הוסק התנור טמא. שסוף משקה לצאת. וכן בגפת חדשה (יד) אבל בישנה טהור. ואם ידוע שיוצא מהן משקין. אפילו לאחר שלש שנים (טו). נטמא (טז): ו הגפת והזגין שנעשו בטהרה. והלכו עליהם טמאים. ואח"כ יצאו מהן משקין. טהורין. שמתחלתן (יז) נעשו בטהרה. כוש שבלע את הצינורא. מלמד שבלע את הדרבן. לבינה שבלעה את הטבעת. והן טהורים. נכנסו לאהל המת נטמאו. הסיטן הזב נטמאו. נפלו לאויר התנור. טהור (כ). טמאוהו. נגע בהן ככר של תרומה. טהור:

סרידה

לות שהשרץ קדם שם לתנור. דא"כ משום שאם היה נשרף ונעשה אפר אלא אמרינן שמא מי נפל. דדרך שרצים לעשות חפירות בקרקע להטמין שם לפיכך נתלה למטה ונפוסתו: שם היו עד שלא בא התנור. קודם שהושיבוהו שם ולא ראה אויר התנור: באפר מקלה. שנעשה מחמת שריפת האש. והייט למעלה בשלל התנור. ומשום דשכן עפר דאקרי אפר והכא באפר של שריפה משתעי. משום הכי תנא אפר מקלה לשון קלוי באש: ד ונפל לאויר התנור טמא. דמשקין טמאין מטמאין כלי ואע"פ שהמשקין בלועין לתוך הספוג. כפלוטים דמו. לפי שהספוג עשוי להכניס ולהוציא בו: וכן חתיכה של לפת ושל גמי. הוו כספוג. לפי שהגיתי בודקין בו את היין והוי גם הוא עשוי להכניס ולהוציא כספוג. ואין הלכה כר' שמעון: ה חרסים שנשתמש בהן משקין טמאים. כגון עביט של מימי רגלים של זב ושל זבה שנשבר וחרסים בלעו מימי רגליהם (יג). ומיירי כגון שהדיחום במים ג' פעמים שלא נשאר בהן משקה טמא. דאי לא הדיחום נטמא התנור מחמת המשקים שדבוקין בדפנותיו כאילו הן בעין: שסוף משקה לצאת. כלומר דרך משקה לצאת ע"י לבון החרסים וכיון שהיו אלו החרסים בתנור בשעת השיקו יצאו המשקין מהן וטמאו התנור מאוירו: גפת. פסולת של זיתים לאחר שהוציאו שמנן: חדשה. תוך י"ב חדש: ישנה. לאחר י"ב חדש דבסתמא יצא כל המשקין שבהן: ו והלכו עליהן טמאים. בני אדם טמאים: טהורים. שלא נטמאו בדריסתן כיון שלא נקרא עלייהו שם טומאה בעולם: כוש. פלך שהאשה טוה בו ויש ברזל עקום בראשו. ושמו צינורא ופעמים נשקע הברזל בתוך העץ וכולו מכוסה בעץ: מלמד. מקל ארוך ובראשו כעין מסמר דק ומדריכים בו הפרה לתלמים לכך הוא קרוי מלמד הבקר והמסמר שבראשו קרוי דרבן. כמו דברי חכמים כדרבונות (קהלת יב יא): ולבינה שבלעה את הטבעת. שגדל הטבעת בטיט הלבינה. ונשרפה עמה בכבשן (יח): נכנסו לאהל המת. כשהן בלועים וטמונים בתוך הכוש או בתוך המלמד או בתוך הלבינה: נטמאו. שאין מציל באהל המת וכן וניד כלי חרס. אלא כל שיש לו תוך והאי לא דמי אלא לעלם כשעורה הסרוך בשיב (יט): הסיטן הזב. אע"פ שלא נגע בהן אלא שהסיטן נטמאו שהזב מטמא בהיסט אפי' המוקף צמיד פתיל מיטמא בהיסט כ"ש האי: נגע בהן ככר של תרומה. כשהן בלועין: טהור. הככר. ואע"פ שהוא של תרומה ושני פוסל בו. ואפילו הברזל הבלוע הוא אב הטומאה לא אמרינן נעשה העץ המכסה אותו ראשון או שני (כא) ויהיה הככר שלישי ונפסל. אבל מטמאים את התנור ואף על פי שהן בלועין. לפי שהתנור מיטמא מאוירו ואפילו לא נגע הטומאה בו וטומאה בלועה מטמאתו. כדפרישנא בפרקין דלעיל:

שכלים הנמלאים טמאים: (יב) איכא למידק אמאי לא לפרושי במשקין אמורין שהן אב הטומאה וסרי כל המשקין המטמאים כלים בגזרה. וי"ם דנקט כו' והוא פלוגתא בגמ' מס' נדה דף ל"ב ופסק הר"מ דמטמאין אחד קלין ואחד חמורין אלא דבחמורים דוקא כשאינו מקפיד עליהן שיצאו הוא דבעינן הוסק התנור. אבל הקפיד עליו ויכול לצאת ה"ז מטמא התנור אע"פ שלא הוסק כו'. פוי"ט: (יד) חדשה. הבאה ממשמשים טמאים. שהוסק בה התנור נטמא שסוף משקה לצאת. הר"מ: (טו) שלש שנים. רבותא דג' שנים לאפוקי מהאי תנא דמעשר לאחר ג' שנים אע"פ שלא נגבה דלא חשיב תוב משקה כלל. וקמ"ל אנא דידן דאע"פ שלא נגבה אפילו לאחר ג' שנים חשוב משקה. תוי"ט: (טז) נטמא. התנור כשהוסק. הר"ש: (יז) שמתחלתן כו'. שלא נעשו מתחלה בטומאה דאלו משן מבקן טמאין ועיקר שכיון שהיו טמאין לא פרחה טומאתן אבל כשמתחלה נעשה בטהרה ולא היה עליהן שם טומאה אין הלוך הטמאים שעליהם מטמא למשקה שיצא אח"כ שאע"פ שכבר הוכשרו במשקין שיצא מהן כשנעשו בטהרה מ"מ הואיל ובטהרה נעשה לא נקרא עליהן שם טומאה מעולם. פוי"ט ועי"ש: (יח) אבל לפי לי המשנה משמע שהיתה כבר לבינה קודם שנבלעה. והר"מ כתב דרך השרים שקובעים טבעת באבני גזית כדי שיקשרו שם סוסיהם. וכן עושין ג"כ תוך בנין של לבנים: (יט) כך כתב הר"ם ולשיטתו דס"ל דכלי מתכות ניצול בצמיד פתיל כשהוא של אבר כמו שכתבתי במשנה ב' הולך לפרש כן. אבל לשטת הרמב"ם וכמו שכתב הר"ב שם. דאף בשל אבר אמרו אין כלי שטף ניצול בצמיד פתיל אין צורך לסברא זו לומר דדוקא בכלי שיש לו תוך מציל. והרמב"ם כתב בפ"ך מהלכות טומאת מת בטעם משנתנו שאין הבלועין בכלים מצילים אלא בצמיד פתיל ע"כ וכלומר דבצמיד פתיל יש לו הצלה ע"י אבר היכא דבעי' כמו בתפילה ומגופה דרים פרקין. וכן מוכח מהמשך דבריו שם: (כ) טהור כו'. ולא אמרינן טמא נטמאו כסברא דרישא משום דאין כלים מיטמאים מאויר כלי חרס. מהר"ם: (כא) וא"ת והא לאו פשוטי כלי עץ היא. דהא כלי המקבל טומאה חשבינן ליה כו' איכא לאוקמי בכה"ג שא"א להוציא הדרבן אא"כ ישבר בית קבולו ולכך לא חשיב תו בית קבול. תוי'

ז סרידה שהיא נתונה ע"פ התנור מוקף צמיד פתיל. נסדק מן התנור לסרידה. שעורו מלא פי מרדע שלא נכנס. רבי יהודה אומר נכנס. נסדקה סרידה שעורו כמלא פי מרדע נכנס. רבי יהודה אומר שלא נכנס. היה עגול (כג) אין רואין אותו ארוך. אלא שעורו כמלא פי מרדע נכנס: ח תנור שניקב מעינו. שעורו מלא כוש. נכנס ויוצא דולק. רבי יהודה אומר שלא דולק. ניקב מצדו. שעורו כמלא כוש. נכנס ויוצא שלא דולק. רבי יהודה אומר דולק. רש"א מן האמצע נכנס. מן הצד אינו נכנס. וכן היה אומר במגופת החבית שניקבה. שעורה מלא מיצה שנייה של שיפון. מן האמצע נכנס. מן הצד אינו נכנס. וכן היה אומר בחצבים גדולים (כד) שנקבו. שעורם מלא מיצה שנייה של קנה. מןהאמצע נכנס. מן הצד אינו נכנס. בד"א בזמן שנעשו ליין אבל אם נעשו לשאר משקין. אפילו כל שהוא טמאים (כו). במה דברים אמורים בזמן שלא נעשו בידי אדם. אבל אם נעשו בידי אדם אפילו כל שהוא טמאים. ניקבו, העשוי לאוכלים שעורן בזיתים. העשוי למשקים שעורן במשקי'. העשוי לכך (כח) ולכך. מטילין אותו לחומרו. בצמיד פתיל ובכונס משקה:

פרק י אלו כלים מצילין בצמיד פתיל. כלי גללים. כלי אבנים. כלי אדמה (ד). כלי חרס. וכלי נתר. עצמות הדג ועורו (ה). עצמות

ז סרידה. כמין עריבה קטנה שהכותוס מסתנס בה והיא מנוקבת ואינה מקבלת טומאה: שהיא נתונה על פי התנור. ומוקפת בטיט כדי להקיף בצמיד פתיל ולא יטמא התנור באהל המת: נסדק מן התנור לסרידה. פי' שנסדק המקום (כב): מלא פי מרדע שלא נכנס. המרדע הוא ומני' הנקב ויש בהקיפו טפח ועביו שלים טפח שכל שיש בעביו טפח יש בהקיפו שלשה טפחים. ושעור הסדק כשנסדק המירוס. כדבון ומני פי המרדע בסוף. והע"פ שאין הנקב גדול שיכנס פי מרדע במלואו. הואיל ושוב הסדק תלה פי המרדע אין כאן צמיד פתיל. ולרבי יהודה לעולם הוי צמיד פתיל עד שיהיה הסדק גדול שיכנס בו פי המרדע: נסדקה סרידה עצמה. כדבון קיל מכשנסדקה המירוס. ולרבי יהודה קיל כשנסדק המירוס מכשנסדקה סרידה עצמה. ואין הלכה כרבי יהודה: ח שנקב מעינו. עין של תנור הוא הנקב שעושים בו כדי שיצא ממנו העשן. ומכסו אותו בטיט וסתמוהו וניקב אחר כך במקום הסתום: נכנס ויוצא דולק. שהנקב רחב והכוש נכנס ויוצא בריוח: ניקב מצדו. של עין: וכן היה אומר במגופת החבית. וכן היה רבי שמעון אומר בכל הני. דדינם מן האמצע נכנס. ומן הצד אינו נכנס. אין הלכה כר"ש: מלא מיצה שנייה של שיפון. מלא קשר שני של קנה. של שיפון. שהשני דק מן הראשון ועבה יותר מן הג'. שהקנה עב מלמטה ומתדקדק ועולה שיפון ויר"א בלע"ז: לשאר משקין. כגון שמן דבש וחלב (כח): ואפילו כל שהן טמאים. דאפילו נקב כל שהו. אין מצילין בצמיד פתיל וטמאים: שלא בידי אדם. שלא נקבו במתכוין. אלא ממאליהן: נקבו העשוי לאוכלים שיעורן בזיתים. השתא מיירי בשנפחת הכלי עצמו וניקב. וכל הנך שיעורים דלעיל כשנפחתה מתיומה שבפתחו: שיעורן בזיתים. אם נפחת במוציא זית בעי מירוס ובפחות מכאן לא בעי מירוס (כו). ובגמרא במס' שבת מוכיח דכלי גדול שניקב במוציא רמון. וכלי קטן שנפחתה ברובו אין מירוס ומתיומה מועלין בו. ושוב אינו מציל בצמיד פתיל. כיון דבטל מתורת כלי. ואם תרמו נעשה לאוכלים שנגבן בטיט שאין הטיט מגלין: שעורן במשקין. בכונס משקה: העשוי לכך ולכך. למשקין ולאוכלין: מטילין אותו לחומרו. ואם ניקב בכונס משקה אינו מציל בצמיד פתיל. עד שמירס:

פרק י אלו כלים. כלי גללים. של גפיעי בקר (א): כלי אבנים וכלי אדמה. דכל הני אין להם טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. ולכך מצילין בצמיד פתיל. ואע"ג דכל כלי פתוח בכלי חרס משתעי קרא. בכלי שטומאה קודמת לפתחו (ב). דהיינו כלי חרס שמטמא מאוירו. יגב מקים שאר כלים נמי מרבינן שמצילים מדכתיב וכל (ג): ועצמות הדג. אם עשה כלי מעצמות גביום

פר': (כב) כלומר מה שהוא בין התנור לסרידה. תוי"ט: (כג) עגול. הנקב וקשה מאי אשמעינן משנתינו אין מוסיפין ארוך דמה כא סיסי לרבותו כאלו הוא ארוך. ואי פי המרדע שבו משערין עגול הוא כמ"ש הר"ב שיש בהקפו בה' תוי"ט. ול"נ דה"ק שהנקב הולך בעובי הסרידה מלמעלה למטה בעקמימות כמו מה שאנו קורין שווינדל שטעג. מכח זה אינו נכנס המרדע אע"פ שהנקב הוא רחב בעצמו אין רואין כו' פי' כאלו היה פשוט מלמעלה למטה. ת"ח: (כד) בחצבים גדולים. לכאורה מוכחן תשובה שיש להן לדידי' בולמים. וא"נ יש לפרש דה"ק במגופת חצבי' גדולים. תוי"ט: (כה) לשמנו דמ"ג פ"ג. דשל שמן דק משל יין. וה"ה לדבש וחלב לפי שהיין במקלם הארכו' עב יותר. והדבש כ"ל משקה מקורין מע"ד. תוי"ט: (כו) כל שהוא. בכונס משקה. הר"מ: (כז) ויש ליתן טעם דכתיב וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו. ודרשינן שמומאתו משמאם לפתחו. וכי ניקב כדי טהרתו חשיב כפתח. בעי צמיד פתיל פחות מכאן לא. הר"ש: (כח) לכך כו'. אינו שלם משניות בענין אחד שהא דלעיל ופ"ג. ואידך בפ"ח. וסך דהכא וכולהו צריכי. דקמייתא מיירי לענין שיעור ליטהר ואידך להציל באהל השרץ. והך דהכא. להציל באהל המת. הר"ש:

פרק י (א) הר"מ ודחה לפי שהירם שהן כלי שיש והרמ"כ. תוי"ט: (ב) בכלי שהרגילה המורה את הטומאה להסכים ולאסור לבא דרך פתחו. רש"י: (ג) ומיהו לא מרבינן אלא אלו כהן טהורים. עתוי"ט: (ד) אדמה. עשוי מטיט אלגו שאינו מלרפו בכבשן מעשה ידי יוצר דנהוי קרוי כלי חרס. רש"י: (ה) ועורו. שעור דג לא יטמא מאמרו או בגד או עור. ובלה הקבלה גומר מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מהגדל

עצמות חיה שבים ועורה. וכלי עץ הטהורים מצילים. בין מפיהם. בין מצידיהן. בין יושבין על שוליהן. בין מוטין על צדיהן. היו כפויים על פיהן (ז). מצילים כל שתחתיהן עד התהום. ר"א מטמא. על הכל מצילין. חוץ מכלי חרס שאינו מציל. אלא על האוכלים ועל המשקין. ועל כלי חרס: ב במה מקיפים בסיד [א]ובגפסים. בזפת ובשעוה בטיט ובצואה בחומר ובחרסית. ובכל דבר המתמרח (ע). אין מקיפים לא בבעץ. ולא בעופרת. מפני שהוא פתיל ואין צמיד. אין מקיפין לא בדבילה שמינה. ולא בבצק שנילוש במי פירות שלא יביאנו לידי פסול. ואם הקיף הציל: ג מגופת החבית המחולחלת. ואינה נשמטת. רבי יהודה אומר מצלת. וחכ"א אינה מצלת. היה בית אצבע שלה שוקע בתוכה. השרץ בתוכה החבית טמאה. השרץ בחבית. אוכלין שבתוכה טמאים: ד הכדור והפקעת של גמי שנתנן ע"פ החבית. אם מירח מן הצדדין לא הציל. עד שימרח מלמעלן ומלמטן. וכן במטלית של בגד. היתה של נייר. או של עור. וקשרה במשיחה. אם מירח מן הצדדין הציל: ה חבית שנתקלפה והזפת שלה עומדת. וכן קבותים של מוריים. שגפתן עם

[א] גמ' ובגבסי'

בריות שבים מצילים לפי שאין מקבלים טומאה. כדתנן לקמן בפרק י"ז כל שבים טהור. וכל כלים מעצמות העוף טהורים. דכתיב (במדבר לא) וכל מעשה עזים. פרט לעופות: כלי עץ הטהורים. כגון כלים גדולים הבאים במדה שמחזיקים ארבעים סאה בלח שהן כוריים ביבש. דלא מקבלי טומאה. דבעינן דומיא דשק שמטלטל מלא וריקן. וכיון שהן גדולים כל כך. אין מטלטלים מלאים. ומצילים בצמיד פתיל (ו): מפיהן. שהצמיד פתיל בפיהן: מצדיהן. אם ניקבו בצדיהן והקיפן צמיד פתיל: ר"א מטמא. דסבר כפוי אינו מציל. ואפילו מכוון למטה בקרקע. שנאמר צמיד פתיל עליו. ולא צמיד פתיל על גבו (ס). ואין הלכה כר"א: על הכל מצילים. כל הני כלים דתנן במתני' מצילין על כל מה שבתוכן. בין שיהיה בתוך כלי שטף. בין כלי חרס. בין בגדים. בין אוכלים ומשקים: חוץ מכלי חרס. שאין מצילים אלא על אוכלים ומשקים וכלי חרס שבתוכן. דברים שאין להן טהרה במקוה. ולא על כלי מתכות ובגדים. שיש להם טהרה במקוה. וטעמא פרישנא בפרקין דלעיל ומשנה זו לאחר מזה. שחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש:

ב במה מקיפין. במה סותמים פי הכלי או מדבקים הכסוי על פי הכלי ויחשב צמיד פתיל: גפסים. מין סיד הוא ויותר לבן מסיד ונסרף בכבשן כמו הסיד: חרסית. כתישת חרסים ולשים אותה במים: בעץ. הוא בדיל. את הבדיל. מתרגמינן ית אבצא. ותרגום ירושלמי בעבא: שהוא פתיל ואינו צמיד. כלומר כיסוי הוא. אבל אינו מחובר ומדובק יפה ע"פ הכלי: לא בדבילה שמינה ולא בבצק שנילוש במי פירות. ואע"ג דמצילים שהרי לא הוכשרו לקבל טומאה אעפ"כ לכתחילה אין מקיפין בהן גזירה שמא יוכשרו (י) שיפלו עליהן משקין המכשירים ואין דבר טמא מציל: ואם הקיף. ולא בא עליהן מים או א' מן המשקין המכשירין הצילו:

ג המחולחלת. מתנענעת ומתנדנדת. לשון ותתחלחל המלכה: ר' יהודה אומר מצלת. דחשיב לה צמיד פתיל (יא) הואיל ואינה יוצאת: וחכ"א אינה מצלת. דכיון דמתחלחלה לאו צמיד פתיל הוא והלכה כחכמים: היה בית אצבע. של מגופה משוקע ונכנס לתוך החבית חשיב השרץ שבתוכה כאילו הוא בתוך החבית. ובית אצבע הוא המקום מן המגופה שאדם מכניס אצבעו לתוכו: אוכלים שבתוכה. שבתוך בית אצבע השוקע ונכנס לתוך החבית: טמאים. דמגופת החבית כחבית דמיא:

ד הכדור. פלוט"א בלע"ז (יב): הפקעת של גמי. לא ארוך שכורכים אותו זה עם זה. ועושים אותו עגול כמין פקעיות של בתי. גלומר"ש בלע"ז: עד שימרח. מלמטה של כדור או של פקעת. ולמעלה כדי שיכסה כלו מפני שהוא חלול: וכן מטלית של בגד. דכל הני חלולים נינהו. וכלהו אין מצילין אלא כשאין בהם שיעור לקבל טומאה: וקשורה במשיחה בחוט דק כדרך שעושים כשמכסים פי הכוד בבגד או בנייר שקושרים אותו. ומוסף על הקשירה בעי נמי מריחה מן הצדדין:

ה חבית שנתקלפה. שבית זפותה מבפנים וניטל חרס מגנה מבחוץ. והזפת עומד בעצמו ונפסים (יג): קבותים. קנקנים של חרס שמניחין בהן מוריים נקראים קבותים: שגפתן. שכסה אותן

מהגדל בארץ. הר"מ: (ו) ואפשר שאליל פסוטי כלי עץ לפי מה שאפשר. וזה כשנקח פסוט מעץ ונשימהו על פי כלי מאלו הכלים עוד שקיפו בו צמיד פתיל. הנה יציל כל מה שבנים. וכדתנן לקמן במשנה ו'. כשר שאול נסון על פי החמור כו'. הר"מ: (ז) פיהם. כשים בגובהן טפח: (ס) דהיינו שאינו מושב על הכלי אלא על הצמיד פתיל עצמו. שדרכו להיות על הכלי ועכשיו מהופך שהכלי עליו. ונמצא כאלו הצמיד מוטל על גבו. כלומר ולא על פניו שהוא כפי דרכו. תוי"ט: (ע) המתמרח. כל מה שימרח. ביד ויתפשט על מקום הדבק בו מהכלים כגון מיני החמר ומיני שרף והלטיקות כאשר יולשו במים הר"ן: (י) וזה כולו משנה ראשונה אשר אמר אסור לגבורי טומאה לחולין שבא"י. והשורש האמתי הוא משנה אחרונה מותר לגרום כו' כמו שאמרנו בספ"ד ממס' ע"ג. ולזה יהיה הדין מקיפין בדבילה שמנה שלא הוכשר יהדומה להן מן האוכלים. הר"מ: (יא) דהא דתנן במה מקיפין בסיד ובגפסים כו' ובכל דבר שהוא מתמרח. לא אתא אלא למימרא דקשה על גבי קשה לא. דכוותיה דבעץ ועופרת. עתוי"ט: (יב) שמשחקים בו הנערים. הר"ש: (יג) והר"א הקשה שלא מצינו בחרס לשון קילוף אלא לי שבירה ובזפת הוא שמצינו לי קילוף כו' ולפיכך פי' כשאין כאן שבירת חרס אלא שנתקלפה הזפת מן החרס ועומדת לעצמה ר"י סבר כיון שנעשית הזפת דופן החבית ועכשיו כשזפתה עומדת לעצמה. אין מירוח החבית חשיב בלא מירוח הזפת. וחכ"א מועיל. עתוי"ט:

שנקבה

(יד) שניקבה. תנים דמוחפס לצמיד פתיל שניקבה מלמט. הר"מ: (טו) כעין שלמו עשוי, גמולי הבית של מן נעשרת של ...בזן. הר"ש. והר"מ מפרש שחבר שני הגפרים בשמרים של עץ וכיולא בהן. או שלפף עליהן שיגמים ושוא שם מין גמי: (טז) הים. בנה"י נרסי' ע"פ הפדם פיש אם פיפס

אותך נהין פיד שקולין גפפים. דתנן לעיל שמקיפין בו: עם השפה. לומר שנפחת הכלי שנמלא הצמיד פתיל מנפנים והשפה מגולה מבחוץ: רבי יהודה אומר אין מצילין. דקסבר צמיד פתיל עליו כתיב. ולא צמיד פתיל מתוכו ואין הלכה כרבי יהודה:

עם השפה, רבי יהודה אומר, אינם מצילין. וחכ"א מצילין: ו הבית שניקבה (יד). וסתמוה שמרים. הצילוה. פקקה בזמורה. עד שימרח מן הצדדים. היו ב'. עד שימרח מן הצדדין. ובין זמורה לחברתה. נסר שהוא * נתון על פי התנור. אם מירח מן הצדדין הציל. היו שנים, עד שימרח מן הצדדין. ובין נסר לחברו. עשאן בסינין. או בשיגמין, אינו צריך למרח מן האמצע: ז תנור ישן בתוך החדש. וסרידה על פי הישן (טו). ניטל הישן וסרידה נופלת. הכל טמא. ואם לאו הכל טהור. חדש בתוך הישן וסרידה ע"פ הישן. אם אין בין חדש לסרידה פותח טפח. כל שבחדש טהור: ח לפסין זו בתוך זו, ושפתותיהן שוות. השרץ בעליונה או בתחתונה. היא טמאה וכלן טהורות. היו בכונס משקה. השרץ בעליונה כלן טמאות. בתחתונה. היא טמאה וכלן טהורות. השרץ בעליונה. והתחתונה עודפת. היא והתחתונה טמאה. בעליונה והתחתונה עודפת. כל שיש בה משקה טופח. טמאה:

הפרידה על החדש ונסמכה על הישן. הכ כשינטל הישן הסרידה נופלת כו': (יז) הכל צי דאיירינן בהו בגמ.'' בשל חרס. דדיני כלי חרס מתפרשין באלו הפרקים. תוי"ט: (יח) ואע"ג דלפסין עלמם שאין כלי מיטמא מאויר כלי חרס: (יט) כלומר בכלי העשוי למשקין בלבד. נקיבם כונס משקה מטהרש. ולפסין דעשויין לכך ולכך מטילין אותו לסומרא. והכא לענין הללה הוי חומרא דנקיב' כלי חרס מוליאו מידי כלי שלא יציל. וכדתנן בפ"ח מ"ב. תוי"ט: (כ) והגלון למתי בספר אליהו רבא. האיר לוך המשנה דלא זזה ממקומה דבריאה כשהשרץ בעליונה מי מתוכום והכל הוא דמאום: ולא

ו וסתמוה שמרים הצילוה. שמאא כמכויים דים צמיד פתיל מנפנים: עד שימרח. סביב לזמורה מן הצדדים. אבל על הזמורה עלמה לא בעי מירוח: נסר. פשוטי כלי עץ הוא: בסינים. שנתן בין נסר לנסר קליפית דקות של סנה (טו): או בשיגמין. קליפי עץ של שיגמין. ואותן קליפין נתן בין נסר לנסר כדי לסבכן: ז תנור ישן. שהוסק כדי לאפות בו סופגנים. שזו היא גמר מלאכתו להיות חשוב כלי לקבל טומאה: חדש. שלא הוסק ואינו מקבל טומאה: וסרידה על פי הישן. ואינה מתורכחת בטיט. ואין כאן צמיד פתיל: ניטל הישן וסרידה נופלת. שאינה

* פ"א

פרק יא

כלי מתכות. פשוטיהן ומקבליהן. טמאין. נשברו טהרו. חזר ועשה מהן כלים. חזרו לטומאתן הישנה. רבן שמעון

נסמכת ע"פ החדש: הכל טמא. שהישן שעליו הסרידה חשוב כלי. ואינו מציל אלא בצמיד ופתיל. והרי אין כאן צמיד פתיל. והחדש שאינו כלי היה חוצץ בפני הטומאה משום אהל. אם היתה הסרידה נסמכת עליו דכל המציל משום אהל אינו צריך לצמיד פתיל. אבל בזמן שאין הסרידה נסמכת עליו. אין כאן אהל. הלכך הכל טמא: אם אין בין חדש לסרידה פותח טפח. אם אין גבוה טפח בין הכסוי שעל הישן לפה של התנור חדש. נחשב הכסוי שעל הישן כאילו הוא בפי החדש. ונעשה החדש אהל ומוצץ בפני הטומאה וכל מה שבתוכו טהור: ח לפסין. כמו אלפסין. קדרות גדולות של ברזל (יז) שמבשלין בהן: ושפתותיהן שוות. שאין שפת א' מהן גבוהה מחברתה: בעליונה. היא הפנימית שהעליונה תחתיה: היא טמאה כו'. אם השרץ בעליונה. אוכלין שבתחתונה טהורין (יח). דרחמנא אמר (ויקרא יא) כל אשר יפול אל תוכו ולא אל תוך תוכו. והשרץ שבעליונה תוך תוכו דתחתונה הוא. ואם השרץ בתחתונה. לא נטמאו האוכלים שבעליונה. דרחמנא אמר (שם) כל אשר בתוכו יטמא. ולא שבתוך תוכו: היה בכונס משקה. כלומר נקובים בכונס משקה דהיינו כדי טהרתן. דאלפסין עשויין למשקים ולאוכלין. ומטילין אותן לחומרו בכונס משקה (יט): השרץ בעליונה. דהיינו הפנימית: כלן טמאות. דרואין את השרץ כאילו הוא בכל אחת כיון דנקובות בכונס משקה: בתחתונה. דהיא החיצונה. היא טמאה ושבילן טהורות. דאין טומאה נכנסת דרך שוליו. ומיהו אם היו אוכלים ומשקים בפנימית נטמאו. כיון דלא טהרה הנקב. כדמוכח לעיל בפרק שמיני. והיינו טעמא. משום דניקב בכדי טהרתו. נחשב כאויר של חיצונה. ואוכלים ומשקין מיטמאין מאויר כלי חרס. ואין אדם וכלים מיטמאין מאויר כלי חרס: השרץ בעליונה. הכא מיירי בלפסין שלימות: היא ותחתונה טמאה. דכמונח בתוכה דמי כיון דעודפת. אבל אמצעית טהורה. דאין כלי מיטמא מאויר כלי חרס: כל שיש בו משקה טופח. נטמא משקה טופח שבתוך הכלי האמצעי מאויר כלי חרס. וחזר המשקה וטמא את הכלים דרבנן גזרו על משקה שיטמא כלי. גזירה משום משקה זב וזבה. והא דהוה מלי לאשמועינן סדום זה של משקה טופח בריפא כשהשרץ בעליונה והתחתונה עודפת ויש משקה טופח באמצע (כ):

פרק יא כלי מתכות פשוטיהן טמאים. דלא אתקיש לשק: חזרו לטומאתן הישנה. חכמים גזרו על כלי מתכות שהתיכן ועשה מהן כלים חדשים. שיחזרו לטומאתן הישנה. גזירה שמא יאמרו

יאמרו שבירתן של כלים מטהרתן. וטבילתן מטהרתן. מה שבירתן אינה טעונה הערב שמש. שהרי משתמש בהן באותו היום שנטמאו ושברן וחזר ועשאן חדשים. אף טבילתן אינה טעונה הערב שמש. ואתיא למעבד תרומה וקדשים בכלים שלא העריב שמשן (ל'):

פרק יא

שמעון בן גמליאל אומר. לא לכל טומאה. אלא לטומאת הנפש: ב כל כלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו. טמא. חוץ מן הדלת. ומן הנגר. ומן המנעול. והפותת שתחת הציר. והציר (ב) והקורה והצינור שנעשו לקרקע: ג העושה כלי מן העשת ומן החררה. ומן הסובב של גלגל. ומן הטסין. ומן הצפויין (ה). מכני כלים. ומאוגני כלים. מאזני כלים. מן השחולת. ומן הגרודות. טהורין. רבי יוחנן בן נורי אומר אף מן הקצוצות. משברי כלים. מן הגרוטים. ומן המסמרות שידוע שנעשו מכלים טמאין. מן המסמרות ב"ש מטמאין. וב"ה מטהרין: ד ברזל טמא. שבללו עם ברזל טהור. אם רוב מן הטמא. טמא. ואם רוב מן הטהור. טהור. מחצה למחצה. טמא. וכן מן החלמא ומן הגללים.

קלוסטרא

לא לכל טומאה אלא לטומאת הנפ"ש. כרבן שמעון ב"ג סבר. דטעמא דגזרו על כלי מתכות שיחזרו לטומאתן ישנה אינה אלא גזירה שמא תשתכח תורת מי חטאת מן הכלים. שאין לך אדם ממתין שבעת ימים אלא שוברן מיד וחוזר ועושה אותן חדשים. הילכך לא חזרו אלא לטומאת מת בלבד הצריכים הזאה ג' וז'. ואין הלכה כרבן שמעון ב"ג: ב שיש לו שם בפני עצמו. שהוא ידוע וניכר וניטל בשמו: טמא. בין שיש לו בית קבול בין אין לו בית קבול: הנגר. יתד של ברזל שנועץ ראשו אחד בקרקע וראשו השני אחורי הדלת. א"נ כמין עמוד שסוגר ומעביר הדלת מן הקנה אל הקנה: מנעול. כל דבר שנועלים וסוגרים בו הדלת. נקרא מנעול. ודוגמא במקרא (שיר השירים ה ה). על כפות המנעול: פותה. כמין כוס קטן של ברזל קובעים בארץ. וציר הדלת סובב עליו כדי שיהא נוח להפתח ולהסגר. ודוגמתו במקרא (מלכים א ז נ) והפותות לדלתות הבית הפנימי: והצנור. קנאל"י בלע"ז: שנעשו לקרקע. להשתמש בקרקע. וכל המחובר לקרקע (ג) הרי הוא כקרקע. ואינו מקבל טומאה: ג העשת. חתיכה [גדולה] של ברזל כשמוציאים אותו מן המחצב (ד): חררה. לאחר שמתיכים הברזל. עושים ממנו עגול כמין עוגה: סובב של גלגל. גלגל של העגלה של עץ. עושים סביבו טס של ברזל שלא ישבר בטרשים ובסלעים: טסין. וירקעו את פחי הזהב (שמות לט) מתרגמינן ורדידו ית טסי דדהבא: בני כלים. בסיסי כלים לשון ואת כנו דמתרגמינן וית בסיסיה: מאוגני כלים. כמין ענק שסביבות שפת הכלים (ו): אזני כלים. בית יד שאוחזים בו הכלי: השחולת. מה שנשתייר מן הכלי לאחר שנעשה. לשון כמשחל בניתא מחלבא (ברכות דף ח). כי מן המים משיתהו (שמות ב) מתרגמינן. ארי מן מיא שחלתיה: גרודות. שנגרד מן הכלי בשעת עשייתו. לשון להתגרד בו כאמור באיוב (ב ח): טהורים. דלא חיישי' בכל הני שמא מכלי טמא באו. וכשחזר ועשה מהן כלי. חזר לטומאתן ישנה. דכל הני לא נראו לקבל טומאה מעולם. משום דגולמי כלי מתכות נינהו וגולמי כלי מתכות אין מקבלין טומאה. והכי תניא בתוספתא. גולמי כלי מתכות טהורים. ואלו הן גולמי כלי מתכות. כל העתיד לשוף. לשבץ (ז). לגרר. ולכרכב (ח). ולהקיש בקורנס. מחוסר אוגן. מחוסר אוזן. טהור: אף מן הקצוצות. אם קצץ כלים לחתיכות. כלים הנעשים מאותן חתיכות. לא חזרו לטומאתן ישנה (ט). ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי: גרוטאות. כלים שנשתברו מפני תשמישן ונעשה מהן חתיכות קטנות אחרי בלותן נקראים גרוטות. והן קטנים משברי כלים: ומן המסמרות. שידוע שנעשו מכלים. אע"ג דלא ידעינן אם מכלים טהורים באו. או מן הטמאין: טמאין. טמאים הכלים הנעשים מהם. דחיישינן שמא מכלים טמאים באו. וחזרו לטומאתן ישנה: מן המסמרות. סתם דלא ידעינן אם נעשו מכלים או מן העשת: בית שמאי מטמאים. דגזרו הני אטו הני: ובית הלל מטהרין. דלא גזרו: ד ברזל טמא. שבא משברי כלים: שבללו. שטרפן זה בזה והתיכן ועשה מהניהם כלי: ברזל טהור. שבא מן העשת ומן החררה וכו': אם רוב מן הטמא טמא. דחוזר לטומאתו ישנה: החלמא. טיט הדבק כלובן ביצה (י): ומן הגללים. שעירב הטיט עם גללי הבקר. ועשה מהן כלים ושרפן בכבשן אם רוב מן

החלמא

פרק יא (א) ולא. פי' לאו דלבאר שטבילה צריכה הערב שמש. דבטומאת הנפש בעי הזאה ג' וז' ולהכי גזרו בפסח ואמרו חזרו לטומאתן הישנה. ובגמ' קאמר משום גדר מי חטאת נגעו בה. עתוי"ט: (ב) והציר. הוא ציר הפתח אשר יסובב בעלם הפותה. ושם יהיה מברזל בשערי המדינות והשערים הגדולים אחד. כמו הדלת תסוב על צירה (משלי כו): (ג) ובגה"ה בשם הר"י כ' הואיל ועיקר עשייתו לה ומדבק בארץ הנה הוא לא יקבל טומאה ואפילו קודם חבורו: (ד) והוא מלשון ברזל עשות (יחזקאל כז). הר"מ: (ה) הצפוין. הן החפויין שיחפו הכלים בלוחי זהב ודומיהן. הר"מ: (ו) ובערוך פי' כמו אזני' יש לכלי אלא שהאוזן יוצא מגוף הכלי והוגן הוא דבר שאינו מן הכלי. אלא מסובב עליו ויוצא. עתוי"ט: (ז) לשפשף בדבר המחליק לשבץ לשון משבצות מרוגלין עשויין כמו"לים קטני'. כמו ומפקי ליה ברזלא דפרזלא במסכת נדה. כלי' של שנמוסרים לתקוע בהן ומשבצות לנוי. רש"י: (ח) כמו שיגבדו כלי מתכות אחר השיפה. לכרכב. שיחפרה כמו שיעשה בברזל אחר הגרידה. הר"מ. ורש"י פי' לכרכב שמוקף בהן חקיקות גדולות וכרכוב: (ט) נ"ל דטעמי' דס"ל כאביי דאמר במסכת שבת דטעמא דגזרו שיחזרו לטומאתן הישנה דחשו שמא לא יקבנו בכדי טהרתן. והשתא שקצץ הכלי לחתיכות ליכא למיחש להכי. תוי"ט וע"ע: (י) ולזה נקרא חלמא. כמו אם יש טעם בריר חלמות (איוב ו). הר"מ:

וליפוי

קלוסטרא טמאה. ומצופה. טהורה. הפין והפורנה. טמאין. והקלוסטרא ר' יהושע אומר שומטה מפתח זה. ותולה בחברו בשבת. ר"ט אומר הרי הוא לו ככל הכלים ומטלטלת בחצר: **ה** עקרב של פרומביא. טמאה. ולחיים טהורים. רבי אליעזר מטמא בלחיים. וחכמים אומרים אין טמא אלא עקרב. ובשעת חבורן הכל טמא: **ו** פיקה של מתכת. ר"ע מטמא. וחכמים מטהרין. ומצופה טהורה. הכוש. והאימה (יד). והמקל. וסמפוניה. וחליל של מתכת. טמאין. ומצופין טהורים. סימפוניה. אם יש בה בית קבול כנפים. בין כך ובין כך. טמאה: **ז** קרן עגולה טמאה. ופשוטה טהורה. אם היתה מצופית שלה של מתכת טמאה. [א]הקב (יז) שלה. ר' טרפון מטמא. וחכמים מטהרין (יח). ובשעת חבורן הכל טמא. כיוצא בו קני מנורה טהורין. הפרח והבסים טמאים. ובשעת חבורן הכל טמא: **ח** קסדא טמאה. ולחיים טהורים.

אם

[א] גמ' הקו

החלוקה. מקבלים טומאה כדין כלי חרס ואם רוב מן הגללים טהורים. דכלי גללים אין מקבלין טומאה: קלוסטרא. הנגר של הדלת. והוא היתד שנועלים בו הדלת כדפרשינן לעיל. רגילים לעשות בראשו כמין תפוח. והוא נקרא גלוסטרא. ואם נעשה מברזל טמא שהוא לטומאתו היפנה לפי שראוי לדוך בו שומין במדוכה: ומצופה טהורה. אם היתה של ברזל טהור ומצופה של מתכת טמא. טהורה. דבתר עקרה אזלינן. ולא בתר הצפוי שהוא של מתכת טמא (יא): הפין והפורנא. מינים הקבועי' בפותחת. והפין נכנס בתוך הפורנה (יב): שומטה מפתח זה: ותולה בחבירו. על ידי גרירה בלבד. דטלטול מן הצד הוא. אבל טלטול גמור לא. ור"ט סבר אפי' טלטול גמור כי אורחיה. ושמא אתו תנאי לאשמועי' הכא דקלוסטרה טמאה דתני ברישא. לאו דברי הכל היא אלא פלוגתא דר' יהושע ור"ט דלר' יהושע טהורה דכי היכי דלא משוי לה מנא לענין שבת ה"נ לא משוי לה מנא לענין טומאה: **ה** עקרב של פרומביא. מתג ורסן ופרומביא א' הן. והברזל הנכנס בפי הבהמה נקרא עקרב: ולחיים. המחוברים לעקרב כמין ב' שפין מגויירים. א' מכאן וא' מכאן על לחיי הבהמה עשויין לנוי. והן טהורין כשהן בפני עצמן. דתכשיט בהמה נינהו. ותכשיטי בהמה וכלים אין מקבלין טומאה: **ו** פיקה. כמין כדור קטן נקוב באמצע. שמשימות הנשים בראש הפלך שטוות בו כדי שיכבד: ר"ע מטמא. דכלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו הוא וטמא כדתנן בריש פרקין: וחכמים מטהרין. דאין לו שם בפני עצמו אלא שם לווי (יג). פיקה של כוש או פיקה של אותו דבר שהיא משמשת בו והלכה כחכמים: ומצופה. אם היא של עץ ומצופה במתכת טמא: טהורה. דבתר עקרה אזלינן. ולא בתר הצפוי. שהוא של מתכת טמא: כוש. פלך שהנשים טוות בו: והמקל. של מתכת טמא. הואיל ואדם רודה בו את הבהמה. ככלי עשוי לתשמיש אדם הוא חשוב: סמפוניה. מין כלי זמר הוא כדכתיב בדניאל (ג') פסנתרין וסמפוניא: וחליל. אף הוא מין של כלי זמר ומחולל הוא וקולו נשמע עד למרחוק: ומצופין טהורים. אם של עץ. ומצופה נחושת טמא. טהור הוא דבתר עיקר שבכלי אזלינן שהוא של עץ ולא חשיב יש לו בית קבול אע"פ שהוא חלול כיון שאינו עשוי לבית קבול: אם יש לה בית קבול כנפים. כלים דקים קטנים כדמות כנפים נותנים בתוך הסמפוניא. שמסייע להשמעת קול הנגון. ואם עשוי בתוכה מקום לבית קבול של כנפים הללו. חשיב בית קבול: בין כך ובין כך. בין שהוא מצופה ובין שאינה מצופה טמאה: **ז** קרן עגולה. וקרן פשוטה. שנולדות מקרני הבהמות עשויות פרקים פרקים ומחוברים (טו). אלא שאחת מהן צורתה עגולה. ואחרת פשוטה. ומחבור הפרקים של עגולה קשים. וגליבים אומן יותר ממחבור הפרקים של פשוטה. ומפני זה אמרו המחזיר קרן עגולה בשבת חייב חטאת ובא"כ בפשוטה: קרן עגולה טמאה. שיש לה בית קבול וקרן פשוטה טהורה שאין לה בית קבול וקרנים דין כלי עצם יש להן. ופשוטיהן טהורים כפשוטי כלי עץ: מצופית. מקום הנחת הפה והוא הקצר שבה (טז) מלשון עומדים צפופים: טמאה. דחשבינן לה ככלי מתכות ואע"פ שהיא פשוטה מקבלת טומאה: הקב שלה. הצד הרחב שבה אם היה של מתכות: ר"ט מטמא וחכמים מטהרין. והלכה כחכמים: קני מנורה טהורים. שאין להם שם בפני עצמן ותנן לעיל בר"פ כל כלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו טמא: הפרח. מקום מושב הנר שבראש המנורה פרח שמו: בסיס. רגלי המנורה שהיא יושבת עליהן: **ח** קסדא. כובע נחשת שנותנים אנשי המלחמה על ראשן: ולחיים. עשין של ברזל שנותנים על לחייהן:

אם

(יא) ולישני היינו שהוא כמו שמזהיבין כלי כסף לנוי: (יב) מצד אחד ונכנס ונסגר. ומצד אחר יש בפורנה נקב. שמכניסי' בו את המפתח ומדחיק את הפין לאחוריו. ונפתח ויוצא הפין מן הפורנה: (יג) ואפילו יאמר אדם פיקה לא ידע לאיזה דבר כיון שזה השם נופל על כל חוליה עגולה או קרוי' העגול עד שיאמר פיקה של כוש כו'. ועתוי"ט: (יד) והאימה. מפורש בפירוש הר"ב פכ"א. ומהר"ם כתב בכאן האימה. לימרא כלי ששמים במגזי: (טו) עיין מ"ש במסכת קנים דקרנות נקראו מלולבות. ולשון הר"ם כלי שיר עשויין מקרן כדכתיב קל קרנא משרוקיתא (דניאל ג). תוי"ט: (טז) כלומר מקום הצר שהרבה פעמים נמצא בלשונה שמשמשים בלשון קצר והמכוון בו צר. ולפי שאינו רחב קראוהו קצר. תוי"ט: (יז) הקב. והר"ב העתיק הקו כו' אבל הר"ם העתיק כגי' הספר. ופי' בשם הערוך שהוא כותן שלה וכלי הוא כמו קב הקטע בפ' במה אשה מ"ח שהוא כלי ונרתק לרגל: (יח) מטהרין. נ"ל מדתנן ובשעת חבורן הכל טמא דהא דמטהרי' החכמים היינו מטעמא דאין לו שם בפ"ע. ובפלוגתייהו כפלוגתא ר"ע וחכמים דלעיל.

תוי"ט

אם יש בהן בית קבול מים. טמאים. כל כלי המלחמה טמאים. הכידון (כ). והניקון. והמגפיין. והשריון. טמאין. וכל תכשיטי נשים טמאים. עיר (כג) של זהב. קטליות נזמים וטבעות. [ב]וטבעת (כד) בין שיש לה חותם (כה) ובין שאין לה חותם. ונזמי האף. קטלה שחוליות (כו) שלה של מתכות. בחוט של פשתן או של צמר. נפסק החוט. החוליות טמאות. שכל אחת ואחת כלי בפני עצמה. חוט של מתכות. וחוליות של אבנים טובות ומרגליות. ושל זכוכית. נשתברו החוליות. והחוט בפני עצמו קיים. טמא. שירי קטלא כמלוא צואר קטנה (כז). ר"א אומר. אפי' טבעת אחת. טמאה. שכן תולין בצואר:

ט נזם שהוא עשוי כקדירה מלמטן. וכעדשה מלמעלן. ונפרק. כקדרה טמא משום כלי בית קבול. וכעדשה טמא בפני עצמו. צינורא טהורה. העשוי כמין אשכול. ונפרק. טהור:

פרק יב טבעת אדם טמאה. טבעת בהמה וכלים ושאר כל הטבעות. טהורות. קורות החצים. טמאה. ושל אסירין טהורה. הקולר טמאה. שלשלת שיש בה בית נעילה. טמאה. העשויה לכפיתה טהורה. שלשלת של סיטונות. טמאה. של בעלי בתים. טהור'. א"ר יוסי אימתי בזמן שהוא מפתח אחד. אבל

[ב] גמ' ל"ג

אם יש בהם בית קבול מים. שנותנין בהם מים במלחמה: כידון. רומח קטן שביד השרים והמלכים (יט): ניקון. כמו קינות. לשון ומשקל קינו והוא הברזל שבתוך הרומח: מגפיים. בתי שוקים של ברזל שנועלין אנשי המלחמה: תכשיטי נשים. אע"פ שאין עשויין למלאכה אלא לנוי. מרבינן להו מקרא דכתיב (במדבר לא) וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים (כח): עיר של זהב. כמין עטרה נותנות הנשים בראשן עשויה כצורת ירושלים: קטליות. עושים של זהב שנותנים סביב הצואר ומפני שהאשה חונקת עצמה בהן כדי שתראה בעלת בשר לכך נקראים קטליות: ונזמים. יש מהן נזמי האף. ויש מהן נזמי האוזן (כט): בחוט של פשתן. שהיו החוליות נקובות ומלאו מהן החוט: החוליות טמאות. דכל אחת באנפי נפשה חשיבא כלי מעשה: ושל אבנים. שהיו מרגליות ואבנים נקובות ומלאו מהן החוט שמא החוט הואיל ושל מתכת הוא: כמלא צואר (כח) קטנה. כמלא טוחר של בת קטנה: ט כקדרה מלמטה. רחב מלמטה ויש לה בית קבול: וכעדשה מלמעלה. על ראש החס מלמעלה. יש לו גרעין של זהב. או של כסף עשוי כעדשה: ונפרק. שעדשה וגם הקדרה: הקדרה טמאה. שהרי יש לה בית קבול. ולא מפני שהיא מתכשיטי נשים שהרי אינה ראויה לתכשיט כמות שהיא: והעדשה טמאה. שיש לה שם בפני עצמה: צינורא. ראש הנזם הנכנס בנקב האוזן או בנקב האף. ולפי שהוא עשוי כמזלג קרוי צנורא. תרגום מזלגותיו צנורייתיה: טהורה. שאין לה שם בפני עצמה: העשוי כמין אשכול. נזם העשוי ארבע או חמש גרגרין זה ע"ג זה כמנין אשכול: ונפרק טהור. שאין לכל גרגיר וגרגיר שם בפני עצמו והוא אינו ראוי לתשמיש משנפרד:

פרק יב טבעת אדם. כגון טבעת של אצבע. אבל טבעת שהתקינה לחגור בו מתניו. ולקשור בה בין כתפיו. טהורה. והיינו טבעת כלים. וטעמא משום דלא רבי קרא לטומאה אלא תכשיטי אדם ולא תכשיטי בהמה וכלים (א): קורות החצים. אית דמפרשי אשפה שהחצים מונחים בה. ואית דמפרשי המסרה למץ: ושל אסירין. עושין כמין פגימה בקורה להכניס בה רגל אדם (ומניחין עץ ארוך על גביו) ואין יכול ללכת. בלשון מקרא קורהו סד. וישם בסד רגלי (איוב יג) וקורות של חצים ושל אסירין האמורין כאן. דמתכת נינהו ולא של עץ: קולר. שנותנים בצואר האסירים [והוא סוגר]. תרגום ויתנהו בסוגר בקולרין. ומשום דקולר עשוי שיסאנו עמו בכל מקום שהולך חשוב כלי מעשה מפני תקוה האסירים שאינו זז בה ממקומו הלכך קולר טמא: שיש בה בית נעילה. עושים לשלשלת בית נעילה (ונותנים אותה ברגל הסוסים) ומוגרים במפתח ומשיגא כלי: לכפיתה. שלשלאות שכופתים בהן הקוף וגורי הכלבים הקטנים ולנוי הן עשויין והוי תכשיט דבהמה ולא מטמא: סיטונות. מוכרים גדולים שמוכרים במדה גסה. ויש להן שלשלת שקובעים בראשה אחד המדה שלה או תרקב וראשה השני נותנים בטבעת שבדלת או בקורה. ומוגרים עליה במפתח כדי שלא תגנב המדה: ושל בעלי בתים טהור. דבאות עשוי לנוי ותכשיט לכלי: מפתח אחד. מתוליא אחת. דשלשלת במוליא אחת לא עבדי אינשי.
ולא

תוי"ט: (יט) כמו נטה בכידון אשר בידך (יהושע ח): (כ) הכידון. כלו' כגון הכידון כו': (כא) ונשים לאו דוקא. שהרי מונה אף של אנשים. אלא נקט דשכיחי טפי: (כב) עיר כו'. הוצא מהן קלמן על גד המשל. כמו שעשה בכלי המלחמה. הר"מ: (כג) ומיהו שכא בנזמי האזן. דהא בהדי הלף תני להו בקיפא: (כד) וטבעת כו'. כלומר וטבעת שאמרנו דין שיש עליה כו'. רש"י: (כה) חותם. בגבורא פ"ו דשבת שם רמינן מתמרי דהתם דלא אלא בטבעת שיש עליה חותם ואם יצאתה חייבת שעלת ש"מ דלאו תכשיט הוא לה. ואלו הכא קתני לה בהדי תכשיטי נשים. ומשני רבא דהא דקתני הכא וטבעת בין שיש כו' לאו אריפא דלעיל בתכשיטי נשים קיימי מתייבו' אלא לגלדין קתני יש עליה חותם תכשיטין דאיש. אין עליה חותם תכשיטין דאשה: (כו) שחוליות. לשון ואלי כתם (מבלי כה). מהר"מ: (כז) קטנה. נ"ל דמיירי בקטלא של פרקים שאין מכניסין לותן בחוט. ומשער ש"ק כמלא טוחר קטנה. ור"א קאמר אפי' טבעת אחת דרך לתלות בטוחר. מהר"מ ועמוי"ט: (כח) דאל"ס אע"ג דכלי מתכות פשוטיהן טמאין כדתנן בר"פ א לאו כלי היא:

פרק יב (א) דמסברא לא מרבינן מוכל. שכתב בפרק דלעיל מ"ם. אלא טבעת אדם. משום דפסקא מועט פספק כו'. ועמוי"ט

ועפוי"ט: (ב) נ"י הר"ם אונקיות ופי' הם כף של מאזני' ויש להם בית קבול שעשוין כמין כוס קטן: (ג) בעלי בתים. פירוש מ"ש של בעלי בתים. של סרוקות נמי אינו טמא אלא כשיש בו אונקיות. וי"ל דס"ל דסרוקות שלן יש להן אונקיות. פי' כפות של בית קבול. אבל של בעלי בתים שאינן רגילים לשקול כל כך. יש שיש להם מאזנים שאין בית קבול לכפות מאזני' כו' להכי נקט אם יש בו אונקיות (אע"פ שאין להם בית קבול) טמאה. מהר"מ: (ד) והר"מ בכס"י פי' אקון. היא של הציידין ושמונתה מפורסמת אצלם והיא כמו תיבה מעץ בו אונקליות יתלו בו כיס יכנס הדג בו. ולא יוכל לצאת ממנו: (ה) והר"מ מפרש ברזלים קבועי' שבמוקד לשמור אותו מן השריפה במהירות זמן. והר"ע כתב שנ"ל שהם ברזלים התלוים במוקד. ובסופן מזלגים שהקדירה תלויה בהם על האש. כדי שלא שהא יושבת על האש ממש ותשרף. ועפוי"ט כמה פרושים: (ו) לתלות בו כלים. הר"ם: (ז) ול' הר"מ אבן השעות. אבן שבנה בארץ וירשום בה קוים ישרי' כתובי' עליהם שמות השעות והיא עגולה. ובמרכז זאת העגולה מסמר גבה עלי זוית נצבה כל מה שינטה בשווי כל זה המסמר לקו מאלו הקוים. ידע כמה שעות עברו מהיום. ועפוי"ט: נ"ל

אבל אם היו שנים. או שקשר חלזון בראשה. טמאה: **ב** קנה מאזנים של סרוקות. טמא מפני [א]אונקליות ושל בעלי בתים (ג). אם יש בו אונקליות טמא. אונקלין של כתפין טהורה. ושל רוכלים טמאה. ר' יהודה אומר. של רוכלים שלפניו טמאה. ושל אחריו טהורה. אונקלי דרגש. טמאה. ושל נקליטין טהורה. של שידה טמאה. ושל אקון טהורה. של שלחן טמא. של מנורת העץ טהור. זה הכלל כל המחובר לטמא. טמא. והמחובר לטהור. טהור. וכלן אחת אחת בפני עצמן. טהורות: **ג** כסוי טני של מתכת של בעלי בתים. רבן גמליאל מטמא. וחכמים מטהרין. ושל רופאים טמא. הדלת שבמגדל. של בעלי בתים טהורה. ושל רופאים טמאה. הייתוכין טמאים. והפרכין טהורין. עקרב בית הבד טמאה. ואונקלי שבבותלים טהורה: **ד** מסמר הגרע טמא. ושל אבן השעות טהור

[א] נ"א אונקיות

ולא משמשת כלי: או שקשר חלזון בראשה. כדמות חלזון שהוא דג שנים שמדמו צובעים התכלת קבוע לה בראשה עשוי מברזל. והוא עשוי לה מנא: **ב** קנה מאזנים של סרוקות. סורקי צמר ופשתים. ומוכרין אותו במנין לטרטות. כשרוצין לשקול יש להם מקל ארוך של עץ. ותלוי בראשו כמין טבעת מלמעלה ואונקליות של ברזל תלוין מלמטה בשלשלת. עשויין כמין ווין. וראשיהם כפופים מלמעלה. ויש לאותו מקל טבעת אחרת שמהלכת על פני כל המקל. ואינה יכולה לצאת ממנו. וכמין עשת של ברזל או של נחשת עב וכבד תלוי באותה טבעת. וכשבא לשקול שק של צמר או של פשתן תוחב את האונקלי בשק ואוחז בטבעת שכנגדו למעלה ומעלהו באויר. והטבעת שבו העשת של ברזל תלוי. מרחיקה מטבעת שאוחז בה. ומכבדת על הקנה עד שיבא ביושר. שלא יכריע לשום צד יותר ולפי הרחקת הטבעת שבו העשת של ברזל. יודע שכמון המשקל. ע"כ ליטרא א'. ע"כ י'. ע"כ ק'. וזה נקרא פלס בלשון מקרא. כדכתיב (ישעיה מ) ושקל בפלס הרים. פלס ומאזני משפט לה' (משלי יז): ושל בעלי בתים. אין רגילים לתת בו אונקליות שהן אוחזין הווין שתוחבים בשק להעלותו. אלא בלא אונקליות קושרים בחבל ותולין בקנה. אונקליות גרסי'. ול"ג אונקיות (ג): אונקלי של כתפין. עץ ארוך כעין מוט שהכתף מניח על כתפו ותולה בו שני שקים. אחת לפניו ואחת מאחריו בשני אונקליו' של ברזל התחובו' במוט על שני קצותיו: של רוכלים. מוכרי בשמים ותמרוקי נשים: טמאה. מפני שיש לה בית קבול: שלפניו טמאה. לפי שהוא משתמש בה: ושל אחריו טהורה. שאינו משתמש בה אלא לשמירה. שלא יפול המשאוי מאחריו. ואין הלכה כר' יהודה: דרגש. מטה קטנה של עור ותולין רצועה בשפת העור סביב ויש אונקליות של ברזל בארוכות המטה וכשרוצים לנטותה עונבין הרצועות באותן אונקליות: נקליטין. שני עמודים שמעמידין באמצע דופני המטה א' מראשותיה וא' במרגלותיה ומפולש בראשיהן ומכניסים קנה מזה לזה. ופורסים עליו סדין. ופעמים שאין העמודים מפולשים אלא כעין ב' ווין ומניחין בראשי הנקליטין והוא אונקלי: שידה. תיבה קטנה: אקון. תיבה שעושין הציידים לצוד בה דגים (ד): כל המחובר לטמא. אונקלי המחובר לכלי המקבל טומאה. טמא: לטהור. כגון מנורת העץ שהיא טהורה. טהור: אחת אחת בפני עצמן. כל אונקלי שפירשה מכלי: טהורה. לפי שאין לו שם בפני עצמה: **ג** טני. הוא כלי של מתכת מחזיק ג' קבין והוא מלשון ושמת בטנא ובעלי בתים משתמשין בו שמניחין שם גרוסאות משברי כלי מתכות: ר"ג מטמא. דסבר כסוי חשוב כלי הואיל ויש לו בית קבול: וחכמים מטהרין. דסבר אין כסוי חשיב כלי. והלכה כחכמים: ושל רופאים טמא. לדברי הכל. מפני שהרופאי' מניחין בו סממני': מגדל. בית האוצר של עץ ארמריא"ו בלע"ז ובערבי אלמנס"ר: ושל רופאים טמאה. מפני שנותן עליה את האספלנית ותולה בה המספרים: הייתוכין. מלקחיים שנוטל בהם הכלי שהתיך בו את הכסף להריקו לתוך כלי אחר: והפרכין. בתוספתא מפ' אלו הן פרכין הקבועים בכירים ורבותי לא פירשו לי (ה): עקרב בית הבד. ברזל עקום דומה לעקרב הקבוע בקורות בית הבד (ו) שדורכים בה הזיתים: אונקלי שבכתלים. ווין של ברזל הקבועים בכתלים לתלות בהם כלים: טהורה. דאין תשמישן אלא עם הקרקע: **ד** מסמר הגרע. אזמל של אומן המקיז דם. ונקרא גרע על שם שמגרע את הדם. וי"מ מסמר של נפחים שקבוע לפני מסמר בסדן כשמחלקים פתיכה של ברזל מן האש ורוצה לחתוך ממנה מניחה על המסמר ומכה בקורנס ונגרעת: אבן השעות. אבן שיש בה קוים ורשומים עליהם שמות השעות. ומסמרים תקועים בה שבהם מכירים את השעות (ז).

טהור. רבי צדוק מטמא. מסמר הגרדי. טמא. וארון של גרוסות. רבי צדוק מטמא. וחכמים מטהרין. היתה עגלה שלה של מתכת טמאה (י): ה מסמר שהתקינו (יא) להיות פותח ונועל בו. טמא. העשוי לשמירה טהור. מסמר שהתקינו להיו' פותח בו את החבית (יב) רבי עקיבא מטמא. וחכמים מטהרין עד שיצרפנו. מסמר של שלחני. טהור. ורבי צדוק מטמא. שלשה דברים רבי צדוק מטמא וחכמים מטהרין. מסמר של שלחני. וארון של גרוסות. ומסמר של אבן השעות. רבי צדוק מטמא. וחכמים מטהרין: ו ארבעה דברים רבן גמליאל מטמא. וחכמים מטהרין. כסוי טני של מתכת של בעלי בתים. ותלוי המגרדות (יד). וגולמי כלי מתכות (טו). וטבלא שנחלקה לשנים. ומודים חכמים לר״ג. בטבלא שנחלקה לשנים. אחד גדול ואחד קטן. שהגדול טמא (טז). והקטן טהור: ז דינר שנפסל. והתקינו לתלותו בצואר קטנה. טמא. וכן סלע שנפסלה. והתקינה (יז) להיות שוקל בה. טמאה. עד כמה תפסל ויהא רשאי לקיימה. עד שני דינרין. פחות מכאן יקוץ: ח האולר. והקולמוס. והמטוטלת. והמשקלות. והכורים. והכן. והכנה. טמאים. וכל גולמי כלי עץ. טמאים. חוץ משל אשכרוע. רבי

מסמר הגרדים. ונקרא ארוך שהאורג מכניס בקנה דק ומחבר על הקנה את היריעה (ח): ארון של גרוסות. העושין גריסין של פול גריסים שלהן יש להן כמין ארון של עץ (ט): רבי צדוק מטמא. אותו ארון לתורת כלי עליו: וחכמים מטהרין. דכלי עץ העשוי לנחת הוא ואינו עשוי לטלטל. ורבי צדוק סבר פעמים מטלטלין אותו לתקנו. ואין הלכה כרבי צדוק: היתה עגלה. שהארון מונח עליה: של מתכת טמאה. שהרי היא עשויה לתשמיש: ה שהתקינו. שעקם ראשו או חדדו כדי שיהיה פותח ונועל בו: העשוי לשמירה. לסימן לראות אם נכנס שם אדם אם לאו. שאם לא ימצאנו כמו שהניחו, בידוע שאדם בא נכנס: עד שיצרפנו. באש לצורך זה (יג). והלכה כחכמי': מסמר השלחני. מסמר קבוע בעמוד שלפני השלחני לשעוני' בו תריסי החנות וכשמסלק התריסים משאר שם המסמר. ומטהרין רבנן משום דתשמישו עם הקרקע, והלכה כחכמים: ו ותלוי המגרדות. בבתי המרחצאות תלוין מגרדות של מתכות. והנכנסים שם כל אחד לוקח מגרדת ומתגרד בה רגליו: וגולמי כלי מתכות. כלים שצריך לשוף לגרר ולהקיש בקורנס או שמחוסר אוגן. או אזן. אינם טמאים לדברי חכמים עד שתגמר מלאכתן: וטבלא שנחלקה לשנים. טבלא של פרס שיש בה לבזבזים ונעשית שתי מחיצות שוות. שאין אחת מהן גדולה מחברתה. בהא פליג רבן גמליאל וחכמים. והלכה כחכמים: ז דינר שנפסל. שפסלתו מלכות או מדינה. או שנסדק: והתקינו. שנקבו. כדי שיתלנו בצואר בנו או בצואר בתו: סלע. ד' דינרים: והתקינו להיות שוקל בה. כסף או זהב דאילו דבר הנדבק. כגון בשר ויין. הא תניא בפרק המוכר את הספינה (דף פט). שאין עושין משקלות של מתכת לשקול בהן דבר הנדבק: עד שני דינרים. שהוא שקל אחד. והוא חצי סלע: פחות מכאן יקוץ. שלא ירמו בה בני אדם שיחשבו שהוא שקל. וכן אם הוא יותר משקל נמי יקוץ (יח) שלא יטעו בו ויקחוהו בסלע: ח האולר. כעין מספרים של מתכת שמתקנים בו הקולמסין: והקולמוס. של נחושת וברזל או של כסף: מטוטלת. ברזל ועופרת שתלוי בחבל שתופש הבנאי בידו לראות שלא יבוא הכותל עקום: והמשקלות. ליטרא וחצי ליטרא: והכורין. כלי ברזל שבו תוחבים הזיתים במעטן שעוכרים אותן בו (יט): והכן והכנה. האונה שמסרגלים בה הספרים. והלוח שתחתיה (כ). כ״פ הערוך: גולמי כלי עץ. שלא נשלמה מלאכתן. כגון שמספרים אוגן. או אוזן. או הנקבים שלהן. שהן יושבים עליו. או שצריך להחליקן ולהשוותן. נקראים גולמי: חוץ משל אשכרוע. גרסי' הוא ונין ארז. תאשור. מתרגמינן אשכרוע. וגולמי כלים שנעשו מעץ זה. טהורין. לפי שקליפתו עבה וקשה. ואין חשובין כלים עד שתוסר קליפתם ותגמר מלאכתם

וגירסת

(ס) ל״ל ואחבר עליו השתווה ופירושו של האמצר כ״ל: (ע) ע״ל דבמסמר של ארון מיירי שיש מסמר ברחיים של גרוסות. ומטהרי רבנן משום דאינו עשוי אלא לחזק. הר״ש ועתוי״ט: (י) מתכת כו'. ואע״ג דמחזקת הלחיים מ' סאה טמאה. דבתר עגלה אזלינן בתר של מתכת וכלי מתכות לא אתקשי' לשק. ולא בעינן בהו מטלטל מלא וריקן. ואפי' הכסים של עץ מקבלת טומאה דבתר עגלה גרירא. מהר״מ: (יא) מסמר. מסמרי שמחזיקין בהם התקרה העשוין לתקוע אותן בעלים אינם מקבלים טומאה כו'. ואם התקין להיות כלי בפ״ע מקבל טומאה כילד מסמר כו'. הר״מ: (יב) פותח כו'. לנקב את החבית להוציא ממנה יין. הר״ש: (יג) ל' הר״א לפי שהמסמר שנוקבין בו את החביות צריך שיהיה חזק הרבה משאר המסמרות. הלכך בהתקנה לבדה אינו מטמא עד שיצרפנו באש ובתוי' והר״ש פי' עד שיכהו בפטיש ויחדד אותו. וישיבהו בדמיון המקדח ולורך שם לאומן המתכות: (יד) ותלוי כו'. מסמרים שתולים בהם המגרדות. ולפי שהן מחוברים בכותל משאר מסמרות התקועה לפיכך מטמא ר״ג. הר״מ: (טו) וגולמי כו'. טמא טעמא דר״ג כיון דחזי לתשמיש טמא כי היכא ופשוטים טמאים הוא הדין גולמי כלי מתכת. מהר״ם: (טז) טמא. ואע״פ שאינו מגופף לבזבזים מדי כוסותיו דטבלא ליכא קפידי כולי האי שיהא מגופף מכל הדי כוסות דומיא דכירה דכ״נ אין עיקר תשמישה לבית קבול. ושני ליה בלבזבזין שבגי' כוסות. כדי להחזיק מה שמניחין עליה. ועתוי״ט: (יז) והתקינה. אם צריכה מעשה כמו מתוך א״ש דנקט התקינה דמידי דמחוסר מלאכה אין טמא במחשבה (כדתנן במ״ד פכ״ו). ואם אינה צריכה מתוך הוי התקינה' לאו דוקא דכל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה. תוי': (יח) והא דהכן שהוא רשאי לקיימה עד ב' דינרים מוקי בגמרא בדנפלה לנורא ופחתה לה בחד זימנא: (יט) ובנא״י כתב כותשים בו הזיתים בנועלר. ועתוי״ט: (כ) עתוי״ט פירושים שונים ולעיל פ״ז:

הפייף

פרק יג (א) הסייף. פליד וקספן מתרגמינן סייף וקספן. הר"ש: (ב) וגר"ס ליתא מספילין וע"ש בגמ': (ג) וטעמיה נמי משום דמספיל השער: (ד) הפי' הקשו ע"ז דבית יד למאי חזי לעלמו. ומפרש דהשחור הייט מספרים קטני הר': (ה) שנחלקו. שלא תקן מיירי בשבר שישבר בו הכלי ולא יקבל טומאה או יטהר מטומאתו כך הגירסא מהר"ם ועיין ר"ש דלקמן בהר"ב: (ו) עם של ברזל ארוך וכפוף לאמלעיתו ובשני ראשים כאורך שני סכינים וכשנחלקה אכתי כו'. הר"ש: (ז) מעדר. מלשון וכל ההרים אשר במעדר יעדרון. הר"ש: (ח) מלאה פגימות כבולים לחתוך קורה לשנים. ומוליכה ומביאה על גבה והפגימות מוכלות אותה עד סופה. ונקראת מגירה על שמותכת

ייך

רבי יהודה אומר [א]גרופית של זית טהורה, עד שתשלק:

פרק יג הסייף (א). והסכין. והפגיון. והרומח. מגל יד. ומגל קציר. והישחור. והזוג של ספרים. שנחלקו (ה). הרי אלו טמאין. רבי יוסי אומר הסמוך ליד. טמא. והסמוך לראש. טהור. מספורת שנחלקה לשנים. רבי יהודה מטמא. וחכמים מטהרין: ב קוליגריפון שניטלה כפה. טמאה מפני שינה. ניטלה שינה. טמאה מפני כפה. מכחול שניטל הכף. טמא מפני הזכר. ניטל הזכר. טמא מפני הכף. מכתב שניטל הכותב. טמא מפני המוחק. ניטל המוחק. טמא מפני הכותב. זומא לסטרא שניטלה כפה. טמאה מפני המזלג. ניטלה המזלג. טמאה מפני כפה. וכן השן של מעדר (ז). שעור כלן כדי לעשות מלאכתן: ג חרחור שנפגם טמא. עד שינטל רובו. נשבר מקיפו טהור. קורדום שניטל עושפו טמא מפני בית בקועו. ניטל בית בקועו. טמא מפני עושפו. נשבר מקופו. טהור: ד מגריפה שניטלה כפה. טמאה מפני שהיא כקורנס. דברי ר"מ. וחכמים מטהרין. מגירה שניטלו שיניה [ב]אחת [ג]מבינתיים טהורה. נשתייר בה מלא הסיט במקום אחד. טמאה. המעצד. והאזמל.

והמפסלית

[א] גמ' אף [ב] גמ' ונשמיטה [ג] גמ' בינתיים

וגירסת התוספתא סוץ משל פירשע. מפני שהן מסורסים שליקה. ופירשע. הוא עלי נופר. וכלים הנעשים ממנו אין מלאכתן גמורה אלא בשליקה. שמכניסים אותו באש ומוציאין שלק ושוב אין יראים שמא יפקעו: גרופית של זית. ענף של זית קרוי גרופית. כמו של תאנה דנקרא יסור. ואם עשו כלי מן הגרופית. גולם הוא. ואינו מקבל טומאה: עד שישלק. שיכניסו אותן באש עד שיוציאו השלק שלהן. ואין הלכה כר"י:

פי"ג הסייף והסכין והפגיון. סכין שיש לו ב' פיות קרוי פגיון: מגל יד. מגל שלק עשוי לשבר עלמות ולחתוך עצים: מגל קציר. מלא פגימות ותלמים: השחור. הם מספרים קטנים שמגלחין בהם. ונקראים שחור לפי שהם מסירין את השער. דמשירין ומשחירין חד הוא. והכי אמרינן בפ' משילין פירות (דף לה) מאן דתני משחילין (ב) לא משתבש. וי"מ השחור תער (ג): והזוג של ספרים. המספרים גדולים מן השחור: שנחלקו. ושהן של חוליות ומפרקים אותן זה מזה. וכן התער יש שאין בית יד שלו מחובר (ד). ומפרקין אותו: הסמוך ליד. חזי למלאכה טפי. אבל הסמוך לראש. ירא שמא יחתוך ידו. ואין הלכה כרבי יוסי: מספורת שנחלקה. הם המספרים של גסים (ו) וכשנחלק אכתי כל חד חזי לחתוך: וחכמים מטהרין. כיון שנשברה. והלכה כחכמים: ב קוליגריפין. כלי שבראשו האחד כמין שינים שתוחבין בפת או בבשר ומוציאין אותו מן התנור. ובראש האחד גורפין בו גחלים ואפר מן התנור: ניטלה כפה. הצד הראש העשוי ככף שגורפין בו האפר: טמאה. מפני שראש השני יש בו השינים שראוין לתשמישן: מכחול. ראשו אחד חד כעין זכרות לכחול בו את העין. וראשו אחד רחב לנקות בו את האזן: מכתב. ראשו א' חד כמחט לכתוב על פנקס של שעוה. וראשו א' רחב וחלק למחוק בו הכתב המקוק בשעוה ולהחליקה. כדי שיהא ראוי לחזור ולכתוב בו: זומא ליסטרא. ראשו א' כף. עשוי לקבל את הזוהמא מן הקדרה ולהעבירה. וראשו האחד כעין מזלג להעלות הבשר: וכן השן של מעדר. בראשו אחת הופכים את הקרקע ובראשו א' משברים כלי האדמה זה עם זה: שיעור כולן. אם ניטל הראש האחד שצריך שישאר בראש השני כדי שיעור בית אחיזה שיהיה ראוי לעשות מלאכתו: ג חרחור. כלי עשוי כמין מרה שחופרים בו את הקרקע. וברזל שלו מחודד טפי לחתוך בו השרשים שלא יעכבו את המחרישה: שינטל רובו. רוב הברזל או רוב תמונתו: מקיפו. חור שמכניסים בו הקתא כמו (ברכות נד) קופא דמרא: טהור. דתו לא חזי למלאכה כיון שאין יכול להכניס בו בית יד: קורדום. מקודר. ומותך משני לדדיו. הצד האחד רחב ומשתמשין בו הנגרים וקרוי עשפו. תרגום ומחצתו עשפיה. והצד השני קצר וקרוי בית בקע לפי שבאותו צד בועין בתים ומבקעים עצים. ובגמרא במס' בילה (דף לג). קורא לצד הרחב נקבות שלו ולצד הקצר זכרות שלו: ד מגריפה. עשויה לגרוף את האפר מן הכירה ומן התנור וכשהוסרה כפה נשאר הבית יד שלה עשוי כעין קורנס של נפחים. ואין הלכה כר"מ: מגירה. היא מסור (ס) בלשון מקרא סיג"א בלע"ז: אחת מבינתיים טהורה. אם ניטל מכל בין שתי שינים שן אחת. אי אפשר יותר לנסר בה הלכך טהורה דלא חזיא לתשמישה: נשתייר בה. מן השינים השלימים שיעור הסיט במקום אחד: טמאה. המגירה דבאותו מלא הסיט הוא שלם חזיא לנסר ושיעור מלא הסיט כל מה שאפשר לאדם להרחיב בין אצבע לאמה: מעצד. כלי ברזל שהחרש מנסר בה הנסרים דולדור"א בלע"ז: איזמל. תער קטן שמלין בו את התינוק. תרגום סרבות

נוים

והמפסלית. והמקדח. שנפגמו. טמאים. ניטל חיסימן. טהורין. וכולן שנהלקו לשנים. טמאים. חוץ מן המקדח. והרוקני בפני עצמה. טהורה: ה מחט שניטל חרירה או עוקצה. טהורה. אם התקינה למיתוח. טמאה. של סקיין שניטל חרירה. טמאה. מפני שהוא כותב בה. ניטל עוקצה טהורה. של מיתוח בין כך ובין כך טמאה. מחט שהעלתה חלודה. אם מעכבת את התפירה טהורה. ואם לאו טמאה. צינורא שפשטה. טהורה. כפפה חזרה לטומאתה (י): ו עץ המשמש את המתכת טמא. והמתכת המשמש את העץ טהורה. כיצד. פותחת של עץ והפין שלה של מתכת אפילו אחת. טמאה. פותחת של מתכות והפין שלה של עץ. טהורה. טבעת של מתכת והותם שלה של אלמוג. טמאה. טבעת של אלמוג וחותם שלה של מתכת. טהורה. השן שבטס שבפותחת ושבמפתח. טמאה בפני עצמה: ז הכדומין האשקלונין שנשברו והאונקלי שלהן קיימת. הרי אלו טמאין. המעבר והמזרה. והמגוב. וכן מסרק של ראש שניטלה אחת משיניהן ועשאן של מתכת. הרי אלו טמאין. ועל כולן א"ר יהושע דבר [א]חדוש חדשו סופרים. ואין לי מה אשיב: ח מסרק של פישתן שניטלו שיניו ונשתייר בו שתים טמא. ואחת טהור. וכולן אחת [ב]אחת בפני עצמן טמאות. ושל צמר שניטלו שיניו אחת מבינתיים. טהור (יד). נשתייר בו שלש במקום אחד. טמא. היתה החיצונה אחת מהן. טהור. נימלו:

[א] ס"א חדש [ב] ס"א

גרים אומלין קריפין: והמפסלית. ברזל משדד קבוע בתוך עץ ומוליכין ומביאין אותו על הלוח ומחליקין אותו לשון פסל לך: מקדה. כלי שבו מנקבים הלוחות: שנפגמו. נתבקעו: ניטל חיסימן. בפי המרצ ובפי הסכין ובפי הקרדום. ובמולו של מקדח שתנים ברזל טוב ונקרא אצלא"ו בלע"ז ומוסמין פיהן בו כדי שיהא חד למתוך יפה והוא קרוי חסומו: והרוקני. העץ שהמפסלת קבועה בו קרוי רוקני. ואם ניטל הברזל שפוסל ומחליק ונשאר העץ לבדו בלא ברזל טהור: ה חרירה. כמו חורה. החור שמכניסין בו החוט: עוקצה. הראש החד שמכניסים בו בבגד כשתופרין כמו עוקצי תאנים. שהוא החד שבתאנים: אם התקינה למיתוח. דרך האורגים בלוקחים מחט שבורה ונותני' אותה בשפת הבגד כדי שימתחו שפתותיה: מחט של סקאים. מחט גדול שתופרים בו השקים העשויים משער עזים ויוצא בהן מן הבגדים הגסין: שהוא כותב בה. בפינקס של שעוה: של מיתוח. אם התקינה למיתוח בה שפת הבגד כדרך שהאורגים עושים: בין כך ובין כך טמאה. שהרי היא ראויה למתוח בלא עוקצה ובלא חרירה: אם מעכבת את התפירה. שאינו יכול לתפור בה מפני החלודה. וי"מ דכל זמן שרושם החלודה נכרת בבגד היינו עיכוב התפירה וטהורה. דהכי משמע בפ' במה בהמה (דף נג): צנורא. מזלג הכן עקום בראשו ורגילין להפך בו בשר על גבי גחלים. ויש מהן קטנים שמוהטין בהן פתילות (ט) ומקנחים בהן נרות וכשפשטה הוי כמחט שניטל חרירה ועוקצה וטהורה: ו והפין. שינים של מפתח שבהן פותחים הדלת. ומורת זו המפתח ידוע במלכות מצרים ובכל ארץ ישראל: אפי' אחת טמאה. ואע"ג דהשינים בפני עצמן בלא פותחת טהורים (יא). קבען בפותחת טמאים. מ"מ השינים חשובים עקר והפותחת משמשת: אלמוג. קורא"י בלע"ז והוא נומה במצולת ים ומתלתו רך קודם שיקפאהו האויר ומפתחים בו חותם ונקרא עצי אלמוגים: השן שבטס. לא דמי לפין של פותחת (יב). שהשן משמשת בפני עצמה משא"כ בפין. הלכך טמאה בפני עצמה: ז הכדומין. עץ גדול ארוך. ויולאים ממנו אונקליות אילך ואילך ותולין באותן אונקליות לגומיות של מים (יג) באויר כדי לצנן. ורמב"ם פירש כמין זיר ואונקליות שביבותיו ובו מעלין הכלים שנפלו לבור: האשקלונין. שנעשים באשקלון: המעבר והמזרה והמגוב. כלים עשויין לנקות התבואה מן התבן ולהעביר התבן ממקום למקום. המעבר יש לו שינים ודומה ליד של בני אדם. ובו מעבירין התבן ממקום למקום. והמזרה בו זורים המוץ בגורן. לפיכך נקרא מזרה ושיניו מרובות משיני המעבר. והמגוג. שיניו מרובות משיני המזרה. ובו בוררים התבואה אחר שזורו אותה במזרה: דבר חדש חדשו סופרים. ראוין היו להיות טהורים דפשוטי כלי עץ נינהו. ומשום שן אחת של מתכת לא נפתא להו טומאה: ואין לי מה להשיב. מפני מה אמרו כן: ח מסרק של פישתן. יש לו שינים מרובות כעין מסמרים ארוכים תחובים בעץ ובו סורקים הפשתן: ונשתייר בו שתים טמא. אם לא נשתיירו בו אלא ב' שינים בלבד מונא המסרק דאכתי חזו למלאכתן: אחת אחת בפני עצמן טמאות. כל שן ושן בפני עצמה שנטלה מן המסרק טמאה. דחזיא לכתוב בה בפנקס של שעוה: ושל צמר. מסרק של צמר: אחת מבינתיים. שאוכל שלש המווכות נטלה האמצעית מו לא חזי: היתה החיצונה אחת מהן טהור.

הכן

דרך גרירה. הר"ש: (ט) מפילין לאמי פתילות כשהן שרופין ובלעז ממו"ק ומקנחים בהן נרות של ממו' מאפרן שבתוכ'. כש"י: (י) לטומאתה. הישנה. הר"מ: (יא) ואע"פ שהם ראויין קלא קודם שקבעו אפ"ה טהורין דגולמי כלי מתכות טהורין קבען בפותחת טמאין שנגמר מלאכתן. תוי': (יב) דשמא יש קבועין ויש שאינם קבועין. הר"ש: (יג) כלומר ללוחיות מלאים מים: (יד) טהור. ביבמות דף מ"ג פרכינן הא נשתיירו בו ב' במקום א' טמא. והדר תני נשתייר בו ג' טמא. ג' אין ב' לא. ומשני הא בגזייתא הא בברייתא. פרש"י ב' סוגות שינים יש למסרק של למר חילונות ופנימיות החילונה עקר המלאכה. והפנימית לקלוע הלמר שלא יפול והלכך בחילונות לריך ג' במקום א' והפנימית

והפנימית דיין בב': (עו) כמו שפירש במכות ד"ב. כה"א לפי׳ לקטן במלקט ובכהיעבי שייב. הר"ם: (עז) והתקינה. הכא בעינן תיקון דלא חזי לכתוב. שאלו המספים קטנים הם. משא"כ בכישא שאותן המחברי' עבים וסזיין לכתוב וא"ל תיקון. הר"ש:

פרק יד (א) כלי לקבל טומאה וכן שאם היו טמאין שיאכלו בטומאתן: (ב) למלאות בו. מים לשתות וכן ליחם בו לשתות. תוספתא: (ג) ול"ל דבכלי מתכות הוא שקורים מיחם לכלי הגדול. וקומקום לכלי הקטן (בכלי חרס הוי איפכא כמ"ש הר"ב במ"ו פ"ג): (ד) קיתונות. של נחשת. הר"מ: (ה) חטיפה. כמו טפיחה וכדתניא בתוספתא עד שיטפח פיו. פי' כגון שפיו עגול ומשפע פיו לכל אחד וגבוה בקורנס ונעשה כעין כנור. שמתוך כך כשמערה מי' בו מים יוצאין ומקלחין דרך צדי ספה. ועמוד מלשון כיפא ליה בסנדליה. הר"ם ועתוי"ט: (ו) כלומר ואין עושין אזינה רבל מועלים כו' והיינו שיורו: (ז) מלובנות. בבדיל. הר"מ: (ח) משיחבר. נ"ל לפרש אף יחבר. דטומאה עד שיחבל ויחבר. מהר"מ ועתוי"ט: (ט) והר"ם כתב והוא עשוי לחתוך בו את הברזל

ניטלו ממנו שתים ועשאן למלקטת. טמאות. אחת. והתקינה (עז) לנר או למיתוח. טמאה:

פרק יד **כלי** מתכות כמה הוא שיעורן. הדלי כדי למלאות בו (ב). קומקום כדי ליחם בו. מיחם כדי לקבל סלעים. [א] הלפס כדי לקבל קיתונות (ד). קיתונות כדי לקבל פרוטות. מדות יין ביין ומדות שמן בשמן. ר"א אומר כולן בפרוטות. רע"א המחוסר [ב] חטיפה (ה). טמא והמחוסר לטישה. טהור: **ב** מקל שעשה בראשו מסמר כמין חזיינא. טמא. סימרו טמא. רש"א עד שיעשה בו שלשה סדרים. וכולן שעשאן לנוי טהורין. עשה בראשו. מניקת. וכן בדלת טהורה. היתה כלי וחברה לו טמאה. מאימתי היא טהרתה. בש"א משיחבל. בה"א משיחבר (ח): **ג** הקנטר של בנאי. והדקור של חרש הרי אלו טמאין. *יתדות אהלים. *ויתדות המשוחות. טמאות. שלשלת של משוחות טמאה. העשויה לעצים טהורה. שלשלת דלי גדול. ארבעה טפחים. ושל קטן עשרה. חמור של נפחין טמא.

[א] ס"א הלבס [ב] ס"א הגפה
*במשנה שבגמ' ידות

מגירה

הסן השילונה של המסרק היא רחבה ולא נה ראויה לסרוק בה כעין השילונה שבמסרק הראש שנגע. הלכך אם השילונה אחת מן השלש שנשארו. טהור המסרק שאינה ראויה לסרוק בה שאין כאן אלא ב' שיני: ועשאן למלקטת. ללקט בהן את השער (טי): והתקינה לנר. להוציא בה הפתילה. ולהטיב בה את הנר: ולמיתוח. גרסי' כלומר למתוח בה שפת הבגד כדרך האורגי' (שתופסים) מחט בשפת הבגד. כדי שיגתחו שפתותיה:

פרק יד **כלי** מתכות. שנתרועעו ונשברו: כמה הוא שיעורן. כמה יהיה שיעור השבר הנשאר יחזן ויקבל עוזה ונעין מלאכתו ויהיו חשובים כלים ליטמא (א): מיחם. שמחמין בו מים. והוא גדול מקומקום (ג): כדי לקבל סלעים. של... סלע ד' דינרין: הלבס. א"ת דגרסי הלפס. והוא כלי נחשת גדול שמרתיחי' בתוכו מים ונותנים בו קיתונות קטנים להדיחן בתוכו: כולן בפרוטות. כלן משערים אם יש בשבר שלהן כדי לקבל פרוטות. ואין הלכה כר"א: המחוסר הגפה טמא. ר"ע איירי בתחלת עשייתן של כלים. וקאמר דכלים המחוסרים הכסוי שלהן טמאין דמקרו נגמרים מלאכתן: הגפה. מלשון יגיפו הדלתות (נחמיה ז) והרבה יש בעזבנה. כלי שיפתח ויגוף ותיגוב. אע"פ שגפן לא קנה דבמסכת מע"ש (פ"ג מי"ב) פי' שכסה אותן במגופה: ומחוסר לטישה טהור. שהוא חשוב גולמי כלי מתכות שאינן מקבלין טומאה: לטישה. לי לוטש כל חורש נחשת וברזל (בראשית ד): **ב** חזיינא. נוהגים לעשות בראש המקל כמין תפוח של ברזל והוא הנקרא מזינא. וכל עבדי המלך מלכים היום נושאים בידם מקלות הללו. וקורין להם בערבי אלצבו"ם ופעמים שטועלים בהם ומסמרים (י) כדי שיכו בהם מכה רבה וקשה: ג' סדרים. של מסמרים ואז חשוב כלי. ואין הלכה כר"ש: עשאן לנוי. כגון שעשאו במסמרים דקים מצויירים (ז) כדי ליפות בו את המקל: טהור. דהוי מתכת המחובר את העץ דתנן לעיל שהוא טהור. אבל כשעשאן להכות ולחבוט. הרי עץ משמש את המתכות וטמא: מניקת. כמין שפופרת של מתכת ומכניס בה את המקל: וכן בדלת. אמה הדלת כדי שלא תאכלנו הארץ: היתה כלי. היתה שפופרת זו כלי בפני עצמה וחברה למקל ואחר שחברה ראוי להשתמש בה בכלי (טמאה. ומקבלת טומאה. וטמאה כמו שהיתה): מאימתי היא טהרתה. מכיון שטומאה מאליה תעבור ותצא מידי טומאתה: משיחבל. משיסתמנה ויפחות צורתה: משיחבר. משיחברנה לדלת או במקל ויקבענה במסמרים שלא תשמש עוד בכלי. כבר בטל שם כלי ממנה ויצאה מידי טומאתה: **ג** הקנטר של בנאי. פירשו בו שהוא שבט ומוט של ברזל שהבנאים סותכים בו את הכותל (ע): הדקור. כמו יחפור בדקר ויכסה דתנן בפ"ק דביצה: חרש. נגר: יתדות אהלים. נועצים יתדות של ברזל בארץ ומותחים אהלים וקושרים מיתרים ביתדות. ואין זה תשמישו על ידי קרקע. שהרי כדבר המטלטלת הן משמשים: ויתדות המשוחות. מודדי הקרקע למלוקת אפים. נועצים יתדות בקרקע וקושרים בו חבל ומודדים: שלשלת של משוחות טמאה. לפי שבמדידת החבל יש שנים פעמים שמותח לזה יותר מזה. לפיכך רגילים לעשות שלשלת למדוד בה: עשויה לעצים. לקשור בהן חבילה של עצים או למדוד בה עצים כיון שמוכרים עצים במדה ולא בחבל. והשלשלת המיוחדת לכך טהורה. דהוי כמתכת המשמש' את העץ: ארבעה טפחים. ויותר מכן לא משיב יד: חמור של נפחים. העץ שהנפחים של נפחים רוכב עליו נקרא חמור כך פירשו לי רבותי. ובמקום אחר מצאתי שהוא כלי ברזל כצורת חמור:

והאומן

מגירה שעשה שיניה בתוך החור. טמאה. עשאה מלמטן למעלן. טהורה. וכל הכסוין (י) טהורים. חוץ משל מיחם: ד הטמאין שבעגלה. העול של מתכות (יא). והקטרב. והכנפים המקבלות את הרצועות. והברזל שתחת צוארי בהמה. הסומך. והמחגר. והתמחויות. הענבל. והצינורא. ומסמר [א]המחבר את כולן: ה הטהורין שבעגלה (יד). העול המצופה. וכנפים העשויות לנוי. ושפופרות המשמיעות את הקול (טז). והאבר שבצד צוארי בהמה. הסובב של גלגל הטסים והצפויים. ושאר כל המסמרות טהורין. סנדלי בהמה (יז) של מתכות טמאין. של שעם טהורין (יח). הסייף מאימתי מקבל טומאה משישופנו. והסכין משישחיזנה: ו כסוי טני של מתכת שעשה בו מראה ר' יהודה מטהר. וחכמים מטמאין. מראה שנשברה אם אינה מראה את רוב הפנים טהורה: ז כלי מתכות מיטמאין ומיטהרין שבורין. דברי רבי אליעזר. ר' יהושע אומר אינן מיטהרין אלא שלימין. כיצד הזה עליהן. נשברו בו ביום. התיכן. וחזר והזה עליהן שנית בו ביום הרי אלו

[א] גמ' א'

והאומן רוכב על הקלה האחד. ומכה על הקלה השני. ועושים קן כפרולי להכות על הכלים הגדולים שבפתן גבוהה וגדולה מאד: מגירה. המסר שמסרים בה הלוחות שנעונלת ועשה שיניה בתוך החור של דלת לא יגלה ונידי טוומאה. והכי היא טמאה כמו שהיתה. על שיקבענה בדלת במסמר. והכי מפורש בתוספתא עשאה מלמטה למעלה. שהפכה ונתנה השוכה בחור הדלת: טהורה. אע"פ שלא קבעה במסמר: כל הכסויין טהורין. לפי שאין לכסוין שם בפ"ע: חוץ משל מיחם. וכל כיוצא בו שיש לו שם בפ"ע. ומשתמשין בו בפני עצמו. כמו כיסוי פני של רופאים דתנן לעיל פרק טבעת אדם [מ"ג] דטמא ידיה. לפי שמניחין בו סממנים: ד העול של מתכת טמא. דפשוטי כלי מתכות מקבלין טומאה: קטרב. שני עצים יש. ומלד זה מן העול ומלד זה מן העול. והן נקובים. ומכניסין בתוך אותו נקב עץ ושמו קטרב. וקושרים אותו כלא ישמטו הבקר. והמב"ם פי' שהקטרב הוא העץ שנמשך על שני לדדי הבהמות. והעול באמלעו: והכנפיים. הם שני קצוות של קטרב. מלבון על כנפי בגדיהם. והם של ברזל: המקבלות את הרצועות. כלומר אם נעשו הקצוות של קטרב לקבל בהם את הרצועות. הן טמאים שמשונין כלי. אבל אם נעשו לנוי טהורים. לפי שהיא מתכת המשמשת את העץ: והברזל שתחת צוארי בהמה. קושרים על צוארי בהמה ברזל. כדי שלא תחנק בשבל שקושרים בו הקטרב (יג): הסומך. יש באמצע העול כמין טבעת גדולה. ובו נכנס ראש המחרישה וראש העגלה ואותו טבעת קרוי סומך: מחגר. חבל שקושרים תחת טבור השור (יג). ואית דגרסי והמסגר. והוא יתד שנותנים בקלה העול שלא תתעוות העגלה ונפני אורך העול: תמחויות. כמין קערות קטנות של עול וקורין תמחויות: ענבל. הוא הברזל המקשקש בתוך הזוג: צנורא. אונקלי שתוחבים במסמרי שבעגלה שלא יפול: ומסמר המחבר את כולם. כלומר כל מסמר שנעשה לחבר הפרקין של עגלה זו בזו. לאפוקי המסמרים שאינן עשוין לחבר אלא לנוי. שאלו אין מטמאין: ה עול המצופה. ברזל (טו) טהור. לפי שהוא מתכת שמשמש את העץ: ושפופרות. כמין שפופרת של קנה חלול. רגילין לעשות ממתכות להשמיע קול: והאבר. עופרת שנותנין בלד צוארי בהמה לנוי: והסובב של גלגל. גלגל עגלה של עץ עושים סביבותיהם של ברזל שלא ישבר בפרסים והסלעים: טסין. לוחות דקות. פחי הזהב. מתרגמינן טסי דדהב: סנדל בהמה של מתכות טמאין. לפי שעשוין לפחות בהן אבני החיל במלחמה: שעם. מין גמי: הסייף מאימתי מקבל טומאה. בסייף שהעלה חלודה ומיירי שהוא טהור ומאימתי מקבל טומאה: משישופנו. כלי יש לצורפין ולחרשי ברזל שקרוי הצורפים בלי ועקרא. והרגומו שופינא ובו שפין ומחליקין את הכלים שהעלו חלודה להסיר חלודתן: משישחיזנו. במשחזת בלו להסיר חלודתו: ו כסוי טני של מתכת. של בעלי בתים טהור כדברי חכמים דפליגי עליה דר"ג לעיל בפי"ב (מ"ו) ואם ירקו ולכשו ועשו ממנו מראה: ר' יהודה מטהר. דס"ל מראה לא משוי ליה מנא: וחכמים מטמאין. דמראה משוי ליה מנא (יט). והלכה כחכמים: ז כלי מתכות מיטמאין ומיטהרין שבורים. כלי מתכות שנטמאו במת ונשברו. חזר ועשה מהן כלים. בו ביום חזרו לטומאתן ישנה. כיון שהזה עליהן בעודן שלמים ונשברו. א"צ להמתין להזאה שניה עד השביעי. אלא אפילו ביום א' נותן ב' הזאות אחת לאחר שבירה ואחת קודם שבירה והן טהורין מיד. דר' אליעזר כתנן

הברזל: (י) הכסויין. ר"ל כסויין של מתכות. הר"מ: (יא) העול כו'. העץ המונח בין שתי הבהמות אשר יוליכו העגלה יקרא עול. והוא מדובק בעגלה ואם היו ממתכת כו'. הר"מ: (יב) ר"ל שהקשירה היא על צואר הבהמה. אבל הברזל מונח מתחת הצואר: (יג) הוא מלי' חגר. ויקרא כן על שהוא מונע העיות. כמו מקפק פחלה שפירושו מטה הפסיעות: (יד) הטהורים כו'. של עץ. והר"מ: (טו) זהו. שעם הר"ב דטעמא משום דבל החפוין עסורין ואפילו יש להן בית קבול. ומתוספתא דפי"א מ"ו דטמאה אם יש לה בית קבול. מפרש שם הר"ש משום דהם א"א שיחופו. והם במ"ד מפי' הר"ב כשעת הר"ש דאיירי בשל ברזל טהור הממופה בברזל טמא וטעמא משום דבתר עיקרא אזלינן. והם במ"ו הכתיב הר"ב בי' הפיולא דק: (טז) המשמיעות כו'. כיון שאינם משמשים כלום אע"ג דהשמעת קול בכלי מתכות טמא ה"מ היכא דעביד לי' לקלא אבל הכא אינו אלא לנוי בעלמא. וכן האבר שי' לנוי בעלמא תולין אותו. וכן הסובב של הגלגל. אע"פ דשל מתכות הוא. מ"מ בטל הוא אגל הגלגל. וכן כולהו דנקט הכי. מהר"מ: (יז) סנדל כו'. שלא ליזק בפרסותיה באבני'. רש"י: (יח) שעם כו'. שאין חשוב מכלי הקבלה. הר"מ: (יט) וז"ל מהר"ם ר"י סובר לא

אלו טהורין דברי ר' אליעזר. ר' יהושע אומר אין הזייה פחות משלישי ושביעי: **ח** מפתח של ארכובה שנשבר מתוך ארכובתו טהור. רבי יהודה מטמא. מפני שהוא פותח בו מבפנים ושל גם שנשבר מתוך גומו טהור. היו בו חפין ונקבין טמא. נטלו חפין טמא מפני נקבין. נסתתמו נקבין טמא מפני חפין. נטלו חפין ונסתתמו נקבין. או שפרצו זה לתוך זה טהור. מסננת של חרדל שנפרצו בה שלשה נקבין מלמטן זה לתוך זה טהורה. והאפרכס של מתכות טמאה (כג):

פרק טו כלי עץ. כלי עור. כלי עצם. כלי זכוכית. פשוטיהן טהורין (א). ומקבליהן טמאים. נשברו טהרו. חזר ועשה מהן כלים מקבלים טומאה מכאן ולהבא. השידה. והתיבה. והמגדל. כוורת הקש. וכוורת הקנים. ובור ספינה אלכסנדרית. שיש להם שולים והן מחזיקין ארבעים סאה בלח שהם כורים ביבש (ב) הרי אלו טהורין. ושאר כל הכלים בין מקבלין בין אינם מקבלין. טמאין (ג). דברי ר"מ. ר' יהודה אומר דרדור עגלה. וקיסטות המלכים. ועריבה העבדנין. והארון אף על פי שמקבלין. טמאין. ובור ספינה קטנה. שאין עשויין ליטלטל אלא במה שבתוכן (ד). ושאר כל הכלים המקבלים

לא נתבטל הכפוי לגבי מרא"ה ולרבנן נתבטל לגביה מרא"ה: (כ) בעו' ואין מכירין שלא להם במקום יעוי'. ואף הדבר שאמר בתחלה אינם עושהרין אלא שלמים. הראב"ד ומפרו"ש: (כא) הסגור השוק והרגל הוי השוק זקוף מלמעלה והרגל שוכב כזה ⅃ מפי': (כב) דהיינו כזה ־ ומפרו"ש: (כג) טמאה. שים לו שם בפני עלמו. הר"ב:

פרק טו (א) טהורים. מדין תורה אבל מדברי סופרים יש שגזרו עליהן: (ב) שהן כו'. שהבור מחזיק שליש בכלי שלהם שהיו מחזין כים שעשה שלמה בבין כמלי כסכן והם שגולי'. תפי': (ג) בין כו'. לפי שהמכיוו עליהן בטעם שעשייתן שימלטלו אותן מלאים. אם בהיותם אפשר להן שיתגלגלו או שיהיה להן בית אחיזה שיוכלו לנושאו או שהיו עומדי' על עגלה ודומה לזה. הר"ש: (ד) אלא כו'. פי' זמנין שאינן מלאים אלא יש בהן קלת שיטלטל שפיר. וכן דרך כל אלו ליטלטל. וקסטות של מלכי' לא היו רגילין לטלטלן מ[י]טלטל כשים בו קלת וכן עריבת העבדן ובור ספינה קטנה שאין נכנסים בה הרבה בני אדם. על כן אין נותנים בו מים בבור כי אם מעט. היינו דקאמר דאין עשויין ליטלטל אלא במה שבתוכו דהיינו דבר מועט. מהר"מ:

כרבן שמעון בן גמליאל ס"ל דאמר לעיל בפ"ח דלא אמרו הזרו לטומאתן ישנה אלא לכלים הנעשים בטומאת נפש בלבד. וטעם גזירה זו משום גדר מי חטאת כדפרישנא לעיל. הכנך לא תהא אלא שיהא כאן ב' הזאות. ומיהו בעודן שבורות לא תהניא הזאה. דלא שייכא הזאה בשברים. ובעי נמי שתהא שבירה מפסקת בין הזאה להזאה. לפי שיש הפסק ימים בין הזאת שלישי להזאת שביעי. ולא רצו להעמיד בהזאת טומאה ישנה שהיא דרבנן. והקלו שתועיל בה הזאה אפילו שתיהן ההזאות ביום א': רבי יהושע אומר אין הזייה פחות משלישי ושביעי. דתיקון כעין דאורייתא (כ) והלכה כר' יהושע: **ח** מפתח של ארכובה. שמתקפל כארכובה עם השוק כמעשה כמין כון הפוכה כזה (כא) וגדול הפתחות שבארץ ישמעאל הם כן: רבי יהודה מטמא. ואין הלכה כרבי יהודה: ושל גם. כמין גם יוונית שהיא כמין נון הפוכה (כב): היו בו חפין. כשנשבר מתוך גומו. ונשתיירו בו חפין או נקבין. חפין הם השינים. נקבין שנכנסים בהן שיני המנעול שפעמים במפתח יש שינים והן נכנסים בנקבי המנעול ופותחים. ופעמים יש נקבים במפתח ומכניס אותן נקבים בשיני המנעול ופותח: או שפרצו זה לתוך זה. שלא נטלו השפין ולא נסתמו הנקבין. אלא שפרצו כגון שנעקמו החפין ונתרחבו הנקבין שנוגעים זה בזה: מסננת של חרדל. כמין כפה של מתכת שהחרדל מחון בה ומסתנן וקולטת את הפסולת: מלמטן. בשולי המסננת מטנפלו בה ג' נקבין ונעשו שלשתן נקב אחד תו לא חזיא לסנן בהן: אפרכס. כלי של רחיים רחב מלמעלה ומיצר והולך מלמטה ונותנים בו חטים והוא מוליך אותם קמעה ברחים:

פרק טו כלי עץ. משנה זו שנויה למעלה בפ"ב. והדר תניא הכא משום דיניא דכלי עץ וכלי עור. דבעי' לאורויי בהו בהנך פירקין: השידה. כמין ארון: והתיבה. תיבת הסולחנין: והמגדל. בית המוצר של עץ. בלע"ז לימד"יא. ובערבי אלמנב"ר: וכוורת הקש. משונה ככלי עץ. לפי שעשויה מזגגות השבולין שהן קשין: ובור ספינה אלכסנדרית. ספינה גדולה שפורשין בה לים הגדול. קרויה ספינה אלכסנדרית לפי שאין פורשים בים מארץ ישראל לאלכסנדריא אלא בספינה גדולה. ומפני שמי הים נגומים ואין ראויין לשתיה. עושים בספינות גדולות כעין בור של עץ. וממלאים אותו מים מתוקין הראויין לשתיה: שיש להם שולים. שאין תחתיהן חד מלמטה. אלא רחב ויושב על הקרקע: כורים. ששים סאה: ביבש. כגון התבואה וזרעונים ופירות: טהורין. דאתקש כלי עץ וכלי עור לשק המיטלטל מלא וריקן. וזה אינו מיטלטל מלא. לפי שגדול יותר מדאי. ואם יטלטלוהו מלא. ישבר: בין מקבלים בין שאינן מקבלים. בין שמקבלין יותר מארבעים סאה. בין שאין מקבלין אלא פחות: דרדור עגלה. חבית של עץ עגולה עשויה כמות כעין אותן שעושין בארץ כוונ"י. ואע"פ שהיא גדולה כיון שהיא כעגלה מיטלטלת מלאה וריקנית. דקבל הכי הכא טלטול ע"י שוורים שניה טלטול: וקסטות המלכים. כמין מגדל של עץ עשוי מדרים מדרים שנותנים בו מיני מאכל וכלים של משקה. והמלכים מוליכין אותן בעגלה שהולכים בה: ועריבת העבדנים. עריבה של עץ שהעבדנים שורין בו שלחיהן: אע"פ שמקבלין טמאין. כלומר אע"פ שמקבלין מ' סאה או יותר:

טמאין

טמאין. כדמפרש טעמא שאין מטלטלים אלא כשהם בתוכן שהשן מלאים דרכן לטלטל: עריבת בעה"ב. לר"מ טמאה דהא טהורין קתני. למימר דהני דוקא טהורין. והשאר טמאין. לר"י טהורה. דר"י טמאים קתני. למימרא דהני דוקא טמאין והשאר טהורין. והלכה כר"י:

ב ארובות של נחתומין. כוורות שהנחתומים עורכים עליהן את הלחם. והיא כסרים לגבי עריבות: טמאות. לפי שעשויין בצורת כלי (ז). ואע"ג דפשוטי כלי עץ נינהו טומאות מדברי סופרים: ושל בעלי בתים טהורות. שאין עליהן צורת כלי: סרקן. צבען בסריקין והוא ששר בלשון מקרא ומשוח בששר (ירמיה כב) בערבי צנג"ר ובלע"ז מיני"ו: כרכמן. צבעו בכרכום: דף של נחתומין. דף של מלאכת דליטו דף של עץ פשוטי כלי עץ אין מקבלין טומאה. ואע"ג דטמאה מדרבנן. כשקבעו בכותל טהור לדברי הכל: ר"א מטהר. ואין הלכה כר"א: סרוד. היא סרידה דתנן לעיל (ח) בכמה דוכתי. והיא עריבה קטנה שהנחתום משתמש בה. כדמתרגמינן את בגדי השרד (שמות לא) ית לבושי שמושא: גיפפו. עשה לו מסגרת סביב תרגום ויחבק וגפיף: אם התקינו. לסרוד של בעלי בתים: להיות קורץ עליו. כלומר לחתוך עליו הבצק. לי מחומר קורצתי (איוב לג): טמא. דס"ל לר"ש מפני מה סרוד של נחתומים טמא. מפני שקורץ עליו את הבצק ומוליך עליו מקרצות לתנור. ושל בעלי בתים נמי אם התקינו להיות קורץ עליו את הבצק ולהוליך עליו מקרצות לתנור טמא. ואין הלכה כר"ש:

ג ים נפה. יריעה ארוגה משער (יא) להוציא את הסלת נקי מן המורסן ולפי שיש סביב היריעה דף של עץ גבוה נקרא ים. כמו שים סביב הים יבשה: של סלתים. בוררים הסלת: גודלת. האשה שגודלת וקולעת שער הנשים: מפני שהבנות. הנערות בשעה שגודלות ראשן מושיבות אותן בתוך ים נפה לקבל שם מה שיפול מראשן מן העפרורית ועפרוריתא דרישא והלכה כר"י:

ד כל התלוים. העשוין לכלי לתלותו בו: טמאין. דהוו שבור לכלי (יד): כברת גרנות. עשויה להוציא החטים ולקלוט המוץ ומכניסים הכברה על שני עצים ומנהלין. וכשהן יגעים מכניסים ידיהן בתלוי שלה ומנהלין והיינו דקתני דמסייעין בשעת מלאכה: מקל הבלשין. המחפשין בתוך הכלים לראות אם יש בו דבר שראוי ליתן ממנו מכס. כמו תרגום ויחפש ובלש: שהם מסייעים בשעת מלאכה. מכניסין ידיהן בתלוי כשרוצים להשתמש בכלי ומסתייע בו לעשות מלאכתן והלכה כחכמים:

ה רחת. שזורים בה (יז) תבואה וקטניות בגורן אלמר"ה ובלע"ז פאל"ה: הגריסית. העושים גריסים של פול: טמאה. לפי שיש לה בית קיבול ועשויה להכניס בה גרסים: ושל אוצרות. עשויה ללקט בה החטה בבית מן הגדדים. ומכלין ומנקין. ולנקותה שתתיישב באוצר: של נתות. להשליך המרכנים והזגין חוץ מן הגת: לכנוס. ומניקוס פורץ אבל לא לקבל בתוכו:

ו נבלי השירה. כלים שמשוררים בהם. כמו נבל וכנור: טמאין. שבנבלים יש כליות חלולים הם ומנוקבים כנגד הנימין להשמיע קול הנגון. ודרך המנגנים להניח בתוכן המעות שנותנין להם בני אדם הבאים לשמוע. וה"ל כטלטל מלא וריקן: נבלי בני לוי. המנגנים על הדוכן: טהורין. שאין עשוין לתת בתוכן מעות ואין עשוין לקבל: כל המשקין טמאין. כ"א מז' משקין שהן. מים. יין. שמן. דבש. חלב. דם. טל. מקבלין טומאה. ומכשירין הזרעים לקבל טומאה

המקבלים (ה). טהורין. ושאינן מקבלין. טמאין. אין בין דברי רבי מאיר לדברי רבי יהודה. אלא עריבת בעל הבית (ו): ב ארובות של נחתומי' טמאות ושל בעלי בתים טהורות. סרקן או כרכמן טמאות. דף של נחתומין שקבעו בכותל ר"א מטהר. וחכמים מטמאים. סרוד של נחתומין טמא. ושל בעלי בתים טהור. גיפפו מד' רוחותיו טמא. נפרץ מרוח אחת טהור. רש"א אם התקינו (ט) להיות קורץ עליו טמא. וכן המערוך טמא (י): ג ים נפה של סילתין טמא. ושל בעלי בתים (יב) טהור. ר' יהודה אומר אף של גודלות טמא מושב (יג). מפני שהבנות יושבות בתוכו וגודלות: ד כל התלוים טמאין. חוץ מתלוי נפה וכברה של בעה"ב (טו) דברי ר"מ. וחכ"א כולם טהורין. חוץ מתלוי נפה של סלתין. ותלוי כברת גרנות (טז). ותלוי מגל יד. ותלוי מקל הבלשין. מפני שהן מסייעין בשעת המלאכה. זה הכלל העשוי לסייע בשעת מלאכה טמא. העשוי לתלויה טהור: ה רחת של גרוסות טמאה. של אוצרות טהורה. של גתות טמאה. של גרנות טהורה (יח). זה הכלל העשוי לקבלה טמא. לכנוס טהור: ו נבלי השירה טמאין. ונבלי בני לוי טהורין. כל המשקין טמאין

ומשקה

(ה) המקבלים. וים לפרש אולי הזקתן שאין עשוי להתטלטל בהילוכן. הר"מ: (ו) בעה"ב. כלומר מחזיק מ' סאה בלח. הר"מ: (ז) דאלו"ה אפילו מדרבנן לא היו טמאים: (ח) הר"ם. ועפ"ה מ"ג להר"מ ואלו הכא מפי שהוא כלי שמשמשו בו בעת הלישה לכונן להם הידים ויעשו מיכו פני הלחם (וכיולא בו) זה המה שילפיך אליהן: (ט) לכ פי' לע"פ שלא גפפו. הר"ם: (י) וכן כו'. אהאן לס"ק. לדעת הר"מ. ולהר"ל מדברי ר"ש הוא ומערוך פי' הערוך עץ גבוה אמה ומרדדין בו הם הרקיקה: (יא) והכל"ה כי כי הוא של עור כמו אותו של רופאים וכו דבכה המשנה אהלה (גר"פ דקתני כלי עור. כ"מ) והר"מ גופ' בשל עץ. ועתוי"ט: (יב) בע"ב. ואין ספק שתמונה זו של בעלי בתים הוא גורם לו שיהיה טהור. הר"מ: (יג) מושב. אם ישב עליו זב כו': (יד) דכל המחובר לטמא טמא: (טו) חוץ כו'. יכלה שאותן התלויים אינן מחוברי' תמיד. ועתוי"ט (טז) כברת גרנות. הוא הקרבא"ל וכו נקבים גדולים מהנפה. הר"מ: (יז) כדכתיב ברחת ובמזרה: (יח) טהורה. שאין להם בית קבול. מהר"מ דתנן

ג"ו ד"ין ליה בב"ז דבנה מ"ע. אלא שלוחו הוא עשוי לו כ.תחבה רגלו ולהכי טהור. ודהכא הוא כלי מגן יו"ה טיל. יעתוי"ט: (כ) לפי שזה הכלי לא יעשה ליש עליו. הר"ש. ול"ד לת"ג דלעיל: (כא) יושבת. וכ"ל שמכונ שגל יושבת עליו להראות סימן אשר בשיר לא ישבו יין עוד ע"כ יושבם על כלי שיר.
ונהר"ו:

ומשקה בית מטבחייא טהורין. כל הספרים מטמאין את הידים. חוץ מספר העזרה. המרכוף טהור. הבטנון והנקטמון והאירום הרי אלו טמאים. רבי יהודה אומר האירום טמא מושב מפני שהאלית יושבת עליו (כא). מצודת החולדה טמאה ושל העכברין טהורה:

פט"ז **כל** כלי עץ שנחלק לשנים. טהור (א). חוץ משלחן הכפול. ותמחוי המזנון. והאפיפורין של בעל הבית. ר' יהודה אומר אף המגס. וקוד הבבלי. כיוצא בהן. כלי עץ מאימתי מקבלין טומאה. המטה והעריסה משישופם בעור הדג. גמר שלא לשוף טמאה. ר"מ אומר המטה משישרת בה ג' בתים: **ב** הסלים של עץ משיחסום ויקנב. ושל תמרה אע"פ שלא קינב מבפנים טמא שכן מקיימין. כלכלה משיחסום ויקנב ויגמור את התלויה. בית הלגינין ובית הכוסות אע"פ שלא קינב מבפנים טמא שכן מקיימין: **ג** הקנונין הקטנים והקלתות. משיחסום ויקנב. הקנונים הגדולים והסוגין הגדולים משיעשה ב' דורים לרחב שלהם. ים נפה וכברה וכף של מאזנים משיעשה דור אחד לרחב שלהן. הקופה משיעשה ב' צפירות לרחב שלה (ד).
והערק

פרק טז (א) טהור. בשבירתו
אם נטמא ואם נשברת כשהן טהורין שבריהן אינן מקבלין טומאה. הר"ש: (ב) ומשמע דמה הוא על כל פנים צריך שישוף. רצ"ל למהר"מ פי' גמר בלא להשתמש בו בלא שיפה טמאה. עוד נ"ל משום דכל הכלים יורדים לידי טומאתן במחשבה, לכ"י ל גמר השיפה שא"ל לשוף עוד עכ"ל: (ג) לפי שהצד הלרינה מלה ום נעשה מלהספד ולהספרד. והוא מגנין לא חחסום זול. הר"מ: (ד) לרחב כו'. רע"ש שלא גמר בניהן מקבלים טומאה שהרי גרלו למה שנעשו. וטרח הכלים עליהן הא למה זה דומה לבגד שגרגו יקלתו. הר"מ: (ה) כלי ויכינך. והר"מ העתיק וכף: (ו) והוא מעין שאוכלו בהם הלב'לי. ר"ל הגעת סבוב האזנים לכלה הפקידים.
הר"מ

ומשקה בית מטבחיא. המים והדם שנכנס המטבחים שבעזרה: טהורין. שהם אין מקבלין טומאה ולא מכשירין האוכלים לקבל טומאה: כל הספרים מטמאין את הידים. לפי שבתחלה היו [illegible] אוכלים של תרומה אצל ס"ת דאמרי האי קדש והאי קדש כיון דחזו דקאתו ספרים לידי פסידא שהעכברים שהיו מצויין אצל האוכלים היו מפסידים אותן. גזרו שיהיו הספרים כל כתבי הקדש פוסלין את התרומה במגען וגזרו עוד שהידים הנוגעות בספרים יהיו שניות לטומאה ופוסלות את התרומה: מספר העזרה. ס"ת שכ"ג קורא בו בעזרת נשים ביוה"כ. דליכא למיחש שמא יניחו אוכלים של תרומה אצלו מפני מוראו וחשיבותו: מרכוף. כיס של עץ ששמים הלוליינים לרכוב עליו לשחק בו: הבטנון. כלי כמין גדול. שהמנגן בו סומכו על בטנו. וקורים לו בלע"ז ליטו"א: הנקטמין. [illegible] כלי של עץ עשוי בצורת רגל של עץ שעושה מי שנחתכה רגלו (יט): והאירום. עשוי כמין נפה מדפנותיה עגולות ושוטחין על פיו עור דק ומכין עליו בשקל ומוליא קול גדול. ובלע"ז טימפנ"ו: טמא מושב. אם ישב עליו זב [illegible] נדה ויולדת. נעשה אב הטומאה לטמא אדם לטמא בגדים דכלי המיוחד לישיבה הוא: שהאלית. כלומר המקוננת המיללת יושבת עליו. לפי שרגילין בהספד ולקונן ע"י שנן של אותו כלי וכן הנהוג היום בארצות הישמעאלים: [illegible] לי אלי כתובה שגורת בק(יי"ל א) ואין הלכה כר"י (כ): מצודת החולדה טמאה. שיש עליה תורת כלי. מפני שמיועדת לעבדה:

פרק טז **כל** כלי עץ. שלחן הכפול. עשוי חוליות או פרקים. ולאחר שמפרידים אותו כשהוא סילותיי או פרקיו זו על זו וכל חוליא הויא כלי בפני עצמה: ותמחוי המזנון. קערה גדולה תלוי ובתוכה קערות קטנות ונותנים בכל קערה מן הקטנות מין א' של תבשיל. ולפי שיש בתוכה מינים [illegible] כקדם תמחוי המזנון. תרגום לגיטו לזינה: אפיפורין. כסא של פרקים: המגס. תרגום קערה [illegible] וקוד הבבלי. כמין קערה של עץ. ולשון משנה הוא בקערה בזויה. פי' קערה בזויה. וכל [illegible] כלו אע"פ שנחלקו נשאר לכל חלק וחלק תורת כלי. ואין הלכה כר"י: משישופם בעור הדג. להחליק פני [illegible] בבית. דקודם לכן לא חזו למלאכתן שמשרטים את הבשר. אבל אם אינן מחוסרין אלא שיפה של נחת תחריקה. הא קיימא לן (חולין כה) דגולמי כלי עץ שעתיד לשוף ולקופה טמאין: גמר שלא לשוף. [illegible] להשתמש בהם אע"פ שלא ישוף עוד (ג): שלשה בתים. כשמסרגים המטה בחבלים. [illegible] קרוי בית ואין הלכה כר"מ: **ב** הסלים של עץ. [illegible] משיחסום. כשאדם עושה קופה [illegible] של וגומר את שפתו (ג) זו היא חסימה: ויקנב. לאחר שגומר הסבכה. [illegible] פוסקן וקוצץ. וזו היא קינוב: של תמרה. כלים העשויין מחריות של דקל: שכן מקיימין. בלא קינוב לכלה. כל של גמי: התלויה. שיגמור המקל שתולה בו: בית הלגינים. כלי שמכניסין בו לגינין לשמור: בית הכוסות. כלי שמצניעין בו כוסות: **ג** הקנונין. קנון שבוררים בו קטנית והוא נעשה מחריות של דקל: קלתות. קופות קטנות: סוגים. קופות גדולות: שני דורין לרוחב שלהן. לאחר שארגו שולי הקופה אורגין סביבותיה [illegible] מתחיל רחב בדפנותיה [illegible] ואותן עגולין של דפנות קרויין דורין: וכף של מאזנים. כפים שנותנים עליו המשקלות (ה): דור א'. מסביביה על שפתו עגול א': שני צפירות. שתי שנוים (ו):
והערק

והערק משיעשה בו צפירה אחת: ד כלי עור מאימתי מקבלין טומאה התורמל משיחסום (ח) ויקנב ויעשה קיחותיו. ר' יהודה אומר משיעשה את אזניו. סקורטיא משיחסום ויקנב ויעשה את ציצתה ר' יהודה אומר משיעשה את טבעותיה. קטבוליא משיחסום ויקנב. ר' יהודה אומר משיעשה את קיחותיה. הכר והכסת של עור משיחסום ויקנב. רבי יהודה אומר משיתפרם. וישייר בהם פחות מחמשה טפחים: ה פטילייה. טמאה. וחסינה. טהורה (יג). סוגניות של עלין טהורות. של נצרין טמאות. חותל שהוא נותן לתוכו. ונוטל מתוכו. טמא. ואם אינו יכול עד שיקרענו או עד שיתירנו טהור: ו קסייה של זורי [א] גרנות של הולכי דרכים. של עושי פשתן טמאה. אבל של צבעין ושל נפחים טהורה. רבי יוסי אומר אף של גרוסות כיוצא בהן. זה הכלל העשוי לקבלה (טז) טמא. מפני הזיעה טהור: ז המלקוט של בקר. והחסים שלו. והמדף של דבורים. והמנפה הרי אלו טהורין (יט). כסוי של קופסא טמא (כ). כסוי קמטרא טהור. כסוי תיבה. כסוי טני. והמכבש של חרש. והכסת שתחת התיבה. והקמרון שלה.

[א] גירסת הרמב"ם גיהוס

ואנגלין

הערק. שאין שפתו נוטה כשפת הקופה: משיעשה צפירה אחת טמא. וערק עשוי משעם וארכו יותר מרחבו. כתיבה של רצענים (י) וקרוי ערק. ועל שרוך נעל (בראשית יד) תרגום ועד עריקת מסאנא. משום דכלי גמי ושעם אין כלי עץ יש להם. הלכך ...ניהו גבי הדדי עם כלי עץ: ד תורמל. כיס של עור גדול שהרועה נותן ...ר מזונות וכל דבר. ודומה ... ולא הרועה בתרמילו: קיחותיו. מסגרותיו (ט). ...ין אזנים קטנות סביבות תורמל ומכניסים באותן אזנים חבלים שסוגרים אותו: סקורטיא. עור שלובשים העבדנים בשעת מלאכתן: ציצתה. כעין ציצית של טלית כך עושין ... פתילים על כנפיה ...קשרן בהן. והרמב"ם פירש סקורטיא עור שאוכלים עליו. וציצתה הוא האוגע ...ניר שנותנים בו עם ... מתכות לנוי. לשון ציץ זהב. שהוא עם של זהב: טבעותיה. טבעת נחשת ... ברזל שנותנים בקלה סקורטיא: קטבוליא. ...ר שמציעים על גב ...ים (י) וקורים לו בערבי ...ע. ופשוטי כלי עור מקבלים טומאה ומדרבנן בלבד כפשוטי כלי עץ. ודינן בזה שוה שאין מקבלים ...טומאה מדאורייתא אלא מדרבנן ככל שאר טומאות. חוץ ממשכב ומושב שהן נעשים משכב ומושב ...ורייתא כשהן מיוחדים לכך: הכר והכסת. כר קטן מכסת (יא). ועשוי להניח תחת מראשותיו וכסת ...ת כל גופו: פחות מחמשה טפחים. משיירים משום פתח להכניס משם המוך למלאות הכר והכסת: פטיליה. קופה עשויה מעורות של ערבה ואוכלים בה גרוגרות: וחסינה. כמין קופה (יב) עשויה ...נים ומשימין בה טיט: סוגניות. לשון סוגה בשושנים. עושין כמין כפיפה קטנה מן העלים ...קים בה פירות ואינה אלא מלאכת ערבי: נצרים. מענפי הדקל: חותל. כלים העושים מחריות של ...ל ומניחין בו תמרים לחים והן מתבשלים בתוכו (יג): נותן לתוכו ונוטל מתוכו. אבל אם אינו ...ל להוציא התמרים אלא א"כ יקרענו או יתיר החריות שלו: טהור. דכיון דקורעו או מתירו ומשליכו ...פה והוי לתשמיש ערבי: ו קסייה. בית יד של עור: של זורי גרנות. והולכי דרכים (יד) ושל ...י פשתן טמאה. דכיון דהיא עשויה כדי לאחוז הדבר בידו יפה שלא ישמט ממנו או כדי שלא יתחוב קוץ בידו. מקרי עשוי לקבלה כיון שהדבר שהוא אוחז בו נשען על בית יד ומקבלו: של גרוסות. ...שים גרוסות של פול ברחים: מפני הזיעה. לשאוב את הזיעה כדי להקר בשרו שלא יזיע. א"נ שלא ...ף זיעת ידיו. הדבר שהוא אוחז בו: טהור. דתשמיש ערבי חשוב: ז מלקוט. עור שמשימין בעיני ...ה כדי שתשבע ותדוש (טו): החסים. כעין מטלה קטנה של מגלים שמשימים בה פי הפרה שלא תאכל: ...ה של דבורים. כלי (טז) שמשימים בו אש וגללי בקר ומעשנים כדי שיברחו הנחלים של דבורין מן ...רת ויקח הדבש. מלשון אשר תדפנו רוח (תהלים א): והמנפה. כלי שמניפין בו ביעות השמש להביא ...ם: קיפסא. כמין ארגז קטן שהאשה נותנת בו תכשיטיה ונותנת עליו כסות מלמעלה: קמטרה. תיבה ...מרים בה הבגדים. על המלתחה (מלכים ב י) ומתרגמינן על קומטרה: והמכבש. (של חרש עליס) ומלאכתו יש לו מקום שכובש ושלר העץ כשהוא מעוות ועקום עד שמישרו: והקמרון. המכסה שעל

כתיבה

הר"מ: (ז) מלאתי מוגה בהר"מ. דומה לארון שמשים: (ח) משיחסום. ענין יחסום בכלי השער שיכפלו קצות ויחברו אותו עד שיהיה שפה לכלי ויקנב שיחתוך קצות העור היוצאין לחוץ. והן קצוות קטנות דומות לשער. הר"מ: (ט) כמו ולהסירים פקח קוח. הר"ש: (י) בספ"ג דשקלים כי שהוא עור שלוק: (יא) ובית מקומות שפי' בהפך: (יב) פרגוס והרבה מאגורות. אספגנו מוסקיא. הר"ש ועתוי"ט: (יג) טהורה. שאין תורת כלי עליה. הר"מ. והר"ש כ' מפני שאינה עשויה לטלטל כלל: (יד) והוא מלא והחסל לא מתלא. הר"מ: (טו) כ"ל שעשוי ג"כ לאחוז בידו יפה את המקל אשר נשען עליו בהלוכו. א"נ לפעמים הולך במקום בקנים וקוצים וצריך שידחה אותם מן הדרך שלא ישרטו בגדיו ופניו וכמלא שהקסי' מועיל לו שלא יתחוב לו קוץ בידו. ועתוי"ט: (טז) לקבלה. פי' לקבל האבק שלא ייקנו חשוב כלי. מפני הזיעה כגון לבעים נפחים וגרוסות שיש להן טורח גדול ומזיעות מן המלאכה ומשימים אותם בראשם להקר עצמ. מהר"מ: (יז) והר"מ פי' כלי מעור ילקטו בו כפתי הבקר כדי שלא יפסיד המטה בעת הדיש: (יח) ובנא"י הוא לוח פשוט משימים בו אש כו': (יט) טהורים. שכל אלו אין עליהם תורת כלי. הר"מ: (כ) טמא. שהוא משמש את הכלי בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה. הר"מ

ואנגלין של ספר. בית הגגר. בית המנעול. ובית המזוזה. ותיק נבלין ותיק כנורת. והאמום של גודלי מצנפת. והמרכוף של זמר. ורביעית של אילת. וגנוגנות העני. וסמוכות המטה. וטפוס של תפלה. ואמום של עושה ^א^סותות הרי אלו טהורים (כח). זה הכלל א"ר יוסי כל משמשי משמשיו של אדם. בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה. טמא. וכל שאינו אלא בשעת מלאכה טהור: ח תיק הסייף. והסכין. והפיגיון. תיק מספרת. ומספריים. והתער. תיק מכחול. ובית הכחול. תיק מכתב. ותרונתקי. תיק טבלה. וסקורטיא (כט). בית החצים. בית הפגושות. הרי אלו טמאים (כה). תיק סמפונייא. בזמן שהוא נותן מלמעלה. טמא. מצדו טהור. תיק חלילין רבי יהודה מטהר מפני שהוא נותנו מצדו (ס). חפוי האלה הקשת והרומח הרי אלו טהורין. זה הכלל העשוי לתיק טמא. לחפוי טהור:

פרק יז כל כלי בעלי בתים שיעורן ברמונים (ס). ר"א אומר במה שהן. קופית הגננים שיעורן באגודות של ירק של בעלי בתים בתבן. של בלנין בגבבה. רבי יהושע אומר כולן ברמונים:

א נ"א סילגום | החמת

התיבה העשויה כעין קופה (כג): אנגלין. כדי של עור שעושין לספר ומכניסים אותו בתוכו: בית הגגר. כרתק של עור שנותנים בתוכו הספר הוא היו שמשימים אחורי הדלת: ובית המנעול. הנגרה של עור שנותנים המנעול שמעלים הדלת: ובית המזוזה קנה של מתכת שנותני בו המזוזה: והאמום של גודלי מצנפת. דפי כעין ראש של אדם שמתקנים עליו המצנפת והמרכוף. כמין סוס של עץ שהליצנים מספקין בו. ולית דמפרשי כלי של עץ אחר העשוי לזמר ורביעית של איילת ובמנענעים ובצלצלי מתרגמינן ובריביעי ובגלגלין: של אילת. ש המקוננת כמו (יואל א ח) אלי כבתולה חגורת שק גנגנת העני. תרמילו של עני: וסמוכות המטה קורות שסומכים בה המטה שלא תפול: טפוס של תפלין. כמו דפוס של תפלין: אמום של עושי סאנים. שלשלאות שתופרין אותן על גב סימס הייט (על גבי

דים. וריב"ם גרים עושי סותות לשון ובדם עניים כותו (בראשית מט). והוא הדפוס של עץ שאורגין עליו ...דים: משמשי משמשיו של אדם. כגון כסוי כלים ונרתקי כלים. שהם נעשו לשמש הכלים המשמשים ... האדם: בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה. בזמן שהכסוי משמש את הכלי לשמור מה שבתוכו ... בשעת מלאכה דידיה. וכשאין כלום בכלי שאינו צריך לכסוי. קרי ליה שלא בשעת מלאכה. ויש כלים ... שעליהן הכסוי תמיד בין כשהוא מלא בין כשהוא ריקן. אע"פ שאין הכסוי מחובר בו. וחשיב ככלי ... לקבל טומאה אפי' בזמן שאינו מחובר בו. שרגיל להיות תמיד עליו. והאי כללא דר' יוסי אפשוטי כלי ... משמשין את הכלים קאי. אבל כלי קבול מטמאין בכל ענין. והלכה כר"י: ח הפגיון. סכין שיש לו שתי ...: תיק מכחול. תיק הכלי שבו כוחלין העין: ובית הכחול. הכלי שמונחין בו את הכחול: מכתב. קולמוס ... נחשת וברזל: תרונתיק. תרגום תיה והוא כלי אחד ובו תיקין הרבה חלוקים. לקולמוס ולסכין ולמספרים. ... המסבורות משתמשי' בכלי זה הרבה ובלע"ז פינלרו"ל: פגושות. חצים רחבים (ס) ומתי קבלו מתרגמי' ... פגושי: סמפוניא. כלי זמר של נחשת: מצדו טהור. שכל שמכניסו דרך צדו אינו משוב כנרתק אלא ... בעלמא: האלה. מקל של ברזל ובראשו עגול כמו כדור. ויוצאים בו יתדות בדומות לסקדים בערבי' ... לו דבו"ם ובלע"ז ... : העשוי להפי'. למכסה. תרגום ומכסה חופאה: טהור. דתניא יכול שאני מרבה חפוי כלים לטומאה ת"ל (ויקרא יא) אשר יעשה מלאכה בהם פרט לחפוי כלים:

פרק יז כל כלי בעלי בתים שיעורן ברמונים. אם נקב במוציא רמון טהורים (ג): ר"א אומר במה שהן. כל הכלים שיעורן כשאין ראוין להשתמש בהן מעין התשמיש שהיו משתמשים ... סלה כגון כלים המיוחדים לתאנים שיעורן במוציא תאנה והמיוחדים לזיתים שיעורן במוציא זית ... הלכה כר"א: קופית הגננים. קופות בעלי הגנות שעשויין ליתן בהם ירקות: שיעורן במוציא ... אגודות ירק. ובהא מודה ת"ק כר"א דהאין שיעורן במוציא רמון: בתבן. במוציא תבן: בגבבה. תבן דק ... תרגום לקושש קש לגבבא גילא והבלני' דהיינו בעלי המרחצאות שורפין אותו במרחצאות: כולן ברמונים.

בין

(כח) טהורים. מפני שהן משמשי הכלים בשעת מלאכה בלבד. הר"מ ומפורש: (כב) של עגלות גב. שאמר מפני שעומדות כלה לומר קעורות. הר"מ: (כג) וסקורטיא. כלם שעושין בעלי שכות המכות המשכית יפה שרטוטין דפוסין שבהן מכירין מהלך החמה והכוכבים בגלגל ... אגלום כו' והטעמים שכ"ן ... עץ וסוקרין בסקלה ... המין השריטות על הסקלה ... סיבות זאת המגלה ... לה סיק ויהיה פירוש ... כן סיק מגלה של ... וסקורטיא או של עץ ... וצרועה. כפ נחם: (כד) ... וכ' וי"א הפוגשות ... ומחם ... ... שלמו וכן העתיק ... במכוח הפגאת: (כה) ... שהרי הכלי צריך להן ... מלאכה ושלא בשעת ... הר"מ: (ס) מלח. ... דלת"ק טמא ולעו"ם ... כותן מלדו שאי"ם ... במלילות ול"ע טעמא ... מלי:

פרק יז (א) ברמונים. בעלי בתים ... של הכלים הלכך ניקב ... קטנית מלכישו לזיתי'. ... כמוליא זית ... כו' ... לבל ... אומן העומד ... לא הוי שיעורא בהכי. ... (ב) לא היו מעלים ... בנקיבה או ולא הם ... אותם מקבלים טומאה' הר"מ

ב החמת שיעורה בפקיעות של שתי (ג) אם אינה מקבלת של שתי אע"פ שמקבלת של ערב טמאה (ד). בית קערות שאינו מקבל קערות אע"פ שמקבל את התמחוין טמא. בית הרעי שאינו מקבל משקין אע"פ שמקבל את הרעי טמא. ר"ג מטהר. מפני [א]שאין מקיימין [ב]אותו: ג הסלין של פת שיעורן בככרות של פת. אפוסיירות שעשה להן קנים. מלמטן למעלה. לחיזוק טהורה. עשה לה גפים כל שהן טמאה (ו). ר"ש אומר אם אינה יכולה להנטל בגפים טהורה: ד הרמונים שאמרו שלשה אחוזין זה בזה. רשב"ג אומר. בנפה ובכברה כדי שיטול ויהלך. ובקופה כדי שישיל לאחוריו. ושאר כל הכלים שאינן יכולין לקבל רמונים. כגון הרובע. וחצי הרובע. הקנונים הקטנים. שעורן ברובן דר"מ. רש"א בזיתים. נפרצו (ח) שעורן בזיתים. נגממו שעורן במה שהן: ה הרמון שאמרו לא קטן ולא גדול אלא בינוני (ט). ולמה הוזכרו (י) רמוני בדאן שיהו מקדשין כל שהן דר"מ. ר"י בן נורי אומר לשער בהן את הכלים. רע"א לכך ולכך הוזכרו. לשער בהן את הכלים ויהיו מקדשין כל שהן. א"ר [ג]יוסי לא הוזכרו רמוני בדאן וחצירי גבע. אלא שיהיו מתעשרין ודאי בכל מקום: ו כביצה שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית. רבי יהודה אומר מביא גדולה שבגדולות. וקטנה שבקטנות ונותן לתוך המים וחולק את המים:

אי"ד

[א] נ"א שהן [ב] מהר"ם אותן [ג] ס"א יהודה

בין של נע"ג בין של גננים ואין הל' כר' יהושע: ב בפקיעות של שתי. מסוה השתי דק משל ערב כדמוכח בכתובות בפ' אע"פ (דף סד) ופקעיות של שתי הן קטנים מפקעיות של ערב. ופי' פקעיות גלומיל"י בלע"ז. א"נ מפלס"ו בלע"ז: אע"פ שמקבלת של ערב טמאה. ה"ק ואע"פ שאינה מקבלת של שתי אם מקבלת של ערב טמאה שהשיעור במוליא ערב שהוא גדול ממוליא שתי וכן אע"פ שמקבל את התמחוים טמא. כלומר אע"פ שהנקב גדול שאינה מקבלת את הקערות אם מקבל את התמחוין. שהן גדולים מן הקערות עדיין מקרי כלי. לתשמישו הראשון ושוא: בית הראי. כמו בית הרעי כלי שנפנה בו ויש בו צואה ומי רגלים: אע"פ שמקבל את הראי. אע"פ שאינו מקבל את המשקין אם מקבל את הרעי טמא: מפני שאין מקיימין אותו. גרסי' ואית דגרסי מפני שהן מקיימין אותו ואגלתא דת"ק קאי דאמר אם מקבל את הערב ואת התמחוין ואת הרעי טמא מפני שהן מקיימין ושומרים אותו כיון דחזי להכי ואין הלכה כר"ג: ג שיעורן בככרות של פת. שישור שבירתן במוליא ככרות של פת: אפוסירות. כלי ארוג מקנים או זמורות (ה): שעשה לה קנים מלמטה למעלה. שנפסתו שוליהן והכניס קנים ממטה למעלה להחזיק השולים: גפים. שגפפו סביב תרגום ויסבך ונפיף. פ"א גפים שעשה לכן אזנים: אם אינה יכולה לינטל בגפים. שכשאוחז בגפים אין הכלי עולה עמו: ד הרמונים שאמרו. הא דתנן בר"פ כל כלי בע"ב שיעורן ברמונים. כשיהיו ג' רמונים אחוזים זה בזה ויצא האחד דרך הנקב זהו שיעור של מוליא רמון (ז): כדי שיטול ויהלך. שמתוך נענוע של נטילה והלוך ממהר הרמון לצאת דרך הנקב: ובקופה כדי שישיל לאחוריו. שמתוך השלשה לאחוריו הוא ממהר לצאת: שאינן יכולים לקבל רמונים. שהן קטנים: כגון הרובע. רובע הקב: שיעורן ברובן. כיון דנפחת רובו טהור: נפרצו. נפחתו ונסרו: נגממו. בשפתותיהן: שיעורן במה שהן. אם נשאר בהן כדי לקבל כל שהוא שמאין והכי כר"ש: ה הרמון שאמרו. דכלי שניקב במוליא רמון טהור: ולמה הוזכרו רמוני בדאן. כיון שאין משערין בהן אלא ברמון בינוני: שיהו מקדשין בהן. שאם אחד מרמוני בדאן של ערלה. או של כלאי הכרם. נתערב עם אלף רמונים של היתר. נתקדשו כלן ונאסרו (יא). מפאי"כ ברמונים של שאר מקומות: בדאן. שם מקום: לשער בו את הכלים. קסבר דמוליא רמון דכלים ברמוני בדאן משערין: אר"י לא הוזכרו רמוני בדאן וכו'. אבל לענין קדוש אין חלוק בין רמוני בדאן לשאר רמונים. דכולן מקדשים. דסבר ר"י כל שדרכו לימנות מקדש בפ' התערובות וברים מסכת ביצה: בדאן וגבע. שני מקומות של כותים הן וניכרים היו רמונים וחציר של מקומות הללו (מרמון וחציר) של שאר מקומות וכותאי ודאי לא מעשרי מאי דמזבני לאחריני דלא חיישי אלפני עור לא תתן מכשול אע"ג דלנפשייהו מעשרי. הלכך מתעשרים ודאי בכ"מ: חצירי. כרתי פורו"ש בלע"ז כמו את החציר ואת הבצלים (במדבר יא): ו כביצה שאמרו. גבי טומאת אוכלים (יב) שאין מטמאין בפחות מכביצה: נותן לתוך המים. ממלא כלי מים ונותן לתוכו גדולה שבגדולות וקטנה שבקטנות וחולק המים שיוצאין לב' חלקים

הר"ע: (ג) שתי. יש לתמוה למאי ר"ע דהא מפיק מינה מקבל של ערב טמאה. ומהר"מ מפי' דכולה הא בבא חדא היא. וה"פ שמה שעור' לטהר בפקעת של שתי ואם לא מקבלי' של שתי אע"פ שמקבלת של ערב טמאה לרבנן [illegible] בית קערות כו' ובית הרעי נמי טמא לרבנן. אפי' ר"ג מטהר בכולן מפני [illegible] עפוי"ט. (ד) טמאה. [illegible] שהנקב כותש. הר"מ: [illegible] כמין פריגי אלונות [illegible] הר"מ: (ו) טמאה. [illegible] שכולה נקובה כמוליא כ[illegible] הר"מ: (ז) ולהכי [illegible] אחוזים שלייך נקב יותר [illegible] מאלו היה הא' לבד. [illegible] ועפוי"ט: (ח) [illegible] בדפנותיהן עד השמא [illegible] שנקבו בשוליהן. מהר"מ: (ט) בינוני. לפי דעת הכותב. הר"מ: (י) הוזכרו. [illegible] המדרש. מהר"מ: (יא) כדתנן בפ"ג מערלה מ"ז. ו[illegible] דר"מ לא מני להו אלא כ[illegible] מ"מ גם ר"מ מודה ד[illegible] רמוני' לא מקדשין דאין דרכ[illegible] להמנות. הר"ס: (יב) הר"ב אבל הר"מ כ' ידוע שיש [illegible] השעורי' של הענינים הפירי' מה שנשערהו בכבילה. [illegible] שאמרו שכבילה מטמא' [illegible] אוכלים

חלקים והחלק הא' הוא שיעור ביצה: וכי מי מודיעני. כלומר השלוקה גדולה שבגדולות שאין יש יותר גדולה הימנה. וכן קטנה שבקטנות שאין יש יותר קטנה ממנה: הכל לפי דעתו של רואה. לפי הוי"ד דעתו שהיא בינונית למראה עיניו. והלכה כר' יוסי: ז כגרוגרת שאמרו. להוצאת שבת ולשאר מקומות. ואין הלכה כר"י: ח כזית שאמרו. כגון כזית מן המת ומן הנבלה שמטמא. ורוב שיעורים שבתורה בכזית: [illegible]

א"ר יוסי. וכי מי מודיעני איזוהי גדולה ואיזוהי קטנה אלא *הכל לפי דעתו של רואה: ז כגרוגרת שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית. רבי יהודה אומר הגדולה שבארץ ישראל היא הבינונית שבמדינות: ח כזית שאמרו לא גדול ולא קטן אלא בינוני. זה אגורי. כשעורה שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית זו מדברית. כעדשה שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית זו מצרית. כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע לא גדול ולא קטן אלא בינוני. איזה הוא בינוני כל שהקפו טפח: ט האמה שאמרו באמה הבינונית. שני אמות היו בשושן הבירה. אחת על קרן מזרחית צפונית ואחת על קרן מזרחית דרומית. שעל קרן מזרחית צפונית היתה יתירה על של משה (יד) חצי אצבע. שעל קרן מזרחית דרומית היתה יתירה עליה חצי אצבע. נמצאת יתירה על של משה אצבע. ולמה אמרו אחת גדולה ואחת קטנה אלא שהאומנין נוטלין בקטנה ומחזירין בגדולה כדי שלא יבואו לידי מעילה: י ר"מ אומר כל האמות היו בינוניות חוץ ממזבח הזהב והקרן והסובב והיסוד. ר' יהודה אומר אמת הבנין ששה טפחים ושל כלים חמשה (טו): יא ויש שאמרו במדה דקה. מדות הלח והיבש שיעורן באיטלקי זו מדברית. ויש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם. הקומץ את המנחה והחופן את הקטורת והשותה כמלא לוגמיו ביוה"כ. וכמזון שתי סעודות לערוב מזונו לחול אבל לא לשבת דברי ר"מ. ר' יהודה אומר לשבת אבל לא לחול. אלו ואלו מתכוונין להקל. רש"א משתי

* גמ' חולק

אוכלים: (יג) מזומן לאכול ממנו שאינו נבלע בפרי במשקה ספוגים ותופים אלא אגור כמשקה ענבים. כס"י: (יד) של משה. לפי מדת ארכו של משה דהיינו אמתו. כס"י: (טו) ר"מ כו'. ר"י. במנחות דל"ז ילפינן להו מקרא. ועפוי"ט: (טז) הוא מזבח העולה של אבני' שעשה שלמה במקום מזבח הנחושת של משה: (יז) שמזבח מחובר לקרקע בפיר. כדאיתא רפ"ב דמדות: (יח) ואין לתמוה על הק' כדאשכחן בעזרי' שובבייא על

שבתוכו אגור בתוכו (יג): כשעורה שאמרו. כלו כשעורה: כעדשה שאמרו. שכן מטמאה בכעדשה. ונושא בכעדשה: מביאין טומאה. על אדם המוסכך: עובי המרדע. דהיינו מלמד הבקר ועביו אצבע והלים אצבע בגודל שהם ג' אצבעות בקטנות שהכיפה ארבעה אצבעות בגודל בהם שם אצבעות קטנות. ונמצא הקפו טפח שכל שיש בכסוכו טפח יש בהקפו שלשה טפחים וגזרו על שיש בהקפו טפח אטו על שיש בעביו טפח. שהוא מביא את הטומאה מן התורה: ט האמה שאמרו. לענין שבת ועירובין וסוכה ומדות וכלאים: באמה בינונית. היא אמה בת ו' טפחים דאיכא אמה בת חמשה. ואיכא אמה גדולה בת ששה ואצבע. ואמה בת ששה היא הבינונית: שתי

אמות. שתי מדות שבהן מודדים האמות וכל לשת מהן אמה: בשושן הבירה. חדר אחד בטי על שער מזרחי של עזרה ועליו שושן הבירה מצויירת כדי שתהא עליהם אימת מלכות: על של משה. על אמה בת ו' טפחי': שהאומנין נוטלים בקטנה. שהיה הגזבר מתנה עם האומני' כך וכך אמות בנין תעשו לבדק הבית מאיזות של משה בכך וכך דמים ומחזירים לו במדת האמה היתירה עליה אצבע כדי שיוסיפו מאלהם על תנאם. פן יעשו ויבואו לידי מעילה שנהנו מן ההקדש. ולמה שנים אלא לכספו' ולזהב שכשמתנים עם צורפי זהב וכסף לעבות עיבוא בת ארבע וחמש אמות באמה של משה. מחזירים למדה היתירה עליה חצי אצבע. לא לגודל היתירה עליה אצבע לפי שאומנות יקרה היא ואין מפסידין אותן כל כך: י כל האמות היו בינוניות. באמה בת ששה: חוץ ממזבח הזהב. שהיה אמה. על אמה: והקרן. של מזבח החיצון (טז). שהיה לו על ד' פנותיו ד' אבנים של אמה גובה ואמה על אמה עובי. ואותה האמה היתה באמה בת חמשה: והסובב והיסוד. של מזבח החיצון. ובפ"ג דמסכת מדות הן מפורשי': אמת בנין. כגון חומות הבית ומזבח העולה (יז): אמת כלים. כגון ארון ושלחן ומזבח הזהב. והלכה כרבי מאיר: יא במדה דקה. של מדבר קרויה מדה דקה. לפי ביצת מדברית ירושלמית וציפורית. ומדברית קטנה שבכולן: מדות הלח. היין ושאר היין: והיבש. עשרון ושלי מגזן: באיטלקי. במדה של איטליאה (יח) של יון. וזו היא מדברית שהיתה בימי משה: כפי מה שהוא אדם. בין קטן ובין גדול: קומץ המנחה. דכתיב (ויקרא ח) וקמץ ממנה מלא קומצו: וחופן קטורת. של יוה"כ דכתיב (שם יו) מלא חפניו קטורת סמים דקה: כמלא לוגמיו. אם שתה מלא לוגמיו ביוה"כ חייב. ולפי לוגמיו של שותה משערינן: כמזון ב' סעודות לערוב. ערובי תחומין אינו נפחות ממזון שתי סעודות: מזונו לחול. כמזון לשתי סעודות של חול שאוכל מעט ולא כמזון שתי סעודות של שבת דכולי עלמא משום דבשים תבשיליה. ורווחא לבסומי סכים: לשבת אבל לא לחול. דאדרבה שתי סעודות של שבת עדיפים משתי סעודות של חול. [illegible] שלש סעודות אינו מרבה באוכל בכל סעודה: אלו ואלו מתכוונים להקל. כל אחד מהן מתכוין למעט בשיעור של עירוב.

ושתי

משתי ידות לככר. משליש לקב. ר' יוחנן בן ברוקה אומר מככר בפונדיון מארבע סאין בסלע: יב ויש שאמרו במדה גסה מלא תרווד הקב. כמלא תרווד גדול של רופאים. וגרים נגעים כגרים הקלקי. האוכל ביה"כ ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה. ונודות יין ושמן. שעורן כפיקה גדולה שלהן (יט). ומאור שלא נעשה בידי אדם שעורו כמלא אגרוף גדול (כ). זה הוא אגרופו של בן בטיח. א"ר יוסי. ישנו (כא) כראש גדול של אדם. ושנעשה בידי אדם. שעורו כמלא מקדח גדול של לשכה (כב). שהוא כפונדיון האיטלקי. וכסלע הנירונית. וכמלא נקב שבעול (כג): יג כל שבים טהור חוץ מכלב המים. מפני שהוא בורח ליבשה. דברי ר"ע. העושה כלים מן הגדל בים. וחבר להם מן הגדל בארץ (כד) אפי' חוט. אפי' משיחה (כה). דבר שהוא מקבל טומאה. טמא: יד ויש במה שנברא ביום הראשון טומאה [א] בשני אין בו טומאה. בשלישי יש בו טומאה. ברביעי ובחמישי אין בהם טומאה. חוץ (כו) מכנף העוז (כז) וביצת נעמית המצופה. א"ר יוחנן בן נורי מה נשתנה כנף העוז. מכל הכנפים. [ב] וכל שנברא ביום הששי טמא: העושה

[א] נ"א ביום שני [ב] נ"א ל"ג

משתי ידות לככר משליש לקב. די לעיגול כשתי ידות של ככר של שלש ככרות לקב. כלומר ככר שלש בליצית הקב ושתי ידותיה היי ככר של עיגול: מככר בפונדיון. ככר הלקוח בפונדיון מן הנחתום כשנמכרים ד' סאים בסלע וד' סאים הן כ"ד קבין שכל סאה היא ששה קבין והסלע הוא ד' דינרים והדינר ששה מעין נמצא הסלע כ"ד מעין ונמצא כ"ד קבין לכ"ד מעין קב לכל מעה והמעה ב' פונדיונות הרי הככר הנמכר בפונדיון הוא חצי קב. אבל מפני שהחנוני רוצה להשתכר ויציאת האתיס והטחינה לא יהיה הככר הנמכר בפונדיון כשנמכרים ד' סאין בסלע אלא רובע קב. והרובע אחד הולך בשכר החנוני ויציאת האפיה וטחינה. הרי ככר הלקוח בפונדיון הוא רובע הקב דהיינו ששה בצים והוא שיעור שתי סעודות והיינו ככר של עירוב. וכן הלכה: יב מלא תרווד רקב. מלא כף עפרורית מן המת אחר שכלה כל לחות שבו: מלא תרווד גדול של רופאים. שהוא גדול משאר תרוודים ושיעורו מלא חפנים: כגרים הקלקי. כמין פול הבא ממקום ששמו קלקי והפולים שבו גדולים משאר פולים ושעור מקום גרים הקלקי תשע עדשות ג' על ג' מרובעות ומקום עדשה ד' שערות נמצא מקום הגרים ל"ו שערות: כותבת הגסה. גדולה משאר תמרים ושיעורה מעט פחות מכביצה: כמוה וכגרעינתה. שצריך למעך הגלה: ונודות יין ושמן. של עור שנקבו בעור הנקב שלהן: כפיקה גדולה. שמשימים בפלך כשהכנסים טוות בו: ומאור. כמין חלון שממנו האורה נכנסת לבית: שלא נעשה בידי אדם. כגון חור שהכוהו מים או שרצים. או שנפל העפר מאליו ונעשה שם נקב ואם לא חשב עליו לתשמיש או למאור שיעורו להביא את הטומאה מאהל המת לבית. לכך הנקב: כאגרופו של בן בטיח. דהיינו אדם ידוע אנלם. ובן בטיח שמו. שהיה אגרופו גדול: ושנעשה בידי אדם. שעשאו אדם להכנים את האורה: נירונית. מטבע של נירון קיסר: כמלא נקב שבעול. מלא מקדח של לשכה ופונדיון האטלקי וסלע הנרונית. ומלא נקב שבעול. כולן שיעור אחד להן ויש מקומות שהיו יודעים בהאי מהן. ולא באחר. הלכך תנינהו לכולהו: יג כל שבים טהור. כל בריות שבים אם עשה מעורו כלים אין מקבלין טומאה דכתיב (ויקרא יא) או בגד או עור או שק. מה בגד מן הגדל מן הארץ אף עור מן הגדל מן הארץ: חוץ מכלב המים. לפי שכל שאר בריות שבים אין אחד מהם בורח ליבשה כשצדים לגוד אותם אלא כלב הים בלבד. לכך הוי בכלל עורות היבשה. ואם עשה כלי מעורו מקבל טומאה והלכה כר"ע: אפי' חוט אפילו משיחה. ובלבד שיחברנו לו בדרך שאם היו ב' מן הגדל בארץ ומחוברים בחבור כזה היה טמא האחד כשנטמא חבירו: יד יש במה שנברא ביום הראשון טומאה. ה"ק יש דברים שנבראו ביום ראשון שהעושה כלי מהם יש בהם טומאה כגון הארץ שנבראת ביום ראשון וכלי חרס הנעשים ממנה טמאים: בשני אין בו טומאה. שבו נברא רקיע ואין בו טומאה: בשלישי. נבראו אילנות. וכלי עץ הנעשים מהם מקבלים טומאה: ברביעי. נתלו המאורות. ואין בהם טומאה: בחמישי. עופות ודגים. ואם עשה מהן כלים אין מקבלים טומאה: חוץ מכנף העוז. כנף העזניה דרבנן גזרו טומאה בכלים הנעשים ממנה דאתי לאחלופי בשאר כלים: וביצת הנעמית המצופה. בת היענה מתרגמינן נעמיתא ורבנן גזרו טומאה בבילתה כשהיא מגופה (כח) כיון דבלא נפיי נמי עומדת אבל בשאר בילים אפי' במצופה לא גזרו כייו בלאינה מטופה לא רייתא כבל: וכל שנברא ביום הששי טמא. חיות ובהמות ושרצים ואדם אם עשה כלים מעצמותיהן או מעורותיהן מקבלים טומאה

על שם שופן. תוס': (יט) שלהן. לפר"ב נ"ל דל"ג ליה והר"מ גר' ליה וז"ל כמו הפלך הגדול אשר יקשרו בו לפי שבזה יקשרו פלך כו': (כ) גדול. דכיון דלא נעשה בידי אדם בליר מהכי לא חשיב. רש"י: (כא) ישנו לאוחו לגרוף. רש"י: (כב) לשכה. שמונח בלשכה לקדוח את הכליך לבדק הבית. רש"י: (כג) שבעול. שעושין בו נקב וסוקעין בו יתד לקשור כל עות העול. רש"י: (כד) וחבר כו'. במ"כ יליף ליה. ועתוי"ט: (כה) משיחה. הוא השפה אש. יוליא הסייע בעת הבדל הבגד. הר"מ: (כו) חוץ. לאו דווקא דהאיכא כלב הים: (כז) מכנף כו'. נולת העזניי'. כמו נתרגם כנפיה דפרק אלו טרפות דפ' רש"י נולית הגדולות. ה"ל נולית העזנים גדולות מאד וסותכים אותן ועושין מהן כלים. מהר"מ: (כח) משמע מלשונו דמלופה לא קאי אכנף. ומהר"מ כתב דמשמע בתוספתא דקאי נמי אכנף

טו העושה כלי קבול מ"מ טמא. העושה משכב ומושב מ"מ טמא. העושה כיס מעור המצה (ל). מן הנייר. טמא. הרימון. האלון. והאגוז. שחקקום (לא) התינוקות. למוד בהם את העפר. או שהתקינום לכף מאזנים א טמא. שיש להם מעשה ואין להם מחשבה (לג): טז קנה מאזנים. והמחוק. שיש בהן בית קבול מתכות. והאסל שיש בו בית קבול מעות. וקנה של עני שיש בו בית קבול מים. ומקל שיש בו בית קבול מזוזה ומרגליות. הרי אלו טמאין. ועל כולן א"ר יוחנן בן זכאי. אוי לי אם אומר. אוי לי אם לא אומר: יז תחתית הצורפין טמאה. ושל נפחין טהורה. משחזת שיש בה בית קבול שמן טמאה. ושאין בה. טהורה. פנקס שיש בו בית קבול שעוה. טמאה. ושאין בה טהורה. מחצלת הקש. ושפופרת הקש (לז). רבי עקיבא מטמא. וריב"נ מטהר. ר"ש אומר אף של פקועות כיוצא בהן. מחצלת קנים ושל חלף טהורה. שפופרת הקנה שחתכה לקבלה. טהורה. עד שיוציא את כל הכביי:

פרק יח **השידה.** בית שמאי אומרים נמדדת מבפנים. ובה"ה אומרים

א נ"א טמאים

סומכה: טו העושה כלי קבול מכל מקום. ואפילו לא עשאו ראוי לקבל. אלא משהו (כט): משכב ומושב מ"מ. לישיבה מועטת. כגון שהיה נשען. או נתלה בו: מעור המצה. דלא תלים ולא קפיס ולא עפיץ: ומן הנייר. רעפוי מעשבים: שיש להן מעשה. כגון שחקקום: ואין להם מחשבה. אם חשבו למוד בהן עפר (לג) כגון שהן חקוקים מאליהן ולא עשו בהן מלאכה. אין מחשבתו מביאתן לידי טומאה: טז קנה המאזני'. הרוכלי' עושין אותו חלול. ומכניסי' בתוכו כספי' וכשהשוקלין ממשיך בקנה מעט והולך הכסף אל צד הדבר הנשקל ומכביד ומכריעו. והמחוק. שמוחקין בו המדה כשהיא גדושה. ולא עושין אותה של דלעת וכיוצא בה מן הדברים הקלים הוא מיקל ורע למוכר ואם עושים אותה ממתכת הוא מכביד ורע ללוקח. אבל עושים אותה של זית ושל אגוז ושל אשכרוע. והרמאי עושה המחוק של זית ושל אגוז חלול. כשהוא מוכר מכניס בו מתכת כדי שיכבד. וכשהוא קונה מסלקו: והאסל. מוט שנושאים בו בכתף. ויש פועלים רמאים לאחר שקבל שכר מטמין בבית קבול שבמוט את שכרו ואומר לבעל הבית לא נתת לי שכרי והמחפשים אותו אין נוהגים לו לחפש שם: קנה של עני. שיש בו בית קבול מים ושותה מהן. וכשהשואלים אותו אם טעם כלום אומר אני מתענה היום. ורבותי פירשו בית קבול מים בית קבול משקין וכשמוכר אצל בעל הבית בבית הבד גונב בו מן השמן: מקל שיש בו בית קבול מזוזה ומרגלית. ועושין כן כדי לגנוב בו את המכס (לד): אוי לי אם אומר. שמא ילמדו ממני בני אדם לרמות: ואוי לי אם לא אומר. שמא יאמרו הרמאין אין תלמידי חכמים בקיאים במעשה ידינו. ומתוך כך יבואו לרמות יותר. ולמה אמרם משום דכתיב (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' (לה) וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם: יז תחתית הצורפים. צורפי זהב וכסף יש תחתיהם כלי ששמו תמחית. והוא עשוי לתת בתוכו גרוטאות של כסף ושל זהב. אבל של נפחים אין עשוי לקבל ולא מיוחד נמי לישיבה: משחזת. של עץ (לו) שמשחיזין בה את הסכין ועושין לה בית קבול שמן שמושחין בה שמן להשחיז: פנקס של שעוה. שיש לסופרי ולבעלי חשבון שכותב עליו בעטם: קש. זנבות השבולים ועושים מהם מחצלאות: ושפופרת הקש. שהוא חלול ויש לו בית קבול: רבי עקיבא מטמא. ואע"פ שקבולו מועט. דהא דתנן לעיל העושה כלי קבול מ"מ טמא. וקמפלגי אי הוי דבר העומד אי לא. דאין טמא אלא דבר העומד מאליו ור' עקיבא חשיב ליה דבר העומד. ור' יוחנן בן נורי לא חשיב ליה דבר העומד. והלכה כרבי עקיבא: פקועות. דלעת מדברית. ויש אומרים אבטיחים קטנים מרים. וקנה שלהן חלול כשפופרת של קש: חלף. מין עשב הוא ועושים ממנו סלים ומחצלאות וקורין לו בערבי חלפה: טהורה. מטומאת מדרס. אבל לא ממשכב ומושב שהוא טמא מדרס ומושב דאורייתא אם אינה עשויה לשכב (לח): קנה שחתכו לקבלה. לתת בו כשל יכולה בו: הכביי. המוס הלבן שבתוך הקנה וקודם לכן אין לקנה טומאה ואפי' מדברי סופרים:

פרק יח **השידה** נמדדת מבפנים. דתנן לעיל (פ' טו) כלי עץ שמחזיק מ' סאה בלח והן כורים ביבש פטור

הכנף: (כט) וק"ק דהוה ליה למתני כלי קבול מכל מקום עמא' מהו העושה דקתני ועוד קשה דאמאי לא קתני בהדי' משהו דלי' מהר"ת כ"ל לפי' ליקט מ"מ מן המאלי' ומן המחובר' ועשאו כלי אי' עמא והיינו הא דתנן לעיל העושה כלי מן הגלל בים ואבל להן מן הגלל באכן כו' והגיה הכא משום משכב כו' ופי' עשה משכב ומושב מעור היה שנים ושבינשה. ועפרי"ט: (ל) המלה כו'. פו"ל והוא דבר של קיימא שאפשר שיעמוד. הר"ש: (לא) שחקקום. נקב קטן בגדיכן ועולא שהוכל מתוך הנקב. כס"י: (לב) משמע דאלו מדדו הוי מעשה והא דקיים ולא עשו בהן מלאכה היינו שלא מדדו אבל כס"י כי שאפי' מדדו גם אלא שלא עשו גם מעשי' לשם כלי: (לג) מחשבה. שאם בן דעת חשב עליהן עושים במחשבה דתנן שפכ"ה כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה. כס"י: (לד) וכלי שמכים בו המזוזה שאין נושכין ממנה מכס ותכסים עוקין שמרגליות. ועפרי"ט: (לה) דברי תורה. צדיקים כו' יאהבו גם שלא לרמות הבריות. ופושעים כו' ילמדו לרמות. כשב"ס: (לו) ואינה של אבן לפי שכלי אבנים לא יטמאו כלל ואינה ג"כ משחזת ברזל. לפי שהכלי מתכות פשוטיהן טהורי' הר"מ: (לז) הקש. שכל הגדל מן הארץ בכלל כלי עץ. הר"מ: (לח) ולפמ"ש בפכ"ד מ"ד דכל הטמא מדרס טמא אף בשאר הטומאות צ"ע. והר"מ אזל בו בחבורו שהיא טהורה מן המדרס. וכ' הכ"מ הטעם י"ל שמתוך שהיא קשה אינה ראויה לשכיבה:

וביכינה

אומרים. נמדדת מבחוץ. מודים אלו ואלו שאין עובי הרגלים. ועובי לזבזין נמדד. רבי יוסי אומר. מודים שעובי הרגלי' ועובי לזבזין נמדד. וביניהם (א) אינו נמדד. ר"ש שזורי אומר אם היו הרגלים גבוהות טפח (ב). אין ביניהם נמדד ואם לאו ביניהן נמדד: **ב** מוכני שלה בזמן שהיא נשמטת. אינה חבור לה. ואינה נמדדת עמה. ואינה מצלת עמה באהל המת ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש בתוכה מעות. ואם אינה נשמטת. חבור לה. ונמדדת עמה. ומצלת עמה באהל המת. וגוררין אותה בשבת אע"פ שיש בתוכה מעות. הקמרון שלה בזמן שהוא קבוע. חבור לה. ונמדד עמה. ואם אינו קבוע אינו חבור [א](לה) ואינו נמדד עמה. כיצד מודדין אותו. ראש תור. ר' יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה טהורה: **ג** השידה והתיבה והמגדל שנטלה אחד מרגליהן אף על פי שמקבלין טהורין [ב] ושאינן מקבלין כדרכן. רבי יוסי מטמא. ונקליטי המטה. וחמור. וחפוי טהורין. אין טמא אלא מטה ומלבן. ומלבני בני לוי טהורין: **ד** מלבן שנתנו על לשונות. ר"מ ור' יהודה מטמאין. ר' יוסי ור"ש מטהרין. א"ר יוסי מה שנה זה ממלבני בני לוי. שמלבני בני לוי טהורין: **ה** מטה שהיתה טמאה מדרס. נטלה

[א] ס"א. [ב] ס"א שאינן

שהוא והיינו אמה על אמה ברום ג' אמות. והכא פליגי כיצד מודדים לב"ש ומודדים חלל שבפנים ולא עובי הדפנות והשולים. ולב"ה הכל מודדים חוץ ומעובי הרגלים ולבזבזים שהוא האויר שעל הספה. ולר' יוסי מודדים אף עובי רגלי השידה והלבזבזים. ולר"ש אם אין הרגלים גבוהים טפח מודדים אף האויר שבין רגל לרגל. והלכה כב"ה אליבא דת"ק: **ב** מוכני. אופן (ג) כעין אופני העגלה ולפי שהשידה נשאת עליה קרויה מוכני. לשון את הכיור ואת כנו (שמות ל): בזמן שהיא נשמטת. שאדם יכול לסלקה מן העגלה: אינה חבור לה. והיא חשובה כלי לעצמה ואף שידה בת קבולי טומאה שאינה מחזקת מ' סאה ונטמאת השידה לא נטמאת המוכני. ואי לאו בת קבול טומאה היא ונגע טומאה במוכני. המוכני טמאה דלא חשיבא מן השידה והיא מיטלטלת מלאה וריקנית ויש לה בית קבול: ואינה נמדדת עמה. בששנין אמה על אמה ברום שלש אמות. דלא חשיבא כעובי הרגלים ואפילו לרבי יוסי אינה נמדדת עמה: ואינה מצלת עמה באהל המת. שאם השידה בבית הקברות (ד) מצלת על כלים שבתוכה כיון דמחזקת מ' סאה ואם בולטים ממנה כלים כנגד (גובה) המוכני ולמעלה. אין המוכני מצלת עליה. דמוכני מקבלת טומאה ואינה סוגלת בפני הטומאה: בזמן שבתוכה מעות. דכלי בפני עצמה היא. ובסיס לדבר האסור. אבל אם אינה נשמטת הרי נאסר דלא הוו בתוך השידה שהיא עיקר הכלי: קמרון. כעין קובה שעושין על גבי שידה: נמדד עמה. להשלים מ' סאה: כיצד מודדים אותו. כשהוא קבוע: ראש תור. באלכסון דהאי קמרון אינו כנגד כל השידה אלא כיפה כנגד מקצת שלה וכשבא למדוד אוירה רואין כאילו חוט נתון באלכסון מכותל השידה עד ראש הכיפה ומה שתחתיו נמדד: אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה. השידה בלא הקמרון הקבועה בה: טהורה. אף ע"פ שאינה מחזקת ארבעים סאה. ואין הלכה כרבי יהודה: **ג** אע"פ שמקבלים. כלומר אף על פי שלא נקבו בנטילת הרגלים, ויש להן בית קבול כבתחלה: טהורין. שכיון שנטל אחת מן רגליהן שוב אינן חשובין כלי לפי שאינן מקבלין כדרכן אלא נוטין לצד אחד וכשבורים דמו: ר' יוסי מטמא. כיון שלא נקבו בנטילת אחת מרגליהן ואין הלכה כר' יוסי. והרמב"ם גרים ושאינן מקבלי' כדרכן רבי יוסי מטמא ומלתא באפי נפשה היא והכי פירושה תיבה ומגדל שאינן מקבלין מ' סאה כשהן יושבין כדרכן ואם מטין אותן ומקבלין מ' סאה ר' יוסי מטמא כיון שאין מקבלים כדרכן. וחכמים אומרים הואיל ומקבלין מכל מקום חשיבי מחזיקים מ' סאה ומטהרין: ונקליטי המטה. עמודים. אחד מראשותי המטה, ואחד במרגלותיה, ומשימין מקל מזה לזה ומשליכין עליו סדין ונעשה אהל: וחמור. תחת מלבן המטה משימין עץ חלול שהמלבן מונח עליו ונקרא חמור: וחפוי. כגון לפוי שמלפפים המטה ונקליטיה: טהורים. דהוי מתכת המשמש לעץ: מלבן. לוחות חלולים עשוים לבנים תחת כרעי המטה שלא ירקבו מלחלוחית הקרקע ומטלטלים עם המטה (ה) הילכך טמאים דכמטה דמו: ומלבני בני לוי טהורין. לפי שרגילין לעלות לירושלים והולכים מעיר לעיר. ואין מוליכין המטות עמהן ומוליכין המלבנים הלכך אפילו קבועים בקרקעי המטה הואיל ועומדין לינטל לאו כמטה חשיבי: **ד** מלבן שנתנו על לשונות. עץ העשוי כעין לשון שהמלבן מונח עליו: ר"מ ורבי יהודה מטמאין. שאף הוא מיטלטל עם המטה כמו מלבן: רבי יוסי ור"ש מטהרין. דלא מיטלטל בהדי מטה כולי האי והלכה כר"י ור"ש: שמלבני בני לוי טהורין. ואע"ג דקביעי בכרעי המטה הואיל ועומדין לינטל טהורים. הני לשונות נמי עומדים ליטול ומלבני המטה ולאו כמטה חשיבי: **ה** מטה שהיתה טמאה מדרס. שישב עליה זב (ו) או נטלה

פרק יח (א) וביניהם. פירוש אויר שבין הרגלים [illegible] אינו נמדד. דלא אמרי' רואין כאלו [illegible] שוליים יורדין עד סוף הרגלי'. הר"ש: (ב) טפח. מקום שהוא [illegible] כוח. הר"ש: (ג) והשוי כ' דאין מלאה לפרש כן [illegible] לסנים מעות על האופן דהכי ואין גוררין כי' בזמן [illegible] עליה מעות. ומפרש דמוכני היינו כן של שידה כמו [illegible] הכיור ואת כנו. וכמו מכונות במלכים. פי' בסיס שהשידה מונח עליו. מהרי"ם: (ד) מצלת שנכנסה לבית שהמת בו. דמ"מ אין כאן הצלה שהרי הגג מאהיל על הטהרות שלמעלה אלא כגון שנכנסה לבית הקברות כו'. הר"ש ומהר"י"ש: (ה) דמסוברס במקומות כו' בפירכי. גמ'. (ו) וכן זבה [illegible] יולדת מצורע. ואמנם לקמן [illegible]

נטלה קצרה ושתי כרעים. טמאה. ארוכה ושתי כרעים. טהורה. ר' נחמיה מטמא (ז). גדר שתי לשונות לוכסן גדר שתי כרעים (טפח על טפח) לוכסן. או שמיעטה פחות מטפח. טהורה: ו מטה שהיתה טמאה מדרס. נשברה ארוכה ותקנה. טמאה מדרס. נשברה שנייה ותקנה (ח). טהורה מן המדרס. אבל טמאה מגע מדרס. לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנשברה שניה טהורה: ז כרע שהיתה טמאה מדרס וחברה למטה [א](כלה) טמאה מדרס. פרשה היא טמאה מדרס והמטה מגע מדרס. היתה טמאה טומאת ז' וחברה למטה. כלה טמאה טומאת ז' (יא). פרשה היא טמאה טומאת ז' והמטה טמאה טומאת ערב. היתה טמאה טומאת ערב וחברה למטה כלה טמאה טומאת ערב. פרשה היא טמאה טומאת ערב והמטה טהורה. וכן השן של מעדר: ח תפלה ארבעה כלים. התיר קציצה הראשונה ותקנה טמאה טמא מת [ב](וכן שניה) וכן שלישית. התיר את הרביעית טהורה מטמא מת אבל טמאה מגע טמא מת. חזר לראשונה והתירה ותקנה. טמאה במגע וכן שניה. התיר את השלישית טהורה. שהרביעית במגע ואין מגע עושה מגע (יב): ט מטה שנגנב חציה. או אבד חציה. או חלקוה אחין או שותפין, טהורה. החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא (יג). מטה מיטמאת חבילה ומיטהרת

[א] נ"י ל"צ [ב] ס"א

יהא דרך משל. הר"ב: (ז) מטמא. ודוקא כשכל המטה קיימת ושלה של אדם אחד שסופו לחזור לחברה. אבל אם כ"צד מקלקלו או שהוא של ב' בני אדם הואיל ואין סופן לחזור ולחברה ע"פ. אפילו איכא ארוכה ושתי כרעים קצרה ושתי כרעים טהורה. כדתנן בס"פ מטה שנגנב חציה כו'. תוספות: (ח) ותקנה. לאו דוקא תקנה. אלא לגבי רישא נקטה. תוספות: (ט) הר"ש דלא כמו לפרש שטמאה מגע מדרס כשנגע בטמאה וכדתנן בפכ"ז מ' פ' י'. דהכא מיירי לפרש אפילו לבי יומי דמליג שם. ועמייהו דקי"ל טומאה בית הסתרים אינה מטמאה: (י) היה טמא ר"ש דלא לאפוקי מהכא הרי הוא בכלל אלא בכלי מתכות. גמיהם הר"מ דבכל כלים אמרינן הרי הוא כחלל וא"כ במה ר"ל בטמא מת. ועתוי"ט: (יא) כלה כו'. ואם היה על המטה טהורה. והכרע נכללה. אם פירשה קודם הזיה. הכרע טמאה. הר"מ: (יב) אין כו'. שאין הראשון מטמא כלים מפני שהוא ולד. הר"מ: (יג) ולהבא. הרי זה דומה למי שעשה כלי אחד משברי כלים טמאים שהוא טהור. ומקבל טומאה להבא. הר"מ: וגירסא

נטלה או נשען: קצרה. אותן עצים שברחבה המטה לצד מראשותיה או מרגלותיה: ארוכה. אותן עצים שבאורך המטה מימין או משמאל והם נקראים ארוכות המטה: טהורה. דתו לא חזיא והויא כשברי כלים שהן טהורים: ר"נ מטמא. ואין הלכה כר' נחמיה: גדר. פחת וקצע כמו גודו אילנא: שתי לשונות לוכסן. שני עצים העשויין באלכסון שמלבני המטה מונחים עליהן באלכסון אחד שמקצוע מזרחית דרומית ואחד שמקצוע מערבית לצפונית טהורה דתו לא חזיא. וכן אם גדר שתי כרעי טפח על טפח לוכסן. מכרע שבמקצוע מזרחית דרומית גדר טפח ומכרע שבמקצוע מערבית לצפונית גדר טפח. [illegible] או שמיעטה מטפח. שנגדר רגליה ואין טפח מן המטה לארץ לא חזיא: ו ותיקנה טמאה מדרס. עדיין עומדת בטומאתה כיון דקיימא שניה: טהורה מן המדרס. אע"ג דנתקנה ראשונה קודם שנשברה שניה מ"מ טהורה דפנים חדשות באו. לכך שלאחר שיורה לא טומאת מדרס שחדשו לה פנים הללו ואין זו הראשונה מאחר שכבר נתקלקל בה כדי בטולה: אבל טמא מגע מדרס. משום לארוכה ראשונה כשנשברה ותקנה שהביא ארוכה אחרת תחת השבורה ושברה לתוכה נטמאת מגע מדרס שהרי נגעה במטה הטמאה מדרס (ט) וכי נשברה שנייה דפרח מינה טומאת מדרס אשתייר בה טומאת מגע דכל הנוגע מחובר לראשונה שנתקנה: עד שנשברה שניה טהורה. דכיון דנשברו שתי הארוכות תו לא חזיא. ולא דמי להיכא דנתפרקה וכולה קיימת דהתם סופו להחזיר פרקיה ולחברה: ז כרע. של מטה שהיתה טמאה מדרס שדרס הזב על הכרע כשהיה בפ"ע שלא היה מחובר למטה: כלה טמאה מדרס. דמחבר עביד להו כאילו כולה גוף א': היתה טמאה טומאת ז'. כגון שנגעה במת (י): טומאת ערב. כגון שנגעה בטמא מת: והמטה טהורה. דלא נטמאה בנגיעת הכרע. דראשון הוא ואין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה: מעדר. כלי עץ שיש לו שינים ומהפכים בו את האדמה ושיניו של מתכת ולפי שהשינים של פרקים ונעשים בו דינו כדין מטה שהיא של פרקים והאי וכן לאשמועינן ד קאי דאין מעדר מיטמא מדרס: ח תפלה. בתפילין של ראש שנגעו במת איירי שיש בהן ד' בתים וכל בית נקראת קציצה: התיר קציצה. העביר בית אחד והביא אחר תחתיו: טמאה טמא מת. דמחבר משוי להו גוף א' וכן שניה וכן שלישית כל זמן שהרביעית קיימת מטמאת שמחוברת לרביעית אבל כשהעביר גם הרביעית והחליפה באחרת פרחה מינייהו טומאת מת ונשתייר בשלש קציצות טומאת מגע טמא מת. שהרי נגעו ברביעית כשמחוברין והיא עדיין קיימת אבל רביעית כשהוחלפה אין בגופה טומאה כלל דאי משום דנגעה בג' אין מגע עושה מגע שהג' ראשונות לא נגעו בטמא מת ואין הרביעית המחדשה מקבלת מהן טומאה ואין טומאה ברביעית החדשה אלא מחמת שמחוברת לשלש הטמאות מגע הלכך כשחזר והחליף הג' פעם שניה טהרו כלן ואפי' מגע לית בהו: ט טהורה. ואפי' איכא ארוכה וב' כרעים הואיל ואין בדעתם להחזיר וכי מהני דוקא במקום שהכל לאדם אחד: מקבלת טומאה מכאן ולהבא. אבל למפרע לא דכיון דחלקוה פרחה טומאה מינה: מיטמאה חבילה. אם פרשה הכרע מן הארוכה

ומיטהרת חבילה דברי רבי אליעזר. וחכ"א מיטמאת אברים ומיטהרת אברים:

פרק יט **המפרק** את המטה להטבילה. והנוגע בחבלים. טהור. החבל מאימתי הוא חבור למטה מישיסרג בה שלשה בתים. והנוגע מן הקשר ולפנים (ב) טמא. מן הקשר ולחוץ טהור. נימי הקשר. הנוגע בצרכו טמא. וכמה היא צרכו. רבי יהודה אומר שלש אצבעות (ג): **ב** החבל היוצא מן המטה עד ה' (ד) טפחים טהור (ה). מחמשה ועד עשרה (ו) טמא. מעשרה ולחוץ טהור. שבו קושרין את הפסחים ומשלשלין את המטות (ז): **ג** מיזרן היוצא מן המטה [א] כל שהוא דברי ר"מ. רבי יוסי אומר עד עשרה טפחים. שירי מיזרן שבעה טפחים. כדי לעשותו חבק לחמור: **ד** נישא הזב על המטה ועל המיזרן מטמא שנים ופוסל אחד דברי ר"מ. רבי

[א] גמרא כל שהן

עומדת עם הקנה הוי חבור ואם נטמא הכרע נטמאת הקנה כשם שכשהיא שלימה אם נטמא אחד מאבריה נטמאת כולה כך נמי כשפירש הכרע מן הארוכה ועומדת עם הקנה נעשית חבילה עם הקנה. וכשנטמאת הכרע נטמאת הקנה עמה: **ומיטהרת חבילה.** שאם הטביל הכרע עם הקנה אין הקנה חוצצת עליה כי היכי דלא חייצה עליה כשמטבילה כשהיא שלימה: **וחכ"א מיטמאת אברים.** ולא חבילה דאם נטמאת כרע היא טמאה ולא קנה. דאינה חבור כשלימה: **ומיטהרת אברים.** כשבא להטבילה מטביל הכרע בפני עצמה. ולא חבילה עם הקנה. שהקנה חוצצת עליה דאינה חבור כשלימה דמטביל מטה שלימה טהורה. אף על פי שלא פירקה. אבל השתא דפירשה הכרע מן הארוך. לא הוי חבילה עם הקנה. וצריך להטבילה בפני עצמה. והלכה כחכמים. כך נראית פירוש משנה זו מן התוספתא. וכן פירשוה רבותי:

פרק יט **המפרק** את המטה להטבילה. אע"פ שמיטהרת כשהיא שלימה. פעמים שהיא גדולה ואינה יכולה ליכנס במקוה. וצריך לפרקה: **והנוגע בחבלים.** גרסי' (א). כלומר בין מפרק בין נוגע בחבלים טהור. ובמטה שנטמאה במת או במשכב הזב איירי וכגון שאין במטה ארוכה ושתי כרעים. ואפי' הכי צריך להטבילה. כדי שלא תחזור לטומאתה כשיחברנה. והנוגע בחבלים טהור. דמכיון שפרקה שוב אין החבלים חבור: **החבל מאימתי חיבור.** בתחלה כשאדם מסרג את המטה שאינה סורג בה ג' בתים. ועדיין נשאר החבל ארוך הרבה. נטמאה המטה נטמא החבל. והנוגע בחבל. טמא. דכלו חבור הואיל ומיפו לסרגו: **מן הקשר ולפנים.** אם קשר חבל אחר לזה החבל שסורג בו. אין החבל הנשאר חבור מן הקשר ולחוץ: **נימי הקשר.** כשקושרים שני חבלים זה בזה מניחין מעט מראשי החבלים מזה ומזה יוצאים חוץ לקשר. הן נקראים נימי הקשר: **הנוגע בצרכו טמא.** דכיון דלצורך לקשר הם. שאם היה קושר בראש החבל ממש. היה הקשר ניתר. נמצא שאלו הנימין מעמידין הקשר וכקשר דמו: **ר' יהודה אומר שלש אצבעות.** הוו חבור. דהוא צורך הקשר. טפי לא: **ב החבל היוצא מן המטה.** מה שנשאר ממנו לאחר שגמר הסרוג: **עד חמשה טפחים טהור.** דלא חזי למידי לצורך המטה ולא חשיב לה יד: **מחמשה ועד עשרה טמא.** דחזי לקשור בה הפסחים שהיו רגילים לקשור שם הפסח בחבל שבכרעי המטה כדי שיהיה מזומן להם. וחזי נמי לטלטל בו את המטה. כלומר להורידה מן העליה לגג. אי נמי להורידה אל המקוה. להטבילה כשנטמאה: **מעשרה ולחוץ טהור.** דמה שיש בחבל יותר מעשרה. אינו משמש לצורך המטה כלום: **ג המיזרן.** כמין אזור. או אבנט של אריג שכורכים אותו סביב המטה כדי לחבר פרקיהם. ופעמים שהוא גדול הרבה ונגרר ויוצא חוץ מן המטה: **היוצא מן המטה.** והמטה נטמאה מדרס: **כל שהוא.** אפילו יוצא כמה אמות חוץ למטה הכל טמא: **רבי יוסי אומר עד עשרה טפחים.** טמא בטומאת המטה. מעשרה ולמעלה טהור. והלכה כר' יוסי: **שירי מיזרן.** מיזרן שבלה ונקרע. כמה ישתייר ממנו ויהיה טמא: **שבעה טפחים.** דבציר מהכי לא חזי למידי ולא חשיב כלי: **חבק.** י"מ בגד עב וקשה שמשימים על החמור כשבא מן הדרך והוא מזיע. כדי שלא יצטנן לאחר שמסירין ממנו האוכף (ב). ויש מפרשים שמשימים אותו על משוי החמור כדי שלא יפסד אם ירדו עליו גשמים: **ד נישא הזב על המטה ועל המיזרן.** לאו דוקא נישא על המיזרן אלא נישא הזב על המטה שהמיזרן כרוך סביבותיה ויוצא ממנה: **מטמא שנים ופוסל אחד דברי ר"מ.** ר"מ לטעמיה דאמר לעיל דאפי' המיזרן יוצא מן המטה כל שהוא ואפי' מובא הוי חבור למטה ומטמא שנים ופוסל אחד כמטה עצמה. שכל שהזב נישא עליו

פרק יט (א) **וגירסת** הר"מ והר"ש הניגע. וכלו' שאחר שנתפרקה המטה שוב אין לחבלי' חבור: (ב) ולפנים. והקשר בכלל שהרי נימי הקשר כ"ש לצרכו מיטמאין וכ' הר"מ מן הקשר ולחוץ עד ג' אצבעות טמא מפני שהן לצרכו של קשר ס' ומן לג' לאצבעות טהור ס'. שלפי' פסק אין הקשר ניתר. עתוי"ט: (ג) רבי יהודה אומר כו'. בת"כ. במשכבו ולא בנימין היוצאים מן הקשר חוץ מג'. הר"ש וכ' הר"מ דשיעור זה בטביל המטה אבל עב"ז יהוא אללם ס'. עתוי"ט: (ד) עד חמשה יו'. וחמשה כלמעלת תוספתא: (ה) טהור כו'. בת"כ יליף ליה: (ו) עשרה. ועשרה כלמטה הימנו. תוס': (ז) שבו כו'. אה' ועד י' קאי. הר"ש: (ח) הר"ש. אבל הוא תפ' מיזרן זאר למר שנותנים פחת המלעות. ופי' מיזרן שכי הר"ב הוא מפי' הר"מ אבל הוא מפי' חבק הוא האזור אשר ישימו אותו על המרדעת כדי שיעמוד על גבו וכמנו פתח ולכן יותר דקלהו שנוין יחברו בכן המשלוי. והר"ב הביא ב' הפירושים ואינן שנין

אליו ימעכה משכב ומושב של זב. הרי אב הטומאה והנוגע בו הוי ראשון. והראשון עושה שני. ושני עושה שלישי לפסול את התרומה בלבד אבל לא לטמא והיינו מטמא שנים דהיינו ראשון ושני ופוסל א' והוא שלישי שהוא פסול בתרומה בלבד והמיזרן כל זמן שלא פירש מן המטה חשוב כאב הטומאה ומטמא שנים ופוסל אחד. אבל לאחר שפירש. לא הוי אלא כולד הטומאה ומטמא א' ופוסל אחד כדין שנגע במשכב הזב:

ר' יוסי אומר נישא הזב על המטה ועל המיזרן י' טפחים. מטמא שנים ופוסל אחד. מעשרה ולחוץ. מטמא אחד. ופוסל אחד. נישא על המיזרן מעשרה ולפנים [א]טמא. מעשרה ולחוץ [ב]טהור: ה מטה שהיתה טמאה מדרס וכרך לה מיזרן כולה טמאה מדרס. פרשה. היא טמאה מדרס והמיזרן מגע מדרס. היתה טמאה טומאת שבעה (ט) וכרך לה מיזרן. כולה טמאה טומאת שבעה. פרשה. היא טמאה טומאת שבעה. והמיזרן טמא טומאת ערב. היתה טמאה טומאת ערב [ג]וכרך לה מיזרן כולה טמאה טומאת ערב. פרשה. היא טמאה טומאת ערב והמיזרן טהור: ו מטה שכרך לה מיזרן ונגע בהן המת טמאין טומאת שבעה. פרשו. טמאין טומאת שבעה. נגע בהן השרץ טמאין טומאת ערב. פרשו. טמאין טומאת ערב. מטה שנטלו שתי ארוכות שלה ועשה לה חדשות. ולא שנה את הנקבים. נשתברו חדשות טמאה. וישנות טהורה. שהכל הולך אחר הישנות: ז תיבה שפתחה מלמעלה טמאה טמא מת. נפחתה מלמעלה טמאה טמא מת. נפחתה מלמטה טהורה. מגורות שבה טמאות ואינם חבור לה: ח התורמל שנפחת כיס שבתוכו טמא. ואינו חבור לו. החמת שביצים שלה מקבלות עמה ונפחתו טהורות שאינם מקבלות כדרכן: ט תיבה שפתחה מצדה. טמאה מדרס. וטמא מת. א"ר יוסי אימתי בזמן שאינה גבוהה י' טפחים. או שאין לה לזבז טפח. נפחתה מלמעלן נטמאה

טמא

מיזרן א': (ט) שבעה. שזאת המטה היא נלקחת ממי שנטמאת טומאת ז' מן המת. והמיזרן מן הבגדים וכ"ש היתה המטה אב במת והוא סוף אב לא שהיה הבגדים והא המיזרן כנוגע בה אב ג"כ. אבל כראשון. הר"מ: (י) אף ע"פ שאפשר לישב עליה נכפה. מפני שעיקר מעשיה לקבלה. וכבר בטל העיקר. הר"מ. ועי' לקמן מ"ט: (יא) לי הר"מ כמו שני כודים קטנים:

מטמא

[א] נ"א טמאה [ב] נ"א טהורה [ג] ס"א

ר' יוסי אומר וכו'. ר' יוסי לטעמיה דאמר לעיל עשרה טפחים והוו לא הלכך אם שנתוך עשרה חשוב שבור למשכב ומטמא שנים ופוסל אחד כל זמן שלא פירש אבל מה שחוץ לעשרה לא חשיב שבור למשכב. ודינו כפירש. דמטמא א' ופוסל אחד: נישא על המיזרן מעשרה ולפנים טמאה. גרסי'. ולא גרסי' טמא. והכי פירושא. נישא הזב על המיזרן היוצא מן המטה, אם נישא מעשרה ולפני' לצד המטה. הויא טמאה מדרס. דכיון דכל עשרה חשיבי שבור לנוטה. כשנטמא המזרן נטמאה המטה אבל מעשרה ולחוץ דלא הוו שבור למטה. טהורה המטה ולא נטמאה (בטומאת) המיזרן כך נראית בעיני פירוש משנה זו ונגרסת רבותי דגרסי טמא וטהור ופירושן לא נתקבל לי וכן דברי הרמב"ם שכתב בפירוש משנה זו לא נכנסו באזני כלל ודקדקת אם"כ במגוכו בה"כ פכ"א [הלכה ט'] נראה לי שגם אזל בו ופירש משנה זו כמו שפירשתיה כאן: ה כולה טמאה מדרס. וכל זמן שלא פירש המזרן מן המטה הרי כמטה עצמה כדפרשינן: והמיזרן מגע מדרס ומטמא א' ופוסל א'. כדין כל נוגע באב הטומאה: ו ונגע בהן המת. כשהן כרוכין יחד: טמאים טומאת ז'. בהא לא פליג ר' יוסי דדוקא בטומאת מדרס קאמר עד עשרה טפחים טמא מעשרה ולחוץ טהור אבל בשאר טומאות אפי' נאה אמה כלו שבור. כגון מזרן שהוא כרוך על המטה ונכנס המטה לאהל המת או נגעה בשרץ וכן אם נכנס קצה מן המזרן לאהל המת או נגע בשרץ נטמאת המטה נטמא המזרן נטמאת המטה ואפילו היה המזרן יוצא מן המטה מאה אמה: פירשו טמאים טומאת שבעה. ולא הוו כבלים שנשתברו כיון דכל א' מהן כלי בפני עצמו אע"ג דלענין קבלת טומאה חשובים ככלי א' וכשנגעה טומאה בא' מהן נטמא האחר: שנטלו שתי ארוכות. שלה ולא נשתברו והן ראויות להחזירן למקומן הלכך לא טהרה המטה מטומאתה בנטילת הארוכות: נשתברו חדשות טמאה. שהרי הישנות קיימות ולא נשתנו הנקבים. והוי כנתפרקה אבר אבר וכל אברים שלמים אבל נשתברו הישנות טהורה. לפי שהישנות הן שהיו במטה כשנטמאת וכשנשתברו הוי המטה שבר כלי דלא חזי בלא ארוכות: ז תיבה שנפחתה מלמעלה. שכסוי שלה: טמאה טמא מת. דכיון דשוליה קיימים אכתי חזיא לתשמיש ודוקא טומאת מת אבל לא טומאת מדרס דלא חזיא לישיבה: נפחתה מלמטן. בשוליה בטל בית קבול שלה. וטהורה לגמרי (י): מגורות שלה. אוצרות קטנות שבה דהיינו סדרים שבתוכה שלא נפחתו עמה טמאות: ח התורמל. כיס גדול של עור שהרועה נותן כליו לתוכו ובתוך התורמל יש כיסין קטנים כמו המגורות בתיבה: החמת. נאד של עור: שהביצים שלה מקבלות עמה. כשמפשיטין עורות האילים והתישים הזכרים נשאר העור שבמקום הביצים כעין כיס קטן (יא). ואם נפחתו טהורות דבטל בית קבול שלהן: ט שפתחה מצדה. בשפתה מלמעלה אינה מטמאה מדרס. דאם ישב עליה ובאים להשתמש בה אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. אבל כשפתחה מן הצד יכול להשתמש. אע"פ שיושב עליה: בזמן שאינה גבוהה י' טפחים. כשגבוהה י' לא חזיא לישיבה כלי הכי: או שאין לה לזבז. דכשיש לה לזבז מזיק ליושב:

נפחתה

טמא מת. נפחתה מלמטן ר"מ מטמא (יג) וחכמים מטהרין. מפני שבטל העקר בטלה הטפלה (יג): י משפלת שנפחתה מלקבל רמונים. רבי מאיר מטמא וחכמים מטהרים. מפני שבטל העקר בטלה הטפלה:

פרק כ

הכרים והכסתות והשקין. והפרצופין שנפחתו הרי אלו טמאים מדרס. הקלוסטר ד' קבין. התורמל חמשה קבין. הכריתית סאה. החמת של שבעה קבין. ר' יהודה אומר אף הרבצל והמזודה כל שהן הרי אלו טמאין מדרס. וכולם שנפחתו טהורים. מפני שבטל העקר בטל הטפלה: ב חמת חלילין. טהורה מן המדרס. עריבת פיסינות בש"א [א] מדרס. ובה"א טמא מת. עריבה מבילוג ועד תשעה קבין שנסדקה טמאה מדרס. הניחה בגשמים ונתפחה טמאה טמא מת. בקדים ונסדקה מקבלת מדרס (ז). זה חומר בשירי כלי עץ מבתחלתן. וחומר בשירי כלי נצרים מבתחלתן שמתחלתן אינם מקבלים טומאה עד שיתחסמו. נתחסמו אף על פי שנשרו שפתותיהן. כל שהן טמאין: ג מקל שעשאו בית יד לקורדום. חבור לטומאה בשעת מלאכה. הדיוסטר חבור לטומאה בשעת

[א] גמרא טמא

נפחתה מלמטן. בשוליה לא היא לתמנים. אבל היא לישיבה. מפני שבטל העקר. עקר התיבה היא עשויה להחזיק בשוליה מה שמשימים בתוכה. ועל ידם היא נקראת כלי. וכיון שנפחתו שוליה יבטלו. בטלו גם דפנותיה מלמעלן. ושוב אינה מקבלת שום טומאה והלכה כחכמים: י משפלת. קופה גדולה שמוליכין בה הזבל והאשפה שנפחתה מלקבל רמונים שזהו שיעורה ליטהר כשניקבה כמוציא רמון: רבי מאיר מטמא. אע"פ שהיא טהורה מלקבל טומאות טומאה היא מדרס שראויה לישיבה: וחכמים מטהרין. והלכה כחכמים:

פ"כ הכרים. עשוין למלאותן נוצה או מוך ואדם מתקן תחת מראשותיו: והכסתות. כמו כרים הן אלא שהן ארוכים וגדולים וכל גופו של אדם שוכב עליהן: פרצופין. כמין שקים של עור גדולים שנותנים בהן סחורות שמוליכין בספינות: הרי אלו טמאין מדרס. דכל הני עבידי נמי לשכיבה (א): קליסטר. כמין סל וכפיפה שתולין בפי הבהמה. ונותנים בה מספוא ושעורים והבהמה אוכלת כשהיא מהלכת: תורמל. כיס גדול של עור שהרועה נותן שם כל חפציו: כריתית. שק של עור קטן: רבצל. אמת קטן של עור שמשימים בו בשמים: מזודה. כלי שנותנים בו צידה לדרך תרגום צידה זודה: הרי אלו טמאים מדרס. כל אלו השנוים במשנה אם יש בכלן השעור המפורש בהן או יותר. מטמאין מדרס. דמשמשין שכיבה עם מלאכתן אבל בפחות מכשיעור המפורש בהן לא: נפחתו טהורין. שכל אלו עשוין לקבל. שהקבול הוא מכינם ומזמינם להיות ראויין למשכב ומושב. וכשנפחת בטל העקר שהוא הקבול שבעבורו היה קרוי כלי: ובטל הטפלה. שהיא טומאת מדרס: ב חמת חלילין. אמת מלא רוח ומשימין המגילים בפי הפיות והרוח יוצא דרך הנקבים ומוציא מן החלילים קול של שיר (ב): טהורה מן המדרס. דלא הויא לשכיבה (ג): עריבת פיסינות. עריבה שמביאין בה אבנים קטנות ורגבי אדמה כדי לתת בנדבכים של בנין. ופיסולות לי שקל פיסא סלא ביה דאמרינן בגמרא בסנהדרין גבי מקוללים: ב"ש אומרים מדרס. דסברי תשמשת שכיבה עם מלאכתה. וב"ה סברי אינה משמשת: שנסדקה טמאה מדרס. ואם לא נסדקה אינה טמאה מדרס דאומרין לו עמוד ונעשה מלאכתנו. אבל כשנסדקה ומוציאה משקין (ד) אינה ראויה אלא לשכיבה (ה) ופחותה מב' לוגים (ו) או יתירה מט' קבין אינה טמאה מדרס אפי' נסדקה: ונתפחה. ומחמת גשמים נתנפח העץ ונסתם הסדק: טמאה טומאת מת. כיון שהיתה בתחלה קודם שנסדקה ומפני שיש לה בית קבול ואינה טמאה מדרס לאינה מיוחדת לשכב עליה הואיל ומשתמשין בה בלישה: בקדים ונסדקה. לאחר שנתפח העץ ונסתם הסדק הניחה ברוח קדים ונסדקה: טמאה מדרס. דחזרה להיות ראויה לשכיבה ולא ללוש בה: זה חומר בשירי כלי עץ. דמתחלתן אין טמאין מדרס וכשנסדקה טמאים מדרס: כלי נצרים. סלים עשויין מנסרים של ערבה וכיוצא בהן: עד שיתחסמו. שתגומר שפתן העליונה: אע"פ שנשרו שפתותיהן כל שהן. שנפלו שפתותיהן ולא נשאר בשפתותיהן אלא כל שהן טמא: ג מקל. של עץ שעשאו בעליו בית יד לקרדום לפי שעה שלא קבעו בתוכו: חבור לטומאה בשעת מלאכה. דאע"ג דבאפי נפשיה פשוטי כלי עץ לא מקבלי טומאה הכא בית יד היא וידות נתרבו בכל תורת טומאות הכלי או לאוכל. ואם נגעה הקרדום טומאה הבית יד וכן אם נגעה טומאה בבית יד נטמא הוא והקרדום עמו ודוקא בשעת מלאכה הוי חבור לטומאה אלא בשעת מלאכה לא דשלא בשעת מלאכה אדם עשוי לזרקה לבין העצים: דיוסטר. כלי המשמש לב' נגרים דו שנים. שער יד כדמתרגמינן לכסא דבר יהודה

(יג) מטמא. הואיל וטמאה תלדה, ולא נפחתה למעלה ראויה למדרס כשהיתה. וכל המיטמא טמא מדרס נן טמא טמא מת. (יג) מפני כו'. ומהיה כלי שיטמא טומאת מת הוא העיקר. וזה הולך על השורש בפ"ז מנדה: כל הטמא מדרס טמא טמא מת. ויש שטמא מת ואינו טמא מדרס. הנה נתבאר שטומאת מת עקר. הר"ש:

פרק כ (א) וכיון שמשמשת ענינם עשוי לשני דברים יחד להיותם מכלי קבול. ולישב עליהן ולזה כלשנ נפחתו ונטהרו מטומאת ע"ז הנה נשארו בדין המשכב ויטמאו במדרס. הר"ש ועתוי"ט: (ב) כשנופח בפיו. הר"ש: (ג) דכיון שאינה מלאה מתגלגלת. הר"ש: (ד) ואינו יכול ללוש בה תנלא לחת. פ"כ: (ה) כשכפאה על פיה וכדהגיה כפה קלה ויושב עליה: (ו) שהרי הוא כקערה ושיעורה בזיתים. וביותר מט' קבין. לק' במ"ד: (ז) מקבלת כ'. לא ידענא אמאי משני הכא מבכל דוכתי דתני טמאה מדרס

מדרס: (ט) ומכוס גם לכונפא כו'. ולע"ם שהגם היא כמין מקל לכוך שאיני עב. הכא מיירי שהוא עב כמו קורה דהא תנן בסיפא כסא שקבעו בכלונס: (ט) מדלא כתיב גבי משכב אשר שכב וגבי מושב אשר ישב בקמ"ץ ופת"ח. וכתיב ישכב ישב. משמע שיסכב עליו תמיד במיוחד לשכיבה ולישיבה וגבי משכב נמי דרים ליה הכי. רש"י: (י) גדולה. ישירה מט' קבין. הר"ם: (יא) קבעו. במסמרים. הר"ש ועפוי"ט: (יב) בשידה כו'. לבחורה לורמא דמלמא נקט. אבל הר"ח כי הרי א מכלל השידה וטהורה. נראה שדעתו דמיירי דוקא בשידה כו' הנאיכ במדי שהם טהורים: (יג) אבל הר"מ השוה שתי המשניות. ומפרש למשנתנו דה"ק דבל שמא טמא מת כלומר שהוא ישוב כמו כלים לשר נטמאו בטמא מת. כלשרנגעו במדרס ישובו כלהון. עפיי"ש: (יד) הר"ש. ולא ידענא למה לא כרלה על מקומה במכילתין הכי"ן מ"ט: (טו) טמא מת. ולא עבריות כאחד ממחילם כנים שאינן מקבלות טומאה. כש"י

בשעת מלאכה. קבעו בכלונס טמא ואינו חבור לה. עישה לו דיוסטר אין טמא אלא צרכו כסא שקבעו בכלונס טמא. ואינו חבור לו. עשה בו כסא אין טמא אלא מקומו. קבעו בקורת בית הבד. טמא ואין חבור לה. עשה בראשה כסא טהור. מפני שאומרין לו עמוד ונעשה את מלאכתנו: ד עריבה גדולה (י). שנפחתה מלקבל רמונים. התקינה לישיבה ר"ע מטמא וחכמים מטהרין עד שיקציע. עשאה אבוס לבהמה אף על פי שקבעה בכותל טמאה: ה כופת שקבעו בנדבך. קבעו ולא בנה עליו. בנה עליו ולא קבעו טמא. קבעו (יא) ובנה עליו טהור. מפץ שנתנו על גבי הקורות קבעו ולא נתן עליו את המעזיבה. נתן עליו את המעזיבה ולא קבעו טמא. קבעו ונתן עליו את המעזיבה טהור. קערה שקבעה בשידה תיבה ומגדל (יב). כדרך קבלתה. טמאה. שלא כדרך קבלתה טהורה: ו סדין שהוא טמא מדרס. ועשאו וילון טהור מן המדרס. אבל טמא טמא מת (טו). מאימתי היא טהרתו. בש"א משיתבר. בה"א

* ס"א משיספר

והוא מקל שיש בו שני נקבים אחד מלמעלה ואחד מלמטה ושתי יתדות תחובות בהן אחת ומחזרם למערב ואחת ומצפון לדרום והנגמים ומסיכית בו את המסוה שבפנך וקורין לו בלפ"א בלע"ז. ופעמים שאין אותן ידות מחוזק ומקבלין טומאה: קבעו בכלונס. קבע הדיוסטר דהיינו היתד עם שתי יתדותיו בכלונס דהיינו עץ ארוך (יג) וגדול שתקוע בארץ: טמא. הדיוסטר ומכאן ואילך אם נגעה בו טומאה דהוי מקבל הטיר ניתדות בין בשעת ומלאכה בין שלא בשעת מלאכה בין שנקבע שאין אדם עשוי נזקק לבין השנים אבל הכלונס עצמו אינו חבור לו שאם נגעה טומאה בכלונס לא נטמא הדיוסטר: עשה בו הדיוסטר. שקבע שתי היתדות בגופו של כלונס: אין טמא. מן הכלונס אלא מה שהוא כנגד היתדות לצורך את הטיטוס והשאר בין מלמעלה בין מלמטה טהור שהכלונס ארוך הוא וגדול: כסא. שהוא עשוי וקבעו בכלונס הכסא טמא מדרס ואין הכלונס חבור לו להיות מיטמא מדרס כיוצא בו: עשה בו כסא. הכלונס עצמו עשה כסא: אין טמא אלא מקומו. דהיינו מקום הישיבה ושאר הכלונס טהור: קבעו הכסא בקורת בית הבד. שעוצרים בו שמן הזיתים. הכסא טמא מדרס והקורה אינה חבור וטהורה. ואם יעשה הקורה עצמה הכסא עשוי בראשה כאחד מן הכסא טהור דאמרינן לו עמוד ונעשה מלאכתנו ותניא בת"כ אשר ישב עליו יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. יכול אפי' ישב על הלכן ועל הקורה ת"ל כלי ולא אבן ולא קורה ליטמא את אלו ולא אוציא כלי אבנים כלי גללים כלי אדמה ת"ל הכלי כלי המיוחד לקבל טומאה וכלים הללו אין מקבלים טומאה לעולם אין לי אלא כסא וספסל וקתדרא המיוחדים לישיבה מנין תיבת הבלנים תיבה שפתחה מלמעלה עריבה מגי' לוג עד ט' קבין שנסדקה ואין יכול לרחוץ בה רגלו אחת ת"ל וכל הכלי ישיבה. יכול אפי' כפה סאה וישב עליה תרקב וישב עליו ת"ל אשר ישב המיוחד לישיבה (ט) לא שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו: ד עד שיקציע. שיחתכנה ויתקננה לישיבה והלכה כחכמים: אע"פ שקבעה בכותל טמאה. טומאת מת או שרץ ולא בטלה מתורת כלי ולא אמרינן כלי המחובר לקרקע כקרקע דמי אלא כבתים המחובר לקרקע ונתמלאתו או שנעשה כדי לשמש את הקרקע: ה כופת. כלי המיוחד לישיבה ועל תורה הוא: שקבעו בנדבך. בשורת הבנין: בנה עליו ולא קבעו. כדרך האומנים עושים שבונים כיפה ע"ג נסרים ואח"כ מסירים אותם: טמא. אם ישב הזב על הבנין שעליו נטמא הכופת שתחת הבניין שהזב מטמא את המשכב ואת המושב שתחת אבן מסמא. וכן כשקבעו ולא בנה עליו וישב הזב עליו כשה א קבוע מצא דלא בטלו כדינו אבל כשקבעו ובנה עליו בטל לגבי כותל וככותל דמי: מפץ. כמין מחצלת שם ה מגים או מנציו: על גבי הקורות. של עלייה: מעזיבה. טיט ולרורות של אבנים בנותנים ע"ג התקרה וכל כמה שלא קבע המפץ בקורות וישב הזב על המעזיבה נטמא המפץ במשמיש ולא בטל אם רם כלי דאי בעי שקיל ליה וכן אם קבעו ולא נתן עליו מעזיבה וישב הזב עליו טמא מדרס ולא בטיל עד שקבע ויתן עליו המעזיבה: כדרך קבלתה. שפיה לחוץ: שלא כדרך קבלתה. שפיה לפנים: ו סדין שהוא טמא מדרס. ברייתי לשנא מדרס קאמר לא שנטמא מדרס ממש דה"נ כדתנא סיפא. אבל טמא טמא מת לאו אבל טמא מגע מדרס (ג) כדקתני בהקומץ רבה (יד): ועשאו וילון. רבך שפתח או וילון לבסינה ודוקא שעשה בו שני שעה אבל מחשבה אינה מוציאתן מידי טומאתה בהגיו רחין לה: אבל טמא טמא מת. מפני שהשמש מהמם כנגדו ממשמש מוליט לפעמים שילך לבכסיל מטורם כלי: מאימתי טהרתו. בכלל טורם מדרס ממש: משיספר. בשופפא

בה"א משיקשר. ר"ע אומר משיקבע: ז מחצלת שעשה לה קנים לארכה טהורה. וחכ"א עד שיעשה כמין כ"י. עשאם לרחבה ואין בין קנה לחברו ד' טפחים טהורה. נחלקה לרחבה רבי יהודה מטהר. וכן המתיר ראשי המעדנין טהורה. נחלקה לארכה ונשתיירו בה שלשה מעדנים של ו' טפחים טמאה. מחצלת מאימתי מקבלת טומאה משתקנב והיא גמר מלאכתה (טז):

פרק כא הנוגע בכובד העליון (א) בכובד התחתון. בנירין ובקירום. ובחוט שהעבירו על גבי ארגמן ובעירה שאינו עתיד להחזירה טהור. בנפש המסכת. ובשתי העומד. ובכפול שהעבירו על גבי הארגמן. ובעירה שהיא עתידה להחזירה טמא. הנוגע בצמר שעל האימה באשוויה טהור. הנוגע בפיקה עד שלא פירעה טמא. משפירעה טהור: ב הנוגע בעול. ובקטרב (ה) בעין ובעבות

תוכה דבית שמאי בעו שיקרעו ויתקננו למדת הפתח. ויתפור בו לולאות לתלותו במסך או בספינה וב"ה דאמרי משיקשור לא בעו קריעה אלא משיקשור בו הלולאות כדי לתלותו בהם. ואית ספרים דגרסי ב"ש אומרי' משיתבר והיא היא. כלומר משישברוהו ויקרעוהו כדי לתפרו למדת הפתח: ר"ע אומר משיקבע. משעה שיתלה אותו על הפתח או על הספינה והלכה כבית הלל: ז לארכה טהורה. אורך הקנה לאורך המחצלת טהורה. דלא חזיא לשכיבה שהקני' מזיקין לשוכב ולא חזיא כי אם למסך: כמין כ"י. יונית שהוא כמין כ' הפוכה שלנו כלומר לעולם היא טמאה עד שימשוך הקנים מצי צדדים והלכה כחכמים: עשאם לרחבה. אורך הקנים לרוחב המחצלת: ד' טפחים. כשיש בין קנה לקנה ד' טפחים חזיא לשכב בין שני הקנים: נחלקה לרחבה. ונשברו הקנים שלה לחצי: ר"י מטהר. דלא חזיא לשכיבה ואין הלכה כרבי יהודה: המתיר ראשי המעדנים. מנהג עושי מחצלאות כשמשלימין המחצלת נשאר כמין מגל וגודלים אותו בכל שני טפחים גדיל אחד וקושרו שלא יסתר האריג. ואם ניתר עומד לסתירה ונתבטל מתורת כלי וטהורה: מעדנים. קשרים כמו וילך אליו אגג מעדנות (שמואל א טו) כלומר קשור כדרך שקושרין האסורים וכן התקשר מעדנות כימה (איוב לח): שהם של ו' טפחים. ב' טפחים בין מעדן למעדן וטפח מכאן וטפח מכאן: משתקנב. משיחתוך ויקטום ראשי קרומים הבולטים וזו היא קינובה:

פכ"א הנוגע בכובד העליון. שני עצים עגולים יש לאורג האחד שחוט השתי כרוך בו והב' שלפניו שכל זמן שאורג והולך כורך בו היריעה הנארגת. ולפי שהם כבדים נקראים כובד. וכובד העליון הוא שלפניו. וכובד התחתון הוא הרחוק ממנו שכל השתי כרוך בו: בנירין. הן חוטים האורגין על הקנה. ובענוכן (ג) מגביהין קצת החוטים ועושין דרך שילך בו האורג במוט (ג): וקירום. מסרק שבו מכים על האריגה ומסדרים החוטים: בחוט שהעבירו על גבי ארגמן. לאחר שנעשית הרקמה משיימין חוטין עליה שלא תתקלקל ואותן חוטין לא הוו חבור לבגד: ובעירה. הוא אירא האמור בפ"ק דשבת (ד) (יף יא) ולא גרדי באירא בצאתו והיא חתיכה קטנה מצמר. או מפשתן. או מצמר גפן. שאורגים בתוך המטפחות לנוי. שאורג אותו בתוך השתי. ושוט של ערב כרוך בתוכה. ויש מהן שחורים ואדומים. ואם אינו עתיד להחזירה בין שהיא אדומה. ועתה רוצה להכניס אירא שחורה. אע"פ שלא פסקה מן הבגד לא הויא חבור: בנפש המסכת. חוטי הערב שהולכים בתוך המסכת כנפש בתוך הגוף. וכל דבר שהאורג נותן בתוך המסכת לתקן אריגתו. קרוי נפש. והנוגע בהן כנוגע בבגד דהוו חבור: שתי העומד. שצריך עדיין לבגד ועומד ליארג: ובכפול שהעבירו על גבי הארגמן. חתיכת בגד שתופרים על הארגמן שלא תתקלקל הוי חבור לבגד: עירה שעתיד להחזירה. כדפרישנא לעיל: בצמר שעל האימה. ויש גורסים העימה בעי"ן והכל אחד. והוא מקל ארוך או קנה שהנשים כורכות בו את הצמר וטוות: באשוויא. הצמר שעל האשוויא. ואימה ואשוויא שתיהן לטוות עשויות אלא שמשונות זו מזו בצורתן: טהור. דלאו חיבור: פיקה. כמין עגול קטן של מתכת ויש בו נקב. והנשים תוחבות אותו בראש הפלך להכבידו. וקורים לו בלע"ז פוסקול"ו: עד שלא פירעה. קודם שיתירנה: משפירעה. לאחר שהתירה: ב קטרב. מפורש למעלה פרק כלי מתכות שהן ב' עצים משני צדי העול והן נקובים ומכניסים בתוך אותו נקב עץ ושמו קטרב וקושרים אותו שלא יפתחו הבקר: בעין. בגד של נגרים:

רש"י: (טז) גמר כו'. לכאורה קשה למ"ל למפני מה דהא בב"ה שגמרה המלאכה שהיא מיטמאה הכלי. טעמא לפי שבו נגמרה מלאכתו. וי"ל דבמחצלת יש שעושין עוד מלאכות אחרות אחר זו המלאכה וה"א דעדיין לא נגמרה מלאכתה מקרי קמ"ל:

פרק כא (א) הנוגע כו'. מיירי שהבגד בשעת אריגתו היה באהל המת והרי נטמא ואין מיטמא בשאר הטומאות אלא הנוגע אם לא האריג לבד. שכאן או בגד יגע שיהיה. בגד שהוא עורי ולרוג ולאמר כאן כי כאשר יגע האדם בכובד העליון כו' שכל אלו אינן חבור לבגד אבל המגע בנפש המסכת כו' שכל אלו חבורין לבגד. הר"מ: (ב) ובכא"י ובהמשכתן כו': (ג) נ"ל שילך בו חוט הערב ועתוי"ט שהאריך בזה: (ד) ולע"ג דהתם בגל"ף בתחלה ובסוף הכי אותיות אחה"ע מתחלפות. אבל הר"מ פירש שהוא מלשון. שלויה לפי שהעירה הוא הכלה והדבק עכ"ל כלומר שהוא מלי מעור (דפ"ג דע"י) ולי מקלא כמעני אים ולויות. ועתוי"ט בארוך בענין כל האריגה ומלאכותיה בכל הפרק: (ה) הנוגע כו'. המונח בזאת ההלכה כמו כונת אשר לפניה וזהו שהוא יאמר כי כאשר נטמאת העגלה או המחרישה או הדברים המחוברים בהן. יחשב כמו הדבר אשר נטמא. הר"מ: ודומה

פול

של אבן שמהלכים על גבה הבהמות (ו) והעול עליו: עבות. עץ ארוך ועב שבמחרישה שמכניסים בתוך העול: והחרב. עץ עשוי כדמות חרב שתופס בו האופן: ובבורך. עץ עקום דומה לברך (ז) והוא תוקעים על הקרקע בעת החרישה: ביצול. עץ שתופס אותו החורש בידו. ובו מסה המחרישה בכל לשונה ופירוש יעל מסה. לא חשה ממסס (תרי"ו) מתרגמינן לא תגלי דין: עין של מתכת. טבעת של מתכת: לחיים. שני עצים שבנקבי העול: עריין. עשוי כמין כלי של יתדות אבנים ובו נתפרי גושים של עפר וקורין עריין מל' ערער תתערער (ירמיה נא) ערו ערו עד היסוד בה (תהלים קלז) ואין הלכה כרבי יהודה שמטהר בלחיים: ג מגירה. ברזל מלא פגימות שמנסרים בו הלוחות והנסרים ובלע"ז סיג"א ויש למגרה שני עצים אחד מכל זה ואחד מכל זה. שבהם תופס מרה עצים בשעה שמנסר הלוחות. והעצים הללו הן בית יד למגרה ואם נשמטה המגרה הנוגע בהן טמא דהא לה ידות: בחוט ובמשיחה, כלומר העצים

ובעבות. אפי' בשעת מלאכה טהור. בחרב ובבורך וביצול טמא. בעין של מתכת. בלחיין. ובעריין טמא. ר' יהודה מטהר בלחיים שאינם עשויין אלא * לרבות את העפר: ג הנוגע ביד מגרה מכאן ומכאן טמא. בחוט ובמשיחה באמה ובסניפין במכבש של חרש (ט). ובקששנית טהור. רבי יהודה אומר אף הנוגע במלבן של מסר הגדול טהור. הנוגע ביתר. ובקשת. אע"פ שהיא מתוחה טהור. מצודת האישות. טהורה. ר' יהודה אומר כל זמן שהיא מתוחה. חבור:

(ו) והחרב לפניו. הר"ש: (ז) ולי הר"ש לרכיבה אדם: (ח) כלא אלק מונה סניפין ולא סניף: (ט) של חרש. שנפתח הכותם שהנוגע במכבש טהור. הר"ש: (י) ר"ל ולכך הנוגע בהם טהור:

פרק כב (א) השלחן והדלופקי.

ונמצא בכתוב בדפוס א' ופי' רז"ל גרסא ירושלמי: (ב) ובפי"א מ"ד הר"ז ז"ל בתר עיקר אזלינן. ר"ל דהתם מיירי בכלי שהגלמי הויא אלא דאי טמא ולאחר מכאן: (ג) מרגליו. מן הני רגלים

פרק כב השלחן והדלופקי. שנפחתו או שחיפן בשיש. ושייר בהם מקום הנחת הכוסות. טמאים. ר' יהודה אומר מקום הנחת חתיכות: ב השלחן שנטלה אחת מרגליו (ג). טהור. נטלה שניה טהור. נטלה השלישית טמא. כשיחשיב עליו. ר' יוסי אומר אין צריך מחשבה. וכן הדלופקי: ג ספסל שניטל אחד מראשיו. טהור. ניטל השני טהור. אם יש בו גובה טפח טמא. שרפרף שניטל אחד מראשיו טמא. וכן הכסא שלפני קתדרא: ד כסא של כלה שניטלו חפויו. ב"ש מטמאין. ובית הלל מטהרין

אלא שהן בית יד קורין הם ומתיחה ומבל שהולך על ארך המגרה ומסבב בין סניפה ומעמידו: באמה. עץ ארוך בלע"ז אלו השני עצים והולך על אחר המגרה קרוי אמה: ובסניפין. עץ קטן נתון בין האמה ובאמה עד הלמה ובו פותלין וגודלין החוט והמשיחה וראשו אחד בתוך החוט. וראשו אחד באמה ופעמים שיש שנים (ח): מכבש. מקום יש לפרש עלים משנם ועושר שם העצים העקומים והנוחות העקומות והעקושות כדי שיתישרו. וכן עושר שם העצים והנסרים. שלא יתנענעו לכאן ולכאן עד שיתקנם למלאכתו: קששנית. כמין קשת קטן של עץ שתוחבים בו ברזל של מקדח שהרוצה לנקוב בו והאדם אוחז הקשת ומגלגל בו את הברזל. ואם הברזל שאוח לא נשמת הקשת דלא הוי מחבר שדרכם היה אלא לחבר הקשת בברזל: מסר הגדול. מגרה גדולה שעשויה לנסר קורות ועושים לה כמין מרובע מעצים דקים והמגירה באמצע ואותו המרובע קרוי מלבן: טהור. שאין שמה אלא מקום אחיזת בית יד בלבד ואין הלכה כר' יהודה: ביתר. חבל הקשת לשון כוננו חצם על יתר (תהלים יא): אע"פ שהיא מתוחה. הע"מ שהמן ביתר ובקשת ומתיחה נירות בה ונפתח המן לא נשמת הקשת ויותר (י) שאין היתר חבור לקשת: מצודת האישות. בריה שאין לה עינים. התכבות יתרגמין אישותא ונדין אותה כפי שמפספדת את השדות: טהורה. שאינה חשובה כלי: כל זמן שהיא מתוחה. והמן של ברזל בה אם נשמת המן נשמטה המצודה. ואין הלכה כר' יהודה:

פכ"ב השלחן והדלופקי. כלי עץ שמשמשין בו אומיות ואמיטות (א) ואוכלין ושותין ומונח נוטלין ומסיחין על השלחן: ושייר בהן מקום הנחת הכוסות. שלא נפחת או שלא חיפן, דאי הוה כלו מחופה שיש. היה טהור ככלי אבני דבתר הפויו אזלינן (ב): מקום הנחת חתיכות. של לחם ושל בשר. דאם אין בשלחן מקום הנחת חתיכה. לאו שלחן הוא ולאו דלופקי הוא ואין הלכה כרבי יהודה: ב ניטלה אחת מרגליו טהור. דלא חזי לשלחן דהרי אינו ראוי לאכול עליו: נטלה שלישית טמא. שראוי לאכול עליו כמו על גבי טבלא. והוא שיחשוב לאכול עליו: אינו צריך מחשבה. דכיון שראוי לאכול עליו. הרי הוא מקבל טומאה: וכן הדלופקי. דינו כדין השלחן וכולהו הנהו דשלחן קא מיתני בדלופקי. ואין הלכה כרבי יוסי: ג הספסל. דף ארוך בראשו אחד תקוע יותר מזה גבוה. וכן בראשו השני. כדי לרגליו וכן הקרקע שיהיה ראוי לישב עליו: ניטל השני טהור. וכא דיוני לשתק דמשתמשין בו ברגליו עונח. דספסל שנסתרו שני רגליו לא חזי לישיבה שיושב עליו כיושב על גבי קרקע: אם יש בו גובה טפח טמא. שהדף הגבוה טפח חזי לישיבה: שרפרף. הספסל לכדום רגליו של אדם: הכסא שלפני קתדרא. דינו כשרפרף: ד שניטלו חפויו. לשון חופה כגון שנים יוצאים מגב כד בגבה של כלה. ועשויין כדי שיסמכו עליהן: ב"ש מטמאין,

וב"ה מטהרין. שמאי אומר אף מלבן של כסא טמא. כסא שקבעו בעריבה ב"ש מטמאין. וב"ה מטהרין (ד). שמאי אומר אף העשוי בה (ה): ה כסא שלא היו חפויו יוצאין ונישלו טמא. שכן דרכו להיות מטהו על צדו ויושב עליו: ו כסא שניטל חפויו האמצעי. והחיצונים קיימים טמא. נטלו החיצונים והאמצעי קיים טמא. רש"א אם היה רחב טפח: ז כסא שנישלו שנים מחפויו זה בצד זה. ר"ע מטמא. וחכמים מטהרין. א"ר יהודה אף כסא של כלה שנטלו חפויו ונשתייר בו בית קבלה טהור. מפני שבטל העקר. ובטלה הטפלה: ח שידה שניטל העליון. טמאה מפני התחתון. ניטל התחתון טמאה מפני העליון. ניטל העליון והתחתון. רבי יהודה מטמא מפני הדפין. וחכמים מטהרין. ישיבת הסתת טמא מדרס: ט כופת שסירקו וכרכמו ועשאו פנים. ר"ע מטמא. וחכמים מטהרין עד שיחוק בו. הסל והכלכלה שמילאן תבן או מוכין. התקינן לישיבה טהורין. סירגן בגמי או במשיחה טמאין: י האסלה טמאה מדרס. וטמא מת. פרשה. העור טמא מדרס (יא). והברזל טמא טמא מת. הטרסקל שחפויו של עור (יב). טמא מדרס וטמא מת. פרשה. העור טמא מדרס והטרסקל טהור מכלום.

ספסלין

דסבתי כזי ליביבה: וב"ה מטהרין. דלא חזי לכלה. והויא כשנה: אף מלבן הכסא טמא. כלומר אף מלבן הכסא בפני עצמו בלא הכסא, ובלא ספריו. כמות. כל שכן בהכסא בלא חפויו שמא. מלבן. צורת לבינה מרובעת עושים על הכסא ויושבים עליו: כסא שקבעו בעריבה. הביא כסא ממקום אחר וקבעו בעריבה. דקך ישינתו. ועריבה אינה טמאה מדרס הוי. לגיסה [illegible] ב"ש מטמאין. דלא בטל כסא לגבי עריבה: וב"ה מטהרין, מודים. דבטל ליה לגבי עריבה. אבל כסא העשוי בעריבה עצמה. מודו בית שמאי לבית הלל דטהור: ושמאי אומר. אף כסא העשוי בעריבה עצמה טמא מדרס: ה כסא שלא היו חפויו יוצאים. שאין הנסרים בולטים חוץ מן הכסא (ו). שהכסא עשוי מארבע עצים. ונסרים קבועין מג' רוחות הכסא עומדין גבוהין תחת העצים המודקים זה אצל זה. ומתעגל לעגלי לוחות עשויין לישב. ואם נשברו הלוחות העשויין למושב יכול להפוך הכסא לכל צד שירצה. ולישב על אותן הנסרים הקבועים בג' רוחות של כסא. אבל כשהן בולטים לחוץ אינו יכול להטותן על צדו. וחפויו דהכא לאו כחפויו דריבא שהן כמו שינים בולטים. אלא לנסרים שמחפין העצים (ז) קרי חפויו: ו שניטל חפויו האמצעי. שנטל לוח האמצעי. ונשאר לוח מכאן ולוח מכאן: טמא. דחזי לישיבה: אם היה רחב טפח. חזי לישיבה. ואי לא. לא: ז שנים מחפויו. מלוחות העשויות למושב: ר"ע מטמא. ואין הלכה כר"ע: ונשתייר בו בית קבלה, שהוא חלל קטן. וראוי לקבל רמונים טהור. ולא מטמאינן ליה מפני שיש לו בית קבול: מפני שבטל העקר. דעקרו לישיבה עביד ולא לבית קבול והואיל ונתבטל העקר שבעבורו היה חשוב כלי: בטלה הטפלה. ולא מטמא מטעם שיש לו בית קבול. וכן הלכה. דהכי תנן לעיל פרק המנפרק גבי מספלת. ובפרק כרים וכסתות. גבי סמת: ח שידה. עשויה כמין ארון. ובשידה שאינה מחזקת מ' סאה איירי שהיא מקבלת טומאה: שניטל העליון. הכסוי שעליה: התחתון. שוליה: ניטל העליון והתחתון. והדפין שבצדדיו נשארו: וחכמים מטהרין. והלכה כחכמים: הסתת. משתת אבנים והוא ונתקן לו מקום לשבת בקלה האחד מהאבן (ח). כשמשתת בקלה השני: ט כופת. חתיכת עץ עבה ורחבה. והכי משמע פירושה בתוספתא: סרקו. ציירו: וכרכמו. צבעו בכרכום: ועשאו פנים. פסלו במעגל ושוהו ברהיטני שיהיו נראים לו פנים יפים (ט): ר"ע מטמא. דמושב הוא: וחכמים מטהרין. דבחתיכת עץ בעלמא חשיב: עד שיחוק. שיחקוק בו מקום ישיבה: התקינן לישיבה טהורים. ומדרס. לפי שאין עשוין לישיבה ובטלה דעתו אצל כל אדם: סירגן בגמי. על שיהן כדרך שמסרגין את המטות: טמאין. דאין התבן והמוכין יכולין ליפול וחזי לישיבה: י האסלה. בית מושב של ברזל מכוסה עור (י) ויושבים עליו בבית הכסא: פירשה. העור מן הברזל: העור טמא מדרס. דעור בפני עצמו חזי לישיבה. והברזל בלא עור לא חזי לישיבה. וחזי לשאר תשמישים: טרסקל. סל קטן עשוי מעץ יבש קלופה. שאוכלים עליו לחם: והטרסקל טהור מכלום. דמפני קטנו לא חזי לישיבה ולא לשאר תשמישין שאין

תלים אשר לו. הר"מ: (ד) מטהרין. והא דתנן לעיל פ"ב מ"ה כופת שקבעו בו אלמה בקביעות לחוד לא פרכה טומאה מינייהו (וכן פס במ"ג כפה כו'). התם משום דבדוכתייהו נמי לישיבה קיימי הלא. משום בנין מטהרינן להו ומשום הכי בעינן קבע תנה עלייהו. אבל הכא קא בטיל מישיבה לגמרי ולכך טהור בקביעות לחוד מטהרין להו לב"ה. ועתוי"ט: (ה) העשוי בה. כ"ל שנמלא עם העריבה מעץ א'. הר"מ: (ו) שאם א' בולט חוצה ואין שכנגדו ג"כ בולט נמלא כשיטהו על אותו לד שהוא מטה בשיפוע מפני שהנסר א' ארוך ויולא ובולט. מהשני: (ז) ונכלל ג"כ הלוחות העשויין למושב: (ח) ופימא דכלי אבנים אין להם טומאה אפילו מדרס וכו' הר"מ מקום ישב בו בקלה בעץ ויפתח האבן: (ט) והר"ע פי' לעשות תמנו פני הכותל: (י) נקוב באמצע כשיעור פיה ויושב עליו אדם ותחתיו נכף כדי לקבל בו הרעי. ערוך: (יא) מדרס. כשנטמא כשהוא מחובר קאמר. [illegible] בו כשיעור. אבל הברזל טהור מן המדרס שעליו אבל [illegible] טהור [illegible] טומאות. [illegible] לכתחלה קאמר ברזל טמא בשאר טומאות פשיטא ועוד נמי אם יש בו כשיעור פשיטא ואי לית ביה בשיעור אמאי טמא מדרס. הל"ח: (יב) שחפויו כו'. ושפתותיו ג"כ מעור וכאשר הוסר הכסוי ישאר בלתי שפה אינו ראוי לדבר את לישב עליו לקטנותו ולא לשום בו דבר להעדר אלדדין. הר"מ:

מכבר

ספסלין שבמרחץ ושתי רגליו של עץ טמא. אחת של עץ ואחת של אבן טהור. הנסרין שבמרחץ ששיגמן. ר"ע מטמא. וחכמים מטהרין. שאינם עשוין אלא שיהיו המים מהלכין תחתיהן. קנקילין שיש בהן בית קבלת כסות טמאה. והעשויה ככוורת טהורה:

פרק כג הכדור (א) והאמום. והקמיע והתפילין שנקרעו. הנוגע בהן טמא. ובמה שבתוכן. טהור. האוכף שנקרע. הנוגע במה שבתוכו טמא מפני שהתפר מחברו (ג): ב אלו טמאין משום מרכב. זרין האשקלוני ומדוכה המדית. ועביט של גמל. וטפיטן של סוס. רבי יוסי אומר אף טפיטן של סוס טמא משום מושב. מפני שעומדין (ו) עליו בקומפון. אבל אוכף של נאקה. טמא: ג מה בין מרכב למושב. מרכב חלק מגעו ממשאו. ומושב לא חלק מגעו ממשאו. תפות של חמור שהוא יושב עליה טהורה. שינה בה את הנקבין. או שפירצן זה לתוך זה טמאה: ד המטה והכר והכסת של מת הרי אלו טמאין מדרס. כסא של כלה. ומשבר של חיה. וכסא של כובס שהוא כורס עליו את הכלים.

אמר

ט ספסל: ספסלים שבמרחץ. של שיש הן: ששתי רגליו של עץ טמא. אם ישב הזב עליו מאחר שהרגלים של עץ משום מושב. אבל הספסל עצמו טהור דכלי אבנים אין להם טומאה כלל לא מדברי תורה ולא מדרבנן: ואחת של אבן טהור. דהוי כאילו הספסל כולו אבן: ששיגמן. שפסלן ותקנן בהיפוי: שיהו המים הולכים תחתיהן. ולאו לישיבה עבידי. אבל בני אדם יושבים שם כדי שלא יטנפו ממי המרחצאות היוצאין. והלכה כחכמים: קנקילין. כלי שמשימין שפתיו אם ונסרים (יג). כדי לטמון הבגדים שעליו: שיש בה בית קבלת כסות. שיש לה בית קבול לקבל הבגדים שעליו: ככוורת. מפולשת מפני גדדי (יד):

פכ"ג הכדור פלוט"א בלע"ז: והאמום. דפוס של מנעל (ב). וכל אלו סינוניהם עור וממלאין אותם שער או מוכין: והקמיע והתפלין. יש בתוך הבתים של עור פרשיות כתובות בקלף: ובמה שבתוכן טהור. אם נגע אדם מאלו בית ולא"כ נקרע ונגע א' במה שבתוכן טהור לפי שאין מה שבתוכן חבור להן ואין מה שבתוכן טמא כמותן: האוכף. כמו אוכף: הנוגע במה שבתוכו טמא. אם נטמא האוכף במת כשם שהנוגע בו טמא כך הנוגע במה שבתוכו טמא: מפני שהתפר מחברו. ועושהו אחד. זה בגפנים עם המילון: ב זרין האשקלוני. תורה רחבה שבה סונסים את הבהמה (ד) תרגום וישנוס את חמורו וזריז. ובאשקלון עושים אותן של עץ וקרויין זרין אשקלוני על שם מקומן: מדוכה המדית. מכתשת העשויה במדי לוקחים חתיכת עץ גדולה עבה וארוכה. וחוקקים כמין מכתשת באמצעה ורוכבים עליה מכאן ומכאן וכותשים. ולפיכך יש עליו תורת מרכב (ה): עביט של גמל. תרגום כר הגמל בעביטא דגמלא: טפיטן של סוס. אוכף שעל הסוס בלשון משנה טפיטן שמו ושל גמל עביט שמו. ושל נאקה אוכף שמו. כל אחד שמו עליו וכולן מרכב הן אלא שיש מהן שפעמים עשוין לישב עליהן: טפיטן של סוס טמא מושב. דאין טמא מרכב אלא המיוחד לרכיבה בפיסוק רגלים ואינו עשוי לישיבה כלל: בקומפון. שדה שבודקים שם המלכים ורגילים לשבת על הטפיטן של סוס לראות בשחוק המלך הולך ביאה ויוצא. קומפון שדה בלשון לע"ז קמפ"ו ואין הלכה כר' יוסי: אבל אוכף של נאקה טמא. הרמב"ם פי' טמא מושב ות"ק קאמר לה דפליג אטפיטן של סוס ומודה באוכף של נאקה שהוא טמא מושב ורבותי פירשו אבל אוכף של נאקה טמא מרכב ורבי יוסי קאמר לה דמודה לת"ק באוכף של נאקה שאינו מיוחד אלא לרכיבה: ג חלק מגעו ממשאו. דטמא מטמא בגדים ואין נוגע מטמא בגדים: תפית של חמור. עצים שנותנים על גב החמור לסבל ולקשור עליהם המשא. ואינן ראוין לא לרכיבה ולא לישיבה: ישנה את הנקבים. דבינוי נקביהן נותן מקום לאדם לישב שם: או שפירצן. שהסירם ממקומם ונתנם זה כנגד זה. וי"מ תפית של חמור טהורה. לפי שאין ברחבה טפח וכל שאין ברחבה טפח לא חזי לישיבה. וכששינה את הנקבים דהיינו שהרחיב מקום המושב או שפירצן ונעשה מקום המושב רחב טפח. טמאה: ד המטה והכר והכסת של מת. אע"ג דמת אינו מטמא מדרס. והכא כמת עשויין לא לישב עליהן אפ"ה טמאים מדרס מפני שהבנים יושבות עליהן [ומבכות את מתיהן]: ומשבר של חיה. מושב האשה היולדת. של כובסים משתמשים על מתכבס: שהוא כורס עליו. גרסי' במ"ס כלומר מקפל ומתקן שם את הבגדים:

סבר

י) אבל משתמש קנקל. מכוך: (יא) והר"ש כתב שאין בו קרקע:

פרק כג (א) הכדור. ישמטו בו. הר"מ: (ב) ופיו סגור ובו עושים המנעל כמו שעושים הכובעים שלנו בדפוס של עץ. הר"ש: (ג) מחברו. פי' שתופר המוכין עם העור כדי שלא ימשמשו אנה ואנה ומפחית כשרוכב על האוכף דומיא דתפירת הבגד שממלאין בתוך ולמר גפן בין תפירה לתפירה כו'. שהכילום ג"כ לחבר המוך בתפירום עם הבגד עצמו. ועתוי"ט: (ד) משמע כל שרוכבין עליו בפיסוק רגלים יש בו משום מרכב כו'. אבל דעת רמ"ה אינו כן אלא שאינו מטמא משום מרכב. אלא אותו הראוי לרכיבה בטעת רכיבה. ול"ל בכל הני דהכא שיש בהן דברי' הראוין להסמך בהן לפניו או לאחריו: (ה) ושמא מה ענין זה למרכב. ושמא הוא א' מכלי האוכף או אותן שמשים בו הרוכב רגליו ונקרא כן מפני שמכה בה תמיד כעין מדוכה. מהר"מ ועתוי"ט: (ו) שעומדין. והזב מטמא משום מושב כשהוא עומד ג"כ כדתנן בפ"ב דזבים. עתוי"ט

אמר ר' יוסי אין בהם משום מושב (ו'): **ה** החרם טמא מפני הזוטו. הרשתות והמכמרות. והמדף והפלצור. ומצודות הסכרין טמאין (י'). והאקון. והרטוב. והכלוב. טהורין:

פרק כד **שלשה** תריסין הם. תרים הכפוף. טמא מדרס. ושמשחקין בו בקונפון. טמא טמא מת. ודיצת הערביין טהורה מכלום: **ב** שלשה עגלות הם (ב'). העשויה כקתדרא טמאה מדרס. כמטה טמאה טמא מת ושל אבנים טהורה מכלום: **ג** שלש עריבות הן. עריבה משני לוג ועד תשעה קבין שנסדקה טמאה מדרס. שלימה טמאה טמא מת. והבאה במדה טהורה מכלום: **ד** ג' תיבות הן. תיבה שפתחה מצדה. טמאה מדרס. מלמעלן. טמאה טמא מת. והבאה במדה. טהורה מכלום: **ה** שלשה תרבוסין הן. של ספרין טמא מדרס. שאוכלין עליו טמא טמא מת. ושל זיתים טהור מכלום: **ו** שלש בסיסות הן. שלפני המטה. ושלפני סופרים. טמאה מדרס. ושל דלפקי. טמאה טמא מת. ושל מגדל טהורה מכלום: ג'

אמר רבי יוסי אין בהם משום מושב. ומתני' דפרקין דלעיל דתנן כסא של כלה שנטלו חפויו דמשמע הא לא נטלו חפויו טמא. פליגא אדרבי יוסי ואין הלכה כר' יוסי: **ה** החרם. לשון מצודים ומכמים (קהלת ז) רשת עשויה מחוטים נקשרי' זה בזה ובו נקבים נקבים אלא שיש מעט בתחתית הרשת שהוא ארוג כבגד וקרוי זוטו והרשת כולה מקבלת טומאה מפני הארוג כבגד שבתחתיתה: הרשתות והמכמרות. מיני מצודות שצדין בהן חיות ועופות ודגים: מדף. הציידין שצדין עופות מציאין לוח של עץ ומניחים תחת הלוח (ח) פתין או פתיתים והעוף בא לאכול אותם ונופל הדף עליו ונתפס: הפלצור. מין מצודה של עץ: הסכרים. הסותמים ועוכרים את המים. לשון ויסכרו מעינות תהום (בראשית ח) (ט): טמאים. מקבלים טומאה. אם נגעו במת או שרץ: אקון. של שצדים בו דגים: רטוב. של שצדים בו עופות: כלוב. עשוי מנסרים של ערבה קלופה או מגמי ויש אצל כאצבע או פחות בין נסר לנסר. ומניחים שם עופות וקורים לו בלע"ז גביא"ה. ונקרא כלוב מלא עוף (ירמיה ה כז):

פרק כד **שלשה** תריסין הן. ג' מינים חלוקים זה מזה יש בתריסין דהיינו מגינים: תרים הכפוף. המגין אללנו שמקיפים את האדם משלש רוחות: טמא מדרס. דעשוי לשכיבה שסוכבים עליו במלחמה וכ"ש שטמא טמא מת. דקיי"ל כל הטמא מדרס. טמא טמא מת: ששמשחקים בו בקומפון. בשדה של עמק המלך באים שנים כל אחד מגנו בידו. ותרים קטן עגול שאינו כפוף בידו השמאלית ומנדין להגן כל אחד במגינו שלא יכהו חבירו וקורין לו אסגריימ"ר בלע"ז: טמא טמא מת. והוא הדין שטמא טומאת שרץ ונבלה (א') ושאר טומאות כלן. חוץ ממדרס שאינו נעשה אב הטומאה אם שכב עליו הזב או ישב אלא ראשון כמגעו של זב: ודיצת הערביין. תרים קטן ביותר שהערביים עושים לדיצה ולשמחה ולשחיק ואינו כלי של תשמיש: **ב** כקתדרא. שהיא קצרה ומוקפת משלש רוחות: טמאה מדרס. דמיוחדת לישיבה: כמטה. שהיא ארוכה ומיוחדת להניח בה פרקמטיא. והשוכב בו אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו: ושל אבנים. העשויה להוליך בה אבנים: טהורה מכלום. לפי שפרוצה מתחתיתה נקבים גדולים כמוציא רמון: **ג** שנסדקה טמאה מדרס. דכיון שנסדקה. ואינה ראויה ללישה. מיחדין אותה לישיבה: טמאה טמא מת. דכלי תשמיש היא: הבאה במדה. שמחזקת ארבעים סאה (ג') בלח. שהן כוריים ביבש: טהו־ה מכלום. שמפני כבדה וגדלה אינה מיטלטלת מלאה. ואבן דומיא דשק בעינן. דמיטלטל מלא וריקן: **ד** תיבה שפתחה מצדה. ממשמשת ישיבה עם מלאכתה שיכולים להשתמש בה כשהוא יושב בזמן שפתחה מלצ"ה מה"ע כשפתחה מלמעלן: והבאה במדה. דתנינן במתני' שהיא טהורה מכלום. אלינה מיוחדת למדרס קאי דהטומאה מדרס אפי' באה במדה לעולם היא טמאה (ד'): **ה** תרבוסים. כלים של עור כעין ארגזים: של ספרים. מקיזים דם: טמא מדרס. גדול הוא ומזי' לישיבה או למזגא עליה (ה'): שאוכלים עליו. כלי תשמיש הוא (ו'): ושל זיתים. שסומטין בו הזיתים (ז') לא חשיב כלי של משמשי אדם: **ו** בסיסאות. ואת כנו ומתרגמינן וית בסיסיה: ושל דלפקי. כלי עץ שמשימים בו כנסית ואסיבות ואוכלים ומשקים וממנו נוטלים ונותני' על השלחן והשבים שלפניו היה לישיבה (ח') אצל תרת כלי עליו: ושל מגדל. אגר של עץ ארמריא"ו בלע"ז: טהורה מכלום. דלאו

עתוי"ט: (ו) אין כו'. ולא אספסל טמאה קאי. וגם לפי' דמשכר של סיח אין ישיבתו ישיבה כמו אפלי' דם"ש דלפני' דהא לא פליג ר' יוסי אאספלה. תוי"ע: (ח) ל' הערוך ומציאין לוח של אבן או של עץ ומעמידין אותה מוטה. והמקו' נמוך ומומכים אותו בעץ ומניסים שמה כו': (ט) ל' הר"ע מלודות יספיקו המים בימים עד שיתקבלו שם הדגי' ואחר יוליאו המים וישארו הדגים כו': (י) טמאין. כ"ל בטומאת מדרס א"כ באחר טומאות דוקא. הר"ש:

פרק כד (א) והוא דנקט טמא מת משום דאב הטומאה הוא והכי קאמר אב הטומאה ע"י מת ולא ע"י זב. רש"י: (ב) שלש כו'. והא דלא חשיב ענלה של קטן דאין חושבין כאן כי אם למנות ג' עגלות שיש להם ג' מינין ואינו יוצא למנות כל העגלות. הר"ש: (ג) לי' מהר"מ שהיא גדולה ביותר שמחזקת מ' סאה כמו' אנשי מדות: (ד) וכ"ל דהכי פירושא דברלויים למדרס לא מיירי דאמן טמאין בכל בין במדרס בין במת דכל הטמא מדרס כו' והא דרפ"ך ל"ל דכיון דהיו כלויין לשאר טומאות ונתקלקלו ילאו מזה הכלל ונשארו רק בטומאת מדרס. ועתוי"ט: (ה) הבאים להקיז: (ו) ואומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. כ"מ: (ז) והר"מ פי' שטועמין עליו הזיתי': (ח) אלא להניח עליו הספלי'. מהר"מ

כלי

•ישלו׳ ס״ב׳ע) ונרפיי״ס פי״ס כסא סל פנקס והערוך פי׳ פנקס״ יון׳ לפני פ״בה ק״מ וז״ל הר״מ פנקסיות הן כל בי׳ לוס״ת מזלוג״י יהיו לסופר לו לצלמן ושם פנקס על השמש לוחם הוא לסופר והפי׳ לין הוא כסא סל פנקס כלסר יספנע יהיו ב׳ לוחות ויסב הסופר עליו וכלסר יספנן יסוב לוח חי׳:(י) וקשה ת״ס מסכוסין דמ״ה לטהורה מכלום ונפקי סחיכה ממשמשי לדם: (יח) יעפיק לוסו על הכתלים הר״מ. ומהר״מ פי׳ ספוא כלי מסור במלי׳ ומחזיק מי סלה ולינו מיוחד ליסיבה ולכך טהור: (יב) ולין הפסך בכלל כלים ולעפ״כ סמא הוא במדרס דכתיב כל המשכב וכן במס ובסלר טומלום מדבריהן ככל פסוטי כלי עץ והם הכלל גדול כל המטמא מדרס כו׳. הר״מ: (יג) ולא ידענא זימי מאי סייכי הכא דלא מבן אלא נמים: (יד) סל ספרי כו׳. לינם מטמאם מדרס סאין משמש לסכיבה ומסם טמא הם סספרים עושין לוסו כמין תיק ומוכנו בחיקו ומשמש בה כמו שאמרו לענין כלאים: (טו) והר״מ גרס ליה ופי׳ סכריך הכריכי המת: (טז) כדלעיל פמ״ו מ״ו. הר״ם. וג״ל דל״ד לסכריך הכלים דמי״ב: (יח) וכ״פ לקמן פכק. כ״ס מ״ט

כלי הוא ונורתו מוכנת עליו: ז ג׳ פנקסיות וכו׳. העשוין לכתוב בהן כמו סטרי על פנקסו: אפיפורין. לוח שמניחים עליו אבק של ספר (ט) ושחנים בו ספסטות וגדול הוא וראוי ליסיבה: שיש לה בית קבול שעוה. לוח ששפין פניו בדונג ושמחין על הדונג בסרט: והחלקה. שאין בה שעוה וכותבים עליה בדיו ואין לה בית קבול: ח של זגגים. שמניחים עליה כלי זכוכית (י): סרגין. שתי המרכבות בערבי קורין למרכב סות. וי״ת שמסרגים את הסבכות וטהורה מכלום. לפי שאינה משמשת אדם: ט משפלות. קופות עשויות להוליך בהם זבלים לשדות: של זבל טמאה מדרס. לפי שראויה ליסיבה: והפוחלץ. עשוי כמין מגבר מתפשט רסת (יח) והנקבים שלו רחבים יותר ממשפלת של תבן ואינה ראויה אפילו לקבל תבן שנקביה רחבים ביותר וגם אינה ראויה ליסיבה שחבלים שלה קשים ואין כלוין ליסב עליהן הלכך טהורה מכלום: י מפצים. כמין

ז ג׳ פנקסיות הן. האפיפורין טמאה מדרס. ושיש בה בית קבול שעוה. טמאה טמא מת. וחלקה טהורה מכלום: ח ג׳ מטות הן. העשויה לשכיבה טמאה מדרס. של זגגין טמאה טמא מת. ושל סרגין טהורה מכלום: ט ג׳ משפלות הן. של זבל טמאה מדרס. של תבן טמאה טמא מת. והפוחלץ של גמלים. טהור מכלום: י ג׳ מפצים הן. העשויה לישיבה. טמאה מדרס. של צבעין. טמא טמא מת. ושל נתות. טהור מכלום: יא שלש חמתות ושלש תורמלין הן. המקבלים כשעור. טמאין מדרס. ושאינן מקבלים כשעור. טמאין טמא מת. ושל עור הדג. טהור מכלום: יב ג׳ עורות הן. העשוי לשטיח. טמא מדרס. לתכריך הכלים. טמא טמא מת. ושל רצועות. ושל סנדלים. טהורה מכלום: יג ג׳ סדינין הן. העשוי לשכיבה טמא מדרס לוילון טמא טמא מת. ושל צורות טהור מכלום: יד ג׳ מטפחות הן. של ידים טמא מדרס. של ספרין טמאה טמא מת (יד). ושל תכריך *(ושל) (טו) נבלי בני לוי טהור מכלום: טו ג׳ פרקלינין הן. של צדי חיה ועוף טמא מדרס. של חגבים טמא מת. ושל [ב]קייצין. טהור מכלום: טז ג׳ סבכות הן. של ילדה טמאה טומאת מדרס. של זקנה טמא מת. ושל יוצאה לחוץ. טהורה מכלום: ג׳

א ס״א ל״ג ב ס״א קולין

מתקלעות (יב) עשויות מסילף ומסיב וקנה וגומא וגמי וכיוצא בהן: ושל צבעים. שהצבעים נותנים עליהם הבגדים: טמא טמא מת. שאינם מיוחדים ליסיבה אבל תורת כלים יש להן: ושל נתות. העשויות לכבות בהן ענבים וזיתים (יג): יא חמתות. נאדות של עור: תורמלין. כיסין גדולים של עור שהרועה נותן שם מזונו: המקבלים כשיעור. המפורש למעלה בריש פרק כריס המתה של שבעת קבים ולתורמל של חמשת קבין. וכ״ש אם מחזיקים יותר דאז משמשים ישיבה עם מלאכתן אבל פחות מכאן לא: ושל עור הדג. טהורים מכלום. דכל הבא מבריות שבים טהור: יב לשטיח. לשטוח בארץ ליסב עליו: לתכריך הכלים. לכרוך בו את הכלים כגון סכינים ומספרים ומססים כדי לשמרן: ושל רצועות ושל סנדלים. עור העומד להתוך ממנו רצועות וסנדלים טהור מכלום דמחוסר מלאכה הוא. אבל רצועות המתוקנות כבר שמאות כדתנן במסכת נגעים פרק י״א: יג לוילון טמא טמא מת. העשוי למסך לפני הפתח שמא. לפי שפעמים מתעטף בסוליו לפעמים ומתחמם בו: ושל צורות. בגד שהוא ביד רוקם ובו ווייני צורות כדי לראות בו לעשות כמותו בבגד אחר: יד של ידים טמאה מדרס. לפי שפעמים נותנה על הכסת ויסן עליה: ושל תכריך נבלי בני לוי שהיו הלוים כורכים כלי השיר שלהן במטפחת ולכך שאר בני אדם לעשות להן תיק של עור ואף הן אינו יש (טו): טו פרקלינין. כורת יד של עור שנוטלים ציידי עופות כשתופסי׳ בידיהן העוף שקורין אסטור״ אחספי ייר״ ובו יונאי׳ לצוד חיה או עוף: טמא מדרס. לפי שנשען עליו: ושל חגבים. ההולכים לצוד חגבים נותנים אותו בו: ושל קוצים. ללקט קוצים ולאת דגרסי של קיילים המייבשים פירות הקיץ. כגון העושים גרוגרות וצמוקים בשדה: טז סבכות. כפה שנושאות הנשים על ראשן עשויה כעין רשת שיש בה נקבים דקין: של ילדה. ראוי ליסיבה הלכך טמאה מדרס: של זקנה. שעשויה ומכיסי׳ עליה שאינה ראויה ליסיבה ובתוספתא תניא של זקנה טמאה מדרס שאינה מקפדת עליה ופעמים יושבת עליה (יז): ושל ילדה. שמקפדת על כליה אינה יושבת עליה ולכך טמאה טמא מת: ושל יוצאה החוץ. קודר שמתגות הנשים על ראשן כשיוצאות לחוץ. ויש״ו יוצאות החוץ. תרגום זונה נפקת ברא. כלומר שבטם של זונה: טהורות

יז ג' קופות הן. מהוהה (יח) שטלייה על הבריאה. הולכין אחר הבריאה. קטנה על הגדולה הולכים אחר הגדולה. היו שוות. הולכין אחר הפנימית. רש"א כף מאזנים שטלייה על שולי המיחם. מבפנים טמא. מבחוץ טהור. טליה על צדה. בין מבפנים בין מבחוץ טהור:

פרק כה

כל הכלים יש להם אחוריים ותוך. כגון הכרים והכסתות והשקין והמרצופין. דברי רבי יהודה. ר"מ אומר כל שיש לו תוברות. יש לו אחוריים ותוך. וכל שאין לו תוברות. אין לו אחוריים ותוך. השלחן והדלפקי. יש להן אחוריים ותוך. דברי ר' יהודה. ור"מ אומר אין להם אחוריים. וכן טבלה שאין לה לזביז: ב המרדע יש לו אחוריים ותוך. משבעה לחרחור. מארבעה לדרבן. דברי ר' יהודה. ר"מ אומר. אין להם. לא החכרו ארבעה ושבעה אלא לשירים:

מדות

לפי שאין שמושה כלי. פי' שכסות שנקרעו ורוב שער השקה יוצא לחוץ שאין מקבלות רוב שער לחשה של חשק: יז מהוהה. פי' ישן ובלוי: שטלייה. כמו שטלאה מלשון טלאי על גבי טלאי. כלומר שהם הישנה טלאי של הקופה: הולכים אחר הבריאה. דכיון דאותה כדין הבריאה. אם טמאה טמאה. ואם טהורה טהורה (יט): קטנה על הגדולה. בין שתיהן מהוהות. בין שתיהן בריאות: הולכים אחר הגדולה. ואם הגדולה נקובה כמוציא רמון. שנפסלה כבר טהרה גם הקטנה המחוברת עמה טהורה אע"פ שהיא שלימה. ואם הגדולה שלימה. והרי היא מקבלת טומאה אף הקטנה המחוברת עמה טמאה אע"פ שהיא נקובה במוציא רמון: הולכים אחר הפנימית. אם טמאה הפנימית טמאה החיצונה. ואם הפנימית טהורה. החיצונה נמי טהורה: רש"א כף מאזנים. לפרושי אתא דת"ק קאמר. ובכף מאזנים של מתכות שמאה איירי (כ). דאם טלאה בתחתית המיחם מבפנים טמא המיחם. ואם טלאה מבחוץ טהור המיחם: טלייה על צדה. שהדביק הטלאי על דפנות המיחם לא בתחתיתו בין מבחוץ בין מבפנים טהור. ומסקנא דכולה פרקין. וטעמא דכולהו טמא מדרס וטמא טמא מת וטהור מכלום האמורים כאן הנא דכל דבר הראוי לשכיבה והוא שהיה עשוי לשכיבה או לישיבה או להשען עליו טמא מדרס לבד אם הוא כלי חרס. דאינו מטמא מדרס. דהכי ילפינן מקרא דכתיב (ויקרא טו) ואיש אשר יגע במשכבו מקיש משכבו לו מה הוא שיש לו טהרה במקוה. אף משכבו שיש לו טהרה במקוה. יצא כלי חרס שאין לו טהרה במקוה והמפץ העשוי לשכיבה אע"פ שאין לו טהרה במקוה מדכתיב (שם יא) כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא והאי לאו כלי הוא מכל מקום טמא מדרס דמרבינן ליה מקרא דכתיב כל המשכב בל לרבות את המפץ ואין לו טהרה על ידי שיחתך וישאר ממנו פחות מששה על ששה. וכלי אבנים וכלי גללים וכלי אדמה טהורים מכלום. וכן דבר הבא מן הים טהור. וכלי עץ הבא במדה שמחזיק ארבעים סאה שהם כורים ביבש נמי טהור מכלום. לפי שאינו מיטלטל מלא. וכן דבר שאין עליו תורת כלי. או שיש לו תורת כלי. ואינו מתשמישי אדם. אלא תשמישי תשמישיו טהור. כגון תרבוסין של זיתים ומפץ של גתות וסדין של ערות דאמרינן במתני' שהן טהורים מכלום. דלא חשיבי כלים של תשמישי אדם:

פכ"ה כל הכלים יש להם אחוריים ותוך. כלים שנטמאו במשקין טמאים. אם נגעו המשקים מאחוריהן של כלים נטמאו אחוריהן ולא נטמא תוכן. משום דטומאת משקים לטמא כלים לאו דאורייתא הקלו חכמים בטומאתן. אבל אם נטמא תוכן כגון שנגעו משקים טמאים בתוכן נטמאו אחוריהם והיינו דתנן יש להם אחוריים ותוך כלומר בחלוק דין אחוריהן מדין תוכן: כגון הכרים והכסתות. ואף על פי שמשתמשים בהן בתוכן ובאחוריהן הראוי להפכן ולעשות תוכן אחוריהן. ואחוריהן תוכן. אף על פי כן חלוק דין תוכן מדין אחוריהן: מרצופין. שקין גדולים של עור שמוליכים בהן סחורות בספינות: כל שיש לו תוברות. לולאות כמו שיש למכנסים תפורות לאחוריו של בגד (כא): יש לו אחורים ותוך. דכיון דיש לו תוברות לא חזי להפכו. ותוכו חלוק מאחוריו. אבל כשאין לו תוברות דחזי להפכו אין תוכו חלוק מאחוריו אלא כשנגעו משקים טמאים בין באחוריו בין מתוכו נטמא כולו והלכה כרבי יהודה: השלחן והדלפקי. קסבר רבי יהודה כיון דפניו משופים וחלקין הפנים הפנים נדונים תוכו והלכה כרבי יהודה: ב מרדע. הוא מקל ארוך עגול ועב שיש לו בראשו האחד ברזל רחב מחודד לחתוך בו הקוצים ושמו חרחור. ובראשו השני ברזל כמו מרצע ושמו דרבן שבו מלמד הפרה לתלמיה: מז' לחרחור מד' לדרבן. אם נפלו משקין טמאים על החרחור אין טמא מן המרדע אלא ז' טפחים ואם על הדרבן נפלו אין טמא אלא ארבעה (כב). ורמב"ם פירש שאם נפלו משקין שאין במרדע חוץ לז' טפחים מן החרחור או חוץ לד' טפחים מן הדרבן הוי ככלי שנטמאו אחוריו ולא נטמא תוכו ואותן ז' טפחים הסמוכים לחרחור והארבעה הסמוכים לדרבן לא נטמאו: אלא לשירים. כשנתנו חכמים שיעור לחרחור שבעה ולדרבן ארבעה לא נתנו אלא לענין זה:

פ"ה. הר"ש: (יח) מהוהה. מלשון תוהו ובוהו. כ"ל דבר שאין בו ממש. מהר"מ: (יט) עיין פירושים כאן שפי' הכי והני הוא מהר"ש וגי' זה הוא מהר"מ. ועתוי"ט: (כ) ותימא דת"ק נבגד איירי ואתי ר"ש ואיירי לפרושי בשל מתכות ובהר"מ בנא"י היינו ואין הלכה כר"ש. ועתוי"ט:

פרק כה (א) והוא בית כניסה הלכנס ושמו סובליות ואיכא דאמרי תופרו'. הר"ש ועתוי"ט: (ב) ופי' אחורים ותוך שהכלי עליו חלוק וכמו שחלוקים שאר כלים לענין אחורי' ותוך בדינייהו ה"ל המרדע חלוק הוא בעצמו לענין דין אחר פי' וי"ל דהר"ש והר"מ לא פליגי אלא מר אמר חדא כו'. עתוי"ט

שאם נשבר המלבן ונשאר סמוך לשחור ז' טפחים או סמוך לדרבן ארבעה טמא מפני שראוי לעשות מעין מלאכתו פשוט. מכאן הוי כשברי כלי וטהור. והלכה כר' יהודה: ג זומא ליסטרא. כלי שראשו אחד כף (ג) וראשו האחד מזלג. בכף מעלין בו מרק מן הקדרה. ובמזלג מעלין בו בשר: ר' יהודה אומר אין להם אחורים ותוך. טעמא דר' יהודה משום דכל הני כלים יש מאחוריהן שקק בית מושב כעין שעושים לכלי כסף ופעמים שכופאו על פיו ומשתמש בשקק שבאחוריו: ר"ש אומר יש להם. לענין מה שבתוך הכלי יש להם דין אחורים ותוך שאם נטמאו אחוריו לא נטמא מה שבתוך הכלי אבל לענין הכלי עצמו אין שום דין אחוריו מדין תוכו שאם נטמאו אחוריו צריך להטביל את כולו כאילו נטמא תוכו והלכה כר"ש (ד): ד הרובע וחצי הרובע. כגון שתיכת עץ עבה וארוכה ובו שתי מדות שקוקות זו אצל זו אחד מחזיק רובע ואחד מחזיק חצי רובע ודופן מפסיק בין זו לזו: כלי שנטמא תוכו. בתמיה. וכי כלי שנטמא תוכו לא נטמאו אחוריו ואמאי תנן לא נטמא חצי רובע והלא אחוריו של רובע היא:

ג מדות יין ושמן. וזומא ליסטרא ומסננת של חרדל ומשמרת של יין. יש להן אחוריים ותוך. דברי ר"מ. ר' יהודה אומר אין להם. ר"ש אומר יש להם. נטמאו מאחוריהן. מה שבתוכן טהור. וצריך להטביל: ד הרובע וחצי הרובע נטמא הרובע לא נטמא חצי הרובע. נטמא חצי הרובע לא נטמא הרובע. אמרו לפני ר"ע הואיל וחצי הרובע אחוריים לרובע. כלי שנטמא תוכו לא נטמא אחוריו. אמר להן של כת קודמין היא או שמא הרובע אחוריים לחצי הרובע. כלי שנטמאו אחוריו לא נטמא תוכו: ה נטמא הרובע. הרובע ואחוריו טמאין. חצי הרובע ואחוריו טהורין. נטמא חצי הרובע. חצי הרובע ואחוריו טמאין. הרובע ואחוריו טהורין. נטמאו אחורי הרובע אחורי חצי הרובע טהורין דר"מ. וחכ"א אין חולקין את הגביין וכשהוא מטביל [א]מטביל את כולו (ו): ו כני כלים והוגניהם ואזניהם. וידות הכלים המקבלים שנפלו עליהן משקין מנגבן והם טהורים. ושאר כל הכלים [ב](שאינם יכולין לקבל רמונים) שאין להם אחוריים ותוך שנפלו משקין על מקצתו כולו טמא. כלי שנטמא אחוריו במשקין. אחוריו טמאים. תוכו ואוגנו ואזנו וידיו טהורין. נטמא תוכו כולו טמא: ז כל הכלים יש להן אחוריים ותוך ויש להם בית [ג]צביעה. ר' טרפון אומר לעריבה גדולה של עץ. רע"א לכוסות. ר' מאיר אומר לידים הטמאות והטהורות. א"ר

[א] ק"א [ב] נ"א ל"ג [ג] נ"א צביטה

עתוי"ט: (ג) ולכף יש תוך ואחורים. ועתוי"ט: (ד) ומיהו דמאי דקאמר ר"ש וצריך להטביל הלכה היא: (ה) ולא שאינו בכלל תוכו אלא לד שכלפי חצי רובע כה"ל למאי דמסיק. אלא דקשה דהתם פסק דלא כר"י בן נורי: (ו) כולו. אתאן לרישא: (ז) תר"מ. וה"ה מפי לעריבה ופי' הר"ב בעריבה הוא מהר"ם והוא מפי הכא דאם אחורים טמאים ובית הצביעה טהור או איפכא לא גזרינן האי אטו האי שלא יטלנו בזה פן יגע

[שלות] קודמין היא. כל אחת מכן לותה הקדימה מסברתה כלומר שאין להם קדימה זו על זו וכשם שאתה אומר שחצי רובע אחוריים לרובע. כך תאמר שהרובע אחוריים לחצי רובע. וכשנטמא הרובע אחוריו של חצי רובע נטמאו ולא תוכו וגירסת רבותי של כת קודמים היא לפי שכתות של תלמידים היו יושבים לפניו שורות אמר להם שאלה זו כבר שאלוה ממני הכת של תלמידים שיושבים בשורה הקודמת וכך השבתי להם או שמא וכו': ה הרובע ואחוריו טמאים. הרובע היינו תוכו ואחוריו היינו הדפנות המקיפות את הרובע מבחוץ אבל דופן המפסיק בין שניהם בכלל תוכו של חצי רובע (ה) ופשוט לד שכלפי חצי רובע. וכן כשנטמא חצי הרובע חצי רובע ואחוריו טמאין. חצי הרובע היינו תוכו ואחוריו היינו דפנות המקיפות חצי הרובע מבחוץ ודופן המפסיק לד של כלפי הרובע בכלל תוכו של רובע: נטמאו אחורי הרובע. היינו האחוריים וכל האחוריים משמע כשנטמא אחד מן האחוריים: מטביל את כולו. רובע וחצי רובע ואין הלכה כר"מ ודין דופן האמצעי מפורש לעיל בסוף פ"ב. דריב"ל אומר חולקין את עביו. המשמש לטמא טמא. והמשמש לטהור טהור: ו כני הכלים. בסיסי הכלים לשון ואת כנו דמתרגמינן וית בסיסיה: והוגניהן. כמו ואוגניהן כלומר שפתותיהן: ואזניהן. מקום שתופסין בו הבית יד: המקבלין. שיש להם תוך: מנגבן והן טהורין. דלא חשיבי הני חבור להביא טומאה מבקין לכלי שיש בו בית קבול ובני בגוב. אבל לכלי שאין בו תוך בני טבילה: ואזניו וידיו טהורים. עבדו רבנן בזה הכירא כי היכי דלא לשרוף עלייהו תרומה וקדשים ודוקא בתרומה עביד הכירא. אבל לא בקדשים כדתנן לקמן בפרקין: ז בית הצביטה. גרסינן ויקום שאוחזין הכלי כשמושיטין אותו מזה לזה. לשון ויצבט לה קלי (רות ב) שפירושו ויושט. ואית דגרסי בית הצביעה מקום שאוחז בו באצבעו: ויש להן בית הצביטה. שאם נטמאו אחוריו בית הצביעה טהור ואם נטמא בית הצביעה אחוריו טהורין: לעריבה גדולה של עץ. יש לה בית צביטה. אבל לשאר כלים לא. שבעריבה גדולה יש הפרש בין בית הצביטה לאחורים שאם יש משקים באחורי העריבה וידיו טהורות [illegible] בבית הצביטה ואין חושש שמא יגע במשקין שבאחוריו ויחזרו ויטמאו את העריבה (ז): ר"ע אומר לכוסות. אף לכוסות יש להן בית צביטה: לידים הטמאות והטהורות. יש הפרש בין בית הצביטה לאחורים

א"ר יוסי לא אמרו אלא לידים הטהורות בלבד (ס): ח כיצד היו ידיו טהורות. ואחורי הכוס טמאים. אחזו בבית צביעתו אינו חושש שמא נטמאו ידיו באחורי הכוס. היה שותה בכוס שאחוריו טמאים. אינו חושש שמא נטמא המשקה שבפיו באחורי הכוס והזר ומימא הכוס. קומקום (ע) שהוא מרתיח אינו חושש שמא יצאו משקין מתוכו ונגעו באחוריו וחזרו לתוכו: ט כלי הקדש אין להם אחורים ותוך ואין להם בית צביעה (י) ואין מטבילים כלי בתוך כלי לקדש. כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה. ואינן עולים מידי טומאתן אלא בשנוי מעשה. שהמעשה מבטל מיד המעשה. ומיד מחשבה (יא). ומחשבה אינו מבטל. לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה (יב):

פכ"ו סנדל עמקי וכים של שנצות. ר' יהודה אומר אף כפיפה מצרית. רשב"ג אומר אף סנדל לדיקי כיוצא בהן הרי אלו מיטמאין ומיטהרין שלא באומן. א"ר יוסי והלא כל הכלים מיטמאין ומיטהרין שלא באומן. אבל אלו אע"פ שהן מותרין טמאין. שהדיוט יכול להחזירם. לא אמרו אלא בכפיפה מצרית שאף האומן אינו יכול להחזירה: ב כיס של שנצות שניטלו שנציו טמא. נפשט טהור. טלה עליו את המטלית מלמטן. טמא. כיס לתוך כיס שנטמא אחד מהן במשקה. לא נטמא חברו. צרור המרגלית. טמא. צרור המעות. רבי אליעזר מטמא. וחכמים מטהרים: ג כף לוקטי קוצים. טהורה, הזון והברכייר

לאחורים. לידים השמאות כדפרישית. ולטהורות כדמפרש לקמן כילד. ור"י סבר לידים טהורות בלבד לא חיישינן. אבל לידים טמאות חיישינן והלכה כת"ק וכדמפרש ר"י: ח היו ידיו טהורות. ועליהם משקה טופח: אינו חושש שמא נטמאו. משקין שעל ידיו באחורי הכוס ויחזרו ויטמאו את הידים: ט אין להם אחורים ותוך. דהנוגע בא' מהן כנוגע בכלו. ויש להן אחורים ותוך דתנן לעיל. דוקא לתרומה: ואין מטבילין כלים לתוך כלים. כשמכניסם טמאים מפני שכבודו של כלי חולץ ושמו לקדש יותר מבתרומה: יורדים לידי טומאתן במחשבה. כגון טבעת בהמה שאינה מקבלת טומאה חשב עליה ליתנה באצבע אדם מקבלת טומאה מכאן ואילך במחשבה זו אבל טבעת אדם שחשב עליה ליתנה בבהמה לעולם היא מקבלת טומאה עד שיעשה בה שנוי מעשה לשנות צורתה: ומחשבה אינה מבטלת. לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה. אם לאחר שחשב על טבעת בהמה לעשותה לאדם שהיא מקבלת טומאה במחשבה זו חזר וחשב עליה להחזירה לבהמה אין מחשבה זו השניה מעלה [מידי] טומאה שירדה לה במחשבה הראשונה:

פרק כו סנדל עמקי. סנדלים העשוים בכפר עמקי: כים של שנצות. כמין רצועות תחובות בלולאות בשפת הכים ומושכים אותן אילך ואילך והכים נסגר מאליו: כפיפה מצרית. של נסרי תמורי הדקל מגדלין גדלים והולין וקולעין אותן ועושין מהן כמין חופין ועושה מהן כפיפה ותליים סנדל לדיקי. סנדל שעושים אנשי לדיקיא: הרי אלו מיטהרין ומיטמאין שלא באומן, משום דכל הני יש להן רצועות ואין צריך לקשקן (א). אלא מותח ברצועות והן נסגרים מאליהן. והן נפתחים מאליהן על ידי רצועות אחרות שמוסף בהן. כעין שעושין לכיסין במקומינו ואם הותרו אותן הרצועות דמוב אין צריך לסגור ולפתוח. טהורים. ורבי יוסי סבר דאף על פי שהן מותרים. טמאין. כיון דהדיוט יכול להחזירם. חוץ מן הכפיפה דאף האומן אינו יכול להחזירה. והלכה כרבי יוסי: ב שנטלו שנציו. לרבנן איירי שלא נטלו לגמרי. אלא שנתקו מן הלולאות ועדיין תלויות בכים ולרבי יוסי אפי' נטלו לגמרי. מפני שהדיוט יכול להחזירם: נפשט. הכים ונעשה כמין עור שלק שאין לו בית קבול. טהור: טלה עליו מטלית. נתן בשוליו טלאי. כלומר חתיכה קטנה של עור חבר בו מלמטה. דדרך הכיסים וכנ..ים עור קטן בין התפירה ובתפוסה יסאר אותו העור ולא ביטל קבולו: לא נטמא חברו. דטומאת משקין נטמא כלים לאו דאורייתא ולא חשיב חבור: צרור המרגלית. מכניסין מרגלית בתוך עור להיות שמורה שם וקושרים אותו וכשמוציאין המרגלית נשאר העור כמו כים עד שיתרם ויפשט ומחמת אותה מרגלית שעמדה ימים רבים ונכרר: צרור המעות. כמו צרור המרגלית ומטמא לצרור המרגלית מטמא עפי. משום דדרך צרור המרגלית לעמוד יותר מצרור המעות שצרור המעות רגילין להתיר תמיד משום דלהוצאה ניתנו והלכה כחכמים: ג כף לוקטי קוצים. כמין כף יד של עור (ב) תופסין מלקטי קולים בידיהן שלא ינקבו ידיהן בקוצים: טהורה. דאינה עשויה לקבלה: הזון.

ינע בזה: (ס) בלבד. וטעמא דר"י דבטמאות חיישינן הואיל ואין ... לא כאשר היפה שלא ... לידי ... לא ... כליו אבל כשידיו טמאות ... כל ... דרבנן. מהר"מ: (ע) קומקום. שהיו להוריו ... ...תו לר"מ ... אבל לר"י באין ... לאחורים ותוך פני. הר"ש. והיינו לפירוש הפסח אבל לפי' הר"מ ניחא ודו"ק. ובתוי"ט: (יא) ממחשבה. כ"ש הוא כו' ונקטה משום שיכא דדוקא מעשה כו' ולא מחשבה מיד מחשבה. הר"ש: (יב) מחשבה. בשלמא מיד מעשה לא תפקא לא אפי' דיבור ומבטל מעשה אלא מיד מחשבה מיהא תיפוק. שאני מחשבה דטומאה דכי מעשה דמי דכתיב יתן וקרי' יותן כו' מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא ליה ולעי"ג דכלו ממילא אלא דניחא ליה במחשבה הוי הכשר וקרו ליה כי יתן והיינו בידים נמי. ומדאמרינן לא אתי דבור כ"ש דדוקא דבור ולא סגי במחשבה. ועפ"ג דעוקלין מ"א:

פרק כו (א) הר"ש. יכולו דלפיכך מיטמאין שלא באומן. ומפוי"ט: (ב) ואין לו בית לאצבעות אלא שוף פשוט. הר"ש

אחור כמין אגנס. ובלשון יוני קורין למגור אוני: ברכייר. רשום של עור נתון על הברכיים כדי שיוכלו לעמוד על ברכיהן: טמאים. דעשוים לקבלה (ג): שרוולים. כמין בית יד של עור דחוק וגר שטחים בעלי אומנו' בזרועותיהן כדי שלא יפלו בגדיהן הרחבים על ידו. ויבטלו אותן ממלאכתן: פרקמינן. גרסינן. והוא דבר שמשתל וקושר בו פרסתו: בית אצבעות. כמין יד של עור עשוי להכניס אצבעותיו לתוכו: קייצין. מלקטי קוצים. פי' מלקטי פירות הקיץ: האוג. פרי אדום המצוי באילן שגדל ביער מאליו. ופעמים שהמלקטי' קוצים ביערים מלקטים האוג. ושמים אותו בבית אצבעות. נמצא שהוא עשוי לקבלה: ד ותקנה טמא מדרס. עדיין עומד בטומאתו כיון דאוזן שניה קיימא: טהור מן המדרס. אע"פ דנתקנה ראשונה קודם שנשברה שניה, מ"מ שהורה דפנים חדשות באו לכאן שלאחר שיבדה לה טומאת מדרס נתחדשו לה פנים אחרות ואין זו הראשונה מאחר שכבר נתקלקל בה כדי בטולה: אבל טמא מגע מדרס. משום דאוזן ראשונה כשנשברה ותקנה הסנדל אוזן אחר תחת

והברכייר טמאין. והשרוולים טמאין (ד). והפרקלימין. טהורין. וכל בית אצבעות טהורות חוץ משל קייצין. מפני שהיא מקבלת את האוג. נקרעת אם אינה מקבלת את רוב האוג. טהורה: ד סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותקנה. טמא מדרס. נפסקה שניה ותקנה. טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס. לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנפסקה שנייה. טהורה. נפסק עקבו. ניטל חוטמו. או שנחלק לשנים. טהור. סוליים שנפסקו מכל מקום. טהור. מנעל שנפחת. אם אינו מקבל את רוב הרגל. טהור. מנעל שעל האמום ר"א מטהר. וחכמים מטמאין. כל חמתות צרורות טהורות חוץ משל ערביין. ר"מ אומר צרור שעה טהורות. צרור עולם טמאות. רבי יוסי אומר כל חמתות צרורות טהורות: ה אלו עורות טמאין מדרס. עור שחשב עליו לשטיח. עור סקורטיא. עור קטבוליא. *עור החמר. עור הכתן. עור הכתף. עור הרופא. עור העריסה. עור הלב של קטן. עור הכר. עור הכסת. מדרס. עור הסריק. עור הסורק. ר"א אומר מדרס. וחכ"א טמא מת: ו עב כסות ותכריך כסות. מדרס. עב ארגמן ותכריך ארגמן. בש"א מדרס ובה"א אומרים טמא מת. עור שעשאו חפוי לכלי טהור. למשקלות טמא. רבי

*נ"ל עור החמור

הר"מ: (ג) ול' הר"מ שים עליהם תורת כלי: (ד) טמאין. כשאר כלי עור הפשוטין. הר"מ כלומר שהם בתורת כלי: (ה) והר"ש גרס שאין יתפרש דמקבל טומאה מכאן ולהבא ונפסק עקבו כו' מפ' דטהור במדרס וכו"כ. ועתוי"ט: (ו) שה"ל אותן כזה שהדיוט יכול לעשותו מעצמו, כ"מ: (ז) והר"מ כתב כשמעמיס על שכמו. וגרס נמי עור החמור ומפרש אשר יקשר באמצעיתו הדבר אשר יעמיסו על החמור: (ח) פשתן המתוקן כשנה. פ"ח

השבורה וחברה לסנדל נטמאת מגע מדרס שהרי נגעה בסנדל בשעת מדרס. וכי נשברה אוזן שניה דפקע מניה טומאת מדרס. אפ"ה טומאת מגע לכל הסנדל מחובר לאוזן ראשונה שנתקנה: עד שנפסקה. אוזן שניה: טהורה. דכיון דנשברו שתי אזנים תו לא חזי למידי (ט): עקבו. עור של סנדל המכסה את גובה הרגל שכנגד שוקו מאחוריו: חוטמו. שעולה כנגד אצבעות הרגל ולפניו: טהור. מטומאה דלמפרע אבל יקבל טומאה מכאן ולהבא: סוליים. עור שתחת פרסת הרגל בלבד. שאין לו עקב. ובלע"ז סול"א: האמום. דפוס של מנעל. עשוי מעור מלא שער: ר' אליעזר מטהר. דסבר לא נגמרה מלאכתו של מנעל עד שיוציאנו מעל גבי האמום: וחכמי' מטמאין. דסברי ליה נגמרה מלאכתו (י). והלכה כחכמי': כל החמתות צרורות. כאלות שנקבו נקב והוליכן מידי טומאתן וקשר הנקב: טהורין. כמו שהיו מפני שעתיד להתיר הקשר: חוץ מקשר ישל ערביים. שאינו נוח להתיר: צרור שעה. קשר העשוי לפי שעה. ועומד להתיר: צרור עולם. קשר העשוי להיות קיים לעולם: כל חמתות צרורות טהורות. בין צרור עולם בין צרור שעה ואפי' של ערביים והלכה כת"ק: ה לשטיח. ע"ג קרקע ולישב עליו: סקורטיא. עור שלובשים העבדנים בשעת מלאכתן: קטבליא. עור שנותנין על גבי המטה ושוכבי' עליו: עור החמר. גרסי'. ול"ג עור החמור. כלומר עור שמשים החמר על בגדיו כשנושא אחר בהמתו (ז): עור הכתן. עור שנותנים לפניהם אומני פשתן כדי שלא ידבק הנעורת של פשתן (ח) בבגדיהם: עור הכתף. שמשים הכתף בכתפו שלא ידבק בו המשאוי שעל כתפו: עור הרופא. רופא הספורות נותן לפניו עור שלא יטנפו בגדיו בדם הפצעים: עור העריסה. שמשימים על עריסה של קטן: עור הלב של קטן. רגילים היו לתגור עור על גבי הקטן כנגד לבו שלא יכנו החתול על לבו וימות: עור הכר והכסת. של עור: עור הסריק. עור שחוגרים אומני המסרקות על מתניהן: עור הסורק. אומנים הסורקים פשתן: ר"א אומר מדרס. וכ"ש טמא מת. דהא תנן בפרק כל סימן (ד' מט) כל הטמא מדרס. מיטמא טמא מת: והחכמים אומרים טמא מת. ולא מדרס. שאין עשויין לישב עליהן. והלכה כחכמים: ו עב כסות. כגון לבדין שעושין מהן כסות. זהו עב כסות. וכן עב ארגמן. בגד צבוע ארגמן. כך פירשו רבותי. ואני שמעתי עב כסות. עור שמכסים בו הבגדים. עב ארגמן. עור שמכסים בו ארגמן: תכריך כסות. עור שכורכים בו הבגדים: תכריך ארגמן. עור שכורכים בו ארגמן: חפוי. מכסה. תרגום מכסה חופאה: טהור. דהכי תניא יכול שאני מרבה חפויי כלים נשומרה. תלמוד לומר (ויקרא יא) אשר יעשה מלאכה בהם. פרט לחפויי כלים: למשקולת טמא. והא דתנן לעיל בפ"ב

כל

רבי יוסי מטהר משום אביו: ז כל מקום שאין חסרון מלאכה מחשבה מטמאתן. וכל מקום שיש חסרון מלאכה אין מחשבה מטמאתן. אלא העוצבה: ח עורות בעל הבית. מחשבה מטמאתן. ושל עבדן. אין מחשבה מטמאתן. של גנב מחשבה מטמאתן. ושל גזלן אין מחשבה מטמאתן. רש"א חלוף הדברים של גזלן מחשבה מטמאתן ושל גנב אין מחשבה מטמאתן. מפני שלא נתיאשו הבעלים: ט עור שהוא טמא מדרס. וחשב עליו לרצועות ולסנדלין כיון שנתן בו את האזמל טהור. דברי ר' יהודה. וחכ"א עד שימעטנו פחות מה' טפחים. ר"א בר ר' צדוק אומר אף העושה מטפחות מן העור טמאה. ומן הכסת טהורה:

פרק כז הבגד מטמא משום ה' שמות. השק משום ארבע'. העור משום שלש'. העץ משום שנים. וכלי חרס משום אחד. כלי חרס מטמא משום כלי קבול. כל שאין לו תוך בכלי חרס. אין לו אחוריים. מוסף עליו העץ שהוא מטמא משום מושב. וכן טבלה שאין לה לזבז. בכלי עץ טמאה. ובכלי חרס טהורה. מוסף עליו העור שהוא מטמא משום אהלים. מוסף עליו

כל כלי עץ שמחלק. זה הכלל העשוי לתשמי. טהור. ספרי דמשקולת שאני. לפי שהוא עשוי לקבלה (ט). יהמשקולת עצמה אינה כלי. והלכה כתנא קמא: ז שיש חסרון מלאכה. שעדיין צריך מעשה ואסור קך סתקיים [המחשבה] (י): אלא העוצבה. שאף על פי שצריכה מלאכה מחשבה מטמאתה. לפי שאין מקפידין על חסרון מלאכה שלה. ועוצבה הוא עור המכסה את המרכב. ואינה צריכה קיצוע (יא). דכיון דעשויה לכסוי אינו חושש לקצוע: ח של בעל הבית. דאינו עשוי למכור ועושה מהן מפות ודלופקאות ומצלאות חשב עליהן לדבר שראויין לו בלא חסרון מלאכה. מקבלים טומאה מיד: ושל עבדן. דעשוי למכור אין המחשבה מטמאתן. דעביד דממליך ומוכר. והלוקח יעשה מהן מנעלי'. ועדיין לא נגמרה מלאכתן לכך: של גנב מחשבה מטמאתן. דקננהו ביאוש. דקסבר סתם גניבה יאוש בעלים הוא דלא ידעו ממאן לתבעו: ושל גזלן אין מחשבה מטמאתן. ואע"פ שחשב עליהן לדבר שאין בו חסרון מלאכה. דסתם גזילה אין בו יאוש בעלים. דכיון דידע ממאן גזליה אזיל ותבע ליה בדינא (יב): חלוף הדברים. סתם גזלה. איכא יאוש. דלעיניה שקל מיניה. ומחזא חזא דליכא אלמא הוא. ומיאש. אבל סתם גניבה סבר מבכשא ליה לגנב ותבענא ליה לדינא ולא מיאש. והלכה כת"ק: ט עור שהיא טמא מדרס. כגון שטיח. וכיוצא בו: אף העושה מטפחת מן העור. שהוא טמא מדרס: טמאה. המטפחת שהמטפחת דומה לבגדים דפעמים שהוא יושב עליה. אבל אם קצץ הכסתות של עור הטמאות ועשה מהן מטפחות טהורות מידי דהוי אכלים שנשברו. ומיהו מקבלת טומאה מכאן ולהבא. כדתנן לעיל בפכ"ד:

פרק כז הבגד מטמא משום חמישה שמות. כדמפרש ואזיל. משום כלי קבול. משום מושב. משום אהלים. משום אריג. משום ג' על ג'. וכל אחד מהם משונה שיעורו זה מזה. כיצד בגד שיש לו בית קבול כגון גרור מרגליות דתנן לעיל או בית קבול שמן (א) או בית קבול שעוה שמוכה בכל שהוא [ומשום מושב. אם נטמא] במדרס הזב שעורו אין פחות מג' טפחים על ג' טפחים. ואם נעשה אהל למת דכתיב (במדבר יט) והזה על האהל. אין טמא בפחות מטפח על טפח. ואם הוא אבנט או חגור. ונטמא משום אריג. אע"פ שאין בו שיעור (ב) שיהיה ראוי להקרא בגד. שאין ברחבו ג' אצבעות אפי' הכי טמא משום שהוא אריג. וילפינן ליה משק מה שק טווי וארוג (ג) אף כל טווי וארוג. וכל שאר טומאות אין בגד מיטמא. ולא מטמא בפחות מג' אצבעות על ג' אצבעות. דלאינו חשוב לא לעניים ולא לעשירים. ואינו קרוי בגד: השק. הוא האריג מצמר ונוצה של עזים: משום ד' שמות. דשיעור שלשה אצבעות אין בו: העור משום ג'. דלית ביה משום ג' על ג' ולית ביה נמי משום אריג: העץ משום שנים. דלית ביה טומאת אהלים כדתנן בפ' במה מדליקין כל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים. ולית ביה נמי משום אריג ולא משום ג' על ג': החרס משום אחד. משום בית קבול דבית ביה כל הני דאמרינן. ומדרס נמי לית ביה דכתיב במדרס הזב (ויקרא טו) ואיש אשר יגע במשכבו. מקיש משכבו לו. מה הוא שיש לו טהרה במקוה אף כל שיש לו טהרה במקוה. פרט לכלי חרס שאין לו טהרה במקוה שאינו נעשה משכב לזב: אין לו אחוריים. שאין כלי חרס מקבל טומאה מאחוריו (ד). דכתיב (שם יא) וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו וגו'. אם נגעה טומאה מאחוריו, לא נטמא שלא שהוא

ס"ח: (ט) ומקבל שלר טומאות ולא משמשת במדרס. הר"מ: (י) נראה שצ"ל המחשבה: (יא) ותבעו נמי הל"ל כדפי' הר"ב מ"ע מ"א דובתים: (יב) מפי' דר"ק מ"ב:

פרק כז (א) תימא אין שבגד יקבל בו שמן והר"מ לא כ"כ על הבגד עצמו אלא כנים דאיה שיעור הקבול בכ"מ מפמ"ז דהני לקבל שמן ולמשמזת נשנה שם: (ב) וא"ת כל שהוא למה טמא שם בעינן שיטלטל מלא זריקה דומיא דשק וי"ל דראוי למוף ולקפל וליקח בו מרגלים או משמ וא"ת א"כ פשוטי כלי עור דאפי טהורים הרי ראוין לקבל בו כ"ש כמו הכא י"ל דמיירי בעור חלוק שהי' קשה. תו' ועתוי"ט: (ג) כדיליף לי' בספרא. ועתוי"ט: (ד) ושימש אלי מיחש הוא זה כיון דאפי' מקום משמש שלו טהור ובכלי דמיירי באחוריים שיש להם תוך כגון במקום מקק בית מושבם כעין ההוא דלעיל פ"ב דהאי כיון דמפניו אין לו תוך אחוריו מהורין אע"פ שיש לו תוך הר"ש. ותימא שבכל כזה נשנה שם פ"ב מ"ב ופרשוהו שם בענין אחר. ועתוי"ט

משניות: (א) טהור. מן המדרס. הר"מ. והר"ש כתב דאפי' נמי טהור אם נגע בשק ולא בבגד ואם נגע בבגד הבגד טמא והשק טהור: (ו) אבל מסך הכלל דאמא לרבוי' מתני' דנקט דוקא כסדר הזה הוי'. אלא דאשכחן זה הכלל דלא אתי לרבויי: (ז) ועיקר פי' הן דמשמע מפרש מאיזה מהן שיקצע כלומר מאיזה אי שיקצע ואח"כ תפ' דאי וכו' תני' מיני' דהיינו שיקצע ויחבר תני' מינים או מיוסר כשיהיו ביחד טפח על טפח. ושני הפירושים כתבם רש"י סוכה דף י"ז וכתב שפי' הא' עיקר כ"כ התוי' והר"מ: (ח) כלו' ולא למשכב ולפי שהוא ראוי למושב נחבו אותו וא"א לשכב עליו. הר"מ: (ע) כנגד בית מושב האדם. רש"י: (י) נמדדין. אם שלש על שלש לטמא מת או ג"על ג' למדרס. הר"מ: (יא) וכ"ה גי' הר"מ ופי' בו כפי' הב' של הר"ב דר"ס כ"ע ומסיים ובו כיסים קטנים ישימו מעות בתוכן כו' וכל אי יקבא כיס של פנדא: דלל"כ

עליו השק שהוא מטמא משום ארג. מוסף עליו הבגד שהוא מטמא משום שלש על שלש: **ב** הבגד מטמא משום שלשה על שלשה למדרס. ומשום שלש על שלש לטמא מת. השק ארבעה על ארבעה. העור חמשה על חמשה. מפץ ששה על ששה. שוין למדרס ולטמא מת. ר"מ אומר השק שיריו ארבע. ותחלתו משיגמר: **ג** העושה שנים מן הבגד ואחד מן השק. * שלשתן מן השק וא' מן העור. ארבעה מן העור ואחד מן המפץ. טהור (י). חמשה מן המפץ ואחד מן העור. ארבעה מן העור ואחד מן השק. שלשה מן השק ואחד מן הבגד. טמא. זה הכלל כל שחבר לו מן החמור ממנו. טמא. מן הקל ממנו. טהור: **ד** המקצע מבולם טפח על טפח. טמא. משולי הקופה טפח על טפח. טמא. מצדדי הקופה ר' שמעון מטהר. וחכ"א המקצע טפח על טפח בכל מקום טמא: **ה** בלויי נפה וכברה. שהתקינן לישיבה. רבי עקיבא מטמא. וחכמים מטהרין עד שיקצע. כסא של קטן שיש לו רגלים. אע"פ שאין בו גבוה טפח. טמא. חלוק של קטן. רבי אליעזר אומר כל שהוא. וחכ"א עד שיהיה בו כשעור ונמדד כפול: **ו** אלו נמדדין (י) כפולין. אמפליא ופמוליניא. ומכנסים. וכובע. וכיס של פנדיא. ומטלית שטלייה על השפה. אם פשוטה נמדדת

* גמ' שלשה

שהוא מטמא משום ארוג. משה"כ בעור. דאפילו חתכו לרצועות דקות ולרגן אינו מטוב אריג: **ב** הבגד מטמא. לטמא מת ולכל שאר טומאות חוץ ממדרס. משום שלש אצבעות על שלש אצבעות. משום דחזי לעניי. ואתרבי מדכתיב והבגד. אבל למדרס בעינן מידי דחזי לישיבה ובפחות משלשה טפחי' על ג' טפחים. לא חזי למושב: השק. האריג מהשער וטלה של עזים. שיעורו בין לטמא מת בין למדרס אין פחות מד' טפחים על ד' טפחים: שוין. לטמא טומאת מדרס וטמא מת. שק ועור ומפץ: שיריו ד'. לענין זה נאמר שיעורו בד'. כשבלה ונקרע ונשתייר ממנו שיעור ד' טפחים. אבל בתחלת אריגתו אינו מקבל טומאה עד שיארג כולו ואין הלכה כר"מ: **ג** היה עושה שנים. מן הבגד ב' טפחים: ואחד מן השק. טפח אי: טהור. דאין הגרוע משלי' שיעורו של חשוב. דהגרוע שיעורו מרובה. אבל החשוב משלים שיעורו של גרוע. דאפי' בשיעור מועט החשוב מקבל טומאה: מן החמור. דסגי ליה בשיעור מועט: מן הקל. דבעיא שיעור מרובה ודוקא כסדר הזה הכתוב במשנה מצטרפין לקל שבהן. הבגד והשק. השק והעור. העור והמפץ. אבל בגד ועור. או בגד ומפץ. או שק ומפץ. אין מצטרפין (ו). דהמחברן בטלה דעתו אצל כל אדם. ומיהו לעשות מהן טלאי על גבי מרדעת של חמור כלן מצטרפין. דמאיזה מהן שיקצע טפח ויעשה אותו טלאי למרדעת של חמור. מצטרף. דאינו מקפיד לשם אם הוא משני מינים (ז): **ד** מבלם. מאיזה מהן שיקצע טפח על טפח לאוי לטמא מושב (ח) דהני שיעורי דתנן לעיל הבגד שלשה על שלשה למדרס. והשק ארבעה על ארבעה וכו' לא הוי אלא בחתיכת בגד או שק או עור או מפץ שלא חתכה ותקנה לישיבה. אבל המקצע דהיינו המחתך והמתקן ומאחד מכלן טפח על טפח. כדי לישב עליו טונא מושב. שכן לפעמי' מקליעין ועושים טלאי מאחד מהן למרדעת של חמור ויושבים עליו. ולא הוי אלא טפח על טפח (ע): מכל מקום. ואפי' מן הצדדים. ורבי שמעון סבר דמן הצדדים לא חזי למושב. ואין הלכה כרבי שמעון: **ה** נפה וכברה. של עור הם. ופעמים עושים נפה משער. ודינה כדין שק. וכן פעמים עושים כברה מחבלים של סיפה ושל גמי. ודינה כדין מפץ: עד שיקצע. שיחתוך. ויתקן למושב והלכה כחכמים: אע"פ שאין בו גבוה טפח. ואע"ג דשל גדול לא מיטמא בבציר מטפח כדתנן לעיל בפ' השלחן והדלפקי [מ"ג]: כסא של קטן. חזי לישיבה אפי' בבציר מטפח: עד שיהיה בו כשיעור. אם הוא מבגד עד שיהיה שלשה על שלשה. כשיעור טומאת הבגד למדרס: ונמדד כפול. שלשה לפניו. ושלשה לאחריו. נמצא כשפושטו שהוא ששה אורך על ששה רוחב. אבל כפלים כמתנו: **ו** אלו נמדדים כפולין. דצריך שיהיה השיעור משני צדדים כיון דאורחייהו להשתמש בהן משני צדדים. אי הוי שיעור מצד אחד לא מהני. פ"א נמדדים כפולים. שכל בגד במקום המתך דרך החוטים לצאת ממנו ומתקלקל. וגם ליקרע. ודרך התופרים לכפול מעט סביב החתך ותופר. והייט נמדד כפול דקתני. דלאחר שנכפל צריך שיהיה בו כדי מדתו ואי ליכא כדי מדתו אע"פ שאם היה מתיר התפירה ופושטו היה בו כדי מדתו לא מהני: אנפליא. מנעל המגיע עד הארכובה. בין של בגד בין של עור: פמוליניא. כמין מכנסים גדולים ממתנים ועד יריכים ויש להן רגלים: וכובע. סברלא: וכיס של פונדא (יל). אזור חלול והוא כעין כיס העשוי לקבל: מטלית. טלאי: שטליה על השפה. שתופרה על השפה סביב לנואר: אם פשוטה. שאינה תפורה משני צדדים אלא או מלפניו או מאחריו

מאחריו

נמדדת פשוטה. ואם כפולה נמדדת כפולה: ז הבגד שארג בו שלשה על שלשה ונטמא מדרס. והשלי' עליו את כל א(הבגד ואח"כ נטל)ב חוט אחד מתחלתו. טהור מן המדרס. אבל טמא מגע מדרס. נטל חוט אחד מתחלתו. ואחר כך השלים עליו את כל הבגד. טמא מגע מדרס: ח וכן בגד שארג בו שלש על שלש. ונטמא טמא מת והשלים עליו את כל ג(הבגד ואח"כ נטל) ד חוט אחד מתחלתו. טהור מטמא מת. אבל טמא מגע טמא מת. נטל חוט אחד מתחלתו. ואח"כ השלים עליו את כל הבגד. טהור. מפני שאמרו ג' על ג' שנתמעט טהור. אבל שלשה על שלשה שנתמעט. אע"פ שטהור ממדרס. טמא בכל הטומאות: ט סדין שהוא טמא מדרס. ועשאו וילון. טהור מן המדרס. אבל טמא מגע מדרס. א"ר יוסי וכי באיזה מדרס נגע זה. אלא א"כ נגע בו הזב. טמא במגע הזב: י שלשה על שלשה שנחלק. טהור מן המדרס. אבל טמא מגע מדרס (יג). א"ר יוסי וכי באיזה מדרס נגע זה. אלא אם כן נגע בו הזב. טמא מגע הזב: יא שלשה על שלשה באשפות. בריא וצורר מלח (טו). בבית. או בריא. או צורר מלח (טז). כמה מלח יהיה צורר רובע. רבי יהודה אומר בדקה. וחכ"א בגסה. אלו ואלו מתכונים להקל. רבי שמעון אומר שווים שלשה על שלשה באשפות. לשלש על שלש בבית: שלשה

א נמרא ל"ג ב כ"א הבגד. הבגד כולו טמא מדרס נטל ג גמ' ל"ג ד ק"א הבגד. הבגד כולו טמא טמא מת. נטל

מאחריו. ולפי השני שלא נכפל מן הסוף קפיד אתפירה: ז הבגד שארג בו ג' טפחים על ג' טפחים. מטומאות שהוא שיעור ליטמא מדרס. ואחר שנטמאו במדרס כשהן מטומאות השלים עליו אריגת כל הבגד והשתא כל הבגד טמא מדרס דהוי חבור לגי' על ג' שנטמאו קודם אריגת כל הבגד: נטל חוט אחד מתחלתו. מג' על ג' לאשונים שנטמאו מדרס: טהור. כל הבגד מן המדרס: אבל טמא מגע מדרס. לפי שנגע בג' על ג' ראשוני' קודם שנתמעט שיעורו: נטל חוט אחד מתחלתו ואח"כ השלים עליו את כל הבגד טמא מגע מדרס. ואע"ג דנתמעט שיעורו קודם שהשלים עליו את כל הבגד. אעפ"כ טמא כל הבגד מגע מדרס. דהאי תנא סבירא ליה בגד שלשה על שלשה שנחלק אחר שנטמא במדרס טמא מגע מדרס כדלקמן בפרקין הלכך כשנתמעט שעורו דג' על ג' נשאר טמא מגע מדרס וכשהשלי' עליו את כל הבגד הוי הבגד מחובר לטמא מגע מדרס. וכל המחובר לטמא. טמא כמותו: ח וכן בגד שארג בו שלש אצבעות על שלש אצבעות. מטומאות שזה שיעורו ליטמא בכל הטומאות כגון שרץ ומדרס. ובגליל מהכי לא מיטמא בשום טומאה שבעולם: שלש על שלש שנתמעט טהור. לגמרי דלא חזי למידי לא לעניים ולא לעשירים. הילכך טהור מכל הטומאות: ט ועשאו וילון. מסך לפני הפתח. כגון שעשה בו מעשה. שעל ידי כן טהור מן המדרס. לב"ש משיתחבר. ולב"ה משיקשר. ולר' עקיבא משיקבע כדתנן לעיל בפרק הכרים והכסתות (משנה ו'): טהור מן המדרס. דבטל מתורת משכב ומושב אבל לטומאת מגע שזי מפני שהשמש מתחמם בו (יג). ומתעטף בשוליו: וכי באיזה מדרס נגע זה. כלומר הואיל ופהר מטומאת מדרס כשעשאהו וילון הרי טהור לגמרי. ולא נשאר בו טומאה כלל. מידי דהוה אשברי כלים שהם טהורים מטומאתן לגמרי: אלא אם כן נגע בו הזב. אם נגע הזב בוילון זה מטמאו טומאה מגע הזב אבל מכח טומאת מדרס שהיתה בו תחלה. אין כאן טומאה כלל. ואין הלכה כרבי יוסי: י שלשה על שלשה שנחלק. בגד שיש בו שלשה טפחים על שלשה טפחים. שנטמא במדרס הזב ואחר כך נחלק ואין באחד מהן כדי שיעור טומאת מדרס. בהא פליגי תנא קמא ור' יוסי. דתנא קמא סבר טמא מגע מדרס. ור' יוסי סבר טהור לגמרי. אבל בגד של שלש על שלש. שפירש מבגד גדול שהיה מדרס. הכל מודים שבשעת פרישתן מאביהן. מקבלות טומאה מאביהן (יד) ואין הלכה כרבי יוסי: יא בריא וצורר מלח. גרסינן. בגד המוטל באשפות. בטל ליה מתורת בגד אלא א"כ איכא בית תרתי שיהא בריא וחזק. וראוי לצרור בו רובע קב מלח. אבל הכמונח בבית הח[...]ל ואינה מושלכת באשפה עדיין חשובה היא. ובחד גרידא סגי. או בריא אע"פ שאינו צורר מלח. או צורר מלח אע"פ שאינו בריא: ר' יהודה אומר בדקה. לעולם אינו מטמא עד שיהא צורר רובע מלח דקה: וחכ"א. אינו מטמא עד שיהא צורר בגסה: אלו ואלו מתכוונים להקל. ר' יהודה סבר דקה צריכה לצרור בבגד בריא וחזק טפי מפני כבדה. שהיא כבדה יותר מן הגסה. הילכך משער עד שתהא מחזקת בדקה להקל עליה שלא תטמא. ורבנן סברי גסה צריכה בגד יותר בריא. מפני שהיא סדורה וקרנותיה בולטים. הלכך משערים בגסה לטמא כדי להקל על הבגד המחזיק מלח דקה שלא יטמא: שוין שלשה על שלשה באשפה לשלש על שלש בבית.

(יב) דהא"כ אין לו עליו תורת כלי: (יג) טמא כו' והא דכתב הר"ב בפי"א דזבים מ"ה דבגד שקרעו בחבור טהור לגמרי מדאורייתא. פי' דההוא בבגד כלי ונשקרע אזיל שם כלי מיניה טהור לגמרי אבל הכא מיירי בפסיכת בגד דעלמא ואין שם כלי עליו ולא טהור לגמרי מו' כו' וטעמא דס"ק דהכא דטומאה בית הפמרים מעמא. ועתוי"ט: (יד) כיון שיש באביהן כדי לטמא וה"נ ל"פ ר"י במטה שנשברה בפי"ח מ"ו ובסנדל שנפסק. בפכ"ו מ"ד. ועתוי"ט: (טו) וצורר כו'. ולא תקרע בעת שיצורו בו המלח ויהדקו אותו כמו שיקרע בבגד הבלוי. הר"ע: (טז) או כו'. וקשה לם לינו בריא הילך יצרור מלח ולשון הר"מ אם שתהיה בריאה לף ע"פ שאינה חזקה באופן שתהא ראויה לצור בה או שתהא חזקה אע"פ שתהיה קרועה

כבס

כמס שלש על שלש בבית מטמאות טמא מת. ואין מטמאות מדרס. כך שלשה על שלשה גלמו
יאנשמאות טמא מת ואין מטמאות מדרס: דנטלה חשיבותן מאחר שהשליכה לאשפה. והלכה כחכמ
בלבד: יב שלשה על שלשה שנקרע. ולא נשלקו הקרעים זו מזו: ובשרו נוגע בכסא. אם הק
כל כך גדול עד שכשמשימים הבגד על הכסא ויושב עליו בשרו נוגע בכסא טהור. דבטל ליה מתורת בגי

יב שלשה על שלשה שנקרע אם נתנו על הכסא ובשרו נוגע בכסא. טהור. ואם לאו טמא. ג' על ג' שנמהה ממנה חוט אחד. או שנמצא בו קשר. או שני חוטין מתאימין. טהורה. ג' על ג' שהשליכה באשפות. טהורה. החזירה. טמאה. לעולם השלכתה מטהרתה. והחזרתה מטמאתה. חוץ משל ארגמן ושל זהורית טובה. ר"א אומר אף מטלית חדשה כיוצא בהן. רש"א כולן טהורין. לא הוחזרו אלא מפני השבת אבדה:

פרק כח שלש על שלש שנתנה בכדור. או שעשאה כדור בפני עצמה. טהורה. אבל שלשה על שלשה שנתנו בכדור. טמא. עשאה כדור בפני עצמו. טהור. מפני שהתפר ממעטו: ב פחות משלשה על שלשה שהתקינו לפוק בו את המרחץ. לנער בו את הקדרה לקנח בו את הרחים בין מוכן בין שאינו מוכן. טמא (ג). דברי ר"א. ר' יהושע אומר בין מן המוכן. בין שאינו מן המוכן. טהור. ר"ע אומר מן המוכן. טמא. שאינו מן המוכן. טהור: ג העושה אספלנית בין בבגד בין בעור טהורה א(ר' יוסי אומר על העור טהור) מלוגמא בבגד טהורה. ובעור טמאה. רשב"ג אומר אף בבגד טמאה מפני שהיא ננערת:

א נ"א ב"ג מטפחות

קרועה ע"כ והספח מ"ש הר"ב בריסא ופאן לא אדלעיל קאי לפרש וברייתא הלא אשלפניה ורא"י לגלול בו קאי:

פרק כח (א) ומשום ס"פא נקט בריסא למרווייהו. מהר"מ: (ג) טמא. בשאר טומאות חוץ מן המדרס שהוא פחות מג' טפחים. הר"מ: (ג) והר"ע כ'

ואם לאו. שאין הק כל כך שיגע בשרו בכס לא בטל מתורת ב וטמא: ישנמהה ממנ שבלה מיטו. ודוגמו מהורה שטלייה על ג בריאה דתנן לעיל בס פרק שלשה תרסין וכשבל מוע אחד ונבגד ג' על גלומלגוו'. נתמעט שיעו וטהור: או שני חוטי מתאימין. פירשו רבו דמתאימין קאי כמי אקשר והכי קתני כמלאו בה ש קשרים מתאימין או ש סוטים מתאימין משו דאם שני סוטים קשורי זה אצל זה בבגד א דרך להגיחס. והו אמרינן בגמרא פרק כל גדול (דף עד) אי מתרח
פרי קטרי בהדי הדדי שרי פד וקטר פד: ושני חוטים המתאימין. שדרך האריגה שהערב נכנס לתוך השת בין ב' סוטים נכנסים בסדר אחד אלא במקום שזה נכנס זה יוצא וכשניהם סוך נחשב האחד כמו באינו: החזירה לבית טמאה. דהא הדר אחשבה: לעולם השלכתה מטהרתה. כלו' כי האי גונא מיטמאי ומיטהרת אפי' עשר פעמים ביום: ארגמן וזהורית טובה. שהיא ולא מבטלה להו אשפה [מתורת בגד] חשובים טובה הוא המשי הצבוע כרמיזי בלע"ז: אף מטלית חדשה כיוצא בהן. דינה כדין ארגמן וזהורית טובה ולא מבטלה לה אשפה מתורת בגד: כלן טהורין. אם הושלכו לאשפה אפי' ארגמן וזהורית טובה לא החזרו. ארגמן וזהורית טובה ליסלק משאר בגדים: אלא מפני השבת אבידה. דאם הגאים באשפה לא אמרינן מדעת השליכה ובעו הכרזה דמפני חשיבותייהו לא מייאשי הבעלים. ושאר בגדים דלא חשיב אם מנאם באשפה לא בעו הכרזה. והלכה כת"ק:

פכ"ח שלש על שלש שנתנה בכדור. בגד של שלש אצבעות על שלש אצבעות שנתנה בתוך כדור פלוטי"א בלע"ז: או שעשאה כדור. שלקח הבגד וכרכו עגול כמין כדור כמו שעושים לתינוקות ותפרו: טהורה שנתבטלה כשנתנה בכדור וכ"ש כשעשאה כדור בפני עצמה (א) שנתבטלה בתפירה: אבל שלשה על שלשה לא נתבטלה בנתינתה לתוך הכדור. לפי שהיא שמורה שם אבל אם עשאה כדור בפני עצמה טהורה לפי שהתפירה ממעטה וטהורה מן המדרס אבל טמאה בכל שאר טומאות כדין כל שלשה על שלשה שנתמעט: ב לפוק. לסתום נקבין שבמרחץ שלא יצא החום: ולנער בו את הקדירה. לאחוז בו את הקדרה כדי לערות תמנה לתוך הקערה. או לתוך התמחוי: בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן. בפ' במה מדליקין מוכיח דבהניח בקופסא כולי עלמא לא פליגי דטמא דהא אחשביה. ובזרקו לאשפה כולי עלמא לא פליגי דטהור דהא בטליה כי פליגי היכא דתלה אותו במגוד קולייר"א בלע"ז (ג). או הניחו אחורי הדלת. ר"א סבר בין הניחו במגוד שנראה כמוכן לגבי זרקו באשפה. בין הניחו אחורי הדלת שנראה כאינו מוכן לגבי הניחו בקופסא לעולם טמא כל זמן שלא זרקו באשפה ור' יהושע סבר לעולם טהור כל זמן שלא הניחו בקופסא. ור"ע סבר דתלאו במגוד מוכן הוא והוי כאילו הניחו בקופסא וטמא. והניחו אחורי הדלת דהוה שלא מן המוכן. הרי הוא כאילו זרקו באשפה וטהור. והתם מסיק דהדר ביה ר"ע לגבי ר' יהושע. והלכה כר' יהושע: ג אספלנית. תחבושת שעושים מבלו שעוה ושמנים וכיוצא בזה ומורחים אותה על הבגד או על העור ונותנים על המכה והיא כתחבושת. ואין הבגד והעור ראויין עוד לישיבה ולא לתשמיש אחר: מלוגמא. תחבושת עשויה מקינים ותאנים וכיוצא בהן שאדם לועס ונותן על גב המכה. ופי' מלוגמא מלא לוגמא: בבגד טהורה. לפי שהבגד נמאס ומתבטל ואו לא חזי לתשמיש: ובעור טמא. שאין המלוגמא מתדבקת על העור כמו על הבגד ואין העור מתבטל בכך: מפני שהיא ננערת. לאחר שנתיבשה נוטל הבגד היא ננערת ובמעט מלאכה יוטל הבגד והולך כל הליכלוך ואין הלכה כרשב"ג:

מטוייכות

מצויירות טהורות. דכולהו מוכחא עליהן שהן מיוחדים לספרים בלבד ואינו משמשי אדם וכל שאינו משמשי אדם טהור: ושאינן מצויירות. מיוחדים נמי לשאר תשמישין הלכך טמאות. ור"ג דמטמא בין מצויירות בין שאין מצויירות משום דמשכי מטפחות ספרים משמשי אדם שעשויין לשמש בהם תמיד: אלו ואלו טהורות. דכיון דייחדן לספרים תו לא הוו משמשי אדם ואין הלכה כר"ג: ה כפה. מטפחת שלובשת האשה ויש לה תורת מדרס שפעמים שהיא יושבת עליה: ונתנו על הספר. אם יחד אותו לספר וכרך אותו עליו: טהור מן המדרס. אבל טמא שאר טומאות: חמת. נאד של עור: שעשאו שטיח. עור שמונח על הארץ לישב עליו חמת ושטיח תרוייהו מקבלין מדרס ואפי' הכי כיון דשינה מזה לזה אפילו בלא שנוי מעשה הוה ליה ככלי שנשבר וטהור אבל מקבל טומאה מכאן ולהבא: תורמל. כלי עור שהרועה מניח כליו לתוכו: ה"ג. כסת שעשאו מטפחת ומטפחת שעשאה כסת טהור. ולא גרסי טמא דכך היא גירסת רבותי. וכן מצאתי במשנה דווקנית והכי מוכח מן התוספתא. וטעמא דכולהו טהור כדתנן במוך זה הכלל לשמו טמא לשם אחר טהור. ומפרש בתוספתא לשמו מכלי פשוט לכלי פשוט כגון משטיח למטפחת או ממטפחת לשטיח ושלא לשמו מכלי פשוט לכלי קבול ומכלי קבול לכלי פשוט ומכלי קבול לכלי קבול נמי הכל שנוי שלא לשמו וטהור. וא"כ חמת שעשאה תורמל דשניהו מקבול לקבול נמי טהור וכר שעשאו סדין וסדין שעשאו כר דהוי שני מקבול לפשוט ומפשוט לקבול נמי טהור. ואי קשיא אמאי לא ערביניהו ותניא חמת שעשאה שטיח ושטיח שעשאה חמת בהדי הנך כיון דכלהו טהור הוא. לא קשיא משום דקא בעי למהדר ולמתני זמנא אחריתי כדתני חמת שעשאה תורמל והוה צריך למתני חמת שעשאה שטיח או תורמל ואינו רוצה לשנות מסדר האחרים ורוב ספרים שגורסים טמא ואיני יודע ליישב. גירסא זו מכוונת: ו מטלית. שהיא טמאה מדרס. וטלאה בקופה. וקופה לאו בר מדרס היא. ומיירי כשטלאה בקופה טומאת הקופה לפי שנגעה במטלית הטמא מדרס. והרי היא מגע מדרס. והמטלית כשנגררה טלייתה פרח מינה טומאת מדרס. משום דבטלה לגבי קופה. וקופה לא חזי למדרס: מטמאה אחד ופוסלת אחד. כדין כלים שנגעו במדרס ופירשו. דתנן בסוף זבים. הנוגע במשכב מטמא שנים. ופוסל אחד. פירש מטמא אחד ופוסל אחד דכל זמן שהכלי נוגע במדרס משביק ליה כאב הטומאה לענין אוכלים לעשות ראשון ושני בחולין ושלישי בתרומה. אבל כשפירש ה"ל כולד הטומאה ועושה שני בחולין ושלישי בתרומה בלבד דהיינו מטמא א' ופוסל אחד: הפרישה. המטלית מן הקופה הוה לה הקופה ולד הטומאה כמו שהיתה קודם שהפרישה. אבל המטלית טהורה. דמכיון שטלאה בקופה נעשית כקופה. והויא לה כחתיכת דופן שנטלה מן הקופה שטהורה החתיכה. ומיהו אם אחר פרישתה מן הקופה חישב עליה לישיבה מקבלת טומאה מכאן ולהבא אם יש בה כשיעור: טלאה על הבגד. לא נתבטלה מטומאת מדרס. ומטמאה הבגד שנים ופוסל אחד כדין כלים הנוגעים במדרס כל זמן שלא פירשו: הפרישה מן הבגד. דין הבגד ככלים שנגעו ופירשו מטמא אחד ופוסל אחד והמטלית הרי היא כמו שהיתה. דלעולם לא נתבטל. ומטמאה שנים ופוסלת אחד: וכן הטולה מטלית על השק או על העור. כטולה על הבגד ואינה מתבטלת: ור"ש מטהר. דסבר בשק ובעור מתבטלת הואיל ולאו מינה. ור' יוסי סבר דבשק דאריג כמותה אינה מתבטלת. אבל בעור דלאו אריג הוא. מתבטלת. והלכה כר"י: ז שלש על שלש שאמרו. דמטמא לענין טומאת מת. ושרץ. ונבלה (ו): חוץ מן המלל. מה שמשייר האורג בראש הבגד (ז) כשיעור ב' אצבעות והוא ענף של בגד קרוי מלל. וכיון שהוא לבדו הוא ואין בו ערב. אין מצטרף לאריג. ורבותי מפרשים מלל. זה שמוללין וכופל התופר מקום התפר מפני החוטים שדרכן לצאת שלא יצאו ותתקלקל התפירה

ד מטפחות ספרים. בין מצויירות בין שאינן מצויירות טמאות. כדברי ב"ש. ב"ה אומרים מצויירות. טהורות. ושאינם מצויירות טמאות (ד). רבן גמליאל אומר. אלו ואלו טהורות: ה כפה שהוא טמא מדרס. ונתנו על הספר טהור מן המדרס. אבל טמא טמא מת. חמת שעשאה שטיח. ושטיח שעשאו חמת טהור. חמת שעשאו תורמל. ותורמל שעשאו חמת. כר שעשאה סדין. וסדין שעשאו כר. כסת שעשאה מטפחת. ומטפחת שעשאה כסת. טמא. זה הכלל כל ששינהו לשמו. טמא. לשם אחר. טהור: ו מטלית שטלייה על הקופה. מטמאה אחד ופוסלת אחד. הפרישה מן הקופה. הקופה מטמאה א' ופוסלת אחד. והמטלית טהורה. טלייה על הבגד. מטמאה שנים ופוסלת אחד. הפרישה מן הבגד. הבגד מטמא אחד. ופוסל אחד. והמטלית מטמאה שנים ופוסלת אחד. וכן הטולה על השק או על העור. דברי ר"מ. ר"ש מטהר. ר' יוסי אומר על העור. טהור (ה). על השק. טמא. מפני שהוא אריג: ז ג' על ג' שאמרו. חוץ מן המלל. דברי ר"ש. וחכ"א ג' על ג' מכוונת

כי שהוא יחד: (ד) טמאות. בשאר טומאות חוץ מטומאת מדרס מפני שאומרים לו עמוד ונעש' מלאכתנו. הר"מ: (ה) טהור. כלומר ודינו כדין טלאו על הקופה. הר"מ: (ו) ולנגעים נמי כדתנן במי"א פי"א דנגעים: (ז) ערוך וכ' הר"ש ותימה לפ"ז לרבנן דאמרי מכונת והמלל הוא ב' אצבעות והארוג הוא אצבע אחד היך יצטרף וכונו מלל ושמא אינו רוצה שלא יהא מאותם ג' אצבעות כונו אחד לכל

מכוונת. טלייה על הבגד. מרוח אחת אינו חבור. משתי רוחות זו כנגד זו. חבור. עשאו כמין גאם. ר"ע מטמא. והכמים מטהרין. אמר רבי יהודה. בד"א בטלית. אבל בחלוק. מלמעלן חבור. ומלמטן אינו חבור:

ח בגדי עניים. אע"פ שאין בהם שלש על שלש. הרי אלו טמאין מדרס. טלית שהתחיל בה לקרעה כיון שנקרע רובה אינו חבור. העבים והרכים אין בהם משום שלש על שלש:

ט כסת הסבלין. טמאה מדרס. משמרת של יין אין בה משום מושב. סבכה של זקנה. טמאה משום מושב. חליק של יוצאת החוץ. העשוי כסבכה, טהור. העושה בגד מן החרם. טהור. ומזוטו. טמא. ר' אליעזר בן יעקב אומר. אף העושה בגד מן החרם וכפלו. טמא:

י סבכה שהתחיל בה מפיה. טהורה עד שיגמור את קורקרתה. התחיל בה מקורקרתה. טהורה עד שיגמור את פיה. שבים שלה. טמא בפני עצמו. החוטין שלה. טמאין משום חבור. סבכה שנקרעה. אם אינה מקבלת את רוב השער. טהורה:

פרק כט נומי הסדין. והסודרין. והטרטין. והפליון של ראש. שש אצבעות של

התפירה: מכוונת. והמלל בכלל: טלייה על הבגד מרוח אחת. מטלית שהיא טמאה מדרס ותפר אותה על הבגד באמצעו מרוח אחת. ומשלש רוחות תלויה ואינה מחוברת בבגד: אינו חבור. ואין הבגד טמא מדרס: משתי רוחות זו כנגד זו. כגון שהיא תפורה מזרח ומערב. ודרום וצפון אינה תפורה. או אפכא. הרי זה חבור והבגד טמא מדרס: כמין גאם. שתפורה מזרח ודרום. או מערב וצפון: במה דברים אמורים. דלא הוי חבור אלא בשתי רוחות זו כנגד זו: בטלית. שאינה דרך מלבוש אלא שכורכה עליו בלבד: אבל בחלוק. שלובשים אותו לעולם הוי חבור. אלא אם כן תפורה השפה העליונה (יג). והלכה כחכמים: ח בגדי עניים. שהם עשויים מחתיכות חתיכות קטנות ואין בכולן חתיכה אחת שיהיה בה ג' על ג': הרי אלו טמאים מדרס. הואיל ויש בכל הבגד בכללו ג' טפחים על ג' טפחים או יותר הרי הבגד כולו טמא מדרס: כיון שנקרע רובה אינו חבור. ואם נטמא הקלה האחד לא נטמא הקלה האחר: העבים והרכים. הבגדים העבים והגסי' ביותר כגון הלבדין והגגופין. והרכים ידקין ביותר. כגון השיראין והסריקין (ט): אין בהם משום שלש על שלש. ואין מטמאין טמא מת ולא שאר טומאות עד שיהיה בהן ג' טפחים או יותר משום דשלש על שלש מהן לא חזי לגוידי: ט כסת הסבלין. הנושאים משאות על כתפן או על ראשן יש להן כסת קטן בראשן או בכתפן שלא יזיק להן המשאוי ופעמים יושבים עליו: משמרת של יין אין בה משום מושב. שאין יושבין עליה מפני השמרים: סבכה של זקנה טמאה מושב. לפי מאי דתנן לעיל בפ"ג תרסין דסבכה של זקנה טמאה טמא מת. דמשמע לגבל לא משום מושב. צריך לפרש דשני מיני סבכות יש לזקנה אחת שאינה ראויה לישב עליה והיא טמאה טמא מת. וסבכה אחרת שפעמים יושבת עליה ובה תנן הכא שהיא מיטמאה משום מושב: חליק של יוצאת החוץ. תרגום זונה נפקת ברא: כסבכה. שיש בה חלונות חלונות מעשה רשת ובשרה נראה לחוץ: מן החרם. מן הרשת ובשרו נראה לפיכך טהור: מזוטו. יש בתחתית הרשת מעט אריג עשוי כבגד וקרוי זוטו של רשת: וכפלו. שכפל את הרשת ותפרה ואין בשרו נראה מתוכה טמא דחשיב בגד ואין הלכה כראב"י: י קורקורתה. שולים ותחתית כמו קרקרות הכלים: עד שיגמור את פיה. שפתה העליונה שאינה יורדת לטומאה עד שיגמור את כל מלאכתה: שבים שלה. מלשון השביסים והשהרונים (ישעיה ג) ציור שעושים על הסבכה לנוי עומד על מצחה ומקיף מאזן לאזן ובפני עצמה כמין חביב שהוא עשוי להפירו משם ולתת אותו בסבכה אחרת: החוטין שלה. שבהן קושרים הסבכה על הראש: טמאים משום חבור. שאם נטמאת הסבכה נטמאו החוטים עמה (יא). דאינו החוטים בלא סבכה לא היו מקבלים טומאה: אם אינה מקבלת את רוב השער. של הראש טהורה:

פכ"ט נומי הסדין. כמין היוצאין מן הסדין וכן חוטים שרגילים לצאת מן האריגה בין מן הצדדי' בין מלמעלה בין מלמטה אם נגע שרץ (א) בנימין נטמא הסדין והוא שיגע בתוך השיעור המפורש במתניתין. וכן אם נגע שרץ בסדין נטמאו הנימין עד מקום השיעור המפורש ומשם ולחוץ טהורים שאין הנימין חבור לכל בגד אלא עד מקום השיעור המפורש בהן: טרטין. כמין כובעים: פליון. סדין שמתעטף בו כולו (ב)

שקבמה

לכל הפשוט: (ח) כ"ל של החלוק. דאז מתחשב ולכך איתו חשיב. מלמעלן דמפני' קאי לטלייה וכלומר שאם היא תפורה בשולי החלוק שאז היא במעלה שלה כו' וכ"ז דוחק. והר"ש כתב מלמעלה בכתף מלמטה בשוליו: (ט) סירלאין. היינו השיראים דפ"ט דכלאים והסריקים פירש"י עשוי מן המשי הרך ומתפלל ופשי במשי ובפי' התבלת כתב נעורת של משי: (י) ומסיים הר"מ והשרש אצלנו תכשיט כ"ש פתח כמו שנתבאר פי"ח מ"ט: (יא) והר"מ בחבורו מסיים ואם נטמאו החוטין בהיותן מחוברין בסבכה נטמאה הסבכה:

פרק כט (א) וכן הוא בר"ש

ולפי דטומאת שרץ אף בשלש על שלש להכי נקטו וה"ה למדרס בשלשה על שלשה. והר"מ סתם ופי' שהבגד כאשר נטמא וגם הר"ב במשנה דלקמן סתם וכתב ואם נגע טומאה כו': (ב) וקי' הא פליון בכל כלם תנן והר"ש כתב פליון כמו אפליון בפ' כל כתבי תני ליה גבי י"ח כלים ע"כ ומזה יצא לו להר"ב לפי שמצא שם שפירש"י בדף ק"כ פליון סדין להתעטף בו כולו לך בכלן א"א כפי' כן ועוד דהתם במ"ד מנה הר"ב י"ב כלים ומצא שם שבמקום פליון ומעפורת שבגמ' כ' מלכפת ועליה קטן שמכסין בו ראשו ובמ"ב פ"ק דשבת כתב הר"ב מעפורת של ספרים סודר שמניחין המתגלח על ברכיו ונ"ל א"כ מלכפת במקום פליון וכולא בזה פי' הר"מ כאן שכתב פליון של ראש הוא המטפחת שיפיתו הנשים

של אפקרסין עשר. נימי סגום. והרדיד. והחלוק. והטלית. ג' אצבעות. נימי כפה של זקנה (ג). והגומדין של ערביין. והקולקין. והפונדא. והמעפורת. והפרגוד. נימיהן כל שהן: **ב** ג כסתות של צמר. שש של פשתן. ג' סדינין. י"ב מטפחות. ב' סובריקין. חלוק אחד. טלית אחד. קלובקרין אחד. חבור (ה) לטומאה ולהזייה. יתר מכאן חבור לטומאה ואין חבור להזייה. רבי יוסי אומר אף לא לטומאה: **ג** חוט המשקולת שנים עשר. של חרשין שמנה עשר. של בנין חמשים אמה. יתר מכאן. אם רצה לקיים טהור. של סיידין. ושל ציירין. כל שהן: **ד** חוט מאזנים של זהבים. ושל שוקלי ארגמן טוב. שלש אצבעות. יד הקורדום מאחריו. שלש אצבעות. רבי יוסי אומר טפח. טהור: **ה** חוט מאזנים של חנונים של בעלי בתים (ז) טפח. יד הקרדום מלפניו. טפח. שירי יד (ח) הפרגול. טפח. יד מקבת [א](של יד). של מפתחי אבנים. טפח: **ו** חוט מאזנים של צמרים. ושל שוקלי זכוכית. טפחיים. יד המקור. טפחיים. יד המעצד של לגיונות. טפחיים. יד הקורנס של

[א] גמ' ל"נ

אפקרסין. כמו אפקרסותו אינה מעכבת דפרק ואלו מגלחים והוא לבוש התחתון ופתוח מכתפיו וכשלובשו קושרו: סגום. בגד של צמר עב ושלו ליליות וקורים לו בערבי אלבורנו"ס: רדיד. צעיף דק שהאשה מכסה בו ראשה. ותרגם בצעיף תרגום ירושלמי לרידא: גומדין. בגד שהוא אמה על אמה ומכסין הערביים חוטמן ופיהם בזמן הקור ופירוש גומד אמה כדכתיב ולה שתי פיות גומד ארכה: קלקין. ארוג של שער ויש לו נימין: פונדא. יש מפרשים אזור חלול וכתב ויש מפרשי' הבגד התחתון שנותנים על הבשר לשמור שאר הבגדים שלא יטנפו בזיעה: מעפורת. תרגום (מלכים א' כ) ויתחפש באפר ואשתני במעפרא. סודר שמעטפין בו הראש: פרגוד. מסך שתולין על פתחי המלכים: כל שהן. בין רב בין מעט הוו חבור וכלהו אמריני ששיעורן מפורש. כשיעור הוי חבור מה שיתר מכשיעור לא הוי חבור. לא לטומאה ולא להזאה: **ב** שלש כסתות של צמר. תפורות א' עם זו. כמלא של כובסין. א"נ ארוגות יחד כעין האורגים נפות שדרכן להניח הפרש בין מפה למפה ומחוברות בחוטי השתי ואין בו ערב. וכל הני דתנן הכא כל אחד במנינו או פחות הוי חבור. ואם נגעה טומאה באחד מהן נטמאו כלן. ויותר על מנין זה לא הוי חבור לא לטומאה ולא להזאה (ד): סובריקין. אית דתני ספריקין. אית דמפרשי מכנסים. ואית דמפרשי כמין בתי ידים מצמר שמלבישים בהם את הידים ומכסים בהם הזרועות עד האצילים: גלופקרין. כסות עבה של צמר שלובשים בעת הקרירות: חבור לטומאה ואינו חבור להזאה. לטומאה אם נגעה טומאה באחד מהן הוי חבור ונטמאו כלן ואם הוזה א' מהן לא הוו חבור ולא טהור אלא אותו שהוזה עליו בלבדו: ר' יוסי אומר אף לא לטומאה. ואין הלכה כר' יוסי: **ג** חוט המשקולת. שהבנאים מחזיקים בידם חוט. ובראשו עופרת ומורידים אותו כנגד הכותל לראות שלא יהא עקום: חרשין. נגרין של עץ: ושל בנאים. הבונים החומות הגבוהות והגדולות. וחוט המשקולת דידהו לא הוי אלא שנים עשר. עיירי שמיוחד לבנינים קטנים: יתר מכן. יותר ממדות אלו שמנו חכמים בכל אחד ואחד אע"פ שהוא רוצה בקיומן (י) טהור אותו העודף על המדה ולא הוי חבור לכלי: ושל סיידים. הטחים פני הכותל בסיד וגם הם צריכים למשקולת. וכן הציירים שמציירים צורה בכתלים: כל שהן. בין רב בין מעט הוי חבור: **ד** חוט מאזנים. חוט שאוחזים בו המאזנים בשעה ששוקלים בהן: ר"י"א טפח טהור. אם יד הקרדום גדול כל כך שיצא טפח לאחר ידו לא שייך יד, לפי שמזיק לו ולמלאכתו וכל היד כולו טהור. כך פי' מורי ואין הלכה כר"י: **ה** יד הקרדום מלפניו. דרך האוחז ביד הקרדום כשרוצה לחתוך בו אינו אוחז ממש בראש הקתא שמא ישמיט ויפול מידו. אלא מניח מעט לאחר ידו והשיעור שיש בין יד האדם לברזל. קורא מלפניו, והיוצא לאחר ידו. קורא מאחריו באידך בבא. והא דלא מפרש בבבא זו דין שלפניו ושל אחריו. משום דהכא חשיב הנך דשיעורן טפח. ובאידך בבא חשיב הנהו דשיעורן ג' אצבעות: פרגול. מחוגה קומפס"ו בלע"ז. והפרשים צריכים לו לעשות בו שורות עגולות: מקבת. פטיש של ברזל שראשו א' חד. ובו נוקבים ומפצלים את האבנים. ועל שם כך נקרא מקבת. ולשון מקבה הוא ומקבות והגרזן כל כלי ברזל: מפתחי אבנים. לשון פתוחי חותם: **ו** של צמרים. מוכרי צמר. וטעמא דהנך שיעורן בטפחיים מפני שתופשים בהן בשתי ידיו. והיינו נמי טעמא דכל הנך ידות דלקמן ששיעורן בטפחיים. וכל אותן ששיעורן טפח לפי שדרכו לאחוז בהן בידו אחת: מקור. קורנס שד שמנקרים בו הרחים ועל שם שמנקרים בו קרוי מקור: יד המעצד של לגיונות. גרסינן. והוא כלי מכלי הרומאים (ע). ראשו עגול ונושאים אותו אנשי החיל במלחמה. ובערבי

פרזין

(ג) סנסים על ראבן ע"כ ובאותן י"ח כלים חשיב מגלמא: כפה כו'. לשון הר"מ כך שמו כיפה של זקנה ולא שיש אחר של ילדה ומש"ה כתב בחיבורו כפה של ראש: (ד) תימא לר' כן דהא תנן בסיפא יתר מכאן חבור לטומאה ואין חבור להזאה ואין לומר דסיפא לא קאי אלא אחלוק ש' ולהכן דא"כ בריכא לא תני ולא מידי אלא מונה והולך זה דבר שאין לו שחר וכן מפורש בהר"מ דיתר מכאן דסיפא קאי אכולהו. ועתוי"ט: (ה) חלוק כו'. אפי' הן ארוכין ביותר או רחבין ביותר כיש. הר"מ: (ו) וכ"ל דסגא מסרך סריך בלישנא דמתני' דסוף פרקין: (ז) של בעלי בתים פי' או של בעלי בתים: (ח) שירי יד. כ"ל שכן רגילין לקרי שירי יד וכאינך דמ"ז א' דקרי לה נמי בלשון שירי והר"ש כתב שירי הפרגול ומהר"ם כתב יד הפרגול שניטל ונשייר בו כשיעור טפח שיבור: (ט) על שמונה קופין. הר"ש:

ומפרש

שֶׁל זֶהָבִים. טְפָחִים. וְשֶׁל חָרָשִׁין. שְׁלשָׁה טְפָחִים: **ז** שְׁיָרֵי הַדָּרְבָן מִלְמַעְלָן. אַרְבָּעָה. יַד הַבָּדִיד. אַרְבָּעָה. יַד הַקַּרְדֹּם שֶׁל נַכּוּשׁ. חֲמִשָּׁה. יַד בֶּן הַפַּטִּישׁ. חֲמִשָּׁה. וְשֶׁל הַפַּטִּישׁ. שִׁשָּׁה. יַד הַקַּרְדֹּם שֶׁל בִּקּוּעַ. וְשֶׁל עִדּוּר. שִׁשָּׁה. וְיַד מַקֶּבֶת שֶׁל סַתָּתִין. שִׁשָּׁה: **ח** שְׁיָרֵי הַמַּרְדֵּעַ מִלְּמַטָּן. שִׁבְעָה. יַד מַגְרֵפָה. שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים. בֵּית שַׁמַּאי שְׁמוֹנָה. בֵּית הִלֵּל שִׁבְעָה (יב). שֶׁל סַיָּדִין. בֵּית שַׁמַּאי תִּשְׁעָה. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים עֲשָׂרָה. יָתֵר מִכָּאן. אִם רָצָה לְקַיֵּם. טָמֵא. וְיַד מְשַׁמְּשֵׁי הָאוּר. כָּל שֶׁהוּא (יג):

פרק ל

א כְּלֵי זְכוּכִית פְּשׁוּטֵיהֶן טְהוֹרִין. וּמְקַבְּלֵיהֶן טְמֵאִים. נִשְׁבְּרוּ טָהֲרוּ. חָזַר וְעָשָׂה מֵהֶן כֵּלִים. מְקַבְּלִין טֻמְאָה מִכָּאן וּלְהַבָּא. הַטַּבְלָא. וְהָאִסְקוּטְלָא שֶׁל זְכוּכִית. טְהוֹרִין. אִם יֵשׁ לָהֶן לִזְבִז. טְמֵאִים. שׁוּלֵי קְעָרָה וְשׁוּלֵי אִסְקוּטְלָא שֶׁל זְכוּכִית. שֶׁהִתְקִינָן לְתַשְׁמִישׁ. טְהוֹרִין. קִרְטְסָן אוֹ שֶׁשָּׁפָן בְּשׁוֹפִין. טְמֵאִין: **ב** אַסְפַּקְלַרְיָא. טְהוֹרָה. וְתַמְחוּי שֶׁעֲשָׂאוֹ אַסְפַּקְלַרְיָא. טָמֵא. וְאִם מִתְּחִלָּה עֲשָׂאוֹ לְשֵׁם אַסְפַּקְלַרְיָא. טָהוֹר. תַּרְוָד שֶׁהוּא נוֹתְנוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן. אִם מְקַבֵּל כָּל שֶׁהוּא. טָמֵא. וְאִם לָאו. רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי מְטַהֵר: **ג** כּוֹס שֶׁנִּפְגַּם רֻבּוֹ. טָהוֹר. נִפְגַּם בּוֹ *שָׁלֹשׁ בְּרֻבּוֹ. טָהוֹר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר. אִם מְפַזֵּר הוּא אֶת רֹב הַמַּיִם. טָהוֹר. נִקַּב וַעֲשָׂאוֹ. בֵּין בְּבַעַץ. בֵּין בְּזֶפֶת. טָהוֹר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר. בְּבַעַץ. טָמֵא. וּבְזֶפֶת טָהוֹר:

צלוחית

* נ"א שליש

קורין לו טבריזין: של זהבים. האומנים של זהב לעשות מסין דקין: של חרשים. של ברזל: ז שירי הדרבן מלמעלן. המרדע ראשו אחד יש בו ברזל כעין מרצע שבו מלמד הפרה לתלמיה. והוא קרוי דרבן. והראש השני ברזל רחב וחד לחתוך בו שרשים ושמו מרדע. ושיעור יד המרדע למעלה לצד הדרבן ארבעה טפחים חשובים חבור. ולמטה לצד המרדע שבעה טפחים המשוכים לו הוי חבור כדלקמן. ומה שהוא יותר מארבעה לצד הדרבן ושבעה לצד המרדע. אינו חבור. ואם נגעה שם טומאה לא נטמא לא המרדע ולא הדרבן: בדיד. כלי ברזל שבו חופרים גומות סביב האילן. כדי שישקו מימיהן. ועל שם הגומות שקורין בדידין (י) נקרא הכלי החופר בהן. בדיד: של נכוש. פטיש שמקישין בו על האבנים ומשוין אותן (יא): בן פטיש. הפטיש הקטן קרוי בן פטיש. והגדול פטיש: של בקוע. קרדום שמבקעים בו עצים: של עדור. שחופרין בו הקרקע לזריעה. כמו אשר במעדר יעדרון (ישעיה ז): של סתתים. סולצי אבנים והמתקנים ומשוין אותן: ח מגרפה. שגורפים בה תנור וכירים או הפחם. תרגום יעים ומגרפייתא: ושל סיידים. שגורפים בה את הסיד: יתר מכן. יותר ממדות אלו שמנו חכמים ביד המגריפה. אם רוצה בקיום זה האורך היתר: טמא. אם נטמא הכלי. וכן אם נגעה טומאה בכל זה האורך של יד נטמא הכלי עמו. דראוי חבור לכלי: יד משמשי האור. כגון יד של שפוד ואסכלא ומרחשת ושאר כלים שמשמשין ע"י האור:

פרק ל כלי זכוכית. הך מתני' תנינן לעיל בפ"ב ובפט"ו ואיידי דבעי למיתני דין הנך כלים של זכוכית הדר תנא לה הכא: טבלא. שלחן: אסקוטלא. בלע"ז קורין לקערה שקוטיל"א. והכא איירי בקערה פשוטה שאין לה בית קבול אלא שמתחתיה מסובב לה בית קבול קטן שמשתמש כשכופין הכלי על פניו (א) כעין שיש לכוסות של כסף ושל זכוכית שלנו יש להן לבזבז שפה סביב הלבזבז עושהו כלי שיש בו בית קבול: שולי קערה ושולי אסקוטלא. כשנשבר מקום תשמישן נשאר הבית קבול קטן ותופסו ומשתמש בו ולפי' הכי טהורים דלא חשיבי השולים כלי מפני מקום השבר שמזיק לידים כשאוחזים בו: קרטסן או ששפן. תקנם ועשאן חלקים כדי שראויין להשתמש באותו בית קבול טמאי' דלא הוו תו שבר כלי: בשופין. כלי שלוטשין ושפין ברזל ומחליקין בו הכלים. תרגום הלוטשין. שופינא. לימ"א בלע"ז: ב אספקלריא. מראה של זכוכית שהאשה רואה בה את פניה ובלע"ז אספקלי"ו (ב) ואפי' יש לה בית קבול טהורה לפי שאינה עשויה לקבל אלא לראות נוית הפנים: תמחוי. כמין קערה גדולה של זכוכית: תרווד. כף של זכוכית: ואם לאו. אם כשנותנו על השלחן או על דבר שפוע הוא מתגלגל לכאן ולכאן ונשפך מה שבתוכו לפי שתחתיו חד ואינו עומד: ר"ע מטמא. הואיל ויש לו בית קבול והלכה כר"ע: ג כוס. של זכוכית: שנפגם רובו: טהור. דחשיב שבר כלי: נפגם בו שלש ברובו. שהפגם פגימות עומדות בגובהו של כוס ולא במיעוטו: טהור. לע"פ שאינו מפזר את רוב המים: אם מפזר הוא את רוב המים טהור. אבל במיעוט טמא. ואין הלכה כר"ש: בבעץ. בבדיל: רבי יוסי אומר בבעץ טמא. דהכל הולך אחר המעמיד שחשוב ככלי מתכת ואין הלכה כרבי יוסי:

צלוחית

(י) ומפלס שם הכלי בשם הגומא. כלומר בורות קטנים ושל"ל בר"ש יכן יד בדיד דהכא: (יא) ותפי' הר"ת נכא"י פלאפי נכוש הוא אשר מנקה עקרי אילנות ופטיש הוא ענול אשר ישברו בו אבנים וזה נראה לפי שנמצא כמה פעמים במשנה ובגמרא לי כיסם והוא ענין נקירה וספירה. ועתוי"ט: (יב) ב"ש אומרים כו'. לענין הבית. איפכא בבהמ"ד דהאי ב"ש לקולא ומשום הכי לא תני להו בעדיות בהדי קולי ב"ש וחומרי ב"ה: (יג) כל שהוא. אפי' הבית יד. אלא בשכלים הארוכים ישמשו כי האדם צריך להן להתרחק מן האש כו'. הר"ב ועתוי"ט:

פרק ל (א) כלומר שהוא ... להשתמש בו כשכופין הכלי על פניו. אבל מתחלה לא נעשה לכך וז"ל הר"מ יעשו בשולי הכלי שפה ענולה יהי' גבוה כמו קלנס לישב הכלי ישיבה מתוקנת: (ב) ולפי"ז הוא בלע"ז ספיגי"ל והר"מ פי' שהוא המוכילה אשר יעשה ללחום מאחריו הבורה והוא הכלי עלה מוכבנם ספק כאיזה פי' שלא יראה על טיבותם האמת. ע"כ ולפ"ז הוא שקורין

ד צלוחית קטנה. שניטל פיה. טמאה (ג). וגדולה שניטל פיה. טהורה. של פלייטין שניטל פיה. טהורה. מפני שהיא סורחת את היד. לגינין גדולים שניטל פיהן. טמאין. מפני שהוא מתקנו לכבשים. והאפרכס של זכוכית. טהורה (ד). אמר רבי יוסי אשריך כלים שנכנסת בטומאה. ויצאת בטהרה:

נשלמה מסכת כלים

ד צלוחית. כמין צלוחית של זכוכית שלנו שיש לקן צואר ארוך: שנטל פיה. שניטל צוארה: ובגדולה. שאינה יכולה ליטול בידו אחת אלא בשתי ידיו קרויה גדולה ושיכולה ליטול בידו אחת קרויה קטנה: של פליטין. של שמן אפרסמון: טהורה. דתו לא חזיא למלאכה: מפני שהיא סורחת את היד. כשבא לתת ידו לתוכה לקחת מן הפלייטין לסריח בו ידו נסרכת ונשרפת ונקראת סורחת כמו סורכה בכ"ף לשון סרכא: לגינין גדולים. כמו כדין גדולי': מתקנן לכבשים. שכובשים בהן ירק במלח ובחומץ ומניחין אותן שם לסתקיים: אפרכס. כלי עשוי לרחים. שרחב מלמעלה וקצר מלמטה בשוליו. ונותנים בו חטין הרבה בפעם א'. והן יורדים מעט מעט לתוך הרחים ובמתני' שם ודוגמתו אמרו ברים תגיגה (דף ג) עשה אזנך כאפרכסת שמכנים הרבה. ומוציא קמעה: אשריך כלים. מסכת כלים: שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה. מתחלת באבות הטומאות ומסיימת האפרכס של זכוכית טהורה:

(ג) טמאה. נ"ל הטעם משום כיון דקטנה היא אינו משים בה כ"כ שמן וגם יכול להוליכה בקל ואינו ירא שמא ישפך השמן אבל גדולה שמשים בה הרבה שמן והיא כבידה וירא פן ישפך השמן כשניטל פיה אינו משתמש בה עוד. מהר"מ: (ד) טהורה. ולא הוה מקבל לפי שכלי זכוכית לא יטמא מדין רק המקבלין כמו שנזכר. הר"מ:

סליק מסכת כלים

סליק מסכת כלים

הביא אחר כלים אהלות. ועניננה לדבר על טומאת המת. והקדים זאת המסכת בשביל שהיא קשה מכל הטומאות. הרמב"ם:

מסכת אהלות

שנים טמאים במת. אחד טמא טומאת שבע'. ואחד טמא טומאת ערב. שלש טמאין במת. שנים טמאין טומאת שבעה. וא' טמא טומאת ערב. ארבע טמאין במת. שלש טמאין טומאת שבעה. וא' טמא טומאת ערב. כיצד שנים. אדם הנוגע במת טמא טומאת ז'. ואדם הנוגע בו. טמא טומאת ערב: **ב** כיצד שלשה. כלים הנוגעים במת. וכלים בכלים. טמאין טומאת ז'. השלישי. בין אדם ובין כלים. טמא טומאת ערב: **ג** כיצד ארבעה. כלים נוגעין במת. ואדם בכלים וכלים באדם. טמאין טומאת ז'. הרביעי. בין אדם בין כלים. טמא טומאת ערב. א"ר עקיבא יש לי חמישי. השפוד

שנים טמאים במת א' טמא טומאת ז'. כולה מתני' מפרש לה ואזיל: אדם הנוגע במת טמא טומאת שבעה. דכתיב (במדבר יט) הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים. לפי שהוא נעשה אב הטומאה שהמת אבי אבות הטומאה הוא: ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב. דכתיב (שם) והנפש הנוגעת תטמא עד הערב לפי שהוא נעשה ולד הטומאה וכל ולד הטומאה אין בו אלא טומאת ערב אבל חכמים גזרו על הנוגע בטמא מת בעודו מחובר למת. שיהיה טמא שבעה (א): **ב** כלים הנוגעי' במת וכו'. בין כלי מתכות בין כלי שטף (ב). ובגדים מיטמאין כמת עצמו דכתיב (שם) בחלל חרב או במת. חרב הרי הוא כמת (ג) והוא הדין לשאר כל הכלים. הלכך כלים הנוגעים במת נעשים אבי אבות. וכלים בכלים אב הטומאה. דלעולם אין הכלים שניים. נעשים ראשונים: השלישי בין אדם בין כלים. נעשים ראשונים ומיטמאין טומאת ערב: **ג** כיצד ארבעה. כלים הנוגעים במת. אבי אבות כמותו. ואדם בכלים. אב הטומאה. וכלים באדם נמי אב הטומאה כאדם עצמו. דכתיב (שם לא) וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם. הא למדת שכל אדם הטמא טומאת ז'. מטמא הכלים טומאת ז': הרביעי בין אדם בין כלים. נעשים ראשונים. והוא הדין דבכיצד שלשה. הוי מצי למתני אדם הנוגע במת. וכלים באדם. טמאים טומאת ז'. השלישי בין אדם בין כלים טמאין טומאת ערב. אלא מסיפא דארבעה שמעינן במת

פרק א (א) והא דכתיב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא טומאת ערב קאמר כדכתיב הטמא עד הערב. כ"מ. ובכ"ק דיליף מקרא דכל טומאה של מת הוי ז'. התם וכבסתם בגדיכם כתיב והיינו כלים אבל באדם לא. ומתוי"ט: (ב) כלומר חוץ מכלי חרס: (ג) דאין הבדל בין חלל חרב או חלל אבן או עץ ואמנם ירצה שכל מה שינגע בחרב שנגע בו המת יטמא ז'

ז' ימים. הר"מ: (ד) אבל לא שמעיק מיניה כלים במת וכלים בכלים במה"ש. כהאדם באמצע דמיטמאין הכלים ממנו כ"ש כשהוא באמצע שיטמאו הכלים מן הכלים דס"ה דאין כלי מטמא מן הכלי טומאת ז' דהאדם באמצע שאני דכתיב וכבסתם בגדיכם. אבל דמ"כ יומים: (כ) ג'. ואע"ג דלכאורה הא דהדר באמצע חומרא דכלים היא שהן נעשו כמת הן אבי אבות אבל כהאדם הוא תחלה במגע במת לא הוה אלא אב מ"מ חומרא דאדם חשיב ליה דהוכה כיולא בו משא"כ בכלי' מהר"ס: (ו) כהוא במרכב איירי כ"ם במשכב ומושב דתמידי: (ז) ולאמם שאר כלים הוא מטמא. הר"מ: (ח) ומכאן אמר הן לשון בק"ו מ'. ספרי. ובתוי"ט: (ט) ראשיהם. אע"פ שעדיין מפורס בעור הגוף הר"מ הלג"כ פשיטא כ"ע. כלומר דאע"פ שמפרכסין אינ' רבותא הא: (י) כלטאה. הוא הם הנקן. ובתוי"ט: (יא) בכל אצבע. כי פיסת הרגל והיד בכל חמרי האצבעות עד הקנ': (יג) בארכובה. מקום חבור השוק

השפוד התחוב באהל. האהל. והשפוד. והאדם הנוגע בשפוד. וכלים באדם. טמאין טומאת ז'. החמישי בין אדם בין כלים. טמא טומאת ערב. אמרו לו אין האהל מתחשב: ד אדם וכלים מיטמאין במת. חומר באדם מבכלים. ובכלים מבאדם. שהכלים שלשה. והאדם שנים. חומר באדם שכל זמן שהוא באמצע. הן ד'. ושאינו באמצע הן ג' (ס): ה אדם ובגדים מיטמאים בזוב. חומר באדם מבבגדים. ובבגדים מבאדם. שאדם הנוגע בזוב. מטמא בגדים. ואין בגדים הנוגעין בזוב. מטמאין בגדים. חומר בבגדים. שהבגדים הנושאין את הזוב. מטמאין אדם. ואין אדם הנושא את הזוב. מטמא אדם: ו אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו. ואפי' מגויד. ואפי' גוסס. זוקק ליבום. ופוטר מן היבום. מאכיל בתרומה. ופוסל בתרומה. וכן בהמה וחיה אינן מטמאין עד שתצא נפשם. הותזו ראשיהן (ח) אע"פ שמפרכסין. טמאין. כגון זנב של הלטאה (י) שהיא מפרכסת: ז האיברין אין להם שיעור. אפי' פחות מכזית מן המת. ופחות מכזית מן הנבלה. ופחות מכעדשה מן השרץ. מטמאין טומאתן: ח מאתים וארבעים ושמונה איברים באדם. שלשים בפיסת הרגל. ששה בכל אצבע (יא). עשרה בקורסל. שנים בשוק. חמשה בארכובה (יג). אחד בירך. שלשה בקטלית. י"א צלעות. שלשים בפיסת היד. ו' בכל אצבע. ב' בקנה. וב' במרפק. אחד בזרוע. וד' בכתף. מאה ואחד מזה. ומאה ואחד מזה. וי"ח חוליות בשדרה. תשעה בראש. ח' בצואר. ו' במפתח של לב. וה' בנקביו. כל אחד ואחד מטמא במגע ובמשא ובאהל. אימתי בזמן שיש עליהן בשר כראוי. [א]אבל אם

א גמ' ל"ג

במת שמעיק לה דאפילו אדם בכלים שנגעו במת וכלים באדם קמי' טומאת שבעה (ד). כי שכן אדם במת עצמו וכלים באדם. דהיכא ב' מתת שבעה: שפוד. כמין עמוד של מתכת הקוע באמצע האהל. ובראשו קיסרין בהא: אין האהל מתחשב. לפי שאין האהל מטמא כשפוד. שפיקך אינו נחשב כתוך סדר הטומאות אלא כל הנוגע במת. המת כנוגע במת עצמו ואין כאן אלא ד'. הי נמי אפי' אין השפוד בתוך האהל אלא שנוגע באהל מבחוץ אפי' הכי אין האהל מתחשב במני סדר הטומאות. והכי תניא לקמן בפרק שלם עשר בתוספתא מביאות של עך: ד שהכלים שלשה. כגון כלים שנגעו במת וכלים בכלים. ועוד כלים שלישים בשמי' כולן כמפוק: והאדם שנים. כגון אדם במת. ואדם שני בזה האדם שנטמא במת. הבל תא הנוגעי' בשני. טמאי: שהוא באמצע. כגון כלים ואדם וכלים. דהכי ניפי' בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב. כהאדם במגע ממהני' דלעיל: ה מטמא בגדים. כל זמן שלא פירש דכתיב (ויקרא טו) והנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו אלמא שהוא מטמא בגדים בשעת מגעו בזב: ואין בגדים הנוגעים בזוב מטמאין בגדים. לפי שהזב אב הטומאה והבגדים הנוגעים בו נעשים ראשון. ואין מטמאין בגדים אחרים שאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה: שהבגדים הנושאים את הזוב מטמאין אדם. כגון משכב ומושב של זב מטמאין אדם כפי שהן נעשים אב הטומאה כזב עצמו. דכתיב (שם) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו. יטמא עד הערב (ו): ואין אדם הנושא את הזוב מטמא אדם. ואפי' בשעה שהוא נושא אותו קודם שפירש (ז). שאינו אלא ראשון לטומאה. ואין ראשון מטמא אדם: ו עד שתצא נפשו. דכתיב (במדבר יט) כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות. למדך הכתוב שאינו מטמא עד שימות (ח): מגויד. מחותך. כי גודו אילנא (דניאל ד): זוקק ליבום. כל זמן שהוא גוסס יבמתו אסורה להנשא: ופוטר מן היבום. אם מת והניח בן גוסס. אשתו פטורה מן החליצה ומן היבום: ומאכיל בתרומה. את אמו אם היא בת ישראל שנשאת לכהן: ופוסל. את אמו מן התרומה אם בת כהן לישראל היא: וכן בהמה וחיה אין מטמאין. טומאת נבילה עד שתצא נפשם: כזנב הלטאה. כלומר למה פרכוס זה דומה: לזנב הלטאה: ז האברים. צריך שיהיה בהם בשר וגידים ועצמות וככך הוא מהבא אבר. ומיירי בין באבר שנתלש מן החי. בין באבר מן המת: ח פיסת הרגל. כף הרגל היא הפרסה: ששה בכל אצבע. למטה מאצבעות היינו שלשים: קרסול. תרגום כרעים קרסולין. מקום חבור הרגל והשוק: בקנה. עצם המחובר ליד. מגבוה קנה המדה שבו מודדים האמה: מרפק. קוד"ו בלע"ז: מאה ואחד מזה. בכל יד ורגל עד שבפי'. מלד אחד היא כגון יד אחד ורגל אחד ודופו ח': מפתח של לב. היא החזה במקום על הלב: בנקביו. הגילים וגיד האמה: בשר כראוי.

אם אין עליהן בשר כראוי (יג). מטמאין במגע ובמשא. ואין מטמאין באהל:

פרק ב **אלו** מטמאין באהל. המת. וכזית מן המת. וכזית נצל (ב). ומלוא תרווד רקב (ג). השדרה. והגלגולת (ד). אבר מן המת. ואבר מן החי. שיש עליהן בשר כראוי. רובע עצמות מרוב הבנין או מרוב המנין (ה) ורוב בנינו ורוב מנינו של מת אע״פ שאין בה רובע. טמאין. כמה הוא רוב מניני (ו) קביה (ז): **ב** רביעית דם. ורביעית דם תבוסה. במת אחד. ר״ע אומר משני מתים. דם קטן שיצא כולו. ר״ע אומר כל שהוא. ועכ״א רביעית. כזית רמה. בין חיה. בין מתה. רבי אליעזר מטמא כבשרו. וחכמים מטהרים. אפר שרופים. רבי אליעזר אומר שיעורו ברובע. וחכמים מטהרין. מלא תרווד [א] ועוד. עפר קברות. טמא. ר״ש מטהר. מלוא תרווד רקב שגבלו במים. אינו חבור לטומאה:

[א] נ״א רקב

אלו

[illegible] פרועה ויעריא. אם היה מחובר באדם [illegible]: ואין מטמאין באהל. לפי שמטמאת אהל [illegible] או דומה לאדם. כדכתיב (במדבר יט) אדם כי ימות באהל. או באבר הדומה לאדם. כדכתיב (שם) [illegible] אדם. מה אדם יש [illegible] בשר וגידים ועצמות ומטמא באהל. אף אבר [illegible] בשר וגידים ועצמות, מטמא באהל:

פרק ב **אלו** מטמאין באהל

המת וכזית מן המת. ואי קאי כזית מן המת [illegible] את [illegible] לא כ״ש. [illegible] במיר (דף נ) לא נצרכה אלא [illegible] (ד) [illegible] אבריו [illegible] כזית בשר: נצל. בשר [illegible] לשון סרוחה: מלא תרווד. [illegible] מלא חפנים: רקב. גופו של מת כשנרקב [illegible] ונעשה כמין עפר. ואין מלא תרווד רקב מטמא אלא מן המת שנקבר ערום בארון של שיש ומכוסה בכיסוי של שיש עד שנודע בודאי שאין [illegible] רקבו. [illegible] שנקבר בכסותו או בארון של עץ או בעפר אין [illegible] רקב. וכן מת שנקבר [illegible]. אין לו רקב: השדרה והגלגלת. [illegible] בשר [illegible] לפי [illegible] כדכתיב [illegible] אבר מן המת ואבר מן החי. דכתיב (במדבר יט) [illegible] כוית: ורובע עצמות. [illegible] מרוב הבנין. [illegible] בנין רוב מנין. [illegible] ורוב בנינו ורוב מנינו. [illegible] מטמאין: אע״פ שאין בהם רובע. ורוב מנינו. [illegible] (י). [illegible] והרגלים וכו׳ [illegible]: **ב** רביעית דם. [illegible] ורביעית דם תבוסה. [illegible] תבוסה. [illegible] במת אחד. [illegible] (ס). [illegible] מתים. [illegible] (ויקרא כא) נפשת (ס) כתיב [illegible]: ר״ע משני מתים. [illegible] ר״ע כל שהוא. [illegible] רביעית. [illegible] החכמים: כזית רמה. [illegible] מטמא בבשרו. [illegible] החכמים מטהרים. והלכה כחכמים: אפר שרופים. [illegible] ברובע קב [illegible] והלכה כחכמים: החכמים מטהרין. והלכה כחכמים: עפר קברות. [illegible] מלא תרווד [illegible] ועוד: טמא. [illegible] וכן [illegible]: אינו חבור לטומאה. [illegible]:

(יג) [illegible] כולו. [illegible] פרק ב (ב) ולא [illegible] דלכאורה [illegible] עצמו לא כ״ש. ועתוי״ט: (ג) [illegible] כמו [illegible] אלהים. [illegible]: (ג) רקב. [illegible] אלא [illegible]: (ד) והגלגלת. [illegible]: (ה) [illegible] לפי [illegible] כגון [illegible]: (ו) [illegible] כמו [illegible]: (ז) קביה. [illegible] אלא [illegible] על [illegible] היד [illegible]: (ח) [illegible]: (ט) [illegible]: (י) [illegible] ולא״כ [illegible]:

(יא) [illegible]. ועתוי״ט:

ג אלו מטמאין במגע ובמשא. ואינן מטמאין באהל. עצם כשעורה. וארץ העמים. ובית הפרס. אבר מן המת. ואבר מן החי שאין עליהן בשר כראוי. השדרה והגלגולת שחסרו (טו). כמה הוא חסרון בשדרה. בש"א שתי חוליות. ובה"א אפי' חוליא אחת. ובגלגולת. בש"א כמלוא מקדח. ובה"א כדי שינטל מן החי וימות. באיזה מקדח אמרו. בקטן של רופאים (יז). דברי ר"מ. וחכ"א בגדול של לשכה: ד הגולל והדופק. מטמאין במגע ובאהל. ואינן מטמאין במשא. רא"א מטמאין במשא (כא). ר' יהושע אומר אם יש *תחתיהן עפר קברות. מטמאין במשא. ואם לאו אינן מטמאין במשא. איזהו הדופק. את שהגולל נשען עליו. אבל דופק דופקין. טהור: ה אלו שאם חסרו טהורין. כזית מן המת. וכזית נצל. ומלוא תרווד רקב. ורביעית דם. ועצם כשעורה. ואבר מן החי שחסר עצמו: ו השדרה והגולגולת משני מתים. ורביעית דם משני מתים. ורובע עצמות משני מתים ואבר מן המת משני מתים. ואבר מן החי משני אנשים. ר"ע מטמא (כג). וחכמים מטהרין: ז עצם כשעורה שנחלק לשנים (כה). ר"ע מטמא (כו). ור' יוחנן בן נורי מטהר. א"ר יוחנן

* גמ' שם

ר"ע מברטנורה

ג עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא. דכתיב ועל הנוגע וכו' ושם לא נאמר בעצם אדם ללמד על עצם כשעורה שמטמא במגע אע"פ שאינו ניכר שהוא של אדם אבל באהל אדם כי ימות באהל כתיב ובעצם לעולם צריך שיהא ניכר שהוא של אדם (יג) שהרי במקום אחר הוא אומר בעצם אדם: וארץ העמים. כל חוצה לארץ קרי ארץ העמים. והכא מיירי בגוש עפר שבא מח"ל שהוא מטמא במגע ובמשאו ואינו מטמא באהל. אבל הנכנס לארץ העמים אפילו לא נגע ולא נשא כגון שהיה רוכב על סוס טמא דעל אוירה של ארץ העמים נמי גזרו (יג): בית הפרס. שדה שנחרש בה קבר (יד) ונשברו עצמות המת ונדושות בעפר אותו שדה. ופרס מלשון פרוסה. הלא פרוס לרעב לחמך (ישעיה נח): כמה הוא חסרון בשדרה. ולא יטמא באהל. אלא במגע ובמשא: כמלוא מקדח. מלא רוחב הנקב שנוקבין במקדח: כדי שינטל מן החי וימות. ושערו חכמים בחסרון כסלע (טז): בקטן של רופאים. במקדח קטן שהרופאים פותחים בו המוחים: בגדול של לשכה. ושיערו חכמים שהוא נקב כפונדיון: ד הגולל. אבן גדולה ורחבה שסותמים בה פי הקבר מלמעלה מלשון וגללו את האבן (בראשית כט): והדופק. שתי אבני גדולות. אחד מצד זה. ואחד מצד זה. שהגולל נשען עליהן (יח): מטמאין במגע ובאהל. דכתיב (במדבר יט) והנוגע בעצם או בחלל או במת או בקבר. מה מת מטמא במגע ובאהל. אף קבר (יט) מטמא במגע ובאהל: ואינן מטמאין במשא. דדרשי' וכל אשר יגע על פני השדה (שם) לרבות גולל ודופק. וכתיב וכל אשר יגע. משום מגע הוא מטמא ואינו מטמא משום משא (כ): אם יש תחתיהן עפר קברות. מטמא כשמסיטן משום עפר הגיסה שתחתן. דמטמי' במשא משום תפוסה של מת. והלכה כרבי יהושע: דופק דופקין. אבל אבן הדופק מכיסין לפעמים אבן אחרת להחזיקה ואין הגולל נשען עליה והיא נקראת דופק דופקין: ה ואלו אם חסרו טהורים. דלא הוו כשעור: כזית מן המת. שכן הוא תחלת יצירתו של אדם בכזית (כג): ורביעית דם. הואיל ובתחלת ברייתו של קטן אין בו פחות מרביעית דם: ואבר מן החי שחסר עצמו. אפי' קולית גדולה שחסר מעט אלא כל שהוא. לא מטמא משום אבר מן החי. אבל אם חסר מבשרו לעולם הוא מטמא עד שיחסר מכדי להעלות ארוכה. ואבר מן המת. כזית בשר הפורש ממנו טמא ועצם כשעורה הפורש ממנו נמי טמא: ו השדרה והגולגולת משני מתים. חצי חוליות השדרה ממת זה. וחצי חוליות השדרה ממת אחר. וכן בגלגולת: ואבר מן החי משני אנשים. חצי אבר נחתך מחי זה וחצי אבר כזה נחתך מחי אחר. ונדבקין כאבר אחד: וחכמים מטהרין. מטומאת אהל. אבל מטמאין במגע ובמשא. משום עצם כשעורה (כד). והלכה כחכמי':

עיקר תוי"ט

(יב) ולאפוקי נמי שדרה וגלגולת שחסרו. חכמי המשנה גזרו טומאה על ארץ העמים בימיהם משום שלא היו קוברין מתיהם במקום מיוחד ע"כ היה כל ארצם ספק קבר והטומאה מוטלת כבית הפרס. מהר"ם: (יג) ומכל מקום אינו אלא דטומאתו ממש ז' וצריך הזייה מה שאין כן מאוירה: (יד) אבל שדה שאבד בה קבר מטמא באהל הא דלא תנהו ברישא י"ל הכי ונ"ל נמי ארץ העמים במקומה. מהר"ם: (טו) שחסרו. ולא בעי רובע. הר"ש: (טז) שהוא שלם ממש: (יז) בקטן כו'. וכתב הב"ח זעיר והוו ב"ש למומרה ומשום הכי לא תנן לה בעדיות. גמ': (יח) אמנם כפירש"י פי' גולל הוא כסוי הארון ודופק הארון עצמו ונלמדו מעל פני השדה שמטמא כשפירש אבל כשהוא מחובר הוא בכלל אבל קבר: (יט) הר"ש ומפרש בירושלמי דקאי על הארון אבל לפי הר"ב ליכא למשמע להו אלא בקבר ועוד אמאי איצטריך לקרא דכל אשר יגע דאי למגע הא בהך קרא לא כתיב נמי אלא הנוגע ובאהלין ס"ל לר' ישמעאל דהלכתא גמירי להו. עתוי"ט: (כ) וק' דא"כ אפי' באהל לא יטמא והר"א פי' מגע. מאשר יגע. אהל מע"פ השדה דמשמע אויר ומשא אין בהם. ומתו' כי משום דהך קרא מוקמי ליה בנזיר באוהל ומדאפקי' בלשון נגיעה ש"מ שמטמא במגע. ובמשא לא מליגו: (כא) המשא. ליכא למימר דר"א סילכתא גמירא ליה כר"י אלא דלר"י לא גמר למשא ור"א גמר אף למשא. וא"כ ר"א דרים לי' מקרא ולא ס"ל לחלק בין טומאה לטומאה: (כב) שאע"פ שהשעורין שלן של"ע הן אמרו חכמים שלם כו'. הר"מ ועתוי"ט: (כג) מטמא. כמו שיליף בדם מנפשות מה למד ממנו שאר השעורין שהוא כאשר הנפש ואפילו מב' מתים. הר"מ: (כד) ולא להוי אלא בשל מתים אבל באבר מן החי עצם כשעורה הפורש ממנו טהור וכן הא דתנן לקי' א"ה שנחלק טהור היינו לגמרי: (כה) לשנים. לא הוי לאו בהדי דלעיל דהכא יחיד פליג והתם רבנן פליגי. הר"ש: (כו) מטמא היינו במשא. הר"מ. אבל במגע לא. כ"מ:

יוחנן בן נורי. לא אמרו עצמות כשעורה. אלא עצם כשעורה. רובע עצמות שנדקדקו ואין בכל אחד ואחד עצם כשעורה. ר"ש מטהר וחכמים מטמאים. אבר מן החי שנחלק לשנים. טהור. ר' יוסי מטמא. ומודה שאם ניטל חצאים. שהוא טהור:

פרק ג כל המטמאין באהל שנחלקו והכניסן לתוך הבית. ר' דוסא בן הרכינס מטהר. וחכמים מטמאים. כיצד הנוגע בכשני חציי זיתים מן הנבילה. או נושאן. ובמת. הנוגע בכחצי זית ומאהיל על כחצי זית. או נוגע בכחצי זית וכחצי זית מאהיל עליו. מאהיל על כשני חציי זיתים (ב). מאהיל על כחצי זית וכחצי זית מאהיל עליו. רבי דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאין. אבל הנוגע בכחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית. או מאהיל על כחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית טהור (ג). אמר ר"מ אף בזה ר' דוסא בן הרכינס מטהר וחכמי' מטמאין. הכל טמא חוץ מן המגע עם המשא. והמשא עם האהל (ה). זה הכלל. כל שהוא משם אחד טמא. משני שמות טהור: ב מלא תרווד רקב שנתפזר בתוך הבית הבית טמא. ור' שמעון מטהר. רביעית דם שנבלעה בתוך הבית. הבית טהור (ט). נבלעה בכסות. אם מתכבסת ויוצא ממנה רביעית דם טמאה. ואם לאו טהורה (יא). שכל הבלוע שאינו

שנדקדקו. שנשחקו. לשון ושחקת ממנה הדק (שמות ל): רבי שמעון מטהר. מכל טומאה. ואינם מטמאין לא במגע ולא במשא ולא באהל: וחכמים מטמאין. כשלשתן. דהא איכא רובע: אבר מן החי שנחלק לשנים טהו'. ואפי' חזר וחברו. דאין חבורי אדם חבור: ניטל חצאים. שניטל מן החי לחצאים ולא ניטל ממנו אבר שלם כאחד. דלא הוה ביה שיעורא מעולם. ואין הלכה כר' יוסי:

פרק ג כל המטמאין באה'. המפורי' לעיל בריש פרק ב': שנחלקו. שיעוריהן לחצאין: והכניסן. כשהן מחולקים: לתוך הבית. דהיינו לתוך אהל אחד: רבי דוסא בן הרכינס מטהר. דסבר לא מצטרפי לכשיעור: הנוגע בכשני חצאי זיתים מן הנבל'. מת באהל ומש' בנבלה. לומר לך דכי היכי דסבירא ליה לרבי דוסא שאין מצטרפין לטומאת אהל. ה"נ סבירא ליה דאין מצטרפין לטומאת מגע ומשא בין במת בין בנבילה: הנוגע בכחצי זית ומאהיל על כחצי זית. שהמאהיל על המת טמא כנוגע הי' עם המת באהל. ובגמ' בפ' העור והרוטב מוקי הך מאהיל דרישא בטומאה רצוצה שאין בין הטומאה ובין האהל פותח טפח. ומש"ה חכמים מטמאין. דכולה נגיעה היא. וסיפא דאמר אבל הנוגע בכחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו וכו' דמודו רבנן דטהו'. מיירי כשיש פותח טפח (א) בין הטומאות ובין האהל. דהכא מודו רבנן דאין מצטרפין דנגיעה ואהל שני שמות הן. וכל שהן משני שמות אין מצטרפין. ור' דוסא סבר דאפי' בטומאה רצוצה אין מצטרפין ולא אפי' למגע ומגע ואין הלכה כר' דוסא: אמר ר"מ אף בזו רבי דוסא מטהר וחכמים מטמאין. ר"מ פליג את"ק דאמ' דכשיש פותח טפח בין הטומאה והאהל מודו רבנן דטהור ואין מצטרפין. ואמר איהו דאף בזו פליגי רבנן על ר' דוסא ואמרי דנגיעה ואהל חד שמא הוא (ד) הלכך מצטרפין לכשיעור ומטמאין ואין הלכה כר"מ: חוץ מן המגע עם המשא. כגון שנגע בכחצי זית והסיט חצי זית: ומשא עם האהל. שהסיט חצי זית והאהיל על חצי זית: משם אחד. כגון מגע ומגע. משא ומשא. אהל ואהל (ו): ב מלא תרווד רקב. דאמרן לעיל בריש פ"ב שהוא מטמא באהל: שנתפזר לתוך הבית. ונתערב בו עפר כל שהוא (ז): ור"ש מטהר. דסבר סופו כתחלתו מה תחלתו אם נקבר המת בתכריכים או בארון של עץ אין לו רקב דבעינן שלא יהיה דבר נגלל (ח) עמו. אף סופו לאחר שנעשה רקב אם נתערב עמו ד"א אינו מטמא ואין הלכה כר"ש: אם מתכבסת הכסות ויוצא ממנה רביעית דם. וכיצד משערין אותה מביא מים במדה ומכבסה בקומקום מים אחרים כמדתן ונותן בהן רביעית דם (י). אם היה מראן שוה. הרי זו טמאה. ואם לאו טהורה:

פרק ג (א) דלהכי שינה מגירסא דרישא. דאין דבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית אלא"ב אינה רבותא ומכלל דרישא דלא קתני הכי. דדלונה היא. מהר"מ. ועתוי"ט: (ב) מאהיל כו'. יש לתמוה דלא תנן נמי או כשני חצי זיתים מאהילים עליו כו'. ועתוי"ט: (ג) או כו' טהור. פירוש לא חד שמא דאהל הוא. ומהר"ם פי' דהאי מאהיל על כחצי זית נמי ברצוצה איירי והוי נגיעה ואהל זה חתק. וצ"ל דהר"ב ל"ג ליה וכן בגמרא דעדיות ל"ג ליה. ועתוי"ט: (ד) ויתכן דטעמו דחזינן באהל כמאן דמלי טומאה מאהר שגזירת הכתוב הוא שכל אשר באהל טמא: (ה) הכל כו'. מסקנא דרבנן הוא מהר"מ: (ו) ולת"ק הוא שפי' כן דלר"מ אתי נמי מגע ואהל דחד שמא נינהו: (ז) ולרבותא דרבנן נקט כן דאף שנתפזר ונגע שכנגד זה מאהיל על חצי שיעור וכן כנגד זה וכו' אפלו כן אפ"ה מצטרפין. רע"ב: (ח) לישנא דגמ'. ופירש"י כלו' המגלגל זה לזה ונתערב זה עם זה: (ט) טהור. כלו' הכלים הבאו' אחר הבליעה לתוך הבית אינם מיטמאין: (י) תוספתא ובמים רתחים בלבד לא יוכל לשער שאפשר אם לא ימצאו רביעית יותר י"ל שיצא רביעית דם ונשאר בבגד מן המים. אך קשה דלא מדידת מים רתחים נמי יכול לידע שיחזור המים מן הכסות וימדוד אותו. ויביא מים אחרים עם רביעית דם שיהיה בין הכל כשיעור המים שיצא מן הכסות אם מראיהן שוה טמאה כו'. וי"ל דאין הכי נמי ומה שהוצרכו למדה היינו שאם ימצאו רביעית יותר שלא יצטרכו למים אחרי' כו' אבל אם לא מצא רביעית אזי מביא אחרים כמדתו ר"ל כמדת שמצא אחר הכיבוס אלא שנותן בהם רביעית דם ועם הרביעית דם הוא שיהיה כמדת המים מן הכיבוס: ועתוי"ט: (יא) טהורה אינה מתטמאה באהל והכי הוא בכסות שנעשה במת. הר"מ. וכן הרע"ב והתו'. ומהר"ם ורמב"ן הוכיח דלדעת הר"ב דכלים שנטמאו במת מטמאין באהל

שפך

שאינו יכול לצאת (יג). טהור: ג נשפך באויר. אם היה מקומו קטפרס. והאהיל על מקצתו. טהור. היה אשבורן. או שקרש. טמא. נשפך על האסקופה. והיא קטפרס (יד). בין מבפנים בין מבחוץ. והבית מאהיל עליו טהור. היה אשבורן או שקרש. טמא. כל שבמת טמא. חוץ מן השינים והשער והצפורן ובשעת חבורו הכל טמא: ד כיצד המת מבחוץ. ושערו בפנים. הבית טמא. עצם שיש עליו כזית בשר. הכנים מקצתו מבפנים והבית מאהיל עליו. טמא. שני עצמות ועליהן כשני חצאי זיתים בשר (יח). הכנים מקצתם מבפנים. והבית מאהיל עליהם טמא. היו תחובי' בידי אדם טהור. שאין חבורי אדם חבור: ה איזהו דם תבוסה (יט). המת שיצא ממנו שמינית בחייו ושמינית במותו (כ). דברי ר"ע. ר' ישמעאל אומר רביעית בחייו ורביעית במותו. ניטל מזה ומזה רביעית. ר"א בר' יהודה אומר זה וזה כמים. איזה דם תבוסה. צלוב שדמו שותת (כא). ונמצא תחתיו רביעית דם. טמא. אבל המת שדמו מנטף. ונמצא תחתיו רביעית דם טהור. רבי יהודה אומר לא כי אלא השותת טהור. והמנטף טמא: ו כזית מן המת פתחו בטפח. והמת פתחו בארבע טפחים. להציל הטומאה על הפתחים. אבל להוציא הטומאה. בפותח טפח. גדול

ג נשפך באויר. בתוך הבית (יג): אם היה מקומו קטפרס. אם המקום שנשפך בו הדם, היה מדרון והאהיל. אדם על מקצתו: טהור. דקטפרס איכר סגור: היה אשבורן. מקום המכונס. כמו בתוך גומא: או שקרש. הדם ואפילו קטפרס הוי סגור וטמא. ואפילו האהיל על קצתו: נשפך על האסקופה. כגון שנמצא שלפני פתח הבית: והיא קטפרס. בין מבפנים. שמשפע לצד פנים: בין מבחוץ. שמשפע לצד חוץ (טו): והבית מאהיל. על מקצתו: טהור. כל זה שבבית מטומאת אוהל אע"פ שסופו של דם לירד לפנים דאינו סגור: חוץ מן השינים והשער והצפורן. דכתיב בעצם. מה עצם שנברא עמו ואין גזעו מחליף אף כל שנברא עמו ואין גזעו מחליף יצאו שינים שלא נבראו עמו יצאו שער וצפורן שגזען מחליף (טז): ד הבית טמא. כל מה שבתוכו טמא שהרי מאהיל על השער המחובר למת: עצם שיש עליו כזית בשר. העצם נעשה יד לבשר (יז): תחובים בידי אדם. שלא היה שבשר מחובר לעצם מעיקרו אלא אדם תחבו לשם כלכך שמחוברים בשר בעצם: ה איזהו דם תבוסה. שמתניתין דלעיל דפרק ב' (מ"ב) קאי דקתני רביעית דם תבוס' טמא. וקמפרש הכא איזהו דם תבוסה: שמינית בחייו ושמינית במותו. מלמפרש לרביעית: רביעית בחייו ורביעית במותו. שנתערבו ונטל מן המעורבות רביעית זהו דם תבוסה. אבל שמינית בחייו ושמינית במותו. לא: זה וזה. דר"ע ודר' ישמעאל: כמים. ואינן מטמאין: ואיזו דם תבוסה. מטמא: צלוב שדמו שותת. ויורד בלא הפסק ונפתי שטיפה של מיתה מעורבת בו (כב) אבל נוטף שיורד טפה אחר טפה קמא קמא בטיל וטהור: ר"י אומר לא כי. כלומר לא כן הדבר: אלא השותת טהור. שאני אומר אותה טפה שהנשמה תלויה בה נתערבה עם הדם (כג) שהוא תלוי בה. ואין בדם זה אותה טיפה אחרונה של מיתה: והמנטף טמא. ולא אמרינן קמא קמא בטל דסבר ר' יהודה אין דם מבטל דם והלכה כר"ע: ו כזית מן המת פתחו בטפח. המת בבית ולו פתחים הרבה. כל הכלים המונחים במלא הפתחים תחת המשקוף של פתח מבחוץ. אע"פ שהפתחים נעולים ויש הפסק בין אהל המת לאהל הכלים. כלן טמאים דגזרו חכמים טומאה על המקום שהוא דרך יציאת טומאה שסופו של מת לצאת דרך שם. וכשאין יודעים באיזה מקום יוציאוהו כלן טמאין. ואם יש כזית מן המת בבית ומשב להוציאו בחלון שיש בו פותח טפח מציל על כל הפתחים הנעולים. כיון שיודע המקום שסופה של טומאה לצאת דרך שם. ואם הוא מת שלם ומשב להוציא דרך חלון שיש בו ד' מציל על כל הפתחים הנעולים. דבשיעור ד' טפחים שיערו חכמים שראוי להוצאת המת: אבל להוציא את הטומאה. ...... אלא טומאה יוצאה דרך שם כל זמן שהוא פתוח ומטמא הכלים שבבית שבנגדו (כד) אם יש בחלון פותח טפח

בחהל לריך לדמות כמ"ש הפי' דמיירי מקודם שנפלה רביעית נבלע במקום מה שאי' יכול לצאת ונסתכל בנגד ולא היה רביעית שלם מעולם: (יג) שאי' לצאת. פי' ע"י כניסה מקום אב"א שע"י מה ישלה לצאת דאין דרך להקפיד. בכה"ג. ותוס' מעתה ל"ק בכפ"ג דעולה נגד שלנגו כו' דהתם במאסא כהכה אבל במותה בקפידא שליף מלאח. פי' ועתוי"ט: (יג) וקשה הכי הבית מאהיל על האדם ועל הטומא' כולה ויטמאוה לאדם כו' והר"מ פירש והאהיל הבית כו' וכמ"ש הר"ב בבבא שניה ומהר"א פירש באהל שאין עליו גג: (יד) קטפרס. ואסקופה דנקט משום כלים שקודם שפיכה שאם נשפך בתוך הבית טמאים. אבל על האסקופה אפשר שלא נכנס מלו בחצר אפי' טעה אי. הר"ח ועתוי"ט: (טו) והוי א ולא"ל זו והרמב"ם פי' בין מה שיש מן האסקופה לאחת מקלם הבית בין מה שיש בחוץ כולה מקום מדרון והדם נשפך בכולי' כמלא מקלתו תחת האהל ומקלתו חוץ לאהל. הבית מאחר דאין קטפרס איננו: (טז) ולא דבשר נמי מחליף מ"מ ניכר בו שרין או גומא גמ'. משא"כ שער וליפורן: (יז) ויד למה יליף ליה בגמ'. ועתוי"ט: (יח) כשני כו'. אע"ל יש יד לפחות מכזית א"נ בעלם שיש בו מוח ומשו' טומא. מהר"מ: (יט) דם תבוסה. הלכה למשה מסיני דם המת ברביעית והנזיר מגלח עליו וחייבין עליו על מקדש וקדשיו ומד"ם הוסיפו דם תבוסה לטמא ומגע ואהל לבד: (כ) שמינית כו'. כלומר לאפוקי כזנו בשיש דלא גאו בזה. רש"י: (כא) שדמו שותת. כלו' שדרך הצלוב שיהא דמו שותת וכן אבל המת מפתח שדמו מנטף: (כב) דלא מיבטל ההוא דלאחר מיתה שהיא הרבה אבל נוטף קמא קמא בטל ואפי' הוא מרובה בשלה שלא נפל ביחד. רש"י: (כג) אבל מת ממש במנטף אפי' מונח במט' דשאני מטה דסוף שלול והדם בוקע ויורד ומתאסף יחד. גמ': (כד) וה"ה דה"ה לפרש בכליב שמונחים במלא החלון או

גדול מכזית כמת. רבי יוסי אומר השדרה והגלגולת כמת (כח): ז טפח על טפח על רום טפח מרובע. מביא את הטומאה. וחוצץ בפני הטומאה. כיצד ביב שהוא קמור תחת הבית יש בו פותח טפח ויש ביציאתו פותח טפח. טומאה בתוכו הבית טהור. טומאה בבית מה שבתוכו טהור. שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס. יש בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח. הטומאה בתוכו הבית טמא. טומאה בבית מה שבתוכו טהור. שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס. אין בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח. טומאה בתוכו הבית טמא. טומאה בבית מה שבתוכו טמא. אחד חור שחררוהו מים. או שרצים. או שאכלתו מלחת. וכן מרבך של אבנים. וכן סואר של קורות. ר' יהודה אומר כל אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל. ומודה בשקיפים ובסלעים:

פרק ד מגדל שהוא עומד באויר. טומאה בתוכו. כלים שבעוביו טהורים (א). טומאה בעוביו. כלים שבתוכו טהורים. ר' יוסי אומר מחצה למחצה. היה עומד בתוך הבית טומאר

גדול מכזית כמת. דוקא כזית מצומצם פתחו בטפח. אבל יותר מכזית. דים כאילו היה מת שלם. ואין מציל על הפתחים הנעולים עד שיהא בו ארבעה: ר' יוסי אומר השדרה והגלגולת. שבבית דינו כמת שלם ואם עתיד להוציאן דרך אלון אין מציל על הפתחים הנעולים עד שיהא בו ד' וכן הלכ' (כו): ז טפח על טפח על רום טפח. דף שהוא רחב טפח על טפח וגבוה מן הארץ טפח (כז) ומאהיל על כזית מן המת ועל הכלים: מביא את הטומאה. על הכלים: מרובע. שאם היה רחבו פחות מטפח אע"פ שהיה ארכו ב' טפחים לא אמרינן היה מה שיתר על ארכו ברחבו ורבעהו להכי קתני מרובע שצריך שיהא ברחבו טפח ובארכו טפח: כיצד. כלומר כיצד חוצץ בפני הטומאה: ביב שהוא קמור. חפירה בקרקע ומקורה והיינו קמור ובה יורדים שופכים שבבית ומשם יוצאים לר"ה: יש בו פותח טפח. דהיינו טפח על טפח ברום טפח בביב עצמו: וביציאתו בפתח הביב שממנו יוצאין המים לר"ה: טומאה בתוכו. כזית מן המת בתוך הביב דכזית מן המת פתחו בטפח: הבית טהור. שהטומאה יוצאה דרך פתח הביב היוצא לר"ה והיינו דקתני חוצץ בפני הטומאה: טומאה בבית מה שבתוך הביב טהור. דאין דרך טומאה להכניסה דרך פתח הביב. שדרך הטומאה להוציאה דרך פתח הבית ולא להכניסה לביב: ואין ביציאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טמא. דטומאה עולה מן הביב לבית כיון שאין לה דרך לצאת דרך פתח הביב היוצא לר"ה דכל פחות מטפח אין הטומאה יוצאה: אין בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח. למנס נקט ואין ביציאתו פותח טפח דכיון דאין בו פותח טפח על יציאתו לא חיישינן דכאילו אין שם אהל כלל דמי והרי הביב נחשב כקרקע הבית. ואמרו חכמים וכל אסר באהל יטמא לרבות קרקעיתו של בית כמוהו עד התהום (כח): אחד חור שחררוהו מים. האי פותח טפח שמביא את הטומאה (כט) לא שנא אם נעשה החור הזה ע"י מים או שנקבוהו שרצים: או שאכלתו מלחת. לי ארץ מלחה כמין עפר לבן דומה למלח ומתאכל וטפל ונעשה חור מאליו: מרבך של אבנים. אבנים גדולות ערוכות ומסודרות זו על זו ופעמים שהא' מסודה על גבי ב' והתחתונות מפורדות זו מזו ויש שם אהל טפח: סואר של קורות. ערוכות זו על זו ועומדות לבנין ופעמים שיש ביניהן אהל טפח: כל אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל. דיליף אהל אהל ממשכן (ל) מה להלן בידי אדם אף כאן בידי אדם: בשקיפים. תרגום סעיפי הסלעים שקיפי כפייא: ובסלעים. בנקיקי הסלעים ושקיפי ונקיקי הסלעים אחד הן. אלא שזה נעשה על ידי מטר. וזה נעשה מאליו. ואע"ג דלא נעשו בידי אדם מודה בהם ר' יהודה. דלא יליף ג"ש דאהל אהל ממשכן. אלא לפותח טפח בלבד. אבל ביותר מטפח. כגון מלא אגרוף אמרינן בסוכה [כ"ט] פרק הישן. דמודה ר"י שאפי' נעשה מאליו. מביא את הטומאה. וכן בשקיפים ובסלעים (לא). ואין הלכה כר"י:

פרק ד מגדל שהוא עומד באויר. מגדל עץ שיש לו דפנות. והדפנות עצמן יש אלל בעבין כגון חורין המפולשין פתוחים לפנים ולחוץ. אלא שאין בהן פותח טפח. ורגילים להכניע שם מספין וטבליות וכלים קטנים: שהוא עומד באויר. תמתן אויר השמים כגון דקאי באכר: טומאה בתוכו. בחלל המגדל עצמו: כלים שבעוביו. בעובי כל הדפנות: מחצה למחצה. ומחציו של עובי מגדל לפנים כלפנים, ומחציו ולחוץ כלחוץ (ב). בין שהכלים במגדל וטומאה בעוביו. בין שהטומאה במגדל וכלים

הפתח: (כה) השדרה כו'. אף ע"פ שאין כזית בשר: (כו) אולי שקיצר דר"י לא פליג אבל איני יודע מנ"ל דהר"ת כי שאינו הלכה: (כז) ולריך שיהא האהל פנוי טפח שאל"כ דהטומאה ממעט את האהל טפח עומאה בלולה היא: (כח) פי' הטמון בתוך הקרקע. ועתוי"ט: (כט) הר"מ ואחי שפיר דמפרש נמי למביא את הטומאה והר"ש שמפרש כילד לחולץ ולא אמביא פי' לא קיים כאן למביא כו' והר"ב הרכיב ב' הפי' ולא דק: (ל) סוכה דף"ב וע"ש בתו': (לא) כלומר שיש בהם חור גדול. גמרא:

פרק ד (א) טהורים. דסדינן לעוביו כתר האויר לקולא ולא בתר המגדל לחומרא. אבל עומד בבית טמאים ממ"כ ושיפא טומאה בתוכו הבית טמא מיירי בין בתוך אללו בין בתוך עביו שדרך טומאה ללאת. מהר"מ: (ב) דה"ל כהותל שהוא לאויר דלקמן בפ"ו מ"ג דכדון מחצי על מחצי ור"י מדמי לי' לכותל שבין האהל לבית ורבנן לא מדמו וע"ש והפ"ה מודר הפם משום דהבית והאהל שוין הן והמאהלה לנורך שניהן אבל מאילת המגדל לא נעשה בשביל האהל והבית להכי לא סדינן נה בהיפא בתר בית לטמא כלים שבעוביי כי איכא טומאה בבית דקתני מה

טומאה בתוכו. הבית טמא. טומאה בבית. מה שבתוכו טהור (ג). שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס. כלים שבינו לבין הארץ. שבינו לבין הכותל. שבינו לבין הקורות. אם יש שם פותח טפח. טמאין. ואם לאו טהורין (ה). טומאה שם. הבית טמא: ב תיבת המגדל יש בה פותח טפח. ואין ביציאתה פותח טפח. טומאה בתוכה הבית טמא. טומאה בבית מה שבתוכה טהור. שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס. רבי יוסי מטהר (ז). מפני שהוא יכול להוציאה לחצאים או לשרפה במקומה: ג היה עומד בתוך הפתח ונפתח לחוץ. טומאה בתוכו הבית טהור. טומאה בבית מה שבתוכו טמא (ט). שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס. היתה מוכני שלו משוכה לאחוריו שלש אצבעות. טומאה שם כנגד הקורות. הבית טהור. בר"א בזמן שיש פותח טפח. ואינה יוצאה. והמגדל בא במדה:

תנור

וכלים בתוכיו. ואין הלכה כר"י: טומאה בתוכו. בתוך המגדל: הבית טמא. אף על פי שדלתותיו מגופות כדמפרש טעמא שדרך הטומאה לצאת מהם לבית: טומאה בבית מה שבתוך המגדל טהור. והוא שדלתותיו מגופות דאי פתוחות לא גרע מחלון שבין שני בתים. וסיפא דמה שבתוך המגדל טהור. דאין דרך לטומאה שבבית להכניסה במגדל: אם יש שם פותח טפח. בין שולי המגדל לארץ. או בין דופן המגדל לכותל. או בין גג המגדל לתקרת הבית (ד): טמאים. מחמת טומאה שבבית. אבל אין שם טפח הוי מגדל לבדו ואין טומאת הבית נכנסת שם: טומא' שם הבית טמא. אם היתה טומאה בין שולי המגדל לקרקע הבית. או בין גג המגדל לגג הבית או בין דפנות המגדל לכותלי הבית אע"פ שאין טפח: הבית טמא. שאין המגדל מציל על הטומאה שתחתיו בתוך הבית שלא תטמא כל אשר בבית (ו): ב תיבת המגדל. רגילים לעשות תיבות קטנות בתוך מגדל של עץ כדי להצניע בהם כלים ואוכלין ומשקים: שיש בה פותח טפח. שיש בחללה פותח טפח דלא הוי טומאה סמוכה: ואין ביציאתה. כשור שפתחה אין בו טפח: טומא' בתוכה הבית טמא. ואע"פ שפתחה קטן. כדמפרש טעמא מפני שדרך טומאה לצאת על כרחך סופה לצאת דרך פתח זה לפיכך מטמאה מיד דרך יציאתה: מה שבתוכה טהור. הואיל ואין ביציאתה פותח טפח. אינו מביא את הטומאה: ואין דרך טומאה להכנס. שאין סופו להכניס לה מת: ור"י מטהר. דשמא אין סופו לצאת דרך פתח זה שיהא בה שיעור טומאה שהרי יכול להוציאה לחצאים. או לשורפה במקומה ואין הלכה כרבי יוסי: ג היה. המגדל עומד כלו בתוך הבית אלא שפתח התיבה (ח) לחוץ: טומאה בתוך הבית טהו'. דמשום מאי איכא לטמוייה הא טומאת [אוהל] ליכא דיש בה פותח טפח ולאו טמונה היא ומשום יציאה של טומאה נמי לא מטמא דהא אין יציאתה לפנים בתוך הבית: טומאה בבית מה שבתוכה טהור. שאין דרך טומאה ליכנס שם: מוכני. גלגל העשוי למגדל להוליכו ממקום למקום: משוכה לאחוריו. מרוחקת מאחורי המגדל לצד הבית שהמגדל עומד על הפתח והמוכני משוכה מאחריו לצד הבית בפנים וטומאה שם בתוך המוכני כנגד קורות הבית. אע"פ שהבית מאהיל עליו: הבית טהור. דנחשב מוכני כמגדל. והרי המגדל עומד בפתח ונפתח לחוץ. ושלשה אצבעות דנקט. למעוטי אם היתה משוכה טפי מג' אצבעות. דלא הוי כמגדל. דאין דרך להרחיק המוכני מן המגדל כולי האי: בזמן שיש שם פותח טפח. דהלל המוכני שהטומאה בו פותח טפח שלא תהא טומאה רצוצה דבוקעת ועולה: ואינה יוצאה. שאין המוכני נמשכת לגמרי מן המגדל: והמגדל בא במדה. שמחזיק ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש. שכשהוא במדה זו אינו מקבל טומאה וחוצץ בפני הטומאה. אבל בפחות ממדה זו הרי כשאר כלים המקבלים טומאה ואינו חוצץ בפני הטומאה. וכל מגדל דתנין בפרקין במגדל הבא במדה מיירי:

תנור

אפי' שבמוכיה וכתר מגדל לא חשיב משום דמטלטל. רבותא דר"י דר"ש בבית מחלל. מהר"מ: (ג) טהור. במדה דבעי למיד שפיל. ה"מ מה שבתוכה טהור ומשמע נמי לא שדיך ליה דמגדל לא וכתוך שאויר דנקט משום דשדיך כאר בית דתשיב טפי וכפ"י דחשיב דהלי עץ הכאין בשמבוס' בכלי. אבל כשדלתותיו מתופות או מכוסה בגסר לא בעי למיד שפיל. ועתוי"ט: (ד) ואין הפי' שום שבינו לארץ ולבין הקורות אף שאין פותח טפח רק בא' מהן. אם יש פותח טפח בינו לבין הקורות הטומאה בוקעת עד כנגד המגדל לתחתיו דאדם וכלים אינן נעשים אהלים להפסיק ולטהר וכן כשיש פותח טפח תחתיו והכלים למעלה בוקעת למעלה אבל שבינו לבין הכותל אם אין שם פותח טפח אע"ג דאיכא פותח טפח בינו לארץ ולקורות טהורין: (ה) טהורין. וקשה אמאי טהורים כלים שתחתיו ליהוי כביב שהוא קבר תחת הבית וי"ל שאני ביב שהוא קבוע ומשמש את הבית לכך בטל לגבי הבית. מהר"מ. ועתוי"ט: (ו) דאהל בתוך אהל והטומאה תחת אהל הפנימי אהל החיצון טמא דלמיד שפיל והכלים מצילים על הטהורים מליטמא ואין מצילים על הטמאין מלטמא הר"מ. ודוקא כשהאהל כולו בתוך אהל אבל כשפי האהל חוצה אין הטומאה נכנסת באהל הב': (ז) מטהר. ונראה דמודה בהא דפ"ו מ"ג במת בבית כו' דהתם במת שלם דאין דרך לגררו ולנתחו פתוח מכוון טו'. ונרא' דכ"ז בדלתות נעולים אבל כשיש פותח טפח פתוח מודה אפילו בזוית וכדתנן פ"ג מ"ו ובפי"ג. ועתוי"ט: (ח) פתח המגדל והיינו התיבה ואפשר שר"ל תיבת המגדל ולא ידעתי למה צריך לדחוקי בהכי. א"נ אשמעי' לענין מקח וממכר: (ט) טמא. פי' שהמגדל ממלא כל הפתח ואין בו פותח טפח מכל צד למעלה ולמטה ומן הצדדין טמא שאין מקום לצאת הלכך הטומאה בוקעת ועולה דרך דופני המגדל מ"ד אפתחי בית בזמן שהם נעולים. ועתוי"ט:

קמורס

פ"ה **תנור** שהוא עומד בתוך הבית. ועינו קמורה (א) לחוץ. והאהילו עליו קוברי המת. בש"א הכל טמא. ובה"א התנור טמא. והבית טהור (ב). ר"ע אומר אף התנור טהור: **ב** ארובה שבין הבית לעליה. וקדרה נתונה עליה. ונקובה בכונס משקה. בש"א הכל טמא. ובה"א הקדרה טמאה. ועליה טהורה. ר' עקיבא אומר אף הקדרה טהורה: **ג** היתה שלימה בה"א מצלת על הכל (ג). בש"א אינה מצלת אלא על האוכלים ועל המשקים ועל כלי חרס. חזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש: **ד** לגין שהוא מלא משקין טהורין. הלגין טמא טומאת שבעה. והמשקין טהורין. ואם פינן בכלי אחר טמאין. האשה שהיא לשה בעריב'. האשה והעריבה טמאים טומאת שבעה. והבצק טהור. ואם פינהו לכלי אחר טמא. חזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש: **ה** היו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה הכל טהור. היה כלי טהור לקדש ולחטאת הכל טהור. שהכל נאמנין על החטאת (ה). מפני שהכלים טהורין. וכלי חרס טהורין. א ומצילין עם דפנות אהלים

כיצד

א ס"א מגילין

פ"ה **תנור** שהו' עומד בתו' הבי' ועינו קמורה. נקב שבשוליה כתנור שהעשן יוצא ממנו פותח חוץ לבית: **והאהילו עליו נושאי המת.** כשהיו נושאים את המת לקברו האהיל המת על העין: **בש"א הכל טמא.** קסברי טומא' נכנס לתנור דרך פיו ויוצאה דרך פיה לבית: **התנור טמא והבית טהור.** התנור שהאהיל המת על מקלתו טמא. והבית טהור. שאין הטומאה יוצאה דרך פיה: **ר"ע אומר אף התנור.** דכיון דלא האהיל על הטבור. אלא על העין היוצא ממנו. אין התנור טמא. והלכה כבית הלל: **ב ארובה.** כמין חלון שבגג הבית שהו' קרקעית העליה: **בכונס משקה.** כשתשימי' הכלי על המשקי' נכנסין המשקין לתוכו דרך אותו הנקב: **הכל טמא.** אם יש טומאה בבית. הקדרה וכל מה שבעליה טמא. שאין הקדרה מגלת. וטומאה עולה דרך ארובה שיש לה פותח טפח: **ובה"א הקדרה טמאה.** חומר' בעלמ' היא שמחמירין ב"ה לטמ' את הקדרה. דכר"ע סביר' להו שהקדרה מגלת על הטומאה. וכגון שגב הקדרה פונה למטה אל הטומאה. שאין כ"ח מקבל טומאה מגבו. והלכה כבית הלל: **ג מצלת על הכל.** על כל מה שבעליה שהיא חוצצת בפני הטומאה: **אינה מצלת אלא על האוכלים ועל המשקים ועל כלי חרס.** בקדרה של ע"ה מיירי וטעמייהו דב"ש משום דכליו של ע"ה טמאין הם אצל חבר וכל כלי טמא אינו חוצץ בפני הטומאה ולפי שע"ה מחזיק הכלים שלו בטהור אמרינן ליה שהוא מציל על אוכלים ומשקין וכ"ח שבעליה. דלגבאיה בלבד הוא דמטהרין להו. שהרי החברים בדלים מהם ומהנעם. ובלאו הכי נמי כל מאכלם טמא. אבל שאר כלים שיש להם טהרה במקוה אם תטהרם. הרי הוא משאילם לחבר וישתמש בהם בטבילה לנדה בלא הזאה שלישי ושביעי: **ד לגין.** של עץ או של מתכת. שמונח בעליה זו שהקדרה מונחת ע"פ ארובה שלה: **הלגין טמא טומאת ז'.** שאין הקדרה מגלת על כלי עץ וכלי מתכות כדאמרן: **והמשקים טהורים.** שהקדרה מגלת על אוכלים ומשקים: **ואם פינן.** המשקים הללו לכלי אחר שבאותה עליה הכלי האחר מטמאן. שכל הכלים שבעליה טמאים. חוץ מכלי חרס. אבל הכלי הראשון שהיו המשקין בתוכו אינו מטמאן אע"פ שהוא טמא טומאת שבעה. שאם אמרת כן א"כ אין הקדרה שבארובה מגלת על המשקין לעולם. ואנן אמרי' שהיא מגלת על אוכלים ומשקין: **האשה והעריבה טמאים.** שאין הקדרה של חרס מגלת עליהן: **והבצק טהור.** שהקדרה מגלת על האוכלים ודוקא כ"ז שלא פירשה ממנו אבל אם הגביהה שתי ידיה ממנה וחזרה ונגעה הרי זו מטמאה את הבצק: **ה כלי גללים.** של נפיעי בקר: **כלי אבנים וכלי אדמה.** כל הנך כלים אפי' ביד עם הארץ טהורים. ואם מונחים ע"פ ארובה. מצילין על הכל אפי' על כלי שטף: **היה כלי טהור לקדש ולחטאת.** דהמניגהו רבנן נאמני הארצות על הקדש. כדי שלא יהא כל אחד הולך ובונה במה לעצמו. הלכך הכלי הטהור לקדש מציל על הכל. אפי' לב"ש. וכן הן נאמנין על החטאת של אפר פרה. דכתיב (במדבר יט) והיתה לעדת בני ישראל למשמרת (ד). הכל נאמנים על שמירתה: **מפני שהכלים טהורים.** כגון כלי גללים. וכלי אבנים. וכלי אדמה. שהן טהורים מלקבל טומאה: **וכלי חרס שהן טהורין.** כשהן לקדש ולחטאת (ו). אע"פ שהן של עם הארץ נאמן. שעם הארץ נאמן לקדש ולחטאת. כדאמרן. כל אלו מצילין עם דפנות אהלים כלומר חוצצין בפני הטומאה. כשהם מונחים במקום שיש דפנות לאהלים והוי ארובה שבין בית לעליה כדפנות אהלים. אבל במקום שאין דפנות. אין מצילים כדמפרש ואזיל:

סבור

פרק ה (א) **קמורה.** מקובבת כר"ש. וז"ל כף נתח. דרך עושי תנורים לעשות הנקב של עשן תלמעלה ולפתחו מלדדין מפני הרוח והגשם: (ב) **בש"א כו'.** מיירי באין בעין פותח טפח דאל"כ למה לא תכנס לבית דל"ד לפרק דלעיל דאמרינן אין דרך טומאה ניכנס דהכא הרי נכנסה אלא בדלית ני' טומא' טפח מיירי ומיירי נמי שיש בעין טפח על טפח דאל"כ אפי' טומא' בעין טהור הטבור וצ"ל דמדאורייתא לא מיילי טומאה אלא דרך פתח כלי העשוי להכנים ולהוציא והעין אינו עשוי להכנים אלא דרבנן גזרו וסברי ב"ש דכעין דאורי' תקון. וב"ה סברי דל"ג כולי האי ולר"ע נ"ל גזירה זו כלל. ועתוי"ט: (ג) **מצלת וכו'.** ואע"פ שאין שם צמיד פתיל סביבה דכלים מצילים בצמיד פתיל והאהלים בכסוי. הר"ש ועתוי"ט: (ד) אסמכת' בעלמא הוא שכל מה שע"ה אינו נאמן הוא מדרבנן: (ה) **בחטאת.** וקשה למה לא תנן נמי על הקדש כו' וי"ל לפי שהטעם תלוי בחטאת שלא יהא כ"א שורף פרה לעצמו א"נ רבותא נקט דאפי' לחטאת נאמנים. מהר"ם: (ו) וקשה דהא בכל הכלים מקדשים ואמאי נקט כלי חרס ולקדש פשיטא דכל הכלים שוים וצ"ל דהכית יותר לקדש בכלי חרס כדתנמא בכל מס' פרה א"נ לרבותא נקט

ו ביצד הבור והדו' שבבית. וכפישה נתונה (ז) עליו. טהור. אם היתה באר חלקה. או כוורת פחותה. וכפישה נתונה עליה. טמא. אם היה נסר חלק. או סרידה (י) שאין לה גפיים. טהור. שאין הכלים מצילים עם דפנות אהלים. עד שיהא להן דפנות. וכמה תהא הדופן. טפח (יב). היה לו חצי טפח מכאן. וחצי טפח מכאן. אינה דופן. עד שיהא לה טפח ממקום אחד: ז כשם שמצילין מבפנים. כך מצילין מבחוץ. כיצד כפישה שהיא נתונה על היתדות (יד) מבחוץ. טומאה תחתיה. כלים שבכפישה טהורים. אם היה כותל חצר. או כותל גנה. אינו מציל. קורה (יז) שהיתה נתונה מכותל לכותל. וקדרה תלויה בה. טומאה תחתיה. כלים שבקדרה. ר"ע מטהר וחכמים מטמאין:

פ"ו אדם וכלים נעשין אהלין לטמא אבל לא לטהר. כיצד ארבעה נושאין את הנדבך (א). טומאה תחתיו. כלים שעל גביו טמאין (ב). טומאה על גביו. כלים שתחתיו טמאים (ג). רבי אליעזר מטהר (ד). נתון על ארבעה כלים. אפי' כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה (ה). טומאה תחתיו. כלים שעל גביו

ו הבור והדות שבבית. והמת בבית וכלים בבור ובדות ויש גובה מחילות סביבותיהן. בור ודות. שניהן בקרקע אלא שבור בחפירה ודות בבנין: וכפישה. סל גדול שכונסים בו הזיתים לכובשן והוא מחזיק מ' סאה או יותר. ואינו מקבל טומאה ונתונה ע"פ הבור והדות: טהור. כל מה שבתוכן דאוהל ויש שם מחיצות: באר חלקה. שפי הבאר שוה לקרקע הבית ואין לו מחיצה סביב דהשתא ליכא דפנו': או כוורת פחותה כגון כוורת גדולה שמחזק' מ' סאה. שאינה מקבלת טומאה ופחותה. שאינה פקוקה בקש(ח): וכפישה נתונה עליה. ע"פ הבור או ע"פ הכוורת: טמא. דאין מצילין אלא עם דפנות אהלים. ובבאר אין דפנות ודפנות הכוורת לאו דפנות אהלים הן: היה נסר חלק. דאין זה כלי: או סרידה שאין לה גפיים. שאין לה מחיצות דלא חשיבא כלי: טהו'. אם נתונים על באר חלקה. או (ע"ג) כוורת פחותה (ט). מצילים ומסור. דדוקא כפישה שהיא כלי אינה מצלת אלא עם דפנות אהלי'. אבל נסר וסרידה שאין לה גפיים דלאו כלים נינהו מצילים בלא דפנות אהלים: סרידה. כמין עריבה קטנה של עץ שהנחתום מחתת בה: גפיים. אזנים ואזנים: חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן. הא דאין כלי מציל בבאר חלקה. היינו בכלי שאין לו דפנות טפח (יא). אבל אם יש לכלי דפנות טפח מציל על הבור. אע"פ שאין דפנותיו בולטים כלל. והשתא קאמר דהוי טפח דכלי וחצי טפח דדופני הבור אין מצטרפים וכפישה דאמרן לעיל שאם היא נתונה על באר חלקה אינה מצלת איירי שאין בה דפנות טפח(יג): ז כשם שמצילים מבפנים. עם דפנות אוהלים כך מצילים מבחוץ עם דפנות אהלים כדמפרש ואזיל: על יתדות מבחוץ. סמוך לאהל שלא ההא מסוכך מן הכותל [טפח] (טו) ולא חשובה אהל להפסיק בין טומאה שתחתיה לכלים שעל גבה (טז). ודוקא בכותל בית שנעשה כוהל זה לאהל. נחשבת הכפישה גם היא אהל להפסיק. אבל בכותל חצר וגינה שלא נעשה לאהל לא תחשב הכפישה אהל להפסיק: וקדרה תלויה בה. מוכח בתוספתא שאם הקדרה מסוכך מטפח הקורה ולחוץ בפותח טפח כ"ע לא פליגי דאינה מצלת. וכלים שבקדרה טמאים. ואי פי הקדרה מודבק בקורה כולי עלמא לא פליגי דמצלת וטהורים. כי פליגי היכא דמסוכה מן הקורה וליכא פותח טפח. דר"א מצלת וטהורים. וחכ"א אינה מצלת וטמאים. והלכה כחכמים:

פרק ו אדם וכלים נעשין אהלים לטמא. אהל הנעשה ע"י אדם או ע"י כלים נחשב אהל לטמא כלים שתחתיו אפי' שלא כנגד הטומאה כאלו נתונים באהל המת: אבל לא לטהר. דאין נחשבים אהל לחוץ בפני הטומאה: נדבך. אבן גדולה ורחבה לשון נדבכין די אבן גלל: כלים שעל גביו טמאין. שאינו חוצץ וכאלו דליתיה דמי דאין עשוי אהל לטהר: כלים שתחתיו טמאים. דנעשה כעפיס אהל: ורבי אליעזר מטהר. בתרוייהו. דהכא נעשה אהל לטהר וחוצץ בפני הטומאה ואין הלכה כר' אליעזר: נתון על ארבעה כלים. אם היה הנדבך נתון על ארבעה כלים. אפי' כלי גללים שאין מקבלים טומאה

קסו דאע"פ שאין לו מסרת במקום אפ"ה נאמנים. ועיין תוי"ט: (ז) נתונה. פי' כפויה: (ח) כלומר דאלו פקוקה לא הויא חמירא דבאר חלקה ומש"ה נמ"ל ופקוקה אבל אין ר"ל דהוי כשלימה דדינה כדות שעל הארץ דליתא כדתנן בפ"ט מ"ג ז' י"ב: (ט) וקשה כיון דהכוורת פחותה היאך מציל הכלי שעליו והרי הטומאה נכנסת במקום שהיא פחותה הואיל ואינה פקוקה: (י) סרידה. של נפ"ט מיירי דהל נתחומין טמא: (יא) ושיעור ל' המשנה כך הוא שהכלים אין מצילין אלא עם דפנות אהלים עד שיהא להן דפנות. ועתוי"ט: (יב) טפח. וכ"ש יותר מטפח. הר"ש: (יג) רק מפני אורכו ורחבו הוא בא במדה. ועתוי"ט: (יד) היתדו'. משום טומאה שתחתיה נקט הכי: (טו) וז"ל הר"מ ויתדבק בשווי פיו עם צדדי הבית או האהל ועספ"י: (טז) ולרבותא דלא תימא דוקא מה שבתוכה מצלת דכיון דמשום אהל היא אף ע"ג מצלת: (יז) קורה. שיש בה פותח טפח. ועתוי"ט:

פרק ו (א) נושאים כו'. כולה מתני' מיירי במשאים באויר ולא בתוך הבית. הר"ש: (ב) טמאים. ואפי' שלא כנגד הטומאה הר"מ. דכיון שנעשו אהל הוי כאלו דמלי טומאה והרי מטמא לכל הכלים שתחתיו והרי כל מה שעליו הוא כנגד הטומאה: (ג) טמאים. דכיון שאינו חוצץ והטומאה יורדת שוב נעשה אהל עליה לטמא כל מה שתחתיו: (ד) מטהר. היינו בנתון על מוט שאין בעוביו כעובי המרדע שלא הוחזקו המשאים לטומאה. הר"ש ומסתברא דפליג נמי בנתון על ד' כלים והר"מ כתב דבנתון על ד' כלים אפי' ר"א מודה וכד' אבנים רבנן מודו דחוצץ אלא באדם פליגי. רבנן סברי כיון דמקבל טומאה הוי כמו כלי ור"א מדמה ליה לבהמה כיון שיש בו רוח חיים: (ה) גללים כו'. שאינם באים במדה דאל"ה אינן ככלים אלא.

גביו טמאים. טומאה על גביו כלים שתחתיו טמאים. נתון על ארבע אבנים או על דבר שיש בו רוח חיים. טומאה תחתיו. כלים שעל גביו טהורין. טומאה על גביו. כלים שתחתיו. טהורין: ב קוברי המת שהיו עוברי' באכסדרה. והגיף אחד מהן את הדלת. וסמכו במפתח. אם יכול הדלת לעמוד בפני עצמו. טהור. ואם לאו טמ. וכן חבית של גרוגרות. או קופה של תבן. שהן נתונות בחלון. אם יכולין הגרוגרות והתבן לעמוד בפני עצמן. טהורין. ואם לאו טמאין. בית שחצצו בקנקנים. וטח בטיח. אם יכול הטיח לעמוד בפני עצמו. טהור. ואם לאו טמא: ג כותל המשמש את הבית. ידון מחצה למחצה. כיצד כותל שהוא לאויר והטומאה בתוכו (יא). מחציו ולפנים הבית טמא. והעומד מלמעלן טהור. מחציו ולחוץ הבית טהור. והעומד מלמעלן טמא. מחצה למחצה הבית טמא. והעומד מלמעלן. ר"מ מטמא. וחכמים מטהרין. ר' יהודה אומר כל הכותל לבית: ד כותל שבין שני בתים והטומאה בתוכו. בית הקרוב לטומאה. טמא. והקרוב לטהרה. טהור. מחצה למחצה שניהם טמאין. טומאה באחד מהן וכלים בכותל. מחציו וכלפי טומאה. טמאים (יג). מחציו וכלפי טהרה. טהורין. מחצה למחצה. הרי הן טמאין. מעזיבה שבין הבית לעליה טומאה בתוכה. מחציה ולמטן הבית טמא. ועליה טהורה. מחציה ולמעלן העליה טמאה. והבית טהור. מחצה למחצה שניהן טמאין (יד). טומאה באחד מהן וכלים במעזיבה. מחציה וכלפי טומאה. טמאין. מחציה וכלפי טהרה טהורין. מחצה למחצה. הרי הן טמאין. רבי יהודה אומר כל המעזיבה לעליה: ה טומאה בין הקורות. ותחתיה כקליפת השום. אם

טומאה: על ארבע אבנים. שאין כלים נחשב אהל לחוץ בפני הטומאה: דבר שיש בו רוח חיים. חוץ מאדם: ב אחד מהן. מאותן שמלוים את המת לקוברו ולא מנושאי המטה (ז). וה"ה אם הגיף את הדלת אדם אחר. אלא אורחא דמלתא נקט: הגיף את הדלת. כדי שלא תכנס הטומאה לבית בשעה שיעברו דרך אכסדר' שלפני הבי' דיש תקר' על גבה: אם יכול הדלת לעמוד. בלא סמיכת מפתח. ה"ל מפתח כמאן דליתא והדלת חוצץ בפני הטומאה: ואם לאו טמא דכל דבר הנסמך בכלים. אינו חוצץ בפני הטומאה. כדאמרן דאין אדם וכלים נעשים אהלים לטהר. והיינו טעמא דתבן. וה"ט דגרוגרות. והיינו טעמא דפיה משום דעמידתן על ידי כלים שהם חבית וקופה וקנקנים: שהן נתונים בחלון. שיש בו טפח על טפח שמביא את הטומאה מבית לבית: אם יכולי' הגרוגרו' והתבן לעמו' בעצמן. בלא חבית וקופה: טהורים. שהכלים כמו שאינן והגרוגרות והתבן מצילים. והוא שיהיו הגרוגרות שסריחו ואינן ראויות לאכילה (ז). וכן התבן מוסרח ואין ראוי לאכילת בהמה (ח) ומבטל להו ואין דעתו לפנותן. ומש"ה חייצי. דכל היכא דאין התבן והגרוגרות סותמים הכל כגון הכא דאיכא מקום קופה וחבית אי לא מבטל להו לא חייצי: ואם לאו טמאין. ובלבד שתהא החבית אם היא של חרס פיה כנגד הטומאה ולפיכך אינה מצלת שכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה. אבל גב החבית כנגד הטומאה חוצצת בפני הטומאה (ט) שאין כלי חרס מקבל טומאה מגבו: בית שחצצו בקנקנים. ופיהן כלפי הטומאה דעכשיו אין מצילים: וטח בטיח. בין מבפנים בין מבחוץ: אם יכול הטיח לעמוד בפני עצמו טהור. שהטיח חוצץ בפני הטומאה: ג כותל שהוא לאויר. שאין אחר. אויר העולם. ולאו דוקא שמשמש את הבית כגון כותל שמפסיק בין בית לחצר או בין בית לגינה (י): והטומאה בתוכו. שנסדק הכותל (יב) ויש טומאה בחללו בתוך הסדק: מחציו ולפנים. אם הטומאה מן החצי של כותל לצד הבית: הבית טמא. כאילו הוא בתוך הבית דהואיל פלגא בתר בית שדינן ליה: והעומד בכותל למעלה. אפי' עומד כנגד הטומאה: טהור. דלאו כטומאה רצוצה תבוכה. ואינה בוקעת ועולה דהא חשבינן לה כמונחת באהל: מחציו ולחוץ. לצד האויר לא שדינן ליה בתר בית ולפיכך העומד מלמעלה טמא כיון דלאו כמונחת באהל היא הרי היא טומאה רצוצה ובוקעת ועולה: מחצה למחצה. שהטומאה באמצע: ר' מאיר מטמא. דשדינן ליה לכותל בתר בית ובתר אויר לחומרא: וחכמים מטהרים. דלגמרי שדינן ליה בתר בית. והלכה כחכמים: כל הכותל לבית. אפי' עומדת הטומאה בחצי של צד האויר הרי היא כאילו מונחת בתוך הבית: ד כותל שבין שני בתים. כותל המפסיק בין שני בתים: טומאה באחד מהן. באחד מן הבתים: מעזיבה. תקרה המפסקת בין בית לעליה: רי"א וכו' ואין הלכה כר"י: ה טומאה בין הקורות. בין קורות התקרה שהנסרים עליהן

אלא כאהלי' ותוליס. הר"מ: (ו) דאי מנושאי המטה מכיון שנכנס המת תחת הקורה כבר נכנסה הטומאה לפתח הבית כו'. ועתוי"ט: (ז) וצריך נ"כ שלא יהיו מוכברים: (ח) ואית ביה קוליה דלא חזי לגינה לדוש ב גל והוא לא דלא חזי לססקה. גמ': (ט) ואף בלא ביטול כיון דסותם כל החלון ודעת הר"מ נראה דאפ"ה בעי ביטול. ועתוי"ט: (י) וה"ה בין בית לב"ה או למבוי אלא נקט כאשר היו בתיהם בזמן המשנה שהיו חצירות לפניהם וגגות לאחריהם: (יא) בתוכו. והיא רצוצה: (יב) הר"ש. ונראה דר"ל סדוק ופתוח קצת לבית וערפ"ז. ועתוי"ט: (יג) בכותל כו'. דאין מציל מהטומאה אלא נמיד פתיל או אהל אחר אבל בלועי' בבנין לא. הר"מ: (יד) טמאין. קשה מ"ש מדלעיל הטומאה בכותל מחצה על מחצה דחכמים מטהרים העומד מלמעלן וי"ל דטפי שייך לומר בכותל שתכנס טומאה לבית ולא תתפשט למעלה (שהכותל בנוי לצורך הבית לבד) מה שאין כן במעזיבה שבנויה נמי לעלייה. תוי"ט

והמעזיבה

אם יש שם פותח טפח. הכל טמא. אם אין שם פותח טפח. רואין את הטומאה כאילו היא אוטם. היתה נראית בתוך הבית. בין כך ובין כך. הבית טמא (יט): ו בית המשמש את הכותל ידון כקליפת השום. כיצד כותל שבין שני כוכין או בין שתי מערות. טומאה בבתים. וכלים בכותל. ועליהם כקליפת השום. טהורין. טומאה בכותל. וכלים בבתים א ועליה כקליפת השום טהורין. טומאה תחת העמוד טומאה בוקעת ועולה. בוקעת ויורדת: ז כלים שתחת הפרח. טהורים. רבי יוחנן בן נורי מטמא (כג). הטומאה והכלים שתחת הפרח. אם יש שם פותח טפח. טמאין. ואם לאו. טהורין (כד). שני פרדסקים זה בצד זה. או זה על גב זה. נפתח אחד מהן. הוא והבית טמא. וחברו טהור (כו). ורואין את הפרדסקין כאילו הוא אוטם. ידון מחצה למחצה להביא את הטומאה לבית:

פרק ז **הטומאה** בכותל. ומקומה טפח על טפח. על רום טפח. כל העליות שעל גבה. אפילו הן עשר. טמאות. היתה

א גמ' ועליה

עליה

והמעזיבה על גבן ומתני' כר"י (טו) דאמר כל המעזיבה לעלים והשתא קאמר שאם היתה טומאה בקורות שתחת המעזיבה ותחילה שהיא דקה כקליפת השום תוצאת בין הטומאה לבית שאין הטומאה נראית בבית: **אם יש במקום הטומאה פותח טפח.** קיים שם חלל טפח במקום הטומאה: **הכל טמא.** הבית והעלייה (טז): **רואים את הטומאה כאלו היא אוטם.** ואין יוצאה הטומאה לבית אלא בוקעת ועולה (יז): **היתה נראית בתוך הבית.** שאין התחי' כקליפ' השום (יח): **בין כך ובין כך.** בין יש בה פותח טפח בין אין בה פותח טפח: ו **בית המשמש את הכותל.** המערות שתחת הקרקע כשחופרין כוך למת מצד זה וכוך למת מצד השני נמצא הכותל עשוי מאליו משום הכי קרי לי' בית המשמש את הכותל שע"י שחופרים נעשה הכותל. אבל בנין שעל גבי קרקע הכותל גורם לבית שיהיה בית. ומש"ה קרי ליה כותל המשמש את הבית: **טומאה בבתים.** בכוכין ובמחילות: **ועליהן כקליפת השום טהורין.** דמפסיק לטומאה ואין דינה כדין כותל שבין שני בתים (כ): **טומאה תחת העמוד.** אם יש עמוד בתוך הכוך או בתוך המערה וטומאה תחתיו והיא רצוצה שאין בה טפח על טפח ברום טפח (כא): **טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת.** וכל שכנגד הטומאה למעלה ולמטה טמא כדין כל טומאה מכוסה ומן הצדדים טהור והוא הדין לעמוד שבבית: ז **פרח.** דבר בולט ורחב שיוצא בראש העמוד או באמצעו: **שתחת הפרח טהורים.** הכא איירי בעמוד העומד ברשות הרבים (כב) או בגינה וטומאה תחתיו והפרח בולט מן העמוד טפח לחוץ ומאהיל על הכלים שתחתיו. טהורים. דטומאה בוקעת ועולה וכל שבצדדים טהור: **ר' יוחנן בן נורי מטמא.** דפרח כעמוד וכשהטומאה בוקעת חוזרת על הכלים שהפרח מאהיל עליהם. ואין הלכה כריב"נ: **הטומאה והכלים שתחת הפרח.** כגון שהפרח מאהיל על הטומאה ועל הכלים: **פותח טפח.** שבולט הפרח חוץ לעמוד טפח: **פרדסקים.** עמודים חלולים נתונים בכותל הבית ובהן חלונות ויש להן דלתות. וטומאה תחת אותן עמודים: **נפתח אחד מהן [הוא] והבית טמא.** שהטומאה בוקעת בתוכו ויוצאת לבית. אפי' הטומאה מחציו של כותל ולחוץ דלאו נדון כבית. אפי' הכי הבית טמא (כה): **ורואין את הפרדסקין כאילו הן אוטם.** כלומר אם הדלת נטול ולא נפתח רואין כאילו אין שם חלל כלל ואם טומאה בתוכן נדון הכותל מחצה על מחצה. ככל אותו דתנן לעיל מחציו ולפנים הבית טמא. מחציו ולחוץ הבית טהור:

פרק ז **הטומאה שעל גבה** שעל גבי הכותל: **טמאות.** שהכותל משמש להן וראשי קורות העליות תחובות בכותל. והכותל גבוה והוי מחיצה לכל העליה שזו למעלה מזו. ודוקא במקום הטומאה טפח על טפח. דנחשב כל הכותל כקבר סתום (א) ומביא את הטומאה לכל העליות. אבל אין שם טפח על טפח. בוקעת כנגדה והצדדים טהורים. ואין הכותל נדון מחצה על מחצה כיון

דאפילו

תוי"ט: (טו) הא"א ליישב כרבק דשאני במעזיבה מאהיל ולמעלה הבית טמא כ"ש בין הקורות. הר"ש. ועכ"פ גם לר"י צריך לחלק בין קורות למעזיבה דלא אמרי' דמעזיבה כאהל כיון דעשוי ליסתר. ועתוי"ט: (טז) דייק מל' הכל ולא קתני בית מכלל דאתרוייהו שדיק לה. הר"ש: (יז) כתב הטומה דפ"ז דתנן בצדדים טהור אלא דבוקעת ועולה בוקעת ויורדת והכי נמי אדם מהרהר נקט. וא"ל כשיורד' במאת הבית מאהיל וממלא כל הבית. דהא כאהל חוצץ לטהר. ועתוי"ט: (יח) וקשה דמתני' הו"ל לפ' כן בהדיא והר"מ פי' במחילה של זכוכי'. ועתוי"ט: (יט) טמא. ועלייה טהורה. הר"ש: (כ) משום דנעשה מאליו. מהר"מ ועיין תוי"ט: (כא) אבל אחרת במקום הטומא' טפח על טפח ברום טפח הוי לקבר סתום ומטמא כל סביביו. תוספתא: (כב) וקשה דהא לעיל בעמוד העומד בתוך כוך ומערה אמרי' דבוקעת ועולה ושיטת שהם מקורים ועוד שהר"ב כתב לעיל וה"ה לעמוד שבבי': (כג) טמא. אף דבכמה דוכתי משמע דטומאה תחת הכלי ורצוצה אינה בוקעת אלא כנגד הטומא' נ"ל דהכא מיירי שהטומאה ממלא' כל תחת העמוד והפרח בטל לגבי עמוד לריב"ן. מהר"מ: (כד) טהורין שאין מקום הפרח שאין שם טומאה בטל לקלתו אצל שם הטומאה. כמו שבטל לגבי עמוד. מהר"ס: (כה) ול"ד לדלעיל מ"ה טומאה בין הקורות כו' וכאלו כולו אוטם ובוקעת כו' גלא אמרינן הכל טמא שמתפשט בכל העליים או הבית לאחר שבוקעת. דשאני הכא דכותל בית בהר בית שדיין ליה. ולא חשיבה רצוצה לגבי בית כדלעיל פ"ג מ"ג. וזהו נפתח אבל לא נפתח לא שייך בטומא' רצוצה לומר סוף טומאה לצאת דרך הבית כו'. מהר"ס ועתוי"ט: (כו) וחבירו טהור. כיון דבית גופי' לא מיטמא מגופיה אלא מכח פרדסקים שאלו. די לנו אם נטמא הבית ולא הכותל. מהר"ס:

פרק ז (א) **דמ"ש** בסיפא מהני כו' קאי נמי ארישא אלא

דנקט

שפי' שהן ליכא לצד העליות : עליה אחת בנויה על גבי שני בתים. [שהכותל זה מפסיק בין שני הבתים] ועליה בנויה ע"ג שניהם : היא טמאה. עליה הראשונה שהכותל הוא מגיע עד המעזיבה שהטומאה בוקעת בה :

דנסר עד לבסוף. מהר"ם: (ב) כתי' הכותל זה מפסיק בין שני הבתים. הר"ש: (ג) דא"א שיהא בה חלל טפח שלא תתקיים מפני זעפת הים ואורחא דמלתא נקט. וכותל חזק ביותר קורים לה שונית וכן בשפה הול"ל נפש שאין בה טפח על טפח אלא שכך קורא לה נפש אטומה. מהר"ם ועתוי"ט : (ד) והקבר מהר"ז

עליה אחת על גבי שני בתים (ג). היא טמאה. וכל העליות שעל גבה. טהורות. כותל [א] שנית. טומאה בוקעת ועולה. בוקעת ויורדת. נפש אטומה. הנוגע בה מן הצדדין. טהור. מפני שטומאה בוקעת ועולה. בוקעת ויורדת. אם היה מקום הטומאה טפח על טפח על רום טפח. הנוגע בה מ"מ טמא מפני שהיא כקבר סתום. סמך לה סוכות. טמאות. רבי יהודה מטהר: ב כל שיפועי אהלין. כאהלין. אהל שהוא שופע ויורד. וכלה עד כאצבע. טומאה באהל. כלים שתחת השיפוע טמאים. טומאה תחת השיפוע. כלים שבאהל טמאין. טומאה מתוכו. הנוגע בו מתוכו. טמא טומאת שבעה (ה). ומאחוריו טמא טומאת ערב. טומאה מאחוריו. הנוגע בו מאחוריו. טמא טומאת שבעה. מתוכו. טמא טומאת ערב. כחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחוריו. הנוגע בו בין מתוכו בין מאחוריו. טמא טומאת ערב. מקצתו מרודד על הארץ. טומאה תחתיו. או על גביו. טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת (ז). אהל שהוא נטוי בעליה. מקצתו מרודד על הארובה שבין בית לעליה ר' יוסי אומר מציל (ח). רבי שמעון אומר אינו מציל. עד שיהא נטוי כנטית האהל: ג המת בבית. ובו פתחים הרבה. כולן טמאין. נפתח אחד מהן

[א] ס"א שונית

כל העליות שעל גבה טהורות. דמעזיבה שעליה מגנא: כותל חשונית. כותל הבנוי במקום שהים מגיע שם בעת שהולך וסוער (ג): טומאה בוקעת ועולה. אם יש טומאה תחתיו אין הכותל ההוא מטמא כל סביביו לפי שאין שם חלל טפח: נפש אטומה. ציון שבונים על הקבר והוא אטום שבנוי על הטומאה עצמה ואין המת קבור בארון כדי שיהיה בו חלל טפח: כקבר סתום. דמטמא כל סביביו במגע: סמך לה סוכות. אנפש אטומה דלעיל קאי. דאמרינן הנוגע בה מן הצדדים טהור ואם עשה לציון זה האטום סוכות. כגון שהמשקוף (ד) הסוכה הזו טמאה. לפי שהיא דומה לאהל המת: ורבי יהודה מטהר. כיון שהוא מן הצדדים ואין הלכה כרבי יהודה: ב כל שפועי אהלים כאהלים. שאם היתה טומאה תחת השפוע אע"פ שאינה תחת הגג של אהל טמא. כאילו היתה מונחת תחת הגג: וכלה עד כאצבע. מלמעלה לצד הגג. דלא חיישינן באהל של טומאה. אלא שיהא בתוכו אויר כשיעור טפח על טפח ברום טפח מרובע: טומאה באהל. רוצה הגג שאינו משופע. קרוי אהל: הנוגע בו מתוכו כו'. טעמא דצד הפנימי של אהל וצד החיצון שלו כשני כלים חשיב להו וצד שכלפי הטומאה ככלי הנוגע במת עצמו. וצד שני ככלים הנוגעים בכלים. הלכך טומאה בתוכו הנוגע מתוכו טמא טומאת שבעה. דה"ל אדם שנגע בכלים שנגעו במת. דתנן בפ"ק דטמא טומאת שבעה. אבל הנוגע מאחוריו טמא טומאת ערב. וכדתנן כלים בכלים טמאים טומאת שבעה. השלישי. בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב. ובטומאה מלאחוריו הוי איפכא דצד החיצון ככלים הנוגעים במת. וצד פנימי ככלים בכלים. (והשתא) [והיינו טעמא] דצד פנימי וצד החיצון נחשבים כשני כלים. דכשהטומאה בתוכו כיון דמציל מלהיות הטומאה בוקעת ועולה אין בו כח לטמא הנוגע בחוץ טומאת שבעה. וכשהטומאה בחוץ כיון דמציל מלהיות הטומאה בוקעת ויורדת אין בו כח לפנימי לטמא הנוגע בו טומאת שבעה. ומ"מ האהל עצמו בין בפנים בין בחוץ טמא טומאת שבעה דהוי ליה כלים בכלים. וכולה מתני' איירי לאחר שיצא המת מן האהל (ו): כחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחוריו. האהל טמא מ"מ טומאת ז' שמצרף חצי זית שבתוכו עם החצי זית שבאחוריו אבל הנוגע בין מתוכו בין מאחוריו אין בו אלא טומאת ערב דכיון דליכא כזית במקום אחד אי אפשר לכל צד ליטמא. אלא כלים בכלים הלכך הנוגע טמא טומאת ערב: מקצתו מרודד על הארץ. לאחר שפירשו האהל. דרך העושה יריעות האהל פירשו אותה בארץ: מרודד. תרגום וירקעו את פחי הזהב (שמות לט) ורדידו: טומאה תחתיו. תחת אותו רדוד: או על גביו. על גבי הרדוד: בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. ונטמא האהל. אבל הנכנס לתוכו טהור אם לא נגע בו: מקצתו. של אהל: מרודד על ארובה שבין בית לעליה. וטומאה בבית: ר' יוסי אומר מציל. על העלייה: בנטית האהל. שהארובה באויר האהל. אז מציל על כל העליה שחוץ לאהל: ג כולן טמאים. כל הכלים המונחים תחת המשקוף של פתח בכל הפתחים ובחוץ כולן טמאים. אע"פ שהפתחים נעולים דגזרו חכמים טומאה

ולמיי"א מ"ם מפס"ו כלים שתחת הפרח טהורין ומהר"ש פי' שכותל הנפש הוא של הסוכה מצד אחד שמחוס. כיון דכל כותל הנפש הוא מן הקבר וחשוב כקבר כמוש והוא דופן לסוכה אם כן נכנסת הטומאה לסוכה ולדבריו משמע דקאי אאם היה מקום הטומאה טפח על טפח : (ה) הנוגע כו'. באהל של פשתן איירי שמטמאין טומאת אהלים. הר"ש. וכלומר לאפוקי שאר דברים היוצאין מן העץ : (ו) דאי לאו הכי אפי' הנוגע מאחוריו טמא טומאת ז' דאין האהל מפסיק. הר"ש ועתוי"ט : (ז) ויורדת. וכלים שתחת הרדוד טמאים כיון דאין אהל טפח מפסיק בינו לטומאה. מהר"מ : (ח) מציל. ואע"פ שאין גגו על הארובה שהאהל מציל בכפוי. הר"מ

על

מהן (ט). הוא טמא. וכולן טהורים. חשב (י) להוציאו באחד מהן. או בחלון שהוא ארבעה על ארבעה טפחים. הציל על כל הפתחים. בש"א א יחשוב עד שלא ימות המת. ובה"א אף משמת. היה סתום ונמלך לפתחו ב"ש אומרים כשיפתח ד' טפחים. וב"ה אומרים כשיתחיל. ומודים בפותח בתחלה. שיפתח ארבעה טפחים: ד האשה שהיא מקשה לילד. והוציאוה מבית לבית. הראשון טמא בספק. והשני בודאי. א"ר יהודה אימתי בזמן שהיא ניטלת בגפיים אבל אם היתה מהלכת. הראשון טהור (יג). שמשנפתח הקבר אין פנאי להלך. אין לנפלים פתיחת הקבר. עד שיעגילו ראש כפיקה: ה יצא הראשון מת והשני חי. טהור. הראשון חי והשני מת. טמא. רמ"א בשפיר אחד. טמא. בשני שפירים. טהור: ו האשה שהיא מקשה לילד. מחתכין את הולד במעיה. ומוציאין אותו אברים אברים. מפני שחייה קודמין לחייו. יצא רובו. אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש:

פרק ח יש מביאין את הטומאה וחוצצין. מביאין את הטומאה ולא חוצצין. חוצצים ולא מביאים. לא מביאין ולא חוצצין. אלו מביאין וחוצצים. השידה. והתבה. והמגדל. כוורת הקש. כוורת הקנים. ובור ספינה אלכסנדרית. שיש להן שולים. והם

* נ"א והוא מחזק

על המקום שהוא דרך יציאה טומאה טמאה של מת לצאת דרך שם: חשב להוציאו באחד מהן. לפ"ע שלא נפתח. או בחלון שיש בו ארבעה דבהכי שיערו חכמים פרצוי' לטומאה לצאת: הציל על כל הפתחי'. הנעולים: יחשוב עד שלא ימות המת. דמחשבה מורם טומאה לפתחי' במיתת המת. שוב אינה עולה מהן במחשבה אלא על ידי מעשה כגון נפתח: וב"ה אומרים אף משמת. דמחשב' מפקעת תורת טומאה מן הפתחים מכאן ולהבא. אבל כלים שהיו בפתחים קודם מחשבה. מודו ב"ה שהם טמאי' (יא): היה. אחד מן הפתחים: סתום. בתחלה: כשיפתח ד' טפחים. הוא לבדו אסר פתחים: כשיתחיל. לפתוח מיד הוא לבדו אסר פתחי': בפותח בתחלה. כגון כותל שאין בו פתח ובא לעשות פתח חדש. לא הוצלו הפתחים. עד שיפתח ד' על ד': ד והוציאוה מבית לבית. ובבית שני ילדה ולד מת. ומספקא לן אם (יצא הולד מת מן הבית) הראשון: בזמן שהיא ניטלת בגפיי'. שמסברותיה ומלות אותה בזרועותיה שאינה יכולה לילך. חיישינן שמא יצא הולד מת מן הבית הראשון: הקבר. רחם האשה שנפתח כשהולד יוצא: אין לנפלים פתיחת הקבר וכו'. פירוש דמלתא דר' יהודה היא. וה"ק הא דאמרן שמשנפתח הקבר אין פנאי להלך. לא אמרן אלא בנפל שעיגל ראש כפיקה כלו' שיש לו עיגול ראש גדול כפלך הזה שהנשים טוות בו המוט של פשתן. אבל אם לא היה לנפל עגול ראש כפיקה. אלא קטן ממנה. אע"פ שנפתח הקבר ויצא ראש הולד לחוץ. יש לה פנאי להלך ומיישי' שמא יצא ראשו מן הבית הראשון. והלכה כרבי יהודה (יג): ה יצא הראשון מת. הולד הראשון יצא מת. והולד השני יצא חי: טהור. השני הוא (יד) מטומאת מת. אם הוציאו המת מן הבית קודם לידת השני. דבעודו במעי אמו לא נטמא אע"פ שנפתח הקבר. דטהרה (טו) בלועה אינה מטמאה: הראשון חי והשני מת טמא. ואע"פ שהוציאו השני מן הבית. קודם שנולד המת. דמכיון שיצא השני נפתח הקבר ונטמא מיד לסוף טומאה לצאת: בשפיר אחד טמא. כלומר אם יצאו שניהם כעין שפיר אחד (טז) שיצאו בבת אחת. טמא. שפיר. שליא שהולד נתון בה: בשני שפירין. כלומר כעין שני שפירין זה אחר זה. אפילו ראשון חי ושני מת: טהור. דסבר רבי מאיר. אף על פי שנפתח הקבר אין מטמא עד שיצא לאויר העולם (יז). ואין הלכה כרבי מאיר: ו יצא רובו. של ולד ומשיצא רוב ראשו שהוא מתחלת פדחתו אין נוגעים בו: שאין דוחים נפש. הולד: מפני נפש. האשה:

פרק ח יש מביאין את הטומאה. שאם האהילו על הטומאה ואדם וכלים מאהילין את הטומאה של האדם והכלים אע"פ שלא נגעו בטומאה: וחוצצים. אם הטומאה תחתיהן מצילין אדם וכלים שעל גבן או שהן מונחים בפני הטומאה. וכן אם טומאה על גבן מבחוץ מצילין כלים שתחתיהן: שידה. תיבה גדולה (כ) של עץ כמין ארון: תיבה. קטנה כעין בולסנים: מגדל. של עץ עשוי לאוצר: כוורת הקש. קופות גדולות עשויות מקש או מעצבה או כפות תמרים: כוורת הקנים. כמין סלים עשויין מקנים: ובור ספינה אלכסנדרית. הספינות גדולות שמפליגים בהם בים הגדול שאין נכנס פי

בר"מ ועתוי"ט: (ט) נפתח כו'. אע"פ שלא חשב עליו. תוס': (י) חשב. היינו בדבור: (יא) דלית ליה ברירה. ויאנ דכתב הר"ב לעיל תגזרת חכמים הם שמטמא כל הפתחים נ"ד דאם לא כן הא ק"ל בדרבנן יש ברירה אלא ר"ל שאינו מפורש בכתוב אלא הוא הל"מ. ועתוי"ט: (יב) שאימתי נפרש כוא: (יג) טהור. אפי' מת ולדה בתוך מעים. אינו מטמא עד שיצא לחוץ. הר"ב ועתוי"ט שהאריך בזה: (יד) וקשה דהרי האשה טמאה ומטמאה את הולד טומא' ערב והיינו שניהם טמאים במת דתק בפ"ק. ועוד טמא ממגע אמו שהיא טמאה טומאת לידה. הר"ח. וקושיא הב' י"ל מאי טהור מטומאת מת כ"מ. וקושיא הא' י"ל מאי טהור מטומאת מגע מת שהוא טומאת ז'. ועתוי"ט: (טו) ל' הר"ב דאין דרך טומאה ליכנס ועוד דטהרה כו'. ועי' תוי"ט: (טז) ומטמא דשפיר אינו מעלה ולא מוריד שאם יצאו בבת אחת אע"פ שהיו בב' שפירים מ"מ טמאים בזה ואין טעם לומר שהשפירים מפסיקים: (יז) עתוי"ט שהאריך כאן מסוגיא דחולין ד' ע"ב:

פרק ח (א) ובמקום אחר מפרש מגלה

והם מחזיקים ארבעים סאה בלח. שהם כוריים ביבש. ויריעה: וסקורטיא. וקטבליא. וסדין. ומפץ. ומחצלת שהן עשויין אהלים. ועדר בהמה טמאה וטהורה. ומכונות חיה [א]ועוף. והעוף ששכן. והעושה מקום [ב]לבנה בשבלים. האירוס והקיסום. וירקות חמור והדלעת יונית. ואוכלים טהורים (ו). ר"י בן נורי לא היה מודה באוכלים טהורין. חוץ מן העגול של דבלה: ב הזיזין. והגזריות. והשובבות. והשקיפים. והסלעים. [ג]והגדרים והשננים. והסכבות. והפריעות. שהן יכולים לקבל מעזיבה רכה דברי ר"מ. וחכ"א מעזיבה בינונית. אלו הן הסכבות אילן שהוא מיסך על הארץ. והפריעות היוצאות מן הגדר: ג אלו מביאין ולא חוצצין. השידה והתיבה והמגדל. וכוורת הקש. וכוורת הקנים. ובור ספינה אלכסנדרית [ד]שאין להם שולים. ואינן (ח) מחזיקים ארבעים [ה]סאה בלח שהם כוריים ביבש. ויריעה. וסקורטיא. וקטבליא. וסדין ומפץ ומחצלת. שאין עשויין אהלים. ובהמה וחיה שמתו. ואוכלים טמאים (ט). מוסף עליהם הרחים של אדם (י): ד אלו חוצצים. ולא מביאין. מסכת פרוסה. ותבילי המטה. והמשפלות והסריגות שבחלונות:

א גמ' ל"ג ב ס"א לבינה ג ס"א והנהרים ד ס"א בית הנמרא ל"ג

אלו

כלי גדול של עץ כמין כור שמשים בו המים שמתוקנין הראוין לשתיה: והם מחזיקים מ' סאה בלח. דכיון שהן גדולים כמדה זו. שוב אין מקבלין טומאה ומצילים בפני הטומאה: סקורטיא. עור שלובשים העבדנים בשעת מלאכתן: קטבליא. עור שמציעין לפניו ושוכבין עליו וקורין לו בערבי נט"ע: שהן עשוים אהלים. עשוין כמין אהל. ואע"ג דיריעה וסקורטיא וקטבלא וסדין ומפץ ומחצלת כלים נינהו ומקבלי טומאה מ"מ כשהן עשויין כאהלים (ב) חוצצים בפני טומאה דאהל אע"ג דמקבל טומאה חוצץ בפני הטומאה: ועדר בהמות. כשהן עומדין ולא מפליגי' וראשו של זה בין רגליו של זה: ומכונות חיה ועוף. קיני חיה ועוף (ג) ל' מכון לשבתך: והעוף ששכן. שהיה קשור על האהל או על האילן: והעושה מקו' לבינה בשבלים. שמחפה לשבלים (ד) מקום דומה לבית: האירוס והקיסום ודלעת יונית וירקות חמורים. כל אלו מיני ירקות שעלים שלהן רחבים: (ה) חוץ מן העגול של דבילה. לפי שהחמה לא עיגול של דבילה הוו רגילים לישב יותר מספר אוכלים והכי תניא בתוס'. ואין הל' כר"י בן נורי: ב הזיזין. אבן או לבן יתידי היוצא מן הכותל קבוע בו: גזריות. כמו גזוזטראות בנין של אבנים או של עצים היוצא מן הכותל: והשובבות. של יונים: והשקיפים והסלעים. פירשנו לעיל סוף פ"ג: גדרים. אין חורים בשדה כמו כפייך וי"מ אין מערות והוסים: והשננים. שיני הסלע: מעזיבה רכה. כגון טיטים מעורבים ומקוים ומשויים עליהם טיט מעט: מעזיבה בינונית. אבל אם אין יכולים לסבול אלא מעזיבה רכה אין מביאים את הטומאה ולא חוצצים והלכה כחכמים: אילן המיסך. שאין שורשיו בגלויים: והפריעות היוצאות מן הגדר. דרך גדר שמנהגים לעשותו קוצים וברקנים (ז). שנדלים על הגדר ויוצאים לחוץ: ופריעות. לשון גדל פרע: ג ואין מחזיקין מ' סאה בלח. דכיון דמקבלי טומאה אין חוצצין: שאין עשויין אהלים. אין נטויים כמין אהל אלא מכודדים על פי אבובה: מוסף עליהם הרחים של אדם. היינו רחים דיד. שהן מיטלטלין ומקבלים טומאה. לאפוקי רחים של בהמה. דלא מיטלטלין. ולא מקבלי טומאה: ד מסכת פרוסה. תנאי הכי כמו שהן פרוסים כלי האורג כגון שאינה [illegible] אם היו פרוסים ע"פ תיבה בבין בית לעלייה וטומאה תחתיה מגלה על הכלים שלמעלה. אבל אם מאהלת על המת ועל הכלים אין מביאה את הטומאה דלא חשיבה אהל עד שתארג (יא): ותבילי המטה. חבלים של מטה כשהיא מסורגת. והמשפלות. קופה שמוליכים בה את הזבל: והסריגים שבחלונות. סבכה שעושים בחלונות חוללים

ענלה: (ב) וה"ה שהיה תיבה כו' שאין מחזיקין ארבעים סאה כשעשו אהלים ולא נקט' משום דאין דרך לקבוע אותם לאהל ולא דתונן נמי כשמחזיקין מ' סאה חוצץ עם דפנים אבני' כדלעיל פ"ה מ"ה. מהר"ם: (ג) ובגמ' ג"כ שהם אלו מחות הר"ם ובגא"י שיחבור בשבלים ח"ל כתבורו כתוסס בשבלים מקום נקוב לבאלו מן החמה. ע"ש. ומתני' נקטה בלשון מקום נ"ל שכן דרך החמה לעשות כן. ולפ"ז כגי' לבנה. וגי' הר"ב לבינה ופי' כעל קן נחת מבימים לבינה ע"ג השבלים שלא יוליכם הרוח. ובמזבחי' כתור מקום' כמו אהל והר"ב לא דק שהעתיק לבינה ומפרש כפי' הר"מ. ועי' תוי"ט: (ה) והר"מ כתב שמתקיימים ביותר בחמה ובגשמים ולפיכך הם כמו הסככות אילן שהוא מיסך על הארץ: (ו) טהורים. שלא הוכשרו. הר"מ: (ז) ולפ"ז נ"ל שמוכרחין לומר שאין אהל פחות מטפח ומשום הכי צריך שיהו יכולין לקבל מעזיבה שלא יפול דרך אויר ביניהם וכ"ז מדרגת היא דמהלוריי' אין מצטרפין מ' הר"ם וקשה למה ערבינא בהדי אוק דמהלורי' נב"נ פי' הר"ם הטמאה המזיקה הוא מפני שאהל מביא והוא צריך שיהא חוץ וברייתא ולא מבית וחוץ מדלעריתא ונראה דס"ל דפירי שם בכל עפ פותח טפח וכ"ה נמי דעת הר"ב שכן נפ"ו הסיר מ"ג פי' אבנים ועלים כבולטים וכן בפ"ג הדה כתב אבנים פרוצות והפסר שם נמי קולים ובריקים רתמים טפח כי נחלי כל כאורעת הינם טוב. ותפי בשיר נמי פ"ם אבל אם אינם יכולים לסבול טיט מפני שלים חק וברא. ולא כמב"ל לגר"ב כדי שלא יפול דרך אויר. שאם ביכולה לקבל ביסוי' מביאין כ"ם כשיכולה לקבל טבנה [נ"ל סכבה ב"ה] ועתוי"ט: (ח) ואינן. או אי קתני. הר"מ: (ט) טמאים. פי' מוכשרים לפי שהאוכל הוא נחלין או בתוכ' מקן מיגו' מיטמאין במת. הר"מ: (י) מוסף כו'. לפי שאלו חוצץ הן מאותן דריסה שמביאים והוצאים תחת' כ רחים דלא ניטל ברייתא. הר"מ. וכא דלא סגי בריתא רחים של בהמה י"ל דגמי ועיין אך דהפי אלו. א"נ י"ל דבכלל שידה תיבה ומגדל הם. ואל תהיה לא דמו לשידה כו' דפתוחים ממ' סאה לבפי שמיה נסיפה. מהר"ם: (יא) דגמרי' אהל אהל ממשכן

פרק

ה אלו לא מביאין ולא חוצצין. הזרעים והירקות המחוברים לקרקע. חוץ מן הירקות שמנו. וכיפת הברד והשלג והכפור והגליד והמלח. והדולג ממקום למקום. והקופץ ממקום למקום. והעוף הפורח (יג). וטלית המנפנפת. וספינה שהיא שטה על פני המים. קשר את הספינה בדבר שהוא יכול להעמידה. כבש את האבן ע"ג הטלית מביאה את הטומאה. רבי יוסי אומר הבית שבספינה אינו מביא את הטומאה: ו שתי חביות (טו) ובהן כשני חציי זתים. מוקפות צמיד פתיל. ומונחות בתוך הבית. הן טהורות. והבית טמא. נפתחה אחת מהן. היא והבית טמאים. וחברתה טהורה. וכן שני חדרים שהן פתוחין לבית:

פרק ט כוורת שהיא בתוך הפתח. ופיה לחוץ. כזית מן המת נתון תחתיה. או על גבה מבחוץ. כל שהוא כנגד הזית. תחתיה וגבה טמא. וכל שאינו כנגד הזית. תוכה והבית. טהור.

בבית

שאין הטומאה עוברת לצד אחר. ובלבד שלא יהא בכולן נקב כפותח טפח. שאם פותח טפח מביא את הטומאה: ה ירקות שמנו. סוף דתנן בריש פירקין אירוס וקיסוס וירקות חמורים ודלעת יונית הכא במחוברים. דאי בתלושים. אי כשהוכשרו לקבל טומאה לא חיישי' דדבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה. ואי בשלא הוכשרו הויין אוהלי' טהורים: כיפת הברד. חתיכת הברד לשון משליך קרחו כפיתים (תהלים קמז) א"נ ברד העשוי ככיפה ארקול"ש בלע"ז: והכפור. מים הנחלים ויורדים שקפאו: גליד. מי הגרות קפואים: והמלח. כל הני אין מביאים ולא חוצצים לפי שאין מונחים ואינם מתקיימים: דולג. בהמה וחיה. וקופץ באדם. וי"א דולג וקופץ תרוייהו באדם (יג). אלא דולג שרגלו א' מונח בארץ ודולג בשנייה וקופץ בשתי רגליו: והטלית המנפנפת. שמנפנפה הרוח ועומדת באויר כמו קובה: כבש את האבן ע"ג הטלית. שהיתה אבן מונחת בקצה אחד של טלית והגיף הרוח הקצה השני ונעשה כמין אהל: מביאה את הטומאה. אם האהילה על המת ועל הכלים מביאה את הטומאה על הכלים: הבית שבספינה. כגון שהבית בראש הספינה ומאהלת על הכלים שבספינה ועל המת שבים (יד) בשעה שהיא מהלכת. פי' אמר הבית שבספינה ואינו יכול לעמוד ברוח מצויה. אפי' האהיל על המת והכלים שבספינה. אינו מביא את הטומאה. דלא חשוב אהל. ואין הלכה כר"י: ו כשני חצאי זיתים. חצי זית בזו וחצי בזו: הבית טמא. דאין צמיד פתיל מציל על הטומאה שתחתיו. שלא תטמא הבית ואע"פ שהן בשתי חביות הואיל ושתיהן בבית מצטרפים לכשיעור לטמא הבית. והחביות טהורות. דאין טומאת חצי זית שבחברתה נכנסת לתוכה הואיל ומוקפת צמיד פתיל: וכן שני חדרים שהן פתוחים לבית. ודלתותיהן נעולות וחצי זית בחדר זה וחצי זית בחדר זה הבית טמא דסוף טומאה לצאת. והחדרים טהורים דאין דרך טומאה ליכנס:

פרק ט כוורת. שיש לה שולים ומחזקת מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש שאינה מקבלת טומאה (א) ומונחת על צדה בתוך הפתח ומקצתה בבית (ב) ומקצתה בחוץ: ופיה לחוץ. ושוליה לפנים: כזית מן המת נתון תחתיה. מבחוץ: כל שהוא כנגד הזית. אם הזית תחתיה וכלים על גבה כנגדו או הזית על גבה וכלים תחתיה כנגדו: תחתיה וגבה טמא. אבל מה שבתוכה טהור. דאע"פ שהכוורת מצלת על מה שבתוכה. אינה מצלת על מה שתחתיה וגבה כנגד הזית של טומאה דעל מה שבתוכה דין הוא שתציל דאפי' מונחת באהל המת מצלת בצמיד פתיל (ג) כיון שאינה מקבלת טומאה. אבל מה שתחתיה ושעל גבה אינה מצלת כיון דכלי היא. כדתנן לעיל פ"ו (ד) דאדם וכלים נעשים אהלים לטמא. אבל לא לטהר: וכל שאינו כנגד הזית תוכה והבית טהור. ה"ק כלים שתחתיה וגבה שאינן כנגד הזית של טומאה. ותוכה כלו' כלים שבתוכה ואפי' הן כנגד הזית וכלים נמי שבבית הכל טהור:

בבית

מתסק: (יב) ומ"מ בכלל חלב יש בהמה וחיה דהל"ל דהני עוף הפורח אמאי לא תני כה"ג בבהמה וחיה: (יג) בפורח. וקש' למאי דפי' הר"ב לעיל ובסוף דוקא קשור א"כ אפי' אינו פורח נמי ואין לומר דאינו קשור והוא פורח מביא ואינו חוצץ א"כ הוה ליה לאיתני במתני' ג' ואין לומר דאין הכי נמי דהכא אפי' כשאינו פורח כמו בטלי' וספינה דהוי לאו דוקא מדתני היפה קשר כבש כו' כתם שאני דתני בהדיא קשר כבש אבל בסוף דלא תני לעיל הקשור י"ל דדוקא הוא דתנן אפילו שאינו קשור מביא וחוצץ וכי פורח דוקא הוא שאינו מביא ואינו חוצץ: (יד) דאי כמת נמי בבית מ"ט דר"י דדוחק לומר דבעי אהל ביכנס דומי' דמשכן. הר"ש: (טו) הביות. של חרס א"כ באותן דרפ"י דכלים:

פרק ט (א) ורבך: תוגים בפני הטומאה. מהר"מ: (ב) בר"ב אף בתגר. מהר"ת. וכ' עוד וד' חלוקים. תני בה במוסף על צדה בפתח ופיה לחוץ. א' בשלימה ומחולחלת ואינה גבוהה מן הארץ טפח. ב' בשלימה ומחולחלת וגבוהה טפח. ג' כפתוחה ואינה מחולחלת ואינה גבוהה טפח. ד' כפתוחה ואינה מחולחלת וגבוה מן הארץ טפח. ואח"כ שונה ד' גבות כהלין בפיס ולפנים (ובכה א' במחולה כל הבית. וא' בעומדת בתוך הפתח. תוי"ט) וד' גבות במוסף על צדה באויר. וד' גבות בישבת על שוליה: (ג) כדקתני הכא בטיפת טומאה בבית אין טמא אלא הבית ולא הכוורת: מהר"מ. והכא אע"ג דאינה עומדת פתיל הואיל ואין לה אהל מאהיל על פיה ועל הטומאה מצלת כמו בצמיד פתיל: (ד) ותנן נמי לעיל פ"ב מ"ה דכלים מצילין עם דפנות אהלים אבל בלא דפנות לא. הר"ש. וסיים מהר"מ כגון זאת הכוורת שמונחת בתוך הפתח ולא אצל הפתח וכ"ש כשאינה גבוהה מן הארץ טפח דאפי' אצל הפתח לא מצלת דאין אהל פחות מטפח. ולדעת הר"מ (פרט"ו אות ה'). דבאין במדה מצילין בלא דפנות אהלים צריך לחלק דהכא שהיא מחולחלת מגרע גרע ונשתוה לכלי גללים שאינם במדה. ועתוי"ט

בבית. אין טמא אלא הבית. בתוכה הכל טמא: **ב** היתה גבוהה מן הארץ טפח. טומאה תחתיה. או בבית. או על גבה. הכל טמא. אלא תוכה. בתוכה. הכל טמא: **ג** במה דברים אמורים בזמן שהיא כלי. מחולחלת. היתה פחותה (ט). ופקוקה בקש. או אפוצה. איזו היא אפוצה. כל שאין לה טפח ממקום אחד. כזית מן המת נתון תחתיה כנגדו עד התהום. טמא. על גבה. כנגדו עד הרקיע. טמא. בבית. אין טמא אלא הבית (יד). בתוכה. אין טמא אלא תוכה (טו):

היתה

בבית, אין טמא אלא הבית. אם הכזית בבית אין טמא אלא הבית אבל הכלים שבתוך הכוורת טהורים (ה) דפיה לחוץ: בתוכה הכל טמא. אם הכזית בתוך הכוורת הכל טמא. דבכוורת שהיא נקובה מן הדפנות בפותח טפח עסקינן כדבעינן למימר לקמן (מ"ג) אלא שהנקבים פקוקים בקש ואין הסתימה מהודקת ולכך הנקבים יוצאה הטומאה לבית כיון דלא מהודקים (ו) ואפילו כלים שתחתיה ושעל גבה מבחוץ טמאי' דכיון שהזית בתוכה רואין אותה כאילו היא מלאה טומאה ואין כלי מציל על מה שתחתיו ועל גביו. אבל כשהטומאה בבית אמרן לעיל דאין טמא אלא הבית שאין הטומאה נכנסת בכוורת דרך נקבים אע"פ שיש בהן פותח טפח הואיל והן פקוקים ודרך פיה אינה נכנסת שהרי פיה לחוץ: **ב** היתה גבוה מן הארץ טפח. דעכשיו יש תחתיה אהל טפח: הכל טמא. דמביא טומאה לבית. כיון דגבוהה טפח. וכלים שעל גבה אפי' שלא כנגד הטומאה. נמי טמאין. ואפי' בחוץ. דתחתיה כמאן דמלי טומאה. ואין מצלת על גבה. דאין כלי מציל. וכן אם טומאה בבית. נמי הכל טמא. מהאי טעמא. דאהל הבית מביא טומאה לתחתיה ואין מצלת על גבה. ואם טומאה על גבה. כיון דאין מצלת על מה שתחתיה. רואים תחתיה כמאן דמלי טומאה (ז) הלכך מה שבבית. ומה שתחתיה ומה שעל גבה הכל טמא: אלא תוכה. כלומר הכל טמא חוץ ממה שבתוכה שטהור: **ג** בזמן שהיא כלי. שלא נפחתה. ולא נתבטלה מתורת כלי: מחולחלת. שהדפנות נקובות בפותח טפח שרגילים לעשות נקבים בדפנות הכוורת. כדי שיכנסו הדבורים ויצאו. ופעמים שהנקבים פקוקים בקש. אלא דהפקק לא מיהדק (ח): היתה פחותה. שנפחתה ונתבטלה מתורת כלי: ופקוקה בקש. במקום הפחיתה. ודפנותיה שלימות (ט) שאינה מחולחלת: או אפוצה. או אפי' אין דפנותיה שלימות (יא) אלא שאטומה, כלומר סתומה במקום שהיא מחולחלת. ואין בה חלחול טפח: כנגדו עד התהום טמא. וכל האהל טהור. דכיון דלאו כלי הוא חשוב כאהל ומאהיל תוכה ועל גבה (יב): על גבה. אם כזית מן המת נתון על גבה: כנגדו עד הרקיע טמא. וכל האהל טהור דמאהלת תוכה ותחתיה. כיון דלאו כלי היא (יג): בבית. אם כזית מן המת בבית: אין טמא אלא הבית. וכל האהל טהור דפיה לחוץ: בתוכה. אם כזית מן המת בתוכה: אין טמא אלא תוכה. וכל האהל טהור דאין טומאה נכנסת לבית כיון דאינה

מחולחלת

ועתוי"ט: (ה) משמע דכלים שתחתיה בתוך הבית טמאים ואפילו הטומאה שלא תחת הכוורת דכיון דטומאה אתפשטי' בבית ע"כ כל הכוורת שבפנים בוקעת כל תחתיה שבפנים דאדם וכלים נעשים אהלים לטמא ולא לטהר ולע"ג דתנן בפ"ד מ"א דכלים שתחת המגדל כו' הכלים טהורים דש"ה שהכוורת מונחת בפתח וכיון שסוף טומאה לצאת דרך. שם ויש פותח טפח בין הכוורת לקורות ה"ל כאלו הטומאה על הכוורת. ועתוי"ט: (ו) ודייק לכתוב הנקבים כו' הכל בלשון רבי' דמחולחלת פי' כותלי שנקובה לפתוח מפני נחשים זה כנגד זה כדליתא בתוספתא ונ"ל דהכי גמירי לה הלכה למשה מסיני. עתוי"ט: (ז) ועמ"ש ברפ"ו (אות ב'): (ח) כלומר ובהכי מיירי מתניתין ולשון מחולחלת פי' הר"מ כמו מחולחלת דפ"י מ"ג דכלים וכתב מהר"ס דלאו דוקא ולפילו כרבנן דהתם דעד כאן לא אמרי רבנן התם דאינה מצלת אלא בחבית של חרס שכולה בבית ואין לה פתח אלא דרך המגופה הלכך לא חשיבא שמה מלהיות טומאה קודמת לפתחה כיון דמחולחלת היא אבל הכא מודו כיון שיש לו פתח אחר שהוא עיקר. א"נ שאני חרס דיש בו גומות ואין פי המגופה חלק כמו כוורת שהוא כלי עץ שנסתמים יפה ומצלת לכולי עלמא. (ט) מפותח. בשוליה. מהר"ס: (י) וקשה מאי נפקא מינה בזמן שהדפנות שלימות אכתי נפקא הטומאה בפקק שבשוליה דהא לא מיהדק דמיהדק אפולה מקריא ואם כן היכי קתני בתוכה אינו טמא אלא תוכה כו' ויש לומר לפי מ"ש לעיל (אות ו') דצריך שיהא לפתוח שני נקבי' זה כנגד זה ובשוליה אין ב' הנקבים זה כנגד זה דהפה הוא לחוץ ואינו מכניס הטומאה אדרבה פיה לחוץ מהני' לשלא שכנוס ולפיכך סגיא הכא בפקק בעלמא אף ע"ג דאינו מיהדק ואין הטומאה נכנסת מתוכה לבית: (יא) הר"ש וקשה דזה לא נזכר במשנה ולפי מה שכתבתי לעיל (אות ד') דהמחלוקת מפקא לה מתורת אהל אתי שפיר דהכי קאמר בד"א בזמן שהיא כלי מחולחלת אבל פחותה דלאו כלי היא יש לה דין אהל ומ"מ דפנותי' שלימות בעינן שלא תכנס הטומאה מתוכה לבית. וקאמר או אפוצה כלומר א"נ שאינה פחותה והיא כלי אבל אינה מחולחלת אלא פקוקה דהשתא הדרא לדין כלי הבאה במדה שיש לה דין אהל. ועתוי"ט: (יב) וצריך טעם למה אינה בוקעת למעלה כלמטה שהרי היא כלולה וי"ל דהוי דומיא דאדם שלד עליון מאהיל כיון שיש בחללו טפח וה"ה הכא ואע"ג דבאדם אינו חוצץ היינו משום דיש לו דין כלי גללים דלא נעשו אהל לטהר משא"כ בכוורת פחותה דהכא דהואיל ופחותה נעשית אהל אף לטהר ומשום הכי לא נפקא מידי מה שהיתה כשהיא כלי שהיתה מצלת על מה שבתוכה. ועתוי"ט: (יג) לפי מ"ש לעיל (אות ד') א"צ לזה דכי הוי נמי כלי יש לה כל הדינין הללו. וכן בכל דוכתא דתנינן כה"ג: (יד) הבית. אפי' מה שתחת הכוורת והכא לא שייך הטעם דלעיל אות ה' דהכא לאו כלי הוא אלא הטעם שתחתיה שבבית בטל לגבי הבית והוי כמו ביב שהוא קמור תחת הבית דאין בו פותח טפח ואין ביציאתו טפח במ"ז פ"ג. מהר"ס: (טו) תוכה. עמ"ש לעיל אות י' ומהר"ס הוסיף וז"ל תחתיה וגבה טהורין כמו ביב שיש בו וביציאתו פותח טפח דהבית טהור ושתחתיה שאין גבוהים מן הארץ טפח נמי טהורין ולא דמי [פי' מה שתחת הכוורת] לביב (פחות מטפח) דטומאה בבית ומה שבתוכו טמא שבטל לגבי בית הקבוע אבל הכא לא אמרינן דליבטל לגבי תוכו של כוורת

המיטלטלת

זוחילתלה: (עז) הר"ש. ליסנא דמתני' ז' נקטי ועיין פס יתמ:לחלס לאו חקא ועמ"ש אוס י"ז: (יח) ומחילא רבהכס נקט נמי או לפולה ולמה שכשכתי דמחולחלס נ[illegible] תדין תורת אהל דהל"ה היתה מוללס א"כ נדוקא קתני ומחולחלת וכן או לפולה שב"י שהיא אפולי יש לה תורת אהל ומוללת. ועתוי"ט: (יס) הר"ש יהל"ל נמי וכן בטוור' בתוכה מי: (יט) גבה. מה שהוא מבחוץ: (כ) לו המחיה: (כא) היתה כו'. הכא ומתני' דלקמן בין בבליתי בין בסתומי בין גבוה מן הארץ טפח בין אינה גבוה. ועתוי"ט: (כב) יצמ"ש סס"ד בכיולא בזה וה"ה הכא. וכ"כ הר"ש: (כג) ולא קתני נמי הכא תוכה והאויר ע:ור דהא פס עא כיון דליכא התם אהל. מהר"ס: (כד) תוכה. פ' ותוכה: (כה) הכל. כל מה שהוזכר בר פא אבל האויר שלא כנגד הכוילם לא הוי בכלל. מהר"ס: (כו) ולפי מ"ש לעיל דמחולחלת דיקא הי"ע דוקא ולא תניה כיון דכבר בכ: ל:יל. והר"ש גרס ניה בית:בכתינו ג"כ ועיין תוי"ע: (כז) ופקוקה. לין חילוק בין פקוקה לו לא כיון שמונחת באויר ללא לרבותא נקט דרע"ה לא חזרה להיות לה תורת כלי. מהר"ס ועיין תוי"ע

ד היתה גבוהה מן הארץ טפח, טומאה תחתיה, או בבית. תחתיה והבית. טמא. תוכה טהור. בתוכה. אין טמא אלא תוכה. על גבה. כנגדו עד הרקיע. טמא: ה בד"א. בזמן שפיה לחוץ. היה פיה לפנים. וכזית מן המת נתון תחתיה. או על גבה מבחוץ. כל שהוא כנגד הזית. תחתיה וגבה [א] ותוכה. טמא. וכל שאינה כנגד הזית. תוכה [ב] והבית טהור. בתוכה. או בבית, הכל טמא: ו היתה גבוהה מן הארץ טפח, טומאה תחתיה. או בבית. או בתוכה. או על גבה. הכל טמא: ז בד"א בזמן שהיא כלי מחילחלת. היתה פחותה ופקוקה בקש. או אפוצה. איזהו אפוצה שאין לה טפח ממקום אחד. כזית מן המת נתון תחתיה. כנגדו עד התהום. טמא. על גבה. כנגדו עד הרקיע טמא. בתוכה. או בבית, תוכה והבית. טמאים: ח היתה גבוהה מן הארץ טפח. טומאה תחתיה. או בבית או בתוכה. הכל טמא. אלא גבה (יט). על גבה. כנגדו עד הרקיע. טמא: ט היתה ממלאה את כל הבית (כא). ואין בינה לבין הקורות פותח טפח. טומאה בתוכה הבית טמא. טומאה בבית. מה שבתוכה טהור. שדרך טומאה לצאת. ואין דרכה להכנס. בין עומדת. בין מוטה על צדה. בין אחת. בין שתים: י היתה עומדת בתוך הפתח. ואין בינה לבין המשקוף פותח טפח. טומאה בתוכה. הבית טהור. טומאה בבית מה שבתוכה טמא. שהדרך הטומאה לצאת. ואין דרכה להכנס: יא היתה מוטה על צדה באויר. וכזית מן המת נתון תחתיה. או על גבה. כל שהוא כנגד הזית. תחתיה וגבה. טמא. וכל שאינו כנגד הזית. תוכה (כד) טהור. בתוכה. הכל (כה) טמא: יב היתה גבוה מן הארץ טפח. טומאה תחתיה או על גבה. הכל טמא. אלא תוכה. בתוכה. הכל טמא. במה דברים אמורים בזמן שהיא כלי. היתה פחותה. ופקוקה בקש (כו).

[א] ק"א ל"ג [ב] בגורל וגבה

מחולחלת ופיה לחוץ. ומללת נמי על מה שתחתיה ועל גבה כיון דלאו כלי היא: ד תחתיה והבית טמא. דמצילין מונחת יתה לזה: תוכה טהור. מה שנכנסי כיון דפיה לחוץ. וגבה נמי טהור דמללת על מה שבחוץ כיון דלאו כלי היא: בתוכה. אם הטומאה בתוכה: אין טמא אלא תוכה. וכל הס[illegible] טהור: ה היה פיה לפנים. שהיתה מוטה על לדה ושוליה לחוץ ופיה בפנים והשתא מיירי בזמן שהיא כלי מחולחלת (יט). ואינה גבוהה מן הארץ טפח. ואין חלוק בין פיה לחוץ לפיה לפנים. אלא דפיה לחוץ קתני לעיל בבית אין טומא אלא הבית. והכא דפיה לפנים קתני הכל טמא. משום דנכנסת טומאה דרך פיה: ו היתה גבוהה. לעיל דפיה לחוץ קתני טומאה תחתיה. או בבית. (או על גבה. הכל טמא אלא תוכה) והכא דפיה לפנים. הכל טמא: ז בזמן שהיא כלי מחילחלת. נקט נקט ומחולחלת (יז). דלא מתני מחולחלת אלא בפיה לחוץ לענין הולאת טומאה מתוכה לבית. והכא דפיה לפנים. הרי יוצאה דרך פיה. אלא איידי דתנא רישא ומחולחלת בהדי כלי. נקט נמי הכא: כנגדו עד התהום טמא. והשאר טהור. ובשאינה גבוהה מן הארץ כנסם איירי: בתוכה או בבית תוכה והבית טמא". משום דפיה לפנים. אבל לעיל דפיה לחוץ קתני טומאה בבית (יח) אין טומאה אלא הבית. והשאר טהור: ח אלא גבה. ותוכה טמא. כשהטומאה בבית (כ) משום דפיה לפנים, אבל לעיל דפיה לחוץ. תוכה וגבה טהור: ט היתה ממלאה את כל הבית. שכלה בתוך הבית לפנים ורובצת על [illegible] ופיה מגיע לשני קורה שאין בינה לתקרה פותח טפח: טומאה בתוכה הבית טמא. טומאה בבית מה [illegible] תוכה טהור. ואיירי דאוה אגיד שהוא קמור תחת הבית [illegible] פותח טפח. ואין בינה ותו פותח טפח. דתנן לעיל [illegible]. בין עומדת. כלומר דין זה שוה בין עומדת ומגעת לקורות בין מוטה על לדה ואין בין פיה [illegible] פותח טפח: בין אחת בין שתים זו על זו. ואין בין פי השנים לקורות פותח טפח. וכן אין בין [illegible] לפיה של [illegible] פותח טפח: י הבית טהור. שהמשקוף יורד וסותם את פי הטורת ובכורות [illegible] איירי דלאו בממולאת. דרך המלאול היא: טומאה יוצאה לבית ככל הני דלעיל: [illegible] תוכה טהור. גרסינן. שהטומאה יוצאה לחוץ ואינה נכנסת לכוורת. [illegible] גורסין [illegible] (כו) שהטומאה יוצאת מן הבית דרך פתחה. [illegible] שעומדת בתוך הפתח. [illegible] כוורת [illegible] כלתן [illegible] כלי. [illegible] טפח [illegible] דפשוטת [illegible] מקבלת (כז) ומשום [illegible]: יב בזמן שהיא כלי. היכא דעומדת באויר אין [illegible] מקבלת (כז) ומשום

או מחזקת ארבעים סאה כדברי חכמים. כזית מן המת נתון תחתיה. כנגדו עד התהום טמא. על גבה. כנגדו עד הרקיע טמא. בתוכה. אין טמא אלא תוכה. היתה גבוהה מן הארץ טפח. טומאה תחתיה. תחתיה טמא. בתוכה. תוכה טמא. על גבה. כנגדו עד הרקיע טמא: יג היתה יושבת על שוליה. והיא כלי (כט). טומאה תחתיה. בתוכה. או על גבה. טומאה בוקעת ועולה. בוקעת ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ טפח. או מכוסה (לב) או כפויה על פיה. טומאה תחתיה. בתוכה. או על גבה. הכל טמא: יד בד"א בזמן שהיא כלי (לג). היתה פחותה [א] ופקוקה בקש. או מחזקת ארבעים סאה כדברי חכמים. טומאה תחתיה. בתוכה או על גבה. טומאה בוקעת ועולה. בוקעת ויורדת. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים אין טומאה עולה לה (לד). אף לא יורדת ממנה. היתה גבוהה (לה) מן הארץ טפח. טומאה תחתיה. תחתיה טמא. בתוכה או על גבה. כנגדו עד הרקיע טמא: טו ארון שהיא רחבה מלמטן וצרה מלמעלן. והמת בתוכה. הנוגע בה מלמטן. טהור. ומלמעלן טמא.

[א] גמרא או פקוקה

רחבה

הכי לא תני הכא או אפולה כדתני לעיל. דאין שייך אפולה אלא במוטלטלת: או מחזקת ארבעים סאה כדברי חכמים. דפליגי אתנא קמא וסברי דמחזקת ארבעים סאה כנפתחה ונתבטלה מתורת כלי דמיא ומאהלת (כח) אתחתיה ואתוכה ועל גבה: כזית מן המת נתון תחתיה. היינו כשפתחה ואינה גבוהה ופיה לחוץ דתנן לעיל: היתה גבוה מן הארץ טפח. הך נמי היינו בדין כוורת שפיה לחוץ ופתוחה ופקוקה וגבוהה טפח דתנן לעיל: יג היתה יושבת על שוליה וכו' טומאה תחתיה או בתוכה או על גבה. כל על גבה משמע גבי כוורת (ל) כשהיא יושבת על שוליה ופיה למעלה. היינו שהטומאה מאהיל שוליה למעלה מפיה: בוקעת ועולה. אע"ג דלעיל במוטה על צדה וטומאה תחתיה או על גבה מגלת על מה שבתוכה הכא דפיה למעלה תאמר דאין מגלת על מה שעולה לה. אין מגלת על מה שבתוכה. כיון דאין הפסק בין אויר שבתוכה לאויר של מעלה במולה לה. ודוקא כנגד הזית טמא ולא מן הצדדים. כיון דפתוחה ואין גבוהה טפח שאין שם אהל להביא את הטומאה בצדדין: אבל היתה גבוה טפח. או מכוסה. אע"פ שאינה גבוהה טפח: או כפאה על פיה. יש אהל להביא טומאה: הכל טמא. ואין הכסוי חשוב להפסיק בין אויר תוכה לאויר שלמעלה. דלא דמו כלל למוטה על צדה. ודוקא דמכוסה בכפישה (לא). או בשאר כלים. אע"פ שאינו מקבל טומאה. אבל מכוסה בנסר. אע"פ שטומאה על גבה אין הטומאה בוקעת את הנסר. כדתנן לעיל פ' אמיה' [משנה ד]. גבי כוורת שהיא בתוך הבית: יד היתה פחותה. שנפחתה ובטלה מתורת כלי: כדברי חכמים. דפליגי אתנא קמא ומשוו מחזקת מ' סאה לפחותה ופקוקה בקש: אין טומאה עולה לה. בזמן שהטומאה תחתיה אינה עולה לתוכה: אף לא יורדת ממנה. בזמן שהטומאה בתוכה אינה יורדת תחתיה: תחתיה טמא. ותוכה וגבה טהור (לו): כנגדו עד הרקיע טמא. אבל תחתיה טהור: טו ארון שהיא רחבה. האי ארון הוא שן סלע שבולט מן ההר ונעשה בו קבר: רחבה מלמטה וצרה מלמעלה. ופיו למעלה: הנוגע בה מלמטן טהור. דמה שכנגד פיו נחשב כארון. אבל שבצדדים לא (לז):

רחבה

מו"ם: (כח) וז"ל הר"ש כולי פרקין נמי במחזקת מ' סאה איירי אלא דהשתא אשמעינן דרבנן פליגי וסברי כו'. ואין לדקדק מ"ש דהכא תנא ובסמוך כדברי חכמים ותנא הכי דלעיל לא תני. ע"כ. ואיכן הכ"מ בשם הרא"ש דהתם בלא"ה הני תרתי פתוחה ולא פקוקה והכא דלא תני אפולה אגב מחזקת לתנני תרתי דמיא דלעיל. אבל מהר"ם כתב דדוקא כי מנחא באויר פליגי חכמים אבל בבית לא. ומתוי"ט: (כט) כלי. אין ר"ל שהיא שלימה דהא קתני בסיפא בד"א שהיא כלי ולא איצטריך או לאשמעי' הכא. כמו בגבי דלעיל אלא כלי דהכא פי' שיכולה לישב שלא מסומכת אבל אם אינה יכולה לישב אלא דינה כמוטה על צדה ואין טומאה נכנסת לה מהר"ם. וק' דעד השתא נמי לא איירי אלא בית לה שולים דהא הכי קתני בר"פ דלעיל בכולהו כלים הבאים במדה וכן בר"פ ט"ו דכלים. ושם פי' הר"ב שיכולין לישב כו'. אבל בהר"ש משמע דבשידה כו' לא בעינן אלא שיחזיקו מ"ס. לבי שהן עשויין לנחת ולא הוי ומיהא דשק דמיטלטל כו'. ובכלי דיש להן שולים הוא בקתם כלים כשיש להם שולים ומחזיקים מ' סאה אזקתן מעשים לנחת ואי לאו הכי לא: (ל) ולקמן גבי חבית וגבי קדרה. הר"ש: (לא) הר"ש ומהר"ם. וקשה דבפ"ה מ"ו תני וכוורת פחותה וכפישה כו' טמא. משמע דבשלימה מהני כפישה. והא הכא מיירי בשלימה ולא מהני הכפישה ולפי מה שפירשתי דהכא מיירי במוטלטלת והכי נפקא מדין תורה אבל ניחא דהא דתני התם פתוחה לאפוקי שלימה לגמרי אבל לא לאפוקי שלימה בשוליה ומוטלטלת בדפנותיה: (לב) מכוסה. ואף ע"ג דלעיל בכוורת שמוטה על צדה ואין גבוה מן הארץ טפח לא אמרינן דדופן העליון חשוב אהל היכי דהכוורת שלימה י"ל דהתם כיון דדופן התחתון פחות מטפח מן הקרקע חשיב כמי דופן העליון כאלו הוא פחות מטפח כיון דשניהם מכלי א' אבל הכא הכפישה אינה מן הכוורת וכפויה על פיה נמי אע"פ שפיה פחות מטפח מן הקרקע מ"מ שוליה הם למעלה מטפח ומביאין הטומאה וכן כשהטומאה על גבה בוקעת שפתי' ומתפשט מפתחיה תחת כל האהל דנעשה אהל לטומאה וחוזרת ובוקעת כנגד כולה דאינה מפסקת דאינה נעשה אהל לטהר. מהר"ם: (לג) בד"א כו'. לא נקטיה לרבנן משום דינא דהך בבא דלדידהו באינה גבוה טפח פחותה ופקוקה לבזמן שהיא כלי אלא משום דפליגי הכא ר"א ור"ש נקטיי א"נ משום דבהיותה גבוה יש חלוק כדתני באידך בבא. הר"ש: (לד) אין כו'. בין בפחותה ובין בשלימה ומחזקת מ' סאה. מהר"מ ועתוי"ט שהאריך בטעמייהו: (לה) גבוה לת"ק בפחותה ולר"א ור"ש אף בשלימה. מהר"מ: (לו) כיון דיש אהל טפח ואפילו פחותה כיון דפקוקה בקש קש נמי חשיב אהל כמו כוורת הקש רפ"ט וכן העושה מקום לנינה בשבלים. מהר"ס: (לז) וקשה אי איירי במכוסה כדמוכח סיפא העשויה כמין קמטרא א"כ כארון דמאי דמיא והא בוקעת עד התהום כנגד כל החלל והפסר כיון דאיירי בארון הבולט מן ההר חשיב זה שאינו כנגד פיו כאלו הוא מן ההר מ"ד לאמוריהם דפ"ב ע"ד וכנגד פיו חשוב מן הארון וטעמא משום גולל ודופק

ומפי

רחבה מלמעלן וצרה מלמטן. הנוגע בה מ"מ טמא. היתה שוה הנוגע בה מ"מ טמא. דברי ר' אליעזר. ורבי יהושע אומר מטפח ולמטן טהור (לט). מטפח ולמעלן טמא. העשויה כמין קמטרא. הנוגע בה מכל מקום. טמא. כמין גלוסקום. הנוגע בה מכל מקום. טהור. חוץ ממקום פתיחתה: **טז** חבית שהיא יושבת על שוליה באויר. וכזית מן המת נתון תחתיה. או בתוכה כנגד קורקורותה. טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. והחבית טמאה. תחת דפנה מבחוץ. טומאה בוקעת ועולה. בוקעת ויורדת. והחבית טהורה. בתוכה ותחת דפנה. אם יש בדפנות פותח טפח. הכל טמא וכנגד פיה טהור. ואם לאו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. בד"א בטהורה. אבל אם היתה טמאה. או גבוהה מן הארץ טפח. או מכוסה (מג). או כפויה על פיה. טומאה תחתיה. בתוכה. או על גבה. הכל טמא:

אריבה

רחבה מלמעלה וצרה מלמטה. או שהיה טוה הנוגע בה מכל מקום טמא (לח). דברי ר' אליעזר שהכיסוי מנקע הטומאה בכלי. שהטומאה עולה על הכיסוי ומוזלת ויורדת על פני כלה: רבי יהושע מטהר מטפח ולמטה. דאין נחשב כארון אלא טפח הסמוך לסלל הארון הלכך אינה בוקעת מטפח ולמטה: העשויה כמין קמטרא. הוא כלי שכסויו מכסה עובי הדפנות (מ). תרגום לאסר על המלתחה לדי ומנח על קמטרא: הנוגע בה מכל מקום. טמא. דכל שכנגד הכסוי טמא. וכסוי מכסה את כלו: כמין גלוסקום. הנוגע בה מ"מ טהור. אין כסוי שלו אלא כנגד חללו (מא) כיתד שתחוב בנקב בדוחק: חוץ ממקום פתיחתה. שכסוי שכנגד חללה: **טז** חבית שהיא יושבת. סבות שלהן להיות למעלה כנגד פיהן. ולמטה לנד השולים. ורחבות באמצען. וכמין בטן רחב בולט מהן באמצען מבחוץ: באויר. פירוש באויר העולם לאפוקי תחת האהל: קורקורותה. כמו קרקעיתה והן השולים: בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. וכל כלים שכנגד הזית טמאים. בין תחתיה בין על גבה בין בתוכה. מידי דהוה אכוורת דלעיל (מייג) היושבת על שוליה אבל שבצדדים שלא כנגד הזית טהורים: והחבית טמאה. לא שתהא החבית עצמה טמאה. דהא הכא בחבית שאינה מקבלת טומאה עסקינן. כדמוכח בסיפא. אלא החבית טמאה. כלומר אף כלים שבתוך החבית כנגד הטומאה טמאים. משום דסתם חבית. פיה רחב כשיעור קורקורותה. וכיון שאין הפסק בין אויר תוכה לאויר שעל גבה למעלה הולה לה. אין מגלת בתוכה: תחת דופנה מבחוץ טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. וטמא חוץ לחבית כל שכנגד הזית: והחבית טהורה. היינו מה שבתוך החבית אפי' כנגד הזית דדופני החבית בולטות באמצע וכשיש כזית תחת הדופן דגגי דופנה כוורת שהיא נוטה על לדה שתוכה טהור. לפי שיש הפסק בין אויר תוכה שכנגד הזית. לאויר שחוצה לה כנגד הזית: בתוכה ותחת דופנה. כלומר בפנים בסלל דופנה וקרי לה תחת דופנה לפי שהדופן הולך ונכר לנד פיה ולאפוקי על שולה המכוון כנגד פיה: אם יש בדפנות פותח טפח. שנטן הסבית בולט כל כך כמו שיש בם ביקום אחד עד כנגד פיה של החבית טפח על טפח ברום טפח: הכל טמא. שהאהל מביא את הטומאה בכל החבית חוץ כנגד פיה טהור: ואם לאו. דאין שם טפח: טומאה בוקעת ועולה. ואין טמא אלא כנגד הזית: בד"א בטהורה. בחבית שאינה מקבלת טומאה (מג): אבל אם היתה טמאה. כגון כתם חבית שנגלפה בכבשן שהיא מקבלת טומאה: או גבוהה מן הארץ טפח או מכוסה או כפויה. ולפי' היא טהורה. או בתוכה או על גבה הכל טמא. דלאו בת קבולי טומאה היא ויושבת על שוליה וטומאה תחתיה או בתוכה או על גבה אע"פ שאין כלי חרס מיטמא ומגבו נעשית כל הסבית עלויה. מידי דהוה אכלים שבתוכה מלמד שאינה מוקפת צמיד פתיל. דאין כלי מציל אפילו על מה שבתוכו אלא עם דפנות הכלים בנוקים שאין הפסק מאויר תוכו לאויר שסוכה לו. והזו תחתיה היינו תחת שוליה דלא תני תחת דופנה מבחוץ ונטומאה החבית עלויה וכיון דהבית עלויה טומאה היא נטמאו כל כלים שבתוכה אפי' שלא כנגד הטומאה דאע"ג דקיימא לן דאין אדם וכלים מיטמאין מאויר כלי חרס. הכא כל זמן שהזית תחתיה נטמאו נביעם מגורים (מד) ומאחר דהבית עלויה טומאה.

וכם

מוכי לא. ונקיבא ע"ז עמא מיירי שמגע נמוך בדפנות סמו משום גולל ודופק כיון דהכסוי מכסה כל עובי הדפנו' שייך לארון ולא לאהל. מהר"מ: (לח) הר"ש. נראה מדבריהם דר"י פליג אף ברחבה מלמעל' והכי מסתבר דלרש מלמטן לא עדיפא מהיתי שוה. וקשה דלא ה"ל לשנא לפלוגי לבי' נבות. ולפי' הר"מ כישא דברי הכל (וכ"פ הרא"ש) היא. ומפרי"ט: (לט) מטפח כו'. כלומר מסוף טפח הסמוך לקרקעית הארון ולמטה ממנה טהור. ומטפח. פי' וכל לוחה משם דהיינו מסוף טפח הסמוך לקרקעים. ארון ולמעלה שהוא כל הטפח הסמוך לקרקעים הארון עמא (וכ"ם למעלה היינו משום לדי הארון). והוא גם הלי עוד לר"י בספי"ב. ובתוספתא מקיים שאין מעלין שלום גנום מן הארן יונה. וכתב הר"ש בפס' זבחים דדרשינן מזבח אדמה שיהא מחובר באדמה כו' ואם היה הלל טפח תחתיו חשוב באלפא אהריסי ולא כמחובר: (מ) ואפילו רחבה מלמעלן כו' וכמ"ש (אות ל"ח). ונראה דר"ם היא וכן הויא דגלוסקו' (מא) ור"ש מיירי שמוקלת הכסוי על מקלת הדפנות וקש' לי אמאי הכא חוץ ממקום פתיחתה ולא תני מלמעלן. וע' פרי"ט: (מב) כי ההיא דתנן בפ"ב דכלים מ"ג הטהורים שבכלי חרס כו' א"כ גמתם חבים שלא הוקקה. הר"ש: (מג) מכוסה. פי' כמו במי"ג דהיינו בכפים: וה"ה אף דבחבית שאינה מקבל' טומא' איירי מ"מ אין לה דין אהל הואיל והיינה בלא במדה: (מד) ותימה דהא כבר פי' דאין כלי מציל ואם כן אין לריך לטעמא דבמיגורן ועל המהר"ם קשה יותר שמפרש ודוקא כלים בתוכה שלא כנגד הטומאה שנוגעות בה ר"ל שאין נוגעין בגבה של חבית אלא בכלים שנוגעין בה טהורים כו' וקשה אמאי אין

כל

פרק י **ארובה** שהיא בתוך הבית. ויש בה פותח טפח. טומאה בבית. כנגד ארובה טהור. טומאה כנגד ארובה. הבית טהור. הטומאה בין בבית ובין כנגד ארובה. נתן את רגלו(א) מלמעלן. עירב את הטומאה (ב). מקצת טומאה בבית ומקצתה כנגד ארובה. הבית טמא. וכנגד הטומאה טמא:

ב אין בארובה פותח טפח. טומאה בבית. כנגד ארובה טהור. טומאה כנגד ארובה. הבית טהור. הטומאה בבית. נתן את רגלו מלמעלן. טהור. הטומאה כנגד ארובה. נתן את רגלו מלמעלן. ר״מ מטמא. וחכ״א אם טומאה קדמה את רגלו. טמא. ואם רגלו קדמה את הטומאה. טהור. רש״א שני רגלים זו ע״ג זו שקדמו את הטומאה. משך הראשון את רגלו. ונמצא רגלו של שני שם. טהור. מפני שקדמה רגלו של ראשון את הטומאה:

ג מקצת טומאה בבית. ומקצתה כנגד ארובה. הבית טמא. וכנגד הטומאה טמא. דר״מ. ר׳ יהודה אומר הבית טמא. כנגד הטומאה טהור. ר׳ יוסי אומר. אם יש בטומאה כדי שתחלק. ותטמא את הבית. ותטמא כנגד הטומאה. טמא. ואם לאו. הבית טמא. כנגד הטומאה טהור:

ד ארובות זו על גב זו. ויש בהן פותח טפח. טומאה בבית. כנגד ארובות טהור. טומאה כנגד ארובות. הבית טהור. הטומאה בין בבית בין כנגד ארובות נתן דבר שהוא מקבל טומאה. בין מלמעלן בין מלמטן. הכל טמא. ודבר שאינו מקבל טומאה. ממנו ולמטן. טמא(ו). ממנו ולמעלן. טהור:

אין

זכן גבוהה מן הארץ טפח אפי׳ טהורים חוצץ תחתיה כאילו הוא מלא טומאה ואפי׳ טומאה על גבה (מה). והשתא כל הני אין דינם שוה. דאם החבית מקבלת טומאה. מה שבתוכה אפי׳ שלא כנגד הטומאה טמא והמאהיל על גבה כנגד הטומאה טמא. שלא כנגד הטומאה טהור. אבל גבוה מן הארץ טפח או מכוסה או כפויה על פיה המאהיל על גבה אפי׳ שלא כנגד הטומא׳ טמא. ואין לתמוה כפויה על פיה וטומאה על גבה תליא מה שבתוכה כלים טהורים המוקפים צמיד פתיל. דשאני הכא דליכא מירוס:

פרק י **ארובה** שהיא בתוך הבית. ומגולה לאויר שאין עליה גג מלמעלה: כנגד ארובה טהור. כלים המונחי׳ למטה בארץ כנגד הארובה ורואי׳ פני הרקיע טהורים: מלמעלן. על פי הארובה: עירב את הטומאה. והכל טמא. הבית טמא והנותן רגלו ג״כ טמא: וכנגד הטומאה טמא. שהזית נמשך לכאן ולכאן: ב אין בארובה פותח טפח. הא קא משמע לן דאפי׳ בפחות מטפח לא אמרי׳ בטומאה לטוד (ג): נתן את רגלו טהור. הנותן דבפחות דמי לגביה שאין טומאה נכנסת לאהל ולא יוצאה מינה בפחות מפותח טפח: אם טומאה קדמה את רגלו טמא. שהרי בעת שנתן רגלו. האהיל על הטומאה: ואם רגלו קדמה את הטומאה טהור. שקודם שבאת הטומא׳ כבר נעשה אהל סתום ובשעה שנכנסת בו הטומאה אין בה בארובה פותח טפח כדי שתצא ממנו הטומאה: שתי רגלים זו על גב זו. של שני אנשים ונתן הראשון רגלו על פי הארובה ורגל של שני מונח על רגלו של ראשון ואח״כ נכנס טומאה בבית תחת הארובה. ואח״כ הסיר הראשון את רגלו ונמצאת רגל השני מונחת על פי הארובה אע״פ ששני זה האהיל על הטומאה כשהסיר הראשון את רגלו השני טהור. מפני שקדמה רגלו של ראשון את הטומאה. ואין הלכה כר״מ ולא כר״ש: ג כנגד ארובה. בארובה שאין בה פותח טפח: וכנגד הטומאה טמא. היינו המאהיל על הטומא׳: כדי שתחלק. כשיהיה במקצת הטומאה שיעור כדי לטמא באהל. דהיינו כשיהיה בכולה שני זיתים או יותר. והלכה כרבי יוסי (ז): ד ארובות זו על גב זו. כגון שיש ארובה בין בית לעליה. ויש עוד ארובה אחרת בגג העליה מכוונת כנגדה. ובכל אחת ואחת פותח טפח: בין מלמעלן. בארובה העליונה: בין מלמטן. בארובה התחתונה: הכל טמא. אפי׳ מה שבעליה. אע״פ שנתן בתחתונה ולא בעליונה. דכיון דדבר המקבל טומאה הוא ואין חוצץ בפני הטומאה שבבית. רואין אותו כאילו הוא נתון בפי הארובה העליונה ועירב את הטומאה (ח): ממנו ולמטן טמא. דנעשה אהל סתום וכל מה שבתוכו טמא: ממנו ולמעלן טהור דחוצץ

כל הכלים מקבלים טומאה מפני שהטומאה עולה מתפשטת עליהם שנכנסת לתוך פיה: (מה) כמ״ש הר״ב לעיל פ״ב:

פרק י (א) רגלו. לאו דוקא רגלו דהוי דבר המקבל טומאה׳ דהוא הדין דבר שאין מקבל טומאה עירב את הטומאה ומשום סיפא דאין בארובה כו׳ דהתם יש חילוק בין רגלו כו׳ נקטי׳ נמי ברישא. מהר״ש: (ב) עירב כו׳. שאדם נעשה אהל לטמא. הר״מ: (ג) דהכי גמירי להו גמרא סוכה ו׳ ע״א: (ד) וצריך לומר דכנגד הטומאה טמא כשקדמה הטומאה את רגלו דלא תקשה הלכתא אהלכתא: (ה) קשה דמי עדיף משאם היתה הטומאה בעלייה עלמה כנגד ארובה וכ״ל דהכל טמא בין מה שתחת המאהיל בין מה שלמעלה כנגד ארובה אי נמי בין מלמעלן בין מלמטן פי׳ שנתנן בפתיהן ולכך אע״פ שטומאה בבית גם עליי׳ טמאה דאין דבר טמא חוצץ והכי נסתמת ארובה עליונה ומערבת את הטומאה. הר״ש: (ו) טמא. הכא לא תני בין למעלה ובין כו׳ כמו בסיפא ותני נמי הכא ממנו ולמטה ובסיפא תני אין טמא אלא תחתון וכ״ל דל״מ למתני בין כו׳ שיש במשמע שנתן בפתיהן וא״כ היכי ליתני עלה ממנו ולמטה טמא ולא ידעינן אי מתחתון אי מעליון אבל השתא דתני טמאה ניחא דפי׳ אי נתן רק בא׳ מאותן ב׳ מקומות שהנו בבית ובארובה ב׳ לא נתן כלום. ועוד (מלוהם שכתן) אם מתחתונה ואם מעליונה ממנו ולמטה טמא בסיפא לא מצי למיתני ממנו ולמטן טמא משום דאפילו נתן רק בעליונה אין טמא אלא תחתון דכיון דאיכא בפותח טפח אפילו טומאה כנגד ארובה די לנו בזה דדבר שאינו מקבל טומאה שבעליונה מערב הטומאה בכל הבית התחתון במקום שטומא׳ מונחת שם אבל לא חזינן כאלו הטומאה נמי בעלייה. מה שאין כן בדבר המקבל טומאה דחזינן כאלו הטומאה בעלייה דדבר טמא אינו חוצץ כו׳

ה אין בארובות פותח טפח. טומאה בבית. כנגד ארובות [א] טהור. טומאה כנגד ארובות. הבית טהור. הטומאה בבית. נתן בין דבר שהוא מקבל טומאה. בין דבר שאינו מקבל טומאה. בין מלמעלן. בין מלמטן. אין טמא אלא התחתון. הטומאה כנגד ארובות. נתן דבר שהוא מקבל טומאה. בין מלמעלן בין מלמטן. הכל טמא (ז). ודבר שאינו מקבל טומאה. בין מלמעלן בין מלמטן. אין טמא אלא תחתון: ו ארובה שהיא בתוך הבית וקדרה נתונה תחתיה. שאם תעלה אין שפתותיה נוגעות בארובה. טומאה תחתיה. בתוכה. או על גבה. טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת (ט). היתה גבוהה מן הארץ טפח. טומאה תחתיה או בבית. תחתיה והבית. טמא. תוכה וגבה. טהור. בתוכה. או על גבה. הכל טמא: ז היתה נתונה בצד האסקופה. שאם תעלה. היא נוגעת במשקוף פותח טפח. טומאה תחתיה. בתוכה. או על גבה. טומאה בוקעת ועולה. בוקעת ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ טפח. טומאה תחתיה. או בבית. תחתיה והבית טמא. תוכה וגבה טהור. בתוכה או על גבה הכל טמא. שאם תעלה אינה נוגעת בשקוף פותח טפח. או מודבקת בשקוף. טומאה תחתיה אין טמא אלא תחתיה:

פרק יא **הבית** שנסדק טומאה בחוץ. כלים שבפנים טהורין. טומאה בפנים. כלים שבחוץ ב"ש אומרים עד שיהא בסדק ארבעה טפחים. בה"א כל שהוא. ר' יוסי אומר משום ב"ה פותח טפח: ב אכסדרה שנסדקה. טומאה בצד זה. כלים שבצד השני טהורים (ג). נתן את רגלו או קנה

[א] נ"י הבית

דמונח בפני הטומאה: ה אין טמא אלא התחתון. דכיון דטומאה בבית שלא כנגד ארובה. אין טומאה יוצאה בפחות מטפח ומיהרה שעליה: אע"פ שארובה שעליה סתומה: הכל טמא. דכיון דטומאה כנגד ארובות ודבר שמא אינו חוצץ. הוי אותו כאילו הוא נתון בפני הארובה שעליונה ועייל את הטומאה: ו ארובה. שהיא רואה את האויר: וקדרה נתונה תחתיה. בארץ כנגד הארובה. ואינה רחבה כל כך באם תעלה כנגד הארובה שיהיו שפתותיה נוגעות בארובה. אלא יוצאת ונכנסת בריוח: טומאה בוקעת ועולה. והבית טהור. וכל המאהיל עליה שלא כנגד הטומאה טהור. אבל כנגד הטומאה טמא דאף על גב דאין כלי חרס חוצץ מגבו. הכא דטומאה בוקעת תוכה נמי טמא אף על גב דטומאה תחתיה. וכל מה שבקדרה טמא ואפילו שלא כנגד הטומאה (ח): תחתיה והבית טמא. שהקדרה מאהלת על הטומאה. הואיל וגבוה טפח: תוכה וגבה טהור. שהקדרה חוצצת בפני הטומאה. ומגלת עם דפני אהלים (י): בתוכה או על גבה הכל טמא. תוכה וגבה ותחתיה והבית. דטומאה שעל גבה בוקעת תחתיה והרי גבוהה טפח ושוב אין מגלת. כיון דקדרה פתוחה:

ז היתה נתונה. אקדרה קאי: בצד האסקופה. שהיתה מונחת על האסקופה מבחוץ ומשוכה לפנים כל כך. שאם תעלה יש מגינה טפח תחת המשקוף וכגון שהקדרה רחבה מלמטה הרבה. וצרה מלמעלה כלפי פיה, דכי קיימא טפח תחת המשקוף. עדיין כל פיה לחוץ: טומאה תחתיה. ברלונה איירי: בוקעת ועולה. והבית טהור. וכגון שהטומאה מן המשקוף ולחוץ דאי בטפח המשקוף לפנים היה הבית טמא: תחתיה והבית טמא. כיון דאיכא טפח מונח לפנים מייתי את הטומאה לבית: תוכה וגבה טהור. דנגלת עם דופן הבית: הכל טמא. דכשתא הקדרה ואינה מגלת ורואין את הטומאה כאילו היא תחתיה והבית טמא: או מודבקת. שאין הקדרה תחת המשקוף כלל. אלא למעלה דבוקה בגב המשקוף ואין רוחב דביקתה טפח (יא): אין טמא אלא תחתיה. כיון דליכא טפח תחת המשקוף אין מביא טומאה לבית. והבית ותוכה וגבה, הכל טהור:

פי"א **הבית** שנסדק. גג הבית שנחלק על פני כולו לשני חלקים: טומאה בחוץ. לצד החיצון שבו הפתח: כלים שבפנים טהורים. שאין דרך טומאה ליכנס אלא לצאת: ובה"א כל שהוא. בתוספתא מפרש כל שהוא דב"ה ובלבד שיהא כמוט המנקלת (ב) והלכה כב"ה: ב אכסדרה שנסדקה. פי' האכסדרה שנחלקה לשנים: כלים שבצד השני טהורים. שאויר הסדק מפסיק וגורם שאין הטומאה עוברת

פי' מהר"ם: (ז) הכל כו'. וכר"מ דמ"ג הר"ש. ועי"ל כשקדמה הטומאה וכ"מ ליטנא דמתני' הטומאה כו' נתן כו': (ח) מעטם מטורין כמ"ש הר"ב בס"ב דלעיל וע"ש וקשה דהני בוקעת ועולה דמשמע דשלא כנגד הטומאה טהור היינו במה שחוץ לקדרה. הר"ש: (ט) ויורדת. לא מיורדת עד התהום שהרי אינה בלועה אלא כ"ל שחתיה עד הארץ שאין כלי שמא חולץ ומ"מ כיון שאין ע"ג טעמ"ם שהרי פתוחה לאויר אינו מביא הטומאה ללדדין הר"א. וא"ם בשהטומאה תחתיה הו"ל בלועה ותרד עד התהום וי"ל כיון דאין כלי שמא חולץ ה"ל כאלו היא מגולה. כ"מ: (י) הר"ש ולשעתיה אזלי דמ"ה פ"ה אבל הוא דוחק ועי"ק דע"כ ל"א התם אלא בכלי העהורי' אבל לא במקבלי טומאה ומהר"ם כ' תנ' כ"מ מליל עם דפנים אהלים וארובה שבאמצע הבית מיקרי דפנות אהלים כדמשמע לעיל פ"ה. ועתוי"ט: (יא) קשה דלמאי קתני לה דמה"ם דהוי עדיפא מכשתעלה ואין בה פותח טפח. ומהר"מ כ' דסד"א דכיון שמנה תחת השקוף ואינה בפ"ע אינה מביאה הטומאה מאהל עראי לאהל קבע אבל הכא נראה כמוסיף עליו והוי כמחובר לשקוף והכל אהל א' קמ"ל דלא. ועתוי"ט:

פרק יא (א) צ"ל דאינו יכול לקבל מעזיבה בינונים דאי יכול לקבל. אפילו שכבות ופרעות מביאין טומאה לרבנן דפ"ח מ"ב. ועתוי"ט: (ג) לאכסדרה כו'. כל האכסדרה היא פרולה מכותל ד' ופתוח מג' רוחות ונסדקה התקרה מקום הפנין עד הכותל הפנימית

עוברת

קנה מלמעלן (ג). עירב את הטומאה. נתן את הקנה בארץ. אינו מביא את הטומאה. עד שיהיה גבוה מן הארץ פותח טפח (ד): ג סגוס עבה וכופת עבה. אינן מביאין את הטומאה עד שיהיו גבוהים מן הארץ פותח טפח. קפולים זו על גבי זו אינן מביאות את הטומאה עד שתהא העליונה גבוהה מן הארץ פותח טפח. היה אדם נתון שם. בש"א אינו מביא את הטומאה. ובה"א אדם חלול הוא והצד העליון מביא את הטומאה: ד היה [א] משקיף בעד החלון (ה) והאהיל על קוברי המת. בש"א אינו מביא את הטומאה. ובה"א מביא את הטומאה. ומודים שאם היה לבוש בכליו. או שהיו שנים זה על גבי זה. שהם מביאין את הטומאה: ה היה מוטל על האסקופה. והאהילו עליו קוברי המת. בש"א אינו מביא את הטומאה (ו). ובה"א מביא את הטומאה (ז): ו הטומאה בבית והאהילו עליו טהורים. ב"ש מטהרין. וב"ה מטמאין: ז כלב שאכל בשר המת. ומת הכלב. ומוטל על האסקופה. רמ"א אם יש בצוארו פותח טפח. מביא את הטומאה. ואם לאו אינו מביא את הטומאה. רבי יוסי אומר רואין את הטומאה. מכנגד המשקוף ולפנים. הבית טמא. מכנגד המשקוף ולחוץ. הבית טהור. ר"א אומר פיו לפנים. הבית טהור. פיו לחוץ. הבית טמא. שהטומאה יוצא דרך שוליו. רבי יהודה בן בתירא אומר בין כך ובין כך הבית טמא. כמה תשהה במעיו. שלשה ימים מעת לעת. בעופות ובדגים. כדי שתפול לאור ותשרף. דברי ר"ש. רבי יהודה בן בתירא אומר. בעופות ובדגים מעת לעת: ח החדות שבבית. ומנורה בתוכו. והפרח

[א] גמלא משקוף בכל

עוברת לצד השני: עירב את הטומאה. לפי שנכנס האויר: בארץ. בגלשת האסקופה כנגד הפסק שנתקרה: ג סגוס. בגד נאה עב מאד: וכופת. קורה עבה אע"פ שגובה עודף יותר מטפח: אינן מביאין את הטומאה. אם נתנן בארץ כנגד הפסק שנתקרת האסקופה אלא א"כ יש בפתיחן אהל טפח: קפולין. כמו טלית מקופלת. בגדים הרבה מקופלים זו על זו: עד שתהיה העליונה גבוה מן הארץ טפח. ואע"פ שהבגדים נתונים תחתיה, העליונה מביאה את הטומאה הואיל וגבוהה מן הארץ טפח: היה אדם נתון שם. בארץ כנגד הפסק: חלול. אהל הגוף כחשב אהל אע"פ שבני מעיו בתוכו: ד והאהיל על קוברי המת. היינו שהאהיל על המת: בש"א אינו מביא את הטומאה. ב"ש לטעמייהו. דאהל גופו לא חשיב אהל. הלכך אין מביא את הטומאה לבית. וב"ה לטעמייהו דחשבי ליה אהל. הלכך אע"פ שגופו דבוק בחלון, צד עליון שבו מביא את הטומאה לבית דהא איכא אהל גופו דהוי טפח: ומודים ב"ש. באדם לבוש: ה היה מוטל על האסקופה. מקצתו בתוך הבית ומקצתו חוץ לבית: אין מביא את הטומאה. דאין כאן אהל: ו והאהילו עליו טהורים. על מקצת גופו שבחוץ: ב"ש מטהרין. דאין באה תחתיו טומאה שבבית דאין כאן אהל: וב"ה מטמאין. דסברי אדם חלול הוא ובאה תחתיו טומאה ואותן שהאהילו עליו בחוץ נטמאו: ז ומת הכלב. דאילו חי אפי' כולו בבית טהור דטומאה בלועה בבע"ח אינה מטמאה: ומוטל על האסקופה. וצוארו לפנים: אם יש בצוארו פ"ט. רוחב הצואר טפח ומשערין אותו ע"י חוט המקיף את הצואר דכל שיש ברחבו טפח יש בהקפו שלשה טפחים: מביא את הטומאה. דצד העליון שבו מאהיל על הטומאה (ס) וממשיך את הטומאה לבית: ואם לאו. דאינו פותח טפח אינו מביא את הטומאה. דלענין הבאת טומאה בעינן פותח טפח: ר' יוסי אומר רואים את הטומאה. בודקים בגופו של כלב את מקום הטומאה אם היא מן המשקוף ולפנים הבית טמא אע"פ שאין בצוארו פותח טפח. דטומאה טמונה בוקעת ועולה. ונמצא שהבית מאהיל על הטומאה. והלכה כר"י: פיו לפנים. ונקב זנבו מבחוץ: הבית טהור. אם טומאה מבחוץ (ע). דמשום המשכה לא מטמאינן ליה שאין דרך מאכל לצאת דרך פיו אלא דרך נקב בית הרעי: פיו לחוץ. ושוליו לפנים: הבית טמא. שהרי דרך פתח קטן זה היה סופה לצאת: בין כך ובין כך. בין פיו לפנים בין פיו לחוץ בין טומאה מכנגד המשקוף ולפנים בין טומאה לחוץ. בין יש בצוארו טפח. בין אין בצוארו טפח בכל ענין הבית טמא דטומאה יוצאה בין דרך כניסתה בין דרך יציאתה: כמה תשהה. בשר המת: במעיו. של כלב קודם שימות הכלב ושוב לא יטמא מפני שהיא שבוב כמעוכל: ג' ימים מעל"ע. משעה שאכל כדאמרי' (שבת ד' קנה) גלוי וידוע לפני הקב"ה שמזונותיו של כלב מועטין לפיכך משהה אכילתו בתוך מעיו ג' ימים: בעופות ובדגים. אם אכלו בשר המת כדי שתפול לאור ותשרף: ר' יהודה בן בתירא אומר וכו'. והלכה כר' יהודה ב"ב: ח החדות. כמו הדות והיינו בור והיינו דות אלא שבור בחפירה ודות בבנין: ומנורה בתוכו. בתוך

הפנימי. כ"מ ועתוי"ט: (ג) נתן כו'. נראה דקאי נמי לבית דמ"ש: (ד) טפח. דאי גבוה טפח אמרינן גוד אסיק הקנה בפסק ועירב הטומאה אבל השתא הוה לי' טומאה רצוצה. מהר"מ: (ה) משקיף בעד החלון. פי' היה אדם מגיע מן החלון ולמטה: (ו) אינו כו'. ולא אמרינן כיון דטומאה על גבו. איש מפסיק בין הטומאה וגבו אם טומאה תחתיו דאדם אינו נעשה אהל לענין ויצוא הטומאה לבית לא אמרינן כך דאהל גופו לא חשיב אהל. מהר"מ: (ז) מביא כו'. דכיון שמאהילה טומאה עליו ה"ז כמאהיל עליה. הר"מ: (ח) ולע"נ שאין לו אהל שאלנו טפח שהר רבי מאיר דממשיך הואיל ויש בו טפח. רש"י. א"כ כ"מ לטעמיה דס"ל חוקקין להשלים. תוי': (ע) כדי למעט במחלוקת כ"כ דאי טומאה בפנים מודה לר"י. ועתוי"ט: יוצא

והפרח שלה יוצא (י). וכפישה נתונה עליו. שאם תנטל המנורה. וכפישה עומדת ע"פ החדות. ב"ש אומרים החדות טהור (יא). ומנורה טמאה. בה"א אף המנורה טהורה (יג). ומודים שאם תנטל המנורה וכפישה נופלת הכל טמא: ט כלים שבין שפתי כפישה (יד) לבין שפתי החדות אפי' עד התהום טהורים. טומאה שם הבית טמא. טומאה בבית. כלים שבכותלי החדות. אם יש במקומן טפח על טפח על רום טפח. טהורים. ואם לאו טמאים. אם היו כותלי החדות רחבים משל בית. בין כך ובין כך טהורים:

פ"ב נסר שהיא נתון ע"פ תנור חדש. ועודף מכל צדדיו בפותח טפח. טומאה תחתיו. כלים שעל גביו טהורים (א). טומאה על גביו. כלים שתחתיו טהורין. ובישן טמא. ר' יוחנן בן נורי מטהר. נתון ע"פ שני תנורים. טומאה ביניהם. הם טמאים (ד). ר"י בן נורי מטהר: ב סרידה שהיא נתונה ע"פ התנור מוקף

בתוך הדות: והפרח של מנורה יוצא וכפישה נתונה עליו. גרסי'. כלומר על הפרח ופרח הוא הרחב שבראש המנורה שהנר יושב עליו: וכפישה. כלי גדול שמכניסים בו הזיתים לכתוש: ע"פ החדות. שאינה טפלה לתוכו: טהור. דנטל עם דופני האהל כדאמרינן לעיל בפ"ה [מ"ו]: והמנורה טמאה. מפני הפרח היוצא מן הדות ואין הכפישה מגעת עליו. ואע"ג דאין למנורה טפח היאך הדות טהור והלא היא מטמאה כנגד עצמו דהכא הרי הוא כחתלא. וי"ל דמיירי כגון דליכא מת בבית (ג'). אלא הרב שנגע במת ועל ידו מטמא הבית. והמנורה. וקי"ל דאין כלי עושה כלי אהל כיוצא בו כדפסקינן בפ"ק: אף המנורה טהורה. דבתר דידה אזלינן ולא בתר פרחה והיא בתוך הדות קיימא ונגלת עם הדות: הכל טמא. בין הדות בין המנורה כיון דאם תנטל מנורה כפישה נופלת לתוך הדות: ט טומאה שם. בתוך הדות. אע"פ שהכפישה על גביו: הבית טמא. דאין נעיד פתיח לטומאה (טו): טומאה בבית. השתא מיירי בדות פתוח שאין עליו כפישה (טז): טהורים. הכלים כיון שיש במקומן טפח על טפח ברום טפח. דנצולין שם כבית שהוא קמור תחת הבית. דתנן לעיל בפ"ג (מ"ז) טומאה בבית מה שבתוכו טהור: רחבים משל בית. כגון שחלל דות מרחיב והולך תחת כותל הבית. וכותל הדות בנוי מחוץ לכותל הבית. והכלים שם: בין כך ובין כך. דאפי' דאין במקומן טפ"ע ברום טפח טהורין:

פי"ב נסר שהוא נתון ע"פ תנור חדש. שלא הוסק דלא מקבל טומאה ובתנור העומד באהל המת בגינה איירי: בפותח טפח. שהנסר רחב ויוצא חוץ לתנור טפח סביב מכל צדדיו: שעל גביו. שעל גבי הנסר: טהורים. דכיון שהתנור טהור נצולים הכלים וכן אם טומאה על גבי הנסר וכלים תחת הנסר: ובישן. כגון שהוסק התנור דמקבל טומאה: טמא. התנור (ג) שאין הנסר מצילו. וה"ה כלים שתחת הנסר ובעל הנסר. וטעמא דנקט' דכלים נעשים אהלים לטומאה אבל לא לטהר הלכך חדש דלאו כלי הוא מציל. ישן דכלי הוא אינו מציל: ור' יוחנן בן נורי מטהר (ג). דוקא בתנור אבל בכלים מודה דטמאין דהכי איתא בתוספתא: נתון על שני תנורים. ראש הנסר על תנור זה וראש השני על תנור אחר. טומאה בין שני התנורים. ובתנורים ישנים איירי. ואזדי רבנן לטעמייהו. ור' יוחנן בן נורי לטעמיה ואין הלכה כריב"נ: ב סרידה. כמין סבכה של קנים תרגו' מעשה רשת עובד קרדתא והיא סלקה (י) ועודפת חוץ

(י) יוצא. ומכסה פי החדות. הר"מ: (יא) החדות. פי' כל מה שבחדות: (יב) הא"ע במנורה של חוליות דלא הוי חיבור מדאורייתא. אלא דרבנן גזרו ולכך ניחא טעמא דב"ה דלא מי פ' לה הפרח טומאה דיש יד לרבנים ולהוציא כיון דשל פרקים הוא לא גזור בכה"ג כשהיא בחדות. מהר"ם. ולהר"מ דבללו הכי לא קשה מידי דס"ל דבגדים שנגעו במת אינן כמת לטמא באהל ובמשא אלא לטמא ז' במגע ונתן טעם שהמשא במת על ו. אינו מבורר. ובאהל כתיב אדם: (יג) לף כו'. אע"פ שנראים בין הכפוי והחדות. הר"מ: (יד) כפישה. פי' שהכפישה מכסה חלל החדות ושפתו מכסה עובי הכתלים והשתא קאמר דכלים שעל עובי הכותל או שבעובי כתליו עד התהום טהורים וקמ"ל דאע"ג דאין בהם טפח על טפח במקום שמונחים הכלים לא אמרינן דהוי כקבר שאין בו פותח טפח דס"ה כיון שיש טפח בדות וטהור איכא נמי בטלי לגבי דות וטהורי' ולהכי לא תני שתחת טהורים דמ"ד דנקא כלים שבכתליו טהורים דהכתלים בטלי לגבי חלל הדות אבל כלים שתחת הכותל אינן כנגד חללו יהיו טמאים דטומאה בוקעת עד התהום כו' קמ"ל דכיון דאיכא בוקעת בכותל אינה בוקעת תחתיו. מהר"ם: (טו) פי' שאין לתיד פסיל מליל מהטומאה שלא לבל קשה מה ענין לתיד פסיל לכאן ולי' הר"מ שאין ה"ל שבתוך הבית מונע הטומאה. ועתוי"ט: (טז) ומהר"ם פי' במכוסה בכפישה ולפ"ה כלים שבכותל הדות טמאים ולא דמי למגדל בתוך הבית דטומאה בבית כלים שבתוכו ושבכתליו טהורים דה"ס דכותלי הדות הן קרקע הבית ולכך כלים שבכתליו טמאים כמו כלים שהם תחת קרקע הבית שאין במקומן טפח על טפח:

פרק יב (א) שע"ג כו'. אבל שבתוך התנור (וכ"ש תחתיו) טמאים מ"ד לכלים שבגלן בטיט. מהר"מ: (ב) דכה"ג שהטומאה מתפשטת סביב לתנור מכל צד אמרינן אפילו מן הצד אדם וכלים כמאן דליתנהו דמי לטומאה ולא לטהר ומתפשטת הטומאה כל תחת הנסר אפי' כנגד פי התנור וכיון שהתנור פתוח נכנסה הטומאה לתוכו. מהר"ם: (ג) כיון דאין בין פי התנור לנסר טפח הו"ל כמגדל וכוורת שנפחתו ואין בין פיהם לשקיף טפח דאין טומא' נכנסת להם ולא בעי למיד פתיל ללא היכא דליכא טפח בין פי הכלי לגג בעליו אבל בכלים מודה דנעשה אהל לטמא. ות"ק ס"ל דנזוני גם בתנור דלא לימרו שהתנור מפסיק בין הטומאה בלא לעבור כלי' אחר. מהר"מ: (ד) טמאים. התנורים וכ"ש כלים שתחת הנסר דבעודף טפח מיירי. הר"א: (ה) וטעמא דכ"ש לה לזבין הוא דחשיבא לחוץ ומוללת אבל כשאין לה לזבין לא חשיבא ואינה מוללת. הר"ש וקשה דבמ"ז פ"ה שמעי' דסרידה שאין לה גביים מוללת ולא כשיש לה גביים ומהר"מ

מוקף צמיד פתיל. טומאה תחתיו או על גביו. הכל טמא. כנגד אוירו של תנור טהור (ו). טומאה כנגד אוירו של תנור (ז) כנגדו עד הרקיע. טמא: ג נסר שהוא נתון ע"פ תנור ישן. יוצא מזה ומזה טפח. אבל לא מן הצדדים. טומאה בצד זה כלים שבצד השני טהורים. ר' יוסי מטמא. הבטח אינו מביא את הטומאה. היה בו זיז. ר"א אומר אינו מביא את הטומאה. ר' יהושע אומר רואים את הבטח כאילו אינו. והזיז העליון מביא את הטומא': ד סנדל של עריסה שפתחו בתוך הבית. אם יש בו פותח טפח א(הכל) בטמא(ט). ואם לאו מונין בו כדרך שמונין במת (יא): ה קורות הבית והעליה. שאין עליהן מעזיבה (יב). והן מכוונות. טומאה תחת אחת מהן. תחתיה טמא. בין התחתונה לעליונה ביניהן טמא. על גבי העליונה. כנגדו עד הרקיע טמא. היו העליונות כבין התחתונות. טומאה תחת אחת מהן. תחת כולם טמא. על גביהן. כנגדו עד הרקיע טמא: ו קורה שהיא נתונה מכותל לכותל. טומאה תחתיה. אם יש בה פותח טפח. מביאה את הטומאה תחת כולה (יד). ואם לאו. טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. כמה יהיה בהקיפה ויהא בה פותח טפח. בזמן שהיא עגולה הקיפה ג' טפחים. בזמן שהיא מרובעת

א גמי ב נ"א מביא את הטומאה

פוץ לתנור כפס מכל לד: הכל טמא. צכלי שתחתיה ושעל גבה פוץ מכלים שעל גבה כנגד אוירו של תנור לפי שהאהל מביא טומאה תחתיו כל סביב התנור. וסוחרת ובוקעת למעלה ואף כשהטומאה למעלה בוקעת למטה ונמשכת סביב וסוחרת ובוקעת למעלה: כנגד אוירו של תנור טהור. שהרי הוא מוקף למיד פתיל ומפסיק: כנגדו עד הרקיע טמא. אבל מה שתחתיו טהור: ג נסר. שהיא ארוך וצר וכשהוא נתון ע"פ התנור יוצא טפח מן המזרח וטפח מן המערב ודרום וצפון אינו יוצא: טומאה בצד זה. תחת הנסר במזרח או במערב: כלים שבצד השני טהורים. דאין מקום לטומא' לעבור שאין הנסר עודף מן הצפון ומן הדרום: ור' יוסי מטמא. דסבר אין תנור מפסיק. ואין הלכה כרבי יוסי: הבטח. יש ספרים שגורסים אבטח. הוא בנין עשוי כעין אמבטי שבמרחצאות שנותנים בהן מים לרחצה. ונסר נתון עליו לתקרה והנסר עודף משני צדדים ואם הטומאה מצד זה אין יוצא לצד אחר לפי שהבטח חוצץ: היה בו זיז. היתה קורה יוצאה למעלה מן הבטח מן המזרח במערב: רואין את הבטח כאילו אינו. שאע"פ שהבטח חוצץ בנסר גבי זיז אינו חוצץ (ח) והלכ' כר' יהושע: ד סנדל של עריסה. עריסה של תינוק רגילים להניח תחת רגליה כמין סנדל של מתכת לנוי או בשביל שלא ירקבו: שפתחו בתוך הבית. שנפסק הגג של עליה (ט) שהעריסה נתונה עליו ונכנס סנדל העריסה בתוך הבית מן הפסק שבגג. וטומאה בתוך הבית: אם יש. במקום הפסק: פותח טפח מביא את הטומאה. מן הבית לעליה: ואם לאו. שאין שם פותח טפח: מונין בו כדרך שמונין במת. שהסנדל והעריסה טמאים טומאת שבעה כדין כלים בכלים. והתינוק טמא טומאת ערב כדתנן בפ"ק. השלישי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב: ה מעזיבה. טיט וצרורות שרגילים לשום על גבי קורות: ומכוונות. קורה העליונה כנגד התחתונה וכל אחת יש בה רוחב טפח: תחתיה טמא. ושעל גבה טהור שהקורה חוצצת. וה"מ כשיש בקורות פותח טפח שהן רחבות טפח. אבל אין רחבות טפח לא מבילות טומאה. ולא חוצצות. וכיוצא דליתנהו דמי ומגלא טומאה כאילו עומדת באויר: ביניהן טמא. ושתחת התחתונה ושעל העליונה טהורים דשתיהן חוצצות: כנגדו עד הרקיע טמא. ושתחת כלן טהור: כבין התחתונות. כנגד אויר התחתונות. ורחבן כשיעור אויר שביניהן. שהם מעלה את התחתונות. או מוריד את העליונות. נמצא הכל סתום (יג): תחת כולן טמא. כאילו היתה תקרה שוה ועל גבן טהור: ו תחת כולה. כל כלים שתחתיה טמאים. דמאהלה טומאה לכולה. ושעל גבה טהורים. דחוצצת בפני הטומאה: ואם לאו. שאינה רחבה טפח: בוקעת ועולה. דאם טומאה תחתיה כלים שעל גבה כנגד הטומאה טמאים: בוקעת ויורדת. דאם טומאה על גבה. כלים שתחתיה כנגד הטומאה טמאים: הקיפה שלשה טפחים. דכל שיש ברחבו טפח יש בהקיפו שלשה טפחים

כגג ע"פ התוספתא דמיירי בפרידה שאין לה לגבית דהכי לשכינה וכל המעמא. מדרס מעמא טמא מת לכך אינה מוללה אבל כשים לה לגבית (ולא בדי כותבי' דהלכ"ך ממעט מטעם כלי קבול) דלא חזי לשכיבה מולץ וכיון דהאמר מוקף למיד פתיל דמי לנדבך הכתון ע"ג אבנים דכפ"ז. תוי"ט: (ו) הכל כו'. כלומר הכל טמא חוץ מכנגד אוירו של תנור. מהר"ם: (ז) אוירו כו'. כלומר על הפרידה אשר על אויר התנור. לא על הריר העגול היוצא מפי התנור. הר"ש: (ח) כיון דהזיז עשוי להחזיק חוט האמצעי בשל האמצעי לגבה מפי מלגבי נסר. מהר"ם ועיין תוי"ט: (ט) משמע שנפסח מאליו וקשה דברים פרק דלקמן מחלקין בין עושה לנעשה והר"ם והר"ש כתבו סנדל שפתח ממעזיבה שעושו בשתים עפח נפתם מאליו שיעורו במלא אגרוף וכ"כ מהר"ם דמתני' דוקא נפתח ולא בנפתח: (י) הכל כו'. העליה וכל מה שבה מכלים. הר"ש: (יא) מונין כו'. וקשה דהא תנן בפ"י ע"ב גבי ארובה שאין בה פותח טפח טומאה בבית כתן לא תנלו טהורה י"ל דמיירי כשהסנדל נתון בפתח מעזיבה בחלל של תפה דנדונים נחלה של מחלה כדלעיל בפ"ו מ"ד ולפיכך הטומאה כנגד הנקב לא עירב את הטומאה של דבר שכנגד בעובי המעזיב' ומעלה הפתח וייסב שם. מהמסקנה היא שבינה ואין לומרים בו עירב את הטומאה. כ"מ נמה הר"ק. ועתוי"ט: (יב) מעזיבה. ולא נקרים אלא דהדא נקט. ועתוי"ט: (יג) שגוד לפיק ונוד אחים הלל"א ובמבלי שיהא רוחב הקורה עפח וביניהן אויר עפח. הר"ש: (יד) כולה. לפי שקלתה פחותה מטפח. מפני שקלתה מקלם אהל הוא. הר"ש. דאם לא כן ליפני מבילה את הטומאה ומו לא. כ"מ

מרובעת ד' (יז). שהמרובע יתר על העגול רביע (יח): ז עמוד שהוא מוטל לאויר אם יש בהקיפו כ"ד טפחים מביא את הטומאה תחת דפנו ואם לאו. טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת: ח כזית מן המת. מודבק לאסקופה ר"א מטמא את הבית. ר' יהושע מטהר. היה נתון תחת האסקופה. ידון מחצה למחצה. מודבק למשקוף. הבית טמא. רבי יוסי מטהר. היה נתון בתוך הבית. הנוגע במשקוף טמא. הנוגע באסקופה. רבי אליעזר מטמא. רבי יהושע אומר. מטפח ולמטן טהור. מטפח ולמעלן. טמא (כב):

פרק יג **העושה** מאור בתחלה. שעורו מלא מקדח הגדול של לשכה. שירי המאור. רום אצבעים על רוחב הגודל. אלו הן (א) שירי המאור חלון שסתמה ולא הספיק לגומרה. חררוהו מים או שרצים או שאכלתו מלחת. שעורו מלא אגרוף. חשב עליו לתשמיש שעורו בפותח טפח. למאור שעורו כמלא מקדח. הסריגות והרפפות מצטרפות כמלא מקדח. כדברי ב"ש. בה"א עד שיהא במקום

טפחים. שכן מצינו (בדברי הימים ב ד) בים (יז) שעשה שלמה עשר באמה משפתו אל שפתו עגול סביב וקו ל' באמה יסוב אותו סביב: ז עמוד שהוא מוטל לאויר. עמוד עגול שמושלך בארץ ושוכב על עגולו: באויר. כגון בחצר או בגינה ובאמצע העגול הוא מגביה להגביה על הארץ והולך ומתעגל מכאן ומכאן עד תחתיתו שסמוך לארץ ולענין הבאת טומאה בעינן טפח על טפח ברום טפח מרובע ואם יש כאן לצד החוץ מתחתיו רום טפח (יט). אע"פ שלמטה בסמוך שכיבתו לארץ אין רום טפח כולו חשוב אהל דבעינן כשיפועי אהלים (יט). ועמוד עגול כשיש בהיקפו עשרים וארבעה טפחים נמצא רחבו שמונה טפחים דכל שיש בהיקפו ג' טפחים יש ברחבו טפח ונמצא דיכול אדם לרבע תחת דפנו שמכאן ומכאן טפח על טפח ברום טפח שהרי כשיש כאן רבוע של שמונה על שמונה אם תעשה בתוכו עגול של שמונה. נמצא הזויות עודפים שמנה חומשים לכל קרן וקרן לכל אמתא ברבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונה. נמצא האלכסון עודף על הרוחב שתי עשר חומשין תן מהן שלשה לקרן זה ושלשה לקרן זה הרי לכל אחת שמנה חומשין ואם באת לעשות בקרן זוית בחוץ לעגול רבוע של טפח נמצא אלכסונו עודף על רחבו ב' חומשים ונמצא מדת אלכסונו שבעה חומשים. לא משתייר לנו יותר על הצורך אלא חומש א' ומשום חומש א' לא דק (כ) ועוד דכל אמתא ברבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא. אינו מכוון לגמרי. שחסר ממנו מעט: ח מודבק לאסקופה. שהאסקופה רחבה וטומאה מודבקת באסקופה מן המשקוף ולחוץ ר"א חשיב כל האסקופה כבית הלכך מטמא את הבית. ור' יהושע סבר מן המשקוף ולחוץ. אין האסקופה חשובה כבית. והלכה כר' יהושע: ידון מחצה למחצה. מחציה של אסקופה ולפנים כלפנים והבית טמא. מחציה ולחוץ כלחוץ והבית טהור. מחצה על מחצה. הבית טמא: מודבק למשקוף. תחת המשקוף מן המשקוף ולחוץ: הבית טמא. דאפילו מן המשקוף ולחוץ חשוב בית: ר' יוסי מטהר. דלא חשיב ליה כבית (כא). ואין הלכה כר' יוסי: ר' אליעזר מטמא. דחשיב כל האסקופה כבית: מטפח ולמטן טהור. דכקרקע דמי: מטפח ולמעלן טמא. ואף על גב שמודבק לאסקופה מטהר ר' יהושע את הבית הכא כשהטומאה בבית מטמא ר' יהושע באסקופה מטפח ולמעלה משום דדרך טומאה לצאת ולא ליכנס. והלכה כר' יהושע:

פרק יג **העושה** מאור. חלון העשוי לאורה בתחלה. משום דבעי למתני שיעור שירי המאור תנא רישא בתחלה: מקדח גדול של לשכה. הוא כפונדיון האיטלקי וכסלע נירונית ויש אומרים כמלא נקב של עול אם יש בחלון כשיעור הזה. מביא את הטומאה לבית אחר: שירי המאור. אם נשאר מן החלון שלא נסתם: חררוהו מים. שלא נעשה החור ע"י אדם אלא ע"י מרוצת המים: או שרצים. כגון החולד והעכבר: או שאכלתו מלחת. שהארץ מלחה ומתנקבת מאליה: מלא אגרוף. אגרופו של בן אבטיח. אדם גדול שהיה האגרוף שלו כראש גדול של כל (ב) אדם: חישב עליו לתשמיש. חלון שחררוהו מים או שרצים. שחשב להשתמש בו ולהניח שם חפציו: למאור. להכניס אורה: הסריגות. עשויה כמין שבכה ומסורגת שעושים בחלונות של אורות: והרפפות. מסילה מסורגת שעושים בחלונות של בתי הקיץ שיושבים שם להתקרר: מצטרפים כמלא מקדח. פי' שבין הסריגות אף ע"פ שאין במקום אחד כמלא מקדח מצטרפין בין כולם לכמלא מקדח: להביא

כ"מ: (טו) משום דלא סגי בטעמא שהמרובע כו' דליתא בשפיה קשה מנלן לכך מביא מקרא והיה לו להביאו מתחלה ד' יקדים: (טז) ד'. וקשה דלגופי' לא איצטריך דכשמדד לד' א' למה ליה למהדר עוד הני לדדי' ולאשמועינן דמרובע יתר כו' אינו במשמע דאם כן הרי זה בא ללמד ונמצא למד: (יז) כנ"ע. דהא כל עיגול שרחבו אמה הקיפו ג' ומרובע של אמה הקיפו ד'. רש"י ועיין פיה"מ: (יח) כלו' ממקום שנגלה משם מתקלקל והולך ונעשה מקום חלול: (יט) כלומר ואע"פ שהטומאה אינו במקום שיש טפח: (כ) נ"ל דר"ל דהכא לא דק אבל לד נא א"ל כ"ד ממש רק שיוכל לרבע תחתיו טפח על טפח דאם לא כן היכי אמרי' כ"ד להקל בשל תורה. ולחשבון המדויק של הר"מ אתי שפיר דבדוקא הוא. עתוי"ט: (כא) וכשיטתיה בפי"א מ"ז ור' יוסי ור' יהושע בחדא שיטה. ועתוי"ט: (כב) מטפח כו'. וכולא בזה מללנו לו בפ"ט מ"ו ועי"ש:

פרק יג (א) הן. מפני ש"ב כמה נוחי בלא הספיק לדהיי בתוספתא שלא היה לו פ"ט לגמרה או שקראו חבלו כו' במשנה לילי שבת לכך נקט לשון רבים. נ"ל: (ב) אינו מכוון דאין כל ראשי אדם שוין: ונראה

במקום אחד מלא מקדח. להביא הטומאה ולהוציא הטומאה. רש"א להביא הטומאה. אבל להוציא את הטומאה בפותח טפח: ב חלון שהוא לאויר. שעורה מלא מקדח. בנה בית חוצה לה שעורה בפותח טפח. נתן את התקרה (ד) באמצע החלון התחתון בפותח טפח. והעליון מלא מקדח: ג החור שבדלת שעורו מלא אגרוף דברי ר"ע. ר"ט אומר בפותח טפח. שייר בה החרש מלמטן או מלמעלן. הגיפה ולא מירקה. או שפתחתו הרוח שעורו מלא אגרוף: ד העושה מקום לקנה. ולאספתי. ולנר שעורו כל שהוא (ו) כדברי ב"ש. בה"א בפותח טפח. לזון את עיניו. ולדבר עם חברו. ולתשמיש. בפותח טפח: ה אלו ממעטין את הטפח. פחות מכזית בשר ממעט על ידי רובע עצמות. ופחות מעצם כשעורה ממעט על ידי (ח) כזית בשר. פחות מכזית מן המת. פחות מכזית מן הנבלה. פחות מכעדשה מן השרץ. פחות מכביצה אוכלים. התבואה שבחלון. וכביי שיש בה ממש. ונבלת העוף הטהור שלא חשב עליה (יב). ונבלת עוף הטמא שחשב

להביא את הטומאה ולהוציא את הטומאה. לאו אפלוגתא דב"ש וב"ה קאי. אלא אשיעורים דרישא קאי. והכי קאמר מלא מקדח ומלא אגרוף ופותח טפח דאמרן. כל השיעורין הללו בין להביא את הטומאה לבית. בין להוציא את הטומאה מן הבית. ור"ש פליג. וסבר בין להביא בין להוציא (ג) כלן שיעורן בפותח טפח. ולית ליה לר"ש שיעור של מלא מקדח ומלא אגרוף כלל. ואין הלכה כר"ש: ב חלון העשוי לאויר. להכניס בו אויר העולם והיינו חלון העשוי לאור. ומשום דבעי למתני בנה בית חוצה לה הדר תנייה: בנה בית חוצה לה. כנגד החלון ונתבטל אויר של חלון: שעורה בפותח טפח. כחלון העשוי לתשמיש: נתן את התקרה באמצע החלון. שנמצא החלון חציו למעלה מן התקרה. וחציו למטה: החלון התחתון בפותח טפח. כדין חלון העשוי לתשמיש דהא אין כאן אויר: והעליון מלא מקדח. דלמעלה מן התקרה הוא לאויר: ג החור שבדלת. באמצע הדלת דאינו עשוי לאויר: שייר בו החרש. האומן שתיקן את הדלת: מלמטן. כגון ששייר בו סמוך לאסקופה: או מלמעלן. סמוך למשקוף: הגיפה. סגרה: ולא מירקה. לא גמרה: או שפתחתו הרוח. כלומר או שמירק את הסגירה אלא שבאתה הרוח ופתחו: שיעורה מלא אגרוף. דכיון דנפתח מאיליה הוי כמרזוהו מים או סלים ובהך סיפא לא פליג רבי טרפון משום דחור שבאמצע עשה האדם במתכוין. ולא מפני שהליך לאור. אלא קצרים היו הדפין שנעשה מהן הדלת ועלתה בדעתו להניח הנקב באמצע. יותר מלהניח למטה או למעלה ודמי לעשה במתכוין. אבל כשהניחו מלמטה או מלמעלה. אין זה כעושה בידים. אלא מחמת שהנסרים קצרים. ולא נתמלא הנקב: ד העושה מקום. שנקב נקב מפולש (ה) בכותל להניח שם קנה של אורגים: ולאספתי. חרב בלשון יון קורין אספתי. ויש לאורגים כלי כתבנית חרב: שעורו בכל שהוא. להביא את הטומאה לצד האחר: לזון את עיניו. להסתכל משם לרשות הרבים. או לחצר: ולתשמיש. להניח שם חפציו (ז): ה אלו ממעטים את הטפח. חלון ששיעורו בפותח טפח והיה אחד מכל הני דקתני הכא מונח בו. וממעט את האויר מטפח. חוצץ. שאין הטומאה עוברת לצד אחר: ע"י רובע עצמות. אם יש בבית רובע עצמות דמטמא באהל. ופחות מכזית מבשר המת מונח בחלון וממעט. ודוקא פחות מכזית. דאילו כזית. הוא עצמו מטמא באהל ודוקא ע"י רובע עצמות. אבל אי איכא בבית כזית בשר מן המת. אין פחות מכזית זה ממעט דאדרבה בשר מצטרף עם בשר. והיינו טעמא נמי דדוקא בשר ממעט ע"י עצמות ולא עצמות ע"י עצמות. דעצמות ועצמות מצטרפים: פחות מעצם כשעורה. אבל עצם כשעורה לא ממעט. משום דמטמא במגע ובמשא: פחות מכזית מן המת. השתא הדר תנייה. אע"ג דתנא ליה רישא לאשמועינן דממעטי ע"י כל המטמאין באהל. כגון רביעית דם ומלא תרווד רקב וכל אותן השנויין בפ"ב (ט): פחות מכזית מן הנבלה וכו'. כל הני דקתני מכאן ואילך ממעטי. בין ע"י עצמות. בין ע"י בשר: ופחות מכביצה אוכלים. שאין אוכל פחות מכביצה מטמא אחרים. ולא מקבל טומאה מן התורה (י). הלכך ממעט וחוצץ בפני הטומאה: והתבואה. שהשרישה רחוק (יא) מן הכותל ונתפשטו ענפיה וסגרו את החלון דמחובר לקרקע הוא: וכביי שיש בהן ממש. קורי עכבים נקראים כביי. ולפי שמעתי כמין קורי עכבים נמצא בתוך הקנה ופעמים שהוא דק מאוד והוא כביי שאין בו ממש ופעמים ד"א כעין אריגת בגד והוא כביי שיש בו ממש: ונבלת עוף טהור שלא חישב עליה. שנבלת עוף טהור אינה

(ג) ומצאתי דל"ג אבל להוציא אלא ה"ג ולהוציא. ועתוי"ט: (ד) התקרה. פי' תקרת הבית אשר בנה חוצה לה. הר"ש: (ה) וק' דלמה יעשה מפולש והר"ש כתב שעושה חור בדלת להדליק בו את הנר ולהוציא מאותו החור קנה. ול' הר"ת להושיט קנה של בגדי לחבר: (ו) כ"ש. כשיעור השתים שרוצה לעשות בו. מהר"ת: (ז) חפץ מקנה. שם הנזכרים למעלה. הר"ש: (ח) על ידי. פי' על כח כמו על יד מפקידת כו': (ט) וא"כ ליהדר נמי פחות מעצם כשעורי ושאני הדר תנייה למחשביה בהדי שרץ ונבלה ומהר"ת כ' לאשמעינן דאם לית בחדא כשיעור למעט כולהו מצטרפי למעט ולא אמרי' דמת ונבלה מצטרפים לטמא ולא למעט קמ"ל דכל שטומאתו ושיעורו שוה מצטרף טומאתו ולא שיעורו שיעורו ולא טומאתו אין מצטרף: (י) הר"ש. אבל דעת הר"ת דלקבל טומאה אין שעור אף מדאורייתא. ולהכי כ' בחבורו פחות מכביצה שאינן מוכשרי': (יא) ג' טפחים. ואף דתנן פ"ח מ"ה אלו לא חוצצין הזרעים והירקים. י"ל דלענין אהל שאני דאין נעשה אהל כיון דהרוח מנשבו. תו': (יב) שלא כו'. ובכפרים כדתנן במ"ג

במ"ב פ"ג דעוקצין: (יג) המת. קשה. הא אין דבלא מוחלת שבבית אייהי נוגיה מביא הטומאה לבית שללו ובניל כגון שהזית עוכס בכ"ס ופותיה לגד הבית שהטומאה בתוכו וכ"ס נוגיה לא מיבטל ליה ואינו ממעט וסד"א דהכזית ימעט כו' ועתוי"ט: (יד) אוכלים. וקשה אמאי לא תני בריישא בהדי הממעטין בנילה שלא הוכשרו ונפיגא לתני אין ממעטין אוכלין שהוכשרו כמו דתני בנבלה עוף טמא שהכשירה ופיגא דבר פשוט הוא ובנבלת עוף טמא הו"צטריך לאשמעי' דלא הוי כנבלת עוף טהור דלא בעי הכשר. מהר"מ: (טו) כלו' וע"י"כ חזר להיות כמוגום:

פרק יד (א) ב"ש. נכור דכל הנאת טומאה כזו שאינה באהל טפח הבריא אינו אלא מדבריהם. הר"ש: (ב) הר"ש. ובעכוך העפיק כל שמעוקם מכאן כו'. ועי' בגליון הולר: (ג) ולא שיביא את הטומאה לבית אלא שמביא הטומאה שתחתיו אל הכלים שתחתיו וקמ"ל דלא אמרי' דזיז בכ"ש לכל דבר. ועתוי"ע: (ד) ג"א. כלומר סתום מכפם: (ה) תחתיו. בזיז שהוא למעלה מיב"ע הכ"א. דאל"כ היה מביא את הטומאה בכ"ש

שחשב עליה ולא הכשירה. או הכשירה ולא חישב עליה: ו אלו שאינן ממעטים. אין העצם ממעט על ידי עצמות. ולא בשר על ידי בשר. ולא כזית מן המת (יג). ולא כזית מן הנבילה. ולא כעדשה מן השרץ. ולא כביצה אוכלי' (יד). ולא תבואה שבחלונות. ולא כביי שאין בה ממש. ולא נבלת העוף הטהור שחשב עליה. ולא נבלת עוף הטמא שחשב עליה והכשירה. ולא השתי והערב המנוגעים. ולא לבינה מבית הפרס. דברי ר"מ. וחכ"א הלבינה ממעטת. מפני שעפרה טהור. זה הכלל הטהור ממעט. והטמא אינו ממעט:

פי"ד **הזיז** מביא את הטומאה. כל שהוא (א). הגיזרה. והגבלית. בפותח טפח. איזהו הזיז. שפניו למטה. והגיזרה שפניה למעלה. ובמה אמרו הזיז מביא את הטומאה כל שהוא. בזיז שהוא גבוה מן הפתח שלשה נדבכין. שהם י"ב טפח. יתר מכאן מביא את הטומאה בפותח טפח. העטרות והפתוחים. מביאין את הטומאה בפותח טפח: ב זיז שע"ג הפתח מביא את הטומאה בפותח טפח. שע"ג החלון רום אצבעיים שעל גבי טלא מקדה כל שהוא. רבי יוסי אומר מלואו: ג קנה שע"ג הפתח. אפי' גבוה מאה אמה. מביא את הטומאה כל שהוא. ד"ר יהושע. ר' יוחנן בן נורי אומר אל יחמיר זה מזהזה: ד זיז שהוא סובב את כל הבית. ואוכל בפתח ג' אצבעות (ד). טומאה בבית. כלי שתחתיו טמאים. טומאה תחתיו (ה). ר"א מטמא את הבית. ור' יהושע מטהר. וכן בחצר שהיא מוקפת אכסדרה:

שני

אינה ממעטת עד שיחשוב עליה לאכלה ואז ממעטת טומאת אוכלים בנבילה ואינה צריכה הכשר. נבלת עוף טמא שחשב עליה ולא הכשירה דנבלת עוף טמא צריכה מחשבה וצריכה הכשר כלומר שיבא עליה מים או אחד מז' משקין ואם חשב ומשכה או הכשר טהורה. ומעטת ומילית בפני הטומאה: ו ולא תבואה שבחלון. שהשליכה בחלון ומתם: משום דדעתי לפנותה שהיא מקלקלת את הכותל וכל דבר שדעתו לפנותו אינו ממעט בחלון. ולעיל איירי שהשליכה רחוק מן הכותל דהשתא אין דעתו לפנותה: השתי והערב המנוגעים. דשתי וערב מיטמא בנגעי' ודבר טמא אינו ממעט: ולא לבינה מבית הפרס. שלבנה בעפרה ומעפר בית הפרס. ר"מ סבר שהיא טמאה כמו שעפר בית הפרס טמא הלכך אינה ממעטת בחלון ורבנן סברי לא מיטמא אלא גוש כבריתו הבא מבית הפרס ולא העפר אפי' לאחר שגבלו (טו) והל' כחכמים ושיעור הגוש כפיקה גדולה של פקאים שהוא כמותם המרגלופין:

פרק יד **הזיז**. שפניו למטה. כיון שיוצא מן הכותל לחוץ וראשו כפוף למטה לארץ לצד הפתח הלכך מצטרף אהלו עם הפתח ומביא את הטומאה בכל שהוא. ומשיב כאילו יש בו פ"ט. ואם טומאה תחתיו הבית טמא. שרואין ראשו הכפוף למטה כאילו הגיע לארץ ומביא טומאה שתחתיו לצד הבית: וגיזרה שפניה למעלה. ראשה כפוף למעלה ואין אהל שלה מצטרף עם הפתח הלכך בעי פותח טפח: וגבלית. מפרש בתוספתא כלי מיניקה (ב) מכאן ומכאן. ומשייר מן האמצע. י"ב טפחים. דשיעור כל נדבך ד' טפחים ונדבך הוא שורה של בנין אבנים: והעטרות. אבנים סדורות בעגול בולטות מן הקיר למעלה מן הפתח כעין כיפה לנוי דהיינו עטרה: והפתוחים. שעשים מאבן על הפתח או על החלון לנוי. ופעמים שבולטים מן החלון ומן הפתח טפח או יותר: ב זיז שעל הפתח וכו'. הכא מיירי שנסתם הפתח (ג) ומשום הכי בעינן שיהא בזיז פותח טפח. והכי מסיים בתוספתא: ושעל גבי החלון רום אצבעיים. כלומר בין חלון ששיעורו רום אצבעיים כגון שירי המאור. בין חלון ששיעורו מלא מקדח כגון העושה מאור בתחלה אם יש על גבי שניהם. בכל שהוא: ור"י אומר מלואו. חלון ששיעורו רום אצבעיים. זיז שלו שיעורו באצבעיים וחלון ששיעורו מלא מקדח זיז שלו נמי מצטריך כמלא מקדח. ואין הלכה כר"י: ג אפילו גבוה מאה אמה. שע"ג דאין שיעור גובהו מן הפתח בנים עשר טפחים. נקנה החמירו משום דמיטלטל. וריב"נ סבר. דאין להחמיר בקנה יותר מן הזיז. ולמעלה מי"ב טפחים שיעורו בפותח טפח. והלכה כריב"נ: ד זיז שהוא רחב טפח. וסובב את כל כותלי הבית מבחוץ. וכנגד הפתח אוכל ג' אצבעות ועל שאר הפתח אין זיז. שאם היה אוכל כנגד הפתח טפח. היה הבית טמא לדברי הכל: כלים שתחתיו טמאים. ובהא לא פליג ר' יהושע כדפליג בסיפא. לפי שדרך טומאה לצאת: ר"ע מטמא את הבית. כיון דזיז סתום במטמא בכל שהוא. מביא את הטומאה לבית דרך אצבעות: וכן בחצר שהיא מקפת אכסדרה.

והאכסדרה

והאכסדרה אוכלת בשתם ג' אמצעות. טומאה בבית כלים שבאכסדרה טמאים. טומאה באכסדרה ר"מ מטמא הבית. ור"י מטהר והלכה כר"י: ה שני זיזין זה ע"ג זה. ומכוונים זה כנגד זה: יש בהן פותח טפח. שכל אחד מן הזיזים רחבו טפח על טפח: ובניהן פותח טפח. התחתון גבוה מן הארץ טפח והעליון גבוה מן התחתון טפח: וטומאה תחתיהן. תחת התחתון כל מה שתחתיו טמא. ומה שעל גביו טהור דחוצץ בפני הטומאה:

ה שני זיזין זה ע"ג זה. ויש בהן פותח טפח. ובניהן פותח טפח. טומאה תחתיהן. [א]תחתיהן טמא. ביניהם. בינהן טמא. על גביהן. כנגדו עד לרקיע טמא. היה העליון עודף על התחתון פותח טפח. טומאה תחתיהן. או ביניהן. תחתיהן וביניהן טמא. על גביהן. כנגדו עד לרקיע טמא. היה העליון עודף על התחתון פחות מטפח. טומאה תחתיהן. תחתיהן וביניהן טמא. ביניהן. או תחת המותר. רא"א תחתיהן וביניהן טמא. ר' יהושע אומר ביניהן. ותחת המותר. טמא. ותחתיהן טהור: ו יש בהן פותח טפח. ואין ביניהן פותח טפח. טומאה תחתיהן [ב](תחתיהן טמא. ביניהן. או על גביהן) [ג]כנגדו עד הרקיע טמא: ז אין בהן פותח טפח. בין שיש ביניהן פותח טפח. בין שאין ביניהן פותח טפח. טומאה תחתיהן. ביניהן או על גביהן. טומאה בוקעת ועולה. בוקעת יורדת. וכן שתי יריעות שהן גבוהות מן [הארץ] פותח טפח (ט):

פרק טו סגוס עבה. וכופת עבה. אינן מביאין את הטומאה. עד שיהו גבוהין מן הארץ פותח טפח. קפולין זו על גבי זו. אינן מביאות את הטומאה עד שתהא העליונה גבוה מן הארץ פותח טפח. טבליות של עץ. זו על גב זו. אינן מביאות את הטומאה. עד שתהא העליונה גביהה מן הארץ פותח טפח. ואם היו של שיש. טומאה בוקעת ועולה. בוקעת ויורדת: ב טבליות של עץ. שהן נוגעות זו בזו בקרנותיהם. והן גבוהות מן הארץ פותח טפח. טומאה תחת אחת מהן הנוגע בשניה. טמא טומאת שבעה. כלים שתחת הראשונה. טמאים. ושתחת השניה. טהורין

ביניהן. אם טומאה בין תחתון לעליון כל מה שביניהן טמא אבל מה שתחת התחתון ושעל העליון טהור. דחוצצים: על גביהן. על גבי העליון כנגד הטומאה עד הרקיע טמא. וכל השאר טהור: היה העליון עודף על התחתון כו'. תחתיהן וביניהן טמא דבין שהטומאה תחת התחתון בין שהטומאה ביניהן. אותו העודף יתר על התחתון טפח. מעביר הטומאה בכל מקום. אבל מה שעל העליון טהור. דחוצץ: על גביהן. על גבי העליון: היה העליון עודף על התחתון וכו'. טומאה תחתיהן. תחת התחתון: תחתיהן וביניהן טמא. דאותו עודף מעביר את הטומאה ביניהן ומביא את הטומאה למה שתחתיו: ביניהן. אם הטומאה ביניהן או למטה בארץ תחת המותר דהיינו כנגד העודף ולא תחת התחתון: רבי אליעזר אומר תחתיהן וביניהן טמא. דאף על גב דליכא טפח בעודף מביא את הטומאה לתחת התחתון הואיל ועודף עליו (י): ביניהן ותחת המותר טמא. מה שבין ב' הזיזין, ומה שתחתיהן בארץ כנגד המותר. טמא: ותחתיהן טהור. מה שתחת התחתון דכיון דאין במותר טפח. אין הטומאה באה תחת התחתון. והלכה כר' יהושע: ו ואין ביניהם פותח טפח. שאין התחתון גבוה מן הארץ טפח. ואין העליון גבוה מן התחתון טפח: ביניהן ותחתיהן טמא. דאין התחתון סותם. כיון דאין תחתיו פותח טפח ולא על גביו פותח טפח(י). והעליון מביא את הטומאה לכל מה שתחתיו ותחת התחתון ומוכן למה שע"ג כיון דעליון גבוה מן הארץ טפח: כנגדו עד הרקיע טמא. ומה שתחתיו טהור דאע"ג דאין גבוה ממבירו טפח. הרי גבוה מן הארץ טפח וחוצץ: ז אין בהם פותח טפח. שהזיזים אין ברחבן טפח (ח). הלכך בין שהטומאה למטה. בין שהטומאה למעלה. לא מיירי כלל: וכן שתי יריעות שהן גבוהות מן הארץ בפותח טפח. וגבוהות זו מזו טפח. דיק כשני זיזין:

פט"ו סגוס עבה. הך מתני' פירשתיה לעיל (א) בפ' הבית שנסדק [מ"ג] ואיידי דבעי למתני טבליות הדר תניא הכא: ואם היו של שיש. אפילו עליונה גבוה מן הארץ טפח. לא חשיבא אהל להביא את הטומאה. כיון דהתחתונה ממנעת את האויר לפי שהן נחשבים כארץ. אבל טבלאות של עץ אינן חשובות כקרקע בזמן שהעליונה גבוה מן הארץ טפח לך על פי שהתחתונה ממנעת את האויר. העליונה מביאה את הטומאה: ב טבליות של עץ. שהן במוכות זו אצל זו. וכל אחת מהן גבוהה מן הארץ טפח ונוגעות בקרנותיהן כל אחת בחברתה באלכסון. ודרך קרני המנוגעות אין ברחבן טפח. הלכך כלים שתחת הראשונה שהטומאה תחתיה טמאים. ושתחת השניה טהורים: הנוגע בשניה טמא טומאת ז'. ואע"ג דתנן בפ"ק כלים

[א] גי' נמ' או ביניהן. תחתיהן וביניהן טמא [ב] גמרא ל"ג [ג] פ"א או ביניהן. תחתיהן וביניהן טמא. על גביהן

בכ"ם. כ"מ: (ו) דר"א לטעמיה דאמר לעיל טומאה תחת הזיז הבית טמא אע"פ שאינו אוכל בפותח טפח. הר"ש. וכלומר וה"נ מחמיר כאן בב' זיזין זה ע"ג זה דהא לעיל פי' דהתחתון גבוה מן הארץ טפח וא"כ אלו בזיז שע"ג הפתח מיירי. ועתוי"ט: (ז) פי' בין התחתון לעליון לכך בוקעת ויורדת ועתוי"ט פי' לגי' הב': (ח) ולפרש"ם סר"א לטעמיה מתני' דהכא כר"י: (ט) וכן כו'. וכן בכל המלוקו' השטיות לענין הזיזין:

פרק טו (א) ומיהו יתם לענין נהונים תחת הסדק ולשמעינן דלא אמרינן כאלו הסגוס קלים ואלול תחתיו. ובגוד לסיק והכא לאו בהכי מיירי אלא כשטומאה כלולה תחתיהן או ביניהן ולשמעינן דאפילו קלים לחוד נמי לא אמרינן ולא זא"ז קתני. מהר"מ ובייך תוי"ט

טהורין. השלחן אינו מביא את הטומאה. עד שיהא בו ריבוע בפותח טפח: ג חביות שהן יושבות על שוליהן. או מוטות על צדיהן באויר. והן נוגעות זו בזו בפותח טפח (ג). טומאה תחת אחת מהן. טומאה בוקעת ועולה. בוקעת ויורדת. בד"א בטהורות אבל אם היו טמאות. או גבוהות מן הארץ פותח טפח. טומאה תחת אחת מהן. תחת כולם טמא: ד בית שחצצו בנסרים או ביריעות. מן הצדדים או מן הקורות. טומאה בבית. כלים שבחצץ (ה) טהורים. טומאה בחצץ. כלים שבבית טמאין. כלים שבחצץ. אם יש שם פותח טפח. טמאים. ואם לאו טהורים: ה חצצו מארצו. טומאה בחצץ. כלים שבבית טמאים. טומאה בבית. כלים שבחצץ. אם יש במקומן טפח על טפח על רום טפח. טהורים. ואם לאו טמאין. שארצו של בית כמוהו. עד התהום: ו בית שהוא מלא תבן ואין בינו לבין הקורות פותח טפח. טמ"א בפני'. כלי' שכנגד יציאה. טמאי'. טומאה בחוץ כלים שבפנים אם יש במקומם טפח על טפח על רום טפח. טהורי'. ואם לאו. טמאי'. אם יש בין תבן לקורו' פותח טפח.

בין

תוי"ט: (ב) ופי' משום מיטורין נמי ליכא דהוי דיקרב לדיקרב דמתא טומאת ערב ול"ת והא כל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים כר' דהתם לשיהא אהל מתם בעצמו אף לאמר שהוליא כמת והכא שהמת בתוכו דהוי כמלא טומאה: (ג) טפח. ומשום שיפה נקט דלגופים לא אילטריך דכיון שהשם עלמה אינה מביאה הטומאה אלא בוקעת כ"ש שאינה מביאה לאחרים שאללה ואפי' נוגעות בפותח טפח: (ד) והתחתונה כמאן דליתא דמי ולופה מע"ג מביאה הטומאה לכל מה שתחתיה ובוקעת כנגדה עד לרקיע דאדם וכלים נעשו אהלי' לטמא ולא לטהר ולכך מביא הטומאה לכל שתחתיהן וחוזרת ובוקעת למעלה דאין נעשים אהלים להפסיק והא דלא תני במתני' למעלה מהן משום דבטהורות נמי שגבוהות טפח איירי דמוללות דנחביות של שיעין וכיולא בהן איירי שסתומין וטהורים לגמרי ודמי לטבליות של שיש דלעיל ולא לכלים הטהורים העשוין לקבלה דנעשו אהלים לטמא ולא לטהר. מהר"ם (ה) שבחלץ פי' שבאחורי החלץ אבל שבתוך החלץ לריך פותח טפח:

וביטלו

כלים הנוגעים במת וכלים בכלים. טמאים טומאת שבעה. השלישי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב (ג). הא תנן התם אין האהל מתחבר. הלכך טבלא שהטומאה תחתיה אינה מן המנין: עד שיהא בו ריבוע בפותח טפח. כמין תיבה פרוצה היה לה ד' דפנות היו עושים לשלחן שהשלחן יושב עליה ואותה תיבה פרוצה קרוי רבוע. ופעמים שהשולחן בולט ויוצא חוץ מאותו רבוע טפח או פחות או יותר. והשתא קאמר דלריך שיהא השלחן בולט חוץ מאותו רבוע בפותח טפח. דמה שבתוך הרבוע אינו מאהיל. ואם טומאה נמי בתוך הרבוע מכונסים. הרבוע סוגר ומונע הטומאה מלעבור לחוץ: ג חביות. שורות הרבה של חביות זו אחר זו. וזו על זו: שהן יושבות על שוליהן. ופיהן למעלה: או מוטות על צדיהן. ופיהן מן הצד: באויר. בגנה או בסלע: בפותח טפח. ברוחב טפח נוגעות זו בזו: טומאה בוקעת ועולה. בגלדין קתני לה. דמוטות על צדיהן אפי' כנגד הטומאה אין טמא אלא מה שתחתיהן ועל גביהן. אבל מה שבתוכן טהור. כיון דאין כלי חרס מיטמא מגבו. על מה שבתוכו מציל. ומה שאינו כנגד הטומאה. אפי' שתחתיהן ועל גביהן טהור. ויושבות על שוליהן אפילו על מה שבתוכו אין מצילות. כיון שאין הפסק מאויר תוכו לאויר שהוא לו. ומבית עלמה כטומאה. וטמאה כל כלים שבתוכה. ואפילו שלא כנגד הטומאה. כדאמרינן טעמא בסוף פרק כוורת: בד"א בטהורות. דכיון דטהורות הן. דמו לטבלאות של שיש. שהתחתונות סותמות את מלא טפח. וטומאה בוקעת ועולה: אבל אם היו טמאות. אפילו אין גבוהות מן הארץ. העליונות שגבוהות מן הארץ טפח מביאות את הטומאה. שאין התחתונות סותמות. כיון דטמאות. מידי דהוה אקפולין זו על זו וטבלאות זו על זו (ד): או גבוהות מן הארץ פותח טפח. מביאות את הטומאה. ואפילו טהורות. כיון דנוגעות זו בזו ברוחב טפח. נחשבות כולן כאהל אחד: ד שחצצו. שעשה בו מחילה מן הגלדין. שהיריעות והנסרים נתונות כנגד הכתלים של הבית: או מן הקורות. שנתונות תחת תקרת הבית: כלים שבחצץ טהורים. דיריעות ונסרים קוללים ונחשבים ככלים שעל הגג וככלים שחוץ לכותל: כלים שבבית טמאים. דאין מגינה לטומאה. מידי דהוה אכלי חרס המוקף צמיד פתיל. דאם טומאה בבית מציל על מה שבתוכו. ואם טומאה בתוכו. אין צמיד פתיל לטומאה: כלים שבחצץ. הכלים שעם הטומאה בתוך המחילה: אם יש שם פותח טפח. שיש שם אהל רחב טפח: ואם לאו טהורים. הכלים שבחלץ. אבל בית ודאי טמא: ה חצצו מארצו. שכסה קרקעית הבית בנסרים או יריעות: טומאה בחצץ. אפי' יש בו טפח על טפח ברום טפח: כלים שבבית טמאים. כגון שהוא קבור תחת הבית. דתנן לעיל בפ' שלישי יש בו פותח טפח. ואין ביליאתו פ"ט. טומאה בבית עמה. טומאה בתוכו הבית מה שבתוכו טהור: שארצו של בית כמוהו. כשאין בו פותח טפח: ו טומאה בפנים. במקום התבן: שכנגד היציאה. מקום פנוי יש כרוחב אמה מן הפתח עד כותל שכנגדו שנכנסים ויוצאים דרך שם להוציא התבן ולהכניס. והכלים שבאותו מקום הפנוי טמאים. מידי דהוה אטומאה בחלץ דכלים שבבית טמאים: טומאה בחוץ. היינו במקום הפנוי מן הפתח עד כותל שכנגדו: כלים שבפנים. במקום התבן: אם יש במקומן טפח על טפח ברום טפח טהורים ואם לאו טמאים. דבחלץ נמי אם טומאה בבית כלים שבחלץ שאין במקומן טפח טמאים: ואם יש בין התבן ולקורות פותח טפח. לא נתבטל התבן שהוא ליחשב כחלץ. והרי הוא

כבאהל

בין כך ובין כך טמאים: ז בית שמלאו [א]עפר או צרורות. [ב]ובטלו (ו). וכן כרי של תבואה. או גל של צרורות. אפי' כגלו של עכן. ואפי' טומאה בצד הכלים. טומאה בוקעת ועולה. בוקעת ויורדת: ח חצר הקבר. העומד בתוכה טהור. עד שיהא בה ארבע אמות. כדברי ב"ש. בה"א ארבעה טפחים. קורה שעשאה גולל לקבר. בין עומדת בין מוטה על צדה. אין טמא אלא כנגד הפתח. עשה ראשה גולל לקבר. אין טמא אלא ארבע טפחים. ובזמן שהוא עתיד לגוד. רבי יהודה אומר כולה חבור: ט חבית שהיא מליאה משקים טהורים. ומוקפת צמיד פתיל. ועשאה גולל לקבר. הנוגע בה טמא טומאת שבעה. והחבית והמשקין טהורין. בהמה (יא) שעשאה גולל לקבר. הנוגע בה טמא טומאת שבעה. ר"מ אומר כל שיש בו רוח חיים. אינו מטמא משום גולל: י הנוגע במת והנוגע בכלים. המאהיל על המת. והנוגע בכלים. טמאין. מאהיל על המת. ומאהיל על הכלים. הנוגע במת ומאהיל על הכלים. טהורים. אם יש בידו פותח טפח (יג). טמאין. שני בתים ובהן כשני חצאי זיתים. פשט את שתי ידיו להן. אם יש בידו פותח טפח (יד). מביא את הטומאה. ואם לאו. אינו מביא את הטומאה:

פרק טז

כל המטלטלין (א) מביאין את הטומאה. בעובי המרדע.

[א] נ"א תנן [ב] נ"א בטלו

כשאר השלים שבבית. ואין מציל על מה שבתוכו בין שיש במקומו טפח בין אין במקומו טפח: ז וכן כרי של תבואה. שבטלו: אפי' טומאה בצד הכלים. שהיתה הטומאה בתוך הגל. וכלים שם מונחים לטומאה בתוך הגל. אבל אינן נוגעים בטומאה: טומאה בוקעת ועולה. ומה שלמעלה טהור. ואם יש במקום הטומאה טפח על טפח ברום טפח. הרי היא כקבר סתום ומטמא כל סביביו: ח חצר הקבר. שהיא המוקפת מארבע רוחותיה מארבע מערות של קברות: טהור עד שיהא בה ד' אמות. כל זמן שיש בה ארבע אמות. טהור העומד בה (ז). אבל פחותה מד"א טמא העומד בה. ואם אין שם אלא ג' מערות מג' רוחות ורוח רביעית של חצר פתוחה לאויר העולם. אפילו אינו מרוחק מפתח המערה אלא כל שהוא טהור. ובלבד שלא יגע למשקוף של פתח המערה. והני מילי שהיה הקבר דמתייאש מסיכתה. אבל מת בעלמא תופס ארבע אמות לטומאה (ח): גולל לקבר. כסוי על פתח הקבר: אלא כנגד הפתח. של הקבר והנוגע בקצה המונח חוץ לקבר טהור: עשה ראשה גולל לקבר. והרי היא עומדת על הקבר כמו אילן (ט). הנוגע ממנה בד' טפחים סמוך לקבר. טמא משום גולל. ומארבע ולמעלה טהור: בזמן שהוא עתיד לגוד. לקוץ ואע"פ שלא קצץ עדיין. לגוד שם גודו אילנא (דניאל ד): כולה חבור. כל זמן שלא קצץ ואע"פ שעתיד לקוץ. ואין הלכה כרבי יהודה: ט הנוגע בה. כל זמן שהוא גולל (י): טמא טומאת שבעה. דכתיב (במדבר יט) וכל אשר יגע על פני השדה לרבות גולל ודופק: והחבית והמשקין טהורים. דכלי חרס המוקף צמיד פתיל טהור מליטמא באהל המת. שנאמר (שם) וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא הא יש צמיד פתיל עליו טהור ובכ"ס הכתוב מדבר. שאינו מקבל טומאה מגבו: ר' מאיר אומר וכו'. ואין הלכה כר' מאיר אלא אע"פ שאין לך דבר שיש בו רוח חיים ומטמא חוץ מאדם מ"מ מטמאים הן משום גולל כל זמן שהן גולל לקבר: י המאהיל על המת ונוגע בכלים. הכלים טמאין טומאת שבעה מטעם חבורים (יב) כגון דבשעה שנגע במת. או מאהיל עליו נוגע כמו כן בכלים: ואם יש בידו פותח טפח טמאים. כיון דידיו מאהילות על המת ועל הכלים מביאות את הטומאה: שני בתים. ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה: מביא את הטומאה. ונעשו שני הבתים טמאים. דאהל של ידיו מצרף את הטומאה כאילו שני החצאים מונחים בזה ובזה: ואם לאו. דאין בידיו פותח טפח גברא מיהא טמא הוי. כדתנן לקמן ועל אדם בכל שהן אבל ב' הבתים טהורים:

פ"ק טז כל המטלטלין מביאין את הטומאה. משום אבל אדם המאהיל כאחד אחד על המת. ולאחר אחד על הכלים מביא להם הטומאה: בעובי המרדע. לפי שאין בו רוחב טפח אלא שיש בהקישו

(ו) ובטלו. ור"ש לא ביטלו אף כשאר השלים המונחים באהל. ועתוי"ט: (ז) ול"ל דאזיל בשיטת סיפה ומגלה דאל"ה כיון שיש ד' מערות לד' רוחות כבר נטמא. הרשב"ם: (ח) דגזרו כדי שלא יכנילו אוכלי תרומה ליקרב אלא ויפשוט ידו ויאהיל ולאו אדעתיה אבל במ"כ הקבר יש היכר. לש"י ועתוי"ט שהארכתי בזה כפי מסקנת הגמ': (ט) וקי' דה"נ היינו עומדת אלא סיפא שהקורה שוכבת ורחשה נכנס לתוך הקבר נעשה לו גולל ורישא שהיא עומדת או מוטה וסומכה על הקבר כל הקורה צריכה לרחבה המתחת שהוא גולל לפיכך כ"ש כנגד הקבר טמא דמוטה פי' זקופה קלת. אבל כשהיא שוכבת אינו כן ומה שעתיד לקוץ אינו חבור. הר"א ועתוי"ט: (י) כ"ז שהוא מחובר לקבר ובמ"ש פ"ק דערובין פירש הר"ב דלא לאחר שפירש מטמא: (יא) בהמה. שכפתה דאל"ה הרי היא הולכת ואין כאן גולל. כ"מ: (יב) ור"ש דלקמן מפ' אפי' שלא במחבורין והר"ש כתב כשנטמא האדם במת על ידי אהל או ע"י נגיעה ונגע אח"כ בכלים. טמאים. אבל אם האהיל על הכלים אינו מטמא אותן אם לא שהאהיל בידו אחת כו': (יג) טהורים. ואע"ג דהאדם טמא דכולן מבילין טומאה על אלתן בכ"ש מיהו אינו מביא אם הטומאה בפחות מטפח. מהר"מ: (יד) אם כו'. לפי שקטן בן יומו מטמא שהם מת ואפשר שיהיה נער קטן. הר"מ. וכלומר דפותח טפח באדם בינוני משערינן:

פט"ז (א) המטלטלין. נקט מטלטלין משום שלא גזרו אלא על האדם הנושאן אבל בפ"ט אפי' מחוברין נמי כמו אילן המיסך והא דזרעים כו' אין מצילין משום דאין בהם ממש דהוי כמו כפת הברך כו'. סוכ'

א"ר

בהקישו

א"ר טרפון אקפח את בני שזו הלכה מקופחת. ששמע השומע וטעה. שהאיכר עובר. והמרדע על כתפו. והאהיל צדו אחד על הקבר. וטמאוהו. משום כלים המאהילים על המת. א"ר עקיבא אני אתקן. שיהו דברי חכמים קיימין. שיהו כל המטלטלין מביאין את הטומאה. על אדם הנושאן כעובי המרדע. ועל עצמן בכל שהן. ועל שאר אדם וכלים. בפותח טפח: ב כיצד כוש שהוא תחוב בכותל. כחצי זית מתחתיו. וכחצי זית מעל גביו. אע"פ שאינן מכוונין. טמא. נמצא מביא את הטומאה לעצמו (ו) בכל שהוא. הקדר שהוא עובר. והסל על כתיפו. והאהיל צדו אחת על הקבר. הכלים שבצד השני טהורין. אם יש בסל פותח טפח טמאים (ז). התלוליות הקרובות. בין לעיר בין לדרך. אחד חדשות (ט) ואחד ישנות. טמאות. הרחוקות. חדשות טהורות. וישנות טמאות. איזו היא קרובה. חמשים אמה. וישנה ששים שנה. דברי ר"מ. ר' יהודה אומר קרובה שאין קרובה ממנה (יא). וישנה שאין אדם זוכרה: ג המוצא מת בתחלה. מושכב כדרכו. נוטלו

במס': (ג) להביא טומאה על אחרים. רש"י: (ג) ומרדע אבל קבולי טומאה ולא הוי כפשוטי כלי עץ דיש בו דרבנן מלמד א' ונראה הב' יש בו סכחור. הר"ש. וזה לשטת ר"מ דהא ה"ה כחלל דוקא מתכו' אבל שאר כלי' דוקא בחבורין שבטמא שנגע במת נגע בהן האדם. וכ' הר"ש ומיהו אי אמרינן חרב כו' לפיאה באהל שיה האיכר כלוי ליטמא משו' דמרדע מאהיל עליו רק דליטנא לא משמע הכי ועוד דאי משום אהל מאי קאמר ר"ע על האדם בעובי המרדע הא אפילו בכ"ש טמא מן התורה דהא ה"ה כחלל ועץ המשמש את המתכות טמא במתכות ולפשר דכהן לא הוי בו דרבנן ולא חכמור ומרדע מקבלי כלי עץ הוא שדרבנן גריט על ודרך להסיכו. ועיין תוי"ט: (ד) זהו לשטת הר"י (וכן פסק הר"ב בפ"ק מ"ב בהר"מ) דקבב כו' ל"ד כלי מתכות. ול"כ א"ל חיבורין. אך קושית הר"ש במקומה עומדת דהול"ל לטמאו מטעם אהל וגם לר"ע למה ליה בעובי המרדע ומשום גזירה אי כנ"ל הא בכל שהוא שני ר"ע: (ה) דמדאורייתא יקרב בדיקרב טמא ז' כדכתיב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא וטמאו ז' והיינו בחבורין יקרב בדיקרב לדיקרב שהוא ב' הוא טמא טומאת ערב כדכתיב והנפש הנוגעת תטמא עד הערב. והרואה כו' לפי אליבא פשוט כ"כ טומאה בחבורין ויאמרו שהוא משום אהל כיון שיש בהקיפה טפח אבל בפחות מכן לא יאמרו שהוא משום אהל וישאלו הטעם וזהו נ"כ לשטת ר"ש אבל לשטת הר"מ (והיא שטת הר"י מקוצי"ע) הוא טמא משום נוגע ואפילו שלא בחבורין ועי' דעת הר"מ בפ"ק: (ו) לעצמו. ולא בנוגע בו כדתנן סמ"ב פ"ו: (ז) טמאים. דאדם המקבל טומאה אינו חוצץ. מהר"מ: (ח) דאל"ה מספיקא לא מחזקינן טומאה. גמ': (ט) חדשות. שאין זמן רחוק שלא היה כאן מת וליכא למימר אי נקבר שם מת מדכר לה. גמ' ועתוי"ט: (י) ובדרך עשוי כדאיתא בגמרא דזמנין דמפרני בין השמשות של ע"ש ומקברו וקברו בפל. והוא"ל והטעם פשוט לא הולכך לפרשו. (יא) שאין כו'. אבל אם יש קרובה הימנה אפי' היא בתוך נ' הוי כרחוקה וחדשה דעהולי' דלם איתא דהלכה כו' לא שבקה קרובה הימנה ואזלא להך

בהקיפו טפח לחוש כל טפח ונקיפו דגזרו על הרוחב משום עוביו: אקפח את בני. אקברם. קבורת בני כריתה ומתוך שבועה היא שקפח את בני אם אין דבר זה אמת שהלכה זו מקופחת קטועה ונחתכת דהא שותה טפח בעינן: ששמע השומע. כששאלה שאלה מ"י מעשה בבית המדרש יפתע שטמאוהו ולא ידע משום מה טמאוהו הם טמאו את המרדע משום כלים המאהילים על המת שהכלי עצמו המאהיל על המת טמא בכל שהוא דלא בעינן פותח טפח אלא להביא את הטומאה תחת כאהל השני (ג) וטמאו את האיכר. או מטעם חבורי (ג) או משום דהוה ליה כלים שנגעו במת ואדם בכלים וטמא טומאת שבעה (ד) והשומע טעה כומר לטמאוהו מטעם שהמרדע מביא עליו טומאה מדין אהל: שיהו דברי חכמים מקויימים. שאומרים דמרדע מביא טומאה: על האדם הנושאן. ומנין דאדם הנושאן אין עליו כי אם טומאת ערב. שנגעו מתפיק בין כתיפו למרדע וה"ל דיקרב בדיקרב לדיקרב (ה). והרואה שמטמאים אותו טומאת ערב. יטעה לומר משום אהל טמאוהו לפי שיש בהקיפו טפח. ולא למימר דטומאת אהל אין בה כי אם טומאת ערב הלכך גזרו עליו בעובי המרדע לטמא טומאת שבעה מדבריהם. משום אהל: ועל עצמן בכל שהן. דכלי המאהיל על המת טמא אפי' כל שהוא: ועל שאר אדם וכלים. שתחת המרדע: בפותח טפח. כיון דאין להם טומאה כלל אין שייך לגזור על הקיפו משום עוביו: ב כוש. פלך שהנשים טוות בו ולע"ג דפשוטי כלי עץ הוא מקבל טומאה משום גטרת של מתכת הקבועה בו: אע"פ שאינן מכוונין. שאין שני חצאי זיתים מכוונים זה כנגד זה: טמא. הכוש. דמביא הטומאה על עצמו בכל שהוא: הקדר. עוכר הקדרות: והסל. המוט שנושא בו הקדרות. ובמס' כלים קורהו איסל דתנן התם האיסל שיש בו בית קבול מעות: ואם יש בסל פותח טפח. מביא טומאה על הקדרות שתחתיו לצד השני שתלויות בו: התלוליות. לשון תל: הקרובות בין לעיר. הסמוכה לבית הקברות: בין לדרך. הסמוך לבית הקברות (יב): אחד חדשות וא' ישנות טמאות. מפני שהנשים קוברות שם נפליהן דעד שמשים אמה אזלא אשה להודיע (י) וקוברת שם הנפל שלא אזלא רחוקות לא אזלא למידה לקבור נפל והוא"ל וצריכה לאיש שילך עמה הולכת לבית הקברות ואינה קוברת נפל והא דמטמאינן ישנות ואפי' רחוקות דחיישינן שמא קרובות היו ונתרחקו ומרבה העיר ונתפתחה הדבר: ר' יהודה אומר כו'. והלכה כר"י: ג המוצא מת בתחלה. שלא היה ידוע שהיה שם קבר והכי אמרינן בגמרא בנזיר (דף סד) המוצא ולא שהיה מגוי. מת שרש להרוג דהרות אין בו מגושה ואין בו שטנה קברות והכי גמירי לה: מושכב. ולא שהיה יושב: כדרכו. ולא שהיה כאשר

יונח

אומה בין ירכותיו דכל הני סימנין לאו שמא הוא ע"כ הן שאין דרכן של ישראל לקבור מתים כך: נוטלו ואת תבוסתו. מותר לפנותו משם ולקברו במקום אחר וצריך שיטול מן העפר של הקבר עמו כדי תפיסה שהוא כל העפר תיחוח שתחתיו ומוסר בקרקע בתולה שלשה אצבעות דכתיב (בראשית מז) ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם שלא היה צריך לומר ממצרים אלא הכי קאמר ומעפר של מצרים טול עמי. ורמב"ם גרים תבוסתו העפר המעורב מדם ולימה של המת לשון מתבוססת בדמיך (יחזקאל טז): מצא שלשה אם יש בין זה לזה מד' אמות ועד שמנה. כלומר ומקבר לאחרון על שלישי אין פחות מד' אמות ולא יותר על שמנה: הרי זה שכונת קברות. וניכר שלשם קבורה נתנום שם ואסור לפנותם דקנו מקומם ואפי' מת א' אם ניכר שלשם קבורה נתנוהו שם אסור לפנותו אלא שבאחד או בשנים אנו תולים שלא נקברו שם אלא לפי שעה והיה דעתם לפנותם אבל בשלשה מוכח שזה מקום מיוחד לקברות ואורך המערה דרכה להיות ששה ורחבה ד' ואלכסונה עודף שנים אמות דהיינו שמונה ומשום הכי תנן מד' ועד שמונה: כמלא מטה וקובריה. לא גרסי' לה הכא: בודק הימנו ולהלן עשרים אמה. שהמערה ד' אמות רוחב על שש אורך והחצר שהמערות פתוחים לו מכאן ומכאן שש על שש דהכי סבירא להו לרבנן בבבא בתרא פרק המוכר פירות (דף קא) כדאיתא. אורך שני מערות והחצר שביניהן שמנה עשר אמות ולפי שפעמים חופרים מערה אחת באלכסונה ואלכסון של מערה עודף על רבועה ב' אמות. נמצאו כ' אמה. שמונה דמערה ראשונה באלכסונה. ושש דחצר שבין שתי המערות ושש דמערה שניה דחד אלכסון אמרינן תרי אלכסוני לא אמרינן והיינו דקתני עשרים. ועוד צריך לבדוק מלמעלה ומלמטה כ' אמה. דהיינו מ' אמה. דשמא זו היא מערה שבמזרח החצר. ויש עדיין אחרת כנגד' במערב החצר. אי נמי זו היא שבמערב החצר. ויש עדיין אחרת במזרח החצר: מצא מת אחד בסוף עשרים בודק הימנו ולהלן כ' אמה. דמי יימר דמבית הקברות זה הוא ההיא מערה שמא קבר אחר הוא והחצר אחר של אדם אחר. וצריך לעשות גם להם כל בדיקות דלעיל. דכמו שיש שם קבר. כמו כן יש אחרים: שרגלים לדבר. אחרי שנמצא כבר בבדיקה זו שכונת קברות: שאילו מתחלה מצאו. לקבר זה קודם שמצא השלשה הראשונים. היה נוטלו ואת תבוסתו. כדתנן ברישא המוצא מת בתחלה כו' נוטלו ואת תבוסתו: ד הבודק. הא דתנן ובודק הימנו ולהלן עשרים אמה א"צ לבדוק את כולן אלא בודק אמה על אמה ומניח אמה שאינו בודק. ועושה כן עד שמגיע לסוף עשרים. ואותה אמה שהוא בודק צריך לחפור עד שמגיע לסלע: או לבתולה. שהיא קרקע שלא נחפרה מעולם: המוציא את העפר. ממקום הטומאה. ואותם האמות שהוא בודק: אוכל בדמעו. ואם כהן הוא אוכל בתרומתו. לשון מלאתך ודמעך (שמות כב) לא תאחר (יג) ואע"ג דאין כהנים רשאין לבדוק. שהרי הן מוזהרין על הטומאה מ"מ אי אתרמי כהן (יד) ובדק אינו אסור לאכול בתרומה היכא דלא אתחזק שם טומאה: המפקח את הגל. של אבנים. שנפל על האדם ומת. אם כהן הוא אינו אוכל בדמעו. דכיון דהוחזקה שם טומאה חיישינן דלמא האהיל ואפי' ספק הי ספק מת. חיישינן: ה היה בודק. להשלים עשרים אמה: לנחל. נהר: לשלולית. אמת המים שמחלקת המים לאגפיה שאמות אחרות של מים יוצאות ממנה: או לדרך הרבים. שאין קוברים בה את המת: מפסיק. אינו בודק עוד להשלים עשרים אמה. והכל טהור ואין צריך תבוסה (טו) אלא מלקט העצמות בלבד וא"צ ליטול יותר: רבי שמעון אומר כו'. ואין הלכה כרבי שמעון:

נוטלו ואת תבוסתו. מצא שנים. נוטלן ואת תבוסתן. מצא שלשה. אם יש בין זה לזה. מארבע אמות. ועד שמנה [א](כמלא מטה וקובריה) הרי זה שכונת קברות. ובודק ממנו ולהלן עשרים אמה. מצא אחד בסוף עשרים אמה. בודק ממנו ולהלן עשרים אמה. שרגלים לדבר. שאילו מתחלה מצאו. נטלו ואת תבוסתו: ד הבודק. בודק אמה על אמה. ומניח אמה (יג). עד שהוא מגיע לסלע. או לבתולה. המוציא את העפר ממקום טומאה. אוכל בדמעו. המפקח בגל. אינו אוכל בדמעו: ה היה בודק. הגיע לנחל או לשלולית. או לדרך הרבים. מפסיק. שדה שנהרגו בה הרוגים. מלקט עצם עצם. והכל טהור. המפנה קברו מתוך שדהו. מלקט עצם עצם והכל טהור (טז). בור שמטילים לתוכו נפלים. או הרוגים. מלקט עצם עצם. והכל טהור. רש"א אם התקינו לקבר מתחלה. יש לו תבוסה:

פרק יז ההורש את הקבר. הרי זה עושה בית הפרס (א). עד כמה הוא

[א] הר"ב ל"צ

לקמן. רש"י: (יב) לשון הר"ב ופחות מה שיהיה בין קבר לקבר אמה א' כו'. ועיין ע: (יג) הר"ם והר"ש. וגם הר"א פי' שרומה שנתערבה בחולין ולא בתרומה ודאי: (יד) א"כ בעבד לו באשת כהן ובנות כהן דאוכלים ואין מוזהרים על הטומאה. מהר"ם: (טו) וכ"ש שאין להם שכונת קברות וטעמא הואיל ולא נתקנה לקבר. הר"ם: (טז) המפנה כו'. בתוספתא המפנה קברו לכה"ג והלך לגם אדם מפנה עצם כו':

פרק יז (א) בית הפרס. וטומאתו מדברי

פרק יז ההורש בית הפרס. מקום שהטומאה פרוסה ומתפשטת שם. ורבותי פירשו. פרס לשון דבר פרוס ושבור שהעצמות בליאות נפרסו שם, ומפי השרי' שמעתי. על שם שפרסות

הוא עושה. מלא מענה (ב) מאה אמה. בית ד' סאים. ר' יוסי אומר בית חמש (ג). במורד. ובמעלה נותן רובע כרשינים על בורך המחרישה (ד). עד מקום שיצמחו שלשה כרשינין (ה) זו בצד זו. עד שם הוא עושה בית הפרס. רבי יוסי אומר במורד ולא במעלה: ב היה חורש והטיח בסלע. או בגדר. או שניער המחרישה. עד שם הוא עושה בית הפרס. ר' אליעזר אומר. בית פרס. עושה בית פרס. רבי יהושע אומר פעמים עושה. פעמים אינו עושה. כיצד. חרש חצי מענה. וחזר וחרש חציה (ח). וכן הצדדין. הרי זה עושה בית פרס. חרש מלא מענה. חזר וחרש ממנה ולחוץ. אינו עושה בית פרס: ג החורש מלטמיא. מצבירת העצמות. משדה שאבד הקבר בתוכה. או שנמצא בה קבר. החורש את שאינו שלו וכן עובד כוכבים שחרש (י). אינו עושה אותה בית פרס. שאין בית פרס לכותיים: ד שדה בית הפרס על גבי טהורה. שטפו גשמים מבית פרס לטהורה. אפי' אדומה והלבינה. או לבנה והאדימה אין עושין אותה בית הפרס: ה שדה שאבד קבר בתוכה (יא). ובנה בה בית ועליה על גביו. אם היתה פתחה של עליה. מכוון כנגד פתחו של בית. עליה טהורה. ואם לאו. עליה טמאה. עפר בית הפרס ועפר

בני אדם נמנעים ללכת שם ומפני הטומאה: מלא מענה. של המחרישה. ממקום הקבר שהתחיל לחרוש בו עד מאה אמה בארך השדה על מאה ברוחב. שעד שם מוליכה המחרישה ממנו עצם כשעורה. ואם היה חורש והולך חוץ למאה אמה. ממאה אמה ולחוץ טהור. שאין המחרישה מוליכה עצמות הקבר. אלא עד מאה אמה: בית ד' סאין. מאה אמה אורך על מאה אמה רוחב. הוא מקום זריעת ד' סאין. שהרי חצר המשכן שהיה מאה על חמשים. הוא בית סאתים. כדאמרינן בערובין. נמצא מאה על מאה בית ד' סאין: ר' יוסי אומר בית חמש סאין. ואין הלכה כר' יוסי: ובמורד. כלומר שיעור זה שאמרנו לתנא קמא ולר' יוסי. למר כדאית ליה. ולמר כדאית ליה. הני מילי כשמוליך המחרישה במורד. דמגלגלתו למרחוק והוא הדין כשהקרקע שוה במישור: אבל במעלה. כשחורש ועולה. לההיא תנא קמא נותן רובע קב כרשינין על בורך המחרישה. הוא עץ הלול כפוף עשוי כעין ברך שהמחרישה תקועה בו ועושים בשוליו נקב קטן כשיעור שיצא ממנו גרעין אחד מגרעיני הכרשינים. ומוליך את המחרישה והגרעינים נופלים מעט מעט. ובמקום שכלו הכרשינים. שאין נופל משם הרבה ביחד אלא שלשה גרעינים זה בצד זה (ו). שם כלה בית הפרס: ר' יוסי אומר במורד ולא במעלה. לא אמרינן בית הפרס. אלא במורד. אבל כשהמחרישה עולה בגובה. אין שם בית הפרס כלל שמגיד המחרישה נגררת. ואם יש שם עצם נופל ואין הלכה כר"י: ב והטיח בסלע. הכה המחרישה בסלע ומתוך כך ננערה המחרישה: או שניער את המחרישה. מן העפר שעליה. והא קא משמע לן דלא חיישינן שמא לא ניער יפה: עד ששם הוא עושה בית הפרס. ולא יותר. ואפי' תוך שלש אמות. או תנאים (ז): בית פרס עושה בית פרס. המתחיל לחרוש בסוף בית הפרס או באמצע. מונה מאה אמה ממקום שהתחיל לחרוש והוא נעשה בית הפרס. כאילו חרש ממקום הקבר: חרש חצי מענה. חמשים אמה ממקום הקבר: וחזר. אחר כך וחרש משם עוד חמשים אמה אחרות כל המאה נעשה בית פרס. והלכה כר"י: ג מלטמיא. הגירסא נכונה מלטמיא. כמו נגלה טמיא. עצמות של מתים: ומצבירת העצמות. מקום שהעצמות צבורים שם (ט) לזה דבר שאינו מצוי שיהיה אדם חורש על ספירה שבית מלאה מתים ועל צבירת עצמות גלויים ולא גזרו אלא בקבר שנחרש שהוא דבר המצוי: ומשדה שאבד בה הקבר. דהוה ליה ספק ספיקא שמא לא חרש במקום הקבר. ואם תימצי לומר חרש שמא לא הוליך ממנו עצם: או שנמצא בה קבר. שחרש ואח"כ נמצא. דבית הפרס דרבנן. ולא קנסו ליה. כיון דלא ידע: החורש את שאינו שלו. לא קנסו רבנן לעשות חרישה דהבעלים בית הפרס וכן עובד כוכבים לא פליג ביה קנס: שאין בית הפרס לכותיים. כלומר שהרי אף על הכותים לא קנסו. כל שכן שלא קנסו על העובדי כוכבים: ד על גבי טהורה. ששדה בית הפרס למעלה. וטהורה למטה: אפי' אדומה. שהיתה עפרה של טהורה אדומה: והלבינה. מחמת עפר בית הפרס שהיה לבן: אין עושין אותה בית הפרס. שלא גזרו טומאה אלא על גוש כברייתו. ולא גזרו על העפר הנסחף עם המים: ה עליה טהורה. שאם נפתח לא הקבר בתוך הבית טמא ועליה טהורה (יג) ואם הקבר תחת לבקעת פתח הבית. טומאה

מדברי סופרים. הר"מ: (ב) מענה. מלשון הכתוב האריכו למענותם. הר"מ: (ג) חמש. והוא ק"א אמה וג' רביעי אמה בקירוב. ועתוי"ט: (ד) על כו' וגירסא מהר"מ עד בורך כו'. וכתב כ"ל עד עומק בורך כו' שהוא עומק ג' טפחי' וכדלקמן פי"ח מ"ה. ולאורך עד כו' נותן רובע הקב כרשינין בקרקע ומגלגל המחרישה עליהן והיא מוליכה הכרשינים עמה ויש מקום שמועטין: (ה) ג' כו'. דשיעור שעורה ג' כרשינין. הר"ש: (ו) לא שמתחלה מפלים זה על זה כו' אלא בא לומר דג' יפלו זה בצד זה ולא יותר. ועתוי"ט: (ז) ולא ידענא למה כתב ף כיון דאפילו ה' פני: (ח) וחזר כו'. כלומר ולא"ע שלא חרש בפני עצמו כשהשלים חרישתו נעשה בית הפרס וכשחזר אח"כ והשלים עד מאה כמלא שנים הפרס שהיה כבר עושה עוד בית הפרס. ועתוי"ט: (ט) כלומר ואינם בצבירה: (י) שחרש. כבר בשדהו. הר"מ: (יא) שדה כו'. טמא במגע ובמשא ובאהל: (יב) והא דרפ"ז דהעליות מתלות כו' התם הטומאה בכותל והכא תחת הכותל. הר"מ בנא"י: (יג) הכא משקוף הבית מאהיל עליו ויהיה משקוף עלייה אהל על אהל

ועפר חוצה לארץ שבא בירק. מצטרפין כחותם המרצופים דברי רבי אליעזר. וחכ"א עד שיהיה במקום אחד כחותם המרצופין. א"ר יהודה מעשה שהיו אגרות באות ממדינת הים לבני כהנים גדולים. והיו בהם כסאה וכסאתים חותמות. ולא חשו להם [א] חכמים משום טומאה:

פרק יח **כיצד** בוצרים בית הפרס מזים על האדם ועל הכלים. ושונים ובוצרים. ומוציאים חוץ לבית הפרס. ואחרים מקבלים מהם. ומוליכין לגת. אם נגעו אלו באלו. טמאים. כדברי בית הלל. ב"ש אומרים אוחז את המגל בסיב. או בוצר בצור. ונותן לתוך הכפישה. ומוליך לגת. א"ר יוסי. בד"א בכרם הנעשה בית הפרס. אבל נוטע בית הפרס ימכר לשוק: **ב** שלשה בית פרסות הן. החורש את הקבר (ה). נטעת כל נטע (ו). ואינה נזרעת כל זרע. חוץ מזרע הנקצר. ואם עקרו. צובר את גורנו לתוכו. וכוברו בשתי כברות. דברי ר"מ. וחכ"א התבואה בשתי כברות. הקטניות בשלש כברות. ושורף

[א] מלאכי דל"ב

טומאה נכנסת לבית. ועליה טהורה. אבל כשאין פתח העליה מכוון (יד) כנגד פתח הבית. טיהרינן דלמא קאי קבר תחת הכותל. מכוון כנגד פתחה של עלייה. ובוקעת הטומאה עד שנוגעת לפתחה של עלייה, ונכנסת לעלייה דרך הפתח: **ועפר ח"ל.** כלומר או עפר ח"ל דארץ העמים ובית הפרס תרוייהו מטמו במגע ובמשא: **שבא בירק.** כגון אגודה של ירק שיש בה קלחים הרבה שנעקרו בגושיהן. ובכל קלח בפני עצמו ליכא עפר כחותם המרצופין שהוא שעור הגוש לטמא: **כחותם המרצופין.** אמתחות של עור כעין שקין. שהולכי דרכים נותנים כליהם בתוכם ומותחים עליהם בחותם של טיט: **כסאה וכסאתים חותמות.** של טיט. והאי עובדא מייתי רבי יהודה לסיוע לרבנן דלקאה וסאתים מעפר שבא ממדינה לארץ לא חששו. הואיל ולא היה בחותם אחד בפני עצמו כחותם המרצופין. והלכה כחכמים:

פרק יח **כיצד** בוצרין בית הפרס. ויהיו הענבים שגדלו בו טהורים: **מזין על האדם ועל הכלים.** בשלישי: **ושונין.** בשביעי. **ומוציאין חוץ לבית הפרס.** ואע"ג דהבוצר לגת הוכשר לקבל טומאה. והוא מה"ת דבר שגזרו בו ביום. הני מילי לטומאה דאורייתא. אבל לטומאת בית הפרס דרבנן היא לא חשבינן לה הכשר. ומשום הכי נקט ותני מזין על האדם ועל הכלים. כדי שיהיו טהורים מטומאה דאורייתא (ל). ואע"פ שחורשין ומיטמאין בבית הפרס בשעת בצירה. תו לא מטמאי ענבים בנגיעתם משום טומאת בית הפרס כל כמה דלא הוכשר הכשר גמור: **ואחרים.** שלא נכנסו בבית הפרס: **מקבלין.** מן הבוצרים: **ומוליכין לגת.** בכלים אחרים. אבל הבוצרים אין מוליכין אותם לגת. לפני שהגת עלא יפסקן ומתכשרי בהו הכשר גמור: **ואם נגעו אלו ואלו** (נ). הבוצרים נגעו באחרים המקבלין: **טמאים.** המקבלים מטמאין כל הענבים. שאדם הטמא בבית הפרס נעשה אב הטומאה ומטמא אדם וכלים: **בית שמאי אומרים אוחז את המגל.** דסברי הבוצר לגת הוכשר. אפילו לטומאת בית הפרס ומשום הכי צריך שיאחוז המגל בהוא בוצר בו: **בסיב של דקל.** דלא מקבל טומאה: **או בוצר בצור.** והוא אבן חדה דלאו כלי הוא: **ונותן לתוך כפישה.** כלי גדול כעושים בו זיתים דלאו בת קבולי טומאה היא: **ומוליך לגת.** אפי' הוא עצמו. דכיון דזהיר ולית ליה הכילה שנוגים בכפישה. לא נגע: **במה דברים אמורים בכרם הנעשה בית הפרס.** שהיו גפנים ואילנות נטועים בו קודם שנעשה בית הפרס: **אבל הנוטע.** לכתחלה בבית הפרס: **ימכר לשוק.** דקנסינן ליה (ג). ומפני שלא היה לו ליטע בבית הפרס. ואין הלכה כרבי יוסי: **ב שלשה בית הפרס הן.** כדקא חשיב להו ואזיל שדה שנחרש בה קבר ושדה שאבד בה קבר ושדה בוכים (ד): **נטעת כל נטע.** נוטע בה כל אילנות שירצה. ומתני' דלא כרבי יוסי דאסר לעיל. ואיכא למימר דאף רבי יוסי לא אסר אלא ליטע בה כרם בלבד משום דהבוצר לגת הוכשר אבל לא שאר אילנות: **חוץ מזרע הנקצר.** אבל זרע הנעקר עם שרשיו חיישינן שמא יביא עצם כשעורה עם העפר העולה עם השרשים הנעקרים: **ואם עקרו.** לאותו זרע הנקצר: **צובר את גורנו לתוכו.** לתוך השדה עליה ודש אותו שם ולא יביאנו לבית עד אחר דישה שלא להרבות את הטומאה: **וכוברו בשתי כברות.** או אחר זו שמא נתערב עמו עצם כשעורה: **והקטניות בשלש.** לפני שהקטניות

אבל. הר"מ: (יד) לא אתא לאפוקי אלא אם פתח עלייה עודף על פתח הבית אבל אם פתח הבית כתב משל עלייה לכל לד הכי נמי עלייה טהור' לכל לד. מהר"ם:

פרק יח (א) **לשון** הר"ם שאם היו טמאים טומאה דאורייתא כו' משמע דטהורים אין הזייה כלל ומהני' לא משמע הכי אבל להר"מ מזין אף על הטהורים וטעמא כדי להכיר שאין מקילין בטומאת בית הפרס אלא מפני שהוא ספק. ועתוי"ט: (ב) כ"ש ניכנסו הר"ם אבל כתב דא"ל שנגעו בוצרים במקבלים דא"כ פשיטא (וזה ל"ק דטובא קמ"ל דאע"פ שנכנסו כאלו אינן מוכשרין ורשאין לבוצרן כשיצאו חוץ לבית הפרס נחשבו מוכשרין תוי"ט) ועוד דהול"ל אלו באלו ופירש הוא שנגעו זה במה שבצר זה ודמי' להא דאי' בפו' בצר בית הפרס זה לא יבצר בית הפרס אחר. ועתוי"ט: (ג) כלו' בלא יוכל לבצרן בטהרה אבל כשמכרן לשוק ודאי טהורים הן שלא גזרו אלא על הבוצר לגת: (ד) לא היה כאוי למכות עמהם שדה בוכים דטהור גמור הוא אלא משום דשייך בה דין זריעה ונטיעה קא חשיב ליה. הר"ש: (ה) הקבר כו'. הוא בית הפרס דר"פ שעושו מלא המענה. הר"ש: (ו) נטעת כו'. שהנוטע אין דעתו לעקור ואם תהיה עוולה טמונה תחתיו אין בכך כלום הר"א. והר"מ כתב לפי שהשרשין יורדים למטה וגו' ולכך טהור כדלקמן מ"ה: כלומר

ושורף את הקש ואת העצה. ומטמא במגע ובמשא. ואינו מטמא באהל: ג שדה שאבד קבר (י) בתוכה. נזרעת כל זרע. ואינה נטעת כל נטע. ואין מקיימין בה אילנות חוץ מאילן סרק. שאינו עושה פירות. ומטמא (יא) במגע ובמשא (יב) ובאהל (יג): ד שדה בוכין לא נטעת ולא נזרעת. ועפרה טהור. ועושים ממנה תנורים לקדש. ומודים ב"ש וב"ה שבודקים לעושה פסח. ואין בודקין לתרומה. ולנזיר. בש"א בודקין. ובה"א אין בודקין. כיצד הוא בודק. מביא את העפר שהוא יכול להסיטו. ונותן לתוך כברה שנקביה דקים וממחה. אם נמצא שם עצם כשעורה. טמא: ה כיצד מטהרין בית הפרס. נוטלים ממנו ג' טפחים א או נותן על גביו ג' טפחים. אם נטל מחציו אחד ג' טפחים ונתן (יד). ע"ג חציו אחר ג' טפחים. טהור. ר"ש אומר אפי' נטל ממנו טפח ומחצה. ונתן עליו טפח ומחצה ממקום אחר. טהור. הרוצף בית הפרס באבנים שאינו יכול להסיטן. טהור. ר' שמעון אומר אף העוזק בית הפרס טהור: המהלך

א ס"א כצי אומר מסן ע"ג

(ז) כלומר התבואה והקטניות: (ח) עפני שהם רב ומספרכין ביחד וא"א לבודקן אבל הר"ע כתב אם אהיל לו בהנייה מוליאו למוכרו ונמצא מרגיל את הטומאה: (ט) וקשה דבכמה דוכתי תנן התבן והקש. והר"ם כתב קש הם הסבולים יחום של תבואה וכן עלה יחום כו': (י) שאבד. נראה דאם אבד ברה"י דאורייתא כבקעה בימות הגשמים. והא דאמרינן גבי חכמי בית הפרס דרבנן היינו בנחרש. ואבד נמי בלה"ר. והמתירו בו יותר בבקעה בימות החמה. דהתם הטומאה ידועה וליכא ספיקא אלא בזה שנכנס אבל אבד הספיקא לכל אדם. הר"ש: (יא) דהיכי ישכום ויזרע הא מיטמא בהיסט הר"ש. ומהר"ם כתב דל"ק דהא תנן במ"ג דאינה עושה בית הפרס וכ"ה בי' הר"מ ומפרש לפי שאין שרשי הזרעים מגיעין עד לקבר. משא"כ שרשי האילנות: (יב) ולשון הר"מ עפר' ניטמא: (יג) ומטמא כו'. בית הפרס אלא כמוש הקבר בה ויהיו עלמות כשעורה נעשרה. הר"מ. וניחא השתא דמיקרי בית הפרס לפי שייך בו ג"כ פריסת העלמות כו'. והתו' נדחקו בזה: (יד) ובאהל. לפי שלולי ע"ז הקבר האהיל כו' וכבר היתה בו טומאה קבועה. הר"מ: (טו) פי' כיון שכך הוא דרך זה השדה שבוכים בו סוף שמספידים אבל לא ודאי שמספידים היינו דכתב דוקא שנספדו: ולפ"ז איכו ענין לטומאה אלא משום דשייך בי' זריעה ונטיעה' קחשיב ליה. והר"מ כתב אין מבעים כו' שלא להרגיל בני אדם לשם שמא יש בה טומאה מפני שהוא קרוב לבית הקברות כו' ועפרה טהור כו' לפי' אפשר שיבא אדם ויקבור בו כו' שהרי לא הוחזקה בה טומאה. וכענין זה כ' רש"י (ושו'). ועתוי"ט: (טז) שכל אכילת קדשים מ"ע הוא. הר"מ ועתוי"ט: (יז) ודינו בספק נזיר טמא וספק נזיר טהור. והך משנה אינה הלכה דב"ש שמאי במקום ב"ה אינה משנה כלל. ורא"ה דבב"ז בנזיר תנן דבל בית הפרס אין הנזיר מגלח: (יח) וכהן כו'. מדברי הר"ם דלקתן משמע דלוקח ג' טפחים שנוטל או שנותן ע"ג אליו האחר מדלא תנן ממקום אחר ועוד דבנוספא הוא. ול"ל דקברה ר"ש דאין לחוש עוד לבגנע בעלם כשעורה שלי אפשר להסיטם כיון ש"ש עפר טפח ומחצה ע"ג ומיירי שבדק קודם שנתן. אבל מהר"מ כתב דהנן ג' טפחי' כו' פי' ממקום אחר וקמ"ל דלא חיישינן שמא ישל העפר מן הגבוה לנמוך ויחזור לטומאתו דכיון שנהר אינה אחד שו לא מטמאים ליה. ור"ש סבר אפילו שלין בנתינה

יש בכן עפר יותר מבתבואה ומשום הכי קיימי בהו ספי אבל טהורין הן (ז) שהרי לא הוכשרו והלכה כחכמים: ושורף את הקש ואת העצה. בתוך השדה שמא יש בהן עלם כשעורה (ח): קש. תבן כל תבואה (ט): עצה. תבן של קטניות: ומטמאה במגע ובמשא. שדה בית הפרס שאמרנו: ואינה מטמאה באהל. דכל פירורות העלם אינם כשעורה ואלו כשעורי אינו מטמא באהל: ג נזרעת כל זרע. הכי גרסי' ברוב הספרים אבל בתוספתא קתני אינה נזרעת כל זרע וכן הוא בעיני (יא): ואינה נטעת כל נטע. ולא מיבעיא דאין נוטעין לכתחלה אף הנטוע לא יקיים שלא להרגיל בני אדם לשם משום דמטמאה באוהל אסור בה נטע: חוץ מאילן סרק. דמותר ליטע בה והוא אילן סרק שאינו עושה פירות: ד שדה בוכים. מקום רחוק מבית הקברות שמושיבין שם המטה של המת ומתועדין ובוכין שם: לא נטעת ולא נזרעת. בפ"ק דמועד קטן בגמ' מפרש דמשום יאוש בעלים נגעו בה. דכיון שכן הוא (טו). מתיאשים הבעלים ממנה והוה ליה כמלך שהחזיקו בו רבים ואסור לקלקלו. ודוקא כשנתיאשו הבעלים שהחזיקו הרבים כדין. אבל לא נתיאשו דהשתא שלא כדין החזיקו בו. מותר לקלקלו: ועפרה טהור. דלא מחזקינן בה טומאה כלל: ועושים ממנו תנורים לקדש. מה שאין כן בעפר בית הפרס הראשונים: שבודקים לעושה פסח. השדה שנחרש בה קבר קאי. דאם הולך שם אדם וצריך לעשות את פסחו בודקים אותה כדמפרש בסיפא. ואם לא נמצא שם עצם כשעורה. הולך ועושה את פסחו: ואין בודקין לתרומה. דדוקא לפסח סומך אבדיקה זו. משום דטומאת בית הפרס דרבנן. וחכמים לא העמידו דבריהם במקום כרת. שמי שאינו מקריב קרבן פסח בזמנו, חייב כרת. אבל בתרומה דאין באכילתה כי אם עשה (טז). העמידו דבריהם במקום עשה ואין מועלת בדיקה א להתירו בתרומה: ולנזיר. שהלך שם: ב"ש אומרים בודקין. ואם לא נמצא שם עצם כשעורה. אינו מגלח: ובית הלל אומרים אין בודקין. דבין נמצא ובין לא נמצא מגלח ומביא קרבן (יז): את העפר שהוא יכול להסיטו. כגון עפר תחוח: וממחה. עושהו דק דק בידו כדי שיראה אם יש בו עצם כשעורה: ה כיצד מטהרין בית הפרס. אבית הפרס הראשון קאי. שהוא שדה שנחרש בו קבר: נוטלין ממנו ג"ט. כשיעור עומק המחרישה שמגלגלת הגלוסות: ר"ש אומר כו'. ואין הלכה כר"ש: הרוצף. לבין רצפה של אבנים: טהור. כיון דאין יכול להסיטן. שאם היה מהלך על גבן יכבסות. אינו לוסטר. הוינו עצם מחתיהן: אף העוזק. המחפר ומהפך האבנים אם עשה כן בבל

בים

ו המהלך בבית הפרס על אבנים שאינו יכול להסיטן. על האדם ועל הבהמה שכחן יפה טהור (כ). על אבנים שהוא יכול להסיטן על האדם ועל הבהמה שכחן רע (כא) טמא. המהלך בארץ העמים בהרים ובסלעים. טמא. בים ובשונית טהור. ואיזהו השונית כל מקום שהים עולה בזעפו: ז הקונה שדה בסוריא סמוכה לארץ ישראל אם יכול להכנס לה בטהרה. טהורה. וחייבת במעשרות. ובשביעית. ואם אינו יכול להכנס לה בטהרה. טמאה. וחייבת במעשרות. ובשביעית. מדורות כנענים. טמאים. כמה ישהא בתוכן ויהא צריך בדיקה. ארבעים יום. אע"פ שאין עמו אשה. ואם היה עבד או אשה משמרים אותו (כו). אינו צריך בדיקה: ח את מה הם בודקים. את הביבים העמוקים. ואת המים הסרוחים. בש"א אף האשפתות והעפר התיחוח. ובה"א כ"מ שהחזיר והחולדה יכולים להלך בו אינו צריך בדיקה: ט האצטונית אין בהם משום מדור כנענים. רשב"ג אומר עיר כנענים שחרבה אין בה משום מדור כנענים: מזרח קסרין ומערב קסרין. קברות. ומזרח עכו היה ספק וטהרוהו חכמים. רבי ובית דינו נמנו על קיני וטהרוהו: י עשרה מקומות אין בהם משום מדור כנענים. אהלי הערביים והסוכות

בית הפרס טהור (יט). עוזק לשון ויעזקהו ויסקלהו (ישעיה ה) ואין הלכה כרי שמעון: ו המהלך בבית הפרס. בשדה שנחרש בה קבר: על אבנים שהוא יכול להסיטן. כגון על גבי אבנים שאינן תקועות וקבועות בארץ והם נישטות מחמת העובר עליהן ועצם כשעורה ניסט מכחו: ורוכב על גבי אדם או בהמה. [שכחן] רע והוליכוהו עליהן: טמא. הרוכב. דכיון דכח התחתון רע. מחמת משא העליון ניסטו. והוי כאילו הוא מסיט העצם. אבל אם היה כח הנרכב יפה לא חשיב הרוכב כמסיט העצם. והיכי דמי אדם שכחו רע כל שרוכבו וארכובותיו נוקשות. ובהמה שכחה רע. כל שרוכבה ומטילה גללים: בהרים ובסלעים. אע"פ שאין קברים שם מת: טמא. מפני עפר ארץ העמים שמתגלגל שם: בים ובשונית טהור. שטומאת גושי שגזרו על גושה של ארץ העמים לשרוף תרומה וקדשים שנגעו בעפרה (כב). ואין שורפין תרומה וקדשים שבאו בים ובשונית שאין קברים שם מת אבל טומאת אוירה של ארץ העמים יש בכאן שגזרו על אוירה לתלות שהתרומה וקדשים שנכנסו לאויר ארץ העמים ולא נגעו בגושה לא אוכלין ולא שורפין: בזעפו. כשהים הולך וסוער: ז הקונה שדה בסוריא. ארם נהרים וארם צובה שכבש דוד ועפרה טמא כאולה לארץ (כג). וחייבת במעשרות ובשביעית כארץ ישראל: אם יכול להכנס לה בטהרה. שאין ארץ העמים מפסיק בין אותה שדה שקנה לארץ ישראל: טהורה. אותה שדה ואפי' אגושה דידה לא גזרו כיון שהיא של ישראל. דמשום הכי קתני הקונה שדה. אבל אם היה רוחב טפח מארץ העמים או מבית הקברות. מפסיק בין ארץ ישראל לשדה שקנה בסוריא. דהשתא אין יכול ליכנס בה בטהרה. עפרה של אותה שדה טמא כאולה לארץ: מדורות כנענים. שבארץ ישראל: טמאים. שקוברין נפליהן בבתיהן (כד): ארבעים יום. כשיעור יצירת הולד: אע"פ שאין עמו אשה. דכנענים פרוצים בערוות ומביאין נשים לבתיהן בלילה: עבד. של ישראל (כה): או אשה. ישראלית: משמרין. המדור של כנענים שלא יקברו שם: ח הביבין העמוקים. נטרות שמקלחין בהן שופכין לרשות הרבים. ויש ספרים שכתוב בהם הטוכים לשון טך. מערה שתחת הקרקע: ועפר התיחוח. דאיכא למיחש דמחמת הנפל שקברו שם נעשה העפר תיחוח: חזיר וברדלס. דרכן לחפור ולחטט תחת הקרקע. ואם ימצאו נפל קבור. יוציאוהו משם: ברדלס. חיה שקורין לה בערבי אלנבע: ט אצטבא. עשויה לנוי לפני הבתים. ואין קוברים שם נפלים: עיר כנענים שחרבה. עכי ארץ ישראל הדרו בה כנענים וחרבה מן הכנענים אין בהם משום מדור כנענים. שהיות מטיות שם ומוציאים כל הנפלים שנקברו שם. ואין הלכה כרשב"ג (כז): קברות. כלומר ידוע שהם קברות: היה ספק. אם מארץ העמים אם מא"י: וטהרוהו. דסברוהו כא"י א"נ היה ספק אם היו שם קברות אם לאו. וטהרוהו שהעידו שאין שם קברות: קיני. שם מקום והיו נוהגים בו טומאה מספק עד שנמנו עליו רבי ובית דינו וטהרוהו: י אהלי ערביים. אינן קבועים במקום אחד. ומשום דלא קביעי לא קברי ביה. א"נ לפי שנוסעים ושוכנים ממקום למקום. לא רצו להחזיק טומאה: והסוכות

בנסיני ואין בנטילה מלטרפין (יט) דדמי לרישא שמשל מכאן ומשן על חליה האחר אלא מעשה כך בכל המעשה מקומות מקומות הר"ש. ונ"ל דהכא סייפיק יתפר שמא לא בדק יפה משא"כ בעושה כן ממחילתו למסילתו. ועתוי"ט: (כ) אדם. וקשה הלא יטמא מסתן לעליון ועוד טומאת במטורין הוא וטמא ז' וי"ל כגון שהמסתן אינו שייך בזה טומאה וטהור העליון מטומאה דאורייתא. א"נ כגון שלבוש לבושי הרבה דטומאה במטורין לא מטמא אלא אדם ס' לא בגד א' אבל שני אינו מטמא אלא טומאת ערב ואין מטמא אדם וכלי' ואפי' יטמא טומאי דרבנן מ"מ שלישי לא הוי אלא ראשון ולא יטמא אדם סו' (ב"מ דף קי"ח): (כא) רע. אפילו נשמר ולא נדנד. הר"מ: (כב) וכן הלריכוה הזיה ג' וז' ולא כן לנטמא מאוירה דא"ל (אלא) טבילה והערב שמש. הר"מ: (כג) אבל אאוירה לא גזרו. במכלב (כד) והם מטמאים אף באהל לרבנן. כס"י ועתוי"ט: (כה) וכתב הר"מ עבד מישראל ואין כלומר לומ' עבד עברי דפשיטא אלא כ"ל עבד מישראל שנמכר לגר תושב או לעקר וקמ"ל דנאמן לשמור והא דלא פי' בעבד כנעני מדתני בתוספתא הכל עושין מדור אפי' עבד איך יהא נאמן עליו לשומרו. הר"ש: (כו) משמרים. אפילו יולא ונכנס הר"ש מ"ד לסתיכא יין: (כז) דכללא דכ"מ שנה כשב"ג כו' לא אמרוה על בעים

והסוכות. של שומרי פירות: והצריפים. מדורות שאין להם גג אלא הדפנות נוגעות בראשיהן זו לזו. ודירות של נער הן ולא קבע: בורגנין. סוכות עשויות בשדה לשכנים בהן פירות מפני הגשמים: אלקטיות. גג עומד על ארבעה עמודים להתקרר בו בקיץ שהרוח מנשבת בו מכל צדדיו. ולשון אלקטיות. בתי הקיץ. תרגום קיץ. קייטא: מקום החצים. מקום שבני העיר מניחין בו חצים לשמור לעת מלחמה: מקום לגיונות. שחונים בו חילות של יוון:

והסוכות. והצריפין. והבורגנין. והאלקטיות ובית שער. ואוירה של חצר. והמרחץ. ומקום החצים. ומקום הלגיונות:

סליק מסכת אהלות

מים ואהלים וכיוצא בהן שאין נותנים. מהרי״ק:

סליק מסכת אהלות

סליק מסכת אהלות

אחר שסיים טומאת מתים. ועתה שהוא מדבר מטומאה לרעה. שהמצורע יטמא באהל. ויש בו קצת דמיון מטומאת מת כמו שנתבאר במקומו. הרמב״ם:

מסכת נגעים

מראות נגעים שנים שהן ארבעה. בהרת. עזה כשלג. שניה לה כסיד ההיכל. והשאת. כקרום ביצה. שניה לה כצמר לבן (ג). דברי ר״מ. וחכ״א השאת. כצמר לבן. שניה לה כקרום ביצה: **ב** הפתוך שבשלג. כיין המזוג בשלג. הפתוך שבסיד. כדם המזוג בחלב (ד). דברי ר׳ ישמעאל. ר״ע אומר. אדמדם שבזה ושבזה כיין המזוג במים

מראות נגעים שנים. כתיבי בקרא בהדיא שאת ובהרת: שהן ארבעה. יש לך לרבות עוד שנים אחרים. דלא כתיבי בקרא והן תולדה דשאת ותולדה דבהרת. דמרבינן להו מספחת שאין ספחת שם נגע אלא לשון טפלה וכן הוא אומר (שמואל א ב) ספחני נא אל אחת הכהונות והטיל הכתוב ספחת בין שאת לבהרת. לומר לך שיש תולדה לשאת ויש תולדה לבהרת (א): בהרת עזה כשלג. לבנה ביותר דכתיב (ויקרא יג) ואם בהרת לבנה היא היא לבנה ואין למעלה ממנה לבנה: שאת כקרום ביצה. דמסבר סבר תנא אין שאת אלא לי גובה. וכן הוא אומר (ישעיה ב) ועל כל הגבעות הנשאות ואין לך כהה בלבנונית בכל ד׳ מראות כקרום ביצה. לפיכך הוא גבוה יותר מכולן. כמראה צל גבוה מן החמה: שנייה לה כצמר לבן. והוא עז בלבנוניתו יותר מסיד ההיכל שהיא תולדה דבהרת. משום דאמר קרא. שאת לבנה. לענין מאי קרייה רחמנא לבנה על כרחך לתולדתה שהיא לבנה יותר מתולדתה דבהרת: שאת כצמר לבן. רבנן סברי שני מראות עזות. שהן שלג וצמר לבן. הן לבני אבות בהרת ושאת. ושני מראות כהות מהן. שהן סיד ההיכל וקרום ביצה. הן תולדות. הן תולדה גדולה לגדול. דהיינו סיד ההיכל לבהרת שהוא אב גדול. ותולדה קטנה לקטן. דהיינו קרום ביצה לשאת שהוא קטן מבהרת. ונפקא מינה בפלוגתייהו דרבנן ותנא קמא. לענין צירוף. [illegible] ושני האבות שאת ובהרת מצטרפין דכתיב והיה בעור בשרו לנגע. מלמד שמצטרפין זה עם זה. ואלמלא כתיב והיה לא כתיב והיו. עשה כל הנגעים א׳. אבל שתי התולדות אין מצטרפות דתולדה דבהרת אינה מצטרפת עם תולדה דשאת. דלא קאי והיה אלא אשאת ובהרת דכתיבי בהדיא. ולא אתולדות דאתי מרבויא. ולת״ק שלג וקרום ביצה מצטרפין. ולרבנן שלג וצמר לבן אין מצטרפין. שלג וצמר מצטרפין. ש״ג וקרום אין מצטרפין (ג). והלכה כחכמים: צמר לבן. צמר נקי של כבש בן יומו שמכבסין אותו ונותנין: **ב** הפתוך שבשלג. המעורב. בלובן ואודם שבבהרת העזה כשלג נראה: כיין המזוג בשלג. בלבנוניתו ויריקות ואדמימות שבו מועט: והפתוך שבסיד ההיכל. ומאירע בנגע שאת כסיד ההיכל נראה: כדם המזוג בחלב. שאדמימות שבו מרובה. ואע״ג דלא תני פתוך אלא בבהרת ותולדתו. הוא הדין פתוך בין בבהרת ותולדתו. דתניא בת״כ ש״ת לבנה. [illegible] פתוך. מנין ליתן את הפתוך של זה בזה. תלמוד לומר נגע צרעת: שבזה ושבזה. [illegible]

פרק א (א) גמ׳ שבועות דף ו׳. ועתוי״ט: (ב) בהרת עזה כשלג. ואין דרך נגע לבא אלא בד׳ מראות הללו ומיהו בכל אחד ואחד יש כמה מראות שזה לבן מזה כמו שלגים וכן כולם. הר״ש והרא״ש: (ג) ועי׳ בהר״ב לקמן מ״ב: (ד) כיין כו׳. והא דלא שנאו לתרווייהו או כיין או כדם ומ״מ תני בסיד כדם בשלג ולא אמר כיין בסיד. ועוד שיעור המזוג מלי כיהו או בב׳ חלקים שלג וחלב או בשתיה [illegible] כדם הלבן ככל [illegible] הלבנונות [illegible] האדמימות [illegible] כדם בשלג או כדם בסיד [illegible] אין המראות מתערבים ואם אמר כיין בסיד [illegible] יין בשלג [illegible] ואם [illegible] יין בשלג או במים מפני שטניהם קלושים סיין מסירו למראיו והלובן [illegible] ור״ע ס״ל אדמדם אדום

במים. אלא של שלג. עזה. ושל סיד דיהה ממנה: ג א ארבעה מראות האלו מצטרפין זה עם זה לפטור. ולהחליט ולהסגיר. להסגיר (ו), את העומד בסוף שבוע ראשון (ז). לפטור, את העומד בסוף שבוע שני (ח). להחליט את שנולד לו מחיה. או שער לבן. בתחלה, בסוף שבוע ראשון. בסוף שבוע שני לאחר הפטור. להחליט את שנולד לו פשיון. בסוף שבוע ראשון. בסוף שבוע שני לאחר הפטור. להחליט את ההופך כלו לבן מתוך הפטור. לפטור את ההופך כולו לבן מתוך החלט. או מתוך הסגר. אלו מראות נגעי' שכל נגעים תלוים בהן (י): ד ב(ר' חנינא סגן הכהנים אומר מראות נגעים ששה עשר) (יא) רבי דוסא בן הרכינס אומר מראות נגעים שלשים וששה. עקביא בן מהללאל אומר שבעים ושנים. רבי חנינא

א נ"א מארבעה ב נ"א ל"ג

דיהה. שניה מן הלובן שאינה לבן בלבנונית כמותה. והלכה כר"ע: ג מארבע מראות הללו מצטרפין. גרסינן. ול"ג ד' מראות. שאין כל הד' מראות מצטרפין. דאין התולדה מצטרפת אלא עם אב שלה. ושתי תולדות זו עם זו אינן מצטרפין. אבל שני אבות מצטרפין. מדכתיב והיה בעור בשרו. ולא כתיב והיו. משמע שעשה שאת ובהרת כאחד. דאי איכא חצי גרים מזה וחצי גרים מזה מצטרפין לכגרים. ורמב"ם כ' דכל הד' מראות מצטרפין. בין שתי התולדות זו עם זו בין אב עם תולדה שאינה שלו. כל מקום שלמעלה מצטרפין. והתוספתא מסייעתו (ה): לפטור להחליט ולהסגיר. לכל הני מילי מצטרפין. כולהו מפ' להו: להסגיר העומד בסוף שבוע ראשון. דכתיב (ויקרא יג) וראהו הכהן ביום השביעי והנה הנגע עומד בעיניו והסגירו הכהן שבעת ימים שנית: ולפטור את העומד בסוף שבוע שני. שהעומד בשעורו ולא פשה. ועמד במראהו. אע"פ שלא ירד למטה מארבע מראות. פוטרו בסוף שבוע שני. והא דכתיב (שם) וראה הכהן אותו ביום השביעי שנית והנה כהה הנגע וגו' וטהרו הכהן. לאו למימרא דאין מטהרו אלא א"כ כהה. אלא אשמעינן קרא. דאפילו נשתנה משלג לסיד או מסיד לשלג, לא אמרינן נגע אחר הוא ומוזר ומסגירו כתחלה. אלא כעומד דמי. ומטהרו: להחליט את שנולד לו מחיה או שער לבן בתחלה. כשהובא בתחלתו אל הכהן ויש בו בהרת כגרים ומחית בשר כעדשה מרובעת בתוך מקום הבהרת. מחליטו מיד. וכן נמי שער לבן אם היה שחור. ולא הספיק להסגירו עד שהפך ללבן מחליטו מיד. אבל פשיון לא מטמא בתחלה. אפילו פושה והולך עד שלא הסגירו (ע): בסוף שבוע ראשון. כלומר להחליט כמו כן בסוף שבוע ראשון שמתחלה לא היו לו סימנין הללו והסגירו. ולסוף שבוע ראשון נולד בו מחיה או שער לבן מחליטו: או בסוף שבוע שני. כגון דבסוף שבוע ראשון עמד בעיניו ולא היה בו לא שער לבן ולא מחיה. [והסגירו פעם שנית] ובסוף שבוע שני נולדו בו סימנים הללו מחליטו: לאחר הפטור. כלומר ואפי' לאחר הפטור שבסוף שבוע שני לא נולדו בו סימני טומאה ופטרו ולאחר כמה ימים נולדו מחליטו: להחליט את שנולד לו פשיון. בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני. כגון בהרת כגרים שאין בה מחיה ולא שער לבן. והסגירה אם פשתה בסוף שבוע ראשון. או לא פשתה אלא בסוף שבוע שני מחליטו ואם לא פשתה לא בשבוע ראשון. ולא בשבוע שני ופטרו. ולאחר כמה ימים פשתה. מחליטו: להחליט את ההופך כלו לבן מתוך הפטור. אם אחר שפטרו וטהרו הכהן. פרחה הצרעת בכלו. טמא מוחלט: לפטור את ההופך כלו לבן מתוך החלט או מתוך הסגר. אם אחר שטימאו הכהן. לאחר שהוזקק להסגר קודם שטימאו. פרחה הצרעת בכלו. פוטרו וטהור. שהפריחה עושה מן הטהור טמא. ומן הטמא טהור. והמוסגר טמא מקרי: אלו מראות נגעים. ד' מראות אלו שהזכרנו. חלוקות. או פתוכות: ד מראות נגעים שלשים וששה. גרסינן. ולא גרסינן מראות נגעים ששה עשר. ושלשים וששה הוו ד' מראות חלוקות. וארבע מראות פתוכות דעור בשר וכנגדן בשחין ומכוה ששחין ומכוה א' הן ולא חלקן הכתוב אלא לומר לך שאין מצטרפין. וכנגדן בנתקים. וכנגדן בקרחת וגבחת. שקרחת וגבחת אחד הן. הרי שלשים ושנים מראות. וירקרק ואדמדם דנגעי בגדים. וירקרק ואדמדם דנגעי בתים הרי שלשים וששה: עקביא בן מהללאל אומר שבעים ושנים. הנך שלשים וששה בתחלה כשהובא אל הכהן. ושלשים וששה אחריני כנגדן בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני של הסגר. או בסוף שבוע שלישי לנגעי בתים להבחין בין מראה שבתחלה למראה שבסוף הרי ע"ב. כך

לדוס שבאדומים הלכך משער להן יין במים כו' הר"א: (ה) והתוספתא לחלק רוצה במספר ד' ולא תני שתים כל מקרים כו' מצטרפין מלמד שאם אינו בקי בהן ובשמותיהן לא יראה את הנגעים. הר"ש בשם התוספתא: (ו) להסגיר כו' נקט שהלה שתי הקלוות. והדר מקדים להסגיר שהוא בשבוע אחד ואחר כך לפטור שהוא בשבוע ב' והדר להחליט שיש בו כמה גווני: (ז) העומד כו'. ולא נקט נמי בתחלה. דקאמר הכי פירושא הארבעה מראות כו' מצטרפין בתחלה. וכן לפטור כו' ולא הוצרך לפרש ליכוף דקאמר דפשטא דמלתא דאיירי בבא בתחלה. מהר"מ: (ח) לפטור כו'. וא"ם אמאי ליכוף שייך כאן. נ"ל כגון שהסגיר בהרת בב' גריסין ובסוף שבוע ב' יש בהרת כגרים ושאת כגרים והשתא אי הוו ב' מינים הוי לי' שאת נגע חדש ומסגירין עליו אבל אם מצטרפים דהוי כנגע א' הוי לי' עמד בעיניו דטהור. מהר"ם ועתוי"ט: (ע) כל דברי הר"ב הם ע"פ התוספתא כלמדין מקראי. ועתוי"ט בארוכות: (י) שכל כו'. לאו דוקא דהא איכא נתקים אלא בעור בשר קאמי'. הר"ש: (יא) ופי' דס"ל כר"ע דאמר כולהו לבהדי שאת מצטרפי דשאת מצטרפת לבהרת ופ"ד וקרום וקרום ופ"ד ג"כ מצטרפין. ד' לרופים וד' חלוקים. ומפוכם כנגדם הרי י"ו ע"כ. ומיהו למסקנא לר"ע כולן

חנינא סגן הכהנים אומר. אין רואים את הנגעים בתחלה לאחר השבת. ששבוע שלו חל להיות בשבת. ולא בשני ששבוע שני שלו חל להיות בשבת. ולא בשלישי לבתים. ששבוע שלישי שלו חל להיות בשבת. ר"ע אומר לעולם רואים. חל להיות בתוך השבת. מעבירין לאחר השבת. ויש בדבר להקל ולהחמיר: ה כיצד להקל. היה בו שער לבן. והלך לו שער לבן. היו לבנות והשחירו. אחת לבנה אחת שחורה. והשחירו שתיהם. ארוכות והקצירו אחת ארוכה ואחת קצרה. והקצירו שתיהן. נסמך (ט"ו) השחין לשתיהן. או לאחת מהן. הקיף השחין (ט"ז) לשתיהן. או לאחת מהן. או חלקן. השחין ומחית השחין והמכוה ומחית המכוה והבוהק. היתה בו *מחיה והלכה לה המחיה. היתה מרובעת ונעשית עגולה או ארוכה. מבוצרת ונעשית מן הצד. מכונסת ונתפזרה (י"ז). ובא השחין ונכנס בתוכה. הקיפה חלקה או מעטה. השחין או מחית השחין והמכוה. ומחית המכוה והבוהק. היה בו פשיון (כ). והלך לו פשיון. או שהלכה לה האם. או שנתמעטה ואין בזה ובזה כגרים (כא). השחין ומחית השחין. והמכוה

*גמ' מכוה

כך פירשו הרמב"ם ויפה הוא. אלא דקשיא לי נגוה שהוא מונה משנה מראות דנתקין. ואין ק"ל דנתקין מטמאין בכל מראות ואין להם מראות מיוחדות כשאר נגעים (י"ג): ששבוע שני שלו חל בשבת. דבתי הבגדות י"ג יום ויום שביעי של שבוע ראשון. עולה לכאן ולכאן. דכתיב (ויקרא י"ג) והסגירו שבעת ימים שנית. מלמד שיום שביעי עולה לו מן המנין מלפניו ומלאחריו. וכן שלשה שבועות דנגעי בתים, אינה אלא י"ט יום. דראשון ושביעי של שבוע אמצעי עולין לפניהם ולאחריהם: חל להיות בתוך השבת. שביום השבת של שביעי אין רואים אותו בשבת מפני שהוא נראה כדן את הדין בשבת. אלא ממתין עד לאחר השבת. ואין הלכה כר"ע (י"ג): ה היה בו שער לבן. ביום השבת. ואם היה רואהו היה מחליטו. ולאחר השבת הלך. הרי זה להקל (י"ד). ואע"ג דאי נמי הלטו בשבת כשהלך לו אחר השבת היה מטהרו. מכל מקום היה צריך להביא קרבן כדין מצורע מוחלט שנתרפא ועכשיו פטור: היו לבנות. א"נ היו לבנות ביום השבת שהיה ראוי להחליטו ולאחר השחירו; הרי זה להקל: אחת לבנה ואחת שחורה והשחירו שתיהן. כדי נסבה. דלאו כאן להקל דבין כך ובין כך טהור ואגב סיפא דלהחמיר נקט לה דקתני והלבינו שתיהן: ארוכות. היו השערות ביום השבת. כדי לקרוץ בזוג דהיינו שיעור טומאה. ולאחר נתקצרו. היינו להקל: אחת ארוכה ואחת קצרה. כדי נסבה. דבין כך ובין כך טהור אלא אגב סיפא דלהחמיר נקט לה דקתני והאריכו שתיהן. לשתי שערות לאחר השבת. ובשבת לא היה בו שחין; דאילו בשבת ראהו היה מחליטו מחמת השערות לבנות שבתוך הבהרת. ועכשיו לאחר השבת שבא השחין ונסמך לשתיהן. או לאחת מהן. אינן סימן טומאה: הקיף השחין וכו'. או שהקיף השחין לשתי השערות לבנות: או לאחת מהן או חלקן. השחין. שבא השחין או מחית השחין. או המכוה. או מחית המכוה. או הבוהק בין שער לשער. כל הני דבשבת לא היו ולאחר שבת באו הרי זה להקל: היתה בו מחיה. בשבת שהיא סימן טומאה והלכה לה לאחר השבת. א"נ היתה מרובעת בשבת. והיה ראוי להחליטו ולאחר השבת נעשית עגולה או ארוכה דהשתא אינה סי' טומאה אי נמי היתה מבוצרת המחיה בשבת באמצע הבהרת כמין מגדל של עיר שיושב באמצע העיר. ומתוך כך היה ראוי להחליטו ולאחר השבת נעשית מן הצד א"נ היתה בשבת מכונסת כעדשה במקום אחד. ולאחר השבת נתפזרה: ובא השחין ונכנס לתוכה. כלומר בשבת לא היה שם שחין והיתה המחיה סי' טומאה. ובא השחין ונכנס לתוכה (י"ח): הקיפה חלקה או מיעטה. כלומר או שלא בא השחין על כל הנגע אלא על קצת המחיה ופחתה מכעדשה: השחין ומחית השחין המכוה ומחית המכוה והבהק. כל הני אמעטה (י"ט) קיימי שמיעטה השחין או מחית השחין דהיינו שנעשה קרום כקליפת השום או המכוה או מחית המכוה כל הני שבשבת לא היו ולאחר השבת באו וכן הבוהק שבשבת היו מדי מראות ונעשה בהק למראתו ומיעט המחיה דשחין ובהק ממעטין מחיה כדתניא בת"כ בשר חי ולא השחין בשר חי ולא הבהק: היה בו פשיון. בשבת: והלך לו הפשיון. לאחר השבת. דמה שפשה בשבת כנס למראתו: או שהלכה האם. עיקר הנגע נקרא אם והלכה האם ונשאר הפשיון או שנתמעטה האם ואין בין שניהם כגרים: השחין ומחית השחין. כלומר אי נמי בשבת פשה. ולא היה מפסיק בשבת בין האם לפשיון. לא שחין ולא מחית השחין ולא מכוה ולא

מחית

שלא הלבינו. ועתוי"ט: (י"ג) ונמ' ק"ל שירן דהר"ש דקדק בלשונו ולא כי ומי בנתקים אלא והם עצמם בנתקים לומר שהם היובל מיוחדים בהם אבל הם דומים למראות הנגעים עם היות שמטמאים גם בשאר מראות. ועתוי"ט: (י"ג) ונר"מ בנא"י וכן בהבוה פסק כר"ע. ועתוי"ט: (י"ד) דאי קאי בסוף שבוע ב' מטהרו. הר"ש: (ט"ו) נסמך כו' שהרא הוא בכל הני דסכינן שמבטלין סימני הטומא': (ט"ז) השחין. וקשה מיפוק לי' משום שחין ומכוה שבער לבן גם בהם סי' טומאה וי"ל כגון שהיא מכה טריה שאינה מטמאה. הכ"מ. ועתוי"ט: (י"ז) ונתפזרה. פי' שפשה הנגע לתוכה וכסה מקצתה ולכתי נשאר שיעור מחיה דהיינו כעדשה בהצטרף בכולה מחיה ובא פי' או שבא השחין. מהר"ש ועתוי"ט: (י"ח) ושוב לא מטמא במחיה. מהר"ש: (י"ט) לאו דוקא דהוא הדין אלו נכנס וכו' קאי אגא ונקט במאי דקאים והמיך: (כ) פשיון. משום נגעי הגוף נקטיה. ובנגעי בתים (דהתם נמי מיירי) אפי' עמד בעיניו מטמא: (כא) ואין כו'. אפי' יש בהם כגרים ועומד בשבוע א' נמי הוה להקל דהוא נהסגר. ולא בהחלט וכל הני דתני בהדיא אלא משום דעכ"פ אילטריך למתני ונתמעטה דהלכ"ב קאי בהחלט. נקט ואין בו' דפטור לגמרי.

והמכוה ומחית המכוה והבוהק חולקין בין האום לפשיון. הרי אלו להקל: ו כיצד להחמיר לא היה בו שער לבן ונולד לו שער לבן (כג). היו שחורות והלבינו. אחת שחורה ואחת לבנה והלבינו שתיהן. קצרות והאריכו. אחת קצרה ואחת ארוכה והאריכו שתיהן. נסמך השחין לשתיהן. או לאחת מהן. הקיף השחין את שתיהן או את אחת מהן. או *חלקו השחין ומחית השחין והמכוה ומחית המכוה והבוהק. והלכו להם. לא היתה בו מחיה. ונולדה לו מחיה. היתה עגולה או ארוכה. ונעשית מרובעת. מן הצד ונעשה מבוצרת. מפוזרת ונתכנסה. ובא השחין ונכנס בתוכה. הקיפה חלקה או מעט. השחין או מחית השחין. והמכוה ומחית המכוה והבהק והלכו להן. לא היה בו פשיון ונולד בו פשיון. השחין ומחית השחין והמכוה ומחית המכוה והבוהק. חולקין בין האום לפשיון. והלכו להן הרי אלו להחמיר:

פרק ב

א בהרת עזה. נראית בגרמוני כהה. והכהה בכושי עזה. ר' ישמעאל אומר. בני ישראל אני כפרתן. הרי הן כאשכרוע. לא שחורים ולא לבנים. אלא בינונים. רע"א יש לציירים סממנין. שהן צרין צורות שחורות ולבנות ובינונית. מביא סם בינוני ומקיפו מבחוץ. ותראה כבינוני. ר' יהודה אומר מראות נגעים להקל. אבל לא להחמיר. יראה הגרמני בבשרו להקל. והכושי כבינוני להקל. וחכ"א זה וזה כבינוני: ב אין רואים הנגעים בשחרית. ובין הערבים. ולא בתוך הבית (ה) ולא ביום המעונן לפי שהכהה נראית עזה ולא בצהרים לפי שעזה נראית כהה. אימתי רואין בשלש בארבע וחמש[ב] ובשבע[ג] ובשמונה ובתשע דברי ר"מ. ר' יהודה אומר בארבע בחמש בשמונה ובתשע: ג כהן הסומא בא' מעיניו או שכהה מאור עיניו (ו) לא יראה את הנגעים שנאמר (ויקרא יג) לכל מראה עיני הכהן. בית האפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו: ד כיצד ראיית הנגע. האיש נראה. כעודר וכמוסק זיתים. האשה כעורכת וכמניקה את בנה. כאורגת

* נ"א חלקו. ב ס"א מהר"ס. ג גמ' ובשמ'

מחית המכוה. ולא בהק. ולאחר השבת הפסיק א' מאלו. הרי זה להקל: ו נסמך השחין. בשבת: לשתיהן. לשתי השערות דהשתא לא הוו סימן טומאה. שאין שער לבן סימן טומאה אלא כשהוא בנגע עצמו לא בתוך השחין או בתוך המכוה: או הקיף השחין וכו'. דאם ראהו בשבת לא היה מסגירו: והלכו להן. לאחר השבת שנעשה מקום השחין והמכוה נקה. והרי הוא כעור בשר ונשאר עור הבשר עם הנגע כבתחלה (כג). ועם שער הלבן ומסגירו. הרי זה להחמיר: חולקין בין האום לפשיון. שהיו מפסיקין בשבת. בין עיקר הנגע לפשיון: והלכו להן. לאחר השבת ואין שם דבר המפסיק. הרי אלו להחמיר:

פ"ב בהרת. גרמני. לבן ביותר (א) ובהרת עזה כשלג נראית בו כהה מתוך לבנונית יתרה שבבשרו ומטהרין אותו: והכהה. נראית בכושי עזה. מתוך שבשרו שחור. ומסגירין אותו. דאצל בשרו של נראה אזליין: בני ישראל אני כפרתן. מתוך שנתן היה אומר אני כפרתן. כלומר כל העונש שראוי לבא עליהן אני מקבל על עצמי כדי לכפר עליהן (ב) שהן בינונים וממוצעים ואינם שפוי לאשה מהתי הקטור: לא לבנים ולא שחורים. אלא כאשכרוע שאינה לא לבן ולא שחור. אשכרוע מין של ארז בוש"ו בלע"ז תרגום תאשור אשכרוע. וקא סבר ר' ישמעאל דבמה שמיטהר האחד מיטהרים כולם. ובמה שמיטמא האחד מיטמאין כולם. וקיימי ר' ישמעאל ור"ע בחדא שיטתא (ג): ציירים. אומנין שמציירין צורות לנוי: כבינוני. כשם הבינוני: מראות נגעים להקל. וטעמא דר' יהודה מפרש בתורת כהנים. כתוב אחד אומר בעור בשרו וכתוב אחד אומר בעור הבשר הא כיצד שמראות נגעים להקל אבל לא להחמיר. כיצד יראה גרמוני בבשרו להקל. נמצא מקיים בעור בשרו. ואת הכושי כבינוני להקל נמצא מקיים בעור הבשר: זה וזה כבינוני. גרמוני וכושי כבינוני והיינו ר"ע (ד): ב אין רואין את הנגעים בשחרית ובין הערביים וכו'. דילפינן מקרא. דכתיב לכל מראה עיני הכהן. מה כהן שחסר מאור עיניו אינו רואה את הנגעים אף יום שחסר מאורו אין רואין בו את הנגעים: ר' יהודה אומר בד' בה' כו'. והלכה כר' יהודה: ג אין פותחין לו חלונות. דכתיב (ויקרא יד) כנגע נראה לי ולא לנגרי. מכאן אמרו בית אפל אין פותחין לו חלונות: ד כעודר וכמוסק. דרך העודר מפסק רגליו ודרך המוסק מגביה זרועותיו. עודר. חופר בקרקע. מוסק. לוקט את זיתיו (ז): כעורכת. את הפת שמפסקת את רגליה (ח): וכמניקה את בנה. לענין תחת הדד. דמה

לגמרי. ועתוי"ט: (כב) לא כו'. ולפר"ב דלא"ע פושטו בשבת כשנולד לו לאחר השבת היה מסגירו מ"מ היה טהור אם טבל והעריב שמשו עד שיולד לו וירלה לכהן. ועתוי"ט: (כג) וכלו' שהנגע הוא בעור הבשר הזה שנעשה נלקח ולא להו הכי עדיין אין השער בתוך הנגע:

פרק ב (א) מיוחס אל העם אשר שמו גרמא. הר"ב: (ב) לפי שרצה להזכיר נגע לרעה בישראל נקט האי לישנא אני כפרתן. מהר"מ: (ג) והר"ב בפי' להת"כ כתב דר"י ס"ל דאין גרמוני וכושי טמאים כלל שאין אנו יכולים לעמוד על תוכן מראה הנגע אלא הבינונים מיטמאים בנגעים ופליג ר"ע דאף אלו מיטמאי ולא להקל ולא להחמיר אלא מביאים סמנים ונראה כאשר הוא בבינוני. ור"י וחכמים פליגי בכוונת ר"ע. ועתוי"ט: (ד) ומשום דמסתבר טעמיה שאלו בלשון חכמי'. ועתוי"ט: (ה) הבית. היינו נגעי אדם ובגדים אבל דבתים לא שני בלאו הכי. ונהר"ס פי' דאם החלונות סגורות צריך לפתחם והא דאין פותחין היינו מחדש: (ו) עיניו. ואי כהה חד עיניה לא: (ז) מעל גבי האילן. ועתוי"ט: (ח) מעט. הר"ש: אף

כאורגת בעומדין לשחי ליד הימנית. ר' יהודה אומר אף כטוחנת בפשתן לשמאלית (ט). כשם שנראה לנגעו כן הוא נראה לתגלחתו: ה כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו. רמ"א אף לא נגעי קרוביו. כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו. ר' יהודה אומר אף לא נדרי אשתו שבינה לבין אחרים. כל הבכורות אדם רואה. חוץ מבכורות עצמו (יג):

פרק ג **הכל** מיטמאין בנגעים חוץ מן עובדי כוכבים וגר תושב (ב). הכל כשרים לראות את הנגעים אלא שהטומאה והטהרה בידי כהן. אומרים לו אמור טמא והוא אומר טמא. אמור טהור והוא אומר טהור. אין רואים שני נגעים כאחד. בין באיש אחד ובין בשני אנשים אלא רואה את האחד ומסגירו. ומחליטו. ופוטרו. וחוזר לשני. אין מסגירין את המוסגר. ולא מחליטין את המוחלט. אין מסגירין את המוחלט ולא מחליטין את המוסגר. אבל בתחלה בסוף שבוע. המסגיר מסגיר. והמחליט מחליט. מסגיר ופוטר. מחליט ופוטר: ב חתן שנראה בו נגע. נותנין לו שבעת ימי המשתה לו ולביתו ולכסותו. וכן ברגל נותנין לו

דמה שנראה בלותה שעה אינו נחשב בית הסתרים: כאורגת בעומדים לשחי. כשמגבהת ידה הימנית לאחוז ומגלה בית השחי שלה: כטוחה בפשתן. שדרך הטווה להגביה ידה השמאלית ומגלה השחי השמאלי. ומה שאינו נראה בכך. נחשב בית הסתרים. וכתיב לכל מראה עיני הכהן. פרט לבית הסתרי': לתגלחתו. ביום טהרתו וצריך לגלח. דכתיב (ויקרא יד) את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו. מה אלו מקום כנוס שער ונראה. אף כל מקום כנוס שער ונראה. פרט לבית הסתרים (י): ה רמ"א אף לא נגעי קרוביו. דאתקוש נגעים לריבי'. דכתיב (דברים כא) על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. מה ריבים שלא בקרובים. אף נגעים שלא בקרובים (יא) ואין הלכה כר"מ: חוץ מנדרי עצמו. דכתיב (במדבר ל) לא יחל דברו. הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו: אף לא נדרי אשתו שבינה לבין אחרים. כגון נדרים שאינן של ענוי נפש. ודברים שאינן בינו לבינה. שהן צריכין הפרת הבעל. ושמא יקל גבי אשתו ולא יבקר יפה. ודוקא בפני עצמו אינו יכול להתיר. ואפילו הוא יחיד מומחה. אבל מצטרף הוא בכלל שלשה הדיוטות (יב). דכיון דהוי בי תלתא. לא חשידי שמא לא יבדקו יפה: כל הבכורות אדם רואה. אם יכולים לאכלן בתומן:

פרק ג **הכל** מיטמאין. ואפילו קטן דמהו דתימא איש נגוע כתיב (ויקרא יג) קמ"ל אדם (א) כי יהיה בעור בשרו כתיב (שם): הכל כשרים לראות את הנגעים. ואע"פ שאינו בקי בהן ובשמותיהן אם הכהן עמו רואה (ג) אבל בינו לבין עצמו אם אינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים: שהטומאה וטהרה ביד כהן. שאם ישראל רואה את הנגעים ואומר לכהן אע"פ שהוא שוטה (ד) אמור טמא אמור טהור: בין באיש א' בין בשני אנשים. שנולדו שני נגעים באיש אחד או בשני אנשים אין הכהן רואה אותן בבת אחת. שאין הכהן יכול לראות יפה שני נגעים כא' (ה): ומסגירו. אי בר הסגר הוא כגון ע"י ד' מראות: ומחליטו. אם ראוי להחליט כגון ע"י שער לבן או מחיה: ופוטרו. אם הוא למטה מארבע מראות: וחוזר לשני. ואחר שנולד השני קודם שהסגיר את הראשון או שהחליטו: אין מסגירים את המוסגר. וכן נמי אין מחליטין את המוסגר דאם הסגירו בנגע א' ואח"כ נולד לו נגע אחר (ו) הראוי להסגירו או להחליטו אין מקק לו. וכי מתפטר מן הראשון אין על הנגע שני לא תורת מוסגר ולא תורת מוחלט עד שיחקק לו: אבל בתחלה בסוף שבוע מסגיר ומסגיר. אם בתחלת השבוע נולד השני קודם שהסגיר את הראשון. מסגיר על הראשון ומסגיר על השני וכן בסוף שבוע ראשון אם עמד ראשון בעיניו מסגירו וחוזר ומסגיר על השני: מחליט ומחליט. מחליט על הראשון וחוזר ומחליט על השני: מסגיר ופוטר. מסגיר על הראשון ופוטר על השני: ומחליט ופוטר. מחליט על הראשון ופוטר על השני. וה"ה איפכא מסגיר ומחליט או מחליט ומסגיר פוטר ומסגיר פוטר ומחליט: ב נותנין לו שבעת ימי המשתה. דכתיב וביום הראות בו עבדי לכתוב כהמנה ובהראות מאי וביום לומר לך יש יום שאתה רואה

ויש

(ט) אף כו'. י"ל דהתנא קמא לא פליג אלא לא העתיק דר"י להלכה ולפי זה נראה דפליג וס"ל דשחי דשמאלית בית הסתרים הוא ולע"פ שכשהיא טוה מגבהתו ונראה. ל"ד לשחי הימנית דבלא"ה מגביהה בכל עת פי' ובשם הר"א מלאסי דהת"ק נתן סי' לשחי הזרועות בינונים ור"י נתן בהם סימן בשמאלית. ונראה דר"י מיקל מדקאמר אף. ע"כ: (י) הר"ב קיצר כאן. ועתוי"ד מ"ב ומש"ש: (יא) או את ריבים בא' אף נגעים כן ודין הוא ממונו בא' גופו לא כ"ש ת"ל והובא אל אהרן או אל א' כו'. במלא: (יב) מדבריהם דברי רבי יהודה נראה דפסק כוותיה והר"ש פירש דאף בצירוף ג' אינו יכול להפיר דאשתו כגופו: (יג) עצמו. ביחיד מומחה דאלו בי תלתא לא חשידי:

פ"ק ג (א) ובנדה פירש"י אדם משמע כ"ם מין אדם אפילו קטן דכתיב ונפש אדם ובקטנו' מיירי ולאו למעוטי אשה מפריעה ופריעה: (ב) תושב. ולק' גבי נגעי בגדים לא קאי חוץ מגר תושב וגם בנגעי בתים כן משום דנגעי הגוף לא מיעטו אלא בקרבן וגר תושב כלו בר הכי הוא מה שאין כן הלם דגזרי ביה רבנן: (ג) בת"כ יליף ליה מקרא. ועיין תוי"ט: (ד) לאו דווקא שוטה דצריך שיהא פקח קצת דמסברו ליה ומבר אלא דלגבי חכם בישראל שוטה קרי לי'. כ"מ: (ה) לפי שצריך לראות הנגע עם הבשר שסביביו כדתניא בפ"ב: (ו) ובאותו נגע נמי משכחת דאין מחליטין את המוסגר דאם הסגירו בבהרת כגרים ובאמצע השבוע נולד בו שער לבן או מחיה אין מחליטו וכי אזלא לה המחיה או שער לבן בסוף השבוע לא משייר קרבן אלא הסגר

דים יום שלא אתה רואה: ג עור הבשר. שנראה בו אחד מארבע מראות: בתחלה. כשהובא אל הכהן בלא הסגר ויש בו שער לבן ובמחיה אבל בפשיון אינו מטמא עד סוף שבוע ראשון או סוף שבוע שני ולאחר הפטור דסוף שבוע שני כשעמד בעיניו ופטרו אם אחרי כן פשה מחזיר ומוחלטו: שלשה עשר יום. דיום שביעי של שבוע ראשון עולה לכאן ולכאן: ד השחין והמכוה מיטמאין בשבוע א'. דהאי נגעים יש להן שני הסגרו' ואלו אם לא פשה בשבוע ראשון ולא עלה שער לבן פוטרו ולי מיכמאין דנקט ה"ק (י) כשבאו אלו שני סימנים בסוף שבוע אחד פתא הא לא באו טהור: ה הנתקים. נגעים שבראש או בזקן קרוין נתקים: בשער צהוב דק בתחלה. אם בתחלה עלה בו שער להוב מחליטו: צהוב. דומה לזהב: בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני. אם בסוף שבוע ראשון פשה או עלה בו שער להוב מחליטו ואם לאו מסגירו שנית ואם בסוף שבוע ב' פשה או עלה בו שער להוב מחליטו אם לאו פוטרו. ואם לאחר הפטור פשה או נולד בו שער להוב מחליטו: ו הקרחת והגבחת. לקמן בפ"י מפרש איזו היא קרחת ואיזו היא גבחת: במחיה ובפשיון. אבל בשער לבן אין מיטמאין לפי שאין שער גומה בהן: ז בירקרק ובאדמדם. הא דקרי בבגדים ובבתים סימן טומאה ירקרק ואדמדם. ולא קרי לעיל סימן טומאה לארבע מראות שבעור בשר. משום דארבע מראות שבעור בשר. אפי' עומדים בו כמה שנים אין מחליטים בלא שער לבן ובלא פשיון ובלא מחיה. אבל בבגדים כשעמד הירקרק או אדמדם ב' שבועות. אע"ג דלא פשה. כתיב באש תשרפנו. להכי קרי להו בבגדים סימן טומאה. וכן בבתים שלשה שבועות. כשחזר הנגע (י) לכמות שהיה. או מירקרק לאדמדם. או מאדמדם לירקרק כתיב (ויקרא יד) ונתץ את הבית. כאילו פשה. להכי קרי להו סימן טומאה: לאחר הפטור. כגון שכהה אם חזר אחר כן פורח: ח תשעה עשר יום. לאשון ושביעי של שבוע אמצעי עולים לפניהם ולאחריהם: פחות משבוע א'. כגון (יא) שחין ומכוה: ג' שבועות. כגון נגעי בתים: פרק ד יש בשער. ששער לבן מטמא בתחלה. כשהובא אל הכהן ויש בנגע שער לבן טמא. מה שאין כן בפשיון. שאינו מטמא אלא בסוף שבוע: מטמא בכל מראה לובן. אפילו לתחת מד' מראות. דכתיב (שם יג) ומראה הנגע עמוק ומראה שער לבן עמוק וזה אין כן בפשיון שאין פשיון מטמא לנתה מד' מראות. באותן מראות שאמרו מטמא הפשיון (יב):
ואין

לו כל ימות הרגל: ג עור הבשר מיטמא בשני שבועות. ובג' סימנין. בשער לבן ובמחיה ובפשיון. בשער לבן ובמחיה. בתחלה ובסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני לאחר הפטור. ובפשיון. בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני לאחר הפטור. ומיטמא בשני שבועות שהן שלשה עשר יום: ד השחין והמכוה מיטמאין בשבוע אחד בשני סימנין. בשער לבן ובפשיון. בשער לבן. בתחלה בסוף שבוע. לאחר הפטור. ובפשיון בסוף שבוע. לאחר הפטור. ומיטמאין בשבוע אחד שהוא שבעה ימים: ה הנתקין מיטמאין בשני שבועות. בשני סימנין בשער צהוב דק ובפשיון. בשער צהוב דק. בתחלה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור. ובפשיון. בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור. ומיטמאין בשני שבועות שהן י"ג יום: ו הקרחת. והגבחת. מיטמאות בשני שבועות. וב' סימנין. במחיה ובפשיון. במחיה בתחלה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור. ובפשיון בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור. ומיטמאות בשני שבועות שהן י"ג יום: ז הבגדים מיטמאים בשני שבועות. ובג' סימנין. בירקרק ובאדמדם ובפשיון. בירקרק ובאדמדם. בתחלה (ט) בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני לאחר הפטור. ובפשיון בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע ב' לאחר הפטור. ומיטמאין בשני שבועות שהן י"ג יום: ח הבתים מיטמאין בשלשה שבועות. ובשלשה סימנין. בירקרק ובאדמדם ובפשיון. בירקרק ובאדמדם בתחלה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני בסוף שבוע שלישי לאחר הפטור. ובפשיון בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני בסוף שבוע שלישי לאחר הפטור. ומיטמאין בג שבועות, שהן תשעה עשר יום (י). אין בנגעים פחות משבוע אחד. ולא יותר על ג' שבועות:

פרק ד יש בשער לבן מה שאין בפשיון ויש בפשיון מה שאין בשער לבן. ששער לבן מטמא בתחלה. ומטמא בכל מראה לובן.
ואין

הסגר שני. הר"ש (ז) והר"ש הקדים וז"ל מיטמאין כו' מה שחלוקין משאר נגעים בשבוע א' היינו לענין טהרה. דשאר נגעים יש להן ב' כלשון הר"ב: (ח) לאו למימרא דוקא בשבוע הב' דגם בבנייה כן אם כבר אלן בראשונה אלא משום דבבתים איכא ג' שבועות נקט הכי ומיהו כדאתנהו: (ט) בתחלה. אין זה כמו בתחלה דכל הנגעים דכולהו להחליט והכא להסגיר מ"מ תני לה משום פשיון. דבתחלה אינו מסגיר. הר"ש. וכלומר מחמת הפשיון והא דלמרי' בסוף משנה א' דבתחלה מסגיר ומסגיר הייט דוקא כשנולד נגע במקום אחר אבל אם אותו שבפ' הראשון הולך ופושה הכל נגע א'. ואינו מסגיר אלא על הראשון: (י) ומיטמאין כו'. דיני דכל הך פרקא מבוארים בקראי ובדרשי דת"כ. ועיין פיי"ט: (יא) ולשון הר"ב והן:

פרק ד (א) לאו דוקא מראה
א' שהרי המראות הלסרבוס אלא לאפוקי אם הפשיון הוא לתטה מד' מראות. ועיין פוי"ט

ואין בו סי' טהרה. ואינו בפשיון יש בו סי' טהרה שאם פרח בכלו טהור: מטמא בכל שהוא. אבל שער לבן אינו מטמא בפחות משתי שערות דמיעוט שער שנים: חוץ מן הנגע. כשפשה חוץ לנגע טמא אבל שער לבן בעינן שיהא בנגע כדכתיב (ויקרא יג) ושער בנגע הפך לבן: ב בכל מראה. היינו כמראה הבשר בין כהה בין לבן (ג). בין אדום: מטמא בכל שהוא. אבל במחיה בעי כעדשה (ד): חוץ מן הנגע מה שאין כן במחיה. שהמחיה צריכה להיות בתוך הנגע: ג ובמכונס. שהשתי שערות במקום א' בנגע: במפוזר. זה בראש הנגע. וזה בעקבו: במבוצר. שתי שערות באמצע הנגע, כמבצר שבאמצע העיר: ושאינו מבוצר. בסוף היוצא מן הנגע. ויש ברחבו שתי שערות מה שאין כן במחיה. דבעינן מעוגלת ומכונסת: הפוכה ושלא הפוכה. בין שהבהרת קדמה לשיער. בין שהשער קדמה לבהרת. מה שאין כן בשער לבן. שאם קדם לבהרת טהור: ומעכבת את ההופך כולו לבן. דאם הופלג במחיה, ופרחה הצרעת בכולו חוץ ממקום המחיה עדיין טמא הוא. אבל אם פרחה בכולו אע"ג דכל גופו מלא שער לבן טהור שאין שער לבן מעכב: ד עקרן משחיר וראשן מלבין טהור. דאי"ק (ויקרא יג) ושער בנגע הפך לבן. העיקר הסמוך לנגע הפך לבן: כדי לקרוץ בזוג. כדי שינטל בפי הזוג של מספרים והלכה דשיעור שער לבן הרבה אין פחות מכדי שינטל בפי הזוג. אבל אלגמרי שהוא בכל שהוא: ונראית כשתים טהור. שיש שערות המחולקות בראשן לשתים ובעקרן אינן אלא א': ה"ג בהרת ובה שער לבן ושער שחור טמא. בהרת שהיא כגריס מכוונת ובה שתי שערות לבנות והשאר נולדה שערות שחורות טמא. ולא אמרי' שמקום השערות השחורות ממעט הבהרת מכגריס: ה זוקקה לשער לבן ולפשיון. דאי איכא באותו החוט שער לבן. טמא. או אם פשה אבל החוט בסוף שבוע. טמא. אבל אם אין ברוחב החוט שתי שערות: ואית ביה שער לבן לא מטמא. דלא חשיב מן הנגע. וכן אם פשה אבל החוט שאין ברחבו שתי שערות כפשיון רחוק מן הנגע הוא חשוב. ובעי כגריס (ז): אבל לא למחיה. דלפיכך ברוחב החוט שתי שערות. אין המחיה שבו מטמאה. שהמחיה צריך שתהא מעוגלת באמצע הנגע כמבצר שהוא באמצע העיר: מצרפן. והוויין כנגע אחד. ואם פשה לאחת מהן או נולד שער לבן באחד מהן. מחליט על שתיהן (ח): לאו אינו מצרפן. והוויין כשני נגעים ואם פשתה האחת והאחרת לא פשתה. מחליט בזו ומסגיר בזו. וכ"ש מיסהר. בעי לאחויי שתי קרנות: ו בהרת כגריס. ולא מקו' המחיה. דהיינו תשע עדשות בהרת ועדשה אחת מחיה. עשר עדשות בין הכל; גריס. כן תשעה עדשות. ומחיה אין פחות מעדשה. וכל היכא דתנינן בהרת. היינו לפלג חבורות ופתוכי: והלכה המחיה. שבא הנגע על מקומה: הלך שער לבן. שנשר או הפך לשחור: ר"ש מטהר שהלכה מחיה קמ': שלא הפכתו בהרת כגריס. שהשער לבן קדם לבהרת של מקום המחיה:

בשער'

ואין בו סימן טהרה. יש בפשיון שהפשיון מטמא בכל שהוא ומטמא בכל הנגעים (ג). חוץ לנגע. מה שאין כן בשער לבן: ב יש במחיה מה שאין בפשיון. ויש בפשיון מה שאין במחיה. שהמחיה מטמא בתחלה. ומטמא בכל מראה. ואין בה סימן טהרה. יש בפשיון, שהפשיון מטמא בכל שהוא. ומטמא בכל הנגעים (ה). חוץ לנגע. מה שאין כן במחיה: ג יש בשער לבן מה שאין במחיה. ויש במחיה מה שאין בשער לבן. ששער לבן מטמא בשחין ובמכוה. במכונס ובמפוזר. במבוצר ושלא במבוצר. יש במחיה. שהמחיה מטמא בקרחת ובגבחת. הפוכה ושלא הפוכה. ומעכבת את ההופך כולו לבן. ומטמא בכל מראה. מה שאין כן בשער לבן: ד שתי שערות עקרן משחיר וראשן מלבין טהור. עקרן מלבין וראשן משחיר. טמא. כמה יהא בלבנונית. רמ"א כל שהוא. רש"א כדי לקרוץ בזוג. היתה אחת מלמטה, ונחלקה מלמעלה. והיא נראית כשתים, טהור. בהרת ובו שער לבן. או *שער שחור. טמא. אין חוששין שמא מיעט מקום שער שחור את הבהרת. מפני שאין בו ממש (ו): ה בהרת כגריס. וחוט יוצא ממנה. אם יש בו רוחב שתי שערות. זוקקה לשער לבן, ולפשיון. אבל לא למחיה. שתי בהרות. וחוט יוצא מזו לזו. אם יש בו רוחב שתי שערות מצרפן. ואם לאו אין מצרפן: ו בהרת כגריס ובה מחיה כעדשה. ושער לבן בתוך המחיה. הלכה המחיה. טמאה מפני שער לבן. הלך שער לבן. טמא מפני המחיה. ר"ש מטהר. מפני שלא הפכתו הבהרת (ט). בהרת היא ומחיתה כגריס. ושער לבן בתוך הבהרת. הלכה המחיה טמאה מפני שער לבן. הלך שער לבן טמא מפני המחיה. ר"ש מטהר. מפני שלא הפכתו בהרת כגריס. ומודה

שאם

*ס"א ושער

תוי"ט: (ב) בכל כו'. ושער לבן בנגעי עור (בשר) ובשחין ומכוה בלבד הוא סי' טומאה. הר"ש: (ג) והוא שלא יהיה אדום מאלום. הר"ש: (ד) יליף ליה בת"כ והוא מקום ב' שערות על ב' שערות. ועתוי"ט: (ה) בכל כו'. והמחיה סימן טומאה בב' מינים לבד מנגעי עור בשר ובקרחת ובגבחת. הר"ש: (ו) שאין כו'. כפי שיעור הנקב אשר יצא ממנו השער המעט מזעיר ואין לו שיעור מוחש עד שימעט השיעור. הר"ש: (ז) והא דפ"ק מ"ה השאין חולק בין אום לפשיון ה"נ להקל דמשמע דפשיון רחוק אינו מטמא כלל היינו בפשיון כ"ש. הר"א והר"ש. וכן נראה קצת דעת הר"ש והר"ב. אבל ל"נ דהכתוב אינו מטמא כלל בנגעי אדם משום פשיון רק כנגע שלם וכן הוא דעת הר"מ ויש לפרש כן גם בלשון הר"ב. ועתוי"ט: (ח) עוד כ"מ שאם נולד שער אחד בנגע זו ושער א' בנגע א' טמא מוחלט. כ"מ: (ט) ר"ש כו'. בס"כ פליגי בדרשי דקראי וכן

שאם יש במקום שער לבן כגרים שהוא טמא (י): ז בהרת ובה מחיה ופסיון. הלכה המחיה טמא מפני הפסיון. הלך הפסיון טמאה מפני המחיה. וכן בשער לבן ובפסיון. הלכה וחזרה בסוף שבוע. הרי היא כמות שהיתה. לאחר הפטור תראה בתחלה. היתה עזה. ונעשית כהה. כהה ונעשית עזה. הרי היא כמו שהיתה. ובלבד שלא תתמעט מארבע מראות (יד). כנסה ופשתה. פשתה וכנסה. רבי עקיבא מטמא. וחכמים מטהרין: ח בהרת כגרים ופשתה כחצי גרים. והלך מן האום כחצי גרים. ר"ע אומר תראה בתחלה. וחכמים מטהרין: ט בהרת כגרים. ופשתה כחצי גרים ועוד. והלך מן האום כחצי גרים. ר"ע מטמא. וחכמים מטהרין. בהרת כגרים ופשתה כגרים ועוד. והלכה לה האום. ר"ע מטמא. וחכ"א תראה בתחלה: י בהרת כגרים ופשתה כגרים. נולדה לפסיון מחיה. או שער לבן והלך לה האום. ר"ע מטמא. וחכ"א תראה בתחלה.

בהרת

שהשער לבן קדם לבהרת סגרים. דמקום המחיה היה חסר מכגרים. וכגון נמי לא פליג ר"ש אלא אהלכה ומחיה. ואין הלכה כר"ש: ז בהרת ובה מחיה ופשיון. בהרת כגרים והסגירה (יא). ולסוף שבוע מלא בו מחיה ופסיון והחליטו: הלכה המחיה. כגון שבא עליה הנגע. טמא הבהרת מפני הפסיון: הלך הפשיון. כגון שכנסה הבהרת וחזרה לכגרים: וכן שער לבן ופסיון. אם הלך האחד. טמא מפני השני: הלכה וחזרה בסוף השבוע. כגון שהסגירו על בהרת כגרים. והלכה הבהרת באמצע השבוע (יב). ובסוף השבוע חזרה. הרי היא כמות שהיתה והסגירו הסגר שני: לאחר הפטור. דראה אותה הכהן בסוף שבוע כשהלכה לה (יג). ופטרו. אם אחרי כן חזרה. תראה בתחלה. והאי חזרה היינו במקומה הראשון. דאי במקום אחר א"כ הרי זו בהרת אחרת: היתה עזה כשלג. כשהסגירו: ונעשית כהה. בסוף שבוע ראשון כגון כסיד. או כקרום. או שהיתה כקרום בשעת הסגר ונעשית עזה כשלג בסוף שבוע ראשון: הרי היא כמות שהיתה. וטעונה הסגר שני כמו שעמד בעיניו: ובלבד שלא תתמעט מד' מראות. שאם נתמעט מד' מראות פוטרו מיד, וטהור: כנסה ופשתה. היכא דהסגירה בבהרת כגרים ובסוף שבוע כנסה. ואח"כ פשתה את מקום הכנוס ולא יותר או שפשתה בסוף שבוע. ואחר כך כנסה את מקום הפסיון ולא יותר: רבי עקיבא מטמא. דהרי פשה (טו): וחכמים מטהרים. שאין זה פסיון. אלא הרי היא כמו שהיתה ואי קאי בסוף שבוע ראשון. מסגירו הסגר ב'. ואי קאי בסוף שבוע שני. פוטרו וטהור: ח ופשתה כחצי גרים. לצד המזרח: והלך מן האום כחצי גרים. לצד מערב: תראה בתחלה. דחשיב כנגע אחר ונגע חדש הוא זה. ויסגיר: וחכמים מטהרים. דלא חשיב פסיון (טז) אלא א"כ מוסיף על שיעור הנגע שהיה בתחלה. וזה שאינו עכשיו אלא כגרים נחשב כאילו כעומד בעיניו וטהור (יז): ט ופשתה כחצי גרים ועוד כו'. ר' עקיבא מטמא. משום ועוד דאשתייר ליה מן הפסיון. ובפשתה לאחר הפטור (יח) איירי: וחכמים מטהרין. דכיון דאזל ליה חצי גרים מן האום ליכא מנגע קדם אלא חצי גרים ועוד: ופשתה כגרים ועוד. לאחר הפטור. ואח"כ הלכה לה כל האום ולא נשתייר אלא הגרים ועוד החדש: ר' עקיבא מטמא. דהא פשה ליה משיעור קמא ורבנן סברי כיון דאזל ליה קמא כוליה והאי נגע דקאי חדש. תראה בתחלה ויסגיר: י בהרת כגרים ופשתה כגרים. בפשתה לאחר הפטור (יט) איירי: ר' עקיבא מטמא. דיש כאן נגע ופסיון מוחלט עינו: תראה בתחלה. ואע"ג דפשתה בתחלה נמי יטמאנה הכהן מיד. דמחיה ושער לבן הטמאים בתחלה מכל מקום נפקא מיניה דלרבנן בעי אתויי קרבן אכל חד וחד (כ). ולר"ע

כנגע

וכן בספא. ועתוי"ט: (י) טמא. נ"ל דמשמעינן דאף על גב דלא ידעינן אי קדם הבהרת אי לא ובפ"ק דר' יהושע דס"ס: (יא) משום פסיון נ"ל שהסגירו: (יב) או בסוף שבוע ומזרה בו ביום. הר"ש: (יג) או עמדה בו בשבועות ופטרו ואח"כ הלכה ושוב חזרה. הר"ש: (יד) מד' כו'. משמע דכלן מצטרפות וכדעת הר"מ ול"ל לדעת הר"ש והר"ב דהתם דהכי קאמר דאי נתמעט מד' כו' טהור. אבל אי לא נתמעט יש מהן דטהור ויש מהן דטמא וזה תלוי בלבוש. ומ"ש כשלג ונעשה כקרום צ"ל דאליבא דר"מ דר"ש שהוא פ"ק נקטי: (טו) מוכח מלשונו דר"ל דר"ע מטמא ויחליט. וכן מדכתב לחכמים יסגיר מוכח דלר"ע יחליט. וקשה ממתני' דלקמן וצ"ע. והר"מ ל"ג למתני' דלקמן כלל. והר"ש כתב דבכגרים מודו כולי עלמא דהרי היא כמו שהיתה והכא פליגי בכגרים ועוד והסגירו ובסוף שבוע כנסה לועו ועוד והסגירו בבית ואח"כ פשתה לועו ועוד (ומסיים חד פלוגתא דופשתה וכנסה דרישא הוא ולבון מטמא כולל החלוט והסגר) כל הנך פלוגתייהו בסוף (שבוע ב') לאחר הפטור: (טז) ולא דק בלישניה דלא כן לר' עקיבא חשיב פסיון והרי לא אמר ר"ע אלא תראה בתחלה: (יז) כלומר ואי קאי בסוף שבוע א' מסגירו כו' כדפי' הר"ב בחכמים מטהרין במתני' דלעיל והר"ש פי' לעיל והכא דמטהרים לגמרי ומוקי להו בסוף שבוע ב' ולאחר הפטור: (יח) הר"ש. ולפע"ד דחכמים מטהרים לגמרי ולא משכחת אלא בסוף שבוע שני ולאחר הפטור אבל להר"ב הכי נמי לאו דוקא לאחר הפטור דהוא הדין נמי בסוף שבוע א' או ב' וכדלעיל והטעם כמ"ש הר"מ דמכ"ל שהפסיון הוא שיוסיף על הנגע אשר היה תחלה (דוקא) כו' וכן הר"מ סתם ולא פי' לאחר הפטור: (יט) והחליטו ואח"כ נולד בו מחיה כו' ר"ע מטמא דלע"ג דקמא כבר נטהר מ"מ כשפשה חזר לטומאתו ונעשה הכל נגע א' וכשהלכה האום לאחר בנזקק לטומאה ונשאר בו סימני טומאה נשאר בהחלט על השני קודם שיראנו הכהן. ל"ד לאין מחליטין את המוחלט דהני מילי ב' נגעים בב' מקומות מה שאין כן בנגע א' וכדתניא בת"כ כו' והר"ש דאע"ג דמטמאינן ליה משום פסיון לנגע הא' מ"מ כשהלך האום לטהר מחליט הפסיון והלכה בתחלה ויחליטנו על המחיה כו'. מהר"ס: (כ) וקשה כי לא נפטר נמי נחשב הפסיון אל נגע הא' ולהחליטו והאי נחליטו בבית מלד גרים החדש עם סימני טומאה והר"מ לשטת הר"מ לא השנה

שיהא

כנגע ראשון ספוג וכי מתמי מסאי מייתי סל קרבן ובכל הנך דפליגי ר"ע וחכמים במתני' הל' כחכמים: ואין בה כלום. אין בה שער לבן; ובה שערה אחת ונולדה בהרת כו'. הרי זו להסגיר. ואע"פ שקדם כגרים בהרת לשער האחרון. כיון דלא קדמה את הראשון לא מהני. דבעינן שתקדים כגרים בהרת לשתי השערות (כא); בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות כו'. הרי זה להסגיר. ואע"ג דחצי גרים הראשון קדם לב' שערות. לא

בהרת כחצי גרים ואין בה כלום. נולדה בהרת כחצי גרים ובה שערה אחת. הרי זו להסגיר. בהרת כחצי גרים. ובה שערה אחת. נולדה בהרת כחצי גרים. ובה שערה אחת. הרי זו להסגיר. בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות. נולדה בהרת כחצי גרים ובה שערה אחת. הרי זו להסגיר: **יא** בהרת כחצי גרים ואין בה כלום. נולדה בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות. הרי זה להחליט. מפני שאמרו אם בהרת קדמה לשער לבן. טמא. ואם שער לבן קודם לבהרת. טהור. ואם ספק. טמא (כג). ורבי יהושע קיהה:

פרק ה **כל** ספק נגעים טהור. חוץ מזה ועוד אחר. ואיזה. זה מי שהיתה בו בהרת כגרים. והסגירה. בסוף שבוע והרי היא כסלע. ספק שהיא [א](היא) ספק שאחרת באה תחתיה טמא: **ב** החליטו בשער לבן. הלך שער לבן. וחזר שער לבן. וכן במחיה. ובפשיון. בתחלה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור. הרי היא כמו שהיתה (א). החליטו במחיה. והלכה המחיה וחזרה המחיה. וכן בשער לבן. ובפשיון. בתחלה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור. הרי היא כמו שהיתה. החליטו בפשיון. הלך הפשיון וחזר הפשיון. וכן בשער לבן. בסוף שבוע ראשון (ג). בסוף שבוע שני. לאחר הפטור. הרי היא כמות שהיתה: **ג** שער פקודה. עקביא בן מהללאל מטמא (ד). וחכמים מטהרין. איזה היא שער פקודה מי שהיתה בו בהרת ובה שער לבן. הלכה הבהרת והניחה לשער לבן במקומו וחזרה. עקביא בן מהללאל מטמא וחכמים מטהרין. אר"ע מודה אני בזה שהוא טהור. איזה היא שער פקודה. מי שהיתה בו בהרת כגרים. ובה שתי שערות. והלך הימנה כחצי גרים. והניחו לשער לבן במקום הבהרת וחזר. אמרו לו כשם שבטלו את דברי עקביא. אף דבריך אינן מקיימין: **ד** כל ספק נגעים בתחלה טהור. עד שלא נזקק לטומאה.

[א] גמרא משנזקק

קדם לב' שערות. לא מהני עד שיקדים הגרים שלם לשתי שערות (כג): **יא** ונולד בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות הרי זה להחליט, כל היכא דתנן ובה שתי שערות. או ובה שערה א'. לאו דאתו שערות ובהרת בהדי הדדי. אלא דבהרת קדומה. ואחר כך באו שערות: ואם שער לבן קודם לבהרת טהור. דכתיב (ויקרא יג) והיא הפכה שער לבן הבהרת היא שגרמה לשער שיהפך לבן: ספק טמא. ספק אם שער לבן קדם לבהרת. או בהרת קדומה לשער לבן. טמא: ורבי יהושע קיהה. גרסינן. ולשון ותקהינה שניו. כלומר היו שניו קהות. מדברי האומר ספק טמא דליהו סבר ספק טהור. ואין הלכה כרבי יהושע:

פרק ה **כל** ספק נגעים. חוץ מזה. דספק בהרת קדומה ספק שער לבן קדם: הרי היא כסלע. נעשית כסלע וגדולה כבלע: ספק שהיא היא. ורחויה להחליט בהדי פסיון: ספק שאחרת באה תחתיה והראשונה הלכה ורחויה להסגר. דאין פסיון נעשה בתחלה: טמא. מחליטו:

סיהא לאחר הפטור. ועתוי"ט: (כא) כדיליף ליה בת"כ ולרבנן דמ"ו בהרם לאו דוקא דה"ה כשנמחיה בתוכה. ועתוי"ט: (כב) ולא זא"ז קתני. והכא הוה ליה למנקט ואין בה כלום אלא הלמא נקט דאפי' יש בה שערה א' הכי זה להסגיר. הר"ש: (כג) טמא. ולא אזלינן בתר חזקה דג'יפא דהכא ליעה החזקה בדרך השער להתלבן מחמת הנגע ולפיכך כ"אין הדברים דבהרם קודם. תי'. ולדבריה' נברנוני וזקן שהשער לבנים אין הכי נמי דלוקיתין לחזקה דגיפא קרנן אהכן. ועתוי"ט:
פרק ה (א) הרי היא כו'. בספרא יליף ליה. ועתוי"ט: (ב) לפי מה שיהבלל בפרק שלח"ז (מ"ב) הר"מ וע"ל פ"ד מ"ז דבהרת כגרים הול עם מחיה' וכלן ר"ל במעטה הפיעול שלא"ל שביב המחיה ייכל לד ביעור ב' שערות ועתוי"ט: (ג) בסוף כו'. ולא תני בתחלה משום דלין פסיון מעומא בתחלה. הר"ש: (ד) מטמא. שהכי כהפך שער לבן בבהרת. הר"מ והר"ל. ועוד כתב הר"א כיון שהשער לבן עומד במקומו עדיין לא ועלא הנגע ויין כמולי כהלשון הוא. ועתוי"ט: במלא

ב הלך שער לבן. שהוחלט בעבורו: וחזר שער לבן. אחר תחתיו: וכן במחיה וכן בפשיון. או שלא חזר שער לבן. אלא שנולדה בו מחיה. שהיא ג"כ סימן טומאה. או שפשה הנגע: בתחלה בסוף שבוע ראשון. כלומר בין שהוחלט היה בתחלה כשהובא אל הכהן בין בסוף שבוע ראשון בין בסוף שבוע שני בין לאחר הפטור כגון שפשה בעיניו שני שבועות ופטרו ואחר הפטור בא שער לבן והחליטו בכל הני גווני אם הלך לו שער לבן וחזר שער לבן. או מחיה או פשיון: הרי היא כמות שהיתה. כלומר נשאר במומאה כמו שהיה מאליו ויש בו סי' טומאה. אע"פ שאין זה אותו סי' שהיה בשעת החלט: וחזר הפשיון. וכן בשער לבן. הא דלא קתני הכא וכן במחיה. לפי שכשהלך הפשיון ובאת המחיה פעמים שהיה טהור. כגון שמתמחה מעמד הנגע ומכגרים (ג): **ג** שער פקודה. לשון שהקדין שהפקידה הבהרת את השער בשוב הבשר והלכה לה: וחכמים מטהרים. ומעמייהו דכתיב והיא הפכה, שהפכתו היא, ולא שהפכתו שכנתה: אף דבריך אינן מקוימין. דהלא נמי טהור והלכה כחכמים:

בין

משנזקק לטומאה. ספקו טמא. כיצד שנים שבאו אצל כהן [א]בזה בהרת כגרים. ובזה כסלע. בסוף שבוע בזה כסלע ובזה כסלע. ואינו יודע באיזה מהן פשה. בין באיש אחד. בין בשני אנשים. טהור. רע"א באיש א' טמא. ובשני אנשים טהור: ה משנזקק לטומאה ספקו טמא. כיצד שנים שבאו אצל כהן. בזה בהרת כגרים. ובזה כסלע. בסוף שבוע בזה כסלע ועוד. ובזה כסלע ועוד. שניהן טמאין. אע"פ שחזרו להיות כסלע וכסלע שניהן טמאין עד שיחזרו להיות כגרים. זה הוא שאמרו. משנזקק לטומאה ספקו טמא (ו):

פ"ו גופה של בהרת. כגרים הקלקי מרובע.

מקום הגרים תשע עדשות. מקום עדשה ד' שערות (א) נמצאו שלשים ושש שערות: ב בהרת כגרים ובה מחיה (ב) כעדשה (ג). רבתה הבהרת טמאה. נתמעטה טהורה. רבתה המחיה [ב]טמאה. נתמעטה טהורה (ד): ג בהרת כגרים ובה מחיה פחותה מכעדשה. רבתה הבהרת טמאה. נתמעטה טהורה. רבתה המחיה טמאה. נתמעטה (ו). ר"מ מטמא. וחכמים מטהרים (ז). שאין הנגע פושה לתוכה (ח): ד בהרת יתרה מכגרים. ובה מחיה יתרה מכעדשה. רבו או שנתמעטו. טמאין. ובלבד שלא יתמעטו מכשעור (ט): ה בהרת כגרים. ומחיה כעדשה מקפתה. וחוץ למחיה בהרת. הפנימית להסגיר. והחיצונה להחליט. א"ר יוסי אין המחיה סימן טומאה לחיצונה. שהבהרת לתוכה. נתמעטה והלכה לה. ר"ג אומר אם מבפנים היא כלה. סימן פשיון לפנימית. והחיצונה טהורה. ואם מבחוץ החיצונה טהורה והפנימית להסגיר. רע"א

[א] נמ' א' [ב] נמ' נ"א טהורה

ד בין באיש אחד. אע"ג דמה נפשך יש בו בהרת אחת שפשתה. אותה שתחלתה כגרים ועכשיו כסלע והיה ראוי להחליטו. אפ"ה הואיל ואינו יודע על איזה נגע מחליט טהור מגזירת הכתוב. דכתיב (ויקרא יג) ואם פשה תפשה בעור וטמא הכהן אותו. את הנגע הודאי (פ) הוא מטמא ואינו מטמא את הנגע שיש בו ספק: בין בשני אנשים. אע"פ שא' מהם טעון הסגר ז' ימים שניי' בסוף שבוע לאחון והאחר מוחלט. הואיל ואינו ידע איזה להסגיר ואיזה להחליט. שניהם טהורים מגזרת הכתוב: ר"ע אומר כו'. ואין הלכה כר"ע: ה שניהם טמאין. דשניהם פשו: אע"פ שחזרו להיות כסלע. דהשתא אחד מהם טהור הואיל והוזקקו לטומאה שניהם טמאים. שכתיב (שם) וטהרו הכהן. את הודאי הוא מטהר ואינו מטהר את הספק: עד שיחזרו להיות כגרים. דהשתא ודאי שניהם טהורי' שהפשיון שבעבורו הוחלטו הלך משניהם:

פרק ו גופה של בהרת כגרים. הוי פול: הקלקי. שם מקום. ופולין שם גדולים: מרובע. חסר שעור מעגלם שנבהרת. ואם היה הנגע עגול או על נורה אחרת אם יש בו כדי שיכנס בתוך הנגע כגרים הקלקי מרובע. טמא. ואם לאו טהור: ב רבתה הבהרת. ומבחוץ: טמאה. משום פשיון (ד): נתמעטה טהורה. דליכא כגרים: רבתה המחיה. וכהה הבהרת: טהורה. דאין המחיה מגולת. דבעינן בהרת כעדשה מכל צד סביב למחיה: ג רבתה הבהרת. מבחוץ: טמאה. שהרי פשתה בעור: נתמעטה טהורה. ואפי' היתה המחיה כעדשה: רבתה המחיה. ונעשית כעדשה טומאה: נתמעטה. שפשתה הבהרת עליה: ר"מ מטמא. דחשיב ליה פשיון מבפנים כמו מבחוץ: וחכמים מטהרים. דפשיון שבפנים לא חשיב פשיון. והל' כחכמים: ד שלא יתמעטו מכשיעור. בהרת מכגרים ומחיה מכעדשה: ה בהרת כגרים. מרובע ורבועה של בשר חי ברוחב כעדשה מקפת אותה מסביב. ולחוץ לאותו בשר חי מקפת בהרת כגרים מסביב והרי יש כאן שתי בהרות אחת פנימית ואחת חיצונה. ומחיה מפסקת ביניהן סביב: הפנימית להסגיר. דאין לה מחיה באמצע: והחיצונה להחליט. דמחיה המקפת לפנימית. סימן טומאה לחיצונה. שהרי היא מבוררת באמצע: שהבהרת בתוכה. לפי שהבהרת לתוכה. אינה חשובה סימן טומאה לחיצונה. דבעינן מגולת נגע מכאן ונגע מכאן ומחיה באמצע [בלי הפסק דבר אחר בתוך המחיה] והכא יש כאן נגע ומחיה ונגע ומחיה ונגע ואין הלכה כר"י: נתמעטה המחיה. שפשתה הבהרת עליה: והלכה לה. או שהלכה לה כלה: אם מבפנים היא כלתה. שהבהרת הפנימית כפתה המחיה: סימן פשיון לפנימית. ומחליטה שהרי פשתה מבפנים: והחיצונה טהורה. שהלכה מחיתה או נתמעטה מכעדשה: אם מבחוץ. שהבהרת החיצונה כפתה המחיה החיצונה טהורה. שנתמעט מחיתה או הלכה. ופשיון ליכא שאין הנגע פושה לתוכו: והפנימית להסגיר.

(ה) שנולה אותו שב על הנגע הר"ש. ולפ"ז דהאי בפשיון כתיב וה"ה בטפ' לבן הר"ש. והס"ג במחיה. ועתוי"ט: (ו) זהו. לא ידעתי למעוטי מאי וע"ד אמאי לא תני כמי בריש זהו שאמרו עד שלא כו' ושד דהתם הוה למעוטי הרפי דתנן בר"פ לבן נ"ל דה"ג קאמר זהו שאמרו משנזקק כו' כלומר דכל היכא שנזקק ספקו טמא משא"כ בקודם שנזקק דלא הוי כללא דהא מסכתא בתרי גווני דטמא ולפיכך לא תני לעיל זהו כו':

פרק ו (א) מקום כו'. כ"ל המרובע המקיף כעדשה. הר"מ: (ב) ובה כו'. ובין הכל כגרים. הר"ש: (ג) בכעדשה. ובתנאי שתהיה מרובעת. הר"מ ועתוי"ט: (ד) הר"ש. וז"ל מהר"ם וכ"ש אם הלכה המחיה וה"ה בלא פשיון טמא משום מחיה. אלא משום דבעי למימר רבתה מחיה טהור נקט נמי בבהרת רבתה: (ה) טהורה. ואפילו לר"מ דלא פליג אלא כי איכא כגרים בלא המחיה פחותה מכעדשה. הר"ש: (ו) נתמעטה או שהלכה לה. הר"מ: (ז) מטהרים. כלומר אין כאן טומאה ויסגיר: (ח) שאין כו'. בת"כ יליף ליה. ועתוי"ט: (ט) מכשיעור. ולא הקפיד המחיה לסוף הבהרת בפחות מכדי למיחת ב' שערו' הר"ש: כלומר

רע"א בין כך ובין כך. טהורה: ו אר"ש אימתי בזמן שהיא כעדשה [א] מובאת. היתה יתרה מכעדשה. המותר סימן פשיון לפנימית. והחיצונה טמאה. היה בו [ב] בהק פחות מכעדשה. סימן פשיון לפנימית. ואין סימן פשיון לחיצונה: ז עשרים וארבעה ראשי איברין באדם. שאינן מיטמאין משום מחיה (יד). ראשי אצבעות ידים ורגלים. וראשי אזנים. וראש החוטם. וראש הגויה. וראשי הדדים שבאשה. ר' יהודה אומר אף של איש. רא"א אף היבלות והדלדולין אינן מיטמאין משום מחיה: ח אלו מקומות באדם שאינן מיטמאים בבהרת. תוך העין. תוך האזן. תוך החוטם. תוך הפה (טו). הקמטין. והקמטין שבצואר. תחת הדד. ובית השחי. כף הרגל. והצפורן. הראש. והזקן. השחין. והמכוה. והקדה המורדין. אינן מיטמאין בנגעים. ואין

[א] ס"א [ב] בגרה

שהנגע עמד בעיניו: בין כך ובין כך. בין כלתה מנפנים. בין כלתה מבחוץ: טהור. שהשתא שאין פשתה החיצונה למחיה שבתוכה איט פשיון כך כשפשתה הפנימית לנוסיה שבתוך הבהרת החיצונה איט פשיון (י). והלכה כר"ש: ו אימתי. החיצונה טהורה כשפשתה הפנימית או החיצונה על המחיה. דאמרן לעיל שהחיצונה טהורה היינו בזמן שהיא כעדשה מובאת. כשהמחיה כעדשה מצומצמת (יא) לא פחות ולא יותר. אבל אם היתה המחיה יתרה מכעדשה: המותר סימן פשיון לפנימית. והחיצונה טמאה. כלומר פשתה הפנימית על אותו מותר שהיא להסגיר (יב). פנימית משום פשיון וחיצונה משום מחיה. ואם פשתה החיצונה על אותו מותר. מ"מ החיצונה להסגיר. משום מחיה. והפנימית להסגיר. ואין הלכה כר"ש: היה בהק פחות מכעדשה. סמוך לפנימית והחיצונה מקפת לבהק: סימן פשיון לפנימית. אם פשתה הפנימית וכסתה את הבהק. הפנימית להחליט. שהרי פשתה מבחוץ ואם החיצונה פשתה וכסתה את הבהק. איט סימן פשיון לחיצונה. שאין הנגע פושה לתוכה. והאי דנקט בהק פחות מכעדשה. דאם היה כעדשה היה מטמא משום מחיה (יג) דקי"ל מחיה מטמאה בכל המראות. אבל פחות מכעדשה אין כאן מחיה. דאין מחיה פחותה מכעדשה: ז שאינן מיטמאין משום מחיה. דכתיב ולאחר הכהן בעינין שיראה את הנגע עם המחיה כולה כאחד וכשיש נגרים נראה השופע או נראה אונגעות הוא שופע אילך ואילך ואינו יכול לראות כלו כאחד: ראשי אזנים. נחשבים כאחד וכן כאשי דדין ואין הלכה כר"י במנה כאשי דדין שבאים: וראש הגויה. הוא גיד האמה: ויבלות. לשון [או חרוץ או יבלת] (ויקרא כב) פורו"ם בלע"ז: ודלדולין. בשר שפירש ומדלדל ואית דגרסי ותלתולין בשר שנעשה כמו תל גבוה. ואין הלכה כר"א: ח שאינן מטמאין בבהרת. בארבע מראות נגעים. שאת ותולדתה. בהרת ותולדתה: תוך העין תוך האזן. שכל אלו אינן שוים כעור בשר. והכתוב אומר (שם יג) והיה בעור בשרו: הקמטין. שבשאר הגוף: והקמטין שבצואר. תנא שיאה לגלויי דקמטין דרישא קמטין של שאר הגוף הן. דלא תימא קומטין לצואר דוקא. דלא מתחזי כאסריני (יח): תחת הדד. כשנראית כמניקה את בנה. מה שאינו נראה כשהוא איט מטמא: ובית השחי. כשנראה כמושך זיתים: כף הרגל. פה שתחת [הקעורית] של הרגל. דכל אלו אין עור בשר הנראה: והציפורן. לא שיבא עור בשר: הראש והזקן. אינן מיטמאין בבהרת. דכתיב (שם) נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא. אין לראש ולזקן טומאה. אלא טומאת נתקין בלבד: השחין והמכוה הקדה המורדין. שלא נתרפאו יפה. ולא נקרם העור שלהם כקליפת השום: אין מיטמאין משום נגע. דבשחין כתיב (שם) שחין ונרפא. ובמכוה נמי כתיב (שם) והיתה מחית המכוה. קדח. הוא שחין בבא ממכות דבר אחר. כגון ממכת אבן או עץ. או גחלת או ביד. ומכוה נמי שלא בא ממחית האש עצמו אלא ממחית תולדות האש. כגון רעץ אש וגפרית אש. כל אלו קרויין קדח. לשון כקדוח אש המסים. וקדח המורד. נמי שלא נתרפא ולא עלה הקרום כקליפת השום. איט נטמא משום נגע (יז). המורדים. כל זמן שלא נתרפאו

(י) כלומר דכיון דפשיון הפנימית לא לשור הבשר אלא למחיה שבתוך בהרת הוי כמו שוטה לתוכו. ועתוי"ט: (יא) בהלו לקח עדשה. ושם לוזו שם. הר"ש: (יב) ואהא קאי מכאי ואין הלכה כר"ש דאלו על מ"ש ואם פשתה החיצונה נם מלי קאי דהא היינו כקהמא דר"ש מפרשין דלעיל הפנימית להסגיר והחיצונה להחליט וכ"ל דגם הכישא אינה הלכה והחימא שנא כשנו הר"מ והר"ב כן בס"פ מכני: (יג) הר"מ. ותימא דהיכי מלי למיהר דבהק היינו בשר חי שהרי הכתוב קראו לזה בשר חי ולזה בהק הוא ובמ"ה ד' דס"ק היתה בו מחיה כו' ונא הבאין כו' והבהק ועוד בבנה משניות וכ"ש המפרש דבהק אינו ממראה עור האדם הוא אלא בהכות כהות למטי' בדי מראות. ועוד ולמה לא תני היה בו מחיה פחותה מכעדשה ולהאי נפקא מינה' קרי ליה התנא בכלן בהק ועוד כו'. לכן נראה כפירוש הר"ש שסביב הבהק היתה במחיה. סימן טומאה לפנימית ילע"ג דבהק מפסיק בין האוס לפשיון כיון דהוא פחות מכעדשה. וכ"פ מהר"מ: (יד) מחיה. וקשה למה לא אמרו שאינן מיטמאין בבהרת ולמה נקט מחיה וי"ל מפני שהוא שלק למעלה ואינו מקום שעור ואינו כאוי לפשיון שרוב אברים הללו אפילו לגרים אינן כאוי' וכ"ש לפשיון. א"נ לפי שלאברים הללו מעכבים בשריפה ואשמעינן הכא לך ע"ג דלנסיף מטמאו משום מחיה ממעלה לא מטמאו לפי שאינם מקום בהרת כגרים. הר"א: (טו) הפה. ואודם שפתים כתוך הפה דכתיב עור בשרו וה"נ ממעטים עור כף רגל שאינו נראה שדיב. כ"מ ועתוי"ט: (טז) וז"ל מהר"ם ולא מתחזי בכל אדם אבל קמטין דשאר הגוף כגון באדם שמן. כיון דלא שייך באדם כשם לא שייב קמטין קמ"ל: (יז) וכל הני מרבי להו בס"כ כי וקשה דלקמן פ"ט תני איזהו שחין לקה בעץ ומכוה מכוה נגחלת כו' וי"ל דהתם לא תני אלא דלאתי ונדרשל. ועתוי"ט

נתרפאו

ואין מצטרפים בנגעים. ואין הנגע פושה לתוכן. ואין מיטמאין משום מחיה. ואין מעכבין את ההופך כולו לבן. חזר הראש והזקן. ונקרחו. השחין המכוה והקדה ונעשו צרבת. הרי אלו מיטמאין בנגעים ואינן מצטרפים בנגעים. ואין הנגע פושה לתוכן. ואינן מיטמאים משום מחיה. אבל מעכבין את ההופך כולו לבן. הראש והזקן עד שלא העלו שער. והדלדולין שבראש ושבזקן נידונים כעור הבשר:

פ"ז **אלו** בהרות טהורות. שהיו בו קודם למתן תורה. בעובד כוכבים ונתגייר. בקטן ונולד. בקמט ונגלה. בראש ובזקן. בשחין ובמכוה וקדח * ובמורדין. חזר הראש והזקן ונקרחו. השחין והמכוה והקדח ונעשו צרבת. טהורים. הראש והזקן. עד שלא העלו שער. העלו שער. ונקרחו. השחין והמכוה והקדח עד שלא נעשו צרבת. נעשו צרבת וחיו. ראב"י מטמא. שתחלתן וסופן טמא. וחכמים מטהרים: **ב** נשתנו מראיהן בין להקל. בין להחמיר

* ס"א המורדין

מפריחה (יט) שלא הפלו קרום קודין מורדים. כלומר שפיין שומדים במרדם. ולית דגרסי מורדים בכ' ריסין. לשון רד בשרו (שם טו): ואין מצטרפים בנגעים. אם היה חצי גריס נגע (יט) בעור בשר. וחצי גריס בחחת מן המקומות הללו. אין מצטרפים לכגריס: ואין הנגע פושה לתוכן. דכיון דלא מטמאו בהוס. לא מטמאו נמי בפסיון: ואינם מיטמאין משום מחיה. דאם פרח בכלו (כ). ויש בראשו או בכף רגלו. או בקמטין בשר חי אין מיטמאין משום מחיה. אי נמי אם היה אחד מן המקומות הללו מבוצר בתוך הנגע אינו מטמא משום מחיה: ואינם מעכבים את ההופך כלו לבן. אם פרחה הצרעת בכולו חוץ מאחד מהמקומות הללו. אין מעכבין. דכתיב (ויקרא יג) וכסתה הצרעת את כל עור הנגע עור הראוי להיות בו נגע פרט לאלו שאין מטמאין משום נגע: חזר הראש והזקן ונקרחו. שנקרח השער שהיה בהן ונעשה כעור בשר. וכן השחין והמכוה והקדח שנעשו צרבת. שנתרפאו וקרם עליהם עור כקליפת השום: הרי אלו מיטמאין בנגעים. בד' מראות. וה"ה דהוי מצי למתני נתפשטו הקמטין נמי מיטמאין בנגעים: ואין מצטרפין בנגעים. ראש וזקן אין מצטרפין. וכן עור הבשר והזקן. או עור הבשר והראש אין מצטרפין. דאם בא לו חצי גריס נתק בראש. אי נמי חצי גריס נתק בזקן וחצי גריס נגע בעור בשר. אין מצטרפין. וכן חצי גריס שחין וחצי גריס מכוה אין מצטרפין לכגריס: ואין הנגע פושה לתוכן. נגע של עור בשר. אין פושה לא בנתק הראש ולא בנתק הזקן. ולא בשחין ולא במכוה דלא חשיבי כעור בשר: ואין מטמאין משום מחיה. דנתקים מטמאין בשער צהוב ופסיון ושחין ומכוה בשער לבן ופסיון (כא): אבל מעכבין את ההופך כולו לבן. שאם פרחה הצרעת בכלו. ונשאר הראש או הזקן שנקרחו שלא פרחה הצרעת בהן או השחין והמכוה והקדח שנעשו צרבת טמא עד שיפרח בכלו: הראש והזקן שלא העלו שער. כגון קטן דלא נמת זקנו. או לא הפעיל ראשו: נדונים כעור בשר. ליטמא בבהרת וכן הדלדולין שבראש ובזקן דלית בהו שער (כב). נדונים כעור בשר. ומעכבים את הפריחה. והנגע פושה לתוכן. ומצטרפין לכגריס:

פרק ז **אלו** בהרות טהורות. שהיו בו קודם מתן תורה. מי שהיתה בו צרעת קודם מתן תורה לא היה טמא מחמת אותו נגע לאחר מתן תורה דכתיב (שם) אדם כי יהיה בעור בשרו פרט לזה שכבר היה. וכל הני נמי דחשיב ומהתם נפקי דבעינן שיולד הנגע בשעה שראוי ליטמא בו ולא קודם. כמו גר עד שלא נתגייר וקטן עד שלא נולד וכן כלם: בקמט ונתגלה. שהיה מתחלה הנגע מוסתר בתוך הקמט והיה טהור. מפני שהוא בבית הסתרים. ואח"כ נתגלה: ובמורדים. כלומר בשחין ומכוה המורדים שלא נתרפאו ולא העלו קרום כקליפת השום: עד שלא העלו שער. בא הנגע. דחשיבי כעור בשר. היינו תחלתן טומאה. וכשעלו שערות הוי טהרה. שדינו כנתקים. וכשנקרחו היינו סופן טומאה וכן בשחין ומכוה וקדח. דעד שלא באו, בא הנגע היינו טומאה. וכשבא השחין והמכוה והקדח. היינו טהרה. דבעינן שיקדים השחין והמכוה לשאת דכתיב (ויקרא יג) והיה במקום השחין שאת. שיקדים השחין לשאת. ולא שתקדים השאת לשחין. כשחזרו ונעשו צרבת היינו טומאה (א): וחיו. שנתרפאו יפה: ר' אליעזר בן יעקב מטמא. כיון דבתחלה בא הנגע בעור הבשר. וחזר סופו לקדמותו. לא חיישינן להפסק שבינתים: וחכמים מטהרים. הואיל והפסיקה טהרה ביניהם. והלכה כחכמים: **ב** נשתנו מראיהן. אבהרות טהורות קאי. כגון דהוות כשלג עד שלא נתגייר ומשנתגייר נעשית כסיד ההיכל:

ועתוי"ט: (יח) דכתיב ונרפא וכתיב שחין הא כיצד נרפא ולא נרפא. כשהוא אומר לרבות השחין עד שיקרום כקליפת השום וכן במכוה כו'. ע"כ. הר"ש: (יט) והר"ם כתב דאפילו רוב הגריס בעור ומיעוטא בהו אין מצטרפים: (כ) דכיון דהני לאו בני אטמויי נינהו אין א מבוצרת לסוף השער. הר"ש. ולדבריו מכיון דתני ואין מעכבים את ההופך קשה מאי האי דאין מיטמאין משום מחיה אדרבא טהורי מטהרי משום פרח בכולו וכ"ת דפרח מן הטהור טמא לכתי קשה לואי נפקא מיני' תני דאין מיטמאין משו' מחיה והא טמא הוא כיון שפרח מן הטהור: (כא) הר"מ מפ' כשיהיה לרבת בתוך הבהרת לא נחשבו מחי' ע"כ. והשתא הוה דומיא דאיני מיטמא משום מחיה דבריתא להא אי נמי של הר"ב בהוא פירוש הר"מ שם: (כב) לשון הר"מ כאשר ישלו מהן יצא ומורטה רכה ומראת דמות הבשר בלתי שער פי' ע"כ. ועתוי"ט:

פרק ז (א) **הר"ש** וקשה למאי תני וחיו כיון שכבר משנעשו לרבת היינו טומאה ועוד היכי תני עד שלא נעשו לרבת ולי' הר"מ ונעשה מקומה שחין או מכוה וחיו והרי הן כעור [illegible]

להחמיר. כיצד להקל. היתה כשלג ונעשה כסיד ההיכל, כצמר לבן. וכקרום ביצה, נעשית מספחת שאת. או מספחת עזה. כיצד להחמיר, היתה כקרום ביצה ונעשה כצמר לבן. כסיד ההיכל וכשלג. ראב"ע מטהר. ר' אלעזר חסמא אומר להקל טהור. ולהחמיר תראה בתחלה. ר' עקיבא אומר בין להקל בין להחמיר. תראה בתחלה: ג בהרת ואין בה כלום. בתחלה. בסוף שבוע ראשון. יסגיר (ג). בסוף שבוע שני לאחר הפטור יפטור (ד). עודהו מסגירו. ופוטר. ונולדו לו סימני טומאה יחליט. בהרת ובה סימני טומאה. יחליט. עודהו מחליטו והלכו להן סימני טומאה. בתחלה. בסוף שבוע ראשון יסגיר. בסוף שבוע שני לאחר הפטור יפטור (ה): ד התולש סימני טומאה. והכווה את המחיה. עובר בלא תעשה. ולטהרה. עד שלא בא אצל הכהן טהור. לאחר החלטו טמא. אר"ע שאלתי את ר"ג. ואת ר' יהושע. הולכין לגדוד. בתוך הסגרו מה הוא. אמרו לי לא שמענו. אבל שמענו עד שלא בא אצל הכהן. טהור. לאחר החלטו. טמא. התחלתי מביא להם ראיות. אחד עומד בפני הכהן. ואחד בתוך הסגירו. טהור (ו). עד שיטמאנו הכהן. מאימתי היא טהרתו. ראב"א לכשיולד לו נגע אחר ויטהר ממנו (ז). וחכ"א עד שתפרח בכולו.

אי

כצמר לבן וכקרום ביצה. כלומר תחלה היתה כצמר לבן. ועכשיו נעשית כקרום ביצה (ג): נעשית מספחת שאת או מספחת עזה. כלומר שהשאת נעשית ונכפלת בחזרה להיות כתולדה שלה. או שהעזה נעשית כמספחת שלה. ופירושי קמפרש כריבא דקתני היתה כשלג ונעשית כסיד ההיכל. היינו שנעשית עזה מספחת. ואותה שהיתה כצמר לבן ונעשי' כקרום ביצה. היינו שנעשית שאת מספחת: וכסיד ההיכל וכשלג. כלומר היתה כסיד ההיכל ועכשיו נעשית כשלג: ר' עקיבא אומר כו'. והלכה כר"ע: ג בהרת. מהשתא איירי בבהרות שתיות: ואין בה כלום. לא מחיה ולא שער לבן: בתחלה. כשהובא אל הכהן. וכן בסוף שבוע ראשון. אם לא נולד בה כלום יסגיר: בסוף שבוע שני. אם לא נולד בה כלום פטור. וכן לאחר הפטור. אם לא נולד בה כלום. עומד בפטור זה כל ימיו. וטוב אינו נסגירו: עודהו מסגירו. שהיה רוצה להסגירו. בין בתחלה כשהובא אל הכהן. בין בסוף שבוע ראשון. ולא הספיק להסגירו עד שנולדו סימני טומאה. כגון בתחלה בשער לבן ומחיה. ובסוף שבוע ראשון בשער לבן ומחיה ופשיון יחליט. אבל משהסגירו. לא הוי לעיל דרפ"ג. אין מחליטין את המוסגר: ופוטר. כלומר או פוטרו. כגון בסוף שבוע שני. ואפילו לאחר הפטור אם נולדו סימני טומאה יחליט: עודהו מחליט. שהיה [בא] להחליט. ולא הספיק עד שהלכו סימני טומאה: בתחלה. כשהובא אל הכהן. או בסוף שבוע ראשון: יסגיר. אבל אם משהחליטו בשער לבן והלך לו שער לבן. ונשארת קיימת. אין מבגיהו עליה הלא פוטרו וטהור: ד התולש סימני טומאה. כגון שער לבן בשור. ושער להוב בנתקים: והכווה את המחיה. דומסכוות אינם סימן טומאה: עובר בלא תעשה. דהשמר בנגע הצרעת. לכל מקים שנאמר השמר. פן. ואל. אינו אלא לא תעשה: ולטהרה. כלומר ונעשן טהרה מה דינו: עד שלא בא אצל כהן. אם תלשן. טהור. ואם תלשן לאחר חלוטו. טמא: הולכים לגדוד. גרסינן והוא הם ממקום: בתוך הסגירו מהו. אם תלש סימני טומאה בתוך שבוע בל הסגר ראשון. או של הסגר שני. ומהו: התחלתי מביא להם ראיות. בתוספתא מייתי. דכך היתה ראייתו ומפני מה עד שלא בא אצל כהן טהור לא ומפני שלא ראה הכהן סימני הטומאה שבו. התולש סימני הטומאה תוך הסגר נמי דין הוא שיהא טהור. שלא ראה הכהן סימני טומאה שבו. הלכך אחד עומד בפני כהן. כלומר ואחד אותו העומד בפני כהן ומיהר לתלוש סימני טומאה. קודם שיאמר (י) לו הכהן טמא אתה. ואחד אותו שתלשן תוך ימי הסגרו. בין זה ובין זה טהורין וכן הלכה: מאימתי היא טהרתו. של אותו שתלש סימני טומאה לאחר חלוטו: כשיולד לו נגע אחר ויטהר ממנו. דכיון דנתפס בו הבגיה. מגלחי מלתא דהם רפואה עליה. ואי נמי הוות קיימא קמייתא הוה מיתסי מינה כמו מזו: עד שתפרח בכולו. נגע האחרון דליכא למיחש למידי. דהא אי הוה ביה נמי קמא. הפתח מיהא טהור

עקר תוי"ט: עשה. ע"כ. ולדבריו רבא לא פליג אלא בספק נעשה אלא שנעשו ככבת. ועתוי"ט: (ג) הר"ש. ולמשמע אלי דקי"ל בפ"ק מ"ג דכי נשתנה תחב למולדם שאינו שלו או מתולדה לתולדה מקרי נגע אחר ולא הוו פליגי סבאי דהכא כו'. אבל הר"ת לפי שטתו דאפילו נשתנה משלג לקרום לא הוי נגע אחר פי' שסברהם כשלג חזרה לסיד או לצמר לבן או לקרום וכולו יאמר שאין הפרש בין חזרה (מרחוק) מרלה חברתה שהיא באת או תולדתו או תולדת חברתה והוא תומכו ונעשית מספחת שאת או מספחת עזה. ע"כ. ולי"ש עפי דלהכ"ב היא דנצמחי' מספחת אינה אלא פי' דכישם: (ג) יסגיר. ידבר בנגעי עור בשר או בקרחת וגבחת אשר בה ב' שבועות והוא ההיקש באחר נגעים. הר"ת: (ד) לאחר הפ'. י"ל דאיצטריך למיפסק כרבנן דר"ע פ"ד מ"ח: (ה) יפטור. ואיצטריך לאשמעינן דלעולם לא מצטרף בהם ע למאת בנגע כגון בבהם כשלא נראים למזרח ופשתה כשלא למערב לא ניחא שראה בתחלה והוי מחלוקת ולמ"כ סתם כרבנן דפ"ד מ"ח: (ו) וקשה שאין ראיתו ללא על שלא ראה ולמוד ממנו עד שיאמר לו לע"פ שראה ובתוספתא איתא בר"ע לא למר אלא הראיה משלא ראה על שלא ראה ול"ל יפה אמרת ולפ"כ איתא א' עומד כו' שלהר שהסכימו לר"ע בלא ראה הוסיפו עוד לספוק הדין טרף כל שלא אמר כו': (ז) ולהד כו'. טהור. כ"ל אחר ימי ההסגר אם לא ימצא בו הכהן פי' טומאה (אחר): (ח) לכשיולד כו'. ולע"ג דתנן לין מחליטין את המוחלט ש"ה דנקלה: ומן הדין טהור וקנסא בעלמא הוא:

מן

טהור

או עד שתתמעט בהרתו מכגרים: **ה** מי שהיתה בו בהרת ונקצצה טהורה. קצצה מתכוין. ר"א אומר לכשיולד לו נגע אחר ויטהר ממנו. וחכ"א עד שתפרח בכולו. היתה בראש הערלה ימול:

פרק ח **הפורח** מן הטמא (א) טהור. חזרו בו ראשי אברים טמא. עד שתתמעט בהרתו מכגרים. מן הטהור טמא (ג). חזרו בו ראשי אברים טמא. עד שתחזור בהרתו לכמות שהיתה: **ב** בהרת כגריס. ובה מחיה כעדשה. פרחה בכולו ואח"כ הלכה לה המחיה. או שהלכה לה המחיה. ואח"כ (ה) פרחה בכולו. טהור. נולדה לו מחיה טמא (ו). נולד לו שער לבן. ר' יהושע מטמא וחכמים מטהרין (ז): **ג** בהרת ובה שער לבן פרחה בכלו. אף על פי ששער לבן במקומו טהורה (ט). בהרת ובה פשיון. פרחה בכלו טהור. וכולן שחזרו בהן ראשי אברים הרי אלו טמאין (י). פרחה במקצתו טמא. פרחה בכולו טהור (יא): **ד** כל פריחת ראשי אברים שבפריחתן טהרו טמא. כשיחזרו טמאים. כל חזירת

טהור: או עד שתתמעט בהרת מכגרים. דאפילו לא נתלש השער. ולא נכוית המחיה. היה טהור מכיון דנתמעטה הבהרת מכגרים. ומיהו עד שתפרח בכולו לא קאי. אלא אתולש סימני טומאה. אבל כוה את המחיה. איט נטהר בפריחה שאינו היתה המחיה קיימת. לא היה טהור בפריחה. והלכה כחכמים: **ה** ונקצצה טהורה. דכתיב (ויקרא יג) כל ימי אשר הנגע בו יטמא ולא ימים שהיתה בו בהרת ונקצצה: קצצה מתכוין. בתוספתא מוכח דהיכא דקצץ כל הבהרת וקצץ מן הבשר אשר סביבותיה עמה כולי עלמא לא פליגי דאין לו טהרה עולמית. דקמוהו רבנן מאשר שנתכוין לטהר אחריה. והיכא דקצצה גבי"ל ונמצה כל שהוא כולי עלמא לא פליגי דיש לו טהרה בפריחה כיון דשייר ממנה. לא קנסוהו כולי האי. כי פליגי כשקצצה מלוגלוגות הבהרת כמו שהיא לא פחות ולא יותר: ר"א לכשיולד לו נגע אחר ויטהר ממנו. וחכ"א עד שתפרח בכלו. והלכה כחכמים הכא לא גרסינן בנוסחייהו דקבועים או עד שתתמעט בהרת מכגרים. דלודאי גבי תולש סימני טומאה דריש׳ ונשארה הבהרת. התם שייך למתני עד שתתמעט מכגרים אבל הכא הרי נקצצה כל הבהרת: ואם היתה בראש הערלה ימול. לאו במילה בזמנה איירי דהא מלתא דפשיטא היא דאתי עשה דמילה דוחה את השבת. לרעת דאיסור לאו גרידא לא כל שכן אלא אפילו מילה שלא בזמנה שאינה דוחה את השבת דוחה את הצרעת דאתי עשה דמילה ודחי את לא תעשה דצרעת דהכי קיימא לן בכל התורה כולה כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב. ואם לאו יבא עשה וידחה את לא תעשה:

פרק ח **הפורח** מן הטמא טהור. טמא המוחלט באחד מן הנגעים. ואח"כ פרחה בכולו טהור: חזרו בו ראשי אברים. אם לאחר הפריחה חזרו ונתגלו אפי׳ ראשי אברים בלבד: טמא. דכתיב (שם) וביום הראות בו בשר חי יטמא (ג) והוא שיראו כעדשה: עד שתתמעט בהרתו מכגרים. שינק כל הנגע ולא ישתייר בו כגרים: מטהור טמא. טהור שפרחה לרעת בכלו כגון שהסגירו ובשער לבן או במחיה ובשר שער לבן או בתכבית המחיה (ד) ופטרו. אי נמי הסגירו בבהרת כגרים ועמד בעיניו שתי שבועות ופטרו בכל הני אם אחר פטורו פרחה בכולו. טמא: עד שתחזור לכמות שהיתה. דאם בתחילה מן הפריחה כל שהיא סימן לאוס. טמא משום פשיון. והא דתנן בסמוך שאם הלכה מחיה ואח"כ פרחה בכולו טהור ותנן נמי בהרת ובה שער לבן פרחה בכלו. אע"פ שהשער לבן במקומו טהור. ומשמע וכ"ש אם אינו במקומו שהוא טהור התם מיירי שלא פטרו הכהן עדיין כשפרחה בכלו והכא מיירי כשפטרו ואח"כ פרחה בכלו: **ב** ואח"כ הלכה לה המחיה. שפשה הנגע עליה. אבל בשעת הפריחה לא הלכה לא מחיה עד אח"כ (אבל לא נתכבית המחיה) אין הפריחה מטהרתו: **ג** בהרת כגרים ובה שער לבן. הא קמ"ל דפריחה מטהרת אחר כל סימני טומאה (ה): פרחה במקצתו טמא. אצטריך לאשמועינן אפי׳ פשתה בכולו דלא אמרי׳ רובו ככולו. א"נ אשמעינן דבסוף שבוע לאחר או בסוף שבוע שני טמא בפריסה שנקנתו אפילו בכל שהוא משום פשיון: **ד** שבפריחתן טהרו טמא. שע"י פריחתן טהרו את הטמא

פרק ח (א) מן הטמא. פי׳ מתוך הסגר והדר מפרש פרח מתוך חלוט מסיה ש"ל ופשיון. מהר"ם: (ב) דלא קאי אלא על ראשי אברים דבשאר מקומות אם בלא פרח בכולו הוי מחיה סימן טומאה ה"ה בפרם ולא הוי צריך למכתב זה אלא על המקומות שאינם מטמאים במחיה כשלא פרח לומר שאם פרח אף באלו המקומות המחיה סימן טומאה. קרבן אהרן. ועתוי"ט: (ג) טמא. בספרא יליף ליה. ועתוי"ט: (ד) או פשתה וכנסה. הר"ש: (ה) ואח"כ. קודם שהלכה לבהן דאל"כ הוה לי׳ פרח מתוך פטור וטמא. כ"מ: (ו) טמא. וכ"ל דלא תני ליה אלא משום פלוגתא דר"י ורבנן דהא תני ליה לעיל חזרו בו ראשי אברים טמא וכ"ש מסיי דהאי הגוף: (ז) ר׳ יהושע מ׳. ר׳ יהושע מדמה ליה למחיה הואיל ושניהם סימני טומאה הם. ורבנן דייקי ליה דקאמר (או כי ישוב) הבשר החי. ועתוי"ט וש"מ: (ס) כדיליף להו בת"כ: (ט) טהור. ואפילו לר"י. הר"ש ומהר"ם: (י) טמאין. דכתיב טמא הוא לרבות ראשי אברים שנתגלו אחר פריחת (חלוט) פשיון והסגר (ושער לבן) ת"כ. ודלא תני הכא על שנתמעט מכגרים כדתני ברישא משום דרישא דמיירי בפורח מתוך הסגר שייך למתני הכי אבל הכא אפי׳ עמדה על כגרים אם הלכו סימני טומאה טהור. ואף דה"מ למתני עד שהלכו סימני טומאה לא איצטריך דרישא נמי לא תני אלא משום דזמנין טמא עד שתתמעט זמנין טמא עד שתחזור לכמות שהיתה דהיינו כשפרח לאחר פטור כו׳. מהר"ם: (יא) טהור. הודיעך אע"פ שפרח מעט מעט טהור. הר"ש

כו' והוא מהס"ב: (יג) לפי כו'. בת"כ יליף ליה:
(יג) ובת"כ יליף ליה מכלל ואם פרוח תפרח. ומהר"מ הקשה על הר"ב דבכהן תלי מילתא וכ"ז דלא נזדקק ליה בין פירש מן הטהור קרינן ליה ועוד למאי תני פורחת מה לא הוי ליתני מתחלה פרחה בכולו טהור ע"כ נ"ל דזוקא

כשחזרו ונתגלו אחרי כן חזר לטומאתו: שבחזירתם טמאו טהור. שאם חזרתן שחזרו ונתגלו טמאו את הטהור. אם חזרו ונתכסו שטהור עליהם הנגע טהור. ואם חזרו ונתגלו אחר כך טמא. ואילטריך לאשמועינן ואפילו זמני טובא כדקתני ואפי' מאה פעמים:

חזרת ראשי אברים שבחזירתם טימאו טהור. נתכסו. טהור. נתגלו טמא אפי' מאה פעמים (יג):

ה כל הראוי ליטמא בנגע הבהרת. מעכב את הפריחה. כל שאינו ראוי ליטמא בנגע הבהרת אינו מעכב את הפריחה. כיצד פרחה בכולו אבל לא בראש ובזקן בשחין במכוה ובקרחת המורדין. חזר הראש והזקן ונקרחו. השחין והמכוה והקרחה ונעשו צרבת. טהורים. פרח' בכולו. אבל לא בכחצי עדש' הסמוך לראש ולזקן. לשחין ולמכוה ולקרחה. חזר הראש והזקן ונקרחו. השחין והמכוה והקרחה ונעשו צרבת. אע"פ שנעשה מקום המחיה. בהרת. טמא עד שתפרח בכולו:

ו שתי בהרות אחת טמאה ואחת טהורה. פרח מזו לזו. ואחר כך פרחה בכולו. טהור. בשפתו העליונה. בשפתו התחתונה. בשתי אצבעותיו. בשני ריסי עיניו. אף על פי שמדובקים זה לזה, והם נראים כאחד. טהור. פרחה בכולו אבל לא בבהק. טמא. חזרו בו ראשי אברים כמין בהק טהור. חזרו בו ראשי אברי' בפחות מכעדישה. ר"מ מטמא (טז). וחכ"א בוהק פחות מכעדישה. סימן טומאה בתחלה ואין סימן טומאה בסוף:

ז הבא כולו לבן יסגיר. נולד לו שער לבן יחליט. השחירו שתיהם או אחת מהן. הקצירו שתיהן או אחת מהן. נסמך השחין לשתיהן או לאחת מהן. הקיף השחין את שתיהן או את אחת מהן. או חלקו השחין ומחית השחין. המכוה ומחית המכוה והבוהק. נולד לו מחיה. או שער לבן. טמא. לא נולד לו לא מחיה. ולא שער לבן טהור.
וכלן

כגון עור בשר: מעכב את הפריחה. אם נשתייר מתוך כל טהור שלא פרחה בו מעכב את טהרתו: וכל שאינו ראוי ליטמ' בנגע הבהרת. כגון ראש וזקן וכל הני דחשיב בהדיא אין מעכבין את הפריחה. דאע"פ שלא פרח הנגע עליהם. כיון דפרח בשאר הגוף טהור. ורלאשי אברים לא קא חשיב. דהנהו מעכבין את הפריחה דראוין לטמא בנגע הבהרת נינהו שהרי הנגע פושה בהן: ונעשו צרבת טהורים. אע"ג דעכשיו שנקרחו הראש והזקן ראויים ליטמא בנגע הבהרת וכן השחין ומכוה וקרחה המורדים שנעשו צרבת הרי הן כעור בשר כיון דבשעת הפריחה לא היו ראוין לא מעכבים וטהור: אע"פ שנעשה מקום המחיה בהרת טמא. דפריחה קמייתא לאו פריחה היא כיון דאשתייר מעור הבשר שלי

בההי טהור לגבל אי פרחה מן הטהורה לגד טון ואח"כ פרח בזו לא ס"ל גורם מטהור וטמא אבל השתא דפרח מזו לזו אפי' מטהורה לטמאה כיון שנתחברו לעריך שטהורה טפלה לגבי טמאה דכל היכי דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי בנגעים אמרינן לקולא. ועתוי"ט:
(יד) הר"ב. וכלומר מאחר דע"י דבוקם נראה כגריס הוי עמא וכשפרח מהנה הוי פורח מן הטמא וטהור. כ"מ. ולשון לע"פ שמדובקים כו' כלומר אף על פי שדוקא כשמדובקים כו'. ועתוי"ט:
(טו) כ"ז יליף ליה בת"כ:
(טז) לראשי אברים פחות כו'. נ"ל מדלא קאמר בהדיא בהק ש"מ דה"ה בנגעו בשר שי לגמרי מטמא כ"מ וכן הוא בהדיא בת"כ. מהר"ם: (יז) ומשום בתחלה דוקא (פחות) הוא דנקטי פחות מכעדשה וכי היכי דלא נטעי למימר דוקא כעדשה דומיא דרישא אבל נ"ל דה"ל לדחוקי בהכי דה"ה ואין הי' טומאה בסוף כלל. דהא לא קאמר ואין פחות מכעדשה כו'. וי"ל במי דאיירי נמי בלא בהק וקאי אפחות מכעדשה שאין בכר מי הי' טומאה בסוף בפחות מכעדשה ובתרי גווני מיירי וניחא דקיימי לר"מ דאיירי נמי בתרתי. מהר"ם:
(יח) שער לבן דמתני' ל"ד וה"ה

פי' שה סמוך לראש ופריחה דהשתא שנתכסית המחיה של אלי עלתה נמי לא חשיבא פריחה כיון דכבר נקרשו ונעשו צרבת והרי הן כעור בשר ולא מהני עד דפרח נמי עלייהו: ו אחת טמאה. מוסגרת: ואחת טהורה. לאחר הפטור בעומד בעיניו בסוף שבוע שני: ופרחה מזו לזו. בין מטהורה לטמאה בין מטמאה לטהורה ואח"כ פרחה בכולו טהור משום דטהורה כעשית טמאה (יג) כשפרח מתנה לטמאה דהרי פשתה. וכי פרח אח"כ בכולו הוי פרח מן * (הטמאה לטהורה): בשפתו העליונה. אני גריס בהרת ובשפתו התחתונה שני גרים. וכשמוגר פיו נראית כגרים במקום אחד (יד). וכן בשתי אצבעות ובשתי ריסי עיניו כשמדבקן נראית כגריס שלם: אבל לא בבהק. מראה לבנונית למטה מארבע מראות. ומעכב את הפריחה: חזרו בו ראשי אברים. שנתגלו מן הנגע ונעשה בהק: טהור. וה"ה בשאר הגוף דאע"ג דבהק מעכב את הפריחה בתחלה. אינו מעכב בסוף (טו). ואגב סיפא דבעי למתני ראשי איברים תנא הכא ראשי איברים ובסיפא נקט ראשי אברים להודיעך כחו דר"מ דאפי' בראשי איברים שנתגלו פחות מכעדשה ונעשו בהק מטמא ר"מ וכ"ש בשאר הגוף והך רישא דחזרו בו ראשי אברים כמין בהק טהור כרבנן אתיא ולא כר"מ. ורבנן דמטהרי לאו דוקא פחות מכעדשה דאפילו טובא (יז) נמי טהור. דבהק בסוף אינו מעכב והלכה כחכמים: ז הבא כולו לבן. מתחלה בא כולו חבירה בנגע: יסגיר. כדין בהרת כגריס שמא יולד לו שער לבן או מחיה דאין פריחה מטהרת בתחלה: נולד לו שער לבן. בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני יחליט ואם לא באו סימני (יח) טומאה יפטיר: השחירו שתיהן. כל הני דחשיב סימני טהרה נינהו ומפורשים הם לעיל בפ"ק: נולד לו מחיה או שער לבן. אם לאחר שבאו סימני טהרה בכלו נולד לו מחיה או שער
לבן

* נ"ל הטמאה וטהור

וכלן שחזרו בהן ראשי אברי' הרי אלו כמו' שהיו. פרחה במקצתו טמא. פרח' בכולו. הרי הוא טהור:
ח אם בכולו פרחה כאחת מתוך הטהרה טמא ומתוך הטומאה טהור. הטהור מתוך הסגר פטור מן הפריעה. ומן הפרימה. ומן התגלחת. ומן הצפרים. מתוך החלט חייב בכולן. זה וזה מטמאים בביאה: ט הבא כולו לבן. ובו מחיה כעדשה. פרחה בכולו ואח"כ חזרו בו ראשי אברים. רבי ישמעאל אומר כחזרת ראשי אברים בבהרת גדולה. ראב"ע אומר כחזירת ראשי אברים בבהרת קטנה: י יש מראה נגעו לכהן ונשכר (כ). ויש מרא' ומפסיד. כיצד מי שהיה מוחלט והלכו להן סימני טומאה. לא הספיק להראות לכהן עד שפרח' בכולו טהור. שאילו הרא' לכהן היה טמא. בהרת ואין בה כלום לא הספיק להראותה לכהן עד שפרחה בכולו טמא. שאילו הראה לכהן היה טהור:

פרק ט השחין והמכוה מיטמאין בשבוע [א]אחת (א). בשני סימנין בשער לבן. ובפשיון. איזה הוא השחין. לקה בעץ או באבן או בגפת או במי טבריא (ב). כל שאינו מחמת האש זה הוא שחין. איזו הוא מכוה. נכוה בגחלת או ברמץ. כל שהוא מחמת האש זו היא

[א] נמ' אחד

לבן טמא ואם לאו טהור: וכלן שחזרו בהם ראשי אברים. הכא שלא לבן בתחלה. בין שהתחיל להסגיר בין להחליט בין לפטור. אם חזרו ונתגלו ראשי אברים שלהן הרי הן כמו שהיו וטהורים. דלא שייכי מחיה. כיצד הבא כלו לבן מתחלה והוסגר שני שבועות. ולא נולדו בו סימני טומאה ופטרו. ואח"כ נתגלו בו ראשי אברים. היינו חזרו בו ראשי אברי מתוך הפטור וטהור. ואם החליטו בשער לבן והשחירו השערות. ואח"כ נתגלו ראשי אברים. היינו חזרו בו ראשי אברים מתוך החלט וטהור. ואם בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני נתגלו ראשי אברים היינו חזרו בו ראשי אברים מתוך הסגר וטהור. כך נראית פירוש משנה זו מתוך תורת כהני' (ט). אבל הרמב"ם לא פירש כן: פרחה במקצתו. במקצת ראשי אברים שנתגלו: טמא. שהרי פשה הנגע: פרחה בכולו. אחר שפרחה במקצתו: טהור. דהוה ליה פורח מן הטמא אבל אם מתחלה לאחר שנתגלו ראשי אברים פרחה בכלו בבת אחת. טמא משום פשיון. והא דתנן רישא פרחה במקצתו טמא ה"ה פרחה בכלו נמי טמא. ולא נקט פרחה במקצתו אלא משום דבעי למתני בתרה פרחה בכולו טהור. דהיינו לאחר שפרחה במקצתו: ח מתוך הטהרה טמא. כגון הבא כלו לבן בתחלה. ולאחר הסגר או החלט נטהר דאם חזרו בו ראשי אברים ונתגלו טהור. כדפרישנא לעיל ואם מתוך טהרה זו חזרו ונתכסו בבת אחת טמא משום פשיון. והיינו דקאמר אם פרחה כולו כאחת מתוך טהרה. טמא. כדפרישנא במתניתין דלעיל. דאם פרחה כלו בבת אחת. נמי טמא כמו פרחה מקצתו: פטור מן הפריעה ומן הפרימה. כל זמן שהוא מוסגר. ואילו טהור מתוך החלט חייב בפריעה ופרימה. כל זמן שהוא מוחלט. פריעה ופרימה. בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע: מטמאין בביאה. אם בא אל אהל נטמא כל אשר באהל: ט פרחה בכלו. ואחר כך נתגלו בו ראשי אברים. הכא מיירי שלא הספיק להחליטו עד שפרחה בכולו ונתגלו ראשי אברים. דרבי ישמעאל מדמי ליה לבא כולו לבן בתחלה חוץ מראשי אברים. דטעון הסגר. ורבי אלעזר בן עזריה סבר דכיון דאילו לא פרחה היה מחליטו. דיש בבהרת קטנה ובה מחיה דאי פרחה בכולו ואח"כ נתגלו ראשי אברים טמא. ועוד יש לפ'. דאפילו החליטו במחיה ופרחה בכלו וטהרו קסבר רבי ישמעאל דאין מטמא בחזרת ראשי אברי' דכי מטמא בחזרת ראשי אברי' באחר פריחה. היכא דטהר בתורת פריחה. אבל הכא לאו בתורת פריחה טהור. דהא אילו נתמעטה מחיה מכעדשה טהור: י מי שהיה מוהלט. בשער לבן. או במחיה. או בפשיון: לא הספיק להראות לכהן. שסימני טומאה הלכו: שאילו הראה לכהן. כשהלכו סימני טומאה היה נטהר. ואם אחר כן היה פורח היה טמא דה"ל פורח מן הטהור. אבל השתא ה"ל פורח מן הטמא. וטהור: בהרת ואין בה כלום. אין בו סימן מסימני טומאה: עד שפרחה בכולו טמא. כלומר טעון הסגר כבא כלו לבן בתחלה. ואם מתחלה קודם שפרחה הראה אל הכהן היה מסגיר. ובסוף שבוע כשפרחה הוה ליה פורח מתוך הסגר וטהור:

פרק ט השחין והמכוה מיטמאין בשבוע אחד. אם נולד במקומן בהרת. מסגירין שבוע א' ולסוף שבוע אם יש בו שער לבן. או פשיון מחליטו ואם לאו פוטרו. אבל במחיה אין מיטמאין דמחית בשר חי בעינן ואין זה בשר חי. כיון דמקומו שחין ומכוה: בגפת. פסולת של זיתים והוא חם מחמת עצמו. וכן מי טבריא מחמת מקורן הן חמים ולא מחמת האור: כל שאינו מחמת האש זהו שחין. לאתויי אבר שעקצו: רמץ. אפר כירה וחם מחמת האור: כל שהוא מחמת האש. לאתויי
חמי

וה"נ מחיה. כדאיתא בת"כ: (יא) דיליף מקרא דכתיב ראשי אברים אחר החלט והסגר דמשמע' דוקא בבהרת קטנה אבל בבהרת גדולה שזכרן מתוך החלט והסגר ופטור טהור. וכ"ה הר"ש. ומ"ש ואם כו' בסוף שבוע שני בלא שלחו לו פי' מוחלט היינו מתוך הפטור ואי נולד והלכו היינו החלט ונכנס נקטי' ואלא קשה דא"א לפרש כמי מסגירו בשבוע ראשון דהא לכמות שהיו חנן וכמו' להסגיר ולא לטהרו לגמרי. ועפוי"ט: (כ) יש כו'. הל' משמע שאינו נשכר הוא בזה שהקדים להראות והדר שני שאלו הראה כו'. וכן בסיפא:

פרק ט (א) מיטמאין כו'. והלשון קצת קשה דבשאר נגעים בעי עוד הסגר ובזו מטהרים בשבוע א' וי"ל דה"ק קאמר דטמא בשער ובפשיון דוקא ובלא"ה אף על גב דלא כהה טהור. תוי': (ב) שחין כו'. לשון חימום (דע"י ההכאה מתחמם הבשר). שמוש' לאיתי אור מתכנס שחינים. רש"י

היא מכוה: ב השחין והמכוה. אין מצטרפים זה עם זה (ג). ואין פושין מזה לזה. ואין פושין לעור הבשר ולא עור הבשר פושה לתוכן. היו מורדין טהורין. עשו קרום כקליפת השום. זו היא צרבת השחין האמור בתורה (ד). חזרו וחיו. אף על פי שמקומן צלקת. נדונין כעור הבשר: ג שאלו את רבי אליעזר. מי שעלתה לתוך ידו בהרת כסלע ומקומה צרבת שחין. אמר להם יסגיר. אמרו לו למה. לגדל שער לבן אינה ראויה. ולפשיון אינה פושה. ולמחיה אינה מטמא. אמר להן שמא תכנוס ותפשה. אמרו לו והלא מקומה כגרים. אמר להן לא שמעתי (ו). אמר לו רבי יהודה בן בתירא אלמד בו. א"ל אם לקיים דברי חכמים הן. א"ל שמא יולד לו שחין אחר חוצה לו ויפשה לתוכו. א"ל חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים:

פ"י הנתקים מיטמאין בשני שבועות ובשני סימנים בשער צהוב דק ובפשיון (ב). בשער צהוב דק לקוי קצר (ג) דברי ר"ע. ר' יוחנן בן נורי אומר אפי' ארוך. א"ר יוחנן בן נורי מה הלשון אומרים דק מקל זה דק קנה זה דק לקוי קצר [א] או דק לקוי ארוך. א"ל ר"ע עד שאנו למדים מן הקנה נלמד מן השער. דק שערו של פלוני. דק לקוי קצר. לא דק לקוי ארוך: ב שער צהוב דק מטמא מכונס [ב] ומפוזר. מכוצר ושלא מכוצר. הפוך ושלא הפוך. דברי ר' יהודה. רש"א אינו מטמא אלא הפוך. אר"ש ודין הוא. מה אם שער לבן שאין שער אחר מציל מידו. אינו מטמא אלא הפוך. שער

צהוב

[א] פ"א [ב] פ"א

במ"י: (ג) אין כו'. מדסלקי הכתוב בב' פרשיות ולא ממשמען זה. גמ': (ד) בתורה. שזה שנאמר לרבה השחין ומהכא הכהן עיניו שהיה כגע שאת כיון שלא נראה אבל היא לרבה בשחין ואלו פשה או בא בשאר היה בשאר: (ה) הר"מ וקשה הא עדיין לא אמר להם בזה יסגיר וכן קשה דעל לא שמעתי מפי הר"ב ג"כ יש:יל והוא לשון הר"מ והרי כבר ידעו שיסגיר. ולדעת הר"ש י"ל שהשאלה היתה אם יסגיר אם לאו וס"ל לא שמעתי דסגיר והר"ב ערבב ב' הפירושים: (ו) לא שמעתי. ולא אמר לא ידעתי דר"א לא אמר דבר שלא שמע מרבותיו:

פרק י (א) ז"ל הר"מ נגעי הראש והזקן הוא שיפול השער שבהן מעיקרו ויגלה המקום ההוא הנקרא נתק כו' בין שמראהו עמוק בין אינו עמוק ולא יאמר עמוק במקו' אלא לומר לך מה עמוק בידי אדם כו'. וכתב הר"מ שכן מלאה בס"כ שא"ל מראי העור כלל. אבל בתוספתא נראה שצריך מראי וכן הוא דעת הר"ש וכ"מ דעת הר"ב שכתב משמת הנגע. ועתוי"ט: (ב) בב' סי'. בת"כ מנין לשער לאשר גלא פשיון ולפשיון גלא שער ת"ל לא יבקר וגו'. ועתוי"ט: (ג) קצר. משלל כל השער. הר"מ והר"ש כתב ש"צ קצר משעור שער לבן: (ד) בת"כ ושער ומעוט שער

הוי מכוה: ב אין מצטרפין. חצי גריס שחין וחצי גריס מכוה אין מצטרפין לכגריס: ואין פושין מזה לזה. דאם שחין ומכוה זה אצל זה. ונראה מהן בהרת כגריס והסגירה ובסוף שבוע פשתה לשחין או לעור הבשר. אין מחליטין. וכן אם הבהרת בעור הבשר ופשתה לשחין או למכוה לא הוי פשיון: היו מורדין. שלא נתרפאו יפה ולא נקרם העור ועדיין מוציאין ליחה. אין מטמאין בנגעים דכתיב שחין ונרפא ובמכוה כתיב והיתה מחית המכוה: אף על פי שנעשה מקומו צלקת. שמכל מקום היה שם שחין או מכוה. ואין שם נאמר עור בשר אעפ"כ נדון כעור הבשר מאחר שנעשה קרום חזק: ג אמרו לו למה. יסגיר הא אי אפשר להולד בו סימן טומאה: לגדל שער אין ראוי. דקי"ל שער לבן מגדל שער לעולם: לפשיון אינו פושה. דשחין ומכוה אין פושין לעור הבשר: למחיה אינה מטמא. דלא תנן בשני סימנים בשער לבן ובפשיון. ולא במחיה: שמא תכנוס. כגריס וכשיראהו הכהן בסוף שבוע יפטור אותו ולאחר הפטור פשה ותפשה בתוך השחין. שמקומו כגריס בלבד והבהרת בתוכה לא תסגיר (ה). והלא אין צריך לומר כאן שמא תכנס ותפשה: אמר להן לא שמעתי. כלומר גם זה יסגיר. אבל לא שמעתי בו טעם: אלמד בו. תרשני שאלמד בדין זה דבר: אם לקיים דברי חכמים הן. אם תלמדני טעם. לקיים דברי חכמים שאמרו שמעון הסגר. אמור. אבל ללמד שאינו טעון הסגר לא תאמר. שאיני מניח מה שקבלתי מרבותי ושומע ממך: שמא יולד לו שחין אחר חוצה לו ויפשה לתוכו. השחין פושה לשחין וכן הלכה:

פ"י הנתקים. נגעים שבראש או בזקן קרוין נתקים על שם שהשער ניתק ונופל ונוסר ממקום הנגע (א) והנתקים אין מטמאין בדי מראות כנגע שבמקום בשר. אלא מיטמאין בכל המראות: בשער צהוב. דומה לתבנית זהב: דק לקוי קצר. וזה שאמרה תורה. ובו שער צהוב דק שמשמעו לקוי קצר: אפי' ארוך. שאין משמעות דק. אלא לקיק: מה הלשון אומרים. וכלשון בני אדם אתה למד. כשאומרים קנה זה דק מה משמעו. בין לקוי קצר בין לקוי ארוך. ואית ספרים דגרסי. ולא לקוי ארוך. כלומר באת לקוי קצר ולא לקוי ארוך: נלמד מן השער. דרך בני אדם כשאומרים על השער שהוא דק. על הלקוי קצר אומרים. ולא על הלקוי הארוך. והלכה כר"ע: ב מכונס. שתי שערות (ז) במקום אחד: מפוזר. אחד באמצע הנגע ואחד בסופו: מכוצר. שהשער בלוגו הנתק. כלומר שהוא בלוגו הנתק: הפוך. שנהפך השער לנהוב ומשונה הנתק. כגון שנתק קדם לשער: שאינו הפוך. שקדם שער נהוב לנתק: שאין שער אחר מציל מידו. שאם יש בנגע שתי שערות גבעות. אפילו יגלו שערות בשורות

צהוב דק ששער אחר מציל מידו (ה). אינו דין שלא יטמא אלא הפוך. ר' יהודה אומר כל מקום שצריך לומר הפוך. אמר הפוך. אבל הנתק שנאמר בו לא היה בו שער צהוב. מטמא הפוך. ושלא הפוך: ג הצומח. מציל מיד השער צהוב ומיד הפשיון. מכונס. ומפוזר מבוצר. ושלא מבוצר. והמשואר (ו). מציל מיד שער צהוב ומיד הפשיון מכונס ומפוזר. ומבוצר. ואינו מציל מן הצד (ז) עד שיהא רחוק מן הקמה מקום שתי שערות. אחת צהובה ואחת שחורה. אחת צהובה ואחת לבנה (ט). אינן מצילות: ד שער צהוב שקדם את הנתק טהור. ר' יהודה מטמא. ראב"י אומר לא מטמא ולא מציל. רש"א כל שאינו סימן טומאה בנתק. הרי הוא סימן טהרה בנתק: ה כיצד מגלחין את הנתק מגלח חוצה לו. ומניח שתי שערות סמוך לו. כדי שיהא ניכר אם פשה. החליטו בשער צהוב הלך שער צהוב וחזר שער צהוב. וכן בפשיון בתחלה בסוף שבוע ראשון. בסוף שבוע שני. לאחר הפטור. הרי הוא כמות שהיה (יא). החליטו בפשיון. הלך הפשיון וחזר הפשיון (יב) וכן בשער צהוב. בסוף שבוע א'. בסוף שבוע ב' לאחר הפטור. הרי הוא כמות שהיה: ו שני נתקים זה בצד זה. ושטה של שער (יג) מפסקת ביניהם. נפרץ ממקום אחד טמא. משני מקומות טהור

שחורות אינן מצילות [על השתי] שערות לבנות שלא יטמאו. אבל שער צהוב אם יש עמו [שתי] שערות שחורות. אינו מטמא והלכה כרבי יהודה: ג הצומח מציל. שער שחור שצמח בנתק. מציל: מיד שער צהוב ומיד פשיון. שאם הוסיף בשער צהוב. או בפשיון. ונמצא בו שתי שערות שחורות טהור: בין מכונס. דשתיהן במקום אחד: בין מפוזר. אחד למזרח הנגע. ואחד למערבו: והמשואר. שקדמו שתי שערות שחורות הללו לנתק. כגון שכשנתק שער הראש. או זקן הגברים. נשארו בתוך הנתק ב' שערות שחורות: ומבוצר. אם הן מבוצרות באמצע הנתק מצילות. אבל עומדות מן הצד אין מצילות: עד שיהא רחוק מן הקמה. עד שיהו שתי שערות הללו רחוקות מן השערות שמקיפי את הנתק כשיעור שתי שערות. והשערות שסביב הנתק הן קרויין קמה והשערות הללו רחוקות מן הקמה מקום שתי שערות. נחשבו כמבוצרות בתוך הנגע: אחת צהובה ואחת שחורה. בצהובה שקדמה לנתק דלא הוי סי' טומאה איצטריך ליה למימר דאין מצטרפת עם השחורה להציל מיד שער צהוב. ומיד הפשיון. ובהא מתני' כר' אליעזר בן יעקב דאמר בסמוך לקמן. דשער צהוב שקדם לנתק. לא מטמא ולא מציל (ט): ד רבי יהודה מטמא. כדתנן לעיל דרבי יהודה מטמא הפוך ולא הפוך (י): ר' אליעזר בן יעקב אומר לא מטמא ולא מציל. ר' אליעזר בן יעקב ור' שמעון לפרושי מלתא דת"ק קאתו. ר' אליעזר בן יעקב סבר טהור דאמר ת"ק לומר שאינו מטמא אבל אינו מציל ור"ש סבר טהור ומציל קאמר ולעיל פסקינן דהלכה כר"י: ה כיצד מגלחין את הנתק. בסוף שבוע ראשון (להסגרו) שלא פשה ולא נולד בו שער צהוב. כתיב והתגלח: היה מגלח חוצה לו. מגלח סביב לנתק: ומניח שתי שערות. דכתיב (ויקרא יג) ואת הנתק לא יגלח וכי מה יש בו והלא כבר נתק השער ונפל אלא סמוך לנתק לא יגלח שמשייר סביב לנתק שתי שערות מכל צד. כמלא הנתק מוקף שערות כעטרה: החליטו בשער צהוב. ואחר שהוחלט ש. הלך שער צהוב ואחרי כן חזר. וכן בפשיון שלא חזר בער צהוב אלא פשה. בין כך ובין כך הרי הוא מוחלט כמו שהיה: בתחלה בסוף שבוע ראשון. כלומר דין זה שאמרנו נוהג בין שהחליטו בשער צהוב בתחלה כשבא אל הכהן. בין שהחליטו בשער צהוב בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני או לאחר הפטור כגון שעמד בעינו ב' שבועות ופטרו. ולאחר הפטור עלה שער צהוב והחליטו. ובכלהו הלך שער צהוב וחזר או שלא חזר אלא שפשה הנתק. הרי הוא כמו שהיה: החליטו בפשיון. כמו שמפרש בהחליטו בשער צהוב. כך יש לפרש החליטו בפשיון. והכא בפשיון ל"ג בתחלה שאין הפשיון מטמא אלא אחר הסגר: ו שני נתקים זה בצד זה. שיש בכל א' כגריס הקלקי, דבנתקים נמי בעינן כגריס דכתיב נגע הנתק. הקיש נגע לנתק מה הנגע בכגריס אף נתק בכגריס. ואם שני הנתקים מונחים זה אצל זה ויש שיטת שער מפסקת בין שני הנתקים ומחלקת אותה לשנים כמחיצה המפסקת: נפרץ. שער של אותה השטה: במקום א'. בסוף שבוע ראשון של הסגר או בסוף שבוע שני או לאחר הפטור: טמא. שהרי פשה הנתק: בשני מקומות. שאותה שיטה נפרצה למטה ולמעלה ונשארו

צ': (ה) מציל כו'. דכתיב ושער שחור צמח בו הא יש בו טהור. הר"ש: (ו) והמשואר. דקודם הסגר כתיב ושער שחור אין בו. ואין בו משואר משמע ובסוף הסגר ב' כתיב צמח בו דמשמע צמח מחדש. הר"ש: (ז) הצד. אין בו עד שיהא מבוצר בו ס"כ. נ"ע דהא צמח בו אע"פ שאינו מבוצר וכתב מהר"מ דמשמע קצת בהרא לרבות אתי. ולשון הר"מ ואם היה מצד הנתק לא יציל לפי שסביבות הנתק שיקרא מקום ויגלח השער בו סביב לנתק כו': (ח) הר"ש וכתב עוד דבת"כ משמע דלא כר"י איצטריך. וי"ל כגון להציל מיד הפשיון דס"ד כיון דבג"פ אינו סימן טומאה אפילו צומח יצטרף עם השחור להציל. קמ"ל: (ט) לבנה. ק' אם שחורה אינה מצלת עם הצהובה למה מציל הלבנה עם הצהובה ולא הוה ליה למתני להא. וז"ל הר"מ. אמר ושער שחור. ילמדך שיהיו שתיהן שחורות אולם אבל אחת לבנה או צהובה והאחרת שחורה אינן מצילין ועלה בדעתי שה"נ א' שחורה וא' לבנה אלא שבת"כ ג"כ כמירכסנו. ול"ע: (י) והדר שני הכא אגב שאר אגמי. הר"ש: (יא) הרי הוא כו'. בת"כ דריש להו מדכתיב ואם פשה יפשה. הר"ש: (יב) הלך כו'. שחזרו שערות ולמטו במקום שפשה ונסקו. הר"ש: (יג) שער שחור. הר"ש:

זהיים

טהור. כמה תהא הפרצה מקום ב' שערות. נפרץ ממקום אחד כגרים טמא: ז שני נתקים זה לפנים מזה. ושטה של שער מפסקת ביניהם. נפרץ ממקום אחד. טמא. משני מקומות. טהור. כמה תהא הפרצה מקום שתי שערות. נפרץ ממקום אחד כגרים. טהור: ח מי שהיה בו נתק. ובו שער צהוב. טמא. נולד לו שער שחור טהור. אע"פ שהלך לו שער שחור טהור. ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש. כל נתק שטהר שעה אחת. אין לו טומאה לעולם. ר"ש אומר כל שער צהוב שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם: ט מי שהיה בו נתק כגרים וניתק כל ראשו טהור. הראש והזקן אין מעכבין זה את זה (כא) דברי ר"י. רש"א מעכבין זה את זה. אר"ש ודין הוא. מה אם עור הפנים ועור הבשר שיש דבר אחר מפסיק ביניהם. מעכבין זה את זה. הראש והזקן. שאין דבר אחר מפסיק ביניהם אינו דין שיעכבו זה את זה

וכשאלו מלותה שיטה ב' שערות נשאלע: טהור דמבולרות נינהו ומלילות: כמה תהא הפרצה. אם בשני מקומות נפרצו. הוי שיעור הפרלה מקום שתי שערות דבהכי שמיני השערות שנאמלע מבוללות: ואם במקום א' נפרצו טמא. אפילו נפרץ כגרים שולם שאין שער שחור מבולר (יד) וכתום בתוך הנגע כיון דלא נפרץ בשני מקומות: ז זה לפנים מזה. כגון נתק כגרים הקלקי מרובע ושיטה של שער מקיפו סביב וחוץ לאותה שיטה מקיף נתק כגרים כל סביבותיה. דהיינו לטעה של נתק ברוחב כעדשה מקפת את השטה של שער שזהו שיעור הנתק המקיף השערות המבוללות: נפרץ ממקום אחד טמא. הפנימי. שהרי שער שחור בלאו ואינו מבולר לתוכו. אבל החילון טהור. דהא שתי שערות שחורות מבוללות לתוכו: משתי מקומות טהור. הפנימי. וכל שכן החילון. שנעשו שניהם נתק אחד. ובתוכן שתי שערות שחורות מבוללות: כמה תהא הפרצה. משני מקומות. ויהא טהור. מקום שתי שערות: נפרץ במקום אחד כגרים טהור. והא דלאמרן נפרץ במקום אחד טמא. היינו בפחות מכגרים (טו). אבל כשאחר דנפרלה כגרים אפי' ממקום אחד נעשו שתי הנתקים אחד. ושערות השחורים הרי הן מבוללות: ח ובו שער צהוב טמא. שער לחוב מטמא. בין בתחלה בין בסוף שבוע ראשון. בין בסוף שבוע שני. בין לאחר הפטור: נולד בו שער שחור טהור. אי בנאם לאחר הנתק. אע"פ שאינן מבוללות. ולאו במסולר דוקא במבולר. דבעינן מקומת הראש מקום שתי שערות כדלאמרן: אע"פ שהלך לו שער שחור טהור. דכיון דנטהר הנתק תו לא מטמא. אע"פ שנעשה השחור אבל אם הסגירו בפסיון. בא השחור וטהר הפסיון. ואחר כן הלך השחור. חוזר הפסיון ומטמא. או פשה וכנס וחזר ופשה. לא אמרינן כיון דנטהר הנתק לא מטמא: כל נתק שטהר שעה אחת. בין שהסגירו בפסיון וכנס. או שבא שער שחור וטהרו. בין הסגירו בשער לחוב. ובא שער שחור וטהרו ואחר כן הלך השחור או מה שכנס חזר וניתק. שוב אין לנתק זה טומאה לעולם. אע"ג דקיימא סימני טומאה בלו. כגון שער לחוב ופסיון. ולא מיבעיא בהני דבכל טהרו בשער שחור. אלא אפילו פשה אחר שהלך השחור. או נולד בו שער לחוב אחר. כיון דטהר הנתק כבר שוב אין לו טומאה (יז): רבי שמעון אומר כל שער צהוב שטהר שעה אחת. כגון הלי דהוה קאי בגעה שבא השחור אין לו טומאה לעולם אבל אם אחר שהלך השחור נולד בנתק שער לחוב אחר. או פשה אחרי כן טמא (יח) דכל נתק שטהר לא אמרינן. והלכה כתנא קמא: ט וניתק כל ראשו. שפרח הנתק בכל הראש בין שהוסגר בשער לחוב בין שהוסגר בפסיון טהור. דבכולהו פריחה מטהרת וכמו שפריחה מטהרת בבהרת דכתיב (ויקרא יג) ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא (יט) בזקן מנין ת"ל ואם לנגות את הזקן (יט). יהנא כלו נתק בתחלה (כ) אינו טהור כמו שהבא כולו לבן בתחלה אינו טהור בבהרת: אין מעכבין זה את זה. אם היה בראש נתק כגרים ואח"כ ניתק כל הראש אע"פ שלא ניתק בזקן טהור. וכן כשפרח בזקן ולא פרח בראש טהור דאין מעכבין זה על זה: ודין הוא. שיהו מעכבין: שיש דבר מפסיק ביניהן. שבעור הראש והזקן דאין מיטמאין בבהרת מפסיקין בין עור הפנים לשאר הגוף עור הפנים ושאר הגוף מעכבין זה על זה דכל שראוי ליטמא בנגע הבהרת מעכב פריחת הבהרת:

(יד) דהיינו שער מסולר דבעינן מבולר. הר"ש. ומשום די' מפסיק זה לפנים מזה פני פסוק מסברים טמא כגרים פהור נקט הכא כגרים טמא לב-ואב. מהר"ס: (טו) דנתב"ב כדנוקים לקמם הראם מלר אמד דכל השערות הרי אן כקמם הראם ואין כאן מבולר. הר"ם: (טז) דכיון דלי נכפא הנתק. טהור הוא ויוסר ס"ק ס"ל טהור הוא אותו הפיון שטמאו ולע"נ שהלך השער שחור הבל אם אחר שהלך בא פיון אחר אע"פ שהוא ממין אותו שנכפא אינו טהור ובב"י ס"ל דזה בכלל כבר בלאמרו שבא הנתק והוא מיוסר הדר לנתק שהוא טהור מכל סימן שיבא לו אחר כך: (יז) הר"ש ול"ל דר"ם ס"ל דגם הפסיון שנכפא בשער שחור נכפא לעולם לף שהוסר דאל"כ כ"ש היינו ס"ק דאין לומר דאיכא בינייהו דלר"ש אם אחר שהלך השחור נולד שער לחוב אחר טמא ולס"ק טהור דלבוכם משמע דר"ם פיקל מדאמר"ם אין לו טומאה לעולם. קרבן אהרן. ועתוי"ט: (יח) ועיקר קרא לאו להכי אתי דא"כ למ"ל כל הראש בשלפניו או מאחוריו די אלא מטהור הוא מיוסר למדנו בגם אינו ענין שיש לדין נתק נ"כ דין פרח בכולו: (יט) או אימו שלא להוציא האשה והקטן ת"ל הלרוע בין איש בין אשה כו'. ס"כ: (כ) דלא מיקרי פריחה אבל מתוך הפטור טהור דכי ימרט ראשו מ"ת משמע כ"מ. וכ"פ הר"מ והר"ם ע"פ התוספתא. ועיין תוי"ט: (כא) אין כו'. דה"ע למכתב וכי ימרט ולשתוק מרלשו

אין מצטרפין זה עם זה. במקום שהראש והזקן מתחברים זה עם זה אם נולד חצי גריס בזה וחצי גריס בזה אין מצטרפין: ואין פושין מזה לזה. דאם יש נתק כגריס בראש סמוך לזקן ולסוף פשה דראשון או לסוף פשה שני לו לאחר הפטור פשה בזקן לא חשיב פשיון: מן הפרק של לחי. העליון תוחם הוא מאוזן לאוזן כל שער הפנים ולמעלה זהו הראש. וכל שער הגדל למטה זה הזקן: פיקה של גרגרת. ראש השפוי שבגו והבשר המקיף בשפוי שבגו מבחוץ קרוי פיקה: י הקרחת והגבחת. שתיהן בראש (כג) אלא שמשפוע קדקד ולאחוריו קרוי קרחת. משפוע קדקד כלפי פניו קרוי גבחת. כדתנן בסמוך. ואינם כנתקים. שהנתק אחר ומגדל שער. והקרחת והגבחת אינן חוזרין ומגדלין שער: מטמאות בשני שבועות. דכתיב (ויקרא יג) כמראה צרעת עור בשר. מה עור בשר בשני שבועות. אף כאן בשני שבועות: במחיה ובפשיון. דכתיב (ויקרא יג) צרעת פורחת היא בקרחתו. צרעת מלמד שמטמאה במחיה. פורחת. מלמד שמטמאה בפשיון. היא. מלמד שאינה מיטמאה בשער לבן (כד): נשם. סם שהאוכלו אינו מגדל שער. והסך בו אינו מגדל שער: מכה שאינה ראויה לגדל שער. כגון מכה גדולה שהבשר נעשה צלקת: פיקה של צואר. היא חוליא הראשונה של צואר: ואין פושות מזו לזו. מקרחת לגבחת ומגבחת לקרחת. אם יש שער מפסיק ביניהן בין קרחת לגבחת. ואין הלכה כרבי יהודה:

זה. הראש והזקן אין מצטרפין זה עם זה ואין פושין מזה לזה (כג). איזה הוא זקן מן הפרק של לחי עד פיקה של גרגרת: י הקרחת והגבחת מטמאות בב' שבועות בב' סימנים במחיה ובפשיון. איזו היא קרחת (כה). אכל נשם סך נשם. מכה שאינה ראויה לגדל שער (כו). איזו היא קרחת מן הקדקד השופע לאחוריו. עד פיקה של צואר. איזו היא גבחת (כז). מן הקדקד השופע לפניו. עד כנגד שער מלמעלן (כח). הקרחת והגבחת אינן מצטרפות זו עם זו. ואינן פושות מזו לזו (כט). ר' יהודה אומר אם יש שער ביניהן אינן מצטרפין. ואם לאו הרי אלו מצטרפות:

פרק יא כל הבגדים מיטמאין בנגעים. חוץ משל נכרים. הלוקח בגדים מן הנכרים יראו בתחלה. ועורות הים אינן מיטמאין בנגעים. חיבר להם מן הגדל בארץ. אפי' חוט אפי' משיחה. דבר שהוא מקבל טומאה טמא (ה): ב צמר גמלים וצמר רחלים (ו) שטרפן זה בזה. אם רוב מן הגמלים אינן מיטמאים בנגעים. אם רוב מן הרחלים. מיטמאים בנגעים. מחצה למחצה מיטמאין בנגעים (ז). וכן הפשתן והקנבוס שטרפן זה בזה: ג העורות והבגדים הצבועים. אין מיטמאין בנגעים. הבתים בין צבועים בין שאינן צבועים. מיטמאין בנגעים. דברי

מכאשו ללא לומר דאף הזקן משנתו. ש"כ: (כג) אין ש'. שנאי' לרעת הראש או הזקן מלמד שהן חשובים שנים. הר"ש: (כד) ומיהו בזקן נמי אם נקרח כולו יש לו דין קרחת והר"ם כתב כוד כבגל יקרחת ונגבחת אין מיטמאין אלא בדי מכלום וי"ל שכ"ה נ"כ דעת הר"ב. ועתוי"ט:

(כד) והא דלא קי'מר אישכא משום דמקשמא לא מגלי בשר. ועתוי"ט: (כה) קרחת וה"ה לגבחת. הר"ש: (כו) שער ש'. ל"ד דה"ה וכ"ש נקרח מאליו. ש"כ: (כז) איזו קרחת כו'. שאלו עד איזה גבול יקרא כן. דהמקרא המורה ב'אורה ולם מפאת פניו גבח הוא. וקרחת מה בכלפי עלמו. ק"א: (כח) מלמעלן. כ"ל לרפיקי שער גבוה העינים. ועתוי"ט: (כט) דכתיב בקרחתו או בגבחתו. או לסלק:

פרק יא (א) מרלא שהן כפי הכא אין מגר תושב כמו ברש"ג. ועתוי"ט: (ב) ול"ד להא דנשי"ז ללו בהגים שהוא כו' דהתם בגופו לא"ב הכא הלי בגד הוי חזי לנגעי כו'. הר"ש: (ג) ולא ידעתי מאי מנין ימים לכאן דכל עוד שלא כאהו הכהן וגזר עליו טומאה כאלו אינו הוא ול"ד לנדה או לנזיר זב וזבה דתלוין בעצמן: (ד) ולאו מן ב"ש הוא והם חיים מן הלמטי': (ה) שיבר כו'. בת"כ יליף ליה. ועתוי"ט: (ו) רחלים. שסתם צמר הוא של רחלים: (ז) מחצה כו'. לפי דספק נגעים להקל הפ"ה מטמא הר"ם. וכן בכלאים דינא הכי

שאין

פרק יא כל הבגדים. לאתויי בגדים של עבדים ונשים וקטנים. ואפילו של גר תושב (א). ובלבד שהן מצמר ופשתים. כדכתיב (שם) בבגד צמר. או בבגד פשתים. בגדים של צמר ופשתים אין. בגדים של מידי אחרינא לא: יראו בתחלה. אפי' דנגע שהיה בהם קודם שבאו לידי ישראל (ב) דהאי בגד הוי חזי לנגעים אלא שרשות של עו"ג היתה מעכבת שלא יטמא (ג) שהיה בהן הנגע בעודו ברשות עו"ג אין עולים לו מן המנין. ומשבא לרשות ישראל. יראה בתחלה: ועורות הים אינן מיטמאין. דכתיב (ויקרא יג) לפשתים ולצמר או בעור מה צמר ופשתים מין הגדל בארץ. אף עור ממין הגדל בארץ (ד): חבר להן. לעורות של דגים הגדלים מן הים: מן הגדל בארץ. אפי' חוט אפילו משיחה. ובלבד שיתחבר לו כדרך חבורו בשתי תכיפות או יותר: ב שטרפן. שערבן ועשה מהן בגד: אם רוב מן הגמלים וכו'. שהצמר של רחלים נתבטל ברוב: מחצה למחצה. שצמר גמלים כצמר רחלים בשוה: וכן הפשתן והקנבוס שטרפן זה בזה. ועשה מהן בגד. דינן כדין צמר גמלים וצמר רחלים שפירשנו: ג הצבועים. אפי' בידי שמים: הבתים בין צבועים. אפילו בידי אדם:

שעורות

(ס) שאין דרך ללבוש כו'. אף כו'. לנגעים בידי שמים שאין ס"ל לפשטים כו': (ע) דליכא ביה לנגע בידי שמים. קי"ל ועתוי"ט: (י) דר"מ כו'. בס"כ פליגי בדרשי דקראי. ועתוי"ט: (יא) שבירוקים כו'. מדכתיב ירקרק ואדמדם יליף לה בס"כ. וכתב הר"מ ושרש מפרשי הלשון שלא יהיה עמוק אוד או לובש אלא לזכו ולהפליג כו'. ועתוי"ט: (יב) אבל בתוך אינן מיטמאין. וכ"ה בת"כ. ועיין פי' ר"ש: (יג) כלומר מכניסו ומסגירו כדלקמן ובת"כ יליף ליה ומשמע כמי שעומד בי' שבועות שישרף ואין כן דעת הר"מ. ועתוי"ט: (יד) כלומר לא הבגד כולו ולא הנגע בלבד אלא מעט מן הבגד עמו מדרת"כ וכתב אשר בו הנגע ולא כתיב וכתב הנגע. ע"כ: (טו) דאלו יהיה שלם שהא מראה ב' טהור לגמרי אפי' בראשון או בשני דכתיב והנה כהה הנגע. משמע דעדיין קצת מראה נגע בו. ע"כ: (טז) ובראשון עמד ואם פשה בראשון וחזר בשני למראיתו ישרף ואם כהה גם בשני אפי' פשה בכהה שכנסתו הר"ש. וכלהו דיני דש לקמן בס"כ מדרשי דקרא. ועתוי"ט: (יז) א"ל כו'. והאי עוד שבעת"ל מה כאשונה פורים אף שנייה ורבנן תרמי ס"מ. ע"כ: (יח) ולהכי לא שייך ביה לי הלכה: (יט) הר"ם מהתוספתא. ונ"ל דטעמא דהמטלית אינו נמשך להבגד כיון דמחובר לטהור אבל בשיצא הבגד שאינו מחובר לטהור נמשך אחרי המטלית. אלא דל"ע דמ"ש מהא דפ"ג מ"ה דחוצץ הסככים ע"ש. והר"מ

דברי ר"מ (י). ר' יהודה אומר העורות כבתים. רשב"א הצבועים בידי שמים מיטמאין ובידי אדם אינן מיטמאין: ד בגד ששתיו צבוע וערבו לבן. ערבו צבוע ושתיו לבן. הכל הולך אחר הנראה. הבגדים מיטמאין בירקרק שבירוקין ובאדמדם שבאדומי' (יא) היה ירקרק ופשה אדמדם אדמדם ופשה ירקרק טמא. נשתנה ופשה נשתנה ולא פשה. כאילו לא נשתנה. ר' יהודה אומר. *יראה בתחלה: ה העומד בראשון יכבס ויסגיר העומד בשני ישרף. הפושה בזה ובזה ישרף. הכהה בתחלה. רבי ישמעאל אומר יכבס ויסגיר. וחכ"א אינו זקוק לו. הכהה בראשון יכבס ויסגיר. הכהה בשני קורעו ושורף מה שקרע וצריך מטלית. רבי נחמיה אומר אינו צריך מטלית (יז): ו חזר נגע לבגד מציל את המטלית. חזר למטלית שורף את הבגד. הטולה מן המוסגר בטהור. חזר נגע לבגד שורף את המטלית. חזר למטלית. הבגד הראשון ישרף. והמטלית תשמש את הבגד השני בסימנין:

* נ"ל קימא

העורות כבתים. ואפי' נגעים בידי אדם מיטמאין בנגעים. והלכה שהבגדים אין מיטמאין בנגעים ואפי' בידי שמים. דכתיב בבגד צמר. או בבגד פשתים. מה פשתים כברייתו (פ) אף צמר כברייתו. וכתיב לפשתים ולצמר. מה פשתים לבן (צ). אף צמר לבן. ועורות הצבועים בידי אדם. אין מיטמאין בנגעים. אבל בידי שמים מיטמאין בנגעים כדברי ר"מ: ד ששתיו צבוע. השתי שלו צבוע. ואין נגע מיטמא: וערבו לבן. ומי אזלינן בתר הערב. הוא לבן ומיטמא: הכל הולך אחר הנראה. באותם בגדי' שהערב נראה. בערב. ובשתי השתי נראה. והכל לפי האומנות: ירקרק. ירוק שבירוקים: אדמדם. אדום שבאדומים. כלומר שמראה הירקו' והאדמוניות בהם חזק מאד. ירקרק. ככנף הטווס וכלולב של דקל. אדמדם. כזהורית יפה שבגדים: היה ירקרק. כגריס ולבסוף שבוע פשה אדמדם. אבל ירקרק (יג): נשתנה ופשה. כגון שהיה בתחלה ירקרק כגריס. ולבסוף שבוע פשה. ונעשה גדול כסלע. ובין הנגע ובין הפשיון של אדמדם: נשתנה ולא פשה. בתחלה כגריס של ירקרק ולבסוף כגריס של אדמדם: כאלו לא נשתנה. ואותו שפשה טעון שריפה. ואותו שלא פשה מסגירו (יג) שבוע שני: יראה (כבתחלה). דחשיב לנשתנה כנגע אחר ואין הל' כר"י: ה העומד. בעיניו בסוף שבוע ראשון שלא פשה. ולא כהה מראיתו: יכבס. מקום הנגע (יד) ויסגיר: העומד בשני. בסוף שבוע שני לא כהה ולא פשה: הפושה בזה ובזה. בסוף שבוע ראשון. או בסוף שבוע שני: הכהה בתחלה. כשהובא אל הכהן ורואהו וקודם שהסגיר כהה: יכבס ויסגיר. כאילו כהה בסוף שבוע ראשון: הכהה. שהיה מתחלה חזק הירקות. או האדמימות. ונעשה ירוק בינוני או אדום בינוני (טו): אינו זקוק לו. אין זקוק להסגירו וטהור. והלכה כחכמים: הכהה בראשון יכבס ויסגיר. כאילו לא כהה: הכהה בשני. דבסוף שבוע שני אמאי (טז) שכהה: קורעו ושורף מה שקרע וצריך מטלית. לשון טלאי חתיכת בגד במקום הקרע דכתיב ואם תראה עוד. ואין עוד אלא מקומו מלמד שהוא טולה עליו מטלית: ר' נחמיה אומר כו'. ואין הלכה כר' נחמיה: ו חזר נגע לבגד. במקום אחר מן הבגד ולא במטלית שנתן על מקום הקריעה: מציל את המטלית. כששורף את הבגד כלו. כדכתיב ואם תראה עוד בבגד גו' ושרף את הבגד. מציל את המטלית. אותו טלאי שנתן על מקום הקריעה מצילו. ואינו שורפו עם הבגד: חזר למטלית. לאותו טלאי שנתן בו: ישרף את הבגד. כאילו חזר בבגד עצמו אבל המטלית אינו צריך שריפה אלא אם הוא שלש על שלש מסגירו. ואם עמד בעיניו שבועות שנים או פשה בשבוע ראשון ישרף (יח). ואם פחות משלש על שלש אינו מטמא בנגעים: הטולה מן המוסגר. שעשה טלאי מחתיכת בגד מוסגר על בגד טהור. ומוסגר קרי לבגד שעמד בעיניו בשבוע ראשון ובשבוע שני כהה. דקורע ממנו הנגע ושורף מה שקרע ושאר הבגד קרוי מוסגר: חזר הנגע לבגד. המוסגר שנטלה ממנו חתיכה זו שהיא עתה טלאי לבגד טהור. אע"פ שהבגד המוסגר טעון שריפה כדכתיב ואם תראה עוד בבגד וגו': מציל את המטלית. היינו הטלאי הזה שנטל ממנו ומחובר בבגד טהור מצילו ואינו שורפו (יט) עם הבגד המוסגר: חזר. הנגע: למטלית. לחתיכה זו שנטלה מן המוסגר: ישרף. המוסגר. בכל הש"ס שהוא כאילו היתה חתיכה זו מחוברת בו ותתיכה תשמש הבגד השני שהיא מחוברת בו: בסימנים.

בעבניל

שהסגיר עם הבגד השני דדינו של שני כאילו הנגע בו בין לענין הסגר בין לענין שריפה וכבוס וכל דבר ולאחר שנטהר הבגד השני. אפי' הלך הנגע לגמרי מן התכלת טעון שריפה. שהרי משחזר בו הנגע מתחלתו כבר הוחזק לשריפה: ז קיטא. מלבוש שרגילים ללבוש בימות החמה. תרגום קיץ קייטא ולפי נראה שהוא ל' רומ"י שקורים למלבוש של אשה קוט"א: שיש לה פספסין. המנומרת בצבעים הרבה. לבן וירוק ושחור ואדום.

ז קייטא שיש בה פספסין צבועים ולבנים [א] פושין מזה לזה. שאלו את ר"א. והרי הוא פספס יחידי. אמר להן לא שמעתי. א"ל ר' יהודה בן בתירה אלמד בו. א"ל אם לקיים דברי חכמים הן. א"ל שמא יעמוד בו ב' שבועות. והעומד בבגדים ב' שבועות טמא. א"ל חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמי'. הפשיון הסמוך כל שהוא. הרחוק כגרים והחוזר כגרים: ח השתי והערב מיטמאין בנגעים מיד. ר' יהודה אומר השתי משישלק. והערב מיד. והאינין של פשתן משיתלבנו. כמה יהא בפקעת ותהא מטמא בנגעים. כדי לארוג ממנה שלש על שלש (כב) שתי וערב אפילו כולה שתי אפילו כולה ערב (כג). היתה פסיקות אינה מיטמאה בנגעים. רבי יהודה אומר אפילו פסיקה אחת וקשרה. אינה מיטמאה: ט המעלה מן הפקעת לחברתה. מן הסליל לחברו. מן הכובד עליונה לכובד התחתונה. וכן שני דפי חלוק שנראה נגע באחד מהן. הרי השני טהור. בנפש המסכת ובשתי העומד. הרי אלו מיטמאין בנגעים מיד. ר"ש אומר השתי אם היה רצוף מיטמא: י נראה בשתי העומד הארוג טהור.

[א] פי"ב

נראה

פספסין. לשון פס יד. פסת יד מבגד לבן ופסת יד מבגד של צבע: ולבנים פושים מזה לזה. מלבן ללבן. ואע"פ שהצבוע מפסיק הוי פשיון. דפשיון רחוק מטמא בבגדים: והרי הוא פספס יחידי. כלומר אם לא היה בו אלא פספס אחד לבן (כ). וכל שאר הפספסין צבועין מי בעי הסגר. או לא. משום דאין לו להיכן יפשה: אמר להן לא שמעתי. כלו' קבלתי מרבותי דטעון הסגר. ולא פירשו לי הטעם למה: אלמד בו. כלומר תרשני לומר לפניך טעם לדבר: אם לקיים דברי חכמים הן. שלא תבטיל מה שקבלתי: שמא יעמוד שני שבועות. שאע"פ שאין לו במה יפשה יכול לבא לידי טומאה אם יעמוד בעיניו ב' שבועות: הפשיון הסמוך. כשפושה סמוך לשם: הרחוק. שהאום נראה א' של בגד והפשיון בראשו השני (כא): החוזר. כגון שכהה בשני דקרעו ושורף מה שקרע וכתיב ואם תראה עוד בבגד ושרף וכו'. והוא החוזר ושעורו כגריס:
ח השתי והערב. של צמר שניכר בין שתי לערב שהשתי דק והערב עב ומלא: השתי משישלק. דכתי' בבגד צמר או בבגד פשתים או בשתי או בערב. מה בגד שנגמרה מלאכתו אף שתי וערב משתגמר מלאכתן ות"ק סבר או בשתי הפסיק הענין: משישלק. במים רותחים. וי"מ שגורסין משישלה. כלו' משיהיו שולין ומסירי' אותו מן היורה ששולקים אותו בה ללבנן: האינין של פשתן. אגודות מטוה של פשתן. ולפי שבפשתן אין ניכר בין שתי לערב כמו בצמר. מש"ה לא מפליג בהו בין שתי לערב: משיתלבנו. שנותני' אותן בתנור שיתחממו בהבל התנור. ויתלבנו שם: פקעת. פקעת של פשתי' מסבבי' המטוה מן הכוש לתוכו: כדי לארוג ממנה שלש על שלש. שיהא בה שיעור לעשות כל הבגד של שלש אצבעות. על ג' אצבעות ממנה. גם השתי גם הערב. כדקתני ואפי' כלה שתי. ואפי' כלה ערב: היתה פסיקות. שהיו החוטים שבפקעת מופסקין. לא הוי חבור. אבל אם היו קשורים הוי חבור: אפי' פסיקה אחת. שאין בכל הפקעת אלא פסיקה אחת. וקשרה. לא הוי חבור. ואין הלכה כרבי יהודה:
ט המעלה מן הפקעת לחברתה. פעמים שהנשים עושות פקעת בת אמה או בת שתי אמות. ומגלגלות ומסבבות ממנה לזו לעשות פקעת גדולה. ואם עד שלא תעלה את כלה נראה נגע באחד מהן ומוט ומחבר הוי השני טהור: סליל. עץ שלול כמין קנה שמסבבים עליו המטוה: כובד העליונה. שני עצים עגולים שהאורגין כורכים בהן השתי שלהן וגוללין ונראה נגע בכובד האחד: השני טהור. דלא הוי חבור: וכן שני דפי חלוק. נמי אינך חבור. ולא כעין חלוקים שלנו שמחתכים ומחברין בו בתי הזרוע ושאר חתיכות בתפירה של חבור גמור דההוא ודאי חשיב חבור כאילו הוא בגד אחד. אלא מיירי דלא נתחבר כולי האי: בנפש המסכת. חוט הערב שנכנס לתוך השתי כנפש לתוך הגוף. ועד שיתישבו על מכונם אבל האורג הוו כשתי להצטרף עמו לנגע בגדים (כד). אי נמי בתחלה כשאורג בו שתי בתי נירים קודם שיארג בו ג' על ג' (כה): ובשתי העומד. הם חוטי השתי שבין כובד העליון ולתחתון שעומדים שם ליארג ולהסך בהן חוטי הערב. ות"ק ומשום הכי דלא שייכא כל חוט וחוט עומד בפני עצמו ואין בו רוחב כגריס. אלא כונס חבור זה לזה. ואם נראה (נגע) נגע בגד זה. כאילו בגד אחד: אם היה רצוף. שהחוטים רצופים זה אצל זה. כעין דלפס שאורגין זה אצל זה. שכן דרך האורגים לייסדן להיות אריגתם מכוונת אז חשיבה חבור. ואי לאו הכי. חזינן כל חוט כאילו עומד בפני עצמו. ולא הוי חבור. ואין הלכה כר"ש: י נראה הנגע בשתי העומד הארוג טהור. כשאין עתיד לארוג יותר:

והר"ש גורס שורף וכ"ה בת"כ. ועתוי"ט: (כ) שיש בו כגריס ולא יותר. הר"ש. כלומר דא"ל שיהא בו ג' על ג' דכולו בגד א' הוא. ועתוי"ט: (כא) ודוקא מצד א' לצד שרחוקים לגבי מצד א' לצד אחר לא א"כ בעורות: (כב) שלש. דיליף ליה נמי במה מצינו מבגד: (כג) אפילו כו'. דא"צ שיהיה שתי וערב דאו לחלק. ק"א: (כד) כ"ל לשתי העומד מלצרף: (כה) וקשה דפי"ב מ"ב תני דאפלה הבגד צריך ג' על ג' ועוד מה ענין בתי נירין לג' על ג'. וצ"ל דה"ג עד שיארג בו בליסי ולא"ג על ג'

שתי

נראה באריג השתי העומד טהור. נראה בסדין שורף את הנימין. נראה בנימין הסדין טהור חלוק שנראה בו נגע מציל את האומריות שבו. אפי' הן ארגמן: **יא** כל הראוי ליטמא טמא מת. אע"פ שאינו ראוי ליטמא מדרס מיטמא בנגעים. כגון קלע של ספינה. ווילון. וישבים של סבכה. ומטפחות של ספרים. וגלגלון. ורצועות מנעל וסנדל (כח) שיש בהן רוחב כגרים. הרי אלו מטמאין בנגעים. סגוס שנראה בו נגע. ראב"י אומר עד שיראה באריג ובמוכין. החמת ותורמל נראין כדרכן. ופושה מתוכו לאחוריו. ומאחוריו לתוכו: **יב** בגד המוסגר שנתערב באחרים. כולן טהורים. קצצו ועשאו מוכין טהור. ומותר בהנייתו. והמוחלט שנתערב באחרים כולם טמאין. קצצו ועשאו מוכין. טמא ואסור בהנייתו:

פרק יב **כל** הבתים (א) מיטמאים בנגעים חוץ משל נכרים. הלוקח בתים מן הנכרים. יראו בתחלה. בית עגול. בית טריגון. בית הבנוי בספינה או *באסקריא. על ד' קורות. אינו מיטמא בנגעים. ואם היה מרובע אפי' על ארבע עמודים מטמא: **ב** בית שאחד מצדדיו מחופה בשיש. אחד בסלע. ואחד בלבנים ואחד

* נ"א באסכנדריא

השתי העומד טהור. היינו מה שאין עתיד לקוץ מן השתי עם האלוג: הנימין. שוטין שבראש הסדין ובסופו: מציל את האומריות. שפת הבגד. שאינו שורף אותו. דכתיב ושרף את הבגד בגמר או בפשתים. שאין תלמוד לומר בצמר. או בפשתים (כו). אלא ללמד שאין שורף האומריות שמהן: ואפי' הן ארגמן דלא תימא דאין מציל אלא כשהאומריות של מין אחר שאינו מטמא בנגעים. כגון של משי ושל זהב. קמ"ל ואפילו הן ארגמן שהוא צמר צבוע (כז) מציל: **יא** כל הראוי ליטמא טמא מת. כגמר ופשתים או בעור: אף ע"פ שאינו מיטמא מדרס. כגון בגד שלש על שלש. דאינו מיטמא מדרס. עד שיהא בו שלשה טפחים על ג"ט ומיטמא במת. וכל שכן שכל המיטמאין מדרס. מיטמאין בנגעים ובלבד בלבנים שאינם צבועים: קלע של ספינה ווילון וכו'. כל הני דחשיב מיטמא במת. ואין מיטמאים מדרס: שבים. לשון השבכים (כט) והסהרונים הכתוב (ישעיה ג יח): וגלגלון. אבנט שחוגרים בו: סגוס. בגד עב מאוד והוא כאדרת שער: באריג ובמוכין. בגוף האדרת ובשערות הבולטים ממנה. והלכה כראב"י: החמת והתורמל. כלים של עור וקושרים אותן ובכל השער במקום הקשר. ואין הנגע שבכפליו נראה. אא"כ מתפשט העור ולהכי קתני נראין כדרכן כלומר שאין פושטו אלא רואהו כך כמות שהוא: חמת. נוד של עור: תורמל. כעין כיס גדולה של עור שהרועה מניח כליו בתוכו: מתוכו לאחוריו. אם מתחלה נראה נגע בתוכו והסגירו ובסוף שבוע נראה נגע באחוריו מבחוץ חשיב פשיון ובתוספתא משמע דדוקא בעורות אמרינן הכי. ולא בבגדים: **יב** בגד המוסגר. שהיה בו נגע ולבעו (ל) ואין הטבע ניכר בו: כולן טהורים. דאת הודאי הוא מטמא. ואינו מטמא את הספק (לא): ועשאו מוכין. קרעים קטנים פחותים מג' על ג' אלא שלא הובדלו לגמרי: כלן טמאין. דכיון שנזקק לטומאה. אין הספק מטהרו: טמא ואסור בהנאתו. דהא שריפה בעי (לב):

פרק יב **כל** הבתים. ודוקא בארץ ישראל. דבבית ארץ אחוזתכם כתיב (ויקרא יד): חוץ משל עו"ג. אם קנו בית בא"י. דהכי משמע. אחוזתכם מטמאה בנגעים. ואין אחוזת העו"ג מטמאה בנגעים. וכשם שאין אחוזתם מטמאה בנגעים. כך בגדיהם. וגופם (ב). אין מטמאים בנגעים: יראו בתחלה. והימים שהיה בהם הנגע כל זמן שהיו ביד עו"ג. אינם עולים להן מן החשבון: בית עגול. שאין בו זויות: טריגון. שיש לו שלשה זויות שלש בלשון רומי טרי"י. וה"ה בית שיש לו שתי זויות או חמש (ג): אינו מיטמא בנגעים. לגבי נגעים כתיב קירות קירות (ד) ב"פ. ומיעוט קירות שנים. הרי ארבע: ובאסקריא. הוא תורן הספינה. ויש שפירש שגורסים אסכדריא. והן קורות שקושרים ביחד ומוליכין אותן בנהרות ובים. ובלשון מקרא קרויין רפסודות: אינן מיטמאין בנגעים. דכתיב בבית ארץ עד שיהיה הבית מחובר בארץ: על ארבע קורות. כמו או על ארבע קורות שהיה הבית בנוי ע"ג הקורות (ה): אפי' על ד' עמודים. שהעמודים מחוברים בארץ והן נעשים ד' זויות לבית והבית עליהן תפיסה בנגעים אע"פ שהוא פתוח מכל צדדיו (ו): **ב** בית שאחד מצדדיו. אי מארבע כתליו מחופה בשיש. מרמר"א: בסלע. כור שהוא גם מחצב יאמי נקראית: בלבנים. עשוים כבנין:

בעפר

בי. ועתוי"ט: (כו) שהוצ"ל למר כו'. ומאחרו בגמר יורה שיש בכן מה שישרוף ומה שיעזב ונראה הקבלה שיעזב האומריות. הר"מ: (כז) שאינו ראוי לקבל צבע ולפ"ם שיש בה כו צבע הכי יליף ליה בת"כ: (כח) כגון כו'. ולא ידעתי למה פרש אלו ורבים הם השמויים בכלים: (כט) וקי' דקבלה נוסח ה"מ למתני. והר"מ נראה דל"ג ו‑בימה: (ל) וכ"פ הר"ש משום דמוכח מת"כ דלייכי דף כימי הסגירו ולא בתוכו שנשאר בקריעת הנגע. ועתוי"ט: (לא) כדלעיל בפ"ה לענין אדם הר"ש ורף דהתם מקרא עליו אין להחמיר בנגעי בגדים יותר מבנגעי אדם: (לב) הר"מ והר"ש. ותימא למה לא פי' מדכתיב מהרה ועוד גם פרושה עמלה בשרפה ומוסר ליהנות:

פ"ק יב (א) כל. לאתויי כדפי'
הר"ב בר"פ דלעיל ועמש"ש: (ב) בת"כ ל"ג וגופן: (ג) ולא תני להו במתני' משום דשנים אחיה במב"ש ובשמם איכא פלוגתא דתנאי כמו בכלית. הר"מ ועתוי"ט: (ד) ומלאיתן משל מן הקיר לא חשיב אלא הני דכתיב בהו לישנא יתירה חשיב. רש"י: (ה) שהקורות בולטות כמו מן עליה ועליהם בנוי בית. ומהר"מ פי' קורות כתנים ויכולין לעמוד בלא בעילה ולא קרינן ביה בבית ארץ כו': (ו) הר"מ ול"ק דלקמן (מ"ב) שכן עד שיהא

ט

ואחד בצפרי טהור (ז). בית שלא היו בו אבני' ועצים ועפר (ח). ונראה בו נגע. ואח"כ הביאו בו אבנים ועצים ועפר טהור. וכן בגד שלא ארג בו שלש על שלש. ונראה בו נגע ואחר כך ארג בו שלש על שלש טהור. אין הבית מיטמא בנגעים עד שיהא בו אבנים ועצים ועפר:

ג וכמה אבנים יהו בו. רבי ישמעאל אומר ארבע. ר"ע אומר שמנה. שהיה ר' ישמעאל אומר עד שיראה כשני גריסין. על שתי אבנים. או על אבן אחת. רע"א. עד שיראה כשני גריסין. על שתי אבנים. לא על אבן אחת. ר' אלעזר בר"ש אומר עד שיראה כשני גריסין. על שתי אבנים. בשני כתלים בזוית. ארכו כשני גריסין, ורחבו כגריס:

ד עצים כדי ליתן תחת השקוף. ר' יהודה אומר כדי לעשות סנדל לאחורי השקוף. עפר כדי ליתן בין פצים לחברו (יא). קירות האבוס. וקירות המחיצה. אינן מיטמאין בנגעים. ירושלים והוצה לא"י. אינן מטמאין בנגעים:

ה כיצד ראיית הבית. ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר. כנגע נראה לי בבית. אפילו תלמיד חכם ויודע שהוא נגע ודאי. לא יגזור ויאמר. נגע נראה לי בבית. אלא כנגע (יג) נראה לי בבית. וצוה הכהן ופנו הבית [א](בטרם יבא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא כל אשר בבית. ואחר כן יבא הכהן לראות את הבית) ואפי' חבילי עצים, ואפי' חבילי קנים (טו). דברי ר' יהודה. ר"ש אומר עסק הוא לפנוי. אר"מ וכי מה מטמא לו. אם תאמר כלי עציו ובגדיו ומתכותיו מטבילן והן טהורים. על מה חסה התורה. על כלי חרסו. ועל פכו. ועל טפיו. אם כך חסה התורה

[א] מהר"ס נ"ב

בעפר. שהכותל עשוי מגושי עפר: טהור. דבעינן שיהיו אבניה קירות הבית ראוין ליטומאה בנגעים ואם אחד מן הקירות עשוי בדבר שאין ראוי ליטומאה כגון כל הני דאמרינן הבית טהור: בית שלא היו בו אבנים ועצים ועפר. כל שלשתן. אלא אחד מהן היה בו. ונראה הנגע באותו האחד טהור. דבעינן שיהא ראוי לטמא קודם ראיית הנגע: עד שיהיו בו אבנים ועצים ועפר. דכתיב (ויקרא יד) את אבניו ואת עציו. ואת כל עפר הבית (ט): ג עד שיראה כשני גריסין. דכתיב (ויקרא יד) וראה את הנגע והנה הנגע מלמד שאין נגעי בתים מיטמאין עד שיראו כשני גריסין: או על אבן אחת. והיינו טעמא דאומר ר' ישמעאל ד' אבנים לד' כותלי הבית לכל כותל אבן אחת. ולר"ע דאמר עד שיראו כשני גריסים על שתי אבנים לא על אבן אחת אין פחות משני אבני' בכל כותל שתי אבנים: ר"א בר' שמעון אומר כו'. טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון [בסנהדרין ד' ע"א] דכתיב קיר וכתיב קירות איזהו קיר שהוא כקירות הוי אומר זה קרן זוית. ובכל קיר בעינן שעור נגע דהיינו כגריס הקלקי מרובע בכל אחד ואחד (י) והלכה כר"ע: ד עצים. דאמרינן שאין הבית מיטמא עד שיהיו בו עצים כמה יהיו בכל כותל וכותל: כדי ליתן תחת השקוף. כך צריך לכל קיר וקיר: שקוף. מקום שהדלת שוקף עליו וצריך ליתן עץ תחתיו: סנדל לאחורי השקוף. רגילים לבנות עץ לאחורי השקוף לבנין ונקרא סנדל כמו שהסנדל מגין על הרגל. שקוף נקרא בין של פתח בין של חלון: פצים. לי סדק וקרע כמו הרעשתה ארץ פצמתה: קירות האבוס. של בהמה: וקירות המחיצה. של (סגירות) גנות ופרדסים: אין מיטמאין בנגעים. דכתיב בקירות הבית ולא בקירות האבוס ולא בקירות המחיצה: ירושלים והוצה לארץ אינן מיטמאין בנגעים. דכתיב בבית ארץ אחוזתכם וחוצה לארץ אינה אחוזתכם וירושלים נמי לא נתחלקה לשבטים (יג): ה לא יגזור. לא יפסוק הדין לומר שהוא נגע ודאי. מדכתיב כנגע נראה לי בבית. ולא כתיב נגע: אפי' חבילי עצים. שאין בכלל טומאה צריך לפנות. והא דכתיב ולא יטמא כל אשר בבית. דמשמע דלטומאה קפיד רחמנא. סבירא ליה לרבי יהודה דמנות באלפי נפשה היא. לאשמועינן דכלים דהוו מטמאים כגון ...ו אי הבית ל... (יד). ואין הלכה כרבי יהודה: עסק זה לפנוי. בתמיה וכי נצטוינו לטמאות את הבית שיהיו יזקיקו לפנות דברים שאין מקבלים טומאה. על כרחך לא בא הכתוב לדרוש אלא כו ודורש ר' מאיר מה תורה חסה על ממונן של ישראל: פכו. לשון פכים קטנים: תפיו. מקום שחופה ומכבל בו קדרתו. כגון תנור וכירים של חרס שהנטמאין

בו אבנים כו'. ובנוסחאי כתוב ועליהן בית בנוי וכ"ה בברייתא (ז) בש"ס כו'. אף דכתיב ונתתי נגע בבית סתם. נלמד במדת דבר הלמד מסופו ונתץ את הבית את אבניו ואת עציו ואת כל עפר הבית ולא הבנוי מעצים אחר. הר"ש. וכ' תכריע דהנה ושייך עלם ותגזל: (ח) ועפר. המגובל במים כדכתיב וטח כו': (ט) וקשה מנלן דבעינן ג' דילמא חדא סגי וי"ל דמיתורא דבית קדרים ליה דהא בבית קמיירי אלא לומר שהבית זה הוא דוקא בשלשתן יחד. ועתוי"ט: (י) ור"ע דרים קיר דאפילו כרחם בכותל א' די. ואלו את האבנים אין פחות מב'. ור"י אומר ואלו וגו' אין פחות מב'. הקיר אפי' לא נראה אלא על אבן א'. ת"כ: (יא) עצים כדי כו'. ושיעור האבנים מפי' בתוספ' מטלוי שנים. הר"ש: (יב) לשבט יהודה ובנימין אלא יד כל ישראל שוין והר"ן מהרחית דרומית דלא היה נר יסוד צ"ל דלאו משני שלא היה בחלקו של טורף אלא דהכי גמירי לה כדכתיב הכל בכתב סי' וכן סתם לן בפ"ט דערכין מ"ו. ובזבחים דף כ"ב כהטא דסוגיא אליבא דמ"ד דנתחלקה ולדידיה נטמא בנגעים. וכ"ם הר"ב בב"ח מ"ד דהנא ס ובפ"ב דמדות. ול"ע: (יג) כנגע. וקשה למה אסור לומר נגע והלא עד שיאמר הכהן שמא אין כהן מומחה והר"מ פי' משום לתוד לשונך לומר א"י. או משום ד"א שצריך לנהוג עם הכהן או כדי שלא לפתוח פיו לשטן. ולכל הטעמים נ"ל דבכל הנגעים הדין כך ואפשר שלא הקפידה התורה אלא בנגע הבא עליו כלשון: (יד) ולאפי' לא יהו בכדי אכילת פרס ולא דמי לנכנס בבית. ת"כ. כלומר ולהכי תננה לותם שהרי לא יוכל לאכול כלל: (טו) קנים. ולע"ג דעל הרוב הכלים

הכלים שנעשה מהן אין מקבלים טומאה: (טז) על כו'. כלומר סמוך כהו ועלית מטה מגשה: (יז) ת"מ. פי' תפוס מקום. מהרי"מ. ומלאכו קן נצריך לא תפסה כל מלאכה ובתהלים ע"ח: (יח) לא כו'. בת"כ ולקחו אבנים כו' והביאו אל תחת האבנים. אין פתום מני: (יט) אלא כו'. וכן להיפך דכיון דאיכא כי מי לא הקפידה התורה. ועתוי"ט: (כ) לי קיטוע מפי. אבל הלימוד מאמר הקבה. דהסיפא מביאין נלמד מולקחו אבנים אחרות. ואם דכתיב יקליע. אמר סלן. לי יחיד. למעוטי כותל המפסיק בין בים לחלר ולגינה שאין בעל שחלר והגינה מסייע לנבה"ב: (כא) לעיר. ואפילו איכה מוהפת חומה: (כב) הפשין כו'. כ"ז ילפינן בת"כ מקראי. ועתוי"ט:

פרק יג (א) עשרה. כולא דפרקי' ילפינן בת"כ מקראי: (ב) שכן דרך הזוים לתת שם אבנים גדולות המתחזיקות את כל עובי הכותל ונראות משני לצדדים. כס י. וה"ה דהמ"ל כאבן הרלשה כר"א דלא דנכו בכל כוהל. שמן הפתח

יש

התורה. על ממונו הבזוי. ק"ו על ממונו החביב. אם כך על ממונו. ק"ו על נפש בניו ובנותיו. אם כך על של רשע. ק"ו על של צדיק: ו אינו א[הולך לתוך] ביתו ומסגיר. ולא בתוך הבית שהנגע בתוכו ומסגיר. אלא עומד על פתח הבית (טז) שהנגע בתוכו ומסגיר. שנאמר (ויקרא יד) ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית. והסגיר את הבית שבעת ימים. ובא בסוף השבוע. וראה אם פשה וצוה הכהן וחלצו (האבנים אשר בהן הנגע והשליכו אתהן אל מחוץ לעיר אל מקום) טמא. ולקחו אבנים אחרות. והביאו אל תחת האבנים ועפר אחר יקח וטח את הבית. אינו נוטל אבנים מצד זה. ומביא לצד זה. ולא עפר מצד זה. ומביא לצד זה. ולא סיד מכל מקום (יז). אינו מביא לא אחת תחת שתים ולא שתים תחת אחת (יח). אלא מביא שתים תחת שתים. תחת שלש. תחת ארבע (יט). מכאן אמרו אוי לרשע אוי לשכנו. שניהן חולצין. שניהן קוצעין. שניהן מביאין את האבנים. אבל הוא לבדו מביא את העפר שנאמר (ויקרא יד) ועפר אחר יקח וטח את הבית. אין חברו מטפל עמו בטיחה: ז בא בסוף שבוע וראה. אם חזר. נותץ את הבית את אבניו. ואת עציו. ואת כל עפר הבית. והוציא אל מחוץ לעיר (כא) אל מקום טמא. הפשיון הסמוך כל שהוא. והרחוק כגרים. והחוזר בבתים. כשני גריסין (כב):

פרק יג עשרה בתים הן (א). הכהה בראשון וההולך לו. קולפו והוא טהור. הכהה בשני וההולך לו. קולפו והוא טעון צפרים. הפושה בראשון חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. חזר ינתץ. לא חזר טעון צפרים. עמד בראשון ופושה בשני. חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. חזר ינתץ. לא חזר טעון צפרים. עמד בזה ובזה. חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. חזר ינתץ. לא חזר טעון צפרים. אם עד שלא טהרו בצפרים נראה בו נגע. הרי זה ינתץ. ואם משטהרו בצפרים נראה בו נגע. יראה בתחלה: ב האבן שבזוית. בזמן שהוא חולץ. חולץ את כולו. ובזמן שהוא נותץ. נותץ את שלו. ומניח את של חברו. נמצא חומר בחליצה מבנתיצה. ר"א. בית הבנוי ראש ופתן.

נראה

א נמלא עומד בתוך

המטלטלין. וי"ם שגורסין ספיו בסי"ת והוא כלי חרס קטן מאד. שאין המשקה יוצא הימנו אלא טיף טיף וכל אלו אין להם טהרה במקוה: אם כך על של רשע. שהנגעים באים על לשון הרע: ו אינו הולך לתוך ביתו. דכתיב ויצא הכהן מן הבית יכול ילך לביתו ויסגיר ת"ל אל פתח הבית, אי אל פתח הבית יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגיר. ת"ל ויצא מן הבית עד שיעקר מכל הבית: ולא סיד מ"מ. דכתיב ועפר אחר יקח וסיד לא הוי עפר אלא אבן שריפה: לא אחת תחת שתים. אבן גדולה שממלאה מקום השתים: מכאן אמרו אוי לרשע ואוי לשכנו. שאם כותל מפסיק בין שני בתים ונראה נגע בכותל לצד בית זה. בעל הבית אחר צריך להספג עימו דכתיב וחלצו את האבנים לי רבים. ולא שהנגע לצד ביתו קורא רבע. בהנגעים באים על לשון הרע כדאמרן: שניהן קוצעים. לשון ואת הבית יקליע (?): יקח וטח. לי יחיד. למעוטי חברו שאין נטפל עמו בטיחה: ז בא בסוף שבוע. אחרי הטוח הבית. חזר ונסגירו. ואם בסוף שבוע חזר הנגע. ונתץ את הבית: הפשיון הסמוך. שפשה סמוך לנגע: והחוזר כשני גריסים. דכתיב ואם ישוב הנגע כאדם האומר שזר פלוני למקומו. והנגע בבתים. בתחלה אינו מטמא אלא בשני גריסין כדלאמרן:

פרק יג עשרה בתים. הכהה בראשון. בסוף שבוע ראשון כהה או הלך הנגע לגמרי הרי שני בתים דבבנים קן מכונים: קולפו. קולף מקום הנגע בלבד והבית טהור: הכהה. בסוף שבוע שני וההולך לגמרי. שנים אמרים הרי ארבעה: הפושה בשבוע ראשון חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. ואם חזר נותץ. הרי ה': לא חזר טעון צפרים. הרי ששה: עמד בעיניו בשבוע ראשון ופישה בשני חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. אם נותץ הרי ז': לא חזר טעון צפרים. הרי שמנה: עמד בעיניו בשבוע ראשון ובשבוע שני. חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. שדין העומד בעיניו בשבוע שני כדין הפושה אם נותץ הרי תשעה: לא חזר טעון צפרים. הרי עשרה: אם עד שלא טהרו בצפרים נראה בו נגע. הרי הוא כחוזר וצריך נתיצה. אבל משטהרו. הוה ליה כנגע חדש ומסגירו: ב האבן שבזוית. שהיא ביניו ובין שכינו בשותפות (ג): חולץ את כולו. כדלדרכינן וחלצו. ונלמד משניהם חולצים: בזמן שהוא נותץ. את הבית כלו: נותץ שלו. דגבי נתיצה כתיב את אבניו ואת עציו. אבניו שלו. ועציו שלו: ראש ופתן.

פי

נראה א בראש. נוטל את כולו (ד). נראה בפתין. נוטל את שלו. ומניח את של חברו: ג בית שנראה בו נגע. היתה עליה על גביו נותן את הקורות לעליה. נראה בעליה נותן את הקורה לבית (ה). לא היתה עליה על גביו אבניו ועציו ועפרו נתצין עמו. ומציל על המלבנים. ועל שריגי החלונות. רבי יהודה אומר מלבן הבנוי על גביו. ניתץ עמו. אבניו ועציו ועפרו מטמאין בכזית. ר׳ אליעזר חסמא אומר בכמה שהן: ד בית המוסגר מטמא מתוכו. והמוחלט מתוכו ומאחוריו. זה וזה מטמאין בביאה: ה הבונה מן המוסגר בטהור. חזר נגע לבית חולץ את האבנים (ט). חזר על האבנים. הבית הראשון ינתץ. והאבנים ישמשו את הבית השני בסימנין: ו בית שהוא מיסך ע״ג בית המנוגע. וכן אילן שהוא מיסך ע״ג בית המנוגע. הנכנס לחיצון טהור. דברי ראב״ע. א״ר אלעזר מה אם אבן אחת ממנו מטמא בביאה. הוא עצמו לא יטמא בביאה: ז הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר. טמא. הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר. טהור. אם עמד טמא. וכן באבן המנוגעת.

טהור

א גמרא ברא״שי

שכי שבתוך אותה האבן או אותו העץ שתופס מלך יתערב כדבך שלו. ואלו מארם כדבך של חברו. שם אותה האבן או אותו העץ לשם. ואותם האבנים ועצי שבנדבך זה. במערב ששם. ובנדבך זה במזרח ששת.

שמן שתין (ג): ג נותן את הקורות לעליה. גסומכן בעמודין ואינו סותן עם הבית. דכתיב את אבניו ואת עציו ואת עפר הבית ולא אבנים ועצים ועפר של עליה: נתצים עמו. דדרשינן את אבניו ואת עציו ואת עפר הבית. כל אבנים שנכנסו עמו. וכל עצים שנכנסו עמו. וכל עפר שנכנס עמו. וכיון דאין עליה על גביו. הרי כלם נכנסו עמו: מלבנים. כמין לבנים מרובעות שסופסים על הגגות (ו). וי״מ כמין מזחה. שעושים בפלוטת מבחוץ לנוי ואין מחוברים בטיט בפלין: שריגות. כמין סבכה שעושים בחלון שמסתכלים משם לרשות הרבים (ז): מלבן. עץ ארוך שעל הקיר העשוי להושיב עליו ראשי הקורות שלא ירקבו ומלאכות החומה: בכזית. משום דלרעת אתקש למת. דכתיב (במדבר יב) אל נא תהי כמת: במשהו. כאבנים של מת דתנן באהלות האברים אין להם שיעור. ואין הלכה כר״א: ד בית המוסגר מטמא מתוכו. כדכתיב והבא אל הבית (ח) כל ימי הסגיר אותו יטמא עד הערב. והאבנים המנוגעים ענגן. אפי׳ במוסגר. מיטמאין מאחוריהן: והמוחלט מתוכו ומאחוריו. המנוגע בבית מאחוריו טמא. דכתיב במוחלט לרעת ממארת בבית טמא הוא. מה ת״ל טמא הוא. הוסיף לו שיהא טמא בין מתוכו בין מאחוריו: זה וזה מטמאין בביאה. לטמא כל הנכנס בתוכו: ה הבונה מן המוסגר בטהור. לאחר שחלץ וקצע וטח ונתן לו שבוע בתוך ימי הסגרו לקח מאותו בית האבנים. ובנאן בבית אחר: חזר נגע לבית. המוסגר: חולץ את האבנים. שלקח ממנו ומסלקן מן הטהור וכן עושים כשוחלת הבית שנטלן ממנו: חזר הנגע לאבנים. שנבנה בטהור: הבית. המוסגר ינתץ כאילו היו קבועים בו והני אבנים נמי בגו נתיצה. אלא שממתין להם עד שיסתמו הבית השני בסימנין דטעון הסגר. ודינו לכל דבר ככל בית שנראה בו נגע בתחלה: ו בית שהוא מיסך על גבי בית המנוגע. כגון שבית המנוגע בנוי בתוך בית אחר. וכן אילן שבית המנוגע בנוי תחתיו: הנכנס לחיצון טהור. דהאי לסודיה קאי והאי לסודיה קאי ודמי לבית ועליה. דאי קאי מצורע בבית עליה טהור: ומה אם אבן אחת. שבבית המנוגע מטמאה כל אשר באהל: הבית כלו. שהוא תחת בית אחר לא כ״ש שיטמא כל מה שבתוך האילן והלכה כר׳ אלעזר: ז והטהור עובר טמא. דכתיב במצורע מחוץ למחנה מושבו מכאן שמושבו טמא הלכך כשהטמא עומד תחת האילן נעשה מקום האילן מושבו והטהור העובר שם טמא אבל כשהטמא עובר ואינו עומד לפום שם אין זה קרוי מושבו ולפיכך שהטהור יושב שם טהור ואינו מקבל טומאה: ואם עמד טמא. נטמא מקום האילן ונטמא הטהור העובר (י) שם: וכן באבן המנוגעת.

יש בזיים אבן גדול: (ג) מי כותל המפסיק בין שני בתים ועל עץ או אבן אחת שבראשם מונח נדבך לבית זה וכן לבית השני. אותו העץ או האבן מיקרי ראש. ואחר עלים או אבנים לפנים נקראין פתים. ולפי שבערוך פירושו קשום שכשכפת. מהר״ש: (ד) נראה כו׳. מדאמי בנראה משתברא דאמליה קאי דאי אמשימא הרי נותן כל הבית ומה לי באיזה אבן נראה וקאמר דלא חייבו הכתוב לשבור שיחלין עמו אלא כשנראה בראש הותיל ואבן אי׳ בשלו ושל חברו. וכ״מ מדאמי מעל ולא נותן. וכ״כ מהר״ש: (ה) לבית שלאורך הבית גם כן נבנו לטורך התקרה. קרבן אהרן: (ו) ולא מפי׳ לענין מה שוטשין אותן. דאי לאורך עלמן פשיטא דאינן בכלל אבניו אלא ודאי שיש בהן לורך קצת אל הגג וזה ה״ל לפרש: (ז) ועושין הסבכה כדי שלא יפלו התינוקות הר״ש: (ח) הר״מ נראה לפרש דלא מטמא בנגיעה מתוכו אלא כשבא כולו לתוכו כדמשמע קרא אבל דעת רש״י לפי הנירסא שלפנינו דטמא בנגיעה׳ מאחור. ואפי׳ בבית עפי מביאה זה וזה מטמאין בביאה. והר״ע כתב זה וזה כו׳ כילד בית שהיה מיסך כו׳ ודוחק דמפסיק באמצע הבונה כו׳: (ט) חולץ כו׳. ולעיל פי״א מ״ח הרי מליל כו׳ עיין מש״ם. ומהר״ש כתב דהתם והכא חד דינא הוא. ואין דכין בשריפה. אלא התנא עלה עובה קמ״ל. דמאמר שרהיטו שחזר הנגע להמוסגר כיכר בטוב שכולו מנוגע הוא ויש לחוש שינוגע גם הניקח מאתו ויתקלקל גם הבגד והבית הטהור לזה השמיענו עלה עיבה שיחלוץ האבנים ויפריש המעלים מהטהור וחולץ להו מענין חולץ וקולה וטח קאמר דכיון דנלקחו מן המוסגר לאחר חליצה וטיחה קודם נתיצה אין דינן כיוצא בו. ומליל דהתם פי׳ יפריש כמו העושר אשר הליל. ועתוי״ט: (י) בפ״ק דכלים מ״ד כתב הר״ב מצורע יושב וטהור עובר ובקדושין דל״ב הנירסא מצורע יושב וטהור עומד וכתב רש״י שכן הוא בת״כ. וכתב הר״ב והכל אחד דלעומד דהכא קרי ליה התם יושב. ולעובר דהכא קרי ליה התם עומד. ולהכי נמי לא קפיד הר״ב. וכתב

הכא

טהור. ואם הניחה. הרי זה טמא: ח טהור שהכנים ראשו ורובו (יא) לבית טמא. נטמא. וטמא שהכנים ראשו ורובו לבית טהור. טמאהו. טלית טהור שהכנים ממנה ג' על ג' לבית טמא. נטמאה. וטמאה שהכנים (טו) ממנה אפי' כזית לבית טהור טמאתו: ט מי שנכנס לבית המנוגע. וכליו על כתפו. וסנדליו. וטבעותיו בידיו. הוא והן טמאין מיד. היה לבוש בכליו. וסנדליו ברגליו. וטבעותיו בידיו. הוא טמא מיד. והן טהורין. עד שישהא כדי אכילת פרס. פת חטין ולא פת שעורים. מיסב ואוכלן בלפתן: י היה עומד בפנים. ופשט א ידו לחוץ. וטבעותיו בידיו. אם שהה כדי אכילת פרס. טמאות. היה עומד בחוץ ופשט ב ידו לפנים וטבעותיו בידיו. ר' יהודה מטמא מיד. וחכ"א עד שישהא כדי אכילת פרס (יז). אמרו לרבי יהודה מה אם בזמן שכל גופו טמא. לא טימא את מה שעליו עד שישהא כדי אכילת פרס. בזמן שאין כל גופו טמא. אינו דין ג שלא יטמא את מה שעליו עד שישהה כדי אכילת פרס: יא מצורע שנכנס לבית. כל הכלים ד שיש שם טמאין. אפילו עד הקורות. רש"א עד ד' אמות. כלים מיד טמאין. ר"י אומר אם שהה כדי הדלקת הנר:

נכנס

א נ"ל ידיו ב נ"ל ידיו ג גמרא לא יטמא ד גמרא ששם

אם אדם הטמא שנכנס תחת האילן הטהור שעומד שם לא נטמא: ואם הניחה טמא. והוא הדין אפי' לא הכניסה אלא שעמד הטמאה: ח טהור שהכנים ראשו ורובו. דבציר מראשו ורובו לא חשיבא ביאה: שהכנים ממנה שלש אצבעות על שלש אצבעות. חשיבא כאילו נכנסה כל הטלית כולה. אבל פחות מכן לא. דבציר משלש על שלש. אינה מקבלת טומאה ולא חשיבא: וטמאה. כגון טלית המנוגעת שהכנים ממנה כזית לבית טהור: טמאתו. דצרעת אתקש למת. וטלית המנוגעת דמטמאה בביאה נפקא לן מקרא דכתיב ולצרעת הבגד ולבית. מקיש בגד לבית. מה בית מטמא בביאה דהא כתיב והבא אל הבית וכו' אף בגד מטמא בביאה (יג). מכאן לרבות את כלן כגון שקי ועורב ועורות (יג). ת"ל זאת תורת נגע צרעת בגד הצמר. מקיש כלן לבגד. מה בגד מטמא בביאה, אף כלן מטמאין בביאה (יד): ט וכליו על כתפו. מקופלים ומונחים על כתיפיו דרך משאוי: וטבעותיו בידיו. מונחים על פס ידו שלא כדרך מלבוש: הוא והן טמאין מיד. דקרינן ביה בכלים והבא אל הבית יטמא: היה לבוש בכליו. דהשתא אין כליו טמאין. אלא משמת לידיה: והן טהורים עד שישהא בכדי אכילת פרס. דכתיב והאוכל בבית יכבס את בגדיו והשוכב בבית יכבס את בגדיו. ותניא אין לי אלא אוכל ושוכב. לא אוכל ולא שוכב מנין. תלמוד לומר יכבס בגדיו ריבה. אם כן למה נאמר אוכל ושוכב. ליתן שעור לבא אל הבית שאין טעון כבוס בגדים עד שישהא כדי שעור אכילה כשהוא שוכב. כלומר כשהוא מיסב (יז). וכמה שעור אכילה. כדי אכילת פרס. שהוא חצי ככר של ערוב. לדברי רש"י הם ארבע ביצים. ולדברי רמב"ם שלשה ביצים: מיסב ואוכל בלפתן. ששעורו מועט. משאילו אוכלן בלא לפתן. שמתוך טעם של לפתן, ממהר לאכול: י היה עומד בפנים. תוך בית המנוגע: ופשט ידיו להוץ וטבעותיו בידיו. הכא מיירי כשטבעותיו באצבעותיו דרך מלבוש ואם שהה כדי אכילת פרס טמאות. דבתר גופו גרירי. ואם היו בפס ידו דרך משאוי, נעשים בתוספתא שהם טמאות מיד: בזמן שאין כל גופו טמא. כגון הכא דהוא עומד בחוץ ולא נטמא כל זמן שלא הכניס ראשו ורובו: אינו דין שלא יטמא את מה שעליו עד שישהה כדי אכילת פרס. ורבי יהודה אומר מצינו שיפה כח הטמא לעיל. מכח הטהור לעיל. שהרי ישראל שמקבלים טומאה. מצילין כלים בבית המנוגע. שאין נטמאין עד שישהה כדי אכילת פרס. ועו"ג ובהמה שאין מקבלים טומאה. אין מצילין כלים בבית המנוגע. שהבגדים שעליהם נטמאים מיד (יח). ואין הלכה כרבי יהודה: יא עד ארבע אמות. קסבר ר"ש למעלה מארבע אמות רשותא אחריתא הוא דקומתו של אדם ביני שלש אמות. ואמה אחת לפשוט ידים ורגלים. ואין הלכה כרבי שמעון: כלים מיד טמאים. כלומר כלים שאמרנו עד הקורות לת"ק ועד ארבע אמות לר"ש. מיד הן מיטמאין כשנכנס מצורע לבית המנוגע (יט): כדי הדלקת הנר. כשנכנס ברשות ומודה ר' יהודה דמיטמאין מיד. ולא פליג אלא כשנכנס שלא ברשות. משום דמושבו של מצורע מטמא כדאמרן וכשנכנס ברשות הוי מושבו מיד אבל כשנכנס שלא ברשות לא הוי מושבו. אלא אם כן שהה כדי הדלקת הנר ולא אפקיה. ואם לא שהה כדי הדלקת הנר לא הוי מושבו. דהאי דלא אפקיה. משום דמיכוד בהדלקת הנר דביני שמשי או דיומא כשול (כ) ולא מצי מפיק ליה:

נכנס

שנכנס במקום טמא: (יא) ורובו. מדלא כתיב והבא בבית אלא אל הבית משמע שעדיין הוא יבא אל הבית. בראשו ובציר מרוב לאו ביאה היא כלל. קרבן אהרן: (יב) מה בית טעון לצרים אף בגד כו' ת"ל זאת: (יג) הר"ש בשקים ועורות ודייק מדי לשון כגון: (יד) אי מה בגד מטמא בכל הטומאות כגון נבלים ושכבת זרע אף כולן ת"ל זאת. ת"כ: (טו) שהכניס כו'. לאפוקי שלא עמד שם אלא שהכניסה ואליבא' טמא דוקא בבי אילן שאין שם ד' מחיצות בעינן עומד כדכתיב בדד ישב אבל בבית דאיכא מחיצות אפילו עומד דמי. תוס': (טז) רש"י לא כתב והשוהה ללמד ששהיה האכילה משוערי באוכל כשהוא מיסב שזה קובע באכילתו ואי לאו הכי הוי שיעור השהייה באכילה דכל התורה דהיינו כזית. קרבן אהרן: (יז) עד כו'. ולא במלא טבעותיו אבל ידיו טמאים מיד הר"ש. ודייק ליה מדקא"ל בזמן שאין כל גופו טמא דמשמע מיהא דמקצת גופו היינו ידיו טמאין והא דתניא ראשו ורובו היינו שיטמא כל גופו: (יח) בת"כ יליף ליה: (יט) והוא דוקא דהא הכא במצורע שנכנס לבית טהור מיירי כמ"ש כלים שאמרנו כו'. ועתוי"ט: (כ) המ"ל דלא פליג ואף ביום

נכנו

יב נכנס לבית הכנסת עושים לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים. על רוחב ד׳ אמות. נכנס ראשון ויוצא אחרון. כל המציל צמיד פתיל באהל המת. מציל צמיד פתיל בבית המנוגע. וכל המציל מכוסה באהל המת. מציל מכוסה בבית המנוגע. דר״מ. ר׳ יוסי אומר כל המציל צמיד פתיל באהל המת. מציל מכוסה בבית המנוגע. כל המציל מכוסה באהל המת. אפילו מגולה בבית המנוגע. טהור (כב):

פרק יד כיצד מטהרין את המצורע. היה מביא פיילי של חרש חדשה. ונותן לתוכה רביעית מים חיים. ומביא שתי צפרים דרור. שחט את אחת מהן על כ״ח. ועל מים חיים. חפר וקוברי׳ בפניו. נטל (ד) עץ ארז ואזוב. ושני תולעת. וכרכן בשירי הלשון. והקיף להם ראשי אגפים. וראש הזנב של שניה. טבל והזה שבע פעמים לאחר ידו של מצורע. ויש אומרי׳ על מצחו. וכן היה מזה על השקוף שבבית מבחוץ: ב באלו לישלח את הצפור החיה. אינו הופך פניו לא לים ולא לעיר. ולא למדבר. שנא׳ (ויקרא יד) וישלח את הצפור החיה אל מחוץ לעיר אל פני השדה. בא לגלח את המצורע. העביר תער על כל בשרו. וכבס בגדיו וטבל. טהור מלטמא בביאה. והרי הוא מטמא כשרץ. נכנס לפנים מן החומה. מנודה מביתו שבעת ימים

יב נכנס לבית הכנסת. מצורע שבא ליכנס לבית הכנסת: עושים לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים. דפחות מעשרה אינה חשובה מחיצה להפסיק: ברוחב ד׳ אמות. כנגד ד׳ אמות של תפלה (כא). אי נמי משום דזהו שעור מקומו של אדם. כדאמרי׳ בערובין בפרק מי שהוציאוהו [דף מח]: נכנס ראשון ויוצא אחרון. כדי שלא יטמאו העומדים בבית הכנסת בכניסתו וביציאתו. כשהוא עובר מן הפתח ועד המחיצה דפייסינן שמא יעמוד מעט בשעה שהוא עובר. ויטמאו כל העומדי׳ שם: כל המציל בצמיד פתיל. כגון כלי חרס וכל הנהו דחשיב במס׳ כלים פ׳ ואלו כלים מצילים: כל המציל מכוסה באהל המת. כגון כוורת ודות דלא בעי צמיד פתיל. אלא כסוי. כדתנן במסכת אהלות. פרק התנור [משנה ו׳]. והלכה כרבי יוסי:

פ״ד כיצד מטהרין. פיילי. מזרק. השותים במזרקי יין (עמוס ו) מתרגמינן דשתיין בפיילי חמר: חדשה. דכתיב (ויקרא יד) אל כלי חרש על מים חיים כלי כמים מה מים שלא נעשה בהן מלאכה (א). אף כלי שלא נעשה בו מלאכה: רביעית. משום דכתיב (שם) בדם הצפור השחוטה ובמים החיים. מים חיים שדם הצפור ניכר בהן ושערו חכמים ברביעית (ב): מים חיים. שלעולם נובעים ואינן פוסקים: צפרים דרור. שדרות בבית כבשדה: וקוברה בפניו. לפי שאסורה בהנאה (ג): ושני תולעת. לשון של צמר צבוע שני. כרמז״י בלע״ז: וכרכן בשירי לשון. עץ ארז ואזוב ושני תולעת היה מניחן יחד. והלשון יוצא ועודף על עץ ארז ואזוב. והיה כורכן בו דהוו שלשתן באגודה אחת: והקיף. ל׳ כמיכה והקרבה. כמו (ישעיה ד׳ לג) מקיפים שתי פניות. לתרוס שלא מן המוקף. כלומר היה סומך להן ראשי אגפים וראש הזנב של הצפור החיה. וטובל כלן ביחד בדם ובמים שבכלי חרס: לאחר ידו. ע״ג (ה) ידו של מצורע: ויש אומרים על מצחו. ואין הלכה כיש אומרים: על השקוף. של בית שהוא מנוגע: ב לא לים. אם הוא בעיר היושבת על שפת הים: ולא למדבר. אם העיר יושבת אצל המדבר: שנאמר וישלח את הצפור החיה אל מחוץ לעיר אל פני השדה. מכאן שאינו הופך פניו לעיר: העביר תער על כל בשרו. לאו דוקא. שלא היה מגלח אלא כל מקום כנוס שער [ונראה לאפוקי שער] בית הסתרים (ו). דאמר קרא (ויקרא יד) והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו כלל. את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו פרט ואת כל שערו יגלח חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש מקום כנוס שער ונראה אף כל מקום כנוס שער ונראה. ותגלחת ראשונה שמגלח בזמן חלוטו. למודה בגזירה שוה מתגלחת שניה. שמגלח שניה לאחר שספר ז׳ ימים. דנאמר בימי חלוטו וגלח את כל שערו וכו׳. ונאמר בימי ספרו יגלח את כל שערו וכו׳. מה תגלחת האמורה בימי ספרו פרט לבית הסתרים. אף תגלחת האמורה בימי גמרו. פרט לבית הסתרים: טהור מלטמא בביאה. ומלטמא משכב ומושב. כדרך שהיה מטמא בימי חלוטו: מטמא כשרץ. לטמא אדם ובגדים במגע אבל לא במשא: מנודה בביתו. לענין זה שאסור בתשמיש המטה. דכתיב (ויקרא יד) וישב מחוץ לאהלו. ואין אהלו אלא אשתו. וכן הוא אומר

כתנו זה השעור: (כא) שאמו׳ לישב בד׳ אמות של המתפלל נמצא שכל כך קנה למושב. וכתב הר״מ שהמקום אשר יצא שם יהיה ד׳ על ד׳ שיהי׳ לו מושב בפני עצמו: (כב) דר״מ כו׳. ר״מ מדמהו למת הואיל ושניהם מטמאין כל מה שבאהל. ור״י הורידוהו מדרגה א׳ הואיל ואינו מטמא ז׳ כמת. הר״מ:

פרק יד (א) דהא מיים כתיב. רש״י: (ב) וקשה דהא תנן בפ״ז דמקואות מ״ה ג׳ לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין וכ״ש דם דסומק טפי וי״ל דניכר ממש קאמר כו׳. תו׳ ועתוי״ט: (ג) ומצריכו בפניו כדי שלא יחשדוהו שיאכלהו. כ״ל: (ד) נטל. משמע דלאחר שחיטה נוטלן. ועתוי״ט: (ה) דכתיב על המטהר דמשמע בגובה היינו על גב היד וי״א מצחו שהוא יותר עליון כו׳ ותם בבית כתוב על שיזה מבחוץ. וילפינן ממצורע שיזה ג״כ בעליונה והוא השקוף. עיין תוי״ע: (ו) הוה ליה למימר כמי דמיעט נמי דכולי גופית כדאיתא בגמרא אלא דכ״ז ליתי׳ למסקנת הגמ׳ הוא דכל בשרו דוקא הוא דאתי׳ למאן דדריש כלל ופרט שלכה היא ועוקלת הדרשה. ועוד דהא הר״ב פסק כר״ע דדריש רבויי ומעוטי וריבה הכל ולא מיעט אלא שבתוך החוטם (שא״א לראותו כלל. כ״מ) אלא שדחקו להר״ב מ״ד דפ״ב. אבל הר״מ כ׳ דהתם היינו שאין הכהן זקוק לחפש בשאר מקומות שמא נשאר בהן שער אע״פ.

אע"פ שהוא צריך לגלח הכל. ומי כשהכהן יודע מפני דבר: (ז) אבל דוקא דהא אוכל בקדשים גם כן אלא ר"ל כל זה שהוא במדרגה למטה מתרומה: (ח) במעשר כו'. בגמרא ילפינן להו מקראי. ועתוי"ט: (ט) מצוה. מהם דבנזיר אין תגלחת מעכבת מש"ה נקט מצוה דאלו במצורע מעכבת. ועתוי"ט: (י) לא כו'. וכולן הלכה כן דלא מלינו בהן טעם. עתוי"ט: (יא) וקשה הא בני שעירי יוה"כ מלינן ג' קראי. פי' וי"ל דכיון דגלי לן הכא דלכל הני בעינן שוה. כי גלי הכא שיהיו שוות נשמעינן מהתם דלכלן יהיו שוות: (יב) כשרות. דלשון לשון ריבה. גמ': (יג) יקח כו'. דלא כבני שעירים דאם משהגריל תם יקח. זוג אחר דמדכתיב הא' לומר שאין מעכבות זו את זו. ש"כ: (יד) נשפך כו'. בת"כ יליף להו מקראי וכן הלכה ולא כן בני שעירים דיחידאה הוא. ועתוי"ט: (טו) כלומר שאלו. תני' מחלק כל אחד לב' וממילא יהיו כאן ד' וכ"כ הר"מ: (טז) אזוב. ארכו טפח ושני תולעת משקל שקל. הר"מ: (יז) דכתיב אצבע גבי שמן וילפינן דם מיניה. רש"י: (יח) דביאה במקצת לא שמה ביאה: (יט) ואע"פ שהיה לו בימי חלוטו אבל הטו' כתבו ודוקא שנקטעה משנזקק לטומאה אבל הר"מ נראה דס"ל אפי' בידם מעיקרא דהתם עכובא הוא ולכ"ע ל"ע למה לא הוי נמי שער דכתיבי נמי בקרא א"כ מה היה. ועתוי"ט

ימים. ואסור בתשמיש המטה: ג ביום השביעי מגלח תגלחת שניה כתגלחת הראשונה. כבס בגדיו וטבל. טהר מלטמא כשרץ. והרי הוא טבול יום. אוכל במעשר. העריב שמשו אוכל בתרומה. הביא כפרתו אוכל בקדשים (ח). נמצאו ג' טהרות במצורע. וג' טהרות ביולדת: ד שלשה מגלחין. ותגלחתן מצוה (ט). הנזיר והמצורע. והלוים. וכלן שגלחו שלא בתער או ששיירו שתי שערות. לא עשו כלום (י). ה שתי צפרים מצותן שיהו שוות במראה. ובקומה. ובדמים. ולקיחתן כאחד. אע"פ שאינם שוות כשרות (יב). לקח אחת היום ואחת למחר. כשרות. שחט אחת מהן ונמצא שלא דרור. יקח זוג לשניה. הראשונה מותרת באכילה. שחטה ונמצאת טרפה יקח זוג לשניה (יג). הראשונה מותרת בהנאה. נשפך הדם תמות המשתלחת. מתה המשתלחת. ישפך הדם (יד): ו מצות עץ ארז ארכו אמה. ועביו כרביע כרע המטה. אחד לשנים ושנים לארבעה. מצות אזוב (טז). לא אזוב יון לא אזוב כוחלי לא אזוב רומי לא אזוב מדברית. ולא כל אזוב שיש לו שם לווי: ז ביום השמיני מביא ג' בהמות. חטאת. ואשם. ועולה. והדל היה מביא חטאת העוף. ועולת העוף: ח בא לו אצל האשם. וסמך שתי ידיו עליו ושחטו. וקבלו ב' כהנים את דמו. אחד בכלי. ואחד ביד. זה שקבל בכלי. בא וזרקו על קיר מזבח. וזה שקבל ביד. בא לו אצל המצורע. והמצורע טבל בלשכת המצורעים. בא ועמד בשער ניקנור. ר' יהודה אומר לא היה צריך טבילה: ט הכנים ראשו ונתן על תנוך אזנו. ידו. ונתן על בהן ידו. רגלו. ונתן על בהן רגלו. רבי יהודה אומר שלשתם היה מכנים כאחד. אין לו בהן יד. בהן רגל. אוזן ימנית. אין לו טהרה עולמית. ר"א נותן הוא על מקומן. רש"א. אם נתן על של שמאל יצא: י נטל מלוג השמן.

ויצק

אומר (דברים ה) שובו לכם לאהליכם כשהתיר להם תשמיש המטה. לאחר מעמד הר סיני: ג טהור מלטמא כשרץ. וטובל תרומה [ואוכל] (י): ושלש טהרות ביולדת. והיא בזב בעל שלש ראיות ובזבה דבכלהו טבל ועלה אוכל במעשר. העריב שמשו אוכל בתרומה. הביא כפרתו אוכל בקדשים. הרי ג' טהרות. והאי דנקט יולדת טפי מזב וזבה. משום דביולדת כתיב' בהדיא (ויקרא יב) וכפר עליה הכהן וטהרה. לאכילת קדשים: ד והלוים. בעת שנכנסו לשירות במדבר. ואינה נוהגת לדורות: ה מצותן שיהיו שוות. דלכתוב רחמנא צפרים. ומיעוט צפרים שתים. שתי דכתב רחמנא למה לי (יא). אלא ללמד שיהיו שתיהם שוות: נמצאת טרפה כו'. דחיות כתיב. פרט לטרפות: תמות המשתלחת. ימתינה עד שתמות מאליה: ו כרביע כרע המטה. כדמפרש ואזיל שמחלק כרע המטה לשנים. ואלו השני' מחלקן לארבעה (טו) וזהו רביע כרע וקמ"ל דמצוה לכתחלה שיהיה רביע כרע לא פחות ולא יותר: שם לווי. שמלוין ומכנין אותו לדבר אחר. אזוב יון. אזוב כוחלי. אזוב רומי: ז ביום השמיני. כשגלח בשביעי מביא קרבנותיו בשמיני אבל אם שהה ולא גלח אלא בשמיני. מביא קרבנותיו בתשיעי. לפי שטעון הערב שמש. בין גלוח להבאת קרבנותיו: ח וסמך שתי ידיו עליו. וקודם סמיכה היה טעון תנופה הי: ואחד ביד. דכתיב (ויקרא יד) ולקח הכהן ונתן על תנוך אזן המטהר. מה נתינה בעצמו של כהן (יז) אף קבלה בעצמו של כהן: אינו צריך טבילה. שכבר טבל ונטהר. כדכתיב (ויקרא יד) והיה ביום השביעי יגלח וגו' וכבס בגדיו ורחץ בשרו במים. ומכ"א הואיל והיה עלול לטומאה. בעוד לא שמר עצמו בטהרה כראוי ונטמא אחר שטבל לפיכך צריך טבילה אחרת מספק. והלכה כחכמים: ט הכנים ראשו. לפי שעזרת ישראל אין מחוסר כפורים נכנס לה. ודם האשם היה נפסל ביוצא אם יצא חוץ לעזרה. לפיכך היה המצורע עומד בשער ניקנור. שהוא בין עזרת נשים לעזרת ישראל. ומכניס ראשו (יח) לתוך העזרה. עד שנותנים הנתנות על תנוך אזנו ומכניס ידו ורגלו עד שיתן על בהונותיו: תנוך. זה גדר האמצעי של אזן: ר"י אומר וכו'. ואין הלכה כר' יהודה: אין לו טהרה עולמית. דבעינן כדכתיב בקרא. ודוקא שנקטעה אזנו, או בהונותיו לאחר שהוחזק לטהרה (יט): ר' אליעזר אומר נותן הוא על מקומן. דלא בעינן כדכתיב בקרא ואין הל' כר' אליעזר וכן אין הלכה כר"ש דאמר אם נתן על שמאל יצא: י נטל מלוג השמן. שהעלה את

כלות

ויצק לתוך כפו של חברו ואם יצק לתוך כף עצמו יצא. טבל והזה שבע פעמים כנגד בית קדש הקדשים. על כל הזיה טבילה. בא לו אצל המצורע. מקום שהוא נותן את הדם. שם הוא נותן את השמן. שנא' (ויקרא יד) על מקום דם האשם. והנותר מן השמן אשר על כף הכהן. יתן על ראש המטהר לכפר. אם נתן כפר. ואם לא נתן. לא כפר (כ). דברי ר"ע. ר' יוחנן בן נורי אומר. שירי מצוה הן (כא) בין שנתן בין שלא נתן כפר. ומעלין עליו כאילו לא כפר. חסר הלוג עד שלא יצק ימלאנו. משיצק יביא אחר בתחלה. דברי ר"ע. רש"א חסר הלוג. עד שלא נתן ימלאנו. משנתן. יביא אחר בתחלה: **יא** מצורע שהביא קרבנו. עני והעשיר. או עשיר והעני. הכל הולך אחר החטאת. דברי ר"ש. ר' יהודה אומר אחר האשם: **יב** מצורע עני שהביא קרבן עשיר. יצא. ועשיר שהביא קרבן עני לא יצא (כג). מביא אדם על ידי בנו. על ידי בתו. על ידי עבדו ושפחתו. קרבן עני. (כד) ומאכילן בזבחים. רבי יהודה אומר. אף על ידי אשתו מביא קרבן עשיר (כה). וכן כל קרבן שהיא חייבת (כו): **יג** שני מצורעים שנתערבו קרבנותיהם קרב קרבנו של אחד מהם (כז). ומת אחד מהם. זו ששאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע אמר להם יכתוב נכסיו לאחר. ויביא קרבן עני:

נשלמה מסכת נגעים

שלא עם האשם במקום שהיסתו בלפון והיה מזומן שם: **לתוך כפו של חבירו.** משום דכתיב וילק על כף הכהן משמע שהכהן העושה את ההזאות. היה יולק על כף כהן אחר: **כנגד בית קדשי הקדשים.** משום שנאמר ז' פעמים לפני ה'. ולא שהיה מכוין את השמן בהיכל להזות כנגד הפרוכת. אלא בעזרה היה עומד והיה הופך פניו לנגד בית קדש הקדשים ומזה על קרקע העזרה: **על כל הזאה טבילה.** על כל פעם שמזה טובל אצבעו בשמן. ולא שיטבול אצבעו פעם אחת, ויזה מאותו טבילה שתים ושלש הזאות. דשבע פעמים אטבילת אצבעו נמי קאי: **בין שנתן בין שלא נתן כפר.** וטהר גברא: **ומעלין עליו כאילו לא כפר.** קתני שמיא שלא עשה מלוה מן המובחר ואין הלכה כריב"נ: **חסר הלוג.** שמן של מצורע: **עד שלא יצק.** לכפו השמאלית ימלאנה ולא אמרינן דקבעה ליה הלוג (כב) שהוא כלי שרת אלא יציקה קבעה: **עד שלא נתן.** שבע מתנות דסבר ר"ש מתן שבע קובע ולא יציקה ואין הלכה כר"ש: **יא הכל הולך אחר חטאת.** דבחטאת ועולה חלוק העשיר והעני דעשיר מביא מן הבהמה ועני מביא מן העוף שתי תורים או שני בני יונה הלכך אם בשעת הקרבת החטאת היה עני והביא חטאת העוף אע"פ שהעשיר אח"כ משלים קרבן עני ומביא עולת העוף וכן אם היה עשיר והביא חטאת בהמה אע"פ שהעני לריך להביא עולת בהמה: **ר' יהודה אומר אחר האשם.** דבאשם שוין עני ועשיר. והוא כאמת לקרבנות המצורע ומיוחד לטהרתו יותר מכולן ושניהם מקרא אחד דרשו דכתיב (ויקרא יד) אשר לא תשיג ידו בטהרתו. ר"ש סבר דבר המכפרו והוא החטאת ור' יהודה סבר דבר המכשירו ומטהרו והוא האשם והלכה כר' יהודה: **יב שהביא קרבן עשיר יצא.** [אפי' לכתחלה מביא] ותבא עליו ברכה ואיידי דבעי למתני בסיפא לא יצא תנא רישא יצא: **מביא אדם על [ידי] בנו ובתו.** אע"פ שהוא עשיר מביא עליהם קרבן עני אם הם עניים. וקרבן זה מטהרן לאכול בזבחי' כדאמרן הביא כפרתו אוכל בקדשים: **אף ע"י אשתו מביא קרבן עשיר.** דאשתו שהיא כגופו אינו יכול להביא עליה קרבן עני אם הוא עשיר. ולא קרבן מצורע בלבד. אלא ה"ה לכל קרבן שהיא חייבת אינו מביא עליה קרבן עני אם הוא עשיר: **יג זאת שאלו אנשי אלכסנדריא את ר' יהושע.** מצורע שני שהוא בחיים מה תהא עליו היאך יטהר לאכול בקדשים שאילו היה מצורע האחר חי אע"פ שנתערבו קרבנותיהן זה יקרב לשם מי שהוא וזה יקרב לשם מי שהוא או אם מת האחר והיו שני הקרבנות לפנינו היו הקרבנות תמים. וזה מקריב קרבן אחר. אבל השתא אינו יכול להקריב את זה דשמא של מת הוא והוי' חטאת שמתו בעליה דלמיתה אזלא. וקרבן אחר נמי אינו יכול להביא. דשמא אותו שקרב היה שלו ונפטר. ונמצא מביא חולין לעזרה. ואינו יכול להתנות בנדבה שאין חטאת באה נדבה: **יכתוב נכסיו לאחר.** והוי עני וראוי להביא קרבן דלות. וחטאת העוף באה על הספק ואין בה משום חולין בעזרה. ואם אינו מפקיר נכסיו והביא חטאת העוף. לא טהר. דעשיר שהביא קרבן עני לא יצא. ומן האשם שמביא ליכא לאקשויי, היכי מלי מייתי אשם בספק. דלמא חולין לעזרה מייתי. דכיון דאשם שוין מתנותיו לשלמים. יכול להביא אשם ולהתנות (כח), אם אני חייב אשם יהא זה לאשם, ואם לאו שקרב אשם שלי. יהא זה לשלמים. מה שאינו יכול לעשות

ועתוי"ט: (כ) לא כפר. דכפרי לממנם הרלאה כתיב. רש"י: (כא) שירי כו'. דכתיב והנותר והוי כשפיכת שירי דם שאחר (כב) בעם ולאוי כמו מנחה שחסרה. רש"י: (כג) מצורע כו'. בת"כ יליף לה: (כד) קרבן עני. בת"כ יליף לה ומסתברא דזה דוקא בלא קבלם כדר אבל עשיר הסדר להביא קרבן מצורע עני פוים קרבן עשיר כדתנן רפ"ד דערכין אלא שהר"מ לא העתיק להך דהכא מ"מ דקי"ל דהיו נדמים מהלכה: (כה) אף כו'. אריפא מהדר. שעשיר שהביא קרבן עני לא יצא וקאמר ר"י אף כו'. ועתוי"ט: (כו) חייבת. כגון דלידה וזיבה וטומאה אבל אם אכלה חלב או חללה שבת פטור הבעל. הר"ש ועתוי"ט: (כז) א' מהם. כ"ל א' מב' מצורעים שנתערבו הר"ש: (כח) וקשה דזה ליתא אלא לר"ש אבל לרבנן דקי"ל אין מביאין קדשים לבית הפסול אינו יכול להתנות שהאשם שלמים דהא ממעט באכילתן יום א' וכ"ה בהדיא בגמ' (נדה ד"ע) ובקרב אשמו' נמי ליכא לאוקמא דהא קי"ל כר"י דאשם קובעו ואין לו תקנה להביא קרבן עני כלל:

וסי'

רבי

יסי"ב תימא על הר"ח והר"ב שלא פי' דמשנתנו איננה הלכה והר"מ בחבורו העתיק למשנתנו והשמיט תקנתא דאשם ועדיין קושיא ב' במקומה. :ל"ע:

סליק מסכת נגעים

כן בפסחא שאין מתנות דמים של חטאת שוות לשלמים דמתן דמים של חטאת [ארבע מתנות] למעלה מחוט הסיקרא ושלמים [שתי מתנות] למטה מחוט הסקרא:

נשלמה מסכת נגעים

בשהשלים טומאת מת והדומה לו בא לדבר בענין טהרה והוא פרה אדומה. והציא אחר נגעים מסכת פרה. הרמב"ם:

מסכת פרה

רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה. ופרה בת שתי' (ל'). וחכ"א עגלה בת שתי'. ופרה בת שלש. או בת ארבע. רמ"א אף בת חמש כשרה. הזקנה. אלא שאין ממתינין לה. שמא תשחיר שלא תפסל. א"ר יהושע לא שמעתי אלא שלישית. אמרו לו מה הלשון שלישית. אמר להם. כך שמעתי סתם. אמר בן עזאי אני אפרש. אם אומר אתה שלישית. לאחרית במנין. וכשאתה אומר שלשית בת שליש שנים. כיוצא בו [א]אמרו כרם רבעי. אמרו לו מה הלשון רבעי. אמר להם כך שמעתי סתם. אמר בן עזאי אני אפרש. אם אומר אתה רביעי. לאחרים במנין. וכשאתה אומר רבעי. בן ד' שנים. כיוצא בו [ב]אמרו האוכל בבית המנוגע. פרס מג' לקב. אמרו לו. אמור משמנה עשרה לסאה. אמר להם כך שמעתי סתם. אמר בן עזאי אני אפרש. אם אומר אתה משלש לקב. אין בו חלה. וכשאתה אומר משמנה עשרה לסאה. מיעטתו חלתו:

ב ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שתים. שנא' (במדבר ח) ופר שני בן בקר תקח לחטאת וחכ"א [ג](אף) (ב) בני שלש. רמ"א. אף בני ארבע ובני חמש כשרים. אלא שאין מביאים זקנים. מפני (ג) הכבוד (ד):

ג כבשים בני שנה. ואילים בני שתים. וכולם מיום ליום. [ד]בן שלשה עשר

[א] גמ' אמר [ב] גמ' אמר [ג] כ"א ל"ג [ד] גמ' בני

רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה. עגלה ערופה צריך שתהא בת שנתה ולא יותר: ופרה אדומה בת שתי שני'. דלשון פרה משמע דקשישא טפי מעגלה: וחכ"א עגלה ערופה כשרה אפילו בת שתים. וכ"ש בת שנתה. אלא דאפילו בת שתים עגלה היא. ואע"ג דקיי"ל כל מקום שנאמר עגל בן שנה הוא. סברי רבנן שאני עגלה ערופה. דכתיב בה (דברים כא) עגלת בקר. ולא כתיב עגל' סתם: שמא תשחיר שלא תפסל. שאם יולדו בה שתי שערות שחורות פסולה דכתיב (במדבר יט) אדומה תמימה שתהא תמימה באדמימות והלכה דפר' אדומ' בת שלש שנים או בת ארבע וזקנה כשרה. אלא שאין ממתינין לה שמא תשחיר ותפסל: לא שמעתי אלא שלישית. כך שמעתי שאין כשרה לפרה אדומה אלא שלשית: כך שמעתי סתם. ואין לי לפרש: שלישית. משמע שלישית לאחרות במנין שנולדו ב' פרות אחרות לפניה וזאת שלישית להן: שלשית. משמע שהיא בת ג' שנים: רביעי לאחרים. כשיש ד' כרמים שייך לומר על האחרון שהוא רביעי לאחרים. אבל רבעי משמע כרם בן ד' שנים: האוכל בבית המנוגע פרס. השוהה בבית המנוגע כדי אכילת פרס מטמא בגדים שעליו ופרס הוא חצי ככר וג' ככרות לקב: אמרו לו אמור מי"ח לסאה. כלומר היה לך לומר מי"ח לסאה שהסאה ו' קבין וג' ככרות לקב הן י"ח לסאה: כך שמעתי. מרבותי ואין בידי לפרש למה לא אמרו הם מי"ח לסאה: אני אפרש. מאי נפקא מינה בין זה לזה: מג' לקב אין בו חלה. דשיעור רביעית קמח ועוד חייבין בחלה. והלש קב בלבד אין מפרים ממנה חלה. הילכך כשאתה אומר מג' ככרות לקב. משמע שלא הופרש ממנה חלה. וכשאתה אומר מי"ח לסאה נמצא שכל ככר הוא פחות מה שמעטתו חלה. שהלש סאה צריך להפריש ממנה חלה: **ב** ופר שני בן בקר תקח לחטאת. בטהרת הלוים כתיב בפרשת בהעלותך והאי שני יתירא הוא דכיון דכתיב בתריה ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה ממילא ידענא דתרי נינהו. אלא כתוב שני ללמד שהוא בן שתי שנים. דכי היכי דבת שלש קרי שלשית. הכי נמי לבן שתים קרי שני: וחכ"א כו'. והלכה כחכמים: **ג** מיום ליום. טלה באחד בתשרי לא שלמה לו שנה עד באחד בתשרי של שנה שניה דבתר שנתו אזלינן (ה) ולא בתר שניה של מנין העולם. ואם נתעברה שנה נתעברה לו.

פרק א (א) שתים. נראה דלמעוטי נמי טפי אע"ג דכ"ש דהויא פרה מ"מ פוסל שמא תשחיר. אלא דקשה הא דמכשיר ר"א מעוברת הא נמי שתים לא ילדה ושמא דיעבד קאמר דכשרה. הר"ש: (ב) וחכמים כ"מ איננס מודי' לר"י הגלילי. הר"ש. ומהפ"מ כתב דאין צריך לדחוק דהא דמכשרי רבנן ור"מ בבן ג' היינו דוקא גבי לוים דרבנן סברי אהני שני לאכשורי בן ב' ופר לאכשורי אף בבן ג' דכל פר בן בקר ג' וחו לא לא פחות ולא יותר ואהני הכא דכתיב שני ור"מ סבר פר בן בקר בלא שני דוקא בן ג' ד' ה' ולא בן שתים ור"י סבר דכל היכא דכתיב פרים בני שתים דגמרינן מלוים ודעת הר"ב כראה דלרבנן בן ג' נמי כשר: (ג) מפני. ובספ"ז דבכורות ממעטים זקן מקרא י"ל היינו שכוונה בשנים עד שתש כחו והכא אפילו אינו בא בימים חקן בשנים והק"ל פי' דר"מ דאוריי' קאמר שאין מביאין בה' כלומר למצוה אמרה התורה ולא לעכב. ועתוי"ט: (ד) הכבוד. אבל בפרה שכל מעשיה בחוץ לא שייך האי טעמא: (ה) דכתיב בן שנתו

וכן

עשר חדש. אינו כשר. לא לאיל ולא לכבש. ר"ט קורהו פלגס. בן עזאי קורהו נוקד. רבי ישמעאל קורהו פרכדיגמה. הקריבו מביא עליו נסכי איל [א] ולא עלה לו מזבחו (ח). בן י"ג חדש ויום א'. הרי זה איל: ד חטאות הצבור ועולותיהן. חטאת היחיד ואשם נזיר. ואשם מצורע (ט). כשרין מיום שלשים והלאה. ואף ביום שלשים. ואם הקריבום ביום שמיני כשרים. נדרים ונדבות. הבכור והמעשר והפסח. כשרים מיום השמיני והלאה. ואף ביום השמיני:

פרק ב ר"א אומר פרת חטאת המעוברת כשרה. וחכמים פוסלים. ר"א אינה נלקחת מן העו"ג. וחכמים מכשירים. ולא זו בלבד. אלא כל קרבנות הצבור. והיחיד. באין מהארץ ומח"ל. מן החדש ומן הישן. חוץ מן העומר ושתי הלחם. שאינן באין אלא מן החדש ומן הארץ: ב פרה שקרניה וטלפיה שחורים. יגוד (ג). גלגל העין והשינים והלשון אינם פוסלים בפרה. והננסת כשרה. היתה בה יבלת וחתכה ר' יהודה פוסל רש"א כ"מ [ב] שניטל ולא העלה מקומו שער אדום פסולה: ג יוצא דופן. ואתנן ומחיר פסולה. ר"א מכשיר. שנאמר (דברים כג) לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלהיך. ואין זו [ג] באה לבית (ה). כל המומים הפוסלים במוקדשים פוסלים בפרה. רכב עליה נשען עליה

[א] גמ' לא [ב] גמ' שינטל [ג] גמ' הבאה

זכן באילים בני שתים: אינו כשר. לא לאיל (ו). דאינו נקרא איל עד שיכנס שלשים יום (ז) משנה שניה לו: פלגס. לשון פלג. כלומר ממוצע בין זה לזה ולא מכלל כבש. ולכלל איל לא בא: נוקד. לשון אשר היה בנוקדים (עמוס א) שפירושו בעלי הצאן: פרכדיגמא. למטבע שנפסל קורין כן בלשון יוני. אף זה נפסל מתורת איל ומתורת כבש: מביא עליו נסכי איל. שלישית ההין. ונפקא לן מדכתיב או לאיל לרבות את הפלגס לנסכי איל: ד חטאות הצבור. כגון שעירי ראשי חדשים ושל מועדות ועולותיהן כולהו בני שנה נינהו: חטאת היחיד. כשבה או שעירה: ואם הקריבום ביום השמיני כשרים. דכתיב (ויקרא כב) ומיום השמיני והלאה ירצה. ונאמר בבכור (שמות כב) ביום השמיני תתנו לי. מה בכור עשה יום שמיני כשמיני והלאה. אף בשאר קרבנות עשה יום שמיני כשמיני והלאה. מיהו במידי דחובה. מצוה מן המובחר להביא מיום שלשים ואילך (י): והפסח. אע"ג דחובה הוא. לא חשו חכמים. משום דכשבי לפי נפשות שלא יבוא לידי נותר כיון שאינו נאכל [אלא] למנויה אחת (יא):

פרק ב רבי אליעזר אומר פרה מעוברת כשרה. ר' אליעזר ורבנן דהכא. קיימי בשיטת ר"י (א) דאמר לקמן בפרקין דעלה עליה זכר אינה פסולה אלא אם כן עלה עליה מדעת בעל הפרה. ופליגי הכא במעוברת שעלה עליה זכר מעצמו שלא לדעת הבעלים. ור' אליעזר דמכשיר סבר עובר ירך אמו הוא והוי כגופה דפרה. ורבנן דפסלי. סברי עובר לאו ירך אמו הוא ונפסלת משום מלאכה שנושאת את עוברה והלכה שהיא פסולה משעה שעלה עליה זכר אפי' שלא מדעת בעלים ואפי' אינה מעוברת ודלא כר' יהודה: אינה נלקחת מן העובדי כוכבים. שחשודים על הרביעה ושמא נרבעת בידם (ב): וחכמים מכשירין. מפני שהבהמה נעשית עקרה כשרובעה שהעו"ג חס על בהמתו שלא תעקר: ולא זו בלבד. לא בפרת חטאת בלבד פליגי ר"א ורבנן. אלא בכל קרבנות הצבור והיחיד פוסל ר"א אם נלקחו מן העו"ג דחיים לרביעה וחכמים מכשירין ואין הלכה כר"א: באין מארץ ומח"ל. כל הקרבנות באין בין מן הארץ בין מח"ל בין מן החדש בין מן הישן: חוץ מן העומר ושתי הלחם. דאמר קרא (ויקרא כג) כי תבואו אל הארץ וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ובשתי הלחם כתיב (שם) ממושבותיכם תביאו לחם ואין באין אלא מן החדש. דכתיב בהו מנחה חדשה: ב יגוד. יחתוך כמו גודו אילנא (דניאל ד): והננסת. קטנה ביותר שזה מום באדם ואינו מום בבהמה (ד): יבלת. ורוא"ה בלע"ז: ר' יהודה פוסל. והל' כר"י: ג יוצא דופן פסולה. כשאר קדשים דכתיב כי יולד פרט ליוצא דופן ואע"ג דפרה לאו קדשי מזבח היא אלא קדשי בדק הבית מ"מ יוצא דופן פסולה דחטאת קרייה רחמנא: ר"א מכשיר. באתנן ומחיר דוקא ואין הלכה כר"א: כל המומין הפוסלים במוקדשים. בבכורות פרק על אלו מומין מפורשים המומין הפסולים במוקדשים: פוסלין בפרה. דכתיב (במדבר יט) אשר אין בה

גמ': (ו) ברי"ש ליתנהו לד' תיבות אלו וזה יותר נכון דהא ב' שנים לא בעינן שלמים וזה שסיים הר"ש משנה שניה שלו ולא של מנין עולם. ועיין תוי"ט: (ז) כלומר שלמים ולכך לא נחשב איל עד יום ל"א: (ח) לא כו'. אם היה מחויב איל או כבש לבד. רש"י: (ט) ואשם כו'. הם כבשים. הר"מ: (י) מדכתיב והלאה ירצה ומיהו הא דאוקמוהו אשלשים סברא בעלמא הוא. ועתוי"ט: (יא) א"נ שמא לא ימצאו כ"כ טלאים לפי הצורך אוקמוה אדין תורה א"נ משום שזמנו קבוע מהר"מ. וז"ל הר"מ בבכור כתיב ביום השמיני תתנו לי ומעשר ופסח נשוו עמו במתן דמים:

פרק ב (א) והר"מ כתב שר"א מודה שאם עלה עליה זכר שפסולה שהמעוברת חוצנית היא אבל עלה עליה שלא בשעת תביעה צער היא לה ומשא וחכמי' פוסלין במעוברת משום חשש דשלא לרצונה: (ב) ופסולה אפי' למ"ד קדשי בדק הבית היא. הר"ש: (ג) יגוד. כשהשחרות אינו מגיע לעצם התחוב בתוך הקרנים (וכן בתוך הטלפים. וזו היא כף הרגל ויש בחוד של קרן כב' וג' אצבעות שאין העצם מגיע שם רש"י). דאי מגיע יעשנה בעל מום אם יחתוך שם. גמ': (ד) שמאמר האל תמימ' הודיענו שענינו שלימות האודם הר"מ ועיין בהר"ב מ"ה: (ה) לבית. ורבנן כיון דקדשי בדק הבית היא ולקיחתה מתרומ' הלשכה באה לבית

לבים הא. כ"ל: (ו) אם כן מה תלמוד לומר עול עול פוסל בין בשעת עבודה ובין שלא בשעת עבודה שאר עבודות אין פוסלות אלא בשעת עבודה כלומר שעבודה א לצרך היא ולא באקראי כו'. גמ': (ז) פסולה. דניחא ליה והיא שעת עבודה. תוי': (ח) ארבע כו'. ולאו דוקא. ואלא מיהת הרבה מאד לא קי"ל לר"ע ופליג ר"א ואמר אפי' חמשים: (ט) יתלוש. מפני מראית העין. כ"מ: (י) ב' כו'. והן בתוך גומא אחד. הר"א: (יא) דקדושי בדק הבי' לא מתסרי בגיזה אלא מדרבנן ובפרה לא גזור משום דלא שכיחא. א"נ דהוי דבר שאין מתכוין. גמ':

פרק ג (א) לשון הר"ב דמפלי' בקראם שנא' למי נדה חטאת היא ושאר חטאות טעונות צפון שחיטה ובפרה כתיב אל נכח פני אהל מועד שעומד בהר המשחה ומתכוין ורואה פתחו של היכל שהוא בכותל מזרחי. ועתוי"ט: (ב) לדעת שהופרש לעבודת פרה הקדושה ועלתה מזכה ויהיה לב להיות זריז במעשיה וסדר עבודתה. הר"ב: (ג) אבל בשעת קידוש מקדשים בכל הכלים. תוי' ועתוי"ט: (ד) בשמירת טהרתה. הר"ש: הר"מ

עליה נתלה בזנבה עבר בה את הנהר קיפל עליה את המוסרה נתן טליתו עליה פסולה. אבל קשרה במוסרה. עשה לה סנדל בשביל שלא תחליק. פרס טליתו עליה. מפני הזבובים כשרה. זה הכלל כל שהוא לצורכה כשרה. לצורך אחר פסולה: ד שכן עליה עוף כשרה. עלה עליה זכר פסולה (ז). ר' יהודה אומר אם העלהו פסולה ואם מעצמו כשרה: ה היו בה שתי שערות שחורות. או לבנות. בתוך גומא אחת. פסולה. רבי יהודה אומר אפילו בתוך כוס אחד. היו בתוך שני כוסות. והן מוכיחות זו את זו. פסולה. רבי עקיבא אומר אפי' ארבע אפי' חמש (ח). והן מפוזרות. יתלוש (ט). ר' אליעזר אומר אפילו חמשים. רבי יהושע בן בתירא אומר. אפילו אחת בראשה ואחת בזנבה. פסולה. היו בה שתי שערות (י). עיקרן משחיר. וראשן מאדים. עיקרן מאדים. וראשן משחיר. הכל הולך אחר הנראה. דברי רבי מאיר. וחכ"א. אחר העיקר:

פרק ג **שבעת** ימים קודם לשריפת הפרה. מפרישין כהן השורף את הפרה. מביתו ללשכה שעל פני הבירה צפונה מזרחה. ובית אבן היתה נקראת. ומזין עליו כל ז' הימים מכל

בה מום: עבר בה את הנהר אחז בזנבה. נסתייע בה כשעבר את הנהר: קיפל עליה את המוסרה. המגל שקושר אותה בו קפלו וכפלו על גופה: נתן טליתו עליה פסולה. נאמר בפרה (שם) אשר לא עלה עליה עול. ונאמר בעגלה ערופה (דברים כא) אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול מה עול האמור בעגלה עשה שאר עבודה פסולה כעול אף עול האמור בפרה עשה שאר עבודה פסולה כעול (ו): בשביל שלא תחליק. שלא ישליכו רגליה ותפול: לצורך אחר פסולה. ואפי' לנכרו ולגנבה פסולה: ד עלה עליה זכר פסולה. אע"ג דלא ניחא ליה משום דדמיה יקרים ומפסיד מינה ובעבודה דלא ניחא ליה לא מפסלא דכתיב בעגלה ערופה אשר לא עובד בה כתיב עבד וקרינן עובד מה עבד דניחא ליה אף עובד דניחא ליה וילפינן פרה מעגלה ערופה מ"מ הואיל ובשאר פרות הוה ניחא ליה מפסקינן לגבי פרה אדומה נמי ניחא ליה. ועוד אם באת להכשיר א"כ הוה ניחא ליה ומש"ה פסולה: העלהו פסולה. לאו דוקא העלהו אלא אם עלה עליה לדעת הבעלים אפי' עלה מעצמו פסולה. ואם שלא לדעת הבעלים כשרה ואין הלכה כר' יהודה: ה היו בה שתי שערות שחורות פסולה. דכתיב אדומה תמימה. אי במומין הרי כבר אמור אשר אין בה מום אלא שתהא תמימה באדמימות: ר' יהודה אומר בתוך כוס אחד. גרסי' ול"ג אפילו. במקום שהיה שונה ת"ק גומא היה שונה רבי יהודה כוס. גומא וכוס אחד הוא אלא שחייב אדם לומר בל' רבו. שרבו של ר' יהודה היה קורא לגומא כוס הכי מוכח בתוספתא: מוכיחות. מכוונות ושמוכות זו כנגד זו: ר' אליעזר אומר אפילו חמשים. כלומר אפי' טובא והן מפוזרות יתלוש והלכה כת"ק: אחר הנראה. היינו אחר ראשן של שערות: אחר העיקר. ואם עקרן מאדים וראשן משחיר ויש בעיקר שמאדים כדי שינטל בפי הזוג יגזוז (יא) ראשן המשחיר והיא כשרה. אבל אם אין בעיקר המאדי' שיעור שיוכלו להנטל בפי הזוג פסולה אפי' לדברי חכמים. ששיעור שתי שערות האמורות בכ"מ הוא כדי שיהיו ניטלות בפי הזוג וכן הלכה:

פרק ג **שבעת** ימים כו' מפרישין כהן השורף את הפרה. דכתיב גבי מילואים (ויקרא ח) כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר עליכם ודרשו רבותינו לעשות זה מעשה פרה לכפר עליכם זה מעשה יוה"כ שהכהן השורף את הפרה וכה"ג העובד ביוה"כ טעון פרישה ז' כמו שהיו טעונים אהרן ובניו בז' ימי המילואים דכתיב (שם) ומפתח אהל מועד לא תצאו ז' ימים והיו מפרישין אותו מאשתו שמא יבא על האשה ותמצא נדה והבועל נדה טמא ז' ימים ולא יוכל לשרוף הפרה: הבירה. אית דאמרי מקום היה בהר הבית ובירה שמו ואית דאמרי כל המקדש קרוי בירה כמו שנאמר אל הבירה וגו': צפונה מזרחה. טעמא דמפרישים הכהן השורף את הפרה ללשכה שהיא צפונית מזרחית כיון דחטאת היא (א) וחטאת טעונה צפון תקינו ליה רבנן בצפונה ומזרחה כי היכי דנהוי ליה היכרא (ב): ובית האבן היתה נקראת. לפי שכל מעשיה היו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה שאינן מקבלין טומאה ובהם בלבד היה משתמש כל ז' ימי הפרשה (ג) משום דטבול יום כשר בפרה. והיו מטמאין הכהן השורף את הפרה. ומטבילין אותו מיד להוציא מלבן של צדוקים שאומרים במעורבי שמש היתה נעשית. תקינו לה רבנן מעלות יתירות כדי שלא יזלזלו בה (ד): כל ז' הימים. של ימי הפרישה:

מכל

מכל חטאות שהיו שם. ר' יוסי אומר לא היו מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד. ר' חנינא סגן הכהנים אומר על הכהן השורף את הפרה מזין כל שבעת הימים. ועל של יום הכיפורים לא היו מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד: ב חצרות היו בירושלים בנויות ע"ג סלע ותחתיהם חלול. מפני קבר התהום. ומביאים נשים עוברות ויולדות שם ומגדלות שם את בניהן. ומביאים שוורים. ועל גביהן דלתות ותנוקות יושבין על גביהן. וכוסות של אבן בידם. הגיעו לשלוח. ירדו ומלאום ועלו וישבו על גביהן. ר' יוסי אומר. ממקומו היה משלשל וממלא: ג באו להר הבית וירדו. הר הבית והעזרות תחתיהם חלול מפני קבר התהום. ובפתח העזרה היה מתוקן קלל של חטאת. ומביאים זכר של רחלים. וקושרי' חבל בין קרניו. וקושרים מקל [א] ומסבך בראשו של חבל. וזורקו לתוך הקלל. ומכה את הזכר ונרתע לאחוריו. ונוטל ומקדש כדי שיראה על פני המים (יד).

רבי

[א] נ"א או מסבך

מכל חטאות שהיו שם. מכל הפרות שנעשו מימות משה רבינו ועד אותו זמן. שמכל פרה ופרה היו נותנין קצת למשמרת. ויום ראשון מזין עליו מאפר פרה אחת. ויום ב' מאחרת. ויום ג' מאחרת (ה): בג' ובז'. לפרישתו ובין ת"ק ובין ר' יוסי תרוייהו סבירי' להו טבילה בזמנה מצוה (ו). וקא מפלגי בהזאה אי מקשינן לה לטבילה אי לא. ת"ק מקיש הזאה לטבילה והזאה בזמנה מצוה וכל יומא משבעת ימים שלפניו איכא לספוקי שמא היום יום ג' לטומאתו והב' שלאחריו כל יומא מספקינן שמא ז' ודי לא בעי הזאה. דלאו בג' איכא לספוקי ולא בשביעי איכא לספוקי. שאין הזאה בשביעי עולה משום הזאת שביעי עד שיזה בשלישי שלפניו. וכל ז' לאו דוקא דעי"כ הא קי"ל הזאה שבות ואין דוחה את השבת (ז) ור"י לא מקיש הזאה לטבילה והזאה בזמנה לאו מצוה. הלכך לא בעי הזאה אלא שלישי ושביעי בלבד. ור' חנינא סגן הכהנים נמי כר' יוסי ס"ל דהזאה בזמנה אינה מצוה. והכהן השורף את הפרה מעלה בעלמא הוא כי היכי דלא לזלזלו בה מפני שהיא נעשית בטבול יום: ב בנויות ע"ג הסלע. על הסלעים שהיכל שהיה שם מתחלת ברייתו של עולם. ואעפ"כ העמיקו לעשות תחתיו חלל מפני קבר התהום שמא יש תחתיו קבר ואין לו למת אהל חלל טפח וטומאה שהיא רצוצה בוקעת ועולה לפיכך היו בונים אותו על גבי כיפין שאפילו יש קבר תחתיהן. החלל מפסיקו. כל לשון טומאת התהום שבגמרא לשון ספק ומכוסה הוא כתהום הזה שאינו גלוי: ומביאים נשים מעוברות ויולדות שם. כל אלו מעלות יתרות עשו בה כי היכי דלא לזלזולי בה מפני שהיו עושים אותה בטבול יום ומגדלות שם את בניהן. עד שיהיו בן ח' [שנים] ולא יותר שלא יראו קרי (ח): ומביאים שוורים. שכריסן רחבה כדי שלא יהיו רגליו של תנוק היושב עליהן מאהילות על הארץ מפני קבר התהום (ט): ועל גביהן דלתות. ועוד זאת מעלה יתירה כדי שלא יהיו רגליו של תינוק מאהילות על הארץ. וכוסות של אבן בידם. שכל מעשה הפרה בכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה: ירדו. תינוקות הללו לתוך נהר שילוח (י): ומלאום. ממנו מים לקדש מי חטאת שמזין על השורף את הפרה כל שבעה ובתוך הנהר ליכא לספוקי לקבר התהום דלא עבידי דקברי בנהרות: ר' יוסי אומר. מעל גבי השוורים משלשלים חבל וממלאים מים ולא היו יורדים לתוך השלוח ואין הלכה כר' יוסי: ג באו להר הבית. התנוקות שעל גבי השוורים עם הכוסות מלאים מים: בפתח העזרה. של נשים הסמוכה לחיל: היה מתוקן קלל של חטאת. כלי שמונח בו אפר חטאת מכל פרה שהיו שורפים כדכתיב (במדבר יט) והיתה לעדת בני ישראל למשמרת: קלל. כד קטן (יא). תרגום וכדה על שכמה (בראשית כד) וקולתה על כתפה: וזורקו לתוך הקלל. ומתוך כך כשהיה הזכר נרתע לאחוריו והיה המקל יוצא מן הקלל קולט מן האפר עמו ונשפך ע"ג השוורים (יב) והתינוק נוטלו וא"צ להוציא ידו לחוץ ובתוספתא משמע שלא הוצרכו לעשות כן אלא כשעלו מן הגולה (יג) שהיו כולם טמאין ואין יכולים ליגע שאם היו נוגעים באפר הפרה היו מטמאין אותו. ומה שהיו זורקים המקל לתוך הקלל

(ה) הר"ש. וה"ל דאוכחא לזה מדתנן לקמן מ"ה לא מלאו מז' ומהיכא תיתי שהיו צריכין לשבע דהא לא תנן אלא מכל חטאות שהיו שם אלא ודאי פירושו דבכל יום ביומו משעשי' אחת א"כ צריכין שיהיו ז': (ו) דכתיב וטהר ביום השביעי וליכא למימר דלהזאה קאי דהא כבר כתיב והזה ואי לאשמעי' דהזאה בזמנה מצוה ליהדר נמי הזאה דג' אע"כ משום וכתן דתכף להזאת טבילה וש"מ טבילה בזמנה מצוה. רש"י: (ז) מסקינן בגמרא דמפרישין אותו בד' בשבת כי היכי דליתרמי רביעי שלו בשבת: (ח) אף שיהיו טמאות בנדה ויולדות לא היו חוששין אלא מטומאת מת דבעי הזאה וטומאה היוצאת מגופן. וקשה הא סוף סוף בשעת קידוש בעינן איש. וי"ל דמה שיכול לתקן מתקנים דכולה מלתא מעלה בעלמא היא. הר' ועתוי"ט: (ט) ובבעל חי חוצץ ואף דהוי אהל זרוק מ"מ הכא גבי קבר דהוי אהל כדכתיב ובעצמות וגידים תסוככני וכ"ש בהמה שכריסה למטה כעין אהל. ודלפום איכא למ"ד בתוס' שלא היו מבילין. תוס' ועתוי"ט: (י) ור' יוסי חושש אפילו בתוך הנהר. ועתוי"ט: (יא) של אבן. ועתוי"ט: (יב) הר"ש. ויכדו דתנן ברישא היינו קודם שעלו מן הגולה. וזה דוחק. והר"מ לא כתב שיפול על השוורים וז"ל ויפול לפניו ויקחהו וישליכהו במים חס כולו לבל יגע באפר הפרה כולו כו'. ור"ל שאע"פ שזה האפר שצריך שיקחהו בידו הנה תקנו מה שיכולים לתקן שלא יגע בשאר האפר: (יג) שהכותלי' לא החריב נבוכדנצר ושם היה מונח האפר לצור בקילולים כדאיתא בסוף'. הר"ם ועתוי"ט: (יד) שיראה כו'. דגזירה שוה גמרינן אפר פרה

רבי יוסי אומר אל תתנו מקום לצדוקי' לרדות אלא הוא נוטל ומקדש: ד לא היו עושין לא חטאת (טו) ע"ג חטאת ולא תינוק על גבי חברו. וצריכין היו התינוקות להזות (טז). דברי ר' יוסי הגלילי. רע"א. לא היו צריכין להזות: ה לא מצאו משבע (יח) עושין משש. מחמשה. מארבע. משלש. משנים. ומאחת. ומי עשאם. הראשונה עשה משה. והשניה עשה עזרא. וחמש מעזרא ואילך. דברי ר"מ. וחכ"א שבע מעזרא ואילך. ומי עשאן שמעון הצדיק ויוחנן כהן גדול. עשו שתים שתים. אליהועיני בן הקוף וחנמאל המצרי וישמעאל בן פיאבי. עשו אחת אחת: ו וכבש היו עושים מהר הבית להר המשחה (יט). כיפין ע"ג כיפין. וכיפה כנגד האוטם. מפני קבר התהום. שבו כהן השורף את הפרה ופרה וכל מסעדיה יוצאין להר המשחה: ז לא היתה פרה רוצה לצאת אין מוציאין עמה שחורה. שלא יאמרו שחורה שחטו. ולא אדומה. שלא יאמרו שתים שחטו. ר' יוסי אומר לא משום זה. אלא (כב) משום שנאמר והוציא אותה לבדה. וזקני ישראל היו מקדימים ברגליהם (כג) להר המשחה. ובית טבילה היה שם ומטמאים היו את הכהן השורף את הפרה מפני הצדוקים א שלא יהיו אומרים במעורבי שמש היתה נעשית: ח סמכו ידיהם עליו. ואומרים לו אישי כ"ג טבול אחת (כו). ירד וטבל ועלה ונסתפג. ועצים היו מסודרים שם עצי ארזים וארנים

א שהיו כש"י

הקלל ולא בדרך הנחה שלא יטמא האפר בהיסט משום ספק זיבה: אל תתנו מקום לצדוקים לרדות. למשול בנו בדברי שחוק והתול דסבר כבי יוסי כשעלו בני הגולה היו בהם טהורים שטהרו באפר הפרה שהוליאו עמהם לבבל והעלו מתנו עמם ולא נטמאו משום ארץ העמים דלא גזרו טומאה על ארץ העמים אלא לאחר שעלו מן הגולה. לפיכך היה אפשר שאיש טהור יהיה נוטל את אפר הפרה. ולא הוצרכו לזכר של רקלים והלכה כר' יוסי: ד לא היו עושים חטאת ע"ג חטאת. אם טהרו עלמן לפרת חטאת אחת ואירעה פסול לא יעשו אחרת ע"ג זו. אלא צריכה שמור כבתחלה: ולא תינוק על גבי תינוק. שאם היו ב' תינוקות אחד נשמר לפרת חטאת ואחד נשמר שתם אגב זה התינוק אבל לא לצורך פרת חטאת. לא מתכשר האי אגב האי: צריכים היו תינוקות להזות. ואע"ג שנשמרו כל השמירות הללו חיישינן דלמא איתי עורב כזית מן המת ושדא עלייהו. וכל הני מעלות יתרות נינהו: לא היו צריכי להזות. דלטומאת מת לא חיישינן אבל טבילה היו צריכים לכ"ע שמא נטמאו בשרץ (יז). והלכה כר"ע: ה לא מצאו משבע. משום דאמרן מכל חטאות שהיו שם מזין עליו מש"ה קאמר דאם לא מצאו משבע. מזין אפי' מאחת: וחמש מעזרא ואילך. ר"מ לא מני הארבעה שעשו שמעון הצדיק ויוחנן כ"ג אלא לשתים משום דס"ל שע"י פסול שאירע בראשונה נעשית השניה: וחכ"א שבע מעזרא ואילך. דסבירא להו שכלן כשרות היו: ו כיפה כנגד האוטם. רגלי הכיפה שהכיפה נשענת עליהם. נקראת אוטם. ואין רגלי הכיפה העליונה כנגד רגלי התחתונה. אלא כנגד הכיפה עצמה דכנגד אוטם העליונה עומד חלל התחתונה: מפני קבר התהום. שלא תהיה שם טומאה כלולה שהיא בוקעת ועולה: ופרה וכל מסעדיה. סומכיה ועוזריה לי' ה' יסעדנו על ערש דוי (תהלים מא) ואע"ג דפרה אינה מקבלת טומאה מחיים (כ). מעלה יתירה עבו בה: ז ולא אדומה. לא היו מוליכין פרה אדומה אחרת עמה בכבש: שלא יאמרו שתים שחטו. ותשתנה אחר ושחט אותה. ולא אותה ואת חברתה (כא): ובית הטבילה היה שם. ואותה בית הטבילה נמי חלול היה על גבי כיפין מפני קבר התהום. ואף מקום מערכתה וגיתה השנויין לקמן בכלן ע"ג כיפין היו: ומטמאים היו את הכהן. במה שהיו סומכים ידיהם עליו (כד) כדתנן לקמן בכך היה מטמא דבגדי אוכלי קדש מדרס לפרת חטאת. והרמב"ם פירש שהיו מטמאין אותו בשרץ או בשאר טומאות שמטמאים טומאת ערב: במעורבי שמש היתה נעשית. שהיו דורשים ואסף איש טהור אין טהור אלא שהעריב שמשו. וכן הוא אומר (ויקרא כב) ובא השמש וטהר (כה). וחכמים קבלו דטהור האמור בפרשה פרת טהור למעשר קאמר. דהיינו טבול יום: ח אישי כ"ג. לפי שפעמים נעשית ע"י כ"ג. אבל בכל כהן היא כשרה בין בכ"ג. בין בסגן. בין בהדיוט: ונסתפג. ונתקנח: עצים לעשות מהן מערכה

פרה מעבר קוטה. כש"י: (טו) על גבי כו'. ודאי לאמבילין אגב לגב דפ"ב דבילה. סר"ש והר"מ: (טז) יפאת. קאמר על קלחס. הר"מ: (יז) ואף דטבל למגע כדם אתו אפ"ה לריך טבילה. והערב שמש לא בעי דכל ממטיא בטבול יום. הר"ש: (יח) מז'. כי היכי דתנן לעיל ומזין עליו כל ז' ולאו דוקא כמ"ש הר"ב ה"נ תני נמי הכא מז' ולאו דוקא: (יט) המשחה. חקום שריפתה: (כ) ואי משום מסעדים נמי לא היו צריכים לכבש דאי נמי נטמאו לא אכפת לן שלא היו עוסקי' עם הפרה אלא מחיים להביאה להר המשחה: (כא) ואיצטריך לטעם שלא יאמרו ולא דייק נמי אותם כמו ר"י דהאי ת"ק ר"מ הוא דדריש טעמא דקרא וכ"מ דאפיק אמור בהדי לת"ק שרי לר"י אסור. גמרא ועיין תוי"ט: (כב) לא כו'. כלומר א"ל לומר משום ושמט אותה אלא בהוצאת גופה כתיב כו'. מהר"ם: (כג) ברגליהם. משום סגוב מלוה: (כד) דאלו בטומאה דאורייתא לא היו מגלגלין כולי האי. וקשה מה מועיל זה להוציא מצדוקי' הרי בגדי כו' הוי מדרבנן והם אינם מאמינים בזה וי"ל דמ"מ היו מראין שאין חוששים לדרשה שלהם. ועתוי"ט: (כה) יקשה דהרי כאלה בכתוב ג"כ ורחץ במים וטהר והוא למעשר ועוד במגלחת כאמור כתיב ג"כ וטהר ואינו אלא למחנה ואולי דהם מצריכים בכולם שערב שמש ולמדין מובא השמש. ועתוי"ט: (כו) אחת. לפי שסוף בהפרשה כמו ג"כ ביוה"כ לכך א"ל טבול אחת אף דהתם חמש טבילות:

סלקה

וארנים וברושי' ועצי תאנה חלקה (כז). ועושין אותה כמין מגדל. ופותחין בה חלונות. וחזיתה מערבה: **ט** כפתוה בחבל של מגג. ונתנוה ע"ג המערכה. ראשה בדרום ופניה למערב (כט). הכהן עומד במזרח ופניו למערב. שחט בימינו וקבל בשמאלו. ר' יהודה אומר בימינו היה מקבל ונותן לשמאלו ומזה בימינו. טבל והזה שבע פעמים כנגד בית קדש הקדשים. על כל הזיה טבילה. גמר מלהזות קינח את ידו בגופה של פרה. ירד והצית את האש באליתות. רע"א בחריות: [י] נבקעה ועמד חוץ מגתה נטל עץ ארז ואזוב ושני תולעת אמר להן. עץ ארז זה עץ ארז זה. אזוב זה אזוב זה. שני תולעת זה שני תולעת זה. ג' פעמים על כל דבר ודבר והם אומרים לו הין הין [א] שלשה פעמים על כל דבר ודבר: **יא** כרכן בשירי הלשון והשליך לתוך שרפתה נשרפה חובטין אותה במקלות וכוברין אותה בכברות. ר' ישמעאל אומר. במקבות של אבן (לה) [ב] ובכברות של אבן היתה נעשית. שחור שיש בו אפר כותשין אותו ושאין בו מניחין אותו. (לו) העצם בין כך ובין כך היה נכתש. וחולקים אותו לשלשה חלקים. אחד ניתן בחיל. ואחד ניתן בהר המשחה. ואחד היה מתחלק לכל המשמרות (לח):

[א] נמלא הין [ב] נמלא

פרת

מערכה לשריפה. משולרים שם: ארנים. לי' נטע אורן תרגם יגדל האמור בישעיה (מד יד) ומין ארז הוא וכן ברושים. וכל הני עלים דקשיב עדיפי משאר עלים לצורך שריפתה: כמין מגדל. לשנה מלמטה ולרה מלמעלה: פותחין בה חלונות. לשכים בהן האש להבעיר העלים: וחזיתה מערבה. פני המערכה ומראיתה והוא המקום שמאחיזין בו את האור. היה פונה כנגד מערב. דהיינו כלפי המקדש. שהמקדש היה למערבו של הר הזיתים: **ט** בחבל של מגג. חבל עשוי ממין של גמי. כדי שיהיו כל מעשיה בדבר שאינו מקבל טומאה (כח): ופניה למערב. נגד המקדש: ר' יהודה אומר בימינו היה מקבל. כשאר קבלי' הדם של קדשי'. שאם קבל בשמאל פסול ואין הלכה כר"י שכיון שאין דמה נזרק ע"ג המזבח. אינה כשאר קדשים לענין זה: ומזה בימינו. דכתיב ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו. הרגילה שבאצבעות. כלו' אצבע היד הימנית (ל) שאדם משתמש בה תמיד: כנגד בית קדש הקדשי'. כדכתיב (במדבר יט) והזה אל נכח פני אהל מועד (לא): על כל הזיה טבילה. על כל הזייה שהיה מזה היה טובל אצבעו בדם. דשירי הדם שבאצבע פסולין (לב) להזיה: גמר מלהזות קינח ידו בגופה של פרה. כדי שישרף הדם עמה כדכתיב ושרף את הפרה את עורה ואת בשרה ואת דמה ובין הזאה להזאה מקנח אצבעו בשפת המזרק ולא בגופה של פרה משום כינוין הנדבקין באצבעו. וגנאי לעשות כהן הזייה: אליתות. עצים קטנים שמלהיבין בהם עצי המערכה אלתות לי' אליה כמו זנבות האודים: בחריות. זמורות של דקל ואין הלכ' כר"ע: [י] נבקעה. הפרה מחמת האור אבל אם לא נבקעה לא דכתיב אל תוך שריפת לא קודם שילית האור ברובה לא אסר שתעש' אפר (לג) וה"ה אם קרעה בסכין אחר שילית האור ברובה: ועמד. הכהן: חוץ מגיתה. גומא שהיתה בקרקע כמין גת עשויה לשריפת הפרה וכשהיה משליך עץ ארז ואזוב ושני תולעת צריך שיעמוד חוץ לאותה גומא (לד): עץ ארז. אגודה שיש בה עץ ארז ואזוב כרוכים עם שני תולעת: עץ ארז זה. לפי שיש מינים הרבה שדומין לארז ואינן כשרין לכך צריך להודיע שזהו שנוטה עליו תור' וכן באזוב וכן בשני תולע' ואזוב הוא שקורין לו בערבי צעת"ר ושני תולעת הוא צמר צבוע בצבע הנקרא בערבי כרמ"ז ובלע"ז קרמז"י: **יא** כרכן. לעץ ארז ואזוב בשירי לשון של צמר שהוא צבוע בשני תולעת שהיתה ארוכה ובמה שהיה עודף ממנה על עץ הארז ואזוב היה עוקד שלשתן יחד כדי שיהא לשן כובד ויפלו לתוך שריפת הפרה ולא תקלוט השלהבת את הלשון ואם לא כרכן והשליך כ"א בפני עצמו כשרה: בכברות של אבן. אבנים המנוקבים נקבים דקים ככברה. ואין הלכה כר' ישמעאל: שחור שיש בו אפר. פחם שאם יכתשו אותו יעשה אפר: כותשין אותו. ואם לא יחזור כמו אפר. מניחין אותו: בין כך ובין כך. בין שיחזור אפר בין שלא יחזור אפר: חולקין אותו לשלשה חלקים. לאפר שכברו את כל האפר. בין אפר הפרה. בין אפר עצים שנשרפו עמה. חולקין את האפר לשלשה חלקים: אחד ניתן בחיל. למשמרת. כדכתיב והיתה לעדת בני ישראל למשמרת: ואחד ניתן בהר המשחה. ובו היו הכהנים מקדשין (לז): ואחד היה מתחלק לכל המשמרות. וממנו היו מזין כל ישראל:

(כז) חלקה. ולא יוסיפם כן במיני האחרות לפי שהוא החלק. הר"מ: (כח) ולפי"ז כל חבל כשר אליל ואימו הריב. והר"ש וסמ' פי' לפי שהוא ממין שאינו מקבל טומאה: (כט) למערב. כמו פר של יו"כ אף דלא שייך כאן הטעם דהתם. דהא אין כאן מזבח: (ל) הוא מהר"מ ושם מבואר דימין מאצבע ידעינן דסתם אצבע אינו אלא של ימין ושיהיה באצבע הסמוך לגודל דייק לה מאצבעו. ועתוי"ט: (לא) ותמיהני דאוהל מועד בכ"מ המכוון ההיכל ושי' בפ"ב דמדות מ"ד איתא ומתכוין ורואה פתחו של היכל ולא הזכיר קדשי קדשים: (לב) בספרי מדמה ז"ש מגיד שחוזר לדם ז"ש: (לג) הר"ש קילר. והר"מ כתב עוד דמאל תוך למדנו שיושלך בקרבה בעת שבקיעה. ועכשיו שתים זו שמענו הביקוע ושיולת האור ברובה. ועתוי"ט: (לד) כ"ל מדכתיב והשליך ושם השלכה מרחוק הוא: (לה) אבן. אשר לא יקבלו טומאה לתוספת השמירה. הר"מ: (לו) מניחין אותו. עד שיעשה מקלתו אפר כדי לקיים מלות שריפה דכתיב את עורה וגו' אבל עלם לא כתיב הלכך כותשים אותו עם האפר אף ע"פ שלא נעשה אפר אבל בפ"ע בלא אפר פסול לקידוש. מהר"ם: (לז) כ"ל משום דמפני קדושתה נזהרו מטומאת מת מאח"כ ישראל נקט אלבך לשון מקדשין ולא מזין. ועיין תוי"ט: (לח) המשמרות. הכ"ד מקומות אשר היה בהן המשמרות. הר"מ. ותוך לעזרה סיו וכן ש"י ושלא תפלג לכל מערם ליוסי. ועתוי"ט:

ולא

פרת

פ"ד **פרת** חטאת. ששחטה שלא לשמה קבל והזה שלא לשמה או לשמה ושלא לשמה. או שלא לשמה * ולשמה. פסולה. ר"א מכשיר. ושלא רחוץ ידים ורגלים פסולה. ר"א מכשיר. ושלא בכהן גדול פסולה. ר' יהודה מכשיר. ומחוסר בגדים פסולה (ג). ובכלי לבן היתה נעשית: **ב** שרפה חוץ מגתה. או בשתי גתות או ששרף שתים בגת אחת פסולה. הזה ולא כוון כנגד הפתח פסולה. הזה מששית שביעית. חזר והזה שביעית פסולה. משביעית. שמינית. וחזר והזה שמינית כשרה (ה): **ג** שרפה שלא בעצים. או בכל עצים. אפי' בקש או בגבבה כשרה. הפשיטה ונתחה. כשרה. שחטה על מנת לאכול מבשרה. ולשתות מדמה. כשרה. ר"א אין מחשבה פוסלת בפרה: **ד** כל העוסקין בפרה. מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים. ופוסלים אותה במלאכה. אירע בה פסול בשחיטתה. אינה מטמאה בגדים. אירע בה בהזייתה. כל העוסק בה לפני פסולה מטמאה בגדים. לאחר פסולה אינה מטמאה בגדים

* פ"א

פרק ד (א) **ולא** ידעתי מקום לדיוק זה דהא בקודם פרים הני נמי שלא לכך ודינא נמי הוא פלוגתא דמתניתין בגמ' ואי איתא לדיוקיה אמאי לא אוקמיה כמאן דפליג ולקיימא למאן דס"ל הכי אלא לאו דיוקא הוא כלל ומ"מ דינו דפסק אמת. ועתוי"ט: (ב) פסולה. דכתיב הכהן בכיהונו. ספרי הר"ש: (ג) של כהן הדיוט. בזבחים דף קי"ג ילפינן ליה וקשה הא אנן בשפה קיימינן וי"ל לפרש ואם שרפה דה"נ ילפינן התם: (ה) כשרה. דוקא אם כהן אחר חזר והזה אבל הכהן השורף פסלה מחמת מלאכה שאינה צריכה בשעת שריפתה. הר"ש בשם התוס': (ו) כגון שוחט ע"מ להזות למחר דמעבודה לעבודה לא שמענו דאי בהזאה גופא הא תני לעיל ר"פ: (ז) וכיבוס בגדים דכתיב גבי אוסף דריש ליה בספרי: (ח) ואף דין הוא אם פוסלת בשחיטה לא תפסל בשריפה אלא לימד שפוסלת בה עד שתעשה אפר ספרי

פרק ד **פרת** חטאת. שלא לשמה פסולה. דחטאת קרא ספלתא היא. ומדקרייה רחמנא חטאת. למדנו שהיא טעונה שחיטה לשמה כחטאת: ור"א מכשיר. הואיל והיא נעשית בחוץ, ואין הלכה כר' אליעזר: ושלא רחוץ ידים ורגלי' פסולה. דחטאת קרייה רחמנא ולהכי בעי רחוץ ידים ורגלי' ולא תנא קדש דל"ש קדש בפנים. או בחוץ בין כלי שרת בין כלי חול (יומא) (ה): ור"א מכשיר. דבבואם אל אהל מועד או בגשתם אל המזבח ירחצו כתיב. ואין הלכה כר"א: שלא בכהן גדול פסולה.. דכתיב ונתתם אותה אל אלעזר. אותה של אלעזר. ואין שאר הפרות נעשות. אלא בכ"ג: ור' יהודה מכשיר. ודריש אותה בסגן ושאר כל הפרות בין בכ"ג בין בכהן הדיוט והלכה כר' יהודה: ובבגדי לבן היא נעשית. דכתיב גבי פרה והיתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם לחקת עולם וביוה"כ כתיב (ויקרא י') והיתה זאת לכם לחקת עולם מה עבודת יוה"כ בבגדי לבן אף מעשה פרה בבגדי לבן (ג): **ב** חוץ מגתה. מקום היו עושים לשריפתה כמין גת כנגד פתחו של היכל. ואם שחטה שלא כנגד פתחו של היכל פסולה (ד): או בשתי גיתות. כגון חלקה לשנים ושרף חציה בגת זו וחציה בגת זו: או ששרף שתים בגת אחת. אע"פ שהוציא כל אחת בפני עצמה מפסלן מחמת מלאכה. שזו פוסלת את זו. אבל בזו אחר זו כשרה: ולא כוון כנגד הפתח פסולה. דאל נכח פני אהל מועד כתיב: מששית שביעית. דשבעה פעמים כתיב בהלכן. והוא מנה שביעית קודם ששית. וחזר והזה שביעית פסולה. דבעינן שיקרא לששית ששית ולשביעית שביעית אבל משביעית שמינית כשרה. דאין שמיני בהזאות של פרה וזה טעה בדבור בעלמא: וחזר והזה שמינית. לאו דוקא דבכל ענין כשרה בין חזר והזה בין לא חזר והזה ואגב רישא נקטיה. א"נ הא קמ"ל דאע"ג דהוסיף בהזאות לא פסל. דמכי גמריניהו לז' הזאות נגמרה מצותה. ותו לא חיישינן למה שהוא מוסיף: **ג** שרפה שלא בעצים. שהצית האור בגופה של פרה: כשרה. שלא נכתב בתורה עצים אלא ושרף סתם: או בכל העצים. שלא שרפה בארזים אורנים וברושים ועצי תאנה. השנוים בפרקין דלעיל: הפשיטה ונתחה כשרה. דאת עורה ואת בשרה כתיב בין בהפשט ונתוח בין במחובר: ע"מ לאכול מבשרה או לשתות מדמה כשרה. דוקא לאכול ולשתות. הוא דמכשיר ת"ק. דבכל הקרבנות נמי כי האי גוונא כשר כדתנן בפ' כל הפסולים (דף ל"ה). חשב לאכול דבר שאין דרכו לאכול כשר. כגון מאכילת מזבח לאדם. אבל חשב על מנת להזות מדמה למחר. פסל ת"ק. דחטאת קרייה רחמנא. ור"א סבר. דאין מחשבה פוסלת בפרה כלל אפילו בהזאות (ו). ואזדא לטעמיה דבשלא לשמה מכשיר בר"פ. שאין לה דין מדיני קדשים הואיל והיא נעשית בחוץ ואין הלכה כר"א: **ד** כל העוסקין בפרה. אדומה באחת מכל עבודותיה. בין בתחלה בין באמצע בין בסוף: מטמאין בגדים. דכתיב והשליך אל תוך שריפת הפרה. וסמיך ליה וכבס בגדיו הכהן. ובשריפתה כתיב. והשורף אותה יכבס בגדיו. ואם המשליך את האזוב מטמא בגדים. השורף לא כל שכן. אלא בא הכתוב ולימדך (ז) על כל העוסקים בפרה מתחלה ועד סוף שיהיו טעונים כבוס בגדים: ופוסלים אותה במלאכה. דכתיב ושחט אותה ולא שיעשה מלאכה אחרת עמה בשעת שחיטתה. וכן בשריפתה כתיב (ושרף את הפרה) ולא שיעשה מלאכה אחרת עם שריפתה. למדנו שמלאכה פוסלת בה. משעת שחיטתה (ח) עד שתעשה אפר: אירע בה פסול בשחיטתה. לא שנתנבלה בשחיטתה. דא"כ מטמאה בגדים משום נבלה. אלא פסול מחמת מלאכה. דומיא דאירע בה פסול בהזאתה: אינה מטמאה בגדים. דכיון דשחיטתה בפסול. א"כ לא

נעשה

בגדים. נמצאה תומרה קולה (י). לעולם מועלין בה ומרבין לה עצים. ומעשיה ביום. ובכהן. המלאכה פוסלת בה עד שתעשה אפר. והמלאכה פוסלת במים. עד שיטילו את האפר:

פ"ה **המביא** כלי חרם לחטאת. טובל ולן (א) על הכבשן. ר' יהודי' אומר אף מן הבית הוא מביא וכשר שהכל נאמני' על החטאת. ובתרומה פותח את הכבשן ונוטל. רש"א מן הסדר השני. ר' יוסי אומר מן הסדר השלישי: ב המטביל כלי לחטאת במים שאינם ראוים לקדש צריך לנגב. במים שהם ראוים לקדש. אינו צרי' לנגב. אם [א] להוסיף לתוכו מים מקודשין בין כך ובין כך צריך לנגב: ג קרויה שהטבילוה במים

[א] פ"א לאסוף

מעכה בה עדיין לשם פרה כלום בכשרות (ט). אבל אירע בה פסול בהזאה. כבר נעשית השחיטה בהכשר: לעולם מועלין בה. הכהנה מתנה בין לפני שריפתה בין לאחר שריפתה. חייב קרבן מעילה עד שתעשה אפר אבל לאחר שנעשית אפר אין באפר משום מעילה. דכתיב חטאת היא. חטאת מלמד שמועלין בה (יא). היא. בה מועלין. באפרה אין מועלין (יב): ומרבין לה עצים. נמי דוקא עד שתעשה אפר: ומעשיה ביום. בתוספתא' תניא חוץ מאסיפת אפרה והמלאוי והקדוש. שיכולים לאסוף אפר הפרה בלילה. ולשאוב המים מן הבאר. והוא הנקרא מלאוי. ולשים בתוכה האפר. והוא הנקרא קדוש. כל זה מותר לעשות בלילה. וכל מעשה פרה בכהן. חוץ מאסיפת אפרה. והמלאוי. והקדוש וההזאה. שהם כשרים בזר. אסיפת אפרה דכתיב ואסף איש טהור מלמד שאסיפת האפר כשרה בכל אדם (יג). ובהזאה הוא אומר והזה הטהור על הטמא בין שהוא כהן בין שאינו כהן: והמלאכה פוסלת במים. דכתיב והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה [חטאת היא]. מה חטאת נפסלת במלאכה כדכתבינן לעיל. כך המים נפסלים במלאכה משעת המלאוי: עד שיטילו את האפר. שמטילים במים מאפר הפרה כשיעור שתראה האפר במים ומהם מזין על הטמא. ואם לאחר שהטילו האפר במים עשה מלאכה אחרת עמה בשעת הזאתה (יד) לא פסל:

פרק ה **המביא** כלי חרם לחטאת. שהולך אצל היוצר לקנות ממנו כלי חרס להכניס בו אפר חטאת או מי חטאת: טובל ולן על הכבשן. מתחיל לשומרן בטהרה שלא יגע בהן עם הארץ מקודם שיצרפו בכבשן דהוא גמר מלאכתן לקבל טומאה: ר' יהודה אומר אף מן הבית הוא מביא וכשר. דמהימנינן ליה לע"ה אם אומר ששמרו על טהרת חטאת. כדאמרינן בפרק חומר בקודש. דע"ה נאמנים על טהרת יין לנסכים ושמן למנחות. שלא יהא כל אחד ואחד בונה במה לעצמו. ושורף פרה אדומה לעצמו (ב). והלכה כר' יהודה: ובתרומה. אם מביא כלי חרס להכניס בו תרומה: פותח את הכבשן ונוטל. אע"ג שנגמר צרופן ולא שמרן. דכיון דעדיין לא נפתח ומלא אבק על גביו (ג). לא חיישינן שמא נגע בו ע"ה דלא הקפידו בתרומה: רש"א מסדר השני. אם פתח ע"ה את הכבשן ונטל ממנו כלים. אין נוטל מסדר ראשון. דיד הכל ממשמשין בו. אבל מסדר השני שתחת ראשון שרי. ור' יוסי מחמיר ואמר אף בסדר השני. ואין הל' לא כר"ש ולא כר' יוסי (ד). אלא אע"פ שמלא הכבשן פתוח הרי הכל בחזקת טהרה. ולוקח אף מסדר ראשון: ב המטביל כלי לחטאת. כלי שטף שהטבילו כדי למלאות בו מים ולקדשם באפר. אם הטבילו במים שאין ראוין לקדש. כגון בגבי מקוה שאינם מים חיים: צריך לנגב. הכלי. שמא יתערבו שאינם ראוים בראוין. אבל אם הטבילו במים חיים הראוין לקדש. אין צריך לנגב: ואם לאסוף לתוכו מים מקודשים. ואם הטבילו להכניס לתוכו מים שכבר נתן עליהם את האפר. אפי' הטבילו במים חיים צריך לנגב שלא יתערבו שאינם מקודשים במקודשים ותנן לקמן צלוחית של חטאת שנפל לתוכה מים פסול: ג קרויה. דלעת יבשה חלולה ששואבים בה מים: שהטבילוה. מעלה בעלמא לחטאת (ה), ולא משום טומאה. דהא במדה מיירי שלא נטמאת מעולם

ספרי. הר"ש. ועתוי"ט: (ט) ואפילו ישנה לשחיטה מתחלת ועד סוף לא אמרינן שקודם הפסול מטמאה בגדים דהא דישנה כו' היינו בשחיטה כשרה. גמרא: (י) שומרא. שמחמיר לפוסלה במלאכה מקיל בטומאת בגדים. מהר"ם: (יא) וקשיא היפוך לי' דקדשי בדק הבית הוא דמועלין בהן וי"ל דאיצטריך למועל אחר מועל דאינו אלא בקדשי מזבח. תוי'. ול"נ דהטעם איצטריך לשאר דרשו' אלא מדהיא למעוטי אפרה קאמר נמי דבכלל חטאת שיהיו מועלין והוא למעוטי אפרה: (יב) וקשיא ה"ל דאפר הקדש מותר וי"ל דש"ה דכל מצותה לשריפה עומד א"כ דטעמא דמותר דאין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו אבל הכא אכתי לא איתעביד. תוי': (יג) וכל הכשר לאסיפה כשר לקדוש. כמ"ש הר"ב בפ"ה מ"ד ופירש"י שאחר אסיפה כתיב ולקחו אותם שנאמרו באסיפ' ומלאוי נמי כתיב בהאי קרא ונתן מים חיים אל כלי שיתן מים תחלה והיינו המלאוי: (יד) וז"ל הר"מ אם השליך האפר כו' לא יפסל בעשיית מלאכה ולא בשעת הזאה:

פרק ה (א) **טובל** ולן. ובלן ואח"כ טבל ואפילו הכיה שומר כשהלך לטבול פליגי בתו'. הר"ש: (ב) הר"ש וקשה דהתחיל ביין ושמן וסיים בשריפת פרה ובאמנות דלאחלו' וי"ל כיון דטהרת עמא מס ניתלין באפר פרה כשלא נאמינהו על טהרת יין ושמן כשם שיבנה לעצמו במה ויביא עליה יין ושמן כך יעשה פרה לעצמו כדי שתהא הטהרה בידו. ושאר טהרות כבר הם בידו בטבילה וה"נ מצורע בצפרים ומ"מ הוה לי' להביא מן המשנה ששנינו בהדיא במ"ה פ"ה דהלכות שהכל נאמנין על החטאת וכ"כ הר"מ: (ג) כדרך שעושי' כשסותמין התנור. מהר"ם: (ד) ואע"ג דס"ק נמי לא אמר אלא פותח כו' אלא הואיל ות"ק לאו בהכי מיירי נ"ל דאין הלכה כמותו דהא י"ל דל"ד פותח קאמר דא"נ פתחו בעה"ב נמי שרי ובתוספ' מוכח דה"ע פותח הע"ה ואבר נוטל. ועתוי"ט: (ה) ולא מפני הלדוקים היתה כדמוכח במתני' דלק' והר"מ פי' בדרך אחר והכלאה נמי דלא נקט עבילה

במים שאין ראוין לקדש מקדשין בה עד שתטמא. נטמאה אין מקדשין בה. ר' יהושע אומר. אם מקדש הוא בה בתחלה. אף בסוף יקדש בה. אם אינו מקדש בה בסוף. אף לא בתחלה. בין כך ובין כך. לא [א]יוסיף לתוכה מים מקודשים: ד שפופרת שחתכה לחטאת ראב"א יטביל מיד. רבי יהושע אומר יטמא ויטביל. הכל כשרין לקדש (י). חוץ מחרש שוטה וקטן. ר"י מכשיר בקטן. ופוסל באשה ובאנדרוגינוס (יד): ה בכל הכלים מקדשים אפי' בכלי גללים. בכלי אבנים. ובכלי אדמה. ובספינה מקדשין בה (טז). אין מקדשין לא בדפנות הכלים. ולא בשולי המחץ. ולא במגופת החבית. ולא בחפניו. מפני שאין ממלאין. ואין מקדשין. ואין מזין מי חטאת אלא בכלי. אין מצילין בצמיד פתיל אלא כלים (יח). שאין מצילים מיד כלי חרס אלא כלים: ו ביצת היוצרים כשרה. ר' יוסי פוסל.

ביצת

[א] ס"א יאסוף

מעולם: במים שאין ראוין לקדש מקדשים בה. לאחר שנגבה. ולא חיישינן שמא נבלעו מים שאין ראויין לקדש ותחזור ותפלט: נטמאה אין מקדשים בה. ואע"פ שחזר והטבילה. דחיישינן שמא תפלוט משקין טמאי' הבלועי' בה. דסברי רבנן דמחמרינן טפי במים טמאים. יותר מבמי' שאינן ראוין לקדש. ורבי יהושע משוה מדותיו דאי חיישת הכא והכא תיחוש. ואי לא חיישת. הכא והכא לא תיחוש. אלא (ו) בין כך ובין כך. בין בתחלה אם הטבילה במים שאין ראויין לקדש ונגבה. בין בסוף כשנטמאת והטבילה אפילו בראויין לקדש ונגבה. לא יוסיף לתוכה מים מקודשים דחיישינן שמא תפלוט ואין הלכה כר' יהושע. ד שפופרת של קנה (ז) שחתכה. תקנה לשום בה מי חטאת או אפר חטאת (ח). אפילו חתכה אבר שאינו שמור על הטומאה: ראב"א יטביל מיד. ואיכא הכירא. דפרה נעשית בט"י. משום דכלים הנגמרים בטהרה צריכין טבילה לקודש שמא נשאר בכלי רוק היוצא מפיו של ע"ה ועדיין הוא לא בשעת גמרו של כלי ונטמא. ואע"ג דטומאה זו אינה צריכה הערב שמש אלא טבילה בלבד. מ"מ איכא הכירא. משום דלגבי פרת חטאת עשאוה כטמא מת בשביעי לו. ומטמא אדם וכלים. ואי איתא דפרה היתה צריכה הערב שמש. גם היא היתה צריכה: ר"י יטמא ויטביל. דבעינן אחר ליכא הכירא כיון דכלים הנגמרים בטהרה לא בעי הערב שמש לקדש (ט). והלכה כר' יהושע: הכל כשרים לקדש. כל הטהורים כשרים להשליך האפר על גבי המים. ואפי' נשים. דכתיב גבי אסיפת אפר הפרה. ואסף איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה. ודרשינן איש להכשיר את הזר. טהור. ואפי' אשה (י). והניח. מי שיש בו דעת להניח. פרט לחרש שוטה וקטן שאין בהן דעת להניח. ובתר (אסיפת אפרה) כתיבא הך עבודה דקדוש. ואין עבודה מפסקת בנתים. למדנו שכל הכשר לאסיפת אפרה כשר לקדוש: ר"י מכשיר בקטן ופוסל באשה. דאם איתא דכל הכשר באסיפה כשר בקדוש. לכתוב ולקח לי יחיד בקדוש כי היכי דכתב ואסף לי יחיד באסיפה. מאי ולקחו. לאפוקי הנך דפסולים התם. כשרים הכא כגון קטן (יא). אבל אשה לא דכתיב ונתן ולא ונתנה (יב): ה בכל הכלים מקדשים. בין של עץ בין של עצם בין של זכוכית. ואפילו בכלי גללים. דלא חשיבי כלי לענין טומאה לא מדברי תורה ולא מד"ס. דכתיב מים חיים אל כלי ולא כתיב אל הכלי (יג): מחץ. כלי גדול של חרס שקורין בערבי אלמחגי"ר וקנה האחד ממנו עשוי כדמות בית יד והוא שולי המחץ. כך פירש הרמב"ם: ואין מזין אלא בכלי. כלומר שצריך שיהיו המים בכלי בשעת ההזאה: אין מצילין. כל מה שבתוכה מטומאת אהל המת ע"י צמיד פתיל. אלא כלים: שאין מצילין מאויר כלי חרס אלא כלים. שאם יפול שרץ באויר כלי חרס טמא כל מה שבתוכו אע"פ שלא נגע בהן. חוץ מכלים שאין מיטמאין מאויר כלי חרס. דכתיב (ויקרא יא) כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל. אוכלים ומשקין מיטמאין מאויר כ"ח. ואין כלים מיטמאין מאויר כ"ח: שאין מצילין. כמו ואין מצילין דוגמתו בריש פ"ק דביצה שאפר כירה מוכן הוא ואמר רבה בגמרא (ד' ח) הכי קאמר ואפר כירה מוכן הוא (יד): ו ביצת היוצרים. כל כלי שמתחיל יוצר חרס לעשות עושה תחלה הסונר עגול כצורת ביצה ועושה לו בית קבול: כשרה. לקדש בו מי חטאת: ור' יוסי פוסל. דלא חשיב ליה כלי. ואין הלכה כרבי יוסי:

ביצת

טבילה אלא משום שיפה דנטמא. ומתוי"ט: (ו) ואע"כ דר"י שם והו"ל למימר בין כך ובין כך לא יקדש דהא את"ק קאי דמיירי בתחלת הקדוש והר"ש לא כתב אלא. ואתאן לת"ק וכ"כ הר"מ וכתב הטעם לבל יתערב בהן המים שיצאו ממנה וכלומר אע"ג בתחלת הקדוש אין כאן עכוב שרואין שמים הבלועים שמתקדשים בע"כ. ועתוי"ט: (ז) וכשהוציא כל שמות שבה: (ח) א"ל לאפר חטאת כלי אבנים אחר שעבר עשייתה שאין לחוש עוד שיזלזלו בה. תוס': (ט) פי' אע"פ שלחטאת עשאוה כטמא מת לטמא אדם. כיון דגם לקדש אין בו הערב שמש אין הצדוקים מרגישים בכך דהני מומרות מדרבנן הם ישכנסתן שהיה במה שאנו מטמאים במקום אחר עד שיעריב שמשו כו': (י) הכל כו'. לר"י לאתויי קטן ולרבנן לאתויי אשה. גמ': (יא) צ"ל איסכא איש ולא אשה טהור ולא קטן דאמ' ביומא ד' מ"ג דכל הפרשה כלה משמע מקרא זה מוציא מיד משמע מקרא שלפניו. רש"י. ולהכי דרשינן להכשיר הזר להוציא משמע שלפניו דדוקא כהן: (יב) אבל חרש ושוטה לא אתו לכלל דעת. תוס' ועתוי"ט: (יג) ואף דכל התורה בלשון זכר נאמרה ואפ"ה לא ממעטי' אשה. ש"ה מדשני בדבוריה ילקחו והדר ונתן לשון יחיד ש"מ כו'. תוספות: (יד) ואנדרוגינוס. ובטומטום אפי' ת"ק פוסל דספק ערל הוא. ועתוי"ט: (טו) שהיה בדין ללמדו במה שאינו מקופה שאינו אלא בכ"מ. ת"ל כו'. ספרי: (טז) ובספינה כו'. קמ"ל אף דאינה כלי לקבל טומאה א"כ אף דאמר לקמן פ"ט מ"ו מי חטאת כו' לא יעבירנה בנהר ובספינה. תהר"מ: (יז) וכאן צ"ל דמסכך צריך מליסנא דפ"ם דכלים מ"ג ע"ש: (יח) אלא כלים. כלומר ולא שברי כלים:

התרנגולת

ביצת התרנגולת (יט). ר"מ ור' יהודה מכשירין. וחכמים פוסלין: ז השוקת שבסלע. אין ממלאין בה. ואין מקדשין בה. ואין מזין ממנה. ואינה צריכה צמיד פתיל. ואינה פוסלת את המקוה. היתה כלי וחברה בסיד ממלאין בה. ומקדשין בה. ומזין ממנה. וצריכה צמיד פתיל. ופוסלת את המקוה. ניקבה מלמטן ופקקה בסמרטוט. המים שבתוכה פסולין מפני שאינן עגולים כלי. מן הצד ופקקה בסמרטוט. המים שבתוכה כשרים. מפני שהם עגולים כלי. עשו לה עטרה של טיט והלכו המים לשם פסולין. אם היה בריא כדי שינטל עמה כשרים: ח שתי שקתות שבאבן אחת קדש אחת מהם המים שבשניה אינן מקודשין. היו נקובות זו לזו כשפופרת הנוד. או שהיו המים צפין על גביהן. אפילו כקליפת השום וקדש את אחת מהן. המים שבשניה מקודשין: ט שתי אבנים שהקיפן זו לזו. ועשאן שוקת. וכן שתי עריבות. וכן השוקת שנחלקה. המים שביניהם אינן מקודשין. עשאן בסיד או בגפסים והן יכולות להנטל כאחת המים שביניהם מקודשין:

פרק ו המקדש ונפל הקדוש על ידו. או על הצד. ואח"כ נפל על השוקת פסול (א). נפל מן השפופרת לשוקת. פסול (ב). נטל משפופרת וכסה או שהגיף את הדלת הקדוש כשר. והמים פסולים. זקפה בארץ פסול. לתוך ידו כשר מפני [א] שאי אפשר:

[א] גמרא שאי אפשר

ביצת התרנגולת. קליפתה המילונה: וחכמים פוסלים. שאינה חשובה כלי והלכה כחכמים: ז השוקת שבסלע. שוקת היא אבן חלולה שעל שפת המעין והמים נכנסים לה דרך חור שנדופנה ומשקין בה הבהמות והכא איירי בסלע מחובר שחקקו. אין נחשב כלי הואיל ולא היה עליו שם כלי בתלוש ואפי' היה תלוש [אלא] שחברו ולבסוף חקקו: ואינה צריכה צמיד פתיל. אם היה באהל המת מגלת על מה שבתוכה בכסוי לגד בלא צמיד פתיל. לפי שאינה חשובה כלי אלא כבור ודות שמצילין על מה שבתוכו בכסוי בלא צמיד פתיל כדתנן פ"ה דאהלות [מ"ו]: ואינה פוסלת את המקוה. אם [נפלו] מי גשמים מתוכה למקוה אין נחשבים מים שאובים לפסול את המקוה: ופקקה. סתמה: מפני שאינם עגולים כלי. כלומר שאין כלי מקבץ את המי' דנקב שלמטה מבטלו מתורת כלי. דסתימה של סמרטוט לא משוי ליה כלי. אבל כשהנקב מן הצד יש תורת כלי עליו ומקדשים במים שבתוכו' שהרי הכלי מקבצן והיינו עגולים כלי: עשה לה עטרה. שוקת תלושה שחברה בסיד שהיא חשובה כלי ועשה שפה של טיט לפיה סביב ונתמלאה השוקת מים עד שנתמלא גם השפה המים פסולים לקדש לפי שאין התוספת נחשבת כלי: ואם היה בריא. כלומר אם השפה הזאת חזקה ומהודקת בשוקת עד שאילו תנטל השוקת תנטל גם השפה עמה כשרים: ח ב' שקתות שבאבן. הכא איירי באבן המטולטלת (כ) שאינה סלע מחובר וב' שקתות הללו תורת כלי יש להן: קדש אחת מהן. שנתן אפר פרה במים שבאחד מהן: כשפופרת הנוד. כמין קנה שנתן ע"פ הנוד שבו מריקים היין או המים בתוך הנוד. ושיעורו כדי שיהיו ב' אצבעות של פס היד חוזרת בו ברייח לא הגודל אלא האצבעות הסמוכות לו: או שהיו מים צפין ע"ג. כגון שכותל האמצעי המפסיק בין ב' השקתות נמוך משאר הכתלים: בקליפת השום. כשנתמלאו שתיהן נפיך המים על המחיצה האמצעית כקליפת השום: ט שהקיפן. סמכן זו אצל זו לשון מקיפין שתי שבירות דמסכת ביצה: המים שביניהן. שבין שתי עריבות ושבין סדק של שוקת. אבל שאר המים מקודשין אלא לאותן שבסדק לא נכנס בהן הקדוש (כא): גפסים. מין סיד הוא ולבן ביותר. וקורין לו בלע"ז ייס"ו:

פרק ו המקדש מי חטאת. הבא ליתן מאפר הפרה לתוך המים. והוא קדוש האמור בכל מתניתין: או על הצד. על גבו של כלי: ואחר כך. נפל לשוקת על המים שבתוך השוקת. פסולים אותן המים להזאה. דכתיב ולקחו ונתן עד שיוצא האפר בתוך המים מכח אדם: נטל מן השפופרת וכסה. נטל אפר מן השפופרת וכסה השפופרת קודם שיקדש דהיינו קודם שיתן האפר בנים: או שהגיף את הדלת. קודם שיקדש: הקדוש כשר. דהיינו האפר שבידו לפי שמלאכה אינה פוסלת באפר כדאמרן: והמים פסולים. דנעשית מלאכה עם המים. ולעיל [סוף] פרק פרת חטאת תנינו שהמלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האפר: זקפה בארץ. לאחר שנטל האפר מן השפופרת הניח השפופרת בארץ קודם שיתן האפר במים: פסול. המלאוי דהיינו המים לפי שעשה מלאכה עם המים. ואם הניח השפופרת בידו וכפה ידו עליה כדי שלא יתפזר האפר שבתוכה ואח"כ נתן האפר על המים כשר המלאוי דהיינו המים דאין זו חשובה מלאכה: לפי שאי אפשר. לשמור האפר שבתוך השפופרת אם לא יכוף ידו על פיה שהרי אינו יכול להושיב הפקק על פיה עד שיקדש. פי' אחר זקפה בארץ הניח האפר (ג) בארץ פסול האפר. דכתיב

(יט) התרנגולת. לאפוקי ביצת נעמית דתני בתוספתא דכשרי ואפי' אינה מגופה. וכ"פ הר"מ. ועתוי"ט: (כ) שזהו ההפרש בין אבן ובין סלע ומיהו נראה דה"ה אפי' חברה בסיד: (כא) וקשה כיון שנסדקה לא הוי כלי כלל ול"ל דהב"ע שאין מים נוזלין מהסדק מפני שחברם. בטיט וה"ל כלי לענין זה אבל לא לענין מה שבסדק:

פרק ו (א) פסול. ומיירי שמעלמו חזר ונפל מידו לשוקת דאי מכחו ניתן כשר. הר"ש: (ב) כפל כו'. הא הפילו הוא כשר דכתיבה ע"י דבר אחר שמה נתינה. הר"ש: (ג). היינו ספופרת עם האפר דבאפר לא שייך זקיפה אלא אשפופרת קאי ובלא כסוי ומש"ה פסול. ועתוי"ט

ב היה קדוש צף על פני המים. ר"מ ור"ש אומרים נוטל ומקדיש. וחכ"א כל שנגע במים אין מקדשין בו. זלף את המים. ונמצא קדוש מלמטן. ר"מ ור"ש אומרים מנגב ומקדש. וחכ"א כל שנגע במים. אין מקדשין בו: ג המקדש בשוקת והטפי בתוכה. אע"פ שפיו צר כל שהוא. המים שבתוכו מקודשין. אם היה ספוג. המים שבתוכו פסולים. כיצד יעשה יזלף עד שהוא מגיע לספוג. נגע בספוג אע"פ שהמים צפין על גביו כל שהן פסולין: ד נתן ידו או רגלו או עלי ירקות. כדי שיעברו המים לחבית פסולים. עלי קנים ועלי אגוז כשרים. זה הכלל דבר שהוא מקבל טומאה פסול. ודבר שאינו מקבל טומאה כשר: ה המפנה את המעין לתוך הגת. או לתוך הגבים. פסולים לזבים ולמצורעים. ולקדש בהן מי חטאת מפני שלא נתמלאו בכלי:

פרק ז חמשה שמלאו חמשה חביות. לקדשן חמשה קדושין. ונמלכו לקדשן קדוש אחד. או לקדשן קדוש אחד. ונמלכו לקדשן חמשה קדושין הרי כלן כשרים. יחיד שמלא חמשה חביות לקדשן חמשה קדושין. ונמלך לקדשן קדוש אחד אין כשר אלא אחרון (א). [א]לקדשן קדוש א'. ונמלך לקדשן חמשה קדושין. אין כשר אלא זה שקדש ראשון (ג) אחד

[א] גמלא או

דכתיב למשמרת [ובעינן שיהא למשמרת]. ואם נתן האפר לתוך ידו כשר דאפשר לשמרו. ושפיר קרינא ביה למשמרת ואפי' זה גרסי' לפי שאפשר: ב היה קדוש צף על פני המים. שנתן על המים אפר הרבה. ולאפר עצמו קרי קדוש נוטל מאותו אפר ומקדש בו מים אחרים ואפי' באותו שנגע במים מקדש וחוזר ומקדש כמה פעמים אלא שמנגבו: זלף את המים. הזה מן המים המקודשים על האדם ועל הכלי' עד שכלו כל המים. והאפר נשאר בשולי הכלי: וחכ"א וכו'. והלי' כחכמים בתרוייהו: ג שפי. פך קטן שפיו צר והמים היורדים ממנו יורדים טיף טיף: אע"פ שפיו צר. שפות משפופרת הנוד (ד) המים שבתוכו מקודשים וכשרים להזות אע"פ שלא נכנס שם מאפר הפרה כלל דהוו כאילו נתערבי' למים שבשוקת: היה ספוג. אם בשעת מלאוי היה ספוג בשוקת. המים הבלועים בספוג פסולים. דמים חיים אל כלי בעינן ואין הספוג כלי: יזלף עד שהוא מגיע לספוג. כשבא ליטול המים וליתנם בצלוחית שופך (ס) כל המים עד שמגיע לספוג אבל לא ישפוך מן המים שבספוג כלל. כדי שלא יתערבו המים שבספוג שהם פסולים עם המים שבשוקת שהם כשרים ויפסלו כלם: נגע בספוג. נמצאים מי הספוג לתוך השוקת ונתערבו הפסולים בכשרים. ונפסלו כלם: ד נתן ידו או רגלו. הרי שהיה קלוח יורד מהר מעוקם ואינו יורד לתוך החבית שרוצה למלאותה לקדוש. ונתן ידו למטה בראש ההר לעשותם כעין צנור. כדי שיעברו המים דרך ידו לחבית של קדוש. וכן עלי ירקות הראויין לאכילה ומקבלין טומאה: פסולים. המים. כדילפינן בפ"ב דזבחים (דף כה) מדכתיב מקוה מים יהיה טהור הוייתן ע"י טהרה תהא. ואע"ג דהאי קרא במקוה הוא דכתיב ילפינן מיניה כל הויות. והכי הוי משמעות דקרא הוייתן של כל מים המטהרים. ע"י טהרה תהא. בין שאתה מהוה אותן להיותן מקוה או מלאוי. הוי מהוה אותן ע"י דבר שאינו מקבל טומאה: ה המפנה את המעין לתוך הגת. שעשה חריץ מן המעין על הגת כדי שיפנו שם מי המעין ואח"כ הפסיקן: גת. בור שעושין לפני הגת כדי לקבל את היין קרוי גת: גבים. לשון עשה הנחל הזה גבים האמור בספר מלכים. והוא רקק של מים: פסולים. לזבים לטבילה דלאו מים חיים נינהו: ולמצורעים. דבעינן מים חיים להזות עליו עם דם הצפור: ולקדש מי חטאת. בעינן מים חיים והני כיון דהפסיקן לאו מים חיים נינהו. והא דקתני מפני שלא נתמלאו בכלי. כדי לפוסלן לקדוש בכל ענין אפי' בא לקדש בתוך הגת או בתוך הגבים עצמו (י):

פרק ז חמשה. לקדשן חמשה קדושין. כל חבית וחבית בפני עצמה: ונמלכו לקדשן קדוש אחד. לערות שמשתן בתוך כלי גדול ולקדש הכל בבת אחת: הרי כלן כשרים. דהואיל וכל אחד ממלא ככלי שלו. אין כאן מלאכה שוללת במים בין מלאוי להטלת האפר במים: היחיד שמלא חמש חביות כו'. אין כשר אלא אחרון. שהמלאוי הראשון נפסל במלאכה שעשה כשמלא את השני קודם שנתן את האפר בראשון. וכן השני נפסל כשמילא את השלישי. וכן כלם. ואם מתחלה היה ממלא ה' חביות ע"מ לאסר ע. או אפי' מאה חביות כדי לקדשן קדוש אחד. כגון שצריך להזות על כלים הרבה (ג) לא היו פוסלים זה על זה וכולן כשרים. דהכל נחשבים מלאוי א'. אבל כשממלא מתחלה לשם שמשה קדושים. כלן פוסלין זה על זה ומשום מלאכה שהיא פוסלת במים עד שיטיל האפר. הלכך אין כשר אלא אחרון: ונמלך לקדשן חמשה קדושין. שקדש זו לעצמה וזו לעצמה: אין כשר אלא זה שקדש ראשון. לפי שקדוש הראשון הוי מלאכה לאחרים שהיו ממולאים ולא נתן לתוכן אפר. דעד שיתן

ומפרש"ם: (ד) וכא דלעיל גבי מקום לריכים כשפופרת כמו צינור מקולוס דשאני כלי בעך כלי שמתסבר בסנור מוטס: (ס) כפ"י ולדבריו מיירי במילוי ובמשנה שני במקדס. והר"ש פי' דיזלף היינו שמזה: (ו) ולא דמי למים שהמשיך מן המעין לסבית. בעלי קניס דגם ונבי' לאו כלים נינהו ואפילו קודם שהפסיקן:

פרק ז (א) אחרון. כשלא

כמו שנמלך ולא עיקן לכלי אחד ולא קתני ונמלך אלא לומר שאם ירלה לימלך לא יועיל לו אבל ימיחס כך ויסי' האחרון כשר: (ב) ובעינן אחד אי אפשר. הר"ש: (ג) ראשון. בין שהטליכה בחבית שמילא ראשונה או באחרונה.

אמר לאחר קדש לך את אלו אין כשר אלא ראשון. קדש לי את אלו הרי כלם כשרים: ב הממלא באחת ידו. ועושה מלאכה באחת ידו. הממלא לו ולאחר (ד). או שמלא לשנים כאחד. שניהן פסולין. שהמלאכה פוסלת במלוי בין לו בין לאחר (ה): ג המקדש באחת ידו ועושה מלאכה באחת ידו. אם לו פסול. ואם לאחר כשר. המקדש לו ולאחר שלו פסול ושל אחר כשר. המקדש לשנים כאחד שניהן כשרין: ד קדש לי ואקדש לך. הראשון כשר. מלא לי ואמלא לך האחרון כשר. קדש לי ואמלא לך שניהם כשרים. מלא לי ואקדש לך. שניהם פסולים: ה הממלא לו ולחטאת. ממלא את שלו תחלה וקושרו באסל. ואח"כ ממלא את של חטאת. ואם מלא של חטאת תחלה. ואח"כ מלא את שלו. פסול. נותן את שלו לאחוריו. ואת של חטאת לפניו. ואם נתן את של חטאת לאחוריו פסול. היו שניהן של חטאת. נותן א' לפניו וא' לאחוריו וכשר מפני [א]שאי אפשר: ו המוליך את החבל בידו לדרכו. כשר. ושלא לדרכו. פסול. זה הלך ליבנה ג' מועדות ובמועד שלישי הכשירו לו. הוראת שעה: ז המכנן את החבל על יד [ב](על יד). כשר. ואם כננו באחרונה. פסול. א"ר יוסי לזה הכשירו הוראת שעה:

[א] גמ' שאפשר [ב] גמ' ל"ג

המצניע

פיתן את האפר מלאכה פוסלת במים: אמר לאחר קדש לך את אלו. היחיד שמלא ה' חביות לקדשן קדוש אחד. ואמר לאחר קדש לך את אלו. וקדשן האחר שמשה קדושים. אין כשר אלא ראשון דכיון שאמר לו קדש לך ונתן לו. נעשו שלו וכאילו מלאן הוא. והקדוש שקדש לראשון נעשה מלאכה לפסול את האחרים: אבל אם אמר קדש לי את אלו כלן כשרים. שהממלא לא עשה מלאכה. והמקדש אינו שלו כדי שיפסלו על ידו: ב ועשה מלאכה בידו אחת. פסול המלוי מטעם מלאכה: לו ולאחר. (כו' כאחת): שניהם פסולים. דכיון דלתרי גברי קא ממלא נחשב האחת מלאכה לחברתה: בין לו בין לאחר. דאע"פ שאין המים שלו. פוסלו במלאכה שנעשת מלאוי: ג אם לו פסול. אם הקדוש שלו פסול. דשאה המלאכה קודמה לקדוש ונפסלו המים: ואם לאחר. סוף הקדוש כשר. שהרי בעל המים לא עשה מלאכה: המקדש לו ולאחר. שהיסס כאחת. א"כ קדם לחברו קודם שלו (י) פסול. דקדוש של חברו נחשב מלאכה לפסול מימיו: שניהם כשרים. שאין המים שלו שיפסלו על ידו: ד קדש לי ואקדש לך. כגון שכל אחד מלא מים לעצמו. ובא זה וקדש מימיו של זה וזה קדש מימיו של זה. אותו שקדש ראשון כשר מה שקדש לחברו. דחברו לא עשה מלאכה אלא על אחר שנתקדשו מימיו. ומשנתקדשו אין מלאכה פוסלת. אבל מה שקדש השני לראשון פסול שהראשון פסלה במה שקדש מימי השני קודם שנתקדשו מימיו: מלא לי ואמלא לך. המלאוי האחרון כשר אבל מלאוי ראשון פסול. היינו המים שנתמלאו ראשונה דנפסלו במלאכה במלאוי שמלא לחבירו: קדש לי ואמלא לך. שהיו לו מים ממולאים ואמר לחבירו קדש לי מימי ואח"כ אמלא לך: שניהם כשרים. דאין המלאכה פוסלת אחר קדוש וזה נמי שנתמלאו לו המים. מימיו כשרים. דמשנתמלאו לו המים לא עשה מלאכה: מלא לי ואקדש לך. שהאחד היו לו מים ממולאים וא"ל זה. מלא לי תחלה ואח"כ אקדש לך: שניהם פסולים. זה שמלא עד שלא נתקדשו מימיו וזה שקדש לחברו משנתמלאו מימיו: ה הממלא לו ולחטאת. הממלא מים קלתן רוצה לנרכו. ובקלתן רוצה ליתן אפר חטאת: באסל. במוט ודקך שואבי מים שנותנים מוט על כתפם וכד מלא תלוי בראש המוט מלפניו. וכד א' מאחריו: ואח"כ מלא את שלו. פסול משום מלאכה: ואת של חטאת לפניו. כדי לעשות בהן שמירה מעולה (ז): ואם נתן של חטאת לאחוריו פסולה. דכתיב למשמרת למי נדה בזמן שהן שמורין הן מי נדה בזמן שאינן שמורין אינן מי נדה: היו שניהן של חטאת וכו'. דהואיל ומסיק אדעתיה דשלפניו נזכר נמי בשל אחריו והיינו מפני שאפשר כלומר אפשר לשמור שלאחריו אגב שלפניו: ו המוליך את החבל בידו לדרכו. לאחר שמלא את הדלי בחבל החזיר את החבל לבעלים. לדרכו. שלא הולך לעקם או להרחיב את דרכו אלא לפי הלוכו מלא בעל החבל והחזיר לו את שלו אין זו מלאכה וכשר המלאוי: שלא לדרכו. שעקם את דרכו כדי להחזיר החבל מלאכה היא ופסול: זה הלך. כלומר על דבר זה (ח) הלך חכם אחד לשאול מחכמי יבנה הן סנהדרי גדולה שגלו שם: הוראת שעה. שעת הדחק היה הא לאו הכי לא: ז המכנן את החבל. דרך משלשלי הדלי למלאות מים כשמעלה את הדלי מסבב את החבל בידו כמין טבעת שלא יהא נגרר לארץ. ומכנן לי הדרא לכנתא. ואם בדרך העלאת הדלי מכנן על יד על יד דרך העלאה היא. ואין זו מלאכה וכשר המלאוי. ואם באחרונה לאחר שהעלהו כננו השוב מלאכה ופסול: לזה הכשירו הוראת שעה. מה שהכשירו ביבנה הוראת שעה לא למוליך את החבל שלא כדרכו שלא לזה

הר"מ: (ד) לו ולאחר. פי' כאחת. הר"ש: (ה) בין לאחר. משא"כ בקידוש כיון שאין בו שכר ולא טובת הנאה והמים של אחר הם אינם נפסלים במלאכתו אבל במלאוי יש בו שכר או טובת הנאה וכממלא לעצמו דמי. הר"ש: (ו) הר"מ ולאי נמי לא פלקה הא דכתבו לעיל דשמא שמלאכה כרי דלאי נמי ודאי קדמה בעינן וכן נראה דעת הר"מ בפי' וכ"כ הכ"מ שהר"מ לא הלא הטעם בשמא כי השאלת ההשתלות ודאי יהיה קודם מאן השוב מלאכה: (ז) תמיהני למאי איצטריך לומר שמירה מעולה הא לאחריו לאו שמירה כלל היא אא"כ יש נ"כ לפניו דהואיל כו' כמו שמסיק הר"ב. והר"ש שכתב שמירה מעולה כ' דלאחריו נמי שמירה היא אלא דלכתחלה היכא שאפשר בעינן שמירה מעולה ובדיעבד כשר מפני שא"י בענין אחר: (ח) הייט סלא

ח המצניע את החבית שלא תשבר (ט). או שכפאה על פיה. על מנת לנגבה למלאות בה. כשר. להוליך בה את הקדוש. פסול. המפנה חרסין מתוך השוקת. בשביל שתחזיק מים הרבה. כשרין. ואם בשביל שלא יהיו מעכבין אותו בשעה שהוא זולף את המים. פסול: **ט** מי שהיו מימיו על כתפו. והורה הוראה. והראה לאחרים את הדרך. הרג נחש ועקרב. ונטל אוכלים להצניעם. פסול. אוכלין לאכלן. כשר (י). הנחש והעקרב שהיו מעכבים אותו. כשר. א"ר יהודה. זה הכלל כל דבר שהוא משום מלאכה. בין עמד בין לא עמד. פסול. דבר שאינו משום מלאכה. עמד פסול. ואם לא עמד. כשר: **י** המוסר מימיו לטמא. פסולין. ולטהור. כשרין. ר"א אף לטמא כשרין. אם לא עשו הבעלים מלאכה: **יא** שנים שהיו ממלאין לחטאת והגביהו זה על זה. ונטל זה לזה קוצו. בקדוש אחד. כשר. בשני קדושין פסול. רבי יוסי אומר אף בשני קדושין. כשר. אם התנו ביניהן: **יב** הפורץ על מנת לגדור כשר. ואם גדר. פסול (יב). האוכל ע"מ לקצות. כשר. ואם קצה. פסול. היה אוכל והותיר. וזרק מה שבידו לתחת התאנה. או להוך המוקצה. בשביל שלא יאבד. פסול:

פרק ח **שנים** שהיו שומרים את השוקת. נטמא אחד מהם. כשרים. מפני שהן ברשותו של שני. טהר (א) ונטמא שני כשרים. מפני שהן ברשותו של ראשון. נטמאו שניהן כאחת. פסולין. עשה אחד מהן מלאכה. כשרין. מפני שהן ברשותו של שני. עמד ועשה השני מלאכה כשרין. מפני שהן ברשותו של ראשון. עשו שניהן כאחד פסולין:

המקדש

בזה שכונן את המבל באחרונה הכשירו לו ע"י הדחק: **ח** המצניע את החבית. שהוא דולה בה המים לשום בשוקת ולאחר בעירה ממנה הצניעה קודם שיקדש המים בשוקת אין הצנעה זו חשובה מלאכה לפי שצריך לה עדיין למלאות בה. וצורך מלאוי הוא. וכן כפאה על פיה נמי לנגבה לפי שרוצה למלאות בה עדיין לא חשיב מלאכה וכשר המלאוי. אבל אם עשה כן להוליך בה את הקדוש דהיינו מים המקודשין הואיל ולאו צורך מלאוי הוא חשוב מלאכה ופסול המלאוי: בשביל שתחזיק מים הרבה. לא חשוב פנוי זה מלאכה: בשעה שהוא זולף. שהוא נוח פסול דפנוי זה חשוב מלאכה: **ט** והורה הוראה. להתיר או לאסור לטמא או לטהר לפטור או לחייב: ודבר שאינו משום מלאכה. כגון הולאה ומלאה את הדרך: אם עמד. שנתעכב שם בשביל זה: פסול. משום היסח הדעת וכן הלכה: **י** המוסר מימיו לטמא. לשמרן: פסולים. דבין עשו הבעלים הראשוני מלאכה בין לא עשו בעלים הראשוני מלאכה. דבחזקת השומר קיימי. והוא אינו מקפיד לשומרן מפני שהוא טמא והתורה אמרה למשמרת למי נדה: ולטהור כשרים. ואפילו עשו הבעלים הראשונים מלאכה שכבר יצאו מרשות בעלים וקיימי ברשות שומר. ומיהו אם השומר עשה מלאכה פסולי: אף לטמא כשרים. דסבר ר"א המוסר מימיו לטמא בחזקת הבעלים הראשוני קיימי. הלכך אם לא עשו הבעלים מלאכה כשרים. ואין הלכה כרבי אליעזר: **יא** והגביהו זה על זה. שסייעו זה את זה להגביה: ונטל זה לזה קוצו. או שנטל זה לזה קוץ שנתחב לו בידו: בקדוש א'. שהיו שניהם ממלאים לצורך קדוש א' כשר. שיכול כל א' לסייע לחברו ונטילת הקוץ שבידו נמי צורך מלאוי היא: בב' קדושין פסול. שפסל כל אחד מימיו במה שסייע לחברו. או שנטל לו קוץ. משום מלאכה: אם התנו ביניהן. שאמר כל אחד לחברו כשתגביה לך יהא שלי ושלך בתוכן (וכמו כן א"ל האחר). ואחר שהגביהו נוקם כל א' מהן אחת מהן ברשותו. ואין הלכה כרבי יוסי: **יב** הפורץ על מנת לגדור. כלומר אפי' ע"מ לגדור לא חשיב מלאכה וכשר המלאוי (יא): האוכל על מנת לקצות. לאחר שמלא המים קודם שיקדש. היה מלקט תאנים ע"מ ליבשן לעשות מהן גרוגרות. ונאמר לקיצתן אכלן (יג). אין המחשבה שהיה רוצה לעשותן קציעות פוסלת במים. אלא הרי הוא כאלו לקט לאכול שאינו פוסל. דומיא דפורץ על מנת לגדור. שאין המחשבה שהוא חושב לגדור. פוסלת עד שיגדור. הכא נמי: אם קצה. אם הניח אותן במקום שמניחין התאנים ליבשם. פסול: בשביל שלא יאבד פסול. שמצניע אוכלים כדי שלא יאבדו. חשיבא מלאכה:

פרק ח **שנים** שהיו שומרים את השוקת. שנתמלא לחטאת: טהר. אותו שנטמא טבל מטומאתו: ונטמא שני. היינו חבירו שהיה טהור: כשרים. המים שבשוקת: עמד ועשה הב' מלאכה.

עמד

אלא כדרכו: (ט) שתשבר. לשון מהר"מ כל מידי דאורחייהו דכל הממלאי' בהכי לאו מלאכה היא ואורחא היא להצניע שלא תשבר וכן דרך לכפותה על פיה שלא יפול לתוכה עפר: (י) פסול כו'. וקשה הילך אפשר דלהצניען הוי מלאכה אף שעדיין לא הצניען. ונטל אוכלין ואכלן כשר. ואפשר דאכילה חשיבא צורך המלאוי כדי שיהיה לו כח למלאות. הר"ש וכ"מ: (יא) שמה שפורץ איננה מלאכה שהוא מקלקל ואף דהוי תיקון שיכול לילך שם זה הוי צורך מילאוי אבל במ"א פסול אע"פ שלא הוליך דהם חשובים מלאכות בעצמם אא"כ הם לצורך אין כאן פסול. ועתוי"ט: (יב) פסול. קמ"ל אע"ג דלא חידש כלום שעשאו כבתחלה פסול. הר"ש: (יג) לפי' אי פסקא הוי"ל למיתני ע"מ לקלות ואכל אבל הר"ש כתב אם קלה פירוש לאכול אף שכוונתו להקלות האמר כשרים ואם קלה קודם מתן האפר פסול:

פרק ח (א) טהר ושב לשמור:

שאם

ב המקדש מי חטאת. לא ינעול את הסנדל שאם נפלו (ג) משקין על הסנדל נטמא. וטמאהו הרי [א] הוא אומר מטמאיך לא טמאוני. ואתה טמאתני. נפלו משקין על בשרו. טהור. נפלו על כסותו. נטמאת וטמאתו. הרי זה אומר. מטמאיך לא טמאוני. ואתה טמאתני: ג השורף פרה ופרים (ד). והמשלח את השעיר מטמא בגדים. פרה ופרים. ושעיר המשתלח עצמן. אין מטמאין בגדים (ה). ה"ז אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני: ד האוכל מנבלת העוף הטהור. והיא בבית הבליעה מטמא בגדים. הנבילה עצמה. אינה מטמאה בגדים. ה"ז אומר מטמאיך לא טמאוני. ואתה טמאתני: ה כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה. נטמא משקה. טימאן. ה"ז אומר מטמאיך לא טמאוני. ואתה טמאתני: ו אין כלי חרש מטמא חבירו. אלא משקה. נטמא משקה. טמאתו. ה"ז אומר מטמאיך לא טמאוני. ואתה טמאתני: ז כל הפוסל את התרומה. מטמא את המשקין להיות תחלה. לטמא אחד ולפסול אחד. חוץ מטבול יום. ה"ז אומר. מטמאיך לא טמאוני. ואתה טמאתני: ח כל הימים כמקוה. שנאמר (בראשית א) ולמקוה המים קרא ימים. דברי ר"מ. רבי יהודה אומר הים הגדול כמקוה. לא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים הרבה. רבי יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין. ופסולין לזבים ולמצורעים ולקדש מהן מי חטאת: ט המים המוכים פסולים. אלו הן המוכים. המלוחים. והפושרים (י). המים המכזבים. פסולין

[א] מלאכי זה

עמד הראשון ממלאכתו. ובא השני ועשה מלאכה תחתיו: ב נטמא וטמאוהו. נטמא הסנדל וטמא את האדם לטהרת. שכלים שנטמאו במשקין מטמאים את האדם לטהרת. שאין מגין לראשון ושני בטהרת. כדתנן לקמן פ' כל הראוי (מ"ז) אע"פ שאם נפלו המשקים הללו על בשרו טהור. שהטהור לפרה אם נגעו משקין טמאין בבשרו. הוא טהור כמו שהיה. לבד אם נגעו בידיו. לפי שהמשקין טמאים (ג) מטמאים את הידים ותנן בטהרת חטאת קי"ל דאם נטמאו ידיו נטמא גופו: מטמאיך לא טמאוני. משקים שטמאו את הסנדל לא היו יכולים לטמא הטהור לחטאת אם נגעו בבשרו כדאמרן והסנדל שבא מכחם טמאו: ג השורף פרה אדומה ופרים הנשרפים. כגון פר יוה"כ ופר כהן משיח ופר העלם דבר של צבור מטמאים בגדים. דבכולהו כתיב יכבס בגדיו. ולא שנא בגדים שהוא לבוש. ולא שנא בגדים שהוא נוגע. וה"ה לכל שאר כלים. דלא ממעטינן אלא אדם וכלי חרס בלבד הוא שאין מטמאין אם נגעים בהן: ופרה ופרים עצמן ושעיר המשתלח. אם נגעו בבגדים הרי הן טהורים. והיינו דאמרי ליה בגדי' לאדם. מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני: ד האוכל מנבלת עוף טהור. נבלת עוף טהור אין לה טומאה אם נגעה באדם או בבגדים. אלא בבית הבליעה מטמא אדם לטמא בגדי'. כדתנן במס' טהרות והיינו דאמרי ליה בגדי' לאדם. מטמאיך לא טמאוני וכו': ה כל ולד הטומאה. כגון ראשון ושני אין מטמא כלים אלא אב הטומאה ומשקה שנטמא בראשון ושני מטמא כלים גזירה משום משקה זב וזבה. כגון רוקו וזובו ומימי רגליו שהן אב הטומאה: ו אין כלי חרס מטמא חברו. שאין כ"ח נעשה אב הטומאה לעולם. ואין כ"ח מקבל טומאה אלא מאב הטומאה. אלמא שאין כ"ח מטמא חברו אלא משקה. אבל מטמא הוא המשקין. והמשקים חוזרים ומטמאים חברו. גזירה משום משקה זב וזבה. כדאמרן: ז כל הפוסל את התרומה. כגון ידים שניות עושות משקים תחלה לטמא אוכלין וידים עצמן שנגעו באוכלי (ו) חולין. טהורים שאין שני עושה שלישי בחולין: חוץ מטבול יום. שלא העריב שמשו אע"פ שהוא פוסל את התרומה. אינו מטמא המשקין להיות תחלה. ואפי' משקין של תרומה (ז) אם נגע בהן טבול יום אינן אלא פסולים בלבד לא טמאים: ח כל הימים במקוה. לכל הני מילי דקתני בסיפא (וגם) אין מטהרין בזוחלין דאין מקוה מטהר בזוחלין אלא במכונסין דכתיב אך מעין מטהר בזוחלין ואין מקוה מטהרת בזוחלין: ופסולין לזבין. דזב בעי מים חיים דכתיב ורחץ את בשרו במים חיים [ומצורע דכתיב אל כלי חרש על מים חיים. ולמי חטאת דכתיב] מים חיים אל כלי: הים הגדול במקוה. לא קרא הכתוב מקוה אלא לים הגדול. דביה משתעי קרא במעשה בראשית שאז נקוו כל מימי בראשית. ולא נאמר ימים בלשון רבים. אלא מפני שמעורבים בו מיני ימים הרבה שכל הנחלים הולכים אליו: ר' יוסי אומר כל הימים. וים הגדול תורת מעין עליהן. לענין שהן מטהרין בזוחלין מפני שהנחלים הולכין וזוחלין עליהן. אבל פסולין הן לתורת מים חיים (ח) שהכתוב קוראן מקוה. והלכה כרבי יוסי: ט מים המוכין. המוזקין (ט). כגון שהן מלוחין ופושרין: פסולין. למי חטאת: מים המכזבין. הפוסקין כמו אבל

(ג) שאם נפלו. ולפיכך חיישי שמא יפלו וקשה לפי"ז לא יכבס בגדים נ"כ מפני טעמא ועוד עד דכמום למשקין טמאים כמים לשאר טומאות שבעולם בסנדל ועוד למה אמר המקדש ולא הנוגע והמזה לפיכך נ"ל דלא חשו לשאר משקין. אלא למי הקדוש שמא יפלו על הסנדל בשעת הקדוש ויפסלו בהיסח הדעת ויטמאו הסנדל ויטמאהו. וכיון שכן לא חשו ללבוש בגדים בשעת הקדוש מפני שאפשר להזהר משא"כ בסנדל. הר"א ועיין תוי"ט: (ג) ואפי' הם טהורי' לקדש הם טמאים לגבי חטאת. הר"מ: (ד) ופרים. וה"ה דהוה מצי למתני ושעירים והן שעיר יוה"כ ושע"ג: (ה) בגדים. אבל אוכלין ומשקין הנה ופרים מטמאין. הר"מ ועתוי"ט: (ו) כלומר אוכלי: (ז) היינו לר"ע אבל לחכמים דפליגי מ"ד אפילו דקדש כמי: (ח) שהרי אינם מבעים הלכך מסתבר טפי מה שהכתוב קוראן מקוה היינו לפסלן ממים חיים. תוי': (ט) ובנ"א מוזקין. ויהיו המוכים בדגש הכ"ף: (י) המלוחים כו'. משום שיש לו שם לווי כ"ל. הר"ש

הר"ש: (יא) וקשה דאושן שנים שבין השבוע ליובל מה תהא עליהם ולשון הר"מ לשנים רבות יותר משבע וכ"ל דר"ל דכל שהן יותר מז' מיקרי שנים רבות: (יב) ועוד לפי שאין רדופין מחמת שמתערבין באגמים ואין מיוחן מיות גמור. תוי': (יג) אדם. דהוי כמו המפנה את המעין דספ"ו: (יד) להמתין. ולא דמי למי בלים שנטבען שם מעורבים. כ"ל:

פרק ט (א) דהא אין כאן פסולים אלא כ"ש וק"ל אין בילה וקשי' איך אפשר שלא יוכל לסלוק הכ"ם לב'. תוי': (ב) פוסלין. מזמרא דמי חטאת היא דמן התורה ברוצא בטל. תוי' ועיין תוי"ט: (ג) פוסלין. דס"ל דאינו עושה אלא מן הפירות. תוי' הר"ש: (ד) דיו. ביצא איירי דומיא דאיך הר"ש. ולהכי א"ל למנב דלאו משקין נינהו וסגי במערה דאין נשאר ממנו כלום ואפי' נשאר אין מתערב במים. מהר"ס. ול"נ דמיירי בלא דיערה שנן ודאין צריך לנגב הוא כמ"ש הר"ב: (ה) כ"ל דאפילו לר"ש דמ"א דהתם כ"ש והכא טובא. הר"ש: (ו) העופות. ששהו המים פסולין. דארישא קאי. ובשרלים דקתני אינם גרס פוסלין דקאי אשרלים וכ"ה בר"מ: (ז) החושב. כ"ל דפי' שאומר דמחשבה לא מהני כמו בשלא לשמן וכמו המחשב לפגום

פסולין. אלו הן המים המכזבים. המכזבים אחד בשבוע. המכזבים בפולמסיות. ובשני בצרון. כשרים. ר' יהודה פוסל: י מי קרמיון. ומי פוגה. פסולי'. מפני שהם מי בצים. מי הירדן ומי ירמוך. פסולים. מפני שהם מי תערובות. ואלו הן מי תערובות. אחד כשר ואחד פסול שנתערבו. שניהן כשרין ונתערבו כשרין. ר' יהודה פוסל: יא באר אהאב. ומערת פמיים. כשרה. המים שנשתנו. ושנויין מחמת עצמן כשרין. אמת המים הבאה מרחוק. כשרה. ובלבד שישמרנה שלא יפסיקנה אדם (יג). ר' יהודה אומר הרי היא בחזקת מותרת. באר שנפל לתוכה חרסית או אדמה. ימתין לה עד שתצל. דברי רבי ישמעאל. ר' עקיבא אומר. אינו צריך להמתין (יד):

פ"ט צלוחית שנפל לתוכה מים כל שהן. רא"א יזה שתי הזיות. וחכמים פוסלין (ב). ירד לתוכה טל. רא"א יניחנה בחמה והטל עולה. וחכמים פוסלין (ג). נפל לתוכה משקין ומי פירות יערה וצריך לנגב. דיו (ד) קומוס וקנקנתום. וכל דבר שהוא רושם יערה. ואינו צריך לנגב: ב נפל לתוכה שקצים ורמשים. ונתבקעו או שנשתנו מראיהם פסולין. חפושית. בין כך ובין כך פוסלת מפני שהיא כשפופרת. ר"ש וראב"י אומרים. הדירה. והכנה שבתבואה כשרים. מפני שאין בהם לחה: ג שתתה מהן בהמה או חיה פסולין. כל עופות [א]פוסלין (ו) חוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת. כל השרצים אינם [ב]פוסלין חוץ מן החולדה. מפני שהיא מלקת. ר"ג אומר אף הנחש. מפני שהיא [ג]מקיאה. ר"א אומר אף העכבר: ד החושב (ז) על מי חטאת לשתות. ר"א אומר. פסול. רבי

[א]גמ' פסולין [ב]גמ' פסולין [ג]ס"א שהוא מקיא

לא יכזבו מימיו (ישעיה נח): פסולין. דמים חיים בעינן: אחד בשבוע. אבל אחת ביובל (יא) שפיר מקרו מים חיים: בפולמסיות. מיילות של גייסות שמותין ומקלקלין בהן: בשני בצרון. שנים של עצירת גשמים: ר"י פוסל. אפי' אותן שאין מכזבין אלא בפולימסיות ובשני בצרון ואין הל' כר"י: י מי קרמיון מי פוגה. נהרות שבא"י כן: מי בצים. לשון היגאה גומא בלא בצה (איוב ח) כלומר מים שהאומר וטיט מעורב בהן. ורחמנא אמר מים חיים אל כלי והכא איכא מגילה בין מים לכלי (יב): מי תערובת. במים פסולים מתערבי' בהם: א' פסול וא' כשר. ונתערבו אסור לקדש ממקום התערובות ולמטה: ר"י פוסל. אפי' בשניהם כשרים פוסל ר' יהודה ליטול ממקום התערובות גזירה [illegible] אחד פסול. ואין הלכה כרבי יהודה: יא באר אהאב. לא אתפרש היכן הוא ושא קמ"ל דמים חיים הן: ומערת פמיים. מערה המשוכה [illegible] שמשם ירדן יוצא ונלבון ישמעאל קורין לו בניים: רבי יהודה אומר הרי היא בחזקת מותרת. ואין הלכה כרבי יהודה: עד ישתצל. עד שיקזבו המים ללולים כדמעיקרא ואין הלכה כר' ישמעאל:

פרק ט צלוחית. כלי שנותנים בו המים המקודשים לאפר שהשליך האפר לתוכן קרוי צלוחית והכלי שנותני' בו המים כדי לקדשן קודם שיתנו בה האפר. קרוי שוקת: מים כל שהן. שאינן כשרים להזאה: יזה ב'. שאם נזה אחת שמא אין כאן מן הכשרים אבל כי מזה ב' א"א דליכא בחדא מנייהו נגן הכשרי' (א) והזאה אינה צריכה שיעור: וחכמים פוסלים. וקסברי הזאה צריכה שיעור ואין מצטרפין ההזאות והל' כחכמים ולתנ"ס פי' יזה ב' הזאות וישליכם חוץ לכלי וישאר השאר מי חטאת כשרים ופליאה היא בעיני דבפי' כל הזבחים בגמ' (ד' פ) משמע כמו שפירשתי: יניחנה בחמה והטל עולה. שדרך הטל נעלות כנגד החמה וכן הוא אומר (שמות טז) ויהי בבקר ותעל שכבת הטל. ואין הלכה כר"א: יערה. מריק מה שבתוך הכלי ואינו כשר להניח בו מי חטאת עד שינגב מן המשקי' ומי פירות: יערה ואינו צריך לנגב. דאם איתא דנשאר ממנו בכלי היה רשומו ניכר: ב ונתבקעו. שנשתהו בתוך המים זמן ומרובה עד שנתבקעו או אפי' לא נתבקעו אלא שנשתנו מראה המים פסולין: חפושית. תולעת שחורה: בין כך ובין כך. בין נתבקעה בין לא נתבקעה. מפני שהיא כשפופרת. של קנה חלולה והמים נכנסים מצד זה ויוצאים מצד זה ומתערב עמהם הגוף שבקרבה: דירה. תולעת שבחטין: כנה. מין תולעת נתי הגדל בתבואה: כשרים. אפי' נתבקעו ואין כן הלכה: ג שתתה מהן בהמה או חיה פסולי'. משום שמקה שבפיהן חוזר והמים נתערבין (ה): מוצצת. ואין המשקה שבפיה חוזר למים: מלקת. לוקקת בלשונה ונתערב הרוק שבלשונה עם המים: אף הנחש מפני שהיא מקיאה. וכן הלכה ואין הלכה כר"א: ד החושב על מי חטאת לשתות ר"א פוסל. ואפשלו

רבי יהושע אומר כשיטה. א"ר יוסי בד"א. במים שאינם מקודשים. אבל במים המקודשין. ר"א אומר כשיטה. ר' יהושע אומר כשישתה. ואם גרגר. כשר: **ה** מי חטאת שנפסלו. לא יגבלם בטיט. שלא יעשם תקלה לאחרים. ר' יהודה אומר. בטלו. פרה ששתת מי חטאת (ט). בשרה טמא (י) מעת לעת. ר' יהודה אומר. בטלו במעיה (יא): **ו** מי חטאת ואפר חטאת. לא יעבירם בנהר ובספינה (יב). ולא ישיטם עלפני המים. לא יעמוד בצד זה ויזרקם לצד זה. אבל עובר הוא במים עד צוארו. עובר הוא הטהור לחטאת ובידיו כלי ריקם הטהור לחטאת. ובמים שאינם מקודשין: **ז** אפר כשר שנתערב באפר מקלה. הולכין אחר הרוב [א] ליטמא. ואין מקדשין בו. ר"א מקדשין בכלן: **ח** מי חטאת שנפסלו. מטמאין את הטהור לתרומה. בידיו ובגופו. ואת הטהור לחטאת. לא בידיו ולא בגופו. נטמאו מטמאים את הטהור לתרומה בידיו ובגופו. ואת הטהור לחטאת בידיו. אבל לא בגופו: **ט** אפר כשר שנתנו ע"ג המים שאינן ראוין לקדש. מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו. את הטהור (יח) [ב] להטאת. לא בידיו ולא בגופו:

[א] נ"ל לטמא [ב] נ"א את ידי הטהור לתרומה ואת ידי הטהור

דאפסלו להו במחשבה: כשיטה. השבית לשתות או ליקח ממנה מים לשתות. אבל במחשבה גרידא לא פסל: במים שאינן מקודשין. שמלאן כדי ליתן בהן את האפר ועדיין לא נתן: רא"א כשיטה. והכא לא פסיל להו במחשבה. דכיון דמים קדושים הן אמלוכי ממליך וחוזר בו ממחשבתו. הילכך לא פסיל ר"א עד שיטה: רבי יהושע אומר כשישתה. מפני משקה שבפיו שחוזר ומתערב עם המים ופסיל להו: ואם גרגר. לשון גרגרת. כלומר שלא שתה כדרך השותים אלא ששפך המים בגרונו (ח): כשר. דליכא משקה פיו בחבית. והלכה כר' יהושע בתרוייהו: **ה** שלא יעשם תקלה לאחרים. שיגעו בטיט ויטמאו במי חטאת שהן: ר' יהודה אומר בטלו בטיט. ותו לא מטמאי מאחר שגבלן: מעת לעת. אם שהתה בתוך מעת לעת של שתייה. אבל שהתה טפי מהכי נתעכלו במעים: ר"י אומר בטלו במעיה. ואפילו שהתה בתוך מעת לעת בשרה טהור. ואין הלכה כר"י בתרוייהו: **ו** מי חטאת: במקודשין איירי. אבל מים שאינן מקודשין שרי. כדקתני סיפא: אפר חטאת. אפי' אפר עצמו בלא מים: לא יעבירם בנהר ובספינה. דגזור משום מעשה באדם אחד שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בספינה בירדן. ונמצא כזית מת תחוב בקרקעיתה של ספינה (יג): ולא ישיטם על פני המים. דדמי לספינה. וכן לא יעמוד בצד זה של נהר ויזרקם לצד שני. דגם זה דמי קצת לספינה: אבל עובר הוא. ברגליו (יד): במים. עם מי חטאת שבידו (טו): עובר הוא הטהור לחטאת. בין בספינה בין שט על פני המים ואינו חושש. וכן נושא בידו או משיט על פני המים כלי שהוא טהור לתת בו מי חטאת כשהוא ריקם. או שיש בו מים שעדיין לא נתקדשו באפר פרה. שלא גזרו אלא על המים המקודשים ועל האפר בלבד לא על האדם והכלים הטהורים (ומים שאינן מקודשין): **ז** אפר כשר. אפר פרה הכשר להזאה: שנתערב באפר מקלה. באפר כירה: הולכים אחר הרוב לטמא. אם רוב אפר פרה מטמא. אם רוב אפר מקלה אינו מטמא (טז): ואין מקדשין בו. ואפי' רוב אפר חטאת. אין מקדשין בו הואיל ונתערב בו אפר כירה ואפי' כל שהוא: רא"א מקדשין בכלן. דסבר ר"א לא בעינן שיעורא בהזאה. וא"א דליתא פורתא מאפר חטאת. ואין הלכה כר"א: **ח** מי חטאת שנפסלו. כגון שנשתנו מראיהן שלא מחמת עצמן וכיוצא בזה מן הדברים שפוסלים מי חטאת: מטמאין את האדם הטהור לתרומה. בין שנגע בהן בידיו. בין שנגע בהן בגופו דכמי חטאת כשרים חשיבי. וטומאה זו דרבנן היא. דמדאורייתא כיון שנפסלו פרחה מהן טומאתן החמורה. ומש"ה תני מטמאין את האדם הטהור לתרומה. דמשמע דוקא לתרומה אבל לא לחולין: ואת הטהור לחטאת לא בידיו. כלומר אין מטמאין הטהור לחטאת בין נגע בהן בידיו בין נגע בהן בגופו. דכמי חטאת כשרים חשיבי. ונהי דהטמאה מי חטאת שיש בהן כדי הזיה או נוגע בהן טמא לכל מילי, לחטאת מיהא טהור (יז): נטמאו מטמאים את הטהור לתרומה. כמי חטאת כשרים. אבל את הטהור לחטאת מטמאים אותו אם נגע בידיו דכיון דנטמאו לא גרעי מבאר אוכלים ומשקים טמאים דמטמאים את הידים. וקיימא לן דבטהרת מי חטאת. מי שנטמאו ידיו נטמא גופו: **ט** אפר כשר שנתנו ע"ג המים שאינם ראוים לקדש. הוי דינא כדין מי חטאת שנפסלו: מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו. כדין כל שאר מי חטאת הפסולים ואין מטמאים הטהור לחטאת שאין מי חטאת מטמאין הנושאן והנוגע בהן. אלא [illegible]. לא כשפסלו מי חטאת:

לשלום יד: (ח) שלא הדביק פיו לחבית. הר"ש והר"מ: (ט) שנפסלו כו'. בספרי יליף להו: (י) בשרה כו'. אבל אדם וכלים לא. דאין מטמאין אלא טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין: (יא) בטלו. ואפילו טומאה קלה לא מטמאין דהוי משקה סרוח. גמ' ועתוי"ט: (יב) ובספינה. כלו' וכשהוא בספינה: (יג) שאהילו עליו ונטמאו. רש"י: (יד) וגם על הגשר מותר דכארעא סמיכתא הוא ואדם המעבירו הולך כל שעה ברגליו ואינו דומה לספינה. רש"י: (טו) או אפר הפרה. הר"מ: (טז) מגע אבל מטמא במשא. גמרא: (יז) ר"ל לקחת המילוי ולקדש ולהזות. הר"מ: (יח) פירוש שצריך להטביל ידיו. אבל לא בידיו כלומר לא נטמא גופו לא לתרומה ולא לחטאת בין שנגע בידיו בין בגופו. דלענין זה לא חשיבי כמשקי' טמאים. הר"ש:

דבהיקש

כל

פרקי כל הראוי* ליטמא מדרס מדף לחטאת. בין טמא בין טהור. ואדם כיוצא בו. כל הראוי ליטמא טמא מת בין טמא בין טהור. ר"א אומר אינו מדף. רבי יהושע אומר מדף. וחכ"א הטמא מדף. והטהור אינו מדף: ב הטהור לחטאת שנגע במדף (ב). טמא. לגין של חטאת שנגע במדף. טמא. הטהור לחטאת שנגע באוכלים ומשקים. בידו. טמא. וברגלו. טהור. הסיטן בידו. ר' יהושע מטמא. וחכמים מטהרים: ג קלל של חטאת שנגע בשרץ. טהור. נתנו על גביו. רבי אליעזר מטהר. וחכמים מטמאים. נגע באוכלים ומשקים. ובכתבי הקדש. טהור. נתנו על גביהן. רבי יוסי מטהר. וחכמים מטמאים: ד הטהור לחטאת שנגע בתנור. בידו. טמא. וברגלו. טהור. היה עומד ע"ג תנור. ופשט ידו חוץ לתנור. והלגין בתוכו. וכן האסל שהוא נתון ע"ג התנור ובו שני קללות. אחד מכאן ואחד מכאן. ר"ע מטהר. וחכמים מטמאין: ה היה עומד חוץ לתנור (ה). ופשט ידיו לחלון. ונטל את הלגין. והעבירו על גבי התנור. ר"ע מטמא. וחכמים מטהרין. אבל עומד הוא הטהור לחטאת. על גבי תנור. ובידו כלי ריקן הטהור לחטאת

* נ"א לטמא

פרק י כל הראוי לטמא מדרס. כגון כלים המיוחדים למשכב ומושב ומרכב: מדף לחטאת. אם הטהור למי חטאת הסיטן אפי' הן טהורין לתרומה נטמא המסיטם כאילו הן מגעים מדרס ומעלה בעלמא היא כדאמרינן [בחגיגה דף י"ח] בגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש וקרי לה מדף לפי שהיא מעלה דרבנן בעלמא לשון קול עלה נדף (ויקרא כו): ואדם כיוצא בהן. שאם הטהור לחטאת הסיט אדם הטהור לתרומה. נטמא לחטאת שהטהורים לתרומה נחשבים כזבים לגבי חטאת: וכל הראוי ליטמא טמא מת. כגון כלים דלאו בני מדרס: ראב"א אינו מדף. ואם מסיטן (א) לא נטמא לחטאת: ריב"א מדף. אם הסיט אפילו הטהורים נטמא לחטאת ורבנן פליגי ומחלקים בין טמאי' לטהורים. ושלש מחלוקות בדבר. והלכה כחכמים: ב שנגע במדף טמא. עליונות של זב קרוי מדף שאם היו ע"ג הזב עשר מכסאות זו ע"ג זו כלן טמאין מדף. אפי' העליונה שלא נגע בה הזב כשם שעשר מצעות זו על גב זו והזב בעליונה כלן טמאות דאורייתא משום משכב ואע"פ שלא נגע בתחתונות כך המכסאות העליונות שע"ג הזב. טמאים דרבנן משום מדף ואע"פ שלא נגע בהן. ואיכא בין משכב למדף. שהמשכב נעשה אב הטומאה לטמא אדם וכלים. והמדף אינו אלא ולד הטומאה לטמא אוכלים ומשקים אלא משום מעלה דחטאת. אדם וכלים שנגעו במדף טמאים לחטאת: לגין של חטאת. כלי שטף הוא וראוי להכניס בו מי חטאת: שנגע במדף טמא. וצריך טבילה: שנגע באוכלין ומשקין. ואפילו שהן טהורין לתרומה ולקדש: בידו טמא. כדין אוכלין ומשקין טמאים שהן מטמאין את הידים שהטהור לתרומה ולקדש פוסל בחטאת ועוד יש מעלה יתירא גבי חטאת דנטמא גופו והלכך כשנגע בידו באוכלים ומשקין טמא: ר' יהושע מטמא. דגזר הסיטה אטו נגיעה. ואין הל' כר"י: ג קלל של חטאת. כלי חרס (ג) שים בו אפר הפרה תרגום וכדה על שכמה (בראשית כד) וקולתה על כתפה: שנגע בשרץ טהור. דאין כ"ח מיטמא מגבו: נתנו על גביו. שנתן הקלל ע"ג השרץ: וחכמים מטמאין. משום דמונח במקום טמא והתורה אמרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור. ור' אליעזר סבר הואיל והכלי שהאפר בתוכו טהור הוא. שפיר קרינן ביה במקום טהור. ואין הלכה כר"א: ר' יוסי מטהר. במונח על גבי אוכלים ומשקים וכתבי הקדש. כיון דמקומו טהור מאב הטומאה (ד): וחכמים מטמאים. דטהור מכל טומאה בעינן. וכתבי הקדש רבנן גזרו בהו שיהיו מטמאין את הידים והלכה כחכמים: ד שנגע בתנור. ואפילו הוא טהור לקדש. אם נגע בו הטהור לחטאת: טמא. וצריך טבילה לחטאת שהטהור לקדש פוסל בחטאת ודוקא שנגע בידו דמטמאו ידיו ונטמא גופו. אבל ברגלו טהור דבידו עבוד מעלה ברגלו לא עבוד מעלה. דומיא דאוכלין ומשקין דלעיל: והלגין בתוכו. כלי שהכניס בו מי חטאת נתון בתוך ידו: וכן האסל. מוט שנותנים שני כלים בשני ראשיו: ובו שני קללות. שני כלים שהאפר נתון בהם. שקלל א' קשור בראש המוט הא'. וקלל א' קשור בראשו השני. והפשיט האדם והאסל ע"ג תנור. והלגין והקלל שבהן המים והאפר חוץ לתנור: ר"ע מטהר. שאין הכלי שבו האפר עומד ע"ג התנור ובמקום טהור הוא: וחכמים מטמאין. הואיל והאדם הנושאו עומד על גבי תנור חשבינן לכלי כאילו הוא עומד ע"ג התנור ובמקום טמא הוא מונח ואין הלכה כר"ע: ה היה עומד חוץ לתנור. שהתנור מפסיק ביני לכותל והחלון בכותל ובו הלגין של מי חטאת: והעבירו ע"פ התנור. שכל תנורין פיהן למעלה: ר"ע מטמא. דסבר קלוטה כמי שהונחה דמי (ו). ובשעה שהעבירה ע"פ התנור הרי היא כאילו הניחה בתוכו ונטמאה: וחכמים מטהרין. סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי. והלכה כחכמים: ובידו כלי ריקם. דלא בעינן והניח במקום טהור אלא באפר הפרה ובמים המקודשין ע"י האפר:

כל

תוי"ט (א) דבהיסט פליגי ולא במגע. הר"ש: (ב) במדף. בלאו הכי נגיעה שמהיה ולכך בעינן עליונו של זב דאע"ג דלעיל מודו כ"ע במגע שטמא היינו אם נגע בידיו דוקא. ב"ח: (ג) א"נ של אבן. הר"ש: (ד) הר"ם. וכלומר דאוכלים ומשקין שאינם אלא ולד לא מטמאים כלים. הר"ש: (ה) סין כו'. כלומר להלן מן התנור שהתנור מפסיק כו'. רש"י: (ו) הר"ש ותמי"ה דשבת פי' הר"ב דלמעלה מי' לא אמרינן כן ר"ל דלשבת מקום פטור הוא אבל בגמרא דזבחים מספקא להו לר"ש קלוטה כו'. ור"ע בעי גרין שמא ינים ולרבנן לא

ד של חטאת טמא. דקדש ותרומה פסולים הן אצל חטאת: שניהן בשתי ידיו. שהשל חטאת בידו אחת והשל קדש או של תרומה בידו האחרת: שניהן טמאים. של חטאת משום דנגע בשל תרומה בידו ונטמאו ידיו כטומאת גופו וטמאו מי חטאת (ז) ושל תרומה טמאה משום טמא מי חטאת (ח): בב' ניירות. ואע"פ שהאדם טמא משום טמא מי חטאת ונ"מ התרומה טהורה דהא מפסיק נייר ואינו נוגע בתרומה בידו: של חטאת בנייר ושל תרומה בידו שניהן טמאים. דכי נגע בידו בשל תרומה נטמא לחטאת ונייר דבשל חטאת אינו חוצץ. דאין מוכן לחצוץ והוי לחטאת ונטמא של חטאת. והאדם טמא משום טמא מי חטאת וטמא את של תרומה שנגע בו בידו. אבל של תרומה בנייר חוצץ בו הנייר ואף על גב דנגע בשל חטאת בידו שניהם טהורים דאף על פי שהוא טמא משום טמא מי חטאת מ"מ אין מי חטאת חוזרים ומיטמאים בטומאה הבאה לאדם מחמת עצמו: רי"א של חטאת טמא. ר"י לטעמיה דאמר בתוספתא טהור לחטאת שהסיט את המפתח שהוא טהור לתרומה טמא שמא יסכם דיסיט את הדבר הטמא וה"נ אפילו בשני ניירות טמא דמה שהוא נושא את התרומה אף על פי שאינו נוגע בה. הוי מדף לחטאת ואין הלכה כר' יהושע: היו נתונים ע"ג הארץ ונגע בהם. שנתן ידו אחת על של חטאת. וידו אחת על של קדש או של תרומה: של חטאת טמא. דנטמא האדם בלגין של תרומה וטימא את של חטאת: ושל קדש ושל תרומה טהורים. שהרי האדם טהור לקדש ולתרומה דלא נגע במי חטאת אלא בלגין: הסיטן ר' יהושע מטמא. לטעמיה דאמר טהור לחטאת שהסיט את המפתח שהוא טהור לתרומה. טמא. ולית הלכתא כותיה:

לחטאת. ובמים שאין מקודשין: ו לגין של חטאת. שנגע בשל קדש. ושל תרומה. של חטאת. טמא. ושל קדש ושל תרומה. טהורין. שניהן בשני ידיו. שניהן טמאים. שניהם בשני ניירות. שניהם טהורים. של חטאת בנייר ושל תרומה בידו. שניהן טמאין. של תרומה בנייר ושל חטאת בידו. שניהן טהורין. רבי יהושע אומר של חטאת. טמא. היו נתונין ע"ג הארץ ונגע בהם. של חטאת טמא. של קדש ושל תרומה טהורים. הסיטן (ט). רבי יהושע מטמא. וחכמים מטהרים (י):

פרק יא

צלוחית שהניחה מגולה. ובא ומצאה מכוסה. פסולה. הניחה מכוסה. ובא ומצאה מגולה. אם יכולה החולדה לשתות הימנה (א). או נחש לדברי ר"ג או שירד בה טל בלילה. פסולה. החטאת אינה נצולה בצמיד פתיל. ומים שאינן מקודשין. נצולין בצמיד פתיל: ב כל הספק טהור לתרומה. [א]טהור לחטאת. כל התלוי לתרומה. נשפך לחטאת. אם עשו על גביו טהרות. תלויות. הרפפות. טהורות לקדש ולתרומה ולחטאת. רא"א הרעדות טמאות לחטאת: ג דבלה של תרומה שנפלה לתוך מי חטאת. ונטלה ואכלה. אם יש בה כביצה (ו). בין

[א] נ"י וטהור

פי"א צלוחית של מי חטאת. ובא ומצאה מכוסה פסולה. שאני אומר אדם נכנס לשם וכסה אותה ורוב בני אדם אין טהורין לחטאת: אם יכולה הולדה לשתות ממנה פסולה. אבל אם אינה יכולה לשתות לא פסלינן להו מטעם שמא אדם טמא נכנס וגילה אותה (ב) דאין דרך בני אדם לגלות אלא לכסות מפני השרצים אבל שרצים דרכן לגלות ואין דרכן לכסות. ודוקא מכוסה ומצאה מגולה חיישינן לחולדה, אבל מגולה ומצאה מגולה כמו שהניחה לא חיישינן. אע"פ שחשו לספק מים מגולין (ג). דמגילה סכנתא מאיסורא: או נחש לדברי ר"ג. דאמר לעיל (ד) אף הנחש פוסל מפני שהוא מקיא: החטאת. אפר חטאת או מים המקודשים שהיו באוהל המת בתוך כלי שיש עליו צמיד פתיל: אינן נצולין. ונפסלין מדכתיב והניח במקום טהור והאי לאו מקום טהור הוא. אבל כלים העומדים להכניס בהן מי חטאת או אפר חטאת. וכן אזוב המתוקן להזות בו (ה). ניצולין בצמיד פתיל: ב כל הספק טהור לתרומ'. כל ספק שאם נולד אותו ספק בתרומ' התרומה טהורה אם נולד כיוצא בו בחטאת טהור: וכל התלוי לתרומ'. וכל ספק שאם נולד בתרומה תולין לא אוכלין ולא שורפין. אם נולד כיוצא בו בחטאת. ישפך האפר או המים המקודשים. ובמסכת טהרות פרק הזורק טומאה. תנינן להו לספק טהור ולספק שעל ידיו תולין בתרומה: אם עשו על גביו טהרות. אם הזה באפר זה שנטמא בספק התלוי לתרומ' ועשה טהרו' ע"י אותה הזאה. תולין אותם טהרות ולא אוכלין ולא שורפין: הרפפו'. כוורין שבכותל של עץ: טהורות לקדש לתרומה ולחטאת. לפי שאינן כלים וגם אינן ראוין למדרס: והרעדות. עצים שאינן מהודקים יפה זה בזה. וכשאדם נשען עליהם רועדים ומתנענעים: טמאות לחטאת. פעמים שאדם יושב עליהן וראוין לטמא מושב. ואין הלכה כר"א: ג אם יש בה כביצה. דאוכל שהוא נבילה אינו מטמא

לא גרסינן: (ז) בר"מ איתא הלגין של חטאת: (ח) שכיון שהוא טמא לחטאת מקבל טומאה ממי חטאת: (ט) הסיטן. לשניהם בבי' ניירות קאי. מהר"ם: (י) מטהרים. אלא אם כן היה ראוי למדרס. הר"ש:

פרק יא (א) יכולה כו' מ"י מלא תלוי בא"ר. הש"י: (ב) דהוי ס"ס ספק אדם גילה או בהמה היה ורמש ואפ"ל אדם טמא טהור היה. הר"ש: (ג) בפ"ח דתרומות מ"ד ה'. ותוספ' הקרבה אין בו דהזייה לאו קרבן היא: (ד) והא דלא תנן נמי עכבר לדברי ר"א דר"ש שמותי הוא. הר"ש וכו': (ה) וכשהוא מוכשר דהל"כ אינו מקבל טומאה. ועתוי"ט: (ו) כבילה. וקבה הם הלכה יבשה קניה מכבילה הרבה. וי"ל כפירוש הערוך. דבלה מסבבת תאנים קרוין כך ובין כעוגין בין יבשין. וא"כ יהיו בבי' ויותר

בין טמאה. בין טהורה. המים טמאין. והאוכלה חייב מיתה (ז) (ח). [א](אין בה כביצה המים טהורין והאוכלה חייב מיתה). ר' יוסי אומר בטהורה. המים טהורים. הטהור לחטאת שהכניס ראשו ורובו לתוך מי חטאת. נטמא: ד כל הטעון ביאת מים מדברי תורה. מטמא את הקודש ואת התרומה. ואת החולין. ואת המעשר (ט). ואסור על ביאת המקדש. לאחר ביאתו. מטמא את הקדש. ופוסל את התרומה דברי ר"מ. וחכ"א פוסל בקדש [ב]ובתרומה. ומותר בחולין. ובמעשר. ואם בא אל המקדש (י). בין לפני ביאתו. בין לאחר ביאתו חייב: ה כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים. מטמא את הקדש ופוסל את התרומ'. ומותר בחולין ובמעשר. דברי ר"מ. וחכמים אוסרים במעשר. לאחר ביאתו. מותר בכלן. ואם בא אל המקדש בין לפני ביאתו. ובין לאחר ביאתו. פטור: ו כל הטעון ביאת מים. בין מדברי תורה. בין מדברי סופרים. מטמא את מי חטאת. ואת אפר חטאת. [ג]ואת המזה מי חטאת במגע ובמשא. האזוב המוכשר (יב) והמים שאינן מקודשים וכלי ריקם הטהור לחטאת. בטגע ובמשא. דברי ר"מ. וחכ"א במגע אבל לא במשא: ז כל אזוב שיש לו שם לווי פסול. אזוב זה כשר. אזוב יון. אזוב כוחלית. אזוב רומי. אזוב מדברי פסול. ושל תרומה טמאה פסול. ושל

[א] גמ' ל"ג [ב] גמ' ל"ג [ג] גמ' ומזה

ויאכל: (ז) חייב כו'. ל"ד אלא קיימא בעלמא וכ"מ לתרומה דאורייתא'. כגון פירוש ויצהר ודגן. א"נ בביכורין בר"ש. והפי' כי' די"ל מכות מרדות ומיתה לקונצו בין רשעי' ולהר"מ דס"ל כל אוכל אדם הנשמר וגדוליו מן הארץ חייב בתרומה מן התורה ניחא: (ח) חייב כו'. וקשה הא הדבלה נמי טמאה ובספ"ח דסנהדרין דייק הר"ב דטמאה אינה במיתה והכ"מ כתב דהכא לא נחית התנא אלא לאשמעי' שהוא נטמא בנגיעת א כו' וחייב מיתה אטהורה קאי וא"ת ואפי' היא עסוקי' יאכלו המים ויטמאוה הא ל"ק דאין טומאה מעלה מוטרדו מחיוב מיתה דאורייתא כ"ש. שאע"פ שנטמאה לחטאת לא יאכלו ויטמאו הדבלה: (ט) המעשר. פי' מע"ש וקשה דהוה ליה להקדים מעשר לחולין: (י) המקדש. וקשה הא קי"ל בנזיר פ"ז טומאה שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין על ביאת מקדש ועל כלים הנגעי' בהם אין מגלח והרי טעון ביאת מים וי"ל דכללא לא קאי לענין ב"מ אלא לשאר מילי וה"ק והטעון ביאת מים שחייב על ב"מ חייב אף לאחר ביאתו. כ"מ ובתוי"ט: (יא) ויש הרבה מד"ס שצריך הערב שמש כגון הפורש מהערלה שצריך הזיה כ"ש הע"ש והכהן השורף הפרה דמטמאין אותו במזיכות ידים כו' ומסיק הר"ב דטומאו' הנוהגות אף בחולין בעו הע"ש משא"כ במעלות דלקדש ולתרומה. והיא דכהן השורף מעלות דפרה שאני ולפ"ז בגדי ע"ה לפרושים בעי הע"ש אבל בגדי פרושים לתרומה ובגדי אוכלי תרומה לקדש לא בעי הע"ש: (יב) המוכשר. במשקים הטהורים לחטאת דאל"ה הכשר וטומא' באים כאחת: (יג) וה"ה דאל חולין טמאים ואגב קיפא דלכתחלה לא יזה נקט רישא תרומה

טמאה: בין טהורה בין טמאה המים טמאים. דטהרת תרומה טמאה היא אצל חטאת והאוכלה חייב מיתה. דנטמא נמי חטאת בטמא שאוכל. ותרומה בטומאת הגוף במיתה: רבי יוסי אומר בטהורה המים טהורים. דס"ל לר' יוסי שאין הטהור לתרומה מטמא את מי חטאת. ואין הלכה כר"י: שהכניס ראשו ורובו בתוך מי חטאת. כיון גזרו טומאה על הבא ראשו ורובו במים שאובין. כמפורש פ"ק דשבת והוא מי"ח דבר שגזרו בו ביום ומי חטאת מים שאובין נינהו הלכך כשהכניס ראשו ורובו בהם נטמא ומשנטמא ואינו טהור למי חטאת אחרים מי חטאת ומטמאים אותו ונעשה ראשון לטומאה. שאין מי חטאת מטמאים את הטהור להם אבל כשאינו טהור להם מטמאי' אותו: ד כל הטעון ביאת מים מדברי תורה. כגון הנוגע בכל אבות הטומאות: מטמא את הקדש ואת התרומה. לפי שהוא ראשון עושה שני בחולין ובמעשר ושלישי בתרומה ורביעי בקדש: לאחר ביאתו. שטבל ולא העריב שמשו. יש לו דין שני לטומאה. ועושה שלישי בתרומה ורביעי בקדש: וחכ"א פוסל בקדש. כשם שטבול יום פוסל בתרומה. כך פוסל בקדש. ואינו מטמא בקדש דכיון שטבל קליפא טומאתו. ופסול משוי טמא לא משוי:

ואם בא אל המקדש. כל הטעון טבילה מן התורה שבא אל המקדש דהיינו לעזרת ישראל אפי' לאחר שטבל קודם שיעריב שמשו חייב. ואף לעזרת נשים אסור טבול יום ליכנס אבל אינו חייב אלא בעזרת ישראל: ה כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים. כגון אכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין והידים והכלים שנטמאו במשקין וכיוצא בהן: וחכמים אוסרים במעשר. והל' כחכמים: לאחר ביאתו. לאחר שטבל ואע"ג דלא העריב שמש (יא): ואם בא אל המקדש פטור. דלא אסרה תורה ביאת המקדש אלא על מי שנטמא באב הטומאה דאורייתא כדכתיב (ויקרא ה) בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שרץ טמא: ו מטמא את מי חטאת. ואפי' לאחר שטבל אם לא טבל לשם חטאת כאילו לא טבל דתנן בפרק אין דורשין (ד' יח) טבל לקדש והוחזק לקדש אסור בחטאת אבל נטבל לשם חטאת אפי' טבול יום דאורייתא שפסול לתרומה ולקדש כשר לחטאת דטבול יום כשר בפרה: ומזה מי חטאת במגע ובמשא. ובהא כ"ע לא פליגי אבל באזוב המוכשר לקבל טומאה ומשום דאוכל הוא צריך הכשר שיבא עליו מים וכן במים שאינן מקודשים ועומדים לקדש ובכלי ריקם הטהור ועומד כדי להכניס בו אפר חטאת בהא פליגי ר"מ וחכמים והלכה כחכמים: ז כל אזוב שיש לו שם לווי. שרגילין ללוות עמו שם אחר כגון הכך דמפרש לקמן: אזוב זה. כלומר אזוב סתם בתורה אותו אומר זה אזוב הוא כשר. שאזוב של גנה חייב בתרומה כשלקטו לאכילה והא קמ"ל דאע"ג שהוא פסות מכבילה שאינו נכנס וני חטאת אפ"ה הזאתו פסולה כיון שהאזוב טמא מנוח (יג):

ושל

ושל טהורה (יד) לא יזה. ואם הזה. כשר. אין מזין לא ביונקות. ולא בתמרות. אין חייבין על היונקות. על ביאת המקדש (טו). ר"א אף לא על התמרות. אלו הן היונקות. גבעולין שלא גמלו: ח אזוב שהזה בו כשר לטהר בו את המצורע. לקטו לעצים ונפלו עליו משקין מנגבו והוא כשר. לקטו לאוכלין. ונפלו עליו משקין. אע"פ שנגבו. פסול. לקטו לחטאת. כמלקט לאוכלים דברי ר"מ. רבי יהודה ור' יוסי ור"ש אומרים כמלקט לעצים: ט מצות אזוב. שלשה קלחים. ובהם שלשה גבעולין (יז). ר' יהודה אומר של ג' ג'. אזוב שיש בו ג' קלחים מפסגו (יט) ואוגדו. פסגו ולא אגדו. אגדו ולא פסגו. לא פסגו. ולא אגדו. כשר. ר' יוסי אומר מצות אזוב שלשה קלחים. ובהם שלשה גבעולים. ושיריו שנים. וגרדומיו כל שהוא (כ):

פרק יב האזוב הקצר. מספקו בחוט ובכוש. וטובל ומעלה ואוחז באזוב ומזה. ר"י ור"ש אומרים כשם שהזייה באזוב. כך טבילה באזוב: ב הזה. ספק מן החוט. ספק מן הכוש. ספק מן הגבעול. הזייתו פסולה. הזה על שני כלים. ספק על שניהם הזה. ספק מחברו מיצה עליו. הזייתו פסולה. מחט שהיא נתונה על החרס (ב) והזה עליה. ספק על המחט הזה. ספק מן החרס מיצה עליה. הזייתו פסולה. צלוחית שפיה צר. טובל ומעלה כדרכו. ר"י אומר הזייה ראשונה. מי חטאת שנתמעטו טובל אפי' ראשי גבעולין. ומזה. ובלבד שלא יספג. נתכוין להזות לפניו. והזה לאחריו (ד). לאחריו. והזה לפניו. הזייתו פסולה. לפניו. והזה [א]על הצדדין שלפניו. הזייתו כשרה (ו). מזין על האדם מדעתו ושלא מדעתו מזין על האדם ועל הכלים ואפי' הן מאה:

[א] במלא

ושל טהורה לא יזה. מפני שמפסיד את התרומה: תמרות. כמין גרגרין שיש בראשי האזוב: אין חייבין על היונקות. טמא שהזה עליו ביונקות. ובא בהזאה זו אל המקדש. אינו חייב: ר"א וכו'. ואין הלכה כר"א: גבעולים שלא גמלו. כל זמן שהפרח תוכה בתוך כיסו קודם שיפתח: ח מנגבו. כדי שלא יתערבו מים הכשרים בפסולים: אע"פ שנגבו פסול. ואע"פ שלא נטמא (טז) שהוכשר לקבל טומאה פסול: לקטו לחטאת. להזות בו מי חטאת: כמלקט לעצי': ומנגבו והוא כשר. וכן הלי': ט שלשה קלחין ובהן שלשה גבעולין. גבעול אחד בקלח אחד. ושלשה קלחים דבעינן. ילפינן לקיחה לקיחה (יח) מאגודת אזוב מפסח מצרים. מה להלן שלשה. דבהכי מקרי אגודה. אף כאן שלשה: מפסגו. מפרידו ומחלקו שיהו הג' קלחים מפורדי' זה מזה: ר' יוסי אומר מצות אזוב ג'. רבי יוסי מחמיר טפי מת"ק. דלרבי יוסי תחלתו שנים פסול. ולת"ק תחלתו ב' כשר. ואינו פסול עד שיהא תחלתו כשיריו אחד. ודקאמר ת"ק מצות אזוב ג' קלחים. למצוה בעלמא ולא לעכב. והלכה כרבי יוסי: וגרדומיו כ"ש. גרדומי הגבעול כל שהוא ושיריו וגרדומיו תרי מילי נינהו. דשיריו הוי שירי הג' קלחין. דהיינו שני קלחין וגרדומיו הוא הגבעול עצמו דאגרדום ונשבר. ונשתייר ממנו כל שהוא:

פרק יב האזוב הקצר מספקו. מאריכו כדי ספוקו: ובכוש. הוא הפלך שהנשים טוות בו: וטובל ומעלה. ואע"ג דכתיב ולקח אזוב וטבל במים. והוא לוקח הפלך שהאזוב נתון בראשו. שפיר קרינן ביה ולקח אזוב דלקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה: ואוחז באזוב ומזה. דבהזאה בעינן שיהא אוחז האזוב בידו (א): ר"י ור"ש אומרים כו'. ואין הלכה כר"י ור"ש: ב ספק מן הכוש ספק מן החוט כו'. דבעינן הזאה ודאי מן האזוב. משום דאמרינן העמד טמא על חזקתו: מחברו מיצה עליו. שמא מתמצית מי חטאת של כלי אחד הלך על האחר: הזאתו פסולה. דאי ממחברו מיצה עליו אין זו הזאה מן האזוב: טובל ומעלה כדרכו. ולא אמרי' מתוך שנדחק בפיה לצאת. שמא ימצו המים לתוך הכלי ולא ישאר באזוב כשיעור (ג): ר"י אומר הזייה ראשונה. דהזאה ראשונה לא חיישינן. אבל הזאה שניה מתוך שנדחקו לצאת וגם הזה מהם. נתמעטו ביותר וחיישינן בהזאה שנייה שמא לא נשארו באזוב כשיעור. ואין הלכה כר"י: שלא יספג. שלא יקנח מצדדי הכלי או מכתליו. דכתיב וטבל ולא ומספג: הזאתו פסולה. דבעינן כוונת הזאה (ה) והרי לא נעשית מחשבתו: ואפי' הן מאה. ולא בעינן הזאה בפני

עלויה

תרומה: (יד) טהורה. ה"נ בפחות מכביצה דהא רק טהורה טמאה לחטאת: (טו) אין חייבין כו'. וקשה אמאי לא תני ה"נ ואם הזה כשר ואולי דהכא לריך הזייה אחרת ומדרבנן: (טז) הר"ש והר"מ. וקשה דא"כ היכי תני לעיל דאזוב מחמת מטעם מעלה והרי הוא פסול להזיה כו' והר"מ בחבורו כתב שהרי נטמא להזייה שכל המשקין והאוכלים כו' ה"ה כטמאין לחטאת. ולדבריו הכא במשקין שאינן טהורין לחטאת: (יז) קלחים. פי' ג' שרשים וגבעול הוא קנה אמצעי שהזרע בראשו. רש"י: (יח) ולאו ג"ש גמורה ולכך אם לא אגדו כשר. כ"מ: (יט) מפסגו. פירוש כמו מפספו: (כ) כ"ש. ושאלתו נ"ל דשיעורו טפח. ועתוי"ט:

פרק יב (א) דאל"ב מכוין כהן וכהן ואינו מכוין להזות על הכלי. רש"י: (ב) החרס. הטהור ופד"א דמיטהרה במחט ממילוי החרס כיון שלא הולכך להזות על החרס קמ"ל דלא: (ג) וכרבנן ברפ"ט. והר"ש פי' דל"א דלמא מחמת הדחק יצאו מים מגוף האזוב ונתערבו במי חטאת. ועיין תוי"ט: (ד) לאחוריו. ואף שם היו כלים הצריכים הזיה רש"י: (ה) מדכתיב והזה על הטמא ולא כתיב עליו ש"מ שיהא מתכוין לטהרו רש"י והר"מ. ודעת הר"א דל"ד לטהרו אלא שיתכוין לו. ונראה שכ"ה דעת הר"ב: (ו) כשרה. דהוי כלפניו. ועתוי"ט:

אם

נתכוין

ג נתכוין להזות על דבר שהוא מקבל טומאה והזה על דבר שאינו מקבל טומאה. אם יש באזוב לא ישנה. על דבר שאינו מקבל טומאה. והזה על דבר שמקבל טומאה. אם יש באזוב יישנה (ז). על האדם והזה על הבהמה. אם יש באזוב לא ישנה. על הבהמה והזה על האדם. אם יש באזוב ישנה (ח). המים המנטפים. כשרים. לפיכך הם מטמאין לשם מי חטאת: ד המזה מחלון של רבים ונכנס למקדש. ונמצאו המים פסולים. פטור. מחלון של יחיד ונכנס למקדש. ונמצאו המים פסולין חייב. אבל כ"ג בין מחלון של יחיד בין מחלון של רבים. פטור. שאין כ"ג חייב על ביאת המקדש. מחליקין היו לפני חלון של רבים (יא). והורסין ולא נמנעין (יב). מפני שאמרו מי חטאת שעשו מצותן. אין מטמאין: ה אוחז היא הטהור בקרדום הטמא [א]בכנפו ומזה עליו. אע"פ שיש עליו כדי הזיה טהור. כמה יהא במים ויהיה בהם כדי הזייה (יד). כדי שיטביל ראשי גבעולין ויזה. ר' יהודה אומר רואים אותם כאילו הן על אזוב של נחשת: ו המזה באזוב טמא (טו). אם יש בו כביצה המים פסולים והזיתו פסולה. אין בו כביצה המים כשרים והזיתו פסולה ומטמא את חברו. וחברו את חבירו. אפי' הן מאה: ז הטהור לחטאת [ב]שנטמאו ידיו (טז). נטמא גופו. ומטמא את חברו. וחברו את חברו. אפי' הן מאה: ח לגין של חטאת שנטמאו אחוריו נטמא תוכו. ומטמא את חברו. וחברו את חברו. אפי' הן מאה. הזוג והענבל חבור (יז). כוש של [ג]רובן

לא

[א] נ"א ובכנפו והזה [ב] נ"א בטמא [ג] נ"א לרבן

(ז) אם יש כו'. פירוש אע"פ שיש באזוב ישנה. הר"ש: (ח) האדם והזה כו'. פירושא דרישא: (ט) בכוונה להזות ע"ד המקבל טומאה ובתנאי שיתכוון בכלי. הר"מ: (י) משום דלא הוי ממש ספק טומאה ברה"ר דהא נטמא בודאי אלא שהזייתו פסולה. עתוי"ט: (יא) רבים. דבמ בסוה דבמלון של יחיד סיינו בנמלא כ"כ מים והר"מ כתב ול"מ שמא פסולין הם כלומר ועדיין מטמאים ולפ"ז דוקא נקט רבים דבשל יחיד הא לריך לבדוק שמא פסולין הן: (יב) ולא נמנעין. מלהבי' במקדש ומהעסק בקדשים: (יג) ובתנאי שלא נטמא הקרדום במת עלמו. הר"מ: (יד) כדי כו'. דבכלי שהוא מטבל בו לריכה שיעור לכ"ע: (טו) טמא. פי' לחטאת לכן המים פסולין אבל לי הוי טמא לקדש ולתרומה היו המים טמאין. הר"מ: (טז) ידיו. ולאו דוקא לגי' אלא בפי' מתן פני: (יז) חבור. לטומאה' ולפד' הר"מ וס"מ כשמחוברים' אבל שלא בשעת חבור אם נטמא זה לא נטמא זה. פו':

בענעום

עלמה לכל אים ואים או לכל כלי וכלי: ג על דבר המקבל טומאה. אדם וכלים: על דבר שאינו מקבל טומאה. בהמה וכלי אבנים: אם יש באזוב לא ישנה. אם נשתייר באזוב כדי הזאה א"צ לחזור ולטבול פעם שניה. אלא מזה מאותו שנשתייר באזוב על הדבר הכיות ועלתה לו הזאה. דכתיב והזה הטהור על הטמא. עד שיתכוין להזות על הטמא. הלכך כשנתכוין בשעת טבילת האזוב להזות על הטמא לא ישנה. אלא יזה ממה שנשתייר באזוב אבל אם טבל האזוב כדי להזו' על דבר שאינו מקבל טומאה הואיל ותחלת טבילתו פסולה. כך הזאתו פסולה. ולא יזה במה שנשתייר באזוב עד שישנה: המים המנטפין. מן האזוב שהטבינו לשם דבר שאינו מקבל טומאה אם הטביל באותם טפות אזוב (ט) והזה מהן כשרין. לפיכך הן מטמאין. לפי שלא עבו מנותן שהרי הטבילה הראשונה פסולה היתה. והרי אלו הטפות כשאר מי מטאת הכשרים שהן מטמאין: ד המזה מחלון של רבים. שעומד בחלון של רבים והזה שם על הטמאים העוברים. והזה על הטמא כסבור שהמים שבידו טהורים להזאה: ונמצאו פסולים. אם נכנס בהזאה זו למקדש פטור הטמא מקרבן דהוי כספק טומאה ברה"ר דספיקו טהור. ופי' הרמב"ם הטעם דטמא זה אנוס הוא (י). דלא ה"ל לאסוקי אדעתיה ולבדוק אם המים כשרין להזאה אם לאו כיון שהיה עומד ברה"ר ומזה על הרבים. אבל העומד בחלון של יחיד ומזה הוה ליה לטמא לבדוק על המים אם כשרים. אם לאו. וכיון דלא בדק. שגגה היא זו ולא אונס. ואם נכנס למקדש בהזאה זו. חייב קרבן. דהוי כספק טומאה ברה"י דספיקו טמא: שאין כהן גדול חייב על ביאת המקדש. דכתי' (במדבר יט) ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל מי שחטאו שוה לקהל דהיינו ליחידים פרט לכ"ג שאין חטאו שוה ליחידים: מחליקין היו. כלומר כ"כ מי חטאת היו שם עד שהיו מחליקין בהן בני אדם. ולפ"ה דורסי' בהן. משום דלא מטמאין הואיל ונעשית מצותן: ה בכנפו. בכנף בגדו. לפי שהקרדום הצריך הזאה הוא אב הטומאה. וכשאוחז בכנפו נעשה הכנף ראשון (יג) אין האוחז טמא. דאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה. ואע"פ שיש על הקרדום מים כדי הזאה. אין האוחז טמא משום נושא מי הנדה. הואיל ונעשית מצותן כבר: כדי שיטביל ראשי גבעולין ויזה. שוך מנוה שהאזוב בולע: כאילו הן על אזוב של נחושת. שאינו בולע דרואים המים הבלועים באזוב. כאילו הן בעין להשלים שיעור הזאה כהיות הנושאין כמה. והא דכתיב (שם) ומזה מי הנדה דרשינן מניה כמו שלמטה הזאה הייטו שאינו היו בעין היה בהן שעור הזאה ואין הלכה כר"י: ו המזה באזוב טמא. כגון אזוב של גינה שלקטו לאכילה: אם יש בו כביצה. דהוו שעור אוכל בין לקבל טומאה בין לטמא אחרים: והזאתו פסולה. דכתיב והזה הטהור שיהיה המזה טהור והאזוב טהור: אפי' הן מאה. כלן עושין לטמאה דאין מונין ראשון ושני בטמאת אלא כולן הן תחלה: ח שנטמאו אחוריו. במקדש עושין לכלאר טהרות לא נטמאו תוכו. אבל לטמאת אינו כן: הזוג והענבל חבור. שאם הזה על אחד מהן חברו טהור. וזוג הוא המשמעין וענבל הוא הפטיש שבפנים המכה בשעמי שעל ידו מקשקש: כוש של רובן. פלך שטווין בו אלבי הוא הגמי שעושין מנטו המגלגלות:

לא

לא על הכוש ולא על הפיק'. כלומר לא יזה לא ע"י לבדו ולא ע"י לבדו דלא הוו חבור. אבל לריך להזות על שניהן: פיקה. מה שמשימין בסוף הכוש להכבידו. קורין פיקה בלע"ז פורסל"ו: ואם הזה. על אחד מהן בלבד: מוזה. ורמב"ם פי' לא על הכוש ולא על הפיקה. אלא על קנה הברזל שרגילין לתת בראש הכוש שנקרא נמרא. ועליו מזין מפני שהוא עקר הכלי ועולה ההזאה לכוש ולפיקה: של פשתן חבור. שהפלך שטוין בו פשתן דרכו להיות הפיקה מסובכת בכוש: עור של עריסה. עור שמשימין בעריסה של קטן ודרכו להיות מסובך בעצים(יח): והמלבן. כמין קערות של עץ סקוקות שמכניסין בו כרעי המטה שלא ירקבו מלפלופית הארץ ודומה לו בפ' המוכר את הבית בב"ב מלבנות של כרעי המטה: אינו חבור לא לטומאה. דאם נטמא זה לא נטמא זה (כ): ולא לטהרה. דאם הזה ע"ז לא הזה ע"ז: הקדוחות חבור. כגון ידות הסכינים שהברזל נכנס לתוך הבית יד של עץ או של עצם ומחובר בו חבור. נטמא א' מהן נטמא חבירו. וכן אם הזה על אחד מהן הזה על חברו: קדוחות. ל' מקדח: אף החרוקות. ל' ויחרקו שן (איכה ב). כלומר אף הידות שהן חלות בראשן ומכניסין אותן בנקב שעושין בראש הכלי כגון בית יד של רומח אף אלו הוו חבור ואין הל' כריב"נ:

לא יזה לא על הכוש. ולא על הפיקה. ואם הזה מוזה. של פשתן חבור. עור של עריסה שהוא מחובר לפיקה חבור. המלבן (יט) אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרה. כל ידות הכלים הקדוחות חבור. ריב"נ אומר אף החרוקות: ט הסלים שבקנתל והמטה של טרבל. וקרן של כליבה. וקרנין של יוצאי דרכים ושלשלת המפתחות (כב) ושלל הכובסים. והבגד שהוא תפור בכלאים חבור לטומאה ואינו חבור להזייה: י כסוי מיחם שהוא מחובר לשלשלת. בש"א חבור לטומאה. ואינו חבור להזייה. בה"א הזה על המיחם הזה הכסוי. הזה על הכסוי לא הזה המיחם. הכל כשרי' להזות (כג). חוץ מטומטום. ואנדרוגינוס. והאשה. ותינוק שאין בו דעת (כה). האשה מסעדתו (כו) ומזה ואוחזת לו במים. והוא טובל ומזה. אם אחזה בידו אפי' בשעת הזייה. פסול: יא טבל את האזוב ביום והזה ביום. כשר (כז). ביום והזה בלילה. בלילה והזה ביום. א פסול. אבל הוא עצמו טובל בלילה. ומזה ביום. שאין

א גמרא לי"ג ביום והזה ביום שלאחריו

ט הסלים שבקנתל. סלים שדרכן להוליך בהן פירות או זבלים ע"ג החמור והן מחוברין זה בזה: מטה של טרבל. כמין עץ של ברזל שדשין בו את התבואה (כא): קרן של כליבה. המטה של מתים עושים לה כמין קרן של ברזל וקושרין בו המת שלא יפול. וקורים למטה של מתים כליבה. שהיא עשויה ככלוב של עופות: וקרנים של יוצאי דרכים. קרני בהמה ומיה שמוליכים עמהם עוברי דרכים לנאות בהן מים לשתות: ושלשלת המפתחות. שלשלת שתולים בה המפתחות: ושלל של כובסים. ציר הכובסים לשלול הבגדים זה עם זה הקטן עם הגדול בשביל שלא יאבד: והבגד שהוא תפור בכלאים. שתי חתיכות של בגד צמר שתפרן בחוטי פשתן וסופו להפרד משום איסור כלאים וכן שלל של כובסים סופו להפרד. ואפ"ה הוי חבור לטומאה: י המיחם. קומקום של נחשת שמחממים בו המים: חוץ מטומטום ואנדרוגינוס. לפי שהן ספק אשה. ואשה אינה כשרה להזות דכתיב וטבל במים איש טהור איש ולא אשה. טהור. לרבות את הקטן (כד). והזאה יליף מטבילה. דאתקוש להדדי: האשה מסעדתו. תסייעתו כדמפרש. בשיפא דאוחזת לו במים: אם אחזה בידו אפי' בשעת הזאה פסול. לא מבעיא בשעת טבילה דכי כתיב איש ולא אשה. בטבילה הוא דכתיב. אלא אפי' בשעת הזאה דלא כתיב קרא בהזאה אפ"ה אם אחזה בידו פסול דגמרינן הזאה מטבילה: יא ביום והזה בלילה פסול. דכתיב והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי. ביום ולא בלילה ואתקש טבילה להזאה דכתיב וטבל במים איש טהור והזה מה הזאה ביום אף טבילת אזוב ביום: טובל בלילה ומזה ביום. היכא דשהה טבילתו ולא הזה ביום השביעי כשבא להזות בשמיני או בתשיעי ועשירי יכול להקדים טבילה להזאה אבל בטובל

(יח) בעצמות הקבועין בעריסה שאחזו כמין פיקות. הר"ש: (יט) המלבן. פי' דלא מחובר למטה כלל. ועתוי"ט: (כ) פי' דאם נטמא המטה לא נטמאו הם וכן לענין הזיה: (כא) והוא כלי בעל חוליות יתרכב קצתם בקצתם. הר"ש. וכן קרנין הם בעלי חוליות: (כב) המפתחות. והמפתחות נעשו חבור ע"י השלשלת לטומאה ולא להזאה וכ"ז אינו אלא גזירה מדבריהם. הר"ש: (כג) הכל. לאתויי ערל שמתו אחיו מחמת מילה כר"א דס"ל דכשר מידי דהוה אטב"י שאסור ליגע בתרומה וכשר לפרה. גמ'. אלא דקשה דבפ"ה מ"ד כתב ז"י דטומטום פסול לקדש שהוא ספק ערל ואם הסברא לפוסלו לקדוש כי ממא יפסול נמי להזאה ואי יש לדמות לטב"י אפילו לקדוש נמי יכשר והכי מוכח בגמ' וע"ק לימא דהכא לאתויי אשה לר"י ולרבנן קטן כמו התם ונראה דמתני' דהכא ודהתם פליגי. ועתוי"ט: (כד) דכיון דבקדוש מכשירים זר ואשה (עפ"ה מ"ד בהר"ב) ע"כ הכא לאו לאכשורי זר ואשה ולמפסל קטן דא"כ לכתוב סתם ולקח אזוב וטבל במים והזה אע"כ למדרש איש ולא אשה. רש"י. ולר"י דפליג התם בקדוש פליג נמי הכא דכיון דלדידיה אשה פסולה בקדוש וקטן כשר אתא האי למימרי איפכא דאל"כ לשתוק מיניה: (כה) שאין כו'. דהא הזיה צריכה כוונה (כדלעיל מ"ג) הלכך לא מרבינן אלא קטן שיש בו דעת וממילא דלקדוש דממעטי קטן (פ"ה מ"ד) גם יש בו דעת פסול דכולה פרשה משמע זה מוליא מיד משמע ול"ל דמ"ש הר"ב לעיל ילאו חש"ו שאין בהם דעת ר"ל דמסתמא אין בהם דעת. ולכן פסלן הכתוב ואפילו משכחת נמי קטן שיש בו דעת לא חילק. אבל הכא א"א לומר לא חילק ומרבי אף לאין בו דעת דלא עדיף מגדול שלריך כוונה. ועתוי"ט: (כו) האשה כו'. לשון הר"ש קטן שיש בו דעת האשה מסעדתו. וכ"כ התוי'. ונקטי' וולתא דשכיחא ול"ד דה"ה לגדול: (כז) כשר. משום דבעי למתני סיפא פסול תני הכא כשר א"נ אפילו שהה בינתיים

הטובל בשביעי כמנותו וזה תמלא ואח"כ טובל דכתיב וטמאו ביום השביעי. והדר וכבס בגדיו ורחץ במים: משעלה עמוד השחר כשר. דמשם ואילך הוא יום דכתיב (נחמיה ד) ואנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר ועד לאה"כ. וכתיב (שם) והיה לנו הלילה משמר והיום מלאכה:

נשלמה מסכת פרה

שאין מזין עד שתנץ החמה. וכלן (כח) שעשו משעלה עמוד השחר. כשר:

נשלמה מסכת פרה

בינתיים הרבה. ועיי"ש: (כח) וכלן. הל"ל ואם עשאן כיון דאינו אלא שתים אלא דנפיק בלשון דפ"ב דמגילה מ"ד. כ"ל:

סליק מסכת פרה

בשהשלים ענין טומאות החמורות ופרטם. דבר בענין הטומאות הקלות שאין בהם אלא הערב שמש. וקרא שם המסכת טהרות בל' נקייה. שהדבור בה בטהרת הטומאה. ועוד שידיעת הטומאה מצריך לדעת ענין הטהרה. הרמב"ם. ועתוי"ט:

מסכת טהרות

שלשה עשר (א) דבר בנבלת העוף הטהור. צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר. ומטמא טומאת אוכלין בכביצה (ג). וכזית בבית הבליעה. והאוכלה טעון הערב שמש. וחייבים עליה על ביאת המקדש. ושורפין עליה את התרומה. והאוכל אבר מן החי ממנה סופג את הארבעים. שחיטתה ומליקתה מטהרת את טרפתה. [א](דברי ר"מ) ר' יהודה אומר אינן מטהרות. ר' יוסי אומר שחיטתה מטהרת אבל לא מליקתה:

[א] ניכפה הרא"ש אינו הכנפים

שלשה עשר דבר. צריכה מחשבה. שיחשב עליה לאכילת אדם שכל האוכלים המותרים אין צריכים מחשבה. אבל זו הואיל והיא אסורה באכילה צריכה מחשבה (ב) ואח"כ תטמא ודוקא בכפרים דליכא רוב עם. אבל בשווקים אינה צריכה מחשבה שכיון שיש רוב עם הבאים לשוק איכא טובא דאכלי נבלת עוף טהור. והכי מפורש בפ' בתרא דעוקצין: אינה צריכה הכשר. אלא מטמא טומאת אוכלים ככל שאר אוכלים שנגעו בשרץ שהם נעשים ראשון לטומאה. ואין צריך שיבואו עליהם מים או שאר משקים ולא שתגע בשרץ דהכשר בזרעים הוא דכתיב (ויקרא יא) וכי יותן מים על זרע וגו'. ודרשינן מה זרעים שאין סופן ליטמא טומאה חמורה צריך הכשר אף כל שאין סופו ליטמא טומאה חמורה צריך הכשר יצאה נבלת עוף טהור שסופו ליטמא טומאה חמורה שהיא מטמאה אדם ובגדים בבית הבליעה שא"צ הכשר: ומטמאה טומאת אוכלין בכביצה. דכבילה ממנה אם נגעה באוכלים טהורים נטמאו (ד): וכזית בבית הבליעה. אדם שאכל כזית ממנה נטמא ונטמאו בגדיו כשתגיע לבית הבליעה דכתיב (שם יז) והנפש (ה) אשר תאכל נבלה וטרפה וגו' ובנבלת עוף טהור הכתוב מדבר. וכתיב תאכל ואין אכילה פחות מכזית: וטעון הערב שמש. ולא סגי בטבילה לחודה (ו): וחייבים עליה על ביאת המקדש. כשאר כל הטומאות דכתיב בטומאת מקדש וקדשיו (ויקרא ה) לכל טומאתו אשר יטמא בה ודרשינן (ז) לרבות בולע נבלת עוף טהור: ושורפים עליה את התרומה. אם נגעה נבלת עוף טהור בתרומה נשרפת. שכשאינה בבית הבליעה דין ראשון לטומאה יש לה ומטמאה את התרומה בנגיעה להיות שני: והאוכל אבר מן החי ממנה סופג את הארבעים. ואפי' היה האבר פחות מכזית (ח). וסתם מתניתין דלא כר"ע דאילו ר"מ הא שמעינן ליה בשלהי גיד הנשה דאמר אבר מן החי ליתא נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד: שחיטתה ומליקתה מטהרת את טרפתה. ומוציאה מידי נבלה שלא תטמא לפי שהמליקה מותרת בפנים לכהנים כלכך שהשחיטה מותרת בחוץ. וכשם שטהרתו שחיטתו כך תטהרנו מליקתו. ושחיטה דמטהרת את הטרפה מידי נבלה. נפקא לן מקרא דכתיב (ט) (ויקרא יא) וכי ימות מן הבהמה כו'. כל הנוגע בנבלתה יטמא. יש מן הבהמה שהיא מטמאה. ויש שאינה מטמאה כו' לטרפה שנשחטה. וה"ה לטרפת עוף: ר"י אומר אינן מטהרות. דלא ילפינן טרפת עוף מטרפת בהמה: רבי יוסי אומר שחיטתה מטהרת ולא מליקתה. והלכה כר' יוסי:

פ"ק א (א) י"ג. ומכיינא למעוטי ראשי אגפים וראשי הזנב. והיינו לר"מ דלר"י איתנהו

פ"ו ולר' יהודה ליתנהו אלא י"ב: (ב) היינו לטומאת אוכלין אבל לטמא בבית הבליעה א"צ מחשבה שלא עליו שום טומאה אמורה שצריכה הכשר ולפי' דין הוא שלא תהא צריכה מחשבה אבל טומאה קלה והיא טומאת אוכלין ומשקין אע"פ שזו א"צ הכשר הרי כל אוכלין צריכין הכשר וצריכין מחשבה. הלכך אף זו לטמא טומאה קלה אע"פ שא"צ הכשר צריכ' מחשבה. גמ': (ג) ומטמאה כו'. ל"ע דלא תני וכתני פרק לפסול גוייה כדלקמן מ"ב. ובפ"ד דמעילה מ"ה תנן כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה: (ד) וכן להצטרף לפחות מכביצה אוכלים לקבל טומא' דלריך שיהיו כבילה לטמא כר"ב: (ה) דמרבי' למימר והאיש אלא לומר שבנים הנפש מטמאה פ"ה רבים מ"מ: (ו) דכתיב וטמא עד הערב וטהר: (ז) בשבועות ד"ז. ועתוי"ט: (ח) ל"ע דבגמרא מסיק דלריך כזית אלא דגידי' ועלמות מלטרפים למשהו שיש בו דודאי דאין אכילה פחות מכזית. ועתוי"ט: (ט) ולעי"ב דבחולין פ"ד מ"ד משמע דלא"ל

ב מיטמאות. אם נגע בהן שרץ נטמאו (יא) ואם טמאים הן ונגע הכנפים והנוצה באוכלין טיהרים. נטמאו. דחשיבי יד להכנים ולהוציא. וכל שהוא יד. מיטמא ומטמא: ולא מצטרפות. אם היה אוכל פחות מכביצה (יב). אין הכנפים והנוצה מצטרפות להשלימו לכביצה לטמא טומאת אוכלים. דלא חשיבי שומר שיצטרף. כדתנן בריש עוקצין: הנוצה מצטרפת. דחשיב לה שומר. ואין הלכה כר' ישמעאל: ההרטום. שהעוף מנקר בו: ראשי אגפים וראש הזנב. הבשר"י מחוברים לגוף אשר שמרטו הנוצה. רגילים לחתכם ולהשליכם. דלא חזו לאכילה. אלא שבעופו' המפוטמים מניחי' אותן ואוכלים אותן עם העור היינו דקאמר שכן מניחים בפטומות. ואין הלכה כר"י. והני י"ג דבר דחשיב במתניתין בבבא קמייתא איכא תשעה שחיטתה ומליקתה חדא חשיב להו דתרוייהו הוו טהרה לטרפתה. והכנפים והנוצ' והחרטום והצפרני'. הרי י"ג דבר: ג נבלת עוף טמא. שאין סופה לטמא טומאה חמורה שאינה מטמא האדם ובגדים. צריכה מחשבה. שיחשוב עליה לאכילה והכשר מים או שאר משקין ואח"כ תגע בשרץ: לפסול את הגויה. אם נטמאת ואכל ממנה חצי פרס שהיא ביצה ומחצ' (יג) נפסל גופו לאכול בתרומ' עד שיטבול: ואין בה כזית בבית הבליעה. דכתיב (שם כב) נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה. מי שאיסורו משום אוכל נבלה מטמא באכילה בבית הבליעה. יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל נבלה אלא משום בל תאכל דבר טמא: והאוכלה אין טעון הערב שמש. האוכל חצי פרס ממנה לאחר שנטמאת שהוא פוסל את הגויה לאכול בתרומה אם טבל לאחר שאכלה. מותר בתרומה מיד. ואין טעון הערב שמש: ואין חייבים עליה על ביאת מקדש. אם אכל חצי פרס נבלת עוף טמא ונכנס למקדש. דטומאה דרבנן היא (יד). אע"פ ששורפין עליה תרומה: והאוכל אבר מן החי ממנה אינו סופג את הארבעים. ואע"ג דאוכל כזית בין בשר וגידים ועצמות דהשתא אפי' למ"ד (טו) אבר מן החי צריך כזית. דאכילה כתיב ביה. הכא איכא כזית אפי' הכי אינו סופג את הארבעים (טז). ומשום טמא לא מחייב. דליכא כזית בשר: ואין שחיטתה מטהרתה. באכילה לבן נח שמותר בעוף טמא ואסור באבר מן החי. ואם שחטה והיא מפרכסת. לא טהרתה שחיטתה באכילה על שתמות אף ע"ג דבטהורה אפילו מפרכסת גומרת השחיטה לבן נח מגו דמכשרה לישראל והכי מפרשה מתני' בשלהי פ' גיד הנשה: ד ובבהמה העור והרוטב. כלה מתני' מפורשת בחולין פרק העור והרוטב: ה מצטרפין זה עם זה לטמא. אם אין בא' מהן כביצה מצטרפין לשעור לטמא ככל שבשניהם. שאם נגע בתרומה פסלה. כדין אוכל שנטמא בולד הטומאה שפוסל את התרומה ואינו מטמאה: כחצי ביצה וכו'. שבללן זה בזה: שני. התערובות הזה תורת שני עליו ופוסל את התרומה: שלישי. ופוסל את הקדש: ראשון. ועושה מגעו שני. דהא איכא שעורא דראשון בגויה ליתן טומאה: חלקן זה שני וזה שני. שהרי בכל אחד חצי השעור דראשון ואלי' שעור דשני. ותנן לעיל ראשון ושני מצטרפין לקל שבהן: ו (כל הנך בבות פשוטות הן) וכל מקום שאני יכול לתלות שיש כביצה מן השמור בזה ובזה אזלינן בתר שמור. ואם לאו אזלינן בתר הקל:

ב הכנפים והנוצה (י) מיטמאות ומטמאות ולא מצטרפות. ר' ישמעאל אומר הנוצה מצטרפת. החרטום והצפרנים מיטמאין ומטמאין ומצטרפים. ר' יוסי אומר אף ראשי אגפים וראש הזנב מצטרפים. שכן מניחים בפטומות: ג נבלת העוף הטמא. צריכה מחשבה והכשר. ומטמאה טומאת אוכלין בכביצה. וכחצי פרס לפסול את הגויה. ואין בה כזית בבית הבליעה. והאוכלה אין טעון הערב שמש. ואין חייבין עליה על ביאת מקדש. אבל שורפין עליה את התרומה. והאוכל אבר מן החי ממנה. אינו סופג את הארבעים. ואין שחיטתה מטהרתה. הכנפים והנוצה. מיטמאות ומטמאות. ומצטרפות. החרטום והצפרנים. מיטמאין ומטמאים. ומצטרפין: ד ובבהמה. העור והרוטב. והקיפה. והאלל. והעצמות. והגידים. והקרנים. והטלפים. מצטרפין לטמא טומאת אוכלין. אבל לא טומאת נבלות. כיוצא בו השוחט בהמה טמאה לעו"ג. והיא מפרכסת. מטמאה טומאת אוכלין. אבל לא טומאת נבלות עד שתמות או עד שיתיז את ראשה. ריבה לטמא טומאת אוכלין ממה שריבה לטמא טומאת נבלות: ה האוכל שנטמא באב הטומאה. ושנטמא בולד הטומאה. מצטרפין זה עם זה. לטמא בקל שבשניהן. כיצד כחצי ביצה אוכל ראשון. וכחצי ביצה אוכל שני שבללן זה בזה. שני. כחצי ביצה אוכל שני. וכחצי ביצה אוכל שלישי. שבללן זה בזה. שלישי. כביצה אוכל ראשון וכביצה אוכל שני. שבללן זה בזה. ראשון. חלקן. זה שני וזה שני. נפל זה לעצמו וזה לעצמו. על ככר של תרומה. פסלוהו. נפלו שניהן כאחד. עשאוהו שני: ו כביצה אוכל שני. וכביצה אוכל שלישי. שבללן זה בזה. שני. חלקן. זה שלישי וזה

דא"ל קרא. לשנא דברייתא לריך קרא: (י) הכנפים כו'. הנולה הדקה מהם. הר"ב: (יא) פירוש הא לעיל תנן שא"ל הכשר מים ולא הכשר שרץ והר"ב לא כתב שרץ: (יב) והר"ב פי' להשלים כזית אם בלע כזית בשר עם הנול': (יג) ורש"י סובר שני בילים: (יד) כ"ל דהא דמעמלה אדם אינה מדאורייתא. ועתוי"ט: (טו) ליכא מאן דפליג כמש"ל אות א': (טז) דלמ"ה אינו נוהג אלא בטהורים. גמ' ועי' פוי"ט

וזה שלישי. נפל זה לעצמו וזה לעצמו על ככר של תרומה. לא פסלוהו. נפלו שניהן כאחת עשאוהו שלישי. כביצה אוכל ראשון וכביצה אוכל שלישי שבללן זה בזה ראשון. חלקן. זה שני וזה שני. שאף הג' שנגע בראשון נעשה שני. כשתי ביצים אוכל ראשון. כשתי ביצים אוכל שני שבללן זה בזה. ראשון. חלקן זה ראשון וזה ראשון. לג' או לד'. הרי אלו שני. כשתי ביצים אוכל שני וכשתי ביצים אוכל שלישי שבללן זה בזה. שני. חלקן. זה שני וזה שני. לג' או לד'. הרי אלו שלישי: ז מקרצות נושכות זו בזו. וככרים נושכין זה בזה. נטמאת אחת מהן בשרץ. כולן תחלה. פרשו. כלן תחלה. במשקין. כלן שניות. פרשו. כלן שניות. בידים. כלן שלישיות. פרשו. כלן שלישיות: ח מקרצת שהיתה תחלה. והשיך לה אחרות. כולן תחלה. פרשו היא תחלה. וכלן שניות. היתה שניה והשיך לה אחרות. כלן שניות. פרשו היא שניה. וכולן שלישיות. היתה שלישית והשיך לה אחרות. היא שלישית וכלן טהורות. בין שפרשו. בין שלא פרשו: ט ככרות הקדש שבתוך גומותיהם. מים מקודשים [א] נטמאת אחת מהן בשרץ. כלן טמאות. בתרומה. מטמא שנים ופוסל אחד. אם יש ביניהם משקה טופח (יח). אף בתרומה הכל טמא:

פרק ב

א האשה שהיתה כובשת ירק בקדרה. ונגעה בעלה חוץ לקדרה [ב] במקום הנגוב אע"פ שיש בו כביצה. הוא טמא. והכל טהור. נגעה במקום המשקה. אם יש בו כביצה [ג] (הכל טמא.

[א] נ"א בתוך גומות והמים המקודשים [ב] גמרא לו [ג] גמרא ל"ב

אין

ז מקרצות. פתיכות של בלק. לשון קרץ מלפנן בא (ירמי' מו): נושכות זו את זו. שהן דבוקות א בזו וא"א להפרידן אא"כ נושכות זו מזו: כלן תחלה. דחשובות כאחת וכאילו נגע בכלן: פירשו. הפתיתות זו מזו: במשקין כלן שניות. דמשקין תחלה היו ועושין שני: בידים כולן שלישיות. דידים שניות הן. ועושות שלישי בתרומה: ח מקרצות. פתיכת בלק שהיתה תחלה והשיך לה פתיכות אחרות: כלן תחלה. והנוגע באחרון כנוגע בראשון לטומאה. דחשיבא חבור. וכן כשהיתה שניה חשובות חבור. ונראה דאם פרשו אסתייר בהו טומאה. אבל היתה שלישית דאם פרשו לית בהו טומאה. דאין ג' עושה ד' בתרומה (י). אפי' כי לא פרשו לא חשבינן חבור. ועיקרו: ט ככרות הקדש. כגון שתי הלחם ולחם הפנים ומנחות וכיוצא בהן: שבתוך גומותיהן מים המקודשים. שהיו בתוך הגומות שע"ג הככר מים שנטבלו על טהרת הקדש ונטמא ככר אחד בשרץ ונגע הככר שנטמא בשני. והשני בג' ואפי' הן נאה כלן טמאות ואע"פ שלא נגעו במים שבככר אלא נגע כל ככר בחברו. נטמאו כלן. שמעלת הקדש עושה כאילו המשקה שבתוך כל ככר. שהוא נעשה תחלה. הוא שנגע בככר וטמאו. אבל בתרומה אינו כן אלא הככר הראשון הנטמא בשרץ בלבד מטמא את חברו להיות שני והשני פוסל את הג' ותו לא. ולא חיישינן למשקה שבתוך הגומא: אם יש בין הככרות משקה טופח אף בתרומה כלן טמאות. המשקה טופח שבין כל ככר וככר מחזר להיות תחלה. ומטמא הככר שהוא נוגע בו לעשותו שני וכן לעולם. פי' אחר ככרות הקדש המונחות בטבלא העשויה גומות גומות. וכל ככר מונח בתוך גומא שלו. והמים המקודשים גרסי'. פי' וכן המים המקודשים המונחים בכלי העשוי גומות גומות. אם נטמא אחד מהן בשרץ נטמאו כלן. שהכלי מצרף מה שבתוכו לקדש. אבל לא לתרומה דבתרומה אינו מטמא אלא ראשון ושני ופוסל שלישי היכא דנגעו זה בזה ואין כלי מצרף. ואם יש בין הגומות משקה טופח הכל טמא. שהככר שהוא שני עושה המשקה ראשון וחוזר ומטמא ככר האחר וכן כלם:

פרק ב האשה. באשה טהורה איירי: שהיתה כובשת ירק. של תרומה בקדרה ואותו ירק לא הוכשר לקבל טומאה (א) אלא כדרך הכובשים. שמשתכים את הירק בלא משקה ומולחים אותו ונותנים בקדרה או בחבית. ואח"כ נותנים עליו יין או חומץ או שמן (והוכשר אותו העלה): נגעה. בידים ומסואבות (ב) שפוסלים את התרומה: בעלה. של ירק שהיה אליו בקדרה עם המשקין ומליו חוץ לקדרה נגוב ונגעה במקום הנגוב: אע"פ שיש בו כביצה. שהוא שיעור לטמא אוכלים: הוא טמא. אותו העלה: והכל טהור. שאר הירק והמשקין שבקדרה.. דלא אתי האי עלה שמקבלתו בקדרה ומטמא להו. דידים שניות והעלה ג' ואין ג' עושה רביעי בתרומה: נגעה. בכתם ידים שהם שניות: במקום משקה. כלומר במקום שאין העלה נגוב נעשה משקה שעליו תחלה. דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה והמשקה עושה את העלה שני. הלכך כשיש בעלה כביצה הייתו שעור לטמא לאחרים: הכל טמא. דמקבלת עלה שבקדרה עלמה. אף הקדרה שבקדרה עושה משקה שבקדרה תחלה ימחזרי' ומטמאין את הקדרה כדאיתא בפ"ק דשבת האוכלים והכלים שנטמאו במשקין:

אין

מי"ע: (יז) והדיבור פה בלוכלין של תרומה. הר"מ: (יח) טופח. ואפילו שלא להטפיח ול"ד להא דתנן בספ"א משקה טופח אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרי' א"כ טופח דמתניי לאו דוקא. הר"ב:

פרק ב (א) דאי בהוכשר א"כ מכי כתנתו בקדירה טמאתו. הר"ש: (ב) שהשם ידים שניות הן. הר"ש. אבל בקיפא תרי בהדי' בידים מסואבות דלא תימא משום טבול יום לחוד קתני קמ"ל דמסואבות ומשום ב' טומאות

אין בו כביצה). הוא טמא והכל טהור. חזר לקדרה. הכל טמא. היתה מגע טמא מת. ונגעה בין במקום המשקה בין במקום הנגוב. אם יש בו כביצה. הכל טמא. אין בו כביצה. הוא טמא והכל טהור (ד). היתה טבולת יום מנערת את הקדירה בידים מסואבות [א] וראתה משקין על ידיה ספק מן הקדירה נתזו. ספק שהקלח נגע בידיה. הירק פסול. והקדרה טהורה: ב ר"א. האוכל אוכל ראשון. ראשון. אוכל שני. שני. אוכל שלישי שלישי (ז). ר' יהושע אומר האוכל אוכל ראשון. ואוכל שני. שני. שלישי. שני לקדש. ולא שני לתרומ' בחולין שנעשו לטהר' תרומה: ג הראשון שבחולין. טמא ומטמא. השני פוסל ולא מטמא. והשלישי נאכל בנזיד הדמע:

הראשון

[א] נ"א כאשה

אין בו כביצה הוא טמא. אותו עלה שנגעה בו: והכל טהור. דפחות מכביצה אין מטמא אחר: חזר לקדרה. אותו מקום המשקה (ג) שנגע בו: הכל טמא. אע"פ שאין בעלה כביצה שהמשקה שנגע בו חזר וטימא כל מה שבקדרה. ואף הקדרה עצמה: היתה מגע טמא מת. אשה זו שכובשת את הירק הרי האשה ראשון והעלה שנגע בו שני הלכך אם יש בו כביצה הכל טמא: היתה טבולת יום מנערת את הקדרה. דהשתא יש באשה א' שתי טומאות. חדא דטבולת יום ואידך דסתם ידים שהם שניות. כדקתני בידים מסואבות ותרוייהו צריכין משום סיפא (ה): מנערת. מערה (ו) מה שבתוך הקדרה (נ"א מנערת מגיסה בתוך הקדרה בכף שבידה): ספק מן הקדרה נתזו. ולא נטמא מה שבתוכה: ספק שהקלח. שכולו מלא משקה והוא בתוך הקדרה נגע בידיה: הירק פסול. משום ספקא דט"י אבל משום ספק ידים לא כדתנן בפ"ב דטבול יום (מ"ג) חומר בטבול יום שספק ט"י פוסל את התרומה והידים ספיקן טהור: והקדרה טהורה. דמשום טבול יום לא מטמאה אפי' ודאי נגעה במשקין דאין טבול יום עושה משקה תחלה כדתנן (פ"ח דפרה מ"ז) כל הפוסל את התרומה מטמא את המשקין להיות תחלה חוץ מט"י. ואי משום ידים לא מטמאה דכיון דספיקא הוא שמא נתזו על ידיה מספיקא קדרה טהורה שספק ידים לטמא טהור: ב האוכל אוכל ראשון. נעשה גופו כראשון להיות מגעו שני. והאוכל אוכל שני נעשה גופו שני ואם נגע בתרומה פסלה. אבל מ"מ דבר שנגזרו בו ביום ולוקח שאכל חצי פרס (ח) שהוא ביצה ומחצה להרמב"ם ושני ביצים לרש"י שזהו שיעור אוכלים לפסול את הגוייה: ר"א האוכל אוכל ראשון. ואוכל שני נעשה גופו שני. דס"ל דלא משוינן ליה לאוכל כמאכל עצמו. והאי דנקט לאוכל אוכל שני שני ולא שלישי. לפי שאלמלא שני עושה שני ע"י משקין (ט). שהמשקין שנטמאו בשני הן נעשים תחלה. והנוגע בהן הוי שני ואי הוה משוינן ליה לאוכל אוכל שני שלישי. לא היה פוסל את התרומה. דאין שלישי עושה רביעי בתרומה. וחכמים גזרו על האוכל אוכלים טמאים ושדי משקין של תרומה לתוך פיו בעוד שאוכלים טמאים בפיו. ופסיל להו. הלכך אע"ג דאוכל אוכל ראשון. לא משוינן ליה לאוכל כמאכל עצמו. דאוכל מאכל שני משוינן ליה שני כמו המאכל. כדי שיפסול את התרומ': שלישי שני לקדש. האוכל אוכל שלישי נעשה גופו שני לקדש (י). ועביד שלישי ורביעי בקדש: ולא שני לתרומה. דאי נגע בתרומה לא פסלה. ומיהו אסור הוא לאכול בתרומה. והכי מוכח (יא) בגמרא פ"ב דחולין (ד' לד): בחולין שנעשו על טהרת תרומה. כלומר האי אוכל ש' ואוכל אוכל שני וגו' דתניא במתניתין בחולין שנעשו על טהרת תרומה קמיירי. דחולין גרידא אין בהן שלישי: ג הראשון שבחולין טמא ומטמא. תרומה. שככר של תרומה שנגע בראשון של חולין נעשה שני. ופוסל את השלישי: והשני שבחולין. פוסל את התרומה. ואינו מטמא. דשלישי דתרומה לא עביד רביעי. הלכך שלישי דתרומה לא מקרי טמא. אלא פסול: והשלישי של חולין. ה"ק ואם יש בתוכן חולין שלישי. כגון שנעשה על טהרת תרומה: נאכל בנזיד הדמע. בתבשיל (שתרומה) מעורבת בו והתרומה קרויה דמע. שנאמר (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר. ובפ"ב דחולין מוכח דדוקא כשאין בנזיד הדמע כזית תרומה בכדי אכילת פרס הוא דשרי ליה לאכול אוכל שלישי. אבל אי איכא כזית תרומה בכדי אכילת פרס אסור. דקי"ל האוכל אוכל שלישי מחולין שנעשו על טהרת תרומה.

נפסל

טומאות אית בה. כ"ל: (ג) דלמשקין אין שיעור. ועתוי"ט: (ד) טמא מת כו'. וקשה דלא שני הכא חזר לקדרה מה דינו וי"ל כיון דעריב ותני בין נגע במקום הנגוב ובין במקום המשקה הלכך לא תני חזר כו' דע"כ אינו מטמא את הכל כשחזר אלא א"כ נגעה במקום המשקה או בכביצה ואפילו נגוב אבל בפחות מכביצה ונגוב לא"מ החזרה כלל וכיון דל"מ קתני סתמא חזר לא חש להאריך ולחלק: (ה) הר"ש. וכלומר לאשמעינן דאע"ג דיש בה ב' טומאות אפ"ה הקדרה טהורה: (ו) מלשון מקלק את הטבלה כולה ומנערה ולנ"א הוא מלשון ניער וכסה. הר"ש: (ז) הא כל כו'. שאינו אוכל חמור מן המאכל דנבלת עוף טהור לא מטמא בחוץ ואילו אכלה מטמא בגדים ואנו איך לא נעשה אוכל כמאכל. גמ'. ואע"ג דמטעם הגזירה דזמנין אכיל כו' אפי' אי נעשו שני בגי דהא עושה משקים תחלה ר"א משום מדותיו לעשות אוכל כמאכל לגמרי. תוי'. וכן נמי באוכל שלישי לא שייכא הך גזירה דאין שלישי עושה ד' בתרומה לא חלקו חכמים באוכלין. הר"ש: (ח) ואע"ג דלטעמא דזמנין כו' שני בכביצה שמא אין רגילות שיהא אדם למה דאכיל ליה עוד כחצי פרס. הר"ש: (ט) וא"ת לימא משום זמנין דאכיל כו' וי"ל דאי לאו דאשכחן הכי בעלמא ל"ל למיגזר דלהוי כחוכא ואטלולא. תוי': (י) דטהרת תרומה טמאה היא אצל קודש. והיינו שמא לאשון הוא ועושה שני. רש"י ותוי"ט: (יא) ל"ל והכי מוכים.

ד הראשון והשני שבתרומה. טמאים. וממטאים (יב). והשלישי פוסל. ולא מטמא. והרביעי נאכל בנזיד הקדש (יג): ה הראשון, והשני. והשלישי שבקדש. טמאין ומטמאין. הרביעי פוסל ולא מטמא. והחמישי. נאכל בנזיד הקדש: ו השני שבחולין. מטמא משקה חולין. ופוסל לאוכלי תרומה. השלישי שבתרומה. מטמא משקה קדש. ופוסל לאוכלי קדש. שנעשו לטהרת הקדש. אבל אם נעשו לטהרת תרומה. מטמא שנים. ופוסל אחד בקדש: ז רא"א שלשתן שוין. האחד שבקדש. ושבתרומה. ושבחולין. מטמא שנים ופוסל אחד בקדש. מטמא אחד ופוסל אחד בתרומה. ופוסל את החולין. השני שבכלן. מטמא אחד ופוסל אחד בקדש. ומטמא משקה חולין. ופוסל לאוכלי תרומה. השלישי שבכולן. מטמא משקה קדש. ופוסל לאוכלי קדש: ח האוכל אוכל שני. לא יעשה בבית הבד. וחולין שנעשו על גב קדש. הרי אלו כחולין. ר' אלעזר בר רבי צדוק אומר הרי אלו כתרומה. לטמא שנים ולפסול אחד:

פרק ג הרוטב. והגריסים. והחלב. בזמן שהן משקה טופח. הרי אלו תחלה. קרשו. הרי אלו שניים. חזרו ונמוחו. בכביצה מכוון טהור. יותר מכביצה טמא. שכיון שיצאה טפה הראשונה נטמאת בכביצה: ב רמ"א השמן תחלה לעולם. וחכ"א אף הדבש. ר"ש שזורי אומר אף היין. גוש של זיתים שנפל לתנור והיסק. כביצה מכוון טהור יותר מכביצה טמא שכיון שיצאת טפה הראשונה. נטמאת בכביצה. אם היו פרודין. אפי' הן סאה טהור:

טמא

מוכיח. ועתוי"ט: (יב) ומטמאים לשלישי בקדש: (יג) באכל כו'. וא"ל איך נאכלת התרומה כיון דטמאה היא. אאחר דבתרומה אין בה רביעי ליכא אסור וכן במ"ה לענין חמישי בקודש. הר"ש סו': (יד) דבגדי אוכלי תרומ' מדרס לקודש. אבל לא נוכל לאסור אוכלין לאב לא מד"ס ולא מדבריהם כ"א כשנטמאו בשרץ שיהיו ראשון. הר"מ: (טו) או על טהרת הקדש. הר"ש. ולכאורה שנכוונה השמיטו הר"ב כדי לפ' מתני' דהכא דשנרה נמי דאין חולין נחשבים בקדושת הקדש וקשה דבמתני' דלקמן מפרש למתני' דהכא איפכא: (טז) דבטלה דעתו. הר"ש. (ר"א שגר דשכ"ש לדין תרומה לא בטלה דעתו וע' מחלוקות בדבר. הלח"ש פ"ח): (יז) במגע וכן האוכלו לא נפסל גופו. וזהו כוונת הר"ב שפ"ג דחגיגה שאינו כקודש לכל הדבר ס: (יח) קדושת הגוף כגון קרבן וחלות תודה ומנחו' שקדשו בכלי. רש"י:

טמא

נפסל גופו מלאכול בתרומה: ד הרביעי נאכל בנזיד הקדש. כלומר ואם יש באותה תרומה רביעי שנעשית על טהרת הקדש. וכן החמישי נאכל בנזיד הקדש דקתני לקמן ה"ק ואם יש באותו קדש חמישי. כגון שנעשה על טהרת מטאת של אפר פרה דאמרי' בגדי אוכלי קדש מדרס לחטא' נאכל בנזיד הקדש ומותר לערב בו תבשיל של קדש טהור: ו השני שבחולין מטמא משקה חולין. דכל הפוסל את התרומה מטמא משקי' להיות תחלה: מטמא משקה קדש. דכל הפוסל את הקדש מטמא משקין (קדש) להיות תחלה לקדש: שנעשו על טהרת הקדש. כלומר הא דאמרי' דשלישי של תרומה פוסל ולא מטמא אוכלי קדש. הני מילי כשנעשים על טהרת הקדש. אבל נעשים על טהרת תרומה שלא שמרהו על טהרי הקדש. הג' מטמא שנים ופוסל א' בקדש. שטהרתה של תרומ' טומאה היא אצל הקדש. והרי זה השלישי דתרומה חשובה אצל הקדש כאילו נטמא בשרץ עצמו (יד): ז רא"א שלשתן שוין. כדמפרש ואזיל. דלית ליה לר"א טהרתה של תרומה טומאה היא אצל הקדש: השלישי שבכולן. לא משכחת שלישי בחולין אא"כ נעשו על טהרת תרומה (טו) ואין הלכה כר"א: ח האוכל אוכל שני לא יעשה בבית הבד. לא יתעסק לעשות שמן בבית הבד. דהא מודה רבי יהושע לעיל לר"א שהאוכל אוכל שני. הוא עצמו נעשה שני ופוסל את התרומה ומטמא משקין להיות תחלה (דהיינו השמן): על גב הקדש. על טהרת הקדש: הרי אלו כחולין. ואין בהם לכלל שלישי (טז): הרי אלו כתרומה. ויש בהם שלישי. והני תנאי תרוייהו ס"ל חולין שנעשו על טהרת הקדש לאו כקדש דמו. ואאין לך דבר שעושה רביעי (יז) בקדש אלא קדש ממש (יח) בלבד. ופליגא אמתני' דלעיל דקתני השלישי שבכלן פוסל לאוכלי קדש:

פ"ג הרוטב והגריסין שהן מישקה טופח. שכן למין כ"כ שיש טופח ע"מ להטפיח: הרי אלו תחלה. דחשובים כמשקין: קרשו הרי אלו שניים. דכיון שנקרשו חשובים כאוכלים שנגעו במשקין: חזרו ונמוחו בביצה מכוון טהור. דיצא מהן תורת אוכל. ויצד עליהן תורת משקה. ופרחה טומאתו כשנכתנו. ואין למשקה זה מי שיטמאוהו דווכי יצאת טפה ראשונה אמעיט האוכל מכביצה. ושפות מכביצה אין מטמא אחרים. אבל יותר מכביצה טמא. כדנפי' טעמא דמכי יצאת טפה ראשונה נטמאה אותה טפה בכביצ' אוכל טמא. וכשנגמאה אח"כ כולו חזרה הטפה וטמאה את הכל: ב השמן תחלה לעולם. ואף על פי שקרש אינו יוצא מתורת משקה: ר"ש שזורי אומר אף היין. שקרש אינו יוצא מתורת משקה. ואין הלכה כר"ש שזורי: גוש של זיתים. הרבה מחוברים יחד ובגוש טמא איירי: כביצה מכוון טהור. התנור דאין אוכל מטמא כלי והמשקה היוצא מן הגוש ממחת היסק אין לו במה יטמא. דמכיון דיצאת טפה ראשונה חסר ליה מכביצה. אבל כשיש בגוש יותר מכביצה כשיצאת טפה ראשונה עדיין נשאר בגוש כביצה. ונטמאה הטפה בגוש וחזרה להיות תחלה. וטמאה הטפה את התנור שהמשקין מטמאים כלי: אם היו פרודים. אם היו זיתים פרודים שאינן גוש אפי' הן מאה כלומר אפילו הן שיעור מאה ביצים אין מצטרפים לכביצה לטמא

לטמא את בין היוצא להיות תחלה: ג ובלבד שלא יגע במשקין. כגון שדרכן בפשוטי כלי עץ שאינן מיטמאים דהשתא אין כאן וני שיטמא המשקין אלא הזגין שנגע בהן טמא מת. שהרי לא נטהר מנגיעתן אלא משילא משקה.

ג טמא מת (א) שסחט זיתים וענבים כביצה מכוון טהור. ובלבד שלא יגע במקום המשקה. יותר מכביצה טמא שכיון שיצאה טפה הראשונה נטמאת בכביצה. אם היה זב או זבה. אפי' גרגר יחידי. טמא. שכיון שיצאה טפה הראשונה נטמאת במשא. זב שחלב את העז (ב). החלב טמא. שכיון שיצאה טפה הראשונה נטמאת במשא: ד כביצה אוכלין שהניחן בחמה ונתמעטו. וכן כזית מן המת. וכזית מן הנבלה. וכעדשה מן השרץ. כזית פגול. וכזית נותר. כזית חלב. הרי אלו טהורים. ואין חייבין עליהם משום פגול נותר וטמא (ו). הניחן בגשמים ונתפחו טמאין. וחייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא: ה כל הטומאות כשעת מציאתן. אם טמאות טמאות. ואם טהורות טהורות. אם מכוסות מכוסות. אם מגולות מגולות. מחט שנמצאת מליאה חלודה. או שבורה. טהורה. שכל הטומאות כשעת מציאתן: ו חרש שוטה וקטן שנמצאו במבוי שיש בו טומאה. הרי אלו בחזקת טהרה. וכל הפיקח בחזקת טומאה. וכל שאין בו דעת להשאל ספיקו טהור: ז תנוק שנמצא בצד בית הקברות. והשושנים בידו. ואין השושנים אלא במקום הטומאה. טהור. שאני אומר אחר לקטו ונתן לו. וכן חמור בין הקברות כליו טהורין: ח תנוק שנמצא בצד העיסה והבצק בידו (יא). ר"מ מטהר. וחכמים

והספק מגעים בזגין כבר אסר שיעור כבילה. ואין אוכל מטמא בפחות מכבילה: יותר מכביצה טמא. שכיון שילאה טפה ראשונה נגמאת בכבילה. דאע"ג דאין משקה הנבלע באוכל מקבל טומאה עמו. משלים הוא את שיעורו. דכוותיה אמרינן בסמוך גבי כזית מן המת ומן הנבלה שנתמעטו בחמה והניחן בגשמים ותפחו. דגשמי' המובלעי' משלימין לכשיעור: ד הרי אלו טהורים. אכבילה אוכלים ואכזית מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ קאי (ג): הניחן בגשמים ונתפחו טמאין. דכל השיעורים בתר גודלייהו אזלינן (ד) והכא קיימא לן דאין דמוי אלא אסורים (ה): ה אם טמאות טמאות. כי הא דתנן לקמן בפרק הסרץ והצפרדע [מ"ז] נגע באחד בלילה ואין ידוע אם חי אם מת ובשחר עמד ומצאו מת חכמים מטמאים שכל הטומאות כשעת מציאתן ודוקא במקום מציאתן למעוטי נגע באחד בלילה בזוית זו ולשחר מצאו מת בזוית אחרת וכיוצא בזה: אם מכוסות מכוסות. כגון כ"ש המוקף צמיד פתיל לא אמרי' טמא בשעה שהיה המת באהל היה מגולה. ועכשיו מכוס' או אם מצאו מגולה לא אמרינן טמא בשעה שהיה המת (באהל) היה מכוסה ומוקף צמיד פתיל: מחט שנמצאת מלאה חלודה. שמעכבת את התפירה דהלודה כזו מעכרתה ומידי טומאתה: או שבורה טהורה. ולא אמרי' טמא כשהיתה שלימה נטמאה וכשיתקנו ותחזור שלימה תחזור לטומאתה הישנה (ז) והיינו פירושו דאם טהורות טהורות דתנן לעיל: ו בחזקת טהרה. ואע"ג דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא והאי מבוי רה"י הוא אפי' הכי כיון דספיקא הוי בדבר שאין בו דעת לישאל. כגון חרש שוטה וקטן ספיקו טהור דהכי ילפינן מקראי דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ומשמע ודאי טמא לא יאכל ספק טמא יאכל וכתיב כל טהור יאכל בשר ודאי טהור הוא דיאכל הא ספק טמא ספק טהור לא יאכל אלא לאו ש"מ כאן שיש בו דעת לישאל כאן שאין בו דעת לישאל (ח): וכל הפקח. שיש בו דעת לישאל אם הלך במקום טומאה אם לאו. בחזקת טומאה הוא. דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא ומסוטה ילפינן (ט) דספיקא הוא אם נטמאת אם לאו. וספק זה במקום סתירה הוא דהיינו רה"י ואמר רחמנא ונסתרה והיא נטמאה וסוטה יש בה דעת לישאל אם נטמאה אם לאו: ז ואין השושנים אלא במקום הטומאה. שא"א שיקח השושנים אא"כ יכנס לבית הקברות: טהור. כיון דאיכא למתלי באחר. שמא לקטן אחר ונתן לו דתינוק אין בו דעת לישאל וספיקו טהור: וכן חמור. שהיה עומד במקום טהרה. ולא ידעינן אם נכנס במקום טומאה (י): כליו טהורים. לפי שאין בו דעת לישאל: ח תינוק שנמצא בצד עסה. תנוק טמא שנמצא בצד עיסה טהורה. ומתיכה של עיסה זו בידו: ר"מ מטהר. דר"מ לטעמיה דחיש למיעוט ורובן דרוב תינוקות מטפחים בעסה. וטמא לקח הוא בעצמו את הבצק

פרק ג (א) טמא מת. וה"ה לטמא שרץ וכל מטמאי מגע שאינו מטמא בהיסט. וטמא מת לרבותא נקט דהוי אב הטומאה משום דקתני סיפא אבל זב כו'. רש"י: (ב) זב שחלב כו'. שהזב והדומה לו ר"ל זבה ונדה ויולדת יטמא כל מה שישא ואפי' בלא נגיעה ומזין בזה האוכלין והמשקין. הר"ש: (ג) דאע"ג דבפיגול ונותר נמי שייך טומאה. מיהא קי"ל דכבילה ולאו תנן בנדה ע"כ לענין איסור ומ"מ לי הוה כבילה נמי דילא הכי לענין טומאה: (ד) כלומר אע"פ שהגשמים המובלע בהם השלימו לכשיעור וכמ"ש לעיל בסמוך. ועתוי"ט: (ה) הוא הדין בע"ע לומר דאפי' שכבר נתמעטו ונעשו כשחזרו ונתפחו חזרו לאיסורן דאין דמוי: (ו) וטמא. וקאמר טמא אכן דכל שמיה ועוד דהל"ל נמי בריבא טמא ולקיים נמי וחלב ובמנחות דף כ"ד גרס וחלב ול"ג וטמא: (ז) כדהכן כפי"א דכלים (ח) הבשר אשר יגע הוא דבר שאין בו דעת לישאל דהבשר הוי נוגע ספיקו טהור. וכל טהור כו'. דמיירי בטימאים הגוף דיש בו דעת ספיקו טמא. רש"י: (ט) ילפינן והבשר ולמינמר נמי מסוטה דאי מוהבשר הוה אמינא בין ברה"י בין ברה"ר ואי מסוטה הוה אמינא עד דאיכא דבם נוגע ומגיע. נמלא עתוי"ט: (י) שאם השכיב עצמו על הארץ ונגע בקבר נטמאו הכלים. הר"מ: (יא) תינוק כו'. והוא ברה"י. הר"ש: לפי

(יג) לפי שהכא שלא ימלא התינוק את העיסה לכך אלין באדם טהור משליך בכפ"א דפרה. הר' ומתוי"ט: (יג) ורוצא הזוקה רובא עדיפא. גמ' ועיין תוי"ט: (יד) לפי שמזקקין שהם ישנו ולא יאכלו מהעניי. הר"ש ועתוי"ט:

פרק ד (א) כבר כו'. א ולנ"ל א קתני: (ב) תשכן. מם.

ברמ"י: (ג) תרומה. לע"פ שהוא של תרומה. הר"ש: (ד) דקי"ל ספק טומאה הבאה בידי אדם טמא כמי שיש בו דעת לישאל ואפי' בכלי מונח ע"ג קרקע הכא דאין לטומאה מקום טהור. הר"ל. וקשה דהר"ל להר"ב למכתב רבותא אפי' דאפי' אדם הלוחו בככרות טהורים כדמוכח בגמ' דעפי איכא לאטמויי בלוחו בטהרה מבלוחו בטומאה. ועתוי"ט: (ה) מנקרין כו'. לאף ע"פ שמנקרין בה לא בטל המקו'. הר"ש: (ו) ולפ"ז מיירי בכלי א' שמילא בו י' פעמים אלא שבי"ת של בעשרה אינו מדוקדק לפ"ז והסי' העתיק בלא בי"ת. ועיין תוי"ט: (ז) טהור מפני שאין בכלים דעת לישאל. הר"ש. ותמה הר"ל הא טומאה הבאה בידי אדם היא. אבל הפעם שכל הטומאות כשעת מציאתן במקום מציאתן כו'. ולדעת הר"מ י"ל שמאחר שלא נודע לאדם (ולא הו"ל למידע) דאין דרך הטומאה לבא לא מסיבא בא בידי אדם. כ"מ. והיינו דוקא כשהטומאה באה ע"י אדם. ועתוי"ט: (ח) שורפין. הואיל דודאי ספיקות אלו טומאתן מן התורי' שהמה והב טמאין מדאורייי. הר"מ: (ט) אבל לא שאבד בה קבר דבההוא איכא ספיקא דאורייי' וס"כ

וחכמים מטמאים. שדרך התנוק לטפח. בצק שיש בו נקודת הרנגולים. ומשקין טמאין בתוך הבית. אם יש בין משקין לככרות. כדי שינגבו את פיהם בארץ. הרי אלו טהורין. ובפרה ובכלב. כדי שילחכו את לשונם. ושאר כל הבהמה כדי שיתנגב. ראב"י מטהר בכלב. שהוא פיקח. שאין דרכו להניח את המזון ולילך למים:

פרק ד הזורק טומאה ממקום למקום. ככר לבין המפתחות. מפתח לבין הככרות (א). טהור. רבי יהודה אומר ככר לבין המפתחות טמא. מפתח לבין הככרות טהור: ב השרץ (ב) [א] בפי החולדה. ומהלכת ע"ג ככרות של תרומה (ג). ספק נגע. ספק לא נגע. ספקו טהור: ג השרץ בפי החולדה והנבלה בפי הכלב. ועברו בין הטהורים. או שעברו טהורים ביניהן. ספקן טהור. מפני שאין לטומאה מקום. היו מנקרין בהן (ה) על הארץ. ואמר הלכתי למקום הלז ואיני [ב] יודע אם נגעתי אם לא נגעתי. ספקו טמא. מפני שיש לטומאה מקום: ד כזית מן המת בפי העורב ספק האהיל על האדם ועל הכלים ברשות היחיד. ספק אדם טמא. ספק כלים טהור. הממלא בעשרה דליים. ונמצא שרץ באחד מהן הוא טמא וכולן טהורין. המערה מכלי לכלי ונמצא שרץ בתחתון העליון טהור (ז): ה על ששה ספיקות שורפין את התרומה (ח). על ספק בית הפרס. [ג] (ועל ספק) עפר הבא מארץ העמים.

[א] נמ' שנולא [ב] נמלא ולא ידוע [ג] נמלא על

הבלק וממלא את העיסה. ויימעוט מין ומעסים. ומצא אדם טהור לקם ונתן לו (יג). ועסה זו בחזקה טהורה עומדת. סמוך מעוסה לחזקה ויתרע לה רוצא. והוי ספק ספיקא ומטהר לפתן תינוק שאין בו דעת לישאל: וחכמים משמאים. למעמיא דלא סייסי למיעוטא (יד). ודוב תינוקות מטפסים והלכה כחכמים: נקודת. נקבים נקבים יש בעיסה מפמנת התרנגולים שנקרו בה: שינגבו את פיהם בארץ. דרך התרנגולים לאחר שתוי מנגבין פיהן בארץ. הלכך אם יש קרקע מפסקת בין משקין לככרו' כדי שיוכלו לנגב בה פיהן לאחר ששתו. הככרות טהורים ואם לאו טמאי. ספרי נכותאי במשקין טמאים שהיה נפיהן של תרנגולים (יד). ואף על גב דנשים קרקע מפסקת מספקא לן אם נגעו פיהן אם לאו הוי ספק טומאה בדבר שאין בו דעת לישאל וספיקו טהור: שהוא פיקח. ואין דרכו לשתות כל זמן שהוא מוצא לאכול שהוא אוכל כל שעה משקין מטיין. ואין כל שעה שוכנין מטיין. והלכה כרבי אליעזר בן יעקב:

פ"ד הזורק ככר לבין המפתחות.

לים זרק ככר טהור לבין מפתחות טמאות. ולא שנא זרק מפתחות טמאות לבין הככרות. ולא סלע אם נגע הככר הטהור בוופתסות הטמאות טהור הככר דס"ל להאי תנא זורק כמי שאין בו דעת לישאל דמי: ר"י אומר ככר לבין המפתחות טמא. דס"ל לר"י זורק כמי שיש בו דעת לישאל דמי וספיקו טמא והוי בזורק [ומפתח טמא בין ככרות] טהור הואיל והטומאה אינה נחה במקום אלא עוברת על הטהור ספקו טהור ואין הלכה כר"י. וככר ומפתחות דנקט במתני' ה"ה לכל שאר דברים הנזרקים אלא משום דאורחייהו דאינשי לזרוק ככר ומפתחות זה לזה מש"ה נקט הכי: ב ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור. ואפי' ברה"י ואפי' אדם שיש בו דעת לישאל אותו בטומאה (ד) שאין לטומאה מקום שהיא נחה בו שכל זמן שהיא בפי חולדה או בפי הכלב אינה חשובה נחה במקום אלא טומאה עוברת היא הלכך ספיקו טהור ואפי' אותו בטומאה האדם שיש בו דעת לישאל: ג היו מנקרים בהן. אם השליכו החולדה את השרץ והכלב את הנבלה מפיהם על הארץ והיו מנקרים בה. הרי יש מקום לטומאה ומספיקה טמא: ד ספק א"ם. ספק האהיל על האדם: טמא. שיש בו דעת לישאל ואינו טהור מטעמא דהטומאה בפי העורב היא טומאה עוברת. דכל המאהילין הטובות יש לטומאה מקום ואפילו הנזרקין: ספק כלים. ספק האהיל על הכלים: טהור. שאין בהן דעת לישאל: הממלא בעשרה דליים. זה אחר זה: ונמצא שרץ באחד מהן הוא טמא וכלן טהורים (ו). וה"מ כשאין [לדלי] אוגנים אבל יש לה אוגנים שלן טילים דבית הסרן הוה בראבון והאי דלא נפל עם המים איגור אוגנים עבוהו: העליון [טהור. וכי מיסיקן שהוא ינן העליון] נפל לתחתון: ה על ספק בית הפרס. כגון תרומה שנכנסה לבית הפרס דהיא שדה שנחרש בה קבר (ט). והספק אם יש בה עלם כשעורה ונן היות: ועל ספק עפר הבא מארץ העמים

דפל

על ספק בגדי עם הארץ. ועל ספק כלים הנמצאין. על ספק הרוקין א(הנמצאין). על ספק מי רגלי אדם שהן כנגד מי רגלי בהמה. על ודאי מגען שהוא ספק טומאתן שורפין את התרומה. ר' יוסי אומר אף על ספק מגען ברה"י. וחכ"א ברשו' היחיד תולין וברשות הרבים טהור: ו שני רוקין א' טמא וא' טהור. תולין על מגען ועל משאן ועל הסיטן ברשות היחיד. ועל מגען ברשות הרבים בזמן שהן לחין. ועל משאן בין לחין ובין יבשין (יג). היה רוק יחידי ונגע בו ונשאו והסיטו ברשות הרבים. שורפין עליו את התרומה. ואין צ"ל ברשות היחיד: ז אלו ספיקות שטיהרו חכמים (יד) ספק מים שאובי' למקוה. ספק טומאה צפה על פני המים. ספק משקין ליטמא טמא. ולטמא טהור. ספק ידים ליטמא ולטמא וליטהר טהור. ספק רה"ר. ספק דברי סופרים. ספק החולין. ספק שרצים. ספק נגעים. ספק נזירות. ספק בכורות (טו). וספק קרבנות: ח ספק טומאה צפה על פני המים (טז). בין בכלים בין בקרקע. רש"א בכלים טמא. ובקרקע טהור (יז). ר' יהודה אומ'. ספק ירידתו טמא. וספק עלייתו טהור ר' יוסי אומ' אפי' אין שם אלא מלא אדם וטומאה. טהור

א גמרא ל"ג

אבל עפר הבא מארץ העמים מספקינן ליה ברקב (י) של מת ושני אלה ארץ העמים ובית הפרס גזרו בהם שיהיו מיטמאים במגע ובמשא: ועל ספק בגדי עם הארץ. דכולהו מספקא לן אם ישבה עליהן אשתו נדה: ועל ספק כלים הנמצאים. דלא ידעינן אם טמאים הן: ועל ספק רוקין. דשמא של זב וזבה הן. או נדה ויולדת: מי רגלי אדם שהן כנגד מי רגלי בהמה. רבותא קמ"ל דלא אמרי' מדהני דבהמה הני נמי דבהמה ואע"ג דאיכא תרי ספיקי לקולא. ספק דבהמה ספק דאדם ואפי' את"ל דאדם שמא דאדם טהור (יא). ורמב"ם פירש על פי התוספתא. כגון שנתערבו מי רגלי אדם טמא עם מי [רגלי] בהמה שלי בכלי אחד וזהו שכנגד מי רגלי בהמה ומספקא לן אם בטלו מרביתן של מי רגלי אדם יהיו כלן טהורין או לא בטלו יהיו כלן טמאין: על ודאי מגען שהוא ספק טומאתן. יודע ודאי שנגעו בהן תרומה אבל אינו יודע אם הן טמאים או לאו. כדפרישנא פתיקא דכלהו: וחכ"א ברה"י תולין. על ספק מגען ולא שורפים משום דהוי ספק ספיקא לקולא ספק נגע ספק לא נגע ואפי' את"ל נגע ספק טמאים ספק טהורים. ואין הל' כר"י דאמר על ספק מגען שורפין: ו א' טמא. לאו טמא ודאי שהוא ידוע דשל זב או של זבה דא"כ ברה"י לשרוף כשאר כל ספק טומאה אלא א' טמא שהוא מעתה רוקין וא' טהור לידוע שהוא של אדם טהור. וכיון דאפילו נגע ודאי בטמא זה שהוא סתם רוקין איננו אלא מדרבנן השתא דאיכא ספק נגע (יב) בטהור תולין ברה"י בין אמגע בין אמשא בין אהיסט בין בלח בין ביבש ולא יבש כ"כ שאין יכול לחזור ולהשרות כמות שהיה דהשתא טהור גמור אפי' ודאי בזב אלא דיכול לחזור ולהשרות לכמות שהיה: ועל מגען ברה"ר בזמן שהם לחים. א"א שלא ידבק מהן כל שהוא בגוף הנוגע בהן ויצא מכלל ספק טומאה ברה"ר ודין רה"י יש לו כשנדבק כל שהוא בגוף האדם. אבל רוק יבש שאינו נדבק אם נגע בו הוי ספק טומאה ברה"ר דספקו טהור: ועל משאן בין לחין בין יבשין. דכשנתלשה הטומאה ברה"ר ונשאת ע"ג אדם לא נשארה עוד טומאה ברה"ר אלא הרי היא כטומאה ברה"י כדאמרן: היה רוק יחידי. מהרוקין הנמצאים ספק של אדם טמא ספק של אדם טהור: ונגע בו ונשאו והסיטו. אפילו ברשות הרבים ואחר כך נגע בתרומה: שורפים עליו את התרומה. כדתנן ברישא על ודאי מגען שהוא ספק טומאתן שורפין את התרומה: ז ספק מים שאובים. ספק אם נפלו למקוה זה מים שאובים ופסלתן. או לא נפלו. או שודאי שנפלו בו מים שאובין ספק אם היה בהן ג' לוגין שהוא שיעור כדי לפסול את המקוה או לא היה בהן כשיעור. וכולהו שאר ספקות מפורשים לקמן בפרקין: ח ספק טומאה צפה על פני המים. ספק אם נגע בטומאה שצפה על פני המים. או לא נגע: בין בכלים בין בקרקע. בין שהמים בכלים בין שהמים בקרקע טהור. דחשיב כאילו אין מקום לטומאה: בכלים טמא. דחשיבי כאילו יש מקום לטומאה. ואין הלכה כר"ש: ספק ירידתו טמא. שהלך אדם כשיורד לבריכה של מים שכל דבר שבמים בא עליו ונסמך בשעה שמתחיל לרחוץ את עצמו. אבל כשעולה מן המים. הדברים שבמים מתרחקים ממנו. והולכים לצדי הבריכה: אפי' אין שם אלא מלא האדם והטומאה. שהמקום צר כדרך שאי אפשר לו שלא יגע אפי' הכי טהור קסבר דטומאה צפה אינה מטמאה כך מנאחי. אבל רמב"ם פי' כל אמן שלא ידע בודאי

וא"כ אמאי אמרי דבגן תולין ברה"י ואא ספק ברה"י טמא. הר"ש: (י) ושמיהבי היכך נחום שנתקיימו בו כל הפגלי שכתב הר"ב בפ"ב דאהלות ורש"י כתב בקבר: (יא) וקשה אמאי טמא הא הוי ס"ס ופירשו הר' דנקיט כנגד מי רגלי בהמה משום דכשהן זה אצל זה הן ניכרות שפי' שהן של אדם וליכא אלא ספק א': (יב) או הסיט או נשא: (יג) משאן כו'. ולא תני נמי ועל הסיטן דדילמא הסיט ביבש טהור ברה"ר כמו מגע כיון דלא הוי עלייהו ה"מ. למסר הסיטן בזמן שהם לחים. הר"ש: (יד) אלו כו' שטהרו. ואפילו יש בהן דעת לישאל וכמש"ל אות ד' לדעת הר"א ומש"ה קתני אלו שטהרו. ועתוי"ט: (טו) בכורות כו'. איכא שכין לטומאה ולטהרה. וכ"ל שאלו הי"ב בב"ד אחד טיהרום וכמ"ש התוס' על י' ספיקות דלעיל. ועתוי"ט: (טז) ספק כו'. מגעו טהור. גמ'. וה"ה נמי בנזקקים דר"ש כו' משום דבכל היכא שיש לטומאה מקום קרינא ביה על הארץ. הר"ש. ועתוי"ט: (יז) ר"ש כו'. בגמרא יליף להו

מגגע בטומאה טהור. כלאה שאם היה בדרך שאי אפשר לו שלא יגע טמא: ט ספק משקים ליטמא. משקים טהורים שטלד בהן ספק אם קבלו טומאה. אם לאו. ספיקן טמא. כדמפרש ואזיל: לטמא טהור. ואם המשקין שמאין ויש לנו ספק אם טמא הדבר הטהור אם לא ספיקו טהור: חרקה לבין הככרות כו' ספיקו טהור. וכגון שהיה לנו ספק אם לאחר שנח המקל נגעו המשקים בככרות או לא נגעו. דאי בשעת זריקה. הוה ליה טומאה שאין לה מקום. ואפילו בשרץ דאורייתא ספיקו טהור כיון שהטומאה נרקה. וא״ת אכתי תיפוק לי (דטהור) אפי׳ בשרץ משום דאין בו דעת לישאל. וי״ל דאיכא לאוקמי מתניתין כשאדם אוחז הככרות. י ספק משקין לאוכלין טמא. קסבר כרבי יוסי טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא (יח). דדרש קרא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא. לטמא את אחרים. הילכך ספק משקין לטמא אוכלין טמא: ולכלים. טהור. דטומאת משקין לטמא כלים מדרבנן (יט) מי״ח דבר שגזרו בו ביום. ות״ק דפליג עליה דרבי יוסי דריש וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא. אבל לא לטמא את אחרים. וטומאת משקין לטמא אוכלים ומשקין דרבנן הילכך ספק טומאת משקין לטמא אחרים טהור ואין הלכה כר״י: יא ספק ידים ליטמא. מי שהיו ידיו טהורות וספק נגע באוכלים טמאין או במשקין טמאין ונטמאו ידיו. ספק לא נגע. ולא נטמאו ידיו: ולטמא. היו ידיו טמאות ספק נגע באוכלים ומשקין וטמאן ספק לא נגע: וליטהר. היו ידיו טמאות וטהרן. ספק נטהרו כראוי אם לאו. בכל הספיקות הללו ספיקן טהור: ספק רה״ר. ספק טומאה ברה״ר טהור. שכן מצינו בסוטה שנאמר בה ונסתרה ודאית הותרה לנזור. ק״ו ספק טומאה (כ): ספק דברי סופרים. כגון כל הך דמשיב דכלהו מי״ח דבר שגזרו בו ביום. ומפורשין הן במס׳ שבת פ״ק: אבל דבר שהוא אב הטומאה והוא מדברי סופרים. כגון דם תבוסה ונכרים שעשאום כזבים וכיוצא באלו (כא). אם נסתפק אם נגע בהן אם לא נגע: ספיקו טמא. ומיהו אב הטומאה ומדברי סופרים שהוא עצמו מספק. כגון בית הפרס דאיכא ספיקא אם יש בו עצם כשעורה אם לאו. בהא תנן לעיל. דעל ודאי מגען שורפין ועל ספק מגען אין שורפין דהוי ספק ספיקא: יב זו טהרת פרישות. דתנן בגדי עם הארץ מדרס לפרושים. ובגדי פרושים מדרס לאוכלי תרומה. ואם נסתפק אחד מן הפרושים שאוכלין (חולין) בטהרה אם נגע בבגדי עם הארץ אם לא נגע. וכן אוכל תרומה שנסתפק אם נגע בבגדי הפרושים ונטמא בהן כתרומה. ספיקן טהור: ספק שרצים. השליך שרץ בין הככרות. ספק נגע בככרות בשעה שעבר עליהן ספק לא נגע. אם מצא אותו שאינו נוגע. הרי הככרות כשעת מציאתן. וספיקן טהור: עד שלא נזקק לטומאה. בפ״ה דנגעים מפרש כיצד: ספק נזירות. כגון שאמר הריני נזיר אם יש בכרי הזה מאה כור. והלך ומצאו שנגנב או שאבד ספק היה בו ספק לא היה בו. מותר לשתות יין ולהטמא למתים: ספק בכורות. ספק אם הוא פטר רחם אם לאו: אחד בכורי אדם. פטור מלתת ה׳ סלעים לכהן: אחד בכורי בהמה טמאה. פטר חמור: שהמע״ה. דאמר ליה לכהן אייתי ראיה דהוא בכור ושקול: יג ספק קרבנות. כיצד האשה שיש עליה ספק חמש לידות וכו׳: מביאה קרבן אחד. חטאת העוף הבאה על הספק:

ואוכלת

טהור: ט ספק משקין ליטמא טמא. כיצד. טמא שפשט את רגלו לבין משקין טהורין. ספק נגע ספק לא נגע. ספקו טמא. היתה ככר טמאה בידו [א] חרקה לבין משקין טהורין ספק נגע ספק לא נגע ספיקו [ב] טמא. ולטמא טהור. כיצד היתה מקל בידו ובראשה משקין טמאין. חרקה לבין ככרות טהורין. ספק נגע ספק לא נגע. ספיקו טהור: י ר׳ יוסי אומ׳ ספק משקין לאוכלים טמא. ולכלים טהור. כיצד שתי חביות אחת טמאה ואחת טהורה ועשה עסה מאחת מהן. ספק מן הטמאה עישה. ספק מן הטהורה עשה. זה הוא ספק משקין לאוכלים טמא. ולכלים טהור: יא ספק ידים ליטמא וליטמא וליטהר טהור. ספק רה״ר טהור. ספק דברי סופרים אבל אוכלים טמאים. שתה משקים טמאים. בא ראשו ורובו במים שאובין. או שנפלו על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובים. ספקו טהור. אבל דבר שהוא אב הטומאה. והוא מדברי סופרים. ספקו טמא: יב ספק החולין זו טהרת פרישות. ספק שרצים כשעת מציאתן. ספק נגעים. בתחלה טהור עד שלא נזקק לטומאה. משנזקק לטומאה. ספקו טמא. ספק נזירות מותר. ספק בכורות. אחד בכורי אדם ואחד בכורי בהמה. בין טמאה בין טהורה (כב). שהמוציא מחבירו עליו הראיה: יג ספק קרבנות האשה שיש עליה ספק חמש לידות. וספק חמש זיבות מביאה קרבן אחד.

ואוכלת

[א] כ״א ופשעס [ב] גמרא עיהור

לאו. ועתוי״ט: (יח) בגמרא דפסחים מסיק דאליבא דר״ע כנו קאמר הכי ולאו לאו ס״ל אלא דרבנן היא (אלא דחשיב להו כטומאה עצמן שהמים מערבין בעיסה ור״מ פליג בתוס׳ וס״ל דבטלי לגבי עיסה וחשיב להו כלטמאה אחרים. הר״ש) ואתי שפיר דקתני כיצד כו׳ א הוא וכדאי׳ בתו׳ לא זהו טומאת משקין שנחלקו עליו אלא זהו כו׳ כיצד ב׳ חבית כו׳. ועתוי״ט: (יט) כדיליף ליה בגמרא שם די״ם. (כ) הר״ש והר״מ מהתוספתא. וקשה דהא מהילפינן ספק רה״י מסוטה התילא דברס״ל דלא דמי לסוטה טהור והתוס׳ בסוטה דף כ״ח כתבו דסד״א דונסתרה לאו דוקא אלא שדבר הכתוב בהוה. ועתוי״ט: (כא) וכגון הא דבבלת העוף טמא דפ״ק במ״ג ופי׳ דם תבוסה עפ״ב דאהלות מ״ה: (כב) טהורה. והיא בעלת מום שיתננה לכהן ואין בה למזבח כלום:

ואפשר

ואוכלת בזבחים. שהקרבן הזה לגמור טהרתה זא והרי היא כטבילה. שאם נטמאת האשה כמה טומאות. טבילה אחת עולה לכולן. אף קרבן זה כן: ואין השאר עליה חובה. לא הצריכוה חכמים להביאן שמא האחד בקושי התירו להקריב ספק מליקת עולין למזבח אלא כדי לעשות לה תקנה ליטהר לאכול בקדשים:

פרק ה השרץ. שרץ מטמא במגע ולא במשא: צפרדע. טהור ולפי שצפרדע דומה לנב וטעו ביה.

ואוכלת בזבחים. ואין השאר עליה חובה:

פרק ה **השרץ** והצפרדע ברשות הרבים. וכן כזית מן המת. וכזית מן הנבלה. ועצם מן המת ועצם מן הנבלה. וגוש מארץ טהורה. וגוש מבית הפרס. גוש מארץ טהורה וגוש מארץ העמים. שני שבילין אחד טמא ואחד טהור. הלך באחד מהם. ואין ידוע באיזה מהן הלך. האהיל על אחד מהם. ואין ידוע על איזה מהן האהיל. הסיט את אחד מהם ואין ידוע איזה מהם הסיט. ר"ע מטמא. וחכמים מטהרים: **ב** א' שאמר נגעתי בזה. ואיני יודע אם הוא טמא. ואם הוא טהור. נגעתי ואיני יודע באיזה משניהם נגעתי. ר"ע מטמא. וחכמים מטהרים. ר' יוסי מטמא בכולן ומטהר בשביל. שדרך בני אדם להלוך. ואין דרכם ליגע: **ג** שני שבילים. אחד טמא. וא' טהור. הלך בא' מהם. ועשה טהרות ונאכלו. הזה ושנה וטבל [א] וטהר (ג) והלך בשני ועשה טהרות. הרי אלו טהורות. ואם קיימות הראשונות אלו ואלו תלויות. אם לא טהר בינתיים. הראשונות תלויות. והשניות ישרפו: **ד** השרץ והצפרדע ברה"ר נגע (ד) באחד מהם. ועשה טהרות ונאכלו. טבל ונגע בשני. ועשה טהרות. הרי אלו טהורות. אם קיימות הראשונות אלו ואלו תלויות. אם לא טבל בינתים. הראשונות תלויות. והשניות ישרפו: **ה** שני שבילים אחד טמא וא' טהור. הלך באחד מהן ועשה טהרות (ה). ובא חבירו והלך בשני ועשה טהרות. ר' יהודה אומר אם נשאלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו. טהורים. ואם נשאלו שניהם כאחד. טמאים. ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טמאים: **ו** שני ככרים אחד טמא וא' טהור. אכל את אחד מהם. ועשה טהרות. ובא חברו ואכל את השני. ועשה טהרות. ר' יהודה אומר אם נשאלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו. טהורין. ואם נשאלו שניהן כאחד טמאים. ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טמאים:

[א] הרמב"ם

משום הכי נקט לצפרדע: כזית מן המת. מטמא באהל. ונבלה אינה מטמאה באהל: עצם מן המת. מטמא בהיסט. ועצם דנבלה. טהור: גוש מבית הפרס וגוש מארץ העמים. מטמאים במגע ובמשא ואין מטמאין באהל: שני שבילין אחד טמא. שאחד מהן קבר מושך בו לרחבו. וממלא את כלו. ואין עובר בו שלא יאהיל: האהיל על אחד מהן. על כזית מן המת וכזית מן הנבלה קאי: הסיט א' מהן. (על עצם מן המת ועצם מן הנבלה. וכן) אגוש מארץ טהורה וגוש מבית הפרס. וגוש מארץ העמים קאי דמטמאין בהיסט: ר"ע מטמא. דס"ל לר"ע דספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור. ה"מ כשעשה טהרות (א). כיון דאין להם תקנה כשנטמאו. אבל לגבי גברא להצריכו טבילה והזאה. ס"ל דצריך טבילה והזאה. שמא היום ומחר יתברר הדבר שנטמא: וחכמים מטהרין. דאפי' גברא דאית ליה תקנתא לא מצריכין ליה טבילה והזאה. והלכה כחכמים: **ב** אחד שאמר נגעתי בזה. אהשרץ והצפרדע דרישא קאי דלצפרדע דומה לנב וטעו ביה: שדרך בני אדם להלוך. שאי אפשר לאדם למנוע עצמו שלא ילך ברה"ר (ג) הלכך ספק שבילין טהור. אבל מגע אפשר לאדם שלא יגע. הלכך כי מספקא ליה אי נגע אי לא נגע ספיקו טמא ואין הלכה לא כר' עקיבא ולא כר' יוסי: **ג** הזה ושנה. הזה בשלישי. ושנה בשביעי: אלו ואלו תלויות. אע"ג דבשנים שהלכו מוקמינן כל חד בחזקת טהרה כדתנן לקמן הכא גבי חד בתרי זמני לא שייך למימר בקיימות דאפילו בשנים כשבאו לישאל בבת אחת. טמאין. וחד אפי' בזה אחר זה. כבת אחת דמי: והשניות ישרפו. לודאי טמא היה כשנגעו: **ה** אם נשאלו. כל א' להכונים על ספיקו בפני עצמו. אין ב"ד יכולין לטמאן. דהא קיי"ל ספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור. ואם באו בבת אחת הו איל והוראה אחת יש לנו לומר טמאין אתם או טהורים אתם. אי אפשר לנו לומר טהורים שהרי אחד ודאי טמא: ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טמאין. לא נחלקו ר' יוסי ור' יהודה כשבאו לישאל בבת אחת דדברי הכל טמאין (ו). וכשבאו לישאל זה אחר זה דברי הכל טהורים (ז). על מה נחלקו על הבא לישאל עליו ועל חברו. דר' יהודה מדמי ליה לזה אחר זה. ור' יוסי מדמי ליה לבת אחת והלכ' כר' יוסי: **ו** אכל א' מהן. תנא טומאה דאורייתא וקתני טומאה דרבנן ופלוגתייהו דר' יהודה ור' יוסי הכא נמי בבא לישאל עליו ועל חברו כפלוגתייהו לעיל. והלכה כר'

פרק ה (א) **ואפשר** שלא נודע לו שהוא בספק קודם שעשה טהרות אם היה עושה טהרות אח"כ היו טמאים לר"ע. הר"ש: (ב) ופי' כאן שאין תקנה שכ"כ הר"ש דר"י לאו דוקא כשככר עשה טהרות מטהר: (ג) וטהר. פי' בהערב שמש ולענין תרומה דסגי טובל בו מדאורייתא: (ד) השרץ כו'. משמיענו שדין מגע שוה לדין השביל ואפילו כר"י דאמר דרך להלוך ואין דרך ליגע. הר"ש: (ה) ועשה פי' משום דר"י אילטריך למתני ועשה טהרות דכר"ע ס"ל לגבי אדם. תוי': (ו) מדרבנן ומדאורייתא טהורים. תוי': (ז) לאו שיאכל אדם אחר דא"כ יאכל ודאי טומאה.

פי'

מי

ז מי שישב ברשות הרבים. ובא אחד ודרס על בגדיו. או שרקק ונגע ברוקו. על רוקו שורפים את התרומה. ועל בגדיו הולכין אחר הרוב. ישן ברשות הרבים ועמד. כליו טמאים מדרס. דברי ר"מ. וחכמים מטהרין. נגע באחד בלילה. ואין ידוע אם חי אם מת. ובשחר עמד ומצאו מת. ר"מ מטהר. וחכמים מטמאין. שכל הטומאות כשעת מציאתן: ח שוטה (י) אחת בעיר. או נכרית. או כותית. כל הרוקים שבעיר טמאין (יא). מי שדרסה אשה על בגדיו או שישבה עמו בספינה. אם מכירתו שהוא אוכל בתרומה. כליו טהורין. ואם לאו ישאלנה: ט עד אומר נטמא. והוא אומר לא נטמאתי. טהור. שנים אומרים נטמאת. והוא אומר לא נטמאתי. ר"מ מטמא. חכ"א הוא נאמן על ידי עצמו. עד אומר נטמא. ושנים אומרים לא נטמא. בין ברה"י בין ברה"ר. טהור. שנים אומרים נטמא. ועד אומר לא נטמא. בין ברה"י בין ברה"ר. טמא. עד אומר נטמא. ועד אומר לא נטמא. אשה אומרת נטמא. ואשה אומרת לא נטמא. ברה"י. טמא. ברה"ר טהור:

פרק ו מקום שהיה רה"י ונעשה רה"ר. חזר ונעשה רה"י. כשהוא רה"י ספיקו טמא. כשהוא רה"ר. ספקו טהור. המסוכן ברה"י. והוציאוהו לרה"ר. והחזירוהו לרה"י. כשהוא ברה"י. ספיקו טמא. כשהוא ברה"ר. ספיקו טהור. רש"א רה"ר מפסקת: ב ארבעה ספקות רבי יהושע מטמא. וחכמים מטהרין. כיצד. הטמא עומד והטהור עובר. הטהור

פי' ובתוי"ט: (ח) דאע"ג דבדי ע"ה מדרס לאו דע"ה עושהו מדרס אלא שמא ישבה עליו אשתו נדה וקשה דמשמע דאתיא כר"מ ולר"מ סמוך מיעוטא לחזקה ואיסרע ליה רובא. הר"ש. ולמ"ש התוס' דלא ס"ל לר"מ סמוך מיעוטא לחזקה אלא מדרבנן להחמיר ניחא: (ע) הכ"מ הפסיק לשון הר"ש אבל איש כר ותר"ש היה כתי ואין אים: (י) שוטה כו'. וידוע שהשוטה לא תשמור עצמה ולא תדע ותשאל ולא תבדל בזה כפי מה שיגזור התורה. הר"א: (יא) טמאין. לא יגלה שהן טמאין בספק כמו הרוקי' הנמצאים כי השם לא נתאמת אים שמא אמנם הכא שנתאמנו היות רוק שמא אלא בעיר ושנה הטומאה קבוע כי הוא כונת אמרו טמאים. הר"מ:

פרקו (א) ומיירי כשאדם פוסז בכלים דאלאה"ה או דבר שאין בו דעת לישאל וטהורים: (ב) בפ"ב דעדיות מ"ו ר"י אוסר בהן דלעיל. דהתם לא כתב הר"ב דאדם לוסז. והכא אדם העובר ויש בו דעה לישאל והר"ע דמפרש כפי' ספק השם כר"י והכא דלא טוסיה

יוסי: ז על רוקו שורפים. שעל רוקים הנמצאים שורפים את התרומה. כדתנן בפרקין דלעיל. ואע"פ שהן ספק. ולא אזלינן בתר רובא: ועל בגדיו הולכים אחר הרוב. אם רוב אנשי אותה העיר זבים וזבות (ס) שורפין: כליו טמאין מדרס. אע"ג דישב ונא אחד ודרס הולכין אחר הרוב ישן שאני דחיישינן שמא רוב בני אדם דרסו על בגדיו ואחד מהן זב או זבה: וחכמים מטהרין. כיון דהוי ספק טומאה ברה"ר טהור. שמא לא דרס כלל: נגע באחד בלילה. ברה"ר דוקא מיירי: וחכמי' מטמאין. אם ראוהו שהוא מנערב אע"פ שבא שחרית ומצאו שמת, מודים חכמי' לר"מ שהוא טהור וכשלא ראוהו הוא דפליגי והלכה כחכמים: ח שוטה אחת בעיר. ודוקא אשה שוטה אבל אדם (ט) שוטה לא. דאשה רגילה בנדות ואין אדם רגיל בזיבות: או נכרית. וה"ה לנכרי דמדאורייתא אין חילוק בין נכרי לנכרית וכלן טהורין. ורבנן גזרו עלייהו שיהיו כזבים ומ[ן] כותית אין חילוק בין כותי לכותית למ"ד כותים גרי אריות הן. וגם האידנא גזרו עלייהו שיהיו כנכרים לכל דבריהם: כל הרוקין שבעיר טמאים. שדרכן להלך בכל העיר: או שישבה עמו בספינה. דנטמא מדרס אע"פ שאין בגדיה נוגעים. כדתנן בפ"ב דזבים: אם מכירתו שהוא אוכל בתרומה כליו טהורים. דאם היתה נדה או זבה לא היתה דורכת על בגדיו ולא נכנסת עמו בספינה: ט ר"מ מטמא. שאם הביאוהו שנים לידי מיתה סמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל: וחכ"א אדם נאמן ע"פ עצמו. דמהימנין דבוריה. מאי לא נטמאתי דקאמר לא עמדתי בטומאתי אלא סבלתי והואיל וכן אדם נאמן על ידי עצמו: ברה"י טמא ברשות הרבים טהור. דהוי כשאר ספק טומאה דעלמא:

פ"ו מקום שהיה רה"י ונעשה רה"ר. כגון בקעה דבימות הגשמים רה"י ובימות החמה רה"ר: המסוכן. מי שנתעלף ואין ידוע ממנו אם חי אם מת: והחזירוהו לרה"י. ושם ראוהו שמת. כשהוא ברה"י ספיקו טמא ומטמאינן מספק כל אדם וכלים (א) שהיו עמו ברה"י שהיה שם בראשונה ואדם וכלים שהיו עמו ברה"ר לאחר שהוציאוהו מרה"י טהורין דספק טומאה ברה"ר הוא וספיקו טהור: רש"א רה"ר מפסקת. כיון דמספקינן ליה כמי לאחר שהוציאוהו מרה"י לרה"ר. ומטהרים לכלים ואדם שהיו עמו ברה"ר דשמא מי הוא אין נחשבהו מת לנופרע קודם שיצא מרה"י ע"כ אין יכולין לטמא מספק אדם וכלים שהיו עמו ברה"י בראשונה. הואיל ורה"ר שהוציאוהו שם באחרונה מפסקת שאתה מחזיקו כחי ומטהרת אדם וכלים שהיו עמו שם. ואין הלכה כר"ש: ב הטמא עומד. מצורע עומד תחת האהל או תחת האילן: והטהור עובר. דרך שם ספק נגע ספק לא נגע. או ספק האהיל האהל או האילן על שניהם ונטמא הטהור. ספק לא האהיל ולא נטמא. או שהיה הטהור עומד והמצורע עובר. פי' כגון השרץ בפי החולדה והנבילה בפי הכלב עברו בין הטהורים או הטהורים עברו ביניהן חכמים מטהרים אם ספק נגע ספק לא נגע מפני שאין לטומאה מקום כדתנן לעיל פרק הערך סוטה (ג). ולפי פירוש זה ספק האהיל ספק

הטהור עומד והטמא עובר. הטומאה ברה"י וטהרה ברה"ר. טהרה ברה"י וטומאה ברה"ר. ספק נגע ספק לא נגע. ספק האהיל ספק לא האהיל. ספק הסיט ספק לא הסיט. רבי יהושע מטמא וחכמים מטהרין: ג אילן שהוא עומד ברה"ר. והטומאה בתוכו. עלה לראשו. ספק נגע ספק לא נגע. ספקו טמא. הכנים ידו לחור שיש בו טומאה. ספק נגע ספק לא נגע. ספיקו טמא. הנות שהוא טמא ופתוח לרה"ר. ספק נכנס ספק לא נכנס ספקו טהור. ספק נגע ספק לא נגע. ספיקו טהור. שתי הנויות אחד טמא ואחד טהור. נכנס לאחד מהם. ספק לטמא נכנס. ספק לטהור נכנס. ספקו טמא: ד כל שאתה יכול לרבות ספקות וספק ספקות. ברה"י טמא (י) ברה"ר טהור (ז). כיצד נכנס למבוי והטומאה בחצר (ח). ספק נכנס ספק לא נכנס. טומאה בבית. ספק נכנס ספק לא נכנס. ואפי' נכנס ספק היתה שם ספק לא היתה שם. ואפי' היתה שם. ספק שיש בה כשיעור. ספק שאין בה כשיעור. ואפי' שיש בה. ספק טומאה ספק טהרה. ואפי' טומאה. ספק נגע ספק לא נגע. ספקו טמא. רבי [א]אלעזר אומר ספק ביאה טהור. ספק מגע טומאה טמא: ה נכנס לבקעה בימות הגשמים. וטומאה בשדה פלונית. ואמר הלכתי למקום הלז. ואיני יודע אם נכנסתי לאותו השדה. ואם לא נכנסתי. ר' [ב]אלעזר מטהר. וחכמים מטמאין: ו ספק רה"י טמא. עד שיאמר לא נגעתי. ספק רה"ר טהור עד שיאמר נגעתי. איזו היא רה"ר. שבילי בית גלגול. וכן כיוצא בהן. רה"י לשבת. ורה"ר לטומאה. אר"א לא הוזכרו שבילי בית גלגול אלא שהם רה"י לכך ולכך. השבילים המפולשים לבורות. ולשיחים ולמערות ולגיתות (ט). רה"י לשבת ורה"ר לטומאה: ז הבקעה בימות החמה (יא). רה"י לשבת. ורה"ר לטומאה. ובימות הגשמים (יב). רה"י לכך ולכך: ח בסילקי. רה"י לשבת. ורה"ר לטומאה. ר' יהודה אומר

[א] תוס' [ב] תוס'

ספק לא האהיל ליכא לאוקמא אלא כיחא דטמא עומד וטהור עובר. דבטומאת אהל אין חילוק בין יש מקום לטומאה (ג) בין אין מקום לטומאה. כדאוכחנו לעיל פרק הזורק סומאה: טומאה ברה"י וטהרה ברה"ר. כגון בית הפתוחה לרה"ר ספק נכנס ספק לא נכנס: ר' יהושע מטמא. דמבר ספק ברה"י ורבים המשותפים בו בתר רה"י אזלינן וספיקו טמא. ורבנן סברי בתר רה"ר אזלינן וספיקו טהור ואין הלכה כר"י: ג עלה לראשו. ראשו של אילן חשוב רה"י: הכנים ידו לחור שיש בו טומאה. החור חשוב רה"י ואע"פ שהאדם עומד ברה"ר. כיון שהכניס ידו לחור כעומד ברה"י דמי. ואע"ג דהאילן והחור לא הוו רה"י אלא שבת הוו רה"י אבל טומאה (י): חנות שהיא טמאה ופתוחה לרה"ר. הויא כל החנות כולה. טומאה המונחת ברה"ר וכשם שאם היה שרץ ברה"ר ספק נגע בו ספק לא נגע ספקו טהור. הכא נמי ספק נכנס לחנות זה ספק לא נכנס ספיקו טהור. אבל אם היו שתי חנויות אחת טהורה ואחת טמאה: ספק לטמא נכנס ספק לטהור נכנס ספקו טמא (ה). דהויא ליה ספק טומאה ברה"י: ד ספק ביאה טהור. משום דבעינן דומיא דסוטה. דודאי נסתרה אלא דספק נגע ספק לא נגע. דלא ידעינן אם נטמאת וקריים רחמנא טמאה דכתיב (במדבר ה) ונסתרה והיא נטמאה. אבל ספק ביאה טהור: ה בקעה. שדות של אנשים הרבה. ובימות הגשמים שהן חרושות וזרועות יש להן דין רה"י לפי שבני אדם נזהרין מלהלך ע"ג הזרעים שלא יפסידו: ר"א מטהר. דס"ל ספק ביאה ואין כל הבקעה חשובה כשדה אחת לפי שהשדות חלוקים במצרים שלהם: ו עד שיאמר לא נגעתי. ל"ד שיאמר ברי לי שלא נגעתי. דה"ה היכא דליכא מידי למתלי ביה שלא נגע (ט): שבילי בית גלגול. מקום עגול ועולה ויורד. ואין רוב עם יכולין ללכת באותן שבילין: רשות היחיד לשבת. לאו רה"י ממש אלא כרמלית נינהו. ואפ"ה קרי לה רשות היחיד לפי שאינה רה"ר. וכן הא דתנן בסמוך הבקעה בימות החמה רשות היחיד לשבת. לאו רשות היחיד ממש אלא כרמלית. והשתא כל הני גווני דתנן הכא דהוו רשות הרבים. מיירי כגון דליכא תלתא בשעה שנולד הספק. ואפילו הכי כיון דרבים מצויין שם. כרה"ר דמי. דאי בדאיכא תלתא בשהיא שעתא שנולד הספק בה. אפילו במחדי הדדים טהור. דילפינן מסוטה דהוי רה"י משום דליכא תמן אלא תרי. בועל ונבעלת: ז ורה"ר לטומאה. דבימות החמה שכיחי אינשי. דאזלי בה לקצור ולדוש ולשמור הקרקע לזרעה לשנה הבאה: בימות הגשמים. שהיא זרועה אין אדם נכנס לה: ח בסלקי. פלטיא גדולה. והכי אמרינן בפ"ב דיומא (דף כד) לשכת הגזית כמין בסילקי גדולה היתה: וכולה

כותיה: (ג) א"ל לזה דספק האהיל קאי אכולה מה דבהי העובר דמקן נמי התם נגייהו דשרץ ותולדה. ועתוי"ט: (ד) האהיל ואין שתים יכולין להשתמש בהם ואינו רגיל להלוך בהן. הר"מ: (ה) דהא ודאי נכנס ברה"י. ועתוי"ט: (ו) טמא. דמן הדין אפי' חד ספק טהור דהוקמה אחזקה אלא דילפינן מסוטה וא"כ מה לי חד ספק ומה לי כמה ספיקי. תוי': (ז) טהור. איידי קתני דשא אפי' חד ספיקא טהור: (ח) והטומאה כו'. לא טומאה ודאית אלא כלך מה שמגיע עליו לספק אם נטמא אותו דבר הוא בחלר: (ט) כדמוכח בפסחים דף ט'. הר"ש. וע"ש בתוס' ד"ה ספק דמוכח דדוקא בס"ם וא' מהן הוא ספק הרגיל ולשון הר"מ עד שיאמר ודאי שלא נטמאתי: (י) לבורות כו'. שיהיה בראש המבוי חפירה בקרקע כמו בור כו' ויעמוד זה מקום כותל וישוב מבוי שאינו מפולש לפי שלא יוכל אדם לבא מצד א' ולצאת מצד אחר. הר"מ: (יא) בימות החמה. משתעקר התבואה מתוכה. תוספתא: (יב) ובימות הגשמי'. משתרד רביעה שניה שמשם ואילך גדילים הזרעים ודריסת הרגל

אומר אם עומד הוא בפתח הזה ורואה את הנכנסין ואת היוצאין בפתח הלז. רה"י לכך ולכך. ואם לאו רה"י לשבת. ורה"ר לטומאה: ט [א]הפרן רה"י לשבת. ורה"ר לטומאה. וכן הצדדין. רמ"א הצדדין רה"י לכך ולכך: י האסטונית רה"י לשבת. ורה"ר לטומאה. חצר שהרבים נכנסים בזו ויוצאים בזו. רה"י לשבת. ורה"ר לטומאה:

פרק ז

א הקדר שהניח את קדרותיו. וירד לשתות הפנימיות טהורות והחיצונות טמאות. א"ר יוסי בד"א במותרות. אבל באגודות. הכל [ב]טהור. המוסר מפתחו לעם הארץ. הבית טהור. שלא מסר לו אלא שמירת המפתח: ב המניח עם הארץ בתוך ביתו. ער ומצאו ער. ישן ומצאו ישן. ער ומצאו ישן. הבית טהור. ישן ומצאו ער. הבית טמא. דברי ר"מ. וחכ"א אינו טמא אלא עד מקום שהוא יכול לפשוט את ידו וליגע: ג המניח אומנים בתוך ביתו הבית טמא דברי ר"מ. וחכ"א אין טמא. אלא עד מקום שהן יכולין לפישוט את ידם וליגע: ד אשת חבר שהניחה לאשת (ג) עם הארץ טוחנת בתוך ביתה. פסקה הרחים הבית טמא (ד). לא פסקה הרחים. אין טמא אלא עד מקום שהיא יכולה לפישוט את ידה וליגע. היו שתים. בין כך ובין כך הבית טמא. שאחת טוחנת ואחת [ג]משמשת (ה). דברי ר"מ. וחכ"א אין טמא. אלא עד מקום שהן יכולין לפישוט את ידן וליגע: ה המניח ע"ה בתוך ביתו לשמרו. בזמן שהוא רואה את הנכנסין ואת היוצאין. האוכלים והמשקים וכלי חרס הפתוחים. טמאים. אבל המשכבות והמושבות. וכלי חרס המוקפין צמיד פתיל טהורין. ואם אינו רואה לא את הנכנסין. ולא את היוצאין אפילו מובל אפילו

[א] ס"א הפרון [ב] רמב"ם טמא [ג] נ"א מתמשמשת

עיקר תוי"ט

הרגל מוחזק לשם: (יג) וקשה ליפלוג ר"י כמו במתני' דלעיל ובתוספתא גרסינן בדר"י איפכא ואתי שפיר. ובר"ש מפ' פרק מגדל וב' רוחותיה בתוך הים ורוח א' ליבשה. ולשון הכין לבסילקי דלעיל:

פרק ז (א) הר"ש. ואין הלשון מדוקדק דהוי לא מליכו שהכל מפתח אלא במה כר הוא ליה למימר ובגדיהם נכנסים לביתם שאז טמא מאוירו: (ב) ותימא דלקמן מ"ה פי' שאין ע"ה מטמא בהיסט. והר"מ לפי גירסתו כתב שמא יניח הזב ומ"מ קשה אמאי חוששים להיסט ומ"ש מהא דפ"ה מ"ז ועל בגדיו הולכין אחר הרוב: (ג) אשת כו'. דס"ד שחכמים מודים לר"מ באשה לפי שהיא רגם העסקים והמשמוש בדברים שאינם נוגעים לה. קמ"ל. הר"מ: (ד) טמא. ומכ"ש דבשפחה קיימא נמי לדהכא: (ה) משמשת. מלשון כי משמש. הר"ש: (ו) דהיסט ומדרס חומרא יתירה היא ואין יכולין לעמוד בה וכעין הא דאיתא בספ"ו דב"מ ע"ש.

סוף

ר"ע מברטנורה

ורואה את הנכנסין ואת היוצאין. דכי רואה הנכנסים והיוצאים שהיא רשות היחיד טפי. ואין הלכה כר' יהודה: ט הפרון. דומה לבסילקי ויש לו שני פתחים מכוונים זה כנגד זה (יג): וכן הצדדין. מכאן ומכאן לפרון שהיינו נמי רשות הרבים. כיון שרבים משתמשין באותן צדדין: רמ"א הצדדין רשות היחיד. שאמצע הפרון בלבד עשוי להשתמש בו רבים ולא הצדדין. ואין הלכה כרבי מאיר: י האסטונית. מקום גבוה כאמה רוחב. גבוה ארבעה או חמשה טפחים. עומד לפני החנויות שהסוחרים יושבים שם:

פרק ז הקדר שהניח את קדרותיו. מוכר הקדרות שהוא סבר שהניח קדרותיו ברה"ר ורגילין לתת בצדי רה"ר אבנים גדולות או יתדות להרחיק העגלות שלא יזיקו הכתלים. ומתוך שהיתדות הללו דוחקות את רשות הרבים. וזה הניח קדרות אצלם. דחק גם הוא את הדרך יותר. והעוברים מתחככים בהן ובגדיהן עוברין ע"פ אויר (ב) ובגדי ע"ה טמאין הן ומטמאין את הפנימיות: בד"א במותרות. שהעוברים ושבים מסיטין אותן (ז). אבל באגודות שא"א להסיטן הכל טהור. ואין הלכה כר' יוסי: שלא מסר לו אלא שמירת המפתח. ולא סמכה דעתיה להכנס. מפני שהוא נתפס עליו כגנב: ב ישן ומצאו ער הבית טמא. כל זמן שהבית טמא דחיישינן שמא כשהקיץ משמש בכלים שבבית שלא ראה אותם מתחלה כשהי' ישן. שכן דרך בני אדם למשמש ולבדוק בבית שלא ראו מעולם אבל ער ומצאו ער לא חיישינן. שכבר ראה כל אשר בבית כשהיה ער: עד מקום שהוא יכול לפשוט את ידו. כל הכלים שיכול להגיע להם כשפושט ידו מן המקום שהיה ישן שם. חיישינן להו שמא נגע בהם. אבל לא חיישינן שמא הלך בבית ונגע בכלים. והלכה כחכמים: ג המניח אומנים וכו'. משום דאומנין כוונו דעתייהו לעיין כל אשר בבית. וסלקא דעתך אמינא דבהא אודו רבנן לר"מ דכל הבית טמא קמ"ל דאפי' באומנין פליגי רבנן עליה. ואמרי דאין טמא אלא עד מקום שהן יכולין לפשוט את ידם וליגע. והל' כחכמים: ד אשת חבר. שנאמנת על הטהרות דאשת חבר הרי היא כחבר: שהניחה לאשת עם הארץ. שאינה נאמנת דאשת עם הארץ הרי כמותו עד שיקבלו עליהם דברי חבירות: פסקה הרחים. גמרה טחינתה ופסקה ונלטמון. דכל זמן שהיא עסוקה במלאכתה ברחיים. אינה הולכת וממשמשת בבית: וחכ"א וכו'. והלכה כחכמים: ה בזמן שהוא רואה. בזמן שבעל הבית יכול לראות הנכנסין בבית והיוצאין מן הבית: האוכלין והמשקין וכו' טמאין. דחיישינן שמא נגע בהן השומר הזה שהוא ע"ה: אבל המשכבות והמושבות כו' טהורין. שאין עם הארץ עושה משכב ומושב ואינו מטמאן בהיסט. דלא גזרו אלא על טומאת מגעו בלבד (ו): ולא את היוצאים. אע"פ שאם עומד רואהו כיון שאינו רואה את היוצא הכל טמא: אפי' מובל. אפי' היה השומר הזה שהוא ע"ה מובל שאינו יכול לילך [illegible]

אפי' כפות הכל טמא (ז): ו הגבאים שנכנסו לתוך הבית. הבית טמא. אם יש עמהן עו"ג. נאמנים לומר [א](לא נכנסנו אבל אין נאמנים לומר נכנסנו) אבל לא נגענו. [ב]הגנבים שנכנסו לתוך הבית אין טמא אלא מקום רגלי הגנבים. ומה הן מטמאין האוכלים והמשקים וכלי חרס הפתוחין. אבל המשכבות והמושבות וכלי חרס המוקפין צמיד פתיל טהורים. ואם יש עמהם עו"ג או אשה הכל טמא: ז המניח את כליו בחלון של אודיארין. ראב"ע מטהר. וחכ"א עד שיתן לו את המפתח או חותם. או עד שיעשה סימן. המניח את כליו מגת זו לגת הבאה. [ג]כליו טהורין. ובישראל עד שיאמר בלבי היה לשמרם: ח מי שהיה טהור. והסיע את לבו מלאכול. ר' יהודה מטהר שדרך טמאין פורשין ממנו. וחכמים מטמאים. היו ידיו טהורות. והסיע את לבו מלאכול. [ד](ר' יהודה אומר) [ה] אע"פ שאמר יודע אני שלא נטמאו ידי. ידיו טמאות. שהידים עסקניות: ט האשה שנכנסה להוציא פת לעני ויצאת [י] ומצאתו עומד בצד ככרות של תרומה. וכן האשה שיצאה ומצאת את חברתה חותה גחלים תחת קדרה של תרומה. ר"ע מטמא וחכמים מטהרין. אמר ר"א בן [ז]פילא וכי מפני מה ר"ע מטמא והכמים מטהרין [ח] מפני שהנשים (יד) גרגרניות הן שהיא חשודה לגלות את הקדרה של חברתה לידע מה היא מבשלת (טו):

[א] נמלא ל"ג [ב] כ"א וכן [ג] כ"א בעו"ג [ד] כ"א [ה] גמ' ל"ג [י] ס"א [ז] מלא' פילאי [ח] גמ' אלא הדר

מודילים אותו: ואפי' כפות וקשור. הכל טמא שלא מטמינן להו משום משכב ומושב של ע"ה אלא משום דחיישינן שמא נכנס שם עו"ג או אשה נדה ויסטה והסיטה (ח) וטמאה את הכל: ו הגבאים שנכנסו לבית. (ישראלי) שהן גבאין של שר לגבות מיד ישראל כסף גלגלת ונסים ולרגונים והן עמי הארץ ונכנסו לביתו לעבוט עבוטו: הבית טמא. כל כלי הבית טמא. לפי שמחפשין בכל הבית: אם יש עמהן עו"ג נאמנים לומר לא נכנסנו. וכ"ש אם אין עמהן עו"ג הן יותר ויותר נאמנים לומר שלא נכנסנו אלא משום סיפא נקט לה דקתני אבל אין נאמנים לומר נכנסנו ולא נגענו דדוקא אם יש עמהם עו"ג אין נאמנים דמרתתי מן עו"ג שמא יעניםם (ט) אם לא יחפשו כל הבית. ועל כרחך הם מחפשין כל אשר בבית. אבל אם אין עמהם עו"ג נאמנים אף בזה לומר נכנסנו אבל לא נגענו: אם יש עמהן עו"ג או אשה. שגזרו על עו"ג להיות כזבים לכל דבריהם והאשה שמא היא נדה או זבה (י): ז אודיארין. הבלנין בעלי המרחצאות יש להן חלונות שלוטת וכל מי שנכנס לרחוץ נותן בגדיו כל אחד בחלון ונועל עליו בדלת שבחלון: רבי אלעזר בן עזריה מטהר. משעה שנעל הדלת בפני החלון ולא חיישינן שמא יגע שם אדם טמא מאחר שנתפס עליו כגנב: עד שיתן לתוכו מפתח. ואע"פ שנותן המפתח ביד הבלן שהוא ע"ה הא תנן לנטל המוסר מפתח לעם הארץ הבית טהור: או עד שיעשה לו סימן. להכיר בו שלא נגע אדם שם והלכה כחכמים: המניח את כליו. כלים שבצר בהם בטהרה בשנה זו. מניח אותם לבצור בהם בטהרה לשנה הבאה: בעו"ג כליו טהורין. גרסינן כלומר אם הניחן אצל עו"ג אין בהם משום אסור יין נסך (יא). דלא חיישינן שמא לקחן העו"ג בלא ידיעת ישראל לעשות בגת: ובישראל. דמושם לכן משום טומאת מגע טמאים אם הסיח דעתו מהן עד שיאמר בלבי היה לשמרם. ויש ספרים דלא גרסינן בעו"ג אלא המניח כלי מגת זו לגת הבאה כליו טהורים ומיירי בכהן הלוקח יין של תרומה מע"ה ומניח כליו אצלו כדי שיקח ממנו לגת הבאה והואיל וכלים של כהן הן מרתת ע"ה ולא נגע בהו. אבל אם הכלים הן של ישראל שרוצה לעשות יינו בטהרה לא מזדהר בהו ע"ה כולי האי וחיישינן דלמא נגע בהן אדם טמא אם הסיח דעתו מהן עד שיאמר בלבי היה לשמרם: ח מי שהיה טהור. כהן שהיה טהור לאכול בתרומה והסיח דעתו מלאכול עוד בתרומה: שדרך טמאים פורשים ממנו. הטמאים שיודעי' בו שהוא טהור פורשי' ממנו הלכך לא חיישינן שמא נגע באדם טמא וטמאהו: וחכמים מטמאין. מאחר שהסיח דעתו (יב) והלכה כחכמים: היו ידיו טהורות. בהא מודה רבי יהודה דאפילו אמר יודע אני שלא נטמאו ידי: ידיו טמאות. ופוסלין את התרומה מאחר שהסיח דעתו מלאכול. לפי שהידים עסקניות הן ונגע (יג) ולא אדעתיה: ט גרגרניות. זוללות ומתאוות למאכל (טו) תרגום כי הייתי זוללה (איכה א) ארי הויתי גרגרנית. והלכה כחכמים:

פו' ועפוי"ט: (ז) טמא. וקשה הא הנן פ"ח אמת ע"ה כו' הבית טהור וי"ל דש"ה שהפקיד ביתו לע"ה שאין ע"ה מקפיד על חבירו. הר"ש: (ח) ומשום כלי שמוקף צמיד פתיל נ"ט והסיטה דאין ראוי למשכב ומושב: (ט) דמיירי בעו"ג חשוב שאימתו עליהן. גמ': (י) משא"כ באיש שאינו רגיל בזיבות: (יא) דלענין טומאות מגע מאי שנא עו"ג ומאי שנא ישראל. הר"ש: (יב) פי' מטהרת גופו דבי הא דפ"ג דחגיגה מ"ג דא"ל טבילה אלא לקודש איירי שלא הסיחו דעתם מטהרת גופם אלא מאכילה ומשום מעלה דקודש חיישינן שמא הסיחו דעתם גם מטהרת גופם אבל להאריכם ג"כ הזאה ג' וז' שמא נטמאו במת לא גזרו ומאחר שיודעים שלא הסיחו דעתם מטהרת גופם. כ"מ: (יג) במקום הטנופת ולריכים נטילה לנגיעת תרומ' אבל לא חיישינן שמא יגער בטומאה דא"כ לבעי כל גופו טבילה ועוד למה הידי' שניות לימוש שמא נגעו באב הטומא'. כ"מ: (יד) אלא כו'. כלומר אבל בעני מודה ר"ע: (טו) ועניכו הומות לאכול (אף) מן הגרגרת: (טז) לידע כו'. ואם יכשר בעיניה תאכל ממנו:

ר"י

סדר

פרק ח **הדר** עם הארץ בחצר. ושכח כלים בחצר. אפי' חביות מוקפות צמיד פתיל, או תנור מוקף צמיד פתיל הרי אלו טמאין. ר' יהודה מטהר בתנור בזמן שהוא מוקף צמיד פתיל. ר' יוסי אומר אף התנור טמא (א) עד שיעשה לו מחיצה גבוהה י' טפחים: **ב** המפקיד כלים אצל ע"ה. טמאים טמא מת וטמאין מדרס. אם מכירו שהוא אוכל בתרומה. טהורין מטמא מת. אבל טמאין מדרס. ר' יוסי אומר אם מסר לו תיבה מלאה בגדים. בזמן שהיא רוצצת טמאין מדרס. אם אינה רוצצת טמאין מדף. אע"פ שהמפתח ביד הבעלים: **ג** המאבד ביום ומצא ביום טהור. ביום ומצא בלילה, בלילה ומצא ביום. ביום ומצא ביום שלאחריו טמא. זה הכלל. כל שיעבור עליו הלילה או מקצתו טמא השוטח כלים. ברה"ר טהורין. וברה"י טמאין. ואם היה משמרן. טהורים (ה). נפלו והלך להביאן טמאים (ו). נפל דליו לתוך בורו של עם הארץ. והלך להביא במה יעלנו טמא. מפני שהונח ברשות עם הארץ שעה אחת: **ד** המניח את ביתו פתוח ומצאו נעול. נעול ומצאו פתוח. פתוח ומצאו נעול. טהור. נעול ומצאו פתוח. ר"מ מטמא. וחכמים מטהרין (ז). שהיו גנבים ונמלכו והלכו להן: **ה** אשת ע"ה. שנכנסה לתוך ביתו של חבר. להוציא בנו או בתו או בהמתו. הבית טהור. מפני שנכנסה שלא ברשות: **ו** כלל אמרו בטהרות. כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מאוכל הכלב. וכל שאינו מיוחד לאוכל אדם. טהור עד שייחדנו לאדם. כיצד גוזל שנפל לגת. וחישב עליו להעלותו לעו"ג. טמא. לכלב. טהור. ריב"נ מטמא (ט). חשב עליו חרש שוטה וקטן. טהור. אם העלוהו. טמא (י). שיש להן מעשה. ואין להן מחשבה: **ז** אחורי כלים שנטמאו במשקים. רבי אליעזר אומר מטמאין

פרק ח (א) ר"י כו'. לפרושי מלתא דת"ק אתי: (ב) ונמלכו לו: (ג) וקי' דבתוספתא תני טהור מטומאת מת וכ"כ הר"ש וכתב הרא"ש דטעמא משום דעו"ג ונשים וסריסים אם לא הכירו ומתני' דקתני טמא היינו מדרס. וכל מידי דלא חזי למדרס טמא מגע זב: (ד) דלמדרס לא חיישינן אלא דקך הטוהרים לדרוס על הבגדים המונחים ליגע אבל אפשר שנגע בהם ומשה"כ באבידה שאין רואין ולכן אין לחלק בזה בין יום ללילה כמו באבידה וכשמשכן אפילו נגיעה לא נגעו. כ"מ: (ה) טהורין. וקמ"ל דלא חיישינן דלמא אפי' הכי נגע ולאו אדעתיה: (ו) טמאים. מפני שהעלאו מעיניו. הר"מ: (ז) מטהרין. כשלא נגנב ממנו כלום. הר"מ: (ח) דבאוכל שבכר נטמא איירי: (ט) מטמא. לאו משום דבעי מחשבה לכלב ושפיר לה מחשבה אלא לא בעי מחשבה כלל. הר"ש: (י) טמא. כגון שהעלהו ונתנו לעו"ג דמעשיו מוכיחין ומש"ה לא קשיא מכ"פ"ו דמכשירין דהעלה לא הויא מעשה די"ל דמפני הכינוס עביד ולא היכר עליהן הטל

פ"ח **הדר** עם הארץ. מוקפות צמיד פתיל טמאות. משום אשתו נדה. שהיא מסיטם ויסטה ומטמאה את הכל: ר' יהודה מטהר בתנור. משום דא"א להסיטו. דסתמו מחובר קצת שעושין לו טפלה לחברו בארץ. ומאן דמטמא סבר גזרינן מחובר אטו שאינו מחובר. ואין הלכה כר' יהודה: **ב** המפקיד כלי' אצל עם הארץ טמאים טמא מת. וצריכין הזאה ג' ושביעי: אם מכירו. אם העם הארץ מכיר במפקיד שהוא כהן אוכל בתרומ'. זהיר על הפקדון שלו שלא יטמאנו במת, ואינו צריך הזאה: אבל טמאין מדרס. שמא אשתו נדה שמא ישבה עליהן דאינו נזהר מטומאת אשתו: בזמן שהיא רוצצת. שהכסוי דוחק הבגדים תמיד שהיא מלאה ביותר: טמאים מדרס. הבגדים. דכשאשתו יושבת על התיבה או נשענת עליה מכבדת על הבגדים: אם אינה רוצצת טמאין מדף. כלומר טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין. כמו על גבו של זב שהיא טמאה בגדים: אע"פ שהמפתח ביד בעלים. דחיישינן שמא הסיטה: **ג** המאבד ביום ומצא ביום טהור. דמסתמא אם היה אדם נושאו ונוגע בו. היה מגביהו (נ) כדרך מוצא אבדה. אבל בלילה אפי' שעה אחת דלא חזי ליה. חיישינן שמא נגע בו אדם טמא ולא ראהו ומתני' ברשות הרבים דספיקו טהור איירי ואעפ"כ בלילה טמאין מדרס וטמא מת (נ). אבל ברה"י דספיקו טמא בין ביום בין בלילה טמאים. והכי איתא בתוספתא: ברה"ר טהורים ברה"י טמאין. דאין כאן אלא ספק שמא נגע בהן (ד) עו"ג או עם הארץ הלכך ברה"ר דספיקו טהור. טהורים. ברה"י דספיקו טמא. טמאים: מפני שהונח ברשות ע"ה. וכל מה שבבית ע"ה הוי טמא מת וצריך הזאה: **ד** מפני שהיו גנבים. כלומר כיון דהניחו נעול ומצאו פתוח ודאי גנבים היו שם ופתחוהו והאי דלא מטמאינן ליה דאימר נמלכו והלכו להן ולא נגעו בכל מה שבבית. והל' כחכמים: **ה** שנכנסה שלא ברשות. ומרתתא שלא תתפס כגנב וממהרת לצאת ואע"פ שלוקח בנו או בהמתו של בעה"ב נכנסה: **ו** כל המיוחד למאכל אדם. כגון סתם אוכלין: טמא. טומאת אוכלין עד שיפסל מאכילת הכלב: עד שייחדנו לאדם. דיש חלוק בין אפוקי טומאה מיניה (ח) לאתויי ליה טומאה: גוזל שנפל לגת. כשלא נפל לגת לא פליגי ריב"נ ורבנן דנבלת עוף טהור בכרכים לא בעיא מחשבה לשוויה אוכל משום דאיכא רוב עם הבאים לשוק ואכלי נבלת עוף טהור ובכפרים דליכא רוב עם בעי מחשבה. כדפרישנא בפ"ק. כי פליגי כשנפל לגת ומת בכרכים. רבנן סברי אע"ג דבכרכים לא בעי מחשבה. היכא דנפל לגת מאסתו גתו ואינו ראוי ובעי מחשבה. וריב"נ סבר לא מאסתו גתו והרי הוא כשאר נבלת עוף טהור דלא בעיא מחשבה בכרכים. ואין הל' כריב"נ: חישב עליו חרש שוטה וקטן. להאכילו לעו"ג: **ז** אחורי כלים שנטמאו במשקים. האי דנקט אחורי כלים

משום

משום דקילו שכלי שנטמאו אחוריו במשקין טמאין. אחוריו טמאין. תוכו אינו טמא ואוגניו ואזניו וידיו טהורין. משום דטומאת משקין לטמא כלים מדרבנן הקילו בה. אבל אם נטמאו תוכו במשקין טמאין נטמא כולו: מטמאים את המשקין. אפי' דחולין: ואין פוסלין את האוכלין. ואפי' דתרומה: ר' יהושע אומר מטמאין את המשקין ופוסלין את האוכלים. ר"י יליף (נדה דף ז ע"ב) דאחורי כלים פוסלים אוכלי תרומה ק"ו מטבול יום מה טבול יום שאינו מטמא את המשקין דלא גזרו רבנן על טבול יום שיהא מטמא את המשקין אפ"ה פוסל אוכלים של תרומה. דכתיב (ויקרא טו) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים אינו טהור לאכול בתרומה עד שיעריב שמשו דקרא בתרומה משתעי. אחורי כלים שמטמאין את המשקין אינו דין שיהו פוסלין את התרומה. ור"א דלא שייך להאי ק"ו משום דאחורי כלים שנטמאו במשקין דרבנן וטבול יום דאורייתא. ודרבנן מדאורייתא אין דנין ק"ו: שמעון אחי עזריה. לפי

מטמאין את המשקין. ואין פוסלין את האוכלין. ר' יהושע אומר מטמאין את המשקין ופוסלין את האוכלין. שמעון אחי עזריה אומר לא כך ולא כך אלא משקין שנטמאו באחורי הכלים מטמאין אחד ופוסלין א' ה"ז אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני: ח עריבה שהיא קטפרס והבצק מלמעלן. ומשקה טופח מלמטן (יא). ג' חתיכות בכביצה. אינן מצטרפות ושתים מצטרפות. ר' יוסי אומר אף שתים אינן מצטרפות. אלא א"כ היו רוצצות משקה. ואם היה משקה עומד אפי' כעין החרדל מצטרף. ר' דוסא אומר אוכל פרוד אינו מצטרף: ט מקל שהיא מלאה (יב) משקין (יג) טמאין כיון שהשיקה למקוה טהורה. דברי רבי יהושע. וחכ"א עד שיטביל את כולה. הנצוק והקטפרס ומשקה טופח. אינן חבור לא לטומאה ולא לטהרה. והאשבורן. חבור לטומאה ולטהרה:

א ס"א למקוה

הטל. הר"ש: (יא) מלמטן. דאם היה מלמעלן היה המשקה זב ומתגלגל. הר"ש: (יב) מלאה. א"ל לפרש שהוא חלול ונתמלא מים אלא כמ"ש הר"מ וז"ל בגא"י המקל אם נשרה במשקים: (יג) משקין. ר"ל המים בלבד. שאין השקה מועלת אלא למים: (יד) ר"ל שמערה מכלי טהור לכלי טמא: (טו) משמע דטופח ע"מ כו' הוי חבור. וקשה מ"ש מעירוב מקוואות דבעינן בכשפופרת הנוד והתוס' העלו די"ל דבקרקע שוה וליכא כותל כלל שני בטופח ש"ה והיכא דאיכא נקב בכותל בעינן כשפופרת וע"ב כותל שני כקליפת השום:

זיתים

סעזריה עסק בפרקמטיא. והיה מספק מזון לשמעון אחיו שיעסוק בתורה לפיכך נקרא על שם עזריה אחיו: לא כך ולא כך. לא מטמאין משקה חולין ולא פוסלין אוכלי תרומה. אבל מטמאין משקה תרומה. ואותן משקין של תרומה מטמאין אף באוכלי תרומה שנגעו שניים ואותן אוכלים פוסלים אוכלים אחרים של תרומה. והיינו דקאמרי האוכלים של תרומה למשקין של תרומה מטמאיך לא טמאוני כלומר אחורי כלי המטמאיך לא טמאוני דלא פסלי אוכלי תרומה ואתה טמאתני והלי' כר"א: ח שהיא קטפרס. שלדה אחד נמוך כעין מדרון: משקה טופח מלמטן. בצד הנמוך והיינו בצק שבשליתה רכה ומשקה שלה טופח אבל מלמעלה בשליתה עבה ואין משקה טופח: ג' חתיכות. בין שלשתן כביצה אחד טופח ושתים אינן טופח שלודות זו אצל זו והטופחות מלמטה. והשתא האמצעית נוגעת בטופחת והעליונה נוגעת באמצעית: אינן מצטרפות. לכביצה. לטמא המשקה טופח שלמטה ויחזיר המשקה ויטמא את העריבה. דנגיעה אינה מחברת את הבצק אא"כ נשכות כדתנן בפ"ק (מ"ז) מקרלות נשכות זו את זו: שתים מצטרפות. אם לא היו אלא שתי חתיכות בצק התחתונה שיש בה משקה טופח ושלמעלה היינו הנוגעת בה ובין שתיהן כביצה מצטרפות לטמא המשקה ויחזור ויטמא את העריבה: אפי' שתים אין מצטרפין אא"כ היו רוצצות משקה. לעולם אין משקה מחבר עד שיהיה משקה דוקק ועומד בין שני החתיכות ואין הלכה כרבי יוסי: ואם היה משקה עומד. כלו' אם לא היה קטפרס אלא משוכן והמשקה עומד בין חתיכות הבצק אפילו כל שיעור שבבצק פירורים דקין כעין החרדל מפורדים זה מזה המשקה שעומד מחבר ומצטרפין לכביצה ומטמאין המשקה וחוזר המשקה ומטמא את העריבה: אוכל פרוד. אוכל שהוא חלוק לפירורים פירורים דקין אינו מצטרף. דאין המשקה מחבר ואין הלכה כר' דוסא: ט כיון שהשיקה למקוה. כיון שהשיק קצה אחד מן המקל במקוה אף ע"פ שלא הטבילו כלו טהרו כל המשקין טמאין שבתוכו האמר דקטפרס חבור: עד שיטביל את כלה. דקסברי רבנן קטפרס אינו חבור: הנצוק. קלוח נצור (יד) הבא מלמעלה למטה בזקיפה כעמוד: קטפרס. מים הבאים מלמעלה למטה דרך מדרון של תל גבוה: ומשקה טופח. ואין בו טופח ע"מ להטפיח (טו) שאין בו כל כך משקה שאם נשפת בהן ידו עלה בה משקה שיוכל להטפיח דבר אחר: אינו חבור לא לטומאה. שאם משקים תלושין הן ונגע טמא בתחתון העליון טהור. וכן לענין משקה טופח אפילו מקום שלק אם משקין מכאן, ומשקין מכאן. ומשקה טופח באמצע. נגע טמא במשקה טופח משקין שמכאן ומכאן טהורים אע"פ שמחוברים לו: ולא לטהרה. כגון גומא שאין בה מ' סאה ונצוק או משקה טופח מחובר לגומא זו ולמקוה כשר. אינו חבור. והטובל בגומא זו לא עלתה לו טבילה: אשבורן. מקום עמוק שנקוו בו מים: חבור לטומאה ולטהרה. ואם נטמאו קצתן נטמאו כולן. וכן אם נתחברו קצת מהן למקוה וטהרו. טהרו כלן:

משים

פרק ט **זיתים** מאימתי מקבלין טומאה. משיזיעו זיעת המעטן. אבל לא זיעת הקופה כדברי ב"ש. רש"א שיעור זיעה ג' ימים. בה"א משיתחברו ג' זה לזה. ר"ג אומר משתגמר מלאכתן והכ"א כדבריו: **ב** גמר מלמסוק, אבל עתיד ליקח. גמר מליקח אבל עתיד [א]ללוות אירעו אבל או משתה או אונס. אפי' זבים וזבות מהלכים עליהן טהורין. נפלו עליהן משקין טמאין. אין טמא אלא מקום מגען. והמוחל היוצא מהן טהור: **ג** נגמרה מלאכתן הרי אלו מוכשרין. נפל עליהן משקין טמאין. המוחל היוצא מהן ר"א מטהר וחכמים מטמאין. אר"ש לא נחלקו על המוחל היוצא מן הזיתים שהוא טהור. ועל מה נחלקו על היוצא מן הבור. שר"א מטהר וחכמים מטמאין: **ד** הגומר את זיתיו ושייר קופה אחת יתננה [ב]לעני הכהן, דר"מ. ר' יהודה אומר יוליך את המפתח מיד. רש"א מעת לעת: **ה** המניח זיתים [ג]בכותש שיטתינו שיהו נוחין

[א] ס"א למסוק [ב] נ"א לעיני [ג] נ"א בכופש

פרק ט **זיתים** מאימתי מקבלין טומאה. להיות מוכשרים בשמן היוצא מהן: זיעת המעטן. כלי שנותנים בו את הזיתים. והן נכמרות שם כדי שיהיו רכוים להוציא שמן. לשון עטירה תלאו חלב (איוב כא כד): אבל לא זיעת הקופה. דקופה אינה מחזקת המשקין (א). והמשקה היוצא מהן הולך לאבוד. ולא ניחא ליה. ואין מכשיר הזרעים לקבל טומאה אלא משקה דניחא ליה. דכתיב (ויקרא יא) וכי יותן מים על זרע. כתיב יתן וקרינן יותן. יותן דומיא דיתן. מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא ליה: שיעור זיעה ג' ימים. דמשקה היוצא תוך ג' אינו חשוב שמן אלא מוהל בעלמא ואינו מכשיר. שאין מכשירי' לקבל טומאה אלא ז' משקין בלבד. והן יין מים שמן דבש חלב טל דם: משיתחברו שלשה זה לזה. דרך הזיתי' מתחברי' זה לזה כששהו במעטן: משיתגמר מלאכתן. מלאכת הכנסתן. דכל זמן שדעתו להביא עוד זיתים ממקום אחר להוסיף על אלו. אין הזיעה מכשירתן משום דלא ניחא ליה. ומשתגמר מלאכתו לפי שאין יומו מכשיר. והל' כר"ג שחכמים מודים לדבריו: **ב** גמר מלמסוק. מלנקוט זיתיו: אבל עתיד ליקח. לקנות זיתים מן השוק ולהוסיף על אלו: גמר מליקח. שאין בדעתו לקנות עוד זיתים. אבל רוצה ללוות זיתים מאחרים ולהוסיף על אלו: אירעו אבל או משתה. ולפיכך לא הוסיף עליהן. אבל דעתו להוסיף כשיעבור האבל: טהורין. לפי שלא הוכשרו. כר"ג דאמר משתגמר מלאכתן: אין טמא אלא מקום מגען. אין מוכשר (ב) אלא מקום נפילת המשקה. פירוש אחר נפלו על הזיתים הללו שלא נגמרה מלאכתן משקין טמאין. לא נטמא מהן אלא הזיתים שנגעו בהן המשקין טמאים בלבד: המוחל היוצא מהן. המים היוצאים מן הזיתים קודם שנגמרה מלאכתן. אין להן דין משקין. ואין מכשירין את האוכלין והן עצמן אין מקבלין טומאה. ומפני מה טהור המוהל היוצא מן הזיתים עד שלא נגמרה מלאכתן. לפי שאינו רוצה בקיומן: **ג** נפלו עליהן משקין טמאין. לאחר שנגמרה מלאכתן והוכשרו לקבל טומאה הרי כל הזיתים טמאין (ג) ואפי' אותן שלא נגעו בהן המשקין הטמאין שהמשקה שיצא מהן לאחר שנגמרה מלאכתן שעל ידו הוכשרו לקבל טומאה הוא ונתערב באלו המשקין הטמאין ומקבל טומאה מהן ומטמא אחר כך כל שאר הזיתים: המוחל היוצא מהן. מן הזיתים שנגמרה מלאכתן: ר"א מטהר. דלא חשיב מוהל משקה לא להכשיר הזרעים ולא לקבל טומאה כשאר משקין: וחכמים מטמאין. דמוהל חשוב משקה בין להכשיר בין לטמא. כשיוצא מן הזיתים לאחר שנגמרה מלאכתן: המוחל היוצא מן הבור. לאחר שמוציאין השמן מן הבור נשאר בקרקעית הבור מוהל כמו מים וקאמר ר"ש דעליה פליגו ר"א ורבנן ר"א לא חשיב ליה משקה ורבנן סברי כיון דלא אפשר להיות מוהל בקרקעית הבור בלא נטגומי שמן חשיבי משקה כמו השמן והלכה כחכמים וכמו שפי' פלוגתייהו ת"ק ולא כמו שפירש ר"ש: **ד** הגומר את זיתיו. לאחר שעבר זמן הגתות והבדים דבשעת הגתות והבדים הא תנן בחגיגה שהכל נאמנים על התרומה בשעת הגתות והבדים: ושייר [נ"ל ושייר וכן הוא בש"י] קופה אחת. כדי שיפרים ממנה תרומה ויעשר בטהרה יתננה [לעיני הכהן שהכהן] עצמו יראה שגמר עתה את זיתיו שאם לא יתננה לעיני הכהן הוא אינו נאמן לומר שמוכן בטהרה כיון שעבר זמן הגתות והבדים. ואית ספרים דגרסי לעני הכהן משום דתרומה מועטת כזו שמפרישים לאחר הגתות והבדים אין רגילין לתת אותה אלא לכהן עני (ד) ונ"ה תני כהן עני וה"ה דמצי לתת אותה לכהן עשיר: יוליך לו את המפתח מיד. ומהימנין ליה בתאי דלאחר שעתה גמר זיתיו: רש"א מעת לעת. של גמר לקיטת הזיתים אם הביא לו את המפתח מהימנין ליה והלכה כרבי יהודה ובתוספתא (פ"י) משמע דמיד דקאמר ר"י היינו בל אותו היום: **ה** המניח זיתים בכופש. גרסי' והוא כלי גדול שמניחים בו זיתים לכיור: שיטתינו. שיתרככו

פרק ט (א) **אא"ב** ופותה הר"ש.
וקשה דא"כ לגזרו ג"כ אאינה אוסה וכמו שגאזו בענבים מהאי טעמא כר' ולמ"ש הר"ב בפ"י מ"ד לא קשה מידי: (ב) ל' הר"מ בפ"ק דמכשירין אבנה לומרים במשנה הזאת מתא בעבור מוכשר ועהור פל שאינו מוכשר: (ג) ולכאורי' מהני' חסורי מחסרא ול"ל טמאין טמאין אבל נראי' דלא חסרינן לה דכי קתני משקין היינו טמאים וטמאים דמתני' אזיתים קאי. ועיין במשנה דלעיל בהר"ב לפי' הב': (ד) משום דלמתנה כתיב ואין זה דרך גדולה לעשיר ומ"מ קשה אמאי מהמני' ליה ומסתברא כמ"ש הר"מ דמפרים בעודם איסי' מדתני ושייר קופה וכ"מ לשון הר"ב בדר"ש וכ"כ עוד הר"מ ביוליך לו המפתח יבא הכהן ויקחטס נגדו ויקח אותו תרומה במן בטהרה וקשה:

ניתרככו ותהיה בהן לחלוחית. ויש ספרים שגורסים בכותש שמניחים אותם במכתשת ימים רבים כדי שיעשו רכים ורכים ויהיו נוחין לכתוש: הרי אלו מוכשרים. במוהל היוצא מהן שכבר נגמרה מלאכתן: בה"א אין מוכשרים. דלא נגמרה מלאכתן עדיין (ה): הפוצע זיתים. ממעכן בידים מסואבות: שימאן. ידים מסואבות פוסלות את התרומה וכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה והן מוכשרים בפליעתו. דניחא ליה במשק' דסייף עלייהו. שמתוך כך הן מרכי' טעם: לגרגרם. לעשות מהן גרגרים. כלומר לעשות שכל גרגיר וגרגיר יתיבש בסמה ויתנגב: אפילו הן רום אמה. דכשנתינבשו העליונות. התחתונות מזיעות ומתלכלכות במשקה. מכל מקום הואיל ודעתו שיתנגבו אינן מוכשרים. ויש מפרשים לגרגרן למתקן בסמה כדי לסופתי (ז) במלח ולאכלן. לפי שאין מתמתקין כלם בבת אחת. משום הכי נקט לגרגרן כלומר שיקח הגרגרי' המתמתקין ראשון ראשון ויאכלם. וגורסין אפי' הן רום אמה הרי אלו מוכשרים. כלומר אפי' שהן גבוהים אמה. דהשתא אותן התחתונות אינן נתמתקות. הרי אלו מוכשרים במשקה היוצא מהן. דניחא ליה שיזיעו כדי למתקן ולאכלן. ויש מפרשים לגרגרן למתקן בסמה כדי לסופתי (ז) במלח ולאכלן. ...

נוחין לכתוש הרי אלו מוכשרים. שימתונו שימלחם. ב"ש אומרים מוכשרים. ובה"א אינן מוכשרים. הפוצע זיתים (ו) בידים טמאות שימאן: ו המניח זיתיו בגג לגרגרם. אפי' הן רום אמה [א] אינן מוכשרים. נתנן בבית [ב] שילקו ועתיד להעלותם לגג. נתנן בגג שילקו או שיפתחם [ג] הרי אלו מוכשרין. נתנן בבית עד שישמר את גגו או עד שיוליכם למקום אחר. אינן מוכשרים: ז רצה ליטול מהן בד אחד. או שני בדין. בש"א. קוצה בטומאה. ומחפה בטהרה. בה"א אף מחפה בטומאה. ר' יוסי אומר. חופר בקרדומות של מתכת. ומוליך לבית הבד בטומאה: ח השרץ שנמצא ברחים. אין טמא אלא מקום מגעו. אם היה משקה מהלך. הכל טמא. נמצא ע"ג העלים. ישאלו הבדדים לומר לא נגענו. אם היה נוגע באום. אפילו [ד] בשערה טמא: ט נמצא ע"ג פרודים. והוא נוגע בכביצה. טמא. פרודים ע"ג פרודים. אע"פ שהוא נוגע בכביצה. אין טמא אלא מקום מגעו. נמצא בין כותל לזיתים. טהור. נמצא

[א] נ"א הכי אלו [ב] גמ' עד [ג] ק"א שיפתחם ושימלחם [ד] גמלא כשעורה

גבוהים אמה. דהשתא אותן התחתונות אינן נתמתקות. הרי אלו מוכשרים במשקה היוצא מהן. דניחא ליה שיזיעו בם דמזו לאכילה טפי: שילקו. שיתמעכו ויתפלעו: ועתיד להעלותן לגג. אח"כ למתקן שם בסמה: נתנן בגג שיפתחם. שיתבקעו הזיתים וימלחם: הרי אלו מוכשרי'. דבכל הני ניחא ליה בזיעת השמן הנפלט: עד שישמר. שיתקן שומרה לגגו שהיה מקנים וקש שעושים בראש הגג לשבת שם לשמור: אינן מוכשרים. דלא ניחא ליה בזיעה שיוצאת מהן: ז רצה ליטול בד א'. זיתים שלא נגמרה מלאכתן ולא הוכשרו (ח) כגון שהיה דעתו ליקח ולהוסיף עליהן. כדתנן ברים פירקין. ובא ליקח מהן שיעור מועט שמשימים בבית הבד בפעם אחת או שני בדין ולעשות מהן שמן ומשאיר מהן במעטן הרבה: בש"א קוצה בטומאה. חותך מה שרוצה לסחוט מן האום של זיתים שבמעטן בד או שני בדים בטומאה. כיון שלא נגמרה מלאכתן ולא הוכשרו: ומחפה בטהרה. כשגומר ליקח מה שרוצה ליקח. מכסה המותר שבמעטן בטהרה כאילו הוכשר. דמועלת לקיחתו מה שלקח להחשיב את המותר כאילו נגמרה מלאכתן: אף מחפה בטומאה. דאף הנשאר לא הוכשר כיון שלא נגמרה מלאכתן ודעתו להוסיף עליהם. ומיהו אם עקר כל הזיתים שבמעטן כדי לעשותן בבית הבד. הוי מוכשרים לב"ה: ר"א חופר בקרדומות. ועוקר כל הזיתים שבמעטן: ומוליך לבית הבד בטומאה. לפי שלא הוכשרו. וקרדומות דנקט לרבותא לפי שהן כלי ברזל ומוכנים לטומא' מת יותר משאר כלים (ט). והלכה כב"ה: ח ברחים. שטוחנים בהן זיתים קודם נתינתן לבית הבד. ואח"כ נותנן בבית הבד וטוענן בקורה: ואם היה משקה. נטמא המשקה בשרץ ונטמאו כל הזיתים ע"י חבור משקה (י): נמצא ע"ג העלים. נמלא השרץ ע"ג העלים המכסים את הזיתים. ועלים לאו בר קבולי טומאה נינהו: ישאלו הבדדים. ע"ה שטוחנן בעל השמן לעשות זיתיו בטהרה ונאמנים לומר לא נגענו בשרץ שעל העלים. ולא נטמינו: ואם היה נוגע באום. אם היה השרץ יוצא מן העלים שמכסים את הזיתים ונוגע באום: אפי' כו'. שער א' מן השרץ נוגע באום: טמא. כל האום דחשיב חבור. אום. הזיתים המקובצים יחד ומחוברין זה בזה בזומעטן. נקראים אום: ט נמצא ע"ג פרודים. לאחר שתקע יתד באום להפריד האום לכמה חלקים פרודים. ובכל גוש וגוש (יא) ומלא החלקים הפרודים מהאום יש זיתים ודובקים: והוא נוגע בכביצה. שאם בא לצרף זיתים שהשרץ נוגע בהן יש בהן כביצה: טמא. כל הגוש. אף ע"ג דאין הגוש חבור ונשתקע את היתד באום להפרידם. מ"מ כיון דיש בגוש זה זיתים טמאין כשיעור לטמא אחרים דהיינו כביצה. נעשה חבור לטמא כל שאר הזיתים שבו: פרודים ע"ג פרודים. שיש גושים ע"ג גושים. והשרץ על הגוש העליון: אע"פ שהשרץ נוגע בכביצה. של אותו גוש: אין טמא אלא מקום מגעו. של שרץ. כלומר אותו גוש בלבד שהשרץ נגע בו אבל שאר גושים טהורים (יב): נמצא השרץ בין כותל לזיתים טהור. ולא חיישינן שמא היה על הזיתים נמלא

(ה) וקשי' דהא בר"פ תנן ב"ה אומרים משיתחבלו כו' והיינו קודם שנגמר מלאכתן וצ"ל דר"נ דלעיל אינו חולק על ב"ה אלא ב' חכאי' הן אליבא דב"ה ת"ק ור"נ והך דהכא כ"ג אמרה: (ו) זיתים. של תרומה. הר"מ: (ז) פירוש לעובלם. רש"י: (ח) הר"מ שלא הוכשרו ובר"ש דלא: (ט) דכשנשברו. ונטהרו כשחזר ועשי' מהן כלי חוזרין לטומאתן. עתוי"ט: (י) כלומר שבמשק' נטמאו כולם שכולם מחוברים למשקה. ועתוי"ט: (יא) הוא לשון הוספתא והיינו שבור דמתני': (יב) דכי מניח בים ראשון ושני הו"ל שאר גושים שלישי

נמצא בגג. המעטן טהור. נמצא במעטן. הגג טמא. נמצא שרוף על הזיתים. וכן מטלית מהוהא. טהורה. שכל הטומאות כשעת מציאתן:

פרק י

הגועל בית הבד מפני הבדדין. והיו שם כלים טמאין מדרס. רבי מאיר אומר בית הבד טמא. רבי יהודה אומר בית הבד טהור. ר"ש אומר אם טהורין להן. בית הבד טמא. ואם טמאין להן. בית הבד טהור. א"ר יוסי וכי מפני מה טמאות אלא שאין ע"ה בקיאין בהיסט: ב הבדדין שהיו נכנסין ויוצאין. ומשקין טמאין בתוך בית הבד. אם יש בין משקין [א]לזיתים כדי שינגבו את רגליהם בארץ. הרי אלו טהורין. הבדדין והבוצרין שנמצאת טומאה לפניהם נאמנין לומר לא נגענו. וכן התינוקות שביניהן. יוצאים חוץ לפתח בית הבד. ופונים לאחורי הגדר. והן טהורין. עד כמה ירחיקו ויהיו טהורין עד כדי שיהא רואן: ג הבדדין והבוצרין כיון שהכניסן לרשות המערה דיו. דברי ר"מ (ג). ר' יוסי אומר צריך לעמוד עליהן עד שיטבולו. רש"א אם טהורין להן צריך לעמוד עליהם עד שיטבולו

[א] נמ' לזים

אליהו. הר"ב. (יג) וקשה דמ"ש נמלא במעטן מנמלא בגג והא הי"נ איכא למימר שלאחר שהעלה לגג נפל השרץ במעטן וכ"ש הר"ב בעלמו בפ"ו מ"י ובתוספתא שני עלה דברי רבי וחב"א נמלא במעטן הגג טהור. וכ"פ הר"מ ועיין מי"ע: (יד) לכאורה משמע שאלו היה [illegible] מקודם לא פרחה הטומאה ממנה בו' וקשה משבכ"ן דכלים דכשנמהה מטהרת ול' רש"י טהורה דלמרינן הכא נפלה עלייהו לאחר שבלתה. ועיין מי"ע:

פרק י (א) וב"מ בטומאה שמטמא במגע וכו'. בהיסט אבל קשה דהכא מיירי שהיו שם כלים טמאין מדרס והם מטמאים אף בהיסט ואפשר דר"מ דעל הנגיעה נאמנים לומר לא נגענו ועל ההיסט א"א שיהיו נאמנים כיון שאין חוששין לה אלא דבמתני' דלקמן פי' הר"ב דא"נ על הנגיעה אלא היכא שיש חבר עמהם ולכן נראה כפי' ר"מ דר"י אדר"ש חולק שס"ל בית הבד טהור ופליג ר"י מפני שאע"פ שלא יגעו בהן להיותן טמאים הנה יסיטם לפי שאין שהסיטם יטמא: (ב) וקשה דבפ"ע מ"א לא הצריכו שיהא החבר עומד עליהן והר"מ לא הצריך כן: (ג) כיון כו'. דכיון שנכנסו למקום הטבילה על דעת לטבול לא חשדינן להו שלא יטבלו ולא החמיר ר"מ במגען בר"פ אלא משום דאין חוששים ליזהר ולא שנחזקהו בכשע

נמצא בגג. המעלה זיתים מן המעטן לגג ונמצא שרץ אח"כ בזיתים שעל הגג: המעטן טהור. כלומר זיתים שבמעטן טהורין ולא אמרינן עם הזיתים הובא והיה במעטן: נמצא במעטן. זיתים שהעלה בגג טמאין דמקודם שהעלה הזיתים לגג היה השרץ במעטן (יג): נמצא שרוף. ושרץ שרוף לא מטמא דכתיב במותם כעין מותם. וכשנמצא שרוף ע"ג זיתים טהורים. לא חיישינן שמא נגע בהן קודם שנשרף: מהוהא. בגד שנתסרך בלא ונעשה כמין קורי עכבים ושוב אינו מקבל טומאה: טהורה. ולא אמרי' שמא טומאה היה מתחלה קודם שנתסרך (יד): כשעת מציאתן. בין להקל בין להחמיר:

פרק י הגועל בית הבד

מפני הבדדין. עמי הארץ העושי' מלאכה בבית הבד. וטיהרן בעל הזיתים כדי שיעשו השמן בטהרה. ובעל בית הבד בפניהם שלא יכנסו עמי הארץ לשם. ושלא ילאו הם ויטמאו במגע עמי הארץ שבריהם: והיו שם. בתוך בית הבד: כלים טמאין מדרס. שהן אב הטומאה ומטמאין אדם בין במגע בין במשא בין בהיסט: רמ"א בית הבד טמא. דחיישינן שמא נטמאו בהן אותן עמי הארץ הטהורים ומזרו וטמאו את הכל דאין חוששים ליזהר על הטומאה: רי"א בית הבד טהור. דנזהרין על טומאת ודאי. הואיל ומבר זה טיהרן לכך: רש"א אם טהורים להם. אלו הכלים כגון שישבה עליהם אשת ע"ה או שהיו של ע"ה. דבעיניהן טהורין הן: בית הבד טמא. שאין הבדדים נזהרים מליגע בהן ואיכא למיחש שמא נטמאו: ואם טמאין הן. כגון שידעו שישבה עליהן אשה נדה או זבה: בית הבד טהור. דנזהרין הן: אר"י. כר"מ ס"ל דבית הבד טמא. אלא שעיקר טעמא דר"מ משום דאין הבדדין בטומאה. ור"י סבר דחוששין במגע אבל אין בקיאין בהיסט. ומוסכים שהן טהורין כל זמן שלא נגעו. הילכך בית הבד טמא דחיישינן שמא הסיטו אע"פ שלא נגעו בהם (יז). והלכה כר"י: ב ומשקין טמאין בתוך בית הבד. והן נשפכים ע"ג קרקע ודורכים הבדדים עליהן ונדבקים ברגליהן ומוזרים אותן משקין ומטמאים את הזיתים כשהבדדין עולים ודורכים ע"ג הזיתים אא"כ יש בין המשקין לזיתים ארץ כדי שינגבו רגליהן מן המשקין הטמאים ע"י דריסתם בארץ. וכשאין מנעלים ברגליהן איירי. דהא משקה מטמא כלי ופוזר ומטמא משקין שעם הזיתים, אבל כשאין מנעלים ברגליהן ונתנגבו המשקין הטמאין שברגליהם ע"י דריסתן בארץ. שוב אין מטמאים הזיתים כשדורכים אותן. דמשקין מטמאין כלים ואין מטמאין אדם: הבדדין והבוצרין. הא דלא נקט המוסקין והבוצרין לפי שגזרו על הבצירה שתעשה בטהרה. ולא גזרו על המסיקה. וטעמא מפורש בפ"ק דשבת שפעמים אדם הולך לכרמו לידע אם הגיעו ענביו לבצור אם לאו. ונוטל אשכול של ענבים וסוחטו ומזלף ע"ג ענבים. ונמצאת בצירה עדיין משקה טופח עליהן והוכשרו לקבל טומאה. וטעם זה לא שייך במסיקה: נאמנין לומר לא נגענו. וכגון דחבר עומד עמהן (ג) בבית הבד. ולא חיישינן דלמא נגעו ולאו אדעתיה דחבר: התינוקות. בדדים שהביאו בניהן עמהן וטהרום לכך. וכשרוצין בניהם לפנות יוצאים אביהן לחוץ עמהם ופונים אחורי הגדר. ולא חיישינן דלמא נגע בטומאה ולאו אדעתא דחבר: ג כיון שהכניסן לרשות המערה. שטובלים בה. כמו בורות שיחין ומערות: דיו. ולא חיישינן שמא לא יטבול. או לא יטבילו הכלים ויאמרו טבלנו והטבלנו: צריך לעמוד עליהן. לפי שאין בקיאין בדין טבילה ותלילה: טהורים להם. כגון כלים של ע"ה אשר שבעיניהם

שנעשיהם בן כלים טהורים. לפי שאין נזהרים ממגע ע״ה. ור״ש לטעמיה כדפרישנא לעיל. והלכה כר״י: ד הנותן מן הסלים. מן המשטיח של אדמה ענבים שבצרן מתחלה לאכילה. ולא הוכשרו לקבל טומאה דלא גזרו אלא על הבוצר מתחלה לגת. ואח״כ נמלך עליהן ולקחן מן הסלים או מן האדמה ששטח הענבים עליה ונתנן לגת: בש״א נותן בידים טהורות. כיון שבא לנותנן לגת הרי הוא כאילו בצרן מתחלה לגת וצריך שיתן לגת בטהרה:

שיטבולו. אם טמאים להן אינו צריך לעמוד עליהם עד שיטבולו: ד הנותן מן הסלים ומן המשטיח של אדמה. בש״א נותן בידים טהורות. ואם נתן בידים טמאות. טמאן. בה״א נותן בידים טמאות. ומפריש תרומתו בטהרה. מן העבט ומן המשטיח של עלים הכל שוים שהוא נותן בידים טהורות. ואם נתן בידים טמאות. טמאן: ה האוכל מן הסלים ומן המשטיח של אדמה. אע״פ שמבוקעות ומנטפות לגת. הרי הגת טהורה. מן העבט ומן המשטיח של עלים. ונפל ממנו גרגר יחידי אם יש לו חותם טהור (ד). אם אין לו חותם טמא. נפלו ממנו ענבים ודרכן במקום המופנה כביצה מכוון טהור. יתר מכביצה טמא. שכיון שיצאת טיפה הראשונה. נטמאת בכביצה: ו מי שהיה עומד ומדבר על שפת הבור, ונתזה צינורא מפיו. ספק הגיעה לבור. ספק לא הגיעה. ספקו טהור: ז הזולף את הבור. נמצא שרץ בראשונה. כולן טמאות (ז). באחרונה היא טמאה וכלן טהורות. אימתי בזמן שהוא זולף בכל אחת ואחת אבל אם היה זולף במחץ ונמצא שרץ באחת מהן. היא טמאה בלבד. אימתי בזמן שהוא בודק ולא מכסה. או מכסה ולא

ולא

ואם נתן בידים טמאות טמאן. ואע״ג דסתם ידים שניות הן. ואין שני עושה שלישי בחולין דלאו קשרי השטולים לתרומה כתרומה דמו. א״נ בידים תחלות עסקינן. ור״ש בן אלעזר היא כדאיתא פ״ב דחולין: ובה״א נותן לגת בידים טמאות. ומפריש תרומתו בטהרה. לפי שלא הוכשרו. כיון דבצרן מתחלה לאכילה: מן העביט ומן המשטיח של עלים. עביט הוא כלי שנותנים בו הענבים כשבוצרים אותן לגת ומשטיח של עלים ששוטחו אשלים על פני האדמה ונתנו הענבים עליה. והשתא מוכחא מלתא להבוצר ענבי׳ הללו מתחלה לגת בצרן ולא לאכילה הלכך מודו ב״ש וב״ה בהא דנותנין בידים טהורות. דהא שמיע ליה הלל לשמאי בפרק קמא דשבת והודה לו שהבוצר לגת הוכשר: ה האוכל ענבים מן הסלים מן המשטיח של אדמה. דסתמן לאכילה נבצרו אע״פ שידיו טמאות והענבים נוטפים יין לגת: הרי הגת טהור. דאותן טיפין אין להם תורת משקה הואיל ולאכילה נבצרו ולא ניחא ליה בהאי דטייף אבל האוכל מן העביט ומן המשטיח של עלים אע״פ שאין הענבים מבוקעות ואינן מנטפות אם נפל ממנו גרגיר יחידי ואין חותם לאותו גרגיר דהיינו במקום שהעוקץ ע״פ הגרגיר יש כמין חותם. ואותו חותם סותם פי הגרגיר שאין משקה יוצא וכשנעקר העוקץ עם החותם משקה יוצא ואע״פ שנטלה לאוכלה יש לו תורת משקה. הואיל ומתחלה בצרו לגת ונטמא אותו משקה בידיו טמאות וכשנפל לגת נטמא וה״מ כשנגע בידיו במקום החותם אבל אם לא נגע במקום הסותם לא נטמא הגת שהרי לא נגעו ידיו במשקי׳ כדי שיחזור המשקה ויטמא הגת: נפלו ממנו ענבים. כלומר אשכול של ענבים שהגרגרים מחוברים באשכול ואין משקה יוצא ונטמאו בידיו טמאות דהוכשרו לפי שנבצר לגת: ודרכן במקום המופנה. מקום פנוי בגת שאין שם כלום לא יין ולא ענבים (ה) ודרכוהו בטהרה: כביצה מכוון טהור. הגת דאין אוכל מטמא כלי. ומשיצאת טפה ראשונה חסר ליה מכביצה ואין אוכל מטמא אחרים בפחות מכביצה נמצא דאין טומאה לטפה א אלא משום טומאה שקבלה כשהיתה אוכל הלכך השתא נמי דנעשית משקה אין לה כח אלא כאוכל אבל יותר מכביצה טמא שהכביצה מטמאה טפה ראשונה כדין משקה וחוזרת הטפה ומטמאה את הגת דמשקה מטמא כלי: ו ונתזה צנורא. נתז רוק מפיו של עם הארץ המדבר ורוק היוצא מפי עם הארץ מטמא אדם וכלים מדרבנן וכ״ש אוכלים ומשקים: ספקו טהור. דאמרי׳ שפת הבור קלטה הצנורא ומנעתה מלרדת לתוך היין ומתני׳ איירי בבור שהיה שאינו מקבל טומאה. ובתוספתא אמרו לבור של שמן טמא (ו) לפי שהשמן מחליק שפת הבור [והצנורא] מחלקת ויורדת לנפשה לשמן שבבור: ז הזולף את הבור. המוציא יין ושמן שבבור ומפני שאינו מוציאו כלו בבת אחת אלא מעט מעט קרי ליה זולף: ונמצא שרץ בראשונה. שהכניס חבית בבור ומלאה וכן שנית וכן שלישית ואח״כ נמצא שרץ בחבית שמלא ראשונה: כולן טמאות. דמהראשונה נטמא כל מה שבבור בין שהיה שרץ בבור בין שהיה בחבית: באחרונה היא טמאה וכלן טהורות. דממנה היה השרץ ולא מן הבור ואפילו היה מן הבור שמא נפל בבור אחר שנתמלאו כל הראשונות: אימתי בזמן שהוא זולף. כשהוא מכניס החביות עצמן בתוך הבור וממלא אותן אחת אחת: אבל אם היה זולף במחץ. שהחביות עומדות חוץ לבור והוא ממלא אותן ע״י המחץ והוא כלי חרס העשוי למלאות בו יין: נמצא שרץ באחת מהן היא טמאה בלבד. דאימור בתוך החבית היה השרץ ולא בבור: אימתי בזמן שהיה בודק. המחץ והחבית

שבדקן

ברסע: (ד) טהור. בלא״ף ע״פ שהגרגר נטמא שהרי הוכשר הואיל ולגת בצרן. מ״מ אין אוכל מטמא כלי ואפילו אם ע״י דריכה יצא ממנו משקה אין המשקה מטמא כלי. כיון שאין שיעור באוכל לטמא המשקה: (ה) דענבים נמי היו מטמאים בכביצה: (ו) ברה״י. הר״מ: (ז) טמאות. ל״ע דהא סתמא קתני וכי לא בדק ולא כיסה ליתא לאחר שמילאה נפל בה והראשונה בלבד תהיה

שנדקן שלא היה בהן שרץ קודם שנתן לתוכן שמן אבל לא היה מכסה לא הבור ולא החביות כל שעה שהיה מביא המחץ מזה לזה. דאיכור בהליכתו נפל השרץ בחבית וכן מכסה ולא בודק נמי שמא היה בחבית קודם לכן: אבל היה בודק ומכסה. שבדק החביות ובכל פעם שהיה מוליך המחץ מזה לזה היה מכסה בין בור בין חבית ממה נפשך שרץ בבור היה מתחלתו בין שנמלא בחבית בין שנמלא בבור בין שנמלא במחץ: ח העגולים לזגים. עגול כמין רחים גדול היו משימין על הזגי' לאחר שדרכו הענבים ברגל כדי שיתמצו ויצא כל היין הנשאר בהן. ומתוך כובדו וגדלו של עגול זה צריכים בני אדם הרבה להעלותו על הזגים [...] הזגין העשוי כמין תפוח ולהורידו לכך נחשב ר"ה לטהר ספק טומאה. מפני דרכים מטריח שם: כרם

ולא בודק. היה בודק ומכסה ונמצא שרץ בחבית הכל טמא. בבור הכל טמא. במחץ הכל טמא: ח בין העגולים לזגין. רה"ר. כרם שלפני הבוצרים. רה"י. ושל אחר הבוצרים רה"ר. אימתי בזמן שהרבים נכנסים בזו ויוצאים בזו (ס). כלי בית הבד ושל גת. והעקל בזמן שהן של עץ מנגבן והן טהורין. בזמן שהן של גמי מיישנן כל י"ב חודש או חולטן בחמין. רבי יוסי אומר אם נתנן א בשבולת הנהר דיו:

סליק מסכת טהרות

א גמי לשבולת

שהיה מטלה: (ס) בזו כו'. נכנסים בזה זו ויוצאים בזה שכנגדה. הר"ש: (ע) שאותו הפסולת נקרא גפת: (י) מלי' ומטלה שטפטפי לפי שדרך הפפינות ללכת שם נקרא כן מלשון שביל:

סליק מסכת טהרות

שלפני הבוצרים רה"י. שיראין בני אדם. ליכנס שם מפני שנתפס עליו כגנב: אחר הבוצרים רה"ר. שיש רשות לכל אדם ליכנס: כלי בית הבד של גת. כלומר ושל גת דבית הבד לשמן וגת ליין: והעקל. עשוי כמין קופה מסורגת כעין רשת. ואחר שמסחטו הזיתים נותני' הגפת (ע) בתוכו עקל ומניחים עלי' דבר מכביד להוציא הנשאר: מנגבן. וקודם לכן לא מהניא טבילה אם נטמא עד שיצא מהן המשקי' הטמא שנדבק בהן: חולטן. שופך עליהן מים רותחים ואח"כ מטבילן: בשבולת הנהר. מקום שהמים רודפין (י) כדי להוציא המשקה הנדבק בהן. ואין הלכה כר' יוסי:

סליק מסכת טהרות

בשהשלים שטומאות החמורות והילך מעלה הטהרה מהם ודבר על הטומאות קלות. הביא אחר כן דיני טהרו וסידר אחר טהרות מקואות. הרב רבינו משה בר רבי מיימון:

מסכת מקואות

שש מעלות במקואות זו למעלה מזו, וזו למעלה מזו. מי גבאים שתה טמא ושתה טהור. טמא. שתה טמא ומילא בכלי טהור. טמא. שתה טמא ונפל ככר של תרומה. אם הדיח טמא, ואם לא הדיח. טהור: מלא

פרק א (א) והר"מ כתב לפי שאוצין: (ב) ובס' לגודה כתב כוק ולשון הר"א הכו המים שנגעו בפיו: (ג) ושם שהיה הוא רביעית: (ד) א"כ הטפה עלמה בנפלה בנבלה: (ה) כלומר מהטפה עצמה נטמא דלמשקין אין שיעור לטמא. ועתוי"ט: (ו) הר"ש. ונראין דבריהם כדברי הר"א שמפרש שמהבטלי' במי' שבמחובר אא"כ חשבו כהלום לפיכך אם הדיח בשן ידו או הככר שנפל הכי הוכשרו כלומר נחשבו כהלום ונטמאו משתיה הטמא וטמאו את הככר כו' ואם לא הדיח טהור שהטפה עומדת בבטולה כ"ז שלא נחשבו ע"י הדחה עכ"פ והל"ל ע"י שתיים ומילוי כלי ומ"מ ק"ל ימשמע מדבריהם שצריך שיקבלו המים טומאה מהטפה כדי שיחזרו ויטמאו לככר דתיפוק

שש מעלות במקואות. מקומות של כנוס מים [...] בהן שש מעלות כל אחת מהן גדולה מחברתה: מי גבים. שפירה שבקרקע המתכנסין בה מים שאי' שאובין (א) והן פחות מארבעים סאה שהוא שיעור מקוה: גבים. לשון מים מגבי (ישעיה ל): שתה טמא ושתה טהור טמא. [...] שתה מאותן המים [...] תחלה ואח"כ שתה [...] הטהור נטמא הטהור. [...] שנפלה טפה מפיו (ב) טמא לתוך הגבא. [...] שתה אותה הטהור ונט[...] דהשותה משקין טמא[...] פוסל התרומה והוא מי"ח דבר שגזרו בו ביום כדאי' פ"ק דשבת ואע"ג דאינו פוסל את התרומה אל[...] שתה רביעית. מ"מ כשבאה הטפה הטמאה בפיו טמאה כל המשקין שבפיו (ג). ואותה טפה לא סלקא הסקה בגבא דמיירי כשאין בו ארבעים סאה. כדקתני בסיפא ועי"י נגיעת הטמא (ד) אין מי הגבא מטמ[...] עד שיתלשו. והכי איתא בתוספתא: מילא בכלי טהור. מן המים שבגבא לאחר ששתה בו הטמא. דסיי[...] לאותה טפה כדפרישית נטמא הכלי (ה) שהכלים יטמאון בנגיעת משקין טמאין: אם הדיח. את הככר [...] ואם לאו טהור. מפני שאין מי גבאין עלולים לקבל טומאה עד שיתלשו. הלכך אם לא הדיח טהור [...] כשהגביה הככר לא הוכשרו מים שבו לקבל טומאה מן הטפה שנתבטלה הטפה במים הטהורי' (ו) אבל כשה[...] הוכשרו

ב מלא בכלי טמא ושתה טהור. טמא. מלא בכלי טמא ומלא בכלי טהור. טמא. מלא בכלי טמא ונפל ככר של תרומה. אם הדיח טמא. ואם לא הדיח. טהור: ג נפלו מים טמאים ושתה טהור. טמא. נפלו מים טמאים ומלא בכלי טהור. טמא. נפלו מים טמאים ונפל ככר של תרומה. אם הדיח. טמא. ואם לא הדיח טהור. רש"א בין שהדיח בין שלא הדיח טמא: ד נפל לתוכן מת. או שהלך בהן הטמא ושתה טהור. טהור. אחד מי גבאים מי בורות מי שיחין מי מערות מי תמציות שפסקו. ומקואות שאין בהם ארבעים סאה. בשעת הגשמים הכל טהור (ח). פסקו הגשמים. הקרובים לעיר ולדרך. טמאים. והרחוקים טהורין. עד שיהלכו רוב בני אדם: ה מאימתי טהרתן. בש"א משירבו וישטופו. ובה"א רבו אע"פ שלא שטפו. רש"א שטפו אע"פ שלא רבו כשרין לחלה וליטול מהן לידים: ו למעלה מהן. מי תמציות שלא פסקו (י). שתה טמא ושתה טהור. טהור. שתה טמא ומלא בכלי טהור. טהור. שתה טמא ונפל ככר של תרומה. אע"פ שהדיח טהור. מלא בכלי טמא ושתה טהור. טהור. מלא בכלי טמא. ומלא בכלי טהור. טהור. מלא בכלי טמא ונפל ככר של תרומה אע"פ שהדיח טהור. נפלו מים טמאים ושתה טהור טהור. נפלו מים טמאים ומלא בכלי טהור טהור. נפלו מים טמאים ונפל ככר של תרומה אע"פ שהדיח טהור. כשרים לתרומה וליטול מהם לידים: ז למעלה מהן מקוה שיש בו מ' סאה. שבו טובלין ומטבילין למעלה מהן מעין שמימיו מועטין ורבו עליו מים שאובין.

שוה

השמש והוכשרו מים שבידיו לקבל טומאה מן השפה. ולא נתבטלה בהן אלא אדרבה נטמאו וטמאו את הככר: ב מלא בכלי טמא. לעיל אשמעינן כשהטומאה באה למים מחמת אדם טמא. והכא אשמעינן כשהטומאה באה מחמת כלי: ג נפלו מים טמאים. הכא אשמעינן שמי גבאים הללו מקבלין טומאה ע"י משקין טמאין שנפלו בהן: רש"א בין שהדיח בין שלא הדיח. אסלקא קאי ר"ש בין שטומאה שבא מחמת אדם בין מחמת כלי בין מחמת משקין בכולהו ס"ל בין הדיח בין שלא הדיח טמא הככר וטעמא דר"ש שהוא אומר שטפת המים שמאי' שנפלו מפני הטמא או מן הכלים או מן המשקין טמאין לבסוף כשנפלו כל המים נשתיירה הטפה היא על הככר וטמאתו. ואין הלכה כר"ש: ד או שהלך בהן הטמא ושתה הטהור טהור. שאין מי גבאים עלולים לקבל טומאה עד שיתלשו כדאמרן לעיל: אחד מי גבאים מי בורות מי שיחין. כלהו שוין לכל הדינים דתנינן במתני' עד המעלה השנית. בורות. הן עשויין עגולין. שיחין. ארוכין וקצרים. מערות. מרובעות ומכוסות בקרוי אלא שיש לאן פה: מי תמציות שפסקו. גשמים היורדים על ההרים ומתמלין המים ומבעבעין מן ההרים לאחר שפסקו הגשמים ופסקו ההרים מזחילתן אותן המים הנשארים הן כמי גבאים. ואם שתה מהן אדם טמא או מלא בכלי טמא או נפלו בהן משקין טמאין אין הטפה הטמאה מתבטלת בהן (ז) אבל כל זמן שלא פסקו ההרים מזחילתן, אע"פ שפסקו הגשמים אין נחשבין כמי גבאים ומי הגשמים הנזחלין אח"כ מן ההרים מבטלים הטפה הטמאה אע"פ שהמים הראשונים לא בטלוה והכי תנן בפ"ב דמכשירין (ור"ל) מי שפיכות שירדו עליהם מי גשמים אם רוב מן הטהור טהור איימתי בזמן שקדמו מי שפיכות אבל קדמו מי גשמים אפי' כל שהוא מי שפיכות טמא: הקרובים לעיר ולדרך. סמוכים דחיישינן שמא שתה טמא או מלא בכלי טמא: עד שיהלכו רוב בני אדם. השיירות ההולכות בדרך רחוקה דאז סמוכים שמא שתה מהן אדם טמא או מלא בכלי טמא: ה מאימתי טהרתן. של קרובים ורחוקין: משירבו וישטופו. משירדו גשמים וירבו מי הגשמים על המים שהיו בהם כבר קודם ששתה (מהם) הטמא או שמלא מהם בכלי טמא וגם שיהו שוטפין ויעברו על שפת הגבא וילכו לחוץ מעור השטיפה כל שהוא: רבו. לא כב"ש דבעו תרוייהו שירבו וישטופו. אלא כיון שרבו מי גשמים שבאו אחר כך על המים שהיו בהן בשעת טומאתן. נטהרו אע"פ שלא שטפו וילכו לחוץ: רש"א משישטפו. מי גשמים על גדותיו של גבא וילכו לחוץ נטהר הגבא: אע"פ שלא רבו. מי הגשמים שבאו אחרי כן. על המים שהיו בגבא בשעת טומאתן: כשרים לחלה. מי גבאים הללו דתנן במתניתין. כשרים להשתמש בהן לחלה ללוש ולבשל בהן חלה (ט). וליטול מהן לידים. לכל דבר שצריך נטילת ידים: ו מי תמציות שלא פסקו. שההרים מזחילתן ועדיין הן מבלבלין ממי הגשמים שירדו עליהן אלו מבטלים הטפה הראשונה הטמאה שהיתה בגבא. לפיכך שתה טמא ושתה טהור כל זמן שלא פסקו טהור. דמים טמאים שנפלו שם נטהרו וזו היא המעלה. דהני דלעיל לא נקלתה טבילה (יא) למים הטמאים. ואילו הכא עלתה אבל אין כשרים לטבילת אדם. וכלים וידים: ז טובלים. בני אדם כל גופו (יב): ומטבילין. הכלים והידים למילי דבעי טבילת ידים ולא סגי בנטילה. כגון לקדש: מעין שמימיו מועטים. והמים הטובעים

מעטים

דתימוק ליה משום שפה שלפני' האויל וניערם מביסולה ולשון מסר"ע לא נבטלה הטפה כי' ומואמן ומואה כמי הככר. ומפור"ש: (ז) נאי נוהי דסני לעיל. שאם שתה טהור או מילא בכלי טהור או נפל ככר והדיחו: (ח) טהור. משום דמים שכינהי ע"פ כל הארץ לא חיישיק שמא אדם טמא שתה מהן. מהר"מ: (ט) ובר"מ בנא"י איתא ליקח המטבלה לחלה וספי שפיר דבמ"ע שני כשרים לפרושם וה"ה לחלה ממש שדינם שוה אבל הכא דוקא במבטלי לחלה בלבד: (י) מי כו'. ולא המי' נ"כ אין גם מי חלה ולחים שלאנים. הר"מ: (יא) שוא"ל ספקה: (יב) שון מן הזב

הזבר

שוה למקוה לטהר באשבורן. ולמעין להטביל בו בכל שהוא (יג): ח למעלה מהן מים מוכין. שהן מטהרין בזוחלין. למעלה מהן מים חיים א שבהן טבילה לזבים. והזייה למצורעים. וכשרים לקדש מהן מי חטאת:

פ"ב הטמא שירד לטבול. ספק טבל ספק לא טבל. אפי' טבל. ספק יש בו מ' סאה ספק אין בו. שני מקואות א' יש בו מ' סאה ואחד שאין בו. טבל באחד מהם. ואינו יודע באיזה מהן טבל. ספקו טמא: ב מקוה שנמדד ונמצא חסר. כל טהרות שנעשו על גביו למפרע. בין ברה"י בין ברה"ר. טמאות (א). בד"א. בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה. כגון אכל אוכלים טמאים ושתה משקין טמאים. בא ראשו ורובו במים שאובים. או שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין. וירד לטבול. ספק טבל ספק לא טבל. אפי' טבל. ספק יש בו מ' סאה, ספק אין בו. ב' מקואות. אחד יש בו מ' סאה. ואחד שאין בו. טבל באחד מהן. ואינו יודע באיזה מהן טבל. ספקו טהור. רבי יוסי מטמא ב שר"י אומר כל דבר שהוא בחזקת טומאה. לעולם הוא ג בפסולו. עד שיודע שטהר. אבל ספקו ליטמא וליטמא טהור: ג ספק מים שאובין שטהרו חכמים. ספק נפלו ספק לא נפלו. אפי' נפלו (ג). ספק יש בהם מ' סאה ספק אין בהן. ב' מקואות א' יש בו מ' סאה וא' אין בו. נפל לא' מהן ואינו יודע לאיזה מהן נפל. ספקו טהור. מפני שיש בו במה יתלה. היו שניהם פחותים ממ' סאה. ונפל לאחד מהם. ואינו יודע לאיזה מהן נפל. ספקו טמא. שאין לו במה יתלה: ד רבי אליעזר אומר רביעית (ד) מים שאובין בתחלה פוסלין את המקוה. ושלשה לוגין על פני המים. וחכ"א בין בתחלה בין בסוף. שעורו שלשה לוגין: ה מקוה שיש בו שלש גומות של מים שאובין של לג לוג. אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים סאין מים כשרים עד

א נמלה פקן ב מלאתי שהי' ר"י ג מלאתי בטומאתו

ממטים מן המים שאוכין ששפכו בתוכו: שוה למקוה. לטהר באשבורן. ולא בזוחלין. דקי"ל מעין מטהר בזוחלין ומקוה מטהר באשבורן. והאי משום מים שאובים מרובים שבו שוה למקוה לטהר באשבורן ולא בזוחלין: ולמעין להטביל בו בכל שהוא. ולא בעי מ' סאה כמקוה. דאין מקוה מטהר בפחות מארבעים סאה. והאי מטהר בכל שהוא כמעין: ח מים מוכין. מים טבעים שהן מלוחים או חמים שהן מטהרים בזוחלין. והיינו מעין שמיעט מועטים דלעיל. אי מטהר בזוחלין אלא באשבורן: מים חיים. נובעים שאינן מוכין: שבהן טבילה לזבים. דכתיב ביה (ויקרא טו) ורחץ את בשרו במים חיים: והזייה למצורעים. דכתיב בהו (שם יד) אל כלי חרש על מים חיים: וכשרים לקדש בהן מי חטאת. דכתיב בהו (במדבר יט) מים חיים אל כלי:

פרק ב הטמא שירד לטבול.

ספקו טמא. דאוקי גברא אחזקתיה. ובחזקת טומאה הוא: ב בין ברה"י בין ברה"ר טמאות. אע"ג דספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור. הכי ספק טהרה הוא ולא ספק טומאה: בטומאה חמורה. בא"ב הטומאה שנטמאתו מן התורה (ג): טומאה קלה. דרבנן: אבל אוכלים טמאים. אכל חצי פרס מאוכלים טמאים או שתה רביעית משקין טמאין. נפסל גופו מלאכול בתרומה. ושפל את התרומה מדרבנן וכגון וגו"ש דבר שגזרו בו טכמים. וטנן מפורשים פ"ק דשבת: ואפי' טבל. דהשתא איכא תרתי לריעותא. שמא לא טבל כלל. ואפי' טבל. שמא קודם טבילה נתחסר. אפילו הכי ספיקו טהור: ר"י מטמא. ואפי' בטומאה דרבנן. משום דנברא בחזקת טומאה: אבל ספקו ליטמא וליטמא. כגון ספק אכל אוכלים טמאים. או לא אכל. או ודאי אכל אוכלים טמאים ספק נגע בככר של תרומה ספק לא נגע. הרי ספיקו לטמא. בהני ומטהר ר"י. דאין כאן חזקת טומאה. ואין הלכה כר"י: ג ספק מים שאובים שטהרו חכמים. במסכת טהרות פרק האורג טומאה תנן תניא אלו ספיקות שטהרו חכמים ספק מים שאובים למקוה: ספק נפלו. שלשה לוגין מים שאובים במקוה ספק: ספק יש בהן מ' סאה. כלומר ספק היה במקוה מ' סאה כשרים קודם שנפלו השאובין. דאז אין השאובין פוסלין אותו: שיש לו במה יתלה. שיש לו מקום לתלות נפילתן שלא גרמו לו פסול: שאין לו במה יתלה. דמה נפשך בהי מינייהו דנפל פסלוהו. הלכך שניהם פסולין. והאי דמטהרינן הכא ספק מים שאובין במקום שיש לו במה לתלות הייט משום דשאובין דרבנן (ד). והא דתניא בת"כ אך מעין ובור מקוה מים. מה מעין בידי שמים. אף מקוה בידי שמים. אסמכתא בעלמא היא: ד בתחלה. שלא היה במקוה מים כלל כשנפל בו רביעית מים שאובין. ופסלה אע"פ שיעורו במי גשמים: על פני המים. לאחר שהיו בו הרבה מים כשרים: וחכמים אומרים. והלכה כחכמים: ה של לוג לוג. לוג אחד בכל

:כבר (יג) בכל שהוא. לאו דוקא כ"ם אלא כ"מ שגופו שלה בבת אחת. ועתוי"ט:

פרק ב (א) למפרע כו'. כד שיודע שמבל כראוי. הר"מ. אל"ם מאי למפרע מעת לעת: (ב) אקשה דבפ"ד דטהרות מיה"ל ספק דבר שהוא אב הטומאה ואוא מד"ס ספיקו טמא ושם פירש הר"ב דאפי' ספיקו לטמא טמא כ"ם ליטהר כי הכא ומשום הכי נמי לא הכן הכא אלא כגון אכל אוכלין טמאים כו': (ג) נפלו. פירוש שאינו שנפלו: (ד) דמדאורייתא אפילו כולו שאוב כשר ורבנן גזרו אטו בכלי שאסור לטבול דבעינן מקוה דומיא דמעין שהוא בקרקע. ועתוי"ט: (ה) רביעית. משום דהוא שיעור לטבול מחטין ואף שם מקוה פסול

עד שלא הגיע לגומא השלישית. כשר (י). ואם לאו פסול. ור"ש מכשיר. מפני שהוא כמקוה סמוך למקוה: ו המסנק את הטיט לצדדין. ומשכו ממנה שלשה לוגין. כשר. היה תולש ומשכו ממנו שלשה לוגין. פסול. ור"ש מכשיר. א מפני שלא נתכוין לשאוב: ז המניח קנקנים בראש הגג לנגבן. ונתמלאו מים. ר' אליעזר אומר אם עונת גשמים הוא. ב אם יש בו כמעט מים בבור. ישבר. ואם לאו. לא ישבר. ר' יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר. או יכפה. אבל לא יערה (י): ח הסייד ששכח עציץ בבור. ונתמלא מים. אם היו המים צפין על גביו כל שהו ישבר. ואם לאו לא ישבר. דברי ר' אליעזר. ור' יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר (יב): ט המסדר קנקנים בתוך הבור (יג) ונתמלאו מים. אע"פ שבלע הבור את מימיו. ה"ז ישבר: י מקוה שיש בו מ' סאה מים וטיט. רמ"א מטבילין במים. ואין מטבילין בטיט. ר' יהושע אומר במים ובטיט. באיזה טיט מטבילין בטיט שהמים

א נמי ל"ב ב נמי ל"א

דכל גומא: עד שלא הגיעו לגומא שלישית כשר. דהוה ליה כמקוה שלם שנפלו לתוכו ג' לוגין מים שאובין. דלא פסלוהו. וה"נ הוסיף והיו במקוה ארבעים סאה קודם שהגיעו המים לגומא שלישית. לא נפסל המקוה: במקוה סמוך למקוה. כמקוה כשר סמוך לשאוב. שזה מיתר בכשרותו וזה עומד בפסולו. וה"נ המים שבגומות כעומדים בפני עצמן שהיה. ולא כמעורבין ואין הלכה כר"ש: ו המסנק. כתו המסנק שמסלק את הטיט לצד אחד. ולא שתכנס הטיט מן המים. אלא בתוך המים סלקו לצד א' באם תלשו מן המים נחשב כשאוב. ואם משכו ממנו ג' לוגין פוסל את המקוה. ודוקא כשאין במקוה מ' סאה. הוא דג' לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה. אבל אם היו בו ארבעים סאה. אין כל מים שאובים שבעולם פוסלין אותו (ז): ור"ש מכשיר. משום דאין מתכוין לשאיבה אלא לסלק את הטיט למקום אחד. ואין הלכה כר"ש: ז לנגבן. תרגום והנה חרבו. והא נגיבו. ודוקא לנגבן שלא נתכוין לקבל המים. לכך לא נעשו שאובין. דכתיב אך מעין ובור. מה מעין שאין בו תפיסת ידי אדם. אף בור שאין בו תפיסת ידי אדם: אם עונת גשמים היא. שנתקשרו שמים בעבים וירדו גשמים: אם יש בו כמעט מים בבור. גרסינן. ולא גרסינן לו: ישבר. הקנקנים ויפלו המים שבתוך לבור. דהמשכה היא כיון שמתוך כלים שבורים נופלים לבור: ואם לאו. שאינה עונת גשמים. א"נ נמי שאין מים בבור: לא ישבר. דאם אינה עונת גשמים הרי לא יכול לעשות מקוה מן המים שבקנקנים בלבד. דס"ל לרבי אליעזר שאובה שהמשיכוה כולה או רובה פסולה אבל כשהיא עונת גשמים ישבר להמשיך אלו המים ויתמלא רוב המקוה במי גשמים. וכשאין בו מים כלל לא ישבר אע"פ שהיא עונת גשמים. שמא יפלו מן המים לבור רביעית קודם שבירה (ח). ור"א לטעמיה דאמר לעיל רביעית מים פוסלים את המקוה לכתחלה: רבי יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר. דקסבר שלש לוגין פוסלין את המקוה. בין בתחלה בין בסוף. ולא חיישינן שמא יפלו לבור ג' לוגין קודם שבירה ואע"ג דלאו עונת גשמים הוא ישבר דיכול להמשיך עד שיעור מקוה. דקסבר שאובה שהמשיכוה כולה טהורה. ואין הלכה כר"א (ט): או יכפה. שכופה הקנקנים שעל הגג שלא יפלו המים מתוכן לבור. אלא יפלו לצד אחר ואינם נמשכים לבור: אבל לא יערה. שאם הגביה הקנקנים ועירה אותן. נעשו כמים שאובין שהרי יש בהן תפיסת ידי אדם: ח הסייד. אומן הסד את הבור בסיד. כדי שיחזיק מימיו ודרכו להביא הסיד לבור בעציץ. ואותו בור היו בו מים כשרים. ונשקע העציץ לתוך המים ונתמלא: אם היו המים צפים על גביו כל שהוא ישבר. שלא נחשבו המים דכל שעה הן מעורבין (יא). אבל אם היה מעלה העציץ בידו היו נפסקים ונעשים תלושין: ואם לאו. שאין המים צפים על גביו: לא ישבר. וכשאינה עונת גשמים איירי. דאם היה עונת גשמים. כיון דאיכא מים בבור ישבר כדאמרן: רבי יהושע אומר בין כך ובין כך ישבר. דיכול להמשיך. כדפרישנא לעיל: ט המסדר קנקנים בבור ונתמלאו. אע"פ שבלע הבור את מימיו ואין מים בבור אלא אלו שבקנקנים: ה"ז ישבר. כרבי יהושע דאין רביעית פוסל ומשבר את הקנקנים ועושה מקוה בתחלה: י רבי יהושע אומר בטיט ובמים. כשהמים צפים ע"ג הטיט ואפילו רגליו שוקעות בטיט מטבילין לר"י מפני שהמים מקדימים, ור"א לית ליה האי סברא.

פסול עליו. הרא"ש: (ו) יחזור שנפל. מדלא תני אם יחזור שלא נפלו פסול וא"ל כשר מוכח דכלו שאוב פסול מדאורייתא ומ"ה קודם שנעשה רוב מקוה נתכשר פסלינן מספק. ולדעת הר"ב והר"ת צ"ל דהכא מהדר לאשמעי' כשרות בריעתא גם היא מצריך למתני שלא נפלו ודברי ר"ש קיימי נמי שפיר אפסלות דסמיך ליה. ועתוי"ט: (ז) גברא הוא דהא בהשקה נמי זרוען ליטהר מטומאתן וה"ה להטביל בהם: (ח) שדרך השבירה להפיל הכלים של לדיהם ובכך ישברו ואולי קודם שישברו יפול רביעית מהם לבור: (ט) הר"ת. משמע דהלכה כר"י ול"נ דבפ"ד מ"ד פסקו דלא כוותיה. ועתוי"ט: (י) לא יערה. דאע"ג דלנגבן העלם ולא נתכוין שיתמלאו והוי דומיא דהגיתו במשמע פיזור העבים דבפי' הר"ב בפ"ג דטהורות. מ"מ דכיון שעירו לבור אחשבי' אחשוביניהו. הר"ש: (יא) וישבר שמא יתמעטו המים שלא יהיו צפים ע"ג ויהיו שאובין ויפלו את לבור ויפסלוהו אם אין בו מ' סאה. וא"ל לא ישבר אם מי העלין הם הרוב דרוב בהמשכה לא. מהר"מ: (יב) ישבר. אבל לא יכפה דהכא חשיב תפיסת ידי אדם יותר מקנקנין שלש העלין אלא לנגבן. ב"י: (יג) המסדר כו'. כדי שיבלעו דפמחיהן מים ולא יבלעו היין שיתן לתוכן ונתמלאו גם בתוכן ישברו דהמים שבתוכן לא חשיבי שאובין שלא כיון שיכנסו המים לתוכן. ב"י:

ולא

שהמים צפים על גביו. היו המים מצד אחד. מודה ר' יהושע שמטבילין במים ואין מטבילין בטיט. באיזה טיט אמרו. בטיט שהקנה יורד מאליו. דברי ר"מ. ר' יהודה אומר מקום שאין קנה המדה עומד. אבא אליעזר בן דולעאי אומר מקום שהמשקולת יורדת. רא"א היורד בפי חבית. רש"א הנכנסת בשפופרת הנוד. ר"א בר צדוק אומר הנמדד בלוג:

פ"ג רבי יוסי אומר שני מקואות שאין בהם מ' סאה. ונפלו לזה לוג ומחצה. ולזה לוג ומחצה. ונתערבו. כשרים. מפני שלא נקרא עליהן [א]שם פסול. אבל מקוה שאין בו מ' סאה ונפלו בו ג' לוגין. ונחלק לשנים פסול. מפני שנקרא עליו שם פסול. ור' יהושע מכשיר. שהיה ר' יהושע אומר כל מקוה שאין בו מ' סאה. ונפלו לו ג' לוגין וחסר אפי' קרטוב כשר מפני שחסרו לו ג' לוגין. ותכ"א לעולם היא בפסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד: ב כיצד הבור שבחצר ונפלו לו ג' לוגין. לעולם הוא בפסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד. או עד שיעמיד בחצר מ' סאה. ויטהרו העליונים מן התחתונים. ראב"ע פוסל אא"כ [ב]פסק: ג בור שהוא מלא מים שאובין. והאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו. לעולם היא בפסולו (ט). עד שיתחשב (ח) שלא נשתייר מן הראשונים ג' לוגין. שנים שהיו מטילין למקוה. זה לוג ומחצה. וזה לוג ומחצה. הסוחט את כסותו ומטיל ממקומו' הרבה. והמערה מן הצרצור ומטיל ממקומות הרבה. ר"ע מכשיר. וחכמים

[א] נמצא פוס [ב] ק"א פסק

פ"ק ב (א) ולאו דוקא אלא אפי' כל שהוא. ועתוי"ט: (ב) דכולי האי לא חשו ושיערו דכשילא בנילו ועוד שא"א שלא יחסר קצת מהג' לוגין: (ג) לשון ההלכה: (ד) אלא בהמלאים הבור ולא יהיה הבור טהור. הר"מ: (ה) הר"מ. משמע דהלכה כת"ק וקשה דבפ"ז מ"ו פסקו דלא כר"י דס"ל גוד אסיק לא ול"כ כ"ש גוד לסיק לא אמרינן וכ"ל דהתם ה"ע משום שאין המים שעל האדם מחוברי'. בצנוקלתו כנוב וכמלא עליו מבור ומהלי טעמא פסק הר"מ התם דבנום דמחבר. ועתוי"ט: (ו) דאלו היתה למת המים נובעי' אפי' אינה אלא כ"ש היתה מטהרת המים שלזנין שבבור. כ"מ: (ז) לעולם. מיירי שלא היו המים של האמה מ' סאה קודם שיבוקו למי הבור דלא"כ פ"ש מכשיעמיד בחצר מ' סאה דלעיל דיטהרו עליונים מן התחתונים: (ח) שיתחשב. דלא תני עד שילא מלואו כדלעיל משמע שהמים הלפים והולכים משם לא נחשב לותם כלם מן הרלשונים אלא לפי חשבון המים שהיו בו והיורדי' לתוכו. א"נ מחלה על מחלת פי' לכל לעיל חשיבן לכל היולאים שהם מהבור משני דהתם כולהו כשרים ולא נשתלו אלא מג' לוגין. הר"ש ועתוי"ע

אבל אם היה מטביל כלי קטן במים הלפים ע"ג הטיט בזה מודה ר"א דעלתה לו טבילה כיון שלא היה שוקע בטיט כלל ומלטרף להשלים ארבעים סאה. והלכה כרבי יהושע: שהקנה יורד מאליו. שהוא רך ונמוח כל כך שאם ישימו בו קנה ישקע בטיט מאליו: מקום שאין קנה המדה עומד. קנה שמודדין בו אינו עומד מאליו בתוכו וזה אינו רך ונמוח כראשון: משקולת. בדיל של הבנאים. וכל השיעורים הללו כל אחד מוסיף בקושי הטיט ועביו. שהראשון רך מכלם והשני קשה הימנו. והשלישי קשה הימנו. וכן כלם: בפי חבית. שהיה לר וקטן. ואם הטיט רך כל כך שיכול להשפך ולהכנס בפי לר של חבית עלתה לו טבילה: שפופרת הנוד. שפופרת של קנה שמכניסין ע"פ הנוד שמוסכי' לתוכו. ושעור הנקב של שפופרת הנוד קטני חבית בו בתי אלכסות בינוניות. מכן יותר בתי אלבעות הלאגודות של פה הנד לא הגודל: הנמדד בלוג. כל זמן שהוא רך כל כך שהוא נמדד בלוג והוא כלי מחזיק ד' ביצים הוא נמדד עם המקוה וטובלין בו והלכה כר' יהודה:

פרק ג רבי יוסי אומר כו' ולזה לוג ומחצה ונתערבו. והרי יש כאן ג' לוגין מים שאובין שהן פוסלין את המקוה. אעפ"כ הן כשרין: שלא נקרא עליהם שם פסול. שהם היו מוסיפין מים כשרין בכל אחד עד תשלום שעור של מקוה היה כל אחד ואחד מהן כשר: ונחלק לשנים. והוסיפו בכל אחד מים כשרים עד שיש בכל אחד מהם כשיעור מקוה: פסול. כל אחד מהן: וחסר אפי' קרטוב. לאחר שנפלו עליו ג' לוגין מים שאובין הלוגין והמים נחסר ממנו אפילו קרטוב של מים: כשר. להוסיף עליו מים ולהטבילו לשיעור מקוה. ובי"ד שנלותו קרטוב כשר. לא חסר ממנו מן השלשה לוגין. וממנה שלא היה בו שלשה לוגין מים שאובין: קרטוב חלק מכיד בלוג: עד שיצא ממנו מלואו. המים שהיו בו תחלה כשנפלו בו ג' לוגין מים שאובין ועוד מעט יותר כדי שתצא מג' לוגין. כגון מקוה שהיו בו כ' סאה מים כשרים ונפלו לתוכו ג' לוגין מים שאובין ונתמלא אח"כ ממי גשמים. לעולם הוא בפסולו עד שיוציא ממנו כ' סאה. שהיו שם תחלה ועוד מעט שאז מובטח שלאו שלשה לוגין (ט): ב שיעמיד בחצר ארבעים סאה. מקוה כשר למטה מן הפסול ופותקן (י) כדי שיתחברו ויטהר העליון הפסול מן התחתון הכשר. דלאמרינן גוד אסיק. וכל שכן אם הכשר למעלה והפסול למטה דאמרינן גוד אחית: אא"כ פסק. שפסקו מימיו ולא ממנו מלואו ועוד כדאמרן. ויש גורסים פסק כלומר אא"כ פתח על המקוה אחר עשה עד שלא יגע אחר בהלכה המים (ד). וגירס' ראשונה עיקר ואין הלכה כר"א בן עזריה (ה): ג והאמה נכנסת לו. כגון מי גשמים (ו) שבאים מן המדרון ונכנסים לו דרך הסוחט את בסותו. והמים שהיו נבלעים בו מקבלי מים שאובים וכשהוא כוסמן לתוך הבור הן באין ממקומות הרבה במכאן ומכאן נגד: והמערה מן הצרצור. כלי חרס שעושין על פיו שבכה כיון מכבד מעבה ממה. והמערה ממנו מטיל המים ממקומות הרבה: ר"ע מכשיר. קסבר דאין ג' לוגים מים שאובין פוסלין את המקוה אלא אם כן מגיעין למקוה מכלי אחד וממקום א'. מפא"כ בכבות ונזלות:

וחכמים

וחכמים פוסלים. דסברי ג' כלים מצטרפין: לא אמרו מטילין אלא מטיל. כל זה קבל ר"ע מרבותיו דכלי המטיל ג' לוגין מים למקוה פוסל את המקוה: ולא כך אמרו אלא שנפלו. לא שנא מכלי א' או מכלים הרבה (ט) ואין הלכה כר"ע: ד' מכלי א' משנים וכו'. סיומא דמלתייהו דרבנן היא: ט' קבין מים. בעל קרי חולה שאינו יכול לטבול אם נתנו עליו ט' קבין מים טהור ואשמועינן מתני' דלא שנא מכלי א' לא שנא מב' או ג' כלים: וכן טהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין. דפסל את התרומה. כדאמרינן פ"ק דשבת (דף יג). הני ג' לוגין וכו' או ג' כלים מצטרפין ומד' אין מצטרפין: בד"א. דמשנים ושלשה כלים מצטרפין: בזמן שלא נתכוין לרבות. אמקוה קאי שלא נתכוין להוסיף עליו כדי להרבות בו מים (י): אפי' קרטוב. שיעור מועט אחד מס"ד בלוג:

פרק ד המניח כלים תחת הצנור. מרזב שמי גשמים נכנסים בו ויורדים דרך פיו למקוה והכא מיירי בצנור של עץ שקבעו ולבסוף חקקו. דהואיל ולא היה תורת כלי עליו כשקבעו. אע"פ שחקקו אפי' כן לא חשיבי המים שבתוכו מים שאובים הואיל ולא היה תורת כלי עליו בתלוש: וא' כלים קטנים. דלא תימא דלא חשיבי: אפי' כלי גללים. דלא חשיבי כלים לענין טומאה חשיבי כלים לפסול את המקוה אפי' אם שברים או כפה אותם דלא דמי למניח קנקנים בראש הגג לנגבן: וב"ה מטהרין בשוכח. בפ"ק דשבת בגמרא מוקי פלוגתייהו כשהניחן תחת הצנור בשעת קשור עבים, ונתפזרו. ושכחן וחזרו ונתקשרו. דב"ש סברי משום פזור עבים לא נתבטלה מחשבתו הראשונה. דגלי דעתו שרצה שיפלו לתוכן. וב"ה סברי בטלה מחשבתו. דכי נתפזרו אמר דעתיה דקסבר לא ירדו גשמים עוד. אבל הניחן תחת הצנור בשעת קשור עבים. ואחרו הגשמים לבא ויצא ממלאכתו ושכחן. דברי הכל הואיל ומתחלה לכך נתכוין לא בטלה מחשבתו בשכחתו ואם הניחן בשעת פזור עבים. דברי הכל טהורים שלא נתכוין מתחלה לכך: בשוכח בחצר שהוא טהור. בשכר שלא תחת הצנור ונתמלאו מן הנוטפין ונפלו למקוה דדוקא תחת הצנור הוא דפליגי ב"ש דגלי דעתיה דרצה שיפלו לתוכן ומשום פזור לא בטלה מחשבה קמייתא. אבל הכא בחצר אפילו בשעת קשור. לא מוכחא מעקרא מחשבתו קמייתא כולי. הלכך בטלה כשנתפזרו: עדיין מחלוקת במקומה עומדת. שלא עמדו למנין על כך ולא רבו תלמידי בית שמאי: ב המניח טבלא תחת הצנור. להמשיך המים למקוה: אם יש לה לבזבז. שפה סביב וכו' (ה) חומותיה כדי שיהיה לה בית קבול: פוסלת את המקוה. דהוו להו מים שאובים. ומים לצנור לא היה ומפסיל מקוה. דאיירי בצנור שקבעו ולבסוף חקקו. כדפרישית: זקפה לידוח. כדי שתודח ומנוקת פנה: אינה פוסלת את המקוה. דלא קיימא לכלך קבלתה: ג החוטט בצנור. דרך נטל צרורות ומתים וכו' לדלים. ואין פוסל את המקוה אא"כ חקק בו חקק מעט כדי לקבל צרורות המעכבים הלוך המים. וכשחקקו ולבסוף קבעו איירי. הואיל והיה עליו תורת כלי כשהיה תלוש. הרי המים העוברים בו שאובים הן. ופוסלים את המקוה: ובשל חרס. לא חשיב כלי. אא"כ יש לו בית קבול של רביעית: לא אמרו רביעית אלא בשברי החרס. דוקא בכ"ש לאחר שנשבר בעינן שיהא השבר מחזיק רביעית אבל מתחלתו אפי' כל שהוא חשיב כלי. ואין הלכה כר"י: מתחלחלים. מתגלגלים בתוך בית קבול שאינם מהודקים בו. אע"פ שמתנועעת והולך מכאן ומכאן. הנה הן ומתגלגל המלכה (אספר ד): פוסלין את המקוה. דלא נתבטל קבולו. [illegible] לתוכו. לתוך בית קבולו: עפר ונכבש. שהעפר נקבע

וחכמים פוסלין. אר"ע לא אמרו מטילין אלא מטיל. אמרו לו לא כך ולא כך אמרו. אלא שנפלו לו ג' לוגין: ד מכלי אחד. משנים. ומשלישה מצטרפין. ומד' אין מצטרפין. בעל קרי החולה שנפלו עליו ט' קבין מים. וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין מכלי אחד. משנים. ומשלשה מצטרפין. מארבעה אין מצטרפין. בד"א בזמן שהתחיל השני עד שלא פסק הראשון. ובד"א בזמן שלא נתכוין לרבות אבל נתכוין לרבות אפי' קרטוב בכל השנה מצטרפין לשלשה לוגין:

פ"ד **המניח** כלים תחת הצנור. אחד כלים גדולים ואחד כלים קטנים אפי' כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה. פוסלין את המקוה. אחד המניח וא' השוכח כדברי ב"ש. וב"ה מטהרין בשוכח. אר"מ. נמנו ורבו ב"ש על ב"ה. ומודים בשוכח בחצר שהוא טהור. אמר רבי יוסי עדיין מחלוקת במקומה עומדת: ב המניח טבלא תחת הצנור אם יש לה לבזבז פוסלת את המקוה ואם לאו אינה פוסלת את המקוה. זקפה לידוח. בין כך ובין כך אינה פוסלת את המקוה (ב): ג החוטט בצינור לקבל צרורות (ג). בשל עץ כל שהוא. ובשל חרס רביעית. רבי יוסי אומר. אף בשל חרס כל שהוא. לא אמרו רביעית אלא בשברי כלי חרס. היו צרורות מתחלחלים בתוכו. פוסלים את המקוה. ירד לתוכו עפר ונכבש. כשר

ועתוי"ט: (ע) לאו דוקא אלא ג' הרבה קרי להו אבל בכלי אחד ומקומות הרבה אפילו יותר מג'. ועתוי"ט: (י) שיפיל בו מים בשפע ולא יחסר ע"י טבילות שיטבלו בו. בע"י ועתוי"ט:

פרק ד (א) והב"י נסתפק המוקף כתב דאפילו מג' רוחות פסולה: (ב) אינה כו'. וכגון דבלאו הטבלא היו המים נמשכין למקוה דאל"כ נפסלין משום דהזיה ע"י טהרה בעינן כמו בפ"ה מ"ה. הלא"ש: (ג) צרורות. שמתגלגלים במים כדי שלא ירדו עם המים. הר"מ

כשר. סלון שהוא צר מכאן ומכאן. ורחב מן האמצע אינו פוסל. מפני שלא נעשה לקבלה (ז): ד מים שאובין ומי גשמים שנתערבו בחצר ובעוקה. ועל מעלות המערה, אם רוב מן הכשר. כשר. ואם רוב מן הפסול. פסול. מחצה למחצה. פסול. אימתי בזמן שמתערבים עד שלא יגיעו למקוה. היו מקלחין בתוך המים. אם ידוע שנפלו לתוכו מ' סאה מים כשרים עד שלא ירד לתוכו ג' לוגין מים שאובין כשר. ואם לאו פסול: ה השוקת שבסלע. אין ממלאין ממנה. ואין מקדשין בה ואין מזין ממנה. ואינה צריכה צמיד פתיל. ואינה פוסלת את המקוה. היתה כלי וחברה בסיד. ממלאין בה. ומקדשין בה ומזין ממנה. וצריכה צמיד פתיל. ופוסלת את המקוה. * ניקבה מלמטה. או מן הצד ואינה יכולה לקבל מים כל שהם. כשירה. וכמה יהיה בנקב. כשפופרת הנוד. א"ר יהודה בן בתירא. מעש' בשוקת ב(יהוא) שהיתה בירושלי' והיתה נקובה כשפופרת הנוד. והיו כל הטהרות שבירושלים נעשות על גבה. ושלחו ב"ש ופתחוה שב"ש אומרים עד שיפחתו רובה:

פרק ה מעין שהעבירו ע"ג השוקת פסול (א). העבירו ע"ג שפה כל שהוא כשר חוצה לה. שהמעין מטהר בכל שהוא. העבירו ע"ג בריכה (ב) והפסיקו. הרי הוא כמקוה. חזר והמשיכו. פסול (ג) לזבים ולמצורעים ולקדש בהן מי חטאת. עד שידע שיצאו הראשונים (ד):

* נ"א נקובה ב נ"א ל"ג

וכעין מהודק יפה והמים עוברים עליו. ... בתחלה נעלה (במדבר כ) בארם כגיסא כנק: כשר ... דאין כאן ... קטל: סלון וצנור ומרזב. אסר ... שהוא צר מכאן ומכאן. מפ' פיותיו ממקום שהמי' ... נכנסים בו. ... שיורדים ממנו למקוה ... ורחב באמצע. אפ"ה ל... עשוי לקבלה כל זמן של... ספק בו לקבל לרוחה ... ד מים שאובים. ... פסולים למקוה: ... גשמים. הכשרים ... שנתערבו בחצר ... בעוקה. גומא שהמי' ... מתקבצים בה. או ע... מעלות המערה. ומ... נמשכו וירדו למקוה: א... רוב מן הכשר. כג... שרא (ה) סאה מהן ... גמור. וי"ס מים שאובי' ... כשר: היו מקלחין בתו... המים. שלא ירדו למקו' ... ע"י המשכה דרך הח... והשוקה ומעלות המערי' ... אלא מן הכלים עצמן ... מקלחין לתוך המקוי' ... ואם לאו פסול. ... לוגין מים שאובים פוס... כשנפלו למקוה שלא כד... המשכה. אבל דרך המש... אין פוסלין עד ... כרוב מים שאובים. ... המים שאובין נפני ... שלא נתערבו בכשרים ... פוסלין דרך המשכה א...

... (ו). כגון מקוה שיש בו כ"א סאה מי גשמים. ומלא בכתף וממשיך לתוכו י"ט סאה מים שאובים ... פתיל והרוב מים כשרים. וכן הלכה: ה השוקת. אבן שלוגה שאל שפת המעיין. והמים נכנסין לה דרך ... שבדופנה. ומשקין בה הבהמות: אין ממלאים ממנה. מים למי חטאת: ואין מקדשין בה. אין נותנים ... פרה על המים שבתוכה. דאינה חשובה כלי. והכא מיירי בסלע מחובר שפקקו ואח"כ חצבו שחקקו ולבסו... ... קן באהל ולא היה עליו שם כלי בתלוש אינו חשוב כלי: וא"צ צמיד פתיל. אם היא באהל המת. מצלת ... שבתוכה בכסוי לבד בלא צמיד פתיל לפי שאינה חשובה כלי אלא כבור ודות שמצילים על מה שבתו... בכסוי לבד: ואינה פוסלת את המקוה. אם נפלו מי גשמים מתוכה למקוה. אין נחשבים מים שאו... לפסול את המקוה: וכמה יהא בנקב. לבטלו מתורת כלי שלא יפסול את המקוה מטעם שאינה ... כשפופרת הנאד. ושיעורו שיהיו שתי אצבעות של יד המסובבות לגודל שוזרות כרחבן בריום בתוך הנ... שוקת יהוא. כך היתה נקראת: וכל טהרות של ירושלים (נטבלים) על גבה. שממציגים בתוכה ... אסרום. ולא היה בשוקת מ' סאה אלא מקוה שלם היה בגדה. ומי השוקת מתערבים בו דרך נקב כשפופ... עד שתפחת רובה. אפילו יש בנקב כשפופרת הנאד. לעולם תורת כלי עליה עד שתשבר רובה:

ה מעין שהעבירו ע"ג השוקת. שהוא כלי ולא שוקת שבסלע: פסול. להטביל בזוים בתוך השו... ובנים שיוצאים ועוברים מן השוקת לחוץ. הואיל ומי המעין כלם שופכים לתוך השוקת. ... מי המעין עוברי על שפת השוקת כל שהוא. אע"פ שמקצתם עוברי' בתוך השוקת. כשר להטביל במי' ... השוקת (ב). או חוצה לה. דמעין מטהר בכל שהוא: והפסיקו. שאין מי הבריכה מחוברין למעין: ... מקוה. ואין מטהר בכל שהוא עד שיהא שם מ' סאה (ג): חזר והמשיכו. שחזר מי המעין לבריכה: פסול ... דבנר

הר"ש: (ד) שלא כר'. ואמנם היה הגונה שילאו המים מן ... המקום הלך במזק. הר"ש: (ה) ל"ד שלא אפילו מבחו ... אסר מכ' סבי: (ו) וכתערבו דרישא ל"ד ולא אתא אלא ... לאשמוקי בלא המשכה. הר' ומהרי"ם: (ז) הר"ש וקשה דל"ל היכי הוי ואינה יכולה לקבל מים כ"ש ומשמע שא"צ שיעור לנקב וכ"ש מבטלו מתורת כלי ועוד דבסמוך מפ' לענין עירוב מקוואות והר"ש אמרם גם הכא לענין עירוב מקוואות ולאו אריישא קאי. לסר"ם והר"ב י"ל כמ"ש ... כ"ש הסר' דמן הכד ... שיעור כשפופרת וצריך נמי שלא יקבל כ"ש למטה מן הנקב. ולמטה שיעורה בכ"ש. וכמה יהיה אמן הכד קאי. ומהרי"ם:

פרק ה (א) פסול. וקשה אמאי פסול דכיון דמי השוקת מחוברין למעין דמטהר בכ"ש ... נפ"ק. מעין שמימיו מועטין ורבו עליו מים שאובין ... למעין להטביל בו בכ"ש ... דמטבילין כלים בתוך ... וי"ל לחלק בין כלים ... דהכי לכלים הקטני' דליכא למגזר אטו בסאין ... כשפופרת. הר"ם ועיין ... : (ב) מחוץ ולכוחו. ... ומהרי"ם: (ג) בריכה. ... מי גשמים שאין מטהרין ... באשבורן ובמ' סאה. ... (ד) ובאשבורן. הכל"ם: ... פסול. עדיין הם פסולים ... : (ו) עד שידע כו'. ... עד שילאו כו' כ"ל ... פירושו כמ"ש בפ"ג סוס ס'

ב העבירו ע"ג כלים. או ע"ג ספסל. ר' יהודה אומר הרי הוא כמו שהיה. ר' יוסי אומר הרי הוא כמקוה. ובלבד שלא יטביל על גבי הספסל: ג מעין שהוא משוך כנדל. ריבה [א](עליו) והמשיכו. הרי הוא כמו שהיה. היה עומד וריבה [ב](עליו) והמשיכו. שוה למקוה. לטהר באשבורן. ולמעין. להטביל בו בכל שהוא: ד כל הימים כמקוה. שנא' (בראשית א) ולמקוה המים קרא ימים. דברי ר"מ. ר' יהודה אומר הים הגדול כמקוה. לא נאמר ימים. אלא שיש בו מיני ימים הרבה. רבי יוסי אומר כל הימים מטהרים בזוחלין. ופסולין לזבין. ולמצורעים ולקדש מהם מי חטאת: ה הזוחלין כמעין. והנוטפים כמקוה. העיד ר' צדוק על הזוחלין שרבו על הנוטפים שהם כשרים. ונוטפים שעשאן זוחלין. סומך אפי' מקל אפי' קנה אפי' זב וזבה יורד וטובל דברי ר' יהודה. ר' יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו: ו גל שנתלש ובו ארבעים סאה. ונפל על האדם ועל הכלים טהורים. כל מקום שיש בו מ' סאה (יג) טובלין. ומטבילין.

מטבילין

[א] גמ' ל"ב [ב] גמ' ל"ג

דכבר פסק סיתן. וזבים ומצורעים ומי חטאת כתיב בהו מים חיים: ב העבירו ע"ג כלים. שהעביר המעין על דופני הכלי מבחוץ (ז): הרי הוא כמו שהיה. לטהר בזוחלים ובכל שהוא: הרי הוא כמקוה. דבעי מ' סאה ובאשבורן: ובלבד שלא יטביל ע"ג הספסל. גזירה שמא יטביל בכלים (ח). והלכה כר' יוסי: ג שהוא משוך כנדל. שמימיו זוחלים במקומות הרבה. כשרץ זה שמרבה רגלים וקורין לו בלע"ז לנטופידי"י: ריבה עליו. מים שאובים עד שנמשכו ונתגדלו שמקומות שמימיו זוחלים שם: הרי הוא כמו שהיה. שהמקומות הללו מטהרים בזוחלים ובכל שהוא כמו שהיו בתחלה: היה המעין עומד. ולא היו מימיו נזחלים ורבה עליו מים שאובים ונתגדל המעין עד שמימיו נזחלים אילך ואילך מחמת המים שאובין: שוה כו' למעין. המקומות הללו שהמים זוחלים בהם שוין למעין שמטהרים בכל שהן. ושוים למקוה שאין מטהרים בזוחלין אלא באשבורן. פי' א' ריבה עליו והמשיכו. שהרחיב הבריכות שהיו מושכות מים מן המעין ההוא והגדילן (ט). הרי הוא כמות שהיה. דבמקום שהיו מימיו זוחלים קודם שריבה עליהן והרחיבן שם מטהר בזוחלים ומן הצדדים אין מטהר אלא באשבורן. אבל אם לא היו מימיו זוחלים אלא עומדים. ורבה עליו שהרחיב מקום עמידתן. והמשיכה שעשה מקום עמידתן זוחלין. שוה למקוה לטהר באשבורן. ואין מטהר בזוחלין מאחר דעיקר מקום המעין אינן זוחלין: ד הים הגדול כמקוה. לא קרא הכתוב מקוה אלא לים הגדול. דביה משתעי קרא במעשה בראשית שנא' יקוו כל מימי בראשית: לא נאמר ימים. בלשון רבים אלא מפני שמעורבין בו מיני ימים הרבה. שכל הנחלים הולכים אליו: רי"א כל הימים. ויש הגדול נמי תורת מעין עליהם לענין שהן מטהרין בזוחלין. מפני שהנחלים הולכים וזוחלין עליהם. אבל פסולין הן לתורת מים חיים. שהכתוב קראן מקוה והלכה כר' יוסי: ה הזוחלין. כגון נהרות שהן זוחלין הרי הן כמעין ומטהרין בזוחלין ובכל שהן: והנוטפים. כגון מי גשמים: כמקוה. לטהר במ' סאה ובאשבורן: שהם כשרים. כזוחלין הואיל ונוטפין מועטים. ואפי' במקום שאין כדי טבילה בזוחלין. אלא א"כ נוטפין משלימים להם (י): ונוטפין שעשאן זוחלין. וכגון מקוה שפרץ על שפתו ומימיו יוצאין זוחלין (יא). סומך אפי' מקל. או קנה או זב או זבה סומכן ביד או ברגל וסותמין מקום יציאת המים עד שיעמדו המים במקום א' ונעשים אשבורן ויורד הטמא וטובל: כל דבר שהוא מקבל טומאה. לא מבעיא זב וזבה שהן טמאין שאינן יכולים לסתום מקום יציאת המים בידיהם או ברגליהם כדי להעמיד המים ולעשותן אשבורן אלא אפילו טהור גמור. הואיל והוא מקבל טומאה: אין מזחילין בו. כלומר אין מעמידין בו מקום הזחילה כדי שיעשה אשבורן ויכול לטבול בו. וטעמא דר' יוסי. דאמר קרא מקוה מים יהיה טהור. הוייתן תהא ע"י טהרה. והלכה כר' יוסי: ו גל שנתלש. מן הים (יב) שהולך וסוער: ונפל על האדם ועל הכלים טהורים. לחולין בלבד דחולין לא בעו כונה אבל למעשר ולתרומה לא טהר שטובל עד שיכוין: טובלין. אדם ואשה: ומטבילין. כלים או ידים במקום שצריך טבילת ידים בגר'

מ' : (ז) וטעמא דר"י דגזר אטו תוך כלי למעין גם שלא' הרי מעין אבל לא גזר כולי האי לעשותן מים שאובין. הרא"ש. ונ"ל דה"נ מיירי דבלאו הכלים היו [illegible] עוברים דאל"ה נפסלים אפי' למקוה משום דהויא [illegible] הפרה בעין : (ח) לי הרא"ש גזרה אטו תוך כלי. ולרבנן לא מהדר אלא שספל דאי"ע דאין לו תוך גזרינן [illegible] לכלי הואיל ואוי למדרס: (ט) לא שריב' לו מים שאובין דא"כ לא היה מטהר בזוחלין אלא כ"ל שעשה בריכות לכל המקומות שהוא מוליך [illegible] כל אחת מים. הר"ש ועתוי"ט: (י) הר"ש וכלומר דהא דשוין מטהר בכ"ש. שיעור כדי טבילה מיהא בעינן. ועתוי"ט: (יא) וקשיא לי ליתנא שנוטפין וגם מה שפירש לקמן אין מזחילין בו אין מעמידין בו כו' לא א"ש וגם טעמא דר"י לא מסתבר כיון דהמקוה כשר ומונע מפסולו ע"י דבר טמא ונ"ל דהנוטפים כו' [illegible] שנקוו למקום אחד והזחילן להוליכן תוך גומא א' לעשותן מקוה ור' יהודה מדמי לה לעלי קנים כר' דפ"ד דפרה מ"ד ואשמעינן כגומא דאפי' מקל וקנה שאפשר לעשותן בית קבול ואפילו זב וזבה סומכין המקל ור"י פליג [illegible] דהתם מיירי דוקא שנתן האדם העלים טרם באו המים לשם. ועתוי"ט: (יב) וקתמא כר"י דמטהר לים בזוחלין וקשה מר"פ העבירו ע"ג בריכה והפסיקו כו' ואין לך הפסקה מן המעין גדולה מזו שנתלש הגל מן הים וכן אין כאן אשבורן אלא זחילה וי"ל דהא שהפסיקו ה"ה כמקוה היינו דוקא היכא שנח המים במקו' וכבר נעשו אשבורן אבל היכא דהכא לא נייחי מים באשבורן ועדיין זחלין מכח נביעת המעין אע"פ שנפסקו שם מעין עליהם עדיין מצד שלהם. ב"י : (יג) מ' סאה למ"ש בפ"ק מ"ז דבמעין שני בגוט? עולה בכא אמה קשה למאי נ"מ מצריך הכא מ' סאה וכאים להסוברים דאף במעין צריך לטבילת אדם מ' סאה

ולא

לקדר דלא שני בנפילה: חריצין. רחבים ומרובעים כמערה אלא שאינן מקורין: נעיצין. קצרים מלמטה ורחבים מלמעלה: פרסת חמור. והוא הדין פרסת כל בהמה: המעורבת בבקעה. גומא שנעשית בקרקע ע"י פרסת רגל של בהמה ונתקבצו בה מים והיא מעורבת למקוה של מ' סאה (יד) ע"י נקב כשפופרת הנוד מטבילין בה: חרדלית. כמו הר דלית והם הבאים מדליו של הר פי' מגובה ההר ולפי' אין מתפלתן ועד כופן אלא ארבעים סאה מטבילין בהן לב"ש: ובה"א אין מטבילין. עד שיהיו מ' סאה במקום א' שהן חרדלית מטהרת אלא באשבורן: שגודר כלים וטובל בהם. עושה מסלה בכלים כדי שיעכבו הלוך המים ולא יהיו זוחלין וטובל באותן המים שבתוך מחילת הכלים שהן כמו מקוה: וכלים שגדר בהן לא הוטבלו. לפי שלא הוטבל כל הכלי במים שבתוך המחילה. כי אם הצד שכלפי החרדלית. ולא צד שכלפי חוץ ואי קשיא והא א"ר יוסי לעיל כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מחיצין בו. והיכי פליג אבית הלל שמודים שגודר כלים וטובל בהו. יש לומר דהאי ומודים אסיפא קאי. דאמר וכלים שגדר בהן לא הוטבלו. והכי קאמר מודים ב"ש לב"ה שהגודר כלים וטבל בהן כלים שגדר בהן לא הוטבלו. אבל ב"ה לעולם סברי שאין גודר כלים וטובל בהן כו'. דאמר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מחיצין בו. והכי משמע בתוספתא:

ולא פליג בין קטן לגדול. ועיין פרי"ט: (יד) לשון הר"ש שנתקבלו בבקעה מי גשמי' של מ' סאה:

פרק ו (א) שהם. לפי שמשוכים כמו המערה עצמה וכה"ג גבי שבת דחורי רה"י כרה"י דמי. מהר"מ: (ב) טהורים. לתרומה ולא לקדש. ועתוי"ט: (ג) אפילו נתחבר האמצעי לשאוב קודם שנתחבר לכשר לא הוי כג' לוגין שפוסלין את ההכשר דנתחבר לכשר קודם שבאו השאובים לתוכו. (פי' בג' לוגין). הר"ש: (ד) לשון הר"ש ומה שנתערב ממנו עם כל א': (ה) ומים שאובים המתבטלין בחוץ אין פוסלין אותן שמקפאת כעסה המעורבות עם שניהם בבת אחת: (ו) כדלעיל פ"ד מ"ד. הר"ש: (ז) ולאו דוקא כל הני לוגין בלועין ודבוקי' אלא אפי' מקצת מהן נמי. ועיין תוי"ט

מטבילין בחריצין ובנעיצים. ובפרסת החמור המעורבת בבקעה. בש"א מטבילין בחרדלית. בה"א אין מטבילין. ומודים שהוא גודר כלים וטובל בהם. וכלים שגודר בהם לא הוטבלו:

פרק ז **כל** המעורב למקוה. כמקוה. חורי המערה. וסדקי המערה. מטביל בהם כמה שהם (א). עוקת המערה אין מטבילין בה אא"כ היתה נקובה כשפופרת הנוד. א"ר יהודה אימתי. בזמן שהיא מעמדת עצמה. אבל אם אינה מעמדת עצמה. מטבילין בה כמה [א]שהיא: **ב** דלי שהוא מלא כלים. והטבילן הרי אלו טהורים (ב). ואם לא טבל [ב](אין המים מעורבין). עד שיהיו מעורבין כשפופרת הנוד: **ג** שלשה מקואות בזה כ' סאה [ג](ובזה כ' סאה) ובזה כ' סאה מים שאובין והשאוב מן הצד. וירדו שלשה וטבלו בהן. ונתערבו. המקואות טהורין. והטובלים טהורים. היה השאוב באמצע. וירדו ג' וטבלו בהם. ונתערבו. המקואות כמות שהיו. והטובלים כמות שהיו: **ד** הספוג והדלי שהיו בהן ג' לוגין מים. ונפלו למקוה. לא פסלוהו שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו: **ה** השידה והתיבה [ד]שבים [ה]אין מטבילין בהם. אא"כ היו נקובין כשפופרת הנוד. ר' יוסי אומר בכלי

[א] גמ' שהיא [ב] כ"א במים המעורבין [ג] גמ' ל"ג [ד] גמ' [ה] ס"א ל"ג

פרק ז **כל** המעורב. חורי המערה. חורין שבתוך המקוה ומשום שהוא טבילות שלהן במערות. קרי למקום מערה: כמה שהן. אע"פ שאין נקובין כשפופרת הנוד: עוקת המערה. גומא שבשולי המקוה אין מימיה נפסקין עם מימי המקוה שלמעלה מהן להיות כשרין לטבול בהן. אא"כ יש ביניהן כשפופרת הנוד לחברן: א"ר יהודה אימתי. לא בא ר"י לחלוק אלא לפרש: בזמן שהיא מעמדת את עצמה. כשבא לטבול בעוקה. העוקה היא מעמדת את כותליה ואין הגג שמפסיק בינה ובין המערה נופל מאליו: אבל אם אינה מעמדת את עצמה. ובשעה שבא לטבול. נופל גג העוקה שהיא תחתית המקוה. ומתערבים מימי המערה במי העוקה: מטבילין בה כמו שהיא. אפילו אין בנקב כשפופרת הנוד: **ב** והטבילן הרי אלו טהורים. אפילו אין פי הדלי רחב כשפופרת הנוד וכגון שהדלי עצמו טמא וצריך טבילה. דמגו דסלקא ליה טבילה לדלי. סלקא ליה נמי למה שבתוכו: ואם לא טבל. גרסי'. כלומר ואם הדלי טהור ואינו מטבילו שאינו צריך טבילה: עד שיהו מעורבין כשפופרת הנוד. אין הכלים שבתוכו טהורים. עד שיהיה בפי הדלי כשפופרת הנוד: **ג** בזה עשרים ובזה עשרים. מים כשרים. והאמצעי עשרים סאה מים שאובין: וטבלו ונתערבו. ע"י טבילתן לפו המים והציקו ונתחברו שלשתן זו בזו: המקואות טהורים. אפילו השאוב. שהרי שני הכשרים מתערבים יחד (ג). ויש כאן שיעור מקוה מ' סאה מים כשרים. וכשמתחבר להן השאוב שהמים נפסקין מביניהן תחת הטובלים. הוכשרו מימיו לטבילה: היה השאוב באמצע. מחמת שהשאוב מפסיק בין הכשרים שלגבים הכשרים אין הכשרים מתערבין זה עם זה: המקואות כמו שהיו. שהכשרים כשרים להקוות עליהן הטבולים מ' סאה כשרים. והשאוב אין כשר להקוות עליו. ולע"ג שמימי השאוב מתערבין עם כל אחד לא מפסלי להקוות עליהן. דדרך המשכה נתערבו ולא נפלו מן הכלי לכשרין. ומה שירדו מימי כל אחד (ד). נתבטל ברוב (ה) קודם שירדו למקוה (ו): **ד** שיהיו בהן ג' לוגין מים. בלועין ודבוקין בהן (ז). שבל אינן נראין בעין. הילכך לא גזרו רבנן דדין זה מקרי נפלו: **ה** השידה והתיבה. כלים גדולים של עץ הם ומונחים בתוך מקוה כשר: אא"כ היו נקובים כשפופרת הנוד. דומיא דעוקת דאמרינן

גפ"ב

בכלי גדול ד"ט. ובקטן רובו. אם היה שק או קופה. מטבילין בהם כמה שהם. מפני שהמים מעורבין. היו נתונים תחת הצינור. אינם פוסלי' את המקוה. [א] אלא [ב] מטבילים אותן (ט) ומעלין אותן כדרכן: ו גסטרא שבמקוה. והטביל בה את הכלים טהרו מטומאתן (י). אבל טמאים ע"ג כלי חרס. אם היו המים צפים על גביו כל שהן טהורין. מעין היוצא מן התנור. וירד וטבל בתוכו. הוא טהור וידיו טמאות (יא) ואם היו על גביו [ג] רום ידיו (יב). אף ידיו טהורות: ז ערוב מקואות. כשפופרת הנוד. כעוביה. וכחללה. כשתי אצבעות חוזרות למקומן. ספק כשפופרת הנוד. ספק שאינה כשפופרת הנוד פסולה מפני שהיא מן התורה. וכן כזית מן המת וכזית מן הנבילה. וכעדשה (יג) מן השרץ. כל שיעמוד בשפופרת הנוד ממעטה. רשב"ג אומר כל שהוא מבריית המים טהור (יד): ח מטהרים את [ד] המקואות העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב. כיצד מביא סלון של חרס. או של אבר (טו) ומניח [ה] ידו תחתיו עד שהוא מתמלא מים ומושכו ומשיקו אפי' כשערה. די. היה בעליון מ' סאה. ובתחתון אין כלום. ממלא בכתף. ונותן לעליון. עד שירדו לתחתון מ' סאה: ט כותל שבין [ו] שתי מקואות שנסדק לשתי מצטרף. ולערב אין מצטרף (יט) עד שיהא במקום אחד כשפופרת הנוד. ר' יהודה אומר חלוף הדברים. נפרצו זה בתוך זה על

[א] נ"א [ב] מלאים ומטבילים [ג] ס"א [ד] מגלה המקוה [ה] גמלא ידיו [ו] גמלא שני

צריך שתהא נקובה כשפופרת הנוד: בכלי. כגון בר תמניא טפחים או יותר. דמיעוטו ד' טפחים. בעי בנקיבה ד' טפחים (יז). ואין כו"י: שק או קופה. של עשוי מגלגים של קלופין: מטבילין כמו שהן. אם כן ס. ולא בעי נקיבה כשפופרת הנוד שהלא מלאים נקבים ושלים מים שבתוכן לגבי מי מקוה: אינן פוסלין את המקוה. משום מים שאובין: ומעלין אותן כדרכן. כגון במקוה שיש בו מ' סאה מצומצמות דאצריך לקמן דכל וכמה של עור כיון שהגביה שפתותיהם מן המים. המים שבתוכן שאובין. כילד יעשה מטבילן ומעלה אותן דרך שוליהן ובשק וקופה לא חיישינן. דלא חשיבי מים שבתוכן שאובין לפסול את המקוה: ז ערוב מקואות. מקוה חסר שנגע במקוה שלם ח"ב באו כ' סאה ובזה כ' סאה ומתערבין המים דרך חריץ או נקב. שיעורו לצרפן ולהכשירן כאילו יש בכל אחד ארבעים סאה: כשפופרת הנוד כעביה ובחללה. של קנה שעושין בפי הנוד. והיינו: כבי אצבעות חוזרו' למקומן. מתהפכות בריוח בחלל הנקב ושתי אצבעות שאמרו הם שני אצבעות הסמוכות לגודל הראשונות שבשם היד דהיינו אצבע ואמה: מפני שהיא מן התורה. חיוב הטבילה במקוה מים הוי מן התורה: וכן כזית מן המת. ספק יש בהן כשעור ספק אין בהן כשיעור ספקן טמא ודוקא ברה"י אבל ברה"ר ספקן טהור. ואע"ג דאפי' בדרבנן ספק טומאה ברה"י ספיקו טמא מ"מ הכא אלו הוו שיעורי דרבנן היינו מקילין אותו: כל שיעמוד. בין עפר בין צרורות בין יבחושים אדומים הגדלין במים אם עומדין ע"פ הנקב ממעטין בשפופרת הנוד ואין המקואות מתערבין: כל שהוא מבריית המים. כגון יבחושים אדומים. ואין הל' כרשב"ג: ח העליון מן התחתון. כגון שהיה העליון מים שאובים ותחתון מים כשרים (טו): והרחוק מן הקרוב. ולא חיישינן שמא בא אדם והפסיק השקתו ולא עלתה לו טבילה: מביא סלון של חרס או של אבר. והוא הדין של עץ או של עגל או של זכוכית: אבר. עופרת: ומניח ידו תחתיו. של הסילון כדי שלא יצאו מים לחוץ כשהוא מתמלא. עד שעה שישיק ויתערבו עם המקוה האחרת: אפי' כשערה. דהקלו בשאובה שהיא דרבנן (יז) אבל אם היה העליון חסר מכשיעור. ובא להכשירו ע"י השקה להשלימו לכשיעור אין די בהשקה כשערה. דאפי' ר' יהודה דמיקל טפי בפ"ב דגיטין (דף יז) בעי טופח על מנת להטפיח: ממלא בכתף. דאחר שיש במקוה מ' סאה מים כשרים אפי' כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין אותו (יח): ט לשתי. מלמעלה למטה: לערב. מימין לשמאל: חלוף הדברים. ולמעלה למטה אין מצטרף. מימין לשמאל מצטרף. ואין הלכה כר"י: נפרצו זה בתוך זה. היינו מלמעלה בראש הכותל דדוקא בשנסדק הכותל או נקב. ולמטה בראש שלם. הוא דבעינן כשפופרת הנוד. אבל כשנפרץ הכותל בראש יכנים

תוי"ט: (ח) ויש חילוק לר"י בין כלים לעוקא ורבנן משוי להו אהדדי. הר"ש: (ט) וא"ל לזה דה"פ אלא אפי' מטבילין כו': (י) גסטרא כו'. לשון הר"מ גסטרא עמלה שהיא בתוך המקוה ושפתה למעלה מן המים (ולפ"ה כיון דשבר כלי היא בטלי מימיה אגב מקוה וכשר להטביל בה כלים הר"ש) והטביל בה טהרו מטומאתן אבל כשיגביהם מן המים עד שהן באויר' משמאל המי' שעל גביה אוירה והוזר ומטמא אותן כו' שאין כלי' חרס מסטהרין במקוה: (יא) טהור. שאין כלי מטמא אדם אבל ידיו מטמאין מאוירו. ועשוי"ם: (יב) רום ידיו. שנמצא כשטבל ידיו למעלה מן התנור. הר"מ: (יג) כזית כו'. דשיעורין כולן הלכה למשה מסיני. הר"מ: (יד) טהור. פי' אפי' לטבול בו: (טו) וכ"ש איפכא: (טז) אבר. ואע"ג דפשוטי כלי מתכות מקבלי טומאה ואכן הוויתן ע"י טהרה בעינן כתב הרא"ש דהני מילי בממשיך מי גשמים בעלמא אבל הכא דמשברם למקום אחר שהוא כשר לא מפסל משום דמתכשר ע"י השקה ולא דמי נמי לכפ"ה דהתם בכלי בית קבול ונפסלו משום שאובים כו' והרמב"ן פירש דהכא בסילון מחובר לקרקע. ב"י. ולי קשה מניח ידיו תחתיו דהא פוסל ליה ר"י בפ"ה מ"ה והלכתא כוותיה: (יז) ושמא מטעם זה לא חיישינן בסלון אפילו יהא קטפרס. הר"ש. ודעה התו' דכשסוף המים ליפול ודאי הוי קטפרס הנוד. ועי' תוי"ט: (יח) דהא ודאי דע"פ צריך ליטול בו יותר ממ' סאה. הרא"ש. ומשום דאי' אפשר לצמצם: (יט) אין כו'. משום דמחשבים למה שעל הספק

והמים מתפזרים שם. פני ברום כקליפי השום וברוחב כשפופרת הנוד: י האביק שבמרחץ. כלי של מתכת משוקע באמבטי ויש בו נקב. דכשמאהין מי האמבטי מחמת הטבילות פותחים הנקב שבאביק. ויוצאים המים שבאמבטי. וממשיכין לו מים אחרים נקיים. וסותמים הנקב שלא יצאו המים. והמים המשוכים לאמבטי. הן כשרים לטבילה. דלאחר שראו במעין שבמרחץ נכנסים לאמבטי ומובלים שם:

על רום כקליפת השום. ועל רוחב כשפופרת הנוד: י האביק שבמרחץ. בזמן שהוא באמצע פוסל (כ). מן הצד אינו פוסל. מפני שהוא כמקוה סמוך למקוה. דברי ר"מ. וחכ"א אם מקבלת האמבטי רביעית עד שלא יגיעו לאביק. כשר. ואם לאו. פסול. ר"א ברי צדוק אומר. אם מקבל האביק כל שהוא. פסול: יא המטהרת שבמרחץ. התחתונה מלאה שאובין. והעליונה מלאה כשרין. אם יש כנגד הנקב שלשה לוגין. פסול (כב). כמה יהא בנקב ויהיה בו שלשה לוגין. אחד משלש מאות ועשרים לבריכה. ד"ר יוסי. ור"א אומר אפילו התחתונה מלאה כשרים. והעליונה מלאה שאובין. ויש בצד הנקב ג' לוגין. כשר. שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו:

פ"ז יש מעלין את המקוה ולא פוסלין (א). פוסלין ולא מעלין. לא מעלין ולא פוסלין. אלו מעלין ולא פוסלין. השלג והברד והכפור. והגליד. והמלח. והטיט הנרוק (ב). אר"ע היה רבי ישמעאל דן כנגדי. לומר השלג אינו מעלה את המקוה. והעידו אנשי מידבא משמו (ג). שאמר להם צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחלה. רבי יוחנן בן נורי אומר אבן הברד כמים. כיצד מעלין ולא פוסלין. מקוה שיש בו מ' סאה חסר אחת. נפל מהם כאה לתוכו והעלהו. נמצא: מעלין ולא פוסלין: אלו

בזמן שהוא באמצע פסול. לפי שכל המים גרורים על גביו ומים הגרורים ע"ג כלים הרי אלו פסולים: מן הצד אינו פוסל. דאין המים גרורים על גביו. ואין כאן שאוב אלא מה שבתוכו ושאר המים הוו להו מקוה כשר סמוך לשאוב ומים שאובין באו מים כשרים לא פסלי. ואע"פ שנוגעים זה בזה: אם מקבלת האמבטי רביעית. מים כשרים. קודם שיגיעו לאביק כאילו מקבלת מ' סאה דמי. משום דרביעית שיעור מקוה היא מדאורייתא להטביל בה מחטין וצנוריות (כא): אם מקבל האביק. כלומר כיון דאביק הוא העשוי לקבל כל שהוא. פסול בכל ענין שיהיה. בין באמצע. בין מן הצד. בין מקבלת האמבטי רביעית קודם שבא לאביק. בין אינה מקבלת: יא המטהרת שבמרחץ. שקתות המים העשויות במרחץ שנמשכים בהם מים לגנים להשתטף בהן. כדי לטהר עצמן לאחר שרחצו במרחץ. ופעמים שהן שתי שקתות זו גבי זו אחת שלמעלה עליונה ותחתונה. ויש נקב בכותל שבין שתיהן שהמים יוצאים מזו לזו: אם יש כנגד הנקב ג' לוגין. שהנקב רחב וארוך כשיעור שיכנסו בו ג' לוגין. נפסלה העליונה מחמת המים שאובין שבתחתונה. דחשיב כאילו המים שכנגד חלל הנקב שאובין הן באמצע העליונה. לא מן הצד. וג' לוגים מים שאובין פוסלים כשהן באמצע אע"פ שאין פוסלין מן הצד ורבותא נקט שהתחתונה מים שאובין והעליונה מים כשרים שדרך המים לרדת ואין דרכן לעלות. ואעפ"כ נפסל העליון. וכ"ש שיפסל כשיהיה הכשר לצד תחתון: כמה יהא בנקב. השתא אתא לאשמועינן כמה שעורו של נקב שיהאו ממנו ג' לוגין בבת אחת: אחת מג' מאות ועשרים בבריכה. דג' לוגין אחד מג' מאות וכ' מסאה [נ"ל מתי' סאה] כיצד הסאה ו' קבין והקב ד' לוגין. נמצאו מ' סאה. הן תשע מאות וששים לוג הרי ג' לוגין חלק אחד משלש מאות ועשרים בבריכה. כלומר במקוה כשר של מ' סאה. ושיערו חכמים שיעור מקוה שמחזיק מ' סאה. אמה על אמה ברום ג' אמות. הרי שיעור הנקב המחזיק ג' לוגין. הוא אחד מש"כ מאמה על אמה ברום ג' אמות המחזיק מ' סאה. ורמב"ם כתב שאם היתה הבריכה חסרה או יותר מארבעים סאה. ממעטין הנקב בפחות וביותר לפי חשבון זה. כגון אם היה בבריכה כ' סאה צריך להיות הנקב אחד מק' וס' (כג): אפילו התחתונה מלאה כשרים והעליונה מלאה שאובין. שדרך מים לירד. אפילו הכי אין ג' לוגין שאובין שבנקב פוסלין את התחתונה: שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו. ואין השאובין פוסלין את המקוה עד שיפלו לתוכו. והלכה כרבי יוסי:

פ"ז יש מעלין. משלימין למ' סאה: ולא פוסלין. בג' לוגין שאובין. וכלהו מפרש כילד: הכפור. גשמים שיורדין נקפין: גליד. מים שקפאו על פני הארץ. או על פני המים: טיט הנרוק. טיט רך ורקיק שנעשה כמו רוק: אבן הברד כמים. כמים שאובים דאמרינן לקמן פוסלים ולא מעלים ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי. והעי' בעדותן של אנשי מידבא שעושין מקוה מן השלג אפילו לכתחלה: נמצא: מעלין. שהשלימוהו: ולא פוסלין. בג'

הספק כאלו סותמו כ"ל ור"י סבר דמתחשב כאלו אינו. מהר"ל: (כ) פוסל. לפי שהוא כלי קודם היותו קבוע ואע"פ שנתחבר לא יצא מתורת כלי להיותו קבוע לארץ זהו אמרם ז"ל בתוס' שלא נעש' אלא לבסוף עם הקרקע הר"ת בנא"י ול"ע מפ"ח דכלי' מ"ע ע"ש: (כא) לטבילת טומאה אבל להכשר כלי עו"ג מ' סאה בעינן: (כב) פסול. אם אין בו מ' סאה. הר"ש: (כג) ואם יש בו פי' צריך שיהא בו א' מש"ת בבריכה. נא"י:

פרק ז (א) ולא פוסלין. פי' ואנ"ל אין פוסלין וא"ת כיון דחשיב לאו מים דמעלין אמאי טעמא לא פסלי בשאובין. היינו טעמא דמקוה מים הוא דאמקש למעין מה מעין בידי שמים אף מקוה כו' אבל שאר משקין לא אתקיש. הר"א: (ב) הנרוק. אפי' נרוק אימי פוסל. טור: (ג) והעידו כו'. ואמנם מה שהיה חולק על ר"ע הוא במשא ומתן של הדין ועל צד הויכוח. לא שיסבור כך

ב אלו פוסלין ולא מעלין. המים בין טמאים. בין טהורים. ומי כבשים. ומי שלקות. והתמד עד שלא החמיץ. כיצד פוסלין ולא מעלין. מקוה שיש בו מ' סאה חסר קרטוב. ונפל מהם קרטוב לתוכו. [א]לא העלהו. ופוסלו בשלשה לוגין. אבל שאר המשקין. ומי פירות. והציר. והמוריים. והתמד משהחמיץ. פעמים מעלין. ופעמים שאינן מעלין. כיצד מקוה שיש בו מ' סאה חסר אחת. נפל לתוכו סאה מהם [ב]לא העלהו. היו בו מ' סאה. נתן סאה ונטל סאה. ה"ז כשר: ג הדיח בו סלי זיתים. וסלי ענבים. ושנו את מראיו כשר (ז). רבי יוסי אומר מי הצבע. פוסלין אותו בג' לוגין. ואינן פוסלין אותו בשנוי מראה. נפל לתוכו יין. ומוחל (ח). ושנו את מראיו. פסול (ט). כיצד יעשה. ימתין לו עד שירדו גשמים. ויחזרו מראיהן למראה המים. היו בו מ' סאה. ממלא בכתף. ונותן לתוכו עד שיחזרו מראיהן למראה המים: ד נפל לתוכו יין. או מוחל. ושנו מקצת מראיו. אם אין בו מראה מים מ' סאה. ה"ז לא יטבול בו: ה שלשה לוגין מים ונפל לתוכן קרטוב יין. והרי מראיהן כמראה היין. ונפלו למקוה. לא פסלוהו (יא). ג' לוגין מים חסר קרטוב. ונפל לתוכן קרטוב חלב. והרי מראיהן כמראה המים. ונפלו למקוה. לא פסלוהו. ריב"נ אומר הכל הולך אחר המראה: ו מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות. ירדו ב' וטבלו זה אחר זה. הראשון טהור. והשני טמא. רבי יהודה אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור. הטביל בו את הסגוס והעלהו. מקצתו נוגע במים. טהור. הכר והכסת של עור. כיון שהגביה שפתותיהם מן המים. המים שבתוכן שאובין (יג). כיצד יעשה. מטבילן. ומעלה אותם דרך שוליהן: ז הטביל בו את המטה. אע"פ שרגליה שוקעות בטיט העבה. טהורה.

מפני

[א] גמ' ולא [ב] גמ' ולא

בג' לוגין שאובין שהרי סאה היא הרבה יותר משלשה לוגין ולא נפסל המקוה בכך: ב המים. שאובין בין טמאין בין טהורים: מי כבשים. מים שכבשו בהן זיתים. או מיני ירקות: ומי שלקות. מים שלקו בהן שלקות (ד): והתמד. חרצנים וזגים או שמרים שנתן עליהן מים: עד שלא החמיץ. דאם החמיץ הוה כמי פירות: קרטוב. א' מס"ד בלוג: פעמים מעלין. כדמפרש כגון במקוה מ' סאה מים כשרים ונתן בו סאה מי פירות ואח"כ נטל סאה ממנו מים ומי פירות מעורבין יחד הרי כל הסאה של מי פירות שאחרים במקום משלימים את המקוה (ה): פעמים אין מעלין. כדקתני במקוה שיש בו מ' סאה חסר אחת (ו): ג ושנו את מראיו כשר. דהדחת כלים לא משויא שינוי מראה: ואין פוסלים אותו בשנוי מראה. משום דלצבע לית ביה ממשא: מוהל. מים היוצאים מן הזיתים: ימתין עד שירדו גשמים. דמלאות בכתף ה"א (י) דנחסר ועסקינן שהוא נפסל בג' לוגין: ממלא בכתף. דמקוה שלם אין השאובים פוסלין אותו לעולם: ד אם אין בו מראה מים מ' סאה. אם אין במקוה מ' סאה שיש בהן מראה מים לא יטבול בתוכו מקוה אפילו בתוכו לד שיש מראה מים. ואם טבל לא עלתה לו טבילה: ה ונפלו למקוה לא פסלוהו. הואיל והן נראין כיין. ומי פירות אין פוסלין בג' לוגין: הכל הולך אחר המראה. אע"פ שאין החלב פוסל המקוה ואין במים שיעור ג' לוגין לפסול. מ"מ כיון שיש כאן ג' לוגין שנראין כמים. חשבינן להו כאילו כלן מים ופוסלין. ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי: ו השני טמא. דודאי חסר שיעור המקוה בטבילתו של ראשון: אף השני טהור. דאמרי' גוד אחית. והוי כאילו הוו' שהעלה הראשון בגופו. הן מחוברין למי מקוה. ולא נחסר משיעורו כלום ופירשו בגמרא דחגיגה (דף יט) דלא עיקר ר' יהודה הלכה במעלות דרבנן כגון שהיה טהור לחולין וטבל להיות טהור למעשר. או שהיה טהור למעשר. וטבל להיות טהור לתרומה. אבל לעלות מטומאה גמורה לטהרה, דברי הכל טמא. ואין הלכה כר"י: סגוס. בגד למר עב. וקורין לו בערבי אלבורנ"ס. ובולע מים הרבה: מקצתו נוגע במים טהור. ובמקוה שיש בו מ' סאה מכוונות איירי. וטבל בו אדם לאחר שהטביל בו את הסגוס: טהור. האדם הטובל. אע"פ שנחסר שיעור מקוה בטבילת הסגוס. ואחר שמקצת הסגוס נוגע במים ור"י היא דס"ל אמרי' גוד אחית (יג): המים שבתוכן שאובים. חוזרים ופוסלים את המקוה בשלשת לוגים. שהרי לא היו בו אלא ארבעים סאה מכוונות. ונחסר כשהגביה שפתותיהן מן המים: ומעלה אותם דרך שוליהם. כדי שלא יפלו המים שבתוכן למקוה ויפסלו כל מימיו (יד): ז הטביל בו את המטה. שרגליה גבוהות ואי אפשר להטבילה כולה כאחת במקוה קטן כזה שבשיעורו מצומצם. אלא א"כ רגליה שוקעות בטיט: העבה.

[illegible]

כן. הר"ב בנא"י: (ד) הר"מ. ועדיין לא פירשו מהו שלקות וכתב הר"ם מי כר' שנכבשו בהן פירות וירקות. או נשלקו: (ה) ולא נחסר כ"א אי ממאה לפי חשבון ובס"פ הטבל אמרי' דכשר עד רובו אבל ביותר מרוב לא כיון דלא הוי לטבל כלל דמקוה מים כתיב. אבל מים אפילו ביותר מרובו: הר"ש והרא"ש: (ו) והרי הוא כשרים כשהיו והיינו דתני בר"פ יש דברים דלא מעלין ולא פוסלין. הר"מ: (ז) כשר מפני שאין בהם מגוף הדבר המשנה את מראיו. הר"ש: (ח) ומוהל. ולפי' לנ"ד דליכא משק'. דבכל שאין עושין היתני מקוה פוסל בשינוי מראה גמרא: (ט) פסול. משום דמתחזי כמקו' של שאר משקין ומקוה מים כתיב. הר"א: (י) וקשה הא אמר בהמשנה בר"י בפ"ב מ"ז וצ"ל דמתני' אליבא דכולי עלמא נשנה. ועפרי"מ: (יא) לא פסלוהו. והוא שלא שינו מראה המקוה. הרא"ש: (יב) כלומר ואין הלכה כמותו והר"מ פסק להך דסגוס: (יג) שאובין. שהרי לריך שיבואו בהם המים: (יד) לפי שכשהכלי במקוה לא נשאבו וכשמעלהו ונהפך דרך שוליו אז לא מיקרי מים שבתוכו שאינן מסתבלין בטוב:

כלומר

מפני שהמים מקדמין. מקוה שמימיו מרודדין כובש אפילו חבילי עצים אפילו חבילי קנים כדי שיתפחו (יט) המים ויורד וטובל. מחט שהיא נתונה על מעלת המערה. היה מוליך ומביא במים. כיון שעבר עליה הגל טהורה:

פרק ח

א ארץ ישראל טהורה. ומקואותיה טהורים. מקואו' העמים. שבח"ל כשרי' לבעלי קריין אפילו נתמלאו בקילון. שבא"י. שחוץ [א] למפתח כשרים אף לנדות. מלפנים מן [ב] המפתח כשרים לבעלי קריין ופסולים לכל הטמאים. ר"א הקרובים לעיר ולדרך טמאים מפני הכביסה והרחוקים טהורים: **ב** אלו בעלי [קריין] שהם צריכים טבילה. ראה מים חלוקים או עכורים בתחלה טהור. באמצע ובסוף טמא (ג). מתחלה ועד סוף טהור (ד). לבנים [ג] ונמשכים טמא. ר' יוסי אומר לבנים כעכורים: **ג** המטיל שפין עבות מתוך האמה. טמא. דברי ר"א חסמא (ה). המהרהר בלילה ועמד. ומצא בשרו חם. טמא (ו). הפולטת זרע ביום השלישי. טהורה. דברי ראב"ע. ר' ישמעאל אומר פעמים שהם ארבע עונות. פעמים שהם חמש. פעמים

[א] נ"א לפתח [ב] נ"א הפתח [ג] גמרא נמשכים

שאינו כרוך ואין מטבילין בו (טו): שהמים מקדמין. להטביל הרגלים קודם שישקעו בטיט (טז). ובניס הוטבלו: שמימיו מרודדים. שאין המים עמוקים ממה שהמקוה רחב. והמים מתפשטים בכלו ואע"פ שיש בו מי שאה. אין כל גופו מתכסה במים בבת אחת (יז): כובש. לצד אחד של מקוה: אפי' חבילי עצים וקני'. ואע"ג דנראה כמקוה שחלקו. אפילו הכי הואיל והמים נכנסין ביניהן (יח) לא הוי חלוק. וכובש דנקט מפני שהעצים והקנים צפים על פני המים. וצריך לכבוש עליהם אבנים כדי שיכנסו תחת המים: היה מוליך ומביא במים. ומנענע המים בידיו (כ): כיון שעבר הגל. של מים על המעלה של מקוה שהמחט מונח בה וכפו מי הגל על המחט: טהורה. ולפי שהמחט דקה וקטנה ויראה פן תפול במים. לכך להטבילה כן:

פרק ח ארץ ישראל טהורה. ואפי' עיירות של כותים (א) שבתוכה. שלא גזרו טומאה אלא על ארץ העמים בח"ל: ומקואותיה טהורים. ולא מחזקינן להו כשאובים דסתמא בהכשר נעשו: לבעלי קריין. להתירן בדברי תורה. דבעל קרי אסור בד"ת עד שיטבול. וכי טביל אפי' במקוה שכל מימיו שאובין מותר: אפי' נתמלאו בקילון. שמלאו מים בכתף ושפכו לתוך גומא. ומאותו גומא יש דרך (ב) שהולכי' המים למקוה: שחוץ למפתח. חוץ לפתח המדינה: כשרים אף לנדות. להתירן לבעליהן ואע"ג דאיכא איסור כרת ולא חיישינן שמא חסרים היו ונפלו עליהם מים שאובים ונתמלאו. דחוץ לפתח המדינה אין רגלי בני אדם מצוין שם: לפנים מן המפתח. לפנים מפתח מדינה: פסולים לכל הטמאים. שבני אדם מצויין שם הרבה וממלאים בכתף מים ונותנים שם לכבס ולרחוץ: מפני הכביסה. שיש לומר חסרים היו ונפלו מן הכלים שמכבסים שם: הרחוקים טהורים. שאין מכבסים בהן וליכא למיחש להכי. ואין הל' כר"א: **ב** חלוקים. שמטיף טפים חלוקים כמין שלשלת: בתחלה. בתחלת הטלת מי רגלים: טהור. דלאו מין קרי הוא. אלא מעכירת השתן הוא בא: באמצע ובסוף. של הטלת מי רגלים טמא דמין קרי הוא: נמשכים. מי רגלים מדובקים. טמא. דמין קרי הוא: לבנים כעכורים. ובתחלה טהור באמצע ובסוף טמא ואין הלכה כר"י: **ג** המהרהר בלילה. ורואה שבא על האשה (י) וכשנעור משנתו מצא בשרו חם ולא מצא טפת קרי טמא דודאי ראה קרי אלא שנאבד במעוטו בבגד: הפולטת ש"ז ביום הג' טהורה. כגון ששמשה בה' בשבת ופלטה בשבת. ל"ש שמשה בתחלת ליל ה'. דלאחר הזרע במעיה ד' עונות שלימות ליל ה' ויום ה' ליל ששי ושבת. ל"ש ששבה עם חשיכה. דלא חשבי אלא מקצת ה' וליל ו' ויום ו' דלא איכא אלא שתי עונות שלימות שהעונה היא או יום או לילה: ר' ישמעאל אומר. בא לחלוק ולומר דפולטת בשלישי פעמים טמאה. אבל פולטת בד' טהורה. מיהו מודה הוא דמקצת היום ככלו. דלא הקפידה תורה אלא במנין הימים ולא במנין העונות: ופעמים שהן ד' עונות שלימות. כגון אם שמשה בליל ה' עם חשיכה ופליטתה ממלא עד תחלת ליל שבת: ופעמים שהם ה' עונות. כגון אם שמשה בתחלת יום ד' נענות

הבסר

(טו) כלומר בטיט לבדו אבל כשהמים לפים ע"ג מטבילין בו: (טז) וקשה דמ"מ מאי מהני הא אז לא היתה המטה כולה במים ואכן כולה בבת אחת בעינן ולשון הרא"ש קדמו המים ונכנסו ברגלי כו' ואותן המים מחוברים למקוה הלכך לא הוי חצילה כדתנן ספ"ט שאוחז באדם כו' אם הדים ידיו טהורים: (יז) כדילפינן בספרא. ועתוי"ט: (יח) וקשה דא"כ מאי אפילו הא דוקא עלים וקנים. אבל לשון הר"ש לא מיבעיא אבנים אלא אפילו עלים וקנים. שהמים ביניהם לא חשיב הפסק ומצטרפין המי' שביניהם למי שאה ובלבד שלא יחלקו כל המקוה שאע"פ שהמים שבין הנסרים מחברן אין זה שבור כו' (וכ"ש באבנים) ועי' תוי"ט: (יט) שיתפחו. כלומר שיעלו כמין תפוח ויהיו עמוקי' מצד א' ויטבל בהם. הר"ש: (כ) ולא הוי כמחוה מקום בי"ד דבר המקבל טומאה מ"ד לטבול את הכלי בידיו בתוך המקוה שלם הדיקט זורי' דה"כ עיקר המקוה במקומו והגל לא נתלש לגמרי. ועיין תוי"ט:

פרק ח (א) תוספתא. ה"ה דעו"ג

זבקט כותים משום שיפא כו' זמיהו י"ל דאיירי בפותחא דאבקן וחברותי' דתני בתוס' דאין בהם משום ארץ העו"ג אבמקום העו"ג גזר. במקום הכותים לא גזר. הר"ש ועתוי"ט: (ב) ואע"ג דהמשכ' אינה אלא ברביעי הכא מהני אפי' בכולו. ומיהו כ"ל שלא דבנו אלא בהוא שכך דרך למלאות בקילון ואה"נ דאפי' בלא המשכה כלל כשרה. וכ"מ בב"י ועתוי"ט: (ג) טמא. מדבריהם ולתרומה אבל לחולין טהורים. תוספתא: (ד) טהור. דמסתמא מחמת מכה הוא דאין דרך קרי לבוא בתחלה קודם השתן וכי היכי דהך דבתחלה לא הוי קרי ה"נ הך דבאמצע ובסוף. מהר"מ: (ה) טמא כו'. ות"ק ס"ל דלעולם טהור. כ"פ הר"מ ועתוי"ט: (ו) ול"ע המים עכורים או חלוקים דלעיל. הר"ש: (ז) טמא. מדבריהם וכמש"ל

שעמים שהם ששה. רע"א לעולם חמש (ח): **ד** נכרית שפלטה ש"ז מישראל. טמאה. בת ישראל. שפלטה ש"ז מנכרי. טהורה. האשה ששמשה ביתה. וירדה. וטבלה. ולא כבדה את הבית. כאילו לא טבלה. בעל קרי שטבל ולא הטיל את המים כשיטיל את המים טמא. רבי יוסי אומר בחולה ובזקן טמא. בילד ובבריא (י) טהור: **ה** נדה שנתנה מעות בפיה וירדה וטבלה טהורה מטומאתה (יב). אבל טמאה היא על גב רוקה. נתנה שערה בפיה קפצה ידה. קרצה שפתותיה. כאילו לא טבלה. האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאין. ואם הדיח את ידו (טו) במים. טהורים. ר"ש אומר ירפה כדי שיבואו בהם מים (טז). בית הסתרים בית הקמטים אינן צריכין שיבואו בהן מים:

פרק ט **אלו** חוצצין באדם (א). חוטי צמר וחוטי פשתן. והרצועות שבראשי הבנות. רבי יהודה אומר של צמר ושל שער אינם חוצצין. מפני שהמים באין בהם: **ב** קלקי הלב. והזקן ובית הסתרים באשה. לפלוף שחוץ לעין. גלד שחוץ למכה והרטיה שעליה. ושרף היבש. וגלדי צואה שעל בשרו. ובצק שתחת הצפורן. והמלמולין. וטיט היון. וטיט היוצרים. וגץ יוני. איזהו טיט היון. זה טיט הבורות. שנאמר (תהלים מ) ויעלני מבור שאון מטיט היון. טיט היוצרים כמשמעו. ר' יוסי מטהר בשל יוצרין ומטמא בשל מרקה. וגץ יוני אלו יתדות

...שמשה ... על ליל שבת: שעמים שהן שש. כגון ששמשה בתחלת ליל רביעי והיא פולטת ... את ליל שבת נמצאו שש עונות שלימות: רע"א לעולם חמש. עונות ואם יצאה מקצת עונה ... ניתנים לה מקצת עונה ששית. להשלים חמש עונות. דכל הפולטת בתוך חמש עונות שלימות טמאה. והלכה כר"א בן עזריה: **ד** טמאה. שספק של שכבת זרע שפלטה (ט): טהורה. ואפילו טומאה דרבנן ליכא: ולא כבדה את הבית. לא קנחה את עצמה על שלא ישאר בה לחלוחית של ש"ז: כאלו לא טבלה. דחיישינן שמא תפלוט טפת ש"ז שנשאר לה באותו מקום: לכשיטיל מים טמא. שמא נשתייר מן הקרי בתוך האמה ויוצא עם השתן: בילד ובבריא טהור. שיוצא בכח ואין משתייר ועד כמה קרוי ילד כל שעומד על רגלו אחת וחולץ מנעלו ונועל מנעלו (יא) ואפי' בן שמוני' שנה והלכה כר"י: **ה** טהורה מטומאתה. מטומאת נדה ומותרת לבעלה: אבל טמאה על גב רוקה. שנתלש על המעות קודם טבילה. וטמאה מתורת מגע (יג) לרוקה מטמא במגע ובמשא: נתנה שערה בפיה. ולא באו המים בשערה (יד): קרצה שפתותיה. דחקה שפתותיה ביותר זו בזו: כאילו לא טבלה. ואסורה לבעלה כמו שהיתה: האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאין. דבמקום אחיזתו לא באו מים: ואם הדיח ידיו במים טהורים. לפי שהמשקה שעל ידיו מתחבר למי המקוה והוי כאן טבילה: רש"א ירפה וכו'. ואין הלכה כר"ש: בית הסתרים. כגון תוך האוזן. ותוך החוטם. ותוך הפה: בית הקמטין. של שחי ושל ערוה א"נ קמטין של זקן וזקנה שנשרם נקמט: אין צריך שיבואו בהן מים. דכתיב (ויקרא טו) וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים וכי בשטיפת ידים נטהר הזב והלא טבילת כל הגוף במים חיים הוא צריך אלא לומר לך מה ידיו בנראה אף כל בשרו בנראה. פרט לבית הסתרים. ואעפ"כ אמרו חכמים לעולם ילמוד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה קמטיה בשעת טבילה. דכהי שאין צריכין לבא בהן מים. מקום הראוי לביאת מים בעינן:

פרק ט **אלו** חוצצין. חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות. שהבנות מקלעות בהן שער שבראשן. ואין מהודקות בשער שבראשם ומניעות המים מליכנס בשער: של צמר ושל שער אין חוצצים. ואין הלכה כר"י בשל צמר אבל מודה בשל שער מודי' לו חכמים. לפי שהמי' נכנסים בהן ודוקא חוטים שבראשם מוללין אבל של נוחל אין מוללים. שאין אשה מונקת את עצמה (ג): **ב** קלקי הלב. שער שבחזה כנגד הלב שנסתבך ונעשה כעין קשרות. והן נמאסות מן הזיעה: ובית הסתרים באשה. מפני שהשער נאחז ומסתבך באותו מקום מחמת הזיעה והטנוף והלכלוך. ודוקא באשה נשואה שמקפדת על עצמה שלא תתגנה על בעלה הוא דבית הסתרים הוי חציצה אבל בפנויה דאינה מקפדת לא הוי בית הסתרים חציצה: לפלוף. צואת העין: גליד. ליחה היוצא מן המכה שנתיבשה ונעשה גליד: ושרף היבש. אם היה על בשרו מן השרף הנוטף מהאילנות אי מן הפירות ונתיבש שם: גלדי צואה שעל בשרו. שנתייבשה ונעשית גליד: והמלמולין. כשידיו של אדם מלוכלכין בטיט. או בבצק או בזיעה ומולל ידו אחת על חברתה נעשה על ידו כמין גרגירי' של שעורי': בשל מרקה.

וכמש"ל: (ח) ר"ע אומר מה. במס' שבת דף פ"ו פליגי בדרשי דקראי. וע"ש בתו' ועתוי"ט: (ט) ולאחר ג נעיל בגמרא ואסיק בתיקו: (י) ובזקן כו'. לשון הר"מ בחבורו בד"א בחולה או בזקן אבל ילד בריא כו': (יא) ול' הר"מ ונועל או חולץ: (יב) טהורה כו'. מלתא דפשיטא הוא דהא אינן מהודקים אלא קיפא אצטריך ליה דטמאה ע"ג רוקה. ב"י. ונקט מיהא וטומאה' וגם טהרתה שכיחי טפי: (יג) דלענין טבילה הוה כטמון ולענין טומאה גלוי כדילפינן בגמ'. ועתוי"ט ב' (יד) דילפינן בערובין דף ד' את בשרו את הטפל לבשרו וזהו שער: (טו) הדיח כו'. קודם אחיזתו. הר"ש: (טז) ירפה כו'. ות"ק גזר שמא לא ירפה. הר"מ. אבל הטור פירש דר"ש אהדיח קאי ובעי תרתי. ולת"ק בחד סגי:

פרק ט (א) באדם. מבוא דבמ"ש קתני אלו חוצצין בכלים הכי נמי טבילת אדם אלו חוצצין באדם. הר"ם: (ג) ומיהו ברצועה רחבה וחלקה חונקת וחוצצת באשה

יתדות הדרכים שאין טובלים בהן ולא מטבילין אותן. ושאר כל הטיט. מטבילין בו כשהוא לח. ולא יטבול באבק שעל רגליו (ד). לא יטבול את הקומקומוס בפחמין אא"כ שפשף: ג אלו שאין חוצצין. קלקי הראש ובית השחי (ה). ובית הסתרים באיש. רבי אליעזר אומר אחד האיש ואחד האשה. כל המקפיד עליו חוצץ ושאין מקפיד עליו אין חוצץ (ו): ד לפלוף שבעין. וגלד שעל המכה. ושרף הלח. ולכלוכי צואה שעל בשרו. וצואה שתחת הצפורן. וצפורן המדולדלת. כשות של קטן. לא טמא. ולא מטמא. קרום שעל המכה. טמא ומטמא (ט): ה אלו חוצצין בכלים. הזפת. [א]והמור. בכלי זכוכית. בין מבפנים בין מבחוץ. על השלחן. ועל הטבלא. ועל דרגש. על הנקיים. חוצצין. על הבלוסין. אינן חוצצין. על מטות בע"ה. חוצץ. על של עני. אינו חוצץ. על איכוף של בע"ה חוצץ. על של זקקין. אינו חוצץ. [ב](ועל המרדעת. חוצץ) רשבג"א (י) עד כאיסר האיטלקי: ו על הבגדים. מצד אחד. אינו חוצץ. מב' צדדין חוצץ. ר' יהודה אומר משום ר' ישמעאל אף מצד אחד. ר' יוסי אומר של בנאים. מצד אחד. ושל בור משני צדדין:

[א] כ"א וסמור [ב] גמי ל"צ

מטפחת

מים הסדי בלונן גילה עשוי לתקן בו הכלים שבבדק שאין המים ממסין אותו. מרקה לבון תמרוהי נפיש ואין הלכה כר"י (ג): יתדות דרכים. טיט שמתמעך ע"י הלוך רגלי אדם שמהלכים עליו וכשהוא לח נקרא גץ יוני וכשהוא יבש נקרא יתד הדרכים. שקשה להלך עליהן ונראה כמהלך ע"ג יתדות: שאין טובלין בהם. אם היה במקוה טיט כזה: ולא מטבילין אותן. אם היה על בשרו, ורישא דלא מטבילין אותם אם נטמאו מימיו. דלא שלקה הסקה במקום הטיט: הקומקומים. כלי נחשת שמשחמין בו המים ומחמת העשן והשלהבת שעולה על גביו נעשה שחרורית פחמין: אא"כ ישפשף. הפחמין שעל גביו: ג ובית הסתרים באיש. דאיש אינו מקפיד ואפי' אשה אין מקפדת אלא כשהיא כדפריסית: ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ. והוא שלא יהיה על רוב גופו. ופסק הלכה לענין טבילה רובו ומקפיד עליו חוצץ דבר תורה ומיעוטו כלומר אם הדבר החוצץ הוא במיעוט הגוף. אע"פ שמקפיד עליו אינו חוצץ מן התורה. אבל חכמים גזרו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד ועל מיעוטו המקפיד נמי משום רובו המקפיד ולא גזרו על מיעוטו שאינו מקפיד אטו מיעוטו המקפיד. דהיא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזר גזירה לגזירה: ד לפלוף שבעין. בלח אינו חוצץ (ז) ביבש (ח) חוצץ. השפך לענין דלעיל בין בלח בין ביבש חוצץ. וטעמא הוי דחוץ לעין אדם מקפיד בין בלח בין ביבש בתוך העין ביבש מקפיד בלח אינו מקפיד: כשות של קטן. כמין שער נולד בבשר הקטנים. כעין השער שנולד בקשואין שקורין פלקי"ש בערבי ואותו שער קרוי בלשון משנה כשות של קישות. כך שער של קטן שדומה לו קרוי כשות של קטן והנשים קורלות לו שער שוטה: לא טמא. אם נגע טומאה באותו שער לא נטמא הקטן: ולא מטמא. אם היה הקטן שונה באחת מאבות הטומאות ונגע אדם באותו שער ולא נגע בבשרו לא נטמא הנוגע דלא חשיב שער זה יד להכניס טומאה ולהוציא: ה והמור. מוסקי"ו בלע"ז ויש גורסים וסמר: דרגש. מטה קטנה. תרגום וישבת על מטה כבודה (יחזקאל כג) דרגשין: על הנקיים חוצצין. משום דקפדי עליהן: בלוסין. מלוכלכים ודומה לו בגמרא בפרק כלל גדול (דף ש) פיהם בלוסה: אינן חוצצין. דלא קפדי עליה וה"ה דנוטות בעל הבית ועני: איכוף. כמו אוכף והוא של עור שמשימין על החמור כשטעה המשא: זקקים. העושים של עור לשון זיקא בין מליא בין שפרה פריא: במסכת ע"ז (דף ס): אינו חוצץ. שאין מקפידין על הלכלוך: עד כאיסר האטלקי. שהוא רוחב (יח) כל גרגרי שעורה חוצץ פחות מכאן אינו חוצץ ות"ק לא יהיב ביה שעורא אלא אפילו פחות מכאיסר חוצץ והלכה כת"ק: ו משני צדדים. העובר מב' עברי הבגד: של בנאים. תלמידי חכמים שעוסקים בבנינו של עולם וקפדי על רבב שבבגדיהם דא"ר יוחנן כל ת"ח שנמצא רבב (יג) על בגדיו חייב (יג) מיתה: ושל בור. גרוע מעם הארץ (יד) ולא קפיד על לכלוך שבבגדיו אלא א"כ יוצא מעבר לעבר ומרדעת דסמכן לעיל דתוכן הייט שעובר משני צדדין דלא תהא מרדעת שהוכה מבגדו של עם הארץ

(ג) במלי דמסתבר בגל יעברן. ומתרי"ם: (ד) ולא כו'. ואם מבל שיש חוצן. פר"מ. והיינו דלא כללי במדי הכי דריפא וכתב הכ"מ שכן הוא בגמ'. והר"ש הביא שזה היו כנליו מלהים לבק ועבל במקוה מים בו עי פלה טמא. שפשף או שהטבילו במחין שהור: (ה) שהשי בגלל נים שספרים הוא שלטריך דשי לאיכא חוקלי בים שנקב שהים נראה לשלם מפני הכנות אבל השי לא מיקרי בים הסתרים קמ"ל ואפי לא שני אלא השי הוי אתיא דר"א לא פליג אלא אתא קמ"ל. מהר"מ: (ו) כל המקפיד כו'. אתאן לכולי שלמא וקמא דשום ליה למתני שהר כלהו וי"ל נמי דדבכי ר"ים הוא שאמר הסים כו' תלוי בקפידה ומשום הכי נמי לא שני זה הכלל. בבי מסרי"ל ליואי יל"ו והרא"ש כתב שני ליה בדר"א ושוב גרם נמי זה הכלל כו'. ואולי שכן הוא נמי בירסם הר"מ והר"ב: (ז) שבתוך העין הדמע' מלחלחתו ואינם מניחתו להיות יבש. ונראה דלכלוכי צואה ונואה שתחת הצפורן נמי חוקה בלח כו'. כו': (ח) והיינו משמשיל לירק. נמי: (ע) כשום כו'. ואמנם זכר זה הדיבור הנם ואע"פ שאינה מכוונת הטבילה לפי שזוכר משפטי קדושי המסורה בטבילה. הר"מ: (י) רשב"ג. קאי על המרדעת. הר"מ: (יא) לא דק דהו"ל משקלו ד'. וכ"כ הר"מ: (יב) ומירכס"י שמן וחלב: (יג) ומן החיוב הזה נהי' שת"ח יקפידו על לכלוך בגדיהם ואפי' מלד א'. הר"מ. וכ"ל דהכי אשמעי' דלא חוקה כרב דהיה כל לכלוך וה"ה כל בגדיו דחיוב אימי אלא על הבגד העליון דאיתא בגמרא. והטעם דמסמיכין על פלגן ומקפידין שכ"ם שלא יבואו לידי חיוב: (יד) ומתני' הכי קאמר ושל ע"ה

שאין והלכה כרבי יהודה: ז זפתין. אפתי הביות. אי נמי עושי הזפת: מסלי אילנות. הנוטלים הפסולת מן האילנות. פירוש אחר סירתי האילנות. לשון פסל לך שכורת הענפים מן האילן. כדי שיתעבה ויגדיל גופו של אילן: של קייצין. המוספים לאוצר ליבש פירות של קיץ. פירוש אחר מלקטי קוליק. וכל הני לא [קפדי] אלכלוך המטפטף בלבושם ואין הלכה כרבי יהודה:

ז מצפות של זפתין. ושל יוצרין. ושל מסלי אילנות. אינן חוצצין. ר׳ יהודה אומר אף של קייצין כיוצא בהן. זה הכלל (טו). כל המקפיד עליו. חוצץ. ושאינו מקפיד עליו. אינו חוצץ:

פ״י כל ידות הכלים. שהכניסן שלא כדרכן. או שהכניסן כדרכן. ולא מרקן. או שמרקן ונשברו. הרי אלו חוצצין (א). כלי שהטבילו דרך פיו. כאלו לא טבל. הטבילו כדרכו בלא זבורית. עד שיטנו על צדו. כלי שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו טהור. עד שיטנו על צדו. צלוחית שפיה שוקע. אינה טהורה עד שינקבנה מצדה. קלמרין הדיוטות. אינה טהורה. עד שינקבנה מצדה. וקלמרין של יוסף הכהן. היתה נקובה בצדה: ב הכר והכסת של עור. הרי אלו צריכין שיבואו בהם המים. כסת עגולה. והכדור. והאמום. והקמיע. והתפלה. אינן צריכין שיביאו בהם המים. זה הכלל. כל שאין דרכו להכניס ולהוציא. טובלים סתומים: ג אלו שא״צ שיבואו בהם המים. קשרי העני והניטין. ותבט של סנדל ותפלה של ראש בזמן שהיא חוצה. ושל זרוע. בזמן שאינה עולה ויורדת. ואזני החמת. ואזני התורמול: ד אלו שהם צריכים שיבואו בהן המים. הקשר שבפרקסים שבכתף. ושפה של סדין צריך לכתה. והפלה של ראש בזמן שאינה חוצה. ושל זרוע בזמן שהיא עולה ויורדת. ושניצן של סנדל. ובגדים שהטבילן מכובסין עד שיבעבעו. הטבילן נגובין. עד שיבעבעו. וינוחו מבעבוען: כל

פרק י כל ידות הכלים.

כגון יד הקרדום וכיוצא בה שהכניסו בברזל: שלא כדרכה. במקום: ולא מרקן. לא גמר הכנסתן. כגון ומירק אחר שסיפה של ידו במקבת יותא (דף לג): או שמרקן. שגמר הכנסתן ונשברו: כלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל. דכל כלי שבתחלת הכנסתו במים כופהו על פיו. אין המים נכנסין לתוכו לעולם (ב) אפי׳ מכניסו כלו עד שיטנו: בלא הזבורית. שלא הטביל בית ידו. אי דבר שטופס שים בכלי באחת מקנותיו. ולהכי קרו ליה זבורית. באיש עקרו של כלי. ואין המים נאין בהן עד שיטנו על צדו. וכל הני דמתניתין כלהו טעמא שיבאו המים בכ׳ן: קלמרין. כלי שמניחין בו את הדיו. וקן קורים אותו בלשון רומי קלמר״ש. ויש נוהן בפיהן שוקע לתוך כדי שלא ישפך הדיו לפי אם יהפך כל פיו. ואם הטבילו כדרכו אין המים נכנסים בשלל המקוע שסביב פיו ונפנים. לפיכך צריך לנקוב מן הצד (ג): ב הכר. שהוא שסוכב עליו: הכסת. שהוא שמניחים תחת מראשותיו: שיבאו בהן המים לתוכן. שצריך כר וכסת של עור להכניס ולהוציא גם בתוכן: כסת עגולה. וקטנה בעושים הסרים תחת מראשותיהן: הכדור. פלוט״א: והאמום. דפוס שעושים עליו את המנעול יהיה עשוי מעור וממלאים אותו בשער או בנעורת: והקמיע. של כתב או של עקרין ומסופה עור: והתפלה. של יד או של ראש: אינן צריכים שיבואו בהן המים. לפי שאין דרך להכניס ולהוציא מה שבתוכן (ד): ג קשרי העני. בגדיו של עני שנקרעו וקשרן. הקשר ההוא אינו עשוי להתיר לעולם. הלכך א״ל להתירו בשעת טבילה כדי שיבואו עליו מים: והניטין. כיונן ופתילין תפולין על שפת הסדין לנוי. ועושים בהן קשרים ואין עשוין להתיר לעולם: ותבט של סנדל. אזנים שיש ברצועות של סנדל. אי׳ צריך להתיר הקשר שלהן בשעת טבילה שאין אותו קשר עשוי להתיר: בזמן שהיא חוצה. שהקשר מ׳ נלה שאין המים נכנסים לתוכה. ואומר יהיה זה כשהקשר מהדק יפה ואז אינו עשוי להתיר ולפי שהיא עשוי להתקים. אין צריך להתירו בשעת טבילה: של זרוע. קשר של תפלה של יד: בזמן שאינה עולה ויורדת. דמהדק הקשר הרבה ואין הרצועה עולה ויורדת בו: ואזני החמת. רצועה שיש בהם קשר ש מהדקין: תורמל. כיס גדולה של עור שנותנין הרועים ובלשון מקרא קרוי ילקוט: ד פרקסין. לבוש התחתון בעל השער והוא פתוח בכתפים. וכשלובשו קושרו על הכתף. ונשעת הפשטתו מתירו: ושפה של סדין צריך למתח. הקמטים שיש בשפתו העליונה. כדי שיבואו המים בין אותן הקמטים: למתח. לפשטן ולמשכן כמו וימתחם כאהל לשבת (ישעיה מ): ושניץ של סנדל. רצועות שקושרו בה: שיבעבעו. כשמטביל אדם בגד במים עולים כמין אבעבועות במים. ובגדן מכובסים ומבקש כופת עליהן מבתחילה המים לבעבע. מהרו. לפי שהוסקו המים הבוגים בו לפי

ע״כ מעשה כמו בגד דלא קפיד עד שיהיה חבי לדידיה: (טו) זה הכלל. למעט״ב (אות ר) דאתאן לכי״ע מדי כללא דאדם וכללא דכלים וקלא קשה דלא מני התם זה הכלל:

פרק י (א) חוצצין. מה שהידות סתומים בברזל ומהודקים ואין המים נכנסים בהן חוללים כיון שאין עומד להתקיים כך. מהר״ם: (ב) אם לא שיגא פיו רחב ביותר. מהר״ם: (ג) ונ״ל דאפי׳ במטהו על לדו אין המים נכנסים בו: (ד) דתפילין א״ל בדיקה. הכל ששם אומר אלו מבל אבי אחא כדי ומהר״ת כתב דאין מוליכין אותן אלא לבדוק הכתב ולא בשביל העילון לכבסו ולהקש כמו

פני המקוה. אבל כשהן מונים אין המים באין בכלו עד שיהוא מגעגען בכשאדם ימגיל סדין ואין יכול לשמטו שאין המקוה רחב כל כך. תוחבו במים כשהוא מקופל ומתוך כך מגעגעים המים ובכנסין מגעגע בידות שבאו המים בכלו: **ה מטבילן עד מקום המדה.** והשאר א"צ טבילה דכל העומד ליפתך כפתוך דמי ולא הוי סלינה למקום הפתך עצמו דבית הסתרים דכלים אין טעון ביאת המי'. כגון בלדם (ויתרי')

ה כל ידות הכלים שהן ארוכין. ועתיד [א]לקצוץ. מטבילן עד מקום המדה. רבי יהודה אומר עד שיטביל את כולו. שלשלת דלי גדול ד' טפחים ושל קטן י'. [ב]מטבילן עד מקום המדה. רש"א עד שיטביל את כל הטבעת. החבל שהוא קשור בקופה אינו חבור. אא"כ תפר: **ו** בש"א אין מטבילין חמין בצונן. ולא צונן בחמין. לא יפים ברעים. ולא רעים ביפים. ב"ה אומר מטבילין. כלי שהוא מלא משקין והטבילו. כאילו לא טבל. מלא מי רגלים. רואים אותם כאילו הם מים (ח). מלא מי חטאת. עד שירבו המים על מי חטאת (ט). רבי יוסי אומר אפי' כלי מחזיק כור. ואין בו אלא רביעית. כאילו לא טבל: **ז** כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה. בכחצי פרס. כל המשקין מצטרפין לפסול את הגויה. ברביעית. זה חומר בשותה משקין טמאין. מבמקוה. שעשו בו שאר המשקין כמים: **ח** אכל אוכלים טמאים. ושתה משקים טמאים. טבל והקיאן טמאים. מפני שאינן טהורים בגוף. שתה מים טמאים. טבל והקיאם. טהורים. מפני שהם טהורים בגוף. בלע טבעת טהורה. נכנס לאהל המת. הזה ושנה וטבל והקיאה. הרי היא כמות שהיתה. בלע טבעת טמאה. טובל

[א] ס"א [ב] נ"א מטבילין

כמו כד וכסא: (ה) דאוי כמי שאגען וזריעה מטהרת כמו בשמילי תרומה. רש"י: (ו) דר"ש גזרו דלמא חיים עלייהו ולא נגעי אהדדי. ור"מ לא גזרי. הר"ש: (ז) ומלא לאו דוקא אלא משום סיפא מי רגלים נקט ליה. הר"ש: (ח) מים. כלומר אע"פ שמראיהן חלוק ממראה מים אפ"ה כיון דמין מים הוא לא בעי רובא לבטולי ורואין כו'. תוס': (ט) שירבו כו'. הואיל והן אב הטומאה ומשיבי משום קדושתייהו לא בטלי אלא ברובא. תוי' (י) הר"מ. ואינה אלא לסמכתא דמי"ת דבר הוא

בית הסתרים דכלים על בית הסתרים דאדם דאינו בית הסתרים דאדם. כגי דאין טעונים ביאת מים. בעינן ראוי לביאת מים ובית הסתרים דכלים אפי' ראוי לביאת מים לא צריכי דאין אדם מקפיד בם: ר"א כו'. ואין הלכה כר"י: מטבילן עד מקום המדה. עד ד' לגדול ועד י' לקטן. והשאר מחובר וא"צ טבילה ואפי' כלה מדה למני סבעת שבשלשלת. א"צ להטביל אלא עד אלי טבע.: רש"א כו' עד שיטביל את כל הטבעת. בכלה המדה לחציו. ואין הלכה כר"ש: **ו** אין מטבילין חמין בצונן. דאוכלים ומשקין אין להם טהרה במקוה אלא הכלים בנשיאתו בלבד, ומשום

הסקה (י) ומגור ואין הסקה מועלת אלא ביין עם מינו (י) חמין בחמין ויפים ביפים ורעים ברעים אבל מין בשאינו מינו אין הסקה מועלת בהן ולא נטהרו המים: מלא משקין. כגון יין ושמן ומי פירות וכל משקין חוץ ממים: כאילו לא טבל. משום דמיילי. ודוקא שלא נשתנו מראיהן שלא נתבטלו במים (ז): מלא מי רגלים. דמי רגלים מין מים הן. רואין אותן כאילו הן מים. וכשהשיקו עליהן מי מקוה נעשו חבור להן ונא מיילי ונטהר הכלי וי"מ בגורסין רואין אותן כאילו הן יין ואם היו משתנים מראיהן ומוזרים למראה מים. ונתבטלים במים ונטהר הכלי. וכגרסא זו מוכח בתוספתא: **מלא מי חטאת.** מים שנתקדשו באפר פרה ומהם מזים על טמאי מתים: **עד שירבו המים על מי חטאת.** שיהיה רוב הכלי פנוי כדי שירבו מי מקוה הנכנסים בו על מי חטאת שהיו בתוכו. ואם לאו בדיין הוא בטומאתו והרי הן כשאר משקין שחוצצין בין הכלי ובין מי המקוה: כור. ל' סאין: **ואין בו אלא רביעית.** מי חטאת. או שאר משקין: **כאילו לא טבל.** דס"ל לר' יוסי רביעית משקין או רביעית מי חטאת שבתוך הכלי חוצצין בטבילה. ומוכלין אפי' בתוך כלי גדול עד שיפילו הרביעית של משקין או של מי חטאת וימזור ויטבילן ריקן. ואין הלכה כר"י: **ז כל האוכלים מצטרפין.** אבל אוכלים טמאים ונכנה מינים. ויש בכלן כחצי פרס שהן שני בילים לרמב"ם ובילה ומחצה לדברי הרמב"ם. מצטרפין לפסול גוייתו מלאכול בתרומה. וכן שתה מכמה מינים של שבעה משקין שהם מים יין שמן דבש חלב דם טל. שאלו בלבד נקראין משקין כלן מצטרפין זה עם זה לפסול את הגויה ברביעית הלוג דכתיב (ויקרא י"א) מכל האוכל אשר יאכל וכל משקה אשר ישתה למד (י) על האוכלין שכלן מצטרפין ועל משקין שכלן מצטרפין: **שעשו בו שאר משקין.** לפסול את הגוייה: **כמים.** ואין שאר משקין פוסלין את המקוה בשלשה לוגין כמים אי נמי אין שאר משקין משלימין שיעור מקוה למי שאר כנים. דכתיב מקוה מים. ולא מקוה של שאר משקין: **ח שתה משקין טמאין.** שאר משקין חוץ ממים: **שאינן טהורים בגוף.** לא עלתה להן טבילה בטבילת הגוף דאוכלין ומשקין חוץ ממים אין להם טהרה במקוה אבל שתה מים טמאין וטבל. טהורים בגוף. שיש להן טהרה במקוה ע"י השקה: **הרי היא כמות שהיתה.**

טהורה

שהורה כוונת שהיתה. שהוא מציל עליה בעודה בלועה שלא תיטמא: טובל ואוכל בתרומה. דכוונתה בלועה אינה מטמאה אחרים: בזמן שהוא נראה. על גופו מבחוץ: טובל ואוכל בתרומה. לא שנא מן טמא ולא שנא מן טהור. אינו חוצץ בטבילה כל זמן שאינו נראה:

טובל ואוכל בתרומה. הקיאה טמאה וטמאתו (יח). חץ שהוא תחוב באדם בזמן שהוא נראה. חוצץ. ואם אינו נראה. טובל (יט) ואוכל (יג) בתרומתו:

נשלמה מסכת מקואות

הוא: (יח) יצאתה. אבל באוכלין ומשקין טמאים לא שייך למתני הכי דהא אין מטמאין אדם אלא מ"מ דבר ע"י אכילה ושתיה: (יב) טובל. ולא דמי לבית הסתרים דבעינן ראוי לביאת מים.

הר"ש: (יג) ואוכל. לערב. הר"ת:

נשלמה מסכת מקואות

סליק מסכת מקואות

הניח נדה אחר כל אלו הטומאות (ר"ל התמורות והקלות) מפני שאינה טומאה כללית לכל מין האדם. הרמב"ם:

מסכת נדה

פרק א

שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן הלל אומר מפקידה לפקידה ואפי' לימים הרבה. וחכ"א לא כדברי זה. ולא כדברי זה. אלא מעת לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה. ומפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת. כל אשה שיש לה וסת. דיה שעתה. והמשמשת בעדים הרי זו כפקידה. וממעטת

שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן. משום דר"א אומר ד' נשים דיין שעתן תני נמי שמאי אומר כל הנשים לאפוקי מדר"א: דיין שעתן. נשים הרואות דם דיין שעתן לטמא טהרות שנגעו בהן משעת ראייתן ואילך. ולא אמרי' מקמי הכי נמי הוה דם. וכותלי בית הרחם העמידוהו (א) והיתה טמאה מקודם. דכל הנשים מטמאות בבית החיצון ואע"פ שלא יצא הדם לחוץ. דכתיב (ויקרא טו) דם יהיה זובה בבשרה מע"פ שהוא בבשר ולא יצא לחוץ טמא' וטעמא דשמאי דלא חיים דלמא מקמי הכי הוה דם משום דהוה אומר כן לבו של אדם נוקפו ולא יעמוד מללאכת חולה ולהכי אפילו רבנן לא אמרו: תמיד בשעת ביאה ופורש מאשתו ונמצא מבטל בנות ישראל מפריה ורביה: מפקידה לפקידה. בדקה היום ומצאה טהורה ובדקה לסוף שבוע ומצאה טמאה חוששין למגעה מבדיקה ראשונה ואילך שמא עם שלוק ידיה לאחה וכותלי בית הרחם העמידוהו. ולביטול פריה ורביה לא חיישינן דדוקא לטהרות הוא דמטמינן להו מפקידה לפקידה ולא לבעלה ושמאי אומר לטהרות נמי לא מטמינן דא"כ לבו נוקפו ופורש נמי מתשמיש: לא כדברי זה. שמאי דמיקל טפי ואינו עושה סייג לדבריו: ולא כדברי זה. הלל דמחמיר יותר מדאי דודאי כולי האי ימים רבים לא מוקמי כותלי בית הרחם דם: מעת לעת ממעטת ע"י מפקידה לפקידה. ב' זמנים הוזכרו באשה לטמא טהרות למפרע והלך אחר קל שבשניהן אם מפקידה לפקידה יותר על מעת לעת הלך אחר מעת לעת ולא תטמא אלא טהרות שנגעה בהתמול בשעה הזאת ואם מעת לעת יותר על מפקידה לפקידה כגון שבדקה עצמה שחרית ומצאה טהורה ועברית מצאה טמאה לא מטמינן אלא הנך טהרות דמבדיקת שחרית ואילך וטעמייהו דרבנן לפי שחכמים תקנו לבנות ישראל שיהיו בודקות שחרית וערבית שחרית להכשיר טהרות של לילה וערבית להכשיר טהרות של יום ואם בדקה שחרית ומצאה טהורה ערבית ומצאה טמאה הפקידה מהכות של יום וזו שישבה ימים רבים ולא בדקה כתקנת חכמים הפקידם עונה אחת יתירה משום קנס וכדי להשוות מדותיהם של חכמים שלא תחלוק בין היכא דבדקה שחרית להיכא דבדקה בצהרים (ב) לא רצו לחלק ולמעט ולהוסיף בזמן ונתנו זמן קבוע מעת לעת שלא ליתן דבריהם לשעורים והלכה כחכמים: על יד. אחר כמו ועל ידו מחזיק שהוא כמו ואחריו בספר (עזרא ג) (ג): וסת. קבוע שנקבע לה זמן שהורס ג' פעמים ובדקה בשעת וסתה (ד) ומצאה טמאה: דיה שעתה. ולא חיישינן דלמא מקמי הכי הוה דודאי אורח בזמנו נח (ה): והמשמשת בעדים. שבדקה עצמה בעדים דהיינו בפלין קודם תשמיש ולאחר תשמיש: הרי זו כפקידה. בגמרא מוקי למתני' דתרתי קתני וה"ק והמשמשת בעדים כלומר מעוה על אשה שתשמש בעדים

פרק א (א) ודין תורה כך הוא דליכא למיחש להכי. אלא דהלל עושה סייג לדבריו ושמאי משום ביטול פריה ורביה אינו עושה סייג. גמ': (ב) דהו"ל ג' עונות. היום. אמש. ואתמול למפרע עד צהרים. ומיהו אכתי לא ממעט אלא דליכא למעוטי ולא ליטמא למפרע רק עונה א' יותר מצהרים עד שחרים אבל מ"מ הר"ב להוסיף. לא ידענא מהיכי אתי להוסיף וכס"י לא כתב להוסיף: (ג) וסת. הימא למה הפסיק ושנה המשמשת בעדים ה"ל למתני מיד כילד דיה שעתה וי"ל דקמ"ל אע"ג שיש לה וסת צריכה לשמש בעדים ואע"ג דמפני ליה במ"ז הכא אשמעינן דלותה בדיקה חשובה למעט מעת לעת דהוי פדוס ולקמן בד' נשים דיין שעתן. תוי': (ד) דאי לאו הכי לא: (ה) לפקידה

פרים

ובמעטת על יד מעת לעת. ועל יד מפקידה לפקידה (ו): ב כיצד דיה שעתה. היתה יושבת במטה ועסוקה בטהרות ופרשה וראתה היא טמאה [א] וכולן טהורות אע"פ שאמרו מטמאה מעת לעת אינה מונה אלא משעה שראתה: ג ר"א ד' נשים דיין שעתן. בתולה מעוברת מניקה וזקנה. א"ר יהושע אני לא שמעתי. אלא בתולה אבל הלכה כר"א: ד איזו היא בתולה. כל שלא ראתה דם מימיה. אע"פ שנשואה. מעוברת משיודע עוברה. מניקה עד שתגמול את בנה. נתנה בנה למניקה. גמלתו. או מתה רמ"א מטמאה מעת לעת. וחכ"א דיה שעתה: ה איזוהי זקנה. כל שעברו עליה ג' עונות סמוך לזקנתה. ר"א כל אשה שעברו עליה ג' עונות דיה שעתה. רבי יוסי אומר מעוברת ומניקה שעברו עליהן ג' עונות דיין שעתן: ו במה אמרו דיה שעתה. בראייה ראשונה אבל בשנייה מטמאה מעת לעת ואם ראתה הראשונה מאונס אף השנייה דיה שעתה: ז אע"פ שאמרו דיה שעתה צריכה להיות בודקת. חוץ מן הנדה והיושבת על דם טוהר (יג). ומשמשת בעדים. חוץ מיושבת על דם [ב] טוהר. ובתולה שדמיה טהורים. ופעמים צריכה להיות בודקת, בשחרית

[א] גמ' ור"ן [ב] פ"א

עדים א' לפני תשמיש וא' לאחר תשמיש [illegible] כעד של אחר תשמיש הרי הוא כפקידה: [illegible] על יד מעת לעת ועל יד מפקידה לפקידה. דמהו דתימא אתא תרוייהו ספק דם [illegible]: ס"ז ולא לבעי פקידה, קמ"ל. ואם שמשה בעדים בעדי' ובדקה אחרי כן בערב ומצאה טמא' לא חשבינן טהרות דמבדיקת שחרית עד תשמיש טהרי בשפת תשמיש בדקה ומצאה טהורה ואע"ג דבדיקה שקודם תשמיש לא הוזכר בדיקה מעליותא. שמתוך שהיא בהולה לבעלה אינה מכנסת העד לחורים ולסדקין. בדיקה בעד שלאחר תשמיש בדיקה מעליותא היא והויא כפקידה כדאמרן: ב היתה יושבת במטה ועסוקה בטהרות. הא דלא תני היתה עסוקה בטהרות ופרשה וראתה וקתני היתה יושבת במטה, לאשמועינן דמשום דיש לה וסת דיה שעתה המטה נמי טהורה כדקתני וכולן טהורות, הא אם אין לה וסת דמטמאה מעת לעת המטה נמי טמאה (ז). כמסכת כלים שנויה שמטמאה טומאה חמורה לטמא אדם לטמא בגדים כשעלין: אע"פ שאמרו. אשה שאין לה וסת מטמאה מעת לעת: אינה מונה. ימי נדה. אלא משעה שראתה: ג ד' נשים דיין שעתן. דאין רגילות לראות דם: אבל הלכה כר' אליעזר. והכי מסיק בגמרא (ח) דהלכה כר"א: ד משיודע עוברה. לסוף ג' חדשים ויום שנתעברה: עד שתגמול. עד שיהיו לבנה כ"ד חדש. ואפי' היא תוך כ"ד חדש דיה שעתה (ט) שהיולדת אבריה מתפרקים ואין דמה חוזר עד אחר כ"ד חדש ומשם ואילך הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה ואע"פ שמניקה והולכת ארבעה וה' שנים: גמלתו [illegible] רמ"א מטמאה מעת לעת. דסבר ר"מ דם נעכר ונעשה חלב (י). וכשאינה מניקה אפי' קודם כ"ד חדש חוזר הדם למקומו וחוזרת להיות רואה ואין הלכה כר"מ: ה כל שעברו עליה שלש עונות. עונה בינונית היא ל' יום ומכיון שעברו עליה שלש עונות בינונית אחר שהגיעה סמוך לזקנתה דיה שעתה וסמוך לזקנתה מקרי כל שקורים לה אימא אימא בפניה (יא) ואינה מקפדת: כל אשה. ואפי' אינה זקנה ועברו עליה ג' עונות ולא ראתה דיה שעתה: מעוברת ומניקה. שעברו עליהן שלש עונות אבל לא עברו עליהן לא. וקמ"ל דאמר מעוברת משיודע העובר (יב) ומניקה משתגמל ואין הלכה לא כר"א ולא כר' יוסי: ו ובמה אמרו. ארבע נשים דיין שעתן: בראיה ראשונה. שראתה הבתולה. והמעוברת והמניקה והזקנה לאחר שעברו עליה שלשה עונות ונסתה זקנתה: אבל בשניה מטמאה מעת לעת. שהרי חזרה לקדמותה להיות רואה [illegible] זה: מאונס. כגון דקפצה וראתה או נשאת משא או שאכלה דבר המגיר הדם: ז אע"פ שאמרו. אשה שיש לה וסת. דיה שעתה. צריכה להיות בודקת בכל יום שחרית וערבית כשאר נשים: חוץ מן הנדה. כשראתה יום א' טמאה שבעה ואינה צריכה בדיקה כל שבעה שהרי בלא ראיה היא טמאה כל שבעה: והיושבת על דם טוהר. דלמה לה בדיקה אפילו תראה דם טוהר היא: ומשמשת בעדים. אע"פ שיש לה וסת צריכה לבדוק לפני תשמיש ולאחר תשמיש. ודוקא כשהיא עסוקה בטהרות. דאמו דבעיא בדיקה לטהרות בעיא נמי בדיקה לבעלה. אבל אשה שאינה עסוקה בטהרות לבעלה לא בעיא בדיקה (יג): ובתולה שדמיה טהורים. ארבע לילות לב"ש. ולב"ה עד שתחיה המכה של בעילה היא אינה צריכה [illegible] בגדים שהרי [illegible] [illegible] ואפי' [illegible] נראית דנים. [illegible] תשמיש נשתנה אבל שחרית וערבית צריכה בדיקה [illegible] דם שמשה אחר בעילה [illegible] (יד) [illegible] דם בעילה ראשונה.

(ו) לפקידה. ולאפוקי דמ"ד כיון דאמן מועט אלא לא חשו רבנן בפקידה דטהרות קמ"ל: (ז) דספק טומאה הבלה בידי אדם נשאלין עליה אפי' בכלי מונח ע"ג קרקע. גמ': (ח) שלפ"ה אין למדין ממה שנאמר הלכה במשנה גמ'. שההלכות לא הוקבעו אלא בדברי רבינו כו'. רש"י: (ט) לרבנן הוא [illegible] ככי: (י) כדכתיב [illegible] מאחר מפנא (שלב הדם) [illegible] האדם. בשעת. כלומר [illegible] של עולם. ורבנן אר"י [illegible] כ"ש לומר אלו מי [illegible] שהמזי' ומזין עליו טהור [illegible] מאה. גמ': (יא) בירר [illegible] בדעתה תלויה הדבר [illegible] כל שאומרים לקודמת אימא. הר': (יב) אע"פ שלא [illegible] מארבעים בלא ג' חדשי': (יג) מאן כו'. וקמ"ל דאין [illegible] קבעה וסת בימי נדה [illegible] טוהר. גמ': (יד) ואפי' אין לה וסת לפירש"י: (טו) [illegible] דלפני תשמיש לא בעינן בדיקה [illegible] דלאחר תשמיש לא בעי בדיקה לפני תשמיש נמי לא [illegible] לבעלה לא בעי בדיקה אלא לטהרות והכא ליכא תנו רש"י:

בשחרית ובין השמשות. ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה. יתירה עליהן כהנות בשעה שהן אוכלות בתרומה. רבי יהודה אומר אף בשעת עברתן מלאכול בתרומה:

פרק ב **כל** היד המרבה לבדוק בנשים משובחת. ובאנשים תקצץ. החרשת. והשוטה. והסומא. ושנטרפה דעתה. אם יש להן פקחות. מתקנות אותן והן אוכלות בתרומה. דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים אחד לו ואחד לה. הצנועות מתקנות להן שלישי. לתקן את הבית: **ב** נמצא על שלו טמאין. וחייבין קרבן (ה). נמצא על שלה אותיום. טמאין וחייבין קרבן. נמצא על שלה לאחר זמן. טמאים מספק. ופטורין מן הקרבן: **ג** איזה אחר זמן כדי שתרד מן המטה. ותדיח פניה (ו). ואח"כ מטמאה מעת לעת. ואינה מטמאה את בועלה. רע"א אף מטמאה את בועלה. ומודים חכמים לר"ע ברואה כתם שמטמאה את בועלה (ח): **ד** כל הנשים בחזקת טהרה (ט) לבעליהן. הבאין מן הדרך. נשיהן להן בחזקת טהרה. בש"א צריכה [א] שני עדים על כל תשמיש ותשמיש (י). או תשמש לאור הנר. בית הלל אומר

[א] נמי ויכדי

דיה

ואם נשתנו מראה דמים שלה שמא שרגלים לדבר שאין זה דם בתולים: שחרית ובין השמשות. שחרית להכשיר טהרות של לילה שאם תמצא טהורה תדע שלא ראתה בלילה. ולכשתמצא ערבית טמאה ילאו אלו מספק. ובין השמשות להכשיר טהרות שנתעסקה בהן ביום: ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה. שמכינה עצמה לשמש עם בעלה: ר"י אף בשעת עברתן מלאכול בתרומ'. אף לאחר שאכלו בתרומה צריכה לבדוק עצמה לתקן שירי תרומו' שבפניה שאם תמצא עכשיו טהורה כשתבדוק ערבית כשפוסקת ותמצא טמאה לא יהיה שירי התרומ' בכלל טומאה למפרע שהרי בדקה לאחר שעברתה ואין הלכה כר"י:

פרק ב **כל** היד המרבה לבדוק. שבודקת תמיד שמא ראתה: ובאנשים. שבודק עצמו תמיד (א) בשמתו שמא יצא ממנו קרי (ב): תקצץ. שמתחמם ומרגיש כשממשמש באמה ומוציא ש"ז לבטלה (ג): והסומא. אינה משנה. ודמויה היא אלא בודקת לעצמה ונראת לחברותיה: ושנטרפה דעתה. מחמת חולי: מתקנות אותן. בודקות אותן ומטבילין אותן: ה"ג הצנועות מתקנות להן שלישי לתקן את הבית. כלומר לבדוק לפני תשמיש ולהכין עצמה לבעלה. וה"ה לכל הנשים כדתנן בפ"ק ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה. והא דנקט צנועות משום דלצנועות עד שבודקת בו לפני תשמיש זה אין בודקת בו לפני תשמיש אחר (ד). לפי שמטונף וכהה מראית לבוער בבדיקה לאחבונה ושוב אין נראית בו שפה כחרדל: **ב** נמצא דם על שלו. אפילו שהה זמן ארוך לאחר בעילה קודם קנוח בידוע שהיה דם בשעת תשמיש: טמאין. שניהם טומאת שבעה כדין בועל נדה: אותיום. תיכף ואין לו דומה במשנה: טמאים מספק. שניהם טמאים ז' ימים ומיהו טומאת ספק היא לתלות אבל לא לשרוף: פטורים מן הקרבן. מחטאת קבועה. אבל חייבים באשם תלוי: **ג** ותדיח את פניה. קנוח שלמטה: ואח"כ. כלומר אם שהתה יותר משיעור זה: מטמאה מעת לעת. טהרות שנתעסקה בהן. כדין נדה כדאמרינן בפ"ק: ואינה מטמאה את בועלה. טומאת ז' אלא טומאת ערב כדין כל נוגע בנדה (ז): רע"א אף מטמאה את בועלה. דסבר ר"ע כל מע"ל מטמאה את בועלה טומאת שבעה מספק. ואין הלכה כר"ע: ומודים חכמים לר"ע ברואה כתם. ואע"ג דבטומאת מעת לעת אמרו חכמים שאינה מטמאה את בועלה. לפי בטומאת מע"ל אינה אלא מדרבנן. מודים הם ברואה כתם. דאע"ג דטומאת כתמים דרבנן. מטמאה את בועלה טומאת ז': **ד** כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן. וא"צ לשאול לה אם היא טהורה וה"מ כשהניחה בחזקת טהורה: הבאין מן הדרך נשיהן להן בחזקת טהרה. דסד"א ה"מ היכא דאיתיה בעתא דרמיא אנפשה ובדקה. אבל היכא דליתיה בעתא. דלא רמיא אנפשה. קמ"ל. קא משמע לן: שני עדים על כל תשמיש. אחד לפניו. ואחד לאחריו. ולמחר תעיין בהם: או תשמש (יא) לאור הנר. ותבדוק לאחר תשמיש. עד שקנחה בו

פרק ב (א) כ"ם רש"י במשנה לפי הס"ד כדרכו תמיד אבל הר"ב ז"ל לפרש כמסקנת הגמ' דמרבה אנשים קאי אבל אנשים אפי' אדא זימנא נמי לא שמא יוציא ש"ז לבטלה. ועיין תוי"ט: (ב) לאמוקי לפניך אב דאף הוא משונה בנשים. גמ'. כדי למתח כאותו ב' לטומאה וב' לקרבן. רש"י: (ג) וכאלו מביא מבול לעולם ואיכא מ"ד דחייב מיתה בידי שמים וכאלו שופך דמים וכעובד ע"ג. כדאיתא בגמ': (ד) והו דקמ"ל הכא וכן נמי הא דאף לו מתקנת עד והך דהכא ודלעיל מיירי לטהרות אבל לבעלה א"צ בדיקה כלל. ועתוי"ט: (ה) קרבן ואין לחוש לדם מאכולת: (ו) שאחר כו' ותדיח כו'. בעד שבידה. ואי אין עד בידה כדי שתושיט ידה לתחת הכר אב הכסת ותטול עד ותבדוק בו. גמ': (ז) מדרבנן כדין מעת לעת דמטמאה משכב כו' כ"ש היא עצמה. רש"י: (ח) שמטמאה כו'. פירוש מכאן ולהבא. וטעמא התם אין שור שחוט לפניך הכא שור שחוט מי' (דאין לה במה לתלות ומיום שלבשתו היא בספק זה רש"י) גמ': (ט) בחזקת כו'. כשלא הגיע עת וסתה ואם אין לה וסת שלא עברו ל' יום לראייתה דוסתות דאורייתא. ולמ"ד וסתות דרבנן אפי' הגיע אלא ששהתה שיעור שתטבול נמי שרי'. דכיון דוסתות דרבנן ספק טבילה מוציאה מידי ספק ראיה וכן הוא מסקנת הפוסקים אלא דהר"ב לא פי' כן. בספ"ד: (י) על כל כו'. טעמא מפרש בגמרא דחיישינן שמא תראה טפת דם ויעמידוהו כותלי בית הרחם (לפי שעה) ותחשמ' ש"ז בביאה (כלהבונה) וכי בדקה לאחר שמשים אחרון לא מינכר ואע"ג דהשתא נמי לא ידעינן עד למחר מיהו בעינן תוכיחה קיים דאלו"ה מה הועילו בתקנתן. רש"י: (יא) וקשה דכי בדקה לאור הנר שני ובגמרא מפיק דהתשמש לאור

לומר שכר ה"ז מגונה אלא שיאמר לו תבדוק: (יב) והספר הקשו על פי' זה ומסקי דלבית הלל נמי בדקי אחר כל השמשים אלא דלא מצרכי חדש ואפילו לצנועות משום דלא לא כ"מ בחדש דליכא כוב לכלוך מש"ז. ועתוי"ט: (יג) אף כו'. דה"נ מלקא הוא דלקי. גמ': (יד) דדם כדום נפקא ליה מקרא בתוספתא דשבת ור"מ יליף מי לדם טוהר בג"ש ורבנן לית להו הך ג"ש. ועתוי"ט: (טו) לכאורה כ"ל ס"ק אבל מסקנת הפוסקים כחכמים והיינו ר"י וקשה דלעיל פסק כת"ק: (טז) ונקט שחור קד"א הואיל ואמרינן שחור אדום הוא אלא שלקה הלכך אפי' דיהה מכן נמי ליטמא קמ"ל. גמ': (יז) בין שיצאה הדם מן הלול ולפנים בין מן הלול ולחוץ. הר"ש: (יח) וכן הלכה שעוה וזהב כל שאינו נוטה לאדמומית. ב"י:

דיה בשני עדים כל הלילה. אחד לפני תשמיש ראשון ואחד לאחר תשמיש אחרון (יג) ואע"ג דמשמשא ולא ידעה אי רואה דם ביני וביני. בין לב"ש בין לב"ה לא אכפת לן. דלא הוזכרו אלא לעושי טהרות: ה החדר והעליה והפרוזדור. חדר מבפנים. ופרוזדור מבחוץ. שניהם זה אצל זה. חדר לצד אחוריה. ופרוזדור לפניה. ועליה בנויה על שתיהן ונקב יש בין עליה לפרוזדור ונקרא לול. ופעמים יורד דם מן העלייה לפרוזדור דרך הלול. ומתחלה דם למטה באמצע פרוזדור. ודרך שם דמים יוצאים: דם החדר טמא. דהיינו דם המקור: ספקו טמא. מספק טמא טומאה ודאית: שחזקתו מן המקור. ולא אמרינן שמא מן העליה בא. דתלי עליה

דיה בשני עדים כל הלילה: ה משל משלו חכמים באשה. החדר. והפרוזדור. והעלייה. דם החדר. טמא. נמצא בפרוזדור. ספקו טמא. לפי שחזקתו מן המקור: ו ה' דמים טמאים באשה. האדום. והשחור. וכקרן כרכום וכמימי אדמה. וכמזוג. בית שמאי אומרים אף כמימי תלתן. וכמימי בשר צלי (יג). ובית הלל מטהרין. הירוק. עקביא בן מהללאל מטמא. וחכמים מטהרים. אר"מ אם אינו מטמא משום כתם. מטמא משום משקה. ר' יוסי אומר לא כך ולא כך: ז איזהו אדום. כדם המכה. שחור כחרת. עמוק מכן. טמא. דיהה מכן. טהור. וכקרן כרכום כברור שבו. וכמימי אדמה. מבקעת בית כרם. ומציף מים. וכמזוג. שני חלקים מים. ואחד יין. מן היין השרוני:

המפלת

טהורים הן. אלא עשאוהו כאילו ודאי בא מן המקור וה"מ כשנמצא מן הלול ולפנים לצד החדר. אבל נמצא מן הלול ולחוץ אינו טמא טומאה ודאית לשרוף אלא ספיקו טמא לתלות. שהרי בי דמים יוצאין דרך שם. דמי החדר ודמי העליה. ולא ידעינן מהי אתא: ו ה' דמים טמאים. דבי פעמים כתיב דמיה בקרא בטומאת דוים שבאשה (ויקרא כ) והיא גלתה את מקור דמיה (שם יב) וטהרה ממקור דמיה ומעוט דמיה בי הרי ד' דמים. אודם. וקרן כרכום. וכמימי אדמה. ומזוג והשחור בכלל אדום הוא והכי אמרינן בגמ' האי שחור אדום הוא אלא שלקה וקרן כרכום כמראה זיו הכרכום ל' כי קרן עור פניו (שמות לד): וכמימי אדמה. כלן מפרש להו לקמן במתני': וכמזוג. כיין אדום המזוג במים: כמימי תלתן. מים ששורין בהן תלתן פינקריקו"ו בלע"ז: וכמימי בשר צלי. תוסל היוצא מבשר צלי: וב"ה מטהרין. וג' מחלוקת בדבר ת"ק דאמר ה' דמים טמאים ותו לא ס"ל דמימי תלתן ומימי בשר צלי תולין לא אוכלין ולא שורפין וב"ש מטמאין ושורפים עליהם תרומה וקדשים. וב"ה מטהרין לגמרי והכי כת"ק דתולין: עקביא בן מהללאל מטמא. דס"ל האי ירוק כקרן כרכום הוא אלא שלקה וירוק דמטמא עקביא בן מהללאל דהיינו כמראה אתרוג. ולא כמראה כרתי שאינו נוטה לאדמימות כלל: וחכמים מטהרים. וג' מחלוקת כמי בירוק. ת"ק סבר תולין לא אוכלים ולא שורפים, ועקביא בן מהללאל מטמא ושורפים. וחכמים מטהרין ואוכלים והלכה כת"ק: אם אינו מטמא משום כתם. להיותו חשוב מן הדמים שמטמאין באשה: מטמא משום משקה. ומכשיר הוא דם להכשיר הזרעים לקבל טומאה ככל שאר דם (יז) שהוא אחד מן השבעה משקין שמכשירין את הזרעים: לא כך ולא כך. לא מטמא משום כתם ולא מכשיר את הזרעים. והלכה כר"י. והוא חכמים (יח) דפליגי אעקביא: ז כדם המכה. כדם של עוף שחוט שהוא אדום הרבה, ובתחלת שחיטתו של עוף. ולא כדם של כולה שחיטה שדם שחיטה משתנה והולך. ואית דאמרי כדם המכה של חקיקה: כחרת. כמראה הדיו שבשולי הכלי שהוא שחור הרבה, ולא כמראה הדיו שבראש הכלי שהוא קלוש ואינו שחור כל כך. פירוש אחר חרת. אדרמינ"ט בלע"ז שמשחירין בו העורות כמו חרתא דאושכפי [דמגילה כ"ד]: עמוק מכן. שעמוק במראה שחרורית. כלומר שחור יותר מחרת: דיהה. שכהית מראיתו ואינו שחור כל כך. והוא הדין לכל דמים טמאים (טז) דכולהו עמוק מכן טמא. דיהה מכאן טהור. חוץ מיין המזוג. שאין עמוק בין דיהה. טהור: כברור שבו. שיש עלין בהירים ביותר אדמדמות יותר מחבריהן. ושלש שורות של עלין יש בכרכום. וכל שורה שלשה עלין. ואין בודקין אלא בשורה האמצעית. והעלה האמצעי שבשורה האמצעית. המשובח שבכולן לבדיקה: מבקעת בית כרם. מקום ידוע בארץ ישראל שעפרו אדום: ומציף מים. נותן מים על העפר: עד שיהיו המים צפין ע"ג האדמה. ומערערין אותן עכורים. ואין מסננים אותן צלולים: וכמזוג. כיצד ב' חלקים מים ואחד יין: מן היין השרוני. הבא מארץ השרון. מקום ידוע בארץ ישראל. פי' יין העשוי מן הגפנים. הנטועים בבקעה ובעמק. לשון שבולת השרון. ובזמן הזה כל מה שתראה באשה מאותו מקום. טמא (יז). חוץ מן הלבן והירוק. ותימיה לא שמענו מי שהתיר שום מראה דם. אלא הלבן והירוק כברתי (יח) בלבד:

המפלת

פ"ג **המפלת** חתיכה. אם יש עמה (א) דם טמאה. ואם לאו טהורה. ר' יהודה אומר. בין כך ובין כך. טמאה: **ב** המפלת כמין קליפה. כמין שערה. כמין עפר. כמין יבחושים אדומים. תטיל למים. אם נמוחו. טמאה. א(ואם לאו. טהורה). המפלת כמין דגים. חגבים. שקצים ורמשים. אם יש עמהם דם. טמאה. ואם לאו. טהורה. המפלת מין בהמה חיה ועוף (ד). בין טמאין. בין טהורים. אם זכר. תשב לזכר. ואם נקבה. תשב לנקבה. ואם אין ידוע. תשב לזכר ולנקבה. דברי ר"מ. וחכ"א. כל שאין בו מצורת אדם. אינו ולד: **ג** המפלת שפיר. מלא מים. מלא דם. מלא גנונים. אינה חוששת לולד. ואם היה מרוקם. תשב לזכר ולנקבה: **ד** המפלת סנדל או שליא. תשב לזכר ולנקבה. שליא בבית הבית טמא. לא שהשליא ולד. אלא שאין שליא בלא ולד. רש"א נימוק הולד עד שלא יצא: **ה** המפלת טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר ולנקבה. טומטום וזכר. אנדרוגינוס וזכר. תשב לזכר ולנקבה. טומטום ונקבה. אנדרוגינוס ונקבה. תשב לנקבה בלבד. יצא מחותך או מסורס. משיצא רובו הרי הוא כילוד. יצא כדרכו. עד שיצא רוב ראשו. ואיזהו רוב ראשו. משיצא פדחתו: **ו** המפלת ואין ידוע מה הוא. תשב לזכר ולנקבה. אין ידוע אם ולד היה

א נ"א ל"ג

פרק ג **המפלת** אם יש עמה דם טמאה. מה: ואם לאו טהורה. דסבר ת"ק אפשר לפתיחת הקבר בלא דם (ג). ואפי' מצא דם בתוך החתיכה טהורה. דדם חתיכה הוא ולא דם נדה: רבי יהודה אומר בין כך ובין כך טמאה. דסבר ר"י א"א לפתיחת הקבר בלא דם. וכיון שהפילה חתיכה. ודאי דם היה שם. אלא שאבד במיעוטו ולא נראה. ואין הלכה כר"י: **ב** כמין שערה. שער: יבחושין. יתושין: תטיל למים. שורקין ויש הם אותם במים הפושרין כ"ד שעות: אם נמוחו טמאה. משום נדה דדם הוא: אם יש עמהן דם טמאה ואם לאו טהורה. מתניתין כרבנן דפליגי עליה דר"י לעיל. וסברי דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם (ג): וחכ"א כל שאין בו מצורת אדם אינו ולד. הכל מודים בולד גופו כצורת חיה ופניו פני אדם שהוא חשוב ולד. גופו אדם ופניו פני חיה הרי הוא חיה ואין זה ולד. דבתר צורת פנים אזלינן. לא נחלקו אלא במי שקלסתר פניו כפני אדם. וקלסתר כפני בהמה. ואפי' רוב פניו כפני אדם ועין אחת שבראשו בלבד. כעין של בהמה. רבי מאיר אומר כל צורת אדם צריכה. וכיון שיש לו עין כבהמה. אין זה ולד. ורבנן סברי. כל שאין בו מצורת אדם כלל. ואפי' מקצת צורה אין לו. אינו ולד. אבל יש בו מקצת צורה. הוי זה ולד. והלכה כחכמים: **ג** שפיר. חתיכה של בשר. ואם יש בה צורת אדם נקרא שפיר מרוקם. ואני שמעתי שהוא כשפופרת של ביצה לפיכך נקרא שפיר: מלא גנונים. מלא גוונים הרבה (ה). פ"א גנונים. תולעים שחתיכות הבשר מתוכה חתיכות חתיכות דקות. כעין תולעים: אינה חוששת לולד. ואינה טמאה לידה. ואם יש עמהן דם אינה חוששת אפילו משום נדה: תשב לזכר ולנקבה. טמאה שבועים כיולדת נקבה. ואין לה דם טוהר אלא שלשים ושלשה ימים (ו) כיולדת זכר הואיל ואינו נכר אם זכר אם נקבה. נותנים עליו חומרי זכר וחומרי נקבה: **ד** סנדל. חתיכת בשר עשויה כדמות לשון של שור ומפני שיש לה צורת סנדל. קורין לה סנדל והוא רגיל לבוא עם ולד (ז). וי"מ סנדל שנאוי ולד (נ"ל ולד): שליא. כמין קרום שהולד מונח בתוכה. ותחלתה כחוט של ערב. וכשהיא הולכת ורוחבת. רחבה כתורמס. וחלולה כחצוצרת. ואין שליא פחותה מטפח: הבית טמא. משום אהל המת. דולד שוה בה ומת: נימוק הולד. ונעשה דם ונתערב בדם הלידה ובטל ברוב. ואין הבית טמא. ואין הלכה כר"ש (ח): **ה** תשב לזכר ולנקבה. טמאה שבועים כנקבה. וימי טוהר שלה ל"ג יום בלבד. כזכר: טומטום וזכר אנדרוגינוס וזכר. כגון שילדה תאומים אחד טומטום או אנדרוגינוס. והאחד זכר ודאי: תשב לזכר ולנקבה. ולא אמרינן נדחאי זכר ודאי האי נמי זכר: תשב לנקבה בלבד. דאפי' הוי טומטום זכר. בתר נקבות אזלינן דכל ימי זכר בין לטומאה בין לטהרה. נבלעים תוך של נקבה: מחותך. איברים איברים: מסורס. לשון הפוך הוא. כמו סרס המקרא ודרשהו: משיצא רובו הרי הוא כילוד. וראשו כרובו (ט). הלכך משיצא ראשו של מחותך (י) אע"פ שכל הגוף נפלים. הרי הוא כילוד: פדחתו. מצחו: **ו** ואין ידוע מה הוא. אם זכר או נקבה: תשב לזכר ולנקבה.

פרק ג (א) **עמה**. אין בתוכה לא גפי שהוא דם חתיכה לא דם נדה. הר"מ: (ב) שלומר פתיחת הקבר דלאו לידה היא דאי לידה היא בלא דם נמי טמאה כו'. רש"י: (ג) ומדיסא דכמין שערה כו' לא משמע ליה דמוצעין ניהו ולא שייך בהו פתיחת קבר. תו' ועיין תוי"ט: (ד) כמין בהמה כו'. הואיל ושור שבעין הוי עגול בבהמה כשל אדם אבל דדגים לאו עגול הוא. והא דלא תני נמי דה"א בנחש הוא דפליגי רבנן עליה דר"מ דלא כתיב ביה יצירה אבל בהמה ומים לא פליגי דכתיב בהו יצירה כאדם. גמ': (ה) ולכך לא חיישינן דלמא ולד הוי וכמוס דדם איתא דנימוח כולה בכדי גוונא הוי קאי. גמ': (ו) לשון רש"י במשנה דלעיל וימי טוהר כלים לסוף מ': (ז) כלומר שרגילות הוא שעם ולד יבוא סנדל אבל אין סנדל שאין עמו ולד ובשביל סנדל תשב לזכר ולנקבה דספק זכר וספק נקבה הוא ולא הולד אחר נקבה הסנדל לא מעלה ולא מוריד אפילו לימי טהרה וכי איצטריך תשב לזכר ולנקבה כגון שהולד השני זכר דיהבינן לה חומרת טומאה דנקבה בשביל הסנדל וימי טוהר לזכר לחומרא. גמ': (ח) וכ"פ הר"מ. וקשה הלכתא אהלכתא דפ"ג דבכורות ומ"מ הר"ב י"ל דלא ס"ל שם כהר"מ דטעמא משום ביטול ברוב אלא משום דולד היה אבל נפסד ומפני כן אינו נכר: (ט) היינו אם לא יצא ממש מסופך וגם לא כדרכו: (י) לאו אמחותך דמתני' קאי אלא מחותך ויוצא כדרכו. ומתני'

היה (יח). אם לאו. תשב לזכר. ולנקבה. ולנדה: ז המפלת ליום ארבעים. אינה חוששת לולד. ליום ארבעים וא'. תשב לזכר. ולנקבה. ולנדה. רבי ישמעאל אומר יום ארבעים ואחד. תשב לזכר ולנדה. יום שמונים וא' תשב לזכר ולנקבה ולנדה. שהזכר נגמר לארבעים ואחד. והנקבה לשמונים ואחד. וחכ"א אחד בריית הזכר וא' בריית הנקבה זה וזה לארבעים ואחד:

פרק ד **בנות** כותים נדות מעריסתן. והכותים מטמאים משכב תחתון כעליון. מפני שהן בועלי נדות (ג). והן יושבות על כל דם א(ודם). ואין חייבין עליהן על ביאת מקדש. ואין שורפין עליהם את התרומה. מפני שטומאתן ספק:

בנות

א נ"א ל"ג

ימי טוהר לזכר. וימי טומאה לנקבה: לזכר ולנקבה ולנדה. כלומר כשתראה תהא נדה שאין לה ימי טוהר. דשמא ולד הוא. וטובלת לסוף ז' כיולדת זכר (יג) דתניא טבילה בזמנה מצוה. וטובלת יום ארבעים. כגון ילדה זכר שטבלה לסוף ז'. ואינה טהורה לקדש ולמקדש עד מלאת הארבעים. צריכה טבילה אחרת לסוף המ'. ואח"כ צריכה לטבול לסוף פ' יום כיולדת זכר אע"פ שאין טבילה זו מועלת לה כלום שהרי אינה טהורה לקדש ולמקדש עד מלאת שמנים. כיולדת נקבה: ז המפלת ליום ארבעים. לטבילתה: אינה חוששת לולד. שלא נגמרה יצירתו עד שיכלו כל ארבעים יום: ולנדה. כשתראה תהא נדה דלמא ליכא ולד ואין כאן ימי טוהר: יום ארבעים וא' תשב לזכר. ז' ימי טומאה אפי' בלידה יבישתא שאינה נדה אבל שבועים דנקבה אינה יושבת כדקתני טעמא שיצירת נקבה לשמונים ואחד ואין הלכה כרבי ישמעאל: וחכ"א כו'. חכמים היינו ת"ק אלא משום דנשתבר טעמיה דר' ישמעאל (יג) טפי מדת"ק הדר תני ושנאה בל' חכמים לאשמועינן דהלכה כחכמים ואף ע"פ שמסתברא כרבי ישמעאל בגלו:

פרק ד **בנות** כותים נדות מעריסתן. מקטנותן שהן מונחות בעריסה גזרו בהו רבנן דליהוו משום נדה דכתיב (ויקרא טו) ואשה כי תהיה זבה. ותניא אין לי אלא אשה שהיא גדולה. תינוקת בת יום א' לנדה מנין ת"ל ואשה וכותים לא דרשי אשה ואשה וכי חזיין קטנות לא מפרשי להו הלכך גזרו בהו רבנן דליטמו כלהו (א): ומטמאין משכב התחתון כעליון. תחתונו של בועל נדה טמא כעליונו של זב מה עליונו של זב אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין אף תחתונו של בועל נדה אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין ועליונו של זב הוא הדבר הנישא ע"ג הזב. נפקא לן מקרא דאינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלים ומשקים דכתיב (שם) והנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא מאי תחתיו אילימא תחתיו דזב מכל אשר יגע במשכבו נפקא אלא הנוגע בכל אשר יהיה הזב תחתיו יטמא ומדלא ערבינהו וכתוב וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו והנושא אותם יכבס בגדיו ואפסקינהו ביטמא. מכלל דהאי יטמא לאו באדם וכלים איירי. אלא באוכלים ומשקים וכותים שהן בועלי נדות מטמאים משכב התחתון שלהן אוכלים ומשקין אבל לא אדם וכלים כעליונו של זב שגם הוא מטמא אוכלים ומשקים לא אדם וכלים וכל הדברים הללו לא נאמרו אלא בזמן שהיו הכותים מחזיקים בתורה ומדקדקים בהרבה מצות כישראל אבל לאחר שבדקו ומצאו להם כדמות יונה בראש הר גריזים שהיו עובדים אותה עשאום כנכרים גמורים לכל דבריהם. בין לענין טומאה וטהרה בין לשאר דינים שבתורה אין הפרש בינם לבין הנכרים כלל: והן יושבות על כל דם. כלומר לפיכך הכותים הם בועלי נדות לפי שהן יושבות על כל דם (ג). דכל דם שרואה בין אדום בין ירוק. יושבת עליו ימי נדות וזו תקלה היא להם. שאם רואה דם ירוק היום. ומתחלת למנות מהיום ז' ימי נדה. ואם תראה באותם ימי נדות דם אדום. אינה מונה אלא מיום ראיה ראשונה. ואותו דם טהור היה. ומראיה שניה היא צריכה למנות: ואין חייבין עליהן. הנוגע או נתכבה באותן בגדים ונכנס למקדש פטור מקרבן (ד) או אם נגעו אותן בגדים של משכב שלהן בתרומה. תולין: מפני שטומאתן ספק. דלא ידעינן אי נדה אי לא. ובגמרא פריך אמתני' והא דתנן במסכת טהרות פ"ד [מ"ה] על ששה ספיקות שורפין את התרומה על ספק

בגדי

אמתני' ה"ק ילא מחוסר לו שלם ואם חם מסירם מסילא ... היא כינות. גמ': (יח) אם כו'. ובשאלה המוחזקה עוברי ... במוחזקה הלך אחר רוב נשים ורוב נשים ולד מעליא ילדן. גמרא: (יט) ומשום הכי הוא דתנן לזכר ... ולנקבה דבי דלעיל נמי דהכין לזכר ולנקבה דינא הכי אלא דכאן הוכרח הר"ב לפרש כן משום דאי לאו הכי נכנס ... לזכר אבל בגמ' אמרינן ... התכר זכר שאם הרתה יום ל"ד ... ותחזור ושהלה יום ... פ"ט שאם מקולקלת עד מ"ם ... ועתוי"ט: (יג) דקא מייתי ליה קראי כדאיתא בגמרא:

פרק ד (א) ור"מ היא דחייש למיעוטא. גמ'. משמע דלרבנן טהורים וקשה דהא שני להו ב"ה דבר וי"ל דגזרו עליהם שלא ישמשו בהן והא דלא מוקי מתניתין כב"ע וי"ל דמתני' ע"כ לא ס"ל טעמא דמיעוטא אלא משום שהם רואים כדתני יושבות על כל דם וא"ת לר"מ דחייש למיעוטא וס"ל כותים גירי אמת הן א"כ הוו נדות מן התורה ואמאי תני להו ב"ה דבר וי"ל דספקא שלא לאסם רבא אי אחר ההולדה וסמיך רובא לחזקה וגו הך דהא מיעוטא דמיעוטא. פי': (ג) שהם כו'. אטו כולהו בועלי נדות נינהו. בגבוהים שם. גמ': (ג) וא"ת ותיפוק ליה שהן נדות מעריסתן וי"ל דהיינו דוקא בקטנות דלא ידעי ואבל גדולות דמפרשי להו ובעלי לא מטמאו אלא משום דיושבות על כל דם ודם. פי': (ד) רש"י וקשה דהני בגדים כיון דאינם מטמאין לאדם א"כ ליכא למיחייה אלא משום מכניס בגדים טמאים למקדש והא לא שייך קרבן אלא מלקות לדעת הר"א ולר"מ רק מכות מרדות וכן פירש"י בפ' שני וי"ל משום דבש"ב איתא אחרים אומרים בכרת. והיינו ר"מ ולאשמעינן דהכא פטורים.

ועתוי"ט

ב בנות צדוקין. בזמן שנהגו ללכת בדרכי אבותיהן. הרי הן ככותיות. פרשו ללכת בדרכי ישראל. הרי הן כישראליות. ר' יוסי אומר. לעולם הן כישראל. עד שיפרשו ללכת בדרכי אבותיהן: ג דם עו"ג ודם [א]טהרה של מצורעת. ב"ש מטהרים. ובה"א כרוקה. וכמימי רגליה. דם יולדת שלא טבלה. בש"א כרוקה. וכמימי רגליה. ובה"א מטמא לח ויבש. ומודים ביולדת בזוב. שהיא מטמאה לח ויבש: ד המקשה נדה. קשתה שלשה ימים בתוך אחד עשר יום. ושפתה מעת לעת וילדה. ה"ז יולדת בזוב דברי ר"א. ר' יהושע אומר לילה ויום (יד) כלילי שבת ויומו. ששפתה מן הצער. ולא

[א] ס"א

בגדי ע"ה. כלומר על בגדי ע"ה אם נגעו בה נשרפת. משום שמא טמא היה. והאי כותי כמי תיפוק ליה אם נגע משכבו בתרומה תהא נשרפת. משום דע"ה הוא והוה ליה בגדי ע"ה. ומשני דמתניתין איירי בכותי שטבל בפנינו ועלה ודרס על בגדיו של חבר כשהוא ערום (ה). או שלבש בגדי חבר. או שהפשיל את בגדיו בפניו. באופן דבגדיו של כותי כשהן מדרס לא נגעו בבגדיו של חבר כשדרס עליהן ואפ"ה נגעו בגדיו של חבר שדרס כותי עליהן בתרומה (ו). לא שרפינן תרומה עליהן. דאי משום טומאת ע"ה. הא טביל ליה. ואי משום בועל נדה. שמא לא בעל בקרוב. וכבר עברו ימי טומאתו וסלקה ליה טבילה. ואם תמצא לומר בעל בקרוב שמא לא היתה אשתו יושבת על דם טמא אלא על דם טוהר. והוי ספק ספיקא. ואספק ספיקא לא שרפינן תרומה: ב פירשו ללכת בדרכי ישראל הרי הן כישראליות. אבל סתמא הרי הן ככותיות (ז): ר' יוסי אומר לעולם הן כישראל. וסתמא הן כישראליות. ואין הלכה כר' יוסי: ג דם עו"ג. ב"ש מטהרין. ואע"ג דברוקה ובמימי רגליה מודו ב"ש דרבנן גזרו (ח) עליהן להיות כזבין לכל דבריהן (ט). אפ"ה דמה טהור. דסייגו בה רבנן למהוי היכרא (י) דטומאתן דרבנן. כי היכי דלא נשרפו עלייהו תרומה וקדשים: ודם טוהר של מצורעת. אע"ג דמעינה של מצורעת כגון רוקה ומימי רגליה הוי אב הטומאה כשל זב. אפ"ה דם טוהר שלה טהור. דלאו מעין הוא. דדומיא דרוק בעינן שמתעגל ויוצא (יא): כרוקה וכמימי רגליה. דמטמאין לחין ואין מטמאין יבשין. והך היכרא הוא דעביד גבי דם הנכרית דטומאה מדרבנן. שגזרו עליהם שיהו כזבים לכל דבריהן דאילו דישראלית מטמא דם לח ויבש. ודנכרית לח ולא יבש. כרוקה וכמימי רגליה דאין מטמאין יבשין. ודם טוהר של מצורעת נמי. אע"ג דדם לאו מעין הוא. דין מעין אית ליה. דרסמכא רבייה מקרא. דכתיב לזכר לרבות מצורע למעינותיו. ולנקיבה לרבות מצורעת למעינותיה. ואמרינן מעינותיה דמאי. אי לימא שאר מעינותיה כגון רוקה ומימי רגליה דאתו מזב דכתיב ביה וכי ירוק הזב. ומניה נפקי שאר מעינות. מזכר נפקא דכיון דאתרבי מצרע למעינותיו. אתרבי מצורעת לכל מעינותיה. דאיכא דכוותייהו בזכר. אלא לדמה. דליתיה בזכר. וכיון דרבייה רחמנא לדמה שיהא כרוקה וכמימי רגליה. א"כ מה רוקה ומימי רגליה מטמאין לחין ואין מטמאין יבשים. אף דמה כן: דם היולדת. שעברו ימי טומאת לידה ולא טבלה: בש"א כרוקה וכמימי רגליה. מטמא לח ואינו מטמא יבש. ואע"ג דדם טוהר הוא. דביומי תלא רחמנא והא מלו. וליכא למימר נמי משום מעין דהא אין נתעגל ויוצא. אפ"ה רבנן גזור טומאה עליה. הואיל ולא טבלה. וטמאה היא. גזירה אחר ז' אטו תוך ז'. ומיהו לא גזור שיטמא לח ויבש כלפני ז' כי היכי דלהוי ליה היכרא לידעו דטומאתו דרבנן (יב): ובה"א מטמא לח ויבש. דטומאתו מן התורה כל זמן שלא טבלה. דסברי ב"ה ביומי וטבילה תלא רחמנא. וכל זמן שלא טבלה הרי דמה לאחר ז' כלפני ז': ומודים ביולדת בזוב. אם בעת לדתה היתה זבה שהיא צריכה לספור ז' נקיים קודם שתטהר וילדה ולא ספרה. מודים ב"ש לב"ה שדמה טמא לח ויבש. אע"פ שעברו שבעה ימי נדה לזכר ושבועים לנקבה. שדמה של זבה לעולם הוא בטומאתו מן התורה עד שתספור ז' נקיים (יג): ד המקשה נדה. הכי קאמר המקשה בלדתה בימי נדתה וראתה דם בהקשותה. הרי היא נדה. דלא טהרה תורה לדם קושי. אלא באחד עשר יום של ימי זיבה. אבל בימים של נדה לא טהריה רחמנא: קשתה. מסמת ולד ג' ימים בתוך י"א יום של ימי זיבה ולאתי' כל ג' ימים רצופים: ושפתה. שעמדה בשופי ובנחת משלים מעת לעת ברציפי: וילדה. אגלאי מלתא דדמים שראתה לא באו ממחמת ולד הלכך הרי א יולדת בזוב אבל אם לא שפתה סמוך ללידתה. כל דמים שראתה ממחמת ולד הוא. ורחמנא טהרינהו מזיבה דכתיב זוב דמה דמה ממחמת עצמה ולא דמה ממחמת ולד: לילה ויום. דאם שפתה בשני יום ג' וילדה בפני יום רביעי דשפתה מעת לעת. אין זה שופי אא"כ שפתה לילה ויום של אחר הלילה. והלכה כר"י: ששפתה מן הצער. כלומר

ותוס' י"ט: (ה) אבל כשלבש בגדיו שישנה עליהן ספק נדה (אע"פ שדרס ימוך) נעשה אב הטומאה מטמא מדרס לכך מוקי בערום דכשפירש מן המדרס לא הוי אלא ראשון ואינו מטמא כלים. תו': (ו) והא דלא אוקי כגון שנגע הכותי בתרומה דמשני' לא איירי בהכי. תו'. וכלומר דלאשמועינן ששון קאי. ועיין תוי"ט: (ז) מדאמר ר"י לעולם הם כישראל מכלל דלת"ק סתמא הן ככותיות. גמ': (ח) דד"ת אין מטמאין דכתיב בני ישראל כו'. גמ': (ט) שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו. רש"י: (י) ולא עבדו היכרא ברוקה ומימי רגליה משום דהך שכיחין גזרו בהו טומאה אבל דמה לא שכיח. גמרא: (יא) לאפוקי דם בין טמא בין טהור נופל ויוצא כאשון כאשון. רש"י: (יב) ובדם עו"ג מטהרי לגמרי דלא ליתו לאחלף נמי בשל תורה אבל בדם טוהר כיון דעברו ימי לדתה הכל יודעין דדם טוהר הוא. גמ' ורש"י: (יג) אבל ספרה ולא טבלה ב"ש לטמא וב"ה לטמא. גמ': (יד) ויום. הכי קים

קיים ליה לרבי. תוי': (טו) וכו'. הספח כ' ימי מבעיא ל"ק כאן לבריא (מי) כאן לחולה (ני): (טז) היינו כשלידתה היה בימי זיבה אבל כי שלמו ימי זיבה ימתו ימי נדות ולידה טמאה נדה. גמרא ורש"י: (יז) מבי' שבתות. בגמרא ילפינן מקרא ימייהי שהתחילה בימי זיבה ת"ת: (יח) טילא כו'. ילא טמאה לידה. רש"י: (יט) ומה כו'. וא"ת בלא ק"ו תיפוק ליה דקושי לא גרע משופי ו"ל דר"א דרים וטהרה ממקור דמיה מחמת עלמה ילא מחמת ולד כדאיתא בגמ' לכך לריך ק"ו. פי' ועתוי"ט: (כ) דיו כו'. ורבן דלשי תשב ישיבה א' לכולן. ועתוי"ט: (כא) שחרים וערבית. רש"י: (כב) דוקאות דאורייתא. ומיהו להלכה כסקינן דוקאות דרבנן וכשמלאה טהורה טהורה. ועתוי"ט: (כג) ל"ד דמשמשן הסמ' טובלת אלא ברגיל והווה קאמרו:

פרק ה (א) והוליל ואם נקבה היא: (ב) משמע אבל בזיבה לא ובמיפאה לא תנן אלא הזב ובגמרא ילפינן כמי זבה מדאפקין בלשון זיבה ופולטת ש"ז

ולא מן הדם: **ה** כמה "הוא קשויה. רמ"א אפי' מ' [ב](וני') יום (טו). ר' יהודה אומר דיה חדשה. ר' יוסי ור"ש אומרים אין קישוי יותר מב' שבתות (יז): **ו** המקשה בתוך שמונים של נקבה. כל דמים שהיא רואה טהורים. עד שיצא הולד (יח). ור"א מטמא. אמרו לו לרבי אליעזר ומה במקום שהחמיר בדם השופי. הקל בדם הקושי. מקום שהקל בדם השופי. אינו דין (יט) שנקל בדם הקושי. אמר להן דיו לבא מן הדין להיות כנדון (כ) ממה הקל עליה מטומאת זיבה אבל טמאה טומאת נדה: **ז** כל י"א יום בחזקת טהרה. ישבה לה ולא בדקה שגגה נאנסה הזידה ולא בדקה טהורה. הגיע שעת וסתה ולא בדקה הרי זו טמאה. רמ"א אם היתה במחבא והגיע שעת וסתה ולא בדקה הרי זו טהורה. מפני שחרדה מסלקת את הדמים. אבל ימי הזב והזבה ושומרת יום כנגד יום. הרי אלו בחזקת טומאה:

פרק ה **יוצא** דופן. אין יושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה. ואין חייבין עליו קרבן. ר"ש אומר הרי זה כילוד. כל הנשים מטמאות בבית החיצון. שנאמר דם יהיה זובה בבשרה. אבל הזב ובעל קרי. אינן מטמאים עד שתצא טומאתן לחוץ: **ב** היה אוכל בתרומה והרגיש שנזדעזעו אבריו. אוחז באמה ובולע את התרומה. ומטמאים

[א] גמ' היא [ב] ס"א

כלומר ושפתה זו שאמרנו אם שפתה מן הנפל אפ"ה שלא שפתה מקודם סוי שופי: **ה** כמה הוא קשוי. דלא אתיא לידי זיבה בכל דמים שתראה: אפי' ם' וני' יום. אם לא שפתה יום א' סמוך ללידה לא אתיא לידי זיבה. ולא הוי יולדת בזוב (יח): דיה חדשה. דיה אם נעשר את הקושי חדש א' דהיינו חדש ס'. אבל קשתה ג' בתוך י"א ימי זיבה בחדש ס' ואפי' קשתה והולכת כל פי ס"ו יולדת בזוב מחמת ג' ימים של שמיני: אין קשוי יותר מב' שבתות. שאם קשתה ורלתה ג' ימים קודם ב' שבתו' וה"ה מקשה והולכת כל השבתות אפי' כן הרי זו יולדת בזוב מחמת ג' ימים שהיו קודם שב' שבתות והלכה כרבי יוסי ור"ש: **ו** המקשה בתוך פ' של נקבה. כגון שמשמש לאחר י"ד של ימי לידה ונתעברה וספילה בתוך שמוני': כל דמים שהיא רואה טהורים. דכל תוך מלאת הוי דם טוהר: ור"א מטמא. כדם דכיון דבקושי בא לאו דם טוהר הוא אלא מחמת ולד שבמעיה ומזיבה הוא דטהריה רחמנא לקשוי ולא מנדה: שהחמיר בדם השופי. כגון שאחר יולדת שרואה ג' בשופי וילדה הרי זו יולדת בזוב: היקל בדם הקושי. לטהרה מזיבה: מקום שהקל בדם השופי. לטהרה מכל טומאות כגון תוך מלאת: אינו דין שנקל בדם הקושי. לטהרו מכל טומאות ואפי' מנדה: דיו לבא מן הדין. כגון קושי של תוך מלאת שאתם למדים מקושי של עלמא דיו להיות כנדון כקושי דעלמא מה קושי דעלמא טמא בנדה. אף קושי דתוך מלאת טמא בנדה: **ז** כל י"א יום. שאחר שבעת ימי נדה: בחזקת טהרה. ואינה לריכה לבדוק עלמה (כא) דהל"ינ שאין בין נדה לנדה פחות מי"א יום: ישבה לה ולא בדקה. ונתני' חסורי מחסרא והכי קתני בימי נדתה בעי בדיקה, ישבה ולא בדקה שגגה נאנסה הזידה ולא בדקה טהורה: הגיע שעת וסתה ולא בדקה. אף על פי שבדקה אח"כ ומלאה טהורה הואיל ולא בדקה בשעת וסתה טמאה (כב). דאורח בזמנו בא: במחבא. מאימת לסטים או חיל שבא לעיר ואין הלכה כר"מ: אבל ימי הזב והזבה. ז' ימים נקיים שלריכים לספור: ושומרת יום. כגון הרואה יום אחד או ב' ימים בימי זיבתה אינה סופרת אלא יום אחד בנקיות. וטובלת לערב (כג) וטהורה בעלה: הרי אלו בחזקת טומאה. וכיון שנפסק מעינה ולאחר היום אע"ג דתוך אחד עשר היא. הויא לאחר בחזקת טומאה:

פרק ה **יוצא** דופן. אשה שפתחו מעיה ע"י סם והוליאו העובר לחוץ ונתרפאה אין יושבין עליו ימי טומאת ז' לזכר ושבועיים לנקבה: וימי טהרה. ולאינה דם טוהר: ואין חייבין עליו קרבן. של יולדת דכתיב (ויקרא יב) אשה כי תזריע וילדה עד שתלד ממקום שנזרעת: ר"ש א' ה"ז כילוד. שנאמר (שם) ואם נקבה תלד (א) לרבות יולא דופן ואין הלכה כר"ש: כל הנשים מטמאות. בנדה (ב) משילא הדם מן [המקור] והגיע לבית החיצון. ואע"ג דהעמידוהו כותלי בית הרחם ולא פירש לחוץ. דכתיב דם יהיה זובה בבשרה. מלמד שמטמאה אע"פ שעדיין הוא בבשרה. ובית החיצון מקרי מקום שהאבר דש בו בשעת ביאה: אינן מטמאין עד שתצא טומאתן להוץ. דכתיב בזב (ויקרא טו) איש כי יהיה זב מבשרו עד שתלא זובו מבשרו ובבעל קרי כתיב (שם כב) אשר תלא ממנו ש"ז: **ב** שנזדעזעו אבריו. שנעקרה ש"ז מגופו: אוחז באמה. ואע"ג דכל האוחז באמה ומשתין כאילו מביא מבול לעולם. הכי כיון דנעקרה

ש"ז

ומטמאים בכל שהוא אפי' כעין החרדל. ובפחות מכן: ג תינוקת בת יום א' מיטמאה בנדה. בת י' ימים מיטמאה בזיבה. תנוק בן יום א' מיטמא בזיבה. ומיטמא בנגעים. ומיטמא בטמא מת. וזוקק ליבום. ופוטר מן היבום ומאכיל בתרומה. ופוסל מן התרומה ונוחל ומנחיל וההורגו חייב (ס). והרי הוא לאביו ולאמו ולכל קרוביו. כחתן שלם (ע): ד בת ג' שנים ויום א מתקדשת בביאה. ואם בא עליה יבם קנאה. וחייבין עליה משום אשת איש. ומטמא את בועלה לטמא משכב תחתון כעליון. נשאת לכהן תאכל בתרומה. בא עליה א' מן הפסולים פסלה מן הכהונה. בא עליה א' מכל העריות האמורות בתורה מומתין [א] על ידה והיא פטורה. פחות מכן כנותן אצבע בעין: ה בן ט' שנים ויום א' שבא על יבמתו (טו) קנאה ואינו

[א] גמ' עליה

ש"ז שוב אינו חוזר ומתמהמה לעקור עוד מיד באותה שעה: ומטמאין. אב וש"ז: בכל שהן. לאדם היוצא ממנו. אבל הנוגע אינו טמא עד שיגע בכעדשה: ג מיטמאה בנדה. אם ראתה דם: בת י' ימים מיטמאה בזיבה. אם ראתה ג' ימים רצופים לאחר ז' דכל דם שרואה בתוך ז' דם נדה הוא הילכך א"א לה לטמא בזיבה דהיינו להיות זבה גדולה עד י' ימים: תינוק בן יום א' מיטמא בזיבה. דכתיב איש איש כי יהיה זב. לימד על תינוק בן יומו שמיטמא בזיבה: ומיטמא בנגעים. דגבי נגעים כתיב (שם יג) אדם כי יהיה בעור בשרו ותינוק בן יומו אדם הוא דאדם כל שהוא משמע: ומיטמא בטמא מת. דכתיב (במדבר יט) ועל הנפשות אשר היו שם. נפש כל שהוא (ג): וזוקק ליבום. אם נולד יום אחד קודם מיתת אחיו. אבל נולד לאחר מיתת אחיו אינו זוקק. דכתיב (דברים כה) כי ישבו אחים יחדיו. שהיתה להם ישיבה אחת בעולם (ד): ופוטר מן היבום. אם נולד לאחר מיתת אביו וחיה שעה אחת ומת (ה). אבל כל זמן שמעוברת. אינו מתירה לינשא: ומאכיל בתרומה. בת ישראל שניסת לכהן ומת. נולד בן לאחר מיתתו. אוכלת בשבילו בו ביום שנולד. כדכתיב (ויקרא כב) ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו ודרשינן יאכילו את אמם. אבל כשהיא מעוברת. אינה אוכלת בשבילו עד שיולד: ופוסל מן התרומה. כגון כהן שהיו לו שתי נשים. אחת גרושה שעבר ונשאה כשהיא גרושה. ואחת שאינה גרושה. ויש לו בנים משאינה גרושה. ועבדים שנפלו להן בירושה אוכלים בתרומה בשבילן. דכתיב (שם) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו ויש לו בן יום אחד מן הגרושה והוא חלל. ויש לו חלק בעבדים. ופוסל את כולן מן התרומה (ו). דאין ברירה לדעת מי מהן מגיע לחלקו ודוקא בן יום אחד דראוי לירושה. אבל כל זמן שלא נולד. אוכלי' כלן דאין זכייה לעובר (ז): ונוחל ומנחיל. נוטל את האם אם מתה אמו ביום שנולד הרי הוא נוחלה. וכשמת הוא באין אחיו מאביו ויורשים שימנו נכסי אמו. אבל עובר שבמעיה אם מתה מעוברת. אינו נוטל את אמו להנחיל לאחיו מאביו. שהרי מת הוא קודם אמו. ואין הבן יורש את אמו בקבר. להנחיל לאחיו מאביו: וההורגו חייב. דכתיב (ויקרא כד) ואיש כי יכה כל נפש. מכל מקום: כחתן שלם. שחייבים להתאבל עליו והני מילי דקים להו בגויה שכלו לו חדשיו אבל לא קים להו שכלו לו חדשיו. אין חייבין להתאבל עליו (י) עד שיהיה בן ל"א יום: ד מתקדשת בביאה. אם מסרה אביה לכך: ואם בא עליה יבם קנאה. להיות אשתו לכל דבר. ויורשה. ומטמא לה. וזוכה בנכסי אחיו: וחייבין עליה משום אשת איש. אם קבל בה אביה קדושין מאחד ובא עליה אחר. נהרג עליה (יא). דביאתה ביאה: ומטמא את בועלה. אם היא נדה. אבל פחות מכן אע"פ שהיא מטמאה במגע. אינה מטמאה את בועלה משום בועל נדה לטומאת ז'. אלא משום נוגע. ולטומאת ערב: תחתון. של בועל נדה: כעליונו. של זב. שמטמא אוכלין ומשקין ולא אדם וכלים: מן הפסולין. כגון כנעני ועבד. ונתין. וממזר או חלל: פסלה. מתרומת אביה (יב) אם היא בת כהן: מכל העריות. כגון אביה או אחיה (יג): והיא פטורה. מפני שהיא קטנה ואינה בת עונשים: כנותן אצבע בעין. שדומע וחוזר לכמות שהיה אף כאן חוזרת בתולה כמו שהיתה (יד): ה שבא על יבמתו קנאה. וזכה בנכסי אחיו (טז) ואע"פ שאין קנין לקטן שאני הכא

ש"ז מוסיף יתירה: (ג) דבנגעים ובטומאת מת כתיב איש איצטריך קרא בהו לרבויי אבל לענין יבום ומאכיל בתרומה לא כתב איש ולא איצטריך קרא אלא למעוטי עובר. פי': (ד) ומיהו דביתיה' כל דהו ואפי' יום א' סגי: (ה) ובן אין לו אמר רחמנא והא איה ליה. גמ': (ו) דאין לומר לענין פסול דאמן כמו ומאכיל דמאי אריא יום א' אפי' עובר פוסל. גמ': (ז) וקשה לוקמי באשה א' גרושה ויש לו בן א' ממנה ובשהוא בן יום א' פוסל אבל עובר לית ליה זכיה ויאכלו עבדים משום הראוי ליורשו וי"ל דר"ל דאפילו בת כהן לכהן מעוברת אינו מאכיל לעבדים בתרומה וכדעת הר"מ. ועיין תוי"ט: (ח) חייב. אבל עובר לא. ועתוי"ט: (ט) כחתן שלם. דלקטן הנימול קרינן חתן וקמ"ל דאע"ג דעדיין לא נכנס לברית מתאבלין עליו ומשום דנהגינן לימול לקטן שמת ולא נימול. קרי לאחר הנימול לשמנה חתן שלם. כ"ל: (י) משמע דוקא דלענין אבילות דהלך אחר המיקל אבל לכל הנך דלעיל לא בעי' כלו לו חדשיו דבסתמא אזלי' בה בתר רובא. ומיהו י"ל דל"ד וה"ה לאידך וכמ"ש המ"מ לדעת הר"נ וכן הוא דעת רש"י. ועתוי"ט: (יא) ואע"ג דמעריות דקיפא שמעינן לה איצטריך דהוי מוקמינן סיפא דוקא בעריות ולא בבהמה אבל השתא דתני אשת איש וה"ה לכל העריות ע"כ סיפא לבהמה אתיא. תו'. וה"ה דהוה מצי לאשמועי' בקדושי ביאה אלא משום דקדושי כסף תני ליה בתחלה בריש קדושין. ועתוי"ט: (יב) ומן הכהונה וכן ללויה וישראלית. רש"י: (יג) כ"ל דנקט הני משום דשכיחא להו ועיניהם עליה: (יד) כלומר בתולים אזלי אלא שחוזרים וה"מ לדם שתראה בביאה שבתוך ג' שהיא דם בתולים לא דם נדה מדלא תני פחות מכן ולא כלום. גמ': (טו) שבא כו'. אבל נשואין ליכא ליה: (טז) וכ"ל דלענין ירושתה וכ"ש ליטמא לה לא קנאה

ואינו נותן גט עד שיגדיל ומטמא בנדה לטמא משכב תחתון כעליון. ופוסל ואינו מאכיל בתרומה. ופוסל את הבהמה מעל המזבח. ונסקלת על ידו. ואם בא על אחת מכל העריות האמורות בתורה מומתים על ידו. והוא פטור: ז בת אחת עשרה שנה ויום א׳ נדריה נבדקין בת שתים עשרה שנה ויום א׳ נדריה קיימין ובודקין כל שתים עשרה. בן שתים עשרה (יט) שנה ויום אחד (כ) נדריו נבדקים. בן י״ג שנה ויום א׳ נדריו קיימין. ובודקין כל י״ג. קודם לזמן הזה. אע״פ שאמרו יודעין אנו לשם מי נדרנו. לשם מי הקדשנו. אין נדריהם נדר. ואין הקדשן הקדש. לאחר הזמן הזה. אע״פ שאמרו אין אנו יודעין (כב) לשם מי נדרנו. לשם מי הקדשנו. נדרן נדר והקדשן הקדש: ז משל משלו חכמים באשה. פגה בוחל וצמל. פגה עודה תנוקת. בוחל. אלו ימי נעוריה. בזו ובזו [א]אביה זכאי במציאתה. ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה. צמל כיון שבגרה. שוב אין לאביה רשות בה: ח איזהו סימניה. ריה״ג אומר משיעלה הקמט תחת הדד. רע״א משישו הדדים. בן עזאי אומר משישחירו הפיטומת. ר׳ יוסי אומר כדי שיהא נותן ידו על העוקץ. והוא שוקע. ושוהא לחזור: ט בת כ׳ שנה (כד) שלא הביאה שתי שערות תביא ראיה שהיא בת כ׳ שנה והיא אילונית לא חולצת ולא מתיבמת. בן כ׳ שנה שלא הביא שתי שערות. יביא (כה) ראיה שהוא בן כ׳ שנה. והוא סרים. לא חולץ ולא מיבם. אלו דברי ב״ה

[א] נמי אמרו

הכא דתן סמיך אקטיה נהליה: ואינו נותן גט עד שיגדיל. אם בא לגרשה. דקדושי אביו קדושין גמורים. וגרושין של זה אינן גרושין גמורין. ודוקא כשבא עליה לאחר שהגדיל. די לה בגט אבל אם לא בא עליה לאחר שהגדיל צריכה גם חליצה: ומטמאה בנדה. אם בא עליה נדה דביאתו ביאה לכל דבר: ופוסל. כגון שעבד סכנים ועבד או חלל (יז) בן תשע שנים שבא על הכהנת. פסלה מתרומת אביה: ואינו מאכיל. אם הוא כהן ונשא ישראלית [אינו] מאכילה בתרומה לפי שאין קנינו קנין גמור ואפילו הוא יבם דקנייה בביאה כדאמרן. אפ״ה אינו מאכילה בתרומה: ופוסל את הבהמה. אם רבעה ע״פ עד א׳ (יח): ונסקלת על ידו. אם יש שני עדי׳: ז נדריה נבדקים. אם יודעה לשם מי נדרה לשם מי הקדישה נדרה נדר: נדריה קיימין. והוא שהביאה שתי שערות. וכן בן י״ג שנה ויום אחד נדריו קיימים דוקא כשהביא שתי שערות: ובודקין כל שתי׳ עשרה. מאי לתיומה הואיל ואמר על שלשים יום בשנה חשובים שנה היכא דבדקנוה לי׳ יום קמאי דשתים עשרה ולא ידעה לפרש לשם מי נדרה תו לא נבדוק ולחזקה כקטנה קמ״ל: קודם לזמן הזה. קודם י״ב (כא) של י״ב לתינוקת ושל י״ג לתינוק: אין נדריהן נדר. דקטנים הן: ז פגה. ממדר כמו התאנה שנקראת פגים (שיר ב) כך התינוקת שאין לה סימן לא בדדין ולא בשערות: בוחל. הפרי שקרוב להתבשל ולי׳ חכמים הוא התאנים שמתבשלו ביינים במעשר כך כשיש להם סימן דדין קצת. נידוע שהביאה שתי שערות ונערה היא: צמל. לי׳ טסריקון ילתה מלאה שיש לה פי׳ מובהק בדדיה. והיא בוגרת: בזו ובזו. אפי׳ כשהיא נערה אביה זכאי בכל. דכתיב בנעוריה בית אביה. כל שבא נעוריה לאביה: ח איזו היא סימניה. אגמל קאי: קמט. שגדלו דדיה עד שכפולים מעט על החזה ויראה כקמט: משישו הדדין. גדולים יותר מקמט: הפיטומת. ראש הדד כמו נטלה פטמתו [סוכה פ״ג מ״ו]: על העוקץ. סוהו של דד שתינוק יונק. ופיטומא הייט שנינות העוקץ. וכל הסימנים הללו כשנראו באשה הרי היא בוגרת. למר כדאית ליה. ולמר כדאית ליה ושוב אין לאביה רשות בה. והלכה כדברי כלם להחמיר. הלכך אם נראה בה אחד מן הסימנים הללו. דיינינן בה דין בוגרת לחומרא. אבל לא לקולא (כג). שאם קדשה את עצמה. צריכה גט שמא בוגרת היא. ואם אביה קדשה צריכה נמי גט. דשמא עדיין נערה היא עד שיהיו בה כל הסימנים הללו שלם ואז תחשב בוגרת. בין לקולא בין לחומרא: ט והיא אילונית. כלומר וצריך שיראו בה נמי סימני אילונית שאם לא נראו בה סימני אילונית אע״פ שהיא בת כ׳ ולא הביאה שתי שערות. עדיין קטנה היא עד שתהיה בת ל״ה שנה ויום אחד. ואם לא הביאה ב׳ שערות אז אע״פ שלא נראו בה סימני אילונית. הרי זו אילונית וסימני אילונית פירשנו [ריש] פ״ק דיבמות: לא חולצת ולא מתיבמת. ומותרת לינשא לשוק. דרחמנא פטרה. דכתיב (דברים כה) והיה הבכור אשר תלד. פרט לאילונית שאינה יולדת: והוא סרים. כלומר שנראו בו סימני סרים. דאי לא נראו בו סימני סרים. עדיין הוא קטן עד שיהיה בן ל״ה שנה ויום א׳.

דאז

קנאה דאין ביאתו אלא כמאמר בגדול ואין נראה כן דעת הרמב״ן וי״ל דהר״ב נמי סמך אדלעיל. ועתוי״ט: (יז) אבל בבן ט׳ ישראל שבא על בת כהן ליכא למימר דפוסל מן התרומה דאי משום ביאה זנות לא פסלה זנות דכשר מן התרומה ואי משום קדושין קטן שקידש אין קדושיו קדושין. רש״י: (יח) הו מ״מ הנבעלים אבל סקילה לא דמודה בקנס פטור. רש״י: (יט) כל י״ב. גמ׳ בת י״א כו׳ נבדקים למ״ל. סד״א היכי דמופלא סומכא מיבדקה בי״א קמ״ל: (כ) י״ב. והא דנקטה קודמת כתב הר״מ לפיום מייתן קצרים מחיי האיש בכוב ובגמרא רבנן את הגלע מלמד שנתן בינה באשה יותר מבאיש: (כא) כ״ל כאם שנת י״ב דידהו: (כב) אין כו׳. ולא מחזקינן להו בשוטה דשוטה אינו אלא המקרע כסותו כו׳ ואלו שוטן לבא לכלל דעת. רש״י: (כג) וכן אין אביה מיפר נדריה ולא מנסא לכ״ב. הר״מ ועיין תוי״ט: (כד) כ׳ שנה. מדלא תני ויום א׳ דייקינן בגמרא דלי׳ יום דשנת כ׳ ה״ה כשנת כ׳ לכל דברים. ועתוי״ט: (כה) יביא. ה״ג יביאו כו׳ ור״ל קרובי האשה אם אלים שאלה לשוק בלא חליצה. ועתוי״ט:

רבי

ב"ה. בש"א זה וזה בני שמנה עשרה. רבי אליעזר אומר הזכר כדברי ב"ה (כו). והנקבה כדברי ב"ש. שהאשה ממהרת לבא לפני האיש:

פרק ו א בא סימן התחתון עד שלא בא העליון. או חולצת או מתיבמת. בא העליון עד שלא בא התחתון. אע"פ שא"א. רמ"א לא חולצת ולא מתיבמת. וחכ"א או חולצת או מתיבמת. מפני שאמרו. אפשר לתחתון לבא עד שלא בא העליון. אבל אי אפשר לעליון לבא. עד שלא בא התחתון: ב כיוצא בו. כל כ"ח שהוא מכניס. מוציא. ויש שמוציא. ואינו מכניס. כל אבר שיש בו צפורן. יש בו עצם. ויש שיש בו עצם. ואין בו צפורן: ג כל המיטמא מדרס. מיטמא טמא מת. ויש שמיטמא טמא מת. ואינו מיטמא מדרס: ד כל הראוי לדון דיני נפשות. ראוי לדון דיני ממונות. ויש שראוי לדון דיני ממונות. ואין

א גמ' בן

דאז אפי' לא נראו בו סימני סרים ביום שהוא סרים. כיון שלא הביא ב' שערות. וסרים לאו בר חליצה הוא. דכתיב (דברים כה) להקים לאחיו שם בישראל. ואפי' לאו בר הכי הוא: ר"א הזכר כדברי ב"ה. בן כ' אם נראו בו סימני סרים. הרי זה סרים: והנקבה. בת י"ח אם נראו בה סימני איילונית הרי זו איילונית כדברי ב"ש. ואין הלכה כדברי אליעזר:

פ"ו א בא סימן התחתון. שתי שערות שהוא סי' נערות: עד שלא בא העליון. שיתמלא הדד ויהיה נופל: או חולצת או מתיבמת. משום דגדולה היא, שהשערות סי' מובהק ועלייהו סמכינן: אע"פ שא"א. לרבנן לא סי' העליון בלא התחתון ומכי אתא סימן העליון אע"ג דבדקו ולא אשכחו תחתון. מימר אמרינן סימן התחתון ודאי אתא אלא שנשר. ומ"מ לר"מ לא חולצת ולא מתיבמת. דר"מ ס"ל אפשר לבוא סימן עליון בלא תחתון ואכן אתחתון סמכינן (א). הלכך עדיין קטנה היא. ולא חולצת ולא מתיבמת. ור"מ לטעמיה דאמר קטן וקטנה לא חולצין ולא מתיבמין. קטן שמא ימצא סרים. וקטנה שמא תמצא איילונית: או חולצת או מתיבמת. ואפילו היא קטנה מתיבמת לרבנן. דלא חיישי למיעוטא שמא תמצא איילונית. דרוב נשים אינן איילונית. מיהו לחליצה בעינן שתהא גדולה אפילו לרבנן. דאיש כתיב בפרשה ומקשינן אשה לאיש והלכה כחכמים: מפני שאמרו אפשר לתחתון לבוא וכו'. אע"ג דתנא ליה ברישא. הדר תנא זמנא אחריתי משום דבעי למתנא ליה כיוצא בו ומי דדמי ליה: ב כל כלי חרס שהוא מכניס. משקה. כשמניחו על המים יש בו נקב גדול שהמים נכנסים לתוכו. כל שכן שאם נותן המים לתוכו יוצא המשקה לחוץ אבל יש נקב קטן שמוציא ואינו מכניס ונפקא מינה להא דקי"ל דכלי חרס שלם שניקב אינו פוסל לקדש בו מי חטאת, דהיינו לתת בתוכו מים של אפר פרה (ב). עד שניקב נקב גדול בכונס משקה. אבל ניקב נקב קטן כמוציא משקה. לא נפיק מתורת כלי ולא מפסיל בהכי ולעולם אין נקב קטן כמוציא משקה מוציא מתורת כלי אלא הגסטרא בלבד. דהיינו שבר כלי שיחדו לתלמוד בו מים ולהשתמש בו. אם ניקב במוציא משקה בטל מתורת כלי שאין אומרים הבא גסטרא אחרת ונשים תחת גסטרא זו לקבל המשקה היוצא. אבל כלי שלם שניקב במוציא משקה. לא בטל מכלום. לפי שאדם חס עליו ואינו שוברו ומשתמש בו. ומביא שבר כלי ומניח תחתיו לקבל המשקה היוצא ממנו ומצאתה הכי פירושה דמתני' כל כלי חרס הפסול למי חטאת פסול לגסטרא. ויש פסול לגסטרא וכשר למי חטאת: כל אבר שיש בו צפורן. כגון אצבע יתירה שבאצבעות היד. אם יש בה צפורן חשובה אבר. ומטמא במגע ובמשא ובאהל. כאבר שיש בו עצם שמטמא באהל. ואפי' אי ליכא כזית בשר. דקי"ל האברים אין להם שיעור. ויש שיש בו עצם. לא חשובה אבר אם יותרת היא. כיון שאין בו צפורן. ומטמא במגע ובמשא ואינה מטמאה באהל. כל זמן שאין בה כזית בשר. ואי לאו יתרת היא. ודאי מטמאה באהל. משום אבר. אע"ג דאין בה צפורן ואע"ג דליכא כזית בשר. ג כל המיטמא מדרס. כל כלי הראוי להיות אב הטומאה במדרס הזב. כגון כלי המיוחד למשכב ומושב. ראוי להיות אב הטומאה (ג). אם נגע במת. או נטמא באהל המת. ויש שהוא כלי גמור לקבל כל טומאות. ונעשה אב הטומאה ע"י מת. ואינו נעשה אב הטומאה ע"י הזב במדרס. כגון אם כפה הזב סאה וישב עליה. או תרקב וישב עליה. אין אותו כלי טמא מדרס להיות נעשה אב הטומאה. אלא ראשון לטומאה במגעו של זב. דכתיב (ויקרא טו) אשר ישב עליו הזב. מי שמיוחד לישיבה. יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. אבל אם נגע במת נעשה אב הטומאה. שאין אומרים בטמא מת (ד). עמוד ונעשה מלאכתנו (ה): ד כל הראוי לדון דיני נפשות. כ"ש שראוי לדון דיני ממונות: ויש שראוי לדון דיני ממונות. כגון ממזר דכשר לדיני ממונות ופסול לדיני נפשות ויש

(כו) ר' אליעזר אומר כו'. ותוס' דיבמות פרק ר"א מוהל פריש ממה פליג. היכא דאמרי הזכר בן שמנה עשרה ולעולם דאמרי כי תנן הך דהכא לעונשים. גמרא:

פרק ו (א) ואע"ת לר"מ למה אתכר העליון כיון דלא סמכינן עליה וי"ל דאיצטריך לענין עונשין וקדושין ואילו מובא דרוב פעמים אחר שאחר בדיקה כדאמרינן בגמ'. וא"כ אי חזינא עליון מחזקינן כבר בא תחתון וגדולה היא ומקודשת גם לקדושיה וגם אסור באחותה: (ב) וה"ה נמי לאוקמא לענין טהרת מוקשה דכלי העשוי למשקה שיעורו בכונס משקה אלא דניחא ליה לאוקמא בעשוי אף לאוכלים דהא כל כלי חרס תנן: (ג) וכן לשון הר"ב שאין לך כלי הראוי למושב הזב שאין אם כלי עליו וראוי לקבל כל טומאות ואפי' דנקט טמא מת משום דומיא דמדרס הזב דאב הטומאה הוא וה"ק כל הראוי כו'. ועמ"ש פכ"ד דכלים מ"ב: (ד) משום דבמת עצמו אין שייך לומר עמוד נעשה טמא מת וטמא מת עשה לכלי אב הטומאה: (ה) דכיון דע"י מת מיטמא בנגיעה להיות אב הטומאה

ואין ראוי לדון דיני נפשות. כל הכשר לדון. כשר להעיד (ו). ויש שכשר להעיד. ואינו כשר לדון: ה כל שחייב במעשרות. מיטמא טומאת אוכלי'. ויש שמיטמא טומאת אוכלין. ואינו חייב במעשרות: ו כל שחייב בפאה. חייב במעשרות. ויש שחייב במעשרות. ואינו חייב בפאה: ז כל שחייב בראשית הגז. חייב במתנות. ויש שחייב במתנות. ואינו חייב בראשית הגז: ח כל שיש לו ביעור. יש לו שביעית. ויש שיש לו שביעית. ואין לו ביעור: ט כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר (יא) ויש שיש לו סנפיר. ואין לו קשקש' כל שיש לו קרנים. יש לו טלפים. ויש שיש לו טלפים. ואין לו קרנים: י כל הטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו. ויש טעון ברכה לפניו. ואין טעון ברכה לאחריו: יא תנוקת שהביאה שתי שערות [א](או חולצת. או מתיבמת. וחייבת בכל מצות האמורות בתורה[ב]). וכן תנוק שהביא שתי שערות חייב בכל מצות האמורות בתורה. וראוי להיות בן סורר ומורה. משיביא שתי שערות עד שיקיף זקן התחתון

[א] נמי [ב] פ"א חייבת בכל המצות האמורות בתורה וחולצת או מתיבמת

ויש שכשר להעיד ואינו כשר לדון. כגון סומא באחת מעיניו (ז). ומתניתין ר"מ היא דדריש קרא דכתיב (דברים כא) ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. מקיש ריב לנגע מה נגע שלא בסומא. דכתיב (ויקרא יג) לכל מראה עיני הכהן. אף ריב שלא בסומא. ואין הלכה כר"מ. דחכמים פליגי עליה דר"מ. ואמרי דכי היכי דאשכחן דגמר דין כשר בלילה אע"פ שאין רואים נגעים בלילה ה"נ סומא באחת מעיניו כשר לדון. אע"פ שאינו כשר לראות נגעים: ה כל שחייב במעשרות מיטמא טומאת אוכלי'. דאין לך דבר חייב במעשר שאינו אוכל: ויש שמיטמ' טומאת אוכלי' ואינו חייב במעשרות. כגון בשר (ח) ודגים וביצים. שאינן גדולי קרקע (ט): ו כל שחייב בפאה חייב במעשרות. דגבי פאה תנן כלל אמרו בפאה כל שהוא אוכל ונשמר וגדולו מן הארץ ומכניסו לקיום ולקיטתו כאחת חייב בפאה. ואילו גבי מעשר תנן כל שהוא אוכל ונשמר וגדולו מן הארץ חייב במעשר. ומכניסו לקיום ולקיטתו כאחת לא קתני. נמצא ירק שאין מכניסו לקיום ותאנה וכיוצא בהם שאין לקיטתם כאחת, חייבין במעשרות. ופטורים מן הפאה: ז כל שחייב בראשית הגז. רחלים ואילים בלבד: חייב במתנות. הזרוע והלחיים והקבה: ויש שחייב במתנות. שחיוב המתנות לשור ועזים וכבשים: ח ויש שיש לו שביעית ואין לו ביעור. כגון הדברים שהשרש נשאר בקרקע. בין בימות החמה בין בימות הגשמים. כמו הלוף שוטה, והדנדנה, שקורים בערבי נענ"ע. בלע"ז מונט"א. דכיון שאין כלין לעולם מן השדה. אין חייב לבערם מן הבית. דכתיב (ויקרא כה) ולבהמתך ולחיה אשר בארצך, כל זמן שחיה אוכלת בשדה. האכל לבהמתך מן הבית. כלה לחיה מן השדה. כלה לבהמתך מן הבית. וכל הני דלא כלו לחיה מן השדה אין צריך לבערם מן הבית (י): ט קשקשת. מלבוש של דג. הקבוע בו: סנפיר. כנפים שפורח בהן. וכל שיש לו קשקשת בידוע שיש לו סנפיר. ואין צריך לבדוק אחריו עוד. שדג טהור הוא: ויש שיש לו סנפיר. והוא דג טמא שאין לו קשקשת: יש לו טלפים. פרסותיו סדוקות שאין קרנים אלא לבהמה ולחיה טהורה: ואין לו קרנים. כגון חזיר (יב) שפרסותיו סדוקות. ואין לו קרנים: י ויש טעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו. כגון ציצית. ותפילין. ומזוזה. שופר. סוכה. לולב (יג). שמברכין עליהן עובר לעשייתן. ואין טעונין ברכה לאחריהן: יא תינוקת שהביאה ב' שערות. לאחר י"ב שנה ויום אחד: חולצת או מתיבמת. אע"ג דתנא חייבת בכל מצות האמורות בתורה איצטריך למתני חולצת או מתיבמת. דמ"ד איש כתיב בפרשה (דברים כה) ואם לא יחפוץ האיש. הילכך קטן לא חליץ. אבל אשה דלא כתיב בפרשה אלא יבמתו בין גדולה בין קטנה. חולצת או מתיבמת קמ"ל דאי אתיא ב' שערות אין אי לא לא. ומאי טעמא דמקשינן אשה לאיש: וכן התינוק שהביא ב' שערות. לאחר י"ג שנה ויום אחד וקמ"ל י"ב לנקבה וי"ג לזכר שאינו סימן אלא שומא: וראוי להיות בן סורר ומורה משיביא ב' שערות עד שיקיף זקן התחתון. אבל קודם שיביא ב' שערות לאו בר עונשים הוא ולאחר שהקיף זקן התחתון ראוי להוליד (יד) והתורה אמרה בן ולא אב הראוי להיות אב:

שהוא לא נ"ט בזיפה: (ו) כל כו'. ואשה פסולה להעיד וה"ה פסולה לדין וקי' מדבורה ששפטה את ישראל וי"ל דס"ק כל איש הכשר נ"י א"נ ע"פ הדבור היתה דנה או שהיתה מלמדת להם הדינים סו'. והארץ סירך דקבלוה עליהו': (ז) אבל בשתי עיניו אפילו לעדות פסול דכתיב או ראה. רש"י ותוס': (ח) ו אף דבהמה חייב במעשר מ"מ מעשרו אינו שתבלו והכא במעשר דטביל איירי. ועיין תוי"ט: (ט) הר"מ וקשה דבכים מעשרות או גדוליו מן הארץ קאמר ילאו כמהין ופטריות וכן שעים וקולס ומ"ק דבפ"ק דמע"ש פירש דבקר ולאו בכלל גדולי קרקע נינהו וכן הוא בגמרא. ועוד דהלינו נמי שנים וגוסל זכפריות דהוו אוכלים ופטורי' ממעשר. לכן נ"ל דהא דנקטי' בגמרא בשר ודגים וצלים לאשמעי' דאע"פ שהם אוכלים חשובים פטורים ממעשר. והטעם לפי שאינן דומים כלל לדגן תירוש ויצהר. וכן רש"י לא פירש שום טעם: (י) אבל ביעית יש להם לענין שחייב להפקיר ולאסור לעשות סחורה ותלונמא ואפקטוזין. רש"י: (יא) כל כו'. והא דכתב רמתנא סנפיר משום יגדיל שלה זיאדיר. ועתוי"ט: (יב) ואע"ג דלא נ"מ דבלאו הכי שמא לפי שאינו מעלה גרה י"ל דכולה גוזר נקט דיש לו ויש לו ויש שיש לו כו': (יג) לשון הר"מ שהמצות כולן כו' כמו הלולב כו' ונע"י לפני הגינות הוא דנתברכין והוי נמי לפניו ותבילה נמי דינה לפניה אלא דאיסיקין דלמא משום בפתוחא דמיא מימנע ולא טביל כו'. הר' ועתוי"ט: (יד) לא דק הראוי להוליד הוא משיביא ב' שערות וגם מה שאלה דרשה דבן ולא אב בהקפת זקן לא"ד לאך דרשה לאתויי אף

התחתון ולא העליון אלא שדברו חכמים בלשון נקייה. תנוקת שהביאה שתי שערות. אינה יכולה למאן. ר' יהודה אומר עד [א] שירבה השחור [ב]: יב שתי שערות האמורות בפרה ובנגעים. והאמורות בכ"מ. כדי לכוף ראשן לעיקרן. דברי ר' ישמעאל. ר"א כדי לקרוץ בציפורן. רע"א כדי שיהו ניטלות בזוג: יג הרואה כתם. הרי זו מקולקלת וחוששת משום זוב. דברי ר' מאיר. וחכ"א אין בכתמים משום זוב: יד הרואה יום אחד עשר בין השמשות. תחלת נדה. וסוף נדה. תחלת זיבה. וסוף זיבה. יום ארבעים לזכר ויום שמונים לנקבה. בין השמשות לכולן. הרי אלו טועות. א"ר יהושע עד שאתם מתקנים את השוטות [ג](בואו) ותקנו את הפקחות:

[א] גמרא שירבה [ב] נ"א על הלבן [ג] פ"א

דם

התחתון ולא העליון. כלומר באיזו הקפת זקן אמרו בתחתון של מטה ולא בעליון: עד שירבה השחור. שיכסיף אותו מקום שערות הרבה (טו) ופסק הלכה שהבת מתאנת עד שתהא בת י"ב שנה ויום א' ולאחר זמן זה אם הביאה סימני' אינה יכולה למאן. ואם לא הביאה סימנים ממאנת והולכת ואפי' עד שתהא בת כ' שנה ויראו בה סימני אילונית (טז) וה"מ כשלא בא עליה לאחר שהיו לה י"ב שנה ויום א' אבל אם בא עליה לאחר זמן זה שוב אינה יכולה למאן ואע"פ שלא נראו בה סימנים חיישינן שמא הביאה ב' שערות (יז) ונשרו: יב שתי שערי האמורו' בפרה. דקי"ל (פרה פ"ב) שתי שערות שחורות פוסלות בה: ובנגעים. שער לבן קי"ל בת"כ מיעוט שער שנים: והאמורות בכל מקום. בתנוק ובתנוקת: לקרוץ. לאחוז מעט: שיהו ניטלות בזוג. של מספרים והוי שיעורא רבא (יח) והלכה כדברי כלן להחמיר ומשנקרצת בצפורן דהוי שיעורא זוטא מכלהו לא ממאנת שמא גדולה היא ולענין חליצה אינה חולצת עד דאיכא שיעורא רבא דכלהו: יג הרואה כתם. שמצאה דם בחלוקה: הרי זו מקולקלת. אינה יודעת פתח נדותה לידע מתי יתחילו י"א יום שבין נדה לנדה דהא לא ידעה אימת חזי: וחוששת משום זוב. אם עברו עליה שלשה ימי זיבה שהלבשה חלוק זה ומצאה עליו כתם גדול שיעור ג' גריסין ועוד (יט) כלומר מעט יותר מג' גריסין מספקינן להו דלתא כל חדא וחדא בחד יומא. והויא זבה גדולה מספק ואע"ג דבמקום א' נמצאו: וחכ"א אין בכתמים משום זוב. בגמרא מוקי מלתייהו דתנאים דהכא כמידלאה. ואמר דרבי חנינא בן אנטיגנוס היא. ומודה רבי חנינא בן אנטיגנוס שאם לבשה ג' חלוקות לבנות בג' ימים בימי זיבה חלוק ליום ומצאה בכל אחת מהן כתם דחוששת לזיבות ואין צריך לומר אם ראתה ג' ימים דם מגופה וגם' לבשה חלוק הבדוק לה ומצאה בו כתם דפשיטא שחוששת לזיבות ולא נחלק ר"ח בן אנטיגנוס דהוא תכמים דמתני' אלא על הלובשת חלוק א' בג' ימים מימי זיבתה ולבסוף מצאה כתם גדול שיעור ג' גריסין ועוד במקום א'. או אפי' בג' מקומות. דאיהו סבר בכה"ג אינה חוששת לזיבות הואיל ולא היו הכתמים בשלשה חלוקות ור"מ ורבנן דאפליגו עליה סברי כשמצאה שיעור ג' גריסין ועוד בחלוק אחד. בין בשלשה מקומות חוששת לזיבות. ואין הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס: יד הרואה יום י"א. שהוא סוף ימי זיבה ולמחר מתחילין ימי נדה: בין השמשות. ספק יום הוא והוי דם זיבה ספק לילה ותחלת נדה: תחלת נדה וסוף נדה. בגמרא מפרש דהכי קתני תחלת נדה וסוף זיבה ובשביעי לנדתה סוף נדה ותחלת זיבה כלומר בין השמשות של י"א אם לילה הוא הרי ראייתה תחלת נדה ואם יום הרי הדם דם של סוף זיבה. ואם ראתה ב' ימים קודם לכן חוששת משום זיבה. וכן אם ראתה בז' לנדתה בין השמשות מספקינן נמי אם לילה הוא הרי הדם דם של תחלת זיבה. ואם תראה שני ימים אחרי כן חוששת משום זיבה ואם יום הוא הרי ראייתה סוף ימי נדה ואע"פ שתראה ב' ימים אח"כ אינה זבה: יום מ' לזכר ויום פ' לנקבה בין השמשות לכלן. כלומר באיזו מאלו שתראה בין השמשות ספק דם טמא ספק דם טהור ואם תראה ב' ימים אחרים חוץ מזו היא זבה (כ) ומספק ומביאה קרבן ואינו נאכל שכל הטועות מביאות קרבן ואינו נאכל: השוטות. לטועות שאינן יודעות מתי ימי נדה וימי זיבה קרי שוטות: עד שאתם מתקנים את השוטות. את הטועות הללו שראו בשעת הספק: בואו ותקנו את הפקחות. שרואות בשעה ודאית והן צריכות תקון ולפרש ימי במוכן ותשמישן כגון הכך דמייתו בברייתא מי שרואה יום א' טמא ויום א' טהור כל ימיה ותמיד היא רואה ביום ולא בלילה. משמשת שמיני ליום שראתה בו ראיה ראשונה שהרי טהור הוא שהרי בז' לערב טבלה ולא תראה עד ט'. הלכך משמשת במיני שלם לילה ויום ולילה שלאחריו. שהוא נגהי ט'. ומפוששת ד' לילות מתוך י"ח יום לראייה ראשונה. שהרי אשה זו לא תהא זבה לעולם. שאינה רואה ג' רצופים. וכשהיא רואה

תשיעי

לאף קודם הקיף הכי אלו ג' חדשים. תשהביא ב' שערות שאז ניכר ההריון וראוי להקרא בשם אב וכן נמי הקיף אע"ג דלא אלו ג' חדשים. ועתוי"ט: (טו) רש"י ובגמ' לא שירבה ממש אלא כדי שיהיו ב' שערות שוכבות ונראות כמו שירבה כו'. ועתוי"ט: (טז) אם לא נראו בה סימני אילונית עד שתהא בת ל"ה שנים ויום א'. וכ"פ הר"מ בחבורו: (יז) קודם שבעל ודאי בעל לשם קדושין והוי ספקא דאורייתא. טור: (יח) כ"ל גדול מסיקרון. בלפורן אבל הכא דכלהו הוא לכוף ראשן לעקרן אבל בפ"ד דנגעים מ"ד מוכח מלשון הר"ב כשינטל בזוג הוא שיעור זוטא דכולהו וכן מוכח בהר"מ. ועתוי"ט: (יט) ר"ל בכל א' כגרים ועוד דהכי הוי שיעור כתם: (כ) ולאגב ריהטא כ"כ דהיאך יכולה להיות זבה בימי נדה ולשון רש"י ואם תראה ליום א' ספק נדה ספק שומרת יום וכן לעולם עד שתפסוק כדי שיעור המפורש בה:

לאו

פרק ז (א) לאו כטומאה ממש כמבואר פ"ק דכלים מ"ג: (ב) וה"ה יבש מעיקרא כדמרבינן ליה בגמרא מקרא: (ג) אבל אין מחזקין מתכבד. ומתוי"ט: (ד) ואין מחזקין מכבסת ולאחר הכבוס נבדקים והיינו כשהכתם בצית דהא הזיק דר"י כבוס מזב הולך הכתם בלא שמרים. הר' ועי' תוי"ט: (ה) פירש בערוך ענין לשלוחים ונ"ל שענים מחזן ומרוסס ונקרא בלשון חכמים ג"כ שרטוט: (ו) למור. פירכא דלישנא דלעיל נקט אבל הכא לא שייך ענין אמר שהרי לא נתייבש. ומתוי"ט: (ז) דהא דשן מן הרקם במציאה גע עוצא רקם הוא ועוד אע"ג דברקם ישראל היו הא מלמיען כתמיהם אלא של עו"ג הן וטהורים ור"י מטמא משום שהם גרים כו'. תוי': (ח) שלא כו'. ואף פ"ג דכתמים דרבנן הך טומאה להו דמגופה אתא. ועתוי"ט

תשיעי תהא שומרת י' ותשמש בלילה. ותראה בי"א ותשמור י"ב ותשמש בלילה. הרי שתים. ותראה בי"ג ותשמור י"ד ותשמש בלילה הרי ג'. ותראה בט"ו ותשמור י"ו ותשמש בערב הרי ד' ובי"ז תראה ותשמור י"ח הרי כלו י"א ולא שמשה אלא ד' לילות לבד שמיני ולילו. ותשמיש אחרון אינו בתוך י"א. ולאסר בי"ט כשתראה תהא תחלת נדה שהרי שלמו י"א שבין נדה לנדה. ומוזכרת למנינה שאמרנו והכי איכא טובא שצריכות תקון לימי תשמישן. וכלהו מייתי לה בברייתא בגמ' בפרקין:

פרק ז **דם** הנדה. ובשר המת. מטמאין לחין ומטמאין יבשין. אבל הזוב. והניע. והרוק. והשרץ. והנבלה. והשכבת זרע. מטמאין לחין. ואין מטמאין יבשין. ואם יכולין להשרות. ולחזור לכמות שהן. מטמאין לחין. ומטמאין יבשין. וכמה היא שרייתן. בפושרין מעת לעת. ר' יוסי אומר בשר המת יבש. ואינו יכול להשרות ולחזור לכמות שהיה טהור: **ב** השרץ שנמצא במבוי. מטמא למפרע. עד שיאמר בדקתי את המבוי הזה. ולא היה בו שרץ. או עד שעת כבוד. וכן כתם שנמצא בחלוק. מטמא למפרע. עד שיאמר בדקתי את החלוק הזה [א]ולא היה בו כתם. או עד שעת הכבוס. ומטמא בין לח בין יבש. רש"א היבש מטמא למפרע. והלח אינו מטמא אלא עד שעה [ב]שהוא יכול לחזור (ו) ולהיות לח: **ג** כל הכתמי' הבאי' מרקם טהורין. ר' יהודה מטמא. מפני שהם גרים וטועין. הבאין מבין העו"ג טהורין. מבין ישראל ומבין הכותים. ר"מ מטמא. וחכמים מטהרים מפני שלא נחשדו על כתמיהן (ח): כל

[א] ס"א [ב] גמרא שיהא

פי': **דם** הנדה. מטמאין לחין. דכתיב (ויקרא טו) והזה בנדתה מה שזב ממנה טמא כמות' (א) ובשעה שזב לח הוא: ומטמאים יבשים. דכתיב (שם) דם יהיה זובה. בהוויתו יהא. ולאחר שנתייבש (ב): ובשר המת. מטמא יבש. דכתיב (במדבר יט) או בעצם אדם. אדם דומיא דעצם. מה עצם יבש אף בשר יבש: והניע. רוק דק שיוצא ע"י נענוע. ואי מעטי ליחה היוצאת מן החוטם. ומתמעטות הזוב הן והרי אב הטומאה: והשרץ. דכתיב (ויקרא יא) הנוגע בהם במותם. כעין מותם דהיינו כשהם לחים. כמו שהיו בעת מותם אבל כל זמן שהשדרה קיימת והצלעות מחוברות בשדרה הואיל וצורתו ניכרת. כלח הוא נחשב: והנבלה. דכתיב (שם) כי ימות כעין מיתה: והש"ז. שצריך שיהא ראוי להזריע: מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין. הזוב מטמא לח ולא יבש. דכתיב (שם טו) רר בשרו את זובו. כמין ריר שהוא לח. כמו ויורד רירו על זקנו (שמואל א כא). והניע והרוק. דכתיב (ויקרא טו) וכי ירוק. ובעת שירוק לח הוא: וכמה היא שרייתן. דנימא שי' הדלה בכי האי שיעורא לחין הן: בפושרים מעת לעת. אבל אי צריכי צפי מים חמים. או יותר מזמן מע"ל. יבשין הם: ר"א בשר המת יבש. טהור מלטמא באהל אבל מטמא טומאת רקב כמלא תרווד. ואין הלכה כר' יוסי: **ב** מטמא למפרע. כל טהרות שנגעו במבוי. דמבוי כרה"י הוא לענין טומאה. וספיקו טמא: או עד שעת כבוד. מפני שמחזקת בני ישראל בודקין מבואותיהן בשעת כבודיהן (ג). ואם היה שם שרץ היה רואה אותו: וכן כתם שנמצא בחלוק מטמא למפרע. כל טהרות שעשתה האשה מיום כבוס. אבל אותן של קודם כבוס לא. מפני שמחזקת בנות ישראל בודקות חלוקיהם בשעת כבוסיהן (ד): היבש מטמא למפרע. עד שעת כבוד. דאיכא למימר לאחר כבוד מיד נפל: אבל הלח אינו מטמא למפרע. אלא עד שעה שיכול לומר אם נפל באותו יום עדיין יכול להיות עכשיו לח אבל עד שעת הכבוד לזמן מרובה לא דהא לח הוא. ואי מההיא שעתא נפל הוה מתעבד יבש. ודוקא בשרץ הוא דפליג ר"ש בין לח ליבש. אבל בכתם אפי' לח מטמא למפרע עד שעת כבוס. דאימר יבש היה ומים הוא דנפול עליה. אבל בשרץ ליכא למימר הכי דאי איתא דמים נפול עליה. אסרטוטי אסרטט (ה). ואין הלכה כר"ש: **ג** הבאים מרקם. שהן עו"ג ודמן טהור (ו). ואע"ג דרבנן גזרו על העו"ג שיהיו כזבים לכל דבריהם. על כתמיהם לא גזרו: מרקם. בין קדש ובין שור ומתרגמינן בין רקם ובין חגרא: שהן גרים. ודמן טמא: וטועים. כלו' לא בקיעי כולי האי ואין מצניעין את כתמיהן הלכך חיישינן שמא כתמים של אשה נדה הן: הבאים מבין העו"ג טהורים. דלא גזרו רבנן על כתמיהן כיון דדמן ודאי טהור מן התורה: מבין ישראל ומבין הכותים ר"מ מטמא. מתני' חסורי מחסרא והכי קתני מבין ישראל ומבין הכותים שמאים דכותים גרי אמת הן ודמן טמא. כתמים הנמצאים בערי ישראל דהיינו במקום גלוי טהורים דלא נחשדו על כתמיהן ואצנועי מצנעי להו. הנמצאין בערי כותים ר"מ מטמא דכותים נחשדו על כתמיהן ומכוונים ומניחים. שלא נחשדו על כתמיהן ומצנעי להו ותלינן להאי כתם בדם חיה או בהמה דאילו דם אשה נדה לא היה מונח במקום גלוי דאינהו נמי מצנעו להו כישראל.

וכבר

וכבר נפסקה ההלכה דבזמן הזה גזרו על כותים להיות כנכרים לכל דבריהם וכתמיהן טהורים (ט) ככתמי הנכרים: **ד** בכ"מ. במקום ישראל: טהורים. שמוחזקין אינן מדם נדה דאנטעי מלגוי להו: בית הטומאות. סדר שהגפים שמתמשו בו בימי נדותן: קוברי' שם. לפי שעה (י) כדי שישלקו אותן לאחר זמן ולפי שאין אנו יודעין אם הסיקו אותן אם לאו ומטמאין באהל:

ד כל הכתמים הנמצאין בכ"ם טהורין. חוץ מן הנמצאים בהדרים ובסביבות בית הטומאות [א](בית הטומאות) של כותים כמטאין באהל מפני שהם קוברין שם את הנפלים. רבי יהודה אומר לא היו קוברין אלא משליכין. וחיה גוררתן: **ה** נאמנים לומר קברנו שם את הנפלים. או לא קברנו. נאמנין לומר על הבהמה. אם בכרה אם לא בכרה. נאמנים על ציון קברות. ואין נאמנין לא על הסככות ולא על הפרעות ולא על בית הפרס. זה הכלל דבר שחשודים בו אין נאמנים עליו:

פרק ח **הרואה** כתם על בשרה. כנגד בית התורפה. טמאה. ושלא כנגד בית התורפה טהורה (א). על עקבה ועל ראש גודלה (ג) טמאה. על שוקה ועל פרסותיה מבפנים טמאה. מבחוץ טהורה. ועל הצדדין מכאן ומכאן טהורה. ראתה על חלוקה מן החגור ולמטה. טמאה (ד). מן החגור ולמעלה טהורה. ראתה על בית יד של חלוק אם מג"ע כנגד בית התורפה טמאה. ואם לאו טהורה. היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה כ"ם שנמצא בו כתם טמאה. מפני שהוא חוזר וכן בפליום: **ב** ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות. שחטה בהמה חיה ועוף נתעסקה בכתמים. או שישבה בצד העיסקים בהן. הרגה כאכולת. ה"ז תולה בה. עד כמה היא תולה ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר עד כגרים של פול ואע"ם שלא הרגה. ותולה

[א] פ"א ל"ג גמרא

ה נאמני' לומר קברנו. דטומאת מת מידי דאורייתא היא. וכגון שכהן כותי עומד שם ותרומ' בידו והוכחה (יח) דליכא למיחש שמא תרומ' טמאה היא ובלאו הכי אין כאומנין דלית להו לפני עור לא תתן מכשול ולא אכפת להם אם אנו מוטאין על פיהם: אם בכרה. והוא שאינהו עובד וגוזז בו (יב) דאי לאו דידע דלאו בכור הוא לא עבר אדאורייתא דכתיב (דברים טו) לא תעבוד בבכור שורך. ולא תגוז בכור צאנך: נאמנים על ציון קברות. לציין מקום הקבר ושומרין עניין (יג). ואף על גב דמדרבנן הוא כיון דכתיבא אציון דכתיב (יחזקאל לט) וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון: לא על הסככות. אילן המיסך על הארץ וענפיו מובדלים וידוע ודאי שיש קבר תחת אחת האהלות ואין ידוע איזה הוא ובא כותי והעיד על אחד בזה שהוא אינו נאמן לפי שאינו חש על הספק: ולא על הפרעות. אבנים גדולות בולטות מן הגדר וקבר תחת אחת מהן ואין אנו יודעים תחת איזו מהן ובא כותי והעיד על מקצתן שהן טהורות: אינו נאמן. משום דלספיקא לא חיים: בית הפרס. שדה שנחרש בה קבר וכל מאה אמה של סביבות הקבר אוקמינהו רבנן בחזקת טומאה שמא גלגלה המחרישה והוליכה עצם כשעורה מן המת ופרס לי' דבר פרום ובזו העצמות של מת נפרכי שם ומתי אחרים שמעתי על בה שפרקות בני אדם נמנעים ללכת שם מפני הטומאה: זה הכלל. כאחוריי תחומים ויין נסך שאין כותי נאמן נוהג ע"כ תחום שבת דתחומין דרבנן וכותים לא סבירא להו וכן אין נאמנים על יין נסך לפי שאין נזהרים ממגע נכרי. וכל הדברים הללו לא נאמרו אלא בדורות הראשונים אבל בזמן הזה הן כנכרים. לכל דבריהם:

פרק ח **הרואה** כתם. כנגד בית התורפה. בית הערוה: טמאה. דאיכא למימר דם מאותו מקום נפל: על עקבה. זמנין דמתרמי ונגע באותו מקום (ג): ועל ראש גודלה. דהוי דפעמים מתרמי גודל שברגלה להיות תחת אותו מקום ודם נוטף עליו: על שוקה ועל פרסותיה מבפנים טמאה. כשאדם עומד ומחבר רגליו ושוקיו זו בזו כל מה שמחובר מהם זו עם זו קרוי לפנים: מבחוץ. מכאן ומכאן: ועל הצדדין. אחורי השוק כל גובהן כנגד העקב ולפניו כל גובהן כנגד הרגל קרויים צדדים: מן החגור ולמטה. כנגד בית התורפה הוא: אם מגיע כנגד בית התורפה. כגון שנמצא בראש בית ידה שמגיע כ"כ שפעמים שפושטתן וזרוע ונופל כנגד מטה: ואם לאו. שלא כנגד בית התורפה כגון שנמצא שמגיע לכתפות שהוא מוזר. פעמים שראש החלוק נהפך כנגד פניה של מטה: וכן בפליון. מטפחת שהיא מתכסה בו: **ב** ותולה. הכתם שנמצא: בכל דבר שהיא יכולה לתלות. לומר שלא ממנה היה: כאכולת. כנה: עד כמה היא תולה. בדם מאכולת: עד כגרים. אבל טפי מהכי אין דם מאכולת כ"כ גדול ובהכי מיהא תליא ואע"פ שלא ידעה שהרגה ורבי חנינא פליג את"ק דאמר

ועתוי"ט: (ט) לע"ג דברי אמת הן. והשכל הוא דעת דסעה ס' אלא הם אמרו דכתם טמא והם אמרו דכתמיהן טהורין: (י) דאי לאו הכי היאך משתמשים שם בימי טומאתן דהא נזהרים מטומאת מת ונפל כדסנן לקי' נאמרים לומר לא קברנו שם הנפלים. ועתוי"ט: (יח) מהו דסימא לא בקיאי בזילתא וסברי לאו בן מי' הוא ומית בעלמא הוא קמ"ל. גמרא ועי' תוי"ט: (יב) מהו דסימא לא בקיאי בסימנין וזמנין דלא פטור וסובר דענוף ופוטרת מבכורי קמ"ל: (יג) ועבדיק סהוא היכי דלא לייתו. כס"י:

פ"ח (א) **טהורה.** דכיון שא"א שטנף שם מן התורפה לשמא הגיאתו שם בידיה לא חיישינן וכדאיסא בגמ' דאין מחזיקין טומאה ממקום למקום. צ"י: (ג) לשון הר"מ בעת ישיבתה: (ג) גודלי. לרבותא נקט וכ"ש לשאר הרגל. צ"י: (ד) טמאה. ולפי' מן הצדדים לפי שעשוי להתהפך וכל שלמטה מן החגור פעמים שהוא מכוין כנגד בית התורפה. צ"י ועיי' תוי"ט

פוי"ט: (ה) הר"מ ובחבורו הל' ב' ופסק כוותיה דהא ס"ק אדה לו כדאיתא בגמרי דא"כ אין לך אשה טהורה לבעלה שבכל אחד יש כמה טיפות דם מאכולת: (י) ולא כתם. קשה אכתי ליהוי ספיקא דאורייתא לחומרא. ואפשר לומר מדאמרינן בגמ' בבכורה עד שהרגים בבכרה ומדלא אתנסה לעיין דאפשר לאו אדעריה. הלכך לא הוי כאלו ספק דאורייתא ולחומרא: (ז) כלומר שהוא מעיד אם היא כדה אם לאו. ועתוי"ט: (ח) טהור. עד שיהיה בו כגרים ועיד. הרל"ם: (ט) מגוך. אבי' כ"ש יבכתם מ"ד כני לאליעזר ברבי צדוק דאף בגסוך בעינן כגרים. הרל"ם:

פרק ט (ה) דאי רמע מד

הבתני ולא יכלה לעלר הדיר מי רגלים למקור. רש"י: (ב) קשה לוי' נקט ע מדת ליהני יושבת וליפלוג בין מזקת לביתה וי"ל דנקט עיונדת משום דפסיקא ליה דלעולם שותפת. א"נ משום ר"י נקט לה דלפי' דעומדת אין כחמי' בפתה מטהר. ח"י ועתוי"ט: (ג) דלבעלי לא שייך לכתחלה ודיעבד. והא לי"ל דלעולם בלשה לנדה דוקא בדיעבד הכא בס"ם קמ"ל דאף לכתחלה. דודאי דלכתחלה בס"ם לא אצטריך כלל לאשמועינן: (ד) ור"מ מטמא. אבל ר"מ מטהר כמו ר"י ולאידי דסליק מר"י פתח בי. גמ': (ה) פירוש לא הריגה בעידן שאלה קמי דא"כ הייני כה כי' ולי' פוקי לא הביא זמנה לכלות ורלאה. ולאו דומיא מהם קליגר. ב"י ועיין מו"ט: ו) שלש. משום הכאו בזוני דמ"ה נקט נמי הכא ב': (ז) שישבו כו'. זה להר זה דומיא דחלוק. וכ"מ לבדק' לכת

ותולה בבנה או בבעלה. אם יש בה מכה והיא יכולה להגלע ולהוציא דם ה"ז תולה בה: ג מעשה באשה אחת [א] שבאת לפני ר"ע אמרה לו ראיתי כתם אמר לה שמא מכה היתה בך. אמרה לו הן והיתה. אמר לה שמא יכולה לגלע ולהוציא דם. אמרה לו הן. וטהרה ר"ע. ראה תלמידיו מסתכלין זה בזה. אמר להם מה הדבר קשה בעיניכם. שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר אלא להקל. שנאמר ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה דם ולא כתם (ו): ד עד שהוא נתון תחת הכר ונמצא עליו דם עגול טהור (ח). משוך (ט) טמא. דברי ר' אלעזר בר ר' צדוק:

פ"ט **האשה** שהיא עושה צרכיה. וראתה דם. ר"מ אם עומדת טמאה ואם יושבת טהורה. ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טהורה: ב איש ואשה שעשו צרכיהן לתוך הספל ונמצא דם על המים ר' יוסי מטהר. ור"ש מטמא (ד) שאין דרך האיש להוציא דם אלא שחזקת דמים מן האשה: ג השאילה חלוקה לנכרית. או לנדה. ה"ז תולה בה. ש יש (ו) נשים שלבשו חלוק א'. או שישבו על ספסל [ב] א' (ז) ונמצא עליו דם כולן טמאות. ישבו על ספסל של אבן. או על האצטבא של מרחץ. רבי נחמיה מטהר. שהיה רבי נחמיה אומר כל דבר שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים: שלש

[א] ק"א [ב] ע"ל

לאמר הרגה אין לא הרגה לא. ואין הל' אלא כר' חנינא בן אנטיגנוס (ט): ותולה בבנה ובבעלה. הסוככים אצלה אם יש בהן מכה. לומר שכתם זה מהן היה: ואם יש בה מכה. שהעלתה קרום: והיא יכולה להתגלע. להגלות מאליה לפני התגלע הרינו (משלי י"ז). כלומר שיסיר הקרום ויקלף ותתגלה המכה ויצא ממנה דם תולה בה: ג דם ולא כתם. וחכמים הוא דגזור על הכתמים לפיכך הולכים בהם להקל: ד עד שהוא נתון תחת הכר. הבגד שמקנחת בו את עצמה בשעת תשמיש קרוי עד (ז): דם עגול טהור. דדם מאכולת הוא: משוך טמא. ואם טפח מסוכה היא טוחה שמזקתה שהיא ממנה ובעת שהכניסה עצמה נתלה זה הדם בעד דברי ר' אלעזר בר ר' צדוק ואין הלכה:

פ"ט **האשה** שהיא עושה צרכיה. משתנת מים: אם עומדת טמאה. דאמרינן מי רגלים חוזרים למקור (א) ואתא דם מן המקור בהדייהו: יושבת טהורה. בגמ' מוקמינן לה ביושבת על שפת הספל ומקלחת מי רגלים לתוכו בחוזק וכשהיא מקלחת בחוזק אין דרך דם המקור לבא להם עם מי רגלים ואי לבתר דתמו מיא בא דם זה מן המקור לא היה הדם נופל בתוך הספל אלא על שפת הספל בדם הבא מן המקור שותת ויורד ואינו מקלח. ודם זה שנמצא בתוך הספל על כרחך ממקום מי רגלים בא ומכה יש בה שם. ולא מן המקור. ובעומדת על שפת הספל ומקלחת בתוך הספל לא היה אפשר להעמידה דעומדת א"א לה לקלח (ג). ולהכי אצטריך תנא לאוקמה יושבת: רבי יוסי אומר בין כך ובין כך טהורה. והלכה כר' יוסי: ב שעשו צרכיהן. הטילו מי רגלים: רבי יוסי מטהר. דהא אפי' בזה גרידתא דליכא אלא חדא ספיקא ספק בא מן המקור ספק בא ממקום מי רגלים מטהר רבי יוסי לעיל וכ"ש הכא דדילמא מאיש אתי ולא הדר תני הכא רבי יוסי מטהר אלא להשמיעך מילתא יתירתא דאפילו לכתחלה מטהר רבי יוסי לאשה שעושה צרכיה ולאחר דם בתשמש בטהרות (ג) דלא תימא דוקא דיעבד מטהר ר' יוסי טהרות שנתעסקה בהן אבל לכתחלה לא תזקקינן לה בתשמש קמ"ל: ורבי שמעון מטמא. דאפילו הכא דאיכא ספק ספיקא כדקתני טעמא: שחזקת דמים מן האשה. ולעיל פסקינן הלכה כר"י דמטהר ואפי' בחד ספיקא. כ"ש הכא דאיכא תרתי: ג השאילה חלוקה. ואח"כ לבשתה היא ונמצא עליו כתם: לכותית או לנדה. לכותית שהיא רואה דם בכל ג' ימים וידעינן בה שבכר ראתה (ה) דומיא דנדה: ה"ז תולה בה. וטהורה. דכיון דודה היא לא מיקרי לה נידי. וכותית נמי מינה ותליא בה אבל ישראלית טהורה שלא השאילה חלוק מספרתה טהורה ולא נכנסתו סבירה שתיכן עמהות כדקתני שבע נשים כו' דכיון דלאי תליא בה מקלקלת לה מאי חזית דמקלקלת לבך עני מנך: של אבן. דאינו מקבל טומאה ופסל דליבא [איירי] בכלי עץ דראוי לטומאה במושב הזב יהנדה: אינו מקבל כתמים. כלומר לא גזרו על כתמים הנמצאים בו וטעמא דר' נחמיה דכתיב (ישעיה ג)
ונקתה

ד שלש נשים שהיו ישנות במטה אחת ונמצא דם תחת אחת מהן כולן טמאות. בדקה אחת מהן (ס) ונמצאת טמאה. היא טמאה. ושתיהן טהורות. ותולות זו בזו (ע). אם לא היו ראויות לראות. רואין אותן כאילו הן ראויות: ה שלש נשים שהיו ישנות במטה אחת. ונמצא דם תחת האמצעית. כולן טמאות. תחת הפנימית. שתים הפנימיות טמאות. והחיצונה טהורה. תחת החיצונה. שתים החיצונות טמאות. והפנימית טהורה. [א](א"ר יהודה) אימתי בזמן שעברו דרך מרגלות המטה. אבל אם עברו שלשתן דרך עליה. כולן טמאות. בדקה אחת מהן ונמצאת טהורה (יח). היא טהורה. ושתים טמאות. בדקו שתים ומצאו טהורות. הן טהורות. ושלישית טמאה. שלשתן ומצאו טהורות. כולן טמאות (יב). למה הדבר דומה. לגל טמא שנתערב בין ב' גלים טהורים. ובדקו [אחד] מהן. ומצאו טהור. הוא טהור. ושנים טמאין. שנים ומצאו טהורים. הם טהורים. ושלישי טמא. שלשתן ומצאו טהורים. כולן טמאים. דברי ר"מ. שר"מ א' כל דבר שהוא בחזקת טומאה. לעולם הוא בטומאתו. עד שיודיע לך טומאה היכן היא. והכ"א. בודק עד שמגיע לסלע. או לבתולה: ו שבעה סמנין (יג) מעבירין על הכתם (יד). רוק תפל. ומי גריסין. ומי רגלים. נתר. ובורית. קמוניא. ואשלג. הטבילו ועשה על גביו טהרות. העביר עליו שבעה סמנין. ולא עבר. ה"ז צבע. הטהרות טהורות. ואינו צריך להטביל. עבר. או שדיהה. הרי זה כתם. והטהרות טמאות. וצריך להטביל (טז): ז איזהו רוק תפל. כל שלא טעם כלום (יז). מי גריסין. לעיסת גריסין של פול. חלוקת נפש. מי רגלים. שהחמיצו. וצריך לכסכס ג' פעמים לכל אחד ואחד. העבירן שלא כסדרן. או שהעביר שבעה סממנין כאחת. לא עשה ולא כלום: כל

[א] גמ' ל"ג

ונקתה לארץ תשב כיון שישבה לארץ שאינה מקבלת טומאה נקתה. והוא הדין לכל דבר שאינו מקבל טומאה וכן אם ישבה על גבי כלי חרס שאין מקבל טומאה מגבו או ע"ג מטלניות של בגד שאין בהן שלש על שלש שאינן מקבלין טומאה. דכל אלו לא גזרו על כתמי הנמצאים בהם. והלכה כר' נחמיה: ד ותולות זו בזו. שאם היתה האחת מעוברת תולה הדם בשאינה מעוברת והיא טהורה: ואם לא היו ראויות. כגון שהיו כלן מעוברות או כלן מניקות (י) כלן טמאות. כאילו ראויות לראות. דמ"מ דם מביניהו נפק: ה תחת הפנימית. אותה שאצל הקיר קרויה פנימית. והחיצונה קרויה אותה שאצל דרך עליית המטה. והא דמפליג תנא הכא בין כשנמצא תחת הפנימית לנמצא תחת החיצונה. ולעיל קתני נמצא דם תחת אחת מהן כלן טמאות. ולא מפליג בין נמצא תחת פנימית לנמצא תחת חיצונה מפרש בגמרא דלעיל איירי כשהן תכופות ודבוקות יחד הלכך איכא למיחש דמחיצונה אפי' כשנמצא הדם תחת הפנימית: אימתי. אמרו נמצא תחת החיצונה פנימית טהורה: בזמן שעברו דרך מרגלות המטה. דלא עברה פנימית על מקום מציאת הדם: אבל עברו שלשתן דרך עליה. שהן דולגות ועוברות על החיצונה: כלן טמאות. ואפילו פנימית. דהא כשעברה פנימית דרך שם נפל ממנה: לגל טמא. שהיה שם כזית מן המת: עד שמגיע לסלע או לבתולה. קרקע בתולה. ואם לא מצא. הגל טהור. דאימור בא עורב ונטל את הטומאה אבל הכא כשבדקו שלשתן ומצאו טהורות. מודו רבנן לר"מ דכלן טמאות דהאי דם מהיכא אתא. אבל על כרחך מחדא מנייהו הוא. והלכה כחכמים: ו שבעה סממנים מעבירין על הכתם. שאין הדם בטל עד שיעביר כלן עליו: רוק תפל ומי גריסין. מפרש לקמן במתני': נתר. אלו"ם בלע"ז ומין קרקע הוא ומזהיר. ובערבי קורין לו ש"ב: בורית. מין צמח הוא שמנקה ומטהר: קמוניא. עשב שמייבשים אותו ושוחקים אותו ומנקין בעפרו את הידים להעביר את הזוהמא. ובלשון גמ' קרוי שלוף דוץ: אשלג. לא אתפרש לי: הטבילו. לבגד שיש בו כתם קודם שהעביר עליו הסממנים הללו: ה"ז צבע. ולאי הוא דם הוא עבר: שדיהה. נשתנה מראיתו (טו): ז שלא טעם כלום מבערב. כל אותה הלילה והיינו תפל בלא טעם. והוא שישן (יח) מתחלת אחרון של לילה עד הבקר. ועל שלש שעות ביום נקרא רוק תפל לענין זה. ואם השכים בבקר ושנה פרקו. לא הוי רוק תפל (יט): לעיסת גריסין של פול חלוקת נפש. שנסלק האוכל מן הקליפה לועסה לגריסת הפול ומעבירו על הכתם: שהחמיצו. שהשהימו. וכמה שיעור כל ששהו שלשה ימים: וצריך לכסכס. לשפשף ג"פ לכל אחד ואחד. כדרך כיבוס בגדים שטופל יד עם ידו ומשפשף: כסדרן. שמטיים כאן: לא עשה ולא כלום. לא נדוק ולא נבטל (כ): כל

אחת מהן ומצאה טמאה כדלקמן. ב"י: (ס) בדקה כו'. מיד סמוך לראיית הדם אבל אם שהתה כדי שתקנח בחורין ובסדקין אין הבדיקה מועלת לטמאה לטהר האחרות ולא לטהורה לטהר עצמה: (ע) ותולות כו'. כלומר אם לא בדקה שום א' מהן או בדקו וכולן נמצאו טהורות: (י) וכן לכל ד' נשים דדיין סעמך. גמ': (יא) טהורה. ולעיל תני ונמצאה טמאה ומן האמור בזה בזה. והאמור בזה בזה: (יב) טמאות. ומיהו תולות זו בזו: (יג) סממנין. והא"ה בכתם טוב. תוספות: (יד) מעבירין כו'. בין לבעלה בין לטהרות כו'. וכיון שיכולין לעמוד על עיקר הדבר כי לא בדקה טמאה. מ"מ: (טו) כלפי שחבר מראה הלודם: (טז) להטביל. ואפילו דיהה ולא עבר מהני טבילתו: (יז) שלא טעם. שהאוכל ממתיק ומעביר את כחו. רש"י: (יח) ובנתנמנם שני. גמ': (יט) שהדיבור מעביר כח הרוק. רש"י: (כ) וכלומר שאם יודע ודאי שהוא דם ורוצה לבטלו כדי שתעלה לה הטבילה דהבלועה שיכול לבא טמא ואע"ג

ח כל אשה שיש לה וסת. דיה שעתה. ואלו הן הוסתות. מפהקת. ומעטשת (כח). וחוששת בפי כריסה. ובשפולי מעיה. ושופעת. וכמין צמרמורת אוחזין אותה. וכן כיוצא בהן. וכל שקבעה לה ג"פ. ה"ז וסת: ט היתה למודה להיות רואה בתחלת הוסתות. כל הטהרות שעשתה בתוך הוסתות טמאות. בסוף הוסתות (כג). כל הטהרות שעשתה בתוך הוסתות. טהורות. ר' יוסי אומר אף ימים ושעות וסתות. היתה למודה להיות רואה עם הנץ החמה. אינה אסורה אלא עם הנץ החמה. ר' יהודה אומר כל היום שלה: י היתה למודה להיות רואה יום ט"ו. ושינתה להיות רואה ליום כ'. זה וזה אסורין. שינתה פעמים ליום כ'. זה וזה אסורין. שינתה ג"פ ליום כ'. הותר ט"ו וקבעה לה יום כ'. שאין אשה קובעת לה וסת. עד שתקבענה ג"פ (כה). ואינה מטהרת הוסת. עד שתעקר ממנה ג"פ (כו): יא נשים בבתוליהם כגפנים. יש גפן שיינה אדום. ויש גפן שיינה שחור. ויש גפן שיינה מרובה. ויש גפן שיינה מועט. רבי יהודה אומר כל גפן יש בה יין. ושאין בה יין. הרי זה דורקטי (כז):

פרק י תינוקת שלא הגיע זמנה לראות (א). וניסת. בש"א נותנין לה ד' לילות (ב). ובה"א עד שתחיה המכה. הגיע זמנה לראות. וניסת. בש"א נותנין לה לילה הראשון. ובה"א עד מ"ש ד' לילות. ראתה ועודה בבית אביה. בש"א נותנין לה בעילת מצוה (ג). ובה"א כל הלילה *כולה:

נדה

* נ"א שלה

ח כל אשה שיש לה וסת דיה שעתה. לעיל בפ"ק תנינן לה והתם איירי בוסתות דיומי כגון מכ"ז יום לכ"ז יום או מחדש לחדש והכא איירי בוסתות דגופה. שכל זמן שיראו בה סימנים הללו תתחיל לראות. כגון אבל אין לה זמן קבוע לראות: מפהקת. י"מ פותחת פיה ככל כמה אלאריי"ר בלע"ז וי"מ פושטת זרועותיה וגופה אשפרכי"ר קלא"ר בלע"ז: בפי כרסה. נגד טבורה: שפולי מעיה. בית הרחם: ושופעת. מפרש בגמרא שופעת דם טמא מתוך דם טהור. כגון שהיא רגילה לראות דם טהור תחלה, דהיינו דם שאינו משמש דומים שמאין ואח"כ דם טמא. והאי נמי הוי וסת וכל שעה שמתגלה דם טמא אחר דם טהור דיה שעתה: צמרמורת. לשון סמר מפחדך בשרי (תהלים קיט) פריזוני"ש בלע"ז: אוחזין אותה. כך למודה להיות בכל עת שהיא רואה: וכן כיוצא בהן. משאר סימני שהגוף הרגילות דם למודה להיות בכך כגון שראשה כבד עליה או אבריה כבדין ורעת. או כאב לב וכיוצא בזה אם קבעה לה ג"פ הרי זה וסת: ט למודה להיות רואה בתחלת הוסתות. שבגופה כגון בתחלת העטושים והפיהוקים וכיוצא בהן: אף ימים ושעות וסתות. שעות נמי וסתות בינהו. וכתב דידהו אלו שאם היתה רגילה לראות מעשרים יום לעשרים יום ומשש שעות לשש שעות. מותרת לשמש כל היום. ביום עשרים עד ו' שעות. וחוששת בשעה ששית לבד (כג). עברה שעה ששית ולא ראתה. מותרת לשמש כל היום כלו: היתה למודה להיות רואה עם הנץ החמה. פירוש דמלתא דר' יוסי היא: אינה אסורה אלא עם הנץ החמה. וכל הלילה מותרת. ואם עבר הנץ החמה ולא ראתה. משמשת כל היום. דדוקא שעת הוסתות חוששת ותו לא: רבי יהודה אומר כל היום שלה. כלומר מותרת לשמש כל היום משעבר הנץ החמה (כד) ולא ראתה. אבל כל הלילה שלפני הנץ החמה שלה ושתא אסורה לשמש. ועם הנץ החמה דקתני, היינו דרגילה לראות בסוף ליליא מקמי דלתני תחלת יממא. ולכן אצריך לה כל עונת ושתא נמצאת אסורה כל הלילה שהיא עונת ושתה והלכה כרבי יהודה: ואינה מטהרת מן הוסת. שפסק ממנה שלא לחוש לו: יא יש גפן שיינה אדום ויש גפן שיינה שחור. כך יש אשה שדם שלה אדום ויש שדם שלה שחור: כל גפן יש בה יין. כל אשה יש לה דם נדה ודם בתולים: ושאין בה הרי זה דורקטי. כלומר קטוע. דור קטוע. עקרות שאינן יולדות:

פרק י תינוקת נותנין לה ד' לילות. ואפילו רואה אמרינן דם בתולים הוא וטהור: עד שתחיה המכה. שתתרפא המכה של בעילה וכל זמן שהדם שותת ממנה כשהיא עומדת. וכשהיא יושבת אינו שותת. או ששותת כשהיא יושבת ע"ג דבר קשה וכשיושבת ע"ג דבר רך כגון ע"ג כרים וכסתות אינו שותת בידוע שלא חיתה המכה. ומחמת המכה של בתולים בא הדם. אבל אם הדם שותת בין כשהיא עומדת בין כשהיא יושבת ובין כשיושבת על דבר רך ובין על דבר קשה אין זה דם מכה אלא דם נדה: הגיע זמנה לראות. ולא ראתה. ונשאת: עד מ"ש ד' לילות. שהרי היא נשאת ברביעי דבתולה נשאת ליום רביעי ונבעלת בליל ה': בעילת מצוה. בעילה ראשונה: כל הלילה כולה. ואפי'

בועל

דאפ"ה דלא נפיק: (כח) מפהקת כו'. ומיירי שמפהקת לא פעמים כמה פעמים זה אחר זה דאלו חד זימנא זה דרך כל אדם. הרא"ש ועיין תוי"ט: (כג) בסוף הוסתות. אלא נמשך אחר הוסתות. טור (כג) פירוש והזהרתם וגו' מכאן אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהם סמוך לוסתן וכמה אמר רבה עונה. גמ'. ולמאי דקי"ל וסתות דרבנן קרא אסמכתא בעלמא הוא וכ"כ הה"מ והר"ן: (כד) אלא פליג לומר הגוף דרישא: (כה) שהקבעם ג' פעמים וה"מ למעקרינהו שלא נקבע בדי שסתי' צריכה ג"פ לעקרו אבל לחוש כו. אפי' בפעם אחת חוששת. ולאשמעי' דאפי' בימי זיבתה חוששת. ותו ותו אסורין דלעיל הוא אמינא דוקא בימי נדה. גמ': (כו) משתעקר כו'. וה"מ כשקבעתו ג"פ. אבל לא קבעה לה אלא פעם אחת אר"ב פעמים בחד זימנא מיעקרא. גמרא: (כז) ר' יהודה אומר כו'. וכ"מ שאין לו בנים בפ"ב. הר"ם: פרק י (א) זמנה כו'. היינו כשהיא נערה והביאה ב' שערות. הר"ן: (ב) ד' כו'. ב"ה לא בעי לאוסין וכן כלהי לב"ש דאפי' מפוזרים כמו לב"ה. טור: (ג) מפנין כו'. פירוש שא"ל לפרוש מיד המשמש עם הטהורה וכו'

יעדים

ב נדה שבדקה עצמה יום ז' שחרית ומצאתה טהורה ובין השמשות לא הפרישה. ולאחר ימים בדקה ומצאתה טמאה. הרי היא בחזקת טהרה. בדקה עצמה ביום ז' בשחרית. ומצאתה טמאה. ובין השמשות לא הפרישה. ולאחר זמן בדקה ומצאתה טהורה. הרי זו בחזקת טמאה. ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה. ואם יש לה וסת דיה שעתה. ר' יהודה אומר כל שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה. הרי זו בחזקת טמאה. וחכ"א אפילו בשניה לנדתה. בדקה ומצאתה טהורה. ובין השמשות לא הפרישה ולאחר זמן בדקה ומצאתה טמאה. הרי זו בחזקת טהרה: **ג** הזב והזבה. שבדקו עצמן ביום ראשון(ו). ומצאו טהור. וביום הז'. ומצאו טהור. ושאר ימים שבינתיים לא בדקו. ר' אליעזר אומר הרי הן בחזקת טהרה. רבי יהושע אומר אין להם אלא יום א' ויום ז' בלבד. רע"א אין להם אלא יום ז' בלבד: **ד** הזב. והזבה. והנדה. והיולדת. והמצורע שמתו. מטמאין במשא. עד שימוק הבשר. עו"ג שמת טהור מלטמא במשא. בש"א כל הנשים מתות נדות. ובה"א אין נדה אלא שמתה נדה: **ה** האשה שמתה [א]ויצא ממנה רביעית דם מטמאה משום כתם. ומטמאה באוהל. רבי יהודה אומר אינה מטמאה משום כתם. מפני שנעקר משמתה. ומודה ר' יהודה ביושבת על משבר. ומתה [ב]ויצא ממנה רביעית דם. שהיא מטמא משום כתם. א"ר יוסי לפיכך אינה

[א] נמחק ויצאה [ב] גמ' ויצאה

בועל בעילת מצוה וכל הדברים הללו בדורות הראשונים בלבד אבל אחר שפשטה ההוראה שהחמירו בנות ישראל על עצמן שאפילו רואות דם טפה כחרדל יושבת עליו ז' נקיים. כל הנושא בתולה אפי' קטנה שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה מעולם לאחר שבעל בעילת מצוה (ד) אין מותר לבא עליה עד שתספור שבעה נקיים (ה) אחר שיפסוק הדם. כדין שאר נשים שרואות דם: **ב** לא הפרישה. לא בדקה עצמה להפריש בטהרה: ולאחר ימים. לאחר שטבלה בליל שמיני: הרי זו בחזקת טהרה. בימים שבין טבילתה למציאת טומאה וטהרותיה שנגעה בהן טהורות דאימור השתא דאזאת: ומטמאה מעת לעת. ארישא קאי דקתני ולאחר ימים בדקה ומצאה טמאה הרי היא בחזקת טהרה. אבל מטמאה מעת לעת של ראיה זו. או מפקידה לפקידה: אפילו בשניה לנדתה. בדקה שחרית ומצאה טהורה ובין השמשות לא הפרישה. ובסוף שבעה טבלה. לאחר ימים בדקה ומצאה טמאה הרי זו עד עכשיו בחזקת טהרה. ושלשתן מחלוקת בדבר. לת"ק בדיקת שחרית דשביעי הוא דמטהרתה. אבל שני לנדתה לא. ולר"י אפילו בדיקת שחרית דשביעי לא מטהרה עד שתפרוש בין השמשות. ולרבנן אפילו בשני. דכיון דפסק פסק. ודוקא בשני הוא דמטהרי רבנן אבל בראשון ומצאה טהור. ושוב לא בדקה וטבלה בליל שמיני. ועשתה טהרות. ואחר כך מצאה טמא לא מטהרי רבנן לפי שביום ראשון הוחזקה מעין פתוח ומשום הכי קתני ואפילו בשניה לנדתה דוקא. אבל ראשון לא. והלכה כחכמים: **ג** הזב והזבה. שצריכין לספור שבעה נקיים. ופסקו מראייתן והתחילו לספור. ובדקו יום ראשון ושביעי כו': אין להם אלא יום ראשון ושביעי בלבד. וצריכין לספור עוד חמשה ימים נקיים כדי להשלים לשבעה: רע"א אין להם אלא שביעי. שמא ראו בינתיים וסתרו ספירתן הראשונה והלכה כר"א: **ד** מטמאין במשא. בגמ' פריך אטו כל מת מי לא מטמא במשא. אלא מאי במשא. באבן מסמא (ז) כלומר אבן גדולה וכבדה שאינה מיטלטלת. ואם היא מונחת ע"ג כלים ומת נתון עליה. אין זה משא. הואיל ואינה ראויה להטלטל עמו. ושאר מתים לא מטמו. והני מטמו מדרבנן. הואיל ובחיים מטמו באבן מסמא מדאורייתא. שהרי מטמאים מושב כל שתחתיהן. גזור (בהו רבנן לאחר מיתה) שמא יתעלפה ודומה למת ואי אמרת זב מת אינו מטמא. בזב חי שנתעלף אתי לטהורי: עד שימוק הבשר. דמהשתא הוי מת ודאי: עובד כוכבים שמת. אע"ג דמחיים הרי הוא כזב לכל דבריו. ומטמא באבן מסמא. משמת טהור מלטמא באבן מסמא. הואיל וטומאת זיבה בעליו מחיים. אינה אלא מדברי סופרים: כל הנשים. מחזקינן להו כנדות ומטבילין כלים שהיו עליהן סמוך ליציאת נשמה. אף על פי שלא נגעו בהן לאחר מיתה. לפי שבראשונה היו מטבילין כלים. על גבי נדות מתות. והיו נדות חיות מתביישות. שאפילו במיתתן הן משונות משאר נשים התקינו שיהו מטבילין ע"ג כל הנשים. מפני כבודן של נדות חיות: ובה"א אין נדה אלא שמתה נדה. דלית להו לבית הלל האי תקנתא: **ה** מטמאה משום כתם. של נדה במשהו (ח). דאי משום טומאת מת לא מטמאה אלא ברביעית: ומטמאה באהל. אם כל הרביעית יחד: שמטמא משום כתם. במשהו שנעקר מחיים. ואין הלכה לא כר' יהודה. ולא כר' יוסי. הילכך לא שנא יושבת על משבר. ולא שנא שאר מיתות. כלהו מטמאות משום כתם. ומטמאות באוהל (ט)

ופרשה נדה. הרא"ש: (ד) כדרכו וכמ"ש (אות ג): (ה) טעם חומרא זו דאין הכל בקיאין בחילוק בין הגיע זמנה לראות בין לא הגיע בין בוגרת ובין ראתה ללא ראתה. ועוד משום דאתן ילכו תוקפי הלכך השוו כולן להחמיר בחומרי שבחומרות דהיינו בוגרת שראתה. ואפי' בעל ולא מצאו דם צריך לספור דשמא איפהו ש"ז. הרא"ש ועתוי"ט: (ו) ראשון. פי' לנקיים שהוא ר' לתחלת זיבה: (ז) לשון דקרא והיתיאת אבן חדא ושומת על פום גובא. גמ': (ח) ואע"ג שנעקר דם משמתה. דמקור מקומו טמא. גמ'. ולא משום שנגע במת טמא הדם אלא כתם ראייה גמורה קאמר שיטמא הדם במגע ובמשא לע"ג דלאו רואה היא לאחר מיתה הואיל והיה במקור מחיים כו'. תוס' ועתוי"ט. וח"ח: (ט) ומשום דם תבוסה ומדרבנן ור' יהודה נמי הכי ס"ל

אינה מטמאה באהל: ו בראשונה היו אומרים היושבת על דם טוהר. היתה מערה מים לפסח. חזרו לומר הרי היא כמגע טמא מת (יג) לקדשים (יד). כדברי ב"ה. בש"א אף כטמא מת: ז ומודים שהיא אוכלת במעשר. וקוצה לה חלה. ומקפת וקוראה לה שם (טו). ואם נפל מרוקה ומדם טהרה. על ככר של תרומה. שהוא טהור. בש"א צריכה טבילה באחרונה. וב"ה אומרים אינה צריכה טבילה באחרונה: ח הרואה יום אחד עשר. וטבלה לערב ושמשה. בש"א מטמאין משכב ומושב (יז) וחייבין בקרבן. בה"א פטורין מן הקרבן. טבלו ביום שלאחריו ושמשה את ביתה ואח"כ ראתה. ב"ש אומרים מטמאין משכב ומושב. ופטורים מן הקרבן. ובה"א הרי זה גרגרן. ומודים ברואה בתוך י"א יום (יט). וטבלה לערב ושמשה שמטמאין משכב ומושב וחייבין בקרבן. טבלה ביום של אחריו ושמשה

סליק מסכת נדה

ו מערה מים לפסח. מכלי אל כלי. לרחוץ בה את בשר הפסח. אבל במים אינה נוגעת (י) שהיא טבולת יום. שטבלה לסוף שבועים ואין לה הערב שמש עד יום שמונים (יא) שהוא צריך להביא כפרתה. והכתוב עשאה טבולת יום. דכתיב (ויקרא יב) בכל קדש לא תגע. וקי"ל בכל קדש לרבות את התרומה. וטבול יום שני הוא וכשהיא מערה אינה נוגעת במים אלא בכלי ושני אינו מטמא כלי. אבל במים לא תגע. הואיל והם עשוין לרחוץ בהם את הפסח. דחולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו: חזרו לומר הרי היא כמגע טמא מת. טבול יום דידה כמגע בטמא מת. שהוא ראשון. ודוקא לקדשים. אבל לחולין לא הוי טבול יום כנוגע בטמא מת להיות ראשון אלא שני. הילכך יכולה היא ליגע אפי' במים. שהמים חולין הן. וטבול יום שני הוא. ואין שני עושה שלישי בחולין. ואע"פ שהמים הללו נעשים על טהרת הקדש. שהרי לרחיצת פסח עשויות לא מהני שני בהו. דחולין שנעשו על טהרת הקדש לאו כקדש דמו (יב):

בש"א אף כטמא מת. שהוא אב הטומאה ועושה מגעו ראשון. כך מגעו של טבול יום ראשון הוא: ז ומודים שאוכלת במעשר. כדין טבול יום דטבל ועלה אוכל במעשר: וקוצה לה חלה. ואינה קוראה לה שם ומניחתה בכלי ואע"פ שהיא נוגעת בחולין הטבולין לחלה. לאו כחלה דינו ואין שני פוסל בהן: ומקפת. מקרבת הכלי שהניחה בו החלה אצל העיסה. לפי שמצוה לתרום מן המוקף. מן המקורב לדבר שהוא תורם עליו: ואם נפל מרוקה ומדם טהרה. דהוו להו משקין היוצאין מן הטבול יום. וטהורין הן: צריכה טבילה באחרונה. לסוף שמונים צריכה טבילה לאכול בתרומה. אם כהנת היא. ואם ישראלית היא. צריכה טבילה לביאת מקדש. מפני שטבולת יום ארוך היא. והסיחה דעתה מן התרומה ומן המקדש: אינה צריכה טבילה באחרונה. וסומכת על הטבילה של סוף שבועים. ודוקא לתרומה ולביאת מקדש. אבל לאכילת קדשים מודו בית הלל שהיא צריכה טבילה אחרת לסוף שמונים. דקי"ל (עח) האונן ומחוסר כפורים צריכים טבילה לקדש הלכך לאחר שהביאה כפרתה. טובלת לקדשים: ח הרואה יום י"א. שהוא סוף ימי זיבה. ואין יום שלאחריו מצטרף עמו לזיבה. שאם ראתה יום י"ב וי"ג. אינה זבה גדולה בשביל כן לפי שהן תחלת ימי נדה. ואינן מצטרפין עם ימי זיבה: בש"א מטמאין משכב ומושב. ואפי' הבועל מטמא משכב ומושב לטמא אוכלין ומשקין מפני שהוא כבא על שומרת יום כנגד יום דסברי ב"ש יום י"א בעי שימור (יח): בה"א פטורים מן הקרבן. דסברי יום י"א הואיל ואין יום שלאחריו מצטרף עמו לזיבה לא בעי שמור מיהו לענין טומאה מודו דבועלה מטמאה ומדרבנן גזירה יום י"א אטו תוך י"א דמטמאה בועלה ומדאורייתא. אבל לענין קרבן להביא חולין לעזרה לא: טבלה ביום שלאחריו. דעבדה שמור קצת ושמור מעליא הוא. אלא שתוך י"א יום אסור לעשות כן שלא תבא לידי ספק שמא תראה לאחר תשמיש ונמצאו הימים מצטרפין לזיבה: מטמאין משכב ומושב. מדרבנן מטמא אפילו בועלה משכב ומושב גזירה אטו תוך י"א: ופטורין מן הקרבן. דהא עבדה שמור. ואע"פ שחזרה וראתה אין מצטרפין לזיבה שהרי תחלת נדה היא: גרגרן. מגונה לשמוש שמא יתרגיל בכך תוך י"א. אפי' לא תראה לומר דהא בעינא שמור. וזאת לא שמרה כלל ונמצא שבעל זבה קטנה: טבלה יום שלאחריו. דעבדה קצת שמור ושמש:

פ"ל. ועתוי"ט: (י) ולא מהני שמא אינה מגעת לשמעינן ממרה ולא חיישינן שמא נגעה במים. תוי"ט: (יא) נקט הימים המרובים וה"ה למעוטים דשל זכר: (יב) ושהרו בשתים חדא לחומרא וחדא לקולא: (יג) טמא מת. מלא טבל. הר"מ. ולא ידעתי למה לא סליק במגע כדה דהרי כמי כראשון. והר"מ כתב כמו שנגע בדם או בטמא מת: (יד) לקדשים. וכאבא שאול דרפ"ב דמגילה. הר'. ונ"ל על הר"מ שפסק כסתמא דהכא וכפ"ק דשם: (טו) ומקפת וקוראה כו'. סד"א מבר דלמא אתיא למגע בה משהנדרס קמ"ל. גמ': (טז) בפ"ב דחגיגה מ"ג. והא דכתב שם הר"מ דמחוסר כפורים פוסל בנגיעה היינו קודם שבאת קרבנותיו ולא קאי שכיב דבריו דמיירי לאחר הבאת קרבנותיו דלאו א"צ טבילה אלא לאכילה. וכמ"ש כאן. ועתוי"ט: (יז) מטמאין כו'. הואיל וכזבה קטנה היא ילפינן לה מקרא בגמ' וכן מה דבועל מטמא ילפינן לה מקרא. ובתוספתא הובא בגמ' (דף ע"ב) דלבועלה מ"לן אם שראה למחר מעתה למפרע. וס"ל קרא אסמכתא בעלמא: (יח) וכל היכי דבעי שימור אינה טובלת אלא ביום: (יט) בתוך י"א. ואפי' בעשירי דף ע"ב דאינה ראויה לבא לידי זבה גמורה. הכ"מ:

אבל

הרי זו תרבות רעה. שמא תראה אחרי כן ותטמא למפרע ואין טבילתה עולה: ומגען. לענין טומאה וטהרה: ובעילתן. לענין קרבן: תלוים. שאם תראה ומגען מגע זבה. ותתחייבו קרבן בבעילתן. ואם לא תראה מגען טהור ופטורי׳ מן הקרבן על בעילתן:

נשלמה מסכת נדה

וישמשה. הרי זו תרבות רעה. ומגען ובעילתן תלוים:

נשלמה מסכת נדה

מהגבון היה לסדר אחר נדה זבים והקדים מכשירין שקדום בכתוב בפ׳ שמיני וזבים בפ׳ מלורע. הר"מ. ולפ מדרי מדה מאוחר גם לזבים. שם נדה קדים לסלקה (ברלשית לא) כי דרך נשים לי. תוי"ט:

כל משקה שתחלתו לרצון. דניחא ליה בהך משקין בשביל שתודח הקערה או לשאר תשמישין (א): אע"פ שאין סופו לרצון. כשנפלו על הפירות לא ניחא ליה אפ"ה הוי הכשר או נמי סופו לרצון כשנפלו על הפירו׳ אבל בתחלת ביאתן היה הדבר קשה בעיניו הכל הוי הכשר: הרי זה בכי יותן. כלומר האוכלין שנפלו עליהן משקין הללו. מוכשרין לקבל טומאה מכאן ואילך שאין שום אוכל מקבל טומאה עד שיבא עליו מים (ב) או אחד מז׳ משקין שהם מים. יין. שמן. חלב. דבש. דם. טל. דכתיב וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא כתיב יתן וקרינן יותן. מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא ליה: מטמאין לרצון ושלא לרצון. כיון דטמאין הן. מטמאין והכשיר באים כאחד. ואם נפלו על הפירות אפילו שלא לרצון. מטמאין אותם דלא בעינן דניחא ליה אלא כשבא היושקה קודם לטומאה דכתיב וכי יתן מים על זרע והדר ונפל מנבלתם עליו. אבל כשהמשקה והטומאה באין כאחד כגון שהמשקין טמאין. לא בעינן דניחא ליה: ב המרעיד את האילן. מנענעו: או את הטומאה. כגון שהביא בה עורב שרץ או כזית מן המת או נבלה. ונשאר בין ענפי האילן: אינן בכי יותן. אם מחמת רעדה זו נפלו מי גשמים שבאילן על פירות שתחתיו. לא הוכשרו: היוצאים ואת שבו. משקים היוצאים מחמת הרעדה. ומשקים הנשארים באילן ונפלו אח"כ על הפירות הוכשרו דאמטוי אסחינהו וכתלושים דינו (ג): מפני שהוא מתכוין שיצאו מכולו. ומתכוין להוציא כל המים מן האילן והנשארי׳ לא דעתיה עלייהו ולא מכשרי: ג המרעיד את האילן. להפיל פירותיו: ונפל על חברו. על אילן אחר ואותו אילן נפלו על הזרעים ועל הירקות המחוברים לקרקע ומשקה טופח על אותן הזרעים מן המים שרגילי׳ כשהשקות אותן או מגשמים שנפלו עליהן: בש"א הרי הן בכי יותן. דכיון דיודע היה שיפלו פירות הללו על אותן זרעים שיש עליהן משקה טופח גלי דעתיה דניחא ליה והוכשרו הפירות שנפלו ע"ג אותן זרעים לקבל טומאה: ובה"א אינן בכי יותן. כיון דלא נפלו להדיא מן האילן על הזרעים אלא מאילן לאילן אחר: חלי קיפרי. כך היה כינויו: טבעון. שם מקום: עד שיתכוין. והכי הואיל ומאילן לאילן או מסוכה לסוכה נפלו אין זה טוכה ופעמייהו דב"ה קאי׳: ד הנוער אגודה של ירק. כגון ירק שירדו עליו גשמי׳ או שנפל במים שלא לרצון ומנערו כדי שילכו המים: חוששים אנו. בתמיה. כלומר כדבריכם היה לנו לחוש גם בזה:

פרק א (א) של תלוש: (ב) משנכשלו. דאל"כ אין לך דבר שלא בא עליו מים במחובר כמ"ש בסוטה. ועתוי"ט: (ג) עמ"ש בפ"ד מ"ג ובהר"ב שם מ"ח: (ד) אין כו׳. ואע"פ שנטלו ממקום למקום. הר"מ: (ה) סוכה. ענף של אילן. הר"ש והר"מ פי׳ סוכה ממש: (ו) עמא. ר"ל מוכשר. והרבה שם בזאת המסכת וכן נהוג גבי הדבר שאינו מוכשר. הר"ש: (ז) וירדו מצד העליון לצד התחתון מקלח לקלח. בש"א כיון דבשעת ניעור ניחא ליה שירדו מים מצד העליון לתחתון ומתוך כך יפלו שניים מן האגודה משום הכשר. ובה"א כיון דהיה אפשר שלא יהיה מים על זאת האגודה בצד העליון כהי דבצד התחתון ניחא ליה שירדו דרך שם. ומ"מ כל האגודה אי היא ותחתונה שוה לעליונה. א"ל ב"ה לב"ש והכי כו׳ וכי חוששין שמא ילאו מעלה לעלה בתמיה ה"נ לא ניחוש א"ל שהקלח אחד והמכה משנה לעשות כל עלין שבו דין אחד להם אבל אין סברא לעשות כל קלחי שבאגודה

מכשירין

מסכת מכשירין

כל משקה שתחלתו לרצון. אף על פי שאין סופו לרצון. או שסופו לרצון אף על פי שאין תחלתו לרצון. הרי זה בכי יותן. משקין טמאין מטמאין לרצון ושלא לרצון: ב המרעיד את האילן להשיר ממנו אוכלין או את הטומאה אינן בכי יותן. להשיר ממנו משקין בש"א היוצאין ואת שבו בכי יותן. בה"א היוצאין בכי יותן ואת שבו אינן בכי יותן (ד). מפני שהוא מתכוין שיצאו מכולו: ג המרעיד את האילן [א]ונפל על חברו או סוכה (ה) ונפלה על חברתה. ותחתיהן זרעים או ירקות המחוברין לקרקע. בש"א בכי יותן. בה"א אינן בכי יותן. א"ר יהושע משום אבא יוסי חלי קופרי איש טבעון. תמה עצמך אם יש משקה טמא (ו) בתורה עד שיתכוין ויתן שנא׳ (ויקרא יא) וכי יותן מים על זרע: ד הנוער אגודה של ירק. וירדו מצד העליון לתחתון. בש"א בכי יותן. בה"א אינם בכי יותן. אמרו ב"ה לב"ש. והלא הנוער את הקלח. חוששין אנו שמא יצאו מן העלה לעלה

[א] ס"א ונפלו

לעלה. אמרו להן ב"ש שהקלח א' ואגודה קלחים הרבה. אמרו להם ב"ה הרי המעלה שק מלא פירות ונתנו על גב הנהר. חוששין אנו שמא ירדו מצד העליון לתחתון. אבל (ח) אם העלה שנים ונתנן זה ע"ג זה. התחתון בכי יותן. רבי יוסי אומר התחתון טהור (ט): ה הממחק את הכרישה (י). והסוחט שערו בכסותו. ר' יוסי אומר היוצאין בכי יותן (יא). ואת שבו אינן בכי יותן. מפני שהוא מתכוין שיצאו מכולו: ו הנופח בעדשים לבדקן אם יפות הן (יב). רש"א אינן בכי יותן. א(וחכ"א בכי יותן). והאוכל שומשמין באצבעו משקין שעל ידו. רש"א אינן בכי יותן. וחכ"א בכי יותן. הטומן פירותיו במים מפני הגנבים. אינן בכי יותן. מעשה באנשי ירושלים שטמנו דבילתן במים מפני הסיקרין. וטהרו להן חכמים. הנותן פירותיו בשבולת הנהר להביאן עמו. אינן בכי יותן:

פרק ב

זיעת בתים בורות שיחין ומערות טהורה (א). זיעת האדם טהורה. שתה מים טמאים והזיע זיעתו טהורה. בא במים שאובים והזיע זיעתו טמאה. נסתפג ואח"כ הזיע זיעתו טהורה: ב מרחץ טמאה זיעתה טמאה. וטהורה בכי יותן. הבריכה שבבית. הבית מזיע מחמתה. אם טמאה זיעת כל הבית שמחמת הבריכה טמאה: ג ב' בריכות אחת טהורה ואחת טמאה. המזיע קרוב לטמאה טמא. קרוב לטהורה טהור. מחצה למחצה טמא. ברזל טמא שבללו עם ברזל טהור אם רוב מן הטמא טמא. ואם רוב מן הטהור טהור. מחצה למחצה טמא. גסטריות.

שישראל

א גמ' ל"ג

המעלה שק מלא פירות. שנפל במים שלא לרצון והעלהו והניחו על שפת הנהר: התחתון טהור. כלומר אף התחתון טהור וכ"ש העליון: ה הממחק את הכרישה. דוחק את הכרישה כדי שיצא ממנה הטל: כרישה. חציר בלשון מקרא פורו"ש בלע"ז ובערבי כרא"ת: והסוחט בשערו ובכסותו (יא). שהיה בא בדרך וירדו גשמים בשערו ועל כסותו וסוחטן כדי שיצאו המים: ואת שבו. משקין הנשארים ונפלו אחר כך על הפירות: מתכוין שיצאו מכולו. דנתכוין להוציא מהן כל המים ולאו דעתיה על הנשארי' שילכו לא מכשיר. כב"ה דר"ש: ו הנופח. בפיו: בעדשים. ויצא עליהן רוק מפיו בנפיחתו והרוק היוצא מן הפה מתולדו' המים הוא חשוב: אינן בכי יותן. כיון דלא נתכוין לכך: וחכ"א בכי יותן. כיון דנתכוין לנפח ודאי הרוק יצא ע"י נפיחה והלכה כחכמים: האוכל שומשמין באצבעו. כגון שהיה שומשמין בידו אחת ואצבעו שבידו השנית מכניסה לתוך פיו ללחלחה ברוק ונותנה בשומשמין שבידו השנית וכן מדבקן בה ומכניס בפיו ואוכל ונמצא כך נתלחלחה היד שהשומשמין בה. ויש בה משקה טופח: רש"א אינן בכי יותן. דללחלח אצבעו נתכוין ולא ללחלח היד שהשומשמין בה. ורבנן סברי כיון דאחשביה באצבעו מכשיר אפי' שלא לרצון. כדתנן ברים פירקין כל משקה שתחלתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון הרי זה בכי יותן ור"ש סבר דלא היה מתחלתו לרצון אלא המשקה שמלחלח האצבע בלבד והנשאר בנתלחלחה בו היד לא היה מעולם לרצון ואין הלכה כר"ש בכולה מתני': הסיקרין. ויתלקטו אל יפתח אנשים רקים (שופטי' יא) מתרגמינן גוברין סריקין ל' אילן סרק שאינו עושה פירות. פ"א סריקין גנבים שכן בל' ישמעאל קורין לגנבי סראקין. ויש גורסין סקרין ל' לא היה סקריקון ביהודה בהרוגי המלחמה דבפרק הנזקין פי' גזלנים ואנסים: בשבולת הנהר. שביל הנהר ומרוצת מימיו ל' ובשבולת שטפתני (תהלי' סט): להביאן עמו. שלא היה יכול לנושאן ומשיטן בנהר:

פ"ב זיעת בתים טהורה. אינה מכשרת הזרעים לקבל טומאה: זיעתו טמאה. דמחמת המים היא ודוקא בא במים שאובין אבל בא במים מחוברים דלא מכשרי לא דאע"ג דהשתא מיהא תלושים נינהו לא לרצון נתלשו (ג): ב מרחץ טמאה. של מים שאובין: זיעתה טמאה. מכשרת את הפירות ומטמאתן (ד): וטהורה. כלומר וזיעת מרחץ טהורה. כגון מרחץ של מי מעין דלאו מים שאובים נינהו הרי היא בכי יותן שהזיעה מכשרת את הפירות: אם טמאה. הבריכה כל זיע שיזיע הבית מחמתה מכשרת ומטמאה אבל שלא מחמתה הויא לה זיעת הבית וטהורה: ג ברזל טמא. שבא משברי כלים טמאין: שבללו. שטרפו וערבו עם ברזל טהור שבא מן העשת: אם רוב מן הטמא טמא. חכמים גזרו על כלי מתכות שנטמאו ושברן והתיכן ועשה מהן כלים שיחזרו לטומאתן הישנה עד שיזה עליהן ג' וז'. ויטבילם ויעריב שמשן: גסטריות. כמין

מדרות

שבאגודה א'. מהר"ם: (ח) אבל. כלומר בהא מודינא כמו אבל שרה אמתך. מהר"ם: (ט) טהור. שלא נתכוין שיבלל השק התחתון אבל נתכוין להגן בו השק העליון שלא יבלל ונמצא בלילת התחתון שלא לרצון והלכה כר"י. הר"מ: (י) הכרישה. והיא מחובר לקרקע או נפל עליו שלא לרצון. הר"מ: (יא) והר"מ גרס כגי' הספר ומפרש שסוחט שערו בבגדיו לנגבו: (יב) בכי יותן. אע"ג דשלא ילקה הכוסל איך בכי יותן הכא משום דלא ניחא ליה דאתו וה"ה אע"ג דלא ניחא ליה מעיקרא מ"מ כיון שהוא גלמו דוחקן להוציא מהן המים אחשבינהו. תוס': (יג) לבודקן כו'. שרואין אם נטפח ונתלחלח כשנופחים בו נודע שיתבשל מהר כי היוצא מקבל הליחות במהרה אות אל פתיחת נקבים. הר"מ. ולדבריו לאו ברוק היוצא מפיו פליגי אלא בליחות הוא שמזיע העדשים בשבת הנפיחה פליגי ודברי הר"ב מפירוש הר"ש הוא:

פרק ב (א) בתים כו' טהורה. ואפי' הן טמאים. הר"מ: (ב) וכ"ל דמיירי שלא בא בתוכם לטבול דלא קשה ממתני' דכפ"ה: (ג) הר"ש. וק"ל דאף ע"ג דשאובים הם לא מפני כן הן מטמאים אע"פ שמכשירים וצ"ל דשאובים וטמאים הם והר"מ מפרש דמרחץ שזיעתו הוא מן המים שבתוכה ואם היתה המרחץ טמאה זיעתה טמאה כו':

טמא

שישראל ועו"ג מטילין לתוכה. אם רוב מן הטמא טמא ואם רוב מן הטהור טהור. מחצה למחצה טמא. מי שפיכות שירדו עליהן מי גשמים. אם רוב מן הטמא טמא. ואם רוב מן הטהור טהור. מחצה למחצה טמא. אימתי בזמן שקדמו מי שפיכות. אבל אם קדמו מי גשמים. אפילו כל שהן למי שפיכות. טמא (ד):

ד [א] הטורף את גגו. והמכבס את כסותו וירדו עליהן גשמים. אם רוב מן הטמא טמא. ואם רוב מן הטהור טהור. מחצה למחצה טמא. ר' יהודה אומר אם הוסיפו לנטף:

ה העיר שישראל ועו"ג דרים בה והיה בה מרחץ מרחצת בשבת. אם רוב עו"ג רוחץ מיד. ואם רוב ישראל ימתין כדי שיחמו החמין. מחצה למחצה ימתין כדי שיחמו החמין. ר' יהודה אומר באמבטי קטנה. אם יש בה רשות. רוחץ בה מיד:

ו מצא בה ירק נמכר אם רוב עו"ג לוקח מיד. ואם רוב ישראל. ימתין כדי שיבואו ממקום קרוב (ה). מחצה למחצה. ימתין כדי שיבואו ממקום קרוב. ואם יש בו רשות לוקח מיד:

ז מצא בה תינוק מושלך. אם רוב עו"ג עו"ג. ואם רוב ישראל ישראל. מחצה למחצה ישראל. ר' יהודה אומר הולכין אחר רוב המשליכין:

ח מצא בה מציאה. אם רוב עו"ג אינו צריך להכריז ואם רוב ישראל צריך להכריז. מחצה למחצה צריך להכריז. מצא בה פת. הולכין אחר רוב הנחתומין. ואם היתה פת עיסה. הולכים אחר רוב אוכלי פת עיסה (ח). רבי יהודה אומר אם היה פת קיבר. הולכין אחר רוב אוכלי פת קיבר:

מצא

[א] נ"א המטהר

קדרות עשויות להשתין בהם ותלי' עדני קורין לה בפכיא"ם: שישראל ועו"ג מטילין לתוכן. משתיני' לתוכן. ושתן של עובדי כוכבים טמא דגזרו עליהן שיהיו כזבין לכל דבריהן: מי שפיכות. מים שרחצו בהן ושופכין אותן לחוץ. ונשוקת שמאין הן: אימתי. מתבטלין מי השפיכות ברוב: בזמן שקדמו. הן ואח"כ ירדו עליהן מי גשמים וטהרו: אבל אם קדמו מי גשמי'. אפילו נפלו עליהן אחר כך מי שפיכות טמאים:

ד המטהר את גגו. גרסי' ולית דגרס הטורף את גגו. פי' שטח גגו טיט או סיד להשוותו. והמים שטופכין עליו כשמטהרו. או כששפו בטיט שאמן שופכין הן ומטמאין. וכן המים שמכבס בהן את כסותו: וירדו עליהן גשמים. שהן מים טהורים והגג או הכסות מנטפים מים: אם רוב מן הטהור טהור. כגון שבתחלה היה מנטף טפים דקות. ולאחר כן מנטף טפים עבות בידוע שרוב מן הטהור: אם הוסיפו לנטף. שמתחילים הטפים לירד זו אחר זו יותר ומבתחלה טהור. דאלמי רבו ואע"פ שאין הטפות עלמן יותר גדולות ממה שהיו בתחילה. ואין הלכה כר' יהודה:

ה רוחץ בה מיד. למולאי שבת ואין לריך להמתין כדי שיחמו דכיון דרוב עו"ג אדעתא דעו"ג הוחמו: אם יש בה רשות. השולטות קרויה רשות מפני שהרשות בידה לעשות כרלונה ולאו דוקא מלך אלא אם יש שם אדם חשוב שיש לו עבדים שמחמין לו קומקומיות מים בשבת אסת מותר לרחוץ בה מיד ואע"פ שרוב העיר ישראל. דאמרי' לשמו של אותו אדם חשוב הוחמו:

ו היה בה ירק נמכר. ירק שנתלש בשבת נמכר למ"ס: אם רוב עו"ג לוקח מיד. דכיון דרוב עו"ג אדעתא דעו"ג נתלש: כדי שיבאו ממקום קרוב. שיש שם ירק. ואע"ג דשמא הובא ממקום רחוק. א"ל להמתין אלא כדי שילקטו ירק ממקום קרוב שיש בו ירק (ו) ויביאוהו משם. שלא אמרו הכונים ולערב ימתין בכדי שיעשו אלא גזרה שמא יאמר לעו"ג בשבת לך והבא (ז) וכשרואה שלריך להמתין לערב. כדי שיצא הדבר הטוב. ואפי' ממקום קרוב לא יאמר לעו"ג להביאו בשבי': ואם יש שם רשו' לוקח מיד. דאדעתא דאדם חשוב רגילין תמיד להביא. ולא אדעתא דישראל הביאו:

ז אם רוב עו"ג עו"ג. ומותר להאכילו נבלות וטרפות שקלים ורמשים בידים. ורוב ישראל ישראל והכותא קמ"ל דמוליא ממון מיד ישראל שזכה בו. ולא אמרינן אוקי ממונא אחזקתיה שזכה בו. עד דמייתי ראיה: מחצה על מחצה ישראל. לענין נזקין שאם שורו נגח שור של ישראל משלם חלי נזק בלבד. ואינו משלם נזק שלם. כדין שור של עו"ג שנגח שור של ישראל. דבין תם בין מועד משלם נזק שלם. דמאי אמר ליה לייתי ראיה דלאו ישראל אנא ושקול. ולשאר כל הדברי' הוי ספק. ודנים בו להחמיר מי שהרגו אינו נהרג עליו וקדש אשה לריכה גט מספק. ואינו כישראל גמור עד שיטבול לשם גרות: אחר רוב המשליכין. היינו אחר העו"ג ואע"פ שהן מועט ואפי' לא היתה שם אלא עובדת כוכבים אחת היא חשודה להשליך ואין הלכה כר"י:

ח רוב נחתומים אם רוב נחתומים עובדי כוכבים הפת אסורה. דפת של עובדי כוכבים הוא ומ"מ דבר שנגזר בו גזים: פת עסה. פת נקיה: פת קיבר. פת שאינה נקיה: אחר רוב אוכלי פת קיבר. אם רובן עובדי כוכבים

(ד) טמא. שמספק עמאין שירדו לטהרים מטמאים במה שהן. הר"ש. וקשה דאדרבה הול"ל קמא קמא בטיל (ועמ"ש דע"ב מ"ח בהר"ב) כו'. כ"מ. ולשון הר"מ טמא. ואולי מפני שמשמע שנפלו בתחלה הוחזקו גם הם בשפיכות שכבר נשכחה נפילתן וכתב הכ"מ וא"ת לפ"ז אפי' לא נפלו מי שפיכות נמי וי"ל דלא גזור אלא כשיש שם מי שפיכות: (ה) קרוב. כדי שילך וילקוט ויגמור המלאכה ויחזור לכאן ושיעור התליטה א"ל להזכיר שהיא נעשית בשעה מועטת. הר"ן: (ו) ובפכ"ג דשבת מ"ד אא"כ באו ממקום קרוב פי' הר"ב אא"כ נודע בבירור שבאו מתוך התחום כי התו' דמת שאני דאוושי מלתא. ולמ"ש הר"ן כו'. י"ל דמקום קרוב דהכא אינו כמקו' קרוב דהתם אלא לאפוקי מקום רחוק ולעולם בחוץ לתחום וצריך להמתין עד שיבאו ממנו אבל אין חוששין למקום היותר רחוק מזה. ועתוי"ט: (ז) פי' לך ולקוט: (ח) עיסה. נ"ל דפת עיסה היה מנהגם דבעלי בתים אופין בבתיהן יותר מן הנחתומין ולפיכך אין הולכין בו אחר רוב נחתומין וכן בפת קיבר לר"י. ונ"ל דת"ק ור"י לא פליגי דמר כי אתרי' כו' דבאתריה דת"ק הנחתומים אופים פת קיבר ובאתרים דר"י בעלי בתים (נמי) אופין (גם) פת קיבר. ועתוי"ט:

וזה

ט מצא בה בשר. הולכין אחר רוב הטבחים אם א היתה מבושל. הולכים אחר רוב אוכלי בשר מבושל: י המוצא פירות בדרך. אם רוב מכניסין לבתיהן. פטור. ולמכור בשוק חייב. מחצה למחצה דמאי. אוצר שישראל ועו"ג מטילין לתוכו. אם רוב עו"ג ודאי. ואם רוב ישראל. דמאי. מחצה למחצה. ודאי. דברי ר"מ. וחכ"א. אפי' כלם עו"ג. וישראל אחד מטיל לתוכו. דמאי (יד): יא פירות שניה שרבו על של שלישית. ושל שלישית על של רביעית. ושל רביעית על של חמישית (טו). ושל חמישית על ישל ששית. ושל ששית על של שביעית. ושל שביעית על של מוצאי שביעית. הולכין אחר הרוב. מחצה למחצה. להחמיר:

פרק ג שק שהוא מלא פירות (א). ונתנו על גב הנהר. או על פי הבור. או על מעלות המערה. ושאבו. כל ששאבו בכי יותן. ר' יהודה אומר כל שהוא כנגד המים. בכי יותן. וכל שאינו כנגד המים. אינו בכי יותן: ב חבית שהיא מלאה פירות. ונתונה לתוך המשקין. או מלאה משקין. ונתנה לתוך הפירות. ושאבו. כל ששאבו בכי יותן. באלו משקים אמרו. במים. וביין. ובחומץ. ושאר כל המשקין. טהורין. ר' נחמיה מטהר בקטנית. שאין

א גמ' היה

(ט) וזה דלא כמשמע מלשון פ"ג דשקלים מ"ג: (י) דעדיין לא כלם פני הבית ולא מחייב. הר"ם: (יא) הר"מ. ול"נ דמשום דרגילין לעשר יפה נחזקם משעה וילא מכלל דמאי ודוחק לומר דגיירי לענין אכסניא ועני. ונאמנו כי פטור מלעשר שעדיין לא נקבע למעשר. (יב) זהו שיטת הרא"ש בלבד והיינו דקיים הר"ם ולפי' יש ספק מ"מ ודאי אינו מעשר או: (יג) אבל ומעשר ראשון המוליא מחבירו עליו הראיה אבל כלה דהכא אף אליבא דר"מ קיימים דס"ל דאף מע"ר אסור לזרים לכיך להפריש אף מע"ר. א"כ אף לר"מ לא הסמיכו בדמאי משום דרוב ע"ה מעשרין והשתא ניחא דלא פי' הר"ב ברישא ומחצה למחצה דמאי שלכיך להפריש אלא הכא סילטריך לאשמעי' דאף לר"מ א"ל להפריש מע"ר. כ"ל: (יד) דמאי. ולא ידענא טעמא מאי דאפי' ודאי מכומה עולה בק"א ומ"מ איכא אלא אחד מק' נתלא כשיש עוד אפילו מעו"ג אחד כתבעלה ואפילו להרים א"ל דאין כאן גזל המבע דספק הוא והמע"ה: (טו) ד' על של ה'. בכדי בקטו דבשתיהן מע"ש ומהר"ת ב' לענין מעשר ממדש על הימן או להיפך. והמ"ל כמי מן אלי' על הב' אלא דהך ד' על ה' אגב גררא לא כלה לדלוג:

פרק ג (א) פירות. כ"ל כי מז תרעים מוסכים המים וכ"ם המטה הר"מ ותסגורו כסב זרעונים: (ב) דהוליא וקמאן אינן נבלעים בחבית לא היו לרלון. וכ"ל שגם קופן לא לרלון דכל שמיפן לרלון סע"ם שאין סמלאו לרלון וזה דוחק דכיון שהפירות כראין גפין מ"ם מג' משקין דמסממא אמרינן דניחא ליה. ומיהו מדסגן ופלאו ודכוותי' בסיפא מוכרח כדברי הר"ב. או כ"ל דהר"ב מפי' לכולה מלתא דוקא כשהמשקים חוץ לחבית אבל בתוך החבית אה"נ דיכולין להפלט. והר"מ מפרש דסיפא במסממא אמרי' שלא שאבו וא"ל לחוש ולבדוק אבל אם

שכנים ששם אמורה שי במי ים לפרט אחר רוב מתאוניך. אחר רוב אוכלי פת עבה וכו'. אם רובן סברים. שפת פטורה ואין לריך לעשר. אם רובן עמי הארץ. שפת טמאה ולריך לעשר: ט הולכין אחר רוב טבחים. אם רוב טבחי ישראל הבשר [מותר]. דאין הלכה כרב דאמר בשר שנתעלם מן העין אסור (ט). ורב ועוקי מתניתין בעומד ורואה מטעה שנשחט עד שנפלה. אבל לא ידע מי השוחט: י אם רוב מכניסין לבתיהן פטור מלעשר (י): למכור בשוק חייב. שרוב נוביאין למכור בשוק מן הבית מגיאין אותו. וכבר נתחייב. פ"א אם רוב מכניסין לבתיהן פטור. לפי שרגילין לעשר קודם שיכניסו לבית כדי שיוכלו לאכול מהן. דלאחר שהכניסום לבית. מיד הוקבעו למעשר. הלכך מה שנפל מהם בדרך. פטור מן המעשר. לפי שהוא בחזקת מעושר (יא). אבל כשמכניסין למכור. דרכן להכניסן טבל. לפי שיכול לאכול מהן עראי הלכך הטפל מהן אינו בחזקת מעושר: אם רוב עו"ג ודאי. ר"ת לטעמיה דסבירא ליה אין קנין לעו"ג בא"י להפקיע מן המעשר (יב): ופירות שגדלו בקרקעות של עו"ג חייבים במעשר. והעו"ג מסיקא דלא עשר. הלכך ודאי טבל הן: ואם רוב ישראל דמאי. כדין פירות שנמצאים ביד עם הארץ. שלריך להפריש מהן תרומות מעשר. ומעשר שני (יג). וחכ"א וכו'. שהכמים ס"ל יש קנין לעו"ג בארץ ישראל להפקיע מן המעשר. ואם לא היה ישראל מטיל לתוכו. היה הכל פטור מן המעשר. אבל כשיש אפילו ישראל אחד שמטיל לתוכו הכל דמאי בשביל פירותיו של אותו ישראל. שהן חייבין. והלכה כחכמים: יא פירות שניה שרבו על של שלישית. שנה ראשונה ושניה של שמטה נוהג בהן מעשר ראשון ומעשר שני. וכן ברביעית וחמישית. אבל שנה שלישית וששית מעשר ראשון ומעשר עני: ושל שביעית. יש בו קדושת שביעית ופטור מן המעשר. ולענין כל הנך דיני קתני דהולכים אחר הרוב: מחצה למחצה להחמיר. ולענין ספיקא דמעשר שני ומעשר עני. יפריש מעשר אחד ויחלל הפירות על המעות ויחלק הפירות לעניים והמעות יאכל בירושלים. ולענין ספיקא דשביעית. חייבין במעשר. וחייבין בקדושת שביעית. שלא לעשות בהן סחורה ולוגמא. וחייבין בביעור:

פ"ג שק שהוא מלא. מעלות המערה. המלאה מים: ששאבו. הפירות מלחלוחית המים. ה"ז בכי יותן. דניחא ליה שישאבו הפירות מן המים. שמתוך כך הן נראין נאים ונפוחים: רי"א כל שהוא כנגד המים וכו'. ואין הלכה כר"י: ב חבית. של חרס. או של כלי אבן הרכים. שהן כחרס. אבל שאר כלים לא בלעי כל כך עד שיהיו הפירות שבתוכן מוצאים: שאבו. נתלחלחו הפירות ומשקה טופס עליהן: ה"ג ושאר כל המשקים טהורים. שאר ז' משקים המוכשירים לקבל טומאה טהורים הפירות שבתוך החבית אם נתלחלחו מהן (ג). דדוקא מים ויין וחומץ הכן דקים וגלולים. הן נבלעין בחבית ונפני דקותן. והפירות מוצאים

שאין הקטנית שואבת: ג הרודה פת חמה. ונתנה על פי חבית של יין (ג). ר"מ מטמא. ר' יהודה מטהר. ר' יוסי מטהר בשל חטים (ד). ומטמא בשל שעורים. מפני שהשעורים שואבות: ד המרבץ את ביתו ונתן בו חטים. וטננו. אם מחמת המים בכי יותן. ואם מחמת הסלע אינן בכי יותן. המכבס את כסותו בעריבה. נתן בה חטים. וטננו. אם מחמת המים בכי יותן. אם מחמת עצמן (ה) אינן בכי יותן. המטנן בחול. ה"ז בכי יותן. מעשה באנשי המחוז. שהיו מטינין בחול. אמרו להם חכמים אם כך [א]הייתם עושים. לא עשיתם טהרה מימיכם: ה המטנן בטיט הנגוב. רש"א אם יש בו משקה טופח. בכי יותן. ואם לאו אינו בכי יותן. המרבץ את גרנו. אינו חושש שמא נתן בה חטים וטננו. המלקט עשבים כשהטל עליהם [ב]להטן בהם חטים. אינן בכי יותן. אם נתכוין לכך ה"ז בכי יותן. המוליך חטין לטחון. וירדו עליהן גשמים אם שמח בכי יותן. ר' יהודה אומר א"א שלא לשמוח. אלא אם עמד: ו היו זיתיו נתונים בגג. וירדו עליהן גשמים. אם שמח בכי יותן. ר"י אומר א"א שלא לשמוח אלא [ג]אם פקק את הצנור. או אם חלחל לתוכן: ז החמרין שהיו עוברים בנהר. ונפלו שקיהם למים. אם שמחו בכי יותן (ח). ר' יהודה אומר א"א שלא לשמוח. אלא אם הפכו. היו רגליו מלאות טיט. וכן רגלי בהמתו. עבר בנהר. אם שמח בכי יותן (ט). ר' יהודה אומר אי אפשר שלא לשמוח. אלא אם עמד והדיח (י). באדם ובבהמה טמאה לעולם טמא: ח המוריד את הגלגלים. ואת כלי הבקר בשעת הקדים למים. בשביל שיחוצו. הרי זה בכי יותן. המוריד

[א] ס"א [ב] גמ' להטיל [ג] פ"א

בהמה

שואבים מהן אבל מינן דגם אלו דם טל. הן עבין. ומפני עביין אינן יכולין להבלע בתוך הכלי כל כך. עד שיהיו הפירות שבתוך החבית שואבים מהן. הילכך אינן בכי יותן: שאין הקטנית שואבת. כגון פולים ואפונים וכיוצא בהן. ואין הלכה כרבי נחמיה: ג הרודה פת חמה. שנילושה במי פירות. ולא הוכשרה לקבל טומאה: ר"מ מטמא. כלומר הוכשר הלחם לקבל טומאה מחמת היין שנבלע בו. אי נמי אם היה היין טמא נטמא כי מאיר מחמת היין טמא הנבלע בה: רבי יוסי מטהר בשל חטים. והלכה כר' יוסי: ד המרבץ את ביתו. מזלף בו מים כדי שלא יעלה האבק: וטננו. נתלחלחו לשון אם היתה שדה מטוננת שפירושו שדה לחה בפ"ק דמועד קטן (ד' י): אם מחמת הסלע. גיר שמססת יוצא בלחלוחית. והוא רצפת הבית. ומתוך כך נתלחלחו החטים: המטנן בחול. מטמן הפירות בחול כדי שיטננו. כלומר שיתלחלחו שיקבלו מלחלוחית החול: ה"ז בכי יותן. דאין חול בלא מים: ה הנגוב. יבש: אינו חושש שמא נתן בה המים וטננו. ה"ק אם נתן בה חטים אינו חושש שמא טננו (י): כשהטל עליהם. כגון שהיה מהלך למלאכתו וליקט עשבים עם הטל שעליהם אבל הוא לא נתכוין בשביל הטל: להטן בהם חטים. להטמין בהם חטים כדי שיטננו: אם נתכוין לכך. נפי׳ שעליהן: א"א שלא לשמוח. שהרי היה צריך לנותנן: אלא אם עמד. נתעכב שם כדי שירדו עליהם גשמים (ז): ו פקק הצנור. סתם הצנור כדי שלא ילאו המים: או אם חלחל לתוכו. שנענע. ונענע הזיתים בנים שבתוך הצנור. דס"ל לר"י שאין המחשבה מועלת להכשיר. עד שיעשה מעשה לגלות המחשבה שבלבו. ואין הלכה כר"י: ז אם הפך השקים. לצד אחר כדי שישרו במים מני נלדין אם הוכשרו: אם עמד והדיח. אם עומד במים להדיח רגלי בהמתו. אז מכשירים מים העולים ברגליהם אם נפלו על הפירות: באדם ובבהמה טמאה. מכשירין המים העולים ברגליהן בין הדיח בין לא הדיח (יא). ואין הלכה כר"י: ח המוריד את הגלגלים. אופן מרכבותיו. ומתרגמינן גלגלי רתיכיהון: בשעת הקדים. בשעת החום רוח קדים נושב. ולכך כלי עץ שהם נתבקעים מפני החום ומורידן אותן ימים. והבקעים מתחדרים והיינו שיחוצו. כמו שיחולו. כלומר כדי שיהדקו וידחקו הבקעים זה בזה: ה"ז בכי יותן. המים שנתלים בהם מכשירין הזרעים לקבל טומאה. משום דניחא ליה שיהיו אותן

המים

אם כלימו שסלבו אין הכי נמי דהוו בכי יותן. ולא מחלק בין חוץ לחבית לתוכו. ועיין תוי"ט: (ג) פת כו'. נ"ל שיש לחלק בין פת לפירות ומש"ה תנן הכא ע"פ חבית ולעיל אמרינן דמסוך דופני החבית גפלע ומתלחלת וכן נ"ל לפמש"ל בשם הכ"מ דזלע מיה שואבת והכא פסקינן כר"י. ועתוי"ט: (ד) מטהר כו'. ומיירי כשלא כלו הפת עד אחר זמן וא"י אם היה עליו משקה טופח. כ"מ: (ה) מחמת עצמן. שיבוש שהיה הכבה ונתחממו ונתלחלחו. מהכ"מ. ומדלא קתני ואם מחמת עריבה י"ל דמחמת עריבה הוכשרו וכ"כ הר"א אלא דהתנה שיתכן שם מחמת הליחות שבה ולא מחמת שאין לו מקום לכונסן. אבל הר"ש העתיק ואם מחמת העריבה: (ו) וג"ל שבבית שכיח טפי שיטננו ולהכי תני לעיל ועכשיו לפי שכן רגיל להיות שמכוב יוצא הגורן המים נבלעים בקרקע. ועתוי"ט: (ז) וה"ק לדבריהם דבשמחה לחוד סגי לא היה לכם לומר אם שמח שהרי א"א שלא לשמוח לכך דשמחה לחוד ל"מ אבל צריך שיעמוד: (ח) בכי יותן. הוכשרו הפירות והמים שעל השקין הנם תלושים ברגלין. הכ"מ: (ט) כרגליו כו'. ולא חשיב אדם כמחובר ואין לדמותו לשחיטה דלמוכן מחובר פסול כו'. הר"ם: (י) והדיח. אבל לא הדיח אף ע"ג דמשתמא חפץ שיודע כו'. מ"מ אינן בכי יותן דבעינן שיהא שמח לגמרי שלא היה כולה שלא יודחו ולהכי צריך שידיח דהשתא חזינן דניחא ליה עוברא מדקטרח להדיח. מהכ"מ: (יא) ור"י היא. הכ"מ מהתוספתא וטעמא כתב מהר"ס דבטהור' העומדת לאכילה אינו חושש כ"כ אם תהיה מטונפת אבל באדם ובבהמ' טמאה העומדת לרכוב ולטיול או להטעין משאוי

ודלי

המים נתלים בכלי להסק הנקעים: בשעת היחף. שהבהמה יגעה ועיפה מטורח הדרך [illegible] שהיא דשה בתבואה. המים שהיא מעלה ברגליה לעולם מכשירים הזרעים לקבל טומאה. לפי שהם נרצון. שהמים יפים לה לננכה ולקררה. פ״א בשעת היחף והדיש בשעת הקציר רוצה שום שהבהמה תרחוץ רגליה בשביל שיהיו נקיות לדוש התבואה (יג):

בהמה לשתות. המים העולים בפיה בכי יותן. וברגליה אינן בכי יותן. אם חשב שיודחו רגליה. אף העולין ברגליה בכי יותן. בשעת [א]היחף והדיש. לעולם טמא. הודיד חש״ו. אע״פ שחישב שיודחו רגליה. אינן בכי יותן. שיש להן מעשה. ואין להן מחשבה:

פ״ד **השוחה** לשתות. המים העולים בפיו. ובשפמו. בכי יותן. בחוטמו. ובראשו. ובזקנו. אינן בכי יותן. הממלא בחבית. המים העולים אחריה. ובחבל שהוא מכונן על צוארה. ובחבל שהוא לצרכה. ה״ז בכי יותן. כמה היא צרכה. ר״ש בן אלעזר אומר טפח. נתנה תחת הצנור. אינן בכי יותן: ב מי שירדו עליו גשמים. אפילו אב הטומאה. אינו בכי יותן. ואם נער בכי יותן. עמד תחת הצנור להקר. או לידוח. בטמא טמאין. ובטהור בכי יותן: ג הכופה קערה (א) על הכותל בשביל שתודח (ב). הרי זה בכי יותן. אם בשביל שלא ילקה הכותל. אינן בכי יותן: ד חבית שירד הדלף לתוכה. בש״א ישבר. בה״א יערה. ומודים שהוא מושיט את ידו. ונוטל פירות מתוכה. והם טהורים: ה עריבה שירד הדלף לתוכה. הניתזין והצפין אינן בכי יותן. נטלה לשפכה. בש״א בכי יותן. בה״א אינן בכי יותן. הניחה שירד הדלף לתוכה. הניתזין והצפין. בש״א בכי יותן. בה״א אינן בכי יותן. נטלה לשפכה. אלו ואלו מודים שהן בכי יותן. המטביל את הכלים. והמכבס את כסותו במערה. המים העולים בידיו בכי יותן. ברגליו אינן בכי יותן. רבי אליעזר אומר אם א״א לו שירד אא״כ נטנפו רגליו. אף העולין ברגליו בכי יותן: ו קופה שהיא מלאה תורמסין. ונתנו לתוך מקוה. מושיט ידו ונוטל תורמסין מתוכה והם טהורים.

העלם

[א] נ״א הסף

ודאי מקפיד בליכלוכן ושמא ניחא ליה לגמרי שיודחו: (יג) לא בא לפרש פי׳ אחר אלא על הדיש ולהגב נקט נמי היחף:

פרק ד (א) **קערה**. ז״ל הר״ש

אי אמטיא לגשמים בידיהן למוכך דבר שלום ואח״כ נטל פירות לתוכו אפי׳ שלא מדעת זלא כ״ל הוו מוכשרין דמשלמן לרצון. אבל לצורך ממוכר לא מכשרי אח״כ ניחא ליה בנפילי׳ הפירו׳ לתוכן דהדר אמשבינהו לתלום: (ב) שתודח. הא בשביל שיודח הכותל אינו בכ״י בד״א בכותל מערה (פרש״י שחוקק הקרקע ונעשה כותל מאליו) אבל בכותל בנין בשביל שלא ילקה הכותל הוא דאינו בכ״י הא בשביל שיודח הכותל בכ״י. גמ׳. וניחא הדיוקים דלא סתרי אהדדי: (ג) וא״ל דליכא דפליג עליה הך משנה בלשון פלוגתא. ועתוי״ט: (ד) דדוקא בלשון שהיטב להדיחו הוכשר כשהעלאו אבל הכי לא. הר״ש:

העלם

פ״ד **השוחה** לשתו. בפיו ובשפמו הרי הן בכי יותן. היינו טעמא לפי שאין המים נכנסים לפיו אלא אם כן נוגעים בשפמו תחלה הלכך אחשבינהו: הממלא בחבית המים העולים אחריה, הרי הן בכי יותן דאי אפשר שיכנס עד שיגע לאחוריה. אבל הניחה תחת הצנור אין שלאחריה בכי יותן דאפשר לקלוח שירד לתוכה. ולא יגע לאחוריה: מכונן על צוארה. מסובב כמין טבעת מקיף לצואר החבית. מכון. לשון שום עשך ויכונך (דברים לב): נתנה לחבית תחת הצנור. לקבל המים: אינן בכי יותן. המים שלאחריה ושבחבל. דלא ניחא ליה אלא שיפלו המים לתוכה בלבד: ב אפילו אב הטומאה. אפילו היה האדם הזה אב הטומאה ונטמאו המשקין שירדו עליו. ואף אמרינן לעיל דמשקין טמאים מטמאים לרצון ושלא לרצון. אפי׳ הכי אין מכשירין. כיון שירידת הגשמים עליו היתה שלא לרצון: ואם נער. כמו המנער טליתו שנער גופו להסיר הגשמים מעליו: בכי יותן. המים הנופלים ממנו מכשירין הן: להקר. לקרר עצמו: או לידוח. לרחוץ גופו כגון שהיה מלוכלך בטיט או בצואה: בטמא. אם היה האדם טמא: טמאים. המים. ואם נפלו על הפירות. הכשירום וטמאום כאחת: ובטהור בכי יותן. ומכשירין: ד חבית שירד הדלף לתוכה. שלא לרצון ובתוכה פירות. ואינו רוצה שיוכשרו לקבל טומאה: ישבר. שאם יערה הרי מעביר המים מזה לזה לרצון. ונמצאו הפירות מוכשרין: ומודים. בית שמאי לבית הלל: שהוא מושיט את ידו והן טהורין. כלו׳ לא הוכשרו בכך: ה הנתזין. ממנה לחוץ: והצפין. למעלה ויצאו לחוץ כלהו אינן בכי יותן. לפי שהן שלא לרצון. וכן המים שבתוכה: נטלה לשפכה. שלא שפכן במקומן אלא נטל העריבה לשפוך המים במקום אחר. הרי הן בכי יותן. דלרצון הן הואיל ולא שפכן מניד שם במקומן: ובה״א. כיון שלא הניחן שם אלא נטלה לשפכן אינן בכי יותן: הניחה. אם הניח את העריבה מתחלה כדי שירד הדלף עליה: אלו ואלו. ב״ש וב״ה מודים שאע״פ שנטלה אחר כך ושפכה. הרי הן בכי יותן הואיל וכבר היה עליהן: מים העולים בידיו. שמכבס בהן ניחא ליה: ברגליו. לא ניחא ליה. אא״כ נטנפו רגליו. הוו בכי יותן. מידי דהוה אממלא בחבית דלעיל (ג). דמים העולים אחריה בכי יותן כדפרישנא לעיל. לפי שא״א למים ליכנס לתוכה, עד שיגעו לאחוריה: ו והם טהורין. אע״פ שטבע אדם טונא את ידו ונטל (ד). לפי שלא הוכשרו במים שבמקוה. דכתיב (ויקרא יא) בכל כלי יטמא. מה כלי מיוחד שהוא תלוש ומכשיל.

אף

העלם מן המים (ה) הנוגעים בקופה טמאים (ו). ושאר כל התורמסים טהורים. צנון שבמערה. נדה מדיחתו. והוא טהור. העלתו כל שהוא מן המים טמא: ז פירות שנפלו לתוך אמת המים. פשט מי שהיו ידיו טמאות ונטלן ידיו טהורות. והפירות טהורים. ואם חשב שיודחו ידיו. ידיו טהורות והפירות בכי יותן: ח קדרה שהיא מלאה מים. ונתונה לתוך המקוה. ופשט אב הטומאה את ידו לתוכה. טמאה. מגע טומאות טהורה ושאר כל המשקין טמאין. שאין המים מטהרים את שאר המשקין: ט הממלא בקילון עד ג' ימים. טמאין. רע"א אם נגבו מיד טהורים. ואם לא נגבו אפילו עד שלשים יום טמאים: י עצים שנפלו עליהם משקין. וירדו עליהם גשמים. אם רבו טהורים. הוציאם שירדו עליהם גשמים. אע"פ שרבו טמאים. בלעו משקים טמאים. אע"פ שהוציאם שירדו עליהן גשמים טהורין, ולא יסיקם אלא בידים טהורות בלבד. רש"א אם היו לחין והסיקן, ורבו המשקין היוצאין מהן, על המשקין שבלעו. טהורים:

מי

אף על פי שהוא תלוש מכשיר. לאפוקי מים שבגומות סימן ומערות. שאינן תלושים מן הקרקע. שאינן מכשירים כל זמן שלא נתלשו: העלם מן המים. הוכשרו התורמסין לקבל טומאה במים התלושים: הנוגעי' בקופה טמאים. שהקופה נעשית ראשון כשנגע בה אדם טמא והתורמסי' הנוגעי' בקופה הוו שני: ושאר כל התורמסים. שאין נוגעים בקופה: טהורי'. דאין שני עושה שלישי בחולין: נדה מדיחתו והוא טהור. דלא הוכשר לקבל טומאה במים (שמחוברים) במערה: ז ידיו טהורות. דלא בעינן כונה לחולין. אבל אם היו פירות מעשר (ז) וכ"ש של תרומה. ידיו טמאות בשהיו. עד שיכוין להטביל ידיו: והפירות טהורים. ולא הוכשרו דלא אחשבה להך נפילה: ואם בשביל שיודחו ידיו. נתכוין ליטול את הפירו' מן המים הפירות הרי הן בכי יותן ומוכשרים לקבל טומאה מכאן ולהבא (ח) דאחשבה להך נפילת פירות ליטול ידיו בהגבהתן. והוה ליה משקה שסופו לרצון דאע"ם שאין תחלתו לרצון הרי זה בכי יותן: ח ופשט אב הטומאה את ידיו לתוכה טמאה. דכלי חרס מקבל טומאה מאב הטומאה הנוגע בתוכו ולא עלתה לו טבילה ואע"פ שהוא בתוך המקוה לפי שהמים שבתוכו מובלעים בינו ובין מי המקוה (ט): מגע טומאות טהורה. אם לא היה אב הטומאה שנגע בה אלא ראשון לטומאה והוא הנקרא מגע טומאות כלומר הנוגע באבות הטומאה אז טהורה הקדרה לפי שאין כלי חרס מקבל טומאה אלא מאב הטומאה. ונמצא שלא נטמאת הקדרה אלא מחמת משקים טמאים שבתוכה שנטמאו וחוזרים ומטמאים אותה. ומשום הכי אינה מטמאה שהרי הושקו המים שבתוכה במי מקוה ונטהרו. אבל שאר משקים כגון יין שמן וחלב אין המקוה מטהר אותם דלא שלקא להו השקה הלכך חוזרים ומטמאים את הקדרה דרבנן גזרו על המשקים שיהו מטמאין כלים (י) גזירה משום משקה זב וזבה: ט הממלא בקילון. כשהמים מכונסים במקום אחד. ומבקשים להביאן אל שדה אחר עושים להן דרך שיבואו בו אותן המים וגם אותו דרך שאותן המים נמשכים בו נקרא קילון: ועד שלשה ימים אין אותו קילון מתנגב מן המים שהמשיכו לתוכו ומכשירין את הפירות שנפלו לתוכן שהרי הן לרצון: רע"א אם נגבו מיד. ר"ע לא פליג את"ק דסתם קילון אינו מתנגב עד ג' ימים ות"ק בסתם איירי (יא) והכי מוכח בהדיא בתוספתא דמודה ר"ע בסתם שהוא ג' ימים: י שנפלו עליהם משקים. טמאים: אם רבו. מי גשמים על המשקים ההם בטלים וטהורים: הוציאן כדי שירדו עליהם גשמים. דאחשבינהו לגשמים: אע"פ שרבו טמאים. דנטמאו הגשמים עמהן: בלעו משקין טמאים. כגון שהעצים גבוהים מבחוץ ובתוכן משקין בלועין. אע"פ שהוציאן כדי שירדו עליהן גשמים דאחשבינהו לגשמים אפי' הכי טהורין. דלא נגעו במשקין טמאין (יב) שהרי בלעו: לא יסיקם אלא בידים טהורות. שלא יטמאו הידים את מי הגשמים שהושבו. ויחזרו ויטמאו את התנור. דמשקה מטמא כלי אבל בידים טהורות יכול להסיקם בתנור והתנור טהור. ולא אמרינן דסוף משקה טמא הבלוע לצאת מחמת ההיסק. דבעצים שהאש שולטת בהן ונאחז בהן האור (יג) כלין המשקים בתוכן. ואין יוצאים לחוץ כשמסיקן בתנור: אם היו לחין. עצים הללו שבלעו משקין טמאין ומחמת לחותן יצאו משקין עמהן מהן. ועם אותן משקים פלטו משקה הטמא הבלוע ורבו משקין שמעלמן. על משקה הבלוע: טהורין. שבטלו אותן ואין הלכה כר"ש:

מי

(ה) העלם כו'. כלומר שלא נטלם מתוך הקופה שזכך לטלם קלתם קלתם לגבי הקופה כולם כאחד דהיינו שהעלם עם הקופה: (ו) טמאים. ותימא מאי שנא משק מלא פירות דפ"ק מ"ד דלא הוכשרו במים הנוטפים מן השק ושאני הכא ניחא ליה טפי בהדחה' דקופה. הר"ש: (ז) הר"ש ול"נ דלפירות מעשר א"ל אפילו נט"י. וכ"ל להגיה פת במקום פירות. מהר"ז ורמיז"ל ופי' קושיא עצומה ומה שהגיה פת אכתי קשה דבפירות קיימינן ועוד דלנגיעה אפילו פת א"צ כוונה אף לתרומה: (ח) היינו לאחר שהעלם דכל זמן שהם מחוברים במים לא מתכשרי. פי': (ט) כמו שנתבאר בפ"י דמקואות. הר"מ. ותימא דהדרנא שם נתבאר דמלא מים אין מוללים והכסף משנה הקשה עוד דמשמע שאם לא היו מוללים היתה טהורה. וזה אינו. ועיקר כמ"ש במבואר נטמאת הקדרה שאין המקוה מטהר כלי חרס. וכן הוא בכ"מ: (י) ואפי' נטמאו בשני ואפי' מחמת ידים: (יא) כגון שהשליך פירות בקילון ולא ידוע אם היה בו להטפים. כ"מ ועתוי"ט: (יב) וקשה דהכי מאי קמ"ל כשלא נגעו שלא נטמאו והר"ש מפרש והסיקן התנור טהור ואין המים שעליהם מטמאין את המשקים הבלועין בהן: (יג) אבל בלחים שאין האור נאחז בהן כ"כ טמאים ול"נ שיבוי לאלחותן מבטלין. ועתוי"ט:

אינן

פ"ה מי שטבל בנהר. והיה לפניו נהר אחר ועבר בו. טהרו שניים את הראשונים. דחהו חברו לשכרו. וכן לבהמתו. טהרו שניים את הראשונים. ואם כמשחק עמו. ה"ז בכי יותן: ב השט על פני המים הניתזין אינן בכי יותן (א). ואם נתכוין להתיז על חברו ה"ז בכי יותן. העושה [א]צפור במים. הנתזין. ואת שבה. אינן בכי יותן: ג פירות שירד הדלף לתוכן. ובללן. [ב]שינוגבו. רש"א בכי יותן (ג) וחכ"א אינן בכי יותן: ד המודד את הבור. בין לעמקו. בין לרחבו. ה"ז בכי יותן. דברי ר"ט. רע"א לעמקו בכי יותן. ולרחבו אינו בכי יותן: ה פשט ידו או רגלו. או קנה לבור. לידע אם יש בו מים. אינן בכי יותן. לידע כמה מים יש בו. ה"ז בכי יותן. זרק אבן לבור. לידע אם יש בו מים. הנתזין אינן בכי יותן. ואת שבאבן. טהורים: ו החובט על השלח. חוץ למים. בכי יותן (ס) לתוך המים אינן בכי יותן. ר' יוסי אומר אף לתוך המים בכי יותן מפני שהוא מתכוין שיצאו עם הצואה: ז המים העולין בספינה ובעקל ובמשוטות אינן בכי יותן. במצודות וברשתות ובמכמרות אינן בכי יותן. ואם נער בכי יותן (ט). המוליך את הספינה לים הגדול (י) לצרפה. המוציא מסמר לגשמי' לצרפו. המניח את האוד בגשמי'. לכבותו. ה"ז בכי יותן: ח קסיא של שולחנות והשיפא של לבנים אינן בכי יותן. ואם נער בכי יותן: ט כל הנצוק טהור. חוץ מדבש הזיפים (יא).

והצפחת

[א] ס"א צנור [ב] גמ' שינוגבו

פרק ה (א) אינן כו'. והמים שעליו בכי יותן. הר"מ: (ב) מנתזין על לא דבר באויר לא נתכוין כלום על הכיה דכיפא וכמשחק דמ"א: (ג) בכי יותן. הטעם דלא"ב דלא כ"ל הדלף מ"מ כיון דבללן כדי להתפשט המים בכולן חשוב כיפא ליה. מהר"מ: (ד) ואפי' לא"ד דר"ט לאו מכח כוס: (ה) ואפילו מים שלמטה מן הרושם. משום דא"א לרושם בלעדו. תוספתא. (ו) אלא ע"י הכנס בלבד ידע אם יש בו מים ואף ע"פ דכשמרגים א"א שלא יעלו בו המים מ"מ אין כוונתו לעליית שום מים כלל וא"צ להם: (ז) והר"מ מפרש נמי לענין שאין מקבלין טומאה ואף שהאבן מונחת על שפת המים אינן כתלושין וכ"כ מהר"ם אם פשט טמא ידיו ונטלו מן המים מים שעליו טהורים. ועתוי"ט: (ח) בכי יותן. שכונתו בלי ספק הוצאת המים והוי כמו נתכוין לא האילן אבל כשנבע והוא בתוך המים אין זה כונתו כיון שהוא שקוע במים. הר"מ: (ט) נער כו'. וה"ה בספינה ודכוותה קשה אמאי לא תננהו במה בכא: (י) הגדול. תנא בא"י קלי ובאותו ים רגילין בכך: (יא) חוץ כו' ואפי' מערה מלמעלן לבנן. הר"מ: (יב) וה"ה מפי' בגלל הזיפים. שקרנים והולכי רכיל שמזייפים דבריהם. גמ':

שהיה

פרק ה מי שטבל בנהר. ומים שעליו מכשיר שהם לרצון הן: והיה לפניו נהר אחר ועבר בו. ומים שעליו מן הנהר השני אינן לרצון ואינן מכשירין: טהרו. מי הנהר השני מים שהטבלו עמו מן הטבילה. ואין מכשירין לא אלו ולא אלו: דחיו. דחהו: לשכרו. שהיה שכור שכיל ומתוך שכרותו דחהו והפילו בנהר: וכן לבהמתו. שהפיל את הבהמה בשכרותו בנהר והיו עליו מי טבילה ועל הבהמה מים לרצון: טהרו שניים. שהיו ע"י שכרות ולא לרצון: את הראשונים. שהיו לרצון: ואם כמשחק. דקה את חברו בנהר או את הבהמה גם השניים בכי יותן דכולהו לרצון נינהו: ב הנתזין. שלא בכונה: העושה ציפור במים. שמעלה על פני המים רתיחות כמין אבעבועות: הנתזין. בעשיית אבעבועות: ואת שבה. דהיינו מי אבעבועות עצמן. ואית דגרסי העושה צנור במים. כמו שעושים הנערים כמין צנור של קנה או של עץ חלול לנתז ממנו המים בדחוק (ב): ואת שבה. המים הנשארים בצנור: ג ובללן שינוגבו. בלל כל הפירות בזוים. שיהיו המים מפוזרים בכל הפירות. ויתנגבו יותר מהרה: וחכ"א אינן בכי יותן. והלכה כחכמים: ד לעמקו בכי יותן ולרחבו אינו בכי יותן. כשאדם מודד עמקו של בור בקנה. ניכר רושם המים בקנה. עד כמה הן מגיעים. ומתוך כך יודע עומקו. לפיכך רוצה הוא במשקה שברושם. אבל לרחבו אינו רוצה במשקה שברושם והלכה כר"ע. שחזר ר"ט (ד) להיות שונה כדבריו (ה): ה לידע כמה מים יש בו. רוצה במשקה שברושם כדאמרן לפיכך הוי בכי יותן. אבל לידע אם יש בו מים אין צריך רושם של משקה (ו): ושבאבן. כלומר שבאבן נמי טהורים. שאין מכשירין (ז): ו החובט על השלח. מכה בעור אחר רחילתו כדי לנערו מן המים: השלח. העור כמות שהוא כשמפשיטים אותו מן הבהמה נקרא שלח. תרגום ויפשיטו ואשלחו: שהוא מתכוין שיצאו עם הצואה. ומתכוין שיצאו המים עם הלכלוך שנתדבק בהן לפיכך מכשיר מה שנתז ממנו ואפי' שהוא בתוך המים ואין הלכה כר"י: ז העקל. מקום בשולי הספינה שמתקבצים שם המים הנכנסים בסדקים של ספינה: אם ניער. להסיר המים מעליהן כמו המנער טליתו: לצרפה. לבדקה אם המים נכנסים לתוכה אם לאו פי' אחר לחזקה ולפשטה לפי שכשהיא יבשה נבקעת מאליה ומכניסים אותה בים כדי שתשרה בים ויסתמו בקועיה וסדקיה: מסמר לגשמים לצרפו. לחזקו ולחסמו כשיבואו עליו מים לאחר שנתלבן באש: אוד. עץ שמקצתו אכלה האש: ח קסיא של שלחנות. כסוי שמכסין על השלחן שלא יפול על המזון שעליו מים או דבר של טנוף ולכלוך: והשיפא של לבנים. מחצלת של סיפא ושל גמי שמכסים על הלבנים להגין מן הגשמים והרי אלו כמו בשביל שלא ילקה הכותל שאינן בכי יותן: אבל אם ניער. שמתכוין להדיחם. הרי זה בכי יותן: ט כל הנצוק טהור. אם מערה מכלי טהור לכלי טמא מה שבעליון טהור דנצוק אינו חבור. חוץ ממבי דמשום מפני שסולדים לאחוריהם (כשהקלוח נפסק חוזר) הנשאר למעלה: מדבש הזיפים. אית דמפרשי דבש עב ושמן. שמתוך שמינותו מזייפין אותו (יג) ומערבין בו סולת. ואית דאמרי על שם מקומו בבא וזיף.

והצפחת. בש"א אף המקפה של גריסין. ושל פול. מפני שהיא סולדת לאחריה (יג): י המערה מחם לחם ומצונן לצונן ומחם לצונן טהור. מצונן לחם טמא. רש"א אף המערה מחם לחם. וכחו של תחתון. יפה משל עליון. טמא: יא האשה שהיו ידיה טהורות. ומגיסה בקדרה טמאה אם הזיעו ידיה טמאות. היו ידיה טמאות. ומגיסה בקדרה (טהורה) אם הזיעו ידיה. הקדרה טמאה. ר' יוסי אומר אם נטפו. השוקל ענבים בכף מאזנים. היין שבכף טהור. עד שיערה לתוך הכלי. ה"ז דומה לסלי זיתים וענבים. כשהן מנטפין:

פ"ו **המעלה** פירותיו לגג. מפני הכנימה. וירד עליה' טל אינם בכי יותן. אם נתכוין לכך. ה"ז בכי יותן. העלן חרש שוטה וקטן. אע"פ שחשב שירד עליהן הטל. אינן בכי יותן. שיש להן מעשה. ואין להן מחשבה: ב המעלה את האגודות. ואת הקציעות. ואת השום. לגג. בשביל שימתינו. אינן בכי יותן. כל האגודות של בית השוקים. טמאין. ר' יהודה מטהר בלחים (ג). אר"מ וכי מפני מה טימאו אלא מפני משקה הפה. כל הקמחין והסלתות של בית השוקים טמאים. החילקא הטרגים והטסגי טמאים בכ"מ: ג כל הביצים בחזקת טהרה. חוץ משל מוכרי משקה. ואם היו מוכרין עמהן (ה) פירות יבשים טהורות

כמו בבא הזיפים ויאמרו לשאול (תהלים נד): והצפחת. מאכל עשוי מקמח ודבש. והוא רך כל כך שיכולים להריקו. ודומה לו כצפיחית בדבש: המקפה. תבשיל שאינו לא רך ולא קשה אלא קפוי. קרוי מקפה: של גריסין. פולים שטחונות וגרוסות ברחים: ושל פולים. שלימות שאינן גרוסות ברחים: מפני שהיא סולדת לאחוריה. כשהקלוח נפסק חוזר אותו עמוד השותת. שהיה קלטו במשקין שמאין שבכלי התחתון ונמשך למעלה למשקין שבכלי העליון הטהור. ומטמא כל מה שבכלי העליון: י המערה מחם לחם. הכא נמי איירי שמשקין שבכלי עליון שמערה ממנו טהורים. ושבכלי תחתון שמערה לתוכו. הן טמאין: מצונן לחם טמא. שהתחתון החם מעלה הבל לעליון הצונן ומטמאו (יד). שהצונן בעולה מן החם. כמשקה הוא חשוב: וכחו של תחתון יפה. שחומו גדול משל עליון. ואין הלכה כר"ש שכיון שהעליון חם אע"פ שהתחתון יותר חם ממנו. אין פעולתו של תחתון ניכרת בעליון. ואינו מטמאו: יא ומגיסה בקדרה. מהפכת בכף שבידה לתבשיל שבקדרה: אם הזיעו ידיה. מהבל הקדרה נטמאו ידיה כאילו נגעה במשקה שבקדרה: היו ידיה טמאות. אם הזיעו ידיה נטמאת הזיעה מחמת ידיה ונטמאה הקדרה. לפי שההבל מחבר בין הזיעה שבידיה למשקין שבקדרה (טו): ר"י אומר אם נטפו. אין הקדרה טמאה. אא"כ נטפו טיפין מן הזיעה שבידיה לתוך הקדרה. ואין הלכה כרבי יוסי: היין שבכף טהור. ואינו מכשיר דלא הוחשב להיות משקה עד שיערה אותו לתוך הכלי. וכמו שאין לו תורת משקה לענין הכשר. כך אין לו תורת משקה לענין טומאה. ולענין יין נסך:

פרק ו **המעלה** פירותיו לגג מפני הכנימה. תולעים הגדלים בפירות. לשון ותהי הכנם (שמות ח): אם נתכוין לכך. שחשב שירד עליהן טל (א): שיש להן מעשה. כגון אם היו מוכבין עליהן טל בטובה. היו מוכשרין: ב המעלה את האגודות. של ירק: ואת הקציעות. כותשים התאנים במכתשת ועושים אותן כעין ככרות גדולות. והן נקראין קציעות: שימתינו. לשון לחלוח (ב). דומה לו בגמרא פ' לא יחפור. מיתנא קשה לכותלים: אינן בכי יותן. אם ירד עליהן טל: כל האגודות. של ירק: של בית השוקים טמאין. לפי שהמוכרים רגילים לזלף עליהן מים כדי לאלחן הן מוכשרין לקבל טומאה והידים ממשמשים בהן תמיד. הילכך הן בחזקת טומאה: מפני משקה הפה. אע"פ שאין מזלפין עליהן מים כשהן לחין. מ"מ רגילים לתת עליהן משקה היוצא מן הפה כדי להפיל האבק שעליהן ובו הן מוכשרין. ואיכא בין ת"ק לר"מ מקום שאין רגילין לנלחם במשקה הפה לר"מ טהורים. ולת"ק בכל ענין טמאין דאף בלחין נותנין בהן מים והלכה כת"ק: הקמחין והסלתות של בית השוקים טמאין. לפי שלותתים החטים שלהם קודם שיטחנו אותן והן מוכשרות והידים ממשמשים בהן תמיד. לפיכך הן בחזקת טומאה: החילקא. חטה כתושה ונחלק כל גרעין לשנים: טרגים. שנחלק כל גרעין לשלשה: טסגי. שנחלק כל גרעין לארבעה: בכל מקום. אפילו שלא בבית השוקים שהכל מזלפין עליו מים: ג חוץ משל מוכרי משקה. מפני שנוגעים בהם בעוד שמשקה ושם על ידיהם ואין מקפידין על הלכלוך שקליפתם מגינה עליהן (ד): ואם היו מוכרים עמהם פירות יבשים. מתוך שמנגבים ידיהם כדי שלא יטנפו את הפירות מנגבים ידיהם נמי קודם שיגעו בביצים:

כל

(יג) שהיא כו'. ולת"ק כיון שאין בהם ריר כ"כ כמו דבש הזיפין והצפחת לא חשיב להו. תוי': (יד) כמו זיעת המרחץ הר"ש וקלא קשה דא"כ אפי' בלא סילוק נמי יהא טמא ואולי דה"א בלא סילוק. ועיי' תוי"ט: (טו) דלא חלקו לעיל בין עליון חם לתחתון חם ללא כשהעליון טהור אבל כשהעליון טמא לעולם מטמא התחתון: כ"כ:

פרק ו (א) וה"ה לא נתכוון ושמח כדאיתא בתוספתא עודהו הטל עליהן הרי הוא בכי יותן. רש"י. ועתוי"ט: (ב) שיתלחלחו מאליהן מן הלח"כ. והר"מ ועתוי"ט: (ג) בלחים. שאין דרך להתיז עליהן מים אלא אם עמדו ימים כו'. הר"מ: (ד) והוא מטמא אותה בקליפתה. הר"מ: (ה) עמהן. עם המשקה והבלי' הר"מ

טהורות. כל הדגים בחזקת טומאה. ר' יהודה אומר חתיכת אלתות. ודג המצרי הבא בקופה. וקולים האספנין. הרי אלו בחזקת טהרה. כל הציר בחזקת טומאה. ועל כולם ע"ה נאמן לומר טהורים הן. חוץ משל דגה. מפני שהן מפקידין [א] אותה אצל עם הארץ. ראב"י אומר ציר טהור שנפלו לתוכו מים כל שהן טמא: ד שבעה משקין הן. הטל. והמים. והיין. והשמן. והדם. והחלב. ודבש דבורים. דבש צרעים טהור. ומותר באכילה: ה תולדות למים. היוצא מן העין. מן האוזן. מן החוטם. מן הפה. מי רגלים בין גדולים בין קטנים. לדעתו ושלא לדעתו (יג). תולדות לדם. דם שחיטה (יד) בבהמה ובחיה ובעופות הטהורים. ודם הקזה (טו) לשתיה. מי חלב כחלב. והמוחל כשמן. שאין המוחל יוצא מידי שמן. דברי ר"ש. רמ"א אע"פ שאין עמו שמן. דם השרץ כבשרו:

מטמא

[א] גמ' אותם

כל הדגים בחזקת טומאה. לפי שהם מוכשרים במים. והטמא והטהור מתמעטים בה: חתיכת האלתות. מין דג שרגילין לעשות חתיכות חתיכות. ומקום יש ששמו אלתות ושם צדין אותו ומוכרין אותו: ודג המצרי. דג קטן אחד שמוליכין ממנו קופות מלאות במצרים: וקוליים האספנין. מין דג שעושין כך אחד וקורין לו אשפנוצא ובלשה מיניה הללו אין המים מכשירין אותם כשאר דגים. לפי שהן מין זמן מרובה אחר לידתן. ולאחר שהן נעשי' אוכל דהיינו לאחר מיתת אין נותנין עליהם מים לפי שהמים מפסידין אותן ו... הלכה כר' יהודה: כל הציר בחזקת טומאה. שסתם ציר נתנו בו מי' (ז) והידים מטמאים בו. ועל כולם. בין צירים בין פירות בין ציר (ז): נאמן עם הארץ לומר ... הוכשרו: מפני שמפקידים אותן. דכל ספיקה מפקידים אותן אצל עם הארץ ואי לאו דנאמן הוי ... מפקידים אצל דגה אין מפקידים בידו לפיכך ... נאמן: ציר טהור. שידוע בו שלא הוכשר ... משקה (ח): שנפל לתוכה מים כל שהן טמא. דמים כל שהוא מכשירים אותו ומשהוכשר חזק טמא שהידים מטמאים בו. והלכה כר' אליעזר בן יעקב: ד שבעה משקין הן. לפי שנאמר בתורת אוכלים (ויקרא יא) מכל האוכל אשר יאכל אשר י... עליו מים יטמא. אין לי אלא מים מנין לרבות ה... היין והשמן והחלב והדבש והטל. ת"ל וכל משקה אשר ישתה. אי וכל משקה יכול מי תותים מי רמונים ושאר כל פירות. ת"ל מים מה מים מיוחדים שאין להם שם לווי אף היין והשמן והחלב והדבש והדם והטל שאין להם ... לווי יצאו מי תותים מי רמוני' ושאר כל מי פירות שיש להם שם לווי, ודבש דבורים אין לו שם לווי דדבש ס... אקרי (ט). ועוד שנינו בתוספתא דשבת מנין לדם שהוא משקה שנא' (במדבר כג) ודם חללי' ישתה. מנין ליין שה... משקה שנא' (דברים לב) ודם ענב תשתה חמר. מנין לדבש שהוא משקה שנא' (שם) ויניקהו דבש מסלע. מ... לשמן שהוא משקה שנאמר (ישעיה כה) משתה שמנים. מנין לחלב שהוא משקה שנא' (שופטים ד') ותפתח את נאד החלב ותשקהו. מנין לטל שהוא משקה שנא' (שם ו) וימץ טל מן הגזה מלא הספל מים (י). מנין לדמעות ש... שהוא משקה שנא' (תהלים פ) ותשקמו בדמעות שליש. מנין למי האף שהוא משקה שנאמר (ירמיה ט) ועפעפ... יזלו מים (יא): דבש צרעה טהור. דלא חשיב משקה ואינו מטמא ואינו מכשיר: ומותר באכילה. ד... תימא הואיל והצרעה שרץ העוף הוא וטמא. הדבש היוצא ממנו נמי יהא טמא דקי"ל דדוקא דבש דבו... רבייה קרא להתירא שאין לו שם לווי, אבל דבש צרעים שיש לו שם לווי לא יהא מותר קמ"ל דבש צרעה ט... ומותר דמפני מה אמרו דבש דבורי' מותר מפני שמכניסות אותו לגופן ואינן ממצות אותו מגופן. דבש צרע... נמי מכניסות אותו לגופן ואין ממצות אותו מגופן: ה בין גדולים. משקין היוצאין מפי טבעת (יב): קטנים. מי רגלים: ודם הקזה לשתיה. דם הקזה שנתכוין עליו להשקותו לבהמה ולחיה או לעו"ג: החלב. הוא המים הנפרש מן הגבינה כשמעמידים החלב ומקפיאין אותו בקיבה ומבדיל את הזרעים: והמוחל כשמן. מים הבורים היוצאים מן הזיתים: שאין מוחל יוצא מידי שמן. ומוחל עצמו לר"ש מי פירות ... ואינו חשוב משקה אבל מכשיר מפני שיורי שמן שבו: רמ"א אע"פ שאין בו שמן. מוחל עצמו חשוב מש... ומכשיר ומטמא והלכה כר"מ (יג): דם השרץ כבשרו. ומטמאין בכעדשה דכתיב בשגגה שלים (ויקרא ...

וזה

הר"ב: (ו) דליכא גומא לאו בר קבולי טומאה היא דזימנא בעלמא הוא. גמ': (ז) הר"ש ולא נקטו נמי דגים ככלא שדעתן דחוץ משל דגה לאו בכלל הוא אלא לרבותא קאי חוץ מדגים וכן הוא בר"מ בגמ' ובמגוכו: (ח) הר"מ וקשה דלא הוי צריך למיתני אלא מים כ"ש מכשירין את הציר. אבל בגמ' ופירש"י. ציר טהור כגון שהשיקו במים (וטהור ממ"נ) אי רובא מיא מיטהר ע"י השקה אי רובא ציר והא"ל אוכל ולא מהני ליה השקה ציר לאו בר קבולי טומאה הוא והנך מיעוטא דמיא בטלי להו ברובא שנפל כו' טמא. דע"ה כשהוא למרב מים בציר עד מחצה וכי נפל אחי כ"ש אלא אין לם מינו וכבו מים על הציר וטמאים. וכן השיגו הר"א: (ט) אמנם לוו בכאן של דבורים לחלק בינו ובין דבש צרעים. הר"מ. ודבש תמרים אע"ג דנקרא בקרא דבש סתם מ"מ בלשון ב"א דבש סתם הוא של דבורים. וכתב הר"ב דבתולדו' דלקמן לא חיישינן אפי' יש להן לווי: (י) מנין לדם הנדה שנאמר מקור דמיה ואומר כו' כן הובא בר"ש: (יא) והא"ע לדמעות תנהו עיין לאף ועוד דלוהיות א"ע ומחלפין. הר"ב וכל אלו לשמכחוש ועיקר דהל"מ הוי הר"מ: (יב) ול"ע ממי מצרים דמ"ז ע"ש. וי"ל דש"ה ששופין אותן כדי לשלשל אינו חשוב משקה אלא כמו מידי דמיכל משא"כ שאר משקים היוצאים מפי טבעם מאליהן וכה"ג חלב אשה דחשובה אוכל בפי תינוק: (יג) לדעתו. פי' בין שילאו לדעתו כו'. הר"מ: (יד) בחיטה. אע"ג דדם מנפשה לא דדם חללים בני אדם כתיב מ"מ דם שחיטה מכשיר דאיתקש למים דכתיב על הארץ תשפכנו כמים כש"י. ומה"ט נימא דוקא בטהורים דבי' איירי קרא. ועתוי"ט: (טו) הקזה. של אדם הר"מ דבבהמה לא עדיף מדם מנפשה. והר"ם כתי' דבמקיז לשתי' אפילו דבהמה נמי מכשיר דאחשבי': (טז) והוא דעת חכמים דפ"ע

מטמא ואינו מכשיר. ואין לנו כיוצא בו: ו אלו מטמאין ומכשירין. זובו של זב. ורוקו. ושכבת זרעו. ומימי רגליו. ורביעית מן המת. ודם הנדה. ר' אליעזר אומר ש"ז אינה מכשרת. ראב"ע אומר. דם הנדה [א](אינו מכשיר) רש"א דם המת אינו מכשיר. ואם נפל על הדלעת (יח) [ב]גורדה (יט). והיא טהורה (כ): ז אלו לא מטמאין ולא מכשירין. הזיעה. והליחה סרוחה. והראי. והדם היוצא עמהם. ומשקה בן שמונה. ר' יוסי אומר חוץ מדמו. והשותה מי טבריה (כא). אע"פ שיוצאין נקיים. דם שחיטה בבהמה בחיה ובעופות הטמאים. ודם הקזה לרפואה. ר"א מטמא באלו. ר"ש בן אלעזר אומר חלב הזכר טהור: ח חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון. וחלב הבהמה אינו מטמא אלא לרצון. אר"ע ק"ו הדברים. מה אם חלב האשה שאינו מיוחד אלא לקטנים. מטמא לרצון ושלא לרצון חלב הבהמה שהוא מיוחד לקטנים ולגדולים אינו דין שיטמא לרצון ושלא לרצון. אמרו לו לא. אם טמא חלב האשה שלא לרצון. שדם מגפתה טמא. יטמא חלב הבהמה שלא לרצון שדם מגפתה טהור. אמר להם מחמיר אני בחלב מבדם. שהחולב לרפואה (כד) טמא. והמקיז לרפואה טהור. אמרו לו סלי זיתים וענבים יוכיחו. שהמשקים היוצאין מהן לרצון טמאים ושלא לרצון טהורין. אמר להן לא. אם אמרת בסלי זיתים וענבים שתחלתן אוכל. וסופן משקה. תאמרו בחלב שתחלתו וסופו משקה ע"כ היתה תשובה. אמר ר"ש מכאן ואילך היינו משיבין לפניו מי גשמים יוכיחו. שתחלתן וסופן משקה ואינן מטמאין אלא לרצון. אמר לנו לא אם אמרתם במי גשמים שאין רובן לאדם אלא לארצות ולאילנות. ורוב החלב לאדם:

נשלמה לה מסכת מכשירין

[א] נ"א ל"ג [ב] נ"א גוררה

הרואה

זה לכם הטמא להביא דמו שיטמא כבשרו. יכול יכשיר את הזרעים. תלמוד לומר לכם הטמא. טמא הוא ואינו מכשיר את הזרעים: ו אלו מטמאים ומכשירים. שהן עצמן משקין טמאים ומטמאים ומכשירים כאחד (יז): זובו של זב. דכתיב (שם טו) זובו טמא הוא: ורוקו. וכי ירוק וכו': ומימי רגליו. וזאת תהיה טומאתו וזאת לרבות מימי רגליו: ורביעית דם מן המת. דכתיב (במדבר יט) כל הנוגע במת בנפש האדם. נפש האדם היינו רביעית דם דכתיב (ויקרא יז) כי הדם הוא הנפש: ודם הנדה. דכתיב (שם טו) יהיה זובה בבשרה מה שזב ממנה טמא כמותה: ש"ז אינה מכשרת. שאינה חשובה משקה דיש לה שם לווי: דם הנדה אינו מכשיר. ומידי דהוה אדם של התחתוניות שגם הוא אינו מכשיר: דם המת אינו מכשיר. דכיון שמת אין דמו מתורת משקה. וליתא הלכה כחד מהנך תנאי אלא כלהו מטמאים ומכשירין כת"ק: ז ואלו לא מטמאים. אפילו יצאו מן הטמא כגון מן הזב וכיוצא בו דכתיב בזובו טמא הוא. הוא טמא ואין זיעה וליחה סרוחה וריעי שלו טמאי': והליחה סרוחה. היוצאת מן המורסא וה"ה ברוקק ליחה סרוחה: והראי. צואה כמו והרעי: ודם היוצא עמהם. עם הליחה והרעי: ומשקה בן שמנה. כל משקה שיצא מנפל שנולד בן שמנה חדשים כגון דמו ורוקו ומימי רגליו. לפי שבן שמונה הרי הוא כאבן: חוץ מדמו. שמטמא כדם של בן קיימא. ואין הלכה כר"י: אע"פ שיוצאין נקיים. שמוציא אותו דרך בית הרעי צלולים כמו שהיו כששתאן. אפ"ה אין מכשירין הואיל ויצאו דרך בית הרעי: ר"א מטמא באלו. דמשקין הן חשובין ומטמאין ומכשירים. ואין הלכה כר"א: חלב הזכר טהור. דלא חשיב משקה (כב) וכן הלכה: ח חלב האשה מטמא. מכשיר לקבל טומאה. ואם נטמא הוא שהאשה טמאה מטמא כדין משקין טמאים. דתורת משקה יש בו: לרצון. הנחלב בכונה (כג): ושלא לרצון. כגון חלב הנוטף מדדיה: שאינו מיוחד אלא לקטנים. ומשתיה לא חשיב כולי האי: שדם מגפתה טמא. דהיוצא ממכתה טמא. דדמי לדם חללים שקרוי משקה. דמה לי קטלה כולה. מה לי קטלה פלגא: שדם מגפתה טהור. דדם בהמה לא אקרי דם חללים. דגבי אדם כתיב: סלי זתים וענבים יוכיחו. שהסוחטן לרפואה טמא. ואעפ"כ לרצון טמאים. שלא לרצון טהורים. אף החלב אף על פי שהחולב לרפואה טמא. כשחולב שלא לרצון דין הוא שיהיה טהור: ושלא לרצון טהורים. שאין היוצא מן הזתים וענבים חשוב משקה עד שיצא לרצון:

סליקא לה מסכת מכשירין

(רמב"ם דטהרות מ"ג) הר"מ: (יז) ולאו דוקא אלו שהן אב הטומאה אלא אפי' דם מגפתה וחלב אשה ודמעת עין שאינן אלא ולד הטומאה וכ"כ הר"מ בהדיא ול"ע דלא שני להו דהוו כבוחא טפי: (יח) הדלעת. לא ידעתי למה נקט דלעת. (יט) גורדה. דדם האדם אסור ועוד דמת אסור בהנאה: (כ) טהורה. לפי שלא הוכשרה. הר"ש: (כא) מי טבריה. יש בהן איסור שמשלשלין. הר"מ: (כב) אלא כזיעה בעלמא. הר"ש: (כג) כלומר ולא הוי כמו לרצון דכפ"ק דהתם מיירי בטעם נפילתן על הזרעים ומש"ה אפי' סופו לרצון אבל הכא מיירי בטעם פרישה מן האשה: (כד) לרפואה. לבהמתו שלא יזיקנה חלבה טמא דהא לרצון הוא והמקיז לבהמתו לרפואה טהור דבמגפתה היא והואיל וכן אף הנוטף שלא לרצון טמא. כס"י:

סליק מסכת מכשירין

וקשה

[illegible]

כבר נתבאר סידור מסכת א לכאן בתחלת מסכת הקודמת

מסכת זבים

הרואה ראיה אחת של זוב. בש"א. כשומרת יום כנגד יום. בה"א. כבעל קרי. ראה אחת. ובשני הפסיק. ובשלישי ראה שתים (ב). או אחת מרובה כשתים. בש"א זב גמור. בה"א מטמא משכב ומושב. וצריך ביאת מים חיים. ופטור מן הקרבן. אמר ר"א בן יהודה מודים ב"ש בזה שאינו זב גמור ועל מה נחלקו. על הרואה שתים. או אחת מרובה כשתים. ובשני הפסיק. ובשלישי ראה אחת. בש"א זב גמור. ובה"א מטמא משכב ומושב. וצריך ביאת מים חיים. ופטור מן הקרבן: ב הרואה קרי. ביום השלישי לספירת זובו. בש"א סתר ב' ימים שלפניו. בה"א לא סתר אלא יומו. ר' ישמעאל אומר הרואה בשני סותר שלפניו. רע"א (ג). אחד הרואה בשני. ואחד הרואה בשלישי. שב"ש אומרים סתר ב' ימים שלפניו. ובה"א לא סתר אלא יומו. ומודים ברואה ברביעי שלא סתר אלא יומו. ברואה קרי. אבל אם ראה זוב. אפי' יום ז' סתר שלפניו: ג ראה אחת היום. ושתים למחר. ב' היום. ואחת למחר. שלש לשלשה ימים. או לשלשה לילות. ה"ז זב גמור: ד ראה אחת והפסיק כדי טבילה [א] וסיפוג. ואחר כך ראה ב' או אחת מרובה כשתים. והפסיק

[א] גמרא

הרואה ראיה אחת של זוב. זוב בא מבשר המת ודומה ללובן ביצה המוזרת. וש"ז בא מבשר שאינו מת וקשורה כלובן ביצה שאינה מוזרת: בש"א כשומרת יום. דאע"ג שאינה זבה גמורה עד שלש ראיות. מ"מ בראיה אחת עושה משכב ומושב. כמו כן זב אף על פי שאינו נעשה זב גמור עד שלש ראיות. מ"מ בראיה אחת עושה משכב ומושב (א): ובה"א כבעל קרי. אינו עושה משכב ומושב ואין הראיה מטמא במשא אלא במגע: ראה אחת ובשני הפסיק ובשלישי ראה שתים. דכי ראה שתי ראיות ביום אחד או בשני ימים רצופים צריך למנות ז' נקיים: ופטור מן הקרבן. ואם ראה ג' ראיות ביום אחד או בשלשה ימים רצופים צריך לימנות ז' נקיים וחייב בקרבן. דתניא מנה הכתוב שתים וקראו טמא דכתי' (ויקרא טו) זב מבשרו זובו טמא הוא. ג' וקראו טמא (שם) וזאת תהיה טומאתו בזובו. רר בשרו את זובו. או החתים בשרו מזובו טומאתו הוא. הא כיצד שתים לטומאה וג' לקרבן. אבל הזבה אם ראתה ראיות רבות ביום אחד או בשני ימים בלא עת נדתה. שומרת יום אחד בנקיות וטהורה לערב. ואם ראתה ג' ראיות בג' ימים רצופים צריכה למנות ז' נקיים וחייבת בקרבן דגבי זבה כתיב (שם) ואשה כי תזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה. ימים שנים רבים שלשה תלה הכתוב הזב בראיות והזבה בימים. והשתא קאמר שאם ראה הזב שלשה ראיות אלא שהפסיק יום א' בין ראיה ראשונה לשתים האחרונות: בש"א זב גמור. וחייב בקרבן כבעל ג' ראיות: ובה"א. ביטל היום הטהור את הראיה הראשונה. ואין כאן אלא שתי ראיות האחרונות ופטור מן הקרבן: מודים ב"ש בזה שאינו זב גמור. דביטל היום הטהור שהפסיק את הראיה הראשונה כדאמרן: על מה נחלקו על הרואה ב' וכו' בש"א זב גמור. דהואיל ונזקק לספירת ז' כשראה שתים בתחלה. בטלה ראיה את יום הטהור ויש בידו ג' ראיות: ב ביום הג' לספירת זובו. כגון בעל שתי ראיות שצריך לספור ז' נקיים. ומנה ראשון וב'. ובג' ראה קרי סתר ב' ימים שלפניו וחוזר ומונה ז' כבתחלה: לא סתר אלא יומו. ומונה ה' להשלים ז' דשנים הראשונים עלו לו: הרואה בשני. שמנה אחד. ובשני ראה קרי סתר את שלפניו אפי' לב"ה. ור"ע סבר דבהא נמי פליגי ואין הלכה כרבי ישמעאל: ומודים ב"ש ברואה קרי בד' שלא סתר אלא יומו. ושלפניו עלו לו. דדוקא כשלא נפסק הזיבות בג' ימים טהורים כמספר הימים שעושה זב גמור הוא דאמרי ב"ש דש"ז סותרת. אבל לאחר שעברו ג' ימים טהורים מודים ב"ש שאין קרי סותר בזב נפקא לן מקרא זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו ש"ז מה זוב סותר אף ש"ז סותר. אי מה זוב סותר את הכל אף ש"ז סותר את הכל. ת"ל לטמאה בה אין לה אלא יום אחד (ד) אבל אם ראה זוב אפי' יום ז' סותר את שלפניו. דכתיב ז' ימים לטהרתו (ה) עד שיהיו כל ז' הימים טהורים מן הזיבות: ג הרי זה זב גמור. וחייב בקרבן דבראיות תלה רחמנא דכתיב טומאתו תלויה בזובו ואינה תלויה ביומו. ומיהו בהפסיק יום בינתיים קאמרי ב"ה לעיל דלא הוי זב גמור ואין הראיות מצטרפות. ל"ש לענין טומאה כגון ראה שתי ראיות בלבד בהפסקת יום בנתיים ל"ש לענין קרבן כגון ראה ג' ראיות: ד כדי טבילה וסיפוג. כדי שיטבול ויקנח בגופו שכר טבילה ופסות משיעור זה לא הוי הפסק ולא חשיבה אלא ראיה אחת: או אחת מרובה כשתים.

פ"ק א (א) וקשה דלא פירש לב"ש דין ראיה גופה כמו שפי' לב"ה דאינה מטמאה במשא והר"מ לא פי' בדב"ה כלום והר"ש פי' דלב"ש מטמא הראיה תולין ופי' נמי דמשכב ומושב תולין כדפרי' בתוס' ומינה אמרינן בגמ' דכשומרת יום דב"ש היינו כבועל שומרת יום והר"ב עירב ב' פירושים: (ב) שתים. דאלו אחת לב"ה אינו מטמא משכב ומושב: (ג) כע"א. ר"ע היינו ס"ק דס"ל גמי הך ומודים דהא לא אמר אלא בב' ול"ל דקמ"ל דמאן ס"ק ר"ע: (ד) בגמ' אין לך בה אלא מה שאמור בה ופירש"י כטומאתה מה טומאתה יום א' אף סתירתה כן: (ה) משמע טהרה א' בלי

מסים

והפסיק כדי טבילה וסיפוג. ואח"כ ראה אחת. ה"ז זב גמור: **ה** ראה אחת מרובה כשלש שהיא כמן גד יון לשילוה. שהן כדי ב' טבילות וכשני ספוגין (י). ה"ז זב גמור. ראה אחת מרובה כשתים. מטמא משכב ומושב וצריך ביאת מים חיים. ופטור מן הקרבן. א"ר יוסי. לא אמרו אחת מרובה. אא"כ יש בה כדי שלש (ס): **ו** ראה אחת היום. וא' בין השמשות. א' בין השמשות. וא' למחר. אם ידוע שמקצת הראיה מהיום. ומקצתה למחר. ודאי לקרבן ולטומאה. אם ספק שמקצת הראיה מהיום. ומקצתה למחר. ודאי לטומאה וספק לקרבן. ראה ב' ימים בין השמשות. ספק לטומאה ולקרבן. א' בין השמשות. ספק לטומאה:

פרק ב

הכל מיטמאין בזיבה. אף הגרים. אף העבדים בין משוחררין. בין שאינן משוחררין. חרש. שוטה. וקטן. סריס אדם סריס חמה. טומטום ואנדרוגינוס נותנין עליהן חומרי האיש. וחומרי האשה. מטמאין בדם כאשה. ובלובן כאיש. וטומאתן בספק: **ב** בשבעה דרכים בודקין את הזב. עד שלא נזקק לזיבה. במאכל. במשתה

שהיה בין התחלת הראיה (ו) לסוף הראיה כדי טבילה וספוג והיה רואה תמיד בלא הפסק: **ה** כמן גד יון לשילוח. ממקום בירושלים שהעמידו בו גלכי עו"ג עבודת כוכבים והיה אותו המקום רחוק מן השילוח שיעור שתי טבילות ושני ספוגים. (כמגד יון) לי הערוכי' לגד שלמן (ישעיה סה) שלומשם הגהר כדכתיב (שם ח) יען כי מאס העם הזה את מי השילוח: מטמא משכב ומושב. דחשיבא לה כשתי ראיות: אא"כ יש בה כדי שלש. כגון כמגד יון לשילוח דאז נחשב כזב גמור אפי' לענין קרבן. אבל באחת מרובה כשתים אין חולקין אותה וכראיה אחת היא חשובה ואין הלכה כר' יוסי: **ו** אם ידוע שמקצת הראיה מהיום ומקצתה למחר. שראה קצת ראיה בסוף היום וקצתה בתחלת הלילה של מחר אע"פ שלא היו ביניהן כדי טבילה וספוג נחשבים שתי ראיות מפני שהימים חולקין (ט): ודאי לקרבן ולטומאה. דיש כאן שלש ראיות דאותה של בין השמשות נחלקת לשתים כיון דיש בה משני ימים: ואם ספק. דשמא כלה מן היום או כלה מן הלילה: ודאי לטומאה. דהא נפסך איכא שתים: וספק לקרבן. דמספקא לן שמא שתים שמא שלש. דאי כלה מן היום או כלה מן הלילה ב' ואי מקצתה ביום ומקצתה בלילה ג': ב' ימים בין השמשות. כגון דראשונה בתחלת בין השמשות דאתמול ושנייה בסוף בין השמשות (י) שני. כגון דאחת בע"ש בתחלת בין השמשות ואחת במוצאי שבת בסוף בין השמשות. דאם תחלת בין השמשות יום וסוף בין השמשות לילה. אין כאן שתי ראיות בשני ימים רצופים. דשבת מפסקת ואין כאן טומאת זיבה (אלא כבעל קרי) ואם בין השמשות כלו מן היום או כלו מן הלילה יש כאן שתי ראיות בשני ימים רצופים. וטעון לספור שבעה נקיים ופטור מן הקרבן. ואם תחלת בין השמשות או סופו חציו מן היום וחציו מהלילה. נחלקת הראיה לשתים וחייב בקרבן. ולפי שיש כאן כל הנך ספיקות קתני ספק לטומאה ולקרבן שמא אין כאן טומאה ושמא יש כאן טומאה ולא קרבן. ושמא יש כאן טומאה וקרבן. הלכך מביא קרבן ואינו נאכל:

פרק ב **הכל** מיטמאין בזיבה. הכל לאתויי תינוק בן יומו (ˆ) שהוא מיטמא בזיבה: אף הגרים. דכתיב בפרשת זב דבר אל בני ישראל אין לי אלא בני ישראל מנין לרבות גרים ועבדים. ת"ל ואמרת אליהם איש לרבות את הגרים ואת העבדים. מנין לרבות את הקטנים. ת"ל איש איש: ומטמאין בדם כאשה. שאין האשה מטמאה בלובן אלא באודם דדם כתיב בה שהוא אדום: ובלובן כאיש. דזובו כתיב גבי איש (ג). והוא דומה למי בצק של שעורים: וטומאתן בספק. אם ראו לובן שמא הן אשה ולובן טהור בה. ואם ראו אודם שמא הן איש ואודם טהור גביה. אבל אם ראה לובן ואודם כאחד. טומאתן ודאי מדאורייתא. ושורפין עליהם את התרומה. אבל אין חייבים עליהם על ביאת מקדש. דגבי שלוח טמאים כתיב (במדבר ה) מזכר עד נקבה תשלחו. זכר ודאי נקבה ודאית (ג), ולא טומטום ואנדרוגינוס (ד): **ב** בז' דרכים בודקין את הזב. משום דאיש מטמא משום אונס דכתיב זב מבשרו. ולא מחמת אונסו: עד שלא נזקק לטומאה. דהיינו כשרואה ראייה שניה. שבה הוא נעשה זב לטמא משכב ומושב. ולהצריכו לספור ז' נקיים. אבל ראייה ראשונה מטמאה באונס טומאת ערב. כדין בעל קרי. ומצטרפת עם השניה ואפי' שהיתה באונס: במאכל. אם אכל אכילה גסה, או אכל דברים המביאין לידי זיבה. ואפילו כל שהן. כגון בשר שמן. חלב. ותביצים. ביצים. ויין ישן. וגריסין

עיקר תוי"ט: בלי שום הפסקה. הר"ש: (ו) הר"מ ומשום דלראייה אין שיעור ולפי' הר"ש הלכך אין פוחתין שיעור ההפסק דהיינו מן השיעור ולפטר ג"כ דבעינן בין משהתחיל עד לאחר שהוא בסוף. ולהאי הר"ש קראוהו התחלה וסוף כה. (ז) כדי ב' מי'. והוא שיכלה א' בתחלת השיעור וא' באמצעה וא' בסופה. הר"מ: (ח) אבר"י מי'. בסוף' פליגי בדרשי דקרא. ועתוי"ט: (ט) ובהכי אף ר"י מודה כדאיתא בסוף הובא בר"מ ובר"ש: (י) דאי ברגע א' מכוון היה משמש כפסק שמא אם זו מן היום או מן הלילה אף זה מן והי"ל ב' ראיות רצופים. הר"ש:

פרק ב (א) **מרבוי** דאיש דמרבה קטנים כדאיתא בגמרא וכ"ל דהוי כעין מיעוט אחר מיעוט שהוא לרבות דהא איש משמע בן י"ג ממעט הפחות מכן: (ב) כלומר מה שהוא רגיל שיוצא ממנו והוא לובן ודומה למי בצק וגם כלובן ביצה דשלא שלא מלאה. ועתוי"ט: (ג) אי הכי כי איטמו בשאר טומאות (במה או בשרץ) לא נשלחו. דהא קרא מזכר מטומאה המפורשת מן הזכר. גמרא ועתוי"ט: (ד) ולע"ג דלאנדרוגינוס קמי שמא ביום אם זכר הוא אם נקבה י"ל דממעט ליה מטעם שהוא [illegible]

במשתה. ובמשא. בקפיצה. בחולי. ובמראה. ובהרהור. הרהר עד שלא ראה. או שראה עד שלא הרהר. ר' יהודה אומר. אפי' ראה בהמה חיה ועוף. מתעסקין זה עם זה. אפי' ראה בגדי צבע האשה. רע"א [א]אפי' אכל כל מאכל. בין רע בין יפה. ושתה כל משקה. אמרו לו אין כאן זבים מעתה. אמר להם. אין אחריות זבים עליכם. משנזקק לזיבה אין בודקין אותו. אונסו וספקו ושכבת זרעו טמאים. שרגלים לדבר. ראה ראיה ראשונה בודקין אותו. בשניה בודקין אותו. בשלישית אין בודקין אותו. ר' אליעזר אומר (ז) אף בשלישית בודקין אותו מפני הקרבן: ג הרואה קרי אינו מטמא בזיבה מעת לעת. ר' יוסי אומר יומו (ט). עובד כוכבים שראה קרי. ונתגייר. מיד הוא מיטמא בזיבה. הרואה דם. והמקשה מעל"ע. והמכה את עבדו. יום יומים. מעל"ע. כלב שאכל בשר המת. שלשה ימים מעל"ע. [ב]הרי הוא כברייתו: ד הזב (יב) מטמא את המשכב בה' דרכים. לטמא אדם לטמא בגדים. עומד. יושב. שוכב. נתלה. ונשען.

המשכב

[א] גמרא ל"ג [ב] פ"א והוא

וגריסין של פול. ופסלין: ובמשתה. כדבוי שתיה ג במשא. כגד שנשא: במראה. ראה אשה. אפילו לא הרהר: ובהרהור. אע"פ שלא ראה. אי אירע לו אחד מאלו השבעה קודם שראה ראיה שניה אינו נעשה זב מטמאת אותה ראייה והטפה אינה נטמאת במשא כשאר טפה של זוב: אין אחריות זבין עליכם. ואם לא יהיו זבים לעולם מה אתם חוששים. הלא לא קבלתם אחריות של זבים עליכם. ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כר"ע: משנזקק לטומאה. לאחר שראה ראיה שניה שלא באונס שהרי מכאן ואילך הוא עושה משכב ומושב: אין בודקין אותו. ואף אם ראה ראיה שלישית באונס נעשה זב לקרבן. וכן אם ראה ראיה של זוב בג' ימים נקיים שהוא מונה אחר שכל ואפילו היתה היתה ראייה באונס: ספיקו ושכבת זרעו טמאין. ספיקו מטמא שכבת זרעו. כגון אם ראה ש"ז תחלה. וטפה זיבה הבאה אח"כ אינה נטמאה. שהרואה קרי אינו מטמא בזיבה מע"ל ועד שלא נזקק לטומאה הקרי מטהר את הזיבה. משום דהוי אונס ולאחר שנזקק לטומאה אין הקרי מטהר את הזיבה. שאין תולין שמחמת הקרי באה הזיבה: שרגלים לדבר. שאין אותה ראייה מחמת אונס כיון שכבר נעשה זב: ראה ראיה ראשונה בודקין אותו. היינו דוקא לקרבן. דאי מחמת אונס ראה אינה מצטרפת עם השלישית לקרבן. אבל מצטרפת עם השניה לטומאה. דאם ראיה שניה שלא באונס אע"פ שהיתה ראשונה באונס. עושה משכב ומושב ובעי ז' נקיים וביאת מים חיים. דכי כתיב מבשרו ולא מחמת אונסו. בשניה כתיב (ה). אבל ראשונה אתקש לש"ז. דכתיב זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע. מה ש"ז נטמא באונס (ו). אף ראיה ראשונה של זב. מטמאה באונס: בשניה בודקין אותו. לטומאה ולקרבן: בשלישית אין בודקין אותו. לא לטומאה. ולא לקרבן: רבי אליעזר אומר כו'. ואין הל' כר"א: ג אינו מטמא בזיבה מעת לעת. דהאי זיבות מחמת תולאה דקרי הוא. ובראייה שנייה איירי. דלראשונה מטמאה באונס וכאם שתולין לקרי מעת לעת. כך למראה ולהרהור. תולין מע"ל. אבל למאכל. ולמשתה. למשא. ולקפיצה (ח). תולין לו כל זמן שהוא מצטער. דאמרינן דמחמת הצער הוי הזיבה. ולא מבשרו: ר"י אומר יומו. אין תולין אלא אותו היום שראה קרי בלבד ולא מע"ל. ואין הל' כר"י: מיד מטמא בזיבה. דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. ואע"פ שראה זיבות כשהוא עו"ג. מטמא בזיבה בהך שנייה (י) שרואה בתוך מע"ל של קרי. דנעשית לו כראיה ראשונה דמטמאה באונס ומצטרפת עם השנייה שיראה אחר מע"ל של קרי דראיית זיבה של עו"ג כמאן דליתא. דאין העו"ג מטמאין בזיבה: הרואה דם. מטמאה כל טהרות. שנתעסקה בהן למפרע מעת לעת כדפרישנא ברים נדה. ואיידי דאיירי במעת לעת. קתני כל הני שמיעוטן מעת לעת: וכן המקשה בימי זיבה דאמרינן כי תזוב זוב דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד ואם שפתה מן הקושי מעת לעת וילדה לא תלינן דם קושי בדם לידה: המכה את עבדו. האמור בתורה (שמות כא) אך אם יום או יומים יעמוד ודרשינן יום שהוא כיומים זהו מעל"ע: כלב שאכל בשר המת. דקי"ל דאין מתעכל במעיו עד לאחר ג' ימים מעת לעת. דהכי תנן באהלות פי"א וכמה תשהה במעיו ג' ימים מעת לעת: והיא שהיא כברייתו. שלא נשתנה (יח) ועוד איכא עובא שמיעוטן מעת לעת ולא חשיב ותנא ושייר: ד מטמא את המשכב. וה"ה למושב: עומד יושב שוכב. דכתיב (ויקרא טו) כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא וכתיב (שם) והיושב על הכלי אשר היא יושבת עליו אין לי אלא בזמן ששוכב על

המשכב

משונה. פי' ומפר"ש: (ס) כלומר ע"כ אסרים דכתיב בתרה קאי ולא אראשונה דהא אתקש לש"ז פי': (ו) דכל עלמו של ש"ז מחמת אונס מיתוס בא. כש"י. וכ"ל דמשום דמש"ז ילפינן דיו למילף לענין טומאה אבל לקרבן דלא שייך בש"ז ליכא לן למילף מניה: (ז) כ"א אומר. בגמרא פליגי בדרשי דקרא. ועתוי"ט: (ח) תוספ' והולי א"ל למפני דודאי כ"ז שמלפטער: (ט) ר' יוסי אומר. בספרי פליגי בדרשי דקרא ועפיי"ט: (י) דלריכא מהדר. דרואה קרי אינו מטמא מעל"ע דהיינו בזיבה שנייה וקאמר דעו"ג שרואה קרי מטמא ראיה שהוא ג' לראיה שראה כבר קודם שנתגייר בתנאי שיהיה ראיה הג' אחר מפסק הדאגה של קבלת עלום: (יא) הר"ם וקשה דא"כ שנאי הוא והו"ל למיתניה בהלכות פ"א ע"ז. לכן נראה כגי' הס' והיא גירסת הר"מ ואינו אלא טופפת ביאור שכ"ה האה: (יב) הזב. וחבריו. ר"ל זבה ונדה ויולדת ומלורע. הר"מ:

דליכא

והמשכב מטמא את האדם בשבעה דרכים. לטמא בגדים. עומד. יושב. שוכב. נתלה. ונשען. במגע. ובמשא:

פרק ג **הזב** והטהור שישבו בספינה או באסדרא. או שרכבו על גבי בהמה. אע"פ שאין בגדיהם נוגעים. הרי אלו טמאים מדרס. ישבו על הנסר. על הספסל. על הגשיש של מטה. ועל האבלונס. בזמן שהן מתגירין. עלו באילן שכחו רע. בסוכה שכחה רע. באילן יפה. בסולם מצרי בזמן שאינו קבוע במסמר על הכבש ועל הקורה ועל הדלת. בזמן שאין עשוין בטיט. טמאים. ר' יהודה מטהר: **ב** מגיפין או פותחין. וחכ"א עד שיהא זה מגיף. וזה פותח. מעלין זה את זה מן הבור. ר' יהודה אומר עד שיהא הטהור מעלה את הטמא. מפשילין בחבלין. וחכ"א עד שיהיה זה מושך הילך. וזה מושך הילך. אורגים בין בעומדין. בין ביושבין. או טוחנין. ר"ש מטהר בכולן. חוץ מן הטוחנין ברחים של יד. פורקין מן החמור

או

המשכב ויושב על המושב שכב על המושב ויושב על המשכב עומד נתלה נשען מנין ת"ל יטמא יטמא ריבה וכלן נקראין מדרס: והמשכב את האדם וכו' עומד יושב שוכב נתלה. שהטהור בכף מאזנים והמשכב הטמא בכף שניה וכרע המשכב הטמא ונתלה הטהור ונתלה דריסה כגון שהזב בכף מאזנים ומושבות בכף שני' וכרעו הן טמאין דהשתא הזב נתלה וכאלו הוא יושב עליהן: לטמא בגדים. ה"ה כל כלים שנוגע בהן חוץ מאדם וכלי חרס: במגע ובמשא. אם נגע במשכב הטמא או שנשאו:

פ"ג **הזב** והטהור. או באסדרא. עצים גדולים קשורים ביחד ונותנים אותם בים או בנהר ומשימין עליהם גם ומוליכים אותם ברוח אל מקום חפצם. ובל' מקרא קרוין דוברו' ואני אשימם דוברות בים (מלכים א ה יז) ונקראים נמי רפסודות ונביאם לך רפסודות על ים יפו.(ד"ה ב ב טו): **או שרכבו** ע"ג בהמה. סתם בהמה כשפוחת תחת הרוכב הלכך לא שנא כחה רע ולא שנא כחה יפה נטמא הטהור ובגדיו. אבל מה שהבהמה מכפת ברגליה אין ניסט מחמת הרוכב אא"כ כחה רע כדתנן פרק בתרא דאהלות: אע"פ שאין בגדיהן נוגעים. שאין בגדי הטהור נוגעים בבגדי הזב (א) מ"מ טמאין מדרס שהספינה קטנה דומיא דאסדא ומתמוטטין. ופעמים (ג) שהזב מכריע הטהור ובגליו ומטמאין בהיסט. וילפינן טומאת היסט מדכתיב (שם) וכלי חרש אשר יגע בו הזב וכתיב (שם) וכלי חרש אשר תבוא' בו ישבר. מה בו האמור להלן מאוירו (ג) אף כאן מאוירו שאין כלי חרס מיטמא במגעו של זב אא"כ נגע בו מאוירו. אבל נגע בו מאחוריו לא טמא ומאחר שלמדנו שאין מטמא אותו אלא מאוירו. מה ת"ל אשר יגע בו (ד) מגע שהוא ככולו הוי אומר זה הסיטו הא למדת שזב מטמא בהיסט ואם היה טהור בקצה אחד של קורה והגיע הזב את הקורה בקצה השני עד שהתנועע הטהור שבקצהו הראשון. כבר נטמא הטהור בהיסט (ה) ונטמאו בגדיו טומאת מדרס (ו) אם הן בגדים ראויים למשכב ומושב: **הגשיש של מטה.** כמין עצים ארוכים שעושים במטה של פרקים ועל ידיהן המטה נפשטת ונדבק זו עם זו ולפיכך נקראים אותן שעלים גשישין. פ"א עצים שעושים תחת כרעי המטה שלא יפסדו מלחלוחית הארץ: **שהן מתגירין.** כלומר חגר שאינו יכול להניח שתי רגליו כאחד כך אלו כשיושבים עליהם בני אדם נוטים לכאן ולכאן. מתוך כך נמלא. נשען הזב על הטמא והטהור על הזב (ז): **באילן שכחו רע.** והיכי דמי אילן שכחו רע כל שאין עקרו רחב ועב כדי לחוק בו רובע הקב: או שוכה. דהיינו ענף אילן: **שכחה רע.** וה"ד סוכה שכחה רע כל שנופתנת באחיזתה שהאוחז בה סומט בכף ידו (ח): **על אילן יפה.** אפי' עומדת הסוכה באילן שכחו יפה. וכל שני נכפפים מתחיכן וכובד העליון על התחתון ונשען עליו. ובין זב שנשען על הטהור ובין טהור שנשען על הזב טמא: **שאינו קבוע במסמר.** ומתוך כך הוא נכפף: **על הכבש.** על הנסר: **שאינן עשוין בטיט** טמאין. מפני שהן נכפפים: ורבי יהודה מטהר. ואין הלכה כר"י: **ב מגיפין.** סוגרים את הדלת או פותחים אותו יחדיו הזב והטהור (ט): **עד שיהא זה מגיף.** לעולם אין טומאה עד שיהא זה מוסך לפתוח. וזה מוסך לסגור שאין מניחים זל"ז: **עד שיהא טהור מעלה את הטמא.** ואז בגדי הטהור טמאים מדרס. שכובד הטמא על הטהור ונשען עליו. ובגדיו של טהור טמאים מדרס. אבל טמא מעלה את הטהור אין משענת הטמא על הטהור ואין בגדיו של טהור טמאים מדרס. ואין הלכה כר"י: **מפשילין בחבלין.** הזב והטהור יחדיו גודלים בחבלים ואפילו שניהם מצד אחד: **זה מושך הילך וזה מושך הילך.** זה עומד למזרח ומושך אליו. וזה עומד למערב ומושך אליו: **בין בעומדים.** יש דברים נארגים מעומד ויש מיושב. והטמא והטהור אורגים ביחד או טוחנים: **רבי שמעון מטהר בכולן.** ואין הלכה כרבי שמעון:

בזמן

פרק ג (א) **דריבא** למיחש שמא ישב עליהם הזב. מהר"מ: (ב) ונראה שטומאתו בספק וכ"ד הר"מ אלא שכתב שמא דרס עליהן הזב ולהר"א אין כאן ספק: (ג) שכל המבטל אין כולו נוגע בו אבל יש מקצתו באוירו. ועתוי"ט: (ד) דפשיטא מי גרע מאחר טומאות שמטמאות כלי חרס מאוירן כיון דכתיב גבי שרצים. למה לי' למיכתביה הכא רש"י: (ה) דגבי אדם נמי כתיב וכי יגע בו הזב ומגע נמי כתיב נוגע בבשר הזב אלא להביא היסטו. רש"י: (ו) והוא שכרע הטהור אבל אם כרע הזב לא נעשה הטהור אלא ראשון ואינו מטמא בגדי': (ז) ומ"מ אין טומאתן שוה וכמ"ש בסמוך: (ח) וק' הלא אפי' אינה נהנאת כשי כחה רע לפי שרואה תחתיו תוס' והר"מ פי' דדברי הר"מ כשאוחז בה והיא נתנאת תוך ידו וכופף אותה הוא מזיז אות': (ט) ומאי דאי אפשר שלא יהיו נתלין זע"ז קאמ. מהר"מ

והואיל

בזמן שמשאן כבד טמאים. דטמא מתוך כובד המשא נשען הזב על הטהור. ונמצא טהור מסיטו או טהור נישא עליו: וכלן. אפי' משאם כבד: טהורים לבני הכנסת. כלו' לאוכלי חולין בטהרה שאין זה היסט גמור וכ"ש שספק הוא: וטמאין לתרומה. מדרבנן ואפי' בספק(י): ג כל שאינה יכולה להמיט באדם. שהיא גדולה כל כך שכשעולה בה אדם אינה מתנועעת: הטהור מכה את הטמא. את הזב: הרי הטמא נופל. שכן דרך המכה את חברו אם היה חברו נמשך היה המכה נופל. ולכך נחשב זה המכה כנשען על הטהור ודוק' לענין טומאת מדרס איירי דטהור המכה את הטמא טהור מטומאת מדרס. אבל טמא הוא שהרי נשען על הזב. וטמא המכה את הטהור בגדיו טמאים מדרס דהוי כאלו הזב נשען עליו:

או טוענין בזמן שמשאם כבד. טמאין. בזמן שמשאם קל. טהורין. וכלן טהורין לבני הכנסת. וטמאין לתרומה: ג הזב והטהור שישבו בספינה גדולה. איזו היא ספינה גדולה. רבי יהודה אומר כל שאינה יכולה להמיט באדם. ישבו על הנסר. על הספסל. על הגשיש של מטה. ועל האכלונס. בזמן שאינן מתגירין. עלו באילן שכחו יפה. בסוכה שכחה יפה. ובסולם צורי או מצרי. בזמן שהוא קבוע במסמר. על הכבש. על הקורה. ועל הדלת. בזמן שהן עשוין בטיט. אפי' מצד אחד (יא) טהורין. הטהור מכה את הטמא טהור. הטמא מכה את הטהור טמא. שאם ימשך הטהור. הרי הטמא נופל:

פרק ד רבי יהושע אומר נדה שישבה עם הטהורה במטה (א). כפה שבראשה. טמא מדרס. ישבה בספינה. כלים שבראש הנס א שבספינה. טמאין מדרס. נוטלת עריבה מלאה בגדים. בזמן שמשאן כבד. טמאין (ב). בזמן שמשאן קל טהורין (ג). זב שהקיש על כצוצרא. ונפל ככר של תרומה טהור: ב הקיש על המריש (ד). על המלבן. על הצנור ועל הדף אע"פ שהוא עשוי בחבלים. על התנור. ועל הים. ועל אצטרובל. ועל חמור של רחים של יד. ועל סאה של רחים של זיתים. ר' יוסי אומר אף על קורת הבלנין טהור: ג הקיש על הדלת על הנגר. על המנעול על המשוט. ועל הקלת. ועל אילן שכחו רע. ועל סוכה שכחה רע. על אילן שכחו יפה. על סולם מצרי. בזמן שאינו קבוע במסמר. על הכבש. על הקירה. ועל הדלת בזמן שאינן עשויין בטיט. טמאין. על השידה. על התיבה. ועל המגדל. טמאין. רבי נחמיה ור"ש מטהרין באלו:

א פ"א זב

(י) והואיל ואינו אלא ספק אין שורפין עליו את התרומה הר"ב: (יא) אפי' כו'. פי' אפילו שעלו מצד אחד. הר"ב:

פרק ד (א) נדה ומי'. הר"ב זב וטהור. ועתוי"ט: (ב) טמאין. וצ"ל דמיירי שנושאת עריבה בתיקה לפי' וכשמשאן כבד מכרעת אותה עד שהיא נשענת ונתלית עליהם. ועיין תוי"ט: (ג) טהורין. הבגדים מטומאת מדרס אף שהעריבה טמאה מגע זב ואדם הנוגע בזב מטמא בגדים כ"ז שלא פי'. כלי הנוגע בזב אינו מטמא בגדים אפילו בעוד שלא פי'. הר"ב: (ד) הקיש כו'. בתוספתא זה הכלל כל שנפל מכח היסטו (היינו שכחו רע) טמא. מכח הרעדה (שכחו יפה) טהור. ועתוי"ט: (ה) וקאי דנקט עשוי שלא יפסוק הקמח ויפול לתוך הים. אבל הר"ב פירש ים של בית

פ"ד רבי יהושע אומ' כפה שבראש'. לרבותא נקטה. דאפי' נגיף שבראש הטהורה נחשב כאלו ישבה עליו הנדה אע"פ שאינה יושבת עליו. ופליג אבתרא מתניתין דפרקין דלעיל דלא מטמא אלא בגדיהן ולא כפה שבראשן: כלים שבראש הנס. הא מני לרבותא נקט דאע"פ שהם גבוהים בראש הנס שלא במקום דריסה אפ"ה טמאים מדרס. ובספינה קטנה ובמשא מתגרם. איירי כההיא דריש פרקין דלעיל. אלא דתנא דלעיל לא מטמא כלים שבראש הנס. ואין הלכה כרבי יהושע:

בזמן שמשאן כבד טמאים מדרס. ואף על פי שלא נגעה בבגדים דהכריעה לה כאלו נשענה על הבגדים: כצוצטרא. כמו גזוזטרא כמין נסר הבולט מכותל העליה לחוץ: ונפל ככר של תרומה. מעל הכצוצטרא: טהור. הככר ואע"פ שנפל מחמת היקש של זב לא חשיב לי' כהיסט. משום דכחה של כצוצטרא יפה: ב מריש. קורה גדולה שבונים בבירה וראשי קורות הגג כלן סמוכות עליה והיא מונחת על גבי עמודים: מלבן. כמין רבוע של קורות קבועות בארץ: צנור. מרזב של מים: אע"פ שהוא עשוי בחבלים. שאינו קבוע בארץ אלא קשור בחבלים ואין כחו יפה כל כך: הים. היקף של עץ שהקמח מתקבץ בו (ה) בשעת הטחינה: אצטרובל. עגול של עץ שמעמידין הרחים עליו ושניהן קבועים בו: חמור של רחים של יד. כמין של עצים שהרחים של יד קבועים בהן: וסאה של רחים. מדה גדולה וקבועה בקרקע: קורת הבלנין. קורה שבעל המרחץ יושב עליה וכל שכן אם הקיש עליהן הזב ונפל הככר של תרומה מכח ההיקש טהור דכחן יפה ולא חשיב היסט. ובקורת הבלנים נחלקו. ואין הלכה כר' יוסי: ג הנגר. יתד התוחבין אחורי הדלת בנקב שבאסקופה: מנעול. שסוגרים בו הפתח: משוט. שמנהיגים בו את הספינה. ולשון מקרא הוא. כל תופשי משוט ביחזקאל (כז כט): קלת. עגול של עץ שסביב לרחיים התחתונה לקבל הקמח הנטחן שלא יפול לארץ. ומיטלטל הוא: ועל סוכה שכחה רע. ומודה באילן שכחו יפה: טמאין. דכל הני אין כחן יפה וכח היקש הזב בהו חשיב היסט: מטהרים באלו. אשידה תיבה ומגדל קאי. להכי תננהו ב"ק לחודייהו. ואין הלכה כרבי נחמיה ורבי שמעון:

שונדיום

ד **פונדיות**. כעין כיסין ארוכין (ו): **לארכן**. שסוכב לארכן של ספסלים או של פונדיות (ז): טמאים. שכל אחד ואחד נשען רובו (ח) של זב עליהן שהמים על זה שעמים על זה: **לרחבן**. שסוכב ארכו לרחבן: טהורים. דאין רובו נשען על אחד מהן. ואין משכב ומושב לעולם עד שישען רובו עליו. דכתיב אשר על המשכב הוא (ט). עד שיהא רובו עליו: **ישן**. לרחבן וספק אם נהפך לארכן טמאין: **כסות**. לשון רבים של כסא (י): **שתחת הגוף**. לפי שרובו נשא עליו והאחרים טמאים מגע הזב אבל אין להם תורת משכב ומושב להיות אב הטומאה. לטמא אדם וכלים: **אם רחוקין זה מזה טהורים**. לפי שאין רובו נישא (יא) לא על זה ולא על זה. ואין הלכה כרבי שמעון: **ה עשר טליות**. לשון רבים של טלית. ועשר לאו דוקא דאפי' אלף טליות ואבן גדולה על גבן וישב הזב על האבן. כל הטליות שהתחתיו מיטמאות מושב.

בית סבר: (ו) ומתחן בכס מעות והוי' לשון בכינה עם מלאכתן שישב עליהן וכן מניחות מעות ושוטה פיסם מוטל וא"ל לומר לו עמוד ונעשה מלאכתו. רש"י: (ז) שגן שסוכב על מעיו או פרקדן והורכו מוטל על אורכן. רש"י: (ח) לפ"ז אפי כר"ם דס"פ ור"י מפ' דאפי אפי' כרכן ומשום דטהורין משום דה"ל כ"ו מסייע ואין בו ממש: (ט) ול"ד דהא נאמר על השוכב השוכב על משכב הזב אבל בזב העושה משכב מדרש מדכתיב וכל המשכב אשר ישכב כו' והא דהרשיק תנו משום דרובו כמלו: (י) וק"ק דהכא תני ביו"ד ולקמן בא' ונ"ל כפי' הר"מ שכתב כסות כלי תגורות של עור גאוהים למשכב: (יא) אלא על שתיהן בשוה אליו על כל א' אבל אם הם קרובים זמנין נשען רובו על א'. מהר"מ: (יב) ובמת כו'. וה"ה נמי למיתני ובנבלה ככל כו' חוץ כו': (יג) מדף כו'. בספרי יליף להו מקראי ועתוי"ט: (יד) פי' הראוי' למשכב ומושב: (טו) כ"נ הוגה מל' הר"ש אבל נוסח שיגרת לשון הר"ב א"נ להכניס כ"ז בלשונו. אך לפ"ז נריך להגיה בסמוך ושכנ"ל כה"ג בזב טמא לטמא כו' ובמת טהור

ד זב שהיה מוטל על ה' ספסלים. או על ה' פונדיות לארכן טמאין. לרחבן טהורין. ישן. ספק שנתהפך עליהן. טמאין. היה מוטל על ו' כסיות. שתי ידיו על ב'. שתי רגליו על ב'. ראשו על א'. גופו על א'. אין טמא. אלא זה שתחת הגוף. עומד על ב' כסאות. רש"א אם רחוקין זה מזה. טהורין: **ה** עשר טליות זו על גב זו. ישן ע"ג העליונה כולן טמאות. הזב בכף מאזנים ומושב ומשכב כנגדו. כרע הזב טהורין. כרעו הן טמאין. רש"א ביחידי טמא ובמרובין טהור שאין אחד נושא את רובו: **ו** הזב בכף מאזנים. ואוכלין ומשקין בכף שניה טמאין ובמת הכל טהור חוץ מן האדם (יב). זה חומר בזב מבמת. וחומר א במת מבזב. שהזב עושה משכב ומושב מתחתיו לטמא אדם ולטמא בגדים. ועל גביו מדף. לטמא אוכלין ומשקין. מה שאין המת מטמא (יג). וחומר במת שהמת מטמא באהל ומטמא טומאת שבעה. מה שאין הזב מטמא: **ז** היה יושב ע"ג המטה. וארבע טליות תחת ארבע רגלי המטה. טמאות. מפני שאינה יכולה לעמוד על שלש. ר"ש מטהר. היה רוכב ע"ג בהמה וארבעה טליות תחת ארבע רגלי בהמה. טהורות. מפני שהיא יכולה לעמוד על שלשה. היתה טלית

אחת

א מאה' שוב בזב מבמת

דמשכב ומושב מיטמאין תחת אבן מסמא: **כרע הזב טהורים**. מדין משכב. אבל טמאין במשא הזב: **ביחידי**. משכב א': **טמא**. שהרי רוב הזב נשא עליו: **ובמרובים**. במשכבות רבות בכף מאזנים כנגד הזב: **שאין א' מהן נושא את רובו**. דכי כרעו הן. אין רובו של זב נישא על אחד מהן אלא כל אחד מהמשכבות נשא מעוטו של זב: **ו** טמאים. בין כרע הזב. בין כרעו אוכלין ומשקין. נטמאו טומאת היסט: **ובמת הכל טהור**. בין מושב ומשכב. בין אוכלים ומשקין. בין כרע המת. בין כרעו הם. דכל טומאות המסיטות טהורות חוץ מהסיטו של זב ואם כרעו הן נמי טהורים דכל שהמת נישא עליו כגון בכף מאזנים לבד מאהל. טהור חוץ מן האדם. דבזמן שמכריע את המת טמא מפני שהסיטו. כדאמריק בפ' בתרא דנדה (דף סט) אמו מת מי לא מטמא במשא: **מדף**. ל' טומאה קלה. כדכתיב (ויקרא כו) קול עלה נדף. ורמב"ם פי' מדף מל' ריחו נודף שריח טומאת הזב הולכת למרחוק נטמא כל הכלים שעל גביו. אע"פ שלא נגע בהם. אבל לא כטומאת הכלים שתחתיו. שכלים שעל גבי הזב אע"פ שיש דברים חוצצים בינם לבין הזב כלים טמאים טומאה קלה לטמא אוכלים ומשקין. אבל לא לטמא אדם וכלים. ואלו כלים שתחתיו (יד) אפי' הן מאה זע"ז. התחתון שבכלם טמא טומאה חמורה לטמא אדם לטמא בגדים כמו העליון: **מה שאין המת מטמא**. דמתחתיו אפי' תהא טומאה בוקעת ויורדה מ"מ אין משכב ומושב שתחתיו מטמא אדם לטמא בגדים: **ועל גביו מדף**. נמי דמת נמי תטמא כלים שעל גביו טומאת מדף לטמא אוכלים ומשקין. וטומאה בוקעת ועולה מ"מ אם [היה המת בעליה והמשכבות ושבות בבית עד שמי הקורה והנסרים נכפפים מכובד המת ומכבידין על המשכבות או] המת (טו) בביה שתוך לשמי קורה. והמשכבות בעליה. ונכפפים הנסרים מכובד המשכבות ומכבידים על המת. כי האי גוונא בזב. טמא מתחתיו לטמא אדם לטמא בגדים. ועל גביו לטמא אוכלים ומשקין ובמת בין על גביו בין מתחתיו טהור: **ז** שאינה יכולה. וכיון דזה אינו יכול וזה אינו יכול. כל חד וחד כוליה מעשה עביד והיכא רובו של זב נישא עליו: **ר"ש מטהר**. דבעי שיעור זיבה לזה ושיעור זיבה לזה. כלומר רובו של זב מכביד על כל אחד ואחד. ואזדא לטעמיה דאמר לעיל בפרקין ביחידי טמא ובמרובים טהור שאין אחד נושא את רובו. ואין הלכה כרבי שמעון: **היה רוכב ע"ג בהמה**. בעומדת איירי דאי במהלכת כל שעה האחד נעקר ועומדת על ג' וטמא מה שתחתיהן שאינה יכולה לעמוד על ג': **שיכולה לעמוד על ג'**.

טהור. ועתוי״ט: (יז) וסו״ל וכ״א ראוי להיות מסיט ואין אנו יודעים איזה יד ואיזה רגל הוא שלא היתה נשענת עליה הרי לא הוחזקה טומא׳ בא׳ מהן ולפיכך כולן טהורות. הר״מ: (יח) עי׳ בהוי״ט שכתבתי בטעם שלמתחן ע״פ גזרת כלים הללו שהיו אללם בלוחו הזמן:

הלכך כל חד וחד הו״ל רביעי (טז) ואינו אלא מסייע ומסייע אין בו ממש. אבל סליות תחת שהיה בהמה שאינה יכולה לעמוד על שתים: ר״י אומר. שארבע סליות תחת ד׳ רגלי בהמה קאי:

אחת תחת שני ידים. תחת שני רגלים. תחת יד ורגל. טמאה. רבי יוסי אומ׳ הסוס מטמא ברגליו והחמור בידיו. שמשענת הסוס על רגליו ומשענת החמור על ידיו. ישב על קורת בית הבד. כלים שבעקל טמאין. על המכבש של כובס כלים שתחתיו טהורין. רבי נחמיה מטמא:

פרק ה **הנוגע** בזב. או שהזב נוגע בו. המסיט את הזב או שהזב מסיטו. מטמא אוכלים ומשקים וכלי שטף במגע. אבל לא במשא. כלל א״ר יהושע כל המטמא בגדים בשעת מגעו (א). מטמא אוכלין ומשקין להיות תחלה והידים להיות שניות ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס. לאחר פרישתו ממטמאיו. מטמא משקין להיות תחלה והאוכלין והידים להיות שניות ואינו מטמא בגדים: ב ועוד כלל אחר אמרו כל הנישא ע״ג הזב. טמא (ו). וכל שהזב נישא עליו טהור (ז). חוץ מן הראוי למשכב ולמושב א והאדם. כיצד (ט) אצבעו (י) של זב תחת הנדבך. הטהור מלמעלן מטמא

א גמ׳

פרק ה (א) **כל** המטמא כו׳. כל אדם המטמא קאמר דהא מסכת כלים שאין מטמאין כלים ואם נגעו מטמאין אוכלים להיות תחלה כדמוכח מתני׳ דלקמן דדוקא כאין נוגעים מיירי סיפא הא מגעי׳ מטמאין שניה וכ״ש בהדיא בתוס׳ וגם מפ׳ הר״ב דמתני׳ כל אדם קאמר: (ב) הל״ל ורחץ במים בערב אלא לומר דעוד טמא ג״כ כל כלי שנגע בו. וכלי שטף היינו כל שאר כלים חוץ מכ״ח ע״ש שיש להם טהרה במקוה. רש״י: (ג) דכלי שטף דומה קצת לבגד דהוי נמי כלי מטמא״כ באדם. וכ״ח אין דומה לו שאין לו טהרה במקוה: (ד) כלומר לענין אוכלים ומשקים אע״פ שאינו א״כ לענין אדם וכ״ח: (ה) אבל סיפא כל שהזב נישא עליו טהור דוקא בלא נגע. ועתוי״ט: (ו) טמא. לקמן מפרש שאין כולם שוין: (ז) טהור. לגמרי ואין בכן אפי׳ טומאת מדף וכדאיתא בת״כ. תו׳. וצ״ל דמיירי שלא הוסט ע״י היסט הא אמרן לעיל דמיטמאין והר״ב פירש דוקא ע״י היסט וטהור משום דכנוגע אין בו רוח חיים ולכך תני חוץ מהאדם. וקשה דהיכי מטהרין הכא לגמרי: (ח) דאין למדין מן הכללות: (ט) כיצד. ארישא נמי קאי: (י) אצבעו. כ״ל שטומאה זו מדרבנן. ולכ״ן צ״ל דמשכב ומושב דסיפא לא מיירי כשהונחו בנדבך מלמעלן דבהו לעולם רובו בעינן אלא מתני׳ הכא והתם לאו בחדא שיטה וזה כדאיתא וזה כדאיתא

הסוס מטמא ברגליו. אם זב רוכב עליו ומליה תחת אחת מרגליו של סוס טמאה אבל תחת ידיו טהור׳. שאין משענתו על ידיו. ואין הל׳ כרבי יוסי: כלים שבעקל טמאים. דמשענת הקור׳ על העקל. ועקל הי׳ הכפיפה שעוצרי׳ בה הזיתים. והיא עשויה כמין קופה של מעפה שבכה. ואחר שעוצרים הזיתים ונשאר הגפת שהו׳ הפסולת של זיתים. מכניסין אותו בתוך עקל ונותנים על העקל קורה להכביד עליו: המכבש של כובס׳. לאחר שכבסו הבגדים מקפלין אותן תחת המכבש לכבשן ולשמור קפולן: כלים שתחתיו טהורי׳. שאין היושב בקלה האחד של מכבש. מכביד על הכלים: ורבי נחמיה מטמא. סבר אי אפשר שישב בקלה האח׳ של המכבש שלא יכביד על הכלים (יח). ואין הלכה כר׳ נחמיה:

פ״ה **הנוגע** בזב. וכלי שטף במגע. דכי היכי דאד׳ הנוג׳ בזב מטמ׳ בגדי׳ בשע׳ מגעו כך מטמא כל כלים שנוגע בהן בשעת מגעו בזב. חוץ מאדם וכלי חרס דתניא בתורת כהנים מנין לרבות שאר כלים כבגדים ת״ל וטמא (ג). יכול יטמא אדם וכלי חרס ת״ל בגד (ג). בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם וכ״ח. ודוקא בשעת מגעו בזב. אבל פירש לא דכתיב (ויקרא טו) ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא בשעת מגעו מטמא בגדים פירש אינו מטמא בגדים: אבל לא במשא. אם בשעת מגעו בזב נשא בגדים ולא נגע בהן טהורים: כל המטמא בגדים בשעת מגעו. כגון הנוגע בזב וזבה ויולדת ובמטמאיהם במשכבן ובמושבן: מטמא אוכלים להיות תחלה. מפני שהוא נחשב כאב הטומאה (ד) בשעת מגעו. כיון דאמרה תורה שהוא מטמא בגדים: ואת הידים להיות שניות. אבל גופו של אדם אינו מטמא. כדקתני סיפא שאינו מטמא אדם וכלי חרס: לאחר פרישתו ממטמאיו מטמא את המשקין להיות תחלה. ואע״פ שאינו אלא ראשון לטומאה עושה המשקין תחלה דאפי׳ שני לטומאה מטמא משקין להיות תחלה. לפי שהן עלולין לקבל טומאה ואין צריכין הכשר כמו האוכלים. גזרו בהן שיהיו לעולם תחלה גזירה משום משקין שבאין מחמת שרץ שהם תחלה מן התורה: והאוכלים והידים להיות שניות. דכיון דפי׳ ממטמאיו אינו אלא ראשון בעלמא: ב כל הנישא ע״ג הזב. עליונו של זב ואפי׳ לא נגע בו הזב (ה) ואפי׳ יש דברים הרבה חוצצים בינו לבין הזב הכל טמא דכתיב (שם) והנוגע בכל אשר יהיה תחתיו מאי תחתיו. אילימא תחתיו דזב היינו משכב. אלא בכל אשר יהיה הזב תחתיו דהיינו עליונו של זב. וטמא בכל דבר אפי׳ במידי דאין רגילות להיות עליו. ולא האי כמין תחתיו דאין נוהג אלא במידי דחזי לי׳: חוץ מן הראוי למשכב ולמושב. וה״ה למרכב (ח) אבל שאינו ראוי טהור. כגון אם כפה סאה שאינ׳ עשויה לישיבה וישב עליה. יכול יהא טמא מושב. ת״ל והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב. מה שמיוחד לישיבה. יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו: נדבך. שורה בנין האבנים. כמו מתבנא די אבן גלל בעזרא (ו): הטהור מלמעלה. על הנדבך ומכביד על אצבעו של זב. דהסטה [illegible]

מטמא שנים ופוסל א'. פירש מטמא אחד ופוסל א'. הטמא מלמעלן. והטהור מלמטן. מטמא שנים ופוסל אחד. פירש מטמא א' ופוסל א'. האוכלין והמשקין. המשכב והמושב. והמדף מלמעלן. מטמאין א שנים ופוסלין א' פרשו מטמאין א' ופוסלין א'. והמשכב והמושב מלמטן מטמאין שנים ופוסלין אחד. פרשו מטמאין שנים (יא) ופוסלין אחד. האוכלין והמשקין והמדף מלמטן. טהורין: ג מפני שאמרו כל הנושא ונישא ע"ג משכב טהור חוץ מן האדם. כל דנושא ב (ונישא) ע"ג הנבלה טהור חוץ מן המסיט. ר"א אומר אף הנושא (יז). כל הנושא ונישא על גבי המת טהור. חוץ מן המאהיל (יט). ואדם בזמן שהוא מסיט: ד מקצת טמא על הטהור. ומקצת טהור על הטמא. חבורי טמא על הטהור. וחבורי טהור על הטמא. טמא. רש"א מקצת טמא על הטהור טמא. ומקצת טהור על הטמא טהור: ה הטמא על מקצת המשכב. והטהור

א ס"א אחד ב גמ'

נישא על גבי הזב ונחשב אב הטומאה: מטמא ב' ופוסל אחד. מטמא ראשון ושני. ופוסל שלישי בתרומה: פירש. שירד הטהור מן הנדבך. או שסלק הזב אצבעו מתחת הנדבך. מטמא הטהור אחד ופוסל אחד. לפי שאין הטהור אלא ראשון מכיון שפירש דהו לא מטמא בגדים. ועושה שני ושלישי בתרומה: הטמא מלמעלה. על הנדבך ואצבע הטהור תחת הנדבך ומכביד הטמא עליו הרי הזב נישא עליו. לפיכך מטמא שנים ופוסל אחד: והמדף. כל כלים שאינם משכב ומושב מדף קרי להו: מלמעלן. של נדבך ואצבע הזב מלמטה. אינם אלא ראשון: מטמאין אחד ופוסלים אחד. ולאחר שפירשו נמי כך דינא: פירשו מטמאין שנים ופוסלין אחד. המשכב ומושב לעולם אב הטומאה אע"פ שפירשו: טהורים. כדאמרינן שכל שהזב נישא עליו טהור חוץ ממשכב ומושב והאדם: ג מפני שאמרו. כלומר מפני מה אמרו שאוכלים והמשקים והמדף מלמטה טהורים. מפני שאמרו כל הנושא ונישא כו': כל הנושא. כגון אוכלים ומשקין ומדף שהן למטה ממשכב הזב ונושאים אותו והן נוגעין בו (יג). שיש דברים חוצצים ביניהם: נישא על גבי המשכב. שאלו למעלה. והמשכב למטה ונשא עליו ואין נוגעין בו. טהורים: חוץ מן האדם. שהאדם הנושא המשכב נטמא אע"פ שלא נגע בו ולא הסיטו. מפני שמשכב הזב מטמא במשא. וכן אם נתנו אבן מסמא למעלה ממשכבו של זב. וישב אדם טהור על האבן נטמא. כיון שנישא על גבי משכב. כשם שאם ישב הזב על האבן נטמא המשכב שלמטה מן האבן. כך כשישב הטהור על האבן. נטמא ונישא מן המשכב שתחתיו: כל הנושא ע"ג נבלה. באדם קמיירי (יד) כלומר וכל אדם הנושא ונשא (טו) ע"ג נבלה: טהור חוץ מן המסיט. דנושא את הנבלה ולא זז ממקומו גם לא הניעה ממקומה אלא שמונחת על גביו. כגון שבא חברו והניחה עליו. טהור עד שיסיטנה (טז): ר' אליעזר אומר אף הנושא. בגמרא מפרש דה"ק והוא שנושא. כלומר אין המסיט את הנבלה טמא אלא כשנושא אותה. שנבלה למעלה והוא למטה. אבל אם הנבלה למטה והוא למעלה. אע"פ שמסיטה טהור. כל זמן שלא נגע בה. ואין הלכה כר' אליעזר: חוץ מן המאהיל. שאפשר להיות נושא ונשא. ולא יאהיל. כגון עליה מפסקת. שאם המת בעליה והאוכלין ומשקין וכלים בבית מגיעין עד שמי קורה. והנסרים נכפפים מכובד המת ומכבידין על הכלים. או שהמת בבית סמוך לשמי קורה. והכלים בעליה ונכפפים הנסרים שבעליה מכובד הכלים ומכבידים על המת (יח) בכה"ג הוי נושא ונשא ע"ג המת ואינו מאהיל וטהור: ואדם בזמן שהוא מסיט. בין נושא את המת. בין נישא ע"ג מת טמא אע"פ שאינו נוגע בו. אבל אם אין המת זז ממקומו שאין כאן היסט טהור (כ): ד מקצת טמא על הטהור. אפי' אצבעו של זב על הטהור. או אצבעו של טהור על הזב. או חבורי טמא כגון שערו וצפרניו ושיניו כל אלו נקראין חבורי אע"ג דליכא אלא מיעוט הטמא על הטהור או מיעוט הטהור על הטמא. נטמא הטהור. דלא בעינן שינשא רובו של זב. אלא על המשכב ולא של האדם: ומקצת טהור על הטמא טהור. דבעינן שינשא רובו. ואין הלכה כרבי שמעון: ה הטמא על מקצת המשכב. רובו של טמא על מעוטו של משכב. נטמא המשכב וכן רובו של טהור על מעוטו של המשכב הטמא. נטמא הטהור. ולא חיישינן על מעוט משכב. כיון דרובא דטהור. ורובא דטמא (כא). יושב עליו. דבמעוטו של משכב טומאה נכנסת. ובמעוטו יוצא כדקתני סיפא נמצאת טומאה נכנסת לו

ויוצא

כהויתא: (יא) שנים. לפי שהמשכב אב הטומאה אפי' כשנתרחק הזב ממנו כדיליף ליה בת"כ: (יב) ואף שלא אמרו לעיל אלא תחת הזב ודאי דלא חמירא משכב מזב עצמו. וממילא נשמעינ': (יג) ואפי' לא הפסיק ביניהם אלא אויר. הר"מ: (יד) דאין לך מטמא במשא בנבלה אלא האדם: (טו) נ"ל ונישא וכ"ה בר"ש. ועתוי"ט: (טז) ומדלא תני גבי משכב חוץ מן המסיט נ"ל דמטמא בלא מסיט וטעמא נ"ל משום דאחמיר רחמנא במשכב דאפי' הנוגע מטמא בגדים. ובנבלה תנן הנוגע בגדים במגע. הר"ש: (יז) הנושא. נמי באדם דומיא דנבלה: (יח) לרבותא כ"כ דאפי' משום משא שמכביד עליו אינו מטמא שאין במת משום אבן מסמא ומ"מ באינם רגולה מיירי. ועתוי"ט: (יט) המאהיל. בין שהמת תחתיו והאדם נישא בין שהמת מאהיל עליו והוא נישא מטמא טומאת אהל: (כ) וטעמא נ"ל דטומאת משא דמת ילפינן בק"ו מנבלה ואמרי' דיו שלא יטמא משא אא"כ הסיט כמו בנבלה. ועי' תוי"ט: (כא) כדיליף לה בספרא. הר"ש ועתוי"ט: הר"ש

והטהור על מקצת המשכב טמא. מקצת טמא על המשכב ומקצת טהור על המשכב טהור. נמצאת טומאה נכנסת לו ויוצאת ממנו במיעוטו. א (וכן) ככר של תרומה שהוא נתון על גבי משכב והנייר בינתיים. בין מלמעלן בין מלמטן טהור. וכן באבן המנוגעת טהור. ר' שמעון מטמא בזו: ו הנוגע בזב. ובזבה. ובנדה. וביולדת. ובמצורע. במשכב. ובמושב. מטמא שנים (כד). ופוסל אחד. פירש. מטמא אחד ופוסל אחד. אחד הנוגע ואחד המסיט (כה) ואחד הנושא ואחד הנישא (כו): ז הנוגע בזובו של זב. וברוקו. בש"ז. במימי רגליו. ובדם הנדה מטמא שנים ופוסל א'. פירש. מטמא אחד ופוסל אחד. א' הנוגע ואחד המסיט (כז). ר"א אף הנושא: ח הנושא את המרכב. והנישא עליו. והמסיטו (כט). מטמא שנים ופוסל א'. פירש. מטמא אחד ופוסל אחד. הנושא את הנבלה ואת מי חטאת שיש בהם כדי הזיה מטמא ב'. ופוסל א'. פירש מטמא א' ופוסל א': ט האוכל מנבלת עוף טהור. והיא בבית הבליעה מטמא שנים ופוסל א'. הכנים ראשו לאויר התנור טהור (ל) בוטהור התנור. הקיאה או בלעה מטמא א' ופוסל א'. וכשהוא בתוך פיו עד שיבלענה טהור: י הנוגע בשרץ. ובש"ז. ובטמא מת. ובמצורע בימי ספרו. ובמי חטאת שאין בהם כדי הזייה (לג). ובנבלה ובמרכב מטמא א' ופוסל א'. זה הכלל. כל הנוגע באחד מכל אבות הטומאות שבתורה מטמא

א גמ' ל"ג ב נ"א ל"ג גמ'

ויוצאה ממנו במיעוטו: מקצת הטמא על המשכב. כיון דמיעוטו של טמא הוא אע"פ שנשען על כל המשכב טהור המשכב עד שישען עליו רובו של זב: ומקצת טהור על המשכב. כלומר או מקצת טהור אפי' על כל המשכב: טהור. עד שישען עליו רובו של טהור: וכן ככר של תרומה. [illegible] לעיל קאי. דתנן כל המשא וישא על גבי המשכב טהור. ואפילו אוכלין של תרומה אם נשאו על גבי משכב. ויש ביניהן דבר חוצץ. אפילו הוא דק ביותר. כגון נייר וכיוצא בו. אין מקבלין טומאה מן המשכב. דאין מטמא אחרים ולא מקבל טומאה בהיסט אלא דבר שיש בו רוח חיים (כב): ורבי שמעון מטמא בזו. הואיל ומקומ' שמא מטמא בהיסט אפי' דבר שאין בו רוח חיים. ואין הלכה כר"ש: ו הנוגע בזב ובזבה וכו'. כל הני שוים מגען למשאן דמטמאו אדם לטמא בגדים הילכך חשיבי אב הטומאה כל זמן שלא פירשו. מאחר דמטמאו בגדים ולכך הנוגע עושה א' וב'. ופוסל ג' בתרומה: פירש. ממטמאיו. אינו אלא ראשון בעלמא ומטמ' אחד לעשותו שני. ופוסל ג' בתרומה: ואחד המסיט ואחד הנושא. ואע"פ שאינן נוגעים. זב וזבה ונדה בהדיא כתיבי. דכתיב זאת תורת הזב וגו' והדוה בנדתה. ומצורע ויולדת (כג) נפקא לן מלזכר ולנקבה. לזכר לרבות את המצורע. ולנקבה לרבות את היולדת: ואחד המסיט. המזיז אותם ממקומם אע"פ שאינו לא נוגע ולא נושא: ז ר' אליעזר אומר אף הנושא. והוא שנושא קאמר. כלומר אין המסיט טמא אלא א"כ נשא (כח) שהיו למעלה והמסיט למטה. ואין הלכה כר' אליעזר: ח הנושא את המרכב. בנושא את המרכב כתיב כבוס בגדים. ולא בנוגע. ואין נוגע אלא ראשון בעלמא: הנושא את הנבלה. היינו מסיט. דנושא בלא מסיט טהור כדפרישית לעיל. ונוגע נמי בנבלה אע"פ שהוא טמא. כיון דלא מטמא בגדים אינו מטמא שנים ופוסל אחד. דאינו אלא ראשון בעלמא ומטמא אחד ופוסל אחד: ומי חטאת שיש בהן כדי הזייה. מטמאין בגדים במשא אבל לא במגע: ט והיא בבית הבליעה. כל זמן שהיא בבית הבליעה מטמא בגדים. וכיון דמטמא בגדים. מטמא שנים ופוסל אחד: הכניס ראשו באויר התנור. אע"ג דקיימא נבלת העוף עם בית הבליעה של האוכל הכל באויר התנור. אפי' הכי טהור דמחמת האדם לא מיטמא התנור דכל המטמאים בגדים אין מטמאין אדם וכלי חרס (נח). ומחמת נבלת העוף לא מיטמא. דאין לה טומאה אלא לאדם בבית הבליעה: הקיאה או שבלעה. היינו פירש. דמשירדה לבני מעיים אין לה טומאה. וכשהיא לתוך פיו אין לה טומאה. דלא יאכל כתיב אכילה בבית הבליעה: י ובנבילה ובמרכב. כל הני במשא בלבד מטמאין בגדים ולא במגע. הילכך אדם הנוגע בהן אע"פ שלא פירש אינו אלא ראשון. ומטמא אחד ופוסל א': כל הנוגע

כגון

(כב) הר"ש. ולשיטתיה אזיל כו' אבל הר"ב בתוס' נקטיה דרך מן לותן לפירוש המשנה וגם בעיקר הדין נ"ל דלאו בכלותא הוא ורחיה ממ"ה ו' דפ"ד: (כג) בלידה ינפקא: (כד) שנים. במגע ולא במשא: (כה) המסיט. כלומר ואיש ונישא בין שהטהור הסיט לטמא או איפכא וקאי אזב אבל במצורע ומשכב ליכא לפרושי הכי דהא [illegible] טומאת המסיט טהורות [illegible] של זב: (כו) הנושא [illegible]. כלומר ואפי' אינו מסיט משא"כ נבלה ומת דמ"ג דנפיק חוקא שיהא מיסט. ע"ש: (כז) המסיט. אבל במשא בלא היסט לא מטמא ודמו לנבלה ומת דכולהו אימעיטו מקרא מאבן מסמא. ועיין תוי"ט: (כח) הר"מ ולשיטתיה דס"ל דלת"ק נמי נושא מטמא בלא היסט אבל הר"ש מפרש כאן כפשוטו דר"א פליג וס"ל דנושא בלא מסיט נמי מטמא דלא ממעט לבו מקרא. ועתוי"ט: (כט) והמסיטו. למרכב. אבל מרכב המסיט לטהור לא. וכמו במשכב: (ל) טהור. האדם שהנבלה בפיו ועדיין לא בלע' וקמ"ל דל"ת דבהיותה נסתרת ונכנסת לאויר התנור תהיה כמו בלועה. וטהור התנור איירי כשהיא בלועה. הר"מ: (לא) כלומר דכל אלו דאמר דמטמאין ב' משום בגדים כל אלו אין מי': (לב) שאין כו'. דאלו יש בהם אף הנוגע בהם מטמא בגדים לפי שאי אפשר שיגע במים שלא יסיט אותם והרי הוא מטמא ב' ופוסל א' אבל אם קרשו ונעשו כגליד ואפשר ליגע בלא היסט תני בפ"ק דכלי' מ"ב חשובי בגדי' במגע וכמ"ש הר"ב במ"ח. ושתנא כתם והכא מלתא דפסיקא

מטמא א' ופוסל א'. חוץ מן האדם. פירש מטמא א' ופוסל א': **יא** בעל קרי כמגע שרץ. ובועל נדה כטמא מת. אלא שחמור ממנו בועל נדה (לו) שהוא מטמא משכב ומושב טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין: **יב** אלו פוסלים את התרומה האוכל אוכל ראשון. והאוכל אוכל שני. והשותה משקין טמאין והבא ראשו ורובו במים שאובין. וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובין. והספר. והידים. וטבול יום. והאוכלים. והכלים שנטמאו במשקים:

המכנס

נשלמה מסכת זבים

כגון אוכלים וכלים (לג) דאפי' באותן שאדם הנוגע בהן מטמא שנים ופוסל אחד. כלים הנוגעים בהן מטמאים אחד ופוסלים אחד. ואפי' בשעת מגען: חוץ מן האדם. דיש מאן דאמר דאם נגע בהן או נשא דמטמא שנים ופוסל אחד. כי הני דאמרן לעיל: מטמא א' ופוסל א'. חוץ מן האדם. פירוש. אפי' אדם. בכלהו מטמא אחד ופוסל אחד. דכיון דפירש אינו אלא ראשון: **יא** ב"ק כמגע שרץ. כאדם שנוגע בשרץ דהוא ראשון לטומאה כך ב"ק ראשון לטומאה ומטמאו שהוא לטומאת הנוגע בה"ז (לד): ובועל נדה כטמא מת. שהוא אב הטומאה ומטמא טומאת ז' (לה): שהוא מטמא משכב ומושב. ומת עצמו וכ"ש טמא מת. אינו מטמא משכב ומושב. לא טומאה קלה ולא טומאה חמורה. דכתיב (ויקרא טו) וכל הכלי אשר ישב עליו הזב ולא מת מה: **יב** אלו פוסלים את התרומה. מדרבנן. וכלהו מי"ח דבר שנגזרו בו ביום. חוץ מטבול יום דמדאורייתא הוא: האוכל אוכל. שהוא ראשון לטומאה או שני לטומאה. גזרו שיהא גופו שני לטומאה. ופוסל את התרומה במגעו שהוא פסול בתרומה: והשותה משקים טמאים. נעשה נ"כ שני לטומאה ופוסל את התרומה. וטעמא דגזור רבנן בהני דזמנין דאכיל אוכלים טמאים ושדי משקים דתרומה בפומיה בעוד שהאוכלים טמאים בפיו ופסיל להו וכן נמי זמנין דשתי משקין טמאין ושדי אוכלים דתרומה בפומיה בעודן בפיו ופסיל להו: והבא ראשו ורובו. לאחר שטבל בו ביום: במים שאובין. לפי שהיו טובלים במי מערות סרוחים. והיו נותנין עליהם אח"כ מים שאובין להעביר סרחון המים התחילו ועשאום קבע לומר לא מי המערו' מטהרים אלא מים שאובים מטהרים עמדו וגזרו עליהם טומאה דלמא אתו לבטולי תורת מקוה וטבלי בשאובים. וכדי לקיים גזירה זו להעמידה סיסיפו וגזרו על טהור גמור שנפלו על ראשו ג' לוגין (לו) מים שאובין. שיהיה פוסל את התרומה עד שיטבול: והספר. כל כתבי הקדש פוסלים את התרומה במגע לפי שבתחלה היו מצניעים אוכלים דתרומה אצל ס"ת אמרי האי קדש והאי קדש. כיון דחזו דקא אתו ספרים לידי פסידא שהעכברים המצויין אצל האוכלים היו מפסידים את הספרים גזרו על תורה נביאים וכתובים שיהיו פוסלים במגען את התרומה: וטבול יום. פוסל את התרומה מן התורה עד שיעריב שמשו (לח) ואינו מי"ח דבר שנגזרו בו ביום: והאוכלים. שנטמאו במשקים הכתים גזרו על המשקים שנטמאו בשני לטומאה להיות תחלה ויטמאו את האוכלים גזירה משום משקין הבאין מחמת שרץ שהם תחלה מדאורייתא ולמה לא גזרו על האוכלים נמי להיות תחלה גזירה משום אוכלים הבאים מחמת שרץ לפי שהאוכלים הן צריכין הכשר ואין מקבלין טומאה אלא ע"י ביאת מים אבל המשקין הן עלולים לקבל טומאה ואין צריכין הכשר ותיקון. וטומאתן יותר מצויה: וכלים שנטמאו במשקין. דמדאורייתא אפילו נטמאו המשקים בשרץ אין מטמאין כלים דאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה. ורבנן גזרו אפי' על משקין שנטמאו מחמת ידים שהם שניות שיטמאו כלים גזירה משום משקה דזב וזבה. כגון רוקן ומימי רגליהן שהן אב הטומאה. ומטמאין כלים מדאורייתא:

המכנס

סליקא לה מסכת זבים

דפסיקא נקט: (לג) ואין הלשון משמע כן והכי הול"ל כד"א באדם אבל אוכלים וכלים הנוגעים באחד הו' וכר"מ פי' כל הנוגע כשאר אבות הטומאות חוץ מאלו שמנה עד הנה (שמטמאין ב' כו') ואמרו חוץ מן האדם ר"ל האדם שגם הוא לא נמנה כאן ונוגע מטמא ב' כו'. ועתוי"ט: (לד) ומשום דטגע לא כתיב בהדיא תלי ליה בשרץ. אבל בגמ' מסיק דמה שרץ מטמא באונס (אם נפל עליו שרץ מת) אף ב"ק: (לה) אבל בגמ' דזהו מלתא דפסיקא הוא דקרא כתיב. ולמתנותם איצטריך סד"א ותהי נדתה עליו כתיב דישתלא חוץ לג' מחנות כנדה קמ"ל ובעל קרי כמגע שרץ ליכא למימר הכי דב"ק חוץ לב' מחנות ושרץ שרי במחנה לויה א"נ הכא סיפא איצטריך ליה אלא כו': (לו) שחמור כו'. וקשה הא חמור נמי ט"מ מב"כ שטעון הזאה ג' וז' ותרב הרי הוא כחלל וטמא בסיפא דברייתא חשיב להו תו'. ועתוי"ט ופ"ת: (לז) ומסתברא דהכא כו' נמי בשלשה לוגין הוא כיון דהא בהא תליא וכ"כ הר"ש: (לח) דכתיב ובא השמש וטהר גמרא: הר"ש

סליק מסכת זבים

סידר אחר זבים טבול יום כמו שאמר הכתוב. זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו ש"ז. הרמב"ם. וסמך טבול יום [illegible] בשלי קרין דשטה. ותקנת טהרה מוכיח:

מסכת טבול יום

המכנס חלות ע"מ להפריש ונשכו. בש"א חבור בטבול יום. ובה"א אינו חבור. מקרצות נושכות זו בזו וככרות נושכות זו בזו. האופה חמיטה ע"ג חמיטה. עד שלא קרמו בתנור וקולית של מים המחולחלת. ורתיחת גריסין של פול ראשונה. ורתיחת יין חדש. ר' יהודה אומר אף של אורז. בש"א חבור בטבול יום. בה"א אינו חבור. ומודים בשאר כל הטומאות בין קלות בין חמורות: **ב** המכנס חלות ע"מ שלא להפריש. האופה חמיטה ע"ג חמיטה. משקרמו בתנור. וקולית של מים שאינה מחולחלת. ורתיחת גריסין של פול שניה. ורתיחת יין ישן. ושל שמן לעולם. ושל עדשים. ר' יהודה אומר א אף של טופח. טמאים בטבול יום. ואצ"ל בכל הטומאות: **ג** מסמר שאחר הככר. וגרגר מלח קטן (ד). וחרחור פחות מכאצבע (ה). ר' יוסי אומר כל שהוא נאכל עליו. טמאים בטבול יום. ואין צ"ל בכל הטומאות: **ד** הצרור שבככר וגרגר מלח גדול. והתורמוס. והחרחור יתר (ו) מכאצבע. רבי יוסי אומר כל שאינו נאכל עמו טהורים באב הטומאה. ואצ"ל בטבול יום: **ה** השעורה. והכוסמת. בזמן שאינן קלופים

א גמ' ל"ג

המכנס חלות. שמפרישין מן העסה ונתן אותם הרבה זו על זו עד שנדבקו זו בזו ודעתו היה מתחלה להפרידן זו מזו: ונשכו. שנדבקו כל כך עד שכשבא להפרידן נושכות זו מזו. כלומר שנשאר מקצת מחלה מכאן ועולה עם חברתה: בש"א חבור בטבול יום. ואם נגע טבול יום באחת מהן. נפסלו כולן כאילו הן גוף אחד. דטבול יום פוסל בתרומה. וחלה דין תרומה יש לה: ובה"א אינו חבור. כיון דדעתו להפרידן. ואותה שנגע בה הטבול יום פסולה. והשאר טהורות: מקרצות. חתיכות של עסה שמחתכו ונחלקו מעסה הגדולות קרויות מקרצות. לשון קרץ מצפון בא בא (ירמיה מו) וכל הני דתניא הכא אלונהם דב"ש וב"ה דסיפא קיימי. והא דלא תניא חלות בהדייהו משום דחלות לב"ה אינן חבור לא בטבול יום ולא בשאר טומאות (א). אבל הני דוקא בטבול יום פליגי. אבל בשאר טומאות מודים כדקתני סיפא: חמיטה. עוגה דקה: עד שלא קרמו בתנור. דכיון שנדבקו יחד עסה הרי נראין כאחת אם מניחן מדובקין. הילכך ודאי עתיד להפרידם: וקולית של מים. הקצף והרתיחה שעולה במים קולית שמה. ואם נגע טבול יום באותה רתיחה לב"ה לא הוי חבור ולא נפסלו המים: מחולחלת. כשהרתיחה הגדולה מתחתיה והיא נוגעת במים אלא בקצותיה: הראשונה. הרתיחה הראשונה של גריסין אינה מודבקת על הגריסין: ר' יהודה אומר אף ברתיחתה של אורז. נמי פליגי ב"ש וב"ה אי הויא חבור לטבול יום, ואי נגע ברתיחה כאילו נגע באורז (ג): ומודין ב"ה בשאר כל הטומאות. דהוי חבור: בין קלות בין חמורות. קלות ראשון לטומאה (ג). חמורות אב הטומאה ודוקא בטבול יום פליגי לפי שהכתוב עלה מטומאתו. ואינו חסר אלא הערב שמש: **ב** המכנס חלות. זו ע"ג זו: ע"מ שלא להפריש. שלא להפרידן זו מזו: משקרמו בתנור. דמאחר שאין נראין נפסדת ונראין רקיקין כמו שהיו הוא מניחן מדובקין ושוב אין מפרידן זו מזו לעולם: ושל שמן לעולם. בין חדש בין ישן: טופח. מין קטנית ורמב"ם אומר שהוא שקורין לו בערבי קורטמא"ן. ואין הלכה כר"י: טמאים בטבול יום. משום סיפא דתני ואין צ"ל בכל הטומאות. נקט שמאים אצל טבול יום. ואע"ג דלא שייך טומאה גבי טבול יום לפי שאינו מטמא אלא פוסל בתרומה בלבד: **ג** מסמר שאחר הככר. בצק הבולט מן הככר של לחם כמין מסמר. ויש שעושין אותו כך לסימן: וגרגיר מלח קטן. שנדבק בככר ונאפה עמו: והחרחור. שנשרף הלחם פחות מעובי אצבע סביבותיו. חרחור לשון נחר מפיח מאש (ירמיה ו): ר"י אומר. כל שהשרוף נאכל עם הככר הוי חבור. ואם נגע טבול יום בשרוף כאילו נגע בפת. ואי לא לא הוי חבור. ואין הלכה כר"י: **ד** צרור שבככר. שרגילים לשום צרור אבן בתוך הככר לסימן שלא יתחלף באחר. ופעמים שמשימין גרגיר של מלח גדול או תורמוס. כל הני לא חשיבי חבור בלחם. ואם נגע אב הטומאה באחד מהן לא הוי כאילו נגע בלחם עצמו. וכ"ש טבול יום שלא נפסל ככר של תרומה בכך: והחרחור יתר מכאצבע. וכן כשנשרף מן הלחם ביותר מעובי אצבע. ונגע טמא או טבול יום בשרוף. לא הוי חבור ללחם: ר"י אומר כל שאינו נאכל עמו. לא הוי חבור. ולא משערינן בעובי אצבע כת"ק. ואין הלכה כר"י: **ה** השעורה והכוסמת. בזמן שאין קלופים לא חשיבי מאכל אדם שאין בני אדם אוכלין אותן בקליפתן ודבר שאינו מאכל אדם אינו מקבל טומאה

פרק א (א) **הר"ש**. נקט ט"י משום רבותא דב"ש. מהר"מ והר"ש נמי לא הלך כיניקן וצ"ל דכך נשאלו בבה"מ חלות בפ"ע כו': (ב) ומדלא כתב הלכתא כמאן נראה דס"ל דל"פ ר"י אלא קבלה היתה בידו דבהא נמי פליגי. וה"ק לא שמיע ליה מאה"כ במ"ב. דת"ק נקיט למין קטניות ולא תני של טופח משמע דפליגי: (ג) וכר"מ משמע דקלות אותן שהן מד"ס: (ד) קטן. ושיעורו נראה שהוא לפי ראות עיני החכם כמורה. ועתוי"ט: (ה) פחות כו'. להר"מ קאי נמי אמסמר: (ו) יתר. י"ל דה"ק כאצבע נעשה כיתר מאצבע ואינו חבור מהר"מ. א"נ כאצבע הוי חיבור בשאר טומאות ולא הוי חיבור בט"י מוהרל"ז ורמיז"א וא"ש הדיוקים דלא ליקשו אהדדי: השעורה

קלופים (ז). התיאה. והחלתית. והאלום (ח). רבי יהודה אומר אף אפונים שחורים. טהורים באב הטומאה. ואצ"ל בטבול יום. דברי ר"מ. וחכ"א טהורים בטבול יום. וטמאים בבל הטומאות. השעורה והכוסמת בזמן שהן קלופים. והחטה בין שהיא קלופה בין שאינה קלופה. הקצת והשמשום והפלפל. רבי יהודה אומר אף אפונים לבנים טמאים בטבול יום ואצ"ל בכל הטומאות:

פרק ב

משקה טבול יום כמשקין שהוא נוגע בהן אלו ואלו אינן מטמאין ושאר כל הטמאין בין קלין בין חמורין המשקין היוצאים מהן כמשקין שהוא נוגע בהן. אלו ואלו תחלה חוץ מן המשקה שהוא אב הטומאה: **ב** קדרה שהיא מלאה משקים. ונגע בה טבול יום. אם היה משקה תרומה המשקין פסולין. והקדרה טהורה. ואם היה משקה חולין הכל טהור. ואם היו ידיו מסואבות הכל טמא. זה חומר בידים מבטבול יום. וחומר בטבול יום מבידים. שספק טבול יום פוסל את התרומה. והידים ספקן טהור: **ג** המקפה של תרומה והשום והשמן (ג) של חולין שנגע ט"י במקצתן פסל את כולם. המקפה של חולין והשום והשמן של תרומה שנגע טבול יום במקצתן לא פסל אלא מקום מגעו. ואם היה השום מרובה. הולכין אחר הרוב. א"ר יהודה אימתי בזמן שהן גוש בקערה. אבל אם היה מפוזר במדוכה טהור. מפני שהוא רוצה בפיזורו. ושאר כל הנדוכין שדכן במשקין. אבל

טומאה: התיאה. שורש של חלתית: והחלתית. בערבית כך שמה חלתית וקורין להו בלע"ז ספיטיד"א: והאלום. אמרו עליו שהוא שורש מין ממיני החלתית. וכל הני לא חשיבי מאכל אדם ופעמים מערבין מהם מעט עם המזון: אף אפונים שחורין. שאינן אלא לרפואה ואין עשויות למאכל אדם: טהורים בטבול יום. כיון שטהור מטומאתו ואינו מחוסר הערב שמש. אינו פוסל בכל אלא אם כן של תרומה (ט) אבל בשאר טומאות חשיבי אוכל ומקבלים ט' אם כשאר אוכלין והלכה כחכמים: הקצת. מין זרע שחור. ובלע"ז נייליו ורגילין לתת ממנו בלחם: והשמשום. כך שמו בערבי. ובארץ ישראל ממנו הרבה ועושים ממנו שמן שומשמין:

פרק ב **משקין** טבול יום. כגון רוקו. מימי רגליו. דמעת עינו. ודם מגפתו. וחלב האשה: כמשקים שהוא נוגע בהן. כמשקי' של תרומה (א) שהוא נוגע בהן דטבול יום פוסל בתרומה: אלו ואלו. משקים היוצאים מגופו ומשקה תרומה שנגע בהן אין מטמאין את הקדש אבל מפסל פסיל ליה: בין קלין בין חמורין. קלין טרן (ב). חמורין זב: תחלה. ראשון ועושין שני והשני עושה שלישי: חוץ מן המשקין שהוא אב הטומאה. כגון זובו של זב ומעינותיו: **ב** המשקים פסולים. דטבול יום פוסל את התרומה בלבד. וממילא לא מטמא ואפילו משקין. דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה חוץ מן הטבול יום. הלכך הקדרה טהורה דמשקין שנגעו בטבול יום אפילו אוכלים לא מטמאי וכ"ש כלים ואם היה משקה חולין הכל טהור דטבול יום טהור לחולין ולמעשר: ואם היו ידיו מסואבות הכל טמא. דידים פוסלות את התרומה וכשנטמאו המשקים מחמת ידים חזרו להיות תחלה ומטמאין כלים: שספק טבול יום פוסל את התרומה. כגון ב' ככרות לפניו ספק נגע ספק לא נגע בכה"ג בידים טהור ובטבול יום פסול: **ג** המקפה. תבשיל קפוי ועב. כגון דייסא או גריסין של פול: והשום והשמן. נתונים בו לתבלין: נגע טבול יום במקצתן פסל את כולם. דמקפה עקר וטבול יום פוסל בתרומה. ואע"פ שלא נגע אלא בשום של חולין שבתוך הכור: ואם היה השום מרובה. יותר מן המקפה של חולין: הולכין אחר המרובה. ודין הכל כדין תרומה (ד) ואם נגע במקצתם פסל את הכל: אימתי. כלומר במה אמרנו אם היה השום מרובה ונגע במקצת הוא פוסל את הכל. בזמן שהשום מכונס בקערה. והוא גוף אחד כמין גוש עפר: אבל אם היה מפוזר במדוכה. שחלקיו מפורדים זה מזה בתוך המדוכה ונגע בו טבול יום אז טהור כלומר לא פסל אלא מקום מגעו בלבד. שכיון שהוא מתכוין בשעה שכותש להפריד חלקיו לא חשוב חבור: ושאר כל הנידוכין שדכן במשקין. כמו שעושין לחטין כשדכין אותן במדוכה. מזלפים עליהם מים:

(ז) השעורה כו'. והא דהלשון שעורה בקליפתה משום שאר טומאה לרבנן נקטה כר"ש ומהר"מ כתב ושמא הכא איירי בקליפה החיצונה דרגילות להסיר אותה קודם זריעה ולהכי לא חשיבה שומר מדאורייתא אלא דרבנן גזרו ולר"מ לא גזרו כלל. ולדבריו מתני' מיפרשא לענין חבור: (ח) התיאה כו'. מיני זרעים הן ואינן קלופים קיימו. מהר"מ: (ט) וקשה דהא כוליה פירקין ודאי בגל תרומה מיירי ולמה דייק הכא לפרושי הכי:

פרק ב (א) **דלהורין** טהור לגמרי ולקדש מטמא. הר"ש: (ב) דאין לפרש קלין ראשון דאין לך ב"ת טמא שמשקין יוצא ממנו שהוא ראשון. וא"ת נימא קלין טרן וזב. והמורין מת שהוא אבי אבות הטומאה אמרו בגמרא דמה לא גזרו רבנן במשקין (חוץ מדמו דבהדיא כתיב) דבדילי מיניה אבל זב דלא בדילי מיניה גזרו על המשקין שלו להיות תחלה. חוץ ממעינותיו שהן מד"ת וכן א"ס: (ג) והשום והשמן. דרך לדוך השום בשמן וייטב בו התבשיל. הר"מ. וא"ש דתני הכא לא פסל אלא מגעו ולקמן תני אלא שמן וגם לקמן תני שהשמן צף והכא לא תני ודקדק הר"ש מכ"ז דהכא ליתא לשמן בעין. ובפי' הר"מ ניחא דהא השמן מתערב עם השום ואינו צף. לכך לא תני ואם היה השמן מרובה כמו דתני השום שהשמן מתערב עם השום והא דנקט בריישא שמן דברו בהוה: (ד) ונראה דדוקא לחומרא ס"ל הולכין אחר הרוב ואמקפה של חולין קאי ולא אריא להקל

א דברים שדרכן לדוך במשקין ודכן שלא במשקין והן גוש בקערה הרי הן כעגולי דבלה. דאם נגע טבול יום במקצתן לא פסל את כולן. כך מצאתי בספרי רבותי. ורמב"ם מפרש ואמר כל הנדוכים שדך במשקין דינם כשום. שאם נגע ט"י במקצתו כשטחם אותו. לא פסל אלא מקום מגעו מפני שהוא רוצה בפזורו. ואם נגע בו כשהוא גוש בקערה הוי חבור וכשנגע במקצת פסל את הכל: אבל את שדרכן לדוך במשקין.

אאבל את שדרכן לדוך במשקים. ודכן שלא במשקין. והן גוש בקערה. הרי אלו כעגול של דבלה: ד המקפה והחמיטה של חולין. והשמן של תרומה צף על גביהן. ונגע טבול יום בשמן. לא פסל אלא השמן. ואם חיבץ. כ"מ שהילך השמן. פסול: ה בשר הקדש שקרם עליו הקיפה. נגע טבול יום בקיפה. חתיכות מותרות. נגע בחתיכה. חתיכה וכל העולים עמה חבור זה בלזה. ריב"נ אומר שניהם חבור זה לזה. וכן בקטניות שקרמו ע"ג פרוסות. מעשה קדרה גבקטניות בזמן שהן פרודים. אינן חבור. בזמן שהן גוש חבור. אם היו גושין הרבה. הרי אלו ימנו. שמן שהוא צף ע"ג היין. ונגע טבול יום בשמן. לא פסל אלא השמן. ר"י בן נורי אומר שניהם חבור זה לזה: ו חבית ששקעה לתוך בור של יין. ונגע בו טבול יום. מן השפה ולפנים. חבור. משפה ולחוץ. אינו חבור. ריב"נ אומר אפי' על גבה רום קומה ונגע כנגד פיה חבור: ז חבית שנקבה. בין (מפיה בין) משוליה בין מצדיה. ונגע בו טבול יום טמאה (ס). רבי יהודה אומר מפיה ומשוליה טמאה. מן הצדדין מכאן ומכאן טהורה. המערה מכלי לכלי. ונגע טבול יום בקלוח אם יש בו. יעלה באחת ומאה: ח בעבוע שבחבית שניקב. דבין מבפנים בין מבחוץ ה(בין מלמעלן בין מלמטן). זה כנגד זה טמא באב הטומאה. וטמא באהל המת. הפנימי מלמטה. החיצון מלמעלן. טמא

א ס"א או ב גמ' ג גמ' וקטנית ד נ"א מבפנים ומבחוץ ה נ"א ל"ג

נבקל ו"ל נמי משום דר"י קא אגל סרומה לגבי פירת בפרומה וכ"ה איתא: (ה) טמאה. וצ"ע דכול"ל פסולה: (ו) וצריך לחלק דלא אמרינן בסים ונמשך אלא בפיה ומשוליה הואיל ובכל כוח בסים או נמשך משא"כ מצדדין אע"פ שמה שלמטה כוח בסים ומה שלמעלה נמשך הואיל ואין בכל שוה אינו חבור כלל. ועתוי"ט: (ז) ולמאן הר"ש לא חשיב חבור למה שבכלים כמו מה שבגדה וכ"ה שכנ"ל נמי בכר"ב: (ח) וקשה דהא סתמא קתני דנצוק אינו חבור גם במתני' דלקמן מטהרים אפילו בא"כ מטעם דאינו חבור ודוחק להעמידה בכגון דכנס דמ"פ ו' דמכשירין וצ"ע

גרסינן לפי פירוש רמב"ם: ודכן שלא במשקין. אע"פ ששם אותו גוש בקערה. הרי הן כעגולי דבלה דאמרינן דכי נגע במקצתו לא נטמאו כולן בפ"ב דתרומות: ד המקפה והחמיטה. דרכן היה להניח החמיטה שהיא עוגה דקה כמין רקיק בתוך המקפה: חיבץ. היינו שעירב המקפה והחמיטה עם השמן. ומ"מ השמן ניכר. והא דפסיל בכל מקום שהילך השמן לפי שאין יכולין להפרידו מן המקפה ומן החמיטה: ה בשר הקדש שקרם עליו הקיפה. קפאו עליו התבלין. והמרק ושומן הבשר שנמוח ונעשה הכל כמין קרום: החתיכות מותרות. דלא הוי הקרום חבור: וכל העולי' עמה. חשיב מחובר לה והשאר טהור: שניהם חבור.

ובין שנגע בקיפה בין שנגע בחתיכות פסל הכל ואין הלכה כר"י בן נורי: ע"ג פרוסות. של לחם שמניחין על הקטניות: מעשה קדרה בקטניות. כלומר קטניות שנתבשלו בקדרה ודרכן להתבקע וכשמתבשלות יפה מתחברות ונעשות כמין גוש. ויש שגורסין מעשה קדרה וקטניות: הרי אלו ימנו. אם נגע בגוש באחת מהן הרי היא ראשון והגוש הסמוך לו שני. והאחר הסמוך לשני שלישי בתרומה: שניהן חבור זה לזה. ואם נגע טבול יום באחד מהן נפסל חברו ואין הלכה כר"י בן נורי: ו חבית ששקעה. חבית של יין של תרומה שנפלה לתוך הבור ושקעה בתוך היין שבבור והיין שבבור חולין וצף למעלה ע"פ החבית: ונגע וכו'. אם הכניס ידו לתוך פי החבית: מן השפה ולפנים הרי זה חבור. ונפסל כל היין שבחבית ואפי' לא היתה החבית מתמלאה מלאה לגמרי מן היין של תרומה: מן השפה ולחוץ. שלא הכניס ידו לתוך פי החבית אע"פ שנגע ביין של בור כנגד פי החבית אפ"ה אינו חבור: אפי' על גבה רום קומה. שעלה יין שבבור ע"פ החבית רום קומה אדם אם נגע כנגד פיה הוי חבור ואין הלכה כר"י בן נורי: ז מפיה ומשוליה טמאה. מפיה טמאה הואיל וכל היין שלמטה נעשה בסיס לעליון הוי חיבור ומשוליה נמי הואיל וכל היין נמשך אחר הנקב הוי חבור: אבל נקבה מצדה מכאן ומכאן טהורה. ואין פסול אלא מה שנגע (ו) ויעלה בא' ומאה ואין הלכה כר' יהודה: ונגע טבול יום בקלוח. הקלוח לבד נפסל דנצוק אינו חבור והויא לה תרומה טמאה שנתערבה בטהורה ותעלה באחד ומאה כתרומה בחולין. ובהא אפילו רבנן מודו דקלוח לא חשיב חבור לכלים (ז). כמו שהנקב שבצדה לחבית ואע"ג דמשקין אין להם טהרה מטומאתן היינו דלא סלקא להו השקה במקוה כמו למים אבל מטעם בטול בטלים הם באחד ומאה ודוקא במגע טבול יום בטלי המשקין. משום דטבול יום פוסל ואינו מטמא. אבל בשאר טומאות קא סדר מה שבקלוח ומטמא כל מה שבכלי במגע (ח): ח בעבוע שבחבית. כשמצרפין כלי חרס בכבשן. יוצאין בדפנותיהן כמין הבעבועות. פעמים שיש להן ב' דפנות א' גבי פנים של חבית ואחד לצד חוץ. ואגל בשפלע. ופעמים שיש באותו בעבוע ב' נקבים אחד בדופן הבעבוע של

טמא באב הטומאה. וטמא באהל המת. הפנימי מלמעלן. והחיצון מלמטן. טהור באב הטומאה. וטמא באהל המת:

פרק ג **כל** ידות האוכלים שהם חבור באב הטומאה חבור בטבול יום. אוכל שנפרם ומעורה מקצת. ר"מ אומר אם אוחז בגדול. והקטן עולה עמו. (א) הרי הוא כמוהו. רבי יהודה אומר אם אוחז בקטן. והגדול עולה עמו. הרי הוא כמוהו. רבי נחמיה אומר בטהור. וחכ"א בטמא. ושאר כל האוכלים. את שדרכו ליאחז בעלה. א אוחז אותו בעלה. ובקלח. אוחזין אותו בקלח: ב ירק של תרומה. וביצה טרופה נתונה על גבו. ונגע טבול יום בביצה. לא פסל אלא הקלח שכנגדו. ר' יוסי אומר. כל הסדר העליון. אם היה כמין כובע. אינה חבור: ג חוט של ביצה. שקרם על דפנות של לפס. ונגע בו טבול יום. מן השפה ולפנים חבור. מן השפה ולחוץ אינו חבור. ר' יוסי אומר חוט וכל שנקלף עמו. וכן בקטניות שקרמו על שפתה של קדרה: ד עסה שנדמעה. או שנתחמצה בשאור של תרומה. אינה נפסלת בטבול יום. ר' יוסי ור"ש פוסלין. עסה שהוכשרה במשקה. ונילושה במי פירות. ונגע בהן טבול יום. ר' אלעזר בן יהודה איש ברתותא אומר משום רבי יהושע. פסל את כולה. רע"א משמו. לא פסל אלא מקום מגעו (ד):

א גמרא אוחזין

ירק

של צד פנים שהוא לצד חלל החבית. ואחת בדופן של צד חוץ. וכשהחבית מלאה משקים (ט) נכנס המשקה דרך הנקב שבדופן הפנימי ומבלבן ויוצא דרך הנקב שבדופן החיצון ואם הנקבים שבשני דפנות הצעבוע הן מכוונים ומפולשים זה כנגד זה. או אפי' אינן מכוונים אלא שהיה הנקב שבדופן הפנימי למטה לצד שולי הכלי והנקב שבדופן החיצון מלמעלה אם היתה אותה חבית מונחת באהל המת. ומוקפת צמיד פתיל בפיה ואינה מוקפת בנקבים של הצעבוע. או שנגע אב הטומאה במשקה שבנקב החיצון נטמאו כל המשקים שבחבית. אבל אם הפנימי מלמעלן והחיצון מלמטן. הכי דבאהל המת מיטמא שאוהל הטומאה נכנס לתוך החבית דרך הנקבים. באב הטומא' מיהא טהור. דאם נגע אב הטומאה במשקין שבנקב החיצון שבצעבוע מלמטן מאחר שהפנימי מלמעלן הוי ליה כנוק וקטפרס ולא הוי חבור:

פ"ג **כל ידות האוכלי'**. העוקצים שהאוכל תלוי בהן כשרוצין לאוכלו ואדם אוחז בו כשרוצה לאכול הפרי: **שהם חבור באב הטומאה**. שאם אב הטומאה נגע בהן כאילו נגע בפרי עצמו: **חבור. בטבול יום**. אם הוא יד לפירות של תרומה ונגע טבול יום באותו היד. נפסלו הפירות של תרומה: **שפרם**. לשון פרוסה. ואית דגרסי שנפרס לשון ובגדיו לא יפרום (ויקרא כא): **ומעורה**. מחובר: **אם אוחז בגדול**. בפרוסה הגדולה והפרוסה הקטנה עולה עמה. ואינה נפסקת מכל וכל: **הרי הוא כמוהו**. אם נגע טבול יום בא' נפסל הב': **רבי נחמיה אומר בטהור**. כלומר באותו שלא נגע בו טבול יום משערין. בין שהוא גדול בין שהוא קטן. אם אוחז בו והטמא עולה עמו. שניהם טמאים: **וחכ"א בטמא**. משערין אם אוחז בטמא והטהור עולה עמו. והלכה כחכמים: **ושאר כל האוכלים**. כגון מיני ירקות: **את שדרכו לאחוז בעלה**. כשבא לטלטלו אוחזים אותו בעלה. ואם לא יפסק הירק ויפול כשאוחזים אותו בעלה הוי חבור: ואי לא לא הוי חבור. בין אם נגע ט"י בעלה. בין נגע בירק עצמו: **ב ירק של תרומה**. שנתנו בקערה או באלפס: **וביצה טרופה**. בקערה שנתערב החלבון והחלמון יחד (ב). ונתונה על גבי הירק: **ונגע טבול יום בביצה**. אע"פ שהיא חולין. דאין שייך תרומה בביצה. וטבול יום אינו פוסל בחולין אפ"ה הוי חבור. ונפסל הירק כאילו נגע בו. ומיהו לא פסל אלא הקלח שכנגד מגע ידו. ושאר הקלחים טהורים: **כל הסדר העליון**. קלחים העליונים שהביצה על פניהם. ואין הלכה כר"י: **אם היה כמין כובע**. שמחמת הבישול נתנפחה הביצה. ונעשית כמין כובע על הירק והגולה התחתיה: **ג לפס**. כמו אילפס כעין מחבת שעושין בה התבשיל. וביצה זו מתבשלת עם התרומה שנפסלה בטבול יום (ג): **מן השפה**. של אלפס ולפנים. חשוב החוט של ביצה חבור. ואם נגע שם טבול יום הכל טמא. אבל החוט היוצא משפת האלפס ולחוץ. לא הוי חיבור: **וכל שנקלף עמו**. היינו מה שעולה עם החוט. הוי חבור ולא יותר. ור' יוסי לקולא. והכי מוכח בתוספתא. ואין הלכה כרבי יוסי: **וכן בקטניות**. דינם כדין הביצה: **ד אינה נפסלת בטבול יום**. דבתר עסה אזלינן ולא בתר שאור. אע"ג דאסורה לזרים: **שהוכשרה במשקה**. שלתת החיטין במים: **ונלושה במי פירות**. ומי פירות אין מכשירין. והעסה שלושה בהן אם לא הוכשרה תחלה. אינה מקבלת טומאה: **פסל את כלה**. דמי פירות עושין העסה חבור: **לא פסל אלא מקום מגעו**. קסבר ר"ע דכיון דמי פירות אין מכשירין. ולא מייתי להו לידי טומאה: רואין אותן כאילו אינן. ולא פסל אלא מקום מגעו. והלכה כר"ע:

פסל

וז"ע: (ט) אף דט"י נמי פוסל אותם ופוסל לכל מה שבחבית נקט אב הטומאה לרבותא דסיפא אם נגע בהצעבוע לא נטמאו משקין אע"פ שהוא א"ה. ועתוי"ט:

פרק ג (א) **בגדול** כו'. ואף ע"פ שאם אוחז בקטן אין הגדול עולה עמו. אפ"ה הוי חבור. ועתוי"ט ות"ח: (ב) דאם אינה טרופה אינו חבור שהיא נשמטת והולכת לכאן ולכאן. הר"ח: (ג) הר"ש. כלומר שהתרומה נפסלת בט"י ואם נגע כו': (ד) מגעו. ונ"מ בדמוע דרבנן אלא אפי' בנתחמצה בשאור של תרומה. ומדאורייתא טעם כעיקר מ"מ בתרומה הא לא נגע. ועיין תוי"ט

ה ירק של חולין שבשל בשמן של תרומה. ונגע בו טבול יום. ר' אלעזר בן יהודה איש ברתותא אומר משום ר' יהושע. פסל כולו. רע"א משמו. לא פסל אלא מקום מגעו: ו טהור שנגם מן האוכל. ונפל על בגדיו ועל ככר של תרומה א טהור. היה אוכל זיתים פצועים ותמרים רטובות. כל שהוא רוצה למוץ את גרעינתו (ה). ונפל על בגדיו. ועל ככר של תרומה. טמא. היה אוכל זיתים נגובין ותמרים יבשות. כל שאינו רוצה למוץ את גרעינתו ונפל על בגדיו. ועל ככר של תרומה. טהור. א' טהור. וא' טבול יום כאלו. רמ"א אלו ואלו טמאין בטבול יום. שמשקין של טמא מכשירין לרצונו. ושלא לרצונו. וחכ"א אין טבול יום טמא (ז):

פרק ד אוכל מעשר שהוכשר במשקה. ונגע בו טבול יום. או ידים מסואבות. מפרישין ממנו תרומת מעשר בטהרה. מפני שהוא שלישי. והשלישי טהור לחולין: ב האשה שהיא טבולת יום. לשה את העיסה. וקוצה לה חלה. ומפרשתה. ומנחתה בכפישה ב מצרית. או בנחותא ומקפת וקורא לה שם. מפני שהיא שלישי. והשלישי טהור לחולין: ג עריבה שהיא טבולת יום לשין בה את העיסה. וקוצין ממנה חלה. ומקפת וקורין לה שם. מפני שהיא שלישי. והשלישי טהור לחולין: ד לגין שהוא טבול יום. ומלאהו מן החבית מעשר טבל. אם אמר הרי ג זו תרומת מעשר משתחשך. ה"ז תרומת מעשר. אם אמר ה"ז ערוב. לא אמר כלום. נשברה החבית. הלגין בטבלו. נשבר הלגין. החבית בטבלה: ה בראשונה היו אומרים מחללין על פירות ע"ה.

הזרו

א ס"ג ב ס"א ל"ג ג ס"א

ה פסל את כלו. קסבר שמן מכשיר ומחבר: לא פסל אלא מקום מגעו. דשמן אינו מחבר. וקאי כל קלא וקלא באפי נפשיה: ו שנגם. שנתפשט האוכל בפיו. לשון מגים בקדרה: ונפל. האוכל עם לחלוחית הרוק שבו. על בגדיו ונפל על ככר של תרומה: טהור. הככר. כלומר לא הוכשר לקבל טומאה. ואף ע"ג דרוק בטומאת מכשיר. שאני הכא דלא אחשביה לרוק ואינו לרצון שהרי נפל על בגדיו. ופסיקא דלא ניחא ליה: כל שהוא רוצה למוץ את גרעינתו. אם נתכוין למצוץ הלחות שבגרעין ונפל הגרעין עם הרוק שבו על ככר של תרומה טמאה הככר ברוק שעל גבי הגרעין. דהא אחשביה (ו): זיתים נגובים ותמרי' יבשות כל שאינו רוצה למוץ גרעינתו. לא החשב המשקה שהוא ואינו מכשיר: אחד טהור ואחד טבול יום כאלו. כלומר שניהם שוין בדין זה: רבי מאיר אומר אלו ואלו. בין רטובות בין יבשות: טמאים בטבול יום. כדמפרש טעמא דמשקין של טמא מכשירים ומטמאין אפילו שלא לרצון וטבול יום כטמא לדין זה. ורבנן חשבי ליה לטבול יום כטהור והלכה כחכמים:

פרק ד אוכל מעשר מפרישין ממנו תרומת מעשר בטהרה. דטבול יום וידים שניות הן ומעשר ראשון כחולין הוא חשוב ואין שני עושה שלישי בחולין. אע"ג דהאי מעשר טבול לתרומת מעשר שבו לענין שני ושלישי (א) הטבל כחולין. הלכך כשמפרישין ממנו תרומת מעשר אחר כן הויא טהורה: ב וקוצה לה חלה. ואינה קוראה לה שם. דכל זמן שלא קראה לה שם הרי היא כחולין: בכפישה או בנחותא. כלים שאין מקבלים טומאה ואצרכוה רבנן הכי משום הכירא שלא תגע בה שוב. מאחר שקראה לה שם: ומקפת. מקרבת. לכלי אצלה (ב): וקוראה לה שם. שאסור להרים מן המוקף. ומוקף. לשון סמוך. כמו מקיפין שתי חביות במסכת ביצה. ולא חשיב מוקף אא"כ הוי סמוך בשעת קריאת השם: מפני שהיא שלישי. דטבול יום דין שני יש לו (ג): ג לשין בה את העיסה. לעיל אשמועינן טבול יום באדם והכא אשמועינן טבול יום בכלי (ד) דלא תימא בעריבה אסור דלמא אתי לאחלופי בטמאה: ד לגין. כמין כד של עץ: ומלאוהו מן החבית. ויש בה מעשר טבל שעדיין לא ניטלה תרומתו: תרומת מעשר משתחשך. כדי שיעריב שמשו של לגין ולא יפסול את התרומה. דאם היתה תרומה חלה מבעוד יום. היתה נפסלת בטבול יום: הרי זה ערוב לא אמר כלום. לפי שאין קונה ערוב אלא בסעודה הראויה מבעוד יום. וזה אינו ראוי עד הערב שמש: נשברה החבית. מבעוד יום: הלגין בטבלו. שבשעה שהיה ראוי שיקבע תרומה לא היה בעולם הדבר שנעשה תרומה עליו הלכך לא חל עליו שם תרומה והרי הוא טבל: נשבר הלגין. מבעוד יום: החבית בטבלה. שלא חל שם תרומה על שבלגין אלא משתחשך ובאותה שעה לא היה בעולם: ה מחללים על פירות ע"ה. מחללים מעשר

שני

תוי"ט: (ה) כל כו'. משמע דתרתי בעינן וסיפא משמע דברוצה למוץ לחוד סגי והר"ע כפתיק בשתיהם וכל בוי ו: (ו) וא"ת הא מרישא שמעינן לה דטהור שנגע וי"ל דמרישא ה"א שאוכל דבר יבש אבל זיתים ותמרים לא קמ"ל. מהר"מ: (ז) ותכ"א כו'. חכמים היינו ת"ק אלא טעמא קאמרי וז"ל מהר"מ משום דר"מ מייתי ראיה שבזה הלשון קיבל שמשקין כו' וטבול יום נמי איקרי טמא וא"כ רבנן אדרבה משם ראיה לדידן דטבול יום לא איקרי טמא:

פרק ד (א) פירוש לענין שני שעושה ג' דהא לא משכחת ד' בתרומה ולמה"מ נקט ג': (ב) כלומר אצל העסה. ול' הר"מ ותשים הכלי עם העסה בכלי אחר: (ג) לעיל ה"ל לפרש הכי אלא דהך מתני' בגמרא מפרש עלה דהאי טבול יום: (ד) ומהר"מ כתב דל"ת דאכו' טמא תכנת ותקרא לה שם בעריבה. דיותר היא נזכרת טומאת עצמה מטומאת עריב':

ומיירי

הזרו לומר אף על מעותיו. בראשונה היו אומרים היוצא בקולר. ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו. הזרו לומר אף המפרש. והיוצא בשיירא. ר"ש שזורי אומר אף המסוכן: ו הבדומין האשקלונים שנשברו. ואנקלי שלהם קיימת. הרי אלו טמאין. המעבר והמזרה והמגוב. וכן כסרק של ראש שנטלה אחת משיניהן ועשאן של מתכות הרי אלו טמאין. ועל כלן א"ר יהושע דבר חדש חדשו הסופרים. ואין לי מה להשיב: ז התורם את הבור ואמר הרי זו תרומה ע"מ שתעלה שלום. שלום מן השבר ומן השפיכה אבל לא מן הטומאה. רש"א אף מן הטומאה. נשברה אינה מדמעת. עד היכן. תשבר ולא תדמע. כדי שתתגלגל ותגיע לבור. רבי יוסי אומר אף מי שהיה בו דעת להתנות ולא התנה. נשברה אינה מדמעת מפני שהוא תנאי ב"ד:

נשלמה מסכת טבול יום

ה על פירות מע"ש ואין חוששין שמא הפירות של מע"ש מעשר הן ונמצא מחלל מעשר במעשר (ה): חזרו לומר אף על המעות. של מע"ש מחללין פירו' מע"ש ואין חוששין שמא מעות הללו של מע"ש מעות של מע"ש הן: היוצא בקולר. בשלשלת המלך תרגום ויתנוהו בסוגר (יחזקאל יט) ויהבוהו בקולרין: הרי אלו יכתבו ויתנו. ואע"ג שלא אמר תנו ודאי בעי למימר כתבו ותנו. ומגו בעתותיה לא פסקיה למלתיה: מפרש. מן היבשה לים: בשיירא. במדבר ארחת ישמעאלים (בראשית לז) מתרגמינן שיירת ערבאי: אף המסוכן. חולה הנוטה למות. והלכ' כר"ש שזורי: ו הבדומין. עץ גדול ארוך ויוצאין ממנו אנקליו' אילך ואילך ותולין באותן אונקליו' לוחיו' של מים באויר כדי לצנן. ורמב"ם פירש כמין זיר של ברזל ואונקליות סביבותיו ובו מעלין הכלים שנפלו לבור: האשקלונים. שנעשים באשקלון: המעבר והמזרה והמגוב. כליה עשוין לנקות התבואה מן התבן ולהעביר התבן ממקום למקום. המעבר. יש לו שינים דומה ליד של בני אדם ובו מעבירין התבן ממקום למקום. והמזרה. בו זורים התבן בגורן. לפיכך נקרא מזרה ושיניו מרובות משיני המעבר. והמגוב. שיניו מרובות משיני המזרה ובו בוררים התבן אחר שזרו אותה במזרה: ועל כולם א"ר יהושע וכו'. בתוספתא מוכח דהכי הני מילי דמתניתין קאי רבי יהושע מהאשה שהיא טבולת יום ע"כ (ו). ומשום דר' יהושע קאי אכלהו. תנא הכא מילי טובא שאין ענינם לכאן: דבר חדש חדשו סופרים. שאין הדעת נוהגת שיהיה דבר כן: ואין לי מה להשיב. מפני מה אמרו כן: ז התורם את הבור. של יין או של שמן: ע"מ שתעלה שלום. כשהתנה שלום סתם ולא פירש לענין מה. מסתמא לענין שבר ושפיכה קאמר. שעל זה אדם ירא בשעה שמעלה מן הבור: אבל לא מן הטומאה. לפיכך אם נטמא תרומתו תרומה: אף מן הטומאה. דכשאמר שתעלה שלום. שתעלה בטהרה קאמר ואין הלכה כר"ש: נשברה אינה מדמעת. שלא חל עליה שם תרומה: עד כדי שתתגלגל. כ"ז שלא נתרחקה מן הבור כל כך דאם תתגלגל תשוב לבור לא עלתה שלום קרינן ביה: שיהיה בו דעת להתנות. כלומר שהיה בדעתו וחשב בלבו להתנות ושכח ולא התנה (ז) ואין הלכה כר' יוסי:

נשלמה מסכת טבול יום

(ה) ומיירי שהן בידו דאלו ביד ע"ה הא אין מוכרין לע"ה מ"ש אלא דמאי וקשה לפי הסברא טפי איכא למיחש בפירות מבמעות דליתנהו אלא ע"י חלול וי"ל דבפירות כיון דאין רגילין לזלזל בהם אלו היו של מעשר היו אומרי' כבר הם מעשר ואין לחלל בהם שלא שהוא זלזול במעשר אף דלא גמירי הדין דאין לחלל מעשר במעשר. ועיין תוי"ט: (ו) הר"ש מהתוספתא ואני דקדקתי שם ונ"ל יותר דלא קאי אלא אמשנה זו. וכמו שהיא שנויה במסכת כלים דהתם עיקר והכא אגב גררא. והר"מ כתב שנשנית משנה זו כאן משום דבר חדש שנה דדמיא להקודם הזרו לומר כו'. ומשמעות דלעיל נמנו בפ' זה שהם ג"כ עניני תרומות ומעשרות: (ז) הר"ש הקשה מ"ט דרבנן דהא פיו ולבו שוין בעינן וכ"ל דהיינו דדייק הר"ב וכתב ושכח דודאי אם היה בלבו בשעה שתורם דאף רבנן לא פליגי וכי פליגי כששכח בשעה שתורם וסבר ר"י דאפ"ה הואיל ובדעתו היה קודם לכן אע"פ ששכחו שכח אזלינן בתר דעתו דמעיקרא. וכתב עוד הר"ש א"נ חכם וכר דעת שיודע שראוי להתנות על כן. ע"כ. וזה נראה יותר דאלו היה בדעתו כו' מודו רבנן דאזלינן בתר דעתו דמעיקרא ור' יוסי ס"ל דחכם כו' אע"פ שלא היה בדעתו כלל לב ב"ד מתנה. אבל מי שאינו בר דעת אין תנאי ב"ד מועיל:

סליק מסכת טבול יום

כבר אמר שסדר טבול יום ידים והסדר עוקצים לאחרונה מטעם שאכתוב בפתיחתי בס"ד:

מסכת ידים

מי א רביעית נותנין (ב) לידים לאחד אף לשנים

א נ"א מרביעית

מי רביעית. מים שיש בהם שיעור רביעית הלוג. שהוא ביצה ומחצה (א): נותנים לידים לאחד אף לשנים. לאחד בעינן שתהא' רביעית. אף לשני' אם הי' בו מתחל' רביעית ונטל הראשון ואח"כ השני אע"ג דלא הוי' רביעית גבי

פרק א (א) כלי המחזיק רביעית. תוי"ט: (ב) לידים. דתנן (פ"ב דחגיגה מ ה) נוטלין לידי' לחולין ולמעשר ולתרומה

שמם ידים אין אלא שרות וטוסלין תרומה ולא חולין אבל משום סרך תרומה סקנו אף לחולין. כדי שיהא רגיל בנטילת ידים ויעלו לתרומה. גמ': (ג) וכן הא דקאמר לד' משמע ולא לחמשה סברי לא נתנו חכמים שיעור רק למים שבכלים וכי איכא שיעור לא תנו כמה יגיע לכל אחד רק שיגיע עד הפרק. הר"ש: (ד) למאה. גוזמא היא כלומר כ"ז שמספיקין לשפוך כל אחד ג' פעמים. טור: (ה) ר' יוסי ס'. פליג אף ברישא דלשנים הכי מוכח בגמ': (ו) וכשנטלן בפחות מרביעית דלאו מטירי טהרה דאלו נטלו מרביעית במים עצמן טהורים כת"ק דרפ"ב. וע"ש בפר"ב: (ז) דכיון שלא טהרו את הידים כל מה שמוסיף עליהם ה"ה מוסיף טומאה. הר"ש: (ח) הר"ב הוסיף זה אע"פ שלא שנה כן וגם בת"כ ליתיה. משום דכ"ש הוא מכלים: (ט) לקדש. והטפרש בין נטילת ידים ובין טבילה נט"י הוא במים שאובין יהוא ביאתו מכלי בכח נותן אבל שאובין במקוה לא ושינוי מראה פוסל ובעינן רביעית לכל אחד וטבילת ידים פסול בשאובין וצריך מ' סאה הר"מ. והר"א ס"ל דשאובין במקוה נמי כשרין לנ"י כיון דכשרין לבעלי קרין: (י) פסולין. דומיא דקידוש ידים מן הכיור דכתיב בהם מים יתירה. ב"י: (יא) דת"ק סתם דבריו ואמר שרה בהם פתו כו' והא איכו ומתמה וכי כו' ומהר"מ כתב דשרה דת"ק משמע דנתכוין לשרות הא נפל מידו שלא בכוונת שריה כשר. הא נתכוין לשרות בזה ונפל בזה פסול והא ר"ש למימר אפילו נתכוין:

אחת

לשנים. **א** מחצית לוג. שלשה. או לארבעה. מלוג לחמשה. ולעשרה. ולמאה (ד). ר' יוסי אומר. ובלבד (ה) שלא יפחות לאחרון שבהם מרביעית. מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים: **ב** בכל הכלים נותנין לידים. אפי' בכלי גללים בכלי אבנים בכלי אדמה. אין נותנין לידים. לא בדפנות הכלים ולא בשולי המחץ. ולא במגופת החבית. ולא יתן לחברו בחפניו. מפני שאין ממלאין. ואין מקדשין. ואין מזין מי חטאת. ואין נותנים לידים אלא בכלי. ואין מצילין בצמיד פתיל אלא כלים. שאין מצילין מיד כלי חרש אלא כלים: **ג** המים שנפסלו משתית הבהמה. בכלים פסולים. ובקרקעות כשרים. נפל לתיכן. דיו. קומוס. וקנקנתום. ונשתנו מראיהן פסולים (י). עשה בהן מלאכה או ששרה בהן פתו פסולין. שמעון התימני אומר אפי' נתכוון לשרות בזה ונפל לשני כשרים:

א גמרא וטור מתני

הדית

נגבי שני שפיל דמי הוטיל ומטירי טהרס לתו: ורמב"ס פי' דדוקא מים שניים. הוא דלא בעינן רביעית לכל חד וחד. הואיל וכבר נטהרו ידיו מטטיפה ראשונה. אבל במים ראשונים אין פחות מרביעית לכל א'. ורבותי לא פירשו כן: מחצית לוג לשלשה או לארבעה. לפוס שיעורא דרביעית לשנים. היה די ברביעית ומחצה לג': אלא כיון דנפישי גברי. חיישינן שמא לא ידקדקו יפה ליטול עד הפרק. שכל אחד מצמצם במים מפני חבירו. ומיהו אי איכא רביעית ומחצה ונטל הראשון מהם חצי רביעית. הא ודאי דיועיל רביעית הנשאר לשנים האחרונים. דהא בתחלה שני לשני ברביעי'. כ"ש השתא דלאו מטירי טהרה. וכי לא תתני הכא: ה"מ היכא דלא נשאר לשני האחרוני' רביעית(ג): ובלבד שלא יפחות לאחרון שבהן מרביעית. שיהיה בכלי כשעה שהאחרון נוטל את ידיו רביעית ואין הלכ' כר"י: מוסיפין על השנים ואין מוסיפין על הראשונים. דין ל"י שצריך ליטול מים עד הפרק. ולאחר שנטל ידיו בשטיפה אחת. אע"ג דידיו טהורות אם קנח אותם במפה. מ"מ אם חזר ונגע במים שעל המפה. ידיו מטמאות (ו). ואם נגע בהן ככר של תרומה נטמא. ולכך אורחיה דעביד שטיפה אחרת במים שניים לטהר המים הראשונים שע"ג ידיו. והשתא קאמר דאם נתן המים שניים ולא הגיעו לפרק יטול להוסיף עליהם ולשפוך מים במקום שלא שפך שם תחלה. ויטהרו המים הראשונים שע"ג ידיו. אבל על הראשונים אם לא הגיעו לפרק אינו יכול להוסיף (ז). אלא צריך לנגב ידיו. ולחזור ולשפוך בבת אחת מים שהגיעו לפרק: **ב** בכלי גללים. כלים עשויין מגללי הבקר. דלא חשיבי כלים לענין טומאה: לא בדפנות הכלים ולא בשולי המחץ. משום דשברי כלים נינהו: ולא במגופת החבית. דלאו לתשמיש בתיבה עבידא אלא כסוי להבית: בחפניו. שלא ימלא חפניו מים ויצוק על יד חברו: שאין ממלאים. מלוי מים חיים נקדש בהן מי חטאת של אפר פרה. דכלי בעינן דכתיב (במדבר יט) מים חיים אל כלי: ואין מקדשים. נתינת האפר ע"ג המים: ואין מזין. שטובל האזוב בכלי כדי להזות: צמיד פתיל. שברי כלי חרש שהקיפו צמיד פתיל ומונחין באהל המת אין מצילין על מה שבתוכו: שאין מצילין. כמו ואין מצילין. ודוגמתו בפ"ק דביצה שאפר כירה מוכן הוא. ופירשו בגמרא ה"ק ואפר כירה מוכן הוא: מיד כלי חרש. אם נפל שרץ בתוך כלי חרש נטמא כל מה שבאוירו. חוץ מכלים ואדם (ח) שאין מיטמאין מאויר כלי חרש. דכתיב (ויקרא יא) כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל. אוכלין ומשקין מיטמאין מאויר כלי חרש ואין אדם וכלים מיטמאין מאויר כלי חרש. ואם שברי כלים נתונים בתנור של חרש ושרץ בתנור. אין השברים מצילין על האוכלים שבתוכן: **ג** שנפסלו משתיית הבהמה. כגון ששתה כלב מהן אבל שנפסלו מחמת טיט אפי' בקרקע פסולים: בכלים פסולים: דלא תקין רבנן נטילה אלא בראויין לשתיית בהמה: בקרקע כשרים. להטביל הידים (ט) דהא מקוה נינהו. וכל נטילתו טובל בהן. ידיו לא כל שכן: קומוס. גומ"א בלע"ז: וקנקנתום. ודריאול"י: ומזהיר כמין זכוכית: עשה בהן מלאכה או ששרה בהן פתו פסולין. משום דנפסלו ונפקו מתורת מים: אפי' נתכוון לשרות בזה. בתחלה וכי אפי' נתכוין לשרות פתו במקום אחד ונפל במקום אחר ישנו פסולים (יא) והכא לא נתכוין ולא נפסלו. הלא ודאי כשרים הם. ואין הלכה כר"ש התימני:

פ

ד הדיח בהן את הכלים או שמיחה בהן את המדות פסולים. הדיח בהם כלים מודחים. או חדשים כשרים. ר' יוסי פוסל בחדשים: ה המים שהנחתום מטביל בהם את הגלוסקין. פסולים. וכשהוא מדיח את ידיו בהן. כשרים. הכל כשרים ליתן לידים אפי' חרש שוטה וקטן מניח חבית בין ברכיו ונוטל. מטה חבית על צדה ונוטל. והקוף נוטל לידים. ר' יוסי פוסל בשני אלו:

פרק ב נטל לידו אחת (א) משטיפה אחת. ידו טהורה. לשני ידיו משטיפה אחת. ר"מ מטמא עד שיטול מרביעית. נפל ככר של תרומה. טהור. ר' יוסי מטמא: ב נטל את הראשונים למקום אחד ואת השניים למקום א אחר. ונפל ככר של תרומה (ז) על הראשונים טמא. ועל השניים טהור. נטל את הראשונים ואת השניים למקום אחד. ונפל ככר של תרומה טמא. נטל את הראשונים ונמצא על ידיו קיסם. או צרור ידיו טמאות. שאין המים האחרונים מטהרים אלא

א אחד גמ'

ד או שמיחה בהן את המדות. לאלומיה שמדקדק בהן ואינה יוצאה אלא בדוחק. להכי תני ל' מיחוי. כמו מיחוי קרביו דתנן פסחים פרק אלו דברים [דף סה]: פוסל בחרשים. דאע"פ שהם נקיים. אין רגילין להשתמש בהם עד שידיחום תחלה. ואין הלכה כר"י: ה גלוסקין. ככרות לחם נקי וטהור: ואם הדיח בהן ידיו. ושם את הגלוסקין בידו: כשרים. המים שבכלי לנטילה שלא נעשו מלאכה במים שבכלי אלא במים שלקח בחפניו: מניח חבית בין ברכיו. וברכיו מסייעין לשפוך והיינו כח גברא ומש"ה לא פליג ר' יוסי בהא: ומטה חבית על צדה. ואפי' הקרויסב גלו אחר כך והחבית שופכת מים כל היום כלו מחמת הטייתו הוא. וחשיב כח גברא: והקוף. הים שהמה מונא בלע"ז. ויש לה ידים כידי אדם: נוטל לידים. דכח טמן בעיק. כח אדם לא בעיק: ר"י פוסל בשני אלו. בקוף. ובממה חבית על צדה. בקוף משום דבעיק כח אדם וליכא. ומטה חבית על צדה. לאו כח גברא חשיב ליה. ואין הלכה כרבי יוסי: פ"ב נטל ידו אחת משטיפה (אחת). (קא קרי שטיפה) אחת כל זמן שלא נטל כי אם פעם אחת עד הפרק. ובידו אחת הוא דהני בפעם אחת (ב) אע"ג דאין בכלי רביעית אלא דאתו משירי טהרה. אבל לשתי ידיו אף על גב דאתו משירי טהרה. לא מהני עד [שיטול] ב' פעמים ראשונים עד הפרק. ושניים עד הפרק. ורמב"ם מפרש משטיפה אחת משפיכה אחת. וכשנוטל שתי ידיו בשפיכה אחת המים מיטמאין בידו אחת. ונמצא רוחץ השניה במים שנטמאו. ולא טהרו ידיו עד שיטול מים שניים מרביעית (ג). אבל כשנוטל ידו אחת בלבד. בשפיכה אחת. נטהרה ידו וכשנוטל מים שניים לטהר המים שעל ידו. הני בפחות מרביעית ואין הלכה כר' מאיר: נפל ככר של תרומה. היכא דנטל את הראשונים מרביעית (ד) ונפל עליהם ככר של תרומה. או נגע בככר של תרומה עם המים שבידו קודם שינגבם. או קודם שישפוך עליהן מים שניים טהור דכי היכי דמהני לטהר ידיו מהני נמי לטהר עצמן: ר"י מטמא. דסבר לטהר ידיו מהני אבל איננו גופייהו טמאים: ב נטל את הראשונים למקום אחד. שנטל את הראשונים בפחות מרביעית (ה). כגון דאתו משירי טהרה (ו). וצריך ליטול את השניים ונטל את הראשונים בזוית זו. ושניים בזוית אחרת: ונפל ככר של תרומה. למקום שנפלו ראשונים: טמא. הככר. וה"ה אם נגע הככר במים ראשונים שעל ידיו. שהככר טמא: על השניים טהור. דשניים טהורים הן. אבל נטל ראשונים ושניים למקום א'. ונפל ככר של תרומה על המים טמא. כדקתני סיפא שאין השניים מטהרים אלא מים שע"ג היד. כלומר הראשונים שעל גבי ידיו השניים מטהרים אבל הראשונים שנפלו לארץ. אין השניים מטהרים: ונמצא על ידיו קיסם או צרור. אע"פ שהן רפוין לא חיילי שהמים באים בהם: ידיו טמאות. אע"פ שנתן בהן את השניים. משום דמים שעל הצרור נטמאו מחמת ידיו. ואין המים השניים מטהרים אלא מים שעל גבי היד. ולא מים שע"ג צרור וקיסם (ח). פ"א ונמצא על ידיו קיסם או צרור. וכל דבר החוצץ (ט) בכ"י אע"פ שנתן על ידיו מים שניים שמאות הידים. ולא טהרו מתוך המים שניים. שאין המים השניים מטהרים. אלא המים שעל גבי היד. לא הידים עצמן (י):

פרק ב (א) אחת. מהלשון שנטמאת ידו א' לא נטמאה בה' וכן כשנטמאו שתיהם מטהרין א' א' וכל זה לתרומה ולא לקדש. הר"מ: (ב) וזהו שאומר בשטיפה מרובה כו'. הר': (ג) לשיטתיה בפ"ק דנותנים לידים אמים שניים קאי: (ד) היינו לפי' הא' אבל לפי' הר"מ בפ' בנא"י דקאי אמים שניים שאם נפל ככר של תרומה באלו מים שניים טהור לת"ק כמו במים שניים דעלמא ור"י אומר שמטמאין הככר של תרומה כמו מים ראשונים שהם תחלה סואל ומים ראשונים היו שטיפה אחת נג' הידים: (ה) דאלו מרביעית הא פ"ל לת"ק דר"י דהמים ג"כ נטהרו והלכה כוותיה: (ו) קשה דהא איפו אלא לר"מ דמצריך מים שניי' אף לדאתו משירי טהרה כשנטל ב' ידיו וכבר כתב דאין הלכה כמותו וי"ל דמ"מ אין הלכה כר"מ היינו לכר"מ אבל לפי' הא' הלכ' כר"מ וכ"כ הר"ם בהדיא. ותדע דהא לגר"מ לא אמרו פחות מרביעית אלא במים שניים: (ז) תרומה. מזו מוכיח הר"ם דלא הצריכו מים שניים אלא לתרומה אבל לחולין אף בראשונה טהרה הידים (וממילא דה"ה המים) כי נפל עליהן ככר של חולין טהור ושאר הפוסקים מצריכים אף לחולין מים שניים מדקדק במתני' תרומה נ"ל דלאו דלדבריהם טהור הככר דכיון דה"י לחולין רק משום סרך תרומה הוא הקילו לענין טומאה דהם אמרו והם אמרו ומהאי טעמא נ"ל דלא קשה אין השניים טהורים הא הראשונים טמאים וטמאו הידים והידים שניים דהא אמרו כו'. ועתוי"ט: (ח) שנטמאו מחמת ידיו וחוזרין ומטמאין את היד. ב"י: (ט) וכ"ד החוצץ בגוף חוצץ בידים לחולין. גמ': (י) ואפי' לפי' הא' של הר"ב הר"פ י"ל דלא מצריך ב' פעמים אלא לטהר המי' לענין טומאת ככר אבל הידים

כל שהוא מבריית המים טהור. כגון יבחושים ויתושים הגדלים במים אם נפלו על הידים בשעת נטילה אינם חוצצים הואיל והן מבריית המים ואין הלכ' כרשב"ג: ג חזרו ליד טהורה. דכיון דהראשונים לא יצאו חוץ לפרק. לא נטמאו השניים ביציאתן חוץ לפרק. אבל כשיצאו ראשונים ושניים חוץ לפרק. וחזרו ליד טמאה. לפי שנטמאו השניים בראשונים שחוץ לפרק. שאין השניים מטהרים הראשונים [היוצאים] חוץ לפרק. אלא עד הפרק.

אלא המים שע"ג היד. רשב"ג אומר כל שהוא מבריית המים. טהור: ג הידים מיטמאות. ומיטהרות. עד הפרק. כיצד נטל את הראשונים עד הפרק. ואת השניים חוץ לפרק וחזרו ליד. טהורה. נטל את הראשונים ואת השניים. חוץ לפרק. וחזרו ליד. טמאה. נטל את הראשונים לידו אחת. ונמלך. ונטל את השניים לב' ידיו. טמאות. נטל את הראשונים לב' ידיו ונמלך. ונטל את השניים לידו אחת ידו טהורה. נטל לידו אחת. ושפשפה בחברתה. טמאה. בראשו או בכותל. טהורה. נוטלין ד' וה'. זה בצד זה. או זה ע"ג זה. ובלבד שירפו שיבואו בהם המים: ד ספק נעשה בהם מלאכה. ספק לא נעשה בהם מלאכה. ספק יש בהם כשעור. ספק שאין בהם כשעור. ספק טמאים. ספק טהורין. ספקן טהור. מפני שאמרו ספק הידים. ליטמא. ולטמא. וליטהר. טהור. רבי יוסי אומר ליטהר. טמא. כיצד היו ידיו טהורות. ולפניו שני ככרים (טו) טמאים. ספק נגע ספק לא נגע: היו ידיו טמאות. ולפניו ב' ככרים טהורים. ספק נגע ספק לא נגע. היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה. ולפניו שני ככרים טהורים. נגע באחד מהם. ספק בטמאה נגע. ספק בטהורה נגע. היו ידיו טהורות. ולפניו שני ככרים. א' טמא ואחד טהור. נגע באחד מהן. ספק בטמא נגע. ספק בטהור נגע. היו ידיו א' טמאה וא' טהורה. ולפניו ב' ככרים. א' טמא וא' טהור. נגע בשתיהן. ספק טמאה בטמא. וטהורה בטהור. או טהורה בטמא. וטמאה בטהור. הידים כמו שהיו. והככרים כמות שהיו:

פרק ג המכנים ידיו לבית המנוגע (א). ידיו תחלות. דברי ר"ע. וחכ"א

הידים נטהרת בפעם אחת כשאין דבר חוצץ: (יא) ביאור הענין שאין הידים מטמאין מסקין אלא עד הפרק וכן אין מים שניים מטהרים הראשונים אלא כשהן בתוך הפרק וחוץ לפרק דרישא וסיפא הוא שהיו בתוך הפרק ויצאו אח"כ חוץ לפרק. ב"י: (יב) וגם את היד. הרא"ש: (יג) לפי שהם כולם במדרגת יד א' אנו חושבים אותם. הר"ש: (יד) דאם היה אלי לוג נט' וכשהשמש שופך מים על ידיהם ונשאר בכלי רביעית לב' האחרונים מהני נטילה וספק ידים טהורות. הר"ש: (טו) שני כו'. משום דבא ידיו א' כו' נקט בכולהו ב' ככרות אע"ג דבחד ה"מ לאשמעינן:

פרק ג (א) המכנים כו'. כל הני דבפרקין לא מ"ת דבר בן חוץ מלכתבי הקדש דהני אפילו בידים טהורות מיירי ד"מ דבר בספס ידים הוא לשון

בלבד הן מטהרין (יא): נטל את הראשונים. לידו אחת שנפל במים ראשונים כל יד ויד בפני עצמה. ואח"כ לירף שתי ידיו. לשפוך עליהם מים שניים: ידיו טמאות. דכשצירף ידיו נטמאו ידיו בנגיעתן זו לזו דמים שעל גב זו מטמאים מים שע"ג חברתה (יג) כמו שהיו מטמאים ככר של תרומה. ונטמאו הידים מחמת משקין שמאים. וכשנטל את השניים לא טהרו את הראשונים כיון שנטמאו מחמת מים של חברתה אלא אדרבה גם השניים נטמאו בהן. ודוקא כשנטל את הראשונים זו לעצמה וזו לעצמה אבל אם נטל את הראשונים לשתי ידיו כאחת. נחשבות שתי ידים כיד אחת. ואין מיטמאות זו בזו. כך מצאתי פי' משנה זו בפירושי רבותי. ורמב"ם פירש נטל את הראשונים לידו אחת. שנתן מים ראשונ' ע"ג יד אחת בלבד ואח"כ צירף שתיהן לשפוך עליהן מים שניים.

ידיו טמאות שהמים שניים מיטמאין באותה היד שלא נטהרה. וחוזרים ומטמאים היד הטהורה: ושפשפה בחברתה. שלא נטלה. נטמאו המים שעליה מחמת חברתה דלא נטלה. וחוזרים ומטמאין את היד שנטל: בראשו או בכותל. אם שפשפה בראשו או בכותל כדי לנגבה: טהורה. ואם לאחר ששפשף חזר ונגע באותן המים שבאו מידו לראשו או לכותל. טמאה. שאותן מים כטמאים הן. וחוזרים ומטמאים היד שנגעה בהן. אע"ג דכל כמה דלא שפשף (לא מיטמאים) [מטהרין כצ"ל] בשפשוף. כי משפשף וחזר ונגע גרע טפי: נוטלים ארבעה וחמשה זה בצד זה. ואין חוששים משום ארבעה דברים. משום שמא נטמאו כשנפלו מיד זה ליד זה (יג) ושמא יש להם דין מים שנעשה בהם מלאכה ומשום שמא לא נפלו מן הכלי ומשום שמא לא נפלו מן הרביעית (יד): ובלבד שירפו. ידיהם שלא תהיה שם תגילה: ד ספק נעשה בהן מלאכה. דמלאכה פוסלת מים לנטילה. כדתנן בפ"ק: טמאים. פסולים לנטילה: ספקן טהור. אפי' יש במים שנטל כל הנך ספקות. והיינו ספק ליטהר דפליגי בסיפא רבנן ור' יוסי. ואין הלכה כר"י: ספק ידים ליטמא ולטמא. לקמן באידך בבא מפרש לה: שני ככרים טמאים. דאוכלים טמאים מטמאים את הידים. כדתנן לקמן בפ"ג [משנה ב'] כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להיות שניות: שני ככרים טהורים. בשל תרומה איירי שהידים פוסלות את התרומה: הידים כמו שהיו והככרים כמות שהיו. הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו:

פרק ג המכנים ידיו לבית המנוגע ידיו תחלות. פוסל אחד בחולין. דראשון עושה שני בחולין. ומטמא אחד ופוסל אחד בתרומה. ומטמא פנים ופוסל אחד בקדש:

כל

וחכ"א ידיו שניות. כל המטמא בגדים בשעת מגעו. מטמא את הידים. להיות תחלות. דברי ר"ע. וחכ"א להיות שניות. אמרו לו לר"ע. היכן מצינו שהידים תחלה בכ"מ. אמר להם. וכי היאך אפשר להן להיות תחלה. אא"כ נטמא גופו. חוץ מזה. האוכלין והכלים שנטמאו במשקין מטמאין את הידים להיות שניות דברי ר' יהושע. וחכ"א את שנטמא באב הטומאה. מטמא את הידים. בולד הטומאה. אינו מטמא את הידים. אר"ש [א](ב"ג) מעשה באשה אחת שבאת לפני אבא. אמרה לו נכנסו ידי לאויר כלי חרש. אמר לה [ב](בתי) ובמה היתה טומאתה. ולא שמעתי מה אמרה לו. אמרו חכמים. מבואר הדבר (ד). את שנטמא באב הטומאה. מטמא את הידים. בולד הטומאה. אינו מטמא את הידים: ב כל הפוסל את התרומה. מטמא את הידים להיות שניות (ה). היד מטמאה את חברתה דברי ר' יהושע. וחכ"א אין שני עושה שני. אמר להם והלא כתבי הקדש (ו) שניים מטמאים את הידים. אמרו לו אין דנין דברי תורה מדברי סופרים. ולא דברי סופרים מדברי תורה. ולא דברי סופרים מדברי סופרים: ג רצועות תפילין עם התפילין. מטמאות את הידים. רש"א רצועות תפילין אינן מטמאות את הידים: ד גליון שבספר. שמלמעלן [ג]ושמלמטן שבתחלה ושבסוף (י). מטמאים את הידים. ר' יוסי אומר שבסוף אינו מטמא. עד שיעשה לו עמוד (יא): ה ספר שנמחק ונשתייר בו פ"ה אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון מטמא את הידים.

מגילה

[א] מ"א ל"ג [ב] גמ' ל"ג [ג] ס"א

כל המטמא בגדים בשעת מגעו. כגון זובו של זב. ורוקו. וכל הני דתנן בפרק בתרא דזבים שהנוגע בהן מטמא בגדים בשעת מגעו: וכי היאך אפשר להם להיות תחלה. שאין ראוי להיות תחלה (ג) אלא הנוגע באב הטומאה. ואם נגע בידיו באב הטומאה נטמא כל גופו הלכך אין בידי לטמא ידים תחלה חוץ מהנוגע ידיו לבית המנוגע. שאם הכניס ידיו לא נטמא כולו. והנוגע בגדי בשעת מגעו. שאע"פ שהוא משוב אב הטומאה לטמא בגדים ולעשות ראשון ושני. אינו משוב אב הטומאה לטמא אדם. אבל מטמא את הידים שנגעו בו להיות תחלות ואין הלכה כר"ע: את שנטמא באב הטומאה. כלומר אוכלים וכלים שנטמאו באב הטומאה: מטמאין את הידים. ולא אוכלים וכלים שנטמאו במשקין (ג) דאין שני עושה שני. והל כחכמים: במה היתה הטומאה. של תנור. באב הטומאה. או במשקה: ב כל הפוסל את התרומה. דהיינו שני לטומאה שהוא פוסל שלישי בתרומה: היד מטמא' את חברתה. אם שהשני' ידו אחת שטמאה ונגע בידו האחרת טהורה נטמאת ותזכו שתיהן טמאות (ו): והלא כתבי הקדש. שגזרו עליהן להיות שני לטומאה ופוסלים את התרומה. והם מטמאין את הידים הנוגעות בהן לעשותן שניות אלמא שני עושה שני: ולא דברי סופרים מדברי סופרים. וטומאת ידים בכל הטומאות מדברי סופרים היא דשלמה תיקן עירובין וידים (ח). וכתבי הקדש שמטמאין את הידים נמי מדברי סופרים מ"מ דבר (ט) שגזרו בו ביום ואין דנים זו מזו לומר כשם שמצינו בכתבי הקודש ששני עושה שני הכי נמי בשאר טומאות יהיה שני עושה שני דמאי דתקון תקון ומאי דלא תקון לא תקון. ואין הל' כר' יהושע: ג רצועות של תפילין מטמאות את הידים. דכשגזרו על הידים הבאות ממגע ספר שפוסלות את התרומה גזרו נמי על הידים שנגעו ברצועות של תפילין: רש"א כו'. ואין הל' כר"ש: ד שמלמעלן ושמלמטן. שצריך שיניח פנוי בלא כתיבה למעלה מן הדף ג' אצבעות ולמטה טפח: שבתחלה ושבסוף. בתחלת הספר צריך שיניח פנוי כדי לגלול כל הספר. כלומר כשיעור היקף של כל הספר שהספר מסופו לתחלתו הוא נגלל. דומיא דמזוזה. דכורכים אותה מאחד. כלפי שמע. ובסופו כדי לגול עמוד. ודוקא כשאין שם אלא תורה לבדה צריך לעשות כן. אבל המדביק תורה נביאים וכתובים ביחד צריך כדי לגול כל הספר בסופו. וכדי לגול עמוד בתחלתו שאם הוא גוללו לתחלתו. נמצאת תורה מבחוץ. וגנאי הוא שתעשה תורה שומר לנביאים וכתובים. ובהכי מיירי הא דאמרינן בפ"ק דבבא בתרא ועושה לו כדי לגול עמוד בתחלתו. וכדי היקף כל הספר בסופו: ה כפרשת ויהי בנסוע הארון. לפי שאותה פרשה היא חשובה כספר בפני עצמו. וכן אמרו במדרש חצבה עמודיה שבעה (משלי ט) אלו שבעה ספרי תורות. שספר וידבר נחלק לשלשה חלקים. ולרבעה ספרים ששים הרי שבעה:

(ב) לשון הר"ם כלומר מה שלא מצינו הוא משום דלא אפשר: (ג) לפי שאין כלים מקבלים טומאה מולד אלא ממשקין כקע נמי אוכלים אע"פ שמיטמאים מולד שהרי מוכין בהם ראשון ושני: (ד) מבואר. כלומר אינך צריך להסתפק כי כבר מפורש הדבר היטב. תהר"מ: (ה) כל כו'. האי כללא לאו כרבנן דלעיל דאמרי בולד אין מטמא אלא כדמפ"ים דר"י: (ו) מדקתם ולא פירש במאי קמיירי כלאת דבתרומה פליגי ומשה"כ כתבו דאין הלכה כר"י. דלקדש קי"ל דהיד מטמא הב'. ועתוי"ט: (ז) כתבי כו'. והא דלא מייתי מאוכל אוכל שני שני דפסול גויה שלישי. הר"ם: (ח) היינו לקדש אבל לתרומה מי"ח דבר הוא ואף דהכא בתרומה קיימינן ניחא ליה למימר דאין להם עקר מן התורה: (ט) וקשה דהו"ל למנות בי"ח דבר ידים הבאים מחמת ספר ואף דלא הוי יותר מי"ח דכולה חדא גזרה הוא וכדמשמע בהר"ב ספט"י דכלים מ"מ הו"ל לפרש כן דכ"מ דהכא אפי' טהורות לגמרי וכמ"ש בר"פ: (י) שמלמעלן כו'. וה"ה לבין הדפין ולא לתה אלא לאפוקי שאינן מחוברין. ועתוי"ט: (יא) עמוד. כי אחר ישאר בסוף כ"ז שלא יעשה לו עמוד שיגלל עליו הספר ותכלול אותו קדושת הספר עדיין הוא חול לפי שאפשר שיחתכנו. הר"מ

מגילה שכתוב בה. כשרשת ויהי בנסוע הארון מטמא את הידים. כל כתבי הקדש מטמאין את הידים. שיר השירים וקהלת מטמאין את הידים. ר' יהודה אומר שיר השירים מטמא את הידים, וקהלת מחלוקת. רבי יוסי אומר קהלת אינו מטמא את הידים ושיר השירים מחלוקת. רש"א קהלת מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. אר"ש ב"ע מקובל אני מפי ע"ב זקן ביום שהושיבו את ראב"ע בישיבה ששיר השירים וקהלת מטמאים את הידים. אר"ע חס ושלום לא נחלק אדם מישראל על שיר השירים שלא תטמא את הידים. שאין כל העולם כלו כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל. שכל הכתובים קדש. ושיר השירים קדש קדשים. ואם נחלקו לא נחלקו אלא על קהלת. א"ר יוחנן בן יהושע בן חמיו של ר"ע כדברי בן עזאי כך נחלקו וכן גמרו (יג):

פרק ד **בו** ביום נמנו וגמרו על עריבת הרגלים שהיא משני לוגין ועד ט' קבין שנסדקה שהיא טמאה מדרס. שר"ע. עריבת הרגלים כשמה: **ב** בו ביום אמרו כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים. אלא שלא עלו לבעלים לשום חובה. חוץ מן הפסח. ומן החטאת. הפסח בזמנו. והחטאת בכל זמן. ראב"א אף האשם הפסח בזמנו. והחטאת והאשם בכל זמן. אר"ש בן עזאי. מקובלני מפי שבעים ושנים זקן ביום שהושיבו את ראב"ע בישיבה שכל הזבחים הנאכלין. שנזבחו שלא לשמן כשרים. אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח ומן החטאת. לא הוסיף בן עזאי אלא העולה ולא הודו לו חכמים: **ג** בו ביום אמרו. עמון ומואב מה הן בשביעית (ב). גזר ר' טרפון מעשר עני (ג). וגזר ראב"ע. מעשר שני. א"ר ישמעאל. אלעזר בן עזריה עליך ראיה ללמד. שאתה מחמיר (ד). שכל המחמיר עליו ראיה ללמד. א"ל ראב"ע. ישמעאל אחי. אני לא שניתי מסדר השנים. טרפון אחי שינה. ועליו ראיה ללמד. השיב ר"ט מצרים ח"ל. עמון ומואב ח"ל. מה מצרים מעשר עני בשביעית. אף עמון ומואב מעשר עני בשביעית. השיב ראב"ע. בבל ח"ל. עמון ומואב ח"ל. מה בבל מעשר שני בשביעית. אף עמון ומואב מעשר שני בשביעית. אמר ר"ט. מצרים שהיא קרובה עשאוה מעשר עני. שיהיו עניי ישראל נסמכים עליה בשביעית. אף עמון ומואב שהם קרובים. נעשים מעשר עני. שיהיו עניי ישראל נסמכים עליהם בשביעית. א"ל ראב"ע הרי אתה כמהנן ממון. ואין אתה אלא כמפסיד נפשות. קובע אתה את השמים מלהוריד טל ומטר. שנאמר (מלאכי ג) היקבע אדם אלהים כי אתם קובעים אותי ואמרתם במה קבענוך

מגילה שכתוב בה. כלומר יריעה של ספר תורה כיון שנכתב בה שמונים וחמשה אותיות. מקדשה ומטמאה את הידים: קהלת אינו מטמא את הידים. מפני שחכמתו של שלמה היא. ולא ברוח הקדש נאמרה: כדברי בן עזאי כך נחלקו וכן גמרו. וכן הלכה:

פרק ד **בו** ביום. אפסקין דלעיל קאי. אמלתיה דר"ש בן עזאי. דמיירי ביום שהושיבו את ר' אלעזר בן עזריה בישיבה וכל מקום שנאמר במשנה בו ביום. על אותו היום נאמר: נמנו. עמדו למנין לדעת מנין המטמאים. ומנין המטהרים. וגמרו הדין ע"פ הרוב: עריבת הרגלים. עריבה עשויה לרחיצת הרגלים: שנסדקה. סמוך לשוליה ואינה מחזקת מים כדי רחיצת רגלו אחת: טמאה מדרס. דעריבה קודם שנסדקה נמי היו רגילים לישב בה. והיתה מיוחדת לישיבה עם מלאכתה (א): שר"ע. היה חולק ואומר עריבת הרגלים כשמה כלומר כשמה כן היא. שאין שם מדרס עליה ואין הלכה כר"ע: **ב** כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים. משנה זו בתחלת מסכת זבחים היא שנויה ושם פרשתיה: **ג** עמון ומואב מה הן בשביעית. אין זה עמון ומואב שכבש סיחון. שהיא נחלת ראובן וגד דההיא ארץ ישראל היא אפי' אם תמצי לומר שלא קדשוה עולי בבל. על כרחך בשביעית שהגבה בה דהא תנן במס' שביעית פרק השיגם ג' ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל. ועבר הירדן היא ארץ סיחון. אלא בשאר ארץ עמון ומואב שלא טהרו בסיחון ולא כבשו משלם דידי. הדע מהגייתי עלה מבבל וממצרים: לא שניתי מסדר השנים. של שלש אחר השנה של מעשר עני מביאין מעשר שני. והרי בשביעית מעשר עני לפיכך כמו בשביעית בע"ש:

הר"מ: (יג) כדברי בן עזאי. דמדבן עזאי שני בהדדי שיר השירים וקהלת ש"מ דקיבל שבשניהם היתה המחלוקת ונמנו וגמרו שיטמאו והיינו שעל דברי בן עזאי שהם לנו ר' דברי ר"ע שחולק עליו דאי גם לבן עזאי לא נחלקו על שיר השירים היה לו לסדר דברי ר"ע קודם לבן עזאי כדי לכך העיד ר"י שכדברי בן עזאי כן סוף בין לענין המחלוקת בין לענין הגמר:

פרק ד (א) **וקשה** שא"כ גם קודם שנסדקה שהא טמאה מדרס כמו שיבה שפשטה אלדה אבל בפ"ך דכלים מ"ב כתב הר"ב שכשנסדקה אינה ראויה אלא לישיבה וכשלא נסדקה אומרים לו עמוד. כ"פ הר"מ וכן עיקר. ועתוי"ט: (ב) עמון כו'. לשון הר"מ ורצו להוציא מעשר ושכוונה א"ל הפיזוך לא"י מצרים עמון ומואב ובבל וכו"ז דרבנן: (ג) מעשר עני. ידין הוא דאפי' שכונה גדולי לא ניתקן ללא יהא הכל מעשר עני אלא שלא כלו למלק כ"כ מעשר שנים. עי': (ד) מחמיר. שמעי"ם קדם ומ"ע סול

המעשר והתרומה. ועל כרחך המעשר האמור כאן מעשר שני הוא. דומיא דתרומה שהיא קדש. ולא מעשר עני שהוא חול גמור. ואין לדמות מעשר שני מפני עניים: כמשיב על דברי טרפון. לקיים לו: אבל לא לענין דבריו. כלומר ולא מסייעיה: מצרים מעשה חדש. שהזקנים שהיו אחר עזרא תקנו להפריש מעשר במצרים: ובבל מעשה ישן. תקנת נביאים שהיו קודם חרבן בית. ונשכח הדבר דשנה לא היה צריך עניים באותה שעה: מעשה נביאים. ועל פי נבואה עשו הוראת שעה. ואין למדים ממנה: הלכה למשה מסיני. לאו דוקא ואין זה מן התורה. אלא כלומר היא הלכה למשה מסיני. ומיהו בתוספתא גרסינן דהלכה מתם אחר (ס): ד שנאמר ואסיר גבולות עמים. והיה מגלה בני עיר זו מושיבן בעיר אחרת ומגלה בני עיר אחרת מושיבן בעיר זו: ושבתי את שבות עמי ישראל ועדיין לא שבו. וכשם שאלו לא שבו כך אלו לא שבו: והתירוהו לבא בקהל. דכיון דנתערבו האומות אין אסור לבא בקהל. אלא עמוני ומואבי עד עולם. ומצרי ואדומי עד דור שלישי ושני. השתא אין אלו האומות ידועים שכבר נתבלבלו ונתערבו עם כל האומות אמרינן כל דפריש מרובא פריש. וכל השתא"כ מותר לבא בקהל מיד: ה תרגום שכתבו עברית. תרגום שבדניאל ועזרא וכגון כדנא תימרון להום שבירמיה (י) אם כתבו בלשון קדש. וכן דברי הגניזה הכתובים בלשון הקדש שכתבן תרגום אין מטמאים את הידים: כתב עברי. הכתב שנא מעבר הנהר (י). והכותיים כותבים בו עד היום. וישראל היו משתמשין באותו כתב בדברי חול. והמטבעות של כתב הגוללים שכותב היום שהיו בזמן מלכי ישראל מטבעות באותו כתב. אבל הכתב שאנו כותבים בו ספרים היום. כתב אשורי הוא נקרא. והוא הכתב שהיה בלוחות. נקרא אשורי שהוא המאושר שבכתיבות (יח) לשון באשרי כי אשרוני בנות (בראשית ל):

קבענוך המעשר והתרומה (ה). א"ר יהושע הריני כמשיב על טרפון אחי אבל לא לענין דבריו. מצרים מעשה חדש. ובבל מעשה ישן. והנדון שלפנינו מעשה חדש. ידון מעשה חדש ממעשה חדש. ואל ידון מעשה חדש ממעשה ישן. מצרים מעשה זקנים. ובבל מעשה נביאים. והנדון שלפנינו מעשה זקנים. ידון מעשה זקנים. ממעשה זקנים. ואל ידון מעשה זקנים ממעשה נביאים. נמנו וגמרו עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. וכשבא רבי יוסי בן דורמסקית אצל רבי[א] אליעזר (ו) בלוד. א"ל מה חדוש היה לכם בבית המדרש היום. א"ל נמנו וגמרו. עמון ומואב מעשרים מעשר עני בשביעית. בכה ר'[ב] אליעזר ואמר (תהלים כה) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם. צא ואמור להם אל תחושו למנינכם (ז). מקובל אני מרבן יוחנן בן זכאי ששמע מרבו. ורבו מרבו. עד הלכה למשה מסיני. שעמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית: ד בו ביום. בא יהודה גר עמוני. ועמד לפניהם בבית המדרש. אמר להם מה אני לבא בקהל. אמר לו רבן גמליאל אסור אתה. אמר לו רבי יהושע מותר אתה. א"ל ר"ג. הכתוב[ג] אומר (דברים כג) לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי וגו' (ט). א"ל ר' יהושע. וכי עמונים ומואבים במקומן הן. כבר עלה סנחריב מלך אשור. ובלבל את כל האומות. שנא' (ישעיה י) ואסיר גבולות עמים. ועתודותיהם שוסתי. ואוריד כביר יושבים. א"ל ר"ג. הכתוב אומר (ירמיה מט) ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון. וכבר חזרו. א"ל רבי יהושע. הכתוב אומר (עמוס ט) ושבתי את שבות עמי ישראל ויהודה ועדיין לא שבו. והתירוהו לבא בקהל: ה תרגום שבעזרא ושבדניאל מטמא את הידים. תרגום שכתבו עברית. ועברית שכתבו תרגום. וכתב עברי. אינו מטמא את הידים לעולם אינו מטמא עד שיכתבנו אשורית על העור (יב) ובדיו:

א פ"א ב פ"א ג פ"ב

אומרים

חול. הר"ב: (ה) והתרומה. וסוף הפסוק שאילו כי אם לא אפתח לכם ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די: (ו) אצל ר"א. לפי שלא היה אצל המנין מפני המחלוקת שע"כ ברכוהו: (ז) אל תחושו. אל יהא לכם שום חשש ובמנות שהרי הסכמתם להלכה. רמ"י: (ח) ומ"ש והגדון שלפנינו מעשה זקנים היינו מקמי דידעי למעוט של ר"א: (ט) הכתיב אומר כו'. וקשה עלי מ"ד דר"ג ומי לא ידע בגל אלא גם הגר שדוק ונכנס בתוך חכמים המפורש יודע המקרא ולמה שאל. ולע"ד י"ל ידע מה שנאמר בגבול ושאלה הייתה שלפם הגר לא ר"ג סבר שום בפי שרי לא יהא שילה להבור לנו לך בזמן שיהיה ספק. ור"י סובר שלפסר הר"ג סובר ספק אסור ומייתי מלא יבא. והשיב שיש להביא מסים בבלבל. וא"ל ר"ג הכתוב כו' לך לבני יודע בלבול כו' וע"ז הייתי דורש המקרא דלדי לאסורי נמי דמקרא משיעבני ולפ"כ להביא ולסי ספיר עלי דקאמר ובבל שנו ומגליה אלא דלמד מן מיעוטא דקרא. והשיב לו ר"י כו' ושבתי כו' ויטורא לדרכא לספרים כמו במזאר הכתב ב"פ לא יבא ומספר הספק מן התורה: (י) ועבריות שהוא להיק ג"כ. פי' שכך היה לשונם של בני עבר הנהר. וכן פרש"י להכרים העברי שבא מעבר הנהר: (יא) לפי שהיא משנה ולא יפול בו דמיון לעולם לפי שלומיות בלפי שבדמות. ולפי שהיה נדבק לום באום בשיעם כתיבתו. הר"ב: (יב) הגמר. ונכתבה מגילה שכן על הספר ופי' הר"ב קלף ונפ"ם דשנם מ"ג דמכן הגוי וקלף כל שם מלשם באפי נפשיה הוא. ולכך לי"ב

לפמי

לאגרים

ו אומרים צדוקים. קובלין אנו עליכם פרושים שאתם אומרים כתבי הקודש מטמאין את הידים. ספרי המירם אינם מטמאין את הידים. א"ר יוחנן בן זכאי. וכי אין לנו על הפרושים אלא זו בלבד. הרי הם אומרים עצמות חמור טהורים ועצמות יוחנן כהן גדול טמאים. אמרו לו. לפי חבתן היא טומאתן. שלא יעשה אדם עצמות אביו ואמו תרוודות. אמר להם אף כתבי הקדש לפי חבתן היא טומאתן. ספרי המירם שאינן חביבין אין מטמאין את הידים: ז אומרים צדוקין. קובלין אנו עליכם פרושים. (שאתם מטהרים את הנצוק. אומרים הפרושים. קובלין אנו עליכם צדוקים). שאתם מטהרים את אמת המים הבאה מבית הקברות. אומרים צדוקין קובלין אנו עליכם פרושים. (שאתם אומרים שורי וחמורי שהזיקו חייבין. ועבדי ואמתי שהזיקו פטורין) מה אם שורי וחמורי שאיני חייב בהם מצות. הרי אני חייב בנזקן. עבדי ואמתי שאני חייב בהן מצות. אינו דין שאהא חייב בנזקן. אמרו להם לא. אם אמרתם בשורי וחמורי שאין בהם דעת. תאמרו [א]בעבדי ובאמתי. שיש בהם דעת. שאם אקניטם. ילך וידליק גדישו של אחר ואהא חייב לשלם: ח אמר צדוקי גלילי קובל אני עליכם פרושים. שאתם כותבין את המושל עם משה בגט. אומרים פרושים. קובלין אנו עליך צדוקי גלילי. שאתם כותבים את המושל עם השם בדף. ולא עוד אלא שאתם כותבין את המושל מלמעלן. ואת השם מלמטן. שנאמר (שמות ה) ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו. לשלח את ישראל (יז). וכשלקה מהו אומר (שם ט) ה' הצדיק:

נשלמה מסכת ידים

[א] ס"א

כל

ו אומרים צדוקין. המכחישין תורה שבעל פה נקראים לדוקים. על שם לדוק ובייתוס תלמידיו של אנטיגנוס איש סוכו שהתחילו בקלקלה זו תחלה לפי ששמעו מאנטיגנוס רבן אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס. אמרו אפשר פועל עושה ומעשה מלאכה כל היום כולו ולערב אינו מקבל שכר. ופירשו מדברי חכמים. נתחברו עמהם כתות ונבדלו. ועד היום הזה נשארו מהם פליטים במלרים בארץ ישמעאל ונקראים קראים. והם לבבים בעיניהם ולבניהם בלבנו. ואנו קורים להם קראים. לפי שאין להם אלא המקרא בלבד: קובלין אנו עליכם. מתרעמים אנו על מדותיכם: פרושים. לחכמי ישראל היו קורין פרושים. לפי שאוכלין חולין בטהרה. ופרושים מטמא ע"ה. דתנן בגדי ע"ה מדרס לפרושים: וספרי המירם. ספרי המינים. ונקראים ספרי המירם. שהמירו דת אמת בדברי שקר: תרוודות. כפות שאוכלים בהן לשון מלא תרווד רקב: אף ספרי הקדש לפי חבתן היא טומאתן. שלא יעשם אדם שטיחין על גבי בהמה. ולפי דבריהם היה משיב להם. וכל כשר האמת (יג). דטעמא דספרי הקדש מטמאין את הידים. כדי שלא יגזרו הספרים ניד ששפלר שהעכברים מצויין אצל האוכלים. היו מפסידים את הספרים. כדפרשינן בסוף ידים: ז מטהרים את הנצוק. דתנן במס' מכשירין כל הנצוק טהור. אם מערה מכלי טהור לכלי טמא מה שנשאר בכלי העליון טהור דנצוק אינו חבור: אמת המים הבא מן הקברות. מודו בה לדוקים דטהורים. דכתיב (ויקרא יא) מקוה מים יהיה טהור: שהרי אין בהן דעת. שיכוונו להפסיד ממון לבעליהן: ילך וידליק גדישו של אחר. ונמלא מפסיד את רבו מאה מנה בכל יום: ח צדוקי גלילי. לדוקי שהיה מארץ הגליל: המושל עם משה בגט. שהיו מונים לשנות המלכים וכותבים בגט ככך וכך למלך פלוני. ובסוף הגט כותבין כדת משה וישראל. ונגאי הדבר למשה: את המושל מלמעלן ואת השם מלמטן. שמקדימין שם פרעה. לשם השם. דכתיב ויאמר פרעה מי ה': וכשלקה פרעה מה הוא אומר ה' הצדיק. כדי שלא להשלים המסכת בגוי ה' אשר אשמע בקולו. שאין אל תעמוד בדבר רע (טו). השלים בה' הצדיק:

סליק מסכת ידים

כל

אמאי שני הכא בשור: (יג) דומיא דלפי חבתן שלגבו הם בעלמות דנ"כ לאו אמת הוא אלא קרא כתיב או בעלם א ס. אבל אלימו כן בעור האדם: (יד) שלתם כו'. א"ל חכמים כי אין זה גרעין למשה שאינו כותבין ג"כ ה' עם פרעה ונקדים שם פרעה כו'. הר"מ: (טו) ובמסכת פאה דמעיים כי יעמוד יפול. הא תני וגו' ונסמוך לפיסיה דקרא לדק לדק מכדוף לגמן ספיה:

סליק מסכת ידים

סלין

מסכת עוקצים הניחם לאחרונה. מפני שהולידוה בדברי הקבלה ואין להם עיקר בכתוב. הרמב"ם. ורצל הפלוסים איתמו שומר לו יד. ולא נריכין הכתוב כו'. אבל עיקר סדיכן גלמרין מקבלה. ומפרש"ו:

כל שהוא יד. העץ המחובר אל הפרי, ואדם אוחז בו בשעה שאוכל הפרי. כגון עוקצי תפוחים ענבים ואגסים. קרויין ידות. וכן עצם (א) שיש בראשו בשר. ואדם אוחז בעצם כדי לאכול הבשר שבראשו. הרי העצם יד לבשר: ולא שומר. לאפוקי חלק העוקץ הנוגע בפרי ודבוק לגרעין שאותו החלק שומר הוא לפרי: מיטמא. היד. ואע"ג שאינו ראוי לאכילה. אם נגעה טומאה באוכל דחשיב היד חבור לאוכל וכאילו הוא גוף אחד: ומטמא. אם נגעה טומאה ביד נטמא האוכל אף ע"פ שלא נגעה הטומאה באוכל. ולמדוהו רבותינו מן המקרא דכתיב (ויקרא יא) וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע וגו' טהור הוא לכם. לכל שצריכים. כלומר כל דבר הצריך לאוכל מקבל טומאה כמותו ונטמא ומטמא עמו: ולא מצטרף. אם היה אוכל פחות מכביצה באין טומאת אוכלין בפחות מכביצה (ב) אין יד האוכל מצטרפת עמו להשלימו לכשיעור: שומר אע"פ שאינו יד. כגון קליפת הפרי (ג) שמשמר אותו שלא יפסד: מיטמא ומטמ' ומצטרף. דכתיב על כל זרע זרוע אשר יזרע. ומאי אשר יזרע (ד). כדרך שבני אדם מוציאין אותן לזריעה חטין בקליפתן ושעורים בקליפתן. דהיינו עם השומר שלהן. למאי איצטריך קרא אי למיטמא ומטמא. השתא יד הפרי מיטמא ומטמא כדילפינן מלכם לכל שצריכים. שומר מיבעיא. אלא לא אתא קרא אלא למצטרף עמו. דיד אינו מצטרף עמו שומר מצטרף עמו: וכל שאינו לא יד ולא שומר. כמו שיער שבפירות: לא מיטמא ולא מטמא. ואין צ"ל שאינו מצטרף: ב והקפלוטות. כרתי הכיל בל' מקרא בערבי כורא"ת ובלע"ז פורו"ש: והפטמא שלהן. כמין פטמא של רימון שבראשן. והוי שומר ומצטרף: והעמוד שהוא מכוון כנגד האוכל. הוא הלב שבבצל שהזרע נולד בקלחו: שרשי החזרים. הכרס של חזרת היא מה שבלשון גמ'. וכן בערבי ובלע"ז לטוג"א: והנפוס. מין לפת הוא אלא שעליו דומים לעלי הלפת: והסיב שלו. פי' הרמב"ם שבגלדי ראש הלפון נולדים גידים דקים. כמו חוטין ומותכין אותן המוכרים ביד בשעה שמוכרין אותן ונשארין מהן והן נקראים סיב: והמינתא. כך שמה בלע"ז מינט"א ובערבי נענ"ע: והפיגם. רוד"א בלע"ז ובערבי סדא"ב: שעקרן. כדי לשתלן במקום אחר: והשדרה של שבולת. חוט האמצעי. שהמוצים דבוקים בו: והלבוש שלה. והקרום שעל גרעין החטה. וכל אלו שומרים הן לפרי: הסיג של רצפית. אבק הנדבק על ראשי הירקות ורצוף בהם כקורי עכביש. וגם הוא מסוג שומר לפרי. ואין הלכה כרבי אלעזר: ג מיטמאים ומטמאים ולא מצטרפים. לפי שהן ידות בלבד. ולא משמרין את האוכל: ויד הפרכיל. כשהענבים כרותות עם הזמורה נקראים פרכול. לשון פרכילי ענבים: טפח מכאן וטפח מכאן. בזמורה שנקצצה והאשכלות תלוין בה. טפח מן הזמורה מימין לאשכול וטפח משמאל חשיב יד. טפי לא: יד האשכול. עוקץ האשכול שתלוי בזמורה. הוא יד האשכול: כל שהוא. אפי' ארוך הרבה: זנב האשכול. שוטו של אשכול: שריקנו. שהוסרו ממנו גרעיני הענבים. אף הוא יד לענבים שבראשו שאוחזים אותו בזנבו ואף הוא שעורו בכל שהוא ואפי' ארוך הרבה: והמכבד של תמרה. מכבדות של תמרים. ובהן תמרים. שעור ארוך היד שלהן להביא את הטומאה ארבעה טפחים אבל טפי לא: ומלעין של שבולין. זקן העליון של שבולת שיש בראשו כמין שערות של זקן: ד אלו לא מטמאין. שאין שומר ולא יד: קולסי כרוב. רמב"ם פי' ראשי הכרוב שיוצאים מהם גידים שמוכבים (מסובכים נ"ל). ודרך שוכרי הכרוב

מסכת עוקצים

פרק א

כל שהוא יד. ולא שומר. מיטמא ומטמא, ולא מצטרף. שומר אע"פ שאינו יד. מיטמא ומטמא. ומצטרף. לא שומר. ולא יד. לא מיטמא. ולא מטמא: **ב** שרשי השום. והבצלים. והקפלוטות. בזמן שהן לחין. והפטמא שלהן. בין לחה. בין יבשה. והעמוד שהוא מכוון כנגד האוכל. שרשי החזרים. והצנון. והנפוס. דברי ר"מ. רבי יהודה אומר שרש צנון גדול (ה). מצטרף. והסיב שלו. אינו מצטרף. שרשי המינתא והפיגם. וירקות שדה. וירקות גנה. שעקרן לשתלן. והשדרה של שבולת. והלבוש שלה. ר' אלעזר אומר אף הסיג של רצפית. הרי אלו מיטמאים. ומטמאים. ומצטרפין: **ג** אלו מיטמאין. ומטמאין. ולא מצטרפין. שרשי השום והבצלים והקפלוטות. בזמן שהן יבשים. והעמוד שאינו מכוון כנגד האוכל. ויד הפרכיל. טפח מכאן וטפח מכאן. יד האשכול. כל שהוא. וזנב של אשכול שריקנו. ויד המכבד של תמרה (ו). ד' טפחים. וקנה של שבולת ג' טפחים. ויד כל הנקצרים ג'. ושאין דרכן לקצר. ידיהם ושרשיהן כל שהן. ומלעין של שבולין. הרי אלו מיטמאים. ומטמאין. ולא מצטרפין: **ד** אלו לא מיטמאין. ולא מטמאין. ולא מצטרפין. שרשי קולסי הכרוב. וחלפות

פרק א (א) שאין ט[?]מוס. רש"י: (ב) משמע בין לטמא ובין ליטמא: (ג) וכ"ב העוקץ הנגע ודבק בו כדלעיל: (ד) פר"ל למדו בחכמת העיון. לפי שכל זרע אין ספק כי יזרע. הר"ן ועתוי"ט: (ה) גדול כו'. ביד דקבבקלי הברא הכוון בקרקע מן הלנין. הר"מ: (ו) המכבד כו'. ידועי כי עוקלי התמרים יש להם קלה ענה כו' ונקרא יד המכבד לפי שהוא דמית יד המטמאים

וחלפות תרדים. והלפת (י). את שדרכם ליגז ונעקרו. ר' יוסי מטמא בכלן. ומטהר בשרשי קולסי הכרוב והלפת: ה כל ידות האוכלין שכססן בגורן טהורים. ר' יוסי מטמא פסיגה של אשכול שריקנה. טהורה. שייר בה גרגיר אחד טמאה. שרביט של תמרה (יא) שריקנו טהור. שייר בו תמרה אחת. טמא. וכן בקטניות. שרביט שריקנו טהור. שייר בו גרגיר א'. טמא. ראב"ע מטהר בשל פול. ומטמא בשל קטניות. מפני שהוא רוצה [א]במשמושן: ו עוקצי תאני'. וגרוגרות. והכלוסי'. והחרובי'. הרי אלו מיטמאין. ומטמאין. ומצטרפין. רבי יוסי אומר אף עוקץ דלעת. עוקצי האגסין. והקרוסטמלין. והפרישין. והעוזרדין. עוקץ דלעת. טפח (יד). עוקץ קונרס טפח. ר' אליעזר ברבי צדיק אומר טפחים. הרי אלו מיטמאין. ומטמאין. ולא מצטרפים. ושאר כל העוקצים. לא מיטמאין. ולא מטמאין:

פרק ב זיתים שכבשן בטרפיהן טהורים. לפי שלא כבשן אלא למראה. כשות של קישות. והנץ שלה טהורה. ר' יהודה אומר כל זמן שהיא לפני התגר. טמאה: ב כל הגלעינין מיטמאות. ומטמאות. ולא מצטרפות. גלעינה של רוטב אע"פ יוצאה. מצטרפת. ושל

[א] פ"א למשמשן

יבשה

הכלוב שטרתים אותן ומשליכין אותן: וחליפות התרדים. שרשי התרדי' שמשהירים בקרקע כשסותרי' התרדים כדי שיחליפו ויעלו אחרים תחתם: את שדרכן ליגזז. הדברים שדרכם לגוזזן לא לעקרן עם שרשיהם. אם עקרן אין השרשים מטמאין. לפי שאינן לא יד ולא שומר: ר"י מטמא בכלן. דכלם חשובים יד לאוכל. חוץ מקולסי כרוב והלפת שאותן גידין הסובבים (המסובכים) אין חשובים לא יד ולא שומר ואין הלכה כר"י: ה שכססן. שדש אותן ברגלי הבהמה או במקלות עם התבואה. ובססו לי בוססו מקדשך (ישעיה סג): ור' יוסי מטמא. הואיל ורְאויות להפכן בעתר עם התבואה (ס). ואין הלכה כר' יוסי: פסיגה של אשכול. דרך האשכול לצאת מן הסדרה שלה. כמה אשכולות קטנים. ואותן אשכולות נקראים פסיגי ענבים (ט): שריקנה. שנתרוקנה מן הפסיגים שבה. כלומר שהסירו ממנה הפסיגים הקטני' ונשארה ריקנית (י): שייר בה גרגיר אחד טמאה. שנעשית כלה יד לאותו גרגיר: שרביט של תמרה שריקנו. שהסיר הפירות. ונשאר השרביט ריקן: ור"א בן עזריה מטהר בשל פול. מפני שהפולין גסים הן ואין צריכין לשרביט. שאפי' מתערבים בפסולת טוב לנקרן: ומטמא בשל קטנית. דסמור הוא (יב) מפני שהן דקין ואין יכול לנקרן כשמתערבים בפסולת. וניחא ליה שיהו באותן שרביטין. כדי שיוכל למשמשן ולטלטלן באותו שרביט. ואין הלכה כר' אלעזר בן עזריה: ו והכליסין. מין קטניות (יג): ומצטרפים. דפעמים שהן נאכלין עם הפרי: ר"י אומר אף עוקץ הדלעת. מפני שהוא נסלק עמה. ואין הלכה כר' יוסי: אגסים. בערבי אג"ס. ובלע"ז פירא"ס: קרוסטמלין. תפוחים קטנים שדומים לעפלים. הקרוים מליין: פרישין. בערבי ספרג"ל. ובלע"ז קודוניי"ש: עוזרדין. בערבי זערו"ר. ובלע"ז סורבא"ש: טפח. שעוקץ דלעת יומית דוקא קאי. ולא אהבריכי השנויים במשנה. דעוקציהן קטנים: קונדס. ירקות מרים וממתיקין אותן על ידי האור ברותחים. ואין הלכה כרבי אליעזר ברבי צדוק: לא מיטמאין ולא מטמאין. ואין צריך לומר שאין מצטרפין:

פ"ב זיתים שכבשן. בין או בשמן או בשאר משקין (ל): בטרפיהן. עם העלים שלהם. עלה זית מתרגמינן. טרף זיתא: טהורים. אם נגע שרץ בעלין טהורים הזיתים והעלים דלא השיבי העלים לא יד ולא שומר: לפי שלא כבשן. בטרפיהן: אלא למראה. כדי שיהיו נראים יפין יותר כשהעלים עמהן. דנראים כאילו מהשתא נתלשו: כשות של קשות. כשהקשואים קטנים יש להן כמין שער קטן. ונקרא כשות: והנץ שלה. בפי הקשואים יש כמו נץ ארוך מעט: טהורים. דלא חשיבי לא יד ולא שומר: לפני התגר טמאה. דניחא ליה לתגר בשיער ובנץ. שמתוך כך נראים הקשואים יפים וכאילו מהשתא נתלשו (ב) וכיון שרוצה בקיומן. השיבי שומר (ג) לפרי. אי נמי לפי שהקשואים רכים ויד הכל ממשמשים בהן לקניתן. הן מתקלקלים אם לא ומפני שאותו שיער שומרן הכל לכלוך וטמף: ב הגלעינים. כמו גרעינים: ולא מצטרפות. עם האוכל להשלימו לכביצה. דיד השיבא. ולא שומר: גלעינה של רוטב. גרעין של תמרה לחה ורטובה לגמרן: אע"פ יוצאה. כלומר אע"פ שיוצאה מן האוכל ומצטרפת עם האוכל

המעמלי'. הר"מ: (ז) והלפת. פי' הלשון הלפת: (ח) כלומר כשהם עם התבואה כהפכה התבואה פי'. אלא שהם דרין שכבר נדושו נמרזקת התבואה מכן ולשון כמ"י הואיל ורְאויה להפוך ראשי השבולין בעפר פי' הידוש דאלמלא שידוש יולאין מבין שקלי העפר: (ט) לא ידעמי במאי קאמר שנקראים כן והיכן נקראו כן והר"ש כתב וקאן פסיגים בירו' ובסופ'. ונמא אוסם הבגוס ירושלמי ומפני יפיה. ע"כ: (י) יש לפרש כמ"ש הר"ש דיש באשכול פסיגים גדולים ומכל פסיגה יוצאים פסיגין קטנים. אבל לא ידעמי מלי דוחקיה דהר"ב לפרש כן דיותר נראה לפרש דמיירי בשהם פסיגים שיש בהן גרגירי ענבים וכ"כ הר"ש כאן: (יא) שרביט. יוצא מן קלה המכבד כו'. הר"מ: (יב) לכהורה מפני' בידום מיירי כדתני רישא כל ידום כו' וכן מדתני בכולהו ממא ולא תני מלטרף ובחולין מייתי לדרהב"ע לענין שומר: (יג) והר"מ פי' מין סלכים. ועמוי"ט: (יד) טפח. הסמוך לאוכל. הר"מ:

פרק ב (א) הדומין ליין ומוחץ שמעמידין ומקייהין האוכל ובכ"מ פי' הר"ב כבוש ביין או בחומץ לו ניר לו שמן לו מים עם מלח: (ב) וקשה וכי הין זה למראה ובדישא לא פל ב ר' יהודה. הר"ש. ולאפשר לחלק בין הדבר המחובר בפרי עצמו כמו כשות והנץ לערפי הזים דמעיקרא איכא מחוברי' בפרי עצמו: (ג) ולפיכך מצטרף

יבשה אינה מצטרפת. לפיכך [א]חותל של יבשה מצטרף. ושל רוטב אינו מצטרף. גלעינה שמקצתה יוצאה. שכנגד האוכל מצטרף. עצם שיש עליו בשר. שכנגד האוכל מצטרף. היה עליו מצד א'. ר' ישמעאל אומר רואין אותו כאילו הוא מקיפו בטבעת. וחכ"א שכנגד האוכל. מצטרף. כגון הסיאה והאזוב והקורנית: ג הרמון. והאבטיח שנימוק. מקצתו. אינו מצטרף. שלם מכאן ומכאן. ונימוק מן האמצע. אינו מצטרף (ט). הפטמא של רמון. מצטרפת. והנץ שלו. אינו מצטרף (י). רבי אליעזר אומר אף המסרק טהור: ד כל הקליפין. מיטמאות. ומטמאות. ומצטרפות. ר' יהודה אומר שלשה קליפין בבצל. הפנימית בין שלימה. בין קדורה מצטרפת (יב). האמצעית שלימה מצטרפת. וקדורה אינה מצטרפת. והחיצונה בין כך ובין כך טהורה: ה המחתך לבשל אע"פ שלא מירק. אינו חבור. לכבוש ולשלוק ולהניח על השלחן חבור. התחיל לפרק. אוכל שהתחיל בו

[א] נ"א חותם

האוכל לפי שהיא נאכלת שמוצץ אותם מחמת רכיכות: לפיכך חותם של יבישה. גרגיר של ענבים ותמרים יש לכן חותם. שחותם נקב הפרי ובראש החותם עוקץ כך פירשו רבותי וקשה לפירוש מאי לפיכך (ד). ובמשניו' דוקניות מצאתי לפיכך חותל של יבשה. וכן גורס רמב"ם. ומפרש טעמא דגרעינה של רוטב דהיינו של תמרה לחה מצטרפת. לפי שהיא שומר לפרי. שאם לא הגרעין היה הפרי נפסד. ושל יבשה אינה מצטרפת דבזו אין הגרעין שומר לפרי. שכבר כלתה הליחה שבתמרה ואין הגרעין שומרה שלא תפסד. לפיכך חותל של יבשה והוא הקרום המלופף ודבוק על הגרעין של תמרה. מצטרף עם התמרה כשהיא יבשה מפני שהקרום הוא שומר. לא הגרעין: ושל רוטב. דהיינו תמרה לחה. אין הקרום מצטרף שהגרעין הוא שומר ולא הקרום ונקרא אותו הקרום חותל. לפי שהוא מלופף ודבוק לגרעין (ה). ל' והחתל לא חתלת (יחזקאל ט"ז): גלעינה שמקצתה יוצאה. כגון גרעינה של תמרה לחה שנאכלת חציה (ו). וחציה נשארת עם הגרעין: מה שכנגד האוכל. חשוב שומר ומצטרף. אבל אידך לא וכן עצם שיש עליו כזית בשר (ז): היה עליו. היה על העצם בשר בצד אחד שאינו מקיף את העצם. אמר ר"י רואין אם יש בבשר שיעור שיוכל להקיף ממנו עובי כחוט של ערב (ח). כטבעת שביב העצם מצטרף ואין הלכה כר"י: כגון הסיאה והאזוב והקורנית. שגם אלו כך דינם מה שכנגד האוכל מצטרף. ומה שאינו כנגד האוכל אין מצטרף. וסיאה וקורנית מין אזוב הם. סיאה תליי"ז בלע"ז קורנית סדרי"א בלע"ז: ג שנימוק מקצתו אין מצטרף. דמה שנימוק אינו חשוב אוכל. כיון שנתמעך ואינו ראוי לאכילה: הפטמא של רמון. כמין דד יוצא בראש הרמון. והוא שנקרא פטמא. ושביב הפטמא כמין פרח ירוק שיש בו חוטים דקים. והן קרויין נץ. וסביבות אותן החוטים כעין כוס. ולאותו בנוי לתלפיות. והוא קרוי מסרק. מפני שיש לו שינים כמסרק: אף המסרק טהור. שאם יפתח מן הפרי אין מתגלים הגלעינים בכך. הלכך לא הוי שומר. אבל הפטמא אם יחתכוה עד שרשה. יתגלו הגרעינים ויפסד הפרי. ואין הלכה כר' אליעזר (יא): ד כל הקליפין. כגון קליפי אגוזים ושקדים ורמונים. וקליפי בצלים השיבי שומר לאוכל. ומצטרפין עם האוכל להשלימו לכשיעור לקבל טומאה. ומיהו קליפה לחה העליונה שעל האגוזים בשעת לקיטתן. אינה מצטרפת. דלא חשיבא שומר. שאין שומר ע"ג שומר: קדורה. נקובה ל' מקדרים בהרים כדתנן בעירובין. וקדורה אינה מצטרפת לפי שאינה שומרת כשהיא נקובה ומתוכה: והחיצונה. היא הקליפה הדקה הנופלת מאליה כשמשמשין בבצל ואין הלכה כר' יהודה (יג): ה המחתך לבשל. כגון מחתך דלועים. או בצלים. או בשר כדי לבשל בקדרה: שלא מירק. שלא גמר החתיכה. כמו ומירק אחר שחיטה על ידו. במסכת יומא: אינו חבור. אע"פ שעדיין החתיכות מעורות במקצת: לכבוש. שכובשים ביין ובחומץ כדי להתקיים: ולשלוק. שליקה טפי מבישול (יד). והאי ניחא ליה בחבור הלכך כל זמן שלא מירק הוי חבור. אבל לבשל לא הוי חבור. דיודע הוא שהבשול יפרידם. ויחלקם זו מזו: התחיל לפרק. ולהפריד לגמרי אחד מהן. לא אמרי' כיון דגלי דעתיה בחד שרוצה להפרידן. כלהו נמי כאילו מופרדי' א מזו. ולא הוי חבור. אלא אוכל שפירק בלבד (טו) לא הוי חבור

מצטרף נ"כ. וכ"כ הר"מ: (ד) כ"ל דה"ק כיון דאמרינן דגרעין של רוטב והיינו שאין מבושלים כל צרכם ונשאר קצת מן האוכל עליהם וחזיין לאוכלן מצטרפים אבל ביבשה אין נשאר מן האוכל על הגרעין אין מצטרף לפיכך חותם של יבשה דחשיב ונגמר וחזי לאכילה עם התמרה מצטרף ושל רוטב דלא חשיב לא מצטרף. מהר"מ: (ה) היינו דלחה אמנם ביבשה הוא דבוק לתמרה. הר"מ: (ו) אבל כשהתמרה קיימת אף מה שיוצא מצטרף כדתני רישא אע"פ כו'. הר"ח. והר"מ פי' דסיפא מפרש לרישא דהא דתני אע"פ כו' הוא דווקא כנגד האוכל: (ז) הר"ש. וקשה דלפי סוגית הגמרא אפילו לפחות מכזית יש שומר כו'. והא דתנן בפ"ט דחולין (מ"ד) כזית בשר. הוא משום טומאת נבלה שאינה מטמאה בפחות מכזית ולא משום צירוף היא: (ח) שהוא עב משל שתי: (ט) שלם כו'. לכאורה זו ולא"ל זו קתני ולשון הר"מ הרמון והאבטיח שנימוק מקצתו אין הנשאר חבור כו' ואין הנשאר מן הקליפה מצטרף שאין שמירתו מועלת כלום וכן נימוק באמצע אין הצדדים חבור זל"ז ואין קליפתו מצטרפת: (י) אינו כו'. דאין שומר ע"ג שומר. כש"י: (יא) מכלל דפליגי רבנן וצ"ל דמסרק בכלל הפטמא הוא: (יב) מצטרפת. שהיא עצמה אוכל. והחיצונה כו' שאין שומר ע"ג שומר הטוב שומר. כש"י: (יג) והר"מ פסק כר"י והכי מסתברא: (יד) כלומר שהוא קבוע בכלי ומתקשה הבשר יותר מהבשול: (טו) ולדיוקא אילטריך הא אוכל שלא התחיל בו חבור ומ"מ ליתנא דהתחיל בו קשה דהול"ל שפירק והר"ם פירש אוכל חתיכה שהתחיל למרק

בו. אינו חבור. האגוזים שאמנן. הבצלים שחמרן, הרי אלו חבור. התחיל לפרק באגוזים. ולפקל בבצלים אינו חבור האגוזים והשקדים חבור עד שירסס: ן ביצה מגולגלת. עד שיגום. ושלוקה עד שירסס. עצם שיש בו מוח. חבור עד שירסס. הרמון שפרדו חבור. עד שיקיש עליו בקנה. כיוצא בו שלל הכובסין. והבגד שהוא תפור בכלאים. חבור עד שיתחיל להתיר: ז עלי ירקות ירוקים. מצטרפין. ולבנים אינן מצטרפין. ר' אליעזר בר צדוק אומר הלבנים מצטרפין בכרוב. מפני שהן אוכל. ובחזרים. מפני שהן משמרין את האוכל: ח עלי בצלים. ובני בצלים. אם יש בהן ריר. משתערין בכמות שהן. אם יש בהן חלל ממעך את חללן. פת סרוגנית. משתערת בכמות שהיא. אם יש בה חלל. ממעך את חללה. בשר העגל שנתפח ובשר זקנה שנתמעט. משתערין בכמות שהן: ט קשות שנטעה בעציץ. והגדילה ויצאה חוץ לעציץ. טהורה. אמר רבי שמעון מה טיבה ליטהר. אלא הטמא בטומאתו. והטהור יאכל (יט): י כלי גללים וכלי אדמה. שהשרשים יכולין לצאת בהן. אינם מכשירים את הזרעים. עציץ נקוב אינו מכשיר את הזרעים. ושאינו

מכק בה אינס חבור דקופה מרקה כולה אבל הספר חבור: (טז) שם מושאל מגזי בזרך. ול"כ של"ל פיגום: (יז) עטמיה דס"ק כ"ל דמדמהו שסילי הכומה שנטמאו. הכלן עצמו. פ"ל דהוליל במה שחוץ לעליץ הכיב מחובר כלוי שמה שבעליץ יכחשב לתלוש שיהיה נמשך למחובר. ועפוי"ע: (יח) ואף דודאי מה שילא לא עדיפא מעליץ נקוב ושמעינן ליה לר"ש דמשוי נקוב לאינו נקוב שאני הכבר זרעים דהתורה ריבתה טהרה אצלם כו'. גמ' ועפוי"ע: (יט) יאכל. לא ידעתי למאי שני בלישניה ולא תני הככר בטהרתו: (כ) כלומר דהגיל לסמוך יחד: הסופך

מבור. ונגה שלא פירק. הוי חבור: באגוזים שאמנן. שגדלן ומבנן זו בזו. לי ויהי אותן את הרפס (אסתר ב): שחמרן. כי וילברו אותם חמרים חמרים (שמות ח) מדרך הרולים לאלור אגוזים. אי בצלים. שמותכין אותן וקושרים אותן בסבל או בנוביםה וומברין אותן זו עם זו. ותולין אותן כדי שיתקיימו: לפקל. כמו לקלף. ודוגמתו שנינו פ"ג דמעשרות הבללים ושיפקל: האגוזים והשקדים. השתא מיירי בשפנע האגוזים והשקדים בקליפה של אגוזים ושל שקדים שמבינה בוער; ואע"פ שפנען כל זמן שהיא מחובר' באוכל חשיבה שומר: עד שירסס. לשון ורכה את הבית הגדול רסיסים (עמוס ו) כלומר עד שתהיה הקליפה רצוצה ונתונה לחלקים דקים: ן ביצה מגולגלת. צלויה קלת עד שהיא מעורבת ורכויה לגמעה: עד שיגום (טו). הקי זה שהיא שומר ומלטרפה עד שיתחוך ממנו מעט ואז לא השיבא יותר שומר שהבילה שותת ויורדת דרך אותו שבר והתך: ושלוקה. אבל אם נתלקה הבילה שהיא קשה ועומדת בתוך הקליפה. ואפילו שנשברה לעולם חשיבה הקליפה שומר. עד שתהא מרוללת: וכן עצם שיש בו מוח. חשיב העלם שומר למוח ואע"פ שנשבר העלם עד שיהיה מרוצץ: הרמון שפרדו. שהתך הרמון לשנים ועדיין הגרגרים מחוברין בקליפה הואיל וקליפה חבור עד שיקיש בקנה. ויתנענעו הגרגרים שבו: שלל הכובסים. דרך הכובסים לשלול הבגדים הקטן עם הגדול כדי שלא יאבד וסופו להפרידן: והבגד שהוא תפור בכלאים. שתי חתיכות של בגד למר שתפק בחוטין של פשתן דודאי סופו להפרידן זו מזו משום איסור כלאים: חבור לטומאה. ואם נטמא האחד נטמא חברו. עד שיתחיל להתיר. ואע"פ שלא גמר להתיר. דמעשה מוליא מידי מעשה: ז ירוקים מצטרפין. דחזו לאכילה: לבנים אין מצטרפין. דתו לא חזיא: ובחזרים. בחזרת אע"ג דלבנים לא חזי לאכילה. מ"מ הוו שומר. ואין הלכה כרי אליעזר בר' צדוק: ח בני בצלים. עמוד האמלעי שהוא כמו לב (ירוק) ומתנו נוטמים הבצלים. להכי קרי בני בצלים: אם יש בהן ריר. שהם מלאים ליחה ואין בהן חלל: משתערין כמו שהן. כשבאים לשער אם יש בהן אוכל כבילה שעור טומאה משערין אותן עם הריר. ואין למעך את חללן. ואם יש בהן חלל תמעך את חללן. ואחר כך משער לכבילה: סרוגנית. עשויה רכה כמין קפוג. ואינה דחוקה ובעוטה: משתערת כמו שהיא. בלא מיעוך: בשר העגל שנתפח. דרך בשר העגל שהוא נתפח ומתרבה כשהוא נתבשל. ובשר השור הזקן מתמעט: בכמות שהן. אם בשר שור מבושל הוא. שנתמעט ועמד על פחות מכבילה. אין אומרים כשהיה חי היה בו כבילה או יותר ויטמא. דאע"פ שעכשיו אין בו כשיעור. וכן אם היה בשר עגל שנתפח ונתרבה. ויש (בו) כדי לטמא. אין אומרים הואיל וכשהיה חי לא היה בו כדי לטמא אף עכשיו לא יטמא: ט קישות שנטעה בעציץ. שאינו נקוב. והוכשרה גם לקבל טומאה ונטמאת. דכתלושה דמיא: והגדילה ויצאה חוץ לעציץ. ונעשית כמחובר. לפי שיונקת ושולחת מן הקרקע שחוץ לעציץ: טהורה. שפרחה ליה טומאה. משילאה חוץ לעציץ: מה טיבה ליטהר. דכשקבלה טומאה היתה כתלושה הלכך מה שבתוך העציץ נשאר בטומאתו (יז) ומה שהוסיף אחרי כן ויצא חוץ לעציץ טהור (יח). ואין הלכה כר"ש: י כלי גללים. כלים העשוין מגללי הבקר: שהשרשים יכולין לצאת בהן. אע"פ שאינן נקובים. השרש יוצא מעצמו ונוקב את הגלל ואת האדמה של אותו כלי ולהכי לא נקט כלי אבנים (כ) לפי שקשים הן ואין השרש נוקב אותן: עציץ נקוב אינו מכשיר את הזרעים. הכתוב דגא מקבלי הכשר משום דחשיבי כמחובר ואין הזרעים נכשרים לקבל טומאה אלא כשבא עליהן מים

יתכר

לאחר שנתלשו ואפילו פירות תלושים אין נכשרים בעציץ שבתוכו לפי שאין המים מכשירין כשהן במחובר דבעינן שיהו המים תלושין והני מים דמנחי בעציץ נקוב כמנחי בארעא דמו: ושאינו נקוב מכשיר את הזרעים. דבין מים שבתוכו ובין זרעים תרוייהו חשיבי כתלושים: מלאהו. לעציץ שאינו נקוב: עפר עד שפתו. הואיל ורואה את האויר מארבע רוחות הוי כעציץ נקוב וחשיבי כמחובר בין המים ובין הזרעים שבו: כטבלא שאין לה לזביז. שאין לה שפה מכאן ומכאן אלא פשוטה וחלקה דהמים שבה אינן מכשירין את הזרעים וחשיבי כמחובר הואיל ורואין את האויר מארבע רוחות:

פ"ג יש צריכים הכשר. מים כדכתיב וכי יותן מים על זרע: ואין צריכין מחשבה. לחשב עליהן לאכילה וכולה מתניתין מפרש לקמן: ב החותך מן האדם מן הבהמה ומן החיה ומן העופות. כולהו בחותך מאבר מיירי ואע"ם שפירשו מן החי (ג) אינן מטמאין דאין מטמא אלא אבר מן החי. ולא בשר שפירש מן החי הלכך צריכין מחשבה שיחשב עליהן לאכילה ואם לאו אינן מטמאין:

ושאינו נקוב מכשיר את הזרעים. כמה הוא שעירו של נקב כדי שיצא בו שרש קטן. מלאהו עפר עד שפתו הרי הוא כטבלא שאין לה לזביז:

פרק ג

יש צריכין הכשר. ואינן צריכים מחשבה. מחשבה והכשר. מחשבה ולא הכשר. לא הכשר ולא מחשבה. כל האוכלים המיוחדים לאדם. צריכין הכשר ואינן צריכים מחשבה: ב החותך (א) מן האדם. ומן הבהמה. ומן החיה. ומן העופות. מנבלת העוף הטמא. והחלב (ג) בכפרים (ד). ושאר כל ירקות שדה. חוץ משמרקעים. ופטריות. ר' יהודה אומר חוץ מכרישי שדה. והרגילה. ונץ החלב. רש"א חוץ מן העכביות. רבי יוסי אומר חוץ מן הכלוסין. הרי אלו צריכין מחשבה והכשר: ג נבלת בהמה טמאה בכ"מ. ונבלת העוף הטהור בכפרים. צריכין מחשבה. ואינן צריכין הכשר. נבלת בהמה טהורה. בכ"מ. ונבלת העוף הטהור. והחלב בשווקים אינן צריכין מחשבה. ולא הכשר. רש"א אף הגמל. והארנבת. והשפן. והחזיר: ד השבת משנתן טעמו בקדירה אין בו משום תרומה. ואינו מטמא טומאת אוכלים. לולבי זרדים. ושל

פ"ק ג (א) החותך. ולא הכשר לאכילת אדם. גמ': (ב) וכל המטמא טומאה חמורה א"צ הכשר כדלקמן: (ג) האדם כו'. כי המחשבה הוא שיהיה מאכל אדם אף לא"י בלבד הר"מ: (ד) והחלב כו'. ולפי חלב שחוטה צריכה הכשר ו"ף הוכשרה בשחיטה משום דלכתחלה לאו אוכל הוא עד דחשיב עליה הר"ש: (ה) דאלו חלב טהורה שחוטה אף דחשיב מחשבה ולא הכשר מים הכשר שרץ מיהא בעי: (ו) בהלוות השבעיה בעת כו'. הר"ש ז הכי

והחלב בכפרים. דאנשי הכפרים לא אכלי חלבים הלכך צריך מחשבה. אבל בשווקים דאיכא רוב עם הבאים לשוק איכא טובא דאכלי חלבים ואינם צריכין מחשבה: ושאר כל ירקות שדה. שאינן נזרעין בגנות אינן מיוחדים למאכל אדם צריכין מחשבה: חוץ משמרקעים. מין בצל חריף: ופטריות. מין נמס שאין לו שורש פונג"י בלע"ז: חוץ מכרישי שדה. פורו"ש בלע"ז ובערבי פורא"ת שאלו אע"פ שאין נטעים אותן בגנות אינן צריכין מחשבה: והרגילה. כך שמה בערבי ובלע"ז פורקקל"ה: נץ חלב. פרחים לבנים כחלב ויש אומרים עשב כשחותכים אותו יוצא ממנו חלב: עכביות. עשב מלא קוצים והוא דרדר בלשון מקרא ובלע"ז קרדו"ן: כלוסין. הרמב"ם אומר שקורין לו בערבי ענב אלדי"ב. ופליגי רבי יהודה ור"ש ורבי יוסי שאלו אינן צריכין מחשבה מפני שהן מיוחדין למאכל אדם. ואין הלכה כא' מהם. אלא כולם צריכין מחשבה. ואם לאו אינן מטמאין: ג נבלת בהמה טמאה בכל מקום. בין בכפרים בין בשווקים: צריכין מחשבה. דסתמייהו לאו לאכילה: ואינן צריכין הכשר. לא הכשר מים ולא הכשר שרץ שאין צריך ליגע בהן דבר שראוי לטמאן שסופן לטמא מעצמן טומאה חמורה. וא"ת בשלמא נבלת עוף טהור דאינה מטמאה אלא בבית הבליעה ניחא דצריכה מחשבה לטמא טומאה קלה. אלא נבלת בהמה דמטמאה במגע ובמשא. מחשבה למה לי לטומאה קלה. הא גופא טומאה היא. הא מלתא מפרש בגמרא פרק דם שחיטה. כגון דאיכא פחות מכזית נבלה. וצריפה לפחות מכביצה אוכלים. דבין האי והאי הוי כביצה. להכי צריך מחשבה. ומ"מ חשיב סופו לטמא טומאה חמורה. ואינה צריכה הכשר הואיל והיה אפשר לצרפה לכזית: בשווקים. שיש רוב עם הבאים לשוק. איכא טובא דאכלי נבלת עוף טהור ואכלי חלבים: אינם צריכין לא מחשבה. דלאכילה הן עומדים: ולא הכשר. דנבלת עוף טהור סופה לטמא טומאה חמורה דמטמאה בגדים בבית הבליעה וחלב מיירי בחלב טמאה דמטמאה (ה) החלב כבשר כדלקמן בפרקין הלכך אינן צריכין הכשר: רבי שמעון אומר אף הגמל וכו'. אינן צריכין מחשבה בשווקים. דאיכא רוב עם ואכלי להו. ודלא כת"ק דאמר נבלת בהמה טמאה בכל מקום ולא מפיק להני. ואין הלכה כר"ש: ד השבת. מין ירק הוא וכן שמו בערבי. ובלע"ז אניט"ו: משנתן טעמו בקדירה. אם היה שבת של תרומה. משנתן טעם בקדירה והוציאו ממנה לא מתחייב עליה זר האוכלו דעץ בעלמא הוא: ואינו מטמא טומאת אוכלים. דכיון שנתבטל כלה כחו וטעמו ונעשה כעץ בעלמא. ותו לא חשיב אוכל: לולבי זרדים. ענפים רכים היוצאים (ו) בעת שמלבלבים האילנות.

ושבשים

ושל עדל. ועלי הלוף השוטה. אינן מטמאין טומאת אוכלים. עד שימתיקו. רש"א אף של פקועות כיוצא בהם: ה הקושט. והחמס וראשי בשמים. התיאה והחלתית והפלפלין. וחלות חריע. נלקחים בכסף מעשר. ואינן מטמאין טומאת אוכלין(ח). דר"ע. א"ל ריב"נ. אם נלקחים בכסף מעשר. מפני מה אינן מטמאין טומאת אוכלים. אם אינן מטמאין טומאת אוכלים אף הם לא ילקחו בכסף מעשר: ו הפגין והבוסר ר"ע מטמא טומאת אוכלין. ריב"נ אומר משיבואו לעונת המעשרות. פריצי זיתים וענבים ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין. הקצח. ב"ש מטהרין וב"ה מטמאין. וכן למעשרות: ז הקור הרי הוא כעץ לכל דבר אלא שהוא נלקח בכסף מעשר. כפניות. אוכלין ופטורות מן המעשרות: ח דגים מאימתי מקבלין טומאה. ב"ש משיצודו. ובה"א משימותו. רע"א אם יכולין לחיות. יחור של תאנה שנפשח ומעורה בקליפה ר' יהודה מטהר. וחכ"א אם יכול להיות. תבואה שנעקרה. ומעורה אפילו בש"ש קטן טהורה: ט חלב בהמה טהורה אינו מיטמא טומאת נבלות. לפיכך הוא צריך הכשר. חלב בהמה טמאה מיטמא טומאת נבלה. לפיכך אינו צריך הכשר. דגים טמאים

ושבשים אותן ביין. או בשומן. או במים ומלח. ואוכלים אותן: והעדל. מין ירק דומה לכנון ועלי לוף. ממיני הבצלים. ויש מתנו מין שקורין לו לוף שוטה: עד שימתוקו. דלא חשיבי אוכל. אלא לאחר שכותשים אותן ויוצא מהן מרירותן: פקועות. כעין אבטיחים קטנים והן מרים ורבותי פי' דלעת מדברית. ואין הלי' כר"ש: ה הקושט. כך שמו בלע"ז ובערבי והוא נתנה עם סממני הקטורת: והחמס. יש שפירשו זנגביל ויש שפירשו קנמון:

וראשי בשמי'. כגון אגוז מוסקאט"ו וכד. וכיוצא בהם שנותנים ריח ערב: התיאה. מין אלתית: והחלתית. כך שמה בערבי. ואע"פ שריחה רע. רגילי' ליתן ממנה במזונו': חלת חריע. כרכום יערי. וקורין לו בערבי אלקרטו"ס (ז): אף הן לא ילקחו בכסף מעשר. דרחמנא אמר (דברים יד) ונתת הכסף וגו' ואכלת שם. דבר שהוא נאכל כמות שהוא. אתה קונה בכסף מעשר. שאינו נאכל כמות שהוא. אין אתה קונה בכסף מעשר. וכן הלכה דאין מטמאין טומאת אוכלי'. ואין נקחים בכסף מעשר: ו הפגין. תאנים שלא נתבשלו כדכתיב (ש"ה ב) התאנה חנטה פגיה. וכל שאר פירות נמי שאינן מבושלים. נקראים פגין: והבוסר. ענבים שלא נתבשלו. ומשהגיעו להיות כפול הלבן נקראים בוסר ופגין גרועים מבוסר: משיבואו לעונת המעשרות. כל פרי יפרי כפי העת הקבוע לו להתחייב במעשר. כדתנן פ"ק דמעשרות. ואין הלי' כריב"נ: פריצי זיתים וענבים. שנתקשו קודם בשולן. ואין נפרכים בבית הבד. ל' ובני פריצי עמך (דניאל יא) בני אדם קשים והפעים כך זיתים וענבים הללו קשין ואינן נפרכין. ואינן כדרכן: ב"ש מטמאין. דחשיבי אוכל: וב"ה מטהרין. דלא חשיבי אוכל: הקצח. קיי"ל בלע"ז זרע שחור הוא. ורגילים לתת אותו בלחם לפי שהרגיל בו אינו בא לידי כאב לב: וכן למעשרות. כמו שנחלקו לטומאה כך נחלקו למעשרות. דהמטמאין טומאת אוכלים מחייבו במעשרות: ז קור. עץ רך הטפש בראשו של דקל ואוכלין אותו בני אדם ובימות הגשמים הוא מתקשה: כעץ לכל דבר. ואינו מקבל טומאת אוכלין: נלקח בכסף מעשר. דפרי [מפירי] וגדולי קרקע הוא: כפניות. תמרים שלא בשלו כל צרכן: אוכלין. ומקבלי טומאת אוכלין: ח דגים מאימתי מקבלים טומאה. דכל זמן שהן חיים אינן מקבלים טומאה: משיצודו. השוכים כמתים: אם יכולים לחיות. שאם יחזירום למים. יחיו. אינן מטמאין. אבל אם אין יכולים לחיות כשמחזירן למים אע"פ שעדיין לא מתו מקבלים טומאה והלכה כר"ע: יחור של תאנה שנפשח. ענף של אילן תאנה. ובו תאנים שנתלש ונפרד ממקום חבורו. אלא שנשאר מעורה ומדובק בקליפת האילן בלבד: ר"י מטהר. אותם תאנים שבענף אם נגעה בהם טומאה דחשיב להו כמחובר הואיל והענף מעורה קצת. ואע"פ שאינו מעורה אלא בקליפה: וחכ"א אם יכול לחיות. אם יקשרו ויחברו הענף עם האילן יחיה הענף ויוציא פירות חשוב כמחובר וטהורים. ואם לא יחיה כשיקשרוהו עם האילן. הרי תאנים שבענף כתלושים הן חשובים. ומקבלים טומאה. והלכה כחכמים: ט חלב בהמה טהורה. שנתנבלה חשוב מטומאת נבילה דכתיב (ויקרא ז) וחלב נבלה יעשה לכל מלאכה. ואפי' מלאכת הקדש במשמע: לפיכך הוא צריך הכשר. דכיון שאין סופו לטמא טומאה חמורה. דהכי קיי"ל פ"ק דטהרות. דכל שאין סופו לטמא טומאה חמורה צריך לטמא אדם וכלים. צריך הכשר: חלב בהמה טמאה מטמא טומאת נבלות. דלא טהרה תורה אלא חלב של בהמה טהורה שנתנבלה. דכתיב חלב נבלה וחלב טרפה יצאת חלב בהמה טמאה שאין לה טריפה. לפי שטריפתה ושחיטתה זו היא: וא"צ הכשר. לטומאת אוכלים אם נירק פחות מכזית לפחות מכביצה כדפרישנא לעיל. אבל משנה דלאו בעי ע"י דהוה אגבלא דבעיא משנה בכ"מ כדתנן לעיל. וצריך

(ז) הכי מפרש הר"ב סריע ופי' דכלאיי פ"ם והכא הפנן שלום סריע משמע דענין אחר הוא. והערוך כתב יכו' מהו סריע מוריקא. ואלום סריע י"א שהוא פרי ממוריקא שהוא רק וזה כתב כאלבע. ועתוי"ט: (ח) ואינן מ'. לפי שאין מאכלים לבהמה גופן. הר"מ: במדרש

וצריך מחשבה בכפרים. ולא בשווקים אבל הכשר צריכין בכ"מ: י כוורת דבורים וכו'. אם היא מחוברת בטיט. הכל מודים שהיא כקרקע. ואם היתה מונחת על גבי יתדות הכל מודים שהיא ככלים. לא נחלקו אלא שמונחת על גבי קרקע. ואינה מחוברת בטיט: ר"א אומר הרי היא כקרקע. ונקנית בכסף בשטר ובחזקה כקרקע: וכותבין עליה פרוזבול. שטר שכותבים ב"ד למלוה שמוסר להם כל חוב שיש לו. שלא תהא שביעית משמטתו ואין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע. כלומר כשיש ללוה קרקע. ואם יש לו כוורת דבורים כמו שיש לו קרקע דמי וכותבין עליה פרוזבול למלוה: ואינה מקבלת טומאה במקומה. דהוי כמחובר שאינו מקבל טומאה: והרודה. מכלות דבש שבתוכה בשבת חייב חטאת כתולש ממקום גדולו. דכתיב (שמואל א יד) ויטבול אותה ביערת הדבש. וכי מה ענין יער אצל דבש אלא מה יער התולש ממנו בשבת חייב חטאת אף דבש הרודה ממנו בשבת חייב חטאת: **יא מאימתי מיטמאות משום משקה.** דמתנייהו לאכילה קיימי. ומאימתי מטמאין טומאת משקין להיות תחלה: **משיחרחר.** משיבריח עשן ויעשן להבריח הדבורים לשון להחרחר ריב. שנראה כאילו רוצה לחרחר ריב עם הדבורים. פי' אחר משיהרהר שיחמם אותם להוציא דבשם אע"פ שעדיין לא יצא הדבש לי' נחר מפוח (ירמיה ו) ואית דגרסי משיהרהר כלומר משיהרהר מחשבה בגבי לרדות הדבש: **משירסק.** כשרוצים לרדות דבש מן הכוורת. חותכים בסכין ומוציאין חלות חלות והוי ריסוק: **יב עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק.** סמך מאמר זה לכאן להודיע בחתימת המשנה מתן שכרן של צדיקים שעומדים ומקיימים כל מה שכתוב במשנה: **שלש מאות ועשרה עולמות.** שנאמר להנחיל אוהבי יש. יש. בגימטריא הכי הוי. שלש מאות ועשר. כלומר שההשגה וקורת רוח שיש לכל צדיק וצדיק בעולם הבא. הוא שלש מאות ועשר פעמים. כנגד כל העולם הזה. שאין העולם הזה כלו. אלא חלק משלש מאות ועשר ממה שיש לכל צדיק וצדיק נחלה לעולם הבא:

טמאים והגנבים טמאים. צריכין מחשבה בכפרים: **י** כורת דבורים. ר"א הרי היא כקרקע. וכותבין עליה פרוזבול. ואינה מקבלת טומאה במקומה. והרודה ממנה בשבת חייב חטאת. וחכ"א אינה כקרקע. ואין כותבים עליה פרחבול. ומקבלת טומאה במקומה. והרודה ממנה בשבת פטור: **יא** הלות דבש. מאימתי מיטמאות משום משקה. בש"א משיחרחר. בה"א משירסק: **יב** א"ר יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות. שנאמר (משלי ח) להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא. אמר רבי שמעון בן חלפתא לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום. שנאמר (תהלים כט) ה' עוז לעמו יתן. ה' יברך את עמו בשלום (ע):

נשלמה מסכת עוקצין

(ע) במדרש גדול השלום שכשמלך המשיח יבא אינו פותח אלא בשלום שנאמר מה נאוו וגו' משמיע שלום:

סליק מסכת עוקצין

נשלמה מסכת עוקצים

אמר יו"ט ראיתי לרבינו רנה"ג בתחלת הלכותיו שכתב ברכת התורה וכיון למאמרי רז"ל במסכת נדרים ובמסכת ברכות פ"ד. וגם דקדקו הרמב"ם והרע"ב ז"ל בה"ה שהן חובה על כל מי שנכנס לבית המדרש ללמוד. על כן ראוי להעתיקם כלשונם בספר הזה. אבל ברכות התורה כבר מצויות הן בסדר התפלות:

בכניסתו מהו אומר

יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה. וישמחו בי חבירי. שלא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא. ולא על מותר אסור. ולא על אסור מותר. ולא יכשלו חבירי בדבר הלכה ואשמח בהם:

ביציאתו מהו אומר

מודה אני לפניך ה' אלהי. ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. שאני משכים. והם משכימים. אני משכים לדברי תורה. והם משכימים לדברים בטלים. אני עמל והם עמלים. אני עמל ומקבל שכר. והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אני רץ והם רצים. אני רץ לחיי העוה"ב. והם רצים לבאר שחת. שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

וקודם שיתחיל ללמוד יברך ברכת התורה כמבואר ואחר כך יאמר זה

הנני רוצה ללמוד כדי שיביאני התלמוד לידי מעשה. ולידי מדות ישרות. ולידי ידיעת התורה והריני עושה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בשם (יהוה) ובשם (אדני) מתיחדים (יאהדונהי) על ידי הנעלם (בדחילו ורחימו):

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לשכחה באותה המסכתא:

הדרן עלך סדר טהרות והדרך עלן דעתן עלך סדר טהרות ודעתך עלן לא נתנשי מינך סדר טהרות ולא תתנשי מינן לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי:

יאמר כן שלשה פעמים ואח"כ יאמר

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתהא תורתך אומנותינו בעולם הזה ותהא עמנו לעולם הבא חנינא בר פפא רמי בר פפא נחמן בר פפא אחאי בר פפא אבא מרי בר פפא רפרם בר פפא רכיש בר פפא סורחב בר פפא אדא בר פפא דרו בר פפא: הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפי עמך בית ישראל ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך. מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי: יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש. לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני. בא"י למדני חקיך: אמן אמן אמן סלה ועד: מודים כו'

יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי כשם שעזרתני לסיים סדר טהרות (או מסכת פלוני) כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים אחרים ולסיימם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים יעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי וזרע זרעי עד עולם ותתקיים בי בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך. כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים אורך ימים בימינה עושר וכבוד בשמאלה. ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

ואם יש עשרה אומרים קדיש:

כללי טומאות

מספר אליהו רבא מהגר"א מווילנא

שנים עשר טומאות הן והן כוללים כל מיני טומאות: ששה טומאות יוצאות מגופו. זב וזבה נדה יולדת מצורע ש"ז: שלש טומאות מגע ומשא בהן במיתתן. מת ונבלה ושרצים: שלש טומאות הן בלא מגע. השורף את הפרה ושורפי הפרה ומי חטאת שהן מטמאין במגע ובמשא. והשורף פרים ושעירים הנשרפים והמשלח את השעיר לעזאזל: אלו הן שמטמאין שבעה ימים. זב וזבה נדה ויולדת ובועל נדה ומצורע בימי ספרו וטמא מת:

אב הטומאה של זב. בשרו ומעיינותיו שהן זובו ושכבת זרעו ומימי רגליו ורוקו ויבלל רוקו הן כיחו וניעו ומי אף. משכבו ומושבו ומרכבו. כולן מטמאין אדם לטמא בגדים בין במגע בין במשא חוץ ממרכבו שאין מטמא בגדים במגע אלא במשא. וכן זבה ונדה ויולדת ומצורע. חוץ זובו ושכבת זרעו שאין בזבה ויש שני דברים אחרים כנגדן שיהא מטמאה את הבא עליה לטמא אדם וכלי חרס ובעקים זובה הוא דם נדתה:

אב הטומאה של מת. מת וכזית מן המת וכו' [illegible] וכל ותרווד רקב בדרה וגולגלת ואבר מן המת ואבר מן החי רובע עצמות מרוב בנין או מרוב מנינו [illegible]. רביעית דם ודם תבוסה תרווד ועוד עפר קברות אלו הן מטמאין במגע ובמשא ובאהל חוץ מתרווד רקב ותרווד ועוד עפר קברות שאין מטמאין במגע. עצם כשעורה וארץ כותים ובית הפרס. אבר מן החי ואבר מן המת שאין עליהם בשר כראוי אלו הן מטמאין במגע ובמשא ואין מטמאין באהל: גולל ודופק מטמא במגע ובאהל ואין מטמא במשא וכן קבר סתום: וקבר שלפני הדיבור במגע וכלים הנוגעים בהן: שלשה מיני אהלים הן. שמאהילין על המת ושהמת מאהיל עליהן ושדבר אחר מאהיל עליהן ועל המת: וכן אדם הנוגע בכלים וכלים באדם הן רב הטומאה:

אב הטומאה בנבלה הן שלשה. כזית בשר ויבשר מן הנבלה ואבר מן החי וכן באברים כשיעור בשר. ואבר מן המת ואבר מן החי:

השורף את הפרה כל העוסקין בה מתחלה ועד סוף והנוגע והמשליך את האפרה ואת מי חטאת: השורף את הפרים ג' פרים וב' שעירים מטמאין משילין חוץ לחומת עזרה כל העוסקין בהן עד שיעשו אפר. המשלח את השעיר לעזאזל משילה חוץ לחומת ירושלים:

שכבת זרע היא כנדה אב הטומאה. ועוד יש [illegible]:

ומצורע הן ג'. נגעי אדם. ונגעי בתים. ונגעי בגדים בהן ג' מיני בגד שתי וערב ועור:

כל האבות שאמרנו כולן מטמאין במשא [illegible] בימי ספרו ובכלים [illegible] שלשה שאין בהן כדי הזיה וכרך אלו מטמאין במגע ולא במשא: וכולן [illegible] אבר מן המת וכל הפורש ממנו. ונגעים מטמאין בביאה ולא באהל: וכולן [illegible] טומאה [illegible] לכל הנוגעין בהן ואדם בכלים שנגעו במת לו לדם במגע במת ובכל הפורש ממנו [illegible]:

אלו שנים עשר הן מדברי תורה ויש [illegible] מדברי סופרים [illegible] בה היא עלמה ומשמשיה ותקרובתה וכן יין שנתנסך לעבודה זרה והן [illegible]:

נבלה היא נבלת חיה ונבלת בהמה בין טמאה ובין טהורה [illegible] במגע ובמשא ואינה [illegible] לפי בית הסתרים: נבלה אינה מטמאה אלא [illegible] ועצמות וגידין וקרנים [illegible] אין מטמאין וכן חלב נבלת בהמה טהורה:

נבלת עוף טהור אין לה אלא טומאה אחת [illegible] כזית [illegible] הבליעה. אבל עוף טמא [illegible] טהורין אין להם טומאה כלל:

פרת חטאת מטמאה את השוחט והמקבל והמזה והשורף והמשליך [illegible] מטמאין: ומי חטאת הן מים שיש בהן כדי הזיה ושאין בה כדי הזיה. שיש בהן כדי הזיה מטמאין במגע ובמשא ושאין בהן כדי הזיה מטמאין במגע ואין מטמאין במשא:

הכלים המקבלין טומאה [illegible] כלי מתכות כלי עץ כלי עור וכלי עצם בגד [illegible] נעשין אב הטומאה כלי חרס וכלי נתר. עוד אחד מדברי סופרים כלי זכוכית: ג' כלים [illegible] ולא מד"ם והן כלי אבנים כלי גללים כלי אדמה: כלי מתכת הן ששה מינים: זהב וכסף ונחשת [illegible] כלי עצם של בהמה חיה ועוף בין טמאה ובין טהורה [illegible] חוץ מכסף הטמאה [illegible] הכל טהור ואם חבר לעור [illegible] דבר הנז' [illegible] כל טהור [illegible]:

המת וכל הפורש ממנו עושה שבעה טומאות. כלים ואדם וכלים. ראשון ושני בחולין ושלישי בתרומה [illegible] זב וזבה נדה ויולדת ומצורע עושין ששה טומאות. עושין משכב ומושב ומרכב ומעינות והן מטמאין [illegible] ושני בחולין ושלישי בתרומה ורביעי בקודש: ושאר אבות הטומאה עושין חמשה. מטמאין אדם [illegible] ושני בחולין ושלישי בתרומה ורביעי בקודש. ושרץ וכו' עושין ארבעה ראשון ושני בחולין ושלישי בתרומה [illegible] בקודש:

לעולם אין כלי חרס נעשה אב הטומאה וכן אוכלין וכן משקין לעולם אין נעשין אב הטומאה. חוץ [illegible] זב וזבה נדה יולדת ומצורע והבועל נדה. ודם המת ודם השרץ ומי חטאת. כל הבעלי חיים אין מטמאין ואין מטמאין חוץ מן האדם. ושעיר המשתלח מטמא את המשלח אבל הוא עצמו טהור:

אלו אבות הטומאה שהן מדברי סופרים. דם תבוסה וארץ העמים גושה ואוירה ובית הפרס. ואלו בית הפרס הן שדה שנחרש בה קבר ושדה בוכין. ומדורות העמים. סככות ופרעות. ונוגע בעובר של נקבה [illegible] חלל עפה. (עיין בברכות דף י"ט ע"ב מדלגין היינו ע"ג ארונות כו') והמאהיל בכעוצי המדלע [illegible]: ואלו שהן מטמאין בזיבה מד"ס הכותי משכבו ומושבו ומרכבו רוקו כיחו וניעו מי האף ומי רגליו [illegible] מעריסתן ומעינותיהן בכל אלו: הזב וזבה נדה ויולדת ומצורע שאינו מטמאין משכב ומושב ומרכב [illegible] שהוא כבועל נדה וטומאת ע"ה בבגדיו מדרס לפרושים ובל פרושים מדרס לתרומה [illegible] לטהרות:

ששה מיני נגעין הן. עור הבשר. שחין ומכוה. קרחת וגבחת. נתקים. בגדים. בתים: עור הבשר שני שבועות וג' סימנים. קרחת וגבחת שני שבועות ושני סימנין. נתקים ב' שבועות וג' סימנים. שחין ומכוה שבוע אחת וב' סימנים. ובגדים שני שבועות וסימן אחד. ובתים ג' שבועות וסימן אחד. הפסיון מטמא בכולן [illegible]. בעור הבשר ובשחין ומכוה וקרחת וגבחת. וג' מכלות בבגדים וכן בבתים:

הא לך כללי טומאה ואידך פרושא היא זיל גמור. ושאר כללי כתבינן בשלהי זבים:

כדי שלא להוציא הנייר חלק הצגנו פה איזה חידושים מהגר"א

במסכת עדיות פ"א משנה ג'. הלל אומר מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה אלא שאדם חייב לומר בלשון רבו. ופירש הרע"ב ח"ל כלומר הין אינו לשון משנה אלא כך שמע מרבותיו. ורמב"ם קיבל מאביו ז"ל מפני שהיו שמעיה ואבטליון גירי הצדק לא היו יכולין להוציא מפיהן מלא הין. ואמרו אין במקום הין. כדרך בני אדם עד היום שאינם יכולין לחתוך באותיות אחה"ע. והיה הלל גם הוא לומר אין כמו שהיו רבותיו אומרים. והקשה הרב הגאון ז"ל. אם הם אמרו משמת שלא היו יכולין לחתוך אותיות. יאמר גם הלל שיכול לחתוך כו'. מאי לשון רבו שייך בזה. וללשון ראשון ניחא. שאמר לשון רבו אף שאינו לשון משנה אלא לשון תורה. ועל פי' ראשון קשה דהוא אמר כלשון רבו. על רבו גופא קשה למה לא אמר בלשון משנה דלשון משנה לחוד ולשון תורה לחוד. ואמר הרב הגאון ז"ל דה"פ דהא יש לדקדק לענין מאי אמר הלל מלא. מלא מלא מיותר הכי הוי ליה למימר הלל אומר הין מים שאובין כו' בודאי מלא הוא ויש לומר דשמעיה ואבטליון אמרו אין שלא יכלו לומר הין לכך הוצרכו לומר מלא דאי לא אמרו מלא הוי אמינא דאין מים שאובין פוסלין כי' דהיו אומרין אין בליר"י לכך אמרו מלא והשתא לא טעיק כלל לומר שאין בליר"י כלומר שאין פוסלין את המקוה דהאיך יכול לטעות "אי כתיב מלא מים שאובין ואיך אפשר לומר אין בליר"י שאין מלא מים שאובין פוסלין. משמע אבל אי לא היה מלא פוסלין והוא תמוה. ע"כ אין במיר"ק והוא כמו הין. והלל היה אומר הין בה' ואעפ"כ אמר בלשון רבו תיבת מלא אע"פ שלשון הלל הין בה' ולא יכול · לטעות כלל. א"כ תיבת מלא מיותר ואעפ"כ אמר תיבת מלא כלשון רבו. ורבו הוכרח לומר מלא. וזה שייך לומר תיבה יתירה בכדי שיאמר כלשון רבו:

בפ' תזריע בפסוק ושער בנגע הפך לבן וכתב רש"י הפך לבן מתחילה שחור והפך ללבן בתוך הנגע ומיעוט שער שנים. יש לדקדק דרש"י מפרש בתחילה הפך לבן ואח"כ ושער ומפרש רש"י על אחרון ראשון ועל ראשון אחרון ואמר הגאון ז"ל דה"פ והפך ללבן בתוך הנגע פי' שהנגע היה מקודם ואח"כ הפך לבן קשה מנלן דלמא השער היה לבן קודם הנגע. צ"ל דהפך קאי על הנגע המביא הפך השער ללבן אבל ק' דלמא קאי הפך על השער שהשער הפכו א"ע ללבן ולעולם קודם שבא הנגע ללבן לכך כתב רש"י מיעוט שער שנים וא"כ היה צריך לכתוב ושער בנגע הפכו ללבן ע"כ צ"ל דקאי על הנגע וא"כ צ"ל דהנגע היה בתחילה:

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. מה שכתוב כאן ברכה וקללה ולא אמר טוב ורע או חיים ומות מפני שכאן אמר הקב"ה לישראל שיש שני דרכים דרך הטוב ודרך הרע ויבחר לו את הדרך איזה שירצה ושכר מצוה בהאי עלמא ליכא וגם תשלום העבירה הוא העיקר בגיהנם לכך קאמר לשון ברכה וקללה כמו ברכה למשל כשמברכין אותו שיהיה לו בנים טובים או יתברך בנכסים והברכה מקויימת בו אעפ"כ תיכף לא חל עליו הטובה רק שמקיים ויתברך לאחר זמן וכן מיד להיפוך. נותן ולא אמר נתתי דאם אומר נתתי ה"א שהבחירה להאדם הוא לילך בדרך עת הוא בתחילת הבחירה אבל אם בורר לו דרך הרע אין לו תקנה אף אם בירר לו אח"כ דרך הטוב לכך קאמר הכתוב נותן והוא לשון הוה פי' שאמר הקב"ה שכל ימיך עד תשלום ימיך יש לך בחירה אפילו עד יום המיתה יש לך תקנה שיברור לו דרך הטוב ואם יאמר האדם מה תקנה יש לי אם הייתי רשע עד הנה ואח"כ אף אם אברור לי דרך הטוב מה אעשה עם העבירות שעשיתי וצריך לי תקנה לכך אמר הכתוב היום שהבע"ת הוא כקטן שנולד רק שיעשה אח"כ תשובה וילך בדרך הטוב מכאן ולהבא ואם יאמר מה אעשה עם היצר הרע כמש"כ בתנא דבי אליהו אם עשה אדם עבירה לא יצטער על העבירה בלבד אלא יצטער ג"כ שמא העבירה עשה ליצר פתח שיכול לפתוח אותו שיעשה עבירות הרבה שאם לא עשה העבירה לא הי' ליצר פתח כלל לפתוח אותו לכך אמר הכתוב אנכי פי' אני אהיה עמך ואל תירא מן היצר כמאמר הנבי' יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום כו' והקב"ה עוזרו שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו וה' לא יעזבנו בידו ואם יאמר האדם למשל אם האחד קונה סחורה מחבירו והמוכר אומר לו אם יהי' לך כך מהסחורה לעשה לך כך ומגלה לו המוכר בכל מיני התשלום יאמר הלוקח שבודאי הסחורה לא טובה היא אף כאן ג"כ יאמר האדם בודאי לא טובה היא הדרך שהקב"ה מגלה אותי בכל מיני כלים לכך אמר הקב"ה לפניכם פירוש הוא לפניכם אין אני מכריח אתכם ולא אמר לכם שלכם משמע אני נותן בהכרח ואם יאמר האדם דזהו כשהיה העולם לצדיקים אבל מהו אם אני אברור לי לבד דרך הטוב מה אני לכך אמר הכתוב ראה בלשון יחיד ולא אמר ראו לשון רבים פי' ראה לעצמך ואל תביט על העולם אם הם לצדיקים כו' ונחזור הפסוק כסדר ראה פי' ראה לעצמך ואל תביט כלל על העולם אם הם לצדיקים או ח"ו כו' אנכי אני לא אעזוב אותך ביד היצר נותן תמיד אף שהיית רשע בתחלה יכול לברור עוד דרך הטוב ואם תאמר שהקב"ה יכריח לך לכך אמר לפניכם שלפניכם הוא ואין אני מכריח אתכם היום שלא תירא מן העבירות שהוא כקטן שנולד דמי ומכוונת בפסוק לשון רבים ג"כ ברי"ת של ג' פסוקים ראה אנכי כו' הרים מרלה את הברכה כו' אלף תחת כו' והקללה כו' וי"ו מהקללה הוא אותיות ראה:

גלה כבוד מלכותך כו' מהרה. דאיתא בגמרא דחגיגה פ' אין דורשין ד' י"ג ע"ב כתיב שש כנפים שש כנפים לאחד וכתיב לאחד אומר כו' וארבע כנפים לאחת כו' ומשני לא"ק כאן בזמן שבהמ"ק קיים כאן בזמן שאין בהמ"ק קיים כביכול שנתמעטו כנפי החיות הי מינייהו אמעוט אמר רב חננאל אמר רב אותן שאומרים שירה בהן כתיב ובשתים יעופף וקרא זה אל זה וכו' וכתיב השנים כו' והוא כנפים האחוריות והפחות ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד יש בהן ששה תיבות והיה כתוב על הכנפים כסדר מלמעלה למטה על כל כנף תיבה אחת נתנה על כנפים האמצעים היה כתוב כבוד מלכותו לכך אמר גלה כבוד מלכותך הוא שני כנפים האמצעים וישלח לנו אליהו ז"ל ומשיח במהרה בימינו אמן סלה:

מפתחות פרקי המשנה על סדר האלפא ביתא

למען ימצא בו בנקל כל מבקש בו פרקו

אות הא'

ברכות פ"ה:
ברכות פ"ח:
פאה פ"א:
כלאים פ"ז:
כלאים פ"ט:
תרומות פ"ג:
תרומות פי"א:
חלה פ"ג:
*)בכורים פ"ד:

שבת פ"ט:
שבת פט"ז:
פסחים פ"א:
פסחים פ"ג:
פסחים פ"ז:
יומא פ"ג:
ביצה פ"ג:
ראש השנה פ"א:
ראש השנה פ"ג:
חגיגה פ"ג:
שקלים פ"ה:

יבמות פ"ג:
יבמות פ"ו:
כתובות פ"ג:
כתובות פ"ה:
כתובות פי"א:
נדרים פ"ג:
נדרים פ"ד:
סוטה פ"ד:
סוטה פ"ז:

קמא פ"א:
מציעא פ"ג:
מציעא פ"ה:
סנהדרין פ"ד:
סנהדרין פ"ו:
סנהדרין פי"א:
מכות פ"ג:
שבועות פ"ה:
עדיות פ"ד:
ע"ז פ"ג:

זבחים פ"ה:
מנחות פ"ו:
חולין פ"ג:
חולין פ"ה:
ערכין פ"ג:
ערכין פ"ו:
תמורה פ"ג:
כריתות פ"ג:
כריתות פ"ג:
תמיד פ"ג:
תמיד פ"ה:

כלים פ"א:
כלים פ"י:
אהלות פ"ג:
אהלות פ"ו:
אהלות פ"י:
נגעים פ"ז:
מקואות פ"ה:
מקואות פ"ט:
טבול יום פ"ד:

אות הב'

פאה פ"ו:
שביעית פ"ד:
שביעית פ"ה:
תרומות פ"י:
ערלה פ"ג:

שבת פ"ג:
שבת פ"ד:
שבת פ"ה:
שבת פ"ו:
עירובין פ"ג:
שקלים פ"א:
שקלים פ"ג:
יומא פ"ג:
יומא פ"ו:
ביצה פ"א:
תענית פ"ד:
מגילה פ"ג:

יבמות פי"ג:
כתובות פ"א:
נזיר פ"ה:

סנהדרין פ"ח:
אבות פ"ד:
אבות פ"ה:

זבחים פ"ד:
חולין פ"ד:
תמיד פ"א:
תמיד פ"ו:
מדות פ"א:
קנים פ"ג:

נגעים פ"ג:
נדה פ"ד:
נדה פ"ז:
ידים פ"ד:

אות הג'

פאה פ"ה:

בתרא פ"י:

חולין פ"ו:

נגעים פ"ז:

אות הד'

סנהדרין פ"א:
סנהדרין פ"ג:

זבחים פי"א:
כריתות פ"ה:

נדה פ"ו:

אות הה'

ברכות פ"ג:
ברכות פ"ט:
פאה פ"ד:
דמאי פ"א:
דמאי פ"ד:
דמאי פ"ה:
דמאי פ"ז:
דמאי פ"ו:
כלאים פ"א:
כלאים פ"ו:
שביעית פ"ט:
תרומות פ"ג:
תרומות פ"ד:
תרומות פ"ז:
תרומות פ"ו:
תרומות פ"ח:
תרומות פ"ט:
מעשר פ"ב:
מעשר פ"ג:
מעשר פ"ד:
מעשר פ"ה:
מעשר שני פ"ד:
ערלה פ"א:
ערלה פ"ג:
בכורים פ"ג:

שבת פ"ח:
שבת פ"י:
שבת פי"א:
שבת פי"ג:
עירובין פ"ז:
עירובין פ"י:
פסחים פ"ח:
שקלים פ"ד:
יומא פ"ה:
סוכה פ"ג:
סוכה פ"ה:
ביצה פ"ד:
מגילה פ"ג:
מגילה פ"ד:
חגיגה פ"א:

יבמות פ"ד:
יבמות פ"ו:
יבמות פ"ח:
יבמות פ"י:
יבמות פט"ז:
יבמות פי"ז:
כתובות פ"ג:
כתובות פ"ו:
כתובות פ"ח:
כתובות פ"ט:
כתובות פי"ג:
נדרים פ"ה:
נדרים פ"ז:
נדרים פ"ו:
נזיר פ"ג:
נזיר פ"ח:
סוטה פ"א:
סוטה פ"ג:
סוטה פ"ג:
גיטין פ"א:
גיטין פ"ג:
גיטין פ"ד:
גיטין פ"ה:
גיטין פ"ז:
גיטין פ"ח:
גיטין פ"ט:
קדושין פ"א:
קדושין פ"ג:
קדושין פ"ג:

קמא פ"ג:
קמא פ"ז:
קמא פ"ח:
קמא פ"ט:
קמא פ"י:
מציעא פ"ג:
מציעא פ"ד:
מציעא פ"ז:
מציעא פ"ו:
מציעא פ"ח:
מציעא פ"ט:
מציעא פ"י:
בתרא פ"א:
בתרא פ"ד:
בתרא פ"ה:
בתרא פ"ז:
בתרא פ"ו:
סנהדרין פ"ה:
עדיות פ"ו:
עדיות פ"ח:
ע"ז פ"ה:
הוריות פ"א:
הוריות פ"ג:

זבחים פ"ט:
זבחים פי"ג:
מנחות פ"ג:
מנחות פ"ג:
מנחות פ"ד:
מנחות פ"ו:
מנחות פי"ג:
מנחות פי"ג:
חולין פ"א:
חולין פ"ג:
חולין פ"ח:
חולין פ"י:
בכורות פ"א:
בכורות פ"ג:
בכורות פ"ג:
ערכין פ"א:
ערכין פ"ד:
ערכין פ"ה:
ערכין פ"ח:
ערכין פ"ט:
תמורה פ"א:
כריתות פ"ו:
מעילה פ"ה:
מעילה פ"ו:
תמיד פ"ג:
מדות פ"ג:
מדות פ"ג:

כלים פ"ד:
כלים פ"ז:
כלים פ"ו:
כלים פ"ח:
כלים פי"ג:
כלים פי"ח:
כלים פי"ט:
כלים פ"כ:
כלים פכ"א:
כלים פכ"ג:
כלים פכ"ג:
כלים פכ"ו:
אהלות פ"ו:
אהלות פי"א:
אהלות פי"ג:
אהלות פי"ד:
אהלות פי"ו:
נגעים פ"ג:
נגעים פ"ח:
נגעים פ"ט:
נגעים פ"י:
פרה פ"ה:
פרה פ"ז:
פרה פי"ג:
טהרות פ"ג:
טהרות פ"ג:
טהרות פ"ד:
טהרות פ"ה:
טהרות פ"ו:
טהרות פ"ח:
טהרות פ"י:
מקואות פ"ג:
מקואות פ"ד:
נדה פ"ג:
נדה פ"ח:
נדה פ"ט:
מכשירין פ"ד:
מכשירין פ"ז:
זבים פ"א:
זבים פ"ג:
זבים פ"ג:
זבים פ"ה:
טבול יום פ"א:
ידים פ"ג:

אות הו'

פאה פ"ג:
דמאי פ"ג:

מועד קטן פ"ג:

נדרים פ"ג:
נדרים פי"א:

סנהדרין פ"ט:
סוטה פ"ג:

*) במשניות שלפנינו גם הרמב"ם שהקדימו לסדר זרעים מונה בכורים רק שלשה פרקים וערך המדפיסים לא גלה שלא בפתיחה ולא החכם הזה נטה אחר מ"ש בסוף הפמ"ג דקא הב"ב גם פי' המפרשים לתמי' בכורים קשה למה לא קא סבב בלום מ"ן פרק מס סכנים סבור לדעת קמ"ג פרק ד' לאבות ועיין מ"ש בפ"ד בסוף מסכת בכורים של תבלין:

תמורה פ"ד :
מעילה פ"ג :

אות הז'

טהרות פ"ט :
מכשירין פ"ג :
עוקצין פ"א :

אות הח'

תרומות פ"א :
חלה פ"א :
שבת פכ"ב :
עירובין פ"ז :
חגיגה פ"ג :
יבמות פ"א :
יבמות פי"ד :
בתרא פ"ג :
זבחים פ"ז :
מעילה פ"ב :
קנים פ"א :
[illegible] פ"ז :

אות הט'

יומא פ"ד :
זבחים פי"ב :
כלים פ"ב :

אות הי'

בכורים פ"א :
שבת פ"א :
יומא פ"ח :
ביצה פ"ב :
ר"ה פ"ד :
יבמות פ"ו :
בתרא פ"ח :
שבועות פ"ב :
בכורות פ"ח :
ערכין פ"ג :
תמורה פ"ב :
תמורה פ"ז :
אהלות פ"א :
נגעים פ"ד :
מקואות פ"ז :
נדה פ"ה :
עוקצין פ"ב :

אות הכ'

ברכות פ"ו :
פאה פ"ז :
כלאים פ"ב :
כלאים פ"ה :
כלאים פ"ח :
שביעית פ"ז :
שביעית פ"ח :
מעשרות פ"א :
מעשר שני פ"ה :
בכורים פ"ג :
שבת פ"ג :
שבת פ"ז :
שבת פט"ו :
שבת פי"ז :
עירובין פ"ה :
עירובין פ"ח :
עירובין פ"ט :
פסחים פ"ב :
פסחים פ"ז :
שקלים פ"ח :
יבמות פ"ב :
נדרים פ"א :
נזיר פ"א :
נזיר פ"ז :
סוטה פ"ה :
גיטין פ"ג :
קמא פ"ב :
סנהדרין פ"ב :
סנהדרין פ"י :
מכות פ"א :
שבועות פ"ז :
עדיות פ"ב :
ע"ז פ"ג :
הוריות פ"ג :
זבחים פ"א :
זבחים פ"ב :
זבחים פ"ג :
זבחים פ"ח :
זבחים פ"י :
מנחות פ"א :
מנחות פ"ה :
מנחות פ"ח :
חולין פ"ב :
חולין פ"ח :
בכורות פ"ה :
תמורה פ"ה :
תמורה פ"ו :
מדות פ"ה :
כלים פ"ב :
כלים פי"א :
כלים פי"ד :
כלים פט"ו :
כלים פי"ט :
כלים פי"ז :
כלים פכ"ה :
כלים פ"ל :
אהלות פ"ג :
אהלות פ"ט :
אהלות פי"ד :
אהלות פי"ח :
נגעים פ"ה :
נגעים פ"ט :
נגעים פי"ב :
נגעים פי"ד :
פרה פ"ו :
מקואות פ"ד :
מקואות פ"ו :
נדה פ"ב :
מכשירין פ"א :
טבול יום פ"ג :
עוקצין פ"א :

אות הל'

מעשר שני פ"ג :
סוכה פ"ג :
סוכה פ"ד :
בתרא פ"ב :
ע"ז פ"א :
תמיד פ"ד

אות המ'

ברכות פ"א
ברכות פ"ג
פאה פ"ב :
פאה פ"ח :
דמאי פ"ג :
שביעית פ"ג :
מעשר שני פ"א :
מעשר שני פ"ב :
שבת פי"ח :
שבת פכ"ד :
עירובין פ"א :
עירובין פ"ד :
פסחים פ"ד :
פסחים פ"ט :
שקלים פ"ב :
שקלים פ"ז :
ביצה פ"ה :
תענית פ"א :
מגילה פ"א :
מועד קטן פ"א :
מועד קטן פ"ב :
יבמות פי"ב :
כתובות פ"ו :
כתובות פ"י :
נזיר פ"ג :
נזיר פ"ד :
סוטה פ"ו :
סוטה פ"ח :
גיטין פ"ז :
קמא פ"ז :
בתרא פ"ט :
אבות פ"א :
בכורות פ"ז :
בכורות פ"ט :
כלים פ"ט :
אהלות פ"ד :
נגעים פ"א :
טהרות פ"ו :
מקואות פ"ה :
מכשירין פ"ה :
טבול יום פ"ב :
ידים פ"א :

אות הנ'

שבת פכ"א :
יבמות פי"א :
כתובות פ"ד :
נדרים פ"י :
סנהדרין פ"ו :
כלים פכ"ט :
אהלות פי"ב :
ידים פ"ב :

אות הס'

תרומות פ"ה :
סוכה פ"א :
תענית פ"ב :
תענית פ"ג :
כריתות פ"ד :
כלים פכ"ו :
אהלות פט"ו :

אות הע'

כלאים פ"ג :
שביעית פ"א :
שביעית פ"ב :
עירובין פ"ב :
פסחים פ"י :
סוטה פ"ט :
קדושין פ"ד :
אבות פ"ג :
בכורות פ"ד :
בכורות פ"ו :
נגעים פי"ב :

אות הפ'

חלה פ"ג :
זבחים פי"ד :
מדות פ"ד :
פרה פ"ד :

אות הצ'

פרה פ"ט :
פרה פי"א :

אות הק'

כלאים פ"ד :
נדרים פ"ח :
זבחים פ"ו :
מעילה פ"א :
מעילה פ"ד :
קנים פ"ב :

אות הר'

שבת פי"ג :
שבת פי"ט :
שבת פ"כ :
ראש השנה פ"ג :
יבמות פ"ה :
נדרים פ"ט :
עדיות פ"ב :
עדיות פ"ה :
עדיות פ"ו :
ע"ז פ"ד :
אבות פ"ב :
מנחות פ"י :
חולין פי"א :
תמיד פ"ב :
פרה פ"א :
פרה פ"ב :
מקואות פ"ג :
זבים פ"ד :

אות הש'

ברכות פ"ז :
שביעית פ"ו :
שביעית פ"י :
חלה פ"ד :
שבת פי"ד :
שבת פכ"ג :
שקלים פ"ו :
יומא פ"א :
יומא פ"ו :
כתובות פי"ג :
נזיר פ"ו :
נזיר פ"ח :
קמא פ"ד :
קמא פ"ה :
מציעא פ"א :
שבועות פ"א :
שבועות פ"ג :
שבועות פ"ד :
שבועות פ"ה :
שבועות פ"ו :
עדיות פ"א :
מנחות פ"ט :
מנחות פי"א :
חולין פי"ב :
ערכין פ"ו :
כריתות פ"ה :
כלים פ"ג :
כלים פכ"ד :
כלים פכ"ה :
אהלות פ"ה :
פרה פ"ג :
פרה פ"ה :
טהרות פ"א :
מקואות פ"ה :
נדה פ"ה :
מכשירין פ"ג :

אות הת'

ברכות פ"ד :
פסחים פ"ה :
כלים פ"ה :
אהלות פ"ה :
נדה פ"ה

